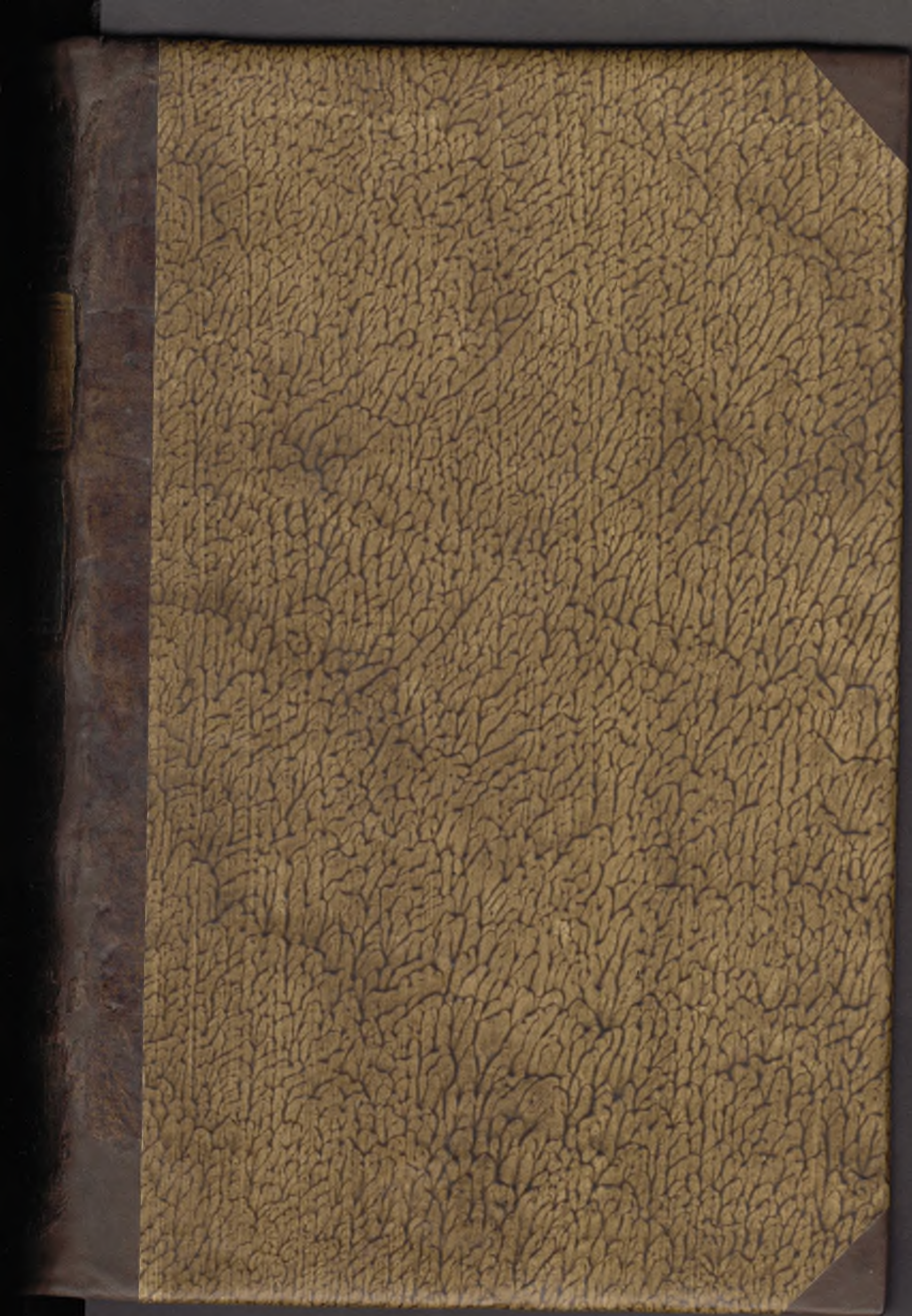

WILSON
Opole

1659 st.

1234

ap. 1877

157
18
208
25
212

as 1877
as 1877
as 1877

1877
1877
1877

1877
1877
1877

16-163/72

65

5
18
10

40 lb 52

4
2
4
65
58
15

1812 mfb

37
25

K yd 112 lb 30

68

2/11
 307 505
 30 49

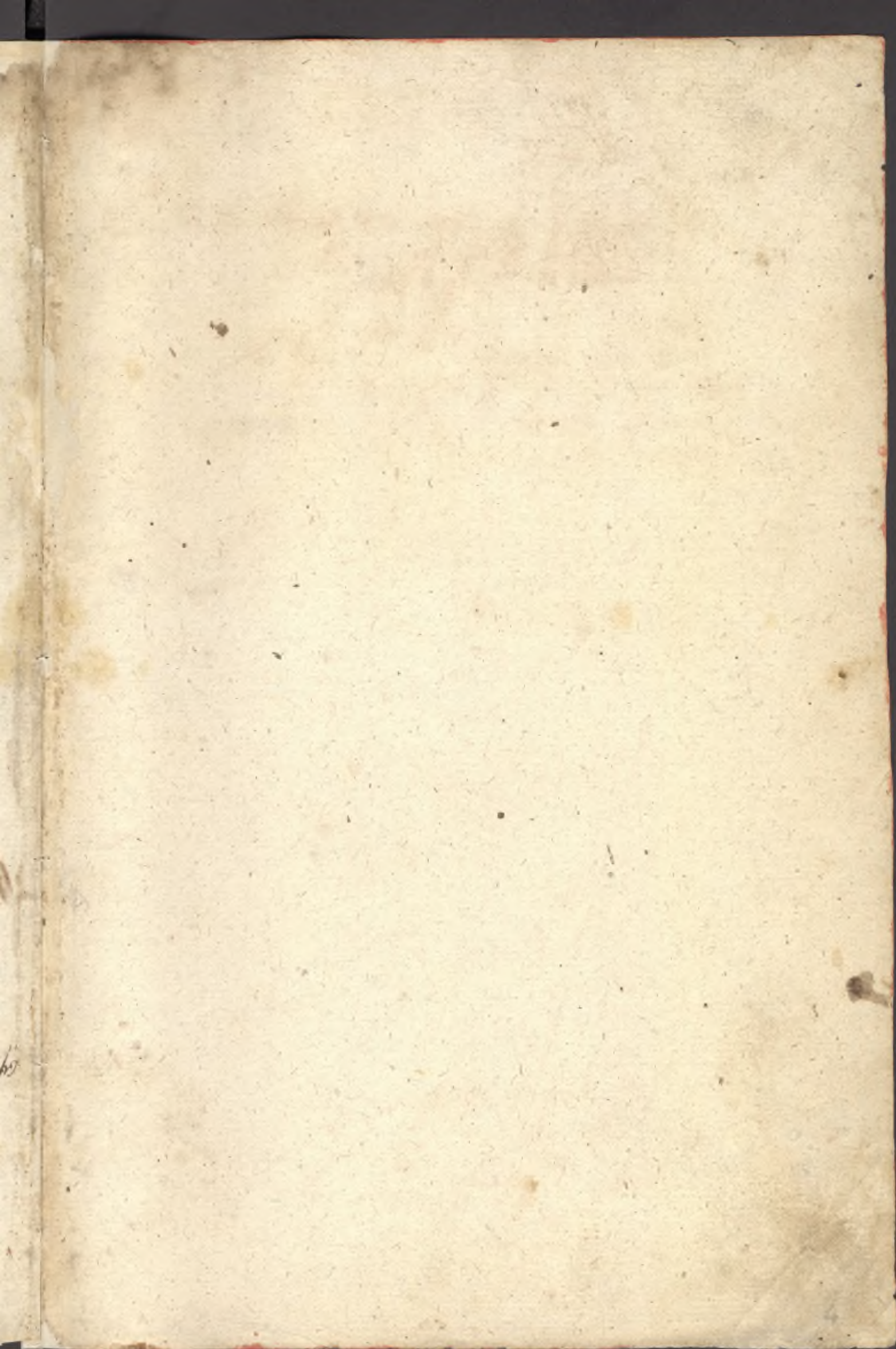
305 19

307 1030
 37 30
 20
 30 30
 37 30
 150

19
 4
 7
 1
 2
 1
 4
 56
 3
 4
 3
 27
 4
 2
 11
 19
 2
 24
 7
 74
 5
 48 ft
 10. 5m
 10. 5m
 18
 6/21 3/5
 10
 52 97
 12
 6/31 2/5
 20
 24
 26 2/4 6/4 2 1/4

49
 6/12 7/2
 46
 6/28 2/4

18 5/3
 18

^{gentis Apostolicum}
Lycum ab Apostolis in Asia minori fundata a
St. Trophimo, Hieronimo, Pergamo, Soterio, Theodoro, Soterio,
re et Philadelpho.

Hic Decima tertia Martii 1832 mater mea charissima
obit mane hora dimidia ad occidendum, et 14 a primis
hora ~~14~~ quinta sepulta fuit.

ΠΥΘΟ Γεννηθην εν Αποστολικη Του Επισκοπης, ανωνισθη.
ΠΥΘΙΚΟΝ Επισκοπος
ΠΥΘΗΣ εν εν Αποστολικη Επισκοπη
ΠΥΘΟΥΚ εν εν Αποστολικη Επισκοπη
Επισκοπος Τροφimus

BIBLIA SACRA

VULGATÆ EDITIONIS
SIXTI V. & CLEM. VIII. PONT. MAX.

Auctoritate recognita.

NOTIS CHRONOLOGICIS, HISTORICIS,
ET GEOGRAPHICIS

ILLUSTRATA,

Juxta Editionem Parisiensem ANTONII VITRE.

Nunc denuò revisa,

ET OPTIMIS EXEMPLARIBUS ADAPTATA
CUM INDICIBUS COPIOSIS

Leon Halban

VENETIIS.

Apud NICOLAUM PEZZANA

MDCCLIV.

CUM PRIVILEGIO EXCELLENTISSI

MONITUM LECTORI

De hac editione Veneta.

Um in id unum animi mei conatus incum-
bant, ut pro modulo meo de Republica
Litteraria benemerer, operæ pretium duxi
hanc Sacrorum Bibliorum editionem quàm
possem emendatam meis typis in lucem pro-
ferre, nam tot mendis, typographorum in-
curia, editiones Parisina & Antuerpiana scatent, ut Le-
ctori vel oscitanti occurrant. Chronologia certè (ut mis-
sa faciam, quæ in Sacris Libris irrepserunt) tot in ipso li-
mine profert errores, ut opus fuerit, singulis numeris ad
trutinam revocatis, & inter se collatis, diligentique sup-
putatione perpensis, momenta temporum ad authoris
mentem operosa restituere diligentia, & à sexaginta &
eò amplius mendis expurgare. Quod quanti laboris,
quantæ fuerit utilitatis tuum erit, candide lector, agno-
scere. Vale.

P R Æ F A T I O
I N H A N C
SACRORUM BIBLIORUM
NOVAM EDITIONEM.

Um hæc nova sacrorum Bibliorum editio instrueretur, nec ullis parceretur curis, ut quàm ornatissima prodiret in publicum: ego, virorum gravium hortatu, adduci me passus sum, ut in hæc aliquid opellæ meæ conferrem; quod, novæ utilitatis accessione, lectoribus commendatior esse posset. Cùmque sacrarum litterarum duas veluti partes esse intelligerem; quarum altera ad reconditorum mysteriorum explicationem, altera ad rerum historiam ordinemque temporum, pertineret: non arroganter me facturum putavi, si hac præcipua parte, quæ sanctorum Patrum propria est, sublimioribus animis relicta; in alteram pro virum mearum tenuitate incumberem; quod salebris illis nostro labore purgatis, expedita jam via pergentes, facilius ad altiora pervenirent, eaque ex una SS. Patrum Traditione eruerent, à quibus verus Scripturarum sensus ubique petendus est.

Omnia ergo quæ illis alicui saltem levamento esse poterant, hic præstare studuimus, in quibus nonnulla quidem leviora, nec tamen illa mediocriter, cùm ad utilitatem legentium, tum ad operis decus pertinentia; ut

QUOD singuli versus separatim excusit:

QUOD præfixi in cujusque paginæ summo, tituli, quid in ea tractetur breviter complexi:

QUOD addita singulis Psalmis argumenta:

QUOD locorum inter se congruentiam similitudines, multò diligentius, & abundantius in margine indicatæ:

QUOD tam in Veteri quàm in Novo Testamento, dies in quibus lectiones, sive, PROPHETIÆ, item EVANGELIA, & EPISTOLÆ in Missis recitari solent, ad marginem adscripti; certis etiam indiciis initio finique eorum affixis, ut facilius à lectoribus agnoscerentur: in quod illud præsertim spectatum est, ut quibus populi sacris eloquiis pacendi cura incumbit, eas Utriusque Testamenti partes aciori attentione perlegerent; ac majori studio, quæ ad earum intelligentiam à SS. Patribus dicta sunt, rimarentur.

Sed hæc, ut dixi, leviora ac faciliora. Illud gravius & laboriosius, quod temporum seriem in omnibus sacrorum voluminum partibus, ac singulis penè Capitibus adscripsimus; inita & notata annorum ratione, non à Creatione modò, in quo variant Scriptores, sed etiam ab Æra vulgari Christiana, quæ certa & constans est: Adhibita etiam nonnumquam Periodo Julianæ, ubi ea commodior visa est. Hoc verò quanti nobis constiterit; cùm tota excutienda Chronologia, & ex ipsorum voluminum comparatione eruenda fuerit, haud quivis facillè intelliget.

Eodem pertinet, quod singulis libris titulos præfiximus, ab aliis quandoque excerptos, à nobis sæpius commentatos, quibus libri Authorem, tempus, seriem, materiam, breviter edocemur: Quod in sacris libris præcipua quadam ratione necessarium, qui diversi temporibus & à diversis scripti, perpetuam & coherentem historię seriem non ubique exhibent:

Nec alienum ab hoc nostro instituto fuit, quod multis in locis curavimus; ut historicis notis ad marginem additis, quæ in contextu minùs patebant, illustrarentur. His enim & Chronologia firmatur nonnumquam; & quod prophetæ, litterali saltem sensu, spectaverint, intelligitur. At quod hæc per omnem sacrorum Bibliorum seriem sparsa, & minùs sæpè animadvertuntur, & difficiliter addiscuntur; visum est Chronologicam rationem, quam in hoc opere secuti sumus, in unam collectam, omnibus uno intuitu perspicendam, ad calcem libri proponere.

Id majori molimine in CHRONOLOGIA nostra SACRA, majoribus voluminibus inferenda, executi sumus: quam, facili comparandam, cuique in rebus difficilioribus consulere suademus. In hac enim temporum omnium momentis diligentissimè perpensis, nobiliores Chronologicæ disputationes, sive quæ ad exoticam, sive quæ ad sacram maximè spectant historiam, non sine legentium fructu excutuntur; iis quæ ad Apostolorum gesta, & CHRISTI ætatem; ejusque NATIVITATIS & PASSIONIS annum pertinent, præcipuè firmatis.

At quoniam contractius hoc volumen, res etiam contrahere me coegit; sic Tabulas Chronologicas hic exhibere visum est, ut remotis omnibus salebris, TEMPORUM CANONES acuratissimè tamen indicarem, si minùs demonstrarem. Habes hic itaque, LECTOR, ætates omnium temporum, quas sine molestia intueri; sine temporis dispendio percurrere possis. Utere igitur: &, si tuo alicui commodo cesserit, eum precibus Deo commendare ne graveris, qui nullis suis pepercit laboribus, ut tuos aliqua parte levaret.

PRÆFATIO DE EDITIONE ROMANA.

EN multis, magnisque beneficiis, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesia sua Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot Latinas editiones divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, qua longo tot sæculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo Decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quod ex recentibus editionibus non pauca ad hæreses huius temporis confirmandas licenter daretur videbantur: ipsa certe tanta versionum varietas, atque diversitas, magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Jam enim hæc nostra ætate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet et fuisse exemplaria, quot codices; cum unusquisque pro arbitrio suo adderet vel detraheret. Huius autem veteris ac vulgatæ editionis tantæ semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, ut eam ceteris omnibus Latinis editionibus longè antefereendam esse, apud aequos iudices in dubium revocari non possit. Qui namque in ea Libri continentur, (ut à maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) parim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione suscepti sunt; parim relictæ ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, sanctus Augustinus Italiam, sanctus Gregorius Venerem translationem appellat. Ac de Veteris quidem huius, sive itale editionis sinceritate atque præstantia, præclarum sancti Augustini testimonium exeat in secundo libro de doctrina Christiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurima circumserebantur, Italiam præferendam censuit; quod esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiarum. De sancto vero Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: cum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat; atque ejus translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita prædicat, ut ejus translationem, quam novam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta veritas transfudisse dicat: atque idcirco diligentissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponebat, eamque ab Ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat; quod sit in verbis clarius, & veracior in sententiis. Sophrenius quoque vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latini modo, sed etiam Græci valde probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum elegantiori sermone transfuderit. Porro qui secuti sunt viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albericus, Thomas, Bonaventura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut cetera, quæ pene innumerabiles erant, quasi lapsi demanibus Theologorum, penitus obsoleverint. Quare non immerito Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitus excitatum ita celebrat, ut jam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria præstare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesie utilis, vel injuria temporum, vel impressæ incuria, vel temere emendantium audacia, ulla ex parte corrumpatur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adiecit, ut hæc ipsa vetus ac vulgatæ Editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque ulli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excutere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac li-

centia modum imposuit, & Pastorem Ecclesie in tanto bono quam diligentissime retinendo & conservando, vigilantiam atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academicarum Theologi in Editione vulgatæ pristino suo nitore restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia; & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis jussu conquisiti, atque in Urbem advehi erant; & deinde, quoniam executio generalium Consiliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur: idem Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesie partes incredibili vigilantia, lætissimis aliquot sanctæ Romane Ecclesie Cardinalibus, aliisque tam Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebræis, Græcisque Bibliorum fontibus, consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum Convenerunt illi ob varias, gravissimasque Sedis Apostolicæ occupationes jamdudum intermissum, Sixtus V. divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cum jam esset executum, & ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia præliis vitio irrepisse, qua iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id vero cum morte præventus præstare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, ejus animi intentionem executus, perfectus aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentius IX. brevissimo tempore de hac luce subtrahitis, tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesie universæ gubernacula tenet, opus, in quo Sixtus V. intendere, Deus bene juvante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice impuncto, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam sacra Scriptura Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam, quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc usque diem prodierunt, emendatior, purior, atque esse, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisque fontibus, & ipsi veterum Patrum commentariis conferendis, non modicum studium adhibuit fuerit; in hac tamen pervulgata Editione sicut nonnulla consule mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulte immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut maiores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quàm ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri evaserunt; tum denique quia sacra Congregationi amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus à Sede Apostolica delegatis, propositum non fuit, novam aliquam editionem excudere, vel antiquam Interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam, à mendis veterum librorum, necnon pravorum emendationum erroribus reductam, suæ pristinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri tenuit, restituere, eaque restituta, ut quàm emendatissime imprimeretur juxta Concilii Oecumenici decretum, pro viribus operam dare. Porro

Præf. in
Joan.

1. Hieron.
cap. 9.
Iste.
2. Aug. lib.
2. Doctrin.
Christian.
cap. 15.
3. Greg.
Epist. De
dicat. ad
Leandrum
C. 5. in fi-
ne S. Aug.
ubi supra.

Lib. 11. de
Civitat. Dei
cap. 43.

Lib. 20.
Moral. 24.

Lib. 6.
Enchyriol.
cap. 5.

Lib. 1.
de Divin.
offic. c. 12.

Epist. ad
Sundam
Fredericam.
Prælati
Evangel.
ad Damas-
cum.

in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscitum, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdrae inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quae neque Hebraice, neque Graeco quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius Canonici libri, extra Canonica Scriptura seriem posita sint: & nulla ad marginem concordantia, (qua posthac inibi apponi non prohibentur) nulla nota, nulla varia lectio, nulla denique praefationes, nulla argumenta ad librorum inopia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, praefationes sancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione ejusmodi adjumenta pro studiosorum commoditate, atque utilitate in posterum adiciantur; ita tamen, ut lectiones varia ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

PETRUS GRIMANI

DEI GRATIA DUX VENETIARUM

Universis, & Singulis, ad quos Haec Nostra pervenerint, significamus cum Senatu.

CHe sopra l'istanze, che ci furono fatte da Niccolò Pezzana Stampator, e Libraj Veneto siamo discesi a permettergli la Stampa nello Stato Nostro del Libro intitolato: *Biblia Sacra cum Notis Vitre*, ed a concedere a lui solo, o a chi avrà causa da lui ad esclusione d'ognialtro il Privilegio per anni Vinti principianti dal giorno presente della suddetta Stampa, e rispettiva vendita dell'Opera medesima, così in questa Città, come in qualunque altro Luogo dello Stato Nostro a condizione che sia impresso in buona Carta, perfetti Caratteri, diligente Correzione, e bel Margine, e che siano presentate nelle Pubbliche Librerie di Venetia, e di Padova le solite Stampe. Resta perciò a tutti i Stampatori, e Libraj, ed a qualsivisa altra persona così di questa che di qualunque altra Città del Dominio Nostro, che causa, o facoltà non avesse da esso Pezzana, proibito di stampare l'Opera suddetta per detti Anni Vinti sotto pena della perdita degli Esemplari, e di Ducati Cinquecento da esser applicati un terzo all'Accusatore, un'altro terzo all'Accademia de' Nobili alla Giudecca, ed il rimanente al Privilegiato. Sotto le stesse pene sia pure vietato ad ognuno per li espressi Anni Vinti di contraffare l'Opera suddetta o in poca, o in molta quantità, o sotto pretesto di correzioni, restrizioni, aggiunte, mutazione di titolo, e forma, ed in qualunque altro escogitabile modo niuno eccettuato, e farne eseguire in estero Stato l'Edizione sotto l'apparente Nome di Venezia, e quella introdurre nello Stato, e venderla. Perilchè commettiamo tanto al Deputato all'estrazione de' Libri dalle Dogane di non licenziare dalle medesime, o da altro luogo ove esistessero, quelli che non fossero corrispondenti agli esibiti nelle Pubbliche Librerie, quanto al Segretario di non rilasciare Mandato, dovendo intendersi tutti perduti, e confiscati, ed incorso il trasgressore nelle pene come sopra. A chiara intelligenza d'ognuno vogliamo inoltre, che nel principio, o nel fine del Libro predetto sia in aggiunta delle solite Licenze posta la presente come sta, e giace, *Quare auctoritate hujus Consilii mandamus, omnibus, ut ita exequi debeant.*

Data in nostro Ducali Palatio die v. Septembris Indictione xiii. MDCCCL.

1750. 15. Settembre.

GL'Illustrissimi, ed Eccellentissimi Signori Riformatori dello Studio di Padova in esecuzione del Decreto dell'Eccellentissimo Senato hanno rilasciato al sopradetto Niccolò Pezzana a tenor delle Leggi il suespresso Privilegio.

- { Z. Alvise Mocenigo 2.° Rif.
- { Zuanne Querini Proc. Rif.
- { Daniel Bragadin Kav. Proc. Rif.

Michiel Angelo Marino Segr.

DE CANONICIS

SCRIPTURIS DECRETUM

EX CONCILIO TRIDENTINO

SESSIONE QUARTA.

SACROSANCTA Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut, sublati erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conservetur.

Et infra:

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infra scripti: Testamenti veteris, Quinque Moyse, id est Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Josue, Judicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum: Parabola, Ecclesiastes, Cantica canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus,

Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, id est, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti novi: Quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem: Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti: Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenes, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Joannis Apostoli tres: Jacobi Apostoli una: Judæ Apostoli una: & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS.

VIGINTI & duas litteras esse apud Hebraeos, Syrorum quoque lingua & Chaldaeorum testatur, quae Hebraeo magna ex parte confinis est. Nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysitoidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Ceterumque est Eudram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & infraurationem templi sub Zorababel, alias litteras reperisse, quibus nunc utimur, cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebraeorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, haec eadem supplicatio, sub Levitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibsdam Graecis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & Psalmi, trigessimus sextus, & centesimus undecimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragessimus quartus, quamquam n. diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremie Lamentationes, & Oratio eius: Salomonis quoque in fine Proverbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet; iidem alphabetis vel incisionibus supplicantur. Porro quinque litterae duplices apud Hebraeos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietateque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices aestimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamin, Esdras, Jeremias cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quae scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supplicantur, quibus quasi litteris & exordis, in Dei doctrina, tenera adhuc & laetens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur **בראשית** Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, **שמות ואלה** Velle fensoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, **ויקרא** Vaeica, id est Leviticus.

Quartus, **דברים** Vaeidabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, **אלה הדברים** Elle haddeharim, qui Deuteronomium praenotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie **הרות** Thora, id est Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Nave: qui apud eos **יהושע בן נון** Jehoshue ben Nun dicitur.

Deinde subsequuntur **שופטים** Sophetim, id est Judicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur **שמואל** Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, **מלכים** Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multum **מלכות** Melachim, id est Regum, quam **ממלכות** Mamlachot, id est Regnorum dicere.

Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi cui tribus duodecim continentur.

Quintus, **ישעיה** Isaias.

Sextus, **ירמיה** Jeremias.

Septimus, **הזקא** Ezechiel.

Octavus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur **תרי עשר** There asar.

Tertius ordo, Hagiographa consistit.

Et primus liber incipit à **איוב** Job.

Secundus à **דוד** David: quem quinque incisionibus & uno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est **שלמות** Salomon, tres libros habens: Proverbia, quae illi **משלי** Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus, **קהלת** Coheleth, id est, Ecclesiastes.

Quintus, canticum canticorum, quem titulo **שיר השירים** Shir hashirim praenotant.

Sextus, est **דניאל** Daniel.

Septimus, **דברי הימים** Dibre hajamin, id est Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius divinae historiae possumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octavus, **הזכר** Esdras: qui & ipse similiter apud Graecos & Latinos in duos libros divisus est.

Nonus, **אסתר** Esther.

Atque ita sunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli **רות** Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supplicandos: ac per hoc esse princeps legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum, Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis ante & retro, id est in praeteritum & in futurum respicientibus, & indelessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus,

Domine Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebraeo vertimus in Latinum, convenire potest: ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quae vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii syrach liber, & Judith, & Tobias, & Passor, non sunt in canone. Machabaeorum primum librum Hebraicum reperi. Secundus, Graecus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quae cum ita se habeant, obsecro te, Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum & purpuram & coctum offerunt & hyacinthum: nobis bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiae praesentis futuraeque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & injuriam imbrium ea quae viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod ante nesciebas, vel interpreter me astimato, si gratus es, vel Paraphrasen, si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sum mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Graecos codices, & Latinos, & conler cum iis opusculis quae nuper emandavimus: & ubicumque discrepare, inter te videris, interroga quemlibet Hebraeorum cui magis accommodare debeas fidem; & si nostra firmaverit, puto quod eum non aestimes conjectorem, ut in eodem loco meum similiter divinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quae Domini discumbentis pretiosissimi fidei myrrha vagitis caput, quae nequaquam Salvatore quiritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christus ascendit) ut contra latrones canes, qui adversum me rabido ore delavunt, & circumdant civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius temper sententiae recordabor: Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea, posui ori meo custodiam, cum confiterer peccator adversum me. Obmutui, & humiliatus sum: & filii à bonis.

HIERONYMUS PAULINO.

FRATER Ambrusius tua mihi munuscula perierunt, & detulit simul, & suavissimas litteras, quae à principio amicitiarum, fidem probatae jam fidei, & veteris amicitiae praeferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non praesentia tantum corporum, non subdola & palpanis adulatio: sed Dei timor, & Divinarum Scripturarum studium conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse: ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphis vates: sic plato Aegyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italia, quae quondam magna Graecia dicebatur, laboriosissime peragravit: ut qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiae gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena veracundè discere, quam sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venditus, etiam tyranno crudelissimi no paruit, captivus, vinculis & servus; tamen quia philolophus, major emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiae fonte manantem, de ultimis Hispaniae Galliarumque finibus quosdam venisse legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit: Habet illa aetas inaudita omnibus saeculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quaerent. Apollonius, sive ille magus, ut vulgus loquitur, sive philolophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Persas, petrastravit Caucalum, Albanos, Scythas, Madageras, opulentissima India regna penetravit: & ad extremum, latissimo Phison amne transiisse, pervenit ad Brachmanas, ut Hierarcham in throno sedentem auro, & de Tantalione rotantem, inter paucos discipulos, de natura, de moribus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phoenices, Arabes, Palaestinos, reversione Alexandriam, perrexit Ethiopiam, ut Gymosophilas, & famosissimam Solis mensiam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scriptis super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de saeculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur: An experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam, ascendit Ierosolymam, ut videret Petrum, & manserit

Psal. 38

I L
Ador. 9
I Cor. 13
Galat. 1

Galat. 2.	apud eum diebus quiddecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & octonadi, futuris gentium predicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolus Evangelium; ne forte in vacuum curreret aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis <i>εργασίας</i> viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Unde & Aeschines cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam audissemus bestiam, sua verba resonantem? Hinc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velidiscere: sed quod ardor tuus, & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quas consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plauti cessent manus: tamen virtute totum est quicquid esse possit. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moyse & Prophetas deducit se gloriat, ut armatus spiritalibus telis posset dicere confidentia: Arma nostrae militiae, non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subjugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quae data sit ei per impositionem manus Presbyterii. Timotheus praecipit ut ceteras virtutes Episcopi, quae brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum: Obtemperantem, inquit, cum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum edificat ex vite merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Malachias Propheta, imò per Aggaeum Dominus, Interroga, ait, Sacerdotes legem: in tantum Sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmi quoque centesimo decimo octavo, Cantabiles mihi erant justificationes tuae in loco peregrinationis meae. Et in descriptione iusti viri, cum eum David arbori vite, quae est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit. In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimae visionis ait iustos fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se differant, iusta rusticitas, & docta iustitia; Alii stellis, alii coelo comparantur. Quamquam iuxta Hebraeam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & Scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisei stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Joanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitati, & quotidiana in lege meditatione tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggererat; & erant iuxta quod scriptum est, <i>Spoudaomenos</i>, Duo decim annos Salvator impleverat, & in templo senes de questionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem: quorum uterque dicere poterat, Etiam imperitus sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus, piscator, indoctus? & unde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? <i>λογος</i> enim Graece multa significat: nam & verbum est, & ratio & supputatio, & causa universae rei, per quam suae singula quae subsistunt: quae universa recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; & quamquam stultitia predicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non saeculi huius, nec principum saeculi istius, quae destruitur: sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam praedestinavit Deus ante saecula. Dei sapientia, Christus est: Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia. Haec sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus praenotatur, Pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, praedestinatus est ante saecula: praedestinatus autem & praefiguratus in Lege & Prophetis. Unde & Propheta appellabatur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & laetatus est. Aperiebantur caeli Ezechiel, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelationis opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contempleretur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras, ut legat, respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referaverit qui habet clavem David; qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imò vir, (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam Prophetam, interrogatus à Philip-	ippo: Putasne intelligis, quae legis? respondit: Quomodo possem, nisi aliquis me docuerit? Rgo (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchus, nec studiosior, qui de Aethiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis divinaeque scientiae fuit, ut etiam in vehiculo legeret Litteras sacras: & tamen eum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret; igneabat eum quum in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clavius latebat in littera. O mira doctoris virtus, eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est; ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiae, quam in aurato synagoga templo reperit. Haec à me perstricta sunt breviter, (neque enim epistularia angustia evagari longius patiebat) ut intelligeres te in Scripturis sacris, sine praevio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, musicis, geometricis, dialecticis, astronomis, astrologis, medicis; quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur, <i>το δὲ πρῶτον, τὸν μέσθον, τὸν ὑστερότερον</i>. Ad minores artes veniam, & quae non tam lingua, quam manu administrantur. Agricola, camentarii, fabri metallorum, lignorumque calores, lanarii quoque, & sutores, & ceteri qui variam speliellilem, & vilis opuscula fabricantur, absque doctore, esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: traçant fabrilis fabri. Sola scripturarum ars est, quam soli passim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poemata, passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc lophista verbosus, hanc univervi praesunt, lacerant, docent atquequam discant. Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris Litteris philosophantur. Alii dicunt, pro pudori à feminis, quod viros doceant; & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad Scripturas sanctas post saeculares litteras venerint, sermone composito aures populi mollescent; quidquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec scire dignantur quid Propheta, quid Apostoli fenserint: sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homero centonas, & Virgilio centonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit. Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna: Jam nova progenies caelo demittitur alto, sic Patrem loquentem ad Filium: Nate, mea vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixisque manebat. Puella sunt haec, & circumlatorum ludo similia, docere quod ignores: imò, ut cum stumacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terrae, de confusione linguarum & gentium, usque ad exitum scribitur Hebraeorum. Patec Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis divinisque praeceptis. In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, imò singula poene syllabae, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus sperant caelestia sacramenta. Numeri verò, nonne totius Arithmeticae, & prophetiae Balaam, quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Deuteronomium quoque secum lex, & Evangelica legis praefiguratio, nonne sic ea habet quae priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Haecque Moyses, haecque Pentateuchus; quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. Job exemplar patientiae, quae non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versa labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticae, propositione, assumptione, confirmatione, conclusionem determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris fileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo. Veniam ad Jesum Nave, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine praebet. Transiit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinis, Ecclesiae caelestique Jerusalem spiritualia regna describit. In Iudicum libro quot principes populi, tot figurae sunt. Ruth Moabitidis, Isai explet vaticinium, dicentis: Bnito agnam, Domine, Dominatorem terrae, de petra deserti ad montem filiae Sion. Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitum monstrat. Porro in Sadoe atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur. Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone usque ad Jechoniam, & à Jeroboam filio Nabat usque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris,
III.		Apo. 3.
Allor. 12.		V L.
2. Cor. 10.		
1. Tim. 3. 1. Tim. 4.		
Tit. 1. I V.		
Agg. 2. Deut. 32.		
Psalm. 1. Dan. 12.		
Apo. 9.		
Isai. 54. Joan. 6. Luc. 2.		
2. Cor. 12.		
Joan. 1.		
V. Abd. 1. Isai. 29. 1. Cor. 1. 2. Cor. 1.		
Coloss. 2.		
Joan. 8. Exod. 1. Isai. 118. Rom. 7. 2. Cor. 3. Apo. 5. Isai. 29.		
Apo. 3.		
		V I I. Genes.
		Exod.
		Levit.
		Numeri.
		Deuter.
		1. Cor. 14
		Job.
		Iosue sive Jesue Nave.
		Lib. Jud.
		Ruth. Isai. 10. Reg. 1. & 2.
		Reg. 3. & 4.

	Ecclesie paucitas, & hereticorum contra Ecclesiam bella narratur.	Salomon, pacificus & amabilis Dominus, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce cauit epithalamium.	Proverb. Ecclesiast. Cantici. Esther.
Osee.	Duodecim Prophete in unius voluminis angustias compressi, multo alius, quam sonet in littera, perfigurant. Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jerahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum praestolari.	Elther, in Ecclesie typo, populum liberat de periculo; & interfecto Amam, qui interpretatur iniquitas, patres convivit, & diem celebrem mittit in posterum.	
Joel.	Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, crucca, bruchio, locusta, rubigine vastante consumptam, & post everisionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei, & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnacula Sion. Qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mystice continentur.	Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris scripturarum tantus ac talis est, ut abique illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irideat. Per singula quippe nomina juncturaeque verborum, & praetermissa in Regum libris tanguntur historiae, & innumerabiles explicantur Evangelii quaestiones.	Paralip.
Aster. 2.	Amos, pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor scelera Damalci, & Gaza, & Tyri, & Idumæ, & filiorum Ammon & Noab: & in septimo & octavo gradu Judæ & Israel? Hic loquitur ad vacas pingues, quæ sunt in Samaria morte, & ruituram domum majorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantium, & uncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.	Esdra & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coartantur, instaurant templum, mores extruunt civitatis; omnique illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præterunt, aliud retinent in medulla.	Esdra. Nehem.
Abdias.	Abdias, qui interpretatur Servus Dei, pernotat contra Edom, sanguinem, terrenumque hominem: fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.	Cernis me scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implese quod volui. Audivimus tantum, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Ceterum illo Socraticum impletur in nobis, hoc tantum scio, quod nescio.	1. Sal. 118.
Jonas.	Jonas, columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad penitentiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat.	Tangam & novum breviter Testamentum. Mattheus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientia multitudo, per totum corpus oculati sunt, semine emicant, discuntur fulgura, pedes habet rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuo, sibi perplexi sunt, & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos status Spiritus sancti perduxerit.	Matth. Marc. Lucas. Joann. Exech. 1.
Mich.	Michas de Morathi, coheres Christi, vastationem annuntiat filie Iatronis; & oblationem ponit contra eam: quia maxillam percussit iudicis Israel.	Paulus Apostolorum ad septem scribit Ecclesias: Octava enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quos melius tacere puto, quam pauca scribere.	Paulus Apostol.
Nahum.	Nahum, consolator orbis, increpat civitatem sanguinam, & post everisionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis, pacem.	Adus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesie infantiam traxere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.	Actus Apostolorum. 2. Cor. 2.
Habacuc.	Habacuc, luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & agit gradum super munitionem ut Christum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cœlos gloria ejus, & laus ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abscondita est fortitudo ejus.	Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcuetur.	Jacob. Petrus. Joann. Judas. Apocal.
Sophon.	Sophonias, speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit elmorem à Porta piscium, & ejulatum à secunda, & contritionem à collibus. Iudicis quoque ululatum habitatoribus Pile, quia contigit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.	Apocalypsis Joannis, tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ.	Matth. 7. Luc. 11.
Aggeus.	Aggeus, festivus & latus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteres: destructum templum adificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes; & veniet desideratus cunctis gentibus.	Oro te, frater charissime, inter hæc vivere, illa meditari, nihil aliud nosse, nihil querere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœlestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi villitate verborum, quæ vel vitio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius intrerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam prulane, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me prætero, magistrum renuens, comitem spondeo. Potenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perleverit in cœlo. Obvius te manibus excipiam, & (ut ineptè aliquid, ac de Hermagore tumiditate effusam) quid quid quaeris, tecum scire conabor.	
Zachar.	Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia, Jetum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem; candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis; duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit: dextis: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet, sedentem super pulum filium affinis subjugalis.	Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum saeculi, fidem amicitia, amorem Christi. Nam prudenciam & eloqui venustatem etiam absque illo ipsa epistola præstebat. Festina, quaeso te, & hærentis in solo navicula funem magis præde, quam solve. Nemo renuntians sæculo bene potest vendere, quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: Avaro tui deest quod habet, quam quod non habet. Credenti tui mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Visus & vestitus, divitiis Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquentem est. Scilicet, nisi tu, semper recalcitrans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiones vendideris, non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantorum & resia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præstetur Cræsi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.	VIII. Prov. 17.
Malach.	Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium; Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occalum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.		2. Cor. 6.
Isaias.	Isaiam, Jere-niam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.		Matth. 3.
Jerem.	Secundus virgam nucem, & ollam lucensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectis alphabetum.		Matth. 4. Marc. 12. Luc. 21.
Ezech.	Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos iste partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.		
Daniel.	Quartus vero, qui & extremus inter quatuor Prephetas, temporum confusus, & totius mundi quæscop lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, clari sermone pronuntiat.		
David.	David, Simodines noster, Pindarus, & Alcaeus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo plalterio, ab inferis excitat resurgentem.		

P R Æ F A T I O S. HIERONYMI PRESBYTERI IN PENTATEUCHUM MOYSI AD DESIDERIUM.

EJUSDEM IN JOSUE
Præfatio.

Dan. 9.

Exod. 55.

Osee 11.

Isai. 11.

Zach. 12.

Prov. 18.

Isai. 64.

DESIDERII mei desideratas accepi epistolam, qui quodam præfatio futurorum, cum Daniele fortis est nomen, obsecrans, ut translatus in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculorum opus certe, & obsecratorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in septuaginta Interpretum suffragationem nova pro veteribus eudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego sapientissime testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possem, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut elucere facit quæ minus ante fuerant, aut superflua quæque jugulat & confodit, maxime quæ Evangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de Veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex Aegypto vocavi filium meum: & Quoniam Nazareus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: & Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: & Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium *ἐνταύθα* desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sunt: & cum dicere non poterint, de libris Hebræicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isai, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum aequè in Isai. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberæ nanias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio: Ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet, Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicunque sacratum aliquid scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacerunt: ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scripturati: cum Aristæus ejusdem Ptolemæi *ὀργάνιστος*, & multo post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetaſe. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicat: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Plautinis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem affatus rhetorico spiritu transulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacerunt, hi scriptum esse mentiri sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulerunt sententiis: nos vero post passionem & resurrectionem ejus, non tam prophetiam quam historiam scribimus: aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur amule, obsecrator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per illorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritalia charismata posuimus lego: in quibus ultimum penè gradum Interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videntur errare, interroga Hebræos, diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se posita ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebræica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut me, quia tantum opus lubire fecisti, & a Genesi exordium capere, orationibus juves: quod possum eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Tandem finito Pentateucho Moyſi, velut grandi senore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יְהוֹשֻׁעַ idest Josue filium Num, vocant: & ad Judicum librum, quem *דְּבָרִים* appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem, ut silvam Hebræicorum nominum, & distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et ut in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova eudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre lingue meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro Græcorum *ἐκτάσις*, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et siculi in antiquorum voluminum lectione dubitant, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices; & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei vium est: & utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cessat arcuato vulnere contra nos insurgere scorpis, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet; vel contemnens, si displicet: memineritque illorum verbum, Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos quod calumniandi eis & irridendi Christianos sit abiata occasio; & Ecclesiæ homines id despiciere, imò lacerare, unde adversarii torqueantur? Quod si verus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Daniele juxta Theodotionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter discentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in novo testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eusebio virgini Christi negare non potui, decrevimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omisum jam diu opus, quasi quodam poliminio, repetere, præsertim cum & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem interis flagitet; & nos ad patriam iestinantes, mortiferos siccinarum cantus surda debeamus aure transire.

Psal. 49.

PRÆFATIONEM EJUSDEM

S. Hieronymi in libros Regum supra reperiens, ideò in principio positam, quod librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus Galeatus.

Ejusdem in Librum Paralipomenon præfatio.

SI septuaginta Interpretum, pura, & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Chionati Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrii putas, aut è pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in ve-

PRÆFATIO S. HIERONYMI IN ESDRAM.

teri opere cadere; illudcibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria & Egyptus in Septuaginta suis Heliolum laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochia, Luciani martyris exemplaria probat. Media inter has Provincia Palæstina codices legunt; quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totiusque orbis hac inter se trisaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exempla compulsi quatuor editionum, e regione singula verba describens; ut unus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod majoris audacia est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ miscuæ fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel suscepimus; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore factantur, singulas cellulas aperire, hocque in Ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suspicari Latini mei, qui in violata editione veteri, ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, & quod his majus est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Evangelio, Ex Ægypto vocavi filium meum: & Quoniam Nazareus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ preparavit Deus diligentibus illum: ceteraque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certe Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta Interpretes noverant: & unde eis hæc? quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster, utriusque Testamenti conditor, in Evangelio secundum Joannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Uicque scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obsecratoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cum in aliis probent quod in me reprobat: quasi vitis & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta translationem, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conventu fratrum semper edissero. Et quid nunc **דברי** idest Verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, ut inextricabiles moras, & silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensumque barbariem, apertius & per verum cola digere, mihi metipsum & meis iuxta Iheroniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

AD DOMNIONEM, ET ROGATIONEM, in eundem Præfatio ejusdem.

Uomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint, & tertium Virgilii librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad Hæstia Tiberis navigaverint; ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplantur sit, & antiquarum urbium memoris, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Rector, enim, mi Domnion & Rogatione charissimi, nunquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam: sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum: quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quandam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationem habebatur, assumpti: & cum eo à vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Libere enim vobis loquer, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Hebræa quam Barbara quedam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transulerant, sed scriptorum culpa, adscribendum, dam de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subactis e medio syllabis, in unum vocabulum cogunt; vel e regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & salus, & provincias sonant, & oblique sub interpretatione, & figura eorum, quadam narratur historix, de quibus in regnorum libro dicitur. Nunne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit: & apud illos vocatus, **דברי הימים**, idest Verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos divisus est. Quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, ut eum in tres partes fecerent, cum unus à suo auctore sit editus. Deinde

terram illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantes sonant. Ad extremum, quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur, & historix quæ vel prætermissa sunt in suis locis, vel perstricta leviter, hic per quedam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adjutus auxilio, nisi librum benevolens placitum, tamen invidis dupliciter esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quam discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis: & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicumque ergo asteriscos, idest stellas, radiare in hoc volumine videritis; ibi sciatis, de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi verò obelus, transversa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decore præfationis, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

DE JUSDEM AD DOMNIONEM ET ROGATIONEM, in Esdras, & Nehemiam Præfatio.

Utrum difficilius sit, facere, quod poscitis, an negare, needum statui: nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, scientia est; & magnitudo oneris imposta ita cervicibus premit, ut ante sub face ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quod occulte legant, in tantum ut clamare compellat, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribi is arque rescribi, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina; aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium querere, extreme dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnion & Rogatione charissimi, ut privata lectione contenti, libros non offeratis in publicum, nec fastidiosos cibos ingeratis, vitæque eorum supercilium, qui judicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar, admonentes ut Hebræa nomina, quorum grâdis in hoc volumine copia est, distincte & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat, quod unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemique sermones in unum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inverfa demonstrat; nec potest utique verum asseri quod diversum est; mittite eum ad Evangelia; in quibus multa ponuntur quasi de Veteri Testamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazareus vocabitur: &, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt; multaque alia, quæ latiori operi reservamus: & querite ab eo ubi scripta sint; cumque proferte non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confoduntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam à me verum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos; & ipsi auctoribus, translationi meæ vel arrogant vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta Translatores, jam Christi Evangelio curante, Judæos & Hebionitas legis veteris Interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, Ecclesiis dedicant. Quanto magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria possidere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræos sermonis ignari sunt, magis errabant, ignorantes quicquid multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis utrumque sermo non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea quæ ipsi intelligimus in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilis, victorque Sinon incendia faceret; nunquam meum juvante Christo, silebit eloquium; etiam præfata lingua balbutiet. Legant qui voluit; qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumniantur; magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractio & odio deturber.

Matth. 3.
Joan. 19.
1. Cor. 2.

Joan. 7.

EJUSDEM AD CHROMATIUM
& *Chondorum in Tobiam Præfatio.*

Mirari non desino exactionis vestre instantiam : Exigitis enim ut in librum Chaldaeo sermone concriptum, ad Latinum stylium traham ; librum utique Tobiae, quem Hebraei de catalogo divinarum Scripturarum fecerant, his quæ hagiographa memorant, emanciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebraeorum studia ; & impugnant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisaeorum duplicem iudicio, & episcoporum iussionibus deservire, insiti ut potui. Et quia vicina est Chaldaeorum lingua sermoni Hebraico ; utriusque lingue periclitissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui ; & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me, quod jubere estis dignati, complisse.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBRUM
Judith.

Apod Hebraeos liber Judith inter hagiographa legitur ; ejus auctoritas ad roboranda illa quæ in confectionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldaeo tamen sermone concriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquiesci postulationi vestre, imò exactioni : & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, hunc unam lucubratiunculam dedi, magis sensum & sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi : sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldaicis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconis declarare. Hanc enim non solum seminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

EJUSDEM IN LIBRUM ESTHER
Præfatio.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum : quem ego de archivis Hebraeorum revelans, verbum & verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiui : sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto theopate, excogitare quibus verbis uti posuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem, o Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebraeorum studistis intrare, & Interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite, ut possitis agnoscere : me nihil etiam augmentasse addendo, sed fidei testimonio simpliciter, sicut in Hebraeo habetur, historiam Hebraicam Latine lingue tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavecimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus : quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant ; & secundum Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso Lectori. Nus enim juxta morem, Hebraicum ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione malimus.

EJUSDEM IN LIBRUM JOB
Præfatio.

Cogor per singulos Scripturæ divinæ libros adversariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta Interpretum criminantur : quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum & verbo, vel sensum & sensu, vel ex utroque communium, & mediè temperatum genus translationis expresserint ; & omnia in Veteris Instrumenti volumina Origenes obelis asterisque distinxerit : quos vel addidit, vel de Theodotio sumptis, translationi antiquæ inseruit, probans desuisse quod additum est. Discant igitur obrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intervenisse suscepimus, non eodem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Job : cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur ; & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septuaginti ferme aut octingenti versus desunt ; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur Interpretem : sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro,

nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebraeos totus liber fertur & lubricus : & quod Græci rhetores vocant, *εὐχρηστικὸν*, dum qui aliud loquitur, aliud agit : ut si velis anguillam vel murenulam stridis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddaem quemdam præceptorem, qui apud Hebraeos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis : cuius doctrinam an aliquid profecerim, nescio : hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, usque ad verba Job, apud Hebraeos prosa oratio est. Porro à verbis Job, in quibus ait : Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo : usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est. Idcirco ipse me reprehendo, & ago poenitentiam in favilla & cinere : hexametris versus sunt, & dactylo spondeoque currentes : & propter linguæ idioma crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed earumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & rianulus fertur numeris pedum solutis : quod alexicri magis quam simplex lector intelligunt. A supra dicto autem versu usque ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione continetur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebraeos, & in merem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcaei, & Sapphus, vel Plalterium, vel Lamentationes Jeremæ, vel omnia ferme Scripturarum cantica comprehendit ; legat Philonem, Josephum, Origenem, Callistrum Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter cantes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem ; sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omnia, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent : Ut qui Hebraeorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino panem ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos, post Septuaginta editionem, Jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in *Εὐαγγέλιον* habentur apud Ecclesias, & explanantur ab Ecclesiasticis viris : quanto magis ego Christianus & de parentibus Christianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omnia repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Ecclesiæ puro & fidei aperire sermone, vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debere reprobari ? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argenteoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo ajunt, litteris onera magis exarata, quam codices : dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebraeos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult : & studiosum me magis, quam malevolum probet.

ALIA EJUSDEM
Præfatio.

Si aut fuscillam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem ; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinarum voluminum viam sentibus virgulisque purgare ; error mihi genitus infligitur : corrector viciorum, falsarius dicor, & errores non aultere, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant : dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, o fratres dilectissimi, unicuique nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite ; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & veribus scatebat errorum, integrum immaculatamque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victimam, duplicia sunt ei universa reddita ; ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere, quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principis librorum eadem semper annexens, rogo, ut ubicunque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi ; Porro ubi stella imago præfulserit ; ex Hebraeo in sermone nostro addita sunt. Nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi : magis utile quid ex otio meo Ecclesiis Christi venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

*Psal. 52.
Galat. 1.*

EJUSDEM IN PSALTERIUM,
quod secundum Septuaginta editionem correxit,
Præfatio.

Psalterium Romæ dudum positum emendatum: & juxta Septuaginta Interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursus videtis, ò Paula, & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum tam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem, æquum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus fortè labor iste defudat, quam eos, qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentem lineam, vel radiantia signa; idest obelos, vel asteriscos. Et ubicunque viderit virgulam præcedentem, ab ea usque ad duo puncta, quæ impressus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perpexerit stelle similitudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit æquæ usque ad duo puncta, juxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis à Septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis rivo, quam de purissimo fonte potare.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBROS
Salomonis.

Jungat Epistola, quos junxit sacerdotum: imò charta non dividat, quos Christi nescit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros, & librariorum sustentatis, ut vobis possim nostrum defudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis eluvientibus, aliis laborare, aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reciderem, & apud vos mutus essem, tidulæ pumini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: *משלי* quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocat: *קִיטוֹת* quem Græci Ecclesiasten, Latine concinatorum possumus dicere *שיר השירים* quod in nostra lingua vertitur Canticum Cantorum. Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber: & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebræicum reperi: non Ecclesiasticum, ut apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui sancti erant Ecclesiastes & Canticum Cantorum; ut similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere conquireret. Secundus apud Hebræos nusquam est; quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobia, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendam. Neque enim nova sic edimus, ut vetera destruas. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coaruerint, sed statim de prælo purissima commendata testæ, suum saporem servaverint.

AD PAULAM ET EUSTOCHIUM IN
translationem Isaia ex Hebræica veritate.

EJUSDEM PRÆFATIO.

Nemo cum Prophetas verbis viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & connata, qui utique prosa, & non verbis conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia scendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admixtum. Unde accidit, ut præteritis, florem sermonis ejus translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adiciendum, quod non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista. Ita enim universa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est: ut non putes eum de futura vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Unde consilio noluisse tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere; ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent; quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animadvertitis abscondita. Nec ignoreo quanti laboris sit Prophetas intelligere: nec facile quoniam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque potere moribus plurimorum, qui simultaneè invidia, quod consequi non

valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam misto manum; & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo Græci post Septuaginta transfatares, Aquilam & Symmachum & Theodotionem lequant, vel ob studium doctrinæ suæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odii præsumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Isaia in Jerusalem, & in Judæa, necdum decem tribubus in captivitatem ductis; ac de utroque regno, nunc commissum, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniam captivitatem redditum populi significet in Judæam; tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est. Quem quando plus amatis, ò Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, ut pro obsecratione presentis, qua me indefinenter amuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro; qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione fundasse, ne Judæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis ejus diutius insularent.

EJUSDEM IN JEREMIAM PRÆFATIO.

Jeremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam aliis Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est; quippe qui eodem spiritu prophetaverit. Porro simplicitas eloquii, à loco ei in quo natus est: accidit. Fuit enim Anathothites, qui est usque hodie viculus, tribus ab Hierosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus; virginitate sua Evangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer; & captivitate urbis atque Judææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem tribus Israel Assyrii in Medos transfulerant; jam terras earum, coloniarum Gentium possidebant. Unde in Juda tantum, & in Benjamin prophetavit: & civitatis suæ ruinas quadruplex planxit alphabeto, quod nos mensura metri, verbisque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii ejus, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præsolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior; quia vas me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum errori eorum silentio meo ponere, quam quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum infaniam provocare.

EJUSDEM IN EZECHIELEM
Præfatio.

Ezechiel Propheta cum Joachim rege Juda captivus ductus est in Babylonem; ibique iis qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, penitentibus quod ad Jeremiam vaticinium se ultro adversariis tradidissent, & viderent adhuc urbem Hierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto, exorsus est ad conceptivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldaea, Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex utroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Jeremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non multum distat ab Hebræico. Unde non satis miror quid cause extiterit, ut si eisdem in universis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transfulerint. Legite igitur & hunc juxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & connata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subannaverint; dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græci significantius dicunt: ut vocentur *φωτισμένοι*, quod est manducantes fannar.

EJUSDEM IN DANIELEM PRÆFATIO.

Danielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes, Domini Salvatoris Ecclesiæ non legunt, utentes Theodotionis editione; & hoc cur acciderit, nescio. Sive enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerant Septuaginta Interpretes easdem linguarum lineas in translatione servare: sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldaeam linguam sciente, editus est liber; sive aliud quid cause extiterit ignorans; hoc unum asserere possum, quod multum à veritate discordet, & recto iudicio repudians sit. Sciendum quippe est, Daniele maxime & Esdraam, Hebræis quidem litteris, sed Chaldaeo sermone conscriptos: & unam Jeremias pericopem: Job quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus, post Quintilianum & Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ hujus pistrinum reclusissem, & multo sudare, multoque tempore vix crepissimam anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicere, inpegi novissime in Daniele, & tanto radio as-

PRÆFATIO S. HIER. IN EVANGELISTAS.

felus sum, ut desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et ut verum fatear, usque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quam sonare. Hæc idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem, qui apud Hebræos nec Sufannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas; quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, verno anteposito, easque iugulante, subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quendam de præceptoribus Judæorum, cum Sufannæ derideret historiam, & à Græcis nescio quo eam diceret esse confictam; illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has *ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὁνόματι τοῦ δαίμονος* *ἡ δὲ λέξις* *ἡ δὲ λέξις*, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Ut v. g. dicamus de arbore illic dixisse eam, illic peras: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non in lente peras: aut lentus, idest flexibilis ducaris ad mortem: sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse otii tribus pueris cavillabatur, ut in camino effluantem incendii metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent: aut quod miraculum, divingue aspirationis indicium, vel draconem interfectum ossa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas; quæ magis prudentia solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum verò ad Hiba- tuc veniret, & de Judæa in Chaldaeam raptum discophorum lectitaret; quærebatur exemplum, ubi legissemus in toto veteri Testamento, quemquam sanctorum gravi volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cum quidam de posteris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldaea in Judæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum videlicet ut rudem virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse autem affirmare se raptum in corpore, sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpore, nescio; Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super quæ re lectoris arbitrio iudicium deserviens, illud admoveo, non haberi Daniele apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: In Legem, in Prophetas, & in hagiographa: idest in quinque, & octo, & in undecim libros: de quo non est huius temporis differere. Quæ autem ex hoc Propheta, imò contra hunc librum, Porphyrius obijciat, testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus ejus viciatim respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, o Paula & Eusebium, fundatis pro me ad Dominum precibus: ut quamdiu in hoc corporeculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudiciis oblatrantium non satis moveor: qui in utraque partem, aut amore labantur, aut odio.

EJUSDEM IN XII. PROPHETAS PRÆFATIO.

Non est idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos qui est apud nos. Unde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osce commariæ est, & quasi per sententias loquens. Joel planus in principis: in fine obcurior. Et usque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas, quem Efram scribam, legisque doctorem, Hebræi autem. Et quia longum est nunc de omnibus dicere, hoc tantum vos, o Paula & Eusebium, admonitas volo, unum librum esse duodecim Prophetarum: & Osce synchronon Isaie & Malachiam verò Aggai & Zachariæ fuisse temporibus: In quibus autem tempus non præfatur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.

EJUSDEM IN EVANGELISTAS AD Damasum præfatio.

Novum opus me facere cogis ex veteri, ut post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbititer sedem: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, judicare de ceteris, ipsum ab omnibus judicandum, sensu mutare linguam, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus, pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à salvia quam semel imbibit, viderit discrepare quod læscit; non statim erumpat in vocem, me fallarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri jubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria ponæ, quæ codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus, cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita, vel à præsumptoribus imperitiis emendata prævenerunt, vel à librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego

le Veteri discepto Testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant: quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probaverunt. De Novo nunc loquar Testamento: quod Græcum esse, non dubium est excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium CHRISTI Hebræicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diversis rivulorum tramites ducit, uno de fonte querendum est. Prætermitto eos codices, quos à Luciano & Helychio nuncupatos, paucorum hominum esset perveria contentio, quibus utique nec in toto Veteri Testamento post Septuaginta Interpretes emendare quid liceat, nec in Novo profuit emendasse; cum multarum gentium linguis Scriptura antè translata, doceat falsum esse quæ addita sunt. Igitur hæc præfens præfationcula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes; codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum à Ieronis Latine consuetudine discrepent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere patremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, licet in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Evangelis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eandem sententiam alius aliter expressit, ille qui unum è quatuor primis legerat, ad ejus exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi; rursum in Matthæo plura Joannis & Marci; & in ceteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inventiantur. Cum itaque canones legeris qui subjecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis suis quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In secundo tres; Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo, propria cuique quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis verò Evangelis, ab uno incipientes usque ad finem librorum, dispar numerus cœcessit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discoloratum numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, v. gr. illud sive illud capitulum scire volueris ejus canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis; & recures ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone extitit frontis invento, illum quem quærebatur numerum, ejusdem Evangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, invenies; atque è vicinis ceterorum tramitibus inspicies, quos numeros è regione habeant, annotabis; & cum scieris, recures ad volumina singulorum, & sine mora, repertis numeros quos antè signaveras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen ne quis ignatum ex similitudine numerorum error involvat, quod scibi in subnotatione canonum districterum, in canone quolibet tres Evangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerunt annotatum, & quatuor è contrario, discrepantes, quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quatuor toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi sunt contra prædictorum numerorum continuas similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus ideam in canone numeros bis, ter, & quater, aut eo amplius reperitur in ordine collocatus, & disperses inveniantur in ceteris; dubium non erit, quin id quod illius illorumque canonis numeros bis, terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendat, alter alterius eorum toties uno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulit in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodò continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in Christo valeas, & memineris mei, Papa beatissime.

EJUSDEM EX CALALOGO SCRIPTORUM M Ecclesiasticorum.

Paulus Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin & oppido Judæe Gischalis fuit; quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit: à quibus ob studia Legis missus Jerosolymam, à Gamaliel viro doctissimo, ejus Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptus à Pontifice templi episcopis, ad persequendos eos qui Christo crederent, Damascum pergeret: revelatione compulserat, ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primùm ad prædicationem ejus Sergius Paulus Proconul Cypri credidisset, ab eo quod cum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & juncto sibi

Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Jerosolymam, Petro, Jacoboque & Joanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de ejus conversione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vigesimoquinto anno, idest secundo Neronis, eo tempore quo Felix procurator Judææ successit Felici, Romani vinculis mittitur, & biennium in libera manens custodia, adversus Judæos de Adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione (necum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historici) Paulum à Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus predicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis distat Epistola.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputatur, Dominus autem mihi affuit, & confortavit me, ut per me predicatio compleretur, & audirent omnes Gentes, & liberatus sum de ore leonis: manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & salvavit me in regnum suum celestis: quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martirium. Nam & in eadem Epistola præmiserat, Ego enim jam immolator, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimo septimo. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias Epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangelistæ juxta quosdam: vel Clementis, Romæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermones: vel certe qui Paulus scribebat ad Hebræos, & propter invidiam sui apud eos nominis titulum in principio salutationis amputaverat, scripserat, ut Hebræus Hebræis Hebræicè, idest, suo eloquio disertissime, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum: & hanc causam esse, quod à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
Ecclesiasticorum.

Jacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Justus: ut nonnulli existimant, Joseph, ex alia uxore: ut autem mihi videtur, Mariz sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius: post passionem Domini statim ab Apostolis Jerosolymorum Episcopus ordinatus, unam tantum scripsit Epistolam quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Hegesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait: Suscepit Ecclesiam Jerosolymæ, post Apostolos, frater Domini Jacobus, cognomento Justus: multi siquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam atroxus est, nec unctus unguento, nec usus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum, ut camelorum duriciem

traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Josephus in vicefimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo *Protreptico*, mortuo Felice, qui Judæam regebat, missum à Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, Pontifex adulescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione *anapxiæ*, concilium congregavit: & compellens publice Jacobum ut Christum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari iussit: qui cum præcipitatus de pinna templi, contractis erubus adhuc semivivus tendens ad caelum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fulonis fuisse, quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Jerosolymam. Hic est, de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas. Alium autem Apostolorum vidi nomen, nisi Jacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius acta testatur. Evangelium quoque quod appellatur secundum Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatus est, quo & Origenes sapienter utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cum dedisset sionem servo Sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Juraverat Jacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum, Asserte, ait Dominus, credidit mihi subversam. Scitque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Jacobo juxta, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Jerosolymis rexit Ecclesiam, idest usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in Monte oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
Ecclesiasticorum.

Simon Petrus filius Jonæ, provincie Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochenis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, idest decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublimem pedibus elevatis asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda, à plerisque ejus esse negatur, propter styli, cum priore dissonantiam. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpretæ fuit, hujus dicitur. Libri autem, & quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicii, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
Ecclesiasticorum.

Judas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et qui de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque rejicitur: tamen auctoritatem vetustate jam & usum meruit, & inter sanctas Scripturas computatur.

F I N I S.

AD SAPIENTIAM, ET SACRARUM
Litterarum amorem, mandatorumque observationem exhortatio, ex
sacris ipsis litteris deprompta.

EXOD. XIII. 8.—9.

NARRABIS filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Ægypto. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos; & UT LEX DOMINI SEMPER SIT IN ORE TUO. In manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

DEUTERON. IV. 2.

NON addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Et xii. 32. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam nec minus.

DEUTERON. VI. 5.—9.

DILIGES Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis: & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque confurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos; scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.

DEUTERON. XVII. 18.—19.

POSTQUAM federit (Rex) in folio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ tribus; & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ; ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & cæremonias quæ in lege præcepta sunt.

DEUTERON. XXVII. 1. 2. 8.

CUSTODITE mandatum quod ego præcipio vobis hodie. Cumque transieritis Jordanem: eriges ingentes lapides, & calce lavigabis eos, & scribes super lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

JOSUE VIII. 32.

ET scripsit super lapide Deuteronomium legis Moyss, quod ille digesserat coram filiis Israel.

DEUTERON. XI. 18.—28.

PONITE hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo manibus, & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros ut illa meditentur, quando federis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes, & januas domus tuæ; ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis, quamdiu cælum imminet terræ. Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adherentes ei: disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis sunt: Nullus stabit contra vos, terrorem vestrum & formi-

dinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recefferitis de via quam ego nunc ostendo vobis.

DEUTERON. XXXI. 11. 12.

LEGES verba legis hujus coram omni Israël, audientibus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis, & advenis qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant impleantque omnes sermones legis hujus.

JOSUE. I. 7.—8.

CONFORTARE & esto robustus valdè, ut custodias & facias omnem legem: Ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed meditaaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam & intelliges eam.

PROVERB. VI. 20.—24.

CONSERVA, fili mi, præcepta patris tui & ne dimittas legem matris tuæ. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo. Cum ambulaveris, gradientur tecum: cum dormieris custodiant te; & vigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ. Ut custodiat te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

PROVERB. VII. 1.—5.

FILI mi, custodi sermones meos, & præcepta mea recondetibi. Fili, serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis: scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientiæ, Soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam: ut custodiat te à muliere extranea & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

PROVERB. VIII. 1.—36.

NUMQUID non sapientia clamitat & prudentia dat vocem suam? O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite. Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent. Veritatem meditabitur guttur meum: & labia mea detestabuntur impium. Justi sunt omnes sermones mei; non est in eis prævum quid, neque perversum. Recti sunt intelligentibus, & æqui inventientibus scientiam. Accipite disciplinam meam, & non pecuniam, doctrinam magis quam aurum eligit. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus: Meum est consilium & æquitas;

mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant: & legum conditores iusta decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me diligo; & qui manē vigilant ad me, invenient me. Mecum sunt divitiæ & gloria, opes superbæ & iustitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide pretioso, & gemina mea argento electo. Nunc ergo, filii audite me. Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes; & nolite abjicere eam. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie; & observat ad postes ostii mei. Qui me invenerit, inveniet vitam; & hauriet salutem à Domino. Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

PROVERB. XXII. 17.—19.

INCLINA aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam; quæ pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis; ut sit in Domino fiducia tua.

PROVERB. XXIV. 13.—14.

COMEDE, fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quam

cum inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

PROVERB. XXX. 5.—6.

OMNIS sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax.

ROMAN. XV. 4.

QUÆCUMQUE scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.

I. TIMOTH. IV. 13.—16.

ATTENDE lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Hæc meditare, in his esto; ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.

II. TIMOTH. III. 14.—17.

TU verò permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi; sciens à quo didiceris: & quia ab infantia Sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem quæ est in CHRISTO JESU. Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est, ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

ORDO LIBRORUM VETERIS TESTAMENTI.

Genesis.	pag. 1	Esdræ secundus.	351	Daniel.	661
Exodus.	44	Tobias.	362	Osee.	680
Leviticus.	81	Judith.	370	Joel.	686
Numeri.	101	Esther.	382	Amos.	687
Deuteronomium.	131	Job.	393	Abdias.	694
Josue.	157	Liber Psalmorum.	411	Jonas.	695
Liber Judicum.	175	Proverbia Salomonis.	463	Michæas.	697
Ruth.	195	Ecclesiastes.	480	Nahum.	701
Regum primus.	198	Canticum Canticorum.	486	Habacuc.	705
Regum secundus.	224	Liber Sapientie.	489	Sophonias.	706
Regum tertius.	245	Ecclesiasticus.	501	Aggeus.	708
Regum quartus.	272	Isaias.	535	Zacharias.	710
Paralipomenon primus.	295	Jeremias.	572	Malachias.	717
Paralipomenon secundus.	317	Baruch.	619	Machabæorum primus.	710
Esdræ primus.	343	Ezechiel.	625	Machabæorum secundus.	744

ORDO LIBRORUM NOVI TESTAMENTI.

Evangelium secundum Mattheum.	ad Galatas.	918	Jacobi Epistola.	I. 957. II. 961
Evangelium secundum Marcum.	ad Ephesios.	922	Petri Epistola.	I. 963. II. 966
Evangelium secundum Lucam.	ad Philippenses.	926	Joannis Epistola.	I. 967
Evangelium secundum Joannem.	ad Colossenses.	929	III. 967	
Acta Apostolorum.	ad Thessalonicenses.	I. 932. II. 935	Judæ Epistola.	968
Pauli Epistola ad Romanos.	ad Timotheum.	I. 937. II. 940	Apocalypsis.	970
ad Corinthios.	ad Titum.	941	Oratio Manassæ.	967
	ad Philemonem.	944	Esdræ liber tertius.	ibid.
	ad Hebræos.	945	Esdræ liber quartus.	991

LIBER GENESIS, HEBRAICE BERESITH.

P R I M U M Moyses librum Græci interpretes GENESIM inscripserunt, quodd creationem & originem mundi contineat; Hebræi verò BERESITH, id est in principio, à prima totius libri dictione, suo more appellarunt. Continet autem non solum mundi ortum, sed & progressus; mirabilemque 2369. annorum, Dei gubernationem, ad obitum usque Josephi pertexit. Quod breviter sic ostenditur.

	Anni mundi in quibus nati sunt Patriarchæ.	Anni vite eorumdem in quibus genuerunt.		Anni mundi in quibus nati sunt Patriarchæ.	Anni vite eorumdem in quibus genuerunt.
Adam anno	1.	130.	Phaleg	1737.	30.
Seth	130.	105.	Rheu	1787.	32.
Enos	235.	90.	Sarug	1819.	30.
Cainan	325.	70.	Nachor	1849.	29.
Malaleel	395.	65.			
Jared	460.	162.	Thare	1878.	130.
Henoch	622.	65.			
Mathusala	687.	182.	Abraham	2008.	100.
Lamech	874.	182.			
Noe	1056.	302.	Isaac	2108.	60.
Sem	1358.	100.			
Arphaxad	1658.	35.	Jacob	2168.	91.
Sale	1693.	30.	Joseph	2259.	
Heber	1723.	34.			

Phaleg.

Atque ita completur historia annorum 2369.

CAPUT PRIMUM.

De mundi creatione, rerum creaturarum distinctione & ornatu; deque hominis formatione, cui subiecit Deus omnia quæ creaverat.

1. **I**N principio creavit Deus cælum & terram.

2. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & spiritus Dei ferebatur super aquas.

3. Dixitque Deus, Fiat lux. Et facta est lux.

4. Et vidit Deus lucem quod esset bona: & divisit lucem à tenebris.

5. Appellavitque lucem Diem, & tenebras Noctem: factumque est vespere & manè, dies unus.

6. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.

7. Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Et factum est ita.

8. Vocavitque Deus firmamentum, Cælum: & factum est vespere & manè, dies secundus.

9. Dixit verò Deus: Congregentur aquæ,

quæ sub cælo sunt, in locum unum: & appareat arida. Et factum est ita.

10. Et vocavit Deus aridam, Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quod esset bonum.

11. Et ait: Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.

12. Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum.

13. Et factum est vespere & manè, dies tertius.

14. Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies & annos: ut luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum est ita.

16. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti: & stellas.

17. Et posuit eas in firmamento cæli, ut lucerent super terram.

Per. Jul.
710.
Ann. M.J.
Ante a-
ram Chr.
4004.
E SABB.
SANCTO
PROPH. 1
Psal. 32.6.
135. 5.
Eccli. 18.1.
Abor. 14.
17. 24.
Heb. 11.7.

|| Psal. 135.
1. 138. 4.
Ierem. 10.
12. 31. 25.

|| Job 38.4.
Psal. 32.7.
135. 135.
6.

|| Psalm.
135. 7.

18. & præfessent diei ac nocti, & divideret lucē ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonū.

19. Et factū est vespere & manē, dies quartus.

20. Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cœli.

21. Creavitque Deus Cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum.

22. Benedixitque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram.

23. Et factū est vespere & manē, dies quintus.

24. Dixit quoque Deus: producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita.

25. Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum.

26. & ait: Faciamus Hominem ad imaginē & similitudinem nostrā: & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra.

27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum: masculum & feminam creavit eos.

28. Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

29. Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam:

30. & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & universis quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

31. Viditque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & manē, dies sextus.

C A P U T II.

Deus completo sex diebus opificio, septimum benedixit hominem in Paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit; cui Evam ex ipsius costa in adiutorium formavit.

1. **I**gitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.

2. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.

3. Et benedixit diei septimo; & sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

4. Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram:

5. Et omne virgultum agri antequam oriatur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram: & homo non erat qui operaretur terram:

6. Sed fons ascendebat e terra, irrigans universam superficiem terræ.

7. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terre, & inspiravit in facie ejus spiraculū vitæ, & factus est homo in animā viventē.

8. Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

9. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni & mali.

10. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.

11. Nomen uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum:

12. Et aurum terræ illius optimum est: ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13. Et nomen fluvii secundi Gehon: ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiarum.

14. Nomen verò fluminis tertii, Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum.

16. Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17. De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.

19. Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animæ viventis ipsum est nomen ejus.

20. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inveniebatur adiutor similis ejus.

21. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22. Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

23. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur * Virago, quoniam de viro sumpta est.

24. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

25. Erat autem uterque nudus, Adam sci-
ficet & uxor ejus: & non erubescabant.

C A P U T III.

Serpentis astutia primi parentes Dei præceptum transgrediuntur; atque indidit singulis pena, a paradiso pelluntur.

1. **S**ed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi?

2. Cui respondit mulier: De fructu lignorum quæ sunt in paradiso, vescimur:

3. De fructu verò ligni, quod est in medio pa-
radisi,

|| Infr. 5.
1. 9. 6.
1. Cor. 11.
7.

Col. 3. 10.

|| Sap. 2.
23.
Eccl. 17. 1.
|| Matth.
19. 4.
|| Infr. 8.
17. 9. 1.

|| Infr. 9. 3.

|| Eccl. 39.
21.
Marc. 7.
37.

* Ps. Jui.
710. A. M. 1.
Ante ar.
Chri. 4004.
|| Exod. 20.
11. 31. 17.
Deut. 5. 14.
|| Is. 4. 4.

|| 1. Cor. 15.

|| Eccl. 3.
35.

|| Ps. 147. 4.

|| 1. Cor. 11. 9.
|| 1. Cor. 15. 45.
|| 1. Cor. 15. 45.
|| 1. Cor. 15. 45.
|| 1. Cor. 15. 45.
|| 1. Cor. 15. 45.

|| 2. Cor. 11.
34

radisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur.
4. Dixit autem serpens ad mulierem: || Nequaquam morte moriemini.
5. Scit enim Deus quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dii, scientes bonum & malum.
6. Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius,

& || comedit: deditque viro suo, qui comedit.
7. Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudos, confuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.
8. Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & uxor ejus à facie Domini Dei in medio ligni paradisi.
9. Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

|| Eccl. 25
33.
1. Tim. 2.
14

10. Qui ait: Vocem tuam audiui in paradiso, & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me.

11. Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?

12. Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me, & comedi.

14. Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, || & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15. Inimicitias ponam inter te & mulierem, || & semen tuum & semen illius, ipsa * conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo || ejus.

16. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris: || & ipse dominabitur tui.

17. Adæ verò dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo, præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

18. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.

19. In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, || & in pulverem reverteris.

20. Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva: eò quòd mater esset cunctorum viventium.

21. Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos:

22. Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum: nunc ergo ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comodat, & vivat in æternum.

23. Emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est.

24. Ejecitque Adam: & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammæum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

C A P U T I V.

Adam ex Heva gignit Cain, & Abel: impius Cain piûm Abel fratrem occidit; & a Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit; sed & Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

1. **A**dam verò cognovit uxorem suam Hevam: quæ concepit & peperit * Cain, dicens: Possedi hominem per Deum.

2. Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola.

3. Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus.

5. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

6. Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

7. Nonne si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit: sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

* A. M. 2.
Ant. Chr.
4003.

Hebr. 11. 4.

|| Isaie 63.
23.
Mich. 7. 17.
|| Isa. 49. 23.
|| Psal. 72. 9.
|| Apoc. 12.
|| Septuag.
4. 17.
|| ipse ut referatur ad Christum quod sequuntur.
Iren. Cypr. & Leo.
|| Gen. 49. 17.
1. Cor. 14. 34.

|| Inf. 18. 29.
|| Psal. 102.
14. 22. 16.
Eccl. 12. 7.

Ann. M.
128.
Ant. Chr.
276.
|| Sap. 10.3
Math. 23.
35.
|| Joan. 3.
12.
Iude 1.11.

8. * Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, confurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & interfecit eum.

9. Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio: Num custos fratris mei sum ego?

10. Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

13. Dixitque Cain ad Dominum: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.

14. Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui invenerit me, occidet me.

15. Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum.

16. Egrediusque Cain à facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17. Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, & peperit Henoch: & ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui, Henoch.

18. Porro Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maviael, & Maviael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.

19. Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.

20. Genuitque Ada Jabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum.

21. Et nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit pater canentium cithara & organo.

22. Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera aris & ferri. Soror verò Tubalcain, Noema.

23. Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.

24. Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies. ||

25. Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth*, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26. Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: Iste cepit invocare nomen Domini.

CAPUT V.

Propagatio Adæ ac posterorum, annique vite ipsorum usque ad Noë.

1. **H**ic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem, || ad similitudinem Dei fecit illum.

2. Masculum & feminam creavit eos, & benedixit illis: & vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

3. Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit ad imaginem & similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth.

4. Et facti sunt dies || Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias.

5. Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est.

6. Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit * Enos.

7. Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias.

8. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est.

9. Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10. Post cujus ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias.

11. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est.

12. Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13. Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.

14. Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.

15. Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Jared.

|| Matt. 18.
22.

Ann. M.
130.
Ant. Chr.
374.

|| Sap. 2.23
Eccl. 17.1
Sap. 1.27.
Ipsr. 9. 6.

|| 1. Par.
1. 1.

Ann. M.
235.
Ant. Chr.
1759.

16. Et vixit Malaleel postquam genuit Jared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias.

17. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.

18. Vixitque Jared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henocho.

19. Et vixit Jared postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias.

20. Et facti sunt omnes dies Jared nonaginta duo anni, & mortuus est.

21. Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.

22. Et ambulavit Henoch cum Deo: & vixit postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.

23. Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

24. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia * tulit eum Deus.

25. Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.

26. Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.

27. Et facti sunt omnes dies Mathusala nonaginta novem anni, & mortuus est.

28. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium,

29. vocavitque nomen ejus * Noe, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus.

30. Vixitque Lamech, postquam genuit Noe quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.

31. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. † Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

* Ann. M.
1036.
Ant. Chr.
2948.

† SABB.
SANCTO
PROPH. 2

* Ann. M.
987.
Ant. Chr.
3017.

CAPUT VI.

Hominis peccata fuisse diluvii causa: Noe tamen iustus inventus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera serventur.

1. **C**umque cepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent, videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

2. Dixitque Deus *: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.†

3. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaeque genuerunt, isti sunt potentes à saeculo viri famosi. ||

4. Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

5. Poenituit eum quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,

6. Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terrae, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres caeli: poenitet enim me fecisse eos.

7. Noe vero invenit gratiam coram Domino.

8. Haec sunt generationes Noe: || Noe vir

iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit.

9. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Japheth.

10. Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.

11. Cumque vidisset Deus terram esse corruptam, (omnis quippe caro corruerat viam suam super terram)

12. dixit ad Noe: Finis universae carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra. ||

13. Fac tibi arcam de lignis lavigatis: mansuenculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

14. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcae, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. *

15. Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitem ejus: ostium autem arcae pones ex latere: deorsum, coenacula, & tristega facies in ea.

16. Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitae est subter caelum: Universa quae in terra sunt, consummentur.

17. Ponamque foedus meum tecum: & ingredieris arcam tu & filii tui, uxores

|| 1. Petri 3.
20.
2. Petri 2.5

* Tota itaque capocitas fuit cubitorum solidorum 450. milia.

* Ann. M.
1536.
† Quibus elapsis diluvium inducitur.
Aug. 12.
Hieron.
|| Barnab.
3. 20.
Amos 2. 9.
Sap. 14. 6.
Eccli. 16. 3.
|| Inf. 8. 21.
Matth. 13. 19.

|| Eccl. 44.
17.

tua, & uxores filiorum tuorum, tecum.

19. Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus & feminini.

20. De volucibus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21. Tollis igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandari possunt, & comportabis apud te & erunt tibi, quàm illis in cibum.

22. Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150. diebus superavit, reliquæque animantia submersit.

1. **D**ixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua, in arcam: te enim || vidi justum coram me in generatione hac.

2. Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & feminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculum & feminam.

3. Sed & de volatilibus cæli septena & septena, masculum & feminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4. Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.

5. Fecit ergo Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus.

6. Eratque sexcentorum annorum quando diluvii aquæ inundaverunt super terram.

7. Et || ingressus est Noe & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvii.

8. De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucibus, & ex omni, quod movetur super terram,

9. duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & femina, sicut præceperat Dominus Noe.

10. Cumque transissent septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram.

11. Anno sexcentesimo * vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt:

12. & facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13. In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Japheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam:

14. ipsi & omne animal secundum genus suum, universæque jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universæ aves, omnesque volucres,

15. ingressæ sunt ad Noe, in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vite.

16. Et quæ ingressæ sunt, masculus & femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus de foris.

17. Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime à terra.

18. Vehementer enim inundaverunt: & omnia repleverunt in superficie terræ: porro arca ferebatur super aquas.

19. Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo.

20. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21. || Consumptæque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animalium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram, universi homines,

22. & cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

23. Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quàm volucres cæli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca.

24. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, post corvi ac columbæ emissionem, Noe cum universis qui in arca continebantur, egreditur, & altari extructo, offert holocausta.

1. **R**ecordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.

2. Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cæli: & prohibitæ sunt pluvie de cælo.

3. Reversæque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

4. Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis super montes Armeniæ.

5. At verò aquæ ibant & decresecbant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium.

6. Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum:

7. qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.

8. Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

9. Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super universam terram: extenditque manum, & apprehensam intulit in arcam.

10. Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursus dimisit columbam ex arca.

11. At illa venit ad eum ad vespertam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo: intellexit ergo Noe quod cessassent aquæ super terram.

12. Expectavitque nihilominus septem alios dies: & emisit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum.

13. Igitur sexcentesimo primo anno *, primo mense, prima die mensis, imminutæ sunt

Cap. 10.
Eccl. 19. 27
1. Petr. 3.
20.

Matth. 24.
17.
Luc. 17.
26.
1. Petri 3.
20.

* Inchoatio, non completo: Est ergo annus Per. Jul. 2155. Ann. M. 1656. Ant. Chri. 3348.

* Vitæ Noe
sept. scilicet. Mundi
di 1657.

aquæ

21. Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus jacebat in tabernaculo suo.

22. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.

23. At verò Sem & Japheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum averſa erant, & patris virilia non viderunt.

24. Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,

25. ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.

26. Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.

27. Dilatet Deus Japheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.

28. Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29. Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

C A P U T X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus divise sunt gentes post diluvium.

1. **H**Æ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japheth: nati que sunt eis filii post diluvium.

2. Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.

3. Porro filii Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma.

4. Filii autem Javan: Elifa & Tharsis, Cetthim & Dodanim.

5. Ab his divise sunt insule gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam & familias suas in nationibus suis.

6. Filii autem Cham: Chus, & Mesraim, & Phuth, & Chanaan.

7. Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba, & Dadan.

8. Porro Chus genuit Nemrod: ipse cepit esse potens in terra,

9. & erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10. Fuit autem principium regni ejus Ba-

bylon, & Arach, & Achad, & Channe, in terra Sennaar.

11. De terra illa egressus est Assur, & edificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12. Resen quoque inter Niniven & Chale: hæc est civitas magna.

13. At verò Mesraim genuit Ludim, & Ananim, & Laabim, Nephthum.

14. & Phetrusim, & Chassum: de quibus egressi sunt Philistiim & Caphtorim.

15. Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum,

16. & Jebusæum, & Amorrhæum, & Gergesæum,

17. Et Hevæum, & Aracæum, Sinzum.

18. & Aradium, Samaræum, & Amathæum: & per hos disseminati sunt populi Chananzorum.

19. Factique sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram usque Gazam, donec ingrediatis Sodomam & Gomorrhæam, & Adamam, & Seboim usque Lesa.

20. Hi sunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terrisque & gentibus suis.

21. De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore.

22. Filii Sem: || Alam & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.

23. Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.

24. At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

25. Nati que sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra: & nomen fratris ejus Jectan.

26. Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, Jare,

27. & Aduram, & Uzal, & Decla,

28. & Ebal, & Abimael, Saba,

29. & Ophir, & Hevila, & Jobab: omnes isti, filii Jectan.

30. Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.

31. Isti filii Sem secundum cognationes & linguas, & regiones in gentibus suis.

32. Hæ familia Noe juxta populos & nationes suas. Ab his divise sunt gentes in terra post diluvium.

1. Par. 1. 5.

1. Par. 1. 17.

CAPUT XI.

In turris Babel edificatione superbiorum fa-
sus ac lingua confunditur; Sem genealogia
usque ad Abram taxitur.

Cap. 10. 5.

1. ERat autem terra labii unius, & ser-
monum eorundem.

2. Cumque proficiscerentur de oriente,
invenerunt campum in terra Sennaar, &
habitaverunt in eo.

3. Dixitque alter ad proximum suum: Ve-
nite faciamus lateres, & coquamus eos
igni. Habueruntque lateres pro saxis, &
bitumen pro cemento:

4. & dixerunt: Venite, faciamus nobis
civitatem & turrim; cujus culmen pertingat
ad cælum * & celebremus nomen nostrum
antequam dividamur in universas terras.

5. Descendit autem Dominus ut videret
civitatem & turrim, quam edificabant fi-
lii Adam,

6. & dixit: Ecce, unus est populus, &
unum labium omnibus: coeperuntque hoc
facere, nec desisterunt à cogitationibus suis,
donec eas opere compleant.

7. Venite igitur, descendamus, & con-
fundamus ibi linguam eorum, ut non au-
diat unusquisque vocem proximi sui.

8. Atque ita divisit eos Dominus ex illo
loco in * universas terras, & cessaverunt
edificare civitatem.

9. Et idcirco vocatum est nomen ejus
Babel, quia ibi confusum est labium uni-
versæ terræ: & inde dispersit eos Dominus
super faciem cunctarum regionum.

10. Hæ sunt generationes Sem: || Sem
erat centum annorum quando genuit Ar-
phaxad, biennio * post diluvium.

11. Vixitq; Sem postquam genuit Arphaxad,
quingentis annis: & genuit filios & filias.

12. Porro Arphaxad vixit triginta quin-
que annis, & genuit Sale.

13. Vixitq; Arphaxad postquam genuit Sale,
trecentis tribus annis: & genuit filios & filias.

14. Sale quoque vixit triginta annis, &
genuit Heber.

15. Vixitque Sale postquam genuit He-

ber, quadringentis tribus annis: & genuit
filios & filias.

16. Vixit autem Heber triginta quatuor
annis, & genuit * Phaleg.

17. Et vixit Heber postquam genuit Pha-
leg, quadringentis triginta annis: & ge-
nuit filios & filias.

18. Vixit quoque Phaleg triginta annis,
& genuit Reu.

19. || Vixitque Phaleg postquam genuit
Reu, ducentis novem annis: & genuit fi-
lios & filias.

20. Vixit autem Reu triginta duobus an-
nis, & genuit Sarug.

21. Vixit quoque Reu postquam genuit
Sarug, ducentis septem annis: & genuit
filios & filias.

22. Vixit verò Sarug triginta annis, &
genuit Nachor.

23. Vixitque Sarug postquam genuit Na-
chor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24. Vixit autem Nachor viginti novem
annis, & genuit Thare.

25. Vixitque Nachor postquam genuit Tha-
re, centum decem & novem annis: & ge-
nuit filios & filias.

26. Vixitque Thare septuaginta || annis,
& genuit Abram, & Nachor, & Aran.

27. Hæ sunt autem generationes Thare:
Thare genuit Abram, Nachor, & Aran.
Porro Aran genuit Lot.

28. Mortuusque est Aran ante Thare pa-
trem suum, in terra nativitatis suæ in Ur
Chaldæorum.

29. Duxerunt autem Abram & Nachor
uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: &
nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran,
patris Melchæ, & patris Jeschæ.

30. Erat autem Sarai sterilis, nec habe-
bat liberos.

31. || Tulit itaque Thare Abram filium
suum, & Lot filium Aran, filium filii sui,
& Sarai nurum suam, uxorem Abram filii
sui, & eduxit * eos de Ur Chaldæorum †, ||
ut irent in terram Chanaan: veneruntque
usque Haran *, & habitaverunt ibi. †

32. Et facti sunt dies Thare ducentorum
quinque annorum, & mortuus est in Haran.

* An. M.
1757.
Ant. Chr.
2217.

|| 1. Par. 19

* Hier. in
e. 14. Isa.
dicit fuisse
4. millia
viri. Hu-
jus reli-
quias ad-
huc super-
esse, testes
hodie quo-
que sunt,
qui hæc
loca invi-
serunt.

* An. M.
circiter
1800.
Ant. Chr.
2204.

|| 1. Par. 1.
17.

* An. M.
1658.

|| 1. Par. 1.
26.
Jof. 24. 2.
|| Jof. 24. 2.
Neh. 9. 7.
* Initio
ann. 2083
circa fi-
nem Octo-
bris nostri.
† In Me-
sopotamia
sitæ.
|| Judith
1. 6.
* in eadem
Mesopota-
mia sitam
ab Uræ cē-
tum circi-
ter leucis
Gallicis
commun.
distantem.
Aster. 7. 2.

† Per 6.
circiter
menses.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens, promissaque accipiens, patriareliſta, comitante Loth, Domino in Sichem ſacrificavit. Inde propter famem Ægyptum ingreſſus, uxorem ſuam vocat ſororem; quam in domum regis ſublatam, poſtea ditatus recipit.

|| *Ab. 7. 3.*
* i. Meſopotamia
quam nō
dum tota
erat
præter-
greſſus.

|| *Infr. 13.*
12. 22. 18.
16. 4.
Gal. 3. 8.
Heb. 11. 3.

* *Ann. M.*
2083.
Ant. Chr.
1922. unde
de Juceadi
ſunt anni
430. ab A-
poſtol.
Gal. 3. 17.
memorari.
† Septua-
gint. poſſe-
derant.

|| *Infr. 13.*
14. 15. 18.
25. 2.
Deut. 34. 4.

1. **D**ixit autem Dominus ad Abram: || Egrede de terra tua, * & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi.

2. Paciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſque benediſtus.

3. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque || **IN TE BENEDICENTUR** univerſe cognationes terrę.

4. Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot: ſeptuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur * de Haran.

5. Tulitque Sarai uxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, univerſamque ſubſtantiam quam poſſederant, & animas quas fecerant † in Haran: & egreſſi ſunt ut irent in terram Chanaan, Cumque veniſſent in eam,

6. pertransiit Abram terram uſque ad locum Sichem, uſque ad convallem illuſtrem: Chananeus autem tunc erat in terra.

7. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: || Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

8. Et inde tranſgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum ſuum, ab occidente habens Be-

thel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9. Perrexitque Abram vadens, & ultra progrediens ad meridiem.

10. Facta eſt autem ſames in terra: * deſcenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim ſames in terra.

11. Cumque propè eſſet, ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori ſuæ: Novi quod pulchra ſis mulier:

12. & quod cum viderint te Ægyptii, diſturi ſunt: Uxor ipſius eſt: & interficient me, & te reſervabunt.

13. || Dic ergo, obſecro te, quod ſoror mea ſis: ut benè ſit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam.

14. Cum itaque ingreſſus eſſet Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem quod eſſet pulchra nimis.

15. Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & ſublatam eſt mulier in domum Pharaonis.

16. Abram verò benè uſi ſunt propter illam: fueruntque ei oves & boves, & aſini, & ſervi & ſamulæ, & aſinæ & cameli.

17. Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.

18. Vocavitque Pharaon Abram, & dixit ei: Quidnam eſt hoc quod feciſti mihi? quare non indicaſti mihi, quod uxor tua eſſet?

19. Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade.

20. Præcepitque Pharaon ſuper Abram viris: & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.

* *Ann. M.*
2084.
Ant. Chr.
1922.

|| *Infr. 20.*
11.

CAPUT XIII.

Abram & Lot Ægypto egreſſi, præ nimia opulentia ſeparantur; & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi ruſum Dei promiſſiones de multiplicando ſemine, terraque poſſidenda accipit.

1. **A**ſcendit ergo Abram de Ægypto, ipſe & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad Auſtralem plagam.

2. Erat autem dives valdè in poſſeſſione auri & argenti.

3. Reverſuſque eſt per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, uſque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:

4. in loco altaris || quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.

5. Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula.

6. Nec poterat eos capere terra, ut habitarent ſimul: || erat quippe ſubſtantia eorum

|| *Sup. 12.*

|| *Infr. 36.*

mul-

multa, & nequibant habitare communiter.

7. Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chanaan & Pherezaus habitabant in terra illa.

8. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus.

9. Ecce universa terra coram te est: recede à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10. Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur antequam subverteret Dominus Sodomam & Gomorrhæ, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

11. Elegitque sibi Lot regionem circa Jordanem, & recessit ab Oriente: divisique sunt alterutrum à fratre suo.

12. Abraham habitavit in terra Chanaan:

Lot vero moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13. Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14. Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: ¶ Leva oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

15. Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo & femini tuo usque in sempiternum.

16. Faciamque semen tuum sic ut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

17. Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18. Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: edificavitque ibi altare Domino.

Gen. 12. 7
Isa. 17. 16
20. 14
Dent. 34. 4

C A P U T XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis: Lot cum plerisque aliis captivus auoitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram persequutus, omnes captivos spoliisque reduxit; atque benedictione à Melchisedech accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1. **F**Actum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennar: & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium,

2. inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balæ, ipsa est Segor.

3. Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis. ¶

4. Duodecim enim annis servierat Chodorlahomor, & tertio decimo anno recesserunt ab eo.

5. Igitur quartodecimo * anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astaroth Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Cariathaim,

6. & Chorreos in montibus Seir, usque ad Campestria Pharan, quæ est in solitudine.

7. Reversique sunt, & venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæorum qui habitabant in Asafonthamar.

8. Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri:

9. scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversus quinque.

10. Vallis autem Silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & universa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12. Necnon & Loth & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13. Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Escol; & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem &

octo:

¶ Inf. 19
24.

¶ Ann. M.
2092.
Ant. Chr.
1912.

octo: & persecutus est usque Dan.

15. Et divisit socii, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, quæ est ad lavam Damasci.

16. Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.

17. Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus postquam reversus est à cade Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis.

Heb. 7.2.

18. || At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim Sacerdos Dei altissimi,)

19. benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelsio, qui creavit cælum & terram:

20. & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cetera tolle tibi.

22. Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ,

23. quòd à filo subtegmis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24. exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abre de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram justificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, audisque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

Anno M.
3092.
Ant. Chr.
1912.

1. **H**is itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

2. Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis: & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer.

3. Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus hæres meus erit.

4. Statingq; sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: sed qui egrediatur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.

|| Rom. 4.18

5. Eduxitque eum foras, & ait illi: || Suspice cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.

|| Rom. 4.3.
Gal. 3.6.
Jac. 2.23.

6. || Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

7. Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.

8. At ille ait: Domine Deus, unde scire possum, quòd possessurus sim eam?

9. Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

|| Jer. 34.18

10. Qui tollens universa hæc, || divisit ea per medium, & utrasque partes contra se altrinfecus posuit: aves autem non divisit.

11. Descenderuntque volucres super cada-vera, & abigebat eas Abram.

12. Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum.

13. Dictumque est ad eum: Scito prænos-cens quòd || peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis. *

|| AB. 7.6

* Hi 400 anni referuntur ad omnia illa tria, peregrinum erit, subjicient, & affligent. Vide Chronolog. nostram.

14. Veruntamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo: & post hæc egredientur cum magna substantia.

15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16. Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completa sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.

17. Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.

18. In illo die || pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphraten,

|| Sup. 12.7
13. 15.
Infr. 26. 4.
Deut. 34. 4.
2. Par. 9. 26
1. Reg. 4
20. 23.
Reg. 4. 21.

19. Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, 20. & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque;

21. & Amorrhæos, & Chananaeos, & Gergesaos, & Jebusaos.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abre uxor: quæ ubi concepisset, atque ob id dominam contempneret, ab illa afflicta, fugam init: sed jussu Angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

1. **I**gitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar,

2. dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredi ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa fuscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti,

3. tulit Agar Ægyptiam ancillam suam, * post annos decem quam habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem:

* Ann. M.
3093.
Ant. Chr.
1911.

4. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisset se videns, despexit dominam suam:

5. Dixitque Sarai ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui me habet. Judicet Dominus inter me & te.

6. Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

7. Cumque invenisset eam angelus Domini juxta fontem aquæ in solitudine, qui est in via Sur in deserto,

8. dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis? & quò vadis? quæ respondit: A facie Sarai domine meæ ego fugio.

9. Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

10. Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

11. Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisq; nomen ejus Ismael, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam.

12. Hic erit ferus homo, manus ejus

contra omnes, & manus omnium contra eum: & e regione univerforum fratrum suorum figet tabernacula.

13. Vocavit autem Agar nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidiſti me. Dixit enim: Profecto hic vidi posteriora videntis me.

14. Propterea appellavit puteum illum Puteum Viventis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad.

15. Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit nomen ejus Ismael.

16. Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaelem.

|| Exod. 33.
20, 23.
Infr. 24. 62.

CAPUT XVII.

Abre repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio precipitur, filius ex Sara promittitur una eum successu Ismaelis, & Abraham circumcissionis præceptum exequitur.

1. **P**ostquam verò nonaginta & novem annorum esse coeperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus.

2. Ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3. Cecidit Abram pronus in faciem.

4. Dixitque ei Deus: Ego sum, & ponam pactum meum tecum, || erisque pater multarum gentium.

5. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te.

6. Faciamque te crescere vehementissimè, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.

7. Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.

8. Daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum.

9. Dixit iterum Deus ab Abraham: || Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

10. Hoc est pactum meum quod observabis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

11. & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit || in signum fœderis inter me & vos.

12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinū in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptorius circumcide-

tur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra:

13. Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

15. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putasne centenariò nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet:

18. Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat coram te.

19. Et ait Deus ad Abraham: || Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini ejus post eum.

20. Super Ismael quoque exaudivi te, ecce, benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum valdè: duodecim duces generabit, & faciam illum crescere in gentem magnam.

21. Pactum verò meum statuam ad Isaac, què pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

22. Cùmque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham.

23. Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: universosque quos emerat, & cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24. Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui.

25. Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcissionis suæ.

26. Eadem die circumciscus est Abraham & Ismael filius ejus.

27. Et omnes viri domus illius, tam ver-

An. M.
3107.
Ant. Chr.
1197.

|| Eccli. 44.
20.
Rom. 4. 17.

|| Gen. 17. 1.

|| Rom. 4. 11.
Lev. 12. 3.
Infr. 2. 21.

|| Infr. 18.
10. & 21. 2.

naculi, quam emptitii & alienigena, pariter circumcisi sunt.

CAPUT XVIII.

Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id videns, corripitur: Sodomorum everfio prædicitur, pro quibus Abraham sæpius deprecatur.

Hebr. 12. 2.
Eodem
anno 2107

1. Apparuit autem ei Dominus in valle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2. Cumque eleasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adoravit in terram.

3. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4. Sed asseram pauxillum aquæ, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore.

5. Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis; idcirco enim declinastis ad servum vestrum.

Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria fata similia commisce, & fac subcinericios panes.

7. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero: qui festinavit & coxit illum.

8. Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat juxta eos sub arbore.

9. Cumque comedisent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

Sup. 12. 1.
Infr. 21. 2.
Rom. 9. 9.

10. Cui dixit: Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi.

11. Erant autem ambo senes, provectæque ætatis, & desiderant Saræ fieri muliebria.

1. Pet. 3. 6.

12. Quæ risit occultè, dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

13. Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus?

14. Numquid Deo quidquam est difficile: juxta conditum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15. Negavit Sara dicens, Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16. Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17. Dixitque Dominus: Num celare poterò Abraham quæ gesturus sum:

18. Cum futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & benedicendæ sint in illo omnes nationes terræ?

Sup. 12. 3.
Infr. 22. 18.

19. Scio enim quòd præcepturus sit filiis tuis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

20. Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est,

& peccatum eorum aggravatum est nimis.

21. Descendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22. Converteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat coram Domino.

23. Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

24. Si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? & non parceo loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo:

25. Absit à te, ut rem hanc facias: & occidas justum cum impio, fiatque justus sicut impius, non est hoc tuum: qui judicas omnem terram, nequaquam facies judicium hoc.

26. Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta justos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27. Respondensque Abraham, ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.

28. Quid si minus quinquaginta justis quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque, universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.

29. Rursumque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.

30. Ne quæso: inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.

31. Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32. Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit, Non delebo propter decem.

33. Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, à Sodomitis vim patitur: cum uxore & utraque filia à Sodomitico ereptus incendio, uxorem in via omisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit; unde ortum habuerunt Moabites, & Ammonites.

Eodem
anno 2107
Hebr. 13. 2.

1. Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, & ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram,

2. & dixit: Obsecro, Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lavate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt. Minime, sed in platea manebimus.

3. Compulit illos oppidò ut diverterent ad eum; ingressisque domum illius fecit convivium, & coxit azyma, & comederunt.

4. Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum illius à puero usque ad senem, omnis populus simul.

5. Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte?

educ illos huc, ut cognoscamus eos.

6. Egressus ad eos Lot, post tergum occultans ostium, ait:

7. Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

8. Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos; & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.

9. At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt, ut advena; numquid ut iudices? te ergo ipsum magis quam hos affligemus. || Vimque faciebant Lot vehementissime: jamque propè erat ut effringerent fores.

10. Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clausuruntque ostium.

11. & eos, qui foris erant, || percussērunt cecitate à minimo usque ad maximum, itaut ostium invenire non possent.

12. Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:

13. Delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos.

14. Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias ejus, & dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15. Cumque esset manè, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.

16. Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quod parceret Domino illi.

17. || Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas.

18. Dixitque Lot ad eos: Quæso Domine mi.

19. Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne

fortè apprehendat me malum, & moriar.

20. Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non modica est, & vivet anima mea?

21. Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.

22. || Festina & salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor. *

23. Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.

24. || Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhâ sulphur & igne à Domino de cælo:

25. & subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitantes urbium, & cuncta terræ virentia.

26. || Respiciebatque uxor ejus post se, versa est in statuam salis.

27. Abraham autem confurgens manè, ubi steterat || prius cum Domino,

28. intuitus est Sodomam & Gomorrhâ, & universam terram regionis illius: viditque ascendente favillam de terra quasi fornacis fumum.

29. Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abraham, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.

30. Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoque filiae ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiae ejus cum eo.

31. Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.

32. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.

33. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35. Dederunt etiam & illa nocte patri suo

|| Sap. 10.6

* i. parva.

|| Dent. 29

23.

|| Isaia 13.

19.

Jer. 50.40.

Ezech. 16.

49.

|| Osea 11.8.

Amos 4.1.

Luc. 17.29.

Jud. 1.7.

|| Luc. 7.32

|| Sap. 18.1

|| 2. Petr.

2.

|| Sap. 19.

16.

|| Reg. 6.

1.

|| Sap. 10.6

bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

36. Conceperunt ergo duæ filia Lot de patre suo.

37. Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in præsentem diem.

38. Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti uxor à rege tollitur; quæ ad Domini jussu cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

* A con-
valle
Mambre.
† Eodem
ann. 2107.

1. **P**rofectus inde * Abraham in terram australem, habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in † Geraris.

2. Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.

3. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & justam interficies?

5. Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est: in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideo custodi vi te ne peccares in me, & non dimisi ut tangeres eam.

7. Nunc ergo redde viro tuo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8. Statimque de nocte confurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

9. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande: quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10. Rursumque exostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11. Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter uxorem meam:

12. aliàs autem & || verè soror mea est, filia * patris mei, & non filia matris meæ †, & duxi eam in uxorem.

13. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: || Hanc misericordiam facies mecum: in omni loco, ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus sum.

14. Tulit igitur Abimelech oves & boves, & servos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam,

15. & ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit habita.

16. Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehenfam.

17. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillasque ejus, & pepererunt:

18. Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abraham.

CAPUT XXI.

Nascitur Isaac, & ablactatur; Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis vicinioribus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percussit.

1. **V**isitavit autem Dñs Saram sicut || promiserat: & implevit quæ locutus est.

2. Concepitque & || peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac *:

4. & circumcidit eum octavo die, sicut || præceperat ei Deus.

5. Cum centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est Isaac.

6. Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi.

7. Rursumque ait: Quis auditurus crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei jam sen?

8. Crevit igitur puer, & ablactatus est: * fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.

9. Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem † cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham:

10. Ejice ancillā hanc, & filiū ejus: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.

11. Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.

12. Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia || in Isaac vocabitur tibi semen.

13. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14. Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & utrem aquæ, imposuit scapulae ejus, tradiditque puerum, & dimisit * eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15. Cumque consumpta esset aqua in utre, abiecit puerum † subter unam arborum, quæ ibi erat.

16. Et abiit, seditque è regione procul quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & sedens contrā, levavit vocem suam & flevit.

17. Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque Angelus Dei Agar de cælo, dicens: Quid agis, Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

18. Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.

19. Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditque puero bibere.

20. Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.

21. Habitavitque in deserto Pharan, & accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

22. Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham:

Deus

[Sup. 12. 13.
* I. Neptis,
ut sap.
Heb. Erat
enim filia
Arani filii
majoris
Thare alio
nomine
dicta Jeth-
cha.
Sup. 11. 29.
Hier. Aug.
Joseph.
Hebræi in
Sederol.
Sic Lot
ejusdem A-
rani filius.
Sup. 11. 27.
Abrahami
frater dic-
tatur.

Sup. 13. 8.
14. 14.
Vide etiā
inf. 28. 7. &
29. 12. ac
Tob. c. 8. 9.
† inde ap-
paret Aran
(ex quo
Sara) ex
Abraham
non eadem
matre ge-
nitos
Aug. 21.
Infr. 21.
23.

Sup. 17.
19. 18. 10
Gal. 4. 23
Heb. 11. 11.
* An. M.
2108.
Ant. Chr.
1896.
Sup. 17.
10.
Matth. 1. 2.
* Etatis
sue an. 5.
Hieron.
Anno M.
2113.
Ant. Chr.
1891.
† i. delu-
dentem,
imò &
persequen-
tem, ut ex-
plicat Ap-
ostol.
(Gal. 4. 30.)
& ponder-
at Aug.
ibid. A qua
persecu-
tione &
seminis
promissio-
ne 400. an-
ni affli-
ctionis sūt
deducen-
dis in exitu
ex Ægy-
pto termi-
nandi.
† Rom. 9. 7.
Heb. 11. 18.

* Ann. M.
2113.
Ant. Chr.
1891.
† Non ab
humero,
sed ab ani-
mo, & An-
gust. quip-
pe jam an-
nor. 15. ut
vultidem,
vel potius
18. ut Hier.
C. multi
Hebr.

Deus tecum est in universis quæ agis.

|| *Sup.* 20.
13.

23. Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, || quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es advena.

24. Dixitque Abraham: Ego jurabo.

25. Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ, quem vi abstulerant servi ejus.

26. Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audiui præter hodie.

27. Tulit itaque Abraham oves & boves, & dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.

28. Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

29. Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?

30. At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

31. Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.

32. Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

33. Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæstinorum. Abraham verò plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34. Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

C A P U T XXII.

Fides & obedientia Abræ in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur ab Angelo, promissionesque ei confirmantur, & filii Nachor fratris Abræ numerantur.

¶ SABB.
SANCTO
PROPH.
1. Item
VIGIL.
PENTEC.
PROPH. 1.
Judith 8.
11. 17.
Ann. M.
1335.
Ant. Chr.
1869.
Tunc an-
nim agen-
tem 37. ut
Cerebrar-
ius post
Seder-O-
lam &
Hebr. tra-
ditiones.

1. Quæ postquam gesta sunt †, || tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. * At ille respondit: Adsum.

2. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.

3. Igitur Abraham de nocte confurgens, stravit asinum suum, ducens secum duos juvenes, & Isaac filium * suum: Cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præceperat ei Deus.

4. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul:

5. Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent simul,

7. dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis, fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti?

7. Dixit autem Abraham: Deus providebit

sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter,

9. & venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo edificavit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

10. Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

11. Et ecce Angelus Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.

15. Vocavit autem Angelus Domini Abraham secundò de cælo, dicens:

16. || Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

17. benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli ||, & velut arenam quæ est in litore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum,

18. & || BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

|| *Jacob.* 2. 21.

|| *Psal.*
104. 9.
Eccl. 44. 21.
1. Mach. 2.
32.
Luc. 1. 72.
Hebr. 6. 17.
17.
|| *Vid. sup.*
15. 5.
|| *Sup.* 12. 3.
18. 18.
|| *Inf.* 26. 4.
|| *Eccl.* 44. 25.
|| *Act.* 3. 25.

19. Reversus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20. His ita gestis, nuntiatum est Abraham quod Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,

* De hujus stirpe Job fuit, non de Esau. Hieron.

21. Hus* primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum,

22. & Cafed, & Azau, Pheldas quoque & Iedlaph,

23. ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abraham.

24. Concubina vero illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Thahas, & Maacha.

C A P U T XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro praesenti emit pecunia, sepelitur.

1. **V**ixit autem Sara centum vigintiseptem annis.

Ann. M.
2145.
Ant. Chr.
1859.

2. Et mortua est* in civitate Arbee, quae est Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret & fletet eam.

3. Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

4. Advena sum & peregrinus apud vos: date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

5. Responderunt filii Heth, dicentes:

6. Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum; nullusque te prohibere poterit, quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.

7. Surrexit Abraham, & adoravit populum terrae, filios videlicet Heth:

8. dixitque ad eos: Si placet animae vestrae ut sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor:

9. ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.

10. Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

11. Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam, quae in eo est, praesentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.

12. Adoravit Abraham coram populo terrae,

13. Et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quaesio, ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in eo.

14. Responditque Ephron:

15. Domine mi, audi me: Terra, quam postulas, quadringentis siclis argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16. Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatae monetae publicae:

17. Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse, quam spelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum.

18. Abraham in possessionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19. Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quae respiciebat Mambre. || Haec est Hebron in terra Chanaan.

20. Et confirmatus est ager, & antrum quod erat in eo, Abraham in possessionem monumenti à filiis Heth.

C A P U T XXIV.

Servus Abraham ab ipso adjuratus, & in Mesopotamiam ad querendam uxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebecca invenit, & habito parentum, ac fratris, ipsiusque consensu adducit ad Isaac: quam ille ducit in uxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

1. **E**Rat autem Abraham senex,* dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2. Dixitque† ad servum seniore domus suae,* qui praeerat omnibus quae habebat: || Pone manum tuam subter femur meum,

3. ut adjurem te per Dominum, Deum caeli & terrae, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:

4. sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5. Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid

|| Inf. 35.
27.

* 140. annorum.

† Ann. M.
2148.
Ant. Chr.
1858.
* de quo sup. 15. 2.
|| Inf. 7. 29

reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6. Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas filium meum illuc.

7. Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, & juravit mihi dicens: Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, & accipies inde uxorem filio meo:

8. Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc.

9. Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & juravit illi super sermone hoc.

10. Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem * Nachor.

11. Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, eo tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12. Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13. Ecce ego sto propè fontem aquæ, & filiarum habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14. Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum domino meo Abraham.

15. Necdum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

16. puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17. Occurritque ei servus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18. Quæ respondit: Bibe, domine mi: celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum:

19. Cumque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20. Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21. Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrùm prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22. Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inanes aureas, appendentes ficos duos, & armillas totidem pondo ficolū decē.

23. Dixitque ad eam: Cujus es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum:

24. Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor:

25. Et addidit, dicens: Palarum quoque & sceni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26. Inclinauit se homo, & adoravit Dominū,

27. dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatem suam à domino meo, & recto iti-

nere me perduxit in domū fratris domini mei,

28. Cucurrit itaque puella, & nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

29. Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30. Cumque vidisset inanes & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat juxta camelos, & propè fontem aquæ:

31. Dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum, & locum camelis tuis.

32. Et introduxit eum in hospitium, ac destravit camelos, deditque paleas & scenum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33. Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34. At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35. & Dominus benedixit domino meo valdè, magnificatusque est: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, servos & ancillas, camelos & asinos.

36. Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37. Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

38. sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39. ego verò respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

40. Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea & de domo patris mei.

41. Innocens eris à maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42. Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43. ecce sto juxta fontem aquæ; & virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

44. & dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45. Dumque hæc tacitus mecum volve-rem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula, descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et ajo ad eam: Da mihi paululum bibere.

46. Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47. Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melchæ. Suspendi itaque inanes ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48. Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut fumerem

Sup. 12.7
13. 15. 15.
Infr. 26. 2.
Infr. 48.
18.

i. Haran,
in qua Na-
chor, ejus-
que poste-
ri habita-
vere.
Infr. 27.
13.

Exod. 11.
16.
Infr. 29. 8.

Infr. 49.

* L. Neptis;
ut sapē:
erat enim
filia Bathuelis
filii Nachor
fratris Abraham.
Sup. vers.
24. cum
cap. 11. 27.

filiam * fratris domini mei filio ejus.

49. Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi; sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50. Responderuntque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51. En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52. Quod cum audisset puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

53. Prolatisque vasīs argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebecca pro munere, fratribus quoque ejus, & matri dona obtulit.

54. Inito convivio, vespentes pariter & bibentes manserunt ibi. Surgens autem manē, locutus est puer: Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55. Responderuntque fratres ejus & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur.

56. Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergā ad dominum meum.

57. Et dixerunt: Vocemus puellam, & quāramus ipsius voluntatem.

58. Cumque vocata venisset, sciscitanti sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadā.

59. Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius Deborah, servumque Abraham, & comites ejus,

60. imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61. Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum.

62. Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteum, cujus nomen est Viventis & videntis: habitabat enim in terra Australi:

63. & egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cumque elevasset oculos, vidit camelos venientes procul.

64. Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,

65. & ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium suum operuit se.

66. Servus autem cuncta, quæ gesserat, narravit Isaac.

67. Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris * ejus acciderat, temperaret.

C A P U T XXV.

Abraham multis ex Cetura susceptis filiis mortuus est: Ismael quoque postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau & Jacob, quorum major vendidit minori primogenita.

1. Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam *:

2. quæ peperit ei Zamran, & Jecsan, & Madan, & Madian, & Jesbec, & Sue.

3. Jecsan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii Dadā fuerunt Assurim, & Latufim, & Loomim.

4. At verò ex Madian ortus est Ephā, & Opher, & Henoch & Abida, & Eldaa: omnes hi filii Ceturæ.

5. Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac:

6. filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7. Fuerunt autem dies vitæ Abraham, centum septuaginta quinque anni.

8. Et deficiens mortuus est * in senectute bona, provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.

9. Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi, è regione Mambre,

10. quem emerat à filiis Heth: ibi sepultus est ipse, & Sara uxor ejus.

11. Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis & videntis,

12. hæc sunt generationes Ismael filii Abraham, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

13. & hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus suis. || Primogenitus Ismaelis Nabajoth, deinde Cedar, & Abdeel, & Mabsam,

14. Masina quoque, & Duma, & Massa,

15. Hadar, & Thema, & Jethur, & Naphis, & Cedma.

16. Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum ||.

17. Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est *; & appositus ad populum suum.

18. Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios: coram cunctis fratribus suis obiit.

19. Hæc quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac:

20. qui cum quadraginta esset annorum *, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21. Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, cò quòd esset sterilis, qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

22. Sed collidebantur in utero ejus parvuli; quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret Dominum.

23. Qui respondens ait: || Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividuntur, populusque populum superabit, & major serviet minori.

24. Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

25. || Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau: || Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob.

26. Sexagenarius erat Isaac, quando nati sunt ei parvuli. *

27. Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28. Isaac

* Ann. M.
1183.
Ant. Chr.
1821.
Post adventum in terram Chanaan annos 100 Post natum Jacob ann. 15.

|| 1. Par. 1.
29.

|| Vid. sup.
17. 20.
* Ann. M.
1221.
Ant. Chr.
1771.

* Ann. M.
1148.
Ant. Chr.
1856.

|| Rem. 9.
10.

|| Osee 12. 3.

|| Matt. 1.
2.

* Ann. M.
1168.
Ant. Chr.
1836.

* Triennio
antè de-
functæ sup.
cap. 23.

1. Par. 1. 32
* Circa an.
Mundi
2150.
Ant. Chr.
1854. Ante
mortem
Abraham
37.

28. Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

26. Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus, quia oppidò lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus || Edom.

31. Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32. Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33. Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esau, & vendidit primogenita.

34. Et sic accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit; parvipendens quod primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus, post acceptam terræ promissionem & seminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech, quod Rebecca dixerit suam esse sororem: & pastoribus ipsorum pro puteis surgantibus, Abimelech cum Isaac fœdus percussit.

1. **O**Rta autem fame super terram post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara*.

2. Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi.

3. Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim & semini tuo dabo universas regiones has, || complens juramentum quod sponendi Abraham patri tuo.

4. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli; daboque posteris tuis universas regiones has: || & BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ.

5. eo quod obediit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & caeremonias legesque servaverit.

6. Mansit itaque Isaac in Geraris.

7. Qui cum interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata conjugio, reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8. Cumque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.

9. Et accersito eo, ait: Perspicuum est quod uxor tua sit; cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam.

10. Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11. Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.

12. Sevit autem Isaac in terra illa*, & invenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dñs.

13. Et locupletatus est homo, & ibat proficiscens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est:

14. habuit quoque possessiones ovium & armentorum, & familiæ plurimum: Ob

hoc invidentes ei Palæstini,

15. omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

16. in tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.

17. Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi:

18. rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, & quos illo mortuo, olim obstruxerant Philisthiim: appellavitque eos eisdem nominibus, quibus antè pater vocaverat.

19. Foderuntque in Torrente, & repere-runt aquam vivam.

20. Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua, quam ob rem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam.

21. Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum, Inimicitias.

22. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit || nos Dominus, & fecit crescere super terram.

23. Ascendit autem ex illo loco in Bersabee,

24. ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25. Itaque ædificavit ibi altare: & invocato nomine Domini, extendit tabernaculum: præcepitque servis suis ut foderent puteum.

26. Ad quem locum cum venissent de Geraris, Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,

27. locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me, hominem quem odistis, & expulistis à vobis?

28. Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus: Sit juramentum inter nos, & incamur fœdus,

29. ut non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30. Fecit ergo eis convivium, & post cibum & potum,

31. surgentes manè, juraverunt sibi mutuò: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum.

32. Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac, annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33. Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34. Esau verò quadragenarius* duxit uxores duas, Judith filiam Beerii Hethæi, & Basemath filiam Elon ejusdem loci:

35. || quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebecca.

CAPUT XXVII.

Jacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit; ad cujus odium fugiendum monetur à matre ut in Haran ad Laban concedat.

1. **S**enuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vo-

|| Hebr. 12.
15.

Abd. 1. 1.

* Ann. M.
circiter
2200.

|| Sup. 12. 7

15. 18.

|| Sup. 12. 3.

18. 28. 23.

17.

|| Inf. 28.

14.

* Condu-
ta, non
sua.

|| Psal. 4. 1.

* Ann. M.
2208.
Ant. Chr.

|| Inf. 27.

46.

* Ann. M.
2245.
Ant. Chr.
1759.
Ætatis
Isaaci 117.
annos 44.
antequam
moreretur.

† SABB.
POST
DOM. 2.
QUADR.

* Annum
agebat
cum Ja-
cob 77.

cavitque * Esau filium suum majorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum.

2. Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim, & ignorem dies mortis meae:

3. Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis,

4. fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5. Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum ut Iussione patris impleveret,

6. † dixit filio suo Jacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei:

7. Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8. Nunc ergo, fili mi, acquiesce consiliis meis:

9. & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur:

10. quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

11. Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:

12. si attrectaverit me pater meus, & fenderit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13. Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14. Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illius.

15. Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16. pelliculasque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit.

17. Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit.

18. Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu, fili mi?

19. Dixitque Jacob: * Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20. Rursumque Isaac ad filium suum, Quomodo, inquit, tam citò invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut citò occurreret mihi quod volebam.

21. Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.

22. Accessit ille ad patrem, & palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Jacob est: sed manus, manus sunt Esau.

23. Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24. ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.

25. At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum: quo hausto,

26. dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27. Accessit, & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.

29. Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30. Vix Isaac sermonem impleverat: & egresso Jacob foras, venit Esau,

31. coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32. Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33. Expavit Isaac stupore vehementi: & ultra quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam tu venires? benedixique ei, & erit benedictus.

34. Auditis Esau sermonibus patris, irruunt clamore magno: & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35. Qui ait: Venit germanus tuus fraudulentè, & accepit benedictionem tuam.

36. At ille subjunxit: Justè vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me en altera vice: || primogenita mea antè tulit, & nunc secundo surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

37. Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultra quid faciam?

38. Cui Esau: Num unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque ejulatu magno fleret, ||

39. motus Isaac, dixit ad eum: In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper

40. erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet, * eum excutias, & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41. Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: || Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

42. Nuntiata sunt hæc Rebecca: quæ mittens & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.

43. Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44. habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45. & cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc, cur utroque orbabor filio in uno die?

46. Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ: nolo vivere.

|| Sup. 23
24.

* Quo-
tum im-
pletum est
cum Da-
vid subju-
gavit Idu-
mæos.
2. Reg. 8
14.

|| Hebr. 12
17.

|| Hebr. 11.
20.

* Sub Jo-
ram jugum
excussit
Idumæa.

4. Reg. 3. 22
perque
ann. 760.

hinc libe-
ra, adu-
lter Jo-
ann. Hir-
can. qui
eam ite-
rum sube-
git, eique
circumci-
sionem im-
posuit. At
post hæc
annis cir-
ca 90.
rarum
per Hero-
dem Idu-
mæum &
posteror
eius Judæis
imperavit
F. Joseph.
C. Chri-
stus, ne-
stratus.

|| Abd. 1.
10.

|| Sup. 26.
35.

CAPUT XXVIII.

Jacob in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione, promissione, experrectus votum Deo vorat.

* Eodem ann. 2245.

* Sep. Sur-
gens fuge
Abde Sa-
pient. 10
vocatur
Jacob pro-
prios in-
matris.

|| Osee 12.
12.

1. Vocavit itaque Isaac Jacob *, & benedixit eum: praecepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan. 2. sed vade, & proficiscere * in Mesopotamiam Syriae, ad domum Bethuel patris matris tuae, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban, avunculi tui. 3. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum. 4. Et det tibi benedictiones Abraham, & femini tuo post te; ut possideas terram peregrinationis tuae, quam pollicitus est avo tuo. 5. || Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriae ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccae matris suae. 6. Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriae, ut inde uxorem duceret; & quod post benedictionem praecepisset ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan: 7. quoddque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam:

XXV

* i. Ismaelitas, nam Israci ante annos 14 mortuus erat. Sup. 25. 17. f. PRO PEREGR. EPISTOL. * Qua 18. aut 20 die, rum itine- re dista- bas; leuca- rum Galli- carum 60- mun. cir- citer 230. || Ioan. 1. 51. || Matt. 4. 11. || Inf. 35. 1. 4. 3.

8. probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus: 9. ivit ad Ismaelem *, & duxit uxorem ab- que iis, quas prius habebat, Maheloth filiam Ismael filii Abraham, fororem Nabajoth. 10. Igitur ¶ egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran. * 11. Cumque venisset ad quemdam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitu- tum, tulit de lapidibus qui jacebant, & sup- ponens capiti suo, dormivit in eodem loco. 12. Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens caelum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes || per eam, 13. & Dominum innixum scalae dicen- tem sibi: || Ego sum Dominus Deus Abra- ham patris tui, & Deus Isaac. Terram,

in qua dormis, tibi dabo & femini tuo.

14. Eritque semen tuum quasi pulvis ter- rae: || dilataberis ad Occidentem, & Orien- tem, & Septentrionem, & Meridiem: & || BENEDICENTUR IN TE & in femine tuo cunctae tribus terrae. 15. Et ero custos tuus quocumque perre- xeris, & reducam te in terram hanc, nec di- mittam nisi complevero universa quae dixi. 16. Cumque evigilasset Jacob de fomno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. 17. Pavensque: Quam terribilis est, in- quit, locus iste! non est hic aliud nisi do- mus Dei, & porta caeli. 18. Surgens ergo Jacob manè, tulit lapi- dem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, || fundens oleum desuper: 19. Appellavitque nomen urbis Bethel, quae prius Luza vocabatur. 20. Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, 21. reversusque fuero prospere ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, 22. & lapis iste, quem exeri in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quae dederis mihi, decimas offeram tibi.

|| Dent. 12.
20. 19. 8.
|| Sup. 25. 4.

|| Infr. 31.
13. 46.

CAPUT XXIX.

Jacob à Laban susceptus, septem annis pro Ra- chel servivit; cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Ra- chel autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

* Eodem ann. 2245.

1. P rofectus ergo Jacob venit * in ter- ram Orientalem. 2. Et vidit puteum in agro, tres quo- que greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os ejus grandi lapide claudebatur. 3. Morisque erat ut cunctis ovibus congre- gatis devolverent lapidem, & refeatis gregi- bus rursus super os putei ponerent. 4. Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran. 5. Quos interrogans: Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus. 6. Sanusne est? inquit. Valet, inquirunt: &

ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.
7. Dixitque Jacob : Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges : date autem potum ovibus, & sic eas ad pascuum reducite.

8. Qui responderunt : Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

9. Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui : nam gregem ipsa pascebat.

10. Quam cum vidisset Jacob, & sciret confobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui : amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11. Et adaquato grege, osculatus est eam : & elevata voce fleuit,

12. & indicavit ei quod frater esset patris sui, & filius Rebecce : at illa festinans nuntiavit patri suo.

13. Qui cum audisset venisse Jacob filium sororis suæ, occurrit obviam ei : complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14. respondit : Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15. dixit ei : Num quia frater meus es, gratis servies mihi ? dic quid mercedis accipias.

16. Habebat verò duas filias, nomen majoris Lia : minor verò appellabatur Rachel.

17. Sed Lia lippis erat oculis : Rachel decora facie, & venusto aspectu.

18. Quam diligens Jacob, ait : Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19. Respondit Laban : Melius est ut tibi eamdem quam alteri viro : mane apud me.

20. Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis : & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

21. Dixitque ad Laban* : Da mihi uxorem meam : quia jam tempus impletum est †, ut ingrediar ad illam.

22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23. Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,

24. dans ancillam filię, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, factò manè vidit Liam :

25. & dixit ad focerum suum : Quid est quod facere voluisti ? nonne pro Rachel servivi tibi ? quare imposuisti mihi ?

26. Respondit Laban : Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores antè tradamus ad nuptias.

27. Imple hebdomadam dierum hujus copulæ* : & hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis.

28. Acquivit placito : & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem,

29. cui pater servam Balam tradiderat.

30. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis prioris prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31. Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32. Quæ conceptum genuit filium*, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens : Vidit Dñs humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.

33. Rursumque concepit & peperit filium †, & ait : Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi : vocavitque nomen ejus Simeon.

34. Concepitque tertio, & genuit alium filium* : dixitque : Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quod pepererim ei tres filios : & idcirco appellavit nomen ejus, Levi.

35. Quarto concepit, & peperit filium*, & ait : Modò confitebor Domino : & ob hoc vocavit eum Judam : cessavitque parere.

C A P U T XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singule binos suscipiunt filios ; præter quos Lia duos alios & filiam parit, Rachel verò Joseph : quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Jacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

1. Cernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori suæ, & ait marito suo : Da mihi liberos, alioquin moriar.

2. Cui iratus respondit Jacob : Num pro Deo ego sum, qui privavi te fructu ventris tui ?

3. At illa : Habeo, inquit, famulam Balam : ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4. Deditque illi Balam in conjugium : quæ, 5. ingresso ad se viro, concepit, & peperit filium.

6. Dixitque Rachel : Judicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, dans mihi filium : & idcirco appellavit nomen ejus, Dan.

7. Rursumque Bala concipiens peperit alterum,

8. pro quo ait Rachel : Comparavit me Deus cum sorore mea, & invalui : vocavitque eum, Nephtali.

9. Sentiens Lia quod parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10. Quæ post conceptum edente filium,

11. dixit : Feliciter, & idcirco vocavit nomen ejus, Gad.

12. Peperit quoque Zelpha alterum.

13. Dixitque Lia : Hoc pro beatitudine mea : Beatam quippe me dicent mulieres, propterea appellavit eum, Aser.

14. Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras : quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel : Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15. Illa respondit : Parumne tibi videtur, quod præpueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris ? Ait Rachel : Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16. Redeuntque ad vespertam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, & ad me, inquit, intrabis : quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17. Et exaudivit Deus preces ejus : concepitque & peperit filium quintum,

18. & ait : Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo : appellavitque nomen ejus, Issachar.

19. Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium,

20. & ait : Dotavit me Deus dote bona : etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quod genuerim ei sex filios : &

idcirco

* ann. M.
2252.
Ant. Chr.
1752.
† Id est
7. anni ser-
vitutis.

* i. Nu-
ptiarum in-
starum so-
lemnitati
debitam.
Vid. Ju-
dic. 14. 12.

* Ann. M.
2253.
Ant. Chr.
1751.
Astris Ja-
cob 85.

† Ann. M.
2254.

* Ann. M.
2255.

* Ann. M.
2256.
Matth. I. 2.

* An. M.
1359.
Ant. Chr.
1745.

* Jacobi
91. ut pa-
ter infra
c. 47. ver. 9
finito 14.
servitutis
sue. Ac
proinde 77
canonum
fuit cum
ad Laban
venit.

idecirco appellavit nomen ejus, Zabulon.
21. Post quem peperit filiam, nomine Dinam.
22. Recordatus quoque Dominus Rachel,
exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.
23. Quæ concepit & peperit filium * di-
cens: Abstulit Deus opprobrium meum.
24. Et vocavit nomen ejus, Joseph, di-
cens: Addat mihi Dominus filium alterum.
25. Nato autem Joseph, dixit Jacob * so-
cero suo: Dimitte me ut revertar in pa-
triam, & ad terram meam.
26. Da mihi uxores, & liberos meos,
pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu no-
sti servitutem qua servivi tibi.
27. Ait illi Laban: Inveniam gratiam in
conspectu tuo: experimento didici, quia
benedixit mihi Deus propter te:
28. constitue mercedem tuam, quam dem tibi.
29. At ille respondit: Tu nosti quomo-
do servierim tibi, & quanta in manibus
meis fuerit possessio tua.
30. Modicum habuisti antequam venirem
ad te, & nunc dives effectus es: benedixitque ti-
bi Dominus ad introitum meum. Justum est igitur
ut aliquando provideam etiam domui meæ.
31. Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At
ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postu-
lo, iterum pascam, & custodiam pecora tua.
32. Gyra omnes greges tuos, & separa
cunctas oves varias & sparso vellere: &
quodcumque furvum, & maculosum, va-
riumque fuerit, tam in ovibus quam in
capris, erit merces mea.
33. Respondebitque mihi cras justitia mea,
quando placiti tempus advenerit coram te:
& omnia quæ non fuerint varia, & macu-
losa, & furva, tam in ovibus quam in ca-
pris, furti me arguent.
34. Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.
35. Et separavit in die illa capras, & o-
ves, & hircos, & arietes, varios atque ma-
culosos: cunctum autem gregem unicolor-
em, idest, albi & nigri velleris, tradidit
in manu filiorum suorum.
36. Et posuit spatium itineris trium die-
rum inter se & generum, qui pascere reli-
quos greges ejus.
37. Tollens ergo Jacob virgas populeas
virides, & amygdalinas, & ex platanis,
ex parte decorticavit eas: detractisque cor-
ticibus, in his quæ spoliata fuerant, can-
dor apparuit: illa verò quæ integra fue-
rant, viridia permanserunt: atque in hunc
modum color effectus est varius.
38. Posuitque eas in canalibus, ubi effun-
debatur aqua: ut cum venissent greges ad
bibendum, ante oculos haberent virgas,
& in aspectu earum conciperent.
39. Factumque est ut in ipso calore coitus,
oves intuerentur virgas, & parerent macu-
losa, & varia, & diverso colore resperfa.
40. Divisitque gregem Jacob, & posuit
virgas in canalibus ante oculos arietum:
erant autem alba & nigra quæque, Laban: cæ-
tera verò, Jacob, separatis inter se gregibus.
41. Igitur quando primo tempore ascende-
bantur oves, ponebat Jacob virgas in canali-
bus aquarum ante oculos arietum & ovium,
ut in earum contemplatione conciperent:

42. quando verò serotina admittenda erat,
& conceptus extremus, non ponebat eas.
Factaque sunt ea quæ erant serotina, La-
ban: & qui primi temporis, Jacob.
43. Ditatusque est homo ultra modum, &
habuit greges multos, ancillas & servos,
camelos & asinos.

C A P U T XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad Patrem cum omni-
bus suis tacitus revertitur, quem Laban insequi-
tur, Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum
querentem astu decipit: tandemque Jacob &
Laban inito fœdere, ad propria quisque discedit.

1. **P**ostquam autem audivit verba filiorum
Laban dicentium: Tulit Jacob om-
nia quæ fuerunt patris nostri, & de illius
facultate ditatus, factus est inclutus:
2. animadvertit quoque faciem Laban, quod
non esset erga se sicut heri & nudius tertius,
3. maxime dicente sibi Domino: Rever-
tere in terram patrum tuorum, & ad ge-
nerationem tuam, eroque tecum.
4. Misit *, & vocavit Rachel & Liam in
agrum, ubi pascere greges:
5. dixitque eis: Video faciem patris vestri
quod non sit erga me sicut heri & nudius tertius:
Deus autem patris mei fuit mecum.
6. Et ipsæ nostis quod totis viribus meis
servierim patri vestro.
7. Sed & pater vester circumvenit me, &
mutavit mercedem meam decem vicibus: &
tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.
8. Si quando dixit: Variæ erunt mercedes
tuæ: pariebant omnes oves varios fœtus, quan-
do verò è contrario ait: Alba quæque accipies
pro mercede: omnes greges alba pepererunt.
9. Tulitque Deus substantiam patris ve-
stri, & dedit mihi.
10. Postquam enim conceptus ovium tem-
pus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in
somnia ascendentes mares super feminas, va-
rios & maculosos, & diversorum colorum.
11. Dixitque Angelus Dei ad me in som-
nis: Jacob? Et ego respondi: Adsum.
12. Qui ait: Leva oculos tuos, & vide
universos masculos ascendentes super semi-
nas, varios, maculosos, atque resperfos.
Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.
13. Ego sum Deus Bethel, || ubi unxisti
lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc er-
go surge, & egredere de terra hac: rever-
tere in terram nativitatis tuæ.
14. Responderuntque Rachel & Lia: Num-
quid habemus residui quidquam in faculta-
tibus & hæreditate domus patris nostri?
15. Nonne quasi alienas reputavit nos,
& vendidit, comeditque pretium nostrum?
16. Sed Deus tulit oves patris nostri, &
eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde
omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.
17. Surrexit itaque Jacob, & impositis libe-
ris ac conjugibus suis super camelos, abiit.
18. Tulitque omnem substantiam suam,
& greges, & quidquid in Mesopotamia
acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum
in terram Chanaan.
19. Eo tempore ierat Laban ad tondendas
oves, & Rachel furata est idola patris sui.

* An. M.
2265.
Ant. Chr.
1739.
Erat sua
104

|| Sup. 28. 18

20. Noluitque Jacob confiteri focero suo quod fugeret.

21. Cumque abiisset tam ipse quam omnia quæ juris sui erant, & amne transmissio pergeret contra montem Galaad,

22. nuntiaturum est Laban die tertio, quod fugeret Jacob.

23. Qui assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte Galaad.

24. Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquã asperè loquaris contra Jacob.

25. Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem Monte Galaad fixit tentorium.

26. Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27. Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28. Non es passus ut oscularer filios meos & filias: stultè operatus es: & nunc quidem

29. valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus Patris tui heri dixit mihi: ¶ Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius.

30. Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31. Respondit Jacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32. Quod autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, & aufer. Hac dicens, ignorabat quod Rachel furata esset idola.

33. Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob & Liæ, & utriusque famulæ, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

34. illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil inveniendi,

35. ait: Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo querentis est.

36. Tumenque Jacob, cum jurgio ait:

Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

37. & scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

38. Idcirco viginti annis fui tecum? oves tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39. nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam? quidquid furtim peribat, à me exigebas:

40. die noctuque aestu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41. Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi; quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42. Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43. Respondit ei Laban: Filia mea & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis & nepotibus meis?

44. Veni ergo, & ineamus fœdus: ut sit in testimonium inter me & te.

45. Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46. dixitque fratribus suis: Asserte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:

47. quem vocavit Laban, Tumulum testis: & Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

48. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie, & idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, idest, Tumulus testis.

49. Intueatur & judicet Dominus inter nos quando recesserimus à nobis.

50. si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

51. Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,

52. testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego tran-

hiero illum pergens ad te, aut tu praterieris, malum mihi cogitans.

53. Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54. Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedisent; manserunt ibi.

55. Laban vero de nocte confurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reversusque est in locum suum.

C A P U T XXXII.

Jacob, visis Angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit, interea cum Angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris nervo accepit.

|| Infr. 48.
16.
* Eodem
anno 2265.

1. Jacob || quoque abiit itinere quo ceperat: fueruntque ei obviam Angeli Dei.

2. Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc: & appellavit nomen loci illius, Mahanaim, idest, Castra.

3. Misit autem & nuntius ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

4. præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in præsentem diem.

5. Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas, mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6. Reversique sunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris.

7. Timuit Jacob valde: & perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque & oves & boves, & camelos in duas turmas,

8. dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, & percusserit eam; alia turma, quæ reliqua est, salvabitur.

9. Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi:

10. minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam explevisi servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne sortè veniens percutiat matrem cum filiis.

12. Tu locutus es quod benefaceres mihi: & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudinem numerari non potest.

13. Cumq; dormisset ibi nocte illa; separavit de his quæ habebat, munera Esau fratri suo,

14. capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti,

15. camelos foetas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16. Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, & sit spatium inter gregem & gregem.

17. Et præcepit priori, dicens: Si obvium

habueris fratrem meum Esau, & interrogaverit te, Cujus es? aut, Quò vadis? aut, Cujus sunt ista quæ sequeris?

18. respondebis: Servi tui Jacob, munera misit domino meo. Esau: ipse quoque post nos venit.

19. Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis eum.

20. Et addetis? Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21. Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris.

22. Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas, cum undecim filiis, & transivit vadum Jaboc.

23. Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24. mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque manè.

25. Qui cum videret quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26. Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob:

28. At ille: Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum * fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis?

29. Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30. Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel, ipse vero claudicabat pede.

32. Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem: eò quòd tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

C A P U T XXXIII.

Jacob ab Esau occurrente benignè excipitur, ægreque adigit ut munera accipiat, domumque revertatur: & sic Jacob in Salem profectus, agri partem emit, finisque tabernaculis altare erexit.

1. **E** Levans autem Jacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: divisitque filios Lia & Rachel, ambarumque famularum:

2. & posuit utramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò, & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem & Joseph novissimos.

3. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4. Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus & osculans flevit.

5. Levatisque oculis, vidit mulieres &

* Sap. 8.
24. vocatur vir.
Erat autem Angelus, ut eum Ossee appellat, c. 12. v. 2. sub specie virili.

Eodem
anno 2265.

parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti: & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt quos donavit mihi Deus servo tuo.

6. Et appropinquant ancillæ & filii earum, incurvati sunt.

7. Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Joseph & Rachel adoraverunt.

8. Dixitque Esau: Quanam sunt istæ turmæ quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9. At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10. Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sicut enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius.

11. & suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix, fratre compellente, suscipiens,

12. ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.

13. Dixitque Jacob: Nosti, domine mi, quod parvulos habeam teneros, & oves, & boves fœ-

tas, mecum; quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14. Præcedat dominus meus ante servum suum; & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse: donec veniam ad dominum meum in Seir.

15. Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

16. Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.

17. Et Jacob venit in Socoth*: ubi ædificata domo & fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18. Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem centum agnis.

20. Et erecto ibi altari*, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

* Ubi videtur aliquos annos habitasse.

* Eodem videlicet loco, in quo Abraham primum suum altare erexit. Sup. c. 12. Et ubi fons Jacob erat, de quo in Evang.

CAPUT XXXIV.

Ob Dinae raptum ac stuprum, Sichimitæ prius circumcisi, à Simeone & Levi Dinae fratribus perimuntur, atque à reliquis Jacob filiiis urbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Levi à patre arguuntur.

1. **E**Gressa est* autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius.

2. Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevai, princeps terræ illius, adamavit eam: & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3. Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristisque delinivit blanditiis.

4. Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

5. Quod cum audisset Jacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, filuit donec redirent.

6. Egresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob,

7. ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod scedam rem operatus esset in Israel, & violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

8. Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filia vestra: date eam illi uxorem:

9. & jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10. Et habitate nobiscum: terram in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quæcumque statueritis, dabo:

12. augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc uxorem.

13. Responderunt filii Jacob Sichem & patri ejus in dolo, scientes ob stuprum sororis.

14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15. Sed

* Ann. M. cireiter 2273. Ant. Chr. 1731. Cum esset Dina annorum circiter 15.

15. Sed in hoc valebimus scederari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omnis masculini sexus:

16. tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras, ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus populus:

17. si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19. nec distulit adolescens quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, & ipse erat inclutus in omni domo patris sui.

20. Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21. Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras illis dabimus.

22. Unum est, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes:

23. Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiemus populum.

24. Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25. Et ecce, die tertio, quando gravissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: interfecistisque omnibus masculis,

26. Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27. Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28. Oves eorum, & armenta, & asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erant;

29. parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30. Quibus patris audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31. Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuere forore nostra?

C A P U T XXXV.

Ubi Jacob idola suorum juxta Sichem defodisset, jubente Domino ascendit in Bethel, ubi Debora moritur: nascitur Benjamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: narrantur filii Jacob, cujus pater Isaac moritur.

1. Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum.

2. Jacob verò convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3. Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo; qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & in aures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.

5. Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6. Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7. Edificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum.

8. Eodem tempore mortua est Debora nutritrix Rebecæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9. Apparuit autem iterum Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10. dicens: Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israel,

11. dixitque ei: Ego Deus omnipotens: cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12. Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13. Et recessit ab eo.

14. Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

15. vocansque nomen loci illius, Bethel.

16. Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cum parturiret Rachel,

17. ob difficultatem partus periclitari cepit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui, Benoni, id est filius doloris mei: pater verò appellavit eum Benjamin, (id est, filius dexteræ.)

19. Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

20. Erexitque Jacob titulum * super sepulchrum ejus: Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

21. * Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. †

22. Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Jacob duodecim.

23. Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Issachar, & Zabulon.

24. Filii Rachel: Joseph & Benjamin.

25. Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephtali.

26. Filii Zephæ ancillæ Liæ: Gad & Afer: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ †

27. * Venit etiam ad Isaac patrem suum.

|| Exod. 32. 20.

2. R. 18. 4.

|| Sup. 18. 18.

|| Sup. 32. 28.

* Ann. M. 2274. Ant. Chr. 4730. Anno Jacobi 106. Josephi 15.

* i. colum-nam.

|| Infr. 48. 7.

* Eodem anno.

† Mille passus à Bethlehē

juxta quā Angeli pastoribus

nuntiaverunt Dominum natum.

|| Infr. 49. 4.

† Nonpe-

terè om-

nes; nam Benjamin

natus est juxta Beth-

lehem.

|| sup. vers. 18.

An. M. 2275.

Ant. Chr. 1729.

in

|| Infr. 40. 6. 11.

Eodem ann. 2275.

|| Sup. 28. 13.

in Mambre, Civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29. Consumptusque ætate mortuus est †: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Jacob filii sui.

C A P U T XXXVI.

Esau cum uxoribus & filiis à fratre Jacob ob nimiam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

1. **H**Æ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi:

3. Basemath quoque filiam Ismael sororem Nabajoth.

|| 1. Par. 1. 35. 4. || Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel:

5. Oolibama genuit Jehus & Ihelon & Core; hi filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6. Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque à fratre suo Jacob.

|| 1. Sup. 13. 6. 7. || Divites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

|| 1. Jos. 24. 4. 8. || Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

9. Hæ autem sunt generationes Esau patris Edon in monte Seir,

|| 1. Par. 1. 35. 10. & hæc nomina filiorum ejus: || Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

11. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.

12. Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esau: quæ peperit ei Amalech; hi sunt filii Ada uxoris Esau.

13. Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza; hi filii Basemath uxoris Esau.

14. Isti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei Jehus & Ihelon & Core.

15. Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,

16. dux Core, dux Gatham, dux Amalech; hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17. Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in terra Edom; isti filii Basemath uxoris Esau.

18. Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core: hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esau.

19. Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum: ipse est Edom.

|| 1. Par. 1. 35. 20. || Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana,

21. & Difon, & Efer, & Difan: hi duces Horræi, filii Seir in Terra Edom.

22. Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Heman, erat autem soror Lotan, Thamna.

23. Et isti filii Sobal: Aluan & Manahat & Ebal, & Sepho & Onam.

24. Et hi filii Sebeon: Aja & Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinos Sebeon patris sui:

25. habuitque filium Difon, & filiam Oolibama.

26. Et isti filii Difon: Hamdan, & Efeban, & Jethran, & Charan.

27. Hi quoque filii Efer: Balaan, & Zavan, & Acan.

28. Habuit autem filios Difan: Hus, & Aram.

29. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30. dux Difon, dux Efer, dux Difan: isti duces Horræorum qui imperaverunt in Terra Seir.

31. Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi:

32. Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

33. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Bosra.

34. Cumque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.

35. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adam filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36. Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.

37. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

38. Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39. Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

40. Hæc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

41. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42. dux Cenez, dux Theman, dux Mabfar,

43. dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

C A P U T XXXVII.

Joseph fratres apud patrem accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat; quare primum volentes illum occidere, consilio Judæ vendunt Ismaelitæ, inscio Ruben: à patre autem lugetur, & in Ægypto Putiphari venditur.

1. **H**abitavit autem Jacob in terra Chanaan *, in qua pater suus peregrinatus est.

2. Et hæc sunt generationes ejus: Joseph cum sedecim esset annorum †, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3. Israel autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuif-

set

† Ann. M. 2288.
Ant. Chr. 1716.
Anno Jacobi 120.
Joseph 29

4 FE
2 OS
DO
QUA

* Nempe in Hebron. Supra 35.

† Completorum scilicet, unde codices Hebr. Chald. & Græci illum novant 17. annorum tunc fuisset: nempe inchoatorum. Anno M. 1276.
Ant. Chr. 1728.

set eum : fecitque ei tunicam polymitam.

4. Videntes autem fratres ejus quod à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

5. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis : quæ causa majoris odii seminarium fuit.

6. † Dixitque ad eos : Audite somnium meum quod vidi :

7. Putabam nos ligare manipulos in agro : & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8. Responderunt fratres ejus : Numquid rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, invidia & odii fomitem ministravit.

9. Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait : Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas undecim, adorare me.

10. Quod cum patri suo, & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit : Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram?

11. Invidebant ei igitur fratres sui : pater verò rem tacitus considerabat.

12. Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13. dixit ad eum Israel : Fratres tui pascunt oves in Sichimis : veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

14. Præsto sum, ait ei : Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora : & renuntia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron, venit in Sichem :

15. invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreretur.

16. At ille respondit : Fratres meos quero, indica mihi ubi pascant greges.

17. Dixitque ei vir : Reverserunt de loco isto : audiavi autem eos dicentes : Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18. Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere.

19. & mutuò loquebantur : Ecce somniator venit :

20. venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem : dicemusque : Fera pessima devoravit eum : & tunc apparebit quid illi profint somnia sua.

21. † Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat :

22. Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem : sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine, manusque vestras servate innoxias : hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

23. Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita :

24. miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

25. Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum, portantes aromata, & resinam, & stacten in Ægyptum.

26. Dixit ergo Judas fratribus suis : Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celaverimus sanguinem ipsius?

27. Melius est ut venundetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur : frater enim, & caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.

28. † Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna *, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis : qui duxerunt eum in Ægyptum.

29. Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum :

30. & scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait : Puer non comparet, & ego quò ibo?

31. Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguine hœdi, quem occiderant, tinxerunt :

32. mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent : Hanc invenimus : vide utrum tunica filii tui sit, an non.

33. Quam cum agnovisset pater, ait : Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

34. Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

† FER. 6.
POST
DOM. 2.
QUADR.

‡ Infr. 42.
22.

‡ Sap. 10.
15.
† Ann. M.
2276.
† Etatis e-
jus 17.
(Joseph. l.
2. cap. 3.)
Ante Isaac
obitum
12.

35. Congregatis autem cunctis liberis ejus ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

36. Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

CAPUT XXXVIII.

Judas ex uxore Chanaanæ tribus filiis susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulavit; quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognovit; quo concubitu Phares & Zaram genuit.

1. **E**odem tempore * descendens Judas à fratribus suis, divertit ad Virum Odollamitem, nomine Hiram.

2. || Viditque ibi filiam hominis Chanaanæ, vocabulo Sue: & accepta uxore, ingressus est ad eam.

3. Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4. || Rursumque concepto fœtu, natum filium vocavit Onam.

5. Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela: quo nato, parere ultrà cessavit.

6. Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7. || Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conspectu Domini: & ab eo occisus est.

8. Dixit ergo Judas ad Onam filium suum: Ingrede ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9. Ille sciens non sibi nasci filios, introjens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10. Et idcirco percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret.

11. Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit, & habitavit in domo patris sui.

12. Evolutis autem multis diebus, mortua est filia Sue uxor Judæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonfores ovium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnæ.

13. Nuntiatumque est Thamar quod focer illius ascenderet in Thamnæ ad tendendas oves.

14. Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnæ: eo quod crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15. Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16. Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: nesciebat enim quod nurus sua esset. Quæ respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17. dixit: Mittam tibi hædum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18. Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabo-

ne dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes.

Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19. & surgens abiit: depositoque habitu, quem sumplerat, induta est viduitatis vestibus.

20. Misit autem Judas hædum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,

21. interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix;

22. reversus est ad Judam, & dixit ei: Non inveni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.

23. Ait Judas: Habeat sibi, certè mendacii arguere nos non potest, ego misi hædum quem promiseram: & tu non invenisti eam.

24. Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Judæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur.

25. Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad focerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.

26. Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultrà non cognovit eam.

27. || Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens:

28. Iste egredietur prior.

29. Illo verò retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares,

30. || Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara.

CAPUT XXXIX.

Cum prosperè ageret Joseph apud herum Putiphar, contemnens herum sapiens de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conjicitur: ubi custodis gratiam nactus, omnium vinculorum curam habet.

1. **I**gitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaelitarum, à quibus perductus erat.

2. Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavitque in domo domini sui,

3. qui optimè noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4. Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, & universa quæ ei tradita fuerant:

5. benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus quàm in agris cunctam ejus substantiam:

6. nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescabatur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decorus aspectu.

* Hanc historiam contigit aliquam partem ante venditionem Josephi: necesse est: cum ab hac vendit. ad descensum Jacobi cum tota sua familia, tantum 22. anni interfuerint, qui tot hominum generationibus non sufficiunt: præsertim cum filii Phares recenscantur in enumeratione familiaris.
Infr. 46. 11
|| 1. Par. 2. 1
|| Num. 26. 19.
|| Num. 26. 19.

|| Matth. 1.

|| 1. Par. 2.

CAPUT XL.

7. Post multos * itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.

8. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9. nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, praeter te, quae uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10. Hujusmodi verbis per singulos dies & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

11. Accidit autem quadam die, ut intraret Joseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret:

12. & illa apprehensa lacinia * vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, & egressus est foras.

13. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14. vocavit ad se homines domus suae, & ait ad eos: En introduxit virum Hebraeum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cumque ego succlamassem,

15. & audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17. & ait: Ingressus est ad me servus Hebraeus quem adduxisti ut illuderet mihi:

18. cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

19. His auditis dominus, & nimium credulus verbis conjugis, iratus est valde:

20. || tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus.

21. Fuit autem Dominus cum Joseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22. Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23. Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Joseph somnia interpretatus, alterum officio restituendum, alterum suspendio finiendum praedixit: quae omnia in Pharaonis natalitio evenerunt.

1. **H**is ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor, domino suo.

2. Iratusque contra eos Pharaon (nam alter pincernis praerat, alter pistoribus)

3. misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Joseph.

4. At custos carceris tradidit eos Joseph, qui & ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5. Videruntque ambo somnium nocte una juxta interpretationem congruam sibi:

6. ad quos cum introisset Joseph manè, & vidisset eos tristes,

7. sciscitatus est eos dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

8. Qui responderunt: Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9. Narravit prior, pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,

10. in qua erant tres propaggines, crescere paulatim in gemmas, & post flores uvas maturefcere:

11. calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12. Respondit Joseph: Hac est interpretatio somnii. Tres propaggines, tres adhuc dies sunt:

13. post quos recordabitur Pharaon ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut antè facere consueveras.

14. Tantum memento mei, cum benè tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni, ut educat me de isto carcere:

15. quia furto sublatus sum de terra Hebraeorum, & hic innocens in lacum missus sum.

16. Videns pistorum magister quod diceret somnium dissolvisset, ait: Et ego vi-

* Ann. M.
1286.
Ant. Chr.
1718. vita
Joseph 27.
Corn. &
Abul.

* i. Extre-
ma sum-
bria, seu
ora vesti-
menti.

|| Psal. 104
12.

di iocunium; Quod tria canistra farinae haberem super caput meum:

17. & in uno canistro quod erat excelsum, portare me omnes cibos qui sunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

18. Respondit Joseph; Hæc est interpretatio somnii: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19. post quos auferet Pharaon caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21. Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22. alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23. Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

C A P U T X L I.

Somnia Pharaonis de bobus & spiciis unicus Joseph interpretatur, toti Aegypto præficitur; & ex Aseneth data sibi à Pharaone uxore duos suscepit filios ante septem famis annos.

Ann. M.
2289.
Ant. Chr.
715.

1. **P**ost duos annos vidit Pharaon somnium. Putabat se stare super fluvium,

2. de quo ascendebant septem boves, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3. Aliæ quoque septem emergebant de flumine, scædæ confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus.

4. devoraveruntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergestus Pharaon,

5. rursus dormivit, & vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno, plenæ atque formosæ:

6. aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ uredine oriebantur,

7. devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharaon post quietem,

8. & facto manè, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Aegypti, cunctosque sapientes: & accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

9. Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum:

10. Iratus rex servis suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum:

11. ubi una nocte uterque vidimus somnium prælagum futurorum.

12. Erat ibi puer Hebraus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia

13. audivimus quidquid postea rei proba-

vit eventus: ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.

14. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

15. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat, quæ audivi te sapientissimè conjicere.

16. Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

17. Narravit ergo Pharaon quod viderat: putabam me stare super ripam fluminis,

18. & septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant:

19. & ecce, has sequebantur aliæ septem boves in tantum deformes & macilentæ, ut nunquam tales in terra Aegypti viderim:

20. quæ, devoratis & consumptis prioribus,

21. nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus,

22. vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23. Aliæ quoque septem tenues & percussæ uredine, oriebantur è stipula:

24. quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.

25. Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26. Septem boves pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnii comprehendunt.

27. Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento urente percussæ, septem anni venturæ sunt famis.

28. Qui hoc ordine complebuntur:

29. Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:

30. quos sequentur septē anni alii tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnē terrā.

31. & ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.

32. Quod autem vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eò quod fiat sermo Dei, & velocius impleatur.

33. Nunc ergo provideat rex virum sapientē & industriū, & præficiat eum Terræ Ægypti:

34. Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35. qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36. Et præparetur futura septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia.

37. Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris ejus:

38. locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39. Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapientiorē & consimilem tui invenire poterō?

40. || Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni folio te præcedam.

41. Dixitque rursus Pharaon ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti.

42. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem aureā circumposuit.

43. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eò genuflecterent, & præpositum esse scirent universæ Terræ Ægypti.

44. Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharaon: absque tuo imperio non movebit quisquam manū aut pedem in omni terra Ægypti.

45. Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti:

46. (triginta * autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circumvit omnes regiones Ægypti.

47. Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatae sunt in horrea Ægypti.

48. Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

49. Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet.

50. || Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos.

51. Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52. Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ:

53. Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto:

54. ceperunt venire * septem anni inopiæ, quos prædixerat Joseph: & in universo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

55. Qua esuriēte, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Joseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joseph * universa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames.

57. Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum: ut emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Joseph in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac durius tractantur, & in carcerem conficiuntur: tandem Simeone in vinculis relicto revertuntur, pecuniam in saccis una cum frumento inscii referentes.

1. **A**udiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?

2. audiivi quod triticum venundetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere, & non consumamur inopia.

3. Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,

4. Benjamin domi retento à Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali:

5. ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6. Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,

7. & agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos. Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9. Recordatusque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis.

10. Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venierunt ut emerent cibos.

11. Omnes filii unius viri fumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ hujus considerare venistis.

13. At illi: Duodecim, inquit, servi tui, fratres fumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15. Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egredimini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16. Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur

* Ann. M.
2296.
Ant. Chr.
1708.

* Tunc annum a-
gens 37.

Ann. M.
2297.
Ant. Chr.
1707.

|| Psal. 104.
21.
1. Mar. 2.
13.
Act. 7. 10.

* Ann. M.
2289.
Confer
cum c. 47.
vers. 9.

|| Infr. 48.
20. 49. 5.

quæ dixistis utrum vera an falsa sint : alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17. Tradidit ergo illos custodiri tribus diebus.

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait : Facite quæ dixi, & vivetis : Deum enim timeo.

19. Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere : vos autem abite, & ferte frumenta quæ emisistis, in domos vestras,

20. || & fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt ut dixerat,

21. & locuti sunt ad invicem : Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus : idcirco venit super nos ista tribulatio.

22. E quibus unus Ruben, ait : Numquid non dixi vobis : || Nolite peccare in puerum : & non audistis me ? en sanguis ejus exquiratur.

23. Nesciebant autem quod intelligeret Joseph : quod per interpretem loqueretur ad eos.

24. Avertitque se parumper, & flevit : & reversus locutus est ad eos.

25. Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus, jussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam : qui fecerunt ita.

26. At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27. Apertoque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28. dixit fratribus suis : Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupescit turbatique : mutuo dixerunt : Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus ?

29. Veneruntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes :

30. Locutus est nobis dominus terræ durè, & putavit nos exploratores esse provincie.

31. Cui respondimus : Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32. Duodecim fratres uno patre geniti sumus : unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis : Sic probabo quod paci-

fici sitis : Fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34. fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores : & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis : ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35. His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repperunt in ore saccorum ligatas pecunias : exterritisque simul omnibus,

36. dixit pater Jacob : Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis : in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben : Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi : trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituiam.

38. At ille : Non descendet, inquit, filius meus vobiscum : frater ejus mortuus est, & ipse solus remansit : si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

C A P U T XLIII.

Cogente fame egre impetrarunt fratres Joseph a patre ut in Egyptum revertentes cum numeribus ac duplici pecunia, Benjamin secum ducerent : qui educto Simeone de carcere, simul epulati sunt cum Joseph.

1. **I**nterim fames omnem terram vehementer premebat.

2. Consumptisque cibis quos ex Egypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos : Revertimini, & emite nobis paucillum esearum.

3. Respondit Judas : Denuntiavit nobis vir ille sub attestazione jurisjurandi, dicens : Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria :

5. sin autem non vis, non ibimus : vir enim, ut sæpe diximus, denuntiavit nobis, dicens : || Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

6. Dixit eis Israel : In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

ann. M
218.
Ant. Chr.
1766.

Sup. 43.
20.

7. At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8. Judas quoque dixit patri suo; Mitte puerum* mecum, ut profisciscamur, & possimus vivere: ne moriamur nos & parvuli nostri.

9. ¶ Ego suscipio puerum: de manu mea require illum: nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10. Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus.

11. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vas vestris, & deferite viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit;

13. sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Ioseph,

16. Quos cum ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.

17. Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18. Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in sacculis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam: & violenter subiciat servituti & nos, & asinos nostros.

19. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus

20. locuti sunt: Oramus domine ut audias nos. ¶ Jā antè descendimus ut emeremus escas:

21. quibus emptis, cum venissemus ad diver-

forium, aperuimus saccos nostros, & invenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

22. Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia, quis posuerit eam in marsupiiis nostris.

23. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri, dedit vobis thesauros in faccis vestris: nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24. Et introductis domum, attulit aquam, & laverunt pedes suos, dedique pabulum asinis eorum.

25. Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridiem: audierant enim quod ibi comesturi essent panem.

26. Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adoraverunt proni in terram.

27. At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28. Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, & ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30. Festinavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum flevit.

31. Rursumque lota facie egressus, contulit se, & ait: Ponite panes.

32. Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescabantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujuscemodi convivium)

33. sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, & minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

34. sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati sunt cum eo.

* i. Fratrem natum minimum: alioquin enim erat jam annorum 24. filioque generat, Inf. 46. 21. ¶ Infr. 44. 32.

¶ Infr. 41. 15.

CAPUT XLIV.

Joseph abscondit scyphum suum in sacco Benjamin, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin se in servitutem offert.

1. **P**recepit autem Joseph dispensatori domus suae, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita.

3. Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.

4. Jamque urbem exierant, & processerant paululum: tunc Joseph accersito dispensatore domus: Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?

5. Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6. Fecit ille ut jussisset. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

8. Pecuniam, quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan; & quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9. Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quaeris, moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

10. Qui dixit eis: Fiat juxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.

11. Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12. Quos scrutatus, incipiens à majore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin.

13. At illi, scissis vestibus, oneratisque rursus asinis, reversi sunt in oppidum.

14. Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Joseph (necum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

15. Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?

16. Cui Judas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut justè poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei, & nos, & apud quem inventus est scyphus.

17. Respondit Joseph: Absit à me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18. Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem,

19. dominus meus. || Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?

20. & nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui in senectute illius natus est; cujus uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater verò tenerè diligit eum.

21. Dixistisque servis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22. Suggestimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

23. || Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

24. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia, quae locutus est dominus meus.

25. Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26. Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

27. Ad quae ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. *

28. Egressus est unus, & dixistis: Bestia devoravit eum; & hucusque non comparet.

29. Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum moerore ad inferos.

30. Igitur si intravero ad servum tuum pa-

|| Sup. 42.
11. & 13.

|| Sup. 40.
3. & 5.

* Rachel quam solum propriam electione duxerat. Sup. 37. 23. 13.

trem nostrum, & puer defuerit, (cum anima illius ex hujus anima pendeat)

31. videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducet famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32. Ego propriè servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, & sponendi dicens: || Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

33. Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34. Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPUT XLV.

Joseph se fratribus manifestat, eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharaon una cum tota domo sua exultans, præcipit ut advocetur pater cum universa domo sua in Ægyptum: idem multis verbis denuntiat Joseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1. **N**on se poterat ultra cohibere Joseph multis coram astantibus: unde præcepit ut egredierentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutua.

2. Elevavitque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

4. Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent propè, || Ego sum, ait, Joseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum.

5. Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: || pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.

6. Biennium est enim quod Æcepit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti.

7. Præmisitque me Deus ut reservemini super terram, & escas ad vivendum habere possitis.

8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

9. Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me Dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris,

10. & habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua, & universa quæ possides.

11. Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.

12. En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin vident, quod os meum loquatur ad vos.

13. Nuntiate patri meo universam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.

14. Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

15. Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, & ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

16. Auditumque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph: & gavisus est Pharaon, atque omnis familia ejus.

17. Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus suis: dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,

18. & tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ.

19. Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac conjugum: & dicito: Tollite patrem vestrum, & properate quantocius venientes,

20. nec dimittatis quidquam de suppellectili vestra: quia omnes opes Ægypti, vestra erunt.

21. Feceruntque filii Israel ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra, secundum Pharaonis imperiū: & cibaria in itinere.

22. Singulis quoque proferri jussit binas stolas: Benjamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis:

23. tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti: & totidem asinas, triticum in itinere panesque portantes.

24. Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.

25. Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Jacob.

26. Et nuntiaverunt ei, dicentes: Joseph filius tuus vivit: & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis.

27. Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra, & universa quæ miserat, revixit spiritus ejus,

28. & ait: Sufficit mihi si adhuc Joseph filius meus vivit: vadam, & videbo illum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Jacob revocata Dei promissione cum universis filiis ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Ægyptum descendit: cui occurrens Joseph, suadet ut Pharaoni se pascua ovium dicant.

1. **P**rofectusque Israel cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum juramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac.

2. audivit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi: Jacob, Jacob: cui respondit: Ecce adsum.

3. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4. Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

5. Surrexit autem Jacob à Puteo juramenti: || tuleruntque eum filii cum parvulis & uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharaon ad portandum fenem,

Ineunte 3. anno famis. Ann. M. 2298. Ant. Chr. 1706.

|| Act. 7. 15.

|| Jof. 24
53.
|| Psal. 109
23.
|| Isa. 52. 4

|| Exod. 1.
2. 6. 14.
Num. 26. 5.
1. Par. 5.
1. & 2.
|| Exod. 6.
15.
1. Par. 4. 24

|| 1. Par. 6.
1.
|| 1. Par. 2.
3. 4. 21.

|| 1. Par. 7. 1

* Qui numerus ita est intelligendus, ut Her & Onan sublati, quippe in terra Chanaan mortui sunt ipse Jacob cum aliis jungetur, ut asserit Hieron. Unde etiam sup. v. 8. sic exprimitur ipse cum liberis suis. Cui consonat v. 27. Omnes animae domus Jacob. || 1. Par. 7. 10.
|| Sup. 41.
10.
|| 1. Par. 7.
6. 8. 1.

6. & omnia quæ possederat in Terra Chanaan : || venitque in Ægyptum cum omni femine suo,

7. filii ejus, & nepotes, filiae, & cuncta simul progenies.

8. Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. || Primogenitus Ruben.

9. Filii Ruben : Henoch & Phallu & Hefron & Charmi.

10. || Filii Simeon : Jamuel & Jamin & Ahod, & Jachin & Sohar, & Saul filius Chanaanitidis.

11. || Filii Levi : Gerson & Caath & Merari.

12. || Filii Juda : Her & Onan & Sela & Phares & Zara. Mortui sunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Nati sunt filii Phares : Hefron & Hamul.

13. || Filii Issachar : Thola & Phua & Job & Semron.

14. Filii Zabulon : Sared & Elon & Jachelel.

15. Hi filii Lia quos genuit in Mesopotamia Syria cum Dina filia sua : omnes animæ filiorum ejus & filiarum, triginta tres. *

16. Filii Gad : Sephion & Haggi & Suni & Efebon & Heri & Arodi & Areli.

17. || Filii Aser : Jamne & Jesua & Jessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria : Heber & Melchiel.

18. Hi filii Zelphæ, quam dedit Laban Liae filiae suæ : & hos genuit Jacob sedecim animas.

19. Filii Rachel uxoris Jacob : Joseph & Benjamin.

20. || Nati sunt Joseph filii in Terra Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Putipharis sacerdotis Heliopoleos : Manassès & Ephraim.

21. Filii Benjamin : || Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.

22. Hi filii Rachel quos genuit Jacob : omnes animæ, quatuordecim.

23. Filii Dan : Hufim.

24. Filii Nephtali : Jafiel & Guni & Jester & Sallem.

25. Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiae suæ : & hos genuit Jacob : omnes animæ septem.

26. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt

cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex †.

27. Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. || Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta *.

28. Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, & occurreret in Gessen.

29. Quò cum pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum : vidensque eum, irruit super collum ejus, & inter amplexus flevit.

30. Dixitque pater ad Joseph : Jam latus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.

31. At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui : Ascendam & nuntiabo Pharaoni, dicamque ei : Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in Terra Chanaan, venerunt ad me :

32. & sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum : pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33. Cumque vocaverit vos, & dixerit : Quod est opus vestrum ?

34. respondebitis : Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in Terra Gessen : quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

C A P U T XLVII.

Introducto Jacob cum filiis ad Pharaonem, Terra Gessen conceditur : fames tantum premit Ægyptum, ut venditis pecoribus terram quoque vendere sint coacti : quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Jacob plurimum ditatus adjurat Joseph de sua sepultura.

1. **I**ngressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens : Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de Terra Chanaan : & ecce consistunt in Terra Gessen.

† Ibi non comprehenditur Jacob. || Dent. 10. 22.
* Ibi verò & Jacob & Joseph comprehenduntur.

2. Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege :

3. quos ille interrogavit : Quid habetis operis ? Responderunt : Pastores ovium sumus servi tui, & nos, & patres nostri.

4. Ad peregrinandum in terra tua venimus : quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan : petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in Terra Gessen.

5. Dixit itaque rex ad Joseph : Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Egypti in conspectu tuo est : in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7. Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad regem, & statuit eum coram eo : qui benedicens illi,

8. & interrogatus ab eo, Quot sunt dies annorum vitæ tuæ ?

9. respondit : Dies peregrinationis meæ centum triginta * annorum sunt, parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10. Et benedicto rege, egressus est foras.

11. Joseph verò patri & fratribus suis dedit possessionem in Egypto in optimo terræ loco, Rameses, ut præceperat Pharao.

12. Et alebat eos, omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13. In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Egypti & Chanaan.

14. E + quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15. Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Egyptus ad Joseph, dicens : * Da nobis panes : quare morimur coram te, deficiente pecunia ?

16. Quibus ille respondit : Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17. Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis : sustentavitq; eos illo anno pro commutatione pecorū.

18. Venerunt quoque anno secundo, * & dixerunt ei : Non celabimus dominum nostrum quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt : nec enim te est, quod absque corporibus & terra nihil habeamus.

19. Cur ergo moriemur te vidente ? & nos & terra nostra tui erimus : eme nos in servitutem regiam : & præbe semina, ne perente cultore redigatur terra in solitudinem.

20. Emit igitur Joseph omnem Terram Egypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitq; eam Pharaoni.

21. & cunctos populos ejus, à novissimis terminis Egypti usque ad extremos fines ejus,

22. præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis : quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23. Dixit ergo Joseph ad populos : En ut cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet : accipite semina & serite agros,

24. ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis : quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25. Qui responderunt : Salus nostra in manu tua est : respiciat nos tantum dominus noster, & lati serviemus regi.

26. Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Egypti, regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27. Habitavit ergo Israel in Egypto, idest, in Terra Gessen, & possedit eam : auctusque est, & multiplicatus nimis.

28. Et vixit in ea decem & septem annis : factique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

29. Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum : Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo : & facies mihi misericordiam & veritatem, ut non sepeliar me in Egypto :

30. sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Joseph : Ego faciam quod jussisti.

31. Et ille : Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

CAPUT XLVIII.

Jacob ægotantem invisit Joseph, cujus filios Manassen & Ephraim Jacob sibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Joseph majori præponens, & supra fratres partem unam Joseph tribuens.

1. **H**is ita transactis, nuntiatum est Joseph quod ægotaret pater suus : qui, assumptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit.

2. Dictumq; est seni : Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3. Et ingressus ad se ait : Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in Terra Chanaan : benedixitque mihi,

4. & ait : Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum : daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

5. Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in Terra Egypti antequam huc venirem ad te, mei erunt : Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.

6. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & in nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

7. Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus : & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

8. Videns autem filios ejus, dixit ad eum : Qui sunt isti ?

9. Respondit : Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc,

inquit,

* Joseph vero 39. tunc annis agebat, utpote 30. annorum, cum fecit coram Pharaone copia ann. 7. & domi famis (sup. c. 47.) Ac proinde natus est anno patris 91. ut notavimus sup. cap. 30. 25. f. Ann. M. 2100.

* An. M. 2301. Ant. Chr. 1703.

* I. Altero à venditione pecorum, & Mundi 2102. qui est septimus & postremus famis.

Ann. M. 2313. Ant. Chr. 1689. f. Sup. 212.

f. Sup. 217.

Eodem ann. 2315.

f. Sup. 213.

f. Sup. 4160.

f. Jof. 13. 7. 29.

f. Sup. 35. 19.

inquit, eos ad me, ut benedicam illis.
10. Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitosq; ad se deosculatus, & circumplexus eos.
11. dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12. Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, idest, ad sinistram Israel, Manassè verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14. Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manassè qui major natu erat, commutans manus.

|| Hebr. 11
21.

15. || Benedixitque Jacob filiis Joseph, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem:

|| Supr. 31.
29. 32. 4.
Matth. 18.
10.

16. || Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque

patrum meorum Abraham & Isaac, & crebrent in multitudinem super terram.

17. Videns autem Joseph quòd posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, * graviter accepit: & apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manassè.

18. Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19. Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed frater ejus minor, major erit illo * : & semen illius crescet in gentes.

20. Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manassè. Constituitque Ephraim ante Manassè.

21. Et ait ad Joseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22. Do tibi partem † unam extra fratres tuos, quam tuli de manu || Amorrhæi in gladio & arcu meo.

* Propter regnum Israel quod in posteritate Ephraim ceptum: diuq; conservatum est.

† Reg. 11. 26. Itaq; Propheta, illud regni Ephraim sæpe nominant.

* Hebr. Sechem quod ænigmaticè ipsum locum significat.

Unde Joan. 4. 5. dicitur Jacob illud prædium vicinum urbi Sichar (quæ est Sichima) dedisse filio suo Joseph.

Vid. Jos. 16. 1. & seq. Jos. 24. 8. || Deut. 33. 6.

CAPUT XLIX.

Jacob singulis filiis suis benedicens, & quorundam defectus arguens, futura illis prædicit; tandemque declarato sepulture suæ loco, moritur.

1. **V**ocavit autem Jacob filios suos, & ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2. Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israel patrem vestrum:

3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, major in imperio.

|| Supr. 35
22.
1. Par. 5. 1.

4. Effusus es sicut aqua, non crescas: || quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus.

5. Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis bellantia.

|| Supr. 34.
25.

6. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: || quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax:

& indignatio eorum, quia dura: || dividam eos in Jacob, & dispergam eos in Israel.

|| Ios. 19. 1.

8. Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.

9. || Catulus leonis Juda: ad prædam filii mi ascendisti: requiescens accubisti ut leo, & quasi leona, quis suscitabit eum?

|| 1. Par. 5. 2

10. || **N**ON AUFERETUR sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

|| Mar. 26
Joan. 1. 45.

11. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.

12. Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.

13. Zabulon in littore maris habitabit, & in statione navium pertingens usq; ad Sidonem.

14. Issachar alinus fortis accubant inter terminos.

15. Vidit requiem quòd esset bona: & terram quòd optima: & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.

16. Dan

* Quod in
lampione
completum
est.

16. Dan iudicabit populum suum * sicut
& alia tribus Israel.

17. Fiat Dan coluber in via, cerasites in
semita, mordens ungulas equi, ut cadat
ascensor ejus retrò.

18. SALUTARE tuum expectabo Domine.

19. Gad, accinctus praeliabitur ante eum;
& ipse accingetur retrorsum.

20. Aser, pinguis panis ejus, & præbebit
delicias regibus.

21. Nephthali, cervus emissus, & dans
eloquia pulchritudinis.

|| 1. Par. 5.1

22. || Filius accrescens Joseph, filius ac-
crescens & decorus aspectu: filiarum discurre-
runt super murum.

23. Sed exasperaverunt eum, & jurgati
sunt, invideruntque illi habentes jacula.

24. Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta
sunt vincula brachiorum, & manuum il-
lius per manus potentis Jacob: inde pastor
egressus est, lapis Israel.

25. Deus patris tui erit adjutor tuus, &
omnipotens benedicet tibi, benedictionibus
coeli desuper, benedictionibus abyssi jacentis
deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.

26. Benedictiones patris tui confortatae sunt
benedictionibus patrum ejus: donec veniret de-
siderium collium eternorum: fiant in capite Jo-
seph, & in vertice Nazaraei inter fratres suos.

* Imple-
tum in
Paulo, sive
Paulo.
August.

27. Benjamin lupus rapax *, manè com-
edet prædam, & vespere dividet spolia.

28. Omnes hi in tribubus Israel duode-
cim: hæc locutus est eis pater suus, benedi-
xitque singulis, benedictionibus propriis.

29. Et præcepit eis, dicens: Ego congre-
gor ad populum meum: sepeliteme cum
patribus meis in spelunca duplici quæ est
in agro Ephron Hethæi:

|| Supr. 23.
17.

30. contra Mambre in Terra Chanaan, ||
quam emit Abraham cum agro ab Ephron
Hethæo in possessionem sepulchri,

31. Ibi sepelierunt eum, & Saram ux-
orem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebec-
ca conjuge sua: ibi & Lia condita jacet.

32. Finitisque mandatis quibus filios instrue-
bat, collegit pedes suos super lectulum, &
obiit: appositusque est ad populum suum *.

* Ann. M.
2315.
Ant. Chr.
1639.

C A P U T L.

Joseph corpus patris curans cum senioribus
Ægypti proficiscitur ut in terra Chanaan
sepeliatur; quomagna solemnitate peracto, fra-
tres ob irrogatam illi injuriam sibi timentes,
benigne suscipit & consolatur: qui ubi man-
datum dedisset de suis ossibus in Terram
Chanaan deferendis, in pace quievit.

1. Quid cernens Joseph, ruit super fa-
ciem patris flens & deosculans eum.

2. Præcepitque servis suis medicis,
ut aromatibus condirent patrem.

3. Quibus jussa explentibus, transferunt
quadraginta dies: iste quippe mos erat ca-
daverum conditorum: flevitque eum Ægy-
ptus septuaginta diebus.

4. Et expleto planctus tempore, locutus
est Joseph ad familiam Pharaonis: Si in-
veni gratiam in conspectu vestro, loqui-
mini in auribus Pharaonis:

5. eò quòd pater meus adjuraverit me, di-

cens: En morior, in sepulchro meo || quod tota
mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam
igitur, & sepeliarum patrem meum, ac revertar.

6. Dixitque ei Pharaon: Ascende & sepe-
li patrem tuum sicut adjuratus es.

7. Quo ascendente, ierunt cum eo om-
nes senes domus Pharaonis, cunctique ma-
jores natu terræ Ægypti:

8. domus Joseph cum fratribus suis, abs-
que parvulis & gregibus, atque armentis,
quæ dereliquerant in terra Gessen.

9. Habuit quoque in comitatu currus &
equites: & facta est turba non modica.

10. Veneruntque ad Arcam Arad, quæ
sitæ est trans Jordanem: ubi celebrantes
exequias planctu magno atque vehementi,
impleverunt septem dies.

11. Quod cum vidissent habitatores Ter-
ræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus
est iste Ægyptus. Et idcirco vocatum est
nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12. Fecerunt ergo filii Jacob sicut præ-
ceperat eis:

13. Et portantes eum in Terram Cha-
naan, || sepelierunt eum in spelunca dupli-
ci, || quam emerat Abraham cum agro in
possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo
contra faciem Mambre.

|| Gen. 23.
17.

14. Reversusque est Joseph in Ægyptum
cum fratribus suis, & omni comitatu, se-
pulto patre.

15. Quo mortuo, timentes fratres ejus,
& mutuo colloquentes: Ne fortè minor
sit injuriæ quam passus est, & reddat no-
bis omne malum quod fecimus,

16. mandaverunt ei dicentes: Pater tuus
præcepit nobis antequam moreretur,

17. ut hæc tibi verbis illius diceremus:
Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuo-
rum, & peccati atque malitiæ quam exer-
cuerunt in te: nos quoque oramus ut ser-
vis Dei patris tui dimittas iniquitatem
hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18. Veneruntque ad eum fratres sui: & proni
adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.

19. Quibus ille respondit: Nolite timere:
num Dei possumus resistere voluntati?

20. || Vos cogitastis de me malum: sed
Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret
me, sicut in præsentiarum cernitis, & sal-
vos faceret multos populos.

|| Gen. 45.5

21. Nolite timere: ego pascam vos &
parvulos vestros, consolatusque est eos, &
blandè ac leniter est locutus.

|| Supr. 47.
12.

22. Et habitavit in Ægypto cum omni do-
mo patris sui: vixitque centum decem annis.
Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam
generationem. || Filii quoque Machir filii
Manasse nati sunt in genibus Joseph.

|| Num. 26.
39.

23. Quibus transactis, || locutus est fratri-
bus suis: Post mortem meam Deus visitabit
vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad ter-
ram quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob.

|| Hebr. 11.
22.

24. Cumque adjurasset eos atque dixisset:
Deus visitabit vos: || asportate ossa mea
vobiscum de loco isto:

|| Exod. 17.
19.

25. mortuus est, expletis centum decem
vitæ suæ annis. * Et conditus aromatibus,
repositus est in loculo in Ægypto.

|| An. M.
2369.

|| Ant. Chr.
1635.

|| Cum per
annos 40.
Ægypto
præstitisset

LIBER EXODI,

HEBRAICE VEELLE-SEMOTH.

Secundus Moysi liber Græcè dicitur EXODOS, idest, Exitus, ab insigni illa discessione, qua filii Israel, relicta Ægypto, in libertatem se vindicarunt; Hebraicè verò VEELLE-SEMOTH, idest, Et hæc nomina; à primis ipsiusmet libri diuisionibus, nuncupatur. Continet autem duram populi Israelitici seruitutem, admirandam ejusdem liberationem, Divinæ Legis promulgationem: Denique res per 145. annos gestas, à morte Josephi scilicet, ad erectum Tabernaculum. Quod sic describitur:

A morte Josephi, ad nativitatem Moysi	an. 64. Chronol. c. 8.
A nato Mose ad exitum ex Ægypto	an. 80. Exod. 7. 10.
Ab exitu ad erectum Tabernaculum	an. 1. Exod. 40. 17.
summa	145.

Quæ si addatur ad annos in Genesi comprehensos 2369.
Exurget, à creatione mundi, annorum numerus 2514.

CAPUT PRIMUM.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem novus Pharaos frustra impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

Gen. 46. 8.

Ec sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Ægyptum cum Jacob: singuli eum domibus suis introjerunt:

2. Ruben, Simeon, Levi, Judas,
3. Issachar, Zabulon & Benjamin,
4. Dan, & Nephtali, Gad, & Aser.

5. Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta: Joseph autem in Ægypto erat.

Gen. 46. 27.

6. Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omnique cognatione illa,

Ab. 7. 5.

7. filii Israel creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt terram.

* Ramef-
ces-Mia-
mun qui
per 66. an.
regnavit:
ab ann.
mundi

8. Surrexit interea * rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph,

9. & ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est.

10. Venite, sapienter opprimamus eum:

ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatique nobis egrediatur de terra.

11. Præposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: ædificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom, & Rameses.

12. Quantòque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant:

13. oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis:

14. atq; ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.

15. Dixit autem Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,

16. præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si femina, reservate.

17. Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares.

18. Quibus ad se accersitis, rexit: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?

19. Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obste-

2427.
ad ann.
2494.
Miamun
verò di-
ctus vide-
tur à MOÏ,
quod lin-
gua Ægy-
pt. aquam
significat.

tricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20. Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & crevit populus, confortatusque est nimis.

21. Et quia timuerunt obstetrices De-

um, edificavit eis domos.

22. Præcepit ergo Pharaon omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminini, reservate.

CAPUT II.

Moyses aquis expositus, & inde extractus, ac a matre sua nutritus jussu filie Pharaonis quæ ipsum adoptavit, propter Ægyptii eadem in Madian meturegis fugit; ubi accepta uxore filia sacerdotis duos genuit filios.

1. Egressus est post hæc vir de domo Levi: & accepit uxorem stirpis suæ.

2. Quæ concepit, & peperit filium: & videns eum elegantē, abscondit tribus mensibus.

3. Cumque jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac pice: posuitque intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

4. stante procul sorore ejus, & considerante eventum rei.

5. Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine: & puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulabus suis: & allatam

6. apertens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta ejus, ait: De infantibus Hebræorum est hic.

7. Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum?

8. Respondit: Vade. Perrexit puella & vocavit matrem suam.

9. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutritivum puerum: adultumque tradidit filie Pharaonis.

10. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

11. In diebus illis postquam creverat Moyses, egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis.

12. Cumque circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussit Ægyptium abscondit sabulo.

13. Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum?

14. Qui respondit: Quis te constituit principem & judicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

15. Audivitque Pharaon sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu ejus, moratus est in Terra Madian, & sedit juxta puteum.

16. Erant autem sacerdoti Madian septæ filiæ, quæ venerunt ad hauriendā aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17. Supervenere pastores, & ejecerunt eas, surrexitque Moyses, & defensis puellis, adaquavit oves earum.

18. Quæ cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

19. Responderunt: Vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus.

20. At ille: Ubi est? inquit, Quare dimissis hominem? vocate eum ut comedat panem.

21. Juravit ergo Moyses quod habitaret cum eo. Accepitque Sephoram filiam ejus uxorem:

22. quæ peperit ei filium, quem vocavit Gersam, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23. Post multum vero temporis mortuus est res Ægypti: & ingemiscientes filii Israel, propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24. Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob.

25. Et respexit Dñs filios Israel, & cognovit eos.

|| Infr. 6.
23.
|| Heb. 11.
23.
Ann. M.
2473.
Ant. Chr.
1531.
Anno 41.
post mortem Levi.

|| Allor. 7.
21.
Heb. 11. 23.

Ant. Chr.
1531.
Anno 41.
post mortem Levi.
|| Heb. 11.
23.

Patrem hic quidā arum interpretantur: Et colligi posse videtur ex Na. 10. 29. Confer cum Gen. 24. 48. || Inf. 18. 2. 1. Par. 23. 15.

CAPUT III.

Dominus Moyſi, oves Jethro ſoceri paſcenti, in rubo apparens, mittit eum etiam revertentem ad filios Iſrael de manu Pharaonis liberandos, ſpoliatis Aegyptiis.

Anno M.
1513.
Ant. Chr.
1491.
Moſis 80.
L. Ang-
lus, ut do-
cet. nos.
Stephan.
Act. 7. 30.

Matth. 22.
32.
Marc. 12.
26.
Luc. 27. 37.

1. **M**OYſes autem paſcebat oves Jethro ſoceri ſui ſacerdotis Madian: cumque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb.

2. Apparuitque ei Dominus * in flamma ignis de medio rubi: & videbat quod rubus arderet, & non combureretur.

3. Dixit ergo Moyſes: Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4. Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Qui reſpondit: Adſum.

5. At ille: Ne appropies, inquit, huc: ſolve calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt.

6. Et ait: || Ego ſum. Deus patris tui: Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum.

7. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præſunt operibus.

8. & ſciens dolorem ejus, deſcendi ut liberem eum de manibus Aegyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & ſpacioſam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi.

9. Clamor ergo filiorum Iſrael venit ad me: vidique afflictionem eorum, quæ ab Aegyptiis opprimuntur.

10. Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Iſrael, de Aegypto.

11. Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Aegypto?

12. Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis ſignum, quod miſerim te: Cum eduxeris populum meum de Aegypto:

immolabis Deo ſuper montem iſtum.

13. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos: Si dixerint mihi: Quod eſt nomen ejus? quid dicam eis?

14. Dixit Deus ad Moyſen: **E**GO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Iſrael: **Q**UI EST, miſit me ad vos.

15. Dixitque iterum Deus ad Moyſen: Hæc dices filiis Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale in æternum in generationem & generationem.

16. Vade, & congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos: Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, dicens: Viſitans viſitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Aegypto:

17. Et dixi ut educam vos de afflictione Aegypti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi; & Hevæi, & Jebuſæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18. Et audient vocem tuam ingredierisque tu, & ſeniores Iſrael, ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, ut immolemus Domino Deo noſtro.

19. Sed ego ſcio quod non dimittet vos rex Aegypti ut eatis, niſi per manum validam.

20. Extendam enim manum meam, & percutiã Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorũ: poſt hæc dimittet vos.

21. Daboque gratiam populo huic coram Aegyptiis: || & cum egredimini, non exhibitis vacui:

22. ſed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hospita ſua, vaſa argentea & aurea, ac veſtes: ponetiſque eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Aegyptum.

CAPUT IV.

Moyſes tribus ſignis à Deo acceptis, in Aegyptum cum uxore proſciſcitur: uxor circumcidit filium: Aaron fratri Moyſi occurrit, ſimulque venerunt ad filios Iſrael.

1. **R**Eſpondens Moyſes, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam,

ſed

sed dicent : Non apparuit tibi Dominus.

2. Dixit ergo ad eum : Quid est quod tenes in manu tua ? Respondit : Virga.

3. Dixitque Dominus : Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4. Dixitque Dominus : Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, versaque est in virgam.

5. Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.

6. Dixitque Dominus rursus : Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis.

7. Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ.

8. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam : sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10. Ait Moyses. Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius : & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.

11. Dixit Dominus ad eum : Quis fecit os hominis ? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum ? nonne ego ?

12. Perge igitur, & ego ero in ore tuo : doceboque te quid loquaris.

13. At ille ; Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14. Iratus Dominus in Moysen, ait : Aaron frater tuus Levites, scio quod eloquens sit : ecce ipse egreditur in occursum tuum, videntem te latabitur corde.

15. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus : & ego ero in ore tuo, & in ore illius, & ostendam vobis quid agere debeatis.

16. Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum : tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17. Virgam quoque hanc sume in ma-

nu tua, in qua facturus es signa.

18. Abiit Moyses, & reversus est ad Jethro socerum suum, dixitque ei : Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Jethro : Vade in pace.

19. Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian : Vade, & revertere in Ægyptum : Mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam.

20. Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reversusque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21. Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum : Vide ut omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone : ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22. Dicesque ad eum : Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus Israel.

23. Dixi tibi : Dimitte filium meum ut feruiat mihi ; & nolui dimittere eum : ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24. Cumque esset in itinere, in diverso forio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25. Tulit illicò Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait : Sponsus sanguinum tu mihi es.

26. Et dimisit eum postquam dixerat : Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.

27. Dixit autem Dominus ad Aaron : Vade in occursum Moyfi in desertum. Qui perrexit obviam ei in Montem Dei, & osculatus est eum.

28. Narravitque Moyses Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum, & signa quæ mandaverat.

29. Veneruntque simul, & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israel.

30. Locutusque est Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moysen : & fecit signa coram populo,

31. & credidit populus. Audieruntque quod visitasset Dominus filios Israel, & quod respexisset afflictionem illorum : & proni adoraverunt.

CAPUT V.

Moyſes & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: quæ ille contemnens, gravius Iſraelitas premit negatis paleis; quod audiens Moyſes orat pro eis Dominum.

Anno
Moyſis 80.
Aaron 83.
M. 2513.
Ant. Chr.
1491.

1. **P**ost hæc ingreſſi ſunt Moyſes & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dimitte populum meum ut ſacrificet mihi in deſerto.
2. At ille reſpondit: Quis eſt Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Iſrael: nescio Dominum, & Iſrael non dimittam.
3. Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro: ne fortè accidat nobis peſtis aut gladius.
4. Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyſes & Aaron ſolicitatis populum ab operibus ſuis? ite ad onera veſtra.
5. Dixitque Pharaon. Multus eſt populus terræ: videtis quòd turba ſuccreverit: quanto magis ſi dederitis eis requiem ab operibus?
6. Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens:
7. Nequaquam ultra dabitis paleas populo ad conſciendos lateres, ſicut prius: ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas.
8. Et menſuram laterum, quam prius faciebant, imponetis ſuper eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicentes: Eamus, & ſacrificemus Deo noſtro.
9. Opprimantur operibus, & expleant ea: ut non acquieſcant verbis mendacibus.
10. Igitur egreſſi præfecti operum & exactores ad populum dixerunt: Sic dicit Pharaon: Non do vobis paleas:
11. ite, & colligite ſicubi invenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere veſtro.
12. Diſperſuſque eſt populus per omnem Terram Ægypti ad colligendas paleas.
13. Præfecti quoque operum inſtabant, dicentes: Complete opus veſtrum quotidie, ut prius facere ſolebatis quando dabantur vobis paleæ.
14. Flagellatique ſunt qui prærant operibus filiorum Iſrael, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis menſu-

ram laterum ſicut prius, nec heri, nec hodie?

15. Veneruntque præpoſiti filiorum Iſrael, & vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra ſervos tuos?

16. Paleæ non dantur nobis, & lateres ſimiliter imperantur: en ſamuli tui flagellis cedimur, & injuſtè agitur contra populum tuum.

17. Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis: Eamus, & ſacrificemus Domino.

18. Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis conſuetum numerum laterum.

19. Videbantque ſe præpoſiti filiorum Iſrael in malo, eò quòd diceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per ſingulos dies.

20. Occurreruntque Moyſi & Aaron, qui ſtabant ex adverſo, egredientibus à Pharaone:

21. & dixerunt ad eos: Videat Dominus & judicet, quoniam ſcetera feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium, ut occideret nos.

22. Reverſuſque eſt Moyſes ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixiſti populum iſtum? quare miſiſti me?

23. Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberaſti eos.

CAPUT VI.

Conſolatur Deus Iſraelitas per Moyſen, Terra Chanaan promiſſione; recenseturque genealogia Ruben, Simeonis & Levi, uſque ad Moyſen & Aaron.

1. **D**ixitque Dominus ad Moyſen: Nunc videbis quæ facturus ſum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robuſta ejiciet illos de terra ſua.

2. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: Ego Dominus

3. qui apparui Abraham, Iſaac, & Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicavi eis.

4. Pæpigiſque ſædus cum eis, ut darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5. Ego audivi gemitum filiorum Iſrael, quo Ægyptii oppreſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei.

Eodem
ann. 2513.

6. Ideo dic filiis Israel: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruiam de servitute: ac redimam in brachio excelso, & iudiciis magnis.

7. Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quod ego sum Dominus Deus vester, qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum:

8. & induxerim in terram, super quam levavi manum meam ut darem eam Abraham, Isaac, & Jacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.

9. Narravit ergo Moyses omnia filiis Israel: qui non acquieverunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.

10. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

11. Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, ut dimittat filios Israel de terra sua.

12. Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israel non audiunt me: & quomodo audiet Pharaon, praesertim cum incircumcisus sim labiis?

13. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Israel, & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Israel de terra Ægypti.

14. Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii Ruben primogeniti Israelis: Henoch & Phallu, Helron & Charmi.

15. Hæ cognationes Ruben. Filii Simeon: Jamuel & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis: hæ progenies Simeon.

16. Et hæ nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitæ Levi fuerunt centum triginta septem.

17. Filii Gerson: Lobni & Semei, per

cognationes suas.

18. Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. Anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

19. Filii Merari: Moholi & Mufi: hæ cognationes Levi per familias suas.

20. Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.

21. Filii quoque Isaac: Core, & Nepheg, & Zechri.

22. Filii quoque Oziel: Misael, & Elisaphan, & Sethri.

23. Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth; filiam Aminadab, sororem Nahafon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24. Filii quoque Core: Afer, & Elcana, & Abiasaph: hæ sunt cognationes Coritarum.

25. At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. Hi sunt principes familiarum Levitarum per cognationes suas.

26. Iste est Aaron & Moyses, quibus præcepit Dominus ut educerent filios Israel de Terra Ægypti per turmas suas.

27. Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israel de Ægypto: iste est Moyses & Aaron,

28. in die qua locutus est Dominus ad Moysen, in Terra Ægypti.

29. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30. Et ait Moyses coram Domino. En incircumcisus labiis sum, quomodo audiet me Pharaon?

|| Num. 8.
19. & 25.
57. & 58.
1. Par. 6.2
23. 12

|| Gen. 46.9
Num. 26.5.
1. Par. 5.1.

|| 1. Par.
4. 24.

† Mortuus
est ergo
Ann. M.
2392.
(natus
quippe
ann. 2255.
Gen. 29.34
atq; adeo
121. ann.
ante Exo-
dum.
|| 1. Par. 6.
1. 23. 6.

C A U T V I I

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem; quæ etiam faciunt Magi Pharaonis suis incantationibus; quam ob causam Pharaon magis induratur.

† Eodem
ann. 2513.

1. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2. Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israel de terra sua.

3. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti,

4. & non audiet vos: immittamque manum meam super Ægyptum, & educam exercitum & populum meum filios Israel de terra Ægypti per iudicia maxima.

5. Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus, qui extenderim manum meam super Ægyptum,

|| Sup. 4. 15.

D

tum,

tum, & eduxerim filios Israel de medio eorum.

6. Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus : ita egerunt.

7. Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron :

9. Cum dixerit vobis Pharaos : Ostendite signa, dices ad Aaron : Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

10. Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus : tulitque Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quæ versa est in colubrum.

11. * Vocavit autem Pharaos sapientes & maleficos : & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam similiter.

12. Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones : sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13. Induratumque est cor Pharaonis, & non audit eos, sicut præceperat Dominus.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen : Ingratum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15. Vade ad eum manè, ecce egredietur ad aquas : & stabis in occursum ejus super ripam fluminis : & virgam, quæ conversa est in draconem, tolles in manu tua.

16. Dicesque ad eum : Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens : Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto : & usque ad præsens audire noluisti.

17. Hæc igitur dicit Dominus : In hoc scies, quod sim Dominus : ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18. Pisces quoque, qui sunt in fluvio, morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptii bibentes aquam fluminis.

19. Dixit quoque Dominus ad Moysen : Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem : & sit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis quam in faxis.

20. Feceruntque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus : & elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone & servis ejus : quæ versa est in sanguinem.

21. Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt : computruitque fluvius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

22. ¶ Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis ; & induratum est cor Pharaonis, nec audit eos, sicut præceperat Dominus.

23. Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24. Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent : non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25. Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

* Circa mensis 6. (qui deinceps erit 12.) diem 18. plaga 1. contigit.

¶ Inf. 17. 5. ¶ psalm. 77. 44.

¶ Sap. 17. 5.

† Hebr. Chald. Gr. proleciit.
* Quorum principes Jannes, & Mambres.
2. Tim. 3. 8.

CAPUT VIII.

Secunda Ægypti plaga est ranarum ; pro quarum ablatione promittit Pharaos populum dimittere, nec facit : quare additur tertia sciniphum, & quarta muscarum, propter quas rursus promittit Pharaos se filios Israel dimissurum, quod non fecit.

* Plaga II. contigit circa 35. diem ejusdem mensis.

1. **D**ixit quoque Dominus ad Moysen : Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum : Hæc dicit Dominus : Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi :

2. sin autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3. Et ebulliet fluvius ranas : quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum :

4. & ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos intrabunt ranæ.

5. Dixitque Dominus ad Moysen : Dic ad Aaron : Extende manum tuam super fluvios ac super rivos & paludes, & educ ranas super Terram Ægypti.

6. Et extendit Aaron manum super aquas Ægypti, & ascenderunt ranæ, operueruntque Terram Ægypti.

7. ¶ Fecerunt autem & malefici per incan-

¶ Sap. 17. 5.

tatio-

rationes suas similiter, eduxeruntque ranas super Terram Ægypti.

8. Vocavit autem Pharaon Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, ut auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populum, ut sacrificet Domino.

9. Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecet pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ à te & à domo tua & à servis tuis & à populo tuo: & tantum in flumine remaneant.

10. Qui respondit: Cras. At ille: Juxta, inquit, verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11. Et recedent ranæ à te, & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo: & tantum in flumine remanebunt.

12. Egressique sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro sponfione ranarum quam condixerat Pharaoni.

13. Fecitque Dominus juxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14. Congregaveruntque eas in imensos aggeres, & computruit terra.

15. Videns autem Pharaon quod data esset requies, ingravit cor suum, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

16. Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percutet pulverem terræ: & sint sciniphes † in universa Terra Ægypti.

17. Feceruntque ita. Et extendit * Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam Terram Ægypti.

18. Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, & non potuerunt: erantque sciniphes tam in hominibus quam in jumentis.

19. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digtus Dei est hic: induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos sicut præceperat Dñs.

20. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Confurge diluculo, & sta coram Pharaone: egrediatur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

21. Quod si non dimiseris eum, ecce ego mittam in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muscarum *: & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diversi generis, & universa terra in qua fuerint.

22. Faciamque mirabilem in die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23. Ponamque divisonem inter populum meum & populum tuum: cras * erit signum istud.

24. Fecitque Dominus ita. Et venit musca gravissima † in domos Pharaonis & servorum ejus, & in omnem Terram Ægypti, corruptaque est terra ab hujuscemodi muscis:

25. Vocavitque Pharaon Moysen & Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate Deo vestro in terra hæc.

26. Et ait Moyses: Non potest ita fieri; abominationes * enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro: quod si mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

27. Viam trium dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, || sicut præcepit nobis.

28. Dixitque Pharaon: Ego dimittam vos ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: verumtamen longius ne abeat, rogate pro me.

29. Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Dominum: & recedet musca à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus cras: verumtamen noli ultra fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

30. Egressusque Moyses à Pharaone, oravit Dominum.

31. Qui fecit juxta verbum illius; & abstulit muscas à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus: non superfuit ne una quidem.

32. Et ingravatatum est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in jumentis, sexta ulcerum, septima grandinis; ad quam promittit Pharaon se dimissurum populum si cesset, verum nec id complet, nullus autem filiorum Israel in his malis ullum patitur damnum.

1. **D**ixit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

2. Quod si adhuc renuis, & retines eos.

3. Ecce manus mea erit super agros tuos: & super equos, & asinos, & camelos, & boves, & oves, pestis valde gravis.

4. Et faciet Dominus mirabile, inter possessiones Israel, & possessiones Ægyptiorum, ut nihil omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Israel.

5. Constituitque Dominus tempus, dicens: * Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuæque sunt omnia animalia Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Israel nihil omnino perit.

7. Et misit Pharaon ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ possidebat Israel. Ingravatatumque est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8. Et dixit Dñs ad Moysen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cælum coram Pharaone.

9. Sitq; pulvis super omnem terram Ægypti: erunt enim in hominibus & jumentis ulcera, & vesicæ turgentes in universa Terra Ægypti.

10. * Tuleruntque cinerem de camino, & iterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cælum: factaque sunt ulcera vesicularum turgentium in hominibus, & jumentis:

11. nec poterant malefici stare coram Moysese propter ulcera quæ in illis erant, & in omni Terra Ægypti:

12. Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

* Chald. animal quod colunt.

|| Sup. 3. 18.

Circ. 7. Mens. (qui paulo post primi nomen accepit) diem 1.

* 2. die.

* Circ. 3. diem.

† Muscæ minutissimæ & inquietissimæ. Hier. & Aug. * Circ. 27. diem.

* Circ. 28. diem.

* 29. die.

† i. numerosa, vel molestissima. Vid. sup. 16. 9.

13. Dixitque Dominus ad Moysen : Manè confurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum : Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum : Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

14. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super rivos tuos, & super populum tuum : ut scias quod non sit similis mei in omni terra.

15. Nunc enim extendens manum percutiam te & populum tuum peste, peribisque de terra.

¶ Rom. 9. 17

16. ¶ Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

17. Adhuc retines populum meum : & non vis dimittere eum ?

¶ Circa 4 diem.

18. En pluuia eras * hac ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua fundata est, usque in præsens tempus.

19. Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia quæ habes in agro : homines enim, & jumenta, & universa quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20. Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos & jumenta in domos :

21. qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos & jumenta in agris.

22. Et dixit Dominus ad Moysen : Extende manum tuam in cælum, ut fiat grando in universa Terra Ægypti : super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri, in Terra Ægypti.

¶ Sap. 16. 16. 19. 19. ¶ Circa 5 diem.

23. ¶ Extenditque Moyses virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua *, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram : pluitque Dominus grandinem super Terram Ægypti.

24. Et grando & ignis mista pariter ferebantur : tantæque fuit magnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in universa Terra Ægypti ex quo gens illa condita est.

25. Et percussit grando in omni Terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum : cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26. Tantum in Terram Gessen, ubi erant filii Israel, grando non cecidit.

27. Misitque Pharaon, & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos : Peccavi etiam nunc : Dominus justus : ego & populus meus, impii.

28. Orate Dominum ut desinant tonitrua Dei, & grando : ut dimittam vos, & nequaquam hic ultra maneat.

29. Ait Moyses : Cum egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit : ut scias quia Domini est terra :

30. novi autem, quod & tu, & servi tui, necdum timeatis Dominum Deum.

31. Linum ergo & hordeum læsum est, eo quod hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret :

32. triticum autem & far non sunt læsa, quia serotina erant.

33. Egressusque Moyses à Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum : & cessaverunt tonitrua & grando, nec ultra stillavit pluvia super terram.

34. Videns autem Pharaon quod cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum :

35. & ingravatum est corejus, & servorum illius, & induratum nimis : nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dñs per manum Moysi.

* Circa 6 diem.

CAPUT X.

Octavum signum est locustarum : quibus ablatis, obduratus Pharaon ne sic quidem juxta conditionem dimittit populum : quapropter novum additur, nempe tenebrarum densissimarum : propter quas permittit Pharaon ut exeant, sed protinus idem denegat, Moysique minatur.

1. **E**T dixit Dominus ad Moysen : Ingredere ad Pharaonem : ego enim induravi cor ejus, & servorum illius : ut faciam signa mea hæc in eo,

2. & narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis : & sciatis quia ego Dominus.

3. * Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei : Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum : Usquequò non vis subjeci mihi : dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

* Circa 7 diem.

|| Sap. 16.9

4. || Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustas in fines tuos,

5. quæ operiat superficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6. Et implebunt domos tuas, & fervorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est à Pharaone.

7. Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequò patiemur hoc scandalum: dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo: nonne vides quòd perierit Ægyptus?

8. Revocaveruntque Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?

9. Ait Moyses: Cum parvulis nostris & senioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: est enim solemnitas Domini Dei nostri.

10. Et respondit Phara: Sic Dñs sit vobiscum, quo modo ego dimittam vos, & parvulos vestros: cui dubium est quòd pessimè cogitetis?

11. Non fiet ita, sed ite tantum viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque ejecti sunt de conspectu Pharaonis.

12. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super Terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super eam, & devoret omnem herbam, quæ residua fuerit grandini.

* Circa diem 8.

13. Et * extendit Moyses virgam super terram Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte; & manè factò, ventus urens levavit locustas.

14. Quæ ascenderunt super universam Terram Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futurae sunt.

15. Operueruntque universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omnino virens relictum est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.

16. Quamobrem festinus Phara: vocavit

Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos.

17. Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat à me mortem istam.

18. Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum.

19. * Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam projecit in Mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti.

* Circa diem 9.

20. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.

21. Dixit autem Dñs ad Moysen: Extende manum tuam in cælum: & sint tenebræ super Terram Ægypti, tam densæ ut palpari queant.

22. Extenditque * Moyses manum in cælum: & factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Ægypti tribus diebus.

* Circa diem 10.

23. || Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: || ubicumque autem habitabant filii Israel, lux erat.

|| Sap. 17.2 || Sap. 18.1

24. Vocavitque Phara: Moysen & Aaron *, & dixit eis. Ite, sacrificate Domino: oves tantum vestræ & armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum.

* Post tres dies tenebrarum.

25. Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Dño Deo nostro.

26. Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis ungula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cum ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27. Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28. Dixitque Phara: ad Moysen: Recede à me, & cave ne ultra videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29. Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum signum (stragem Primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti spoliationem, quæ post stragem peracta est.

1. **E**T dixit Dominus ad Moysen. Adhuc una plaga tangam Pharaonem,

& Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.

2. ¶ Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea & aurea.

3. Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis. ¶ Fuitque Moyses vir magnus valde in Terra Ægypti, coram servis Pharaonis & omni populo.

4. Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte * egrediar in Ægyptum:

5. & morietur omne primogenitum in Terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis qui sedet in folio ejus, usque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum.

6. Eritque clamor magnus in universa Terra Ægypti, qualis nec antè fuit, nec postea futurus est.

7. Apud omnes autem filios Israel non mutiet canis ab homine usque ad pecus: ut sciatis quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios & Israel.

8. Descendentque omnes servi tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus qui subjectus est tibi: post hæc egrediemur.

9. Et exivit à Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharaon, ut multa signa fiant in Terra Ægypti.

10. Moyses autem & Aaron fecerunt omnia ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

C A P U T XII.

Paschalis agni ritu declarato ac celebrato, ejusque sanguine domorum superliminaribus illito, cæsis omnibus Ægypti primogenitis, Israelitæ cum divitiis Ægypti egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Ægypto.

1. † Dixit quoque Dominus ad Moysen, & Aaron in Terra Ægypti:

2. Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3. Loquimini ad universum cœtum filiorum Israel, & dicite eis: Decima die mensis hujus * tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.

4. Sin autem minor est numerus ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui junctus est domui suæ, juxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.

5. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: juxta quem ritum tolletis & hæcudum.

6. Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vespèram.

7. Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azyms panes cum lactucis agrestibus:

9. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni: caput cum pedibus ejus & intestinis vorabitis.

10. Nec remanebit quidquam ex eo usque manè: * si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11. Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12. Et transibo per Terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.

13. Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero Terram Ægypti.

14. Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum solemnem Dño in generationibus vestris cultu sempiterno.

15. Septem diebus azyms comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, à primo die usque ad diem septimum.

16. Dies prima erit sancta atque solemnis,

& dies

SABBATO
SANCTO
PROPH. 9.
* id est
Abib.

* Vide Le-
vit. 7. 15.

IFER. 6. IN
PARASC.
EPIST. 2.
Item

& dies septima eadem festivitate venerabitis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.

17. Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

18. || Primo mense, quartadecima die mensis ad vespem comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vespem.

19. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cætu Israel: tam de advenis quam de indigenis terræ.

20. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21. Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phasæ.

22. || Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus sue usque manè.

23. Transibit enim Dominus percurrens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus, & non finet percussorem ingredi domus vestras & lacerare.

24. Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in æternum.

25. Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis ut pollicitus est, observabitis caeremonias istas.

26. Et cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27. dicetis eis: Victimam transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percurrens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28. Et egressi filii Israel fecerunt sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

29. Factum est autem in noctis medio, || percussit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in folio ejus sedebat, || usque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

30. Surrexitque Pharaos nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31. Vocatisque Pharaos, Moyses & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32. Oves vestras, & armenta assumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33. Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34. Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

35. Feceruntque filii Israel || sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36. Dominus autem dedit gratiam populo

coram Ægyptiis ut comodarent eis: & spoliaverunt Ægyptios.

37. * Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta ferè millia pedum virorum, absque parvulis.

38. Sed & vulgus promiscuum innumerable ascendit cum eis, oves & armenta & animantia diversi generis multa nimis.

39. Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere finentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat preparare.

40. † Habitatio autem filiorum Israel quam manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41. Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de Terra Ægypti.

42. Nox ista est observabilis Domino, quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

43. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: Hæc est religio Phasæ: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44. Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45. Advena & mercenarius non edent ex eo: 46. In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, nec || os illius confringetis.

47. Omnis cætus filiorum Israel faciet illud.

48. Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phasæ Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc ritè celebrabit: eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumciscus non fuerit, non vescetur ex eo.

49. Eadem lex erit indigenæ, & colono qui peregrinantur apud vos.

50. Feceruntque omnes filii Israel sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

51. Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de Terra Ægypti per turmas suas.

CAPUT XIII.

Liberationis ab Ægypto Dominus religione Phasæ ac primogenitorum consecratione meminisse jubet: Inde Israel per desertum egrediens, ossa Joseph secum desert, & columnæ ignis ac nubes ducatum accipit.

1. **L**ocutusque * est Dominus ad Moysen, dicens:

2. || Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus, quam de jumentis: mea sunt enim omnia.

3. Et ait Moyses ad populum: Memento te dici hujus in qua egressi estis de Ægypto & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4. Hodie egredimini mense novarum frugum.

5. Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chanaanai & Hethai & Amorrhæi &

* Primi mensis, id est Abib die 15. sub mediam noctem. Ann. M. 2511. Per. Jul. 3223. Ant. Chr. 491. Post vocationem Abrahami 430. Poll. cædum Isaacem qui primus Eleum semē persecutus est) 400. Post migrationem Jacob in Ægyptum 215. † Hebezi itaque huius 400. sic vertendum putant erudit: Peregrinatio autem filiorum Israel, qui (non quæ) manserunt in Ægypto fuerat 430. annorum.

Quod firmant, cum Septuaginta, tum Codex Samaritanus qui hos 430. annos à peregrinatione Abrahami numerandos exprimit: ut volunt etiam omnes ferè Patres. Unde idipsum eodem modo accepisse patet Apost. Gal. 1. 16. 18. Num. 9. 12. 14. Joann. 19. 36.

* Nempe in Socoth.

|| Infr. 34. 19. Lev. 27. 26. Num. 8. 16. Luca 2. 23.

rievai & Jebusai, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

6. Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solemnitas Domini.

7. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8. Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Aegypto.

9. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto.

10. Custodies hujusmodi cultum statuto tempore à diebus in dies.

11. Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chanaanai, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi cam:

12. || separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

13. Primogenitum asini mutabis ove: quod si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14. Cumque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegypti, de domo servitutis.

15. Nam cum induratus esset Pharaon, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, à primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16. || Erit igitur quasi signum in manu tua & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto.

17. Igitur cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Deus per viam Terræ Philisthiim quæ vicina est: reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Aegyptum.

18. Sed circumduxit per viam deserti, quæ est juxta Mare rubrum: & armati ascenderunt filii Israel de Terra Aegypti.

19. Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum: eo quod adjurasset filios Israel, dicens: || Visitationem vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

20. Profectique de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

21. || Dominus autem precedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore.

22. Nunquā defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharaon Israelem persequens, & mare per siccum post illum ingreditur, cum universo equitatu, ac curribus submergitur.

1. Ocutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: Reversi castrametentur è regione Phihahiroth, quæ est inter Magdalum, & mare contra Beelsephon: in conspectu ejus castra ponetis super mare.

3. Dicturusque est Pharaon super filiis Israel: Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4. Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus: scientque Aegyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5. Et nuntiatum est regi Aegyptiorum quod fugisset populus: immutatumque est cor Pharaonis & servorum ejus super populo, & dixerunt: Quid volumus facere ut dimitteremus Israel, ne servirat nobis?

6. Junxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7. Tulitque sexcentos currus electos, & quidquid in Aegypto curruum fuit: & duces totius exercitus.

8. Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa.

9. || Cumque persequerentur Aegyptii vestigia precedentium, repperunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & universus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

10. Cumque appropinquasset Pharaon, levantes filii Israel oculos, viderunt Aegyptios post se: & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum.

11. & dixerunt ad Moysen: Forſitan non erant sepulchra in Aegypto, idcirco tulisti nos ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Aegypto?

12. Nonne iste, est sermo, quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes: Recede à nobis, ut serviamus Aegyptiis: multo enim melius erat servire eis, quam mori in solitudine.

13. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Aegyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum.

14. Dñs pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15. Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiantur.

16. Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradientur filii Israel in medio mari per siccum.

17. Ego autem indurabo cor Aegyptiorum ut persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

18. Et scient Aegyptii quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus ejus.

19. Tollenſque se angelus Dei, qui precedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimitteſ, poſt tergum.

20. Stetit inter castra Aegyptiorum & castra Israel: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem: ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehemēti & urente tota nocte, & vertit in sicum: divisaeque est aqua.

22. Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextera eorum & lava.

23. Persequentēque Ægyptiī ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites, per medium maris.

24. ¶ Jamque advenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum:

25. & subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptiī: Fugiamus Israelē: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26. Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquae ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquae, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28. Reversaeque sunt aquae, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem supervixit ex eis.

29. Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, & aquae eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris:

30. liberavitque Dominus in die illa* Israel de manu Ægyptiorum.

31. Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyse servo ejus.

CAPUT XV.

Israelitic, gratiis Deo cum cantu peractis, venerunt in Marath, ubi amaritudine aquarum versa in dulcedinem, venerunt in Elim.

1. **T**unc cecinit Moyses & filii Israel carmen hoc Domino, & dixerunt:

Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.

2. ¶ Fortitudo mea, & laus mea Dominus & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

3. Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4. Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in Mari rubro.

5. Abyssī operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6. Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua, Domine, percussit inimicum.

7. Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos super stipulam.

8. Et in spiritu furoris tui congregatae sunt aquae: stetit unda fluens, congregatae sunt abyssī in medio mari.

9. Dixit inimicus: Persequar, & comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10. Flavuit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbus in aquis vehementibus.

11. Quis similis tui in fortibus Domine: quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia:

12. Extendisti manum tuam, & devoravit eos terra.

13. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14. Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim.

15. Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16. Irruat super eos formido & pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

¶ Psal. 77.
13. 104. 37.
Psal. 113. 3.
Ier. 11. 29.

¶ SABB-
SANCTO
PROPH. 4.
VIGIL.
PENTEC.
PROPH. 2.
¶ Sap. 18.
15.

* Mensis
i. idest:
Abib.
die 21. po-
stremo vi-
delicet A-
gniorum.

¶ Sap. 10. 20

¶ Psal. 117.
14.
Isaia 12. 2.

17. Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ: firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18. Dominas regnabit in æternum, & ultra.

19. Ingressus est enim eques Pharaon cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20. Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris.

21. quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem ejus dejecit in mare.

22. Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus * per solitudinem, & non inveniebant aquam.

* Nempe 22. 23. & 24. ejusdem mensis.

23. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ: unde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, idest, amaritudinem.

24. Et murmuravit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus?

25. At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod || cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt. Ibi constituit ei præcepta, atque judicia, & ibi tentavit eum.

26. dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum est coram eo feceris: & obedieris mandatis ejus*, custodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem, quem posui in Ægypto, non inducam super te: ego enim sum Dominus sanator tuus.

27. || ‡ Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castrametati sunt juxta aquas.

|| Judith 5. 15. Eccli. 38. 5.

* Huc spectat locus Jerem. 7. 21.

|| Num. 33. 4. IN RE-NEDECT. P A L M. EPIST.

CAPUT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin pro cibo Israelitis, pluit Dominus coturnices & Man ad saturitatem: jussio Domini de eo colligendo, & in monumentum reponendo.

Sup. 11. 2.

* Eodem Ann. M. 2513.

1. PROfectique sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai: quintodecimo die mensis secundi*, postquam egressi sunt de terra Ægypti.

2. Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine.

3. Dixeruntque filii Israel ad eos: Utinam mortui essemus per manum Domini in Terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carniæ, & comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

4. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce, ego pluam vobis panes de cælo: egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non.

5. Die autem sexto parent quod inferant: & sit duplum quàm colligere solebant per singulos dies.

6. Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes filios Israel: Vespere sciatis quòd Dominus eduxerit vos de terra Ægypti,

7. & manè videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dominum: nos verò quid sumus, quia missistis contra nos?

8. Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & manè panes in saturitate: eò quòd audivit murmuraciones vestras quibus murmurati estis contra eum: nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9. Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic universæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audivit enim murmur vestrum.

10. Cumq; loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: & ecce gloria Domini apparuit in nube.

11. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

12. Audivi murmuraciones filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: scietisque quòd ego sum Dominus Deus vester.

13. Factum est ergo vespere, & || ascendens cotumix, cooperuit castra: manè quoque ros jacuit per circuitum castrorum.

|| Eccli. 45. 5.

|| Num. 33. 32.

|| Sap. 16.
27.
|| Num. 11. 7.
|| Ps. 77. 24.
Joan. 6. 31.

14. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilotum in similitudinem pruinae super terram.

15. Quod cum vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? ignorabant enim quid esset.

16. Hic est sermo, quem præcepit Dominus: Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita: juxta numerum animarum vestrarum, quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis.

17. Feceruntque ita filii Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus.

18. Et mensi sunt ad mensuram gomor: nec qui plus collegerat, habuit amplius: sed singuli juxta id quod edere poterant, congregaverunt.

19. Dixitque Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in manè.

20. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque manè, & scatece cepit vermibus, atque computruit, & iratus est contra eos Moyses.

21. Colligebant autem manè singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum. Cumque incaluisse sol, liquefiebat.

22. In die autem sexta collegerunt cibos duplices, idest, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narraverunt Moysi.

23. Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata est Domino cras. Quodcumque operandum est, facite: & quæ coquenda sunt, coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in manè.

24. Feceruntque ita ut præceperat Moyses, & non computruit, neque vermibus inventus est in eo.

25. Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini: non invenietur hodie in agro.

26. Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbatum est Domini: idcirco non invenietur.

27. Venitque septima dies: & egressi de populo ut colligerent, non invenerunt.

28. Dixit autem Dominus ad Moysen: Usquequò non vultis custodire mandata mea, & legem meam?

29. Videte quòd Dominus dederit vobis sabbatum, & propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat unusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.

30. Et sabbatizavit populus die septimo.

31. Appellavitque domus Israel nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustusque ejus quasi similia cum melle.

32. Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes: ut noverint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de Terra Egypti.

33. Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor, & reponè coram Domino, ad servandum in generationes vestras.

34. sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.

35. Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequò tangerent fines terræ Chanaan.

36. Gomor autem decima pars est Ephraim.

|| 3. Esdr.
9. 21.
Judith 5.
15.

CAPUT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim pro aqua filiis Israel, dat Dominus aquam de petra: & in monte Moysè extensis manibus orante, vincunt ipsi Amalecitas.

1. **I**gitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem Domini, castra

metati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

2. Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

3. Sitivit ergo ibi populus pro aquæ penuria, & murmuravit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Egypto, ut occideres nos, & liberos nostros, ac jumenta siti?

|| Num. 20.

Eodem anno M. 2513, eodem mense 1.

4. Clamavit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

5. Et ait Dominus ad Moysen: Antecedite populum, & fume tecum de senioribus Israel: & virgam qua percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade.

6. En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibat ex ea aqua, ut bibat populus: Fecit Moyses ita coram senioribus Israel:

7. & vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israel, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non?

8. Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim.

9. Dixitque Moyses ad Josue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10. Fecit Josue ut locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem & Aaron & Hur ascenderunt super verticem collis.

11. Cumque levaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.

12. Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13. Fugavitque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub celo.

15. Edificavitque Moyses altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens:

16. Quia manus solii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, a generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Jethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cum Domino sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus:

1. Cumque audisset Jethro, sacerdos Madian, cognatus * Moysi, omnia quae fecerat Deus Moysi, & Israeli populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Aegypto:

2. tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat:

3. & duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre: Advena fui in terra aliena.

4. Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5. Venit ergo Jethro cognatus Moysi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moysen in de-

sertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

6. Et mandavit Moysi, dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7. Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaveruntque se mutuò verbis pacificis, cumque intrasset tabernaculum,

8. narravit Moyses cognato suo cuncta, quae fecerat Dominus Pharaoni, & Aegyptiis propter Israel; universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quod liberaverat eos Dominus.

9. Latatusque est Jethro super omnibus bonis, quae fecerat Dominus Israeli, eo quod eruisset eum de manu Aegyptiorum,

10. & ait, Benedictus Dominus: qui liberavit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti.

11. Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eo quod superbi egerint contra illos.

12. Obtulit ergo Jethro cognatus Moysi holocausta & hostias Deo: veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13. Altera autem die sedit Moyses ut judicaret populum, qui assistebat Moysi a mane usque ad vespem.

14. Quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quae agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus praestolatur de mane usque ad vespem?

15. Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quarens sententiam Dei.

16. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & ostendam praecepta Dei, & leges ejus.

17. At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18. stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere.

19. Sed audi verba mea atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his quae ad Deum pertinent, ut referas quae dicuntur ad eum:

20. ostendasque populo caeremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

21. Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

22. qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo judicent: leviusque sit tibi partitio in alios onere.

23. Si hoc feceris: implebis imperium Dei, & praecepta ejus poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24. Quibus auditis, Moyses fecit omnia quae ille suggererat.

25. Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tri-

bunos,

|| Sup. 14.
21.
Pf. 77. 15.
1. Cor. 10. 4.

|| Deut. 25.
17.
Judith 4.
13.
Sap. 11. 3.

|| Sup. 1. 2.
11. 14. 5.
7. 10. 10.
14. 8.

|| Deut. 1.
12.

* Ann. M.
2514.
Ant. Chr.
1490. Ab
exitu an-
no 2. men-
se item 2.
Heb.
Sacer; Sic
Chald.
Graec. Sa-
maritan.
Syrus &
Arabesum
ibi tum in
leg. Sic
etiam no-
ter, sup. 3.
1. 1.
|| Sup. 2. 22.

FER
+ POS
DOM. 3.
QUADR.
Deut. 5.
15.
Matt. 15. 4.
+ phos. 6. 2.
+ Matth. 5.
11.
Rom. 7. 7.
+ 13. 9.

12. **H**onora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

13. **N**on occides.

14. **N**on mœchaberis.

15. **N**on furtum facies.

16. **N**on loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

17. **N**on concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

18. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concussi: steterunt procul,

19. dicentes Moyli: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur:

20. Et ait Moyfes ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

21. Stetitque populus de longè. **M**oyfes autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

22. Dixit præterea Dominus ad Moysem: Hæc dices filiis Israel: Vos vidistis, quod de cælo locutus sim vobis.

23. **N**on facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24. **A**ltare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oves vestras & boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.

25. **Q**uod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.

26. **N**on ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudine tua.

CAPUT XXI.

Præcepta judicialia quoad emptios servos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bovem.

1. **H**æc sunt judicia quæ propones eis.
2. Si **e**meris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3. **C**um quali veste intraverit, cum tali exeat: si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

4. **S**in autem dominus dederit illi uxorem, & peperit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini sui, ipse verò exiit cum vestitu suo.

5. **Q**uod si dixerit servus: Diligo dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6. **O**fferet eum dominus diis, & applicabitur ad os suum & postes, perforabitque aurem ejus subula: & erit ei servus in sæculum.

7. **S**i quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt.

8. **S**i displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9. **S**in autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10. **Q**uod si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitie non negabit.

11. **S**i tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12. **Q**ui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

13. **Q**ui autem non est infidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: **c**onstituam tibi locum in quem fugere debeat.

14. **S**i quis per industriam occiderit proximum suum, & per infidias: ab altari meo eyelles eum, ut moriatur.

15. **Q**ui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

16. **Q**ui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

17. **Q**ui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.

18. **S**i rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo:

19. **S**i surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit: ita tamen ut operas ejus & impensas in medicos restituat.

20. **Q**ui percusserit servum suum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21. **S**in autem uno die vel duobus supervixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22. **S**i rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint.

23. **S**in autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima,

24. **O**culum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25. **A**duisionem pro aduisione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26. **S**i percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscus eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27. **D**entem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28. **S**i bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus; dominus quoque bovis innocens erit.

29. **Q**uod si bos cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & contestati sunt dominum ejus, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30. **Q**uod si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus.

31. **F**ilium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subiacebit.

32. **S**i servum, ancillamque invaserit, triginta sielos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33. **S**i quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34. **R**eddet dominus cisternæ pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35. **S**i bos alienus bovem alterius vulne-

Lev. 24.
17.

Deut. 19.
2.

Lev. 20. 9.
Prov. 20. 20.
Matt. 15. 4.
Marc. 7. 12.

Lev. 24.
20.
Deut. 19. 21
Matt. 5. 38.

raverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & dividunt pretium, cadaver autem mortui inter se disperdient.

36. Sin autem sciebat quod bos corupta esset ab heri & nudius tertius, & non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAPUT XXII.

*Furti damnaeque illati poena, depositi, commo-
dati, atque supri lex, idololatrie suppli-
cium: advena, vidua & pupillo nocentium
poena; mutui, usurae, & pignoris lex, ac
obedientiae & decimarum.*

1. **S**I quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit vel vendiderit: quinque boves pro uno bove restituet, & quatuor oves pro una ove.

2. Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis.

3. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit, quod pro furto reddat, ipse venumdabitur.

4. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis: duplum restituet.

5. Si laeserit quisquam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni aestimatione restituet.

6. Si egressus ignis invenerit spinas, & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

7. Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddet.

8. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui.

9. ad perpetranda fraudem, tam in bove, quam in asino, & ove ac vestimento, & quidquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa, perveniet: & si illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo.

10. Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11. iurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur.

12. Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

13. Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14. Qui a proximo suo quidquam horum mutuo postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non praesente, reddere compelletur.

15. Quod si impraesentiarum dominus fuerit, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui.

16. Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

17. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

18. Maleficos non patieris vivere.

19. Qui coierit cum jumeto, morte moriatur.

20. Qui immolat diis, occidetur, praeterquam Domino soli.

21. Advenam non contristabis, neque affliges eum: advena enim & ipsi fuistis in Terra Aegypti.

22. Vidua & pupillo non nocebitis.

23. Si laeseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24. & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestrae viduae, & filii vestri pupilli.

25. Si pecuniam mutuum dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

26. Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27. Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

28. Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices.

29. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30. De bobus quoque, & ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

31. Viri sancti eritis mihi: carnem, quae a bestiis fuerit prae gustata, non comedetis, sed projicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges praefixae iudicibus: bos & asinus inimici servandus: non accipienda iudicibus munera: de anni & dies septimi quietis, tribusque festis praecipuis: de Angelo in ducem itineris praemittendo, & praemiis servantium praeepta.

1. **N**on suscipies vocem mendacii: nec junges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium.

2. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiae, ut a vero devies.

3. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

4. Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum.

5. Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis eum eo.

6. Non declinabis in iudicium pauperis.

7. Mendacium fugies: infonem & iustum non occides: quia averfor impium.

8. Nec accipies munera, quae etiam excacant prudentes, & subvertunt verba iustorum.

9. Peregrino molestus non eris: scitis enim advenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti.

10. Sex annis feminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

11. Anno autem septimo dimittes eam,

& requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant bestiae agri: ita facies in vinea, & in oliveto tuo.

12. Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillae tuae, & advena.

13. Omnia quae dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

15. Solemnitatem azymorum custodies. *Sup. 13.* Septem diebus comedes azyma, *Infr. 34.* sicut praecepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Aegypto: *Deut. 16.* non apparebis in conspectu meo vacuus. *Ecel. 35. 6.*

16. Et solemnitatem messis primitivorum operis tui, quaecumque seminaveris in agro: solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17. *Infr. 34.* Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. *Deut. 16.*

18. Non immolabis super fermento sanguinem victimae meae, nec remanebit adeps solemnitatis meae usque mane.

19. *Infr. 34.* Primitias frugum terrae tuae deferes in domum Domini Dei tui. *Deut. 14.* Non coques hœdum in lacte matris suae. *21.*

20. Ecce ego mittam Angelum meum, qui praecedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paravi.

21. Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, & est nomen meum in illo.

22. *Deut. 7.* Quod si audieris vocem ejus, & feceris omnia quae loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. *11.*

23. *Infr. 33. 2.* Praecedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, *Jos. 24. 11.* & Pherezæum, Chanaanæumque, & Hævaum, & Jebusæum, quos ego conteram.

24. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed *Deut. 7.* destrues eos, & confringes statuas eorum. *25.*

25. Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26. Non erit infecunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27. Terrorem meum mittam in praeursorum tuorum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28. *Deut. 7.* emittens *20.* crabrones prius, qui fugabunt Hevæum, & Chanaanæum, & Hethæum, antequam introeas.

29. Non ejiciam eos à facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiae.

30. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram.

31. Ponam autem terminos tuos à Mari rubro usque ad Mare Palestinorum, & à deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores Terrae, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32. *Infr. 34.* Non inibis cum eis foedus, nec *ut. 7. 2.* cum diis eorum.

33. Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

C A P U T XXIV.

Oblatis Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resperso, Moyses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ubi cum Domino quadraginta diebus permansit.

1. **M**Oysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul.

2. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3. Venit ergo Moyses & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia: responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quae locutus est, faciemus.

4. Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: & manè confurgens aedificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel,

5. Misitque juvenes * de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos.

6. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.

7. Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quae locutus est Dñs, faciemus, & erimus obediētes.

8. Ille verò sumptum sanguinem resperxit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

9. Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel:

10. & viderunt Deum Israel; & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum, cum serenum est.

11. Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12. † Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quae scripsi: ut doceat eos.

13. Surrexerunt Moyses & Josue minister ejus: ascendensque Moyses in monte Dei,

14. senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quaestioni, referetis ad eos.

15. Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem,

16. & habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17. Erat autem species gloriae Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israel.

18. Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

* Chald.
& Arabs
primigeni-
torum, ante
institutum
scilicet e.
viticum
sacerdotium.
† Id. sup.
19. 22.

Heb. 9. 20

† FER. 4.
QUAT.
DEMP.
QUADE.

CAPUT XXV.

Jubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, mensam, & candelabrum, cunctaque illis pertinentia.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias: ab omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas.

3. Hæc sunt autem quæ accipere debetis: aurum, & argentum, & æs,

4. hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

5. & pelles arietum rubricatas, pellesque janthinas, & ligna setim:

6. oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7. lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.

8. Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9. || juxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum, in cultum ejus: sicque facietis illud:

10. Arcam de lignis setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos: latitudo, cubitum & dimidium: altitudo, cubitum similiter ac semissem.

11. Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciesque supra coronam auream per circuitum:

12. & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos: duos circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13. Facies quoque vestes de lignis setim, & operies eos auro.

14. Introduceque per circulos qui sunt in

arcæ lateribus, ut portetur in eis:

15. qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16. Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi.

17. Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18. Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19. Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca.

21. in qua pones testimonium quod dabo tibi.

22. Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israel.

23. Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudinem cubitum ac semissem.

24. Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum,

25. & ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vestes per eos, & possit mensa portari.

28. Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam.

29. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

31. Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos & sphæras, ac lilia ex ipso procedentia.

32. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphæraque simul & lilium: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphæraque simul & lilium: hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili:

* Id est, in ipso hastili.

34. in ipso autem candelabro * erunt

quatuor scyphi in nucis modum, sphæraque per singulos, & lilia.

35. Sphæra sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36. Et sphæra igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

37. Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso,

38. Emunctoria quoque & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.

39. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.

40. ¶ Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

Hebr. 8. 5.
Alt. 7. 4.

CAPUT XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Mosæici, veli, arcæ, propitiatorii, mensæ, candelabri, & tentorii, juxta suas quæque mensuras.

1. **T**abernaculum verò ita facies: Decem cortinas de bisso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies.

2. Longitudo cortinæ unius habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius mensuræ fient universa tentoria.

3. Quinque cortinæ sibi jungentur mutuo, & aliæ quinque nexu simili coherbunt.

4. Anfulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5. Quinquagenas anfulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.

6. Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

7. Facies, & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium.

9. E quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuo copulabis, itaut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10. Facies & quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.

11. Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12. Quod autem super fuerit in sagis quæ parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13. Et cubitus ex una parte pendeat, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis : & super hoc rursum aliud operimentum de janthinis pellibus.

15. Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis setim,

16. quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

17. In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur : atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18. Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad Austrum.

19. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subijciantur.

20. In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt,

21. quadraginta habentes bases argenteas : binæ bases singulis tabulis supponuntur.

22. Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,

23. & rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24. Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25. Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26. Facies & vestes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi,

27. & quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam :

28. qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

29. Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vestes tabulata contineant : quos operies laminis aureis.

30. Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi in || Monte monstratum est.

31. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum :

32. quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

33. Inferetur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii sanctuaria dividuntur.

34. Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum :

35. mensamque extra velum : & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano : mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36. Facies & tentorium in introitu taber-

naculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii.

37. Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium : quarum erunt capita aurea, & bases aeneæ.

C A P U T XXVII.

Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columna & oleum lucernarum parari jubentur.

1. **F**acies & altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, idest, quadrum, & tres cubitos in altitudine.

2. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt : & operies illud ære.

3. Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula : omnia vasa ex ære fabricabis.

4. Craticulamque in modum retis aeneam : per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli aenei,

5. quos pones subter arulam altaris : eritque craticula usque ad altaris medium.

6. Facies & vestes altaris de lignis setim duos, quos operies laminis aeneis :

7. & induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

8. || Non solidum, sed inane & cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est.

9. Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta : centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10. Et columnas viginti cum basibus totidem aeneis, quæ capita cum cœlaturis suis habebunt argentea.

11. Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases aeneæ ejusdem numeri, & capita earum cum cœlaturis suis argentea.

12. In latitudine verò atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.

13. In ea quoque atrii latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres & bases totidem :

15. & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.

16. In introitu verò atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii : columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17. Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus aeneis

18. In longitudine occupabit atrium cu-

bitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit: fietque de bysso retorta, & habebit bafes ancas. 19. Cuncta vafa tabernaculi in omnes ufus & caeremonias, tam paxillos ejus

quam atrii, ex are facies.

20. Præcipe filiis Ifrael ut afferant tibi oleum de arboribus oliyarum puriffimum, piloque contufum: ut ardeat lucerna femper.

21. in tabernaculo testimonii, extra velum quod oppanfum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut ufque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per fuccelfiones eorum a filiis Ifrael.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus describuntur.

1. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis fuis de medio filio-

rum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2. Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentia, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4. Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumeralis, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5. Accipientq; aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

6. Facient autem superhumeralis de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7. Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8. Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9. Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10. sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11. Opere sculptoris & calatura gemmarum, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos:

12. & pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum ob recordationem.

13. Facies & uncinos ex auro,

14. & duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem coherentes, quas inferes uncinis.

15. Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16. Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine.

17. Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18. in secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis:

19. in tertio ligurius, achates, & amethystus:

20. in quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus. Inclusi auro erunt per ordines suos.

21. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus calabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22. Facies in rationali catenas sibi invicem coherentes ex auro purissimo:

23. & duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24. catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25. & ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit.

26. Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ è regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciunt.

27. Nec non & alios duos annulos aureos

qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,

28. & stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura sabrefacta, & à se invicem rationale & superhumeralis nequeant separari.

29. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suum, quando ingreditur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30. Pones autem in rationali judicii Doctrinam & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingreditur coram Domino: & gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31. Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32. in cujus medio supra erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur.

33. Deorsum verò, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34. ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum, rursusque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35. Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiat sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

36. Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere calatoris, Sanctum Domino.

37. Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiamam,

38. imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit eis Dominus.

39. Stringesque tunicam bysso, & tiamam byssinam facies, & balteum opere plumarii.

40. Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41. vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42. Facies & feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus usque ad femora:

43. & utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini ejus post eum.

C A P U T XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescuntur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

1. Sed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de

|| Eccl. 35.

11.

|| Lev. 2.

armamento, & arietes duos immaculatos,
2. panesque azymos, & crustulam absque
fermento, quæ conspersa sit oleo, laganum
quoque azyma oleo lita: de simila triticea
cuncta facies.

3. Et posita in canistro offeres: vitulum
autem & duos arietes.

4. Et Aaron ac filios ejus applicabis ad
ostium tabernaculi testimonii. Cumque la-
veris patrem cum filiis suis aqua,

5. indues Aaron vestimentis suis, idest,
linea & tunica, & superhumerali & ratio-
nali, quod constringes balteo.

6. Et pones tiaram in capite ejus, & la-
minam sanctam super tiaram,

7. & oleum unctionis fundes super caput
ejus: atque hoc ritu consecrabitur.

8. Filios quoque illius applicabis, & in-
dues tunicis lineis, cingelque balteo,

9. Aaron scilicet & liberos ejus, & im-
pones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi
religione perpetua. Postquam initiaveris
manus eorum,

|| Lev. 1.3. 10. || applicabis & vitulum coram taber-
naculo testimonii. Imponentque Aaron &
filii ejus manus super caput illius,

11. & mactabis eum in conspectu Domi-
ni, juxta ostium tabernaculi testimonii.

12. Sumptumque de sanguine vituli, pones
super cornua altaris digito tuo, reliquum au-
tem sanguinem fundes juxta basim ejus.

|| Lev. 3.3. 13. || Sumes & adipem totum qui operit
intestina, & reticulum jecoris, ac duos
renes, & adipem qui super eos est, & of-
feres incensum super altare:

14. carnes verò vituli & coriū & finum com-
bures foris extra castra, eò quòd pro peccato sit.

15. Unum quoque arietem sumes, super
cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16. Quem cum mactaveris, tolles de san-
guine ejus, & fundes circa altare.

17. Ipsum autem arietem secabis in frustra:
lotaque intestina ejus ac pedes pones super
concisas carnes, & super caput illius.

18. Et offeres totum arietem in incensum
super altare: oblatio est Domino, odor
suavissimus victimæ Domini.

19. Tolles quoque arietem alterum, super
cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20. Quem cum immolaveris, sumes de san-
guine ejus, & pones super extremum auricu-
læ dextræ Aaron & filiorum ejus, & super
pollices manus eorum ac pedis dextri, fundes-
que sanguinem super altare per circuitum.

21. Cumque tuleris de sanguine qui est su-
per altare, & de oleo unctionis, asperges
Aaron, & vestes ejus, filios & vestimenta
eorum. Consecratisque ipsis & vestibus,

22. tolles adipem de ariete, & caudam &
arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum
jecoris, & duos renes, atque adipem qui
super eos est, armumque dextrum, eò
quòd sit aries consecrationis:

23. tortamque panis unius, crustulam conf-
persam oleo, laganum de canistro azymo-
rum, quod positum est in conspectu Domini:

24. poneque omnia super manus Aaron
& filiorum ejus, & sanctificabis eos ele-
vans coram Domino.

25. Suscipiesque universa de manibus eo-
rum; & incendes super altare in holocau-
stum, odorem suavissimum in conspectu
Domini, quia oblatio ejus est.

26. Sumes quoque pectusculum de ariete,
quo initiatus est Aaron, sanctificabisque
illud elevatum coram Domino, & cedit
in partem tuam.

27. Sanctificabisque & pectusculum conse-
cratum, & armum quem de ariete separasti,

28. quo initiatus est Aaron, & filii ejus,
cedentque in partem Aaron & filiorum ejus
jure perpetuo à filiis Israel: quia primiti-
va sunt & initia de victimis eorum paci-
ficis quæ offerunt Domino.

29. Vestem autem sanctam, qua utetur Aa-
ron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur
in ea, & consecrentur manus eorum.

30. Septem diebus utetur illa qui ponti-
fex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus,
& qui ingreditur tabernaculum testimonii
ut ministret in Sanctuario.

31. Arietem autem consecrationis tolles,
& coques carnes ejus in loco sancto,

32. quibus vescetur Aaron & filii ejus. || Lev. 8.31.
|| Panes quoque, qui sunt in canistro, in ves-
tibus tabernaculi testimonii comedent, || 24.9.
|| 33. ut sit placabile sacrificium, & sancti-
ficentur offerentium manus. Alienigena || Matth. 12.
|| non vescetur ex eis, quia sancti sunt. || 4.

34. Quòd si remanserit de carnibus conse-
cratis, siue de panibus usque manè, com-
bures reliquias igni; non comedentur,
quia sanctificata sunt.

35. Omnia, quæ præcepi tibi, facies su-
per Aaron & filiis ejus. Septem diebus || Exod. 40.
|| 36. & vitulum pro peccato offeres per || 13.
singulos dies ad expiandum. Mundabisque || Lev. 8. 12.
altare cum immolaveris expiationis ho-
stiam, & unges illud in sanctificationem.

37. Septem diebus expiabis altare, & san-
ctificabis, & erit Sanctum Sanctorum: om-
nis, qui tetigerit illud, sanctificabitur.

38. Hoc est quod facies in altari: || Num. 28.
|| 39. unum agnum manè, & alterum vespere, || 3.
40. decimam partem similæ conspersæ || Dan. 8.12.
oleo tuso, quod habeat mensuram quar- || Apoc. 13.8

tam partem hin, & vinum ad libandum
ejusdem mensuræ in agno uno.

41. Alterum verò agnum offeres ad vespe-
ram juxta ritum matutinæ oblationis, & jux-
ta ea quæ diximus, in odorem suavitatis:

42. sacrificium est Domino, oblatione
perpetua in generationes vestras, ad ostium
tabernaculi testimonii coram Domino, ubi
constituam ut loquar ad te.

43. Ibique præcipiam filiis Israel, & san-
ctificabitur altare in gloria mea.

44. Sanctificabo & tabernaculum testimo-
nii cum altari, & Aaron cum filiis suis,
ut sacerdotio fungantur mihi.

45. Et habitabo in medio filiorum Israel,
erogque eis Deus,

46. & scient quia ego Dominus Deus
eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti;
ut manerem inter illos, ego Dominus De-
us ipsorum.

C A P U T XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecunie in usum tabernaculi exigende, labri anei construendi, unctionis thymiamatis, & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

1. **F**acies quoque altare ad adolendum thymiamata, de lignis setim,
2. habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, idest, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.
3. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quam parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum,
4. & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes, & altare portetur.
5. Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & inaurabis.
6. Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.
7. Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, manè. Quando componet lucernas, incendat illud:
8. & quando collocabit eas ad vespertum, uret thymiamata sempiternum coram Domino in generationes vestras.
9. Non offeretis super eo thymiamata compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina.
10. Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.
11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
12. ¶ Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti.
13. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicle juxta mensuram templi. ¶ Sicle viginti obolos habet. Media pars sicle offeretur Domino.

14. Qui habetur in numero, à viginti annis & supra, dabit pretium.
15. Dives non addet ad medium sicle, & pauper nihil minuet.
16. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israel, trades in usum tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum.
17. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
18. Facies & labrum aneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua,
19. lavabunt in ea Aaron, & filii ejus manus suas ac pedes,
20. quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiamata Domino,
21. ne forte moriantur: Legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones.
22. Locutusque est Dominus ad Moysen,
23. dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos sicles, & cinnamomi medium, idest, ducentos quinquaginta sicles, calami similiter ducentos quinquaginta,
24. cassiæ autem quingentos sicles in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin:
25. faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,
26. & unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,
27. mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,
28. & holocausti, & universam suppellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.
29. Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.
30. Aaron & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.
31. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.
32. Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.
33. Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo, alieno, exterminabitur de populo suo.
34. Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stactem & onycha, galbanum

¶ Num. 1.2.

¶ Lev. 27.

25.

¶ Num. 3.47.

¶ Exod. 45.

22.

boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia:

35. faciesque thymiamæ compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

36. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiamæ.

37. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38. Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPUT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extruendum tabernaculi ac ceterorum quæ dicta sunt: de sabbati observatione, & de tabulis à Domino Moysi datis.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Ecce, vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda,

3. & implevi eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere,

4. ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære,

5. marmore, & gemmis, & diversitate lignorum.

6. Deditque ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: ut faciant cuncta quæ præcepi tibi,

7. tabernaculum fœderis, & arcam testimonii, & propitiatorium, quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi,

8. mensamque & vasa ejus, candelabrum purissimum cum vasis suis, & altaria thymiamatis,

9. & holocausti, & omnia vasa eorum, labrum cum basi sua,

10. vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filiis ejus, ut fungantur officio suo in sacris,

11. oleum unctionis, & thymiamæ aromatum in Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.

12. Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens:

13. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Videte ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos.

14. Custodite sabbatum meum: sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15. Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino: omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.

16. Custodiant filii Israel Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum.

17. inter me & filios Israel, signumque perpetuum. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & in septimo ab opere cessavit.

18. * Deditque Dñs Moysi, completis hujusmodi sermonibus in monte Sinai, duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei.

|| *sup. 20. 11.*
Exod. 20.
12.

|| *Gens. 1.*
31. & 2. 2.
2. Finitis
40. diebus
& 40. noctibus.
|| Deut. 5.
10.

CAPUT XXXII.

Moysæ absente, populus vitulum aureum conflavit, & adoravit; ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur, tabulas frangit, vitulum comburit; & Aarone objurgato idololatrias occidi jubet, ceterisque veniam impetrat.

1. **V**idens autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Ægypti, ignoramus quid acciderit.

2. Dixitque ad eos Aaron: Tollite in aures aureas, de uxorum filiorumque & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.

3. Fecitque populus quæ jusserat, deferens in aures ad Aaron.

4. Quas cum ille accepisset, formavit opere fulorio, & fecit ex eis vitulum conflatum. Dixeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

5. Quod cum vidisset Aaron, edificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: Cras solemnitas Domini est.

6. Surgentesque mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & fedit populus

|| *Psalm. 105.*
19.

|| *1. Cor. 10.*
7.

Mense 4.
ab exitu.
Anno M.
3513.
|| *1. 7.*
10.

man-

manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

7. ¶ Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Vade, descende: peccavit populus tuus, quem eduxisti de Terra Ægypti.

8. Reverserunt citò de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatum, & adoraverunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt: ¶ Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

9. Rursumque ait Dominus ad Moysen: ¶ Cerno quòd populus iste duræ cervicis sit:

10. dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam:

11. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: ¶ Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de Terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta?

12. Ne quæso dicant Ægyptii: ¶ Callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret e terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.

13. Recordare Abraham, Isaac, & Israel, servorum tuorum, quibus jurasti per te metipsum, dicens: ¶ Multiplicabo semen vestrum sicut stellæ cœli: & universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper.

14. Placatusque est Dñs ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

15. Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimoniî in manu sua, scriptas ex utraque parte,

16. & factas opere Dei: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.

17. Audiens autem Josue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Ululatus pugnæ auditur in castris.

18. Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.

19. Cùmque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros: iratusque valde, projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis:

20. Arripensque vitulum quem fecerant, combussit, & ¶ contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.

21. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?

22. Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quòd ¶ pronus sit ad malum:

23. dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moyse, qui nos eduxit de Terra Ægypti, nescimus quid acciderit.

24. Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projecit illud in ignem, egressusque est hic vitulus.

25. Videns ergo Moyses populum quòd esset nudatus, (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat)

26. & stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, jungatur mihi. Congre-

gatique sunt ad eum omnes filii Levi:

27. quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.

28. Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moyse, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.

29. Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio, & in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

30. Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31. Reversusque ad Dominum, ait: Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,

32. aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.

33. Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34. tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi: angelus meus præcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35. Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

C A P U T XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Vade, ascende de loco isto tu, & populus tuus quem eduxisti de Terra Ægypti, in terram quam juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: ¶ Semini tuo dabo eam:

2. & ¶ mittam præcursorem tui angelum, ut ejiciam ¶ Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum,

3. & intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, ¶ quia populus duræ cervicis es: ne forte disperdam te in via.

4. Audiensque populus sermonem hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.

5. Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel: Populus duræ cervicis es, semel ascendâ in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum à monte Horeb.

7. Moyses quoque tollens tabernaculum, tendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus, Tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad Tabernaculum fœderis, extra castra.

8. Cùmque egredieretur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, & stabat unusquisque in officio papilionis sui, aspicebantque tergum Moyse, donec ingrederetur tentorium.

9. Ingresso autem illo tabernaculum fœderis,

FER. 3.
POST.
DOM. 4.
QUADR.
Dent. 9.
12.

1. Reg. 12.
28.

1. Sam. 13.3
Dent. 9.13

1. Sam. 10.5
25.

1. Num. 14.
15.

1. Gen. 12.
7. 13. 7. 48.
16.

Dent. 9.
21.

1. Joan. 5.
28.

Dent. 35.
3.

1. Gen. 12.7.
1. Sup. 32.
14.
Dent. 7.
22.
Jes. 24. 11.

1. Sup. 32.9.
Dent. 9.13.

CAPUT XXXIV.

deris, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturque cum Moyse,

10. cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium Tabernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant perfores tabernaculorum suorum.

11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister ejus Josue filius Nun, puer, non recedebat de Tabernaculo.

12. Dixit autem Moyses ad Dominum: Præcipis ut educam populum istum: & non indicas mihi quem missurus es mecum, præsertim cum dixeris: Novi te ex nomine, & invenisti gratiam coram me.

13. Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos, respice populum tuum gentem hanc.

14. Dixitque Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

15. Et ait Moyses: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto.

16. In quo enim scire poterimus ego & populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram?

17. Dixit autem Dominus ad Moysen: Et verbum istud, quod locutus es, faciam: invenisti enim gratiam coram me, & te ipsum novi ex nomine.

18. Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.

19. Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & // miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit.

20. Rursumque ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.

21. Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.

22. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, & protegam dextera mea, donec transeam:

23. tollamque manum meam, & videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

Moyse reparatis tabulis, prohibitaque Gentium societate & idololatria, datisque præceptis de primogenitis, sabbato, azymis, ceterisque festis, post 40. dierum jejunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

1. **A**C deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulae quas fregisti.

2. Esto paratus manere, ut ascendas statim in monte Sinai, stabisque mecum super verticem montis.

3. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem: boves quoque & oves non pascantur e contra.

4. Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte confurgens ascendit in montem Sinai, sicut præceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

5. Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen Domini.

6. Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax

7. qui // custodis misericordiam in millia: qui auferis iniquitatem, & scelera, atque peccata, // nullusque apud te per se innocens est.

8. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.

9. Festinusque Moyses, curvatus est pronus in terram: & adorans,

10. ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum (populus enim duræ cervicis est) & auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.

11. Respondit Dominus: // Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ nunquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

12. Observa cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chanaanæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Hevæum, & Jebusæum.

12. Cave ne unquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sunt tibi in ruinam:

13. sed aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide:

14. noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus est æmulator.

15. || Ne in eas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cum fornicati fuerint cum diis suis, & adoraverint simulacra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis.

16. || Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne, postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.

17. Deos conflatiles non facies tibi.

18. Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Ægypto.

19. || Omne quod aperit vulvam generis masculini, meum erit: de cunctis animantibus, tam de bobus, quam de ovibus, meum erit.

20. Primogenitum asini redimes ove: fin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: ||

nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21. Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

22. || Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuæ triticeæ, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

23. || Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

24. Cum enim tulero gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos; nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apprente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

25. || Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque residet manē de victima solemnitatis Phasæ.

26. Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. || Non coques hædum in lacte matris suæ.

27. Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus.

28. Fuit ergo ibi cum Domino || quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis || verba fœderis decem.

29. Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30. Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.

31. Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quam principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos.

32. venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.

33. Impletisque sermonibus, || posuit velamen super faciem suam.

34. Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferbat donec exiret, &

tunc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata.

35. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

C A P U T XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

1. **I**gitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ jussit Dominus fieri.

2. Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4. Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus, dicens:

5. Separate apud vos primitias Domino. || Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argentum, & æs,

6. hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7. pellesque arietum rubricatas, & janthinas, ligna setim,

8. & oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiana suavissimum,

9. lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

10. Quilibet vestrum sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperavit.

11. Tabernaculum scilicet, & tectum ejus, atque operimentum, annulos, & tabulata cum vectibus, paxillos & bases:

12. Arcam & vestes, propitiatorium, & velum, quod ante illud oppanditur:

13. Mensam cum vectibus & vasis, & propositionis panibus:

14. Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium:

15. Altare thymiamatis, & vestes, & oleum unctionis & thymiana ex aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16. Altare holocausti, & craticulam ejus aneam cum vectibus & vasis suis: labrum & basim ejus:

17. Cortinas atrii cum columnis & basibus, tentorium in foribus vestibuli,

18. paxillos tabernaculi & atrii cum funiculis suis:

19. Vestimenta, quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi:

20. Egressaque omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moysi,

21. obtulerunt mente promptissima atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat,

22. viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatim est.

Mense 6.
ab exitu
Anno M.
1513.

|| Sup. 25. 1.

23. Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & janthinas,

24. argenti, arisque metalla obtulerunt Domino, lignaque setim in varios usus.

25. Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum, ac byssum,

26. & pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

27. Principes verò obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumerali & rationale,

28. aromataque & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiana odoris suavissimi componendum.

29. Omnes viri & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera quæ jussit Dominus per manum Moyfi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.

30. Dixitque Moyfes ad filios Israel: // Ecce, vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda.

31. Implevitque eum spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia & omni doctrina,

32. ad excogitandum, & faciendum opus in auro & argento, & ære,

33. sculpendisque lapidibus, & opere carpentario. Quidquid fabre adinveniri potest,

34. dedit in corde ejus: Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan:

35. Ambos erudit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii, de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac nova quæque reperiant.

CAPUT XXXVI.

Oblatis plus quàm opus esset donariis, paratur tabernaculum juxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vestes, velum, & tentorium.

[[Sup. 35. 1.
Anno M.
1514.
Ant. Chr.
1490.
1. Par. 21.
29.

1. **F**ecit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens, // quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum, ut scirent fabre operari quæ in usus Sanctuarii necessaria sunt, & quæ præcepit Dominus.

2. Cumque vocasset eos Moyfes, & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus,

3. tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi, quotidie manè vota populus offerebat.

4. Unde artifices venire compulsi,

5. dixerunt Moyfi: Plus offert populus quàm necessarium est.

6. Jussit ergo Moyfes præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat ultra in opere Sanctuarii. Sicque cessatum est à muneribus offerendis,

7. eò quòd oblata sufficerent & superabundarent.

8. Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9. quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor: una mensura erat omnium cortinarum.

10. Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.

11. Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinae unius ex utroque latere, & in ora cortinae alterius similiter,

12. ut contra se invicem venirent ansæ, & mutuo jungerentur.

13. Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret unum tabernaculum.

14. Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15. unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: unius mensuræ erant omnia saga:

16. quorum quinque junxit seorsum, & sex alia separatim.

17. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem jungerentur.

18. Et fibulas aeneas quinquaginta, quibus necleretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

19. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus janthinis.

20. Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

21. Decem cubitorum erat longitudo tabulae unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22. Binae incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Austrum,

24. cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturæ laterum in angulis terminantur.

25. Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,

26. cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27. Contra occidentem verò, idest, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,

28. & duas alias per singulos angulos tabernaculi retrò:

29. quæ junctæ erant à deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30. ut octo essent simul tabulae, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

31. Fecit & vestes de lignis setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi,

32. & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vestes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33. Fecitque quoque vestem aliam, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34. Ipsa autem tabulata deauravit, &

basibus

basibus earum argenteis. Et circulo eorum fecit aureos, per quos vestes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.

35. Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36. & quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit, fufis basibus earum argenteis.

37. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii:

38. & columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, mensa, candelabrum, lucerne, altare thymiamatis, ipsumque thymiana.

1. Fecit autem Beseleel & arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris.

2. Et fecit illi coronam auream per gyrum, 3. conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4. Vestes quoque fecit de lignis setim, quos vestivit auro,

5. & quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6. Fecit & propitiatorium, idest, oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7. Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiarii.

8. Cherub unum in summitate partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiarii,

9. extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuò & illud respicientes.

10. Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11. circumdeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,

12. ipsique labio coronam auream interasilem quatuor digitorum, & super eandem, alteram coronam auream.

13. Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ.

14. contra coronam: misitque in eos vestes, ut possit mensa portari.

15. Ipsos quoque vestes fecit de lignis setim, & circumdedit eos auros.

16. Et vasa ad diversos usus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17. Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cujus veste calami, scyphi, sphærolæque ac lilia procedebant:

18. sex in utroque latere, tres calami ex

parte una, & tres ex altera:

19. tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærolæque simul & lilia, & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærolæque simul & lilia. Equum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20. In ipso autem veste erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærolæque per singulos simul & lilia:

21. & sphærolæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex sunt calami procedentes de veste uno.

22. Et sphærolæ igitur, & calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.

23. Fecit & lucernas septem cum emunctoriis suis, & vasa ubi ea quæ emuncta sunt extinguantur, de auro mundissimo.

24. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.

25. Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cujus angulis procedebant cornua.

26. Vestivitque illud auro purissimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.

27. Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes, & possit altare portari.

28. Ipsos autem vestes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis.

29. Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiana de aromatibus mundissimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Formatur altare holocausti cum labro æneo & atrio, oblataque donaria recensentur.

1. Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine:

2. cujus cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3. Et in usus ejus paravit ex ære vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4. Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arulam,

5. fufis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad imittendos vestes ad portandum:

6. quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis æneis:

7. induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulis, & intus vacuum.

8. Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.

9. Fecit & atrium, in cujus australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum,

10. columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis calatura, argentea.

11. Equè

Ejusdem
an. 2514
primo se-
mestri.

2. Par. 1.5.
Ejusdem
an. 2514.
primo se-
mestri.

Sup. 27.8.

11. Æque ad septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basesque & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis ac metalli, erant.

12. In ea verò plaga, quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

13. Porro contra Orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria:

14. è quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis, unum tenebat latus:

15. & in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim aequè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem.

16. Cuncta atrii tentoria byssus retorta texuerat.

17. Bases columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis suis argentea: sed & ipsas columnas atrii vestivit argento.

18. Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byssò retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19. Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ.

20. Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

21. Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt juxta præceptum Moyfi in cæremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis:

22. quæ Beseleel filius Urii filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysem jubente, compleverat,

23. juncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit: & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & byssò.

24. Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum, ad mensuram Sanctuarii.

25. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.

26. Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus constat sunt bases Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27. Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28. De mille autem septingentis & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vestivit argento.

29. Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra sicli.

30. ex quibus factæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad usum ejus pertinent,

31. & bases atrii tam in circuitu quam in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum opus perficitur.

1. **D**E hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byssò, fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moyfi.

2. Fecit igitur superhumerali de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byssò retorta,

3. opere polymitario: inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4. duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summatum,

5. & balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moyfi.

6. Paravit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israel:

7. posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monumentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moyfi.

8. Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & byssò retorta.

9. quadrangulum, duplex, mensuræ palmi.

10. Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.

11. In secundo, carbunculus, sapphirus, & jaspis.

12. In tertio, ligurius, achates, & amethystus.

13. In quarto, chrysolithus, onychinus, & beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.

14. Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum.

15. Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem cohærentes, de auro purissimo:

16. & duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17. è quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.

18. Hæc & antè & retrò ita conveniebant sibi, ut superhumerali & rationali mutuò necterentur,

19. stricta ad balteum & annulis fortis copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluere; & à se invicem moverentur, sicut præcepit Dominus Moyfi.

20. Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam.

21. & capitium in superiori parte contra medium, oranique per gyrum capitii textilem:

22. deorsù autè ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byssò retorta:

23. & tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunice per gyrum:

24. tintinnabulum autem aureum, & ma-

Sup. 28. 6.
Ejusdem
ann. 2514.
primo se-
mestri.

lum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerioungebatur, sicut præceperat Dominus Moyfi.

25. Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis ejus:

26. & mitras cum coronulis suis ex bysso:

27. feminalia quoque linea, byssina:

28. cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto arte plumaria: sicut præceperat Dominus Moyfi.

29. Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

30. & strinxerunt eam cum mitra vittâ hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moyfi.

31. Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moyfi.

32. Et obtulerunt tabernaculum & tectum & universam suppellectilem, annulos, tabulas, vestes, columnas ac bases,

33. opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de janthinis pellibus,

34. velum, arcam, vestes, propitiatorium,

35. mensam cum vasis suis & propositionis panibus:

36. candelabrum, lucernas, & utensilia earum cum oleo:

37. altare aureum, & unguentum, & thymiama ex aromatibus:

38. & tentorium in introitu tabernaculi:

39. altare æneum, retiaculum, vestes, & vasa ejus omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, & columnas cum basibus suis:

40. tentorium in introitu atrii, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis jussa sunt fieri.

41. Vestes quoque, quibus sacerdotes utuntur in sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus,

42. obtulerunt filii Israel, sicut præceperat Dominus.

43. Quæ postquam Moyse cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur; quo factò, maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continû operiente, nisi dum esset proficiscendum.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysem, dicens:

2. Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii,

3. & pones in eo arcam, demittesque ante illam velum:

4. & illata mensa, pones super eam quæ ritè præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5. & altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones,

6. & ante illud altare holocausti:

7. labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

8. Circumdabisque atrium tentoriis, & ingressum ejus.

9. Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur.

10. altare holocausti & omnia vasa ejus:

11. labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12. Applicabisque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua

13. || indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.

14. Fecitque Moyse omnia quæ præceperat Dominus.

15. Igitur mense primo anni secundi, * prima die mensis, collocatum est tabernaculum.

16. || Erexitque Moyse illud, & posuit tabulas ac bases & vestes, statuitque columnas,

17. & expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18. Posuit & testimonium in arca, subditis infra vestibus, & oraculum desuper.

19. Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut explet Domini jussionem.

20. Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21. ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moyfi.

22. Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii è regione mensæ in parte australi,

23. locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

24. Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

25. & adolevit super eo incensum aromaticum, sicut jusserat Dominus Moyfi.

26. Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

27. & altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii & altare, implens illud aqua.

29. Laveruntque Moyse & Aaron ac filii ejus manus suas & pedes,

30. cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moyfi.

31. Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

32. || operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud.

33. Nec poterat Moyse ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.

34. Si quando nubes tabernaculum deferbat, proficiscebantur filii Israel per turmas suas:

35. si pendebat desuper, manebant in eodem loco.

36. Nubes quippè Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

Sup. 29
35.
Lev. 8. 2. 7

* Nempe
ab exitu
ut sit mē-
sis 7. ejus-
dem ann.
M. 2514
Ant. Chr.
1490.
Nun. 7.
1.

|| Num. 9.
13.
3. Reg. 8.
10.

LIBER LEVITICUS, HEBRAICE VAICRA'.

TERTIUS Moſis liber LEVITICUS dicitur, quod in eo fuſſimè tractetur id genus legum, quod ad cæremonias & officium Levitarum pertinet: ut ſunt holocauſta, & reliqua ſacrificiorum atque oblationum genera; ignis perpetuus; diſcrimen animalium mundorum & immundorum; indiſio feſtorum dierum; promulgatio anni Jubilei: & alia quamplurima notatu digna, quæ in populo Dei dicta, factaque ſunt intra unum menſem & dimidium. Nam anno 2. ab exitu, menſis 1. die 1. ac deinceps, Tabernaculo jam erecto: Deus leges illas per intervalla Moſi tradidit, quæ ſeptem primis capitibus continentur. Menſis 2. initio, per ſeptem Dies, Aaronis & 4. filiorum ejus, nec non altaris conſecratio peragitur; Levit. 8. cum Exod. 29. 35. 37. Die verò octavo ejusdem Menſis, Aaron primum offert ſacrificium; Levit. 9. Deinde Nadab & Abiu Aaronis primogeniti ſanctuarium cunctis aliis ingreſſuri percunt, Levit. 10. Ea occaſione, lex lata (circa decimum ut videtur menſis diem) de ingreſſu ſolius ſummi ſacerdotis ſemel in anno in ſanctuarium. Levit. 16. Et alia leges denique, quæ 17. poſtremis huius libri capitibus ſunt promulgatæ.

Ab Hebræis vocatur hic liber TORAT HACCCHANIM, ideſt Lex Sacerdotum: Vel VAICRA', & vocavit, à primo libri vocabulo, ut de aliis jam dictum eſt.

CAPUT PRIMUM.

Variis ritus ac modus holocaustorum, armentorum, pecudum, & avium offerendorum.

Ejusdem
ann. 2. ab
exitu,
menſe 1.
qui ſit ſe-
ptimus
ann. 2514.
à ratione.
Ant. Chr.
ann. 1490.

Exod. 29.
10.

VOCAVIT autem Moysen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonii, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino de pecoribus, id eſt, de bobus & ovibus offerens victimas,

3. || ſi holocauſtum fuerit ejus oblatio, de armento; maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonii, ad placandum ſibi Dominum:

4. ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5. Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron ſacerdotes ſanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi,

6. Detractaque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident,

7. & ſubjicient in altari ignem, ſtræ lignorum antè compoſita:

8. & membra quæ ſunt caſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,

9. inteſtinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & ſuavem odorem Domino.

10. Quod ſi de pecoribus oblatio eſt, de ovibus ſive de capris holocauſtum, maſculum abſque macula offeret:

11. immolabitque ad latus altaris, quod reſpicit ad Aquilonem, coram Domino: ſanguinem verò illius fundent ſuper altare filii Aaron per circuitum:

12. dividantque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & ponent ſuper ligna, quibus ſubjiciendus eſt ignis:

13. inteſtina verò & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & odorem ſuaviſſimum Domino.

14. Si autem de avibus, holocauſti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,

15. offeret eam ſacerdos ad altare: & reſorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem altaris:

16. vesiculam verò gutturis, & plumas projiciet propè altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent.

17. confringetque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

C A P U T I I.

Ritus oblationis sacrificiorum simila oleo conspersa, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

A Nima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio: fundetque super eam oleum, & ponet thus,

2. ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum simile & olei; ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

3. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

4. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5. Si oblatio tua fuerit de sartagine, simila conspersa oleo & absque fermento,

6. divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7. Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æquè simila oleo conspergetur:

8. quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

9. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino;

10. quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.

12. Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in odorem suavitatis.

13. Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.

14. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino,

15. fundens supra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.

16. De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partè farris fracti, & olei, ac totum thus.

C A P U T I I I.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris.

QUOD si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam,

immaculata offeret coram Domino.

2. Ponetque manus super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.

3. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus:

4. duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

5. adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suavissimi odoris Domino.

6. Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7. Si agnum obtulerit coram Domino,

8. ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundentque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

9. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam:

10. cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis.

11. Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12. Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13. ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum,

14. Tollentque ex ea in pastum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit universa vitalia:

15. duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

16. adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit.

17. jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

C A P U T I V.

Modus offerendi hostias sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

L Ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit:

3. si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:

4. & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum sanctuarii.

Eodem
anno 2. ab
exitu,
mensis primi
die primo.

Exod. 7. 34

Mat. 9.
48.

Eodem
anno 2. ab
exitu,
mensis
die primo.

Exod. 9.
13.

Eodem
anno 2. ab
exitu,
mensis 1.
die primo.

7. Ponetque de eodem sanguinem super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii, omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8. Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus sunt:

9. duos renunculos, & reticulum quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

10. sicut auferetur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11. Pellem verò & omnes carnes, cum capite & pedibus & intestinis & fimo,

12. & reliquo corpore, esseret extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13. Quod si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est,

14. & postea intellexerit peccatum suum offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15. Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolaturque vitulo in conspectu Domini,

16. inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii, 17. tincto digito aspergens septies contra velum.

18. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19. Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20. sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21. Ipsum autem vitulum esseret extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22. Si peccaverit princeps, & fecerit unum, & pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23. & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24. Ponetque manum suam super caput ejus: cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25. tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim ejus.

26. Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27. Quod si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28. & cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29. Ponetque manum super caput hostiæ

quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

31. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam; 33. ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34. Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1. **S**I peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit, quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2. Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit.

3. & si tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto.

4. Anima, quæ juraverit, & protulerit labiis suis, ut vel malè quid faceret, vel bonè, & idipsum juramento & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5. agat poenitentiam pro peccato,

6. & offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato ejus:

7. sin autem non potuerit offerre pecus, offerat // duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum,

8. dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquet caput ejus ad pennulas, itaut collo hareat, & non penitus abrumpatur.

9. Et asperget de sanguine ejus parietem altaris. Quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10. Alterum verò adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11. Quod si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12. Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super

alta-

Eodem
an. mensis
& die.

Eodem
mensis
anno
ic. 251

Num.

Infra. 1. 1.
Luc. 2. 2.

altare, in monumentum ejus qui obtulerit,
13. rogans pro illo & expians, reliquam
verò partem ipse habebit in munere.

14. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
15. Anima si pravaricans caeremonias, per
errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata,
peccaverit, offeret pro delicto suo arietem im-
maculatum de gregibus, qui emi potest duo-
bus siclis, juxta pondus Sanctuarii:

16. ipsumque quod intulit damni resti-
tuet, & quintam partem ponet supra, tra-
dens sacerdoti, qui rogabit pro eo offe-
rens arietem, & dimittetur ei.

17. Anima si peccaverit per ignorantiam,
feceritque unum ex his quæ Domini lege
prohibentur, & peccati rea intellexerit iniqui-
tatem suam,

18. offeret arietem immaculatum de gre-
gibus sacerdoti, juxta mensuram aestimatio-
nemque peccati: qui orabit pro eo, quia
nesciens fecerit: & dimittetur ei.

19. quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPUT VI.

*Oblatio pro peccato ex certa scientia commissio:
leges holocausti, ignis perpetui, singulorum
sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die
unctionis sue: & in genere de hostia pro pec-
cato: quare & quando his vesci possint.*

1. **L**ocutus est Dominus ad Moysen,
dicens:

2. Anima quæ peccaverit, & contempto
Domino, negaverit proximo suo depositum
quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi ali-
quid extorserit, aut calumniam fecerit,

3. si rem perditam invenerit, & inficians
insuper pejeraverit, & quodlibet aliud ex plu-
ribus fecerit, in quibus solent peccare homines,
4. convicta delicti, reddet

5. omnia quæ per fraudem voluit obtine-
re, integra, & || quintam insuper partem
domino cui damnum intulerat.

6. Pro peccato autem suo offeret arietem
immaculatum de grege, & dabit eum sacerdo-
ti, juxta aestimationem mensuramque delicti:

7. qui rogabit pro eo coram Domino, & di-
mittetur illi pro singulis quæ faciendo peccavit.

8. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

9. Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc est lex
holocausti: Cremabitur in altari tota nocte
usque manet: ignis ex eodem altari erit.

10. Vestietur tunica sacerdos & feminali-
bus lineis: tolletque cineres, quos vorans
ignis exussit, & ponens juxta altare,

11. spoliabitur prioribus vestimentis, indu-
tusque aliis, efferet eos extra castra, & in loco
mundissimo usque ad favillam consumi faciet.

12. Ignis autem in altari semper ardebit,
quem nutriet sacerdos subiciens ligna manet
per singulos dies, & imposito holocausto,
desuper adolebit adipem pacificorum.

13. Ignis est iste perpetuus, qui nu-
quam deficiet in altari.

14. Hæc est lex sacrificii & libamento-
rum, quæ offerent filii Aaron coram Do-
mino, & coram altari.

15. Tollet sacerdos pugillum simile, quæ con-
spersa est oleo, & totum thus, quod super si-

milam positum est: adolebitque illud in alta-
ri, in monumentum odoris suavissimi Domino:

16. reliquam autem partem similæ comedet
Aaron cum filiis suis, absque fermento: &
comedet in loco Sancto Atrii tabernaculi.

17. Ideò autem non fermentabitur, quia pars
ejus in Domini offertur incensum. Sanctum
sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18. Mares tantum stirpis Aaron comedent
illud. Legitimum ac sempiternum erit in ge-
nerationibus vestris de sacrificiis Domini:

19. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
20. Hæc est oblatio Aaron, & filiorum
ejus, quam offerre debent Domino in die
unctionis suæ. Decimam partem ephi offe-
rent similæ in sacrificio sempiterno, me-
dium ejus manet, & medium ejus vespere:

21. quæ in sartagine oleo conspersa fri-
getur. Offeret autem eam calidam in odo-
rem suavissimum Domino:

22. sacerdos, qui jure patri successerit,
& tota cremabitur in altari.

23. Omne enim sacrificium sacerdotum igne
consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24. Locutus est autem Dominus ad Moy-
sen, dicens:

25. Loquere Aaron & filiis ejus: Ista
est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi
offertur holocaustum, immolabitur coram
Domino. Sanctum sanctorum est.

26. Sacerdos qui offert, comedet eam in
loco sancto, in atrio tabernaculi.

27. Quidquid tetigerit carnes ejus, san-
ctificabitur. Si de sanguine illius vestis
fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28. Vas autem fictile, in quo cocta est,
confringetur: quòd si vas æneum fuerit,
defricabitur, & lavabitur aqua.

29. Omnis masculus de genere sacerdota-
li vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum
sanctorum est.

30. Hostia enim quæ caditur pro peccato,
|| *cujus sanguis infertur in tabernaculum tes-
timonii ad expiandum in Sanctuario, non
comedetur, sed comburetur igni.*

CAPUT VII.

*Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ
ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis
in universum comedi prohibentur.*

1. **H**æc quoque lex hostiæ pro deli-
cto, Sancta sanctorum est:

2. idcirco ubi immolabitur holocaustum,
mactabitur & victima pro delicto: sanguis
ejus per gyrum altaris fundetur.

3. Offerent ex ea caudam & adipem qui
operit vitalia;

4. Duos renunculos, & pinguedinem quæ jux-
ta ilia est, reticulumque jecoris cum renunculis.

5. Et adolebit ea sacerdos super altare:
incensum est Domini pro delicto.

6. Omnis masculus de sacerdotali gene-
re, in loco sancto vescetur his carnibus,
quia Sanctum sanctorum est.

7. Sicut pro peccato offertur hostia, ita &
pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit: ad
sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.

9. Et omne sacrificium simile, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis à quo offertur:

10. siue oleo conspersa, siue arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur.

11. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.

12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento. conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque similia, & collyridas olei admistione conspersas:

13. panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:

14. ex quibus unus pro primitiis offertur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem,

15. ejus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane.

16. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:

17. quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet.

18. si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcumque anima tali se edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit.

19. Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.

20. Anima polluta quæ edierit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de hujusmodi carnibus, interibit de populis suis.

22. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

23. Loquere filiis Israel: Adipem ovium, & bovis, & capræ non comedetis.

24. Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios usus.

25. Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quam de pecoribus.

27. Omnis anima, quæ edierit sanguinem, peribit de populis suis.

28. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

29. Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.

30. Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti,

31. qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum ejus.

32. armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis.

33. Qui obtulerit sanguinem & adipem filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34. Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel.

35. Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in caeremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur,

36. & quæ præcepit eis dari Dñs à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.

37. Ista est lex holocausti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis:

38. quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis & filiorum ejus consecratio, ac tabernaculi suppellectilibusque ejus unctio.

1. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

2. Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis,

3. & congregabis omnem coetum ad ostium tabernaculi.

4. Fecit Moyses ut Dominus imperaverat: Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5. ait: Iste est sermo, quem jussit Dominus fieri.

6. Statimque obtulit Aaron & filios ejus. Cumque lavisset eos:

7. vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,

8. quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

9. Cidari quoque textit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10. Tulit & unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni suppellectili sua.

11. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo.

12. Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit:

13. filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jussisset Dominus.

14. Obtulit & vitulum pro peccato: cumque super caput ejus posuisset Aaron, & filii ejus, manus suas,

15. immolavit eum: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum: quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16. Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis, adolevit super altare:

17. vitulum cum pelle & carnibus & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dñs.

18. Obtulit & arietem in holocaustum: super ejus caput cum imposuissent Aaron & filii ejus manus suas,

19. immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum altaris.

Eodem
ann. 2. al
exitu,
mensis 2.
initio.
Ann. M
3314.
Ant. Chr.
1490.
Exod. 29.
15. 36.
40. 13.

Fecl. 45.
18.

20. Ipsumque arietem in frustra concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni,
21. lotis prius intestinis & pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eò quòd esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut præceperat ei.

22. Obtulit & arietem secundum, in consecratione sacerdotum: posueruntque super caput ejus Aaron & filii ejus manus suas:

23. quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus ejus dextræ, similiter & pedis.

24. Obtulit & filios Aaron: cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum:

25. adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque jecoris, & duos renes cum adipibus suis & armo dextro separavit.

26. Tollens autem de canistro azymorum quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumque, posuit super adipem, & armum dextrum.

27. tradens simul omnia Aaron & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

28. rursus suscepta de manibus eorum,

adolevit super altare holocausti, eò quòd consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis sacrificii Domino.

29. Tulitque pectusculum, elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus.

30. Assumensque unguentum, & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum.

31. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas: panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: || Aaron & filii ejus comedent eos:

32. quidquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33. De ostio quoque tabernaculi non exhibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ: septem enim diebus finitur consecratio:

34. sicut & impræsentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36. Feceruntque Aaron & filii ejus cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

|| Exod. 29.
22. C. 30.
22. C. 40.
9. C. Inf.
24. 9.

C A P U T I X.

Primitiis sacrificiorum pro sacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisq; holocaustum devoravit.

1. **F**acto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron:

2. || Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, & offer illos coram Domino.

3. Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos & sine macula, in holocaustum,

4. bovem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes: hodie enim Dominus apparebit vobis.

5. Tulerunt ergo cuncta quæ jussit Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo adstaret,

6. ait Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dñs: Facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7. Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo: cumque mactaveris hostiâ populi, ora pro eo, sicut præcepit Dñs.

8. Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

9. cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

10. Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi:

11. carnes verò & pellem ejus extra castra combussit igni.

Eodem ann. 2. ab exim. me-
fis 2. die 8.
Ann. Mun-
di 2514.
|| Exod. 29.
1.

12. Immolavit & holocausti victimam : obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus , quem fudit per altaris circuitum.

13. Ipsam etiam hostiam in frusta concisam , cum capite & membris singulis obtulerunt : quæ omnia super altare cremavit igni ,

14. lotis aqua prius intestinis & pedibus .

15. Et pro peccato populi offerens , matavit hircum : expiatoque altari ,

16. fecit holocaustum ,

17. addens in sacrificio libamenta , quæ pariter offeruntur , & adolens ea super altare , absque cæremoniis holocausti matutini ,

18. Immolavit & bovem atque arietem , hostias pacificas populi : obtuleruntque ei filii sui sanguinem , quem fudit super altare in circuitu .

19. Adipem autem bovis , & caudam arietis , renunculosque cum adipibus suis , & reticulum jecoris .

20. posuerunt super pectora : cumque cremati essent adipēs super altare ,

21. pectora eorum , & armos dextros separavit Aaron , elevans coram Domino , sicut præceperat Moyses .

22. Et extendens manus ad populum , benedixit ei . Sicque completis hostiis pro peccato , & holocaustis , & pacificis , descendit .

23. Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii , & deinceps egressi benedixerunt populo . || Apparuitque gloria Domini omni multitudini :

24. & ecce egressus ignis à Domino , devoravit holocaustum , & apides qui erant super altare . Quod cum vidissent turbæ , laudaverunt Dominum , ruentes in facies suas .

C A P U T X.

Ignē Nadab & Abiu consumpti planguntur à populo , non à sacerdotibus , vino autem sacerdotibus interdicto , præcipitur ut residuum oblationis comedant .

Eodem
mense &
20. 2514.
|| Num. 3.
4. 26. 61.
1. Par. 24. 2.

1. **A** Reptisque Nadab & Abiu filii Aaron thuribulis , || posuerunt ignem , & incensum desuper , offerentes coram Domino ignem alienum : quod eis præceptum non erat .

2. Egressusque ignis à Domino , devoravit eos , & mortui sunt , coram Domino .

3. Dixitque Moyses ad Aaron : Hoc est quod locutus est Dominus : Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi , & in conspectu omnis populi glorificabor . Quod audiens tacuit Aaron .

4. Vocatis autem Moyses Misael & Elifaphan filiis Oziel , patrui Aaron , ait ad eos : Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii , & asportate extra castra .

5. Confestimque pergentes , tulerunt eos sicut jacebant , vestitos lineis tunicis , & ejecerunt foras , ut sibi fuerat imperatum .

6. Locutusque est Moyses ad Aaron , & ad Eleazar , & Ithamar , filios ejus : Capita vestra nolite nudare , & vestimenta nolite scindere ; ne forte moriamini , & super omnem cætum oriatur indignatio . Fratres vestri , & omnis domus Israel plangent incendium quod Dominus suscitavit :

7. vos autem non egrediemini fores tabernaculi , alioquin peribitis : oleum quippe sanctæ unctionis est super vos . Qui fece-

runt omnia juxta præceptum Moysi .

8. Dixit quoque Dominus ad Aaron :

9. Vinum , & omne quod inebriare potest , non bibetis tu & filii tui , quando intratis in tabernaculum testimonii , ne moriamini : quia præceptum sempiternum est in generationes vestras .

10. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum , inter pollutum & mundum :

11. doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manus Moysi .

12. Locutusque est Moyses ad Aaron , & ad Eleazar , & Ithamar , filios ejus , qui erant residui : Tollite sacrificium , quod remansit de oblatione Domini , & comedite illud absque fermento juxta altare , quia Sanctum sanctorum est .

13. Comedetis autem in loco sancto : quod datum est tibi & filiis tuis de oblationibus Domini , sicut præceptum est mihi .

14. Pectusculum quoque quod oblatum est , & armum qui separatus est , edetis in loco mundissimo tu & filii tui , & filia tuæ tecum : tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel :

15. eò quod armum & pectus , & adipēs qui cremantur in altari , elevaverunt coram Domino , & pertineant ad te , & ad filios tuos , lege perpetua , sicut præcepit Dominus .

16. || Inter hæc , hircum , qui oblatum fuerat pro peccato , cum quæreret Moyses , exustum reperit : iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron , qui remanserant , ait :

17. Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto , quæ Sancta sanctorum est , & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis , & rogetis pro ea in conspectu Domini ,

18. præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta , & comedere debueritis eam in Sanctuario , sicut præceptum est mihi :

19. Respondit Aaron : Oblata est hodie victima pro peccato , & holocaustum coram Domino : mihi autem accidit quod vides . Quomodo potui comedere eam , aut placere Domino in cæremoniis mente lugubri ?

20. Quod cum audisset Moyses , recepit satisfactionem .

C A P U T XI.

Animalium munda ab immundis separatio , eorumque usus , ut sancti sint filii Israel , sicut & Dominus .

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron , dicens :

2. Dicite filiis Israel : || Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animalibus terræ :

3. Omne quod habet divisam ungulam , & ruminat in pecoribus , comedetis .

4. Quidquid autem ruminat quidem , & habet ungulam , sed non dividit eam , sicut camelus & cetera , non comedetis illud , & inter immunda reputabitis .

5. Chærogryllus qui ruminat , ungulamque non dividit , immundus est .

6. Lepus quoque : nam & ipse ruminat , sed ungulam non dividit .

7. Et || sus : qui cum ungulam dividat , non ruminat .

Eodem
Ann. M.
2514.
Ann. Chr.
1490. Ab
exitu 2.
mense 2.
|| Deut. 14. 3.

8. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9. Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quam in fluminibus & stagnis, comedetis.

10. Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis.

11. execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12. Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.

13. Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & halæetum,

14. & milvum ac vulturem juxta genus suum,

15. & omne corvini generis in similitudinem suam,

16. struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17. bubonem, & mergulum, & ibin,

18. & eygnum, & onocrotalum, & porphyriionem,

19. herodionem & charadriionem juxta genus suum, upupam quoque, & vespertilionem.

20. Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21. Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram,

22. comedere debetis, ut est bruchus in genere suo: & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

23. Quidquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis:

24. & quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vespertum:

25. & si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.

26. Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam: nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27. Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit, qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vespertum.

28. Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vespertum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

29. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,

30. mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa;

31. omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vespertum:

32. & super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia: & in quocumque sit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vespertum, & sic postea mundabuntur.

33. Vas autem fistile, in quod horum quidquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est.

34. Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super cum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit.

35. Et quidquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36. Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37. Si ceciderit super sementem, non polluet eam.

38. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur.

39. Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vespertum:

40. & qui comederit ex eo quippiam, sive portaverit; lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vespertum.

41. Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42. Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.

43. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

44. Ego enim sum Dominus Deus vester: sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluat animas vestras in omni reptili quod movetur super terram.

45. Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terrâ Aegypti, ut essem vobis in Deum. || Sancti eritis, quia ego sanctus sum. || 1. Pet. 1. 16.

46. Ista est lex animantium ac volucrium, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra.

47. ut differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere, & quid respicere debeatis.

C A P U T XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: || Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruarum. || Luc. 2. 22.

3. || Et die octavo circumcidetur infantulus: || Luc. 2. 21. ||

4. ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingreditur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

5. Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

6. Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti,

7. qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio

sanguinis sui: ista est lex parientis masculinum aut feminam.

8. Quod si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet // duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

C A P U T X I I I.

Lex & cognitio lepræ in homine & vestimento.

Exodem
monie &
ann. 2514.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2. Homo, in cuius cute & carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, idest, plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unumquemlibet filiorum ejus.

3. Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in albam mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.

4. Sin autem lucens candor fuerit in cute; nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus.

5. & considerabit die septimo: & si quidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursus recludet eum septem diebus aliis.

6. Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7. Quod si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creverit; adducetur ad eum,

8. & immunditiæ condemnabitur.

9. Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10. & videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11. lepra vetustissima judicabitur, atque inoluta cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet: quia perspicua immunditiæ est.

12. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13. considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima judicabit: eo quod omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.

14. Quando verò caro vivens in eo apparuerit,

15. tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur: caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16. Quod si rursus versa fuerit in alborum, & totum hominem operuerit,

17. considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18. Caro autem & cutis in qua ulcus natum est & sanatum,

19. & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20. qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim præ orta est in ulcere.

21. Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22. & si quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24. Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albam sive rufam habuerit cicatricem,

25. considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborum, & locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.

26. Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus,

27. & die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturæ.

29. Vir, sive mulier, in cuius capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30. Et si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, solitoque subtilior: contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbae est.

31. Sin autem viderit locum maculae æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum septem diebus,

32. & die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33. radetur homo absque loco maculae, & includetur septem diebus aliis.

34. Si die septimo visa fuerit stetit plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

35. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36. non quæret amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus, quia aperte immundus est.

37. Porro si steterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38. Vir, sive mulier, in cuius cute candor apparuerit,

39. intuebitur eos sacerdos. Si deprehendit subobscurum alborum lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40. Vir, de cuius capite capilli fluunt, calvus, & mundus est:

41. & si à fronte ceciderint pili, recalvaster & mundus est:

42. Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

43. & hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiæ lepræ, quæ orta est in calvitio.

44. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & reparatus est ad arbitrium sacerdotis,

45. habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contactum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46. Omni tempore, quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.

47. Vestis lanea sive lineæ, quæ lepram habuerit:

48. in flamine atque subtegmine, aut certe pellis, vel quidquid ex pelle confectum est,
49. si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti.

50. Qui consideratam recludet septem diebus:
51. & die septimo rursus aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum judicabit vestimentum & omne in quo fuerit inventa:

52. & idcirco comburetur flammis.
53. Quod si eam viderit non crevisse,
54. præcipiet, & lavabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis.

55. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eò quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra.

56. Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido dividet.

57. Quod si ultra apparuerit in his locis, quæ prius immacolata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58. Si cessaverit, lavabit aqua ea, quæ pura sunt, secundo, & munda erunt.

59. Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, flaminis, atque subtegmis, omnisque supellestilis pellicæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepre expiandæ sacrificia pro homine, domo, ac vestimento.

1. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

2. Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: Adducetur ad sacerdotem:

3. qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam,

4. præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeris vivos pro se, quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum:

5. & unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6. alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati,

7. Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingreditur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculū suum septem diebus,

9. & die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursus vestibus & corpore,

10. die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11. Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12. tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium; & oblatis ante Dominum omnibus,

13. immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

14. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15. & de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16. tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.

17. Quod autem reliquum est olei in lava manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18. & super caput ejus.

19. Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum,

20. & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

21. Quod si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

22. & duosque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

23. offeretque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

24. Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, levabit simul:

25. immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur & super pollices manus ejus ac pedis dextri:

26. olei verò partem mittet in manum suam sinistram.

27. in quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28. tangetque extremū dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29. reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30. & turturem sive pullum columbæ offeret, 31. unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

34. Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,

35. ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36. At ille præcipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingreditur eam, & videant utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus:

|| Sup. 5. 7.
11. 22. 28.
Luc. 2. 24.

Eodem
mente &
an. 2514.
Matt. 8. 4.

|| Marc. 1.
Luc. 6. 14.

37. & cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38. egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39. Reversusque die septimo, considerabit eam. Si invenerit crevisse lepram,

40. jubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41. domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42. lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43. Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44. ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes resperfos maculis, lepra est perseverans, & immunda domus:

45. quam statim destruent, & lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46. Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47. & qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48. Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:

49. & in purificationem ejus fumet duos passeris, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50. & immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51. tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies.

52. purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, & in passere vivo, lignoque cedrino & hyssopo atque vermiculo.

53. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum liberè, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54. Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55. lepræ vestium & domorum,

56. cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ & in varias species, coloribus immutatis,

57. ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

C A P U T XV.

Seminiflui viri & menstruosæ mulieris expiatio.

Eodem
mensis &
ann. 2514.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2. Loquimini filii Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3. Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cum per singula momenta adhaerit carni ejus, atque concreverit feodus humor.

4. Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque federit.

5. Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6. Si federit ubi ille federat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

7. Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8. Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum,

9. Sagma, super quo federit, immundum erit:

10. & quidquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11. Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem diem emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo fumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti:

15. qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu seminis sui.

16. Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vesperum.

17. Vestem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18. Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

19. Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21. & in quo dormierit vel federit diebus separationis suæ, polluetur.

22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23. Omne vas, super quo illa federit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25. Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26. Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo federit, pollutum erit.

27. Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28. Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29. & die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos colum-

barum.

barum, ad odium tabernaculi testimonii :
30. qui unum faciet pro peccato, & al-
terum in holocaustum, rogabitque pro ea
coram Domino, & pro fluxu immunditiae
ejus.

31. Docebitis ergo filios Israel ut caveant
immunditiam, & non moriantur in fordi-

bus suis, cum polluerint tabernaculum
meum quod est inter eos.

32. Ista est lex ejus, qui patitur fluxum
seminis, & qui polluitur coitu,

33. & quæ menstruis temporibus separa-
tur, vel quæ jugi fuit sanguine, & homi-
nis, qui dormierit cum ea.

CAPUT XVI.

*Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat
Sanctuarium, ipsumque expiare una cum
tabernaculo & altari, emissarium caprum
abigere, & festum expiationum celebrare.*

Locutusque est Dominus ad Moysen
post mortem duorum filiorum Aaron,
quando offerentes ignem alienum inter-
fecti sunt :

2. & præcepit ei dicens : Loquere ad Aaron
fratrem tuum, ne omni tempore ingredia-
tur Sanctuarium, quod est intra velum coram
propitiatorio quo tegitur arca, ut non moria-
tur (quia in nube apparebo super oraculum)

3. nisi hæc ante fecerit : Vitulum pro pec-
cato offeret, & arietem in holocaustum.

4. Tunica linea vestiatur, feminalibus li-
neis verenda celabit : accingetur zona linea,
cidarim lineam imponet capiti : hæc enim
vestimenta sunt sancta : quibus cunctis,
cum lotus fuerit, induetur.

5. Suscipietque ab universa multitudine fi-
liorum Israel duos hircos pro peccato, &
unum arietem in holocaustum.

6. Cumque obrulerit vitulum, & oraverit
pro se & pro domo sua,

7. duos hircos stare faciet coram Domi-
no in ostio tabernaculi testimonii :

8. mittensque super utrumque sortem,
unam Domino, & alteram capro emissario.

9. cujus exierit fors Domino, offeret il-
lum pro peccato :

10. cujus autem in caprum emissarium, sta-
tuet eum vivum coram Domino, ut fundat pre-
ces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11. His ritè celebratis, offeret vitulum,
& rogans pro se & pro domo sua, immo-
labit eum :

12. assumptoque thuribulo, quod de pru-
nis altaris impleverit, & hauriens manu

compositum thymiama in incensum, ultra
velum intrabit in Sancta :

13. ut positis super ignem aromatibus, ne-
bula eorum & vapor operiat oraculum, quod
est supra testimonium : & non moriatur.

14. Tolle quoque de sanguine vituli, &
asperget digito septies contra propitiato-
rium ad Orientem.

15. Cumque mactaverit hircum pro pec-
cato populi, inferet sanguinem ejus intra
velum, sicut præceptum est de sanguine vi-
tuli, ut aspergat e regione oculi,

16. & expiet Sanctuarium ab immunditiis
filiorum Israel, & a pravaricationibus eorum,
cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet
tabernaculo testimonii, quod fixum est in-
ter eos in medio fordium habitationis eorum.

17. Nullus hominum sit in tabernaculo,
quando pontifex Sanctuarium ingreditur,
ut roget pro se & domo sua, & pro uni-
verso coetu Israel, donec egrediatur.

18. Cum autem exierit ad altare quod co-
ram Domino est, oret pro se, & sumptum
sanguinem vituli atque hirci fundat super
cornua ejus per gyrum :

19. aspergensque digito septies, expiet, &
sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20. Postquam emundaverit Sanctuarium,
& tabernaculum, & altare, tunc offerat
hircum viventem :

21. & posita utraque manu super caput
ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum
Israel, & universa delicta atque peccata eo-
rum : quæ imprecans capit ejus, emittet il-
lum per hominem paratum, in desertum.

22. Cumque portaverit hircus omnes ini-
quitates eorum in terram solitariam, &
dimissus fuerit in deserto,

23. revertetur Aaron in tabernaculum testimo-
nii, & depositis vestibus, quibus prius indutus
erat cum intraret Sanctuarium, relictisque ibi,

24. la-

Ann. M.
3514. Ant.
Cap. 16. 1450.
Ab ex. m.
m. 2. circa
diem 10.
mensis 2.
Cap. 16. 1.
Exod. 30.
10.
Hebr. 9. 7.

Luc. 1. 10.

24. lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo:

25. & adipem, qui oblatum est pro peccatis, adolebit super altare.

26. Ille vero, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.

|| Hebr. 13. 11.

27. Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati; & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, & comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac fimum:

28. & quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.

|| Inf. 23. 27. 28.

29. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: || Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

30. In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31. Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32. Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus iniunctae sunt ut sacerdos fungatur pro patre suo: indueturque stola linea & vestibus sanctis,

33. & expiabit Sanctuarium & tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque & universum populum.

34. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut praeceperat Dominus Moyse.

CAPUT XVII.

Nusquam nisi ad ostium tabernaculi sacrificandum atque a sanguine & morticino abstinendum.

Eodem anno & mense.

1. **E**T locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2. Loquere Aaron, & filii ejus, & cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens:

3. Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem aut ovem, sive capram, in castris vel extra castra,

4. & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5. Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occidunt in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Domino.

6. Fundetque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Domino:

7. & nequaquam ultra immolabunt hostias suas demonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9. & ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino,

interibit de populo suo.

10. Homo quilibet de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo,

11. quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animae piaculo sit.

12. Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13. Homo quicumque de filiis Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

|| Gen. 9. 4. Supr. 7. 10.

14. || Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguinem universae carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

15. Anima, quae comederit morticinum, vel captum a bestia, tam de indigenis, quam de advenis, lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vespertum: & hoc ordine mundus fiet.

16. Quod si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ac gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1. **L**ocutus est Dominus ad Moysen, dicens: 2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

Eodem anno ab eis in 2. Anno M. 2514.

3. juxta consuetudinem terrae Aegypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4. Facietis judicia mea, & praecepta mea servabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.

5. || Custodite leges meas atque judicia, quae faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

|| Exech. 20. 11. Rom. 10. 5. Gal. 3. 12.

6. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuae non discooperies: mater tua est. Non revelabis turpitudinem ejus.

8. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudine enim patris tui est.

9. Turpitudinem sororis tuae ex patre, sive ex matre, quae domi vel foris genita est, non revelabis.

10. Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudine tua est:

11. Turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.

12. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13. Turpitudinem sororis matris tuae non revelabis, eo quod caro sit matris tuae.

14. Turpitudinem patris tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quae tibi affinitate conjungitur.

15. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudine fratris tui est.

17. Turpitudinem uxoris tuæ & filia ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filia illius non fumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est.

18. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19. Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis sceditatem ejus.

20. Cum uxore proximi tui non coibis, nec feminis commissione maculaberis.

21. De femine tuo non dabis ut consecratur idolo Moloc, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

22. Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

23. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est.

24. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminata sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum.

25. & quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26. Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominacionibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinantur apud vos.

27. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28. Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomit gentem, quæ fuit ante vos.

29. Omnis anima, quæ fecerit de abominacionibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30. Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia ac judicialia.

1. ¶ Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos: Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.

3. Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4. Nolite converti ad idola, nec deos conflatis faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5. Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino ut sit placabilis,

6. eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus.

8. portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

9. Cum mesueris fagetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus, & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dñs Deus vester.

11. Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

12. Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

13. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

14. Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

15. Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo.

16. Non eris criminator, nec fufurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.

18. Non quaras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.

19. Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animalibus. Agrum tuum non seres diverso semine: Veste, quæ ex duobus texta est, non indueris.

20. Homo si dormierit cum muliere coitu feminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21. Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22. orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & propitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

23. Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26. Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28. Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata faciatis vobis. Ego Dominus.

29. Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30. Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.

32. Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.

|| Exod. 22.
21.

33. || Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei:

34. sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advena in Terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

35. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.

36. Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modus, equusque sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti.

37. Custodite omnia præcepta mea, & universa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plebendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulant, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

Eodem
mensis &
ann. 2514.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de advenis qui habitant in Israel, || si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

3. Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eò quòd dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4. Quòd si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere;

5. ponam faciem meam super hominem illum, & super cognationem ejus, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

|| 1. Petr. 1.
16.

7. || Sanctificamini & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

8. Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

|| Exod. 21.
17.

9. || Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum.

|| Prov. 20.
20.

|| Matt. 15. 4.

|| Matt. 7. 10.

|| Deut. 21.
22.

|| Joan. 8. 5.

10. || Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjugis proximi sui, morte moriatur & mœchus & adultera.

11. Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13. Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14. Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15. Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

16. || Mulier quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

|| Supr. 18.
23.

17. Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui: eò quòd turpitudinem suam mutuo revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

Supr. 18. 6.

18. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

19. Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20. Qui coierit cum uxore patris sui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21. Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22. Custodite leges meas, atque iudicia, & facite ea: ne & vos eyomat terra quam intraturi estis & habituri.

23. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

24. Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à ceteris populis.

25. Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

26. || Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & speravi vos à ceteris populis, ut essetis mei.

|| 1. Petr. 1.
16.

27. || Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

|| Deut. 18.
11.|| 1. Reg. 28.
7.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores; quive inepti sint ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

1. **D**ixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum,

2. nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, idest, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3. & sorore virgine quæ non est nupta viro:

4. sed nec in principe populi sui contaminabitur.

5. || Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

|| Supr. 19.
27.

6. Sancti erunt Deo suo, & non polluent

|| Ezech. 44.
20.

nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt.

7. || Scortum & vile prostibulum non ducunt uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt Deo suo,

8. & panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10. Pontifex, idest, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fufum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratae sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11. & ad omnem mortuum non ingredietur omnino: super patre quoque suo & matre non contaminabitur.

12. Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est. Ego Dominus.

13. || Virginem ducet uxorem:

14. Viduam autem & repudiatam, & fordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15. ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17. Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo,

18. nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso,

19. si fracto pede, si manu,

20. si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.

21. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22. vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23. ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediat, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.

24. Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israel, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

C A P U T XXII.

Ab esu sanctificatorum qui abstinere debeant, & quæ debeant offerri.

1. Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus.

3. Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia,

peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

4. Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egredietur semen quasi coitus,

5. & qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est sordidus,

6. immundus erit usque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum laverit carnem suam aqua,

7. & occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

8. || Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus.

9. Custodiant præcepta mea, ut non subiaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cum polluerint illud. Ego Dominus qui sanctifico eos.

10. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescetur ex eis.

11. Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur:

13. si autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14. Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in Sanctuarium.

15. Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino:

16. ne fortè sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus qui sanctifico eos.

17. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18. Loquere ad Aaron, & filios ejus & ad omnes filios Israel, dicisque ad eos: Homo de domo Israel, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,

19. ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20. si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

21. || Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quam de ovibus immaculatum offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

22. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

23. Bovem & ovem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.

24. Omne animal, quod vel contritis, vel tuis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.

25. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27. Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28. Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum foetibus suis.

29. Si immolayeritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,

30. eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in manẽ alterius diei. Ego Dominus.

31. Custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

32. Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus qui sanctifico vos,

33. & eduxi de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Ego Dominus.

C A P U T XXIII.

Solemmitates Sabbati, Paschæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tabarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

Eodem
mense 2.
& anno
2514.
ab exitu 2.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.

3. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo. Sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4. Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

Exod. 12.
18.
Num. 28.
16.

5. ¶ Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est:

6. & quintadecima die mensis hujus, solemnitates azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

7. Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus servile non facietis in eo:

8. sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus: dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullumque servile opus facietis in eo.

SABB.
TEMP.
PENTEC.
EPIST.

9. ¶ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ, ad sacerdotem:

11. qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, & sanctificabit illum.

12. Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cadetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odoremque suavissimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14. Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, usque ad diem qua of-

feretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.

15. ¶ Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

16. usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, idest, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino,

17. ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini.

18. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19. Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.

20. Cumque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus.

21. Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

22. ¶ Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam usque ad folium: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

23. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

24. ¶ Loquere filiis Israel: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:

25. omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

26. ¶ Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27. ¶ Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

28. Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus: quia dies propitiationis est, ut propitiatur vobis Dominus Deus vester.

29. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30. & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32. Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

33. Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens:

34. Loquere filiis Israel: A quintodecimo die mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.

35. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo.

36. Et septem diebus offeretis holocausta Domino: dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cætus atque colle-

ctus:

Deut. 16.
9.

Supr. 19.
9.

Num. 29. 1.

SABB. 4.
TEMP.
SEPT.
Supr. 16.
29.
Num. 29. 7.

Joan. 7. 37.

Anno
ab exitu
mensis
elicitur
die 15.

Atque: omne opus servile non facietis in eo.

37. Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei:

38. exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

ISAIAH. 4.
TEMP.
NEPT.

39. † A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus, die primo & die octavo erit sabbatum, idest requies.

40. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ra-

mos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Dño Deo vestro.

41. Celebrabitisque solemnitatem ejus septem diebus per annum: legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42. & habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis, qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis:

43. ut discant posteri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44. Locutusque est Moyses super solemnitatibus Domini ad filios Israel.

C A P U T XXIV.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propositionis, pena blasphemorum ac talionis.

1. **E**T locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter.

3. extra velum testimonii in tabernaculo scederis. Ponetque eas Aaron à vespere usque ad manè coram Domino, cultu ritumque perpetuo in generationibus vestris.

4. Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5. Accipies quoque similitam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

6. quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7. & pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monumentum oblationis Domini.

8. Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israel scedere sempiterno:

9. eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10. Ecce * autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israel, jurgatus est in castris cum viro Israelita.

11. Cumque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen.

(Vocabatur autem mater ejus Salumith filia Dabri de tribu Dan.)

12. Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid juberet Dominus.

13. Qui locutus est ad Moysen,

14. dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

15. Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum:

16. & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

17. ¶ Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.

18. Qui percusserit animal, reddet vicarium, idest, animam pro anima.

19. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

20. ¶ fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet: qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

21. Qui percusserit jumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

22. Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel sicut præceperat Dñs Mo-

Exod. 21.
12.

Exod. 21.
24.
Deut. 19.
21.
Levit. 24.
17.

Anno 2.
an exitu
mensis 2.
eiusdem
die 15.

CAPUT XXV.

Septimi & quinquagesimi anni lex: non sumenda à fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus redimendi.

Eodem
mense 2.
& anno
2514.

|| Exod. 23.
10.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens:
2. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizes sabbatum Domino.
3. || Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus.
4. septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis.
5. Quæ sponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est.
6. sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancilla & mercenario tuo, & advenæ, qui peregrinantur apud te:
7. jumentis tuis, & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbunt cibum.
8. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem:
9. & clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra.
10. Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam:
11. quia jubilæus est & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiarum non colligetis,
12. ob sanctificationem jubilæi, sed statim oblata comedetis.
13. Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas.
14. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo,
15. & juxta supputationem frugum vendet tibi.
16. Quanto plures anni remanserint post jubilæum, tantò crescet & pretium: & tantò minus temporis numeraveris, tantò minoris & emptio cõstabit: tempus enim frugum vendet tibi.
17. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.
18. Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,
19. & gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.
20. Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?
21. Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:
22. seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.
23. Terra quoque non vendetur in per-

petuum: quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis.

24. Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26. Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27. computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

28. Quod si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubilæum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad possessorem pristinum.

29. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30. Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posterius ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubilæo.

31. Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur: si autem redempta non fuerit, in jubilæo revertetur ad dominum.

32. Aedes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33. si redemptæ non fuerint, in jubilæo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel.

34. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35. Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36. ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.

39. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,

40. sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubilæum operabitur apud te.

41. & postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42. Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti: non veneant conditione servorum:

43. ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44. Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45. Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46. & hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum: fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.

47. Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus

vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus: 48. post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum, 49. & patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se.

50. supputatis dumtaxat annis à tempore venditionis suæ usque ad annum jubileum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubileum, secundum hos reddet & pretium.

52. Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum.

53. quibus ante servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54. Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubileo egredietur cum liberis suis.

55. Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de Terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta servan-
tibus bona promittuntur,
non servan-
tibus vero plurima mala.

1. **E**GO Dominus Deus vester: Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec in signem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester.

2. Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

3. Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis.

4. & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

6. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7. Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8. Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9. Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10. Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abiciet vos anima mea.

12. Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus.

13. Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de Terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

15. si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis ut non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

16. ego quoque hæc faciam vobis: Visi-

tabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subiciemini his qui oderunt vos: fugietis, nemine persequente.

18. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra.

19. & conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis celum desuper sicut ferum, & terram æneam.

20. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbunt.

21. Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22. Immittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24. ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra.

25. Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium,

26. postquam confregero baculum panis vestri: itaut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28. & ego incedam adversus vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra.

29. itaut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum.

30. Destruam excelsa vestra, & simulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea,

31. in tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum.

32. Disperdamque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint.

33. Vos autem dispergam in Gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestræ dirutæ.

34. Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis

35. in terra hostili, sabbatizabit, & requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea.

36. Et qui de vobis remanserint, dabo payorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent, nullo persequente.

37. & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere:

Endem
mensis &
anno.
Exod. 30.
Deut. 5.8.
Psalm. 96.7.

Deut. 28.
1.
Sabb. 4.
TEM P.
PENT.
EPIST. 4.

1. Cor. 6.
10.

Deut. 28.
15.
Thren. 2.
16.
Isaias. 2.2

38. peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet.

39. Quod si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur:

40. donec confiteantur iniquitates suas, & majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42. Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, & Isaac, & Abraham. Terra quoque memor ero:

43. quæ cum relicta fuerit ab eis, complacabit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eò quod abjecerint iudicia mea, & leges meas despexerint.

44. Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic desepi ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum,

45. & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Ægypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum. Ego Dominus. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se, & filios Israel in monte Sinai per manum Moyfi.

C A P U T XXVII.

Variorum generum vota; & illorum de decimarum perfolutio.

Eodem
menſe 2.
& anno
M. 2514.
ab exitu 2

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & ſpoſonderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium.

3. Si fuerit maſculus à vigefimo anno uſque ad ſexageſimum annum, dabit quinquaginta ſiclos argenti ad menſuram Sanctuarii.

4. ſi mulier, triginta.

5. A quinto autem anno uſque ad vigefimum, maſculus dabit viginti ſiclos, femina decem.

6. Ab uno menſe uſque ad annum quintum, pro maſculo dabuntur quinque ſicli: pro femina, tres.

7. Sexagenarius & ultra maſculus dabit quindecim ſiclos: femina decem.

8. Si pauper fuerit, & æſtimationem reddere non valebit, ſtabit coram ſacerdote: & quantum ille æſtimaverit, & viderit eum poſſe reddere, tantum dabit.

9. Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis voverit, ſanctum erit,

10. & mutari non poterit, ideſt, nec melius malo, nec pejus bono. Quod ſi mutaverit: & ipſum quod mutatum eſt, & illud pro quo mutatum eſt, conſecratum erit Domino.

11. Animal immundum, quod immolari Domino non poteſt, ſi quis voverit, adducetur ante ſacerdotem,

12. Qui iudicans utrum bonum an malum ſit, ſtatuet pretium.

13. Quod ſi dare voluerit is qui offert, addet ſupra æſtimationem quintam partem.

14. Homo ſi voverit domum ſuam, & ſanctificaverit Domino, conſiderabit eam ſacerdos, utrum bona an mala ſit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit conſtitutum, venundabitur:

15. ſi autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æſtimationis ſuprà, & habebit domum.

16. Quod ſi agrum poſſeſſionis ſuæ voverit, & conſecraverit Domino: juxta menſuram ſementis æſtimabitur pretium. Si triginta modiis hordei ſeritur terra, quinquaginta ſiclis venundetur argenti.

17. Si ſtatim ab anno incipientis jubilæi voverit agrum, quanto valere poteſt, tanto æſtimabitur.

18. Si autem poſt aliquantum temporis: ſupputabit ſacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui ſunt, numerum uſque ad jubilæum, & detrahetur ex pretio.

19. Quod ſi voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æſtimatæ pecuniæ, & poſſidebit eum.

20. Si autem noluerit redimere, ſed alteri cuilibet fuerit venundatus, uſura eum qui voverat redimere non poterit:

21. quia cum jubilæi venerit dies, ſanctificatus erit Domino, & poſſeſſio conſecrata ad jus pertinet ſacerdotum.

22. Si ager emptus eſt, & non de poſſeſſione majorum ſanctificatus fuerit Domino,

23. ſupputabit ſacerdos juxta annorum numerum uſque ad jubilæum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino:

24. In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in ſorte poſſeſſionis ſuæ.

25. Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarii ponderabitur. || Siclus viginti obolos habet.

26. Primogenita quæ ad Dominum pertinent, nemo ſanctificare poterit & vovere: ſive bos, ſive ovis fuerit, Domini ſunt.

27. Quod ſi immundum eſt animal, redimet qui obtulit, juxta æſtimationem ſuam, & addet quintam partem pretii: Si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque à te fuerit æſtimatum.

28. || Omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino.

29. Et omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.

30. Omnes decimæ terræ, ſive de frugibus, ſive de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur.

31. Si quis autem voluerit redimere decimas ſuas, addet quintam partem earum.

32. Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimæ venerit, ſanctificabitur Domino.

33. Non eligeretur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit: & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur.

34. Hæc ſunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moyſi ad filios Israel, in monte Sinai.

|| Exod. 30.
11.
Num. 3. 47.
Exod. 25.
12.

|| Juſ. 6. 47.
23.

LIBER NUMERORUM.

HEBRAICE VAJEDABBER.

QUARTUM hunc Moysi librum Græci ΑΡΙΘΜΟΥΣ, Latini NUMEROS inscripserunt; quod in ipsa fronte Moyses & Aaron insant numerum populi tributum. Hebraei verò, ut superioribus libris, ita hunc quoque nomen imposuerunt à prima voce VAJEDABBER, idest, Et locutus est. Continet autem res gestas & leges promulgatas à secundo mense anni secundi post exitum ex Aegypto, usque ad initium mensis undecimi anni quadagesimi; idest historiam annorum fere triginta novem. Quod tamen sic est accipiendum, ut cum posteriore semestri, 19. priora ejus capita absolvantur. Reliqua fere ad annum vite Moysi postremum referenda sint; si excipias 17. stationum seriem capite 33. expressam.

CAPUT PRIMUM.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum instituuntur.

I. **L**OCUTUSQUE est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo foederis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis * eorum ex Aegypto: dicens:

2. || Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini

3. à vigesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israel, & numerabitis eos per turmas suas tu & Aaron.

4. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

5. quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisur filius Sedeur.

6. De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7. De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8. De Issachar, Nathanael filius Suar.

9. De Zabulon, Eliab filius Helon.

10. Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gammaliel filius Phadafur.

11. de Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

12. de Dan, Ahiezer filius Ammisaddai.

13. de Aser, Phiegil filius Ochran.

14. de Gad, Eliasaph filius Duel.

15. de Nephtali, Ahira filius Enan.

16. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israel:

17. quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine:

18. & congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina singulorum, à vigesimo anno & supra,

19. sicut praeceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinai.

20. De Ruben primogenito Israelis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

21. quadraginta sex millia quingenti.

22. De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum:

23. quinquaginta novem millia trecenti.

24. De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent,

25. quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

26. De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum suarum: per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

27. recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28. De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui ad bella procederent,

29. recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30. De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

31. quinquaginta septem millia quadringenti.

32. De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

33. quadraginta millia quingenti.

34. Porro filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

35. triginta duo millia ducenti.

36. De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

37. triginta quinque millia quadringenti.

38. De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

39. sexaginta duo millia septingenti.

40. De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

41. quadraginta millia & mille quingenti.

42. De filiis Nephtali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

43. quinquaginta tria millia quadringenti.

44. Hi sunt, quos numeraverunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.

45. Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos & familias suas à vigesimo anno & suprà, qui poterant ad bella procedere,

46. sexcenta tria millia * virorum quingenti quinquaginta.

47. Levitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

48. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

49. Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel:

50. sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus, & quidquid ad caeremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur,

51. Cum proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cum castrametan-

dum, erigent: quisquis externorum accesserit, occidetur.

52. Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum.

53. Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54. Fecerunt ergo filii Israel juxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

C A P U T II.

Quæ tribus ad quamvis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2. Singuli per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi fœderis.

3. Ad Orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab:

4. & omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.

5. Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6. Et omnis numerus pugnantium ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7. In tribu Zabulon princeps fuit Elhab filius Helon.

8. Omnis de stirpe ejus exercitus pugnantium, quinquaginta septem millia quadringenti.

9. Universi qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.

10. In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur:

11. & cunctus exercitus pugnantium ejus qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12. Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surifaddai.

13. Et cunctus exercitus pugnantium ejus qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14. In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Ducl.

15. Et cunctus exercitus pugnantium ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16. Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscuntur.

17. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscuntur.

18. Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19. Cunctus exercitus pugnantium ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quo-

Ann. M.
2514.
Ant. Cl.
1450.

* Eodem numero inventi sunt suprà in captionem ad erectionem Tabernaculi.
|| Exod. 38. 25.

|| Exod. 38. 25.

|| Lev. 1. 5. 1. Par. 25.

rum princeps fuit Gamaliel filius Phadaſſur.

21. Cunctusque exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22. In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24. Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiſcentur.

25. Ad Aquilonis partem caſtrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammiſaddai.

26. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, ſexaginta duo millia ſeptingenti.

27. Juxta eum fixere tentoria de tribu Aſer: quorum princeps fuit Phiegil filius Ochran.

28. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29. De tribu filiorum Nephtali princeps fuit Abira filius Enan.

30. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31. Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta ſeptem millia ſexcenti: & novissimi proficiſcentur.

32. Hic numerus filiorum Iſrael, per domos cognationum ſuarum & turmas diviſi exercitus, ſexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33. Levitæ autem non ſunt numerati inter filios Iſrael: ſic enim præceperat Dominus Moyſi.

34. Feceruntque filii Iſrael juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Caſtrametati ſunt per turmas ſuas, & profeſti per familias ac domos patrum ſuorum.

C A P U T I I I.

Levitæ in tabernaculi miniſterium aſſumpti numerantur cum ſuis principibus ac miniſtris, & loco primogenitorum Iſrael ſuſcipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia prætio redimuntur.

1. **H**Æ ſunt generationes Aaron & Moyſi, in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen in monte Sinai.

2. ¶ Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

3. Hæc nomina filiorum Aaron ſacerdotum qui uncti ſunt, & quorum repleta & conſecrata manus ut ſacerdotio ſungerentur.

4. ¶ Mortui ſunt enim Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conſpectu Domini in deſerto Sinai, abſque liberis: ſunctique ſunt ſacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre ſuo.

5. Locutusque eſt Dñs ad Moyſen, dicens:

6. Applica tribum Levi, & ſac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis ut miniſtrent ei, & excubent,

7. & obſervent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonii,

8. & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſervientes in miniſterio ejus.

9. Dabisque dono Levitas

10. Aaron & filiis ejus, quibus traditi ſunt a filiis Iſrael. Aaron autem & filios ejus conſtitues ſuper cultum ſacerdotii. Externus, qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur.

11. Locutusque eſt Dñs ad Moyſen, dicens:

12. Ego tuli Levitas a filiis Iſrael pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Iſrael, eruntque Levitæ mei.

13. ¶ Meum eſt enim omne primogenitum: ex quo percuiſi primogenitos in Terra Ægypti: ſanctificavi mihi quidquid primum naſcitur in Iſrael ab homine uſque ad pecus, mei ſunt. Ego Dominus.

14. Locutusque eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai, dicens:

15. Numera filios Levi per domos patrum ſuorum & familias, omnem maſculum ab uno menſe & ſuprà.

16. Numeravit Moyſes, ut præceperat Dñs,

17. ¶ & inventi ſunt filii Levi per nomina ſua, Gerſon & Caath & Merari.

18. Filii Gerſon: Lebni & Semei.

19. Filii Caath: Amram & Jeſaar, Hebron & Oziel.

20. Filii Merari: Moholi & Muſi.

21. De Gerſon fuere familiæ duæ, Leb- nitica, & Semeitica:

22. quarum numeratus eſt populus ſexus maſculini ab uno menſe & ſuprà, ſeptem millia quingenti.

23. Hi poſt tabernaculum metabuntur ad Occidentem,

24. ſub principe Eliaſaph filio Lael.

25. Et habebunt excubias in tabernaculo ſœderis,

26. ipſum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur antes fores te- cti ſœderis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii ta- bernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utenſilia ejus.

27. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jeſaaritas & Hebronitas & Ozeelitas. Hæ ſunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina ſua:

28. omnes generis maſculini ab uno menſe & ſuprà, octo millia ſexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29. & caſtrametabuntur ad meridianam plagam.

30. Princepsque eorum erit Eliſaphan filius Oziel:

31. & cuſtodient arcam, menſamque & candelabrum, altaria & vaſa Sanctuarii, in quibus miniſtratur, & velum, cunctamque hujusmodi ſupelleſtilem.

32. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron ſacerdotis, erit ſuper excubitores cuſtodie Sanctuarii.

33. At verò de Merari erunt populi Moholita & Muſita recensiti per nomina ſua:

34. omnes generis maſculini ab uno menſe & ſuprà, ſex millia ducenti.

35. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga ſeptentrionali caſtrametabuntur.

36. Erunt ſub cuſtodia eorum tabule tabernaculi, & veſtes, & columnæ ac baſes earum, & omnia quæ ad cultum hujusmodi pertinent:

* Ann. M.
2514.
Ant. Chr.
1490.

Exod. 20.
13.
Lev. 27. 35
Infr. 18. 15
Engel. 45.
12.

Ann. M.
2514. ab
exitu 2.
mensis 2.

37. columnæque atrii per circuitum cum balibus suis, & paxilli cum funibus.

38. Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, idest, ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel: quisquis alienus accesserit, morietur.

39. Omnes Levitæ, quos numeraverunt * Moyses & Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense uno & suprâ, fuerunt viginti duo millia.

40. Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense & suprâ, & habebis summam eorû.

41. Tolleque Levitæ mihi pro omni primogenito filiorum Israel, Ego sum Dominus: & pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42. Recensuit Moyses, sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel:

43. & fuerunt masculi per nomina sua, à mense uno & suprâ, viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

45. Tolle Levitæ pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei: ego sum Dominus.

46. In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

47. accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii. // Siclus habet viginti obolos.

48. Dabisque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui suprâ sunt.

49. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Levitis.

50. pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexaginta quinque siclorum juxta pondus Sanctuarii,

51. & dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

C A P U T I V.

Ritus & officia Levitarum juxta cuiusque familiam distribuuntur.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2. Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias suas,

3. à trigésimo anno & suprâ, usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis.

4. Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorum.

5. Ingrediuntur Aaron & filii ejus, quando movenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

6. & operient rursum velamine janthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vestes.

7. Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad

liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8. extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento janthinarum pellium, & inducent vestes.

9. Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emunctoriis & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10. & super omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vestes.

11. Nec non & altare aureum involvent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vestes.

12. Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vestes.

13. Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento,

14. ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, idest, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine janthinarum pellium, & inducent vestes.

15. Cumque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt // filii

Caath ut portent involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16. super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium, quod semper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum, quæ in Sanctuario sunt.

17. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

18. Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19. Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, & dividunt quid portare quis debeat.

20. Alii nulla curiositate videant quæ sunt in Sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

22. Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias & cognationes suas,

23. à triginta annis & suprâ, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo fœderis,

24. Hoc est officium familiæ Gersonitarum,

25. ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen janthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26. cortinas atrii, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vasa ministerii,

27. jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28. Hic est cultus familiæ Gersonitarum

in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

29. Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensetis,

30. à triginta annis & supra, usque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui, & cultum fœderis testimonii.

31. Hæc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vinctes ejus, columnas ac bases earum,

32. columnas quoque atrii per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

33. Hoc est officium familie Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34. Recensuerunt igitur Moyse & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,

35. à triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:

36. & inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37. Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyse & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moyfi.

38. Numerati sunt & filii Gerson per cognationes & domos patrum suorum,

39. à triginta annis & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes, qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo fœderis:

40. & inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41. Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyse & Aaron juxta verbum Domini.

42. Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum,

43. à triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44. & inventi sunt tria millia ducenti.

45. Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyse & Aaron juxta imperium Domini per manum Moyfi.

46. Omnes qui recensiti sunt de Levitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyse, & Aaron, & principes Israel, per cognationes & domos patrum suorum,

47. à triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientibus ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48. fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49. Juxta Verbum Domini recensuit eos Moyse, unumquemque juxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

C A P U T V.

Qui immundi extra castra arandi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus, & lege zelotypie.

Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens:

2. Præcipe filiis Israel, ut ejiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo:

3. tam masculum quam feminam ejicite de castris, ne contaminent ea cum habitaverint vobiscum,

4. Feceruntque ita filii Israel, & ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moyfi.

5. Locutusque est Dñs ad Moysem, dicens:

6. Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7. confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quantamque partem desuper ei, in quem peccaverint.

8. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9. Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10. & quidquid in Sanctuarii offertur à singulis, si traditur manibus sacerdotis, ipse erit.

11. Locutusque est Dñs ad Moysem, dicens:

12. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque continens

13. dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14. si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur,

15. adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sari farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponent thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

17. Assumetque aquam sanctam in vase fictili, & paxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congescit.

19. Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congesi.

20. Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubisti cum altero viro:

21. his maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.

23. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congescit,

24. & dabit ei bibere. Quas cum exhausserit.
25. tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponentque illud super altare: ita dumtaxat ut prius.
26. pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.
27. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.
28. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.
29. Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier à viro suo, & si polluta fuerit,
30. maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt:
31. maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio; quibusque verbis sacerdotes populo benedicerent.

Eodem
ann. 2514.
ab exitu,
2. mense 2.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2. Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, siue mulier, cum fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Dño consecrare:
3. à vino, & omni quod inebriare potest abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes siccasque non comedent
4. cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab uva passâ usque ad acinum non comedent.
5. Omni tempore separationis suæ || novacula non transibit per caput ejus, usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis ejus.
6. Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingreditur,
7. nec super patris quidem & matris & fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput ejus est.
8. Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.
9. Sin autem mortuus fuerit subito quispian coram eo, polluetur caput consecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis suæ, & rursus septima.
10. In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ: sacerdoti in introitu fœderis testimonii,
11. facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput ejus in die illo.
12. & consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio ejus.
13. Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur: ad-

|| Judith.
23. 3.

ducet eum ad ostium tabernaculi fœderis,
14. & offeret oblationem ejus Dño, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculum immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam,
15. canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sunt oleo, & lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:
16. quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.
17. Arietem verò immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.
18. || Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.
19. Et armum coctum arietis, totamque absque fermento unam de canistro, & lagannum azymum unum, & tradet in manus Nazaræi, postquam rasum fuerit caput ejus.
20. Susceptaque rursus ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari jussum est, & femur. Post hæc potest bibere Nazaræus vinum.

|| Alf. 21.
24.

21. Ista est lex Nazaræi, cum voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ invenerit manus ejus: juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.
22. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
23. Loquere Aaron & filiis ejus: Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis:
24. || Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. || Eccl. 30.
25. Ostendat Dominus faciem suam tibi, 19.
& misereatur tui.
26. Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.
27. Invocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de Propitiatorio.

1. **F**Actum est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud: unxitque & sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa ejus.
2. Obtulerunt * principes Israel & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, præfectique eorum qui numerati fuerant,
3. munera coram Domino, sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, & unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.
4. Ait autem Dominus ad Moysen:
5. Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui.
6. Itaque cum suscepisset Moyses plaustra & boves, tradidit eos Levitis.
7. Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium.
8. Quatuor alia plaustra & octo boves dedit filius Merari, secundum officia & cultum

|| Exod. 40
16.

* Eodem
mense &
ann. 2514.

suum,

suum, sub manu Ichamar filii Aaron sacerdotis.

9. Filiis autem Caath non dedit plaustra & boves: quia in Sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris.

10. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.

11. Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

12. Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda.

13. fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondus centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos iuxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

14. mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso:

15. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

16. hircumque pro peccato:

17. & in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.

18. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar,

19. acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, iuxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

20. mortariolum aureum habens decem siclos, plenum incenso:

21. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

22. hircumque pro peccato:

23. & in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanael filii Sur.

24. Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,

25. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

26. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

27. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

28. hircumque pro peccato:

29. & in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Eliab filii Helon.

30. Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur,

31. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

32. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

33. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

34. hircumque pro peccato:

35. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisur filii Sedeur.

36. Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surisaddai,

37. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

38. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

39. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

40. hircumque pro peccato:

41. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.

42. Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel,

43. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

44. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

45. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

46. hircumque pro peccato:

47. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliasaph filii Duel.

48. Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,

49. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

50. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

51. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

52. hircumque pro peccato:

53. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiud.

54. Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadassur,

55. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56. mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

57. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

58. hircumque pro peccato:

59. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.

60. Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

61. obtulit acetabulum argenteum appendens

dens

dens centum triginta ficos, phiala argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

62. & mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

63. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

64. hircumque pro peccato:

65. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66. Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammisaddai,

67. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

68. mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

69. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

70. hircumque pro peccato:

71. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammisaddai.

72. Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel filium Ochran,

73. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

74. mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

75. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

76. hircumque pro peccato:

77. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.

78. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Abira filius Enan,

79. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium:

80. mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso:

81. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

82. hircumque pro peccato:

83. & in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abira filii Enan.

84. Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à principibus Israel, in die qua consecratum est: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:

85. itaut centum triginta ficos argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta ficos haberet una phiala: idest, in communem vasorum omnium ex argento fici duomillia quadringenti, pondere Sanctuarii.

86. Mortariola aurea duodecim plena in-

censo denos ficos appendentia pondere Sanctuarii: idest, simul auri fici centum viginti:

87. boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum: hirci duodecim pro peccato.

88. In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.

89. Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

C A P U T V I I I.

Candelabri & lucernarum situs ac forma: etasque & consecratio Levitarum.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, * dicens:

2. Loquere Aaron, & dices ad eum: Cum posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream & regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt:

3. Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moysi.

4. Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta quæ ex utroque calamorum latere nascebantur: juxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.

5. Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens:

6. Tolle Levitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos

7. juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, & mundati fuerint,

8. tollent bovem de armentis, & libamentum ejus similitam oleo conspersam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9. & applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israel.

10. Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos:

11. & offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel, ut serviant in ministerio ejus.

12. Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13. Statuesque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino,

14. ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.

15. & postea ingredientur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israel.

* Anno M.
2514.
ab exitu:
2. mensis 2.
Ant. Chr.
1492.

* m.
quide
anni
exitu
7. m.
ann.
2514.
Chr.
1492.

Exod. 11.
1.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.

16. ¶ Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos.

17. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Ægypti, sanctificavi eos mihi.

18. & tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel:

19. tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20. Feceruntque Moyſes & Aaron & omnis multitudo filiorum Israel super Levitis quæ præceperat Dominus Moyſi:

21. purificati sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,

22. ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moyſi de Levitis, ita factum est.

23. Locutusque est Dñs ad Moyſen, dicens:

24. Hæc est lex Levitarum: A viginti quinque annis & supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis.

25. Cùmque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt:

26. eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitas in custodiis suis.

C A P U T I X.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

1. **L**ocutus est Dominus ad Moyſen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de Terra Ægypti, mense primo *, dicens:

2. ¶ Faciant filii Israel Phase in tempore suo, 3. quartadecima die mensis hujus ad vespæram, juxta omnes caremonias & justificationes ejus.

4. Præcepitque Moyſes filiis Israel ut facerent Phase,

5. Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vespæram, in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moyſi, fecerunt filii Israel.

6. Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moyſen & Aaron,

7. dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8. Quibus respondit Moyſes: State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9. Locutusque est Dñs ad Moyſen, dicens:

10. Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino,

11. in mense secundo, quartadecima die mensis ad vespæram: cum azymis & lactu-
cis agrestibus comedent illud:

12. non relinquent ex eo quippiam usque manè, & os ejus non confringent, omnem ritum Phase observabunt.

13. Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14. Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta caremonias & justificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quam indigenæ.

15. ¶ Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque manè.

16. Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17. Cùmque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: & in loco ubi stetit nubes, ibi castrametabantur.

18. Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum:

¶ Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

19. & si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur.

20. quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21. Si fuisset nubes à vespere usque manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.

22. Si verò biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur, statim autem ut recessisset, movebant castra.

23. Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moyſi.

C A P U T X.

Usus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyſes cognatum Hobab ut cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyſes cùm elevaretur vel deponeretur arca.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moyſen, * dicens:

2. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3. Cùmque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis.

4. Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel.

5. Si autem polioxior atque concisus clangor increpuerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6. In secundo autem sonitu & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem, & juxta hunc modum reliqui fa-

cient,

Exod. 11.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.

Exod. 40.
16.
Sup. 7. 1.

1. Cor. 10.
4.

* mense
quidem 1.
anti 2. ab
exitu: Sed
7. mense
ann. M.
2514. Ant.
Chr. 1490.
Exod. 12.
3.

* Anno 2.
mense 2.
ab exitu
Mundi
2514.

cient, ululantibus tubis in profectionem.
7. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concise ululabunt.

8. Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos, clangentis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10. Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri: Ego Dominus Deus vester.

11. Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo foederis:

12. profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, * & recubuit nubes in solitudine Pharan.

13. Moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moyfi.

14. Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

15. In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16. In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17. Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18. Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Helifur filius Seduc.

19. In tribu autem filiorum Simeon princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20. Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21. Profectique sunt & Caathice portantes Sanctuarium. Tandiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22. Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadaffur.

24. & in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phiegil filius Ochran.

27. Et in tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

28. Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur.

29. Dixitque Moyse Hobab * filio Raguel Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut beneficiamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli.

30. Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum.

31. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.

32. Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33. Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque foederis Domini præcedebat eos, per dies tres: & providens castrorum locum.

34. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent.

35. Cumque elevaretur arca, dicebat Moyse: Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.

36. Cum autem deponeretur, agebat: Reverte Domine ad multitudinem exercitus Israel.

CAPUT XI.

Murmuris pœna plexi: Judæi coturnicum carnes impetrant, turbatoque Moyfi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores paritur: qui omnes prophetant; puniturque populus propter carniū concupiscentiam.

1. Interea * ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

2. Cumque clamasset populus ad Moysem, oravit Moyse ad Dominum, & absorptus est ignis.

3. Vocavitque nomen loci illius, Incensio eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.

4. Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravat desiderio, sedens & flens, junctis sibi pariter filiis Israel, & ait: Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

5. Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cumdumeres, & pepones, porrique, & capæ, & allia.

6. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7. Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii.

8. Circuibatque populus, & colligens illud, frangebatur mola, sive terebatur in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

9. Cumque descenderet nocte super castra, descendebat pariter & Man.

10. Audivit ergo Moyse flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed & Moyse intoleranda res visa est.

11. Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum tuum? quare non inventio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me?

12. Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & deser in terram, pro qua jurasti patribus eorum?

13. Unde mihi carnes ut dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15. Sin aliter tibi videretur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16. Et dixit Dominus ad Moysem: Congre-

* ubi per integrum annum habuerant. *Idem Exod. 19. 1. Sup. 1. 7.*

* Alii hunc Hobab volunt fuisse Jethro, quem alii putant fuisse Raguel. Sed Hebraeus Samaritanus, Chaldaicus & Septuaginta, habent hic Hobab filium Raguel.

de Jethro Exo. 18. & alioquin eadem utrobique videtur referri historia, quæ deo hic fufius exprimitur quod ibi uno tantum verbo eam perstrinxerat. *Idem Exod. 18. 27. T quibus pervenerunt ad desertum Pharan, ubi dies 23. confederant. Idem Psal. 67. 2.*

* Eodem ann. 25. 14. *Idem Num. 13. 16. Psal. 77. 19. 1. Cor. 10. 10. Psal. 77. 21.*

1. Cor. 10. 3.

Exod. 16. 14. *Idem Psal. 77. 24. Sap. 16. 30. Joan. 6. 31.*

ga mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi scederis, faciesque ibi stare tecum,

17. ut descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.

18. Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes: ego enim audiui vos dicere: Quis dabit nobis escas carniū? bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19. non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem,

20. sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eò quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, & flevitis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto?

21. Et ait Moyses: Sexcenta millia pedum hujus populi sunt, & tu dicis: Dabo eis esum carniū mense integro?

22. Numquid ovium & boum multitudo cadetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?

23. Cui respondit Dominus: Numquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur.

24. Venit igitur Moyses, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum.

25. Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moysse, & dans septuaginta viros. Cumque requievisset in eis spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt.

26. Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit spiritus: nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum.

27. Cumque prophetarent in castris, occurrit puer, & nuntiavit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.

28. Statim Josue filius Nun, minister Moysi, & electus e pluribus, ait: Domine mi Moyses prohibe eos.

29. At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?

30. Reversusque est Moyses, & majores natu Israel in castra.

31. Ventus autem egrediens à Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram.

32. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: & siccaverunt eas per gyrum castrorum.

33. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujusmodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.

34. Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt popu-

lum qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haferoth, & manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murrunt, apud quos Deus Moysen laudat a familiaritate erga Dominum. Maria lepra percussa, & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur.

1. Locutæque est Maria & Aaron contra Moysen propter uxorem ejus Æthiopiā,

2. & dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus,

3. (erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra)

4. statim locutus est ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum scederis. Cumque fuissent egressi,

5. descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cum isent,

6. dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

7. At non talis servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est:

8. ore enim ad os loquor ei: & palam & non per æigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahare servo meo Moysi?

9. Iratusque contra eos, abiit:

10. & nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra,

11. ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stultè commissimus,

12. ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ: ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra.

13. Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam.

14. Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea revocabitur.

15. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

CAPUT XIII.

Missi exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum referunt, qui tamen universi, præter Caleb & Josue, murrur in populo concitant.

1. Profectusque est populus de Haferoth, fixis tentoriis in deserto Pharan.

2. Ibi locutus est Dñs ad Moysen, dicens: Mitte viros, qui considerent Terram

Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4. Fecit Moyses quod Dominus impera-

* Bode ann. 2514. + Zipporam vide licet, Madianitidem, ex Æthiopia orientali, sive Arabia, abeductam.

|| Hebr. 3. 2. || Exod. 33. 11.

|| Dent 24. 9.

* Eodem ann. 2514. ab exitu 2. & mensc 4.

* five Ca-
desbarne:
117. 27.
117. 32. 6.
Deut. 1. 22.
9. 23.
117. 14. 7.

* five
Jesum.
117. 7.
117. 45.
Hebr. 4. 8.

* Menſ.
5. anni 2.
ab exitu.

|| Jos. 15.
14.

|| Deut. 1.
24.

Deut. 1.
24.
Menſe
6. anni 2.
ab exitu
circu ſi-
nem.

verat, de deſerto Pharan * mittens principes viros, quorum iſta ſunt nomina.

5. De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6. De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7. De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8. De tribu Iſſaſchar, Igal filium Joſeph.

9. De tribu Ephraim, Oſee filium Nun.

10. De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11. De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12. De tribu Joſeph, ſceptri Manaſſe, Gaddi filium Suſi.

13. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14. De tribu Aſer, Sthar filium Michael.

15. De tribu Nephtali, Nahabi filium Vapſi.

16. De tribu Gad, Guel filium Machi.

17. Hæc ſunt nomina virorum, quos miſit Moſes ad conſiderandam terram: Vocavitque Oſee filium Nun, Joſue. *

18. Miſit ergo eos Moſes ad conſiderandam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes,

19. conſiderate Terram, qualis ſit: & populum qui habitator eſt ejus, utrum ſortis ſit an infirmus, ſi pauci numero an plures:

20. ipſa terra, bona an mala: urbes quales, muratæ an abſque muris:

21. humus, pinguis an ſterilis, nemoroſa an abſque arboribus. Confortamini, & aſſerte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus quando jam præcoquæ uvæ veſci poſſunt.

22. * Cumque aſcendiſſent, exploraverunt Terram à deſerto Sin, uſque Rohob intrantibus Emath.

23. Aſcenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, ubi erant || Achiman & Siſai & Tholmai filii Enac: nam Hebron ſeptem annis ante Tanim urbem Ægypti condita eſt.

24. || Pergentesque uſque ad Torrentem botri, abſciderunt palmitem cum uva ſua, quem portaverunt in veſte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt:

25. qui appellatus eſt Neheleſcol, ideſt, Torrens botri, eò quod botrum portaveſſent inde filii Iſrael.

26. || Reverſique exploratores Terræ poſt quadraginta dies, * omni regione circuita,

27. Venerunt ad Moſen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Iſrael in deſertum Pharan, quod eſt in Cades. Locutique eis & omni multitudini oſtenderunt fructus Terræ:

28. & narraverunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam miſiſti nos, quæ reverà fluit lacte & melle, ut ex his fructibus cognoſci poteſt:

29. ſed cultores fortiffimos habet, & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30. Amalec habitat in meridie, Hethæus & Jebuſæus & Amorhæus in montanis: Chanaanæus verò moratur juxta mare & circa fluentia Jordanis.

31. Inter hæc Caleb compeſcens murmur populi, qui oriebatur contra Moſen, ait: Aſcendamus, & poſſideamus Terram quoniam poterimus obtinere eam.

32. Alii verò, qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus aſcendere, quia fortior nobis eſt.

33. Detraxeruntque Terræ, quam inſpexerant, apud filios Iſrael, dicentes: Terra, quam luſtravimus, devorat habitatores ſuos: populus, quem aſpeximus, procera ſtaturæ eſt.

34. Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.

C A P U T X I V.

Murmur populi fruſtrâ ſedare conantur Joſue & Caleb: iratum Dominum placat Moſes: omnes mortui in deſerto addicuntur præter Caleb ac Joſue; & pugnantes Iſraelitæ contra Domini voluntatem caduntur ab hoſtibus.

1. **I**gitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2. & murmurati ſunt contra Moſen & Aaron cuncti filii Iſrael, dicentes:

3. Utinam mortui eſſemus in Ægypto: & in hac vaſta ſolitudine utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram iſtam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi noſtri ducantur captivi. Nonne melius eſt reverti in Ægyptum?

4. Dixeruntque alter ad alterum: Conſtituamus

ſituamus

stituamus nobis decē, & revertamur in Ægyptū.

5. Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel.

6. || At verò Josue filius Nun, & Caleb filius Jephone, qui & ipsi lustraverant terram, sciderunt vestimenta sua,

7. & ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt: Terra, quam circuiimus, valde bona est:

8. Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantē.

9. Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum Terræ hujus, quia sicut panem ita eos possumus devorare: recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere.

10. Cumque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectū fœderis cunctis filiis Israel.

11. Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequò detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis?

12. Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiolem quàm hæc est.

13. Et ait Moyses ad Dominum: Ut audiant Ægyptiī, de quorum medio eduxisti populum istum,

14. & habitatores Terræ hujus, qui audierunt quod tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, || & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem:

15. quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, & dicant:

16. Non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat, || idcirco occidit eos in solitudine.

17. Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut jurasti, dicens:

18. || Dominus patiens & multa misericordia, || auferens iniquitatem & scelera: nullumque innoxium derelinquens, || qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.

19. Dimitte obsecro, peccatum populi hujus secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto usque ad locum istum.

20. Dixitque Dominus: Dimisi juxta verbum tuum.

21. Vivo ego: & implebitur gloria Domini universa terra.

22. Attamen omnes homines qui viderunt majestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obediunt voci meæ,

23. || non videbunt Terram pro qua juravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.

24. || Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in Terram hanc, quam circuivit: & semen ejus possidebit eam.

25. Quoniam Amalecites & Chanaanæ habitant in vallibus. Cras movete castra, & revertimini in solitudinem per viam Maris rubri.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

27. Usquequò multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audiui.

28. Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.

29. || In solitudine hac jacebunt cadavera vestra. Omnes qui numerati estis à viginti annis & suprà, & murmurastis contra me,

30. || non intrabitis Terram, super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun.

31. Parvulos autem vestros, de quibus dixistis quod præda hostibus forent, introducam: ut videant Terram, quæ vobis displicuit.

32. Vestra cadavera jacebunt in solitudine.

33. Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto,

34. juxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis Terram: || annus pro die imputabitur. || Et quadraginta * annis recipietis iniquitates vestras, & scietis ultionem meam:

35. quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ confurrexit adversum me: in solitudine hac deficiet, & morietur.

36. || Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam Terram, & qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ quod esset mala, 37. mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.

38. Josue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam Terram.

39. Locutusque est Moyses universa verba hæc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis.

40. Et ecce manē primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41. Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedit in prosperum?

42. || Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris:

43. Amalecites & Chanaanæ ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eò quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris.

45. Descenditque Amalecites & Chanaanæ, qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

C A P U T X V.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: sumbriæ & vitæ per quatuor angulos palliorum ponendæ.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

* Quæ hic habentur & 4. leq. cap. videntur referenda ad stationem Cadesbarne, ubi multo tempore con- sedisse dicuntur. || Dent. 1. 4. vel ad proximè sequentes stationes.

2. * Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis;

3. & feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel spontè offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus:

4. offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi, conspersæ oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin.

5. & vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos

6. & arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum, quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin:

7. & vinum ad libamentum tertiæ partis ejusdem mensuræ offeret in odore suavitatis Dño.

8. Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9. dabis per singulos boves similæ tres decimas conspersæ oleo, quod habeat medium mensuræ hin:

10. & vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ in oblationem suavissimi odoris Domino.

11. Sic facies

12. per singulos boves & arietes & agnos & hœdos.

13. Tam indigenæ quàm peregrini

14. eodem ritu offerent sacrificia.

15. Unum præceptum erit atque iudicium tam vobis quàm advenis terræ.

16. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

17. Loquere filiis Israel, & dices ad eos:

18. Cum veneritis in terrā, quam dabo vobis,

19. & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino

20. de cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,

21. ita & de pulmentis dabitis primitiva Dño.

22. Quod si per ignorantiam præterieritis quidquam horum, quæ locutus est Dñs ad Moysen,

23. & mandavit per eum ad vos, à die qua cepit jubere & ultrà,

24. oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, & sacrificium ejus ac liba, ut ceremoniæ postulant, hircumque pro peccato:

25. & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimittetur eis, quoniam non spontè peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo;

26. & dimittetur universæ plebi filiorum Israel, & advenis qui peregrinatur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27. Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:

28. & deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.

29. Tam indigenis quàm advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30. Anima verò, quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive pe-

regrinus, (quoniam adversus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo:

31. verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.

32. Factum est autem, cum essent filii Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33. obtulerunt eum Moysi & Aaron & universæ multitudini.

34. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35. Dixitque Dominus ad Moysen: Mortemoriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.

37. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38. Loquere filiis Israel, & dices ad eos: ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:

39. quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes,

40. sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.

41. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Egypti, ut essem Deus vester.

CAPUT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem movent, hosque vivos terra absorbet, & ignis interficit 250. viros offerentes incensum, & alios 14700 murmurantes consumpsit incendium.

1. **E**cce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Phleth de filiis Ruben,

2. surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.

3. || Cumque stetissent adversum Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur elevamini super populum Domini?

4. Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem;

5. locutusque ad Core & ad omnem multitudinem: Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.

6. Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:

7. & hausto cras igne, ponite desuper thymiana coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multū erigimini filii Levi.

8. Dixitque rursum ad Core: Audite filii Levi:

9. Num parum vobis est, quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, & junxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10. Idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicaretis,

11. & omnis globus tuus stet contra Dñm: quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12. Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13. Numquid parū est tibi quod eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14. Reverā induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum: an & oculos nostros vis eruere? non venimus.

15. Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quod ne afellum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflexerim quempiam eorum.

16. Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.

17. Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18. Quod cum fecissent, stantibus Moysse & Aaron.

19. & coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20. Locutusque Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

21. Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam.

22. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua defaviet?

23. Et ait Dominus ad Moysen.

24. Præcipe universo populo ut separetur à tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.

25. Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israel,

26. dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvami-
ni in peccatis eorum.

27. Cumque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28. Et ait Moyses: In hoc scietis, quod Do-

minus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

29. Si consueta hominum morte interierint, & visitaverit eos plaga, qua & ceteri visitari solent, non misit me Dominus:

30. sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.

31. || Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum:

32. & aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis, & universa substantia eorum.

33. Descenderuntque viri in infernum operi humo, & perierunt de medio multitudinis,

34. At verò omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne fortè & nos terra deglutiat.

35. Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

37. Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38. in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eò quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint, ut cernant ea pro signo & monimento filii Israel.

39. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40. ut haberent postea filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Dñi.

42. Cumque oriretur seditio, & tumultus incretceret,

43. Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, postquam ingressi sunt,

|| Deut. 11.
5.
|| 1. 107.
17. & 18.

operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44. Dixitque Dominus ad Moysen:

45. Recedite de medio hujus multitudinis, etiā nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra,

46. dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens citò ad populum

ut roges pro eis: || jam enim egressa est ira à Domino, & plaga desavit.

47. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiamam:

48. & stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49. Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.

50. Reverfusque est Aaron ad Moysen ad ostiū tabernaculi foederis postquā quievit interitus.

CAPUT XVII.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, servataque est in tabernaculo testimonii.

1. **E**T locutus est Dñs ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscujusque nomen supercribes virgæ suæ.

3. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas seorsum familias continebit:

4. poneque eas in tabernaculo foederis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5. Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6. Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7. Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

8. sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque & receperunt singuli virgas suas.

10. Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculū testimonii, || ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.

11. Fecitque Moyses sicut præceperat Dñs.

12. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.

13. Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur: Num usque ad interuersionem cunctis delendi sumus?

CAPUT XVIII.

De onere sacerdotum & excubiis Levitarum; primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Levitis assignantur, qui earum decimam rursus dabant Aaron.

1. **D**ixitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui

tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2. Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3. Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4. Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus caeremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5. Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6. Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.

7. Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes ministrabuntur. Si quis exterius accesserit, occidetur.

8. Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filiis Israel tradidi tibi, & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9. Hæc ergo accipies de his, quæ sanctificantur & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10. In Sanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11. Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13. Univerfa frugum initia, quas gignit humus, & Dño deportantur, cedent in usum tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis:

14. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15. Quidquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerant Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias,

16. cujus redemptio erit post unum mensem, siccis argenti quinque, pondere Sanctuarii. || Siclus viginti obolos habet.

17. Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantum eorum fundes super altare, & adipem adolebis in suavissimum odorem Domino.

18. Carnes verò in usum tuum cedant, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua crure.

19. Omnes primitias Sanctuarii, quos efferrunt filii Israel Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis

est.

|| Exod. 30.
13.
Lev. 27. 25.
Sup. 3. 57.
Exod. 45.
12.

est sempiternum coram Dño, tibi ac filiis tuis.
20. Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel.

21. Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis:

22. ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum.

23. solis filiis Levi mihi in tabernaculo servantibus, & portantibus peccata populi: legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. || Nihil aliud possidebunt,

24. decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.

25. Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

26. Præcipe Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, idest, decimam partem decimarum,

27. ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quam de torcularibus:

28. & in universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.

29. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt.

30. Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias:

31. & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32. Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pingua reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ex cinere vacce ruse fiebat aqua expiationis, qua varie immunditiæ abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2. Ita est religio victimæ quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum:

3. tradetisque eam Eleazaro sacerdoti: || qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium:

4. & tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5. comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quam sanguine & fimo flammæ traditis.

6. Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

7. Et tunc demum, lotis vestibus & corpore suo, ingreditur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum.

8. Sed & ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.

9. Colliget autem vir mundus cineres vacce, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam asperfusionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10. Cumque laverit, qui vacca portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel, & advenæ qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.

11. Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:

12. aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13. Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14. Ita est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15. Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17. Tolleque de cineribus combustionis atque peccati, & mittet aquas vivas super eos in vas.

18. In quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam suppellectilem, & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19. atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die: expiatusque die septimo, lavabit & se, & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21. Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22. Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua contradictionis à petra fluit: neganteque transitum Edom, discedunt ad montem Hor; ubi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipse.

1. Veneruntque * filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, † & sepulta in eodem loco.

2. Cumque indigeret aqua populus, ‡ convenerunt adversum Moysen & Aaron:

3. & versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino.

|| Deut. 18.
1.

|| Numer. 13.
11.

* An. 40.
ab exitu,
M. 2252.
Ant. Chr.
1452.
† Quatuor
mensibus
ante Aa-
ron & 11.
ante Mo-
sen.
‡ FER. 6.
POST
DOM. 3.
QUA DR.

|| Exod. 17.
3.

4. || Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudine, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

5. Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui feri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6. Ingressusque Moyses & Aaron, dimissa multitudo, tabernaculum fœderis, corruerunt prout in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

8. Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

|| Exod. 17.
5. 6.
Sap. 11. 4.

9. || Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei,

|| Psal. 77.
15. 20.
1. Cor. 10. 4.

10. congregata multitudo ante petram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli: Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?

11. Cumque elevasset Moyses manum, percussit virga bis filicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, itaut populus biberet & jumenta.

|| Deut. 1.
57.

12. Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: || Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducere hos populos in Terram, quam dabo eis.

13. Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14. Misit interea nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos,

15. quomodo descenderint patres nostri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, affligerintque nos Ægyptii, & patres nostros:

16. & quomodo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritque angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,

17. obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18. Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19. Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.

20. At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius, cum infinita multitudo, & manu forti,

21. nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos, quam ob rem divertit ab eo Israel.

22. Cumque castra movissent de Cades,

venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom:

23. ubi locutus est Dominus ad Moysen:

24. Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.

25. || Tolle Aaron & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

26. Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.

27. Fecit Moyses ut præceperat Dominus: & ascenderunt * in montem Hor coram omni multitudo.

28. Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

30. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Israel rex Chananeus: serpentes in populum ob itineris tedium murmurantem immittuntur, quorum moribus credulus serpens æneus medetur: Sebon & Og reges vincuntur.

1. **Q**UOD cum audisset * Chananeus rex || Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.

2. At Israel voto se Domino obligans, ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus.

3. Exaudivitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananeum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, idest, anathema.

4. Profecti sunt autem & de monte Hor, per viam quæ ducit ad Mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cepit populum itineris ac laboris:

5. locutusque contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

6. || Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum,

7. venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat à nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo,

8. & locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem æneum & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.

9. || Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEUM, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.

10. Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.

11. Unde egressi fixere tentoria in Jeabaram, in solitudine, quæ respicit Moab contra orientalem plagam.

12. Et inde moventes, venerunt ad Torrentem Zared.

13. Quem || relinquentes castrametati sunt contra Arnon *, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. || Siquidem Arnon terminus est Moab: dividens Moabitas & Amorrhæos.

14. Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15. Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.

16. Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17. Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus, Concinebant:

18. Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis & in baculis suis. De solitudine, Matthana.

19. De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.

20. De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum:.

21. || Misit autem Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens:

22. Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23. Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos; quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitque contra eum,

24. || A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti praelidio tenebantur termini Ammonitarum.

25. Tulit ergo Israel omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis ejus.

26. Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usque Arnon.

27. Ideo dicitur in Proverbio: Venite in Hesebon, ædificetur, & construatur civitas Sehon:

28. Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon.

29. || Væ tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem, regi Amorrhæorum Sehon.

30. Jugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque Dibon, lassii pervenerunt in Nophe, & usque Medaba.

31. Habitavit itaque Israel in terra Amorrhæi.

32. Misitque Moyses qui explorarent Jazer: cujus ceperunt viculos, & possederunt habitatores.

33. || Verteruntque se, & ascenderunt per viam Bajan, * & occurrit eis Og rex Bajan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34. Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum,

& omnem populum, ac terram ejus: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35. Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, universumque populum ejus usque ad internecionem, & possederunt terram illius.

C A P U T X X I I.

Bis vocatur Balaam à rege Balac, ut Israelitis malediceret; quem Angelus asina loquente corripit.

1. **P**rofectique castrametati sunt in campestribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho sita est.

2. Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo,

3. & quod pertinuisse eum Moabita, & impetum ejus ferre non possent,

4. dixit ad majores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

5. || Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor-ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, ut vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.

6. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: si quo modo possim percutere & ejicere eum de terra mea: novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.

7. Perrexeruntque seniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & narrassent ei omnia verba Balac.

8. ille respondit: Manete hic nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9. Quid sibi volunt homines isti apud te?

10. Respondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me,

11. dicens: Ecce populus qui egressus est de Ægypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum.

12. Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13. Qui manè consurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14. Reversæ principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum.

15. Rursum ille multo plures & nobiliores quam antè miserat, misit.

16. Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

17. paratus sum honorare te, & quicquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo isto.

18. Respondit Balaam: || Si dederit mihi

Anno M.
2553.
Ant. Chr.
1451.

|| Isr. 24. 56
Euphratem.
Jeseph.
Antiq. 4.
c. 4. Con-
fer cum c.
23. 7. infra
& Deut.
33. 4.

|| Isr. 24. 5

Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar.

19. Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursus

respondeat Dominus.

20. Venit ergo Deus ad Balaam nocte & ait ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge, & vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi praecepero, facias.

21. Surrexit Balaam mane, & strata asina sua profectus est cum eis.

22. Et iratus est Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asina, & duos pueros habebat secum.

23. Cernens asina angelum stantem in via, evaginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere,

24. stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineae cingebantur.

25. Quem videns asina, junxit se parieti, & attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam:

26. & nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deviare, obvius stetit.

27. Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis: qui iratus vehementius caedebat fuste latera ejus.

28. Aperuitque Dominus os asinae, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me, ecce jam tertio?

29. Respondit Balaam: Quia commeruisti, & illusisti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem.

30. Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in praesentem diem? dic quid simile unquam fecerim tibi. At ille ait: Nunquam.

31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32. Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihiq; contraria.

33. & si asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidisset, & illa viveret.

34. Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam, revertar.

35. Ait angelus: Vade cum istis, & ca-

ve ne aliud quam praecepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36. Quod cum audisset Balac, egressus est in occursum ejus, in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37. Dixitque ad Balaam: Misi nuntios ut vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38. Cui ille respondit: Ecce assum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39. Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quae in extremis regni ejus finibus erat.

40. Cumque occidisset Balac boves & oves, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41. Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam loco maledictionis benedixit semel ac iterum populo Israel, multa de illo vaticinatus.

1. Dixitque Balaam ad Balac: Aedifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

2. Cumque fecisset juxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3. Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi.

4. Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras crexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5. Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: Revertere ad Balac, & haec loqueris.

6. Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:

7. Assum-

CAPUT XXIV.

Balaam tertio benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, Caneis, & Romanis.

7. Assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: prospera, & detestare Israel.

8. Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9. De fummis filicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10. Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant novissima mea horum similia.

11. Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: & tu e contrario benedixisti eis.

12. Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus?

13. Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.

14. Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, edificavit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete,

15. dixit ad Balac: Sta hic juxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.

16. Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17. Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18. At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac & ausculta, audi fili Sephor:

19. Non est Deus quasi homo, ut mentiat: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit.

20. Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21. Non est idolum in Jacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriae regis in illo.

22. Deus eduxit illum de Aegypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis.

23. Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Jacob & Israeli quid operatus sit Deus.

24. Ecce populus ut leona consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25. Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26. Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27. Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis.

28. Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29. dixit ei Balaam: Edifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

30. Fecit Balac ut Balaam dixerat: impositaque vitulos & arietes per singulas aras.

1. Cumque vidisset Balaam quod placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quaereret: sed dirigens contra desertum vultum suum,

2. & elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei,

3. assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

4. dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit & sic aperiuntur oculi ejus.

5. Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel!

6. Ut viles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas.

7. Fluet aqua de situla ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolleitur propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius,

8. Deus eduxit illum de Aegypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

9. Accubans dormivit ut leo, & quasi leona, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10. Iratusque Balac contra Balaam, comploris manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus e contrario tertio benedixisti:

11. revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12. Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi:

13. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?

14. Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15. Sumpta igitur parabola, rursus ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

16. dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

17. Videbo eum, sed non modo, intuebor illum, sed non propè, ORIETUR STELLA ex Jacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

18. Et erit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortiter ager.

19. De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20. Cumque vidisset Amalec, assumens

parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, ejus extrema perdentur.

21. Vidit quoque Cinzum: * & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22. & fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23. Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est quando ista faciet Deus?

24. || Venient in triremibus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25. Surrexitque Balaam & reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

C A P U T XXV.

Ob fornicationem Israel cum Madianitis jubet Deus principes suspendi, ipsique Phinees dat perpetuum sacerdotium, eo quod divino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

1. **M**Orabatur * autem eo tempore Israel in Setim †, & fornicatus est populus cum filiabus Moab.

2. Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

3. || Initiatusque est Israel Beelphegor: & iratus Dominus,

4. Ait ad Moysen: || Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

5. Dixitque Moyses ad Judices Israel: || Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6. Et Ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moysse, & omni turba filiorum Israel, qui stabant ante fores tabernaculi.

7. || Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

8. ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga à filiis Israel:

9. & occisi sunt vigintiquatuor millia hominum.

10. Dixitque Dominus ad Moysen:

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipsi deletem filios Israel in zelo meo.

12. Ideo loquere ad eum: || Ecce do ei pacem sceleris mei.

13. & erit tam ipsi quam semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorum Israel.

14. Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis.

15. Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est vocabatur Cozbi, filia principis nobilissimi Madianitarum.

16. Locutusque est Dñs ad Moysen: dicens:

17. || Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos:

18. quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decipere insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

C A P U T XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt Terram promissionis ingressuri.

1. **P**ostquam noxiosum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem:

2. || Numerate omnem summam filiorum Israel à viginti annis & suprâ, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.

3. Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho, ad eos qui erant

4. à viginti annis & suprâ, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

5. Ruben primogenitus Israel. || Hujus filius, Henoch, à quo familia Henochitarum, & Phallu, à quo familia Phalluitarum:

6. & Hefron, à quo familia Hefronitarum: & Charimi, à quo familia Charmitarum.

7. Hæ sunt familiae de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est quadraginta tria millia, & septingenti triginta.

8. Filius Phallu, Eliab.

9. Hujus filii, Namuel & Dathan & Abiron. Isti sunt Dathan & Abiron principes populi || qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt:

10. & aperiens terra os suum devoravit, Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11. ut, Core percunte, filii illius non perirent.

12. Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jamin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13. Zare, ab hoc familia Zareitarum, Saul, ab hoc familia Saulitarum.

14. Hæ sunt familiae de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15. Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16. Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17. Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Asielitarum.

18. Istæ sunt familiae Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

19. || Filii Juda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

20. Fueruntque filii Juda, per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum.

* i. Je-
chronis
familiam.
V. Judic.
1. 16.

Dan. 11.
30.

Anno M.
2551.
Ant. Chri.
2451.
† Ubi per-
manerunt
donec sub
Johne pro-
fecti Jor-
danem
transierūt.
Jesue 3. 14.
|| Inf. 22. 27.
|| Gal. 105.
14.
Apoc. 2. 14.
Dent. 4. 3.
|| Exod. 32.
27.
|| Psalm.
105. 30.
1. Mach. 2.
26.
1. Cor. 10. 8.

|| Eccl. 45.
30.
1. Mach. 2.
34.

|| Inf. 31. 2.

Eodem
ann. 2553

|| Sup. 1. 3.
C. 3.

|| Gen. 46. 9.
Exod. 6. 14.
1. Mach. 5. 3.

|| Supr. 16.
1. C. 2.

1. Gen. 38.
3. C. 6.

21. Porro filii Phares : Hefron , à quo familia Hefronitarum : & Hamul , à quo familia Hamulitarum.

22. Ista sunt familiae Juda , quarum omnis numerus fuit , septuaginta sex millia quingenti.

23. Filii Issachar , per cognationes suas : Thola , à quo familia Tholaitarum : Phua , à quo familia Phuaitarum :

24. Jafub , à quo familia Jafubitarum , Semran , à quo familia Semranitarum.

25. Hæ sunt cognationes Issachar , quarum numerus fuit , sexaginta quatuor millia trecenti.

26. Filii Zabulon per cognationes suas : Sared , à quo familia Sareditarum : Elon , à quo familia Elonitarum : Jalel , à quo familia Jalelitarum.

27. Hæ sunt cognationes Zabulon , quarum numerus fuit , sexaginta millia quingenti.

28. Filii Joseph per cognationes suas Manasse & Ephraim.

29. De Manasse ortus est Machir , à quo familia Machiritarum : || Machir genuit Galaad , à quo familia Galaaditarum.

30. Galaad habuit filios : Jezer , à quo familia Jezeritarum : & Helec , à quo familia Helecitarum :

31. & Afriel , à quo familia Afrielitarum : & Sechem , à quo familia Sechemitarum :

32. & Semida , à quo familia Semidatarum : || & Hephher , à quo familia Hephheritarum.

33. Fuit autem Hephher pater Salphaad , qui filios non habebat , sed tantum filias , quarum ista sunt nomina : || Maala , & Noa , & Hegla , & Melcha , & Therfa .

34. Hæ sunt familiae Manasse , & numerus earum , quinquaginta duo millia septingenti.

35. Filii autem Ephraim per cognationes suas , fuerunt hi : Suthala , à quo familia Suthalaitarum : Becher , à quo familia Becheritarum : Thehen , à quo familia Thehenitarum.

36. Porro filius Suthala fuit Heran , à quo familia Heranitarum :

37. Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim , quarum numerus fuit , triginta duo millia quingenti.

38. Isti sunt filii Joseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis : Bela , à quo familia Belaitarum : Asbel , à quo familia Asbelitarum : Ahiram , à quo familia Ahiramitarum :

39. Supham , à quo familia Suphamitarum : Hupham , à quo familia Huphamitarum.

40. Fili Bela : Hered , & Noeman . De Hered , familia Hereditarum : de Noeman , familia Neomanitarum.

41. Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas , quorum numerus fuit , quadraginta quinque millia sexcenti.

42. Filii Dan per cognationes suas : Suham à quo familia Suhamitarum . Hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43. Omnes fuere Suhamitæ , quorum numerus erat , sexaginta quatuor millia quadringenti.

44. Filii Aser per cognationes suas : Jemna , à quo familia Jemnaitarum : Jessui , à quo familia Jessuitarum : Brie , à quo familia Brietarum .

45. Filii Brie : Heber , à quo familia Heberitarum : & Melchiel , à quo familia Melchielitarum .

46. Nomen autem filiae Aser , fuit Sara .

47. Hæ cognationes filiorum Aser , & numerus eorum , quinquaginta tria millia quadringenti.

48. Filii Nephthali per cognationes suas : Jesiel , à quo familia Jesielitarum : Guni , à quo familia Gunitarum :

49. Jefer , à quo familia Jeferitarum : Sellem , à quo familia Sellemitarum .

50. Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas : quorum numerus , quadraginta quinque millia quadringenti.

51. Ista est summa filiorum Israel , qui recensiti sunt , sexcenta millia , & mille septingenti triginta .

52. Locutusque est Dñs ad Moysen , dicens :

53. Istis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas .

54. Pluribus majorem partem dabis , & paucioribus minorem : singulis , sicut nunc recensiti sunt , tradetur possessio :

55. ita dumtaxat ut fors Terram tribubus dividat & familiis .

56. Quidquid forte contigerit , hoc vel plures accipiant , vel pauciores .

57. || Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas : Gerson , à quo familia Gersonitarum : Caath , à quo familia Caathitarum : Merari , à quo familia Meraritarum .

58. Hæ sunt familiae Levi : Familia Lobni , familia Hebroni , familia Moholi , familia Musi , familia Core . At vero Caath genuit Amram ,

59. qui habuit uxorem Jochebed filiam Levi , quæ nata est ei in Aegypto : hæc genuit Amram viro suo filios , Aaron & Moysen , & Mariam sororem eorum .

60. De Aaron orti sunt Nadab & Abiu , & Eleazar , & Ithamar :

61. || quorum Nadab & Abiu mortui sunt , cum obtulissent ignem alienum coram Dño .

62. Fueruntque omnes qui numerati sunt , viginti tria millia generis masculini : ab uno mense & supra : quia non sunt recensiti inter filios Israel , nec eis cum ceteris data possessio est .

63. Hic est numerus filiorum Israel , qui descripti sunt à Moysè & Eleazaro sacerdote , in campestribus Moab supra Jordannem contra Jericho .

64. || Inter quos nullus fuit eorum qui antè numerati sunt à Moysè & Aaron in deserto Sinai .

65. || Prædixerat enim Dominus , quod omnes morerentur in solitudine . Nullusque remansit ex eis , nisi Caleb filius Jephone , & Josue filius Nun .

C A P U T XXVII.

Filie Salphaad patri succedunt in hereditatem : dicitque Dominus Moysen moriturum , ubi ex monte Abarim , Terram promissionis conspexerit .

1. **A** Ccesserunt || autem filiae Salphaad , filii Hephher , filii Galaad , filii Machir , filii Manasse , qui fuit filius Joseph : quarum sunt nomina , Maala , & Noa , & Hegla , & Melcha , & Therfa .

|| Exod. 6. 16.

1. Lev. 10. 1.
Supr. 3. 6.
1. Par. 24. 2.

|| 1. Cor. 10. 5.

|| Supr. 14. 23. & 24.

Exodem
cap. 25.
Supr. 26.
32. & 33.
Infr. 36. 1.
1. of. 17. 4.

|| Sup. 16. 1.

2. Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

3. Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ || concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.

4. Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini.

5. Qui dixit ad eum:

6. Iustam rem postulat filia Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditatem succedant.

7. Ad filios autem Israel loqueris hæc:

8. Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus transibit hæreditas.

9. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.

10. Quod si & fratres non fuerint, dabitur hæreditatem fratribus patris ejus.

11. Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt, eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.

* Bodem
ann. 2553.
|| Deut. 32.
49.

12. Dixit * quoque Dñs ad Moysen: || Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus sum filiis Israel.

13. Cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut ixit frater tuus Aaron:

|| Sup. 30.
12.
Deut. 32.
51.

14. || quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas: hæ sunt aquæ contradictionis in Cades deserti Sin.

15. Cui respondit Moyses:

16. Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc:

17. & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.

|| Deut. 3.
24.

18. Dixitque Dominus ad eum: || Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum.

19. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine,

20. & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israel.

21. Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israël cum eo, & cetera multitudo.

22. Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi.

23. Et impositis capiti ejus manibus cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.

C A P U T XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calendarum, & de duabus solemnitatibus Azymorum, & Hebdomadarum.

1. **D**ixit quoque Dominus ad Moysen:

2. Præcipe filiis Israel, & dices ad

eos: Oblationem meam & panes, & incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua.

3. Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: || Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum:

|| Exod. 29.
30.

4. unum offeretis mane, & alterum ad vespertum:

5. decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin:

6. holocaustum jure est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7. Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in Sanctuario Domini.

8. Alterumque agnum similiter offeretis ad vespertam, juxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem suavissimi odoris Domino.

9. || Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba.

|| Matt. 12.
5.

10. quæ ritè funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

11. In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos.

12. & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes:

13. & decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos, holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino.

14. Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum: hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.

15. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

16. || Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit,

|| Exod. 12.
18.
Lev. 23. 5.

17. & quintadecima die solemnitas: septem diebus vescuntur azymis.

18. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19. Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

20. & sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem,

21. & decimam decimæ per agnos singulos, idest, per septem agnos.

22. Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23. præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.

24. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.

25. Dies quoque septimus celeberrimus & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26. Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27. Offeretisque holocaustum odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

28. atque in sacrificiis eorum, similæ oleo conspergæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas,

29. per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem: hircum quoque:

30. qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba ejus.

31. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

C A P U T XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum quæ octo diebus varias habent oblationes.

1. **M**ensis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis, omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum.

2. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

3. & in sacrificiis eorum, similæ oleo conspergæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4. unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5. & hircum pro peccato, qui offertur in expiatione populi,

6. præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis: eisdem cæremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

7. *¶* Decima quoque dies mensis hujus septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea.

8. Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

9. & in sacrificiis eorum, similæ oleo conspergæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

10. decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11. & hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libaminibus eorum.

12. Quintadecima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus:

13. offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento

tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim,

14. & in libamentis eorum, similæ oleo conspergæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arietibus duobus,

15. & decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

16. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine ejus.

17. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

19. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

20. Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes, & agnos ritè celebrabitis.

22. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.

23. Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

25. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

26. Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

28. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

29. Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis,

31. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

32. Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

34. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

35. Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36. offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37. sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

38. & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

39. Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac juramento virorum, & quando puellarum & uxorum vota seu juramenta rata sint, vel irrita.

1. **N**Arravitque Moyses filiis Israel omnia quæ ei Dominus imperarat:

2. & locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus:

3. Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum: sed omne quod promissit implebit.

4. Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit:

5. quidquid pollicita est, & juravit, opere complebit.

6. Sin autem, statim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, hæc obnoxia tenebitur sponsioni, eò quod contradixerit pater.

7. Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & semel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8. quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat.

9. Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus.

10. Vidua & repudiata quidquid voverint, reddent.

11. Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit & juramento,

12. si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.

13. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.

14. Si voverit, & juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel ceterarum rerum abstinentioniam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat, sive non faciat.

15. Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16. Si autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus.

17. Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moyse, inter virum & uxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

Cæsis Madianitis virgines solæ reservantur, substantia ex æquo dividitur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Levitis traduntur, gratiæ Deo cum donariis offeruntur.

1. **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

3. Statimque Moyses, || Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.

4. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum.

5. Dederuntque millenos de singulis tribubus, idest, duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6. quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & rubas ad clangendum tradidit ei.

7. Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt,

8. || & reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis; Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio.

9. Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam suppellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:

10. tam urbes quam vitulos & castella flamma consumpsit.

11. Et tulerunt prædam, & universa quæ ceperant tam ex hominibus quam ex jumentis,

12. & adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel: reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab juxta Jordanem contra Jericho.

13. Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagagæ, in occursum eorum extra castra.

14. Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & ceterionibus qui venerant de bello,

15. ait: Cur feminas reservastis?

16. || Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus?

17. || Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate:

18. puellas autem & omnes feminas virgines servate vobis:

19. & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.

20. Et de omni præda, sive vestimentum fuerit, sive vas, & aliquid in utensilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.

21. Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus qui pugnauerant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, || quod mandavit Dominus Moyse:

22. Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum,

23. & omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur: quicquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:

24. & levabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.

25. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

26. Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:

27. dividetque ex æquo prædam, inter eos qui pugnaverunt egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem:

28. Et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quam ex bobus & asinis & ovibus,

29. & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30. Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum, & boum, & asinorum, & ovium, cunctorum animantium, & dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31. Feceruntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

32. Fuit autem præda, quam exercitus cepit, ovium sexcenta septuaginta quinque millia,

33. boum septuaginta duo millia,

34. asinorum sexaginta millia & mille:

35. animæ hominum sexus feminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia.

36. Dataque est media pars his qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentæ:

37. è quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuaginta quinque.

38. Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta & duo:

39. de asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus:

40. de animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ.

41. Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum,

42. ex media parte filiorum Israel, quam separaverat his qui in prælio fuerant.

43. De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, idest, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis,

44. & de bobus triginta sex millibus,

45. & de asinis triginta millibus quingentis,

46. & de hominibus sedecim millibus,

47. tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.

48. Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque dixerunt:

49. Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne unus quidem defuit.

50. Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in præda auri potuimus invenire, periscelides & armillas, annulos & dextralia, ac muræculas, ut depreceris pro nobis Dominum.

51. Susceperuntque Moyses & Eleazar sa-

cerdos, omne aurum in diversis speciebus, 52. pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus.

53. Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat.

54. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monumentum filiorum Israel coram Domino.

C A P U T XXXII.

Filiis Ruben, Gad, & dimidiæ tribui Manasse portio datur trans Jordanem, modo fratres suos in Terram promissionis armati præcedant.

1. **F**ilii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita substantia. Cumque vidissent Jazer & Galaad aptas animalibus alendis terras, 2. venerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt:

3. Ataroth, & Dibon & Jazer, & Nemra, Hesbon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon, 4. terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pascum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima:

5. precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.

6. Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7. Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8. Nonne ita egerunt patres vestri, quando misi de Cadesbarne ad explorandam Terram?

9. Cumque venissent usque ad Vallem botri, lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

10. Qui iratus juravit, dicens:

11. Si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Ægypto, à viginti annis & supra, Terram, quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Jacob: & noluerunt sequi me,

12. præter Caleb filium Jephone Cenezæum, & Josue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.

13. Iratusque Dominus adversum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio, quæ fecerat malum in conspectu ejus.

14. Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augetis furorem Domini contra Israel.

15. Quod si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omnium.

16. At illi propè accedentes, dixerunt: Causa ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:

17. nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri,

& quid-

Deut. 3. 12.

Eodem
an. 2554.
Ant. Chr.
1451.

|| Sup. 13.
24.

|| Sup. 14.
29.

* Ab Exodo ipse numerandus: cum constet filios eorum post annos 38. à missione de Cadesbarne, terram promissionis ingressos Confer cum Deut. 2. 14.

& quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.

18. Non revertemur in domus nostras, usque dum possideant filii Israel hereditatem suam:

19. nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga.

|| Jos. 1. 14. 20. Quibus Moyses ait: || Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:

21. & omnis vir bellator armatus Jordanem transeat, donec subvertat Dñs inimicos suos,

22. & subjiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Dño.

23. Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.

|| Jos. 4. 12. 24. Edificate ergo urbes parvulis vestris, & caulas, & stabula ovibus ac jumentis, & quod polliciti estis implete.

25. || Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod jubet dominus noster.

26. Parvulos nostros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad:

27. nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.

28. Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & Josue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel, & dixit ad eos:

|| Deut. 3. 12. Josue 13. 8. 22. 4. 29. || Si transierint filii Gad & filii Ruben vobiscum Jordanem, omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra subiecta: date eis Galaad in possessionem.

30. Sin autem noluerint transire armati vobiscum in terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31. Responderuntque filii Gad, & filii Ruben: Sicut locutus est dominus servis suis, ita faciemus:

32. ipsi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, & possessionem jam suscepisse nos confitemur trans Jordanem.

|| Jos. 22. 4. 33. || Dedit itaque Moyses filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manassæ filii Josue, regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Basan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum.

34. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer,

35. & Etroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa.

36. & Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37. Filii verò Ruben edificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim.

38. & Nabo, & Baalmeon, versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.

|| Gen. 50. 22. 39. || Porro filii Machir, filii Manassæ, perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus.

40. Dedit ergo Moyses Terram Galaad Machir filio Manassæ, qui habitavit in ea.

41. Jair autem filius Manassæ abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, idest, Villas Jair.

42. Nobe quoque perrexit, & apprehen-

dit Chanath cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

C A P U T XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chanaan à Domino jubentur interiri.

1. **H**Æ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moyfi & Aaron,

2. quas descripsit Moyses juxta castrorum loca, quæ Domini jussione mutabant.

3. Profecti igitur de Rameffe mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4. & sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem.)

5. castrametati sunt in Socoth.

6. Et de Socoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

7. || Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

8. Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.

9. || Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt.

10. Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super Mare rubrum. Profectique de Mari rubro,

11. castrametati sunt in deserto Sin.

12. Unde egressi, venerunt in Daphca.

13. Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.

14. Egressique de Alus, in Raphidim fixerunt tentoria, || ubi populo defuit aqua ad bibendum.

15. Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.

16. Sed & de solitudine || Sinai egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ.

17. || Profectique de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth.

18. || Et de Haseroth venerunt in Rethma.

19. Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmophares.

20. Unde egressi venerunt in Lebna.

21. De Lebna, castrametati sunt in Resfa.

22. Egressique de Resfa venerunt in Ceclatha.

23. Unde profecti, castrametati sunt in monte Sepher,

24. Egressi de monte Sepher, venerunt in Arada.

25. Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27. De Thahath, castrametati sunt in Thare.

28. Unde egressi, fixerunt tentoria in Methcha.

29. Et de Methcha, castrametati sunt in Hesmona.

30. Profectique de Hesmona, venerunt in Moseroth.

31. Et de Moseroth, castrametati sunt in Benejaacan.

Deut. 10.
7.

32. ¶ Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.

33. Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.

34. Et de Jetebatha, venerunt in Hebrona.

35. Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asiongaber.

Exod. 20. 1.

36. ¶ Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.

37. Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom.

Exod. 20. 25

Deut. 32.

50.

Ann. M.

2553.

Ant. Chr.

2552.

38. ¶ Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Ægypto, * mense quinto, prima die mensis,

39. cum esset annorum centum viginti trium.

40. Audivitque Chanaanæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israel.

41. Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42. Unde egressi, venerunt in Phunon.

43. Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

44. Et de Oboth, venerunt in Iicabarim, quæ est in finibus Moabitarum.

45. Profectique de Iicabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46. Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.

47. Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48. Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.

49. Ibi que castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50. ubi locutus est Dominus ad Moysen *.

51. Præcipe filiis Israel, & dic ad eos: Quando transieritis Jordanem, intrantes Terram Chanaan,

52. disperdite cunctos habitatores Terræ illius: ¶ confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate,

53. mundantes terram, & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54. quam dividetis vobis forte, Pluribus dabit latiore, & paucis angustiore. Singulis ut sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio dividetur.

55. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in Terra habitationis vestræ:

56. & quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terræ promissionis situs & limites juxta varias orbis plagas; eaque sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

1. **L**ocutusque est Dñs * ad Moysen, dicens:

2. Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

Ann. M.

2553.

Ant. Chr.

1451.

3. ¶ Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salissimum.

4. Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, itaut transeant in Senna, & perveniant à meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Asemona.

5. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad Torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur.

6. Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7. Porro ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum,

8. à quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9. ibuntque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan: hi erunt termini in parte Aquilonis.

10. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama,

11. & de Sephama descendent termini in Rebba contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth,

12. & tendent usque ad Jordanem: & ad ultimum falsissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu.

13. Præcepitque Moyses filiis Israel, dicens: Hæc erit terra, quam possidebitis forte, & quam jussit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15. idest, duæ semis tribus acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16. Et ait Dominus ad Moysen:

17. ¶ Hæc sunt nomina virorum, qui Terram vobis dividant, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun,

18. & singuli principes de tribubus singulis,

19. quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21. De tribu Benjamin, Elidad filius Chafelô.

22. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23. Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24. De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthâ.

25. De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach,

26. De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozâ.

27. De tribu Aser, Ajud filius Salomî.

28. De tribu Nephtali, Phedael filius Ammiud.

29. Hi sunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Israel Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes & suburbana Levitis, & urbes refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii: unius testimonio nemo puniendus.

1. **H**æc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Jordanem, contra Jericho:

Jes. 15. 1.

Jes. 14. 1.

2.

Eodem

ann. 2553.

|| Jos. 21. 2. 2. || Præcipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

3. urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneat, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4. quæ à muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5. Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

|| Deut. 19. 2. || De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitur, sex * erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

|| Jos. 20. 2. || idest, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

|| Deut. 19. 4. || Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores: singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9. Ait Dominus ad Moysen:

|| Deut. 19. 2. || Loquere filiis Israel, & dices ad eos: || Quando transgressi fueritis Jordanem in Terram Chanaan,

|| Jos. 20. 2. || 11. decernite quæ urbes esse debeant in præsidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12. in quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur.

|| Deut. 4. 41. || 13. || De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur,

|| Jos. 20. 8. 8. || 14. tres erunt trans Jordanem, & tres in Terra Chanaan,

15. tam filiis Israel, quam advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur.

17. Si lapidem jecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur.

18. Si ligno percussus interierit: percussoris sanguinem vindicabitur.

19. Propinquus occisi homicidam interficiet: statim ut apprehenderit eum, interficiet.

|| Deut. 19. 11. || 20. || Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per insidias:

21. aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit: cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22. Quod si fortuito, & absque odio

23. & inimicitias, quidquam horum fecerit,

24. & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis questio ventilata:

25. liberabitur innocens de ultoris manu, & reducet per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26. Si interfector extra fines urbium, quæ exilibus deputatae sunt,

27. fuerit inventus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit:

28. debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in urbe residere. Postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29. Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31. Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33. ne polluat terram habitationis vestrae, quæ infantium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34. Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum: ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

C A P U T XXXVI.

Tribus per connubia non misceantur, ne possessiones confundantur.

1. **A** Ccefferunt || autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe filiorum Joseph: locutique sunt Moyse coram principibus Israel, atque dixerunt.

2. Tibi domino nostro præcepit Dominus ut terram forte divideres filiis Israel, & ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

3. quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum, de nostra hæreditate minuetur.

4. Atque ita fiet, ut cum jubilæus, idest quinquagesimus annus remissionis advenit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.

5. Respondit Moyses filiis Israel, & Domino præcipiente, ait: Recte tribus filiorum Joseph locuta est.

6. Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: || Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus:

7. ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua:

8. & cunctæ seminae de eadem tribu maritos accipient: ut hæreditas permaneat in familiis,

9. nec sibi misceantur tribus, sed ita maneat

10. ut à Domino separatae sunt. Feceruntque filia Salphaad, ut fuerat imperatum:

11. & nupserunt, Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patris sui

12. de familia Manasse, qui fuit filius Joseph: & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13. Hæc sunt mandata atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moyse ad filios Israel, in campibus Moab supra Jordanem contra Jericho.

LIBER DEUTERONOMII. HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

QUINTUS Moyses liber à Græcis DEUTERONOMIUM dicitur, à δὲ ὑπο, secundus; & ἡ δεύτερη lex: quasi dicas secundam seu secundariam legem. Non quod alia sit ab ea quæ in monte Sinai data est, sed quod denuo repetita, coram filiis eorum qui post primam promulgationem perierant in deserto. Hebræi suo more à primis divisionibus; ELLEHADDEBARIM, idest hæc sunt verba, hunc librum inscripserunt. Incipit autem à brevi naratione rerum præteritarum: mox populum hortatur ad legis obsequium, quam diligenter repetit & explicat: deinde res gestas narrat ab initio undecim mensis usque ad septimum diem mensis duodecimi anni illius, qui ab exitu quadragesimus est. Atque hic ultimus Moyses liber PENTATEUCHUM absolvit, qui à quinque voluminibus seu partibus nomen habet: Πέντε enim Græcis quinque, πένθος instrumentum & volumen, significat. Eosdem libros Hebræi propriè THORA, idest, legem appellant: Quamquam legis nomine etiam totum vetus instrumentum (ut videre est Joan. 8. 17.) nonnunquam designetur. Continet autem Pentateuchus historiam annorum 2252. cum dimidio.

CAPUT PRIMUM.

Brevis epilogus eorum, quæ Israeli in deserto contigerant, pænæque infideli populo insiditæ.

1. **E**c sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel trans Jordanem in solitudine campestris, contra Mare rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haferoth, ubi auri est plurimum: 2. undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3. Quadragesimo anno *, undecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis:

4. || postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astroth, & in Edrai,

5. trans Jordanem in Terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere:

6. Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens, Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis:

7. revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cetera quæ ei proxima sunt campestris atque montana & humiliora loca contra Meridiem, & juxta litus Maris, Terram Chananæorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua juravit Dominus patribus vestris, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

9: Dixique vobis illo in tempore:

10. || Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi.

11. (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12. Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac iurgia.

13. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14. Tunc respondistis mihi: Bona res quam vis facere.

15. Tulique de tribus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

16. Præcepique eis, dicens: Audite illos, & || quod justum est judicate: sive civis sit ille, sive peregrinus.

17. || Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujusquam personam, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18. Præcepique omnia quæ facere deberetis.

19. Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum * terribilem & maximam, quam vidistis, per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis.

Cumque venissemus in Cadesbarne, 20. dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21. Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere, nec quidquam paveas.

22. || Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent Terram: & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere civitates.

23. Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribus suis.

24. Qui cum perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt usque ad Vallem botri: & considerata Terra,

25. fumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est Terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26. Et nolulistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri:

27. murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de Terra Egypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleteret.

28. Quò ascendemus? nuntii terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis statura procerior: urbes magnæ, & ad cælum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.

|| Joan. 7. 24.

|| Lev. 19.

15.

Inf. 16. 19.

Prov. 24.

23.

Eccli. 42. 1.

Jacobi 2. 1.

* Pharan

Num. 13. 1

|| Num. 13.

3.

Num. 32. 8

* Ab exitu, anno M. 2553. Ant. Chr. 1451. || Num. 31. 24.

|| Exod. 18. 18.

29. Et dixi vobis : Nolite metuere , nec timeatis eos :

30. Dominus Deus , qui ductor est vester , pro vobis ipse pugnabit , sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus .

31. Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus , ut solet homo gestare parvulum filium suum , in omni via per quam ambulastis , donec veniretis ad locum istum .

32. Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro ,

33. || qui præcessit vos in via , & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis , nocte ostendens vobis iter per ignem , & die per columnam nubis .

34. Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum , iratus juravit & ait :

35. || Non videbit quispiam de hominibus generationis hujus pessimæ Terram bonam , quam sub juramento pollicitus sum patribus vestris :

36. præter Caleb filium Jephone : ipse enim videbit eam , & ipsi dabo Terram , quam calcavit , & filiis ejus , quia secutus est Dominum .

37. Nec miranda indignatio in populum , cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit : Nec tu ingredieris illuc :

38. sed Josue filius Nun minister tuus , ipse intrabit pro te : hunc exhortare & roborare , & ipse forte Terram divideret Israeli .

39. Parvuli vestri , de quibus dixistis quod captivi ducerentur , & filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam , ipsi ingredientur : & ipsis dabo terram , & possidebunt eam .

40. Vos autem revertimini & abite in solitudinem per viam Maris rubri .

41. || Et respondistis mihi : Peccavimus Domino : ascendemus & pugnabimus , sicut præcepit Dominus Deus noster . Cumque instructi armis pergeretis in montem ,

42. ait mihi Dominus : Dic ad eos : || Nolite ascendere , neque pugnetis , non enim sum vobiscum : ne cadatis coram inimicis vestris .

43. Locutus sum , & non audistis : sed adversantes imperio Domini , & tumentes superbia ascendistis in montem .

44. Itaque egressus Amorrhæus , qui habitabat in montibus , & obviam veniens , perfecutus est vos , sicut solent apes persequi : & cecidit de Seir usque Horma .

45. Cumque reversi ploraretis coram Domino , non audivit vos , nec voci vestræ voluit acquiescere .

46. Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore .

C A P U T I I.

Beneficiorum populo exhibitum repetitio , pugna contra Ammon & Moab prohibitio , regisque Sebon & terra ipsius expugnatio .

1. **P**rofectique inde venimus in solitudinem , quæ ducit ad Mare rubrum , sicut mihi dixerat Dominus : & circuivimus montem Seir longo tempore :

2. Dixitque Dominus ad me :

3. Sufficit vobis circuire montem istum : ite contra Aquilonem :

4. & populo præcipe , dicens : Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau , qui habitant in Seir , & timebunt vos .

5. Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos : neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium , quia in possessionem Esau dedi montem Seir .

6. Cibosemetis ab eis pecunia , & comedetis : aquam emptam haurietis , & bibetis .

7. Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum : novit iter tuum , quomodo transferis solitudinem hanc magnam , per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus , & nihil tibi defuit .

8. Cumque transissemus fratres nostros filios Esau , qui habitabant in Seir , per viam campestrem de Elath , & de Asiongaber , venimus ad iter , quod ducit in desertum Moab .

9. Dixitque Dominus ad me : Non pugnes || contra Moabitas , nec in eas adversus eos prælium : non enim dabo tibi quidquam de terra eorum , quia filiis Loth tradidi Ar in possessionem .

10. Emin primi fuerunt habitatores ejus , populus magnus , & validus , & tam excelsus , ut de Enacim stirpe .

11. quasi gigantes crederentur , & essent similes filiorum Enacim . Denique Moabitarum appellant eos Emin .

12. In Seir autem prius habitaverunt Horrhæi : quibus expulsis atque deletis , habitaverunt filii Esau , sicut fecit Israel in terra possessionis suæ , quam dedit illi Dominus .

13. Surgentes ergo ut transiremus Torrentem Zared , venimus ad eum .

14. Tempus autem , quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared , triginta & octo annorum fuit * : donec consumeretur omnis generatio hominum bellicorum de castris , sicut juraverat Dominus :

15. cujus manus fuit adversum eos , ut interirent de castrorum medio .

16. Postquam autem universi ceciderunt pugnatore .

17. locutus est Dominus ad me , dicens : 18. Tu transibis hodie * terminos Moab , urbem nomine Ar :

19. & accedens in viciniam filiorum Ammon , cave ne pugnes contra eos , nec movearis ad prælium : non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon , quia filiis Loth dedi eam in possessionem .

20. Terra gigantum reputata est : & in ipsa olim habitaverunt gigantes , quos Ammonitarum vocant Zomzommim ,

21. populus magnus , & multus , & proceræ longitudinis , sicut Enacim quos delevit Dominus a facie eorum : & fecit illos habitare pro eis ,

22. sicut fecerat filiis Esau , qui habitant in Seir , delens Horrhæos , & terram eorum illis tradens , quam possident usque in præsens .

23. Hevæos quoque , qui habitabant in Haferim usque Gazam , Cappadoces expulerunt : qui egressi de Cappadocia deleverunt eos , & habitaverunt pro illis .

24. Surgite , & transite torrentem Ar-

Eodem
ann. 2553.

non *: ecce tradidi in manu tua Sehon regem
Hesebon Amorrhæum, & terram ejus incipe
possidere, & committe adversus eum prælium.

25. Hodie incipiam mittere terrorem atque
formidinem tuam in populos, qui habitant
sub omni cælo: ut audito nomine tuo pa-
veant, & in morem parturientium con-
tremiscant, & dolore teneantur.

Num. 21.
26.

26. || Misi ergo nuntios de solitudine
Cademot ad Sehon regem Hesebon verbis
pacificis, dicens:

27. Transibimus per terram tuam, publi-
ca gradiemur via: non declinabimus ne-
que ad dexteram, neque ad sinistram.

28. Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur:
aquam pecunia tribue, & sic bibemus.
Tantum est ut nobis concedas transitum,

29. sicut fecerunt filii Esau, qui habitant
in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar:
donec veniamus ad Jordanem, & transeamus
ad Terram, quam Dominus Deus nos-
ter daturus est nobis.

30. Noluitque Sehon rex Hesebon dare
nobis transitum: quia induraverat Domi-
nus Deus tuus spiritum ejus, & obfirma-
verat cor illius, ut traderetur in manus
tuas, sicut nunc vides.

Amos. 2.
31.

31. Dixitque Dominus ad me: || Ecce
cepisti tibi tradere Sehon, & terram ejus,
incipere possidere eam.

32. Egressusque est Sehon obviam nobis
cum omni populo suo ad prælium in Jasa.

33. Et tradidit eum Dominus Deus nos-
ter nobis: percussimusque eum cum filiis
suis & omni populo suo.

34. Cunctasque urbes in tempore illo ce-
pimus, interfectis habitatoribus earum,
viris ac mulieribus & parvulis: non reli-
quimus in eis quidquam.

35. Absque jumentis, quæ in partem venire
prædantium, & spoliis urbium, quas cepimus

36. ab Aroer, quæ est super ripam tor-
rentis Arnon, oppido quod in valle situm
est, usque Galaad. Non fuit vicus & ci-
vitas, quæ nostras effugeret manus: om-
nes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37. absque terra filiorum Ammon, ad quam
non accessimus: & cunctis quæ adjacent tor-
renti Jeboc, & urbibus montanis, univer-
sisque locis, à quibus nos prohibuit Do-
minus Deus noster.

CAPUT III.

*Pugna contra Og regem Basan, & lectus ejus,
atque fors duarum tribuum & semis citra
Jordanem: precatur Moyses ut liceat ei
Terram promissam ingredi.*

Eodem
ann. 2553.
Num. 21.
33.
Infr. 29.7.

1. **I**Taque conversi ascendimus per iter
Basan: || egressusque est Og rex Ba-
san in occursum nobis cum populo suo ad
bellandum in Edrai.

Num. 21.
34.

2. Dixitque Dominus ad me: Ne timeas
eum: quia in manu tua traditus est cum
omni populo ac terra sua: faciesque ei ||
sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum,
qui habitavit in Hesebon.

Num. 21.
35.

3. || Tradidit ergo Dominus Deus noster
in manibus nostris etiam Og regem Ba-

san, & universum populum ejus: percus-
simusque eos usque ad interuccionem,

4. vastantes cunctas civitates illius uno
tempore: non fuit oppidum, quod nos
effugeret: sexaginta urbes, omnem regio-
nem Argob regni Og in Basan.

5. Cunctæ urbes erant munitæ muris altis-
simis, portisque & vestibibus, absque oppidis
innumeris, quæ non habebant muros.

6. Et delevimus eos, sicut feceramus Sehon
regi Hesebon, disperdentes omnem civita-
tem, virosque ac mulieres & parvulos:

7. jumenta autem & spolia urbium diripi-
vimus.

8. Tulimusque illo in tempore terram de
manu duorum regum Amorrhæorum, qui
erant trans Jordanem: à torrente Arnon
usque ad montem Hermon,

9. quem Sidonii Sarion vocant, & Amor-
rhæi Sanir *:

10. omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie,
& universam Terram Galaad & Basan usque
ad Selcha & Edrai civitates regni Og in Basan.

11. Solus quippe Og rex Basan restiterat de
stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus,
qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cu-
bitos habens longitudinis, & quatuor latitu-
dinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12. Terramque possedimus tempore illo ab
Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon,
usque ad mediam partem montis Galaad:
& civitates illius || dedi Ruben & Gad:

13. Reliquam autem partem Galaad, & om-
nem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui
Manasse, omnem regionem Argob: cun-
ctaque Basan vocatur Terra gigantum.

14. Jair filius Manasse possedit omnem
regionem Argob usque ad terminos Gessu-
ri, & Machati. Vocavitque ex nomine
suo Basan, Havoth Jair, idest, Villas
Jair, usque in præsentem diem.

15. Machir quoque dedi Galaad.

16. Et tribubus Ruben & Gad dedi de Ter-
ra Galaad usque ad Torrentem Arnon medium
torrentis, & confinium usque ad torrentem
Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon:

17. & planitiem solitudinis, atque Jor-
danem, & terminos Cenereth usque ad
mare deserti, quod est falsissimum, ad ra-
dices montis Phasga contra orientem.

18. Præcepique vobis in tempore illo, di-
cens: Dominus Deus vester dat vobis ter-
ram hanc in hereditatem, expediti præcedite
fratres vestros filios Israel omnes viri robusti:

19. absque uxoribus, & parvulis, atque
jumentis. Noyi enim quod plura habeatis
pecora, & in urbibus remanere debebant,
quas tradidi vobis,

20. donec requiem tribuat Dominus fratri-
bus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant
ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans
Jordanem: tunc revertetur unusquisque in
possessionem suam, quam dedi vobis.

21. || Josue quoque in tempore illo præce-
pi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Do-
minus Deus vester duobus his regibus: sic fa-
ciet omnibus regnis, ad quæ transurus es.

22. Ne timeas eos: Dominus enim Deus
vester pugnabit pro vobis.

*Alii item
Shon, An-
tilibano
contiguum
Infr. 4.46.

Num. 32.
29.

Num. 27.
18.

23. Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24. Domine Deus, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam: neque enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tue.

25. Transibo igitur, & videbo Terram hanc optimam trans Jordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26. Iratusque est Dñs mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de hac re ad me.

27. Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem & ad aquilonem, austrumque & orientem, & aspice.

|| Infr. 31.
2. & 34. 4.

|| Nec enim transibis Jordanem istum.

28. Præcipe Josue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis Terram quam visurus es.

29. Mansimusque in valle contra sanum Phogor.

C A P U T IV.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei præcepta, comminando transgressores, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, suam prædicat mortem, tresque urbes refugii separat.

1. **E**T nunc Israel audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens possideas Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.

|| Num. 35.
4.

3. || Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

4. Vos autem qui adhæretis Dño Deo vestro, vivitis universi usque in præsentem diem.

5. Scitis quod docuerim vos præcepta atque justitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in Terra, quam possessuri estis:

6. & observabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

7. Nee est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantibus sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8. Quæ est enim alia gens sic incluta, ut habeat cæremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9. Custodi igitur temetipsum, & animam tuam sollicitè. Ne obliviscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excedant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Doceris ea filios ac nepotes tuos,

10. à die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

11. Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12. Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis: Vocem verborum ejus audistis, & formam penitus non vidistis,

13. Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit ut faceretur, & || decem verba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

|| Exod. 30
21. 22. &
23. cæpit
bus.

14. Mihiq; mandavit in illo tempore ut docerem vos cæremonias & judicia, quæ facere deberetis in Terra, quam possessuri estis.

15. Custodite igitur sollicitè animas vestras. * Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

* Vide
Exod. 24
10.

16. ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminæ,

17. similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo volantium.

18. atque reptilium, quæ moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis:

19. ne fortè elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cœlo sunt.

20. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsentem diem.

21. || Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus est vobis.

|| Sup. 1. 37.

22. Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam,

23. Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit:

24. || quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus amulator.

|| Hebr. 12.
29.

25. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patran-
tes malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis,

26. testes invoco hodie cœlum & terram, citò perituros vos esse de Terra, quam transito Jordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27. atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28. Ibique serviatis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29. Cumque quaesieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quaesieris & tota tribulatione animæ tuæ,

30. Postquàm te invenerint omnia quæ prædicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31. Quia Deus misericors, Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino dele-

bit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram, à summo cœlo usque ad summum ejus, si facta est aliquando hujusmodi res, aut unquam cognitum est,

33. ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vidisti:

34. si fecit Deus ut ingrederetur, & tolleretur sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extensumque brachium, & horribiles visiones juxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vestester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35. ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.

36. De cœlo te fecit audire vocem suam, ut doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

37. quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. || Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto,

38. ut deleteret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præfenti die.

39. Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40. Custodi præcepta ejus atque mandata, quæ ego præcipio tibi: ut bene sit tibi; & filius tuis post te, & permaneat multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

41. || Tunc separavit Moyses tres civitates trans Jordanem ad Orientalem plagam,

42. ut confugiat ad eas qui occiderint nobilem proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit evadere:

43. || Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manassæ.

44. Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel,

45. & hæc testimonia & cæremoniæ atque judicia, quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Ægypto,

46. Trans Jordanem in valle contra famulum Phogor in terra Schon regis Amorrhæi, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Ægypto:

47. possederunt terram ejus, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad solis ortum:

48. Ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49. omnem planitiem trans Jordanem ad Orientalem plagam, usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

CAPUT V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio; & de timore filiorum Israel, cum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent.

1. **V**ocavitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eum: Audi Israel cæremoniæ atque judicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete.

2. Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3. Non cum patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum qui in præsentiarum sumus, & vivimus.

4. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5. Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntia-rem vobis verba ejus. Timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

6. || Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo servitutis.

7. || Non habebis deos alienos in conspectu meo.

8. || Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in cœlo sunt de- super, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra.

9. || Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me,

10. & facies misericordiam in multa milia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

11. || Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen ejus assumpsit.

12. Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

14. || Septimus dies Sabbati est, idest, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15. Memento quod & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extenso. Idecirco præcepit tibi ut observares diem Sabbati.

16. || Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene sit tibi in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

17. Non occides.

18. Neque mœchaberis.

19. Furtumque non facies.

20. Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

21. || Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt.

22. Hæc verba locutus est Dominus ad om-

Eodem anno M. 2553. mense 11. ann. 40. ab exitu.

|| Exod. 20.

2.

Lev. 25. 1.

|| Psal. 80. 11.

|| Exod. 20.

3.

|| Psal. 80. 10.

|| Exod. 20.

4.

Lev. 26. 1.

|| Psal. 96. 7.

|| Exod. 34.

14.

|| Exod. 20.

7.

Levit. 19.

12.

Matth. 5.

33.

|| Gen. 2. 2.

Exod. 20.

10.

Hebr. 4. 4.

|| Exod. 20.

12.

Eccli. 3. 9.

Matth. 15. 4.

Marc. 7. 10.

Ephes. 6. 2.

|| Matth. 5.

28.

Rom. 7. 7.

nem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24. Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam: vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25. Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26. Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, & possit vivere?

27. Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28. Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audi vocem verborum populi hujus quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29. Quis dei talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis & filiis eorum in sempiternum?

30. Vade & dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31. Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & caeremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in possessionem.

32. Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33. sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, & bene sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

C A P U T V I.

Dominus ex toto corde diligendus, ejusque mandata sollicitè servanda, & posteris inculcanda.

1. **H**æc sunt præcepta, & caeremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus vester ut docerem vos, & faciatis ea in Terra, ad quam transgredimini possidendam:

2. ut timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3. Audi Israel, & observa ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4. Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo;

7. & narrabis ea filiis tuis, & meditare in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque confurgens.

8. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos.

9. scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.

10. Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11. domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vinea & oliveta, quæ non plantasti,

12. & comederis, & saturatus fueris:

13. cave diligenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

14. Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15. quoniam Deus amulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

16. Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

17. Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & caeremonias, quas præcepit tibi:

18. & fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19. ut deleat omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20. Cumque interrogaverit te filius tuus, eras, dicens: Quid tibi volunt testimonia hæc, & caeremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

21. dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22. fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro,

23. & eduxit nos inde, ut introductis daret Terram, super qua juravit patribus nostris.

24. Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25. Eritque nostri misericors, si custodierimus, & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

C A P U T V I I.

Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci, ac simulachra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & ubertatem, modò ejus præcepta observent.

1. **C**um introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingredieris, & deleverit Gentes multas coram te, Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, septem Gentes multò majoris numeri quàm tu es, & robustiores te:

Eodem anno M. 2553, mense 11, anno 42, ab exitu.

|| Infr. 11. 13. || Gen. 22. 17. || Marc. 12. 30. || Luc. 10. 27.

|| Infr. 10. 20. || Matt. 23. 16. || Luc. 4. 8.

|| Matt. 23. 16. || Luc. 4. 12.

Eodem anno M. 2553, mense 11, anno 42, ab exitu. || Exod. 24. 23. || 33. 4.

2. tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad interuersionem. || Non inibis cum eis foedus, nec misereberis earum, 3. neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo:

4. quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis seruiat diis alienis: irasceturque furor Domini, & delebit te cito.

5. Quin potius hæc facietis eis: || Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite.

6. || Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. || Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

7. Non quia cunctas gentes numero vinebatis, vobis junctus est Dominus, & elegit vos, cum omnibus fitis populis pauciores:

8. sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Egypti.

9. Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes:

10. & reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11. Custodi ergo præcepta & caeremonias atque judicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.

12. Si postquam audieris hæc judicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam juravit patribus tuis:

13. & diliget te ac multiplicabit, benedictque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemia, oleo, & armentis, gregibus ovium tuarum super Terram, pro qua juravit patribus tuis ut daret eam tibi.

14. Benedictus eris inter omnes populos. || Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quam in gregibus tuis.

15. Auferet Dominus à te omnem languorem, & infirmitates Egypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16. Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcat eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tui.

17. Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istæ quam ego, quomodo potero delere eas?

18. noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Egyptiis.

19. plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extensum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus: sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20. || Insuper & crabrones mittere Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes, atque disperdat, qui te fugerint, & latere poterint.

21. Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus

in medio tui est, Deus magnus & terribilis: 22. ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestiae terræ.

23. Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24. Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub celo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25. || Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

26. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

1. **O**Mne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, & multiplicemini, ingressique possideatis Terram, pro qua juravit Dominus patribus vestris.

2. Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fiant quæ in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius, an non.

3. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

4. Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragimus annus est.

5. Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudit te,

6. ut custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus, & timeas eum.

7. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque & fontium: in cujus campis & montibus erumpunt fluviorum abyssi:

8. terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malograna, & oliveta nascuntur: terram olei ac mellis.

9. Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cujus lapides ferrum sunt, & de montibus ejus aris metalla fodiuntur:

10. ut cum comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11. Observa, & cave nequando obliviscaris Domini Dei tui, & negligas mandata ejus atque judicia & caeremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

2. Mac.
12. 40.Eodem
anno M.
2553.
mense 11.
anno 40.
ab exitu.Matt. 4.
Luc. 4. 4.

12. ne postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras edificaveris, & habitaveris in eis,

13. habuerisque armenta bouum, & ovium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam,

14. elevetur cor tuum: & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis:

15. & ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, || in qua erat serpens flatu adu-
rens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: || qui eduxit rivos de petra durissima,

16. & || cibavit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui,

17. ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

18. Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quo iuravit patribus tuis, sicut præsens indicat dies.

19. Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos & adoraveris: ecce nunc prædico tibi quod omnino dispereas.

20. Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

*Reprimatur elatio, ne futuras victorias sibi
sed soli Domino ascribant, cum semper
Deo adversari sint.*

1. **A**udi Israel: Tu transgredieris hodie Jordanem, ut possideas nationes maximas & fortiores te, civitates ingentes & ad cælum usque muratas,

2. populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.

3. Scies ergo hodie quod Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4. Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas illæ deletæ sint nationes.

5. Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt: & ut compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

6. Scito ergo quod non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimæ cervicis sis populus.

7. Memento, & ne obliviscaris, quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus

es ex Ægypto usque ad locum istum, semper adversum Dominum contendisti.

8. || Nam & in Horeb provocasti eum, & iratus delere te voluit,

9. Quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: & perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

10. || Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11. Cumque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis:

12. dixitque mihi: || Surge, & descende hinc citò: quia populus tuus, quem eduxisti de Ægypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile,

13. Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quod populus iste duræ cervicis sit:

14. dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub cælo, & constituam te super Gentem, quæ hac major & fortior sit.

15. Cumque de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis utraque tenerem manu,

16. vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat:

17. projecì tabulas de manibus meis, contregique eas in conspectu vestro.

18. Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis:

19. timui enim indignationem & iram illius, quæ adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20. Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combustum, & in frusta comminutum, omninoque in pulverem redigens, projecì in torrentem, qui de monte descendit.

22. || In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ provocastis Dominum:

23. & quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, & possidete Terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis:

24. sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi.

25. Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleat vos ut fuerat comminatus:

26. & orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti.

|| Num. 20.
9. 21. 6.
|| Exod. 17.
9.
|| Exod. 16.
14.

|| Exod. 17.
9. 21. 6.

|| Exod. 31.
18. 9. 12
15.

|| Exod. 31.
7.

Eodem
anno M.
2553.
mense 11.
anno 40. ab
exitu.

|| Num. 11.
10. 16. 24
21. 5.

27. Recordare fervorum tuorum, Abraham, Isaac, & Jacob: ne aspicias duritiam populi huius, & impietatem atque peccatum:

28. ne forte dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos in solitudine.

29. Qui sicut populus tuus & hæreditas tua, & quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

C A P U T X.

Tabularum ſecundarum inſtauratio: Levitarum officia: timor & dilectio Dei ad ſervanda præcepta movere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen jurandum.

1. **I**N || tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciesque arcam ligneam,

2. & scribe in tabulis verba quæ fuerunt in his quas antè confregisti, poneque eas in arca.

3. Feci igitur arcam de lignis Setim. Cùmque dolassẽm duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus.

4. Scripsitque in tabulis, juxta id, quod prius scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi.

5. Reversusque de monte, descendi, & posui tabulas in arca, quam feceram, quæ hucusque ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus.

6. || Filii autem Israel moverunt castra ex Beroth filiorum Jacan in Mosera, ubi Aaron mortuus, ac sepultus est, pro quo, sacerdotio functus est Eleazar filius ejus.

7. Inde * venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Jetebatha, in Terra aquarum atque torrentium.

8. Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in præsentem diem.

9. Quam ob rem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.

10. Ego autem steti in monte; sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11. Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & possideat Terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

12. Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13. custodiasque mandata Domini, & caeremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi ut benè sit tibi?

14. En Domini Dei tui cælum est, & cœ-

lum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt:

15. & tamen patribus tuis conglutinator est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus, sicut hodie comprobatur.

16. Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis amplius.

17. quia Dominus Deus vester, ipse est Deus decorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui || personam non accipit, nec munera.

18. Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

19. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in terra Egypti.

20. || Dominum Deum tuum timebis, & ei soli servies: ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius.

21. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui.

22. || In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Egyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cœli.

C A P U T XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur servantibus ejus præcepta, mala autem non servantibus, hoc est benedictio & maledictio.

1. **A** Ma itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus & caeremonias, judicia atque mandata, omni tempore.

2. Cognoscite hodie quæ ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia ejus & robustum manum, extentumque brachium.

3. signa & opera quæ fecit in medio Egypti Pharaoni regi, & universa terra ejus,

4. omnique exercitui Egyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cùm vos persequerentur, & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem:

5. vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum:

6. & || Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos || aperto ore suo terra absorbit, cum domibus & tabernaculis, & universa substantia eorum, quam habebant in medio Israel.

7. Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna, quæ fecit.

8. ut custodiatis universa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere Terram, ad quam ingredimini.

9. multoque in ea vivatis tempore: quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem.

10. Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Egypti, de qua existi, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ.

11. sed montuosa est & campestris, de cœlo expectans pluvias.

12. Quam Dominus Deus tuus semper in-
visit, & oculi illius in ea sunt à princi-
pio anni usque ad finem ejus.

|| Supr. 10.
12.

13. || Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ
ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Do-
minum Deum vestrum, & serviatis ei in to-
to corde vestro, & in tota anima vestra:

14. dabit pluviam terræ vestræ tempora-
neam & ferotinam, ut colligatis frumen-
tum, & vinum, & oleum,

15. scenumque ex agris ad pascenda ju-
menta, & ut ipsi comedatis ac saturemini.

16. Cavete ne fortè decipiatur cor ve-
strum, & recedatis à Domino, serviatisque
diis alienis, & adoretis eos.

17. Iratusque Dominus claudat cælum, &
pluviam non descendant, nec terra det ger-
men suum, pereatisque velociter de terra
optima, quam Dominus daturus est vobis.

|| Supr. 6. 6.

18. || Ponite hæc verba mea in cordibus &
in animis vestris, & suspendite ea pro signo
in manibus, & inter oculos vestros collo-
cate.

19. Docete filios vestros ut illa mediten-
tur, quando sederis in domo tua, & ambula-
veris in via, & accubueris atque surrexeris.

20. Scribes ea super postes & januas do-
mus tuæ:

21. ut multiplicentur dies tui, & filio-
rum tuorum, in terra, quam juravit Do-
minus patribus tuis, ut daret eis quamdiu
cælum imminet terræ.

|| SABB.
A. TEMP.
QUADR.
EPIST. 2.

22. † Si enim custodieritis mandata quæ
ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut di-
ligatis Dominum Deum vestrum, & ambu-
letis in omnibus viis ejus, adhærentes ei,

23. disperdet Dominus omnes gentes istas
ante faciem vestram, & possidebitis eas,
quæ majores & fortiores vobis sunt.

|| Jos. 1. 3.

24. || Omnis locus, quem calcaverit pes
vester, vester erit. A deserto, & à Liba-
no, à flumine magno Euphrate usque ad
mare occidentale erunt termini vestri.

25. Nullus stabit contra vos: terrorem
vestrum & formidinem dabit Dominus De-
us vester super omnem terram, quam cal-
caturi estis, sicut locutus est vobis.

26. En propono in conspectu vestro ho-
die benedictionem & maledictionem:

27. benedictionem, si obedieritis mandatis
Dñi Dei vestri quæ ego hodie præcipio vobis:

28. maledictionem, si non obedieritis man-
datis Domini Dei vestri, sed recesseritis de
via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambu-
laveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29. Cum verò introduxerit te Dominus De-
us tuus in Terram ad quam pergis habitan-
dam, pones benedictionem super montem Hebal:

30. qui sunt trans Jordanem, post viam
quæ vergit ad solis occubitus, in Terra
Chananæi, qui habitat in campestribus con-
tra Galgalam, quæ est juxta vallem ten-
dentem & intrantem procul.

31. Vos enim transibitis Jordanem, ut pos-
sideatis Terram, quam Dñs Deus vester datu-
rus est vobis, ut habeatis, & possideatis illam.

32. Videte ergo ut impleatis cæremonias
atque judicia, quæ ego hodie poam in con-
spectu vestro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idolatriam, decimas ac
primitias reddi, sacrificia certo loco excolvi,
& comedi, sanguinemque vitari.

1. Hæc sunt præcepta atque judicia,
quæ facere debetis in terra, quam
Dominus Deus patrum tuorum daturus est
tibi, ut possideas eam cunctis diebus, qui-
bus super humum gradieris.

Bodem
anno M.
2553.
mense 11.
anno 40.
ad exitu.

2. Subvertite omnia loca, in quibus co-
luerunt gentes, quas possessuri estis, deos
suos super montes excelsos, & colles, &
subter omne lignum frondosum.

3. Dissipate aras eorum, & confringite sta-
tuas, lucos igne comburite, & idola commi-
nuite: disperdite nomina eorum de locis illis.

|| Supr. 7. 27.
2. Mac. 12.
40.

4. Non facietis ita Domino Deo vestro:

5. sed ad locum, quem elegerit Dominus
Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut pon-
nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6. & offeretis in loco illo holocausta &
victimas vestras, decimas & primitias ma-
nuum vestrarum, & vota atque donaria,
primogenita boum & ovium.

7. Et comedetis ibi in conspectu Domini
Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ
miseritis manum vos & domus vestra, in qui-
bus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8. Non facietis ibi quæ nos hic facimus
hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9. Neque enim usque in præsens tempus
venistis ad requiem, & possessionem, quam
Dominus Deus vester daturus est vobis.

10. Transibitis Jordanem, & habitabitis in
Terra, quam dedit Dominus Deus vester daturus
est vobis, ut requiescat à cunctis hostibus
per circuitum: & absque ullo timore habitetis

11. in loco quem elegerit Dominus Deus
vester, ut sit nomen ejus in eo: illuc om-
nia quæ præcipio, conferetis, holocausta,
& hostias, ac decimas, & primitias ma-
nuum vestrarum: & quidquid præcipuum
est in muneribus, quæ vovebitis Domino

12. Ibi epulabimini coram Domino Deo
vestro, vos & filii ac filiae vestrae, famuli
& famulae, atque Levites qui in urbibus
vestris commorantur: neque enim habet
aliam partem & possessionem inter vos.

13. Cave ne offeras holocausta tua in om-
ni loco, quem videris:

14. sed in eo, quem elegerit Dominus
in una tribuum tuarum offeres hostias, &
facies quæcumque præcipio tibi.

15. Sin autem comedere volueris, & te esus
carnium delectaverit, occide, & comede jux-
ta benedictionem Domini Dei tui, quam de-
dit tibi in urbibus tuis: si immundum fuerit,
hoc est, maculatum & debile: si mundum,
hoc est, integrum & sine macula, quod of-
ferri licet, sicut capream & cervum, comedes,

16. absque esu dumtaxat sanguinis, quem
super terram quasi aquam effundes.

17. Non poteris comedere in oppidis tuis
decimam frumenti, & vini, & olei tui,
primogenita armentorum & pecorum, &
omnia quæ voveris, & sponte offerre vo-
lueris, & primitias manuum tuarum:

18. sed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & servus & famula, atque Levites qui manent in urbibus tuis: & lataberis & reficeris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19. Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore, quo versaris in terra.

20. Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua:

21. locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus ut sit nomen ejus ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.

22. Sicut comeditur caprea & cervus, ita vesceris eis: & mundus & immundus in commune vescentur.

23. Hoc solum cave, ne sanguinem comedas: sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus:

24. sed super terram fundes quasi aquam,

25. ut bene sit tibi & filiis tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini.

26. Quæ autem sanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27. & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28. Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui.

29. Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingrederis possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra earum:

30. cave ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subversa, & requiras caeremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colam.

31. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas adversatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPUT XIII.

Pseudopropheta à Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus; imò & urbs vastari funditus, cujus habitatores id facere conati fuerint.

1. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum,

2. & evenierit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & serviamus eis:

3. Non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra.

4. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem ejus: ipsi servietis, & ipsi adhærebitis.

5. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.

6. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui,

7. cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul sunt, ab initio usque ad finem Terræ,

8. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum,

9. sed statim interficies. Sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittat manum.

10. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis:

11. ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquā ultra faciat quippiam hujus rei simile.

12. Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos:

13. Egressi sunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis suæ, atque dixerunt: Eamus, & serviamus diis alienis quos ignoratis:

14. quare sollicitè & diligenter, rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

15. statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, ac omnia, quæ in illa sunt, usque ad pecora.

16. Quidquid etiam suppellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus, & cum ipsa civitate succendes, itaut universa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus: non ædificabitur amplius,

17. Et non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetque te sicut juravit patribus tuis,

18. quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mandorum & immundorum discretio: & decimas esse solvendas.

1. Illi estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo,

2. quoniam populus sanctus es Domino Deo

Gen. 28.
Exod. 34.
Infr. 19.8.

Infr. 19.1.

Eodem Anno M.
2553.
Ant. Chr.
1451.
mensis 11.
ann. 40. ab exitu.

Infr. 17.
7.

Eodem ann. 2553.
Sup. 7.6.
Infr. 26.18.

Deo tuo: & te elegit ut sis ei in populum peculiarem, de cunctis gentibus quæ sunt super terram.

Levit. 11.

3. Ne comedatis quæ immunda sunt.

4. Hoc est animal quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram,

5. cervum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.

6. Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7. De his autem quæ ruminant, & ungulam non findunt, comedere non debetis, ut camelum, leporem, chærogrillum: hæc quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

8. Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit: carnibus eorum non vescemini, & cadavera non tangetis.

9. Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis: Quæ habent pinnulas & squamas, comedite:

10. quæ absque pinnulis & squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.

11. Omnes aves mundas comedite.

12. Immundas ne comedatis: aquilam scilicet, & gryphem, & haliaetum,

13. ixiom, & vulturem ac milvum juxta genus suum:

14. & omne corvini generis,

15. & struthionem, ac noctuam, & latrum, atque accipitrem juxta genus suum:

16. herodium ac cygnum, & ibin,

17. ac mergulum, porphyriionem, & nycticoracem,

18. onocrotalum, & charadrium, singula in genere suo, upupam quoque & vespertilionem.

19. Et omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.

20. Omne quod mundum est, comedite.

21. Quidquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei: quia tu populus sanctus Domini Dei tui es.

Exod. 23.
19. & 34.
26.

22. Non coques hædum in lacte matris suæ.

23. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos,

24. & comedes in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit, ut in eo nomen illius invocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ovibus tuis: ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

25. Cum autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibi que benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare.

26. vendes omnia, & in pretium rediges, portabisque manu tua, & proficisceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus:

27. & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque & siceram, & omne quod desiderat anima tua: & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua;

28. & Levites qui intra portas tuas est: cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

28. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones intra januas tuas.

29. Venietque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent & saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPUT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur: de servo Hebræo qui noluerit manumitti: de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

1. Septimo anno facies remissionem,

2. quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3. A peregrino & advena exiges civem & propinquum repetendi non habebis potestatem.

4. Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa quæ jussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6. Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

7. Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum,

8. sed aperiens eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris.

9. Cave ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis; & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10. Sed dabis ei: nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

11. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperiās manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum versatur in terra.

12. Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:

13. & quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14. sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15. Memento quod, & ipse servieris in Terra Egypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.

16. Sin autem dixerit: Nolo egredi eo quod diligat te, & domum tuam, & benedicti tibi apud te esse sentiat:

Eodem
ann. 2373.
Ant. Chr.
1451.|| Matt. 5.
42.
Luc. 6. 34.|| Matt. 26.
11.|| Exod. 21.
2.
Jerem. 34.
14.

17. assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ, & serviet tibi usque in æternum: ancillæ quoque similiter facies.

18. Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam juxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

19. De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & in ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20. In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.

21. Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.

22. Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescuntur eis, quasi caprea, & cervo.

23. Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effandes in terram quasi aquam.

CAPUT XVI.

Tres præcipue anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de justis judiciis constituendis, & de cavendo ab occasionibus idololatriæ.

1. **O**bserva mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phasem Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2. Immolabisque Phasem Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3. Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egressus tui de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.

4. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus quod immolatum est vespere in die primo usque mane.

5. Non poteris immolare Phasem in qualibet urbiuum tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi;

6. sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phasem vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7. Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, manequē confurgens vades in tabernacula tua.

8. Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9. Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris:

10. & celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

11. & epulaberis coram Domino Deo tuo, filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, & Levites qui est intra portas tuas, advena ac pupillus & vidua, qui morantur juxta te: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi:

12. & recordaberis quoniam servus fueris in Ægypto: custodiesque ac facies quæ præcepta sunt.

13. Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14. & epulaberis in festivitatem tuam, tu, filius tuus, & filia, servus tuus & ancilla, Levites quoque & advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

15. Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis, in loco quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia.

16. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit: in solemnitate azymorum, in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum. Non apparebit ante Dominum vacuus:

17. sed offeret unusquisque secundum quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

18. Judices & magistratos constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas Tribus tuas: ut judicent populum iusto iudicio,

19. nec in alteram partem declinent. Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.

20. Iusto quod iustum est persequeris: ut vivas & possideas Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21. Non plantabis lucum, & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22. Nec facies tibi, neque constitues statuam: quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hostia deligenda, idololatria punienda: in gravi difficultate ad summum sacerdotem ejusque concilium recurrendum; & quæ regi eligendo sint observanda.

1. **N**on immolabis Domino Deo tuo ovem, & bovem, in quo est macula, aut quippiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo.

2. Cum reperi fuerint apud te, intra unam portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius,

3. ut vadant & serviant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepi:

4. & hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israël:

5. educes virum ac mulierem, qui rem

fcele-

|| Lev. 22.
20. & 21.
Exod. 35.
14.

Eodem
anno M.
2553.
Ant. Chr.
1451.

|| Exod. 23.
15. & 34.
20.
Eccl. 35.6.

|| Exod. 23.
8.
Levit. 19.
15.
Sup. t. 17.
Eccl. 20.
31.

Eodem
anno M.
2553.

sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

6. || In ore duorum, aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium.

7. Manus testium prima interficiet eum, || & manus reliqui populi extrema mittetur; ut auferas malum de medio tui.

8. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram; & iudicium intra portas tuas videbis verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

9. || Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem.

10. Et facies quodcumque dixerint qui præstunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te

11. iuxta legem ejus; sequerisque sententiam eorum: nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

12. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel:

13. cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14. Cum ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituiam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15. eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

16. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini.

17. Non habebit uxores plurimas, quæ aliciant animam ejus, neque argenti & auri immensa pondera.

18. Postquam autem federit in folio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a sacerdotibus Leviticæ tribus,

19. & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & caeremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt.

20. Nec elevetur cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filii ejus super Israel.

CAPUT XVIII.

Sacerdotibus & Levitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia; cavenda omnis superstitio: de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo.

1. **N**on || habebunt sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo

Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent,

2. & nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hæreditas eorum, sicut locutus est illis.

3. Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: sive bovem, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum:

4. || primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem ex ovium tonsione.

5. Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministret nomini Domini ipse, & filii ejus in sempiternum.

6. Si exierit Levites ex una urbiū tuarum ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus,

7. ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8. Partem ciborum eandem accipiet, quam & ceteri: excepto eo, quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

9. Quando ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.

10. || Nec inveniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria, nec sit maleficus,

11. nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, || aut quærat à mortuis veritatem.

12. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.

13. Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.

14. Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures & divinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

15. || **PROPHETAM** de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,

16. ut petisti à Domino Deo tuo || in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.

17. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti.

18. || **PROPHETAM** suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi.

19. Qui autem verba ejus, quæ loquetur nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20. Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum decorum, interficietur.

21. Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22. hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenierit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit: & idcirco non timebis eum.

CAPUT XIX.

*Separandæ urbes refugii, & qui ad eas tute
confugient, & qui non: de veris falsisque
testibus, & de terminis non transferendis.*

1. **C**um disperdiderit Dominus Deus
tuus gentes, quarum tibi traditurus
est terram, & possederis eam, habitaveris-
que in urbibus ejus & in ædibus:

2. || *tres civitates separabis tibi in me-
dio Terræ, quam Dominus Deus tuus da-
bit tibi in possessionem.*

3. sternens diligenter viam: & in tres æ-
qualiter partes totam Terræ tuæ provinciam
divides: ut habeat e vicino qui propter ho-
micidium profugus est, quò possit evadere.

4. Hæc erit lex homicidæ fugientis, cu-
jus vita servanda est: Qui percusserit pro-
ximum suum nesciens, & qui heri & nu-
diustertius nullum contra eum odium ha-
buisset comprobatur:

5. sed abiisse cum eo simpliciter in sil-
vam ad ligna cædenda, & in fuccisione
lignorum securis fugerit manu, ferrumque
lapsum de manubrio amicum ejus percus-
serit, & occiderit: hic ad unam supradic-
tarum urbium confugiet, & vivet:

6. ne forsitan proximus ejus, cujus effusus
est sanguis, dolore stimulatus, persequatur,
& apprehendat eum si longior via fuerit, &
percutiat animam ejus, qui non est reus mor-
tis: quia nullum contra eum, qui occisus
est, odium prius habuisse monstratur.

7. Idcirco præcipio tibi, ut tres civitates
æqualis inter se spatii divides.

8. || *Cum autem dilataverit Dominus
Deus tuus terminos tuos, sicut juravit pa-
tribus tuis, & dederit tibi cunctam Ter-
ram, quam eis pollicitus est,*

9. (si tamen custodieris mandata ejus,
& feceris quæ hodie præcipio tibi, ut di-
ligas Dominum Deum tuum, & ambules
in viis ejus omni tempore) addes tibi tres
alias civitates, & supradictarum trium ur-
bium numerum duplicabis:

10. ut non effundatur sanguis innoxius in
medio Terræ, quam Dominus Deus tuus da-
bit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

11. || *Si quis autem odio habens proximum
suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque
percusserit illum, & mortuus fuerit, fugerit-
que ad unam de supradictis urbibus,*

12. mittent seniores civitatis illius, & arri-
pient eum de loco effugii, tradentque in manu
proximi, cujus sanguis effusus est, & morietur.

13. Non misereberis ejus, & auferes inno-
xium sanguinem de Israel, ut benè sit tibi.

14. Non assumes, & transferes terminos
proximi tui, quos fixerunt priores in pos-
sessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi in terra, quam acceperis possidendam.

15. || *Non stabit testis unus contra ali-
quem, quicquid illud peccati & facinoris
fuerit: sed in ore duorum aut trium testi-
um stabit omne verbum.*

16. Si steterit testis mendax contra ho-
minem, accusans eum pravaricationis.

17. stabunt ambo, quorum causa est, an-

te Dominum in conspectu sacerdotum &
judicum qui fuerint in diebus illis.

18. || *Cumque diligentissime perscrutan-
tes invenerint falsum testem dixisse contra
fratrem suum mendacium:*

19. reddent ei sicut fratri suo facere co-
gitavit, & auferes malum de medio tui:
20. ut audientes ceteri timorem habeant,
& nequaquam talia audeant facere.

21. Non misereberis ejus, || *sed animam pro
anima, oculum pro oculo, dentem pro dente,
manum pro manu, pedem pro pede exiges.*

CAPUT XX.

*Qui tempore pugnae sint domum remittendi:
jura belli quomodo servanda: quæ arboris
cædenda ad machinas instruendas, & quæ
relinquenda.*

1. **S**i exieris ad bellum contra hostes
tuos, & videris equitatus & currus,
& majorem quam tu habeas adversarii exer-
citus multitudinem, non timebis eos: quia
Dominus Deus tuus tecum est, qui edu-
xit te de Terra Ægypti.

2. Appropinquante autem jam prælio, stabit
sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum:

3. Audi Israel, vos hodie contra inimi-
cos vestros pugnam committitis, non per-
timefcat cor vestrum, nolite metuere, no-
lite cedere, nec formidetis eos:

4. quia Dominus Deus vester in medio
vestri est, & pro vobis contra adversarios
dimicabit, ut eruat vos de periculo.

5. Duces quoque per singulas turmas au-
diente exercitu proclamabunt: || *Quis est
homo qui ædificavit domum novam, &
non dedicavit eam? vadat, & revertatur
in domum suam: ne fortè moriatur in
bello, & alius dedicerit eam.*

6. Quis est homo qui plantavit vineam, &
necdum fecit eam esse communem, de qua
vesci omnibus liceat? vadat, & revertatur
in domum suam: ne fortè moriatur in be-
llo, & alius homo ejus fungatur officio.

7. Quis est homo, qui despondit uxorem,
& non accepit eam? vadat, & revertatur
in domum suam, ne fortè moriatur in
bello, & alius homo accipiat eam.

8. His dictis addent reliqua, & loquentur
ad populum: || *Quis est homo formidolosus,
& corde pavido? vadat, & revertatur in do-
mum suam, ne pavere faciat corda fratrum
suorum, sicut ipse timore perterritus est.*

9. Cumque filuerint duces exercitus, &
finem loquendi fecerint, unusquisque suos
ad bellandum cuneos præparabit.

10. Si quando accesseris ad expugnandam
civitatem, offeres ei primum pacem.

11. Si receperit, & aperuerit tibi portas,
cunctus populus, qui in ea est, salvabitur,
& serviet tibi sub tributo.

12. Sin autem foedus inire noluerit, & ex-
perit contra te bellum, oppugnabis eam.

13. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus
illam in manu tua, percuties omne quod in
ea generis masculini est, in ore gladii,

14. absque mulieribus & infantibus, ju-
mentis, & ceteris quæ in civitate sunt. Om-

nem prædam exercitui divides, & comes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15. Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

16. De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere:

17. sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chanaanæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18. ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19. Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta usus, succide, & instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.

C A P U T XXI.

Cautio super homicidio occulto de muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

Eodem
ann. 2553.
Ant. Chr.
1451.
mense 11.
anni 40.
ab exitu.

1. **Q**uando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tui, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cuius reus.

2. egredientur majores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3. & quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere,

4. & ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est: nec sementem recepit: & cadent in ea cervices vitula:

5. accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, judicetur.

6. Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7. & dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt:

8. propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9. tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

10. Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11. & videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, voluerisque habere uxorem,

12. introduces eam in domum tuam: quæ cadet cæsariem, & circumcidet ungues,

13. & deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam uno mense: & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.

14. Si autem postea non federit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16. volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

17. sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.

18. Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit:

19. apprehendent eum, & ducent ad seniores civitatis illius, & ad portam iudicii,

20. dicentque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comestationibus vacat, & luxuriæ atque convivii:

21. lapidibus eum obruet populus civitatis: & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & universus Israel audiens pertimescat.

22. Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

23. non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus à Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis Terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

C A P U T XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de invento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diversi generis, de simbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de uxore patris non ducenda.

1. **N**on videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo,

2. etiamsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3. Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inveneris eam, ne negligas quasi alienam.

4. Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo.

5. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc.

6. Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis desuper incubantem: non tenebis eam cum filiis:

1. Par. 5.1

Gal. 3.13

Eodem
ann. 2551.
Exod. 23.4

7. sed abire patieris, captos tenens filios: ut bene sit tibi, & longo vivas tempore.

8. Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceps ruente.

9. Non feres vineam tuam altero semine: ne & sementis quam sevisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.

10. Non arabis in bove simul & asino.

11. Non indueris vestimento, quod ex lana linoque contextum est.

Num. 15.
38.

12. ¶ Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

13. Si duxerit vir uxorem, & postea odio habuerit eam,

Par. 5.

14. quasieritque occasiones quibus dimittat eam, obiciens ei nomen pessimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inveni virginem:

15. tollent eam pater & mater ejus, & ferent secum signa virginitatis ejus ad seniores urbis qui in porta sunt:

16. & dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,

17. imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiae meæ: expandent vestimentum coram senioribus civitatis:

18. apprehendenque fenestras urbis illius virum, & verberabunt illum,

19. condemnantes insuper centum fclis argenti, quos dabit patri puellæ: quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israel: habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.

20. Quod si verum est quod obicit, & non est in puella inventa virginitas:

21. efficiet eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui: & auferes malum de medio tui.

Lev. 20.
10.

22. ¶ Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, idest, adulter & adultera: & auferes malum de Israel.

23. Si puellam virginem desponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea,

Eo. ca.
n. 2351
ad. 254

24. educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamavit, cum esset in civitate: vir, quia humiliavit uxorem proximi sui: & auferes malum de medio tui.

25. Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus:

26. puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro confurgit contra fratrem suum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeffa est.

27. Sola erat in agro: clamavit, & nullus affuit qui liberaret eam.

28. Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad iudicium venerit,

Exod. 22.
16.

29. ¶ Dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta fclis argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam: non pote-

rit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

30. Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum ejus.

C A P U T XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcenti sunt vel admittendi: Idumæus & Ægyptius non sunt abjiciendi: de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturæ deputando: de servo fugitivo, de mercede prostibuli, fugienda usura erga fratres: de voto, de vinea & segete proximi.

Eodem
ann. 2553.

1. **N**on intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis & abscisso vetetro, Ecclesiam Domini.

2. Non ingreditur mamzer, hoc est, de scorto natus, in Ecclesiam Domini usque ad decimam generationem.

2. Esdr.
13. 1.

3. ¶ Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt Ecclesiam Domini, in æternum:

2. Esdr.
13. 2.
Num. 22.
5.
Ios. 24. 9.

4. ¶ quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi essis de Ægypto: & ¶ quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi:

5. & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eo quod diligeret te.

6. Non facies cum eis pacem, nec quaras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptium, quia advena fuisti in terra ejus.

8. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9. Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.

10. Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra,

11. & non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua: & post solis occasum regredietur in castra.

12. Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturæ,

13. gerens paxillum in balteo: cumque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies.

14. quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat scditatis, ne derelinquat te.

15. Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit:

16. Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requiescet: ne contristes eum.

17. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel.

18. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voveris: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.

19. Non tenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20. sed alieno. Fratri autem tuo absque usura, id quo indiget, commodabis: ut benedicat

tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

21. Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requirer illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22. Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promissisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

24. Ingressus vineam proximi tui, comedere uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25. Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de iudicio advenæ & pupilli, de reliquiis messis ac vindemiæ.

1. **S**I accepit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.

2. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit:

3. non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

4. Cum accepit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno letetur cum uxore sua.

5. Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

6. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo accepit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

7. Observa diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te sacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè.

8. Memento quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via cum egredere mini de Aegypto.

9. Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas:

10. sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit:

11. si autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

12. sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

14. Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, siue advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15. sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

16. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

17. Non pervertes iudicium advenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

18. Memento quod servieris in Aegypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

19. Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20. Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit in arboribus, non reverteris ut colligas: sed relinques advenam, pupillo, ac viduam.

21. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenæ, pupilli, ac viduæ.

22. Memento quod & tu servieris in Aegypto, & idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

*Quot plagis reus cedendus, bovi trituran-
tis non alligandum: semen fratris suscitandum: poena mulieris verenda apprehenden-
tis: non committenda in pondere & mensura injustitia: Amalecitarum delendi.*

1. **S**I fuerit causa inter aliquos, & interpelaverint iudices: quem justum esse perspexerint, illi justitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.

2. Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus:

3. ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant: ne scedè lacertus ante oculos tuos abeat frater tuus.

4. Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.

5. Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui:

6. & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ex Israel.

7. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu, dicetque: Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in conjugem sumere.

8. Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:

9. accedet mulier ad eum coram seniori-

bus,

Eodem
anno. 2. 53.
|| Math. 5.
32. & 19. 7.
|| Luc. 10. 4.

|| Num. 12.
10.

|| Exod. 22.
16.

|| Lev. 19.
13.
|| Tob. 4. 13.

|| 4. Reg. 14.
6.
|| 2. Par. 25. 3.
|| Ezech. 18.
10.

Eodem
Anno M.
2553.
Ant. Chr.
1451.

|| 2. Cor. 11.
24.

|| 1. Cor. 9. 9.
1. Tim. 5.
18.

|| Matt. 22.
24.

|| Marc. 12.
19.

|| Luc. 10. 18.

|| Ruth 4. 5.

bus, & tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui.

10. Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati.

11. Si habuerint inter se jurgium viri duo, & unus contra alterum rixari cœperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda ejus:

12. abscindes manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia.

13. Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus:

14. nec erit in domo tua modius major & minor:

15. pondus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus dedit tibi:

16. abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & adversatur omnem injustitiam.

17. ¶ Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto:

18. quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassii residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19. Cum ergo Dominus Deus tuus dedit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes, in Terram, quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cælo. Cave ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

*Primitiæ ac decima ubi & quibus exolvendæ,
& sub qua verborum forma.*

1. ¶ Cumque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2. tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum: quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3. accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in Terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5. & loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus * persequatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam & infinitam multitudinis.

6. Afflixeruntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7. & clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8. & eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis:

9. & introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10. Et idcirco nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11. Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum est.

12. ¶ Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

13. loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

14. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.

15. ¶ Respice de sanctuario tuo, & de excelso cælorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & Terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris; Terræ lacte & melle mananti.

16. Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia: & custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17. Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias caeremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio.

18. Et ¶ Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius:

19. & faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

*Altare lapideum erigendum, lexque lapidibus
inscribenda: benedictiones piorum, & maledictiones impiorum.*

1. ¶ Præcepit autem Moyfes & seniores Israel populo dicentes: Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.

2. Cumque transieritis Jordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos,

3. ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmissio: ut introeas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

4. Quando ergo transieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & lævigabis eos calce:

5. & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus, quos ferrum non tetigit,

6. & de saxis informibus & impolitis. & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

45 A B B.
+ T E M P.
Q U A D R.
E P I S T. 2.

¶ Exp. 14.
29.

¶ Isai. 63.
15.
Baruch. 2.
16.

¶ Sup. 7. 6.

Eodem
mense 17.
ann. 40. ab
exitu ab
orbe con-
dito 2533.

¶ Exod. 20.
25.
Isai. 8. 31.

7. & immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8. Et scribes super lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

9. Dixeruntque Moyſes & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israel: Attende & audi Israel: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10. audies vocem ejus: & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi.

11. Præcepitque Moyſes populo in die illo, dicens:

12. Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Jordane transmissio: Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Benjamin.

13. Et è regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aſer, & Zabulon, Dan & Nephthali.

|| *Deut.* 9.
11.

14. || Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce:

15. Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito, & respondebit omnis populus, & dicet: Amen.

16. Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem, & dicet omnis populus: Amen.

17. Maledictus qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus: Amen.

18. Maledictus qui errare facit cæcum in itinere, & dicet omnis populus: Amen.

19. Maledictus qui pervertit judicium advenæ, pupilli, & viduæ, & dicet omnis populus: Amen.

20. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus, & dicet omnis populus: Amen.

21. Maledictus qui dormit cum omni jumento, & dicet omnis populus: Amen.

22. Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui, vel matris suæ, & dicet omnis populus: Amen.

23. Maledictus qui dormit cum socru sua, & dicet omnis populus: Amen.

24. Maledictus qui clam percussit proximum suum, & dicet omnis populus: Amen.

25. Maledictus, qui dormit cum uxore proximi sui, & dicet omnis populus: Amen.

26. Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis, & dicet omnis populus: Amen.

27. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit, & dicet omnis populus: Amen.

C A P U T XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

Eodem
Anno M.
2553.
Ant. Chr.
1451.
mense 11.
ann. 40. ab
exitu.

1. **S**I autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2. Venientque super te universæ bene-

ditiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris,

3. Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4. Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ovium tuarum.

5. Benedicta horrea tua, & benedicta reliquæ tuæ.

6. Benedictus eris tu ingrediens & egrediens.

7. Dabit Dominus inimicos tuos, qui confluent adversum te, corruentes in conspectu tuo, per unam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua.

8. Emitteret Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in Terra, quam acceperis.

9. Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10. Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et scenerabis gentibus multis, & ipse à nullo scænus accipies.

13. Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper suprà, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris,

14. ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15. || Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata ejus & cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.

16. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquæ tuæ.

18. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20. Mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21. Adjungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingrederis possidendam.

22. Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aere corrupto ac rubigine, & persequatur donec pereas.

23. Sit cælum, quod supra te est, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

|| *Levit.* 26.
24.
Thren. 2.
17.
Ezech. 1.
10.
Malac. 2.3

24. Det Dominus imbrem terræ tuæ pul-
verem, & de cælo descendat super te ci-
nis, donec conteraris.

25. Tradat te Dominus corruentem an-
tè hostes tuos: per unam viam egrediaris
contra eos, & per septem fugias, & dis-
pergaris per omnia regna terræ:

26. sitque cadaver tuum in escam cun-
ctis volatilibus cæli, & bestiis terræ, &
non sit qui abigat.

27. Percutiat te Dominus ulcere Ægypti,
& partem corporis, per quam stercore ege-
runtur, scabie quoque & prurigne: ita
ut curari nequeas.

28. Percutiat te Dominus amentia & cæ-
citate ac furore mentis,

29. & palpes in meridie sicut palpare so-
let cæcus in tenebris, & non dirigas vias
tuas. Omnique tempore calumniam susti-
neas, & opprimaris violentia, nec habeas
qui liberet te.

30. Uxorem accipias, & alius dormiat cum
ea. Domum ædifices, & non habites in ea.
Plantes vineam, & non vindemias eam.

31. Bos tuus immoletur coram te, & non
comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conf-
pectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ
dantur inimicis tuis, & non sit qui te adjuvet.

32. Filii tui & filię tuæ tradantur alte-
ri populo, videntibus oculis tuis, & defi-
cientibus ad conspectum eorum tota die,
& non sit fortitudo in manu tua.

33. Fructus terræ tuæ, & omnes labores
tuos, comedit populus quem ignoras: &
sis semper calumniam sustinens, & oppres-
sus cunctis diebus,

34. & stupens ad terrorem eorum, quæ
videbunt oculi tui.

35. Percutiat te Dominus ulcere pessimo
in genibus & in suris, sanarique non possis
à planta pedis usque ad verticem tuum.

36. Ducet te Dominus, & regem tuum,
quem constitueris super te, in gentem,
quam ignoras tu & patres tui: & servies
ibi diis alienis, ligno, & lapidi.

37. Et eris perditus in proverbium ac
fabulam omnibus populis, ad quos te in-
troduxerit Dominus.

38. ¶ Sementem multam jacies in terram,
& modicum congregabis: quia locustæ de-
vorabunt omnia.

39. Vincam plantabis, & fodies: & vi-
num non bibes, nec colliges ex ea quip-
piam: quoniam vastabitur vermibus.

40. Olivas habebis in omnibus terminis
tuis, & non ungeris oleo: quia defluent,
& peribunt.

41. Filios generabis & filias, & non frue-
ris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42. Omnes arbores tuas & fruges terræ
tuæ rubigo consumet.

43. Advena, qui tecum versatur in ter-
ra, ascendet super te, eritque sublimior:
tu autem descendes, & eris inferior.

44. Ipse scenerabit tibi, & tu non scenera-
bis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45. Et venient super te omnes maledictio-
nes istæ, & persequentes apprehendent te,
donec intereas: quia non audisti vocem Do-

mini Dei tui, nec servasti mandata ejus
& cæremonias, quas præcepit tibi.

46. Et erunt in te signa atque prodigia:
& in semine tuo usque in sempiternum:

47. eò quòd non servieris Domino Deo
tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter
rerum omnium abundantiam:

48. servies inimico tuo, quem immittet
tibi Dominus, in fame, & siti, & nudita-
te, & omni penuria: & ponet jugum ferreum
super cervicem tuam, donec te conterat.

49. Adducet Dominus super te Gentem de
longinquo, & de extremis terræ finibus,
in similitudinem aquilæ volantis cum im-
petu: cujus linguam intelligere non possis.

50. Gentem procacissimam, quæ non de-
ferat seni, nec misereatur parvuli,

51. & devoret fructum jumentorum tuo-
rum, ac fruges Terræ tuæ: donec inte-
reas, & non relinquat tibi triticum, vi-
num, & oleum, armenta boum, & greges
ovium: donec te disperdat,

52. & conterat in cunctis urbibus tuis, &
destruantur muri tui firmi atque sublimes,
in quibus habebas fiduciam in omni Ter-
ra tua. Obsideberis intra portas tuas in
omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus
Deus tuus:

53. & ¶ comedes fructum uteri tui, & car-
nes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, quas
dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia
& vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54. Homo delicatus in te, & luxuriosus
valde, invidet fratri suo, & uxori, quæ
cubat in sinu suo,

55. ne det eis de carnibus filiorum suo-
rum, quas comedit: eò quòd nihil aliud ha-
beat in obsidione & penuria, qua vastave-
rint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56. Tenera mulier & delicata, quæ super
terram ingredi non valebat, nec pedis velli-
gium figere, propter molliorem & teneri-
tudinem nimiam, invidet viro suo, qui
cubat in sinu ejus, super filii & filię car-
nibus,

57. & illuvie secundinarum, quæ egrediun-
tur de medio seminum ejus, & super liberis
qui eadem hora nati sunt: comedent enim
eos clam propter rerum omnium penuriam
in obsidione & vastitate, qua opprimet te
inimicus tuus intra portas tuas.

58. Nisi custodieris & feceris omnia verba
legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumi-
ne, & timueris nomen ejus gloriosum & ter-
ribile, hoc est, Dominum Deum tuum:

59. augebit Dominus plagas tuas, & pla-
gas seminis tui, plagas magnas & perseve-
rantes, infirmitates pessimas & perpetuas:

60. & convertet in te omnes afflictiones
Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi.

61. Insuper & universos languores, &
plagas, quæ non sunt scriptæ in volumi-
ne legis hujus, inducet Dominus super te,
donec te conterat:

62. & remanebitis pauci numero, qui prius
eratis sicut astra cæli præ multitudine, quo-
niam non audisti vocem Domini Dei tui.

63. Et sicut antè latatus est Dominus su-
per vos, benè vobis faciens, vosque multi-

Thren. 4.
10.
Baruc. 2,2.
3.

Mich. 6.
15.
Aggæ 2.
6.

plicans: sic latabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64. Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos, & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam merore:

66. Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67. Manè dices: Quis mihi det vesperum? & vesperè: Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68. Reducet te Dominus classibus in Ægyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui emat.

C A P U T XXIX.

Fœdus & juramentum Israelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversus fœdisfragos.

Bodem
mense 11.
& anno
2553.

1. **H**Æc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyfi ut feriret cum filiis Israel in Terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

2. Vocavitque Moyfès omnem Israel, & dixit ad eos: || Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

3. tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia,

4. & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

|| Sap. 2. 2.

5. || Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

6. Panem non comedistis, vinum & ficeram non bibistis, ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

|| Sap. 2. 1.

7. Et venistis ad hunc locum: || egressusque est Sehon Rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,

|| Sap. 2. 16.

8. & tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam || Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manassæ.

Num. 32.

Jos. 13. 7. 8.

2. 22. 4.

9. Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10. Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israel,

11. liberi & uxores vestræ, & advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum casoribus, & his qui comportant aquas:

12. ut transeas in fœdere Domini Dei

tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percussit tecum:

13. ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14. Nec vobis solis ego hoc fœdus serio, & hæc juramenta confirmo,

15. sed cunctis præsentibus & absentibus.

16. Vos enim nostis quomodo habitaverimus in terra Ægypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas transeuntes

17. vidistis abominationes & sordes, id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18. Ne fortè sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cujus cor aversum est hodie à Domino Deo nostro: ut vadat & serviat diis illarum Gentium: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19. Cumque audierit verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & absumat ebria sitientem,

20. & Dominus non ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine; & deleat Dominus nomen ejus sub cœlo,

21. & consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus, ac fœderis continentur.

22. Dicitque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de longè venerint, dicentes plagas Terræ illius, & infirmitates, quibus eam affligerit Dominus,

23. sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultra non feratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum || subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & furore suo.

|| Gen. 10.

24.

24. Et dicent omnes Gentes: || Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immensa?

|| 3. Reg. 9. 8.

Jer. 22. 6.

25. Et respondebunt. Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Ægypti:

26. & servierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27. Idcirco iratus est furor Domini contra Terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28. & ejecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29. Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Vera pœnitentia Deum placat : præceptum nobis datum, non longè à nobis separatur : proponitur bonum & malum : ut ultro bonum eligentes, vivamus : & non percamus, malo adherentes.

Eodem
mense 1.
& anno
2553.

1. **C**um ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo : & ductus pœnitutudine cordis tui in universis gentibus, in quas disperferit te Dominus Deus tuus,

2. & reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua :

3. reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, ac miserebitur tui, & rursus congregabit te de cunctis populis, in quos te antè disperfit.

4. Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde retrahet te Dominus Deus tuus,

|| 2. Maz.
4. 29.

5. || & assumet, atque introducet in Terram, quam possederunt patres tui, & obtinebis eam : & benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui.

6. Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui : ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.

8. Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui : faciesque universa mandata quæ ego præcipio tibi hodie :

9. & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum : in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gravissus est in patribus tuis :

10. si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & caeremonias, quæ in hac lege conscripta sunt, & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum :

12. nec in cœlo situm, ut possis dicere : Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

|| Rgm. 10.
6.

13. Neque trans mare positum : ut causeris, & dicas : Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre : ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14. Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15. Considera quod hodie proposuerim in

conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario, mortem & malum :

16. ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac caeremonias atque judicia : & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

17. Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis,

18. prædico tibi hodie quod pereas, & parvo tempore moreris in terra, ad quam, Jordane transmissio, ingredieris possidendam.

19. Testes invoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum :

20. & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyse Josue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribi jubet, & in arca servari.

1. **A**biit itaque Moyse, & locutus est omnia verba hæc ad universum Israel,

Eodem
mense 11.
anni 40.
ab exitu,
orbe con-
dito 2553.
|| Sup. 3.
27.
Num. 27.
13.

2. & dixit ad eos : Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi, & ingredi, præsertim cum & Dominus dixerit mihi : || Non transibis Jordanem istum.

3. Dominus ergo Deus tuus transibit ante te : ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas : & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

4. Facietque Dominus eis || sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos.

|| Num. 21.
24.

5. Cum ergo & hos tradiderit vobis, || similiter facietis eis sicut præcepi vobis.

|| Sup. 7. 3.

6. Viriliter agite, & confortamini : nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum : quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

7. Vocavitque Moyse Josue, & dixit ei coram omni Israel : || Confortare, & esto robustus : tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam forte divides.

|| Jos. 1. 6.
2. 2.

8. Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum : non dimittet, nec derelinquet te : noli timere, nec paveas.

9. Scripsit itaque Moyse legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam foederis Domini, & cunctis senioribus Israel.

10. Præcepitque eis, dicens : Post septem annos, anno remissionis, in solemnitate tabernaculorum,

11. convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis,

12. & in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis, & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus:

13. filii quoque eorum qui nunc ignorant, ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad quam vos, Jordane transmissi, pergitis obtinendam.

14. Et ait Dominus ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & stete in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15. apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17. Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Verè quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18. Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19. Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20. Introducam enim eum in Terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cùmque comederint, & saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahentque mihi & irritum facient pactum meum.

21. Postquam invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes ejus quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum.

22. † Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel.

23. Præcepitque Dominus Josue filio Nun, & ait: Consortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in Terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24. Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit:

25. præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

26. Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27. Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiscum, semper

contentiosè egistis contra Dominum: quanto magis cùm mortuus fuero?

28. Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cælum & terram.

29. Novi enim quòd post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30. Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israel, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populi ingratitudinem sapiens à Domino castigatam: jubetur Moyses montem Abarim ascendere, ut promissam terram contempletur.

1. **A** Udite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2. Concresecat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina.

3. Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4. Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5. Peccaverunt ei, & non filii ejus in foribus: generatio prava atque perversa.

6. Hæcine reddis Domino, popule stulte & insipiens? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

7. † Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.

8. Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.

9. Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hereditatis ejus.

10. Invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum, & docuit: & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12. Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13. Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14. Butyrum de armento, & lac de ovibus cùm adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cùm medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15. Incrassatus est dilectus, & recalcitra- vit: incrassatus, impinguatus dilatatus,

dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16. Provocaverunt cum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17. Immolaverunt demoniis & non Deo, diis quos ignorabant: novi recentisque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18. Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filiae.

20. Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, & infideles filii.

21. Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & ego provocabo eos in eo, qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

22. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima: devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23. Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24. Consumuntur fame, & devorabunt eos aves morfu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25. Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26. Dixi: Ubiam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum:

27. Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28. Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29. Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.

30. Quomodo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideò, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31. Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt iudices.

32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34. Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35. Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

36. Judicabit Dominus populum suum, & in servis suis miserebitur: videbit quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

37. Et dicet: Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam?

38. De quorum victimis comedebant adipēs & bibebant vinum libaminum: surgant, & opulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39. Videte quòd ego sum solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit erueri.

40. Levabo ad cælum manum meam, & dicam: Vivo ego in æternum.

41. Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42. Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

43. Laudate gentes populum ejus, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

44. Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cantici hujus in auribus populi ipse & Josue filius Nun.

45. Complevitque omnes sermones istos, loquens ad universum Israel:

46. & dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere universa quæ scripta sunt legis hujus:

47. quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quæ facientes longo perseveretis tempore in Terra, ad quam, Jordane transmissò, ingredi mini possidendam.

48. Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49. Ascende in montem istum Abarim, idest, transitum, in montem Nebo, qui est in Terra Moab contra Jericho: & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.

50. Quem conscendens jungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis:

51. quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israel, ad Aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israel.

52. Econtra videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

C A P U T XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribus Israel.

1. **H**æc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israel antè mortem suam.

2. Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3. Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius.

4. Legem præcepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Jacob.

5. Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribus Israel.

6. Vivat

|| 1. Reg. 2. 6.
Job. 13. 2.
Sap. 16. 13.
|| Job 10. 7.
Sap. 16. 13.

|| 2. Mac. 7. 6.

|| Jerem. 15. 14.
Rom. 10. 19.

Eodem
no M.
3. An.
145.
11.
10.
10.

|| Jerem. 9. 12.

|| Eccli. 28. 1.
Rom. 12. 19.
Hebr. 10. 20.
|| 2. Mac. 7. 6.

|| Jerem. 2. 28.

|| Num. 20. 26. 27.
13.
|| Num. 10. 12. 27.
14.

|| Sap. 3. 1.

6. Vivat Ruben, & non moriatur, & ſit parvus in numero.

7. Hæc eſt Judæ benedictio: Audi Domine vocem Judæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adverſarios ejus erit.

8. Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro ſancto tuo, quem probaſti in tentatione, & judicaſti ad Aquas contradictionis.

9. || Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Neſcio vos; & fratribus ſuis: Ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſervaverunt,

10. judiciatua o Jacob, & legem tuam o Iſrael: ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum.

11. Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius ſuſcipe. Percute dorſa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non conſurgant.

12. Et Benjamin ait: Amantiſſimus Domini habitabit confidenter in eo: quaſi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet.

13. Joſeph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, de pomis cœli, & rore, atque abyſſo ſubjacente.

14. De pomis fructuum ſolis ac lunæ.

15. de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16. & de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius || qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Joſeph, & ſuper verticem Nazaræi inter fratres ſuos.

17. Quaſi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in iſtis ventilabit Gentes uſque ad terminos terræ. Hæ ſunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manafſe.

18. Et Zabulon ait: Latere Zabulon in exitu tuo, & Iſſaſchar in tabernaculis tuis.

19. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas juſtiæ. Qui innundationem maris quaſi lac fugent, & theſauros abſconditos arenarum.

20. Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quaſi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21. Et vidit principatum ſuum, quod in parte ſua doctus eſſet reſpoſitus: qui fuit cum principibus populi, & fecit juſtitias Domini, & judicium ſuum cum Iſrael.

22. Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fuerit largiter de Baſan.

23. Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem poſlidebit.

24. Aſer quoque ait: Benedictus in filiis Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum.

25. Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & ſenectus tua.

26. Non eſt Deus alius ut Deus rectiſſi-

mi: alcenſor cœli auxiliator tuus. Magnificencia ejus diſcurrunt nubes,

27. habitaculum ejus ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicetque: Conterere.

28. Habitabit Iſrael confidenter, & ſolus. Oculus Jacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.

29. Beatus es tu Iſrael: quis ſimilis tui popule, qui ſalvaris in Domino? ſcutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

C A P U T XXXIV.

*Contemplata Terra moritur Moyſes, & occul-
tè à Deo ſepultus ſtetit à populo, illique
Joſue ſubſtituitur: commendatur Propheta
Moyſes à Dei familiaritate, & factis per
ipſum ſignis*

1. **A** Scendit || ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper Montem Nebo, in verticem Phaſga contra Jericho: offenditque ei Dominus omnem Terram Galaad uſque Dan,

2. & univerſum Nephthali, terramque Ephraim & Manafſe, & omnem terram Juda uſque ad mare noviſſimum,

3. & australem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum uſque Segor.

4. Dixitque Dominus ad eum: || Hæc eſt terra, pro qua juravi Abraham, Iſaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vi-diſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam.

5. Mortuusque eſt ibi Moyſes ſervus Domini, in terra Moab, jubente Domino.

6. & ſepelivit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo ſepulchrum ejus uſque in præſentem diem.

7. Moyſes centum & viginti annorum erat quando mortuus eſt: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti ſunt.

8. Fleveruntque eum filii Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus: * & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen.

9. Joſue verò filius Nun repletus eſt Spiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt ei filii Iſrael, ſeceruntque ſicut præcepit Dominus Moyſi.

10. Et non ſurrexit ultra propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem,

11. in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque terræ illius,

12. & cunctam manum robuſtam, magna-
que mirabilia, quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſrael.

Eodem
anno M.
2553.
menſe 12.
anno 40.
ab exitu
prima die
menſis.
|| Sap. 1.
27. & 32.
49.
2. Mac. 1.
4.

|| Gen. 12.
7. & 15.
18.

* Tatu
vigileſcet
menſe illo
12.

LIBER JOSUE, HEBRAICE JEHOUSA.

Post Pentateuchum, qui historiam annorum 2552. cum dimidio ab orbe condito complectitur, sequitur Bibliorum altera pars, ubi intricatior paululum est temporum ratio. Unc tamen præcipue testimonio Chronologia dirigitur; quo ab exitu ex Ægypto ad jacta Templi fundamenta, anni 480. numerantur, 3. Reg. 6.1. Eos itaque quā commodè & diligenter fieri poterit investigabimus & adscribemus.

LIBER JOSUE, qui ab ipsomet conscriptus putatur, res memoriæ dignas continet à morte Moysi usque ad mortem ipsiusmet Josue, quem per annos 17. populum rexisse communior fert opinio. Id autem ex calculis nostris ab anno mundi 2553. ad annum 2570. dirigitur.

CAPUT PRIMUM.

Confortatus Josue à Domino, monet populum ut se ad Jordanis transitum præparent; tribus autem Ruben, Gad, & Dimidiam Manasse, ut fratres ad promissam Terram deducant.

IT factum est post mortem Moyſi ſervi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, miniſtrum Moyſi, & diceret ei:

2. Moyſes ſervus meus mortuus eſt: ſurge, & tranſi Jordanem iſtum tu, & omnis populus tecum, in terram, quam ego dabo filiis Iſrael.

3. *¶ Omnem locum, quem calcaverit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut locutus ſum Moyſi.*

4. A deſerto & Libano uſque ad fluvium magnum Euphraten, omnis terra Hethæorum uſque ad mare magnum contra ſolis occaſum erit terminus veſter.

5. Nullus poterit vobis reſiſtere cunctis diebus vitæ tuæ: *¶ ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.*

6. *¶ Confortare, & eſto robuſtus: tu enim forte divides populo huic Terram, pro qua juravi patribus ſuis, ut traderem eam illis.*

7. Confortare igitur, & eſto robuſtus valde: ut cuſtodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta quæ agis.

8. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

9. Ecce præcipio tibi, confortare, & eſto robuſtus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris.

10. Præcepitque Josue principibus populi, dicens: Tranſite per medium caſtrorum, & imperate populo: ac dicite:

11. Præparate vobis cibaria: * quoniam poſt diem tertium tranſibitis Jordanem, & intrabitis ad poſſidendam Terram, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.

12. Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait:

13. Mementote ſermonis, quem præcepit vobis Moyſes ſamulus Domini, dicens: Dominus Deus veſter dedit vobis requiem, & omnem terram.

14. *¶ Uxores veſtræ, & filii, ac jumenta manebunt in Terra, quam tradidit vobis Moyſes tranſ Jordanem: vos autem tranſite armati ante fratres veſtros, omnes ſortes manu, & pugnate pro eis,*

15. donec det Dominus requiem fratribus veſtris ſicut & vobis dedit, & poſſideant ipſi quoque Terram, quam Dominus Deus veſter daturus eſt eis: & ſic revertimini in Terram poſſeſſionis veſtræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyſes ſamulus Domini tranſ Jordanem contra ſolis ortum.

16. Reſponderuntque ad Josue, atque dixe-

runt:

* Si quæ præter Maſon, quod non- dum ceſſa- verat, eſ- ſent ne- ceſſaria.

¶ Num. 32. 20.

Ann. M. 2552. di- midio ante Chri- ſtum 1451. menſe 1. anni 41. ab exitu.

Deut. 11. 24.

Lev. 25. 17. Deut. 31. 7. 3. Reg. 2. 2.

Eodem
to M.
3.
nſe 12.
no 42
exitu.
ma di
nſis.
ſup. 5.
32.

dar. 2.

Gen. 12.
17.

Toto
elicer
nſe illo

runt: omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus.

17. Sicut obedivimus in cunctis Moyse, ita obediemus & tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse:

18. Qui contraxerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus, quos præceperis ei, moriatur: tu tantum confortare, & viriliter age.

C A P U T II.

Missi exploratores in urbem Jericho, à Rahab meretrice promissa illi misericordia, à morte liberantur.

Eodem
ann. 2553.
mense 1.
anni 41.
sub exitu.
|| Hebr. 11.
|| ac. 2. 25.

1. **M**issi igitur Josue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate Terram, urbemque Jericho. || Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieverunt apud eam.

2. Nuntiatumque est regi Jericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent Terram.

3. Misitque rex Jericho ad Rahab, dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem Terram considerare venerunt.

|| Infr. 6. 17.

4. || Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent:

5. cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt persequimini citò, & comprehendetis eos.

6. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat.

7. Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est.

8. Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait:

9. Novi quòd Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irrumpit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terræ.

Exod. 14.
21.
|| Num. 21.
24.

10. Audivimus quòd || siccaverit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto: || & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.

11. Et hæc audientes pertinuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cælo sursum, & in Terra deorsum.

|| Infr. 6. 22.

12. || Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: denique mihi verum signum,

13. ut salvetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos: cumque tradiderit nobis Dominus Terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro:

16. Dixitque ad eos. Ad montana conscen-

dite, ne fortè occurrant vobis revertentes: ibique latitate tribus diebus, donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.

17. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à juramento hoc, quo adjurasti nos:

18. si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque & omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam.

19. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

20. Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.

21. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat: dimittensque eos ut pergerent: appendit funiculum coccineum in fenestra.

22. Illi verò ambulantes pervenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repperunt eos.

23. Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmissi Jordane, venerunt ad Josue filium Nun, narraveruntque ei omnia quæ acciderant sibi,

24. atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem Terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

C A P U T III.

Siccatum Dei miraculo Jordanem populus transit.

1. **I**gitur Josue de nocte confurgens movit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Jordanem ipse & omnes filii Israel, & morati sunt ibi tres dies.

2. Quibus evolutis, transierunt præcones per castrorum medium,

3. & clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque confurgite, & sequimini præcedentes:

4. sitque inter vos & arcam cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia prius non ambulastis per eam: & cavete ne appropinquetis ad arcam.

5. Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini; cras enim faciet Dñs inter vos mirabilia.

6. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui iussu complentes, tulerunt, & ambulaverunt ante eos.

7. Dixitque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: ut sciant quòd sicut cum || Moyse fui, ita & tecum sim.

8. Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, stete in ea.

9. Dixitque Josue ad filios Israel: Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri.

10. Et rursus: In hoc, inquit, scietis quòd Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chanaanum & Hethæum, & Hevæum & Pherezeum, Gerge-

Eodem
anno &
mense.

|| Sap. 1. 5.

saum quoque & Jebusæum, & Amorrhæum.

11. || Ecce, arca fœderis Domini omnis
terræ antecedit vos per Jordanem.

12. Parate duodecim viros de tribubus Is-
rael, singulos per singulas tribus.

13. Et cum posuerint vestigia pedum suorum
sacerdotes qui portant arcam Domini Dei uni-
versæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ in-
feriores sunt, decurrent atque deficient: quæ
autem desuper veniunt, in una mole consistent.

14. Igitur egressus est populus de taber-
naculis suis, ut transiret Jordanem: & sa-
cerdotes, qui portabant arcam fœderis,
pergebant ante eum.

15. Ingressisque eis Jordanem, * & pedibus
eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem
ripas alvei sui tempore || mensis impleverat)

16. steterunt aquæ descendentes in loco
uno, & ad instar montis intumescētes ap-
parebant procul ab urbe, quæ vocatur A-
dom usque ad locum Sarthan: quæ autem
inferiores erant, in Mare solitudinis (quod
nunc vocatur mortuum) descenderunt, us-
quequò omnino deficerent.

17. Populus autem incedebat contra Jeri-
cho: & sacerdotes, qui portabant arcam
fœderis Domini, stabant super siccā hu-
mum in medio Jordanis accincti, omni-
que populus per arentem alveum transibat.

C A P U T I V.

*Duodecim lapides de Jordane siccato ad poste-
riorum memoriam colliguntur, alique duo-
decim in ipso Jordanis alveo statuuntur.*

1. **Q**uibus transgressis, dixit Dominus
ad Josue:

2. Elige duodecim viros singulos
per singulas tribus:

3. & præcipe eis, ut tollant de medio Jor-
danis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum,
duodecim durissimos lapides, quos ponetis in
loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4. Vocavitque Josue duodecim viros,
quos elegerat de filiis Israel, singulos de sin-
gulis tribubus.

5. & ait ad eos: Ite ante arcam Domini
Dei vestri ad Jordanis medium, & porta-
te inde singuli singulos lapides in humeris
vestris, juxta numerum filiorum Israel,

6. ut sit signum inter vos: & quando in-
terrogaverint vos filii vestri cras, dicentes:
Quid sibi volunt isti lapides?

7. respondebitis eis: Defecerunt aquæ Jor-
danis ante arcam fœderis Domini, cum tran-
siret eum: idcirco positi sunt lapides isti in mo-
numentum filiorum Israel usque in aeternum.

8. Fecerunt ergo filii Israel sicut præcepit
eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo
duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat,
juxta numerum filiorum Israel, usque ad locum
in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9. Alios quoque duodecim lapides posuit
Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt
sacerdotes, qui portabant arcam fœderis:
& sunt ibi usque in præsentem diem.

10. Sacerdotes autem, qui portabant arcam,
stabant in Jordanis medio, donec omnia com-
plerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad popu-

lum, præceperat Dominus, & dixerat ei
Moyses. Festinavitque populus, & transiit.

11. Cumque transissent omnes, transivit
& arca Domini: sacerdotesque pergebant
ante populum.

12. Filii quoque Ruben, & Gad, & dimi-
dia tribus Manasse, armati præcedebant filios
Israel, || sicut eis præceperat Moyses:

13. & quadraginta pugnatorum millia per
turmas, de cuneos, incedebant per plana
atque campestria urbis Jericho.

14. In die illo magnificavit Dominus Josue
coram omni Israel, ut timerent eum, sicut
timuerant Moysen, dum adhuc viveret.

15. Dixitque ad eum;

16. Præcipe sacerdotibus, qui portant ar-
cam fœderis, ut ascendant de Jordane.

17. Qui præcepit eis, dicens: Ascendite
de Jordane.

18. Cumque ascendissent portantes arcam
fœderis Domini, & siccā humum calca-
re cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum
suum, & fluebant sicut antè consueverant.

19. Populus autem ascendit de Jordane, decimo
die mensis primi, & castrametati sunt in
Galgalis cōtra Orientalē plagam urbis Jericho.

20. Duodecim quoque lapides, quos de Jor-
danis alveo sumpserant, posuit Josue in Galgalis,

21. & dixit ad filios Israel: Quando inter-
rogaverint filii vestri cras patres suos, &
dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22. Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem
alveum transivit Israel Jordanem istum,

23. siccante Domino Deo vestro aquas ejus
in conspectu vestro, donec transiretis:

24. || sicut fecerat prius in mari rubro,
quod siccavit donec transiremus:

25. ut discant omnes terrarum populi for-
tissimam Domini manum, ut & vos timeatis
Dominum Deum vestrum omni tempore.

C A P U T V.

*Terrentur Chanaanæi, circumciso fit in Gal-
galis, & Phase celebratur; deficit manna
ubi de fructibus terræ edunt, & Angelus
Domini Josue apparet.*

1. **P**ostquàm ergo audierunt omnes reges
Amorrhæorum, qui habitabant trans
Jordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti
reges Chanaan, qui propinqua possidebant ma-
gni maris loca, quod siccasset Dominus fluenta
Jordanis coram filiis Israel donec transirent,
dissolutum est cor eorum, & non remansit in
eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel.

2. Eo tempore ait Dominus ad Josue: *
Fac tibi cultros lapideos, & circumcide
secundò filios Israel.

3. Fecit quod jussit Dominus, & cir-
cumcidit filios Israel in colle præputiorum.

4. Hæc autem causa est secundæ circum-
cisionis: Omnis populus, qui egressus est
de Ægypto generis masculini, universi bella-
tores viri, mortui sunt in deserto per lon-
gissimos viæ circuitus,

5. qui omnes circumcisi erant. Populus
autem qui natus est in deserto.

6. per quadraginta annos itineris latissimæ
solitudinis incircumcisus fuit: donec consu-

meren-

|| 2. Par. 7.
3.

* Die 10.
mensis 1.
(Inf. 4. 19.)
eodem vi-
delicet y-
quo Agnus
Paschalis
erat feli-
gendus.
|| Eccl. 1. 34.
36.

|| Num. 32.
28.

Die 10.
mensis 1.

|| Exod. 14.
21.

* Die, ut
videtur,
sequente;
hoc est 11.
mensis
primi.

merentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè juraverat ut non ostenderet eis terram lacte & melle manantem.

7. Horum filii in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Josue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9. Dixitque Dominus ad Josue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem.

Dies 14.
mensis 1.

10. Manseruntque filii Israel in Galgalis, & fecerunt Phasè, quartadecima die mensis ad vesperum, in campestribus Jericho:

11. & comederunt de frugibus Terræ die alte-

ro, azymos panes, & polentam ejusdem anni.

12. Defecitque manna * postquam comederunt de frugibus Terræ, nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus præsentis anni Terra Chanaan.

* Anno
2551. di-
midiat.

13. Cum autem esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatam tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an adversariorum?

14. Qui respondit: Nequaquam: sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.

15. Cecidit Josue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

16. || Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Josue ut sibi fuerat imperatum.

|| Exod. 3.
f.
Ab. 7. 33

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus, Jericho capta funditus deletur, servata Rahab cum suis; reedificatori urbis maledicitur.

Eodem
anno M.
2553.
Ant. Chr.
1451.

1. Jericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat aut ingredi.

2. Dixitque Dominus ad Josue: Ecce dedi in manu tua Jericho, & regem ejus, omnesque fortes viros.

3. Circuite * urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus.

* Hæc circuitio inchoata videtur post die Paſche.

4. Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in jubilæo, & præcedant arcam foederis: septiesque circuibitis civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.

5. Cumque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpaverit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint.

6. Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam foederis, & septem alii sacerdotes tollant septem Jubilæorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

7. Ad populum quoque ait: Ite, & circuite

civitatem, armati, præcedentes arcam Domini.

8. Cumque Josue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam foederis Domini,

9. omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10. Præceperat autem Josue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini.

11. Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, & reversa in castra, mansit ibi.

12. Igitur Josue de nocte confurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13. & septem ex eis septem buccinas, quarum in jubilæo usus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14. Circuieruntque civitatem secundo die semel, & reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

15. Die autem septimo, diluculo confurgentes, circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

16. Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem

Israel:

Israel: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17. sitque civitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino: sola Rahab meretrix vivat cum universis, qui cum ea in domo sunt: || abscondit enim nuntios quos direximus.

18. Vos autem cavete, ne de his, quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur.

19. Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecratur, repositum in thesauris ejus.

20. || Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri illico corruerunt: & ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat: || ceperuntque civitatem,

21. & interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque & oves & asinos in ore gladii percusserunt.

22. Duobus autem viris, || qui exploratores missi fuerant, dixit Josue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis.

23. || Ingressique juvenes, eduxerunt Rahab, & parentes ejus, fratres quoque, & cunctam suppellectilem ac cognationem illius, & extra castra Israel manere fecerunt.

24. || Urbem autem, & omnia quæ erant in ea, succenderunt; absque auro & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt.

25. Rahab * verò meretricem, & domum patris ejus, & omnia quæ habebat, fecit Josue vivere, & habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem: eo quod absconderit nuntios, quos miserat ut explorarent Jericho. In tempore illo, imprecatus est Josue, dicens:

26. || Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit & edificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciatur, & in novissimo liberorum ponatur portas ejus.

27. Fuit ergo Dominus cum Josue, & nomen ejus vulgatum est in omni terra.

C A P U T VII.

Explorata Hai cedit populus Israel hostibus propter furtum de anathemate Jericho; quapropter post Josue lamentationem missa sorte Achan lapidatur jussu Domini.

1. **F**ilii || autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate. || Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israel.

2. Cumque mitteret Josue de Jericho viros contra Hai, quæ est juxta Bethaven, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite, & explore Terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai.

3. Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia vi-

rorum pergant, & deleant civitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos?

4. Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes,

5. percussi sunt à viris urbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, & ceciderunt per pronam fugientes: pertimuitque cor populi, & instar aquæ liquefactum est.

6. Josue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes Israel: miseruntque pulverem super capita sua:

7. & dixit Josue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? utinam ut cepimus, mansissemus trans Jordanem.

8. Mi Domine Deus quid dicam, videns Israel hostibus suis terga vertentem?

9. Audient Chananæi, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10. Dixitque Dominus ad Josue: Surge, cur jaces pronus in terra?

11. Peccavit Israel, & prævaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti; & absconderunt inter vasa sua.

12. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate: non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est.

13. Surge, sanctifica populum, & dic eis: || Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

14. Accedetisque manè singuli per tribus vestras: & quaecumque tribum fors invenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.

15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prævaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israel.

16. Surgens itaque Josue manè, applicuit Israel per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17. Quæ cum juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18. cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19. Et ait Josue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20. Responditque Achan Josue, & dixit ei: Verè ego peccavi Dño Deo Israel, & sic & sic feci.

21. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ficos argenti: regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

22. Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repperunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

23. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Josue, & ad omnes filios Israel, projecерuntque ante Dominum.

24. Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias ejus, boves & asinos, & oves, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:

25. ubi dixit Josue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

|| 2. Reg. 18. 7.

26. Congregaveruntque super eum // acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

C A P U T V I I I.

Expugnata Hai, rex ejus suspenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

Eodem ann. 2553.

1. **D**ixit autem Dominus ad Josue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & confurgens ascende in oppidum Hai. Ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum, urbemque & Terram.

|| Sup. 9. 24

2. Faciesque urbi Hai, & regi ejus, // sicut fecisti Jericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam.

3. Surrexitque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte,

4. præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post civitatem: nec longius recedatis: & eritis omnes parati.

5. Ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque exierint contra nos, // sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus:

|| Sup. 7. 4

6. donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius.

7. Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, confurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vestester in manus vestras.

8. Cumque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut jussi.

9. Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Josue autem nocte illa in medio mansit populi,

10. surgensque diluculo recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

11. Cumque venissent & ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12. Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel & Hai,

ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13. omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, itaut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14. Quod cum vidisset rex Hai, festinavit manè, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quòd post tergum laterent insidiæ.

15. Josue verò & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16. At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent à civitate,

17. & ne unus quidem in urbe Hai & Bethel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes),

18. dixit Dominus ad Josue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20. Viri autem civitatis, qui persequabantur Josue, respicientes & videntes fumum urbis ad cælum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere: præsertim cum hi, qui simulaverant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissimè restitissent.

21. Vidensque Josue & omnis Israel quòd capta esset civitas, & fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22. Si quidem & illi qui ceperant & succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire ceperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii caderentur, itaut nullus de tanta multitudine salvaretur,

23. regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, & obtulerunt Josue.

24. Igitur omnibus interfectis, qui Israellem ad desertum tendentem fuerant persecuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem.

25. Erant autem qui in eodem die conciderant à viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26. Josue verò non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai.

27. Jumenta autem & prædam civitatis diviserunt sibi filii Israel, sicut præceperat Dominus Josue.

28. Qui succendit urbem, & fecit eam tumulum sempiternum:

29. regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vespèram & solis occalum. Præcepitque Josue, & deposuerunt cadaver ejus de cruce: projecерuntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem.

30. Tunc edificavit Josue altare Domino Deo Israel in monte Hebal:

31. // sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, & scriptum est in

|| Exod. 17. 25.

Deut. 17. 3.

volumine legis Moyfi: Altare verò de lapidibus impositis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas.

32. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moyfi, quod ille digesserat coram filiis Israel.

33. Omnis autem populus, & majores natu, ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arce, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam foederis Domini, ut advenita & indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal, sicut praeceperat Moyfes famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israel.

34. Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine.

35. Nihil ex his quæ Moyfes jusserrat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac parvulis & advenis, qui inter eos morabantur.

C A P U T I X.

Gabaonita simulatione longi itineris imponentes Josue & principibus Israelitarum, medio juramento salvantur; insecuto tamen murmure, perpetuo famulatio adstringuntur.

1. **Q**uibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac litore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chanæus, Pherezeus, & Hevæus, & Jebusæus,

2. congregati sunt pariter, ut pugnant contra Josue & Israel uno animo, eademque sententia.

3. At hi, qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josue, Jericho & Hai:

4. & callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, faccos veteres asinis imponentes, & utres vinarios scissos atque confutos,

5. calceamenta quoque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittaciis confuta erant, induci veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, & in frustra comminuti:

6. perrexeruntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgala, & dixerunt ei, atque simul omni Israeli: *De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes.* Responderuntque viri Israel ad eos, atque dixerunt:

7. Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus foedus inire vobiscum.

8. At illi ad Josue: Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue, ait: Quinam estis vos? & unde venistis?

9. Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiae ejus, cuncta quæ fecit in Aegypto,

10. || & duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erat in Astaroth:

11. dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, &

occurrite eis, & dicite: Servi vestri sumus, foedus inite nobiscum.

12. En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.

13. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt & soluti: vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt, & penè consumpta.

14. Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogaverunt.

15. || Fecitque Josue cum eis pacem, & inito foedere pollicitus est quod non occiderentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis:

16. Post dies autem tres initi foederis, audierunt quod in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.

17. Moveruntque castra filii Israel, & venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim.

18. Et non percusserunt eos, eo quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19. Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere.

20. Sed hoc faciemus eis: *Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus:*

21. sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cadant, aquasque comportent. Quibus hæc loquentibus:

22. vocavit Gabaonitas Josue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valde habitamus à vobis, cum in medio nostri sitis?

23. Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cadens, aquasque comportans in domum Dei mei.

24. Qui responderunt: Nuntiatum est nobis servistuis, quod promississet Dominus Deus tuus Moyfi servo tuo, ut traderet vobis omnem Terram, & disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, & providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consilium inivimus.

25. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.

26. Fecit ergo Josue ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Israel, ut non occiderentur.

27. Decevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cadentes ligna, & aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

C A P U T X.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto sole unius diei spatio, vincuntur; & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque aliae civitates capiuntur.

1. **Q**uæ cum audisset Adonisedec rex Jerusalem, quod scilicet cepisset Josue

Eodem
anno M.
3553.
Ant. Chr.
1451. ab
cætu 41.

|| Num. 21.
13.

Eodem
ann. 3553.
desinente.

Hai, & subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho & regi ejus, sic fecit Hai & regi illius) & quod transfugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent fœderati eorum,

2. timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regaliū, & major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi.

3. Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:

4. Ad me ascendite, & ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, & ad filios Israel.

5. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum, rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam.

6. Habitatores autem Gabaon urbis obfessa miserunt ad Josue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum: ascende citò, & libera nos, ferque præsidium: convenerunt enim adversum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.

7. Ascenditque Josue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.

8. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9. Irruit itaque Josue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis:

10. Et ¶ conturbavit eos Dominus à facie Israel: contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horon, & percussit usque Azeca & Maceda.

11. Cumque fugerent filios Israel, & essent in descensu Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo usque ad Azeca: & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percussérat filii Israel.

12. Tunc locutus est Josue Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon,

13. Steteruntque ¶ Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne

scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque Sol in medio cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.

14. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediēte Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

15. Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgalæ.

16. Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17. Nuntiatumque est Josue, quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda,

18. Qui præcepit sociis, & ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19. vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cadite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20. Cæsis ergo adversariis plaga magna, & usque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21. Reversusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani & integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est.

22. Præcepitque Josue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23. Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon.

24. Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, & subjectorum colla pedibus calcarent,

25. rursus ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis.

26. Percussitque Josue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi usque ad vesperum.

27. ¶ Cum-

Deut. 21.
23.

Hic explicat an.
1553.
I. Supr.
quo eam
oppugnabit.

Hic aut
et quæ se
quuntur

que ad
focum cap.

1. ad an.
1559. ex-
tendenda.

videtur
ut patet
ex petiti-
one Calebi

infra c. 14.
Ab autem
anno

1554.
quo post
cessatio-
nem Man-
nasyraeli-
tis terram
erere pri-
mum con-
tingit, nu-
merandus
est annus

1. q. 2.
p. 1554.
et radi-
an. sabba-
ticum
hic figen-
da.

Sup. 6.2.

Novum
scilicet
cum prius
ante sus-
pensus fue-
rit. Sup. 26.

Idest
una expe-
ditione &
continenti
bello.

27. Cumque occumberet sol, præcepit
focis ut deponerent eos de patibulis. Quibus
depositis proiecerunt in speluncam, in qua
latuerant, & posuerunt super os ejus saxa in-
gentia, quæ permanent usque in præsens *.

28. Eodem quoque die † Macedam cepit
Josue, & percussit eam in ore gladii, re-
gemque illius interfecit, & omnes habita-
tores ejus: non dimisit in ea saltem par-
vas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut
fecerat regi Jericho.

29. Transivit autem cum omni Israel de Ma-
ceda in Lebna; & pugnabat contra eam:

30. quam tradidit Dominus cum rege suo in
manus Israel: percusseruntque urbem in ore
gladii, & omnes habitatores ejus: non dimi-
serunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi
Lebna, || sicut fecerant regi Jericho.

31. De Lebna transivit in Lachis cum
omni Israel: & exercitu per gyrum dispo-
sito oppugnabat eam.

32. Tradiditque Dominus Lachis in manus
Israel, & cepit eam die altero, atque per-
cussit in ore gladii, omnemque animam
quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer,
ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue
cum omni populo ejus usque ad internecionē.

34. Transivitque de Lachis in Eglon,
& circumdedit,

35. atque expugnavit eam eadem die: per-
cussitque in ore gladii omnes animas quæ erant
in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis.

36. Ascendit quoque cum omni Israel de
Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam:

37. cepit eam, & percussit in ore gladii,
regem * quoque ejus, & omnia oppida regio-
nis illius, universasque animas, quæ in ea fue-
rant commorata: non reliquit in ea ullas reli-
quias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron,
cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.

38. Inde reversus in Dabir,

39. cepit eam atque vastavit: regem quo-
que ejus atque omnia per circuitū oppida per-
cussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reli-
quias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regi-
bus earum, sic fecit Habir & regi illius.

40. Percussit itaque Josue omnem Terram
montanam & meridianam atque campe-
strem, & Asedoth, cum regibus suis: non
dimisit in ea ullas reliquias, sed omne
quod spirare poterat interfecit, sicut præ-
ceperat ei Dominus Deus Israel,

41. A Cadesbarne usque Gazam, omnem
Terram Gosen usque Gabaon,

42. universosque reges, & regiones eorum,
uno * impetu cepit atque vastavit: Domi-
nus enim Deus Israel pugnavit pro eo.

43. Reversusque est cum omni Israel ad
locum castrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Josue Jabin cum aliis plurimis re-
gibus ac populis, omnia servans quæ Do-
minus Moyse præceperat.

1. **Q**Uæ cum audisset Jabin rex Asor, mi-
sit ad Jobab regem Madon, & ad
regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2. ad reges quoque Aquilonis, qui habita-
bant in montanis & in planitie contra
meridiem Ceneroth, in campestribus quo-
que & in regionibus Dor juxta mare:

3. Chananaum quoque ab Oriente & Oc-
cidente, & Amorrhæum atque Hethæum
ac Pherezaum & Jebusæum in montanis:
Hevæum quoque qui habitabat ad radices
Hermon in Terra Maspha.

4. Egressique sunt omnes cum turmis suis, *
populus multus nimis sicut arena quæ est
in littore maris, equi quoque & currus
immensa multitudinis.

5. Conveneruntque omnes reges isti in unum
ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas
eos: cras enim hac eadem hora ego tradam om-
nes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos
eorum subnervabis, & currus igne combures.

7. Venitque Josue, & omnis exercitus
cum eo, adversus illos ad Aquas Merom
subito, & irruperunt super eos,

8. tradiditque illos Dominus in manus Is-
rael. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt
usque ad Sidonem magnam, & Aquas Mase-
rephoth, campumque Masphe, qui est ad O-
rientalem illius partem. Ita percussit om-
nes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:

9. fecitque sicut præceperat ei Dñs, equos
eorum subnervavit: currusque combussit igni.

10. Reversusque statim cepit Asor, & regem
ejus percussit gladio. Asor enim antiquitus in-
ter omnia regna hæc principatum tenebat.

11. Percussitque omnes animas, quæ ibidem
morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias,
sed usque ad internecionem universa vas-
tavit, ipsamque urbem peremit incendio.

12. Et omnes per circuitum civitates, reges-
que earum cepit, percussit atque delevit, ||
sicut præceperat ei Moyse famulus Domini:

13. Absque urbibus, quæ erant in collibus &
in tumulis sitæ, ceteras succendit Israel: unam
tantum Asor munitissimā flamma consumpsit.

14. Omnemque prædam istarum urbium
ac jumenta diviserunt sibi filii Israel, cun-
ctis hominibus interfectis.

15. || Sicut præceperat Dominus Moyse
servo suo, ita præcepit Moyse Josue, &
& ille universa complevit: non prateriit
de universis mandatis, nec unum quidem
verbum quod jusserrat Dominus Moyse.

16. Cepit itaque Josue omnem Terram mon-
tanam, & meridianam, Terramque Gosen,
& planitiem, & Occidentalem plagam,
montemque Israel, & campestria ejus.

17. & partem montis quæ ascendit Seir
usque Baalgad, per planitiem Libani sub-
ter montem Hermon: omnes reges eorum
cepit, percussit, & occidit.

18. Multo tempore * pugnavit Josue
contra reges istos:

19. Non fuit civitas quæ se traderet filiis
Israel, prater Hevæum, qui habitabat in
Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20. Domini enim sententia fuerat, ut in-
durarentur corda eorum, & pugnarent contra
Israel, & caderent, & non mererentur
ullam clementiam, ac perirent, sicut præ-
ceperat Dominus Moyse.

Devidi:
5. regibus
omnes res-
liqui Isra-
eli sese op-
posuerunt
cum qui-
bus Josue
bellum
geit.

* Pedum
trecentis
millibus.
Equitum
decem
millibus.
Currum
20. mill.
Joseph
Antiq. 1.5.
c. 1. p. 2.

Deut. 7.1.

Exod. 34.
11.
Deut. 7.1.

* Toto vi-
de-icet
sesennio,
ut patet
infra c. 14.
10.

21. In illo tempore venit Josue, & interfecit Enacim de montanis, Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Juda & Israel, urbemque eorum deleuit.

22. Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in Terra filiorum Israel: absque civitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relictis sunt.

23. Cepit ergo Josue omnem Terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filiis Israel secundum partes & tribus suas: quicquidque Terra à preliis.

CAPUT XII.

Numerantur reges 31. circa & ultra Jordanem quos percusserant Moyses & Josue.

Hoc caput est veluti premissio ad divisionem terræ sequentem, ut videatur à quibus Regibus fuerit antea possessa.

1. **H**I sunt reges, quos percusserunt filii Israel, & possederunt Terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, à torrente Arnon usque ad montem Hermon, & omnem Orientalem plagam, quæ respicit solitudinem.

2. Schon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Ammon.

3. Et à solitudine usque ad mare Ceneroth contra Orientem, & usque ad Mare deserti, quod est mare salissimum, ad Orientalem plagam per viam quæ ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subjacet Asedoth, usque Phasga.

4. Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque in universa Basan, usque ad terminos.

5. Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: terminos Schon regis Hesebon.

6. Moyses famulus Domini, & filii Israel percusserunt eos, tradiditque Terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse.

7. Hi sunt reges Terræ, quos percussit Josue, & filii Israel, trans Jordanem ad Occidentalem plagam, à Baalgad in campo Libani, usque ad montem, cujus pars ascendit in Seir: tradiditque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas.

8. tam in montanis quam in planis atque campestribus. In Asedoth, & in solitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Hevæus & Jebusæus.

9. Rex Jericho unus: rex Hai, quæ est ex latere Bethel, unus:

10. rex Jerusalem unus, rex Hebron unus:

11. rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,

12. rex Eglon unus, rex Gazer unus,

13. rex Dabir unus, rex Gader unus,

14. rex Herma unus, rex Hered unus,

15. rex Lebna unus, rex Odullam unus,

16. rex Maceda unus, rex Bethel unus,

17. rex Taphua unus, rex Opher unus,

18. rex Aphec unus, rex Saron unus,

19. rex Madon unus, rex Asor unus,

20. rex Semeron unus, rex Achsaph unus,

21. rex Thenac unus, rex Mageddo unus,

22. rex Cades unus, rex Jachanan Carmeli unus,

23. rex Dor, & provincia Dor unus, rex Gentium Galgal unus,

24. rex Therfa unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Jubet Dominus Josue ut terram dividat, assignatis partibus Buben, Gad & dimidiæ tribui Manasse trans Jordanem.

1. **J**osue senex, propectaque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuisti, & longævus es, terraque latissima derelicta est, quæ necdum forte divisa est:

2. omnis videlicet Galilæa, Philistiim, & universa Gessuri.

3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem: Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philistiim dividitur, Gazæos, & Azotios, Afcalonitas, Gethæos, & Accaronitas.

4. Ad meridiem verò sunt Hevæi, omnis Terra Chanaan, & Maara Sidoniorum usque Apheca & terminos Amorrhæi,

5. ejusque confinia. Libani quoque regio contra Orientem, à Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6. Omnium qui habitant in monte, à Libano, usque ad Aquas Maserephoth, universique Sidonii. Ego sum qui delebo eos à facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hæreditatis Israel, sicut præcepi tibi.

7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse,

8. cum qua Ruben & Gad possederunt terram, quam tradidit eis Moyses famulus Dñi, trans fluentia Jordanis ad orientalem plagam.

9. Ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon:

10. & cunctas civitates Schon, regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon.

11. Et Galaad, ac terminum Gessuri & Machati, & omnem montem Hermon, & universam Basan, usque ad Salecha,

12. omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim: percussitque eos Moyses, atque deleuit.

13. Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri & Machati: & habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem.

14. Tribui autem Levi non dedit possessionem: sed sacrificia & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est ejus hæreditas, sicut locutus est illi.

15. Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas.

16. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle ejusdem torrentis media: universam planitiem, quæ ducit Medaba,

17. & Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon,

18. & Jassa, & Cedimoth, & Mephaath,

19. & Cariathaim, & Sabama, & Sarathasar in monte convallis.

Ann. 1. 2559. ætatis Josue circ. 101.

Num. 33.

Num. 18.

20. Bethphogor & Afedoth, Phafga & Bethiesimoth,

21. & omnes urbes campeftres, univerſaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Heſebon, quem percuffit Moyſes cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores Terræ.

22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Iſrael gladio cum ceteris interfectis.

23. Factusque eſt terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cognationes ſuas urbium & viculorum.

24. Deditque Moyſes tribui Gad & filiis ejus per cognationes ſuas poſſeſſionem, cujus hæc diviſio eſt.

25. Terminus Jaſer, & omnes civitates Galaad, & dimidia partem terræ filiorum Ammon, uſque ad Aroer, quæ eſt contra Rabba:

26. & ab Heſebon uſque Ramoth, Maſphe & Betonim: & à Manaim uſque ad terminos Dabir:

27. in valle quoque Betharan, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon: hujus quoque finis, Jordanis eſt, uſque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad per familias ſuas, civitates & villæ earum.

29. Dedit & dimidia tribui Manaſſe, filiis ejus juxta cognationes ſuas poſſeſſionem,

30. cujus hoc principium eſt: à Manaim univerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omneſque vicos Jair, qui ſunt in Baſan, ſexaginta oppida:

31. & dimidiam partem Galaad, & Aſtaroth, & Edrai, urbes regni Og in Baſan: filiis Machir, filii Manaſſe dimidiæ parti filiorum Machir juxta cognationes ſuas.

32. Hanc poſſeſſionem diviſit Moyſes in campeſtribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam.

33. Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: quoniam Dominus Deus Iſrael ipſe eſt poſſeſſio ejus, ut locutus eſt illi.

C A P U T XIV.

Caleb accipit Hebron in hæreditatem ſibi promiſſam, eo quod aliis exploratoribus detrabentibus Terræ promiſſæ, ipſe ſecutus ſit Dominum.

1. **H**oc eſt quod poſſederunt filii Iſrael in Terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Joſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſrael:

2. ſorte omnia dividentes, ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi, novem tribubus, & dimidiæ tribui.

3. Duabus enim tribubus, & dimidiæ, dederat Moyſes trans Jordanem poſſeſſionem: abſque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos.

4. ſed in eorum ſucceſſerunt locum filii Joſeph in duas diviſi tribus, Manaſſe & Ephraim: nec acceperunt Levitæ aliam in Terra partem, niſi urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda jumenta & pecora ſua.

5. Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filii Iſrael, & diviſerunt Terram.

6. Acceſſerunt itaque filii Judæ ad Joſue:

in Galgala, locutusque eſt ad eum Caleb filius Jephone Cenezæus: || Noſti quid locutus ſit Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadesbarne.

7. Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cadesbarne, ut conſiderarem Terram, nuntiavi que ei quod mihi verum videbatur.

8. Fratres autem mei, qui aſcenderant mecum, diſſolverunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum.

9. Juravitque Moyſes in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia ſecutus es Dominum Deum meum.

10. Conceſſit ergo Dominus vitam mihi ſicut pollicitus eſt uſque in præſentem diem.

Quadraginta & quinque anni ſunt, *, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem: hodie octoginta quinque annorum ſum,

11. ſic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum miſſus ſum: || illius in me temporis fortitudo uſque hodie perſeverat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum.

12. Da ergo mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim ſunt, & urbes magnæ atque munitæ: ſi fortè ſit Dominus mecum, & potuero delere eos, ſicut promiſit mihi.

13. Benedixitque ei Joſue, & tradidit ei Hebron ꝑ in poſſeſſionem.

14. atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo uſque in præſentem diem: quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael.

15. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt: & Terra || ceſſavit à præliis.

C A P U T XV.

Sors tribus Judæ, civitates & villa earum, Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eo quod obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

1. **I**gitur ſors filiorum Judæ per cognationes ſuas iſta fuit: || A termino Edom, deſertum Sin contra Meridiem, & uſque ad extremam partem australis plagæ.

2. Initium ejus à ſummitate maris ſaliſſimi, & à lingua ejus, quæ reſpicit Meridiem:

3. Egrediturque contra Aſcenſum Scorpionis, & pertransit in Sina: aſcenditque in Cadesbarne, & pervenit in Eſron, aſcendens ad Addar, & circumiens Carcaa,

4. atque inde pertransiens in Aſemona, & perveniens ad Torrentem Egypti: eruntque termini ejus mare magnum. Hic erit finis meridianæ plagæ:

5. Ab Oriente verò erit initium, mare ſaliſſimum uſque ad extrema Jordanis: & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem, à lingua maris uſque ad eundem Jordanis fluvium.

6. Aſcenditque terminus in Beth Hagla, & tranſit ab Aquilone in Beth-araba: aſcendens ad lapidem Boen filii Ruben.

7. Et tendens uſque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem, reſpiciens Galgala, quæ eſt ex adverſo Aſcenſionis Ad-

|| Num. 14.

* Ergo 20-
no 7. poli-
quam in-
greſſi ſunt
terra hanc
juam re-
liquerunt
poſt an-
no 38. à
miſſione
Caleb e
Cadesbar-
ne.

|| Deu. 2. 14
Unde col-
ligitur Jo-
ſue integrum
ſexennium
in debel-
landis
Chanaan.
impendiſ-
ſe, cum
ann. 2559.
terminan-
dum: Atq;
hinc, an-
nos inter-
miſſionis
legalis in-
cipereſci-
licet anno
M. 2560.
Ant. Chr.
1444.

|| Eccl. 46.

|| Iſtæ a-
groſ & vil-
las illius
ipla urbe
cum ſub-
urbis reſ-
ſervata &
ſacerdoti-
bus in ci-
vitatem
refugii
tradita.
Inf. 21. 13.
|| 1. Par.
6. 36.
|| Sup. 11.
23.

Anno M.
2560.
Hæc in
Galgalis
distribu-
ſacta vi-
detur.

|| Num. 34.

ommim, ab australi parte torrentis: transitque aquas, quæ vocantur Fons solis: & erunt exitus ejus ad Fontem Rogel:

8. ascenditque per convallem filii Ennon ex latere Jebusæi ad Meridiem, hæc est Jerusalem: & inde se erigens ad verticem montis: qui est contra Geennon ad Occidentem in summitate vallis Raphaim contra Aquilonem.

9. Pertransitque à vertice montis usque ad fontem aquæ Nephtoa: & pervenit usque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala, quæ est Cariathiarim, idest, urbs silvarum:

10. & circuit de Baala contra Occidentem, usque ad montem Seir: transitque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon: & descendit in Bethfames, transitque in Thamna:

11. & pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, & transit montem Baala: pervenitque in Jebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur.

12. Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis.

13. Caleb verò filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dominus: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.

14. ¶ Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Sefai & Ahiman & Tholmai de stirpe Enac.

15. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath Sepher, idest, civitas litterarum.

16. Dixitque Caleb: Qui percussit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

17. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior: deditque ei Axam filiam suam uxorem.

18. Quæ, cum pergerent simul, suasa est à viro suo ut peteret à patre suo agrum, suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes, inquit?

19. At illa respondit: Da mihi benedictionem: Terram australem & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.

20. Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas.

21. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda juxta terminos Edom: à Meridie: Cabseel & Eder & Jagur,

22. & Cina & Dimona & Adada,

23. & Cades & Asor & Jethnam,

24. Ziph & Telem & Baloth,

25. Asor nova & Carioth, Hefron, hæc est Asor,

26. Amam, Sama, & Molada,

27. & Asergadda & Hassemon & Bethphelet,

28. & Haserfual & Bersabee & Baziothia,

29. & Baala & Jim & Esen,

30. & Eltholad & Cesil & Harma,

31. & Siceleg & Medemena & Sensenna,

32. Lebaoth & Selim & Aen & Remon. Omnes civitates viginti novem, & villæ earum.

33. In campestribus verò: Estaol & Sarea & Asena,

34. & Zanoë & Aengannim & Taphua & Enaim,

35. & Jerimoth & Adullam, Socho & Azeca,

36. & Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim: urbes quatuordecim, & villæ earum.

37. Sanan & Hadaffa & Magdalgad,

38. Delean & Masepha & Jethel,

39. Lachis & Bascath & Eglon,

40. Chebbon & Leheman & Cethlis,

41. & Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda: civitates sedecim, & villæ earum.

42. Labana & Ether & Afan,

43. Jephtha & Esna & Nesib,

44. & Ceila & Achzib & Marefa: civitates novem, & villæ earum.

45. Accaron cum vicis & villulis suis.

46. Ab Accaron usque ad mare: omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos ejus.

47. Azotus cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, usque ad torrentem Egypti, & mare magnum terminus ejus.

48. Et in monte: Samir & Jether & Socoth,

49. & Danna & Cariathsenna, hæc est Dabir:

50. Anab & Istemo & Anim,

51. Gofen & Olom & Gilo: civitates undecim & villæ earum.

52. Arab & Ruma & Esaan,

53. & Janum & Beththaphua & Apheca,

54. Athmatha & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior: civitates novem, & villæ earum.

55. Maon & Carmel & Ziph & Jota,

56. Jezrael & Jucadam & Zanoë,

57. Accain, Gabaa, & Thamna: civitates decem, & villæ earum.

58. Halhul, & Bessur, & Gedor,

59. Mareth, & Bethanoth, & Eltecon, civitates sex & villæ earum.

60. Cariathbaal, hæc est Cariathiarim urbs silvarum, & Arebba: civitates duæ, & villæ earum.

61. In deserto Betharaba, Meddin, & Sachacha,

62. & Neban, & civitas-falis, & Engaddi: civitates sex, & villæ earum.

63. Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque in præsentem diem.

C A P U T XVI.

Sors Ephraim, urbes & viculi earum: mansitque inter hos Chananeus tributarius.

1. **C**ecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho & aquas ejus ab Oriente: solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel:

2. & egreditur de Bethel Luza: transitque terminum Archi, & Ataroth:

3. & descendit ad Occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer: finiunturque regiones ejus mari magno:

4. possederuntque filii Joseph Manasses & Ephraim.

5. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: & possessio eorum contra Orientem Ataroth Addar usque Beth-horon superiorem.

6. Egrediunturque confinia in mare: Mach-

methath

¶ Indis. 1.
10. & 20.
Num. 13.
23.

Eodem
ann. 2360.

methath verò Aquilonem respicit, & circum terminos circa Orientem in Thanath-selo, & pertransit ab oriente Janoe:

7. descenditque de Janoe in Atharoth & Naaratha: & pervenit in Jericho, egrediturque ad Jordanem.

8. De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus ejus in mare salissimum. Hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9. Urbesque separatae sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.

10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitavitque Chananæus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Medio tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Joseph.

1. **C**ecidit autem sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad & Basan:

2. || & reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechem, & filiis Hephher, & filiis Semida. Isti sunt filii Manasse filii Joseph, mares, per cognationes suas.

3. || Salphaad verò filio Hephher filii Galaad filii Machir filii Manasse, non erant filii, sed solæ filia: quarum ista sunt nomina, Mala & Noa & Hegla & Melcha & Therfa.

4. Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Josue filii Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moyse, ut daretur nobis possessio in medium fratrum nostrorum. Deditque eis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem absque Terra Galaad & Basan trans Jordanem.

6. Filia enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus: Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant.

7. Fuitque terminus Manasse ab Asser, Machmethath quæ respicit Sichem: & egreditur ad dexteram juxta habitatores Fontis Taphuz.

8. Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuz, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9. Descenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare:

10. ita ut possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & utramque claudat mare: & conjungantur sibi in tribu Asser ab Aquilone, & in tribu Issacar ab Oriente.

11. Fuitque hæreditas Manasse in Issachar & in Asser, Bethsan & viculi ejus, & Jeblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Thenac cum viculis suis: & habitatores Mageddo cum vi-

culis suis: & tertia pars urbis Nopheth.

12. Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cepit Chananæus habitare in terra sua.

13. Postquam autem convalescerunt filii Israel, subjecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14. Locutique sunt filii Joseph ad Josue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem fortis & funiculi unius, cum sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

15. Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, & succide tibi spatia in Terra Pherezai & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16. Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sita sunt Bethsan cum viculis suis, & Jezrael mediam possidens vallem.

17. Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim & Manasse: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam,

18. sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: & poteris ultra procedere cum subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere curus, & esse fortissimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur qui describant Terram reliquarum septem tribuum, & assignatur sors Benjamin.

1. **C**ongregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis Terra subjecta.

2. Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas.

3. Ad quos Josue ait: * Usquequæ marces ignavia, & non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

4. Eligite de singulis tribubus terminos viros, ut mittam eos, & pergant atque circumcumbant Terram, & describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis: referantque ad me quod descripserint:

5. Dividite vobis Terram in septem partes: Judas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Joseph ab Aquilone.

6. Mediam inter hos terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem:

7. quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse, jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyse famulus Domini.

8. Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, præcepit eis Josue, dicens: Circuite Terram, & describite eam ac revertimini ad me: ut hic coram Domino, in Silo mittam vobis sortem.

9. Itaque perrexerunt, & lustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo.

Eodem ann. 2560. desinente

* Puta anno sequenti, mundi 2561. Aut. Ch. 1443. sequens enim exprobratio videtur supponere eos aliquamdiu inertes & otiosos fuisse.

* Post septem menses. Josue.

|| Gen. 28.
19.

10. Qui misit fortes coram Dño in Silo, divisitque Terram filiis Israel in septem partes.

11. Et ascendit fors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent Terram inter filios Juda & filios Joseph.

12. Fuitque terminus eorum contra Aquilonem à Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conscendens, & perveniens ad solitudinem Bethaven,

13. atque pertransiens juxta || Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel: descenditque in Ataroth-addar, in montem qui est ad Meridiem Beth-horon inferioris:

14. & inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui respicit Beth-horon contra Africum: suntque exitus ejus in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda. Hæc est plagam contra mare, ad Occidentem.

15. A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & pervenit usque ad fontem aquarum Nephtoa.

16. Descenditque in partem montis, qui respicit Vallem filiorum Ennon: & est contra septentrionalem plagam in extrema parte Vallis Raphaim. Descenditque in Geennom (idest, Vallem Ennon) juxta latus Jebusæi ad Austrum: & pervenit ad fontem Rogel,

17. transiens ad Aquilonem, & egrediens ad Enfemes, idest, fontem solis:

18. & pertransit usque ad tumulos, qui sunt è regione ascensus Adommin: descenditque ad Abenboen, idest, lapidem Boen filii Ruben: & pertransit ex latere Aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem,

19. & prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: suntque exitus ejus contra linguam maris salissimi ab Aquilone in fine Jordanis ad australem plagam:

20. qui est terminus illius ab Oriente. Hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas.

21. Fueruntque civitates ejus, Jericho & Beth-hagla & Vallis Casis,

22. Beth Arabæ & Samaraim & Bethel,

23. & Avim & Aphara & Ophera,

24. Villa Emona & Ophni & Gabee: civitates duodecim, & villæ earum.

25. Gabaon & Rama & Beroth,

26. & Mesphe & Caphara, & Amopha

27. & Recem, Jarephel & Tharela,

28. & Sela, Eleph, & Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath & Cariath: civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

CAPUT XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthaim, Dan & Josue.

Eodem
ann. 2561.

1. **E**T egressa est fors. secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hæreditas:

2. eorum in medio possessionis filiorum Juda: Bersabee & Sabee & Molada,

3. & Haferfual, Bala & Afem

4. & Eltholad, Bethul & Harma

5. & Siceleg & Bethmarchaboth & Haferfusa,

6. & Bethlebaoth & Sarohen: civitates tredecim, & villæ earum.

7. Ain & Remmon & Athar & Asan: civitates quatuor, & villæ earum:

8. omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramath contra australem plagam. Hæc est hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas,

9. in possessione & funiculo filiorum Juda: quia major erat: & idcirco filii Simeon possederunt in medio hæreditatis eorum.

10. Ceciditque fors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: & factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.

11. Ascenditque de Mari & Merala, pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Jeconam.

12. Et revertitur de Sared contra Orientem in fines Ceseleththabor: & egreditur ad Dabereth, ascenditque contra Japhie.

13. Et inde pertransit usque ad orientalem plagam Gethhepher & Thacasin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa.

14. Et circuit ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus ejus Vallis Jephthahel:

15. & Cathet, & Naalol & Semeron & Jedala & Bethlehem: civitates duodecim, & villæ earum.

16. Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes & viculi earum.

17. Issachar egressa est fors quarta per cognationes suas:

18. fuitque ejus hæreditas, Jezrael & Calaloth & Sunem,

19. & Hapharaim & Seon, & Anaharath,

20. & Rabboth & Cesion, Abes,

21. & Rameth, & Engannim, & Enhadda, & Bethpheses.

22. Et pervenit terminus ejus usque Thabor & Sehesima & Bethfames: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates sedecim, & villæ earum.

23. Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes & viculi earum.

24. Ceciditque fors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas:

25. fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Bethen & Axaph

26. & Elmelech & Amaad & Messal: & pervenit usque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.

27. Ac revertitur contra orientem Bethdagon: & pertransit usque Zabulon & Vallem Jephthahel contra Aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturque ad lavam Cabul,

28. & Abran & Rohob & Hamon & Cana, usque ad Sidonem magnam.

29. Revertiturque in Horma usque ad civitatem munitissimam Tyrum, & usque Hosa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba:

30. & Amma & Aphec & Rohob: civitates viginti duæ, & villæ earum.

31. Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque & viculi earum.

32. Filiorum Nephthali sexta fors cecidit per familias suas:

33. & cepit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quæ est Neceb, & Jebnael usque Lecum: & egressus eorum usque ad Jordanem:

34. revertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Afer contra Occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum solis;
 35. civitates munitissimæ, Asledim, Ser, & Emath, & Reccath, & Cenereth,
 36. & Edema & Arama, Asor
 37. & Cedes & Edrai, Enhafor
 38. & Jeron & Magdalel, Horem & Bethanath & Bethfames: civitates decem & novem, & villæ earum.

39. Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes & viculi earum.

40. Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est fors septima:

41. Et fuit terminus possessionis ejus Saraa & Esthaol, & Hirsemes, idest, civitas solis.

42. Selebin & Ajalon & Jethela,

43. Elon & Themna & Acron,

44. Elthece, Gebbethon & Baalath,

45. & Jud & Bane & Barach & Getheremmon,

46. & Mejarcon & Arecon, cum termino qui respicit Joppen,

47. & ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui.

48. Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes & viculi earum.

49. Cumque compleisset sorte dividere Terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Josue filio Nun in medio sui,

50. juxta præceptum Domini, urbem quam postulat, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & edificavit civitatem, habitavitque in ea.

51. Hæ sunt possessiones, quas sorte dividerunt Eleazar sacerdos & Josue filius Nun, & principes familiarum ac tribuum filiorum Israel in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt Terram *

CAPUT XX.

Sex refugii civitates, & qui ad eas possint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

1. **E**T locutus est Dominus * ad Josue, dicens: Loquere filiis Israel, & dic eis:

2. Separate urbes fugitivorum, || de quibus locutus sum ad vos per manum Moyfi

3. ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: & possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis:

4. cum ad unam harum confugerit civitatum, stabit ante portam civitatis, & loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum & dabunt ei locum ad habitandum.

5. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve, ejus probatur inimicus.

6. Et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tem-

pore: tunc revertetur homicida, & ingredietur civitatem & domum suam de qua fugerat.

7. Decreveruntque Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron, in monte Juda.

8. Et trans Jordanem contra Orientalem plagam Jericho, || statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse.

9. Hæ civitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & advenis qui habitabant inter eos ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPUT XXI.

Levitis assignantur civitates quadraginta octo cum suburbanis: & completa Dei promissione pax, & requies datur filiis Israel.

1. **A**ccesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, & Josue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel.

2. locutique sunt ad eos in Silo Terra Chanaan, atque dixerunt: || Dominus præcepit per manum Moyfi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta.

3. Dederuntque filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates & suburbana earum.

4. Egressaque est fors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, & Simeon, & Benjamin, civitates tredecim:

5. & reliquis filiorum Caath, idest, Levitis qui superfuert, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manasse, civitates decem.

6. Porro filiis Gerson egressa est fors, ut acciperent de tribubus Issachar & Afer & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredecim.

7. Et filiis Merari per cognationes suas, de tribubus Ruben & Gad & Zabulon, urbes duodecim.

8. Dederuntque filiis Israel Levitis civitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moyfi, singulis forte tribuentes.

9. De tribubus filiorum Juda & Simeon dedit Josue civitates: || quarum ista sunt nomina,

10. filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim fors illis egressa est)

11. Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, & suburbana ejus per circuitum.

12. || Agros verò & villas ejus dederat Caleb filio Jephone ad possidendum.

13. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus, & Lobnam cum suburbanis suis:

14. & Jether, & Estemo,

15. & Holom, & Dabir,

16. & Ain, & Jeta, & Bethfames, cum suburbanis suis: civitates novem, de tribubus, ut dictum est, duabus.

* Atque ita, post deletas septem gentes in terra Chanaan distribuitur terra finis est impositus, annis post electionem patrū circiter 450. (Ab. 13. 20.) à nato enim semine promissus hoc est Isaac, sunt anni 473. à re- jectio Il- nae 448. utrobique circiter 450. Anno M. 2564.

|| Num. 35. 10. Dent. 19. 2.

|| Dent. 4. 43.

Eodem ann. 2564

|| Num. 35. 1.

|| 1. Par. 6. 2.

|| Supr. 14. 14.

1. Par. 6. 16.

CAPUT XXII.

17. De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, & Gabae,

18. & Anathoth & Almon, cum suburbanis suis: civitates quatuor.

19. Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.

20. Reliquis verò per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc est data possessio.

21. De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer,

22. & Cibsam & Beth-horon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

23. De tribu quoque Dan, Eltheco & Gathon,

24. & Ajalon & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

25. Porro de dimidia tribu Manasse, Thannach & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates duæ.

26. Omnes civitates decem, & suburbana earum, datæ sunt filiis Caath inferioris gradus.

27. Filiis quoque Gerson Levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates, Gaulon in Basan, & Bosram, cum suburbanis suis, civitates duas:

28. Porro de tribu Issachar, Cefion, & Dabereth,

29. & Jaramoth, & Engannim, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

30. De tribu autem Aser, Masal, & Abdon.

31. & Helcath & Rohob, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

32. De tribu quoque Nephthali civitates confugii, Cedes in Galilæa, & Hammoth Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, civitates tres.

33. Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim cum suburbanis suis.

34. Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Jecnam & Cartha,

35. & Damna & Naalol, civitates quatuor cum suburbanis suis.

36. De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Jaser & Jethson & Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.

37. De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Hesebon & Jazer, civitates quatuor cum suburbanis suis.

38. Omnes urbes filiorum Merari per familias & cognationes suas, duodecim.

39. Itaque civitates universæ Levitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo

40. cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ.

41. Deditque Dominus Deus Israeli omnem Terram, quam traditurum se patribus eorum juraverat: & possederunt illam, atque habitaverunt in ea.

42. Dataque est ab eo pax * in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt.

43. Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

Remisse ad suam possessionem trans Jordanem tribus Ruben & Gad & dimidia Manasse, suspicionem movent ceteris tribubus propter extructum altare; sed missi legati suscipiunt justam eorum excusationem.

1. **E**odem tempore vocavit Josue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse,

2. dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,

3. nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.

4. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem & pacem, sicut pollicitus est: revertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Jordanem:

5. ita dumtaxat, ut custodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & observetis mandata illius, adhæreatque ei, ac ferviatis in omni corde, & in omni anima vestra.

6. Benedixitque eis Josue, & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.

7. Dimidiæ autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcirco mediæ quæ supersuit, dedit Josue sortem inter ceteros fratres suos trans Jordanem ad Occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8. dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris.

9. Reversique sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse, à filiis Israel de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad Terram possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Moyse.

10. Cumque venissent ad tumulos Jordanis in Terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis.

11. Quod cum audissent filii Israel, & ad eos certi nuntii detulissent, ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israel:

12. convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent & dimicaret contra eos.

13. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis,

14. & decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, in Terram Galaad, dixeruntque ad eos:

16. Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? cui reliquistis Dominum Deum Israel, ædificantes altare

fieri-

* Eadem de quo supra c. 11. 22. & 14. 15. an. M. 2560. facta.

Eodem ann. 2560. Ant. Chr. 2442.

Num. 33. 30p. 1. 13. C. 12. 8.

sacrilegum, & à cultu illius recedentes?

|| Num. 25.

3.

Dent. 4. 3.

17. An parum vobis est || quòd peccastis in Beelphegor, & usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet? multique de populo corruerunt.

18. Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in universum Israel ira ejus defleviet.

19. Quòd si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad terram, in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantum ut à Domino, & à nostro consortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri.

|| Sap. 7. 2.

20. || Nonne Achan filius Zare præteriiit mandatum Domini, & super omnem populum Israel ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo.

21. Responderuntque filii Ruben & Gad, & dimidia tribus Manassè, principibus legationis Israel:

22. Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus, ipse novit, & Israel simul intelliget: si pravaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsentem:

23. & si ea mente fecimus, ut holocausta, & sacrificium, & pacificas victimas super eo imposeremus, ipse quærat & judicet:

24. & non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus: Cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis & Domino Deo Israel?

25. Terminum posuit Dominus inter nos & vos, ò filii Ruben, & filii Gad, Jordanem fluvium: & idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros à timore Domini. Putavimus itaque melius,

26. & diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas,

27. sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostram vestramque progeniem, ut serviamus Domino, & juris nostri sit offerre & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in Domino,

28. Quòd si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.

29. Absit à nobis hoc scelus, ut recedamus à Domino, & ejus vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum ejus.

30. Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt, & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manassè, libentissimè susceperunt.

31. Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à pravaricatione hæc, & liberaistis filios Israel de manu Domini.

32. Reversusque est cum principibus à filiis Ruben & Gad, de Terra Galaad, finium

Chanaan, ad filios Israel, & retulit eis.

33. Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt Deum filii Israel, & nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent Terram possessionis eorum.

34. Vocaveruntque filii Ruben, & filii Gad, altare quod extruxerant, Testimonium nostrum, quòd Dominus ipse sit Deus.

C A P U T XXIII.

Josue senex, jamque moribundus, exhortatur filios Israel ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum Gentibus.

1. **E** Voluto autem multo tempore, * postquam pacem dederat Dominus Israeli, subjectis in gyro nationibus universis, & Josue jam longævo, & pæsenilis ætatis:

2. Vocavit Josue omnem Israelem, majoresque natu, & principes ac duces, & magistros, dixitque ad eos: Ego senui, & progressioris ætatis sum.

3. Vosque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnaverit.

4. & nunc quia vobis sorte divisit omnem Terram, ab Orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes:

5. Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis Terram sicut vobis pollicitus est.

6. Tantum confortamini, & estote solliciti, ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moyse: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram.

7. ne postquam intraveritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deorum earum, & serviatis eis, & adoretis illos:

8. sed adhæreatis Domino Deo vestro: quod fecistis usque in diem hanc.

9. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit.

10. Unus è vobis persequetur hostium mille viros, quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnavit, sicut pollicitus est.

11. Hoc tantum diligentissimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.

12. Quòd si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare:

13. Jam nunc scitote quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & fudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

14. || En ego hodie ingredior viam universæ terræ, & toto animo cognoscetis, quòd de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum.

15. Sicut ergo implevit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

* Puta annis circiter octo post prædicta. (Confer cum cap. 11. 12.) Ann. M. 2570. Ant. Chr. 1434. ætatis Josue 110. & ultimo.

|| 3. Reg. 2.

16. eò quod praterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & servieritis diis alienis, & adoraveritis eos: citò atque velociter confurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

CAPUT XXIV.

Commemorantur beneficia Israelitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Josue, sepultura ossum Joseph, & mors Eleazari sacerdotis.

Eodem
ann. 2370.

* In urbe
Ure scilicet,
& ipsa
trans Eu-
phratem
in Meso-
potamia
sita.
Cf. Gen. 11.
11. 31.
|| Gen. 11.
26.
|| Gen. 11.
31.
|| Gen. 21.
2.
|| Gen. 25.
26.
|| Gen. 36.
8.
|| Gen. 48.
5.
|| Exod. 3.
10.
|| Exod. 13.
57.
|| Exod. 14.
9.

Num. 21.
1. Cf. 29.

Num. 22.
5.

|| Sup. 3.
14. Cf. 6. 1.
Cf. 11. 3.

|| Exod. 23.
28.
Deut. 7. 22.
Sup. 11. 20.

|| 1. Reg. 7.
3.
Tob. 14. 10.

1. Congregavitque Josue omnes tribus Israel in Sichem, & vocavit majores natu, ac principes, & judices, & magistratos, steteruntque in conspectu Domini:

2. & ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio * || Thare pater Abraham, & Nachor: servieruntque diis alienis.

3. || Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamia finibus: & adduxi eum in Terram Chanaan: multiplicavique semen ejus:

4. || & dedi ei Isaac: || Illique rursum dedi Jacob & Esau. || E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: || Jacob verò, & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5. || Misique Moysen & Aaron, & percussit Ægyptum multis signis atque portentis.

6. || Eduxique vos & patres vestros de Ægypto, & venistis ad mare: persecutique sunt Ægyptii patres vestros cum curribus & equitatu, usque ad Mare rubrum:

7. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel: qui posuit tenebras inter vos & Ægyptios, & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore:

8. & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. || Cumque pugnaretis contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos.

9. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Israel. || Misique & vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis:

10. & ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis, & liberavi vos de manu ejus.

11. || Transivistisque Jordanem, & venistis ad Jericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, & Pherezeus, & Chanaanæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Hevæus, & Jebusæus: & tradidi illos in manus vestras.

12. || Misique ante vos crabrones: & eiei eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo.

13. Dedique vobis Terram, in qua non laborastis, & urbes quas non ædificastis, ut habitaretis in eis: vineas & oliveta, quæ non plantastis.

14. || Nunc ergo timete Dominum, & servite ei perfecto corde atque verissimo: & auferite deos, quibus servierunt patres vestri in

Mesopotamia & in Ægypto, ac servate Dño.

15. Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviat, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, * an diis Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis: ego autem & domus mea serviemus Domino.

16. Responditque populus, & ait: Absit à nobis ut relinquamus Dominum, & serviamus diis alienis.

17. Dominus Deus noster ipse eduxit nos, & patres nostros, de Terra Ægypti, de domo servitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, & custodivit nos in omni via, per quam ambulavimus, & in cunctis populis, per quos transivimus.

18. Et ejecit universas gentes, Amorrhæum habitorem Terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Dño, quia ipse est Deus noster.

19. Dixitque Josue ad populum: Non poteritis servire Domino: Deus enim sanctus, & fortis amulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

20. Si dimiseritis Dominum, & servieritis diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet postquam vobis præstiterit bona.

21. Dixitque populus ad Josue: Nequaquam itaut loqueris, erit, sed Domino serviemus.

22. Et Josue ad populum, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviat ei. Responderuntque: Testes.

23. Nunc ergo, ait, auferite deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel.

24. Dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, & obediētes erimus præceptis ejus.

25. Percussit ergo Josue in die illo scelus, & proposuit populo præcepta atque judicia in Sichem.

26. Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini:

27. Et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audierit omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne fortè postea negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro.

28. Dimisitque populum, singulos in possessionem suam.

29. Et post hæc mortuus est Josue filius Nun servus Domini, centum & decem annorum:

30. sepelieruntque eum in finibus possessionis suæ in Thamnathare, quæ est sita in monte Ephraim, à Septentrionali parte montis Gaas.

31. Servivitque Israel Domino cunctis diebus Josue, & seniorum qui longo vixerunt tempore post Josue, & qui noverant omnia opera Domini quæ fecerat in Israel.

32. || Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii Israel de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, || quem emerat Jacob à filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, & fuit in possessionem filiorum Joseph.

33. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data est ei in monte Ephraim.

* Nempe
in Urbe
Ure scilicet,
& Chaldeorum.
Vide sup.
vers. 1.

Anno
2370.
Ant.
1431.

* Id
est, ubi
dicitur
tra te
Simeon
Dux
crimen
de
Galeb

|| Gen. 3.
24.
Exod. 13.
19.
|| Gen. 33.
19.

LIBER JUDICUM, HEBRAICE SOPHETIM.

Hic liber ab Hebraeis SOPHETIM, nuncupatur, idest JUDICES; sic enim summi magistratus Israelitarum ante constitutos Reges vocabantur. Refert itaque statum Reipublice à morte Josue ad Samsonis mortem, & servitutes varias exhibet, quibus Deus eorum peccata castigabat. Sub finem verò aliqua habentur exempla, quibus etiam ante tempora servitutum, quam corruptis moribus & ad Idololatriam propensi fuerint ostenditur. Micie siquidem, Tribus Dan, & Beniamitarum historie, ante primam servitutem videntur collocande.

Quanti autem sit temporis totius libri historia, valde dubium est: Quidam enim annos Judicum ab annis servitutum separatim numerandos sentiunt, alii aliter. Nos non tam per servitutes, quam per pacificationes computabimus. Nam cum frequens sit Hebraeis uti numero cardinali pro ordinali: ubi quadraginta vel octoginta annis terram quievissè dicitur; cum viris doctis, de octuagesimo vel quadragesimo anno, id explicandum putamus, ab ultima semper pacis pace annos dinumerando. Quod cum ita fiet, invenietur hoc libro spatium 317. annorum comprehendi: ab anno mundi scilicet 2570. ad annum 2887. qui diligenter ad marginem ordine suo adseribentur.

CAPUT PRIMUM.

Juda dux, unà cum fratre ipsius Simeone, plurimæ gentium civitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb; addita terra irrigua: Chananæi tributarii servantur.

POST mortem Josue consulerunt filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2. Dixitque Dominus: Judas * ascendet: ecce tradidi Terram in manus ejus:

3. Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4. Ascenditque Judas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherazæum in manus eorum: & percusserunt in Bezece decem millia virorum.

5. Inveneruntque Adonibezec in Bezece, & pugnauerunt contra eum, ac percusserunt Chananæum & Pherazæum.

6. Fugit autem Adonibezec: quem per-

cuti comprehenderunt, casis summitatibus manuum ejus ac pedum.

7. Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jerusalem, & ibi mortuus est.

8. * Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.

9. Et postea descendentes pugnauerunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem, & in campestribus.

10. ¶ Pergensque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron (cujus nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percussit Sefai, & Ahiman, & Tholmai:

11. atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, idest, civitas litterarum.

12. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13. Cumque cepisset eam Othoniel filius

* Pro v. pugnaverunt & ceperunt. Hæc autem v. 10. hic adducuntur, ut appareat qua occasione Deus tribus Juda reliquis prætulit. ¶ Jos. 15. 14.

Anno M. 2570. Ant. Chr. 1434.

* Id est tribus Judæ in tra tribus Simeonis. Dux verò tribus Judæ erat Caleb.

* Ideft
nequos, ut
nunc lo-
quuntur,
live fratris
filius.

Cenez frater * Caleb minor, dedit ei Azam filiam suam conjugem.

14. Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret à patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino dixit ei Caleb: Quid habes?

15. At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

16. Filii autem Cinzi * cognati Moyfi, ascenderunt de civitate palmarum †, cum filiis Juda, in desertum sortis ejus *, quod est ad meridiem Arad, & habitaverunt cum eo.

17. Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephaat, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, ideft, anathema.

18. Cepitque Judas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

19. Fuitque Dominus cum Juda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

20. Dederuntque Caleb Hebron, || sicut dixerat Moyfes, qui delevit ex ea tres filios Enac.

21. Jebuseum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin: habitavitque Jebuseus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem.

22. Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, sicutque Dominus cum eis.

23. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur,

24. viderunt hominem egredientem de civitate, duxeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem ejus, dimiserunt.

26. Qui dimissus, abiit in Terram Hethim, & ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quæ ita appellatur usque in præsentem diem.

27. Manasses quoque non delevit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, & habitatores Dor, & Jebllaam, & Mageddo cum viculis suis, cepitque Chananæus habitare cum eis.

28. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29. Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30. Zabulon non delevit habitatores Cetrion, & Naalol: sed habitavit Chananæus in medio ejus, factusque est ei tributarius.

31. Aser quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:

32. habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33. Nephthali quoque non delevit habitatores Bethfames, & Bethanath: & habitavit inter Chananæum habitatorem Terræ, fueruntque ei Bethfamitæ & Bethanithæ tributarii.

34. Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent:

35. habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testatio, in Ajalon & Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusque est ei tributarius.

36. Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis, Petra, & superiora loca.

C A P U T II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, sicut populus: post mortem tamen Josue & coeuvorum, Israel frequenter liberatus, semper in peiora recidit.

1. **A**scenditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua juravi patribus vestris: & pollicitus sum, ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum:

2. ita dumtaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, sed aras eorum subverteretis: & noluisistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3. Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra, ut habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam.

4. Cumque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, elevaverunt ipsi vocem suam, & fleverunt.

5. Et vocatum est nomen loci illius: Locum flentium, sive lacrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino.

6. || Dimisit ergo Josue populum, & abierunt filii Israel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam:

7. servieruntque Domino cunctis diebus ejus, & seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore *, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Israel.

8. Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum,

9. & sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnatsare in monte Ephraim, à Septentrionali plaga montis Gaas.

10. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alii, * qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel.

11. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim.

12. Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum,

13. dimittentes eum, & servientes Baal & Asaroth.

14. Iratusque Dñs contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis.

15. sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & juravit eis: & vehementer afflicti sunt.

16. Suscitavitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt,

17. fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.

18. Cumque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flecebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.

19. Postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur, & multo faciebant pejora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

20. Iratusque est furor Domini in Israel, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:

21. & ego non delebo gentes, quas dimisit Josue, & mortuus est:

22. ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & cito subvertere noluit, nec tradidit in manus Josue.

C A P U T III.

Israel sociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipsius exercitationem: Ideò sepius per extraneos reges affligitur; sed respiciens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

1. **H**Æ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, & omnes qui non noverant bella Chananæorum:

2. ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem praliandi:

3. quinque satrapas Philisthinorum, omnemque Chananæum, & Sidonium, atque Hevæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon ulque ad introitum Emath,

4. Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israel, utrum audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moyfi, an non.

5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Ammorhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi:

6. & duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & servierunt diis eorum.

7. Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, servientes Baalim & Astaroth.

8. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis.

9. Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem, & liberavit eos. Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem:

10. fuitque in eo Spiritus Domini, & iudicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum,

11. Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez.

12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini: qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus.

13. Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec: abiitque & percussit Israel, atque possedit Urbem palmarum.

14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem & octo annis:

15. & postea clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Misertuntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab.

16. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextero femore.

17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.

18. Cumque obtulisset ei munera, profecutus est socios, qui cum eo venerant.

19. Et reversus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad Regem: Verbum secretum habeo ad te o Rex. Et ille imperavit silentium: egressisque omnibus qui circa eum erant,

20. ingressus est Aod ad eum: sedebat autem in æstivo cœnaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.

21. Extenditque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextero femore suo, infixitque eam in ventre ejus.

22. tam validè, ut capulus sequeretur ferum in vulnere, ac pinguisimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percussisset, reliquit in corpore: statimque per secreta naturæ alvi stercore proruperunt.

23. Aod autem clausis diligentissimè ostiis cœnaculi, & obfirmatis fera,

24. per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in æstivo cubiculo.

25. Expectantesque diu donec erubescerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clavem: & aperientes invenerunt dominum suum in terra jacentem mortuum.

26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit Locum idolorum, unde reversus fuerat. Venitque in Seirath:

27. & statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente.

28. Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupaverunt vada Jordanis quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quemquam:

29. sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros: nullus eorum evadere potuit.

30. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel: & quievit Terra octoginta annis.

31. Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere: & ipse quoque defendit Israel.

Josue in
ea pr.
mum con-
stituram.
Jes. 14. 10.
Hæc se-
cunda pax
fuerit ergo
fanciat
anno M.
2599.
Ant. Chr.
205.
† Ab an-
no mundi
2661.
ad annum
2679.

* Idest .
octoginta
anno: post
priorem
scilicet
quietem
ab Otho-
niele da-
tam. Ergo
ann. 2679.
Ant. Chr.
1225.
† Incertum
quanto
tempore.

CAPUT IV.

Debbora prophetissa & Barac adversus Sisaram principem regis Jabin dimicant, quem profugum occidit Jabel uxor Haber Cinai.

1. **A**ddideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod.

2. || & tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor: habuitque ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth gentium.

3. Clamaveruntque filii Israel ad Dñm: nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos * vehementer oppresserat eos.

4. Erat autem Debbora prophetes uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore.

5. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel in omne judicium.

6. Quæ misit & vocavit Barac filium Abinoem de Cedus Nephthali: dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon:

7. ego autem adducam ad te in loco torrentis Cifon, Sisaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

8. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.

9. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedus.

10. Qui, accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu suo.

11. Haber * autem Cinæus recesserat quondam à ceteris Cinæis fratribus suis filiis Hobab †, cognati Moyfi: & tetenderat tabernacula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat juxta Cedus.

12. Nuntiatumque est Sisaræ, quod ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor:

13. & congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cifon.

14. Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.

15. || Perterruitque Dominus Sisaram, & omnes currus ejus, universamque multitudinem, in ore gladii, ad conspectum Barac: in tantum, ut Sisara de curru deficiens, pedibus fugeret,

16. & Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum, usque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo uique ad internecionem caderet.

17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jabel uxoris Haber Cinai. Erat enim pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinai.

18. Egressa igitur Jabel in occursum Sisaræ, dixit ad eum: Intra ad me domine mi: intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,

19. dixit ad eum: Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valde. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.

20. Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi: & cum venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic est aliquis? Respondebis: Nullus est.

21. Tulit itaque Jabel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter & malleum: & ingressa absconditæ, & cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem mortis confocians defecit, & mortuus est.

22. Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Jabel in occursum ejus, dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23. Hu-

H. Reg. 12.
9.* Ergo
ab anno
1699. ad
ann. 2719.
quo ite-
rum quie-
vit terra
5.32.* Jethro-
nis fami-
lia bisaria
est divisa:
Horum a-
lii cum
tribus Ju-
da habita-runt, & re-
quibus ce-
ti sunt Re-
chabitz
(1. Par. 2.
55.)
Alii ab
illis sepa-
rati ad
tribum
Manasse
se transla-
verunt,
quorum
dux &
Princeps
fuit ille
Heber.
† Vid.
Num. 10.
29.
li Psal. 8.
10.

23. Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israel:

24. qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPUT V.

Canticum gratiarum assinis Deborah & Barac post victoriam.

1. **C**ecineruntque Deborah & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4. Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, Terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis.

5. Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7. Cessaverunt fortes in Israel, & quieverunt: donec surgeret Deborah, surgeret mater in Israel.

8. Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

9. Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10. Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11. Ubi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini & clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12. Surge, surge Deborah, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captivos tuos fili Abinoem.

13. Salvatæ sunt reliquæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14. Ex Ephraim: delevit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos à Amalec: de Machir principes descendunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15. Duces Issachar fuere cum Deborah, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio.

17. Galaad trans Jordanem quiescebat, & Dan vacabat navibus: Aser habitabat in litore maris, & in portibus morabatur.

18. Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes,

20. De cælo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.

21. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22. Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23. Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortissimorum ejus.

24. Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinai, & benedicatur in tabernaculo suo.

25. Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26. Sinistram manum misit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27. Inter pedes ejus ruit: defecit, & mortuus est: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis & miserabilis.

28. Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29. Una sapientior ceteris uxoribus ejus, hæc socru verba respondit:

30. Forsitan nunc dividit spolia, & pulcherrima seminarum eligitur ei: vestes diverforum colorum Sisara traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31. Sic pereant omnes inimici tui Domine; qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ira rutilent.

32. Quievitq; Terra per quadraginta * annos.

CAPUT VI.

Israelitis à Madian oppressis, Gedeon multis signis auxilio designatur: qui post sacrificium in altare Deo erectum, destruxit aram Baal, eique rursum datur signum in vellere.

Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis †.

2. & oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.

3. Cumque sevisset Israel, ascendeat Madian & Amalech, ceterique Orientalium nationum;

4. & apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.

5. Ipsi enim & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant devastantes.

6. Humiliatusque est Israel valde in conspectu Madian.

7. Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.

8. Qui misit ad eos virum prophetam, &

* Id est ad quatuordecim annos, ut dicitur in Antiquitate. Cap. 17. 25.

† ab Ant. 2752. ad annum 2759.

locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos de domo servitutis,

9. & liberavi de manu Ægyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: ejecique eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis Terram eorum:

10. Et dixi: ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et nolistis audire vocem meam.

Anno M.
1579.
Ant. Chr.
1245.

11. Venit autem Angelus Domini, & fedit sub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,

12. apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum, virorum fortissime.

13. Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.

11. Reg. 12.
1.

14. Respexitque ad eum Dominus, & ait: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian: scito quod miserim te.

15. Qui respondens ait: Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.

16. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum & percuties Madian quasi unum virum.

17. Et ille, Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me.

18. Nec recedas hinc, donec revertar ad te, portans sacrificium, & offerens tibi. Qui respondit: Ego præstolabor adventum tuum.

19. Ingressus est itaque Gedeon & coxit hædum, & de farinæ modio azymos panes: carnesque ponens in canistro, & jus carniū mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.

20. Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & jus desuper funde. Cumque fecisset ita,

21. extendit Angelus Domini summitatem

virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: ascenditque ignis de petra, & carnes azymosque panes consumpsit: Angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22. Videntque Gedeon quod esset Angelus Domini, ait: Heu mi Domine Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.

23. Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.

24. Edificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud, Domini pax, usque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra, quæ est familiæ Ezri,

25. nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruesque aram Baal, quæ est patris tui: & nemus, quod circa aram est, succide:

26. & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ hujus, super quam antè sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succideris.

27. Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius civitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte complevit.

28. Cumque surrexissent viri oppidi ejus manè, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, & taurum alterum impositum super altare, quod tunc ædificatum erat.

29. Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti, dictum est: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.

30. Et dixerunt ad Joas: Produe filium tuum huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal, & succidit nemus.

31. Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est ejus, moriatur antequam lux crastina veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram ejus.

32. Ex illo die vocatus est Gedeon, Ierobaal, eo quod dixisset Joas: Uleiscatur se de eo Baal, qui suffodit aram ejus.

33. Igitur omnis Madiā, & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul: & transeuntes Jordanē, castrametati sunt in valle Jezrael.

34. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se.

35. Misitque nuntios in universum Manassen, qui & ipse secutus est eum: & alios nuntios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei.

36. Dixitque Gedeon ad Deum: Si saluum facis per manum meam Israel, sicut locutus es,

37. ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel.

38. Factumque est ita. Et de nocte confurgens, expresse vellere, concham rore implevit.

39. Dixitque rursus ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentavero, signum quærens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.

40. Fecitque Deus nocte illa ut postulaverat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

C A P U T VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito unius de castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum devicit.

1. **I**gitur Jerobaal qui & Gedeon, de nocte confurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. Erant autem castra Madian in valle ad Septentrionalem plagam collis excelsi.

2. Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec traderetur Madian in manus ejus: ne glorietur contra me Israel, & dicat: Meis viribus liberatus sum.

3. Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica: || Qui formidolosus & timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt.

4. Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixerō tibi ut tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, revertatur.

5. Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os projiciente lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

7. Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

8. Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9. Eadem nocte dixit Dominus ad eum:

Surge, & descende in Castra: quia tradidi eos in manu tua.

10. Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11. Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.

12. Madian autem & Amalec, & omnes Orientales populi fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quæ jacet in littore maris.

13. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & terræ funditus coæquavit.

14. Respondit is, cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ: tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, & omnia castra ejus.

15. Cumque audisset Gedeon somnium, & interpretationem ejus, adoravit: & reversus est ad castra Israel, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16. Divisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in medio lagenarum.

17. Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero festamini.

18. Quando personaverit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite & conclamate, Domino, & Gedeoni.

19. Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, coeperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.

20. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas clamaveruntque: Gladius Domini & Gedeonis:

21. stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantesque fugerunt:

22. & nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. || Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabant,

23. fugientes usque ad Bethsetta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, & Aser, & omni Manasse, persequabantur Madian.

24. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, & præocupavit aquas atque Jordanem usque Bethbera.

25. || Apprehensosque duos viros Madian,

Eodem
13. 2739.

Deut. 32.
1. Math. 3.
56.

|| Psal. 82.
10.

|| Psal. 82.
12.
1/a. 12. 26.

Oreb & Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb, Zeb vero in Torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

CAPUT VIII.

Ephraim insurgit adversus Gedeon; qui devictis Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phaniel perdidit; & ex inauribus aliisque populi donis fecit Ephod quod domui sue & Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præsuit, generatis 70. filiis ex uxoribus, & uno ex concubina, mortuus est, rediitque Israel ad idololatriam.

Eodem
ann. 2759.

1. **D**ixeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? jurgantes fortiter, & propè vim inferentes.

2. Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim, vindemiis Abiezer?

3. In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4. Cumque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris qui secum erant: & præ lassitudine, fugientes persequi non poterant.

5. Dixitque ad viros Soccoth: Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valde defecerunt: ut possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian.

6. Responderunt principes Soccoth: Forsitan palmæ manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt, & idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes.

7. Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee & Salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulique deserti.

8. Et inde conscendens, venit in Phaniel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt, sicut responderant viri Soccoth.

9. Dixit itaque & eis: Cum reversus fuero victor in pace, destruam turrem hanc.

10. Zebee autem & Salmana quiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, caesis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium.

|| Osee 10
24.

11. || Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe, & Jegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil adversi suspicabantur.

12. Fugeruntque Zebee & Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13. Revertensque de bello ante solis ortum,

14. apprehendit puerum de viris Soccoth: interrogavitque eum nomina principum & seniorum Soccoth, & descripsit septuaginta septem viros.

15. Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee, & Salmana, super quibus exprobastis mihi, dicentes: Forsitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcirco postulas ut demus viris, qui lassii sunt & defecerunt, panes.

16. Tulit ergo seniores civitatis & spinas deserti ac tribulos, & contrivit eum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17. Turrim quoque Phaniel subvertit, occisis habitatoribus civitatis.

18. Dixitque ad Zebee & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: Similes tui, & unus ex eis quasi filius regis.

19. Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, filii matris meæ. Vivit Dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem.

20. Dixitque Jether primogenito suo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

21. Dixeruntque Zebee & Salmana: Tu surge, & irruere in nos: quia juxta aetatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, || & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regaliū camelorum decorari solent.

|| Psal. 9.
12.

22. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon: Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filii tui: quia liberaisti nos de manu Madian.

23. Quibus ille ait: Non dominabor vobis, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.

24. Dixitque ad eos: Unam petitionem postulo à vobis: Date mihi in aures ex praeda vestra. In aures enim aureas Ismaelitæ habere consueverant.

25. Qui responderunt: Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, projecerunt in eo in aures de praeda:

26. & fuit pondus postulatorum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, & factum est Gedeoni & omni domui ejus in ruinam.

28. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra cervices elevare: sed quievit terra * per quadraginta annos, quibus Gedeon præsuit.

29. Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo sua:

30. habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore ejus: eo quod plures haberet uxores.

31. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32. Mortuusque est Gedeon filius Joas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Joas patris sui in Ephra de familia Ezri.

33. Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israel, & fornicati sunt cum Baalim *. Percusseruntque cum Baal fedus, ut esset eis in deum:

34. nec recordati sunt Domini Dei sui,

* Sive ad
annum
quadragi-
mum in
diebus Ge-
deonis.
Post ulti-
mam, vi-
delicet,
quietem
à Debera
restituam.
Ergo ad
annum 2759.
Ant. Chr.
1245.

* Per an-
nos 10.

qui

qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum:

35. nec fecerunt misericordiam cum domo Jerobaal Gedeon, juxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

C A P U T IX.

Abimelech occisus 70. fratribus suis, imperium sibi tyrannicè usurpat: qui post parabolam Joatham fratris ejus qui servatus erat, exercitum Gaal devicit, turrinque Sichem exussit, & a muliere tandem fragmine mole oppressus est.

1. **A**biit autem Abimelech filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ: dicens:

2. Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominantur vestri septuaginta viri omnes filii Jerobaal, an ut dominetur unus vir? simulque considerate, quod os vestrum & caro vestra sum.

3. Locutique sunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem universos sermones istos, & inclinaverunt cor eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est.

4. Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutique sunt eum.

5. Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Jerobaal septuaginta viros, super lapidem unum: remansitque Joatham filius Jerobaal minimus, & absconditus est.

6. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & universa familia urbis Mello: abieruntque & constituerunt regem Abimelech, juxta quercum quæ stabat in Sichem.

7. Quod cum nuntiatum esset Joatham, ivit, & stetit in vertice montis Garizim: elevataque voce clamavit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8. Jerunt ligna, ut ungeret super se regem: dixeruntque oliva: Impera nobis.

9. Quæ respondit: Numquid possum deferre pinguedinem meam, qua & dii utuntur & homines, & venire ut inter ligna promovear?

10. Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe.

11. Quæ respondit eis: Numquid possum deferre dulcedinem meam, fructusque suavissimos, & ire ut inter cetera ligna promovear?

12. Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.

13. Quæ respondit eis: Numquid possum deferre vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cetera promoveri?

14. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos.

15. Quæ respondit eis: Si verè me regem vobis constitutis, venite, & sub umbra mea requiescite: si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

16. Nunc igitur, si rectè & absque peccato constitutis super vos regem Abimelech, & benè egistis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidistis vicem beneficiis ejus, qui pugnavit pro vobis,

17. & animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18. qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, & constitutis regem Abimelech filium ancillæ ejus super habitatores Sichem, eò quod frater vester sit:

19. si ergo rectè & absque vitio egistis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie lætaminini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20. Sin autem perversè: egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21. Quæ cum dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus * annis.

23. Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem: qui ceperunt eum detestari.

24. & scelus interfectionis septuaginta filiorum Jerobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in ceteros Sichimorum principes, qui eum adjuverant.

25. Posueruntque insidias adversus eum in summitate montium: & dum illius præstolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus: nuntiatumque est Abimelech.

26. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transivit in Sichimam. Ad cuius adventum erecti habitatores Sichem,

27. egressi sunt in agros, vastantes vineas, uvæque calcantes: & factis cantantium choris, ingressi sunt fanum Dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech,

28. clamante Gaal filios Obed: Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut serviamus ei? numquid non est filius Jerobaal, & constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29. utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Dictumque est Abimelech: Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30. Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde,

31. & misit clam ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat adversum te civitatem.

32. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro.

33. & primo manè oriente sole, irrue super civitatem. Illo autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris.

34. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & terendit insidias juxta Sichimam in quatuor locis.

35. Egressusque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco.

36. Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitu-

* Ad annum
usque 783.
Ant. Chr.
1233.

do descendit. Cui ille respondit: Umbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis.

37. Rursumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terrae descendit, & unus cuneus venit per viam quæ respicit quereum.

38. Cui dixit Zebul: Ubi est nunc os tuum, quo loquebaris? Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

39. Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech,

40. qui persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit; cecideruntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis:

41. & Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal & socios ejus expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.

42. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abimelech,

43. tulit exercitum suum, & divisit tres turmas, tendens insidias in agris. Videntque quod egrederetur populus de civitate, surrexit, & irruit in eos

44. cum cuneo suo, oppugnans, & obsidens civitatem: duæ autem turmae palantes per campum adversarios persequabantur.

45. Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfecit habitatoribus ejus, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46. Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Berith, ubi sædus cum eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde.

47. Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48. ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & errepit securi, præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, citò facite.

49. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes praefidium, succenderunt: atque ita factum est ut fumo & igne mille homines necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem.

50. Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu.

51. Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes civitatis, clausa firmissimè janua, & super turris tectum stantes per propugnacula,

52. Accedensque Abimelech juxta turrim pugnavit fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitabatur:

53. & ecce una mulier fragmen mola desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.

54. Qui vocavit citò armigerum suum, & ait ad eum: Evagina gladium tuum, & percutite me: ne fortè dicatur quod à femina interfectus sim. Qui jussu perficiens interfecit eum.

55. Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israel, reversi sunt in sedes suas:

56. & reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfecit septuaginta fratribus suis.

57. Sichimitis quoque, quod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Joatham filii Jerobaal.

CAPUT X.

Thola vita functo, Jair dux succedit; Israelite verò in idolatriam lapsi traduntur Philistæis & Ammonitis; quibus penitentibus, Dominus ingratitudinem impropert, tandemque eorum miseretur.

1. **P**ost Abimelech surrexit dux in Israel Thola filius Phua patris Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim:

2. & judicavit Israel viginti & tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir.

3. Huic successit Jair Galaadites, qui judicavit Israel per viginti & duos annos,

4. habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus sunt appellatæ Havoth Jair, idest, oppida Jair, usque in præsentem diem, in Terra Galaad.

5. Mortuusque est Jair, ac sepultus in loco cui est vocabulum Camon.

6. Filii autem Israel peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini, & servierunt idolis, Baalim & Astaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philisthiim: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum.

7. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim & filiorum Ammon.

8. Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabant trans Jordanem in Terra Amorrhæi, qui est in Galaad:

9. in tantum, ut filii Ammon, Jordane transmissi, vastarent Judam & Benjamin & Ephraim: afflictusque est Israel nimis.

10. Et clamantes ad Dominum, dixerunt: Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & servivimus Baalim.

11. Quibus locutus est Dominus: Numquid non Aegyptii & Amorrhæi, filiique Ammon & Philisthiim,

12. Sidonii quoque & Amalec & Chanaan oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum?

13. Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos: idcirco non addam ut ultra vos liberem:

14. Ite, & invocate deos quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiae.

15. Dixeruntque filii Israel ad Dominum: Peccavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum nunc libera nos.

16. Quæ dicentes, omnia de sinibus suis alienorum deorum idola projecerunt, & servierunt Domino Deo: qui doluit super meritis eorum.

17. Itaque filii Ammon conclamantes in

* ad annu
usq; 2794.

* ad ann.
2816.

* Ab ann.
2798. ad
ann. 2816,
sub admini-
stratione
Jairi.

† ipsomet
ann. 18.
huius op-
pressio-
nis.

12. Reg. 11.
21.

11. Reg. 31.
4.

1. Par. 10.
4.

Galaad fixere tentoria : contra quos congregati filii Israel , in Maspha castrametati sunt.

18. Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos : Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare , erit dux populi Galaad.

CAPUT XI.

Jephthe Judex factus , Dei spiritu accensus , primum rationem agit cum rege Ammonitarum ; deinde ubi eos vicisset , ob votum temerè factum filiam suam sacrificavit.

1. **F**uit illo tempore Jephthe Galaadites vir fortissimus atque pugnator , filius mulieris meretricis , qui natus est de Galaad.

2. Habuit autem Galaad uxorem , de qua suscepit filios : qui postquam creverant , ejecerunt Jephthe , dicentes : Hæres in domo patris nostri esse non poteris , quia de altera matre natus es.

3. Quos ille fugiens atque devitans , habitavit in terra Tob : Congregatique sunt ad eum viri inopes , & latrocinantes , & quasi principem sequebantur.

4. In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israel.

5. Quibus acriter instantibus , perrexerunt majores natu de Galaad , ut tollerent in auxilium sui Jephthe de Terra Tob :

6. dixeruntque ad eum : Veni & esto princeps noster , & pugna contra filios Ammon.

7. Quibus ille respondit : || Nonne vos estis , qui odistis me , & eiecistis de domo patris mei , & nunc venistis ad me necessitate compulsi ?

8. Dixeruntque principes Galaad ad Jephthe : Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus , ut proficiscaris nobiscum , & pugnes contra filios Ammon , sisque dux omnium qui habitant in Galaad.

9. Jephthe quoque dixit eis : Si verè venistis ad me , ut pugnem pro vobis contra filios Ammon , tradideritque eos Dominus in manus meas , ego ero vester princeps :

10. Qui responderunt ei : Dominus , qui hæc audit , ipse mediator ac testis est quod nostra promissa faciemus.

11. Abiit * itaque Jephthe cum principibus Galaad , fecitque eum omnis populus principem sui . Locutusque est Jephthe omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12. Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon , qui ex persona sua dicerent : Quid mihi & tibi est , quia venisti contra me , ut vastares terram meam ?

13. Quibus ille respondit : || Quia tulit Israel terram meam , quando ascendit de Ægypto , à finibus Arnon usque Jaboc atque Jordanem : punc ergo cum pace redde mihi eam.

14. Per quos rursum mandavit Jephthe , & imperavit eis ut dicerent regi Ammon.

15. Hæc dicit Jephthe : Non tulit Israel Terram Moab , nec Terram filiorum Ammon :

16. sed quando de Ægypto conscenderunt , ambulavit per solitudinem usque ad Mare rubrum , & venit in Cades.

17. || Misitque nuntios ad regem Edom , dicens : Dimitte me ut transeam per terram tuam . Qui noluit acquiescere precibus ejus . Misit quoque ad regem Moab , qui & ipse transitum præbere contempsit . Mansit itaque in Cades ,

18. & circumvit ex latere Terram Edom , & Terram Moab : venitque contra Orientalem plagam Terræ Moab , & castrametatus est trans Arnon : || nec voluit intrare terminos Moab : Arnon quippe confinium est Terræ Moab.

19. Misit itaque Israel nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum , qui habitabat in Hesebon , & dixerunt ei : Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium.

20. Qui & ipse Israel verba despiciens non dimisit eum transire per terminos suos : sed infinita multitudo congregata , egressus est contra eum in Jafa , & fortiter resistebat :

21. Tradiditque eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu suo , qui percussit eum , & possedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius ,

22. & universos fines ejus , de Arnon usque Jaboc , & de solitudine usque ad Jordanem.

23. Dominus ergo Deus Israel subvertit Amorrhæum , pugnante contra illum populo suo Israel , & tu nunc vis possidere Terram ejus ?

24. Nonne ea quæ possidet Chamos deus tuus , tibi jure debentur ? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit , in nostram cedent possessionem :

25. || nisi fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab : aut docere potes , quod jurgatus sit contra Israel , & pugnaverit contra eum ,

26. quando habitavit in Hesebon , & viculis ejus , & in Aroer , & villis illius , vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem , per trecentos annos . * Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis ?

27. Igitur non ego pecco in te , sed tu contra me malè agis , indicens mihi bella non justa , Judicet Dominus arbiter hujus diei , inter Israel & inter filios Ammon.

28. Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Jephthe , quæ per nuntios mandaverat .

29. Factus est ergo super Jephthe Spiritus Domini , & circujens Galaad , & Manassæ . Maspha quoque Galaad , & inde transiens ad filios Ammon ,

30. votum vovit Domino , dicens : Si tradideris filios Ammon in manus meas ,

31. quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ , mihiq; occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon , eum holocaustum offeram Domino .

32. Transivitque Jephthe ad filios Ammon , ut pugnaret contra eos : quos tradidit Dominus in manus ejus .

33. Percussitque ab Aroer usque dum venias in Mennith , viginti civitates , & usque ad Abel quæ est vineis confita , plaga magna nimis : humiliatique sunt filii Ammon à filiis Israel .

34. Revertente autem Jephthe in Maspha domum suam , occurrit ei unigenita filia

|| Num. 20. 14.

|| Num. 21. 13.

|| Num. 22. 24.

pore , quo Moyses Amorrhæos debellaverat . || Num. 21.

* Ann. M. 117. Ant. Chr. 1187.

|| Num. 21. 13. 24.

fua cum tympanis & choris: non enim habebat alios liberos.

* i. votum
feci.

35. Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es: * aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.

36. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti ostium ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis.

37. Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi praesta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis.

38. Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eum duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus.

39. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quae ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Israel, & consuetudo servata est:

40. ut post anni circulum conveniant in unum filiae Israel, & plangent filiam Jephthe Galaaditae diebus quatuor.

CAPUT XII.

Ephratbaei adversus Jephthe insurgentes ad vada Jordanis occiduntur, cum vocem Scibboleth proferre non possent, quo vita funesto, succedunt duces Abefan, Abialon, & Abdon.

1. **E**cce autem in Ephraim orta est seditio. Nam transeuntes coram Aquilonem, dixerunt ad Jephthe: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam.

2. Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocavique vos, ut praeretur mihi auxilium, & facere noluistis.

3. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversum me confurgatis in praelium?

4. Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad pugnabat contra Ephraim: percusserruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat: Fugitivus est Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manasse.

5. Occupaveruntque Galaaditae vada Jordanis, per quae Ephraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixisset: Obsecro ut me transire permittatis: dicebant ei Galaaditae: Numquid Ephratensis es? quo dicente: Non sum.

6. interrogabant eum: Dic ergo Scibboleth, quod interpretatur Spica. Qui respondit, Scibboleth: eadem littera spicam exprimere non valens. Statimque apprehensum jugulabant in ipso Jordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia.

* Nempe
ad annum
1093, 2821.

7. Judicavit itaque Jephthe Galaadites Israel sex * annis: & mortuus est, ac sepultus in civitate sua Galaad.

8. Post hunc judicavit Israel Abefan de Bethlehem:

9. qui habuit triginta filios, & totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit, & ejusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis * judicavit Israel:

* Ad ann.
2830.

10. mortuusque est, ac sepultus in Bethlehem.

11. Cui successit Abialon Zabulonites: & judicavit Israel decem * annis:

* Ad ann.
2840.

12. mortuusque est, ac sepultus in Zabulon.

13. Post hunc judicavit Israel Abdon, filius Illel Pharathonites:

14. qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, & judicavit Israel octo * annis:

* Ad ann.
2848.

15. mortuusque est, ac sepultus in Pharathon terrae Ephraim, in monte Amalech.

Post hunc
Eli judi-
cavit Is-
raelem
annis 40.
(1. Reg. 4.
18.)

quo judi-
cante cri-
am Samson
vindex Is-
raelis ex-
stitit.

CAPUT XIII.

Israelitae rursus in idololatriam lapsi, Philistinis traduntur. Samson nasciturus ab Angelo praedicatur matri, & deinde patri, natusque a Domino benedicatur.

1. **R**ursumque || filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in manus Philistinorum quadraginta annis.

|| Sup. 10.
6.

2. Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem.

3. Cui apparuit Angelus Domini, * & dixit ad eam: Sterilis es & absque liberis: || sed concipies & paries filium:

* Ann. M.
2848, judi-
cantis Eli
anno 1.

4. cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas:

|| Gen. 18.
13.

5. quia concipies, & paries filium, cujus non tanget caput novacula: erit enim Nazareus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.

1. Reg. 1. 20.
Luc. 1. 31.
|| Num. 6.
34.

6. Quae cum venisset ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem, quis esset, & unde venisset, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

7. sed hoc respondit: Ecce concipies & paries filium: cave ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer Nazareus Dei ab infantia sua, ex utero matris suae usque ad diem mortis suae.

8. Oravit itaque Manue Dominum, & ait: Obsecro Domine, ut vir Dei, quem misisti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

9. Exaudivitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursus Angelus Dei uxori ejus sedenti in agro. Manue autem maritus ejus non erat cum ea. Quae cum vidisset Angelum,

10. festinavit, & cucurrit ad virum suum: nuntiavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante videram.

11. Qui surrexit, & secutus est uxorem suam: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum.

12. Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut à quo se observare debeat?

13. Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum uxori tuæ, abstineat se:

14. & quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat.

15. Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hæc de capris.

16. Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod Angelus Domini esset.

17. Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

18. Cui ille respondit: || Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?

19. Tulit itaque Manue hæc de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem & uxor ejus intuebantur.

20. Cumque ascenderet flamma altaris in cælum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit, Quod cum vidissent Manue & uxor ejus, proni ceciderunt in terram,

21. & ultra eis non apparuit Angelus Domini. Statimque intellexit Manue Angelum Domini esse,

22. & dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.

23. Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura dixisset.

24. Peperit itaque filium, * & vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer, & benedixit ei Dominus.

25. Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo * in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAPUT XIV.

Samson uxorem ducit Philistheam; quam cum visceret, leonem laceravit, in cujus ore postmodum reperto melle, sumpsit ab eo parabolam; qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis uxorem intellexerunt.

1. Descendit ergo Samson in Thamnatha: vidensque ibi mulierem de filiabus Philisthiim,

2. ascendit, & nuntiavit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quaeso ut mihi accipiat uxorem.

3. Cui dixerunt pater & mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4. Parentes autem ejus nesciebant quod res à Domino fieret, & quæreretur occasionem contra Philisthiim: eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli.

5. Descendit itaque Samson cum patre suo & matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis savus, & rugiens, & occurrit ei.

6. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem, quasi hæc in frustra disperpens, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.

7. Descenditque & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis ejus.

8. Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac savus mellis.

9. Quem cum sumpisset in manibus, comedit in via: veniensque ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat,

10. Descendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio suo Samson convivium. Sic enim juvenes facere consueverant.

11. Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo.

12. Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas:

13. sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, & ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Proponere problema, ut audiamus.

14. Dixitque eis: De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.

15. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, & suade ei ut indicet tibi quid significet problema. Quod si facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. An idcirco vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?

16. Quæ fundebat apud Samson lacrymas, & quærebatur dicens: Odisti me, & non diligis: idcirco problema, quod proposuisti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero?

17. Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicavit civibus suis.

18. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam.

19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, & percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui:

20. uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus & pronubis.

|| Gen. 32.
19.* Anno M.
1849.* Cum a-
tatis an-
num age-
ret. 18.Anno M.
1887.
Ant. Chr.
1137.

CAPUT XV.

Per vulpium multitudinem Samson Philisthæorum segetes incendit; & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostravit: & ejus dente molari aquæ sitienti fluxerunt.

Anno M.
1868.
Ant. Chr.
1136.

1. **P**ost aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, & attulit ei hædum de capris. Cumque cubiculum ejus solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens:

2. Putavi quod odisses eam, & ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ junior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.

3. Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala.

4. Perrexitque & cepit trecentas vulpes, caudasque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio:

5. quas ignes succendens, dimisit, ut huc illucque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatæ jam fruges, & adhuc stantes in stipula, concremata sunt, in tantum, ut vineas quoque & oliveta flamma consumeret.

6. Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnithei: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderuntque Philisthiim: & combusserunt tam mulierem quam patrem ejus.

7. Quibus ait Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, & tunc quiescam.

8. Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca Petre Etam.

9. Igitur ascendentes Philisthiim Terram Juda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus.

10. Dixeruntque ad eos de tribu Juda: Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson, venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est.

11. Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson: Nescis quod Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.

12. Ligare, inquit, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson, Jurate, ait, & spondete mihi quod non occidatis me.

13. Dixerunt: Non te occidemus, sed vincum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus, & tulerunt eum de Petra Etam.

14. Qui cum venisset ad locum Maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad odorem ignis lina consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta.

15. Inventamque maxillam, id est, man-

dibulam asini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros,

16. & ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum delevi eos, & percussi mille viros.

17. Cumquæ hæc verba canens compleisset, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillæ.

18. Sitiensque valde, clamavit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam: en siti morior, incidamque in manus incircumcisorum.

19. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus hausitis, refocillavit spiritum & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in præsentem diem.

20. Judicavitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis. ||

|| Infr. 16.
34.

CAPUT XVI.

Samson observantibus eum custodibus, portas Gazæ urbis in montem detulit: à Dalila autem, cui sæpius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus, excrucatur ab hostibus: quos tandem una secum interemit.

1. **A**biit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.

Anno M.
circa 1880.

2. Quod cum audissent Philisthiim, & percubisset apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, ut facto mane exeuntem occiderent.

3. Dormivit autem Samson usque ad medium noctis: & inde confurgens apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron.

4. Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila.

Anno M.
circa 1885.

5. Veneruntque ad eum principes Philisthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & discce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum superare valeamus, & vincum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos.

6. Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas?

7. Cui respondit Samson: Si septem nervicis funibus, nec dum siccis & adhuc humentibus, ligatus fuero, infirmus ero ut ceteri homines.

8. Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorum septem funes, ut dixerat, quibus vinxit eum,

9. latentibus apud se insidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quo modo si rumpat quis filum de stuppæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo ejus.

10. Dixitque ad eum Dalila : Ecce illusi-
sti mihi, & falsum locutus es : saltem nunc
indica mihi quo ligari debeas.

11. Cui ille respondit : Si ligatus fuero no-
vis funibus, qui nunquam fuerunt in opere,
infirmus ero, & aliorum hominum similis.

12. Quibus rursus Dalila vinxit eum, &
clamavit : Philisthiim super te Samson, in
cubiculo insidiis præparatis. Qui ita rupit
vincula quasi fila telarum.

13. Dixitque Dalila rursus ad eum : Us-
quequò decipis me, & falsum loqueris ? o-
stende quo vinciri debeas. Cui respondit
Samson : Si septem crines capitis mei cum
licio plexeris, & clavum his circumliga-
tum terræ fixeris, infirmus ero.

14. Quod eum fecisset Dalila, dixit ad
eum : Philisthiim super te Samson. Qui
conspiciens de somno extraxit clavum cum
crinibus & licio.

15. Dixitque ad eum Dalila : Quomodo di-
cis quòd amas me, cum animus tuus non sit
mecum ? Per tres vices mentitus es mihi, &
noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.

16. Cumque molesta esset ei, & per mul-
tos dies jugiter adhereret, spatium ad quie-
tem non tribuens, defecit anima ejus, & ad
mortem usque lassata est.

17. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad
eam : Ferrum nunquam ascendit super caput
meum, quia Nazareus, idest, consecratus
Deo sum de utero matris meæ : si rasum fuerit
caput meum, recedet à me fortitudo mea,
& deficiam, eroque sicut ceteri homines.

18. Videnique illa quòd confessus ei esset om-
nem animum suum, misit ad principes Philis-
thiim ac mandavit : Ascendite adhuc se-
mel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui a-
scenderunt, assumpta pecunia quâ promiserat.

19. At illa dormire eum fecit super genua
sua, & in sinu suo reclinare caput. Voca-
vitque tonsorem, & rasit septem crines ejus,
& cepit abigere eum, & à se repel-
lere : statim enim ab eo fortitudo discessit.

20. dixitque : Philisthiim super te Samson.
Qui de somno consurgens, dixit in animo
suo : Egrediar sicut antè feci, & me exequiam,
nesciens quòd recessisset ab eo Dominus.

21. Quem cum apprehendissent Philisthiim,
statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt
Gazam vinctum catenis, & clausum in car-
cere molere fecerunt.

22. Jamque capilli ejus renasci cœperant,

23. & principes Philisthinorum conven-
erunt in unum ut immolarent hostias ma-
gnificas Dagon deo suo, & epularentur,
dicentes : Tradidit Deus noster inimicum
nostrum Samson in manus nostras.

24. Quod etiam populus videns, laudabat
deum suum, eademque dicebat : Tradidit
Deus noster adversarium nostrum in manus
nostras, qui delevit terram nostram, &
occidit plurimos.

25. Latantesque per convivia, sumptis
jam epulis, præceperunt ut vocaretur Sam-
son, & ante eos luderet. Qui adductus de
carcere ludebat ante eos, feceruntque eum
stare inter duas columnas.

26. Qui dixit puero regenti gressus suos
Dimitte me, ut tangam columnas, quibus
omnis imminet domus, & recliner super
eas, & paululum requiescam.

27. Domus autem erat plena virorum ac
mulierum, & erant ibi omnes principes
Philisthinorum, ac de tecto & solario cir-
citer tria millia utriusque sexus spectantes
ludentem Samson.

28. At ille invocato Domino ait : Domine
Deus, memento mei, & redde mihi nunc
fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulcif-
car me de hostibus meis, & pro amissione
duorum luminum unam ultionem recipiam.

29. Et apprehendens ambas columnas, qui-
bus innitebatur domus, alteramque earum
dextera, & alteram lava tenens,

30. ait : Moriatur anima mea cum Philis-
thiim. Concussisque fortiter columnis, ce-
cidit domus super omnes principes, & ce-
teram multitudinem quæ ibi erat : multo-
que plures interfecit moriens, quàm antè
vivid occiderat.

31. Descendentes autem fratres ejus &
universa cognatio tulerunt corpus ejus, &
sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepul-
chro patris sui Manue : judicavitque Israel
viginti annis.

* Ergo us-
que ad ar-
num 2887.

CAPUT XVII.

Mater Michæ conflatit ipsi de servato argento idolum; cui ille primò filium suum, deinde Levitem Bethlehemitem præfecit sacerdotem.

* Hæc & quæ sequuntur ad tempus Josue & superstiti illi seniorum mortem infecta, referenda videntur, & anno mundi circiter 2585. ac sequ. tribuenda. *Fide sup. cap. 2.*

1. **F**uit eo tempore * vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,
2. qui dixit matri suæ: Mille & centum argenteos, quos separaveras tibi, & super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.
3. Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecravi & vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.
4. Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ.
5. Qui adiculam quoque in ea Deo separavit, & fecit Ephod, & theraphim, idest vestem sacerdotalem, & idola: implevitque unius filiorum suorum manum, & factus est ei sacerdos.
6. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.
7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: eratque ipse Levites, & habitabat ibi.
8. Egressusque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in domum Michæ,
9. interrogatus est ab eo, unde venisset. Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Juda, & vado ut habitem ubi potuero, & utile mihi esse perspexero.
10. Dixitque Michas: Mane apud me, & esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quæ ad victum sunt necessaria.
11. Acquivit, & mansit apud hominem, sicutque illi quasi unus de filiis.
12. Implevitque Michas manum ejus, & habuit puerum sacerdotem apud se.
13. Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Levitici generis sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Missis primùm exploratoribus, secuti postea sunt sexcenti viri de tribu Dan, querentes sibi possessionem, & ablato Michæ idolo cum sacerdote, urbem Lais vi capientes inhabitaverunt.

* Tempore scilicet supradictæ ætatis.

1. **I**n diebus illis non erat rex * in Israel, & tribus Dan quærebat possessionem sibi, ut habitaret in ea: usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat.
2. Miserunt ergo filii Dan, stirpis & familiæ suæ quinque viros fortissimos de Sarra & Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixeruntque eis: Ite,

& considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem Ephraim, & intrassent domum Michæ, requieverunt ibi:

3. & agnoscetes vocem adolescentis Levitæ, utentesque illius diversorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?
4. Quid respondit eis: Hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mercede conduxit, ut sim ei sacerdos.
5. Rogaverunt autem eum, ut consulere Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum.
6. Qui respondit eis: Ite in pace: Dominus respicit viam vestram, & iter quo pergitis.
7. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore, juxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, & procul à Sidone atque à cunctis hominibus separatam.
8. Reversique ad fratres suos in Sarra & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus responderunt:
9. Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim terram valde opulentam & uberem: nolite negligere, nolite cessare. Eamus, & possideamus eam, nullus erit labor.
10. Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra.
11. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, idest de Sarra & Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis,
12. ascendentesque manserunt in Cariathiarim Judæ: qui locus, ex eo tempore, Castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim.
13. Inde transierunt in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michæ,
14. dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam terram Lais, ceteris fratribus suis: Nostis quod in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile, atque conflatile: videte quid vobis placeat.
15. Et cum paululum declinasset, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: salutaveruntque cum verbis pacificis.
16. Sexcenti autem viri ita ut erant armati stabant ante ostium.
17. At illi qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile, & ephod, & theraphim, atque conflatile tollere nitentur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis hand procul expectantibus.
18. Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, ephod, & idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?
19. qui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum: venique nobiscum, ut habeamus te patrem, ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu & familia in Israel?
20. Quod cum audisset, acquievit sermo-

nibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac sculptile, & profectus est cum eis.

21. Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent parvulos ac jumenta, & omne quod erat pretiosum,

22. & jam à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ clamantes secuti sunt,

23. & post tergum clamare ceperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

24. Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulisti, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?

25. Dixeruntque ei filii Dan: Cave ne ultra loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.

26. Et sic cæpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quod fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ supra diximus: venerantque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percusserunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt.

28. nullo penitus ferente præsidium, eo quod procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Robob: quam rursus extruentes habitaverunt in ea,

29. vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur.

30. Posueruntque sibi sculptile, & Jonathan filium Gersam filii Moyfi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ.

31. Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israel.

CAPUT XIX.

Cum Leuita suam uxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis, qui tribus erant Benjamin, prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singulae portiones misse sunt.

1. Fuit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda:

2. quæ reliquit eum, & reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3. Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset focer ejus, eumque vidisset, occurrit ei latus,

4. & amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo foceris tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter.

5. Die autem quarto de nocte confurgens, proficisci voluit. Quem tenuit focer, & ait ad eum: Gusta prius pauxillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris.

6. Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te ut hodie hic maneas, pariterque latemur.

7. At ille confurgens, cepit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum focer tenuit, & apud se fecit manere.

8. Manè autem factò, parabat Levites iter. Cui focer rursus: Oro te, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increfcat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul.

9. Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua & puero. Cui rursus locutus est focer: Considera quod dies ad occasum declivior sit, & propinquat ad vespertum: mane apud me etiam hodie, & duc latum diem, & cras proficisceris ut vadas in domum tuam.

10. Noluit gener acquiescere sermonibus ejus: sed statim perrexit, & venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jerusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.

11. Jamque erat juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus

ad urbem Jebusæorum, & maneamus in ea.

12. Cui respondit Dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa:

13. & cum illuc pervenero, manebimus in ea, aut certe in urbe Rama.

14. Transierunt ergo Jebus, & ceptum carpebant iter, occubuitque eis sol juxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin:

15. diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quò cum intrassent, sedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.

16. Et ecce, apparuit homo senex, reverens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filii Jemini.

17. Elevatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis: & dixit ad eum: Unde venis? & quò vadis?

18. Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Juda, & pergitus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, unde jeramus in Bethlehem: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub testum suum nos vult recipere,

19. habentes paleas & scœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ usus, & pueri, qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.

20. Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantum, quæso, ne in platea maneas.

21. Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22. Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial, (idest, absque jugo) & circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: || Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo.

23. Egrediusque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stulticia:

24. Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.

25. Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam manè.

26. At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi corruit.

27. Manè factò, surrexit homo, & aperuit ostium, ut ceptam expleret viam: & ecce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

28. Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua;

tulit eam, & imposuit asino, reversusque est in domum suam.

29. Quam cum esset ingressus; arripuit gladium, & cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frustra concidens, misit in omnes terminos Israel.

30. Quod cum vidissent singuli, conclamabant: Nunquam res talis facta est in Israel, ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

C A P U T XX.

Ob hoc scelus pugnantes relique tribus adversus Benjamin, semel atque iterum bells inferiores, tertioque committentes jussu Domini prælium, tribum illam, præter sexcentos qui in solitudine fugerant, penitus deleverunt.

1. **E**Gressi itaque sunt omnes filii Israel, & pariter congregati, quasi vir unus || de Dan usque Bersabee, & Terra Galaad, ad Dominum in Maspha:

2. Omnesque anguli populorum, & cunctæ tribus Israel in Ecclesiam populi Dei convenerunt, quadraginta millia peditum pugnatorum.

3. (Nec latuit filios Benjamin, quòd ascendissent filii Israel in Maspha.) Interrogatusque Levita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4. respondit: Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illucque diverti:

5. & ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6. Quam arreptam, in frustra concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel.

7. Adestis omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis.

8. Stansque omnis populus, quasi unius hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum:

9. sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10. Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur.

11. Convenitque universus Israel ad civitatem, quasi homo unus, eadem mente, unoque consilio,

12. Et miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13. Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferetur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum:

Eodem
tempore.
|| Osee 9.
9.

14. sed ex cunctis urbibus, quæ fortis fuerant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra universum populum Israel dimicarent.

15. Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

16. qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra ut dextera præliantes: & sic fundis lapides ad certum jacentes, ut capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17. Virorum quoque Israel, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus: Judas sit dux vester.

19. Statimque filii Israel surgentes manè, castrametati sunt juxta Gabaa:

20. & inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.

21. Egressique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum.

22. Rursum filii Israel & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt:

23. ita tamen ut prius ascenderent & flecterent coram Domino usque ad noctem: consulerentque eum, & dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.

24. Cumque filii Israel altera die contra Benjamin ad prælium processissent,

25. eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cœde bacchati sunt, ut decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent.

26. Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domo Dei, & sedentes flebant coram Domino: jejunaveruntque die illo, usque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27. & super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28. & Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29. Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa:

30. & tertia vice, sicut semel & bis, contra Benjamin exercitum produxerunt.

31. Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugientes adversarios longius persecuti sunt, itaut vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, & caderent per duas

femitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros:

32. putaverunt enim solito eos more cadere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate, & quasi fugientes ad supradictas femitas perducerent.

33. Omnes itaque filii Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Balthamar. Insidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt,

34. & ab Occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt quòd ex omni parte illis instaret interitus.

35. Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

36. Filii autem Benjamin, cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant.

37. Qui cum repente de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cadentibus daret, ingressi sunt civitatem, & percussissent eam in ore gladii.

38. Signum autem dederant filii Israel his quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent, ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent.

39. Quod cum cernerent filii Israel in ipso certamine positi, (putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & instantius persequerentur, cæsis de exercitu eorum triginta viris)

40. & viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere; Benjamin quoque aspiciens retrò, cum captam cerneret civitatem, & flammam in sublime ferri:

41. qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt.

42. & ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos adversarii persequentibus. Sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43. Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus caderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45. Quod cum vidissent qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad Petram, cujus vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum ultra tende-

rent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46. Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinque millia, pugnatore ad bella promptissimi.

47. Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in petra Remmon mensibus quatuor.

48. Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis, à viris usque ad jumenta, gladio percusserunt, cunctasque urbes & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

C A P U T XXI.

Instauratur tribus Benjamin ex quadringentis virginibus in cede habitatorum Jabes Galaad reservatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

Eodem
tempore.

1. **J**uraverunt quoque filii Israel in Maspha & dixerunt: Nullus nostrum dabit filius Benjamin de filiabus suis uxorem.

2. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere, dicentes:

3. Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4. Altera autem die diluculo consurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt:

5. Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israel? Grandi enim juramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

6. Ductique pœnitentia filii Israel super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere: Malata est tribus una de Israel,

7. unde uxores accipient: omnes enim in commune juravimus, non duros nos his filias nostras.

8. Idcirco dixerunt: Quis est de universis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9. (Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10. Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & prœceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam uxores quam parvulos eorum.

11. Et hoc erit quod observare debui-

tis: || Omne generis masculini, & mulieres quæ cognoverunt viros, interficite, virgines autem reservate.

12. Inventæque sunt de Jabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terra Chanaan.

13. Miseruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, & prœceperunt eis, ut eos susciperent in pace.

14. Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, & data sunt eis uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent.

15. Universusque Israel valde doluit, & egit pœnitentiam super interfectione unius tribus ex Israel.

16. Dixeruntque majores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin feminæ conciderunt,

17. & magna nobis cura, ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israel.

18. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti juramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin.

19. Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversaria, quæ sita est ad Septentrionalem urbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona.

20. Prœceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis.

21. Cumque videritis filias Silo ad duccendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in terram Benjamin.

22. Cumque venerint patres earum, ac fratres, & adversum vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas jure belantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, & à vestra parte peccatum est.

23. Feceruntque filii Benjamin, ut sibi fuerat imperatum: & juxta numerum suum, rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam, ædificantes urbes, & habitantes in eis.

24. Filii quoque Israel reversi sunt per tribus & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

[Num. 31,
17. & 18.]

LIBER RUTH.

EXIMIÆ pietatis & divinæ providentiæ singulare exemplum exhibet iste libellus. RUTH enim Moabitis socrum suam in patriam revertentem piè subsecuta, Boozo præditi secundis nuptiis jungitur, cui parit Obed Davidis avam, unde Christus genus suum secundum carnem ducit.

Hanc historiam Judicum tempore contigisse constat ex scriptura (infr. v. 1.) sub quo autem Judice minimè constat. Verùm non incommode referri potest ad Samgaris tempora aut Deborah. Patet enim ex nostro calculo Rahab exploratores excepisse anno mundi 2553. qui sit Period. Jul. 3263. Josue tum primum Rempublicam capeffente: Hæc vero postea nupsit Salmoni, ex eoque Boozum suscepit (infr. 4. 21.) Ponamus ergo eam annorum circiter 13. aut 14. fuisse cum exploratores susceperet: potuit Boozum parere etatis anno 60. (quod nostra etiam etate, exemplis non caruit) atque ita anno 46. post exceptos exploratores. Potuit autem Booz genuisse Obedum anno etatis centesimo sexto, aut septimo: eo præsertim sæculo, & ex juniore fortassis adhuc uxore. Quod item de Obedo & Jesse Davidis patre dicendum erit, ut ab eo tempore, quo dii exploratores missi sunt, reperiantur anni 366. qui ad Davidis ortum effluerunt. Natus ille nempe anno mundi 2919. qui sit in Periodo Jul. 3629. annis scilicet 30. antequam Sauli in regnum succederet (2. Reg. 3. 4. cum 1. Reg. 16. 1.) Ergo si ad dios 46. jungas 107. annos quot habere potuisse supponebamus Boozum cum Obedum genuit, extabunt 153. à missione exploratorum istorum ad præsentem Ruth nuptias. Hi autem ad annos 2553. juncti, efficiunt 2706. qui circa Samgaris aut Deborah tempora incident; ut ex Chronologia ad marginem superioris libri apposta videre est.

CAPUT PRIMUM.

Elimelech Bethlehemitæ præ nimia fame cum uxore Noemi ac filiis in Moab concedit: quo tunc cum filiis mortuo, Noemi cum Ruth nuru sua in Bethlehem revertens, non vult vocari Noemi, sed Mara.

IN diebus unius judicis, quando judices prærant, facta est fames in Terra. Abiitque homo de Bethlehemi Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitis cum uxore sua ac duobus liberis.

2. Ipse vocabatur Elimelech, & uxor ejus Noemi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Juda. Ingressique regionem Moabitis, morabantur ibi.

3. Et mortuus est Elimelech maritus Noemi: remansitque ipsa cum filiis.

4. Qui acceperunt uxores Moabidas, quarum una vocabatur Orpha, altera vero Ruth. Manseruntque ibi decem annis,

5. & ambo mortui sunt, Mahalon vide-

licet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6. Et surrexit ut in patriam pergeret, cum utraque nuru sua, de regione Moabitis: audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas.

7. Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ, cum utraque nuru: & jam in via revertendi posita in Terram Juda,

8. dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum.

9. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortitura estis. Et osculata est eas. Quæ elevata voce flere cœperunt,

10. & dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11. Quibus illa respondit: Revertimini filie meæ, cur venitis mecum: num ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis?

12. Revertimini filie meæ, & abite: jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali. Etiam si possem hac nocte concipere, & parere filios,

Anno M.
circiter
2706.
Ant. Chr.
1298.

13. si eos expectare velitis, donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite, quæso, filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me.

14. Elevata igitur voce, rursus flere cœperunt: Orpha osculata est focrum, ac reversa est: Ruth adhæsit focru suæ.

15. Cui dixit Noemi: En reversa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea.

16. Quæ respondit: Ne adverseris mihi ut relinquam te & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego pariter morabor. *Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.*

17. Quæ te terra morientem suscepit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si non sola mors me & te separaverit.

18. Videns ergo Noemi, quod obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ad suos ultra reditum persuadere:

19. profectæque sunt simul, & venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc est illa Noemi.

20. Quibus ait: Ne vocetis me Noemi (idest, pulchram) sed vocate me Mara (idest, amaram) quia amaritudine valde replevit me Omnipotēs.

21. Egressa sum plena, & vacuum reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?

22. Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru suâ, de terra peregrinationis suæ: ac reversa est in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

C A P U T I I.

Ruth spicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum invenit, & leta vespere ad focrum reversa, multum frumenti & de ciborum reliquiis ei offert.

ERat autem viro Elimelech consanguineus, homo potens, ac magnarum opum, nomine Booz.

2. Dixitque Ruth Moabitide ad focrum suum: Si jubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patris-familias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mea.

3. Abiit itaque & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.

4. Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.

5. Dixitque Booz juveni, qui messoribus præerat: Cujus est hæc puella?

6. Cui respondit: Hæc est Moabitide, quæ venit cum Noemi, de regione Moabitide,

7. & rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de mane usque nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reversa est.

8. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed jingere puellis meis,

9. & ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris vade ad sarcinulas, & bibe aquas, & de quibus & pueri bibunt.

10. Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignareris peregrinam mulierem?

11. Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi omnia, quæ feceris focru tuæ post mortem viri tui: & quod reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populum, quem antea nesciebas.

12. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias a Dño Deo Israel, ad quem venisti, & sub cujus confugisti alas.

13. Quæ ait: Inveni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum.

14. Dixitque ad eam Booz: Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congescit polentam sibi, comeditque & saturata est, & tulit reliquias.

15. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiam si vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam.

16. & de vestris quoque manipulis projicite de industria, & remanere permittite, ut absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17. Collegit ergo in agro usque ad vespeream: & quæ collegerat virga cadens & excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, idest, tres modios:

18. Quos portans reversa est in civitatem, & ostendit focru suæ insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.

19. Dixitque ei focrus suæ: Ubi hodie collegisti, & ubi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem fuisset operata: & nomen dixit viri, quod Booz vocaretur.

20. Cui respondit Noemi: Benedictus sit a Domino: quoniam eandem gratiam, quam præbuerat vivis, servavit & mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo.

21. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tandiù messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes meterentur.

22. Cui dixit focrus: Melius est, filia mea, ut cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.

23. Juncta est itaque puellis Booz: & tandiù cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

C A P U T I I I.

Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto lato responso multas hordei mensuras ad focrum defert.

Postquam autem reversa est ad focrum suum, audivit ab ea: Filia mea, quæram tibi requiem, & providebo ut bene sit tibi.

2. Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat.

3. Lavare igitur, & ungere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. Non te videat homo, donec esum potumque finierit.

4. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque & discooperies pallium, quo operitur à parte pedum, & projicies te, & ibi jacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

5. Quæ respondit: Quidquid præceperis, faciã.

6. Descenditque in aream, & fecit omnia quæ sibi imperaverat socrus.

7. Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, isletque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit absconditè, & discooperto pallio à pedibus ejus, se projecit.

8. Et ecce, nocte jam media expavit homo, & conturbatus est: viditque mulierem jacentem ad pedes suos,

9. & ait illi: Quæ es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

10. Et ille: Benedicita, inquit, es à Dño filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia nō es secuta juvenes pauperes sive divites.

11. Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intrā portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis.

12. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13. Quiesce hac nocte: & facto manè, si te voluerit propinquitatis jure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus. Dormi usque manè.

14. Dormivit itaque ad pedes ejus, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaq; antequam homines se cognoscerent mutuò, & dixit Booz: Cave ne quis noverit quod huc veneris.

15. Et rursus: Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est civitatem,

16. & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narravitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo.

17. Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait: Nolo vacuum te reverti ad socrum tuam.

18. Dixitque Noemi: Expecta, filia, donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo nisi cōpleverit quod locutus est.

C A P U T I V.

Booz cum senioribus civitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nūrum defuncti in uxorem, cedente alio propinquiore juri propinquitatis; ex qua genuit Obed avum David regis.

1. **A**scendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui divertit, & sedit.

2. Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos: Sedete hic.

3. Quibus sedentibus, locutus est ad propinquū: Partē agri fratris nostri Elimelech vendet

Noemi, quæ reversa est de regione Moabitude.

4. Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinquitatis: eme, & posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam.

5. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitudem, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

6. Qui respondit: Cedo juri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7. **H**ic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel.

8. Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

9. At ille majoribus natu, & universo populo, testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quæ fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi:

10. Et Ruth Moabitudem, uxorem Mahalon, in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis.

11. Respondit omnis populus, qui erat in porta, & majores natu: Nos testes sumus: faciat Dñs hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ edificaverunt domū Israel: ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem.

12. Fiatque domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Judæ, de semine quod tibi dedit Dominus ex hac puella.

13. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit uxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet, & pareret filium.

14. Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Israel.

15. Et habes qui consoletur animam tuam, & enutriet senectutem. De nūru enim tuarum est, quæ te diligit: & multò tibi melior est, quàm si septem haberes filios.

16. Susceptumq; Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noemi: vocaverunt nomen ejus Obed: hic est pater Isai, patris David.

18. Hæ sunt generationes Phares: * Phares genuit Esron,

19. Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20. Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon,

21. Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22. Obed genuit Isai, Isai genuit David.

Deut. 23. 7.

* Ista Genealogia, eodē modo attestatur 1. Par. 2. 5. & 4. 1. Item Matt. c. 1. & Luc. c. 3. ut aliqua nomina deesse vellet, propmodum divinare sit: Imò & totius Chronologia facit (quæ ejusmodi genealogis innititur) fundamenta evellere.

LIBER PRIMUS SAMUELIS, QUEM NOS PRIMUM REGUM DICIMUS.

Quatuor libri qui sequuntur, ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ à Græcis dicuntur, idest, REGNORUM, ut & à quibusdam Latinis nuncupati sunt; quod de duodecim tribuum regno, primum integro, postea diviso, trañent. Plerique tamen Latini REGUM dicere maluerunt, quod præposita tantum Samuelis historia, quæ & ipsa ad dignoscendam originem instituti regni erat necessaria, cetera ad Regum facta pertineant. Hebræi verò duos tantum posteriores Regum appellant, priores Samuelis nomine insigniunt. Cujus hæc esse potuit ratio, quod & historiam duorum Regum à Samuele undecim annorum contineant, & quæ tam in hoc de Saule, quam in altero de Davide referuntur, Samuelis vera esse vaticinia comprobent.

Horum ergo PRIMUS, res gestas narrat sub Judicibus Heli & Samuel, nec non sub Rege Saule, & per spatium annorum 101. extenditur, ab anno scilicet Heli I. qui est mundi 2848. ad mortem Saulis, quam anno 2949. adscribitur.

Sub	Heli ann.	40. Cap. 4. 18.
	Samuel	21. Cap. 7: 2. cum 12. 17.
	Saul	40. Act. 13. 21.

Summa 101.

CAPUT PRIMUM.

*Elcana habuit uxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu sterilis & amale impro-
perio tristis, fusa in Silo coram Heli ora-
tione ad Dominum, genuit Samuellem;
quem Domino obtulit, ut voverat.*

1. **U**IR vir unus de Ramathaim-
sophim, de monte Ephraim,
& nomen ejus Elcana, filius Je-
roham, filii Eliu, filii Thohu,
filii Suph, Ephrathæus:

2. & habuit duas uxores, nomen uni
Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fue-
runtque Phenennæ filii: Anna autem non
erant liberi.

3. Et ascendebat vir ille de civitate sua
statutis diebus, ut adoraret & sacrificaret
Domino exercituum in Silo. Erant autem

ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, sa-
cerdotes Domini.

4. Venit ergo dies, & immolavit Elca-
na, deditque Phenennæ uxori suæ, &
cunctis filiis ejus, & filiabus partes:

5. Anna autem dedit partem unam tri-
stis, quia Annam diligebat. Dominus au-
tem concluderat vulvam ejus.

6. Affligebat quoque eam æmula ejus, &
vehementer angebat, in tantum, ut exprobra-
ret quod Dominus conclusisset vulvam ejus:

7. sicque faciebat per singulos annos, cum
redeunte tempore ascenderent ad templum
Domini: & sic provocabat eam. Porro
illa flebat, & non capiebat cibum.

8. Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna,
cur fles? & quare non comedis? & quam ob
rem affligitur cor tuum? numquid non ego
melior tibi sum, quam decem filii?

9. Surrexit autem Anna postquam come-
derat

* Anno e-
jus admini-
stratio-
nis 1. Re-
tatis verò
8.
(Inf. 4. 15.)
M. 2848.
Ant. Chr.
1156. Vide
supr. not.
ad Iudic.
12. 14.

derat & biberat in Silo. Et Heli * sacerdos fe-
dente super Sellam ante postes templi Domini,

10. cum esset Anna amaro animo, oravit
ad Dominum, flens largiter,

11. & votum vovit, dicens: Domine exer-
cituum, si respiciens videris afflictionem
famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec
oblitis ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ
sexum virilem: dabo eum Domino omni-
bus diebus vitæ ejus, & novacula non
ascendet super caput ejus.

12. Factum est autem, cum illa multi-
plicaret preces coram Domino, ut Heli
observaret os ejus.

13. Porro Anna loquebatur in corde suo,
tantumque labia illius movebantur, &
vox penitus non audiebatur. Estimavit
ergo eam Heli temulentam,

14. dixitque ei: Usquequò ebria eris?
digere paulisper vinum, quo mades.

15. Respondens Anna: Nequaquam, in-
quit, domine mi: nam mulier infelix ni-
mis ego sum, vinumque & omne quod
inebriare potest, non bibi, sed effudi ani-
mam meam in conspectu Domini.

16. Ne reputes ancillam tuam quasi unam
de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris
& meroris mei, locuta sum usque in præsens.

17. Tunc Heli ait ei: Vade in pace, &
Deus Israel det tibi petitionem tuam,
quam rogasti eum.

18. Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla
tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier
in viam suam, & comedit, vultusque il-
lius non sunt amplius in diversa mutati.

19. Et surrexerunt manè, & adoraverunt
coram Domino: reversique sunt, & vene-
runt in domum suam Ramatha. Cognovit
autem Elcana Annam uxorem suam: &
recordatus est ejus Dominus.

20. Et factum est post circulum dierum,
concepit Anna, & peperit filium *, vo-
cavitque nomen ejus Samuel: eò quod à
Domino postulasset eum.

21. Ascendit autem vir ejus Elcana, &
omnis domus ejus, ut immolaret Domino
hostiam solemnem, & votum suum.

22. & Anna non ascendit: dixit enim
viro suo: Non vadam, donec ablactetur
infans, & ducam eum, ut appareat ante
conspectum Domini, & maneat ibi jugiter.

23. Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bo-
num tibi videtur, & mane donec ablactes
eum: precorque ut impleat Dominus verbum
suum. Mansit ergo mulier, & lactavit fi-
lium suum, donec amoveret eum à lacte.

24. Et adduxit eum secum, postquam
ablactaverat *, in vitulis tribus, & tribus
modiis farinae, & amphora vini, & addu-
xit eum ad domum Domini in Silo. Puer
autem erat adhuc infantulus:

25. Et immolaverunt vitulum, & obtu-
lerunt puerum Heli.

26. Et ait Anna: Obsecro mi domine, vivit
anima tua domine: ego sum illa mulier, quæ
steri coram te hic orans Dominum.

27. Pro puero isto oravi, & dedit mihi Do-
minus petitionem meam, quam postulavi eum.

28. Idcirco & ego commodavi eum Do-

mino, cunctis diebus quibus fuerit com-
modatus Domino. Et adoraverunt ibi Do-
minum. Et oravit Anna, & ait:

CAPUT II.

*Anna canticum in gratiarum actionem; quæ
rursum tres filios & duas filias generavit;
ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam
patris indulgentiam, fit illi & domui ejus
comminatio, ac mors filiorum prædicitur.*

1. **E**xultavit cor meum in Domino, &
exaltatum est cornu meum in Deo
meo: dilatatum est os meum super inimi-
cos meos: quia latata sum in salutari tuo.

2. Non est sanctus, ut est Dominus:
neque enim est alius extra te, & non est
fortis sicut Deus noster.

3. Nolite multiplicare loqui sublimia,
gloriantes: recedant vetera de ore vestro:
quia Deus scientiarum, Dominus est, &
ipsi præparantur cogitationes.

4. Arcus fortium superatus est, & infir-
mi accincti sunt robore.

5. Repleti prius, pro panibus se locave-
runt: & famelici saturati sunt, donec ster-
ilis peperit plurimos: & quæ multos ha-
bebat filios, infirmata est.

6. || Dominus mortificat & vivificat, || *Deut. 32.*
deducit ad inferos & reducit. *39.*

7. Dominus pauperem facit & dicit, || *Job. 13. 2*
humiliat & sublevat. *Isa. 16. 13*

8. Suscitavit de pulvere egenum, & de stercore
elevavit pauperem: ut sedeat cum principibus,
& solum gloriæ teneat. Domini enim sunt
cardines terræ, & posuit super eos orbem.

9. Pedes sanctorum suorum servabit, &
impii in tenebris conticescent: quia non
in fortitudine sua roborabitur vir.

10. Dominum formidabunt adversarii ejus:
& super ipsos in cælis tonabit: Dominus ju-
dicabit fines terræ, & dabit imperium re-
gi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

11. Et abiit Elcana Ramatha, in domum
suam: puer autem erat minister in conspec-
tu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12. Porro filii Heli, filii Belial, nescien-
tes Dominum,

13. neque officium sacerdotum ad populum
sed quicumque immolasset victimam, venie-
bat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes,
& habebat fuscinulam tridentem in manu sua,

14. & mittebat eam in lebetem, vel in
caldarium, aut in ollam, sive in cacabum,
& omne quod levabat fuscinula, tollebat
sacerdos sibi. Sic faciebant universo Is-
raeli venientium in Silo.

15. Etiam antequam adolerent adipem, ve-
niebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti:
Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti: non
enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.

16. Dicebatque illi immolans: Incendatur
primum juxta morem hodie adeps, & tol-
le tibi quantumcumque desiderat anima tua.
Qui respondens aiebat ei: Nequaquam,
nunc enim dabis, alioquin tollam vi.

17. Erat ergo peccatum puerorum gran-
de nimis coram Domino: quia retrahebant
homines à sacrificio Domini.

* Anno M.
2849.
Ant. Chr.
1155. ad-
ministra-
tionis Eli
2.

* Puerus
tatis pueri
anno 1.
Vide 2.
Mach. 7.
27.

18. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.

19. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiā solemnem.

20. Et benedixit Heli Elcanā & uxori ejus: dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fornore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.

21. Visitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias, & magnificatus est puer Samuel apud Dominum.

22. Heli autem erat senex valde, & audivit omnia quæ faciebant filii sui universo Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi:

23. Et dixit eis: Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?

24. Nolite filii mei: non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dñs occidere eos.

26. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Domino quam hominibus.

27. Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essent in Ægypto in domo Pharaonis?

28. Et elegi eum ex omnibus tribus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel.

29. Quare calce abiecastis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei?

30. Propterea ait Dominus Deus Israel: || Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus patris tui, ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

31. Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

32. Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut deficient oculi tui, & tabescat anima tua: & pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit.

34. Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni & Phinees: || In die uno morientur ambo.

35. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

36. Futurum est autem, ut quicumque

remanferit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

CAPUT III.

Samuel quater à Domino vocatus, revelationem sibi adversum Heli faciam, ei refert.

1. **P**uer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, & sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, nō erat visio manifesta.

2. Factum est ergo in die quadam, Heli jacebat in loco suo, & oculi ejus caligaverant, nec poterat videre.

3. Lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4. Et vocavit Dominus: Samuel. Qui respondens, ait: Ecce ego.

5. Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocavi, revertere, & dormi. Et abiit, & dormivit.

6. Et adjecit Dominus rursum vocare Samuel. Confurgensque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te fili mi: revertere, & dormi.

7. Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.

8. Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertio. Qui confurgens abiit ad Heli,

9. & ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & si deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo.

10. Et venit Dominus, & stetit, & vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit servus tuus.

11. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel: quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.

12. In die illa suscitabo adversum Heli omnia quæ locutus sum super domum ejus: incipiam, & complebo.

13. Prædixi enim ei quod judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, & non corripuerit eos.

14. Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus usque in æternum.

15. Dormivit autem Samuel usque mane, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16. Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi: Qui respondens, ait: præstò sum.

17. Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro te ne celaveris me. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi.

18. Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.

Anno M.
2661.
Ætatis
Samuel
12. exacto
Joseph.

19. Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20. Et cognovit universus Israel, à Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.

21. Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

C A P U T I V.

Ceduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumque adducta in castra arca ceduntur, captæ arca duo filii Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, nurus ejus in partu moriente.

1. **E**T factum est in diebus illis, conveniunt Philisthiim in pugnam: & egressus est Israel obviam Philisthiim in prælium, & castrametatus est juxta Lapidem adjutorii. Porro Philisthiim venerunt in Aphec.

2. & instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel Philisthæis: & castra sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.

3. Et reversus est populus ad castra: dixeruntque majores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostrum, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

4. Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees.

5. Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra.

6. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra.

7. Timueruntque Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes:

8. Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudius tertius: væ nobis. Quis nos salvabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dii, qui percusserunt Ægyptum omni plaga, in deserto.

9. Confortamini, & estote viri, Philisthiim: ne serviatis Hebræis, sicut & illi servierunt vobis*: confortamini, & bellate.

10. Pugnaverunt ergo Philisthiim, & cæsus est Israel, & fugit unusquisque in tabernaculum suum; & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israel triginta millia peditum.

11. Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.

12. Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & conspersus pulvere caput.

13. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiavit urbi: & ululavit omnis civitas.

14. Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hu-

jus? At ille festinavit, & venit, & nuntiavit Heli.

15. Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi ejus caligaverant, & videre non poterat.

16. Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est fili mi?

17. Respondens autem ille, qui nuntiabat, Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta est.

18. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum juxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandævus: & ipse judicavit Israel quadraginta annis*.

19. Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio quod capta esset arca Dei: & mortuus esset fœderis suus, & vir suus, incurvavit se, & peperit: irruerant enim in eam dolores subiti.

20. In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ei quæ stabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animadvertit.

21. Et vocavit puerum, Ichabod, dicens: Translata est gloria de Israel, quia capta est arca Dei, & pro fœdore suo & pro viro suo:

22. & ait: Translata est gloria ab Israel, eò quod capta esset arca Dei.

C A P U T V.

Dagon coram arca semel ac iterum corruit, abscissus in limine capite & manibus, Philisthæi quoque mariscis & muribus percussi, arcam a se repellunt.

1. **P**hilisthiim autem tulerunt arcam Dei & asportaverunt eam à Lapide adjutorii in Azotum.

2. Tuleruntque Philisthiim arcam Dei & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam juxta Dagon.

3. Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini, & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum.

4. Rursumque manè die altera confurgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum ejus abscissæ erant super limen:

5. Porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto usque in hodiernum diem.

6. Aggravata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: || & percussit in secretiori parte natum Azotum, & fines ejus. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in civitate.

7. Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos, quoniam dura est manus ejus

super

* Exinde Samuel annos natus 19. (ut Salmanticensis Judæus quodammodo annotavit) administrationem sumplit.

Psalm. 77. 66.

Anno M. 1884.
Ant. Chr. 1116.
mortuo iam Samuele.
Judic. 16.
17. Et Israelitis, hac hostium elade quos in morte sua oppresserat, animatis.
Ibid. vers. 30.

* Per 40. annos.
Judic. 17.

super nos, & super Dagon deum nostrum.

8. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei Israel. Et circumduxerunt arcam Dei Israel.

Anno M.
2888.

9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates intersectionis magnæ nimis: & percutiebat viros uniuscujusque urbis, à parvo usque ad majorem, & computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas.

10. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, ut interficiat nos & populum nostrum.

11. Miserunt itaque & congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum, qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israel, & revertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro.

12. Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, & gravissima valde manus Dei: viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendeat ululatus uniuscujusque civitatis in cælum.

C A P U T V I.

Philistini arcam cum muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, à se remittunt per vaccas lactantes & novum plaustrum usque Bethsames: ubi vaccas super ligna plaustrum Bethsamitæ immolaverunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quod arcam Dei conspexissent.

1. **F**uit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus.

2. Et vocaverunt Philisthiim sacerdotes & divinos, dicentes: Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt:

3. Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuum, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare non recedat manus ejus à vobis.

4. Qui dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi:

5. Iuxta numerum provinciarum Philisthinorum, quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga una fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram. Et dabitur Deo Israel gloria: si forte relevet manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.

[Exod. 12.
51.]

6. Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Aegyptus, & Pharao cor suum: nonne postquam percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt?

7. Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum unum: & duas vaccas fortas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi.

8. Tollerisque arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea, quæ exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad la-
tus ejus: & dimittite eam ut vadat.

9. Et aspicietis: & si quidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem, minimè: sciens quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

10. Fecerunt ergo illi hoc modo: & tol-
lentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluderunt domi:

11. Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam, quæ habebat mures aureos & similitudines anorum.

12. Ibant autem in directum vaccæ, per viam quæ ducit Bethsames, & itinere uno gradiebantur, pergentes & mugientes: & non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram: sed & satrapæ Philisthiim sequebantur usque ad terminos Bethsames.

13. Porro Bethsamitæ metebant triticum in valle: & elevantes oculos suos, viderunt arcam, & gavisi sunt cum vidissent.

14. Et plaustrum venit in agrum Josue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plaustrum, vac-
casque imposuerunt super ea holocaustum Domino.

15. Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam, quæ erat juxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolaverunt victimas in die illa Domino.

16. Et quinque satrapæ Philisthinorum viderunt, & reversi sunt in Accaron in die illa.

17. Hi sunt autem ani aurei, quos rediderunt Philisthiim pro delicto, Domino: Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum:

18. & mures aureos secundum numerum urbium Philisthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam quæ erat absque muro: & usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat usque in illum diem in agro Josue Bethsamitæ.

19. Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo quod Dominus percussisset plebem plaga magna.

20. Et dixerunt viri Bethsamitæ: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? & ad quem ascendet à nobis?

21. Miseruntque nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.

C A P U T V I I.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gaba, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conversi Philistini vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

1. **V**enerunt ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gaba: Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini:

2. Et factum est, ex qua die mansit arca

Domini—

Anno M.
2888.

† Adhuc
tamen Ta-
bernacu-
lum in Si-
lo perman-
sit. Judic.
18. 31. cum
1. Reg. 14.

Ergo an-
no 2908.|| Deut. 6.
18.
Matt. 4. 10.|| Confer
cum Iosue
10. 10.|| Eccli. 45.
22.* 3. Ad re-
gnum usq;
Saulis.
† 5. ratio-
nariis
quibuscum
militibus
alibi
tantum
relictis.
Infr. 10. 5.Anno M.
1908.
Ant. Chr.
1096.

Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vigesimus *) & requievit omnis domus Israel post Dominum.

3. Ait autem Samuel ad universam domum Israel, dicens: || Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferite deos alienos de medio vestri, Baalim & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, & servite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiim.

4. Abstulerunt ergo filii Israel Baalim & Astaroth, & servierunt Domino soli.

5. Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum.

6. Et convenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & jejunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

7. Et audierunt Philisthiim quod congregati essent filii Israel in Masphath, & ascenderunt fatrapæ Philisthinorum ad Israel. Quod cum audissent filii Israel, timuerunt à facie Philisthinorum.

8. Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus.

10. Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philisthiim iniere prælium contra Israel: || intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à facie Israel.

11. || Egressique viri Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos, usque ad locum qui erat subter Bethchar.

12. Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit eum inter Masphath & inter Sen: & vocavit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

13. Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposerunt ultra ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis *

14. Et reddita sunt urbes, quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli †, ab Accaron usque Geth, & terminos suos: liberavitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israel & Amorrhæum.

15. Judicabat quoque Samuel Israellem cunctis diebus vitæ suæ.

16. Et ibat per singulos annos circueiens Bethel & Galgala & Masphath, & judicabat Israellem in supradictis locis.

17. Revertebaturque in Ramatha: ibi enim erat domus ejus, & ibi judicabat Israellem: edificavit etiam ibi altare Domino.

C A P U T V I I I.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinantibus patitur populus sibi regem: quibus Samuel, jubente Domino, jus regis prædicat, sed non auditur.

1. **F**actum est autem cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel.

2. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel:

& nomen secundi Abia, judicum in Bersabee.

3. Et non ambula-verunt filii illius in viis ejus: sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt iudicium.

4. Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha *.

5. Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis: || constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut & universæ habent nationes.

6. Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod dixisset: Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.

8. Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto usque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9. Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen contestare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

10. Dixitque ita Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem.

11. & ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum.

12. Et constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum.

13. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas.

14. Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis.

15. Sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis.

16. Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.

17. Greges quoque vestros addecimabit vosque eritis ei servi.

18. Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quem elegistis vobis: & non exaudiet Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.

19. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam rex enim erit super nos,

20. & erimus nos quoque sicut omnes gentes: & judicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.

22. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. || Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat unusquisque in civitatem suam.

C A P U T I X.

Saul querendo patris asinas pervenit ad Samuelem, cum quo prænatus est, ac nocte hospitio receptus.

1. **E**T erat vir de Benjamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.

2. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus

* Anno M.
2909.
† Statu Samuel
10.
|| See 1. 8.
10.
|| 13. 21.|| Fide.
Ofer 13. 11.Eodem
anno 2909.
cum Sa-
muel a
morte Eli
annos 21.
cum dimi-
dio i præ-
dictis

Id ex 2.6.
1. cum 1.7.
2. & 1.12.
17. collige-
re est. 1.1.
de Chrono-
logiam no-
stram.

& bonus : & non erat vir de filiis Israel melior illo. Ab humero & sursum eminebat super omnem populum.

3. Perierant autem asinae Cis patris Saul ; & dixit Cis ad Saul filium suum : Tolle tecum unum de pueris , & confurgens vade , & quare asinas . Qui cum transissent per montem Ephraim ,

4. & per Terram Salisa , & non invenissent , transierunt etiam per Terram Salim , & non erant : sed & per Terram Jemini , & minime reppererunt .

5. Cum autem venissent in Terram Suph , dixit Saul ad puerum qui erat cum eo : Veni & revertamur , ne forte dimiserit pater meus asinas , & sollicitus sit pro nobis .

6. Qui ait ei : Ecce vir Dei est in civitate hac , vir nobilis ; omne quod loquitur sine ambiguitate venit . Nunc ergo eamus illuc , si forte indicet nobis de via nostra , propter quam venimus .

7. dixitque Saul ad puerum suum : Ecce ibimus : quid feremus ad virum Dei ? panis defecit in sitarciis nostris : & sportulam non habemus , ut demus homini Dei , nec quidquam aliud .

8. Rursum puer respondit Sauli , & ait : Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti , demus homini Dei , ut indicet nobis viam nostram .

9. (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum : Venite & eamus ad Videntem . Qui enim Propheta dicitur hodie , vocabatur olim Videns .

10. Et dixit Saul ad puerum suum : Optimus sermo tuus . Veni , eamus . Et ierunt in civitatem , in qua erat vir Dei .

11. Cumque ascenderent clivum civitatis , invenerunt puellas ingredienti ad hauriendam aquam , & dixerunt eis : Num hic est Videns ?

12. Quae respondentes , dixerunt illis : Hic est : ecce ante te , festina nunc : hodie enim venit in civitatem , quia sacrificium est hodie populi in excelso .

13. Ingredientes urbem , statim inveniatis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum . Neque enim comesturus est populus donec ille veniat : quia ipse benedicit hostiae , & deinceps comedunt qui vocati sunt . Nunc ergo conscendite , quia hodie reperietis eum .

14. Et ascenderunt in civitatem . Cumque illi ambularent in medio urbis , apparuit Samuel egrediens obviam eis , ut ascenderet in excelsum .

|| Alt. 13.
21.

15. || Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem quam veniret Saul , dicens :

16. Hac ipsa hora , quae nunc est , cras mittam virum ad te de Terra Benjamin , & unges eum ducem super populum meum Israel : & salvabit populum meum de manu Philisthinorum : quia respexi populum meum , venit enim clamor eorum ad me .

17. Cumque aspexisset Samuel Saulem , Dominus dixit ei : Ecce vir quem dixeram tibi , iste dominabitur populo meo .

18. Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portae , & ait : Indica , oro , mihi ubi est domus Videntis .

19. Et respondit Samuel Sauli dicens : Ego sum Videns . Ascende ante me in excelsum , ut comedatis mecum hodie , & dimittam te mane : & omnia quae sunt in corde tuo , indicabo tibi .

20. Et de asinis , quas nudius tertius perdidisti , ne sollicitus sis , quia inventae sunt . Et cujus erunt optima quaeque Israel ? nonne tibi & omni domui patris tui ?

21. Respondens autem Saul , ait : Numquid non filius Jemini ego sum , de minima tribus Israel , & cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin ? quare ergo locutus es mihi sermonem istum ?

22. Assumens itaque Samuel Saulem , & puerum ejus , introduxit eos in triclinium , & dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati . Erant enim quasi triginta viri .

23. Dixitque Samuel coco : Da partem , quam dedi tibi , & praecepi ut reponeres fersum apud te .

24. Levavit autem cocus armum , & posuit ante Saul . Dixitque Samuel : Ecce quod remansit , pone ante te , & comede : quia de industria servatum est tibi , quando populum vocavi . Et comedit Saul cum Samuele in die illa .

25. Et descenderunt de excelso in oppidum , & locutus est cum Saule in solario : stravitque Saul in solario , & dormivit .

26. Cumque mane surrexissent , & jam elucesceret , vocavit Samuel Saulem in solario , dicens : Surge , & dimittam te . Et surrexit Saul : egressique sunt ambo , ipse videlicet , & Samuel .

27. Cumque descenderent in extremam partem civitatis , Samuel dixit ad Saul : Dic puero ut antecedit nos , & transeat : tu autem subsiste paulisper , ut indieem tibi verbum Domini .

CAPUT X.

Ungitur Saul in regem à Samuele , datis ac succedentibus signis , prophetat inter prophetas , & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem : lex regni in libro scripta , coram Domino reponitur :

1. **T**ULIT autem Samuel lenticulam olei , & effudit super caput ejus , & deoscularus est eum , & ait : Ecce , unxit te Dominus super haereditatem suam in principem * , & liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus , qui in circuitu ejus sunt . Et hoc tibi signum , quia unxit te Deus in principem .

2. Cum abieris hodie à me , invenies duos viros juxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin , in Meridiem , dicentque tibi : Inventae sunt asinae , ad quas ieras perquirendas : & intermissis pater tuus asinis , sollicitus est pro vobis , & dicit : Quid faciam de filio meo ?

3. Cumque abieris inde , & ultra transieris , & veneris ad quercum Thabor , invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel , unus portans tres haedos , & alius tres tortas panis , & alius portans lagenam vini .

4. Cumque te salutaverint , dabunt tibi duos panes , & accipies de manu eorum .

5. Post haec venies in collem Dei , ubi est statio Philisthinorum : & cum ingressus fueris

ibi

Eodem
ann. 2569.

* Regna-
vit autem
Saul an. 40.
Alt. 13. 21.

ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendendum de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam ipsosque prophetantes.

6. Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.

7. Quando ergo evenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

8. Et descendes ante me in Galgala, (ego quippe descendam ad te) ut offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, || donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias.

9. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa.

10. Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obvius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophetavit in medio eorum.

11. Videntes autem omnes qui noverant eum heri & nudius tertius, quod esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad invicem: Quænam res accidit filio Cis? num & Saul inter prophetas?

12. Responditque alius ad alterum, dicens: Et quis pater eorum? propter eam verum est in proverbium: || Num & Saul inter prophetas?

13. Cessavit autem prophetare, & venit ad excelsum.

14. Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum ejus: Quò abistis? Qui responderunt: Quærere asinas: quas cum non reperissemus, venimus ad Samuelem.

15. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel.

16. Et ait Saul ad patruum suum: Indicavit nobis quia inventæ essent asinæ. De sermone autem regni non indicavit ei quem locutus fuerat ei Samuel.

17. Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha:

18. & ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Ægypto, & erui vos de manu Ægyptiorum, & de

manu omnium regum qui affligebant vos

19. Vos autem hodie projecistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis & tribulationibus vestris: & dixistis: || Nequaquam: sed regem constituere super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, & per familias.

20. Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, & cecidit fors tribus Benjamin.

21. Et applicuit tribum Benjamin & cognationes ejus, & cecidit cognatio Metri, & pervenit usque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inventus.

22. Et consuluerunt post hæc Dominum, utrumnam venturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domus.

23. Cucurrerunt itaque & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi, & altior fuit universo populo ab humero & sursum.

24. Et ait Samuel ad omnem populum: Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit simili illi in omni populo. Et clamavit omnis populus, & ait: Viva Rex.

25. Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam.

26. Sed & Saul abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27. Filii verò Belial dixerunt: Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAPUT XI.

Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, divisitque suis bobus, populum ad bellum convocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Jabes Galaad, & regnum ejus instauratur in Galgala.

1. **E**T factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cepit adversum Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi.

2. Et respondit ad eos Naas Ammonites:

|| sup. 8. 19.

Eodem
ann. 1099.
Ant. Chr.
1095.

In hoc feriam vobiscum fœdus, ut etiam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.

3. Et dixerunt ad eum seniores Jabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos terminos Israel: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

4. Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis: & locuti sunt verba hæc, audiente populo: & levavit omnis populus vocem suam, & flevit.

5. Et ecce Saul veniebat, sequens boves de agro, & ait: Quid habet populus quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum Jabes.

6. Et insilivit Spiritus Dñi in Saul, cum audisset verba hæc, & iratus est furor ejus nimis.

7. Et assumens utrumque bovem, concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israel per manum nuntiorum, dicens: Quicumque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus ejus. Invasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir unus.

8. Et recensuit eos in Bezech: fueruntque filiorum Israel trecenta millia: virorum autem Juda triginta millia.

9. Et dixerunt nuntii, qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Jabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes, qui letari sunt.

10. Et dixerunt: Manè exhibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11. Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina & percussit Ammon usque dum incalerescit dies: reliqui autem dispersi sunt, itant non relinquerentur in eis duo pariter.

12. Et ait populus ad Samuelem: || Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos.

13. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus saltem in Israel.

14. Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & edamus in Galgala, & innovemus ibi regnum.

15. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israel nimis.

C A P U T X I I.

Samuel populi judicio probatus innocens, Israelem ingratitude arguit, datis à cælo signis, hortaturque ut Domino adharerent, non cessans pro ipsius orare.

Boden
an. 2909.

1. **D**ixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audiui vocem vestram, juxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem.

2. Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, & incanui: porro filii mei vobiscum sunt: itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce præsto sum.

|| Eccl. 46.
22.

3. || Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum: si quempiam

calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi: & contemnam illud hodie, restituiamque vobis.

4. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam.

5. Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum vos, & testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.

6. Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Egypti.

7. Nunc ergo stete, ut iudicio contendam adversum vos coram Domino, de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris:

8. || quo modo Jacob ingressus est in Egyptum, & clamaverunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Egypto: & collocavit eos in loco hoc.

|| Gen. 46. 3.

9. Qui obliti sunt Domini Dei sui, || & tradidit eos in manu Sisara magistri militiæ Habor, & in manu Philistinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt adversum eos.

|| Judic. 4. 2.

10. Postea autem clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, & servivimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, & serviemus tibi.

11. || Et misit Dominus Jerobaal, & Bathan*, & Jephthe, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis confidenter.

|| Judic. 14.

12. Videntes autem quod Naas rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi: || Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis.

|| Is. 40. 19.

13. Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.

14. Si timueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem ejus, & non exasperaveritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.

15. Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.

16. Sed & nunc stete, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17. Numquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominum, & dabit voces & pluvias: & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

18. Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluvias in illa die.

19. Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem, & dixit universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem.

20. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis universum malum hoc: verumtamen nolite recedere à

tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.

21. Et nolite declinare post vana, quia non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.

22. Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere vos sibi populum.

23. Absit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut cesset orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.

24. Igitur timete Dominum, & servite ei in veritate, & ex toto corde vestro. Vidistis enim magnifica quae in vobis gesserit.

25. Quod si perseveraveritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

C A P U T X I I I.

Vidi a Saule Philisthai maximo apparatu adversus Israel armatum; territi Hebraei in antris latitant; & Saul quia non expectato Samuelis adventu obtulit holocaustum, reprobatus a Domino dicitur: de cautela Philisthaeorum ut Israelitae armis spoliarentur.

1. Filius unius anni erat * Saul cum regnare coepisset, duobus autem annis † regnavit super Israel.

2. Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin. Porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

3. Et percussit Jonathas stationem Philisthinorum, quae erat in Gabaa. Quod cum audissent Philisthim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebraei.

4. Et universus Israel auditu hujusmodi famam: Percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israel adversus Philisthim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

5. Et Philisthim congregati sunt ad praeliandum contra Israel, triginta millia currum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quae est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Bethaven.

6. Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis.

7. Hebraei autem transierunt Jordanem in Terram Gad & Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum.

8. Et expectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, † & non venit Samuel in Galgala, dispersusque est populus ab eo.

9. At ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum.

10. Cumque complisset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum.

11. Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quod populus dilaberetur a me, & tu non venera juxta placitos dies, porro Philisthim congregati fuerant in Machmas,

12. dixi: Nunc descendent Philisthim ad me in Galgala, & faciem Domini non placavi.

13. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum. Dixitque Samuel ad Saul: † Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quae praecepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc preparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum,

14. sed nequaquam regnum tuum ultra confurget. † Querivit Dominus sibi virum juxta cor suum: & praecepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris quae praecepit Dominus.

15. Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.

16. Et Saul & Jonathan filius ejus, populusque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porro Philisthim confederant in Machmas.

17. Et egressi sunt ad praedandum de castris Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad Terram Saul: 18. porro alius ingrediebatur per viam Beth horon: tertius autem verterat se ad iter termini imminenti valli Seboim contra desertum.

19. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni Terra Israel. Caverant enim Philisthim, ne forte facerent Hebraei gladium aut lanceam.

20. Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthim, ut exaceret unusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim, & sarculum.

21. Retusa itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium, usque ad stimulum corrigendum.

22. Cumque venisset dies praelii, non est inventus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule & Jonatha † cepto Saul & Jonatha filio ejus.

23. Egressa est autem statio Philisthim ut transcenderet in Machmas.

C A P U T X I V.

Jonathan Domino fideus, cum armigero Philisthaeos dispergit; verum post victoriam, melle gustato, ob patris juramentum mortem comminatum, populi auxilio vix evasit.

1. ET accidit quadam die ut diceret Jonathan filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quae est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

2. Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa, sub malogranato, quae erat in Magron: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

3. Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filii Phinees, † qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quo isset Jonathan.

4. Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Jonathan transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petrae ex utraque parte, & quasi in modum dentium scopuli

hinc

* Id est, unus esset, erat annus post devotum a Samuele Philisthaeis, ut Dominus quidam explicat. † Id est a iugo Philisthinorum liber. Qui ab hoc ann. 2911, totum Israel gravi & diuturna servitute opprimebant.

† Sup. 10.

† Infr. 15.

† 11. 13.

22. Hae autem de Davide dicta videntur eodem anno M. 2911. atque adeo annis 8, antequam nasceretur. Vid. Infr. 16. 1.

† Sup. 4. 21.

hinc & inde prærupit, nomen uni Boses,
& nomen alteri Sene:

5. unus scopulus prominens ad Aquilo-
nem ex aduerso Machmas, & alter ad Me-
ridiem contra Gabaa.

6. Dixit autem Jonathan ad adolescentem
armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem
incircumcisorum horum, si fortè faciat
Dominus pro nobis: quia non est Domino
difficile saluare, vel in multis, vel in paucis.

7. Dixitque ei armiger suus: Fac omnia
quæ placent animo tuo: perge quod cupis,
& ero tecum ubicumque volueris.

8. Et ait Jonathan: Ecce nos transimus
ad viros istos. Cumque apparuerimus eis,

9. si taliter locuti fuerint ad nos, Mane-
te donec veniamus ad vos: stemus in loco
nostro, nec ascendamus ad eos.

10. Si autem dixerint: Ascendite ad nos:
ascendamus, quia tradidit eos Dominus in
manibus nostris: hoc erit nobis signum.

11. Apparuit igitur uterque stationi Phi-
listhinorum: dixeruntque Philisthim: En
Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus
absconditi fuerant.

12. Et locuti sunt viri de statione ad Jo-
natham, & ad armigerum ejus, dixerunt-
que: Ascendite ad nos, & ostendemus vo-
bis rem. Et ait Jonathan ad armigerum
suum: Ascendamus, sequere me: || tradi-
dit enim Dominus eos in manus Israel.

13. Ascendit autem Jonathan manibus &
pedibus reptans, & armiger ejus post eum.
Itaque alii cadebant ante Jonatham, alios
armiger ejus interficiebat sequens eum.

14. Et facta est plaga prima, qua percus-
sit Jonathan & armiger ejus, quasi viginti
virorum, in media parte jugeri, quam par-
boum in die arare consuevit.

15. Et factum est miraculum in castris,
per agros: sed & omnis populus stationis
eorum, qui ierant ad prædandum, obstu-
puit, & conturbata est terra: & accidit
quasi miraculum à Deo.

16. Et respexerunt speculatores Saul, qui
erant in Gabaa Benjamin, & ecce multi-
tudo prostrata, & huc illucque diffugiens.

17. Et ait Saul populo, qui erat cum eo:
Requirite, & videte quis abierit ex nobis.
Cumque requisissent, repertum est non ad-
esse Jonatham, & armigerum ejus.

18. Et ait Saul ad Achiam: Applica ar-
cam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die
illa cum filiis Israel.)

19. Cumque loqueretur Saul ad sacerdo-
tem, tumultus magnus exortus est in ca-
stris Philisthinorum: crescebatque paula-
tim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad
sacerdotem: Contrahe manum tuam.

20. Conclamavit ergo Saul, & omnis po-
pulus qui erat cum eo, & venerunt usque
ad locum certaminis: & ecce versus fue-
rat gladius uniuscujusque ad proximum su-
um, & cædes magna nimis.

21. Sed & Hebræi qui fuerant cum Phi-
listhim heri & nudiustertius, ascenderantque
cum eis in castris, reuerfi sunt ut essent cum
Israel, qui erant cum Saul & Jonatha.

22. Omnes quoque Israelitæ qui se ab-

scorderant in monte Ephraim, audientes
quod fugissent Philisthæi, sociaverunt se
cum suis in prælio. Et erant cum Saul,
quasi decem millia virorum.

23. Et salvavit Dominus in die illa Israel.
Pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24. Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa:
adjuravit autem Saul populum, dicens: Ma-
ledictus vir, qui comederit panem usque ad
vesperam, donec ulciscar de inimicis meis.
Et non manducavit universus populus panem:

25. omneque terræ vulgus venit in sal-
tum, in quo erat mel super faciem agri.

26. Ingressus est itaque populus saltum, & ap-
paruit fluens mel, nullusque applicuit manum ad
os suum. Timebat enim populus juramentum.

27. Porro Jonathan non audierat cum adjura-
ret pater ejus populum: extenditque summita-
tem virgæ, quam habebat in manu, & intin-
xit in sayum mellis: & convertit manum suam
ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28. Respondensque unus de populo, ait:
Jurejurando constrinxit pater tuus populum,
dicens: Maledictus vir, qui comederit pa-
nem hodie, (defecerat autem populus.)

29. Dixitque Jonathan: Turbavit pater meus ter-
ram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei,
eo quod gustaverim paululum de melle isto:

30. quanto magis si comedisset populus de
præda inimicorum suorum, quam reperit? non-
ne major plaga facta fuisset in Philisthim?

31. Percusserunt ergo in die illa Philis-
thæos à Machmis usque in Ahialon. De-
fatigatus est autem populus nimis:

32. & versus ad prædam, tulit oves, &
boves, & vitulos, & mactaverunt in ter-
ra: comeditque populus cum sanguine.

33. Nuntiaverunt autem Sauli dicentes,
quod populus peccasset Domino, comedens
cum sanguine. Qui ait: Prævaricati estis:
volvite ad me jam nunc saxum grande.

34. Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus:
& dicite eis, ut adducat ad me unusquisque
bovem suum & arietem, & occidite super
istud, & vescimini, & non peccabitis Domino
comedentes cum sanguine. Adduxit itaque
omnis populus unusquisque bovem in manu
sua usque ad noctem: & occiderunt ibi.

35. Edificavit autem Saul altare Dño; tunc-
que primum coepit edificare altare Domino.

36. Et dixit Saul: Irruamus super Philis-
thæos nocte, & vastemus eos usquedum
illucescat manè, nec relinquamus ex eis
virum. Dixitque populus: Omne quod bo-
num videtur in oculis tuis, fac. Et ait sa-
cerdos: Accedamus huc ad Deum.

37. Et consuluit Saul Dominum: Num
persequar Philisthim? si trades eos in ma-
nus Israel? Et non respondit ei in die illa.

38. Dixitque Saul: Applicate huc univer-
sos angulos populi: & scitote, & videte,
per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39. Vivit Dominus salvator Israel, quia
si per Jonatham filium meum factum est,
absque retractatione morietur. Ad quod
nullus contradixit ei de omni populo.

40. Et ait ad universum Israel: Separami-
ni vos in partem unam, & ego cum Jona-
tha filio meo ero in parte altera. Respon-

ditque

ditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel da indicium: quid est quod non responderis sermo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Jonathas & Saul, populus autem exivit.

42. Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Jonathan filium meum. Et captus est Jonathas.

43. Dixit autem Saul ad Jonathan: Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Jonathas, & ait: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.

44. Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Jonathas.

45. Dixitque populus ad Saul: Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Jonathan, ut non moreretur.

46. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthiim: porro Philisthiim abierunt in loca sua.

47. Et Saul, confirmato * regno super Israel, pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos ejus †, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthorum: & quocumque se verterat, superabat.

48. Congregatoque exercitu, percussit Amalec *, & eruit Israel de manu vastatorum ejus.

49. Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jessui, & Melchisua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50. Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ ejus Abner, filius Ner, patrueilis Saul.

51. Porro Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52. Erat autem bellum potens adversum Philisthorum omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

CAPUT XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque prædam reservans, inobedientiæ arguitur, commendata obedientia, ideoque in regno rejicitur; interfecitque Agag, Saul reprobatu à Samuele lugetur.

1. **E**T dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum ejus Israel: nunc ergo audi voce Dñi.

2. Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcumque fecit Amalec Israel, || quomodo resistit ei in via cum ascenderet de Ægypto.

3. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire universa ejus: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & asinum.

4. Præcepit itaque Saul populo, & recen-

suit eos quasi agnos: ducenta millia pedum, & decem millia virorum Juda.

5. Cumque venisset Saul usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

6. Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atque descendite ab Amalec: ne forte involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Ægypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec.

7. Percussitque Saul Amalec, ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ est regione Ægypti.

8. Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9. Et pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus ovium & armentorum, & vestibus & arietibus, & universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.

10. Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

11. Poenitet me quod constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12. Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul manè, nuntiatum est Samueli, eò quod venisset Saul in Carmelum, & crexisset sibi fornitem triumphalem, & reversus transisset, descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino, de initiis prædæ, quæ attulerat ex Amalec.

13. Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14. Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis & armentorum, quam ego audio?

15. Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo; reliqua verò occidimus.

16. Ait autem Samuel ad Saul: Sine me & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17. Et ait Samuel. Nonne cum parvulus es in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: unxitque te Dominus in regem super Israel.

18. & misit te Dominus in viam, & ait: Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum.

19. Quare ergo non audistis vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

20. Et ait Saul ad Samuelem: Imò audi vi vocem Domini, & ambulavi in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21. Tulit autem de præda populus oves & boves, primitias eorum quæ casa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

22. Et ait Samuel: || Numquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? **MELIOR** est enim obedientia quam victimæ: & auscultare magis quam offerre adipem arietum.

* Li est quasi de-
nū recu-
perato.
scilicet
excusso
aliquate-
nus Philis-
thæorum
sugo. Un-
de collige-
re est
prædicta
bella ali-
quandiu
perdurasse
puta an-
nos 10, ad
annum ul-
que 2921.
† In quibus
debellan-
dis ali-
que ite-
rum an-
nos im-
pendit.
Putat ad
annum ul-
que 2927.
* Putat an-
no sequen-
ti 2930.

Exod. 17.
8.

|| Sng. 23.
14.
Eccle. 4. 17.
Osæ 6. 6.
Matth. 9.
13. 12. 7.

23. Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecasti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex.

24. Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi: quia prævaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

25. Sed nunc porta, quæso peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

26. Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projecit te Dominus ne sis rex super Israel.

27. Et conversus est Samuel ut abiret: ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ & scissa est.

|| Infr. 28.
17.

28. Et ait ad eum Samuel: || Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

29. Porro Triumphator in Israel non parceret, & poenitudine non flectetur: neque enim homo est ut agat poenitentiam.

30. At ille ait: Peccavi: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & revertere mecum, ut adorem Dñm Deum tuum.

31. Reversus ergo Samuel secutus est Saul: & adoravit Saul Dominum,

32. Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine separat amara mors?

33. Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frustra concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34. Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul verò ascendit in domum suam in Gabaa.

35. Et non vidit Samuel utrâ Saul usque ad diem mortis suæ: verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum poenitebat quod constituisset eum regem super Israel.

C A P U T XVI.

Reprobato Saul, David inter fratres in regem ungitur, quo cithara psallente coram Saule agitato spiritu malo, ille levius habebat.

Ann. M.
circiter
2934.
Ant. Chr.
1070.
etatis Da-
vidis 15.
cùm Sa-
muel qui
tunc annu-
agebat 85.
per annos
3. desce-
ndisset Sa-
ulem.

1. **D**ixitque Dominus ad Samuelem: Usquequò tu luges Saul, cùm ego projecerim eum ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, & veni, ut mittam te ad Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem.

2. Et ait Samuel: Quo modo vadam? audier enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni.

3. Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & unges quemcumque monstravero tibi.

4. Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehem, & admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus?

5. Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctificamini, & venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai & filios ejus, & vocavit eos ad sacrificium.

6. Cùmque ingressi essent, vidit Eliab, &

ait: Num coram Domino est Christus ejus?

7. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem stature ejus: quoniam abieci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea quæ parent, || Dominus autem intuetur cor.

8. Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9. Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis.

11. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid jam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus prius quàm huc ille veniat.

12. Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie. Et ait Dominus: Surge, unge eum, ipse est enim.

13. Tulit ergo Samuel cornu olei, || & unxit eum in medio fratrum ejus: & directus est Spiritus Domini à die illa in David, & deinceps; surgensque Samuel abiit in Ramatha.

14. Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam, à Domino.

15. Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te.

16. Jubeat dominus noster, & servi tui qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & levius feras.

17. Et ait Saul ad servos suos: Provide te ergo mihi aliquem benè psallentem, & adducite eum ad me.

18. Et respondens unus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, & fortissimum robore, || & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo.

19. Misit ergo Saul nuntios ad Isai, dicens: Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis.

20. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hædum de capris unum & misit per manum David filii sui Sauli.

21. Et venit David ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est ejus armiger.

22. Misitque Saul ad Isai dicens: Stet David in conspectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis.

23. Igitur quancumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & levius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus.

C A P U T XVII.

Philistæis contra Israel ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis David occidit, præcisumque caput, diffusis Philistæis, ad Saulem tulit.

1. **C**ongregantes autem Philisthiim agmina sua in prælium, convenerunt in

|| Psal. 6. 10

|| 2. Reg. 77.
|| Psal. 77.
70. & 88.
31.
|| 1. Reg. 7. 46.
|| 2. 21.

Fortè an.
1. Reg. 29. 35.

|| Infr. 25.
22.

Ann. M.
circiter
2942.
Ant. Chr.
1062.
etatis David. 23.

Socho Judæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca, in finibus Domini.

2. Porro Saul & filii Israel congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthim.

3. Et Philisthim stabant super montem ex parte hac, & Israel stabat supra montem ex altera parte: vallisque erat inter eos.

4. Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum, nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum & palmi:

5. & cassis ærea super caput ejus, & lorica squamata induebatur: porro pondus lorice ejus, quinque millia siclorum æris erat.

6. & ocras æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros ejus.

7. Hastile autem haste ejus erat quasi liciatorium textentium: ipsum autem ferrum haste ejus sexcentos siclos habebat ferri: & armiger ejus antecedeat eum.

8. Stansque clamabat adversum phalanges Israel, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Numquid ego non sum Philistheus, & vos servi Saul? Eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen.

9. Si quiverit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis servi: si autem ego prævalero, & percussero eum, vos servi eritis, & servietis nobis.

10. Et aiebat Philistheus: Ego exprobravi agminibus Israel hodie: Date mihi virum, & ineat mecum singulare certamen.

11. Audiens autem Saul, & omnes Israelitæ, sermones Philisthæi hujuscemodi, stupebant, & metuebant nimis.

12. David autem erat filius viri Ephratæi, de quo || supra dictum est, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex, & grandævus inter viros.

13. Abierunt autem tres filii ejus majores post Saul in prælium: & nomina trium filiorum ejus, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertiusque Samma.

14. David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus secutis Saulem,

15. abiit David, & reversus est à Saul, ut

pasceret gregem patris sui in Bethlehem.

16. Procebat verò Philistheus manè & vespere, & stabat quadraginta diebus.

17. Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos,

18. & decem formellas casei has deferes ad tribunal: & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum quibus ordinati sunt, disce.

19. Saul autem, & illi, & omnes filii Israel in Valle terebinthi pugnabant adversum Philisthim.

20. Surrexit itaque David manè, & commendavit gregem custodi: & onustus abiit, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, & ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.

21. Direxerat enim aciem Israel, sed & Philisthim ex adverso fuerant parati.

22. Derelinquens ergo David vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, & interrogabat si omnia rectè agerentur erga fratres suos.

23. Cumque adhuc ille loqueretur eis apparuit vir ille spurius ascendens Goliath nomine, Philistheus, de Geth de castris Philisthinorum; & loquente eo hæc eadem verba audivit David.

24. Omnes autem Israelitæ, cum vidissent virum, fugerunt à facie ejus, timentes eum valde.

25. Et dixit unusquispiam de Israel: Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandum enim Israeli ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, dabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris ejus faciet absque tributo in Israel.

26. Et ait David ad viros qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel? quis enim est hic Philistheus incircumcissus, qui exprobravit acies Dei viventis?

27. Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui percusserit eum.

28. Quod cum audisset Eliab frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, & ait: Quare venisti, & quare dereliqui-

isti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia ut videres prælium, descendisti.

29. Et dixit David: Quid feci? numquid non verbum est?

30. Et declinavit paululum ab eo ad alium: dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut prius.

31. Audita sunt autem verba, quæ locutus est David, & annuntiata in conspectu Saul.

32. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego servus tuus vadam, & pugnabo adversus Philisthæum.

33. Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.

|| Eccli. 47.

34. Dixitque David ad Saul: Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis:

35. & persequabar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos.

36. Nam & leonem, & ursum interfeci ego servus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircumcissus, quasi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircumcissus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis?

37. Et ait David: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit autem Saul ad David: Vade, & Dominus tecum sit.

38. Et induit Saul David vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput ejus, & vestivit eum lorica.

39. Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, cepit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul: non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea,

40. & tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastorem, quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit adversus Philisthæum.

41. Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans adversum David, & armiger ejus ante eum.

42. Cumque inspexisset Philisthæus, & vidisset David, despexit eum. Erat enim adolescens; rufus, & pulcher aspectu.

43. Et dixit Philisthæus ad David: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus David in diis suis:

44. Dixitque ad David: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & bestiis terræ.

45. Dixit autem David ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti

46. hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadavera castrorum Philisthæum hodie volatilibus cœli, & bestiis terræ: ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel,

47. & noverit universa ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.

48. Cum ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthæi.

49. Et misit manum suam in peram, tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem suam super terram.

50. || Prævaluitque David adversum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David,

51. cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium ejus, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput ejus: Videntes autem Philisthæum, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52. Et consurgentes viri Israel & Juda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos usque dum venirent in vallem, & usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthæis in via Saraim, & usque ad Geth, & usque ad Accaron.

53. Et revertentes filii Israel postquam persecuti fuerant Philisthæos, invaserunt castra eorum.

54. Assumens autem David caput Philisthæi, attulit illud in Jerusalem: arma vero ejus posuit in tabernaculo suo.

55. Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi.

56. Et ait rex: Interroga tu, cujus filius sit iste puer.

57. Cumque regressus esset David, percussit Philisthæum, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu.

58. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, o adolescens? Dixitque David: Filius servi tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

C A P U T XVIII.

Inito David cum Jonatha fudere, Saul audita sui & David comparatione, malo spiritu agitatus nititur David configere; & Merob filiam, quam erat David pollicitus, tradit alteri: Michol vero juniorem callide mediantibus centum præputiis Philisthæorum despondet David in uxorem.

1. **E**T factum est cum compleisset loqui ad Saul: anima Jonathæ conglutinata est animæ David, & dilexit eum Jonathas quasi animam suam.

2. Tulitque eum Saul in die illa, & non concessit ei ut reverteretur in domo patris sui.

|| Eccli. 47.
4.
1. Mach. 4.
30.

*.Inde patet, id factum aliquot post annis quam aulam deseruisset David: in obsequium in eo statim, immutato vultu, ut in pubescentibus præsertim evenire solet. Huic ergo spatio 7. annos adscripsimus

Eodem ann. 2942.

3. Inierunt autem David & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam.

4. Nam expoliavit se Jonathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua, usque ad gladium & arcum suum, & usque ad balteum.

5. Egrediebatur quoque David ad omnia quecumque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul.

6. Porro cum reverteretur percusso Philisthæo David, egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & in sistris.

7. Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: Percussit Saul mille, & David decem millia.

8. Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis ejus sermo iste: dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum?

9. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David à die illa, & deinceps.

10. Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. Tenebatque Saul lanceam,

11. & misit eam, putans quòd configere posset David cum pariete: & declinavit David à facie ejus secundò.

12. Et timuit Saul David, eò quòd Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

13. Amovit ergo eum Saul à se, & fecit eum tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

14. In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo.

15. Vidit itaque Saul quòd prudens esset nimis, & cepit cavere eum.

16. Omnis autem Israel & Juda diligebat David: ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17. Dixitque Saul ad David, Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodò esto vir fortis, & præliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philisthinorum.

18. Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis?

19. Factum est autem tempus, cum deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadriel Molathitæ uxor.

20. Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nuntiatum est Saul, & placuit ei.

21. Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saul ad David: in duabus rebus gener meus eris hodie.

22. Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clam me, dicentes: Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis.

23. Et locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ait David: Num-

parum videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis.

24. Et renuntiaverunt servi Saul, dicentes: Hujuscemodi verba locutus est David.

25. Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philisthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum.

26. Cumque renuntiassent servi ejus David, verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27. Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris, qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut esset gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem.

28. Et vidit Saul, & intellexit quòd Dñs esset cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29. Et Saul magis cepit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus.

30. Et egressi sunt principes Philisthinorum. A principio autem egressionis eorum, prudentius se gerebat David quam omnes servi Saul, & celebre factum est nomen ejus nimis.

CAPUT XIX.

Saul David occidere volens, voce Jonathæ placatur: quem coram se citharizantem iterum transfigere tentat, & fugientem industria Michol in Najoth apud Samuelem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

1. Locutus est autem Saul ad Jonatham filium suum, & ad omnes feros suos, ut occiderent David. Porro Jonathas filius Saul diligebat David valdè.

2. Et indicavit Jonathas David, dicens: Querit Saul pater meus occidere te: quapropter observa te, quæso, manè & manebis clam, & absconderis.

3. Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum, in agro ubicumque fueris & ego loquar de te ad patrem meum & quodcumque videro, nuntiabo tibi.

4. Locutus est ergo Jonathas de David bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum: Ne pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valdè.

5. Et posuit animam suam in manu sua: & percussit Philisthæum, & fecit Dominus salutem magnam universo Israeli: vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa?

6. Quod cum audisset Saul, placatus voce Jonathæ, juravit: Vivit Dñs, quia non occidetur.

7. Vocavit itaque Jonathas David, & indicavit ei omnia verba hæc: & introduxit Jonathas David ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri & nudius tertius.

8. Motum est autem rursum bellum: & egressus David, pugnavit adversum Philisthiim: percussitque eos plaga magna, & sugerunt à facie ejus.

9. Et factus est spiritus Domini malus in Saul. Sedebat autem in domo sua, & tenebat

Excli. 47.
7.

Sup. 16.
13.

Anno
seq. 2944.
Infr. 25.
28.

Sup. 14.

Put. an.
seq. 2943.

lanceam: porro David psallebat manu sua.

10. Nisusque est Saul configere David lancea in pariete, & declinavit David à facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, & David fugit, & saluatus est nocte illa.

11. Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, & interficeretur manè. Quod cum annuntiasset David Michol uxor sua, dicens: Nisi saluaueris te nocte hac, cras morieris:

12. deposuit eum per fenestram. Porro ille abiit & aufugit, atque saluatus est.

13. Tulit autem Michol statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis.

14. Misit autem Saul apparitores qui raperent David, & responsum est quòd ægrotaret.

15. Rursumque misit Saul nuntios ut viderent David, dicens: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur.

16. Cumque venissent nuntii, inventum est simulacrum super lectum, & pellis caprarum ad caput ejus.

17. Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te.

18. David autem fugiens, saluatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiavit ei omnia quæ fecerat sibi Saul; & abierunt ipse & Samuel, & morati sunt in Najoth.

19. Nuntiatum est autem Sauli à dicentibus: Ecce David in Najoth in Ramatha.

20. Misit ergo Saul liatores, ut raperent David: qui cum vidissent cuneum Prophetarum varicinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare coeperunt etiam ipsi.

21. Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit & alios nuntios: prophetaverunt autem & illi: Et rursum misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi prophetaverunt, & iratus iracundia Saul,

22. abiit etiam ipse in Ramatha, & venit usque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogavit, & dixit: in quo loco sunt Samuel & David? Dictumque

est ei: Ecce in Najoth sunt in Ramatha.

23. Et abiit in Najoth in Ramatha, & factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat usque dum veniret in Najoth in Ramatha.

24. Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetavit cum ceteris coram Samuele, & cecidit nudus tota die illa & nocte. Unde & exivit proverbium: Num & Saul inter prophetas?

CAPUT XX.

Jonathan post repetitum cum David fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur; illum tamen è manibus ejus trium sagittarum signo liberat.

1. **F**ugit autem David de Najoth, quæ est in Ramatha, veniensque locutus est coram Jonathan: Quid feci? quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia querit animam meam?

2. Qui dixit ei: Absit, non morieris neque enim faciet pater meus quidquam grande vel parvum, nisi prius indicaverit mihi: hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodo? nequaquam erit istud.

3. Et juravit rursum David. Et ille ait: Scit profectò pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Jonathan, ne forte tristetur. Quinimò vivit Dominus, & vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu, ego morsque dividimur.

4. Et ait Jonathan ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5. Dixit autem David ad Jonathan: Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo juxta regem ad vescendum: dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vespere diei tertiæ.

6. Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David, ut iret celeriter in Bethlehem civitatem suam: quia victimæ solemnes ibi sunt universis contribulibus suis.

7. Si dixerit, Bene: pax erit servo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia ejus.

|| Sup. 10.
12.

Endem
ann. 2949.
Ant. Chr.
1069.

|| Luc. 24.

8. Fac ergo misericordiam in servum tuum: quia sœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9. Et ait Jonathan: Absit hoc à te: neque enim fieri potest, ut si certè cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10. Responditque David ad Jonathan: Quis renuntiabit mihi, si quid fortè responderit tibi pater tuus durè de me?

11. Et ait Jonathan ad David: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumque essent ambo in agrum,

12. ait Jonathan ad David: Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super David, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero.

13. hæc faciat Dominus Jonathan, & hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, & dimittam te, ut vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si verò mortuus fuero,

15. non auferes misericordiam tuam à domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra: auferat Jonathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

16. Pepigit ergo Jonathan sœdus cum domo David: & requisivit Dominus de manu inimicorum David.

17. Et addidit Jonathan dejerare David, eò quòd diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.

18. Dixitque ad eum Jonathan: Cras calendæ sunt, & requireris:

19. requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, & sedebis juxta lapidem, cui nomen est Ezel.

20. Et ego tres sagittas mittam juxta eum, & jaciām quasi exercens me ad signum.

21. Mittam quoque & puerum, dicens ei: Vade, & asser mihi sagittas.

22. Si dixerò puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ ultra te sunt: vade in pace, quia dimisit te Dominus.

23. De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te usque in sempiternum.

24. Absconditus est ergo David in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem.

25. Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quæ erat juxta parietem, surrexit Jonathan, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David.

26. Et non est locutus Saul quidquam in die illa: cogitabat enim quòd fortè evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus.

27. Cumque illuxisset dies secunda post calendæ, rursus apparuit vacuus locus

David. Dixitque Saul ad Jonathan filium suum: Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad vescendum?

28. Responditque Jonathan Sauli: Rogavit me obnixè, ut iret in Bethlehem,

29. & ait: Dimitte me, quoniam sacrificium solemne est in civitate, unus de fratribus meis accersivit me: nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam citò, & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.

30. Iratus autem Saul adversum Jonathan, dixit ei: Fili mulieris virum ultro rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?

31. Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, & adduc eum ad me: quia filius mortis est.

32. Respondens autem Jonathan Sauli patri suo, ait: Quare morietur? quid fecit?

33. Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Jonathan quòd definitum esset à patre suo, ut interficeret David.

34. Surrexit ergo Jonathan à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eò quòd confudisset eum pater suus.

35. Cumque illuxisset manè, venit Jonathan in agrum juxta placitum David, & puer parvulus cum eo,

36. & ait ad puerum suum: Vade, & asser mihi sagittas, quas ego jacio. Cumque puer cucurrisset, jecit aliam sagittam trans puerum.

37. Venit itaque puer ad locum jaculi, quod miserat Jonathan: & clamavit Jonathan post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est sagitta porrò ultra te.

38. Clamavitque iterum Jonathan post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathan sagittas, & attulit ad dominum suum.

39. & quid ageretur, penitus ignorabat tantummodò enim Jonathan & David rem noverant.

40. Dedit ergo Jonathan arma sua puero & dixit ei: Vade, & defer in civitatem.

41. Cumque abiisset puer, surrexit David de loco, qui vergebat ad Austrum & cadens pronus in terram adoravit tertio & osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem amplius.

42. Dixit ergo Jonathan ad David: Vade in pace: quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me & te, & inter semen meum & semen tuum usque in sempiternum.

43. Et surrexit David, & abiit: sed & Jonathan ingressus est civitatem.

C A P U T XXI.

Profugus David in Nobè, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech coram Doeg Idumæo; & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth de mentiam præ timore simulat.

1. **V**enit autem David in Nobè ad Achimelech sacerdotem: & obstupuit Achimelech, eò quòd venisset David. Et di-

Eoi e 1
ann. 2944

xit ei: Quare tu solus, & nullus est tecum?
2. Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem, propter quam missus es à me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3. Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinq; panes, da mihi, aut quidquid inveneris.

4. Et respondens sacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum: si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus?

5. Et respondit David sacerdoti, & dixit ei: Equidem, si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. Porro via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

|| Matt. 12.
3. & 4

6. || Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enumerat ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublatis fuerant à facie Domini, ut ponerentur panes calidi.

7. Erat autem ibi vir quidam de servis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini; & nomen ejus Doeg Idumæus, potentissimus pastorum Saul.

8. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum: sermo enim regis urgebat.

9. Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle terebinthi, est involutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. Neque enim hic est alius absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis, da mihi eum.

10. Surrexit itaque David, & fugit in die illa à facie Saul: & venit ad Achis regem Geth.

11. dixeruntque servi Achis ad eum cum vidissent David: numquid non iste est David rex terræ? nonne huic cantabant per choros, dicentes: || Percussit Saul mille, & David decem millia?

12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth.

13. Et immutavit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, desluebantque salivæ ejus in barbam.

14. Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15. An defunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, ut fureret me præsentem? hiccine ingreditur domum meam?

C A P U T XXII.

David cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, unde consilio Gad prophete in terram Juda revertitur. Saul vero omnes sacerdotes Nobæ, præter Abiathar qui ad David confugit, per Doeg Idumæum jussit interimi.

Endem.
ann. 2944.

1. **A**liit ergo David inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres ejus, & omnis domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc.

2. Et convenerunt ad eum omnes, qui erant

in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri.

3. Et profectus est David inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus.

4. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio.

5. Dixitque Gad Propheta ad David: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Juda. Et profectus est David, & venit in saltum Haret.

6. Et audivit Saul quod apparuisset David, & viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa, & esset in nemo-re, quod est in Rama, hastam manutens, cunctique servi ejus circumstantem eum,

7. ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & universos vos faciet tribunos, & centuriones?

8. quoniam conjurastis omnes adversum me, & non est qui mihi renuntiet, maxime cum & filius meus foedus inierit cum filio Isai? non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidiantem mihi usque hodie.

9. Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat, & erat primus inter servos Saul: Vidi, inquit, filium Isai in Nobæ, apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10. Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.

11. Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in Nobæ, qui universi venerunt ad regem.

12. Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Præsto sum domine.

13. Dixitque ad eum Saul: Quare conjurastis adversum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum, ut confurgeret adversum me insidiator usque hodie permanens?

14. Respondensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua?

15. Num hodie cepi pro eo consulere Deum? absit hoc à me: ne suspicetur rex adversus servum suum rem hujusmodi, in universa domo patris mei: non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16. Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

17. Et ait rex emissariis, qui circumstant eum: Convertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est: scientes quod fugisset, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18. Et ait rex ad Doeg: Convertere tu, & irruere in sacerdotes. Conversusque Doeg

Idumaus, irruet in sacerdotes, & trucidavit in die illa octoginta-quinque viros vestitos Ephod-lineo.

19. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemque, & asinum, & ovem in ore gladii.

20. Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad David.

21. & annuntiavit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini.

22. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumaus, proculdubio annuntiaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23. Mane mecum, ne timeas: si quis quaesierit animam meam, quaeret & animam tuam, mecumque servaberis.

C A P U T XXIII.

Cum David Ceilam à Philisthaeis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilae traderetur, profugus in desertum Ziph proditor à Ziphæis; fœdere autem inter David & Jonathan renovato, Saul eum persequitur, sed propter Philisthaeorum irruptionem liberatur.

1. **E**T annuntiaverunt David, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2. Consulit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthaeos istos? Et ait Dominus ad David, Vade, & percuties Philisthaeos, & Ceilam salvabis.

3. Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hic in Iudaea consistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam adversum agmina Philistinorum?

4. Rursum ergo David consulit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthaeos in manu tua.

5. Abiit ergo David, & viri ejus in Ceilam, & pugnavit adversum Philisthaeos, & abegit jumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & salvavit David habitatores Ceilae.

6. Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

7. Nuntiatum est autem Sauli quod venisset David in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est introgressus urbem, in qua portæ & seræ sunt.

8. Et præcepit Saul omni populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret David, & viros ejus.

9. Quod cum David rescisset quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: *Applica Ephod.*

10. Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod deponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me.

11. Si tradent me viri Ceilae in manus ejus? & si descender Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12. Dixitque David: Si tradent me viri

Ceilae, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.

13. Surrexit ergo David & viri ejus quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli quod fugisset David de Ceila, & salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.

14. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph, in monte opaco: quaerebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus ejus.

15. Et vidit David quod egressus esset Saul ut quaereret animam ejus. Porro David erat in deserto Ziph in silva.

16. Et surrexit Jonathas filius Saul, & abiit ad David in silvam, & confortavit manus ejus in Deo: dixitque ei:

17. Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18. Percussit ergo uterque fœdus coram Domino: mansitque David in silva: Jonathas autem reversus est in domum suam.

19. || Ascenderunt autem Ziphai ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis silvae, in Colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti?

20. Nunc ergo, sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21. Dixitque Saul: Benedicti vos à Domino, quia doluistis vicem meam.

22. Abite ergo, oro, & diligentius præparate, & curiosius agite, & considerate locum ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quod calidè insidiet ei.

23. Considerate & videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum: quod si etiam in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis montibus Juda.

24. At illi surgentes abierunt in Ziphonte Saul: David autem & viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimon.

25. Ivit ergo Saul & focii ejus ad quaerendum eum: & nuntiatum est David statimque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon: Quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon.

26. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem & viri ejus erant in latere montis ex parte altera: porro David desperabat se posse evadere à facie Saul: itaque Saul & viri ejus, in modum coronæ cingebant David & viros ejus, ut caperent eos:

27. Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni, quoniam insuderunt se Philisthiim super terram.

28. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, & perrexit in occursum Philistinorum. Propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

|| Infr. 26. 1.

Anno M.
2945.
Aug. Chr.
1039.

CAPUT XXIV.

David in spelunca Engaddi latitans, oram eblamidis Saul persequentis abscidit, & ne occideretur ipsum liberavit: quare Saul culpam agnoscit, & sciens David regnaturum, suscepto ab ipso juramento ei reconciliatur.

Anno M.
2964.
Ant. Chr.
2058.

1. **A**scendit ergo David inde: & habitavit in locis tutissimis Engaddi.

2. Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philisthaeos, nuntiaverunt ei, dicentes: Ecce, David in deserto est Engaddi.

3. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David & viros ejus, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus perviæ sunt.

4. Et venit ad caulas ovium, quæ se offerebant vianti. Eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem, porro David & viri ejus in interiore parte speluncæ latebant.

5. Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.

6. Post hæc percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.

7. Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.

8. Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos ut confurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat coepto itinere.

9. Surrexit autem & David post eum: & egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit.

10. Dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium: David querit malum adversum te?

11. **E**cce hodie viderunt oculi tui, quod feciderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed perperit tibi oculus meus: Dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est.

12. Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea, quoniam cum præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te: Animadvertite, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris animæ meæ ut auferas eam.

13. Judicet Dominus inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non fit in te.

14. Sicut & in proverbio antiquo dicitur: **A**B IMPIIS egredietur impietas, manus ergo mea non fit in te.

15. Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem unum.

16. Sit Dominus iudex, & judicet inter

me & te: & videat, & judicet causam meam, & eruat me de manu tua.

17. Cum autem compleisset David loquens sermones hujuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox hæc tua est fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, & flevit:

18. dixitque ad David: Justior tu es quam ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19. Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20. Quis enim cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21. Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israel:

22. jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23. Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam: & David, & viri ejus ascenderunt ad tutiora loca.

CAPUT XXV.

Mortuus Samuel plangitur: David Nabal viduam neganti, mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoam; Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

1. **M**ortuus est autem Samuel, & congregatus est universus Israel, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Confurgensque David descendit in desertum Pharan.

2. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oves tria millia, & mille capræ: & accidit ut tonderetur grex ejus in Carmelo.

3. Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen uxoris ejus Abigail: eratque mulier illa prudentissima & speciosa: porro vir ejus durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb.

4. Cum ergo audisset David in deserto quod tonderet Nabal gregem suum,

5. misit decem juvenes, & dixit eis: Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacifice.

6. Et dicetis: Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæcumque habes, sit pax.

7. Audivi quod tonderent pastores tui, qui erant nobiscum in deserto: nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo.

8. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus: quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David.

9. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David: & siluerunt.

Saul

1. Inf. 28. 3.
Eccl. 46.
23.
Anno M.
2967.
Ant. Chr.
2057.
Cum ipse
Samuel
mortuus
esset
circa
28.

10. Respondens autem Nabal pueris David, ait: Quis est David? & quis est filius Isai? hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos.

11. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonforibus meis, & dabo viris quos nescio unde sint.

12. Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, & reversi venerunt, & nuntiaverunt ei omnia verba quæ dixerat.

13. Tunc ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est & David ense suo: & secuti sunt David quasi quadringenti viri: porro ducenti remanserunt ad farcinas.

14. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis, dicens: Ecce David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro: & averfatus est eos.

15. Homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti: nec quidquam aliquando periiit omni tempore, quo fuimus conversati cum eis in deserto:

16. pro muro erant nobis tam in nocte quam in die, omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges.

17. Quam ob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia adversum virum tuum, & adversum domum tuam, & ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.

18. Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas uvarum passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos:

19. dixitque pueris suis: Præcedite me: ecce ego post tergum sequar vos: viro autem suo Nabal non indicavit.

20. Cum ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radices montis, David & viri ejus descendebant in occursum ejus: quibus & illa occurrit:

21. & ait David: Verè frustra servavi omnia quæ hujus erant in deserto, & non periiit quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

22. Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent usque manè, mingentem ad parietem.

23. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & proci-dit coram David super faciem suam, & adoravit super terram,

24. & cecidit ad pedes ejus, & dixit: In me sit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25. Ne ponat, oro, dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti.

26. Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te ne veniges in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum.

27. Quapropter suscipe benedictionem hanc,

quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui sequuntur te dominum meum.

28. Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem: || quia prælia Domini, domine mi, tu præliaris: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ.

29. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ.

30. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ locutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israel,

31. non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum,

33. & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea.

34. Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutina-m, mingens ad parietem.

35. Suscepit ergo David de manu ejus omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce audi-vi vocem tuam, & honoravi faciem tuam.

36. Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, & cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque mane.

37. Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hæc & emortuum est cor ejus intrinsecus & factus est quasi lapis.

38. Cumque pertransissent decem dies percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39. Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, & servum suum custodivit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem.

40. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem.

41. Quæ confurgens adoravit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei.

42. Et festinavit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedisequæ ejus, & secuta est nuntios David: & facta est illi uxor.

43. Sed & Achinoam accepit David de Jezrael: & fuit utraque uxor ejus.

44. Saul autem dedit Michol filiam suam, uxorem David, Phalti filio Lais, qui erat de Gallim.

|| Supra 56.
18. Co 17.
49.

CAPUT XXVI.

David à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, revocatoque Davidi securitatem pollicetur.

|| Sap. 23.
19. Eodem
an. 2947.
Ant. Chr.
1037.

1. **E**T || venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce, David absconditus est in colle Hachila, quæ est ex adverso solitudinis.

2. Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreretur David in deserto Ziph.

3. Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem quod venisset Saul post se in desertum,

4. misit exploratores, & didicit quod illic venisset certissimè.

5. Et surrexit David clam, & venit ad locum ubi erat Saul: cumque vidisset locum in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus,

6. ait David ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.

7. Venerunt ergo David & Abisai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem & dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput ejus: Abner autem & populum dormientes in circuitu ejus.

8. Dixitque Abisai ad David: conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit.

9. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?

10. Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit:

11. propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini.

Nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput ejus, & scyphum aquæ, & abeamus.

12. Tulit igitur David hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam, qui videret, & intelligeret, & evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13. Cumque transisset David ex adverso, & stetit in vertice montis de longè, & esset grande intervallum inter eos,

14. clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?

15. Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israel: quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem, dominum tuum.

16. Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, Christum Dñi. Nunc ergo vide ubi sit hasta regis, & ubi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput ejus.

17. Cognovit autem Saul vocem David, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi David? & ait David: Vox mea, domine mi rex.

18. Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?

19. Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium: si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hereditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis.

20. Et nunc non effundatur sanguis meus in terra coram Domino: quia egressus est rex Israel ut quærat pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus.

21. Et ait Saul: Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eò quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quod stulte egerim, & ignoraverim multa nimis.

22. Et respondens David, ait: ecce hasta regis: transeat unus de pueris regis, & tollat eam.

23. Dominus autem retribuet unicuique, secundum iustitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini.

24. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

25. Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu fili mi David: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam suam, & Saul reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David apud Achis profugus, urbem Siceleg ab eo obtinuit, quæ ex eo facta est in hereditatem regum Juda, unde plurimas agebat prædas imponens regi Achis.

1. **E**T ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus Saul: nonne melius est ut fugiam, & salver in Terra Philistinorum, ut desperet Saul, cessetque me querere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus ejus.

2. Et surrexit David, & abiit ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3. Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse & viri ejus; vir & domus ejus; & David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

4. Et nuntiatum est Sauli quod fugisset David in Geth, & non addidit ultra querere eum.

5. Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbi regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum?

6. Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc.

7. Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philistinorum, quatuor mensium.

8. Et ascendit David, & viri ejus, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur usque ad Terram Egypti.

9. Et percutiebat David omnem terram, neque relinquebat viventem virum & mulierem: tollensque oves, & boves, & asinos, & camelos, & vestes, revertebatur, & veniebat ad Achis.

10. Dicebat autem ei Achis: In quem iruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judæ, & contra meridiem Jerameel, & contra meridiem Ceni.

11. Virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Hæc fecit David: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philistinorum.

12. Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus sempiternus.

CAPUT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem Achis. Saul occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari jubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

1. **F**Actum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, & viri tui.

2. Dixitque David ad Achis: Nunc scies quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3. **¶** Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos & hariolos de terra.

4. Congregatique sunt Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregavit autem & Saul universum Israel, & venit in Gelboe.

5. Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis.

6. Consulitque Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.

7. Dixitque Saul servis suis: Querite mihi mulierem habentem **¶** pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor.

8. Mutavit ergo habitum suum: vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in pythone, & suscita mihi quem dixerò tibi.

9. Et ait mulier ad eum: Ecce, **¶** tunc quanta fecerit Saul, & quo modo exarserit magos & hariolos de terra: quare ergo insidias animæ meæ, ut occidas.

10. Et juravit ei Saul in Domino diebus: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11. Dixitque ei mulier: **¶** Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12. Cum autem vidisset mulier Samuelem exclamavit voce magna: & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13. Dixitque ei rex: Noli timere: Quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: **¶** Deos vidi ascendentes de terra.

14. Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quod Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit.

15. Dixit autem Samuel ad Saul: **¶** Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant adversum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam.

16. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dñs recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum?

17. Fa-

Anno M.
1949.
Ant. Chr.
1055.

|| Supr. 25.
1.
Eccli. 46.
23.

Sub finem
ejusdem
anni 2947.

= Plurimi
auctores
vertunt ex
Hebr. anni
& quatuor
mens.
Fide infra
29. 3.

|| Eccli. 46.
23.

17. Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David:

18. quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

19. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim.

20. Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitque ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tuae, & posui animam meam in manu mea: & audiui sermones tuos quos locutus es ad me.

22. Nunc igitur audi & tu vocem ancillae tuae, & ponam coram te bucellam panis, ut comedens convalescas, & possis iter agere.

23. Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.

24. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinavit, & occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, & coxit azyma,

25. & posuit ante Saul & ante servos ejus. Qui cum comedisent, surrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

CAPUT XXIX.

David cum Philisthiis adversus Israel proficiscens remittitur, quia metuebant principes ne in praelio fieret ipsis adversarius.

1. Congregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed & Israel castrametatus est super fontem, qui erat in Jezrahel.

2. & satrapae quidem Philisthiim incedebant in conturbis & millibus: David autem & viri eius erant in novissimo agmine cum Achis.

3. Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebraei isti? Et ait Achis ad Principes Philisthiim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus, vel annis*, & non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?

4. Irati sunt autem adversus eum principes Philisthiim, & dixerunt ei: Revertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in praelium, ne fiat nobis adversarius, cum praeliari coeperimus: quo modo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?

5. Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & David in decem millibus suis?

6. Vocavit ergo Achis David, & ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inveni in te quid-

quam mali, ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places.

7. Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthiim.

8. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, & quid invenisti in me servo tuo, à die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9. Respondens autem Achis, locutus est ad David: scio quia bonus es tu in oculis meis, || sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in praelium.

10. Igitur consurge mane tu, & servi domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte surrexeritis, & coeperit diluescere, pergit.

11. Surrexit itaque de nocte David ipse & viri ejus, ut proficiscerentur mane: & reverterentur ad Terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Jezrahel.

CAPUT XXX.

Absente David, Amalecitis Siceleg incendunt ablata praeda, quos David persequens occidit, recepta praeda, quam singulis sociis ex equo divisit, etiam iis qui ad sarcinas lassum remanserant.

1. Cumque || venissent David & viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitis impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni.

2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, à minimo usque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.

3. Cum ergo venissent David & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas,

4. levaverunt David & populus qui erat cum eo voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymae.

5. Siquidem & duae uxores David captivae ductae fuerant, Achinoam Jezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

6. Et contristatus est David valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis, & filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo.

7. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me Ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8. & consuluit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties praedam.

9. Abiit ergo David ipse, & sexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt usque ad Torrentem Besor: & lassum quidam substituerunt.

10. Persecutus est autem David ipse, & quadringenti viri: substituerant enim ducenti, qui lassum transire non poterant Torrentem Besor.

|| 2. Reg. 14.
17. & 20.
Item 19. 27.

|| 1. Paral.
12. 20.
Eodem
ann. 249.

* Sept.
Annum
jam secun-
dum fuit.
F. Supr.
27. 2.
|| 1. Par.
12. 19.

11. Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: dederuntque ei panem ut comederet, & biberet aquam,

12. sed & fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas uvæ passæ. Quæ cum comedisset, reversus est spiritus ejus, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus.

13. Dixit itaque ei David: Cujus es tu? vel unde? & quò pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amaleciti: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudius tertius.

14. Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad Meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni.

15. Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum istum. Et juravit ei David.

16. Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ, comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem, pro cuncta præda, & spoliis quæ ceperant de Terra Philisthiim, & de Terra Juda.

17. Et percussit eos David à vespere usque ad vespèram alterius diei, & non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant.

18. Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amaleciti, & duas uxores suas eruit.

19. Nec defuit quidquam à parvo usque ad magnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de spoliis, & quæcumque rapuerant, omnia reduxit David.

20. Et tulit universos greges & armenta, & minavit ante faciem suam: dixeruntque: Hæc est præda David.

21. Venit autem David ad ducentos viros, qui lassii substiterant, nec sequi potuerant David, & residere eos jusserat in Torrente Besor: qui egressi sunt obviam David, & populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacificè.

22. Respondensque omnis vir pessimus & iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de præda, quam eruiimus: sed sufficiat unicuique uxor sua & filii; quos cum acceperint, recedant.

23. Dixit autem David: Non sic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant adversum nos, in manus nostras:

24. nec audiet vos quisquam super sermone hoc: æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter dividit.

25. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israël usque in diem hanc.

26. Venit ergo David in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Juda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Domini:

27. His qui erant in Bethel, & qui in

Ramoth ad Meridiem, & qui in Jether, & qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo,

29. & qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30. & qui in Arama, & qui in lacu Asan, & qui in Athac,

31. & qui in Hebron, & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse, & viri ejus.

CAPUT XXXI.

Saulis cum filiis in pugna cæsi, corpus truncato capite in muro Bethsan suspenditur, armaque ejus in templo Astaroth: viri autem Jabes, ablatis Saul ac filiorum ejus corporibus, juxta Jabes ea sepelierunt.

1. **P**hilisthiim autem pugnabant adversum Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe.

2. || Irrueruntque Philisthiim in Saul, & in filios ejus, & percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul,

3. totumque pondus praelii verum est in Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.

4. || Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & percutite me: ne forte veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, & irruit super eum.

5. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet quòd mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6. Mortuus est ergo Saul, & tres filii ejus, & armiger illius, & universi viri ejus in die illa pariter.

7. Videntes autem viri Israel qui erant trans vallem, & trans Jordanem quòd fugissent viri Israël, & quòd mortuus esset Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt ibi.

8. Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, ut spoliarent interfectos, & invenerunt Saul & tres filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Et præciderunt caput Saul, & spoliaverunt eum armis: & miserunt in Terram Philistinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis.

10. Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus verò ejus suspenderunt in muro Bethsan.

11. || Quod cum audissent habitatores Jabes Galaad, quæcumque fecerant Philisthiim Saul,

12. surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan: veneruntque Jabes Galaad, & combusserunt ea ibi.

13. Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

Eodem ann. 2949.

|| 1. Paral. 10. 3.

|| 1. Paral. 10. 4.

|| 2. Reg. 21. 4.

LIBER SECUNDUS
S A M U E L I S,
QUEM NOS
SECUNDUM REGUM DICIMUS.

SECUNDUS liber Regum, res gestas à morte Saulis ad finem usque Davidis regni, describit; annorum circiter 40. historiam exhibens.

CAPUT PRIMUM.

David occiso nuntio, qui se Saulis occidisse dicebat, scissis vestibus desolatus eum cum ceteris occisis, jejunans ac precipiens ut filios Juda docerent arcum.

ACTUM est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur à eade Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.

2. in die autem tertia, apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, & pulvere conpersus caput: & ut venit ad David, cecidit super faciem suam, & adoravit.

3. Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi.

4. Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex praelio, & multi corruentes è populo mortui sunt: sed & Saul & Jonathas filius ejus interierunt.

5. Dixitque David ad adolescentem, qui nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul, & Jonathas filius ejus?

6. Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat super hastam suam: porro currus & equites appropinquabant ei,

7. & conversus post tergum suum, videntique me vocavit. Cui cum respondissem: adsum;

8. dixit mihi: Quisnam es tu? Et ajo ad eum: Amalecites ego sum.

9. Et locutus est mihi: Sta super me, &

interfice me: quoniam tenent me angustiae, & adhuc tota anima mea in me est.

10. Stansque super eum, occidi illum; sciebam enim quod vivere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc.

11. Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo,

12. & planxerunt, & flevērunt, & jejunaverunt usque ad vesperam, super Saul, & super Jonathan filium ejus, & super populum Domini, & super domum Israel, eo quod corruissent gladio.

13. Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenit Amalecitarum ego sum.

14. Et ait ad eum David: || Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres Christum Domini?

15. Vocansque David unum de pueris suis, ait: Accedens irruere in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.

16. Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversum te, dicens: Ego interfeci Christum Domini.

17. Planxit autem David planctum hujusmodi super Saul, & super Jonathan filium ejus,

18. (& praecepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in Libro iustorum.) Et ait: Considera Israel, pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati.

19. Inclyti, Israel, super montes tuos

inter-

|| Pf. 104.
15.

interfecti sunt: quomodo ceciderunt fortes?
20. Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Aſcalonis: ne forte latentur filii Philistiim, ne exultent filii incircumcisorum.

21. Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, & clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.

22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Jonathae nunquam rediit retrorsum, & gladius Saul non est reversus inanis.

23. Saul & Jonathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24. Filiae Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro.

25. Quomodo ceciderunt fortes in praelio? Jonathas in excelsis tuis occisus est?

26. Doleo super te frater mi Jonatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.

27. Quo modo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

CAPUT II.

David in Hebron super Juda in regem unctus, viros Jabes Galaad ob Saul sepulturam commendat: Isbofeth vero in regem super Israel unctio gravem peperit seditionem, ac pugnam.

1. **I**gitur post hac consuluit David Dominum, dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: Quomodo ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

2. Ascendit ergo David, & duae uxores ejus, Achinoam Jezraelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli:

3. sed & viros, qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron.

4. **I**l Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda. Et nuntiatum est David, quod viri Jabes Galaad sepelissent Saul.

5. Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos a Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum.

6. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego redam gratiam, eo quod fecistis verbum istud.

7. Confortentur manus vestrae, & esto te filii fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Juda in regem sibi.

8. Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isbofeth filium Saul, & circumduxit eum per castra,

9. regemque constituit super Galaad & super Gessuri, & super Jezrael, & super Ephraim, & super Benjamin, & super Israel universum.

10. Quadraginta annorum erat Isbofeth filius Saul, cum regnare cepisset super Israel, & duobus annis * regnavit: sola autem domus Juda sequebatur David.

11. Et fuit numerus dierum, quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda, septem annorum, & sex mensium.

12. Egressusque est Abner filius Ner, & pueri Isbofeth filii Saul, de castris in Gabaon.

13. Porro Joab filius Sarviae, & pueri David egressi sunt, & occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cum in unum convenissent, e regione federunt: hi ex una parte piscinae, & illi ex altera.

14. Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri, & ludant * coram nobis. Et respondit Joab: Surgant.

15. Surrexerunt ergo, & transferunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isbofeth filii Saul, & duodecim de pueris David.

16. Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon.

17. Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, a pueris David.

18. Erant autem ibi tres filii Sarviae, Joab, & Abisai, & Asael: porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis quae morantur in silvis.

19. Persequebatur autem Asael Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20. Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tunc es Asael? Qui respondit: Ego sum.

21. Dixitque ei Abner: Vade ad dextram, sive ad sinistram, & apprehende unum de adolescentibus, & tolle tibi spolia ejus. Noluit autem Asael omittere quin urgeret eum.

22. Rursumque locutus est Abner ad Asael Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non poterò faciem meam ad Joab fratrem tuum.

23. Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner adversa hasta in inguine, & transfodit & mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant.

24. Persequentibus autem Joab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt usque ad Collem aquae ductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon.

25. Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner: & conglobati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius.

26. Et exclamavit Abner ad Joab, & ait: Num usque ad internecionem tuus mucro deserviet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? usquequò non dicis populo ut omittat persequi fratres suos?

27. Et ait Joab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, manè recessisset populus persequens fratrem suum.

28. Insonuit ergo Joab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israel, neque iniere certamen.

29. Abner autem & viri ejus abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Jordanem, & lustrata omni Beth-horon venerunt ad castra.

Postea vero orta est illa contentio quae hic habetur 1. p. 12. ubi quae ad initium sc. 3.

* Singulare certamen inveniunt.

Eodem an. 2949.

11. Mach. 2. 37. Infr. 5. 3.

* Scilicet in pace. Ad annum usque 2951.

30. Porro Joab reversus, omissio Abner, congregavit omnem populum: & defuerunt de pueris David decem & novem viri, excepto Asaele.

31. Servi autem David percusserunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt:

32. Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulaverunt tota nocte Joab & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

CAPUT III.

Abner iratus regi Isboseth fœdus init cum David, & rediit Michol, dum congregaret Israelitas ad David, occiditur à Joab; cui David iratus amarè deflet Abner.

* Quæ per ann. 5. cum dimidio duravit, ab ann. 2951. ad ann. 2956. || 1. Par. 3.

1. **F**Acta est ergo longa concertatio * inter domum Saul, & inter domum David: David proficiens, & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.

2. || Natiq̃ue sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezeraelitide.

3. Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porro tertius Absalon filius Maacha filiz Tholmai regis Gessur.

4. Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5. Sextus quoque Jethraam, de Eglâ uxore David. Hi nati sunt David in Hebron.

6. Cum ergo esset prælium inter domum Saul & domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7. Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aja. Dixitque Isboseth ad Abner:

8. Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum adversum Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos ejus, & non tradidisti te in manus David, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9. Haec faciat Deus Abner, & hæc advertei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo,

10. ut transferatur regnum de domo Saul, & elevetur thronus David super Israel, & super Judam, à Dan usque Bersabee.

11. Et non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat illum.

12. Misit ergo Abner nuntios ad David prope, dicentes: Cujus est terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te universum Israel.

13. Qui ait: Optimè: ego faciam tecum amicitias: sed unam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul: & sic venies, & videbis me.

14. Misit autem David nuntios ad Isboseth filium Saul, dicens: || Redde uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputiis Philisthiim.

15. Misit ergo Isboseth, & tulit eam à viro suo Phaltiel, filio Laïs.

16. Sequebaturque eam vir suus, plorans

usque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. Qui reversus est.

17. Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis David ut regnaret super vos.

18. Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philisthiim, & omnium inimicorum ejus.

19. Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron, omnia quæ placuerant Israel, & universo Benjamin.

20. Venitque ad David in Hebron cum viginti viris: & fecit David Abner, & viris ejus qui venerant cum eo, convivium.

21. Et dixit Abner ad David: Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem omnè Israel, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset David Abner, & ille isset in pace,

22. statim pueri David & Joab venerunt, casis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23. Et Joab, & omnis exercitus qui erat cum eo, postea venerunt: nuntiatum est itaque Joab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abiit in pace.

24. Et ingressus est Joab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit & recessit?

25. Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis?

26. Egressus itaque Joab à David, misit nuntios post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, ignorante David.

27. Cumque rediisset || Abner in Hebron, scorum adduxit eum Joab ad medium portæ, ut loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris ejus.

28. Quod cum audisset David rem jam gestam, ait: Mundus ego sum, & regnum meum apud Dominum, usque in sempiternum, à sanguine Abner filii Ner?

29. & veniat super caput Joab, & super omnem domum patris ejus: nec deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fufum, & cadens gladio, & indigens pane.

30. Igitur Joab & Abisai frater ejus interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon, in prælio.

31. Dixit autem David ad Joab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini faccis, & plangite ante exequias Abner. Porro rex David sequebatur feretrum.

32. Cumque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulum Abner: flevit autè & omnis populus.

33. Plangensque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner.

34. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed

sicut

Anno M. 1956. Ant. Chr. 1018.

|| 1. Reg. 27.

sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super eum.

35. Cumque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam.

36. Omnisque populus audivit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.

37. Et cognovit omne vulgus, & universus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset à rege ut occideretur Abner filius Ner.

38. Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israel?

39. Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: porro viri isti filii Sarviæ duri sunt mihi: retribuatur Dominus facienti malum juxta malitiam suam.

CAPUT IV.

Baana & Rechab caput Ishbosheth, quem dormientem occiderant, ad David attulerunt, quos pro mercede jussit interimere.

1. **A**udivit autem Ishbosheth filius Saul, quod cecidisset Abner in Hebron: & dissolutæ sunt manus ejus, omnisque Israel perturbatus est.

2. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul nomen uni Baana, & nomen alteri Rechab, filii Remmon Berothitæ de filiis Benjamin: siquidem & Berothi reputata est in Benjamin.

3. Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi advenæ usque ad tempus illud.

4. Erat autem Jonathas filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Jonathas ex Jezrael. Tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumque festinaret ut fugeret, cecidit, & claudus effectus est: habuitque vocabulum Miphibosheth.*

5. Venientes igitur filii Remmon Berothitæ, Rechab & Baana, ingressi sunt fervente die domum Ishbosheth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6. Ingressi sunt autem domum latenter affumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt.

7. Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, & percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite ejus, abierunt per viam deserti tota nocte.

8. & attulerunt caput Ishbosheth ad David in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Ishbosheth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de semine ejus.

9. Respondens autem David Rechab, & Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

10. quoniam eum, qui annuntiaverat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nuntiare, tenui, &

occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio.

11. Quanto magis nunc, cum homines impij interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quam sanguinem ejus de manu vestra, & auferam vos de terra?

12. Præcepit itaque David pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Ishbosheth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPUT V.

David unctus super totum Israel, pulsus Jebusæis arcem Sion cepit; ubi extructa domo habitavit, alias superinducens uxores, filiosque procreans, & Philistæos bis prosternens.

1. **E**T venerunt universæ tribus Israel ad David in Hebron dicentes: Ecce nos, os tuum & caro tua sumus.

2. Sed & heri & nudius tertius, cum esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super Israel.

3. Venerunt quoque & seniores Israel ad regem in Hebron, & percussit eum eis rex David fœdus in Hebron coram Domino: *Unxeruntque David in regem super Israel.*

4. Filius triginta annorum erat David, cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnavit.*

5. In Hebron regnavit super Judam septem annis & sex mensibus: in Jerusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israel & Judam.

6. Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem terræ: dictumque est David ab eis: non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos dicentes: Non ingreditur David huc.

7. Cepit autem David arcem Sion, hæc est civitas David.

8. Proposuerat enim David in die illa præmij, qui percussisset Jebusæum & tulerat domatam fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam David: Idcirco dicitur in proverbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.

9. Habitavit autem David in arce, & vocavit eam, Civitatem David: & edificavit per gyrum à Mello, & intrinsecus.

10. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cū eo.

11. Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: & edificaverunt domum David.

12. Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israel, & quoniam exaltasset regnum ejus super populum suum Israel.

13. Accepit ergo David adhuc concubinas & uxores de Jerusalem, postquam venerat de Hebron: natiqque sunt David & alij filij & filiæ.

Anno M.
1096.
1. Paral.
11. 1.

Sup. 2. 4.

3. Reg. 2.

11.

* Scilicet

à morte

Saulis us-

que

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

Anno M.
1096.
Ant. Chr.
1098.

leg. 1.

* Qui &
Meribbaal
1. Paral. 8.
34. 2. 40.

1. Paral. 14.

14. Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem: Samua, & Sobab, & Nathan, & Salomon,

15. & Jebahar, & Elisua, & Nepheg, 16. & Japhia, & Elisama, & Elioda, & Eliphaleth.

* Ann. No.
2958.

1. Paral.
14. 9.

17. Audierunt * ergo Philisthiim quod unxissent David in regem super Israel: & ascenderunt universi ut quærerent David: quod cum audisset David, descendit in præsidium.

18. || Philisthiim autem venientes diffusi sunt in Valle Raphaim.

19. Et consuluit David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthiim? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David: Ascende, quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.

|| Isai. 28.
|| 1. Paral.
14. 11.

20. || Venit ergo David in Baal Pharasim; & percussit eos ibi, & dixit: || Divisit Do-

minus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim.

21. || Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit David, & viri ejus.

|| 1. Paral.
14. 12.

22. Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascenderent, & diffusi sunt in Valle Raphaim.

23. Consuluit autem David Dominum: Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex adverso pyrorum.

24. Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthiim.

25. Fecit itaque David sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthiim de Gabaa, usque dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducens David arcam à domo Abinadab, Oza a Domino occisus est, quod illam attigisset, quare eam in domo Obededom reliquit: postea cum verò in Ierusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol uxore videtur: in cuius præsenam nunquam illa deinceps peperit.

1. Congregavit autem rursus David omnes electos ex Israel triginta millia.

|| 1. Paral.
14. 5.
Anno M.
2959.

2. || Surrexitque David, & abiit, & universus populus qui erat cum eo de viris Juda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam.

3. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filii Abinadab, minabant plaustrum novum.

|| 1. Reg. 7.

4. || Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam.

5. David autem & omnis Israel ludebant coram Dño, in omnibus lignis fabrefactis, & citharis & lyris & tympanis & fistris & cymbalis.

6. Postquã autẽ venerunt ad Arcam Nachon, extendit Oza manũ ad arcam Dei, & tenuit eã: quoniã calcitrabant boves, & declinaverunt eã.

7. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi juxta arcam Dei.

8. || Contristatus est autem David, eo quod percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio Ozæ, usque in diem hanc.

|| 1. Paral.
15. 12.

9. Et extimuit David Dominum in die illa, dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Dñi?

10. Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David: sed divertit eam in domum Obededom Gethai.

11. Et habitavit arca Domini in domo Obededom Gethai tribus mensibus: & benedixit Dominus Obededom, & omnem domum ejus.

12. || Nuntiatumque est regi David quod benedixisset Dominus Obededom, & omnia ejus, propter arcam Dei. Abiit ergo David, & adduxit arcam Dei de domo Obededom in civitatem David cum gaudio: & erant cum David septem chori, & victima vituli.

|| 1. Paral.
15. 25.

13. || Cumque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem & arietem.

|| 1. Paral.
15. 26.

14. & David saltabat totis viribus ante Dominum. Porro David erat accinctus ephod linco.

15. Et David & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini, in jubilo, & in clangore buccinæ.

16. Cum-

16. Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David subsilientem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo.

17. Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi quod tetenderat ei David: & obtulit David holocausta, & pacifica coram Domino.

18. Cumque compleisset offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

19. Et partitus est universa multitudini Israel, tam viro quam mulieri, singulis collyridam panis unam, & assaturam bubulae carnis unam, & simillam frixam oleo: & abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.

20. Reversusque est David ut benediceret domui suae: & egressa Michol filia Saul in occursum David, ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.

21. Dixitque David ad Michol: Ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum ejus, & praecepit mihi ut essem dux super populum Domini in Israel,

22. & ludam, & vilior fiam plus quam factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23. Igitur Michol filiae Saul non est natus filius usque in diem mortis suae.

CAPUT VII.

David proponens edificare domum Domino, à Nathan propheta primum collaudatur, postmodum jubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam edificaturus, unde Domino gratias agit.

1. **F**actum est autem cum sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixit ad Nathan prophetam: **¶** Videsne quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium?

2. Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum est.

3. Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens:

4. Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu edificabis mihi domum ad habitandum?

5. Neque enim habitavi in domo, ex die illa qua eduxi filios Israel de Terra Egypti, usque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

6. Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad unam de tribubus Israel, cui præcepi, ut pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non edificasti mihi domum cedrinam?

7. Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: **¶** Ego tuli te de pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israel:

8. & fui tecum in omnibus ubicumque

ambulasti, & interfeci universos inimicos tuos à facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum qui sunt in terra.

9. Et ponam locum populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut prius,

10. ex die qua constitui iudices super populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis: prædicique tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus.

11. **¶** Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus.

12. **¶** Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum.

13. **¶** Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.

14. **¶** Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amovi à facie mea.

15. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & **¶** thronus tuus erit firmus jugiter.

16. Secundum omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

17. Ingressus est autem rex David, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque?

18. Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus.

19. Quid ergo addere poterit tibi Deus, ut loquatur ad te? tu enim iudicis servum tuum Domine Deus.

20. Propter verbum tuum & secundum cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres servo tuo.

21. Idcirco magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audivimus auribus nostris.

22. Quæ est autem, ut populus tuus Israel gens in terra, propter quam **¶** ait Deus, ut redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram, à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Egypto, gentem, & Deum ejus.

23. Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum: & tu Domine Deus factus es eis in Deum.

24. Nunc ergo Domine Deus, verbum quod locutus es super servum tuum, & super domum ejus, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es,

25. ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus servi tui David erit stabilita coram Domino,

26. quia tu Domine exercituum Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi: propterea invenit servus tuus cor suum ut oraret te oratione hac.

|| 1. Reg. 8. 19.

|| 13. Reg. 5. 5.

|| 1. Paral. 22. 10. Hebr. 1. 5.

|| Psal. 88. 4. 37.

|| Hebr. 1. 5.

Anno M. 2960. Aut. Chr. 1044. || 1. Par. 17. 1.

|| Psal. 77. 20. || 2. Reg. 26. 13.

28. Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29. Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

C A P U T V I I I.

Victorie variæ Davidis, qui multos fecit tributarios quibus solebant Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thoui regis Emath de rege Adarezer devicto; à quo multa spolia David abstulit: officarii quos habebat David recensentur.

|| 1. Paral.
18. 1.

Eodem
ann. 2960.

|| 1. Paral.
18. 3.

Ad 2. Reg.

1. **F**Actum est autè post hæc, percussit David Philisthiim, & humiliavit eos, || & tulit David Frænū tributi de manu Philisthiim.

2. Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, cœquans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

3. Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen || Euphraten.

4. Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales currum: dereliquit autem ex eis centum currus.

5. Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6. Et posuit David præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitque Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

7. Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Jerusalem.

8. Et de Bete & de Beroth, civitatibus Adarezer, tulit rex David æs multum nimis.

9. Audivit autem Thoui rex Emath, quod percussisset David omne robur Adarezer, & misit Thoui-Joram filium suum ad regem David ut salutaret eum congratulans, & gratias agens: eò quod expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat Thoui Adarezer, & in manu ejus erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa area:

11. quæ & ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat,

12. de Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filii Rohob regis Soba.

13. Fecit quoque sibi David nomen, cum reverteretur capta Syria in Valle Salinarum, casis decem & octo millibus:

14. & posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium: & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

15. Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo.

16. Joab autem filius Sarviæ erat super exercitum: porro Josaphath filius Ahilad erat à commentariis:

17. & Sadoch filius Achitob, & Achime-

lech filius Abiathar, erant sacerdotes: & Sarajas, scriba:

18. Banajas autem filius Jojada, super Cerethi & Pheleti: filii autem David sacerdotes * erant.

C A P U T I X.

Quantum pietatis exhibuerit David Miphibofeth filio Jonathæ claudò, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac servis suis, Miphibofeth ad Mensam David recepto.

1. **E**T dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonathan?

2. Erat autem de domo Saul, servus nomine Siba: quem cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? Et ille respondit: Ego sum servus tuus.

3. Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Jonathæ, debilis pedibus.

4. Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in domo est Machir filii Amiel in Lodabar.

5. Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filii Amiel de Lodabar.

6. Cum autem venisset Miphibofeth filius Jonathæ filii Saul ad David, corruit in faciem suam, & adoravit. Dixitque David: Miphibofeth? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7. Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonathan patrem tuum, & restituiam tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comes panem in mensa mea semper.

8. Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?

9. Vocavit itaque rex Siba puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.

10. Operare igitur ei terram tu, & filii tui, & servi tui: & inferes filio Domini tui cibos ut alatur: Miphibofeth autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filii, & viginti servi.

11. Dixitque Siba ad regem: Sicut jussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus: & Miphibofeth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12. Habebat autem Miphibofeth filium parvulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus Sibæ serviebat Miphibofeth.

13. Porro Miphibofeth habitabat in Jerusalem: quia de mensa regis jugiter vescabatur: & erat claudus utroque pede.

C A P U T X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam servis David injuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis, profligatur semel ac iterum.

1. **F**Actum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo.

* 1. Paral.
18. 16. dicitur Siba
Græcè dicitur
Siba principem anla.

Ann. M.
1967.
Ant. Chr.
1037.

2. Dixitque David: ¶ Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David, consolans eum per servos suos super patris interitu. Cum autem venissent servi David in terram filiorum Ammon, 3. dixerunt principes filiorum Ammon, ad Hanon dominum suum: Putas quod propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores, & non ideo ut investigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, misit David servos suos ad te? 4. Tulit itaque Hanon servos David, rasitque dimidiam partem barbe eorum, & præcidit vestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos. 5. Quod cum nuntiatum esset David, misit in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter valde, & mandavit eis David: Manete in Jericho, donec crescat barba vestra, & tunc revertimini. 6. Videntes autem filii Ammon quod injuriam fecissent David, miserunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & a rege Maacha mille viros, & ab Istob duodecim millia virorum. 7. Quod cum audisset David, misit Joab & omnem exercitum bellatorum. 8. Egressi sunt ergo filii Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maacha seorsum erant in campo. 9. Videns igitur Joab quod præparatum esset adversum se prælium, & ex adverso & post tergum, elegit ex omnibus electis Israel, & instruxit aciem contra Syrum: 10. reliquam autem partem populi tradi-

dit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon. 11. Et ait Joab: Si prævaluerint adversum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem filii Ammon prævaluerint adversum te, auxiliabor tibi. 12. Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo. 13. Iniit itaque Joab, & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui statim fugerunt a facie ejus. 14. Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi a facie Abisai, & ingressi sunt civitatem: reversusque est Joab a filiis Ammon, & venit Jerusalem. 15. Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israel, congregati sunt pariter. 16. Misitque Adarezer, & eduxit Syros qui erant trans fluvium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem, magister militiæ Adarezer, erat princeps eorum. 17. Quod cum nuntiatum esset David, contraxit omnem Israel, & transivit Jordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverso David, & pugnaverunt contra eum. 18. Fugeruntque Syri a facie Israel, & occidit David de Syris septingentos currus, * & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ percussit: qui statim mortuus est. 19. Videntes autem universi reges, qui erant in præsidio Adarezer, se victos esse ab Israel, expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel: & servierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere ultra filiis Ammon.

* Ann. M.
2968.
Ant. Chr.
1036.

* Par. 29.
18. legitur
septem
millia
currum.
Ibi igitur
videtur
num. erum

C A P U T XI.

Obsessa Rabba civitate Ammonitarum, David adulterio Bethsabee adjunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Uriæ, acceptaque illa in uxorem, & nato ex ea filio, Dominum commovit ad iram.

1. Factum est autem, ¶ vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Joab, & servos suos cum eo, & universum Israel, & vastaverunt fi-

lios Ammon, & obsederunt Rabba: David autem remansit in Jerusalem.

2. Dum hæc agerentur, accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regię: viditque mulierem se lavantem, ex adverso super solarium suum: erant autem mulier pulchra valde.

3. Misit ergo rex, & requisivit quæ esset mulier. Nuntiatumque est ei, quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethai.

4. Missis itaque David nuntiis, tulit eam; quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit

11. Par. 10.
1.
Anno M.
2969.
Ant. Chr.
1035.
David 50

|| Lev. 15.
18.

cum ea : || statimque sanctificata est ab immunditia sua,

5. & reversa est in domum suam concepto foetu. Mittensque nuntiavit David, & ait: Concepi,

6. Misit autem David ad Joab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

7. Et venit Urias ad David. Quæsitque David quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodo administraretur bellum.

8. Et dixit David ad Uriam: Vade in domum tuam, & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius.

9. Dormivit autem Urias ante portam domus regis cum aliis servis domini sui, & non descendit ad domum suam.

10. Nuntiatumque est David à dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11. Et ait Urias ad David: Arca Dei & Israel & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & servi domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiam cum uxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12. Ait ergo David ad Uriam. Manè hic etiam hodie, & cras dimittam te: Mansit Urias in Jerusalem in die illa & altera:

13. & vocavit eum David ut comederet coram se & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, & in domum suam non descendit.

14. Factum est ergo manè, & scripsit David epistolam ad Joab: misitque per manum Uriæ,

15. scribens in Epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intreat.

16. Igitur cum Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17. Egressique viri de civitate, bellabant adversum Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiam Urias Hethæus.

18. Misit itaque Joab, & nuntiavit David omnia verba prælii:

19. præcepitque nuntio, dicens: Cum compleveris universos sermones belli ad regem,

20. si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis quòd multa desuper ex muro tela mittantur?

21. Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? || nonne mulier misit super eum fragmentum molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit.

22. Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia quæ ei præceperat Joab.

23. Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adversum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis.

24. Et direxerunt jacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt

de servis regis, quin etiam servus tuus Urias Hethæus mortuus est.

25. Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat ista res: varius enim eventus est belli; nunc hunc, & nunc illum confumit gladius: conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, & exhortare eos.

26. Audivit autem uxor Uriæ, quòd mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.

27. Transacto autem luctu, misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitque ei filium, & displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

C A P U T XII.

David sub parabola à Nathan propostita, in seipsum tulit sententiam: unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente poena: & mortuo puero, nascitur Salomon; ac civitas Rabbath cum magna ultione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius.

1. **M**isit ergo Dominus Nathan ad David: qui cum venisset ad eum, dixit ei: Duo viri erant in civitate una, unus dives, & alter pauper:

2. Dives habebat oves, & boves plurimos valde.

3. Pauper autem nihil habebat omnino, præter ovem unam parvulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul, de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4. Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus & de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini qui venerat ad se.

5. Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6. || Ovem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit.

7. Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul.

8. & dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel & Juda: & si parva sunt ista, adjiciam tibi multo majora.

9. Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.

11. Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & || dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis Solis hujus.

Anno M.
1970.
Ant. Chr.
1034.

|| Exod. 12.
1.

|| Inf. 16. 21.

12. Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu Solis.

1 Esel. 47.
13.

13. Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domini. Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.

14. Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

15. Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriæ David, & desperatus est.

16. Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejuniis, & ingressus seorsum, jacuit super terram.

17. Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes enim ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18. Accidit autem die septima ut moreretur infans: timueruntque servi David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus. Dixerunt enim: Ecce cum parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quanto magis si dixerimus: Mortuus est puer, se affliget?

19. Cum ergo David vidisset servos suos musitantes, intellexit quod mortuus esset infans: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.

20. Surrexit ergo David de terra: & lotus unctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini, & adoravit, & venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panem, & comedit.

21. Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? Propter infantem, cum adhuc viveret, jejunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem.

22. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim: Quis scit si forte donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23. Nunc autem quia mortuus est, quare jejunem? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille verò non revertetur ad me.

24. Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ea: quæ genuit filium*, & vocavit nomen ejus SALOMON, & Dominus dilexit eum.

25. Misitque in manu Nathan propheta, vocavit nomen ejus, AMABILIS DOMINO, eò quod diligeret eum Dominus.

26. Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat urbem regiam.

27. Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath, & capienda est Urbs aquarum.

28. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam: ne cum à me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria.

29. Congregavit itaque David omnem populum, & profectus est adversum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam.

30. Et tulit diadema regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valde:

31. populum quoque ejus adducens ferravit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon. Et reversus est David & omnis exercitus in Jerusalem.

Ann. M.
2971.
Ant. Chr.
1033.

1. Par. 20.

CAPUT XIII.

Abalom propter incestum cum sorore Thamar fratrem Amnon occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

Anno M.
2971.
Ant. Chr.
1033.

1. Factum est autem post hæc, ut Abalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David, & deperiret eam valde, ita ut propter

amorem ejus ægrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhonestè ageret cum ea.

2. Erat autem Amnon amicus, nomine Zonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valde.

3. Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Abalom amo-

5. Cui

5. Cui respondit Jonadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum ut comedam de manu ejus.

6. Accubuit itaque Amnon, & quasi egrotare cepit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas forbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus.

7. Misit ergo David ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8. Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem jacebat: quæ tollens farinam commisuit: & liquefaciens, in oculis ejus coxit forbitiunculas.

9. Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Ejicite universos à me. Cumque eiecissent omnes,

10. dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar forbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclave.

11. Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum soror mea.

12. Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israel: noli facere multitiam hanc.

13. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14. Noluit autem acquiescere precibus ejus, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubavit cum ea.

15. Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita ut majus esset odium, quo oderat eam amore quo antè dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge, & vade.

16. Quæ respondit ei: Majus est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quam quod antè fecisti repellens me. Et noluit audire eam: 17. Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit ejicite hanc à me foras, & claude ostium post eam.

18. Quæ induta erat talari tunica: hujusmodi enim filia regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam.

19. Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.

20. Dixit autem ei Abfalom frater suus: Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Abfalom fratris sui.

21. Cum autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valdè, & noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22. Porro non est locutus Abfalom ad Amnon, nec malum, nec bonum: oderat enim Abfalom Amnon, eo quod violasset Thamar sororem suam.

23. Factum est autem post tempus biennii *, ut tonderentur oves Abfalom in Ba-

alhafor, quæ est juxta Ephraim: & vocavit Abfalom omnes filios regis,

24. venitque ad regem, & ait ad eum: Ecce tondentur oves servi tui: veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum.

25. Dixitque rex ad Abfalom: Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus te. Cum autem cogeret eum, & nolisset ire, benedixit ei.

26. Et ait Abfalom: Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex: Non est necesse ut vadat tecum.

27. Coegit itaque Abfalom eum, & dimisit cum eo Amnon & universos filios regis. Feceratque Abfalom convivium quasi convivium regis.

28. Præceperat autem Abfalom pueris suis, dicens: Observate cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixerit vobis: Percutite eum, & interficite, nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis, roboramini, & estote viri fortes.

29. Fecerunt ergo pueri Abfalom adversum Amnon, sicut præceperat eis Abfalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.

30. Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens: Percussit Abfalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus.

31. Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram, & omnes servi illius, qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.

32. Respondens autem Jonadab filius Semmai fratris David, dixit: Ne æstinet dominus meus rex, quod omnes pueri filii regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Abfalom erat positus, ex die qua oppressit Thamar sororem ejus.

33. Nunc ergo ne ponat dñs meus rex super cor suum verbum istud, dicens: Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est.

34. Fugit autè Abfalom: & elevavit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter deviū ex latere montis.

35. Dixit autem Jonadab ad regem: Ecce filii regis adsunt: juxta verbum servi tui sic factum est.

36. Cumque cessasset loqui, apparuerunt & filii regis: & intrantes levaverunt vocem suam, & fleverunt: sed & rex & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

37. Porro Abfalom fugiens, abiit ad Tholomai * filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.

38. Abfalom autem cum fugisset, & venisset in Gessur, suit ibi tribus annis.

39. Cessavitque rex David persequi Abfalom, eo quod consolatus esset super Amnon interitu.

CAPUT XIV.

Abfalom mulieris Thecunitæ solertia revocari curat Joab à Gessur in Jerusalem; de pulchritudine & filiis Abfalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Joab incendi jussit.

1. **I**ntelligens autem Joab filius Sarviæ, quod cor regis versum esset ad Abfalom,

2. misit

* Anno M.
2964.
Ant. Chr.
1030.

* avum
suum ma-
ternum.

Anno M.
2977.
Ant. Chr.
1027.

2. misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam: Lugere te simula: & induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum:

3. & ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones hujuscemodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus.

4. Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit, & dixit: Serva me rex.

5. Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est vir meus.

6. Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat, qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.

7. Et ecce confurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui, quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, ut non superfit viro meo nomen, & reliquæ super terram.

8. Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego jubebo pro te.

9. Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus ejus sit innocens.

10. Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultra non addet ut tangat te.

11. Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram.

12. Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait: Loquere.

13. Dixitque mulier: Quare cogitasti hujuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectum suum?

14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur: || nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abjectus est.

15. Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc, præsentem populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillæ suæ.

16. Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de hæreditate Dei delere me, & filium meum simul.

17. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. || Sicut enim Angelus Dei, sic est dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.

18. Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne abscondas à me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere domine mi rex.

19. Et ait rex: Numquid manus Joab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait: Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his, quæ locutus est do-

minus meus rex: servus enim tuus Joab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.

20. Ut verterem figuram sermonis hujus, servus tuus Joab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.

21. Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalom.

22. Cadensque Joab super faciem suam in terram, adoravit, & benedixit regi & dixit Joab: Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem servi tui.

23. Surrexit ergo Joab & abiit in Gessur, & adduxit Absalom in Jerusalem.

24. Dixit autem rex: Revertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25. Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: à vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26. Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum casaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

27. Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia una nomine Tamar, elegantis formæ.

28. Mansitque Absalom in Jerusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29. Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem; qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset, & ille nolisset venire ad eum,

30. dixit servis suis: Scitis agrum Joab juxta agrum meum, habentem messum hordeum: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab, scissis vestibus suis, dixerunt: succenderunt servi Absalom partem agri igni.

31. Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in domum ejus, & dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?

32. Et respondit Absalom ad Joab: Misi ad te obsecrans ut venires ad me & mitterem te ad regem, & diceretis: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quodam memor est iniquitatis meæ, interficiat me.

33. Ingressus itaque Joab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intravit ad regem, & adoravit super faciem terræ coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPUT XV.

Absalom consiliatio sibi populi favore, adversus patrem conjurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum Arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

1. **I**gitur post hæc fecit sibi Absalom currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum.

2. Et mane confurgens Absalom, stabat juxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis judicium,

voca-

|| Esai. 18.
4. Or. 33.
11.

|| 1. Reg. 29.
9.

Anno M.
1080.
Ant. Chr.
1024.

vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una tribu Israel ego sum servus tuus.

3. Respondebatque ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni & iusti. Sed non est qui te audiat constitutus à rege. Dicebatque Absalom:

4. Quis me constituat iudicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iustè iudicem?

5. Sed & cum accederet ad eum homo ut saluaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum.

6. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur à rege, & sollicitabat corda virorum Israel.

7. Post * quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron.

8. Vovens enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Jerusalem, sacrificabo Domino.

9. Dixitque ei rex David: Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.

10. Misit autem Absalom exploratores in universas tribus Israel, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: Regnavit Absalom in Hebron.

11. Porro cum Absalom ierunt ducenti viri de Jerusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes.

12. Accersivit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est conjuratio valida, populusque concurrere augebatur cum Absalom.

13. Venit igitur nuntius ad David, dicens: Toto corde universus Israel sequitur Absalom.

14. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom. Festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.

15. Dixeruntque servi regis ad eum: Omnia quaecumque præceperit dominus noster rex libenter exequemur servi tui.

16. Egressus est ergo rex *, & universa domus eius pedibus suis: & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

17. Egressusque rex & omnis Israel pedibus suis, stetit procul à domo:

18. & universi servi eius ambulabant iuxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethai, pugnatores validi, sexcenti viri qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.

19. Dixit autem rex ad Ethai Gethaum: Cur venis nobiscum? revertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.

20. Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam, & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem.

21. Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, & vivit dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.

22. Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et transiit Ethai Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23. Omnesque flebant voce magna, & universus populus transibat: rex quoque transgrediebatur Torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertum.

24. Venit autem & Sadoc sacerdos, & universi Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate.

25. Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei, in urbem: si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum.

26. Si autem dixerit mihi: Non places: præsto sum, faciat quod bonum est coram se.

27. Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O videns revertere in civitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar, duo filii vestri, sint vobiscum.

28. Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi.

29. Reportaverunt ergo Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Jerusalem: & manserunt ibi.

30. Porro David ascendebat Cliyum olivarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite: sed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.

31. Nuntiatum est autem David, quòd & Achitophel esset in conjuratione cum Absalom, dixitque David: Infatua, quæso, Domine consilium Achitophel.

32. Cumque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.

33. Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri:

34. si autem in civitatem revertaris, & dixeris Absalom: Servus tuus suum, rex, sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consilium Achitophel.

35. Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus.

36. Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achimaas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.

37. Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est Jerusale.

C A P U T X V I.

Siba cibaria adferenti ac detractori confert bona Miphiboseth. Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Jerusalem ingressus consilio Achitophel ad concubinas patris sui publice ingreditur.

1. Cumque David transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum ejus, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ passæ, & centum massis palatharum, & utre vini.

Eodem
ann. 2981.
Ant. Chr.
1023.

Plurimi
codices
legunt
post qua-
tuor, ut
notant E-
stius, & al-
ii, hancq;
lectionem
retinuerat
Sixtus V.
in editio-
ne sua. Et
sanè reti-
nendam
suadet
narratio-
nis series:
is enim
annus 4.
numera-
ndus vide-
tur ab re-
ditu Absa-
lonis (ut
sit mundi
2981.)
Ant. Chr.
1023.

Ant. 2981.
Patris
David 62.

2. Et dixit rex Siba: quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: Afini, domesticis regis ut sedcant: panes & palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum autem, ut bibat si quis defecerit in deserto.

3. Et ait rex: Ubi est filius domini tui? Responditque Siba regi: Remansit in Jerusalem, dicens: Hodie restituet mihi dominus Israel regnum patris mei.

4. Et ait rex Siba: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseph. Dixitque Siba: Oro, ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5. Venit ergo rex David usque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat,

6. mittebatque lapides contra David, & contra universos servos regis David: omnis autem populus, & universi bellatores, à dextro, & à sinistro latere regis incedebant.

7. Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum & vir Belial.

8. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul: quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9. Dixit autem Abisai filius Sarvia, regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput ejus.

10. Et ait rex: Quid mihi & vobis est filii Sarvia? dimittite eum, ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?

11. Et ait rex Abisai, & universis servis suis. Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam: quanto magis nunc filius Jemini? dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini:

12. si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13. Ambulabat itaque David & focii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adversum eum, terramque spargens.

14. Venit itaque rex, & universus populus cum eo lassus, & refocillati sunt ibi.

15. Absalom autem & omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalem, sed & Achitophel cum eo.

16. Cum autem venisset Chusai Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: Salve rex, salve rex.

17. Ad quem Absalom: Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18. Responditque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius erò, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & universus Israel, & cum eo manebo.

19. Sed ut & hoc inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20. Dixit autem Absalom ad Achitophel: Inite consilium quid agere debeamus.

21. Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas di-

misit ad custodiendam domum: ut cum audierit omnis Israel quod sordaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

22. Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israel.

23. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum David, & cum esset cum Absalom.

C A P U T X V I I.

Chusai dissipat consilium Achitophel, idque per nuntios indicat David, qui consilio Chusai transit Jordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici David munera afferunt, ne ejus populus necessariis egens deficeret.

1. **D**ixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar David hac nocte.

2. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3. Et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet: unum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4. Placuitque sermo ejus Absalom, & cunctis majoribus natu Israel.

5. Ait autem Absalom: Vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat.

6. Cumque venisset Chusai ad Absalom ait Absalom ad eum: Hujusmodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non? quod das consilium?

7. Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonum consiliū, quod dedit Achitophel hac vice.

8. Et rursus intulit Chusai: Tu nesci patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si ursaraptis catulis in saltu sæviat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur tum populo.

9. Forsitan nunc latitat inter eos aut in uno, quo voluerit, loco: & cum ceciderit unus quilibet in principio audiet quicumque audierit, & dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

10. Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israel, fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt.

11. Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te universus Israel, à Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12. Et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem.

13. Quod si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel civitati illi fures, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

14. Dixitque Absalom, & omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachitæ consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut indu-

|| Infr. 15.
7.

|| 1. Reg. 2.
8.

|| Sup. 12.
11.

Eodem
ann. 1981.
Ant. Chr.
1023.

induceret Dominus super Absalom malum.

15. Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israel: & ego tale & tale dedi consilium.

16. Nunc ergo mittite citò, & nuntiate David, dicentes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne fortè absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

17. Jonathas autem & Achimaas stabant juxta Fontem Rogel: abiit ancilla & nuntiavit eis: & illi profecti sunt, ut reserrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18. Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19. Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20. Cumque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas & Jonathas? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui querebant, cum non reperissent, reversi sunt in Jerusalem.

21. Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt: Surgite, & transite citò

fluvium: quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22. Surrexit ergo David, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Jordanem, donec dilucesceret: & ne unusquidem residuus fuit, qui non transisset fluvium.

23. Porro Achitophel videns quòd non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque & abiit in domum suam & in civitatem suam: & disposita domo sua, suspendio interit, & sepultus est in sepulchro patris sui.

24. David autem venit in castra, & Absalom transivit Jordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo.

25. Amalam verò constituit Absalom pro Joab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Jetra de Jesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sarvix, quæ fuit mater Joab.

26. Et castrametatus est Israel cum Absalom in terra Galaad.

27. Cumque venisset David in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28. obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fistilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & fruxum cicer,

29. & mel, & butyrum, oves, & pingues vitulos: dederuntque David, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, populum fame, & siti fatigari in deserto.

CAPUT XVIII.

Absalom victus prælio, quercuque pendens ab Joab transfoditur; quod audiens David, amarè eum flevit.

Eodem
ann. 2981.
Ant. Chr.
2023.

1. Igitur considerato David populo suo, constituit super eos tribunos & centuriones, & dedit populi tertiam partem sub manu Joab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Sarvix fratris Joab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.

3. Et respondit populus: Non exibis: si ve enim fugerimus, non magnoperè ad eos de nobis pertinebit: si ve media pars ceci-

derit è nobis, non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur ut sis nobis in urbe præsidio.

4. Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas, centeni, & milleni.

5. Et præcepit rex Joab, & Abisai, & Ethai, dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom.

6. Itaq; egressus est populus in capum contra Israel, & factum est prælium in saltu Ephraim.

7. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa, viginti millium.

8. Fuit autem ibi praelium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam hi, quos voraverat gladius in die illa.

9. Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput ejus quercui: & illo suspensio inter cælum & terram, mulus, cui infederat, pertransivit.

10. Vidit autem hoc quispiam, & nuntiavit Joab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.

11. Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei. Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti fiolos, & unum balteum?

12. Qui dixit ad Joab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom.

13. Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex adverso.

14. Et ait Joab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu,

15. cucurrerunt decem juvenes armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum.

16. Cecinit autem Joab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini.

17. Et tulerunt Absalom, & projecerunt eum in saltu, in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua.

18. Porro Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, usque ad hanc diem.

19. Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nuntiabo regi, quia judicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus.

20. Ad quem Joab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus.

21. Et ait Joab Chusi: Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adoravit Chusi Joab, & cucurrit.

22. Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Joab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Joab: Quid vis currere fili mi? non eris boni nuntii bajulus.

23. Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, transiit Chusi.

24. David autem sedebat inter duas portas: speculator verò, qui erat in fastigio portæ super murum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum.

25. Et exclamans indicavit regi, dixitque rex: Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Properante autem illo, & accedente propius,

26. vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus.

Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius. 27. Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nuntium portans bonum, venit.

28. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

29. Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum, cum mitteret Joab servus tuus, o rex, me servum tuum: nescio aliud.

30. Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cumque ille transisset, & staret:

31. apparuit Chusi: & veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex: judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te.

32. Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & universi qui consurgunt adversus eum in malum.

33. Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & flevit. Et sic loquebatur vadens: || Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

C A P U T X I X.

David Joab verbis commotus, suos conspiratores sibi reconciliat, & a viris Juda in Jerusalem reducit, ac Semei veniam precari ti ignoscit, & Miphiboseth recipit, jubore ut agros cum Siba dividat: vale dicit ipsi Borzellai retinens secum Chamaam Israel autem cum Juda pro David continet.

1. **N**untiatum est autem Joab quod rex staret & lugeret filium suum:

2. & versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audivit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo.

3. Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus & fugiens de praelio.

4. Porro rex operuit caput suum & clamabat voce magna: Fili mi Absalom Absalom fili mi.

5. Ingressus ergo Joab ad regem in domum dixit: Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de servis tuis: & verè cognovi modò, quia si Absalom viveret, & omnes nos occubuissimus, tunc placeret tibi.

7. Nunc igitur surge, & procede, & alloquens satisfac servis tuis: juro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & pejus erit hoc tibi, quam omnia mala, quæ venerunt super te, ab adolescentia tua usque in præsens.

8. Surrexit ergo rex & fedit in porta: & omni populo nuntiatum est quod rex federet in porta: venitque universa multitudo coram rege: Israel autem fugit in tabernacula sua.

9. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philistinorum: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10. Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequod filetis, & non reducit is regem?

11. Rex verò David misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad majores natu Juda, dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus.)

12. Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare novissimi reducit is regem?

13. Et Amasa dicite: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14. Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quasi viri unius: miseruntque ad regem dicentes: Revertere tu, & omnes servi tui.

15. Et reversus est rex; & venit usque ad Jordanem, & omnis Juda venit usque in Galgalam, ut occurreret regi, & traduceret eum Jordanem.

16. || Festinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & descendit cum viris Juda in occursum regis David,

17. cum mille viris de Benjamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti servi erant cum eo: & irrumpentes Jordanem, ante regem

18. transierunt vada, ut traducerent dominum regis, & facerent juxta jussionem ejus:

Semei 19. Semei autem filius Gera prostratus coram rege cum jam transisset Jordanem,

20. Dixit ad eum: Ne reputes mihi domine iniquitatem, neque memineris injuriarum servitui: in die qua egressus es domine mi rex de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo.

21. Agnosco enim servus tuus peccatum meum & idcirco hodie primus veni de omni domo Joseph, descendique in occursum domini mei regis.

22. Respondens verò Abisai filius Sarvia, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit Christo Domini?

23. Et ait David: Quid mihi, & vobis filii Sarvia? cur efficiamini mihi hodie in fatan? ergone hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel?

24. Et ait rex Semei: Non morieris. Juravitque ei.

25. Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis illotis pedibus & intonsa barba: vestesque suas non laverat a die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace.

26. Cumque Jerusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum Miphiboseth?

27. Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixique ei ego famu-

lus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum servus tuus.

28. || Insuper & accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex, || sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi.

29. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mensæ tuæ: quid ergo habeo justæ querelæ? aut quid possum ultra vociferari ad regem?

30. Ait ergo ei rex: Quid ultra loqueris? fixum est quod locutus sum: tu, & Siba dividite possessiones.

31. Responditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam.

32. Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.

33. || Erat autem Berzellai Galaadites fenex valde, idest, octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cum moraretur in Castris: fuit quippe vir dives nimis.

34. Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Jerusalem.

35. Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege in Jerusalem?

36. || Octogenarius sum hodie: numquid vigent sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus & potus? vel audire possum ultra vocem cantorum, atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri domino meo regi?

37. Paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac vicissitudine,

38. sed obsecro, ut revertar servus tuus, & moriar in civitate mea, & sepeliar juxta sepulchrum patris mei, & matris meæ. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum, domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum videtur.

39. Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris à me, impetrabis.

40. Cumque transisset universus populus & rex Jordanem, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reversus est in locum suum.

41. Transivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo. Omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantum pars affuerat de populo Israel.

42. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Juda, & traduxerunt regem & domum ejus Jordanem, omnesque viros David cum eo?

43. Et respondit omnis vir Juda ad viros Israel: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

44. Et respondit vir Israel ad viros Juda, & ait: Decem partibus major ego sum apud regem, magisque ad me pertinet David quam ad te: cur fecisti mihi injuriam, & non mihi nuntiatum est prio-

ri, ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Juda viris Israel.

CAPUT XX.

Joab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri moventem contra David seditionem in Israel, Amasam in via occidit; tandemque ab obsidione Abela, misso Seba per murum capite, discedit.

1. **A**ccidit quoque ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Jemineus: & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua Israel.

2. Et separatus est omnis Israel a Davide, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Juda adhaerunt regi suo, a Jordane usque Jerusalem.

3. Cumque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas deliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis praebens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausae usque in diem mortis suae in viduitate viventes.

4. Dixit autem rex Amasa: Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adesto praesens.

5. Abiit ergo Amasa ut convocaret Judam, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex.

6. Ait autem David ad Abisai: Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri quam Absalom: tolle igitur servos domini tui, & persequere eum, ne forte inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

7. Egressi sunt ergo cum eo viri Joab, Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Jerusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8. Cumque illi essent juxta lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porro Joab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, & percutere.

9. Dixit itaque Joab ad Amasam: Salve mi frater. || Et tenuit manu dextera mentum Amasae, quasi osculans eum.

10. Porro Amasa non observavit gladium, quem habebat Joab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram, nec secundum vulnus apposuit, & mortuus est. Joab autem, & Abisai frater ejus, persecuti sunt Seba filium Bochri.

11. Interea quidam viri, cum stetissent juxta cadaver Amasae, de sociis Joab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Joab comes David.

12. Amasa autem conspersus sanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amasam de via in agrum, operuitque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum.

13. Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Joab ad persequendum Seba filium Bochri.

14. Porro ille transierat per omnes tribus

Israel in Abelam, & Bethmaacha: omnesque viri electi congregati fuerant ad eum.

15. Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circumdederunt munitionibus civitatem, & obsessa est urbs: omnis autem turba, quae erat cum Joab, moliebatur destruere muros.

16. Et exclamavit mulier sapiens de civitate: Audite, audite, dicite Joab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17. Qui cum accessisset ad eam, ait illi: Tu es Joab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancillae tuae. Qui respondit: Audio.

18. Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogant in Abela: & sic perficiebant.

19. Nonne ego sum quae respondeo veritatem in Israel, & tu quæris subvertere civitatem, & evertere matrem in Israel? Quare praecipitas hereditatem Domini?

20. Respondensque Joab, ait: Absit, absit hoc a me: non praecipito, neque damolior.

21. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri, cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradite illum solum, & recedemus a civitate. Et ait mulier ad Joab. Ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22. Egressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Seba filii Bochri projecerunt ad Joab. Et ille cecinit tuba, & recesserunt ab urbe, unusquisque in tabernacula sua: Joab autem reversus est Jerusalem ad regem.

23. || Fuit ergo Joab super omnem exercitum Israel: Banajas autem filius Joab super Cerethaeos & Phelethaeos.

24. Aduram vero super tributa: porro Josaphat filius Ahilud, a commentariis.

25. Siva autem, scriba: Sael vero & Abiathar, sacerdotes.

26. Ira autem Jairites erat sacerdos David.

CAPUT

Immissa propter Saulis in Gabaonitas tum famae triennali, ad David Saulis reliquias, pertradit, ut crucifigerentur, cum Saulis & Jonathae ossibus tradi: narrantur & David adversus Philistaeos.

1. **F**acta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2. Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos: (Porro Gabaonitae non erant de filiis Israel, sed reliquiae Amorruorum: || filii quippe Israel juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel & Juda.)

3. Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini?

4. Dixeruntque ei Gabaonitae. Non est nobis super argento & auro quaestio, sed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus

Q ut

Eodem anno M.
2. Chr.
1013.

Anno M.
2983.
Ant. Chr.
1013.

|| 1. Reg. 9. 16.

ut interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis ut faciam vobis?

5. Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos, & oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel.

6. Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.

|| 1. Reg.
18. 3.

7. || Pepercitque rex Miphiboseth filio Jonathae filii Saul, propter jusjurandum Domini, quod fuerat inter David & inter Jonathan filium Saul.

8. Tulit itaque rex duos filios: Respha filiae Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth: & quinque filios Michol filiae Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzelai, qui fuit de Molathi.

9. & dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei.

|| Anno M.
1986.
Ant. Chr.
1018.

10. Tollens autem Respha filia Aja ciliicum, subtravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de caelo: & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

11. Et nuntiata sunt David quae fecerat Respha, filia Aja, concubina Saul.

|| 1. Reg.
31. 12.

12. Et abiit David, & tulit ossa Saul, & ossa Jonathae filii ejus, a viris Jabes Galaad, || qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthiim cum interfecissent Saul in Gelboe:

13. & asportavit inde ossa Saul, & ossa Jonathae filii ejus: & colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant,

14. sepelierunt ea cum ossibus Saul & Jonathae filii ejus in terra Benjamin, in latere, in sepulchro Cis patris ejus: feceruntque omnia quae praeceperat rex, & repropitiatus est Deus terrae post haec.

15. Factum est autem rursus praelium Philisthinorum adversum Israel, & descendit David & servi ejus cum eo, & pugnabant contra Philisthim. Deficiente autem David,

16. Iesbibeob, qui fuit de genere Arapha, cupiensurum hastae trecentas uncias, & accinctus erat ense novo, curans est percutere David.

17. Praesidioque ei fuit Abisai filius Sarviae, & percussum Philisthaum interfecit. Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel.

|| 1. Paral.
20. 4.

18. || Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthaeos: tunc percussit Sobochai de Hufathi, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum.

19. Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthaeos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethaum, cujus hostile hastae erat quasi liciatorium texentium.

20. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est; viginti quatuor, & erat de origine Arapha.

21. Et blasphemavit Israel: percussit autem

eum Jonathan filius Samaa fratris David. 22. Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu David, & servorum ejus.

C A P U T XXII.

Canticum gratiarum actionis David pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

1. **L**ocutus est autem David Domino verba carminis hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul,

2. & ait: || Dominus petra mea, & robur meum, & salvator meus. || Psal. 17. 3.

3. Deus fortis meus, sperabo in eum: firmamentum meum, & cornu salutis meae: elevatus meus, & refugium meum: salvator meus, de iniquitate liberabis me.

4. || Laudabilem invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero. || Psal. 17. 4.

5. Quia circumdederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6. Funes inferni circumdederunt me: praevenierunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures ejus.

8. Commota est & contremuit terra: fundamenta montium concussa sunt, & conquassata, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus de naribus ejus, & ignis de ore ejus vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit caelos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super cherubim, & volavit: & lapsus est super pennas venti.

12. Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus caelorum.

13. Prae fulgore in conspectu ejus, succensi sunt carbones ignis.

14. Tonabit de caelo Dominus: & excelsus dabit vocem suam.

15. Misit sagittas, & dissipavit eos: fulgur, & consumpsit eos.

16. Et apparuerunt effusiones maris, & revelata sunt fundamenta orbis, ab increpatione Domini, & inspiratione spiritus furoris ejus.

17. Misit de excelsu, & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis.

18. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.

19. Praevenit me in die afflictionis meae, & factus est Dominus firmamentum meum.

20. Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quia complacui ei.

21. Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum munditiam manuum mearum reddet mihi.

22. Quia custodivi vias Domini, & non egi impie a Deo meo.

23. Omnia enim judicia ejus in conspectu meo: & praecepta ejus non amovi a me.

24. Et ero perfectus cum eo: & custodiam me ab iniquitate mea.

25. Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam

stittiam

stitiam meam, & secundum munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

26. Cum sancto sanctus eris: & cum robusto perfectus.

27. Cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.

28. Et populum pauperem salvum facies: oculisque tuis excelsos humiliabis.

29. Quia tu lucerna mea Domine: & tu, Domine, illuminabis tenebras meas.

30. In te enim curram accinctus: In Deo meo transiliam murum.

31. Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

32. Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis præter Deum nostrum?

33. Deus qui accinxit me fortitudine: & complanavit perfectam viam meam.

34. Coæquans pedes meos cervis, & super excelsa mea statuens me.

35. || Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.

36. Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & manus tua multiplicavit me.

37. Dilatabis gressus meos subtus me: & non deficient tali mei.

38. Persequar inimicos meos, & conteram: & non convertar donec consumam eos.

39. Consumam eos & confringam, ut non confluant: cadent sub pedibus meis.

40. Accinxisti me fortitudine ad prælium: incurvasti resistentes mihi subtus me.

41. Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.

42. Clamabunt, & non erit, qui salvet ad Dominum: & non exaudiet eos.

43. Delebo eos ut pulverem terræ: quasi lutum platearum comminam eos atque confringam.

44. Salvabis me à contradictionibus populi mei: custodies me in caput Gentium: populus, quem ignoro, serviet mihi.

45. Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46. Filii alieni defluerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

48. Deus qui das vindictas mihi, & dejicis populos sub me.

49. Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi elevas me: || à viro iniquo liberabis me.

50. || Propterea confitebor tibi Domine in gentibus: & nomini tuo cantabo.

51. Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo David, & semini ejus in sempiternum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima David, & catalogus virorum ipsius illustrium.

1. **H**Æc autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius psalter Israel:

2. Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.

3. Dixit Deus Israel mihi, locutus est fortis Israel, Dominator hominum, justus dominator in timore Dei.

4. Sicut lux auroræ, oriente sole, manè absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra.

5. Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quidquam ex ea quod non germinet.

6. Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi: quæ non tolluntur manibus.

7. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur usque ad nihilum.

8. || Hæc nomina fortium David. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno.

9. Post hunc, Eleazar filius patruj ejus Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David quando exprobraverunt Philistiim, & congregati sunt illuc in prælium:

10. Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit & percussit Philisthæos, donec deficeret manus ejus, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reversus est ad caesorum spolia detrahenda.

11. Et post hunc, Semma filius Age de Arari: & congregati sunt Philistiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus à facie Philistiim:

12. stetit ille in medio agri, & percussit eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.

13. Nec non & antè descenderant tres qui erant principes || inter triginta & venerant tempore messis ad David in speluncam Odelam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.

14. Et David erat in prasidio porro statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.

15. Desideravit ergo David & ait: O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna quæ est in Bethlehem juxta portam.

16. Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam decistera Bethlehem, quæ erat juxta portam & attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino.

17. dicens: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi.

18. Abisai * quoque frater Joab filius Sarvix, princeps erat de tribus: ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos: quos interfecit, nominatus in tribus,

19. & inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20. Et Banajas filius Joada viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21. Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem

11. Paral.
34. 10.

* Hic incipit secundas trias, quæ tamen duo tantum recensentur. Hieronymus tertium nominat Joannem filium Samæ fratris David, de quo cap. 21. §. 21.

in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Egyptii, & interfecit eum hasta sua.

22. Hæc fecit Banajas filius Jojadh.

† Prima
triadis.

23. Et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres † non pervenerat: fecitque eum sibi David auricularium, à secreto.

24. Afael frater Joab inter triginta, Elchanan filius patruj ejus de Bethlehem,

25. Semma de Harodi, Elica de Harodi,

26. Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.

27. Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Hufati,

28. Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,

29. Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,

30. Banaja Pharathonites, Heddaï de Torrente Gaas,

31. Abialbon Arbathites, Azmayet de Beromi,

32. Eliaba de Salaboni. Filij Jassén, Jonathan,

33. Semma de Orori, Ajam filius Sarar Arorites,

34. Eliphelet filius Aasbai filij Machati, Eliam filius Achitophel Gilonites,

35. Hefrai de Carmelo, Pharai de Arbi,

36. Igaal filius Natha de Soba, Bonni de Gadi,

37. Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Joab filij Sarvia,

38. Ira Jethrites, Gareb & ipse Jethrites,

39. Urias Hethæus. Omnes triginta septem. *

C A P U T XXIV.

David ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus oblati pestem triduanam elegit; qua in populum sevientem, ac 70000. interemptis, orat David Dominum; & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dabo pretio, altare erigit, cessatque pestis.

1. Et addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis discontentum vado, numera Israel & Judam.

2. Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui: perambula omnes tribus Israel à Dan usque Bersabee, & numera te populum, ut sciam numerum ejus.

3. Dixitque Joab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi?

4. Obtinuit autem sermo regis verba Joab & principum exercitus: egressusque est Joab, & principes militum, à facie regis, ut numerarent populum Israel.

5. Cumque pertransissent Jordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis, quæ est in Valle Gad:

6. & per Jazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodsi, & venerunt in Dan silvestria. Circumeuntesque juxta Sidonem,

7. transierunt propè moenia Tyri, & omnem terram Hevæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Juda in Bersabee.

8. & lustrata universa terra, affuerunt post novem menses & viginti dies in Jerusalem.

9. Dedit ergo Joab numerum descriptio-

nis populi regi, & inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.

10. Percussit autem cor || David eum, postquam numeratus est populus: & dixit David ad Dominum: Peccavi valde in hoc facto: sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stultè egi nimis.

11. Surrexit itaque David manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & Videntem David, dicens,

12. Vade, & loquere ad David: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.

13. Cumque venisset Gad ad David, nuntiavit ei dicens: Aut septem annis * veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, & illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

14. Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis: || sed melius est ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quàm in manus hominum.

15. † Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, de manè usque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo, à Dan usque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.

16. Cumque extendisset manum suam Angelus Domini super Jerusalem ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit nunc contine manum tuam. Erat autem Angelus Domini juxta aream Areuna Jebusæi.

17. Dixitque David ad Dominum, cum vidisset Angelum cadentem populum: Ego sum qui peccavi, ego iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.

18. Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in Area Areuna Jebusæi.

19. Et ascendit David juxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.

20. Conspiciensque Areuna, animadvertit regem & servos ejus transire ad se:

21. & egressus adoravit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam à te aream, & ædificem altare Dño, & cesset interfectio quæ grassatur in populo.

22. Et ait Areuna ad David: Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in holocaustum, & plaustrum & juga boum in usum lignorum.

23. Omnia dedit Areuna rex regi: dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.

24. Cui respondens rex, ait: Nequaquam ut vis, sed etiam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream *, & boves, argenti sicli quinquaginta:

25. & ædificavit ibi David altare Domino, & obrulit holocausta & pacifica: & propitius est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel.

(I. 1. Reg. 24. 6. & 1. Paral. 21. 13.)

tres anni tantam famis proponuntur, hic verò 7. quod sic conciliari potest, ut illi tres anni, annis famis adijciendi sint, quæ Israelitæ anno suo quarto premebatur, ob G. bonnitarum sanguinem à Sule elatum, ap. 21. ni 10.

specieris mendum irrepsisse in numeros. Sane hic septuaginta, tres tantum habent, ut in Paralip. 21. Dan. 13. 21.

EPRO VITANDA MORTALIT. EPIST.

Supplendum ex Paralip. 21. 25. Sexcentis sicliis juvissimè vendenda: ita ut quingenti siclii tantum probo-

bus.

LIBER TERTIUS REGUM

SECUNDUM HEBRÆOS

PRIMUS MELACHIM.

HUNC librum, Hebraei primum MELACHIM, id est, Regum, vocant: nos Tertium appellamus, ut ad prioris libri titulum jam annotatum est. Incipit autem à Salomone, præmissa tantum narratione, qua ostenditur quomodo ad regnum ipse pervenerit. Regno deinde in duas partes scisso, quatuor regum Juda & octo regum Israel res gestas pertexit. Tota verò libri historia annos complectitur 126. à quibus priores 40. Salomonis fuerunt: ceteri reliquorum regum, tum Judæ, tum Israël.

Sub Achab horum ultimo, maxime floruit Elias Propheta.

CAPUT PRIMUM.

David sentio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia verò regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan, impetravit à David ungi Salomonem in regem, quo audito, fugit Adonias.

Anno M.
2979.
Ant. Chr.
1015.
Ætatis
David 70.
Salomo-
nis 13.

1. **E**T rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat.

2. **D**ixerunt ergo ei servi sui: Queramus domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foveat eum, dormiatque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem.

3. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.

4. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5. Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus & equites, & quinquaginta viros, qui currerent ante eum.

1. Reg. 12.
29.
1. Reg. 13.
11.
Ibid. 15.
C. seq.

6. Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? erat autem & ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom.

7. Et sermo ei cum Joab filio Sarvia, & cum Abiathar sacerdote, qui adjuvabant partes Adonias.

8. Sadoch verò sacerdos, & Banajas filius Jojada, & Nathan propheta, & Semei & Rei, & robur exercitus David non erat cum Adonia.

9. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & universis pinguibus, juxta Lapidem Zohelath, qui erat vicinus Fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis, & omnes viros Juda servos regis:

10. Nathan autem prophetam, & Banajam, & robustos quosque, & Salomonem fratrem suum, non vocavit.

11. Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quod regnaverit Adonias filius Haggith, & dominus noster David hoc ignorat?

12. Nunc ergo veni, accipe consilium à me, & salva animam tuam, filiique tui Salomonis.

13. Vade, & ingredi ad regem David, & dic ei: Nonne tu, domine mi rex jurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? Quare ergo regnat Adonias?

14. Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos.

15. Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei.

16. Inclinauit se Bethsabee, & adoravit regem. Ad quam rex: Quid tibi, inquit, vis?

17. Quæ respondens, ait: Domine mi, tu jurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.

18. Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19. Mactavit boves, & pinguia quæque & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem & Joab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit.

20. Verumtamen domini maris in te oculi respiciunt totius Israël ut invices eis, quis sedere debeat in solio tuo? Domine mi rex, post te.

21. Eritque cum dormierit Dominus meus rex cum patribus suis erimur ego & filius meus Salomon peccatores.

22. Adhuc illa loquente cum rege Nathan propheta venit.

23. Et nuntiaverunt regi dicentes: Adest Nathan Propheta. Cumque introisset in conspectu regis, & adorasset eum pronus in terram,

24. Dixit Nathan: Domine mi rex tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

25. Quia descendit hodie, & immolavit boves, & pinguia, & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illique vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Vivat rex Adonias:

26. Me servum tuum, & Sadoch sacerdotem, & Banajam filium Jojada, & Salomonem famulum tuum non vocavit.

27. Numquid à domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus est super thronum domini mei regis post eum?

28. Et respondit rex David, dicens: Vo-

cate ad me Bethabee. Quæ cum fuisset ingressa coram rege, & stetit ante eum,

29. juravit rex, & ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

30. quia sicut juravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

31. Summisitque Bethabee in terram vultu, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus David in æternum.

32. Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ. Qui cum ingressi fuissent coram rege,

33. dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam: & ducite eum in Gihon.

34. Et ungat eum ibi Sadoch sacerdos, & Nathan propheta, in regem super Israel: & canetis buccina, atque dicetis: Vivat rex Salomon.

35. Et ascendetis post eum, & veniet, & sedebit super solium meum, & ipse regnabit pro me: illique præcipiam ut sit dux super Israel, & super Judam.

36. Et respondit Banajas filius Jojadæ regi, dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium ejus à solio domini mei regis David.

38. Descendit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, & Banajas filius Jojadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonem super mulam regis David, & adduxerunt eum in Gihon.

39. Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus: Vivat rex Salomon.

40. Et ascendit universa multitudo post eum, & populus canentium tibiis, & latantium gaudia magno, & insonuit terra a clamore eorum.

41. Audivit autem Adonias, & omnes qui invitati fuerant ab eo, jamque convivium finitum erat: sed & Joab, audita voce tubæ, ait: Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis?

42. Adhuc illo loquente, Jonathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians.

43. Responditque Jonathas Adoniæ: Nequaquam: dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem.

44. Misitque cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ, & Cerethi & Phelethi, & imposuerunt eum super mulam regis.

45. Unxeruntque eum Sadoch sacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde latantes, & insonuit civitas: hæc est vox, quam audistis.

46. Sed & Salomon sedet super solium regni.

47. Et ingressi servi regis benedixerunt do-

mino nostro regi David, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum ejus super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo:

48. & locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.

49. Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, & ivit unusquisque in viam suam.

50. Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris.

51. Et nuntiaverunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Juret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiat servum suum gladio.

52. Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram: sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.

53. Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari: & ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPUT II.

David datis Salomoni variis præceptis moritur. Adonia petens Abisag in uxorem, occidit à Salomone jubetur: Abiathar sacerdotio privatur, & tandem Joab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra præscriptum egressus est Jerusalem, occiditur.

1. Appropinquaverunt autem dies David ut moreretur, præcepitque Salomoni filio suo, dicens:

2. Ego ingredior viam universæ terræ: confortare, & esto vir.

3. Et observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut custodias caeremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimonia, || sicut scriptum est in lege Moysi: ut intelligas universa quæ facis, & quocumque te verteris:

4. ut confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint coram me in veritate, in omni corde suo & in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel.

5. Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Joab filius Sarvia, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, || Abner filio Ner, & || Amasa filio Jether: quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælii in balteo suo, qui erat circa lumbos ejus, & in calceamento suo, quod erat in pedibus ejus.

6. Facies ergo juxta sapientiam tuam, & non deduces canitiem ejus pacificè ad inferos.

7. Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: || occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Absalom fratris tui.

8. || Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cum

Anna M.
1090.
Ant. Chr.
1014.
Elias
Salomonis
19.

|| Dent. 17.
19.

|| 2. Reg. 3.
27.
|| 2. Reg.
20. 10.

|| 2. Reg.
19. 31.
|| 2. Reg.
16. 5. &
19. 19.

transire Jordanem, & juravi ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio:

9. Tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ut scias quæ facies ei, deducetque canos ejus cum sanguine ad inferos.

10. Dormivit igitur David cum patribus suis*, & sepultus est in civitate David.

11. Dies autem quibus regnavit David super Israel, quadraginta anni sunt†: in Hebron regnavit septem annis: in Jerusalem, triginta tribus.

12. Salomon autem sedit super thronum David patris sui; & firmatum est regnū ejus nimis.

13. Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus.

14. Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait. Loquere. Et ille:

15. Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me præposuerat omnis Israel sibi in regem: sed translatus est regnum, & factum est fratris mei: à Domino enim constitutum est ei.

16. Nunc ergo petitionem unam precor à te; ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loquere.

17. Et ille ait: Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem.

18. Et ait Bethsabee: Benè, ego loquar pro te regi.

19. Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, & sedit super thronum suum: positusque est thronus matris regis, quæ sedit ad dexteram ejus.

20. Dixitque ei, Petitionem unam parvulam ego deprecor à te; ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim fas est ut avertam faciem tuam.

21. Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniae fratri tuo uxor:

22. Responditque rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniae? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.

23. Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.

24. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me super solium David patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.

25. Misitque rex Salomon per manum Banajæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.

26. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus.

27. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, || ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

28. Venit autem nuntius ad Joab, quod Joab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.

29. Nuntiatumque est regi Salomoni, quod fugisset Joab in tabernaculum Domini, & esset juxta altare: misitque Salomon Banajam filium Jojadæ, dicens: Vade, interfice eum.

30. Et venit Banajas ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit Banajas regi sermonem, dicens: Hæc locutus est Joab, & hæc respondit mihi.

31. Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Joab, à me, & à domo patris mei.

32. Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros justos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo David ignorante, || Abner filium Ner principem militiæ Israel, & || Amasam filium Jether principem exercitus Juda:

33. Et revertetur sanguis illorum in caput Joab, & in caput seminis ejus in sempiternum. David autem & femini ejus, & domui, & throno illius, sit pax usque in æternum à Domino.

34. Ascendit itaque Banajas filius Jojadæ, & aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto.

35. Et constituit rex Banajam filium Jojadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

36. Misit quoque rex, & vocavit Semei dixitque ei: Edifica tibi domum in Jerusalem, & habita ibi: & non egrediaris inde huc atque illuc.

37. Quacumque autem die egressus fueris & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.

38. Dixitque Semei regi: Bonus sermo. Sicut locutus est Dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis.

39. Factum est autem postquam tres dies ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth, nuntiatumque est Semei, quod servi ejus essent in Geth.

40. Et surrexit Semei et servavit olivum suum: ivitque ad Achis in Geth adquirendum servos suos, & adduxit eos de Geth.

41. Nuntiatum est autem Salomoni quod isset Semei in Geth de Jerusalem & redisset.

42. Et mittens vocavit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacumque die egressus, icris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audiui.

43. Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, & præceptum quod præceperam tibi?

44. Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cujus tibi conscius est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45. Et rex Salomon benedixit, & thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum.

46. Jussit itaque rex Banajæ filio Jojadæ: qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

* Natus annos 70. cum dimidio, ut ex 2. Reg. 5. v. 4. & 5. datur intelligi. || 1. Par. 29. 27. || Vide supra 2. Reg. 1. v. 4. & 5.

|| 2. Reg. 3. 27. || 2. Reg. 30. 10.

|| 1. Reg. 2. 1.

CAPUT III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit; quam una cum divitiis & gloria accipit, & primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

3. Par. 1. 1.
Ann. M.
1991.
Ante Chr.
1013.
Etatis Sa-
lomonis
20. ejus
regni 3.

|| 2. Par. 8.
11.

1. **C**onfirmatum est igitur regnū in manu Salomonis, & affinitate conjunctus est Pharaoni regi Aegypti: accepit namque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret || aedificans domum suam, & domū Domini, & murum Jerusalem per circuitum.

2. Attamen populus immolabat in excelsis non enim aedificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in praeceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, & accendebat thymiana.

4. Abit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi illud quippe erat excelsum maximum mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon.

5. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis ut dom tibi.

6. Respondit Salomon: Tu fecisti cum servo tuo David pater meo misericordiam magnam, sicut ambulavi in conspectu tuo in veritate, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie.

7. Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus, & ignorans egressum & introitum meum.

8. Et servus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest pra multitudine.

|| 2. Par. 1.
10.

9. || Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit, & discernere inter bonum & malum. Quis enim poterit judicare populum istum, populum tuum hunc multum?

10. Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset hujuscemodi rem.

11. Et dixit Dominus Salomoni: Quia

postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium:

12. ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

13. || Sed & haec, quae non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retrō diebus.

|| Sup. 7. 11.
Matth. 6.
29.

14. Si autem ambulaveris in viis meis, & custodieris praecepta mea, & mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15. Igitur evigilavit Salomon, & intellexit quod esset somnium: cumq; venisset Jerusalem, stetit coram arca foederis Domini, & obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas, & grande convivium universis famulis suis.

16. ¶ Tunc venerunt duae mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo.

|| FER. 7.
P. 8. T.
DOM. 4.
QUADR.

17. quarum una ait: Obsecro, mi domine: ego & mulier haec habitabamus in domo una, & peperit apud eam in cubiculo.

18. Tertia autem die postquam ego peperit, peperit & haec: & eramus simul, nulliusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19. Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte: dormiens quippe oppressit eum.

20. Et confurgens intempestae noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillae tuae dormientis, & collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21. Cumque surrexissem manē ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram.

22. Responditque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23. Tunc rex ait: Haec dicit, Filius meus vivit, & filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24. Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege,
25. Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem: (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, & nolite interficere eum. E contrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.

27. Respondit rex, & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur: hæc est enim mater ejus.

28. Audivit itaque omnis Israel judicium quod judicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes & praefecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum ejus.

1. **E**Rat autem rex Salomon regnans super omnem Israel.

2. Et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis.

3. Elihoreph & Ahia filii Sifa scribae: Josaphath filius Ahilud à commentariis:

4. Banajas filius Jojadae super exercitum: Sadoc autem, & Abiathar sacerdotes.

5. Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis:

6. Et Ahisar praepositus domus: & Adoniram filius Abda super tributa.

7. Habebat autem Salomon duodecim praefectos super omnem Israel, qui praebebant annuam regi & domui ejus: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant.

8. Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim.

9. Bendecar, in Maces, & in Salebim, & in Bethfames, & in Elon, & in Bethanan.

10. Benhesed in Aruboth: ipsius erat Socho, & omnis terra Ephraim.

11. Benabinadab, cujus omnis Nephathdor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.

12. Bana filius Ahilud regebat Thanac & Mageddo, & universam Bethsan, quæ est juxta Sarthana subter Jezrael, à Bethsan usque Abelmehula è regione Jecmaan.

13. Bengaber in Ramoth Galaad: habebat Avothiair filii Manasse in Galaad, ipse praeerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ habebant feras æreas.

14. Ahinadab filius Addo praeerat in Manaim.

15. Achimaas in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath filiam Salomonis in conjugio.

16. Baana filius Husi, in Aser, & in Baloth.

17. Josaphat filius Pharue, in Issachar.

18. Semei filius Ela, in Benjamin:

19. Gaber filius Uri, in terra Galaad, in terra Schon regis Amorrhæi & Og regis Basan, super omnia quæ erant in illa terra.

20. Juda & Israel innumerabiles, sicut

arena maris in multitudine: comedentes, & bibentes, atque latantes.

21. || Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna à flumine terræ Philisthiim usque ad terminum Ægypti: offerentium sibi munera, & servientium ei cunctis diebus vitæ ejus.

22. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ,

23. decem boves pingues, & viginti boves pascuales: & centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum, atque bubulorum, & avium altilium.

24. Ipse enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans flumen, à Thapfa usque ad Gazan, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25. Habitabatque Juda & Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.

26. || Et habebat Salomon quadraginta millia praefepia equorum curilium, & duodecim millia equestrium.

27. Nutriebantque eos supradicti regis praefecti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis cum ingenti cura praebebant in tempore suo.

28. Hordeum quoque & paleas equorum & jumentorum deferebant in locum ubi erat rex, juxta constitutum sibi.

29. Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis: & latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in litore maris.

30. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum.

31. || & erat sapientior cunctis hominibus, sapientior Ethan Ezrahita & Heman & Chalcol, & Dorda, filiis Mahol & erat nominatus in universis gentibus per circuitum.

32. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolis: & fuerunt carmina quicunque & mille.

33. Et disputavit super lignis a cedro quæ est in libano, usque ad cyllopum quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis & volucribus, & reptilibus & piscibus.

34. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis: & ab universis regibus terræ, qui audiebant sapientiam ejus.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria: numerus cæsozum, portantium onera, latomorum, & praefectorum eorum.

1. **M**isit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem: audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre ejus: quia amicus fuerat Hiram David omni tempore.

2. Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:

3. Tu scis voluntatem David patris mei, & quia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminuentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus.

4. Nunc autem requiem dedit Dominus

Deus.

|| Eccli.
47. 15.

|| 2. Par.
9. 25.

Anno M.
2992.
Ant. Chr.
1012.

Deus meus mihi per circuitum: & non est satan, neque occurfus malus.

11. Reg.
7. 14.
1. Par. 22.
10.

5. Quamobrem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens // Filius tuus, quem dabo pro te super folium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo.

6. Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui noverit ligna cadere sicut Sidonii.

7. Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

8. Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quæcumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.

9. Servi mei deponent ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum quem significaveris mihi, & applicabo ea ibi; & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.

10. Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

11. Salomon autem præbebat Hiram, coros tritici viginti millia, in cibum domui ejus, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

12. // Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserrunt ambo fœdus.

13. Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, & erat indictio triginta millia virorum.

14. Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis: & Adoniram erat super hujusmodi indictione.

15. Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte:

16. absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium & trecentorum, præcipientium populo & his qui faciebant opus.

17. Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi, & quadrarent eos:

18. Quos dolaverunt camentarii Salomonis, & camentarii Hiram: porro Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

Ab Abrahami migratione
909. Post diluvium
1336.
Per Jul.
1702.
1502-3-12.

TEMPLUM SINE TECTO CUM PORTICU SUA.

- a b Longitudo LX. cubitorum.
a c Latitudo XX. cubitorum.
d e Altitudo XXX. cubitorum.
f g Porticus ante templum XX. cubitorum longitudinis, & X. cubitorum latitudinis.
h Fenestra oblique, sive laxiores intrinsecus, & extrinsecus arctæ.
k Tabulata per gyrum tria, sive appendices: quarum una quinque cubitos latitudinis habebat: media sex: suprema septem: singula altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractiones, sive reductiones in muro templi quibus innitabantur capita trabium. Vocamus Gallicè retraits. Pro quibus arabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum sanctorum, sive oraculum, cujus longitudo, & latitudo erant XX. cubitorum: altitudo autem cubitorum XX. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quæ solo auro erat tecta: nam alii decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis, & auro.
r Templum, sive sanctum, pro foribus oraculi, XL. cubitorum longitudinis.
s Arca fœderis.
t Cherubim duo X. cubitorum altitudinis.
u Ostiola, sive valva in introitu oraculi.
v Velum, quo distinguebatur Sanctum à Sancto sanctorum, 2. Par. 3. Matth. 27.
y Locus ostii templi: quod idèd. non expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.
z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram. 2. Paral. 4.
a a Mensa decem.
b b Altare Thymiamatis.

CAPUT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas ejus partes interiores, & exteriores.

2. Par. 3.1.
4. Circa medium ann. 1000.
Anno 4. Salomonis incunte.
Ante Æram Chr. 1012.

1. Factum est ergo * quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, ædificari cepit domus Domino.

2. Domus autem, quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos

in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4. Fecitque in templo fenestras obliquas.

5. Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6. Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium ta-

bulatum

bulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hærent muris templi.

7. Domus autem cum ædificaretur, de lapi-

dis dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur.

8. Ostium lateris medii in parte erat domus & dexteræ: & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.

TEMPLUM TECTUM CUM PORTICU SUA,
atrio Sacerdotum, & atrio Populi.

a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.

b Altare holocausti, longitudinis, & latitudinis, viginti cubitorum, & decem altitudinis.

c Labra, siue luteræ, 2. Paral. 4.

d Mare. 2. Paral. 4.

e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis, 1. Par. 4. & 6. dicitur: & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nomine templi sæpe intelligitur in Novo testamento, ut Matth. 21. Act. 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTUS, & ex eo vendentes, & ementes eiecit.

f Basis ænea, siue suggestum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium, 2. Paral. 6.

g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4. Reg. 2. & Porta fundamenti, 2. Par. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant esse, quæ Act. 3. dicitur Porta speciosa: quod omnium portarum Orientalis esset pulcherrima.

h Porta Meridionalis.

i Porta Septentrionalis.

9 Et ædificavit domum, & consummavit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis.

10. Et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.

11. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens:

12. Domus hæc, quam ædificas, si ambula-veris in præceptis meis, & iudicia mea feceris & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi, quem locutus sum ad David patrem tuum.

13. Et habitabo in medio filiorum Israel, & non derelinquam populum meum Israel.

14. Igitur ædificavit Salomon domum, & consummavit eam.

15. Et ædificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, à pavimento domus usque ad summam partem parietum, & usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pavementum domus tabulis abiernis.

16. Ædificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pavimento usque ad superiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.

17. Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi.

18. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, & juncturas suas sakrefastas, & calaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete.

19. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœderis Domini.

20. Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud, atque vestivit auro purissimo. Sed & altare vestivit cedro.

21. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clavis auræ.

22. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed & totum altare oraculi texit auro.

23. Et fecit in oraculo duos Cherubim lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis.

24. Quinque cubitorum ala Cherub una & quinque cubitorum ala cherub altera: id est decem cubitos habentes a summitate alæ unius usque ad alæ alterius summitatem.

25. Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pariter, & opus unum erat in duobus cherubim.

26. id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, & similiter cherub secundus.

27. Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebant ala una parietem, & ala cherub secundi tangebant parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi se invicem contingebant.

28. Texit quoque cherubim auro.

29. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis calaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias quasi prominentes de pariete, & egredientes.

30. Sed & pavementum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus.

31. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque.

32. Et duo ostia de lignis olivarum: & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valde prominentia, & textit ea auro: & operuit tam cherubim quam palmas, & cetera, auro.

33. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos:

34. Et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & utrumque ostium duplex erat, & se invicem tenens aperiebatur.

35. Et sculpsit cherubim, & palmas, & ca-

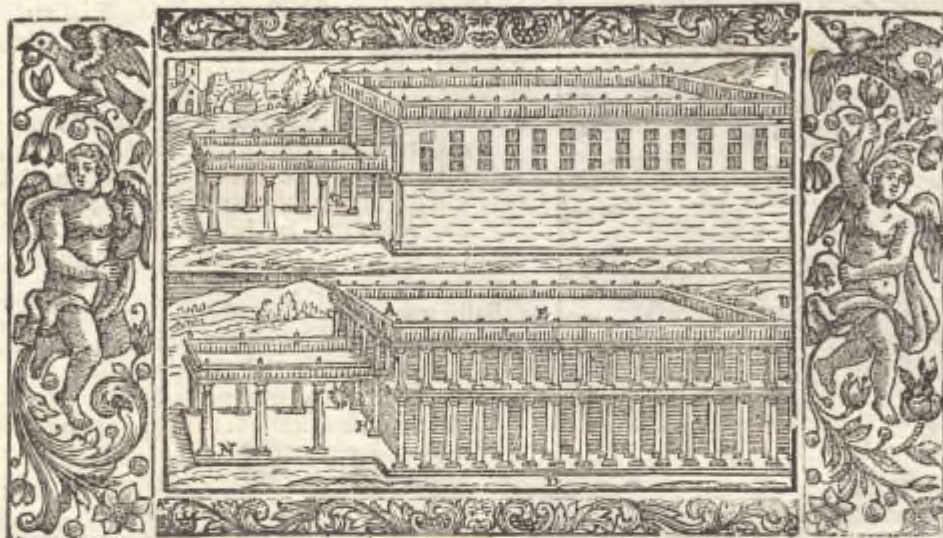
laturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.

36. Et ædificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & uno ordine lignorum cedri.

37. Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio:

38. Et in anno undecimo, mense Bul (ipse est mensis octavus *) perfecta est domus in omni opere suo, & in universis utensilibus suis: ædificavitque eam annis septem.

* Ergo spatium septem annorum cum simidio, est ædificata; incipit mense Zio, qui est secundus (supra. 6. 1.) & absoluta mense octavo.

CAPUT VII.

Salomonis domus saltus Libani atque magnæ quæ varia et sumptuosissima templi superstructio

1. Domum suam ædificavit Salomon fratredecim annis, & ad perfectum usque perduxit.

2. Aedificavit quoque domum saltus Libanentium cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra inter columnas cedrinæ: ligna quippe cedrina ceciderat in columnas.

3. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim.

4. Contra se invicem positas, & ex regione se respicientes, aequali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis aequalia.

6. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie majoris porticus: & columnas, & epistylia super columnas.

7. Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: & textit lignis cedrinis à pavimento usque ad summam.

8. Et domuncula, in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu, simili opere. Domum quoque fecit filia Pharaonis (|| quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum.

9. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad nor-

mam quandam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus ferrati erant: à fundamento usque ad summam parietum, & extrinsecus usque ad atrium majus.

10. Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum.

11. Et desuper lapides pretiosi æqualis mensuræ secti erant, similiterque de cedro.

12. Et atrium majus rotundum, trium ordinum de lapidibus sectis, & unius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.

23. Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro,

14. filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus.

15. Et finxit duas columnas areas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam: || & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque.

16. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17. Et quasi in modum retis, & catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, & septena retiacula in capitello altero.

18. Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quæ erant super summi-

|| Jerem. 51. 22.

|| Supra. 3.

3.

tatem

tatem malogranatorum : eodem modo fecit lud decem cubitis ambiens mare : duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.

19. Capitella autem , quæ erant super capita columnarum , quasi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20. Et rursus alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula : malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21. Et statuit duas columnas in porticu templi : cumque statuisset columnam dexteram , vocavit eam nomine Jachin : similiter erexit columnam secundam : & vocavit nomen ejus Booz.

22. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit , perfectumque est opus columnarum.

|| 1. Paral.
4. 1.

23. || Fecit quoque mare fusile decem cubitorum à labio usque ad labium , rotundum in circuitu : quinque cubitorum altitudo ejus , & retacula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

24. Et sculptura subter labium circuibat il-

25. Et stabat super duodecim boves , è quibus tres respiciebant ad Aquilonem , & tres ad Occidentem , & tres ad Meridiem , & tres ad Orientem , & mare super eos desuper erat : quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.

26. Grossitudo autem luteris , trium unciarum erat : labiumque ejus , quasi labium calicis , & folium repandi lilii : duo millia batos capiebat.

27. Et fecit decem bases æneas , quatuor cubitorum longitudinis bases singulas , & quatuor cubitorum latitudinis , & trium cubitorum altitudinis.

28. Et ipsum opus basium , interrasile erat : & sculpturæ inter juncturas.

29. Et inter coronulas & plectas leones & boves & cherubim : & in juncturis similiter desuper : & subter leones & boves quasi lora ex ære dependentia.

30. Et quatuor rola per bases singulas & axes ærei : & per quatuor partes quasi humeruli subter luterum fusiles , contra se invicem respectantes.

31. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate : & quod forinsecus apparebat , unius cubiti erat totum rotundum , pariterque habebat unum cubitum & dimidium : in angulis autem columnarum variæ calaturæ erant : & media intercolumnia , quadrata non rotunda.

32. Qua-

CAPUT VIII.

Templum introducta in ipsum arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus bouum & ovium immolatarum hac celebri festivitate.

32. Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33. Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modiolii, omnia fusilia.

34. Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles & conjuncti erant.

35. In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa.

36. Sculptis quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

37. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & mensura, sculpturaque consimili.

38. Fecit quoque decem luteri æneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteri per singulas, id est, decem bases, posuit.

39. Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40. Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41. Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42. Et malgranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malgranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43. Et bases decem, & luteri decem super bases.

44. Et mare unum, & boves duodecim subter mare.

45. & lebetes, & scutras, & hamulas: omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant.

46. In campis regionis Jordanis fudit ea mare in ar gillolath inter Sochoth & Sarthan.

47. Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat potius quæ periret.

48. Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream.

49. Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram, contra oraculum, ex auro puro: & quasi lilii flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes aureos,

50. & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex auro erant.

|| 2. Paral.
5. 4.

51. || Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificaverat David pater suus, argentum & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

1. **T**unc || congregati sunt omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Jerusalem: ut deferrent arcam fœderis Domini, de civitate David, id est, de Sion.

2. Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Echanim, in solenni die, * ipse est mensis septimus.

3. Veneruntque cuncti fenes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotes,

4. & portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa Sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & sequebantur ea sacerdotes & Levitæ.

5. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves & boves absque æstimatione & numero.

6. Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum, subter alas cherubim.

7. Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegebant arcam, & vestes ejus desuper.

8. Cumque eminent vestes, & apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui & fuerunt ibi usque in præsentem diem.

9. In arca autem non erat aliud, || nisi duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dñs fœdus cum filiis Israel, cum egredierentur de Terra Egypti.

10. Factum est autem, cum exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11. & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12. Tunc ait Salomon: || Dominus dixit ut habitaret in nebula.

13. Edificans edificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14. Convertitque rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesie Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat.

15. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens:

16. A die, qua eduxi populum meum Israel de Egypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut edificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David ut esset super populum meum Israel.

17. || Voluitque David pater meus edificare domum nomini Domini Dei Israel:

18. Et ait Dominus, ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo, benè fecisti, hoc ipsum mente tractans.

|| 2. Paral.
1001.
Anno M.
Autem Ar-
cam Chr.
1001.
Jubilæo 9.
quartum
Mundi
millena-
rium ape-
riente.
* i. festo
taberna-
culorum.

|| Exod. 25.
27.
Hebr. 9. 4.

|| 2. Paral.
1.

|| 2. Reg. 7.
50.

19. Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

20. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetitque pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israel.

21. Et constitui ibi locum arcæ, in qua sedus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Egypti.

22. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu Ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in cælum,

23. & ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

24. Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, ut hæc dies probat.

25. Nunc igitur Dñe Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo quæ locutus es ei, dicens: || Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo.

26. Et nunc Domine Deus Israel firmetur verba tua, quæ locutus es servo tuo David patri meo.

27. Ergone putandum est quoddam verum Deus habitat super terram? si enim cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificavi?

28. Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29. ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: || Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus.

30. Ut exaudias deprecationem servi tui & populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto; & exaudies in loco habitaculi tui in cælo, & cum exaudieris, propitius eris.

31. Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquid juramentum, quo teneatur astrictus; & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam,

32. tu exaudies in cælo: & facies, & judicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, justificansque justum, & retribuens ei secundum justitiam suam.

33. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccatus est tibi) & agentes penitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & oraverint, & deprecati te fuerint in domo hac;

34. exaudi in cælo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35. Si clausum fuerit cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, penitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36. Exaudi eos in cælo, & dimitte peccata servorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & affixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas,

38. cuncta devoratio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac,

39. tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum)

40. ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

41. Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum

42. extensum, ubique) cum venerit ergo, & oraverit in hoc loco.

43. tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

44. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, perveniam quocumque miseris eos, orabunt te contra idem civitatis, quam elegisti, & contra eorum quam ædificavi nomini tuo.

45. & exaudies in cælo orationes eorum & preces eorum, & facies iudicium eorum.

46. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo qui non peccet) & captivi tradiderint eos inimicis suis & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope,

47. & egerint penitentiam in corde suo in loco captivitatis & conversi supplicati te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie quæsumus,

48. & reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum tuorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & templi quod ædificavi nomini tuo:

49. exaudies in cælo, in firmamento solii tui, orationes eorum, & preces eorum, & facies iudicium eorum:

50. & propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.

51. Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de Terra Egypti, de medio fornacis ferreæ.

52. Ut ſint oculi tui aperti ad deprecationem ſervi tui, & populi tui Iſrael, & exaudias eos in univerſis, pro quibus invocaverint te.

53. Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de univerſis populis Terræ, ſicut locutus es per Moysen ſervum tuum, quando eduxiſti patres noſtros de Ægypto, Domine Deus.

54. Factum eſt autem, cum compleſſet Salomon orans Dominum omnem orationem & deprecationem hanc, ſurrexit de conſpectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.

55. Stetit ergo, & benedixit omni Eccleſiæ ſuæ Iſrael voce magna, dicens:

56. Benedictus Dñs, qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, juxta omnia quæ locutus eſt: non cecidit ne unus quidem ſermo, ex omnibus bonis, quæ locutus eſt per Moysen ſervum ſuum.

57. Sit Dominus Deus noſter nobiſcum, ſicut fuit cum patribus noſtris, non derelinquens nos, neque projiciens.

58. Sed inclinet corda noſtra ad ſe, ut ambulemus in univerſis viis ejus, & custodiamus mandata ejus, & ceremonias ejus, & judicia quæcumque mandavit patribus noſtris.

59. Et ſint ſermones mei iſti, quibus deprecatus ſum coram Domino, appropinquantes Domino Deo noſtro die ac nocte, ut faciat judicium ſervo ſuo, & populo ſuo Iſrael per ſingulos dies:

60. ut ſciant omnes populi terræ, quia Dñs ipſe eſt Deus, & non eſt ultra abſque eo.

61. Sit quoque cor noſtrum perfectum cum Dño Deo noſtro, ut ambulemus in decretis ejus, & custodiamus mādāta ejus, ſicut & hodie.

62. Igitur rex, & omnis Iſrael cum eo, imolabant viſtimas coram Domino.

63. Maſtavitque Salomon hoſtias pacificas, quas imolavit Dño, boum viginti duo milia & ovium centum viginti millia: & dederunt templum Domini rex, & filii Iſrael.

64. In die illa ſanctificavit rex medium atrii quod erat ante domum Domini: ſecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & accipem pacificorum quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocauſtum, & ſacrificium & accipem pacificorum.

65. Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtivitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo magnitudo magna ab introitu Emath usque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo noſtro, ſeptem diebus, * & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus.

66. Et in die octava dimiſit populos: qui benedicentes regi, profeſti ſunt in tabernacula ſua latantes, & alacri corde ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David ſervo ſuo, & Iſrael populo ſuo.

C A P U T IX.

Domini Salomoni ſecundò apparens, jubet ſua ſervare præcepta, addita comminatione niſi ſervata fuerint. Salomon plures ædificat civitates, gentes ſibi facit tributarias, & claſſe in Ophir miſſa plurimum auri recipit.

1. Factum eſt autem cum perfeciſſet Salomon ædificium domus Domini, &

ædificium regis, & omne quod optaverat & voluerat facere,

2. apparuit ei Dominus ſecundò, || ſicut apparuerat ei in Gabaon.

3. Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: ſanctificavi domum hanc, quam ædificavi, ut ponerem nomen meum, ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

4. Tu quoque ſi ambulaveris coram me, ſicut ambulavit pater tuus, in ſimplicitate cordis, & in aſtute: & feceris omnia, quæ præcepi tibi, & legitima mea & judicia mea ſervaveris,

5. || ponam thronum regni tui ſuper Iſrael in ſempiternum, ſicut locutus ſum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſrael.

6. Si autem averſione averſi fueritis vos & filii veſtri, non ſequentes me, nec custodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraveritis eos:

7. auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi eis, & templum, quod ſanctificavi nomini meo, projiciam à conſpectu meo, eritque Iſrael in proverbium, & in ſabulam cunctis populis.

8. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui tranſierit per eam, ſtupabit, & ſibilabit, & dicet: || Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic?

9. Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum ſuum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcirco induxit Dominus ſuper eos omne malum hoc.

10. || Expletis autem annis viginti poſtquam ædificaverat Salomon duas domos, id eſt, domum Domini, & domum regis,

11. (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum juxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra Galilææ.

12. Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, ut videret oppida, quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei,

13. & ait: Hæcine ſunt civitates, quas dediſti mihi, frater? Et appellavit eas Terram chabul, uſque in diem hanc.

14. Miſit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

15. Hæc eſt ſumma expenſarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domum ſuam, & Mello, & murum Jeruſalem, & Heſer, & Mageddo, & Gazer.

16. Pharao rex Ægypti aſcendit, & cepit Gazer, ſuccenditque eam igni: & Chananaum, qui habitabat in civitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ ſuæ uxori Salomonis.

17. Ædificavit ergo Salomon Gazer, & Bethoron inferiorem,

18. & Baalath, & Palmiram in Terra ſolitudinis.

19. Et omnes vicos, qui ad ſe pertinebant, & erant abſque muro, muniivit, & civitates curruum & civitates equitum, & quodcumque ei placuit ut ædificaret in Jeruſalem, & in

* Primis nempe 7. diebus dedicationis altaris tribuitis, aliis ſeptem feſto Tabernaculorum, ita ut die octavo feſti Tabernaculi celebrati, dimiſſus ſit populus die decimum 23. menſis huius ſeptimi. Fide 2. Paral. 7. 8. 9. 10.

|| Sup. 3. 5. 2. Paral. 7. 12.

|| 2. Reg. 7. 12. & 16.

|| Deut. 29. 24. Jerem. 22. 31.

|| 2. Paral. 8. 1 Ita ut ſeptem cum dimidio in templo: & 12. cum dimidio in domo ſua ædificanda, prægerit.

Anno M. 3012. Ant. Chr. 992.

Libano, & in omni terra potestatis suæ.

20. Univerſum populum, qui remaſerant de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebuſæis, qui non ſunt de filiis Iſrael:

21. horum filios, qui remaſerant in terra, quos ſcilicet non potuerant filii Iſrael exterminare, fecit Salomon tributarios, uſque in diem hanc.

22. De filiis autem Iſrael non conſtituit Salomon ſervire quemquam, ſed erant viri belatores, & miniſtri ejus, & principes, & duces, & præſecti curruum & equorum.

23. Erant autem principes ſuper omnia opera Salomonis præpoſiti quingenti quinquaginta, qui habebant ſubjectum populum, & ſtatutis operibus imperabant.

24. ¶ Filia autem Pharaonis aſcendit de civitate David in domum ſuam, quam ædificaverat ei Salomon: tunc ædificavit Mello.

25. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos ſingulos holocauſta, & pacificas victimas, ſuper altare quod ædificaverat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque eſt templum.

26. Claſſem quoque ſecit rex Salomon in Aſiongaber, quæ eſt juxta Ailath in littore Maris rubri, in Terra Idumææ.

27. Miſitque Hiram in claſſe illa ſervos ſuos viros nauticos & gnaros maris, cum ſervis Salomonis.

28. Qui cum veniſſent in Ophir, ſumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum*, detulerunt ad regem Salomonem.

* Auri depurati. Nam maſſa fuerat 420. talentorum ut eſt. 2. Paral. 8. 18.

CAPUT X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem; quæ ejus mirata ſapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptiſque amplis muneribus, diſceſſit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit; vaſa & ſcuta, magnificentique thronum conſtruit; multam ac pretioſam habet ſuppellectilem in vaſis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

1. Sed ¶ & regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus.

2. Et ingreſſa Jeruſalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretioſas, venit ad regem Salomonem, & locuta eſt ei univerſa quæ habebat in corde ſuo.

3. Et docuit eam Salomon omnia verba, quæ propoſuerat: non fuit ſermo, qui regem poſſet latere, & non reſponderet ei.

4. Videns autem regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & domum, quam ædificaverat,

5. & cibos menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & ordines miniſtrantium, veſtesque eorū, & pincernas, & holocauſta, quæ offerebat in domo Domini: non habebat ultra ſpiritum.

6. Dixitque ad regem: Verus eſt ſermo, quem audiſi in terra mea,

7. ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia tua: & non credebam narrantiſus mihi, donec ipſa veni, & vidi oculis meis, & probavi quod media pars mihi nuntiata non fuerit: major eſt ſapientia & opera tua, quàm rumor quem audiſi.

8. Beati viri tui & beati ſervi tui, qui ſtant coram te ſemper & audiunt ſapientiam tuam.

9. Sit Dominus Deus tuus benedictus cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſrael, eo quod dilexerit Dominus Iſrael in ſempiternum, & conſtituit te regem ut faceres iudicium & iuſtitiam.

10. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſas: non ſunt allata ultra aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

11. (Sed & ¶ claſſis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gemmas pretioſas:

12. Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus Domini, & domus regis, & citharas lyraſque cantoribus, non ſunt allata hujuſcemodi ligna thyina, neque viſa uſque in præſentem diem.)

13. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, & petivit ab eo: exceptis hiſ, quæ ultro obtulerat ei munere regio. Quæ reverſa eſt, & abiit in terram ſuam cum ſervis ſuis.

¶ 2. Paral. 9. 10.

14. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15. excepto eo, quod afferebant viri, qui super vestigalia erant, & negotiatores, universique scuta vendentes, & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ:

16. Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri sicos dedit in laminas scuti unius.

17. Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæ minæ auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

18. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebo- re grandem: & vestivit eum auro fulvo nimis,

19. qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabant juxta manus singulas.

20. Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21. Sed & omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & universa suppellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

22. quia classis regis per mare cum classe

Hiram semel per tres annos ibat in Thar- sis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephatorum, & simias, & pavos.

23. Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ divitiis, & sapientia:

24. Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25. Et singuli deferabant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes, & arma bellica, aromata quoque, & equos & mulos per annos singulos.

26. || Congregavitque Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jerusalem.

27. Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem, quasi sycamoras, quæ nascuntur in campestribus.

28. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis sicles argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

CAPUT XI.

Salomonis in mulieribus alienigenis, & ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola convertitur: in quem iratus Dominus, suscitavit ei adversarios Adad, Razon, & Jeroboam, cui per prophetam Abiam promittit regnum Israel, servata una tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

|| Deut. 17.
17.
Eccl. 47.
21.
|| Deut. 7.
3.
|| Exod.
34. 16.

1. **R**ex autem || Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, || & Hethæas:

2. de gentibus, super quibus dixit Dominus filiis Israel: || Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissime enim avertent corda vestra, ut

sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3. Fueruntque ei uxores quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ: & averterunt mulieres cor ejus.

4. Cumque jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

5. Sed colebat Salomon Ashtarthen deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum.

6. Fecitque Salomon quod non placuerat eorum Domino, & non adimplevit ut sequeretur Dominum, sicut David pater ejus.

7. Tunc edificavit Salomon fanum Chamôs, idolo Moab, in monte qui est contra Jerusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon.

8. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant diis suis.

|| 2. Paral.
1. 14.

annorum
circiter
52. Anno
regni 34.
M. 3023.
Ant. Chr.
981.

|| *Sup. 9. 2.*

9. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod averfa esset mens ejus à Domino Deo Israel, qui || apparuerat ei secundò,

10. & præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, & non custodivit quæ mandavit ei Dominus.

11. Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud servo tuo.

|| *Infr. 12. 15.*

12. || Verumtamen in diebus tuis non faciam, propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud,

13. nec totum regnum auferam, sed tribum unam dabo filio tuo, propter David servum meum, & Jerusalem quam elegi.

14. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni, Adad Idumæum de femine regio, qui erat in Edom.

|| *2. Reg. 8. 14.*

15. || Cum enim esset David in Idumæa, & ascendisset Joab princeps militiæ ad sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa,

16. (sex enim mensibus ibi moratus est Joab, & omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumæa)

17. fugit Adad ipse, & viri Idumæi de servis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18. Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegavit.

19. Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ germanam Taphnes reginæ.

20. Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutriti eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis ejus.

21. Cumque audisset Adad in Ægypto, dimisit David cum patribus suis, & mortuum esse Joab principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22. Dixitque ei Pharaon: Qua enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed obsecro te ut dimittas me.

|| *2. Reg. 8. 6. 1. Paral. 18. 6.*

23. Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, || qui fugerat ad Adazerem regem Soba dominum suum:

24. & congregavit contra eum viros, & factus est princeps latronum cum interficeret eos David: abieruntque Damascus, & habitaverunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco.

25. eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israel: regnavitque in Syria.

|| *2. Paral. 15. 6.*

26. || Jeroboam quoque filius Nabat, Ephraheus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Sarua, mulier vidua, levavit manum contra regem.

27. Et hæc est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon edificavit Mello, & coarctavit voraginem civitatis David patris sui.

28. Erat autem Jeroboam vir fortis & potens: vidensque Salomon adolescentem bonæ indo-

lis & industrium, constituerat eum præfectum super tributa universæ domus Joseph.

|| *2. Paral. 10. 15.*

29. || Factum est igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, & inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantum in agro.

30. Apprehendensque Ahias palliū suū novū, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

31. Et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32. Porro una tribus remanebit ei, propter servum meum David, & Jerusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel;

33. eò quod dereliquerit me, & adoraverit Astarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia sicut David pater ejus.

34. Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ, propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea & præcepta mea.

35. Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36. filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi ut esset nomen meum ibi.

37. Te autem assumam, & regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua, erisque rex super Israel.

38. Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodieris mandata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus: eris tecum & edificabo tibi domum fideliorem, quomodo edificavi David domum, & tradam tibi Israel.

39. & affligam Iseum David super hæc: verumtamen non cunctis diebus.

40. Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui surrexit & aufugit in Ægyptum ad Sefac regem Ægypti, & fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.

41. Reliquum autem verborum Salomonis & omnia quæ fecit & sapientia ejus: ecce universa scripta sunt in libro verborum.

42. Dies autem quæ regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.

43. Dormivitque * Salomon cum patribus suis, & sepultus est in Civitate David patris sui, regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT XII.

Roboam juvenum secutus consilium patitur regni divisionem, & Jeroboam rex super decem tribus constituitur; exercitum quoque Roboam adversus Jeroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat. Jeroboam vero aureos erexit vitulos adorandos, constituitis solemnitate, altari, ac sacerdotibus.

|| *2. Paral. 10. 1. Eodem anno 3029.*

1. Venit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israel ad constituendum eum regem.

|| *2. Paral. 10. 1. Eodem anno 3029.*

2. At verò Jeroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reversus est de Ægypto.

3. Miseruntque & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam: & omnis multitudo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de jugo gravissimo, quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5. Qui ait eis: Ite usque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

6. iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre ejus cum adhuc viveret, & ait: Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic?

7. Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & servieris, & petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.

8. Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, & adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi,

9. dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac jugum quod imposuit pater tuus super nos?

10. Et dixerunt ei juvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic: qui locuti sunt ad te, dicentes, Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

11. Et nunc pater meus posuit super vos jugum grave, ego autem addam super jugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam: & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia.

13. Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant,

14. Et locutus est eis secundum consilium juvenum, dicens: Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego autem addam jugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

15. Et non acquiescit rex populo: quoniam averfatur fuerat eum Dominus, ut suscitarer verbum suum, quod locutus fuerat in manu Ahia Silonita, ad Jeroboam filium Nabat.

16. Videns itaque populus quod nolisset eos audire rex, respondit ei, dicens: Quæ nobis pars in David? vel quæ hæreditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17. Super filios autem Israel, quicumque habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18. Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: & lapidavit eum omnis Israel, & mortuus est. Porro rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Jerusalem:

19. recessitque Israel à domo David, usque in presentem diem.

20. Factum est autem cum audisset omnis Israel, quod reversus esset Jeroboam, miserunt, & vocaverunt eum congregato cætu, & constituerunt eum regem super omnem

Israel, nec secutus est quisquam domum David præter tribum Juda solam.

21. Venit autem Roboam Jerusalem, & congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22. Factus est autem sermo Domini ad Semejam virum Dei, dicens:

23. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens:

24. Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reversi sunt de itinere, sicut eis præceperat Dominus.

25. Edificavit autem Jeroboam Sichem in monte Ephraim, & habitavit ibi: & egressus inde edificavit Phanael.

26. Dixitque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David,

27. si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum.

28. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Jerusalem: Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.

29. Posuitque unum in Bethel, & alterum in Dan:

30. & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

31. Et fecit fana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

32. Constituitque diem solemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem solemnitatis, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

33. Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filiis Israel, & ascendit super altare, ut adoleret incensum.

CAPUT XIII.

Missus propheta de Juda ad Jeroboam, de altaris subversione & nativitate Jesæ regis prophetat: quo orante, manus Jeroboam quæ exaruerat, sanitati restituitur; rediens autem propheta, à leone occiditur, quod Dei verbo inobediens fuisset; & Jeroboam suam auget impietatem.

1. ET ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboam stante super altare, & thus jaciente.

2. Et exclamavit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: Ecce filius nascetur domui David, Josias nomine, & immolabit super te sacerdotes

* Ann. M.
4030.
Ann. Chr.
974.

|| 2. Paral.
14. 2.

* ab Abimelec
Rege ante
annos 238.
dirutam.
Judic. 9.
45.

|| Tob. 1. 5.

|| Exod. 32.
8.

|| 2. Paral.
11. 15.

* Tabernaculorum
scilicet.

* Ab hoc
idololatriæ
exercitio, de-
ducendum
est initium
annorum
190. ini-
quitatis
Israel.
Exod. 4. 5.

Eodem
anno M.
1030.
|| 4. Reg.
23. 16.
Id v. 6
annis 250.
antequam
impleret
prædictum
est.

excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet.

3. Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dñs: Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est.

4. Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus, quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5. Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum quod prädixerat vir Dei in sermone Domini.

6. Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut restituantur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, & reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.

7. Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, & dabo tibi munera.

8. Responditque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aqua in loco isto:

9. Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam, qua venisti.

10. Abiit ergo per aliam viam, & non est reversus per iter, quo venerat in Bethel.

11. Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo.

12. Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

13. Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit,

14. & abiit post virum Dei, & invenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi: Tunc es vir Dei qui venisti de Juda? Respondit ille: Ego sum.

15. Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16. Qui ait: Non possum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

17. quia locutus est Dñs ad me in sermone Dñi, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam, qua ieris.

18. Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fecellit eum.

19. & reduxit secum: comedit ergo panem in domo ejus, & bibit aquam.

20. Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Dñi ad prophetam, qui reduxerat eum.

21. Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dñs: Quia non obediens fuisti ori Dñi, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus.

22. & reversus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in loco, in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes

aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23. Cumque comedisset & bibisset, stravit asinum suum propheta, quem reduxerat.

24. Qui cum abiisset, invenit eum leo in via, & occidit, & erat cadaver ejus projectum in itinere; asinus autem stabat juxta illum, & leo stabat juxta cadaver.

25. Et ecce viri transeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem stantem juxta cadaver. Et venerunt & divulgaverunt in civitate, in qua propheta ille senex habitabat.

26. Quod cum audisset propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini, quod locutus est ei.

27. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent,

28. & ille abiisset, invenit cadaver ejus projectum in via, & asinum & leonem stantes juxta cadaver, non comedit leo de cadavere, nec læsit asinum.

29. Tulit ergo propheta cadaver viri Dei, & posuit illud super asinum, & reversus intulit in civitatem propheta senis ut plangeret eum.

30. Et posuit cadaver ejus in sepulchro suo: & planxerunt eum: Heu heu; mi frater.

31. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: juxta ossa ejus ponite ossa mea.

32. Profecto enim veniet sermo, quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, & contra omnia sancta excelsorum, quæ sunt in urbibus Samaria.

33. Post verba hæc non est reversus Jeroboam de via sua pessima, sed e contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum: quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum.

34. Et propter hæc causam peccavit domus Jeroboam, & eversa est & delata de superficie terræ.

C A P U T. XIV.

Abias propheta ab uxore Jeroboam super filio Abia ægrotante interrogatus, prædixit filium moriturum & domum Jeroboam, plerumque evertendam; quo mortuo succedit filius Nadab: per autem ægypti dimisit domum Domini in Jerusalem & mortuo Roboam, succedit filius Abias.

1. **I**N tempore illo ægrotavit Abia filius Jeroboam.

2. Dixitque Jeroboam uxori suæ: Surge & commuta habitum, ne cognoscaris quod sis uxor Jeroboam: & vade in Silo, ubi est Ahias propheta, || qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc.

3. Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero huic.

4. Fecit ut dixerat uxor Jeroboam: & confurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahia: at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi ejus præ senectute.

5. Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Jeroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui ægrotat. Hæc & hæc loqueris ei. Cum ergo illa intraret, & dissimularet se esse quæ erat,
6. audivit Ahias sonitum pedum ejus introeuntis per ostium, & ait: Ingredere uxor Jeroboam: quare aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuntius.
7. Vade, & dic Jeroboam: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel:
8. & scidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo:
9. Sed operatus es mala super omnes, qui fuerant ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatilicuius me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum:
10. Ideo ecce ego inducam mala super domum Jeroboam, & percuciam de Jeroboam & de domo ejus, & clausum, & novissimum in Israel & reliquias domus Jeroboam, sicut mundum solet finis usque ad purum.
11. Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro vorabunt eos aves cæli: quia Dominus locutus est.
12. Tu igitur surge, & vade in domum tuam in Asaph: introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer,
13. & planget eum omnis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Jeroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israel, in domo Jeroboam.
14. Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percuciet domum Jeroboam in hac die, & in hoc tempore:
15. & percuciet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua: & evellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum.
16. Et tradet Dominus Israel propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Israel.
17. Surrexit itaque uxor Jeroboam, & abiit, & venit in Therſa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est,
18. & sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi sui Ahia prophetæ.
19. Reliqua autem verborum Jeroboam, quomodo pugnaverit, & quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel.
20. Dies autem, quibus regnavit Jeroboam, viginti duo anni sunt: & dormivit cum patribus suis: regnavitque Nadab filius ejus pro eo.
21. Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Juda. Quadraginta & unius anni erat Roboam, cum regnare cepisset: decem & septem annos regnavit in Jerusalem civitate, quam elegit Dominus ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.
22. Et fecit Judas malum coram Domino, & irritaverunt eum super omnibus, quæ fecerunt patres eorum in peccatis suis, quæ fecerunt.
23. Edificaverunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam:
24. sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel.
25. In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Seſac rex Ægypti in Jerusalem,
26. & tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & universa diripuit: scuta quoque aurea, quæ fecerat Salomon:
27. pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutatorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis.
28. Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea, qui præundi habebant officium: & postea reportabant ad armamentarium scutatorum.
29. Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda.
30. Fuit bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.
31. Dormivitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis: & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

|| 2. Par.
12. 13.Anno M
1031.
Ant. Chr
974.|| Sup. 10.
16.

CAPUT XV.

Impio Abia regi Juda succedit pius filius Afa, qui adversus Baasa, regem Israel praeliatur, impetrato a Benadad rege Syrie auxilio. Afa morienti succedit filius Josaphat: at Baasa Nadab filium Jeroboam cum universa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

Anno M.
1096.
Ant. Chr.
958.
|| 2. Par.
13. 2.

1. **I**gitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam.

2. Tribus annis regnavit in Jerusalem: || nomen matris ejus Maacha filia Abessalom.

3. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

4. Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut suscitarer filium ejus post eum, & statueret Jerusalem.

5. eo quod fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, || excepto sermone Uriæ Hethæi.

|| 2. Reg.
11. 4. 14.

6. Attamen bellum fuit inter Roboam, & Jeroboam, omni tempore vitæ ejus.

|| 2. Par.
13. 3.

7. Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Fuitque || prælium inter Abiam & inter Jeroboam.

|| 2. Par.
14. 1.

8. Et dormivit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: || regnavitque Afa filius ejus pro eo.

Anno M.
1099.
Ant. Chr.
955.

9. In anno ergo vigesimo Jeroboam regis Israel regnavit Afa rex Juda,

10. & quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom:

11. Et fecit Afa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus:

12. & abstulit effeminatos de terra, purgavitque universas fordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.

13. Insuper & Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in loco ejus, quem consecraverat: subvertitque specum ejus, & confregit simulachrum turpissimum, & combussit in Torrente Cedron:

14. excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Afa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:

15. & intulit ea, quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in domum Domini, argentum & aurum, & vasa.

16. Bellum autem erat inter Afa, & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum *.

* i. ex quo ceperunt, ad mortem usque Baasæ. Nam illi superstes fuit Afa. || 2. Par. 16. 1.
Anno M. 1063.
Ant. Chr. 980.

17. || Ascendit quoque Baasa rex Israel in Judam, & edificavit Rama, ut non posset quispiā egredi vel ingredi de parte Afa regis Juda.

18. Tollens itaque Afa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regis, dedit illud in manus fervorum suorum: & misit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

19. Fœdus est inter me, & te, & inter pa-

trem meum & patrem tuum: ideo misi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baasa rege Israel, & recedat à me.

20. Acquiescens Benadad regi Afa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, & percusserunt Ahion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & universam Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephthali.

21. Quod cum audisset Baasa, intermisit edificare Rama, & reversus est in Therfa.

22. Rex autem Afa nuntium misit in omnem Judam, dicens: Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides de Rama, & ligna ejus, quibus edificaverat Baasa, & extruxit de eis rex Afa Gabaa Benjamin, & Maspha.

23. Reliqua autem omnium sermonum Afa, & universæ fortitudines ejus, & cuncta quæ fecit, & civitates, quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumtamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.

24. Et dormivit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui.

|| Regnavitque Josaphat filius ejus pro eo. || 2. Par. 17. 1.

25. Nadab verò filius Jeroboam regnavit super Israel anno secundo * Afa regis Juda: regnavitque super Israel duobus annis.

26. Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulavit in viis patris sui, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

27. Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahia de domo Issacar, & percussit eum in Gebbethon, quæ est urbs Philistinorum: siquidem Nadab & omnis Israel obsidebant Gebbethon.

28. Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio * Afa regis Juda, & regnavit pro eo.

29. Cumque regnasset, || percussit omnem domum Jeroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine ejus, donec deleveret eum, juxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu ferri sui Ahia Silonitis.

30. propter peccata Jeroboam quæ peccaverat, & quibus peccare fecerat Israel: propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israel.

31. Reliqua autem sermonum Nadab & omnia quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

32. Fuitque bellum inter Afa & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum.

33. Anno tertio Afa regis Juda regnavit Baasa filius Ahia, super omnem Israel in Therfa, viginti quatuor annis.

34. Et fecit malum coram Domino annis: ambulavitque in via Jeroboam, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israel.

CAPUT XVI.

Jehu prophetat regi Baasa & domus ipsius subversionem: cui mortuo, succedit filius Elā, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente elegit Israel Amri: quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Jezabel duxit uxorem, & ejus tempore reedificatur Jericho.

1. **F**actus est autem sermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baasa, dicens:

2. Pro eo quod exaltavi te de pulvere, & posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Jeroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum:

3. ecce, ego demetam posteriora Baafa, & posteriora domus ejus: & faciam domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat.

|| Supr. 14.
11.

4. || Qui mortuus fuerit de Baafa in civitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres coeli.

|| 2. Paral.
16. 1.

5. || Reliqua autem sermonum Baafa, & quaecumque fecit, & praelia ejus, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

6. Dormivit ergo Baafa cum patribus suis, sepultusque est in Therfa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

7. Cum autem in manu Jehu filii Hanani prophetae verbum Domini factum esset contra Baafa, & contra domum ejus, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Jeroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Jehu filium Hanani, prophetam.

* Ann. M.
1074.
Ant. Chr.
930.

8. Anno * vigesimo sexto Afa regis Juda, regnavit Ela filius Baafa super Israel in Therfa duobus annis.

9. Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediae partis equitum: erat autem Ela in Therfa bibens, & temulentus, in domo Afa praefecti Therfa.

|| 1. Reg. 5.
1.

10. || Iruens ergo Zambri, percussit, & occidit eum, anno vigesimo septimo Afa regis Juda, & regnavit pro eo.

11. Cumque regnasset, & sedisset super solium ejus, percussit omne domum Baafa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos, & amicos ejus.

12. Delevitque Zambri omne domum Baafa juxta verbum Domini, quod locutus fuerat Baafa in manu Jehu prophetae,

13. Propter universa peccata Baafa, & peccata filii ejus, qui peccaverunt, & peccata fecerunt Israel, provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

14. Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

15. Anno vigesimo septimo Afa regis Juda regnavit Zambri septem diebus in Therfa: pernoctansque obidebat Gebbethon urbem Philistinorum.

Ann.
930.

16. Cumque audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiae super Israel in die illa in castris.

17. Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo, de Gebbethon, & obsidebant Therfa.

18. Videns autem Zambri quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est.

19. in peccatis suis, quae peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo fecit peccare Israel.

20. Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum ejus, & tyrannidis, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Israel?

21. Tunc divisus est populus Israel in duas

partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: & media pars Amri.

22. Praevaluit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, & regnavit Amri.

23. Anno * trigesimo primo Afa regis Juda, regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Therfa regnavit sex annis.

* Ann. M.
1079.
Ant. Chr.
925.

24. Emitque montem Samariae a Somer duobus talentis argenti: & aedificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.

25. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes, qui fuerunt ante eum.

26. Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat, & in peccatis ejus quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

27. Reliqua autem sermonum Amri, & praelia ejus quae gessit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

28. Dormivitque * Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo.

* Ann. M.
1086.
Ant. Chr.
918.

29. Achab vero filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Afa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis.

30. Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes qui fuerunt ante eum.

31. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Jezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, & servivit Baal, & adoravit eum.

32. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod aedificaverat in Samaria;

33. & plantavit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel, super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum.

34. In diebus ejus aedificavit Hiel de Bethel, Jericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Josue filii || Nun.

|| 1077. 26.

CAPUT XVII.

Elias caelum triennio claudit, primumque pascitur a corvis; deinde a muliere Sarephatana: cujus hydria farinae & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipsius oratione Eliae resuscitatur.

1. **E**T dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Israel, in ejus conspectu isto, si erit annis his ros & pluvia, nisi juxta oris mei verba.

Ecdi. 4°. 1.
Ier. 5. 17.
Anno M.
circiter
1092.
Ant. Chr.
912.

2. Et factum est verbum Domini ad eum, dicens:

3. Recede hinc, & vade contra Orientem, & abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem.

4. & ibi de torrente bibes: corvisque praecipi ut pascant te ibi.

Anno M.
1093.
F. FER. 6.
P. O. S. T.
D. O. M. 2.
Q. U. A. D. R.

Luc. 4. 26.

F. FER. 6.
P. O. S. T.
D. O. M. 4.
Q. U. A. D. R.

5. Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cumque abiisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Jordanem.

6. Corvi quoque deferebant ei panem & carnes mane, & similiter panem & carnes vespere, & bibebat de torrente.

7. Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

8. Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens:

9. Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi: praecepi enim ibi mulier vidua ut pascat te.

10. Surrexit, & abiit in Sarephta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquae in vase, ut bibam.

11. Cumque illa pergeret ut asferret, clamavit post tergum ejus, dicens: Asser mihi, obsecro, & bucellam panis in manu tua.

12. Quae respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinae in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

13. Ad quam Elia ait: Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcineritium panem parvulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies postea.

14. Haec autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinae non deficiet, nec lecythus olei minuetur, usque ad diem in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terrae.

15. Quae abiit, & fecit juxta verbum Eliae: & comedit ipse & illa & domus ejus: & ex illa die.

16. hydria farinae non defecit, & lecythus olei non est imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliae.

17. Factum est autem post haec, & agrotavit filius mulieris matris familias, & erat languor fortissimus; ita ut non remaneret in eo halitus.

18. Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meae, & interficeres filium meum?

19. Et ait ad eam Elia: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu ejus, & portavit in coenaculum ubi ipse manebat, & posuit super lectulum suum.

20. Et clamavit ad Dominum, & dixit: Domine Deus meus, etiam ne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti ut interficeres filium ejus?

21. Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri hujus in viscera ejus.

22. Et exaudivit Dominus vocem Eliae: & reversa est anima pueri intra eum, & revixit.

23. Tulitque Elia puerum, & deposuit eum de coenaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suae, & ait illi: En vivit filius tuus.

24. Dixitque mulier ad Eliam: Nunc, in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

C A U T P XVIII.

Increscente fame, Elia Abdia herbam pectoribus querenti occurrit; cui egrè persuadet ut nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliae ab ipso corripitur: Dei zelo Elia 850. pseudopphetas occidi jubet, dato de caelo igne ad consummationem bolicus, & pluviam à Deo impetrat.

1. Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio * dicens: Vade, & ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terrae.

2. Ivit ergo Elia, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.

3. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suae: Abdias autem timebat Dominum valde.

4. Nam cum interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pavit eos pane & aqua.

5. Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam, & salvare equos & mulos, & non penitus jumenta intereant.

6. Diviseruntque sibi regiones, ut circumirent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum.

7. Cumque esset Abdias in via, Elia occurrit ei: qui cum cognovisset eum, cecidit super faciem suam, & ait: Num tu es, domine mi, Elia?

8. Cui ille respondit: Ego. Vade & dic domino tuo: Adest Elia.

9. Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10. Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quod non miserit dominus meus te requirens: & respondentibus cunctis: Non est hic: adjuravit regna singula & gentes, eo quod minime reperirentur.

11. Et nunc tu dicis mihi: Vade & dic domino tuo: Adest Elia.

12. Cumque recessisset Spiritus Domini asportabit in locum quem ego ignore: & ingressus nuntiabit Achab & non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.

13. Nunquid non indicatum est tibi Domino meo, quid fecerim cum interficeret Jezabel prophetas Domini quod absconderim de prophetis Domini centum viros quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & paverim eos pane & aqua?

14. Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo: Adest Elia: ut interficiat me?

15. Et dixit Elia: Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum sto, quia hodie apparebo ei.

16. Abiit ergo Abdias in occursum Achab, & indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliae.

17. Et cum vidisset eum, ait: Tune es ille, qui conturbas Israel?

18. Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquisti

Ann. M.
1096.
* Jacobi 5.
17. dicitur
non pluisse
anno 5. &
mensis 6.
Sic ergo
annus tertius
hic memoratus
a manfione Eliae
in Sarephta
quae se illi menses
praecesserint.

mandata Domini, & secuti estis Baalim.

19. Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezabel.

20. Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregavit prophetas in monte Carmeli.

21. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Usquequò claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22. Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt.

23. Dentur nobis duo boves, & illi eligant sibi bovem unum, & in frustra cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bovem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24. Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio.

25. Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures estis, & invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.

26. Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt: & invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transibantque altare quod fecerant.

27. Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias dicens: Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diventerio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut exciletur.

28. Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanculis donec perfunderentur sanguine.

29. Postquam autem transiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus, quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes.

30. dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat.

31. Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens: || Israel erit nomen tuum.

32. Et edificavit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aqueductum, quasi per duas aratiunculas, in circuitu altaris.

33. & composuit ligna: divisitque per membra bovem, & posuit super ligna.

34. & ait: Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumque dixit: Etiam secun-

dò hoc facite. Qui cum fecissent secundò, ait: Etiam tertio idipsum facite. Feceruntque tertio,

35. & currebant aqua circum altare, & fossa aqueductus repleta est.

36. Cumque jam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, & ego servus tuus, & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.

37. Exaudi me Domine, exaudi me: ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterum.

38. Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam, quæ erat in aqueductu lambens.

39. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

40. Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem efugiat ex eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrentem Cison, & interfecit eos ibi.

41. Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluvie est.

42. Ascendit Achab ut comederet, & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genna sua,

43. & dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quidquam. Et rursus ait illi: Revertere septem vicibus.

44. In septima autem vice, Ecce nebula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Junge currum tuum & descende, ne occupet te pluvia.

45. Cumque se verteret huc atque illuc, ecce cæli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab, abiit in Jezrahel:

46. & manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

C A P U T XIX.

Elias fugiens Jezabel in deserto, à somno excitatur, panem divinitus missum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb pervenit; ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relictæ: mittiturque ad ungendum Hazael in regem Syrie, & Jehu in regem Israel, & Eliseum in prophetam.

1. **N**untiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset universos prophetas gladio.

2. Misitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hæc hora eras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

|| Gen. 32.
28.

Anno M.
1097.
Ant. Chr.
607.

1 PER. 4.
QUA T.
TEMP.
QUADR.

3. Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: & venitque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum.

4. & perrexit in desertum, viam unius diei. Cumque venisset, & sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum, quam patres mei.

5. Proiecitque se, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede.

6. Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursus obdormivit.

7. Reversusque est Angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitque illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via.

8. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.

9. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia?

10. At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & querunt animam meam ut auferant eam.

11. Et ait ei: egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transiit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus,

12. & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis.

13. Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum, dicens: Quid hic agis Elia? Et ille respondit:

14. Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: || quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & querunt animam meam ut auferant eam.

15. Et ait Dominus ad eum: Vade, & revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam,

16. || & Jehu filium Namsi unges regem super Israel: Elisæum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula, unges prophetam pro te,

17. Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Jehu: & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Elisæus.

18. || Et derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt

incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manus.

19. Profectus ergo inde Elias, reperit Elisæum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum, & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20. Qui statim relictis bobus cucurrit: post Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21. Reversus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: confurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

CAPUT XX.

Syri Samariam obsidentes caduntur à pueris principum provinciarum, rursusque anno altero in campis suis caduntur: rex autem Achab à propheta reprehenditur, quoddam fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque vivum dimiserit.

1. **P**orro Benadad rex Syriæ, congregavit omnem exercitum suum & triginta duos reges secum, & eques & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam.

2. Mittensque nuntios ad Achab regem Israel in civitatem, ait:

3. ait: Hæc dicit Benadad: argentum tuum, & aurum tuum meum est: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt.

4. Responditque rex Israel: Lucta verbum tuum Domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea.

5. Revertentesque nuntii dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui militum ad te: & argentum tuum & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6. Cras igitur hæc eadem hora mittam servos meos ad te & scrutabuntur domum tuam, & domum servorum tuorum: & omne, quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent.

7. Vocavit autem rex Israel omnes seniores terræ, & ait: Animadvertite & videte, quoniam intulidus nobis, militum enim ad me pro uxoribus meis, & filiis: & pro argento & auro: & non abnuui.

8. Dixeruntque omnes majores natu, & universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi.

9. Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quæ misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum.

10. Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit, & ait: Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui sequitur me.

11. Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus æquæ ut discinctus.

12. Factum est autem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges in umbraculis, & ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13. Et ecce propheta unus accedens ad Ahab regem Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus: Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie; ut scias, quia ego sum Dominus.

14. Et ait Ahab: Per quem? Dixitque ei: Hæc dicit Dominus: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet præliari? Et ille dixit: Tu.

15. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia:

16. & egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

17. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria.

18. Et ille ait: Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive ut præliantur, vivos eos capite.

19. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur:

20. Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, & persegutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis.

21. *Nec* non egressus rex Israel percussit equos & currus, & percussit Syriam *plaga magna.*

22. *Accedens autem propheta ad regem Israel dixit ei: Vade, & confortare, & scito & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.*

23. *Servi vero regis Syriæ dixerunt ei: Dii montium sunt dei eorum, ideo superaverunt nos, sed melius est ut pugnemus contra eos in campis: ibi & obvinebimus eos.*

24. *Tu ergo verbum hoc fac: Amove regis singulos ab exitu tuo, & pone principes pro eis.*

25. *Et instruitur numerum militum, qui ceciderunt de tuis, & equos secundum equos prius, & currus secundum currus, quos ante habuisti: & pugnabimus contra eos in campis: ibi & videbis quod obtinebimus eos.* Credidit consilio eorum, & fecit ita.

26. Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israel.

27. Porro filii Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum: Syri autem repleverunt terram.

28. *(Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel: Hæc dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est Dominus, & non est Deus Vallium: dabo omnem mul-*

titudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus.)

29. Dirigebantque septem diebus ex adverso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filii Israel de Syris centum millia peditum in die una.

30. Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in civitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum:

31. dixeruntque ei servi sui: Ecce, audivimus quod reges domus Israel clementes sint: ponamus itaque faccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel: forsitan salvabit animas nostras.

32. Accinxerunt faccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est.

33. Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, & levavit eum in currum suum.

34. Qui dixit ei: Civitates, quas tulit pater meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum.

35. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere.

36. Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37. Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percussit eum, & vulneravit.

38. Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit asperione pulveris os & oculos suos.

39. Cumque rex transisset, clamavit ad regem, & ait: Servus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes.

40. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israel ad eum: Hoc est iudicium tuum, quod ipse decrevisisti.

41. At ille statim absterxit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israel, quod esset de prophetis.

42. Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43. Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

* Anno M.
3104.
Ant. Chr.
900.

|| Inf. 22.
37.

CAPUT XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam a falsis testibus jussu Jezabel accusatus lapidatur: quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quae tamen Achab se humiliando evadit.

1. **P**ost verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelita, qui erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samariae.

2. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium quanto digna est.

3. Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.

4. Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et projiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

5. Ingressa est autem ad eum Jezabel uxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, unde anima tua contristata est? & quare non comedis panem?

6. Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Jezrahelita, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7. Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus: Grandis auctoritatis es, & bene regis regnum Israel. Surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahelita.

8. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores natu & optimates, qui erant in civitate ejus, & habitabant cum Naboth.

9. Litterarum autem hæc erat sententia:

Prædicate jejunium, & sedere facite Naboth inter primos populi,

10. & submittite, duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum & regem: & educite eum, & lapidate, sicque moriatur.

11. Fecerunt ergo cives ejus majores natu & optimates, qui habitabant cum eo in urbe, sicut præceperat eis Jezabel & sicut scriptum erat in litteris quas misit ad eos.

12. Prædicaverunt jejunium & sederunt Naboth inter primos populi.

13. Et adductis duobus viris filijs diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: ut illi, scilicet ut viri diaboli dicerent contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem quare ob rem commoverunt eum extra civitatem & lapidibus interfecerunt.

14. Misit itaque ad Jezabel dicens: Lapidatus est Naboth & mortuus est.

15. Factum est autem, cum audisset Jezabel lapidatum Naboth & mortuum locuta est ad Achab: Surge & posside vineam Naboth Jezrahelita, qui noluit tibi acquiescere, & dabo eam accepta pecunia, non enim vivit Naboth, sed mortuus est.

16. Quod cum audisset Achab, rogatum videlicet Naboth, surrexit & ascendebat in vineam Naboth Jezrahelita ut possideret eam.

17. Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens:

18. Surge & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam:

19. & loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possidisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus: || In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum.

20. Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini.

21. || Ecce ego inducam super te malum,

& de-

Anno M.
1105.
Ant. Chr.
829.

|| Inf. 22.
38.

|| 4. Reg. 9.

& demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum & ultimum in Israel.

22. Et dabo domum tuam sicut || domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum || Baasa filii Ahia: quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare fecisti Israel.

23. || Sed & de Jezabel locutus est Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel.

24. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres celi.

25. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor sua,

26. & abominabilis factus est, in tantum ut sequeretur idola, quae fecerant Amorrhæi quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel.

27. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite:

28. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

29. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed || in diebus filii sui inferam malum domui ejus.

CAPUT XXII.

Achab & Josaphat reges, pseudo-prophetarum vaticiniis decepti, ad pugnam procedunt in Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab qui Michæam vera prophetantem concitare incuberat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Josaphat successit impius filius Joram.

1. Transierunt igitur tres anni * absque bello inter Syriam & Israel.

2. In anno autem tertio, descendit Josaphat rex Juda ad regem Israel.

3. Dixitque rex Israel ad servos suos: Ignoratis quid noster Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriae.

4. Et ait ad Josaphat: Veniesne mecum ad praeliandum in Ramoth Galaad?

5. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Sicut ego sum, ita & tu: populus meus, & populus tuus unum sunt: & equites mei, equites tui. Dixitque Josaphat ad regem Israel: Quare, oro te, hodie sermonem Domini.

6. Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7. Dixit autem Josaphat: Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum?

8. Et ait rex Israel ad Josaphat: Reman-

sit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita rex.

9. Vocavit ergo rex Israel eunuchum quemdam, & dixit ei: Festina adducere Michæam filium Jemla.

10. Rex autem Israel, & Josaphat rex Juda, sedebant unusquisque in folio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi prophetae prophetabant in conspectu eorum.

11. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12. Omnesque prophetae similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.

13. Nuntius verò, qui ierat ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.

14. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15. Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad praeliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prosperè, & tradet eam Dominus in manus regis.

16. Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.

17. Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem; || & ait Dominus: Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

18. (Dixit ergo rex Israel ad Josaphat: Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?)

19. Ille verò addens, ait: Propter eam audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solum suum, & omnem exercitum celi assistentem || ei à dextris & à sinistris.

20. Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujusmodi, & alius aliter.

21. Egredius est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo?

22. Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & pravalebis: || egredere, & fac ita.

23. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.

24. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?

25. Et

|| Num. 27.
17.
Matth. 9.
36.

|| Joel. 1. 6.

|| Vide
Matth. 2.
22. & A-
poc. 20. 3.

25. Et ait Michas: Visurus es in die illa quando ingrederis cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.

26. Et ait rex Israel: Tollite Michasam, & maneat apud Amon principem civitatis, & apud Joas filium Amelech.

27. & dicite eis: Hec dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiae, donec revertar in pace.

28. Dixitque Michas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

29. Ascendit itaque rex Israel, & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

30. Dixit itaque rex Israel ad Josaphat: Sume arma, & ingredere praelium, & induere vestibus tuis. Porro rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum.

31. Rex autem Syriae praeceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, & majorem quempiam, nisi contra regem Israel solum.

32. Cum ergo vidissent principes curruum Josaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamavit Josaphat.

33. Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex Israel, & cessaverunt ab eo.

34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigae suo: Verte manum tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35. Commissum est ergo praelium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagae in sinum currus.

36. & praeceperat in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in civitatem, & in terram suam.

37. Mortuus est autem rex, & perlatum est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria.

38. & || laverunt currum ejus in piscina Samariae, & linerunt canes sanguinem ejus, & habenas laverunt, juxta verbum Domini quod locutus fuerat.

39. Reliqua autem sermonum Achab, &

universa quae fecit, & domus eburnea, quam aedificavit, cunctarumque urbium, quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

40. Dormivit ergo Achab cum patribus suis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

41. Josaphat vero filius Asa regnare coeperat super Judam anno quarto Achab regis Israel.

42. Triginta quinque annorum erat cum regnare coepisset, & viginti quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43. Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

45. Pacemque habuit Josaphat cum rege Israel.

46. Reliqua autem verborum Josaphat, & opera ejus, quae gessit, & praelia, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

47. Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra.

48. Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49. Rex vero Josaphat fecit classem in mari, quae navigaret in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia constructa sunt in Asiongaber.

50. Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphat: Vacant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Josaphat.

51. Dormivitque Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui: regnavitque Ioram filius ejus pro eo.

52. Ochozias autem filius Achab regnare coeperat super Israel in Samaria, anno septimo Josaphat regis Juda, regnavitque super Israel duobus annis.

53. Et fecit mahim in conspectu Domini, & ambulavit in via patris sui & matris suae, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

54. Servivit quoque Baal, & adoravit eum, & irritavit Dominum Deum Israel juxta omnia quae fecerat pater ejus.

* Ann. M.
3090.
Ant. Chr.
914.

* Anno M.
1107.

|| Supr. 21.
19.

LIBER QUARTUS REGUM, SECUNDUM HEBRÆOS MALACHIM SECUNDUS.

HIC LIBER continet res gestas sexdecim Regum Juda & duodecim Regum Israelis. De Elia interea mira quedam prosequitur. Multa insuper addit de Eliseo individuo ejus comite & successore. Estque historia 308. annorum; ut in marginibus apparet, & in Chronologia nostra fusiùs clariùsque, Deo juvante, probabitur.

ATQUE ITA quatuor libri Regum per spatium 569. ann. extenduntur, ab anno scilicet 2848. administrationis Heli sacerdotis 1. quo Anna effundebat animam coram Domino pro Samuele impetrando; ad annum 3416. Sedecie Regis undecimum, quo capta est Jerusalem, incensum Templum, & Juda translatus de terra sua. 4. Reg. 25. Idque ab inunctione Saulis 308. ab initio regni Davidis 468. ab decem tribuum distractione 388. ab Israelitici regni excidio 134.

Pauca quedam præterea subjiciuntur de morte Godolie; & evecto per Evilmerodachum Joachimo: quæ si præcisè hic spectentur, ad annos prædictos adhuc 28. adjicient, ut fiat summa annorum universæ historie his libris comprehensæ 597.

CAPUT PRIMUM.

Apoc. i. 2. ex similitudine sua Beelzebub consuleret volens ab Elia interpretatur, ac moriturus prædictus: Quos quinquagenarios principes autem Elia interfecit? Sa ignis celestis devoravit cum ipso septem milibus, tertio principis sui mortis causa fons — cum quo Elia ad Ochoziam descendit; cui mortuo, succedit frater Joasaph.

PRÆVARICATUS est autem Meab in Israel, postquam mortuus est Achab. *

2. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ægrotavit: misitque nuntios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hæc.

3. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron.

4. Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descen-

des, sed morte morieris. Et abiit Elias.

5. Reversique sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis?

6. At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & revertimini ad regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

7. Qui dixit eis: Cujus figuræ & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?

8. At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.

9. Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit ut descendas.

10. Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de celo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de calo, & devoravit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.

11. Rursusque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquagin-

ta cum

Ann. M.
3108.
Ant. Chr.
896.

ta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende.

12. Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cælo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus.

13. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas servorum tuorum qui mecum sunt.

14. Ecce descendit ignis de cælo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miseraris animæ meæ.

15. Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem.

16. & locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17. Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno * secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filium.

18. Reliqua autem verborum Ochoziæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

CAPUT II.

Eliseus individuus Eliæ comes, Jordanem, aqua Eliæ pallio divisa, cum illo transit; Eliam autem in cælum igneo curru raptum; duplicem ejus spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursus Jordanis aquas dividit, Eliam quæsitus non invenitur: aquæ Jericho ac terræ sterilitas immixto per Eliseum sale sanantur; puerique Eliseum irridentes, ab ursis lacerantur.

1. Factum est autem, cum levare vellet Dominus Eliam, per turbinem in cælum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2. Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dñs, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel,

3. egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit: Et ego novi: silere.

4. Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Jericho,

5. acceperunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ego novi: silere.

6. Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7. & quinquaginta viri de filiis prophetarum

secuti sunt eos, qui & steterunt è contra longè: illi autem ambo stabant super Jordanem.

8. Tulitque Elias pallium suum, & involvit illud, & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utraq; partem, & transierunt ambo per siccum.

9. Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus.

10. Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi, quod petisti: si autem non videris, non erit.

11. Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrumque: & ascendit Elias per turbinem in cælum.

12. Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes.

13. Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Jordanis.

14. & pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisa, & dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? percussitque aquas, & divisa sunt huc atque illuc, & transit Eliseus.

15. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho è contrâ, dixerunt: Requievit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum ejus, adoraverunt eum proni in terram,

16. dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eum Spiritus Domini, & proiecero eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17. Coegeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quæssissent tribus diebus, non invenerunt:

18. Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Jericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19. Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse domine perspicias: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.

20. At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud sal. Quod cum attulissent,

21. egressus ad fontes aquarum, misit in illud sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanaui aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas.

22. Sanata sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Elisei, quod locutus est.

23. Ascendit autem inde in Bethel: Cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve.

24. Qui cum respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est in Samariam.

|| Eccli. 48.

13.

1. Mach.

2. 58.

Anno M.
3108.
Ant. Chr.
899.

Eodem
anno 3108.
Ant. Chr.
899.

CAPUT III.

Ob prævaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israel habebat, ascendunt adversus illum rex Israel, rex Juda, & rex Edom; quibus Dominus per Eliseum aquam sine pluvia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suum primogenitum immolat.

* Definente ann. M. 3108. Ant. Chr. 896.

1. Joram verò filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo * Josaphat regis Judæ. Regnavitque duodecim annis.

2. Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater ejus.

3. Verumtamen in peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis.

4. Porro Mesa rex Moab, nutrebat pecora multa, & solvebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus suis.

5. Cumque mortuus fuisset Achab, prævaricatus est fœdus, quod habebat cum rege Israel.

6. Egressus est igitur rex Joram in die illa de Samaria, & recensuit universum Israel.

7. Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens: Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit: Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui.

8. Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumæ.

* Anno M. 3109. Ant. Chr. 895.

9. Perrexerunt * igitur rex Israel, & rex Juda, & rex Edom, & circumierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, & jumentis, quæ sequebantur eos.

10. Dixitque rex Israel: Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11. Et ait Josaphat: Estne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ.

12. Et ait Josaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Josaphat rex Juda, & rex Edom.

13. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14. Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dominus exercituum, in cujus conspectu sto, quod si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

15. Nunc autem adducite mihi psalterem. Cumque caneret psalteres, facta est super eum manus Domini, & ait:

16. Hæc dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus fossas, & fossas.

17. Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam: & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familia vestra, & jumenta vestra.

18. Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras.

19. Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electam, & universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20. Factum est igitur mane, quando sacrificium offerri solet, & ecce aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.

21. Universi autem Moabita audientes quod ascendissent reges ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes, qui accincti erant balteo desuper, & steterunt in terminis.

22. Primoque mane surgentes, & orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabita contra aquas rubras quasi sanguinem,

23. dixeruntque: Sanguis gladii est: pugnauerunt reges contra se, & cæsi sunt mutuo: nunc perge ad prædam Moab.

24. Perrexeruntque in castra Israel: porro confurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicebant, & percusserunt Moab,

25. & civitates destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt: & universos fontes aquarum obturaverunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantum fictiles remanerent: & circumdata est civitas à fundibulariis, & magna ex parte percussa.

26. Quod cum vidisset rex Moab, prævaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt.

27. Arripensque filium suum * primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum, & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reversi sunt in terram suam.

* Ambiguum est in Hebr. ut possit vertere suum vel ejus, i. regis Idumæ, quod quidam referunt quod dicitur Amos 2. 1.

CAPUT IV.

Eliseus vidua pauperula oleum impetrat quo solvat creditoribus; Sunamitidi hospite suæ filium, quem postea mortuum suscitavit; farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

1. Mulier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum, & ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.

2. Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar.

3. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4. Et ingredi, & claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu, & filii tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cum plena fuerint, tolles.

5. Ivit itaque mulier, & clausit ostium super se, & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat.

6. Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum.

Anno M. 3109. Ant. Chr. 895. FER. 3. POST DOM. 3. QUADR.

7. Venit autem illa, & indicavit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem, & filii tui vivite de reliquo.

8. Facta est autem quadam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem: cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam, ut comederet panem.

9. Quæ dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10. Faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.

11. Facta est ergo dies quadam, & veniens divertit in cœnaculum, & requievit ibi.

12. Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam & illa steterisset coram eo,

13. dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? Numquid habes negotium, & vis ut loquar regi, si ve principi militiæ? Quæ respondit: In medio populi mei habito.

14. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quaras: filium enim non habet, & vir ejus senex est.

15. Præcepit itaque ut vocaret eam, quæ cum vocata fuisset, & steterisset ante ostium,

16. dixit ad eam: In tempore isto, & in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quæso domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17. Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, * & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.

18. Crevit autem puer. Et cum esset quadam dies, & egressus + isset ad patrem suum, ad menses,

19. ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrem suam.

20. Qui cum tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua, usque ad meridiem, & mortuus est.

21. Ascendit autem, & collocavit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa,

22. vocavit virum suum, & ait: Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, & asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, & revertar.

23. Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ respondit: Vadam.

24. Stravitque asinam, & præcepit puero: Mina, & propera, ne mihi moram facias in cundo: & hoc age quod præcipio tibi.

25. Profecta est igitur, & + venit ad virum Dei in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei è contra, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa.

26. Vade ergo in occursum ejus, & dic ei: Rectene agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit: Rectè.

27. Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine est, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.

28. Quæ dixit illi: Numquid petivi filium à domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?

29. Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri.

30. Porro mater pueri ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secutus est eam.

31. Giezi autem præcesserat ante eos, & posuerat baculum super faciem pueri, & non erat vox, neque sensus, reversusque est in occursum ejus, & nuntiavit ei, dicens: Non surrexit puer.

32. Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus:

33. Ingressusque clausit ostium super se, & super puerum: & oravit ad Dominum.

34. Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus: & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri.

35. At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitavit puer septies, aperuitque oculos.

36. At ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.

37. Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit super terram: tulitque filium suum, & egressa est,

38. & Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames * in terra, & filii prophetarum habitabant coram eo: dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum.

39. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem silvestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & implevit pallium suum, & reversus concidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.

40. Infuderunt ergo focis, ut comederent: cumque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41. At ille, Asserte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde turbæ, ut comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

42. Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.

43. Responditque ei minister ejus: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, ut comedat: hæc enim dicit Dominus: Comedent, & supererit.

44. Posui itaque coram eis: qui comederunt, & superavit juxta verbum Domini.

* Illa scilicet annorum v. de qua cap. 8. quæ jam erat inchoata.

* Ann. M. 1110.

+ Tunc annorum 4. ut patet ex cap. 8. Ergo ann. M. 1113.

† FER. 5. POST DOM. 4. QUADA.

CAPUT V.

Scidit rex Israel vestimenta sua, quod iussisset rex Syriæ ut Naaman leprosum curaret, quem Eliseus septena in Jordane lotionibus mundat à lepra, quæ Giezi propter munera suscepta, ab Eliseo spreta, perpetuò adhaesit.

FER. 2.
POST
DOM. 3.
QUADRA.

1. **N**AAMAN princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, & honoratus; per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autem vir fortis & dives, sed leprosus.

2. Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, & captivam duxerant de Terra Israel puellam parvulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman,

3. quæ ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam, qui est in Samaria: profectò curasset eum à lepra, quam habet.

4. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiavit ei, dicens: Sic & sic locuta est puella de Terra Israel.

5. Lixitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam litteras ad regem Israel. Qui cum profectus esset, & tulisset secum decem talenta argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria vestimentorum,

6. detulit litteras ad regem Israel, in hæc verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum à lepra sua.

7. Cumque legisset rex Israel litteras, scidit vestimenta sua, & ait: Numquid Deus ego sum, ut occidere possim, & vivificare, quia iste misit ad me, ut curem hominem à lepra sua? Animadvertite, & videte quod occasiones querat adversum me.

8. Quod cum audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israel.

9. Venit ergo Naaman cum equis & curribus, & stetit ad ostium domus Elisei:

10. Misitque ad eum Eliseus nuntium, dicens: Vade, & lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.

11. Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quod egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.

12. Numquid non meliores sunt Abana & Pharphar fluvii Damasci omnibus aquis Israel, ut laver in eis, & munder? Cum ergo vertisset se, & abiret indignans,

13. accesserunt ad eum servi sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certè facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare, & mundaberis?

14. **¶** Descendit, & lavit in Jordane septies juxta sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.

15. Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verè scio quod non sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro ita-

que ut accipias benedictionem à servo tuo.

16. At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit.

17. Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra servus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18. Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo; quando ingreditur dominus meus templum Remmon, ut adoret: & illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tempore.

20. Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit Dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quæ attulit: vivit Dominus quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.

21. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiluit de curru in occursum ejus, & ait: Rectene sunt omnia?

22. Et ille ait: Rectè. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices.

23. Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus faccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portaverunt coram eo.

24. Cumque venisset jam vesperti, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt.

25. Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis Giezi? Qui respondit: Non ixit servus tuus quoquam?

26. At ille ait: Nonne cor meum in præsentem erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tuum? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas oliveta, & vineas, & oves, & boves, & servos, & ancillas.

27. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPUT VI.

Eliseus ferrum securis natare fecit, regis Syriæ militibus ducuntur excacati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israel patefacta capere nitebantur: ac postmo à Syris obsidentibus Samariam, matres ob inedia filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege jubetur occidi.

1. **D**ixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis.

2. Eamus usque ad Jordanem, & tollant singuli de silva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3. Et ait unus ex illis: Veni ergo & tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.

Anno 28.
3115.

4. Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Jordanem, cædebant ligna.

5. Accidit autem, ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavitque ille, & ait: Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam.

6. Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc: natavitque ferrum,

7. & ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8. Rex autem Syria pugnabat contra Israel, consiliumque inivit cum servis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias.

9. Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt.

10. Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupavit eum, & observavit se ibi non semel neque bis.

11. Conturbatumque est cor regis Syria pro hac re: & convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel?

12. Dixitque unus servorum ejus: Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quaecumque locutus fueris in conclavi tuo.

13. Dixitque eis: Ite, & videte ubi sit, ut mittam, & capiam eum. Annuntiaveruntque ei, dicentes: Ecce in Dothan.

14. Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt civitatem.

15. Confurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu civitatis, & equos, & currus: nuntiavitque ei, dicens: Heu heu heu, domine mi, quid faciemus?

16. At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.

17. Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & currum igneorum, in circuitu Elisei.

18. Hostes verò descenderunt ad eum: porro Eliseus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, juxta verbum Elisei.

19. Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est civitas: sequimini me, & ostendam vobis virum, quem queritis. Duxit ergo eos in Samariam:

20. cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.

21. Dixitque rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos: Numquid percutiam eos, pater mi?

22. At ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, ut percutias: sed pone panem, & aquam coram eis, ut comedant & bibant, & vadant ad dominum suum.

23. Appositaque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt & biberunt, &

dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, & ultra non venerant latrones Syria in Terram Israel.

24. Factum est autem post hæc, congregavit Benadad rex Syria, universum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.

25. Factaque est fames magna in Samaria: & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoreis columbarum quinque argenteis.

26. Cumque rex Israel transiret per murum, mulier quædam exclamavit ad eum, dicens: Salva me Domine mi rex.

27. Qui ait: Non te salvat Dominus: unde te possum salvare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? quæ respondit:

28. Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29. Coximus ergo filium meum, & comedimus. Dixitque ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.

30. Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.

31. Et ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie.

32. Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quod miserit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum? Videte ergo, cum venerit nuntius, claudite ostium, & non finatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini ejus post eum est.

33. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

C A P U T VII.

Eliseus in Samaria prædicit frumenti abundantiam: quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus reliâis obsidionem solventibus; dux autem Elisei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

1. **D**ixit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Hæc dicit Dñs: In tempore hoc cras modius similæ uno statere erit, & duo modii hordei statere uno, in porta Samariæ.

2. Respondens unus de ducibus, super cujus manu rex incumbabat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3. Quatuor ergo viri erant leprosi juxta introitum portæ: qui dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus donec moriamur?

4. sive ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur: sive manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syria. Si pepercerint nobis, vivemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

Anno
3117.

Anno M.
3116.

Anno M.
3119.

CAPUT VIII.

5. Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad castra Syriæ. Cumque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullum ibidem reperiunt.

6. Siquidem Dominus sonitum audire fecerat in castris Syriæ, curruum & equorum, & exercitus plurimi: dixeruntque ad invicem: Ecce mercede conduxit adversum nos rex Israel reges Hethæorum & Ægyptiorum, & venerunt super nos.

7. Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris: & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntque, animas tantum suas salvare cupientes.

8. Igitur cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursus reversi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes absconderunt.

9. Dixeruntque ad invicem: Non recte facimus: hæc enim dies boni nuntii est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare usque manè, scelercis arguemur: venite, eamus, & nuntiemus in aula regis.

10. Cumque venissent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes: Iyimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, & asinos alligatos, & fixa tentoria.

11. Ierunt ergo portarii, & nuntiaverunt in palatio regis intrinsecus.

12. Qui surrexit nocte, & ait ad servos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cum egressi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, & tunc civitatem ingredi poterimus.

13. Respondit autem unus servorum ejus: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in urbe (quia ipsi tantum sunt in universa multitudine Israel, alii enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poterimus.

14. Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens: Ite, & videte.

15. Qui abierunt post eos usque ad Jordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cum turbarentur: reversique nuntii indicaverunt regi.

16. Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusque est modius similæ statere uno, & duo modii hordei statere uno, juxta verbū Domini.

17. Porro rex ducem illum, in cujus manu incumbibat, constituit ad portam: quem conculcavit turba in introitu portæ, & mortuus est, juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum.

18. Factumque est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei statere uno erunt, & modius similæ statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariæ:

19. quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat: Etiam si Dominus fecerit cataractas in cælo, numquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde non comedes:

20. Evenit ergo ei sicut prædictum fuerat, & conculcavit eum populus in porta, & mortuus est.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis quæ ipsius consilio peregrinata erat, reversa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Benadad egrotantem respondet moriturum, & impium Hazael regnaturum: Joram rex Juda percussit Idumæos, quod à se recessissent; cui impio succedit Ochozias filius impius.

1. Eliseus autem locutus est * ad mulierem, * [†] i. locutus erat, nuncpe cum filium eius ad vitam revocasset. ^{Supra. 4. 35} ^{An o M 32. 10. 5. qui em 7 sunt post fuscitatum puerum. Supra. 1. 37.} [†] i. locutus erat, nuncpe cum filium eius ad vitam revocasset. ^{Supra. 4. 35}

2. Quæ surrexit, & fecit juxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in Terra Philistiim diebus multis.

3. Cumque finiti essent anni septem, reversa est mulier de Terra Philistiim: & egressa est ut interpellaret regem pro domo sua, & pro agris suis.

4. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magna quæ fecit Eliseus.

5. Cumque ille narraret regi quo modo mortuum fuscitasset, apparuit mulier, cujus vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis. Dixitque Giezi: Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius ejus, quem fuscitavit Eliseus.

6. Et interrogavit rex mulierem: quæ narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & universos redditus agrorum, à die, qua reliquit terram usque ad præsens.

7. Venit quoque Eliseus Damascum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaveruntque ei, dicentes: Venit vir Dei hic.

8. Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens: Si evadere potero de infirmitate mea hac?

9. Ivit igitur Hazael in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac?

10. Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur.

11. Stetitque cum eo, & conturbatus est usque ad suffusionem vultus: flevitque vir Dei:

12. Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio quæ facturussis filiis Israel mala. || Civitates eorum munitas igne succendes, & juvenes eorum interficies gladio, & parvulos eorum elides, & prægnantes divides.

13. Dixitque Hazael: Quid enim sum servus tuus canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14. Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem.

15. Cumque venisset dies altera, tulit stragulum,

lum, & infudit aquam, & expandit super faciem
ejus: quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.

16. Anno quinto Joram filii Achab regis
Israel, & Josaphat regis * Juda, regnavit
Joram filius Josaphat rex Juda.

17. || Triginta duorum annorum erat cum
regnare cepisset, & octo annis regnavit
in Jerusalem.

18. Ambulavitque in viis regum Israel, si-
cut ambulaverat domus Achab: filia enim
Achab erat uxor ejus: & fecit quod ma-
lum est in conspectu Domini.

19. || Noluit autem Dominus disperdere
Judam, propter David servum suum, sicut
promiserat ei, ut daret illi lucernam, & fi-
liis ejus cunctis diebus.

20. || In diebus ejus accessit Edom, ne
esset sub Juda, & constituit sibi regem.

21. Venitque Joram Seira, & omnes cur-
rus cum eo: & surrexit nocte, percussit-
que Idumzeos, qui eum circumdederant, &
principes curruum, populus autem fugit in
tabernacula sua.

22. Recessit ergo Edom ne esset sub Ju-
da, usque ad diem hanc. Tunc recessit &
Lobna in tempore illo.

23. Reliqua autem sermonum Joram, &
universa, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro verborum dierum regum Juda?

24. Et dormivit Joram cum patribus suis,
sepultusque est cum eis in civitate David,
& regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

25. || Anno duodecimo Joram filii Achab
regis Israel regnavit * Ochozias filius Jo-
ram regis Judæ.

26. Viginti duorum annorum erat Ocho-
zias cum regnare cepisset, & uno anno re-
gnavit in Jerusalem: nomen matris ejus
Athalia filia Amri * regis Israel.

27. Et ambulavit in viis domus Achab: & fe-
cit quod malum est coram Domino, sicut do-
mus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28. Abiit quoque cum Joram filio Achab,
ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in
Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram:

29. qui reversus est ut curaretur, in Jez-
rael, quia vulneraverunt eum Syri in Ra-
moth præliantem contra Hazael regem Sy-
riæ. Porro Ochozias filius Joram rex Juda,
descendit invisere Joram filium Achab in
Jezrael, quia ægrotabat ibi.

C A P U T IX.

*Jehu in regem Israel uncto mandat Dominus ut
deleat domum Achab: occidit ergo Joram una
cum Ochozia rege Juda, & corpus Jezabel
à fenestra ipsius jussu præcipitata, canes
comederunt, juxta Elie vaticinium.*

1. **E**lfeus autem propheta vocavit unum
de filiis prophetarum, & ait illi: Accin-
ge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc
in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

2. || Cumque veneris illuc, videbis Jehu
filium Josaphat filii Namsi: & ingressus fu-
scitabis eum de medio fratrum suorum, &
introduces in interior cubiculum.

3. Tenensque lenticulam olei, fundes super
caput ejus, & dices: Hæc dicit Dominus:

Unxi te regem super Israel. Aperiesque osti-
um, & fugies, & non ibi subsistes.

4. Abiit ergo adolescens puer prophetæ
in Ramoth Galaad,

5. & ingressus est illuc: ecce autem principes
exercitus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te
ò princeps. Dixitque Jehu: Ad quem ex om-
nibus nobis? At ille dixit: Ad te ò princeps.

6. Et surrexit & ingressus est cubiculum:
at ille fudit oleum super caput ejus, & ait.
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Unxi te
regem super populum Domini Israel,

7. & percutes domum Achab domini tui,
& ulciscar sanguinem servorum meorum pro-
phetarum, & sanguinem omnium servorum
Domini, de manu Jezabel.

8. || Perdamque omnem domum Achab:
& interficiam de Achab mingentem ad pa-
rietem, & clausum, & novissimum in Israel.

9. Et dabo domum Achab, sicut || domum
Jeroboam filii Nabat, & sicut domum || Baa-
sa filii Abia.

10. Jezabel quoque comedent canes in
agro Jezrahel, nec erit qui sepeliat eam.
Aperuitque ostium, & fugit.

11. Jehu autem ingressus est ad servos do-
mini sui: qui dixerunt ei: Rectene sunt
omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait
eis: Nostis hominem, & quid locutus sit.

12. At illi responderunt: Falsum est, sed
magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc
locutus est mihi, & ait: Hæc dicit Domi-
nus: Unxi te regem super Israel.

13. Festinaverunt itaque, & unusquisque
tollens pallium suum posuerunt sub pedibus
ejus, in similitudinem tribunalis, & cecine-
runt tuba, atque dixerunt: Regnavit Jehu.

14. Conjuravit ergo Jehu filius Josaphat
filii Namsi contra Joram: || porro Joram
obfederat Ramoth Galaad, ipse & omnis
Israel, contra Hazael regem Syriæ:

15. & reversus fuerat ut curaretur in Jez-
rahel propter vulnera, quia percussierant eum
Syri, præliantem contra Hazael regem Sy-
riæ: Dixitque Jehu: Si placet vobis, nemo
egrediatur profugus de civitate, ne vadat,
& nuntiet in Jezrahel.

16. Et ascendit, & profectus est in Jezrahel:
Joram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex
Juda descenderat ad visitandum Joram.

17. Igitur speculator, qui stabat super tur-
rim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis,
& ait: Video ego globum. Dixitque Joram:
Tolle currum, & mitte in occursum eorum,
& dicat vadens: Rectene sunt omnia?

18. Abiit ergo, qui ascenderat currum,
in occursum ejus, & ait: Hæc dicit rex: Pa-
catane sunt omnia? Dixitque Jehu: Quid
tibi & paci? transi, & sequere me. Nun-
tiavit quoque speculator, dicens: Venit
nuntius ad eos, & non revertitur:

19. Misit etiam currum equorum secun-
dum: venitque ad eos, & ait: Hæc dicit
rex: Numquid pax est? Et ait Jehu: Quid
tibi & paci? transi, & sequere me.

20. Nuntiavit autem speculator, dicens:
Venit usque ad eos, & non revertitur: est
autem incessus quasi incessus Jehu filii Nam-
si, præceps enim graditur.

*1. Rege Jo-
dashive cu-
adhuc e-
set rex Ju-
da
|| 2. Paral.
11. 5.

|| 2. Reg. 7.
15.

|| Gen. 27.
30.
1. Paral. 21. 8
Anno M.
1115.
Ant. Chr.
289.

|| 2. Paral.
23. 1.
Anno M.
1119.

*1. filia A-
chab filii
Amri.
Confer. 2.
18. sup. 2.
2. Paral. 22.
2. cum 21.
6.
† Anno M.
1120.

Eodem
anni 1120.

|| 1. Reg. 19.
16.

|| 3. Reg. 21.
21.

|| 3. Reg. 15.
29.
|| 3. Reg. 16.
3.

|| Sup. 8. 28.

CAPUT X.

21. Et ait Joram: Junge currum. Junxeruntque currum ejus, & egressus est Joram rex Israel, & Ochozias rex Juda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahelitarum.

22. Cumque vidisset Joram Jehu, dixit: Pax est Jehu? At ille respondit: Quæ pax? Adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23. Convertit autem Joram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam: Insidiæ Ochozia.

24. Porro Jehu tetendit arcum manu, & percussit Joram inter scapulas: & egressa est sagitta per cor ejus, statimque corruit in curru suo.

25. Dixitque Jehu ad Badacer ducem: Tolle, projice eum in agro Naboth Jezrahelitarum: memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quod Dominus onus hoc levaverit super eum, dicens:

11. Reg. 21.
22.

26. || Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus: Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum juxta verbum Domini.

27. Ochozias autem rex Juda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Jehu, & ait: Etiam hunc percutite in curru suo: & percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est juxta Jebalam: qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi.

28. Et imposuerunt eum servi ejus super currum suum, & tulerunt in Jerusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in civitate David.

29. Anno undecimo Joram filii Achab, regnavit * Ochozias super Judam.

* i. regni
particeps
est effectus
a patre
morbo la-
borante:
quo tandem
mortuo,
ipse in re-
gnum suc-
cessit, an-
no 12. Jo-
rami istius
4. Reg. 8. 24.
11. Reg. 16.
10.

30. venitque Jehu in Jezrahel. Porro Jezabel, introitu ejus audito, depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum, & respexit per fenestram.

31. ingredientem Jehu per portam, & ait, || Numquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum?

32. Levavitque Jehu faciem suam ad fenestram, & ait: Quæ est ista? & inclinaverunt se ad eum duo vel tres eunuchi.

33. At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsum: & præcipitaverunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum ungulae conculcaverunt eam.

34. Cumque introgressus esset, ut comederet, biberetque, ait: Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam, quia filia regis est.

35. Cumque issent ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam, & pedes, & summas manus.

11. Reg. 21.
23.

36. Reverſique nuntiaverunt ei. Et ait Jehu: || Sermo Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Jezrahel comedent canes carnes Jezabel.

37. Et erunt carnes Jezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut prætereuntes dicant: Hæcne est illa Jezabel?

Jehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochozie necari jubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callide convocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso; attamen propter peccata Jehu vehementer caesus est Israel ab Hazael; mortuo autem Jehu, succedit filius ejus Joachaz.

1. Erant autem Achab septuaginta filii in Samaria, scripsit ergo Jehu litteras, & misit in Samariam, ad optimates civitatis, & ad majores natu, & ad nutritios Achab, dicens:

2. Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos & civitates firmas, & arma,

3. eligit meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, & eum ponite super solum patris sui, & pugnate pro domo domini vestri.

4. Timuerunt illi vehementer, & dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere?

5. Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti civitatis, & majores natu, & nutritii, ad Jehu, dicentes: Servi tui sumus, quæcumque jussis, faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcumque tibi placeat, fac.

6. Rescripsit autem eis litteras secundò, dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Jezrahel. Porro filii regis, septuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur.

7. Cumque venissent litteræ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Jezrahel.

8. Venit autem nuntius, & indicavit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos acervos juxta introitum portæ usque manè.

9. Cumque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum: Justi estis, si ego conjuravi contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?

10. || Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Elia.

11. Percussit igitur Jehu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Jezrahel, & universos optimates ejus, & notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiae.

12. Et surrexit, & venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram pastorum in via,

13. invenit fratres Ochozia regis Juda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochozia sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ.

14. Qui ait: Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos, jugulaverunt eos in cisterna juxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

25. Cumque abiisset inde, invenit Jonadab filium Rechab * in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum. Numquid est cor tuum re-

Eodem
anno M.
3110.
Ant. Chr.
884.

11. Reg. 21.
29.

* Rechab
tarum in-
stitutore
Jerem 35.

atum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum:

16. dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo,

17. duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad unum, juxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

|| 3. Reg. 16. 31.

18. Congregavit ergo Jehu omnem populum, & dixit ad eos: || Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius.

19. Nunc igitur omnes prophetas Baal, & universos servos ejus, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porro Jehu faciebat hoc insidiosè, ut disperderet cultores Baal.

20. Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocavitque,

21. & misit in universos terminos Israel, & venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo usque ad summum.

22. Dixitque his, qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23. Ingressusque Jehu, & Jonadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis fortè vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.

24. Ingressi sunt igitur ut facerent victimas & holocausta: Jehu autem preparaverat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

25. Factum est autem, cum completum esset holocaustum, præcepit Jehu militibus & ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, & projecerunt milites & duces: & ierunt in civitatem templi Baal,

26. & protulerunt statuam de fano Baal, & combusserunt,

27. & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc.

28. Delevit itaque Jehu Baal de Israel:

29. verumtamen à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

|| Inf. 15. 12.

30. Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: || filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.

31. Porro Jehu non custodivit ut ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Israel.

32. In diebus illis cepit Dominus tædere super Israel: percussitque eos Hazael in universis finibus Israel,

33. à Jordane contra orientalem plagam, omnem Terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroer, quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.

34. Reliqua autem verborum Jehu, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

35. Et dormivit Jehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36. Dies autem, quos regnavit Jehu super Israel, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAPUT XI.

Athalia, omni semine regio præter Joas per ipsam extincto, regnum sibi usurpat; sed præcipiente Jojada sacerdos occiditur, & Joas rex Juda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

1. **A**thalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.

2. Par. 22. 10. Eodem anno M. 3126.

2. Tollens autem Josaba filia regis Joram, soror Ochoziæ, Joas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem ejus de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ ut non interficeretur.

3. Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnavit super terram.

|| 2. Par. 23. 1. Anno M. 3126. Ant. Chr. 878.

4. Anno autem septimo misit Jojada, & assumens centuriones, & milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5. & præcepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis:

6. Tertia pars vestrum introcat sabbato, & observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutoriorum: & custodietis excubias domus Messæ.

7. Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: critisque cum rege introeunte & egrediente.

9. Et fecerunt centuriones juxta omnia, quæ præceperat eis Jojada sacerdos: & assumens singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Joadam sacerdotem.

10. Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

11. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua à parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris, & ædis, circum regem.

12. Produxitque filium regis, & posuit super eum diadema, & testimonium: feceruntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13. Audivit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Domini,

14. vidit regem stantem super tribunal juxta morem, & cantores, & tubas propè eum,

omnem-

omnemque populum terræ latantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamavitque: Conjuratio, conjuratio.

15. Præcepit autem Jojada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16. Imposueruntque ei manus, & impigerunt eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta est ibi.

17. Pepigit ergo Jojada fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, ut esset populus Domini, & inter regem & populum.

18. Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt valide: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.

19. Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.

20. Latatusque est omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21. Septemque annorum erat Joas, cum regnare cœpisset.

C A U T P XII.

Joas gazophylacii pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Jerusalem paranti mittit omnes templi & palatii thesauros, tandemque à servis suis occiditur, cui succedit filius ejus Amasias.

* Eodem
anno M.
3126.

1. **A**nno septimo Jehu regnavit Joas: * & quadraginta annis regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2. Fecitque Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Jojada sacerdos.

3. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

* Ann. M.
3147.
Ant. Chr.
837.

4. Dixitque Joas ad sacerdotes: * Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

5. accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint instauracione.

6. Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Joas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.

* Anno M.
3148.

7. Vocavitque rex * Joas Jojadam pontificem & sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam juxta ordinem vestrum, sed ad instauracionem templi reddite eam.

8. Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta domus.

9. Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacer-

dotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferrebat ad templum Domini.

10. Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini:

11. & dabant eam juxta numerum atque mensuram in manu eorum, qui prærant cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis, qui operabantur in domo Domini,

12. & sartatecta faciebant: & in iis, qui cædebant saxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleteret instauratio domus Domini in universis, quæ indigebant expensa ad muniendam domum.

13. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriz templi Domini, & fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia, quæ inferebatur in templum Domini:

14. iis enim, qui faciebant opus, dabatur ut instauraretur templum Domini:

15. & non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus: sed in fide tractabant eam.

16. Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

17. Tunc * ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem suam ut ascenderet in Jerusalem.

* Ann. M.
3165.
Ant. Chr.
839.
2. Paral.
24. 25.

18. Quam ob rem tulit Joas rex Juda omnia sanctificata, quæ consecraverant Josaphat, & Joram, & Ochozias patres ejus reges Juda, & quæ ipse obtulerat: & universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Jerusalem.

19. Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

20. Surrexerunt autem servi ejus, & conjuraverunt inter se, percusseruntque Joas in Domo Mello in descensu Sella.

21. Josachar namque filius Semaath, & Jozabad filius Somer, servi ejus, percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David, regnavitque Amasias filius ejus pro eo.

C A P U T XIII.

Joachaz rex Israel propter peccata sua gravissimè affligitur à rege Syriæ, conversus ad Dominum liberatur: cui mortuo succedit filius Joas, qui juxta Elisei morientis vaticinium Syros ter devicit: mortui autem Elisei sepulchro injectus quidam mortuus suscitatur.

1. **A**nno vigesimo tertio Joas * filii Ochozæ regis Juda, regnavit Joachaz filius Jehu super Israel in Samaria decem & septem annis.

* Ann. M.
3148.
Ant. Chr.
836.

2. Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinavit ab eis.

3. Iratusque est furor Domini contra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael cunctis diebus.

4. Deprecatus est autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriverat eos rex Syriæ:

5. & dedit Dominus salvatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriæ, habitaveruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri & nudius tertius.

6. Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulaverunt: si quidem & lucus permansit in Samaria.

7. Et non sunt derelicti Joachaz de populo nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pulverem in tritura areæ.

8. Reliqua autem sermonum Joachaz, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

9. Dormivitque Joachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Joas filius ejus pro eo.

10. Anno trigesimo septimo Joas regis Juda regnavit Joas filius Joachaz super Israel in Samaria sedecim annis.

11. & fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit.

12. Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Juda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

13. Et dormivit Joas cum patribus suis: Jeroboam autem sedit super solium ejus. Porro Joas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

14. Eliseus autem ægrotabat infirmitate, quæ & mortuus est: descenditque ad eum Joas rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga ejus!

15. Et ait illi Eliseus: Affer arcum, & sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum & sagittas,

16. dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis,

17. & ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus: Jace sagittam. Et jecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam.

18. Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursus dixit ei: Percute jaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, & stetisset,

19. iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.

20. Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno.

21. || Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in sepulchro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos.

22. Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Joachaz:

23. & misertus est Dominus eorum, & reversus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Jacob: & noluit disperdere eos, neque projicere penitus usque in præsens tempus.

24. Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.

25. Porro Joas filius Joachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris sui jure prælii, tribus vicibus percussit eum Joas, & reddidit civitates Israel.

CAPUT XIV.

Amasias interfecit occisoribus patris sui Joas, percutit Edom, sed provocans ad bellum Joas regem Israel, ab eo capitur, & Jerusalem diripitur: at Joas regi Israel succedit filius Jeroboam, qui ab angustiis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porro facta conjuratione adversus Amasiam regem Juda à suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

1. IN anno secundo Joas filii Joachaz regis Israel, regnavit Amasias filius Joas regis Juda.

2. || Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset: viginti autem & novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Jerusalem.

3. Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater ejus. Juxta omnia, quæ fecit Joas pater suus, fecit:

4. nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis.

5. Cumque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum:

6. filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, juxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens: || Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur.

7. Ipse percussit Edom in Valle Salinarum decem millia, & apprehendit Petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jethel usque in præsentem diem.

8. Tunc misit Amasias nuntios ad Joas filium Joachaz, filii Jehu regis Israel, dicens: Veni, & videamus nos.

9. Remisitque Joas rex Israel ad Amasiam regem Juda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestie saltus, quæ sunt in Libano, & conculcaverunt carduum.

10. Percutens invaluisti super Edom, & sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare provo-

|| Reeli 48.

Amo M. 2168. Ant. Chr. 846. a. i. q. a. n. ex pe. itio & iurus, videtur Jeroboam secum unum suum filium, in regni consortium assumptisse: ut ex ratione Jeroboam huius anni. 27. Azarias rex Juda regnare cepisse intelligatur. Infr. 15. 1.

† desinente anno M. 3165.

|| 2. Paral. 25. 1.

|| Deut. 24. 16. Exce. 18. 20.

* Ann. M. 3177. Ant. Chr. 827.

† Anno sequenti regni sui 14. ut habet Joseph.

CAPUT XV.

cas malum, ut cadas tu & Judas tecum?

11. Et non acquievit Amasias: Ascenditque Joas rex Israel, & viderunt se, ipse & Amasias rex Juda in Bethsames oppido Juda.

12. percussusque est Juda coram Israel, & fugerunt unusquisque in tabernacula sua.

13. Amasiam verò regem Juda filium Joas filii Ochozia cepit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit eum in Jerusalem: & interrupit murum Jerusalem, à porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

14. Tulitque omne aurum, & argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obli-des, & reversus est in Samariam.

15. Reliqua autem verborum Joas quæ fecit & fortitudo ejus qua pugnavit contra Amasiam regem Juda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16. Dormivitque Joas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17. Vixit autem Amasias, filius Joas, rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz regis Israel, quindecim annis.

18. Reliqua autem sermonum Amasias, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

19. Factaque est contra eum conjuratio in Jerusalem: at ille fugit in Lachis. * Miseruntque post eum in Lachis, & interfecerunt eum ibi.

20. Et asportaverunt in equis, sepultusque est in Jerusalem cum patribus suis in Civitate David.

21. || Tulit autem universus populus Juda Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre ejus Amasia.

22. Ipse edificavit Elath, & restituit eam Judæ, postquam dormivit rex cum patribus suis.

23. Anno quintodecimo Amasias * filii Joas regis Juda, regnavit Jeroboam filius Joas regis Israel in Samaria, quadraginta & uno anno:

24. & fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25. Ipse restituit terminos || Israel ab introitu Emath, usque ad mare solitudinis, juxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum || Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.

26. Vidit enim Dominus afflictionem Israel amaram nimis, & quod consumpti essent usque ad clausos carcere, & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israeli.

27. Nec locutus est Dominus ut deleret nomen Israel de sub celo, sed salvavit eos in manu Jeroboam filii Joas.

28. Reliqua autem sermonum Jeroboam, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, qua praliatus est, & quomodo restituit Damascus, & Emath Judæ in Israel, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

29. Dormivitque † Jeroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius ejus pro eo.

Azarias leproso succedit filius Joathan in Juda, Zacharias autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceja, & huic Phacee; cuius temporibus Theglathphalasar deviciam magnam partem Israelitarum transfudit in Assyrios: huic succedit Osee: in Juda autem mortuo Joatham, succedit filius Achaz.

1. Anno vigesimo septimo Jeroboam * regis Israel, regnavit Azarias filius Amasias regis Juda.

2. Sedecim annorum erat cum regnare cepisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

3. Fecitque quod erat placitum coram Domino, juxta omnia quæ fecit Amasias pater ejus.

4. Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

5. || Percussit autem Dominus regem, & fuit leprosus usque in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera seorsum: Joathan verò filius regis gubernabat palatium, & judicabat populum terræ.

6. Reliqua autem sermonum Azarias, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

7. Et dormivit Azarias * cum patribus suis: sepelieruntque eum cum majoribus suis in civitate David, & regnavit Joathan filius ejus pro eo.

8. Anno trigesimo octavo * Azarias regis Juda, regnavit Zacharias filius Jeroboam super Israel in Samaria sex mensibus:

9. & fecit quod malum est coram Dño, sicut fecerant patres ejus: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

10. Conjuravit autem contra eum Sellum filius Jabes: percussitque eum palam, & interfecit, regnavitque pro eo.

11. Reliqua autem verborum Zacharias, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

12. || Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Jehu, dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Factumque est ita.

13. Sellum filius Jabes regnavit * trigesimo nono anno Azarias regis Juda: regnavit autem uno mense in Samaria.

14. Et ascendit Manahem filius Gadi de Therfa: venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Jabes in Samaria, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

15. Reliqua autem verborum Sellum, & conjuratio ejus, per quam tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16. Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos ejus de Therfa: noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes ejus, & scidit eas.

17. Anno trigesimo nono Azarias regis Juda regnavit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria.

18. Fecitque quod erat malum coram Dño.

* Ann. M.
3194.
Ant. Chr.
810.

|| 2. Par. 26.
1.

* Ann. M.
3199.
Ant. Chr.
805.

|| Num. 13.
21.

|| Joas. 1. 1.

† Mortuo
Jeroboam
omnia in
præceptis

ruere ceperunt, prout in 7. & 8. cap. Amasias predictus fuerat. Quo turbulento rerum statu, ad Azarias regem resedit perducta; undecim annorum & dimidii continuam spatio. Quod synchronismus Reg. hic postulat. 2. Chron. nostrum. Anno M. 3194. Ant. Chr. 810. P. sup. 13. 25.

|| 2. Par. 26. 21.

* Ann. M.
3246.
Ant. Chr.
758.

* Ann. M.
3252.
Ant. Chr.
752.

|| Sup. 10.
30.

* Ann. M.
3253.

† Hic Sar-
danapali
videtur
ſuiſſe pa-
ter, ab eo
Sardan.
Phul. diſci-
pulus Merod-
bat Baby-
lonius à
Baladan
patre, co-
gnomētum
Merodae
Baladan
accepſſe
legitur
Iſa. 39. 1.
Cōſidera-
tiſſime an-
tis ab Eu-
ſebio, Sar-
danapali
ſe patris
eius imp-
ſignatis,
atque ab
initio Na-
bonaſſari
cum Sar-
lanapali
exitu con-
ſtante, ri-
dem retrō
numeratis
hic illeſip-
ſe videri
poſſe, qui
prædica-
tione ſone
ad reſipi-
ſcentiam
perducit
ſuerat.
* Anno M.
1243.
Ant. Chr.
761.
† Ann. M.
1245.
Ant. Chr.
759.
Iſe ab Æ-
liano Thil-
yannus di-
ſtur, qui
poſt Aſia-
cis & Be-
leſi ſive
Baladanis
(qui Nabon-
naſſar no-
bis vide-
tur) conſu-
rationem,
Aſſyriorū
reliquias
exſoluit,
Nini ju-
nioris no-
mine inſi-
gniri vo-
luit, Anno
M. 3257.
Ant. Chr.
747.
† Ann. M.
3265. id
eſt anno 4.
regni A-
chaz Tur-
bis autem
interver-
ſentibus
regno ſta-
tim potiri
nō potuit.
Repub. ad
anarchiā
quandam
per 9. ann.
patiū re-
cidente.
Hiſ autem
compul-
ſis, regno
randē po-
tius eſt,
ann. 12. re-
gni Achaz.
Iſra. 17. 1.

non reſeſſit à peccatis Jeroboam filii Nabat,
qui peccare fecit Iſrael cunctis diebus ejus.
19. Veniebat Phul rex Aſſyriorum in ter-
ram, & dabat Manahem Phul mille talen-
ta argenti, ut eſſet ei in auxilium, & fir-
maret regnum ejus.
20. Indixitque Manahem argentum ſuper
Iſrael cunctis potentibus & divitibus, ut da-
ret regi Aſſyriorum quinquaginta ſiclos ar-
genti per ſingulos: reverſuſque eſt rex Aſ-
ſyriorum, & non eſt moratus in terra.
21. Reliqua autem ſermonum Manahem, &
univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt
in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?
22. Et dormivit Manahem cum patribus
ſuis: regnavitque Phaceja filius ejus pro eo.
23. Anno quinquageſimo * Azaria regis
Juda regnavit Phaceja filius Manahem ſu-
per Iſrael in Samaria biennio:
24. & fecit quod erat malum coram Do-
mino: non reſeſſit à peccatis Jeroboam fi-
lii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.
25. Conjuravit autem adverſus eum Pha-
cee filius Romelia, dux ejus, & percuffit eum
in Samaria in turre domus regis juxta
Argob, & juxta Arie, & cum eo quin-
quaginta viros de filiis Galaaditarum, &
interfecit eum, regnavitque pro eo.
26. Reliqua autem ſermonum Phaceja, &
univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt
in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?
27. Anno quinquageſimo ſecundo * Azaria
regis Juda, regnavit Phacee filius Romelia
ſuper Iſrael in Samaria viginti annis.
28. Et fecit quod erat malum coram Do-
mino: non reſeſſit à peccatis Jeroboam
filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.
29. In diebus Phacee regis Iſrael venit
Theglathphalaſar rex Aſſur, & cepit
Aion, & Abel Domum, Maacha & Ja-
noe, & Cedes, & Afor, & Galaad, &
Galilzā, & univerſam terram Nephtha-
li: & tranſtulit eos in Aſſyrios.
30. Conjuravit autem, & tetendit inſi-
dias Ofee filius Ela contra Phacee filium
Romelia, & percuffit eum, & interfecit:
regnavitque pro eo vigefimo anno † Joa-
than filii Ozia.
31. Reliqua autem ſermonum Phacee, &
univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt
in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?
32. || Anno ſecundo * Phacee, filii Ro-
melia regis Iſrael, regnavit Joathan filius
Ozia regis Juda.
33. Viginti quinque annorum erat cūm re-
gnare cepiſſet, & ſedecim annis regnavit in Je-
ruſalem: nomen matris ejus Jeruſa, filia Sadoc.
34. Fecitque quod erat placitum coram
Domino: juxta omnia, quæ ſecerat Ozias
pater ſuus, operatus eſt.
35. Verumtamen excelsa non abſtulit; ad-
huc populus immolabat, & adolebat incen-
ſum in excelsis: ipſe edificavit portam do-
mus Domini ſublimiſſimam.
36. Reliqua autem ſermonum Joathan, &
univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt
in Libro verborum dierum regum Juda?
37. In diebus illis cepit Dominus mit-

tere || in Judam, Rafin regem Syriæ, &
Phacee filium Romelia.

38. Et dormivit Joathan cum patribus ſuis,
ſepultuſque eſt cum eis in Civitate David patris
ſui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

C A P U T XVI.

Achaz filium ſuum per ignem conſecrat: regi-
bus quoque Iſrael & Syriæ Jeruſalem obſi-
dentibus, auxilium à rege Aſſyriorum miſ-
ſis muneribus obtinet; in cujus gratiam,
ablato Dei cultu, diis Aſſyriorum ſacrifi-
cat; cui ſuccedit pius filius Ezechias.

1. A Nno decimo ſeptimo Phacee filii
Romelia, regnavit Achaz filius Joa-
than regis Juda.

2. || Viginti annorum erat Achaz cūm
regnare cepiſſet, * & ſedecim annis re-
gnavit in Jeruſalem: non fecit quod erat
placitum in conſpectu Domini Dei ſui,
ſicut David pater ejus.

3. Sed ambulavit in via regum Iſrael: in-
ſuper & filium ſuum conſecravit, transferens
per ignem ſecundum idola Gentium: quæ
diſſipavit Dominus coram filiis Iſrael.

4. Immolabat quoque victimas, & adole-
bat incenſum in excelsis, & in collibus,
& ſub omni ligno frondoso.

5. || Tunc aſcendit Rafin rex Syriæ, &
Phacee filius Romelia rex Iſrael, in Jeruſa-
lem ad præliandum: cūmque obſiderent A-
chaz, non valuerunt ſuperare eum. *

6. In tempore illo reſtituit Rafin rex Sy-
riæ, Ailam Syriæ, & ejecit Judæos de Ai-
la: † & Idumæi venerunt in Ailam, &
habitaverunt ibi uſque in diem hanc.

7. Miſit * autem Achaz nuntios ad Theglath-
phalaſar regem Aſſyriorum, dicens: Servus
tuus, & filius tuus ego ſum: aſcende, & ſal-
vum me fac de manu regis Syriæ, & de manu
regis Iſrael, qui conſurrexerunt adverſum me.

8. Et cūm collegiſſet argentum & aurum, quod
inveniri potuit in Domo Domini, & in the-
ſauris regis, miſit regi Aſſyriorum munera.

9. Qui & acquievit voluntati ejus: aſcen-
dit enim rex Aſſyriorum in Damafcum, &
vaſtavit eam: & tranſtulit habitatores ejus
Cyrenen, Rafin autem interfecit.

10. Perrexitque rex Achaz in occurſum The-
glathphalaſar regi Aſſyriorum in Damafcum:
cūmque vidiffet altare Damafci, miſit rex
Achaz ad Uriam ſacerdotem exemplar ejus,
& ſimilitudinem juxta omne opus ejus.

11. Extruxitque Urias ſacerdos altare:
juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz,
de Damafco, ita fecit ſacerdos Urias, do-
nec veniret rex Achaz de Damafco.

12. Cūmque veniſſet rex de Damafco, vidit
altare, & veneratus eſt illud: aſcenditque &
immolavit holocauſta, & ſacrificium ſuum,

13. & libavit libamina, & ſudit ſanguinem
paſſificorum, quæ obtulerat ſuper altare.

14. Porro altare æreum, quod erat coram
Domino, tranſtulit de ſacie templi, & de lo-
co altaris, & de loco templi Domini: poſuit-
que illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15. Præcepit quoque rex Achaz Uriæ ſa-
cerdoti, dicens: Super altare majus offer ho-

|| Iſai. 7. 1.

|| 2. Paral.
28. 1.
* Ann. M.
3262.
Ant. Chr.
742.

|| Iſai. 7. 1.

* Prima
expedi-
tione, ſc.
Vide
2. Paral. 28. 5
† Ann. M.
3261.
* Ann. M.
3264.
|| V. ſupr.
cap. 7. 29.

locauſtum matutinum, & ſacrificium vesperti-
num, & holocauſtum regis: & ſacrificium ejus,
& holocauſtum univerſi populi terræ, & ſacri-
ficia eorum, & libamina eorum: & omnem ſan-
guinem holocauſti, & univerſum ſanguinem
victimæ ſuper illud effundes: altare verò æ-
reum erit paratum ad voluntatem meam.

16. Fecit igitur Urias ſacerdos, juxta
omnia quæ præceperat rex Achaz.

17. Tulit autem rex Achaz calatas baſes,
& luterem, qui erat deſuper: & mare depo-

ſuit de bobus arcis, qui ſuſtentabant illud,
& poſuit ſuper pavimentum ſtratum lapide.

18. Muſach quoque ſabbati, quod ædificave-
rat in templo: & ingreſſum regis exterius, con-
vertit in templum Dñi, propter regē Aſſyriorū.

19. Reliqua autem verborum Achaz, quæ
fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſer-
monum dierum regum Juda?

20. Dormivitque Achaz cum patribus ſuis,
& ſepultus eſt cum eis in Civitate David, * &
regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

* Sed non
in ſepul-
chris Re-
gum.
1. Par. 28.
27.

C A P U T XVII.

Post multa filiorum Iſrael quæ commemorantur
ſacina, Salmanafar ſub Oſee recuſante an-
tiquum Aſſyrio pendere tributum, transfert
Iſrael in Aſſyrios: & quia Aſſyrii in Sama-
rian miſſi cultum Dei ignorantes devoraban-
tur à leonibus, mittitur eis ſacerdos Iſrae-
liticus qui ipſos inſtituat; ſequæ ſactum eſt,
ut & Deo & idolis ſervirent.

* Ann. M.
1474.
Ann. Chr.
710.
Vide ſupr.
15. 30.
Infr. 18. 9.
Tob. 1. 2.
* Qui Te-
glathpha-
laſaro ſuc-
ceſſit.
Ann. M.
2276.
† Ann. M.
3279.

1. Anno duodecimo * Achaz regis Ju-
da, regnavit Oſee filius Ela in Sa-
maria ſuper Iſrael novem annis.

2. Fecitque malum coram Domino: ſed non
ſicut reges Iſrael, qui ante eum fuerant.

3. ¶ Contra hunc aſcendit Salmanafar *
rex Aſſyriorum, & factus eſt ei Oſee ſer-
vus, reddebatque illi tributa.

4. Cumque deprehendiſſet rex Aſſyriorum
Oſee, quod rebellare nitens † miſiſſet nun-
tios ad Sua regem Aegypti, ne præſtaret
tributa regi Aſſyriorum, ſicut ſingulis an-
nis ſolitus erat, obſedit eum, & vinctum
miſit in carcerem.

5. Pervagatusque eſt omnem terram: & aſ-
cendens Samariam, obſedit eam tribus annis.

* Anno M.
3283.
Infr. 18. 10.

6. * Anno autem nono Oſee, cepit rex Aſ-
ſyriorum Samariam, & trãſtulit Iſrael in Aſſy-
rios: poſuitque eos in Hala & in Habor juxta
fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.

7. Factum eſt enim, cum peccaſſent filii
Iſrael Domino Deo ſuo, qui eduxerat eos
de Terra Aegypti, de manu Pharaonis re-
gis Aegypti, coluerunt deos alienos.

8. Et ambulaverunt juxta ritum Gentium,
quas conſumpſerat Dominus in con-

ſpectu filiorum Iſrael, & regum Iſrael:
quia ſimiliter fecerant.

9. Et offenderunt filii Iſrael verbis non re-
ctis Dominum Deum ſuum: & ædificaverunt
ſibi excella in cunctis urbibus ſuis à Turre
cuſtodum uſque ad civitatem munitam.

10. Feceruntque ſibi ſtatuas, & lucos in
omni colle ſublimi, & ſubter omne lignum
nemoroſum:

11. & adolebant ibi incenſum ſuper aras
in morem Gentium, quas tranſtulerat Do-
minus à facie eorum: feceruntque verba
peſſima irritantes Dominum.

12. Et coluerunt immunditias, de quibus præ-
cepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

13. Et teſtificatus eſt Dominus in Iſrael &
in Juda per manum omnium prophetarum &
Videntium, dicens: ¶ Revertimini à viis ve-
ſtris peſſimis, & cuſtodite præcepta mea, &
cæremonias, juxta omnem legem, quam
præcepi patribus veſtris: & ſicut miſi ad vos
in manu ſervorum meorum Prophetarum.

14. Qui non audierunt, ſed induraverunt
cervicem ſuam juxta cervicem patrum ſuo-
rum, qui noluerunt obedire Domino Deo ſuo.

15. Et abjecerunt legitima ejus, & pactum,
quod pepigit cum patribus eorum, & teſti-
ficationes, quibus conteſtatus eſt eos: ſecu-
tique ſunt vanitates, & vapè egerunt: & ſe-
cuti ſunt Gentes, quæ erant per circuitum eo-
rum, ſuper quibus præceperat Dominus eis
ut non facerent ſicut & illæ faciebant.

16. Et dereliquerunt omnia præcepta Do-
mini Dei ſui: feceruntque ſibi conſtatiles
duos vitulos, & lucos, & adoraverunt uni-
verſam militiam cæli: ſervieruntque Baal,

17. & conſecraverunt filios ſuos, & filias

ſuas

suas per ignem: & divinationibus inserviebant
& auguriis: & tradiderunt se ut facerent ma-
lum coram Domino, ut irritarent eum.

18. Iratusque est Dominus vehementer Is-
raeli, & abstulit eos à conspectu suo, & non
remanit nisi tribus Juda tantummodo.

19. Sed nec ipse Juda custodivit mandata
Domini Dei sui: verum ambulavit in er-
roribus Israel, quos operatus fuerat.

20. Projecitque Dominus omne semen Israel,
& afflixit eos, & tradidit eos in manu diripien-
tium, donec projiceret eos à facie sua:

21. || ex eo jam tempore, quo scissus est
Israel à domo David, & constituerunt sibi
regem Jeroboam filium Nabat: separavit
enim Jeroboam Israel à Domino, & pec-
care eos fecit peccatum magnum.

22. Et ambulaverunt filii Israel in uni-
versis peccatis Jeroboam quæ fecerat: &
non recesserunt ab eis,

23. || usquequò Dominus auferret Israel à
facie sua, sicut locutus fuerat in manu
omnium servorum suorum Prophetarum:
translatusque est Israel de terra sua in As-
syrios, usque in diem hanc.

24. Adduxit autem rex Assyriorum * de Ba-
bylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath,
& de Sepharvaim: & collocavit eos in civita-
tibus Samariæ pro filiis Israel: qui possederunt
Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.

25. Cumque ibi habitare cepissent, non
timebant Dominum: & immisit in eos Do-
minus leones, qui interficiebant eos.

26. Nuntiatumque est regi Assyriorum, &
dictum: Gentes, quas transfulisti, & habi-
tare fecisti in civitatibus Samariæ, ignorant
legitima Dei terræ: & immisit in eos Do-
minus leones, & ecce interficiunt eos, eò
quòd ignorent ritum Dei terræ.

27. Præcepit autem rex Assyriorum, dicens:
Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos
inde captivos adduxistis, & vadat, & habi-
tet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28. Igitur cum venisset unus de sacerdo-
tibus his, qui captivi ducti fuerant de Sa-
maria, habitavit in Bethel, & docebat
eos quomodo colerent Dominum. *

29. Et unaqueque Gens fabricata est Deum
suum: posueruntque eos in fanis excelsis,
quæ fecerant Samaritæ, Gens & Gens in
urbibus suis, in quibus habitabant.

30. Viri enim Babylonii fecerunt Sochoth-
benoth: viri autem Cuthæi fecerunt Ner-
gel: & viri de Emath fecerunt Asima.

31. Porro Hevæi fecerunt Nebahaz &
Tharthac. Hi autem, qui erant de Sephar-
vaim, comburebant filios suos igni, Adra-
melech & Anamelech diis Sepharvaim.

32. & nihilominus colebant Dominum. Fe-
cerunt autem sibi de novissimis sacerdotes ex-
cellorum, & ponebant eos in fanis sublimibus.

33. Et cum Dominum colerent, diis quoque
suis serviebant juxta consuetudinem Gen-
tium, de quibus translati fuerant Samaritæ:

34. usque in præsentem diem morem sequun-
tur antiquum: non || timent Dominum, ne-
que custodiunt caeremonias ejus, judicia, & le-
gem, & mandatum, quòd præceperat Domi-
nus filiis Jacob, || quem cognominavit Israel:

35. & percusserat cum eis pactum, &
mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos
alienos, & non adoretis eos, neque colatis
eos, & non immoletis eis:

36. Sed Dominum Deum vestrum, qui edu-
xit vos de Terra Egypti in fortitudine ma-
gna, & in brachio extento, ipsum timeate,
& illum adorete, & ipsi immolate.

37. Cæremonias quoque, & judicia, &
legem, & mandatum, quòd scripsit vobis,
custodite ut faciatis cunctis diebus: & non
timeatis deos alienos.

38. Et pactum, quòd percussit vobiscum,
nolite oblivisci: nec colatis deos alienos,
39. sed Dñm Deum vestrum timeate, & ipse eruet
vos de manu omnium inimicorum vestrorum.

40. Illi verò non audierunt, sed juxta con-
suetudinem suam pristinam perpetrabant.

41. Fuerunt igitur Gentes istæ timentes
quidem Dominum, sed nihilominus & idolis
suis servientes: nam & filii eorum, &
nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita fa-
ciunt usque in præsentem diem.

C A U T P XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum de-
lubris, ac æneo Moyse serpente confracto, per-
cutit Edom: & cum ab Assyriis rebellasset, rex
Assyriorum expugnat civitatibus Juda, Eze-
chias veniam precanti, magnam pecuniam vim
imponit, missa quoque manu valida Jerusa-
lem obsidet, multis probris in Ezechiam &
blasphemis in Deum per Rabsacen jactatis.

1. Anno || tertio Osee filii Ela regis
Israel, regnavit Ezechias * filius
Achaz regis Juda.

2. Vingtiquinque annorum erat, cum
regnare cepisset: & vintinovem annis
regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus
Abi filia Zachariæ.

3. Fecitque quòd erat bonum coram Domi-
no, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

4. Ipse dissipavit * excelsa, & contrivit sta-
tuas, & succidit lucos, confregitque serpentem
æneum, || quem fecerat Moyses: siquidem us-
que ad illud tempus filii Israel adolebant ei in-
censum: vocavitque nomen ejus Nohestan. *

5. In Domino Deo Israel speravit: itaque
post eum non fuit similis ei de cunctis regibus
Juda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt:

6. & adhesit Domino, & non recessit à
vestigis ejus, fecitque mandata ejus, quæ
præceperat Dominus Moyse.

7. Unde & erat Dominus cum eo, & in
cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se
agebat. Rebellavit quoque contra regem
Assyriorum, & non servivit ei.

8. Ipse percussit Philisthæos usque ad Ga-
zam, & omnes terminos eorum, à Torre
custodum usque ad Civitatem munitam.

9. || Anno quarto regis Ezechias, qui erat
annus septimus Osee filii Ela regis Israel,
ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Sa-
mariam, & oppugnavit eam;

10. & cepit. Nam post annos tres, anno
sexto Ezechias, id est nono anno Osee re-
gis Israel, capta est Samaria: *

11. & transfudit rex Assyriorum Israel in As-
syrios,

* Affari-
don, ut est
1. Ezech. 1. 2
idque an-
no M. 127
Ant. Chr.
677.
quo com-
pletum est
dictum ab
Isaia, 1. 1
tunc regni
Achaz.
(Isa. 1. 1.)
de Ephra-
im intra
annos 65.
sic ante-
reulo ut
non esset
populus:
lublata e-
nim à Sal-
manasare
ante an-
nos 44.
maxima
parte po-
puli, hoc
usque ca-
men ali-
qua Rei-
pub. facies
retenta e-
rat.
* De. Seru-
tum Jeru-
salmi ti-
tium.

|| Infr. v.
47.
|| Genes.
11. 26.

1. Paral.
28. 27. O
29. 1.
* Anno M.
1277.
Ant. Chr.
727.

* Ann. M.
1278.
|| Num. 21.
9.

* 1. Annu-
lum, per
diminu-
tionem &
contem-
pnum.

|| Sa. p. 17. 5
Tob. 1. 2.

* Anno M.
1283.

† quod
prius Tig-
lathpile-
ser duas
tribus &
dimidiam
trans Jor-
danem ha-
bitantes
translule-
rat.
1. Par. 5. 26
|| 2. Paral.
32. 1.
Ezai. 48. 20
Isai. 36. 1.
* Ann. M.
1291.
Ant. Chr.
713.

*qui Azo-
tum cepit.
Isai. 20.

1. V. Isai.
20.

De Sobna
& Eliacim
vide Isai.
22.

syrios, collocavitque eos in Hala, & in Habor
fluvii Gozan in civitatibus Medorum: †

12. quia non audierunt vocem Domini Dei
sui, sed prætergressi sunt pactum ejus: om-
nia, quæ præceperat Moyses servus Domi-
ni, non audierunt, neque fecerunt.

13. || Anno quartodecimo * regis Ezechia,
ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad uni-
versas civitates Juda munitas: & cepit eas.

14. Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios
ad regem Assyriorum in Lachis, dicens:
Peccavi, recede à me: & omne, quod im-
posueris mihi, feram. Indixit itaque rex
Assyriorum Ezechia regi Judæ trecenta ta-
lenta argenti, & triginta talenta auri,

15. Deditque Ezechias omne argentum
quod repertum fuerat in domo Domini,
& in thesauris regis:

16. In tempore illo confregit Ezechias val-
vas templi Domini, & laminas auri, quas
ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.

17. Misit autem rex Assyriorum Thartan,
& Rabfaxis, & Rabfacen, de Lachis ad re-
gem Ezechiam cum manu valida Jerusalem:
qui cum ascendissent, venerunt Jerusalem,
& steterunt juxta aqueductum piscine su-
perioris, quæ est in via Agrifullonis.

18. Vocaveruntque regem: egressus est
autem ad eos Eliacim filius Helciae præpo-
situs domus, & Sobna scriba, & Joahe fi-
lius Asaph à commentariis.

19. Dixitque ad eos Rabfaxes: Loquimini
Ezechia: Hæc dicit rex magnus, rex Assyrio-
rum: Quæ est ista fiducia, qua niteris?

20. Forsitan inisti consilium, ut præpa-
res te ad prælium? In quo confidis, ut
audeas rebellare?

21. an speras in baculo arundineo atque
confRACTO Ægypto, || super quem, si incubue-
rit homo, comminutus ingreditur manum
ejus, & perforabit eam? sic est Pharaon rex
Ægypti, omnibus qui confidunt in se.

22. Quod si dixeritis mihi: In Domino
Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste
est, cujus abstulit Ezechias excelsa & alta-
ria: & præcepit Judæ & Jerusalem: Ante
altare hoc adorabitis in Jerusalem?

23. Nunc igitur transite ad dominum
meum regem Assyriorum, & dabo vobis
duo millia equorum, & videte an habere
valeatis ascensores eorum.

24. Et quo modo potestis resistere ante
unum satrapam de servis domini mei mini-
mis? An fiduciam habes in Ægypto pro-
pter currus & equites?

25. Numquid sine Domini voluntate ascen-
di ad locum istum, ut demolirer eum?
Dominus dixit mihi: Ascende ad terram
hanc, & demolire eam.

26. Dixerunt autem Eliacim filius Helciae, &
Sobna, & Joahe Rabfaxis: Precamur ut loqua-
ris nobis servis tuis Syriacæ: siquidem intelli-
gimus hanc linguam: & non loquaris nobis Ju-
daicæ, audiente populo, qui est super murum.

27. Responditque eis Rabfaxes, dicens:
Numquid ad dominum tuum, & ad te mi-
sit me dominus meus, ut loquerer sermo-
nes hos, & non potius ad viros, qui se-
dent super murum, ut comedant sterco-

ra sua, & bibant urinam suam vobiscum?

28. Stetit itaque Rabfaxes, & exclamavit
voce magna Judaicæ, & ait: Audite verba
regis magni, regis Assyriorum.

29. Hæc dicit rex: Non vos seducat
Ezechias: non enim poterit eruere vos de
manu mea.

30. Neque fiduciam vobis tribuat super
Dominum, dicens: Eruens liberabit nos
Dominus, & non tradetur civitas hæc in
manu regis Assyriorum.

31. Nolite audire Ezechiam. Hæc enim di-
cit rex Assyriorum: Facite mecum quod vo-
bis est utile, & egredimini ad me: & co-
medet unusquisque de vinea sua, & de ficu
sua: & bibetis aquas de cisternis vestris,

32. donec veniam, & transferam vos in
terram, quæ similis est terræ vestræ, in ter-
ram fructiferam, & fertilem vini, terram
panis & vinearum, terram olivarum, & olei
ac mellis, & vivetis, & non moriemini,
Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit,
dicens: Dominus liberabit nos.

33. Numquid liberaverunt dii Gentium
terram suam de manu regis Assyriorum?

34. Ubi || est Deus Emath, & Arphad? ubi
est Deus Sepharvaim, Ana, & Ava? || num-
quid liberaverunt Samariam de manu mea?

35. Quinam illi sunt in universis diis ter-
rarum, qui eruerunt regionem suam de
manu mea, ut possit eruere Dominus Je-
rusalem de manu mea?

36. Tacuit itaque populus, & non respon-
dit ei quidquam: siquidem præceptum re-
gis acceperant ut non responderent ei.

37. Venitque Eliacim filius Helciae, præpo-
situs domus, & Sobna scriba, & Joahe filius
Asaph à commentariis ad Ezechiam scissis ves-
tibus, & nuntiaverunt ei verba Rabfaxis.

C A P U T XIX.

Ezechia & Isaiam conversis ad Dominum, & pro
liberatione precantibus, propter Rabfaxis blas-
phemias, percutit Angelus Domini 185000.
Assyriorum; & fugiens Sennacherib in tem-
plo idolorum suorum à filiis suis occiditur.

1. **Q**Uæ cum audisset Ezechias rex,
scidit vestimenta sua, & opertus
est sacco, ingressusque est domum Domini.

2. Et misit Eliacim præpositum domus,
& Sobnam scribam, & senes de sacerdoti-
bus opertos saccis, ac Isaiam prophetam
filium Amos.

3. Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias:
Dies tribulationis, & increpationis, & bla-
sphemiae, dies iste: venerunt filii usque ad
partum, & vires non habet parturiens.

4. Si sortè audiat Dominus Deus tuus
universa verba Rabfaxis, quem misit rex
Assyriorum dominus suus, ut exprobraret
Deum viventem, & argueret verbis, quæ
audivit Dominus Deus tuus: & fac oratio-
nem pro reliquiis, quæ repetæ sunt.

5. Venerunt ergo servi regis Ezechia ad
Isaiam.

6. Dixitque eis Isaias: Hæc dicetis do-
mino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli ti-
mere à facie sermonum, quos audisti, qui-

|| Infr. 19.
23. & 1. Isai.
10. 9. &
27. 13.
|| 1. sup.
17. 24.

Isai. 37. 1.

Anno M.
1294.
Ant. Chr.
710.

bus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7. Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram suam, & dejiciam eum gladio in terra sua.

8. Reversus est ergo Rablaces, & invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quod recessisset de Lachis.

9. Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiarum, dicentes: Ecce, egressus est ut pugnet adversum te; & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10. Hæc dicite Ezechiae regi Juda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Jerusalem in manus regis Assyriorum.

11. Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum universis terris, quo modo vastaverunt eas: num ergo solus poteris liberari?

12. Numquid liberaverunt dii Gentium singulos, quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13. Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14. Itaque cum accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino,

15. & oravit in conspectu ejus, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cælum & terram.

16. Inclina aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17. Verè Domine dissipaverunt reges Assyriorum Gentes, & terras omnium.

18. Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

19. Nunc igitur Domine Deus noster, salvos nos fac de manu ejus, ut sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

20. Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audi.

21. Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Sprevit te, & subfannavit te, virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Jerusalem.

22. Cui exprobasti, & quem blasphemasti: contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos: contra sanctum Israel.

23. Per manum fervorum tuorum exprobasti Domino, & dixisti: In multitudine currum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ejus, & electas abietes illius. Et ingressus sum usque ad terminos ejus, & saltum Carmeli ejus ego succidi.

24. Et bibi aquas alienas, & siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas claufas.

25. Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud,

& nunc adduxi: eruntque in ruinam collum pugnantium civitates munitæ.

26. Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fenum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

27. Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præsciivi, & furorem tuum contra me.

28. Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.

29. Tibi autem Ezechia hoc erit signum: || Comede hoc anno quæ repperis: in secundo autem anno, quæ sponte nascuntur: porro in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite fructum earum.

30. Et quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

31. De Jerusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.

32. Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingreditur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio.

33. Per viam, qua venit, revertetur: & civitatem hanc non ingreditur, dicit Dominus.

34. Protegamque urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.

35. || Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abiit.

36. & reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.

37. || Cumque adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque in terra Armeniorum, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

C A P U T XX.

Isaias ægotantem Ezechiam moriturum denuntiat; at ille sua oratione sanitatem cum pro- rogatione vite ad quindecim annos à Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum: Assyriis autem munere deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captivitas Babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

1. **I**N diebus illis ægotavit Ezechias usque ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos, propheta; dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives.

2. Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, dicens.

3. Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

|| 1. Isai. 37. 36.

|| Tob. 1. 2. 1. Eccl. 4. 2. 1. Isai. 37. 36. 1. Mac. 7. 14. 2. Mac. 8. 19.

|| Tob. 1. 24.

2. Paral. 32. 24. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713. Regni Ezechie 14. desinente, ante mortem Sennacherib, ut patet ex verb. 6. || Isai. 38. 1.

CAPUT XXI.

4. Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens:

5. Revertere, & dic Ezechia duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce sanavi te, die tertio ascendes templum Domini.

6. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem istam propter me, & propter David servum meum.

7. Dixitque Isaias: Asserte massam ficorum. Quam cum attulissent, & posuissent super ulcus ejus, curatus est.

8. Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9. Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendant umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?

10. Et ait Ezechias: Facile est, umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.

11. Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.

12. In tempore illo misit Berodach * Baladan, filius Baladan, rex Babyloniorum litteras & munera ad Ezechiam: audierat enim quod agrotasset Ezechias,

13. Latatus est autem in adventu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

14. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

15. At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis.

16. Dixit itaque Isaias Ezechia: Audi sermonem Domini.

17. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18. Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19. Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax & veritas in diebus meis.

20. Reliqua autem sermonum Ezechia, & omnis fortitudo ejus, & quomodo fecerit piscinam, & aqueductum, & introduxerit aquas in civitatem, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

21. Dominique * Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius ejus pro eo.

Propter abominandam Manassæ impietatem, prædicit Dominus se Judam ac Jerusalem deleturum: cui succedit impius filius Amon & hoc à servis occiso, regnat super Judam pius filius Josias.

1. **D**UODECIM annorum erat Manasses cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Haphsiba.

2. Fecitque malum in conspectu Domini, juxta idola Gentium, quas delevit Dominus à facie filiorum Israel.

3. Conversusque est, & ædificavit excelsa, quæ dissipaverat Ezechias pater ejus: & crevit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: In Jerusalem ponam nomen meum.

5. Et extruxit altaria universæ militiæ cœli in duobus atriis templi Domini.

6. Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

7. Posuit quoque idolum luci, quem fecerat, in templo Domini, super quod locutus est Dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus: In templo hoc, & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia, quæ præcepi eis, & universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses.

9. Illi verò non audierunt: sed seducti sunt à Manasse, ut facerent malum, super Gentes, quas contrivit Dominus à facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens:

11. Quia fecit Manasses rex Juda abominaciones istas pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Judam in immunditiis suis:

12. propterea hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Jerusalem & Judam: ut quicumque audierit, tinniant ambæ aures ejus.

13. Et extendam super Jerusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulæ: & delens vertam, & ducam crebrius stylum super faciem ejus.

14. Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum ejus: eruntque in vastitatem, & in rapinam cunctis adversariis suis:

15. Eò quod fecerint malum coram me, & perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Aegypto, usque ad hanc diem.

16. Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec imple-ret Jerusalem usque ad os, absque peccatis

2. Par. 33. 1
Eodem
Anno M.
3306.

2. Par.
33. 3.

2. Reg. 7.
10.

2. Reg. 7.
26.
3. Reg. 8.
15. 9. 3.

Jer. 15. 4.

Inf. 14. 4.
Inter alios
etiam Isai-
as pro-
pheta,
quem ser-
ra lignea
dissectum,
Talmud
uterque,
Justinus
martyr,
Hieron. &
alii me-
morant.

* Isa. 39.
1. dicitur
Merodach.
Baladan
Ptolem.
Mardocā-
padus. Bal-
adan au-
tem ejus
pater aut
avus, is
nobis est,
qui ab A-
gathia Be-
lesus, à Ni-
colao Da-
masceno
Nanybrus
à Ptolem.
Nabonaf-
sarus est
dictus, qui
cum prius
Assyrii fi-
ducarius
fuisse, tan-
dem facta
conspira-
tione cum
Arbace
Medorum
præfecto
Babilo-
niorum
Monarcha
effectus est.
Anno M.
3357.

2. Par.
32. 30.

Anno M.
3306.
Ant. Chr.
698.

suis,

luis, quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17. Reliqua autem sermonum Manasse, & universa quæ fecit, & peccatum ejus, quod peccavit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

18. Dormiitque Manasses cum patribus suis*, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnavit Amon filius ejus pro eo.

19. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: duobus quoque annis regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Meslalemeth filia Harus de Jeteba.

20. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus.

21. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: servivitque immunditiis, quibus servierat pater ejus, & adoravit eas.

22. & dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini.

23. Tetenderuntque ei insidias servi sui, & interfecerunt regem in domo sua.

24. Percussit autem populus terræ omnes, qui conjuraverant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem Josiam filium ejus pro eo.

25. Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

26. Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnavit Josias filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Josias templum ac Dei cultum instaurat; Dominum super reperto Deuteronomii libro consulens, responsum accipit, inducenda super Judam scripta in eo mala propter neglectum a patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pace moriturum.

1. **O**cto annorum erat Josias cum regnare cœpisset*, triginta & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Iddia, filia Hadaja de Besecath.

2. Fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

3. Anno autem octavo decimo* regis Josiæ, misit rex Saphan filium Asia, filii Mesulam, scribam templi Domini, dicens ei:

4. Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt janitores templi à populo,

5. deturque fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuunt eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda fartatecta templi:

6. Tignariis videlicet & cæmentariis, & iis, qui interrupta componunt: & ut emanantur ligna, & lapides de lapidinis ad instaurandum templum Domini.

7. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide.

8. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: Librum || Legis reperi in domo

Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9. Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renuntiavit ei quod præceperat, & ait: Conflaverunt servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt ut distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.

10. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege,

11. & audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua,

12. Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Afajæ servo regis, dicens:

13. Ite & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Juda, de verbis voluminis istius, quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri hujus, ut facerent omne quod scriptum est nobis.

14. Ierunt itaque Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Afaja, ad Oldam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuz, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: locuti-que sunt ad eam.

15. Et illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

16. Hæc dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, omnia verba Legis, quæ legit rex Juda:

17. quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succenderet indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18. Regi autem Juda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audisti verba voluminis,

19. & perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores ejus, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me, & ego audiui, ait Dominus:

20. Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

CAPUT XXIII.

Josias Deuteronomium coram populo legit, percussitque cum Domino fœdere; ac destructis abominationibus, præcepit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Joachaz; quem Pharao captum ducit in Egyptum, substituto Eliacim, quem Joakims nominat, & ei gravem militiam imponit.

1. **E**T renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Juda & Jerusalem.

2. Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Juda, universique qui habitabant in Je-

Anno M.
1181.
Ant. Chr.
624.

2. Par. 34.
Anno M.
346.
Ant. Chr.
624.

Anno M.
330.
Ant. Chr.
624.

|| 2. Par.
34. 14.

2. Par. 34.
Anno M.
1180.
Ant. Chr.
624.

* Atque ab
hoc tunc
solemni
foederis
renovatio-
ne, tum
tricesimi
anni in
ipso initio
prophetie
Ezechie-
lis tunc
quadragesima
annorum
peccati Ju-
da in exi-
dem Cap.
6. epocha
derivatur.
|| Eccl. 49.
3.

rusalem cum eo sacerdotes & prophetae, & omnis populus à parvo ulque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri foederis, qui inventus est in domo Domini.

3. Stetitque rex super gradum: & scedus percussit coram Domino *, ut ambulant post Dominum, & custodirent praecepta ejus, & testimonia, & caeremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba foederis hujus, quae scripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto.

4. Et praecepit rex Heleis pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & janitoribus, || ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quae facta fuerant Baal, & in lucis, & universae militiae caeli: & combussit ea foris Jerusalem in Convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel.

5. Et delevit aruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, & in circuitu Jerusalem: & eos, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunae, & duodecim signis, & omni militiae caeli.

6. Et effrui fecit lucum de domo Domini foras Jerusalem in Convalle Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.

7. Destruxit quoque adiculas effeminatorum, quae erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8. Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Juda: & contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram portae civitatis.

9. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10. Contaminavit quoque Topheth, quod est in Convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch.

11. Abstulit quoque equos, quos dederant reges Juda, Soli, in introitu templi Domini juxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12. Altaria quoque, quae erant super tecta cornaculi Achaz, quae fecerant reges Juda, & altaria quae fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: & ecurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrentem Cedron.

13. Excelsa quoque, quae erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis offensionis, || quae edificaverat Salomon rex Israel Astarothe idolo Sidoniorum, & Chamos offensionis Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

14. Et contrivit statuas, & succidit lucos: replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

15. || Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud, & excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum.

16. Et conversus Josias, vidit ibi sepulchra, quae erant in monte: misitque & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea

super altare, & polluit illud juxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei *, qui praedixerat verba haec.

17. || Et ait: Quis est titulus ille, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & praedixit verba haec, quae fecisti super altare Bethel.

18. Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus. Et intacta manserunt ossa illius, cum ossibus prophetarum, qui venerat de Samaria.

19. Insuper & omnia sana excelsorum, quae erant in civitatibus Samariae, quae fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Josias: & fecit eis secundum omnia opera, quae fecerat in Bethel.

20. Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea: reversusque est Jerusalem.

21. || Et praecepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro foederis hujus.

22. Nec enim factum est Phase tale à diebus judicum, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Juda,

23. sicut in octavo decimo anno regis Josiae factum est Phase istud Domino in Jerusalem.

24. Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominaciones, quae fuerant in terra Juda & Jerusalem: abstulit Josias: ut statueret verba legis, quae scripta sunt in Libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute sua juxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

26. Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam: propter irrationes, quibus provocaverat eum Manasses.

27. || Dixit itaque Dominus: Etiam Judam auferam à facie mea, sicut abstuli Israel: & projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jerusalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

28. Reliqua autem sermonum Josiae, & universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

29. || In diebus ejus * ascendit Pharaon rex Egypti, contra regem Assyriorum † ad flumen Euphraten: & abiit Josias rex in occursum ejus, & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum.

30. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terrae Joachaz filium Josiae: & unxerunt eum, * & constituerunt eum regem pro patre suo.

31. || Viginti trium annorum erat Joachaz cum regnare cepisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremias, de Lobna.

apparet hunc non fuisse primogenitum Josiae, ad quem hereditario jure regnum spectaret: ipsumque potius esse qui quatto loco, 1. Par. 3. 15. Solum nominatur, & Jer. 22. 11. pro patre regnasse etiam dicitur cuius nomen quod commutationem significat, melioris omnis causa mutatum sit. Confirmat illud etiam etas 23. ann. (hic v. 1. & 2. Par. 36. 2.) cum Iliachin (infra v. 16.) 25. annorum aetate exilata. Accedit Josephi quoque auctoritas, 10. Antiquit. cap. 6. §. 7. Vide anno 1. ad tertium cap. Iler. 1. Paralip. || 2. Par. 35. 2.

* Ante ann. 350. Vide 1. Reg. 13. 2. || 2. Reg. 13. 6.

|| 2. Par. 35. 1. Eodem ann. 174. regni sui ad finem tendente mundi 1384.

|| Infr. 26. 2.

|| 2. Par. 35. 20. Anno M. 1194. Ant. Chr. 610.

† Sive contra Medos & Babylonios, qui imperium Assyriorum eversiont. Joseph. Antiq. 1. 10. cap. 6. §. 7. aut est Herodoti Necos, filius Psalmi.

|| 2. Par. 36. 2. Antiq. cap. 6. §. 7. Unde

32. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

33. Vinxitque eum Phrao Nechao in Rebla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Jerusalem: & imposuit multam terræ centum talentis argenti, & talento auri.

34. Regemque constituit Phrao Nechao Eliacim filium Josia pro Josia patre ejus: vertitque nomen ejus Joakim: Porro Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus est ibi.

35. Argentum autem, & aurum dedit Joakim Pharaoni, cum indixisset terræ per singulos, ut conferretur juxta præceptum Pharaonis: & unumquemque juxta vires suas exegit, tam argentum quam aurum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao.

36. Viginti quinque annorum erat Joakim cum regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Zebida filia Phadaja de Ruma.

37. Et fecit malum coram Domino juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

C A P U T XXIV.

Joachin triennio servit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo, succedit filius Joachin; quem cum thesauris templi ac domus regie, universoque robore habitatorum Jerusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffello in regem illius patruo Matthaniam, quem vocavit Sedeciam.

1. IN diebus ejus ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Joakim servus tribus annis: & rursus rebellavit contra eum.

2. Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum: & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon, & immisit eos in Judam, ut disperderent eum, || juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas.

3. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram se, propter peccata Manasse universa quæ fecit, & propter sanguinem innoxium, quem effudit, & implevit Jerusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dñs propitiari.

4. Reliqua autem sermonum Joakim, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda? Et dormivit Joakim cum patribus suis:

5. Et regnavit Joachin filius ejus pro eo.

6. Et ultra non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à rivo Ægypti usque ad fluvium Euphratem, omnia quæ fuerant regis Ægypti.

7. Decem & octo annorum erat Joachin cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Noetia filia Elnathan de Jerusalem.

8. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

9. || In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Jerusalem, & circumdata est urbs munitionibus.

10. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam.

11. Egressusque est Joachin rex Juda ad regem Babylonis, ipse & mater ejus, & servi ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus: & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui.

12. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regie: & concidit universa vasa aurea, quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini juxta verbum Domini. ||

13. Et transtulit omnem Jerusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem: & omnem artificem & clusorem: nihilque relictum est exceptis pauperibus populi terræ.

14. || Transtulit quoque Joachin in Babylonem, & matrem regis, & uxores regis, & eunuchos ejus: & judices terræ duxit in captivitatem de Jerusalem in Babylonem.

15. Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & clusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.

16. || Et constituit Matthaniam patrum ejus pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam:

17. Viginti & primum annum ætatis habebat Sedecias cum regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus erat Amital, filia Jeremias de Lobna.

18. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

19. Irascebatur enim Dominus contra Jerusalem & contra Judam, donec projiceret eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege Babylonis.

C A P U T XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Jerusalem, Sedecias cecus ac vinctus, necatis coram se filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo; quibusdam tamen ad exercendam terram relictis: post exusta una cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam: quo ab Ijmaze interempto, fugit populus in Ægyptum: Joachin autem in captivitate sublimatur à rege Babylonis.

1. Factum est autem anno nono regni ejus mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus ejus in Jerusalem, & circumdederunt eam: & extruxerunt in circuitu ejus munitiones.

2. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedecias.

3. nona die mensis: prævaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terræ.

4. Et interrupta est civitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ, quæ est inter duplicem murum ad hortum regis (porro Chaldæi obsidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quæ ducit ad campestria solitudinis.

5. Et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho: & omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.

6. Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo judicium.

|| 2. Par.
16. 5.
Ann. M.
399.
Ant. Chr.
99.

* i. anno
Joakimi 4.
qui cum i.
Nabuchod-
onosor
concurrit
ut est Jer.
25. 1. Arq.
aded, ann.
M. 399.
Ant. Chr.
99.
+ i. agmi-
na. Ex om-
nibus his
gentibus
constabat
exercitus
Nabuchod-
onosoris
|| Sup. 21.
27.

* i. mor-
tuus est si-
cut patres
sui: non
autem cu
eis sepul-
tus, sed
projectus
extra por-
tas Jeru-
salem, juxta
prophetiam
Jerem. 22.
19. O 36.
10.
+ qui &
Jechonias
Jerem. 22.
Ann. M.
399.
Ant. Chr.
99.
|| Dan. 1.
1.

|| 1. 1. 39.
5.

|| 2. Par.
36. 10.
Ester 2. 6.
O 11. 4.
Ezech. 17.
12.
Jerem. 24.
1. O 39. 2.

|| Jer. 37. 1.
O 52. 1.
* Josia fi-
lius post
Seliu sive
Joacazum
natum, pa-
ter id,
quatuor
Regum æ-
tate col-
lata sup.
c. 33. v. 31.
& 36. ar-
que c. 24.
v. 18. & 18.

* Anno M.
344.
Ant. Chr.
590.
Jerem. 39.
4. O 52. 4

7. Filios autem Sedeciae occidit coram eo, & oculos ejus effodit, vinxitque cum catenis, & adduxit in Babylonem.

8. Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Jerusalem.

9. Et succendit domum Domini *, & domum regis: & domos Jerusalem, omnemque domum combussit igni.

10. Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldaeorum, qui erat cum principe militum.

11. Reliquam autem populi partem, quae remanserat in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus, transtulit Nabuzardan princeps militiae.

12. Et de pauperibus terrae reliquit viatores & agricolas.

13. Columnas autem aereas, quae erant in templo Domini, & bases, & mare aereum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldaei, & transtulerunt eas omnes in Babylonem.

14. Ollas quoque aereas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa aerea, in quibus ministrabant, tulerunt.

15. Necnon & thuribula, & phialas: quae aurea, aurea; & quae argentea, argentea: tulit princeps militiae.

16. id est, columnas duas, mare unum, & bases, quas fecerat Salomon in templo Domini: non erat pondus aeris omnium vasorum.

17. Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna una & capitellum aereum super se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malogranata super capitellum columnae, omnia aerea: similem & columna secunda habebat ornatum.

18. Tulit quoque princeps militiae Sarajam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum *, & tres pariteros.

19. Et de civitate eunuchum unum, qui erat praefectus super bellatores viros: & quinque viros de his, qui steterant coram rege, quos reperit in civitate: & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terrae: & sexaginta viros de vulgo, qui inventi fuerant in civitate.

20. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

21. Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.

22. * Populo autem, qui relictus erat in terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, praefecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.

23. Quod cum audissent omnes duces militum, ipsi & viri, qui erant cum eis, videlicet quod constitueret rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismael filius Nathaniae, & Johanan filius Caree, & Saraja filius Tanehumeth Netophathites, & Jezonias filius Maachathi, ipsi & socii eorum.

24. Juravitque Godolias ipsis & sociis eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldaeis: manete in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.

25. Factum est autem in mense septimo, venit Ismael filius Nathaniae, filii Elisama de femine regio, & decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui & mortuus est: sed & Judaeos & Chaldaeos, qui erant cum eo in Maspha.

26. Confurgensque omnis populus à parvo usque ad magnum, & principes militum, venerunt in Aegyptum timentes Chaldaeos.

27. Factum est verò in anno trigesimo septimo * transmigrationis Joachim regis Juda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis: sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno, quo regnare coeperat, caput Joachim regis Juda de carcere.

28. Et locutus est ei benignè: & posuit thronum ejus super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

29. Et mutavit vestes ejus, quas habuerat in carcere, & comedeat panem semper in conspectu ejus cunctis diebus vitae suae.

30. Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quae & dabatur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vitae suae *.

Cum enim hos & paulò plus regnasset Evilmerodach, à Neriglissore sororis suae marito, peremptus est, ob iniquitates suas & libidines, ut docet Joseph ex Berolo, lib. 1. contra Appion.

* Ann. M. 346 deficiente Nabuchodonosoro: an. 19. incurrebantur Chr. 58. postquam à Salomone condita cepit est an. 414 mensibus 1. & diebus 8. Mense 5. ipsa die Sabb. in cuius rei memoriae sejunium institutum est, Zach. 7. 5. & 8. 19.

|| Jer. 27. 19.

|| 3. Reg. 7. 15. 2. Par. 3. 15 Jer. 52. 21.

* Qui erat quasi primi vicarius.

* Anno M. 3416. ab initio regni David 463.

* Anno M. 3417. Ant. Chr. 587.

* Anno M. 3442. Ant. Chr. 562. Confilio iam inito, à die 25. ejusdem mensis, de quo Jerem. 54. 31.

* Nempe per duos circiter annos.

LIBER PRIMUS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIN.

Libros PARALIPOMENON, hoc est prætermisſorum, quòd ibi quædam libri regum omiſſa habeantur; Hebræi DIBRE HAIAMIN, id eſt, verba dierum vocant, quòd ex regum diurnis excerpti ſint. Unus eſt autem apud eos, ſed à noſtris diuiſus, quem ab Eſdra ſcriptum conſtans fama ſemper obtinuit. Quidam CHRONICORUM libros inſcribere maluerunt.

IN HORUM PRIORE, propagatio gentis Iſræliticæ ab Adamo ad reditum uſque à captiuitate breuiter recenſetur: Deinde repetita à Davide hiſtoria, ejus regnum accuratiùs deſcribitur, ad Salomonis uſque uniõnem; hoc eſt ad annum mundi 2990.

CAPUT PRIMUM.

Genealogia ab Adam uſque ad Abraham, & generationes filiorum Abraham una cum filiis ac poſteris Eſau, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequam eſſent reges ſuper filios Iſrael.

Gen. 2. 7.
4. 13. 26.
5. 6. 9.

1. **A**DAM, Seth, Enos.
2. Cainan, Malaleel, Jared,
3. Henoch, Mathuſale, Lamech:
4. Noe, Sem, Cham, & Japheth.
5. Filii Japhet: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, Thubal, Moſoch, Thiras.
6. Porro filii Gomer: Aſcenez, & Riphath, & Thogorma.
7. Filii autem Javan: Eliſa & Tharſis, Cethim & Dodanim.
8. Filii Cham: Chus, & Mcſraim, & Phut, & Chanaan.
9. Filii autem Chus: Saba, & Hevila, Sabatha, & Regma, & Sabatacha, Porro filii Regma: Saba, & Dadan.
10. Chus autem genuit || Nemrod: iſte cepit eſſe potens in terra.
11. Mcſraim verò genuit Ludim, & Ananin, & Laabim, & Nephthuin,
12. Phetruiſim quoque, & Caſluim: de quibus egreſſi ſunt Philiſthiim, & Capthorim.
13. Chanaan verò genuit Sidonem primogenitum ſuum, Hethæum quoque,

14. & Jebuſæum, & Amorrhæum, & Gergeſæum,
15. Hevæumque & Aracæum, & Sinaum;
16. Aradium quoque, & Samaræum, & Hamathæum.
17. Filii || Sem: Ælam, & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram, & Huſ, & Hul, & Gether, & Moſoch.
18. Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipſe genuit Heber.
19. Porro Heber nati ſunt duo filii, nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus diuiſa eſt terra; & nomen fratris ejus Jeſtan.
20. Jeſtan autem genuit Elmodad, & Saleph, & Aſarmoth, & Jare,
21. Adoram quoque, & Uzal, & Decla,
22. Hebal etiam, & Abimael, & Saba, necnon
23. & Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes iſti filii Jeſtan:
24. Sem, Arphaxad, Sale,
25. Heber, Phaleg, Ragau,
26. Serug, Nachor, Thare,
27. Abram, || iſte eſt Abraham.
28. Filii autem Abraham, Iſaac & Iſmael.
29. Et hæ generationes eorum. Primogenitus || Iſmaelis, Nabaioth, & Cedar,
30. & Adbeel, & Mabſam,
31. & Maſina, & Duma, Maſſa, Hadad, & Thema,
32. Jethur, Naphiſ, Cedma hi ſunt filii Iſmaelis.

|| Gen. 10.
22. 27.
10.

|| Gen. 11.
26.

|| Gen. 25.
13.

32. Filii autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit: Zamram, Jecfan, Madan, Madian, Jesboc, & Sue. Porro filii Jecfan: Saba, & Dadan. Filii autem Dadan: Assurim, & Latuffim, & Laomim.
33. Filii || autem Madian: Ephra, & Ephra, & Henoch, & Abida, & Eldaa: omnes hi, filii Ceturæ.
34. Genuit || autem Abraham Isaac: cujus fuerunt filii Esau, & Israel.
35. Filii || Esau: Eliphaz, Rahuel, Jehus, Ihelom, & Core.
36. Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.
37. Filii Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza.
38. Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Efer Dison.
39. Filii Lotan: Hori, Homan. Soror autem Lothan fuit Thamna.
40. Filii Sobal: Alian, & Manahat, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon: Aia & Ana, Filii Ana: Dison.
41. Filii Dison: Hamram, & Efeban, & Jethran, & Charan.
42. Filii Efer: Balaan, & Zavan, & Jacan. Filii Dison: Hus & Aran.
43. Isti sunt reges, qui imperaverunt in Terra Edom antequam esset rex super filios Israel: Bale filius Beor: & nomen civitatis ejus Denaba.
44. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.
45. Cumque & Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Hufam de Terra Themanorum.
46. Obiit quoque & Hufam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra Moab: & nomen civitatis ejus Avith.
47. Cumque & Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.
48. Sed & Semla mortuus est, & regnavit pro eo Saul de Rohoboth, quæ juxta amnem sita est.
49. Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.
50. Sed & hic mortuus est, & regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.
51. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse ceperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,
52. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
53. dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,
54. dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom.

C A P U T II.

Genealogia Jude Patriarche usque ad Isai patrem David, fratrumque ac sororum ejus.

1. Filii autem Israel: Ruben, Simon, Levi, Juda, Issachar, & Zabulon,
2. Dan, Joseph, Benjamin, Nephthali, Gad & Aser.
3. Filii || Juda: Her, Onan, & Sela: hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.

4. || Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares & Zara. Omnes ergo filii Juda quinque.
5. Filii autem Phares: Hefron & Hamul.
6. Filii quoque Zare: Zamri, & Ethan, & E-man, Chalchal quoque, & Dara, simul quinque.
7. Filii || Chermi; Achar, qui turbavit Israel, & peccavit in furto anathematis.
8. Filii Ethan: Azarias.
9. Filii || autem Hefron qui nati sunt ei: Jerameel, & Ram, & Calubi.
10. Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson, principem filiorum Juda.
11. Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.
12. Booz verò genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.
13. || Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simma,
14. quartum Nathanael, quintum Raddai,
15. sextum Afom, septimum David.
16. Quorum sorores fuerunt Sarvia, & Abigail. Filii Sarvia: Abisai, Joab, & Asael, tres.
17. Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismahelites.
18. Caleb verò filius Hefron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth: fueruntque filii ejus Jafer, & Sobab, & Ardon.
19. Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata: quæ peperit ei Hur.
20. Porro Hur genuit Uri, & Uri genuit Beseleel.
21. Post hæc ingressus est Hefron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cum esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub.
22. Sed & Segub genuit Jair, & possedit vigintitres civitates in Terra Galaad.
23. Cepitque Gessur, & Aram oppida Jair, & Canath, & viculos ejus sexaginta civitatum: omnes isti, filii Machir patris Galaad.
24. Cum autem mortuus esset Hefron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hefron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuæ.
25. Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti, Hefron, Ram primogenitus ejus, & Buna, & Aram, & Afom, & Achia.
26. Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.
27. Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin, & Achar.
28. Onam autem habuit filios Semei, & Jada. Filii autem Semei: Nadab, & Abisur.
29. Nomen verò uxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei Ahobham, & Molid.
30. Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis.
31. Filius verò Apphaim, Jesi: qui Jesi genuit Sefan. Porro Sefan genuit Oholai.
32. Filii autem Jada fratris Semei: Jether, & Jonathan. Sed & Jether mortuus est absque liberis.
33. Porro Jonathan genuit Phaleth, & Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel.
34. Sefan autem non habuit filios, sed filias; & servum Egyptium nomine Jeraa.
35. Deditque ei filiam suam uxorem: quæ peperit ei Ethei.
36. Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabab.

37. Zabad quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed,
38. Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam.
39. Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,
40. Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,
41. Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.
42. Filii autem Caleb fratris Jerameel: Mesa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph: & filii Maresa patris Hebron.
43. Porro filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma.
44. Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.
45. Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.
46. Ephra autem concubina Caleb peperit Haran, & Mosa, & Gezez. Porro Haran genuit Gezez.
47. Filii autem Jahaddai, Regom, & Joathan, & Gefan, & Phalet, & Ephra, & Saaph.
48. Concubina Caleb Maacha, peperit Saaber, & Tharana.
49. Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit Achsa.
50. Hi erant filii Caleb, filii Hur, primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim.
51. Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.
52. Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requietionum.
53. Et de cognatione Cariathiarim, Jethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Maserei. Ex his egressi sunt Saraita, & Esthaolita.
54. Filii Salma, Bethlehem, & Netophathi, Corona domus Joab, & dimidium requietionis Sarai.
55. Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes, canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinzi, qui venerunt de calore patris domus Rechab.

CAPUT III.

Generaciones David & regum Juda ex progenie David, cum filiis ac filibus eorum.

1. **D**avid vero hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Jezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,
2. tertium Absalom filium Maacha filia Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith,
3. quintum Saphatiam ex Abital, sextum Jethraam de Egla uxore sua.
4. Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Jerusalem.
5. Porro in Jerusalem nati sunt ei filii, Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabae filia Ammiel,
6. Jebaar quoque & Elisama,
7. & Eliphaleth, & Noge, & Nepheg, & Japhia,
8. necnon Elisama, & Eliada, & Eliphelet, novem:

9. omnes hi, filii David absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar.
10. Filius autem Salomonis, Roboam: cujus Abia filius genuit Afa. De hoc quoque natus est Josaphat,
11. pater Joram: qui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Joas:
12. & hujus Amasias filius genuit Azariam. Porro Azaria filius Joathan
13. procreavit Achaz patrem Ezechiae, de quo natus est Manasses.
14. Sed & Manasse genuit Amon patrem Josiae.
15. Filii autem Josiae fuerunt, primogenitus Johanan, secundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16. * De Joakim natus est Jechonias, & Sedecias.

MONITUM.

Quia etiam genealogia filiorum Josiae, si semel bene concipiatur, non uno in loco difficultatem movet; subiectum schema proponere visum est, in quo nativitatibus seriem exhibebit loci dispositio: ordinem vero quo ad regnum illi pervenerunt, indicabit appositus numerus.

JOSIAS.

Rex optimus a Necaone rege Aegypti occisus.

4. Reg. 21. 19.

II.

I.

IV.

JOHANAM nullibi, nisi hic vers. 15. nomi- natus: unde pa- tetur ante pa- trem mortuus, vel in eo praelo- cum eo occisus.	ELIACIM qui etiam JOA- KIM Hebr. Jehoiakim per caph P Gr. Joachim per n 4. Reg. 23. 34. Dicitur Ieremias Matth. 1. 11.	SELLUM qui etiam JOA- KAS pro patre regnavit. 4. Reg. 23. 30. Ierem. 22. 11. in Aegyptum. a Necaone ne abductus, ibi moritur. Ibid.	SEDECAS qui & Matha- nias, Junior Jo- siae filius 4. Reg. 23. 31. 36. cum 24. 18. qui Joachim fra- tris filio in re- gnum a Nabu- chodonosore subiectus est, 4. Reg. 24. 27.
--	---	---	--

III.

JOACHIN,
qui etiam JECONIAS
& Conias, Jerem. 22.
Hebr. Jehoiachin;
per caph P Gr. Ioa-
chim per X, quem
Nabuchodonosor in
Babylonem transla-
vit. 4. Reg. 24. 6. 17.

17. Filii Jechoniae fuerunt, Asir, Salathiel,
18. Melchiram, Phadaia, Sennefer, & Jecemia, Sama, & Nadabab.
19. De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum:
20. Hasaban quoque, & Ohol, & Barachian, & Hasadian, Josabhesed, quinque.
21. Filius autem Hananiae, Phaltias pater Jeseia, cujus filius Raphaia: hujus quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cujus filius fuit Sechenias.
22. Filius Secheniae, Semeia: cujus filii Hattus, & Jegaal, & Baria & Naaria, & Saphat, sex numero.
23. Filius Naariae, Elioenai, & Ezechias, & Ezricam, tres.
24. Filii Elioenai, Oduja, & Eliasub, & Pheleia, & Accub, & Johanan, & Dalaia, & Anani, septem.

CAPUT IV.

Rursus posteritas Juda ac Simeonis, & habitationes eorum; stirps Cham deletur a filiis Simeonis, Amalecitis quoque ab ipsis percutiuntur.
1. **F**ilii Juda: Phares, Hefron, & Charimi, & Hur, & Sobal.

* Hebr. Filii Jehoiakim; Jechonias filius ejus. Sedecias filius ejus. Matth. 1. 11.

† Non videtur is esse Zorobabel, de quo in Genealogia Salvatoris. Is enim constanter Salathielis filius dicitur, nec filii ejus ista quae hic legimus habere nomina. Matth. 1. 11. Luc. 3.

Gen. 38. 3. 4. 12. Sup. 2. 4. Matth. 1. 3.

2. Raia verò filius Sobal genuit Jahath, de quo nati sunt Ahumai, & Laad: hæc cognationes Sarathi.

3. Ista quoque stirps Etam: Jezrahel, & Jesema, & Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Afalephuni.

4. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hofa; isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Bethlehem.

5. Assur verò patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa, & Naara.

6. Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hephher, & Themani, & Ahasthari: isti sunt filii Naara.

7. Porro filii Halaa, Sereth, Isaar, & Ethnan.

8. Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum.

9. Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis, & mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens: Quia peperit eum in dolore.

10. Invocavit verò Jabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est.

11. Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.

12. Porro Esthon genuit Bethrapha, & Pheffe, & Theinna patrem urbis Naas: hi sunt viri Recha.

13. Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraia. Porro filii Othoniel, Hathath, & Maonathi.

14. Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Joab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices erant.

15. Filii verò Caleb filii Jephone, Hir, & Ela, & Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16. Filii quoque Jaleleel: Ziph, & Ziphia, Thiria, & Asrael.

17. Et filii Ezra, Jether, & Mered, & Ephher, & Jalon, genuitque Mariam, & Sammai, & Jesba patrem Esthamo.

18. Uxor quoque ejus Judaia, peperit Jared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & leuthiel patrem Zanoë: hi autem filii Bethia filia Pharaonis, quam accepit Mered.

19. Et filii uxoris Odaia sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo, qui fuit de Machathi.

20. Filii quoque Simon, Amnon, & Rina filius Hanan, & Thilon. Et filii Jesi, Zoheth, & Benzoheth.

21. Filii || Sela, filii Juda: Her pater Lecha, & Laada pater Marefa, & cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

22. Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reversi sunt in Lahem. Hæc autem verba vetera.

23. Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique sunt ibi.

24. Filii || Simeon: Namuel & Jamin, Jarib, Zara, Saul.

25. Sellum filius ejus, Mapfam filius ejus, Masma filius ejus.

26. Filii Masma: Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27. Filii Semei sedecim, & filia sex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & universa cognatio non po-

tuit adæquare summam filiorum Juda.

28. Habitaverunt autem in Bersabee, & Molada, & Hafarsuhal,

29. & in Bala, & in Afom, & in Tholad,

30. & in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31. & in Bethmarchaboth, & in Hafarsu-

sim, & in Bethberai, & in Saarim: hæc civitates eorum usque ad regem David.

32. Villæ quoque eorum: Etam, En, Remmon, & Thochen, & Asan, civitates quinque.

33. Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal. Hæc est habitatio eorum, & sedium distributio.

34. Mosobab quoque & Jemlech, & Josafilius Amasia,

35. & Joel, & Jehu filius Josabiaz filii Saraia filii Asiel,

36. & Elioenai, & Jacoba, & Isuhaia, & Asaia, & Adiel, & Ismiel, & Banaia,

37. Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia.

38. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

39. Et profecti sunt ut ingrederentur in Gador usque ad Orientem vallis, & ut quærent pascua gregibus suis.

40. Inveneruntque pascuas uberes, & valde bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua antè habitaverant de stirpe Cham.

41. Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechia regis Juda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberimas pascuas ibidem reppererunt.

42. De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaia & Oziel filios Jesi:

43. & percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

C A U T P V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agareos, sed tandem ducti sunt ab Assyriis ob idololatriam ipsorum.

1. Filii quoque Ruben primogeniti Israel (ipse quippe fuit primogenitus ejus: sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita ejus filiis Joseph filii Israel, & non est ille reputatus in primogenitum.)

2. Porro Judas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Joseph.)

3. filii || ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch, & Phallu, Elfron, & Carmi.

4. Filii Joel: Samaia filius ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus,

5. Micha filius ejus, Reia filius ejus, Baal filius ejus.

6. Beera filius ejus, quem captivum duxit Thelgathphalnasar || rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben.

|| Gen. 35.
22. & 49. 4

|| Gen. 46. 9
Exod. 8. 14
Num. 26. 5.

|| Fide
4. Reg. 15.
29.

7. Fratres autem ejus, & universa cognatio ejus, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Jehiel, & Zachariam.

8. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Joel, ipse habitavit in Aroer usque ad Nebo & Beelmeon.

9. Contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, & flumen Euphrathen. Multum quippe jumentorum numerum possidebant in Terra Galaad.

10. In diebus autem Saul præliati sunt contra Agareos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ respicit ad Orientem Galaad.

11. Filii verò Gad è regione eorum habitaverunt in Terra Basan usque Selcha:

12. Joel in capite, & Saphan secundus; Janai autem, & Saphat in Basan.

13. Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael, & Mosollam, & Sebe, & Jorai, & Jachan, & Zie, & Heber, septem.

14. Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jefesi, filii Jeddo, filii Buz.

15. Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis suis.

16. Et habitaverunt in Galaad, & in Basan, & in viculis ejus, & in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.

17. Omnes hi numerati sunt in diebus Joathan regis Juda, & in diebus Jeroboam regis Israel.

18. Filii Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manassæ, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia, & septingenti sexaginta, procedentes ad pugnam.

19. Dimicaverunt contra Agareos: Ituræi verò, & Naphis, & Nodab

20. præbuerunt eis auxilium. Traditique sunt in manus eorum Agarei, & universi, qui fuerant cum eis; quia Deum invocerunt cum præliarentur: & exaudivit eos, eo quod credidissent in eum.

21. Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia.

22. Vulnerati autem multi corruerunt, fuit enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem.

23. Filii quoque dimidiæ tribus Manassæ possederunt terram à finibus Basan usque Baal Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

24. Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Ephraim, & Jesei, & Eliel, & Ezriel, & Jeremia, & Odoia, & Jediel, viri fortissimi & potentes, & principes duces in familiis suis.

25. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis.

26. Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgathphalassar regis Assur: & transtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manassæ, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, usque ad diem hanc.

CAPUT VI.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis constituerit David cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum urbibus suis in singulis tribubus Israel; & quæ fuerint civitates refugii.

1. **F**ilii Levi: Gerson, Caath, & Merari. || Gen. 46. 11. Infr. 21. 9.

2. Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, & Oziel.

3. Filii Amram: Aaron, Moyfes, & Maria: Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

4. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue:

5. Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi.

6. Ozi genuit Zarahiam, & Zarahias genuit Meraioth.

7. Porro Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.

8. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas,

9. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Johanan,

10. Johanan genuit Azariam: ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam ædificavit Salomon in Jerusalem.

11. Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob,

12. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum,

13. Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,

14. Azarias genuit Saraïam, & Saraïas genuit Josedec.

15. Porro Josedec egressus est, quando transtulit Dominus Judam, & Jerusalem per manus Nabuchodonosor.

16. Filii || ergo Levi: Gerson, Caath, & Merari. || Exod. 6. 16.

17. Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei.

18. Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel.

19. Filii Merari: Moholi & Musi. Hæ autem cognationes Levi secundum familias eorum.

20. Gerson, Lobni filius ejus, Jahath filius ejus, Zamma filius ejus.

21. Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zarah filius ejus, Jethrai filius ejus.

22. Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Afir filius ejus.

23. Elcana filius ejus, Abiasaph filius ejus, Afir filius ejus.

24. Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus.

25. Filii Elcana: Amasai & Achimoth

26. & Elcana: Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus.

27. Eliab filius ejus, Jeroham filius ejus, Elcana filius ejus.

28. Filii Samuel: primogenitus Vasseni, & Abia.

29. Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus.

30. Sammaa filius ejus, Haggia filius ejus, Afaia filius ejus.

|| 2. Reg. 6.
1. & 17.
Anno M.
959.
Ant. Chr.
145.

31. Isti sunt, quos constituit David super cantores domus Dñi, ex quo collocata est || arca: 32. & ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec edificaret Salomon domum Domini in Jerusalem: stabant autem juxta ordinem suum in ministerio.

33. Hi verò sunt, qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Hemam cantor filius Johel, filii Samuel.

34. Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,

35. filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai,

36. filii Elcana, filii Joel, filii Azariæ, filii Sophoniæ,

37. filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core,

38. filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israel.

39. Et frater ejus Asaph, qui stabat à dextris ejus, Asaph filius Barachiz, filii Samaa,

40. filii Michael, filii Basaiæ, filii Melchiz,

41. filii Athanai, filii Zara, filii Adaia,

42. filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,

43. filii Jeth, filii Gerson, filii Levi.

44. filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch,

45. filii Hasabiz, filii Amasiz, filii Helciz,

46. filii Amasai, filii Boni, filii Somer,

47. filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Levi.

48. Fratres quoque eorum Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.

49. Aaron verò, & filii ejus adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & ut precarentur pro Israel, juxta omnia, quæ præceperat Moyses servus Dei.

50. Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abisue filius ejus.

51. Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia filius ejus,

52. Meraioth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,

53. Sadoc filius ejus, Achimaas filius ejus.

54. Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.

55. Dederunt igitur eis Hebron in terra Juda, & suburbana ejus per circuitum:

[Isa. 21. 12]

56. || agros autem civitatis, & villas, Caleb filio Jephone.

57. Porro filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna, & suburbana ejus,

58. Jether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis,

59. Asan quoque, & Bethseme & suburbana earum.

60. De tribu autem Benjamin, Gabee & suburbana ejus, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis, omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.

61. Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.

62. Porro filiis Gerson per cognationes suas de tribu Issachar, & de tribu Afer,

& de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

63. Filiis autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

64. Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates, & suburbana earum:

65. dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has, quas vocaverunt nominibus suis,

66. & his, qui erant de cognatione filiorum Caath, || fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

[Isa. 21. 21.]

67. Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,

68. Jecmaan quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter,

69. necnon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremon in eundem modum.

70. Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana ejus, Baalam & suburbana ejus: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.

71. Filiis autem Gerson de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan, & suburbana ejus, & Astharoth cum suburbanis suis.

72. De tribu Issachar, Cedec & suburbana ejus, & Dabereth cum suburbanis suis,

73. Ramoth quoque & suburbana ejus, & Anem cum suburbanis suis.

74. De tribu verò Afer: Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,

75. Hucac quoque & suburbana ejus, & Rohob cum suburbanis suis.

76. Porro de tribu Nephthali, Cedec in Galilæa & suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim & suburbana ejus.

77. Filiis autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono & suburbana ejus, & Thabor cum suburbanis suis:

78. trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra Orientem Jordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Jassa cum suburbanis suis,

79. Cademoth quoque & suburbana ejus, & Mephaath cum suburbanis suis.

80. Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana ejus, & Manaim cum suburbanis suis,

81. sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Jezer cum suburbanis suis.

C A P U T VII.

Genealogia Issachar, Benjamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Afer.

1. **P**orro filii Issachar: Thola, & Phua, Jafub, & Simeron, quatuor.

Gen. 46. 13.

2. Filii Thola: Ozi & Raphaia, & Jeriel, & Jemai, & Jebsem, & Samuel, principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.

3. Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia, & Johel, & Jesia, quinque omnes principes.

4. Cumque eis per familias & populos suos,

suos,

suos, accincti ad prælum, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores, & filios.

5. Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar robustissimi ad pugandum, octoginta septem millia numerati sunt.

6. Filii || Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadhel, tres.

7. Filii Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Jerimoth, & Urai, quinque principes familiarum, & ad pugandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia & triginta quatuor.

8. Porro filii Bechor, Zamira, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath: omnes hi, filii Bechor.

9. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti.

10. Porro filii Jadhel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharhis, & Ahisabab:

11. omnes hi filii Jadhel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia & ducenti ad prælum procedentes.

12. Sepham quoque, & Hapham filii Hir: & Hasim filii Aher.

13. || Filii autem Nephthali: Jafiel, & Guni, & Jefer, & Sellum, filii Bala.

14. Porro filius Manasse, Efriel: concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

15. Machir autem accepit uxores filijs suis Hapthim, & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filia,

16. & peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares: porro nomen fratris ejus Sares: & filii ejus, Ulam, & Recen.

17. Filius autem Ulam, Badan. Hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18. Soror autem ejus Regina peperit Virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

19. Erant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20. Filii autem Ephraim: Suthala, Barred filius ejus, (a) Thahath filius ejus, Elada filius ejus, & Thahath filius ejus, hujus filius Zabad,

21. & hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant (b) ut invaderent possessiones eorum.

22. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus ut consolarentur eum.

23. Ingressusque est ad uxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eo quod in malis domus ejus ortus esset:

24. filia autem ejus fuit Sara, quæ edificavit (c) Bethoron inferiorem & superiorem, & Ozenfara.

25. Porro filius ejus Rapha, & Reseph, & (d) Thale, de quo natus est Thaan,

26. qui genuit Laadan: (e) hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Elizama,

27. de quo ortus est Nun, qui habuit filium Josue.

28. Possessio autem eorum & habitatio: Bethel cum filiabus suis, & contra Orientem Noran ac occidentalem plagam Gazer & filia ejus, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Aza cum filiabus ejus.

29. Juxta filios quoque Manasse, Bethsan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Maggedo & filias ejus: Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joseph, filii Israel.

30. Filii || Afer: Jemna, & Jesua, & Jessui, & Baria, & Sara soror eorum.

31. Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barfaith.

32. Heber autem genuit Jephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa sororem eorum.

33. Filii Jephlat: Phoseeh, & Chamaal, & Asoth: hi filii Jephlat.

34. Porro filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35. Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal.

36. Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra,

37. Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Jethran, & Bera.

38. Filii Jether: Jephone, & Phaspha & Ara.

39. Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Refia.

40. Omnes hi filii Afer, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis, quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

C A P U T VIII.

Rursum genealogia Benjamin & Saul, filiorumque ipsius.

1. **B**enjamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium,

2. Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3. Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4. Abisue quoque & Naaman, & Ahoe,

5. sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6. Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7. Naaman autem, & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.

8. Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara uxores suas.

9. Genuit autem de Hodes uxore sua Jobab, & Sebia, & Mofa, & Molchom,

10. Jehus quoque, & Sechia, & Marma. Hi sunt filii ejus, principes in familiis suis.

11. Mehufim verò genuit Achitob, & Elphaal.

12. Porro filii Elphaal: Heber, & Misam, & Samad: hic edificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13. Baria autem, & Sama, principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverant habitatores Geth.

14. Et Ahio, & Sefac, & Jerimoth,

15. & Zabadia, & Arod, & Heder,

16. Michael quoque, & Jespha, & Joha filii Baria.

17. Et Zabadia, & Mosollan, & Hezei, & Heder.

18. Et

filia ejus (nempe adhuc Ephraim) filius Ammiud, &c. Ergo ab Ephraim ad Josue non nisi sex generationes, quas per annos circiter 160. extendere possis. Natus nempe Ephraim anno 2. ubertatis (Gen. 41.) M. 2301. Josue vero, cum exirent Israelitæ ex Ægypto, anno M. 2513. jam quinqueagesimum superabat. || Gen. 46. 17.

Gen. 46. 21. Sup. 7. 6.

(a) Pronomen ejus toties hic repetitum semper ad Ephraim referendū est: cujus nominantur liberi sexdecim usque ad vers. 26.
(b) Gethi nempe, finis Ægypti populi, qui ibi habitant, quibus primi occurrunt filii Ephraim.
(c) i. quæ nate sunt edificantium.
(d) Hebr. & Gr. Thale filius ejus.
(e) Thaan filius ejus.
(f) Gr. Ipsi Laadan.

18. & Jesamari, & Jezlia, & Jobab filii Elphaal,

19. & Jacim, & Zechri, & Zabdi,

20. & Eljoenai, & Seletai, & Eliel,

21. & Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei.

22. Et Jespham, & Heber, & Eliel,

23. & Abdon, & Zechri, & Hanan,

24. & Hanania, & Elam, & Anathothia,

25. & Jephdaia, & Phanuel filii Sefac,

26. & Samfari, & Sohoria, & Otholia,

27. & Jersia, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.

28. Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem.

29. in || Gabaaon autem habitaverunt Abigabaon, & nomen uxoris ejus Maacha:

30. filiusque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.

31. Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth:

32. & Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.

33. || Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.

34. Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

35. Filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

36. & Ahaz genuit Joad: & Joad genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porro Zamri genuit Mofa,

37. & Mofa genuit Banaa, cujus filius fuit Rappa, de quo ortus est Elasa, qui genuit Afel.

38. Porro Afel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismael, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi filii Afel.

39. Filii autem Esac fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jehus secundus, & Eliphalet tertius.

40. Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Benjamin.

C A P U T I X.

Qui primi filiorum Israel habitaverunt in Jerusalem: & officia sacerdotum ac Levitarum, generationes quoque Saul ac filiorum ejus repetuntur.

1. **U**niversus ergo Israel dinumeratus est: & summa eorum scripta est in Libro regum Israel, & Juda: translatusque sunt in Babylonem propter delictum suum.

2. Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israel, & Sacerdotes, & Levitæ, & Nathinæi.

3. Commorati sunt in Jerusalem de filiis Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.

4. Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

5. Et de Siloni: Afaia primogenitus, & filii ejus.

6. De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7. Porro de filiis Benjamin: Salo filius Mosollam, filii Oduia, filii Afana:

8. & Jobania filius Jeroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Mosollam filius Saphatæ, filii Rahuel, filii Jebanæ,

9. & fratres eorum per familias suas, non-genti quinquaginta sex: Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

10. De sacerdotibus autem Jedaia, Joarib, & Jachin.

11. Azarias quoque filius Helcæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12. Porro Adaias filius Jeroham, filii Phassur, filii Melchiæ: & Maafai filius Adiel, filii Jezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer:

13. fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.

14. De Levitis autem: Semeia filius Hassub, filii Ezricam, filii Hasebia, de filiis Merari.

15. Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph:

16. & Obdia filius Semeiæ, filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophathi.

17. Janitores autem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahimam: & frater eorum Sellum princeps,

18. usque ad illud tempus, in porta regis ad Orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.

19. Sellum verò filius Core, filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, & domo patris sui: hi sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

20. Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

21. Porro Zacharias filius Mosollamia, janitor portæ tabernaculi testimonii.

22. Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim: & descripti in villis propriis: quos constituerunt David, & Samuel Videns, in fide sua.

23. tam ipsos, quam filios eorum in ostiis domus Domini, & in tabernaculo, vicibus suis.

24. Per quatuor ventos erant ostiarii: id est ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum.

25. Fratres autem eorum in viculis morabantur, & veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus.

26. His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus janitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini.

27. Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis: ut cum tempus fuisset, ipsi manè aperirent fores.

28. De horum genere erant & super vasa ministerii: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.

29. De ipsis, & qui credita habebant utensilia sanctuarii, præerant simlæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30. Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31. Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in sartagine frangebantur.

32. Porro de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, ut semper novos per singula sabbata præpararent.

33. Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte jugiter suo ministerio deservirent.

34. Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Jerusalem.

35. In || Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Jehiel, & nomen uxoris ejus Maacha.

36. Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37. Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38. Porro Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt e regione fratrum suorum in Jerusalem, cum fratribus suis.

39. || Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.

40. Filius autem Jonathan, Meribbaal: * & Meribbaal genuit Micha.

41. Porro filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42. Ahaz autem genuit Jara, & Jara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: Zamri autem genuit Mosa.

43. Mosa verò genuit Banaa: cujus filius Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est Afel.

44. Porro Afel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan: hi sunt filii Afel.

C A P U T X.

Saul propter varias iniquitates à Philistheis occiditur cum filiis; ejusque capite à Philistheis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur à viris Jabes Galaad.

1. **P**hilisthiim autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palestinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.

2. Cumque appropinquassent Philisthiæ persequentes Saul, & filios ejus, percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul.

3. Et aggravatum est prælium contra Saul, inveneruntque eum sagittarii, & vulneraverunt jaculis.

4. Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne forte veniant incircumcisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensen, & irruit in eum.

5. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.

6. Interiit ergo Saul, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.

7. Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saul

ac filiis ejus mortuis, dereliquerunt urbes suas, & huc illucque dispersi sunt: veneruntque Philisthiim, & habitaverunt in eis.

8. Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia caesorum invenerunt Saul, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Cumque spoliassent eum, & amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur, & ostenderetur idolorum templis, & populis:

10. arma autem ejus consecraverunt in fano dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11. Hoc cum audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet quæ Philisthiim fecerant super Saul,

12. confurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadavera Saul & filiorum ejus: attuleruntque ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod prævaricatus sit || mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed || insuper etiam pythionissam consuluerit.

14. nec speraverit in Domino: propter quod interfecit eum, & transfudit regnum ejus ad David filium Isai.

C A P U T XI.

Unctus David in regem, devictis Jebusæis habitavit in Jerusalem, stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit David desideratam bibere aquam, eo quod cum fortium suorum periculo allata esset.

1. **C**ongregatus est igitur omnis Israel ad David in Hebron, dicens: Os tuum sumus, & caro tua.

2. Hæc quoque, & nudius tertius, cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas, & introducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pascas populum meum Israel, & tu eris princeps super eum.

3. Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron, & iniit David cum eis fœdus coram Domino: unxeruntque eum regem super Israel, juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4. Abiit quoque David, & omnis Israel in Jerusalem. || Hæc est Jebus, ubi erant Jebusæi habitatores terræ.

5. Dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porro David cepit arcem Sion, quæ est Civitas David.

6. Dixitque: Omnis qui percusserit Jebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Joab filius Sarvia, & factus est princeps.

7. Habitavit autem David in arce, & idcirco appellata est Civitas David.

8. Edificavitque urbem * in circuitu à Mello usque ad gyrum, Joab autem reliqua urbis extruxit.

9. Proficiebatque David vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

10. || Hi principes virorum fortium Da-

vid,

* Qui & Miphiboseth.

2. Reg. 4. 4.

|| Exod. 17. 14. 1. Reg. 15. 1 || 1. Reg. 18. 24.

2. Reg. 5. 1. Anno M. 2936.

|| 1. Reg. 5. 6. Ann. M. 2957. Ant. Chr. 1047.

* Ann. M. 2958.

|| 2. Reg. 23.

Anno M. 2949. Ant. Chr. 1055.

vid, qui adjuverunt eum ut rex fieret super omnem Israel juxta verbum Domini, quod locutus est ad Israel.

11. Et iste numerus robustorum David: Jesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12. Et post eum Eleazar filius patris ejus Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13. Iste fuit cum David in Phesdomim quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in praelium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philisthinorum.

14. Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum: cumque percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

15. Descenderunt // autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in Valle Raphaim.

16. // Porro David erat in praesidio, & statio Philisthinorum in Bethlehem.

17. Desideravit igitur David, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta.

18. Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino.

19. dicens: Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi.

20. Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus.

21. & inter tres secundos inclytus, & princeps eorum: verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

22. Banajas filius Jojadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos Arhiel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.

23. Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorium textentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

24. Hæc fecit Banajas filius Jojadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus.

25. inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat: posuit autem eum David ad auriculam suam.

26. Porro fortissimi viri in exercitu, Asael frater Joab, & Elehanan filius patris ejus de Bethlehem,

27. Sammoth Arorites, Helles Phalonites,

28. Hira filius Acces Thecutes, Abiezer Anathothites,

29. Sobochai Hufathites, Ilai Ahohites,

30. Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites,

31. Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaja Pharatonites,

32. Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

33. Filii Assem Gezonites, Jonathan filius Sage Ararites,

34. Abiam filius Sachar Ararites.

35. Eliphal filius Ur,

36. Hephher Mecherathites, Ahia Phelonites,

37. Hefro Carmelites, Naarai filius Asbai,

38. Joel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39. Selech Ammonites, Naharai Berothites armiger Joab filii Sarviæ.

40. Ira Jethraus, Gareb Jethraus.

41. Urias Hethæus, Zabad filius Oholi,

42. Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:

43. Hanan filius Maacha, & Josaphat Mathanites,

44. Ozia Astarothites, Samma, & Jehiel filii Hotham Arorites,

45. Jediehel filius Samri, & Joha frater ejus Thosaites,

46. Eliel Mahumites, & Jeribai, & Josia filii Elnaem, & Jethma Moabites, Eliel, & Obed, & Jasiel de Masobia.

C A P U T XII.

Qui David fuerant secuti fugientem Saul, & qui postea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem constituerent in Hebron.

1. **H**I quoque venerunt ad David in Si-celeg, cum // adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi & egregii pugnatores,

2. tendentes arcum, & utraque manu fundis saxa jacentes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Benjamin.

3. Princeps Ahiezer, & Joas filii Samma, Gabaathites, & Jaziel, & Phallet filii Azmoth, & Baracha, & Jehu Anathothites.

4. Samaïas quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Jeremias, & Jeheziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites:

5. & Eluzai & Jerimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.

6. Elcana, & Jesia, & Azareel, & Jozer, & Jesbaam de Carehim:

7. Joela quoque, & Zabadia filii Jeroham de Gedor.

8. Sed & de Gaddi transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi, tenentes elypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in montibus:

9. Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius.

10. Masmana quartus, Jeremias quintus.

11. Ethi sextus, Eliel septimus,

12. Johanan octavus, Elzebad nonus,

13. Jeremias decimus, Machbanai undecimus.

14. hi de filiis Gad principes exercitus.

novissimus centum militibus præerat, & maximus, mille.

15. Isti sunt qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: & omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam, & occidentalem.

16. Venerunt autem & de Benjamin, & de Juda ad præsidium, in quo morabatur David.

17. Egressusque est David obviam eis, & ait: Si pacifice venistis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & judicet.

18. Spiritus verò induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus o David, & tecum fili Isai: pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis: te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, & constituit principes turmæ.

19. Porro de Manasse transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philistiim adversus Saul, ut pugnaret: & non dimicavit cum eis: || quia inito consilio remiserunt eum principes Philistinorum, dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul.

20. Quando igitur reversus est in Siceleg *, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, & Jozabad, & Jedihel, & Michael, & Ednas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes millium in Manasse.

21. Hi præbuerunt auxilium David adversus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.

22. Sed & per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

23. Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cum esset in Hebron, || ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini.

24. Filii Juda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.

25. De filiis Simeon virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum.

26. De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.

27. Jojada quoque princeps de stirpe Aaron, & cum eo tria millia septingenti.

28. Sadoc etiam puer egregie indolis, & domus patris ejus, principes vigintiduo.

29. De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.

30. Porro de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

31. Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt ut constituerent regem David.

32. De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur.

33. Porro de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34. Et de Nephthali, principes mille: & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia.

35. De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia sexcenti.

36. Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta millia.

37. Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.

38. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel, uno corde erant, ut rex fieret David.

39. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes: præparaverant enim eis fratres sui.

40. Sed & qui juxta eos erant, usque ad Issachar, & Zabulon, & Nephthali, afferbant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes ad omnem copiam: gaudium quippe erat in Israel.

CAPUT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israel cum David ante eam ludentibus; sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est, avertit eam David in domum Obbededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1. **I**nit autem consilium David cum tribunis, & centurionibus, & universis principibus,

2. & ait ad omnem cœtum Israel: Si placet vobis: & à Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, & ad sacerdotes, & Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3. & reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saul.

4. Et respondit universa multitudo ut ita fieret: placuerat enim sermo omni populo.

5. Congregavit ergo David cunctum Israel à Sihor Egypti, usque dum ingrediaris Emath, || ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim.

6. Et ascendit David, & omnis vir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.

7. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab: Oza autem, & fratres ejus minabant plaustrum.

8. Porro David, & universus Israel ludebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

|| 1. Reg.
19. 4.Anno M.
1949.

|| 2. Reg.

5.
Anno M.
1950.|| 2. Reg.
6. 2.

9. Cum autem pervenissent ad Arcam Chinon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe lascivius paululum inclinaverat eam.

10. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quod tetigisset arcam: & mortuus est ibi coram Domino.

11. Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam: vocavitque locum illum: Divisio Ozæ, usque in præsentem diem.

12. Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?

13. Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est, in Civitatem David, sed avertit in domum Obededom Gethai.

14. Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui ejus, & omnibus quæ habebat.

C A P U T XIV.

David acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum; alias ducit uxores, ac multos gignit liberos, & consulto Domino bis cecidit Philisthæos.

2. Reg. 5. 11

1. **M**isit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque: ut ædificarent ei domum.

2. Cognovitque David quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, & sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israel.

11. 2. Reg. 5. 13.

3. **¶** Accepit quoque David alias uxores in Jerusalem: genuitque filios, & filias.

4. Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Jerusalem: Samua, & Sobab, Nathan, & Salomon,

5. Jebahar, & Elisua, & Eliphalet,

6. Noga quoque, & Nepheg, & Japhia,

7. Elisama, & Baaliada, & Eliphalet.

11. 2. Reg. 5. 17. Anno M. 3957. Ant. Chr. 1017.

8. **¶** Audientes autem Philisthiim eo quod unctus esset David in regem super universum Israel, ascenderunt omnes ut quærerent eum: quod cum audisset David, egressus est obviam eis.

9. Porro Philisthiim venientes, diffusi sunt in Valle Raphaim.

10. Consultuitque David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, & tradam eos in manu tua.

11. Cumque illi ascendissent in Baalpharaim, percussit eos ibi David, & dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquæ: & idcirco vocatum est nomen illius loci Baalpharaim.

12. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David jussit exuri.

13. Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle.

14. Consultuitque rursus David Deum, & dixit ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverso pyrorum.

15. Cumque audieris sonitum gradientis in

cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.

16. Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon usque Gazera.

17. Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

C A P U T XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Jerusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus vero ac Levitis juxta sua officia ministrantibus; & Michol despiciit David coram arca saltantem, indutum stola byssina, & epbod lineo.

1. **F**ecit quoque sibi domos in Civitate David; & ædificavit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.

2. Tunc dixit David: Illicitum est ut à quocumque portetur arca Dei nisi à Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi usque in æternum.

3. Congregavitque universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem præparaverat ei.

4. Neenon & filios Aaron, & Levitas.

5. De filiis Caath, Uriel princeps fuit, & fratres ejus centum viginti.

6. De filiis Merari, Asaja princeps; & fratres ejus ducenti viginti.

7. De filiis Gerson, Joel princeps; & fratres ejus centum triginta.

8. De filiis Elisaphan, Semejas princeps; & fratres ejus ducenti.

9. De filiis Hebron, Eliel princeps; & fratres ejus octoginta.

10. De filiis Oziel, Aminadab princeps; & fratres ejus centum duodecim.

11. Vocavitque David Sadoch, & Abiathar Sacerdotes, & Levitas, Uriel, Asaiam, Joel, Semeiam, Eliel, & Aminadab:

12. Et dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israel ad locum, qui ei præparatus est:

13. **¶** Ne ut à principio, quia non eratis præsentibus, percussit nos Dominus; sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

14. Sanctificati sunt ergo sacerdotes, & Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

15. **¶** Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vestibus.

16. Dixitque David principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

17. Constitueruntque Levitas: Hemam filium Joel, & de fratribus ejus Asaph filium Barachia: de filiis vero Merari, fratribus eorum, Ethan filium Casaiæ.

18. Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine, Zachariam, & Ben, & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab,

& Ba-

& Banaïam, & Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Jehiel, janitores.

19. Porro cantores, Heman, Asaph, & Ethan; in cymbalis æneis concrepantes.

20. Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banaïas, in nablis arcana cantabant.

21. Porro Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Jehiel, & Ozaiu, in citharis pro octava caneabant epinicion.

22. Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valde sapiens.

23. Et Barachias, & Elcana, janitores arcæ.

24. Porro Sebenias, & Josaphat, & Nathanael, & Amasai, & Zacharias; & Banaïas, & Eliezer, sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Jehias erant janitores arcæ.

25. || Igitur David & omnes majores natu Israel, & tribuni ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom cum lætitia.

26. Cumque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes.

27. Porro David erat indutus stola byssina, & universi Levitæ qui portabant arcam, cantoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28. Universusque Israel deducebant arcam fœderis Domini in jubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes.

29. Cumque pervenisset arca fœderis Domini usque ad Civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

C A P U T XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatifque victimis, & populo à David benedicto: ordinantur varia Levitarum ministeria coram arca, interposito cantico divinæ laudis.

1. Reg. 4. 17.
Anno M.
1919.
Ant. Chr.
1045.

1. **A**ttulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: & obtulerunt holocausta, & pacifica coram Deo.

2. Cumque compleisset David offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3. Et divisit universis per singulos, à viro usque ad mulierem, tortam panis, & partem assæ carnis bubulæ, & frixam oleo similam.

4. Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israel.

5. Asaph principem; & secundum ejus Zachariam: Porro Jahiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaïam, & Obededom: Jehiel super orga-

na psalterii, & lyras: Asaph autem ut cymbalis personaret;

6. Banaïam verò & Jaziel sacerdotes canere tuba jugiter coram arca fœderis Domini.

7. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres ejus.

8. || Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus.

9. Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia ejus.

10. Laudate nomen sanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

11. Quærite Dominum, & virtutem ejus: quærite faciem ejus semper.

12. Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: signorum illius, & judiciorum oris ejus.

13. Semen Israel servi ejus: filii Jacob electi ejus.

14. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus:

15. Recordamini in sempiternum pacti ejus: sermonis, quem præcepit in mille generationes.

16. Quem pepigit cum Abraham: & juramenti illius cum Isaac.

17. Et constituit illud Jacob in præceptum: & Israel in pactum sempiternum,

18. dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, suniculum hæreditatis vestræ.

19. Cum essent pauci numero, parvi & coloni ejus.

20. Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

21. Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges.

22. || Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

23. || Cantate Domino omnis terra: annuntiate ex die in diem salutare ejus.

24. Narrate in gentibus gloriam ejus: in cunctis populis mirabilia ejus.

25. Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.

26. Omnes enim dii populorum, idola: Dominus autem cælos fecit.

27. Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco ejus.

28. Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.

29. Date Domino gloriam, nomini ejus, levate sacrificium, & venite in conspectu ejus: & adorare Dominum in decore sancto.

30. Commoveatur à facie ejus omnis terra: ipse enim fundavit orbem immobilem.

31. Latentur cæli, & exaltet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnavit.

32. Tonet mare, & plenitudo ejus: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.

33. Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino: quia venit judicare terram.

34. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

35. Et dicite: Salva nos Deus salvator noster; & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

36. Benedictus Dominus Deus Israel ab

|| Psal. 104.
1.
|| Psal. 124.

|| Psal. 104.
15.
|| Psal. 95.
11.

æterno usque in æternum : & dicat omnis
populus, Amen, & hymnum Domino.

37. Reliquit itaque ibi coram arca fœde-
ris Domini Asaph & fratres ejus, ut mini-
strarent in conspectu arce jugiter per sin-
gulos dies, & vices suas.

38. Porro Obededom, & fratres ejus sexa-
ginta octo; & Obededom filium Idithun,
& Hofa constituit janitores.

39. Sadoc autem sacerdotem, & fratres
ejus sacerdotes, coram tabernaculo Domini
in excelso, quod erat in Gabaon,

40. ut offerrent holocausta Domino super
altare holocaustatis jugiter, manè & ve-
spere, juxta omnia quæ scripta sunt in le-
ge Domini, quam præcepit Israeli.

41. Et post eum Heman, & Idithun, &
reliquos electos, unumquemque vocabulo
suo ad confitendum Domino: Quoniam in
æternum misericordia ejus.

42. Heman quoque, & Idithun canentes
tuba, & quatientes cymbala, & omnia
muscorum organa ad canendum Deo; fi-
lios autem Idithun fecit esse portarios.

43. Reversusque est omnis populus in do-
mum suam; & David, ut benediceret et-
iam domui suæ.

C A P U T XVII.

*Cogitanti David edificare domum Domino,
promittitur filius qui illam sit edificaturus,
unde David gratias agit, Dei erga se boni-
tatem extollens.*

1. **C**Um autem habitaret David in domo
sua, dixit ad Nathan prophetam:
Ecce ego habito in domo cedrina: arca au-
tem fœderis Domini sub pellibus est.

2. Et ait Nathan ad David; Omnia quæ in
corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est.

3. Igitur nocte illa factus est sermo Dei
ad Nathan, dicens:

4. Vade, & loquere David servo meo:
Hæc dicit Dominus: Non edificabis tu mi-
hi domum ad habitandum.

5. Neque enim mansi in domo ex eo
tempore, quo eduxi Israel, usque ad diem
hanc, sed fui semper mutans loca taberna-
culi, & in tentorio

6. manens cum omni Israel. Numquid
locutus sum saltem uni judicum Israel,
quibus præceperam, ut pascere populum
meum, & dixi: Quare non edificastis mi-
hi domum cedrinam?

7. Nunc itaque sic loqueris ad servum
meum David: Hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Ego tuli te, cum in pascuis seque-
ris gregem, ut esses dux populi mei Israel.

8. Et fui tecum quocumque perrexisti: &
interfeci omnes inimicos tuos coram te,
fecique tibi nomen quasi unius magnorum,
qui celebrantur in terra.

9. Et dedi locum populo meo Israel: plan-
tabitur, & habitabit in eo, & ultra non
commovebitur: nec filii iniquitatis atterent
eos, sicut à principio,

10. ex diebus quibus dedi iudices populo
meo Israel, & humiliavi universos inimicos

tuos. Annuntio ergo tibi, quod edificatu-
rus sit tibi Dominus domum.

11. Cumque impleveris dies tuos ut va-
das ad patres tuos, suscitabo semen tuum
post te, quod erit de filiis tuis: & stabili-
liam regnum ejus.

12. Ipse edificabit mihi domum, & fir-
mabo folium ejus usque in æternum.

13. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mi-
hi in filium: & misericordiam meam non
auferam ab eo, sicut abstuli ab eo, qui
ante te fuit.

14. Et statuam eum in domo mea, & in
regno meo usque in sempiternum: & thro-
nus ejus erit firmissimus in perpetuum:

15. Juxta omnia verba hæc, & juxta uni-
versam visionem istam, sic locutus est Na-
than ad David.

16. Cumque venisset rex David, & sedisset
coram Domino, dicit: Quis ego sum Do-
mine Deus, & quæ domus mea, ut præsta-
res mihi talia?

17. Sed & hoc parum visum est in conspe-
ctu tuo, ideoque locutus es super domum ser-
vi tui etiam in futurum: & fecisti me specta-
bilem super omnes homines Domine Deus.

18. Quid ultra addere potest David, cum
ita glorificaveris servum tuum, & cogno-
veris eum?

19. Domine, propter famulum tuum juxta
cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc,
& nota esse voluisti universa magnalia.

20. Domine, non est similis tui: & non
est alius Deus absque te, ex omnibus, quos
audivimus auribus nostris.

21. Quis enim est alius, ut populus tuus
Israel, gens una in terra, ad quam perre-
xit Deus, ut liberaret, & faceret populum
sibi, & magnitudine sua atque terroribus
ejiceret nationes à facie ejus, quem de
Ægypto liberaret?

22. Et posuisti populum tuum Israel tibi
in populum usque in æternum, & tu Do-
mine factus es Deus ejus.

23. Nunc igitur Domine, sermo, quem locu-
tus es famulo tuo, & super domum ejus, confir-
metur in perpetuum, & fac sicut locutus es.

24. Permaneatque & magnificetur nomen
tuum usque in sempiternum: & dicatur:
Dominus exercituum Deus Israel, & domus
David servi ejus permanens coram eo.

25. Tu enim Domine Deus meus revela-
sti auriculam servi tui, ut edificares ei do-
mum: & idcirco invenit servus tuus fidu-
ciam, ut oret coram te.

26. Nunc ergo Domine, tu es Deus: & lo-
cutus es ad servum tuum tanta beneficia.

27. Et cœpisti benedicere domui servi tui,
ut sit semper coram te: te enim, Domine,
benedicente, benedicta erit in perpetuum.

C A P U T XVIII.

*Prælia David, & tributa gentibus imposita,
atque officiarum ejus.*

1. **F**actum est autem post hæc, ut per-
cuteret David Philistiim, & hu-
miliaret eos, & tolleret Geth, & filias ejus
de manu Philistiim.

2. Reg. 7. 2.
Anno M.
2960.
Ant. Chr.
1044.

2. Reg. 8. 1.
Anno M.
3060.
Ant. Chr.
1044.

* Qui erat
extremi
termini
semini A-
braham à
Deo pro-
missi (Gen
15. 8. cum
Daut. 17.
24. & Jos.
1. 3.) à Sa-
lo David
& filio e-
jus Salo-
mone pos-
sessi.
1. Reg. 4. 21
2. Par. 9.
28.

2. percuteretque Moab, & fierent Moabi-
tæ servi David, offerentes ei munera.

3. Eo tempore percussit David etiam Ada-
rezer regem Soba regionis Hemath, quando
perrexit ut dilataret imperium suum usque
ad flumen Euphraten *.

4. Cepit ergo David mille quadrigas ejus,
& septem millia equitum, ac viginti mil-
lia virorum peditum, subnervavitque om-
nes equos curruum, exceptis centum qua-
drigis, quas reservavit sibi.

5. Supervenit autem & Syrus Damascen-
us, ut auxilium præberet Adarezer regi
Soba: sed & hujus percussit David vigin-
tido millia virorum.

6. Et posuit milites in Damasco, ut Sy-
ria quoque serviret sibi, & offerret mune-
ra. Adjuvitque eum Dominus in cunctis,
ad quæ perrexerat.

7. Tulit quoque David pharetras aureas,
quas habuerant servi Adarezer, & attulit
eas in Jerusalem.

8. Necnon de Thebath & Chun, urbibus
Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Sa-
lomon mare æneum, & columnas, & va-
sa ænea.

9. Quod cum audisset Thou rex Hemath,
percussisse videlicet David omnem exerci-
tum Adarezer regis Soba,

10. misit Aduram filium suum ad regem
David, ut postularet ab eo pacem, & con-
gratuletur ei quod percussisset & expu-
gnasset Adarezer: adversarius quippe erat
Thou Adarezer.

11. Sed & omnia vasa aurea, & argentea,
& ænea consecravit David rex Domino, cum
argento & auro, quod tulerat ex universis
gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filiis
Ammon, quam de Philistiim & Amælec.

12. Abisai verò filius Sarviæ percussit Edom
in Valle Salinarum, decem & octo millia,

13. & constituit in Edom præsidium, ut ser-
viret Idumæa David: salvavitque Dominus
David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14. Regnavitque ergo David super univer-
sum Israel, & faciebat judicium atque justi-
tiam cuncto populo suo.

15. Porro Joab filius Sarviæ erat super
exercitum, & Josaphat filius Ahilud à com-
mentariis.

16. Sadoc autem filius Achitob, & Ahi-
melec filius Abiathar, sacerdotes: & Sufa,
scriba.

17. Banajas quoque filius Jojadæ super le-
giones Cerethi, & Phelethi: Porro filii Da-
vid, primi ad manum regis.

C A P U T XIX.

*Hanon rex Ammon, servus David, qui ad con-
solandum de patris morte venerant, contumelia affectis, à David invaditur, ac vincitur una cum Syris auxiliaribus.*

2. Reg. 10.
1.
Anna M.
2967.
Ant. Chr.
1037.

1. **A**ccidit autem ut moreretur Naas
rex filiorum Ammon, & regnaret
filius ejus pro eo.

2. Dixitque David: Faciam misericordiam
cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi

pater ejus gratiam. Misitque David nuntios
ad consolandum eum super morte patris sui.
Qui cum pervenissent in terram filiorum
Ammon, ut consolarentur Hanon,

3. dixerunt principes filiorum Ammon ad
Hanon: Tu forsitan putas, quod David hon-
oris causa in patrem tuum miserit qui con-
solentur te: nec animadvertis quod ut explo-
rent, & investigent, & scrutentur terram
tuam, venerint ad te servi ejus.

4. Igitur Hanon pueros David decalvavit,
& rasit, & præcidit tunicas eorum à nati-
bus usque ad pedes, & dimisit eos.

5. Qui cum abiissent, & hoc mandassent
David, misit in occursum eorum (grandem
enim contumeliam sustinuerant) & præce-
pit ut manerent in Jericho, donec cresce-
ret barba eorum, & tunc reverterentur.

6. Videntes autem filii Ammon quod in-
juriam fecissent David, tam Hanon, quam
reliquus populus, miserunt mille talenta
argenti, ut conducerent sibi de Mesopota-
mia, & de Syria Maacha, & de Soba, cur-
rus & equites.

7. Conduxeruntque triginta duo millia
curruum, & regem Maacha cum popu-
lo ejus. Qui cum venissent, castrametati
sunt è regione Medaba. Filii quoque Am-
mon congregati de urbibus suis, venerunt
ad bellum.

8. Quod cum audisset David, misit Joab,
& omnem exercitum virorum sortium:

9. egressique filii Ammon, direxerunt aciem
juxta portam civitatis: reges autem, qui ad
auxilium ejus venerant, separatim in agro
steterunt.

10. Igitur Joab intelligens bellum ex ad-
verso, & post tergum contra se fieri, ele-
git viros fortissimos de universo Israel, &
perrexit contra Syrum.

11. Reliquam autem partem populi dedit
sub manu Abisai fratris sui; & perrexerunt
contra filios Ammon.

12. Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxi-
lio eris mihi: si autem superaverint te filii
Ammon, ero tibi in præsidium.

13. Confortare, & agamus viriliter pro
populo nostro, & pro urbibus Dei nostri:
Dominus autem quod in conspectu suo bo-
num est, faciet.

14. Perrexit ergo Joab, & populus qui
cum eo erat, contra Syrum ad prælium:
& fugavit eos.

15. Porro filii Ammon videntes quod su-
gisset Syrus, ipsi quoque suggerunt Abisai
fratrem ejus, & ingressi sunt civitatem: re-
versusque est etiam Joab in Jerusalem.

16. Videns autem Syrus quod cecidisset co-
ram Israel, misit nuntios, & adduxit Syrum,
qui erat trans fluvium: Sophach autem prin-
ceps militiæ Adarezer, erat dux eorum.

17. Quod cum nuntiatum esset David, con-
gregavit universum Israel, & transivit Jor-
danem, irrumpitque in eos, & direxit ex ad-
verso aciem, illis contra pugnantis.

18. Fugit autem Syrus Israel: & interfecit
David de Syris septem millia curruum*,
& quadraginta millia peditum, & Sophach
exercitus principem.

* Vide 2.
Reg. 10. 18.

Ann. M.
2968.
Ant. Chr.
1036.

19. Videntes autem servi Adarezer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad David & servierunt ei: noluitque ultra Syria auxilium præbere filiis Ammon.

CAPUT XX.

Bella à David prosperè acta adversum Ammonitas ac Philisthæos, & in his occiditur gigas senos habens digitos, hoc est simul 24.

2. Reg. 10.
7. Cap. 18. 1.
Anno M.
2969.
Ant. Chr.
1035.

1. **F**Actum est autem post anni circulum, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum, & robur militiæ, & vastavit terram filiorum Ammon: perrexitque & obsedit Rabba: porro David manebat in Jerusalem, quando Joab percussit Rabba, & destruxit eam.

2. Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus, & invenit in ea auri pondus talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque urbis plurimas tulit:

3. populum autem, qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & serrata carpenta transire, ita ut dissecarentur, & contererentur: sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon: & reversus est cum omni populo suo in Jerusalem.

2. Reg. 21.
18.
Anno M.
2969.
Ant. Chr.
1035.

4. || Post hæc initum est bellum in Gazer adversum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Hufathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliavit eos.

5. Aliud quoque bellum gestum est adversus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cujus hastæ lignum erat quasi licitorium texentium.

6. Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est simul vigintiquatuor: & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

7. Hic blasphemavit Israel: & percussit eum Jonathan filius Saama fratris David. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David & servorum ejus.

CAPUT XXI.

David populum numerando Deum offendens, peste quam ex tribus elegerat percussitur, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Jebusæi erigeret.

Anno M.
2987.
2. Reg. 24. 1.
Infr. 27. 24.

1. **C**onsurrexit autem Satan contra Israel, & concitavit David ut numeraret Israel.

2. Dixitque David ad Joab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israel à Bersabee usque Dan: & afferte mihi numerum ut sciam.

3. Responditque Joab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quam sunt: nonne domine mi rex, omnes servi tui sunt: quare hoc querit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israeli?

4. Sed sermo regis magis prævaluit: egressusque est Joab, & circumivit universum Israel, & reversus est Jerusalem.

5. Deditque David numerum eorum, quos circumierant: & inventus est omnis numerus Israel, mille millia & centum millia viro-

rum edurentium gladium: de Juda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum.

6. Nam Levi, & Benjamin non numeravit: eo quod Joab invitatus exequeretur regis imperium.

7. Displicuit autem Deo quod jussum erat; & percussit Israel.

8. Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi.

9. Et locutus est Dominus ad Gad videntem David, dicens:

10. Vade, & loquere ad David, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do; unum, quod volueris, elige, & faciam tibi.

11. Cumque venisset Gad ad David, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris:

12. aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse evadere: aut tribus diebus gladium Domini, & pestilentiam versari in terra, & angelum Domini interficere in universis finibus Israel: nunc igitur vide quid respondeam ei, qui misit me.

13. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angustia premunt: sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multe sunt miserationes ejus, quam in manus hominum.

14. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel, & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum.

15. Misit quoque angelum in Jerusalem, ut percuteret eam: cumque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali; & imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit, jam cesserit manus tua. Porro angelus Domini stabat juxta aream Ornan Jebusæi.

16. Levansque David oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cælum & terram, & evaginatam gladium in manu ejus, & versum contra Jerusalem: & ceciderunt tam ipse, quam majores natu vestiti ciliciis, proni in terram.

17. Dixitque David ad Deum: Nonne ego sum, qui jussi ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci: iste grex quid commovit? Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18. Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret David ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi.

19. Ascendit ergo David juxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20. Porro Ornan cum suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filii ejus cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21. Igitur cum veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan, & processit ei obviam de area, & adoravit eum pronus in terram.

22. Dixitque ei David: Da mihi locum areæ tuæ, ut ædificem in ea altare Domino, ita ut quantum valet argenti accipias, & cesserit plaga à populo.

23. Dixit autem Ornan ad David: Tolle, & faciat dominus meus rex quodcum-

* Vid. 2.
Reg. 24. 13.
ubi septem
anni fa-
mis pro-
nuntian-
tur.

que ei placet: sed & boves do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium: omnia libens praebebo.

24. Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum vallet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.

25. Dedit ergo David Ornan pro loco fideos auri justissimi ponderis sexcentos.

26. || *1. Par. 3. 4.* Et edificavit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de caelo super altare holocausti.

27. Praecipitque Dominus angelo: & convertit gladium suum in vaginam.

28. Protinus ergo David, videns quod exaudivisset eum Dominus in area Ornan Jebusei immolavit ibi victimas.

29. || *Exod. 16. 2.* Tabernaculum autem Domini, || quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon.

30. Et non prevaluit David ire ad altare ut ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat in timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.

C A P U T XXII.

Præparat David necessaria ad edificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit ut extruat, Deumque semper sedulū colat, exhortans principes ut illi sint auxilio.

1. *2. Par. 3. 4.* **D**ixitque David: Hæc est domus || Dei, & hoc altare in holocaustum Israel.

2. Et præcepit * ut congregarentur omnes profelyti de Terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cadendos lapides & poliendos, ut edificaretur domus Dei.

3. Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, & ad commissuras atque juncturas præparavit David: & æris pondus numerabile.

4. Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii, & Tyrii deportaverant ad David.

5. Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est & delicatus; domus autem, quam edificari volo Domino, talis esse debet ut in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparavit impensas.

6. Vocavitque Salomonem filium suum: & præcepit ei ut edificaret domum Domino Deo Israel.

7. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut edificarem domum nomini Domini Dei mei, ||

8. sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris edificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me:

9. Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus ejus.

10. || Ipse edificabit domum nomini meo,

& ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum.

11. Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.

12. Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, ut regere possis Israel, & custodire legem Domini Dei tui.

13. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata & judicia, quæ præcepit Dominus Moysi ut doceret Israel: confortare & viriliter agere, ne timeas, neque paveas.

14. Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparavi ad universa impendia.

15. Habes quoque plurimos artifices, latomos, & camentarios, artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos,

16. in auro & argento & ære & ferro, cujus non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17. Præcepit quoque David cunctis principibus Israel, ut adjuvarent Salomonem filium suum.

18. Cernitis, inquit, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subjecta sit terra coram Domino, & coram populo ejus.

19. Præbete igitur corda vestra & animas vestras, ut queratis Dominum Deum vestrum: & confurgite, & ædificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in domum, quæ ædificatur nomini Domini.

C A P U T XXIII.

David senex, Salomone rege designato, numeratorum Levitarum officia designat, Moysi-que filii Levitis annumerantur.

1. **I**gitur David senex & plenus dierum, regem constituit Salomonem filium suum super Israel.

2. Et congregavit omnes principes Israel, & Sacerdotes atque Levitas.

3. Numeratique sunt Levitæ à triginta annis, & supra: & inventa sunt triginta octo millia virorum.

4. Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini viginti quatuor millia: præpositorum autem & judicum sex millia.

5. Porro quatuor millia janitores: & totidem psaltes canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.

6. || Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet, & Caach, & Mérari.

7. Filii Gerson: Leedan, & Semei.

8. Filii Leedan: princeps Jahiel, & Zethan, & Joel, tres.

Bodem ann. 1988. ætatis suæ fere 70. regni autem 40. in eunte ante mortem ejus anno dimidio.

|| *Supr. 6. 1.*

9. Filii Semei: Salomith, & Hofiel, & Aran, tres: isti principes familiarum Leedan.

10. Porro filii Semei, Lebeth, & Ziza, & Jaus, & Baria: isti filii Semei, quatuor.

11. Erat autem Lebeth prior, Ziza secundus: porro Jaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in una familia, unaque domo computati sunt.

12. Filii Caath: Amram, & Isaar, Hebron, & Oziel, quatuor.

13. || Filii Amram: Aaron, & Moyſes. || Separatusque est Aaron ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filii ejus in semperiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

14. Moyſi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

15. Filii || Moyſi: Gersom, & Eliezer.

16. Filii Gersom: Subuel primus.

17. Fuerunt autem filii Eliezer: Rohobia primus: & non erant Eliezer filii alii. Porro filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

18. Filii Isaar: Salomith primus.

19. Filii Hebron: Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaam quartus.

20. Filii Oziel: Micha primus, Jesia secundus.

21. Filii Merari: Moholi, & Musi. Filii Moholi: Eleazar, & Cis.

22. Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis fratres earum.

23. Filii Musi: Moholi, & Eder, & Jerimoth, tres.

24. Hi filii Levi in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini à viginti annis, & supra.

25. Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Jerusalem usque in æternum.

26. Nec erit officii Levitarum ut ultra portent tabernaculum, & omnia vasa ejus ad ministrandum.

27. Juxta præcepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi à viginti annis & supra.

28. Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in universis operibus ministerii templi Domini.

29. Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similia sacrificium, & ad lagana azyma, & sartagine, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram.

30. Levitæ verò ut stent manè ad confitendum, & canendum Domino: similiterque ad vesperam.

31. tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis & Calendis & solemnitatibus reliquis juxta numerum, & ceremonias uniuscujusque rei, jugiter coram Domino.

32. Et custodiant observationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarii, & observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

C A P U T XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in ministerio Domini à David designantur, reliquorumque Levitarum familie similiter sorte distribuuntur.

1. Porro filiis Aaron hæ partitiones erant, Filii Aaron: Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

2. || Mortui sunt autem Nadab, & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotique functus est Eleazar, & Ithamar.

3. Et divisit eos David, id est de Sadoc de filiis Eleazar, & Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas & ministerium.

4. Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim, & filiis Ithamar principes per familias & domos suas octo.

5. Porro divisit utrasque inter se familias fortibus erant enim principes sanctuarii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar.

6. Descripsitque eos Semejas filius Nathanael scriba Levites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Levitarum: unam domum, quæ ceteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat ceteros, Ithamar.

7. Exivit autem fors prima Joiarib, secunda Jedei,

8. tertia Harim, quarta Seorim,

9. quinta Melchia, sexta Maiman,

10. septima Accos, octava Abia,

11. nona Jesua, decima Sechenia,

12. Undecima Eliasib, duodecima Jacim,

13. tertiadecima Hoppa, decimaquarta Isbaath,

14. decimaquinta Belga, decimasexta Emmer,

15. decimasextima Hezir, decimaoctava Aphses,

16. decimanona Pheteia, vigesima Hezechiel,

17. vigesimaprima Jachin, vigesimasecunda Gamul.

18. vigesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta Maaziau.

19. Hæ vices eorum secundum ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini & juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum: sicut præceperat Dominus Deus Israel.

20. Porro filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael, & de filiis Subael, Jehedeia.

21. De filiis quoque Rohobia princeps Jesias.

22. Isaari verò filius Salemoth, filiusque Salemoth Jahath.

23. Filiusque ejus Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

24. Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir.

25. Frater Micha, Jesia: filiusque Jesie, Zacharias.

26. Filii Merari: Moholi & Musi. Filius Oziau: Benno.

27. Filius quoque Merari: Oziau & Soam & Zachur & Hebrî.

28. Porro, Moholi filius: Eleazar, qui non habebat liberos.

29. Filius verò Cis, Jerameel.

30. Filii Musi: Moholi, Eder, & Jerimoth. Isti filii Levi secundum domos familiarum suarum.

31. Miseruntque & ipsi fortes contra fratres suos filios Aaron coram David rege, & Sadoch, & Ahimelec, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leviticarum: tam majores quam minores, omnes fors aequaliter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Asaph, Heman & Idithun, cantoribus, psaltis ac citharædis, vigintiquatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

1. **I**gitur David, & magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio fervientes.

2. De filiis Asaph: Zacehur, & Joseph, & Nathania, & Asarela, filii Asaph: sub manu Asaph prophetantis juxta regem.

3. Porro Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Jeseias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.

4. Heman quoque: filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, & Jesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth:

5. Omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini juxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octoginta octo.

8. Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam major quam minor, doctus pariter, & indoctus.

9. Egressaque est fors prima Joseph, qui erat de Asaph. Secunda Godolias, ipsi & filii ejus, & fratribus ejus duodecim.

10. Tertia Zachur, filiis & fratribus ejus duodecim.

11. Quarta Isari, filiis & fratribus ejus duodecim:

12. Quinta Nathania, filiis & fratribus ejus duodecim.

13. Sexta Bocciau, filiis & fratribus ejus duodecim.

14. Septima Isreela, filiis & fratribus ejus duodecim.

15. Octava Jesaia, filiis & fratribus ejus duodecim.

16. Nona Mathania, filiis & fratribus ejus duodecim.

17. Decima Semeia, filiis & fratribus ejus duodecim.

18. Undecima Azareel, filiis & fratribus ejus duodecim.

19. Duodecima Hasabia, filiis & fratribus ejus duodecim.

20. Tertiadecima Subael, filiis & fratribus ejus duodecim.

21. Quartadecima Mathathia, filiis & fratribus ejus duodecim.

22. Quintadecima Jerimoth, filiis & fratribus ejus duodecim.

23. Sextadecima Hanania, filiis & fratribus ejus duodecim.

24. Septimadecima Jesbacassa, filiis & fratribus ejus duodecim.

25. Octavadecima Hanani, filiis & fratribus ejus duodecim.

26. Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus ejus duodecim.

27. Vigesima Eliatha, filiis & fratribus ejus duodecim.

28. Vigesima prima Othir, filiis & fratribus ejus duodecim.

29. Vigesima secunda Geddelthi, filiis & fratribus ejus duodecim.

30. Vigesima tertia Mahazioth, filiis & fratribus ejus duodecim.

31. Vigesima quarta Romemthiezer, filiis & fratribus ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi janitores designantur, & que porta à qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

1. **D**ivisiones autem janitorum: de Coritis Meselechia, filius Core, de filiis Asaph.

2. Filii Meselechia: Zacharias primogenitus, Jadhel secundus, Zabadias tertius, Jathaneel quartus.

3. Alam quintus, Johanan sextus, Elioenai septimus.

4. Filii autem Obededom: Semeias primogenitus, Jozabad secundus, Joaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5. Ammiel sextus, Issachar septimus, Pholathi octavus: quia benedixit illi Dominus.

6. Semei autem filio ejus nati sunt filii, præfecti familiarum suarum: erant enim viri fortissimi:

7. Filii ergo Semeia: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias,

8. Omnes hi, de filiis Obededom: ipsi, & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexagintaduo de Obededom.

9. Porro Meselechia filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

10. De Hofa autem, id est de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater ejus in principem)

11. Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. Omnes hi filii, & fratres Hofa tredecim.

12. Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in domo Domini.

13. Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & parvis, & magnis, per familias suas in unamquamque portarum.

14. Cecidit ergo fors Orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo, & erudito, fortitò obtigit plaga Septentrionalis.

15. Obededom verò & filiis ejus ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.

16. Sephim, & Hofa ad Occidentem, juxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.

17. Ad Orientem verò Levitæ sex: & ad Aquilonem quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die quatuor: & ubi erat concilium, bini & bini.

18. In cellulis quoque janitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas.

19. Hæ sunt divisiones janitorum filiorum Core & Merari.

20. Porro Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

21. Filii Ledan, filii Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan, & Gersonni, Jehieli.

22. Filii Jehieli: Zathan, & Joel fratres ejus super thesauros domus Domini.

23. Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis, & Ozielitis.

24. Subuel autem filius Gersom, filii Moyse, præpositus thesauris.

25. Fratres quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabias, & hujus filius Isaias, & hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri, & hujus filius Selemith.

26. Ipse Selemith, & fratres ejus, super thesauros sanctorum, quæ sanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus.

27. de bellis, & manubiis prætorum, quæ consecraverant ad instaurationem, & suppellectilem templi Domini.

28. Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarviæ: omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus.

29. Isaaritis verò præerat Chonenias, & filii ejus ad opera forinsecus super Israel, ad docendum & judicandum eos.

30. Porro de Hebronitis Hafabias, & fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti præerant Israeli trans Jordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.

31. Hebronitarum autem princeps fuit Jeria secundum familias & cognationes eorum. Quadagesimo anno regni David recensiti sunt, & inventi sunt viri fortissimi in Jazer Galaad,

32. fratresque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos David rex Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

C A P U T XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense vigintiquatuor millibus præerant; ad hæc principes seu præfeti tribuum thesaurorum, reliqueque substantie regis recensentur.

1. Filii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni & centuriones, & præfeti, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientiæ & egredientes per singulos menses in anno, vigintiquatuor millibus singuli præerant.

2. Primæ turmæ in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo vigintiquatuor millia.

3. De filiis Phares, principes cunctorum principum in exercitu mense primo.

4. Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium.

5. Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banajas filius Jojadæ sacerdos: & in divisione sua vigintiquatuor millia.

6. Ipse est Banajas fortissimus inter triginta, & super triginta. Præerat autem turmæ ipsius Amizadab filius ejus.

7. Quartus, mense quarto, Asael frater Joab, & Zabadias filius ejus post eum: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

8. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Jezerites: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

9. Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecutes: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

10. Septimus, mense septimo, Helles Phalonites de filiis Ephraim: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

11. Octavus, mense octavo, Sobochai Hufathites de stirpe Zarahi: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

12. Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

13. Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarhai: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

14. Undecimus, mense undecimo, Banajas Pharathonites de filiis Ephraim: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

15. Duodecimus, mense duodecimo, Huldai Netophathites, de stirpe Gothoniel: & in turma ejus vigintiquatuor millia.

16. Porro tribubus præerant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:

17. Levitis, Hafabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc.

18. Juda, Eliu frater David: Issachar, Amri filius Michael:

19. Zabulonitis, Jesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel:

20. Filiis Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse, Joel filius Phadaia:

21. Et dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Jaddo filius Zachariæ: Benjamin autem, Jasiel filius Abner:

22. Dan verò, Ezri filius Jeroham : hi principes filiorum Israel.

23. Noluit autem David numerare eos à viginti annis inferiùs : quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israel quasi stellas celi.

24. ¶ Joab filius Sarvia cœperat numerare, nec complevit : quia super hoc ira irruerat in Israel : & idcirco numerus eorum, qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David.

25. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. His autem thesauris, qui erant in urbibus, & in vicis, & in turribus, præsidebat Jonathan filius Ozia.

26. Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub.

27. Vinearumque cultoribus, Semeias Romathites : cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.

28. Nam super oliveta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites : super apothecas autem olei, Joas.

29. Porro armentis, quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites : & super boves in vallibus, Saphat filius Adli :

30. super camelos verò, Ubil Ismaelites : & super asinos, Jadas Meronathithes :

31. Super oves quoque Jaziz Agareus : omnes hi, principes substantiæ regis David.

32. Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens & litteratus : ipse & Jahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis :

33. Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.

34. Post Achitophel fuit Jojada filius Banajæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

C A P U T XXVIII.

David præparatis ad templi edificationem omnibus necessariis, Salomonem universosque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribens formam templi edificandi.

1. **C**onvocavit * igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi : tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Jerusalem.

2. Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait : Audite me fratres mei, & populus meus : Cogitavi ut ædificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri : & ad ædificandum omnia præparavi.

3. Deus autem dixit mihi : ¶ Non ædificabis domum nomini meo, cò quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis.

4. Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum : de Juda enim elegit principes : porro de domo Juda, domum patris mei : & de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israel.

5. ¶ Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomo-

nem filium meum, ut federet in throno regni Domini super Israel.

6. dixitque mihi : Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea : ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.

7. Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere præcepta mea, & judicia, sicut & hodie.

8. Nunc ergo coram universo cœtu Israel audiente Deo nostro, custodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri : ut possideatis terram bonam, & relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

9. Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & servito ei corde perfecto, & animo voluntario : ¶ omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies : si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

10. Nunc ergo quia elegit te Dominus ut ædificares domum Sanctuarii, confortare, & perfice.

11. Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis,

12. necnon & omnium quæ cogitaverat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros sanctorum,

13. divisionumque Sacerdotalium & Leviticarum, in omnia opera domus Domini, & in universa vasa ministerii templi Domini.

14. Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum & operum diversitate.

15. Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum, aurum pro mensura uniuscujusque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea & in lucernas eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradidit.

16. Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum : similiter & argentum in alias mensas argenteas.

17. Ad fuscinulas quoque, & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos, pro qualitate mensuræ pondus distribuit in leunculum, & leunculum. Similiter & in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.

18. Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit : ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velantium arcem fœderis Domini.

19. Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris.

20. Dixit quoque David Salomoni filio suo : Viriliter age, & confortare, & fac : ne timeas, & ne paveas : Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet donec perficias omne opus ministerii domus Domini.

21. Ecce divisiones Sacerdotum & Levitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & noverunt tam principes quam populus facere omnia præcepta tua.

C A P U T XXIX.

Recensentur impense à David in edificium templi preparate, quibus principes ac populus plurima adiciunt donaria: David benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo, & sacrificiis cum ingenti letitia oblati, ungitur secundò Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quievit.

Ann. M.
1919.
Ant. Chr.
1015.

I. **L**ocutusq. * est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus namque grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.

2. Ego autem totis viribus meis præparavi impensas Domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, & marmor Parium abundantissimè:

3. & super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum & argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam.

4. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi, ad deaurandos parietes templi.

5. Et ubicumque opus est aurum de auro & ubicumque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6. Polliciti sunt itaque principes familiarum, & procures tribuum Israel, tribuni quoque, & centuriones, & principes possessionum regis.

7. Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, & solidos decem millia; argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia: ferri quoque centum millia talentorum.

8. Et apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Jahiel Gersonitis.

9. Latatusque est populus, cum vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & David rex latatus est gaudio magno.

10. Et benedixit Domino coram universa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab æterno in æternum.

11. Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quæ in celo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12. Tuæ divitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia: in manu tua magnitudo, & imperium omnium.

13. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14. Quis ego, & quis populus meus, ut possimus hæc tibi universa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi.

15. Peregrini enim sumus coram te, & advenæ, sicut omnes patres nostri. || Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora.

16. Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam paravimus ut edificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17. Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatem diligas, unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc: & populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18. Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, & caeremonias tuas, & faciat universa: & ædificet ædem, cujus impensas paravi.

20. Præcepit autem David universæ Ecclesiæ: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum: & inclinaverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde regem.

21. Immolaveruntque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & universo ritu abundantissimè in omnem Israel.

22. Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia.

|| Et unxerunt secundò Salomonem filium David. Unxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.

23. Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel.

24. Sed & universi principes, & potentes, & cuncti filii regis David dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni regi.

25. Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel.

26. Igitur David filius Isai regnavit super universum Israel.

27. || Et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, & in Jerusalem annis triginta tribus.

28. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & divitiis, & gloria: & regnavit Salomon filius ejus pro eo.

29. Gesta autem David regis priora, & novissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophætæ, atque in volumine Gad Videntis:

30. Universique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quæ transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarum.

|| Supr. 2.5.

|| 3. Reg. 1.

|| 2. Reg. 1.

Anno M.
1970.
Ant. Chr.
1014.

LIBER SECUNDUS

PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

IN hoc secundo libro, Esdras historiam annorum 479. percurrit: ab anno scilicet mundi 2990. ad annum 3868. quo finitis 70. annis captivitatis, Cyrus redeundi potestatem fecit. Sunt ergo anni

Salomonis	40.
Ab divisione regni, ad 4. Joachimi	369.
Ab 4. Joachimi, ad finitam captivitatem	70.
Summa	479.

CAPUT PRIMUM.

Oblatis mille hostiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apprensus dat ei petitam sapientiam, additis divitiis & gloria; post quæ currus & equites congregat.

INFORTATUS est ergo Salomon filius David in regno suo, & Dominus Deus ejus erat cum eo, & magnificavit eum in excelsu.

2. Præcepitque Salomon universo Israeli, tribunis, & centurionibus, & ducibus, & iudicibus omnis Israel, & principibus familiarum:

3. & abiit cum universa multitudine in Excelsu Gabaon, ubi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine.

4. || Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim, in locum quem præparaverat ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est, in Jerusalem.

5. Altare quoque æneum, || quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisivit Salomon, & omnis ecclesia.

6. Ascenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias.

7. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: Postula quod vis, ut dem tibi.

8. Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo.

9. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam pulvis terræ.

10. || Da mihi sapientiam & intelligentiam, ut ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, judicare?

11. Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti divitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam, ut judicare possis populum meum, super quem constitui te regem,

12. Sapientia & scientia data sunt tibi:

divitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

13. Venit ergo Salomon ab Excelsu Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo fœderis, & regnavit super Israel.

14. || Congregavitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in urbibus quadrigarum, & cum rege in Jerusalem.

15. Præbuitque rex argentum & aurum in Jerusalem quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.

16. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa, à negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio,

17. quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equitum centum quinquaginta, similiter de universis regnis Hethæorum, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo ædificando operariis, Salomon cum rege Hiram convenit de mitterendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram cadendis.

DEcrevit autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatium sibi.

2. Et numeravit septuaginta millia viro- rum portantium humeris, & octoginta milia qui caderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos.

3. || Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina ut ædificaret sibi domum, in qua & habitavit:

4. sic fac mecum, ut ædificem domum nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempernam, & ad holocausta manè, & vespere, sabbatis quoque, & neomeniis, & solemnitatibus Domini Dei nostri in sempernum, quæ mandata sunt Israeli.

5. Domus enim, quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos.

6. Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum? si cælum, & cæli calo-

3. Reg. 3. 1.
Ann. M.
3992.
AHE. Chr.
1014.

|| 2. Reg. 6.
27.
1. Par. 16. 1

|| 2. Reg. 18.
5.

|| Sap. 9. 10.

|| 1. Reg. 10.
16.

|| 3. Reg. 5. 2

rum capere eum nequeunt: quantus ego sum, ut possim edificare ei domum? sed ad hoc tantum, ut adoleatur incensum coram illo.

7. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, & argento, ære, & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculperæ cœlaturas cum his artificibus, quos mecum habeo in Judæa, & Jerusalem, quos præparavit David pater meus.

8. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: scio enim quod servi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis.

9. ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim, quam cupio edificare magna est nimis, & inclyta:

10. Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.

11. Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, ideo te regnare fecit super eum.

12. Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit calum & terram, qui dedit David regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, ut edificaret domum Domino, & palatium sibi.

13. Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram, patrem meum,

14. filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & bysso, & coccino: & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei David patris tui.

15. Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte servis tuis.

16. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tuum autem erit transferre ea in Jerusalem.

17. Numeravit igitur Salomon omnes viros profelytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus, & inventi sunt centum quinquaginta millia, & tria millia sexcenti.

18. Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia & sexcentos præpositos operum populi.

CAPUT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis ante fores templi.

1. **E**T cœpit Salomon edificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus, in loco, quem paraverat David in arca Ornan Jebusæi.

2. Cœpit autem edificare mense secundo, * anno quarto regni sui. †

3. Et hæc sunt fundamenta, quæ jecit Salomon, ut edificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4. Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

5. Domum quoque majorem textit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se invicem complectentes.

6. Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7. Porro aurum erat probatissimum, de cujus laminis textit domum, & trabes ejus, & postes, & parietes, & ostia: & cælavit cherubim in parietibus.

8. Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis textit eam, quasi talentis sexcentis.

9. Sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent: canacula quoque textit auro.

10. Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuuario: & textit eos auro.

11. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12. Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebatur parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13. Igitur alæ utriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad anteriorem domum.

14. ¶ Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso: & intexit ei cherubim.

15. ¶ Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porro capita earum, quinque cubitorum.

16. Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.

17. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam à dextris, & alteram à sinistris: eam, quæ à dextris erat, vocavit Jachin; & quæ ad lævam, Booz.

CAPUT IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum, mensarum, phialarum, ac ceterorum quæ ad templum ejusque ornatum pertinebant.

1. **F**ecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis.

2. ¶ Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundum per circui-

1. Reg. 6. 1.
2. Reg. 24.
15.
1. Par. 21.
26.
* Hebr. addit, die secundo.
† Anno M. 1992.
Ant. Chr. 1012.

¶ Matth. 27. 51.

¶ Jerem. 12. 20.

¶ 3. Reg. 7. 25.

C A P U T V.

tum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambebat gyrum ejus.

3. Similitudo quoque boum erat subter illud, & decem cubitis quædam extrinsecus calaturæ, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4. Et ipsum Mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alii tres ad Occidentem: porro tres alii Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5. Porro vastitas ejus habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lili: capiebatque tria millia metretas.

6. Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris: & quinque à sinistris, ut lavarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porro in mari sacerdotes lavabantur.

7. Fecit autem Hiram lebetes, & candelabra aurea decem secundum speciem, qua jussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris.

8. Neenon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum.

9. Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ textit ære.

10. Porro Mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11. Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12. hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita: & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

13. Malo granata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogratorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14. Bases etiam fecit, & conchas, quas superposuit basibus:

15. mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

16. Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.

17. In regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochet, & Saredatha.

18. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

19. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis:

20. candelabra quoque cum lucernis suis ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo:

21. Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

22. Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro purissimo. Et ostia calavit templi interioris, id est, in sancta sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

Oblatis plurimis donariis, arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implevit templum.

1. **I** Neulit igitur Salomon omnia, quæ joverat David pater suus, argentum, & aurum, & universa vasa posuit in thesauris domus Dei.

2. **I** Post quæ congregavit majores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel in Jerusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de Civitate David, quæ est Sion.

3. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solemni mensis septimi.

4. Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portaverunt Levitæ arcam,

5. & intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt Sacerdotes cum Levitis.

6. Rex autem Salomon, & universus cœtus Israel, & omnes, qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7. Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim:

8. ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vestibus suis.

9. Vestium autem, quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem.

10. Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto.

11. Egressis autem Sacerdotibus de sanctuario, (omnes enim Sacerdotes, qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos divisus erat)

12. tam Levitæ quàm cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub Idithun, filii, & fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis, & psalteriis, & citharis concrepabant, stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus; longè sonitus audiebatur, ita ut cum Dominum laudare cœpissent, & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus; impleveretur domus Dei nube,

14. nec possent Sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

1. Reg. 7. 51. cap. 8. 1.

113 Reg. 8. 1. Anno M. 1001. Ant. Chr. 1023.

CAPUT VI.

*Benedicit Salomon populo Israel gratias Deo
agens de impletionem promissionis factæ Da-
vid; oratque supplex coram multitudine, ut
orantium in eo templo vota Deus exaudiat.*

3. Reg. 8. 12
Eodem
ann. 3001.

1. **T**unc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine:

2. ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum.

3. Et convertit rex faciem suam, & benedixit universæ multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta) & ait:

4. Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens:

5. A die, qua eduxi populum meum de Terra Egypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel,

6. sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, & elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israel.

7. Cumque fuisset voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Israel,

8. dixit Dominus ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti hujusmodi habere voluntatem:

9. sed non tu ædificabis domum, verum filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

10. Complevit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro David patre meo, & sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Dei Israel.

11. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

12. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universæ multitudinis Israel, & extendit manus suas.

13. Si quidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, & palmis in calum levatis,

|| 2. Mach.
2. 8.

14. ait: || Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo & in terra: qui custodis pactum & misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo:

15. Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

16. Nunc ergo Domine Deus Israel, imple servo tuo patri meo David quæcumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17. Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

18. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si calum & cæli calorum non te capiunt, quanto magis domus ista, quam ædificavi?

19. Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te:

20. ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum,

21. & exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo: & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cælis, & propitiare.

22. Si peccaverit quispiam in proximum suum, & jurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista:

23. tu audies de cælo, & facies judicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, & ulciscaris justum, retribuens ei secundum justitiam suam.

24. Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conversi egerint penitentiam, & obsecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto,

25. tu exaudies de cælo, & propitiare peccato populi tui Israel, & reducere eos in terram, quam dedisti eis, & patribus eorum.

26. Si clauso cælo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & conversi à peccatis suis, cum eos afflixeris,

27. exaudi de cælo Domine, & dimitte peccata servis tuis & populi tui Israel, & doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: & da pluviam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28. || Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes, vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnisque plaga & infirmitas preßerit:

29. Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatem suam, & expanderit manus suas in domo hac,

30. tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

31. Ut timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

32. Externum quoque, qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extantum, & adoraverit in loco isto,

33. tu exaudies de cælo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel: & cognoscant, quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

34. Si egressus fuerit populus tuus ad bel-

lum

lum contra adversarios suos per viam, in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc est, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

35. Tu exaudies de cælo preces eorum, & obsecrationem, & ulciscaris.

|| 3. Reg. 8, 46.
Exil. 7. 21.
1. Joan. 1. 8

36. Si autem peccaverint tibi (|| neque enim est homo, qui non peccet.) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certè quæ juxta est,

37. & conversi in corde suo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes: Peccavimus, iniquè fecimus, injustè egimus:

38. & reversi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captivitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & urbis, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

39. Tu exaudies de cælo, hoc est, de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias judicium, & dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40. Tu es enim Deus meus: aperiatur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto.

|| Psal. 131.
3.

41. || Nunc igitur confurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui latentur in bonis.

42. Domine Deus ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

C A P U T VII.

Post devorata cælesti igne sacrificia, Dei majestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta; Dominus autem Salomoni revelat, se ipsius orationem exaudivisse.

Eodem ann. 3001.

1. Cumque compleisset Salomon fundens preces, ignis descendit de cælo, & devoravit holocausta & victimas: & majestas Domini implevit domum.

|| 2. Mach. 3.

2. || Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd impleisset majestas Domini templum Domini.

3. Sed & omnes filii Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt, & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

4. Rex autem, & omnis populus immolabant victimas coram Domino.

|| 3. Reg. 8. 63.

5. || Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex, & universus populus.

6. Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas: porro Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

7. Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipēs pacificorum: quia altare æneum, quod fecerat, non poterat sustinere holocausta & sacrificia & adipēs.

8. Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad Torrentem Ægypti.

9. Fecitque die octavo collectam, eò quòd dedicasset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem *.

10. Igitur in die vigesimotertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, latantes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus David, & Salomoni, & Israeli populo suo.

11. || Complevitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est.

12. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audi vi orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

13. Si clausero cælum, & pluvia non fluxerit, & mandavero & præcepero locustæ, ut devoret terram, & misero pestilentiam in populum meum.

14. Conversus autem populus meus super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.

15. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.

16. Elegi enim, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

17. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, & feceris juxta omnia, quæ præcepi tibi, & justitias meas judicique servaveris:

18. suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps in Israel.

19. Si autem averfi fueritis, & dereliqueritis justitias meas, & præcepta mea, quæ proposui vobis, & abeuntes servieritis diis alienis, & adoraveritis eos,

20. evellam vos de terra mea, quam dedi vobis: & domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, projiciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21. Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?

22. Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt super eos universa hæc mala.

* 1. quatuordecim diebus.
(3. Reg. 8. 65.) ultimis 7. diebus, festo Tabernaculorum tribuitis.
|| 3. Reg. 9. 11.

CAPUT VIII.

Edificatis à Salomone variis civitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Levitarum ministeria juxta dispositionem David constituit; missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

3. Reg. 9. 10.
Anno M.
3012.
Ant. Chr.
992.

1. **E**Xpletis autem viginti annis postquam edificavit Salomon domum Domini & domum suam:

2. civitates, quas dederat Hiram Salomoni, edificavit, & habitare ibi fecit filios Israel.

3. Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4. Et edificavit Palmiram in deserto, & alias civitates munitissimas edificavit in Emath.

5. Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron inferiorem, civitates muratas habentes portas & vectes & seras:

6. Balaath etiam & omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, & urbes equitum: omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, edificavit in Jerusalem & in Libano, & in universa terra potestatis suæ.

7. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Phereæis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non erant de stirpe Israel:

8. de filiis eorum, & de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subjugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9. Porro de filiis Israel non posuit ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi, & principes quadrigarum & equitum ejus.

10. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11. Filiam verò Pharaonis transtulit de civitate David, in domum, quam edificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eò quod sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13. ut per singulos dies offerretur in eo juxta præceptum Moyse in sabbatis, & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, idest in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum.

14. Et constituit juxta dispositionem David patris sui officia Sacerdotum in ministeriis suis: & Levitas in ordine suo, ut laudarent, & ministrarent coram Sacerdotibus juxta ritum uniuscujusque dñi: & janitores in divisionibus suis per portam & portam: sic enim præceperat David homo Dei.

15. Nec prætergressi sunt de mandatis regis tam Sacerdotes, quam Levitæ ex omnibus, quæ præceperat, & in custodiis thesaurorum.

16. Omnes impensas præparatas habuit Salomon ex eo die, quo fundavit domum Domini usque in diem, quo perfecit eam.

17. Tunc abiit Salomon in Asiongaber,

& in Ailath ad oram Maris rubri, quæ est in Terra Edom.

18. Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis offerebatur: hastas, scuta, omniaque convivii vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo divitiarum, sapientiæ & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

1. **R**egina quoque Saba, cum audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in ænigmatibus in Jerusalem, cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmasque pretiosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcumque erant in corde suo.

2. Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3. Quæ postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam edificaverat,

4. necnon & cibaria mensæ ejus, & habitacula servorum, & officia ministrorum ejus, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore ultra in ea spiritus.

5. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua.

6. Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissem oculi mei, & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7. Beati viri tui, & beati servi tui, qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8. Sic Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult servare eum in æternum, idcirco posuit te super eum regem ut facias judicia atque justitiam.

9. Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia ut hæc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

10. Sed & servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretiosissimas:

11. de quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia, citharas quoque, & psalteria cantonibus: nunquam visa sunt in Terra Juda ligna talia.

12. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulavit, & multo plura quam attulerat ad eum: quæ reveria, abiit in terram suam cum servis suis.

13. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

3. Reg. 10. 1.
Matth. 12.
42.
Luc. 11. 30.

11. Reg. 3. 1.

14. excepta ea summa, quam legati diversarum gentium, & negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum, & argentum Salomoni.

15. Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur:

16. Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat constitum nemore.

17. Fecit quoque rex solium eburneum grande, & vestivit illud auro mundissimo.

18. Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium, & scabellum aureum, & brachiola duo altrinsecus, & duos leones stantes juxta brachiola,

19. sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis.

20. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21. Siquidem naves regis ibant in Tharls cum servis Hiram, semel in annis tribus: & deferabant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pavos.

22. Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ divitiis & gloria.

23. Omnesque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde ejus:

24. Et deferabant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos, & mulos, per singulos annos.

25. Habuit quoque Salomon quadraginta milia equorum in stabulis, & currum, equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jerusalem.

26. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges à flumine Euphrate usque ad terram Philistinorum, & usque ad terminos Ægypti.

27. Tantamque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum; & cedrorum tantam multitudinem velut sycomororum, quæ gignuntur in campestribus.

28. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctisque regionibus.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahia Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

30. Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis.

31. Dormivitque * cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

C A P U T X.

Roboam spreto seniorum consilio, & juvenile secutus, scidit regnum in duo, electo in regem Jeroboam super decem tribus.

Profectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israel convenerat ut constituerent eum regem.

2. Quod cum audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3. Vocaveruntque eum, & venit cum universo Israel, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus durissimo jugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, & paululum de onera subleva, ut serviamus tibi.

5. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

6. inivit consilium cum senibus, qui steterant coram patre ejus Salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo?

7. Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

8. At ille reliquit consilium senum, & cum juvenibus tractare cepit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9. Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleva jugum quod imposuit nobis pater tuus?

10. At illi responderunt ut juvenes, & nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu subleva: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

11. Pater meus imposuit vobis grave jugum & ego majus pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cadam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam, & universus populus, ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13. Responditque rex dura, derelicto consilio seniorum:

14. locutusque est juxta juvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit jugum, quod ego gravius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cadam vos scorpionibus.

15. Et non acquievit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo ejus, || quem locutus fuerat per manum Ahia Silonitis ad Jeroboam filium Nabat.

16. Populus autem universus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israel, tu autem pascere domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17. Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18. Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidaverunt eum filii Israel, & mortuus est: porro rex Roboam currum festinavit ascendere, & fugit in Jerusalem.

19. Recessitque Israel à domo David, usque ad diem hanc.

|| 3. Reg. 11. 29.

* Anno M.
3000.
Ant. Chr.
975.

1. Reg. 12. 1
Eodem
anno.

CAPUT XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Israel: extruendis autem à Roboam multis civitatibus, consuevit ad eum Levitæ ac sacerdotes abjecti à Jeroboam, ceterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas.

1. Reg. 12.
21.
Anno M.
1050.
Ant. Chr.
974.

1. **V**enit autem Roboam in Jerusalem, & convocavit universam domum Juda & Benjamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, & converteret ad se regnum suum.

2. Factusque est sermo Domini ad Semejam hominem Dei, dicens:

3. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad universum Israel, qui est in Juda & Benjamin:

4. Hæc dicit Dominus: Non ascendetis: neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

5. Habitavit autem Roboam in Jerusalem, & ædificavit civitates muratas in Juda.

6. Extruxitque Bethlechem, & Etam, & Thecue.

7. Bethsur quoque, & Socho, & Odollam,

8. necnon & Geth, & Marefa, & Ziph,

9. sed & Aduram, & Lachis, & Azeca.

10. Saraz quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Juda & Benjamin, civitates munitissimas.

11. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, & vini.

12. Sed & in singulis urbibus fecit armamentarium scutorum & hastarum, firmavitque eas summa diligentia, & imperavit super Judam, & Benjamin.

13. Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,

14. relinquentes suburbana, & possessiones suas, & transientes ad Judam, & Jerusalem: eo quod abjecisset eos Jeroboam, & posterius ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15. Qui constituit sibi sacerdotes excellorum, & demoniorum, vitulorumque quos fecerat.

16. Sed & de cunctis tribubus Israel, quicumque dederant cor suum ut quærent Dominum Deum Israel, venerunt in Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

17. Et roboraverunt regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantum tribus.

18. Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Isai,

19. quæ peperit ei filios, Jehus, & Somoriam, & Zoom.

20. Post hæc quoque accepit Maacha filiam Abfalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

21. Amavit autem Roboam Maacha filiam Abfalom super omnes uxores suas, & concu-

binas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22. Constituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,

23. quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda, & Benjamin, & in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Juda, tradit illos Deus regi Ægypti; qui captis munitissimis civitatibus Juda, diripit Jerusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus aenea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

1. **C**umque roboratum * fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo.

2. Anno autem quinto * regni Roboam, ascendit Sefac rex Ægypti in Jerusalem (quia peccaverant Domino)

3. cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes.

4. Cepitque civitates munitissimas in Juda, & venit usque in Jerusalem.

5. Semeas autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sefac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sefac.

6. Consternatique principes Israel & rex ceciderunt: Justus est Dominus.

7. Cumque vidisset Dominus, quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semejam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis paucillum auxilii, & non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sefac.

8. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.

9. Recessit itaque Sefac rex Ægypti ab Jerusalem, sublati thesauri domus Domini, & domus regis, omniaque secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

10. pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii.

11. Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos, iterumque reserebant eos ad armamentarium suum.

12. Verumtamen quia humiliati sunt, averfa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem & in Juda inventa sunt opera bona.

13. Confortatus est ergo rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta autem & unius anni erat cum regnare cepisset, & decem & septem annis regnavit in Jerusalem, urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: non enim autem matris ejus Naama Ammanitis.

* Anno M.
1012.
* Anno M.
1033.
Ant. Chr.
971.
3. Reg. 14.
25.

11. 3. Reg.
14. 22.

14. Fecit autem malum, & non præpara-
vit cor suum ut quæreret Dominum.

15. Opera verò Roboam prima & novissima
scripta sunt in libris Semeje prophetæ: & Addo
Videntis, & diligenter exposita: pugnaveruntq;
adversum se Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

16. Et dormivit Roboam cum patribus suis,
sepultusque est in civitate David. Et regna-
vit Abia filius ejus pro eo.

C A P U T XIII.

*Abia ad bellum contra Jeroboam accedens, de-
hortatur exercitum Jeroboam à bello contra
se, cum Deum haberent ducem, quem illi
abjecerant, & sperans in Domino victor
evadit, ac diversas cepit civitates, pluri-
mosque ex variis uxoribus procreat liberos.*

1. Anno octavodecimo regis Jeroboam,
regnavit Abia super Judam.

2. Tribus annis regnavit in Jerusalem, no-
menque matris ejus Michaia, filia Uriel de Ga-
baa: & erat bellum inter Abiam & Jeroboam:

3. ¶ Cumque iniisset Abia certamen, &
haberet bellicosissimos viros, & electorum
quadringenta millia: Jeroboam instruxit e-
contra aciem ostingenta millia virorum, qui
& ipsi electi erant, & ad bella fortissimi.

4. Stetit ergo Abia super montem Seme-
ron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi
Jeroboam, & omnis Israel.

5. Num ignoratis quod Dominus Deus Israel
dederit regnum David super Israel in sempit-
ernum, ipsi & filii ejus in pactum salis?

6. Et surrexit Jeroboam filius Nabat, ser-
vus Salomonis filii David: ¶ & rebellavit
contra dominum suum.

7. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi,
& filii Belial: & prævaluerunt contra Roboam
filium Salomonis: porro Roboam erat rudis,
& corde pavido, nec potuit resistere eis.

8. Nunc ergo vos dicitis quod resistere pos-
sitis regno Domini, quod possidet per filios
David, habetisque grandem populi multitu-
dinem, atque vitulos aureos, quos fecit vo-
bis Jeroboam in deos.

9. ¶ Et eiecitis Sacerdotes Domini, filios
Aaron, atque Levitas: & fecistis vobis Sa-
cerdotes sicut omnes populi terrarum: qui-
cumque venerit, & initiaverit manum suam
in tauro, de bobus, & in arietibus septem,
sic sacerdos eorum, qui non sunt dii.

10. Noster autem Dominus, Deus est,
quem non relinquimus, Sacerdotesque mi-
nistrant Domino de filiis Aaron, & Levitæ
sunt in ordine suo:

11. Holocausta quoque offerunt Domino
per singulos dies mane & vespere, & thy-
miama juxta legis præcepta confectum, &
proponuntur panes in mensa mundissima,
estque apud nos candelabrum aureum, & lu-
cernæ ejus, ut accendantur semper ad vesp-
eram: nos quippe custodimus præcepta Do-
mini Dei nostri, quem vos reliquistis.

12. Ergo in exercitu nostro dux Deus est,
& Sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, &
resonant contra vos: filii Israel nolite pu-
gnare contra Dominum Deum patrum ve-
strorum, quia non vobis expedit.

13. Hæc illo loquente, Jeroboam retro molie-
batur insidias. Cumque ex adverso hostium sta-
ret, ignorantem Judam suo ambiebat exercitu.

14. Respicensque Judas vidit instare bellum
ex adverso & post tergum & clamavit ad Do-
minum: ac Sacerdotes tubis canere coeperunt.

15. Omnesque viri Juda vociferati sunt:
& ecce illis clamantibus, perterruit Deus
Jeroboam, & omnem Israel qui stabat ex
adverso Abia & Juda.

16. Fugeruntque filii Israel Judam, &
tradidit eos Deus in manu eorum.

17. Percussit ergo eos Abia, & populus ejus
plaga magna: & corruerunt vulnerati ex
Israel quingenta millia virorum fortium.

18. Humiliatique sunt filii Israel in tempore
illo, & vehementissime confortati filii Juda, eò
quod sperassent in Domino Deo patrum suorum.

19. Persecutus est autem Abia fugientem
Jeroboam, & cepit civitates ejus, Bethel
& filias ejus, & Jesana cum filiabus suis,
Ephron quoque & filias ejus:

20. nec valuit ultra resistere Jeroboam in
diebus Abia: quem percussit Dominus, &
mortuus est.

21. Igitur Abia, confortato imperio suo,
accepit uxores quatuordecim: procreavit-
que viginti duos filios, & sedecim filias.

22. Reliqua autem sermonum Abia, via-
rumque & operum ejus scripta sunt diligen-
tissime in libro Addo Prophetæ.

C A P U T XIV.

*Abia succedit filius Afa; qui pace à Deo con-
cessa, idolorum cultum subvertit, & civi-
tates Juda edificat ac munit, Zaramque
regem Æthiopum cum exercitu mille mil-
lium divino auxilio devicit.*

1. Dormivit autem Abia cum patribus
suis, & sepelierunt eum in civitate
David: regnavitque Afa filius ejus pro eo,
in cujus diebus quievit terra annis decem.

2. Fecit autem Afa quod bonum & placi-
tum erat in conspectu Dei sui, & subvertit
altaria peregrini cultus, & excelsa,

3. & confregit statuas, lucosque succidit:
4. & præcepit Judæ ut quæreret Domi-
num Deum patrum suorum, & faceret legem,
& universa mandata:

5. & abstulit de cunctis urbibus Juda aras,
& fana, & regnavit in pace.

6. Edificavit quoque urbes munitas in Ju-
da, quia quietus erat, & nulla temporibus ejus
bella surrexerant, pacem Domino largiente.

7. Dixit autem Judæ: Edificemus civitates
istas, & vallemus muris, & roboremus turri-
bus, & portis, & seris, donec à bellis quieta
sunt omnia, eò quod quæsierimus Dominum
Deum patrum nostrorum, & dederit nobis
pacem per gyrum. Edificaverunt igitur, &
nullum in extruendo impedimentum fuit.

8. Habuit autem Afa in exercitu suo por-
tantium scuta & hastas de Juda trecenta
millia, de Benjamin verò scutariorum &
sagittariorum ducenta octoginta millia, om-
nes isti viri fortissimi.

9. ¶ Egressus est autem contra eos Zara Æ-
thiops cum exercitu suo, decies centena millia.

Anno M.
1016.
Ant. Chr.
958.
1. Reg. 15.2

1. Reg.
15.7.
Ann. M.
3017.

1. Reg.
11.26.

1. Reg.
12.31.

4. Reg. 15.8
Ann. M.
3049.
Ant. Chr.
955.
¶ hoc est
ab anno
M. 3053.
ad annum
3061. sive
ab ann.
Afr. 4. ad
eiusdem
annum 15.
ineuntem.
Nam prio-
ribus Afr.
annis, tu-
multus
fuere in
Israel, ut
patet 1.
Reg. 15. 8.
25. & 1. Reg.
15. 8.
Primum
autem bel-
lum quod
in eo ex-
ortum est,
Zara Æ-
thiopia
fuit idque
anno ejus
15. adscri-
bendum, ut
patet ex c.
15. v. 10.
cum 15.
¶ Ann. M.
3061.
Ant. Chr.
911.

& curribus trecentis; & venit usque Marefa.
10. Porro Afa perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle Sephata, quæ est juxta Marefa:

|| 1. Reg.
14. 6.

11. & invocavit Dominum Deum, & ait: || Domine non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxiliaris, an in pluribus: adjuva nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.

12. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Afa & Juda: fugeruntque Æthiopes.

13. Et persecutus est eos Afa, & populus qui cum eo erant, usque Gerara: & ruerunt Æthiopes usque ad internecionem, quia Domino cadente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa,

14. & percusserunt civitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror invaserat: & diripuerunt urbes, & multam prædam asportaverunt.

15. Sed & caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum; reversique sunt in Jerusalem.

C A P U T XV.

Azarias propheta Israel futurum multo tempore absque Deo vero, sacerdote & lege; cuius propheta exhortatione confortatus Afa, aufert sordes idolorum, suamque matrem idololatram imperio privat, populus autem jurat se Deo servitutum.

Eodem
anno 367.

1. **A**zarias autem filius Oded, facto in se spiritu Dei,

2. egressus est in occursum Afa, & dixit ei: Audite me Afa, & omnis Juda & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quaesieritis eum, invenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3. Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege.

4. Cumque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel, & quaesierint eum, reperient eum.

5. In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum:

6. pugnabit enim gens contra gentem, & civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

7. Vos ergo confortamini, & non dissolvantur manus vestrae: erit enim merces operi vestro.

8. Quod cum audisset Afa, verba scilicet & prophetiam Azariae filii Oded prophetae, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Juda, & de Benjamin, & ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim, & dedicavit altare Domini quod erat ante porticum Domini.

9. Congregavitque universum Judam & Benjamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo.

10. Cumque venissent in Jerusalem mense tertio, anno decimoquinto * regni Afa,

11. immolaverunt Domino in die illa de

manubiis & præda, quam adduxerant, boves septingentos, & arietes septem millia.

12. Et intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quaerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua.

13. Si quis autem, inquit, non quaesierit Dominum Deum Israel, moriatur, à minimo usque ad maximum, à viro usque ad mulierem.

14. Juraveruntque Domino voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum,

15. omnes qui erant in Juda cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, & in tota voluntate quaesierunt eum, & invenerunt: præstititque eis Dominus requiem per circuitum.

16. Sed & Maacham matrem Afa regis augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in loco simulacrum Priapi: quod omne contrivit, & in frustra comminuens combussit in torrente Cedron.

17. Excelsa autem derelicta sunt in Israel: attamen cor Afa erat perfectum cunctis diebus ejus.

18. Eaque quæ voverat pater suus, & ipse intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vasorumque diversam suppellectilem.

19. Bellum verò non fuit * usque ad trigessimum quintum annum regni Afa. †

Obtenebat Afa: cuius annus regni proprius tunc agebatur 15. Nam Roboam 17. annos regnavit, & Abia 3. quibus si 15. addas, erunt 35. Sic initio cap. seq. decertatio Baasæ, quæ anno 16. regni Afae adscribitur, ejus anno proprio 16. tribuenda est. Hæc autem eo modo intelligenda patet ex 2. Reg. 16. 8. ubi Baasa notatur è vivis excessisse anno 26. regni Afa: atque adeo non potuit pugnare cum eo, anno regni ejus 36.

* Hebr. fuerat.
† 1. regni
Jude quod

C A P U T XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Afa, vocavit Afa Benadad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipsum ob id increpantem in nervum coniecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

1. **A**nno autem trigesimo sexto regni ejus, * ascendit Baasa rex Israel in Judam, & muro circumdabat Rama, ut nullus tute posset egredi & ingredi de regno Afa.

2. Protulit ergo Afa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

3. Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israel, facias cum à me recedere.

4. Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & universas urbes Nephtali muratas.

5. Quod cum audisset Baasa, desinit ædificare Rama, & intermisit opus suum.

6. Porro Afa rex assumpsit universum Judam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparaverat Baasa, ædificavitque ex eis Gabaa, & Maspha.

7. In tempore illo venit Hanani propheta ad Afa regem Juda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in

* Anno M. 367.
Ant. Chr. 840. Vide annotat. & proximè supra.

* Et 35. di. visionis regni Israelitici à Jeroboam. Vide annotata infra.

Domino Deo tuo, idcirco evaſit Syria regis exercitus de manu tua.

Sup. 14.9.

8. ¶ Nonne Aethiopes & Libyes multo plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cum Domino credidiſſes, tradidit in manu tua?

9. Oculi enim Domini contemplantur univerſam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egifti, & propter hoc ex præſenti tempore adverſum te bella conſurgent.

10. Iratusque Aſa adverſus Videntem, juſſit eum mitti in nervum: valde quippe ſuper hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11. Opera autem Aſa prima & noviffima ſcripta ſunt in libro regum Juda & Iſrael.

Anno M.
3087.
Ant. Chr.
917.

12. Agrotavit etiam Aſa anno trigefimo nono * regni ſui, dolore pedum vehementiſſimo, & nec in infirmitate ſua quaſivit Dominum, ſed magis in medicorum arte conſiſus eſt.

Definen-
te, hoc eſt
Mundi
1090.

13. Dormivitque cum patribus ſuis: & mortuus eſt anno quadreſimo primo * regni ſui.

14. Et ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo quod foderat ſibi in civitate David: poſueruntque eum ſuper lectum ſuum, plenum aromatibus & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte conſecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitione nimia.

C A P U T XVII.

Pius Joſaphat patri Aſa ſuccedens, divitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per univerſum Judam; cujus principes recenſentur, cum numero ſubjeſſorum militum.

Anno M.
3092.
Ant. Chr.
912.

1. **R**egnavit * autem Joſaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Iſrael.

2. Conſtituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præſidiaque diſpoſuit in terra Juda, & in civitatibus Ephraim, quas ceperat Aſa pater ejus.

3. Et ſuit Dominus cum Joſaphat, quia ambulavit in viis David patris ſui primis: & non ſperavit in Baalim,

4. ſed in Deo patris ſui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Iſrael.

5. Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Joſaphat: factæque ſunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

Anno M.
3092.
Ant. Chr.
912.

6. Cumque ſumpſiſſet cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Juda abſtulit.

7. Tertio autem anno * regni ſui, miſit de principibus ſuis Benhai, & Obdian, & Zachariam, & Nathanael, & Michzam, ut docerent in civitatibus Juda:

8. & cum eis Levitas, Semeiam, & Nathania, & Zabadiam, Aſael quoque, & Semiramoth, & Jovathan, Adoniamque, & Thobiam, & Thob-adoniam, Levitas, & cum eis Eliſama & Joram Sacerdotes,

9. docebantque populum in Juda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

10. Itaque factus eſt pavor Domini ſuper omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Joſaphat.

11. Sed & Philiſthæi Joſaphat munera deſerebant, & veſtigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum ſeptem millia ſeptingenta, & hircorum totidem.

12. Crevit ergo Joſaphat, & magnificatus eſt uſque in ſublime: atque ædificavit in Juda domos adinſtar turrium, urbeſque muratas.

13. Et multa opera paravit in urbibus Juda: viri quoque bellatores, & robuſti erant in Jeruſalem,

14. quorum iſte numerus per domos atque familias ſingulorum: In Juda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robuſtiſſimi viri trecenta millia.

15. Poſt hunc Johanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia.

16. Poſt iſtum quoque Amasias filius Zechri, conſecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium.

17. Hunc ſequebatur robuſtus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.

18. Poſt iſtum etiam Jozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos poſuerat in urbibus muratis, in univerſo Juda.

C A P U T XVIII.

Joſaphat impio Achab affinitate junctus, aſcendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudoprophetas victoriam promittentibus; Michæas autem contrarium prophetans, in carceratur; ſed Achab juxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

1. **F**uit ergo Joſaphat dives & inclytus multum, & affinitate conjunctus * eſt Achab.

2. Deſcenditque poſt annos † ad eum in Samariam: ad cujus adventum maſtavit Achab arietes & boves plurimos ipſi, & populo qui venerat cum eo: perſuaſitque illi ut aſcenderet in Ramoth Galaad.

3. Dixitque Achab rex Iſrael ad Joſaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad: Cui ille reſpondit: Ut ego, & tu: ſicut populus tuus, ſic & populus meus tecumque erimus in bello.

4. Dixitque Joſaphat ad regem Iſrael: Conſule obſecro impræſentiarum ſermonem Domini.

5. Congregavit igitur rex Iſrael prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quieſcere? At illi: Aſcende, inquit, & tradet Deus in manu regis.

6. Dixitque Joſaphat: Numquid non eſt hic propheta Domini, ut ab illo etiam requiramus?

7. Et ait rex Iſrael ad Joſaphat: Eſt vir unus, à quo poſſumus querere Domini voluntatem: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum omni tempore: eſt autem Michæas filius Jemla. Dixitque Joſaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

8. Vocavit ergo rex Iſrael unum de Eunuſiis: & dixit ei: Voca cito Michæam filium Jemla.

9. Porro rex Iſrael, & Joſaphat rex Juda, uterque ſedebant in ſolio ſuo, veſtiti

*Siquidem Achab filia Achab, nupta eſt Joram filio Joſaphat. 4. Reg. 3. 18. Par. 21. 6. † Anno M. 3107. Ant. Chr. 907.

cultu regio : sedebant autem in area juxta portam Samariæ, omnesque prophetæ vaticinabantur coram eis.

10. Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11. Omnesque prophetæ similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.

12. Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant: quæso ergo te ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.

13. Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14. Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera evenient, & tradentur hostes in manus vestras.

15. Dixitque rex: Iterum, atque iterum te adjuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

16. At ille ait: Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore: & dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17. Et ait rex Israel ad Josaphat: Nonne dixi tibi, quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea quæ mala sunt?

18. At ille: Idcirco, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris.

19. Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat & corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, & alter alio:

20. processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

21. At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita.

22. Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus est de te mala.

23. Accessit autem Sedecias filius Chanaana & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam transivit Spiritus Domini à me, ut loqueretur tibi?

24. Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo ut abscondaris.

25. Præcepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem civitatis, & ad Joas filium Amelech.

26. Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

27. Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi.

28. Igitur ascenderunt rex Israel, & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

29. Dixitque rex Israel ad Josaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

30. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

31. Itaque cum vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes; at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32. Cum enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum.

33. Accidit autem ut unus è populo sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israel inter cervicem & scapulas. At ille aurigæ suo ait: Converte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum.

34. Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

C A P U T XIX.

Josaphat à Jehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se judices admonet de servanda iustitia, & Levitas de promovendo cultu divino, populoque rectè instituendo.

1. **R**everfus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacificè in Jerusalem.

2. Cui occurrit Jehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris:

3. sed bona opera inventa sunt in te, eò quod abstuleris lucos de terra Juda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4. Habitavit ergo Josaphat in Jerusalem, rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5. Constituitque judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per singula loca.

6. & præcipientes judicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

7. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

8. In Jerusalem quoque constituit Josaphat Levitas, & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus.

9. Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto.

10. Omnem causam, quæ venerit ad vos, statum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicumque questio est de lege, de mandato, de caeremoniis, de justificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

11. Amariâs autem sacerdos & pontifex

vester,

Idem
anno 3107.

||Deut. 10.
17.
Sap. 6. 11.
Eccl. 15. 15.
Alb. 10. 34.
Rom. 2. 12.
Gala 2. 26.
Ephes. 6. 9.
Colos. 3. 25.
1. Pet. 1. 37.

vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Josaphat insurgentibus, ipse prædicato jejunio una cum populo suo supplicat ad Deum confugit, sicque ab eis se mutuo cadentibus liberatur, spolia colligit: verum ob fædus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

Post hæc congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Josaphat, ut pugnarent contra eum: 2. Veneruntque nuntii, & indicaverunt Josaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asafonthamar, quæ est Engaddi. 3. Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium universo Juda. 4. Congregatusque est Judas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. 5. Cumque stetisset Josaphat in medio cœtu Juda, & Jerusalem, in domo Domini ante atrium novum, 6. ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cælo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere. 7. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ hujus coram populo tuo Israel, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum? 8. Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes: 9. Si irruerint super nos mala, gladius judicii, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, salvosque facies. 10. Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mons Seir, per quos non concessisti Israel ut transirent quando egrediebantur de Ægypto, sed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos: 11. & contrario agunt, & nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis. 12. Deus noster, ergo non judicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. 13. Omnis verò Juda stabat coram Domino cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis. 14. Erat autem Jahaziel filius Zachariæ, filii Banajæ, filii Jehiel, filii Mathaniæ, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ, 15. & ait: Attendite omnis Juda, & qui habitatis Jerusalem, & rex Josaphat:

Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16. Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per elivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

17. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodò confidenter stete, & videbitis auxilium Domini super vos, o Juda, & Jerusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiscum.

18. Josaphat ergo, & Juda, & omnes habitatores Jerusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19. Porro Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core laudabant Dominum Deum Israel voce magna, in excelsum.

20. Cumque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectisque eis, stans Josaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Juda, & omnes habitatores Jerusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.

21. Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: || Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus.

22. Cumque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Judam, & percussi sunt.

23. Namque filii Ammon, & Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

24. Porro Juda cum venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25. Venit ergo Josaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam suppellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

26. Die autem quarto congregati sunt in valle Benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum valis Benedictionis usque in præsentem diem.

27. Reversusque est omnis vir Juda, & habitatores Jerusalem, & Josaphat ante eos, in Jerusalem cum letitia magna, eò quòd dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28. Ingressique sunt in Jerusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29. Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cum audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

30. Quievitque regnum Josaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31. Regnavit igitur Josaphat super Judam, & erat trigintaquinque annorum cum regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnavit in Jerusalem, &

Ann. M.
1108.
Abr. Chr.
897.

8. Dent. 2. 1.

|| Ps. 135.

3. Reg. 22.

nomen matris ejus Azuba filia Selahit.

32. Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33. Verumtamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34. Reliqua autem gestorum Josaphat priorum & novissimorum scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in libros regum Israel.

35. Post hæc inivit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerunt impiissima:

36. Et particeps fuit ut facerent naves, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Doudai de Maresa ad Josaphat, dicens: Quia habuisti sœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

C A P U T XXI.

Impius Joram filius Josaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Juda, cui Elias per litteras pessimam aegritudinem ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem predicit, quæ tandem subsequuta sunt.

1. Dormivit autem Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Josaphat, Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam, omnes hi, filii Josaphat regis Juda.

3. Deditque eis pater suus multa munera argenti & auri, & pensionationes, cum civitatibus munitissimis in Juda: regnum autem tradidit Joram, * eo quod esset primogenitus.

4. Surrexit ergo Joram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel.

5. Trigintaduorum annorum erat Joram cum regnare cœpisset: & octo annis † regnavit in Jerusalem.

6. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor ejus, & fecit malum in conspectu Domini.

7. Noluic autem Dominus disperdere domum David propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8. In diebus illis rebellavit Edom, † ne esset subditus Judæ, & constituit sibi regem.

9. Cumque transisset Joram cum principibus suis, & cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & omnes duces equitatus ejus.

10. Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Judæ, usque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

11. insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Judæ, & fornicari fecit habitatores Jerusalem, & prævaricari Judam.

12. Allatæ * sunt autem ei litteræ † ab E-

lia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus-Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda,

13. sed incessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te occidisti:

14. ecce Dominus percuet te plaga magna cum populo tuo, & filiis, & uxoris tuis, universaque substantia tua.

15. Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16. Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.

17. Et ascenderunt in Terram Juda, & vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios ejus, & uxores: nec remansit ei filius, nisi Joachaz, * qui minimus natu erat.

18. Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

19. Cùmque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter, & vita caruit. * Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat majoribus ejus.

20. Triginta duorum annorum fuit, cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem. Ambulavitque non recte, & sepelierunt eum in civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

C A P U T XXII.

Impium Ochoziam filium Joram occidit Jehu, simul & Joram regem Israel: occidente autem Athalia filios regis, servavit Josabeth Joas natu minimum.

1. Constituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam filium ejus minimum, regem pro eo: omnes enim majores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda.

2. Quadraginta * duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Athalia filia Amri, †

3. Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim ejus impulit eum ut impius ageret.

4. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consilarii post mortem patris sui, in interitum ejus.

5. Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit * cum Joram filio Achab rege Israel, in bellum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Joram.

6. Qui reversus est ut curaretur in Jezrael: multas enim plagas acceperat in supradicto

Eodem
ann. 3108.
Fide 3.
Reg. 22. 49
et 10. 21
et 9. 26.

3. Reg. 22.
31.
Anno M.
3112.
Ant. Chr.
883.

* Qui jam
ante vica-
re am po-
estatem
communi-
caverat.

† Quatuor
sub patre,
& solus
quatuor.

11. Gen. 17.
40.

* Ann. M.
3116.
† Antequam
assumeretur
relictus.

* Qui idem
Ochozias,
& Azaria,
cap. 10.

* Ann. M.
3119.
Ant. Chr.
885.

* Reg. 8. 24
Eodem
anno 3119.
† 2. Reg. 9.
26. legitur
12. annorum
Emenda-
tione ergo
sedio Se-
ptuag. qui
hic quoque
22. ann.
legunt.
† Filia A-
chab filii
Amri V. 4.
Reg. 8. 26.

* Anno M.
3120.
Ant. Chr.
884.

* Hebr.
Athalia
ut notatum
est ſupra.

certamine. Igitur Ochozias * filius Joram rex Juda, descendit ut inviseret Joram filium Achab in Jezrael ægotantem.

7. Voluntatis quippe fuit Dei adverſus Ochoziam, ut veniret ad Joram: & cum veniſſet, & egrederetur cum eo adverſum Jehu filium Namſi, quem unxit Dominus ut deleret domum Achab.

8. Cum ergo everteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, & filios fratrum Ochoziaz, qui miniſtrabant ei, & interfecit illos.

9. Ipſum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad ſe, occidit, & ſepelierunt eum: eo quod eſſet filius Joſaphat, qui quaſierat Dominum in toto corde ſuo: nec erat ultra ſpes aliqua, ut de ſtirpe quis regnaret Ochoziaz.

11. Reg. 11.

10. ¶ ſiquidem Athalia mater ejus, videns quod mortuus eſſet filius ſuus, turrexit, & interfecit omnem ſtirpem regiam domus Joram.

11. Porro Joſabeth filia regis tulit Joas filium Ochoziaz, & furata eſt cum de medio filiorum regis, cum interficerentur: abſconditque eum cum nutrice ſua in cubiculum lectulorum: Joſabeth autem, quæ abſconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Jojadæ pontificis, ſoror Ochoziaz, & idcirco Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei abſcõditus ſex annis, quibus regnavit Athalia ſuper terrâ.

C A P U T XXIII.

Jojada pontifex unxit Joas in regem Juda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei reſtitueretur; populus autem deſtruit domum, altaria ac ſimulacra Baal.

1. Reg. 11. 4.
Anno M.
3126.
Ant. Chr.
878.

1. Anno autem ſeptimo confortatus Jojada, aſſumpſit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, & Iſmahel filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, & Maſſiam filium Adaia, & Eliſaphat filium Zechri: & iniiit cum eis ſcõdus.

2. Qui circumeuntes Judam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Juda, & principes familiarum Iſrael, veneruntque in Jeruſalem.

3. Iniiit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Jojada: Ecce filius regis regnabit, ſicut locutus eſt Dominus ſuper filios David.

4. Iſte eſt ergo ſermo quem facietis:

5. Tertia pars veſtrum, qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Levitarum, & janitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus ſit in atriis domus Domini.

6. Nec quiſpiam alius ingrediatur domum Domini, niſi Sacerdotes, & qui miniſtrant de Levitis: ipſi tantummodò ingrediantur, quia ſanctificati ſunt: & omne reliquum vulgus obſervet cuſtodias Domini.

7. Levitæ autem circumdant regem, habentes ſinguli arma ſua: (& ſi quis alius ingreſſus fuerit templum, interficiatur) ſintque cum rege & intrante & egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitæ, & univerſus Juda, juxta omnia quæ præceperat Jojada pontifex, & aſſumpſerunt ſinguli viros qui ſub

ſe erant, & veniebant per ordinem ſabbati, cum his qui impleverant ſabbatum, & egreſſuri erant: ſiquidem Jojada pontifex non dimiſerat abire turmas, quæ ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueverant.

9. Deditque Jojada ſacerdos centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis David, quas conſecraverat in domo Domini.

10. Conſtituitque omnem populum tenentium pugiones à parte templi dextra, uſque ad partem templi ſiniſtram, coram altari, & templo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, & impoſuerunt ei diadema, & teſtimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem, & conſtituerunt eum regem: unxit quoque illum Jojada pontifex, & filii ejus: imprecatique ſunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12. Quod cum auდიſſet Athalia, vocem ſcilicet currentium atque laudantium regem, ingreſſa eſt ad populum in templum Domini.

13. Cumque vidiffet regem ſtatem ſuper gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diverſi generis organis concinentem, vocemque laudantium, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Inſidiæ, inſidiæ.

14. Egreſſus autem Jojada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra ſepta templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque ſacerdos ne occideretur in domo Domini.

15. Et impoſuerunt cervicibus ejus manus: cumque intraſſet portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Jojada ſcõdus inter ſe, univerſumque populum, & regem, ut eſſet populus Domini.

17. Itaque ingreſſus eſt omnis populus domum Baal, & deſtruxerunt eam: & altaria, ac ſimulacra illius confregerunt: Mathan quoque ſacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Conſtituit autem Jojada præpoſitos in domo Domini, ſub manibus Sacerdotum, & Levitarum, quos diſtribuit David in domo Domini: ut offerrent holocauſta Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, in gaudio & canticis, juxta diſpoſitionem David.

19. Conſtituit quoque janitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20. Aſſumpſitque centuriones, & fortiffimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & ſecerunt deſcendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ ſuperioris in domum regis, & collocaverunt eum in ſolio regali.

21. Latatusque eſt omnis populus terræ, & urbs quæſivit: porro Athalia interfecta eſt gladio.

C A P U T XXIV.

Joas vivente Jojada bonus ac pius, juſſu ad ſartateſta templi congregari pecuniam; dein de ſaſtus impius, jubet occidi Zachariam filium Jojadæ: Juda & Jeruſalem à Syris diripiuntur, & Joas à ſervis ſuis occiditur.

1. Septem annorum erat Joas cum reſgnare cõpiſſet, & quadraginta annis

3. Reg. 11.
21. 22. 1.

regna-

regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus
Sebia de Bersabee.

2. Fecitque quod bonum est coram Do-
mino cunctis diebus Jojada sacerdotis.

3. Accepit autem ei Jojada uxores duas,
e quibus genuit filios & filias.

4. Post quæ placuit Joas ut instauraret
domum Domini.

* Ann. M.
3147.
Ant. Chr.
857.

5. Congregavitque * Sacerdotes, & Levi-
tas, & dixit eis: Egredimini ad civitates
Juda, & colligite de universo Israel pecu-
niam ad fartecta templi Dei vestri, per
singulos annos, festinatoque hoc facite:
porro Levitæ egere negligentius.

* Anno se-
quenti.

6. Vocavitque * rex Jojada principem,
& dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut
cogeres Levitæ inferre de Juda & de Jeru-
salem pecuniam, quæ constituta est à Moy-
se servo Domini, ut inferret eam omnis
multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

7. Athalia enim impiissima, & filii ejus
destruxerunt domum Dei; & de universis,
quæ sanctificata fuerant in templo Domi-
ni, ornaverunt fanum Baalim.

8. Præcepit ergo rex, & fecerunt ar-
cam: posueruntque eam juxta portam do-
mus Domini forinsecus.

|| Exod. 30.
12.

9. Et prædicatum est in Juda & Jerusa-
lem, ut deferrent singuli pretium Domino,
|| quod constituit Moyses servus Dei super
omnem Israel in deserto.

10. Latatque sunt cuncti principes, & om-
nis populus: & ingressi contulerunt in arcam
Domini, atque miserunt ita ut impleretur.

11. Cumque tempus esset ut deferrent ar-
cam coram rege per manus Levitarum (vi-
debant enim multam pecuniam) ingredieba-
tur scriba regis, & quem primus sacerdos
constituerat: effundebantque pecuniam quæ
erat in arca: porro arcam reportabant ad
locum suum: sicque faciebant per singulos
dies, & congregata est infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex & Jojada his, qui
præstant operibus domus Domini: at illi
conducebant ex ea caesores lapidum, & ar-
tifices operum singulorum, ut instaurarent
domum Domini: fabros quoque ferri & æ-
ris, ut quod cadere coeperat, fulciretur.

13. Egeruntque hi qui operabantur in-
dustriæ, & obducebatur parietum cicatrix
per manus eorum, ac fuscitaverunt domum
Domini in statum pristinum, & firmiter
eam stare fecerunt.

14. Cumque complessent omnia opera, de-
tulerunt coram rege & Jojada reliquam
partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa
templi in ministerium, & ad holocausta,
phialæ quoque, & cetera vasa aurea &
argentea: & offerebantur holocausta in do-
mo Domini jugiter cunctis diebus Jojada.

15. Senuit autem Jojada plenus dierum, &
mortuus est cum esset centum triginta annorum.

16. Sepelieruntque eum in civitate David
cum regibus, eo quod fecisset bonum cum
Israel, & cum domo ejus.

17. Postquam autem obiit Jojada, ingressi
sunt principes Juda, & adoraverunt regem:
qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei
patrum suorum, servieruntque lucis & scul-
ptilibus, & facta est ira contra Judam &
Jerusalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas ut rever-
terentur ad Dominum, quos protestantes
illi audire volebant.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam fi-
lium Jojada sacerdotem, * & stetit in conspe-
ctu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus
Deus: Quare transgredimini præceptum
Domini, quod vobis non proderit, & dere-
liquistis Dominum ut dereliqueret vos?

21. Qui congregati adversus eum, mise-
runt lapides juxta regis imperium in atrio
domus Domini.

22. Et non est recordatus Joas rex misericor-
diæ, quam fecerat Jojada pater illius secum, ||
sed interfecit filium ejus. Qui cum morere-
tur, ait: Videat Dominus, & requirat.

23. || Cumque evolutus esset annus, * as-
cendit contra eum exercitus Syriæ: venit-
que in Judam & Jerusalem, & interfecit
cunctos principes populi, atque universam
prædam miserunt regi in Damascus.

24. Et certè cum permodicus venisset nume-
rus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eo-
rum infinitam multitudinem, eo quod dereli-

* Anno M.
3164.
Ant. Chr.
850.

|| Matth.
23. 35.

|| 2. Reg. 12.
17.
* Anno M.
3165.

quissent Dominum Deum patrum suorum: in Joas quoque ignominiosa exercere judicia.

25. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Jojada sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in civitate David, sed non in sepulchris regum.

26. Infidiati verò sunt ei Zabab filius Semmaath Ammanitidis, & Jozabad filius Semarith Moabitidis.

27. Porro filii ejus, ac summa pecuniæ, quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Joas succedens, interfecit eos qui patrem occiderant; & post habitam de Idumæis victoriam, adoravit deos illorum, & ob id capitur à Joas rege Israel; quem ad prælium provocaverat, ac Jerusalem diripitur, tandemque in Lachis fugiens occiditur.

1. **V**igintiquinque annorum erat Amasias cum regnare cepisset, & vigintinovem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Jerusalem.

2. Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3. Cumque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4. sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moyse, ubi præcepit Dominus, dicens: *Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.*

5. Congregavit igitur Amasias Judam, & constituit eos per familias, tribunosque & centuriones in universo Juda & Benjamin: & recensuit à viginti annis supra, invenitque trecenta millia juvenum, qui egredierentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum.

6. Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7. Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel, & cunctis filiis Ephraim:

8. quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est adjuvare, & in fugam convertere.

9. Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit multo his plura.

10. Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: at illi contra Judam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

11. Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in vallem Salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

12. Et alia decem millia virorum ceperunt filii Juda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petreæ, præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi crepuerunt.

13. At ille exercitus, quem remiserat A-

masias ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Juda, à Samaria usque ad Bethoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.

14. Amasias verò post eadem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

15. Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui liceret ei: Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua?

16. Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei: Nū consiliarius regis es: quiesce ne interficiam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malū, & insuper non acquievisti consilio meo.

17. Igitur Amasias rex Juda inito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jehu, regem Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuo.

18. At ille remisit nuntios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce bestię, quæ erant in silva Libani, transierunt, & conculeaverunt carduum.

19. Dixisti: Percussi Edom, & idcirco erigitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas & tu, & Juda tecum?

20. Nolu it audire Amasias, eo quod Domini esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21. Ascendit igitur Joas rex Israel, & multos sibi præbuere conspectus: Amasias autem rex Juda erat in Bethsames Juda:

22. corruitque Juda coram Israel, & fugit in tabernacula sua.

23. Porro Amasiam regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit in Jerusalem: * destruxitque murum ejus à porta Ephraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

24. Omne quoque aurum, & argentum, & universa vasa, quæ repperat in domo Dei, & apud Obededom in thesauris etiam domus regis, necnon & filios obsidum, reduxit in Samariam.

25. Vixit autem Amasias filius Joas rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz rex Israel, quindecim annis.

26. Reliqua autem sermonum Amasie priorum & novissimorum scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

27. Qui postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias in Jerusalem. Cumque fugisset * in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

28. Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David.

CAPUT XXVI.

Oziæ filii Amasie pietas commendatur, qui adversus Philistim, Arabes, & Ammonitas triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus, præsumpsit incensum adolere; quam ob rem ad diem usque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Joatham, qui successit in regnum.

1. **O**mnis autem populus Juda altum ejus Oziam annorum sedecim, con-

stituit

1. Reg. 14.2
Anno M.
1165.
Ant. Chr.
839.

1. Dent. 21.
16.
1. Reg. 14.6
2. Reg. 18
0.

Anno M.
8178.
Ant. Chr.
826.

Anno M.
8194.
Ant. Chr.
830.

1. Reg. 14.

Eodem
anno.

stituit regem pro Amasia patre suo.
2. Ipse edificavit Ailath, & restituit eam ditioni Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini juxta omnia, quae fecerat Amasias pater ejus.

5. Et exquisivit Dominum in diebus Zacharie intelligentis & videntis Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6. Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthim, & destruxit murum Geth, & murum Jabnia, murumque Azoti: edificavit quoque oppida in Azoto, & in Philisthim.

7. Et adjuvit eum Deus contra Philisthim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbal, & contra Ammonitas.

8. Appendebantque Ammonitae munera Oziae: & divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Aegypti propter crebras victorias.

9. Edificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10. Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit, & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agriculturae deditus.

11. Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad praelia sub manu Jehiel scribae, Maasaeque doctoris, & sub manu Hananiae, qui erat de ducibus regis.

12. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13. Et sub eis universus exercitus, trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.

14. Preparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad jaciendos lapides.

15. Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

16. Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus: & in interitum suum: & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17. Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18. restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officii Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo.

19. Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in

fronte ejus: & coram Sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis.

20. Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini.

21. Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suae, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porro Joatham filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terrae.

22. Reliqua autem sermonum Oziae priorum & novissimorum, scripsit Isaias filius Amos, propheta.

23. Dormivitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Joatham pius commendatur, qui devotio rege Ammon magnam ab eo militiam accepit, cui succedit impius filius Achaz.

1. Vigintiquinque annorum erat Joatham cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc.

2. Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quae fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

3. Ipse edificavit portam domus Domini excellentiam, & in muro Ophel multa construxit.

4. Urbes quoque edificavit in montibus Juda, & in saltibus castella & turres.

5. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: haec ei praebuerunt filii Ammon, in anno secundo & tertio.

6. Corroboratusque est Joatham, eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7. Reliqua autem sermonum Joatham, & omnes pugnae ejus, & opera scripta sunt in libro regum Israel & Juda.

8. Vigintiquinque annorum erat cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem.

9. Dormivitque Joatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Juda, primum ab Assyriis, deinde a filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti a propheta, remittunt Judeos captivos cum praeda) rursum etiam ab Idumaeis & Philistaeis; Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

1. Viginti annorum erat Achaz cum regnare cepisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus.

2. sed ambulavit in viis regum Israel,

insu-

* Quod non contigit nisi in leprosis: videtur prophetia Amos.

4. Reg. 15. 1.

4. Reg. 15. 17.

* Ann. M. 3240.

Ant. Chr. 738.

* Circa ann. 721.

* Exod. 30. 7. C. seq.

4. Reg. 16. 3.

* Ann. M. 3262.

Ant. Chr. 721.

insuper & statuas fudit Baalim.

3. Ipse est, qui adolevit incensum in valle Benennom, & lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

4. Sacrificabat quoque, & thymiana succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni signo frondoso.

5. * Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriæ, † qui percussit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israel traditus est, & percussus plaga grandi.

6. Occiditque Phacee filius Romelia, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoque secundum à rege.

8. Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Juda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad cælum pertingeret vestra crudelitas.

10. Insuper filios Juda, & Jerusalem vultis vobis subicere in servos & ancillas, quod nequaquam factu opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11. Sed audite consilium meum, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Joathanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos, qui veniebant de prælio.

13. & dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israel.

14. Dimiseruntque viri bellatores prædam, & universa quæ ceperant, coram principibus, & omni multitudine.

15. Steteruntque viri, quos supra memoravimus, & apprehenderunt captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cumque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos jumentis, & adduxerunt Jericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.

17. Veneruntque * Idumæi, & percusserunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18. Philistini quoque diffusi sunt per urbes campestris, & ad Meridiem Juda: ceperuntque Bethfames, & Aialon, & Gade-

roth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19. Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eo quod nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

20. Adduxitque contra eum Thelgathphal-nasar || regem Assyriorum, qui & affixit eum, & nullo resistente vastavit.

21. Igitur Achaz spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22. Insuper & tempore angustiarum suarum auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz.

23. immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dii regum Syria auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cum e contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.

24. Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque contractis, clausit januas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem.

25. In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26. Reliqua autem sermonum ejus, & omnium operum suorum priorum & novissimorum scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

27. Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

C A P U T XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restituitque sacerdotibus, Levitis & cantoribus, instauravit; oblati plurimi holocaustis & sacrificiis cum ingenti letitia.

1. Igitur Ezechias regnare cepit, cum vigintiquinque esset annorum, & viginti novem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ.

2. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

3. Ipse anno, & mense primo regni sui aperuit valvas * domus Domini, & instauravit eas.

4. Adduxitque Sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

5. Dixitque ad eos: Audite me Levites, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferite omnem immunditiam de sanctuario.

6. Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, dereliquentes eum: averterunt facies suas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

7. Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

8. Concitatus est itaque furor Domini super Judam & Jerusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibi-lum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9. En, corruerunt patres nostri gladiis.

fili

* Ann. M. 326.
† Sc. Razin
Eo quod à
proph. ere-
p. per-
iculo (4.
Reg. 16. 5.
juxta prop-
phet. Isai. 7.
Deum li-
bertatorem
deserue-
rit.

* Ann. M. 3204.
Ant. Chr. 740.
Hos Dei
fretus au-
xilium ex-
Ozias
prius do-
muerat.
Sup. 26.

|| 4. Reg. 25.
10.

|| 4. Reg. 18. 2.
Anno M.
3378.
Ant. Chr.
726.

* quas pa-
ter ejus
clauserat.
Sup. 18. 24.

filiis nostri, & filia nostra, & conjuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & avertet à nobis furorem iræ suæ.

11. Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

12. Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Joel filius Azariæ de filiis Caath: Porro de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Jalael. De filiis autem Gersom, Joah filius Zemina, & Eden filius Joah.

13. At verò de filiis Elisaphan, Samri, & Jahiel. De filiis quoque Afaph, Zacharias, & Mathanias:

14. Nec non de filiis Heman, Jahiel, & Semei. Sed & de filiis Idithun, Semejas, & Oziel.

15. Congregaveruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt juxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repereant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad Torrentem Cedron foras.

* in ipso
sabbato.

17. Cœperunt autem prima die * mensis primi mundare, & in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis ejusdem, quod cœperat impleverunt.

18. Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificavimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque ejus, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis,

19. cunctamque templi suppellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam prævaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altari Domini.

20. Confurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini:

21. obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Juda: dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

22. Mactaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum super altare, mactaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & universa multitudo, imposueruntque manus suas super eos.

24. & immolaverunt illos Sacerdotes, & asperferunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex ut holocaustum fieret, & pro peccato.

25. Constituit quoque Levitas in domo Domini, cum cymbalis, & psalteriis, & citharis secundum dispositionem David re-

gis, & Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum ejus.

26. Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & Sacerdotes tubas.

27. Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israel præparaverat, concrepere.

28. Omni autem turba adorante, cantores, & ii, qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum.

29. Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30. Præcepitque Ezechias, & principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Afaph Videntis: qui laudaverunt eum magna lætitia, & incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam hæc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta mente devota.

32. Porro numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleteretur opus, & sanctificarentur antistites: Levitæ quippe faciliiori ritu sanctificentur, quàm Sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipēs pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36. Latatusque est Ezechias, & omnis populus, eo quod ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

C A P U T XXX.

Ezechias missis in omnem Israel & Judam nuntiis, populum convocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase; quo factò, celebrarunt solemnitatem azymorum bis septem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

1. **M**isit quoque Ezechias ad omnem Israel & Judam: scripsitque epistolæ ad Ephraim & Manassen, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, & facerent Phase Domino Deo Israel.

2. Inito ergo consilio regis & principum, & universi cœtus Jerusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3. Non enim potuerant facere in tempore suo, * quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

4. Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israel de Bersabee usque Dan, ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israel in Jerusalem: Multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

Eodem
ann. 3278

* propter
purgatio-
nem insti-
tutam.
Supr. 29.
17. Ex le-
ge.
Num. 9. 10.
C. 11.

6. Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum ejus, in universum Israel & Judam, juxta id quod rex jussit, prædicantes: Filii Israel revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7. Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui recesserunt à Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

8. Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9. Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam à vobis, si reversi fueritis ad eum.

10. Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim & Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Azer, & Manasse, & Zabulon, acquiescentes consilio, venerunt Jerusalem.

12. In Juda verò facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent juxta præceptum regis & principum, verbum Domini.

13. Congregati sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum, in mense secundo.

14. Et surgentes destruxerunt altaria, quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, projecerunt in torrentem Cedron.

15. Immolaverunt autem Phafe quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem sanctificati, obtulerunt holocausta in domo Domini.

16. Steteruntque in ordine suo juxta dispositionem, & legem Moyfi hominis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum,

17. eo quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Levitæ Phafe his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phafe, non juxta quod scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur.

19. cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non immutabit eis quòd minus sanctificati sunt.

20. Quem exaudivit Dominus, & placatus est populo.

21. Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Jerusalem, solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitæ quoque, & Sacerdotes, per organa, quæ suo officio congruebant.

22. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt

septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23. Placuitque universæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias enim rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes verò dederant populo tauros mille, & oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfusa omnis turba Juda, tam Sacerdotum & Levitarum, quàm universæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel: profelytorum quoque de Terra Israel, & habitantium in Juda.

26. Factaque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis à diebus Salomonis filii David regis Israel in urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum cæli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucosque in Juda & Ephraim demolitur; Ezechias Sacerdotes & Levitas componit in ordinem ministerii; populo autem abundantissimè offerente, constituuntur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitico generi, quæ oblata erant.

1. **C**umque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solum de universo Juda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus everterent: reversique sunt omnes filii Israel in possessiones & civitates suas.

2. Ezechias autem constituit turmas Sacerdotes, & Leviticas per divisiones suas, unumquemque officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quàm Levitarum, ad holocausta & pacifica, ut ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

3. Pars autem regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum; manè semper & vespere. Sabbatis quoque, & Calendis, & solemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moyfi.

4. Præcepit etiam populo habitantium Jerusalem, ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

5. Quod cum percubisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed & filii Israel & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimasque sanctorum, quæ venerant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Mense tertio ceperunt acervorum jacere fundamenta, & mense septimo * compleverunt eos.

8. Cumque ingressi fuissent Ezechias, &

Eodem
anno 3276.

* ineunte
anno M.
1279.
Quo mense collecta
fructuum
totius anni
absolvitur.
Exod. 23.
16.

principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israel.

9. Interrogavitque Ezechias Sacerdotes & Levitas, cur ita jacerent acervi.

10. Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quòd benedixit Dominus populo suo: reliquiarum autem cœpia est ista, quam cernis.

11. Præcepit igitur Ezechias ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent,

12. intulerunt tam primitias, quàm decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, secundus,

13. post quem Jahiel: & Azazias, & Nathath, & Afael, & Jerimoth, Jozabad quoque, & Eliel, & Jesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Chonenias, & Semei fratris ejus, ex imperio Ezechias regis & Azarias pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core verò filius Jemna Levites & janitor Orientalis portæ, præpositus erat iis quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in Sancta sanctorum.

15. Et sub cura ejus Eden, & Benjamin, Jesue, & Semeias, Amarias quoque & Sechenias in civitatibus Sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque majoribus:

16. Exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctis, qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus juxta divisiones suas,

17. Sacerdotibus per familias, & Levitis à vigesimo anno & supra, per ordines & turmas suas,

18. universæque multitudini, tam uxoribus, quàm liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi, de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19. Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent universo sexui masculino de Sacerdotibus, & Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus in omni Juda: operatusque est bonum & rectum & verum coram Domino Deo suo,

21. in universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem & cæremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

C A P U T XXXII.

Sennacherib Judam invadente, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens à filiis occiditur: porro Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit; cui impius filius Manasses succedit.

4. Reg. 18. 1.
13.

Post quæ & hujuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum,

& ingressus Judam, obsedit civitates multas, volens eas capere.

2. Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Jerusalem,

3. inito cum principibus consilio, virisque fortissimis, ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententia,

4. congregavit plurimam multitudinem, & obturaverunt cunctos fontes, & rivum, qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inveniant aquarum abundantiam.

5. Edificavit quoque, agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum; instauravitque Mello in civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos:

6. Constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad eos eorum, dicens:

7. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multò enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus hujuscemodi verbis Ezechias regis Juda.

9. Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis *) ad Ezechiam regem Juda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

10. Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciã sedetis obsessi in Jerusale?

11. Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans quòd Dominus Deus vestester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12. Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Juda & Jerusalem, dicens: Coram altare uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13. An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea?

14. Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vestester eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vestester poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed & alia multa locuti sunt servi ejus contra Dominum Deum, & contra Ezechiam servum ejus.

17. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiarum in Dominum Deum Israel, & locutus est adversus eum: Sicut dii gentium cetera-

rum

Esai. 48.
10.
Isai. 36. 1.
Anno M.
1291.
An. Chr.
711.

* ab expeditione
Ægyptiaca contra
Sechonem
in Palaestina re-
versus.
Isai. 20.

rum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechias erueret non poterit populum suum de manu ista.

18. Insuper & clamore magno, lingua Judaica, contra populum qui sedebat in muris Jerusalem, personabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

19. Locutusque est contra Deum Jerusalem, sicut adversum deos populorum terrarum, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, & Isaías filius Amos prophetae, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cælum.

21. || Et misit Dominus angelum *, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: reversusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filii qui egressi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

22. Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Jerusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit eis quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hostias & sacrificia Domino in Jerusalem, & munera Ezechiae regi Juda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

24. || In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.

25. Sed non juxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: & facta est contra eum ira, & contra Judam & Jerusalem.

26. Humiliatusque est postea, eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiae.

27. Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valde, & thesauros sibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magni pretii.

28. Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium jumentorum, caulasque pecorum,

29. & urbes ædificavit sibi: habebat quippe greges ovium, & armentorum innumerales, eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

30. Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas subter ab Occidentem urbis David: in omnibus operibus suis fecit prosperè quæ voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus.

32. Reliqua autem sermonum Ezechiae, & misericordiarum ejus, scripta sunt in visione Isaiae filii Amos prophetae, & in libro regum Juda & Israel.

33. Dormivitque Ezechias cum patribus suis*, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebravit ejus exequias universus Juda, & omnes habitatores Jerusalem: regnavitque Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum conversus suo regno restituitur, & idolis abjectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Anon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius ejus filius Josias.

1. **D**UODECIM annorum erat Manasses cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem.

2. Fecit autem malum coram Domino juxta abominationes gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel.

3. Et conversus instauravit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus: construxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: || in Jerusalem erit nomen meum in æternum.

5. Ædificavit autem ea cuncto exercitui cœli in duobus atriis domus Domini.

6. Transireque fecit filios suos per ignem in valle Benennom: observabat somnia, sc̄tabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.

7. Sculptile quoque, & conflatile signum posuit in domo Dei, || de qua locutus est Deus ad David: & ad Salomonem filium ejus, dicens: In domo hac & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel: ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et moveri non faciam pedem Israel de terra, quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem, & cæremonias, atque judicia per manum Moyfi.

9. Igitur Manasses seduxit Judam, & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus à facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.

11. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen*, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem †.

12. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: & egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum.

13. Deprecatusque est eum, & obsecravit intente: & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum in Jerusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.

14. Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piscium per circuitum usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis.

15. Et abstulit deos alienos, & simulacrum de domo Domini: aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Jerusalem, & projecit omnia extra urbem.

16. Porro instauravit altare Domini, &

4. Reg. 31. 1
Eodem
ann. 3306.

|| 2. Reg. 7.
10.

|| 1. Reg. 8.
17.

* Hebr.
addit, in
spinis.

† Manasse anno regni 22. n. ductum esse captivum, & 23. anno ante suum obitum poenitentiam egisse, auctores sunt Hebræi à Kimchi in 4. Ezech. citati. Et cerè brevem fuisse ejus captivitatem inde colligitur quod nulla ratione ejus habitus, 55. annis regnasse in Jerusalem legitur *supr. v. 1.*

8. Feb. 1. 21.
* idque
paucis
diebus
post partem
contra Affyrios
victoriam, ut
ex 1. Isai.
cap. 38. &
20. colligere
est.

|| 4. Reg. 20.
Isai. 38. 1.
Anno M.
1291.
Ant. Chr.
713.

* Anno M.
1306.
Ant. Chr.
698.

immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Judæ ut seivret Domino Deo Israel.

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18. Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio ejus ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

19. Oratio quoque ejus & exauditio, & cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelsa, & fecit lucos & statuas, antequam ageret penitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20. Dominavit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius ejus Amon.

21. Viginiduorum annorum erat Amon cum regnare cepisset, & duobus annis regnavit in Jerusalem.

22. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus: & cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

23. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus: & multo majora deliquit.

24. Cumque conjurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

25. Porro reliqua populi multitudo, cæcis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

C A P U T XXXIV.

Josias idolorum cultu sublato, templum instaurat; repertoque legis libro, conterritus est, & convocato populo, lectoque libro fœdus cum Domino percussit.

1. Octo annorum erat Josias cum regnare cepisset*, & triginta & uno anno regnavit in Jerusalem.

2. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui: non declinavit neque ad dexteram neque ad sinistram.

3. Octavo autem anno* regni sui, cum adhuc esset puer†, cepit querere Deum patris sui David: & duodecimo anno postquam regnare ceperat, mundavit Judam & Jerusalem ab excelsis, & lucis, simulacrisque & sculptilibus.

4. Destruxeruntque coram eo aras Baalim: & simulacra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

5. Ossa præterea sacerdotum combussit in altarihus idolorum, mundavitque Judam & Jerusalem.

6. Sed & in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon, usque Nephtali cuncta subvertit.

7. Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israel, reversus est in Jerusalem.

8. Igitur anno octavodecimo* regni sui,

mundata jam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eselæ, & Maasiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz à commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9. Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ, & janitores de Manasse, & Ephraim, & universis reliquiis Israel, ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jerusalem,

10. tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, & infirma quæquæ sarcirent.

11. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut emerent lapides de lapidinis, & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Juda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Jahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitæ scientes organis canere.

13. Super eos verò, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Levitis janitores.

14. Cumque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum* legis Domini per manum Moyfi.

15. Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: Et tradidit ei.

16. At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens: Omnia quæ dedisti in manu fervorum tuorum, ecce complentur.

17. Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflaveruntque: datumque est præfectis artificum, & diversa opera fabricantium.

18. Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege præfente recitasset,

19. audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua.

20. & præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Misha, Saphan quoque scribæ, & Asaz servo regis, dicens:

21. Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israel, & Juda, super universis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine.

22. Abiit ergo Elcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ suprâ narravimus.

23. At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

24. Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Juda.

25. Quia dereliquerunt me, & sacrificave-

* Ann. M.
3361.
Ant. Chr.
543.
† Quod
animo p
nitenti d
citur m
riturus
optasse.

† Reg. 22.
1.
* Anno M.
3363.
Ant. Chr.
541.

* Ergo
anno atq
tis 16.
† Et pater
amen:
quippe qui
hoc anno
Eliachim
susceperit:
is enim
ann. 25.
fuit cum
regnare
inciperet.
Infr. 26.
5. & 9.
Reg. 23. 36.

* Anno M.
3380.
Ant. Chr.
524.

* Authen-
ticum il-
lum opera
& ministr
rio Moisi
traditum,
à latere
Arce re-
positum.
(Deut. 31.
16.) qui
ab initio
regni Ma-
nasiss a-
missus fu-
isse vi-
detur.

runt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcirco stillabit furor meus super locum istum: & non extinguetur.

26. Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti verba voluminis,

27. atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Jerusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28. Jam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores ejus. || Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.

29. At ille convocatis universis majoribus natu Juda & Jerusalem.

30. ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda & habitatores Jerusalem, Sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus à minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31. & stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & justificationes ejus in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

32. Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem, & Benjamin: & fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33. Abstulit ergo Josias cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israel: & fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus ejus non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

C A P U T XXXV.

Immolato Phasē maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Josias festum azymorum septem diebus celebravit; deinde contra regem Egypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Jeremia.

1. **F**ecit autem Josias in Jerusalem Phasē Domino, quod immolatum est quattodecima die mensis primi:

2. & constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Dñi.

3. Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israel, nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrare Domino Deo vestro, & populo ejus Israel.

4. Et præparate vos per domos & cognationes vestras, in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israel, & descripsit Salomon filius ejus.

5. Et ministrare in sanctuario per familias turmasque Leviticas,

6. & sanctificati immolate Phasē: fratres etiam vestros, ut possint juxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moyli facere, præparate.

7. Dedit præterea Josias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solemnitate Phasē, agnos & hœdōs de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia: hæc de regis universa substantia.

8. Duces quoque ejus, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quam Sacerdotibus & Levitis. Porro Helcias, & Zacharias, & Jahiel principes domus Domini, dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phasē pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.

9. Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanael fratres ejus, necnon Hafabias, & Jehiel, & Jozabad principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phasē quinque millia pecorum, & boves quingentos.

10. Præparatumque est ministerium, & steterunt Sacerdotes in officio suo: Levitæ quoque in turmis, juxta regis imperium.

11. Et immolatum est Phasē: asperferuntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum:

12. & separaverunt ea ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moyli: de bobus quoque fecerunt similiter.

13. Et afflaverunt Phasē super ignem, juxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & festinato distribuerunt universæ plebi:

14. sibi autem, & Sacerdotibus postea paraverunt; nam in oblatione holocaustorum & adipum usque ad noctem Sacerdotes fuerunt occupati unde Levitæ sibi, & Sacerdotibus filii Aaron paraverunt novissimis.

15. Porro cantores filii Afaph stabant in ordine suo, juxta præceptum David, & Afaph, & Heman, & Idithun prophetarum regis: Janitores verò per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent à ministerio: quàm ob rem & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

16. Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, ut facerent Phasē, & offerrent holocausta super altare Domini, juxta præceptum regis Josiæ.

17. Feceruntque filii Israel, qui reperti fuerant ibi, Phasē in tempore illo, & solemnitatem azymorum septem diebus.

18. Non fuit Phasē simile huic in Israel à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phasē sicut Josias, Sacerdotibus, & Levitis, & omni Judæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Jerusalem.

19. Octavodecimo anno regni Josiæ hoc Phasē celebratum est.

20. || Postquàm instauraverat Josias templum, ascendit Necho rex Egypti ad pugnandum in Charchamis juxta Euphraten: & processit in occursum ejus Josias.

21. At ille, missis ad eum nuntiis, ait: Quid mihi & tibi est rex Juda? non ad-

4. Reg. 23.
21.
Eodem
ann. 18.
regni sui
ad finem
tendente
M. 3381.

|| 4. Reg. 23.
29.
Anno M.
3394.
Ant. Chr.
610.

versum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinat ire præcepit: desine adversum Deum facere, qui tecum est, ne interficiat te.

|| Zach. 12. 11.

22. Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: || verum perrexit ut dimicaret in campo Maggedo.

23. Ibi que vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24. Qui transtulerunt eum de curru in alterum curru, qui sequebatur eum more regio, & asportaverunt eum in Jerusalem, mortuusque est, & sepultus in mausoleo patrum suorum: & universus Juda & Jerusalem luxerunt eum.

25. Jeremias maximè: cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem, lamentationes super Josiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26. Reliqua autem sermonum Josie & misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini;

27. opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in libro regum Juda & Israel.

C A P U T XXXVI.

Josie succedit ejus filius Joachaz, quem rex Egypti transfert in Egyptum, fratremque Eliakim, quem Joakim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto, regnat filius Joachin; & hunc rex Assyriorum una cum vasis templi in Babylonem abducit, patrumque illius impium Sedeciam substituit: qui Assyrii rebellans, templo ac Jerusalem incensis, transfertur una cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum redeundum datur facultas.

4. Reg. 23. 30.
Anno M. 3394.
Ant. Chr. 610.

1. **T**Ulit ergo populus terræ Joachaz filium Josie, & constituit regem pro patre suo in Jerusalem.

2. Viginti trium annorum erat Joachaz, cum regnare cepisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

3. Amovit autem eum rex Egypti cum venisset in Jerusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti: & talento auri.

|| Mast. 1. 11.

4. Constituitque pro eo regem, || Eliakim fratrem ejus, super Judam & Jerusalem: & vertit nomen ejus Joakim: ipsum verò Joachaz tulit secum, & abduxit in Egyptum.

5. Vigintiquinque annorum erat Joakim cum regnare cepisset, & undecim annis * regnavit in Jerusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

6. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldaeorum, & vinctum catenis duxit in Babylonem.

7. Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8. Reliqua autem verborum Joakim, & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventa sunt in eo, continentur in li-

bro regum Juda & Israel. Regnavit autem Joachin * filius ejus pro eo.

9. Octo annorum erat Joachin cum regnare cepisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. || Regem verò constituit Sedeciam patrum ejus super Judam & Jerusalem.

11. Viginti & unius anni erat Sedecias cum regnare cepisset †, & undecim annis regnavit in Jerusalem:

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Jeremias prophetæ, loquentis ad se ex ore Domini:

13. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adjuraverat eum * per Deum: & induravit cervicem suam & cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel.

14. Sed & universi principes sacerdotum, & populus, prævaricati sunt iniquè juxta universas abominationes Gentium, & poluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum de nocte confurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.

16. At illi subsannabant nuntios Dei, & parvipendebant sermones ejus, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

17. Adduxit enim super eos regem Chaldaeorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus.

18. Universaque vasa Domus Domini, tam majora, quam minora, & thesauros templi, & regis, & principum transtulit in Babylonem.

19. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Jerusalem, universas cures combusserunt, & quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20. Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum.

21. & compleretur sermo Domini ex ore Jeremias, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, usque dum complerentur septuaginta anni.

22. || Anno autem primo * Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremias, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

23. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jerusalem, quæ est in Judæa: quis ex vobis est in omni populo ejus? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

ma servitute regis & populi numeradi sunt 70. AN. CAP. TIVITATIS à Jeremia prædicti. * Qui & Conias, sive Jeconias, / ere. 22. 24. Fi. de annot. ad 2. 3. Lib. 1. Par. 11. 4. Reg. 24. 17. Jerem. 37. 1. † Ann. M. 3405. Ant. Chr. 599.

* Ideò mutaverat nomen ejus, Mathaniam in Sedeciam, quod justitiam Domini significat.

* Non completis, sed ad 11. inchoatum. † I. vinxit ut duceret quamvis postea restituerit; sic ut servum sibi tamen effecerit. (4. Reg. 24. 1.) Ab hac autem pri-

1. 4. Reg. 24. 11. 2. Esdr. 1. 1. 2. 9. 1. Jerem. 25. 12. 2. 29. 10. * Anno M. 3468. Ant. Chr. 539.

LIBER PRIMUS

ESDRÆ.

PARALIPOMENON libros excipit ille qui ab ESDRA scriptore nomen est sortitus. Erat autem Esdras eruditissimus & in lege versatissimus: cui hoc insuper debetur, quod totam Scripturam sacram, negligentia sacerdotum & injuria temporum multis locis depravatam, correxerit & restauravit. Samaritanos characteres quibus antea Judæi utebantur, Samaritanis relinquens, Chaldaicos ille tum substituisse dicitur: sive quod populus his jam assuevisset tempore captivitatis, sive ut animos Judeorum à Samaritanis longius alienaret. Est autem series historiæ hoc libro comprehensæ ann. 82. Ab anno scilicet mundi 3468: quo Cyrus, Cambyse patre in Persia, & Cyaxare socero in Media, vita functis, Orientis monarchia potitus est; ad ann. 3550. Artaxerxis illius qui Longimanus dictus est, 20. Qui annorum numerus, hac quam in Chronologia nostra ratione probamus, ita colligitur.

Cyrus,	ann. 7.
Cambyfes,	7. & mens. 5.
Magus,	0. mens. 7.
Darius Hystaspis filius,	36.
Xerxes,	12.
Artaxerxes,	19.

Summa 82.

CAPUT PRIMUM.

Cyrus divinitus inspiratus, redditus vasis templi Salomonis 5400. captivitatem Israelitis relaxat, concedens templi reedificationem.

IN anno primo * Cyri regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiz, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo etiam per scripturam, dicens:

2. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa.

3. Quis est in vobis de universo populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem quæ est in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Israel, ipse est Deus qui est in Jerusalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubi-

cumque habitant, adjuvent eum viri de loco suo argento, & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei, quod est in Jerusalem.

5. Et surrexerunt principes patrum de Juda, & Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ, & omnis, cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum Domini, quod est in Jerusalem.

6. Universique qui erant in circuitu, adjuverunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & jumentis, in suppellectili, exceptis his, quæ sponte obtulerant.

7. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Jerusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, & annoveravit ea Salsabazar * principi Juda.

9. Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginti novem, scyphi aurei triginta,

* Qui & Zorobabel Inf. 5 per. 9. cum 16.

10. scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille.

11. Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: universa tulit Salsabasar cum his, qui ascendeabant de transmigratione Babylonis in Jerusalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel de captivitate Babylonica in Jerusalem, ac donorum in reedificationem templi oblatorum.

1. Esdr. 7. 6.
* Recensio
hæc sæpè
numeris
differt ab
ea quæ est
Nehem. 7.
Fieri itaq;
potest ut
non eadè
sit, sed a-
lià, diver-
sotempore
facta, cum
consilio
mutato,
aliqui Ba-
byloniæ
remanere
maluerint
alii contra
se iam ad-
scriptis de
novo ad-
junxerint.
Deest au-
tem in a-
liquis
Græcis
exempla-
ribus, ut &
caput se-
quens.

1. **H**I sunt autem provincie * filii, qui ascenderunt de captivitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reversi sunt in Jerusalem & Judam, unusquisque in civitatem suam.

2. Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana.

Numerus virorum populi Israel:

3. Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo.

4. Filii Sephatia, trecenti septuaginta duo.

5. Filii Area, septingenti septuaginta quinque.

6. Filii Phahath Moab, filiorum Josue: Joab, duo millia octingenti duodecim.

7. Filii Elam, mille ducenti quinquaginta quatuor.

8. Filii Zethua, nongenti quadraginta quinque.

9. Filii Zachai, septingenti sexaginta.

10. Filii Bani, sexcenti quadraginta duo.

11. Filii Bebai, sexcenti vigintitres.

12. Filii Azgad, mille ducenti vigintiduo.

13. Filii Adonicam, sexcenti sexaginta sex.

14. Filii Beguai, duo millia quinquaginta sex.

15. Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.

16. Filii Ater, qui erant ex Ezechia, nonaginta octo.

17. Filii Besai, trecenti viginti tres.

18. Filii Jora, centum duodecim.

19. Filii Hasum, ducenti vigintitres.

20. Filii Gebbar, nonaginta quinque.

21. Filii Bethlehem, centum vigintitres.

22. Viri Netupha, quinquaginta sex.

23. Viri Anathoth, centum vigintiocto.

24. Filii Azmaverth, quadraginta duo.

25. Filii Cariathiarim, Cephira, & Bethroth, septingenti quadragintatres.

26. Filii Rama & Gabaa: sexcenti viginti unus.

27. Viri Machmas, centum vigintiduo.

28. Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.

29. Filii Nebo, quinquaginta duo.

30. Filii Megbis, centum quinquaginta sex.

31. Filii Elam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.

32. Filii Harim, trecenti viginti.

33. Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti vigintiquinque.

34. Filii Jericho, trecenti quadraginta quinque.

35. Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta.

36. Sacerdotes: Filii Jadaia in domo Josue nongenti septuagintatres.

37. Filii Emmer, mille quinquaginta duo.

38. Filii Pheshur, mille ducenti quadraginta septem.

39. Filii Harim, mille decem & septem.

40. Levitæ: Filii Josue & Cedmihel filiorum Odovæ, septuaginta quatuor.

41. Cantores: Filii Asaph, centum vigintiocto.

42. Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: universi centum trigintanovem.

43. Nathinai: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth,

44. filii Ceros, filii Sias, filii Phadon,

45. filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub,

46. filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,

47. filii Gaddel, filii Gaher, filii Raia,

48. filii Rafin, filii Necoda, filii Gazam,

49. filii Asa, filii Phaea, filii Besee,

50. filii Asena, filii Munim, filii Nephusim,

51. filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,

52. filii Besluth, filii Mahida, filii Harfa,

53. filii Berchos, filii Sisara, filii Thema,

54. filii Nasia, filii Hatipha.

55. filii fervorum Salomonis, filii Sotai, filii Sophereth, filii Pharuda,

56. filii Jafa, filii Dercon, filii Geddel,

57. filii Saphatia, filii Hatil, filii Phoehereth, qui erant de Asebaïm, filii Ami.

58. Omnes Nathinai, & filii fervorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.

59. Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Thelharfa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, utrum ex Israel essent.

60. Filii Dalai, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo.

61. Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, & vocatus est nomine eorum:

62. hi quæsierunt scripturam genealogie suæ, & non invenerunt, & ejectione sunt de sacerdotio.

63. Et dixit // Atherfatha eis, ut non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus.

64. Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta *.

65. exceptis servis eorum, & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores, atque cantatrices ducenti.

66. Equi eorum, septingenti triginta sex, muli eorum, ducenti quadraginta quinque,

67. cameli eorum, quadringenti triginta quinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti.

68. Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini, quod est in Jerusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.

69. Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum.

70. Habitaverunt ergo Sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinai, in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis.

Nehem. 7.
65.
† Id est
Praefectus,
seu Praeses.
Nomen est
Persicum:
ibi autem
Zorobabel
significa-
tur.

* Eadem
summa u-
niversalis
est, Nehem.
7. 66. etli
numeri
singulares,
utrobique
disparis,
nullibi
hanc sum-
mam con-
ficiant ibi
enim sum-
ma tantum
39818. & in
Nehemia
31011. Eos
vero qui
desideran-
tur, qua-
rèdus esse
in iis qui
ascende-
rant ex re-
liquis tri-
butus, in
Chron.
maiori,
Hebraei si-
gnificant,
quarè re-
liquæ su-
perfluerunt
usque ad
Reip. Ju-
daicæ ex-
cidium, ut
poret. Act.
16. 7. Luc.
1. 26. &
alii.

CAPUT III.

Convocato populo in Jerusalem, extruitur altare super quo victimæ offeruntur; celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum: Et secundo reversionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

Anno M.
1469.
Ant. Chr.
535.

1. **J**amque venerat mensis † septimus, & erant filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem.

2. Et surrexit **Josue filius Josede**ch, & fratres ejus sacerdotes, & **Zorobabel filius Salathiel**, & fratres ejus, & edificaverunt altare Dei Israel, ut offerrent in eo holocaustomata, sicut scriptum est in lege Moyfi viri Dei.

3. Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino manè & vespere:

4. Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem secundum præceptum opus diei in die suo.

5. Et post hæc holocaustum jure, tam in Calendis quam in universis solemnitatibus Domini, quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus ultro offerebatur munus Domino.

6. A primo die mensis septimi cæperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat.

7. Dederunt autem pecunias latomis, & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, **Sidoniis Tyriisque**, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Joppe, juxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

Anno M.
1479.

8. Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo, cæperunt **Zorobabel filius Salathiel**, & **Josue filius Josede**ch, & reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem, & constituerunt Levitas à viginti annis & supra, ut urgerent opus Domini.

9. Stetitque **Josue** & filii ejus, & fratres ejus, **Cedmihel** & filii ejus, & filii **Juda**, quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii **Henadad**, & filii eorum, & fratres eorum **Levitæ**.

10. Fundato igitur à cæmentariis templo Domini, steterunt Sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & **Levitæ filii Afaph** in cymbalis, ut laudarent Deum per manus **David regis Israel**.

11. Et concinebant in hymnis, & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quod fundatum esset templum Domini.

12. Plurimi etiam de Sacerdotibus & Levitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem.

13. Nec poterat quisquam agnoscere vocem

clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPUT IV.

Israelis hostes qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas urbes Samariæ, impediunt templi & urbis instaurationem, quod non admitterentur ut simul edificarent; & usque ad secundum Darii annum intermitteri procurant.

1. **A**udierunt autem hostes **Juda**, & **Berthai**, quia filii captivitatis edificarent templum Domini Deo Israel:

2. & accedentes ad **Zorobabel**, & ad principes patrum, dixerunt eis: **Edificemus vobiscum**, quia ita ut vos, querimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas à diebus **Asor Haddan** * regis Assur, qui adduxit nos huc.

3. Et dixit eis **Zorobabel**, & **Josue**, & reliqui principes patrum Israel: Non est vobis & nobis ut edificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli edificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis **Cyrus rex Persarum**.

4. Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi **Juda**, & turbaret eos in edificando.

5. Conduxerunt (a) autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus **Cyri regis Persarum**, & usque ad regnum **Darii** (b) regis Persarum.

6. In regno autem **Assueri**, (c) in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores **Juda** & **Jerusalem**.

7. Et in diebus **Artaxerxis** (d) scripsit **Beselmithridates**, & **Tabeel**, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad **Artaxerxem** regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro:

8. **Reum Beelteem**, & **Samsai** scriba scripserunt epistolam unam de **Jerusalem Artaxerxi regi**, hujuscemodi:

9. **Reum Beelteem**, & **Samsai** scriba, & reliqui consiliatores eorum, **Dinai**, & **Apharsathachai**, **Terphalai**, **Apharsai**, **Erchuzai**, **Babylonii**, **Sufanechzi**, **Dievi**, & **Elamitæ**.

10. & ceteri de Gentibus, quas transfudit **Asenaphar magnus** & gloriosus: & habitare eas fecit in civitatibus **Samariæ**, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace:

11. (Hoc est exemplar Epistolæ, quam miserunt ad eum) **Artaxerxi regi**, servi tui, viri qui sunt trans Fluvium salutem dicunt.

12. Notum sit regi, quia **Judæi**, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in **Jerusalem civitatem rebellem** & pessimam, quam edificavit extruentes muros ejus, & parietes componentes.

13. Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa edificata fuerit, & muri ejus instaurati, tributum, & vectigal, & annuos redditus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perveniet.

14. Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcirco misimus & nuntiavimus regi,

Eodem
anno 1469.

* Sive *Asaradon*.
Is fuit, Sal-
manazaris
filius infra
*Asaph-
nar* quor-
damus, qui
Cuthæos,
in Samaria
traduxer-
at.

(a) Largi-
tione, scilicet, &
pecunia;
Unde *Daniel*
septima-
narum lu-
cus obor-
tus est,
anno im-
perii *Cy-
ri*, qui
est M.
1470.

Id. Dan.
c. 10.
(b) Scilicet
Hystaspis
filius, qui
regnum
auspicatus
est, an. M.
1483.
(c) *i. Cam-
bydis*, qui
Cyri ma-
ior filius,
& succes-
sor in re-
gno fuit
anno M.
1475.

(d) Is esse
videtur *O-
ropastes*
magus, qui
mortuo
Cambyse,
fratrem re-
gis *Smer-
dis* men-
ticus, per
aliquot
menses re-
gnum ob-
tinuit. *Ju-
stin. Hæro-
dot.* &
alii. idq;
anno M.
1482.

15. ut recenseas in libris. historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentariis, & scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, & nocens regibus, & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quomobrem & civitas ipsa destructa est.

16. Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa edificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluvium non habebis.

17. Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samfai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & ceteris trans Fluvium, salutem dicens & pacem.

18. Accusatio, quam misistis ad nos, manifestè lecta est coram me.

19. & à me præceptum est: & recensuerunt, inveneruntque quoniam civitas illa à diebus antiquis adversum reges rebellat, & seditiones, & praelia concitantur in ea:

20. nam & reges fortissimi fuerunt in Jerusalem, qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans Fluvium est: tributum quoque & vectigal, & redditus accipiebant.

21. Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si sortè à me iussum fuerit.

22. Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, & Samfai scriba, & consiliariis eorum: & abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24. Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem, & non fiebat usque ad annum secundum * regni Darii regis Persarum.

CAPUT V.

Aggaei & Zachariae exhortatione, templi edificatio repetitur, frustra conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorum.

Prophetaverunt autem Aggaeus Prophetæ, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem, in nomine Dei Israel.

2. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & fecerunt edificare templum Dei in Jerusalem, & cum eis prophetæ Dei adjuvantes eos.

3. † In ipso autem tempore venit ad eos Thathanaï, qui erat dux trans Flumen, & Scharbuzanaï, & consiliarii eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium ut domum hanc edificaretis, & muros ejus instauraretis?

4. Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum auctorum ædificationis illius.

5. Oculi autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satisfaceret adversus accusationem illam.

6. Exemplar epistolæ, quam misit Thathanaï dux regionis trans Flumen, & Scharbuzanaï, & consiliatores ejus Apharsachai, qui erant trans Flumen, ad Darium regem.

7. Sermo, quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8. Notum sit regi, isse nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide imposito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9. Interrogavimus ergo senes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc edificaretis, & muros hos instauraretis?

10. Sed & nomina eorum quæsimus ab eis, ut nuntiarem tibi: scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11. Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei celi & terræ, & ædificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus ædificaverat, & extruxerat.

12. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum celi, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldaei, domum quoque hanc destruxit, & populum ejus transtulit in Babylonem.

13. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei hæc ædificaretur:

14. Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Jerusalem, & asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt: Salsabasar vocabulo, quem & principem constituit,

15. dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Jerusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16. Tunc itaque Salsabasar ille venit & posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, & ex eo tempore usque nunc ædificatur, & necdum completum est.

17. Nunc ergo, si videtur regi bonum, receptat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrumnam à Cyro rege iussum fuerit, ut ædificaretur domus Dei in Jerusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inventum jubet compleri, suppeditato sumptu; templum autem sexto Darii anno absolutum, cum ingenti letitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

Tunc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone.

2. & inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius:

3. Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta.

4. ordines de lapidibus impositis tres, & sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5. Sed & vasa templi Dei aurea & argentea,

Hinc patet male à quibusdam de hoc Darii intelligi, quod de Assuero dicitur supr. & c. siquidem accusati sunt Judei coram Assuero, in ipso regni eius principio, cum non nisi anno 2. à regno Darii hujus coram ipso sint accusati, anno M. 3485. 7. Ann. M. 3485.

Endem ann. 3485. Ant. Chr. 519.

tea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6. Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ est trans Flumen, Scharbuzanai, & consiliarii vestri Apharsachai, qui estis trans Flumen procule recedite ab illis,

7. & dimitte fieri templum Dei illud à duce Judæorum, & à senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo.

8. Sed & à me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus.

9. Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.

10. Et offerant oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis, & filiorum ejus.

11. A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo, qui hanc mutaverit iustionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur.

12. Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet domum Dei illam, quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

13. Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Scharbuzanai, & consiliarii ejus, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14. Seniores autem Judæorum ædificabant, & prosperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt & construxerunt jubente Deo Israel, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum:

15. & compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

16. Fecerunt autem filii Israel, Sacerdotes & Levitæ; & reliqui filiorum transmigrations, dedicationem domus Dei in gaudio.

17. Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, juxta numerum tribuum Israel.

18. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis super opera Dei in Jerusalem, sicut scriptum est in libro Moyfi.

19. Fecerunt autem filii Israel transmigrations, Pascha, † quartadecima die mensis primi.

20. Purificati enim fuerant Sacerdotes & Levitæ quasi unus: omnes mundi ad immolandum pascha universis filiis transmigrations & fratribus suis Sacerdotibus, & sibi.

21. Et comederunt filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separaverant à coitionatione Gentium terræ ad eos, ut quærent Dominum Deum Israel.

22. Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Assur † ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel.

CAPUT VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Jerusalem ascendit, cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei dociturus, populumque revivens, & refertur regis edictum.

1. Post hæc autem verba in regno Artaxerxis * regis Persarum, Esdras filius Saraïæ, filii Azariæ, filii Helcæ,

2. filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob,

3. filii Amariæ, filii Azariæ, filii Maraioth,

4. filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci,

5. filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio.

6. Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moyfi, quam Dominus Deus dedit Israel, & dedit ei rex, secundum manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus.

7. Et ascenderunt de filiis Israel, & de filiis Sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis in Jerusalem anno septimo * Artaxerxis regis.

8. Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.

9. Quia in primo die mensis primi cepit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Jerusalem, juxta manum Dei sui bonam super se.

10. Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & judicium.

11. Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & cæremoniis ejus in Israel.

12. Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo salutem.

13. A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Jerusalem, tecum vadat.

14. A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:

15. & ut feras argentum & aurum, quod rex & consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israel, cujus in Jerusalem tabernaculum est.

16. Et omne argentum & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Jerusalem,

Esive As-
siria, i.
Darii Hy-
stasp. qui
Babylone,
quæ ab eo
desecrat,
Egypti co-
pera, re-
cupera-
non minus
Assyrii quæ
Persici Im-
peratoris
titulum sibi
jure obti-
nebat. He-
rod. l. 3. sub
fin. &
Iust. l. 1.
Is est qui
Longima-
nus dictus
est, Darii
Hyllasp.
nepos, &
Xerxis fi-
lius, cui
per Arta-
banum ju-
stulam,
succellit.
Ann. M.
3534.

Ann. M.
3537.
Ant. Chr.
407.
postquam
ascendit,
Zorobabel
cum suis
anno 69.
Sup. cap.
1. & 2.

Esdras
ascendit
de Babylone
anno 69.
Sup. cap.
1. & 2.

Esdras
ascendit
de Babylone
anno 69.
Sup. cap.
1. & 2.

Esdras
ascendit
de Babylone
anno 69.
Sup. cap.
1. & 2.

* Circa pri-
mū Juben-
te, & Dario
postea cō-
firmante.
Is autem
Artaxer-
xes, qui
hic Dario
adjuvanti-
bus, con-
sortem im-
perii fuisse
opinamur
videlicet
e legem
Persis, qui
Magi op-
prestant,
quique
Dario re-
ge electo,
magnum
sibi jus &
veluti
Tribuni-
tiam pote-
statem re-
tinebant.
Eum enim
non esse
Artaxerxē
Longima-
num hujus
Darii ne-
potem, vel
inde appa-
ret, quod
hoc decre-
tum datum
est ante-
quam ab-
solveretur
templi æ-
dificium,
quod tam-
en & huius
Darii anno com-
pletum est
ut hic no-
tatur, §. 5.
|| Num. 3. 6.
§. 8. 9.
† Primum
in 2. tēplo
celebratū
Anno M.
3489.
Ant. Chr.
535.

17. liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem.

18. Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite.

19. Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Jerusalem.

20. Sed & cetera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis.

21. & à me. Ego Artaxerxes rex statui, atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcumque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absque mora detis.

22. usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal verò absque mensura.

23. Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne forte irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

24. Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vestigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.

25. Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices & præfides, ut judicent omni populo, qui est trans Flumen, his videlicet, qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete libere.

26. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem.

27. Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Jerusalem.

28. & in me inclinavit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus ejus, & universis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israel principes qui ascenderent mecum.

C A P U T VIII.

Reconsentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui inditio jejuniis pro directione itineris Deum precantes, prosperè perveniunt in Jerusalem; ac vasa quæ secum attulerunt, in templum afferunt cum victimis.

Eodem
ann. 35 17.

1. **H**I sunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum, qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone.

2. De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3. De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos. Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

4. De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5. De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6. De filiis Adan, Abed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta viri.

7. De filiis Alam, Isaias filius Athalia, & cum eo septuaginta viri.

8. De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael, & cum eo octoginta viri.

9. de filiis Joab, Obedia filius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10. De filiis Selomith, filius Josphai, & cum eo centum sexaginta viri.

11. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo vigintiocto viri.

12. De filiis Azgad, Johanan filius Eccean, & cum eo centum & decem viri.

13. De filiis Adoniam, qui erant novissimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth, & Jehiel, & Samaias, & cum eis sexaginta viri.

14. De filiis Begui, Uthai & Zachur, & cum eis septuaginta viri.

15. Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava, & mansimus ibi tribus diebus: quasivique in populo & in sacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

16. Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Semciam, & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Joarib, & Elnathan sapientes.

17. Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Casphæ loco, & posui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinaos, in loco Casphæ, ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18. Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Levi filii Israel, & Sarabiam & filios ejus & fratres ejus decem & octo.

19. & Hafabiam, & cum eo Isaiam de filiis Merari, fratresque ejus, & filios ejus viginti:

20. & de Nathinais, quos dederat David, & principes ad ministeria Levitarum, Nathinaos ducentos viginti. Omnes hi suis nominibus vocabantur.

21. Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, universæque substantiæ nostræ.

22. Erubui enim petere à rege auxilium & equites, & qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes, qui quærent eum in bonitate: & imperium ejus & fortitudo ejus, & furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23. Jejunavimus autem, & rogavimus Deum nostrum per hoc: & evenit nobis prosperè.

24. Et separavi de principibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hafabiam,

& cum

& cum eis de fratribus eorum decem.
25. Appendique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores ejus, & principes ejus, universusque Israel eorum, qui inventi fuerant:

26. & appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta:

27. & crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra, ut aurum.

28. Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum, quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum:

29. vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Israel in Jerusalem, in thesaurum domus Domini.

30. Susceperunt autem Sacerdotes & Levitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, ut deferrent Jerusalem in domum Dei nostri.

31. Promovimus ergo à flumine Ahava duodecimo die mensis primi, ut pergeremus Jerusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via.

32. Et venimus Jerusalem, & mansimus ibi tribus diebus.

33. Die autem quarta appensum est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filii Uriæ Sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Jozabed filius Josue, & Noadja filius Bennoi Levitæ,

34. juxta numerum & pondus omnium: descriptumque est omne pondus in tempore illo.

35. Sed & qui venerant de captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocaustum Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino.

36. Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis, & ducibus trans Flumen, & elevaverunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Esdras Judeos, matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

1. **P**ostquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israel, Sacerdotes & Levitæ à populis terrarum, & abominatombus eorum, Chananai videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Aegyptiorum, & Amorritarum:

2. tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum: manus etiam principum & magistratum fuit in transgressione hac prima.

3. Cumque audissem sermonem istum,

scidi pallium meum & tunicam, & eveli capillos capitis mei & barbæ, & fedi moerens.

4. Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum, qui de captivitate venerant, & ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum:

5. & in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6. & dixi: Deus meus confundat & erubescat levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostræ multiplicatae sunt super caput nostrum, & delicta nostra creverunt usque ad cælum

7. à diebus patrum nostrorum: sed & nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum terrarum, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.

8. Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis paxillus in loco sancto ejus, & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in servitute nostra,

9. quia servi sumus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines ejus, & daret nobis sepem in Juda & Jerusalem.

10. Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc: quia dereliquimus mandata tua,

11. quæ præcepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad quam vos ingredimini ut possideatis eam, terra immunda est juxta immunditiam populorum, ceterarumque terrarum, cum abominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua.

12. Nunc ergo || filias vestras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiat filii vestris, & non queratis pacem eorum, & prosperitatem eorum usque in æternum: ut confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros usque in sæculum.

13. Et post omnia quæ venerant super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberaisti nos de iniquitate nostra, & dediisti nobis salutem sicut est hodie,

14. ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?

15. Domine Deus Israel, justus es tu: quoniam derelicti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro: non enim stari potest coram te super hoc.

Deut. 7. 3.

CAPUT X.

*Esdra, convocatis universis filiis transmigra-
tionis, præcepit repudiari uxores alienigenas:
quod cum se facturos spondissent, recensentur
qui huic operi præsent, & qui hujusmodi
matrimonia contraxerant.*

Anno M.
3518.
Ant. Chr.
466.

1. **S**ic ergo orante Esdra, & implorante Deo, & flente, & jacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorum, & flevit populus fletu multo.

2. Et respondit Sechenias filius Jehiel de filiis Ælam, & dixit Esdra: Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc, si est poenitentia in Israel super hoc,

3. percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, ut projiciamus universas uxores, & eos qui de his nati sunt juxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat.

4. Surge, tuum est decernere, nosque erimus tecum: confortare, & fac.

5. Surrexit ergo Esdra, & adjuravit principes Sacerdotum & Levitarum, & omnem Israel, ut facerent secundum verbum hoc, & juraverunt.

6. Et surrexit Esdra ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Eliafib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum, qui venerant * de captivitate.

* Sub duce
Zorobab-
le, ante
an. 70. w.
cap. 1.

7. Et missa est vox in Juda, & in Jerusalem omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Jerusalem:

8. & omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consilium principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cœtu transmigrationis.

9. Convenerunt igitur omnes viri Juda, & Benjamin in Jerusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, tremantes pro peccato, & pluvii.

10. Et surrexit Esdra sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel.

11. Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum ejus, & separamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12. Et respondit universa multitudo: dixitque voce magna: Juxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13. Verumtamen quia populus multus est, & tempus pluvie, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto)

14. constituentur principes in universa multitudo: & omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus statutis, & cum his

seniores per civitatem & civitatem, & judices ejus, donec avertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc.

15. Igitur Jonathan filius Azahel, & Jaasia filius Thecuc, steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Levites adjuverunt eos:

16. Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abjecerunt Esdras Sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & federunt in die primo mensis decimi, ut quærent rem.

17. Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas, usque ad diem primam mensis primi.

18. Et inventi sunt de filiis sacerdotum qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Josue filii Josedec, & fratres ejus, Maasia, & Eliezer, & Jarib, & Godolia.

19. Et dederunt manus suas ut ejicerent uxores suas, & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent.

20. Et de filiis Emmer, Hanani, & Zebedia:

21. Et de filiis Harim, Maasia, & Elia, & Semeja, & Jehiel, & Ozias:

22. Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Jozabed, & Elafa:

23. Et de filiis Levitarum, Jozabed, & Semei, & Celaia, ipse est Calita, Phataia, Juda, & Eliezer.

24. Et de cantoribus, Eliafib: Et de janitoribus, Sellum, & Telem, & Uri:

25. Et ex Israel, de filiis Pharos, Remedia, & Jezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banca:

26. Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Jehiel, & Abdi, & Jerimoth, & Elia:

27. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliafib, Mathania, & Jerimoth, & Zabad, & Aziza.

28. Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Athalai:

29. Et de filiis Bani, Mosollam, & Meluch, & Adaia, Jasub, & Saal, & Ramoth:

30. Et de filiis Phahath Moab, Edna, & Chalal, Banaias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse:

31. Et de filiis Herem, Eliezer, Josue, Melchias, Semeias, Simeon,

32. Benjamin, Maloch, Samarias:

33. Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Elipheleth, Jermai, Manasse, Semei:

34. De filiis Bani, Maaddi, Amram, & Uel,

35. Bancas, & Badaias, Cheliau,

36. Vania, Marimuth, & Eliafib,

37. Mathanias, Mathanai, & Jasi,

38. & Bani, & Bennui, Semei,

39. & Salmias, & Nathan, & Adaias,

40. & Mechnedebai, Sifai, Sarai,

41. Ezrel, & Selemiau, Semeria,

42. Sellum, Amaria, Joseph:

43. De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias,

Zabad, Zabina, Jeddu, & Joel, & Banaja.

44. Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIÆ,

QUI ET

ESDRÆ SECUNDUS:

DICITUR.

Hic liber à Nehemia scriptore nomen accepit, cuius profectorem evenisse postquam ascendit Zorobabel ann. 82. & postquam Esdras ascendit ann. 13. patet ex annotatis ad marginem libri cum huius, tum superioris. Vidit hic Esdras eique superstes fuit, ex cuius consilio animus ad scribendum applicuisse dicitur, unde etiam Esdræ secundus dictus liber, qui olim à priori non discriminabatur, ut testis est Hieronymus. Continet autem instaurationem Hierosolymorum, correctionem reducis populi, & labentis Dei cultus renovationem. Historia est ann. circiter 31. ab anno scilicet Artaxerxis Longimani 20. qui est mundi 3550. ad regnum jam inchoatum Darii Nothi, ejus filii, qui ann. M. 3581. auspiciatus est.

CAPUT PRIMUM.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum, qui à captivitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus jejunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

dens ad orationem servi tui, & ad orationem servorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige servum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. Ego enim eram pincerna regis.

CAPUT II.

Nehemias, impetratis à rego litteris, venit Hierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur.

1. **V**ERBA Nehemiæ filii Helchiz.

Et factum est in mense Calæu, (a) anno vigesimo, (b) & ego eram in Susis castro. (c)

2. Et venit Hanani unus de fratribus meis, ipse & viri ex Juda: & interrogavi eos de Judæis, qui remanserant, & supererant de captivitate, & Hierusalem.

3. Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relictæ sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Hierusalem dissipatus est, & portæ ejus combustæ sunt igni.

4. Cumque audissem verba hujuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis: jejunabam, & orabam ante faciem Dei cæli.

5. Et dixi: || Quæso, Domine Deus cæli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua:

6. fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationem servi tui, quam ego oro coram te hodie nocte & die pro filiis Israel servis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccaverunt tibi: ego, & domus patris mei peccavimus,

7. vanitate seducti sumus, & non custodivimus mandatum tuum, & caeremonias, & judicia quæ præcepisti Moyfi famulo tuo.

8. Memento verbi, quod mandasti Moyfi servo tuo, dicens: Cum transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos:

9. & si revertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea; etiam si abducti fueritis ad extrema cæli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi ut habitaret nomen meum ibi.

10. Et ipsi servi tui, & populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11. Obsecro Domine, sit auris tua atten-

1. **F**actum est autem in mense Nisan, anno vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum & levavi vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem ejus.

2. Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cum te ægrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis:

3. & dixi regi: Rex in æternum vive: quare non mereat vultus meus, quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni?

4. Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum cæli,

5. & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.

6. Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat juxta eum: Usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus.

7. Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam:

8. & epistolam ad Asaph custodem saltus regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas turris domus, & muros civitatis, & domum, quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex juxta manum Dei mei bonam mecum.

9. Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

10. Et audierunt Sanaballat Horonites, (a) & Tobias servus (b) Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, quod

Anno M. 3550. ante Æram Christi 454. Inde autem 70. septimanarum Danielis initium arcessitur Dan. 9.

*annorum 12. ut patet infra 5. 14. & 13.6

(a) i. Monitarum Toparcha, ab Horonaimis præcipuo ejus regionis loco denominatus, de quo 1. al. 15. 5. (b) i. Beneficiarius regis Persidis, Ammonitarum Toparcha.

venit-

(a) Is est mensis novus, (b) Sc. regni Artaxerxis. Mundi 3510. ante Æram Ch. 454. (c) A Dario Hystaspædificato, ut narrat Plin. five potius exornato, ut explicat Elian.

|| Dan. 9.4.

(a) Annis
63. postea
quāscēdit
Zorobabel
& 13. post
quam as-
cenderat
Esdras.

venisset homo, qui quæreretur prosperitatem filiorum Israel.

11. Et veni Jerusalem, (a) & eram ibi tribus diebus.

12. & furrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicavi cuiquam quid Deus dedisset in corde meo ut facerem in Jerusalem, & jumentum non erat mecum, nisi animal cui sedebam.

13. Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoreis, & considerabam murum Jerusalem dissipatum, & portas ejus consumptas igni.

14. Et transivi ad portam fontis, & ad aqueductum regis, & non erat locus jumento, cui sedebam, ut transiret.

15. Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum, & reversus veni ad portam vallis, & redii.

16. Magistratus autem nesciebant quod abiissem, aut quid ego facerem: sed & Judæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebant opus, usque ad id loci nihil indicaveram.

17. Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Jerusalem, & non simus ultra opprobrium.

18. Et indicavi eis manum Dei mei, quod esset bona mecum, & verba regis, quæ locutus esset mihi, & ajo: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono.

19. Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias servus Amanites, & Gosem Arabs, & subsannaverunt nos, & despexerunt, dixeruntque: Quæ est hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20. Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos: Deus celi ipse nos juvat, & nos servi ejus sumus: surgamus & ædificemus: vobis autem non est pars, & justitia, & memoria in Jerusalem.

C A P U T I I I.

Jerusalem in muris, turribus, ac portis, ædificatur à variis qui hic recensentur.

Eodem
ann. 3550.

1. **E**T furrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres ejus sacerdotes, & ædificaverunt portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & usque ad turrim centum cubitorum sanctificaverunt eam, usque ad turrim Hananeel.

2. Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: & juxta eum ædificavit Zachur filius Amri.

3. Portam autem piscium ædificaverunt filii Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vestes. Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus.

4. Et juxta eum ædificavit Mosollam filius Barachia, filii Mesezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5. Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui.

6. Et portam veterem ædificaverunt Jojada filius Phasæ, & Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vestes:

7. & juxta eos ædificaverunt Meltias Gabonites, & Jadon Meronathites, viri de Gabaon & Maspha, pro duce qui erat in regione trans Flumen.

8. Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araia aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiserunt Jerusalem usque ad murum plateæ latioris.

9. Et juxta eum ædificavit Raphaia filius Hur, princeps vici Jerusalem.

10. Et juxta eum ædificavit Jedaia filius Heromaph contra domum suam: & juxta eum ædificavit Hattus filius Hasebonia.

11. Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Herem, & Hasub filius Phahath Moab, & turrim furnorum.

12. Et juxta eum ædificavit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Jerusalem, ipse & filia ejus.

13. Et portam vallis ædificavit Hanun, & habitatores Zanoë: ipsi ædificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vestes, & mille cubitos in muro usque ad portam sterquilini.

14. Et portam sterquilini ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse ædificavit eam, & statuit valvas ejus, & seras, & vestes.

15. Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificavit eam, & texit, & statuit valvas ejus, & seras, & vestes, & muros piscine Siloe in hortum regis, & usque ad gradus, qui descendunt de Civitate David.

16. Post eum ædificavit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ patris vici Bethsur usque contra sepulchrum David, & usque ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & usque ad domum sortium.

17. Post eum ædificaverunt Levitæ, Rehûm filius Benni: post eum ædificavit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico suo.

18. Post eum ædificaverunt fratres eorum Bavai filius Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.

19. Et ædificavit juxta eum Azer filius Josue, princeps Maspha, mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli.

20. Post eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo usque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.

21. Post eum ædificavit Merimuth filius Uriæ filii Haccus, mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.

22. Et post eum ædificaverunt sacerdotes viri de campestribus Jordanis.

23. Post eum ædificavit Benjamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificavit Azarias filius Maasie filii Ananiae contra domum suam.

24. Post eum ædificavit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azariae us-

que

que ad flexuram, & usque ad angulum.

25. Phalel filius Ozi contra flexuram & turrin, quæ eminet de domo regis excelsa, id est, in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos.

26. Nathinai autem habitabant in Ophel usque contra portam aquarum ad Orientem, & turrin, quæ prominebat.

27. Post eum edificaverunt Thecueni mensuram secundam à regione, à turre magna & eminente usque ad murum templi.

28. Sursum autem à porta equorum edificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam.

29. Post eos edificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum edificavit Semaia filius Sechenia, custos portæ Orientalis.

30. Post eum edificavit Hanania filius Semaia, & Hanun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum edificavit Mosollam filius Barachia, contra gazophylacium suum. Post eum edificavit Melchias filius aurificis usque ad domum Nathinæorum, & scruta vendentium contra portam judicalem, & usque ad cœnaculum anguli.

31. Et inter cœnaculum anguli in porta gregis edificaverunt aurifices & negotiatores.

C A P U T IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Judei altera manu edificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subannationes & insidias Deum orante, opus perficitur.

Eodem
ann. 3550.

1. **F**Actum est autem, cum audisset Sanaballat quod edificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subannavit Judæos,

2. & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid edificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combustis sunt?

3. Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Edificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4. Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: converte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5. Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt edificantes.

6. Itaque edificavimus murum, & conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7. Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quod cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8. Et congregati sunt omnes pariter ut venirent, & pugnarent contra Jerusalem, & molirentur insidias.

9. Et oravimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10. Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus edificare murum.

11. Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, & ignorent donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12. Factum est autem venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13. statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14. Et perspexi atque surrexi: & ajo ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris, & uxoribus vestris, & domibus vestris.

15. Factum est autem, cum audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16. Et factum est à die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum: & lanceæ, & scuta, & arcus, & lorica, & principes post eos in omni domo Juda.

17. Edificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu sua faciebat opus: & altera tenebat gladium:

18. Edificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et edificabant, & clangebant buccina juxta me.

19. Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est, & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20. In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21. Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ donec egrediantur astra.

22. In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem ad operandum.

23. Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes: qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

C A P U T V.

In magna fame Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens.

1. **E**T factus est clamor populi, & uxorum ejus magnus adversus fratres suos Judæos.

2. Et erant qui dicerent: Filii nostri, & filia nostra multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3. Et erant qui dicerent: Agros nostros, vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

Eodem
ann. 3550.

4. Et alii dicebant: Mutuo fumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5. & nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostrae sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri. Ecce nos subjugamus filios nostros, & filias nostras in servitutem, & de filiabus nostris sunt famulae, nec habemus unde possint redimi, & agros nostros, & vineas nostras alii possident.

6. Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba hæc:

7. cogitavitque cor meum mecum & increpavi optimates & magistratus, & dixi eis: Usurafne singuli à fratribus vestris exigitis? Et congregavi adversum eos concionem magnam.

8. Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros, & redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9. Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris.

10. Et ego, & fratres mei, & pueri mei commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, & alienum concedamus, quod debetur nobis.

11. Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliveta sua, & domos suas: quin potius & centesimum pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12. Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi Sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

13. Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud, de domo sua, & de laboribus suis: sic excutiat: & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14. A die autem illa, qua præceperat rex mihi ut essem dux in terra Judæ, ab anno vigesimo usque ad annum trigésimum secundum Artaxerxis regis per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15. Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecunia, quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum deprefferunt populum. Ego autem non feci ita propter timorem Dei:

16. quin potius in opere muri ædificavi, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17. Judæi quoque & magistratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18. Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diversa, & alia multa tribuebam: insuper & anno-

nas ducatus mei non quæsi: valde enim attenuatus erat populus.

19. Memento mei Deus meus in bonum secundum omnia quæ feci populo huic.

C A P U T VI.

Sanaballat cum sociis Judeis ad fœdus insidiosis litteris invitans, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiae, completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

1. **F**Actum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Gossam Arabs, & ceteri inimici nostri, quod ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis)

2. miserunt Sanaballat, & Gossam ad me, dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in Campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum.

3. Misi ergo ad eos nuntios, dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere: ne fortè negligatur cum venero, & descendero ad vos.

4. Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem.

5. Et misit ad me Sanaballat juxta verbum prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:

6. **I**N GENTIBUS auditum est, & Gossam dixit, quod tu & Judæi cogiteris rebellare, & propterea ædifices murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam

7. & prophetas posueris, qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcirco nunc veni, ut ineamus consilium pariter.

8. Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundum verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.

9. Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quod cessarent manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

10. & ingressus sum domum Semaia filii Dalaia filii Metabeel secretò. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi sunt ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.

11. Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingreditur templum, & vivet? non ingrediar.

12. Et intellexi quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias, & Sanaballat conduxissent eum:

13. acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14. Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadia prophetæ, & ceterorum prophetarum, qui terrebant me.

15. Completus est autem murus vigesi-

Esdræ
ann. 35 30.

moquin-

* qui est
fentus.

moquinto die mensis Elul *, quinquaginta
duobus diebus.

16. Factum est ergo cum audissent omnes
inimici nostri, ut timerent universæ gen-
tes, quæ erant in circuitu nostro, & con-
ciderent intra semetipsos, & scirent quod
à Deo factum esset opus hoc.

17. Sed & in diebus illis multæ optimatum
Judæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam,
& à Tobia veniebant ad eos.

18. Multi enim erant in Judæa habentes
juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ
filii Area, & Johanan filius ejus acceperat
filiam Mosollam filii Barachiæ:

19. sed & laudabant eum coram me, &
verba mea nuntiabant ei: & Tobias mitte-
bat epistolas ut terreret me.

C A P U T VII.

*Per Nehemiam constituuntur custodes in Jeru-
salem: deinde convocato populo recensentur
hi qui primum ascenderant Jerusalem, una
cum jumentis ipsorum, danturque munera
ad opus ædificationis.*

Eodem
anno 1550.
Eccli. 49.
15.
* Cujus
dedicatio
peragitur
Isafr. 12. 27

1. **P**ostquam autem ædificatus est mu-
rus *, & posui valvas, & recensui
janitores, & cantores, & Levitas:

2. præcepi Hanani fratri meo, & Hana-
niæ principi domus de Jerusalem (ipse
enim quasi vir verax & timens Deum plus
ceteris videbatur)

3. & dixi eis: Non aperiantur portæ Jeru-
salem usque ad calorem solis. Cumque ad-
huc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppi-
latæ, & posui custodes de habitatoribus Je-
rusalem, singulos per vices suas, & unum-
quemque contra domum suam.

4. Civitas autem erat lata nimis & gran-
dis, & populus parvus in medio ejus, &
non erant domus ædificatæ.

5. Deus autem dedit in corde meo, & con-
gregavi optimates, & magistratus, & vul-
gus, ut recenserem eos: & inveni librum
census eorum, qui ascenderant primum, &
inventum est scriptum in eo.

Vide 1.
Esdr. 2. 1.

6. || Isti filii provinciarum, qui ascenderunt
de captivitate migrantium, quos transfule-
rat Nabuchodonosor rex Babylonis, & re-
versi sunt in Jerusalem, & in Judæam, u-
nusquisque in civitatem suam.

7. Qui venerunt cum: Zorobabel, Josue,
Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani,
Mardocheus, Belsam, Mespharath, Begoi,
Nahum, Baana. Numerus virorum populi
Israel:

8. Filii Pharos, duo millia centum se-
ptuagintaduo:

9. Filii Saphatias, trecenti septuagintaduo:

10. Filii Area, sexcenti quinquagintaduo:

11. Filii Phahath Moab filiorum Josue &
Joab, duo millia octingenti decem & octo:

12. Filii Alam, mille ducenti quinqu-
aginta quatuor:

13. Filii Zethua, octingenti quadraginta-
quinque:

14. Filii Zachai, septingenti sexaginta:

15. Filii Bannui, sexcenti quadraginta octo:

16. Filii Bebai, sexcenti vigintiocto:

17. Filii Azgad, duo millia trecenti vi-
gintiduo:

18. Filii Adonicam, sexcenti sexagintase-
ptem:

19. Filii Beguai, duo millia sexagintase-
ptem:

20. Filii Adin, sexcenti quinquaginta-
quinque:

21. Filii Ater, filii Hezecia, nonaginta-
octo:

22. Filii Hasem, trecenti vigintiocto:

23. Filii Besai, trecenti vigintiquatuor:

24. Filii Hareph, centum duodecim:

25. Filii Gabaon, nonagintaquinque:

26. Filii Berthehem, & Netupha, cen-
tum octoginta octo.

27. Viri Anathoth, centum vigintiocto.

28. Viri Bethazmoth, quadraginta duo.

29. Viri Cariathiarim, Cephira, & Beroth,
septingenti quadragintatres.

30. Viri Rama & Geba, sexcenti vigin-
tius.

31. Viri Machmas, centum vigintiduo.

32. Viri Bethel & Hai, centum viginti-
tres.

33. Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.

34. Viri Alam alterius, mille ducenti
quinquagintaquatuor.

35. Filii Harem, trecenti viginti.

36. Filii Jericho, trecenti quadraginta-
quinque.

37. Filii Loth Hadid & Ono, septingenti
viginthus.

38. Filii Senaa, tria millia nongenti tri-
ginta.

39. Sacerdotes: Filii Idaia in domo Jo-
sue, nongenti septuagintatres.

40. Filii Emmer, mille quinquaginta-
duo.

41. Filii Phashur, mille ducenti quadra-
gintaseptem:

42. Filii Arem, mille decem & septem.
Levites:

43. Filii Josue & Cedmihel filiorum

44. Oduia, septuagintaquatuor. Cantor-
es:

45. Filii Asaph, centum quadraginta octo.

46. Janitores: Filii Sellum, filii Ater,
filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii
Sobai: centum triginta octo.

47. Nathinai: filii Soha, filii Hasupha,
filii Tebbaoth,

48. filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,
filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,

49. filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher,
50. filii Raaia, filii Rasin, filii Necoda,

51. filii Gezem, filii Aza, filii Phasea,
52. filii Besai, filii Munim, filii Nephu-
sim,

53. filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Har-
hur,

54. filii Besloth, filii Mahida, filii Harfa,
55. filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,

56. filii Nasia, filii Hatipha,

57. filii servorum Salomonis, filii Sothai,
filii Sophereth, filii Pharida,

58. filii Jahala, filii Darcon, filii Jeddel,
59. filii Saphatia, filii Hatil, filii Phoehe-

reth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amori.

60. Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.

61. Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmeia, Thelmarfa, Cherub, Addon, & Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, utrum ex Israel essent.

62. Filii Dalai, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadragintaduo.

63. Et de sacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus est nomine eorum.

64. Hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non invenerunt: & ejeti sunt de sacerdotio.

65. Dixitque Atherfatha * eis ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret Sacerdos doctus & eruditus.

66. Omnis multitudo quasi vir unus quadragintaduo millia trecenti sexaginta,

67. absque servis & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti trigintaseptem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque.

68. Equi eorum, septingenti trigintasex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:

69. camelus eorum, quadringenti trigintaquinque: asini, sex millia septingenti viginti.

* i. præfectus, sc. Zorobabel. Vide lib. 1. cap. 2. v. 61.

* Hoc neque in Hebræo, neque in Græco est: neque suo loco videtur hic positum.

* Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemias historia texitur.

70. Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Atherfatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.

71. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.

72. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem.

73. Habitaverunt autem Sacerdotes, & Levitæ, & janitores, & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israel in civitatibus suis.

CAPUT VIII.

Esdra distinxit populo verba legis recitat, facta per Levitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro legis.

1. **E**T venerat mensis septimus: filii autem Israel erant in civitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir unus ad plateam, quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ ut afferret librum legis Moysei, quam præceperat Dominus Israeli.

2. Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum,

cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.

3. Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante portam aquarum, de manè usque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad Librum.

4. Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maasia, ad dexteram ejus: & ad sinistram, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.

5. Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super universum quippe populum eminebat: & cum aperuisset eum, stetit omnis populus.

6. Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, Amen: elevans manus suas, & incurvati sunt, & adoraverunt Deum proni in terram.

7. Porro Josue, & Bani, & Serebia, Jamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Jozabed, Hanan, Phalaia, Levitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.

8. Et legerunt in Libro legis Dei distinctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cum legeretur.

9. Dixit autem Nehemias (ipse est Atherfatha *) & Esdras sacerdos & scriba, & Levitæ interpretantes universo populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cum audiret verba legis.

10. Et dixit eis: Ite, comedite pinguis, & bibite mullum, & mittite partes his qui non præparaverunt sibi: quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari: gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.

11. Levitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere.

12. Abiit itaque omnis populus ut comederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiā magnā: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.

13. Et in die secundo congregati sunt principes familiarum universi populi, Sacerdotes & Levitæ ad Esdrā scribā, ut interpretaretur eis verba Legis.

14. Et invenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysei, ut habitent filii Israel in tabernaculis, in die solenni, mense septimo:

15. & ut prædicent, & divulgent vocem in universis urbibus suis, & in Jerusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherriimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, ut fiant tabernacula, sicut scriptum est.

16. Et egressus est populus, & attulerunt: Feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17. Fecit ergo universa Ecclesia eorum

qui

Anno M. 3551. Ant. Chr. 454. I. FER. 4. Q. U. A. T. T. E. M. P. S. E. P. T.

* i. ipse erat tum Atherfatha, sive præfectus. Vide sup. 2. 7. v. 65.

|| Lev. 23.
39.

qui redierant de captivitate, || tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Josue filii Nun taliter filii Israel usque ad diem illum. Et fuit laceratio magna nimis.

18. Legit autem in Libro legis Dei per dies singulos, à die primo usque ad diem novissimum: & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octavo collectam juxta ritum.

CAPUT IX.

Populus in jejuniis & facis penitentia separat se ab alienigenis: Levitæ confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino ferunt.

Eodem
anno. 1351.

1. **I**N die autem vigesimoquarto mensis hujus convenerunt filii Israel in jejuniis & in facis, & humus super eos.

2. Et separatum est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum.

3. Et confurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.

4. Surrexerunt autem super gradum Levitarum Josue, & Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum.

5. Et dixerunt Levitæ, Josue, & Cedmihel, Bonni, Hasebna, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab æterno usque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelsio in omni benedictione & laude.

6. Tu ipse Domine, solus, tu fecisti cœlum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram: & universa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cœli te adorant.

|| Gen. 11.
31.

7. Tu ipse, Domine Deus, qui elegisti Abram, & || eduxisti eum de igne Chaldæorum, & posuisti nomen ejus Abraham.

8. Et invenisti cor ejus fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, ut dares ei Terram Chananæi, Hethæi, & Amorrhæi: & Pherezæi, & Jebusæi, & Gergesæi, ut dares semini ejus: & implesti verba tua, quoniam justus es.

9. Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Ægypto: clamoremque eorum audisti super Mare rubrum.

10. Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in universis servis ejus, & in omni populo terræ illius: cognovisti enim quia superbe egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die.

11. Et mare divisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco, persecutores autem eorum projecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas.

12. Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem, & in columna ignis per no-

ctem, ut appareret eis via, per quam ingrediebantur.

13. Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cœlo, & dedisti eis judicia recta, & legem veritatis, cæremonias, & præcepta bona:

14. & sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & cæremonias, & legem præcepisti eis in manu Moyfi servi tui.

15. Panem quoque de cœlo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus, & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent terram, super quam levasti manum tuam, ut traderes eis.

16. Ipsi verò & patres nostri superbe egerunt, & induraverunt cervices suas, & non audierunt mandata tua.

17. Et noluerunt audire, & non sunt recordati mirabilium tuorum, quæ feceras eis. Et induraverunt cervices suas, & dederunt caput ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens & misericors, longanimis & multæ miserationis non dereliquisti eos.

18. & quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blasphemias magnas.

19. Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, ut duceret eos in viam, & columna ignis per noctem, ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur.

20. Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos, & manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21. Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22. Et dedisti eis regna, & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terram Seon, & terram regis Hesebon, & terram Og regis Basan.

23. Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cœli, & adduxisti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur & possiderent.

24. Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores terræ Chananæos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum & populos terræ, ut facerent eis sicut placebat illis.

25. Ceperunt itaque urbes munitas, & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundaverunt deliciis in bonitate sua magna.

26. Provocaverunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & projecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos ut reverterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes.

27. Et dedisti eos in manu hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamaverunt ad te, & tu de cœlo audi-

isti, & secundum miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.

28. Cumque requievisset, reversi sunt ut facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conversique sunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cælo exaudisti, & liberaisti eos in misericordiis tuis, multis temporibus.

29. Et contestatus es eos ut reverterentur ad Legem tuam. Ipsi verò superbe egerunt, & non audierunt mandata tua, & in judiciis tuis peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30. Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manu populorum terrarum.

31. In misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32. Nunc itaque Deus noster magne, fortis, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne avertas à facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur usque in diem hanc.

33. Et tu justus es in omnibus, quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impie egimus.

34. Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.

35. Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt à studiis suis pessimis.

36. Ecce nos ipsi hodie servi sumus; & terra, quam dedisti patribus nostris ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea.

37. Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & jumentis nostris secundum voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38. Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Levitæ nostri, & Sacerdotes nostri.

C A P U T X.

Designantur qui fœdus initum signarent, quo pollicentur se servaturos universa Dei præcepta, maxime de non commiscendo cum alienigenis, de servandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

1. **S**ignatores autem fuerunt, Nehemias, Atherlatha filius Hachelai, & Sedecias,

2. Saraïas, Azarias, & Jeremias,
3. Pheshur, Amarias, Melchias,
4. Hattus, Sebenia, Melluch,
5. Harem, Merimuth, Obdias,
6. Daniel, Genthon, Baruch,
7. Mosollam: Abia, Miamin,
8. Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes.

9. Porro Levitæ, Josue filius Azania, Bennui de filiis Henadad, Cedmihel,

10. & fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,

11. Micha, Rohob, Hasebia,

12. Zachur, Serebia, Sabania,

13. Odaia, Bani, Baninu.

14. Capita populi, Pharos, Phahath Moab, Aelam, Zethu, Bani,

15. Bonni, Azgad, Bebai,

16. Adonia, Begoai, Adin,

17. Ater, Hezecia, Azur,

18. Odaia, Hasum, Besai,

19. Hareph, Anathoth, Nebai,

20. Megphias, Mosollam, Hazir,

21. Melizabel, Sadoc, Jeddua,

22. Pheltia, Hanan, Anaia,

23. Osee, Hanania, Hasub,

24. Alohes, Phalea, Sobec,

25. Rehun, Hasebna, Maasia,

26. Echaia, Hanan, Anan,

27. Melluc, Haran, Baana:

28. & reliqui de populo, Sacerdotes, Levitæ, janitores, & cantores, Nathinæ, & omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filia eorum.

29. Omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambulant in lege Dei, quam dederat in manu Moyli servi Dei, ut facerent & custodirent universa mandata Domini Dei nostri, & judicia ejus & caeremonias ejus,

30. & ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filios nostris.

31. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum, per diem sabbati, ut vendant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, & exactionem universæ manus.

32. Et statuemus super nos præcepta ut demus tertiam partem sici per annum ad opus domus Dei nostri,

33. ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Israel, & in omnem usum domus Dei nostri.

34. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum, inter Sacerdotes, & Levitas, & populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moyli:

35. & ut afferremus primogenita terræ nostræ,

stræ, & primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36. Et primitiva filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiva boum nostrorum, & ovium nostrorum, ut offerrentur in domo Dei nostri, Sacerdotibus, qui ministrant in domo Dei nostri:

37. & primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque & olei afferemus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Levitis. Ipsi Levitæ decimas accipient ex omnibus civitatibus operum nostrorum.

38. Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum, & Levitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri.

39. Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, & filii Levi, primitias frumenti vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & Sacerdotes, & cantores, & janitores, & ministri, & non dimitemus domum Dei nostri.

CAPUT XI.

Reconsentur incolæ Jerusalem & civitatum Juda post inflationem.

* Tunc & deinceps.

1. **H**abitaverunt * autem principes populi in Jerusalem; reliqua verò plebs misit sortem, ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi essent in Jerusalem civitate sancta, novem verò partes in civitatibus.

2. Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant ut habitarent in Jerusalem.

3. Hi sunt itaque principes provinciarum qui habitaverunt in Jerusalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis, Israel, Sacerdotes, Levitæ, Nathinai, & filii servorum Salomonis.

4. Et in Jerusalem habitaverunt de filiis Juda, & de filiis Benjamin: de filiis Juda, Athaias filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatæ, filii Malaclel: de filiis Phares,

5. Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Joiarib, filius Zachariæ, filius Silonitis:

6. omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Jerusalem, quadringenti sexaginta octo viri fortes.

7. Hi sunt autem filii Benjamin: Sellum filius Mosollam, filius Joed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Isaia.

8. & post eum Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto.

9. & Joel filius Zechri præpositus eorum, & Judas filius Senua super civitatem secundus.

10. Et de sacerdotibus, Idaia filius Joarib, Jachin,

11. Saraia filius Helcia, filius Mosollam, filius Sadoch, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei,

12. & fratres eorum facientes opera templi: octingenti vigintiduo. Et Adaia filius Jeroham, filius Phaelelia, filius Amfi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Melchiz,

13. & fratres ejus principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,

14. & fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto, & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.

15. Et de Levitis Semeia filius Hafub, filius Azaricam, filius Hafabia, filius Boni,

16. & Sabathai & Jozabed, super omnia opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, à principibus Levitarum.

17. Et Mathania filius Micha, filius Zebedai, filius Asaph, princeps ad laudandum & ad confitendum in oratione, & Becebia secundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithum:

18. Omnes Levitæ in civitate sancta ducenti octogintaquatuor.

19. Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia: centum septuagintaduo.

20. Et reliqui ex Israel Sacerdotes & Levitæ in universis civitatibus Juda, unusquisque in possessione sua.

21. Et Nathinai, qui habitabant in Ophel, & Siah, & Gapha de Nathinzeis.

22. Et episcopus Levitarum in Jerusalem, Azzi filius Bani, filius Hafabiz, filius Mathania, filius Michæ. De filiis Asaph, cantores in ministerio domus Dei.

23. Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos.

24. Et Phathahia filius Mesezebel, de filiis Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi,

25. & in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Cariat-harbe, & in filiabus ejus: & in Dibon, & in filiabus ejus: & in Cabseel, & in viculis ejus,

26. & in Jesue, & in Molada, & in Bethphaleth,

27. & in Haersual, & in Bersabee, & in filiabus ejus,

28. & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus.

29. & in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth,

30. Zanoa, Odollam & in villis earum, Lachis & regionibus ejus, & Azeca, & filiabus ejus. Et manserunt in Bersabee usque ad vallem Ennom.

31. Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:

32. Anathoth, Nob, Anania,

33. Afor, Rama, Gethaim,

34. Hadid, Seboim, & Neballat, Lod,

35. & Ono valle artificum.

36. Et de Levitis portiones Judæ & Benjamin.

CAPUT XII.

Nomina & officia Sacerdotum ac Levitarum, qui cum Zorobabel in Jerusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis celebrant dedicationem muri Jerusalem.

(a) Digressio hæc & recensio sacerdotum nata est occasione super. c. ut una serie totius Ecclesiastici & politici ordinis contineretur.
(b) Duabus profectio- nibus: altera cum Zorobabel.
(Esdr. 2.) Altera cum Esdra: (Esdr. 7.) est ergo synecdoche.

(c) Non ille est Jaddus Josephi, qui occurrit Alexandro, ut docti quidam opinati sunt.

(d) Nec ille Darius, est Codomanus ab Alexandro, anno M. 1674. devictus. Qui enim potuisset Nehemias ad hanc artem vitam producere? Sed est DARIUS NOTHIUS Artaxerxis Longimani filius, qui Darius regnum au- spicatus est anno M. 3581. ante Chr. æram 423. Vide Chronologiam nostram.

1. **H**I (a) sunt autem Sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt (b) cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue: Saraia, Jeremias Esdras,

2. Amaria, Melluch, Hattus,
3. Sebenias, Rheum, Merimuth,
4. Addo, Genthon, Abia,
5. Miamin, Madia, Belga,
6. Semeia, & Joiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,

7. Idaia. Isti principes Sacerdotum, & fratres eorum, in diebus Josue.

8. Porro Levitæ, Jesua, Bennui, Cedmihel, Sarebia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum:

9. & Bebecia atque Hanni, & fratres eorum, unusquisque in officio suo.

10. Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Joiada,

11. & Joiada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa (c).

12. In diebus autem Joacim erant Sacerdotes & principes familiarum: Saraia, Maraia: Jeremia, Hanania:

13. Esdras, Mosollam: Amaria, Johanan:

14. Milicho, Jonathan: Sebenias, Joseph:

15. Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16. Adaia, Zacharia: Genthon, Mosollam:

17. Abia, Zechri: Miamin & Moadia, Phelti:

18. Belgæ, Sammua: Semaia, Jonathan:

19. Joiarib, Mathanai: Joiada, Azzi:

20. Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21. Helcia, Hasebia: Idaia, Nathanael.

22. Levitæ in diebus Eliasib, & Joiada, & Johanan, & Jeddoa, scripti principes familiarum, & Sacerdotes in regno (d) Darii Persæ.

23. Filii Levi principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, & usque ad dies Jonathan, filii Eliasib.

24. Et principes Levitarum, Hasebia, Se- rebia, & Josue filius Cedmihel: & fratres eorum per vices suas, ut laudarent & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & observarent æquè per ordinem.

25. Mathania, & Bebecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas.

26. Hi in diebus Joacim filii Josue, filii Josedec, & in diebus Nehemias ducis, & Esdræ sacerdotis, scribæque.

27. In dedicatione autem muri Jerusalem requisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Jerusalem, & facerent dedicationem & lætitiâ in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis.

28. Congregati sunt autem filii cantorum de campesribus circa Jerusalem, & de villis Nethuphati,

29. & de domo Galgal, & de regionibus

Geba & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalem.

30. Et mundati sunt Sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum.

31. Ascendere autem feci principes Juda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilini.

32. Et ivit post eos Osaia, & media pars principum Juda.

33. & Azarias, Esdras, & Mosollam, Judas, & Benjamin, & Semeia, & Jeremias.

34. Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semeia, filius Mathania, filius Michaia, filius Zechur, filius Asaph.

35. & fratres ejus Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Judas, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36. Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David, in ascensu muri super domum David, & usque ad portam Aquarum ad Orientem.

37. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furorum, & usque ad murum latissimum.

38. & super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & usque ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ.

39. steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratum mecum.

40. Et Sacerdotes, Eliacim, Maasia, Miamin, Michea, Elionai, Zacharia, Hanania in tubis.

41. & Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Aclam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Jezraia præpositus:

42. & immolaverunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim lætificaverat eos lætitiâ magna: sed & uxores eorum & liberi gavisi sunt, & audita est lætitiâ Jerusalem procul.

43. Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, Sacerdotes & Levitas: quia lætificatus est Juda in Sacerdotibus & Levitis assistantibus.

44. Et custodierunt observationem Dei sui, & observationem expiationis, & cantores, & janitores juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus,

45. quia in diebus David & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium, & confitentium Deo.

46. Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemias dabant partes cantoribus & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lesso Deuteronomio ajiciuntur alienigenæ, partes Levitis assignantur; è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobie projiciuntur, & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Judæos, qui uxores duxerant alienigenas.

Deut. 23. 3.
* Possis
vertere i
tempore illo,
quo nem-
pe habita-
verunt
principes
populi in
Jerusalem
(Sup. cap.
11.) Et illo
praesertim
quo abfuit
Nehemias
ut patet
infra. v. 6.
† Id est
affinis fa-
ctus fuerat
Tobie,
Toparchæ
Ammoni-
tarum.
Supr. 2. 10.

Anno M.
3162.
Ant. Chr.
442. Ergo
postquam
praefectura
ann. 12. 6.
pleverat.
Fid. sup. 2.
7. & 5. 14.
† Sup. meo-
rum, id est
circa fine
vitæ meæ.
Hincq; se-
cunda ejus
incipit
praefectura
quæ ad ini-
tium regni
Darii No-
chi perve-
nisse vide-
tur, ex sup.
cap. 6. 22.

1. **I**N die autem illo * lectum est in vo-
lumine Moyfi audiente populo: &
inventum est scriptum in eo, quod non
debeant introire Ammonites & Moabites
in ecclesiam Dei usque in æternum:

2. eò quod non occurrerint filiis Israel cum
pane & aqua: & conducerint adversum eos
Balaam, ad maledicendum eis: & convertit
Deus noster maledictionem in benedictionem.

3. Factum est autem, cum audissent legem,
separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4. Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui
fuerat praepositus in gazophylacio domus
Dei nostri, & proximus † Tobie.

5. Fecit ergo sibi gazophylacium grande,
& ibi erant ante eum reponentes munera,
& thus, & vasa, & decimam frumenti, vi-
ni, & olei, partes Levitarum, & cantorum,
& janitorum, & primitias sacerdotales.

6. In omnibus autem his non fui in Je-
rusalem, quia anno trigésimo secundo * Ar-
taxerxis regis Babylonis veni ad regem, &
in fine dierum † rogavi regem.

7. Et veni in Jerusalem, & intellexi ma-
lum, quod fecerat Eliasib Tobie, ut face-
ret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

8. Et malum mihi visum est valdè. Et
projeci vasa domus Tobie foras de gazo-
phylacio:

9. praecepique, & emundaverunt gazophy-
lacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacri-
ficium, & thus.

10. Et cognovi quod partes Levitarum
non fuissent datae: & fugisset unusquisque
in regionem suam de Levitis, & cantori-
bus, & de his, qui ministrabant:

11. & egi causam adversus magistratus,
& dixi: Quare dereliquimus domum Dei?
Et congregavi eos, & feci stare in statio-
nibus suis.

12. Et omnis Juda apportabat decimam
frumenti, vini, & olei in horrea.

13. Et constituimus super horrea Sele-
miam Sacerdotem, & Sadoc scribam, &
Phadaïam de Levitis, & juxta eos Hanan
filium Zachur, filium Mathania: quoniam
fideles comprobati sunt, & ipsis credita
sunt partes fratrum suorum.

14. Memento mei Deus meus pro hoc, &
ne deleas miserationes meas, quas feci in
domo Dei mei, & in caeremoniis ejus.

15. In diebus illis vidi in Juda calcantes
torcularia in sabbato, portantes acervos,
& onerantes super asinos vinum, & uvas,
& ficus, & omne onus, & inferentes in
Jerusalem die sabbati. Et contestatus sum,

ut in die qua vendere liceret, venderent.
16. Et Tyrii habitaverunt in ea inferen-
tes pisces, & omnia venalia: & vendebant
in sabbatis filiis Juda in Jerusalem:

17. & objurgavi optimates Juda, & dixi
eis: Quæ est hæc res mala, quam vos faci-
tis, & profanatis diem sabbati?

18. Numquid non hæc fecerunt patres
nostri, & adduxit Deus noster super nos
omne malum hoc, & super civitatem hanc?
Et vos additis iracundiam super Israel vio-
lando Sabbatum.

19. Factum est autem, cum quievissent
portæ Jerusalem in die Sabbati, dixi, &
clausurunt januas, & praecepi ut non aper-
rent eas usque post Sabbatum: & de pue-
ris meis constitui super portas ut nullus
inferret onus in die Sabbati.

20. Et manserunt negotiatores, & ven-
dentes universa venalia foris Jerusalem se-
mel & bis.

21. Et contestatus sum eos, & dixi eis:
Quare manetis ex adverso muri? si secundo
hoc feceritis, manum mittam in vos. Ita-
que ex tempore illo non venerunt in Sabbato.

22. Dixi quoque Levitis ut mundarentur,
& venirent ad custodiendas portas, & sancti-
ficandam diem Sabbati: & pro hoc ergo me-
mento mei Deus meus, & parce mihi secun-
dum multitudinem miserationum tuarum.

23. Sed & in diebus illis vidi Judæos du-
centes uxores Azotidas, Ammonitidas, &
Moabitidas.

24. Et filii eorum ex média parte loque-
bantur Azoticè, & nesciebant loqui Judai-
cè, & loquebantur juxta linguam populi,
& populi.

25. Et objurgavi eos, & maledixi. Et
cæcidi ex eis viros, & decalcavi eos, &
adjuravi in Deo, ut non darent filias suas
filiis eorum, & non acciperent de filiabus
eorum filios suos, & sibimetipsis, dicens:

26. || Numquid non in hujuscemodi re pec-
cavit Salomoni rex Israel? & certè in genti-
bus multis non erat rex similis ei, & dilec-
tus Deo suo erat, & posuit eum Deus re-
gem super omnem Israel: || & ipsum ergo
duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

27. Numquid & nos inobedientes facie-
mus omne malum grande hoc, ut præva-
ricemur in Deo nostro, & ducamus ux-
ores peregrinas?

28. De filiis autem Jojada filii Elia-
sib * sacerdotis magni, gener erat Sanabal-
lat Horonites, quem fugavi à me.

29. Recordare Domine Deus meus adver-
sum eos qui polluunt sacerdotium, jusque
Sacerdotale & Leviticum.

30. Igitur mundavi eos ab omnibus a-
lienigenis, & constitui ordines Sacerdo-
tum, & Levitarum, unumquemque in
ministerio suo:

31. & in oblatione lignorum in tempori-
bus constitutis, & in primitivis: memento
mei Deus meus in bonum. Amen.

|| 3. Reg. 3.
1. 10. 11. 12.

|| 1. Reg. 11.
4.

* diversus
ab eo qui
est supra.
v. 4. & 7.

LIBER TOBIÆ.

CONTINET hic liber, eximia pietatis, singularis patientiæ, & Dei in suos providentiæ, præclara documenta. Tobias enim semper in Deum fidelis, cum in captivitatem abduceretur, quo tempore, capta à Salmanasare Samaria, Israeliticum regnum eversum est, à piis operibus nunquam desistit. Hunc ab eodem Salmanasare primum clementer habitum & anno- n. e. curatorem constitutum Græci testantur codices, à Chaldeis, quos in versione nostra secutus est Hieronymus, non parum diverſi. Post autem à Sennacharibo, cujus offensionem, suo in mor- tuas sepeliendos studio, mernerat, bonis & exilio multatus est: sed ab Assaradone statim restitu- tus, opera Achioris filii fratris sui, quem ille Rex omnibus suis rationibus præfecerat. At po- stea bonis iterum spoliatus est. Quin & cæcitudo interim à Deo probatus. Tandem, filio, quem in Mediam ad pecuniam à Gabelo repetendam miserat, cum nuru, ingentibusque divitiis, rece- pto, visu recuperato, Dei benedictionibus cumulatus, ingentem ex filio post se reliquit sobolem, cui moriens benè precatur, & ex Prophetarum diis de Ninive evertenda, benè consulit.

CAPUT PRIMUM.

Tobias in captivitate constitutus, à lege Dei non recedit: & filium Tobiam ex Anna uxore suscepit, Deum timere docet: gratas regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captivos consolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quod mortuos sepeliret, eum persequitur.

TOBIA ex tribu & civitate Nephthali (quæ est in superio- ribus Galilææ supra Nahas- son, post viam quæ ducit ad Occidentem, in sinistro ha- bens civitatem Sephet)

1. **¶** cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, 2. ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex ejus genere, impertiret.

3. Cumque esset junior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere. 4. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Jeroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium,

5. sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerens,

6. ita ut in tertio anno profelytis & ad- venis ministraret omnem decimationem.

8. Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

9. Cum verò factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei, 10. quem ab infantia timere Deum do- cuit, & abstinere ab omni peccato.

11. Igitur, cum per captivitatem devenisset cum uxore sua, & filio, * in civi- tatem Niniven cum omni tribu sua,

12. (cum omnes ederent ex cibis Gentili- um) iste custodivit animam suam, & nun- quam contaminatus est in escis eorum.

13. Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis,

14. & dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quæcumque facere voluisset.

15. Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitate, & monita salutis dabat eis.

16. Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fue- rat à rege, habuisset decem talenta argenti:

17. & cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu ejus, sub chirographo dedit illi memora- tum pondus argenti.

18. Post multum verò temporis, mortuo Salmanasar rege, * cum regnaret Sennache- rib filius ejus pro eo, & filios Israel exo- sos haberet in conspectu suo:

19. Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos,

* quatenus
circiter
annorum
puero.
* Infra 4.
21. & 14.
16.

* Anno M.
3287.

dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis :

20. Esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

|| 4. Reg. 19.
35.
Eccli. 48.
24.
1. Mach. 8.
19.
Ann. M.
3294.

21. Denique * cum reversus esset rex Sennacherib fugiens à Judæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum.

22. At ubi nuntiatum est regi, jussit eum occidi, & tulit omnem substantiam ejus.

23. Tobias verò cum filio suo, & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

|| 4. Reg. 19.
37.
2. Par. 32.
21.
Isai. 37. 38.

24. || Post dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius,

25. & reversus est Tobias in domum suam, omnique facultas ejus restituta est ei.

CAPUT II.

Tobias mortuorum defatigatus sepultura, hircundinis stercore in patientiæ probationem excrucatur, & ab uxore ac amicis ipsum irridentibus afficitur opprobrio.

1. **P**ost hæc verò, cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobie,

2. dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3. Cumque abiisset, reversus nuntiavit ei, unum ex filiis Israel jugulatum jacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, jejunos pervenit ad corpus:

4. tollensque illud portavit ad domum suam occultè, ut, dum sol occubuisset, cautè sepeliret eum.

5. Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore,

|| Amos 8.
10.
1. Mach. 1.
41.

6. memorans illum sermonem, quem dixit Dominus || per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.

7. Cum verò sol occubuisset, abiit, & sepelivit eum.

8. Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei causa interfici jussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?

9. || Sed Tobias plus timens Deum, quam regē, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.

10. Contigit autem ut quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, jactasset se juxta parietem, & obdormisset,

11. & ex nido hircundinum dormienti illi calida stercorea inciderent super oculos ejus, fieretque cæcus. *

* An. ætatis 56.
Infr. 14. 7.
Anno M.
3295.

12. Hanc autem tentationem idè permittit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job.

13. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata ejus custodierit, non est contristatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis eveniret ei.

14. sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.

15. Nam sicut beato Job insultabant re-

ges, ita isti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes:

16. Ubi est spes tua, pro qua elemosynas & sepulturas faciebas?

17. Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:

18. Quoniam filii sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

19. Anna verò uxor ejus ibat ad opus textorium quotidie, * & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferbat.

* Unde colligere est eos de nudo fortunis spoliandos.

20. Unde factum est, ut hædum caprarum accipiens detulisset domi:

21. Cujus cum vocem balantis vir ejus audisset, dixit: || Videte, ne fortè furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

|| Deut. 22.

22. || Ad hæc uxor ejus irata respondit: Manifestè vana facta est spes tua, & elemosynæ tuæ modò apparuerunt.

|| Job 2. 9

23. Atque his, & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobie mori petentis oratio ad Deum, & Sara filie Raguelis humilis cum triduo jejunio oratio, ad ancillæ improprium propter septem ipsius maritos à demonio interemptos: utriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphael ad eos curandos misso.

1. **T**unc Tobias ingemuit, & cepit orare cum lacrymis,

2. dicens: Justus es Domine, & omnia judicia tua justa sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & judicium.

3. Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.

4. || Quoniam non obedivimus præceptis tuis, idè traditi sumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improprium omnibus nationibus, in quibus disperdisti nos.

|| Deut. 32. 13.

5. Et nunc Domine magna judicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te.

6. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis, quam vivere.

7. Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages * civitate Medorum, & ipsa audiret improprium ab una ex ancillis patris sui.

8. quoniam tradita fuerat septem viris, & demonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.

* Gr. est *ἐκκλησία* quo nomine non tam urbs quam regio videtur significari.

9. Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfecit virorum tuorum.

10. Numquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11. Sed in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improprio liberaret eam.

12. Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum,

13. dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.

14. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15. Peto Domine ut de vinculo improperii hujus absolvas me, aut certe desuper terram eripias me.

16. Tu scis Domine, quia nunquam concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17. Nunquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me praeui.

18. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere:

19. Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21. Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.

23. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in saecula.

24. In illo tempore exaudita sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei:

25. Et missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatae.

C A P U T I V.

Tobias cum se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, elemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuo datis indicat.

1. **I**gitur * cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum,

2. dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamentum construe.

3. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: || & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus:

4. memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

5. Cum autem & ipsa compleverit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

6. Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

7. Ex substantia tua fac elemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te avertatur facies Domini.

8. Quomodo potueris, ita esto misericors.

9. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

10. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

11. Quoniam elemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

12. Fiducia magna erit coram summo Deo elemosyna, omnibus facientibus eam.

13. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire.

14. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: || in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.

15. Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.

16. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.

17. Panem tuum cum esurientibus & egenis comedere, & de vestimentis tuis nudos tege.

18. Panem tuum, & vinum tuum super sepulcrum iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus.

19. Consilium semper à sapiente perquire.

20. Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

21. Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infans essem, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo:

22. Et ideo perquire quo modo ad eum pervenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, || sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

C A P U T V.

Tobie socium ac ducem itineris in Rages Medorum querenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit: quibus profectis mater filii deslet absentiam.

1. **T**unc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quaecumque præcepisti mihi faciam pater.

2. Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. Ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3. Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4. Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua: ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5. Tunc egressus Tobias, invenit juvenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.

6. Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutavit eum, & dixit: Unde te habemus bone juvenis?

7. At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ du-

* Ann. M.
3299.
† Annum
agentem
circiter 20

|| Exod. 20.
12.
Eccle. 7. 29.

|| Prov. 3. 9.
Eccle. 4. 1.
|| 14. 13.
Luc. 14. 13.

|| Eccle. 35.
12.

cit in regionem Medorum ?

8. Cui respondit: Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis.

9. Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo.

10. Tunc ingressus Tobias, indicavit universa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

11. Ingressus itaque salutavit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

12. Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?

13. Cui ait juvenis: Forti animo esto, in proximo est ut à Deo cureris.

14. Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cum redieris, restituam tibi mercedem tuam.

15. Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & reducam eum ad te.

16. Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17. Cui Raphael Angelus dixit: Genus quaris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18. Sed ne fortè folicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiae magni filius.

19. Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cognoscere genus tuum.

20. Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum.

21. Respondens autem Tobias, ait: Benè ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum.

22. Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulaverunt ambo simul.

23. || Cùmque profecti essent, cœpit mater ejus flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmissisti à nobis.

24. Nunquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum.

26. Dixitque ei Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, & salvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27. Credo enim quòd Angelus Dei bonus comitetur ei, & benè disponat omnia, quæ circa eum gerantur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28. Ad hanc vocem cessavit mater ejus flere, & tacuit.

C A P U T VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit & exenterat, cor ejus, fel & jecur ad medicamenta reservans: & ad Raguellem divertunt, ut jussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cujus septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo sine suscipiendum ac servandum sit conjugium.

1. **P**rofectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit

prima mansione juxta fluvium Tigris.

2. Et exivit ut lavaret pedes suos, & ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3. Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4. Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te. Quod cùm fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.

5. Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta utiliter.

6. Quod cùm fecisset, affavit carnes ejus, & secum tulerunt in via: cetera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7. Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azarias frater, ut dicas mihi, quòd remedium habebunt ista, quæ de pisce servare jussisti?

8. Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, sive à viro, sive à muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.

9. Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10. Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11. Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam præter eam.

12. || Tibi debetur omnis substantia ejus, & oportet eam te accipere conjugem.

13. Pete ergo eam à patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14. Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia dæmonium occidit illos.

15. Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eveniant: & cùm sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16. Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium.

17. Hi namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.

18. Tu autem cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis eam.

19. Ipsa autem nocte, incenso jecore piscis fugabitur dæmonium.

20. Secunda verò nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris.

21. Tertia autem nocte, benedictionem consequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22. Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in semine Abraham benedictionem in filiis consequaris.

|| Num. 27.
v. 1. & 36. 2.

|| Infr. 10.
+

Eodem
ann. 3299

CAPUT VII.

Raguel petiit à Tobia Saram filiam in uxorem tradit consilio Raphaelis & scriptis conjugii litteris, nuptie celebrantur.

Eodem
ann. 3299.

1. Ingressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos Raguel cum gaudio.

2. Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori suæ. Quam similis est juvenis iste consobрино meo!

3. Et cum hæc dixisset, ait: Unde estis juvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus, ex captivitate Ninive.

4. Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5. Cumque multa bona loqueretur de eo, dicit Angelus ad Raguelem: Tobias, de quo interrogas, pater istius est.

6. Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum: Et plorans super collum ejus,

7. dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8. Et Anna uxor ejus, & Sara ipsorum filia lacrymata sunt.

9. Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium,

10. Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11. Quo audito verbo Raguel expavit, sciens quid eveniret illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cepit ne forte & huic similiter contingeret: & cum nutaret, & non daret petenti ullum responsum,

12. dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timentis Deum debetur conjux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13. Tunc dixit Raguel: Non dubito, quod Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit.

|| Num. 36.
6.

14. Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ || secundum legem Moyse: & nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam.

15. Et apprehendens dexteram filie suæ, dextræ Tobie tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse jungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16. Et accepta charta, fecerunt conscriptionem conjugii.

17. Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

18. Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei ut præpararet alterum cubiculum.

19. Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20. Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus celi det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAPUT VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem jecoris piscis assat; & demonio à Raphael ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, assisque Deo gratias à Saræ parentibus, latum apparatur convivium; & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitum.

Eodem
ann. 3299.

1. Postquam verò cœnaverunt, intro-

duxerunt juvenem ad eam.

2. Recordatus itaque Tobias sermonum Angelis, protulit de cassidili suo partem jecoris, posuitque eam super carbones vivos.

3. Tunc Raphael Angelus apprehendit demonium, & religavit illud in deserto superioris Egypti.

4. Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus conjugio.

5. Filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum.

6. Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis.

7. Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te celi & terræ, mareque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt.

8. || Tu fecisti Adam de limo terræ, dedisti-
|| Gen. 27.

que ei adjutorium Hevam.

9. Et nunc Domine tu scis, quia non luxurie causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10. Dixit quoque Sara: Misere nobis Domine, misere nobis, & consenesamus ambo pariter sani.

11. Et factum est circa pullorum cantum, accersiri jussit Raguel servos suos, & abierunt cum eo pariter ut foderent sepulchrum.

12. Dicebat enim: ne forte simili modo eveniret ei, quo & ceteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam.

13. Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam, dixit ei:

14. Mitte unam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam illucescat dies.

15. At illa misit unam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos saluos, & incolumes, secum pariter dormientes.

16. Et reversa, nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna uxor ejus,

17. & dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quemadmodum putabamus:

18. Fecisti enim nobiscum misericordiâ tuâ, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.

19. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra.

20. Statimque præcepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant, priusquam elucesceret.

21. Uxori autem suæ dixit ut instrueret convivium, & præpararet omnia, quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22. Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23. Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se.

24. De omnibus autem, quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobie, & fecit scripturam, ut pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum, Tobie dominio deveniret.

CAPUT IX.

Raphael Tobie rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobie nuptias adducit: ille autem Tobie ac Saræ benedicit.

1. **T**unc vocavit Tobias Angelum ad se, quæ quidem hominem existimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea:

2. Si meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.

3. Tamen obsecro te ut assumes tibi animam siue servitiam, & vadas ad Gabelum in Ragges civitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

4. Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardavero una die plus, contristatur anima ejus.

5. Et certe vides quomodo adjuravit me Raguel, cujus adjuramentum spernere non possum.

6. Tunc Raphael assumens quatuor ex servis Raguelis, & duos camelos, in Ragges civitatem Medorum perrexit: & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

7. Indicavitque ei de Tobie filio Tobie, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8. Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9. & dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & justus, & timens Deum, & eleemosynas facientis:

10. Et dicatur benedictio super uxorem tuam, & super parentes vestros?

11. & videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, usque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israel, qui regnat in sæcula sæculorum.

12. Cumque omnes dixissent, Amen, accesserunt ad convivium: sed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobie longam ejus moram anxie queruntur; ille autem egrè obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote & uxore: porro Raguel illis bene precando, admonet filiam de officio matrisfamilias.

1. **C**um verò moras faceret Tobias, causa nuptiarum, sollicitus erat pater e-

jus Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi?

2. Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam?

3. Cæpit autem contristari nimis ipse, & Anna uxor ejus cum eo: & cæperunt ambo simul flere: eò quòd die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos.

4. ¶ Flebat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me, fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

5. Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6. Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

8. At verò Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9. Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis.

10. Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, in vaccis, & in pecunia multa: & saluum atque gaudentem dimisit eum à se,

11. dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducaturque vos incolumes, & inveniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

12. Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire:

13. monentes eam honorare foceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara reliquæque familia, Tobias & Raphael præcedentes, lætè à parentibus Tobie excipiuntur: quo patris oculis felle jecoris liniente, ille visum recipit; quapropter aliis Deo gratias, post adventum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

1. **C**umque reverterentur, pervenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Niniven, undecimo die.

2. Dixitque Angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3. Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4. Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.

5. Anna autem sedebat secus viam, quotidie

[Sup. 5. 23]

* Eodem anno.
† Hebr. A rim. unde non videtur esse illa Abrahami sedalia inter Regem & Ninivem.

Eodem ann. 3299.

Eodem ann. 3299.

tidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6. Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus, vidit à longè, & illico agnovit venientem filium suum: currensque nuntiavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7. Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

8. Statimque lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum: scias enim quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen celi, & in aspectu tuo gaudebit.

9. Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.

10. Et confurgens cæcus pater ejus, caput offensus pedibus currere: & data manu puero, occurrit obviam filio suo.

11. Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

12. Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, confederunt.

13. Tunc sumens Tobias de felle piscis, linivit oculos patris sui.

14. Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & caput albo ex oculis ejus, quasi membrana ovi, egredi.

15. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statimque visum recepit.

16. Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & uxor ejus, & omnes qui sciebant eum.

17. Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu salvasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum.

18. Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii ejus, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa uxoris: sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo:

19. & narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem, qui eum duxerat.

20. Veneruntque Achior & Nabath consobrini Tobiae, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderat Deus.

21. Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gavisi sunt.

C A P U T XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditisque quæ sibi ac filio præstiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat, & post revelata alia mysteria in celum sublevatur; quo facto, illi in terram prout ruentes Deum benedicunt.

Eodem
ann. 3299.

1. **T**unc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?

2. Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis ejus?

3. Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, meipsum à devora-

tionem piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen celi, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

4. Sed peto te pater mi, ut roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere.

5. Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.

6. Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum celi, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.

7. Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.

8. Bona est oratio cum jejuniis, & elemosyna magis quàm thesauros auri recondere:

9. Quoniam elemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam & vitam æternam.

10. Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.

11. Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem.

12. Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & dereliquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

13. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

14. Et nunc misit me Dominus ut curarem te, & Saram uxorem filii tui à dæmonio liberarem.

15. Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.

16. Cumque hæc audissent, turbati sunt, & tremantes ceciderunt super terram in faciem suam.

17. Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18. Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi.

19. Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.

20. Tempus est ergo ut revertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus.

21. Et cum hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & ultra eum videre non potuerunt.

22. Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narraverunt omnia mirabilia ejus.

C A P U T XIII.

Tobias senior benedicit ac confitetur Domino, & universos ad idipsum hortatur; prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Jerusalem.

1. **A**periens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia sæcula regnum tuum:

2. ¶ quoniam tu flagellas, & salvas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.

3. Confitemini Domino filii Israel, &

Eodem
ann. 3299.

|| Deut. 32.
39.
1. Reg. 2. 6.
Sap. 16. 13.

in conspectu gentium laudate eum:

4. Quoniam ideo disperfit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarratis mirabilia ejus, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.

5. Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras: & ipse salvabit nos propter misericordiam suam.

6. Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque sæculorum exaltate in operibus vestris.

7. Ego autem in terra captivitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit majestatem suam in gentem peccatricem.

8. Convertimini itaque peccatores, & facite justitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam.

9. Ego autem & anima mea in eo lætabimur.

10. Benedicite Dominum omnes electi ejus: agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

11. Jerusalem civitas Dei, castigavit * te Dominus in operibus manuum tuarum.

12. Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum sæculorum ut reedificet in te tabernaculum suum, & revocet ad te omnes captivos, & gaudeas in omnia sæcula sæculorum.

13. Luce splendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

14. ¶ Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificationem habebunt.

15. Nomen enim magnum invocabunt in te.

16. Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te: benedictique erunt qui ædificaverint te.

17. Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.

19. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jerusalem civitatem suam à cunctis tribulationibus ejus, Dominus Deus noster.

20. Beatus ero, si fuerint reliquæ feminis mei ad videndam claritatem Jerusalem.

21. ¶ Portæ Jerusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus.

22. Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus sternerentur: & per vicos ejus alleluja cantabitur.

23. Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, & sit regnum ejus in sæcula sæculorum super eam. Amen.

C A P U T XIV.

Tobias senior moriturus completis 102. etatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, utque sepultis parentibus à Ninive migrent, quam evertendam dicit, & Jerusalem instaurandam: quod filius observans, tandem ad soceros revertitur, ibique completis 99. annis moritur.

1. **E**T consummati sunt sermones Tobiz. Et postquam illuminatus est

Tobias, vixit annis quadraginta duobus & vidit filios nepotum suorum.

2. Completis itaque annis centum duobus †, sepultus * est honorificè in Ninive.

3. Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius verò recepit.

4. Reliquum verò vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5. In hora autem mortis suæ vocavit ad se Tobiam filium suum, & septem juvenes filios ejus nepotes suos, dixitque eis:

6. Propè erit interitus Ninive: non enim excidit verbum Domini: & ¶ fratres nostri, qui dispersi * sunt à terra Israel, revertentur ad eam.

7. Omnis autem deserta terra ejus replebitur, & domus Dei, quæ in ea incensa * est, iterum reedificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum,

8. & relinquent gentes idola sua, & venient in Jerusalem, & inhabitabunt in ea,

9. & gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Israel,

10. Audite ergo filii mei patrem vestrum: Servite Domino in veritate, & inquirete ut faciatis quæ placita sunt illi:

11. & filiis vestris mandate ut faciant justitias & eleemosynas, ut sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua.

12. Nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeat hinc:

13. Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.

14. Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abcessit ex Ninive cum uxore sua, & filiis, & filiorum filiis, & reversus est ad soceros suos:

15. invenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.

16. Et completis annis nonagintanovem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum.

17. * Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

moretur quæ à Nabuchodonosore & Assuero capta est, id est à Nabopolassar Nabuchodonosoris magni pare, & Astiase (Assueri quoque nomine, Daniel. 9. appellato) Cyri avo, qui conjunctis viribus Niniven oppugnavit, unde etiam Syrus ait captivitatem in quam ipsam duxerunt in Mediam, Idque anno 95. in Israelitica captivitate, hoc est anno Mundi 3378. Atque ita Tobias junior, qui hic dicitur vixisse 99. annos, fuit annorum 4. cum abduceretur: hic eversus est Ninives, Josia regnante, ut in commentariis in Jonam promissio, Hieronymus quoque confirmat.

† Gr. Centum quinquaginta annos.
* Anno M. 1341.
Ant. Chr. 961.

¶ t. e. dr. 1. 8.
* Hebr. dispergentur.

* Hebr. comburentur. Hæc enim futura spiritu prophetico prædixit Tobias, quæ ipse videre minime potuit.

* In Græco & Syro additur, cum audivisse interitum Ninivæ, priusquam

LIBER JUDITH.

DE JUDITH tempore & historia, variè disputant eruditi. Hanc alii ante captivitatem collocant; alii post reditum populum, imperantibus Persis. Nos diù hærentes, ut cum doctis plurimis in priorem partem magis inclinavimus fecit, quòd & Ecbathanam conditam, & Ninivem everfam ante ipsam captivitatem legamus. Accedit etiam quòd sui juris tum erant Judei, & tam potens Jerusalem ut auderet potentissimo cuique resistere: cum contra fuerit post datam à Cyro libertatem. Et certè si Persarum Monarchia tantam à Judæis, sibi paulo antè subditis, ignominiam accepisset; qui factum fuisset ut nunquam postea Persæ ab ingratissimis & perduellionibus penam tantæ rebellionis repeterent? Adde quòd Nabuchodonosor ille Ciliciam, Damascum, Palestinam, vicinasque regiones occupare conatus sit, quas Reges Persarum sine controversia obtinebant: ut omniam nusquam legi, Reges Persarum in urbe Nino regiam habuisse, aut cuiquam eorum Nabuchodonosoris nomen nunquam esse attributum; ut hæc illis historia possit accommodari.

Post restitutum itaque Manassem, istam expeditionem accidisse arbitramur. Anno etenim 1. Olym. 18. condita est Ecbathana, ut in Græco Eusebii Chronico refertur: is est autem periodi Julianæ 4006. cum Manasses regnum inierit anno ejusdem periodi 4016. mundi 3306. captusque demum videtur anno regni sui 21. quo tempore novis colonis in Samariam ab Assaradone missis, ut est Esdræ 4. anno mundi 3327. principes exercitus Regis Assyrii in vicinam Judæam eurrentes, eum in vepretis quibusdam latitantem ceperunt. Nam qui sexto vel septimo regni sui anno, ejus captivitatem ascribunt, non satis mihi attendisse videntur, vix fieri potuisse, ut adolescens à piissimo patre, & à sanctissimo propheta Isaia consanguineo suo, optimis moribus imbutus, tum citò ad omnia scelera, omnemque crudelitatem prorumperet. At cum Ecbathana conditor Dejoces (qui regnum inivit anno Per. Jul. 4018.) nominetur ab Herodoto, & Arphaxad à sacra historia: magno id argumento est, eundem ejusdem urbis esse conditorem, sed binominem.

Nabuchodonosor verò qui hic habetur, Saosduchinum esse apparet, Assaradonis filium, Sennacheribi nepotem. Probatum id non solum ex continenti historia, & diligenti annorum compositione, sed etiam ex eo quòd, ut Nabuchodonosor ille anno regni sui 12. Arphaxadem vicit, ita Dejocis exitus circa initium quoque duodecimi anni Saosduchini, ab Herodoto notatur. Saosduchinus ergo ille, & in Regia Assyriorum Ninive regnasse dicitur, & Nabuchodonosor in hac eadem historia, à Babylonienſi aliquo Judæo Chaldaicè scripta, quasi communi Babyloniorum vocabulo appellatur: sive quòd proprio nomine parum notus esset apud Dei populum, qui de uno ferè Holoferne audierat: sive quòd scriptor amborum Imperiorum conjunctionem sic indicare voluerit. Deficiente enim Babyloniorum stirpe regia, Assaradon eos sub antiquum Assyriorum jugum, jam, cum hæc agerentur, reduxerat: & cum scriberentur, Ninive etiam à Nabopolassare Nabuchodonosoris magni patre, funditus everſa, ut supra ad finem Tobie vidimus, in Babylonem utriusque Regni sedes translata tandem erat, ut ex Chronologia nostra intelligi datur. Hic itaque Saosduchinus, anno regni sui 13. ingentes ex devicto Dejoco, sive Arphaxade, animos concipiens, de universis gentibus debellandis consilium inivit, ac Holofernem, Persam genere, ducem militiæ suæ bellicosum imprimis ac ferocem adversus Occidentis regna misit. Quod evenisse volumus anno periodi Julianæ 4058. mundi (ex nostro calculo) 3348. Manassis 42.

His ita constitutis ferè diluuntur omnia, quæ ab aliis objici solent. Nam Holofernes ille, potuit inquirere de moribus, opibus, ducibus, hujus populi, vel quia sibi ignota, utpote alienigenæ, & diù post Manassis captivitatem advenienti; vel ut melius omnia (quod diligentiores solent duces) distinctiusque cognosceret. Et Achior rectè respondit, eos cum recessissent à Deo exterminatos præliis à multis nationibus, puta à Philistæis, Syris, Æthiopibus, Ægyptiis: & plurimos eorum captivos abductos in terram non suam; puta à Salmanazare, capti Samaria, ante annos 65. Et eosdem nuper ex dispersione qua fuerant dispersi adunatos, iterum Jerusalem possidere; quam, scilicet vel ab hostibus capti, vel timore perterriti, deseruerant, cum ante annos 21. Manasse captivo abducto alii hinc inde fuga & latibulis salutis consulissent; alii etiam cum ipso rege Babylonem abducti, tardiùs fortassis remissi essent.

Favet etiam summi sacerdotis Eliachimi, sive Joachimi nomen, qui sub Manasse extitisse perhibetur: & non solum tunicam & cingulum habuisse (hoc est potestatem sacerdotalem) sed quasi patrem fuisse habitantibus Jerusalem, & clavem domus David gessisse; ut ipso aperiente non esset qui clauderet, aut claudente qui aperiret, ut est Isaia 22. Quibus verbis satis declaratur omne jus, omnemque penes eum auctoritatem fuisse. Manasses enim scelerum pœnitens, tunc quasi privatus, ut videtur, agebat; nihilque nisi de summi Sacerdotis consilio gerebat. Cum alioquin etiam inter Moſis instituta positum fuisse referat Josephus, ut nihil ageret Rex nisi de Pontificis & Seniorum sententia: Et tunc præcipuè Manasses totis viribus ad morum mutationem intendens, & ad omnem qua Deum posset prosequi religionem, ait idem; hac in una tantum re per reliquum vitæ totus fuerit, ut se gratum pro accepta salute præstaret: Gaudens etiam ea quæ de summo Sacerdote Eliachim & paterna ejus in Hebræos auctoritate vaticinatus fuerat Isaia, reipsa compleri.

De ætate Judith hoc insuper considerandum, quod habet Scriptura; ipsam videlicet in domo viri sui mansisse, sive ut habent Græci codices tenuisse, ad annum ætatis 105. nec toto

vite ejus tempore, nec multis post annis repertum esse qui Israellem turbaret. Ex eo nos eam annorum fuisse circiter 64. cum ad Holofernem accessit, colligimus. Nec est quod miretur quis mulierem, isto præsertim sæculo, venustatem ad hos annos retinere potuisse, cum nos, hoc etiam tempore, quinquagenariæ mulieri id contigisse viderimus: & aliqui Judith, ratione totius vite quam vixit, ætatis ferè adhuc mediæ, integræ quidem certè, necessariò tunc haberi debuerit. Sic sanè de Sara olim factum legimus (Gen. 20.) ut cum esset annorum 90. adhuc expeteretur à regibus & raperetur. Adde quòd Deus ipsi Judithæ, ut testatur scriptura, splendorem conferebat singularem. Superstes ergo fuerit Judith adhuc annis 41. hoc est ad annum usque M. 3389. à quo 5. restant usque ad annum 3394. quo, à Nechaon Rege Ægypti Josia percusso, superioris temporis letitia in luctum & merorem versa est.

Ceterum non hic omittendum, quod olim præfatus est Hieronymus; se librum hunc à Chaldæo, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum referentem, una lucubratiuncula transulisse: multorum codicum varietatem vitiolissimam amputasse: sola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potuit, Latinis expressisse, sed Græci aliud exemplar secuti sunt: in quo præcipuam movent difficultatem illa Achioris verba, capituli 5. vers. 22. *וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ דָּרְיֹוֹס הַיִּשְׂרָאֵלִי דָּאֻסָּא*. Et templum Dei ipsorum factum est in solum. Quod alii accipiunt pro solo est adæquatum: ut probent hanc historiam post eversionem Templi & captivitatem esse collocandam: Alii verò sic interpretantur; habitum est ut profanum solum: ita ut eam profanationem tantum intelligi velint quæ à Manasse inducitur (4. Reg. 21. 4. 5.) eo captivo abducto adhuc augeri potuit. Certe de Josia ejus nepote legimus, quòd ingenti vi pecuniæ instauraverit templum Domini ac contignationes quas destruxerant reges Juda. Et aliqui, qui hanc historiam, vel Cambyssi tribuunt, vel Xerxis magnæ expeditioni accommodant, non satis attendunt, illum ne octavum quidem regni annum adimplerisse: hunc verò, anno regni quinto contra Græcos movisse; cum Nabuchodonosor, de quo hic narratur, anno demum regni sui 13. de universa terra subjungenda consilium illud inierit, infr. cap. 2. Nec magis audiendi, qui Darium Hystaspis huc adducunt, quod omnino sacræ repugnat historiæ, cum ille de Judæis sit semper benemeritus: ut omittam Ninivem longè antea eversam. De qua tamen tota controversia judicent eruditi.

Antiquam porro hujus libri auctoritatem esse, vel ex eo patet, quod refert Hieronymus, Hunc in sanctarum scripturarum numero, Nicænam synodum computasse.

CAPUT PRIMUM.

Nabuchodonosor viro rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit, quibus absque honore remissis, indignatus jurat se id ulturum.

* Is videtur esse Dejoces, qui Arbaci successerat in imperio Medorum.

I. **ARPHAXAD** * itaque, rex Medorum, subjugaverat multas gentes imperio suo, & ipse ædificavit civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatans.

2. ex lapidibus quadratis & sectis: fecit muros ejus in latitudinem cubitorum septuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta, turres verò ejus posuit in altitudinem cubitorum centum.

3. Per quadrum verò earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas ejus in altitudinem turrium:

4. & gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum.

* Anno Per. Juliae 4057. M. 3347. Ant. Chr. 657.

5. Anno * igitur duodecimo regni sui: Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Niniye civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, & obtinuit eum

6. in campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, & Jadsion in campo Erioch regis Elicorum.

7. Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor ejus elevatum est: & misit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, & Damasco, & Libano,

8. & ad gentes quæ sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galilæam in campo magno Esdrelon,

9. & ad omnes qui erant in Samaria, & trans flumen Jordanem usque ad Jerusalem, & omnem terram Jessè, quousque pervenitur ad terminos Æthiopiarum.

10. Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum:

11. qui omnes uno animo contradixerunt, & remiserunt eos vacuos, & sine honore abjecerunt.

12. Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adversus omnem terram illam, juravit per thronum & regnum suum, quòd defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holofernas à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehementer timor universos invast.

I. Anno tertiodécimo Nabuchodonosor regis, vigesima & secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, ut defenderet se.

Ann. M. 3348.

2. Vocavitque omnes majores natu, omnesque duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilii sui:

3. dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio.

4. Quòd dictum cum placuisset omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ,

5. & dixit ei: Egrederere adversus omne regnum Occidentis, & contra eos præcipue, qui contempserunt imperium meum.

6. Non parcat oculus tuus ulli regno, om-

nemque urbem munitam subjugabis mihi.

7. Tunc Holofernes vocavit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumeravit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equitum sagittariorum duodecim millia.

8. Omnemque expeditionem suam fecit præire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quæ exercitibus sufficerent copiose, boum quoque armenta, gregesque ovium, quorum non erat numerus.

9. Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit.

10. Aurum verò, & argentum de domo regis assumpsit multum nimis.

11. Et profectus est ipse, & omnis exercitus cum quadrigis, & equitibus, & sagittariis, qui cooperuerunt faciem terræ, sicut locustæ.

12. Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ, ascenditque omnia castella eorum, & obtinuit omnem munitionem.

13. Effregit autem civitatem opinatissimam Melorhi, prædavitque omnes filios Tharsis, & filios Ismael, qui erant contra faciem deserti, & ad Austrum terræ Cellon.

14. Et transivit Euphraten, & venit in Mesopotamiam: & fregit omnes civitates excelsas, quæ erant ibi, à torrente Mambre usquequò perveniat ad mare:

15. Et occupavit terminos ejus, à Cilicia usque ad fines Japheth, qui sunt ad austrum.

16. Abduxitque omnes filios Madian, & prædavit omnem locupletationem eorum, omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii.

17. Et post hæc descendit in campos Damasci in diebus messis, & succendit omnia fata, omnesque arbores, & vineas fecit incidi:

18. Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

CAPUT III.

Holoferni se ultro dedunt universarum urbium ac provinciarum principes, ex quibus auxiliares sibi assumit; & tamen ipsorum civitates ac deos destruit, quòd solus Nabuchodonosor deus habeatur.

1. **T**unc miserunt legatos suos universarum urbium, ac provinciarum reges ac principes, Syriæ scilicet, Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem, dixerunt:

2. Desinat indignatio tua circa nos: Melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quam morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostræ damna patiamur.

3. Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregesque ovium, & caprarum, equorumque, & camelorum, & universæ facultates nostræ, atque familiæ in conspectu tuo sunt:

4. Sint omnia nostra sub lege tua.

5. Nos, & filii nostri, servi tui sumus.

6. Veni nobis pacificus dominus, & utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.

7. Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem civitatem, & omnem inhabitantem terram.

8. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliares viros fortes, & electos ad bellum.

9. Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes, & honorati simul cum populis exirent obviam venienti,

10. excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibis.

11. Nec ista tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt:

12. nam & civitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit.

13. Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subjugari.

14. Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa,

15. accepitque civitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit universum exercitum virtutis suæ.

CAPUT IV.

Filii Israel vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese jejuniis ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

1. **T**unc audientes hæc filii Israel*, qui habitabant in Terra Juda, timuerunt valde à facie ejus.

2. Tremor, & horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Jerusalem & templo Domini, quod fecerat ceteris civitatibus, & templis earum†.

3. Et miserunt omnem Samariam per circuitum usque Jericho, & præoccupaverunt omnes vertices montium:

4. Et muris circumdederunt vicos suos, & congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ.

5. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad universos, qui erant contra Esdrelon, quæ est contra faciem campi magni juxta Dothain, & universos, per quos via transitus esse poterat,

6. ut obtinerent ascensum montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, & illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

7. Et fecerunt filii Israel secundum quòd constituerat eis sacerdos Domini Eliachim.

8. Et clamavit omnis populus ad Domi-

GATUS FUERAT EX JUDEA, vasque & altare & domus ipsa à profanatione supranctificata. Notet prudens lector. Certe hæc non de Babylonica deportatione ac Judæorum ex ea reditu intelligenda, vel inde patet, quòd non dicit populum congregatum à Babylone, sed ex Judæa. Deinde, cum addit domum ipsam, à profanatione cum vasis & altari sanctificatam, manifestè ostendit, hæc de relapsione Manassæ intelligenda: aliter enim diceret reedificatam, non solum sanctificatam, si de secundo templo loqui voluisset. Quin & Chaldeus, quem hic secutus est Hieronymus, cum dicit horum invasisse sensus eorum, ne hoc fieret templum Domini, quòd factum fuerat templis aliarum civitatum, idem adhuc innuit: aliquot enim debuisse dicere, quòd olim à Nabuchodonosore jam factum fuerat Templum Domini & in Jerusalem; non aliarum tantum civitatum calamitatem in exemplum advocare.

* i. Israelita sive Judæi: est enim hoc nomen generale, ut sæpe alibi, non peculiare decem tribubus, qui jam à Salomane depopulati fuerant de portatissimè tamen ut multi adhuc superessent, & perque superfuissent ut vel ex una Jacob Epistola catholica clarum est.

* Græcus hic addit: recens enim ascenderant in captivitatem & nuper totus populus.

CONGRATULANTUR.

num instantia magna, & humiliaverunt animas suas in jejuniis, & orationibus, ipsi & mulieres eorum.

9. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio:

10. & clamaverunt ad Dominum Deum Israel unanimiter, ne darentur in praedam infantes eorum, & uxores eorum in divisionem, & civitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent opprobrium Gentibus.

11. Tunc Eliachim, sacerdos Domini magnus, circuevit omnem Israel, allocutusque est eos.

12. Dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanferitis in jejuniis, & orationibus in conspectu Domini.

13. Memores estote Moyfi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando dejecit:

14. sic erunt universi homines Israel: si perseveraveritis in hoc opere, quod cepistis.

15. Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini,

16. ita ut etiam hi, qui offerebant Domino holocausta, praecincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis super capita eorum.

17. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israel.

CAPUT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israeliticum, moneturque ne temere contra illos pugnet: quibus auditis, indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

1. **N**untiatumque est Holoferni principi militum Assyriorum, quod filii Israel praepararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent,

2. & furore nimio exarsit in iracundia magna: vocavitque omnes principes Moab & duces Ammon.

3. & dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quae, & quales & quantae sint civitates eorum: quae etiam sit virtus eorum, aut quae sit multitudo eorum: vel quis rex militum illorum:

4. Et quare praeter omnibus, qui habitant in Oriente, isti contempserunt nos, & non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace?

5. Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire, domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, de populo isto, qui in montanis habitat, & non egrediatur verbum falsum ex ore meo.

6. Populus iste ex progenie Chaldaeorum est.

7. Hic primum in Mesopotamia (a) habita-

vit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in Terra Chaldaeorum:

8. Deserentes itaque caeremonias patrum suorum, quae in multitudine deorum erant,

9. unum Deum caeli coluerunt, || qui & praecipit eis ut exirent inde, & habitarent in Charan (b). Cumque operuisset omnem terram fames, || descenderunt in Aegyptum, illicque (c) per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus.

10. Cumque gravaret eos rex Aegypti, atque in aedificationibus urbium suarum in luto & latere subjugasset eos, clamaverunt ad Dominum suum, & percussit totam Terram Aegypti plagis variis.

11. Cumque eiecissent eos Aegyptii a se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad suum servitium revocare,

12. fugientibus his, Deus caeli mare aperuit, ita ut hinc inde aquae quasi murus solidarentur, & isti pede sicco supradum maris perambulando transirent.

13. In quo loco dum innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nuntiaret.

14. Egressi vero mare rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus nunquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit.

15. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de caelo consecuti sunt.

16. Ubi cum ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit.

17. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultu Domini Dei sui.

18. Quotiescumque autem praeter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in praedam, & in gladium, & in opprobrium.

19. Quotiescumque autem praenituerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus caeli virtutem resistendi.

20. Denique Chananaum regem, & Jebusaeum, & Pherezaum, & Hethaeum, & Hevaeum, & Amorrhaeum, & omnes potentes in Hesebon prostraverunt, & terras eorum, & civitates eorum ipsi possederunt:

21. & usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

22. Nam & ante hos annos cum recessissent a via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt praesiliis a multis nationibus *, & plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam †.

23. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana haec omnia, & iterum possident Jerusalem, ubi sunt sancta eorum.

riis, qui Manassem captivum abduxerunt. Certè si de captivitate à Nabuchodonosore facta loqueretur; potius omnes quam plurimum eorum dixisset. Graecus vero hic addit; & templum eorum in Jerusalem erat & dicitur, insolentem, nempe profanum, factum est. Id enim de profanatione, non destructione dicta, manifestum facit, tum quia in generali libri titulo, tum quia sup. cap. 4. §. 2. annotavimus.

|| Gen. 12. 1.

b) Graeci & Syrii in Chanana quod fuerit histria ferica.

|| Gen. 46. 34.

(c) Delant in Graec. & Syr. illa verba per quadringentos annos qui in me sic admitti possunt, ut verbi illius ad terram Chananae equè ac Aegyptum referatur.

Ceteri autem Gen. 15. 13. & 12. 10. & vide ibi annotationes.

|| Exod. 11. 13.

|| Exod. 14. 19.

(a) Nempe in Ure (Gen. 11. 31. cum Astor. 7.) Quare si hic liceret consuetudinem veris sequi inferre, sic; & quoniam noluerunt... deserentes caeremonias, &c. sensus omnino planus esset: qui alioquin cu notatione Stephani (Act. 7.) aut Josue (Jos. 24.) egre admodum componitur. Sed omnino Achioris verbis auctoritatem canoniceam tribuere, nihil nos cogit.

* Puta Philistinis, Syriis, Aegyptiis, &c. de quibus in libris Regum. † Puta à Salmansare: imò & ab Assyriis.

24. Nunc ergo mi Domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subjugati erunt sub jugo potentiae tuae.

25. Si verò non est offensio populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium universae terrae.

26. Et factum est, cum cessasset loqui, Achior verba haec, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27. Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus ejus, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugnae?

28. Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur:

29. ut sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor deus terrae est, & prater ipsum alius non est.

C A P U T VI.

Iratus Holofernes jubet Achior duci in Bethuliam, ut, ea devicta, simul puniatur; at servi à fundibulariis repulsi, eum arbori alligant: quem solum filii Israel, cognita causa, benigne consolantur, Deum humiliter implorantes.

1. **F** Actum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior:

2. Quoniam prophetaisti nobis dicens, quòd gens Israel defendatur à Deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor:

3. Cum percusserimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israel tecum perditione disperiet:

4. Et probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit universae terrae: tuncque gladius militiae meae transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israel: & non respirabis ultra, donec extermineris cum illis.

5. Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, & pallor, qui faciem tuam obtinet, abscedat à te, si verba mea haec putas impleri non posse.

6. Ut autem noveris quia simul cum illis haec experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut, dum dignas mei gladii poenas exceperint, ipse simul ultioni subiaceas.

7. Tunc Holofernes praecepit servis suis ut comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam *, & traderent eum in manus filiorum Israel.

8. Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii.

9. Illi autem divertentes à latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctum restibus dimiserunt eum, & reversi sunt ad dominum suum.

10. Porro filii Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: Quem solventes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuantes, percunctati sunt quid rerum esset, quòd illum vinctum Assyrii reliquissent.

11. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gothoniell.

12. In medio itaque seniorum, & in conspectu omnium, Achior dixit omnia quae locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum,

13. & quemadmodum ipse Holofernes iratus jussit eum Israelitis hac de causa tradi: ut, dum vicerit filios Israel, tunc & ipsum Achior diversis jubeat interire suppliciis, propter hoc quòd dixisset: Deus caeli defensor eorum est.

14. || Cumque Achior universa haec exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu unanimes preces suas Domino effuderunt,

15. dicentes: Domine Deus caeli & terrae, intueri superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis praesumentes de te: & praesumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

16. Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17. dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem praedicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas.

18. Cum verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converferis nobiscum.

19. Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei coenam magnam:

20. Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto jejunio refecerunt.

21. Postea verò convocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam oraverunt, petentes auxilium à Deo Israel.

C A P U T VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac praeciso aqueductu jubet fontes omnes custodiri: quapropter cives sibi cruciati civitatem tradere cupiunt: Ozias tamen princeps populi persuadet ut ad quinque dies hoc differatur.

1. **H** Olofernes autem altera die praecepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam.

2. Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, praeter praeparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, & abducti fuerant de provinciis & urbibus universae juventutis.

* Cujus sapè hic intentio alibi notat. Hanc doctiores in tribu Zabulon reponunt, voluntque eam esse urbem quae Bethulehem nominatur à Josue cap. 19. v. 15. Ad eamque Juditha familliam ex tribu Simeonis migrasse, cum Jero-boamo & idololatris ejus subici nollet: Ad quod etiā referunt dictū de Simeonibus. Gen. 49. 7. dispergam eos in Israel.

|| sup. 56. 12.

3. Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, & venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, à loco qui dicitur Belma, usque ad Chelmon, qui est contra Esdrelon.

4. Filii autem Israel ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5. Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca, quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die & nocte.

6. Porro Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quod fons, qui influebat, aqueductum illorum à parte australi extra civitatem dirigeret: & incidi præcepit aqueductum illorum.

7. Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius quàm ad potandum.

8. Sed filii Ammon, & Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti.

9. Ut ergo sine congressione pugna possis superare eos, pone custodes sortium, ut non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certè fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10. Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus ejus, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

11. Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populus aqua quotidie.

12. Tunc ad Oziam congregati omnes viri, feminæque, juvenes & parvuli, omnes simul una voce.

13. dixerunt: || Judicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacificè cum Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum.

14. Et ideo non est qui adjuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti, & perditione magna.

15. Et nunc congregate universos, qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16. Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras, & infantes nostros mori ante oculos nostros.

17. Contestamur hodie cælum, & terram, & Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, & sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis.

18. Et cum hæc dixissent, factus est fletus & ululatus magnus in ecclesia ab omnibus, & per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

19. || Peccavimus cum patribus nostris, injustè egimus, iniquitatem fecimus.

20. Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo, qui ignorat te,

21. ut non dicant inter Gentes: Ubi est Deus eorum?

22. Et cum fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati fuissent,

23. exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Aequo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam:

24. Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.

25. Si autem transactis quinque diebus non venerit adjutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti estis.

C A P U T VIII.

Judith, cujus laus describitur, vacillantes presbyteros & præ angustia deditionem quinto die meditantes objurgat, quod tempus Domini miserationi præscripserit, eosque hortatur ut patrum exemplo populum ad patientiam ament, ac pro se Deum precantur, nec factum suum scrutentur.

1. **E**T factum est, cum audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii Idox, filii Joseph, filii Ozia, filii Elai, filii Jannor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiaz, filii Enan, filii Nathaniaz, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben †:

2. & vir ejus fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ:

3. Instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput ejus, & mortuus est in Bethulia civitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.

4. Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, & mensibus sex.

5. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur.

6. & habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel.

7. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitiis multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum, & gregibus ovium plenas.

8. Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valdè, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9. Hæc itaque cum audisset, quoniam Ozias promississet quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri, & Charmi.

10. Et venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo con-

|| Psalm. 105. 6.

* Reclé notat Car. Bellarminus hic, intra Juditham & Jacobum, quindecim generationum capitulum tantum recenseri: cum inter Esdræ & Aaronem (Esd. 7.) septendecim numerentur: idest inter eundem & Jacobum saltem viginti. Unde colligi potest hæc illo longè esse antiquiorem. † Ge. Filii Israel, & in omni no legendum ex 5. Fulgentio sentiant Bellarminus, Scitarius & alii. Neque enim Judith ex tribu Ruben sed ex tribu Simeon, inf. 9. 2. nec Ruben habuit filium aliquem nomine Simeonis, ut ex Exod. 6. 14. & 1. Par. 5. 3. patet.

|| Exod. 5. 21.

senfit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium?

11. Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12. Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat.

13. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum, diem constituitis ei.

14. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso poeniteamus, & indulgentiam ejus suis lacrymis postulemus:

15. Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16. Et ideo humiliemus illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, servientes illi,

17. dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur:

18. quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adoraverunt deos alienos,

19. pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum.

20. Expectemus humiles consolationem ejus, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, & humiliabit omnes Gentes, quæcumque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21. Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pender anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri ut probarentur, si verè colerent Deum suum.

|| Gen. 22.

22. || Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est.

23. Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24. Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatentiam suam & improprium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt,

|| 1. Cor. 10. 9.

25. || exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt.

26. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his, quæ patimur,

27. sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credamus.

28. Et dixerunt illi Ozias, & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio.

29. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es timens Deum.

30. Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis,

31. ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, & orate ut firmum faciat Deus consilium meum.

32. Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abra mea: & orate: ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel.

33. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, & usque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34. Et dixit ad eam Ozias princeps Juda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum, & revertentes abierunt.

CAPUT IX.

Judith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, utque sibi virtus detur evertendi Holofernem.

1. **Q**uibus ascendentibus, Judith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

2. Domine Deus patris mei Simeon, || qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudaverunt semur virginis in confusionem: || Gen. 34. 16.

3. & dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem: & omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni quæso te Domine Deus meus mihi viduæ.

4. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti.

5. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua judicia in tua providentia posuisti.

6. || Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum. || Exod. 14. 9.

7. Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fugaverunt eos:

8. Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

9. Sic fiant & isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur,

10. & nesciunt quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11. Erige brachium tuum sicut ab initio, & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & deicere gladio suo cornu altaris tui.

12. Fac Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur:

13. capiatur laqueo oculorum suorum in me,

& per-

Jud. 4. 21.
5. 26.

& percuties eum ex labiis charitatis meæ.

14. Da mihi in animo constantiam, ut contemnam illum: & virtutem, ut evertam illum.

15. ¶ Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus feminæ dejecerit eum.

16. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17. Deus calorū, creator aquarū, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

18. Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat:

19. & omnes Gentes agnoscant quia tu es Deus, & non est alius præter te.

C A P U T X.

Judith pulcherrima aptissime ornata Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox ejus capitur pulchritudine.

1. **F**Actum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo jacuerat prostrata ad Dominum.

2. Vocavitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cili-
cium, & exiit se vestimentis viduitatis suæ,

3. & lavit corpus suum, & unxit se myro optimo, & discriminavit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inares, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornavit se.

4. Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

5. Imposuit itaque Abræ suæ ascoperam vini & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est.

6. Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam & presbyteros civitatis.

7. Qui cum vidissent eam stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus.

8. Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut gloriatur super te Jerusalem, & sit nomen tuum in numero sanctorum & justorum.

9. Et dixerunt hi qui illic erant, omnes una voce: Fiat, fiat.

10. Judith verò orans Dominum, transivit per portas ipsa & Abra ejus.

11. Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quò vadis?

12. Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnovi, quòd dentur vobis in depredationem, pro eò quòd contemnentis vos, noluerunt ultro tradere seipsos ut invenirent misericordiam in conspectu vestro.

13. Hæc de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

14. Et cum audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.

15. Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam eò quòd tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum.

16. Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu ejus, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam.

17. Cumque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18. Dixeruntque ad eum satellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his meritò pugnare contra eos debeamus?

19. Videns itaque Judith Holofernem sedentem in conopceo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum;

20. & cum in faciem ejus intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernis, jubente domino suo.

C A P U T XI.

Judith ab Holoferne super causa fugæ suæ interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

1. **T**unc Holofernes dixit ei: Æquo animo esto, & noli pavere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor regi.

2. Populus autem tuus, si non contempsisset me, non levassẽ lanceam meam super eum.

3. Nunc autem dic mihi, quæ ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos?

4. Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5. Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ, & vivit virtus ejus, quæ est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines serviunt illi per te, sed & bestię agri obtemperant illi.

6. Nuntiatur enim animi tui industria universis gentibus, & indicatum est omni sæculo, quoniam tu solus bonus, & potens es in omni regno ejus, & disciplina tua omnibus provinciis prædicatur.

7. ¶ Nec hoc latet, quod locutus est Achior, nec illud ignoratur, quod ei jussis evenire.

8. Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per pro-

|| Sup. 5. 5.

*Hincetia
conicere
licet hi-
storia hac
ante cap-
tivitatem
evenisse.
† Lege id
verante.
Lev. 17. 19.

phetas suos ad populum, quod tradat eum pro peccatis suis. *

9. Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israel, tremor tuus super ipsos est.

10. Insuper etiam fames invasit eos, & ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur.

11. Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum: †

12. & sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitaverunt impendere, & volunt consumere quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur.

13. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi.

14. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum.

15. & dicet mihi quando, eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jerusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oves, quibus non est pastor, & non latrabit vel unus canis contra te:

16. quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiam Dei.

17. Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi.

18. Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris ejus, & mirabantur sapientiam ejus, & dicebant alter ad alterum:

19. Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.

20. Et dixit ad illam Holofernes: Bene fecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris:

21. & quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in universa terra.

C A P U T XII.

Judith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis vescendi cibis, nosque ad orationem egrediendi: quarto autem die in convivium indulta coram Holoferne comedit & bibit: qui ejus concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

1. **T**unc jussit eam introire ubi repositi erant thesauri ejus, & jussit illic manere eam, & constituit quid daretur illi de convivio suo.

2. Cui respondit Judith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo.

3. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?

4. Et dixit Judith: Vivit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc, quæ cogitavi. Et induxerunt illam servi ejus in tabernaculum, quod præceperat.

5. Et petiit dum introiret, ut daretur ei

copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum.

6. Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum suum, per triduum:

7. & exhibat noctibus in vallem Bethulia, & baptizabat se in fonte aquæ.

8. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi sui.

9. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere.

10. Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cenam servis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam ut sponte consentiat habitare mecum:

11. Fædum est enim apud Assyrios, si femina irrideat virum agendo ut immunis ab eo transeat.

12. Tunc introivit Vagao ad Judith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo, & bibat vinum in jucunditate.

13. Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam domino meo?

14. Omne quod erit ante oculos ejus bonum & optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.

15. Et surrexit, & ornavit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem ejus.

16. Cor autem Holofernis concussus est: erat enim ardens in concupiscentia ejus.

17. Et dixit ad eam Holofernes: Bine nunc, & accumbe in jucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me.

18. Et dixit Judith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis.

19. Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipso ea, quæ paraverat illi ancilla ejus.

20. Et jucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

C A P U T XIII.

Judith facta ad Deum oratione præscidit caput ebrii Holofernis: quod ad concivos Bethuliae efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur: ipsa vero ab omnibus benedicatur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

1. **U**T autem serò factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abiit.

2. Erant autem omnes fatigati à vino:

3. Eratque Judith sola in cubiculo.

4. Porro Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5. Dixitque Judith puellæ suæ, ut staret foris ante cubiculum, & observaret.

6. Stetitque Judith ante lectum, orans cum lacrymis, & labiorum motu in silentio,

7. dicens: Confirma me Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promissisti, Jerusa-

lem civitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.

8. Et cum hac dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, & pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9. Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis ejus, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora.

10. Et percussit bis in cervicem ejus, & abscidit caput ejus, & abstulit conopæum ejus à columnis, & evolvit corpus ejus truncum.

11. Et post pusillum exiit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & jussit ut mitteret illud in peram suam.

12. Et exierunt duæ, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13. Et dixit Judith à longè custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.

14. Et factum est, cum audissent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis.

15. Et concurrerunt ad eam omnes, à minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam jam non esse venturam.

16. Et accendentes luminaria congraverunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent.

17. dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se:

18. & in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: & interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.

19. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, & ecce conopæum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum semina percussit illum Dominus Deus noster.

20. Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me Angelus ejus & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine

pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & in liberatione vestra.

21. || Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

22. Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

23. Porro Ozias princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.

24. Benedictus Dominus, qui creavit cælum & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

25. quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri.

26. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

27. Porro Achior vocatus venit, & dixit ei Judith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

28. Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israel contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari præcipiam latera tua.

29. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatu præ pavore, cecidit in faciem suam super terram, & æstuavit anima ejus.

30. Postea verò quàm resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes ejus, & adoravit eam, & dixit:

31. Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te, Deus Israel.

[[Psalm. 105.
v. 1. & 108.

CAPUT XIV.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorque circumciso, Judæi in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque invenientes, vehementi timore concutiuntur.

1. **D**ixit autem Judith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:

2. Et erit, cum exierit Sol, accipiat unusquisque arma sua, & exite cum impetu, non ut descendatis deorsum; sed quasi impetum facientes.

3. Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.

4. Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

5. Cumque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6. Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successio generis ejus usque in hodiernum diem.

7. Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & ululatu.

8. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

9. Porro hi, qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstreptantes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes evigilaret.

10. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire.

11. Sed cum venissent ejus duces ac tribuni, & universi majores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis:

12. Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.

13. Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire.

14. Sed cum nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & elevans eam, vidensque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15. Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, & exiit foras ad populum,

16. & dixit: Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor, ecce enim Holofernes jacet in terra, & caput ejus non est in illo.

17. Quod cum audissent principes virtutis

Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valde.

18. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPUT XV.

Assyrii persequentes Hebræos, omnibus relictis fugiunt; at illi spoliis collectis, plurimum ditati sunt: Judith autem à pontifice & populo benedicitur; & quæ Holofernis, propria fuerant, ipsi traduntur.

1. **C**umque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugæ præsidium sumunt,

2. ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum & semitas collium.

3. Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, & ululantes post ipsos.

4. Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipientes: filii autem Israel uno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

5. Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates & regiones Israel.

6. Omnis itaque regio, omnisque urbs electam juventutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.

7. Reliqui autem, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valde.

8. Hi verò, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, & jumentis, & universis mobilibus eorum, ut à minimo usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum.

9. Joackim autem summus pontifex de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis, ut videret Judith.

10. Quæ cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri.

11. quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaveris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortavit te, & ideo eris benedicta in æternum.

12. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

13. Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israel.

14. Porro autem universa, quæ Holofernis peculiaris fuisse probata sunt, dederunt Judith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellestili, & tradita sunt omnia illi à populo.

15. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & juvenibus, in organis & citharis.

CAPUT XVI.

Canticum Judith ob victoriam: venit populus Jerusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Judith plena dierum moritur; & dies hujus victoriae perpetuo apud Judaeos in numero sanctorum dierum celebratur.

1. **T**unc cantavit canticum hoc Domino Judith, dicens:

2. Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psallum novum, exaltate, & invocate nomen ejus.

3. Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5. Venit Assur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suae: cujus multitudo obturavit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

6. Dixit se incensurum fines meos, & juvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in praedam, & virgines in captivitatem.

7. Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus feminae, & confodit eum.

8. Non enim cecidit potens eorum à juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Judith filia Merari in specie faciei suae dissolvit eum.

9. Exiit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento latitiae in exultatione filiorum Israel.

10. Unxit faciem suam unguento, & colligavit cincinnos suos mitra, accepit stolam novam ad decipiendum illum.

11. Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus, pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus, amputavit pugione cervicem ejus.

12. Horruerunt Persae * constantiam ejus, & Medi audaciam ejus.

13. Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

14. Filii puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in praelio à facie Domini Dei mei.

15. Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

16. Adonai Domine magnus es tu, & praeclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.

17. Tibi serviat omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuae.

18. Montes à fundamentis movebuntur cum aquis: petrae, sicut cera, liquefcent ante faciem tuam.

19. Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20. Vix genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos.

21. Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.

22. Et factum est post haec, omnis populus post victoriam venit in Jerusalem adorare Dominum: & mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas:

23. Porro Judith, universa vasa bellica Holofernis, quae dedit illi populus, & conopoeum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis.

24. Erat autem populus jucundus secundum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium hujus victoriae celebratum est cum Judith.

25. Post dies autem illos unusquisque rediit in domum suam, & Judith magna facta est in Bethulia, & praeclarius erat universae terrae Israel.

26. Erat etiam virtuti castitas adjuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitae suae, ex quo defunctus est Manasses vir ejus.

27. Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.

28. * Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.

29. Luxitque illam omnis populus diebus septem.

30. In omni autem spatio vitae ejus non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus annis multis.

31. Dies autem victoriae hujus festivitatis, ab Hebraeis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judaeis ex illo tempore usque in praesentem diem.

Unde patet totum vitae ejus spatium ibi describi, non illud quo post debellatum Holofernem superles fuit, quod quamvis illis concedatur qui ad Xerxis aut alterius Persarum regis tempora hanc historiam referunt: tantum aberit ut id illis faveat, ut etiam multum advesetur. Etenim vix simile vero sit Persarum aevi, mulieres ad annos 140. vel 150. vitam perduxisse: quod inde tamen efficeretur: cum aetatis jam valde mature fuisse Judith necesse sit, quando Holofernem adiit illudque facinus perpetravit, quod juniori mulierculae adscribere, ratio vix suadet. Multo certe antiquiori saeculo, Sara, quae feminei sexus unica est, cujus integra aetas in reliquis scripturis habetur, ad annos tantum 127. pervenisse legitur. Genes. 23. 1.

am comprehendat ut vel ex 2. Machab. 7. 19. intelligitur. Quare eorum omnino corrumpat argumentum necesse est, qui inde probari posse putant, hanc historiam sub imperantibus Persis contigisse. 1. Genes. 23. 1. Psalm. 32. 9.

*Gr. Et fuit in domo viri sui annos centum & quinque. Clarius etiam Syrus Et convivens in domo Manasses viri sui facta quae centum & quinque annorum est, etc.

*Holofernis gentiles, scilicet. Et alioquin Persarum regio Chaldaeis tunc subiecta aut laederata, ut apparet ex Isaiæ 22. 6. Imò ita aliquando late sumitur illud vocabulum, ut Syriam, Mediam, & Chalde-

LIBER ESTHER.

ASSUERI, ut & ARTAXERXIS nomen, pluribus principibus commune fuisse, nemo nescit. Quis autem sit ille de quo nunc agitur; alii aliter sentiunt. Nos eum Darium Hystaspis filium esse arbitramur, nec eam historiam alteri superiorum aut posteriorum regum ascribi facile posse ducimus.

PRIMÒ enim Mardocheus Estheræ avunculus, ipsa teste scriptura (Esth. 2. 6. & 11. 8.) translatus fuerat, à Nabuchodonosore magno, una cum Iecbonia rege. Itaque cum ab hac translatione, quæ ann. mundi 3405. facta est, ad huius Darii sive Assueri 12. qui est mundi 3494. quo Aman de perdendis Iudeis consilium iniit, anni jam 89. effluxerint; vitam Mardochei longè ultra producere prorsus absurdum est: Qua exceptione, planè reges omnes Dario posteriores excluduntur. Nam qui loca scripturæ supra citata in alium sensum vocant, à vero mihi aberrare videntur: cum neque id ulla firment certa ratione & alia loca quæ ad mentem suam stabiliscam adducunt, minus similia sint; atque adde, id quod volunt efficiant minimè.

SECUNDÒ. Cum hunc Artaxerxem sive Assuerum Persarum regem fuisse pateat hic cap. ultim. iis notis describitur in hac tota historia, quæ in nullum alium antecessorum regum cadant. Dicitur enim regnasse ab India usque ad Æthiopiam. Et Æthiopiam quidem primus adquisierat Cambyses: at Indiam nullus ante Darium subegerat. Adde quòd huic Assuero anni plures quàm 12. assignentur à scriptura, cum Cambyses, ne octo quidem imperii annos implerit, teste Herodoto.

TERTIÒ. Asserit sacer contextus, Susan caput regni Assuero fuisse, & in ea solum regni eum habuisse; quod apprimè in hunc Darium convenit, à quo urbem Susan conditam fuisse refert Plinius; hoc est novam omnino factam, & regiarum ædium magnificentia amplificatam, ut narrat Elianus; in qua etiam reconditos & asservatos ipsius thesauros fuisse ait Herodotus.

QUARTÒ. Refert scriptura Assuerum adamasse Estheram (quam Edissam sive Hadassam quoque nominat) præ omnibus aliis virginibus, & diadema regni imposuisse in capite ejus. Narrat verò Herodotus Darium hunc, virginem quamdam ex uxoribus maximè adamasse, ejusque imaginem ex auro solido compactam habuisse, quæ belle inter se congruunt; quamvis Artyssonam, corrupto fortè nomine, eam appellet.

QUINTÒ. Assuerus ille, eadem adhuc testante scriptura (infr. cap. 10.) cunctas insulas magis sibi fecit tributarias: At Thucydide auctore, Darius iste insulas, Phœnicum classe subegit; eisque, ut refert Plato in Menexeno, dominatus est. Id verò nec ad Xerxis huius filii tempora referri potest, qui ex Græcia fugatus ante annum regni sui 12. eas insulas amiserat; quibus post annos regni 12. Assuerum illum nostrum & dominatum esse, & tributum imposuisse, scripturæ significant; nec item ad alium posteriorum regum, quorum nullus has insulas, (si parvam Claxomenem & Cyprum excipias) sibi subiectas habuit, ut constat ex Antalcidæ pacis formula apud Xenophontem, Hellen. 5.

SEXTÒ. Darius iste primus gentibus tributa imposuisse dicitur ab ethnicis auctoribus, unde & χεῖρνος, id est caupo & institor dictus est, ut narrat Herodotus; cum sub Cyro & Cambyse nihil adhuc simile visum esset, sed tantum munera offerri solerent.

SEPTIMÒ. Quæ lib. 3. Esdræ cap. 3. dicuntur, & à Iosepho etiam narrantur, (Antiq. l. II. c. 4.) de amplitudine imperii huius Darii, & de magna illa cœna, quam exhibuit præfectis qui sub illo erant ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciis, ita cum iis congruunt, quæ hic de Assuero dicuntur, ut unum eundemque regem esse vix dubitandi locum relinquant.

OCTAVÒ. Cum Artaxerxes ille dicat infra cap. 13. vers. 2. se universum orbem subiecisse suæ ditioni, non à maioribus accepisse: id vix alii cuiquam Persarum regum, quàm Cyro aut Dario convenire manifestum est. Non autem Cyro, ob causas allatas. Ergo Dario.

NONÒ denique. Quod capite ult. huius libri vers. 16. narratur de Assuero hoc, qui agnoscit beneficio Dei Israel traditum sibi suisque decessoribus & conservatum imperium; apprimè convenit cum voto quod Deo cæli nuncupavit Darius Hystaspis, in die qua regnum accepit. 3. Esdræ 4. v. 43. & seq. se nempe instauraturum templum: quod etiam confirmat Iosephus, & admissum quadrat cum editio ejusdem Darii, 1. Esdræ 6.

MANIFESTUM ITAQUE ni fallor, nulli nec priorum, nec posteriorum regum, magis quàm Dario Hystaspis convenire quæ huic Assuero à sacra scriptura assignantur.

His ergo diligenter expensis, credimus non solum hunc Assuerum esse nostrum Darium (quem, ut olim Cyrum, ita nunc Deus ad regium fastigium, via singulari evertisse videtur, ut populo suo consuleret) sed etiam Vastin reginam, Atossam Cyri filiam arbitramur, quam statim regnum adeptus duxit, ut illud non tam ad alienos transisse, quàm in regia familia mansisse videretur: unde etiam conicere est, eum eodem quoque tempore, regia Assueri Artaxerxisque cognomina sibi assumere voluisse olim Cyro Cambysisque jam audita, quòd hoc commune esset regum Persarum, sicut illum Medorum, quorum utrorumque maiestas

potentia ad Darium erat devoluta: Estheram verò, sive Edissam aut Hadaßam, Herodoti Artystionam virginem esse ducimus.

Quin cum Atossa & Adassa, sint maximè similia nomina: fortassis non multum abludet à vero, qui in Herodoto conjiciet turbata esse vocabula, ut Artystiona sit potiùs Vasthi prior conjux, Atossaque posterior; sive illa virgo, quam Adassam vel Edassam, atque Estheram scriptura appellat. Quod verò addit Herodotus, utramque Cyri fuisse filiam, facile ex eo factum esse potuit, quòd cum audisset posteriorem illam conjugem esse de posteris Cis (patet id infra, 2. 5.) nominis Persis prorsus ignoti, Cyri potiùs dicendum fuisse sit arbitratus.

Celebratum autem videtur illud Assueri, sive Darii convivium, postquam Persas, conspirationis illius, qua Mago interempto regnum sibi paraverat, consortes, sibi tandem factos onerosos, (ait Valer. Max.) de medio sustulit: cum gloriam absolutæ tunc demum monarchiæ, & decorem magnitudinis suæ vellet ostendere; ut magnatum animos, ex eo fortè commotos mitigaret, ac populum demulceret: dum interea regie uxoris regios animos gerentis, fastidium & arrogantiam expertus est.

Eodem autem ferè tempore, quo hæc geruntur in Perside; Judeis Jerosolymis, insipientibus Aggeò & Zacharia prophetis, ex ejusdem Darii edicto, instaurationem templi acrius urgent & anno regni ipsius 6. absolvunt; ut ex annis ad librum Esdræ adscriptis videre est.

AUCTOR verò hujus libri MARDOCHÆUS, ut dicitur infra, 9. 20. & 12. 4. Videtur tamen ipsa quoque ESTHER quedam inseruisse; quod Græcus ibidem disertè affirmat.

CAPUT PRIMUM.

Assuero ad potentia & gloria suæ ostentationem splendidum celebrante convivium, regina Vasthi accessit venire recusat, ideoque repudiatur: & sapientum consilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

1. **I**N diebus Assueri, * qui regnavit ab India usque Æthiopiam super centum vigintis septem provincias:

2. quando sedit in solio regni sui, Susan civitas regni ejus exordium † fuit.

3. Tertio igitur anno imperii sui * fecit grande convivium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram se,

4. ut ostenderet divitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentia suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.

5. Cumque impleverentur dies convivii, † invitavit omnem populum, qui inventus est in Susan, à maximo usque ad minimum: & iussit septem diebus convivium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat.

6. Et pendebant ex omni parte tentoria

aerii coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, super pavimentum smaragdino, & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat.

7. Bibebant autem qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasibus cibis interebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.

8. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, præponens mentis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet.

9. Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum, in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat.

10. Itaque die septimo, cum rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisse mero, præcepit Maumam, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu ejus ministrabant,

11. ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput ejus diade-

hibedon: sive in quo præter ceteras vivas superiores cunctuere tam populus adhibetur.

* Id est Darii Hyastaspis Vasthi de titulum libri.

† Id est caput regni. Anno M. 3485. Ant. Chr. 519.

† Id est post convivium illud per dies 180. magnatibus exhibitum, alius instituit toti populo ex.

mate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.

12. Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit. Unde iratus rex, & nimio furore succensus,

13. interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac jura majorum:

14. (erant autem primi & proximi, Charfena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant)

15. cui sententiæ Vasthi regina subjeceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere nolisset.

16. Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes, qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri.

17. Egre dietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos, & dicant: Rex Assuerus jussit ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18. Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Persarum atque Medorum, parvipendunt imperia maritorum: unde regis iusta est indignatio.

19. Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur juxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera, quæ melior est illa, accipiat.

20. Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cuncta uxores tam majorum, quam minorum, deferant maritis suis honorem.

21. Placuit consilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta consilium Mamuchan,

22. & misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quæque gens audire & legere poterat, diversis linguis & litteris, esset viros principes ac majores in domibus suis: & hoc per cunctos populos divulgari.

CAPUT II.

Præ ceteris virginibus Assuero questis, Esther neptis occulta Mardochæi Judæi placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico convivio, ac datis muneribus. Porro Mardochæus ad ostium palatii manens, Eunuchos regi insidiantes prodit; quod factum Mardochæi, annalibus inscribitur.

1. **H**is ita gestis, postquæ regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset:

2. dixeruntque pueri regis, ac ministri ejus: Querantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

3. & mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas & virgines: &

adducant eas ad civitatem Susan, & tradant eas in domum feminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cetera ad usus necessaria.

4. Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, ut suggererant, jussit fieri.

5. Erat vir Judæus in Susan civitate, vocabulo Mardochæus || filius Jair, filii Seimei, filii Cis, de stirpe Jemini,

6. qui translatus fuerat de Jerusalem eo tempore, quo || Jechoniam regem Juda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat, *

7. qui fuit nutritius filia fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther, & utrumque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre ejus ac matre, Mardochæus sibi eam adoptavit in filiam.

8. Cumque percrebuisset regis imperium, & juxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunuchis; Esther quoque inter ceteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero feminarum,

9. Quæ placuit ei, & invenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunuchis, ut acceleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quam pedisequas ejus ornaret atque excoleret.

10. Quæ noluit indicare ei populum & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret:

11. qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines servabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12. Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus, quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita dumtaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus uterentur.

13. Ingredientesque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & ut eis placuerat, composuæ de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant.

14. Et quæ intraverat vespere, egrediebatur manè, atque inde in secundas aedes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire jussisset ex nomine.

15. Evoluta autem tempore per ordinem, instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsitivum muliebrem cultum, sed quæcumque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur.

16. Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo * anno regni ejus.

17. Et adamavit eam rex plus quam omnes mulieres, habuitque gratiam & misericor-

|| *Infr. 11. 2.*|| *4. Reg.*

24. 15.

|| *Infr. 11. 4.*

Idque

anno M.

3403. Pa-

ter autem

Mardo-

chæum cū

Zorobabe-

le anno

Cyri pri-

mo (1. Esdr.

1.) hoc est

mundi

1268. ann.

19. antequam

hæc fieret

ascendisse

Jerosoly-

man.

(1. Esdr. 2.

2.) sed ita-

rim redit-

se: quippe

qui diuri-

us abesse

non pos-

set, cum

inter pri-

mum aula-

regis exi-

tumeretur

|| *Infr. 2. 11.*

v. 3. De

reditu au-

tem Mar-

dochæi in

Babylonē,

meminere

eum Jo-

seph. An-

tig. 1. 11. 1.

4. circa fin-

em Abc-

nefæ &

Judæorum

alii.

Anno M.

3490.

Ant. Chr.

514.

diam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus, fecitque eam regnare in loco Vasti.

18. Et iussit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & servis suis, pro conjunctione & nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est juxta magnificentiam principalem.

19. Cumque secundò quærentur virgines & congregarentur, Mardocheus manebat ad januam regis:

20. necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, juxta mandatum ejus. Quidquid enim ille præcipiebat, observabat Esther: & ita cuncta faciebat, ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutrebat.

21. Eo igitur tempore, quo Mardocheus ad regis januam morabatur, irati sunt Bagathan, & Thares duo eunuchi regis, * qui janitores erant, & in primo palatii limine præsidebant: volueruntque insurgere in regem, & occidere eum.

22. Quod Mardocheum non latuit, statimque nuntiavit regi Esther: & illa regi ex nomine Mardochei, qui ad se rem detulerat.

23. Quæsitum est, & inventum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque est historiis, & annalibus traditum coram rege.

C A P U T III.

Aman à rege sublimatus, indignatur quòd solus Mardocheus Judeus ipsum non adoret: quapropter omnium Judæorum interitum ab Assuero impetrat, mittitque ad universas provincias litteras regis annulo signatas, ut tertio decimo die mensis duodecimi universi ubique Judæi occidantur.

1. **P**ost hæc rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag *: & posuit solum ejus super omnes principes, quos habebat.

2. Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. Solus Mardocheus non flectebat genu, neque adorabat eum.

3. Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant: Cur præter ceteros non observas mandatum regis?

4. Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, scire cupientes utrum perseveraret in sententia: dixerat enim eis se esse Judæum.

5. Quod cum audisset Aman, & experimento probasset quòd Mardocheus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde.

6. & pro nihilo duxit in unum Mardocheum mittere manus suas: audierat enim quòd esset gentis Judææ: magisque voluit omnem Judæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7. Mense primo (cujus vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est fors in urnam, quæ Hebraicè dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Judæorum deberet interfici: & exiit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.

8. Dixitque Aman regi Assuero: Est popu-

lus per omnes provincias regni tui dispersus, & à se mutuo separatus, novis utens legibus & caeremoniis, insuper & regis seita contemnens. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam.

9. Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.

10. Tulit ergo rex anulum, quo utebatur, de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Judæorum,

11. dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit. De populo age quod tibi placet.

12. Vocatique sunt scribæ regis mense primo Nisan *, tertiadecima die ejusdem mensis: & scriptum est, ut jussu Aman, ad omnes satrapas regis, & judices provinciarum, diversarumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ipsius annulo,

13. missæ sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque deleverent omnes Judæos, à puero usque ad senem, parvulos, & mulieres, uno die, hoc est tertio decimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14. Summa autem epistolarum hæc fuit, ut omnes provinciæ scirent, & pararent se ad prædictam diem.

15. Festinabant cursores, qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susam pependit edictum, rege & Aman celebrante convivium, & cunctis Judæis, qui in urbe erant, flentibus,

C A P U T IV.

Luctus Mardochei ac reliquorum Judæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem ut jussu Mardochei Judæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, jubet eum jejuniis pro se triduo orari, idem ipsa faciente.

1. **Q**uæ cum audisset Mardocheus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco spargens cinerem capiti: & in platea mediæ civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui,

2. & hoc ejulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare.

3. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejuniis, ululatus, & fletus, sacco & cinere multis pro strato utentibus.

4. Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaveruntque ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, ut ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit.

5. Accitoque Athach eunucho, quem Rex ministrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardocheum, & disceret ab eo cur hoc faceret.

6. Egressusque Athach, ivit ad Mardocheum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii:

7. qui indicavit ei omnia, quæ acciderant, quomodo Aman promississet, ut in thesauros regis pro Judæorum necie inferret argentum.

* anni sequentis, id est ann. 3495. si quidem per annum integrum Aman fortis conjici curaverat.

In hujus rei memoriam hodie quodque 13. mensis Adar solenne observant jejuniis, quod Estheræ jejuniis nominant.

* Qui Aman erat intini. Icarum autem causis addidit Græcos, quod Mardocheus in officio palatii præfatus illis esset à rege.

* Amalecitarum Regis, quibus jam olim Judæi insens. (Deut. 25. 19.) Ita Josephus, & Hebraei omnes & Targum usque. At infra e. 16. dicitur Aman Mardocheo iussisse: Fortè quòd maiores ejus ex strage, quæ Amalecitis sub Saule contigit, profugi in Macedoniam se recepissent, indeque parentes ejus paulò ante hæc tempora in Persidem demigrassent. Anno M. 1494. Ant. Chr. 510.

8. Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, ut reginæ ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo.

9. Regressus Athach, nuntiavit Esther omnia, quæ Mardocheus, dixerat.

10. Quæ respondit ei, & iussit ut diceret Mardocheo:

11. Omnes servi regis, & cunctæ, quæ sub ditione ejus sunt, norunt provinciæ, quod si vir, si mulier, non vocatus, interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quæ triginta jam diebus non sum vocata ad eum?

12. Quod cum audisset Mardocheus,

13. rursus mandavit Esther, dicens: Ne putes, quod animam tuam tantum liberet, quia in domo regis es præ cunctis Judæis:

14. si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Judæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis novit, utrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?

15. Rursumque Esther hæc Mardocheo verba mandavit.

16. Vade, & congrega omnes Judæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti, & periculo.

17. Ivit itaque Mardocheus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

CAPUT V.

Esther ad regem ingressa postulat, ut cum Aman ad suum veniat convivium; in quo ab exhibito rege de sua petitione interrogata, rursus utrumque ad sequentis diei convivium invitat: interea Aman indignatus se à Mardocheo non honorari, crucem illi parat.

Eodem
ann. 3495.

1. **D**ie autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regis, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatii contra ostium domus.

2. Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ ejus.

3. Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4. At illa respondit: Si regi placet, obsecro, ut venias ad me hodie, & Aman tecum ad convivium, quod paravi.

5. Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6. Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis, ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris impetrabis.

7. Cui respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ:

8. Si inveni in conspectu regis gratiam, & si regi placet, ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

9. Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumque vidisset Mardocheum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde:

10. & dissimulata ira, reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam:

11. & exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & servos suos rex elevasset.

12. Et post hæc ait: Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

13. Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu video Mardocheum Judæum sedentem ante fores regias.

14. Responderuntque ei Zares uxor ejus, & ceteri amici: Jube parari excelsam trabem habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic manè regi ut appendatur super eam Mardocheus, & sic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam parari crucem.

CAPUT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochei fidelitatem in detectis adversus regem eunuchorum insidiis reprensus, jubet ipsum ut secundum à rege per Aman honorari.

Eodem
ann. 3495.

1. **N**octem illam duxit rex insomnem, iussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cum illo præsentem legerentur,

2. ventum est ad illum locum ubi scriptum erat, quomodo nuntiasset Mardocheus insidias Bagathan, & Thares eunuchorum, regem Assuerum jugulare cupientium.

3. Quod cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardocheus consecutus est? Dixerunt ei servi illius ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit.

4. Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regis intraverat, ut suggereret regi, & juberet Mardocheum affigi patibulo, quod ei fuerat præparatum.

5. Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediar.

6. Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare:

7. respondit: Homo, quem rex honorare cupit,

8. debet indui vestibus regis, & imponi super equum, qui de sella regis est, & ac-

cipere

cipere regium diadema super caput suum,
9. & primus de regis principibus ac tyran-
nis teneat equum ejus, & per plateam civi-
tatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabi-
tur, quemcumque voluerit rex honorare.

10. Dixitque ei rex: Festina, & sumpta sto-
la & equo, fac, ut locutus es, Mardocheo Ju-
dæo, qui sedet ante fores palatii: Cave ne quic-
quam de his, quæ locutus es, prætermittas.

11. Tulit itaque Aman stolam & equum,
indutumque Mardocheum in platea civita-
tis, & impositum equo præcedebat, atque
clamabat: Hoc honore condignus est, quem-
cumque rex voluerit honorare.

12. Reversusque est Mardocheus ad janua-
m palatii: & Aman festinavit ire in domum
suam, lugens & operto capite:

13. narravitque Zares uxori suæ, & amicis
omnia quæ evenissent sibi. Cui responderunt
sapientes, quos habebat in consilio, & uxor
ejus: Si de femine Judæorum est Mardocheus,
ante quem cadere cœpisti, non poteris ei
resistere, sed cades in conspectu ejus.

14. Adhuc illis loquentibus, venerunt eu-
nuchi regis, & citò eum ad convivium, quod
regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

*Esther in convivio regem quo sua & populi sui
vita precatur, & Aman Judæorum adver-
sarium accusat; quem rex in cruce ab illo
parata Mardocheo suspendi jubet.*

1. **I**nteravit itaque rex & Aman, ut bibe-
rent cum regina.

2. Dixitque ei rex etiam secunda die, post-
quam vino incaluerat: Quæ est petitio tua
Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri?
etiamsi dimidiam partem regni mei peti-
ris, impetrabis.

3. Ad quem illa respondit: Si inveni gra-
tiam in oculis tuis rex, & si tibi placet,
dona mihi animam meam, pro qua rogo,
& populum meum, pro quo obsecro.

4. Traditi enim sumus ego & populus meus,
ut conteramur, jugulemur, & pereamus.
Atque utinam in servos, & famulas vende-
remur: esset tolerabile malum, & gemens
tacerem: nunc autem hostis noster est, cu-
jus crudelitas redundat in regem:

5. Respondensque rex Assuerus ait: Quis est
iste, & cujus potentia, ut hæc audeat facere?

6. Dixitque Esther: Hostis & inimicus no-
ster pessimus iste est Aman. Quod ille au-
diens illicò obstupuit, vultum regis ac re-
ginæ ferre non sustinens.

7. Rex autem iratus surrexit, & de loco
convivi intravit in hortum arboribus con-
situm. Aman quoque surrexit, ut rogaret
Esther reginam pro anima sua; intellexit
enim à rege sibi paratum malum.

8. Qui cum reversus esset de horto nemo-
ribus confuso, & intrasset convivi locum,
reperit Aman super lectulum corruisse, in
quo jacebat Esther, & ait: Etiam reginam
vult opprimere, me præsentem, in domo mea.
Necdum verbum de ore regis exierat, &
statim operuerunt faciem ejus.

9. Dixitque Harbona, unus de Eunuchis,
qui stabat in ministerio regis: En lignum,
quod paraverat Mardocheo, qui locutus est
pro rege, stat in domo Aman, habens al-
titudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit
rex: Appendite eum in eo:

10. Suspendus est itaque Aman in patibu-
bulo, quod paraverat Mardocheo: & regis
ira quievit.

CAPUT VIII.

*Esther, exaltato Mardocheo veteres Aman lit-
teras novit irritans, Judæis securitatem im-
petrat, & ut se de suis inimicis ulciscantur;
unde maxima ubique letitia exoritur.*

1. **D**ie illo dedit rex Assuerus Esther re-
ginæ domum Aman adversariū Ju-
dæorum, & Mardocheus ingressus est ante
faciem regis. Confessa est enim ei Esther
quod esset patruus suus.

2. Tulitque rex annulum, quem ab Aman
recipi jusserat, & tradidit Mardocheo.
Esther autem constituit Mardocheum super
domum suam.

3. Nec his contenta, procidit ad pedes
regis, flevitque & locuta ad eum oravit,
ut malitiam Aman Agagitæ, & machina-
tiones ejus pessimas, quas excogitaverat
contra Judæos, juberet irritas fieri.

4. At ille ex more sceptrum aureum pro-
tendit manu, quo signum clementiæ mon-
strabatur: illaque consurgens stetit ante eum,

5. & ait: Si placet regi, & si inveni gratiam
in oculis ejus, & deprecatio mea non ei vide-
tur esse contraria, obsecro, ut novis episto-
lis, veteres Aman litteræ, insidiatoris & ho-
stis Judæorum, quibus eos in cunctis regis
provinciis perire præceperat, corrigantur.

6. Quomodo enim potero sustinere necem
& interfectionem populi mei?

7. Responditque rex Assuerus Esther regi-
næ, & Mardocheo Judæo: Domum Aman
concessi Esther, & ipsum jussi affigi cruci,
quia ausus est manum mittere in Judæos.

8. Scribite ergo Judæis, sicut vobis placet,
regis nomine, signantes litteras annulo meo.
Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis, quæ
ex regis nomine mittebantur, & illius annulo
signatæ erant, nemo auderet contradicere.

9. Accitisque scribis & librariis regis (erat
autem tempus tertii mensis, qui appellatur
Siban) vigesima & tertia die illius scriptæ
sunt epistolæ, ut Mardocheus voluerat, ad
Judæos, & ad principes, procuratoresque &
judices, qui centum vigintiseptem provinciis
ab India usque ad Æthiopiam præsidebant;
provinciæ atque provinciæ, populo & po-
pulo: juxta linguas & litteras suas, & Ju-
dæis, prout legere poterant, & audire.

10. Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine,
mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt,
& missæ per veredarios: qui per omnes
provincias discurrentes, veteres litteras no-
vis nuntiis prævenirent.

11. Quibus imperavit rex, ut convenirent
Judæos per singulas civitates, & in unum
præciperent congregari, ut starent pro ani-

Eodem
ann. 3495.

Eodem
ann. 3495.

mabus suis, & omnes inimicos suos cum conjugibus ac liberis & universis domibus interficerent atque delerent, & spolia eorum diriperent.

12. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est tertiadecima mensis duodecimi Adar.

13. Summaque epistolæ hæc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret, paratos esse Judæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14. Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susa.

15. Mardocheus autem de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regis, hyacinthinis videlicet & aereis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque civitas exultavit, atque lætata est.

16. Judæis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium.

17. Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis jussu veniebant, mira exultatio, epulæ atque convivia, & festus dies: in tantum ut plures alterius gentis & sectæ eorum religioni & caeremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judæici nominis terror invaserat.

C A P U T IX.

Judæi passim hostes suos trucidant; & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium perpetuò solemnem Mardocheus instituit.

1. **I**gitur duodecimi mensis, quem Adar vocari antè jam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Judæi superiores esse ceperunt, & se de adversariis vindicare.

2. Congregatique sunt per singulas civitates, oppida, & loca ut extenderent manum contra inimicos & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eò quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3. Nam & provinciarum judices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas, quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochei:

4. quem principem esse palatii, & plurimum posse cognoverant: fama quoque nominis ejus crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5. Itaque percusserunt Judæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere:

6. in tantum ut etiam in Susa quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagis hostis Judæorum: quorum ista sunt nomina:

7. Pharandatha, & Delphon, & Esphatha,

8. & Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9. & Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Jezatha.

10. Quos cum occidissent, prædas de substantiis eorum tangere noluerunt.

11. Statimque numerus eorum, qui occisi erant in Susa, ad regem relatus est.

12. Qui dixit reginæ: In urbe Susa interfecerunt Judæi quingentos viros & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere eadem in universis provinciis? Quid ultra postulas, & quid vis ut fieri jubeam?

13. Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Judæis, ut sicut fecerunt hodie in Susa, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur.

14. Præcepitque rex ut ita fieret; Statimque in Susa pependit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt.

15. Congregatis Judæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susa trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16. Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Judæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum ut septuagintaquinque millia occisorum impleantur, & nullus de substantiis eorum quidquam contingeret.

17. Dies autem tertiadecimus mensis Adar primus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cadere desierunt. Quem constituerant esse solemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

18. At hi, qui in urbe Susa eadem exercuerant, tertiadecimo & quartadecimo die ejusdem mensis in eadē versati sunt: quintadecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solemnem epularum atque lætitiæ.

19. Hi verò Judæi, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartadecimum diem mensis Adar conviviorum & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes epularum & ciborum.

20. Scripsit itaque Mardocheus omnia hæc, & litteris comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis, quam procul,

21. ut quartadecimam & quintadecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & revertente semper anno solemni celebrarent honore:

22. quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conversa sunt, essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi invicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23. Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere ceperant, & quæ Mardocheus litteris faciendæ mandaverat.

24. Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & adversarius Judæorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem,

25. Et postea ingressa est Esther ad regem, obsecrans ut conatus ejus, litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Judæos co-

Ann. M.
1496.
Ante Chr.
308.

gitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipsum & filios ejus affixerunt cruci, 26. atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium: eo quod phur, id est fors, in urnam missa fuerit. Et cuncta, quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri hujus volumine continentur:

27. quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Judæi super se & semen suum, & super cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque solemnitate transigere: quos scriptura testatur, & certa expetunt tempora, annis sibi jugiter succedentibus.

28. Isti sunt dies, quos nulla unquam delebit oblivio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe provinciæ celebrabunt: nec est ulla civitas, in qua dies phurim, id est sortium, non observentur à Judæis, & ab eorum progenie, quæ his cæremoniis obligata est.

29. Scripseruntque Esther regina filia Abihail, & Mardocheus Judæus etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista solemnitas sanciretur in posterum.

30. Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti septem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susciperent veritatem,

31. observantes dies Sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardocheus & Esther, & illi observanda susceperunt à se, & à semine suo, jejunia & clamores, & * Sortium dies.

32. & omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPUT X.

Somnii Mardochei declaratio, rediitudo Judæorum populo in libertatem.

1. **R**Ex verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias: 2. cujus fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltavit Mardocheum, scripta sunt in Libris Medorum, atque Persarum:

3. & quomodo Mardocheus Judaici generis secundus à rege Assuero fuerit: & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea, quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

*Quæ * habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperti in editione vulgata; quæ Græcorum lingua & litteris continentur; & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod juxta consuetudinem nostram obelo, id est veru, prænotavimus.*

4. Dixitque Mardocheus: à Deo facta sunt ista.

5. Recordatus sum somnii, quod videram, hæc eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.

6. Paryus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem, solemque conversus est, & in aquas plurimas redundavit: Esther est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam.

7. Duo autem dracones: ego sum, & Aman.

8. Gentes, quæ convenerant: hi sunt, qui conati sunt delere nomen Judæorum.

9. Gens autem mea: Israel est, quæ clamavit ad Dominum, & salvum fecit Dominus populum suum: liberavitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque portentosa inter Gentes:

10. & duas sortes esse præcepit, unam Populi Dei, & alteram cunctarum Gentium.

11. Venitque utraque fors in statum ex illo jam tempore diem coram Deo universis gentibus:

12. & recordatus est Dominus populi sui: ac misertus est hæreditatis suæ.

13. Et observabuntur dies isti in mense Adar; quartadecima & quintadecima die ejusdem mensis, cum omni studio, & gaudio in unum cæterum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israel.

CAPUT XI.

Somnium Mardochei.

1. **A**Nno quarto * regnantibus Ptolemæo, & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se Sacerdotum, & Levitici generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus, hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lyfimachum Ptolemæi filium in Jerusalem.

verò ille annus quartus: in Per. Jul. 447. Mundi, ex nostro calculo 387. ante æram Chr. 177. Patet enim hunc Ptolemæum esse PHILOMETOREM Evergetæ fratrem, cujus Philometoris, ut & uxoris CLEOPATRÆ atque DOSITHEI meminit Josephus, lib. 2. contra Appionem his verbis: Philometor Ptolemæus & ejus uxor Cleopatra totam (Ægypti) regionem Judæorum fidei commiserunt; copiarumque omnium duces fuerunt Onias & Dositheus Judæi. Illi verò postea etiam templum Jerosolymitanum æmulum condidere, ut refert Josephus, Antiq. l. 13. c. 6.

Hinc autem conlicere est, totam veteris Testamenti translationem Græcam, ad hoc usque tempus non fuisse absolutam.

Vide annotata ad Prologum libri Ecclesiastici.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud alium fertur interpretum.

2. Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardocheus filius Jairi, filii Semiei, filii Cis, de tribu Benjamin:

3. homo Judæus, qui habitabat in urbe Susis, vir magnus, & inter primos aulae regiae.

4. ¶ Erat autem de eo numero captivorum, quos transfulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Jerusalem cum Jechonia rege Juda:

5. & hoc ejus somnium fuit: Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræmotus, & conturbatio super terram:

6. & ecce duo dracones ¶ magni, parati- que contra se in prælium.

7. Ad quorum clamorem cunctæ concitatae sunt nationes, ut pugnarent contra gentem justorum.

8. Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiae; & ingens formido super terram.

9. Conturbataque est gens justorum timen- tium mala sua, & preparata ad mortem.

* 1. diem 14. & 15. mēsis duodecimi, si- ve Adar. (sup. v. 17. & 18.) Saneque hæc hodie Judæorum Bacchanalia.

* Hæc & alia quæ sequuntur alio charactere scripta sunt Hieronymi verba, de veteri sua versione loquentis.

* Sive regnantibus Ptolemæo & Cleopatra. Ptolemæus & Cleopatra. Ptolemæus & Cleopatra. Ptolemæus & Cleopatra.

† Is est Assuerus supra nominatus, quem Darius Hystaspis esse diximus. Id ergo evenit an. M. 484. Ant. Chr. 520. 14. Reg. 24. 15. Supr. 2. 6.

¶ Supr. 10. 7.

10. Clamaveruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum, & in aquas plurimas redundavit.

11. Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & devoraverunt inclytos.

12. Quod cum vidisset Mardocheus, & surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium.

CAPUT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem a Mardocheo, ex secundo capite repetita.

*Supr. 2. 21.
et 6. 2.*

1. **M**Orabatur autem eo tempore in aula regis cum Bagatha & Thara eunuchis regis, qui janitores erant palatii.

2. Cumque intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentius pervidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiavit super eo regi.

3. Qui de utroque habita questione, confessos iussit duci ad mortem.

4. Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentariis: sed & Mardocheus rei memoriam litteris tradidit:

5. Præcepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus.

6. Aman verò filius Amadathi bugæus erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardocheo, & populo ejus, pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPUT XIII.

Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes provinciarum super cæde Judæorum, & Mardochei oratio pro eorum liberatione.

1. **R**Ex maximus Artaxerxes ab India usque Æthiopiam, centum viginti septem provinciarum principibus, & ducibus qui ejus imperio subiecti sunt, salutem.

2. Cum plurimis gentibus imperarem, & universum orbem meæ ditioni subjugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3. Quærente autem me à consiliariis meis, quomodo posset hoc impleri, unus qui sapientia & fide ceteros præcellebat, & erat post regem secundus, Aman nomine,

4. indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum iussu contem-

neret, & universarum concordiam nationum sua dissensione violaret.

5. Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne hominum genus perverfis uti legibus, nostrisque iustionibus contraire, & turbare subjectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam,

6. iussimus, ut quoscunque Aman, qui omnibus provinciis præpositus est, & secundus à rege, & quem patris loco colimus, monstraverit, cum conjugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni præsentis.

7. ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur.

Pergensque Mardocheus, fecit omnia quæ ei mandaverat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8. † Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum ejus,

9. & dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est, qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.

10. Tu fecisti cælum & terram, & quidquid cæli ambitu continetur.

11. Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ.

12. Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum;

13. (libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedum ejus deosculari paratus essem,)

14. sed timui, ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo.

15. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere.

16. Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Ægypto.

17. Exaudi deprecationem meam, & propitius esto forti & funiculo tuo, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viuentes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18. Omnis quoque Israel pari mente & obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

CAPUT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1. **E**sther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminerebat.

† FER. 4
POST
DOM. 2.
QUADR.
IN
MISSA
CONTRA
PAGANOS.

2. Cumque deposuisset vestes regias : fle-
cibus & luctui apta indumenta suscepit, &
pro unguentis variis, cinere & stercore
implevit caput, & corpus suum humiliavit
ieiuniis : omniaque loca, in quibus antea
etari consueverat, crinium laceratione
complevit.

3. Et deprecabatur Dominum Deum Is-
rael, dicens: Domine mi, qui rex noster
es solus, adjuva me solitariam, & cujus
præter te nullus est auxiliator alius.

4. Periculum meum in manibus meis est.

|| Dent. 10.
34. 2.
12. 9.

5. || Audiui à patre meo, quòd tu Domi-
ne tulisses Israel de cunctis Gentibus, &
patres nostros ex omnibus retro maioribus
suis, ut possideres hereditatem sempiter-
nam, fecistisque eis sicut locutus es.

6. Peccavimus in conspectu tuo, & id-
circo tradidisti nos in manus inimicorum
nostrorum:

7. coluimus enim deos eorum. Iustus es
Domine:

8. & nunc non eis sufficit, quòd duris-
sima nos opprimunt servitute, sed robur
manuum suarum, idolorum potentia depu-
tantes,

9. volunt tua mutare promissa, & delere
hereditatem tuam, & claudere ora laudan-
tium te, atque extinguere gloriam templi
& altaris tui,

10. ut aperiant ora Gentium, & laudent
idolorum fortitudinem, & prædicent car-
nalem regem in sempiternum.

11. Ne tradas Domine sceptrum tuum
his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam
nostram: sed converte consilium eorum
super eos, & eum, qui in nos cepit sævi-
re, disperde.

12. Memento Domine, & ostende te no-
bis in tempore tribulationis nostræ, & da
mihi fiduciam Domine rex deorum, & uni-
versæ potestatis:

13. tribue sermonem compositum in ore
meo in conspectu leonis, & transfer cor il-
lius in odium hostis nostri, ut & ipse pe-
reat, & ceteri, qui ei consentiunt.

14. Nos autem libera manu tua, & ad-
juva me, nullum aliud auxilium habentem,
nisi te, Domine, qui habes omnium
scientiam,

15. & nosti, quia oderim gloriam iniquo-
rum, & detester cubile incircumcisorum,
& omnis alienigenæ.

16. Tu scis necessitatem meam, quòd
abominer signum superbiæ & gloriæ meæ,
quod est super caput meum in diebus osten-
tationis meæ, & detester illud quasi pan-
num menstruatum, & non portem in diebus
silentii mei,

17. & quòd non comederim in mensa
Aman, nec mihi placuerit convivium regis,
& non biberim vinum libaminum:

18. & nunquam latata sit ancilla tua, ex
quo huc translata sum usque in præsentem
diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

19. Deus fortis super omnes, exaudi vo-
cem eorum, qui nullam aliam spem habent,
& libera nos de manu iniquorum, & erue
me à timore meo.

C A P U T XV.

*Mandante Mardocheo, intrat Esther ad Re-
gem, vultu illius exterrita.*

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

1. **E**T mandavit ei (haud dubium quin
esset Mardocheus) ut ingrederetur
ad regem, & rogaret pro populo suo & pro
patria sua.

2. Memorare (inquit) dierum humilitatis
tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea,
quia Aman secundus à rege locutus est con-
tra nos in mortem:

3. & tu invoca Dominum, & loquere re-
gi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & illa quæ subdita sunt.

4. Die autem tertio deposuit vestimenta
ornatus sui, & circumdata est gloria sua.

5. Cumque regio fulgeret habitu, & in-
vocasset omnium rectorem & salvatorem
Deum, assumpsit duas famulas,

6. & super unam quidem innitebatur,
quasi præ deliciis & nimia ténertudine cor-
pus suum ferre non sustinens:

7. altera autem famularum sequebatur do-
minam, defluentia in humum indumenta
sustentans.

8. Ipsa autem roseo colore vultum per-
fusa, & gratis ac nitentibus oculis, tri-
stem celabat animum, & nimio timore con-
tractum.

9. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia,
stetit contra regem, ubi ille residebat super
solium regni sui, indutus vestibus regis,
auroque fulgens, & pretiosis lapidibus,
eratque terribilis aspectu.

10. Cumque elevasset faciem, & arden-
tibus oculis furorem pectoris indicasset,
regina corruit, & in pallorem colore mu-
tato, lassum super ancillulam reclinavit
caput.

11. Convertitque Deus spiritum regis in
mansuetudinem, & festinus ac metuens
exiliit de folio, & sustentans eam ulnis
suis, donec rediret ad se, his verbis blan-
diebatur:

12. Quid habes Esther? ego sum frater
tuus, noli metuere.

13. Non morieris: non enim pro te, sed
pro omnibus hæc lex constituta est.

14. Accede igitur, & tange sceptrum.

15. Cumque illa reticeret, tulit auream
virgam, & posuit super collum ejus, &
osculatus est eam, & ait: Cur mihi non
loqueris?

16. Quæ respondit: Vidi te domine quasi
Angelum Dei, & conturbatum est cor me-
um præ timore gloriæ tuæ.

17. Valdè enim mirabilis es domine, &
facies tua plena est gratiarum.

18. Cumque loqueretur, rursus corruit,
& pene exanimata est.

19. Rex autem turbabatur, & omnes mi-
nistri ejus consolabantur eam.

|| Gen. 33.
10.
2. Reg. 9.
17.

CAPUT XVI.

Assueri epistola pro Judæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni provincias, irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistole regis Artaxerxis, quam pro Judæis ad totas regni sui provincias misit: quod & ipsum in Hebræico volumine non habetur.

Sup. 11. 2.

¶ Sup. 3. 10.

1. **R**EX magnus Artaxerxes ab India usque Æthiopiam centum vigintis septem provinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ jussioni obediunt, salutem dicit.

2. Multi ¶ bonitate principum, & honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:

3. & non solum subjectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moluntur insidias.

4. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se jura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5. Et in tantum vesaniæ proruperunt, ut eos, qui credita sibi officia diligenter observant, & ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere,

6. dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.

7. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his, quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur.

8. Unde providendum est paci omnium provinciarum.

9. Nec putare debetis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed pro qualitate & necessitate temporum, ut reipublicæ poscit utilitas, ferre sententiam.

¶ Sup. 3. 11.

10. Et ut manifestius, quod dicimus, intelligatis, ¶ Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est:

11. & tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus.

12. qui in tantum arrogantiae tumorem sublatu est, ut regno privare nos nitetur & spiritu (a).

13. Nam Mardochæum, cujus fide & beneficiis vivimus, & consortem regni nostri Esther cum omni gente sua novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem:

14. Hoc cogitans, ut illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas (b).

15. Nos autem à pessimo mortalium Judæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed è contrariis justis utentes legibus,

16. & filios altissimi & maximi, semperque viventis Dei, cujus beneficia & patribus (c) nostris & nobis regnum est traditum, & usque hodie custoditur.

17. Unde eas litteras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18. Pro quo scelere ante portas hujus urbis, id est, Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio ejus pendet in patibulis, non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

19. Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Judæis uti legibus suis.

20. Quibus debetis esse adminiculo, ut eos, qui se ad necem eorum paraverant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21. Hanc enim diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus, eis vertit in gaudium.

22. Unde & vos, inter ceteros festos dies, hanc hebetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in posterum cognoscatur,

23. Omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24. Omnis autem provincia & civitas, quæ noluerit solemnitatis hujus esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, ut non solum hominibus, sed etiam bestiis invidia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

(a) Hæc ad conjunctionem Bagathanis & Thana-
is Eunuchorum Ananias per familiarum re-
tentionem la-
videtur de qua
c. 2. v. 21.

(b) Gra-
ecus, quoniam
pars non
minima
Macedo-
nes, qui
iam tum
à tempo-
re Darii
Hyrtaspis
Persis me-
tuendi &
ab his ma-
le meriti,
ut notat
Herodo-
tus: unde
etiam pos-
tea bella
aperta in-
ter eos &
hunc Dari-
um &
celebris
ad Mara-
thonem
pugna.

(c) i. De-
cessoribus
suis, Cyro
nempe &
Cambisi,
& alio-
quin Cyri
filiam ap-
pulerat ut
jure pa-
trém eum
appella-
ret.

LIBER JOB.

HISTORIAM hanc veram fuisse docent non solum personarum, gentium, & regionum nomina propria, sed & Tobie, Ezechielis, atque Jacobi Apostoli testimonia. Conscriptam primum fuisse ab ipsomet Job, censet B. Gregorius, ut qui certamina spiritualis pugne sustinuerat, inquit, etiam consummatæ suæ victoriæ gesta narraret: Et quidem Arabicè, ut ostendunt frequentes hic hujus linguae voces: unde postea à Mose Hebræa facta, locum dedit Hebræorum communi sententiæ, qui auctorem hujus faciunt Moysen. Contigit autem, ut probabilior fere conjectura, agentibus in deserto Judæis: siquidem nulla hic legis, nisi ex ore Dei tradita, mentio sit, ut videre est capit. 11. versic. 5. & 6. & capit. 22. versic. 22. ac capit. 23. versic. 12. Egregium certè patientiæ omnisque justitiæ ibi describitur exemplum: Etenim illustris, ac, ut Severus Sulpitius loquitur, prædices Job opibus: sed eo illustrior: quod his neque integris corruptus, neque amissis depravatus est.

Porro præcipua quæ hic tractatur questio, est: an solos demum peccatores in hac vita Deus, malis ac calamitatibus afficiat; an etiam pios & justos? Posteriores partem, quæ una vera est, B. Job tuetur; priorem verò, eamque falsam, ejus amici. Atque ita verba tum Dei, quæ hic habentur, tum ipsius Job, scripturæ Canonice auctoritatem obtinent, quibus proinde certa fides debeatur. At amicorum sermonibus non item, ut sentiunt Augustinus, Chrysostomus, Gregorius & alii; tametsi multa interdum ab istis præclare & verè ad malam suam causam tuendam afferuntur. Hinc est quoddam Eliphæ verba ab Apostolo etiam laudantur, quæ scripturæ auctoritatem à Paulo repetunt, non ab Eliphæ. Hi autem tres amici Job, hereticorum typum gessisse dicuntur à Patribus; qui & Ecclesiam impugnare, & viros sanctos affligere nunquam desinunt.

CAPUT PRIMUM.

Job sanctus & dives, pro filiis vicissim convivia celebrantibus Domino sacrificat, cujus possessiones petenti Satanae Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis mansuetæ patientiæ, in Dei laudes prorumpit.

Anno M.
circiter.
5520.
A. V. Chr.
1483.

IR erat in Terra Hus, nomine Job, & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: Natique sunt ei septem filii, & tres filiae.

3. Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinae, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.

4. Et ibant filii ejus, & faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas ut comederent & biberent cum eis.

5. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat

illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis: Sic faciebat Job cunctis diebus.

6. Quadam autem die, cum venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.

7. Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens, ait: Circuii terram, & perambulavi eam.

8. Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?

9. Cui respondens Satan, ait: Numquid Job frustra timet Deum?

10. Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra?

11. Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.

12. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce universa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egredisusque est Satan à facie Domini.

13. Cum

13. Cum autem quadam die filii & filia ejus comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti,

14. nuntius venit ad Job, qui diceret: Boves arabant, & asinae pascebantur juxta eos,

15. & irruerunt Sabai, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus ut nuntiarem tibi.

16. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit ex celo, & tactas oves puerosque consumpsit, & efugi ego solus ut nuntiarem tibi.

17. Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldaei fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus ut nuntiarem tibi.

18. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filiis tuis, & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,

19. repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quae corruens oppressit liberos tuos & mortui sunt, & fugi ego solus ut nuntiarem tibi.

20. Tunc surrexit Job, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adoravit,

Ecc. 5. 14.
1. Tim. 6. 7.

21. & dixit: || Nudus egressus sum de utero matris meae, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

22. In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

C A P U T II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Job ulcere pessimo; cui etiam propria uxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatiuntur in terra cum eo taciti sedent.

1. Factum est autem cum quadam die venissent filii Dei: & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret in conspectu ejus.

2. ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens, ait: Circuii terram, & perambulavi eam.

3. Et dixit Dominus ad Satan: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.

4. Cui respondens Satan, ait: Pelle pro pelle, & euncta quae habet homo dabit pro anima sua:

5. alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus, & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.

6. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.

7. Egressus igitur Satan à facie Domini, percussit Job ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem ejus:

8. Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilino.

9. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua: benedic Deo, & morere.

10. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de

manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccavit Job labiis suis.

11. Igitur audientes tres amici Job omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Conduxerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.

12. Cumque elevarent procul oculos suos, non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in calum.

13. Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

C A P U T III.

Job maledixit diei natiuitatis suae presentique vitae, ostendens à quot malis liberatur qui hac luce statim privatus est.

1. Post hæc aperuit Job os suum, & maledixit diei suo.

2. & locutus est:

3. || Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.

Jerem.
10. 14.

4. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.

5. Obscurent eum tenebrae, & umbra mortis occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.

6. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

7. Sit nox illa solitaria, nec laude digna:

8. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan:

9. Obtenebrentur stellae caligine ejus: expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurorae:

10. Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii?

12. Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13. Nunc enim dormiens filerem, & somno meo requiescerem:

14. Cum regibus & consulibus terrae, qui aedificant sibi solitudines:

15. Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:

16. Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non vident lucem.

17. Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.

18. Et quondam vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

19. Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo.

20. Quare misero data est lux, & vita his, qui in amaritudine animae sunt?

21. Qui expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum:

22. Gaudentque vehementer cum invenerint sepulchrum.

23. Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24. Antequam comedam, suspiro: & tan-

quam

quam inundantes aquæ, sic rugitus meus:

25. Quia timor, quem timebam, evenit mihi: & quod verebar, accidit.

26. Nonne dissimulavi? nonne filii? nonne quievi? & venit super me indignatio.

C A P U T I V.

Eliphaz arguit Job impatientia, quodque propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti adversa non immittit.

1. **R**espondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Si ceperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3. Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti:

4. Vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua tremantia confortasti:

5. Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

6. Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

7. Recordare obsecro te, quis unquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt?

8. Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos,

9. Plante Deo perisse, & spiritu iræ ejus esse consumptos:

10. Rugitus leonis, & vox leonæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

11. Tigris periit, eo quod non haberet prædā, & catuli leonis dissipati sunt.

12. Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtivè suscepit auris mea venas fureur ejus.

13. In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,

14. pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt:

15. Et cum spiritus me præsentē transfret, inhorruerunt pilæ carnis meæ.

16. Stetit quidam, ejus non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui.

17. || Numquid homo, Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?

18. || Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem:

19. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tineis?

20. De manè usque ad vespem succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

C A P U T V.

Eliphaz rursus arguit Job iniquitatis, quod nemine sine culpa sua à Deo puniatur: ideoque hortatur Job ut ad Deum convertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac divinæ providentiæ opera circa creaturas extollit.

1. **V**oca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere.

2. Verè stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

3. Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus statim.

4. Longè fient filii ejus à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

5. Cujus messēm famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes divitias ejus.

6. Nihil in terra sine causa fit, & de humo non oritur dolor.

7. Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum.

8. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum:

9. Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero:

10. Qui dat pluviam super faciem terræ, & irrigat aquis universa:

11. Qui ponit humiles in sublime, & mærentes erigit sospitate:

12. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum, quod cæperant:

13. || Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium pravorum dissipat:

14. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.

15. Porro saluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

17. Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:

18. Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus sanabunt.

19. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanger te malum.

20. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladii.

21. A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit.

22. In vastitate, & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.

23. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiarum terræ pacificæ erant tibi.

24. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam non peccabis.

25. Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

26. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.

27. Ecce hoc, ut investigavimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

C A P U T VI.

Ostendit Job se longè graviora pati quam meritis sit, conquerens se ab amicis deserti, graviter arguens & hos tres qui ad se venerant, ac se quoque patienter audiri petit.

1. **R**espondens autem Job, dixit:

2. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior, in statera.

3. Quasi arena maris hæc gravior apparet: unde & verba mea dolore sunt plena:

4. Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.

5. Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante

præsepe plenum steterit?

6. Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7. Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.

8. Quis det ut veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?

9. Et qui caput, ipse me conterat: solvat manum suam, & succidat me.

10. Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11. Quæ est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?

12. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

13. Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me.

14. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus.

16. Qui timent proinam, irruet super eos nix.

17. Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: & ut incaluerint, solventur de loco suo.

18. Involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

19. Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

20. Confusi sunt, quia speravi: venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt.

21. Nunc venistis: & modò videntes plagam meam timetis.

22. Numquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

23. Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?

24. Docete me, & ego tacebo: & si quid fortè ignoravi, instruite me.

25. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum è vobis nullus sit qui possit arguere me?

26. Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

27. Super pupillum irrucitis, & subvertere nitimini amicam vestrum.

28. Verumtamen quod capistis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

29. Respondete obsecro absque contentione: & loquentes id quod justum est, judicate.

30. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

C A P U T VII.

Job humane vitæ suasque calamitates varias explicat, nec redditum sibi fore verisimilem ad præsentis vitæ felicitatem: petit quoque à Deo liberari à miseriis, admirans Dei erga miserum hominem providentiam.

1. **M**ilitia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarii, dies ejus.

2. Sicut servus desiderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:

3. Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.

4. Si dormiero, dicam: Quando confurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras.

5. Induta est caro mea putredine & sordibus pulveris, cutis mea aruit, & contracta est.

6. Dies mei velocius transierunt quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque ulla spe.

7. Memento quia ventus est vita mea, & non revertetur oculus meus ut videat bona.

8. Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

9. Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

10. Nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus ejus.

11. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

12. Numquid mare ego sum, aut cætus, quia circumdediti me carcere?

13. Si dixerò: Consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in strato meo:

14. Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

15. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.

16. Desperavi, nequaquam ultra jam vivam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.

17. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

18. Visitas eum diluculo, & subito probas illum:

19. Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam?

20. Peccavi, quid faciam tibi o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipsum gravis?

21. Cur non tollis peccatum meum, & quare non auferis iniquitatem meam? ecce, nunc in pulvere dormiam: & si manè me quaesieris, non subsistam.

C A P U T VIII.

Baldad Job de impio sermone arguit, & cum ut ad Deum melioremque vitam se converteret hortatur, atque ita fore omnia illi felicitiora promittit; explicat etiam quàm sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere.

1. **R**espondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Usquequò loqueris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui?

3. Numquid Deus supplantat judicium? aut Omnipotens subvertit quod justum est?

4. Etiam si filii tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ.

5. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

6. Si mundus & rectus incesseris, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ:

7. In tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis.

8. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter investiga patrum memoriam:

9. (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut // umbra dies nostri sunt super terram.)

10. Et ipsi docebunt te: loquentur tibi,

& de

Psalm. 143.4

& de corde suo proferent eloquia.

11. Numquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?

12. Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:

13. Sic via omnium qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritarum peribit:

14. Non ei placebit recordia sua, & sicut tela araneorum fiducia ejus.

15. Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non confurget:

16. Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen ejus egredietur.

17. Super acervum petrarum radices ejus densabuntur, & inter lapides commorabitur.

18. Si abforbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non novi te.

19. Hæc est enim lætitia via ejus, ut rursum de terra alii germinetur.

20. Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis:

21. Donec impleatur risu os tuum, & labia tua júbilo.

22. Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

C A P U T IX.

Homo, inquit Job, comparatus Deo non potest justificari: divina potentia ac sapientia magnitudo ostenditur, ut nemo ei resistere aut respondere valeat: porro Deus & impium percutit & innocentem, suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

1. **E**T respondens Job, ait:

2. Verè scio quod ita sit, & quod non justificetur homo compositus Deo.

3. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.

4. Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?

5. Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subvertit in furore suo.

6. Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutuntur.

7. Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo.

8. Qui extendit celos solus, & graditur super fluctus maris.

9. Qui facit Arcturum, & Orionem, & Hyadas, & interiora Austri.

10. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.

11. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.

12. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

13. Deus, cujus iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur, qui portant orbem.

14. Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15. Qui etiam si habuero quippiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.

16. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam.

17. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18. Non concedit requiescere spiritui meum, & implet me amaritudinibus.

19. Si fortitudo quaritur, robustissimus est: si æquitas judicii, nemo audet pro me testimonium dicere.

20. Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.

21. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vita mea.

22. Unum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

23. Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.

24. Terra data est in manus impii: vultum judicium ejus operit: quod si non ille est, quis ergo est?

25. Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

27. Cum dixerò: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

28. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

29. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi?

30. Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissima manus meæ:

31. Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32. Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in judicio ex æquo possit audiri.

33. Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34. Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat.

35. Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

C A P U T X.

Job suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè novit: rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1. **T**ædet animam meam vita mea, dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

2. Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita judicet.

3. Numquid bonum tibi videtur, si calumniaris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium iniquorum adjuves?

4. Numquid oculi mei tibi sunt? aut sicut videt homo, & tu videbis?

5. Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora,

6. ut quæram iniquitatem meam, & peccatum meum scrutaberis?

7. Et scio quia nihil impium fecerim, cum sit nemini qui de manu tua possit eruere.

8. Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: & sic reprobate præcipitas me?

9. Memento quæso quod sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.

10. Nonne sicut lac multasti me, & sicut caseum me coagulasti?

11. Pelle & carnibus vestisti me: ossibus & nervis compegisti me:

12. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum.

13. Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia univerforum memineris.

14. Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15. Et si impius fuero, vix mihi est: & si justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.

16. Et propter superbiam quasi leonem capies me, reversusque mirabiliter me crucias.

17. Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam adversum me, & pœna militat in me.

18. Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem ne oculus me videret.

19. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.

20. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum:

21. antequam vadam & non revertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine:

22. Terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

C A P U T X I.

Sophar iniquè asserit Job propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem; respicienti tamen Job felicissima quæque pollicetur.

1. **R**espondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2. Numquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus justificabitur?

3. Tibi soli tacebunt homines, & cum ceteros irriseris, à nullo confutaberis?

4. Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

5. Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

6. Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quod multiplex esset lex ejus, & intelligeres quod multò minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua.

7. Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperiēs?

8. Excelsior celo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces?

9. Longior terra mensura ejus, & latior mari.

10. Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei?

11. Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?

12. Vir vanus in superbiam erigitur, & tamquam pullum onagri se liberum natum putat.

13. Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.

14. Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo, injustitia:

15. Tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.

16. Miseriæ quoque oblivisceris, & quasi

aquarum, quæ præterierunt, recordaberis.

17. Et quasi meridianus fulgor confurget tibi ad vespem: & cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer.

18. Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

19. Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

20. Oculi autem impiorum deficiunt, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ.

|| Lev. 26. 5

C A P U T XII.

Job ut amicorum confundat jactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

1. **R**espondens autem Job, dixit:

2. Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?

3. Et mihi est cor, sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc, quæ nostis, ignorat?

|| Infr. 20. 2

4. Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum & exaudiet eum: deridetur enim justus simplicitas.

|| Prov. 11. 2

5. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.

6. Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum.

|| Psal. 43. 11. & 48. 7.

7. Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi.

8. Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

9. Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit?

10. In ejus manu anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis.

11. Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?

|| Infr. 14. 3.

12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

13. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

14. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

|| Isai. 22. 22.

15. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram.

|| Apoc. 1. 7

16. Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse novit & decipientem, & eum qui decipitur.

17. Adducit consiliarios in stultum finem, & judices in stuporem.

18. Balteum regum dissolvit, & præcincit sune renes eorum.

19. Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat:

20. Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

21. Effundit despectionem super principes, eos, qui oppressi fuerant, relevans.

22. Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23. Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subversas in integrum restituit.

24. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos ut frustra, incedant per lavium:

25. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

C A P U T XIII.

Job amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit; suam quoque justitiam ac patientiam contra amicos tuetur, querens à Deo propter quæ peccata tam graviter affligatur.

1. **E**cce omnia hæc vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi singula.

2. Secundum scientiam vestram & ego novi: nec inferior vestri sum.

3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:

4. Prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum.

5. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.

6. Audite ergo correptionem meam, & judicium laborum meorum attendite.

7. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8. Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?

9. Aut placebit ei quem celare nihil potest: aut decipietur ut homo, vestris fraudulentis?

10. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis.

11. Statim ut se commoverit, turbabit vos, & terror ejus irruet super vos.

12. Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices vestrae.

13. Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggererit.

14. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15. Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam.

16. Et ipse erit salvator meus: non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.

17. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.

18. Si fuero judicatus, scio quod justus inveniar.

19. Quis est qui judicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?

20. Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:

21. Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

22. Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.

23. Quantas habeo iniquitates, & peccata scelera mea & delicta ostende mihi.

24. Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25. Contra soliū, quod vento rapitur, ostendis potetiam tuam, & stipulam siccam persequeris.

26. Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.

27. Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:

28. Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum, quod comeditur à tinea.

C A P U T XIV.

Job considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quod post hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur resurrectionem.

1. **H**omo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.

2. ¶ Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.

3. Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?

4. ¶ Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solas es?

5. Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est: constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.

6. Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus.

7. Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursus virefcit, & rami ejus pullulant.

8. Si senuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius,

9. Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est:

10. Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est?

11. Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus areseat:

12. Sic homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur cælum, non evigilabit, nec consurget de somno suo.

13. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me; donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?

14. Putasne mortuus homo rursus vivat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15. Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

16. ¶ Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

17. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

18. Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.

19. Lapidem excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes.

20. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transfiret: immutabis faciem ejus, & emittes eum.

21. Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget.

22. Attamen caro ejus dum vivet dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.

C A P U T XV.

Eliphaz Job arguit jactantia, impatientie, & blasphemie in Deum; apud quem dicit neminem mundum inveniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1. **R**espondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Num-

2. Numquid sapiens respondebit quasi inventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

3. Arguis verbis eum, qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

4. Quantum in te est, evacuaſti timorem, & tulisti preces coram Deo.

5. Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.

6. Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

7. Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8. Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit ejus sapientia?

9. Quid noſti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?

¶ Eccl. 14. 6.

10. ¶ Et senes & antiqui sunt in nobis multo vetustiores quam patres tui.

11. Numquid grande est ut conſoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent.

12. Quid te elevat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13. Quid timet contra Deum spiritus tuus, ut proſeras de ore tuo hujusmodi sermones?

14. Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat natus de muliere?

¶ Sap. 4. 18.

15. ¶ Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu ejus.

16. Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

17. Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.

18. Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.

19. Quibus solis data est terra, & non transiit alienus per eos.

20. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.

21. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.

22. Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem, circumſpectans undique gladium.

23. Cum se moverit ad querendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.

24. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui preparatur ad prælium.

25. Tetendit enim adversus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26. Cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.

27. Operuit faciem ejus crassitudo, & de lateribus ejus aruina dependet.

28. Habitavit in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29. Non ditabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terra radicem suam.

30. Non recedet de tenebris: ramos ejus arfaciet flamma, & auferetur spiritus oris sui.

31. Non credet frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.

32. Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus arescent.

33. Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.

34. Congregatio enim hypocritæ sterilis,

& ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

35. ¶ Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos.

¶ Psal. 7. 13
Isai. 59. 4.

C A P U T XVI.

Job amicorum austeritate commotus; dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cujus conscius esse Deum asserit.

1. **R**espondens autem Job, dixit:

2. Audivi frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3. Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4. Poteram & ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro anima mea.

5. Consolarer & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos.

6. Roborarem vos ore meo: & moverem labia mea, quasi parcens vobis.

7. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.

8. Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9. Ruga mea testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradicens mihi.

10. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

11. Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.

12. Conclussit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13. Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt.

18. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ; cum haberem mundas ad Deum preces.

19. Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus.

20. Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21. Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.

22. Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.

23. Ecce enim breves anni transeunt, & semitam, per quam non revertar, ambulo.

C A P U T XVII.

Job ex afflictionis ſuæ magnitudine ſibi hic nihil præter mortem reſtare contendit, & amicos præſentem tantum remunerationem ſtatuens inſipientiæ arguens, ipſe futuram requiem præſolatur.

1. **S**piritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum.

2. Non peceavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3. Libera me Domine, & pone me juxta te, & cujuſvis manus pugnet contra me.

4. Cor eorum longè feciſti à diſciplina, propterea non exaltabuntur.

5. Prædam pollicetur ſociis, & oculi filiorum ejus deficient.

6. Poſuit me quaſi in proverbium vulgi, & exemplum ſum coram eis.

7. Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quaſi in nihilum redacta ſunt.

8. Stupebunt juſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam fulcitabitur.

9. Et tenebit juſtus viam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem.

10. Igitur omnes vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum ſapientem.

11. Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.

12. Noctem verterunt in diem, & ruruſum poſt tenebras ſpero lucem.

13. Si ſuſtinuero; infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum.

14. Putredini dixi: Pater meus eſ; mater mea, & ſoror mea, vermibus.

15. Ubi eſt ergo nunc præſolatio mea, & patientiam meam quis conſiderat?

16. In profundiffimum infernum deſcendent omnia mea: putaſne ſaltem ibi erit requies mihi?

C A P U T XVIII.

Baldad arguens Job jaſtantiæ & impatientiæ, deſcribit impiorum maledictiones, ut ſuam contra Job ſententiam ſtatuat, nempe ipſum tantum propter peccata ſua puniri.

1. **R**eſpondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Uſque ad quem finem verba jaſtabitis? intelligite prius, & ſic loquamur.

3. Quare reputati ſumus ut jumenta, & ſorduimus coram vobis?

4. Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & tranſferentur rupes de loco ſuo?

5. Nonne lux impii extinguetur, nec ſplendet flamma ignis ejus?

6. Lux obteneſcet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ ſuper eum eſt, extinguetur.

7. Arctabuntur greſſus virtutis ejus, & præcipitabit eum conſilium ſuum.

8. Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis ejus ambulat.

9. Tenebitur planta illius laqueo, & exardeſcet contra eum ſitis.

10. Abſcondita eſt in terra pedica ejus, & decipula illius ſuper ſemitam.

11. Undique terrebunt eum formidines, & involvent pedes ejus.

12. Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat coſtas illius.

13. Devoret pulchritudinem cutis ejus, conſumat brachia illius primogenita mors.

14. Avellatur de tabernaculo ſuo fiducia ejus, & calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus.

15. Habitent in tabernaculo illius ſocii ejus, qui non eſt, aſpergatur in tabernaculo ejus ſulphur.

16. Deorſum radices ejus ſiccantur, ſurſum autem atteratur meſſis ejus.

17. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.

18. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

19. Non erit ſemen ejus, neque progenies in populo ſuo, nec ullæ reliquæ in religionibus ejus.

20. In die ejus ſtup ebunt noviffimi, & primus invadet horror.

21. Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus ejus, qui ignorat Deum.

C A P U T XIX.

Job crudelitatis amicos arguens, ſe à Deo flagellari dicit immerito, oſtendens afflictionis acerbitatem, & ſe ab amicis deſtitutum, ac ſuper futura reſurrectione ſeipſum conſolatur.

1. **R**eſpondens autem Job, dixit:

2. Uſquequò affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus?

3. En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

4. Nempe, etſi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.

5. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.

6. Saltem nunc intelligite quia Deus non æquo judicio afflixerit me, & flagellis ſuis me cinxerit.

7. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non eſt qui judicet.

8. Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum, & in calle meo tenebras poſuit.

9. Spoliavit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo.

10. Deſtruxit me undique, & pereo, & quaſi evulſæ arbori abſtulit ſpem meam.

11. Iratus eſt contra me furor ejus, & ſic me habuit quaſi hoſtem ſuum.

12. Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt ſibi viam per me, & obſederunt in gyro tabernaculum meum.

13. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me.

14. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obſiti ſunt mei.

15. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, ſicut alienum habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum.

16. Seryum meum vocavi, & non reſpondit, ore proprio deprecabar illum.

17. Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei.

18. Stulti quoque despiciebant me, & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.

19. Abominati sunt me quondam consilarii mei: & quem maximè diligebam, aversatus est me.

20. Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.

21. Misere mini mei, misere mini, mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

22. Quare persequimini me sicut Deus, & carnis meis saturamini?

23. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro

24. stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in filice?

25. Scio enim quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum:

26. Et rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.

27. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius reposita est hæc spes mea in sinu meo.

28. Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum?

29. Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.

C A P U T XX.

Sophar verbis Job motus, correptionem ipsius se dicit auditurum; & quæ sit apud Deum pars impii, multis verbis persequitur.

1. **R**espondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2. Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.

3. Doctrinam, qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.

4. Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram.

5. Quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritis ad instar puncti.

6. Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit:

7. Quasi sterquilinum in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Ubi est?

8. Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna.

9. Oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus.

10. Filii ejus atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.

11. Ossâ ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.

12. Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.

13. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.

14. Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.

15. Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.

16. Caput aspidum fuget, & occidet eum lingua viperæ.

17. (Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.)

18. Luct quæ fecit omnia, nec tamen contumetur: juxta multitudinem adinventio-
num suarum, sic & sustinebit.

19. Quoniam confringens nudavit paupes: domum rapuit, & non ædificavit eam.

20. || Nec est satiatus venter ejus: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.

21. Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22. Cum satiatus fuerit, arctabitur, æstua-
bit, & omnis dolor irruet super eum.

23. Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.

24. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

25. Eductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eum horribiles.

26. Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.

27. Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum.

28. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29. Hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino.

C A P U T XXI.

Job patienter ab amicis audiri postulans, causam inquit, quare impiorum nonnulli in finem usque vitæ prosperentur, alii contra adversis cœdantur, & respondet, impium in diem perditionis à Deo servari, falsam amicorum consolationem per hoc convellens.

1. **R**espondens autem Job, dixit:

2. Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam.

3. Sustinete me, & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete.

4. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut meritò non debeam contristari?

5. Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro:

6. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.

7. || Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?

8. Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum.

9. Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.

10. Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fœtu suo.

11. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lulsibus.

12. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.

13. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

15. || Quis est Omnipotens ut serviamus ei? & quid nobis prodest si oraverimus illum?

16. Verumtamen quia non sunt in manu eorum

*mibi ostendit
si non desisti
lis.*

|| Eccl. 5.9.

|| Jer. 12.1
Habac. 1.3
C. 13.

|| Malac. 3.
14.

bona sua, consilium impiorum longè sit à me.
17. Quoties lucerna impiorum extinguitur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui?
18. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla, quam turbo dispergit.
19. Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cum reddiderit, tunc sciet.
20. Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet:
21. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium ejus dimidiatur?
22. Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos judicat?
23. Iste moritur robustus & sanus, dives & felix.
24. Viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:
25. Alius verò moritur in amaritudine animæ absque ullis opibus:
26. Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.
27. Certè novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas:
28. Dicitis enim: Ubi est domus principis? & ubi tabernacula impiorum?
29. Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
30. Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.
31. Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?
32. Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.
33. Duleis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.
34. Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

C A P U T XXII.

*Eliphaz arguit Job in misericordie in pauperum
oppressione, & aliorum facinorum; ostendens
ipsum de divina Providentia non rectè senti-
re, at penitenti bona promittens.*

1. **R**espondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
2. Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?
3. Quid prodest Deo si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit via tua?
4. Numquid timens arguet te, & veniet tecum in iudicium,
5. & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?
6. Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.
7. Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.
8. In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.
9. Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.
10. Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.
11. Et putabas te tenebras non visurum, & im-

petu aquarum inundantium non oppressum iri?
12. An non cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur?
13. Et dicis: Quid enim novit Deus? quasi per caliginem judicat.
14. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.
15. Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?
16. Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum:
17. Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, aestimabant eum:
18. Cum ille impleisset domos eorum bonis: quorum sententia procul sit à me.
19. || Videbunt justi, & lætabuntur, & innocens subfannabit eos. || *Psalm. 105, 42.*
20. Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?
21. Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; & per hæc habebis fructus optimos.
22. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in corde tuo.
23. Si reversus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.
24. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.
25. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.
26. Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, & elevabis ad Deum faciem tuam.
27. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28. Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendet lumen.
29. || Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur. || *Prov. 29, 23.*
30. Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditia manuum suarum.

C A P U T XXIII.

Job divinum iudicium humiliter invocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, rectèque sentire de providentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

1. **R**espondens autem Job, ait:
2. Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.
3. Quis mihi tribuat ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solium ejus?
4. Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.
5. Ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.
6. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.
7. Proponat æquitatem contra me, & perveniat ad victoriam iudicium meum.
8. Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
9. Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum:
10. Ipse verò scit viam meam, & probavit

me quasi aurum, quod per ignem transiit;
11. Vestigia ejus secutus est pes meus, vi-
am ejus custodivi, & non declinavi ex ea.
12. A mandatis labiorum ejus non recessi,
& in sinu meo abscondi verba oris ejus.
13. Ipse enim solus est; & nemo avertere
potest cogitationem ejus: & anima ejus
quodcumque voluit, hoc fecit.
14. Cum expleverit in me voluntatem
suam, & alia multa similia præsto sunt ei.
15. Et ideo à facie ejus turbatus sum,
& considerans eum, timore sollicitor.
16. Deus molliuit cor meum, & Omni-
potens conturbavit me.
17. Non enim perii propter imminentes te-
nebras, nec faciem meam operuit caligo.

C A P U T XXIV.

*Job ut rectè se sentire ostendat de divina Pro-
videntia, dicit Deo nota esse tempora: &
hominum varias recenset iniquitates, ab ip-
so puniendas.*

1. **A**B Omnipotente non sunt abscondita
tempora; qui autem noverunt eum,
ignorant dies illius.
2. Alii terminos transfulerunt, diripuerunt
greges, & paverunt eos.
3. Asinum pupillorum abegerunt, & ab-
stulerunt pro pignore bovem viduæ.
4. Subverterunt pauperum viam, & op-
presserunt pariter mansuetos terræ.
5. Alii quasi onagri in deserto egrediun-
tur ad opus suum: vigilantes ad prædam,
præparant panem liberis.
6. Agrum non suum demetunt: & vineam
ejus, quem vi oppresserint, vindemiant.
7. Nudos dimittunt homines, indumenta tol-
lentes, quibus non est operimentum in frigore:
8. Quos imbres montium rigant: & non
habentes velamen, amplexantur lapides.
9. Vim fecerunt depradantes pupillos, &
vulgum pauperum spoliaverunt.
10. Nudis & incedentibus absque vestitu,
& esurientibus tulerunt spicas.
11. Inter acervos eorum meridiati sunt,
qui calcatis torcularibus sitiunt.
12. De civitatibus fecerunt viros gemere,
& anima vulneratorum clamavit, & Deus
inultum abire non patitur.
13. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt
vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus.
14. Manè primo consurgit homicida, in-
terficit egenum & pauperem: per noctem
verò erit quasi fur.
15. Oculus adulteri observat caliginem, dicens:
Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.
16. Perfodit in tenebris domos, sicut in die
condixerant sibi, & ignoraverunt lucem.
17. Si subito apparuerit aurora, arbitran-
tur umbram mortis: & sic in tenebris quasi
in luce ambulant.
18. Levis est super faciem aquæ: maledi-
cta sit pars ejus in terra, nec ambulet per
viam vinearum.
19. Ad nimium calorem transeat ab aquis
nivium, & usque ad inferos peccatum illius.
20. Obliviscatur ejus misericordia: dulcedo

illius vermes: non sit in recordatione, sed
conteratur quasi lignum infructuosum.
21. Pavit enim sterilem, quæ non parit,
& viduæ benè non fecit.
22. Detrahit fortes in fortitudine sua: &
cum steterit, non credet vitæ suæ.
23. ¶ Dedit ei Deus locum poenitentiae, &
ille abutitur eo in superbiam: oculi autem
ejus sunt in viis illius.
24. Elevati sunt ad modicum, & non sub-
sistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferen-
tur, & sicut summitates spicarum conterentur.
25. Quod si non est ita, quis me potest
arguere esse mentitum, & ponere ante Deum
verba mea?

C A P U T XXV.

*Baldad ex Dei sublimitate & hominis humili-
tate negat hominem Deo comparatum iusti-
ficari posse.*

1. **R**espondens autem Baldad Suhites, dixit:
2. Potestas & terror apud eum est,
qui facit concordiam in sublimibus suis.
3. Numquid est numerus militum ejus? &
super quem non surget lumen illius?
4. Nilquid justificari potest homo comparatus
Deo, aut apparere mundus natus de muliere?
5. Ecce luna etiam non splendet: & stel-
læ non sunt mundæ in conspectu ejus.
6. Quotò magis homo putredo, & filius
hominis vermis?

C A P U T XXVI.

*Job dicit nullum Deo ab homine auxilium præ-
stari posse, Dei incomprehensibilem poten-
tiam ex ipsius operibus demonstrans.*

1. **R**espondens autem Job, dixit:
2. Cujus adjutor es? numquid im-
becillis: & sustentas brachium ejus, qui
non est fortis?
3. Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui
non habet sapientiam, & prudentiam tuam
ostendisti plurimam?
4. Quem docere voluisti? nonne eum, qui
fecit spiramentum?
5. Ecce gigantes gemunt sub aquis, &
qui habitant cum eis.
6. Nudus est infernus coram illo, & nul-
lum est operimentum perditioni.
7. Qui extendit Aquilonem super vacuum,
& appendit terram super nihilum.
8. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non
erumpant pariter deorsum.
9. Qui tenet vultum solii sui, & expan-
dit super illud nebulam suam.
10. Terminum circumdedit aquis, usque
dum finiantur lux & tenebræ.
11. Columnæ cæli contremiscunt, & pa-
vent ad nutum ejus.
12. In fortitudine illius repente maria congre-
gata sunt, & prudentia ejus percussit superbum.
13. Spiritus ejus ornavit cælos: Et obstetri-
cante manu ejus, eductus est coluber tortuosus.
14. Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum
ejus, & cum vix parvam stillam sermonis
ejus audierimus, quis poterit tonitruum
magnitudinis illius intueri?

C A P U T XXVII.

Job perpetuò constans in sui justificatione, rejecta amicorum calumnia, ostendit quomodo impii ex presentis vitæ brevi prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

1. **A**ddidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:
2. Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.
3. Quia donec superest habitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.
4. Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.
5. Absit à me ut justos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.
6. Justificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.
7. Sit ut impius, inimicus meus; & adversarius meus, quasi iniquus.
8. Quæ est enim spes hypocritæ si avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus?
9. Numquid Deus audiet clamorem ejus cum venerit super eum angustia?
10. Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore?
11. Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.
12. Ecce, vos omnes nostis, & quid sine causa vana loquimini?
13. Hæc est pars hominis impii apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.
14. Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.
15. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16. Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta:
17. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: & argentum innocens dividet.
18. Edificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.
19. || Dives cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet.
20. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.
21. Tolle eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.
22. Et mittet super eum, & non parcat; de manu ejus fugiens fugiet.
23. Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum ejus.

C A P U T XXVIII.

Job sapientiam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine, tum rei dignitate; Deo autem perspecta esse quæque occultissima naturæ, & sapientiam è cælo dari, non auro emi.

1. **H**abet argentum venarum suarum principia: & auro locus est, in quo cõflatur.
2. Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.
3. Tempus posuit tenebris, & univerforum finem ipse considerat, lapidem quo-

que caliginis, & umbram mortis.

4. Dividit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.
5. Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est.
6. Locus sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.
7. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.
8. Non calcaverunt eam filii institutorum, nec pertransivit per eam leæna.
9. Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.
10. In petris rivos excidit, & omne pretiosum vidit oculus ejus.
11. Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita in luce produxit.
12. Sapientia verò ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ?
13. Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium.
14. Abyssus dicit: Non est in me: & mare loquitur: Non est mecum.
15. || Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.
16. Non cõferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonio pretiosissimo, vel sapphiro.
17. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri:
18. Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem sapientia de occultis.
19. Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur.
20. Unde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?
21. Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque cæli latet.
22. Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.
23. Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.
24. Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.
25. Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.
26. Quando ponebat pluviis legem, & viam procellis sonantibus:
27. Tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & investigavit.
28. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

C A P U T XXIX.

Job pristina cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, una cum bonis suis operibus, quò se de contraria amicorum calumnia vindicet.

1. **A**ddidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:
2. Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus custodiebat me?
3. Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris?
4. Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo,

|| Sap. 7. 9.

|| Psal. 48. 13.

5. Quando erat Omnipotens mecum : & in circuitu meo pueri mei ?
6. Quando lavabam pedes meos butyro , & petra fundebat mihi rivos olei ?
7. Quando procedebam ad portam civitatis , & in platea parabant cathedram mihi ?
8. Videbant me juvenes , & abscondebantur , & senes assurgentes stabant .
9. Principes cessabant loqui , & digitum superponebant ori suo .
10. Vocem suam cohibebant duces , & lingua eorum gutturi suo adhærebat .
11. Auris audiens beatificabat me , & oculus videns testimonium reddebat mihi .
12. Eò quòd liberassẽm pauperem vociferantem , & pupillum , cui non esset adjutor .
13. Benedictio perituri super me veniebat , & cor viduæ consolatus sum .
14. Justitia indutus sum : & vestivi me , sicut vestimento & diademate , iudicio meo .
15. Oculus fui cæco , & pes claudò .
16. Pater eram pauperum : & causam quam nesciebam , diligentissimè investigabam .
17. Conterebam molas iniqui , & de dentibus illius auferebam prædam .
18. Dicebamque : In nidulo meo moriar , & sicut palma multiplicabo dies .
19. Radix mea aperta est secus aquas , & ros morabitur in messione mea .
20. Gloria mea semper innovabitur , & arcus meus in manu mea instaurabitur .
21. Qui me audiebant , expectabant sententiam , & intenti tacebant ad consilium meum .
22. Verbis meis addere nihil audebant , & super illos stillabat eloquium meum .
23. Expectabant me sicut pluviam , & os suum aperiebant quasi ad imbrem ferotinum .
24. Si quando ridebam ad eos , non credebant , & lux vultus mei non cadebat in terram .
25. Si voluissem ire ad eos , sedebam primus : cumque federem quasi rex , circumstante exercitu , eram tamen mœrentium consolator .

CAPUT XXX.

Plangit Job pristinam illam felicitatem versam sibi , permittente Deo , in summam calamitatem .

1. **N**unc autem derident me juniores tempore , quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei :
2. quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo , & vita ipsa putabantur indigni .
3. Egestate & fame steriles , qui rodebant in solitudine , squalientes calamitate & miseria .
4. Et mandebant herbas , & arborum cortices , & radix juniperorum erat cibus eorum .
5. Qui de convallibus ista rapientes , cum singula reperissent , ad ea cum clamore currebant .
6. In desertis habitabant torrentium , & in cavernis terræ , vel super glaream .
7. Qui inter hujusmodi latabantur , & esse sub sentibus delicias computabant .
8. Filii stultorum & ignobilium , & in terra penitus non parentes .
9. Nunc in eorum canticum versus sum , & factus sum eis in proverbium .
10. Abominantur me , & longè fugiunt à me , & faciem meam conspuere non verentur .
11. Pharetram enim suam aperuit , & af-

fixit me , & frenum posuit in os meum .
12. Ad dexteram Orientis calamitates meæ illicò surrexerunt : pedes meos subverterunt , & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis .
13. Dissipaverunt itinera mea , insidiati sunt mihi , & prævaluerunt , & non fuit qui ferret auxilium .
14. Quasi rupto muro , & aperta janua irruerunt super me , & ad meas miseras devoluti sunt .
15. Redactus sum in nihilum , abstulisti quasi ventus desiderium meum : & velut nubes pertransiit salus mea .
16. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea , & possident me dies afflictionis .
17. Nocte os meum perforatur doloribus : & qui me comedunt , non dormiunt .
18. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum , & quasi capitis tunicæ succinxerunt me .
19. Comparatus sum luto , & assimilatus sum favillæ & cineri .
20. Clamo ad te , & non exaudis me : sto , & non respicis me .
21. Mutatus es mihi in crudelem , & in duritia manus tuæ adversaris mihi .
22. Elevasti me , & quasi super ventum ponens elisisti me validè .
23. Scio quia morti trades me , ubi constituta est domus omni viventi .
24. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam : & si corruerint , ipse salvabis .
25. Flebam quondam super eo , qui afflictus erat , & compatiabatur anima mea pauperi .
26. Expectabam bona , & venerunt mihi mala : præstolabar lucem , & eruperunt tenebræ .
27. Interiora mea efferverunt absque ulla requie , prævenerunt me dies afflictionis .
28. Mœrens incedebam , sine furore ; confurgens , in turba clamabam .
29. Frater fui draconum , & socius struthionum .
30. Cutis mea denigrata est super me , & ossa mea aruerunt præ caumate .
31. Versa est in luctum cithara mea , & organum meum in vocem flentium .

CAPUT XXXI.

Job ut de amicorum calumnia se purget , summum Judicem innocentie suæ testem invocans , suas enarrat virtutes .

1. **P**epigi scœdus cum oculis meis , ut ne cogitarem quidem de virgine .
2. Quam enim partem haberet in me Deus desuper , & hæreditatem Omnipotens de excelsis ?
3. Numquid non perditio est iniquo , & alienatio operantibus injustitiam ?
4. Nonne ipse considerat vias meas , & cunctos gressus meos dinumerat ?
5. Si ambulavi in vanitate , & festinavi in dolo pes meus :
6. Appendat me in statera justa , & sciat Deus simplicitatem meam .
7. Si declinavi gressus meus de via , & si secutum est oculos meos cor meum , & si in manibus meis adhæsit macula :
8. Seram , & alius comedat : & progenies mea eradicetur .

C A P U T XXXII.

Job silentio amicis imposito, arguitur una cum illis insipientia ab Eliu, qui suam jactat sapientiam.

9. Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10. Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.
11. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.
12. Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.
13. Si contempsi subire iudicium cum servo meo, & ancilla mea, cum disceptarent adversum me.
14. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaesierit, quid respondebo illi?
15. Numquid non in utero fecit me qui & illum operatus est? & formavit me in vulva unus?
16. Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduae expectare feci.
17. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:
18. Quia ab infantia mea crevit mecum miserratio: & de utero matris meae egressa est mecum.
19. Si despexi pereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:
20. Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est:
21. Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem:
22. Humerus meus à junctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.
24. Si putavi aurum robur meum, & oborizo dixi, Fiducia mea.
25. Si latatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.
26. Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè:
27. Et latatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.
28. Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.
29. Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi quod invenisset eum malum.
30. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus.
31. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur?
32. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
33. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.
34. Si expavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat:
36. Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?
37. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.
38. Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent.
39. Si fructus ejus comedi absque pecunia & animam agricolarum ejus affixi:
40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Job.

C A P U T XXXIII.

Eliu ex sermonibus Job ostendere nititur eum non esse justum, docens quomodo Deus homini loquatur ut erudiat & increpet, ac resipiscenti propitiatur.

1. **A**udi igitur Job eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.
2. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

C A P U T XXXIV.

3. Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.

4. Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.

5. Si potes, responde mihi, & adversus faciem meam consiste.

6. Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.

7. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.

8. Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui:

9. Mundus sum ego, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.

10. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.

11. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes femitas meas.

12. Hoc est ergo, in quo non es justificatus: respondebo tibi, quia major sit Deus homine.

13. Adversus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi?

14. Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit.

15. Per somnium in visione nocturna, quando irrumpit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:

16. Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.

17. Ut avertat hominem ab his quæ facit, & liberet eum de superbia.

18. Eruens animam ejus à corruptione: & vitam illius, ut non transeat in gladium.

19. Increpat quoque per dolorem in lectulo, omnia ossa ejus marcescere facit.

20. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibis aptè desiderabilis.

21. Tabescet caro ejus; & ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.

22. Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.

23. Si fuerit pro eo Angelus loquens unus de millibus, ut annuntiet hominis æquitatem:

24. Miserebitur ejus, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inveni in quo ei propitius.

25. Consumpta est caro ejus à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ.

26. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem ejus in jubilo, & reddet homini justitiam suam.

27. Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus, non recepi.

28. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.

29. Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30. Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.

31. Attende Job, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32. Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere justum.

33. Quod si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

Eliu rursùm ex verbis Job accusat eum blasphemie aliorumque criminum, & equitatem ostendens divini judicii, ejus quoque potentie & notitiæ cuncta subesse.

1. **P**ronuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus est:

2. Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me.

3. || Auris enim verba probat, & guttur efficit gustu judicat.

4. Judicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.

5. Quia dixit Job: Justus sum, & Deus subvertit judicium meum.

6. In judicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque ullo peccato.

7. Quis est vir ut est Job, qui bibit subfannationem quasi aquam?

8. Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?

9. Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10. Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11. Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias singulorum restituet eis.

12. Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet judicium.

13. Quem constituit alium super terram: aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14. Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.

15. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.

16. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei.

17. Numquid qui non amat judicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui justus est, in tantum condemnas?

18. Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

19. || Qui non accipit personas principum: nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum ejus sunt universi.

20. Subito moriuntur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

21. Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

22. Non sunt tenebræ, & nō est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23. Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.

24. Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

25. Novit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.

26. Quasi impios percussit eas in loco videntium.

27. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt:

28. Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

29. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum & super

|| Supr. 12.
11.

|| Dent. 10.
17.
2. Par. 19.7
Sap. 6. 8.
Eccl. 15.
16.
Astor. 10.
34.
Rom. 2. 11.
Galat. 2. 6.
Ephes. 6. 9.
Colos. 3. 25.
1. Pet. 1. 17.

gentes, & super omnes homines?

30. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.

33. Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.

34. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35. Job autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36. Pater mi, probetur Job usque ad finem: ne definas ab homine iniquitatis.

37. Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur: & tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.

C A P U T XXXV.

Eliu colligens Job dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo sed homini impietatem prodesse & impietatem obesse.

1. **I**gitur Eliu hæc rursus locutus est;

2. Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceret: Justior sum Deo?

3. Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero?

4. Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

5. Suspice cælum & intueri, & contemplare æthera quod altior te sit.

6. Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

7. Porro si justè egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipiet?

8. Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit justitia tua.

9. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.

10. Et non dixit: Ubi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?

11. Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.

12. Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

13. Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.

14. Etiam cum dixeris: Non considerat: judicare coram illo, & expecta eum.

15. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valde.

16. Ergo Job frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

C A P U T XXXVI.

Eliu æquitatem divini judicii tuetur, qui percutit ut erudiat, loquitur ut ad se redeant; redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Job ad respicientiam, promittens cuncta prospera.

1. **A**ddens quoque Eliu, hæc locutus est:

2. Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.

3. Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo justum.

4. Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

5. Deus potentes non abjicit, cum & ipse sit potens.

6. Sed non salvat impios, & iudicium pauperibus tribuit.

7. Non aufert à justo oculos suos, & reges in folio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.

8. Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis:

9. Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.

10. Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.

11. Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria:

12. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.

13. Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.

14. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.

15. Eripet de angustia sua pauperem, & revelabit in tribulatione aurem ejus.

16. Igitur salvabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter te: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.

17. Causa tua quasi impii judicata est, causam iudiciumque recipies.

18. non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

19. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.

20. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.

21. Cave ne declines ad iniquitatem; hanc enim cœpisti sequi post miseriam.

22. Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.

23. Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?

24. Memento quod ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri.

25. Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.

26. Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum ejus inestimabilis.

27. Qui aufert stillas pluviae, & effundit imbres ad instar gurgitum.

28. Qui de nubibus fluunt, quæ prætulerunt cuncta desuper.

29. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum,

30. & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.

31. Per hæc enim judicat populos, & dat escas multis mortalibus.

32. In manibus abscondit lucem, & præcipit ei ut rursus adveniat.

33. Annuntiat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere.

C A P U T XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam ac iustitiam, & inscrutabile iudicium ipsius: quibus vult Job detraxisse.

1. **S**uper hoc expavit cor meum, & emotum est de loco suo.
2. Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.
3. Subter omnes celos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.
4. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cum audita fuerit vox ejus.
5. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
6. Qui præcipit nivi ut descendat in terram, & hyemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ.
7. Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.
8. Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.
9. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.
10. Flante Deo concrevit gelu, & rursus latissimæ funduntur aquæ.
11. Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.
12. Quæ lustrant per circuitum, quocumque eas voluit gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum.
13. Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiæ suæ eas jusserit inveniri.
14. Ausculta hæc, Job: sta, & considera mirabilia Dei.
15. Numquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus?
16. Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17. Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?
18. Tu forsitan cum eo fabricatus es celos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt?
19. Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.
20. Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.
21. At nunc non vident lucem: subito aer cogitur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.
22. Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.
23. Dignè eum invenire non possumus: magnus fortitudine, & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest.
24. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

C A P U T XXXVIII.

Deus arguit Job, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum divinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

1. **R**espondens autem Dominus Job de turbine, dixit:
2. Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?

3. Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi.
4. Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi si habes intelligentiam.
5. Quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?
6. Super quo bases illius solidatæ sunt: aut quis demisit lapidem angularem ejus?
7. Cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?
8. Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens?
9. Cum ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantia obvolverem?
10. Circumdedi illud terminis meis, & posui vestem, & ostia;
11. Et dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.
12. Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?
13. Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?
14. Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:
15. Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.
16. Numquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti?
17. Numquid aperta sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?
18. Numquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia,
19. In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit:
20. Ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.
21. Sciebas tunc quod nasciturus esses: & numerum dierum tuorum noveras?
22. Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti?
23. Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli?
24. Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram?
25. Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitru, & viam sonantis tonitru,
26. Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur,
27. Ut implemet inviam & desolatam, & produceret herbas virentes?
28. Quis est pluviae pater? vel quis genuit stillas roris?
29. De cujus utero egressa est glacies, & gelu de celo quis genuit?
30. In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.
31. Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
32. Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis?
33. Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem ejus in terra?
34. Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?
35. Numquid mittes fulgura, & ibunt,

& rever-

& revertentia dicent tibi : Adsumus ?
36. Quis posuit in visceribus hominis sapien-
tiam ? vel quis dedit gallo intelligentiam ?
37. Quis enarrabit cælorum rationem ,
& concentum cæli quis dormire faciet ?
38. Quando fundebatur pulvis in terra ,
& glebæ compingebantur ?
39. Numquid capies lænæ prædam , &
animam catulorum ejus implebis .
40. Quando cubant in antris , & in spe-
cubus insidiantur ?
41. ¶ Quis præparat corvo escam suam ,
quando pulli ejus clamant ad Deum , va-
gantes , eò quòd non habeant cibos ?

¶ *Psalm.*
146. 9.

C A P U T XXXIX.

*Deus ipsi Job ostendit mirabilia opera sua in
ibicibus , onagro , rhinocerote , struthione ,
equo & aquila ; arguens eum quòd cum ipso
contendere voluerit : quibus Job commotus ,
agnoscit se temerè locutum .*

1. **N**umquid nosti tempus partus ibi-
cum in petris , vel parturientes
cervas observasti ?
2. Dinumerasti menses conceptus earum ,
& scisti tempus partus earum ?
3. Incurvantur ad foetum , & pariunt ,
& rugitus emittunt .
4. Separantur filii earum , & pergunt ad pa-
stum : egrediuntur , & non revertuntur ad eas .
5. Quis dimisit onagrum liberum , & vin-
cula ejus quis solvit ?
6. Cui dedi in solitudine domum , & ta-
bernacula ejus in terra falsuginis .
7. Contemnit multitudinem civitatis , cla-
morem exactoris non audit .
8. Circumspicit montes pascuæ suæ , &
virentia quæque perquirat .
9. Numquid volet rhinoceros servire tibi ,
aut morabitur ad præsepe tuum ?
10. Numquid alligabis rhinocerota ad
arandum loro tuo ? aut confringet glebas
vallium post te ?
11. Numquid fiduciam habebis in magna
fortitudine ejus , & derelinques ei labores tuos ?
12. Numquid credes illi quòd sementem
reddat tibi , & aream tuam congreget ?
13. Penna struthionis similis est pennis
herodii , & accipitris .
14. Quando derelinquit ova sua in terra ,
tu forsitan in pulvere calefacies ea ?
15. Obliviscitur quòd pes conculcet ea ,
aut bestia agri conterat .
16. Duratur ad filios suos quasi non sint
sui , frustra laboravit nullo timore cogente .
17. Privavit enim eam Deus sapientia ,
nec dedit illi intelligentiam .
18. Cum tempus fuerit , in altum alas eri-
git : deridet equum & ascensorem ejus .
19. Numquid præbebis equo fortitudinem ,
aut circumdabis collo ejus hinnitum ?
20. Numquid suscitabis eum quasi locu-
stas ? gloria narium ejus terror .
21. Terram ungula fodit , exultat auda-
cter : in occursum pergit armatis .
22. Contemnit pavorem , nec cedit gladio .
23. Super ipsum sonabit pharetra , vibra-
bit hasta & clypeus .

24. Fervens & fremens sorbet terram ,
nec reputat tubæ sonare clangorem .
25. Ubi audierit buccinam , dicit : Vah ;
procul odoratur bellum , exhortationem du-
cum , & ululatum exercitus .
26. Numquid per sapientiam tuam plumescit .
accipiter , expandens alas suas ad Austrum ?
27. Numquid ad præceptum tuum elevabi-
tur aquila , & in arduis ponet nidum suum ?
28. In petris manet , & in præruptis fili-
cibus commoratur , atque inaccessis rupibus .
29. Inde contemplatur escam , & de lon-
gè oculi ejus prospiciunt .
30. Pulli ejus lambent sanguinem : & ubi-
cumque cadaver fuerit , statim adest .
31. Et adjecit Dominus & locutus est ad Job :
32. Numquid qui contendit cum Deo ,
tam facilè conquiescit ? utique qui arguit
Deum , debet respondere ei .
33. Respondens autem Job Domino , dixit :
34. Qui leviter locutus sum , respondere quid
possum ? manum meam ponam super os meum .
35. Unum locutus sum , quòd utinam non
dixissem ; & alterum , quibus ultra non addam .

C A P U T XL.

*Deus arguens Job quòd visus sit justitiæ ipsius
detraxisse , ostendit ei suam potentiam in Be-
hemoth & Leviathan , silentium ei imponens .*

1. **R**espondens autem Dominus Job de
turbine , dixit :
2. Accinge sicut vir lumbos tuos : inter-
rogabo te , & indica mihi .
3. Numquid irritum facies judicium meum :
& condemnabis me , ut tu justificeris ?
4. Et si habes brachium sicut Deus , &
si voce simili tonas ?
5. Circumda tibi decorè , & in sublime erigere ,
& esto gloriosus , & speciosis induere vestibus .
6. Disperge superbos in furore tuo , & res-
piciens omnem arrogantem humilia .
7. Respice cunctos superbos , & confun-
de eos , & contere impios in loco suo .
8. Absconde eos in pulvere simul : & fa-
cies eorum demerge in foveam :
9. Et ego confitebor quòd salvare te pos-
sit dextera tua .
10. Ecce Behemoth , quem feci tecum ,
sænum quasi bos comedet :
11. Fortitudo ejus in lumbis ejus , &
virtus illius in umbilico ventris ejus .
12. Stringit caudam suam quasi cedrum ,
nervi testiculorum ejus perplexi sunt .
13. Ossa ejus velut fistulæ æris , cartilago
illius quasi laminæ ferreæ .
14. Ipse est principium viarum Dei , qui
fecit eum , applicabit gladium ejus .
15. Huic montes herbas ferunt : omnes
bestiæ agri ludent ibi .
16. Sub umbra dormit in secreto cala-
mi ; & in locis humentibus .
17. Protegunt umbræ umbram ejus , cir-
cumdabunt eum falices torrentis .
18. Ecce , absorbebit fluvium , & non
mirabitur : & habet fiduciam quòd influat
Jordanis in os ejus .
19. In oculis ejus quasi hamo capiet eum ,
& in sudibus perforabit nares ejus .

20. An extrahere poteris Leviathan hamo, & fune ligabis linguam ejus?
21. Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus?
22. Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
23. Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum servum sempiternum?
24. Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?
25. Concident eum amici, dividant illum negotiatores?
26. Numquid implebis fagenas pelle ejus, & gurgustium piscium capite illius?
27. Pone super eum manum tuam: memento belli, nec ultra addas loqui.
28. Ecce, spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

C A P U T XLI.

Malitia Behemoth arguitur juxta illius membra, duritiam & superbiam.

1. **N**on quasi crudelis fuscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?
2. Quis ante dedit mihi, ut reddam ei: omnia quæ sub celo sunt, mea sunt.
3. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.
4. Quis revelabit faciem indumenti ejus? & in medium oris ejus quis intrabit?
5. Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrum dentium ejus formido.
6. Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.
7. Una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:
8. Una alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.
9. Sternutatio ejus splendor ignis, & oculi ejus, ut palpebræ diluculi.
10. De ore ejus lampades procedunt, sicut tædæ ignis accensæ.
11. De naribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque ferventis.
12. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur.
13. In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus præcedit egestas.
14. Membra carniū ejus coherentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.
15. Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
16. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:
18. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.
19. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20. Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.
21. Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
22. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cum unguenta bulliunt,

23. Post eum lucebit semita; æstimabit abyssum quasi senescentem.
24. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.
25. Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiæ.

C A P U T XLII.

Agnoscit Job se insipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum quæ amiserat; tandemque plenus dierum in pace quievit.

1. **R**espondens autem Job Domino, dixit:
2. Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
3. Quis est iste, qui celat consilium absque scientia: ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.
4. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.
5. Auditū auris audiivi te, nunc autem oculus meus videt te.
6. Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.
7. Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job.
8. Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad servum meum Job, & offerite holocaustum pro vobis: Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut servus meus Job.
9. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Job.
10. Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Job, duplicia.
11. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo ejus: & moverunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam.
12. Dominus autem benedixit novissimis Job magis quam principio ejus. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille juga boum, & mille asinæ.
13. Et fuerunt ei septem filii, & tres filiæ.
14. Et vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam & nomen tertiæ Cornustibii.
15. Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filiæ Job in universa terra: deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.
16. Vixit autem Job post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

LIBER PSALMORUM.

P SALMORUM liber unicus est apud Latinos, sed in quinque partes dissectus apud Hebræos, quarum unaquæque hac clausula terminatur: fiat, fiat. Hi Davidis dicuntur, non quod is omnium sit auctor, sed quod multos veterum collegerit, plurimos ipse addiderit. Quamquam aliqui quoque posterioris ætatis sint, ab ipso Esdra, aliisque Prophetis additi. Latina autem editio, quam hactenus usurpat sancta Romana Ecclesia, non est versio sancti Hieronymi, sed alia translata ab antiquo interprete, ex Græco Septuaginta Seniorum editionis sancti Luciani martyris (quæ non sive communis dicebatur) ab ipsomet Hieronymo correctâ & emendata.

PSALMUS PRIMUS.

Pios & probos beatos, impios contra, & peccatores esse miseros.

1. **B**eatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentie non sedit:

2. *|| Jos. 1. 8.* **||** Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.

3. *|| Jos. 17. 8.* **||** Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:

Et folium ejus non defluet: & omnia quæcumque faciet, prosperabuntur.

4. Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.

5. Ideo non resurgent impii in judicio: neque peccatores in concilio justorum.

6. Quoniam novit Dominus viam justorum: & iter impiorum peribit.

PSALMUS II.

Frustrâ homines, præsertim reges & principes, sese Christi regno opponere. Nam cum esse universorum regem à Deo Patre constitutum, cui sit parendum, si salvi esse velimus.

Act. 4. 25. 1. **Q**uare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

2. Assiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.

3. Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus à nobis jugum ipsorum.

4. Qui habitat in cælis iridebit eos, & Dominus subsannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos,

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.

|| Act. 13. 33. 7. **||** Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

|| Hebr. 1. 5. 12. 5. 5. 8. Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

|| Apoc. 2. 27. 19. 15. 9. **||** Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.

10. Et nunc reges intelligite: erudimini qui judicatis terram.

11. Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.

13. Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

PSALMUS III.

Deum, ut se ab exercitu hostili defendat, uti facere consuevit, precatur. Congruit Christo.

1. Psalmus David, cum fugeret à facie Absalom filii sui. (2. Reg. 15. 14.)

2. **D**omine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

3. Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus.

4. Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

5. Voce mea ad Dominum clamavi: & exaudivit me de monte sancto suo.

6. Ego dormivi, & soporatus sum: & exurrexi, quia Dominus suscepit me.

7. Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, salvum me fac Deus meus.

8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.

9. Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

PSALMUS IV.

Hortatur cum hostes suos, tum socios & alios omnes, ut Deum colant, cujus bonis multiplicentur: à Deo autem sibi opem poscit: Congruit Christo & Ecclesie.

1. In finem in carminibus. Psalmus David.

2. **C**um invocare exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi: Misere mei, & exaudi orationem meam.

3. Filii hominum usquequò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendaciam?

4. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum.

5. **||** Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6. Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Dño: multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti latitiam in corde meo.

8. A fructu frumenti, vini, & olei

fui

fui multiplicati sunt.

9. In pace in idipsum dormiam, & requiescam:
10. Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisi me.

P S A L M U S V.

Deum orat ut malignos malis, innocentes bonis afficiat.

1. In finem pro ea, quæ hereditatem consequitur, Psalmus David.

2. **V**erba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

3. Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.

4. Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.

5. Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6. Neque habitabit juxta te malignus: neque permanent in iusti ante oculos tuos.

7. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus, 8. ego autem in multitudine misericordiæ tuæ

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9. Dñe deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

10. Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

11. || Sepulchrum patens est guttur eorum, linguas suis dolose agebant, judica illos Deus.

Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine.

12. Et lætentur omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt: & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13. quoniam tu benedices iusto.

Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

P S A L M U S VI.

Deum orat, ut se à morbo, & à peccato sanet: exauditus autem, inimicis insultat.

1. In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava.

2. **D**omine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

3. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea.

4. Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine usquequò?

5. Convertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.

6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.

8. Turbatus est à furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.

9. || Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

|| Matth. 7.

23. & 25.

11.

Lucæ 13.

17.

10. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

11. Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur & erubescant valde velociter.

P S A L M U S VII.

Pro se contra Saulem orat, ut ipse ob suam innocentiam servetur, ille vero ob pertinaciam penas luat.

1. Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini (2. Reg. 16.)

2. **D**omine Deus meus in te speravi: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.

3. Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat.

4. Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

6. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in pulverem deducat.

7. Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge Domine Deus meus in præcepto quod mandasti: 8. & synagoga populorum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regredere: 9. Dominus judicat populos.

Judica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, || scrutans corda & renes Deus.

11. Justum 11. adjutorium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde.

12. Deus iudex iustus, fortis, & patiens: numquid irascitur per singulos dies?

13. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, & paravit illum.

14. Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.

15. || Ecce parturit iniquitatem: concepit dolorem, & peperit iniquitatem.

16. Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foveam, quam fecit.

17. Convertetur dolor ejus in caput ejus & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.

18. Confitebor Domino secundum iustitiam ejus: & psallam nomini Domini altissimi.

|| 1. Par.

18. 9.

Jerem. 11.

20. & 17.

10. & 20.

12.

|| Job 15.

35.

|| Isai. 59.4.

P S A L M U S VIII.

Dei magnitudinem prædicat à miris ejus operibus, præsertim hominis atque adeò Christi exaltatione. Psalmus est Propheticus.

1. In finem pro torcularibus, Psalmus David.

2. **D**omine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos.

3. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.

4. Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & stellas, quæ tu fundasti.

||Hebr. 2.7

||Gen. 1.26.
1. Cor. 15.
26.

5. Quid est homo, quod memor es ejus?
aut filius hominis, quoniam visitas eum?
6. || Minuisti eum paulo minus ab angelis,
gloria & honore coronasti eum:
7. & constituisti eum super opera manuum
tuarum.
8. || Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves
& boves universas: insuper & pecora campi;
9. Volucres celi, & pisces maris, qui
perambulant semitas maris.
10. Domine Dominus noster, quam admirabile
est nomen tuum in universa terra!

P S A L M U S IX.

*Gratias agit Deo, quod se, & alios afflictos
ab hostium injuria tueatur: orat ut id per-
petuū faciat impios evertens, & pios ino-
pes defendens. Quare hic Psalmus in duos
apud Hebræos secatur.*

1. In finem pro occultis filii, Psalmus David.
2. **C**onfitebor tibi Domine in toto corde
meo: narrabo omnia mirabilia tua.
3. Latabo & exultabo in te: psallam
nomini tuo Altissime.
4. In convertendo inimicum meum retror-
sum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.
5. Quoniam fecisti judicium meum &
causam meam: sedisti super thronum qui
judicas justitiam.
6. Increpasti Gentes, & periit impius:
nomen eorum delesti in aeternum, & in
saeculum saeculi.
7. Inimici defecerunt fraxine in finem:
& civitates eorum destruxisti.
Periit memoria eorum cum sonitu: 8. Et
Dominus in aeternum permanet.
Paravit in judicio thronum suum: 9. &
ipse judicabit orbem terrarum in æquitate,
judicabit populos in justitia.
10. Et factus est Dominus refugium pauperi:
adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.
11. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum:
quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.
12. Psallite Domino, qui habitat in Sion:
annuntiate inter Gentes studia ejus:
13. Quoniam requirens sanguinem eorum
recordatus est: non est oblitus clamorem
pauperum.

14. Miserere mei Domine: vide humili-
tatem meam de inimicis meis.
15. Qui exaltas me de portis mortis, ut
annuntiem omnes laudationes tuas in por-
tis filiarum Sion.

16. Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt
Gentes in interitu, quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, com-
prehensus est pes eorum.

17. Cognoscetur Dominus judicium faciens:
in operibus manuum suarum comprehensus
est peccator.

18. Convertantur peccatores in infernum,
omnes Gentes quæ obliviscuntur Deum.

19. Quoniam non in finem oblivio erit pau-
peris: patientia pauperum non peribit in finem.

20. Exurge Domine, non confortetur ho-
mo: judicentur Gentes in conspectu tuo.

21. Constitue Domine legislatorem super
eos: ut sciant gentes quoniam homines sunt.

Psalm. X. secundum Hebræos.

1. **U**T quid Dñe recessisti longè, despicias
in opportunitatibus, in tribulatione?
2. Dum superbit impius, incenditur pauper:
comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.
3. Quoniam laudatur peccator in desideriis
animæ suæ: & iniquus benedicitur.
4. Exacerbavit Dominum peccator, secun-
dum multitudinem iræ suæ non quæret.
5. Non est Deus in conspectu ejus: inqui-
nata sunt viæ illius in omni tempore.
Auferuntur judicia tua à facie ejus: omnium
inimicorum suorum dominabitur.
6. Dixit enim in corde suo: Non movebor
à generatione in generationem, sine malo.
7. || Cujus maledictione os plenum est, & amari-
tudine, & dolo: sub lingua ejus labor & dolor.
8. Sedit in insidiis eum divitibus in oc-
cultis, ut interficiat innocentem.
9. Oculi ejus in pauperem respiciunt: in-
sidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.
Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pau-
perem dum attrahit eum.
10. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit
se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.
11. Dixit enim in corde suo: Oblitus est
Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.
12. Exurge Domine Deus, exaltet manus
tua: ne obliviscaris pauperum:
13. Propter quid irritavit impius Deum?
dixit enim in corde suo: Non requirer.
14. Vides, quoniam tu laborem & dolorem
consideras: ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu
eris adjutor.
15. Contere brachium peccatoris & maligni:
quæretur peccatum illius, & non invenietur.
16. Dominus regnabit in aeternum, & in sæ-
culum saeculi: peribitis Gentes de terra illius.
17. Desiderium pauperum exaudivit Dñs: præ-
parationem cordis eorum audivit auris tua.
18. Judicare pupillo & humili, ut non appo-
nat ultra magnificare se homo super terram.

||Isa. 53.1
Rom. 13.14

P S A L M U S X.

*Se, suisque similes, quod Deo fidant, in tuto esse:
impios autem & peccatores, male perituros.*

1. In finem, Psalmus David.
2. **I**n Domino confido: quomodo dicitis
animæ meæ: Transmigre in montem
sicut passer?

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt
arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra,
ut sagittent in obscuro rectos corde.

4. Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt:
justus autem quid fecit?

5. || Dominus in templo sancto suo, Do-
minus in cælo sedes ejus.

Oculi ejus in pauperem respiciunt: pal-
pebræ ejus interrogant filios hominum.

6. Dominus interrogat justum & impium: qui
autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

7. Pluet super peccatores laqueos: ignis,
& sulphur, & spiritus procellarum, pars
calicis eorum.

8. Quoniam justus Dominus, & justitias
dilexit: æquitatem vidit vultus ejus.

||Isa. 2.10

P S A L M U S XI.

Petit ut servetur, quod impiorum regnum omnia occupet. Idem precatur piis ceteris, Dei promissum urgens.

1. In finem pro octava, Psalmus David.
2. **S**alvum me fac Domine, quoniam dedecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.
3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.
4. Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam.
5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?
6. Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7. **||** Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terra purgatum septuplum.
8. Tu Domine fervabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
9. In circuitu impii ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

P S A L M U S XII.

A Deo petit, ut se ab inimico defendat, ut à morte liberatus, ejus beneficentiam cantet.

1. In finem, Psalmus David.
 - U**squequo Domine oblivisceris me in finē? Usquequo avertis faciem tuam à me?
 2. Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?
 3. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? 4. respice, & exaudi me, Domine Deus meus.
- Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte: 5. ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum.
- Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: 6. ego autem in misericordia tua speravi.
- Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

P S A L M U S XIII.

Quod impiorum plena sunt omnia; optat Christi adventum, velut bonis salutem allaturum.

1. In finem, Psalmus David.
 - D**ixit insipiens in corde suo: **||** Nō est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
 2. Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.
 3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
- Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.
- Quorum os maledictione & amaritudine

plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

4. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?

5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

6. Quoniam Dominus in generatione iusta est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israel.

P S A L M U S XIV.

Pueros & innocuos terra sancta, vel potius cælo & æterna quiete potituros.

1. Psalmus David.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2. Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:

3. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos.

4. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat: Qui jurat proximo suo, & non decipit, 5. qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit:

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

P S A L M U S XV.

Christus Deum Patrem orat, ut se piorum studiosum, & impiorum osorem conservet. Gratias deinde agit quod ab eo sit & mortuis excitandus & perpetua felicitate donandus.

1. Tituli inscriptio ipsi David.

Conserva me Domine, quoniam speravi in te. 2. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3. Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hereditas mea præclara est mihi.

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

8. **||** Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commovear.

9. Propter hoc latatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

11. *Alf. 2*
12. *et 13*
15.

10. ¶ Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.

P S A L M U S XVI.

Obsecrat ne persecutionibus obruatur. Inimicos quidem in hac vita fortunari, se vero gloriam æternam expedire.

1. Oratio David.

EXaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

2. De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3. Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodi vias duras.

5. Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

7. Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8. A resistentibus dextera tua custodi me ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me: 9. a facie impiorum qui me affixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt, 10. adipem suum concluderunt: os eorum locutum est superbiam.

11. Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

12. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam: & sicut catulus leonis habitans in abditis.

13. Exurge Domine, præveni eum, & supplantam eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam 14. ab inimicis manus tuæ.

Domine a paucis de terra divide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filii: & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

P S A L M U S XVII.

Gratias agit, quod ex maxima rerum desperatione, quam poeticè describit, victoriam & regnum sit consecutus. Multa hic soli Christo conveniunt.

1. In finem puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, & de manu Saul, & dixit: (2. Reg. 22. 2.)

2. **D**iligam te Domine fortitudo mea:

3. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.

¶ Deus meus adjutor meus, & sperabo in eum.

Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

4. Laudans invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero.

5. Circumdederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6. Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi.

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus.

8. Commota est, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus in ira ejus: & ignis a facie ejus exarsit: carbonem succensi sunt ab eo.

10. Inclinauit cælos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super cherubim, & volavit: volavit super pennas ventorum.

12. Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aeris.

13. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando, & carbonem ignis.

14. Et intonuit de cælo Dñs, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbonem ignis.

15. Et misit sagittas suas, & dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.

16. Et apparuerunt fontes aquarum, & revelata sunt fundamenta orbis terrarum:

Ab increpatione tua, Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.

17. Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.

18. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19. Prævenierunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus.

20. Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.

21. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.

22. Quia custodi vias Domini, nec impiè gessi a Deo meo.

23. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo: & iustitias ejus non repuli a me.

24. Et ero immaculatus cum eo: & observabo me ab iniquitate mea.

25. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.

26. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:

27. Et cum electo electus eris; & cum perverso perverseris.

28. Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superbiorum humiliabis.

29. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.

30. Quoniam in te eripiar a tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

31. Deus meus impolluta via ejus: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.

32. Quoniam quis Deus præter Dominum: aut quis Deus præter Deum nostrum?

41. *Hebr. 2.*
13.

|| 2. Reg. 22.
34.
|| 2. Reg. 22.
35.

33. Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.

34. || Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, & super excelsa statuens me.

35. || Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti, ut arcum æreum, brachia mea.

36. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: & dextera tua suscepit me:

Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.

37. Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea:

38. Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non convertar donec deficient.

39. Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.

40. Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.

41. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.

42. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum: nec exaudivit eos:

43. Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.

44. Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.

45. Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

46. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.

47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

48. Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49. || Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.

50. || Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam.

51. Magnificans salutes regis ejus, & faciens misericordiam christo suo David, & semini ejus usque in sæculum.

|| 2. Reg. 22.
49.
|| 1. Reg. 22.
50.
R. m. 15. 9.

P S A L M U S XVIII.

Deum, cum ex celestium rerum opificio, tum è divina lege cognosci: cognitum precatur, ut sibi omnia per errorem vel conscientiam commissa remittat.

1. In finem, Psalmus David.

2. **C**œli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.

3. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.

4. Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

5. || In omnem terram exivit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.

6. In sole posuit tabernaculum suum: || & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo:

Exultavit ut gigas ad currendam viam.

7. A summo cœlo egressio ejus: Et occursum ejus usque ad summum ejus: nec est qui se abscondat à calore ejus.

8. Lex Domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.

9. Justitia Domini recta, lætificantes corda: præceptum Dñi lucidum, illuminans oculos.

|| Rom. 10.
18.
|| Luc. 24.
46.

10. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi: judicia Domini vera, justificata in semetipsa.

11. Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & favum.

12. Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.

13. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me:

14. & ab alienis parce servo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emundabor à delicto maximo.

15. Et erunt ut complacent eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo sæper.

Domine adjutor meus, & redemptor meus.

P S A L M U S XIX.

Oratio pro Rege ad bellum proficiscente, ut Deum habeat propitium.

1. In finem, Psalmus David.

2. **E**xaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Jacob.

3. Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.

4. Memor sit omnis sacrificii tui: & holocaustum tuum pingue fiat.

5. Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

6. Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.

7. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus CHRISTUM suum.

Exaudiet illum de cœlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ ejus,

8. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus, & erecti sumus.

10. Domine salvum fac regem: & exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

P S A L M U S XX.

Gratias agit quod Christum regem multa gloria affecerit, ejusque hostes sit tandem perditurus.

1. In finem, Psalmus David.

2. **D**omine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei: & voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.

4. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

5. Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.

6. Magna est gloria ejus in salutari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.

7. Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8. Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commovebitur.

9. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt.

10. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua con-

turbabit eos, & devorabit eos ignis.

11. Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

12. Quoniam declinaverunt in te mala; cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.

13. Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

14. Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

P S A L M U S XXI.

Christus Patrem in cruce obsecrat, enumeratis sue perpeffionis appendicibus, ut sibi adfit. Sese in vitam revocatum, ejus laudes toto mundo propagaturum. Congruit morbo desperatis.

1. In finem pro susceptione matutina.

Psalmus David.

2. **D**EUS DEUS meus respice in me: || quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.

3. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

4. Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.

5. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, & liberaisti eos.

6. Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi.

7. Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis.

8. || Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput.

9. || Speravit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

10. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

11. In te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu,

12. ne discesseris à me:

Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

15. Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tamquam cera liquefcens in medio ventris mei.

16. Aruit tamquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis: & in pulverem mortis deduxisti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi: concisum malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas & pedes meos:

18. dinumeraverunt omnia ossa mea.

Ipsi verò consideraverunt & inspexerunt me.

19. || diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

20. Tu autem Domine ne elongaveris auxiliū tuum à me: ad defensionem meam conspice.

21. Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis uncam meam.

22. Salva me ex ore leonis: & à cornibus unicornium humilitatem meam.

23. || Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.

24. Qui timetis Dominum laudate eum: universum semen Jacob glorificate eum:

25. Timeat eum omne semen Israel: quoniam non sprebit, neque despexit deprecationem pauperis.

Nec avertit faciem suam à me: & cum clamarem ad eum exaudivit me.

26. Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27. Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent corda eorum in sæculum sæculi.

28. Reminiscetur & convertentur ad Dominum universi fines terræ.

Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium.

29. Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

30. Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ: in conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.

31. Et anima mea illi vivet: & semen meum serviet ipsi.

32. Annuntiabitur Domino generatio veritatis: & annuntiabunt cæli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

P S A L M U S XXII.

Celebrat beneficia à Domino accepta. Se per eum tutum fuisse & semper fore.

1. *Psalmus David.*

Dominus regit me, & nihil mihi deerit: 2. in loco pascuæ ibi me collocavit:

Super aquam refectionis educavit me:

3. animam meam convertit.

Deduxit me super semitas justitiæ, propter nomen suum.

4. Nam, & si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

5. Paraſti in conspectu meo mensam, adversus eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quàm præclarus est!

6. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.

7. Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

P S A L M U S XXIII.

Deum toti terræ imperare, ejus autem cælestem montem innocentes ingressuros, siquidem Christus triumphans portas aperuerit.

1. *Prima sabbati, Psalmus David.*

Domini est terra, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo.

2. Quia ipse super maria fundavit eum: & super flumina præparavit eum.

3. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?

4. Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.

5. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo.

6. Hæc est generatio quærentium eum: quærentium faciem Dei Jacob.

7. Attollite portas principes vestras, & eleva-

|| Matth. 17. 4.
Marc. 15. 34.

|| Matth. 27. 39.
Marc. 15. 29.
|| Matth. 27. 43.

|| Matth. 27. 35.
Joan. 19. 21. 24.

|| Heb. 2. 12.

|| Isai. 40. 11
Jere. 23. 4.
Ezech. 34. 11. 23.
1. Petr. 2. 15. 5-3.

|| Psalm. 49. 12.
1. Cor. 10. 16.

mini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
 8. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens: Dominus potens in prælio.
 9. Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
 10. Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

P S A L M U S XXIV.

Regat, ut ex inimicis liberetur, peccatis absolutis, periculis tum ipse, tum populus eripatur.

1. In finem, Psalmus David.
AD te Domine levavi animam meam:
 2. Deus meus in te confido, nō erubescam.
 3. Neque irideant me inimici mei: etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.
 4. Confundantur omnes iniqua agentes super vacuū.

Vias tuas Domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me.

5. Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus salvator meus, & te sustinui tota die.

6. Reminiscere miserationum tuarum Dñe, & misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.

7. Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

Secundum misericordiam tuam memento mei tu: propter bonitatem tuam Domine.

8. Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

9. Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.

10. Universæ viæ Dñi, misericordia & veritas, requirētibus testamentū ejus & testimonia ejus.

11. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.

12. Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via, quam elegit.

13. Anima ejus in bonis demorabitur: & semen ejus hæreditabit terram.

14. Firmamentum est Dominus timentibus eum, & testamentū ipsius ut manifestetur illis.

15. Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.

16. Respice in me, & miserere mei: quia unicus & pauper sum ego.

17. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.

18. Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte universa delicta mea.

19. Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt, || & odio iniquo oderunt me.

20. Custodi animam meam, & erue me: non erubescam quoniam speravi in te.

21. Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.

22. Libera Deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

P S A L M U S XXV.

Petit, ne se innocentem in improborum numero habeat.

1. In finem, Psalmus David.

Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2. Proba me Domine, & tenta me: ure renes meos & cor meum.

3. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.

4. Non fedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.

5. Odivi ecclesiam malignantium: & cum impiis non sedebo.

6. Lavabo inter innocentes manus meas: & circumdabo altare tuum Domine.

7. Ut audiam vocem laudis, & enarrem universa mirabilia tua.

8. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

9. Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam:

10. In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

11. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

12. Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine.

P S A L M U S XXVI.

Se esse tutum adversus omnem vim, modò in Dei domo, id est, Ecclesia permaneat, & à Deo contra adversariorum injurias defendatur.

1. Psalmus David priusquam finiretur:

Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?

Dñs protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

2. Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas: *ad persequendum.*

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt:

3. Si consistent adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

4. Unam petii à Dño, hanc requiram, ut inhabitem in domo Dñi omnibus diebus vitæ meæ.

Ut videam voluptatem Domini, & visitem templum ejus.

5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6. In petra exaltavit me: & nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

Circuivi, & immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis: cantabo, & psalmum dicam Domino.

7. Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te: miserere mei: & exaudi me.

8. Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.

9. Ne avertas faciem tuam à me: ne declines in ira à servo tuo.

Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

10. Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

11. Legem pone mihi Dñe in via tua: & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.

12. Ne tradideris me in animas tribulationum mearum: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13. Credo videre bona Domini in terra viventium.

14. Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

PSALMUS XXVII.

Christus à Deo Patre poscit, ne se in inferis retineat, peccatorum loco habens, sed illis puniatis, se, & Dei populum perpetuo servet. Mysterium resurrectionis sue indicat.

Psalmus ipsi David.

1. **A**D te Domine clamabo, Deus meus ne fileas à me: nequando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.
2. Exaudi Domine vocem deprecationis meae dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.
3. Ne simul trahas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.
4. Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum. Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.
5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum ejus, destrues illos, & non aedificabis eos.
6. Benedictus Dominus: quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.
7. Dominus adjutor meus, & protector meus: in ipso speravi cor meum, & adjutus sum. Et reffloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.
8. Dominus fortitudo plebis suae: & protector salvationum Christi sui est.
9. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuae: & rege eos, & extolle illos usque in aeternum.

PSALMUS XXVIII.

Pios ad Deum gloria afficiendum hortatur, qui tam terrificam voce, sive tonitru suam potentiam ostendat. Verbo Dei competit.

Psalmus David.

1. In consummatione tabernaculi.
- A**fferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arietum.
2. Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus.
3. Vox Domini super aquas, Deus majestatis insonuit: Dominus super aquas multas.
4. Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.
5. Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani:
6. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius unicornium.
7. Vox Domini intercurrentis flammam ignis:
8. Vox Domini concutientis desertum: & commovebit Dominus desertum Cades.
9. Vox Domini praeprantis cervos, & revelabit condensa: & in templo ejus omnes dicent gloriam.
10. Dominus diluvium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in aeternum.
11. Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

PSALMUS XXIX.

Gratias agit, quod ex periculis ereptus & exauditus sit. Congruit Christo.

Psalmus Cantici.

1. In dedicatione domus David.
2. **E**xaltabo te Dñe, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
3. Domine Deus meus clamavi ad te, & sanasti me.
4. Domine eduxisti ab inferno animam meam: salvasti me à descendentibus in lacum.
5. Psallite Domino sancti ejus: & confitemini memoriae sanctitatis ejus.
6. Quoniam ira in indignatione ejus: & vita in voluntate ejus.
- Ad vespertinum demorabitur fletus: & ad matutinum letitia.
7. Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in aeternum.
8. Domine in voluntate tua, praestitisti decori meo virtutem.
- Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.
9. Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor:
10. Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?
11. Audivit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adjutor meus.
12. Convertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum: & circumdedisti me letitia.
13. Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in aeternum confitebor tibi.

PSALMUS XXX.

Precem instituit contra pericula & hostium studia, tum divinam in pios providentiam extollit, illos ad eum diligendum invitans, qui pro suis operibus quemque remuneretur. Christo congruit.

1. In finem, Psalmus David, pro extasi.
2. **I**nte Domine speravi, non confundar in aeternum: in justitia tua libera me.
3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.
- Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugii, ut salvum me facias.
4. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.
5. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.
6. ¶ In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.
7. Odisti observantes vanitates, supervacue. Ego autem in Domino speravi,
8. exultabo, & latabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.
9. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.
10. Misere mei Domine quoniam tribulor:

¶ Luc. 23. 46.

conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

11. Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium & vicinis meis valde: & timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt à me:

13. oblivioni datus sum, tamquam mortuus à corde.

Factus sum tamquam vas perditum:

14. Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eodum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi Domine: dixi Deus meus es tu:

16. in manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, saluum me fac in misericordia tua:

18. Dñe non confundar, quoniam invocavi te. Erubescant impii, & deducantur in infernum:

19. muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, in superbia, & in abusione.

20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te!

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

22. Benedictus Dominus: quoniam mirificavit misericordiâ suam mihi in civitate munita.

23. Ego autem dixi in excessu mentis meæ: Projectus sum à facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

24. Diligite Dominum omnes sancti ejus: quoniam veritatem requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

25. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

P S A L M U S XXXI.

Beatos esse, quibus remissa sunt peccata, inde suo & sanctorum omnium exemplo hortatur, ut hanc beatitudinem quisque sibi querat & contumaciam belluinam abiciat. Hinc enim manere pœnas, illinc prœmia.

Ipsi David intellectus.

Rom. 4. 7.

1. **B**Eati, quorum remissa sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata.

2. Beatur vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in arumna mea, dum configitur spina.

5. Delictum meum cognitum tibi feci: & injustitiam meam non abscondi.

|| Isai. 65. 24.

|| Dixi: Confitebor adversum me injusti-

tiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

Veruntamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7. Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me.

8. Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, quæ gradieris: firmabo super te oculos meos.

9. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

In camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit,

11. Letamini in Domino & exultate justî, & gloriâmini omnes recti corde.

P S A L M U S XXXII.

Iustos invitat ad celebrandum Deum ex ipsius physico opificio, erga homines benignitate & providentia.

Psalmus David.

1. **E**Xultate justî in Domino: rectos decet collatio.

2. Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.

3. Cantate ei canticum novum: benè psallite ei in vociferatione.

4. Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera ejus in fide.

5. Diligit misericordiam & judicium, misericordia Domini plena est terra.

6. Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

7. Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.

9. || Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.

|| Judith 16. 17.

10. Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

11. Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis ejus in generatione & generationem.

12. Beata gens, cujus est Dominus, Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

13. De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14. De præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16. Non salvatur rex per multam virtutem: & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.

17. Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

18. Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

19. Ut eruat à morte animas eorum: & alat eos in fame.

20. Anima nostra sustinet Dominum: quoniam adjutor & protector noster est.

21. Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto ejus speravimus.
22. Fiat misericordia tua Domine super nos: quemadmodum speravimus in te.

P S A L M U S XXXIII.

Se & alios adhortatur ad Deum p̄d colendum, quòd suos ab omnibus malis defendat, impios perdat.

1. David, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, & dimisit eum, & abiit. (1. Reg. 21.)
2. **B**enedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.
3. In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.
4. Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen ejus in idipsum.
5. Exquisivi Dominum, & exaudivit me: & ex omnibus tribulationibus mei eripuit me.
6. Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestrae non confundentur.
7. Iste pauper clamavit, & Dñs exaudivit eum: & de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.
8. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
9. Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.
10. Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.
11. **¶** Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dñm non minuentur omni bono.
12. Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.
13. **¶** Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos?
14. Prohibe linguam tuam à malo: & labia tua ne loquantur dolum.
15. Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.
16. Oculi Domini **¶** super justos: & aures ejus in preces eorum.
17. Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.
18. Clamaverunt justi, & Dominus exaudivit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.
19. Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu salvabit.
20. Multae tribulationes justorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.
21. Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.
22. Mors peccatorum pessima: & qui oderunt justum delinquent.
23. Redimet Dñs animas fervorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

P S A L M U S XXXIV.

Christus hostibus, non suis propriè, sed Dei, excidium, sibi salutem precatur. Psalmus est propheticus. Joann. 15. Congruit piis.

1. Ipsi David.
Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.
2. Apprehende arma & scutum: & exurge in adjutorium mihi.

3. Effunde frameam, & conclude adversus eos, qui persequuntur me: die animæ meæ: Salus tua ego sum.

4. **¶** Confundantur & reveantur, quærentes animam meam.

Avertantur retrorsum, & confundantur cogitantes mihi mala.

5. Fiant tamquam pulvis ante faciem venti: & angelus Domini coarctans eos.

6. Fiat via illorum tenebræ & lubricum & angelus Domini persequens eos.

7. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: supervacue exprobraverunt animam meam.

8. Veniat illi laqueus quem ignorat: & captio, quam abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

9. Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.

10. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus: egenum & pauperem à diripientibus eum.

11. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.

13. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio.

Humiliabam in jejuniis animam meam: & oratio mea in sinu meo convertetur.

14. Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

15. Et adversum me lætati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi.

16. Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me, subannaverunt me subannatione: frenduerunt super me dentibus suis.

17. Dñe quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum à leonibus unicam meam.

18. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

19. Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique: **¶** qui oderunt me gratis & annunt oculis.

20. Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22. Vidisti Domine ne fileas: Domine, ne discedas à me.

23. Exurge & intende iudicio meo: Deus meus, & Dominus meus, in causam meam.

24. Judica me secundum justitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: Devoravimus eum.

26. Erubescant & reveantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione & reverentia qui magna loquuntur super me.

27. Exultent & lætentur qui volunt justitiam meam: & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.

|| Infr. 19. 15.

|| Luc. 1. 53.

|| 1. Petr. 3. 10.

|| Eccli. 15. 10. Hebr. 4. 13.

|| Joann. 15. 25.

P S A L M U S XXXV.

Malitia impiorum opponit bonitatem & beneficentiam Dei.

1. In finem, seruo Domini ipsi David.
 2. **D**ixit iniustus ut delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos ejus.
 3. *|| Sup. 13. 3.* Quoniam dolose egit in conspectu ejus: ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.
 4. Verba oris ejus iniquitas, & dolus: noluit intelligere ut bene ageret.
 5. Iniquitate meditatus est in cubili suo: astitit omni via non bonæ, malitiâ autem non odivit.
 6. Domine in cælo misericordia tua: & veritas tua usque ad nubes.
 7. Justitia tua sicut montes Dei: judicia tua abyssus multa.
 8. Homines, & jumenta salvabis Domine:
 9. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.
 10. Filii autem hominum, in tegmine alarum tuarum sperabunt.
 11. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.
 12. Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.
 13. Præstende misericordiam tuam scientibus te, & justitiam tuam his, qui recto sunt corde.
 14. Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moveat me.
 15. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

P S A L M U S XXXVI.

Non esse à pietate discedendum, quòd impii floreat. Nam & impios plagas, & pios præmia accepturos.

1. Psalmus ipsi David.
 2. **N**oli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.
 3. Quoniam tamquàm scæni velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum citò decident.
 4. Spera in Domino, & fac bonitatem: & inhabita terram, & pascere in divitiis ejus.
 5. Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.
 6. Revela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.
 7. Et educet quasi lumen justitiam tuam: & judicium tuum tamquam meridiem.
 8. Subditus esto Domino, & ora eum.
 9. Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua: in homine faciente injustitias.
 10. Define ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari ut maligneris.
 11. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.
 12. Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum ejus, & non invenes.
 13. *|| Matt. 5. 4.* Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.
 14. Observabit peccator justum: & stridebit super eum dentibus suis.
 15. Dominus autem iridebit eum: quoniam prospicit, quòd veniet dies ejus.
 16. Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum suum,

Ut dejiciant pauperem, & inopem: ut trucident rectos corde.

17. Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.
 18. Melius est modicum iusto, super divitias peccatorum multas.
 19. Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem justos Dominus.
 20. Novit Dominus dies immaculatum: & hæreditas eorum in æternum erit.
 21. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur.
 22. quia peccatores peribunt.
 23. Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.
 24. Mutuabitur peccator, & non solvet: justus autem miseretur & tribuet.
 25. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.
 26. Apud Dominum gressus hominis dirigentur: & viam ejus volet.
 27. Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
 28. Junior fui, etenim senui: & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.
 29. Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.
 30. Declina à malo, & fac bonum: & inhabita in sæculum sæculi.
 31. Quia Dñs amat judicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conservabuntur. Injusti punientur: & semen impiorum peribit.
 32. Justi autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.
 33. *|| Prov. 3. 26.* Os justii meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.
 34. *|| Isai. 51. 7.* Lex Dei ejus in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus ejus.
 35. Considerat peccator justum: & quærit mortificare eum.
 36. Dñs autem non derelinquet eum in manibus ejus: nec damnabit eum cum judicabitur illi.
 37. Expecta Dominum, & custodi viam ejus: & exaltabit te ut hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.
 38. Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani.
 39. Et transivi, & ecce non erat: & quæsi eum, & non est inventus locus ejus.
 40. Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquæ homini pacifico.
 41. Injusti autem disperibunt simul: reliquæ impiorum interibunt.
 42. Salus autem justorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
 43. Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & salvabit eos: quia speraverunt in eo.

P S A L M U S XXXVII.

Deum obsecrat, ut se graviter ægrotum ob peccata, ab amicis neglectum, ab inimicis exagitatum juvet, sanetque. Multa conveniunt Christo.

1. Psalmus David, in rememorationem, de sabbato.
 2. **D**omine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Psalm. 6. 1.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.

4. Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

5. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus grave gravatæ sunt super me.

6. Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.

7. Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar.

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.

9. Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.

10. Domine, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus à te non est absconditus.

11. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.

12. Amici mei, & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & steterunt.

Et qui juxta me erant, de longè steterunt: 13. & vim faciebant qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.

14. Ego autem tamquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.

15. Et factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones.

16. Quoniam in te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus.

17. Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.

18. Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.

19. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.

20. Inimici autem mei vivunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

21. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.

22. Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discefferis à me.

23. Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

P S A L M U S XXXVIII.

Ægrotus abrupto diuturno silentio Deum orat, ut sibi veniam det, & saltem vite brevitate, quæ homini conceditur, ne denegat.

1. In finem, ipsi Idithun, Canticum David.

2. **D**ixi: Custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cum confisteret peccator adversum me.

3. Obmutui, & humiliatus sum, & filui à bonis: & dolor meus renovatus est.

4. Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardefecit ignis.

5. Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum,

Et numerum dierum meorum quis est: ut sciam quid desit mihi?

6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tamquam nihilum ante te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur.

Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? & substantia mea apud te est.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10. Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: 11. amove à me plagas tuas.

12. A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam Dñe, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sisceas: quoniam advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero.

P S A L M U S XXXIX.

Christus gratias agit, quod Deum Patrem semper habeat presentem. Et obedientiam (eum ut sacrificio præponenti) offert. Sed interim se nunc quoque liberet, ultus adversarios. Psalmus est propheticus. Hebr. 10.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. **E**xpectans expectavi Dominum, & intendit mihi.

3. Et exaudivit preces meas: & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto facis.

Et statuit super petram pedes meos: & direxit gressus meos.

4. Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.

5. Beatus vir, cujus est nomen Dñi spes ejus: & non respexit in vanitates & insanas falsas.

6. Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

7. || Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

Holocaustum & pro peccato non postulasti: 8. tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me 9. ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.

10. Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine tu scisti.

11. Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à consilio multo.

12. Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt

me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.

14. Complacere tibi Domine ut eruas me: || *Infr. 19. 2*
|| *Supr. 34. 4.* Domine, ad adjuvandum me respice.

15. || Confundantur & revereantur simul, qui quærent animam meam, ut auferant eam. Convertantur retrorsum, & revereantur qui volunt mihi mala.

16. Ferant confectim confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.

17. Exultent & lætentur super te omnes quærentes te: & dicant semper: magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

18. Ego autem mendicus sum, & pauper: Dominus sollicitus est mei.

Adjutor meus, & protector meus tu es: Deus meus ne tardaveris.

P S A L M U S XL.

Orat pro iis, qui afflictiis benefaciunt, & pro se, quem in morbo constitutum æmuli extingui cupiebant. Christo congruit.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. **B**eatissimus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dñs.

3. Dominus conservet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

5. Ego dixi: Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribit nomen ejus?

7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur 8. in idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi.

9. Verbum iniquum constituerunt adversum me: Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat?

10. || *Alb. 1. 16.* Etenim homo pacis meæ, in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

11. Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me: & retribuam eis.

12. || *Alb. 1. 16.* In hoc cognovi quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

13. Me autem propter innocentiam suscepisti: & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

14. Benedictus Dominus Deus Israel à sæculo, & usque in sæculum: fiat, fiat.

P S A L M U S XLI.

Suum exilium consolatur, Dei & rerum divinarum meditatione, orans, ut se in patriam restituat. Quod & futurum sperat.

In finem,

1. Intellectus filiis Core.

2. **Q**uoniam admodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

3. Sicut anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?

4. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?

5. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei: In voce exultationis, & confessionis: sonus epulantis.

6. Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, 7. & Deus meus.

Ad meipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermonium à monte modico.

8. Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.

9. In die mandavit Dominus misericordiam suam: & nocte canticum ejus.

Apud me oratio Deo vitæ meæ, 10. dicam Deo: Susceptor meus es.

Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei:

Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus? 12. quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

P S A L M U S XLII.

Orat, ut se Hierosolimam ab exilio ad frequentandum templum revocet.

1. Psalmus David.

Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo & dolofo erue me.

2. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.

4. Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: 5. quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

P S A L M U S XLIII.

Queruntur pii se contra majorum exempla, impiorum libidini exponi ob religionem, Deumque obsecrant, ut tandem subveniat. Congruit Apostolis & Martyribus. Rom. 8.

1. In finem, Filiis Core ad intellectum.

2. **D**eus auribus nostris audivimus: patres nostri annuntiaverunt nobis, Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

3. Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: affixisti populos, & expulisti eos;

4. Nec enim in gladio suo possederunt te-

ram, & brachium eorum non salvavit eos: Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuiſti in eis.

5. Tu es ipſe rex meus & Deus meus: qui mandas ſalutes Jacob.

6. In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo ſperabo: & gladius meus non ſalvabit me.

8. Salvavi enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudiſti.

9. In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſæculum.

10. Nunc autem repuliſti & confudiſti nos: & non egredieris Deus, in virtutibus noſtris.

11. Avertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros: & qui oderunt nos, diripiebant ſibi.

12. Dediſti nos tamquam oves eſcarum: & in gentibus diſperdiſti nos.

13. Vendidiſti populum tuum ſine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorū.

14. Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris, ſubannationem & deriſum his, qui ſunt in circuitu noſtro.

15. Poſuiſti nos in ſimilitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.

16. Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me.

17. A voce exprobrantis, & obloquentis: à facie inimici, & perſequentis.

18. Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliſti ſumus te: & iniquè non egimus in teſtamento tuo.

19. Et non reſceſſit retrò cor noſtrum: & declinaſti ſemitas noſtras à via tua:

20. Quoniam humiliavi nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.

21. Si obliſti ſumus nomen Dei noſtri, & ſi expandimus manus noſtras ad deum alienum:

22. Nonne Deus requireret iſta? ipſe enim novit abſcondita cordis.

|| Rom. 8.
36.

|| Quoniam propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.

23. Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, obliſceſis inopiæ noſtræ & tribulationis noſtræ?

25. Quoniam humiliata eſt in pulvere anima noſtra: cõglutinator eſt in terra venter noſter.

26. Exurge Domine, adjuva nos: & redime nos propter nomen tuum.

P S A L M U S XLIV.

Carmen nuptiale, Chriſti & Eccleſiæ notas, virtutes, dotes, gratias, conjunctionem canens.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

2. **E**RUCTAVIT cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis.

3. Specioſus forma præ filiis hominum, diſcuſa eſt gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime.

5. Specie tua & pulchritudine tua intende, proſperè procede, & regna.

Propter veritatem & manſuetudinem, & juſtitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6. Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent, in corda inimicorum regis.

7. || Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi: virga directionis, virga regni tui.

8. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis.

9. Myrrha, & gutta, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te.

10. filiæ regum in honore tuo. Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato: circumdata varietate.

11. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliſcere populum tuum, & domum patris tui.

12. Et concupiſcet rex decorem tuum: quoniam ipſe eſt Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

13. Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes divites plebis.

14. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in ſimbriis aureis.

15. circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines poſt eam: proximæ ejus afferentur tibi:

16. Afferentur in lætitiâ & exultatione, adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: & in ſæculum ſæculi.

P S A L M U S XLV.

Civitatem Dei, ſive Eccleſiam, Domini præſidio contra omnem vim eſſe tutam.

In finem,

1. Filiis Core pro arcanis, Pſalmus.

2. **D**EUS noſter refugium, & virtus: Adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

3. Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.

4. Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ eorum: conturbati ſunt montes in fortitudine ejus.

5. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei: ſanctificavit tabernaculum ſuum Altiffimus.

6. Deus in medio ejus, non commovebitur: adjuvabit eam Deus manè diluculo.

7. Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna: dedit vocem ſuam, mota eſt terra.

8. Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Jacob:

9. Venite, & videte opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram: 10. auſerens bella uſque ad finem terræ.

Arcum conteret, & confringet arma: & ſcuta comburet igni.

11. Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12. Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Jacob.

P S A L M U S XLVI.

Omnes gentes invitat ad Deum celebrandum, quod in sanctorum Israelitarum communionem & Ecclesiam cooptandæ sint. Ecclesiæ congruit.

1. In finem, pro filiis Core, Psalmus.
2. **O**Mnes Gentes plaudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis.
3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.
4. Subjecti populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.
5. Elegit nobis hæreditatem suam: speciem Jacob, quam dilexit.
6. || Ascendit Deus in jubilo, & Dominus in voce tubæ.
7. Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.
8. Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.
9. Regnabit Deus super Gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.
10. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ, vehementer elevati sunt.

|| 2. Reg. 6.
15.

P S A L M U S XLVII.

Deo charissimam esse Hierosolimam, ut qui eam singularibus victoriis, donis & beneficiis exornaverit, atque ex eo misericordiam suam in omnes terræ fines derivaverit. Congruit Ecclesiæ.

1. Psalmus Cantici filiis Core secunda sabbathi.
2. **M**Agnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.
3. Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.
4. Deus in domibus ejus cognoscetur, cum suscipiet eam.
5. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: convenerunt in unum.
6. Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: 7. Tremor apprehendit eos.
8. Ibi dolores ut parturientis, 8. in spiritu vehementer contentes naves Tharsis.
9. Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri Deus fundavit eam in æternum.
10. Suscepimus Deus misericordiam tuam: in medio templi tui.
11. Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: justitia plena est dextera tua.
12. Latetur mons Sion, & exultent filia Judæ, propter judicia tua Domine.
13. Circumdate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus ejus.
14. Ponite corda vestra in virtute ejus: & distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera.
15. Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & in sæculum sæculi: ipse reget nos in sæcula.

P S A L M U S XLVIII.

Nilil contra mortem & infernum prodesse divitias, solam justitiam ex iis eripere sive redimere.

1. In finem, filiis Core, Psalmus.
2. **A**udite hæc omnes Gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem:
3. Quique terrigenæ, & filii hominum: simul in unum dives & pauper.
4. Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.
5. || Inclino in parabola aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.
6. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.
7. Qui confidunt in virtute sua: & in multitudine divitiarum suarum gloriantur.
8. Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.
9. Et pretium redemptionis animæ suæ: & laborabit in æternum, 10. & vivet adhuc in finem.
11. Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipiens, & stultus peribunt.
12. Et relinquent alienis divitias suas: 12. Et sepulchra eorum domus illorum in æternum.
13. Tabernacula eorum in progenie, & progenie, vocaverunt nomina sua in terris suis.
14. Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.
15. Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.
16. Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos.
17. Et dominabuntur eorum justii in matutino: & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.
18. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.
19. Ne timueris cum dives factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.
20. Quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria ejus.
21. Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.
22. Introibit usque in progenies patrum suorum: & usque in æternum non videbit lumen.
23. Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

|| Psalm.
77. 2.
Matth. 13.
35.

P S A L M U S XLIX.

Christum homines in suo ultimo judicio salvaturum non ex castis victimis, sed animi pietate, vitæ innocentia, puritate justitiæ.

1. Psalmus Asaph.
2. **D**eus deorum Dominus locutus est: & vocavit terram,
3. A solis ortu usque ad occasum: 2. ex Sion species decoris ejus.
4. Deus manifestè veniet: Deus noster & non silebit.
5. Ignis in conspectu ejus exardescet: & in circuitu ejus tempestas valida.
6. Advocabit cælum defursum: & terram

disser-

discernere populum suum.

5. Congregate illi sanctos ejus : qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

6. Et annuntiabunt celi justitiam ejus : quoniam Deus judex est.

7. Audi populus meus, & loquar : Israel, & testificabor tibi : Deus Deus tuus ego sum.

8. Non in sacrificiis tuis arguam te : holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9. Non accipiam de domo tua vitulos : neque de gregibus tuis hircos.

10. Quoniam mez sunt omnes feræ silvarum, jumenta in montibus & boves.

11. Cognovi omnia volatilia celi : & pulchritudo agri mecum est.

12. Si esuriero, non dicam tibi : meus est enim orbis terræ, & plenitudo ejus.

13. Numquid manducabo carnes tauro- rum, aut sanguinem hircorum potabo?

14. Immola Deo sacrificium laudis : & redde Altissimo vota tua.

15. Et invoca me in die tribulationis : eruam te, & honorificabis me.

16. Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17. Tu verò odisti disciplinam : & projecisti sermones meos retrorsum.

18. Si videbas furem, currebas cum eo : & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19. Os tuum abundavit malitia : & lingua tua concinnabat dolos.

20. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum : 21. hæc fecisti, & tacui.

Existimasti inique quod ero tui similis : arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22. Intelligite hæc qui obliviscimini Deum : ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.

23. Sacrificium laudis honorificabit me : & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

P S A L M U S L.

Parricidium in Uriam, adulterium in Bethsabee expiari, Spiritu sancto sibi reddito, obsecrat, non propter Moysi sacrificia, sed Christum Ecclesiam edificaturum, cujus sacrificium justitiæ sit placitum.

1. In finem, Psalmus David.

2. Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee. (2. Reg. 12.)

3. **M**iserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

4. Amplius lava me ab iniquitate mea : & à peccato meo munda me.

5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco : & peccatum meum contra me est semper.

6. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci : || ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.

7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum : & in peccatis concepit me mater mea.

8. Ecce enim veritatem dilexisti : ineerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9. || Asperges me hyssopo, & mundabor : lavabis me, & super nivem dealbabor.

|| Rom. 3. 4.

|| Lev. 11. 19.

10. Auditui meo dabis gaudium & lætiam : & exultabunt ossa humiliata.

11. Averte faciem tuam à peccatis meis : & omnes iniquitates meas dele.

12. Cor mundum crea in me Deus : & spiritum rectum innova in visceribus meis.

13. Ne projicias me à facie tua : & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

14. Redde mihi lætiam salutaris tui : & spiritu principali confirma me.

15. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.

16. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea justitiam tuam.

17. Domine, labia mea aperies : & os meum annuntiabit laudem tuam.

18. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique : holocaustis non delectaberis.

19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus : cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.

20. Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion : ut ædificentur muri Jerusalem.

21. Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes, & holocausta : tunc imponent super altare tuum vitulos.

P S A L M U S L I.

Doeg Saulis pecuarium increpat, ei exitium, sibi salutem præfagiens.

1. In finem, intellectus David,

2. Cum venit Doeg Idumæus, & nuntiavit Sauli : Venit David in domum Achimelech.

(1. Reg. 22. 9.)

3. **Q**uid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4. Tota die iniquitatem cogitavit lingua tua : sicut novacula acuta fecisti dolum.

5. Dillexisti malitiam super benignitatem : iniquitatem magis quam loqui æquitatem.

6. Dillexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

7. Propterea Deus destruet te in finem : eveller te, & emigrabit te de tabernaculo tuo : & radicem tuam de terra viventium.

8. Videbunt justi, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent : 9. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum :

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum : & prævaluit in vanitate sua.

10. Ego autem, sicut oliya fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum : & in sæculum sæculi.

11. Confitebor tibi in sæculum quia fecisti : & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

P S A L M U S L I I.

Impiorum infinitum esse numerum. Quare optat adventum Christi, qui ab illis bonos servet.

In finem,

1. Pro Maelath intelligentiæ David.

Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.

2. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus : non est qui faciat bonum.

3. Deus de calo prospexit super filios hominum : ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

|| Psalm. 13. 1.

|| Rom. 3. 12

4. || Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

5. Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

6. Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprexit eos.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suae, exultabit Jacob, & letabitur Israel.

P S A L M U S LIII.

Deum contra adversarios implorat. Sese ejus laudes, post liberationem, predicaturum.

In finem,

1. In carminibus intellectus David,

2. Cum venissent Ziphæi, & dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos? (1. Reg. 23. 19. & 26. 1.)

3. **D**eus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua judica me.

4. Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, & fortes quæsierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

6. Ecce enim Deus adjuvat me: & Dominus susceptor est animæ meæ.

7. Averte mala inimicis meis: & in veritate tua disperse illos.

8. Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum est.

9. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

P S A L M U S LIV.

Deum ut se à falsis simulatisque amicis servet, eosque puniat, obtestatur; Christo congruit.

1. In finem, in carminibus intellectus David.

2. **E**xaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam: 3. intende mihi, & exaudi me.

Contristatus sum in exercitatione mea: & conturbatus sum 4. à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.

5. Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me.

6. Timor & tremor venerunt super me: & contexerunt me tenebræ:

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?

8. Ecce elongavi fugiens: & mansi in solitudine.

9. Expectabam eum, qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.

10. Præcipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.

11. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas: & labor in medio ejus, 12. & injustitia.

Et non defecit de plateis ejus usura, & dolus. 13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

14. Tu verò homo unanimes, dux meus, & notus meus,

15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16. Veniat mors super illos: & descendant in infernum viventes:

Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum.

17. Ego autem ad Deum clamavi: & Dominus salvabit me.

18. Vespere, & mane, & meridie narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.

19. Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

20. Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante sæcula.

Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum: 21. extendit manum suam in retribuendo.

Contaminaverunt testamentum ejus, 22. divisi sunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.

Molliti sunt sermones ejus super oleum: & ipsi sunt jacula.

23. || Jasta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem justo.

24. Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

P S A L M U S LV.

A Deo petit promissionibus ejus creatus, ut sibi contra tot hostes subveniat. Sese cum postea celebraturum.

In finem.

1. Pro populo, qui à Sanctis longè factus est David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophylæ in Geth. (1. Reg. 21. 12.)

2. **M**iserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

3. Conculcaverunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes adversum me.

4. Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.

5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6. Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7. Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.

Sicut sustinuerunt animam meam, 8. pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.

Deus, 9. vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.

Sicut & in promissione tua: 10. tunc convertentur inimici mei retrorsum:

In quacumque die invocavero te: ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.

12. In me sunt Deus vota tua, quæ redam, laudationes tibi.

13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

P S A L M U S LVI.

Opem implorat contra tam pertinaces emulos. Se eum publice cantaturum. Christo etiam convenit.

In finem,

1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret à facie Saul in speluncam. (2. Reg. 22. 1. & 24. 4.)

2. **M**iserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3. Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

4. Misit de celo, & liberavit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.

Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

6. Exaltare super cælos Deus: & in omnem terram gloria tua.

7. Laqueum paraverunt pedibus meis: & incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam: & inciderunt in eam.

8. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.

9. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.

10. Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus:

11. Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.

12. Exaltare super cælos Deus: & super omnem terram gloria tua.

P S A L M U S LVII.

Perituros impios & pestilentes, pios & justos fructum suæ virtutis percepturos, ita ut Dei providentia & iudicium appareat.

In finem,

1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem.

2. **S**i verè utique iustitiam loquimini: recta iudicate, filii hominum.

3. Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnant.

4. Alienati sunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.

5. Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas.

6. Quæ non exaudiet vocem incantantium: & venefici incantantis sapienter.

7. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8. Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmetur.

9. Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

10. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11. Latabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12. Et dicet homo: Si utique est fructus iusto: utique est Deus iudicans eos in terra.

P S A L M U S LVIII.

Opem efflagitat adversus Saulem & ejus aulicos: Eis punitis, se Dei potentiam & gratiam personaturum. Christo competit.

In finem,

1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodivit domum ejus, ut eum interficeret. (1. Reg. 19. 11.)

2. **E**ripe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salva me.

4. Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.

5. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi.

6. Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7. Convertentur ad vesperam: & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.

8. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9. Et tu Domine deribebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es:

11. Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

12. Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.

13. Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia sua.

Et de execratione & mendacio annuntiabuntur 14. in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob: & finium terræ.

15. Convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes: & circuibunt civitatem.

16. Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam: & exultabo manè misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.

18. Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

P S A L M U S L I X.

Populus Dei auxilium petit in expeditione contra Idumæos & ceteros vicinos. Apostolis congruit.

In finem,

1. Pro his, qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam, 2. cum succendit Mesopotamiam Syriæ, & Sobaï, & convertit Joab, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (2. Reg. 1. 8. & 10. 7. & 1. Par. 18. 1.)

3. **D**eus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.

4. Commovisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est.

5. Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6. Dedisti metuentibus te significationem: ut fugiant à facie arcus;

Ut liberentur dilecti tui: 7. saluum fac dextera tua, & exaudi me.

8. Deus locutus est in sancto suo: Lætabor, & partabor Sichimam: & convalem tabernaculorum metibor.

9. Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.

Juda rex meus: 10. Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?

12. Nonne tu Deus, qui repulisti nos? & non egredieris Deus in virtutibus nostris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

P S A L M U S L X.

Ab exilio poscit restitutionem, longamque vitam, ubi regnum fuerit consecutus, Christo accommodatus est.

In finem,

In hymnis David.

2. **E**xaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.

3. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me.

Deduxisti me, 4. quia factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.

6. Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7. Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis & generationis.

8. Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem ejus quis requirit?

9. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi: ut reddam vota mea de die in diem.

P S A L M U S L X I.

Se in Dei tutela positum frustra oppugnari. In eo iustis esse salutem, qui pro suis quemque factis remuneretur.

In finem,

1. Pro Idithun, Psalmus David.

2. **N**onne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3. Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non movebor amplius.

4. Quousque irrutis in hominem? interficitis universi vos, tamquam parieti inclinato, & maceriæ depulsæ?

5. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in fici: oræ suo benedicebant, & corde suo maledicebant.

6. Verumtamen Deo subjecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.

7. Quia ipse Deus meus, & salvator meus: adjutor meus, non emigrabo.

8. In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est.

9. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adjutor noster in æternum.

10. Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris: ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

12. Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, 13. & tibi Domine misericordia: || quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

|| Matth. 16. 27.
Rom. 2. 6.
1. Cor. 3. 8.
Gal. 6. 5.

P S A L M U S L X I I.

Exul se Deo laudibus & gratiarum actione afficiendo consolatur, hostibus interitum, sibi malorum finem sperans.

Psalmus David,

1. Cum esset in deserto Idumææ. (1. Reg. 22. 5.)

2. **D**eus Deus meus ad te de luce vigilo. Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

3. In terra deserta, & in via, & in aquosa: sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

4. Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.

5. Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo levabo manus meas.

6. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laudabit os meum.

7. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te: 8. quia fuisti adjutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo, 9. adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.

10. Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: intradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.

12. Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo: quia obstructum est os loquentium iniqua.

P S A L M U S L X I I I.

*Contra insidias & calumnias, opem implo-
rat, confidens earum auctores magna iusto-
rum voluptate oppressum iri.*

In finem,

Psalmus David.

1. **E**Xaudi Deus orationem meam cum deprecor : à timore inimici eripe animam meam.
3. Protexisti me à conventu malignantium : à multitudine operantium iniquitatem.
4. Quia exaceruerunt ut gladium linguas suas : intenderunt arcum rem amaram, 5. ut sagittent in occultis immaculatum.
6. Subito sagittabunt eum, & non timebunt : firmaverunt sibi sermonem nequam. Narraverunt ut absconderent laqueos : dixerunt : Quis videbit eos?
7. Scrutati sunt iniquitates : defecerunt scrutantes scrutinio.
- Accedet homo ad cor altum : 8. & exaltabitur Deus.
- Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum : 9. & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
- Conturbati sunt omnes qui videbant eos : 10. & timuit omnis homo.
- Et annuntiaverunt opera Dei : & facta ejus intellexerunt.
11. Latabitur justus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

P S A L M U S L X I V.

Deum esse laudandum ob ipsius in Sionem atque ad eo universum hominum genus, beneficentiam.

In finem, Psalmus David,

1. Canticum Jeremiæ, & Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire.
2. **T**E decet hymnus Deus in Sion : & tibi reddetur votum in Jerusalem.
3. Exaudi orationem meam : ad te omnis caro veniet.
4. Verba iniquorum prævaluerunt super nos : & impietatibus nostris tu propitiaberis.
5. Beatus, quem elegisti, & assumpsisti : inhabitabit in atriis tuis.
- Replebimur in bonis domus tuæ : sanctum est templum tuum, 6. mirabile in æquitate.
- Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.
7. Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia : 8. qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum ejus.
- Turbabuntur gentes, 9. & timebunt qui habitant terminos à signis tuis : exitus matutini & vespere delectabis.
10. Visitasti terram, & inebriasti eam ; multiplicasti locupletare eam.
- Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum : quoniam ita est præparatio ejus.
11. Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus : in stillicidiis ejus latabitur germinans.
12. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ : & campi tui replebuntur ubertate.
13. Pinguescent speciosa deserti : & exultatione colles accingentur.
14. Induti sunt arietes ovium, & valles

abundabunt frumento : clamabunt, etenim hymnum dicent.

P S A L M U S L X V.

Omnes invitat ad Deum celebrandum & adorandum, qui mundum, præcipue populum suum, tot bonis afficit.

In finem,

1. Canticum Psalmi resurrectionis.

- J**ubilare Deo omnis terra, 2. Psalmum dicite nomini ejus : date gloriam laudi ejus.
3. Dicite Deo, quàm terribilia sunt opera tua Domine ! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4. Omnis terra adoret te, & psallat tibi : psalmum dicat nomini tuo.
5. Venite, & videte opera Dei : terribilis in consiliis super filios hominum.
6. Qui convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede : ibi lætabimur in ipso.
7. Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt : qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8. Benedicite Gentes Deum nostrum : & auditam facite vocem laudis ejus.
9. Qui posuit animam meam ad vitam : & non dedit in commotionem pedes meos.
10. Quoniam probasti nos Deus : igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro :
12. imposuisti homines super capita nostra. Transivimus per ignem & aquam : & eduxisti nos in refrigerium.
13. Introibo in domum tuam in holocaustis : reddam tibi vota mea,
14. quæ distinxerunt labia mea.
- Et locutum est os meum, in tribulatione mea.
15. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum : offeram tibi boves cum hircis.
16. Venite, audite, & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
17. Ad ipsum ore meo clamavi, & exaltavi sub lingua mea.
18. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
19. Propterea exaudivit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
20. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, & misericordiam suam à me.

P S A L M U S L X V I.

Deum obsecrat, ut se toto orbe cognoscendum exhibeat. Est propheticus de Ecclesiæ propagatione & collectione.

In finem,

1. In Hymnis, Psalmus Cantici David.
2. **D**eus misereatur nostri, & benedicat nobis : illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.
3. Ut cognoscamus in terra viam tuam : in omnibus gentibus salutare tuum.
4. Confiteantur tibi populi Deus : confiteantur tibi populi omnes.
5. Latentur & exultent gentes : quoniam judicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

6. Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes:
7. terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus noster,
8. benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.

P S A L M U S L X V I I.

Canit Ecclesie de hostibus victorias, ut in exitu ex Aegypto. Christum Deum in cælum ascensurum, indeque Apostolos de diversis tribubus missurum ad gentes convertendas.

In finem.

1. Psalmus Cantici ipsi David.
2. **E**xurgat Deus, & dissipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum, à facie ejus.
3. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
4. Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.
5. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu ejus, turbabuntur à facie ejus,
6. patris orphanorum, & iudicis viduarum. Deus in loco sancto suo.
7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo:
Qui educit viñctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8. Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:
9. Terra mota est, etenim cæli distillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
10. Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.
11. Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12. Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa.
13. Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus dividere spolia.
14. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.
15. Dum discernit cælestis reges super eam, nive dealbabitur in Selmon:
16. mons Dei, mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis:
17. ut quid suspicamini montes coagulatos? Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18. Currus Dei decem millibus multiplex, milia latantium: Dominus in eis in Sina in sancto.
19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus:
Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.
20. Benedictus Dñs die quotidie: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.
21. Deus noster, Deus salvos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
22. Verumtamen Deus confringet capita

inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.

23. Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris:
24. Ut intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25. Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei: regis mei qui est in sancto.
26. Prævenierunt principes conjuncti psallentibus, in medio juvenicularum tympanistrarum.
27. In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
28. Ibi Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.

Principes Juda, duces eorum: princeps Zabulon, principes Nephthali.

29. Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

30. A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.

31. Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: ut excludant eos, qui probati sunt argento.

Dissipa gentes, quæ bella volunt:

32. venient legati ex Aegypto: Æthiopia præveniet manus ejus Deo.

33. Regna terræ, cantate Deo: psallite Domino: psallite Deo.

34. qui ascendit super cælum cæli, ad Orientem.

Ecce dabit voci suæ vocem virtutis,

35. date gloriam Deo super Israel, magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus.

36. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, Benedictus Deus:

P S A L M U S L X V I I I.

Christus se ob religionis zelum multa pati conqueritur. Auxilium à Patre petit, & Judæorum punitionem. Se illi laudes dicturum. Joan. 2. & 15. Rom. 10. 11.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, David.

2. **S**alvum me fac Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.

3. Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.

Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.

4. Laboravi clamans, rauræ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.

5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injustè: quæ non rapui, tunc exolvebam.

6. Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.

7. Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.

Non confundantur super me qui quærent te, Deus Israel.

8. Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.

9. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.

|| *Joan. 2.*
|| *17.*
|| *Rom. 15*
||

10. || Quoniam zelus domus tuæ comedit me: || & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.

11. Et operui in jejuniis animam meam: & factum est in opprobrium mihi.

12. Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

13. Adversum me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.

14. Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.

In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.

15. Eripe me de luto, ut non infigar: libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

16. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque urgeat super me puteus os suum.

17. Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.

18. Et ne avertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.

19. Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.

20. Tu scis improprium meum, & confusionem meam, & reverentiam meam.

21. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improprium expectavit cor meum, & miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.

|| *Matt. 27.*
|| *46.*

22. || Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potaverunt me aceto.

|| *Rom. 11.*
||

23. || Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.

24. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

25. Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.

|| *Act. 1.*
|| *29.*

26. || Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

27. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.

28. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in justitiam tuam.

29. Deleantur de Libro viventium: & cum iustis non scribantur.

30. Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me.

31. Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:

32. Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas.

33. Videant pauperes & latentur: quærite Deum, & vivet anima vestra:

34. Quoniam exaudivit pauperes Dominus: & victos suos non despexit.

35. Laudent illum cæli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.

36. Quoniam Deus salvam faciet Sion: & ædificabuntur civitates Juda.

Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirant eam.

37. Et semen fervorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea.

P S A L M U S L X I X.

Sibi, bonisque opem, æmulis ignominiam precatur.

In finem, Psalmus David.

1. In rememorationem, quòd saluum fecerit eum Dominus.

2. **D**Eus in adjutorium meum intende: Domine ad adjuvandum me festina.

3. Confundantur, & revereantur, qui quærunt animam meam:

4. Avertantur retrorsum, & erubescant, qui volunt mihi mala:

Avertantur statim erubescences, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5. Exultent & latentur in te omnes qui quærunt te, & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

6. Ego verò egenus, & pauper sum: Deus adjuva me.

Adjutor meus, & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

P S A L M U S L X X.

Senex contra impios opem implorat, perpetuam gratiarum actionem pollicens.

Psalmus David.

1. Filiorum Jonadab, & priorum captivorum. **I**N te Domine speravi, non confundar in æternum:

2. in justitia tua libera me, & eripe me. Inclina ad me aurem tuam, & salva me.

3. Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: ut saluum me facias:

Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

4. Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:

5. Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea à juventute mea.

6. In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus.

In te cantatio mea semper:

7. tamquam prodigium factus sum multis: & tu adjutor fortis.

8. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.

9. Ne projicias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10. Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in unum,

11. Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.

12. Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.

13. Confundantur, & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione, & pudore qui quærunt mala mihi.

14. Ego autem semper sperabo: & adjiciam super omnem laudem tuam.

15. Os meum annuntiabit justitiam tuam: tota die salutare tuum.

Quoniam non cognovi litteraturam,

16. introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.

17. Deus docuisti me à juventute mea: & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

18. Et usque in senectam & senium: Deus ne derelinquas me,

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est.

Potentiam tuam, 19. & iustitiam tuam Deus usque in altissima, quæ fecisti magnalia, Deus quis similis tibi?

20. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conversus vivificasti me; & de abyssis terræ iterum reduxisti me:

21. Multiplicasti magnificentiam tuam: & conversus consolatus es me.

22. Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israel.

23. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi: & anima mea, quam redemisti.

24. Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi & reveriti fuerint qui quærunt mala mihi.

P S A L M U S LXXI.

Christi regnum iustum, pacificum, amplum felixque fore.

Psalmus.

In Salomonem.

1. **D**eus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis:

Judicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.

3. Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.

4. Judicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

5. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione & generationem.

6. Descendet sicut pluvia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.

7. Orietur in diebus ejus iustitia, & abundantia pacis: donec auferatur luna.

8. Et dominabitur à mari usque ad mare: & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9. Coram illo procident Æthiopes: & inimici ejus terram lingent.

10. Reges Tharsis, & insulæ munera offerent: reges Arabum, & Saba dona adducent:

11. Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes servient ei:

12. Quia liberabit pauperem à potente: & pauperem, cui non erat adjutor.

13. Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum salvas faciet.

14. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso sæper: tota die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus: & florebut de civitate sicut scænum terræ.

17. Sit nomen ejus benedictum in sæcula: ante Solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.

18. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus:

19. Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum: & replebitur majestate ejus omnis terra: fiat, fiat.

20. Defecerunt laudes David filii Jesse.

P S A L M U S LXXII.

Improbos in hac vita felices esse. Probos, qui inde commoventur, ex fine & exitu, quod sua quemque tandem manzant præmia, se debere consolari.

Psalmus Asaph.

Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde!

2. Mei autem penè moti sunt pedes: penè effusi sunt gressus mei.

3. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.

4. Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

5. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur:

6. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua:

7. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

8. Cogitaverunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

9. Posuerunt in cælum os suum: & lingua eorum transivit in terra.

10. Ideo convertetur populus meus hic: & dies pleni invenientur in eis.

11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?

12. Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias.

13. Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas:

14. Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15. Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.

16. Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me:

17. Donec intrem in Sanctuarium Dei: & intelligam in novissimis eorum.

18. Verumtamen propter dolos posuisti eis: dejecisti eos dum allevarentur.

19. Quomodo facti sunt in desolationem: subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.

20. Velut somnium surgentium Dñe: in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt:

22. & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.

23. Ut jumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.

24. Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

25. Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram?

26. Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

27. Quia ecce, qui elongant se à te peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

28. Mihi autem adhærere Deo bonum est :
ponere in Domino Deo spem meam.
Ut annuntiem omnes prædicationes tuas ,
in portis filiæ Sion.

P S A L M U S LXXIII.

*De populi Domini & templi calamitate con-
queritur : Deum obtestans , ut succurrat ,
quemadmodum olim.*

1. Intellectus Asaph.

UT quid Deus repulisti in finem : iratus est
furor tuus super oves pascuæ tuæ ?

2. Memor esto congregationis tuæ , quam
possedisti ab initio.

Redemisti virgam hereditatis tuæ : mons
Sion , in quo habitasti in eo.

3. Leva manus tuas in superbias eorum
in finem : quanta malignatus est inimicus
in sancto.

4. Et gloriati sunt qui oderunt te : in me-
dio solemnitatis tuæ.

Posuerunt signa sua , signa : 5. & non co-
gnoverunt sicut in exitu super summum.

Quasi in silva lignorum securibus 6. exci-
derunt januas ejus in idipsum : in securi ,
& ascia dejecerunt eam.

7. *|| 4. Reg. 15. 9.* Incenderunt igni Sanctuarium tuum :
in terra polluerunt tabernaculum nominis
tui.

8. Dixerunt in corde suo cognatio eorum
simul : Quiescere faciamus omnes dies fe-
stos Dei à terra.

9. Signa nostra non vidimus : jam non est
propheta : & nos non cognoscet amplius.

10. Usquequò Deus improperabit inimicus ?
irritat adversarius nomen tuum in finem ?

11. Ut quid avertis manum tuam , & dex-
teram tuam , de medio sinu tuo in finem ?

12. *|| Luc. 1. 68.* Deus autem rex noster ante sæcula :
operatus est salutem in medio terræ.

13. Tu confirmasti in virtute tua mare :
contribulasti capita draconum in aquis.

14. Tu confregisti capita draconis : dedi-
sti eum escam populis Æthiopum.

15. Tu dirupisti fontes , & torrentes : tu
ficcasti fluvios Erihan.

16. Tuus est dies , & tua est nox : tu fa-
bricatus es auroram & solem.

17. Tu fecisti omnes terminos terræ : æsta-
tem & ver tu plasmasti ea.

18. Memor esto hujus , inimicus improp-
eravit Domino : & populus insipiens incita-
vit nomen tuum.

19. Ne tradas bestiis animas confitentes
tibi , & animas pauperum tuorum ne obli-
viscaris in finem.

20. Respice in testamentum tuum : quia
repleti sunt , qui obscurati sunt terræ do-
mibus iniquitatum.

21. Ne avertatur humilis factus confusus :
pauper & inops laudabunt nomen tuum.

22. Exurge Deus , judica causam tuam :
memor esto impropriorum tuorum , eorum
quæ ab insipiente sunt tota die.

23. Ne obliviscaris voces inimicorum tuo-
rum : superbia eorum , qui te oderunt , a-
scendit semper.

P S A L M U S LXXIV.

*Christus perpetuo hic de se & sua judiciaria po-
testate loquitur , de quo & agit gratias.*

1. In finem , Ne corrumpas , Psalmus
Cantici Asaph.

2. **C**onfitebimur tibi Deus : confitebimur ,
& invocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua : 3. cum accepe-
ro tempus , ego justitias judicabo :

4. Liquefacta est terra , & omnes qui ha-
bitant in ea : ego confirmavi columnas ejus.

5. Dixi iniquis : Nolite iniquè agere : &
delinquentibus ; Nolite exaltare cornu.

6. Nolite extollere in altum cornu vestrum :
nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7. Quia neque ab Oriente , neque ab Occi-
dente , neque à desertis montibus : 8. quo-
niam Deus judex est.

Hunc humiliat , & hunc exaltat : 9. quia cal-
lix in manu Domini vini meri plenus misto.

Et inclinavit ex hoc in hoc : verumtamen
sax ejus non est exinanita , bibent omnes
peccatores terræ.

10. Ego autem annuntiabo in sæculum :
cantabo Deo Jacob.

11. Et omnia cornua peccatorum confrin-
gam : & exaltabuntur cornua justi.

P S A L M U S LXXV.

*Invitat ad Deum colendum ex perpetua ipsius
erga Ecclesiam gratia & auxilio.*

1. In finem , in Laudibus , Psalmus Asaph ,
Canticum ad Assyrios.

2. **N**otus in Judæa Deus : in Israel ma-
gnus nomen ejus.

3. Et factus est in pace locus ejus : & ha-
bitatio ejus in Sion.

4. Ibi confregit potentias arcuum , scu-
tum , gladium , & bellum.

5. Illuminans tu mirabiliter à montibus æter-
nis : 6. turbati sunt omnes insipientes corde.

Dormierunt somnum suum : & nihil invene-
runt omnes viri divitiarum in manibus suis.

7. Ab increpatione tua Deus Jacob dor-
mitaverunt qui ascenderunt equos.

8. Tu terribilis es , & quis resistet tibi ?
ex tunc ira tua.

9. De cælo auditum fecisti judicium : ter-
ra tremuit & quævit ,

10. cum exurgeret in judicium Deus , ut
salvos faceret omnes mansuetos terræ.

11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur
tibi : & reliquæ cogitationis diæ festû agent tibi.

12. Vovete , & reddite Domino Deo vestro ,
omnes qui in circuitu ejus assertis munera.

Terribili 13. & ei qui aufert spiritum prin-
cipum , terribili apud reges terræ.

P S A L M U S LXXVI.

*Queritur se multis malis premi . Deum nihilo-
minus celebrat , & mulcet à miris operibus .*

1. In finem , pro Idithun , Psalmus Asaph .

2. **V**oce mea ad Dominum clamavi : voce
mea ad Deum , & intendit mihi.

3. In die tribulationis meæ Deum exquisi-

vi, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.

Renuit consolari anima mea, 4. memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.

5. Anticipaverunt vigilias oculi mei: turbatus sum, & non sum locutus.

6. Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui.

7. Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.

8. Numquid in æternum projiciet Deus: aut non apponet ut complacitior sit adhuc?

9. Aut in finem misericordiam suam abscindet à generatione in generationem?

10. Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?

11. Et dixi, Nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ excelsi.

12. Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilia tuorum,

13. Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinventionibus tuis exercebor.

14. Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster? 15. tu es Deus qui facis mirabilia.

Notam fecisti in populis virtutem tuam: 16. redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob, & Joseph.

17. Viderunt te aquæ, & timuerunt, & turbata sunt abyssi.

18. Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.

Etenim sagittæ tuæ transeunt: 19. vox tonitru tui in rota.

Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.

20. In mari via tua, & semita tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscuntur.

21. || Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moyfi & Aaron.

P S A L M U S LXXVII.

Canit ea, quæ acta narrabantur in veteri populo, monens ne majorum suorum contumaciam emulentur, propter quam Deus tribum Ephraim abiecit, Juda autem elegit, Davide in Regem eveho.

1. Intellectus Afaph.

Atendite popule meus legem meam inclinate aurem vestram in verba oris mei.

2. Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.

3. Quanta audivimus & cognovimus ea: & patres nostri narraverunt nobis.

4. Non sunt occultata à filiis eorum, in generatione altera.

Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus quæ fecit.

5. Et suscitavit testimonium in Jacob: & legem posuit in Israel.

Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis: 6. ut cognoscat generatio altera.

Filii qui nascentur, & exurgent, & narabunt filiis suis,

7. Ut ponant in Deo spem suam, & nō obliviscantur operum Dei: & mandata ejus exquirant.

8. Ne fiant sicut patres eorum: generatio prava & exasperans.

Generatio, quæ non direxit cor suum: & non est creditus cum Deo spiritus ejus.

9. Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum: conversi sunt in die belli.

10. Non custodierunt testamentum Dei: & in lege ejus noluerunt ambulare.

11. Et obliti sunt benefactorum ejus, & mirabilium ejus quæ ostendit eis.

12. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.

13. || Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in utre.

14. Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis.

15. || Interrupit petram in eremo: & ad-
aquavit eos velut in abyssio multa.

16. Et eduxit aquam de petra: & deduxit tamquam flumina aquas.

17. Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.

18. Et tentaverunt Deum in cordibus suis: ut peterent escas animabus suis.

19. Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt: Nūquid poterit Deus parare mensā in deserto?

20. Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundaverunt.

Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?

21. || Ideo audivit Dñs, & distulit: & ignis accensus est in Jacob, & ira ascendit in Israel.

22. Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutare ejus:

23. Et mandavit nubibus desuper, & januas cœli aperuit.

24. || Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.

25. || Panem angelorum manducavit homo: cibaria misit eis in abundantia.

26. || Transtulit Austrum de cœlo: & induxit in virtute sua Africum.

27. Et pluit super eos sicut pulverem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.

28. Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum.

29. Et manducaverunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis. 30. non sunt fraudati à desiderio suo.

|| Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: 31. & ira Dei ascendit super eos.

Et occidit pingues eorum, & electos Israel impedivit.

32. In omnibus his peccaverunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus ejus.

33. Et defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum festinatione.

34. Cum occideret eos, quærebant eum: & revertentur, & diluculo veniebant ad eum.

35. Et rememorati sunt quia Deus adjutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.

36. Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:

37. Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento ejus.

38. Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et abundavit ut averteret iram suam: & non accendit omnem iram suam.

39. Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.

40. Quoties exacerbaverunt eum in deserto, in iram concitaverunt eum in iniquo.

41. Et conversi sunt, & tentaverunt Deum: & sanctum Israel exacerbaverunt.

42. Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis.

43. Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

|| Exod. 7. 20. 44. || Et convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.

|| Exod. 8. 24. 45. || Misit in eos cœnomyiam, & comedit eos, || & ranam, & disperdidit eos.

|| Exod. 8. 26. 46. || Et dedit erugini fructus eorum: & labores eorum locustæ.

|| Exod. 10. 15. 47. || Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

|| Exod. 9. 25. 48. Et tradidit grandini jumenta eorum: & possessionem eorum igni.

49. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem: immisiones per angelos malos.

50. Viam fecit semitæ iræ suæ, non peperit à morte animabus eorum & jumenta eorum in morte conclusit.

|| Exod. 12. 29. 51. || Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

52. Et abstulit sicut oves populum suum: & perduxit eos tamquam gregem in deserto.

53. Et deduxit eos in spe, & non timuerunt & || inimicos eorum operuit mare.

|| Exod. 14. 27. 54. Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem, quem acquisivit dextera ejus.

|| Isai. 63. 7. 55. Et ejecit à facie eorum Gentes: & sorte divisit eis terram in funiculos distributionis.

56. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.

57. Et tentaverunt, & exacerbaverunt Deum excelsum: & testimonia ejus non custodierunt.

58. Et averterunt se, & non servaverunt pactum: quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravam.

59. In iram concitaverunt eum in collibus iis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt.

60. Audivit Deus, & sprexit: & ad nihilum redegit valde Israel.

|| 1. Reg. 4. 4. 61. || Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.

|| Jer. 7. 12. 62. Et tradidit in captivitatem virtutem eorum: & pulchritudinem eorum in manus inimici.

|| 1. Cor. 2. 6. 63. Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam sprexit.

64. Juvenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

65. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

66. Et excitatus est tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus à vino.

67. Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

68. Et repulit tabernaculum Joseph *: & tribum Ephraim non elegit:

69. Sed elegit tribum Juda, montem Sion quem dilexit.

70. Et ædificavit sicut unicornium sanctificationem suam in terra, quam fundavit in sæcula.

* Silo enim in Ephraim: ca. Joseph. tribu, à qua translatus est tabernaculum in montem.

70. Et elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium: de post fecantes accepit eum.

71. Pascere Jacob servum suum, & Israel hæreditatem suam.

72. Et pavit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

P S A L M U S LXXVIII.

Populus deplorat pollutam urbem & templum, factasque suorum cedes. Parem vicem gentibus imprecatur, Deo laudes promittens.

1. Psalmus Asaph.

DEus venerunt Gentes in hereditatē tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.

2. Posuerunt morticina fervorum tuorum, escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

3. Effuderunt sanguinē eorū tamquam aquam in circuitu Jerusalem: & non erat qui sepeliret.

4. Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

5. Usquequō Domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus?

6. || Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt: & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt. || Jerem. 10. 25.

7. Quia comederunt Jacob: & locum ejus desolaverunt.

8. || Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, citò anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis. || Isai. 64. 9.

9. Adjuva nos Deus salutaris noster: & propter gloriam nominis tui Domine libera nos: & propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuū.

10. Ne fortē dicant in Gentibus: Ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.

Ultio sanguinis fervorum tuorum, qui effusus est: 11. introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Secundū magnitudinem brachii tui, posside filios mortificatorum.

12. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improprium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.

13. Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum:

In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

P S A L M U S LXXIX.

Populus ab hostibus vexatus, iram Dei deprecatur. Orat ut quos ex Ægypto transtulit, velit tueri, præcipuè filium dextere suæ, id est Christum, & Christi membra.

1. In finem, Pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph. Psalmus.

Qui regis Israel intende: qui deducis velut ovem Joseph.

Qui sedes super cherubim, manifestare 3. coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.

Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos.

4. Deus converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

5. Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui?

6. Cibabis nos pane lacrymarum: & potum dabis nobis in lacrymis in mensura?

7. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subfannaverunt nos.

8. Deus virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

9. Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.

10. Dux itineris fuisti in conspectu ejus: plantasti radices ejus, & implevit terram.

11. Operuit montes umbra ejus: & arbuta ejus cedros Dei.

12. Extendit palmite suos usque ad mare: & usque ad flumen propagines ejus.

13. Ut quid destruxisti maceriam ejus: & vindemiant eam omnes, qui pretergrediuntur viam?

14. Exterminavit eam aper de silva: & singularis ferus depastus est eam.

15. Deus virtutum convertere: respice de caelo, & vide, & visita vineam istam.

16. Et perface eam, quam plantavit dextera tua: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

17. Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.

18. Fiat manus tua super virum dextera tua: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

19. Et non discedimus a te, vivificabis nos: & nomen tuum invocabimus.

20. Domine Deus virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

P S A L M U S LXXX.

Celebrat beneficium liberationis ex Aegypto. Deinde Deum denuntiantem inducit, si sibi non obtemperetur, calamitatem; si obtemperetur felicitatem.

In finem.

1. Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.

2. **E**xultate Deo adjutori nostro: jubilate Deo Jacob.

3. Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium jucundum cum cithara.

4. Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestrae:

5. Quia praeceptum in Israel est, & iudicium Deo Jacob.

6. || Testimonium in Joseph posuit illud, cum exiret de terra Aegypti: linguam, quam non noverat, audivit.

7. Divertit ab oneribus dorsum ejus: manus ejus in cophino servierunt.

8. In tribulatione invocasti me, & liberavi te: exaudivi te in abscondito tempestatis: || probavi te apud aquam contradictionis.

9. Audi populus meus, & contestabor te: Israel si audieris me, 10. non || erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum.

11. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: dilata os tuum, & implebo illud.

12. Et non audivit populus meus vocem meam: & Israel non intendit mihi.

13. || Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.

14. || Si populus meus audisset me: Israel si in viis meis ambulasset:

15. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset: & super tribulantes eos misisset manum meam.

16. Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in saecula.

17. Et cibavit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturavit eos.

P S A L M U S LXXXI.

Injuste jura administrantibus exitium minatur, precans Christi adventum, qui id sermo praestet.

1. Psalmus Asaph.
Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat.

2. Usquequod judicatis iniquitatem: & facies peccatorum fumitis?

3. Judicate egeno, & pupillo; humilem & pauperem justificate.

4. || Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.

5. Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: movebuntur omnia fundamenta terrae.

6. || Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes.

7. Vos autem sicut homines moriemini: & sicut unus de principibus cadetis.

8. Surge Deus, judica terram: quoniam tu hereditabis in omnibus Gentibus.

P S A L M U S LXXXII.

Ismaeliticis, Saracenis, & ceteris, eorum partes contra Ecclesiam sequentibus, exitium precatur, Psalmus est propheticus.

1. Canticum Psalmi Asaph.
2. **D**eus, qui similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus:

3. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput.

4. Super populum tuum malignaverunt consilium: & cogitaverunt adversus sanctos tuos.

5. Dixerunt: Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel ultra.

6. Quoniam cogitaverunt unanimiter: simul adversum te testamentum disposuerunt,

7. tabernacula Idumaeorum & Ismaelitarum: Moab, & Agareni, 8. Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigena cum habitantibus Tyrum.

9. Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adjutorium filiis Lot.

10. Fac illis || sicut Madian: & Sisara, sicut || Jabin in torrente Cisson.

11. Disperierunt in Endor: facti sunt ut stercus terrae.

12. || Pone principes eorum sicut Oreb, & Zeb, & || Zebec, & Salmana;

Omnes principes eorum, 13. qui dixerunt: Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.

14. Deus meus pone illos: ut rotam: & sicut stipulam ante faciem venti.

15. Sicut ignis, qui comburit silvam: & sicut flamma comburens montes:

16. Ita persequeris illos in tempestate tua: & in ira tua turbabis eos.

17. Imple facies eorum ignominia : & quærent nomen tuum, Domine.
 18. Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi : & confundantur, & pereant.
 19. Et cognoscant quia nomen tibi Dominus : tu solus Altissimus in omni terra.

P S A L M U S LXXXIII.

Suspirat ex exilio in templum, ut in eo Deum possit colere. Beatos esse qui non carent usu religionis.

In finem,

1. Pro torcularibus filiis Core, Psalmus.
 2. **Q**uam disecta tabernacula tua Domine virtutum ! 3. concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.
 Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.
 4. Etenim passer invenit sibi domum : & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.
 Altaria tua Domine virtutum : rex meus & Deus meus.
 5. Beati, qui habitant in domo tua Domine : in sæcula sæculorum laudabunt te.
 6. Beatus vir, cujus est auxilium abs te : ascensiones in corde suo disposuit, 7. in valle lacrymarum in loco, quem posuit.
 8. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem : videbitur Deus deorum in Sion.
 9. Domine Deus virtutum exaudi orationem meam : auribus percipe Deus Jacob.
 10. Protector noster aspice Deus : & respice in faciem Christi tui.
 11. Quia melior est dies una in atriis tuis super millia :
 Elegi abjectus esse in domo Dei mei : magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.
 12. Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus : gratiam, & gloriam dabit Dominus.
 13. Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia : Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

P S A L M U S LXXXIV.

Orat ut iis, quos captivitate Babylonica liberaverit, solidè placeatur, Christo exhibito.

1. In finem, filiis Core, Psalmus.
 2. **B**enedixisti Domine terram tuam : avertisti captivitatem Jacob.
 3. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum.
 4. Mitigasti omnem iram tuam : avertisti ab ira indignationis tuæ.
 5. Converte nos Deus salutaris noster : & averte iram tuam a nobis.
 6. Numquid in æternū irasceris nobis ? aut extendes irā tuā a generatione in generationem ?
 7. Deus tu conversus vivificabis nos : & plebs tua latabitur in te.
 8. Ostende nobis Domine misericordiam tuam : & salutare tuum da nobis.
 9. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, Et super sanctos suos : & in eos, qui convertuntur ad cor.
 10. Verumtamen propè timentes eum salutare ipsius : ut inhabitet gloria in terra nostra.

11. Misericordia & veritas obviaverunt sibi : justitia & pax osculatæ sunt.
 12. Veritas de terra orta est : & justitia de cælo prospexit.
 13. Etenim Dominus dabit benignitatem : & terra nostra dabit fructum suum.
 14. Justitia ante eum ambulabit : & ponet in via gressus suos.

P S A L M U S LXXXV.

Christus Patrem precatur, ut se ab hostibus defendat, omnes gentes ipsum adoraturas.

Oratio ipsi David.

1. **I**nclina Domine aurem tuam, & exaudi me : quoniam inops & pauper sum ego.
 2. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum : salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.
 3. Miserere mei Domine, quoniam ad te clamavi tota die : 4. latifica animam servi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.
 5. || Quoniam tu Domine suavis, & mitis : & multæ misericordiæ omnibus invocantibus te. || Joel. 2. 13
 6. Auribus percipe Domine orationem meam : & intende voci deprecationis meæ.
 7. In die tribulationis meæ clamavi ad te : quia exaudisti me.
 8. Non est similis tui in diis Domine : & non est secundum opera tua.
 9. Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine : & glorificabunt nomen tuum.
 10. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia : tu es Deus solus.
 11. Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua : latetur cor meum ut timeat nomen tuum.
 12. Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum :
 13. Quia misericordia tua magna est super me : & eruisti animā meam ex inferno inferiori.
 14. Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meā : & non proposuerunt te in conspectu suo.
 15. Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax,
 16. Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo : & salvum fac filium ancillæ tuæ.
 17. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur : quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.

P S A L M U S LXXXVI.

Sionem, id est, Ecclesiam fore gloriosam. Civium illius numerum fore infinitum & felicem. Psalmus est Propheticus.

1. Filiis Core, Psalmus Cantici.
Fundamenta ejus in montibus sanctis :
 2. diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.
 3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.
 4. Memor ero Rahab, & Babylonis scientium me.
 Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.

5. Numquid Sion dicet: Homo, & homo natus est in ea: & ipse fundavit eam Altissimus.
6. Dominus narrabit in scripturis populum, & principum; horum, qui fuerunt in ea.
7. Sicut latantium omnium habitatio est in te.

P S A L M U S LXXXVII.

Christus ab inimicis vexatus, ab amicis destitutus opem patris implorat. Egrotis & afflictis congruit.

Canticum Psalmi,

1. Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitarum.

2. **D**omine Deus salutis meae, in die clamavi, & nocte coram te.

3. Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad preceam meam.

4. Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquavit.

5. Estimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio, 6. inter mortuos liber.

Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.

7. Posuerunt me in laeu inferiori: in tenebrosis, & in umbra mortis.

8. Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.

9. Longè fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.

Traditus sum, & non egrediebar: 10. oculi mei languerunt præ inopia.

Clamavi ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

11. Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & consuebuntur tibi?

12. Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

13. Numquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua: & iustitia tua in terra oblivionis?

14. Et ego ad te Domine clamavi: & manet oratio mea præveniet te.

15. Ut quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam à me?

16. Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem, humiliatus sum & conturbatus.

17. In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbaverunt me.

18. Circumdederunt me sicut aqua tota die: circumdederunt me simul.

19. Elongasti à me amicum, & proximum: & notos meos à miseria.

P S A L M U S LXXXVIII.

Cantabat misericordias Domini, potentiam, promissiones sibi factas. Deinde queritur post tot promissiones Christum differri, suum populum, suam domum & familiam externis Gentibus exponi, orans ut sui recordetur.

1. Intellectus Ethan Ezrahitarum.

2. **M**isericordias Domini in aeternum cantabo.

In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3. Quoniam dixisti: In aeternum misericordia edificabitur in caelis: præparabitur veritas tua in eis.

4. Disposui testamentum electis meis, || juravi David servo meo: 5. usque in aeternum præparabo semen tuum.

Et edificabo in generationem & generationem sedem tuam.

6. Confitebuntur caeli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

7. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei?

8. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.

9. Domine Deus virtutum quis similis tibi? potens es Dñe, & veritas tua in circuitu tuo.

10. Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

11. Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos.

12. || Tui sunt caeli, & tua est terra: orbem terræ & plenitudinem ejus tu fundasti:

13. aquilonem & mare tu creasti.

Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: 14. tuum brachium cum potentia.

Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: 15. iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ.

Misericordia & veritas præcedent faciem tuam: 16. beatus populus, qui scit jubilationem.

Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, 17. & in nomine tuo exultabunt tota die:

& in iustitia tua exaltabuntur.

18. Quoniam gloria virtutis eorum tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

20. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti: Posui adiutorium in potente: & exaltavi electum de plebe mea.

21. || Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.

22. Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.

23. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24. Et concidam à facie ipsius inimicos ejus: & odientes eum in fugam convertam.

25. Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

26. Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.

27. Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor salutis meæ:

28. Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ.

29. In aeternum servabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

30. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus: & thronum ejus sicut dies caeli.

31. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam: & in iudiciis meis non ambulaverint:

32. Si iustitias meas profanaverint: & mandata mea non custodierint.

33. Visitabo in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorum.

34. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo: neque nocebo in veritate mea:

35. Neque profanabo testamentum meum: &

|| 2. Reg. 7. 12.

|| Gen. 1. 2.

|| 1. Reg. 16. 1. 12. || 2. Reg. 1. 12.

um: & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

36. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar: 37. semen ejus in æternum manebit.

38. Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, || & sicut Luna perfecta in æternum: & testis in cælo fidelis.

39. Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

40. Everstisti testamentum servi tui: profanasti in terra Sanctuarium ejus.

41. Destruixisti omnes sepes ejus: posuisti firmamentum ejus formidinem.

42. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43. Exaltasti dexteram deprimentium eum: latificasti omnes inimicos ejus.

44. Avertisti adjutorium gladii ejus: & non es auxiliatus ei in bello.

45. Destruixisti eum ab emundatione: & sedem ejus in terram collisisti.

46. Minorasti dies temporis ejus: perfudisti eum confusione.

47. Usquequò Domine avertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48. Memorare quæ mea substantia: numquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?

49. Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?

50. Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine, || sicut jurasti David in veritate tua?

51. Memor esto Domine opprobrii fervorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

52. Quod exprobraverunt inimici tui Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

53. Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

P S A L M U S LXXXIX.

Inanem & fugacem esse hominum vitam. Proinde Deum orat, ut saltem eis reconcilietur, & eorum opera dirigat atque perficiat.

1. Oratio Moyfi hominis Dei.

Domine, refugium factus es nobis, à generatione in generationem.

2. Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: à sæculo & usque in sæculum tu es Deus.

3. Ne avertas hominem in humilitatem: & dixisti: Convertimini filii hominum.

4. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesternæ, quæ præterit.

Et custodia in nocte, 5. quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

6. Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.

7. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.

8. Posuisti iniquitates nostras in cōspectu tuo: sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.

9. Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.

Anni nostri sicut aranea meditabuntur: 10. || dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.

Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

Quoniam supervenit mansuetudo: & corripimur.

11. Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam 12. dinumerare?

Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.

13. Convertere Domine usquequò? & deprecabilis esto super fervos tuos.

14. Repleti sumus manè misericordia tua: & exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.

15. Latati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.

16. Respice in fervos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

17. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

P S A L M U S XC.

Ab omnibus periculis & hostibus esse securos, qui sunt in Dei tutela.

Laus Cantici David.

1. **Q**ui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.

2. Dicet Domino: Susceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus sperabo in eum.

3. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.

4. Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis ejus sperabis.

5. Scuto circumdabit te veritas ejus: non timebis à timore nocturno.

6. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris: ab incursu, & dæmonio meridiano.

7. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

8. Verumtamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.

9. Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum:

10. Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

11. || Quoniam angelis suis mandavit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.

12. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedum tuum.

13. Super aspidem & basiliscum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.

14. Quoniam in me speravit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

15. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.

16. Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

P S A L M U S XCI.

Deum sollaudandum, quòd ejus omnia sint magna, malos perdat, bonos servet.

Psalmus Cantici,

In die sabbati.

1. **B**onum est confiteri Domino: & psallere nomini tuo, Altissime.

3. Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per nossem.

4. In decachordo, psalterio, cum cantico, in cithara.

5. Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

6. Quam magnificata sunt opera tua Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

7. Vir insipiens non cognoscet: & stultus non intelliget hæc.

8. Cum exorti fuerint peccatores sicut scœnum: & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:

Ut intendant in sæculum sæculi: 9. tu autem Altissimus in æternum Domine.

10. Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

11. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia uberi.

12. Et despexit oculus meus inimicos meos: & in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.

13. Justus, ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

14. Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebut.

15. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi: & benè patientes erunt, 16. ut annuntient:

Quoniam rectus Dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo.

P S A L M U S XCII.

Dei præstantiam & legem extollit.

Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum, quando fundata est terra.

1. **D**ominus regnavit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.

2. Parata sedes tua ex tunc: à sæculo tu es.

3. Elevaverunt flumina Domine: elevaverunt flumina vocem suam.

Elevaverunt flumina fluctus suos, 4. à vocibus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris; mirabilis in altis Dominus.

5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

P S A L M U S XCIII.

Precaetur, ut superbos & impios puniat. Et id sibi Deique populo promittit.

Psalmus ipsi David,

Quarta sabbati.

1. **D**eus ultionum Dominus: Deus ultionum liberè egit.

2. Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.

3. Usquequò peccatores Domine, usquequò peccatores gloriabuntur:

4. Effabuntur, & loquentur iniquitatem: loquentur omnes, qui operantur injustitiam:

5. Populum tuum Domine humiliaverunt: & hæreditatem tuam vexaverunt.

6. Viduam & advenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

7. Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.

8. Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite:

9. Qui plantavit aurem, non audiet: aut qui finxit oculum, non considerat:

10. Qui corrigit gentes, non arguet: qui docet hominem scientiam?

11. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.

12. Beatus homo, quem tu erudieris Domine: & de lege tua docueris eum.

13. Ut mitiges ei à diebus malis: donec fodiat peccatori fovea.

14. Quia non repellet Dominus plebem suam: & hæreditatem suam non derelinquet.

15. Quoadusque iustitia convertatur in iudiciu: & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.

16. Quis confurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?

17. Nisi quia Dominus adjuvit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.

18. Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua Domine adjuvabat me.

19. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificaverunt animam meam.

20. Numquid adharet tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?

21. Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.

22. Et factus est mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ.

23. Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

P S A L M U S XCIV.

Hortatur ut Christum Deum & regem colant, eique pareant, tum ob antiqua creationis beneficia, tum ob ipsius incarnationem, ne, ut patres ex Aegypto egressi, sibi introitum ad requiem præcludant. Hebr. 3. & 4.

Laus Cantici ipsi David.

1. **V**enite, exultemus Domino: jubilemus Deo salutari nostro.

2. Præoccupemus faciem ejus in confessione: & in psalmis jubilemus ei.

3. Quoniam Deus magnus Dominus: & rex magnus super omnes deos.

4. Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

5. Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus ejus formaverunt.

6. Venite adoremus, & procidamus: & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

7. Quia ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.

8. || Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra;

9. Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto: ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea.

10. || Quadraginta annis offensu fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde.

11. Et isti non cognoverunt vias meas: || ut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

|| Hebr. 3. 7. & 4. 7.

|| Num. 14. 34.

|| Hebr. 4. 3.

P S A L M U S X C V.

Omnia incitat ad Christum Dominum extollendum, qui sit homines ex equo judicaturus.

Canticum ipsi David.

1. Quando domus edificabatur post captivitatem. (1. Par. 15.)

Cantate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.

2. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem salutare ejus.

3. Annuntiate inter Gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

4. Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

5. Quoniam omnes dii Gentium dæmonia: Dominus autem calos fecit.

6. Confessio & pulchritudo in conspectu ejus: sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione ejus.

7. Afferte Domino patriæ Gentium, afferte Domino gloriam & honorem: 8. afferte Domino gloriam nomini ejus.

Tollite hostias, & introite in atria ejus: 9. adorate Dominum in atrio sancto ejus.

Commoveatur à facie ejus universa terra: 10. dicite in Gentibus quia Dominus regnavit.

Etenim correxerat orbem terræ qui non commovebatur: judicabit populos in æquitate.

11. Latentur cæli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus: 12. gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis sunt.

Tunc exultabunt omnia ligna silvarum 13. à facie Domini, quia venit: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

P S A L M U S X C V I.

Homines & angelos incitat ad Christum Dominum adorandum, qui sit extremo suo adventu idololatras pudore affecturus, bonisque lucem allaturus. Hebr. 1.

1. Huic David.

Quando terra ejus restituta est.

Dominus regnavit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.

2. Nubes, & caligo in circuitu ejus: justitia, & judicium correctio sedis ejus.

3. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.

4. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, & commota est terra.

5. Montes, sicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.

6. Annuntiaverunt cæli justitiam ejus: & viderunt omnes populi gloriam ejus.

7. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia: & qui gloriantur in simulachris suis.

Adorate eum omnes angeli ejus: 8. audit, & lætata est Sion.

Et exultaverunt filiæ Jada, propter judicia tua Domine.

9. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes deos:

10. Qui diligitis Dominum, odite ma-

lum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

11. Lux orta est justo, & rectis corde lætitia.

12. Lætamini justi in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

P S A L M U S X C V I I.

Invitat ad Deum celebrandum, qui sit Christum omnibus exhibiturus, & per eum orbem judicaturus.

1. Psalmus ipsi David.

Cantate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.

2. Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justitiam suam.

3. Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.

Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.

4. Jubilate Deo omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.

5. Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi: 6. in tubis ductilibus, & voce tubæ cornæ.

Jubilate in conspectu regis Domini: 7. moveatur mare, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & qui habitant in eo.

8. Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt 9. à conspectu Domini: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.

P S A L M U S X C V I I I.

Christum, ut Dominum celebrat, & ad eum invocandum, ejusque vestigia adorandum inducit exemplo Moysi, Aaronis, Samuelis.

1. Psalmus ipsi David.

Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedet super cherubim, moveatur terra.

2. Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.

3. Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile, & sanctum est: 4. & honor regis judicium diligit.

Tu parasti directiones: judicium & justitiam in Jacob tu fecisti.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus: quoniam sanctum est.

6. Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus: & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus:

Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: 7. in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia ejus, & præceptum quod dedit illis.

8. Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & ultiscens in omnes adinventiones eorum.

9. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

P S A L M U S X C I X.

Ad Dei laudes & cultum omnes cohortatur.

1. Psalmus in confessione.
 2. **J**ubilare Deo omnis terra: servite Domino in letitia.
 Introite in conspectu ejus, in exultatione.
 3. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos:
 Populus ejus, & oves pascuæ ejus: 4. introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis: confitemini illi.
 Laudate nomē ejus: 5. quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem & generationem veritas ejus.

P S A L M U S C.

Probat suæ antea dæ vitæ rationem Deo proponit, ejus extollens gratiam. Juxta Hebræos: qui hæc exponunt in futuro, se rectè vissurum vovet. Congruit Christo.

1. Psalmus ipsi David.
Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine:
 Psallam, 2. & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.
 Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.
 3. Non proponebam ante oculos meos rem injustam: facientes prævaricationes odivi.
 Non adhæsit mihi 4. cor prævum: declinantem à me malignum non cognoscebam.
 5. Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequabar.
 Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.
 6. Oculi mei ad fideles terræ ut sedent mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.
 7. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.
 8. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

P S A L M U S C I.

Valdè tristis orat Christum, terræ calique fundatorem, ut Sionis misereatur; ex eaque ædificet Ecclesiam, in quam populi & reges ad Deum colendum conveniant.

1. Oratio pauperis.
 Dum anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam.
 2. **D**omine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat.
 3. Non avertas faciem tuam à me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
 In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.
 4. Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremum aruerunt.
 5. Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.
 6. A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

7. Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.
 8. Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me adversum me jurabant.
 10. Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam:
 11. A facie iræ & indignationis tuæ: quia elevans allisisti me.
 12. Dies mei sicut umbra declinaverunt: & ego sicut fœnum arui.

13. Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generationem & generationem.

14. Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.

15. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus: & terræ ejus miserebuntur.

16. Et timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

17. Quia ædificavit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.

18. Respexit in orationem humilium: & non sprexit precem eorum.

19. Scribantur hæc in generatione altera: & populus, qui creabitur, laudabit Dominum:

20. Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de cælo in terram aspexit:

21. Ut audiret gemitus compeditorum: ut solveret filios interemptorum:

22. Ut annuntient in Sion nomen Domini: & laudem ejus in Jerusalem.

23. In conveniendo populos in unum, & reges ut serviant Domino.

24. Respondit ei in via virtutis suæ: Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25. Ne revoces me in dimidio dierum meorum: in generationem & generationem anni tui.

26. Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.

27. Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: 28. tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

29. Filii servorum tuorum habitabunt: & semen eorum in sæculum dirigetur.

P S A L M U S C I I.

Se, Angelos, & omnia excitat ad innumerabilia Dei beneficia predicanda.

1. Ipsi David.
Benedic anima mea Domino: & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus.
 2. Benedic anima mea Domino: & noli oblivisci omnes retributiones ejus.
 3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.
 4. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.
 5. Qui replet in bonis desiderium tuum: renovabitur ut aquilæ juvenus tua.
 6. Faciens misericordias Dominus, & judicium omnibus injuriarum patientibus.
 7. Notas fecit vias suas Moyse, filiis Israel voluntates suas.

|| Num. 14.
14.

8. || Miserator, & misericors Dominus : longanimis, & multum misericors.

9. Non in perpetuum irascetur : neque in æternum comminabitur.

10. Non secundum peccata nostra fecit nobis : neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

11. Quoniam secundum altitudinem cæli à terra corroboravit misericordiam suam super timentes se.

12. Quantum distat Ortus ab Occidente : longè fecit à nobis iniquitates nostras.

13. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se : 14. quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus : 15. homo, sicut scenum dies ejus, tamquam flos agri sic efflorescit.

16. Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet : & non cognoscet amplius locum suum.

17. Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.

Et justitia illius in filios filiorum, 18. his qui servant testamentum ejus.

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

19. Dominus in cælo paravit sedem suam : & regnum ipsius omnibus dominabitur.

20. Benedicite Domino omnes angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius : ad audiendam vocem sermonum ejus.

21. Benedicite Domino omnes virtutes ejus : ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

22. Benedicite Domino omnia opera ejus : in omni loco dominationis ejus, benedic anima mea Domino.

P S A L M U S C I I I.

Deum ab opificio & providentia celebrat.

1. Ipsi David.

Benedic anima mea Domino : Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem, & decorem induisti : 2. amictus lumine sicut vestimento :

Extendens cælum sicut pellem : 3. qui tegis aquis superiora ejus.

Qui ponis nubem ascensum tuum : qui ambulas super pennas ventorum.

|| Hebr. 17.

4. || Qui facis angelos tuos, spiritus ; & ministros tuos ignem urentem.

5. Qui fundasti terram super stabilitatem suam : non inclinabitur in sæculum sæculi.

6. Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus : super montes stabunt aquæ.

7. Ab increpatione tua fugient : à voce tonitru tui formidabunt.

8. Ascendunt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis.

9. Terminus posuisti, quem non transgredientur : neque convertentur operire terram.

10. Qui emittis fontes in convallibus : inter medium montium pertransibunt aquæ.

11. Potabunt omnes bestię agri : expectabunt onagri in siti sua.

12. Super ea volucres cæli habitabunt : de medio petrarum dabunt voces.

13. Rigans montes de superioribus suis :

de fructu operum tuorum satiabitur terra :

14. Producens scenum jumentis, & herbam servituti hominum :

Ut educas panem de terra : 15. & vinum lætificet cor hominis :

Ut exhilaret faciem in oleo : & panis cor hominis confirmet.

16. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantavit : 17. illic passeres nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum : 18. montes excelsi cervis : petra refugium herinaciis.

19. Fecit lunam in tempora : sol cognovit occasum suum.

20. Posuisti tenebras, & facta est nox : in ipsa pertransibunt omnes bestię silvæ.

21. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quarant à Deo escam sibi.

22. Ortus est sol, & congregati sunt : & in cubilibus suis collocabuntur.

23. Exibit homo ad opus suum : & ad operationem suam usque ad vesperum.

24. Quam magnificata sunt opera tua Domine ! omnia in sapientia fecisti : impleta est terra possessione tua.

25. Hoc mare magnum, & spatiosum manibus : illic reptilia, quorum non est numerus.

Animalia pusilla cum magnis : 26. illic naves pertransibunt.

Draco iste, quem formasti ad illudendum ei : 27. omnia à te expectant ut des illis escam in tempore.

28. Dante te illis, colligent : aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29. Avertente autem te faciem, turbabuntur : auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.

30. Emittes spiritum tuum, & creabuntur : & renovabis faciem terræ.

31. Sit gloria Domini in sæculum : latabitur Dominus in operibus suis :

32. Qui respicit terram, & facit eam tremere : qui tangit montes, & fumigant.

33. || Cantabo Domino in vita mea : psallam Deo meo quamdiu sum.

34. Jucundum sit ei eloquium meum : ego verò delectabor in Domino.

35. Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint : benedic anima mea Domino.

P S A L M U S C I V.

Ad Deum laudandum vocat, qui Israelitas multis bonis affecerit, conservaverit, & in terram promissam perduxerit.

Alleluja. (1. Par. 16. 8.)

1. **C**onfitemini Domino, & invocate nomen ejus : annuntiate inter Gen-

tes opera ejus.

2. Cantate ei, & psallite ei : narrate omnia mirabilia ejus.

3. Laudamini in nomine sancto ejus : lætetur cor quærentium Dominum.

4. Quærite Dominum, & confirmamini : quærite faciem ejus semper.

5. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit : prodigia ejus, & judicia oris ejus.

6. Semen Abraham, servi ejus : filii Jacob electi ejus.

7. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra iudicia ejus.
8. Memor fuit in seculum testamenti sui: verbi, quod mandavit in mille generationes:
9. || Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac: || Gen. 22, 16.
10. Et statuit illud Jacob in praeceptum: & Israel in testamentum aeternum:
11. Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, & funiculum hereditatis vestrae.
12. Cum essent numero brevi, paucissimi & incolae ejus.
13. Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum:
14. Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.
15. || Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari. || 2. Reg. 1, 14.
16. Et vocavit famem super terram: & omne firmamentum panis contrivit.
17. Misit ante eos || virum: in servum venumdatus est Joseph. || 1. Par. 16, 12.
18. || Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus. || Gen. 37, 36.
19. Eloquium Domini inflammavit eum: 20. || misit rex, & solvit eum; princeps populum, & dimisit eum. || Gen. 39, 20.
21. Constituit eum dominum domus suae: & principem omnis possessionis suae:
22. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum: & senes ejus prudentiam doceret.
23. || Et intravit Israel in Aegyptum: & Jacob accola fuit in Terra Cham. || Gen. 41, 14.
24. || Et auxit populum suum vehementer: & firmavit eum super inimicos ejus. || Exod. 1, 7.
25. Convertit cor eorum ut odirent populum ejus: & dolum facerent in servos ejus.
26. || Misit Moysen servum suum: Aaron, quem elegit ipsum. || Alt. 7, 17.
27. || Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in Terra Cham. || Exod. 3, 10.
28. || Misit tenebras, & obscuravit: & non exacerbavit sermones suos. || Exod. 10, 21.
29. || Convertit aquas eorum in sanguinem: & occidit pisces eorum. || Exod. 7, 20.
30. || Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. || Exod. 8, 6.
31. || Dixit, & venit cecromyia: & cinyphes in omnibus finibus eorum. || Exod. 8, 16.
32. Posuit pluvias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipsorum.
33. Et percussit vineas eorum, & ficulneas eorum & contrivit lignum finium eorum.
34. || Dixit, & venit locusta, & bruchus, cujus non erat numerus: || Exod. 10, 12.
35. Et comedit omne scenum in terra eorum: & comedit omnem fructum terrae eorum.
36. || Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. || Exod. 12, 29.
37. || Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus. || Exod. 13, 35.
38. Latata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.
39. || Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem. || Exod. 13, 21.
40. || Petierunt, & venit coturnix: & pane caeli saturavit eos. || Psalm. 77, 14.
41. || Dirupit petram, & fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina. || Exod. 17, 1.
42. || Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum. || Gen. 17, 1.
43. Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in laetitia.
44. Et dedit illis regiones Gentium: & labores populorum possederunt:
45. Ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.

P S A L M U S C V.

Captivi Deo peccata sua, majorumque suorum confitentur, & veniam salutemque possunt.

Alleluja. (Judith. 13, 21.)

1. **C**onfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia ejus. || Judith. 13, 21.
2. || Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? || Eccli. 43, 35.
3. Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.
4. Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:
5. Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad latandum in laetitia gentis tuae: ut lauderis cum hereditate tua.
6. || Peccavimus cum patribus nostris: injuste egimus, iniquitatem fecimus. || Judith. 7, 19.
7. Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiae tuae.
- Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare rubrum.
8. Et salvavit eos propter nomen suum: ut notam faceret potentiam suam.
9. || Et increpuit Mare rubrum, & exiccatum est: & deduxit eos in abyssi sicut in deserto. || Exod. 14, 21.
10. Et salvavit eos de manu odientium: & redemit eos de manu inimici.
11. || Et operuit aqua tribulantes eos: unus ex eis non remansit. || Exod. 14, 27.
12. Et crediderunt verbis ejus: & laudaverunt laudem ejus.
13. Cito fecerunt, obliti sunt operum ejus: & non sustinuerunt consilium ejus.
14. || Et concupierunt concupiscentiam in deserto: & tentaverunt Deum in iniquo. || Exod. 17, 2.
15. || Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum. || Num. 11, 34.
16. Et irritaverunt Moysen in castris: Aaron sanctum Domini.
17. || Aperta est terra, & deglutivit Dathan: & operuit super congregationem Abiron. || Num. 16, 32.
18. Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.
19. || Et fecerunt vitulum in Horeb: & adoraverunt sculptile. || Exod. 32, 4.
20. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis scenum.
21. Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Aegypto, 22. mirabilia in Terra Cham: terribilia in mari rubro.
23. || Et dixit ut disperderet eos: si non Moyses electus ejus steteret in confractione in conspectu ejus: || Exod. 32, 10.
- Ut averteret iram ejus ne disperderet eos:
24. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem:

Non crediderunt verbo ejus, 25. & murmuraverunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.

|| Num. 14.
32.

26. || Et elevavit manum suam super eos: ut prosterneret eos in deserto:

27. Et ut dejiceret semen eorum in Nationibus: & dispergeret eos in regionibus.

28. Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt sacrificia mortuorum.

29. Et irritaverunt eum in adinventionibus suis: & multiplicata est in eis ruina.

|| Num. 25.
7.

30. || Et stetit Phinees, & placavit: & cessavit quassatio.

31. Et reputatum est ei in justitiam, in generationem & generationem usque in sempiternum.

|| Num. 20.
10.

32. || Et irritaverunt eum ad Aquas contradictionis: & vexatus est Moyses propter eos: 33. quia exacerbaverunt spiritum ejus.

Et distinxit in labiis suis: 34. non disperderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

35. Et commisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: 36. & fervierunt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.

37. Et immolaverunt filios suos, & filias suas demoniis.

38. Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.

Et infecta est terra in sanguinibus, 39. & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinventionibus suis.

40. Et iratus est furore Dominus in populum suum: & abominatus est hereditatem suam.

41. Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42. Et tribulaverunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum:

43. sæpe liberavit eos.

Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44. Et vidit cum tribularentur: & audivit orationem eorum.

|| Dent. 30.
1.

45. || Et memor fuit testamenti sui: & poenituit eum secundum multitudinem misericordiarum suarum.

46. Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.

47. Salvos nos fac Domine Deus noster: & congrega nos de Nationibus.

Ut confiteamur nomini sancto tuo: & & gloriemur in laude tua.

48. Benedictus Dominus Deus Israel à sæculo & usque in sæculum: & dicet omnis populus: Fiat, fiat.

P S A L M U S CVI.

Deum laudandum, qui ex itinere errore, carcere, morbo, navigantium discriminibus, denique periculis omnibus se invocantes liberet, & bonis cumulet.

Alleluja. (Judith 13. 21.)

1. **C**onfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

2. Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: & de regionibus congregavit eos.

3. A folis ortu, & occasu: ab aquilone, & mari.

4. Erraverunt in solitudine in iniquo: viam civitatis habitaculi non invenerunt.

5. Esurientes, & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.

6. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.

7. Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in civitatem habitationis.

8. Confiteantur Domino misericordiarum ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

9. Quia satiavit animam inanem: & animam esurientem satiavit bonis.

10. Sedentes in tenebris, & umbra mortis: vinctos in mendicitate, & ferro.

11. Quia exacerbaverunt eloquia Dei: & consilium Altissimi irritaverunt.

12. Et humiliatum est in laboribus cor eorum: infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.

13. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberavit eos.

14. Et eduxit eos de tenebris, & umbra mortis: & vincula eorum dirupit.

15. Confiteantur Domino misericordiarum ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

16. Quia contrivit portas areas: & vestes ferreos confregit.

17. Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter injustitias enim suas humiliati sunt.

18. Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquaverunt usque ad portas mortis.

19. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberavit eos.

20. Misit verbum suum, & sanavit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

21. Confiteantur Domino misericordiarum ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

22. Et sacrificent sacrificium laudis: & annuntient opera ejus in exultatione.

23. Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis.

24. Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo.

25. Dixit, & stetit spiritus procellarum: & exaltati sunt fluctus ejus.

26. Ascendunt usque ad coelos, & descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.

27. Turbati sunt, & mori sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum devorata est.

28. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.

29. Et statuit procellam ejus in auram: & siluerunt fluctus ejus.

30. Et latati sunt quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.

31. Confiteantur Domino misericordiarum ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

32. Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.

33. Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sicum.

34. Terram fructiferam in salsuginem, & malitia inhabitantium in ea.

35. Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.

36. Et collocavit illic esurientes: & constituerunt civitatem habitationis.

37. Et seminaverunt agros, & plantaverunt vineas: & fecerunt fructum nativitatis.
 38. Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & jumenta eorum non minoravit.
 39. Et pauci facti sunt: & vexati sunt a tribulatione malorum, & dolore.
 40. Effusa est contemptio super principes: & errare fecit eos in invio, & non in via.
 41. Et adjuvit pauperem de inopia: & posuit sicut oves familias.
 42. ¶ Videbunt recti, & latibuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.
 43. Quis sapiens & custodiet hæc: & intelliget misericordias Domini?

¶ Job 22.
 19.

P S A L M U S C V I I.

Ecclesia precatur Deum sibi prosperum contra Moabitar, Palestinos, Idumæos (id est Mahometanos) Psalmus est propheticus.

1. Canticum Psalmi ipsi David.
 (Supr. 56. 8.)
 2. **P**aratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo, & psallam in gloria mea.
 3. Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo.
 4. Confitebor tibi in populis Domine: & psallam tibi in nationibus.
 5. Quia magna est super cælos misericordia tua: & usque ad nubes veritas tua.
 6. Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua: 7. ut liberentur dilecti tui.
 8. Saluum fac dextera tua, & exaudi me: 8. Deus locutus est in sancto suo.
 9. Exultabo, & dividam Sichimam, & convallum tabernaculorum dimetiar.
 10. Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
 11. Juda rex meus: 10. Moab lebes spei meæ.
 12. In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.
 13. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?
 14. Nonne tu Deus, qui repulisti nos, & non exibis Deus, in virtutibus nostris?
 15. Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
 16. In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

P S A L M U S C V I I I.

Judea proditori ceterisque malevolis dignas penas, sibi salutem Christus precatur. Act. 1.

1. In finem, Psalmus David.
 2. **D**eus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.
 3. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me: & expugnaverunt me gratis.
 4. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.
 5. Et posuerunt adversum me mala pro bonis: & odium pro dilectione mea.
 6. Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet a dextris ejus.

7. Cum judicatur, exeat condemnatus: & oratio ejus fiat in peccatum.
 8. Fiant dies ejus pauci: & episcopatum ejus accipiat alter.
 9. Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus vidua.
 10. Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent: & ejiciantur de habitationibus suis.
 11. Scrutetur scenerator omnem substantiam ejus: & diripiant alieni labores ejus.
 12. Non sit illi adjutor: nec sit qui misereatur pupillis ejus.
 13. Fiant nati ejus in interitum: in generatione una deleatur nomen ejus.
 14. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini: & peccatum matris ejus non deleatur.
 15. Fiant contra Dominum semper, & dispareat de terra memoria eorum: 16. pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.
 17. Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.
 18. Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.
 19. Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intravit sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus.
 20. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: & sicut zona, qua semper præcingitur.
 21. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala adversus animam meam.
 22. Et tu Domine, Dñe, fac mecum propter nomen tuum: quia suavis est misericordia tua.
 23. Libera me, 22. quia egenus, & pauper ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.
 24. Sicut umbra cum declinat, ablatus sum & excussus sum sicut locusta.
 25. Genua mea infirmata sunt a jejuniis: & caro mea immutata est propter oleum.
 26. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua.
 27. Adjuva me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
 28. Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti eam.
 29. Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: servus autem tuus latibitur.
 30. Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
 31. Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
 32. Quia assistit a dextris pauperis, ut salvam faceret a persequentibus animam meam.

P S A L M U S C I X.

Christum ad Patris dexteram sessurum, regnum a Judea auspiciaturum, Sacerdotio Melchisedech perpetuo fungitur, toto orbe victorem dominaturum.

1. Psalmus David.
 2. **D**ixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis:
 ¶ Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.
 3. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

Matth. 22.
 14.
 1. Cor. 15.
 25.
 Hebr. 1. 13.
 Ps. 110. 13.

3. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.

|| *Joa. 12.*
14.
Hebr. 5. 6.
Eccl. 7. 17.

4. Juravit Dominus, & non poenitebit eum: || Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

5. Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.

6. Judicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

7. De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

PSALMUS CX.

Dominum laudat, qui tot beneficia in Ecclesiam contulerit.

Alleluja.

1. **C**onfitebor tibi Domine in toto corde meo: in consilio iustorum, & congregatione.

2. Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus.

3. Confessio & magnificentia opus ejus, & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus: 5. escam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui: 6. virtutem operum suorum annuntiabit populo suo.

7. Ut det illis hereditatem gentium: opera manuum ejus, veritas & judicium.

8. Fidelia omnia mandata ejus: confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate:

9. Redemptionem misit populo suo: mandavit in æternum testamentum suum.

|| *Prov. 17.*
Eccl. 1. 16.

Sanctum, & terribile nomen ejus: || initium sapientiæ timor Domini.

10. Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

PSALMUS CXI.

Religiosos & beneficos esse beatos, peccatores perituros.

Alleluja, Reversionis Aggæi, & Zachariæ.

1. **B**eatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.

2. Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum benedicetur.

3. Gloria, & divitiæ in domo ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4. Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, & miserator, & justus.

5. Jucundus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in judicio:

6. quia in æternum non commovebitur.

7. In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit.

Paratum cor ejus sperare in Domino, 8. confirmatum est cor ejus: non commovebitur donec despiciat inimicos suos.

9. Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.

10. Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

PSALMUS CXII.

Deum laudandum, qui excelsus imia curet.

Alleluja.

1. **L**audate pueri Domini: laudate nomen Domini.

2. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & usque in sæculum.

3. || A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.

|| *Malach. 1. 11.*

4. Excelsus super omnes gentes Dominus: & super cælos gloria ejus.

5. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, 6. & humilia respicit in cælo & in terra?

7. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.

8. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui,

9. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum latantem.

PSALMUS CXIII.

Recolit Dei miracula, Israel de Ægypto eductum. Deinde eum precatur ut suam gloriam asserat, quod ceterarum gentium dii, simulachra sint vana; ipse vero sit omnis generis piorum presidium. Apud Hebræos in duos scinditur.

Alleluja.

1. **I**n exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro.

Exod. 13. 3.

2. Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.

3. Mare vidit, & fugit: Jordanis conversus est retrorsum.

4. Montes exultaverunt ut arietes: & colles sicut agni ovium.

5. Quid est tibi mare quod fugisti: & tu Jordanis, quia conversus es retrorsum:

6. Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ovium.

7. A facie Domini mota est terra, à facie Dei Jacob.

8. Qui convertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

1. **N**ON NOBIS DOMINE, NON NOBIS: sed nomini tuo da gloriam.

2. Super misericordia tua, & veritate tua: nequando dicant Gentes: Ubi est Deus eorum?

3. Deus autem noster in cælo: omnia quæcumque voluit, fecit.

4. || Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum.

|| *Isa. 13. 15.*

5. || Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.

|| *Sap. 15. 15.*

6. Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt.

7. Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

8. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

9. Domus Israel speravit in Domino: adjutor eorum & protector eorum est.

10. Domus Aaron speravit in Domino: adjutor eorum & protector eorum est.

11. Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adjutor eorum & protector eorum est.

12. Dominus memor fuit nostri: & benedixit nobis.

Benedixit domui Israel: benedixit domui Aaron.

13. Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillis cum majoribus.

14. Adjiciat Dominus super vos: super vos, & super filios vestros.

15. Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum, & terram.

16. Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

17. || Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes, qui descendunt in infernum.

18. Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

P S A L M U S CXIV.

Orat simul & gratias agit, quod fuerit magno à periculo ereptus. Christo congruit.

Alleluja.

1. **D**ilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi: & in diebus meis invocabo.

3. Circumdederunt me dolores mortis: & pericula inferni invenerunt me.

Tribulationem & dolorem inveni: 4. & nomen Domini invocavi.

O Domine libera animam meam: 5. misericors Dñs, & justus, & Deus noster miseretur.

6. Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, & liberavit me.

7. Convertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.

8. Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.

9. Placebo Domino in regione vivorum.

P S A L M U S CXV.

Pergit gratias agere Deo, à quo fuerat liberatus. Nam hic Psalmus in Hebr. pars est altera superioris.

Alleluja.

10. **C**redidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

11. Ego dixi in excessu meo. || Omnis homo mendax.

12. Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?

13. Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini invocabo.

14. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: 15. pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

16. O Domine quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.

Dirupisti vincula mea: 17. tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.

18. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus: 19. in arctis domus Domini, in medio tui Jerusalem.

P S A L M U S CXVI.

Invitat omnes Gentes ad Deum collaudandum, ob Christum exhibitum. Rom. 15.

Alleluja.

1. **L**audate Dominum omnes Gentes: laudate eum omnes populi.

2. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus: || & veritas Dñi manet in æternum.

P S A L M U S CXVII.

Gratias agit Ecclesia, quod post tot rerum discrimina, salutem & Christum sit consecuta. Matth. 11. & 22.

Alleluja.

1. **C**onfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

2. Dicat nunc Israel, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

3. Dicat nunc domus Aaron: quoniam in sæculum misericordia ejus:

4. Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in sæculum misericordia ejus.

5. De tribulatione invocavi Dominum: & exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7. || Dominus mihi adjutor: & ego despiciam inimicos meos.

8. Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine:

9. Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.

10. Omnes gentes circumierunt me: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.

11. Circumdantes circumdederunt me: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.

12. Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.

13. Impulsus everfus sum ut caderem: & Dominus suscepit me.

14. || Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem.

15. Vox exultationis, & salutis in tabernaculis justorum.

Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltavit me, dextera Dñi fecit virtutem.

17. Non moriar, sed vivam: & narrabo opera Domini.

18. Castigans castigavit me Dominus: & morti non tradidit me.

19. Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: 20. hæc porta Domini, justi intrabunt in eam.

21. Confitebor tibi quoniam exaudivisti me: & factus es mihi in salutem.

22. || Lapidem, quem reprobaverunt adificantes: hic factus est in caput anguli.

23. A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.

24. Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.

25. O Domine salvum me fac, o Domine bene prosperare: 26. benedictus qui venit in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini : 27.
Deus Dominus, & illuxit nobis.

Constituite diem solemnem in condensis,
usque ad cornu altaris.

28. Deus meus es tu, & confitebor tibi:
Deus meus es tu, & exaltabo te.

Confitebor tibi quoniam exaudisti me: &
factus es mihi in salutem.

29. Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia ejus.

P S A L M U S C X V I I I.

*Domini legem, Verbum & præcepta laudat,
quorum amantissimum & studiosissimum se
conservari optat ac precatur, 22. ostentariis.*

Alleluja.

A L E P H.

1. **B**eatī immaculatī in via: quī ambu-
lant in lege Domini.

2. Beatī, qui scrutantur testimonia ejus,
in toto corde exquirunt eum.

3. Non enim qui operantur iniquitatem,
in viis ejus ambulaverunt.

4. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custo-
diendas justificationes tuas.

6. Tunc non confundar, cum perspexero
in omnibus mandatis tuis.

7. Confitebor tibi in directione cordis: in
eo quod didici judicia justitiæ tuæ.

8. Justificationes tuas custodiam: non me
derelinquas nequaquam.

B E T H.

9. In quo corrigit adolescentior viam su-
am: in custodiendo sermones tuos.

10. In toto corde meo exquisivi te: ne
repellas me à mandatis tuis.

11. In corde meo abscondi eloquia tua:
ut non peccem tibi.

12. Benedictus es Domine, doce me justi-
ficationes tuas.

13. In labiis meis pronuntiavi omnia ju-
dicia oris tui.

14. In via testimoniorum tuorum delecta-
tus sum, sicut in omnibus divitiis.

15. In mandatis tuis exercebor: & consi-
derabo vias tuas.

16. In justificationibus tuis meditabor:
non obliviscar sermones tuos.

G I M E L.

17. Retribue servo tuo, vivifica me: &
custodiam sermones tuos.

18. Revela oculos meos: & considerabo
mirabilia de lege tua.

19. Incola ego sum in terra: non abscon-
das à me mandata tua.

20. Concupivit anima mea desiderare ju-
stificationes tuas, in omni tempore.

21. Increpasti superbos: maledicti qui de-
clinant à mandatis tuis.

22. Aufer à me opprobrium, & contem-
ptum: quia testimonia tua exquisivi.

23. Etenim sederunt principes, & adver-
sum me loquebantur: servus autem tuus ex-
ercebatur in justificationibus tuis.

24. Nam & testimonia tua meditatio mea
est: & consilium meum justificationes tuæ.

D A L E T H.

25. Adhæsit pavimento anima mea: vivi-
fica me secundum verbum tuum.

26. Vias meas enuntiavi, & exaudisti me:
doce me justificationes tuas.

27. Viam justificationum tuarum instrue
me: & exercebor in mirabilibus tuis.

28. Dormitavit anima mea præ tædio:
confirma me in verbis tuis.

29. Viam iniquitatis amove à me: & de
lege tua miserere mei.

30. Viam veritatis elegi: judicia tua non
sum oblitus.

31. Adhæsi testimoniis tuis Domine: no-
li me confundere.

32. Viam mandatorum tuorum cucurri,
cum dilatasti cor meum.

H E.

33. Legem pone mihi Domine viam justi-
ficationum tuarum: & exquiram eam semper.

34. Da mihi intellectum, & scrutabor legem
tuam; & custodiam illam in toto corde meo.

35. Deduc me in semitam mandatorum
tuorum: quia ipsam volui.

36. Inclina cor meum in testimonia tua:
& non in avaritiam.

37. Averte oculos meos ne videant vani-
tatem: in via tua vivifica me.

38. Statue servo tuo eloquium tuum, in
timore tuo.

39. Amputa opprobrium meum, quod su-
spicatus sum: quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi mandata tua: in æqui-
tate tua vivifica me.

V A U.

41. Et veniat super me misericordia tua
Domine: salutare tuum secundum eloquium
tuum.

42. Et respondebo exprobrantibus mihi ver-
bum: quia speravi in sermonibus tuis.

43. Et ne auferas de ore meo verbum ve-
ritatis usquequaque: quia in judiciis tuis
supersperavi.

44. Et custodiam legem tuam semper: in
sæculum & in sæculum sæculi.

45. Et ambulabam in latitudine: quia
mandata tua exquisivi.

46. Et loquebar in testimoniis tuis in con-
spectu regum: & non confundebam.

47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ
dilexi: & exercebam in justificationibus tuis.

Z A I N.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in
quo mihi spem dedisti.

50. Hæc me consolata est in humilitate
mea: quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi iniquè agebant usquequaque:
à lege autem tua non declinavi.

52. Memor fui judiciorum tuorum à sæ-
culo Domine: & consolatus sum.

53. Defectio tenuit me, pro peccatoribus
derelinentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes
tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55. Memor fui nocte nominis tui Domi-
ne: & custodi vi legem tuam.

56. Hæc facta est mihi: quia justificatio-
nes tuas exquisivi.

H E T H.

57. Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuā in toto corde meo: miserere mei secundum eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas; & converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super judicia justificationis tuæ.

63. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

64. Misericordia tua Domine plena est terra, justificationes tuas doce me.

T E T H.

65. Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine, secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67. Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuum custodivi.

68. Bonus es tu: & in bonitate tua doce me justificationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi quia humiliasti me: ut discam justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super milia auri, & argenti.

I O D.

73. Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperavi.

75. Cognovi Domine quia æquitas judicia tua: & in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, & vivam: quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te: & qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

C A P H.

81. Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83. Quia factus sum sicut uter in pruna: justificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui: quando facies de persequentibus me iudicium?

85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.

86. Omnia mandata tua veritas: inique persecuti sunt me, adjuva me.

87. Paulominus consummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundum misericordiam tuam vivifica me: & custodiam testimonia oris tui.

L A M E D.

89. In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo.

90. In generationem & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.

91. Ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc fortè periissem in humilitate mea.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas: quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me expectaverunt peccatores ut perderent me: testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

M E N.

97. Quomodo dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senex intellexi: quia mandata tua quasivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

104. A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

N U N.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106. Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ.

107. Humiliatus sum usquequaque Domine: vivifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112. Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.

S A M E C H.

113. Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114. Adjutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperavi.

115. Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundum eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.

117. Adjuva me, & salvus ero: & meditabor in justificationibus tuis semper.

118. Sprevisisti omnes discedentes à judiciis tuis, quia injusta cogitatio eorum.

119. Pravaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.

120. Confige timore tuo carnes meas : à iudiciis enim tuis timui.

A I N.

121. Feci iudicium & iustitiam : non tradas me calumniantibus me.

122. Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum : & in eloquium iustitiæ tuæ.

124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam : & justificationes tuas doce me.

125. Servus tuus sum ego : da mihi intellectum , ut sciam testimonia tua.

126. Tempus faciendi Domine : dissipaverunt legem tuam.

127. Ideo dilexi mandata tua , super aurum & topazion.

128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : omnem viam iniquam odio habui.

P H E.

129. Mirabilia testimonia tua : ideò scrutata est ea anima mea.

130. Declaratio sermonum tuorum illuminat : & intellectum dat parvulis.

131. Os meum aperui , & attraxi spiritum : quia mandata tua desiderabam.

132. Aspice in me , & miserere mei : secundum iudicium diligentium nomen tuum.

133. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum : & non dominetur mei omnis iniustitia.

134. Redime me à calumniis hominum : ut custodiam mandata tua.

135. Faciem tuam illumina super servum tuum : & doce me justificationes tuas.

136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei : quia non custodierunt legem tuam.

S A D E.

137. Iustus es Domine : & rectum iudicium tuum.

138. Mandasti iustitiam testimonia tua : & veritatem tuam nimis.

139. Tabescere me fecit zelus meus : quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140. Ignitum eloquium tuum vehementer : & servus tuus dilexit illud.

141. Adolescentulus sum ego , & contemptus : justificationes tuas non sum oblitus.

142. Iustitia tua , iustitia in æternum : & lex tua veritas.

143. Tribulatio & angustia invenerunt me : mandata tua meditatio mea est.

144. Equitas , testimonia tua in æternum : intellectum da mihi , & vivam.

C O P H.

145. Clamavi in toto corde meo , exaudi me Domine : justificationes tuas requiram.

146. Clamavi ad te , saluum me fac : ut custodiam mandata tua.

147. Præveni in maturitate , & clamavi : quia in verba tua supersperavi.

148. Prævenierunt oculi mei ad te diluculo : ut meditarer eloquia tua.

149. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine : & secundum iudicium tuum vivifica me.

150. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati : à lege autem tua longè facti sunt.

151. Prope es tu Domine : & omnes viæ tuæ veritas.

152. Initio cognovi de testimoniis tuis : quia in æternum fundasti ea.

R E S.

153. Vide humilitatem meam , & eripe me : quia legem tuam non sum oblitus.

154. Iudica iudicium meum , & redime me : propter eloquium tuum vivifica me.

155. Longè à peccatoribus salus : quia justificationes tuas non exquisierunt.

156. Misericordiæ tuæ multæ Domine : secundum iudicium tuum vivifica me.

157. Multi qui persequuntur me , & tribulant me : à testimoniis tuis non declinavi.

158. Vidi pravaricantes , & tabescebam : quia eloquia tua non custodierunt.

159. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine : in misericordia tua vivifica me.

160. Principium verborum tuorum , veritas : in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

S I N.

161. Principes persecuti sunt me gratis : & à verbis tuis formidavit cor meum.

162. Lætabor ego super eloquia tua : sicut qui invenit spolia multa.

163. Iniquitatem odio habui , & abominatus sum : legem autem tuam dilexi.

164. Septies in die laudem dixi tibi , super iudicia iustitiæ tuæ.

165. Pax multa diligentibus legem tuam : & non est illis scandalum.

166. Expectabam salutare tuum Domine : & mandata tua dilexi.

167. Custodivit anima mea testimonia tua : & dilexit ea vehementer.

168. Servavi mandata tua , & testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

T A U.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine : iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

170. Intret postulatio mea in conspectu tuo : secundum eloquium tuum eripe me.

171. Eructabunt labia mea hymnum , cum docueris me justificationes tuas.

172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum : quia omnia mandata tua æquitas.

173. Fiat manus tua ut salvet me : quoniam mandata tua elegi.

174. Concupivi salutare tuum Domine : & lex tua meditatio mea est.

175. Vivet anima mea , & laudabit te : & iudicia tua adjuvabunt me.

176. Erravi , sicut ovis , quæ periit : quare servum tuum , quia mandata tua non sum oblitus.

P S A L M U S CXIX.

Petit Ecclesia à maledicis & Cedarenis , id est , Mahometanis , à Cedar Ismaelis filio , inter quos versatur , liberari . Canticum est propheticum , ut & sequentia , quæ Graduum inscribuntur .

1. Canticum graduum.

Ad Dominum cum tribularer clamavi : & exaudivit me.

2. Domine libera animam meam à labiis iniquis , & à lingua dolosa.

3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?

4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.

5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar:

6. multum incola fuit anima mea.

7. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

P S A L M U S C X X.

Ecclesiam ubique esse tutam, quod Dominum habeat custodem.

Canticum graduum.

1. *Par. 20.*

Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.

2. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.

3. Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.

4. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.

5. Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.

6. Per diem sol non uret te: neque luna per noctem.

7. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.

8. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum: ex hoc nunc, & usque in sæculum.

P S A L M U S C X X I.

Ecclesiam laudat à concordia, pietate, justitia, eique bene precatur.

1. Canticum graduum.

Lætus sum in his, quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus.

2. Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Jerusalem.

3. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas: cujus participatio ejus in idipsum.

4. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Dñi: testimonium Israel ad confitendū nomini Dñi.

5. Quia illis federunt sedes in judicio, sedes super domum David.

6. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem: & abundantia diligentibus te.

7. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.

8. Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.

9. Propter domum Domini Dei nostri quæsi bona tibi.

P S A L M U S C X X I I.

Ecclesia precatur contra impiorum calumnias.

Canticum graduum.

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis.

2. Ecce sicut oculi servorum, in manibus dominorum suorum,

Sicut oculi ancillæ, in manibus domini suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri.

3. Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione:

4. Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

P S A L M U S C X X I I I.

Ecclesia gratias agit, quod ab extremo periculo sit erepta.

1. Canticum graduum.

Nisi quia Dñs erat in nobis, dicat nunc Israel: 2. Nisi quia Dominus erat in nobis, cum exurgerent homines in nos, 3. forte vivos deglutissent nos:

Cum irasceretur furor eorum in nos, 4. forsitan aqua absorbuisset nos.

5. Torrente pertransivit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aqua intolerabilem.

6. Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

8. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

P S A L M U S C X X I V.

Ecclesiam ejusque cives esse tutissimas, impios autem perituros.

1. Canticum graduum.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commovebitur in æternum, qui habitat 2. in Jerusalem.

Montes in circuitu ejus: & Dñs in circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in sæculum.

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super fortem justorum: ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

4. Benefac Domine bonis, & rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

P S A L M U S C X X V.

Ecclesia orat ut liberetur à captivitate, videlicet per Christum. Congruit martyribus.

1. Canticum graduum.

In convertendo Dominus captivitatem Sion: facti sumus sicut consolati.

2. Tunc repletum est gaudio os nostrum: & lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus latantes.

4. Convertè Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.

5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

6. Euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

P S A L M U S C X X V I.

Nec familiam, nec urbem custodiri; nec liberos haberi citra Dei favorem & donum.

1. Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

2. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam federitis, qui manducatis panem doloris.

Cum dederit dilectis suis somnum: ecce hæreditas Domini filii: merces, fructus ventris.

4. Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorum.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

P S A L M U S CXXVII.

Timore Domini, beatitudinem hujus etiam vite, conciliari.

1. Canticum graduum:

BEati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus.

2. Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.

3. Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.

Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

4. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

5. Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

P S A L M U S CXXVIII.

Ecclesia gratias agit, quod Domini ope tuta semper permaneat, precans, ut sui hostes dent pœnas.

1. Canticum graduum.

Sæpè expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Israel:

2. Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem suam.

4. Dominus justus concidit cervices peccatorum: 5. confundantur & convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

6. Fiant sicut scœnum testorum: quod priusquam evellatur, exaruit:

7. De quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit:

8. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

P S A L M U S CXXIX.

Peccatorum veniam magno ardore deposcit, redemptionem per Christum videlicet, pollicens.

1. Canticum graduum.

DE profundis clamavi ad te Domine:

2. Domine exaudi vocem meam: Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

3. Si iniquitates observaveris Domine: Domine quis sustinebit?

4. Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te Domine.

Sustinuit anima mea in verbo ejus: 5. speravit anima mea in Domino.

6. A custodia matutina usque ad noctem: speret Israel in Domino.

7. Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.

8. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

P S A L M U S CXXX.

Humilitatem & modestiam suam Deo offert & proponit. Sacrificium longè gratissimum.

1. Canticum graduum David.

Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.

2. Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi animam meam:

Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

3. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

P S A L M U S CXXXI.

Ecclesia Deum obtestatur, ut memor Davidis, ejusque voti, in Sione habitet, Christumque exhibeat, quem ipse magna verborum solemnitate promissit.

1. Canticum graduum.

Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus:

2. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob:

3. || Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei:

4. Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem:

5. Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino, tabernaculū Deo Jacob.

6. Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus eam in campis silvæ.

7. Introibimus in tabernaculum ejus: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.

8. || Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.

9. Sacerdotes tui induantur justitiam: & sancti tui exultent.

10. Propter David seryum tuum, non avertas faciem Christi tui.

11. Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam: || de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

12. Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos:

Et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.

13. Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.

14. Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo quoniam elegi eam.

15. Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus saturabo panibus.

16. Sacerdotes ejus induam salutare: & sancti ejus exultatione exultabunt.

17. || Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.

18. Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem efflorescit sanctificatio mea.

P S A L M U S CXXXII.

Ecclesiæ consensionem esse suavisimam à Deo cumulatè benedictam.

1. Canticum graduum David.

Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum:

2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron,

Quod descendit in oram vestimenti ejus: 3. sicut ros Hermon, qui descendit in montē Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, & vitam usque in sæculum.

P S A L M U S CXXXIII.

Ecclesiæ Domini cultores ad Dei laudes hortatur.

1. Canticum graduum.

Ecce nunc benedicite Dominum omnes servi Domini:

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.

3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

P S A L M U S CXXXIV.

Ad Deum celebrandum invitat, quod Israel magnis beneficiis cumulaverit, & idola sint inutilia.

1. Alleluja.

Laudate nomen Domini, laudate servi Domini.

2. Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini ejus, quoniam suave.

4. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

5. Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.

6. Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

7. || Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluviam fecit.

Qui producit ventos de thesauris suis:

8. || qui percussit primogenita Egypti ab homine usque ad pecus.

9. Et misit signa & prodigia in medio tui, Egypte: in Pharaonem, & in omnes servos ejus.

10. || Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes:

11. || Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan,

12. Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israel populo suo.

13. Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

14. Quia judicabit Dominus populum suum: & in servis suis deprecabitur.

15. || Simulachra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum.

16. || Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.

17. Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes, qui confidunt in eis.

19. Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

20. Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusaleme.

P S A L M U S CXXXV.

Ad Dei confessionem excitat propter ipsius in omnia maximè in populum suum, providentiam atque beneficia.

1. Alleluja.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

2. Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

3. Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

4. Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia ejus.

5. || Qui fecit cælum in intellectu: quoniam in æternum misericordia ejus.

6. Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia ejus.

7. Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus.

8. Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus.

9. Lunam, & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus.

10. || Qui percussit Egyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

11. || Qui educit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

12. In manu potenti, & brachio excelsi: quoniam in æternum misericordia ejus.

13. Qui divisit Mare rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus.

14. Et eduxit Israel per medium ejus: quoniam in æternum misericordia ejus.

15. || Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari rubro: quoniam in æternum misericordia ejus.

16. Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia ejus.

17. Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia ejus.

18. || Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia ejus.

19. Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

20. || Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia ejus.

21. || Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in æternum misericordia ejus.

22. Hæreditatem Israel servo suo: quoniam in æternum misericordia ejus.

23. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia ejus.

24. Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia ejus.

25. Qui dat escam omni carni : quoniam in æternum misericordia ejus.

26. Confitemini Deo cali : quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum : quoniam in æternum misericordia ejus.

P S A L M U S CXXXVI.

Captivi lacrymantes restitui optant, pœnasque Idumæis & Babyloniiis precantur. Congruit Ecclesiæ inter Mahometanos exulanti.

Psalmus David, Jeremiæ.

1. **S**uper flumina Babylonis, illic sedimus & flevimus: cum recordaremur Sion;

2. In falicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra.

3. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum:

Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

4. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

5. Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni detur dextera mea.

6. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui:

Si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ.

7. Memor esto Domine filiorum Edom, in die Jerusalem:

Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.

8. Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis:

9. Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.

P S A L M U S CXXXVII.

Se Deum, ob favorem, perpetuo confessorum & adoraturum. Optans ut ceteri quoque reges, hoc nomine idem faciant.

1. Ipsi David.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.

In conspectu angelorum psallam tibi:

2. adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Super misericordia tua, & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.

3. In quacumque die invocavero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.

4. Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui:

5. Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.

6. Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.

7. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & salvum me fecit dextera tua.

8. Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in sæculum: opera manuum tuarum ne despicias.

P S A L M U S CXXXVIII.

Deum omnia penitus scire, ubique præsentem esse ejus providentiam & vim, nihil quantumvis occultum & exile, evadere. Quare se cum prædicaturum & impios odio persecuturum.

1. In finem, Psalmus David.

Domine probasti me, & cognovisti me: tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.

3. Intellexisti cogitationes meas de longè: semitam meam, & funiculum meum investigasti.

4. Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea.

5. Ecce Domine tu cognovisti omnia novissima, & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

6. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.

7. Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?

8. Si ascendero in calum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

9. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris:

10. Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua.

11. Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.

12. Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.

13. Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meæ.

14. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.

15. Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.

17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

18. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.

19. Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me:

20. Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates tuas.

21. Nonne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?

22. Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.

23. Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.

24. Et vide, si via iniquitatis in me est: & deduc me in via aterna.

P S A L M U S CXXXIX.

Ut se ab improbis & maledicis defendat, illosque puniat, deprecatur. Christo congruit.

1. In finem, Psalmus David.

Eripe me Domine ab homine malo: à viro iniquo eripe me.

3. Qui

Sup. 5. 11.
Rom. 3. 13.

3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde : tota die constitutebant praelia.

4. || Acuerunt linguas suas sicut serpentis : venenum aspidum sub labiis eorum.

5. Custodi me Domine de manu peccatoris : & ab hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitaverunt supplantare gressus meos : 6. absconderunt superbi laqueum mihi.

Et funes extenderunt in laqueum : juxta iter scandalum posuerunt mihi.

7. Dixi Domino : Deus meus es tu : exaudi Domine vocem deprecationis meae.

8. Domine , Domine virtus salutis meae : obumbrasti super caput meum in die belli :

9. Ne tradas me Domine , à desiderio meo peccatori : cogitaverunt contra me , ne derelinquas me , ne forte exaltentur .

10. Caput circuitus eorum : labor labiorum ipsorum operiet eos.

11. Cadent super eos carbonem , in ignem deicies eos : in miseriis non subsistent.

12. Vir linguosus non dirigetur in terra : virum injustum mala capient in interitu.

13. Cognovi quia faciet Dominus iudicium inopis : & vindictam pauperum .

14. Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo : & habitabunt recti cum vultu tuo .

P S A L M U S CXL.

Orat ut sit patiens in afflictionibus & ab adversariis tutus. Congruit Christo.

1. Psalmus David.

Domine clamavi ad te , exaudi me : intende voci meae , cum clamavero ad te .

2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo : elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum .

3. Pone Domine custodiam ori meo , & ostium circumstantiae labiis meis .

4. Non declines cor meum in verba malitiae , ad excusandas excusationes in peccatis . Cum hominibus operantibus iniquitatem : & non communicabo cum electis eorum .

5. Corripiet me iustus in misericordia , & increpabit me : oleum autem peccatoris non impinguet caput meum .

Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum : 6. absorpti sunt juncti petrae iudices eorum .

Audient verba mea quoniam potuerunt : 7. sicut crassitudo terrae erupta est super terram .

Diffipata sunt ossa nostra secus infernum : 8. quia ad te Domine , Domine oculi mei : in te speravi , non auferas animam meam .

9. Custodi me à laqueo , quem statuerunt mihi : & à scandalis operantium iniquitatem .

10. Cadent in retiaculo ejus peccatores : singulariter sum ego donec transeam .

P S A L M U S CXLI.

Humana ope desertus , contra insidiosos auxilium implorat . Ecclesiae congruit .

1. Intellectus David .

Cum esset in spelunca , oratio . (1. Reg. 24.)

Sup. 76. 2.

Voce mea ad Dominum clamavi : voce mea ad Dominum deprecatus sum :

3. Effundo in conspectu ejus orationem meam , & tribulationem meam ante ipsum pronuntio .

4. In deficiendo ex me spiritum meum , & tu cognovisti semitas meas .

In via hac , qua ambulabam , absconderunt laqueum mihi .

5. Considerabam ad dexteram , & videbam : & non erat qui cognosceret me .

Periit fuga à me , & non est qui requirat animam meam .

6. Clamavi ad te Domine , dixi : Tu es spes mea , portio mea in terra viventium .

7. Intende ad deprecationem meam : quia humiliatus sum nimis .

Libera me à persequentibus me : quia confortati sunt super me .

8. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo : me expectant iusti , donec retribuas mihi .

P S A L M U S CXLII.

Petit ne Deus ad suam iustitiam respiciat , sed ad miseriam & persecutionem à qua se sublevet , punitis hostibus . Congruit Ecclesiae .

Psalmus David .

1. Quando persequeretur eum Absalom filius ejus .

(2. Reg. 17.)

Domine exaudi orationem meam : auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua : exaudi me in tua iustitia .

2. Et non intres in iudicium cum servo tuo : quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens .

3. Quia persecutus est inimicus animam meam : humiliavit in terra vitam meam .

Collocavit me in obscuris sicut mortuos saeculi : 4. & anxius est super me spiritus meus , in me turbatum est cor meum .

5. Memor fui dierum antiquorum , meditatus sum in omnibus operibus tuis : in factis manuum tuarum meditabar .

6. Expandi manus meas ad te : anima mea sicut terra sine aqua tibi :

7. Velociter exaudi me Domine : defecit spiritus meus .

Non avertas faciem tuam à me : & similis ero descendentibus in lacum .

8. Auditam fac mihi manè misericordiam tuam : quia in te speravi .

Notam fac mihi viam , in qua ambulem : quia ad te levavi animam meam .

9. Eripe me de inimicis meis Domine , ad te confugi : 10. doce me facere voluntatem tuam , quia Deus meus es tu .

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam : 11. propter nomen tuum Domine vivificabis me in aequitate tua .

Educes de tribulatione animam meam : 12. & in misericordia tua disperdes inimicos meos .

Et perdes omnes , qui tribulant animam meam : quoniam ego servus tuus sum .

P S A L M U S CXLIII.

Gratias agit, quod pacato regno fruatur. Deinde orat ut se ab externis hostibus, aliqui tumentibus, defendat.

Psalmus David.

Adversus Goliath.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad praelium, & digitos meos ad bellum.

2. Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protector meus, & in ipso speravi: qui subdit populum meum sub me.

3. Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

4. Homo vanitati similis factus est: || dies ejus sicut umbra praterunt.

5. Domine inclina oculos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

6. Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos:

7. Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis; de manu filiorum alienorum.

8. Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.

9. Deus canticum novum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

10. Qui das salutem regibus: qui redemisti David servum tuum de gladio maligno: 11. eripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis:

12. Quorum filii, sicut novellæ plantationes in juventute sua.

Filiæ eorum compositæ: circumornatæ ut similitudo templi.

13. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum scotosæ, abundantes in egressibus suis: 14. boves eorum crassæ.

Non est ruina maceriz, neque transitus: neque clamor in plateis eorum.

15. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

P S A L M U S CXLIV.

Deum extollit ut regem, ut bonum, misericordem, omnia gubernantem, conservantem, hominibus ingentia beneficia conferentem.

1. Laudatio ipsi David.

Exaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi.

2. Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.

3. Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis ejus non est finis.

4. Generatio & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.

5. Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: & mirabilia tua narrabunt.

6. Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.

7. Memoriam abundantiz suavitatis tuæ:

eructabunt: & justitia tua exultabunt.

8. Miserator & misericors Dominus: patiens, & multum misericors.

9. Suavis Dominus universis: & miserationes ejus super omnia opera ejus.

10. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: & sancti tui benedicant tibi.

11. Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur:

12. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentiz regni tui.

13. Regnum tuum regnum omnium sæculorum: & dominatio tua in omni generatione & generationem.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

14. Allevat Dominus omnes, qui corrunt: & erigit omnes elisos.

15. Oculi omnium in te sperant Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.

16. Aperis tu manum tuam: & imple omne animal benedictione.

17. Justus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

18. Propè est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.

19. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet: & salvos faciet eos.

20. Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.

21. Laudationem Domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus in sæculum: & in sæculum sæculi.

P S A L M U S CXLV.

Deo fidendum, non hominibus, non principibus.

1. Alleluja, Aggæi, & Zachariæ.

2. **L**auda anima mea Dominum, || laudabo Dominum in vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.

Nolite confidere in principibus: 3. in filiis hominum, in quibus non est salus.

4. Exhibet spiritus ejus, & revertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

5. Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius: 6. || qui fecit cælum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt.

7. Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriis patientibus: dat escam esurientibus.

8. Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos.

9. Dominus custodit advenas, pupillum, & viduam suscipiet: & vias peccatorum disperdet.

10. Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus Sion, in generationem & generationem.

P S A L M U S CXLVI.

Laudandum Deum ex ipsius in populum suum providentia & aliis operibus. Est propheticus de Ecclesiæ collectione.

1. Alleluja.

Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus: Deo nostro fit jucunda, de-

coraque laudatio.

2. *Ædificans Jerusalem Dominus: dispersiones Israelis congregabit.*

3. *Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.*

4. *Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.*

5. *Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus: & sapientiæ ejus non est numerus.*

6. *Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores usque ad terram.*

7. *Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara.*

8. *Qui operit cælum nubibus: & parat terræ pluviam.*

Qui producit in montibus scænum: & herbam servituti hominum.

9. *Qui dat jumentis escam ipsorum: & pullis corvorum invocantibus eum.*

10. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.*

11. *Beneplacitum est Domino super timentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.*

P S A L M U S CXLVII.

Pergit Ecclesiam ad Dei laudes hortari, præcipiæ quod in ipsam singularis ejus sit beneficentia. Hic enim Psalmus superiori in Hebræo annectitur.

Alleluja.

12. **L**auda Jerusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion.

13. *Quoniam confortavit feras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te.*

14. *Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.*

15. *Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo ejus.*

16. *Qui dat nivem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.*

17. *Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?*

18. *Emittet verbum suum, & liquefaciet ea sicut spiritus ejus, & fluent aquæ.*

19. *Qui annuntiat verbum suum Jacob: justitias, & judicia sua Israel.*

20. *Non fecit taliter omni nationi: & judicia sua non manifestavit eis. Alleluja.*

P S A L M U S CXLVIII.

Angelos, omne hominum genus, cælestia terrestriaque omnia, ad Deum laudibus afficiendum, adhortatur. Psalmus est propheticus.

1. Alleluja.

Laudate Dominum de cælis: laudate Deum in excelsis.

2. *Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus.*

3. *Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ, & lumen.*

4. *|| Laudate eum cæli cælorum: & aquæ omnes, quæ super cælos sunt, 5. laudent nomen Domini.*

|| Deut. 32. 19. 60.

Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.

6. *Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit.*

7. *Laudate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi.*

8. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.*

9. *Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.*

10. *Bestiæ, & universa pecora: serpentes, & volucres pennatæ.*

11. *Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes judices terræ.*

12. *Juvenes, & virgines: senes cum junioribus laudent nomen Domini: 13. quia exaltatum est nomen ejus solius.*

14. *Confessio ejus super cælum, & terram: & exaltavit cornu populi sui.*

Hymnus omnibus sanctis ejus: filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluja.

P S A L M U S CXLIX.

Regem Christum canendum esse; qui suos sit salvaturus, eique in gentes ultricem potestatem daturus. Est propheticus de Ecclesiæ victoria.

1. Alleluja.

Cantate Domino canticum novum: laus ejus in ecclesia sanctorum.

2. *Latetur Israel in eo, qui fecit eum: & filii Sion exultent in rege suo.*

3. *Laudent nomen ejus in choro: in tympano, & psalterio psallant ei.*

4. *Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salutem.*

5. *Exultabunt sancti in gloria, latabuntur in cubilibus suis.*

6. *Exaltationes Dei in gutture eorum: & gladii ancipites in manibus eorum.*

7. *Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.*

8. *Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.*

9. *Ut faciant in eis judicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Alleluja.*

P S A L M U S CL.

Omnem spiritum ad Deum, omni musica genere laudandum invitat.

1. Alleluja.

Laudate Dominum in sanctis ejus: laudate eum in firmamento virtutis ejus.

2. *Laudate eum in virtutibus ejus: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.*

3. *Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio, & cithara.*

4. *Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.*

5. *Laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis jubilationis:*

6. omnis spiritus laudet Dominum. Alleluja.

L I B E R
P R O V E R B I O R U M,
Q U E M
H E B R Æ I M I S L E A P P E L L A N T.

Hic liber græcè *πρῶτα*, id est, proverbialiter dicitur, & ab Hebræis *MISLE*, quod propriè Parabolam, sive comparationem significat. Sed quia ex comparationibus cursatis, plerumque fiebant proverbialia; inde capit sumi pro ipsis proverbialibus: deinde latius, ut fit, se protendente vocis usu, pro omni sententia valuit usurpari. Sunt verò quæ hic habentur omnia præcepta sancta & moralia, de piorum officiis erga Deum & homines: præsertim à 10. cap. cum priora novem veluti encomium Sapientiae & ad eam parænesis sint. Notandum verò in libris Salomonis, Græcum sæpe discrepare ab Hebræo, quod paraphrastem sæpius agere maluerit. Latinus etiam interpret aliquas subinde inserit sententias, quæ in Hebræo non habentur, saltem eodem loco, quas fere ex Græco videtur desumpsisse.

C A P U T P R I M U M.

Parabolarum utilitas; auditus sapientiae commendatur: Filius admonetur, ne peccatorum sequatur blanditias; sapientia ad sui amplexum invitatur; & contemptoribus minatur exitium.

1. **P**ARABOLÆ Salomonis, filii David, regis Israel:
2. Ad sciendam sapientiam, & disciplinam:
3. ad intelligenda verba prudentiae, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, & iudicium, & æquitatem:
4. ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia, & intellectus.
5. Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit.
6. Animadvertet parabolam, & interpretationem, verba sapientum, & æigmata eorum.
7. Timor Domini principium sapientiae, Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt.
8. Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:
9. ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.
10. Fili mi, si te laetaverint peccatores, ne acquiescas eis.
11. Si dixerint: Veni nobiscum, insidiamur sanguini, abscondamus tendiculas contra innocentem frustra:
12. deglutiamus eum sicut infernus viventem, & integrum quasi descendentem in lacum.
13. Omnem pretiosam substantiam reperimus, implebimus domos nostras spoliis.
14. Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum.
15. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.
16. Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem.
17. Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.
18. Ipsi quoque contra sanguinē suum insidiatur, & moliuntur fraudes contra animas suas.
19. Sic semitæ omnis avari, animas possidentium rapiunt.
20. Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam:
21. In capite turbarum clamat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens:

22. Usquequò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam?
23. Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum; & ostendam vobis verba mea.
24. Quia vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.
25. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.
26. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & substannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.
27. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia:
28. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manē confurgent, & non invenient me:
29. cò quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint,
30. nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.
31. Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque consiliis saturabuntur.
32. Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.
33. Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

C A P U T I I.

Sapientiae acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat; cum qua, Dei dona veniunt, & sine qua ubique erratur.

1. **F**ili mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te,
2. ut audiat sapientiam auris tuæ: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.
3. Si enim sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ:
4. Si quæseris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam:
5. tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies:
6. Quia Dominus dat sapientiam: & ex ore ejus prudentia, & scientia.
7. Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter,
8. servans semitas justitiæ, & vias sanctorum custodiens.

9. Tunc intelliges iustitiam, & iudicium, & aequitatem, & omnem semitam bonam.

10. Si intraverit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit:

11. Consilium custodiet te, & prudentia servabit te,

12. ut eruaris à via mala, & ab homine, qui perversa loquitur:

13. Qui relinquunt iter rectum, & ambulat per vias tenebrosas:

14. Qui latantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis:

15. Quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus eorum.

16. Ut eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ molit sermones suos;

17. & relinquit ducem pubertatis suæ,

18. & pacti Dei sui oblita est: inclinata est enim ad mortem domus ejus, & ad inferos semitæ ipsius:

19. Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitæ.

20. Ut ambules in via bona: & calles iustorum custodias.

21. Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.

22. *Impii verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, auferentur ex ea.*

*Job 18.
17.*

C A P U T III.

Sapientia vitam prolongat; misericordia & veritas non deserendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum letitia ferenda: sapientia laus, sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum, iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

1. **F**ili mi, ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat:

2. Longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.

3. Misericordia, & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui:

4. Et invenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus.

5. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.

6. In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.

*Rom. 12.
16.* 7. *Ne sis sapiens apud te ipsum: time Deum, & recede à malo:*

8. Sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio officium tuorum.

*Tab. 4. 7.
Luc. 14. 13.* 9. *Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei:*

10. Et implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

*Hebr. 12.
5. Apoc. 3. 19.* 11. *Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cum ab eo corripieris:*

12. Quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.

13. Beatus homo, qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia:

14. melior est acquisitio ejus negotiatione argenti, & auri primi & purissimi fructus ejus:

15. Pretiosior est cunctis opibus: & omnia,

quæ desiderantur, huic non valent comparari:

16. Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ, & gloria.

17. Viæ ejus viæ pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.

18. Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus.

19. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit celos prudentia.

20. Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concreverunt.

21. Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: custodi legem atque consilium.

22. Et erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.

23. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:

24. Si dormieris, non timebis: quiesces, & suavis erit somnus tuus.

25. Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.

26. Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris.

27. Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse benefac.

28. Ne dicas amico tuo: Vade, & revertere: cras dabo tibi: cum statim possis dare.

29. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam.

30. Ne contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit.

31. *Ne æmuleris hominem injustum, nec imiteris vias ejus:*

*Psal. 36.
1.*

32. quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio ejus.

33. Egestas à Domino in domo impii: habitacula autem iustorum benedicentur.

34. Ipse deludet illos, & mansuetis dabit gratiam.

35. Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

C A P U T IV.

Sapiens suo exemplo hortatur querere sapientiam, cujus explicat utilitates: via impiorum declinanda, & iustorum amplectenda: de custodia cordis, oris, & gressuum.

1. **A**udite filii disciplinam patris, & attendite ut sciatis prudentiam.

2. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.

3. Nam & ego filius fui patris mei, tenelus, & unigenitus coram matre mea:

4. Et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea, & vives.

5. Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines à verbis oris mei.

6. Ne dimittas eam, & custodiet te: dilige eam, & conservabit te.

7. Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni possessione tua, acquire prudentiam:

8. Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

9. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te.

10. Audi fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.

11. Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis:

12. quas cum ingressus fueris, non ardebuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.

13. Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.

14. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

15. Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, & defere eam.

16. Non enim dormiunt nisi malefecerint: & rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint:

17. Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.

18. Justorum autem semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.

19. Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.

20. Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.

21. Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:

22. Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.

23. Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

24. Remove à te os pravum, & detrahentia labia sint procul à te.

25. Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

26. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.

27. Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: averte pedem tuum à malo: vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus: perversæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1. **F**ili mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, 2. ut custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conservent. Ne attendas fallaciæ mulieris:

3. favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus.

4. Novissima autem illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps.

5. Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant.

6. Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.

7. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.

8. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.

9. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.

10. Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena?

11. & gemas in novissimis, quando confumperis carnes tuas & corpus tuum, & dicas:

12. Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,

13. nec audiivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?

14. Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.

15. Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui:

16. Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.

17. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

18. Sint vena tua benedicta, & latere cum muliere adolescentiæ tuæ:

19. Cerva charissima, & gratissimus hinnulus: ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.

20. Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?

21. || Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat.

22. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

23. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulteræ.

1. **F**ili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, 2. illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.

3. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina: suscita amicum tuum:

4. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

5. Erue quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis.

6. Vade ad formicam o piger, & considera vias ejus, & discere sapientiam:

7. quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

8. parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

9. Usquequò piger dormies? quando con-surges e somno tuo?

10. || Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conferes manus, ut dormias:

11. & veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longè fugiet à te.

12. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13. annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14. pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat:

15. huic extemplo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

16. Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus:

17. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,
 18. cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,
 19. proferentem mendacia testem fallacem, & cum, qui seminat inter fratres discordias,
 20. Conserva fili mi praecepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuae.
 21. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.
 22. Cum ambulaveris, gradientur tecum: cum dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis,
 23. quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitae increpatio disciplinae:
 24. ut custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneae.
 25. Non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius:
 26. pretium enim scorti vix est unius panis; mulier autem viri pretiosam animam capit.
 27. Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?
 28. aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantae ejus?
 29. sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.
 30. Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit: furatur enim ut esurientem impleat animam:
 31. deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suae tradet.
 32. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:
 33. turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur;
 34. quia zelus & furor viri non parcat in die vindictae,
 35. nec acquiescet ejusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiae amplexum, & mandatorum custodiam; utque scortorum blanditias, quas latè describit, evitet.

1. **F**ili mi, custodi sermones meos, & praecepta mea reconde tibi. Fili,
 2. serva mandata mea, & vives: & legem meam quasi pupillam oculi tui.
 3. liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui.
 4. Dic sapientiae, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam,
 5. ut custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quae verba sua dulcia facit.
 6. De fenestra enim domus meae per cancellos prospexi,
 7. & video parvulos, considero vecordem juvenem,
 8. qui transit per plateam juxta angulum, & propè viam domus illius, graditur:
 9. in obscuro advesperascente die, in noctis tenebris, & caligine.
 10. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, praeparata ad capiendas animas: garrula & vaga,
 11. quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12. nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.
 13. Apprehensumque deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:
 14. Victimam pro salute vovi: hodie reddidi vota mea.
 15. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.
 16. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Aegypto.
 17. Aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo.
 18. Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies:
 19. non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.
 20. Sacculum pecuniae secum tulit: in die plenae lunae reversurus est in domum suam.
 21. Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum.
 22. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lascivians, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur:
 23. donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animae illius agitur.
 24. Nunc ergo fili mi audi me, & attende verba oris mei.
 25. Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis ejus:
 26. multos enim vulneratos dejecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.
 27. Via inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coeterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati; spernentes verò, miseri tandem evadent.

1. **N**umquid non sapientia clamat, & prudentia dat vocem suam?
 2. In summis, excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,
 3. juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:
 4. O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
 5. Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.
 6. Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, ut recta praedicent.
 7. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
 8. Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.
 9. Recti sunt intelligentibus, & aequi invenientibus scientiam.
 10. Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.
 11. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.
 12. Ego sapientia habito in consilio, & eruditus intersum cogitationibus.
 13. Timor Domini odit malum: arrogantiam,

tiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue dereffor.

14. Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.

15. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt:

16. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.

17. Ego diligentes me diligo: & qui manè vigilant ad me, invenient me.

18. Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & iustitia.

19. Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.

20. In viis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicii,

21. ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.

22. † Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.

23. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.

24. Nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:

25. necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:

26. adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.

27. Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos:

28. quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum:

29. quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.

30. Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore;

31. ludens in orbe terrarum: & delicia mea, esse cum filiis hominum.

32. Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.

33. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abjicere eam.

34. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.

35. Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem à Domino:

36. qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi edificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correctionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

1. **S**apientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem.

2. Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.

3. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis.

4. Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:

5. Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.

6. Relinquitte infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.

7. Qui erudit derisorem; ipse injuriam sibi facit: & qui arguit impiū, sibi maculam generat.

8. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.

9. Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce justum, & festinabit accipere.

10. || Principium sapientiæ timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia.

11. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.

12. Si sapiens fueris, tibi metipsum eris: si autem illudor: solus portabis malum.

13. Mulier stulta & clamorosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens,

14. sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,

15. ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo:

16. Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:

17. Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.

18. Et ignoravit quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso; simplici & pravo: de charitate & odio: de bono lingue, ejusque malo.

1. **F**ilius sapiens lætificat patrem: filius vero stultus mœstitia est matris suæ.

2. || Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit à morte.

3. Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subvertet.

4. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.

Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.

5. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem sterit æstate, filius confusionis.

6. Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas.

7. Memoria iusti cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.

8. Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.

9. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter, qui autem depravat vias suas, manifestus erit.

10. || Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur.

11. Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem.

12. Odium suscitatur rixas: || & universa delicta operit charitas.

13. In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.

14. Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.

15. Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.

IN CON-
CEPT. ET
NATIVI-
TAT. B.
VIRGIN.

|| Psal. 110.
10.
Sup. 1. 7.
Eccli. 1. 16.

|| Infr. 11.
4.

|| Eccli. 27.
25.

|| 1. Cor. 13.
4.
1. Pet. 4. 8.

16. Opus iusti ad vitam : fructus autem impii ad peccatum.

17. Via vitæ, custodienti disciplinam : qui autem increpationes relinquit, errat.

18. Abscondunt odium labia mendacia : qui profert contumeliam, insipiens est.

19. In multiloquio non deerit peccatum : qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.

20. Argentum electum, lingua iusti : cor autem impiorum pro nihilo.

21. Labia iusti erudiunt plurimos : qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur.

22. Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.

23. Quasi per risum stultus operatur scelus : sapientia autem est viro prudentia.

24. Quod timet impius, veniet super eum : desiderium suum iustis dabitur.

25. Quasi tempestas transiens non erit impius : iustus autem quasi fundamentum sempiternum.

26. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his, qui miserunt eum.

27. Timor Domini apponet dies : & anni impiorum breviabuntur.

28. † Expectatio iustorum lætitia : spes autem impiorum peribit.

29. Fortitudo simplicis via Domini : & pavor his, qui operantur malum.

30. Iustus in æternum non commovebitur : impii autem non habitabunt super terram.

31. Os iusti parturiet sapientiam : lingua pravorum peribit.

32. Labia iusti considerant placita : & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Æquitatis & iustitiæ, ceterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

1. **S**tatera dolosa, abominatio est apud Dominum : & pondus aquum, voluntas ejus.

2. Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia : ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.

3. Simplicitas iustorum dirigit eos : & supplantatio perversorum vastabit illos.

4. **N**on proderunt divitiæ in die ultionis : iustitia autem liberabit à morte.

5. Iustitia simplicis dirigit viam ejus : & in impietate sua corruet impius.

6. Iustitia rectorum liberabit eos : & in insidiis suis capientur iniqui.

7. Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes : & expectatio sollicitorum peribit.

8. Iustus de angustia liberatus est : & tradetur impius pro eo.

9. Simulator ore decipit amicum suum : iusti autem liberabuntur scientia.

10. In bonis iustorum exultavit civitas : & in perditione impiorum erit laudatio.

11. Benedictio iustorum exaltabitur civitas : & ore impiorum subvertetur.

12. Qui despicit amicum suum, indigens corde est : vir autem prudens tacebit.

13. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana : qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.

14. Ubi non est gubernator, populus cor-

ruet : salus autem, ubi multa consilia.

15. Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo : qui autem cavet laqueos, securus erit.

16. Mulier gratiosa inveniet gloriam : & robusti habebunt divitias.

17. Benefacit animæ suæ vir misericors : qui autem crudelis est, etiam propinquos abjicit.

18. Impius facit opus instabile : seminanti autem iustitiam merces fidelis.

19. Clementia præparat vitam, & sectatio malorum mortem.

20. Abominabile Domino cor pravum : & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.

21. Manus in manu non erit innocens malus : semen autem iustorum salvabitur.

22. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

23. Desiderium iustorum omne bonum est : præstolatio impiorum furor.

24. Alii dividunt propria, & ditiores fiunt : alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25. Anima, quæ benedicit, impinguabitur : & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis : benedictio autem super caput vendenti.

27. Bene confurgit diluculo qui querit bona : qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.

28. Qui confidit in divitiis suis, corruet : iusti autem quasi virens solum germinabunt.

29. Qui conturbat domum suam, possidebit ventos : & qui stultus est, serviet sapienti.

30. Fructus iusti lignum vitæ : & qui suscipit animas, sapiens est.

31. **S**i iustus in terra recidit, quanto magis impius & peccator ?

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente, de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis & malis lingua.

1. **Q**ui diligit disciplinam, diligit scientiam : qui autem odit increpationes, insipiens est.

2. Qui bonus est, hauriet gratiam à Domino : qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit.

3. Non roborabitur homo ex impietate : & radix iustorum non commovebitur.

4. Mulier diligens, corona est viro suo : & putredo in ossibus ejus, quæ confusione res dignas gerit.

5. Cogitationes iustorum judicia : & consilia impiorum fraudulenta.

6. Verba impiorum insidiantur sanguini : os stultorum liberabit eos.

7. Verte impios, & non erunt : domus autem iustorum permanebit.

8. Doctrina sua noscetur vir : qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

9. **M**elior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane.

10. Novit iustus jumentorum suorum animas : viscera autem impiorum crudelia.

11. **Q**ui operatur terram suam, satiabitur panibus : qui autem sectatur otium,

stultissimus est.

IN SU-
SCEPT.
SS. RE-
LIQUIA-
RUM, ET
INVENT.
3. DION.

|| Infr. 20.
10. & 20.

|| Infr. 15. 33

|| Supr. 10.
2.

|| 1. Pet. 4.
18.

|| Eccl. 10.
30.

|| Eccl. 30.
30.

Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12. Desiderium impij munimentum est pessimorum: radix autem justorum proficiet.

13. Propter peccata labiorum ruina proximat malo; effugiet autem justus de angustia.

14. De fructu oris sui unusquisque repletur bonis, & juxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15. Via stulti recta in oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia.

16. Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.

17. Qui quod novit loquitur, index justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia: lingua autem sapientium sanitas est.

19. Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

20. Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudiū.

21. Non contristabit justum quidquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.

22. Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23. Homo versutus celat scientiam, & cor insipientium provocat stultitiam.

24. Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet.

25. Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur.

26. Qui negligit damnum propter amicum, justus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27. Non inveniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.

28. In semita justitiæ, vita: iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum: de paupere divite, & divite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei, omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum: de parcente virgæ, & insaturabili ventre impij.

1. **F**ilius sapiens, doctrina patris: qui autem illulor est, non audit cum arguitur.

2. De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.

3. Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4. Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5. Verbum mendax justus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6. Justitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

7. Est quasi dives cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.

8. Redemptio animæ viri, divitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9. Lux justorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10. Inter superbos semper jurgia sunt:

qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

11. Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12. Spes, quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.

13. Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.

Animæ dolosæ errant in peccatis: justj autem misericordes sunt, & miserantur.

14. Lex sapientis fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

15. Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16. Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17. Nuntius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18. Egestas, & ignominia ei, qui deferit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19. Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.

20. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21. Peccatores persequitur malum: & justis retribuentur bona.

22. Bonus relinquit hæredes filios, & nepotes: & custoditur justo substantia peccatoris.

23. Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque judicio.

24. || Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit: || *Inf. 2: 13.*

25. Justus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variae conditiones: prudentia quivis status debite regulatur, qua quis ad misericordiam movetur, & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1. **S**apiens mulier ædificat domū suam: insipiens extructā quoque manibus destruet.

2. Ambulans recto itinere, & timens Deum, || despicitur ab eo, qui infami graditur via. || *Job 12, 4*

3. In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.

4. Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est: ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.

5. Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6. Quærit derisor sapientiam: & non invenit: doctrina prudentium facilis.

7. Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

8. Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9. Stultus illudet peccatum, & inter justos morabitur gratia.

10. Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus.

11. Domus impiorum delebitur: tabernacula vero justorum germinabunt.

12. Est via, quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem.

13. Rîsus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.

14. Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15. Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

Filio dolofo nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigitur via ejus.

16. Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

17. Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.

18. Possidebunt parvuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

19. Jacebunt mali ante bonos; & impii ante portas justorum.

20. Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici verò divitum multi.

21. Qui despicit proximum suum: peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

22. Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23. In omni opere erit abundantia: ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24. Corona sapientium, divitiarum eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

25. Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26. In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis ejus erit spes.

27. Timor Domini fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

28. In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29. Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30. Vita carniū, sanitas cordis: putredo ossium, invidia.

31. || Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.

32. In malitia sua expelletur impius: sperat autem justus in morte sua.

33. In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.

34. Justitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35. Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam ejus inutilis sustinebit.

C A P U T XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus justis: victima impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secunda mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superbiorum: fide & misericordia purgantur peccata: de abiciente disciplina: laus timoris Domini & humilitatis.

Infr. 25. 15

1. **R**esponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitatur furor.

2. Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4. Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5. Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti justitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6. Domus justis plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.

7. Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

8. || Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota justorum placabilia.

9. Abominatio est Domino via impii: qui sequitur justitia diligitur ab eo.

10. Doctrina mala deserenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.

11. Infernus, & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?

12. Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.

13. || Cor gaudens exhilarat faciem: in mœnore animi deicitur spiritus.

14. Cor sapientis querit doctrinam: & os stultorum pascitur impericia.

15. Omnes dies pauperis, mali: secunda mens quasi jugum convivium.

16. Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni & insatiabiles.

17. Melius est vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum faginatum cum odio.

18. Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat fuscitatas.

19. Iter pigrorum quasi sepes spinarum: via justorum absque offendiculo.

20. Filius sapiens latificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.

21. Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.

22. Dissipantur cogitationes ubi non est consilium: ubi verò sunt plures consilarii, confirmantur.

23. Latatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.

24. Semita vitæ super eruditum, ut declinet de inferno novissimo.

25. Domum superbiorum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.

26. Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27. Conturbat domum suam, qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, vivet.

|| Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

28. Mens justis meditabitur obedientiam: os impiorum redundat malis.

29. Longè est Dominus ab impiis, & orationes justorum exaudiet.

30. Lux oculorum latificat animam: fama bona impinguat ossa.

31. Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commemorabitur.

32. Qui abicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

33. Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

|| Infr. 21. 27. Eccl. 34. 21

|| Infr. 16. 24. 17. 22.

|| Infr. 16. 6.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei iudicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vituperatur insipiens & perversus: sortes à Domino temperantur.

1. **H**ominis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.

2. **O**mnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

3. Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4. Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus: impium quoque ad diem malum.

5. Abominatio Dñi eſt omnis arrogans: etiam ſi manus ad manum fuerit, non eſt innocens.

Initium viæ bonæ, facere juſtitiam: accepta eſt autē apud Deum magis, quā immolare hoſtias.

6. **M**isericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.

7. Cū placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

8. Melius eſt parum cum juſtitia, quā multi fructus cum iniquitate.

9. **C**or hominis diſponit viam ſuam: ſed Domini eſt dirigere greſſus ejus.

10. Divinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os ejus.

11. Pondus & ſtatera iudicia Domini ſunt: & opera ejus omnes lapides ſacculi.

12. Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam juſtitia firmatur ſolum.

13. Voluntas regum labia juſta: qui recta loquitur diligitur.

14. Indignatio regis, nuntii mortis: & vir ſapiens placabit eam.

15. In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quaſi imber ſerotinus.

16. Poſſide ſapientiam, quia auro melior eſt: & acquirere prudentiā, quia pretioſior eſt argento.

17. Sēmita juſtorum declinat mala: cuſtos animæ ſuæ ſervat viam ſuam.

18. Contritionem præcedit ſuperbia: & ante ruinam exaltatur ſpiritus.

19. Melius eſt humiliari cum mitibus, quā dividere ſpolia cum ſuperbis.

20. Eruditus in verbo reperiet bona: & qui ſperat in Domino, beatus eſt.

21. Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22. Fons vitæ eruditio poſſidentis: doctrina ſtultorum, ſaruitas.

23. Cor ſapientis erudiet os ejus, & labiis ejus addet gratiam.

24. **F**avus mellis, compoſita verba: dulcedo animæ, ſanitas oſſium.

25. Eſt via, quæ videtur homini recta: & noviffima ejus ducunt ad mortem.

26. Anima laborantis laborat ſibi, quia compulſit eum os ſuum.

27. Vir impius fodit malum: & in labiis ejus ignis ardeſcit.

28. Homo perversus ſuſcitāt lites: & verbosus ſeparat principes.

29. Vir iniquus lactat amicum ſuum: & ducit eum per viam non bonam.

30. Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia ſua perficit malum.

31. Corona dignitatis ſenectus, quæ in viis juſtitia reperietur.

32. Melior eſt patiens viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.

33. Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella ſicca cum gaudio: ſervus ſapiens: Dominus corda probat: deſpiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona ſenem: celans delictum: ſatius in ſtultitia confidens: ſtulto inutilis divitiæ: altam faciens domum ſuam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & ſpiritus triſtis: ſtultus tacens.

1. **M**elior eſt buccella ſicca cum gaudio, quā domus plena victimis cum jurgio.

2. **S**ervus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, & inter fratres hæreditatem dividet.

3. Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4. Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5. **Q**ui deſpicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

6. Corona ſenem filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7. Non decent ſtultum verba compoſita: nec principem labium mentiens.

8. Gemma gratiffima, expectatio præſtolantis: quocumque ſe vertit, prudenter intelligit.

9. Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſermone repetit, ſeparat ſœderatos.

10. Plus proficit correptio apud prudentem, quā centum plagæ apud ſtultum.

11. Sēper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12. Expediſt magis urſæ occurrere raptis foetibus, quā ſatuo confidenti in ſtultitia ſua.

13. **Q**ui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14. Qui dimittit aquam, caput eſt jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deſerit.

15. **Q**ui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, abominabilis eſt uterque apud Deum.

16. Quid prodeſt ſtulto habere divitias, cum ſapientiam emere non poſſit?

Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui evitat diſcere, incidet in mala.

17. Omni tempore diligit qui amicus eſt: & frater in anguſtiis comprobatur.

18. Stultus homo plaudet manibus, cū ſpoſonderit pro amico ſuo.

19. Qui meditat diſcordias, diligit rixas: & qui exaltat oſtium, quærit ruinam.

20. Qui perversi cordis eſt, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

21. Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.
22. || Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.
23. Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.
24. || In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.
25. Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.
26. Non est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem, qui recta iudicat.
27. || Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus.
28. Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deviandum à veritate: os stulti: iustus se accusans: frater iuvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio divitis & pauperis: vir amicus.

1. **O**ccasionem querit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis.
2. Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.
3. Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.
4. || Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.
5. Accipere personam impij non est bonum, ut declines à veritate iudicii.
6. Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jurgia provocat.
7. Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.
8. Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris. Pigrum deiecit timor: animæ autem effeminatorum esurient.
9. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.
10. Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit iustus, & exaltabitur.
11. Substantia divitis urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.
12. || Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.
13. || Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.
14. Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?
15. Cor prudens possidebit scientiam: & aures sapientium querit doctrinam.
16. Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.
17. Iustus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.
18. Contradictiones comprimit fors, & inter potentes quoque dijudicat.
19. Frater, qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma: & iudicia quasi vestes urbium.
20. De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina laborum ipsius saturabunt eum.

21. Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus ejus.
22. Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem à Domino. Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.
23. Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigidè.
24. Vir amicus ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciae: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1. **M**elior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens.
2. || Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.
3. Stultitia hominis supplantat gressus ejus: & contra Deum servet animo suo.
4. Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.
5. || Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.
6. Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.
7. Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo. Qui tantum verba sectatur, nihil habebit.
8. qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inveniet bona.
9. Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.
10. Non decent stultum deliciae: nec servum dominari principibus.
11. Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.
12. Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.
13. Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.
14. Domus, & divitiæ dantur à parentibus: à Domino autem proprie uxor prudens.
15. Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.
16. Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.
17. Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.
18. Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.
19. Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.
20. Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.
21. Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

22. Homo indigens misericors est: & melior est pauper quam vir mendax.

23. Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24. || Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

25. || Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.

26. Qui affligit patrem, & sugat matrem, ignominiosus est & infelix.

27. Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

28. Testis iniquus deridet iudicium: & os impiorum devorat iniquitatem.

29. Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum; de peccante in regem, & relinquendis contentionibus; piger propter frigus non laborans; rex in solio; nemo potest dicere mundum se habere cor; pondus & pondus; somnus non diligendus; Malum est, dicit emptor; panis mendacii; revelans mysteria; non reddendum malum pro malo; devorare sanctos; festinata hereditas; misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1. **L**uxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2. Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3. Honor est homini, qui separat se à contentio- nibus: omnes autē stulti miscantur contumeliis.

4. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo astate, & non dabitur illi.

5. || Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6. Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7. Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8. Rex, qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.

9. || Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

10. || Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11. Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera ejus.

12. Aures audientem, & oculos videntem; Dominus fecit utrumque.

13. Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14. Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur.

15. Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.

16. || Tolle vestimentū ejus, qui fideiussor exitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

17. Suavis est homini panis mendacii: & postea implebitur os ejus calculo.

18. Cogitationes consiliis roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

19. Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua; ne commiscearis.

20. || Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.

21. Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

22. || Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

23. || Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

24. || A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25. Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26. Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

27. Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.

28. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29. Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

30. Livor vulneris absterget mala: & plaga in secretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia & iudicium magis placent quam victimæ: iniquè thesaurizans: melius est sedere in angulo domatris quam, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

1. **S**icut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

2. || Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3. Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quam victimæ.

4. Exaltatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6. Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7. Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8. Perversa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus ejus.

9. || Melius est sedere in angulo domatris, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10. Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11. || Multato pestilente sapientior erit parvulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

12. Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios à malo.

13. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14. Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

15. Gaudium iusto est facere iudicium: & pavor operantibus iniquitatem.

16. Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pinguis, non ditabitur.

|| *Supr.*
v. 9. *Or*
Ecl. 25.
23.

18. Pro iusto datur impius: & pro rectis iniquus.

19. || Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa & iracunda.

20. Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

21. Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inveniet vitam, iustitiam, & gloriam.

22. Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiducia ejus.

23. Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

24. Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25. Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus ejus operari: 26. tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

|| *Supr.* 13. 15.
Ecl. 34. 21.

27. || Hostiae impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

28. Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31. Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

C A P U T XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens juxta viam suam: seminans iniquitatem: derisorem ejice: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienae: stultitia in corde pueri: calumniatus pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui servandi: velox in opere suo, &c.

Ecl. 7. 2.

1. **M**elius est nomen bonum, quam divitiarum multarum: super argentum & aurum, gratia bona.

|| *Infr.* 29.
23.

2. || Dives, & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.

3. Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransit, & afflicus est damno.

4. Finis modestiae timor Domini, divitiarum & gloria & vita.

5. Arma & gladii in via perversi: custos autem animae suae longe recedit ab eis.

6. Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

7. Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est scenerantis.

8. Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga irae suae consummabitur.

|| *Ecl. 31.*
18.

9. || Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

Victoriam & honorem acquirit qui dat munera: animam autem auferet accipientium.

10. Ejice derisorem, & exibit cum eo iurium, cessabuntque causae & contumeliae.

11. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum regem.

12. Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.

13. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14. Fovea profunda, os alienae: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15. Stultitia colligata est in corde pueri: & virga disciplinae fugabit eam.

16. Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17. Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam: 18. quae pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:

19. Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.

20. Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia: 21. ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis, qui miserunt te.

22. Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta: 23. quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24. Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso: 25. ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animae tuae.

26. Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis: 27. si enim non habes unde restituas, quid causa est ut tollat operimentum de cubili tuo?

28. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29. Vidisti virum velocem in opere suo: coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

C A P U T XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetenda divitiae, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: castigandas puer: querenda sapientia: fugiendi peccatores & gule dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

1. **Q**uando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quae appositae sunt ante faciem tuam: 2. & statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam, 3. ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.

4. Noli laborare ut diceris: sed prudentiae tuae pone modum.

5. Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilae, & volabunt in caelum.

6. Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus: 7. quoniam in similitudinem arioli, & conjectoris, aestimat quod ignorat.

Comede & bibe, dicit tibi: & mens ejus non est tecum.

8. Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros sermones tuos.

9. In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.

10. Ne attingas parvulorum terminos: & agrum pupillorum ne introcas.

11. Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12. Ingredietur ad doctrinam cor tuum: & aures tuae ad verba scientiae.

13. || Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur.

14. Tu virga percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

|| *Supr.* 13.
24.
Ecl. 30. 1.
Supr. 29. 15.

15. Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum: 16. & exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.

|| Infr. 24.1

17. || Non æmuletur cor tuum peccatores: sed in timore Domini esto tota die: 18. quia habebis spem in novissimo, & præstolatio tua non auferetur.

19. Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animum tuum.

20. Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: 21. quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22. Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne contemnas cum senserit mater tua.

23. Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24. Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem genuit, lætabitur in eo.

25. Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quæ genuit te.

26. Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui vias meas custodiant.

27. Fovea enim profunda est meretrix: & puteus angustus, aliena.

28. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29. Cui vā? cuius patri vā? cui rixā? cui foveā? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

30. Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31. Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandē, 32. sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa.

34. Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo:

35. & dices: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi: quando evigilabo, & rursus vina reperiam?

C A P U T XXIV.

Æmulatio malorum; sapientia & eruditio; cogitatio stulti; eruenendi oppressi; doctrina ut melle utendum; non insidiandum iusto; casus inimici: detractores; iuste judicandum; nullus verbis laudandus, nec malum malo reddendum; ager pigri; dormitanti pigro venit egestas.

Sup. 23. 17.

1. **N**E æmuleris viros malos, nec desideres esse cum eis: 2. quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3. Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.

4. In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa & pulcherrima.

5. Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.

6. Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus ubi multa consilia sunt.

7. Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.

8. Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9. Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor,

10. Si desperaveris lassus in die angustiae: imminuetur fortitudo tua.

11. || Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum libera- || Psal. 81. re ne cesses.

12. Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua.

13. || Comede, fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo. || Infr. 25. 26, & 27.

14. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quam cum inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

15. Ne insidieris, & quæras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem ejus.

16. Septies enim cadet iustus, & resurget: impii autem corruent in malum.

17. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum:

18. nè fortè videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

19. Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios: 20. quoniam non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extinguetur.

21. Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis:

22. Quoniam repente confurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?

23. Hæc quoque sapientibus: || Cognosce- || Lev. 19. re personam in iudicio non est bonum. 15.

24. Qui dicunt impio: Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. || Dent. 1. 17. & 18. 15. || Eccl. 42. 1.

25. Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.

26. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum tuam.

28. Ne sis testis frustra contra proximum tuum: nec laces quemquam labiis tuis.

29. || Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum. || Supr. 10. 12.

30. Per agrum hominis pigri transivi: & per vineam viri stulti: 31. & ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.

32. Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.

33. Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, ut quiescas: 34. & veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

C A P U T XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrabas: secreta tua serva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tineæ: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

1. **H**Æ quoque parabola Salomonis: quas transtulerunt viri Ezechiae regis Juda.

2. Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum investigare sermonem.

3. Cælum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.

4. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.

5. Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus ejus.

6. Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris.

7. Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc, quam ut humilieris coram principe.

8. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò: ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.

9. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles: 10. ne forte insultet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset.

Gratia & amicitia liberant: quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.

11. Mala aurea in lætis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

12. Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.

13. || Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.

14. Nubes, & ventus, & pluvix non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.

15. || Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam.

16. Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatas evomas illud.

17. Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, ne quando satiatas oderit te.

18. Jaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19. Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustix, 20. & mittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

21. || Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere: 22. prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.

23. Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.

24. || Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

25. Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26. Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio.

27. Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: || sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.

28. Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1. **Q**uomodo nix in æstate, & pluvix in messe: sic indecens est stulto gloria.

2. Sicut avis ad alia transvolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet.

3. Flagellum equo, & camus asino, || & virga in dorso imprudentium.

4. Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

5. Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

6. || Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.

7. Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8. Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

9. Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10. Iudicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

11. || Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.

12. Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13. Dicit piger: Leo est in via, & leana in itineribus: 14. sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

15. || Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat si ad os suum eam converterit.

16. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17. Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18. Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem: 19. ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.

20. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conquiescent.

21. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: || sic homo iracundus suscitabit rixas.

22. Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris.

23. Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24. Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos.

25. Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitix sunt in corde illius.

26. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio.

27. Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

28. Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum: ne te ipsum laudaveris: ira stulti quam sit gravis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus iuxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus confusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

1. **N**E glories in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.

2. Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

3. *|| Eccl. 22. 18.* Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque gravior.

4. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5. Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.

6. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

7. *|| Job 6. 7.* Anima saturata calcabit favum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

8. Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9. Unguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10. Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

11. Stude sapientiæ fili mi, & latifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.

12. Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transientes sustinuerunt dispendia.

13. *|| Supr. 20. 16.* Tolle vestimentum ejus, qui spondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus.

14. Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte confurgens maledicenti similis erit.

15. *|| Supr. 19. 15.* Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur: 16. qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18. Qui servat ficum, comedet fructus ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19. Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

20. *|| Eccl. 14. 11.* Infernus & perditio nunquam implentur: similiter & || oculi hominum insatiabiles.

21. *|| Supr. 17. 3.* Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

Cor iniqui inquit mala: cor autem rectum inquit scientiam.

22. Si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.

23. Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosque greges considera:

24. Non enim habebis jugiter potestatem: sed corona tribuetur in generatione & generationem.

25. Aperta sunt prata, & apparuerunt herbar virentes, & collecta sunt scena de montibus.

26. *|| Tim. 6. 8.* Agni ad vestimentum tuum: & hædi, ad agri pretium.

27. Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & securitate iusti: propter peccata terræ multi principes ejus: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, & dives pravus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera sua: beatus semper pavidus: princeps impius ut leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: a patre subtrahens.

1. **F**ugit impius, nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2. Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3. Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4. Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5. Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

6. *|| Supr. 19. 1.* Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam dives in pravis itineribus.

7. Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8. Qui coarctat divitias usuris & scenore liberalis, in pauperes congregat eas.

9. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10. Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona ejus.

11. Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12. In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14. Beatus homo, qui semper est pavidus: qui verò mentis est durus, corruet in malum.

15. Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16. Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17. Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18. Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.

19. *|| Supr. 12. 11.* Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.

20. *|| Supr. 13. 11. & 20. 31. & infr. Supr. 76. 2. 20. 22.* Vir fidelis multum laudabitur: || qui autem festinat ditari, non erit innocens.

21. Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste & pro bucella panis deserit veritatem.

22. Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei.

23. Qui corripit hominem, gratiam poscit.

stea inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24. Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25. Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26. Qui confidit in corde suo, stultus est, qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27. Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28. Cum surrexerint impii, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur justi.

C A P U T XXIX.

Non audiens corripientem, multiplicatio justorum, amor sapientiæ: rex justus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacii: pauper & creditor: rex justus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicatè servum nutriendus: iracundus: superbis: cum fure participans: timens hominem: justus abominantur impium, & è diverso.

1. **V**iro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: & eum sanitas non sequetur.

2. In multiplicatione justorum latabitur vulgus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

3. Vir, qui amat sapientiam, latificat patrem suum: || qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

4. Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5. Homo, qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

6. Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & justus laudabit atque gaudebit.

7. Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8. Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes verò avertunt furorem.

9. Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10. Viri sanguinum oderunt simplicem: justus autem quærit animam ejus.

11. Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reservat in posterum.

12. Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

13. || Pauper, & creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

14. Rex, qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

15. || Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & justus ruinas eorum videbunt.

17. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18. Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

19. Servus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

20. Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio.

21. Qui delicatè à pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.

22. Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

23. || Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu fuscipiet gloria.

24. Qui cum fure participat, odit animam suam: adjurantem audit, & non indicat.

25. Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26. Multi requirunt faciem principis: & judicium à Domino egreditur singulorum.

27. Abominantur justus virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

C A P U T XXX.

Homo Deo vicinus judicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum, deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem & divitias: non accusandus servus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duo sanguisuga: tria insaturabilia: oculus patrem subvertens: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria benè gradientia: vehementer emungens.

1. **V**erba Congregantis filii Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2. Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3. Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum,

4. Quis ascendit in calum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis fuscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5. || Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: 6. || ne addas quidquam verbis illius, & arguaris inveniarisque mendax.

7. Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8. Vanitatem, & verba mendacia longè fue à me.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: 9. ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10. Ne accufes fervum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corruas.

11. Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12. Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à fordibus suis.

13. Generatio, cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.

14. Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commendit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15. Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer.

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod nunquam dicit: Sufficit.

16. Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit: sufficit.

17. Oculum, qui subfannat patrem, & qui despiciat partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro.

19. Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20. Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21. Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere:

22. Per servum cum regnaverit: per stultum cum saturatus fuerit cibo: 23. per odiosam mulierem cum in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cum fuerit hæres dominæ suæ.

24. Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus.

25. Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: 26. lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum: 27. regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas: 28. stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29. Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum: 31. gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32. Est qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

C A P U T XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto, vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1. **V**erba Lamuelis regis. Visio, qua erudit eum mater sua.

2. Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3. Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4. Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas: 5. & ne forte bibant, & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6. Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo: 7. bibant, & obliviscantur egestatis suæ: & doloris sui non recordentur amplius.

8. Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt: 9. aperi os tuum, decerne quod justum est, & judica inopem & pauperem.

10. **¶** Mulierem fortem quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus.

11. Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12. Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13. Quasiivit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14. Facta est quasi navis institoris, de longè portans panem suum.

15. Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16. Consideravit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18. Gustavit, & vidit, quia bona est negotiatio ejus: non exstinguetur in nocte lucerna ejus.

19. Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fufum.

20. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21. Non timebit domui suæ à frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

22. Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum ejus.

23. Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.

24. Sindonem fecit, & vendidit: & cingulum tradidit Chanaan.

25. Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.

26. Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27. Consideravit sensitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.

28. Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.

29. Multæ filiz congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30. Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabitur.

31. Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera ejus.

ESANC-
TARUM
NON
VIRGI-
NUM.

ECCLESIASTES,

QUI AB HEBRÆIS COHELETH APPELLATUR.

Hic liber COHELETH ab Hebræis dicitur, quod Græci ECCLESIASTEN vertere; id est, convocatorem, sive concionatorem: Toto enim opere, de mundi ac rerum mundanarum vanitate concionatur. Multi eum adscribunt Salomoni, qui respicientiam suam seriò ibi profiteatur, ut instituire omnes atque firmare in via veritatis possit; quique propterea exponat primum rationem studiorum suorum & institutæ vitæ; deinde observationem occupationum earum omnium, quibus se implicant mortales, quæ omnia vanitatis damnet: Homines autem ad pietatis & humanitatis officia revocet, mortem & iudicium rebellantibus denuntiet, & in officio confirmet pios. Alii tamen Salomonis esse non putant, sed scriptum seriùs sub illius, tanquam penitentia ducti, nomine. Argumentum hujus rei afferunt multa vocabula, quæ non alibi quam in Daniele, Esàra & Chaldeis interpretibus reperiuntur.

Ibi verò observandum maximè videtur, quod annotavit divus Hieronymus: in PROVERBIIIS scilicet parvulos à Salomone edoceri, & quasi de Officiis per sententias erudiri: in hoc verò ECCLESIASTÆ libro, maturæ ætatis virum institui, ne quicquam in mundi rebus putet esse perpetuum, sed caduca & brevia universa quæ cernimus: Ad extremum jam consummatum virum & calcato sæculo præparatum, in CANTICO CANTICORUM sponsi jungi amplexibus. Quibus etiam congruit quod ex Bernardo ad hujus Cantici titulum offeremus.

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1. **V**ERBA Ecclesiastæ, filii David, regis Jerusalem.
2. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

3. Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

4. Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat.

5. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,

6. gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

7. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.

8. Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

9. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est: ipsum quod faciendum est.

10. Nihil sub sole novum, nec valet quicquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.

11. Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12. Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Jerusalem.

13. & proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14. Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.

15. Perversi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

16. Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17. Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque & stultitiam: & agnovi quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus;

18. eò quòd in multa sapientia; multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, edificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1. **D**ixi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruor bonis. Et vidi quòd hoc quoque esset vanitas.

2. Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustra deciperis?

3. Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

4. Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5. feci hortos, & pomaria, & consemi ea cuncti generis arboribus,

6. & extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7. possedi servos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, & agnos ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem:

|| 3. Reg.
12. 4.

8. || coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9. & supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10. Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram, & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11. Cumque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12. Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque & stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)

13. & vidi quod tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris.

|| Infr. 8.
1. Prov. 17.
24.

14. || Sapientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat, & didici quod unus utriusque esset interitus.

15. Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quod majorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas.

16. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient; moritur doctus similiter ut indoctus.

17. Et idcirco tædium me vitæ meæ videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.

18. Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus hæredem post me,

19. quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus defudavi & sollicitus fui, & est quidquam tam vanum?

20. Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole.

21. Nam cum alius laboret in sapientia, & doctrina, & sollicitudine, homini otioso quæsitæ dimittit; & hoc ergo vanitas, & magnum malum.

22. Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?

23. Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit, & hoc nonne vanitas est?

24. Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25. Quis ita devorabit, & deliciis affluet ut ego?

26. Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiā: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluum, ut addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo; sed & hoc vanitas est, & cassā sollicitudo mentis.

C A P U T III.

Quod omnia suo proveniant tempore & trans-eant, quiddamque in nullis hinc fluxis sit mentis quies; unus quoque sit hominis ac jumentorum interitus.

1. **O**Mnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cælo.

2. Tempus nascendi, & tempus moriendi. Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.

3. Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5. Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.

Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6. Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.

7. Tempus sciendi, & tempus consuevendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8. Tempus dilectionis, & tempus odii. Tempus belli, & tempus pacis.

9. Quid habet amplius homo de labore suo?

10. Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.

12. Et cognovi quod non esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua.

13. Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.

14. Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur.

15. Quod factum est, ipsum permanet; quæ futura sunt, jam fuerunt; & Deus instaurat quod abiit.

16. Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.

17. Et dixi in corde meo; Justum, & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.

19. Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio; sicut moritur homo, sic & illa moriuntur; similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius; cuncta subjacent vanitati,

20. & omnia pergunt ad unum locum; de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.

21. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?

22. Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vite arguit sapiens ex innocentium oppressione, & quod industria humana sit invidiæ obnoxia: item quod stultus securè in otio agit, alio, qui heredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem; & obedientiam præfert stultorum victimis.

1. **V**erti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.

2. Et laudavi magis mortuos, quam viventes:

3. & feliciorum utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

4. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5. Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens:

6. Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7. Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole:

8. Unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraude animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9. Melius est ergo duos esse simul, quam unum: habent enim emolumentum societatis suæ:

10. si unus ceciderit, ab altero fulciatur: vix soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.

11. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuò: unus quomodo calefiat?

12. Et si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur.

13. Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14. Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consummatur.

15. Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui confurget pro eo.

16. Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non latabuntur in eo: sed & hoc vanitas & afflictio spiritus.

17. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. **M**ultò enim melior est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

|| 1. Reg. 15.
22.
|| Eccl. 6. 6.

CAPUT V.

Nil temerè de Deo & ejus providentia loquendum; vota reddenda; non mirandum de egenorum oppressione, cum iniqui judicem habeant: item quàm sit misera conditio avari nunquam impleti, & divitis coarctantis divitias, in proprium nonnunquam malum.

1. **N**E temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: ideirco sint pauci sermones tui.

2. Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3. Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio: sed quodcumque voveris: redde:

4. multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.

5. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne fortè iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6. Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.

7. Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & subverti justitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelsio excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii,

8. & insuper universæ terræ rex imperat servienti.

9. Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis, & hoc ergo vanitas.

10. Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?

11. Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non finit eum dormire.

12. Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiæ conservatæ in malum domini sui.

13. Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14. **S**icut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

15. Miserabilis prorsus infirmitas: quomodo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum?

16. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17. Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc est pars illius.

18. Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19. Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, cò quod Deus occupet deliciis cor ejus.

|| Job 20.
20.

|| Job 1. 21.
1. Tim. 7. 7.

CAPUT VI.

Miseria est avari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis uti.

1. **E**st & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines:

2. Vir, cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & miseria magna est.

3. Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus.

4. Frustrâ enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen ejus.

5. Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni & mali:

6. etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfructus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?

7. Omnis labor hominis in ore ejus: sed anima ejus non implebitur.

8. Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?

9. Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias. Sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.

10. ¶ Qui futurus est, jam vocatum est nomen ejus: & scitur quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.

11. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se querere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia utilior est cum divitiis: dies malus præcavendus: ne plus quam oportet sapiens aut justus sit: quam sit mulieris consortium amarum & periculosum: quoddamque homo sit à Deo creatus rectus.

1. **Q**uid necesse est homini majora se querere, cum ignoret quid conducatur sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore, quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

2. ¶ Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa: & dies mortis die natiuitatis.

3. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.

4. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.

5. Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.

6. Melius est à sapiente corripiri, quam stultorum adulatione decipi:

7. quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

8. Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.

9. Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante.

10. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

11. Ne dicas: Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? stulta enim est hujuscemodi interrogatio.

12. Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.

13. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. Hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.

14. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

15. In die bona fructe bonis, & malam diem præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra cum iustas querimonias.

16. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: Justus perit in iustitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.

17. Noli esse justus multum: neque plus sapiens quam necesse est, ne obstupescas.

18. Ne impie agas multum, & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19. Bonum est te sustentare justum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20. Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.

21. ¶ Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

22. Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accomodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi: 23. scit enim conscientia tua, quia & tu crebro maledixisti aliis.

24. Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar, & ipsa longius recessit à me.

25. multo magis quam erat, & alta profunditas, quis inveniet eam?

26. Lustravi universa animo meo, ut scirem & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem, & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:

27. & inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagina cor ejus, vincula sunt manus illius. Qui placeat Deo, effugiet illam; qui autem peccator est, capietur ab illa.

28. Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem, 29. quam adhuc quærit anima mea, & non inveni.

Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.

30. Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia, à Dei mandatis non recedendum: homo novit tantum præsentia, neque mortem potest evadere: impii ob Dei indulgentiam liberiùs peccant; vanissimum videtur quod iustis & impiis similia hic eveniunt, & operum Dei ratio non est investiganda.

1. **S**apientia hominis lucet in vultu ejus, & potentissimus faciem illius commutabit.

2. Ego os regis observo, & præcepta juramenti Dei.

1. Reg. 13.
4. & 15.
3. Reg. 13.2

1. Prov. 22.

1. Reg. 11.
45.
2. Par. 6.36
Prov. 10.9.
1. Joan. 1.8

Supr. 2.14.

3. Ne festines recedere à facie ejus: neque permanes in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4. & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?

5. qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit.

6. Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:

7. Quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.

8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec finitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium.

9. Omnia hæc consideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

10. Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum: sed & hoc vanitas est.

11. Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.

12. Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.

13. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies ejus: sed quasi umbra transeant qui non timeant faciem Domini.

14. Est & alia vanitas, quæ sit super terram. Sunt justii, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii, qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant: sed & hoc vanissimum judico.

15. Laudavi igitur lætitiā quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.

16. Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distentionem, quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.

17. Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole, & quanto plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniat, etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quod eadem cunctis hic eveniunt: & cum post hanc brevem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licet sapientia præset fortitudini, in paupere tamen non aestimatur.

1. **O**Mnia hæc tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem: Sunt justii atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit:

2. sed omnia in futurum servantur incerta, eò quod universa æquè eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, amolanti victimas, & sacrificia conte-

nnenti. Sicut bonus, sic & peccator: ut perjuris, ita & ille qui verum dejerat.

3. Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt: unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducuntur.

4. Nemo est qui semper vivat, & qui hujus rei habeat fiduciam: melior est canis vivus, leone mortuo.

5. Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum.

6. Amor quoque, & odium, & invidia simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere, quod sub sole geritur.

7. Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

8. Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

9. Perfrue vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.

10. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

11. Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec sortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus.

12. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis ex templo supervenerit.

13. Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probavi maximam.

14. Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.

15. Inventusque est in ea vir pauper, & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

16. Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba ejus non sunt audita?

17. Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quàm clamor principis inter stultos.

18. Melior est sapientia, quàm arma bellica, & qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

CAPUT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac servo elevatis, & divite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti comparatur; de rege puero, & principibus manè comedentibus; neque regi, neque diviti detrabendum.

1. **M**ulci morientes perdunt suavitatem & gloria, parva & ad tempus stulticia.

* Hebr. negotium quod sit super terram.

Supr. 7.

* Vid.
Deut. 1. 29.
cum Iona
4. in fine.

2. * Cor sapientis in dextera ejus, & cor stulti in sinistra illius.

3. Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

4. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5. Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis:

6. positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum.

7. Vidi servos in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos.

|| Prov. 26.
27.
Ecclesi. 27.
27.

8. || Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.

9. Qui transfert lapides, affligetur in eis, & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10. Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exactur, & post industriam sequetur sapientia.

11. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

12. Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:

13. Initium verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.

14. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15. Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

16. Væ tibi terra, cujus rex puer est, & cujus principes manè comedunt.

17. Beata terra, cujus rex nobilis est, & cujus principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18. In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19. In risum faciunt panem, & vinum ut epulentur viventes: & pecuniæ obediunt omnia.

20. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.

CAPUT XI.

Monet nostra aliis impertiri, & semper bene esse operandum: quod hominis judicium post obitum sit immutabile; futuri quoque judicii memoriam retinendam, in quo de omnibus judicandi sumus: iram & malitiam à corde auferendam.

1. **M**itte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa invenies illum.

2. Da partes septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3. Si repleta fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4. Qui observat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.

5. Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis: sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6. Manè semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud; & si utrumque simul, melius erit.

7. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.

8. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.

9. Lætare ergo juvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium.

10. Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

Deum præ oculis habeto in juventute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque novissima mors: cumque omnia sint vanitas, Dei præcepta observa, nam de omnibus est reddenda ratio.

1. **M**emento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent:

2. antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, & revertantur nubes post pluviam:

3. quando commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:

4. & claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filia carminis.

5. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus: impinguebitur locusta, & dissipabitur capparitis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.

6. Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurat vitta aurea, & coneratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam,

7. & revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illi.

8. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9. Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat: & investigans composuit parabolas multas.

10. Quæsitit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

11. Verba sapientium sicut stulti, & quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore uno.

12. His amplius, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

13. Finem loquendi pariter omnes audiamus. DEUM TIME, ET MANDATA EJUS OBSERVA: HOC EST ENIM OMNIS HOMO:

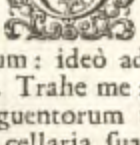
14. & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS,

Quod Hebraicè dicitur SIR HASIRIM.

CARMEN hoc vocatur ab Hebræis SIR HASIRIM; id est Canticum Canticorum: quasi diceret, nobilissimum carmen seu excellentissimum canticorum; quia totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum. Notandum verò cum Hieronymo hoc canticum apud Hebræos non ante annos ætatis 30. legi solitum. Nam ut ait Bernardus, mentem Hieronymi, quam superioris libri titulo exposuimus, secutus; Hic liber duorum priorum Salomonis fructus est, nec nisi sobriis mentibus & auribus credendus. Alioquin; ante carnem disciplinæ studiis edomitam & mancipatam spiritui; ante spretam & abjectam sæculi pompam, & sarcinam; indignè ab impuris lectio sancta præsumitur. Istiusmodi enim Canticum sola unctio docet, sola addiscit experientia. Est quippe nuptiale carmen, exprimens castos jucundosque complexus animorum, morum concordiam, affectuumque consentaneam ad alterutrum charitatem.

CAPUT PRIMUM.

1. SCULETUR me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino,
2. fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te.
3. Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum: recti diligunt te.
4. Nigra sum, sed formosa, filiæ Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.
5. Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decoloravit me sol: filii matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiui.
6. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.
7. Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pascas hœdos tuos juxta tabernacula pastorum.
8. Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te amica mea.
9. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut monilia.
10. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.
11. Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.
12. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.
13. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.
14. Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.
15. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus:
16. tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

CAPUT II.

1. **E**Go flos campi, & lilium convallium.
2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.
3. Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.
4. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.
5. Fulcite me floribus, stipate me malis; quia amore langueo.
6. Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.
7. Adjuro vos filiæ Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit.
8. Vox dilecti mei, † ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles:
9. similis est dilectus meus capræ, hinnuloque cervorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras prospiciens per cancellos.
10. En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.
11. Jam enim hiems transiit, imber abiit, & recessit.
12. Flores apparuerunt in terra nostra: tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra:
13. ficus protulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge amica mea, speciosa mea, & veni:
14. columba mea in foraminibus petra, in caverna maceræ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.
15. Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit.
16. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.
17. donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Revertere: similis esto, dilecte mi, capræ, hinnuloque cervorum super montes Bether.

† IN VI-
SITAT.
B. VIRG.

CAPUT III.

1. **I**N lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum, & non inveni.

2. † Surgam, & circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæsiui illum, & non inveni.

3. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea vidistis?

4. Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum; nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

5. Adjuro vos filia Jerusaleme, per capreas cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectum, donec ipsa velit *.

6. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarii?

7. En † lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel:

8. omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.

9. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani:

10. columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate contravit propter filias Jerusaleme:

11. Egredimini & videte filia Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.

CAPUT IV.

1. **Q**UAM pulchra es amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum, absque eo, quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.

2. Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fetibus, & sterilis non est inter eas.

3. Sicut vitta coccinea labia tua: & eloquium tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus latet.

4. Sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

5. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in liliis,

6. donec aspiet dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

7. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

8. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

9. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.

10. Quam pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, pulchriora sunt ubera tua

vino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

11. Favus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

12. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

13. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo,

14. nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis unguentis.

15. Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

16. Surge Aquilo, & veni Auster, perfusa hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

1. **V**ENIAT dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & inebriamini charissimi.

2. Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis nocturnis.

3. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

4. Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.

5. Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.

6. Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transferat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quæsiui, & non inveni illum: vocavi, & non respondit mihi.

7. Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem: percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

8. Adjuro vos filia Jerusaleme, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo.

9. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos?

10. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.

11. Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus sicut elatæ palmarum, migræ quasi corvus.

12. Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident juxta fluentia plenissima.

13. Genæ illius sicut areolæ aromatum confitæ à pigmentariis. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.

14. Manus illius tornatiles aureæ, plene hyacinthis. Venter ejus eburneus, distinctus sapphis.

IN FE-
STO B.
MARIE
MAGDA-
LENÆ.

* CETERA
EPISTOLÆ
QUÆ
KE cap. 8.
v. 6. Ponit
me.
† IN SU-
SCIPTO
S. CORO-
NÆ.

15. Crura illius columnarum marmorearum, quae fundatae sunt super bases aureas. Species ejus ut libani, electus ut cedri.

16. Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Jerusalem.

17. Quò abiit dilectus tuus, o pulcherri-
ma mulierum? quò declinavit dilectus tuus?
& quaeremus eum tecum.

C A P U T VI.

1. **D**ilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.

2. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3. Pulchra es amica mea, suavis, & decora sicut Jerusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.

4. Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quae apparuerunt de Galaad.

5. Dentes tui sicut grex ovium, quae ascenderunt de lavacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis.

6. Sicut cortex mali punici, sic genae tuae absque occultis tuis.

7. Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus.

8. Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suae, electa genitrici suae. Viderunt eam filiae, & beatissimam praedicaverunt; reginae, & concubinae, & laudaverunt eam.

9. Quae est ista, quae progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

10. Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, & inspicerem si florisset vinea, & germinassent mala punica.

11. Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12. Revertere, revertere Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.

C A P U T VII.

1. **Q**uid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Juncturae femorum tuorum, sicut mollia quae fabricata sunt manu artificis.

2. Umbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

3. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreae.

4. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscine in Hesebon, quae sunt in porta filiae multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quae respicit contra Damascum.

5. Caput tuum ut Carmelus: & coma capitis tui, sicut purpura regisincta canalibus.

6. Quam pulchra es, & quam decora charissima, in deliciis!

7. Statura tua assimilata est palmae, & ubera tua botris.

8. Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus: & erunt ubera tua sicut botri vineae: & odor oris tui, sicut malorum.

9. Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.

10. Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus.

11. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.

12. Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea.

13. Mandragorae dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi.

C A P U T VIII.

1. **Q**uis mihi det te fratrem meum surgentem ubera matris meae, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?

2. Apprehendam te, & ducam in domum matris meae: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.

3. Leva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4. Adjuro vos filiae Jerusalem, ne susciteitis, neque evigilare faciat dilectam, donec ipsa velit.

5. Quae est ista, quae ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6. **P**one me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio, lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.

7. Aquae multae non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus tuae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8. Soror nostra parva, & ubera non habet: quid faciemus sorori nostrae in die quando alloquenda est?

9. Si murus est, aedificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

10. Ego murus: & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reprens.

11. Vineam pacifico in ea, quae habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

12. Vineam meam coram me est. Mill: tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus ejus.

13. Quae habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

14. Fuge dilecte mi, & assimilare capreae, hinnuloque cervorum super montes aromatum.

INFE-
STO B.
MARIE
MAGDA-
LENÆ.

L I B E R S A P I E N T I Æ.

Liber hic, SAPIENTIÆ LIBER dicitur, quod de Sapiencia tam increata quam creata, sublimius diviniusque tractet. Apud Græcos inscribitur SAPIENTIÆ SALOMONIS; quod si non ipsemet libri scriptor sit Salomon, ut voluerunt Irenæus, Tertullianus, Ambrosius, & alii; sententiarum saltem ac sensuum sit auctor, quod ipsa libri verba testantur, cap. 9. v. 7. Tu elegisti me Regem populo tuo, & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo. Quis autem illas sententias Græcè expresserit, incertum est. Quidam id Philoni seniori tribuunt, quem Josephus libr. 1. contra Appionem Demetrio Phalaræo jungit; alii etiam unum ex Septuaginta Interpretibus fuisse autumant: unde hic liber, Siracide, utpote antiquior, ordine præponitur.

Dividitur autem in tres partes. PRIMA, ad caput 7. usque, hortatur ad zelum & amorem sapientiæ. SECUNDA, hinc usque ad cap. 10. explicat originem sapientiæ. TERTIA, quæ superest, effectus & fructus sapientiæ proponit.

CAPUT PRIMUM.

Judices sint justī: Dominus invenitur si simplici corde & fide queratur; fugit autem a peccatoribus & vanis cogitationibus: cūque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

|| 3. Reg. 3.
9.
|| 1. Paral.
15. 2.

DILIGITE || justitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum:

2. || quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum:

3. perversæ enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes.

4. Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

5. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripitur a superveniente iniquitate.

|| Gal. 5. 22

6. || Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicum a labiis suis: || quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ ejus auditor.

|| Jerem. 17. 10.

7. || Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

|| 1. Isaiæ 6. 3

8. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium.

9. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non absconditur.

11. Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractioe parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

13. || Quoniam Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione vivorum.

|| Ezech. 18. 32. C^o 33.

14. Creavit enim, ut essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15. Justitia enim perpetua est, & immortalis.

16. Impii autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluerunt, & sponiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ spem non habentium scopus est frui hujus vitæ voluptatibus; ideoque justum qui adversum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur: sicut & diaboli invidia homo a Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

DIxerunt enim cogitantes apud se non rectè: || Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reversus ab inferis:

|| Job 7. 1
C^o 14. 1

2. quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum.

3. qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tanquam vestigium nubes, & sicut nebula dissolvitur, quæ fugata est a radiis solis, & a calore illius aggravata:

4. & nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.

5. || Umbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo revertitur.

|| 1. Paral. 29. 15.

6. || Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creatura tanquam in juventute celeriter.

|| 1. Isaiæ 22. 13. C^o 56. 12.
1. Cor. 15. 32.

7. Vino pretioso, & unguentis nos impleamus: & non prætereant nos flos temporis.

8. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.

9. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors.

10. Opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.

11. Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

12. Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & impropertat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.

13. || Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. || Matth. 27. 43.

14. || Factus est nobis in translationem cogitationum nostrarum. || Joan. 7. 7.

15. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutata sunt viæ ejus.

16. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.

17. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius.

18. || Si enim est verus filius Dei, fuscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. || Psal. 21. 9.

19. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.

20. || Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius. || Jerem. 11. 19.

21. Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum.

22. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.

23. || Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. || Gen. 1. 27. || Eccl. 17. 1.

24. || Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum: || Gen. 3. 1.

25. imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

C A P U T III.

De felicitate justorum, qui in hac vita ab impiis contempti, temptationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

1. || Justorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. || P. & U. MART. TEMP. PASCH. Deut. 31. 3. || Psal. 5. 4.

2. Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum.

3. & quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5. In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.

6. Tanquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

7. || Fulgebunt justi, & tanquam scintillæ in arundinetis discurrent. || Matth. 13. 43.

8. || Judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. || 1. Cor. 6. 2.

9. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis ejus.

10. Impii autem secundum quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, & à Domino recesserunt.

11. Sapientiam enim & disciplinam qui abiecit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.

12. Mulieres eorum insensatae sunt, & nequissimi filii eorum.

13. Maledicta creatura eorum: quoniam felix est sterilis: & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum.

14. || & spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima. || Isai. 56. 4.

15. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidat radix sapientiæ.

16. Filii autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17. Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit novissima senectus illorum.

18. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

19. Nationis enim iniquæ diræ sunt consummationes.

C A P U T IV.

Castæ generatio in multis ab adulterina dissidet: de refrigerio justis morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quidam justis sapiens à mundo tolluntur à Deo, ne ab impiis seducantur: & quantum finis utrorumque distet.

1. **O** Quam pulchra est casta generatio cum claritate! immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota * est, & apud homines.

2. Cum præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cum se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

3. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

4. || Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmis posita, à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. || i. approbata, ut Psal. 1. 6. & Matth. 7. 23. || i. præcipua, ut pagines, Stolones, || i. 17. 6. Matth. 7. 27.

5. Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.

6. Ex iniquis enim somnis omnes filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

7. Justus autem si morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem sunt sensus hominis,

9. & aetas senectutis vita immaculata.

|| Hebr. 11.
5.

10. || Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est.

11. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

12. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiae transvertit sensum sine malitia.

13. Consummatus in brevi explevit tempora multa:

14. placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in precordiis talia:

15. quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.

16. Condemnat autem justus mortuus vivos impios, & juvenis celerius consummata, longam vitam injusti.

17. Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18. Videbunt & contemnunt eum: illos autem Dominus irridebit.

19. Et erunt post haec decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos a fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Impii in judicio admirantes gloriam justorum quos hic contempserant, defluent suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea: justorum autem erit perpetua: porro Deus, tum per creaturas, tum per se, armatur ad puniendos impios.

† SS. PHILIPP. ET JACOBI. S. JOANN. ANTE PORTAM LATIN. UNIV. MART. TEMP. PASCH.

1. † **T**unc stabunt justi in magna constantia, adversus eos qui se angustiarunt, & qui abstulerunt labores eorum.

2. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis,

3. dicentes intra se, poenitentiam agentes, & pra' angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii.

|| Supr. 3. 2.

4. || Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem illorum sine honore:

5. ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est.

6. Ergo erravimus a via veritatis, & justitiae lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiae non est ortus nobis.

7. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles; viam autem Domini ignoravimus.

8. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

9. || Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius percurrentes,

10. || & tanquam navis, quae pertransit fluctuantem aquam: cujus, cum praeterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinae illius in fluctibus:

11. aut tanquam avis, quae transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris; sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, & scindens per vim itineris aerem: commotis alis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius:

12. aut tanquam sagitta emissae in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius:

13. sic & nos nati continuo defivimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt:

15. || quoniam spes impii tanquam lanugo est, quae a vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur: & tanquam fumus, qui a vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis unius diei praetereuntis.

16. † Justi autem in perpetuum vivant, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum.

17. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

18. || Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.

19. Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum.

20. Sumet scutum inexpugnabile aequitatem:

21. acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22. Ibunt directe emissiones fulgurum, & tanquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient.

23. Et a petrosa ira plenae mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24. Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas evertet sedes potentium.

|| 1. Par. 29.
15.
Supr. 2. 5.
|| Prov. 30.
19.

|| Psal. 1. 1.
170.
28. 67. 11. 17.

† PLUR.
MART.
EXTRA
TEMP.
PASCH.

|| Psal. 17.
40.
Ephe. 6. 13.

CAPUT VI.

Reges & iudices ad sapientiam & iustitiam seclandam exhortatur, ostendens quam grave maneat iniustis rectoribus supplicium: item quam sit obvia sapientia querentibus eam: quodque ejus acquisitio sit utilis, cujus capax non est invidus.

Eccles. 9. 13.

1. **M**elior est sapientia quam vires: & vir prudens quam fortis.

2. Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terræ.

3. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

|| Rom. 13. 1.

4. || quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur:

5. quoniam cum effectis ministri regni illius, non rectè judicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.

6. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet.

7. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.

|| Dent. 10. 17.

1. Par. 19. 7.

Eccles. 35.

1. 5.

|| 1. Cor. 10. 31.

Rom. 2. 11.

Gal. 2. 6.

1. phes. 6. 9.

Col. 3. 25.

1. Pet. 1. 17.

8. || Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter cura est illi de omnibus.

9. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

10. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis.

11. Qui enim custodierint iusta iustè, iustificabuntur: & qui didicerint ista, invenient quid respondeant.

12. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.

13. Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facillè videtur ab his qui diligunt eam, & invenitur ab his qui querunt illam.

14. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.

15. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet.

16. Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: & qui vigilaverit propter illam, citò securus erit.

17. Quoniam dignos se ipsa circuit querens, & in viis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.

18. Initium enim illius, verissima est disciplinæ concupiscentia.

19. Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: custodia autem legum, consummatio incorruptionis est:

20. incorruptio autem facit esse proximum Deo.

21. Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

22. Si ergo delectamini sedibus & sceptris, o reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis:

23. diligite lumen sapientiæ omnes qui præestis populis.

24. Quid est autem sapientia, & quemadmodum facta sit referam: & non abscondam à vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis investigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non præteribo veritatem:

25. neque cum invidia tabescentè iter habebò: quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.

26. Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens stabilitum populi est.

27. Ergo accipite disciplinam per sermones meos, & proderit vobis.

CAPUT VII.

Cum unus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus; præ omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abundè auctor fuerat assecutus.

1. **S**um quidem & ego mortalis homo similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro,

2. decem mensium tempore || coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conveniente.

|| Job 10. 10.

3. Et ego natus accepi communem aerem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisit plorans.

4. In involumentis nutritus sum, & curis magnis.

5. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

6. || Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus.

|| Job 1. 21.

1. Tim. 6. 7.

1. S. THO-

M. 2.

7. Propter hoc ꝑ optavi, & datus est mihi sensus: & invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ:

8. & præposui illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius.

9. || Nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.

|| Job 28.

15.

Prov. 8. 11.

10. Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius.

11. || Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius:

|| 3. Reg. 3.

13.

Matth. 6.

33.

12. & lætatus sum in omnibus: quoniam antecedeat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.

13. Quam sine fictione didici, & sine invidia communico, & honestatem illius non abscondo.

14. Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinæ dona commendati.

15. Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapientium emendator:

16. in manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & opus scientia & disciplina.

17. Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum,

18. initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum,

19. anni cursus, & stellarum dispositiones,

20. naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum:

21. & quæcumque sunt absconsa & improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22. Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, discretus, mobilis, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23. humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.

24. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam mundiciam.

25. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

[[Hebr. 13]

26. || Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius.

27. Et cum sit una, omnia potest: & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit.

28. Neminem enim diligit Deus, nisi cum, qui cum sapientia inhabitat.

29. Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

C A P U T VIII.

Cum sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summè ambienda est, & à Deo petenda; à quo solo datur continentia.

1. **A**tingit ergo à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

2. Hanc amavi, & exquisivi à juventute mea, & quæsi sponfam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.

3. Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam:

4. doctrix enim est disciplinæ Dei, & electrix operum illius.

5. Et si divitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6. Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quam illa est artifex?

7. Et si iustitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.

8. Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum: signa & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum & sæculorum.

9. Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei.

10. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores juvenis:

11. & acutus inveniar in iudicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12. tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent.

13. Præterea habebō per hanc immortalitatem: & memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14. Disponam populos: & nationes mihi erunt subditæ.

15. Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16. Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed latitiam & gaudium.

17. Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ,

18. & in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assumerem.

19. Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

20. Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoquinatum.

21. Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis:

C A P U T IX.

Gratio sapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino sapientiam: quæ cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum; incerta est enim humana sapientia.

1. **D**eus patrum meorum, & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo,

1. Reg. 3. 9.

2. & sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ à te facta est.
3. ut disponat orbem terrarum in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudicium judicet:
4. da mihi sedium tuarum assisticem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:
5. || quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicii & legum.
6. Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.
7. || Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarum:
8. & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio:
9. || & tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis.
10. Mitte illam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te.
11. scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia.
12. Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iuste, & ero dignus sedium patris mei.
13. || Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus?
14. Cogitationes enim mortalium timidae, & incertæ providentiæ nostræ.
15. Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.
16. Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt, quis investigabit?
17. Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis?
18. & sic correctæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris, & quæ tibi placent dixerint homines?
19. Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine à principio.
20. & dedit illi virtutem continendi omnia.
3. || Ab hac ut recessit iniustus in ira sua, per iram homicidii fraternali deperit.
4. || Propter quem, cum aqua deleter terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans.
5. || Hæc & in consensu nequitie cum nationes contulissent, scivit iustum, & conservavit sine querela Deo, & in filii misericordia fortem custodivit.
6. || Hæc iustum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim:
7. quibus in testimonium nequitie fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria, stans figmentum falis.
8. Sapientiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent.
9. Sapientia autem hos, qui se observant, à doloribus liberavit.
10. || Hæc profugum iræ fratris & iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius.
11. In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum.
12. Custodivit illum ab inimicis, & à seductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia.
13. || Hæc venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam,
14. || & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam.
15. || Hæc populum iustum, & semen sine querela liberavit à nationibus, quæ illum deprimebant.
16. Intravit in animam servi Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.
17. Et & reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili; & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem:
18. || transtulit illos per Mare rubrum, & transvexit illos per aquam nimiam.
19. Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. || Ideo iusti tulerunt spolia impiorum,
20. || & decantaverunt Domine nomen sanctum tuum, & victtricem manuum tuam laudaverunt pariter:
21. quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

CAPUT X.

Commendatur sapientia, quod servaverit, & à malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Jacob, Joseph, Moysen: per quem filios Israel de Aegypto duxit per Mare rubrum, demersis in eo Aegyptiis.

1. **H**æc illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit,
2. || & eduxit illum à delicto suo, &

CAPUT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datisque à petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatriæ Egyptiis: cum tamen Deus omnium quærens salutem, longanimitèr toleret peccatores, ut resipiscant, quos universos solo suo nutu continuò perdere posset.

Exod. 16. 1.

1. **D**irexit opera eorum in manibus prophetæ sancti.

2. Iter fecerunt per desertum, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casus.

Exod. 17. 12.

3. || Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicaverunt.

Num. 20. 11.

4. || Sitierunt, & invocaverunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro.

5. Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, à defectione potus sui, & in eis, cum abundarent filii Israel, lætati sunt;

6. per hæc, cum illis deessent, benè cum illis actum est.

7. Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti injustis.

8. Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam inasperatè,

9. ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adversarios illorum necares.

10. Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira iudicati impij tormenta paterentur.

11. Hos quidem tanquam pater monens probasti: illos autem tanquam durus rex interrogans condemnasti.

12. Absentes enim & præsentès similiter torquebantur.

13. Duplex enim illos acceperat tadium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14. Cum enim audirent per sua tormenta benè secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15. Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt: non similiter iustis sitientes:

Isa. 12. 24.

16. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, || quòd quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem murorum animalium in vindictam:

17. ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

Lev. 26. 22.

Isa. 16. 1.

Jer. 8. 17.

18. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisa, || immittere illis multitudinem urforum, aut audaces leones,

19. aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20. quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

21. Sed & sine his, uno spiritu poterant oc-

cidi, persecutio rem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

22. Multum enim valere, tibi soli supererat semper; & virtuti brachii tui quis resistet?

23. Quoniam tanquam momentum statueræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

24. Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?

27. Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Ostendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolæ; non subito eos delens, cum non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tanquam solus omnium Dominus perdere posset: hæc videlicet erga inimicos clementia, electos suos de se suaque bonitate benè sperare faciens, eosque à peccatis revocans.

1. **O** Quàm bonus, & suavis est Domine, spiritus tuus in omnibus!

2. Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te, Domine.

3. || Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti,

Deut. 9. 20. & 12. 29. & 15. 12.

4. quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injusta,

5. & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & devoratores sanguinis à medio sacramento tuo,

6. & auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7. ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

8. Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vestras, ut illos paulatim exterminarent.

9. Non quia impotens eras in bello subijcere impios iustis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare:

10. || sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

Exod. 12. 20. Deut. 7. 22.

11. Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12. Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquo-

rum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13. Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium.

14. Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti.

15. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute.

16. Virtus enim tua iustitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

19. Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis poenitentia.

20. Si enim inimicos fervorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari à malitia;

21. cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta & conventiones dedisti bonarum promissionum?

22. Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam.

23. Unde & illis, qui in vita sua insensati & iniuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24. Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes.

25. Propter hoc tanquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti.

26. Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignum Dei iudicium experti sunt.

27. In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

C A P U T XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro diis coluerunt: at illi longe stultiore qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Rom. 2. 18. **V**ani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex:

2. // sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

|| Dent. 4. 19 & 17. 3.

3. Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.

4. Aut si virtutem, & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:

5. à magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri:

6. sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum querentes, & volentes invenire.

7. // Etenim cum in operibus illius converterentur, inquirunt: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur.

|| Rom. 1. 21.

8. Iterum autem nec his debet ignosci.

9. Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo huius Dominum non facilius invenerunt?

10. Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

11. // Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, & huius doctè eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ,

|| Isai. 44. 12. Jer. 10. 3.

12. reliquiis autem ejus operis, ad præparationem escæ abutatur:

13. & reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, & vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis,

14. aut alicui ex animalibus illud comparat, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perliniens:

15. & faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro,

16. ne fortè cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, & opus est illi adiutorium.

17. Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18. & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem invocat:

19. & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

C A P U T XIV.

Utilis inventio navis, quæ etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium & progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

Iterum alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno

portan-

portante se, fragilius lignum invocat.

2. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex sapientia fabricavit sua.

3. Tua autem, Pater, providentia gubernat: quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam,

4. ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5. Sed ut non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt:

6. sed & ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata.

7. Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia.

8. Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est.

9. Similiter autem odio sunt Deo impius & impietas ejus.

10. Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11. Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.

12. Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: & adinventio illorum, corruptio vitæ est:

13. neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14. Supervacuitas enim hominum hæc advenit in orbem terrarum: & ideo brevis illorum finis est inventus.

15. Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam deum colere cepit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia.

16. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant propter hoc quòd longè essent, è longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent sua sollicitudine.

18. Provexit autem ad horum culturam & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

19. Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

20. Multitudo autem hominum obducta per speciem operis, cum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc deum aestimaverunt,

21. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

22. Et non suffecerat errasse eos circa Dei

scientiam, sed & in magno viventes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant.

23. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanæ plenæ vigiliis habentes,

24. neque vitam, neque nuptiasundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat:

25. & omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus bonorum,

26. Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ, & impudicitia.

27. Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium & finis.

28. Aut enim dum lætantur, infaniunt: aut certè vaticinantur falsa, aut vivunt injustè, aut pejerant citò.

29. Dum enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, malè jurantes noceri se non sperant.

30. Utræque ergo illis evenient dignè, quoniam malè senserunt de Deo, attendentes idolis, & juraverunt injustè, in dolo contemnentes iustitiam.

31. Non enim juratorum virtus, sed peccantium pœna perambulat semper injustorum prævaricationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium suavitatem & misericordiam Dei commendantium, cujus gratia ab idololatria sunt servati; mirè quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

1. TU autem Deus noster, suavis & verus es, patiens, & misericordia disponens omnia.

2. Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: & si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.

3. Nosse enim te, consummata iustitia est, & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis.

4. Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores,

5. cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima:

6. Malorum amatores digni sunt qui spem habeant in talibus, & qui facient illos, & qui diligunt, & qui colunt.

7. Sed & figulus mollem terram premens, laboriosè fingit ad usus nostros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus iudex est figulus.

8. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulò antè de terra factus fuerat, & post pusillum reducit se unde acceptus

est, repetitus animæ debitum quam habebat.

9. Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argentariis, sed & ararios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res supervacuas fingit.

10. Cinis est enim cor ejus, & terra supervacua spes illius, & luto vilior vita ejus.

11. quoniam ignoravit qui se finxit, & qui inspiravit illi animam, quæ operatur, & qui insufflavit ei spiritum vitalem.

12. Sed & æstimaverunt lulum esse vitam nostram, & conversationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

13. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia fingit.

14. Omnes enim insipientes, & infelices supra modum animæ superbi, sunt inimici populi tui, & imperantes illi,

15. quoniam omnia idola nationum deos æstimaverunt, || quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum,

16. homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere.

17. Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his, quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem nunquam.

18. Sed & animalia miserrima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

19. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspiciere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem ejus.

C A P U T XVI.

Egyptiis ob idololatriam digna passis, Hebræi escam à Deo acceperunt: castigati tamen aliquantulum morsu serpentium, erecto serpente aeneo sanati sunt à Deo: impii vero morte consumpti per locustas, muscas, ignemque grandini missum: cum illi accepto manna, satiati sint & confortati.

1. **P**ropter hæc, & per his similia passi sunt dignè tormenta, & per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

2. Pro quibus tormentis benè disposuisti populum tuum, || quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum saporem, escam parans eis ortygommetram:

3. ut illi quidem concupiscentes escam propter ea, quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam.

4. Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

5. || Etenim cum illis supervenit sava be-

stiarum ira, morsibus perversorum coluborum exterminabantur.

6. Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

7. Qui enim conversus est, non per hoc, quod videbat sanabatur, sed per te omnium salvatorem:

8. in hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

9. || Illos enim locustarum, & muscarum occiderunt morsus, & non est inventa fanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujusmodi exterminari.

10. Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos.

11. In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, & velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adjutorio,

12. Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

13. || Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

14. homo autem occidit quidem per malitiam, & cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta est:

15. sed tuam manum effugere impossibile est.

16. || Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, & grandinibus, & pluviis persecutionem passi, & per ignem consumpti.

17. Quod enim mirabile erat, in aqua: quæ omnia extinguit, plus ignis valebat, vindex est enim orbis iustorum.

18. Quodam enim tempore mansuetabatur ignis, ne comburentur quæ ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videntes scirent, quoniam Dei judicio patiuntur persecutionem.

19. Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis exardescibat undique, ut iniquæ terræ nationem exterminaret.

20. || Pro quibus angelorum escæ nutriti populum tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.

21. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

22. || Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant, ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruscans.

23. Hic autem iterum ut nutrissentur iusti, etiam suæ virtutis oblitus est.

24. Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25. Propter hoc & tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuæ deserviebat, ad voluntatem eorum, qui à te desiderabant:

26. ut scirent filii tui, quos dilexisti Do-

mine,

|| Psal. 137.
5. & 134.
16.

|| Exod. 8.
14. & 10. 4
Apoc. 9. 7.

|| Dent. 32.
19.
1. Reg. 2. 6.
Job. 13. 2.

|| Exod. 9.
23.

|| Exod. 16.
4.
Num. 11. 7.
Psal. 77. 25
Joan. 6. 31.

|| Num. 11.
31.

|| Exod. 9.
24.

|| Num. 21.
6.

mine, || quoniam non nativitatibus fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.

27. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat:

28. ut notum omnibus esset, quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29. Ingrati enim spes tanquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tanquam aqua supervacua.

CAPUT XVII.

Ægyptii triduanas possi sunt invincibiles tenebras cum incredibili timore & horrore, reliqua orbis parte illustrata lumine.

1. **M**agna sunt enim judicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinata animæ erraverunt.

2. || Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, inclusi sub testis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.

3. Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati.

4. Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes pavorem illis præstabant.

5. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpida flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

6. Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore percussus illius, quæ non videbatur, faciei: æstimabant deteriora esse quæ videbantur:

7. & || magicæ artis appositæ erant derisus, & sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia.

8. Illi enim qui promittebant timores & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant.

9. Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu animalium & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: & aerem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

10. Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva perturbata conscientia.

11. Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.

12. Et dum ab intus minor est expectatio, majorem computat inscientiam ejus causæ, de qua tormentum præstat.

13. Illi autem qui impotentem verè noctem, & ab infinis, & ab altissimis inferis supervenientem, eundem somnum dormientes,

14. aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant translatione: subitaneus enim illis & insperatus timor supervenerat.

15. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

16. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.

17. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimium,

18. aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebant illos præ timore.

19. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.

20. Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviore tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei provocant; sed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

1. **S**anctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

2. & qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, donum petebant.

3. || Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

4. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat corruptum legis lumen sæculo dari.

5. || Cum cogitarent justorum occidere infantes: & uno exposito filio, & liberato, in traductione illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & || pariter illos perdidisti in aqua valida.

6. Illa enim nox antè cognita est à patribus nostris, ut verè scientes quibus juramentis crediderunt, animæ quiores essent.

7. Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem justorum, injustorum autem exterminatio.

8. Sicut enim læsisti adversarios: sic & nos provocans magnificasti.

9. Abscens enim sacrificabant justii pueri bonorum, & justitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

10. Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

11. || Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus.

12. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

13. De omnibus enim non credentes propter veneficia: tunc verò primùm cum fuit exterminium primogenitorum, sponderunt populum Dei esse.

14. Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet:

15. omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram profiliuit,

16. gladius acutus insinulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad cœlum attingebat stans in terra.

17. Tunc continuò visus somniorum maiorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati.

18. Et alius alibi projectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19. Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

20. Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

|| Num. 16. 46.

21. || Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

22. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subiecit iuramenta parentum, & testamentum commemorans,

23. Cum enim jam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum, & divisit illam, quæ ad vivos ducebat viam.

|| Exod. 16. 9.

24. || In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25. His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit: erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

C A P U T XIX.

Hebræos persequentes Ægypti, mari absorpti sunt, muscis & ranis antea vexati; Hebræis verò concupitis carnes accipientibus, impii inhospitalis percipiuntur cæcitate: elementa Deo serviunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

1. **I**mpiis autem usque in novissimo fine misericordia ira supervenit. Præsciebat enim & futura illorum:

2. quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent, & cum magna solitudine præmisissent illos, consequebantur illos penitentia acti.

|| Exod. 14. 3.

3. || Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem

inscientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tanquam fugitivos persequerentur:

4. ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, replet punitio:

5. & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

6. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

7. Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8. per quem omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9. Tanquam enim equi depaverunt escam, & tanquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberaisti illos.

10. Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

11. || Novissimè autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

|| Exod. 16. 13. Num. 11. 31. Sup. 16. 2.

12. In allocutione enim desiderii, ascendit illis de mari ortygometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum: iustè enim patiebatur secundum suas nequitiæ.

13. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14. Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat, quoniam invitati recipiebant extraneos.

15. Qui autem cum latitia receperunt hos qui eisdem usi erant iustitiis, laxissimis affixerunt doloribus.

16. Percussi sunt autem cæcitate: sicut || illi in soribus iusti, cum subitaneis cooperiti essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui quærebat.

|| Gen. 19. 11.

17. In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde astimari ex ipso visu certò potest.

18. Agrestia enim in aquatica convertentur, & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obviscebatur.

20. Flammæ è contrario, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes combulantium, nec dissolvebant illam, quæ facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despectisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

ECCLESIASTICUS

JESU FILII SIRACH.

Liber hic ECCLESIASTICUS, id est, Concionator à Latinis inscribitur ad imitationem simul & distinctionem libri Salomonis, qui Ecclesiastes dicitur; complectitur enim similia morum axiomata. Antiqui etiam *παιδαγωγος* vocant, quia de omni virtute præcepta tradit. Scriptus est autem sermone Hebræo ab Seniore Jesu, filio Sirach; sed in Græcum versus ab alio Jesu illius nepote vel abnepote. Exemplar Hebraicum se vidisse testatur Hieronymus; verum ab illius tempore excidit, servata tantum versione Græca Junioris Jesu, cujus etiam est sequens

PROLOGUS.

MULTORUM nobis, & magnorum per legem, & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa, (a) quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Avus meus Jesus (b), postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmetur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere (c) in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt (d) verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, ceteraque aliorum librorum, non (e) parvam habent differentiam, quando (f) inter se dicuntur. Nam in octavo & trigésimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis (g, postquam perveni in Ægyptum, & cum multum temporis ibi fuissim, inveni ibi libros relictos (h), non parvæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis (i) qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituire mores, qui secundum legem Domini proposuerunt vitam agere.

(a) Gr. *ἐκ τῆς* cum non oportet modò le-
stures ip-
sus periti-
adipisci;
sed etiam
eorum re-
rum stu-
diosius ex-
teris, tum
loquendo,
tum scri-
bendo, esse
posse uti-
le: Avus
meus, &c.
(b) Quem
avum ex
Septua-
ginta In-
terpreti-
bus fuisse
multi vo-
lunt.
(c) *ἐν* eo-
rum
quod
(d) *ἐν* eo-
rum
(e) *ἐν* eo-
rum
(f) *ἐν* eo-
rum
(g) *ἐν* eo-
rum
(h) *ἐν* eo-
rum
(i) *ἐν* eo-
rum

latini dicunt veniam dare. (d) Gr. non parvam vim habent. (e) i. multum differunt à verbis & sententiis Hebræis. (f) Gr. *ἐν* se, in se, & in propria sua lingua. Hinc autem colligere est, iam tum & Prophetas & alios sacros libros ex Hebræo verlos. Utrum autem ab Septuaginta interpretibus, qui legem, hoc est Pentateuchum, verterunt sub Ptolemæo Philadelpho (ann. M. 3719. ante Chr. 285.) dubitant nonnulli: Negat verò Hieronymus (lib. 2. Comment. in Ezéch. cap. 5. cum lib. 1. c. 16.) cum Josepho & omni schola Judæorum. Vide annotata nostra ad c. 11. libri Esther, & Josephum in Antiq. suarum Proemio. (g) i. Evergetis secundi sive Physionis, cujus annus 38. ab eo scilicet tempore quo cum fratre Philometore regnare coeperat, incidit in annum M. 3873. ante Chr. 131. Atque adeo ann. 154. post egregiè narratam operam Septuaginta interpretum Pontificatum tunc gerente Hircano, Simonis Machabæi filio. (h) Gr. *ἀφ' οὗ* v. parvulum, i. par de pari descriptum exemplar. (i) Gr. qui peregrinè agentes, volunt discere.

CAPUT PRIMUM.

*Sapientia incomprehensibilis & in creaturis re-
lycans, ab æterno originem à solo Deo omni-
potente trahit, quam dat diligentibus ac timen-
tibus ipsum: nam timor Domini, qui hic mul-
tipliciter commendatur, non solum sapien-
tiam, sed & reliquas secum affert virtutes:
simplici autem corde ad Deum accedendum est.*

1. Reg. 3. 9.
1. 4. 29.

1. **M**NIS sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante ævum.
2. **A**renam maris, & pluvie guttas, & dies sæculi quis dinumeravit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?
3. Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?
4. Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab ævo.
5. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.
6. Radix sapientiæ cui revelata est? & astutias illius quis agnovit?

7. Disciplina sapientiæ cui revelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?
8. Unus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus.
9. Ipse creavit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.
10. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.
11. Timor Domini gloria, & gloriatio, & latitia, & corona exultationis.
12. Timor Domini delectabit cor, & dabit latitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.
13. Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.
14. Dilectio Dei honorabilis sapientia.
15. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnaliū suorum.
16. || Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis feminis graditur, & cum iustis & fidelibus agnoscitur.
17. Timor Domini, scientiæ religiositas.

|| Psal. 110
10.
Prov. 1. 7.
Eccl. 1. 10.

18. Religioſitas cuſtodiet & juſtificabit cor, argenti, homines verò receptabiles in camino humiliationis.
19. Timenti Dominum benè erit, & in diebus conſummationis illius benedicetur.
20. Plenitudo ſapientiæ eſt timere Deum, & plenitudo à fructibus illius.
21. Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à theſauris illius.
22. Corona ſapientiæ, timor Domini, replens pacem, & ſalutis fructum:
23. & vidit, & dinumeravit eam: utraque autem ſunt dona Dei.
24. Scientiam, & intellectum prudentiæ ſapientia compartietur: & gloriam tenentium ſe exaltat.
25. Radix ſapientiæ eſt timere Dominum: & rami illius longævi.
26. In theſauris ſapientiæ intellectus, & ſcientiæ religioſitas: execratio autem peccatoribus ſapientia.
27. Timor Domini expellit peccatum:
28. nam qui ſine timore eſt, non poterit juſtificari: iracundia enim animoſitatis illius, ſubverſio illius eſt.
29. Uſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio jucunditatis.
30. Bonus ſenſus uſque in tempus abſcondet verba illius, & labia multorum enarrabunt ſenſum illius.
31. In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ:
32. execratio autem peccatori, cultura Dei.
33. Fili concupiſcens ſapientiam, conſerva juſticiam, & Deus præbebit illam tibi.
34. Sapientia enim & diſciplina timor Domini: & quod beneplacitum eſt illi,
35. fides, & manſuetudo, & adimplebit theſaurus illius.
36. Ne ſis incredibilis timori Domini: & ne acceſſeris ad illum duplici corde.
37. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, & non ſcandalizeris in labiis tuis.
38. Attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem,
39. & revelet Deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te:
40. quoniam acceſſiſti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum eſt dolo & fallacia.
6. Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & ſpera in illum. Serva timorem illius, & in illo veteraſce.
7. Metuentes Dominum ſuſtinete miſericordiam ejus: & non deſectatis ab illo ne cadatis.
8. Qui timetis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces veſtra.
9. Qui timetis Dominum, ſperate in illum: & in oblectationem veniet vobis miſericordia.
10. Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra.
11. Reſpiciſſe filii nationes hominum: & ſcītote quia nullus ſperavit in Domino, & conſuſus eſt.
12. || Quis enim permansiſit in mandatis ejus, & dereliſtus eſt? aut quis invocavit eum, & deſpexit illum? || *Psalm. 10.*
13. Quoniam pius & miſericors eſt Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector eſt omnibus exquirentibus ſe in veritate.
14. Væ duplici corde, & labiis ſceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori || terram ingredienti duabus viis. || *1. Reg. 15.*
15. Væ diſſolutis corde, qui non credunt Deo: & ideo non protegentur ab eo:
16. Væ his, qui perdiderunt ſuſtinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.
17. Et quid facient, cū inſpicere cœperit Dominus?
18. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & || qui diligunt illum, conſervabunt viam illius. || *Joan. 14.*
19. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius.
20. Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.
21. Qui timent Dominum, cuſtodiant mandata illius, & patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius,
22. dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.
23. Secundum enim magnitudinem ipſius, ſic & miſericordia illius cum ipſo eſt.

CAPUT II.

Deo ſerviturus ſit in juſtitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant, fidantque in illum, & maximos hinc fructus accipiant: vñ autem incredulis & impatientibus effectus quoque divini timoris explicantur.

*Matth. 4. 1
2. Tim. 3.
12.*

1. **F**ili accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.
2. Deprime cor tuum, & ſuſtine: inclina aurem tuam, & ſuſcipe verba intellectus: & ne feſtines in tempore obductionis.
3. Suſtine ſuſtentationes Dei: conjungere Deo, & ſuſtine, ut creſcat in noviſſimo vita tua.
4. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe:
5. || quoniam in igne probatur aurum &

|| Sup. 3. 6.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curioſitatem, & cor durum, nequam & ſuperbum vituperatur, laudato ſapiente & eleemoſynam tribuente.

1. **F**ili ſapientiæ, eccleſia juſtorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.
2. Judicium patris audite filii, & ſic facite ut ſalvi ſitis.
3. Deus enim honoravit patrem in filiis & judicium matris exquirens, firmavit in filios.
4. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis, & in oratione dierum exaudietur.
5. Et ſicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam.

6. Qui

CAPUT IV.

6. Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.

7. Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8. Qui timet Dominum honorat parente, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

9. || In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10. ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.

11. || Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12. Ne gloriaris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, ejus confusio:

13. gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore.

14. Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius:

15. & si defecerit sensu: veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.

16. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,

17. & in justitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies solventur peccata tua.

18. Quam malæ famæ est, qui dereliquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem.

19. Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.

20. || Quamto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam:

21. quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

22. || Altiora te ne quæseris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.

23. Non est enim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.

24. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curiosus.

25. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26. Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum.

27. Cor durum habebit malè in novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit.

28. Cor ingrediens duas vias, non habebit successus: & prævus corde in illis scandalizabitur.

29. Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum.

30. Synagogæ superbiorum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis & non intelligetur.

31. Cor sapientis intelligitur in sapientia & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.

32. Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus justitiæ successus habebit.

33. || Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis?

34. & Deus prospector est ejus qui reddit gratiam: meminit ejus in posterum, & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multipliciter hortatur, hujus ostendens utilitates: confusio bona & mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro justitia certandum: verbo tuo opus respondeat; sis humanus erga subditos, & non avarus.

1. **F**ili eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere.

2. Animam esurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua.

3. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti.

4. Rogationem contribulati ne abjicias: & non avertas faciem tuam ab egeno.

5. Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquo quærentibus tibi retro maledicere:

6. maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine.

9. Libera eum, qui injuriam patitur de manu superbi: & non acide feras in anima tua.

10. In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum:

11. & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater.

12. Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præbit in via justitiæ,

13. & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem ejus.

14. Qui tenuerint illam, vitam hæreditabunt: & quod introibit, benedicet Deus.

15. Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16. Qui audit illam, judicabit Gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17. Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius:

18. quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19. Timorem & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius.

20. Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum,

21. Et denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum justitiæ.

22. Si autem oberraverit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui.

23. Fili conserva tempus, & devota à malo.

24. Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam.

26. Neque accipias faciem adversus fa-

ciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium.

27. Ne reverearis proximum tuum in casu suo:

28. nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29. In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus iustitiæ.

30. Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

31. Non confundaris confiteri peccata tua, *|| Infr. 6. 6.* & ne subicias te omni homini pro peccato.

32. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii.

33. Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34. Noli citatus esse in lingua tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35. Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subjectos tibi.

36. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juventutis, fortitudinis aut misericordiae Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

1. **N**oli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2. Ne sequare in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3. & ne dixeris: Quomodo potui? aut: Quis me subiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4. Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum.

6. Et ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

7. *|| Prov. 10. 6.* Misericordia enim, & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius.

8. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

9. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

10. *|| Prov. 11. 4. 28.* Noli anxius esse in divitiis injustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ.

11. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam: sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ.

13. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne ca-

piaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

15. Honor & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subversio est ipsius.

16. Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiatis, & confundaris.

17. Super furem enim est confusio & poenitentia, & denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18. Justifica pusillum, & magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improprium, invidia, ac ferocitas: quàm juvant dulcedo in verbis & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis estimari: quantum diligenda & conservanda sit sapientia: querenda est prudentium societas, & servanda Dei præcepta.

1. **N**oli fieri pro amico inimicus proximo: improprium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis.

2. *|| Rom. 12. 16. Philip. 2. 3.* Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam,

3. & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquare velut lignum aridum in eremo.

4. Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in fortem impiorum.

5. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6. Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi unus de mille.

7. Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei.

8. Est enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis.

9. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam, & convitia denudabit.

10. Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11. Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coequalis, & in domesticis tuis fiducialiter aget:

12. si humiliaverit se contra te, & à facie tua absconderit se, unanimum habebis amicitiam bonam.

13. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14. Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16. Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17. Qui timet Deum æquè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

18. Fili à juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam.

19. Quasi is qui arat, & seminat, accede

ad eam, & sustine bonos fructus illius.

20. In opere enim ipsius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.

21. Quam aspera est nimirum sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23. Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est ejus, & non est multis manifesta: quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abjicias consilium meum.

25. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum:

26. Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus.

27. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus.

28. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29. in novissimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem.

30. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ:

31. decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

32. Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33. Fili, si attenderis mihi, discas: & si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.

35. || In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.

36. Et si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.

37. || Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abstinendum à malis: vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bonæ mulieris & servi frugis: parentes filios erudiant, & filias edoceant: filii honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam novissimorum.

1. **N**oli facere mala, & non te apprehendent.

2. Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.

3. Fili, non semines mala in sulcis injustitiæ, & non metes ea in septuplum.

4. Noli querere à domino ducatum, neque à rege cathedram honoris.

5. || Non te justifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem noli velle videri sapiens.

6. Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperè iniquitates: ne fortè exi-

mescas faciem potentis, & ponas scandalum in aequitate tua.

7. Non pecces in multitudinem civitatis, nec te immittas in populum,

8. || neque alliges duplicia peccata: nec enim in uno eris immunis.

9. Noli esse pusillanimis in animo tuo:

10. exorare, & facere eleemosynam ne despicias.

11. Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.

12. Non irrideas hominem in amaritudine animæ: || est enim qui humiliat & exultat, circumspexit Deus.

13. Noli arare mendacium adversus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.

14. Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.

18. Memento iræ, quoniam non tardabit.

19. Humilia valde spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis.

20. Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

21. Noli discedere à muliere sensata & bona, quam fortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius super aurum.

22. || Non ladas servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam.

23. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24. Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt utilia, perseverent apud te.

25. Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.

26. Filiae tibi sunt? serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27. Trade filiam, & grande opus feceris & homini sensato da illam.

28. Mulier si est tibi secundum animam tuam, non projicias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo

29. || honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris.

30. memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.

31. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros ejus ne derelinquas.

33. || Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis.

34. Da illis partem, || sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.

35. Datum brachiorum tuorum & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum:

36. & pau-

36. & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua.

37. Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38. || *Rem. 12. 15.* || *Matth. 23. 36.* || Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.

39. || Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

40. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: fœnerari: spondere: contra judicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1. **N**on litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.

2. || *Matth. 23. 25.* || Non contendas cum viro locuplete, ne fortè contra te constituat litem tibi.

3. || *Infr. 31. 6.* || Multos enim perdidit aurum & argentum, & usque ad cor regum extendit, & convertit.

4. Non litiges cum homine linguato, non strues in ignem illius ligna.

5. Non communices homini indocto, ne malè de progenie tua loquatur.

6. Ne despicias hominem avertentem se à peccato, || neque improperes ei: memento quoniam omnes in correptione sumus.

7. || *1. Cor. 2. 6. Gal. 6. 1. Levit. 19. 32.* || Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt.

8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

9. || *Sup. 35.* || Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiiis eorum conversare.

10. Ab ipsis enim discas sapientiam, & doctrinam intellectus, & servire magnatis sine querela.

11. Non te praterat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis:

12. quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

13. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14. Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeas quasi insidiator ori tuo.

15. || *Infr. 29. 4.* || Noli scœnerari homini fortiori te: quòd si scœneraveris, quasi perditum habes.

16. Non spondeas super virtutem tuam: quòd si sponderis, quasi restituens cogita.

17. Non judices contra judicem: quoniam secundum quod justum est judicat.

18. || *Gen. 48.* || Cum audace non eas in via, ne fortè gravet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stulticia illius peries.

19. || *Prov. 22. 24.* || Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adjutorium, elidet te.

20. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.

21. Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.

22. Non omni homini cor tuum manifestes: ne fortè inferat tibi gratiam falsam, & convitiatur tibi.

CAPUT IX.

Quàm sit prudenter cum mulieribus agendum, & quàm sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

1. **N**on zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.

2. Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3. Ne respicias mulierem multivolam: ne fortè incidas in laqueos illius.

4. Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.

5. || *Gen. 6. 1.* || Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius.

6. || *Prov. 5. 2.* || Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te, & hæreditatem tuam.

7. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8. || *Gen. 34. 2. 2. Reg. 11. 4. 1. 1. Matth. 5. 28.* || Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam.

9. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10. Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13. & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14. Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

15. Vinum novum, amicus novus: veterascet, & cum suavitate bibes illud.

16. || *Jud. 9. 1. 2. Reg. 25. 19.* || Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subversio.

17. Non placeat tibi injuria injustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18. Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis.

19. Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne fortè auferat vitam tuam.

20. Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.

21. Secundum virtutem tuam cave te à proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.

22. Viri justi sint tibi convivæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio.

23. & in sensu sit tibi cogitatus Dei, &

omnis enarratio tua in præceptis Altissimi .
 24. In manu artificum opera laudabuntur , & princeps populi in sapientia sermonis sui , in sensu verò seniorum verbum .
 25. Terribilis est in civitate sua homo linguosus : & temerarius in verbo suo odibilis erit .

CAPUT X.

Sapiens iudex , utilis ; insipiens , perniciosus : rectorem subditi imitantur : omnia in manu Dei : injuriæ obliviscendum : detestatio superbiæ , injustitiæ , contumeliæ , avaritiæ : homo brevis vitæ post mortem vermis : discessus à Deo causa est superbiæ : gentes ob superbiam à Deo perditæ ; laus timoris Dei : non despicendus pauper justus , nec dives peccator honorandus : anima in mansuetudine servanda .

1. **I**udex sapiens judicabit populum suum , & principatus sensati stabilis erit .

2. || secundum judicem populi , sic & ministri ejus : & qualis rector est civitatis , tales & inhabitantes in ea .

3. || Rex insipiens perdet populum suum : & civitates inhabitabuntur per sensum potentium .

4. In manu Dei potestas terræ : & utilem rectorem suscitabit in tempus super illam .

5. In manu Dei prosperitas hominis , & super faciem scribæ imponet honorem suum .

6. Omnis injuriæ proximi ne memineris , || & nihil agas in operibus injuriæ .

7. Odibilis coram Deo est & hominibus superbia : & execrabilis omnis iniquitas gentium .

8. || Regnum à gente in gentem transferatur propter injustitias , & injurias , & contumelias , & diversos dolos .

9. Avaro autem nihil est scelestius . Quid superbit terra & cinis ?

10. Nihil est iniquius quàm amare pecuniam : hic enim & animam suam venalem habet : quoniam in vita sua projecit intima sua .

11. Omnis potentatus brevis vita . Languor prolixior gravat medicum .

12. Breve languorem præcidit medicus : sic & rex hodie est , & cras morietur .

13. Cum enim morietur homo , hæreditabit serpentes , & bestias , & vermes .

14. Initium superbiæ hominis , apostatare à Deo .

15. quoniam ab eo , qui fecit illum , recessit cor ejus , || quoniam initium omnis peccati est superbia : qui tenuerit illam , adimplebitur maledictis , & subvertet eum in finem .

16. Propterea exhonora vit Dominus conventus malorum , & destruxit eos usque in finem .

17. Sedes ducum superborum destruxit Deus , & sedere fecit mites pro eis .

18. Radices gentium superbarum arefecit Deus , & plantavit humiles ex ipsis gentibus .

19. Terras gentium evertit Dominus , & perdidit eas usque ad fundamentum .

20. Arefecit ex ipsis , & disperdidit eos , & cessare fecit memoriam eorum à terra .

21. Memoriam superborum perdidit Deus , & reliquit memoriam humilium sensu .

22. Non est creata hominibus superbia : neque iracundia nationi mulierum .

23. Semen hominum honorabitur hoc ,

quod timet Deum : semen autem hoc exhonorabitur , quod præterit mandata Domini .
 24. In medio fratrum rector illorum in honore : & qui timent Dominum , erunt in oculis illius .

25. Gloria divitum , honoratorum , & pauperum , timor Dei est :

26. noli despicere hominem justum pauperem , & noli magnificare virum peccatorem divitem .

27. Magnus , & iudex , & potens est in honore : & non est major illo , qui timet Deum .

28. || Servo sensato liberi servient : || & vir prudens & disciplinatus non murmurabit , correptus , & inscius non honorabitur .

29. Noli extollere te in faciendo opere tuo , & noli cunctari in tempore angustiarum .

30. || Melior est qui operatur , & abundat in omnibus , quàm qui gloriatur , & eget pane .

31. Fili in mansuetudine serva animam tuam , & da illi honorem secundum meritum suum .

32. Peccantem in animam suam quis justificabit ? & quis honorificabit exhonorentem animam suam ?

33. Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum : & est homo qui honorificatur propter substantiam suam .

34. Qui autem gloriatur in paupertate , quantò magis in substantia ? & qui gloriatur in substantia , paupertatem vereatur .

CAPUT XI.

Sapientia humiliati : ex specie nemo judicandus : de vestitu & honore non gloriandum : de re interrogandum ante iudicium : non cumulanda temporalia , nec in illis fidendum aut gloriandum : bona & mala à Deo : & bonorum & malorum memor sis : in domum non quisvis inducendus , & ab insidiis dolosi cavendum .

1. **S**apientia humiliati exaltabit caput illius , & in medio magnatorum confedere illum faciet .

2. || Non laudes virum in specie sua , neque spernas hominem in visu suo .

3. Brevis in volatilibus est apis , & initium dulcoris habet fructus illius .

4. || In vestitu ne glories unquam , nec in die honoris tui extollaris : quoniam mirabilia opera Altissimi solius , & gloriosa , & absconsa , & invisa opera illius .

5. Multi tyranni sederunt in throno , & insuspicabilis portavit diadema .

6. || Multi potentes oppressi sunt validè , & gloriosi traditi sunt in manus alterorum .

7. Priusquam interroges , ne vituperes quemquam ; & cum interrogaveris , corripe justè .

8. || Priusquam audias , ne respondeas verbum : & in medio sermonum ne adicias loqui .

9. De ea re , quæ te non molestat , ne ceteris : & in iudicio peccantium ne consistas .

10. Fili ne in multis sint actus tui : & || si dives fueris , non eris immunis à delicto : si enim secutus fueris , non apprehendes : & non effugies , si præcucurreris .

11. || Est homo laborans , & festinans , & dolens impius , & tantò magis non abundabit .

12. Est homo marcidus egens recuperatione ,

|| Prov. 29.
12.

|| 1. Reg. 12.
15.

|| Lev. 19.
15.

|| Dan. 4.
14.

|| Prov. 18.
11.

|| Prov. 17.
2.
|| 1. Reg. 12.
11.

|| Prov. 11.
9.

Gen. 41. 4
Dan. 6. 1
Joan. 7. 18

|| 1. Reg. 16.
7.
2. Cor. 10.
10.
Iacobi 2. 1.
|| 1. Tim. 6.
9.

|| 1. Reg. 15.
28.

|| Prov. 18.
13.
Ester 6. 7.

|| 1. Tim. 6.
9.

|| Eccli 4. 9.

tione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

13. & || oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput ejus: & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum.

14. || Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.

15. Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & via bonorum apud ipsum.

16. Error & tenebræ peccatoribus concreta sunt: qui autem exultant in malis, consenscunt in malo.

17. Datio Dei permanet justis, & profectus illius successus habebit in æternum.

18. Est qui locupletatur parvè agendo, & hæc est pars mercedis illius.

19. In eo quod dicit: || Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus:

20. & nescit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

21. Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

22. Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.

24. Benedictio Dei in mercedem justii festinat, & in hora veloci processus illius fructificat.

25. Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26. Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

27. || In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum:

28. quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.

29. Malitia horæ oblivionē fecit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operū illius.

30. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.

32. Sicut enim eructant præcordia sententium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superbiorum, & sicut prospector videns casum proximi sui.

33. Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34. A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.

35. Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat super te subsannationem in perpetuum.

36. Admitte ad te alienigenam, & subvertet te in turbine, & abalienabit te à tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum justo, impii verò & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere; nec inimicis unquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

1. **S**I benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2. Benefac justo, & invenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.

3. Non est enim ei benè qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus.

4. || Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ.

5. Da bono, & non receperis peccatorem.

6. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit:

7. nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8. Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9. In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.

10. Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim ærumentum, æruginat nequitia illius:

11. & si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo.

12. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne fortè conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam:

& in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

13. Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis: & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus.

14. Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

15. || In labiis suis indulcat inimicus: & in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam.

16. In oculis suis lacrymatur inimicus: & si invenerit tempus, non satiabitur sanguine:

17. & si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem:

18. In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

19. Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc despecto illi honoratur.

1. **Q**ui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: || & qui communicaverit superbo, induet superbiam.

2. Pondus super se tollet, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.

3. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.

4. Dives injustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit.

5. Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.

6. Si habes, convivet tecum, & evacuabit te: & ipse non dolebit super te.

7. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi

bona,

bona, & dicet: Quid opus est tibi?
8. Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, & ter: & in novissimo deridebit te, & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.

9. Humiliare Deo, & expecta manus ejus.

10. Attende ne seductus in stultitiam humilieris.

11. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitia seducaris.

12. Advocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13. Ne improbus sis, ne impingaris: & ne longè sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14. Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius: ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15. Immitis animus illius conservabit verba tua: & non pareet de malitia, & de vinculis.

16. Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17. Audiens verò illa quasi in somnis vide, & vigilabis.

18. Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua.

19. Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.

20. Omnis caro ad similem sibi conjungitur, & omnis homo simili sui sociabitur.

21. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto.

22. || Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem?

23. Venatio leonis onager in eremo: sic & pascua divitum, sunt pauperes.

24. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.

25. Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cum ceciderit expelletur & à notis.

26. Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & justificaverunt illum.

27. Humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus.

28. Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducunt.

29. Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.

30. Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impii.

31. Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.

32. Vestigium cordis boni, & faciem bonam difficilè invenies, & cum labore.

C A P U T XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro & livido perniciosæ divitiæ, & de utriusque miserris: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & justitiæ studiosus.

1. **B**Eatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti.

2. Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.

3. Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia, & homini livido ad quid aurum?

4. Qui acervat ex animo suo injustè, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? & non jucundabitur in bonis suis.

6. Qui sibi invidet, nihil est illo nequius & hæc redditio est malitiæ illius:

7. & si benè fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in novissimo manifestat malitiam suam.

8. Nequam est oculus lividi: & avertens faciem suam, & despiciens animam suam.

9. Infatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.

10. Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane, sed indigens & in tristitia erit super mensam suam.

11. Fili, si habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.

12. Memor esto quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim hujus mundi morte morietur.

13. || Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi.

14. Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat.

15. Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in divisione fortis?

16. Da, & accipe, & justifica animam tuam.

17. Ante obitum tuum operare justitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.

18. || Omnis caro sicut scænum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi.

19. Alia generantur, & alia deiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.

20. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

21. Et omne opus electum justificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.

22. || Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in justitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.

23. Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi investigator, & in viis illius consistens:

24. qui respicit per fenestras illius, & in januis illius audiens:

25. qui requiescit juxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per ævum.

26. statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis ejus morabitur.

27. Protegetur sub tegmine illius à fervore, & in gloria ejus requiescet.

|| Sup. 4. 1.
Tob. 4. 7.
Luc. 16. 9

|| Isaia 40.
6.
Iacob. 1. 10
1. Petr. 1.
24.

|| Psal. 137.

CAPUT XV.

Beatus, qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequuntur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis praeceptis quae servare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

¶ S. JOHANNIS APOSTOLUS.

¶ Joan. 1. 10.

¶ Matthei 23. 17.

¶ Joan. 8. 31.

¶ Joan. 8. 32.

¶ Jungendum cum si volueris.

¶ Jerem. 21. 8.

¶ Psal. 33. 16.

¶ Hebr. 4. 13.

1. ¶ Qui timet Deum, faciet bona: & qui continens est iustitiae, apprehendet illam.

2. & obviabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum.

3. Cibabit illum pane vitae & intellectus, & aqua sapientiae salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur.

4. & continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos,

5. & in medio Ecclesiae aperiet os ejus, & adimplebit illum spiritu sapientiae & intellectus, & stola gloriae vestiet illum.

6. Jucunditatem & exultationem thesaurizabit super illud, & nomine aeterno hereditabit illum.

7. Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longè enim abest à superbia & dolo.

8. Viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces invenientur in illa, & successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9. Non est speciosa laus in ore peccatoris: quoniam à Deo profecta est sapientia: sapientiae enim Dei astat laus, & in ore fidei abundabit, & dominator dabit eam illi.

10. Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim odit ne feceris.

11. Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarij sunt ei homines impii.

12. Omne excramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

13. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.

14. Adjecit mandata & praecepta sua: 15. ¶ si volueris mandata servare, conservabit te, & in perpetuum fidem placitam facere.

16. Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.

17. ¶ Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.

18. quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.

19. ¶ Oculi Domini ad timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam hominis.

20. Nemini mandavit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi:

21. non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

22. Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiae merita: Dei cognitioni ac judicio nemo se potest subtrahere, cujus opera sunt ab homine inscrutabilia.

23. ¶ Ne jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super

24. ipsos, si non est timor Dei in illis.

25. Non credas vitae illorum, & ne respueris in labores eorum.

26. Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impii.

27. Et utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios.

28. Ab uno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deferetur.

29. Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

30. ¶ In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira.

31. ¶ Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti:

32. & non pepercit peregrinationi Lot, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.

33. Non misertus est illis, gentem totam perdens, & extollentem se in peccatis suis.

34. ¶ Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si unus fuisset cervicatus, mirum, si fuisset immunis:

35. misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram:

36. secundum misericordiam suam, sic correctio illius hominem secundum opera sua judicat.

37. Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

38. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius.

39. Non dicas: A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?

40. In populo magno non agnoscat: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura?

41. Ecce cælum, & cæli cælorum, abyssus, & universa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur,

42. montes simul, & colles, & fundamenta terræ: cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

43. Et in omnibus his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo:

44. & vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis?

45. Nam plurima illius opera sunt in absconditis: sed opera iustitiæ ejus quis enuntiabit? aut quis sustinebit? Longè enim est testamentum à quibusdam, & interrogatio omnium in consummatione est.

46. Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens, & errans cogitat stulta.

47. Audi me fili, & discite disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo,

48. & dicam in æquitate disciplinam, & scrutabor enarrare sapientiam: & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuntio scientiam ejus.

49. In judicio Dei opera ejus ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.

50. Ornavit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laboraverunt, & non destiterunt ab operibus suis.

¶ Infr. 21. 10.

¶ Gen. 6. 4.

¶ Num. 14. 10. & 26. 51.

¶ Rom. 2. 6.

28. Unusquisque proximum sibi non angustiaabit usque in æternum.

29. Non sis incredibilis verbo illius.

30. Post hæc Deus in terram respexit, & implevit illam bonis suis.

31. Anima omnis vitalis denunciavit ante faciē ipsius, & in ipsam iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus reſtores præposuit, illosque & ipsorum opera universa perpetuū intuetur: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad penitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

1. **D**Eus creavit de terra hominem, & secundum || imaginem suam fecit illum.

|| Gen. 1. 27
|| 1. 1.

2. Et iterum convertit illum in ipsam, & secundum se vestivit illum virtute.

3. Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram.

4. Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatiliū.

|| Gen. 2. 18

5. || Creavit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi; & disciplina intellectus replevit illos.

6. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis:

7. Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum,

8. ut nomen sanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrant operum ejus.

9. Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hæreditavit illos.

10. Testamentum æternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis.

11. Et magnalia honoris ejus vidit oculis illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12. Et mandavit illis unicuique de proximo suo.

13. Viæ illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconſæ ab oculis ipsius.

|| Rom. 13.

14. || In unamquamque gentem præposuit rectorem:

15. & pars Dei, Israel facta est manifesta.

16. Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: & oculi ejus sine intermissione inspicientes in viis eorum.

17. Non sunt absconſa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

|| Infr. 29.

18. || Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupilam conservabit:

|| Matth. 25. 35.

19. || & postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & convertet in interiores partes terræ.

20. Penitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmavit deficientes sustinere, & destinavit illis fortem veritatis.

21. Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua:

22. precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23. Revertere ad Dominum, & avertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem:

24. & cognosce iustitias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.

25. In partes vade sæculi sancti, || cum vivis & dantibus confessionem Deo.

|| Psal. 8. 4.
|| Isai. 36. 19.

26. Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.

27. Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaris in miserationibus illius.

28. Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad se!

29. Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30. Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro & sanguis? & hoc arguetur.

31. Virtutem altitudinis cæli ipse conspiciat: & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, & Dei erga illum misratio: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei iudicium, & a propriis concupiscentiis discedendum.

1. **Q**UI vivit in æternum, creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet invictus rex in æternum.

Gen. 1. 1

2. Quis sufficit enarrare opera illius?

3. Quis enim investigabit magnalia ejus?

4. Virtutem autem magnitudinis ejus quis enuntiabit? aut quis adjiciet enarrare misericordiam ejus?

5. Non est minuire, neque adjicere, nec est invenire magnalia Dei.

6. Cum consummaverit homo, tunc incipiet: & cum quieverit, aporiabitur.

7. Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?

8. || Numerus dierum hominum ut multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.

|| Psal. 89. 10.

9. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

10. Vidit presumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.

11. Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam aequitatis.

12. Misratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.

13. Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.

14. Misereatur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in iudiciis ejus.

15. Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.

16. Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quam datum.

17. Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine iustificato.

18. Stultus acriter improperebit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.

19. Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequam loquaris discere.

20. Ante languorem adhibe medicinam, || & ante iudicium interroga teipsum, & in ||
11. Cor. 11. ||
18. conspectu Dei invenies propitiationem.

21. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

22. || Non impediaris orare semper, & ne ||
11. Luc. 18. 1. ||
1. The. 5. 17. verearis usque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

23. Ante orationem prapara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

24. || Memento iræ in die consummationis, ||
11. Sup. 7. ||
18. & tempus retributionis in conversatione faciei.

25. || Memento paupertatis in tempore ||
11. Sup. 11. ||
27. abundantiae, & necessitatum paupertatis in die divitiarum.

26. A mane usque ad vespem immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.

27. Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28. Omnis astutus agnoscit sapientiam, & inventienti eam dabit confessionem.

29. Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & iustitiam, & impleverunt proverbia & iudicia.

30. || Post concupiscentias tuas non eas, ||
11. Rom. 6. ||
12. 12. 13. 14. & à voluntate tua avertere.

31. Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32. Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33. Ne fueris mediocris in contentione ex scenore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim invidus vitæ tuæ.

C A P U T XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretionem in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1. **O** Perarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.

2. || Vinum & mulieres apostatare faciunt ||
11. Gen. 19. ||
31. sapientes, & arguent sensatos: ||
3. Reg. 11. 1. ||

3. & qui se jungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.

4. || Qui credit citò, levis corde est, & ||
11. Ios. 9. 15. ||
22. 11. minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.

5. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6. Qui peccat in animam suam, poenitebit: & qui jucundatur in malitia, denotabitur:

7. Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis.

8. Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare.

9. audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.

10. Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.

11. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis.

12. Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti.

13. || Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, ||
11. Lev. 19. ||
17. & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. ||
Matth. 18. ||
15. ||
Luc. 17. 3. ||

14. Corripe proximum, ne fortè non dixerit: & si dixerit, ne fortè iteret.

15. Corripe amicum: sapè enim fit commissio.

16. Et non omni verbo credas: est qui labitur lingua, sed non ex animo.

17. || Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? ||
11. Jac. 3. 8. ||
Corripe proximum antequam commineris.

18. Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis.

19. Et non est sapientia nequitia disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia.

20. Est nequitia, & in ipsa execratio: & est inspiens qui minuitur sapientia.

21. Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.

22. Est solertia certa, & ipsa iniqua.

23. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora ejus plena sunt dolo:

24. & est qui se nimium submittit à multa humilitate: & est qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est:

25. & si ab imbecillitate virium veteret peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26. Ex visu cognoscitur vir, & ab cursu faciei cognoscitur sensatus.

27. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.

28. Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est iudicium, quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

C A P U T XX.

De correptione, & correpti poenitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

1. **Q**uam bonum est arguere, quam irasci, & consistentem in oratione non prohibere!

2. || Concupiscentia spadonis devirginit ||
11. Infr. 30. ||
21. abt juvenulam: sic qui facit per vim iudicium iniquum.

4. Quam bonum est correptum manifestare

stare

itare pœnitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.

5. Est tacens, qui invenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum.

6. Est tacens non habens sensum loquelæ: & est tacens sciens tempus aptum.

7. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem, & imprudens non servabunt tempus.

8. Qui multis utitur verbis, lædet animam suam, & qui potestatem sibi sumit injustè, odietur.

9. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.

10. Est datum, quod non est utile: & est datum, cujus retributio duplex.

11. Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate levabit caput.

12. Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.

13. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur.

14. Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplexes sunt.

15. Exigua dabit, & multa improperebit: & apertio oris illius inflammatio est.

16. Hodie sceneratur quis, & cras expectit: odibilis est homo hujusmodi.

17. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia boni illius:

18. quoniam edunt panem illius: falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?

19. Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.

20. Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.

21. Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.

22. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

23. Est qui vetatur peccare pro inopia, & in requie sua stimuletur.

24. Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.

25. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.

26. Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit.

27. Potior fur quàm assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt.

28. Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.

29. Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.

30. Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur justitiam, ipse exaltabitur: qui verò placet magnatis, effugiet iniquitatem.

31. || Xenia & dona excecant oculos iudicum, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.

32. || Sapientia absconsa & thesaurus invisus: quæ utilitas in utrisque?

33. Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendam peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

1. **F**lli peccasti? non adjicias iterum: sed & de pristinis deprecare ut ibi dimittantur.

2. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.

3. Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum.

4. Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

5. Objurgatio & injuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.

6. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures ejus perveniet, & judicium festinatò adveniet illi.

7. Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.

8. Notus à longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.

9. Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme.

10. || Stuppa collecta synagoga peccantium & consummatio illorum flamma ignis.

11. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

12. Qui custodit justitiam, continebit sensum ejus.

13. Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.

14. Non erudietur, qui non est sapiens in bono.

15. Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.

16. Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.

17. Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.

18. Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit, & ad se adjiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.

19. Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.

20. Os prudentis quaritur in ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.

21. Tanquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.

22. Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manū dexteram.

23. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.

24. Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25. Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur à persona potentis.

26. Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27. Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumelia.

28. Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium statera ponderabuntur.
 29. In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.
 30. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.
 31. Sufurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

1. **I**n lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.
 2. De stercore bouum lapidatus est piger, & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.
 3. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.
 4. Filia prudens hæreditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.
 5. Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.
 6. Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.
 7. Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.
 8. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.
 9. Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?
 10. *|| Inf. 38. 16.* **||** Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus: & supra fatuum plora, defecit enim sensus.
 11. Modicum plora supra mortuum, quoniam requievit.
 12. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.
 13. *|| Gen. 50. 10.* **||** Luctus mortui septem dies: fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.
 14. Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris.
 15. Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.
 16. Desleste ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.
 17. Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus?
 18. *|| Prov. 27. 3.* **||** Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium.
 19. Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii non dissolvitur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilii.
 20. Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.
 21. Sicut pali in excelsis, & cœmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt:
 22. sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.

23. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.
 24. Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.
 25. Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: sic & qui convitiatur amico, dissolvit amicitiam.
 26. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad Amicum
 27. si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio; excepto convitio, & improprio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.
 28. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius lateris.
 29. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut & in hæreditate illius cohæres sis.
 30. Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumelia, & minæ.
 31. Amicum salutare non confundar, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.
 32. Omnis qui audiet, cavebit se ab eo.
 33. *|| Psal. 149. 4.* **||** Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

CAPUT XXIII.

Oratio adversus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo jurandi vitanda, & indisciplinatus sermo asserens improprium: duo genera in peccato abundantie, & tertium adducens iram; consuetudo hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1. **D**omine pater, & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum: nec finas me cadere in illis.
 2. Quis superponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,
 3. & ne adincrescant ignorantia meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundant, & incidam in conspectu adversariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus?
 4. Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum.
 5. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium averte à me.
 6. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreverenti & infructuæ ne tradas me.
 7. Doctrinam oris audite filii; & qui custodierit illam, non periet labiis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.
 8. In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledicus scandalizabitur in illis.
 9. *|| Exod. 20. 7. Matth. 5. 33.* **||** Jurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa.
 10. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11. Sicut enim servus interrogatus assidue, à livore non minuitur: sic omnis jurans, & nominans in toto à peccato non purgabitur.

12. Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga:

13. Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulaverit, delinquit dupliciter.

14. Et si in vacuum juraverit, non justificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15. Est & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Jacob.

16. Etenim à misericordiis omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17. Indisciplinata loquela non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.

18. Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis:

19. ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improprium patiaris, & maluisses non nasci, & diem nativitatis tuæ maledicas.

20. || Homo assuetus in verbis improprii, in omnibus diebus suis non erudietur.

21. Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.

22. Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid glutiat:

23. & homo nequam in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem.

24. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

25. Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: || Quis me videt?

26. tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.

27. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:

28. & non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda inuentes in absconditis partes.

29. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.

30. Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non speravit, apprehendetur.

31. Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini.

32. || Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio:

33. primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundò in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi.

34. Hæc in ecclesia adducetur, & in filios ejus respicietur.

35. Non radent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum.

36. Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.

37. Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est quam timor Dei: & nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini:

38. Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mirè ad sui amplexum invitat, omnia suæ doctrinæ splendore illustrans.

1. **S**apientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur,

2. & in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur,

3. & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur,

4. & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens:

5. Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam:

6. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram:

7. Ego in altissimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.

8. Gyrum cœli circuivi sola, & profundum abyssi penetravi, in fluctibus maris ambulavi,

9. & in omni terra steti: & in omni populo, & in omni gente primum habui:

10. & omnium excellentium & humilium corda virtute calcavi: & in his omnibus requiem quaesivi, & in hereditate Domini morabor.

11. Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,

12. & dixit mihi: In Jacob inhabita, & in Israel hereditare, & in electis meis mittere radices.

13. || Ab initio, & ante sæcula creata sum, & usque ad futurum sæculum non desinam, & in habitatione sancta coram ipso ministravi.

14. Et sic in Sion firmata sum, & in civitate sanctificata similiter requievi, & in Jerusalem potestas mea.

15. Et radicavi in populo honorificato, & in parte Dei mei hereditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea.

16. Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion:

17. Quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Jericho:

18. Quasi oliva speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum juxta aquam in plateis.

19. Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris:

20. & quasi storax, & galbanus, & ungula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus.

21. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.

22. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem

tem odoris : & flores mei fructus honoris & honestatis.

24. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.

25. In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.

26. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini :

27. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & favum :

28. Memoria mea in generationes sæculorum.

|| Joan. 6.
15.

29. || Qui edunt me, adhuc esurient : &

qui bibunt me, adhuc sitient.

30. Qui audit me, non confundetur, & qui operantur in me, non peccabunt.

31. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

32. Hæc omnia liber vitæ, & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis.

33. Legem mandavit Moyses in præceptis justitiarum, & hæreditatem domui Jacob, & Israel promissiones.

34. Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.

|| Gen. 21.
11.

35. || Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum.

36. Qui adimplet quasi Euphrates sensum :

|| Jos. 3. 15

|| qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis.

37. Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ.

38. Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non investigabit eam.

39. A mari enim abundavit cogitatio ejus, & consilium illius ab abyssu magna.

40. Ego sapientia effudi flumina.

41. Ego quasi trames aquæ immensæ de fluvio, ego quasi fluvii Dioryx, & sicut aqueductus exivi de paradiso.

42. Dixi : Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.

43. Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluvius meus appropinquavit ad mare :

44. quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad longinquum.

45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

46. Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum usque in ævum sanctum.

|| Isr. 33.
18.

47. || Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

C A P U T XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit : novem insuspicabilia : laus timoris Dei : mulieris nequam mira detestatio : à muliere initium peccati & mortis : mulieris dominium non ferendum.

1. **I**N tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus.

2. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier benè sibi consentientes.

3. Tres species odivit anima mea, & aggravor valde animæ illorum :

4. Pauperem superbum : divitem mendacem : senem satuum & insensatum.

5. Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies ?

6. Quam speciosum canitici judicium, & presbyteris cognoscere consilium !

7. Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium !

8. Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

9. Novem insuspicabilia cordis magnificavi, & decimum dicam in lingua hominibus :

10. Homo, qui jucundatur in filiis, vivens & videns subversionem inimicorum suorum.

11. || Beatus qui habitat cum muliere sensata, || & qui lingua sua non est lapsus, & qui non servivit indignis se.

|| Inf. 26. 1.
|| Sap. 14. 1.
|| 19. 16.
|| Jacobi 3. 2.

12. Beatus, qui invenit amicum verum, & qui enarrat justitiam auri audienti.

13. Quam magnus, qui invenit sapientiam, & scientiam ! sed non est super timentem Dominum.

14. Timor Dei super omnia se superposuit :

15. beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei : qui tenet illum, cui assimilabitur ?

16. Timor Dei initium dilectionis ejus : fidei autem initium agglutinandum est ei.

17. Omnis plaga, tristitia cordis est : & omnis malitia, nequitia mulieris.

18. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis :

19. & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris :

20. & omnem obdæctum, & non obdæctum odientium :

21. & omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.

22. Non est caput nequius super caput colubri :

23. & non est ira super iram mulieris :

|| Commorari leoni & draconi placebit, || quam habitare cum muliere nequam.

|| Prov. 21.
9.

24. Nequitia mulieris immutat faciem ejus : & obsecrat vultum suum tanquam ursus :

& quasi sacco ostendit. In medio proximorum ejus

25. Ingemuit vir ejus, & audiens suspiravit modicum.

26. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris, fons peccatorum cadat super illam,

27. Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.

28. || Ne respicias in mulieris speciem, & non concupisças mulierem in specie.

|| Inf. 42. 6.

29. Mulieris ira, & irreverentia, & confusio magna.

30. Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.

31. Cor humile, & facies tristis, & plaga cordis, mulier nequam.

32. Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non beatificat virum suum.

33. || A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.

|| Gen. 3. 6.

34. Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum ; neque mulieri nequam veniam prodeundi.

35. Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.

36. A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

C A P U T XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, & duo periculosa.

1. **M**ulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2. Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit.

3. Pars bona, mulier bona, in parte timendum Deum, dabitur viro pro factis bonis:

4. divitis autem, & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5. A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:

6. Delaturam civitatis: & collectionem populi:

7. calumniam mendacem, super mortem omnia gravia,

8. dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.

9. In muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans.

10. Sicut boum jugum, quod movetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.

11. Mulier ebriosa, ira magna: & contumelia, & turpitudine illius non tegetur.

12. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & palpebris illius agnoscetur.

13. *Inf. 42.* In filia non avertente se, firma custodiam: ne inventa occasione utatur se.

14. Ab omni irreverentia oculorum ejus cave, & ne mireris si te neglexerit.

15. Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharethram donec deficiat.

16. Gratia mulieris sedula delectabit virum suum, & ossa illius impinguabit.

17. Disciplina illius, datum Dei est.

18. Mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ animæ.

19. Gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata.

20. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.

21. Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus ejus.

22. Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem.

23. Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris.

24. Fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata Dei in corde mulieris sancta.

25. In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit:

26. Vir bellator deficiens per inopiam: & vir sensatus contemptus:

27. & qui transgreditur à justitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.

28. Duæ species difficiles & periculosa mihi apparuerunt, difficile exiit negotians

à negligentia: & non justificabitur caupo à peccatis labiorum.

C A P U T XXVII.

Ob inopiam & amorem divitiarum multi delinquant: timor Domini constanter servandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda justitia, inconstantia stulti, & modestia in verbis servanda: secreta amici non revelanda: de annuente oculo & insidioso.

1. **P**ropter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, avertit oculum suum.

2. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptionis angustabitur peccatum.

3. Conteretur cum delinquente delictum.

4. Si non in timore Domini teneris te instanter, citò subvertetur domus tua.

5. Sicut in percussura cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius.

6. Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis.

7. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8. Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum.

9. Si sequareis justitiam, apprehendes illam: & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.

10. Volatilia ad sibi similia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.

11. Leo venationi insidiatur semper: sic peccata operantibus iniquitates.

12. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.

13. In medio insensatorum serva verbum temporis: in medio autem cogitantium assiduus esto.

14. Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in deliciis peccati.

15. Loquela multum jurans, horripilationem capiti statuet: & irreverentia ipsius obturatio aurium.

16. Effusio sanguinis in rixa superborum: & maledictio illorum auditus gravis.

17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit & non inveniet amicum ad animum suum.

18. Dilige proximum, & conjungere fide cum illo.

19. Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum.

20. Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.

21. Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies:

22. non illum sequare, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima ejus:

23. ultra eum non poteris colligare. Est maledicti concordatio:

24. denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicitis.

25. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiciet.

26. In conspectu oculorum tuorum con-

dulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissimè autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.

27. Multa odivi, & non coæquavi ei, & Dominus odiet illum.

28. Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet: & plaga dolosa, dolosi dividet vulnera.

29. Et qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscer unde adveniat illi.

31. Illusio, & improprium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi.

32. Laqueo peribunt qui oblectantur casu justorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.

33. Ira & furor, utraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non querenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala lingua & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures sapienda adversus linguam nequam, orique frænum imponendum.

Deut. 32.
35.
Matt. 6. 14
Marc. 11.
25.
Rom. 12. 19

1. **Q**ui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit.

2. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata solventur.

3. Homo homini reservat iram, & à Deo quarit medelam?

4. In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?

5. Ipse cum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?

6. Memento novissimorum, & desine inimicari.

7. Tabitudo enim & mors imminet in mandatis ejus.

8. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo.

9. Memorare testamentum Altissimi, & despicie ignorantiam proximi.

10. Abstine te à lite, & minues peccata:

11. homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immitet inimicitiam.

12. Secundum enim ligna silvæ sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam:

13. Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem.

14. Si sufflaveris in scintillam quasi ignis exardabit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur.

15. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

16. Lingua tertia multos commovit, & disperdit illos de gente in gentem.

17. Civitates muratas divitum destruxit & domos magnatorum effodit.

18. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissolvit.

19. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis.

20. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat.

21. Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.

22. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.

23. Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus:

24. jugum enim illius, jugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est.

25. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus quam illa.

26. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum: & in flamma sua non comburet justos.

27. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardabit in illis, & non extinguetur, & immitetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.

28. Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & feras.

29. Aurum tuum & argentum tuum confila, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos:

30. & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPUT XXIX.

Per mutuum subveniendum proximo, fidesque mutuanti servanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab elemosyna, cujus laudes describit: fidei gratia habenda est, fidesque servanda: in quibus consistat initium vitæ hominis differat, & de vagis & ingratis hospitibus.

1. **Q**ui facit misericordiam, sceneratur proximo suo: & qui prævalet manu, mandata servat.

2. Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo.

3. Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.

4. Multi quasi inventionem æstimaverunt scœnus, & præstiterunt molestiam his, qui se adjuverunt.

5. Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam:

6. & in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus causabitur:

7. si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem:

8. fin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis.

9. & convitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.

10. Multi non causa nequitie non scenerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.

11. Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum.
 12. Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum.
 13. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.
 14. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurum.
 15. || Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.
 16. 17. 18. Super scutum potentis, & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.
 19. Vir bonus fidem facit pro proximo suo: & qui perdidit confusionem, derelinquet sibi.
 20. Gratiā fidejussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.
 21. Repromissorem fugit peccator & immundus.
 22. Bona repromissoris sibi adscribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se.
 23. Vir repromittit de proximo suo: & cum perdidit reverentiam, derelinquetur ab eo.
 24. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commovit illos quasi fluctus maris.
 25. Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.
 26. Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in iudicium.
 27. Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.
 28. || Initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.
 29. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum: quam epulæ splendide in peregrè sine domicilio.
 30. Minimum pro magno placeat tibi, & improprium peregrinationis non audies.
 31. Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.
 32. Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.
 33. Transi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba ceteros.
 34. Exi à facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.
 35. Gravia hæc homini habenti sensum: correctio domus, & improprium sceneratoris.

CAPUT XXX.

Filii in disciplina educandi, & quàm sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat divitiis: & quàm sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis verò jucunditas quàm sit utilis.

1. **Q**ui diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, & non palpet proximorum ostia.
 2. Quid docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur.
 3. || Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo.

4. Mortuus est pater ejus, & quasi non est mortuus: similem enim sibi reliquit post se.
 5. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.
 6. Reliquit enim defenforem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.
 7. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbantur viscera ejus.
 8. Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadet præceptis.
 9. Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te.
 10. Non corrideas illi, ne doleas, & in novissimo obstupescant dentes tui.
 11. Non des illi potestatem in juventute, & ne despicias cogitatus illius.
 12. || Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans est, ne fortè indueret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.
 13. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.
 14. Melior est pauper sanus, & fortis viribus: quàm dives imbecillis, & flagellatus malitia.
 15. Salus animæ in sanctitate justitiæ, melior est omni auro & argento: & corpus validum quàm census immensus.
 16. Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium.
 17. Melior est mors quàm vita amara; & requies æterna quàm languor perseverans.
 18. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro.
 19. || Quid proderit libatio idolo: nec enim manducabit, nec odorabit:
 20. sic qui effugatur à Domino, portans mercedes iniquitatis:
 21. || videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans.
 22. Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo.
 23. Jucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longævitæ.
 24. Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate ejus: & tristitiam longè repelle à te.
 25. || Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa.
 26. Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.
 27. Splendidum cor, & bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAPUT XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientiæ: labor divitis & pauperis: diligens aurum: multi casus in auro: laus divitis sine macula: modestia in mensa servanda: laus sobrietatis, & vituperatio gula: laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

1. **V**igilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.
 2. Cogitatus præscientiæ avertit sensum, & infirmitas gravis sobriam facit animam.

|| *Supr. 8.3.*† CON-
FESSOR.
NON PON-
TIFIC.|| *Judith*
13. 4.

3. Laboravit dives in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis:

4. Laboravit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.

5. Qui aurum diligit, non justificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.

6. || Multi dati sunt in auro casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum.

7. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: vix illis, qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.

8. † Beatus dives, qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris.

9. Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

10. Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit:

11. ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.

12. Supra mensam magnam sedisti? non aperiās super illam faucem tuam prior.

13. Non dicas sic: Multa sunt, quæ super illam sunt:

14. memento quoniam malus est oculus nequam.

15. Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lacrymabitur: cum viderit,

16. ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubescas.

17. Ne comprimis in convivio.

18. Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso:

19. utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur: ne, cum manducas multum, odio habearis.

20. Cessa prior causa disciplinæ, & noli nimius esse, ne forte offendas.

21. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere.

22. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.

23. Vigilia, cholera, & tortura viro infirmitate:

24. somnus sanitatis in homine parco: dormiet usque manē, & anima illius cum ipso delectabitur.

25. Et si coactus fueris in edendo multum, surge ē medio, evome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.

26. Audi me fili, & ne spernas me: & in novissimo invenies verba mea.

27. In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

28. Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele.

29. Nequissimo in pane murmurabit civitas, & testimonium nequitie illius verum est.

30. Diligentes in vino noli provocare: || multos enim exterminavit vinum.

31. Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superbiorum arguet in ebrietate potatum.

32. Æqua vita hominibus, vinum in sobrie-

tate: si bibas illud moderatē, eris sobrius.

33. Quæ vita est ei, qui minuitur vino?

34. Quid defraudat vitam? Mors.

35. || Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem, ab initio.

36. Exultatio animæ & cordis vinum moderatē potatum.

37. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.

38. Vinum multum potatum, irritatio-

nem, & iram, & ruinas multas facit.

39. Amaritudo animæ vinum multum potatum.

40. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

41. In convivio vini non arguas proximum: & non despicias eum in jucunditate illius:

42. verba improprietatis non dicas illi: & non premas illum in repetendo.

C A P U T XXXII.

Officium boni rectoris: major natu loquatur: tacendum ubi non est qui audiat: jucunditas musicæ in convivio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis.

2. Curam illorum habe, & sic confide, & omni cura tua explicita recumbe:

3. ut lateris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.

4. Loquere major natu: decet enim te

5. primum verbum diligenti scientia, & non impediās musicam.

6. Ubi auditus non est, non effundas sermonem, & importunē noli extolli in sapientia tua.

7. Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorum in convivio vini.

8. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in jucundo & moderato vino.

9. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

10. Adolescens loquere in tua causa vix.

11. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.

12. In multis esto quasi inscius, & auditans simul & quærens.

13. In medio magnatorum non præsumas: & ubi sunt senes, non multum loquaris.

14. Ante grandinem præbit coruscatio: & ante verecundiam præbit gratia, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

15. Et hora surgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic avocare, & illic lude,

16. & age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo superbo.

17. Et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.

18. Qui timet Dominum, excipiet doctrinam

|| *Psal. 103.*
15.
Prov. 31.4

nam ejus : & qui vigilaverint ad illum ,
invenient benedictionem .

19. Qui querit legem , replebitur ab ea : &
qui insidiosè agit , scandalizabitur in ea .

20. Qui timent Dominum , invenient judi-
cium justum , & justitias quasi lumē accendent .

21. Peccator homo vitabit correptionem ,
& secundum voluntatem suam inveniet com-
parationem .

22. Vir consilii non disperdet intelligentiam
alienus & superbus non pertimescet timorem :

23. etiam postquam fecit cum eo sine con-
silio , & suis insectationibus arguetur .

24. Fili sine consilio nihil facias , & post
factum non poenitebis .

25. In via ruinæ non eas , & non offen-
des in lapides : nec credas te via laborio-
sæ , ne ponas animæ tuæ scandalum :

26. & à filiis tuis cave , & à domesticis
tuis attende .

27. In omni opere tuo crede ex fide animæ
tuæ : hoc est enim conservatio mandatorum .

28. Qui credit Deo , attendit mandatis : &
qui confidit in illo , non minorabitur .

C A P U T XXXIII.

*Laudantur timens Dominum & sapiens : in-
constantia præcordiorum fatui : amicus sub-
fannator : dies & tempora à Deo sunt ,
qui & reliqua omnia creavit , ac disposuit ,
in cujus manu est homo ut lutum in manu
figuli : malum contra bonum : possessio non
in vita , sed in morte distribuenda aliis : &
quomodo servi sint tractandi .*

1. **T**imenti Dominum non occurrent ma-
la , sed in tentatione Deus illum con-
servabit , & liberabit à malis .

2. Sapiens non odit mandata & justitias ,
& non illidetur quasi in procella navis .

3. Homo sensatus credit legi Dei , & lex
illi fidelis .

4. Qui interrogationem manifestat , parabit
verbum , & sic deprecatus exaudietur , & con-
servabit disciplinam , & tunc respondebit .

5. || Præcordia fatui quasi rota carri : &
quasi axis versatilis cogitatus illius .

6. Equus emissarius , sic & amicus sub-
fannator , sub omni supradente hinnit .

7. Quare dies diem superat , & iterum
lux lucem , & annus annum à sole ?

8. A Domini scientia separati sunt , facto
sole , & præceptum custodiente .

9. Et immutavit tempora , & dies festos ipso-
rum , & in illis dies festos celebraverunt ad horā .

10. Ex ipsis exaltavit & magnificavit Deus , &
ex ipsis posuit in numerum dierū . Et omnes ho-
mines de solo , || & ex terra , unde creatus est Adā .

11. In multitudine disciplinæ Dominus se-
paravit eos , & immutavit vias eorum .

12. Ex ipsis benedixit , & exaltavit : & ex
ipsis sanctificavit , & ad se applicavit : & ex
ipsis maledixit , & humiliavit , & convertit
illos à separatione ipsorum .

13. || Quasi lutum figuli in manu ipsius ,
plasmare illud & disponere .

14. Omnes viæ ejus secundum dispositio-
nem ejus , sic homo in manu illius , qui se fe-

cit , & reddet illi secundum judicium suum .

15. Contra malum bonum est , & contra
mortem vita : sic & contra virum justum pec-
cator . Et sic intueri in omnia opera Altissi-
mi . Duo & duo , & unum contra unum .

16. Et ego novissimus evigilavi , & quasi
qui colligit acinos post vindemiatores .

17. In benedictione Dei & ipse speravi : &
quasi qui vindemiat , replevi torcular .

18. || Respicite quoniam non mihi soli labo-
ravi , sed omnibus exquirentibus disciplinam .

19. Audite me magnates , & omnes populi ,
& rectores Ecclesiæ auribus percipite .

20. Filio & mulieri , fratri & amico non
des potestatem super te in vita tua : & non
dederis alii possessionem tuam : ne fortè poe-
niteat te , & depreceris pro illis .

21. Dum adhuc superes & aspiras , non
immutabit te omnis caro .

22. Melius est enim ut filii tui te rogent ,
quàm te respicere in manus filiorum tuorum .

23. In omnibus operibus tuis præcellens esto .

24. Ne dederis maculam in gloria tua . In die
consummationis dierum vitæ tuæ , & in tem-
pore exitus tui distribue hereditatem tuam .

25. Cibaria , & virga , & onus asino : pa-
nis , & disciplina , & opus servo .

26. Operatur in disciplina , & querit requie-
scere : laxa manus illi , & querit libertatem .

27. Jugum & sorum curvant collum durum ,
& servum inclinant operationes assidue .

28. Servo malevolo tortura & compedes ,
mitte illum in operationem , ne vacet .

29. multam enim malitiam docuit otiositas .

30. In opera constitue eum : sic enim conde-
cet illum . Quod si non obaudierit , curva illum
compedibus , & non amplifies super omnem
carnem : verum sine judicio nihil facias grave .

31. || Si est tibi servus fidelis , sit tibi quasi
anima tua : quasi fratrem sic eum tracta : quo-
niam in sanguine animæ comparasti illum .

32. Si laiseris eum injustè , in fugā convertetur :

33. & si extollens discesserit , quem quæras ,
& in qua via quæras illum , nescis .

C A P U T XXXIV.

*Vanitas somniorum , divinationum , augurii , menda-
ciorum : laus expertorum ; beatitudo timentium
Deum : oblationes iniquorum : fraudans paupe-
rem : unus edificans , & alter destruens : faci-
ens poenitentiam , & non abstinens à peccatis .*

1. **V**ana spes , & mendacium viro insen-
sato : & somnia extollunt imprudentes .

2. Quasi qui apprehendit umbram , &
persequitur ventum : sic & qui attendit ad
visa mendacia .

3. Hoc secundum hoc visio somniorum : an-
te faciem hominis similitudo hominis .

4. Ab immundo quid mundabitur ? & à
mendace quid verum dicetur ?

5. Divinatio erroris , & auguria mendacia ,
& somnia malefacientium , vanitas est .

6. Et sicut parturientis , cor tuum phanta-
sias patitur : nisi ab Altissimo fuerit emissā
visitatio , ne dederis in illis cor tuum :

7. multos enim errare fecerunt somnia ,
& exciderunt sperantes in illis .

|| Supr. 21.
17.

|| Gen. 27.

|| Rom. 9.
21.

|| Supr. 24.
47.

|| Supr. 7. 23

8. Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.

9. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum.

10. Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.

11. Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12. Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines.

13. Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.

14. Spiritus timentium Deum queritur, & in respectu illius benedicetur.

15. Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.

16. Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.

17. Timentis Dominum beata est anima ejus.

18. Ad quē respicit, & quis est fortitudo ejus.

19. || Oculi Domini super timentes eum, || *Psalm. 33. 16.*

protektor potentia, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani,

20. deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.

21. || Immolantis ex iniquo oblatio est || *Prov. 21. 27.*

maculata, & non sunt beneplacitæ subfannationes iniquorum.

22. Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & iustitiæ.

23. || Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: || *Prov. 15. 8.*

nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis,

24. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

25. Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

26. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27. Qui effundit sanguinem, || & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. || *Deut. 24. 14.*

28. Unus adificans, & unus destruens: || *Sup. 7. 22*

quid prodest illis nisi labor?

29. Unus orans, & unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?

30. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?

31. || sic homo qui jejuna in peccatis suis: || *1. Petr. 2. 1.*

& iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

C A P U T XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium iniustum: pauperem læsum: pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes iustorum, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab afflictionibus, & cuique reddens juxta opera sua.

1. **Q**ui conservat legem, multiplicat oblationem.

2. || Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate.

3. Et propitiationem litare sacrificii super iniustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab iniustitia.

4. Retribuet gratiam, qui offert similaginem: & qui facit misericordiam, offert sacrificium.

5. || Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.

6. || Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.

7. Hæc enim omnia propter mandatum Dei sunt.

8. Oblatio iusti impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

9. Sacrificium iusti acceptum est, & memoriam ejus non obliviscetur Dominus.

10. Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.

11. || In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.

12. Da Altissimo secundum datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum:

13. quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.

14. || Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa.

15. Et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam Dominus iudex est, & non est apud illum gloria personæ.

16. Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.

17. Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemitus.

18. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio ejus super deducentem eas?

19. A maxilla enim ascendunt usque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.

20. Qui adorat Deum in oblatione, suscipietur, & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.

21. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat.

22. Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum:

23. & Gentibus reddet vindictam donec tollat plenitudinem superbiorum: & scepra iniquorum contribulet:

24. Donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adæ, & secundum præsumptionem illius:

25. donec iudicet iudicium plebis suæ, & oblectabit iustos misericordia sua.

26. Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.

|| 1. Reg. 15. 22.

|| Jerem. 7. 30. 26. 13.

|| Exod. 23. 15. 24. 10.

Deut. 16. 16.

|| 1. Cor. 9. 7. 10. 4. 9.

|| Lev. 22. 21.

Deut. 15. 21.

|| Deut. 10. 7.

2. Par. 19. 7.

Job 14. 19.

Sap. 6. 8.

Rom. 2. 13.

Galat. 2. 6.

Col. 3. 25.

Act. 10. 14.

1. Petr. 1. 17.

CAPUT XXXVI.

Super Israel & civitatem Jerusalem invocat Dei misericordiam: super gentes vero alienas Dei timorem ejusque manum, ut ipse potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscat: cor insensatum & cor pravam: species mulieris faciem viri exilarat: bonae mulieris possessio.

† SABB.
QUAT.
TEMP.
QUADR.
EPIST. 1.

1. **M**iserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum:

2. & immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua.

3. Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,

5. ut cognoscant te, sicut & nos cognovimus quoniam non est Deus præter te Domine.

6. Innova signa, & immuta mirabilia.

7. Glorifica manum, & brachium dextrum.

8. Excita furorem, & effunde iram.

9. Tolle adversarium, & afflige inimicum.

10. Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

11. In ira flammæ devoretur qui salvatur: & qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12. Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non est alius præter nos.

13. Congrega omnes tribus Jacob, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.

† Exod. 4.
32.

14. Miserere plebi tuæ, super quam invocatum est nomen tuum; & Israel, || quem coæquasti primogenito tuo.

15. Miserere civitati sanctificationis tuæ Jerusalem, civitati requiei tuæ.

16. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum.

17. Da testimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.

18. Da mercedem sustinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudi orationes fervorum tuorum,

† Num. 6.
24.

19. || secundum benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam justitiæ, & sciant omnes, qui habitant terram, quia tu es Deus conspector sæculorum.

20. Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior.

21. Fauces contingunt cibum feræ, & cor insensatum verba mendacia.

22. Cor pravam dabit tristitiam, & homo peritus resistet illi.

23. Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia.

24. Species mulieris exilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

25. Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundum filios hominum.

26. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secundum illum est, & columna ut requies.

27. Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non est mulier, ingemiscit egens.

28. Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obscuraverit, quasi succinctus latro exiliens de civitate in civitatem?

CAPUT XXXVII.

Detestatio fidei amici; veri amici ne obliviscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophisticated loquitur, odibilis est: tenta animam tuam, & si sit nequam, non des illi potestatem: perniciēs crapula.

1. **O**mnis amicus dicit: Et ego amicitiam copulavi: sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem?

2. Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur.

3. O præsumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4. Sodalis amico conjucundatur in oblationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit.

5. Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6. Non obliviscaris amici tui in animo tuo: & non immemor sis illius in opibus tuis.

7. Noli consiliari cum eo, qui tibi insidiatur, & à zelantibus te absconde consilium.

8. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

9. A consiliario ferva animam tuam: prius scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit:

10. ne fortè mittat sudem in terram, & dicat tibi:

11. Bona est via tua; & stet è contrario videre quid tibi eveniat.

12. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratis agendis.

13. cum impio de pietate, cum inhonesto, de honestate, cum operario agrario de omni opere.

14. cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15. Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorē Dei,

16. cujus anima est secundum animam tuam: & qui, cum titubaveris in tenebris, condolebit tibi.

17. Cor boni consilii statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

18. Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores se-

dentes in excelsso ad speculandum.

19. Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.

20. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.

21. Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est.

22. Vir peritus multos erudit, & animæ suæ suavis est.

23. Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.

24. non est illi data à Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.

25. Est sapiens, animæ suæ sapiens, & fructus sensus illius laudabilis.

26. Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.

27. Vir sapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt.

28. Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt.

29. Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

30. Fili in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem.

31. non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.

32. Noli avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam:

33. in multis enim escis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleram.

34. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adjiciet vitam.

C A P U T XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo egrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus: temperandum autem à tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarii quidem sunt in communitate: sed in ea non præminent dignitate vel sapientia.

1. **H**onora medicum propter necessitatem: etenim illum creavit Altissimus.

2. A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet Donationem.

3. Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur.

4. Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa.

5. || Nonne à ligno indurcata est aqua amara?

6. Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis.

7. In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera ejus.

8. Pax enim Dei super faciem terræ.

9. || Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.

10. Averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.

11. Da suavitatem & memoriam similitudinibus, & impingua oblationem, & da locum medico:

12. etenim illum Dominus creavit: & non discedat à te, quia opera ejus sunt necessaria.

13. Est enim tempus, quando in manus illorum incurras:

14. ipsi verò Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, & sanitatem, propter conversationem illorum.

15. Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.

16. Fili in mortuum produc lacrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundum judicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius.

17. Propter delaturam autem amarè fer luctum illius uno die, & consolare propter tristitiam,

18. & fac luctum secundum meritum ejus uno die, vel duobus propter detractionem.

19. || A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit cervicem.

20. In abductione permanet tristitia: & substantia inopis secundum cor ejus.

21. Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam à te: & memento novissimorum,

22. noli oblivisci: neque enim est conversio: & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis.

23. Memor esto judicii mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.

24. || In requie mortui requiescere fac memoriam ejus, & consolare illum in exitu spiritus sui.

25. Sapientia scribæ in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet: qua sapientia replebitur:

26. qui tenet aratrum, & qui gloriatur in jaculo, stimulo boves agitat, & conversatur in operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum.

27. Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia ejus in sagina vaccarum.

28. Sic omnis faber & architectus, qui noctem tamquam diem transigit, qui sculpsit signacula sculptilia, & assiduitas ejus variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus.

29. Sic faber ferrarius sedens juxta incudem, & considerans opus ferri: Vapor ignis uret carnes ejus, & in calore fornacis concertatur:

30. Vox mallei innovat aurem ejus, & contra similitudinem vasis oculus ejus.

31. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem.

32. Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in solitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio ejus.

33. In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutem suam.

34. Cor suum dabit ut consummet initiationem, & vigilia sua mundabit fornacem.

35. Omnes hi in manibus suis speraverunt, & unusquisque in arte sua sapiens est:

36. fine

|| Prov. 15.
11. & 17.
22.

|| 2. Reg.
14. 21.

|| Exod. 15.
25.

|| Isaia
38. 3.

36. sine his omnibus non ædificatur civitas.
 37. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in ecclesiam non transilient.
 38. Super sellam iudicis non sedebunt, & testamentum iudicii non intelligent, neque palam facient disciplinam & iudicium, & in parabolis non inveniuntur:
 39. sed creaturam ævi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, & conquientes in lege Altissimi.

CAPUT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque præclara opera & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt; malis in malum, ad quos puniendos & cetera sunt creata.

1. **S**apientiam omnium antiquorum exquirat sapiens, & in prophetis vacabit.
 2. Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit.
 3. Occulta proverbiorum exquirat, & in absconditis parabolarum conversabitur.
 4. In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit.
 5. In terram alienigenarum gentium pertransiet: bona enim & mala in hominibus tentabit.
 6. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur.
 7. Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.
 8. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum.
 9. & ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione cōfitebitur Domino:
 10. & ipse diriget consilium ejus, & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur.
 11. Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur.
 12. Collaudabunt multi sapientiam ejus, & usque in sæculum non delebitur.
 13. Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur a generatione in generationem.
 14. Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enuntiabit ecclesia.
 15. Si permanferit, nomen derelinquet plus quam mille: & si requieverit, proderit illi.
 16. Adhuc consiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus sum.
 17. In voce dicit: Obaudite me divini fructus, & quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate.
 18. Quasi Libanus odorem suavitatis habere.
 19. Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis.
 20. Date nomini ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & sic dicetis in confessione:
 21. || Opera Domini universa bona valde.
 22. || In verbo ejus stetit aqua sicut congeries: & in sermone oris illius sicut exceptor aquarum:

23. quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est minoratio in salute ipsius.
 24. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus.
 25. A sæculo usque in sæculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu ejus.
 26. Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.
 27. Benedictio illius quasi fluvius inundavit:
 28. || quomodo cataclysmus aridam inebriavit, sic ira ipsius gentes, quæ non exquisierunt eum, hæreditabit. || Gen. 7. 21
 29. || Quomodo convertit aquas in siccitatem, & siccata est terra: & viæ illius viis illorum directæ sunt: sic peccatoribus offensiones in ira ejus. || Exod. 14. 21.
 30. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala.
 31. || Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & vestimentum. || Supr. 29. 28.
 32. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.
 33. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua:
 34. in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.
 35. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt:
 36. bestiarum dentes, & scorpii, & serpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios.
 37. In mandatis ejus epulabuntur, & super terram: in necessitatem præparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum.
 38. Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi.
 39. || Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit. || Gen. 1. 31. Marc. 7. 37.
 40. Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.
 41. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magnæ, iugo gravi, ac variis miseris homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis divitiis citò delendi, laus vite sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia antepōit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus & eruditus se servat.

1. **O**ccupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ, in matrem omnium.
 2. Cogitationes eorum, & timores cordis, adinventio expectationis, & dies finitionis:
 3. à residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra & cinere:
 4. ab eo qui utitur hyacintho, & portat coronam,

CAPUT XLI.

ronam, usque ad eum, qui operitur lino crudo : furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseverans, & contentio, 5. & in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam ejus.

6. Modicum tanquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in die respectus.

7. Conturbatus est in visu cordis sui, tanquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suæ exurrexit, & admirans ad nullum timorem :

8. cum omni carne, ab homine usque ad pecus, & super peccatores septuplum.

|| *Supr.* 39.
35, 36.

9. || Ad hæc mors, sanguis, contentio, & romphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella :

|| *Gen.* 7. 10.

10. super iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est cataclysmus.

|| *Infr.* 41.

11. || Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur, || & omnes aquæ in mare revertentur.

|| *Eccles.* 1.
7.

12. Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in sæculum stabit.

13. Substantiæ iniquorum sicut fluvius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.

14. In aperiendo manus suas lætabitur : sic prævaricatores in consummatione tabescent,

15. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ super cacumen petræ sonant.

16. Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne scænum evelletur.

17. Gratia sicut paradysus in benedictionibus, & misericordia in sæculum permanet.

18. Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, & in ea invenies thesaurum.

19. Filii, & ædificatio civitatis confirmabit nomen, & super hæc mulier immaculata computabitur.

20. Vinum & musica lætificant cor : & super utraque dilectio sapientiæ.

21. Tibiæ, & psalterium suavem faciunt melodiam, & super utraque lingua suavis.

22. Gratiam, & speciem desiderabit oculus tuus, & super hæc virides sationes.

23. Amicus, & sodalis in tempore convenientes, & super utroque mulier cum viro.

24. Fratres in adjutorium in tempore tribulationis, & super eos misericordia liberabit.

25. Aurum & argentum est constitutio pedum : & super utrumque consilium beneplacitum.

26. Facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini.

27. Non est in timore Domini minoratio, & non est in eo inquirere adjutorium.

28. Timor Domini sicut paradysus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum.

29. Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas : melius est enim mori, quam indigere.

30. Vir respiciens in mensam alienam, non est vita ejus in cogitatione victus : alit enim animam suam cibis alienis.

31. Vir autem disciplinatus, & eruditus custodiet se.

32. In ore imprudentis condulcabitur inopia, & in ventre ejus ignis ardebit.

Memoria mortis cui est amara, & cui non : mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus divina dispositione circa te : maledictio manens impiorum : cura boni nominis : sapientia & thesaurus absconditi inutiles : qualiter sit de peccatis erubescendum : ne faciem avertas a proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

1. **O** Mors, quam amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis,

2. Viro quieto, & cujus viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum !

3. O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus,

4. defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili, qui perdit patientiam !

5. Noli metuere judicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superventura sunt tibi, hoc judicium à Domino omni carni ;

6. & quid supervenit tibi in beneplacito Altissimi : five decem, five centum, five mille anni.

7. Non est enim in inferno accusatio vitæ.

8. Filii abominationum sunt filii peccatorum, & qui conversantur secus domos impiorum.

9. Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii.

10. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

11. Væ vobis viri impii, qui dereliquistis legem Domini Altissimi.

12. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini : & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

13. || Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur : sic impii à maledicto in perditionem.

14. Lustus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.

15. Curam habe de bono nomine : hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni.

16. Bonæ vitæ numerus dierum : bonum autem nomen permanebit in ævum.

17. Disciplinam in pace conservate filii : || sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque.

18. Melior est homo, qui abscondit stultitiam suam, quam homo, qui abscondit sapientiam suam.

19. Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.

20. Non est enim bonum omnem reverentiam observare : & non omnia omnibus bene placent in fide.

21. Erubescite à patre, & à matre de fornicatione : & à præfidente & à potente de mendacio ;

22. à principe & à iudice de delicto : à synagoga & plebe de iniquitate ;

23. à socio & amico de injustitia : & de loco, in quo habitas ;

24. de furto, de veritate Dei, & testamento : de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati & accepti :

25. à salutantibus de silentio : à respectu mulie-

|| *Supr.* 40
11.

|| *Supr.* 20
32.

ris fornicariæ; & ab aversione vultus cognati.

|| Matth.
5. 28.

26. Ne avertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem & non restituendo.

27. || Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam ejus, neque steteris ad lectum ejus.

28. Ab amicis de sermonibus improprietatis: & cum dederis, ne impropetres.

C A P U T XLII.

Secretum non revelandum: à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de sollicita custodia filiae, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quam mulier benefaciens; opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

|| Lev. 19.
16.
Dent. 1. 27.
|| 16. 19.
Prov. 24.
27.
Jacob. 3. 1.

1. **N**on duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, || & ne accipias personam ut delinquas.

2. De lege Altissimi, & testamenta, & de judicio justificare impium,

3. de verbo sociorum & viatorum, & de datione hereditatis amicorum.

4. de æqualitate stateræ & ponderum, & acquisitione multorum & paucorum,

5. de corruptione emptionis, & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & servo pessimo latus sanguinare.

6. Super mulierem nequam bonum est signum.

7. Ubi manus multæ sunt, claude, & quodcumque trades, numera, & appende: datum verò, & acceptum omne describe.

8. De disciplina infensati & fatui, & de senioribus, qui judicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium vivorum.

9. Filia patris abscondita, est vigilia, & sollicitudo ejus aufert somnum, ne fortè in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:

10. nequando polluat in virginitate sua, & in paternis suis gravis inveniatur: ne fortè cum viro commorata transgrediatur, aut certè sterilis efficiatur.

11. Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium veni inimicis à detractio in civitate, & objectione plebis, & confundat te in multitudine populi.

12. Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:

13. de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

14. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.

15. Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In sermonibus Domini opera ejus.

16. Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus ejus.

17. Nonne Dominus fecit sanctos enarrare

omnia mirabilia sua, quæ confirmavit Dominus omnipotens, stabiliri in gloria sua?

18. Abyssum, & cor hominum investigavit: & in astutia eorum excogitavit.

19. Cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum ævi, annuntians quæ præterierunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum:

20. Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo ullus sermo.

21. Magnalia sapientiæ suæ decoravit: qui est ante sæculum & usque in sæculum, neque adjectum est,

22. neque minuitur, & non eget alicujus consilio.

23. Quam desiderabilia omnia opera ejus, & tanquam scintilla, quæ est considerare!

24. Omnia hæc vivunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obediunt ei.

25. Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse.

26. Uniuscujusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

C A P U T XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine: nempe in cælo, luna, stellis, iride, nive, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

1. **A**litudinis firmamentum pulchritudo ejus est, species cæli in visione gloriæ.

2. Sol in aspectu annuntians in exitu: vas admirabile opus excelsi.

3. In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris:

4. tripliciter sol exurens montes, radios igneos exustans, & refulgens radiis suis obæcat oculos.

5. Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus ejus festinavit iter.

6. Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum ævi.

7. A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione.

8. Mensis secundum nomen ejus est, crescens mirabiliter in consummatione.

9. Vas castrorum in excelsis, in firmamento cæli resplendens gloriôsè.

10. Species cæli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus.

11. In verbis sancti stabunt ad judicium, & non deficient in vigiliis suis.

12. Vide || arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo.

13. Gyravit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.

14. Imperio suo acceleravit nivem, & accelerat coruscationes emittere judicii sui.

15. Propterea aperti sunt thesauri, & evolverunt nebulae sicut aves.

16. In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis:

17. In conspectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aspirabit Notus.

|| Gen. 9. 13.

18. Vox tonitruī ejus verberavit terram, tempestas aquilonis, & congregatio spiritus: 19. & sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem, & sicut locusta demergens descensus ejus.

20. Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus, & super imbrem ejus expavesceat cor.

21. Gelu sicut salem effundet super terram; & dum gelaverit, fiet tanquam cacumina tribuli.

22. Frigidus ventus aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet se aquis.

23. Et devorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne.

24. Medicina omnium in festinatione nebulae: & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.

25. In sermone ejus filuit ventus, & cogitatione sua placavit abyssum, & plantavit in illa Dominus insulas.

26. Qui navigant mare, enarrent pericula ejus: & audientes auribus nostris admirabimur.

27. Illic praelara opera, & mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.

28. Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone ejus composita sunt omnia.

29. Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autē sermonū, ipse est in omnibus.

30. Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.

31. Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius.

32. Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, supervalebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia ejus.

33. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: major enim est omni laude.

34. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis: non enim comprehendetis.

|| Psalm.
105. 1.

35. || Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab initio?

36. Multa abscondita sunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus.

37. Omnia autem Dominus fecit, & pie agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum, primum in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noe, Abraham, cui factae sunt promissiones, Isaac, & Jacob.

1. **L**audemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.

2. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua a saeculo.

3. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua praediti, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,

4. & imperantes in praesenti populo, & virtute prudentiae populis sanctissima verba.

5. In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.

6. Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.

7. Omnes isti in generationibus gentis suae

gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.

8. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:

9. & sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis.

10. Sed & illi viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt.

11. cum semine eorum permanent bona,

12. haereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum:

13. & filii eorum propter illos usque in aeternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur.

14. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem & generationem.

15. Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet ecclesia.

16. || Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, ut det gentibus poenitentiam.

17. || Noe & inventus est perfectus, justus, & in tempore iracundiae factus est reconciliatio.

18. Ideo dimissum est reliquum terrae, cum factum est diluvium.

19. || Testamenta saeculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro.

20. || Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria: qui conservavit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo.

21. || In carne ejus stare fecit testamentum, & || in tentatione inventus est fidelis.

22. Ideo jurejurando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terrae cumulum,

23. & ut stellas exaltare semen ejus, & haereditare illos a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos terrae.

24. Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem ejus.

25. Benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmavit super caput Jacob.

26. & Agnovit eum in benedictionibus suis, & dedit illi haereditatem, & divisit illi partem in tribubus duodecim.

27. Et conservavit illi homines misericordiae, invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

1. **D**ilectus Deo, & hominibus Moyses, cujus memoria in benedictione est.

2. Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placavit.

3. || Glorificavit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam.

4. || In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.

5. Audivit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.

6. Et dedit illi coram praecipua, & legem vitae & disciplinae, docere Jacob

testa-

|| SS. Jo.
ET PAUL.
M A R T.
ET OCT.
A P O S T.
P E T R I
ET PAUL.

|| Gen. 5. 24
Heb. 11. 5.

|| Gen. 6. 8.
E C O N F.
P O N T I F.
E p i s t. q u e
i n c i p i t,
E c c e s a -
c e r d o s
m a g n u s,
i n d e p a s -
s i m a d v.
20. e x c e p -
t u r .

|| Gen. 6.
14. & 7. 1.
Heb. 11. 7.
|| Gen. 12. 2.
15. 5. & 17.
4.

|| Gen. 17.
10.
Gal. 3. 6.
|| Gen. 22. 1

|| V I G I L.
U N I U S
A P O S T.
u s q u e a d
v. 9. c a p.
l e g. 11. 2

Exod. 11. 3.
|| COMM.
A B B A T.

|| Exod. 6.
7. & 8.

|| Num. 12.
1. & 7.
Heb. 3. 2.
& 5.

testamentum suum, & judicia sua Israel.
7. Excelsum fecit Aaron fratrem ejus, & similem sibi de tribu Levi:

8. statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificavit illum in gloria,

9. & circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronavit eum in vasis virtutis.

10. Circumpedes, & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro.

|| Exod. 28. 15.

11. || Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam filiis gentis suæ.

12. Stolam sanctam, auro, & hyacintho & purpura, opus textile, viri sapientis, judicio & veritate præditi:

13. torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel.

14. Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desideria oculorum ornata.

15. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.

16. Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filii ipsius soli, & nepotes ejus per omne tempus.

17. Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.

|| Lev. 24. 11.

18. || Complevit Moyses manus ejus, & unxit illum oleo sancto.

19. Factum est illi in testamentum æternum: & semini ejus sicut dies cæli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine ejus.

20. Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo:

21. & dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis judiciorum, docere Jacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel.

|| Num. 18. 1. & 3.

22. || Quia contra illum steterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia.

23. Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.

24. Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis.

25. Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hæreditatem, & primitias frugum terræ divisit illi.

26. Panem ipsis in primis paravit in satietatem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & semini ejus.

27. Ceterum in terra gentis non hæreditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars ejus, & hæreditas.

|| Num. 25. 7.

28. || Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini:

|| Mach. 2. 26. 54.

29. & stare in reverentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo pro Israel.

30. Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, ut sit illi & semini ejus sacerdotii dignitas in æternum.

31. Et testamentum David regi filio Jesse de tribu Juda, hæreditas ipsi, & semini ejus,

ut daret sapientiam in cor nostrum judicare gentem suam in justitia, ne abolerentur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

C A P U T XLVI.

Laudes Josue, Caleb, & Samuelis.

1. **F**ortis in bello Josue Nave, successor Moyli in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum,

2. maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hæreditatem Israel.

3. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & jactando contra civitates rhomphæas?

4. Quis ante illum sic resistit? Nam hostes ipse Dominus perduxit.

5. || An non in iracundia ejus impeditus est sol, & una dies facta est quasi duo?

|| Jos. 10. 14.

6. Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxi grandinis virtutis valde fortis.

7. Impetum fecit contra gentem hostilem & in descensu perdidit contrarios.

8. ut cognoscant Gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est à tergo potentis.

9. || & in diebus Moyli misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Jephone, stare contra hostem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ.

|| Num. 14. 6.

10. Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hæreditatem, in terram, quæ manat lac & mel.

11. Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hæreditatem:

12. ut viderent omnes filii Israel quia bonum est obsequi sancto Deo.

13. Et judices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt à Domino,

14. ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo,

15. & nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.

16. Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, & unxit principes in gente sua.

17. In lege Domini congregationem judicavit, & vidit Deus Jacob, & in fide sua probatus est propheta.

18. Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis:

19. || & invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique in oblatione agni inviolati.

|| 1. Reg. 2. 27.

20. Et intonuit de cælo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam,

21. & contrivit principes Tyrionum, & omnes duces Philisthiim:

22. || & ante tempus finis vitæ suæ & sæculi, testimonium præbuit in conspectu

|| 1. Reg. 11. 12.

Domini-

|| Gen. 14. 13. Domini, & Christi; pecunias || & usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo.

|| 1. Reg. 38. 18. 23. Et post hoc dormivit, || & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

|| 1. Reg. 12. 1. **P**ost hæc surrexit Nathan propheta in diebus David.

2. Et quasi adeps separatus à carne, sic David à filiis Israel.

|| 1. Reg. 17. 34. 3. || Cum leonibus lussit quasi cum agnis: & in uris similiter fecit sicut in agnis ovium in juventute sua.

|| 1. Reg. 17. 30. 4. || Nunquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de Gente?

5. In tollendo manum, saxo fundæ deiecit exultationem Goliath.

6. nam invocavit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ.

|| 1. Reg. 18. 7. 7. || Sic in decem millibus glorificavit eum & laudavit eum in benedictionibus Domini in offerendo illi coronam gloriæ:

8. contrivit enim inimicos undique, & extirpavit Philistinum contrarios usque in hodiernum diem: contrivit cornu ipsorum usque in æternum.

9. In omni opere dedit confessionem Sancto, & excelsio in verbo gloriæ.

10. De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11. & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos.

12. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem.

|| 1. Reg. 12. 13. 13. || Dominus purgavit peccata ipsius, & exaltavit in æternum cornu ejus: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israel.

14. Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deiecit omnem potentiā inimicorū.

|| 1. Reg. 3. 4. 15. || Salomon imperavit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in juventute tua,

|| 1. Reg. 4. 34. 16. || & impletus es, quasi flumen, sapientia, & terram retexit anima tua.

17. Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longè divulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18. In cantilenis, & proverbiiis, & comparationibus, & interpretationibus, miratæ sunt terræ,

19. & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel.

|| 1. Reg. 10. 17. 20. || Collegisti quasi aurichalcum aurum, & ut plumbum complesti argentum,

21. & inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo,

22. dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam,

23. || ut faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium durum.

24. Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet, nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25. Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipsa stirpe.

26. Et finem habuit Salomon cū patribus suis.

27. Et dereliquit post se de femine suo, gentis stultitiam,

28. & imminutum à prudentia, Roboam, qui avertit gentem consilio suo:

29. || & Jeroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundaverunt peccata ipsorum.

30. Valdè averterunt illos à terra sua.

31. Et quasiivit omnes nequitias usque dum perveniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Elie, Elisei, Ezechie, & Isaie, quorum oratione Deus liberavit Israel ab exercitu Sennacherib.

|| 1. Reg. 17. 1. **E**T surrexit Elias Propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat.

2. Qui induxit in illos famem, & irritantes illum invidia sua pauci facti sunt. Non enim poterant sustinere præcepta Domini.

3. || Verbo Domini continuit cælum, & deiecit de cælo ignem ter.

4. Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

5. || Qui sustulisti mortuum ab inferis, de sorte mortis in verbo Domini Dei.

6. Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.

7. Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis.

8. Qui ungis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te.

9. || Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum.

10. Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini: || conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob.

11. Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.

12. Nam nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

13. || Elias quidem in turbine testus est, & in Eliseo completus est spiritus ejus: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum:

14. nec superavit illum verbum aliquod, || & mortuum prophetavit corpus ejus.

15. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.

16. In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis suis usque dum ejeti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram:

17. & relicta est gens perpauca, & princeps in domo David.

18. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata.

19. Ezechias munivit civitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & edificavit ad aquam puteum.

20. || in diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabfacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua.

21. Tunc mota sunt corda & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres.

22. Et invocaverunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum: & sanctus Dominus Deus audiuit citò vocem ipsorum.

23. Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgavit eos in manu Isaie sancti prophetae.

24. || Dejecit castra Assyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.

25. Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaías propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei.

26. || In diebus ipsius retro rediit sol, & addidit regi vitam.

27. Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum.

28. ostendit futura & abscondita antequam evenirent.

C A P U T XLIX.

De Josia, & quòd omnes regi Juda, præter David, Ezechiam, & Josiam, fuerunt peccatores: de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jesu filio Josedeche, Nehemia, Enoch, Joseph, Seth, & Sem.

1. Memoria Josia in compositionem odoris facta, opus pigmentarii.

2. in omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.

3. Ipse est directus divinitus in penitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.

4. Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5. Præter David, & Ezechiam, & Josiam omnes peccatum commiserunt:

6. nam reliquerunt legem Altissimi reges Juda, & contempserunt timorem Dei.

7. Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti.

8. || Incenderunt electâ sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremie.

9. Nam malè tractaverunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum edificare, & renovare.

10. || Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.

11. Nam commemoratus est inimicis in imbre, benefacere illis, qui ostenderunt rectas vias.

12. Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis.

13. Quomodo amplifemus Zorobabel: nam & ipse quasi signum in dextera manu?

14. || sic & Jesum filium Josedeche, qui in

diebus suis edificaverunt domum, & exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.

15. Et Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros everfos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.

16. Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra.

17. || Neque ut Joseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi.

18. Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.

19. || Seth, & Sem apud homines gloriam adepti sunt: & super omnem animam in origine Adam.

C A P U T L.

Simonis pontificis filii Onie præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habita, & tertia stulta de Jesu filio Sirach hujus libri auctore.

1. Simon Onie filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulcit domum, & in diebus suis corroboravit templum.

2. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est duplex edificatio & excelsi parietes templi.

3. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.

4. Qui curavit gentem suam, & liberavit eam à perditione.

5. Qui prævaluit amplificare civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione gentis, & ingressum domus & atrii amplificavit.

6. Quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi luna plena in diebus suis lucet.

7. Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.

8. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis.

9. Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.

10. Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.

11. Quasi oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum in consummationem virtutis.

12. In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.

13. In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans juxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano.

14. sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filii Aaron in gloria sua:

15. Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis.

16. porrexit manum suam in libatione, & libavit de sanguine uvæ.

17. Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelsi principi.

18. Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo.

19. Tunc omnis populus simul properaverunt, & ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelsio.

20. Et amplificaverunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus.

21. Et rogavit populus Dominum excelsum in prece, usque dum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt.

22. Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israel dare gloriam Deo à labiis suis, & in nomine ipsius gloriari:

23. & iteravit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei.

24. Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros à ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundum suam misericordiam:

25. det nobis jucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israel per dies sempiternos:

26. credere Israel nobiscum esse Dei misericordiam, ut liberet nos in diebus suis.

27. Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim:

28. qui sedent in monte Seir, & Philisthiim, & stultus populus, qui habitat in Sichimis.

29. Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo.

30. Beatus, qui in istis versatur bonis: qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.

31. Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit: quia lux Dei vestigium ejus est.

C A P U T L I.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

1. **O** Ratio Jesu filii Sirach: † Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum salvatorem meum.

2. Confitebor nomini tuo: quoniam adjutor & protector factus es mihi,

3. & liberaisti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, & in conspectu astantium factus es mihi adjutor.

4. Et liberaisti me secundum multitudinem misericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad escam,

5. de manibus quærentium animam meam, & de portis tribulationum quæ circumdederunt me:

6. à pressura flammæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuat: &

7. de altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacii, à rege iniquo, & à lingua injusta:

8. laudabit usque ad mortem anima mea Dominum,

9. & vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.

10. Circumdederunt me undique, & non erat qui adjuvaret. Respiciens eram

ad adjutorium hominum, & non erat.

11. Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, & operationis tuæ, quæ à sæculo sunt:

12. quoniam eruis sustinentes te Domine, & liberas eos de manibus gentium.

13. † Exaltaisti super terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus sum.

14. Invocavi Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore superbiorum sine adjutorio.

15. Laudabo nomen tuum assidue, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio mea.

16. Et liberaisti me de perditione, & eripisti me de tempore iniquo.

17. Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.

18. Cum adhuc junior essem, priusquam oberrarem, quæsi sapientiam palam in oratione mea.

19. Ante templum postulabam pro illa, & usque in novissimis inquiram eam. Et effloruit tanquam præcox uva,

20. lætatum est cor meum in ea. Ambulavit pes meus iter rectum, à juventute mea investigabam eam.

21. Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illam.

22. Multam inveni in meipso sapientiam & multum profeci in ea.

23. Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

24. Consiliatus sum enim ut facerem illam: zelatus sum bonum, & non confundar.

25. Colluctata est anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus sum.

26. Manus meas extendi in altum, & insipientiam ejus luxi.

27. Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inveni eam.

28. Possedi eam ipsa cor ab initio: propter hoc non derelinquar.

29. Venter meus conturbatus est quærendo illam: propterea bonam possidebo possessionem.

30. Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: & in ipsa laudabo eum.

31. Appropiate ad me indocti, & congregare vos in domum disciplinæ.

32. Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestræ sitiunt vehementer.

33. Aperui os meum, & locutus sum: Comparete vobis sine argento,

34. & collum vestrum subijcite jugo, & suscipiat anima vestra disciplinam; in proximo est enim invenire eam.

35. Videte oculis vestris, quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem.

36. Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possidete in ea.

37. Lætetur anima vestra in misericordia ejus, & non confundemini in laude ipsius.

38. Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

† VIRGIL
S. LAU-
RENT.
COMM.
SANCTE
MART.
VIRGIN.
ET NON
VIRGIN.

† VIRGIL
NIS ET
MART.

SACRORUM
BIBLIORUM
PARS ALTERA,
COMPLECTENS
PROPHETAS
CUM LIBRIS
MACHABÆORUM
ET
NOVUM TESTAMENTUM.

NOVUM TESTAMENTUM
ET
MACHABEORUM
CUM LIBRIS
PROPHETAS
COMPLECTENS
PARS ALTERA
BIBLIORUM
SACRORUM

PROPHETIA ISAIÆ.

PROPHETÆ in majores 4. & minores 12. vulgo distribuuntur. Majores dicuntur quorum majora sunt opera; minores quorum minora. Hebræi tres tantum majores nominant: nam Danieli prophetis adscribendum non magis censent quam Davidem; non quod non multa eximia prædixerint, sed quia vitæ genus propheticum non sectabantur; cum alter Rex esset, alter Satrapa. Apud Græcos præcedunt minores: Latini majoribus priorem dant locum. Græcos id spectasse probabile est, quod inter minores aliqui sint valde antiqui. Est enim hic ordo temporis inter prophetas, ac prophetarum opera, quantum ex eorum scriptis ac certis quibusdam conjecturis assequi possumus. Oseas, Joel, Amos, Isaias, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Jeremias, Sophonias, Habacuc, Daniel, Ezechiel, Aggæus, Zacharias, Malachias. Initium à rege Azaria sive Ozia, qui anno mundi 3194. auspiciatus est: Finis extructio templo ac reedificata urbe. Quod ad Darium Nothum exte idere possis, cujus obiter meminit Nehemias, c. 12. v. 22. cui æqualem Malachiam facimus. Hic autem Darius regnum adeptus est anno mundi 3581. ad finem tendente anno 1. Olymp. 89. Ut totum illud prophetarum tempus per 400. annorum spatium faciliè extendatur.

ISAIAS cujus nomen Salus Domini interpretatum est; Propheta sanctus, magnus, & fidelis ab Ecclesiastico dicitur; qui id quoque addit de eo; Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion; usque in sempiternum ostendit futura, & abscondita antequam evenirent. cap. 48. 27. ut etiam si non temporis, meriti quidem ratione aliis omnibus jure præponatur: quippe ab Synagoga & ab Ecclesia maximi semper habitus. Nam etsi multa ex iis quæ prædixit Isaias, ad Judæorum & finitimorum populorum, necnon Assyriorum, Babyloniorumque historiam videantur pertinere; multò simplicius tamen limpidiusque in res Christi & Ecclesiæ plurima conveniunt, quarum hæc umbram in se continebant. Eo itaque animo, omnia nos sic respicere & accipere debemus: sive comminationes & onerosas ejus prophetias legamus, quæ ad caput 30. ferè extenduntur, sive consolationes quæ inde subsequuntur; sive promissiones & spes eximias, quæ passim toto opere sparguntur. Immo, etiam hoc adjiciendum, ait Hieronymus, quod non tam propheta dicendus sit quam EVANGELISTA: Ita enim universa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum perlecutus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam contexere. Vir per omnia magnus: Primò, splendore generis; nam Amos, fratris Amasie regis Juda fuit filius: Secundò vitæ sanctitate, ut ejus scripta testantur: Tertio eloquentia, quippe vir nobilis & urbanæ eloquentiæ; unde accidit ut præ ceteris florem sermonis ejus, translator non potuerit conservare, inquit Hieronymus. Quarto constantia in adversis, & gloriosa morte; quem serra ligæa ab impio rege Manasse dissectum, cum ejus monita ferre non posset, communis fert Hebræorum traditio, ut docent uterque Talmud, Justinus martyr, Tertullianus, Hieronymus, Basilius, & alii. Hanc ergo Judæorum traditionem si sequamur, Hieronymique sententiæ subscribamus, qui hunc ab anno 25. Ozie regis, prophetandi munus auspiciatum fuisse scribit; integro ferè sæculo eum hoc munere functum reperimus: cum verisimile non sit Manassen in tantum virum nisi cumalata demum malitia, insanisse.

CAPUT PRIMUM.

Tempus quo prophetavit Isaias super Judam & Jerusalem, quæ ob suam ingratitude aliaque scelera, omni pauperum genere à Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solemnitates ipsius rejiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam à Deo recipiatur: rursus ob defectionem à pristina vir-

tute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciorum statum restitutionem vaticinatur.

1. **V**idit super Judam & Jerusalem in diebus Ozie, † Joathan, Achaz, & Ezechie regum Juda.

2. Audite cœli, & auribus percipe terra,

* Fratris Amasie regis Juda. † Ann. regni ejus 25. M. 3219. Ant. Chr. 785.

|| Osee 11.
3.

quoniam Dominus locutus est. Filios enutivi ||, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me.

3. Cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.

4. Vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt Sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.

5. Super quo percutiam vos ultra, addentes praevocationem: omne caput languidum, & omne cor mcerens.

6. A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

|| i. delectetur (infra 5. a.)
vastata a Chaldaeis
Babil. vel etiam Romanis.
Cyril.

7. Terra vestra deserta *, civitates vestrae succensa igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.

8. Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucurbitario, & sicut civitas, quae vastatur.

|| Rom. 9.
29.
|| Gen. 19.
24.

9. || Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, || quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorraha similes essemus.

10. Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrahae.

|| Jer. 6. 20.
Amos 5.
21.

11. || Quod mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.

12. Cum veniretis ante conspectum meum, quis quaesivit haec de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis?

13. Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbatum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri:

14. calendae vestras, & solemnitates vestras odit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.

|| Infr. 59. 3

15. Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: || manus enim vestrae sanguine plene sunt.

|| 1. Petr.
3. 11.
|| FER. 4.
POST.
DOM. 4.
QUADR.
EPIST. 2.

16. || Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse,

17. discite benefacere: querite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam.

18. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

19. Si volueritis, & audieritis me, bona terrae comedetis.

20. Quod si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

21. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena iudicii? iustitia habitavit in ea, nunc autem homicida.

22. Argentum tuum versum est in scoriā: vinum tuum mistum est aqua.

23. Principes tui infideles, foculi furum:

omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. || Pupillo non iudicant: & causa viduae non ingreditur ad illos.

|| Jerem. 5.
28.

24. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

25. Et convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriā tuam, & auferam omne stannum tuum.

26. Et restituiam iudices tuos ut fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus: post haec vocaberis civitas iusti, urbs fidelis.

27. Sion in iudicio redimetur, & redigent eam in iustitia:

28. & conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, confumentur.

29. Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: & crubescetis super hortis, quos elegeratis,

30. cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua.

31. Et erit fortitudo vestra, ut savilla stuppae, & opus vestrum quasi scintilla: & succendetur utrumque simul, & non erit qui extinguat.

CAPUT II.

Ad montem Domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibat lex, nec ultra bello molestabitur: domus vero Jacob ob idololatriciam, avaritiam & reliqua scelera abjicietur: superbi humiliabuntur; & solus Dominus exaltabitur.

1. **V**erbum, quod vidit Isaias, filius Amos, super Juda & Jerusalem.

Mich. 4. 1.

2. ¶ Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.

|| FER. 4.
QUAT.
TEMP.
ADVENT.
EPIST. 1.

3. Erunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibat lex, & verbum Domini de Jerusalem.

4. Et iudicabit gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exerceruntur ultra ad praelium.

5. Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini.

6. Projecisti enim populum tuum, domum Jacob: quia repleti sunt ut olim, & augures habuerunt ut Philisthiim, & pueris alienis adhaerunt.

7. Repleta est terra argento & auro: & non est finis thesaurorum ejus.

8. & repleta est terra ejus equis: & innumerabiles quadrigae ejus. Et repleta est terra ejus idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

9. Et incurvavit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

10. Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo a facie timoris Domini, & a gloria majestatis ejus.

11. Oculi sublimis hominis humiliati sunt, & incurvabitur altitudo virorum: exaltabi-

tur autem Dominus solus in die illa.

12. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem: & humiliabitur.

13. Et super omnes cedros Libani sublimes, & erectas, & super omnes quercus Bafan.

14. Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles elevatos.

15. Et super omnem turrin excelsam, & super omnem murum munitum,

16. & super omnes naves Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est.

17. Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa.

18. & idola penitus conterentur:

|| Osee 10. 8.
Luc 23.
30.
Apoc. 6. 16

19. || & introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ, à facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.

20. In die illa projiciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi ut adoraret talpas & vespertiones.

21. Et ingredietur scissuras petrarum, & in cavernas saxorum à facie formidinis Domini, & à gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram.

22. Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est iple.

C A P U T III.

Futura Judæorum ob sua peccata gravis afflictio ac desertio, & puerorum, atque effeminatorum dominium, peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

Describe-
re videtur
illa tem-
pora de
quibus 4.
Reg. 24. &
25.

1. **E**Cce enim dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem, & à Juda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ:

2. fortem, & virum bellatorem, judicem, & prophetam, & ariolum, & senem.

3. Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici.

|| Eccl. 10.
16.

4. Et dabo pueros principes || eorum, & effeminati dominabuntur eis.

5. Et irruet populus, vir ad virum, & unusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem.

6. Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentū tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua.

7. Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8. Ruit enim Jerusalem, & Judas concidit: quia lingua eorum & adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus.

9. Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt: vā animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

10. Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adinventionum suarum comedit.

11. Vā impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.

12. Populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, || ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

|| Eccl. 13.
8.

13. Stat ad judicandum Dominus, & stat ad judicandos populos.

14. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus ejus: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.

15. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? dicit Dominus Deus exercituum.

16. Et dixit Dominus: Pro eo quod elevatæ sunt filia Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant:

17. Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.

18. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19. & torques, & monilia, & armillas, & mitras,

20. & discriminalia, & periscelides, & murenulas, & olfactoriola, & inaures.

21. & annulos, & gemmas in fronte pendentes,

22. & mutatoria, & palliola, & lintamina, & acus,

23. & specula, & sindones, & vittas, & theristra.

24. Et erit pro suavi odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.

25. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.

26. Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, & desolata in terra sedebit.

C A P U T IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquia Israel ablatis earum sordibus salvæ erunt, magnæque securitate & felicitate afficientur.

1. **E**T apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2. In die illa, erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his, qui salvati fuerint de Israel.

3. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem.

4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu iudicii, & spiritu ardoris.

5. Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & abscon-
sionem à turbine, & à pluvia.

|| SABB.
PENTEC.
PROPHE-
CIA 4.

CAPUT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat iudicium & desertionem Iudeorum, ipsorumque peccata describuntur: auaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatio: humiliatio superbiorum, & exaltatio Dei: felicitas quoque iustorum, & vae diversis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus elevandum contra Iudeos.

Jerem. 2.
21.
Matth. 21.
33.

1. **C**Antabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Vineæ facta est dilecto meo in cornu filio olei.
2. Et sepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plantavit eam electam, & edificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas.
3. Nunc ergo habitatores Jerusalem, & viri Juda, iudicate inter me & vineam meam.
4. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?
5. Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.
6. Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.
7. Vineæ enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda, germen ejus delectabile: & expectavi ut faceret iudiciū, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor.
8. Vae qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?
9. In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ deserta fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatore.
10. Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, & triginta modii fementis facient modios tres.
11. Vae qui confurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino astuetis.
12. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis ||.
13. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.
14. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descendit fortes ejus, & populus ejus, & sublimis gloriosique ejus ad eum.
15. Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur.
16. Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia.
17. Et pascentur agni juxta ordinem suum, & deserta in ubertatem versa advenæ comedent.

18. Vae qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustrum peccatum,
19. Qui dicitis: Festinet, & citò veniat opus ejus, ut videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud.
20. Vae qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.
21. || Vae qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.
22. Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.
23. Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo.
24. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi favilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemaverunt.
25. Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi sterminus in medio platearum. In his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa.
26. Et elevabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.
27. Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque solvetur cingulum renem ejus, nec rumpeatur corrigia calceamenti ejus.
28. Sagittæ ejus acutæ, & omnes arcus ejus extenti. Ungulæ equorum ejus ut silex, & rotæ ejus quasi impetus tempestatis.
29. Rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat.
30. Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine ejus.

CAPUT VI.

Isaias visa Domini maiestate condemnat se quod tacuerit, sed mundatis labijs suis offert se ad prædicandum: prædicatur excrucandus populus usque ad desolationem civitatum Iudæ, & ejus quæ derelicta erat futura consolatio.

1. **I**N anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum: & ea, quæ sub ipso erant, replebant templum.
2. Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.
3. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: || Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.
4. Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta est fumo.
5. Et dixi: Vae mihi, quia tacui, quia vir

|| Prov. 3.7.
Rom. 12.16

Ann. M.
3246.
Ant. Chr.
758.
Vide 4.
Reg. 15.7.

|| Apoc. 4.
6.

pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

6. Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

8. Et audiui vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

9. Et dixit: Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere.

10. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggravata: & oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.

11. Et dixi: Usquequò Domine? Et dixi: Donec desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquetur deserta.

12. Et longè faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ.

13. Et adhuc in ea decimatio, & convertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

C A P U T VII.

Obsessa à Syris & ab Israel Jerusalem, Isaias prophetat illos non prevaluturos, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium cujus nomen Emmanuel: prædicitque desertionem Israel & gravissimam Judæ afflictionem ac solitudinem.

1. **E**T factum est in diebus Achaz filii Joathan, filii Ozia regis Judæ, ascendit Rafin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel in Jerusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam.

2. Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim, & commotum est cor ejus, & cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum à facie venti.

3. Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via Agri fullonis.

4. Et dices ad eum: Vide ut fileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis tititionum fumigantium istorum in ira furoris Rafin regis Syriæ, & filii Romeliæ:

5. eò quòd consilium inierit contra te Syria in malum Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes:

6. Ascendamus ad Judam, & fuscitemus eum, & avellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio ejus filium Tabeel.

7. Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, & non erit istud:

8. sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rafin: & adhuc sexaginta & quinque

anni (a), & desinet Ephraim esse populus: 9. & caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis. (b)

10. Et adjecit Dñs loqui ad Achaz, dicens: 11. Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra.

12. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13. Et dixit: Audite ergo Domus David: Numquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis, & Deo meo?

14. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.

15. Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.

16. Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum regum suorum (c).

17. Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui dies, qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Judæa (d) cum rege Assyriorum.

18. Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur,

19. & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cavernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in universis foraminibus.

20. In die illa radet Dominus in novacula conducta in his, qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam universam.

21. Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, & duas oves,

22. & præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.

23. Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites mille argenteis, in spinas & in vepres erunt.

24. Cum sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in universa terra.

25. Et omnes montes, qui in sarculo sariantur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bovis, & in conculcationem pecoris.

C A P U T VIII.

Jubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Judæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Judæa cauri sint: jubet ligari testimonium & legem signari, subjiciens que immincant mala recedentibus à lege.

1. **E**T dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, citò prædare.

2. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachia:

3. & accessi ad prophetisiam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.

|| Matth. 23. 14.
Marc. 4. 12.
Luc. 8. 10.
Joan. 12. 40.
Act. 28. 26.
Rom. 11. 8.

Vide 4. Reg. 2. 15.
16. Et 2. Paral. 28. Anno M. 3163.
Ant. Chr. 734.

|| Confer cum 4. Reg. 13. 17.

(a) Completa est Prophetia hæc, cum regnante Allaradone Senaacheribi filio, an. M. 1327. novi columni in Samaria collocati sunt. (4. Reg. 17. 24. cum 1. Esdr. 4. 2.) Et si enim à Salmanaasare maxima pars populi ante ann. 44. deportata fuerat, Reipublicæ tamen aliqua facies adhuc est retenta. (b) i. Conteremini vos quoque. Eodem enim tempore principes exercitus Assyriorum Manassæ regem ceperunt. (2. Par. 33. 11.) FER. 4. Q. U. A. T. T. E. M. P. ADVENT. EPIST. 2. Item. IN PESTO ANNUNTIAT. B. VIRG. Item. IN MISSIS VOT. B. VIRG. TEMP. ADVENT. || Matth. 1. 23. Luca 1. 31. (c) i. morientur duo illi Reges Syriæ & Israelis. (4. Reg. 16. 9.) (d) per Regem Assyriorum, sc. Theglathphalasar. 4. Reg. 15. 29.

* The-
ophila-
lasar.
4. Reg. 16, 7

4. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege * Assyriorum.

5. Et adjecit Dñs loqui ad me adhuc, dicens:

6. Pro eo quod abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rafin, & filium Romeliæ:

7. Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam ejus: & ascendet super omnes rivos ejus, & fluet super universas ripas ejus,

8. & ibit per Judam, inundans, & transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel.

9. Congregamini populi, & vincimini, & audite universæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos & vincimini:

10. inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus.

11. Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudiuit me, ne irem in via populi hujus, dicens.

12. Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: & timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.

13. Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, & ipse terror vester.

|| Luca 2, 34
Rom. 9, 32.
1. Petri 2, 6.

14. Et erit vobis in sanctificationem. || In lapidem autem offensionis, & in petram scandalii, duabus domibus Israel: in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem.

15. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur:

16. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.

17. Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam a domo Jacob, & præstolabor eum.

18. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israel a Domino exercitu, qui habitat in monte Sion.

19. Et cum dixerint ad vos: Quærite a pythonibus, & a divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus a Deo suo requireret, pro vivis a mortuis?

20. Ad legem magis, & ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux,

21. Et transibit per eam, corrumpet, & esuriet: & cum esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suspiciet sursum.

22. Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipseque imperio multiplicando: de liberatione Judæ a regibus Israel & Syria: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, gravissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

Matth. 4, 15.
* 1. Levi 15
afflicta
per Bena-
dad regē
Syriæ.
3. Reg. 15, 32.

1. P Rimo tempore alleviata * est terra Zabulon, & terra Nephthali: & no-

vissimo aggravata † est via maris trans Jordanem Galilææ Gentium.

2. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis.

3. Multiplicasti gentem, & non magnificasti lætiam. Lætiantur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia.

4. Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, || sicut in die Madian.

5. Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis.

6. PARVULUS ENIM NATUS est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.

7. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum ejus sedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & justitia, amodò & usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

8. Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel.

9. Et sciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis dicentes:

10. Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus, sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.

11. Et elevabit Dominus hostes Rafin || super eum, & inimicos ejus in tumultum vertet:

12. Syriam ab Oriente, & Philistiim ab Occidente*: & devorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa:

13. & populus non est reversus ad percutientem se, & Dñm exercituum non inquisierunt.

14. Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, incurvantem & refranantem, die una.

15. Longævus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mendacium, ipse est cauda.

16. Et erunt, qui beatificant populum istum, seducetes: & qui beatificantur, præcipitati.

17. Propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus: & pupillorum ejus, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est & nequam, & universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa.

18. Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & convolvetur superbia fumi.

19. In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcat.

20. Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, & Ephraim Manassem simul ipsi contra Judam.

21. In omnibus his non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa.

ti. gravibus percussa per Theophila- lasar. (4. Reg. 15, 29) Sublimior vero & potiori sensu, intelligit Christum in illis terris primum prædicasse, eaque spiritaliter depra- lasse ac interdu- poliasse. || Jud. 7, 12

|| 4. Reg. 16, 9.

* Operam dantes Assyrio.

C A P U T X.

Vae condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum: regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandum; consolatur Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum convertendas prædicens.

1. **V**ae qui condunt leges iniquas: & scribentes, injustitiam scripserunt:
2. ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.
3. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cuius confugietis auxilium? & ubi derelinqusetis gloriam vestram,
4. ne incurvemini sub vinculo, & cum interfecitis cadatis? super omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.
5. Vae Assur, * virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea.
6. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.
7. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor ejus non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.
8. Dicit enim:
9. Nunquid non principes mei simul reges sunt? nunquid non ut Charchamis, sic Callano; & ut Arphad, sic Emath? nunquid non ut Damascus, sic Samaria?
10. Quomodo invenit manus mea regna idoli, sic & simulachra eorum de Jerusalem, & de Samaria.
11. Nunquid non sicut feci Samariæ & idolis ejus, sic faciam Jerusalem & simulacris ejus?

12. Et erit: cum impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Jerusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis || Assur, & super gloriam altitudinis oculorum ejus.

13. Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.

14. Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ova, quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi: & non fuit qui moveret pennam, & aperiret os, & ganniret.

15. Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secit in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? Quomodo si elevetur virga contra elevantem se, & exaltetur baculus, qui utique lignum est.

16. Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & subtrahet gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis.

17. Et erit lumen Israel in igne, & Sanctus ejus in flamma: & succendetur, & devorabitur spina ejus, & vepres in die una.

18. Et gloria saltus ejus, & carmeli ejus,

ab anima usque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus.

19. Et reliquiae ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.

20. Et erit in die illa: non adjiciet residuum Israel, & hi, qui fugerint de domo Jacob, inniti super eo, qui percussit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israel in veritate.

21. Reliquiae convertentur, reliquiae, inquam, Jacob ad Deum fortem.

22. || Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquiae convertentur ex eo: consummatio abbreviata inundabit justitiam.

23. Consummationem enim & abbreviationem * Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.

24. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga percussit te, & baculum suum levabit super te in via Ægypti.

25. Adhuc enim paululum modicumque, & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum.

26. || Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, || juxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam suam super mare, & levabit eam in via Ægypti.

27. Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei.

28. * Veniet in Ajath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua.

29. Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.

30. Hinni voce tua filia Gallim, attende Laifa, paupercula Anathoth.

31. Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32. Adhuc dies est, ut in Nobe stetur: agitat manum suam super montem filiae Sion, collem Jerusalem.

33. Ecce dominator Dñs exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statua succidentur, & sublimes humiliabuntur.

34. Et subvertentur condensa saltus ferro & Libanus cum excelsis cadet.

C A P U T XI.

Vaticinium de Christi nativitate, iudicio, exaltatione, conversione populorum & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conversione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide gentium.

1. **E**t egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet:

2. Et requiescet super eum spiritus Domini; spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis,

3. & replebit eum spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet:

4. sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in aequitate pro mansuetis terræ: || & percussit terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium.

5. Et erit justitia cingulum lumborum ejus: & fides cinctorium renum ejus.

6. || Ha-

* I. Senna-
cheribo
Assyrio.

4. Reg. 19.
35.
Inf. 37. 36.

Inf. 11. 11
Rom. 9. 27.

* Septua-
ginta & ex
lis Apoll.
verbum
abbrevia-
tum.

Inf. 37. 36
Jud. 7. 25

* Iter Sen-
nacherib
describit.

Affor. 13.
21.
Inf. 51. 2.
I. FER. 6.
Q. U. A. T.
T. E. M. F.
ADVENT.

II. 2. Yhes.
1. 8.

[[Isa. 65. 25.]

6. || Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hirculo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.

7. Vitulus & ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.

8. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.

9. Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientes.

[[Rom. 15. 12.]

10. || In die illa, radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.

11. Et erit in die illa: Adjiciet Dominus secundam manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, & ab Aegypto, & a Phetios, & ab Aethiopia, & ab Aiam, & a Sennar, & ab Emath, & ab insulis maris.

12. Et levabit signum in nationes, & congregabit profugos Israel, & dispersos Juda colliget a quatuor plagis terrae.

13. Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Juda peribunt: Ephraim non emulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.

[[Fid. 4. Reg. 12. 8.]

14. Et volabunt in humeros Philisthim || per mare, simul praedabuntur filios Orientis: Idumaea & Moab praecipuum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.

15. Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti, & levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati.

16. Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua ascendit de terra Aegypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Christi salvatoris.

1. **E**T dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conversus est furor tuus, & consolatus es me.

[[Ezech. 15. 2.]]

2. Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: || quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

[[Ps. 117. 14.]]

3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris:

* i. Triste vaticinio.

Hic Deus quasi clausum canit, eoque

Barium & Cyrum cu

Medis & Persis ad

excitandam Baby

lonem, e-

vocat, quos iudeo

audistis: suos

nominat: i. A se de-

linatos, & quasi

consecra-

tos, ad vi-

scitiam Dei com-

plendam.

4. & dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invoke nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: memento quoniam excelsus est nomen ejus.

5. Cantate Domino quoniam magnificum fecit: annuntiate hoc in universa terra.

6. Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

CAPUT XIII.

Ingens ac truententa Babyloniorum vastatio a Medis.

1. **O**Nus * Babylonis, quod vidit Isaia filius Amos.

2. Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.

3. Ego mandavi sanctificationis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4. Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, & gentium congregatarum: Dominus exercituum praecipit militia belli,

5. venientibus de terra procul, a summitate caeli: Dominus, & vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram.

6. Ululate, quia prope est dies Domini: quasi vastitas a Domino veniet.

7. Propter hoc, omnes manus dissolventur, & omne cor hominis contabescet,

8. & conteretur. Toriones & dolores tenebunt: quasi parturiens, dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustae vultus eorum.

9. Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & irae, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

10. || Quoniam stella caeli, & splendor eorum, non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendet in lumine suo.

11. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.

12. Pretiosior erit vir auro, * & homo mundo obrizo.

13. Super hoc caelum turbabo: & movebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem irae furoris ejus.

14. Et erit quasi damula fugiens, & quasi ovis, & non erit qui congreget: unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

15. Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui supervenerit, cadet in gladio.

16. || Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & uxores eorum violabuntur.

17. Ecce ego fuscitabo super eos Medos, qui argentum non quarant, nec aurum velint:

18. sed sagittis parvulos interficient, & lactantibus uteris non miserebuntur, & super filios non parcat oculus eorum.

19. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, incluta superbia Chaldaeorum: || sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrhiam.

20. Non habitabitur usque in finem, & non fundabitur usque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21. Sed requiescent ibi bestiae, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi faltabunt ibi:

22. & respondebunt ibi ululae in aedibus ejus, & sirenes in delubris voluptatis.

† Daril Medis, & Cyri Persae.

[[Ezech. 12. 7.]]
[[Joel. 2. 10.]]
[[Or. 3. 15.]]
[[Matth. 24. 29.]]
[[Marc. 13. 24.]]
[[Luc. 21. 25.]]

* Medis, nullo pretio induci poterunt ut viris parcant. [[Infr. 47.]]

[[Ps. 136. 9.]]

[[Genes. 19. 24.]]

CAPUT XIV.

Vaticinium de Judæorum consolatione & à Babylonica captivitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo domini & crudelitas explicantur, una cum punitione Philistinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Judæorum letati sunt.

1. **P**ropè est ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Israël, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adheret domui Jacob.

2. Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israël super terram Domini in servos & ancillas: & erunt capientes eos, qui se ceperant, & subjicient exactores suos.

3. Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione tua, & à servitute dura, qua antè servisti:

4. fumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum?

5. Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

6. cadentem populos in indignatione, plaga insanabili, subjicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

7. Conquievit & siluit omnis terra, gavisata est & exultavit:

8. Abietes quoque latata sunt super te, & cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos.

9. Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, fuscitavit tibi gigantes. Omnes principes terræ surrexerunt de solis suis, omnes principes nationum.

10. Universi respondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es.

11. Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tineæ, & operimentum tuum erunt vermes.

12. Quomodo cecidisti de cælo lucifer, qui manè oriebaris: corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?

13. qui dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedabo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.

14. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.

15. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci:

16. qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna,

17. qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?

18. Omnes reges gentium universi dormiunt in gloria, vir in domo sua.

19. Tu autem projectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollucus, & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.

20. Non habebis consortium, neque cum eis

in sepultura: tu enim terram tuam disperdisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum.

21. Parate filios ejus occisioni in iniquitate patrum suorum: non consurgent, nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

22. Et consurgam super eos, dicit Dñs exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus.

23. Et ponam eam in possessionem ericii, & in paludes aquarum, & scopabo eam in scopis terens, dicit Dominus exercituum.

24. Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: & quomodo mente tractavi,

25. sic eveniet: Ut conteram Assyrium * in terra mea, & in montibus meis conculcavi eum: & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humero eorum tolletur.

26. Hoc consilium, quod cogitavi super omnem terram, & hæc est manus extenta super universas gentes.

27. Dominus enim exercituum decrevit: & quis poterit infirmare? & manus ejus extenta: & quis avertet eam?

28. † In anno, * quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud:

29. ne lateris Philisthæa omnis tu, quoniam cæminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egrediatur regulus, & semen ejus absorbens volucrum.

30. Et pascuntur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent: & interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.

31. Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus venit, & non est qui effugiet agmen ejus.

32. Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi ejus.

CAPUT XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio prophete erga Moab.

1. **O**Nus * Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit.

2. Ascendit domus, & Dibon ad excelsa in planctum super Nabo, & super Medaba, Moab ululavit: || in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis barba radetur.

3. In triviis ejus accincti sunt sacco: super tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum.

4. Clamabit Hesebon, & Eleale, usque Jafa audita est vox eorum, super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi.

5. Cor meum ad Moab clamabit, vestes ejus usque ad Segor vitulam contemnantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.

6. Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.

7. Secundum magnitudinem operis, & visitatio eorum: ad torrentem salicum ducent eos.

8. Quo-

* Sennacherib.

† Alia prophetia, quæ non colligitur cum superioribus.
* Ann. M. 1277.
Ant. Chr. 727.

* Hoc vaticinium dicitur ad c. 17. pertinere, autem ad ea quæ dicuntur.
4. Reg. 17. c. 18. de Salmanassar, qui comperta Osee conspiratione primùm Moabitarum agrum vastavit: deinde totius Israeliticæ regnum pervasit circa ann. 1280.
|| Jerem. 48. 17.
Ezech. 7. 13.

8. Quoniam circumvit clamor terminum Moab: usque ad Gallam ululatus ejus, & usque ad Puteum Elim clamor ejus.

9. Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta, his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ.

C A P U T XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de Petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo reliquis.

1. **E**Mitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiarum Sion.

2. Et erit: Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, sic erunt filiarum Moab in transensu Arnon.

3. In consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas.

4. Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.

5. Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, judicans & quærens judicium, & velociter reddens quod justum est.

6. *|| Jerem. 48. 29.* Audi vimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia ejus & arrogantia ejus, & indignatio ejus, plusquam fortitudo ejus.

7. Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.

8. Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare.

9. Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.

10. Et auferetur læticia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque jubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.

11. Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.

12. Et erit: cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingreditur ad sancta sua ut obsecret, & non valebit.

13. Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc:

14. & nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur parvus & modicus, nequaquam multus.

C A P U T XVII.

Vastitas Damasceus auxiliariis populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quem calamitate pressus revertetur: & vix persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1. **O**Nus Damasci. Ecce Damascus * desinet esse civitas, & erit sicut acervus lapidum in ruina.

2. Derelictæ civitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

3. Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

4. Et erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet.

5. Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim.

6. Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, siue quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel.

7. In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum, & oculi ejus ad sanctum Israel respicient:

8. & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus: & quæ operati sunt digiti ejus non respiciet, lucos & delubra.

9. In die illa, erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israel, & eris deserta.

10. Quia oblita es Dei salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum feminabis.

11. In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuum florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit graviter.

12. Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.

13. Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium à facie venti, & sicut turbo coram tempestate.

14. In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet, hæc est pars eorum, qui vastaverunt nos, & sors diripientium nos,

C A P U T XVIII.

Adversus Ægyptios qui Judeos pellebant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Judaici de reditu ad Jerusalem.

1. **V**Æ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiarum,

2. qui * mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite Angeli † veloces ad gentem convulsam, & dilaceratam: ad popu-

* Capta fuerat Damascus à Theglathphansaru ut est 4. Reg. 16. 9. Sed excisa fuit à Salmanaſaro, cum Israëliticum regnum excisum est, ob societatem quæ fecerat cum decem tribubus. Ob id mala utrorumque ibi Propheta conjungit.

* Hebr. mittenti: nimirum regi Tyræ expeditio contra Sennacherib paranti: de quo 4. Reg. 19. Hinc intelligimus Deum opera Æthiopum ad liberandum populum suum uti noluisse, sed statim Angelos suo misso Sennacheribi exercitum delevisse. † i. nuntii, sunt autem verba Tyræ regis.

lum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus.

3. Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis:

4. Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis.

5. Ante messem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramusculi ejus falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscindentur, & excutientur.

6. Et relinquentur simul avibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestię terræ super illum hiemabunt.

7. In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo divulso & dilacerato; à populo terribili, post quem non fuit alius; à gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

CAPUT XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem; & quod ad Deum conversi, misso ipsis salvatore, consolabuntur.

1. **O**Nus Ægypti. * Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.

2. Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum.

3. Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, & consilium ejus præcipitabo: & interrogabunt simulacra sua, & divinos suos, & pythones, & ariolos.

4. Et tradam Ægyptum in manu dominorum, & crudelium, & rex fortis * dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5. Et arefcet aqua de mari, & fluvius desolabitur, atque siccabitur.

6. Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabuntur rivi aggerum. Calamus & junceus marcescet:

7. nudabitur alveus rivi à fonte suo, & omnis sementis irrigua siccabitur, arefcet, & non erit.

8. Et increscent piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.

9. Confundentur qui operabantur linum, pestentes & textentes subtilia.

10. Et erunt irrigua ejus flaccientia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11. Stulti principes Taneos, sapientes consilarii Pharaonis dederunt consilium insipiens. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?

12. Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitave-

rit Dominus exercituum super Ægyptum.

13. Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Memphicos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.

14. Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius, quod faciat caput & caudam, incurvantem, & refrenantem.

15. Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam, incurvantem, & refrenantem.

16. In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.

17. Et erit terra Juda Ægypto in pavorem: omnis, qui illius fuerit recordatus, pavebit à facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.

18. In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una.

19. In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus.

20. erit in signum, & in testimonium Domino exercituum: in terra Ægypti. † Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis salvatorem, & propugnatorem, qui liberet eos.

21. Et cognoscetur Dominus ab Ægypto: & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & in muneribus, & vota vovebunt Domino, & solvent.

22. Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & sanabit eam, & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos.

23. In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in Assyrios, & servient Ægyptii Assur.

24. In die illa erit Israel tertius Ægyptio & Assyrio: benedictio in medio terræ,

25. cui Benedixit Dominus exercituum, dicens: benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio: hæreditas autem mea Israel.

CAPUT XX.

Ex hoc quod Isaias jubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captivitas ab Assyriis, Judeis de illorum afflictione stupentibus.

1. **I**N anno, * quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, & cepisset eam:

2. in tempore illo locutus est Dominus in manu Isaïæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.

3. Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaïas nudus, & discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam:

4. sic minabit rex * Assyriorum captivitatem

contra Serthonem regem Ægypti & Tharacum regem Æthiopie intelligenda videntur, facta anno. M. 3294. Ant. Chr. 710. Vid. infr. 37. 9.

Ægy-

* Post mortem Sethonis regis Ægypti, cui bellum intulerat Sennacherib, divisa est Ægyptus in reges duodecim, quoniam ariolos, an. 11. duravisse dicit Diodorus Siculus. Tandem horum unus Ptolemæus, alios vicit & interfecit. Hæc præfatus vacillans. Duodecim illorum, de quibus supra. * scilicet, Ptolemæus qui ab anno 334. per 34 annos regnavit.

|| Ezch. cap. 30.

† SABB. TEMP. ADVENT. EPIST. II.

* Anno M. 3294. Ant. Chr. 713.

† Id est Sennacherib inter cuius duces Tharthanem legimus. 4. Reg. 18. 17.

|| P. Zach. 13. 4. Matt. 3. 4.

* Hæc de expeditione Sennacherib.

Ægypti, & tranſmigrationem Æthiopiz, juvenum & ſenum, nudam & diſcalceatam, diſcoopertis natibus ad ignominiam Ægypti.

5. Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia ſpe ſua, & ab Ægypto gloria ſua.

6. Et dicet habitator inſulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat ſpes noſtra, ad quos conſugimus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Aſſyriorum: & quomodo effugere poterimus nos?

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Perſas: onus Idumæa & Arabiz.

1. **O** Nus deſerti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deſerto venit, de terra horribili.

2. Viſio dura nuntiata eſt mihi: qui incredulus eſt, infideliter agit: & qui depopulator eſt, vaſtat. Aſcende Ælam, obſide Mede: omnem gemitum ejus eſſare feci.

3. Propterea repleti ſunt lumbi mei dolore, anguſtia poſſedit me ſicut anguſtia parturientis: corruì cùm audirem, conturbatus ſum cùm viderem.

4. Emarcuit cor meum, tenebræ ſtupeſecerunt me: Babylon dilecta mea poſita eſt mihi in mitaculum.

5. Pone menſam, contemplare in ſpecula comedentes & bibentes: ſurgite principes, arripite clypeum.

6. Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone ſpeculatorem: & quodcumque viderit annuntiet.

7. Et vidit curram duorum equitum, aſcenſorem aſini, & aſcenſorem cameli: & contemplatus eſt diligenter multo intuitu.

8. Et clamavit leo: Super ſpeculam Domini ego ſum, ſtans jugiter per diem: & ſuper cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis noctibus.

9. Ecce iſte venit aſcenſor vir bigæ equitum, & reſpondit, & dixit: Cecidit, cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum ejus contrita ſunt in terram.

10. Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Iſrael, annuntiavi vobis.

11. Onus Duma ad me elamat ex Seir: Cuſtos quid de nocte? cuſtos quid de nocte?

12. Dixit cuſtos: Venit manè & nox: ſi quæritis, quærite: convertimini, venite.

13. Onus in Arabia. In ſaltu ad vespèram dormietis, in ſemitis Dedanum.

14. Occurrentes ſitienti ferte aquam, qui habitatis terram Aſtri, cum panibus occurrere fugienti.

15. A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladii imminentis, à facie arcus extenti, à facie gravis prælii:

16. quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quaſi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar.

17. Et reliquæ numeri ſagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Iſrael locutus eſt.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Jeruſalem, cuius deſet propheta vaſtatem: & quòd neglecto Deo fruſtra ſe muniat ad reſiſtendum Aſſyriis: carpuntur, quòd cùm plangere deberent, gula indulgeant: & reſecto Sobna templi præpoſito ſubſtituitur Eliacim, cui magna datur poteſtas.

1. **O** Nus * vallis viſionis. Quidnam quoque tibi eſt, quia aſcendiſti & tu omnis in teſta?

2. Clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3. Cuncti principes tui fugerunt ſimul, dureque ligati ſunt: omnes qui inventi ſunt, vinſti ſunt pariter, procul fugerunt.

4. Propterea dixi: Recedite à me, amare ſlebo: nolite incumbere ut conſolemini me ſuper vaſtitate filiarum populi mei.

5. Dies enim interfectionis, & conculcationis, & ſletu, Dño Deo exercituum in valle viſionis ſcrutans murum, & magnificus ſuper montem.

6. Et Ælam ꝑ ſumpſit pharetram, curram hominis equitis, & parietem nudavit clypeus.

7. Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent ſedes ſuas in porta.

8. Et revelabitur operimentum Judæ, & videbis in die illa arma mentarium domus ſaltus.

9. Et ſeiſſuras civitatis David videbitis, quia multiplicatæ ſunt: & congregaſtis aquas piſcinæ inferioris,

10. & domos Jeruſalem numeraviſtis, & deſtruxiſtis domos ad muniendum murum.

11. Et lacum ſeciſtis ꝑ inter duos muros ad aquam piſcinæ veteris: & non ſuſpexiſtis ad eum, qui ſecerat eam, & operatorem ejus de longè non vidistiſ.

12. Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad ſletum, & ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum ſacci:

13. & ecce gaudium & lætitia, occidere viculos & jugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: ꝑ Comedamus, & bibamus: eras enim moriemur.

14. Et revelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimitteretur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15. Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredi ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dices ad eum:

16. Quid tu hic, aut quaſi quis hic? quia excidiſti tibi hic ſepulchrum, excidiſti in excello memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17. Ecce Dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur gallus gallinaceus, & quaſi amiſtum ſic ſublevabit te.

18. Coronans coronabit te tribulatione, quaſi pilam mittere te in terram latam & ſpacioſam: ibi morieris, & ibi erit curruſ gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui.

19. Et expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te.

20. Et erit in die illa: Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ,

* Hæc ad expeditionem quidē Sennacheribi pertinere videtur. Verum ad Manafſis quoque tempora (cū quo captivus ductus impiorum Sobna) & ad ea quæ ſunt in libro Judith, referri quoque poſſe, opinatur multi. Qui autem hic v. 20. nominatur Eliacim, non iſſe videtur de quo infra c. 36. v. 1. & 37. 2. ac 4. Reg. c. 18. v. 18. qui ſub Ezechia Manafſis patre ſloruit, ſed eius potius filius, ipſius Helciæ nepos. Ille enim Eliacim præpoſitus domus erat, & Sobna ſcribam rō ſolū agere, multo dignitate ſuperior: hic vero, ipſo Sobna cōditione inferior, quippe qui in eius locum prædicatur ſublevandus. ꝑ Per Ælam Perſæ intelligitur, unde oriundus Hoſopher-neſ. ꝑ Judith 16. 12. ꝑ 4. Reg. 20. 10. ꝑ Par. 32. 10. ꝑ 2. Reg. 2. 6. ꝑ Inf. 58. 11. ꝑ 1. Cor. 15. 32.

21. & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum: & potestatem tuam dabo in manu ejus: & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.

22. Et dabo clavem * domus David super humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.

23. Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domui patris ejus.

24. Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversarum genera, omne vas parvulum à vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.

25. In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, * qui fixus fuerat in loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit quod pendebat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter ejus superbiam, & postea restituitur.

1. **O**Nus Tyri. * Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverant: de terra Cethim revelatum est eis.

2. Tacete qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3. In aquis multis semen Nili, Messis fluminis fruges ejus: & facta est negotiatio gentium.

4. Erubescite Sidon: & ait enim mare: fortitudo maris: dicens: Non parturivi, & non peperivi, & non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxivi virgines.

5. Cum auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cum audierint de Tyro:

6. Transite maria, ululate qui habitatis in insula:

7. Nunquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longè ad peregrinandum.

8. Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, insitiores ejus inelyti terræ?

9. Dominus exercituum cogitavit hoc, ut de- traheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret universos inelytos terræ.

10. Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultra tibi.

11. Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus:

12. & dixit: Non adjicies ultra ut gloriaris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim confurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13. Ecce terra Chaldaeorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam.

14. Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

15. Et erit in die illa: In oblivione eris o-

Tyre septuaginta annis, (a) sicut dies regis (b) unius: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.

16. Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: benè cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.

17. Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas: (c) & rursus fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ.

18. Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus sanctificatæ Domino: non condentur, neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adjecta interim reliquiarum consolatione: & quàm terribilis erit dies divini judicii.

1. **E**Cce Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus.

2. Et erit sicut populus, sic sacerdos: & sicut servus, sic dominus ejus: sicut ancilla, sic domina ejus: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut scenerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.

3. Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.

4. Luxit & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.

5. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt foedus sempiternum.

6. Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus: ideoque insanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci.

7. Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.

8. Cessavit gaudium tympanorum, quievi sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.

9. Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.

10. Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.

11. Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia: translatus est gaudium terræ.

12. Relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet portas.

13. Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si pauca olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea; & racemi, cum fuerit finita vindemia.

14. Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.

15. Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Domini Dei Israel.

16. A finibus terræ laudes audivimus, gloriam Justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, vti mihi: prævarican-

(a) Quibus adumbratur alii 70 ann. capti- vatis Ju- daicæ, de quibus vi- de Jer. 25. (b) i. regni nimirum Babylo- ni- ci, quod à Cyro va- statum in oblivione erit. (c) nam post ann. 70. ab obli- vione per Nabuchodonosor facta, quæ rum finis in ann. M. 503. Darii Hy- staspis re- cadit, & quæta per- mansit, ad o- m- q- Alex- Magni tempora.

|| Apoc. 3. 7
Job 12. 14.
* i. plenam admi- n- strationem regni.
† i. firma- bo eum & figam in dignitate & loco eximio- rita ut omnes ab eo pen- deant.
* factu autè id videtur tempore Judicij sub- penitente Manasse.
* Alius à superiori- nempe Sobna.

* Hoc eo- tẽpore pro- phetæ re- velatũ vi- detur, quo Tyrii, infi- gni victo- ria contra Salmana- larem par- ta (ut ex Menandro Tyrio re- fert Joseph sub finem l. 9. naturæ loci & in- d- stric co- fidentes, in propin- quos Liræ- litas & a- lios feroci- ter agerè- Anno M. 3287.
Ant. Chr. 717.
Quæ quo- dammodo Parens Ty- ri erat: siquidem à rege Asca- loniorum expugnati Sidonii, ut refert Ju- stinus, na- vibus ap- pulsi Ty- rum con- siderunt.

|| Jer. 4. 5.

tes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.

17. Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.

|| Jerem.
48. 44.

18. Et erit: || Qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataraetæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.

19. Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,

20. agitatione agitatibit terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis: & gravabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adjiciet ut resurgat.

21. Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelsis: & super reges terræ, qui sunt super terram.

22. Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & laudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.

|| Joel. 2. 31
|| Act. 2.

23. || Et erubescet luna, & confunderetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

C A P U T XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

1. **D**omine Deus meus es tu, & exalta- bo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2. Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut non sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.

3. Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.

4. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes à turbine, umbraculum ab æstu. Spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.

5. Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies.

6. Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.

7. Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.

|| 1. Cor. 15.
|| 2. Tim. 2. 17
|| 2. Tim. 2. 4.

8. Præcipitabit mortem in sempiternum: || & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra: quia Dominus locutus est.

9. Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & salvabit nos: iste Dominus, sustinuvimus eum, exultabimus, & letabimur in salutari ejus.

10. Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturbabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plauastro.

11. Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit

gloriam ejus cum allisione manuum ejus.

12. Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram usque ad pulverem.

C A P U T XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

1. **I**N die illa cantabitur canticum istud in terra Juda:

Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus & antemurale.

2. Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.

3. Vetus error abiit: servabis pacem: pacem, quia in te speravimus.

4. Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5. Quia incurvabit habitantes in excelsis, civitatem sublinem humiliabit.

Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.

6. Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

7. Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.

8. Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuvimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.

9. Anima mea desideravit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.

Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discant habitatores orbis.

10. Misereamur impio, & non discet iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.

11. Domine exaltetur manus tua, & non videant: videant, & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos devoret.

12. Domine dabis pacem nobis: omnis enim opera nostra operatus es nobis.

13. Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, tantum in te recorde- mur nominis tui.

14. Morientes non vivant, gigantes non resurgant: propterea visitasti & contrivisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

15. Indulxisti genti Domine, indulxisti genti: nunquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.

16. Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17. Sicut quæ concipit, cum appropinqua- verit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine.

18. Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum: salutes non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores terræ.

19. Vident mortui tui, interfecti mei resurgunt: expurgescimini, & laudate qui habitatis in pulvere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20. Vade populus meus, intra in cubi- cula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

|| Mich. 1.
5.

21. || Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos.

C A P U T XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Israel: civitas munita desolabitur: filii Israel reversi ab Assyriis & Aegypto adorabunt Dominum in Jerusalem.

◊ i. validum.

1. **I**N die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leviathan serpentem vestem*, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occides cetum, qui in mari est.

2. In die illa vinea meri cantabit ei.

3. Ego Dominus, qui servo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, nocte & die servo eam.

4. Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprem in prælio? gradias super eam, succendam eam pariter?

5. An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?

6. Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine.

7. Numquid juxta plagam percutientis se percussit eum? aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est?

8. In mensura contra mensuram, cum abjecta fuerit, judicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.

9. Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Jacob: & iste omnis fructus ut auferatur peccatum ejus, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra.

10. Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet fummitates ejus.

11. In siccitate messēs illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum: & qui formavit eum, non parcet ei.

12. Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Aegypti, & vos congregabimini unus & unus filii Israel.

13. Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditici fuerant de terra Assyriorum, & qui ejeti erant in terra Aegypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

C A P U T XXVIII.

Superbis & ebriis Israelitis comminatur Dominus eo quod sacerdotes vacent ebrietati, & principes irideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pena illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

1. **V**Æ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultatio-

nis ejus, qui erant in vertice vallis pinguißimæ, errantes à vino.

2. Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.

3. Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.

4. Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumnii: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:

6. & spiritus judicii sedenti super iudicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7. Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt: sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium.

8. Omnes enim mensæ repletae sunt vomitus sordiumque, ita ut non esset ultra locus.

9. Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus.

10. Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

11. || In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum istum.

12. Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.

13. Et erit eis verbum Domini: Manda, remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

14. Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem.

15. Dixistis enim: Percussimus foedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

16. Idcirco hæc dicit Dominus Deus: || Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet.

17. Et ponam in pondere iudicium: & iustitiam in mensura: & subvertet grando spem mendacii: & protectionem aque inundabunt.

18. Et delebitur foedus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.

19. Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

20. Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decadat: & pallium breve utrumque operire non potest:

|| 1. Cor. 14.
21.

|| Psal. 119.
22.
Matth. 21.
22.
Act. 4. 11.
1. Petr. 2. 6.
Rom. 9. 33.

11. 2. Reg. 5.
30.
4. Par. 14.
11.
11. Jos. 10. 10.

21. || Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus : || sicut in valle , quæ est in Gaboon , irascetur : ut faciat opus suum , alienum opus ejus : ut operetur opus suum , peregrinum est opus ejus ab eo .

22. Et nunc nolite illudere , ne fortè confringantur vincula vestra . Consummationem enim & abbreviationem audiui à Domino Deo exercituum super universam terram .

23. Auribus percipite , & audite vocem meam , attendite , & audite eloquium meum .

24. Numquid tota die arabit arans ut ferat , proscindet & sarriet humum suam ?

25. Nonne cum adæquaverit faciem ejus , feret gith , & cyminum sparget , & ponet triticum per ordinem , & hordetum , & milium , & viciam in finibus suis ?

26. Et erudiet illum in judicio : Deus suus docebit illum .

27. Non enim in ferris triturbabitur gith , nec rota plaustrum super cyminum circuibit : sed in virga excutietur gith , & cyminum in baculo .

28. Panis autem comminuetur : verum non in perpetuum triturbans triturbabit illum , neque vexabit eum rota plaustrum , nec ungulis suis comminuet eum .

29. Et hoc à Domino Deo exercituum exivit , ut mirabile faceret consilium , & magnificaret justitiam .

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Jerusalem , contritio gentium illam obsidentium : de libro signato , ac cecitate Iudeorum : vix profundis corde denuntiatur : reliquias Jacob prædicat illuminandas , & ad Deum convertendas .

* Ariel , id est Leo , erat nomen altaris holocaustorum , ut apparet Jerem. 41. 15. Nempe quod ut Leo victimas Deo consumeret . Hæc pronuntiata videntur biennio ante adventum Sennacherib .

1. **V**Æ Ariel * , Ariel civitas , quam expugnabit David : additus est annus ad annum † : solemnitates evolutæ sunt .

2. Et circumvallabo Ariel , & erit tristis & moerens , & erit mihi quasi Ariel .

3. Et circumdabo quasi spharam in circuitu tuo , & jaciā contra te aggerem , & munimenta ponam in obsidione tua .

4. Humiliaberis , de terra loqueris , & de humo audietur eloquium tuum : & erit quasi pythonis de terra vox tua , & de humo eloquium tuum mustitabit .

5. Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventitantium te : & sicut favilla pertransiens multitudo eorum , qui contra te prævaluerunt :

6. eritque repente confestim . A Domino exercituum visitabitur in tonitruo , & commotione terræ , & voce magna turbinis & tempestatis , & flammæ ignis devorantis .

7. Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium Gentium , quæ dimicaverunt contra Ariel , & omnes qui militaverunt , & obsederunt , & prævaluerunt adversus eam .

8. Et sicut somniat esuriens , & comedit , cum autem fuerit expergefactus , vacua est anima ejus : & sicut somniat sitiens , & bibit , & postquam fuerit expergefactus , lassus adhuc sitit , & anima ejus vacua est : sic erit multitudo omnium Gentium , quæ dimicaverunt contra montem Sion .

9. Obstupescite , & admiramini , fluctuate ,

& vacillate : inebriamini , & non à vino : movemini , & non ab ebrietate .

10. Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis , claudet oculos vestros , prophetas & principes vestros , qui vident visiones , operiet .

11. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati , quem cum dederint scienti litteras , dicent : Lege istum : & respondebit : Non possum , signatus est enim .

12. Et dabitur liber nescienti litteras , diceturque ei : Lege : & respondebit : Nescio litteras .

13. Et dixit Dominus : || Eò quod appropinquat populus iste ore suo , & labiis suis glorificat me , cor autem ejus longè est à me , & timebunt me mandato hominum & doctrinis : ||

14. Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo : || peribit enim sapientia à sapientibus ejus , & intellectus prudentium ejus abscondetur . ||

15. Vix qui profundi estis corde , ut à Domino abscondatis consilium : quorum sunt in tenebris opera , & dicunt : || Quis videt nos , & quis novit nos ? ||

16. Perversa est hæc vestra cogitatio : quasi lutum contra figulum cogitet , & dicat opus factori suo : Non fecisti me : & figmentum dicat fictori suo : Non intelligis .

17. Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel , & charmel in saltum reputabitur ?

18. Et audient in die illa surdi verba libri , & de tenebris , & caligine oculi cæcorum videbunt .

19. Et addent mites in Domino lætitiā , & pauperes homines in sancto Israel exultabunt :

20. quoniam defecit qui prævalebat , consummatus est illudor , & successi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem :

21. qui peccare faciebant homines in verbo , & arguentem in porta supplantabant , & declinaverunt frustra à justo .

22. Propter hoc , hæc dicit Dominus ad domum Jacob , qui redemit Abraham : Non modò confundetur Jacob , nec modò vultus ejus erubescet :

23. sed cum viderit filios suos , opera manuum mearum , in medio sui sanctificantes nomen meum , & sanctificabunt sanctum Jacob , & Deum Israel prædicabunt ,

24. & scient errantes spiritu intellectum , & mustitatores discant legem .

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Iudeos , qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Aegyptios confugiebant : ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus , sed vana præsidia querentibus , gravem denuntiat afflictionem : & quàm sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus : & de magna revertentium felicitate , ac judicio impiorum .

1. **V**Æ filii desertores * , dicit Dominus , ut faceretis consilium , & non ex me : & ordiremini telam , & non per spiritum meum , ut adderetis peccatum super peccatum :

2. qui ambulatis ut descendatis in Aegyptum , & os meum non interrogastis , speran-

|| Matt. 15.
5.
Marc. 7. 6.

|| 1. Cor. 1.
19.
Abd. 1. 8.

|| Eccl. 33.
16.

* Eodem tempore & de eadem re hæc pronuntiata videntur : est plerique ad Jeremiam tempora referant .

tes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Egypti.

3. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Egypti in ignominiam.

4. Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5. Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.

6. Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiae læna, & leo ex eis, vipera & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

|| *Pide Jerem. 37. 7.*

7. || Egyptus enim frustrā & vanē auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

8. Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimonium usque in æternum.

9. Populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10. Qui dicunt videntibus: Nolite videre: & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11. Auferite à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel.

12. Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & inixi estis super eo:

13. propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.

14. Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15. Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israel: Si revertamini & quiescatis, salvii eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et nolistis:

16. & dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus: ideo velociores erunt, qui persequentur vos,

17. Mille homines à facie terroris unius: & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, & quasi signum super collem.

18. Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri: & ideo exaltabitur parens vobis: quia Deus judicii Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19. Populus enim Sion habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi.

20. Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam brevem: & non faciet avolare à te ultra doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.

21. Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

22. Et contaminabis laminas scutillium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiam menstruata. Egrederere dices ei.

23. Et dabitur pluvia semini tuo, ubicumque seminaveris in terra: & panis frugum terræ erit uberrimus, & pinguis: pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosè:

24. & tauri tui, & pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migra comedent sicut in area ventilatum est.

25. Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem elevatum, rivus currentium aquarum in die intersectionis multorum cum ceciderint turres.

26. Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ ejus sanaverit.

27. Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum: labia ejus repleta sunt indignatione, & lingua ejus quasi ignis devorans.

28. Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frantum erroris, quod erat in maxillis populorum.

29. Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ solemnitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Israel.

30. Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ, & terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis: allidet in turbine, & in lapide grandinis.

31. A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus.

32. Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis: & in bellis præcipuis expugnabit eos.

33. Præparata est enim ab heri Topheth*, à rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta ejus, ignis & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

* Vallis extra Jerusalem, infamis & contaminata.

C A P U T XXXI.

Judeos qui fiducia in Deum relicta ad Egyptios & humana confugiunt præsidia, prædicat consumendos una cum suis auxiliariis: revertentes verò ad Dominum, virtute divina liberandos.

1. **V**Æ qui descendunt in Egyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt.

2. Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & confurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.

Cohærent hæc cum superioribus, & aliis verbis eadem ferè res repetuntur.

3. Aegyptus homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes confumentur.

4. Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cum occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pavebit: sic descendet Dominus exercituum ut prælietur super montem Sion, & super collem ejus.

5. Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Jerusalem, protegens & liberans, transiens * & salvans.

6. Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel.

7. In die enim illa abjiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.

8. Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladii: & juvenes ejus vestigales erunt.

9. & fortitudo ejus à terrore transibit, & pavebunt fugientes principes ejus: dixit Dominus; cujus ignis est in Sion, & caminus ejus in Jerusalem.

C A P U T XXXII.

De rege ac principibus in justitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulenti mulieribus futura prædicatur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

1. Ecce in justitia regnabit rex, & principes in judicio præerunt.

2. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate, sicut rivi aquarum in siti, & umbra petreæ prominentis in terra deserta.

3. Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt.

4. Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborum velociter loquetur & planè.

5. Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur major.

6. Stultus enim fatua loquetur, & cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuum faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.

7. Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendaci, cum loqueretur pauper judicium.

8. Princeps verò ea, quæ digna sunt principi, cogitabit, & ipse super duces stabit.

9. Mulieres opulentiæ surgite, & audite vocem meam: filiae confidentes percipite auribus eloquium meum.

10. Post dies enim & annum, vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultra non veniet.

11. Obstupescite opulentiæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.

12. Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.

13. Super humum populi mei spinæ & ve-

pres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis?

14. Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,

15. donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputabitur.

16. Et habitabit in solitudine judicium, & justitia in charmel sedebit.

17. Et erit opus justitiæ pax, & cultus justitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum.

18. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19. Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur civitas.

20. Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis & asini.

C A P U T XXXIII.

Permixtum de dejectione Sennacherib loquitur, & Judæorum liberatione, ac divine potentis exaltatione: invehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Jerusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

1. **V**æ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cum consummaveris depredationem, depredaberis: cum fatigatus defueris contemnere, contemneris.

2. Domine miserere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in manè, & salus nostra in tempore tribulationis.

3. A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4. Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossæ plenæ fuerint de eo.

5. Magnificatus est Dominus, quoniam habitavit in excelsis: implevit Sion judicio & justitia.

6. Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus ejus.

7. Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè flebunt.

8. Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

9. Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsorduit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.

10. Nunc consurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11. Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12. Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.

13. Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.

14. Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

15. Qui ambulat in justitiis, & loquitur ve-

De Sennacherib id intelligitur. Hieron.

|| Psal. 14.

ritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia,
& excutit manus suas ab omni munere, qui
obturat aures suas ne audiat sanguinem, &
claudit oculos suos ne videat malum.

16. Iste in excelsis habitabit, munimenta
faxorum sublimitas ejus: panis ei datus est,
aquæ ejus fideles sunt.

17. Regem in decore suo videbunt oculi
ejus, cernent terram de longè.

|| 1. Cor. 1.
20.

18. Cor tuum meditabitur timorem: || ubi
est litteratus? ubi legis verba ponderans?
ubi doctus parvulorum?

19. Populum impudentem non videbis, po-
pulum alti sermonis: ita ut non possis in-
telligere disertitudinem linguæ ejus, in quo
nulla est sapientia.

20. Respice Sion civitatem solemnitatis no-
stræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habi-
tationem opulentam, tabernaculum, quod
nequaquam transferri poterit: nec auferen-
tur clavi ejus in sempiternum, & omnes
funiculi ejus non rumpentur.

21. quia solummodo ibi magnificus est Do-
minus noster: locus fluviorum rivi latissimi &
patentes: non transibit per eum navis remi-
gum, neque trieris magna transgredietur eum.

22. Dominus enim judex noster, Dominus le-
gis noster, Dñs rex noster: ipse salvabit nos.

23. Laxati sunt funiculi tui, & non præva-
lebunt: sic erit malus tuus ut dilatare signum
non queas. Tunc dividuntur spolia præda-
rum multarum: claudi diripient rapinam.

24. Nec dicet vicinus: Elangui, populus qui
habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

C A P U T XXXIV.

*Acerba Dei ultio super omnes gentes: Idumææ quo-
que contritio & perpetua vastitas prædicitur.*

1. **A**ccedite Gentes, & audite, & popu-
li attendite: audiat terra, & pleni-
tudo ejus, orbis, & omne germen ejus.

2. Quia indignatio Domini super omnes Gen-
tes, & furor super universam militiam eorum:
interfecit eos, & dedit eos in occisionem.

3. Interfecti eorum projicientur, & de ca-
daveribus eorum ascendet fætor: tabescent
montes à sanguine eorum.

|| 1. Apoc.
8. 12. &
seq. & E-
zech 32. 7.

4. || Et tabescent omnis militia cælorum,
& complicabuntur sicut liber cæli: & om-
nis militia eorum defluet, sicut defluit so-
lium de vinea & de ficu.

5. Quoniam inebriatus est in cælo gladius
meus: ecce super Idumæam descendet, & super
populum intersectionis meæ, ad judicium.

6. Gladius Domini repletus est sanguine,
incrassatus est adipe, de sanguine agnorum,
& hircorum, de sanguine medullatorum arie-
tum: victima enim Domini in Bosra, &
intersectio magna in terra Edom.

7. Et descendent unicornes cum eis, & tauri
cum potentibus: inebriabitur terra eorum san-
guine, & humus eorum adipe pinguium:

8. quia dies ultionis Domini, annus re-
tributionum judicii Sion.

9. Et convertentur torrentes ejus in pi-
cem, & humus ejus in sulphur: & erit
terra ejus in picem ardentem.

10. Nocte & die non exstinguetur, in sem-
piternum ascendet fumus ejus: à generatio-
ne in generationem desolabitur, in sæcula
sæculorum non erit transiens per eam.

11. Et possidebunt illam onocrotalus & eri-
cius: ibis & corvus habitabunt in ea: & exten-
detur super eam mensura, ut redigatur ad ni-
hilum, & perpendiculum in desolationem.

12. Nobiles ejus non erunt ibi: regem po-
tius invocabunt, & omnes principes ejus
erunt in nihilum.

13. Et orientur in domibus ejus spinæ, & ur-
ticæ, & paliurus in munitionibus ejus: & erit
cubile draconum: & pascua struthionum.

14. Et occurrent dæmonia onocentauris,
& pilosus clamabit alter ad alterum: ibi
cubavit lamia, & invenit sibi requiem.

15. Ibi habuit foveam ericius, & enutri-
vit catulos, & circumfodit, & fovit in um-
bra ejus: illuc congregati sunt milvi, al-
ter ad alterum.

16. Requirit diligenter in libro Domini,
& legite: unus ex eis non defuit, alter al-
terum non quæsit: quia quod ex ore meo
procedit, ille mandavit, & spiritus ejus
ipse congregavit ea.

17. Et ipse misit eis sortem, & manus
ejus divisit eam illis in mensuram: usque in
æternum possidebunt eam, in generationem
& generationem habitabunt in ea.

C A P U T XXXV.

*De futura consolatione, latitia, securitate, &
felicitate perpetua eorum, qui in Christum
sunt credituri.*

1. **L**ætabitur deserta & invia, & exultabit
solitudo, & florebit quasi lilium.

2. Germinans germinabit, & exultabit læ-
tabunda & laudans: gloria Libani data est ei:
decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt glo-
riam Domini, & decorem Dei nostri.

3. Confortate manus dissolutas, & genua
debilia roborate.

4. Dicite pusillanimis: Confortamini, &
nolite timere: ecce Deus vester ultionem
adducet retributionis: Deus ipse veniet, &
salvabit vos.

5. Tunc aperientur oculi cæcorum, & au-
res surdorum patebunt.

6. Tunc saliet sicut cervus claudus, &
aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt
in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7. Et quæ erat arida, erit in stagnum, &
sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in
quibus prius dracones habitabant, orietur
viror calami & junci.

8. Et erit ibi semita & via, & via sancta
vocabitur: non transibit per eam pollutus,
& hæc erit vobis directæ via, ita ut stulti
non errent per eam.

9. Non erit ibi leo, & mala bestia non
ascendet per eam, nec inveniatur ibi: &
ambulabunt qui liberati fuerint.

10. Et redempti à Domino convertentur,
& venient in Sion cum laude: & latitia sem-
piterna super caput eorum: gaudium & lati-
tiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

† SABB
QUAT.
TEM P.
ADVENT.
EPIST. 2.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Jude munitis, mittit Rabfacem ad capiendam Jerusalem, qui variis in Ezechiam jactatis convitiis & blasphemis in Deum, Jerosolymitas ad deditionem exhortatur.

* Ann. M. 1293.
Ant. Chr. 713.
Hoc bellum cum Æthiopi-
co conjun-
ctum, to-
to trien-
nio gestu
esse, ex
eiusdem
Prophetæ,
cap. 20,
colligi-
mus.
† Antho. M. 1294.
Ant. Chr. 710.
Fide 4.
Reg. 18. 13.
1. Par. 32.
1.

1. **E**T factum est in quartodecimo anno regis Ezechia*, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, & cepit eas.

2. Et misit † rex Assyriorum Rabfacem de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, & stetit in aqueductu piscine superioris in via Agri fullonis.

3. Et egressus est ad eum Eliacim filius Helcia, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis.

4. Et dixit ad eos Rabfaces: Dicite Ezechia: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua confidis?

5. aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam quia recessisti à me?

6. Ecce confidis super baculum arundineum contractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: sic Pharaon rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.

7. Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Judæ & Jerusalem: Coram altari isto adorabitis?

8. Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum.

9. Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si cõfidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus:

10. & nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam, ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperse eam.

11. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joahe ad Rabfacem: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Judaicè in auribus populi, qui est super murum.

12. Et dixit ad eos Rabfaces: Numquid ad dominum tuum & ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista; & non potius ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum?

13. Et stetit Rabfaces, & clamavit voce magna Judaicè, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

14. Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruire vos.

15. Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.

16. Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite unusquisque vineam suam, & unusquisque ficum suam: & bibite unusquisque aquam cisternæ suæ,

17. donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

18. Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

19. Ubi est deus Emath, & Arphad? Ubi est deus Sepharuaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

20. Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea?

21. ¶ Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.

22. Et ingressus est Eliacim filius Helcia, qui erat super domum: & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabfacis.

CAPUT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabfacis, tum Sennacherib, mittit ad Isaiam ut Dominum deprecetur; qui ipsum confortans divinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filiis suis interimitur.

1. **E**T factum est, cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obvolutus est sacco, & intravit in domum Domini.

2. Et misit Eliacim*, qui erat super domum & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filium Amos prophetam,

3. & dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiarum, dies hæc: quia venerunt filii usque ad partum, & virtus non est parienti.

4. Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabfacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viventem, & exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5. Et venerunt servi regis Ezechia ad Isaiam.

6. Et dixit ad eos Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas à facie verborum, quæ audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7. Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur ad terram suam, & corruiere eum faciam gladio in terra sua.

8. Reversus est autem Rabfaces, & invenit regem Assyriorum præliantem adversus Lobnam. ¶ Audierat enim quia profectus esset de Lachis,

9. & audivit de Tharaca rege Æthiopia, dicentes: Egressus est ut pugnet contra te. Quod cum audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens?

10. Hæc dicetis Ezechia regi Judæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Jerusalem in manu regis Assyriorum.

11. Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt

* Sup. dicitur: non verò dii aliorum populorum istorum. Nam illi demum Samariam misit ab Assaradone Sennacherib filio. (Isa. 43) Et alioqui patet ex v. seq. singulas terras cum singulis diis hic componi: & ex cap. 11. hos eisdem populos à Sennacheribo recens tantum devictos. 11. Reg. 18. 36.

4. Reg. 19. 1
* Anno M. 3294.
Ant. Chr. 710.
* Pontificem.
Hieron.

11. 4. Reg. 19. 8.

reges Assyriorum omnibus terris, quas sub-
verterunt, & tu poteris liberari?

12. Numquid eruerunt eos dii Gentium,
quos subverterunt patres mei, Gozan, &
Haran, & Reseph, & filios Eden, qui
erant in Thelassar?

|| 4. Reg. 18.
31. & 19.
13.

13. Ubi est rex Emath, & rex Arphad,
& rex urbis Sepharuaim, Ana, & Ava ||?

14. Et tulit Ezechias libros de manu nuntio-
rum, & legit eos, & ascendit in domum Domi-
ni, & expandit eos Ezechias coram Domino.

15. Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens:

16. Domine exercituum Deus Israel, qui sed-
es super Cherubim: tu es Deus solus omnium
regnum terrarum, tu fecisti cælum & terram.

17. Inclina Domine aurem tuam, & audi,
aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi
omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blas-
phemandum Deum viventem.

18. Verè enim Domine desertas fecerunt
reges Assyriorum terras, & regiones earum.

19. Et dederunt deos earum igni: non enim
erant dii, sed opera manuum hominum,
lignum & lapis: & comminuerunt eos.

20. Et nunc Domine Deus noster salva nos
de manu ejus: & cognoscant omnia regna
terræ, quia tu es Dominus solus.

21. Et misit Isaias filius Amos ad Eze-
chiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Pro quibus rogasti me de Sennache-
rib rege Assyriorum:

22. hoc est verbum, quod locutus est Do-
minus super eum: Despexit te, & sublin-
navit te virgo filia Sion: post te caput mo-
vit filia Jerusalem.

23. Cui exprobasti, & quem blasphemasti, &
super quem exaltasti vocem, & levasti altitudi-
nem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel.

24. In manu fervorum tuorum exprobasti
Domino: & dixisti? In multitudine quadriga-
rum mearum ego ascendi altitudinem montium,
juga Libani: & succidam excelsa cedrorum
ejus, & electas abietes illius, & introibo altitu-
dinem summitatis ejus, saltum Carmeli ejus.

25. Ego fodi, & bibi aquam, & exsiccavi
vestigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26. Numquid non audisti, quæ olim fe-
cerim ei? ex diebus antiquis ego plasmavi
illud: & nunc adduxi: & factum est in
eradicationem collium compugnantium, &
civitatum munitarum.

27. Habitatores earum breviata manu con-
tremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut
sanum agri, & gramen pascuæ, & herba tes-
torum, quæ exaruit antequam maturesceret.

28. Habitationem tuam, & egressum tuum,
& introitum tuum cognovi, & insaniam
tuam contra me.

29. Cum sureres adversum me, superbia tua
ascendit in aures meas: ponam ergo circ-
lum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis;
& reducam te in viam, per quam venisti.

* O Jeru-
salem.
† Nam
mense Ju-
nioris
anni ab hostibus & militibus Sennacherib vel occupata, vel con-
cucata: & sponte germinantibus sibi victum comparare necesse
fuit: sequenti vero anno (qui fuit Mundi 3295.) impediante Jubi-
lai lege, neque ferere neque metere illis permissum erat. Vide
1. Reg. 19. 29.

30. Tibi autem * hoc erit signum: Come-
de hoc anno quæ sponte † nascuntur, & in
anno secundo pomis vescere: in anno autem

tertio seminare, & metite, & plantate vi-
neas, & comedite fructum earum.

31. Et mittet id, quod salvatum fuerit de
domo Juda, & quod reliquum est, radi-
cem deorsum, & faciet fructum sursum:

32. quia de Jerusalem exhibunt reliquæ,
& salvatio de monte Sion: zelus Domini
exercituum faciet istud.

33. Propterea hæc dicit Dominus de rege
Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, &
non jacet ibi sagittam, & non occupabit eam
clypeus, & non mittet in circuitu ejus aggerem.

34. In via qua venit, per eam revertetur; & ci-
vitatem hanc non ingreditur, dicit Dominus:

35. & protegam civitatem istam, ut sal-
vem eam propter me, & propter David
servum meum.

36. || Egressus est autem Angelus Domini,
& percussit in castris Assyriorum centum
octoginta quinque millia. Et surrexerunt mane,
& ecce omnes cadavera mortuorum.

37. Et egressus est, & abiit, & reversus
est Sennacherib rex Assyriorum, & habita-
vit in Ninive.

38. Et factum est, cum adoraret in tem-
plo Nesroch deum suum, Adramelech &
Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio:
fugeruntque in terram Ararat, & regnavit
Asarhadon filius ejus pro eo.

C A P U T XXXVIII.

*Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata
liberatus, signo in horologio Achaz accepto,
& promissa de manu Assyriorum liberatione,
canticum ei ad vitam quindecim annis,
canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.*

1. † I N diebus illis ægrotavit Ezechias
usque ad mortem, & introivit ad
eum Isaias filius Amos propheta, & dixit
ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui
tuæ, quia morieris tu, & non vives.

2. Et convertit Ezechias faciem suam ad
parietem, & oravit ad Dominum,

3. & dixit: Obsecro Domine, memento
quæso quomodo ambulaverim coram te in
veritate, & in corde perfecto, & quod
bonum est in oculis tuis fecerim. Et flevit
Ezechias fletu magno.

4. Et factum est verbum Domini ad Isa-
iam, dicens:

5. Vade, & dic Ezechia: Hæc dicit Domi-
nus Deus David patris tui: Audiui orationem
tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adji-
ciam super dies tuos quindecim annos:

6. & de manu regis * Assyriorum eruam te,
& civitatem istam: & protegam eam.

7. Hoc autem tibi erit signum à Domi-
no, quia faciet Dominus verbum hoc,
quod locutus est:

8. || Ecce ego reverti faciam umbram linea-
rum, per quas descenderat in horologio Achaz
in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est
sol decem lineis per gradus, quos descenderat.

9. Scriptura † Ezechia regis Juda cum
ægrotasset, & convalesceret de infirmitate sua.

10. Ego dixi: In dimidio dierum meo-
rum vadam ad portas inferi.

|| Sup. 31. 8
4. Reg. 19.
35.
Tob. 1. 21.
Eccl. 48.
24.
1. Mach. 7.
41.
2. Mach. 8.
19.

† FER. 5.
POST
CINER.
Anno M.
3295.
Ant. Chr.
713.
4. Reg. 20. 1.
2. Par. 32.
14.

* Figo hæc
historia
ante pla-
gam Sen-
nacherib
evenit, ut
hæc verba
in diebus
illis gene-
ralem tan-
tum tem-
poris no-
tationem
significent
Vide 4.
Reg. 20. 6.
|| Eccl. 48.
26.
† Dictata
ei, ut cre-
dibile est,
ab Isaiâ.

Quasi residuum annorum meorum,
11. dixi: Non videbo Dominum Deum
in terra viventium.

Non aspiciam hominem ultra, & habitato-
rem quietis.

12. Generatio mea ablata est, & convolu-
ta est à me, quasi tabernaculum pastorum.

Præcisa est velut à texente, vita mea:
dum adhuc ordiretur, succidit me: de mane
usque ad vesperam finies me.

13. Sperabam usque ad manè, quasi leo
sic contrivit omnia ossa mea:

De mane usque ad vesperam finies me:

14. sicut pullus hirundinis sic clamabo,
meditabor ut columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in
excelsum.

Domine vim patior, responde pro me.

15. Quid dicam, aut quid respondebit mi-
hi, cum ipse fecerit?

Recogitabo tibi omnes annos meos in ama-
ritudine animæ meæ.

16. Domine si sic vivitur, & in talibus vita
spiritus mei, corripies me, & vivificabis me.

17. Ecce in pace amaritudo mea amarissima:
Tu autem eruisti animam meam ut non periret,

projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18. Quia non infernus confitebitur tibi, ne-
que mors laudabit te: non expectabunt qui
descendunt in lacum, veritatem tuam.

19. Vivens vivens ipse confitebitur tibi,
sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet
veritatem tuam.

20. Domine salvum me fac, & psalmos
nostros cantabimus cunctis diebus vitæ no-
stræ in domo Domini.

21. Et iussit Isaïas ut tollerent massam de ficis,
& cataplasmaarent super vulnus, & sanaretur.

22. Et dixit Ezechias: Quod erit signum
quia ascendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX.

*Ezechias cum missis à rege Babylonis nuntiis
suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura
eorum in Babylonem ablatione præmonetur.*

1. **I**N tempore illo misit Merodach Bala-
dan, filius Baladan * rex Babylonis,
libros & munera ad Ezechiam: audierat
enim quod ægrotasset & convalesceret.

2. Letatus est autem super eis Ezechias, &
ostendit eis cellam aromatum, & argenti, &
auri, & odoramentorum, & unguenti opti-
mi, & omnes apothecas supellectilis suæ, &
universa quæ inventa sunt in thesauris ejus.
Non fuit verbum quod non ostenderet eis Eze-
chias in domo sua, & in omni potestate sua.

3. Introivit autem Isaïas propheta ad Eze-
chiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt
viri isti, & unde venerunt ad te? Et dixit
Ezechias: De terra longinqua venerunt ad
me, de Babylone,

4. Et dixit: Quid viderunt in domo tua?
Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo
mea sunt, viderunt: non fuit res, quam
non ostenderim eis in thesauris meis.

5. Et dixit Isaïas ad Ezechiam: Audi ver-
bum Domini exercituum.

6. Ecce dies venient, & auferentur om-
nia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesau-
rizaverunt patres tui usque ad diem hanc,
in Babylonem: non relinquetur quidquam,
dicit Dominus.

7. Et de filiis tuis, qui exibunt de te,
quos genueris, tollent, & erunt eunuchi
in palatio regis Babylonis.

8. Et dixit Ezechias ad Isaïam: Bonum ver-
bum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat
tantum pax, & veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

*Consolatio & salus Jerusalem per Christum fu-
tura: Joannis Baptiste prædicatio: fragili-
tas hominis, & perpetuitas verbi divini:
Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria:
potestas & retributio palam annuntianda:
contra idololatrias Deum scultilibus assimi-
lantes, incomparabilem Dei potentiam ac
sapientiam commendat: quodque sperantes
in Domino mutant fortitudinem.*

1. **C**onsolamini, consolamini popule meus,
dicit Deus vester.

2. Loquimini ad cor Jerusalem, & advocate-
eam: quoniam completa est malitia ejus, di-
missa est iniquitas illius: || suscepit de manu
Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. || *Apos. 10*

3. || Vox clamantis in deserto: Parate
viam Domini, rectas facite in solitudine
semitas Dei nostri. || *Matt. 3.*

4. Omnis vallis exaltabitur, & omnis
mons & collis humiliabitur, & erunt pra-
va in directa, & aspera in vias planas. || *Marc. 1. 3.*

5. Et revelabitur gloria Domini, & videbit
omnis caro pariter quod os Dñi locutum est. || *Luc. 3. 4.*

6. Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid
clamabo? || Omnis caro sanum, & omnis
gloria ejus quasi flos agri. || *Joan. 1. 23.*

7. Exsiccatum est sanum, & cecidit flos,
quia spiritus Domini sufflavit in eo. Verè
sanum est populus:

8. exsiccatum est sanum, & cecidit flos. Ver-
bum autem Domini nostri manet in æternum. || *Eccli. 14.*

9. ¶ Super montem excelsum ascende tu,
qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine
vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem:
exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda:
Ecce Deus vester. || *Jacob. 1. 10.*

10. ecce Dominus Deus in fortitudine ve-
niet, & brachium ejus dominabitur: ecce
merces ejus cum eo, & opus illius coram illo. || *1. Pet. 1. 24.*

11. || Sicut pastor gregem suum pascet:
in brachio suo congregabit agnos, & in
sinu suo levabit, satus ipse portabit. || *Sabb.*

12. Quis mensus est pugillo aquas, & cœ-
los palmo ponderavit? quis appendit tribus
digitis molem terræ, & libravit in pondere
montes, & colles in statera?

13. || Quis adjuvit spiritum Domini? aut
quis consiliarius ejus fuit, & ostendit illi?
Cum quo instituit consilium, & instruxit eum,
& docuit eum semitam justitiæ, & erudit eum
scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi? || *Ezech. 14.*

14. Ecce Gentes quasi stilla stula, &
quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ec-
ce insula quasi pulvis exiguus. || *23. 37.*

*Baladan
hic vide-
tur esse is
qui ab A-
gathia Be-
lesus, à
Nic. Da-
masc. Na-
myras à
Prolem.
Nabemaf-
arus est
dictus.
Fide 4.
Reg. 20. 12.

¶ SABB
QUA T.
T E M P.
ADVENT.
EPIST. 3.

|| Ezech. 14
23. 37.
24.
Joan. 10.
21.

|| Sap. 9. 13
Rom. 1. 14
1. Cor. 2. 10.

16. Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia ejus non sufficient ad holocaustum.

17. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatae sunt ei.

|| Affor. 17. 29. 18. || Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem poneris ei?

19. Nunquid sculpsit conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, & laminis argenteis argentarius?

20. Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quaerit quomodo statuatur simulacrum, quod non moveatur.

21. Nunquid non scitis? nunquid non audistis? nunquid non annuntiatum est vobis ab initio? nunquid non intellexistis fundamenta terrae?

|| Gen. 1. 6. || 22. Qui sedet super gyrum terrae, & habitatores ejus sunt quasi locustae: qui extendit velut nihilum caelos, || & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.

23. Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, iudices terrae velut inane fecit:

24. & quidem neque plantatus, neque factus, neque radicans in terra truncus eorum: repente flavit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.

25. Et cui assimilastis me, & adaequastis, dicit Sanctus?

26. Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit haec: qui eduxit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: praemultitudine fortitudinis & roboris, virtutisque ejus, neque unum reliquum fuit.

27. Quare dicis Jacob, & loqueris Israel: Abscondita est via mea a Domino, & a Deo meo iudicium meum transivit?

28. Nunquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terrae: non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientiae ejus.

29. Qui dat lassio virtutem: & his, qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat.

30. Deficient pueri & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent.

|| Psal. 103. 5. 31. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, || assument pennas sicut aquilae, current & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.

C A P U T X L I.

Discepat Dominus cum idololatriis de potentia & variis magnisque beneficiis populo Judaico exhibitis: quibus suam comprobatur potentiam & benignitatem erga homines: ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

* Hebr. latet i. cū silentio admiramini, vel me audite.

1. **T** Accedant * ad me insulae, & Gentes mutant fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus.

2. Quis suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum ut sequeretur se? dabit in conspectu ejus gentes, & reges obtinebit: dabit quasi pulverem gladio ejus, sicut stipulam vento raptam arcui ejus.

3. Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus ejus non apparebit.

4. Quis haec operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, || primus & novissimus ego sum.

5. Viderunt insulae, & timuerunt, extrema terrae obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt.

6. Unusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: Confortare.

7. Confortavit faber ararius percussiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est: & confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8. Et tu Israel serve meus Jacob quem elegi, semen Abraham amici mei:

9. in quo apprehendi te ab extremis terrae, & a longinquis ejus vocavi te, & dixi tibi: Servus meus es tu, elegi te, & non abjeci te.

10. Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortavi te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera iusti mei.

11. Ecce confundentur & erubescunt omnes qui pugnant adversum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.

12. Quares eos, & non invenies viros rebelles tuos: erunt quasi non sint: & veluti consumptio homines bellantes adversum te.

13. Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adjuvi te.

14. Noli timere vermis Jacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus: & redemptor tuus Sanctus Israel.

15. Ego posui te quasi plaustrum trituranovum, habens rostra ferrantia: triturabis montes, & comminues: & colles quasi pulverem pones.

16. Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israel lataberis.

17. Egeni & pauperes quaerunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos.

18. Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram in viam in rivos aquarum.

19. Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum olivae: ponam in deserto abietem, ulmum, & buxum simul:

20. ut videant, & sciant, & recogitent, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israel creavit illud.

21. Propè facite iudicium vestrum, dicit Dominus: asserite, si quid fortè habetis, dixit rex Jacob.

22. Accedant, & nuntient nobis quaecumque ventura sunt: priora quae fuerunt nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum, & quae ventura sunt indicate nobis.

23. Annuntiate quae ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos. Bene quoque aut malè, si potestis, facite: & loquamur, & videamus simul.

24. Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo, quod non est: abominatio est qui elegit vos.

25. Suscitavi ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, & addu-

|| Inf. 44. 6. || 48. 12. || Apoc. 1. 11. || 17. 6. || 22. 13.

cet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculcans humum.

26. Quis annuntiavit ab exordio ut sciamus: & à principio ut dicamus: Justus es? non est neque annuntians, neque prædicens, neque audiens sermones vestros.

27. Primus ad Sion dicet: Ecce adsunt, & Jerusalem evangelistam dabo.

28. Et vidi, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.

29. Ecce omnes injusti, & vana opera eorum: ventus & inane simulacra eorum.

C A P U T XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cujus virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans universas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque, malos, idololatrias & ingratos graviter à Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine servorum Dei.

Matt. 12.
18.

1. **E**CCE servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium Gentibus proferet.

2. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.

3. Calamum quasiatum non conteret, & linum fumigans non extinguet, in veritate educet iudicium.

4. Non erit tristis, neque turbulentus; donec ponat in terra iudicium: & legem ejus insulæ expectabunt.

5. Hæc dicit Dominus Deus, creans cælos & extendens eos: firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo, qui est super eam, & spiritum calcantibus eam.

Inf. 49. 6.

6. Ego Dominus vocavi te in iustitia, & apprehendi manum tuam, & servavi te. || Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium:

7. ut aperires oculos cæcorum, & educes de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.

Inf. 48.
12.

8. || Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

9. Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: nova quoque ego annuntio: antequam orientur, audita vobis faciam.

10. Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terræ: qui descenditis in mare, & plenitudo ejus; insulæ, & habitatores earum.

11. Sublevetur desertum, & civitates ejus: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt.

12. Ponent Domino gloriam, & laudem ejus in insulis nuntiabunt.

13. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator fuscitabit zelum, vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur.

14. Tacui semper, filii, patiens fui: sicut parturiens loquar: dissipabo, & absordebo simul.

15. Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum: exsicabo: & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam.

16. Et ducam cæcos in viam, quam ne-

sciunt; & in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta: hæc verba feci eis, & non dereliqui eos.

17. Conversi sunt retrorsum: confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt constabili: Vos dii nostri.

18. Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.

19. Quis cæcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui venundatus est? & quis cæcus, nisi servus Domini?

20. Qui vides multa, nonne custodies: qui apertas habes aures, nonne audies?

21. Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret.

22. Ipse autem populus direptus, & vastatus: laqueus juvenum omnes, & in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat; in direptionem, nec est qui dicat: Redde.

23. Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat & auscultet futura?

24. Quis dedit in direptionem Jacob, & Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus? & noluerunt in viis ejus ambulare, & non audierunt legem ejus.

25. Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combussit eum in circuitu, & non cognovit: & succendit eum, & non intellexit.

C A P U T XLIII.

Populum credentem securum facit, ejus ex universo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobant: addita gravi exprobratione adversus Judæorum ingratitudinem.

1. **E**T nunc hæc dicit Dominus creans te Jacob, & formans te Israel: Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo: meus es tu.

2. Cum transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.

3. Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel salvator tuus, dedi propitiationem tuam Egyptum, Æthiopiam, & Saba pro te.

4. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis & gloriosus: Ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua.

5. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te.

6. Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.

7. Et omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, & feci eum.

8. Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt.

9. Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt tribus: quis in vobis annun-

tiet istud, & quæ prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, justificentur, & audiant, & dicant: verè.

10. Vos testes mei, dicit Dominus, & servus meus, quem elegi: ut sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse sum. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit.

|| Osee 13.
4.

11. || Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me salvator.

12. Ego annuntiavi, & salvavi: auditum feci, & non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus.

13. Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis avertet illud?

14. Hæc dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vestes universos, & Chaldeos in navibus suis gloriantes.

15. Ego Dominus sanctus vester, creans Israel, rex vester.

16. Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam.

17. Qui eduxit quadrigam & equum: agmen & robustum: simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.

18. Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.

|| 2. Cor. 5.
17.
Apoc. 21.5

19. || Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in invio flumina.

20. Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.

21. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.

22. Non me invocasti Jacob, nec laborasti in me Israel.

23. Non obtulisti mihi arietem holocausti, & victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

24. Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis: præbuiisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.

25. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

26. Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes ut justificeris.

27. Pater tuus primus peccavit, & interpretes tui prevaricati sunt in me.

28. Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Jacob, & Israel in blasphemiam.

C A P U T XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & novissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrium magna vanitas, imò stupor aperte convincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus revocatur.

Jerem. 30.
10. & 46.
27.

1. **E**T nunc audi Jacob serve meus, & Israel quem elegi:

2. Hæc dicit Dominus faciens & formans

te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serve meus Jacob, & rectissime, quem elegi.

3. Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4. Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas.

5. Iste dicet: Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Jacob: & hic scribet manu sua: Domino: & in nomine Israel assimilabitur.

6. Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor ejus Dominus exercituum: || Ego primus, & ego novissimus, & absque me non est Deus.

|| Sup. 41.4
Inf. 18. 12
Apoc. 12
17. & 22
13.

7. Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.

8. Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiavi: vos estis testes mei. Nunquid est Deus absque me, & formator quem ego non noverim?

9. Plastræ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis: ipsi sunt testes eorum, qui non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10. Quis formavit Deum, & sculpsit conflagavit ad nihil utile?

11. Ecce omnes participes ejus confundentur: Fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt & pavebunt, & confundentur simul.

12. || Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet.

|| Sap. 13.
11.

13. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14. Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrit.

15. Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adoravit: fecit sculpsit, & curvatus est ante illud.

16. Medium ejus combussit igni, & de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.

17. Reliquum autem ejus deum fecit & sculpsit sibi: curvatur ante illud, & adoratur illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.

18. Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.

19. Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussit igni, & coxi super carbones ejus panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo ejus idolum faciam: ante truncum ligni procidam?

20. Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit illud, & non liberabit animam suam, neque

dicet:

dicet: Fortè mendacium est in dextera mea.

21. Memento horum Jacob, & Israel, quoniam servus meus es tu: formavi te, servus meus es tu Israel, ne obliviscaris mei.

22. Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te.

23. Laudate celi, quoniam misericordiam fecit Dominus: jubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omne lignum ejus: quoniam redemit Dominus Jacob, & Israel gloriabitur.

24. Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cælos solus, stabilis terram, & nullus mecum.

25. Irrita faciens signa divinorum, & ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens.

26. Suscitans verbum servi sui, & consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Jerusalem: Habitaberis, & civitatibus Juda: Ædificabimini, & deserta ejus suscitabo.

27. Qui dico profundo: Desolare, & flumina tua arefaciam.

28. Qui dico Cyro: Pastor meus es, † & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: * Ædificaberis: & templo: || Fundaberis.

CAPUT XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quod Deum in his non agnoscat, cum ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi nativitas: & loquitur propheta permixtum de Judæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, justus & salvans, promissaque complens.

1. † **H**æc dicit Dominus Christo * meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiā coram eo januas, & portæ non claudentur.

2. Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas areas conteram, & vinctes ferreos confringam.

3. Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.

4. Propter servum meum Jacob, & Israel electum meum, & vocavi te nomine tuo: assimilavi te, & non cognovisti me.

5. Ego Dñs, & non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognovisti me:

6. Ut sciant hi, qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quoniam absque me non est: ego Dominus, & non est alter,

7. formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.

8. Rorate celi desuper, & nubes pluant justum: aperiatur terræ, & germinet salvatorem: & justitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

9. Væ qui contradicit fictori suo, testa de famis terræ: || nunquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & opus tuum absque manibus est?

10. Væ qui dicit patri: Quid generas? & mulieri: Quid parturis?

11. Hæc dicit Dominus sanctus Israel, plastes ejus: Ventura interrogate me, super filios meos, & super opus manuum mearum mandate mihi.

12. Ego feci terram, & hominem super eam creavi ego: manus meæ tetenderunt cælos, & omni militiæ eorum mandavi.

13. Ego suscitavi eum * ad justitiam, & omnes vias ejus dirigam: ipse ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

14. Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiarum, & Sabaim viri sublimis ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus.

15. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.

16. Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum.

17. Israel salvatus est in Domino salute æterna: non confundemini, & non erubescetis usque in sæculum sæculi.

18. Quia hæc dicit Dominus creans cælos, ipse Deus formans terram, & faciens eam, ipse plastes ejus: non in vanum creavit eam: ut habitaretur, formavit eam: Ego Dominus, & non est alius.

19. Non in abscondito locutus sum in loco terræ tenebroso: non dixi semini Jacob: Frustra querite me. Ego Dominus loquens justitiam, annuntians recta.

20. Congregamini, & venite, & accedite simul qui salvati estis ex Gentibus: nescierunt qui levant lignum sculpturæ suæ, & rogant Deum non salvantem.

21. Annuntiate, & venite, & consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? nunquid non ego Dominus, & non est ultra Deus absque me? Deus justus, & salvans non est præter me.

22. Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non est alius.

23. In memetipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur:

24. || quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua.

25. Ergo in Domino, dicit, meæ sunt justitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes qui repugnant ei.

26. In Domino justificabitur, & laudabitur omne semen Israel.

CAPUT XLVI.

Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipsorum prædicitur: Judæi cum reliquiis Israel ad Deum revocantur, offensa Dei magna benignitate ad ipsos, addita gravi increpatione ob ipsorum ingratitude & idololatriam; hortaturque ut ad ipsum, qui solus omnia novit & potest, revertantur, salutem ipsis per filium promittens.

1. **C**onfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulacra eorum bestiis

& jumen-

† i. te pacificando, fovendo & remittendo populo meo præfeci.
Mirum vero hujus regis nomen, hoc loco, & aliquot frequentibus aperte enuntiatum annis amplius 200. antequam ad regnum perveniret.
† Joseph l. 10. c. 12. ac l. 11. c. 1.
* Chronolog. nostrā
|| 2. Esdr. 2.
|| 1. Esdr. 7.
† S. A. B. B.
4. TEMP. ADVENT.
EP. 15. 4.
* Hebr. Christosus,
i. ad opus Dei singulariter delecto: & consecratio. Cyrus autem figura Christi fuit.

|| Jer. 18. 6.
Rom. 9. 20.

* Cyrum, Christum.

|| Rom. 14.
11.
Philip. 2.
10.

& iumentis, onera vestra graui pondere usque ad lassitudinem.

2. Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt saluare portantem, & anima eorum in captiuitatem ibit.

3. Audite me domus Jacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulua.

4. usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo.

5. Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me, & fecistis similem?

6. Qui confertis aurum de sacco, & argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, ut faciat Deum: & procidunt, & adorant.

7. || Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo: & stabit, ac de loco suo non movebitur: sed & cum clamauerint ad eum non audiet: de tribulatione non saluabit eos.

8. Mementote istud, & confundamini: redite præuicinatores ad cor.

9. Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus, & non est ultra Deus, nec est similis mei:

10. Annuntians ab exordio novissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet:

11. Vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. Et locutus sum, & adducam illud: creavi, & faciam illud.

12. Audite me duro corde, qui longè estis à iustitia.

13. Propè feci iustitiam meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israel gloriam meam.

C A P U T XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Iudeos suos captivos: & quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus spem posuit.

1. **D**escende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filia Chaldeorum, quia ultra non vocaberis mollis & tenera.

2. Tolle molam, & mole farinam: denu-da turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina.

3. || Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, & non resistet mihi homo.

4. Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israel.

5. Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldeorum: quia non vocaberis ultra domina regnorum.

6. Iratus sum super populum meum, contaminaui hereditatem meam, & dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggravasti iugum tuum valde.

7. Et dixisti: In sempiternum ero domina: non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimi tui.

8. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: || Ego sum, & non est præter me amplius: non

sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem.

9. || Venient tibi duo hæc subito in die una, sterilitas & viduitas, universa veniunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

10. Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præter me non est altera.

11. Veniet super te malum, & nescies ortum ejus: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repente miseria, quam nescies.

12. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid profit tibi, aut si possis fieri fortior.

13. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cæli, qui contemplabantur sidera, & supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi.

14. Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ, quibus calefiant, nec focus, ut sedeant ad eum.

15. Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras: negotiatores tui ab adolescentia tua, unusquisque in via sua erraverunt: non est qui salvet te.

C A P U T XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Judæorum; se, & non idola, annuntiasse futura & illa complevisse ostendens: propter nomen suum tamen parcat ipsis: & ita benignè eos ad se revocat, probans se solum verum Deum, omnium consilium, sui que populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum prævaricatione, quibus observatis felices fuissent.

1. **A**udite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israel: & de aquis Juda existis, qui juratis in nomine Domini, & Dei Israel recordamini non in veritate, neque in iustitia.

2. De civitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israel constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen ejus.

3. Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repente operatus sum, & venerunt.

4. Scivi enim quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea.

5. Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicavi tibi, ne fortè diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflabilia mandaverunt ista.

6. Quæ audisti, vide omnia: vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, & conservata sunt quæ nescis:

7. nunc creata sunt, & non ex tunc: & ante diem, & non audistis ea, ne fortè dicas: Ecce ego cognovi ea.

8. Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia prævaricans prævaricaberis, & transgressorem ex utero vocavi te.

9. Pro-

9. Propter nomen meum longè faciam
furorem meum : & laude mea infranabo
te, ne intereas.

10. Ecce excoxi te, sed non quasi argen-
tum, elegi te in camino paupertatis.

11. Propter me, propter me faciam, ut non
blasphemeris : & gloriam meam alteri non dabo.

12. Audi me Jacob, & Israel quem ego vo-
co : ego ipse, ego primus, & ego novissimus.

13. Manus quoque mea fundavit terram,
& dextera mea mensa est calos : ego voca-
bo eos, & stabunt simul.

14. Congregamini omnes vos, & audite :
quis de eis annuntiavit hæc ? Dominus dilexit
eum, faciet voluntatem suam in Baby-
lone, & brachium suum in Chaldæis.

15. Ego, ego locutus sum, & vocavi eum :
adduxi eum, & directæ est via ejus.

16. Accedite ad me, & audite hoc : non à
principio in abscondito locutus sum : ex tem-
pore antequam fieret, ibi eram : & nunc Do-
minus Deus misit me, & spiritus ejus.

17. Hæc dicit Dominus redemptor tuus san-
ctus Israel : Ego Dominus Deus tuus docens
te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

18. Utinam attendisses mandata mea : fa-
cta fuisset sicut flumen pax tua, & justitia
tua sicut gurgites maris.

19. Et fuisset quasi arena semen tuum, & stirps
uteri tui ut lapilli ejus : non interisisset, & non
fuisset attritum nomen ejus à facie mea.

20. ¶ Egredimini de Babylone, fugite à
Chaldæis, in voce exultationis annuntiate :
audium facite hoc, & efferte illud usque
ad extrema terræ. Dicite : Redemit Domi-
nus servum suum Jacob.

21. Non sitierunt in deserto, cum educe-
ret eos : ¶ aquam de petra produxit eis, &
scidit petram, & fluxerunt aquæ.

22. ¶ Non est pax impiis, dicit Dominus.

C A P U T XLIX.

*Constituitur Christus dux Gentium ac Judeo-
rum salvandorum, daturque in fœdus popu-
li ex omni orbis parte vocandi : & offensa
magna felicitate credentium in Christum,
hortatur eos ad gratiarum actionem : beni-
gnè etiam consolatur Sion, quæ se à Deo de-
sertam conquerebatur : promittens eam toto
orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam con-
fluentibus, ejusque contritis inimicis.*

1. ¶ **A**udite insulæ, & attendite populi
de longè : Dominus ab utero vo-
cavit me, ¶ de ventre matris meæ recor-
datus est nominis mei.

2. ¶ Et posuit os meum quasi gladium acu-
tum : in umbra manus suæ protexit me, &
posuit me sicut sagittam electam : in phare-
tra sua abscondit me.

3. Et dixit mihi : Servus meus es tu Is-
rael, quia in te gloriabor.

4. Et ego dixi : In vacuum laboravi, sine
causa, & vanè fortitudinem meam con-
sumpsi : ergo judicium meum cum Domi-
no, & opus meum cum Deo meo.

5. Et nunc dicit Dominus, formans me ex
utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum,
& Israel non congregabitur : & glorificatus

sum in oculis Domini, & Deus meus fa-
ctus est fortitudo mea.

6. Et dixit : Parum est ut sis mihi servus ad
suscitandas tribus Jacob, & facies Israel con-
vertendas. ¶ *Ecce dedi te in lucem Gentium,*
ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

7. Hæc dicit Dominus redemptor Israel, san-
ctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abo-
minatam gentem, ad servum dominorum :
Reges videbunt, & confurgent principes,
& adorabunt propter Dominum, quia fide-
lis est, & sanctum Israel qui elegit te.

8. ¶ Hæc dicit Dominus : ¶ In tempore
placito exaudivi te, & in die salutis auxilia-
tus sum tui : & servavi te, & dedi te in fœ-
dus populi, ut suscitares terram, & posside-
res hæreditates dissipatas :

9. ut diceretis his, qui vincti sunt : Exite : &
his, qui in tenebris : Revelamini : Super vias
pascuntur, & in omnibus planis pascua eorum.

10. ¶ Non esurient, neque sitient, & non per-
cutiet eos æstus & sol : quia miserator eorum
reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

11. Et ponam omnes montes meos in viam,
& semitæ meæ exaltabuntur.

12. Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab
Aquilone & mari, & isti de terra Australi.

13. Laudate cali, & exulta terra, jubilate mon-
tes laudem : quia consolatus est Dominus popu-
lum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14. Et dixit Sion : Dereliquit me Domi-
nus, & Dominus oblitus est mei.

15. nunquid oblivisci potest mulier infan-
tem suum, ut non misereatur filio uteri
sui ? & si illa oblita fuerit, ego tamen non
obliviscar tui.

16. Ecce in manibus meis descripsi te : ¶
muri tui coram oculis meis semper.

17. Venerunt structores tui : destruentes
te, & dissipantes à te exibunt.

18. ¶ Leva in circuitu oculos tuos, & vi-
de, omnes isti congregati sunt, venerunt
tibi : vivo ego, dicit Dominus, quia omni-
bus his velut ornamento vestieris, & cir-
cumdabis tibi eos quasi sponsa.

19. Quia deserta tua, & solitudines tuæ,
& terra ruinæ tuæ, nunc angusta erunt præ-
habitoribus, & longè fugabuntur qui ab-
sorbebant te.

20. Adhuc dicent in auribus tuis filii ste-
rilitatis tuæ : Angustus est mihi locus, fac
spatium mihi ut habitem.

21. Et dices in corde tuo : Quis genuit
mihi istos ? ego sterilis, & non pariens, trans-
migrata, & captiva : & istos quis enutrivit ?
ego destituta & sola : & isti ubi erant ?

22. Hæc dicit Dominus Deus : Ecce le-
vabo ad Gentes manum meam, & ad po-
pulos exaltabo signum meum. Et afferent
filios tuos in ulnis, & filias tuas super hu-
meros portabunt.

23. Et erunt reges nutritii tui, & reginæ
nutrices tuæ : vultu in terram demisso ado-
rabunt te, & pulverem pedum tuorum lin-
gent. ¶ Et scies quia ego Dominus, super
quo non confundentur qui expectant eum.

24. Nunquid tolletur à forti præda ? aut
quod captum fuerit à robusto, saluum esse
poterit ?

¶ Sup. 42. 6.
Act. 13.
47.

¶ SABB.
POST
DOM. 4.
QUADR.
11. 2. Cor. 6.
2.

¶ Apoc. 7.
16.

¶ Vid. Exo.
13. 2.

¶ Infr. 60.

¶ Vide
Isa. 71. 9.
& infr. 40.
14.

25. Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & captivitas à forti tolletur; & quod ablatum fuerit à robusto, salvabitur. Eos verò, qui iudicaverunt te, ego iudicabo, & filios tuos ego salvabo.

26. Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet Synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil prætermisit quod agendum fuerat ut ab ea reciperetur; imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque Synagogam doloribus interituram denuntiat.

1. **H**Æc dicit Dominus: Quis est hic liber repudiæ matris vestræ, quo dimisi eam, aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

2. Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret. || Nunquid abbreviata & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccam: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti.

3. Induam cælos tenebris, & sacco ponam operimentum eorum.

4. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5. ‡ Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.

6. || Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.

7. Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

8. || Juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me.

9. Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

10. Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.

11. Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa complevit, ut & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futura, & de lege Evangelica latè disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

1. **A**udite me qui sequimini quod justum est, & queritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis.

2. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum.

3. Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.

4. Attendite ad me, popule meus, & tribus mea me audite: || quia lex à me exiit, & iudicium meum in lucem populorum requiescet.

5. Propè est justus meus, egressus est salvator meus, & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.

6. Levate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt: || Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet.

7. Audite me qui scitis justum, populus meus || lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuaris.

8. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum.

9. Confurge, confurge, induere fortitudinem brachium Domini: confurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum. Nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?

10. || Nunquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati?

11. Et nunc qui redempti sunt à Domino, revertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12. Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi scænum ita arescet?

13. Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cælos, & fundavit terram: & formidasti jugiter tota die à facie furoris ejus, qui te tribulabat, & paraverat ad perendum: ubi nunc est furor tribulantis?

14. Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet usque ad internecionem, nec deficiet panis ejus.

15. Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.

|| Sup. 49. 2.

16. || Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes celos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu.

17. Elevare, elevare, confurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad scæces.

18. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

|| Sup. 47. 9.

19. || Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas, & contritio, & fames, & gladius: quis consolabitur te?

20. Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui.

21. Idcirco audi hoc pauperula, & ebria non à vino.

22. Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies ut bibas illum ultra.

23. Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, & dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus: & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus,

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem, ob gratuitam suam redemptionem: meminit descensus Israel in Ægyptum, & liberationis ab Assur: predicationes autem Evangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

1. **C**onfurge, confurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem, civitas Sancti: quia non adjiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus & immundus. *

* Quales Assyrii, Ægyptii, & Chaldæi.
* Vide 4. Reg. 18. 23.
24. & 25.
|| Gen. 46. 6.

2. Excutere de pulvere, confurge, sede Jerusalem: solve vincula colli tui captiva filia Sion.

3. Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.

4. Quia hæc dicit Dominus Deus: * || In Ægyptum descendit populus meus in principio, ut colonus esset ibi: & Assur absque ulla causa calumniatus est eum.

|| Ezech. 36. 20.
Rom. 2. 24.

5. Et nunc quid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablati sunt populus meus gratis? Dominatores ejus iniquè agunt, dicit Dominus, || & jugiter tota die nomen meum blasphematur.

6. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

|| Nah. 1. 15.
Rom. 10. 15.

7. || Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem: annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus!

8. Vox speculatorum tuorum: levaverunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cum converterit Dominus Sion.

9. Gaudete, & laudate simul deserta Jeru-

salem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem.

10. Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: || & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.

|| Psal. 97. 3.

11. Recedite, recedite, exite inde, || pollutum nolite tangere: exite de medio ejus, mundamini qui fertis vasa Domini.

|| 2. Cor. 6. 17.

12. Quoniam non in tumultu exhibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israel.

13. Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valde.

14. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.

15. Ille asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: || quia quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt.

|| Rom. 15. 21.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi nativitate, & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione ejus, credentiumque multitudine.

1. **Q**uis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

|| FER. 4. MAJORIS HEBDOM. EPIST. 3. Rom. 10. 16. || 1. Cor. 1. 22.

2. Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum:

3. || Despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum.

|| Marc. 9. 31.

4. || Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum.

|| Matth. 8. 17.

5. || Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.

|| 1. Cor. 15. 3.

6. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.

7. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, || & non aperiet os suum.

|| Matth. 26. 61. || Act. 8. 32.

8. De angustia, & de judicio sublati sunt: generationem ejus quis enarrabit? quia abscessus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussus est eum.

9. Et dabit impios pro sepultura, & divitem pro morte sua: || eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.

|| 1. Petr. 3. 18. || 1. Joan. 3. 5.

10. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

11. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & saturabitur: in scientia sua justifi-

ficabit

ficabit ipse iustus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.

12. Ideo disperdiam ei plurimos: & fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, || & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, || & pro transgressoribus rogavit.

C A P U T LIV.

*Ecclesiam invitat ad letitiam quod ex Gentibus futura sit numerosior quam erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectio-
ne sit in securitate vitura, veteris oblita cala-
mitatis: quodque ex pretiosis edificabitur
lapidibus, in iustitia fundata: omnesque in ea
docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.*

1. **L**auda sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum, dicit Dominus.

2. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida.

3. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis: & semen tuum Gentes hæreditabit, & civitates desertas inhabitabit.

4. Noli timere, quia non confunderis, neque erubescas: non enim te pudebit, quia confu-
sionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius.

5. Quia dominabitur tui qui fecit te, || Domi-
nus exercituum nomen ejus: & redemptor tuus Sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur.

6. Quia ut mulierem derelictam & meren-
tem spiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus.

7. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

8. In momento indignationis abscondi fa-
ciem meam parumper à te, & in misericor-
dia sempiterna misertus sum tui: dixit re-
demptor tuus Dominus.

9. || Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultra supra terram, sic juravi ut non irascar tibi: & non increpem te.

10. Montes enim commovebuntur, & col-
les contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non movebitur: dixit miserator tuus Dominus.

11. Paupercula tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ego sternam per ordi-
nem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,

12. & ponam jaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:

13. || Universos filios tuos doctos à Do-
mino: & multitudinem pacis filiis tuis.

14. Et in iustitia fundaberis: recede pro-
cul à calumnia, quia non timebis: & à pavore, quia non appropinquabit tibi.

15. Ecce accola veniet, qui non erat me-
cum, advena quondam tuus adjungetur tibi.

16. Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.

17. Omne vas, quod fictum est contra te,

non dirigitur: & omnem linguam resisten-
tem tibi in iudicio, judicabis. † Hæc est hæreditas servorum Domini, & iustitia eo-
rum apud me, dicit Dominus.

C A P U T LV.

*Omnes ad fidem vocans, promittit donorum
spiritualium abundantiam: revocantur à pec-
catis impii, cum Dominus misericors sit &
verax in promissis: de profectu prædicationis
Evangelii & felicitate credentium.*

1. **O**mnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.

2. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.

3. Inclinate aurem vestram, & venite ad me: audite, & vivet anima vestra, & feri-
am vobiscum pactum sempiternum, || mi-
sericordias David fideles.

4. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus.

5. Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israel, quia glorificavit te.

6. † Quærite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum propè est.

7. Derelinquat impius viam suam, & vir ini-
quus cogitationes suas, & revertatur ad Do-
minum, & miserebitur ejus, & ad Deum nos-
trum: quoniam multus est ad ignoscendum.

8. Non enim cogitationes meæ, cogita-
tiones vestræ: neque viæ vestræ: viæ meæ, dicit Dominus.

9. Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.

10. Et quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti:

11. sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.

12. Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13. Pro salicibus ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

C A P U T LVI.

*Omnes cuiusvis gentis aut conditionis hortatur
Dominus ad servanda sua præcepta: consolatio
eunuchorum iustorum: domus Dei, domus
est orationis: gravis increpatio & commina-
tio adversus pastores Jerusalem, quos cæcos
& canes mutos ac impudentes appellat.*

1. **H**æc dicit Dominus: Custodite iudicium: & facite iustitiam: quia

|| Marc. 12.
18.
Luc. 22. 37.
|| Luc. 23.
14.

Luc. 23.
19.
Galat. 4.
27.

|| Luc. 1. 32.

|| Gen. 9. 11.

|| Ier. 6. 45.

† S. A. B. E.
SANCYO
PROCEL. 5.

can. 7. 34.
Ecclesi. 5. 1.
33.
Apoc. 22.
17.
Ier. 15. 16.
Gen. 1. 3.
Prov. 9. 5.
Ecclesi. 1. 3.
24. 26.

|| Act. 1.
1. 34.

† FER. 3.
POST
DOM. 1.
QUADR.

Cap. 1. 1.
Matth. 23.
21.

juxta est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur.

2. Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne malum.

3. Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus à populo suo: Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum.

4. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:

5. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

6. Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus, ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum:

7. Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo: || quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

8. Ait Dominus Deus, || qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

9. Omnes bestię agri venite ad devorandum, universę bestię saltus.

10. || Speculatores ejus cęci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.

11. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, || unusquisque ad avaritiam suam, à summo usque ad novissimum.

12. Venite, fumamus vinum, & implemur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

C A P U T LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic exprobat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntiatis eos humiliandos: conversis autem pax & consolatio promittitur, cum impii cor sit tanquam mare fervens cui non est pax.

1. **I**ustus perit, & non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordię colliguntur, quia non est qui intelligat: à facie enim malitię collectus est iustus.

2. Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.

3. Vos autem accedite huc filii auguratricis: semen adulteri, & fornicarię.

4. Super quem iurastis? super quem dilatastis os, & ejecistis linguam? numquid non vos filii scelesti, semen mendax?

5. qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras?

6. In partibus torrentis pars tua, hæc est fors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium: numquid super his non indignabor?

7. Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti ut immolares hostias.

8. Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia juxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu aperta.

9. Et ornasti te regis unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usque ad inferos.

10. In multitudine viarum tuarum laborasti: non dixisti: Quiescam: viam manus tuarum invenisti, propterea non rogasti.

11. Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.

12. Ego annuntiabo justitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13. Cum clamaveris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit montem sanctum meum.

14. Et dicam: || Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferite offendicula de via populi mei.

15. Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem: & sanctum nomen ejus in excelsis & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.

16. Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar: quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17. Propter iniquitatem avaritię ejus iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciem meam, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui.

18. Vias ejus vidi, & sanavi eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus ejus.

19. Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longe est, & qui prope, dixit Dominus, & sanavi eum.

20. Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.

21. || Non est pax impiis, dicit Dñs Deus.

C A P U T LVIII.

Reprehendit Judæorum hypocrisim, ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debent sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

1. **¶** **C**lama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.

2. Me etenim de die in diem querunt, & scire vias meas volunt: quasi gens, quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judiciâ justitię: appropinquare Deo volunt.

3. Quare jejunavimus, & non asperxisti? humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

4. Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excessu clamor vester.

|| Zach. 7. 5

5. Numquid tale est jejunium, quod eligi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & faccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?

6. Nonne hoc est magis jejunium, quod eligi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui contracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.

|| Ezech. 18. 7. & 16. || Matth. 23. 15.

7. Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.

8. Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.

|| SABB. POST CINER.

9. Tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10. Cum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut merides.

11. Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ.

|| Infr. 61. 4

12. Et ædificabuntur in te deserta sæculorum: fundamenta generationis & generationis fuscitabis: & vocaberis ædificator sepium, avertens fennitas in quietem.

13. Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris cum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:

14. Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Jacob patris tui. Os enim Domini locutum est.

C A P U T LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Judæos: sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas & confitentur se justè à Deo desertos, & excæcos, affligi variis malis: de furore Domini in malos & benignitate erga penitentes.

Num. 11. 23. || Supr. 50. 2.

1. Ecce non est abbreviata manus Domini: ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat:

2. sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.

|| Supr. 1. 15.

3. Manus enim vestræ pollutæ sunt san-

guine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem satur.

4. Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet verè: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: || conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

|| Job 15. 35.

5. Ova aspidum ruperunt, || & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod coactum est, erumpet in regulum.

|| Job 8. 4.

6. Tela eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.

7. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vassitas & contritio in viis eorum.

|| Prov. 1. 16. || Rom. 3. 15.

8. Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum, semita eorum incurvatæ sunt eis: omnis qui calcatur in eis, ignorat pacem.

9. Propter hoc elongatum est iudicium à nobis, & non apprehendet nos justitia: expectavimus lucem: & ecce tenebræ; splendorem, & in tenebris ambulavimus.

10. Palpavimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

11. Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantur gememus: expectavimus iudicium, & non est: salutem, & elongata est à nobis.

12. Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognovimus,

13. peccare & mentiri contra Dominum: & aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii.

14. Et conversum est retrorsum iudicium, & justitia longè stetit: quia corrui in platea veritas, & aqutitas non potuit ingredi.

15. Et facta est veritas in oblivionem, & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non est iudicium:

16. Et vidit quia non est vir: & apertus est, quia non est qui occurrat: & salvavit sibi brachium suum, & justitia ejus ipsa confirmavit eum.

|| Ephes. 6. 17. || 1. Thes. 5. 8

17. Indutus est justitia ut lorica, & galea salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli.

18. Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: insulis vicem reddet.

19. Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: & qui ab ortu solis, gloriam ejus: cum venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:

20. & venerit Sion redemptor, & eis, qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus.

|| Rom. 11. 26.

21. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, &

verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & usque in sempiternum.

CAPUT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, justitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: erisque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

† IN
EPH. DOMINI.

1. † **S**urge, illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

|| Sup. 49.
12.

4. || Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longè venient, & filix tuæ de latere surgent. *

* Legit
Hieronymus, lac
jugent.

5. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Ephra: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

7. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabajoth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum majestatis meæ glorificabo.

8. Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

9. Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longè: argentum eorum, & aurum eorum cum eis: Nomini Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificavit te.

10. Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussisti te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

|| Apoc. 21.
25.

11. || Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.

12. Gens enim & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.

13. Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ, & locum pedum meorū glorificabo.

14. Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Civitatem Domini, Sion sancti Israel.

15. Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat, qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem & generationem:

16. & fuge lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia, ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

17. Pro ære afferam aurum, & pro ferro

afferam argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos justitiam.

18. Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

|| Apoc. 21.
23. & 22.5

19. || Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.

20. Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21. Populus autem tuus omnes justi, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.

22. Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subito faciam istud.

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchrè explicat; predicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia letabunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.

1. **S**piritus Domini super me, eò quòd unxit me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem:

Luc. 4. 18.

2. ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: || ut consolarer omnes lugentes:

|| Matt. 5.5

3. ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

|| Sup. 58.
12.

4. || Et ædificabunt deserti à sæculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem & generationem.

5. Et stabunt alieni, & pascunt pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinatores vestri erunt.

6. Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbiētis.

7. Pro confusione vestra duplici, & rubore laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, latitia sempiterna erit eis.

8. Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9. Et scient in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

10. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona,

& quasi

& quasi sponsam ornatam monilibus suis.
11. Sicut enim terra profert germen suum,
& sicut hortus semen suum germinat, sic
Dominus Deus germinabit iustitiam, & lau-
dem coram universis Gentibus.

C A P U T LXII.

*Propheta non cessat propter impios Christum an-
nuntiare, prophetans de Christi adventu &
conversione Gentium: de felicitate, gloria &
exaltatione Ecclesiae ex Dei gratuito benepla-
cito erga ipsam: de predicatoribus Ecclesiae,
& evangelio per orbem divulgando.*

1. **P**ropter Sion non tacebo, & propter
Jerusalem non quiescam, donec egre-
diatur ut splendor Iustus ejus, & salvator
ejus ut lampas accendatur.

2. Et videbunt Gentes iustum tuum, & cun-
cti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi
nomen novum, quod os Domini nominabit.

3. Et eris corona gloriae in manu Domi-
ni, & diadema regni in manu Dei tui.

4. Non vocaberis ultra Derelicta: & terra
tua non vocabitur amplius Desolata: sed
vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua
Inhabitata: quia complacuit Domino in te:
& terra tua inhabitabitur.

5. Habitabit enim juvenis cum virgine, &
habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus
super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus.

6. Super muros tuos Jerusalem constitui
custodes, tota die, & tota nocte in perpe-
tuum non tacebunt. Qui reminiscimini Do-
mini: ne taceatis,

7. & ne detis silentium ei, donec stabiliat,
& donec ponat Jerusalem laudem in terra.

8. Juravit Dominus in dextera sua, & in
brachio fortitudinis suae: Si dederō triticum
tuum ultra cibum inimicis tuis: & si biberint
filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9. Quia qui congregant illud, comedent,
& laudabunt Dominum: & qui comportant
illud, bibent in atriis sanctis meis.

10. Transite, transite per portas, || prae-
parate viam populo, planum facite iter, eligit
lapides, & elevate signum ad populos.

11. || Ecce Dominus auditum fecit in ex-
tremis terrarum, & dicite filiae Sion: Ecce Sal-
vator tuus venit: ecce merces ejus cum eo,
& opus ejus coram illo.

12. Et vocabunt eos, Populus sanctus,
redempti à Domino. Tu autem vocaberis:
Quasita civitas, & non derelicta.

C A P U T LXIII.

*Dicit se Dominus sanguine aspersum dum so-
lus vicisset hostes: Deus multa praestitit Is-
raelitis beneficia, sed propter iniquitates suas
sunt ab eo derelicti: propheta autem mise-
rationum Domini memor, invocavit ipsius mi-
sericordiam super populum suum, quem à
Deo desertum conqueritur.*

1. **Q**uis est iste, qui venit de EDOM, tin-
ctis vestibus de Bosra? Iste formosus
in stola sua, gradiens in multitudine

ne fortitudinis suae. Ego, qui loquor iusti-
tiam, & propugnator sum ad salvandum.

2. || Quare ergo rubrum est indumentum
tuum, & vestimenta tua sicut calcantium
in torculari?

3. Torcular calcavi solus, & de Gentibus
non est vir mecum: calcavi eos in furore
meo, & conculcavi eos in ira mea: & as-
persus est sanguis eorum super vestimenta
mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

4. || Dies enim ultionis in corde meo,
annus redemptionis meae venit.

5. Circumspexi, & non erat auxiliator:
quaesivi, & non fuit qui adjuvaret: & sal-
vavit mihi brachium meum, & indignatio
mea ipsa auxiliata est mihi.

6. Et conculcavi populos in furore meo,
& inebriavi * eos in indignatione mea, &
detraxi in terram virtutem eorum.

7. Miserationum Domini recordabor, lau-
dem Domini super omnibus, quae reddidit
nobis Dominus, & super multitudinem bo-
norum domui Israel, quae largitus est eis se-
cundum indulgentiam suam, & secundum
multitudinem misericordiarum suarum.

8. Et dixit: Verumtamen populus meus
est, filii non negantes: & factus est eis sal-
vator.

9. In omni tribulatione eorum non est tri-
bulatus, & angelus faciei ejus salvavit eos:
in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse
redemit eos, & portavit eos, & elevavit
eos cunctis diebus saeculi.

10. Ipsi autem ad iracundiam provocave-
runt, & afflixerunt spiritum Sancti ejus: &
conversus est eis in inimicum, & ipse de-
bellavit eos.

11. Et recordatus est dierum saeculi Moy-
si, & populi sui: || Ubi est qui eduxit eos de ma-
ri cum pastoribus gregis sui? ubi est qui po-
suit in medio ejus spiritum Sancti sui?

12. Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio
majestatis suae, qui scidit aquas ante
eos, ut faceret sibi nomen sempiternum:

13. Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum
in deserto non impingentem.

14. Quasi animal in campo descendens,
spiritus Domini ductor ejus fuit: sic addu-
xisti populum tuum ut faceres tibi nomen
gloriae.

15. || Attende de caelo, & vide de habi-
taculo sancto tuo, & gloriae tuae: ubi est
zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo vi-
scerum tuorum, & miserationum tuarum?
super me continuerunt se.

16. Tu enim pater noster, & Abraham
nescivit nos, & Israel ignoravit nos: tu
Domine pater noster, & redemptor noster,
à saeculo nomen tuum.

17. Quare errare nos fecisti Domine de
viis tuis: indurasti cor nostrum ne timere-
mus te? convertere propter servos tuos,
tribus hereditatis tuae.

18. Quasi nihilum possederunt populum
sanctum tuum: hostes nostri conculcave-
runt sanctificationem tuam.

19. Facti sumus quasi in principio, cum
non dominareris nostri, neque invocaretur
nomen suum super nos.

|| Apoc. 19.
13.

|| Sup. 34. 8

* Vide Ps.
75. 9. C.
|| Sup. 51. 21.

|| Ezech. 14.
19.

|| Dent. 26.
15.
Baruch 2.
16.

CAPUT LXIV.

Perit propheta ut Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis quae Deum expectantibus preparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias & exilium, orans pro liberatione.

1. **U**Tinam dirumperes caelos, & descenderes: à facie tua montes defluerent.

2. Sicut exustio ignis tabescerent, aqua arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3. Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes defluerunt.

4. A saeculo non audierunt, neque auribus perceperunt: || oculus non vidit, Deus absque te, quae preparasti expectantibus te.

5. Occurristi latanti, & facienti iustitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccavimus: in ipsis fuimus semper, & salvabimur.

6. Et facti fumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatae universae iustitiae nostrae: & cecidimus quasi folium universi: & iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt nos.

7. Non est qui invocet nomen tuum: qui consurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostrae.

8. Et nunc Domine, pater noster es tu, nos verò lutum: & sistor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos,

9. || Ne irascaris Domine satis, & ne ultra memineris iniquitatis nostrae, ecce respice populum tuum omnes nos.

10. Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Jerusalem desolata est.

11. Domus sanctificationis nostrae, & gloria nostrae, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12. Numquid super his continebis te Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium conversio, & Iudeorum propter iniquitates suas & idololatriam abjectio, servatis tamen paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt, & prospera ac nova omnia servis Dei nuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga ipso benignitate multis agit propheta.

1. **Q**uasi erunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quaesierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quae non invocabat nomen meum.

2. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres:

4. Qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & jus profanum in vasculis eorum.

5. Qui dicunt: Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6. Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam & retribuam in sinu eorum.

7. Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, & super colles exprobraverunt mihi, & remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

8. Haec dicit Dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum.

9. Et educam de Jacob semen, & de Iuda possidentem montes meos: & hereditabunt eam electi mei, & servi mei habitabunt ibi.

10. Et erunt campestris in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo, qui requisierunt me.

11. Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunam mensam, & libatis super eam.

12. Numerabo vos in gladio, & omnes in caede corruetis: || pro eo quod vocavi, & non respondistis: locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quae nolui, elegistis.

13. Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis.

14. Ecce servi mei latabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis:

15. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & servos suos vocabit nomine alio.

16. In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo, amen: quia oblivioni tradita sunt angustiae priores, & quia absconditae sunt ab oculis meis.

17. || Ecce enim ego creo caelos novos, & terram novam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super eam.

18. Sed gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum in his, quae ego creo: quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, & populum ejus gaudium.

19. Et exultabo in Jerusalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo ultra vox fletus & vox clamoris.

20. Non erit ibi amplius infans dierum, & senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21. Et aedificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22. Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt:

23. Electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.

|| Psal. 31.

24. || Eritque antequam clament, ego exaudiam; adhuc illis loquentibus, ego audiam.

|| Sup. 11. 6.

25. || Lupus & agnus pascuntur simul, leo & bos comedent paleas: & serpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omnimonte sancto meo, dicit Dominus.

C A P U T LXVI.

Dominus celi & terre non templum respicit, quod Judei pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum: rejiciuntur veteris legis sacrificia: Judeorum adversus Christum ipsiusque discipulos pervicacia puniendi ostenditur: de Christi nativitate & Ecclesie fecunditate; cui ut omnes collatentur exhortatur, ostendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum judicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

Act. 7.
19. & 17.
14.

1. **H**æc dicit Dominus: Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum: quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?

2. Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt universa ista, dicit Dominus: ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

3. Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est.

|| Prov. 1.
24.
Sup. 65. 12
Jer. 7. 13.

4. Unde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: || quia vocavi, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.

5. Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abscientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in læticia vestra: ipsi autem confundentur.

6. Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit masculum.

8. Quis audivit unquam tale? & quis vidit huic simile? numquid parturiet terra in

die una? aut parietur gens simul, quia parturivit & peperit Sion filios suos?

9. Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10. Latamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio universi, qui lugetis super eam,

11. ut surgatis, & repleamini ab ubere consolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini, & super genua blandientur vobis.

13. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.

14. Videbitis, & gaudebit cor vestrum, || & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini servis ejus, & indignabitur inimicis suis.

|| Ezech. cap. 37.

15. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis:

16. quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino,

17. qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem, & murem: simul confumentur, dicit Dominus.

18. Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam.

19. & ponam in eis signum, & mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad Gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam: in Italiam & Græciam, ad insulas longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus:

20. & adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montem sanctum meum Jerusalem: dicit Dominus, quomodo si intèrant filii Israel manus in vase mundo in domum Domini,

21. Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas, dicit Dominus.

22. || Quia sicut celi novi, & terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum.

|| Apoc. 21.

23. Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24. Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: || vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt usque ad saturationem visionis omni carni.

|| Marc. 9. 45.

PROPHETIA JEREMIÆ.

JEREMIAS Hebraicè IIRMAHU, id est excelsus Domini, nomine huic viro Dei apprimè conuenienti, qui ex utero matris Propheta consecratus, Sacerdos etiam & Doctor extitit. Adhuc puer, hoc est anno vitæ circiter 15. ut putat Hieronymus, propheticum munus, quod eadem qua Moyses verecundia detestauerat, à Deo iustus obire cepit. Versatur autem ejus prophetia in acerbissimis reprehensionibus suorum temporum, in increpationibus & lamentis: Deinde verò in consolationibus Ecclesiæ graviter afflicte, quam promissionibus amplissimis de regno Christi, gentibus in Ecclesiam inducendis, ac multiplici gratia Novi Testamenti reficit & erigit. Scripsit stylo, qui quantum in verbis simplex videtur & facilis, tantum in maiestate sensuum profundus est, ait Hieronymus. Scriba ejus Baruc fuit, qui cum prophetias diversis temporibus editas colligeret, ordinem temporum neglexit, ut legenti patebit. Apud Græcos interpretes, sæpè alius est ordo capitum, quam in Hebræo vel Latino. Moses Kimchi, Procopius Gazaus, & alii apud Sixtum Senensem, volunt Jeremiam scripsisse 3. & 4. libros Regum. Addit Abulensis etiam duos priores ab eodem compositos. Alii Psalm. Te decet: & Super flumina Babylonis, eidem adscribunt, & alia quædam.

Munus suum constanter obiit per ann. 45. ab 13. sc. regis Josiæ, ad 5. excise Jerusalem & templi: hoc est, ab anno Mundi 3375. ad annum 3420. ante Christum 584. Vir planè magnus & fortis, qui nec minis, nec carceribus deterreri potuit, quominus veritatem Regi & populo liberè & constanter aperiret. Qui catenis & miseriis obrutus, expressa Christi patientis effigies & figura extitit: quique post incensam urbem à Caldeis benè habitus, cum pauperibus ad patriam eversam redire maluit. Virginem tota vita permanisse, docent Ignatius & Hieronymus, quod colligitur ex cap. 16. vers. 2. Non accipies uxorem. Post mortem Judæ, Machabæo apparuit, gloria mirabilis & magni decoris habitudine, ut est 2. Machab. 15. 13. De quo ibidem, Sanctus Pontifex Onias ait; Hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multum orat pro populo & universa sancta civitate, JEREMIAS propheta Dei.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre Matris sanctificatus, & tempore Josiæ regis Juda missus à Domino ad prophetandum; causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari destructionem Jerusalem sub nomine virgæ, & illa succensæ.

VERBA Jeremiæ filii Heleiz, de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in Terra Beniamin.

¶ Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Josiæ filii Amon regis Juda, in tertiodécimo anno * regni ejus.

3. Et factum est in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda, usque ad consummatio-

nem undecimi anni Sedeciæ filii Josiæ regis Juda, usque ad transmigrationem Jerusalem, in mense quinto.

4. Et factum est verbum Domini ad me dicens:

5. Priusquam te formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, sanctificavi te, & prophetam in Gentibus dedi te.

6. Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.

7. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum: quoniam ad omnia, quæ mittam te, ibis: & universa, quæcumque mandavero tibi, loqueris.

8. Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego sum, ut eruam te, dicit Dominus.

9. Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum: & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo:

¶ Vide
Mat. 5. 7.

JEN VI-
GIL. NA-
TIVIT.
S. JOAN.
BAPT.
Anno M.
3375.
Aut. Chr.
629.

10. ecce constitui te hodie super Gentes, & super regna, || ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.

11. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.

12. Et dixit Dominus ad me: Benè vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.

13. Et factum est verbum Domini secundo ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam || ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.

14. Et dixit Dominus ad me: || Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terre:

15. quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient & ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Jerusalem, & super omnes muros ejus in circuitu, & super universas urbes Juda.

16. Et loquar judicia mea cum eis super omnem malitiam eorum, qui dereliquerunt me, & libaverunt diis alienis, & adoraverunt opus manuum suarum.

17. Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

18. || Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, regibus Juda, principibus ejus, & sacerdotibus, & populo terræ.

19. Et bellabunt adversum te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

C A P U T II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israel & Juda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quod non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ vivæ relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant; imò cum toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese justificare nitabantur, & propterea devastandos prædicat.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Vade, & clama in auribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur.

3. Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum ejus: omnes, qui devorant eum, delinquent: mala venient super eos dicit Dominus.

4. Audite verbum Domini domus Jacob, & omnes cognationes domus Israel.

5. hæc dicit Dominus: || Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani facti sunt?

6. Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de terra Egypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem & inviam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?

7. Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum ejus, & optima illius: & ingressi contaminastis terram meam, & hereditatem meam posuistis in abominationem.

8. Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores prævaricati sunt in me: & propheta prophetaverunt in Baal, & idola secuti sunt.

9. Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dñs, & cum filiis vestris disceptabo.

10. Transite ad insulas Cethim, & videte: & Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte si factum est hujuscemodi.

11. Si mutavit gens deos suos, & certe ipsi non sunt dñi: populus verò meus mutavit gloriam suam in idolum.

12. Obstupefcite celi super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer, dicit Dominus.

13. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

14. Nunquid servus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam?

15. Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terram ejus in solitudinem: civitates ejus exustæ sunt, & non est qui habitet in eis.

16. Filii quoque Mempheos & Taphnes constupraverunt te usque ad verticem.

17. Nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum co tempore, quo ducebat te per viam?

18. Et nunc quid tibi vis in via Egypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis?

19. Arguet te malitia tua, & aversio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20. A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam. || In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris meretrix.

21. || Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es mihi in pravum vinea aliena?

22. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23. Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans vias suas:

24. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes, qui quærunt eam, non deficient: in menstruis ejus invenient eam.

25. Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, & post eos ambulabo.

26. Quomodo confunditur fur quando apprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi & reges eorum, principes, & sacerdotes, & propheta eorum,

27. dicentes ligno: Pater meus es tu; &

lapidi: Tu me genuisti: // verterunt a me
tergum, & non faciem, & in tempore affli-
ctionis suae dicent: Surge, & libera nos.

28. Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? sur-
gant & liberent te in tempore afflictionis tuae:
// secundum numerum quippe civitatum tua-
rum erant dii tui Juda.

29. Quid vultis mecum iudicio contendere?
omnes dereliquistis me, dicit Dominus.

30. Frustra percussisti filios vestros, discipli-
nam non receperunt: devoravit gladius ves-
ter prophetas vestros, quasi leo vastator,

31. generatio vestra. Videte verbum Domi-
ni: Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut
terra serotina? quare ergo dixit populus me-
us: Recessimus, non veniemus ultra ad te?

32. Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti
sui, aut sponsa fasciae pectoralis suae? populus
verò meus oblitus est mei diebus innumeris.

33. Quid niteris bonam ostendere viam tu-
am ad quaerendam dilectionem, quae insuper
& malitias tuas docuisti vias tuas,

34. & in alis tuis inventus est sanguis ani-
marum pauperum & innocentium? non in
sollis inveni eos, sed in omnibus, quae su-
pra memoravi.

35. Et dixisti: Absque peccato & innocens
ego sum: & propterea avertatur furor tuus
à me. Ecce ego iudicio contendam tecum,
eo quod dixeris: Non peccavi.

36. Quam vilis facta es nimis, iterans vias
tuas! & ab Aegypto confunderis, sicut con-
fusa es ab Assur.

37. Nam & ab ista egredieris, & manus tuae
erunt super caput tuum: quoniam obrivit
Dominus confidentiam tuam, & nihil ha-
bebis prosperum in ea.

C A P U T III.

*Deus incomparabili clementia populum suum ad se
revocat ab idololatria, in qua Juda etiam Israe-
lem excessit; promittens se assumpturum eos in
filios, & veros pastores eis daturum, ut Ieroso-
lymis in pace colant Dominum: de futura glo-
ria & exaltatione Jerusalem, ac Gentium ad
eam congregatione & de populi penitentia.*

1. **V**ulgò dicitur: Si dimiserit vir uxorem
suam, & recedens ab eo, duxerit vi-
rum alterum: nunquid revertetur ad eam ul-
trà? Nunquid non polluta & contaminata erit
mulier illa? tu autem fornicata es cum ama-
toribus multis: tamen revertere ad me, di-
cit Dominus, & ego suscipiam te.

2. Leva oculos tuos in directum, & vide ubi
non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos
quasi latro in solitudine: & polluisti terram in
fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3. Quam ob rem prohibita sunt stillae pluvia-
rum, & serotinus imber non fuit, frons mulie-
ris meretricis facta est tibi, noluisse erubescere.

4. Ergo saltem amodò voca me: Pater me-
us, dux virginittatis meae tu es:

5. Nunquid irasceris in perpetuum, aut
perseverabis in finem? Ecce locuta es, &
fecisti mala, & potuisti.

6. Et dixit Dominus ad me in diebus Josia
regis: // Nunquid vidisti quae fecerit aver-
satrix Israel? abiit sibi met super omnem mon-

tem excelsum, & sub omni ligno frondo-
so, & fornicata est ibi.

7. Et dixi, cum fecisset haec omnia: Ad
me revertere: & non est reversa. Et vidit
pravaricatrix soror ejus Juda,

8. quia pro eo, quod moechata esset aver-
satrix Israel, dimissem eam, & dedissem
ei libellum repudii, & non timuit pravi-
catrix Juda soror ejus, sed abiit, & forni-
cata est etiam ipsa.

9. Et facilitate fornicationis suae conta-
minavit terram, & moechata est cum la-
pide & ligno.

10. Et in omnibus his non est reversa ad
me pravaricatrix soror ejus Juda in toto cor-
de suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11. Et dixit Dominus ad me: Justificavit
animam suam aversatrix Israel, compara-
tione pravaricatricis Judae.

12. Vade, & clama sermones istos contra A-
quilonem, & dices: Revertere aversatrix Is-
rael, ait Dominus, & non avertam faciem
meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit
Dominus, & non irascear in perpetuum.

13. Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia
in Dñm Deum tuum pravaricata es, & disper-
sisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso,
& vocem meam non audisti, ait Dominus.

14. Convertimini filii revertentes, dicit
Dominus: quia ero vir vester, & assumam
vos unum de civitate, & duos de cogna-
tione, & introducam vos in Sion.

15. Et dabo vobis pastores iuxta cor meum,
& pascunt vos scientia & doctrina.

16. Cumque multiplicati fueritis, & creve-
ritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non
dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque
ascendet super cor, neque recordabuntur il-
lius, nec visitabitur, nec fiet ultra.

17. In tempore illo vocabunt Jerusalem
Solum Domini, & congregabuntur ad eam
omnes Gentes in nomine Domini in Jeru-
salem, & non ambulabunt post pravitatem
cordis sui pessimi.

18. In diebus illis ibit domus Juda ad domum
Israel, & venient simul de terra Aquilonis,
ad terram quam dedi patribus vestris.

19. Ego autem dixi: Quomodo ponam te
in filios, & tribuam tibi terram desidera-
bilem, hereditatem praeclaram exercituum
Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, &
post me ingredi non cessabis.

20. Sed quomodo si contemnat mulier ama-
torem suum, sic contempsit me domus Is-
rael, dicit Dominus.

21. Vox in viis audita est, ploratus & ulu-
latus filiorum Israel: quoniam iniquam fece-
runt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22. Convertimini filii revertentes, & sana-
bo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad
te: tu enim es Dominus Deus noster.

23. Verè mendaces erant colles, & multi-
tudo montium: verè in Domino Deo no-
stro salus Israel.

24. Confusio comedit laborem patrum no-
strorum ab adolescentia nostra, greges eo-
rum, & armenta eorum, filios eorum, &
filias eorum.

25. Dormiemus in confusione nostra, & ope-

riet nos ignominia nostra; quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra usque ad diem hanc, & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

C A P U T I V.

Promittit Dominus veniam si se verè converterant & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant, quapropter luget propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

1. **S**I reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoveberis.

2. Et iurabis: Vivit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iustitia, & benedicent eum Gentes, ipsumque laudabunt.

|| Osee 10. 12.

3. Hæc enim dicit Dominus viro Juda, & Jerusalem: || Novate vobis novale, & nolite ferere super spinas:

4. circumcidimini Domino, & auferite præputia cordium vestrorum viri Juda, & habitatores Jerusalem: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiâ cogitationum vestrarum.

5. Annuntiate in Juda, & in Jerusalem auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas.

|| Sap. 1. 14

6. levate signum in Sion: Confortamini, nolite stare, || quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

7. Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se levavit: egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

8. Super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate: quia non est averfa ira furoris Domini à nobis.

9. Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupefcent sacerdotes, & prophetae consternabuntur.

10. Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone decepisti populum istum & Jerusalem, dicens: Pax erit vobis, & ecce pervenit gladius usque ad animam?

11. In tempore illo dicetur populo huic & Jerusalem: Ventus urens in viis, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum.

12. Spiritus plenus ex his veniet mihi, & nunc ego loquar iudicia mea cum eis.

13. Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus ejus: velociore aquilis equi illius: vix nobis quoniam vastati sumus.

14. Lava à malitiâ cor tuum Jerusalem, ut salva fias: usquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15. Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16. Dicite gentibus: Ecce auditum est in Jerusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super civitates Juda vocem suam.

17. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam provocavit, dicit Dominus.

|| Sap. 1. 3. 6.

18. || Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fe-

cerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

19. Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii.

20. Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meæ.

21. Usquequò videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22. Quia stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt ut faciant mala, bonè autem facere nescierunt.

23. Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cælos, & non erat lux in eis.

24. Vidi montes, & ecce movebantur: & omnes colles conturbati sunt.

25. Intuitus sum, & non erat homo: & omne volatile cæli recessit.

26. Aspexi, & ecce Carmelus desertus: & omnes urbes ejus destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ furoris ejus.

27. Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28. Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper: eò quòd locutus sum, cogitavi, & non pœnituit me, nec averfus sum ab eo.

29. A voce equitis & mittentis sagittam, fugit omnis civitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: universæ urbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo.

30. Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris: contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31. Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperæ: Vox filiæ Sion intermorientis: expandentisque manus suas: vix mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

C A P U T V.

Dominus in Jerusalem querit virum justum, ut illi misereatur; sed tam plebs quam optimates in pravitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, idèò comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & surdi facti sint, non tamen usque ad consummationem.

1. **C**ircuite vias Jerusalem, & aspice, & considerate, & quærite in plateis ejus an inveniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei.

2. Quòd si etiam, Vivit Dominus, dixerint & hoc falsò jurabunt.

3. Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt; attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti.

4. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui.

5. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, iudicium Dei sui, & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula.

6. Ideo percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum: omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatae sunt pravaricationes eorum, confortatae sunt aversiones eorum.

7. Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, & jurant in his, qui non sunt dii: saturavi eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

|| Exech. 22. 11.

8. Equi amatores, & emissarii facti sunt: || Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.

9. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non ulciscetur anima mea?

10. Ascendite muros ejus, & dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propagines ejus, quia non sunt Domini.

11. Pravaricatione enim pravaricata est in me domus Israel, & domus Juda, ait Dominus.

12. Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse: neque veniet super nos malum: gladium & famem non videbimus.

13. Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis: hæc ergo evenient illis.

14. Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit eos.

15. Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo, domus Israel, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur.

16. Pharetra ejus quasi sepulchrum patens, universi fortes.

17. Et comedet fegetes tuas, & panem tuum: devorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in consummationem.

|| Inf. 16. 10.

19. || Quod si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra.

20. Annuntiate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda, dicentes:

21. Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis; & aures, & non auditis.

22. Me ergo non timebitis, ait Dominus; & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit: & commovebuntur, & non poterunt: & intumescunt fluctus ejus, & non transibunt illud.

23. Populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt.

24. Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam & serotinam in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.

25. Iniquitates vestrae declinaverunt hæc: &

peccata vestra prohibuerunt bonum à vobis:

26. Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.

27. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plena dolo: ideo magnificati sunt & ditati.

28. Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessimè. || Causam viduæ non judicaverunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non judicaverunt.

|| Isai. 1. 23. Zach. 7. 10.

29. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea?

30. Stupor & mirabilia facta sunt in terra:

31. prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?

C A P U T V I.

Prædicitur calamitas ac vastitas Jerusalem ab Assyriis, eò quod contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; sed omnes, & potissimum primates, prophetæ ac sacerdotes avaritiæ ac dolo studuerint; ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abiecit: jubet ergo Propheta eos lugere, quoniam purgari consuetorio non potuerunt.

1. **C**onfortamini filii Benjamin in medio Jerusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna.

2. Speciosa & delicata assimilavi filiam Sion.

3. Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.

4. Sanctificate super eam bellum: confurcite, & ascendamus in meridie: vā nobis quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt umbræ vesperi.

5. Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos ejus.

6. Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum ejus, & fundite circa Jerusalem aggerem: Hæc est civitas visitationis, omnis calumnia in medio ejus.

7. Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.

8. Erudire Jerusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam, terram inhabitabilem.

9. Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10. Cui loquar? & quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium: & non suscipient illud.

11. Ideo furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulum foris, & super consilium juvenum simul: vir

enim

enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum.

12. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes Terram, dicit Dominus.

13. *|| Isa. 56. Infr. 8. 10.* A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student: & a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.

14. Et curabant contritionem filiarum populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.

15. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corrueant, dicit Dominus.

16. Hæc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: || & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus.

17. Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.

18. Ided audite Gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis.

19. Audi Terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus: quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

20. *|| Isa. 1. 11.* Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suave olentem de terra longinqua? holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.

21. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filii simul, vicinus, & proximus peribunt.

22. Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna confurget à finibus terræ.

23. Sagittam & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur. Vox ejus quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, adversum te filia Sion.

24. Audivimus famam ejus, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25. Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pavor in circuitu.

26. Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente venit vastator super nos.

27. Probatores dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis viam eorum.

28. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulentè, æs & ferrum: universi corrupti sunt.

29. Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflavit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.

30. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

CAPUT VII.

Quod frustra confidunt in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum, quapropter demeruit templum abjiciendum, & terram Juda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Jeremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topbeth in valle filii Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

1. **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

3. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: || Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto.

4. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5. Quoniam si benè direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis judicium inter virum & proximum ejus:

6. advena, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis:

7. habitabo vobiscum in loco isto: in terra, quam dedi patribus vestris à sæculo & usque in sæculum.

8. Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis:

9. furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos, quos ignoratis.

10. Et venistis, & stetitis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus eo quod fecerimus omnes abominationes istas.

11. *|| Matth. 23. 17. Marc. 11. 17. Luc. 19. 45.* Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus.

12. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel:

13. & nunc, quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos manè confurgens, & loquens, & non audistis: || & vocavi vos, & non respondistis:

14. *|| Prov. 1. 24. || Is. 65. 12. || 1. Reg. 4. 1. & 10.* Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco, quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo.

15. Et projiciam vos à facie mea, sicut projeci omnes fratres vestros, universum semen Ephraim.

16. *|| Inf. 11. 14. & 14. 11.* Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obstitas mihi: quia non exaudiam te.

17. Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem?

18. Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ calî, & libent diis alienis, & me ad iracundiam provocent.

19. Nun-

IFER 5.
POST
DOM. 3.
QUADR.

|| Infr. 26.
13.

|| Matth.
23. 17.
Marc. 11.
17.
Luc. 19. 45.

|| Prov. 1.
24.
|| Is. 65. 12.
|| 1. Reg. 4.
1. & 10.

|| Inf. 11. 14.
& 14. 11.

19. Nunquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui?

20. Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super jumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.

21. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.

22. Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatum, & victimarum.

23. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut benè sit vobis.

24. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum, & non in ante,

25. à die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti, usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem confurgens diluculo, & mittens.

26. Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam: || & pejus operati sunt, quam patres eorum.

|| Infr. 18.
17.

27. Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.

28. Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, & ablata est de ore eorum.

29. Tonde capillum tuum, & projice, & sume in directum planctum: quia projecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,

30. quia fecerunt filii Juda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam:

31. & ædificaverunt excelsa Topheth, quæ est in valle filii Ennom: ut incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo.

32. Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & Vallis filii Ennom, sed Vallis interfectionis: & sepelient in Topheth, eo quod non sit locus.

33. Et erit morticinum populi hujus in cibos volucris cæli, & bestiis terræ, & non erit qui abigat.

|| Ezech. 26, 13.

34. || Et quiescere faciam de urbibus Juda, & de plateis Jerusalem vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationem enim erit Terra.

C A P U T VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetae, quam reliquus populus ad idololatriam conversi sunt; & non considerato Domini judicio, omnes relicta veritate, studuerunt avaritiæ ac idololatriæ: & Domini provocantes, noluerunt respicere; ideo ab hostibus crudelissimis affligetur.

1. In illo tempore, ait Dominus: Ejicient ossa regum Juda, & ossa principum ejus

& ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum, qui habitaverunt Jerusalem, de sepulchris suis:

2. & expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ dilexerunt, & quibus servierunt, & post quæ ambulaverunt, & quæ quæsierunt, & adoraverunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinum super faciem terræ erunt.

3. Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ ejeci eos, dicit Dominus exercituum.

4. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Nunquid qui cadit, non resurget? & qui aversus est, non revertetur?

5. Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.

6. Attendi, & auscultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat penitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

7. Milvus in cælo cognovit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia, custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.

8. Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum.

9. Confusi sunt sapientes, perterriti, & capti sunt: verbum enim Domini procecerunt, & sapientia nulla est in eis.

10. || Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus: quia à minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur: à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium.

|| 17. a. 56. 21.
Supr. 6. 13.

11. Et sanabant contritionem filiarum populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cum non esset pax.

12. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

13. Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est uva in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt.

14. Quare sedemus? convenite, & ingrediamur civitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis || aquam fellis: peccavimus enim Domino.

|| Inf. 9. 15.

15. || expectavimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido.

|| Inf. 14. 19.

16. A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra: & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus; urbem, & habitatores ejus.

17. Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18. Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.

19. Ecce vox clamoris filiarum populi mei de terra

de terra longinqua: Nunquid Dominus non est in Sion, aut rex ejus non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis, & in vanitatibus alienis?

23. Transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.

21. Super contritione filia populi mei contritus sum, & contristatus, stupor obtinuit me.

22. Nunquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filia populi mei?

C A P U T IX.

Lugret propheta interficiendos de Judea: in nullo dicit esse fidendum, cum omnes dolose incedant: & quia Judea vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo ejusque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quam filios Israel incircumcisos corde.

1. **Q**uis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filia populi mei.

2. Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cœtus prævaricatorum.

3. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.

4. Unusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulentè incedet.

5. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent, laboraverunt.

6. Habitatio tua in medio doli: in dolo reverterunt scire me, dicit Dominus.

7. propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confabulo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filia populi mei?

8. *|| Psal. 27.* Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est: in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias.

9. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente hujusmodi non ulciscetur anima mea?

10. Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eò quòd non sit vir pertransiens: & non audierunt vocem possidentis: à volvere cali usque ad pecora transmigraverunt & recesserunt.

11. Et dabo Jerusalem in acervos arenæ, & cubilia draconum: & civitates Juda dabo in desolationem, eò quòd non sit habitator.

12. Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat ut annuntiet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertum, eò quòd non sit qui pertranseat?

13. Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulaverunt in ea:

14. & abierunt post pravitatem cordis sui, & post Baalim: quod didicerunt à patribus suis.

15. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: || Ecce ego cibabo populum istum ablinthio, & potum dabo eis aquam fellis.

16. Et dispergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec consumantur.

17. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contemplamini, & vocate lamentatrices & veniant, & ad eas, quæ sapientes sunt, mittite, & properent:

18. festinent, & assumant super nos lamentum: deducant oculi nostri lacrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis.

19. Quia vox lamentationis audita est de Sion: Quomodo vastati sumus & confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam dejecta sunt tabernacula nostra:

20. Audite ergo mulieres verbum Domini: & assumant aures vestræ sermonem oris ejus: & docete filias vestras lamentum, & unaquæque proximam suam planctum.

21. Quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere parvulos de foris, juvenes de plateis.

22. Loquere: Hæc dicit Dominus: Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi scenum post tergum metentis, & non est qui colligat.

23. Hæc dicit Dominus: || Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitiis suis:

24. sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam, & judicium, & justitiam in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.

25. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & visitabo super omnem, qui circumcissum habet præputium,

26. Super Ægyptum, & super Juda, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde.

C A P U T X.

Non est timenda celestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola; sed Dominus, qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: planctum suum malum Jerusalem, & cum hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos, qui ipsum cognoscunt, ad internecionem deleat, sed in hostes potius Judæorum suum effundat furorem.

1. **A**udite verbum, quod locutus est Dominus super vos domus Israel.

2. Hæc dicit Dominus: Juxta vias Gentium nolite discere: & à signis cali nolite metuere, quæ timent Gentes:

3. quia leges populorum vane sunt: || quia lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia.

4. Argento, & auro decoravit illud: clavibus & malleis compegit, ut non dissolvatur.

5. In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur: portata tollentur, quia

incedere

|| Inf. 25.

|| 1. Cor. 1.
31.
2. Cor. 20.
17.

|| Sap. 13.
11. Cap. 14. 8.

incedere non valent. Nolite ergo timere ea, quia nec malè possunt facere, nec benè.

|| Matth. 7. 18.

6. || Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.

|| Apoc. 15. 4.

7. || Quis non timebit te ò rex Gentium: tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, & in universis regnis eorum nullus est similis tui.

8. Pariter insipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.

9. Argentum involutum de Tharsis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus ærarii: hyacinthus & purpura indumentum eorum: opus artificum universa hæc.

10. Dominus autem Deus verus est: ipse Deus vivens, & rex sempiternus, ab indignatione ejus commovebitur terra: & non sustinebunt Gentes comminationem ejus.

11. Sic ergo dicetis eis: Dii, qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ sub cælo sunt.

|| Gen. 1. 1. Inf. 51. 15.

12. || Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

|| Ps. 134. 7. Inf. 51. 16.

13. Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ: || fulgura in pluviam facit, & educit ventum de thesauris suis.

14. Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflavit, & non est spiritus in eis.

15. Vana sunt, & opus risu dignum: in tempore visitationis suæ peribunt.

16. Non est his similis pars Jacob: qui enim formavit omnia, ipse est: & Israel virga hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen illi.

17. Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidione.

18. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè projiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita ut inveniantur.

19. Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Planè hæc infirmitas mea est, & portabo illam.

20. Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt, filii mei exierunt à me, & non subsistunt: non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas.

21. Quia stultè egerunt pastores, & Dominum non quaesierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.

22. Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Juda solitudinem, & habitaculum draconum.

23. Scio Domine quia non est hominis via ejus: nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos.

|| Ps. 66. 1.

24. || Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

|| Ps. 78. 6.

25. || Effunde indignationem tuam super Gentes, quæ non cognoverunt te; & super provincias, quæ nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Jacob, & devoraverunt eum, & consumpserunt illum, & decus ejus dissipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicetur qui non audit nec servat pactum Domini patribus datum, idè præcipitur propheta ut illud servandum Judeis prædicet, sed frustra, cum magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idolatriam; idcirco inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel justorum oratio, neque quod prius à Deo dilecti fuerint: refert prava Judæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1. Verbum, quod factum est à Domino ad Jeremiam, dicens:

2. Audite verba pacti hujus, & loquimini ad viros Juda, & habitatores Jerusalem,

3. & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus,

4. quod præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia, quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum:

5. ut suscitem juramentum, quod juravi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Amen, Domine.

6. Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, dicens: Audite verba pacti hujus, & facite illa:

7. quia contestans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, usque ad diem hanc: manè confurgens contestatus sum, & dixi: Audite vocem meam:

8. & non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut facerent, & non fecerunt.

9. Et dixit Dominus ad me: Inventa est conjuratio in viris Juda, & in habitatoribus Jerusalem.

10. Reversi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt post deos alienos, ut servirent eis: irritum fecerunt domus Israel, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11. Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12. Et ibunt civitates Juda, & habitatores Jerusalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non salvabunt eos in tempore afflictionis eorum.

13. || Secundum numerum enim civitatum tuarum, erant dii tui Juda: & secundum numerum viarum Jerusalem posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim.

14. || Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumes pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum.

15. Quid est, quod dilectus meus in domo

mea fe-

|| Sup. 2. 28

|| Sup. 7. 16. Inf. 14. 21.

mea fecit scelera multa: Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriosa es?

16. Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta ejus.

17. Et Dominus exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israel & domus Juda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me libantes Baalim.

† FER. 3. MAJOR. HEBDOM.

18. † Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum. 19. Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.

|| Infr. 17. 216. 22. 22.

20. || Tu autem Dominus Sabaoth, qui judicas justè, & probas renes & corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

21. Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærent animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris.

22. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum, & filia eorum morientur in fame.

23. Et reliquæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus: hereditas adversata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cujus tamen rursus miserebitur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

1. **J**ustus quidem tu es Domine, si dispertem tecum: || verumtamen justa loquar ad te: || Quare via impiorum prosperatur, benè est omnibus, qui prævaricantur, & iniquè agunt.

2. Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.

3. Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, sanctifica eos in die occisionis.

4. Usquequò lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea: consumptum est animal, & volucre, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra.

5. Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Jordanis?

6. Nam & fratris tui: & domus patris tui, etiam ipsi pugnauerunt adversum te, & clamaverunt post te plena voce: ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona.

7. Reliqui domum meam, dimisi hæredi-

tatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.

8. Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.

9. Nunquid avis discolor hæreditas mea mihi? nunquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes bestia terre, properate ad devorandum.

10. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

11. Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde.

12. Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terræ usque ad extremum ejus: non est pax universæ carni.

13. Seminaverunt triticum, & spinas messuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

14. Hæc dicit Dominus adversum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego evellam eos de terra sua, & domum Juda evellam de medio eorum.

15. Et cum evulsero eos, convertar, & miserebor eorum: & reducam eos, virum ad hæreditatem suam, & virum in terram suam.

16. Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut furent in nomine meo, vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum jurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei.

17. Quod si non audierint, evellam gentem illam evulsione & perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Jeremiæ absconditum in Euphrate computruit, sic Judæa primum Domino adhaerens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abjicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen à Propeta, ut sua penitentia devitent mala, aliqui Judas auferetur propter suas iniquitates, qui ad penitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam Propetæ commiseratio.

1. **H**æc dicit Dominus ad me: Vade, & posside tibi lumbare * lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non inferes illud.

2. Et possedi lumbare juxta verbum Domini, & posui circa lumbos meos.

3. Et factus est sermo Domini ad me secundò, dicens:

4. Tolle lumbare, quod possedisti, quod est circa lumbos tuos: & surgens vade ad Euphraten, & absconde ibi illud in foramine petrae.

5. Et abii, & abscondi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi Dominus.

6. Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi ut absconderes illud ibi.

7. Et abii ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud: & ecce computruerat lumbare, ita ut nulli usui aptum esset.

* Sive Cinctorum. Hier. Gr. asp. Capa, quod corpori proximè adhaeret, ut infra §. 11. † Quod mandatū statim implevit, inquit Theodoret. Cui congruunt Hugo, & S. Thomas, Dionysius & Primarii Rabini. Quāquam Hieron. (proem. com. in Osee) id in typo vellet idum. Distabat autem Euphrates ab Jerusalem 200. circiter leucis.

CAPUT XIV.

8. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:
9. Hæc dicit Dñs: Sic putrescere faciam super-

biam Juda, & superbiam Jerusalem multam:
10. Populum istum pessimum, qui nolunt
audire verba mea, & ambulant in pravitate
cordis sui, abieruntque post deos alienos ut
servirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut
lumbare istud, quod nulli usui aptum est.

11. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos
viri, sic agglutinaui mihi omnem domum
Israel, & omnem domum Juda, dicit Dominus:
ut essent mihi in populum, & in nomen, & in
laudem, & in gloriam, & non audierunt.

12. Dices ergo ad eos sermonem istum:
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Omnis la-
guncula implebitur vino. Et dicent ad te:
Nunquid ignoramus quia omnis laguncula
implebitur vino?

13. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ec-
ce ego implebo omnes habitatores terræ hujus,
& reges, qui sedent de stirpe David super throno
ejus, & sacerdotes, & prophetas, &
omnes habitatores Jerusalem, ebrietate:

14. & dispergam eos, virum à fratre suo: &
patres & filios pariter, ait Dominus: non
parcam, & non concedam: neque misere-
bor ut non disperdam eos.

15. Audite, & auribus percipite: Nolite
elevari, quia Dominus locutus est.

16. Date Domino Deo vestro gloriam ante-
quam contenebrescat, & antequam offendant
pedes vestri ad montes caliginosos: expecta-
bitis lucem, & ponet eam in umbram mor-
tis, & in caliginem.

17. Quod si hoc non audieritis, in abscon-
dito plorabit anima mea à facie superbæ:
|| *Thren. 1.*
|| *2.*
plorans plorabit, & deducet oculus meus
lacrymam, quia captus est grex Domini.

18. Dic regi, & dominatrici: Humilia-
mini, sedete: quoniam descendit de capite
vestro corona gloriæ vestræ.

19. Civitates Austri clausæ sunt *, &
non est qui aperiat: translata est omnis
Juda transmigratione perfecta.

20. Levate oculos vestros, & videte qui
venitis ab Aquilone: ubi est grex, qui datus
est tibi, pecus inclytum tuum?

21. Quid dices cum visitaverit te? tu enim
docuisti eos adversum te, & erudisti in caput
tuum: nunquid non dolores apprehendent
te, quasi mulierem parturientem?

22. Quod si dixeris in corde tuo: Quare
venerunt mihi hæc? || *Inf. 30. 14*
Propter multitudinem
iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora
tua, pollutæ sunt plantæ tuæ.

23. Si mutare potest æthiops pellem suam,
aut pardus varietates suas: & vos poteritis
benefacere, cum didiceritis malum.

24. Et disseminabo eos quasi stipulam,
quæ vento raptatur in deserto.

25. Hæc fors tua, parsque mensuræ tuæ
à me, dicit Dominus, quia oblita es mei,
& confusa es in mendacio.

26. Unde & ego nudavi femora tua contra
faciem tuam, & apparuit ignominia tua.

27. adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus
fornicationis tuæ: super colles in agro vidi
abominationes tuas. Væ tibi Jerusalem, non
mundaberis post me: usquequò adhuc?

*Siccitas magna in terra Jûda propter peccata
populi, & orans Propheta pro ejus liberatio-
ne & misericordia, prohibetur à Domino pro
ipsis orare: nec suscipit Deus eorum jejunia
& viïimas: prophetæ etiam illis securitatem
promittentes, unâ cum ipsis peribunt: luget
Jeremias mortuos gladio & fame, populique
peccata confitens orat pro misericordia.*

1. Quid factum est verbum Domini ad
Jeremiam de sermonibus siccitatis.

2. Luxit Judæa, & portæ ejus cor-
ruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & cla-
mor Jerusalem ascendit.

3. Majores miserunt minores suos ad aquam:
venerunt ad hauriendum, non invenerunt
aquam, reportaverunt vasa sua vacua: confusi
sunt & afflicti, & operuerunt capita sua.

4. Propter terræ vastitatem, quia non ven-
it pluvia in terram, confusi sunt agrico-
læ, operuerunt capita sua.

5. Nam & cerva in agro peperit, & re-
liquit: quia non erat herba.

6. Et onagri steterunt in rupibus, traxe-
runt ventum quasi dracones, defecerunt oculi
eorum, quia non erat herba.

7. † Si iniquitates nostræ responderint nobis,
Domine fac propter nomen tuum, quo-
niam multæ sunt averfiones nostræ, tibi
peccavimus.

8. Expectatio Israel, salvator ejus in tem-
pore tribulationis: quare quasi colonus futu-
rus es in terra, & quasi viator declinans
ad manendum?

9. Quare futurus es velut vir vagus, ut for-
tis qui non potest salvare? tu autem in no-
bis es Domine, & nomen tuum invocatum
est super nos, ne derelinquas nos.

10. Hæc dicit Dominus populo huic, qui di-
lexit movere pedes suos, & non quievit, &
Domino non placuit: Nunc recordabitur ini-
quitarum eorum, & visitabit peccata eorum.

11. Et dixit Dominus ad me: || *Supr. 7.*
15. & 11.
14.
Noli orare
pro populo isto in bonum.

12. Cum jejunaverint, non exaudiam pre-
ces eorum: & si obtulerint holocaustomata,
& viïimas, non suscipiam ea: quoniam gla-
dio, & fame, & peste consumam eos.

13. Et dixi, A a a, Domine Deus: Pro-
phætæ dicunt eis: || *Sup. 5. 12*
Inf. 23. 17.
Non videbitis gladium,
& fames non erit in vobis, sed pacem ve-
ram dabit vobis in loco isto.

14. Et dixit Dominus ad me: || *Inf. 29. 9.*
Falsò Pro-
phætæ vaticinantur in nomine meo: non misi
eos, & non præcepi eis, neque locutus sum
ad eos: visionem mendacem, & divinationem,
& fraudulentiam, & seductionem
cordis sui prophetant vobis.

15. Idcirco hæc dicit Dominus de prophe-
tis, qui prophetant in nomine meo, quos
ego non misi, dicentes: Gladius, & fames
non erit in terra hac: In gladio & fame
consumuntur prophætæ illi.

16. Et populi, quibus prophetant, erunt
projecti in viis Jerusalem præ fame & gla-
dio, & non erit qui sepeliat eos; ipsi & uxores

† P R O
Q U A C U M
Q U E N E-
C E S S I T.

* 1. Ab
Egypto
nihil vo-
bis ausi-
lii. Fide
Reg. 1. 1.

res eorum, filii & filiae eorum, & effundam super eos malum suum.

17. Et dices ad eos verbum istud: || Deducant oculi mei lacrymam per noctem & diem, & non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.

18. Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio: & si introiero in civitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque & sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.

19. Nunquid projiciens abjecisti Judam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? || expectavimus pacem, & non est bonum? & tempus curationis, & ecce turbatio.

20. Cognovimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi.

21. Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdum tuum nobiscum.

22. Nunquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut cœli possunt dare imbres? nonne tu es Dominus Deus noster, quem expectavimus? tu enim fecisti omnia hæc.

C A P U T X V.

Nec Moysi nec Samuelis precibus stellendum se dicit Dominus, quin populum Jerusalem tradat pesti, gladio, fami, & captivitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quod fuerit occasio discordie, rursumque quod annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Judeorum: promittit præterea & robur, & liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se convertent.

1. **E**T dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ejice illos à facie mea, & egrediantur.

2. Quod si dixerint ad te: Quod egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit Dominus: || Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captivitatem, ad captivitatem.

3. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus: Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias terræ ad devorandum & dissipandum.

4. Et dabo eos in fervorem universis regnis terræ: || propter Manassæ filium Ezechie regis Juda, super omnibus quæ fecit in Jerusalem.

5. Quis enim miserebitur tui Jerusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua?

6. Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abiisti: & extendam manum meam super te, & interficiam te: laboravi rogans.

7. Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.

8. Multiplicate sunt mihi viduæ ejus super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super civitates repente terrorem.

9. || Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima ejus: || occidit ei sol, cum adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos ejus in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.

10. Væ mihi mater mea: quare genuisti me, virum rixæ, virum discordiæ in universa terra? non sceneravi, nec sceneravit mihi quisquam: omnes maledicunt mihi.

11. Dicit Dominus: Si non reliquæ tuæ in bonum, si non occurrit tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis adversus inimicum.

12. Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, & æs?

13. Divitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis.

14. Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit.

15. Tu scis, Domine recordare mei, & visita me, & tuere me ab his, qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium.

16. Inventi sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiā cordis mei: quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum.

17. || Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.

18. || Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.

19. Propter hoc hæc dicit Dominus: Si converteris, convertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, & tu non converteris ad eos.

20. Et dabo te populo huic in murum æreum, sortem: & bellabunt adversum te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum ut salvem te, & eruam te, dicit Dominus.

21. Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

C A P U T X V I.

Prohibet Dominus ne Propheta uxorem ducat, denuntians Judeos vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur à vivis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi unā cum Gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Non accipies uxorem, & non erunt tibi filii, & filiae in loco isto.

3. Quia hæc dicit Dominus super filios & filias, qui generantur in loco isto, & super matres eorum, quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac:

|| Jer. 1. 16.
|| 2. 18.

|| Supr. 8.
|| 15.

|| 1. Reg. 1.
|| Amos 8.
|| 9.

|| Psal. 1.
|| 1. & 25. 4.

|| Infr. 30.
|| 15.

|| Zachar.
|| 14. 9.

|| 1. Reg. 21.
|| 7. & 12.

4. Mortibus agrotationum moriuntur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinum super faciem terræ erunt: & gladio, & fame confumentur: & erit cadaver eorum in escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.

5. Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque confoleeris eos: quia abstuli pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes.

6. Et moriuntur grandes, & parvi in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incident, neque calvitium fiet pro eis.

7. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

8. Et domum convivii non ingrediaris, ut sed eas cum eis, & comedas & bibas.

9. quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ.

10. Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: *¶* Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostræ? & quod peccatum nostrum, quod peccavimus Domino Deo nostro?

11. dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: & abierunt post deos alienos, & servierunt eis, & adoraverunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt.

12. Sed & vos *¶* pejus operati estis, quam patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat.

13. Et ejiciam vos de terra hæc, in terram, quam ignoratis vos, & patres vestri: & servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultra: Vivit Dominus: qui eduxit filios Israel de terra Egypti,

15. sed: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, & de universis terris, ad quas eieci eos: & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.

16. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.

17. Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditæ à facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18. Et reddam primum duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleverunt hæreditatem meam.

19. Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Verè mendacium possederunt patres nostri: vanitatem, quæ eis non profuit.

20. Numquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii?

21. Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & scient quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Judei in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit justitiam suam: petit Propheta à Deo, in quo spem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de observando sabbato, ut omnia sint ipsi Jerusalem prospera, quæ alioqui igne consumeretur.

1. **P**eccatum Juda scriptum est stylo ferro in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2. Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium, in montibus excelsis,

3. sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis.

4. Et relinqueris sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi: & servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit.

5. *¶* Hæc dicit Dominus: *¶* Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus.

6. *¶* Erit enim quasi myrica in deserto, & non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra falsuginis, & inhabitabili.

7. Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

8. *¶* Et erit quasi lignum, quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.

9. Prævarum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud?

10. Ego Dominus *¶* scrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum adinventionum suarum.

11. Perdix sovit quæ non peperit: fecit divitias, & non in judicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in novissimo suo erit insipiens.

12. Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ.

13. Expectatio Israel Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

14. Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & salvus ero: quoniam laus mea tu es.

15. Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? veniat.

FER. 5.
POST
DOM. 2.
QUADR.
Isa. 30. 2.
Psal. 31. 1.
Infr. 48. 7.
Infr. 48. 6.

¶ Psal. 1. 3.

¶ 1. Reg. 16.
7.
Psal. 7. 10.
Apo. 2. 23

16. Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17. Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18. Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paveant illi, & non paveam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19. Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda, & egrediuntur, & in cunctis portis Jerusalem:

20. & dices ad eos: Audite verbum Domini, reges Juda, & omnis Juda, cunctique habitatores Jerusalem, qui ingredimini per portas istas.

21. Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem.

22. Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24. Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die sabbati: & si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25. ingredientur per portas civitatis hujus reges & principes, sedentes super solium David, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Juda, & habitatores Jerusalem: & habitabitur civitas hæc in sempiternum.

26. Et venient de civitatibus Juda, & de circuitu Jerusalem, & de terra Benjamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27. Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jerusalem in die sabbati: succendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jerusalem, & non extinguetur.

C A P U T XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut juxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Judæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Judæorum contra Jeremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum, quæ inimicos sequentur, denuntiatio.

1. **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens;

2. Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3. Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret.

5. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

6. ¶ Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus: ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel.

7. Repentè loquar adversum gentem & adversus regnum, ¶ ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud.

8. Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9. Et subito loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud.

10. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: poenitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.

11. Nunc ergo dic viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: ¶ revertatur unusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras, & studia vestra.

12. Qui dixerunt: Desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13. Ideò hæc dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel?

14. Nunquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquæ erumpentes frigida, & defluentes?

15. Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in viis suis, in semitis sæculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

16. ¶ ut fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam obstupescet, & movebit caput suum.

17. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendant eis in dies perditionis eorum.

18. † Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes: non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad universos sermones ejus.

19. Attende Domine ad me, & audi vocem adversariorum meorum.

20. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare quòd steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & averterem indignationem tuam ab eis.

21. Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii fiant uxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri eorum interficiantur morte: juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22. Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repentè: quia foderunt foveam ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.

23. Tu autem Domine, scis omne consi-

|| Isai. 45.
9.
Rom. 9. 20.

|| Sap. 1. 10.

|| 1. Reg. 17.
11.
Infr. 25. 5.
|| 31. 15.
Joan. 3. 9

|| Infr. 19.
8. 49. 13.
|| 50. 13.

† SABB.
F O S T
D O M I N
P A S S I O N.

lium eorum adversum me in mortem: ne propitius iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPUT XIX.

Jeremias per lagunculam terream quam fregit, ostendit populum Jerusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idolatriam & contemptum verbi Dei.

1. **H**æc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum:

2. Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3. Et dices: Audite verbum Domini reges Juda, & habitatores Jerusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures ejus:

4. Eò quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libaverunt in eodis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum istum sanguine innocentum.

5. Et ædificaverunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

6. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & vallis filii Ennon: sed Vallis occisionis.

7. Et dissipabo consilium Juda & Jerusalem in loco isto: & subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum, escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

8. *|| Sup. 18. 16. Infr. 49. 13. & 50. 13.* Et ponam civitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super universa plaga ejus.

9. Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærent animas eorum.

10. Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum.

11. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari: & in Topheth sepelientur, eò quòd non sit alius locus ad sepeliendum.

12. Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem istam sicut Topheth.

13. Et erunt domus Jerusalem, & domus regum Juda, sicut locus Topheth, immunda: omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiæ cæli, & libaverunt libamina diis alienis.

14. Venit autem Jeremias de Topheth,

quò miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: ecce ego inducam super civitatem hanc, & super omnes urbes ejus universa mala, quæ locutus sum adversum eam: quoniam induraverunt cervicem suam ut non audirent sermones meos.

CAPUT XX.

Percussus Jeremias mittitur à Phassur in nervum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tanquam pseudopropheta, & omnibus amicis ejus, totique Judæ captivitatem Babylonicam: conqueritur se videri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diis natiuitatis suæ.

1. **E**T audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetantem sermones istos.

2. Et percussit Phassur Jeremiam prophetam, & misit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini.

3. Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Jeremiam de nervo: & dixit ad eum Jeremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique.

4. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt: & omnem Judam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio:

5. Et dabo universam substantiam civitatis hujus, & omnem laborem ejus, omneque pretium, & cunctos thesauros regum Juda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem.

6. Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captivitatem: & in Babylonem venies, & ibi morieris, ibique sepelietur tu, & omnes amici tui, quibus prophetaſti mendacium.

7. Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & invaluiſti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8. Quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9. Et dixi: Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exarsuans, claususque in ossibus meis: & defecit, ferre non sustinens.

10. Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & prævaleamus adversus eum, & consequamur ultionem ex eo.

11. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur.

12. Et tu Domine exercituum || probator

justi,

|| Infr. 23. 42. || Sup. 11. 20. & 17. 10.

iusti, qui vides renes & cor: videam, quæ-
so, ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi
causam meam.

13. Cantate Domino, laudate Dominum: quia
liberavit animam pauperis de manu malorum.

14. || *Infr. 3. 2.* Maledicta dies, in qua natus sum:
dies in qua peperit me mater mea, non sit
benedicta.

15. Maledictus vir, qui annuntiavit patri
meo, dicens: Natus est tibi puer masculus:
& quasi gaudio lætificavit eum.

16. Sit homo ille ut sunt civitates, quas
subvertit Dominus, & non poenituit eum:
audiat clamorem manè, & ululatum in tem-
pore meridiano:

17. qui non me interfecit à vulva: ut fie-
ret mihi mater mea sepulchrum, & vulva
ejus conceptus æternus.

18. Quare de vulva egressus sum, ut vi-
derem laborem & dolorem, & consumeren-
tur in confusione dies mei?

CAPUT XXI.

Respondet Jeremias nuptiis Sedecie regis super
obsidione regis Nabuchodonosor, Judam vastan-
dum peste, gladio, fame & captivitate, so-
losque eos viçturos qui transfugerint ad Chal-
dæos: hortatur etiam ut faciant iudicium, ne
indignatio Domini penitus ipsos consumat.

Hæc ad ea
que dice-
mus infr.
cap. 37. 17.
reterenda
sunt, & an-
no M. 415
tribuenda
cum con-
tinuata Je-
rosol. obsi-
dione ite-
rum per
legatos
suos Jere-
miam con-
salit Sede-
cias.

1. **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam
à Domino, quando misit ad eum
rex Sedecias Phasur filium Melchiz, & So-
phoniam filium Maasie sacerdotem, dicens:

2. Interroga pro nobis Dominum, quia
Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur ad-
versum nos: si fortè faciat Dominus no-
biscum secundum omnia mirabilia sua, &
recedat à nobis.

3. Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis
Sedecie:

4. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce
ego convertam vasa belli, quæ in manibus
vestris sunt, & quibus vos pugnatis adver-
sum regem Babylonis, & Chaldæos, qui
obsident vos in circuitu murorum: & con-
gregabo ea in medio civitatis hujus.

5. Et debellabo ego vos in manu exten-
ta, & in brachio forti, & in furore, &
in indignatione, & in ira grandi.

6. Et percutiam habitatores civitatis hu-
jus, homines, & bestię pestilentia magna
morientur.

7. Et post hæc ait Dominus: Dabo Sedeciam
regem Juda, & servos ejus, & populum
ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac à
peste, & gladio, & fame, in manu Nabucho-
donosor regis Babylonis, & in manu inimico-
rum eorum, & in manu quærentium animam
eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non
flectetur, neque parceret, nec miserebitur:

8. Et ad populum hunc dices: Hæc dicit
Dominus: Ecce ego do coram vobis viam
vitæ, & viam mortis.

9. || *Infr. 38.* Qui habitaverit in urbe hac, morie-
tur gladio, & fame, & peste: qui autem
egressus fuerit, & transfugerit ad Chal-
dæos, qui obsident vos, vivet, & erit ei
anima sua, quasi spoliū.

10. Posui enim faciem meam super civi-
tatem hanc in malum, & non in bonum,
ait Dominus in manu regis Babylonis da-
bitur, & exuret eam igni.

11. Et domui regis Juda: Audite verbum
Domini.

12. Domus David, hæc dicit Dominus: || *Infr. 22.*
Iudicate manè iudicium, & eruite vi oppres-
sum de manu calumniantis: ne fortè egre-
diatur ut ignis indignatio mea, & succen-
datur, & non sit qui extinguat, propter
malitiam studiorum vestrorum.

13. Ecce ego ad te habitatricem vallis so-
lidæ atque campestris, ait Dominus: qui
dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingre-
diatur domos nostras?

14. Et visitabo super vos juxta fructum
studiorum vestrorum, dicit Dominus: & suc-
cendam ignem in saltu ejus: & devorabit
omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus, ut faciant
iudicium & iustitiam, quod omnia prosperè
ipsis succedant; alioqui erunt omnes in dire-
ptionem: quidamque Sellaum sive Joakim filius
Josie regis Juda non sit in Jerusalem reversu-
rus: increpat eos qui ex iniustitia adificant,
promittentes sibi felicitatem patrum iustorum:
vaticinatur adversus impium Joakim filium
Josie, quid sepultura sit cariturus, & hujus
filius impiissimus Jechonias cum matre du-
cendus in Babylonem, ibique moriturus.

1. **H**æc dicit Dominus: Descende in
domum regis Juda, & loqueris ibi
verbum hoc,

2. & dices: Audi verbum Domini rex
Juda, qui sedes super solium David: tu &
servi tui, & populus tuus, qui ingredimi-
ni per portas istas.

3. Hæc dicit Dominus: || Facite iudicium
& iustitiam, & liberate vi oppressum de ma-
nu calumniatoris: & advenam, & pupillum,
& viduam nolite contristare, neque oppri-
matis iniquè: & sanguinem innocentem ne
effundatis in loco isto.

4. Si enim facientes feceritis verbum istud,
ingredientur per portas domus hujus, reges
sedentes de genere David super thronum
ejus, & ascendentes currus & equos, ipsi,
& servi, & populus eorum.

5. Quod si non audieritis verba hæc: in
memetipso juravi, dicit Dominus, quia in
solitudinem erit domus hæc.

6. Quia hæc dicit Dominus super domum re-
gis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: si non
posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles.

7. Et sanctificabo super te interficientem
virum & arma ejus: & succident electas ce-
dros tuas & præcipitabunt in ignem.

8. Et pertransibunt gentes multæ per ci-
vitatem hanc: & dicet unusquisque proxi-
mo suo: || Quare fecit Dominus sic civi-
tati huic grandi?

9. Et respondebunt: Eò quod derelique-
runt pactum Domini Dei sui, & adorave-
runt deos alienos, & servierunt eis.

10. Nolite flere mortuum*, neque lugea-

* Ann. M.
3394.
Ant. Chr.
610.
* Joachaz
sive Sella-
um.

|| *Infr. 22.*
12.

|| *Deut. 19.*
19.
3. *Reg. 9. 8.*

* Jechonias
regem op-
timum.

† Sellum
five Joa-
cham
ab rege
Ægypti
captivum
ductum.
4. Reg. 24.
30. & 21.
2. & 4. Par.
36. 4.

tis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur †, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatis suæ.

11. Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non revertetur huc amplius:

12. sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius.

13. Væ qui edificat domum suam in injustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicum suum opprimit frustra, & mercedem ejus non reddet ei.

14. Qui dicit: Edificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.

15. Numquid regnabis quoniam confers te cedro? pater tuus nunquid non comedit & bibit, & fecit iudicium & justitiam tunc cum benè erat ei?

16. Judicavit causam pauperis & egeni in bonum suum: nunquid non ideò quia cognovit me, dicit Dominus?

17. Tui verò oculi & cor ad avaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.

18. Propterea hæc dicit Dominus ad Joakim filium Josiæ regem Juda: Non plangent eum: Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19. Sepultura afini sepelietur putrefactus & projectus || extra portas Jerusalem.

20. Ascende Libanum, & clama: & in Bassanda vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.

21. Locutus sum ad te in abundantia tua; & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.

22. Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captivitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubescas ab omni malitia tua.

23. Quia sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti, cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

24. Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Jechonias * filius Joakim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.

25. Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldeorum.

26. Et mittam te, & matrem tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini:

27. & in terram, ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc, non revertentur.

28. Numquid vas fictile atque contritam vir iste Jechonias? nunquid vas absque omni voluptate? quare abjecti sunt ipse & semen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverant?

29. Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.

C A P U T XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducendum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen David justum, sub quo magna fruuntur felicitate: vaticinatur quoque pseudopphetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes ut obliviscatur nomen Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1. **V**Æ pastoribus, qui disperdunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus.

2. Ideò hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos disperdistis gregem meum, & ejecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.

3. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua: & crescent & multiplicabuntur.

4. Et || suscitabo super eos pastores, & pascunt eos: non formidabunt ultra, & non pavebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus.

5. || Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & justitiam in terra.

6. In diebus illis salyabitur Juda, & || Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum; Dominus justus noster.

7. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti:

8. Sed: || Vivit Dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis: & de cunctis terris, ad quas eiecero eos illuc: & habitabunt in terra sua.

9. Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino, à facie Domini, & à facie verborum sanctorum ejus.

10. Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.

11. Propheta namque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12. Ideirò via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israel.

14. Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

Exech. 34.
3. & 34. 2.
Hæc est 2.
prædictio
Judicio-
rum Dei
adversus
regiam
scilicet
magistra-
tus, cui
consula-
tionem
subjecit
promissa
instaura-
tione per
Christum.
|| Supr. 15.
15.
|| Is. 4. 2.
40. 11. &
45. 8.
Inf. 33. 14.
Exech. 34.
11.
Daniel. 9.
24.
Joan. 1. 45.
|| Deut. 33.
18.
|| Sup. 16.
14.

|| Sup. 9. 15.

* Qui &
Joachim
(4. Reg. 23.
7. 8. & 2.
Par. 36. 8.)
hic patri
Joakimo
succellit
anno. M.
3405.
Ant. Chr.
599.
Fid. an-
not. ad
cap. 3. l. 1.
Ezech.

15. Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: || Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram.

16. Hæc dicit Dominus exercituum: || Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

17. Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: || Pax erit vobis: & omni, qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

18. Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audivit sermonem ejus: quis consideravit verbum illius & audivit?

19. || Ecce turbo Dominicæ indignationis egrediatur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

20. Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

21. || Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

22. Si sterissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23. Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longè?

24. Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus: nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25. Audivi quæ dixerunt prophetae, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

26. Usquequò istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?

27. Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28. Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29. Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: quasi malleus conterens petram?

30. Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo.

31. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assument linguas suas, & ajunt: Dicit Dominus.

32. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

33. Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34. Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum ejus.

35. Hæc dicetis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus?

36. & onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37. Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?

38. Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39. propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem, quam dedi vobis, & patribus vestris à facie mea.

40. || Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam aeternam, quam nunquam oblivione delebitur.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reduciturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficum significat eos qui manserant Jerusalem, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

1. **O** Stendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transfudit * Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & inclusorem de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2. Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd essent malæ.

3. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ.

4. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hæ bonæ, sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldeorum, in bonum.

6. Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in Terram hanc: & ædificabo eos, & non destruiam: & plantabo eos, & non evellam.

7. Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus: || & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo.

8. || Et sicut ficus pessima, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ: hæc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus & reliquos de Jerusalem, qui remanserunt in urbe hac, & qui habitant in Terra Ægypti.

9. Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in

parabo-

|| Supr. 20.
11.

* Ann. M.
3405.
Ant. Chr.
599.

|| Supr. 7. 23.
Infr. 18. 6.

|| Infr. 29.
7.

parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ eeci eos.

10. Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

C A P U T XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam, nec reliquos prophetas adhortantes ad penitentiam, prædicit excidium Jerosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Juda ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus, ac optimatibus.

* Ann. M.
3397.
Ant. Chr.
607.
† Hoc anno in societate regni à patre suo assumpti, ut eum mitteret contra Satrapam Celsuriz, qui ad Aegyptum decederat.
Eru. apud Joseph. & Joseph.
4. Reg. 17.
11.
Sup. 18. 11.
Inf. 35. 15.

1. **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda in anno * quarto Joakim filii Josiæ regis Juda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor † regis Babylonis.)

2. Quod locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Juda, & ad universos habitatores Jerusalem, dicens:

3. A tertio decimo anno Josiæ filii Ammon regis Juda usque ad diem hanc; iste tertius & vigesimus annus, factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte confurgens, & loquens: & non audistis.

4. Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, confurgens diluculo, mitemque: & non audistis, neque inclinastis aures vestras ut audiretis,

5. cum diceret: Revertimini unusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, & patribus vestris, à sæculo & usque in sæculum.

6. Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.

7. Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrum.

8. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis verba mea:

9. ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas.

10. Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.

11. Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem: & servient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis.

12. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas.

13. Et adducam super terram illam omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto,

quæcumque prophetavit Jeremias adversum omnes gentes.

14. Quia servierunt eis, cum essent gentes multæ, & reges magni: & reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum suarum.

15. Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16. Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17. Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus:

18. Jerusalem, & civitatibus Juda, & regibus ejus, & principibus ejus: ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista:

19. Pharaoni regi Aegypti, & servis ejus: & principibus ejus, & omni populo ejus,

20. & universis generaliter: cunctis regibus terræ Auficidis, & cunctis regibus terræ Philistiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti,

21. & Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:

22. & cunctis regibus Tyri, & universis regibus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui sunt trans mare.

23. Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis qui attonsi sunt in comam.

24. Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto.

25. Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:

26. cunctis quoque regibus Aquilonis de propè & de longè, unicuique contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus sunt: & rex Sefac bibet post eos.

27. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos.

28. Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis:

29. quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis: non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum.

30. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celestia quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terræ.

31. Pervenit sonitus usque ad extrema terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ.

33. Et erunt interfecti Domini in die illa à summo terræ usque ad summum ejus:

|| 1. Petr. 4.
17.

|| Joel. 3. 16.
Amos 1. 2.

|| 1. Petr. 3.
21.
|| 1. Petr. 4.
17.
|| 1. Petr. 4.
17.

non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinum super faciem terræ jacebunt.

34. Ululate pastores, & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini: & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa.

35. Et peribit fuga à pastoribus, & salvatio ab optimatibus gregis.

36. Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37. Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38. Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolatione à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

C A P U T XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Jerosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur à sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michæ & Uriæ prophetarum.

1. **I**N principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud à Domino, dicens:

2. Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, * universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum,

3. si forte audiant & convertantur unusquisque à via sua mala: & peniteat mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

4. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5. ut audiat sermones fervorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte confurgens, & dirigens, & non audistis:

6. || Dabo domum istam sicut Silo, || & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

7. Et audierunt sacerdotes, & propheta, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8. Cumque complexset Jeremias, loquens omnia, quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum: apprehenderunt eum sacerdotes, & propheta, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

9. Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eò quod non sit habitator: Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10. Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11. Et locuti sunt sacerdotes & propheta ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

12. Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: || Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc omnia verba quæ audistis.

13. || Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.

14. Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris:

15. verumtamen scitote & cognoscite quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus; in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

16. Et dixerunt principes, & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17. Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18. Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechia regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: || Sion quasi ager arabum: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum.

19. Nunquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? nunquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istam, & adversus terram hanc juxta omnia verba Jeremiæ.

21. Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus verba hæc: & quasi vit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum.

22. Et misit rex Joakim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23. Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24. Igitur manus Ahicam * filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

C A P U T XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis ejusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste: invehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Jerosolymam.

1. **I**N principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Hæc

|| Sup. 25.

|| Sup. 7.3.

|| Mich. 3. 12.

* Qui apud Josiæ patrem, Joakim auctoritate valuit.

4. Reg. 22. 13. & 2. 1. Par. 34. 20.

Anno M. 3195. Ant. Chr. 609.

Anno M. 3195. Ant. Chr. 609.

* Sc. in festo Tabernaculorum, quando omnes maiores ex omnibus civitatibus tenebantur sistere se Hierosolymis.

|| 1. Reg. 4. 3. || 1. Reg. 10. || Sup. 7. 12.

2. Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.

3. Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusale ad Sedeciam regem Juda.

4. Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis ad dominos vestros:

5. Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

6. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor * regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviant illi.

7. Et servient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, & reges magni.

8. Gens autem & regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu ejus.

9. || Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10. Quia mendacium prophetant vobis: ut longè vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

11. Porro gens, quæ subjecerit cervicem suam sub iugo regis Babylonis, & servierit ei; dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12. Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & servite ei, & populo ejus, & viveritis.

13. Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quæ servire noluerit regi Babylonis?

14. Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

15. || Quia non misi eos: ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quam propheta, qui vaticinantur vobis.

16. Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophetant vobis.

17. Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis. Quare datur hæc civitas in solitudinem?

18. Et si prophetae sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Juda, & in Jerusalem, in Babylonem.

19. Quia hæc dicit Dominus exercituum || ad columnas, & ad mare, & ad bases, &

ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in civitate hac:

20. quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Jechoniam filium Joakim regem Juda de Jerusalem in Babylonem, & omnes optimates Juda & Jerusalem.

21. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jerusalem:

22. In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

C A P U T XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Jeremie catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare: quæ juxta verbum Jeremie eodem anno secuta est.

1. **E**T factum est in anno illo, in principio regni Sedeciae regis Juda, in anno quarto, * in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaa, in domo Domini, coram sacerdotibus & omni populo, dicens:

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi jugum regis Babylonis.

3. Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4. Et Jechoniam filium Joakim regem Juda, & omnem transmigrationem Juda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: contemnam enim jugum regis Babylonis.

5. Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini:

6. & ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitetur Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratione de Babylone ad locum istum.

7. Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus universi populi:

8. Prophetæ, qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt super terras multas, & super regna magna de pralio, & de afflictione, & de fame.

9. Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum ejus, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate.

10. Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremie propheta, & confregit eam.

11. Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.

12. Et abiit Jeremias propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam,

* Qui eo tempore has omnes populos subegisse videtur quo Tyrus per an. 13. ut refert Josephus, obledit. w. Ezech. 25. & infr. 48. & 49.

|| Sup. 23. 16. || Infr. 29. 8.

|| Sup. 14. 14. & 23. 21. || Infr. 29. 9.

|| 4. Reg. 5. 13.

* Regni Sedeciae: Ita Graeci & Chaldaeus, quid de annorum hebdomada? Infr. 1. Anno M. 1403. Ant. Chr. 595.

Jeremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiae prophetae, dicens:

13. Vade, & dices Hananiae: Haec dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: & facies pro eis catenas ferreas.

14. Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Jugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, & servient ei: insuper & bestias terrae dedi ei.

15. Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi, Hanania: non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16. Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terrae: hoc anno morieris: adversum enim Dominum locutus es.

17. Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Judeos de officio in captivitate admonet; & futurae liberationis, postquam completus fuerit praestitutus 70. annorum terminus, promissione consolatur. Calamitates reliquorum qui in Judaea remanserant praenuntiat: simulque funestum exitum Achab, Sedeciae & Semeiae pseudoprophetae, seducientium populum transmigrationis.

1. **E**T haec sunt verba libri, quem misit Jeremias propheta de Jerusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Jerusalem in Babylonem:

2. postquam egressus est Jechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Juda, & Jerusalem, & faber, & inclusor de Jerusalem:

3. in manu Elasa filii Saphan, & Gamariae filii Helciae, quos misit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtulit de Jerusalem in Babylonem:

5. Aedificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

6. Accipite uxores, & generate filios & filias: & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

7. Et quaerite pacem civitatis, ad quam transmigrae vos feci: & orate pro ea Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8. Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: || Non vos seducant prophetae vestri, qui sunt in medio vestrum, & divini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quae vos somnatis:

9. quia falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.

10. Quia haec dicit Dominus: Cum ceperint impleri in Babylone septuaginta anni, * visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.

11. Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogi-

tationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12. Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13. Quaeritis me, & invenietis: cum quaesieritis me in toto corde vestro.

14. Et inveniar à vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quae expuli vos, dicit Dominus: & reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15. Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16. Quia haec dicit Dominus, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem.

17. Haec dicit Dominus exercituum: || Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quae comedi non possunt, eò quòd pessimae sint.

18. & persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem universis regnis terrae: in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego eeci eos:

19. eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quae misi ad eos per servos meos prophetas de nocte confurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20. Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigrationis, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliae, & ad Sedeciam (a) filium Maasiae, qui prophetat vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22. Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quae est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frinxit rex Babylonis in igne:

23. pro eo quòd fecerint stultitiam in Israel, & moechati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum iudex & testis, dicit Dominus.

24. Et (b) ad Semejam Nehelamiten dices:

25. Haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasiae sacerdotem, (c) & ad universos sacerdotes, dicens:

26. Dominus dedit te sacerdotem pro Jojade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium (d) & prophetantem, ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27. Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28. Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: aedificate domos,

superioribus. Hoc enim mandatum videtur accepisse Jeremias anno sequenti, postquam legati Babylone redierunt, per quos credibile est Semejam istum litteras increpatorias adversus priorem Jeremiam Epistolam misisse. (e) Secundum & quasi Vicarium summi sacerdotis

4 Reg. 25. 18. Num. 3. 12. (d) i. infanum & à Démonio correptum ut 4 Reg. 9. 11.

& habi-

|| Supr. 24. 9. & 10

(a) Judaei putant hos esse senes, qui Sufan-nae pudori infidati sunt. Sed via sit verisimile. Nam ut omnia valde esse probabile Sufan-nae historiae haec Jeremiae epistolam praestitit illi Sufan-nae infidatorem, non arguuntur à Daniele, quòd prophetarint mendaciter, nec dicit eos à Nabuchodonosore damnatos, aut frinxos in igne, sed ab omni estu Judeorum se eundem legem Moysi percutissos, hoc est lapidatos. Confer Daniel. 13. 60. & 11. 62. cum Deut. 17. 19. Vide Estium in hunc locum. (b) Separandum hoc à

* Anno M. 346. Ant. Chr. 599.

* Nohesta, mater Jechonias, 4 Reg. 24. 15.

|| Supr. 14. 14. & 27. 15.

* de quibus supr. 25. 12. 2. Par. 36. 21. 1. Esdr. 1. 1. Dan. 9. 2.

& habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29. Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ prophete.

30. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens.

31. Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semejam Nehelamiten: Pro eo quod prophetavit vobis Semejas, & ego non misi eum, & fecit vos confidere in mendacio:

32. idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semejam Nehelamiten, & super semen ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversus Dominum.

C A P U T XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israel reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quod post reditum servituri sint Domino, ac David regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & secretitate magna, devastatis ipsorum inimicis.

1. **H**oc verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro.

3. Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam conversionem populi mei Israel & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4. Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Judam:

5. Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6. Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, & conversæ sunt universæ facies in auruginem?

7. **V**æ, quia magna dies illa, nec est similis ejus, tempusque tribulationis est Jacob, & ex ipso salvabitur.

8. Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni:

9. sed servient Domino Deo suo, & David regi suo, quem suscitabo eis.

10. **T**u ergo ne timeas, serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Israel: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum: & revertetur Jacob & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet:

11. quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12. Quia hæc dicit Dominus: insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

13. Non est qui judicet judicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi.

14. Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: **||** plaga enim inimici percussit te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

15. Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi:

16. Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: & universi hostes tui in captivitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam.

17. Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

18. Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excelso suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19. Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20. Et erunt filii ejus sicut à principio, & cæterus ejus coram me permanebit: & visitabo adversum omnes, qui tribulant eum.

21. Et erit dux ejus ex eo: & princeps de medio ejus producet: & applicabo eum, & accedet ad me: quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22. Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

23. Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum quiescet.

24. Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat & compleat cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

C A P U T XXXI.

Dicit Dominus se reduclurum populum Israel de captivitate, ut in affluentia bonorum serviat Domino; jubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israel se meritò castigatum, ideoque penitentiam agit: de novitate qua semina circumdabit virum: vigilet Dominus ad reduendum Israel: de nova acerba: de novo pacto quod feriat Dominus cum domo Israel; nec abiciet unquam universum illius semen.

1. **I**n tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis, cognitionibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum.

2. Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat à gladio: vadet ad requiem suam, Israel.

3. Longè Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans.

4. Rursumque ædificabo te, & ædificabis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5. Adhuc

Anno. M.
1406.
Ant. Chr.
598.

Joel. 2. 1.
Amos. 5.
18.
Soph. 1. 15.

Isai. 44. 1.
44. 2.
Luc. 1. 70.

|| Sup. 13.
19.

Eodem
ann. 5406.

5. Adhuc plantabis vineas in montibus Samariae: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt:

|| Isai. 2. 2.
Mich. 4. 2.

6. quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: || Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.

7. Quia hæc dicit Dominus: Exultate in læticia Jacob, & hinnite contra caput Gentium, perfonate, & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israel.

8. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cæcus magnus revertentium huc.

9. In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est.

10. Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis, quæ procul sunt, & dicite: Qui disperfit Israel, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11. Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12. Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, & ultra non esurient.

13. Tunc latabitur virgo in choro, juvenes & senes simul: & convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & latificabo à dolore suo.

14. Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

|| Matth. 2. 18.

15. Hæc dicit Dominus: || Vox in excelsis audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.

16. Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de terra inimici.

17. Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.

18. Audiens audiavi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus.

19. Postquam enim convertisti me, egi poenitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20. Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudinem: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas.

22. Usquequò deliciis dissolveris filia vaga: quia creavit Dominus novum super terram: FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

23. Hæc dicit Dominus exercituum Deus

Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cum convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ, mons sanctus:

24. & habitabunt in eo Judas, & omnes civitates ejus simul, agricola & minantes greges.

25. Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi.

26. Ideò quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israel & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28. Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

29. In diebus illis non dicent ultra: || Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

|| Ezech. 18. 2.

30. Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescant dentes ejus.

31. || Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domum Israel & domum Juda fœdus novum:

|| Hebr. 8. 8.

32. non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: || Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.

|| Hebr. 10. 16.

34. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: || quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

|| Jer. 10. 43.

35. Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36. Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37. Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cæli fuisum, & investigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiciam universum semen Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

38. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas Domino, à turre Hananeel usque ad portam anguli.

39. Et exibit ultra norma mensuræ in conspectu ejus super collem Careb, & circuibit Goatha,

40. & omnem vallem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.

C A P U T XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Jerusalem, Jeremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patruale, jubetque servari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed postea revocaturum ipsos in Jerusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus ut sibi ex toto corde serviant.

Anno M.
3415.
Ant. Chr.
589.

1. **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino in anno decimo Sedeciae regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2. Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3. Clauserat enim eum Sedecias rex Juda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4. Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.

5. Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. Si autem dimicaveritis adversum Chaldæos, nihil prosperum habebitis.

6. Et dixit Jeremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens:

7. Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus venit ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8. Et venit ad me Hanameel filius patru mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es ut possideas. Intellexi autem quod verbum Domini esset.

9. Et emi agrum ab Hanameel filio patru mei, qui est in Anathoth: & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10. Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

11. Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus.

12. Et dedi librum possessionis, Baruch filio Neri filii Maasæ in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omnium Judæorum, qui sedebant in atrio carceris.

13. Et præcepi Baruch coram eis dicens:

14. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc, qui apertus est: & pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15. Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra ista.

16. Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17. Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:

18. || Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

19. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu; cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum ejus.

20. Qui posuisti signa & portenta in terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21. Et eduxisti populum tuum Israel de terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

22. Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23. Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt: omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt: & eveniunt eis omnia mala hæc.

24. Ecce munitiones extructæ sunt adversum civitatem, ut capiatur: & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversus eam, à facie gladii, & famis, & pestilentiae: & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.

25. Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldæorum?

26. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

27. Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: nunquid mihi difficile erit omne verbum?

28. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29. Et venient Chaldæi præliantes adversum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30. Erant enim filii Israel, & filii Juda jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31. Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, à die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32. Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem,

|| Exod.
34. 7.

33. Et verterunt ad me terga & non facies: cum docerem eos diluculo, & erudirem, & nollet audire ut acciperent disciplinam.

34. || Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam.

35. Et edificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36. Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus Regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.

37. Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas eeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi, & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.

38. Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.

39. Et dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me universis diebus: & bene sit eis, & filiis eorum post eos.

40. Et feriam eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant à me.

41. Et lætabor super eis, cum bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42. Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43. Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eò quod non remanserit homo & jumentum, & data sit in manus Chaldæorum.

44. Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus, quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & à captivitate reducendum, multis beneficiis subsequentibus, germinavit David germen justitie faciens justitiam & iudicium in terra; & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

1. **E**T factum est verbum Domini ad Jeremiam secundò, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens:

2. Hæc dicit Dominus qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3. Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quæ nescis.

4. Quia hæc dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ de-

structa sunt, & ad munitiones, & ad gladium venientium ut dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à civitate hac propter omnem malitiam eorum.

6. Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & revelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7. Et convertam conversionem Juda, & conversionem Jerusalem: & edificabo eos sicut à principio.

8. Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & spreverunt me.

9. Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierunt omnia bona, quæ ego facturus sum eis: & pavebunt, & turbabuntur in universis bonis, & in omni pace, quam ego faciam eis.

10. Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quod non sit homo nec jumentum: in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, quæ desolatae sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore)

11. vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terræ sicut à principio dicit Dominus.

12. Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque jumento, & in cunctis civitatibus ejus, habitaculum pastorum accubantium gregum.

13. In civitatibus montuosis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus, quæ ad Austrum sunt; & in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, & in civitatibus Juda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel & ad domum Juda.

15. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitiæ; & faciet iudicium & justitiam in terra.

16. In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

17. Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel.

18. Et de Sacerdotibus & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocaustomata, & incendat sacrificium, & cadat victimas omnibus diebus.

19. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20. Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies, & nox in tempore suo:

21. Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.

22. Sicut enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, & Levitæ ministros meos.

23. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24. Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit: dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ sunt: & populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis?

25. Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem, & noctem, & leges cœlo & terræ non posui:

26. equidem & semen Jacob & David servi mei projiciam, ut non assumam de femine ejus principes feminis Abraham, Isaac, & Jacob: reducam enim conversionem eorum, & miserebor eis.

C A P U T XXXIV.

Prædicat Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, una cum Jerusalem, quam igni succendet, eo quod pactum quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

Anno M.
3414.
Ant. Chr.
1900.

1. **V**erbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, universaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jerusalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda: & dic es ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

3. Et tu non effugies de manu ejus: sed comprehensione capieris, & in manu ejus traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4. Attamen audi verbum Domini, Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5. sed in pace morieris, & secundum combustionem patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & vā, Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6. Et locutus est Jeremias propheta ad Sedeciam regem Juda universa verba hæc in Jerusalem.

7. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jerusalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant contra Iachis, & contra Azecha: hæ enim supererant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8. Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jerusalem, prædicans:

9. Ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarentur eis, idest in Judæo & fratre suo.

10. Audierunt ergo omnes principes & universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam liberos, & ultra non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt.

11. Et conversi sunt deinceps *: & retraxerunt servos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverunt in famulos & famulas.

12. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam à Domino, dicens:

13. Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego percussi fœdus cum patribus vestris: in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de domo servitutis, dicens:

14. ¶ Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & serviet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, ne inclinaverunt aurem suam.

15. Et conversi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum: & iniistis pactum in conspectu meo, in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.

16. Et reversi estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essent liberi & suæ potestatis: & subjugastis eos ut sint vobis servi & ancillæ.

17. Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18. Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensu sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transierunt inter divisiones ejus:

19. Principes Juda & principes Jerusalem, eunuchi & Sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierunt inter divisiones vituli:

20. Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cœli, & bestiis terræ.

21. Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22. Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & præliabuntur adversus eam, & capient eam, & incendent igni: & civitates Juda dabo in solitudinem, eo quod non sit habitator.

* Ob annum Sab-
baticum,
juxta le-
gem, inf.

Postquam
se obsidione
ne liberos
viderunt
ut est in-
fra 47. 4.

[[* and 21.
a.
Deut. 15.
12.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura servantium, exposulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1. **V**erbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens:

2. Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduce eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3. Et assumpsi Jezoniam filium Jeremiæ filii Habsanæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & universam domum Rechabitarum;

4. Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jegedie hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli.

5. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.

6. Qui responderunt: Non bibemus vinum: quia Jonadab * filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii vestri usque in sempiternum,

7. & domum non ædificabitis, & sementem non feretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8. Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab: patris nostri, in omnibus, quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filia nostra.

9. & non ædificavimus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & sementem non habuimus:

10. sed habitavimus in tabernaculis, & obediētes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noster.

11. Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, & ingrediamur Jerusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & mansimus in Jerusalem.

12. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

13. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Jerusalem: Nunquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14. Prævaluerunt sermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis ut non biberent vinum: & non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de manē confurgens & loquens, & non obedistis mihi.

15. Misique ad vos omnes servos meos prophetas, confurgens diluculo, mittensque & dicens: || Convertimini unusquisque à via sua pessima, & bona facite studia ve-

stra: & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus vestris: & non inclinastis aurem vestram; neque audistis me.

16. Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis: populus autem iste non obedivit mihi.

17. Idcirco hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego adducam super Juda, & super omnes habitatores Jerusalem universam afflictionem, quam locutus sum adversum illos: eò quòd locutus sum ad illos, & non audierunt: vocavi illos, & non responderunt mihi.

18. Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quòd obedistis præcepto Jonadab patris vestri, & custodistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis:

19. propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Jussu Domini mittit Jeremias inclusus carcere per Baruch librum condemnationum, quem legat coram omni populo ut respiciant: porro rex Joakim ipsum igni consumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendere, qui absconditi erant: Jeremias autem jussu Domini jubet Baruch alium scribere, & Joakim ac semen ejus una cum Jerusalem prædicit perdendos.

1. **E**T factum est in anno quarto * Joakim filii Josiæ regis Juda: factum est verbum hoc ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israel & Judam, & adversum omnes gentes; à die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc.

3. Si fortè audiente domo Juda universa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque à via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4. Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neræ: & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum in volumine libri.

5. Et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valco ingredi domum Domini.

6. Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die junii (a): insuper & audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis:

7. Si fortè cadat oratio eorum in conspectu Domini, & revertatur unusquisque à via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus adversum populum hunc.

8. Et fecit Baruch filius Neræ juxta omnia, quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini:

* Ann. M. 3398.
Ant. Chr. 606.
habitis
jaro illis
concioni-
bus quæ
continen-
tur cap. 15.
& 15.

(a) Solemnis illius, videlicet Mensis 7. die 10. quotannis celebrati. (Lev. 16. 29. 33. 27. Num. 29. 7.) quinque diebus ante festum tabernaculorum. (Supra. 16.)

Anno M. 3398.
Ant. Chr. 606.

* de quo
4. Reg. 10.
15.

|| Supra. 15.
11. 25. 5

7. Et redient Chaldaei, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni.

8. Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldaei; quia non abibunt.

9. Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui præliantur adversum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendunt civitatem hanc igni.

10. Ergo cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,

11. egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.

12. Cumque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiae filii Hananiae, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens, Ad Chaldaeos profugis?

13. Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audivit eum: sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14. Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, casum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribae: ipse enim præpositus erat super carcerem.

15. Itaque ingressus est Jeremias in domum laci & in ergastulum: & sedit ibi Jeremias diebus multis.

16. Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogavit eum in domo sua absconditè, & dixit: Putasne est sermo à Domino? Et dixit Jeremias: Est *. Et ait: In manus regis Babylonis traderis.

17. Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & servis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

18. Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?

19. Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan scribae, ne moriar ibi.

20. Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: & mansit Jeremias in vestibulo carceris.

C A P U T XXXVIII.

Jeremias principibus à rege traditur, mittitur in lacum lutosum; unde jussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi ut egrediatur ad Chaldaeos, alioqui nec ipse eos effugiet, & civitas ab eis igne succendetur: jubet quoque rex Jeremiam ut hoc colloquium servet secretum.

1. **A**Udivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phasfur, & Juchal filius Selemiae, & Phasfur filius Melchiae, sermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

2. Hæc dicit Dominus: Quicumque

manserit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldaeos vivet, & erit anima ejus sospes & vivens.

3. Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hac in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

4. Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, & manus universi populi, loquens ad eos juxta verba hæc: siquidem homo iste non querit pacem populo huic, sed malum.

5. Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare.

6. Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchiae filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Jeremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum.

7. Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quod misissent Jeremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Benjamin.

8. Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens:

9. Domine mi rex, malè fecerunt viri isti omnia quaecumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultra in civitate.

10. Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11. Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos & antiqua, quæ computruerant, & submisit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12. Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissâ & putrida sub cubito manuum tuarum, & super funes: fecit ergo Jeremias sic.

13. Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris.

14. Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Jeremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas à me aliquid.

15. Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, nunquid non interficies me: & si consilium dederò tibi, non me audies.

16. Juravit ergo rex Sedecias Jeremiam clam, dicens: vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui querunt animam tuam.

17. Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hac non succendetur igni: & salvus eris tu, & domus tua.

18. Si autem non exieris ad principes regis

* Fugato enim ex exercitu Pharaonis Jerolymitam obsidionem redimegravit Nabuchodonosor circa 15. die mensis 3. diebus videlicet 100. ante captam urbem, ut ex typo *Jer. 46.* intelligere possumus. Quo etiam referenda sunt ea, quæ c. 21. dicuntur.

Anno M. 441.
Ant. Chr. 589.

[Sup. 21. 9]

Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldaeorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum.

19. Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Sollicitus sum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldaeos: ne forte tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20. Respondit autem Jeremias: Non te tradent. Audi quæso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & bene tibi erit, & vivet anima tua.

21. Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus.

22. Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educuntur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt te, & prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerferunt in cæno, & in lubrico pedes tuos, & recefferunt à te.

23. Et omnes uxores tuæ, & filii tui educuntur ad Chaldaeos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & civitatem hanc comburet igni.

24. Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hæc, non morieris.

25. Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficiamus: & quid locutus est tecum rex:

26. dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27. Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eum: & locutus est eis juxta omnia verba, quæ præceperat ei rex, & cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28. Mansit verò Jeremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Jerusalem: & factum est ut caperetur Jerusalem.

C A P U T XXXIX.

Jerusalem à rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur una cum principibus: cujus filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque exoculatur, ac vincit in Babylonem ducitur: subverso autem muro Jerusalem, & palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jerosolymis relinquitur, Jeremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

1. **A**Nno nono * Sedeciae regis Juda, mense decimo †, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jerusalem, & obsidebant eam.

2. Undecimo autem anno Sedeciae *, mense quarto, quinta mensis, aperta est civitas.

3. Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Serefer, Semegarnabu, Sarfachim, Rabfares, Neregel, Serefer, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.

4. Cumque vidisset eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.

5. Persecutus est autem eos exercitus Chal-

dæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jerichontinæ, & captum adduxerunt ab Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

6. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciae in Reblatha, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.

7. Oculos quoque Sedeciae eruit: & vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem.

8. Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldaei igni, & murum Jerusalem subverterunt.

9. Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.

10. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Juda: & dedit eis vineas, & cisternas in die illa.

11. Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens:

12. Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.

13. Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban, & Rabfares, & Neregel, & Serefer, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis

14. miserunt, & tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris: & tradiderunt eum Godoliam filio Ahicam filii Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.

15. Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens:

16. Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa.

17. Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas:

18. Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

C A P U T XL.

Jeremie permittitur liberè habitare ubicumque voluerit; qui una cum dispersis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Judæorum: qui Godolias audire noluit Johanan monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

1. **S**ermo, qui factus est ad Jeremiam à Domino, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jerusalem & Juda, & ducebantur in Babylonem.

2. Tollens ergo princeps militiæ Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum:

3. & adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, & non audi-

4. Reg. 25. 1.
Infr. 52. 4.
* Anno M.
2414.
† In cujus rei memoriam à Judæis adhuc jejunium annuum est observatum.
* Ann. M.
3416.
Ant. Chr.
588.

Anno M.
3416.

stis vocem ejus, & factus est vobis sermo hic.

4. Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placeat tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quò placuerit tibi ut vadas, illuc perge.

5. Et mecum noli venire? sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem præposuit rex Babylonis civitatibus Juda: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum.

6. Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7. Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi & focii eorum, quòd præficeret rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quòd commendasset ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant translati in Babylonem:

8. Venerunt ad Godoliam in Masphath, & Ismahel filius Nathanias, & Johanan, & Jonathan filii Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filii Ophi, qui erant de Nethophati, & Jezonias filius Maachati, ipsi & viri eorum.

11. Reg. 25.
24.

9. Et juravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldeis, habitate in terra, & servite regi Babylonis, & bene erit vobis.

10. Ecce ego habito in Masphath, ut respondeam præcepto Chaldeorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messet, & oleum, & condite in vasis vestris, & manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11. Sed & omnes Judæi, qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in universis regionibus, audito quòd dedisset rex Babylonis reliquias in Judæa, & quòd præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan,

12. reversi sunt, inquam, omnes Judæi de universis locis, ad quæ profugerant, & venerunt in terram Juda ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messet multam nimis.

13. Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath.

14. Et dixerunt ei: Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathanias percutere animam tuam. Et non credit eis Godolias filius Ahicam.

15. Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathanias nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquie Juda.

16. Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

C A P U T XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Judæis & Chaldeis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan ac principes bellatorum, fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldeorum.

1. **E**T factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathanias, filii Elisama de femine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath.

2. Surrexit autem Ismahel filius Nathanias, & decem viri, qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præferat rex Babylonis terræ.

3. Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldeos, qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4. Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5. venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallescentes: & munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

6. Egressus ergo Ismael filius Nathanias in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7. Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathanias circa medium laci, ipse, & viri qui erant cum eo.

8. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessavit: & non interfecit eos cum fratribus suis.

9. Lacus autem, in quem projecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathanias occisus.

10. Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath: filias regis, & universum populum, qui remanserant in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathanias, & abiit ut transfret ad filios Ammon.

11. Audivit autem Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathanias.

12. Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversum Ismahel filium Nathanias, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13. Cumque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Johanan filium Caree, & universos principes bellatorum, qui erant cum eo lætati sunt.

Anno M.
3417. in-
choante 3
Ant. Chr.
587.

14. Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath, reversusque abiit ad Johanan filium Caree.

15. Ismahel autem filius Nathanie fugit cum octo viris à facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16. Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat, ab Ismahel filio Nathanie de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17. Et abierunt, & federunt peregrinantes in Chamaam, quæ est juxta Bethlechem, ut pergerent, & introirent Ægyptum.

18. à facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathanie Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Juda.

C A P U T XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Judæorum, responderet ipsos fore salvos si in Judea manerent: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

1. **E**T ꝑ accesserunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Osaie, & reliquum vulgus à parvo usque ad magnum:

2. Dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro universis reliquiis istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3. Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4. Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra. Omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quidquam.

5. Et illi dixerunt ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non juxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6. Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus: Ut benè sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri.

7. Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam.

8. Vocavitque Johanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & universum populum à minimo usque ad magnū.

9. Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu ejus.

10. Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam; plantabo, & non evellam: jam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11. Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, & eruam de manu ejus.

12. Et dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

13. Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri,

14. dicentes: Nequaquam, sed ad Terram Ægypti pergemus: ubi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus.

15. Propter hoc nunc audite verbum Domini, reliquie Juda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis ut ibi habitetis.

16. gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Ægypti *: & fames, pro qua estis solliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini:

17. Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam super eos.

18. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Jerusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in jusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam ultra videbitis locum istum.

19. Verbum Domini super vos, reliquie Juda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie,

20. quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & juxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21. Et annuntiavi vobis: hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super universis pro quibus misit me ad vos.

22. Nunc ergo scientes scietis quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

C A P U T XLIII.

Reliquie Judæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiunt una cum Ieremia & Baruch in Ægyptum: ubi constitutus Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1. **F**Actum est autem, cum compleisset Ieremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc:

2. dixit Azarias filius Osaie, & Johanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic.

3. Sed Baruch filius Nerie incitat te adversum nos, ut tradat nos in manus Chaldæorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.

* Daturus enim erat Deus Ægyptum Nabuchodonosori ob diuturnam in Tyriis debellandis sibi navatam operam. *Ezech. 29. 10. & 38.*

† TEMPORE BEL-
LI.
Hodem
ann. 3417.
Ant. Chr.
3874.

Hodem
ann. 3417.

4. Et non audivit Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & universus populus vocem Domini, ut manerent in terra Juda.

5. Sed tollens Johanan filius Caree, & universi principes bellatorum universos reliquiarum Juda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in terra Juda:

6. viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiarum cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neriae.

7. Et ingressi sunt terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt usque ad Taphnis.

8. Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:

9. Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis:

10. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

11. Veniensque percutiet terram Ægypti: quos in mortem, in mortem, & quos in captivitatem, in captivitatem: & quos in gladium, in gladium.

12. Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicitur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.

13. Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburet igni.

C A P U T XLIV.

Judæi in Ægypto reprehensi à Jeremia super idololatram, obstinate respondent unâ cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatram inveterata: quos Jeremias prædicit universos gladio & fame consumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsus vastandam.

1. **V**erbum, quod factum est per Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitabant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo, * & in Taphnis†, & in Memphis, & in terra Phatures, * dicens:

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Jerusalem, & super omnes urbes Juda: & ecce deserta sunt hodie, & non est in eis habitator:

3. Propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, & irent ut sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de nocte consurgens, mittensque & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujusmodi, quam odii.

5. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam ut converterentur à malis suis, & non sacrificarent diis alienis.

6. Et conflata est indignatio mea & furor meus, & succensa est in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem: & versa sunt in solitudinem & vastitatem secundum diem hanc.

7. Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intreat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quidquam residuum:

8. Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in terra Ægypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9. Nunquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, & mala vestra, & mala uxorum vestrarum, quæ fecerunt in terra Juda, & in regionibus Jerusalem?

10. Non sunt mundati usque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus vestris.

11. Ideo hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: || Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & disperdam omnem Judam.

12. Et assumam reliquias Judæ, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumuntur omnes in terra Ægypti: cadent in gladio & in fame: & consumuntur à minimo usque ad maximum, in gladio & in fame moriuntur: & erunt in jusjurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13. Et visitabo super habitatores terræ Ægypti, sicut visitavi super Jerusalem in gladio, & fame, & peste.

14. Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquiis Judæorum, qui vadunt ut peregrinentur in terra Ægypti: & revertantur in terram Juda, ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

15. Responderunt autem Jeremæ omnes viri, scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis, & universæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16. Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17. sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.

18. Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame consumpti sumus.

19. Quod si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: nunquid sine viris nostris fecimus ei placentas, ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20. Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversum viros, & adversum mulieres, & adversum universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

* Non procul à Sinu Arabico.
Exod. 14. 2
† Sive Taphnis, Pelusis.
* Provincia Ægypti.

21. Nunquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem vos & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terrae, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor ejus?

22. Et non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis, & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eo quod non sit habitator, sicut est dies haec.

23. Propterea quod sacrificaveritis idolis, & peccaveritis Domino: & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in praeceptis, & in testimoniis ejus non ambulaveritis: idcirco evenerunt vobis mala haec, sicut est dies haec.

24. Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Juda, qui estis in terra Aegypti:

25. Haec inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, & uxores vestrae locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quae vovimus, ut sacrificemus reginae caeli, & libemus ei libamina: implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26. Ideo audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in terra Aegypti: Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judaei, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni terra Aegypti.

27. Ecce ego vigilabo super eos in malum, & non in bonum: & confumentur omnes viri Juda, qui sunt in terra Aegypti, gladio, & fame, donec penitus consumantur.

28. Et qui fugerint gladium, revertentur de terra Aegypti in terram Juda viri pauci: & scient omnes reliquae Juda ingredientium terram Aegypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur, meus, an illorum.

29. Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis quia verè complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30. Haec dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephraem * regem Aegypti in manu inimicorum ejus, & in manu quarentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quarentis animam ejus.

C A P U T XLV.

Deus per Jeremiam arguit Baruch, quod quereretur se dolorem habere, & non requiem; cui tamen in ceterorum vastatione pollicetur securitatem.

1. **V**erbum, quod locutus est Jeremias propheta ad Baruch filium Neriae, cum scripsisset verba haec † in libro ex ore Jeremiae, anno quarto Joakim filii Josiae regis Juda, dicens:

2. Haec dicit Dñs Deus Israel ad te Baruch.

3. Dixisti: Vae misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

4. Haec dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos aedificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego evello, & universam terram hanc.

5. Et tu quæris tibi grandia? noli quærere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis, ad quaecumque perrexeris.

C A P U T XLVI.

Dominus per Jeremiam Pharaoni & Aegypto praenuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor, Judeis autem & filiis Israel consolationem tandem ac liberationem; universis verò Gentibus, ad quas Deus illos ejecerat, vastationem.

1. **Q**uod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Gentes,

2. ad Aegyptum, adversum exercitum Pharaonis Nechao regis Aegypti, qui erat juxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno * Joakim filii Josiae regis Juda.

3. Praeparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellum.

4. Jungite equos, & ascendite equites: stete in galeis, polite lanceas, induite vos loriceis.

5. Quid igitur? vidi ipsos pavidos, & terga vertentes, fortes eorum casos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus.

6. Non fugiat velox, nec salvari se putet fortis: Ad Aquilonem juxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt.

7. Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluviorum, intumescunt gurgites ejus?

8. Aegyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina movebuntur fluctus ejus, & dicet: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, & habitatores ejus.

9. Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Aethiopia & Libyes tenentes scutum, & Lydii arripientes & jacentes sagittas.

10. Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis: devorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in terra Aquilonis juxta flumen Euphraten.

11. Ascende in Galaad, & tolle resinam, virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12. Audierunt Gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram: quia fortis impiegit in fortem, & ambo pariter ceciderunt.

13. Verbum * quod locutus est Dominus ad Jeremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis & percussurus terram Aegypti.

14. Annuntiate Aegypto, & auditum facite in Magdalo, || & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, & praepara te, quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt.

15. Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam Dominus subvertit eum.

Hæc prima prophetia de Nabuchodonosor statim effectu cō probata. Anno M. 3397. Ant. Chr. 607. Joachimi 4. inchoante.

* Hæc 2. est prophetia de Nabuchodonosor: quæ non nisi post captū Tyrum completa est, anno captivitatis sechoniae 17. Ezech. 20. 16. || sup. 44. 1.

* Sive Hophra filius Psammis, Nechaonis nepos, de quo 4. Reg. 23. & 24. lib. 1. Id autem tunc completum est, cum circa ann. 3433. iste Pharaon ad urbem Memphim cum Amasi cōgressu: victus & captus est, ac demum strangulatus. Herod. l. 2. & Diod. Sic. lib. 1. † Nempe posita sapientia, 2. 16. estque cōsolatoria hæc prophetia ad Baruch plus æquo de se sollicitum, ob ea quæ universo populo evenitura audierat Jeremias.

16. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: & dicent: Surge, & revertamur ad populum nostrum: & ad terram nativitatis nostræ, à facie gladii columbæ.

17. Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumultum adduxit tempus.

18. Vivo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen ejus) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, veniet.

19. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.

20. Vitula elegans atque formosa Ægyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei.

21. Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies interfecionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.

22. Vox ejus quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cadentes ligna.

23. Succiderunt saltum ejus, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus.

24. Confusa est filia Ægypti, & tradita in manus populi Aquilonis.

25. Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Ægyptum, & super deos ejus, & super reges ejus, & super Pharaonem, & super eos, qui confidunt in eo.

26. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manus fervorum ejus: & post hæc habitabitur || sicut diebus pristinis, ait Dominus.

27. || Et tu ne timeas serve meus Jacob, & ne paveas Israel: quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captivitatis tuæ: & revertetur Jacob, & requiescet, & prosperabitur: & non erit qui exterreat eum.

28. Et tu noli timere serve meus Jacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas ejeci te: te verò non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti paream tibi.

C A P U T XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthorum, Tyri, Sidonis, Gaze, & Ascalonis.

1. **Q**UOD factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Palæstinos antequam percuteret Pharo Gazam.

2. Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ ascendent ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram, & plenitudinem ejus, urbem & habitatores ejus: clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ,

3. à strepitu pompæ armorum, & bellatorum ejus, à commotione quadrigarum ejus, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis

4. pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Phillisthim, & dissipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis, de-

populatus est enim Dominus Palæstinos, || reliquias insulæ Cappadociæ.

5. Venit calvitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquæ vallis earum, usquequo concideris?

6. O mucro Domini usquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigere, & file.

7. Quomodo quiescet, cum Dominus præceperit ei adversus Ascalonem, & adversus maritimas ejus regiones, ibique condixerit illi?

C A P U T XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab, & omnium urbium ejus, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

1. **A**D Moab hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Væ super Nabo, quoniam vastata est, & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit.

2. Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum. Venite, & disperdamus eam de gente: ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.

3. Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.

4. Contrita est Moab: annuntiate clamorem parvulis ejus.

5. Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt:

6. Fugite, salvate animas vestras: & eritis || quasi myricæ in deserto.

7. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes ejus, & principes ejus simul.

8. Et veniet prædo ad omnem urbem, urbs nulla salvabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus.

9. Date florem Moab, quia florens egredietur: & civitates ejus desertæ erunt, & inhabitabiles.

10. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine.

11. Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in sæcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit: idcirco permansit gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus.

12. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores, & stratores laguncularum, & sternent eum, & vasa ejus exhaurient, & lagunculas eorum collident.

13. Et confundetur Moab à Chamos, || sicut confusa est domus Israel à Bethel, in qua habebat fiduciam.

14. Quomodo dicitis: || Fortes sumus, & viri robusti ad præliandum?

15. Vastata est Moab, & civitates illius succiderunt: & electi juvenes ejus descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

16. Propè est interitus Moab ut veniat: & malum ejus velociter accurret nimis.

|| Dent. 2.
25.
Amos. 9. 7.

v. Sup. 27.
Exech. 25.

|| Sup. 17. 6

|| 1. Reg. 12.
29.

|| 1. Isai. 16. 6

17. Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu ejus; & universi, qui scitis nomen ejus, dicite: Quomodo confecta est virga fortis, baculus gloriosus?

18. Descende de gloria, & sede in siti habitatio filiæ Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas.

19. In via sta, & prospice habitatio Aroer: interroga fugientem: & ei, qui evasit, dic: Quid accidit?

20. Confusus est Moab, quoniam victus est: ululate, & clamate, annuntiate in Arnon, quoniam vastata est Moab.

21. Et judicium venit ad terram campestrum: super Helon, & super Jasa, & super Mephaath,

22. & super Dibon, & super Nabo, & super domum Deblathaim,

23. & super Cariathaim, & super Bethgamul, & super Bethmaon,

24. & super Carioth, & super Bosra: & super omnes civitates terræ Moab, quæ longè, & quæ propè sunt.

25. Abcissum est cornu Moab, & brachium ejus contritum est, ait Dominus.

26. Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

27. Fuit enim in derisum tibi Israel: quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua, quæ adversum illum locutus es, captivus duceris.

28. Relinquitte civitates, & habitate in Petra habitatores Moab: & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

29. || Audivimus superbiam Moab, superbus est valde: sublimitatem ejus, & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis ejus.

30. Ego scio, ait Dominus, jactantiam ejus: & quod non sit juxta eam virtus ejus, nec juxta quod poterat conata sit facere.

31. Ideo super Moab ejulabo, & ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32. De planctu Jazer plorabo tibi vinea Sabana: propagines tuæ transferunt mare, usque ad mare Jazer pervenerunt: super messem tuam, & vindemiam tuam prædo irruit.

33. || Ablata est læritia & exultatio de Carmelo, & de terra Moab, & vinum de torcularibus sustuli: nequaquam calcator uvæ solitum celeuma cantabit.

34. De clamore Hesebon usque Eleale, & Jasa, dederunt vocem suam: à Segor usque ad Oronaim vitula contemnente: aquæ quoque Nemrim pessimæ erunt.

35. Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificantem diis ejus.

36. Propterea cor meum ad Moab quasi tibiæ resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiæ: || quia plus fecit quam potuit, idcirco perierunt.

37. || Omne enim caput calvium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

38. Super omnia tecta Moab, & in plateis ejus omnis planctus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

39. Quomodo victa est, & ululaverunt:

quomodo dejecit cervicem Moab, & confusus est? Eritque Moab in derisum, & in exemplum omnibus in circuitu suo.

40. Hæc dicit Dominus: Ecce quasi aquila volabit, & extendet alas suas ad Moab.

41. Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis.

42. Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est.

43. Pavor, & fovea, & laqueus super te o habitator Moab, dicit Dominus.

44. || Qui fugerit à facie pavoris, cadet in foveam: & qui conscenderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus.

45. In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Seon, & devorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.

46. Væ tibi Moab, periisti popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, & filiæ tuæ in captivitatem.

47. Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. Hucusque judicia Moab.

C A P U T XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorumque Asor & Ælam prænuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem solvenda.

1. **A**D filios Ammon: Hæc dicit Dominus: Nunquid non filii sunt Israel? aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus ejus in urbibus ejus habitavit?

2. Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumultum dissipata, filiaque ejus igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.

3. Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai: clamate filiæ Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes ejus & principes ejus simul.

4. Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua, filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?

5. Ecce ego inducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.

6. Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7. Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Nunquid non ultra est sapientia in Theman? Periit consilium à filiis, inutilis facta est sapientia eorum.

8. Fugite & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis ejus.

9. Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret tibi.

|| 1/24. 17.

|| 1/24. 17.
|| 1/24. 17.

Anno M.
1417.
Ant. Chr.
587.
v. Exech.
25. 12.

10. Ego verò discooperui Esau, revelavi abscondita ejus, & celari non poterit: vastatum est semen ejus, & fratres ejus, & vicini ejus, & non erit.

11. Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: & viduæ tuæ in me sperabunt.

12. Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat judicium ut biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinqueris? non eris innocens, sed bibens bibes.

13. Quia per memetipsum juravi, dicit Dominus, quod in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes civitates ejus erunt in solitudines sempiternas.

|| Abd. 1. 1.

14. || Auditum audiavi à Domino, & legatus ad Gentes missus est: Congregamini, & venite contra eam, & confurgamus in prælum:

15. Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines.

16. Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cavernis petrae, & apprehendere niteris altitudinem collis: || cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.

|| Abd. 1. 1.

17. Et erit Idumæa deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas ejus.

|| Gen. 19. 47.

18. || Sicut subversa est Sodomæ, & Gomorrhæ, & vicinæ ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

19. Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? || & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?

|| Job 41. 1.

20. Propterea audite consilium Domini, quod inivit de Edom: & cogitationes ejus, quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non dejecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum.

21. A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in mari rubro auditus est vocis ejus.

22. Ecce quasi aquila ascendet, & avolabit: & expandet alas suas super Bosra: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis?

23. Ad Damascum: Confusa est Emath, & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ sollicitudine quiescere non potuit.

24. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.

25. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem latitiæ?

26. Ideo cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri prælii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum.

27. Et succendam ignem in muro Damasci, & devorabit moenia Benadad.

28. Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.

29. Tabernacula eorum, & greges eorum, capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum,

& camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu.

30. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus: inivit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitavit adversum vos cogitationes.

31. Confurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non ostia, nec vestes eis: soli habitant.

32. Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo jumentorum in prædam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus.

33. Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34. Quod * factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam adversus Ælam in principio regni Sedecie regis Juda, dicens:

35. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & summam fortitudinem eorum.

36. Et inducam super Ælam quatuor ventos à quatuor plagis celi: & ventilabo eos in omnes ventos istos: & non erit gens, ad quam non perveniant profugi Ælam.

37. Et pavere faciam Ælam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium animam eorum: & adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: & mittam post eos gladium donec consumam eos.

38. Et ponam solum meum in Ælam, & perdam inde reges & principes, ait Dominus.

39. In novissimis autem diebus reverti faciam captivos Ælam, dicit Dominus.

CAPUT L.

Babylon quæ in captivitate affligit filios Israel, his in terram suam feliciter rediit, penitus vastabitur à regibus Aquilonis.

1. † Verbum, quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldaeorum, in manu Jeremie prophete.

2. Annuntiate in Gentibus, & auditum facite: levate signum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia ejus, superata sunt idola eorum.

3. Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram ejus in solitudinem: & non erit qui habitet in ea ab homine usque ad pecus: & moti sunt, & abierunt.

4. In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: venient filii Israel, ipsi & filii Juda simul: ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum suum quærent.

5. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod nulla oblivione delebitur.

6. Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.

7. Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt: Non pecca-

vimus:

* Ann. M. 1405. Ant. Chr. 599. Eli-mais provincia sita est ad fl. Ulai sive Euleum, cuius Metropolis Susa. Eam Astyagi Nabuchodonosor ademit & Chaldaeorum imperio subiecit. Sup. 25. 25. cum Dan. 8. 2. Elamitis vero postea copias suas cum Medis, adversus Babylonios conjungentibus. Isai. 21. 2. Sublato rege eorum, sub Cyr. Deus in Æla solum suum reposuit: & c. Isai. metropolis Susa, Persarum lacta est regia, ut nos docet Strabo, lib. 15.

† Anno M. 1409. Ant. Chr. 595. Ad eadem de Babylone vici-nia spectant, quæ prædicta iam erant ab Isai. 6. 45. 46. 47. & alibi: sed quanto tempore accedebat propius, tanto di-stinctius revelata.

vimus: pro eo quod peccaverunt Domino, decori iustitiæ, & expectationi patrum eorum à Domino.

8. Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & estote quasi hædi ante gregem.

9. Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur adversus eam, & inde capietur sagitta ejus, quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.

10. Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus.

11. Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, & mugistis sicut tauri.

12. Confusa est mater vestra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos: ecce novissima erit in Gentibus, deserta, invia, & arens.

13. Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis, qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super universis plagis ejus.

14. Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum: debellate eam, non parcatis jaculis: quia Domino peccavit.

15. Clamate adversus eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus, destructi sunt muri ejus, quoniam ultio Domini est: ultionem accipite de ea; sicut fecit, facite ei.

16. Disperдите fatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie gladii columbæ unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

17. Grex dispersus Israel, leones ejecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste novissimus exossavit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis.

18. Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram ejus, sicut visitavi regem Assur:

19. & reducam Israel ad habitaculum suum: & pascetur Carmelum & Basan, & in monte Ephraim & Galaad saturabitur anima ejus.

20. In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: quæretur iniquitas Israel, & non erit: & peccatum Juda, & non inveniatur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21. Super terram dominantium ascende, & super habitatores ejus visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac juxta omnia, quæ præcepi tibi.

22. Vox belli in terra, & contritio magna.

23. Quomodo confractus est, & contritus malleus universæ terræ: quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus?

24. Illaqueavi te, & capta es Babylon, & nesciebas: inventa es, & apprehensa: quoniam Dominum provocasti.

25. Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldæorum.

26. Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in acervos, & interficite eam: nec sit quidquam reliquum.

27. Dissipate universos fortes ejus, descendant in occisionem: vix eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum.

28. Vox fugientium, & eorum, qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi ejus.

29. Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: consistite adversus eam per gyrum, & nullus evadat: reddite ei secundum opus suum: juxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversum Sanctum Israel.

30. Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri bellatores ejus conticescent in die illa, ait Dominus.

31. Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.

32. Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum: & succendam ignem in urbibus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus.

33. Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israel, & filii Juda simul: omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34. Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus, judicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, & commoveat habitatores Babylonis.

35. Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes ejus.

36. Gladius ad divinos ejus, qui stulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37. Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus, & ad omne vulgus quod est in medio ejus: & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros ejus, qui diripientur.

38. Siccitas super aquas ejus erit, & arefcient: * quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

39. Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis: & habitabunt in ea struthiones: & non inhabitabitur ultra usque in sempiternum, nec extruetur usque ad generationem, & generationem.

40. || Sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrhæ, & vicinas ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

41. Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi consurgent à finibus terræ.

42. Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit: & super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium contra te, filia Babylon.

43. Audivit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus ejus: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44. || Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? || & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?

* Quia Cyrenæ abdu-
cto flum.
Euphratis
duorum
stadiorum
latitudi-
ne per urbem
tendentem
peritum
reddidit.
Herod. l. 1.
Xenoph.
inst. l. 7.
u. infr. 51.
12. & 36.
|| Gen. 19
24.

|| Job. 49. 19

|| Job. 41. 1

45. Propterea audite confilium Domini, quod mente concepit adversum Babylonem: & cogitationes ejus, quas cogitavit super terram Chaldaeorum: Nisi detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46. A voce captivitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter Gentes auditus est.

C A P U T L I.

Mala à regibus Medorum Babylonem imminetia, prædicuntur.

1. **H**æc dicit Dominus: Ecce ego fuscitabo super Babylonem & super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem.

2. Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam & demolientur terram ejus: quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis ejus.

3. Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascendat loricator, nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus.

4. Et cadent interfecti in terra Chaldaeorum, & vulnerati in regionibus ejus.

5. Quoniam non fuit viduatus Israel & Juda à Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto à Sancto Israel.

6. Fugite de medio Babylonis, & salvet unusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis est à Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.

7. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino ejus biberunt Gentes, & ideo commotæ sunt.

8. **||** Subito cecidit Babylon, & contrita est: ululate super eam, tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur.

9. Curavimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus unusquisque in terram suam: quoniam pervenit usque ad caelos judicium ejus, & elevatum est usque ad nubes.

10. Protulit Dominus justitias nostras: venite, & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

11. Acuite sagittas, implete pharetras: fuscitavit Dominus spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens ejus est ut perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio templi sui.

12. Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, præparate insidias: quia cogitavit Dominus, & fecit quaecumque locutus est contra habitatores Babylonis.

13. Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.

14. **||** Juravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam replebo te hominibus quasi bruchio, & super te celeuma cantabitur.

15. **||** Qui fecit terram in fortitudine sua, præparavit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit caelos.

16. Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in calo: qui levat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit, & produxit ventum de thesauris suis.

17. Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est omnis conflator in sculptili: quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis.

18. Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt.

19. Non sicut hæc, pars Jacob: quia qui fecit omnia, ipse est, & Israel sceptrum hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen ejus.

20. Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna:

21. & collidam in te equum, & equitem ejus: & collidam in te currum, & ascensorem ejus:

22. & collidam in te virum & mulierem: & collidam in te senem & puerum: & collidam in te juvenem & virginem:

23. & collidam in te pastorem & gregem ejus: & collidam in te agricolam & jugales ejus: & collidam in te duces & magistratus.

24. Et reddam Babylonem, & cunctis habitatoribus Chaldaæ omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus.

25. Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: & extendam manum meam super te, & evolvam te de petris, & dabo te in montem combustionis.

26. Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus.

27. Levate signa in terram: clangite bucina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

28. Sanctificate contra eam Gentes, reges Mediæ, duces ejus, & universos magistratus ejus, cunctamque terram potestatis ejus.

29. Et commovebitur terra, & conturbabitur: quia evigilavit contra Babylonem cogitatio Domini ut ponat Terram Babylonis desertam & inhabitabilem.

30. Cessaverunt sortes Babylonis à prælio, habitaverunt in præfidiis: devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vestes ejus.

31. Currrens obviam currenti veniet: * & nuntius obvius nuntianti: ut annuntiet regi Babylonis quia capta est civitas ejus à summo usque ad summum:

32. & vada præoccupata sunt, & paludes incensa sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.

33. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tem-

nant, id non animadvertent, cum die festo agerentur convivia.

* Tanta enim erat urbis magnitudo, ut cum capta esset extremities, si qui mediam habita-

pus triturae ejus; adhuc modicum, & veniet tempus messionis ejus.

34. Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, & ejecit me.

35. Iniquitas adversum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldaee, dicit Jerusalem.

36. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego judicabo causam tuam, & ulciscar ultionem tuam, & desertum faciam mare || ejus, & siccabo venam ejus.

37. Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, & sibilus, eo quod non sit habitator.

38. Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39. In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, || ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus.

40. Deducam eos quasi agnos ad victimam, & quasi arietes cum hœdis.

41. Quomodo capta est Sefach, & comprehensa est inelyta universae terrae: quomodo facta est in stuporem Babylon inter Gentes?

42. Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operata est.

43. Factae sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44. Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam quod absorbuerat de ore ejus, & non confluent ad eum ultra Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45. Egredimini de medio ejus populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46. Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, * & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47. Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus.

48. Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49. Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

50. Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Domini, & Jerusalem ascendat super cor vestrum.

51. Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52. Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus.

53. Si ascenderit Babylon in cælum, & firmaverit in excelsis robur suum: à me venient vastatores ejus, ait Dominus.

54. Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldaeorum:

55. quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum:

56. Quia venit super eam, id est super Babylonem, prædo, & apprehensi sunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57. Et inebriabo principes ejus, & sapientes ejus, & duces ejus, & magistratus ejus, & fortes ejus: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscuntur: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

58. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodiatur, & portæ ejus excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt.

59. Verbum, quod præcepit Jeremias propheta, Saraia filio Neriae filii Maasæ, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto * regni ejus: Saraia autem erat princeps prophetiæ.

60. Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro uno: † omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem.

61. Et dixit Jeremias ad Saraia: Cum veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc,

62. dices: Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, & ut sit perpetua solitudo.

63. Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & projicies illum in medium Euphraten,

64. & dices: Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis, quam ego adduco super eam, & dissolvetur. Hucusque verba Jeremiæ.

C A P U T LII.

Præcedentium repetitio, nempe quod Jerusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Juda fugiens reducitur: filiisque ejus coram ipso trucidatis una cum principibus Juda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio ceterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vinitores & agricolas: similiter, & vasa templi, inter quæ describuntur due aræ columnæ: & numerus Judeorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Joakim post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

I. **F**ilius viginti & unius anni erat Sedecias cum regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ de Lobna.

2. Et fe-

eduxi, ut vel à mulieribus traheretur, ne genus quidē tingentibus. Atque in eo opere perficiendo tota afflata est absumpta, sequente vere anno 3465. Cyrus contra Medorum & Persarum copias Babylonem perrexit, ubi contra Balthasar seu Nabonem certamen iniit.

Herod. l. i. c. 1. Dan. 1. * Non temere id adjectum est, ut appareat Babylonis ruinam prædictam ac scripto & simul conspicuam quadam a ditione cōsignatam, totis sex annis antequam Babylonii Jerusalem excideret. † Verba huius ac præcedentis capituli comprehendente. Sc. enim explicat non verbis sublequentibus ut male quidā huc de libro Baruch intelligant. 4. Reg. 24. 18. 2. Par. 36. 11.

Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

* Cyrus enim anno quem nos putamus esse, mundi 3464. Assyriis bellum intulit, rumore ea de re ad Babylonios perveniente: sed cum ad Hymdem amicum, qui in Tygrum insuisset, pervenisset, garre ferens quod eorum didicisset, unus, qui illis sacri erant, vorticebus ejus esset absorptus, expeditione Babylonem intermissa, fluxum in 364. alveos

2. Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

3. Quoniam furor Domini erat in Jerusalem & in Juda, usquequò projiceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis.

14. Reg. 25.
1.
Sup. 39. 1.

4. || Factum est autem in anno nono regni ejus, in mense decimo, decima mensis: venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus ejus adversus Jerusalem, & obsederunt eam, & edificaverunt contra eam munitiones in circuitu.

5. Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedecias.

6. Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames civitatem: & non erant alimenta populo terræ.

7. Et diruta est civitas, & omnes viri bellatores ejus fugerunt, exieruntque de civitate nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldaei obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum.

8. Persecutus est autem Chaldaeorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est juxta Jericho: & omnis comitatus ejus diffugit ab eo.

9. Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

10. Et jugulavit rex Babylonis filios Sedecias in oculis ejus: sed & omnes principes Juda occidit in Reblatha.

11. Et oculos Sedecias eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus.

12. In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus * Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Jerusalem.

13. Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Jerusalem, & omnem domum magnam igni combussit.

14. Et totum murum Jerusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldaeorum, qui erat cum magistro militiæ.

15. De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

16. De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas.

17. Columnas quoque areas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldaei, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

18. & lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vascula area, quæ in ministerio fuerant, tulerunt: &

19. hydrias, & thymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ:

20. & columnas duas, & mare unum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum.

21. De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grossitudo ejus quatuor digitorum, & intrinsecus cava erat.

22. Et capicella super utramque area: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia area. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.

23. Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.

24. Et tulit magister militiæ Saraïam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.

25. Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores, & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate: & scribam principem militum, quæ probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inventi sunt in medio civitatis.

26. Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.

27. Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.

28. Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo (a) Judæos tria millia & viginti tres:

29. In anno octavodecimo Nabuchodonosor de Jerusalem animas octingentas triginta duas:

30. In anno vigesimotertio (b) Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque: (c) omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.

31. Et factum est in trigesimo septimo (d) anno transmigrationis Joachim regis Juda, duodecimo mense, vigesima quinta mensis, (e) elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Joachim regis Juda, & eduxit eum de domo carceris.

32. Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone.

33. Et mutavit vestimenta carceris ejus, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ.

34. & cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis, statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

(a) Regni sui. Ann. M. 3405.
(b) Ann. M. 3420. Ant. Chr. 584.
(c) In hac extrema defolatione quæ terram perniculam reliquit iniquitatis Israelis (à Juda secundi) 190. & Judæi 40 anni terminantur. Ezechielis c. 4. præmonstrati.
(d) Ann. M. 3432. Ant. Chr. 571.
(e) Vide 4. Reg. 25. 29.

*A primo regni ejus adhuc vivente patre in initio Anno M. 3416, deficiente Olymp. 3. ann. 1. incunte. Ant. Chr. 638.
† Ipso die Sabbati, postquam à Salomone condita est ann. 424. mensibus 7. & diebus 8.

T H R E N I,

I D E S T

L A M E N T A T I O N E S

J E R E M I Æ P R O P H E T Æ.

HIC LIBER lugubres Jeremiæ querimonias continet, de miserabili statu Judæorum, & de vastitate Jerosolymæ, sive eam intelligamus quam passa est ab interitu Josiæ; ut volunt Hebræi, Chaldeus, & quidam alii: sive eam quam à captivitate Jechoniæ, ut Eusebius: sive potius illam accipiamus quam intulit Nabuchodonosor sub Sedecia rege, cum urbs eversa est, & templum incensum, ut censent Origenes ac Theodoretus, & quoque in fronte libri hujus adscripserunt Græci Interpretes: sive etiam ad illam direptionem respiciamus, quam fecit Titus Vespasianus, quæ ex mente Hieronymi, veluti complementum hujus prophetiæ est. Quidquid sit, certum est Josiæ mortem, qui à Necaone rege Egypti interijt anno mundi 3394. omnium istorum malorum exordium fuisse, & Jeremiam valde aptum ad tractanda τὰ πένθη, ejus mortem deslevisse, omnesque cantores, & cantatrices annis singulis, lamentationes ejus super Josiam replicasse, ut est 2. Par. 35. 25. sive de his, sive de aliis lamentis id accipiendum sit. Quin nova quoque lamentatio de debili Judæorum statu, inde à morte Josiæ ab Ezechiele præcipitur, cap. 19. Itaque merito dubitatur an proximalis ille versus, à Græcis assumptus, canonicæ auctoritatis sit, cum in Hebræo, Syro, Chaldeo, desit. Non esse sentiunt Bonaventura, Lyranus & alii. Ceteri versus à Propheta carmine Hebræico scripti sunt, certo fere numero non pedum sed Syllabarum, & à litteris alphabeti ordine inchoati: nisi quoddam Phe præcedat Ain in 2. 3. & 4. cap. more fortè Chaldeorum, cum contra apud Hebræos fieri soleat. Harum vero litterarum nomina Interpretes tam Græci quam Latini hic retinuerunt, ut & in Psalmo 118, quoddam veluti certa signa sint ad levandam memoriam à Prophetis adhibita.

Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israel, & Jerusalem deserta est, sedit Jeremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Jerusalem, & amaro animo suspirans, & ejulans dixit:

C A P U T P R I M U M.

A L E P H.

QUOMODO fedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

B E T H.

(Jer. 13. 7.) 2. || Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ ejus in maxillis ejus: non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus: omnes amici ejus spreverunt eam, & facti sunt ei inimici.

G H I M E L.

3. Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem servitutis: habitavit inter gentes, nec invenit requiem: omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias.

D A L E T H.

4. Via Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ ejus destructæ: sacerdotes ejus gementes: virgines ejus squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

H E.

5. Facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum ejus: paryuli ejus ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

V A U.

6. Et egressus est à filia Sion omnis decor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes non invenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequents.

Z A I N.

7. Recordata est Jerusalem dierum afflictionis suæ, & pravaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cum caderet populus ejus in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata ejus.

H E T H.

8. Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est: omnes, qui glorificabant eam, spreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus: ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

T E T H.

9. Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

J O D.

10. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: quia vidit gentes ingresses sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

C A P H.

11. Omnis populus ejus gemens, & querens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis.

L A M E D.

12. O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor

meus:

meus: quoniam vindemiavit me, ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

M E M.

13. De excelsu misit ignem in ossibus meis, & erudit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam.

N U N.

14. Vigilavit jugum iniquitatum mearum: in manu ejus convolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

S A M E C H.

15. Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcavit Dominus virgini filiæ Juda.

A I N.

16. || Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator, convertens animam meam: facti sunt filii mei perdit, quoniam invaluit inimicus.

P H E.

17. Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandavit Dominus adversum Jacob in circuitu ejus hostes ejus: facta est Jerusalem quasi polluta menstruis inter eos.

S A D E.

18. Justus est Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi: audite obsecro universi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem.

C O P H.

19. Vocavi amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in urbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam.

R E S.

20. Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum: foris interficit gladius, & domi mors similis est.

S I N.

21. Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, latati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

T H A U.

22. Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

C A P U T I I.

A L E P H.

1. **Q**uomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filias Sion: projecit de cœlo in terram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

B E T H.

2. Præcipitavit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore

suo munitiones virginis Juda, & dejecit in terram, polluit regnum, & principes ejus.

G H I M E L.

3. Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel: avertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Jacob quasi ignem flammæ devorantis in gyro.

D A L E T H.

4. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne, quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

H E.

5. Factus est Dominus velut inimicus: præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus: dissipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humiliatum & humiliatam.

V A U.

6. Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem, & sabbatum; & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem, & sacerdotem.

Z A I N.

7. Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemnium.

H E T H.

8. Cogitavit Dominus dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non avertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

T E T H.

9. Defixæ sunt in terra portæ ejus: perdidit, & contrivit vestes ejus: regem ejus & principes ejus in Gentibus; non est lex, & prophetæ ejus non invenerunt visionem à Domino.

J O D.

10. Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperferunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abjecerunt in terram capita sua virgines Jerusalem.

C A P H.

11. Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra jecur meum super contritione filiæ populi mei, cum deficeret parvulus, & lactens in plateis oppidi.

L A M E D.

12. Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum & vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

M E M.

13. Cui comparabo te? vel cui assimila- bo te filia Jerusalem? cui exæquabo te, & consolabor te, virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

N U N.

14. Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad penitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & ejectiones.

S A M E C H.

15. Plausuerunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiam Jerusalem: Hæcine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ?

P H E.

16. Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilaverunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Devorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

A I N.

|| Lev. 26.
14.
Deut. 28.
15.

17. || Fecit Dominus quæ cogitavit, complavit sermonem suum, quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.

S A D E.

|| Jer. 14.
17.
Sup. 1. 16.

18. Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiz Sion: || Deduc quasi torrentem lacrymas per diem, & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

C O P H.

19. Confurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde super aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

R E S.

20. Vide Domine, & considera quem vindemiaveris ita: ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

S I N.

21. Jacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

T H A U.

22. Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educavi, & enutrii, inimicus meus consumpsit eos.

C A P U T III.

A L E P H.

1. **E**Go vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.

A L E P H.

2. Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

A L E P H.

3. Tantum in me vertit, & convertit manum suam tota die.

B E T H.

4. Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contrivit ossa mea.

B E T H.

5. Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

B E T H.

6. In tenebris collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

G H I M E L.

7. Circumædificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

G H I M E L.

8. Sed & cum clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam.

G H I M E L.

9. Conclussit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

D A L E T H.

10. Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

D A L E T H.

11. Semitas meas subvertit, & confregit me: posuit me desolatam.

D A L E T H.

12. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

H E.

13. Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

H E.

14. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

H E.

15. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio.

V A U.

16. Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

V A U.

17. Et repulsa est à pace anima mea, oblitus sum bonorum.

V A U.

18. Et dixi: Periit finis meus, & spes mea à Domino.

Z A I N.

19. Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absynthii, & fellis.

Z A I N.

20. Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

Z A I N.

21. Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo.

H E T H.

22. Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.

H E T H.

23. Novi diluculo, multa est fides tua.

H E T H.

24. Pars mea Dominus, dixit anima mea propterea expectabo eum.

T E T H.

25. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

T E T H.

26. Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.

T E T H.

27. Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua.

J O D.

28. Sedebit solitarius, & tacebit: quia levavit super se.

J O D.

29. Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes.

J O D.

30. Dabit percutienti se maxillam, fatuabitur opprobriis.

C A P H.

C A P H.

31. Quia non repellet in sempiternum Dominus.

C A P H.

32. Quia si abjecit, & miserebitur secundum multitudinem miserationum suarum.

C A P H.

33. Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum.

L A M E D.

34. Ut contereret sub pedibus suis omnes viros terræ.

L A M E D.

35. Ut declinaret iudicium vñi in conspectu vultus Altissimi.

L A M E D.

36. Ut perverteret hominem in iudicio suo, Dominus ignoravit.

M E M.

37. ¶ Quis est iste, qui dixit ut fieret, Domino non jubente?

M E M.

38. Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?

M E M.

39. Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?

N U N.

40. Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum.

N U N.

41. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos.

N U N.

42. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcirco tu inexorabilis es.

S A M E C H.

43. Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.

S A M E C H.

44. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

S A M E C H.

45. Eradicationem, & abjectionem posuisti me in medio populorum.

P H E.

46. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

P H E.

47. Formido, & laqueus facta es nobis vaticinatio, & contritio.

P H E.

48. Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filie populi mei.

A I N.

49. Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.

A I N.

50. Donec respiceret & videret Dominus de cælis.

A I N.

51. Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

S A D E.

52. Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.

S A D E.

53. Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

S A D E.

54. Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi: Perii.

C O P H.

55. Invocaui nomen tuum Domine de lacu novissimo.

C O P H.

56. Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus.

C O P H.

57. Appropinquasti in die, quando invocaui te: dixisti: Ne timeas.

R E S.

58. Judicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

R E S.

59. Vidisti Domine iniquitatem illorum adversum me: iudica iudicium meum.

R E S.

60. Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversum me.

S I N.

61. Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum adversum me.

S I N.

62. Labia insurgentium mihi; & meditationes eorum adversum me tota die.

S I N.

63. Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide; ego sum psalmus eorum.

T H A U.

64. Reddes eis vicem Domine juxta opera manuum suarum.

T H A U.

65. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

T H A U.

66. Persequeris in furore, & conteres eos sub cælis, Domine.

C A P U T IV.

A L E P H.

1. **Q**uomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides Sanctuarii in capite omnium platearum?

B E T H.

2. Filii Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

G H I M E L.

3. Sed & lamie nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

D A L E T H.

4. Adhæsit lingua lactentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

H E.

5. Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercorea.

V A U.

6. Et major effecta est iniquitas filie populi mei peccato Sodomorum, ¶ quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea manus.

Gen. 19.

Z A I N.

7. Candidiores Nazaræi ejus nive, nidi-
diores lacte, rubicundiores ebore antiquo,
sapphiro pulchriores.

H E T H.

8. Denigrata est super carbones facies eo-
rum, & non sunt cogniti in plateis: ad-
hæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta
est quasi lignum.

T E T H.

9. Melius fuit occisis gladio, quàm inter-
fectis fame: quoniam isti extabuerunt con-
sumpti à sterilitate terræ.

J O D.

10. Manus mulierum misericordium coxe-
runt filios suos: facti sunt cibus earum,
in contritione filiarum populi mei.

C A P H.

11. Complevit Dominus furorem suum,
effudit iram indignationis suæ: & succen-
dit ignem in Sion, & devoravit fundamen-
ta ejus.

L A M E D.

12. Non crediderunt reges terræ, & uni-
versi habitatores orbis, quoniam ingrede-
retur hostis & inimicus per portas Jeru-
salem.

M E M.

13. Propter peccata prophetarum ejus, &
iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt
in medio ejus sanguinem iustorum.

N U N.

14. Erraverunt cæci in plateis, polluti
sunt in sanguine: cumque non possent, te-
nuerunt lacinias suas.

S A M E C H.

15. Recedite polluti, clamaverunt eis: re-
cedite, abite, nolite tangere: jurgati quip-
pe sunt, & commoti: dixerunt inter Gen-
tes: Non addet ultra ut habitet in eis.

P H E.

16. Facies Domini divisit eos, non addet
ut respiciat eos: facies sacerdotum non eru-
buerunt, neque senum miserti sunt.

A I N.

17. Cum adhuc subsisteremus, defecerunt
oculi nostri ad auxilium nostrum vanum,
cum respiceremus attenti ad gentem, quæ
salvare non poterat.

S A D E.

18. Lubricaverunt vestigia nostra in iti-
nere platearum nostrarum, appropinquavit
finis noster: completi sunt dies nostri, quia
venit finis noster.

C O P H.

19. Velociores fuerunt persecutores nostri
aquilis cœli: super montes persecuti sunt
nos, in deserto insidiati sunt nobis.

R E S.

20. Spiritus oris nostri Christus Dominus
captus est in peccatis nostris: cui diximus:
In umbra tua vivemus in Gentibus.

S I N.

21. Gaude, & latare filia Edom, quæ ha-
bitas in terra Hus: ad te quoque perveniet
calix, inebriaberis, atque nudaberis.

T H A U.

22. Completa est iniquitas tua filia Sion, non
addet ultra ut transmigret te: visitavit iniquita-
tem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

O R A T I O

JEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT QUINTUM.

1. **R**ECORDARE Domine quid
acciderit nobis: intueri, &
respice opprobrium nostrum.

2. **R**ECORDARE Domine quid
acciderit nobis: intueri, &
respice opprobrium nostrum.

3. Pupilli facti sumus absque patre, ma-
tres nostræ quasi viduæ.

4. Aquam nostram pecunia bibimus: li-
gna nostra pretio comparavimus.

5. Cervicibus nostris minabamur, lassus
non dabatur requies.

6. Ægypto dedimus manum, & Assyriis,
ut saturaremur pane.

7. Patres nostri peccaverunt, & non sunt:
& nos iniquitates eorum portavimus.

8. Servi dominati sunt nostri: non fuit
qui redimeret de manu eorum.

9. In animabus nostris afferebamus panem
nobis, à facie gladii in deserto.

10. Pellis nostra, quasi clibanus exusta est
à facie tempestatum famis.

11. Mulieres in Sion humiliaverunt, &

virgines in civitatibus Juda.

12. Principes manu suspensi sunt: facies
senum non erubuerunt.

13. Adolescentibus impudicè abusi sunt:
& pueri in ligno corruerunt.

14. Senes defecerunt de portis, juvenes de
choro psallentium.

15. Defecit gaudium cordis nostri: versus
est in luctum chorus noster.

16. Cecidit corona capitis nostri: vix no-
bis, quia peccavimus.

17. Propterea mœstum factum est cor no-
strum, idcirco contenebrati sunt oculi nostri.

18. Propter montem Sion quia disperit,
vulpes ambulaverunt in eo.

19. Tu autem Domine in æternum per-
manebis, solum tuum in generationem &
generationem.

20. Quare in perpetuum oblivisceris nostri:
derelinques nos in longitudine dierum?

21. Converte nos Domine ad te, & con-
vertemur: innova dies nostros, sicut à
principio:

22. Sed projiciens repulisti nos, iratus es
contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH.

BARUCH Hebraicè Benedictum significat, qualis certè fuit vir ille, qui nobili Judæorum prosapia oriundus, scribæ officium Jeremiæ præstare non abnuvit, ejusque affecla omnium laborum ac periculorum particeps fuit. Huic enim ad mortem usque constanter adhesit: etiam cum per Johanan in Ægyptum abductus esset, ubi ab impiis Judæis lapidibus obrutus dicitur, quod ejus monita ac reprehensiones jam ferre non possent.

Hunc autem librum Baruch in Babylonia scriptum nominatim dicitur hic v. 1. Quo verò tempore in Babyloniam ierit, minime dicitur. Opinantur alii post mortem demum Jeremie id factum; quòd ibi vers. 2. incendium Jerosolymorum memoretur, quasi jam peractum. Alii verò ante eversum templum; quòd quedam hic narrentur de sacrificiis vasisque redimendis ac reponendis, quæ de eo adhuc flante intelligenda videantur. Itaque Baruchum in ea legatione fuisse putant illi, quæ anno 4. Sedecie adscribitur ab Jeremia 51. v. 59. cuius princeps erat Saraias, Baruchi frater. His enim Jeremias, sua de excidio Babilonico vaticinia, quæ cap. 50. 51. & 52. habentur, tradiderat perlegenda captivis, ac postea in Euphratem projicienda. Anno verò sequenti, cum reditum maturarent, Baruchum volunt eadem, hoc scriptum concinasse, & cum Rege aliisque qui Babylone erant, communicasse; tum ut ipsorum dolorem consolaretur, tum ut ex eorum sententia atque consilio, collectaque pecunia, populi, qui adhuc Jerosolymis supererat, calamitatibus subveniret. Id ut efficiant volunt annum 5. qui ibi adscribitur v. 2. numerandum esse à deportatione Jechoniae, ut sit ann. Mundi 3409. Immo & maius incendium tunc quoque ceptum esse, cum primum in potestatem hostium venit Jerusalem, sed postea restitutum, ac capto demum Sedecia, templum nudum & urbem deflagrasse. Harum sententiarum quæ probabilior sit, videat prudens lector. Baruchum verò Hebraicè aut Chaldaicè scripsisse, suadent cum tempus, & locus, tum ipsa phrasi, quæ passim ad Hebræam accedit. Verùm exemplar Hebraicum, jam olim interdictum, versione Græca ac Latina supersisteat. Ad finem libri sui adiecit Baruch Epistolam Jeremie ad deportandos, qua illi adversus idola & idololatriam confirmantur, habeturque hic capite 6. sive ultimo.

CAPUT PRIMUM.

*Judei à Babylone mittunt ad eos qui erant in
Jerusalem librum Baruch, una cum collectis
pecuniis, ut ebatis holocaustis orent pro
ipsis, Et pro Nabuchodonosor, filioque ejus
Balthassar: ac confitentur peccata sua.*

I. T hæc verba libri, quæ scripsit Baruch filius Nerijæ, filii Maasijæ, filii Sedecijæ, filii Sedei, filii Helcijæ, in Babyloniam,

2. in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem, & succenderunt eam igni.

3. Et legit Baruch verba libri hujus ad aures Jechoniæ filii Joakim regis Juda, & ad aures universi populi venientis ad librum:

4. & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo usque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.

5. Qui audientes plorabant, & jejunabant,
& orabant in conspectu Domini.

6. Et collegerunt pecuniam secundum quod potuit uniuscuiusque manus,

7. & miserunt in Ierusalem ad Joakim
filium Helcia filii Salom Sacerdotem, &
ad Sacerdotes, & ad omnem populum, qui
inventi sunt cum eo in Ierusalem:

8. cū acciperet * vasa templi Domini,
quæ ablata fuerant de templo, revoca-
re † in terram Juda decima die mensis Si-
van, vasa argentea, quæ fecit Sedecias fi-
lius Josie rex Juda.

9. posteaquàm cepisset Nabuchodonosor

* *עַיְ תִּוּ*
אֵתָו, po-
 stequam
 accepisset
 ipse, sc.
 Baruch.
 † *י. אֵתָו*
אֵתָו, ad
 revocan-
 da & re-
 stituenda
 illa.

rex Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terrae ab Ierusalem, & duxit eos victos in Babylonem.

10. Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emit: holocausta, & thus, & facite manna, & offerite pro peccato ad aram Domini Dei nostri:

11. & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthassar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies caeli super terram:

12. & ut det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub umbra Balthassar filii ejus, & serviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conspectu eorum.

13. Et pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non est aversus furor ejus à nobis usque in hunc diem.

14. Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemnium, & in die opportuno:

15. || & dicetis: Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostrae: sicut est dies hae omni Juda, & habitantibus in Ierusalem,

16. Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris.

17. || Peccavimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum:

18. & non fuimus subiectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in mandatis ejus, quae dedit nobis.

19. A die, qua eduxit patres nostros de terra Aegypti usque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius.

20. || Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quae constituit Dominus Moysi servo suo: qui eduxit patres nostros de terra Aegypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die.

21. Et non audivimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum, quos misit ad nos:

22. & abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

C A P U T II.

Judei in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quae Deus per prophetas suos fuerat comminatus: suscitavit ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se respicientibus daturum.

1. **P**ropter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad iudices nostros, qui judicaverunt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Juda:

2. ut adduceret Dominus super nos mala magna, quae non sunt facta sub caelo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, || secundum quae scripta sunt in lege Moysi,

3. ut manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiae suae.

4. Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5. Et facti sumus sicut bestiae, & non supra: quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

6. || Dominus Deo nostro justitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hae.

7. Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hae, quae venerunt super nos,

8. & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum à viis nostris pessimis.

9. Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quae mandavit nobis:

10. & non audivimus vocem ipsius, ut iremus in praeceptis Domini, quae dedit ante faciem nostram.

11. || Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste:

12. peccavimus, impiè egimus, iniquè gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis.

13. Avertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.

14. Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

15. ut sciat omnis terra quia tu es Domine Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israel, & super genus ipsius.

16. || Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

17. || Aperi oculos tuos, & vide: || quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem, & justificationem Domino:

18. sed anima, quae tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & justitiam Domino.

19. Quia non secundum justitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum Domine Deus noster:

20. sed quia misisti iram tuam, & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

21. Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terrea, quam dedi patribus vestris.

|| Deut. 28. 53.

|| Sup. 1. 15.

|| Dan. 9. 15.

|| Deut. 26. 15.

|| Isai. 63. 15.

|| Isai. 37. 17.

|| Isai. 64. 9.

|| Jer. 17. 17.

22. Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniam: defectionem vestram faciam de civitatibus Juda, & a foris Jerusalem,

23. & auferam a vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi, & vocem sponsae: & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24. Et non audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua, quae locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo;

25. & ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, & in fame, & in gladio, & in emissionem.

26. Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut haec dies, * propter iniquitatem domus Israel, & domus Juda.

27. Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundum omnem bonitatem tuam, & secundum omnem miserationem tuam illam magnam:

28. Sicut locutus es in manu pueri tui Moyse, in die qua praecipisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel,

29. dicens: || Si non audieritis vocem meam, multitudo haec magna convertetur in minimam inter Gentes, quod ego eos dispergam:

30. quia scio quod me non audiet populus: populus est enim dura cervice; & convertetur ad cor suum in terra captivitatis suae:

31. & scient quia ego sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent: aures, & audient.

32. Et laudabunt me in terra captivitatis suae, & memores erunt nominis mei.

33. Et avertent se a dorso suo duro, & a malignitatibus suis: quia reminiscuntur viam patrum suorum qui peccaverunt in me.

34. Et revocabo illos in terram, quam juravi patribus eorum, Abraham, Isaac, & Jacob, & dominabuntur ejus: & multiplicabo eos, & non minorabuntur.

35. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non movebo amplius populum meum, filios Israel, a terra quam dedi illis.

C A P U T III.

Perseverant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia; Israel in captivitatem ductus est, eo quod dereliquerit viam sapientiae, quae non invenitur a potentibus, divitibus, aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat a Deo, cui omnes suae creaturae obediunt: additurque de Christi adventu in carne.

1. **E**T nunc Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te:

2. audi Domine, & miserere, quia Deus

es misericors, & miserere nostri: quia peccavimus ante te.

3. Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in aevum?

4. Domine omnipotens, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5. Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuae, & nominis tui in tempore isto:

6. quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine:

7. quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate nostra; quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

8. Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum; secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt a te Domine Deus noster.

9. † Audi Israel mandata vitae: auribus percipe, ut scias prudentiam.

10. Quid est Israel quod in terra inimicorum es?

11. Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum.

12. Dereliquisti fontem sapientiae:

13. nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14. Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus: ut scias simul ubi sit longiturnitas vitae & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax.

15. Quis invenit locum ejus? & quis intravit in thesauros ejus?

16. Ubi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quae sunt super terram?

17. Qui in avibus caeli ludunt,

18. qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & solliciti sunt, nec est inventio operum illorum?

19. exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.

20. Juvenes viderunt lumen, & habitaverunt super terram: viam autem disciplinae ignoraverunt,

21. neque intellexerunt semitas ejus, neque filii eorum susceperunt eam, a facie ipsorum longe facta est:

22. non est audita in terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23. Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quae de terra est, negotiatores Merhæ, & Theman, & fabulatores, & exquirtores prudentiae & intelligentiae: viam autem sapientiae nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus.

24. O Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus!

25. Magnus est, & non habet finem: excelsus & immensus.

26. Ibi

† SABB.
SANCTO
PROPHETIA 7.
item.
SABBATO
PENTEC.
PROPH. 1.

* Colten-
dit.

Hevrit, 2.
19.
Dent. 28.
15.

26. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum.

27. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ invenerunt: propterea perierunt.

28. Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

29. Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?

30. Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam super aurum electum?

31. Non est qui possit scire vias ejus, neque qui exquirat semitas ejus:

32. sed qui scit universa, novit eam, & adinvenit eam prudentia sua: qui præparavit terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33. qui emittit lumen, & vadit: & vocavit illud, & obedit illi in tremore.

34. Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatae sunt:

35. vocatae sunt, & dixerunt: Adsumus, & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.

36. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum.

37. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo.

38. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

C A P U T IV.

Jerusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos ut forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit adversariis, ita eis liberatis, punit hostes ipsorum.

1. **H**ic liber mandatorum Dei, & lex, quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, perveniunt ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2. Convertere Jacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem ejus contra lumen ejus.

3. Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4. Beati sumus Israel: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.

5. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israel:

6. venumdati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis.

7. Exacerbastis enim eum, qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.

8. Obliti enim estis Deum, qui nutrit vos, & contristastis nutricem vestram Jerusalem.

9. Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum.

10. Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis æternus.

11. Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu.

12. Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt à lege Dei.

13. Justitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis ejus cum justitia ingressi sunt.

14. Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus.

15. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:

16. qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis unicam desolaverunt.

17. Ego autem quid possum adjuvare vos?

18. Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.

19. Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola.

20. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis.

21. Animæquiores estote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum.

22. Ego enim speravi in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro.

23. Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & jucunditate in sempiternum.

24. Sicut enim viderunt vicinæ Sion captivitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quæ superveniet vobis cum honore magno, & splendore æterno.

25. Filii patienter sustinete iram, quæ superveniet vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbis perditionem ipsius, & super cervices ipsius ascendes.

26. Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis.

27. Animæquiores estote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo, qui duxit vos.

28. Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis à Deo: decies tantum iterum convergentes requiretis eum.

29. Qui enim induxit vobis mala, ipse rursus adducet vobis sempiternam jucunditatem salute vestra.

30. Animæquior esto Jerusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31. Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur:

32. civitates, quibus servierunt filii tui, punientur: & quæ accepit filios tuos.

33. Sicut enim gavisus est in tua ruina, & lætata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.

34. Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus erit in luctum.

35. Ignis enim superveniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis.

36. || Circumspice Jerusalem ad Orientem,

& vide

|| Infr. 5.5

& vide jucunditatem à Deo tibi venientem.
37. Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPUT V.

Jubetur Jerusalem luctum esuere, ed quod filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sint ad eum reducendi.

1. **E**Xue te Jerusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore ejus, quæ à Deo tibi est, sempiternæ gloriæ.

2. Circumdabit te Deus diploide justitiæ, & imponet mitram capiti honoris æterni.

3. Deus enim ostendet splendorem suum in te, omni qui sub cælo est.

4. Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum: Pax justitiæ, & honor pietatis.

|| *Supr.* 4.
16.

5. Exurge Jerusalem, & sta in excelsis: || & circumspece ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes Dei memoria.

6. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni.

7. Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & convalles replere in æqualitatem terræ: ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei.

8. Obumbraverunt autem & silvæ, & omne lignum suavitatis Israel ex mandato Dei.

9. Adducet enim Deus Israel cum jucunditate in lumine majestatis suæ, cum misericordia, & justitia, quæ est ex ipso.

CAPUT VI.

Judeos apud Babylonios captivos vaticinatur Jeremias post septem generationes liberandos: hortaturque, ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

Ann. M.
1405.
Ant. Chr.
1994

Exemplar epistolæ, quam misit Jeremias ad abducendos captivos in Babylonem à rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis secundum quod præceptum est illi à Deo.

|| *Jerem.*
25. 9.

1. || PROPTER peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.

2. Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

|| *Isaia* 44.
10.

3. || Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus.

4. Videte ergo ne vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.

5. Vifa itaque turba de retro, & ab antè, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.

6. Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

7. Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui.

8. Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt.

9. Coronas certè aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos.

10. Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.

11. Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea.

12. Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13. Sceptrum autem habet ut homo, sicut judex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14. Habet etiam in manu gladium, & securim: se autem de bello, & à latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

15. Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis contractum inutile efficitur, tales sunt & dii illorum.

16. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere à pedibus introeuntium.

17. Et sicut alicui qui regem offendit, circumseptæ sunt januæ: aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur.

18. Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19. Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20. Nigræ fiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21. Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam, similiter & cattæ.

22. Unde sciatis quia non sunt dii: Ne ergo timueritis eos.

23. Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterferit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant.

24. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25. || Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea.

|| *Isaia* 46.
7.

26. Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit: sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27. Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt.

28. De sacrificiis eorum scetæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos.

29. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres

apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:
30. & in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbaram, quorum capita nuda sunt.

31. Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.

32. Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt uxores suas, & filios suos.

33. Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre.

34. Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit, & non reddiderit; neque hoc requirunt.

35. Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36. Hominem æcum ad visum non restitunt, de necessitate hominem non liberabunt:

37. Viduæ non miserebuntur, neque orphanis beneficient.

38. Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39. Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

40. Adhuc enim ipsis Chaldeis non honorantibus ea: qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:

41. quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.

42. Mulieres autem circumdatae funibus in viis sedent, succedentes ossa olivarum.

43. Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis ejus disruptus sit.

44. Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum aut dicendum est, illos esse deos?

45. A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.

46. Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Nunquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis esse dii?

47. Reliquerunt autem falsa, & opprobrium postea futuris.

48. Nam cum supervenerit illis prælium, & mala, cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.

49. Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?

50. Nam cum sint lignea, inaurata, & inargentata, scietur postea quia falsa sunt, ab universis Gentibus & regibus: quæ manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51. Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?

52. Regem regioni non fuscitant, neque pluviam hominibus dabunt.

53. Judicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab injuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cæli, & terræ.

54. Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio comburentur.

55. Regi autem, & bello non resistent. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum quia dii sunt?

56. Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi qui fortiores sunt,

57. aurum, & argentum, & vestimentum, quod operi sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58. Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam: aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui possidet illud: vel ostium in domo, quod custodit quæ in ipsa sunt; quàm falsi dii.

59. Sol quidem, & luna, ac sidera cum sint splendida, & emissæ ad utilitates, obaudiunt.

60. Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: id ipsum autem & spiritus in omni regione spirat.

61. Et nubes, quibus cum imperatum fuerit à Deo perambulare universum orbem, persciant quod imperatum est eis.

62. Ignis etiam missus desuper ut consumat montes & silvas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt.

63. Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque judicium judicare, neque quidquam facere hominibus.

64. Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos.

65. Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66. Signa etiam in cælo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67. Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.

68. Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos.

69. Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70. Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati:

71. A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam postremo comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72. Melior est homo justus, qui non habet simulacra: nam erit longè ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

Sup. 4. 36.

EZECHIEL, cujus nomen fortitudo Dei explicatur, è nobili Sacerdotum stirpe ortus est Inter eos fuit, qui primi omnium eveſti fuere cum Jechonia Rege Jude. Prophetare cepit in Chaldaea anno 5. deportationis ejuſdem, ad annum uſque 27. id eſt per 22. annos, quorum priores 11. cum undecim poſterioribus JEREMIE concurrunt. Et certè idem eſt utriuſque prophetie argumentum; Et ſi teſtius illud pauluſum, per enigmata videlicet & figuras, Ezechiel perſequatur: quod idè feciſſe videtur, ne Babylonis Judaici populi res innotefcerent. Quæ ergo Jeremias de excidio templi & urbis proponit, necnon de captivitate Babylonica, eadem Ezechiel repetit, maxime ut reſellat fida vaticinia pseudoprophetarum, Jeremiam falſitatis arguentium, pacemque & proſpera omnia prædicantium. Jeremias aliis vicinis nationibus per Chaldaeos excidium intentat, ita facit Ezechiel. Denique ut Jeremias, ſic ipſe Ezechiel prædicit reditum & liberationem Judæorum è captivitate, Meſſie regnum, vocationem gentium, victoriam & inſtaurationem Eccleſie, & interitum hoſtium illius.

CAPUT PRIMUM.

Tempus & locus quibus Ezechieli oſenſe ſunt viſiones Dei: nempe in medio ignis ſimilitudo quatuor animalium quæ deſcribuntur, ſimiliter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno ſedentis igne circumdati.

* ineunte:
A ſolemini
illa ſcilicet
redintegratione
ſolentis,
ſolentis ann.
id. facta,
ut notant
Chaldaei,
Herony.
& alii: A
deportatione
Jechonis
anno item
quinto in-
eunte, quar-
ti æventis,
quinto die
it ſic ann.
M. 3409.
vertes an-
te Chr. 594
II Inſr. 3.
41. & 10.
10. & 43.
11.

I. T factum eſt in trigefimo * ano, in quarto, in quinta menſis, cum eſſem in medio captivorum || juxta fluvium Chobar, aperti ſunt cæli, & vidi viſiones Dei.

2. In quinta menſis, ipſe eſt annus quintus tranſmigrationis regis Joachin,

3. factum eſt verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi ſacerdotem in terra Chaldaeorum, ſecus flumen Chobar: & facta eſt ſuper eum ibi manus Domini.

4. Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis involvens, & ſplendor in circuitu ejus, & de medio ejus quali ſpecies electri, id eſt, de medio ignis:

5. & in medio ejus ſimilitudo quatuor animalium: & hic aſpectus eorum, ſimilitudo hominis in eis.

6. Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.

7. Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quali planta pedis vituli, & ſcincillæ quali aſpectus aris candentis.

8. Et manus hominis ſub pennis eorum in

quatuor partibus: & facies, & pennas per quatuor partes habebant.

9. Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cum incederent: ſed unumquodque ante faciem ſuam gradiebatur.

10. ¶ Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipſorum quatuor: facies autem bovis, à ſiniſtris ipſorum quatuor, & facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor.

11. Facies eorum, & pennæ eorum extenſæ deſuper: duæ pennæ ſingulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum:

12. & unumquodque eorum coram facie ſua ambulabat: ubi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent.

13. Et ſimilitudo animalium, aſpectus eorum quaſi carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum. Hæc erat viſio diſcurrens in medio animalium, ſplendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14. Et animalia ibant & revertebantur, in ſimilitudinem fulguris coruſcantis.

15. Cumque aſpicerem animalia, apparuit rota una ſuper terram juxta animalia, habens quatuor facies:

16. & aſpectus rotarum, & opus earum, quaſi viſio maris: & una ſimilitudo ipſarum quatuor: & aſpectus earum & opera, quaſi ſit rota in medio rotæ.

† IN FE-
TO SS. E-
VANG-
LISTAR.
MATTH.
ET MARC.

|| Inf. 10.
12.

17. Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertentur eum ambularent.

18. Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: & || totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.

19. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea: & cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul & rotæ.

20. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

21. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum elevatis à terra, pariter elevabantur & rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis.

22. Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, extenti super capita eorum desuper.

23. Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24. Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum: cumque starent, demittebantur pennæ eorum.

25. Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & sub mittebant alas suas.

26. Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27. Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus ejus per circuitum: à lumbis ejus & desuper, & à lumbis ejus usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.

28. Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluvie: hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur Propheta exterritus, ut intrepide arguat rebelles filios Israel, si quomodo tandem ab inveteratis peccatis respiciant; & jubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & v.c.

Eodem
ann. 3409.

1. **H**æc visio similitudinis gloriæ Domini: & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiavi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audiavi loquentem ad me,

3. & dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes apostatrices, quæ recesserunt à me: ipsi & patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

4. Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5. Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.

6. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli & subversores sunt tecum, & cum corpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.

7. Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt.

8. Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te: & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum & comede quæcumque ego do tibi.

9. Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber: & expandit illum coram me, || qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & v.c.

|| Apoc. 5.

CAPUT III.

Comesto libro datur Propheta facies adamantina, ut intrepide arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus qui perit reus efficitur; si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius pereat; deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tanquam vincus ac mutus.

1. **E**t dixit ad me: Fili hominis quodcumque inveneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel.

Eodem
ann. 3409.

2. Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo:

3. & dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi: || Et comedi illud: & factum est in ore meo sicut mel dulce.

|| Apoc. 10.
9, & 10.

4. Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos.

5. Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Israel:

6. neque ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te.

7. Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me, omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde.

8. Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum.

9. Ut adamantem, & ut filicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est.

10. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi.

11. Et vade, ingredi ad transmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus: si forte audiant, & quiescant.

12. Et assumpsit me spiritus, & audiavi post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo,

13. & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequen-

tium animalia, & vocem commotionis magna.

14. Spiritus quoque levavit me, & assumpsit me: & abiit amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15. Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar, & sedi ubi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus moriens in medio eorum.

16. Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:

|| *Infr. 33.*

17. || Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me.

18. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur à via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

19. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.

20. Sed & si conversus justus à justitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit: sanguinem verò ejus de manu tua requiram.

21. Si autem tu annuntiaveris justo ut non peccet justus, & ille non peccaverit: vivens vivet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.

22. Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.

23. Et surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi || juxta fluvium Chobar: & cecidi in faciem meam.

|| *Supr. 1.3.*

24. Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.

25. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris de medio eorum.

26. Et linguam tuam adharere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans: quia domus exasperans est.

27. Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

C A P U T IV.

Jubetur Propheta figurare obsidionem Jerusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum verò 40. ac vilem cibum & fixæ confectum sibi preparare: quibus designet calamitatem filiorum Israel, obsidionem, & afflictionem habitantium Jerusalem.

† Eodem
ann. 3409.

1. † ET tu fili hominis sume tibi latrem, & pones eum coram te: & describes in eo civitatem Jerusalem.

2. Et ordinabis adversus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.

3. Et tu sume tibi sartagine ferream: & pones eam in murum ferreum inter te, & inter civitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circumdabis eam: signum est domui Israel.

4. Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israel super eo, numero dierum quibus dormies super illud, & assumes iniquitatem eorum.

5. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: * & portabis iniquitatem domus Israel.

6. Et cum compleveris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundo: & || assumes iniquitatem domus Juda quadraginta † diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. ||

7. Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, & brachium tuum erit extensum: & prophetabis adversus eam.

8. Ecce circumdedi te vinculis: & non te convertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.

9. Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mites ea in vas unum, & facies tibi panes numero dierum, quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.

10. Cibus autem tuus quo vesceris, erit in pondere viginti stateres (a) in die: à tempore usque ad tempus comedes illud.

11. Et aquam in mensura bibes, sextam partem (b) hin: à tempore usque ad tempus bibes illud.

12. Et quasi subcineritium hordeaceum comedes illud: & stercore, quod egreditur de homine, operies (c) illud in oculis eorum.

13. Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel || panem suum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.

14. Et dixi: Aaa, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta: & morticinum, & laceratum à bestiis non comedi ab infanzia mea usque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.

15. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi finum boum pro stercore humanis, & facies panem tuum in eo.

16. Et dixit ad me, Fili hominis: || Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem: & comedent panem in pondere, & in solitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent.

17. Ut deficientibus pane & aqua, corruiat unusquisque ad fratrem suum: & contabescant in iniquitatibus suis.

C A P U T V.

Per detonsos capitis & barbae propheta pilos jussu Domini, varieque consumptos, designantur Judei, propter sua peccata fame & gladio consumendi: sic ut patres filios, & filii patres comedant; reliqui verò in captivitatem ducendi, ubi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarant scelera.

1. ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes eum, & duces per caput tuum, & per bar-

* qui tot
dem die
bus, qu
bus ardi
fina uris
obsidio
erat dura
tura, & co
tidem an
nis iniqui
tatis dom
us Israel
ab Ecub
latria Je
rosolomit
numeratis
(a) Reg. 12.
(b) Typum
essent ex
hibebituri.
(c) Num. 14.
24.

† Tot dem
annorum
A renova
to per Jo
ham les le
re typum
gerentes.
1. Reg. 21.
12. Jer. 31.
12.

(a) Vocia
rum Gal
licarum
circiter.

9 1/2

(b) Mensu
ra Parisi
sis paulo
plus quàm
1 demyse
stera.

(c) Hebr.
cruques
suo cinere
nempe
stercoris
humani.

|| *Infr. 5.16.*
|| *14. 13.*

Eodem
ann. 3409.

bam tuam : & assumes tibi stateram ponderis, & divides eos.

2. Terciam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis : & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu ejus : tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos.

3. Et fumes inde parvum numerum : & ligabis eos in summitate pallii tui.

4. Et ex eis rursus tolles, & projicies eos in medio ignis, & combures eos igni : & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel.

5. Hæc dicit Dominus Deus : Ista est Jerusalem, in medio Gentium posui eam, & in circuitu ejus terras.

6. Et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quam Gentes ; & præcepta mea, ultrà quam terræ quæ in circuitu ejus sunt : judicia enim mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt.

7. Idcirco hæc dicit Dominus Deus : Quia superastis Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, & juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati ;

8. ideo hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis Gentium.

9. Et faciam in te quod non feci, & quibus similia ultrà non faciam, propter omnes abominationes tuas.

10. Ideo patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos, & faciam in te judicia, & ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum.

11. Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus : Nisi pro eo quod Sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis : ego quoque confringam, & non parces oculus meus, & non miserebor.

12. Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui : & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo : tertiam verò partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium evaginabo post eos.

v. Zach. 1.
8.

13. Et complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor : & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis.

14. Et dabo te in desertum & in opprobrium Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis.

15. Et eris opprobrium, & blasphemia, exemplum, & stupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, cum fecero in te judicia in furore, & in indignatione, & in increpationibus iræ.

16. Ego Dominus locutus sum : Quando misero sagittas famis pessimas in eos ; quæ erunt mortiferæ, & quas mittam ut disperdam vos : & famem congregabo super vos, & || conteram in vobis baculum panis.

|| sup. 4. 16
|| inf. 14. 5.

17. Et immittam in vos famem, & bestias pessimas usque ad internecionem : & pestilentia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te : ego Dominus locutus sum.

CAPUT VI.

Propter multiplicem idololatram filiorum Israel, prædicuntur eorum urbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem evaserint, dispergendi inter Gentes, ubi malis pressi, convertentur ad Dominum.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens :

Anno M.
1495.

2. Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, & prophetabis ad eos,

3. & dices : || Montes Israel audite verbum Domini Dei : Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus : Ecce ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra,

|| inf. 36. 3

4. & demoliar aras vestras, & confringentur simulacra vestra : & dejiciam interfectos vestros ante idola vestra.

5. Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum : & dispergam ossa vestra circum aras vestras

6. in omnibus habitationibus vestris. Urbes desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur : & interibunt aræ vestræ, & confringentur : & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.

7. Et cadet interfectus in medio vestri : & scietis quia ego sum Dominus.

8. Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cum disperfero vos in terris.

9. Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captivi ducti sunt : quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me ; & oculos eorum fornicantes post idola sua : & displicebunt sibi super malis quæ fecerunt in universis abominationibus suis.

10. Et scient, quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc.

11. Hæc dicit Dominus Deus : Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic : Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel : quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.

12. Qui longè est, peste morietur : qui autem propè, gladio corruet : & qui relictus fuerit, & obsessus, fame morietur : & complebo indignationem meam in eis.

13. Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus universam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis.

14. Et extendam manum meam super eos : & faciam terram desolatam & destitutam, à deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum : & scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat Propheta totius terræ Juda extremam & inevitabilem visitationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens :

Bodem
ann. 3419.

2. Et

2. Et tu, fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ.

3. Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & iudicabo te juxta vias tuas; & ponam contra te omnes abominationes tuas.

4. Et non parceret oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.

5. Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.

6. Finis venit, venit finis, evigilavit adversum te: ecce venit.

7. Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, propè est dies occisionis, & non gloriæ montium.

8. Nunc de propitio effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te, & iudicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua.

9. Et non parceret oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens.

10. Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia:

11. iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum: & non erit requies in eis.

12. Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non latetur: & qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum ejus.

13. Quia qui vendit, ad id, quod vendidit non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum: visio enim ad omnem multitudinem ejus non regreditur: & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur.

14. Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super universum populum ejus.

15. Gladius foris: & pestis, & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui in civitate, pestilentia, & fame devorabuntur.

16. Et salvabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

17. Omnes manus dissolventur, & omnia genua fluent aquis.

18. Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in universis capitibus eorum calvitium.

19. Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in sterquilinum erit. Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

20. Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum & simulacrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam:

21. & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud.

22. Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud.

23. Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & civitas plena iniquitate.

24. Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25. Angustia superveniente, requirent pacem, & non erit.

26. Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex peribit à sacerdote, & consilium à senioribus.

27. Rex lugebit, & princeps induetur merore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

C A P U T V I I I.

Ezechiel post visionem Dei similitudinem, Spiritu raptus in Jerusalem, videt pessimas Iudeorum idolatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

1. **E**T factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, & senes Juda sedebant coram me: & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2. Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, & dorsum, ignis: & à lumbis ejus, & sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

3. Et emissæ similitudo manus apprehendit me in cinctu capitis mei: & elevavit me spiritus inter terram, & cælum: & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam amulationem.

4. Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundum visionem, quam videram in campo.

5. Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu.

6. Et dicit ad me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam à sanctuario meo? & adhuc conversus videbis abominationes majores.

7. Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen unum in pariete.

8. Et dixit ad me: Fili hominis, fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9. Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10. Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum.

11. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulae de thure consurgebat.

12. Et dixit ad me: Certè vides, fili homi-

Eodem ann. 3410.

|| Dan. 14. 35.

* Iram & indignationem provocat. Idolum Baal intelligit, quod in templo exercebat Manasses. 2. Par. 33. 7. Abstulit Josias. Ibid. c. 34. Reponit Joachim vel Sedecias. Ibid. c. 36. 14.

|| Isai. 13. 2. Jerem. 47. 17.

|| Prov. 11. 4. Soph. 1. 18. Eccli. 5. 10. c. 13.

nis, quæ ſeniores domus Iſrael faciunt in tenebris, unusquiſque in abſcondito cubiculi ſui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

13. Et dixit ad me: Adhuc converſus videbis abominationes majores, quaſiſti faciunt.

14. Et introduxit me per oſtium portæ domus Domini, quod reſpiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres ſedebant plangentes Adonidem.

15. Et dixit ad me: Certè vidifti, fili hominis: adhuc converſus videbis abominationes majores hiſ.

16. Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in oſtio templi Domini inter veſtibulum & altare, quaſi vigin-
tiquinque viri dorſa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum ſolis.

17. Et dixit ad me: Certè vidifti, fili hominis: nunquid leve eſt hoc domui Juda ut facerent abominationes iſtas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate converſi ſunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares ſuas.

18. Ergo & ego faciam in furore, non parceat oculus meus, nec miſerebor, & cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Apparentes ſex viri jubentur omnes in Jeruſalem trucidare, qui à viro lineis veſtito non ſunt ſigno Thau notati: quo facto Dominus exclamanti propheta reſpondet id futurum, exigentibus ipſorum criminibus.

Eodem ann. 3410.

1. **E**T clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt viſitationes urbis, & unusquiſque vas interfectionis habet in manu ſua.

2. Et ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem & uniſcujuſq; vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum veſtitus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris ad renes ejus: & ingreſſi ſunt, & ſteterunt juxta altare æreum.

3. Et gloria Domini Iſrael aſſumpta eſt de cherub, quæ erat ſuper eum ad limen domus: & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis ſuis.

Exod. 12. 7. Apoc. 7. 3.

4. Et dixit Dominus ad eum: Tranſi per mediam civitatem in medio Jeruſalem: || & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ ſiunt in medio ejus.

5. Et illis dixit, audiente me: Tranſite per civitatem ſequentes eum, & percutite: non parceat oculus veſter, neque miſereamini.

6. Senem, adoleſcentulum, & virginem, parvulum, & mulieres interficite uſque ad internecionem: omnem autem, ſuper quem videritis Thau, ne occidatis, & ſanctuario meo incipite. Caperunt ergo à viris ſenioribus, qui erant ante faciem domus.

7. Et dixit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egreſſi ſunt, & percutiebant eos, qui erant in civitate.

8. Et eadē completa, remaſi ego: rui-
que ſuper faciem meam, & clamans ajo: Heu, heu, heu, Domine Deus: ergone diſperdes omnes reliquias Iſrael, effundens furorem tuum ſuper Jeruſalem?

9. Et dixit ad me: Iniquitas domus Iſrael, & Juda, magna eſt nimis valdè, & repleta eſt terra ſanguinibus, & civitas repleta eſt averſione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt.

10. Igitur & meus non parceat oculus, neque miſerebor: viam eorum ſuper caput eorum reddam.

11. Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorſo ſuo, reſpondit verbum, dicens: Feci ſicut præcepiſti mihi:

CAPUT X.

Jubetur vir lineis veſtitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ ſunt ſubtus cherubim, & ſuper civitatem effundere: deſcribitur viſio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

1. **E**T vidi, & ecce in firmamento, quod erat ſuper caput cherubim, quaſi lapis ſapphirus, quaſi ſpecies ſimilitudinis folii, apparuit ſuper ea.

Eodem ann. 3410.

2. Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum, quæ ſunt ſubtus cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, quæ ſunt inter cherubim, & effunde ſuper civitatem. Ingreſſuſque eſt in conſpectu meo.

3. Cherubim autem ſtabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes implevit atrium interius.

4. Et elevata eſt gloria Domini deſuper cherub ad limen domus: & repleta eſt domus nube, & atrium repletum eſt ſplendore gloriæ Domini.

5. Et ſonitus alarum cherubim audiebatur uſque ad atrium exterius, quaſi vox Dei omnipotentis loquentis.

6. Cumque præcepiſſet viro, qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, quæ ſunt inter cherubim; ingreſſus ille ſtetit juxta rotam.

7. Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim: & ſumpſit, & dedit in manus ejus, qui indutus erat lineis: qui accipiens egreſſus eſt.

8. Et apparuit in cherubim ſimilitudo manus hominis ſubter pennas eorum.

9. Et vidi, & ecce quatuor rotæ juxta cherubim: rota una juxta cherub unum, & rota alia juxta cherub unum: ſpecies autem rotarum erat quaſi viſio lapidis chryſolithi.

10. Et aſpectus earum ſimilitudo una quatuor, quaſi ſit rota in medio rotæ.

11. Cumque ambularent, in quatuor partes gradiebantur: & non revertebantur ambulantes, ſed ad locum, ad quem ire declinabat quæ prima erat, ſequiebantur & ceteræ, nec convertiebantur.

12. Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rotarum.

13. Et rotas iſtas vocavit volubiles, audiente me.

14. Qua-

14. Quatuor autem facies habebat unum : facies una, facies cherub : & facies secunda, facies hominis : & in tertio facies leonis : & in quarto facies aquilæ.

15. Et elevata sunt cherubim : ipsum est animal, quod videram juxta fluvium Chobar.

16. Cumque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ juxta ea : & cum elevarent cherubim alas suas ut exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipse juxta erant.

17. Stantibus illis, stabant : & cum elevatis elevabantur : spiritus enim vitæ erat in eis.

18. Et egressa est gloria Domini à limine templi : & stetit super cherubim.

19. Et levavit cherubim alas suas, exaltata sunt à terra coram me : & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt : & stetit in introitu portæ domus Domini orientalis : & gloria Dei Israel erat super ea.

20. Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israel || juxta fluvium Chobar : & intellexi quia cherubim essent.

21. Quatuor vultus uni, & quatuor alæ uni : & similitudo manus hominis sub alis eorum.

22. Et similitudo vultum eorum, ipsi vultus quos videram juxta fluvium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

C A P U T X I.

Adversus Jezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes; vaticinatur illos & quotquot nolunt respicere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reduciturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.

1. **E**T elevavit me Spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum : & ecce in introitu portæ vigintiquinque viri : & vidi in medio eorum Jezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banajæ, principes populi.

2. Dixitque ad me : Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe ista,

3. dicentes : Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes.

4. Idcirco vaticinare de eis, vaticinare, fili hominis.

5. Et irruit in me Spiritus Domini, & dixit ad me : Loquere : Hæc dicit Dominus. Sic locuti estis domus Israel, & cogitationes cordis vestri ego novi.

6. Plurimos occidistis in urbe hac, & implestis vias ejus interfectis?

7. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Interfecti vestri, quos posuistis in medio ejus, hi sunt carnes, & hæc est lebes : & educam vos de medio ejus.

8. Gladium metuistis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.

9. Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hostium, & faciam in vobis judicia.

10. Gladio cadetis : in finibus Israel judicabo vos, & scietis quia ego Dominus.

11. Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio ejus in carnes : in finibus Israel judicabo vos.

12. Et scietis quia ego Dominus : quia in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.

13. Et factum est, cum prophetarem, Pheltias filius Banajæ mortuus est : & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi : Heu, heu, heu Domine Deus : consummationem tu facis reliquiarum Israel?

14. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens :

15. Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israel, universi, quibus dixerunt habitatores Jerusalem : Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem.

16. Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longè feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris : ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17. Propterea loquere : Hæc dicit Dominus Deus : Congregabo vos de populis, & adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel.

18. Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes ejus de illa.

19. || Et dabo eis cor unum, & spiritum novum tribuam in visceribus eorum : & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum :

20. ut in præceptis meis ambulent, & judicia mea custodiant, faciantque ea : & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deus.

21. Quorum cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

22. Et elevaverunt cherubim alas suas, & rotæ cum eis : & gloria Dei Israel erat super ea.

23. Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem urbis.

24. Et Spiritus levavit me, adduxitque in Chaldaeam ad transmigrationem, in visione, in spiritu Dei : & sublata est à me visio, quam videram.

25. Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

C A P U T X I I.

Ezechiel suis factis portendit futuram Jerusalem & regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste & fame in Jerusalem consumptis : ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens :

2. Fili hominis, in medio domus exasperantis tu habitas : qui oculos habent ad videndum, & non vident : & aures ad audiendum, & non audiunt : quia domus exasperans est.

3. Tu ergo, fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis : transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si forte aspiciant : quia domus exasperans est.

|| Sup. 1. 1.
3a

Eodem
ann. 14. 10.

|| Jer. 31.
33.
Inf. 36. 26a

Anno M.
341.
Ant. Chr.
593.

4. Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5. Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.

6. In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereis: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel.

7. Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

8. Et factus est sermo Domini manē ad me, dicens:

9. Fili hominis, nunquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis?

10. Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Jerusalem, & super omnem domum Israel, quæ est in medio eorum.

11. Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigrationem, & in captivitatem ibunt.

12. Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies ejus operietur ut non videat oculo terram.

*Infr. 17.
20.*

13. Et extendam rete meum super eum, & capietur in fagina mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldeorum: & ipsam non videbit, ibique morietur.

14. Et omnes, qui circa eum sunt, præsidium ejus, & agmina ejus, dispergam in omnem ventum: & gladium evaginabo post eos.

15. Et scient quia ego Dominus, quando disperfero illos in Gentibus, & disseminavero eos in terris.

16. Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & pestilentia: ut enarrant omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus.

17. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione, & mœrore bibe.

19. Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Jerusalem in terra Israel: Panem suum in solitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: ut desoletur terra à multitudine sua, propter iniquitatem omnium, qui habitant in ea.

20. Et civitates, quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus.

21. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

22. Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel, dicentium: In longum differuntur dies, & peribit omnis visio?

23. Ideo dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud, neque vulgò dicetur ultra in Israel: & loquere ad eos quod appropinquaverint dies, & sermo omnis visionis.

24. Non enim erit ultra omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel.

25. Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27. Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio, quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste prophetat.

28. Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus: verbum: quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

C A P U T XIII.

Minatur Dominus pseudopphetis ex suo cerebro divinantibus, populumque seducenibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo; similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & pulvillos sub omni cubito consuentibus.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

*Eodem
ann. 3411.*

2. Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini:

3. Hæc dicit Dominus Deus: Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

*Infr. 23. 1.
Infr. 14. 9.
24. 2.*

4. Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israel erant.

5. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini.

6. Vident vana, & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cum Dñs non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem.

7. Nunquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? & dicitis, Ait Dominus: cum ego non sim locutus.

8. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:

9. Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur, & scietis quia ego Dominus Deus.

*Amos. 3.
6.*

10. Eò quod deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse edificabat parietem, illi autem linebant eum luto absque paleis.

11. Dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides præggrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipavero.

12. Siquidem ecce cecidit paries: nunquid non dicetur vobis: Ubi est litura, quam liniistis?

13. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionem.

14. Et destruam parietem, quem liniistis absque temperamento: & adaquabo eum terræ, & revelabitur fundamentum ejus:

& cadet, & consumetur in medio ejus: & scietis quia ego sum Dominus.

15. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, & non sunt qui liniunt eum.

16. Propheta Israel, qui prophetant ad Jerusalem, & vident ei visionem pacis: & non est pax, ait Dominus Deus.

17. Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas,

18. & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum.

19. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis:

20. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis animas volantes: & dirumpam eos de brachiis vestris: & dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum.

21. Et dirumpam cervicalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad prædandum: & scietis quia ego Dominus.

22. Pro eo quod mœrere fecistis cor justii mendaciter, quem ego non contristavi: & confortastis manus impii, ut non reverteretur à via sua mala, & viveret:

23. propterea vana non videbitis, & divinationes non divinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra: & scietis quia ego Dominus.

C A P U T XIV.

Comminatur Dominus idololatrias qui veniunt ad prophetas, ut per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decipiturum, ut respondeant juxta illorum iniquitates: Noe autem, Daniele & Job sua justitia liberaturos se tantum & non impios de fame, malis bestiis, gladio & peste, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

1. **E**T venerunt ad me viri seniorum Israel, & sederunt coram me.

2. Et factum est sermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam: nunquid interrogatus respondebo eis:

4. Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum:

5. ut capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt à me in cunctis idolis suis.

6. Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Convertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras.

7. Quia homo homo de domo Israel, & de profelytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerint contra faciem suam, & venerit ad prophetam ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

8. Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in proverbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus.

9. Et propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum: Ego Dominus decepi prophetam illum: & extendam manum meam super illum, & delebo eum de medio populi mei Israel.

10. Et portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetae erit:

11. ut non erret ultra domus Israel à me, neque polluat in universis prævaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

12. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

13. Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut prævaricetur prævaricans, extendam manum meam super eam, & conteram virgam panis ejus: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & jumentum.

14. Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, & Job: ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

15. Quod si & bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam: & fuerit invia, eo quod non sit pertransiens propter bestias:

16. tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17. Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio: Transi per terram: & interfecero de ea hominem, & jumentum:

18. & tres viri isti fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.

19. Si autem & pestilentiam immiserero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem, & jumentum:

20. Et Noe, & Daniel, & Job fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi justitia sua liberabunt animas suas.

21. Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quod & si quatuor judicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immiserero in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem, & pecus:

22. tamen relinquetur in ea salvatio eductentium filios, & filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & ad inventiones eorum, & consolabimini super malo, quod induxi in Jerusalem, in omnibus quæ importavi super eam.

23. Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, & ad inventiones eorum: &

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

11 Sup. 13.

cognoscetis quod non frustra fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli servit igni, ita Judeos ob inveterata peccata cum Jerusalem prædixit exurendos.

Eodem
ann. 3411.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum?

3. Nunquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas?

4. Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam: nunquid utile erit ad opus?

5. Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem.

7. Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet eos: & scietis quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in eos,

8. & dederò terram inviam, & desolatam: eò quod prævaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPUT XVI.

Jerusalem prius objectissima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitude varia idololatria, in qua & Samaritan & Sodomam superavit: idcirco tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus; servabit tamen pactum reliquiis suis.

Eodem
ann. 3411.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis notas fac Jerusalem abominaciones suas:

3. & dices: Hæc dicit Dominus Deus Jerusalem: Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.

4. Et quando nata es in die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.

5. Non pepercit super te oculus ut faceret tibi unum de his, misertus tui: sed projecta es super faciem terræ in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es.

6. Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Vive: dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo vive.

7. Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & pervenisti ad mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit: & eras nuda, & confusione plena.

8. Et transfivi per te, & vidi te: & ecce

tempus tuum, tempus amantium: & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.

9. Et lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te: & unxi te oleo.

10. Et vestivi te discoloribus, & calceavi te hyacinthino: & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.

11. Et ornavi te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum.

12. Et dedi in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.

13. Et ornata es auro, & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multicoloribus: similam, & mel, & oleum comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum.

14. Et egressus est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

15. Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres.

16. Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde confuta: & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.

17. Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.

18. Et sumpisti vestimenta tua multicoloria, & operuisti illas: & oleum meum, & thymiana meum posuisti coram eis.

19. Et panem meum, quem dedi tibi, similam, & oleum, & mel, quibus enutrive te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis: & factum est, ait Dominus Deus.

20. Et tulisti filios tuos, & filias tuas, quas generasti mihi: & immolasti eis ad devorandum. Nunquid parva est fornicatio tua?

21. Immolasti filios meos, & dedisti illos consecrans, eis.

22. Et post omnes abominaciones tuas, & fornicaciones, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione plena, conculcata in sanguine tuo.

23. Et accidit post omnem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus)

24. & ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis.

25. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum: & divisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicaciones tuas.

26. Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carniū: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.

27. Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam justificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.

28. Et fornicata es in filiis Assyriorum, eò quod necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.

29. Et multiplicasti fornicationem tuam

in terra Chanaan cum Chaldaeis: & nec sic satiata es.

30. In quo mundabor cor tuum, ait Dominus Deus: cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?

31. Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viæ & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium;

32. sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.

33. Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34. Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

35. Propterea meretrix audi verbum Domini.

36. Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusum est æs tuum, & revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis:

37. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commissa es; & omnes, quos dilexisti cum universis, quos oderas: & congregabo eos super te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

|| Infr. 23.
10.

38. || Et iudicabo te iudicii adulterarum, & effundentium sanguinem: & dabo te in sanguinem furoris & zeli.

39. Et dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuum: & demolientur prostibulum tuum: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia:

40. & adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis suis.

|| 1. Reg. 25.
9.

41. || Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: & defines fornicari, & mercedes ultra non dabis.

42. Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius.

43. Eò quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & provocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci juxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.

44. Ecce omnis, qui dicit vulgò proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia ejus.

45. Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum es tu, quæ projecit viros suos, & filios suos: mater vestra Cethæa, & pater vester Amorrhæus.

46. Et soror tua major, Samaria, ipsa & filia ejus, quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filia ejus.

47. Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: penè sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.

48. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filia ejus, sicut fecisti tu, & filia tuæ.

|| Gen. 19
24.

49. || Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas pannis & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

50. Et elevatae sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.

51. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: sed vicisti eas sceleribus tuis: & justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52. Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: justificatae sunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ justificasti sorores tuas.

53. Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, & conversione Samariæ, & filiarum ejus: & convertam reversionem tuam in medio earum.

54. ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus, quæ fecisti consolans eas.

55. Et soror tua Sodoma, & filia ejus revertentur ad antiquitatem suam: & Samaria, & filia ejus revertentur ad antiquitatem suam: & tu, & filia tuæ, revertimini ad antiquitatem vestram.

56. Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiæ tuæ,

57. antequam revelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæstinarum, quæ ambiunt te per gyrum.

58. Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

59. Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti juramentum, ut irritum faceres pactum:

60. & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum.

61. Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis: cum receperis sorores tuas te majores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.

62. Et suscitabo ego pactum meum tecum: & scies quia ego Dominus,

63. ut recorderis: & confundaris, & non sit tibi ultra aperire os præ confusionem tuam, cum placatus tibi fuero in omnibus, quæ fecisti, ait Dominus Deus.

C A P U T X V I I .

Per Parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea quæ non prosperabitur, declaratur quod rex Babylonis, translato in Babylonem rege Joakim, constituet pro eo regem Sedeciam; qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Ægypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato, exaltabit humilem.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

Eodem
ann. 3431.

2. Fili hominis propone anigma, & narra parabolam ad domum Israel,

3. & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.

4. Summitatem frondium ejus avulsi: & transportavit eam in terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam.

5. Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas: in superficies posuit illud.

6. Cumque germinasset, crevit in vineam latiore humili statura, respicientibus ramis ejus ad eam: & radices ejus sub illa erant. Facta est ergo vinea, & fructificavit in palmites, & emisit propagines.

7. Et facta est aquila altera grandis magnis alis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de arcolis germinis sui.

8. In terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat frondes, & portet fructum, ut sit in vineam grandem.

9. Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices ejus evelleret, & fructus ejus distingueret, & siccabit omnes palmites germinis ejus, & arefcet: & non in brachio grandi, neque in populo multo, ut evelleret eam radicibus?

10. Ecce plantata est: ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur, & in areis germinis sui arefcet?

11. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

12. Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significant? Dic: Ecce venit (a) rex Babylonis in Jerusalem: & assumet regem, (b) & principes ejus, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem.

13. Et tollet (c) de semine regni, ferietque eum eo fœdus: & ab eo accipiet iurandum. Sed & fortes terræ tollet,

14. ut sit regnum humile, & non elevetur, sed custodiat pactum ejus, & servet illud.

15. Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægyptum ut daret sibi equos, & populum multum. Nunquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit hæc? & qui dissolvit pactum, nunquid effugiet?

16. Vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in loco (d) regis qui constituit eum regem, cujus fecit irritum iuramentum, & solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

17. Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharaon prælum: in iactu aggeris, & in extructione vallorum ut interficiat animas multas.

18. Spreverat enim iuramentum ut solveret fœdus, & ecce dedit manum suam: & cum omnia hæc fecerit, non effugiet.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam iuramentum, quod sprevit, & fœdus quod prævaricatus est, ponam in caput ejus.

20. || Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in fagina mea: & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum

ibi in prævaricatione, qua despexit me.

21. Et omnes profugi ejus cum universo agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus locutus sum.

22. Hæc dicit Dominus Deus: & fumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum ejus tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum & eminentem.

23. In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres, & universum volatile sub umbram frondium ejus nidificabit.

24. Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile: & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

C A P U T X V I I I.

Rejeda Judæorum parabola dicit quod filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipse portabit: quod si impius penitentiam agat, salvabitur: justus vero si suam deserat justitiam, damnabitur: hortatur ergo Dominus ad penitentiam & cordis innovationem.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: || Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obtuforescunt?

3. Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Israel.

4. Ecce omnes animæ meæ sunt: ut anima patris, ita & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.

5. Et vir si fuerit justus, & fecerit iudicium & justitiam,

6. in montibus non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violaverit, & ad mulierem menstruam non accesserit:

7. & hominem non contristaverit: pignus debitori reddiderit: per vim nihil rapuerit: || panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento:

8. ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum:

9. in præceptis meis ambulaverit, & iudicia mea custodierit ut faciat veritatem: hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

10. Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit unum de istis:

11. & hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem:

12. egenum, & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem:

13. ad usuram dantem & amplius accipientem: nunquid vivet? non vivet. Cum uni-

(a) Venit Nabuchodonosor.
(b) Cepit regem Jerichoam.
(c) Reg. 24. 1.
(d) Tulit sc. Seleuciam Iericoamque cum eo fœdus.
2. Par. 36.

(d) In urbe regia.

Sup. 12.
Inf. 32.3.

FER. 5.
POST.
DOM. 1.
QUI ADR.
Eodem
ann. 3411.
|| Jer. 31.
29.

|| Isai. 58.
7.
Matt. 25.
15.

verba hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis ejus in ipso erit.

14. Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui, quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis:

15. super montes non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israel & uxorem proximi sui non violaverit:

16. & virum non contristaverit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento:

17. à pauperis injuria averterit manum suam, usuram & superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.

18. Pater ejus quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19. Et dicitis: Quare non portavit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius judicium, & justitiam operatus est, omnia præcepta mea custodivit, & fecit illa, vivet vita.

20. ¶ Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: justitia iusti super eum erit, & impietas impii erit super eum.

21. Si autem impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam: vita vivet, & non morietur.

22. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet.

23. ¶ Nunquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat?

24. Si autem averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.

25. Et dixistis: ¶ Non est aqua via Domini. Audite ergo domus Israel: Nunquid via mea non est aqua, & non magis viæ vestræ pravæ sunt?

26. Cum enim averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniquitate, quam operatus est, morietur.

27. Et cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit judicium, & justitiam: ipse animam suam vivificabit.

28. Considerans enim, & avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, & non morietur.

29. Et dicunt filii Israel: Non est aqua via Domini. Nunquid viæ meæ non sunt aquæ, domus Israel, & non magis viæ vestræ pravæ?

30. Idcirco unumquemque juxta vias suas judicabo domus Israel, ait Dominus Deus. ¶ Convertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.

31. Projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, &

facite vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israel?

32. ¶ Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: revertimini, & vivite.

CAPUT XIX.

Parabola leonæ & leunculorum designat captivitatem regum Joachaz & Joachim; item præteritam civitatis Jerusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

1. ET tu assume planctum super principes Israel,

2. & dices: Quare mater tua leona inter leones (a) cubavit, in medio leunculorum enutrivit carulos suos?

3. Et eduxit unum (b) de leunculis suis, & leo factus est: & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4. Et audierunt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti.

5. Quæ cum vidisset quoniam infirmata est, & perit expectatio ejus: tulit unum de leunculis suis, (c) leonem constituit eum.

6. Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædam capere, & homines devorare:

7. Didicit viduas facere, & civitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra, & plenitudo ejus à voce rugitus illius.

8. Et convenerunt adversus eum Gentes (d) undique de provinciis, & expanderunt super eum rete suam, in vulneribus earum captus est.

9. Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox ejus ultra super montes Israel.

10. Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus ejus, & frondes ejus creverunt ex aquis multis.

11. Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptrum dominantium, & exaltata est statura ejus inter frondes: & vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

12. Et evulsa est in ira, in terramque projecta, ¶ & ventus urens siccauit fructum ejus: marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris ejus: ignis comedit eam.

13. Et nunc transplantata est in desertum, in terra invia & sitienti.

14. Et egressus est ignis de virga ramorum ejus, qui fructum ejus comedit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum:

CAPUT XX.

Dominus negat se filiis Israel responsurum, quia & in Ægypto & in deserto & in terra promissionis prævaricati sunt ipsi mandata, & idola coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala, sed pepercit ne nomen ejus blasphemaretur inter Gentes: Nunc autem post hæc omnia dicit, se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant: jubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

1. ET factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri

|| Supr. 23.
Infr. 13. 1.
2. Pet. 3. 9

Eodem ann. 3411.
(a) Inter crudeles reges finitimos tuta fuit, Alludit ad Gen. 49. (b) Joachaz, qui postea crudelis factus est, & à rege Ægypti in vincula conjectus. 4. Reg. 23. 32.
(c) Præterit ejus matrem Joachim ab Ægypto datum.

(d) Chaldei, Syri, Moabitar, Ammonitar. 4. Reg. 24. 7

* Vide 2. Par. 36. 10.
4. Reg. 24. 15.

|| Osee 13. 15.

Eodem ann. 3411.

|| FER. 6.
LUAT.
F. B. M. P.
QUADR.
|| Gen. 14.
8.
1. Reg. 14. 6
2. Par. 25. 1

|| Infr. 33.
11.
2. Pet. 3. 9

|| Infr. 33.
20.

|| Matt. 3. 1
Lucæ 3. 3

de senioribus Israel, ut interrogarent Dominum, & federunt coram me.

2. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis, loquere senioribus Israel, & lices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Nunquid ad interrogandum me vos venistis? vivo ego quia non respondebo vobis, ait Dñs Deus.

4. Si iudicas eos, si iudicas, fili hominis, abominationes patrum eorum ostende eis.

5. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua elegi Israel, & levavi manum meam pro stirpe domus Jacob, & apparui eis in terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester;

6. in die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam provideram eis, fluentem lacte & melle, quæ est egregia inter omnes terras.

7. Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester.

8. Et irritaverunt me, nolueruntque me audire: unusquisque abominationes oculorum suorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam super eos, & implem iram meam in eis, in medio terræ Ægypti.

9. Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis ut educerem eos de terra Ægypti.

10. Ejeci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in desertum.

|| Lev. 18. 5
|| Num. 10. 5.

|| Exod. 20.
|| 31. 13.
|| Deut. 5.
|| 12.

11. || Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciens homo, vivet in eis.

12. || Insuper & sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me & eos: & scirent quia ego Dominus sanctificans eos.

13. Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & iudicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis, & sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos.

14. Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conspectu earum.

15. Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne inducerem eos in terram, quam dedi eis, fluentem lacte, & melle, præcipuam terrarum omnium:

16. Quia iudicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & sabbata mea violaverunt: post idola enim eorum gradiebatur.

17. Et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos: nec consumpsi eos in deserto.

18. Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiat, nec in idolis eorum polluamini.

19. Ego Dominus Deus vester: in præceptis meis ambulate, iudicia mea custodite, & facite ea:

20. Et sabbata mea sanctificate, ut sint signum inter me & vos, & sciatis quia ego sum Dominus Deus vester.

21. Et exacerbaverunt me filii, in præceptis meis non ambulaverunt, & iudicia

mea non custodierunt ut facerent ea: quæ cum fecerit homo, vivet in eis: & sabbata mea violaverunt: & comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, & implem iram meam in eis in deserto.

22. Averti autem manum meam, & feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in oculis earum.

23. Iterum levavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in nationes, & ventilarem in terras:

24. eo quod iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobasent, & sabbata mea violassent, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum.

25. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non vivant.

26. Et pollui eos in muneribus suis, cum offerrent omne, quod aperit vulvam, propter delicta sua: & scient quia ego Dominus.

27. Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis; & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc blasphemaverunt me patres vestri, cum sprevisent me contemnentes:

28. & induxissem eos in terram, super quam levavi manum meam ut darem eis: viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolaverunt ibi victimas suas: & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suavitatis suæ, & libaverunt libationes suas.

29. Et dixi ad eos: Quid est excelsus, ad quod vos ingredimini? & vocatum est nomen ejus Excelsus usque ad hanc diem.

30. Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini:

31. & in oblatione donorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie: & ego respondebo vobis domus Israel? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.

32. Neque cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides.

33. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extenso, & in furore effuso regnabo super vos.

34. Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, & in brachio extenso, & in furore effuso regnabo super vos.

35. Et adducam vos in desertum populorum, & iudicabo vobiscum ibi facie ad faciem.

36. Sicut iudicio contendi adversum patres vestros in deserto terræ Ægypti, sic iudicabo vos, dicit Dominus Deus.

37. Et subiciam vos scepro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.

38. Et eligam de vobis transgressores, & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israel non ingredientur: & scietis quia ego Dominus.

39. Et vos domus Israel, hæc dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulabitis, & servite eis. Quod si & in hoc non au-

dieri-

dieritis me, & nomen meum sanctum pollueritis ultra in muneribus vestris, & in idolis vestris:

40. In monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israel; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras, & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris.

41. In odorem suavitatis suscipiam vos, cum eduxero vos de populis, & congregavero vos de terris, in quas dispersi estis, & sanctificabor in vobis in oculis nationum.

42. Et scietis quia ego Dominus, cum induxero vos ad terram Israel, in terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus vestris.

43. Et recordabimini ibi viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis.

44. Et scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, & non secundum vias vestras malas, neque secundum scelera vestra pessima domus Israel, ait Dominus Deus.

45. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 46. Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani.

47. Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem.

48. Et videbit universa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49. Et dixi: A a a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Nunquid non per parabolas loquitur iste?

C A P U T XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Jerusalem, & super filios Ammon, a rege Babylonis; qui tandem etiam in terra sua judicandus est, penitusque dissipandus.

Eodem
ann. 3411.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, pone faciem tuam ad Jerusalem, & stilla ad sanctuaria, & propheta contra humum Israel:

3. Et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ejiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te justum & impium.

4. Pro eo autem quod occidi in te justum, & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem:

5. Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.

6. Et tu, fili hominis, ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7. Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, & ta-

besceat omne cor, & dissolvantur universæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta gēna fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 9. Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, & limatus.

10. Ut cadat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum.

11. Et dedi eum ad lavigandum ut teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est ut sit in manu interficientis.

12. Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel, qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaudite super femur,

13. quia probatus est: & hoc, cum sceptrum subverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14. Tu ergo, fili hominis, propheta, & percutite manu ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit,

15. & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cadem.

16. Exacuere, vade ad dexteram, siue ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus.

17. Quia & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum.

18. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

19. Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite viæ civitatis conficiet.

20. Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Judam in Jerusalem munitissimam.

21. Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas: interrogavit idola, exta consuluit.

22. Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut eleve vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut adificet munitiones.

23. Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

24. Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ, & revelastis prævaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiemi.

25. Tu autem profane, impie dux Israel, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita:

26. Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit?

27. Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est donec veniret cujus est judicium, & tradam ei.

28. Et

v. Gen. 49.
10.* Sic ha-
bent etiā
Faticana
ann. 1592.
C. 1624.
sed Fati-
cana anni
1597. C.
1598. sic
habent,
* evagina-
te... * li-
mare.

28. Et tu, fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro, * evagina te ad occidendum, * lima te ut interficias, & fulgeas,

29. cum tibi viderentur vana, & divinantur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

30. Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te,

31. & effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum.

32. Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

C A P U T XXII.

Varia narrat scelera Jerusalemis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terræ, ut nullus inventus sit qui pro avertendo furore Domini se opponeret.

Eodem
ann. 3411.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Et tu fili hominis nonne judicas, nonne judicas civitatem sanguinum?

3. & ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra semetipsam ut pollueretur.

4. In sanguine tuo, qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, & irisionem universis terris.

5. Quæ juxta sunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

6. Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem.

7. Patrem, & matrem contumeliis affecerunt in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristaverunt apud te:

8. Sanctuaria mea sprevisti, & sabbata mea polluisti.

9. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10. Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliaverunt in te:

|| Jer. 5. 8.

11. || Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & focerum suam polluit nefarie, frater sororem suam, filiam patris sui oppressit in te.

12. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram & superabundantiam accepisti, & avarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus.

13. Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti, & super sanguinem, qui effusus est in medio tui.

14. Nunquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.

15. Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

16. Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies quia ego Dominus.

17. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

18. Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: scoria argenti facti sunt.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quod versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem,

20. congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum, sic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos.

21. Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio ejus.

22. Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus: & scietis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos.

23. Et factum est verbū Domini ad me, dicens:

24. Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

25. Conjunctio prophetarum in medio ejus, sicut leo rugiens, rapientesque prædam, animas devoraverunt, opes & pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius.

26. Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à sabbatis meis averterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum.

27. || Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & avarè sectanda lucra.

28. Prophetæ autem ejus liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & dividentes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus.

29. Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & advenam opprimebant calumnia absque judicio.

30. Et quasi de eis virum, qui interponeret septem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam; & non inveni.

31. Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

C A P U T XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oolbe & Oolibæ ac punitiois earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samarie & Jerusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

|| Mich. 3. 11
Sup. 3. 3.Eodem
ann. 3411.

2. Fili hominis, duæ mulieres filiarum matris unius fuerunt,

3. & fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt: ibi subacta sunt ubera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum.

4. Nomina autem earum, Oolla major, & Ooliba soror ejus minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porro earum nomina, Samaria Oolla, & Jerusalem Ooliba.

5. Fornicata est igitur super me Oolla, & insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantes,

6. vestitos hyacintho, principes, & magistratus, juvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum.

7. Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos: & in omnibus, in quos insanivit, in immunditiis eorum polluta est.

8. Insuper & fornicationes suas, quas habuerat in Aegypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia ejus, & illi confregerunt ubera pubertatis ejus, & effuderunt fornicationem suam super eam.

9. Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine.

10. || Ipsi discooperuerunt ignominiam ejus, filios, & filias ejus tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & facta sunt famosae mulieres, & judicia perpetraverunt in ea.

11. Quod cum vidisset soror ejus Ooliba, plusquam illa insanivit libidine: & fornicationem suam super fornicationem sororis suae

12. ad filios Assyriorum praebebat impudenter, ducibus, & magistratibus ad se venientibus, indutis veste varia, equitibus qui vestabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.

13. Et vidi quod polluta esset via una ambarum.

14. Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldaeorum expressas coloribus,

15. & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitis eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terraeque Chaldaeorum, in qua orti sunt,

16. insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldaeam.

17. Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima ejus ab illis.

18. Denudavit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore ejus.

19. Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiae suae, quibus fornicata est in terra Aegypti.

20. Et insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum: & sicut fluxus equorum, fluxus eorum.

21. Et visitasti scelus adolescentiae tuae, quando subacta sunt in Aegypto ubera tua, & confRACTA sunt mammae pubertatis tuae.

22. Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus

Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua; & congregabo eos adversum te in circuitu;

23. Filios Babylonis, & universos Chaldaeos, nobiles, tyrannosque & principes, omnes filios Assyriorum, juvenes forma egregia, duces, & magistratus universos, principes principum, & nominatos ascensores equorum:

24. & venient super te instructi curru, & rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique: & dabo coram eis judicium, & judicabunt te judiciis suis.

25. Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos, & filias tuas capient; & novissimum tuum devorabitur igni.

26. Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

27. Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de terra Aegypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Aegypti non recordaberis amplius.

28. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti: in manus, de quibus satiata est anima tua.

29. Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam, & revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, & fornicationes tuæ.

30. Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31. In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32. Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum, & latum: eris in derisum, & in subannationem, quæ est capacissima.

33. Ebrietate, & dolore repleberis: calice meroris & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ.

34. Et bibes illum, & epotabis usque ad faeces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

36. Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis, nunquid judicas Oolam, & Oolibam, & annuntias eis scelera earum?

37. Quia adulteratae sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatae sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38. Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbata mea profanaverunt.

39. Cumque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut polluerent illud, etiam hæc fecerunt in medio domus meae.

40. Miserunt ad viros venientes de longè, ad quos nuntium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es modo muliebri.

41. Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te: thymiama meum, & unguentum meum posuisti super eam.

42. Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in capitibus eorum.

43. Et dixi ei, quæ attrita est in adultariis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.

44. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Ollam, & Oolibam mulieres nefarias.

45. Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio effundentium sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum.

46. Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam:

47. Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum: filios, & filias earum interficient, & domos earum igne succendent.

48. Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum.

49. Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego Dominus Deus.

C A P U T XXIV.

Sub figura olle, electioribus carniū partibus ac ossibus plene, ignique admotæ, & sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua iustus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitum tradendam, filiosque ejus trucidandos, nullo sequente luctu præ animi dolore.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, in anno nono, * in mense decimo, decima die mensis, dicens:

2. Fili hominis scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Jerusalem hodie.

3. Et dices per proverbium ad domum iritricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam: pone, inquam, & mitte in eam aquam.

4. Congere frusta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena.

5. Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: effervit coctio ejus, & discocta sunt ossa illius in medio ejus.

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, ollæ, cujus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit de ea: per partes & per partes suas ejice eam, non cecidit super eam fors.

7. Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere.

8. Ut superinducerem indignationem meam, & vindicta ulciscerem, dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam ne operiretur.

9. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam pyram.

10. Congere ossa, quæ igne succendam: confumentur carnes, & coquetur univrsa compositio, & ossa tabescent.

11. Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, & liquefiat æs ejus: & conflatur in medio ejus inquinamentum ejus, & consumatur rubigo ejus:

12. multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem.

13. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à foridibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.

14. Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit Dominus.

15. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

16. Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ.

17. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.

18. Locutus sum ergo ad populum manè, & mortua est uxor mea vespere: fecique manè sicut præceperat mihi.

19. Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid ista significant, quæ tu facis?

20. Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens:

21. Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluiam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pavet anima vestra: filii vestri, & filie vestræ, quas reliquistis, gladio cadent.

22. Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis.

23. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & unusquisque gemet ad fratrem suum.

24. Eritque Ezechiel vobis in portentum: juxta omnia, quæ fecit, facietis cum venerit istud: & scietis quia ego Dominus Deus.

25. Et tu, fili hominis, ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios, & filias eorum:

26. In die illa cum venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi:

27. In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo, qui fugit: & loqueris, & non silebis ultra: erisque eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

C A P U T XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumææ & Palestine minatur Dominus exitum, eo quod filios Israel afflixerint, & de ipsorum afflictione exultaverint.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis.

3. Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus.

* Regni
Sedecie,
hve de-
portati
Jechoniz.
M. 34.4.
Ante Chr.
590.
IGr. vñm.
suaru.
contra si-
nit.

[Nah. 3.1.
Hab. 2. 12.]

109. 29. 67.
48. 67. 49.

Pro.

Pro eo quod dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est: & super terram Israel, quoniam desolata est: & super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem:

4. Idcirco ego tradam te filiis orientalibus* in hereditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum.

5. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego Dominus.

6. Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod plauisti manu, & percussisti pede, & gavisus es ex toto affectu super terram Israel:

7. Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem Gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & scies quia ego Dominus.

8. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt Moab, & Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Juda:

9. idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, ejus, & de finibus ejus inclytas terræ Bethiesimoth, & Beelmeon, & Cariathaim,

10. filiis Orientis cum filiis Ammon, & dabo eam in hereditatem: ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in Gentibus.

11. Et in Moab faciam judicia: & scient quia ego Dominus.

12. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumæa ultionem ut se vindicaret de filiis Juda, peccavitque delinquens, & vindictam expetivit de eis;

13. idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem, & jumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio cadent.

14. Et dabo ultionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel: & facient in Edom juxta iram meam, & furorem meum: & scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

15. Hæc dicit Dñs Deus: Pro eo quod fecerunt Palæstini vindictam, & alti se sunt toto animo, interficientes, & implentes inimicitias veteres:

16. propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palæstinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis:

17. faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: & scient quia ego Dominus, cum dederò vindictam meam super eos.

CAPUT XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus everisionem, eò quod super vastatione Jerusalem exultaverit.

1. **E**T factum est in undecimo anno,* prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Jerusalem: Euge, contractæ sunt portæ populi, conversa est ad me: implebor, deserta est.

3. Propterea hæc dicit Dominus Deus:

Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te Gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.

4. Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus: & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram.

5. Siccatio sagnarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: & erit in direptionem Gentibus.

6. Filia quoque ejus, quæ sunt in agro, gladio interficientur: & scient quia ego Dominus.

7. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cætu, populoque magno.

8. Filias tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & eleabit contra te clypeum.

9. Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas destruet in armatura sua.

10. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: à sonitu equitum, & rotarum, & curruum movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatæ.

11. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cedit, & statua tuæ nobiles in terram corruent.

12. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruent muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13. || Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonitus cithararum tuarum non audietur amplius.

14. Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagnarum eris, nec ædificaberis ultra: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15. Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Nunquid non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu intersectorum tuorum cum occisi fuerint, in medio tui commovebuntur insulæ?

16. Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuvias suas, & vestimenta sua varia abjicient, & induentur stupore: in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17. Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi?

18. Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eò quod nullus egrediatur ex te.

19. Quia hæc dicit Dominus Deus: Cum dederò te urbem desolatam sicut civitates, quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ:

20. Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cum dederò gloriam in terra viventium,

|| Jerem. 7.
14.

* i. Chal-
dæis, quod
factum es-
se videtur
cum Na-
buch. Ty-
rum ob-
sideret: ubi per
annos 12.
perman-
sit cum re-
fert.
Joseph 10.
Antiq. 12.
et lib. 1.
contra
Apion.

* Anno M.
3417.
Ant. Chr.
587.
v. Jer. 49.7

* Depor-
tati Jecho-
nia, Mun-
di 3416.
prima die
mensis i-
tem primi.

21. in nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritime ac opulentissime ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

Eodem
anno M.
1416.
Ant. Chr.
1588.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Tu ergo, fili hominis, assume super Tyrum lamentum:

3. Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,

4. & in corde maris sita. Finitimi tui, qui te edificaverunt, impleverunt decorem tuum:

5. abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.

6. Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.

7. Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.

8. Habitatores Sidonis, & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.

9. Senes Giblii, & prudentes ejus habuerunt nautas ad ministerium varæ suppellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10. Persæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.

11. Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleverunt pulchritudinem tuam.

12. Carthaginenses negotiatores tui, à multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno, plumboque repleverunt nundinas tuas.

13. Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi insitiores tui: mancipia, & vasa ærea advexerunt populo tuo.

14. De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15. Filii Dedan negotiatores tui: insulæ multæ negotiatio manus tuæ: dentes eburneos, & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum; gemmam, & purpuram, & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo.

17. Judæa & terra Israel ipsi insitiores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & refinam proposuerunt in nundinis tuis.

18. Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi.

19. Dan, & Græcia, & Mosel in nundinis

tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte, & calamus in negotiatione tua.

20. Dedan insitiores tui in tapetibus ad sedendum.

21. Arabia, & universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hædis venerunt ad te negotiatores tui.

22. Venditores Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.

23. Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad, venditores tui:

24. ipsi negotiatores tui multifariam involueris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ obvoluntæ, & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25. Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

26. In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris.

27. Divitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant suppellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.

28. A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:

29. Et descendent de navibus suis omnes, qui tenebant remum: nautæ, & universi gubernatores maris in terra stabunt:

30. & ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè: & superjacent pulverem capitibus suis, & cinere conspergentur.

31. Et radent super te calvitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.

32. Et assument super te carmen lugubre, & plangent te: Quæ est ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?

33. Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum ditasti reges Terræ.

34. Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.

35. Universi habitatores insularum obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate percussi mutaverunt vultus.

36. Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris usque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit

Domini-

Eodem
anno 1415.

Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus, & dedisti cortuum quasi cor Dei.

3. Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum à te.

4. In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum, & argentum in thesauris tuis.

5. In multitudine sapientia tua, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & elevatum est cor tuum in robore tuo.

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum est cor tuum quasi cor Dei:

7. idcirco ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientia tua, & polluent decorem tuum.

8. Interficiet, & detrahet te: & morieris in interitu occisorum in corde maris.

9. Nunquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te, cum sis homo, & non Deus, in manu occidentium te?

10. Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

11. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, leva planctum super regem Tyri:

12. & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore.

13. In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & jaspis, chrysolithus, & onyx, & beryllus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, preparata sunt.

14. Tu cherub extentus, & protegens: & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.

15. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.

16. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & ejeci te de monte Dei, & perdidisti te o cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

17. Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projecisti te: ante faciem regum dedi te ut cernerent te.

18. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.

19. Omnes, qui viderint te in Gentibus, oblupefcent super te: nihil factus es, & non eris in perpetuum.

20. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea,

22. & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus, cum fecero in ea judicia, & sanctificatus fuero in ea.

23. Et immitam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis ejus: & corrueat interfe-

cti in medio ejus gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus.

24. Et non erit ultra domui Israel offendum amaritudinis, & spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis: & scient quia ego Dominus Deus.

25. Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob.

26. Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero judicia in omnibus, qui adversantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

C A P U T XXIX.

Adversus regem Aegypti ac regnum ejus, in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos revocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Aegypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laboraverit devastando Tyrum.

1. **I**N anno decimo, * decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem † regem Aegypti, & prophetabis de eo, & de Aegypto universa:

3. Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce * ego ad te, Pharaon rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dices: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum.

4. Et ponam frantum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & universi pisces tui squamis tuis adhærebunt.

5. Et projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades: non colligeris, neque congregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cæli dedi te ad devorandum:

6. Et scient omnes habitatores Aegypti quia ego Dominus: ¶ pro eo quòd fuisti baculus arundineus domui Israel.

7. Quando apprehenderunt te manu, & confracti es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissolvisti omnes renes eorum.

8. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: * & interficiam de te hominem, & jumentum.

9. Et erit terra Aegypti in desertum, & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quòd dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum.

10. Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque terram Aegypti in solitudines, & gladio dissipatam, à turre Syenes, usque ad terminos Aethiopiæ.

11. Non pertransibit eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.

12. Daboque terram Aegypti desertam in medio terrarum desertarum, & civitates ejus in medio urbium subversarum, & erunt desolatae quadraginta annis: & dispergam Aegyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13. Quia hæc dicit Dominus Deus: Post fi-

* A deportatione Jechoniz, ut sit.

Anno M. 3415. Ant. Chr. 585.

† Ephraïm, sive vna pars de quo Jer. 17. 1. & 44. 10.

¶ Hic enim in ea perfractio fuit, ut ne Deus quidem illum sibi regni adinvenire possit. Hieron. l. 2.

¶ 11. a. 36. 6.

* P. nimum Cyrenæorum qui instructi apud Isara acie Lybicos & Aegyptios ita perfringunt, ut pauci in Aegyptum redirent.

¶ Quia de re Aegypti succensentes Aprie sive Vaphra, ab eo desciverunt, arbitrati se in apertam perniciem ab illo fuisse demissos.

Hieron. & Diod. Sic.

¶ Deinde Chaldaeorum, tota Aegyptum post receptam Tyrum, devastant.

¶ 17. 42. 18.

nem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14. Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phatures, in terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile:

15. inter cetera regna erit humillima, & non elevabitur ultra super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.

16. Neque erunt ultra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & sequantur eos: & scient quia ego Dñs Deus.

17. Et factum est in vigesimo & septimo anno, * in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversus eam.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti: & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illius,

20. & operi, quo servivit adversus eam: dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21. In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

C A P U T XXX.

Omnes urbes Ægypti per Regem Babylonis vastabuntur.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ dici:

3. quia juxta est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit.

4. Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.

5. Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cum eis gladio cadent.

6. Hæc dicit Dominus Deus, & corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperii ejus: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum:

7. & dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt.

8. Et scient quia ego Dominus: cum dederò ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.

9. In die illa egredientur runtii à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopia confidentiam; & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

10. Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.

11. Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi

Gentium adducentur ad disperdendam terram; & evaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12. Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram, & plenitudinem ejus manu alienorum; ego Dominus locutus sum.

13. || Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit amplius: & dabo terrorem in terra Ægypti.

14. Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15. Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ,

16. & dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustia quotidiana.

17. Juvenes Heliopoleos, & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captivæ ducentur.

18. Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptræ Ægypti, & defecerit in ea superbia potentia ejus: ipsam nubes operiet, filia autem ejus in captivitatem ducentur.

19. Et judicia faciam in Ægypto: & scient quia ego Dominus.

20. Et factum est in undecimo * anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis, brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, & fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium.

22. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, sed confectum: & dejiciam gladium de manu ejus:

23. Et dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

24. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie ejus.

25. Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & scient quia ego Dominus, cum dederò gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super terram Ægypti.

26. Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dñs.

C A P U T XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assyris comparat, & utriusque similem prædicit interitum.

1. **E**T factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus.

Anno M.
3432.
Ant. Chr.
574.

|| Jer. 46. 2.

Ps. Ter. 43.
C. 44. C.
48.

|| Zach. 1.

* A de-
portatio-
ne Jeho-
niz. Anno
mundi
1416.

Eodem
ann. 3416.

CAPUT XXXII.

4. Aquæ nutrierunt illum, abyssus exalta-
vit illum: flumina ejus manabant in circui-
tu radicum ejus, & rivos suos emisit ad
universa ligna regionis.

5. Propter eam elevata est altitudo ejus su-
per omnia ligna regionis: & multiplicata
sunt arbuta ejus, & elevati sunt rami ejus
præ aquis multis.

6. Cumque extendisset umbram suam, in
ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cœ-
li, & sub frondibus ejus genuerunt omnes
bestiæ saltuum, & sub umbraculo illius ha-
bitabat cœtus Gentium plurimarum.

7. Eratque pulcherrimus in magnitudine
sua, & in dilatatione arbutorum suorum:
erat enim radix illius juxta aquas multas.

8. Cedri non fuerunt altiores illo in para-
diso Dei, abietes non adæquaverunt summi-
tatem ejus, & platani non fuerunt æquæ fron-
dibus illius, omne lignum Paradisi Dei non
est assimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9. Quoniam speciosum feci eum, & mul-
tis, condensisque frondibus: & æmulata sunt
eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in
paradiso Dei.

10. Propter eam hæc dicit Dominus Deus: Pro
eò quod sublimatus est in altitudine, & dedit
summitatem suam virentem atque condensam,
& elevatum est cor ejus in altitudine sua:

11. Tradidi eum in manu fortissimi Gentium,
faciens faciet ei: juxta impietatem ejus eieci eum.

12. Et succident eum alieni, & crudelissimi
nationum, & projicient eum super montes, &
in cunctis convallibus corrueant rami ejus,
& confringentur arbuta ejus in universis ru-
pibus terræ: & recedent de umbraculo ejus
omnes populi terræ, & relinquent eum.

13. In ruina ejus habitaverunt omnia vo-
latilia cœli, & in ramis ejus fuerunt univer-
sæ bestiæ regionis.

14. Quam ob rem non elevabuntur in alti-
tudine sua omnia ligna aquarum, nec po-
nent sublimitatem suam inter numerosa at-
que frondosa, nec stabunt in sublimitate sua
omnia, quæ irrigantur aquis: quia omnes
traditi sunt in mortem ad terram ultimam,
in medio filiorum hominum, ad eos qui
descendunt in lacum.

15. Hæc dicit Dominus Deus: In die
quando descendit ad inferos, induxi luctum,
operui eum bysso; & prohibui flumina ejus, &
coercui aquas multas: contristatus est super
eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16. A sonitu ruinæ ejus commovi Gentes,
cum deducerem eum ad infernum cum his,
qui descendebant in lacum: & consolata
sunt in terra infima omnia ligna voluptatis
egregia, atque præclara in Libano, univer-
sa quæ irrigabantur aquis.

17. Nam & ipsi cum eo descendunt in in-
fernum ad interfectos gladio: & brachium
uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in
medio nationum.

18. Cui assimilatus es, ò inclyte atque subli-
mis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es
cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in
medio incircumcisorum dormies cum eis, qui
interfecti sunt gladio: ipse est Pharaos, &
omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

*Pharaos quantumvis sublimis, conterendus est
à rege Babylonis: cujus vastatione plurimi
reges obstupescunt, pluresque nationes cum
eo in abyssum detrahentur.*

1. **E**T factum est, duodecimo anno*, in
mense duodecimo, in una mensis, fa-
ctum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, assume lamentum super
Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum:
Leoni Gentium assimilatus es, & draconi,
qui est in mari: & ventilabas cornu in flu-
minibus tuis, & conturbabas aquas pedibus
tuis, & conculcabas flumina earum.

3. Propter eam hæc dicit Dominus Deus: ||
Expandam super te rete meum in multitudine
populorum multorum, & extraham te in
sagena mea.

4. Et projiciam te in terram, super faciem
agri abjiciam te: & habitare faciam super te
omnia volatilia cœli, & saturabo de te be-
stias universæ terræ.

5. Et dabo carnes tuas super montes, &
implebo colles tuos sanie tua.

6. Et irrigabo terram sœtore sanguinis tui
super montes, & valles implebuntur ex te.

7. || Et operiam, cum extinctus fueris,
cœlum, & nigrescere faciam stellas ejus:
solem nube tegam, & luna non dabit lumen
suum.

8. Omnia luminaria cœli mœrere faciam
super te: & dabo tenebras super terram tuam,
dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulne-
rati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9. Et irritabo cor populorum multorum,
cum induxero contritionem tuam in Genti-
bus super terras quas nescis.

10. Et stupefcere faciam super te populos
multos: & reges eorum horrore nimio formi-
dabunt super te, cum volare cœperit gladius
meus super facies eorum: & obstupescunt re-
pente singuli pro anima sua in die ruinæ tuæ.

11. Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius
regis Babylonis venit tibi,

12. in gladiis fortium dejiciam multitudi-
nem tuam: inexpugnabiles omnes gentes hæ:
& vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabi-
tur multitudo ejus.

13. Et perdam omnia jumenta ejus, quæ
erant super aquas plurimas: & non conturba-
bit eas pes hominis ultra, neque ungula ju-
mentorum turbabit eas.

14. Tunc purissimas reddam aquas eorum,
& flumina eorum quasi oleum adducam, ait
Dominus Deus.

15. Cum dederò terram Ægypti desolatam:
deseretur autem terra à plenitudine sua, quan-
do percussèro omnes habitatores ejus: &
scient quia ego Dominus.

16. Planctus est, & plangent eum: filie
Gentium plangent eum: super Ægyptum,
& super multitudinem ejus plangent eum,
ait Dominus Deus.

17. Et factum est in duodecimo anno, in
quintadecima mensis, factum est verbum Do-
mini ad me, dicens:

* A de-
portatione
sechoniae.
Anno M
3447.
Ant. Chr.
887.

|| Supr. 12.
13. & 17.
20.

|| Isa. 13.
10.
Isa. 2. 10
& 3. 15.
Matth. 24
29.

Eodem
ann. 3447.

18. Fili hominis, cane lugubre super multitudinem Egypti: & detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram ultimam cum his, qui descendunt in lacum.

19. Quo pulchrior es? descende, & dormi cum incircumcisis.

20. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22. Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23. Quorum data sunt sepulchra in novissimis lacu: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24. Ibi Elam, & omnis multitudo ejus per gyrum sepulchri sui: omnes his interfecti, ruentisque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum.

25. In medio interfectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt.

26. Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulchra illius: omnes hi incircumcisi, interfectique & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27. Et non dormient cum fortibus, cadentibusque & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.

28. Et tu ergo in medio incircumcitorum contereris, & dormies cum interfectis gladio.

29. Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his, qui descendunt in lacum.

30. Ibi principes Aquilonis omnes, & universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portaverunt confusionem suam cum his, qui descendunt in lacum.

31. Vidit eos Pharao, & consolatus est super universa multitudo sua, quæ interfecta est gladio, Pharao, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus.

32. quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcitorum cum interfectis gladio; Pharao, & omnis multitudo ejus: ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quod si annuntiaverit, solus is, qui sibi non cavet, reus erit. Justus quoque si suam deserat justitiam, damnabitur; & impius si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, & Terra in solitudinem redigetur.

1. **E**T factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem:

3. & ille viderit gladium venientem super Terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo:

4. audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se observaverit, veneritque gladius, & tulerit eum; sanguis ipsius super caput ejus erit.

5. Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.

6. Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram.

7. **¶** Et tu, fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me.

8. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

9. Si autem annuntiante te ad impium ut à viis suis convertatur, non fuerit conversus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberaisti.

10. Tu ergo, fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?

11. **¶** Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel?

12. Tu itaque, fili hominis, dic ad filios populi tui: justitia justij non liberabit eum, in quacumque die peccaverit: & impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: & justus non poterit vivere in justitia sua, in quacumque die peccaverit.

13. Etiam si dixerio justo quod vita vivat, & confusus in justitia sua fecerit iniquitatem: omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.

14. Si autem dixerio impio: Morte morie-

|| *Supr. 3.*
17.

|| *Supr. 13.*
32.

ris : & egerit poenitentiam à peccato suo , feceritque iudicium & iustitiam ,

15. & pignus restituerit ille impius , rapinamque reddiderit , in mandatis vitæ ambulaverit , nec fecerit quidquam injustum : vita vivet , & non morietur .

16. Omnia peccata ejus , quæ peccavit , non imputabuntur ei : iudicium , & iustitiam fecit , vita vivet .

17. Et dixerunt filii populi tui : Non est æqui ponderis via Domini : & ipsorum via injusta est .

18. Cum enim recesserit justus à iustitia sua , feceritque iniquitates , morietur in eis .

19. Et cum recesserit impius ab impietate sua , feceritque iudicium , & iustitiam , vivet in eis .

20. || Et dicitis : non est recta via Domini . Unumquemque juxta vias suas iudicabo de vobis , domus Israel .

21. Et factum * est in duodecimo anno , in decimo mense , in quinta mensis transmigrationis nostræ , venit ad me qui fugerat de Ierusalem , dicens : Vastata est civitas .

22. Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere , antequam veniret qui fugerat : aperuitque os meum donec veniret ad me manè , & aperto ore meo non silui amplius .

23. Et factum est verbum Dñi ad me , dicens :

24. Fili hominis , qui habitant in ruinosis his super humum Israel , loquentes ajunt : Unus erat Abraham , & hereditate possedit terram : nos autem multi sumus , nobis data est terra in possessionem .

25. Idcirco dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Qui in sanguine comeditis , & oculos vestros levatis ad immunditias vestras , & sanguinem funditis : nunquid terram hereditate possidebitis ?

26. Stetistis in gladiis vestris , fecistis abominationes , & unusquisque uxorem proximi sui polluit : & terram hereditate possidebitis ?

27. Hæc dices ad eos : Sic dicit Dominus Deus : vivo ego , quia qui in ruinosis habitant , gladio cadent : & qui in agro est , bestiis tradetur ad devorandum : qui autem in prædiis & speluncis sunt , peste morientur .

28. Et dabo Terram in solitudinem , & in desertum , & deficiet superba fortitudo ejus : & desolabuntur montes Israel , eo quod nullus sit qui per eos transeat .

29. Et scient quia ego Dominus , cum dederò terram eorum desolatam , & desertam propter universas abominationes suas , quas operati sunt .

30. Et tu , fili hominis : filii populi tui , qui loquuntur de te juxta muros , & in ostiis domorum , & dicunt unus ad alterum , vir ad proximum suum loquentes : Venite , & audiamus quis sit sermo egrediens à Domino .

31. Et veniunt ad te , quasi si ingrediatur populus , & sedent coram te populus meus : & audiunt sermones tuos , & non faciunt eos : quia in canticum oris suis vertunt illos , & avaritiam suam sequitur cor eorum .

32. Et es eis quasi cermen musicum , quod suavi , dulcique sono canitur : & audiunt verba tua , & non faciunt ea .

33. Et cum venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quod propheta fuerit inter eos .

C A P U T XXXIV.

Ex manibus pastorum , qui neglecto grege , tantum quæ sua sunt quarunt , dicit Dominus se oves suas liberaturum : quodque eas in Iudicio pascet , suscitaturus super eas servum suum David , sub quo in omni terræ ubertate securè pascantur : ostenditque gregem suum esse populum Israel , & se Deum ipsorum .

1. **E**T factum est verbum Domini ad me , dicens :

2. Fili hominis propheta de pastoribus Israel : propheta , & dices pastoribus : Hæc dicit Dominus Deus : || Væ pastoribus Israel , qui pascebant semetipsos : nonne greges à pastoribus pascuntur ?

3. Lac comedebatis , & lanis operiebamini , & quod crassum erat occidebatis : gregem autem meum non pascebatis .

4. Quod infirmum fuit non consolidastis , & quod ægrotum non sanastis , quod confectum est non alligastis , & quod abjectum est non reduxistis , & quod perierat non quaesistis : sed cum austeritate imperabatis eis , & cum potentia .

5. Et dispersæ sunt oves meæ , eo quod non esset pastor : & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri , & dispersæ sunt .

6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus , & in universo colle excelsio : & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei , & non erat qui requireret ; non erat , inquam , qui requireret .

7. Propterea pastores audite verbum Domini :

8. Vivo ego , dicit Dominus Deus : quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam , & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri , eo quod non esset pastor : neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum , sed pascebant pastores semetipsos , & greges meos non pascebant :

9. propterea pastores audite verbum Domini :

10. Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ipse super pastores , requiram gregem meum de manu eorum , & cessare faciam eos ut ultra non pascant gregem , nec pascant amplius pastores semetipsos : & liberabo gregem meum de ore eorum , & non erit ultra eis in escam .

11. Quia ¶ hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ipse requiram oves meas , & visitabo eas .

12. Sicut visitat pastor gregem suum in die , quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum : sic visitabo oves meas , & liberabo eas de omnibus locis , in quibus dispersæ fuerant in die nubis , & caliginis .

13. Et educam eas de populis , & congregabo eas de terris , & inducam eas in terram suam : & pascam eas in montibus Israel , in rivis , & in cunctis sedibus terræ .

14. In pascuis uberrimis pascam eas , & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum : ibi requiescent in herbis virentibus , & in pascuis pinguibus pascantur super montes Israel .

15. Ego pascam oves meas : & ego eas

|| Jer. 23.
1.
Supr. 23.7.

FER. 3.
POST
DOM. 1.
QUADL.

accubare faciam, dicit Dominus Deus.

16. Quod perierat requiram, & quod ab-
jectum erat reducam, & quod contrafactum
fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat
consolidabo, & quod pingue & forte cu-
stodiam: & pascam illas in iudicio.

17. Vos autem greges mei, hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego iudico inter pecus
& pecus: arietem, & hircum.

18. Nonne satis vobis erat pascua bona
depascei? insuper & reliquias pascuarum ves-
trarum conculcastis pedibus vestris: & cum
purissimam aquam biberetis, reliquam pedi-
bus vestris turbabatis.

19. Et oves meæ, his, quæ conculcata pe-
dibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ
pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.

20. Propterea hæc dicit Dominus Deus
ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus
pingue, & macilentum:

21. pro eo quod lateribus, & humeris impin-
gebatis, & cornibus vestris ventilabatis om-
ni infirma pecora, donec dispergerentur foras:

22. salvabo gregem meum, & non erit ul-
trà in rapinam, & iudicabo inter pecus &
pecus.

|| Isaia 49.
11.
Osee 3. 5.
Joan. 1. 45.
10. 11.
14.

23. || ET SUSCITABO SUPER EAS PA-
STOREM UNUM, qui pascat eas, servum
meum David: ipse pascet eas, & ipse erit
eis in pastorem.

24. Ego autem Dominus ero eis in Deum:
& servus meus David princeps in medio
eorum: ego Dominus locutus sum.

25. Et faciam cum eis pactum pacis, & ces-
sare faciam bestias pessimas de terra: & qui
habitant in deserto, securi dormient in saltibus.

26. Et ponam eos in circuitu collis mei
benedictionem: & deducam imbrem in tem-
pore suo: pluvie benedictionis erunt.

27. Et dabit lignum agri fructum suum, &
terra dabit germen suum, & erunt in terra
sua absque timore: & scient quia ego Do-
minus, cum contrivero catenas jugi eorum,
& eruero eos de manu imperantium sibi.

28. Et non erunt ultrà in rapinam in Gen-
tibus, neque bestie terræ devorabunt eos: sed
habitabunt confidenter absque ullo terrore.

29. Et suscitabo eis germen nominatum:
& non erunt ultrà imminuti fame in terra,
neque portabunt ultrà opprobrium gentium.

30. Et scient quia ego Dominus Deus eo-
rum cum eis, & ipsi populus meus domus
Israel: ait Dominus Deus.

|| Joan. 10.
11.

31. || Vos autem greges mei: greges pas-
cuarum mearum homines estis: & ego Dominus
Deus vester, dicit Dominus Deus.

C A P U T XXXV.

Montis Seir sive Idumæorum futura vastatio,
eò quod populum Dei affligerunt.

1. **E**T factus est sermo Domini ad me,
dicens:

2. Fili hominis, pone faciem tuam adver-
sum montem Seir, & prophetabis de eo,
& dices illi:

3. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te
mons Seir, & extendam manum meam super
te, & dabo te desolatum atque desertum.

4. Urbes tuas demoliar, & tu desertus
eris: & scies quia ego Dominus.

5. Eò quod fueris inimicus sempiternus,
& concluseris filios Israel in manus gladii
in tempore afflictionis eorum, in tempore
iniquitatis extremæ.

6. Propterea vivo ego, dicit Dominus
Deus: quoniam sanguini tradam te, & san-
guis te persequetur: & cum sanguinem
oderis, sanguis persequetur te.

7. Et dabo montem Seir desolatum atque
desertum: & auferam de eo cuntem, & re-
deuntem.

8. Et implebo montes ejus occisorum suo-
rum: in collibus tuis, & in vallibus tuis,
atque in torrentibus interfecisti gladio cadent.

9. In solitudines sempiternas tradam te,
& civitates tuæ non habitabuntur: & scie-
tis quia ego Dominus Deus.

10. Eò quod dixeris: Duæ gentes, & duæ
terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo
eas: cum Dominus esset ibi:

11. Propterea vivo ego, dicit Dominus De-
us, quia faciam juxta iram tuam, & secun-
dum zelum tuum, quem fecisti odio habens
eos: & notus efficiar per eos cum te judicavero.

12. Et scies quia ego Dominus audiivi uni-
versa opprobria tua, quæ locutus es de mon-
tibus Israel, dicens: Deserti nobis ad devo-
randum dati sunt.

13. Et insurrexistis super me ore vestro, &
derogastis adversum me verba vestra: ego audiui.

14. Hæc dicit Dominus Deus: Latante
universa terra, in solitudinem te redigam.

15. Sicut gavisus es super hæreditatem do-
mus Israel, eò quod fuerit dissipata, sic fa-
ciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idu-
mæa omnis: & scient quia ego Dominus.

C A P U T XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus,
eò quod propter sua peccata dispersi essent in
captivitatem, dicit Dominus, non propter
illum, sed propter se reduendum eum in ter-
ram suam; quodque super ipsum effundet
aquam mundam, faciens eum in suis præcep-
tis ambulare, magnæque frui felicitate.

1. **T**U autem, fili hominis, propheta su-
per montes Israel, & dices: || Mon-
tes Israel audite verbum Domini:

|| Sup. 6. 1.

2. Hæc dicit Dominus Deus: eò quod di-
xerit inimicus de vobis: Euge, altitudines
sempiternæ in hæreditate datæ sunt nobis:

3. Propterea vaticinare, & dic: Hæc dicit
Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis,
& conculcati per circuitum, & facti in hæ-
reditatem reliquis Gentibus, & ascendistis
super labium linguæ, & opprobrium populi:

4. Propterea montes Israel audite verbum
Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus mon-
tibus, & collibus, torrentibus, vallibusque
& desertis, parietinis, & urbibus derelictis,
quæ depopulatæ sunt, & subfannatæ à reli-
quis Gentibus per circuitum.

5. Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Quoniam in igne zeli mei locutus sum de
reliquis Gentibus, & de Idumæa universa,
quæ dederunt terram meam sibi in hæredi-
tatem

tatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & ejecerunt eam ut vastarent:

6. Idcirco vaticinare super humum Israel, & dices montibus, & collibus, jugis, & vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum eo quod confusionem gentium sustinueritis.

7. Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ego levavi manum meam ut Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8. Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel: propè enim est ut veniat.

9. Quia ecce ego ad vos, & convertar ad vos, & arabimini, & accipietis sementem.

10. Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel: & habitabuntur civitates, & ruinosa instaurabuntur.

11. Et replebo vos hominibus, & jumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, hominibusque donabo majoribus; quam habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus.

12. Et adducam super vos homines, populum meum Israel: & hæreditate possidebunt te: & eris eis in hæreditatem, & non addes ultra ut absque eis sis.

13. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod licunt de vobis: Devoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam.

14. Propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam non necabis ultra, ait Dominus Deus:

15. Nec auditam faciam in te amplius confusionem Gentium, & opprobrium populi nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.

16. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

17. Fili hominis, domus Israel habitaverunt in humo sua, & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis juxta immunditiam menstruatae facta est via eorum coram me.

18. Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19. Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras: juxta vias eorum, & ad inventiones eorum judicavi eos.

20. Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & || polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra ejus egressi sunt.

21. Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22. Idcirco dices domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in Gentibus, ad quas intraistis.

23. Et † sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: ut sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris, & adducam vos in terram vestram.

25. Et effundam super vos aquam mandam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos.

26. || Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & labo vobis cor carneum.

27. Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini.

28. Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

29. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30. Et multiplicabo fructum ligni, & gemina agri, ut non portetis ultra opprobrium famis in Gentibus.

31. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestrae, & scelera vestra.

32. Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israel.

33. Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero urbes, & instauravero ruinosa,

34. & terra deserta fuerit exulta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris, 35. dicent: Terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis: & civitates desertæ, & destitutæ atque suffossæ, munitæ federunt.

36. Et scient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi dissipata, plantavique inculta, & ego Dominus locutus sim, & fecerim.

37. Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Israel: ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38. ut gregem sanctum, ut gregem Jerusalem in solemnitatibus ejus: Sic erunt civitates desertæ, plenæ gregibus hominum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum ossium reviviscendum, designat filios Israel, qui de omni prosperitate desperant, reducidos in terram suam: & per duo ligna conjuncta significat unum fore regnum Juda & Israel, qui sub uno rege ac pastore David observaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum seriet sempiternum.

1. † **F**acta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus:

2. Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, sicque vehementer.

3. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti.

4. Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis: & dices eis: Ossa arida audite verbum Domini.

5. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his:

|| Sap. 11.
17.

† SARB.
PENTEC.
PROPH. 6.

|| Isai.
2. 5.
Rom. 2. 24.

† PER. 4.
POS. T.
DOM. 4.
QUADR.
EPIST. 4.

Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis.

6. Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & vivetis, & scietis quia ego Dominus.

7. Et prophetavi sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.

8. Et vidi, & ecce super ea nervi & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant.

9. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare, fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni, spiritus, & insuffla super interfectos istos, & revivificent.

10. Et prophetavi sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

11. Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa, domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perijt spes nostra, & abscissi sumus.

12. Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & inducam vos in terram Israel.

13. Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, popule meus:

14. Et dederò spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

15. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

16. Et tu, fili hominis, sume tibi lignum unum: & scribe super illud: Juda, & filiorum Israel sociorum ejus: & tolle signum alterum, & scribe super illud: Joseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israel, sociorumque ejus.

17. Et adjuuge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum: & erunt in unionem in manu tua.

18. Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?

19. loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israel, quæ sunt ei adjunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum: & erunt unum in manu ejus.

20. Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam.

22. ¶ Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, & rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultra duæ gentes, nec dividuntur amplius in duo regna.

23. Neque polluentur ultra in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniqui-

tatibus suis: & salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

24. ¶ Et servus meus David rex super eos, & pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulant, & mandata mea custodient, & facient ea.

25. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, usque in sempiternum: & David servus meus princeps eorum in perpetuum.

26. ¶ Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27. Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28. Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

C A P U T XXXVIII.

Habitantibus post reditum captivitatem securè filijs Israel in oppidis suis, adducet Dominus in novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus postea consumet.

1. **E**T factus est sermo Domini, ad me, dicens:

2. ¶ Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch, & Thubal: & vaticinare de eo,

3. & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal,

4. & circumagam, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites vestitos loriceis universos, multitudinem magnam, hastam & clypeum arripientium & gladium. 5. Persæ, Æthiopes, & Lybies cum eis, omnes scutati & galeati.

6. Gomer, & universa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus, populi que multi tecum.

7. Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coærvata est ad te: & esto eis in præceptum.

8. Post dies multos visitaberis: in novissimo annorum venies ad terram, quæ reversa est à gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israel, qui fuerunt deserti jugiter: hæc de populiseducta est, & habitabunt in ea confidenter universi.

9. Ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10. Hæc dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam:

11. & dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes, habitantelque securè: hi omnes habitant sine muro, vestes, & portæ non sunt eis:

12. Ut diripias spolia, & invadas prædam,

¶ *Isaia*
42. 11.
Jer. 23. 5.
Sup. 34. 23.
Dan. 9. 24.
Joan. 1. 27.

¶ *ps. 109.*
4. & 116.
2. *Joan. 12.*
14.

¶ *Isaia 39.*
1.
Apoc. 20.
7.

ut inferas manum tuam ſuper eos, qui deſerti-
ſuerant, & poſtea reſtituti, & ſuper populum,
qui eſt congregatus ex Gentibus, qui poſſide-
re cepit, & eſſe habitator umbilici terræ.

13. Saba, & Dedan, & negotiatores Thar-
ſis, & omnes leones ejus dicent tibi: Nun-
quid ad ſumenda ſpolia tu venis? ecce ad
diripiendam prædam congregaſti multitudi-
nem tuam, ut tollas argentum, & aurum, &
auſeras ſupelleſtilem, atque ſubſtantiam, &
diripias manubias infinitas.

14. Propterea vaticinare, fili hominis, &
dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus:
Nunquid non in die illo, cum habitaverit
populus meus Iſrael confidenter, ſcies?

15. Et venies de loco tuo à lateribus Aquilo-
nis tu & populi multi tecum, aſcenſo-
res equorum univerſi, cœtus magnus, &
exercitus vehemens.

16. Et aſcendes ſuper populum meum Iſrael
quaſi nubes, ut operias terram. In noviſ-
ſimis diebus eris, & adducam te ſuper terram
meam: ut ſciant Gentes me, cum ſanctifica-
tus fuero in te in oculis eorum, o Gog.

17. Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille
es, de quo locutus ſum in diebus antiquis in
manu ſervorum meorum prophetarum Iſrael,
qui prophetaverunt in diebus illorum tem-
porum, ut adducerem te ſuper eos.

18. Et erit in die illa, in die adventus
Gog ſuper terram Iſrael, ait Dominus Deus,
aſcendet indignatio mea in ſurore meo.

19. Et in zelo meo, in igne iræ meæ lo-
cutus ſum. Quia in die illa erit commotio
magna ſuper terram Iſrael:

20. & commovebuntur à facie mea piſces
maris, & volucres cæli, & beſtiæ agri, &
omne reptile, quod movetur ſuper humum,
cunctique homines, qui ſunt ſuper faciem
terræ: & ſubvertentur montes, & cadent
ſepes, & omnis murus corruet in terram.

21. Et convocabo adverſus eum in cunctis
montibus meis gladium, ait Dominus Deus:
gladius uniſcujuſque in fratrem ſuum dirigitur.

22. Et judicabo eum peſte, & ſanguine, & im-
bre vehementi, & lapidibus immenſis: ignem &
ſulphur pluviam ſuper eum, & ſuper exercitum
ejus, & ſuper populos multos, qui ſunt cum eo.

23. Et magnificabor, & ſanctificabor: &
notus ero in oculis multarum gentium, &
ſciant quia ego Dominus.

C A P U T XXXIX.

*Adducet Dominus Gog contra Iſrael, ſed ipſum
cum toto ejus exercitu ibi perdet; in cujuſ
ſepultura ſeptem menſibus occupabuntur ad
mundandam terram: Dominus filios Iſrael
propter peccata ipſorum tradidit in captivi-
tatem, ſed reducet eos in terram ſuam ad
nominis ſui glorificationem.*

1. **T**U autem, fili hominis, vaticinare
adverſum Gog, & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego ſuper te Gog prin-
cipem capitis Moſoch & Thubal:

2. & circumagam te, & educam te,
& aſcendere te faciam de lateribus Aquilo-
nis: & adducam te ſuper montes Iſrael.

3. Et percutiam arcum tuum in manu

ſiniſtra tua, & ſagittas tuas de manu dex-
tera tua dejiciam.

4. Super montes Iſrael cades tu, & om-
nia agmina tua, & populi tui, qui ſunt
tecum: ſeris, avibus, omnique volatili,
& beſtiis terræ dedi te ad devorandum.

5. Super faciem agri cades: quia ego lo-
cutus ſum, ait Dominus Deus.

6. Et immittam ignem in Magog, & in
his, qui habitant in inſulis confidenter:
& ſciant quia ego Dominus.

7. Et nomen ſanctum meum notum faciam
in medio populi mei Iſrael, & non polluem
nomen ſanctum meum ampliùs: & ſciant
Gentes, quia ego Dominus ſanctus Iſrael.

8. Ecce venit, & factum eſt, ait Dominus
Deus: hæc eſt dies, de qua locutus ſum.

9. Et egredientur habitatores de civitati-
bus Iſrael, & ſuccendent, & comburent ar-
ma, clypeum, & haſtas, arcum, & ſagit-
tas, & baculos, manum, & contos: & ſuc-
cendent ea igni ſeptem annis.

10. Et non portabunt ligna de regionibus,
neque ſuccident de ſaltibus: quoniam arma
ſuccendent igni, & deprædabuntur eos,
quibus prædæ fuerant, & diripient vaſtato-
res ſuos, ait Dominus Deus.

11. Et erit in die illa: dabo Gog locum
nominatum ſepulchrum in Iſrael: vallem
viatorum ad Orientem maris, quæ obſtipeſ-
cere faciet prætereuntes: & ſepelient ibi
Gog, & omnem multitudinem ejus, & vo-
cabitur vallis multitudinis Gog.

12. Et ſepelient eos domus Iſrael, ut
mundent terram ſeptem menſibus.

13. Sepeliet autem eum omnis populus
terræ, & erit eis nominata dies, in qua
glorificatus ſum, ait Dominus Deus.

14. Et viros jugiter conſtituent luſtrantes ter-
ram, qui ſepeliant, & requirant eos, qui reman-
ſerant ſuper faciem terræ, ut emundent eam:
poſt menſes autem ſeptem quærere incipient.

15. Et circuibunt peragrans terram:
cumque viderint os hominis, ſtatuent juxta
illud titulum, donec ſepeliant illud pollin-
tiores in valle multitudinis Gog.

16. Nomen autem civitatis Amona, &
mundabunt terram.

17. Tu ergo, fili hominis, hæc dicit Do-
minus Deus: Dic omni voluceri, & univer-
ſis avibus, cunctiſque beſtiis agri: conveni-
te, properate, concurrite undique ad victi-
mam meam, quam ego immolo vobis, victi-
mam grandem ſuper montes Iſrael: ut co-
medatis carnem, & bibatis ſanguinem.

18. Carnes fortium comedetis, & ſangui-
nem principum terræ bibetis: arietum, &
agnorum, & hircorum, taurorumque & al-
tilium, & pinguium omnium.

19. Et comedetis adipem in ſaturitatem,
& bibetis ſanguinem in ebrietatem, de vi-
ſtima, quam ego immolabo vobis:

20. & ſaturabimini ſuper menſam meam
de equo, & equite forti, & de univerſis
viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21. Et ponam gloriam meam in Genti-
bus: & videbunt omnes Gentes judicium
meum, quod fecerim, & manum meam,
quam poſuerim ſuper eos.

22. Et scient domus Israel quia ego Dominus Deus eorum à die illa, & deinceps.

23. Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eò quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio universi.

24. Juxta immunditiam eorum, & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, & miserebor omnis domus Israel: & assumam zelum pro nomine sancto meo.

26. Et portabunt confusionem suam, & omnem prævaricationem, qua prævaricati sunt in me, cum habitaverint in terra sua confiderent neminem formidantes:

27. & reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28. || Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eò quòd traſtulerim eos in nationes: & congregavero eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi.

29. Et non abscondam ultrà faciem meam ab eis, eò quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

C A P U T XL.

Prophetæ ostenditur futura reedificatio civitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamos, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum & graduum: item mensuratio quatuor mensurarum ad immolanda sacrificia: rursus gazophylacia cantorum & sacerdotum, ac vestibula Templi.

1. **I**N vigesimo quinto anno transmigrationis nostræ, * in exordio anni, decima mensis, † quartodecimo anno postquam percussa est civitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc.

2. In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum.

3. Et introduxit me illuc: & ecce vir, cujus erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus mensuræ in manu ejus: stabat autem in porta.

4. Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc: annuntia omnia, quæ tu vides, domui Israel.

5. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum, & palmi: & mensus est latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

6. Et venit ad portam, quæ respiciebat viam orientalem, & ascendit per gradus ejus: & mensus est limen portæ calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine:

7. & thalamum uno calamo in longum,

& uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8. & limen portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus, calamo uno.

9. Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem ejus duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecus.

10. Porro thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura una trium, & mensura una frontium ex utraque parte.

11. Et mensus est latitudinem liminis portæ, decem cubitorum: & longitudinem portæ, tredecim cubitorum:

12. Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrinque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde.

13. Et mensus est portam à recto thalami, usque ad rectum ejus, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium.

14. Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ undique per circuitum.

15. Et ante faciem portæ, quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

16. Et fenestras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum.

17. Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavementum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.

18. Et pavementum in fronte portarum, secundum longitudinem portarum erat inferius.

19. Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20. Portam quoque, quæ respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine, quam in latitudine.

21. Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & vestibulum ejus secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem viginti quinque cubitorum.

22. Fenestræ autem ejus, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ, quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus ejus, & vestibulum ante eam.

23. Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est à porta usque ad portam centum cubitos.

24. Et eduxit me ad viam australem, & ecce porta, quæ respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem ejus, & vestibulum ejus, juxta mensuras superiores.

25. Et fenestras ejus, & vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.

26. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores ejus: & cælatæ palmæ erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.

1. i. captivitas Jeroniam de qua 4. Reg. 24. 8. t. sc. primi. A. M. 3470. ante Chr. 574. Hinc ad finem usque libri constitutio Templi, & regni Israel. Ezechiel est visione exhibita, instauratio Ecclesie per Christum, ejusque amplitudine, dignitate, & præstantiam significans.

27. Et porta atrii interioris in via australi: & mensus est à porta usque ad portam in via australi, centum cubitos.

28. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: & mensus est portam iuxta mensuras superiores.

29. Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus eisdem mensuris: & fenestras ejus, & vestibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.

30. Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.

31. Et vestibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.

32. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: & mensus est portam secundum mensuras superiores.

33. Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, sicut supra: & fenestras ejus, & vestibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

34. Et vestibulum ejus, id est atrii exterioris: & palmæ calatæ in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

35. Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundum mensuras superiores.

36. Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus, & fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37. Et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius: & calatura palmarum in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

38. Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabant holocaustum.

39. Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut imoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto.

40. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.

41. Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.

42. Quatuor autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidii: & latitudine cubiti unius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima.

43. Et labia eorum palmi unius: reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

44. Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australem, una ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.

45. Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacer-

dotum erit, qui excubant in custodiis templi.

46. Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris: isti sunt filii Sador, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

47. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.

48. Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

49. Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus: una hinc, & altera inde.

C A P U T XLI.

Dispositio reedificandi templi iuxta partes singulas.

1. **E**T introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos inde, latitudinem tabernaculi.

2. Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3. Et introgressus intrinsecus, mensus est in fronte portæ duos cubitos: & portam sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum:

4. Et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem ejus viginti cubitorum, ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est Sanctum sanctorum.

5. Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6. Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

7. Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8. Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9. & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique,

11. & ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu.

12. Et ædificium, quod erat separatum,

versum-

versumque ad viam respicientem ad Mare, latitudinis septuaginta cubitorum, paries autem ædificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

13. Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14. Latitudo autem ante faciem domus, & ejus quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15. Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus, quod erat separatum ad dorsum: ethecæ ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & vestibula atrii.

16. Limina, & fenestras obliquas, & ethecæ in circuitu per tres partes, contra uniuscujusque limen, stratumque lignum per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17. Et usque ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus: & forinsecus, ad mensuram.

18. Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duasque facies habebat cherub.

19. Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domum in circuitu.

20. De terra usque ad superiora portæ, cherubim, & palmæ cælatæ erant in pariete templi.

21. Limen quadrangulum, & facies sanctuarii, aspectus contra aspectum.

22. Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo ejus duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

23. Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.

25. Et cælatæ erant in ipsis ostiis templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant: quam obrem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

26. Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus, latitudinemque parietum.

C A P U T XLII.

De gazophylaciis, ceterisque quæ ad sacrorum usum pertinent reedificandis.

1. **E**T eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2. In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos,

3. contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4. Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem:

5. Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificii.

6. Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta.

7. Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8. Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9. Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10. In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificii separati, & erant ante ædificium gazophylacia.

11. Et via ante faciem eorum juxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

12. Secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ: quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.

13. Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta: in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum.

15. Cumque compleisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.

16. Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

17. Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.

18. Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

19. Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.

20. Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem

quingentorum cubitorum dividendam inter
sanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

*Gloria Domini apparente, audit propheta, quod
filii Israel non amplius polluent nomen Domi-
ni, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrifi-
cia ad ipsum septem diebus expiandura.*

1. **E**T duxit me ad portam, quæ respicie-
bat ad viam Orientalem.

2. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur
per viam Orientalem: & vox erat ei quasi
vox aquarum multarum, & terra splende-
bat à maiestate ejus.

|| *Sup. 9. 1.*

3. || Et vidi visionem secundum speciem,
quam videram, quando venit ut disperderet
civitatem: & species secundum aspectum, ||
quem videram iuxta fluvium Chobar: &
cecidì super faciem meam.

|| *Sup. 1. 1.*

4. Et maiestas Domini ingressa est tem-
plum per viam portæ, quæ respiciebat ad
Orientem.

5. Et elevavit me spiritus, & introduxit
me in atrium interius: & ecce repleta erat
gloria Domini domus.

6. Et audiivi loquentem ad me de domo,
& vir qui stabat iuxta me,

7. dixit ad me: Fili hominis, locus solii
mei, & locus vestigiorum pedum meorum,
ubi habito in medio filiorum Israel in æter-
num: & non polluent ultra domus Israel
nomen sanctum meum, ipsi, & reges eo-
rum in fornicationibus suis, & in ruinis re-
gum suorum, & in excelsis.

8. Qui fabricati sunt limen suum iuxta li-
men meum, & postes suos iuxta postes meos:
& murus erat inter me & eos: & polluerunt
nomen sanctum meum in abominationibus,
quas fecerunt: propter quod consumpsi eos
in ira mea.

9. Nunc ergo repellant procul fornicatio-
nem suam, & ruinas regum suorum à me:
& habitabo in medio eorum semper.

10. Tu autem, fili hominis ostende domui
Israel templum, & confundantur ab iniqui-
tatibus suis, & metiantur fabricam:

11. & erubescant ex omnibus, quæ fece-
runt: Figuram domus, & fabricam ejus exi-
tus, & introitus, & omnem descriptionem
ejus, & universa præcepta ejus, cunctum-
que ordinem ejus, & omnes leges ejus osten-
de eis, & scribes in oculis eorum: ut cu-
stodiant omnes descriptiones ejus, & præ-
cepta illius, & faciant ea.

12. Ista est lex domus in summitate mon-
tis: Omnis finis ejus in circuitu, sanctum
sanctorum est: hæc est ergo lex domus.

13. Iste autem mensuræ altaris in cubito
verissimo, qui habebat cubitum, & pal-
mum: in sinu ejus erat cubitus, & cubitus
in latitudine, & definitio ejus usque ad la-
bium ejus, & in circuitu, palmus unus:
hæc quoque erat fossa altaris.

14. Et de sinu terræ usque ad crepidinem
novissimam duo cubiti, & latitudo cubiti
unius: & à crepidine minore usque ad cre-
pidinem majorem quatuor cubiti, & lati-
tudo cubiti unius.

15. Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: &
ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.

16. Et Ariel duodecim cubitorum in lon-
gitudine per duodecim cubitos latitudinis:
quadrangulatum æquis lateribus.

17. Et crepido quatuordecim cubitorum
longitudinis per quatuordecim cubitos lati-
tudinis in quatuor angulis ejus: & corona
in circuitu ejus dimidii cubiti, & sinus ejus
unius cubiti per circuitum: gradus autem
ejus versi ad Orientem.

18. Et dixit ad me: Fili hominis, hæc
dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris,
in quacumque die fuerit fabricatum: ut of-
feratur super illud holocaustum, & effun-
datur sanguis.

19. Et dabis Sacerdotibus, & Levitis,
qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad
me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi
vitulum de armento pro peccato.

20. Et assumens de sanguine ejus, pones
super quatuor cornua ejus, & super quatuor
angulos crepidinis, & super coronam in cir-
citu: & mundabis illud, & expiabis.

21. Et tolles vitulum, qui oblatu fuerit
pro peccato: & combures eum in separato
loco domus extra sanctuarium.

22. Et in die secunda offeres hircum ca-
prarum immaculatum pro peccato: & expia-
bunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.

23. Cumque compleveris expians illud,
offeres vitulum de armento immaculatum,
& arietem de grege immaculatum.

24. Et offeres eos in conspectu Domini:
& mittent sacerdotes super eos sal, & of-
ferent eos in holocaustum Domino.

25. Septem diebus facies hircum pro pec-
cato quotidie: & vitulum de armento, &
arietem de pecoribus immaculatos offerent.

26. Septem diebus expiabunt altare, & mun-
dabunt illud: & implebunt manum ejus.

27. Expletis autem diebus, in die octava &
ultra, facient sacerdotes super altare holo-
causta vestra, & quæ pro pace offerunt: &
placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

*Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingre-
ditur: incircumcisi carne & corde non in-
gredientur sanctuarium, nec Levite qui ido-
la secuti sunt, sed hi ministri domus erunt:
filii autem Sadoc sacerdotes ingredientur, &
horum leges ponuntur.*

1. **E**T convertit me ad viam portæ san-
ctuarii exterioris, quæ respiciebat ad
Orientem: & erat clausa.

2. Et dixit Dominus ad me: porta hæc clau-
sa erit: non aperietur, & vir non transibit
per eam: quoniam Dominus Deus Israel in-
gressus est per eam, eritque clausa principi.

3. Princeps ipse sedebit in ea, ut co-
medat panem coram Domino: per viam
portæ vestibuli ingreditur, & per viam
ejus egreditur.

4. Et adduxit me per viam portæ Aquilo-
nis, in conspectu domus: & vidi, & ecce
implevit gloria Domini domum Domini:
& cecidi in faciem meam.

5. Et

5. Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de universis cæremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus: & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii.

6. Et dices ad exasperantem me domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra, domus Israel:

7. eò quòd inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offeritis panes meos, adipem, & sanguinem: & dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

8. Et non servastis præcepta sanctuarii mei: & posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9. Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumciscus corde, & incircumciscus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel.

10. Sed & Levitæ, qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israel, & erraverunt à me post idola sua, & portaverunt iniquitatem suam:

11. erunt in sanctuario meo æditui, & janitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrarent eis.

12. Pro eo quòd ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: idcirco levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam:

13. & non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua, quæ fecerunt.

14. Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus, & in universis, quæ fiunt in ea.

15. Sacerdotes autem, & Levitæ filii Sadoe, qui custodierunt cæremonias sanctuarii mei, cum errarent filii Israel à me, ipsi accedent ad me ut ministrarent mihi: & stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.

16. Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam ut ministrarent mihi, & custodiant cæremonias meas.

17. Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris & intrinsecus.

18. Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia lineæ erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

19. Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, quibus ministraverant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarii, & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20. Caput autem suum non radent, neque comam nutriant: sed tondentes attondent capita sua.

21. Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.

22. || Et viduam, & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de femine domus Israel: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient. || Levit. 21. 14.

23. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis.

24. Et cum fuerit controversia, stabunt in judiciis meis, & judicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & sabbata mea sanctificabunt.

25. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26. Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27. Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

28. || Non erit autem eis hæreditas, ego hæreditas eorum: & possessionem non dabit eis in Israël, ego enim possessio eorum. || Num. 18. 20. Deut. 18. 1.

29. Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israël ipsorum erit.

30. || Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus, quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiva ciborum vestrorum dabitur sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ. || Exod. 22. 29.

31. || Omne morticinum, & captum à bestia de avibus, & de pecoribus non comedent Sacerdotes. || Lev. 22. 8.

C A P U T XLV.

In terræ divisione, separatim Domino primitiis, assignanda est certa portio Sacerdotibus, Levitis, civitati ac principi: servandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ, ac Tabernaculorum.

1. **C**umque ceperitis terram dividere fortitò, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum.

2. Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrum.

3. Et à mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum.

4. Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini, & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5. Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6. Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia secundum separationem sanctuarii, omni domui Israel.

7. Principi quoque hinc & inde in separationem sanctuarii, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis urbis: à latere Maris usque ad Mare, & à latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem à termino Occidentali usque ad terminum Orientalem.

8. De terra erit ei possessio in Israel: & non depopulabuntur ultra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum.

9. Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis, principes Israel: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & justitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus.

10. Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.

11. Ephî, & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

|| Exod. 30.
13.
Lev. 27. 25.
Num. 3. 47.

12. || Sidelus autem viginti obolos habet. Porro viginti sici, & vigintiquinque sici, & quindecim sici, mnas faciunt.

13. Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14. Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati coram faciunt: quia decem bati implent corum.

15. Et arietem unum de grege ducentorum de his, quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16. Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel.

17. Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel.

18. Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis, fumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium.

19. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris.

20. Et sic facies in septima mensis pro unoquoque, qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

21. In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur.

22. Et faciet princeps in die illa pro se, & pro universo populo terræ, vitulum pro peccato.

23. Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.

24. Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25. Septimo mense, quintadecima die mensis in solemnitate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocausta his diebus offeret princeps, quæve porta ipse aut populus templum ingreditur, vel egreditur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filii aut servis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi.

1. **H**æc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus sit: die autem Sabbati aperiatur, sed & in die Calendarum aperiatur.

2. Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3. Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbatis, & in Calendis coram Domino.

4. Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5. Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

6. In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni, & arietes immaculati erunt.

7. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

8. Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eandem viam exeat.

9. Et cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus, qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egredietur per viam portæ Meridianæ: porro qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egredietur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed è regione illius egredietur.

10. Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingreditur, & cum egredientibus egredietur.

11. Et in nundinis, & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: de agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

12. Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino: aperiatur ei porta, quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die Sabbati: & egredietur, claudeturque porta postquam exierit.

13. Et agnum ejusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper manet faciet illud.

14. Et

*Vox eata
Græca est.
Significat
ergo nutrimentum,
per singula
manè Gal-
licè, *chaq's*
matin, sic
infra.

14. Et faciet sacrificium super eo cata * manè manè sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum.

15. Faciet agnum, & sacrificium, & oleum eata manè manè: holocaustum sempiternum.

16. Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hæreditas ejus filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditariè.

17. Si autem dederit legatum de hæreditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, & revertetur ad principem: hæreditas autem ejus filiis ejus erit.

18. Et non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque à possessione sua.

19. Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere portæ, in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

20. Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: qui coquent sacrificium, ut non offerant in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21. Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atrium erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.

22. In quatuor angulis atrii atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ unius quatuor erant.

23. Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum.

24. Et dixit ad me: Hæc est domus culinæ, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

C A P U T XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latum templi dextrum descendentes, efficiuntur torrentes, qui tandem non potest transvadari, & sanant omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas: terminus Terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israel & advenis dividenda est.

1. **E**T convertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latum templi dextrum ad Meridiem altaris.

2. Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriori, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro.

3. Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam usque ad talos.

4. Rursumque mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua:

5. & mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille,

torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari.

6. Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

7. Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte.

8. Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ.

9. Et omnis anima vivens, quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur & vivent omnia, ad quæ venerit torrens.

10. Et stabunt super illas pisces, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio fagenarum erit: plurimæ species erunt piscium ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimis:

11. in littoribus autem ejus, & in palustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.

12. Et super torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus: per singulos menses afferet primitiva, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13. Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel: quia Joseph duplicem funiculum habet.

14. Possidebitis autem eam singuli æquè ut frater suus: super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem.

15. Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem à mari magno via Hechalon, venientibus Sedada,

16. Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci & consinium Emath, domus Tichon, quæ est juxta terminum Auran.

17. Et erit terminus à Mari usque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plagæ Septentrionalis.

18. Porro plagæ Orientalis de medio Auran, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Jordanis determinans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19. Plagæ autem australis meridiana à Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: & torrens usque ad mare magnum: & hæc est plagæ ad Meridiem australis.

20. Et plagæ Maris, mare magnum à consinio per directum, donec venias Emath: hæc est plagæ Maris.

21. Et dividetis terram istam vobis per tribus Israel:

22. & mittetis eam in hæreditatem vobis, & advenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel: vobiscum dividet possessionem in medio tribuum Israel.

23. In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Diviso terræ sanctæ in duodecim tribus: ubi sint primitiæ & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Levitarum: mensura civitatis in quadrum cum suburbanis, possessio principis: & duodecim portæ civitatis juxta duodecim tribus.

1. **E**T hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan una.

2. Et super terminum Dan, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una:

3. & super terminum Aser, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una.

4. Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una.

5. Et super terminum Manasse, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una.

6. Et super terminum Ephraim, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una.

7. Et super terminum Ruben, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Juda una.

8. Et super terminum Juda, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas separabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, sicuti singulæ partes à plaga Orientali usque ad plagam Maris: & erit sanctuarium in medio ejus.

9. Primitiæ, quas separabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

10. Hæc autem erunt primitiæ sanctuarii sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad mare latitudinis decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio ejus.

11. Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt cœremonias meas, & non erraverunt cùm errarent filii Israel, sicut erraverunt & Levitæ.

12. Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ Sanctum Sanctorum, juxta terminum Levitarum.

13. Sed & Levitis similiter juxta fines sacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14. Et non venumdabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domino.

15. Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in suburbana: & erit civitas in medio ejus.

16. Et hæc mensuræ ejus: ad plagam Septentrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia.

17. Erunt autem suburbana civitatis ad

Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18. Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem: erunt sicut primitiæ sanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his, qui serviunt civitati.

19. Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel.

20. Omnes primitiæ, vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, & in possessionem civitatis.

21. Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, & possessionis civitatis è regione vigintiquinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed & ad Mare è regione vigintiquinque millium usque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarii, & sanctuarium templi in medio ejus.

22. De possessione autem Levitarum, & de possessione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Juda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.

23. Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Benjamin una.

24. Et contra terminum Benjamin, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una.

25. Et super terminum Simeonis, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una.

26. Et super terminum Issachar, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.

27. Et super terminum Zabulon, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una.

28. Et super terminum Gad, ad plagam Austri in meridie: & erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum.

29. Hæc est terra, quam mittetis in fortem tribubus Israel: & hæc partitiones earum, ait Dominus Deus.

30. Et hi egressus civitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis.

31. Et portæ civitatis ex nominibus tribuum Israel, portæ tres à Septentrione, porta Ruben una, porta Juda una, porta Levi una.

32. Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Joseph una, porta Benjamin una, porta Dan una.

33. Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris, & portæ tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una.

34. Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad una, porta Aser una, porta Nephthali una.

35. Per circuitum, decem & octo millia: & nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS

DANIEL ex semine regio natus, à Nabuchodonosore adhuc adolescens ac penè puer translatus creditur, anno regni Joachimi quarto. Qui annus, coniecto in vincula Rege, ac nonnisi duris demum conditionibus soluto, SEPTUAGINTA ANNORUM CAPTIVITATI initium attulit. In litteris & lingua Chaldaeorum per triennium institutus, omnibus magis decuplo superior inventus est. Primo hujus triennii anno SUSANNA ab infanda accusatione vindicasse, ac Prophetam agere cepisse videtur; unde illi tanta inter magos illos & ariolos fama (Infrà cap. 1. & 2.) Cur autem Prophetis eum non accenseant Hebræi, superius diximus, pag. 543. nempe quòd vitam egerit non propheticam, sed satrapicam. Attamen Christus ipse eum Prophetam appellat. Et certè illustrissima in illius libro extant de Christo testimonia. Non enim solum, ait Hieronymus, scribit eum venturum, quod ei commune cum ceteris, sed etiam quo tempore venturus sit, docet, & reges per ordinem digerit, & annos annumerat, & manifestissima signa prænuntiat. Hinc est quòd Porphyrius contra Danielis librum integrum volumen scripserit, nolens eum ab ipso, cujus inscriptus est nomine, esse compositum, sed à quodam, qui temporibus Antiochi, qui appellatus est Epiphanes, fuerit in Judæa. Tanta enim dictorum fides fuit, ut propheta incredulis hominibus non videatur futura dixisse, sed enarrasse præterita, ut est apud eundem Hieronymum.

Totum verò Danielis librum tripartitò considerare possumus. Primis enim sex capitibus historiam texit ab initio regni Nabuchodonosoris, ad eversum per MEDOS & PERSAS Babylonicum Imperium. Duo item ultima capita fragmenta sunt historica, quæ in Hebræo quidem non habentur; sunt tamen pia & ab Ecclesia recepta. At à capite septimo ad duodecesimum, visa sibi divinitus oblata exponit, quæ quia variis temporibus contigere, ea cogitur tempora repetere, quæ jam in historiae serie erat prætervehius. Hac autem quoniam non obscurè, ut diximus, certa tempora, certosque reges donotant; idèd ea conati sunt multi ex historia accuratè ac minutatim explicare, à quibus non pauca decerpimus, hic ad marginem apponenda, quæ in Chronologia nostra planius, Deo juvante, explicabuntur. Quæ verò hic adscripsimus, non ita volumus accipi, quasi integrum Prophetæ sensum à nobis expressum esse contendamus. Nec enim nos fugit prophetici sermonis eam plerumque esse rationem, ut ea etiam quæ de rebus humanis vaticinatur, ad altiora quædam gravioraque prænuntianda referat. Ex quo fit ut non omnia ad obvium illum & historicum sensum possint penitus revocari, multaque eò tantùm pertineant, quod per ipsam historiam Prophetæ voluit adumbrare. Quamobrem frustra cum Porphyrio fudent, ut verbis Hieronymi concludam, qui quæ in typo Antiochi de Antichristo dicta sunt, volunt omnia referre ad Antiochum; aut quæ Prophetæ se non intellexisse dixit, putant intelligere; librumque signatum, & usque ad tempus consummationis involutum, præsumptione mentis per singula volunt edisserere. Hier. ad cap. Dan. 12.

CAPUT PRIMUM.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldaeorum assarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes; quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quam illorum qui cibo regio vescantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

1. **A**NNO tertio (a) regni Joakim regis Juda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam;

2. & tradidit (b) Dñs in manu ejus Joakim regem Juda, & partem vasorum domus Dei: & asportavit ea in terram Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domū Theauri dei sui (c).

3. Et (d) qui Decembri nostro ex parte respondet) ut colligitur ex anniversario festino, quod Jerem. 36. 9. prædicatum est. || v. 2. Paral. 36. 6. (e) Belsimim, quem ipse progenitorum suum appellat. In Abyd. Allg.

(a) Deficiente & incipiente Consecratione Jer 25. 1. Anno M. 3398. Ant. Chr. 606. (b) Mense Casleu (c) qui Decembri nostro ex parte respondet) ut colligitur ex anniversario festino, quod Jerem. 36. 9. prædicatum est. || v. 2. Paral. 36. 6. (e) Belsimim, quem ipse progenitorum suum appellat. In Abyd. Allg.

CAPUT II.

Cum sapientes Chaldaei somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, ejusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & bestias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

1. **I**N anno secundo regni Nabuchodonosor, (a) vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.

2. Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldaei: ut indicarent regi somnia sua, qui cum venissent, steterunt coram rege.

3. Et dixit ad eos rex; Vidi somnium: & mente confusus ignoro, quid viderim.

4. Responderuntque Chaldaei regi Syriacæ: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5. Et respondens rex ait Chaldaeis: Sermo recessit à me: nisi indicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos, & domus vestra publicabuntur (b).

6. Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur: & interpretationem ejus indicate mihi.

7. Responderunt secundò, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.

8. Respondit rex, & ait: Certè novi quòd tempus redimitis, scientes quòd recesserit à me sermo.

9. Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quòd interpretationem quoque fallacem, & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertransseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam, quòd interpretationem quoque ejus veram loquamini.

10. Respondentes ergo Chaldaei coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum hujuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldaeo.

11. Sermo enim, quem tu quæris, rex, gravis est; nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

12. Quo audito, rex in furore, & ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13. Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel, & socii ejus, ut perirent.

14. Tunc Daniel requisivit de lege, atque sententia ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15. Et interrogavit eum, qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa.

3. Et ait rex Asphenez præposito Eunuchorum ut introduceret de filiis Israel, & de femine regio (d) & tyrannorum,

4. pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldaeorum.

5. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.

6. Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias.

7. Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltasar: Ananiæ, Sidrach: Misaeli, Misach: & Azariæ, Abdenago.

8. Proposuit autem Daniel (e) in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.

9. Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam (f) in conspectu principis eunuchorum.

10. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coævis vestris, condemnabit caput meum regi.

11. Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam:

12. Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:

13. & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.

14. Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.

15. Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescabantur cibo regio.

16. Porro Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatque eis legumina.

17. Pueris autem his dedit (g) Dens scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. (h)

18. Completis itaque diebus, (i) post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit (K) eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

19. Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20. Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos, & magos, qui erant in universo regno ejus.

21. ¶ Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

(a) Sc. à morte patris sui Nabopolassar. Anno M. 560. Ant. Chr. 612. Etatis Danielis 15. completo.

(b) Chald. in latinas vertentur. v. 4. Reg. 10. 27.

* Jam ergo, & ipsi multi nominis, puta ob Sufannæ liberatione, quam hoc somnium triennio præcessisset arbitramur, cum esset Daniel annorum 12. Vide infr. 13. 45. 64.

(d) Mei Beechier regi prædicti fuerat. Isai. 39. 7.

(e) Qui tum erat annorum 12.

(f) Secundum præces Salomonis. 3. Reg. 6. 50.

(g) Statim ab initio illius jejuni, unde hæc jungit scriptura. Vide infr. cap. 11.

(h) Hoc est donum spiritus sancti. 1. Cor. 12. 10. & 14. 26.

(i) Tribus annis. Sap. v. 5. (K) An. M. 561.

¶ Inf. 6. 28.

Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli,
16. Daniel ingressus rogavit regem, ut
tempus daret sibi ad solutionem indicandam
regi.

17. Et ingressus est domum suam, Ana-
niaque & Misaeli, & Azariae sociis suis in-
dicavit negotium:

18. ut quærerent misericordiam à facie
Dei cæli super sacramento isto, & non pe-
rissent Daniel, & focii ejus cum ceteris sa-
pientibus Babylonis.

19. Tunc Danieli mysterium per visionem
nocte revelatum est: & benedixit Daniel
Deum cæli,

20. & locutus ait: Sit nomen Domini be-
nedictum à sæculo & usque in sæculum: quia
sapientia & fortitudo ejus sunt.

21. Et ipse mutat tempora, & ætates:
transfert regna, atque constituit: dat sapien-
tiam sapientibus, & scientiam intelligenti-
bus disciplinam:

22. Ipse revelat profunda, & abscondita,
& novit in tenebris constituta: & lux cum
eo est. ||

23. Tibi Deus patrum nostrorum con-
fiteor, teque laudo: quia sapientiam, &
fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendi-
sti mihi quæ rogavimus te, quia sermo-
nem regis aperuisti nobis.

24. Post hæc Daniel ingressus ad Arioch,
quem constituerat rex ut perderet sapientes
Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Ba-
bylonis ne perdas: introduce me in conspectu
regis, & solutionem regi narrabo.

25. Tunc Arioch festinus introduxit Da-
nielem ad regem, & dixit ei: Inveni homi-
nem de filiis transmigrationis Juda, qui so-
lutionem regi annuntiet.

26. Respondit rex, & dixit Danieli, cujus
nomen erat Baltassar: Putasne verè potes
mihi indicare somnium, quod vidi, & in-
terpretationem ejus?

27. Et respondens Daniel coram rege, ait:
Mysterium, quod rex interrogat, sapientes,
magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare
regi.

28. Sed est Deus in cælo revelans myste-
ria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor,
quæ ventura sunt in novissimis * temporibus.
Somnium tuum, & visiones capitis tui
in cubili tuo hujusmodi sunt:

29. Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo,
quid esset futurum post hæc: & qui revelat
mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.

30. Mihi quoque non in sapientia, quæ est
in me plus quam in cunctis viventibus, sa-
cramentum hoc revelatum est: sed ut inter-
pretatio regi manifesta fieret, & cogitationes
mentis tuæ scires.

31. Tu rex videbas, & ecce quasi statua
una grandis: statua illa magna, & statura
sublimis stabat contra te, & intuitus ejus
erat terribilis.

32. Hujus statuæ caput ex auro optimo
erat, pectus autem & brachia de argento,
porro venter, & femora ex ære:

33. tibiæ autem ferreæ: pedum quædam
pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

34. Videbas ita, donec abscissus est lapis

de monte sine manibus: & percussit statuam
in pedibus ejus ferreis, & fictilibus, & com-
minuit eos.

35. Tunc contrita sunt pariter ferrum,
testa, æs, argentum, & aurum, & redacta
quasi in favillam æstivæ aræ, quæ rapta
sunt vento: nullusque locus inventus est eis:
lapis autem, qui percusserat statuam, factus
est mons magnus, & implevit universam
terram.

36. Hoc est somnium: Interpretationem
quoque ejus dicemus coram te, rex.

37. Tu rex regum es: & Deus cæli, re-
gnum, & fortitudinem, & imperium, &
gloriam dedit tibi:

38. & omnia in quibus habitant filii ho-
minum, & bestię agri: volucres quoque
cæli dedit in manu tua, & sub ditione
tua universa constituit: tu es ergo caput
aureum.

39. Et post te confurget regnum aliud (a)
minus te argenteum: & regnum tertium
aliud (b) æreum, quod imperabit universa
terræ.

40. Et regnum quartum (c) erit velut fer-
rum: quomodo ferrum comminuit & do-
mat omnia, sic comminuet, & conteret
omnia hæc.

41. Porro quia vidisti pedum, & digito-
rum partem testæ figuli, & partem ferream:
regnum divisum (d) erit, quod tamen de
plantatio ferri orietur, secundum quod vi-
disti ferrum mistum testæ ex luto.

42. Et digitos pedum ex parte ferreos, &
ex parte fictiles: ex parte regnum erit soli-
dum, & ex parte contritum (e).

43. Quod autem vidisti ferrum mistum te-
stæ ex luto, commiscebuntur quidam huma-
no semine, (f) sed non adhærebunt sibi,
sicuti ferrum misceri non potest testæ.

44. In diebus autem regnorum illorum su-
scitabit Deus cæli regnum, (g) quod in
æternum non dissipabitur, & regnum ejus al-
teri populo non tradetur: comminuet autem,
& consumet universa regna hæc: & ipsum
stabit in æternum.

45. Secundum quod vidisti, quod de mon-
te abscissus est lapis sine manibus, (h) & com-
minuit testam, & ferrum, & æs, & argen-
tum, & aurum, Deus magnus ostendit regi,
quæ ventura sunt postea. Et verum est som-
nium, & fidelis interpretatio ejus.

46. Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in
faciem suam, & Daniele adoravit, || &
hostias, & incensum præcepit ut sacrificarent
ei.

47. Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè
Deus vester Deus deorum est, & Dominus
regum, & revelans mysteria: quoniam tu
potuisti aperire hoc sacramentum.

48. Tunc rex Daniele in sublime extulit,
& munera multa, & magna dedit ei:
& constituit eum principem super omnes pro-
vincias Babylonis, & præfectum magistra-
tum super cunctos sapientes Babylonis.

49. Daniel autem postulavit à rege: &
constituit super opera provincie Babylonis,
Sidrach, Misach, & Abdenago: Ipse autem
Daniel erat in foribus regis.

|| 1. Cor. 4. 5.
1. Joan. 1.
5. Joan. 1.
9. & 8. 12.

* Similis
solutio
Gen. 49. 1.
Deut. 4. 30.
Prov. 31.
25.
Isaï. 2. 2.
& 41. 22.
& 46. 10.
Jer. 23. 20.
Ezech. 38.
8. & 16.

(a) Medo-
rum atque
Persarum.
(b) Græco-
rum, sive
Alexan-
dri Magni.
(c) Seleu-
cidarum,
& Lagi-
darum,
quia utra-
que domus
est Macedo-
nia. Alii Ro-
manum in-
telligunt
imperium.
(d) Quod
alii de Se-
leucidis,
ac Ptole-
mæis in-
telligunt;
alii de
Romanis
bellis ci-
vilibus in
seiplos in-
surgenti-
bus.
(e) Modò
hæc pars,
modò illa
superior
erit.
(f) i. per
nuptias &
affinitates.
(g) Neque
Ecclesiam
Catholicam
sive Ro-
manum Im-
perium, in
quo Eccle-
siaz præci-
pua sedes.
(h) Sc.
Christus
de Virgine
natus abs-
que hu-
mana ope-
ra. v. 1.
Cor. 15. 24.
|| v. 4. Reg.
1. 11.
Act. 14.
12.

CAPUT III.

Ananias, Misael, & Azarias nolentes adorare statuam, quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illi manentes confitentur Domino, quod propter peccata sue gentis, paterentur afflictiones: & petentes ejus misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum; quod Nabuchodonosor animadvertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedixit Deum ipsorum, jubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

† SA BB. SANCTO Roma, PROP. 12. Græci addunt anno decimo octavo, puta regni sui, à morte patris, ut capite superiori. Erle ergo Anno M. 347. Ant. Chr. 537. altero post destructionem Jerusalem & concremationem veri Dei Templum, ant. Et forte, o ipsi die, nempe Sabbati: Ut hæc essent veluti Diis suis tota nra cum interim filii Israel jejunaret, ut patet Zachar. c. 7. & 8. A petat v. rō tuū illi pueri à scriptura appellati Da-

1. **N**abuchodonosor rex * fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura provincie Babylonis.

2. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & judices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3. Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates, qui erant in potestatibus constituti, & universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex: stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4. & præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis:

5. In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonie, & universi generis musicorum, cadentes adorete statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.

6. Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis ||.

7. Post hæc igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonie, & omnis generis musicorum: cadentes om-

nes populi, tribus, & linguæ adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

8. Statique in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusaverunt Judæos:

9. dixeruntque Nabuchodonosor regi: Rex in æternum vive:

10. tu rex posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonie, & universi generis musicorum, prosterнат se, & adoret statuam auream:

11. si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

12. Sunt ergo viri Judæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum; deos tuos non colunt, & statuam auream, quam crexisti, non adorant.

13. Tunc Nabuchodonosor in furore, & in ira præcepit ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.

14. Pronuntiansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verè ne Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis?

15. Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonie, omnisque generis musicorum, prosternite vos, & adorete statuam quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu || mea?

16. Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi.

17. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, o rex, liberare.

18. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam crexisti, non adoramus.

19. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est

nisi p-
quales fu-
ere) au-
num vita
circiter
12.
17. Jer. 29
22.

|| Ps. Reg.
10. & seq.

super Sidrach, Misach, & Abdenago: & præcepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat.

20. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

21. Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, & tiaris, & calceamentis, & vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis;

22. nam iussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23. Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebraeis voluminibus non reperi.

24. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

25. Stans autem Azarias oravit sic, apertis os suum in medio ignis, ait:

26. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile, & gloriosum nomen tuum in sæcula:

27. quia iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & universa opera tua vera, & via tua recta, & omnia iudicia tua vera.

28. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia, quæ induxisti super nos, & super civitatem sanctam patrum nostrorum Jerusalem: quia in veritate, & in iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra.

29. Peccavimus enim, & inique egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus:

30. & præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis ut bene nobis esset.

31. Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa, quæ fecisti nobis, in vero iudicio fecisti:

32. & tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prævaricatorumque & regi iniusto, & pessimo ultra omnem terram.

33. Et nunc non possumus aperire os: confusio, & opprobrium facti sumus servis tuis, & his qui colunt te.

34. † Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum:

35. neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israel sanctum tuum:

36. Quibus locutus es pollicens quòd multiplicares semen eorum sicut stellas cæli, & sicut arenam, quæ est in littore maris:

37. quia Domine imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra.

38. Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te,

39. ut possimus invenire misericordiam

tuam: sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.

40. Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41. Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.

42. Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ.

43. Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo, Domine:

44. Et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omnipotentia tua, & robur eorum conteratur:

45. & sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum.

46. Et non cessabant, qui miserant eos ministri regis, succendere fornacem, naphtha, & stappa, & pice, & malleolis,

47. & effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem:

48. & erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldeis.

49. † Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis ejus in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace,

50. & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit.

51. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula: & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.

53. Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.

54. Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.

55. Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim: & laudabilis: & superexaltatus in sæcula.

56. Benedictus es in firmamento cæli: & laudabilis & gloriosus in sæcula.

57. Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

58. Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

59. ‖ Benedicite cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

60. Benedicite aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

61. Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

62. Benedicite sol, & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

63. Benedicite stellæ cœli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

† S A B B.
OMNIUM
4. TEMP.
EPIST. 5.

‖ Psalms.
148. 3.

† FER-5.
POST
DOM.
PASSION.

64. Benedicite omnis imber, & ros Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

65. Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

66. Benedicite ignis, & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

67. Benedicite frigus, & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

68. Benedicite rores, & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

69. Benedicite gelu, & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

70. Benedicite glacies, & nives Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

71. Benedicite noctes, & dies Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula:

72. Benedicite lux, & tenebræ Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

73. Benedicite fulgura, & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

74. Benedicat terra Dominum: laudet, & superexaltet eum in sæcula.

75. Benedicite montes, & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

76. Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

77. Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

78. Benedicite maria, & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

79. Benedicite cete, & omnia, quæ moventur in aquis, Domino: laudate, & superexaltate eum in sæcula.

80. Benedicite omnes volucres cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

81. Benedicite omnes bestię, & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

82. Benedicite filii hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

83. Benedicat Israel Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.

84. Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

85. Benedicite servi Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

86. Benedicite spiritus, & animæ iustorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

87. Benedicite sancti, & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

88. Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

89. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

90. Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur: & que posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Verè, rex.

92. Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94. Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis contemplantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis || eorum non esset adustus, & sarabata * eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transisset per eos.

95. Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne fervirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, disperat, & domus ejus vastetur: || neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.

97. Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis.

98. * NABUCHODONOSOR REX, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.

99. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare

100. signa ejus, quia magna sunt: & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum, & || potestas ejus in generationem & generationem.

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognovit; & tunc in suum regnum restituitur.

1. **E**GO Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, * & florens in palatio meo: 2. somnium vidi, quod perterrui me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

3. Et per me propositum est decretum ut

|| Luc. 12.
7. & 21. 18.
* i. mantellum.

|| Supr. 2. 5.

* Hi tres
ulc mi
verficuli
cum se-
quenti ca-
pire sunt
conecten-
di, cum
sint edicti
sequenti
præfatio.
|| Inf. 4. 31.
7. 14.

* Finitis
expedire-
nibus bel-
licis, &
Ægypto
devicta.
Anno M.
3414.
Ant. Chr.
572.
Cum age-
ret Daniel
annu cir-
citer 49.

introducuntur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, ut solutionem somni indicarent mihi.

4. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldaei, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem ejus non indicaverunt mihi:

5. donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6. Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.

7. Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terrae, & altitudo ejus nimia.

8. Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens caelum: aspectus illius erat usque ad terminos universae terrae.

9. Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius, & esca universorum in ea: subter eam habitabant animalia, & bestiae, & in ramis ejus conversabantur volucres caeli, & ex ea vesciebatur omnis caro.

10. Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce Vigil, & Sanctus de caelo descendit.

11. Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & praecidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus: fugiant bestiae, quae subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12. Verumtamen germen radicem ejus in terra finite, & alligetur vinculo ferreo & aëreo in herbis, quae foris sunt, & rore caeli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terrae.

13. Cor ejus ab humano commutetur, & cor ferarum detur ei, & septem tempora mutantur super eum.

14. In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud, & humilimum || hominem constituet super eum.

15. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16. Tunc Daniel, cujus nomen Baltassar, cepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora, & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium & interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his, qui te oderunt, & interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17. Arborem, quam vidisti sublimem, atque robustam, cujus altitudo pertingit ad caelum, & aspectus illius in omnem terram:

18. & rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea, subter

eam habitantes bestiae agri, & in ramis ejus commorantes aves caeli:

19. Tu es, rex, qui magnificatus es, & invaluisti, & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad caelum, & potestas tua terminos universae terrae: *

20. Quod autem vidit rex Vigilem, & Sanctum descendere de caelo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicem ejus in terra dimittite, & vinciat ferro & aëre in herbis foris, & rore caeli conspergatur, & cum feris sit pabulum ejus, donec septem tempora mutantur super eum:

21. Haec est interpretatio sententiae Altissimi, quae pervenit super dominum meum regem:

22. Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & || scenum ut bos comedes, & rore caeli infunderis, septem quoque tempora mutantur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

23. Quod autem praecepit ut relinqueretur germen radicem ejus, id est arboris: regnum tuum tibi manebit, postquam cognoveris potestatem esse caelestem.

24. Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, || & peccata tua eleemosynis edime, & iniquitates tuas misericordiae pauperum: forsitan ignoscet delictis * tuis.

25. Omnia haec venerunt super Nabuchodonosor regem.

26. Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

27. Responditque rex, & ait: Nonne haec est Babylon magna, quam ego edificavi in domum regni, in robore fortitudinis meae, & in gloria decoris mei?

28. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de caelo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te,

29. & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: scenum quasi bos comedes, & septem tempora mutantur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

30. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abjectus est, & scenum ut bos comedit, & rore caeli corpus ejus infectum est, donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & unguis ejus quasi avium.

31. Igitur post finem dierum, * ego Nabuchodonosor oculos meos ad caelum levavi, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: || quia potestas ejus potestas sempiterna, & regnum ejus in generationem & generationem.

32. Et omnes habitatores terrae apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit || tam in virtutibus caeli quam in habitatoribus terrae, & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti?

33. In ipso tempore sensus meus reversus

* Ad mare Caspium, ad Pontum Euxinum, id Oceanum Atlanticum.

|| Infr. 5. 21.

|| Eccl. 3. 31
* Jer. 18
8. 4. 11. 3.
10.
Jona 1. 10.
Ait. 8. 22.

7. Sup. 7.
10.

|| Reg. 1. 8
10. 11.
10. 12.

* Lannoni primicio- rum. Anno M. 3441. Ant. Chr. 562. || Sup. 3. 100.

|| Jerem. 23. 13.
|| Jer. 11. 3.

est ad me, & ad honorem regni mei, de-
coremque perveni: & figura mea reverfa
est ad me: & optimates mei, & magistra-
tus mei requisierunt me, & in regno meo
restitutus sum: & magnificentia amplior
addita est mihi.

34. Nunc igitur ego Nabuchodonosor * lau-
do, & magnifico, & glorifico regem celi, quia
omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia,
& gradientes in superbia potest humiliare.

CAPUT V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis,
ex vasis templi Domini, laudando idola sua,
vidit digitos in pariete scribentes, quam scri-
pturam solus Daniel legere potuit, & inter-
pretari, nempe quod, quia secutus ipsum
Nabuchodonosor elevaverat cor suum contra
Deum laudans idola, similiter auferetur ei
regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea
nocte interempto, successit Darius Medus.

1. **B**altassar † rex fecit grande convivium
optimatibus suis mille, & unusquis-
que secundum suam bibebat atatem.

2. Præcepit ergo jam temulentus ut affer-
rentur vasa aurea, & argentea, quæ aspor-
taverat Nabuchodonosor pater ejus de tem-
plo: quod fuit in Jerusalem, ut biberent
in eis rex, & optimates ejus, uxoresque
ejus, & concubinæ.

3. Tunc allata sunt vasa aurea, & argen-
tea, quæ asportaverat de templo, quod fue-
rat in Jerusalem: & biberunt in eis rex, &
optimates ejus, uxores & concubinæ illius.

4. Bibebant vinum, & laudabant deos
suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos,
ligneosque & lapideos.

5. In eadem hora apparuerunt digiti, quasi
manus hominis scribentis contra candelabrum
in superficie parietis aulae regiae: &
rex aspiciebat articulos manus scribentis.

6. Tunc facies regis commutata est, & co-
gitationes ejus conturbabant eum: & com-
pages renum ejus solvebantur, & genua
ejus ad se invicem collidebantur.

7. Exclamavit itaque rex fortiter, ut in-
troducerent magos, Chaldaeos, & aruspices.
Et proloquens rex ait sapientibus Baby-
lonis: Quicumque legerit scripturam hanc,
& interpretationem ejus manifestam mihi
fecerit, purpura vestietur, & torquem au-
ream habebit in collo, & tertius in regno
meo erit.

8. Tunc ingressi omnes sapientes regis non
potuerunt nec scripturam legere, nec inter-
pretationem indicare regi.

9. Unde rex Baltassar satis conturbatus est,
& vultus illius immutatus est: sed & opti-
mates ejus turbabantur.

10. Regina (a) autem, pro re quæ acci-
derat regi, & optimatibus ejus, domum
convivii ingressa est: & proloquens ait:
Rex, in æternum vive: non te conturbent
cogitationes tuæ, neque facies tua immu-
tetur.

11. Est vir in regno tuo, qui spiritum
decorum sanctorum habet in se: & in die-

bus patris tui scientia & sapientia inventæ
sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor
pater tuus (b) principem magorum, incan-
tatorum, Chaldaeorum, & aruspicum con-
stituit eum, pater, inquam, tuus, o rex:

12. quia spiritus amplior, & prudentia,
intelligentiaque & interpretatio somniorum:
& ostensio secretorum, ac solutio ligato-
rum, inventæ sunt in eo, hoc est in Da-
niel: cui rex posuit nomen Baltassar: nunc
itaque Daniel vocetur, & interpretationem
narrabit.

13. Igitur introductus est Daniel coram
rege. Ad quem præfatus rex ait: Tu es Da-
niel (c) de filiis captivitatis Judæ, quem
adduxit pater meus rex de Judæa?

14. Audi de te, quoniam spiritum deo-
rum habes: & scientia, intelligentiaque
ac sapientia ampliores (d) inventæ sunt
in te.

15. Et nunc introgressi sunt in conspectu
meo sapientes magi, ut scripturam hanc le-
gerent, & interpretationem ejus indicarent
mihi: & nequiverunt sensum hujus sermo-
nis edicere.

16. Porro ego audi de te, quod possis
obscura interpretari, & ligata dissolvere:
si ergo vales scripturam legere, & inter-
pretationem ejus indicare mihi, purpura
vestieris, & torquem auream circa collum
tuum habebis, & tertius in regno meo
princeps eris.

17. Ad quæ respondens Daniel, ait coram
rege: Munera tua sint tibi, & dona domus
tuæ alteri da; scripturam autem legam tibi,
rex, & interpretationem ejus ostendam tibi.

18. O rex, Deus Altissimus regnum &
magnificentiam, gloriam, & honorem de-
dit Nabuchodonosor patri tuo.

19. Et propter magnificentiam, quam de-
derat ei, universi populi, tribus, & linguæ,
tremebant & metuebant eum: quos vole-
bat, interficiebat: & quos volebat, percu-
tiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos
volebat, humiliabat.

20. Quando autem elevatum est cor ejus,
& spiritus illius obfirmatus est ad super-
biam, depositus est de solio regni sui, &
gloria ejus ablata est:

21. & à filiis hominum ejectus est, sed
& cor ejus cum bestiis positum est, & cum
onagris erat habitatio ejus: scenum quoque
ut bos comedebat, & rore cæli corpus ejus
infectum est, donec cognosceret quod po-
testatem haberet Altissimus in regno homi-
num, & quemcumque voluerit, suscitabit
super illud.

22. Tu quoque filius ejus Baltassar, non
humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia:

23. sed adversum Dominatorem cæli ele-
vatus es, & vasa domus ejus allata sunt
coram te: & tu, & optimates tui, & ux-
res tuæ, & concubinæ tuæ, vinum bibistis
in eis: deos quoque argenteos, & aureos,
& æreos, ferreos, ligneosque & lapideos,
qui non vident, neque audiunt, neque sen-
tiunt, laudasti: porro Deum, qui habet
statum tuum in manu sua, & omnes vias
tuas non glorificasti.

(b) i. avus, ut supra. u. 2. & ali. bi (ap. 1. c.) Pater inde, Daniel tunc avus non regi non valde notum, et si non abstinerit omnino à ne- goliis regis. Iust. 3. 27. Dignitas ergo ejus paulo apud homines obsecrata sed maior apud Deum familiaritas. (d) Quam in ullo sapientum. Esch. 28. 3.

|| 7. Gen. 14. 21. c. 4. Reg. 5. 16

|| Sup. 2. 27.

|| Sup. 4. 21

* Idem de elade Babylonis à Cyro inferenda var- tianus, rex Aby- deno refert Euseb. (de Prep. Evang. 1. 9 c. penult.) statim obiit, post- quam ann. 11. solus, & ad 20. cir- citer men- sem cum ptre re- gnasset.

† Berofo Nabony- dus, Hero- doto La- byrinthi- lus Evil- merodaci, Nabucho- donosoris nepos ex filio; ut etiam ex Jer. 27. 7. colligitur. Cui 17. imperii annos tri- buit Ptol. in Canone. Itaque cu regnum suspicatus sit, Anno M. 3449. convivium illud ce- lebravit. Anno M. 3466. Ant. Chr. 538. Cum esset Daniel annorum 61. || 7. Jer. 51. 19. c. 57.

(a) Regis mater, Stri- gen. Nitoc- ris, mu- lier Sulei- cissima, sicut. n. uxores e- jus jam viderant. || 3. Hæc autem mu- lier Baby- loniæ à Nabucho- donosore inchoat, & perfecerat Idem.

24. Idcirco ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est.

25. Hæc est autem scriptura, quæ digesta est: MANE, THECEL, PHARES.

26. Et hæc est interpretatio sermonis: MANE: numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.

27. THECEL: appensus es in statera, & inventus es minus habens.

28. PHARES: divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.

29. Tunc jubente rege, indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo ejus: & prædicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno suo. (a)

30. Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldaus. (b)

31. Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexaginta duos.

(a) Recuperavit dignitatem: quæ olim sub Nabuchodonosore habuerat.

(b) Anno M. 1466. Ant. Chr. 538. à Gobriæ & Gadatæ militibus Xenoph. inst. 7. Atque Babylonicum est destructum imperium, prout à Prophetis Isaia, Jeremia, Habacuco prædictum fuerat: & ad viros MEDOS & PERSAS translatus, ductus CYRO & DARIO MEDO, five Cyaxare, avunculo ejus, Astyagis filio. V. Joseph. antiq. l. 10. c. 12.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quod regis edictum non servasset, quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum: sequentique die illosus eductus, immixtis ac subitò dilaniatis ejus accusatoribus: qua re motus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

(a) Sic quoque Xenoph. l. 3. de Cyro. Psum est i satrapas jam mittere ad subactas nationes, quas etiam ad Cyaxaris ditionem adiecisse proficitur Cyrus. Inst. l. 5. unde patet eos summas regnasse, & hunc DANIELUM non alium esse quam CYAXAREM illum.

1. **P**lacuit Dario, & constituit super regnum satrapas (a) centum viginti, ut essent in toto regno suo.

2. Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3. Igitur Daniel superabat omnes principes, & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes, & satrapæ querebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam, & suspicionem reperire potuerunt, eò quod fidelis esset, & omnis culpa, & suspicio non inveniretur in eo.

5. Dixerunt ergo viri illi: Non invenimus Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui.

6. Tunc principes, & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex, in æternum vive:

7. consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & judices, ut decretum imperatorum exeat, & edictum: Ut omnis, qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo, & homine, usque ad triginta dies, nisi à te, rex, mittatur in lacum leonum.

8. Nunc itaque, rex confirma, sententiam, & scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est à Medis & Persis, nec prævaricari cuiquam liceat.

9. Porro rex Darius proposuit edictum, & statuit.

10. Quod cum Daniel comperisset, id est, con-

stitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in coenaculo suo contra Jerusalem || tribus temporibus (b) in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & antè facere consueverat.

11. Viri ergo illi curiosius inquirentes invenerunt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suum.

12. Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex nusquid non constituisti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis, & hominibus, usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verusest sermo, juxta decretum Medorum (c) atque Persarum, quod prævaricari non licet.

13. Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua, & de edicto, quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14. Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est, & pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, & usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum.

15. Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei: Scito, rex, quia lex Medorum, atque Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

16. Tunc rex præcepit: & adduxerunt Danielem, (d) & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.

17. Allatusque est lapis unus, & positus est super os lacu: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.

18. Et abiit rex in domum suam, & dormivit incenatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper, & somnus recessit ab eo.

19. Tunc rex primo diluculo confurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:

20. appropinquansque lacui, Danielem voce lacrymabili, inclamavit, & affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuit te liberare à leonibus?

21. Et Daniel regi respondens ait: Rex, in æternum vive:

22. || Deus meus misit angelum suum, & conculsit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

23. Tunc vehementer rex gavisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio inventa est in eo, quia credidit Deo suo.

24. Jubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Danielem: & in lacum leonum missi sunt ipsi, & filii, & uxores eorum: & non pervenerunt usque ad pavimentum lacu: donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

25. Tunc Darius rex scripsit universis populis, || tribubus, & linguis, habitantibus in universa terra: PAX vobis multiplicetur.

26. A me constitutum est decretum, ut in universo imperio, & regno meo tremiscant & paveant Deum Danielis. Ipse est enim

|| Vide 2. Reg. 8. 48. (b) i. Hora tertius, etiam & nona Hier.

(c) Hinc satis apparet DANIELUM MEDUM non fuisse privatum quemdam hominem ex Media oriundum, ut quidam volunt, sed MEDORUM PRINCIPUM, æquè ac CYRUM PERSARUM: quippe amborum ex æquo nationum auctoritas hic padim allegatur, ut quæ jure victoriz, legis suis omnia administrarent. Atque ita etiam sentit Hieronymus. (d) Annus jam agens tem 82.

|| 1. Mac 2. 60. Hab. 1. 13.

|| Sap. 3. 25.

Deus vivens, & aeternus in saecula: & regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in aeternum.

27. Ipse liberator, atque salvator, faciens regnum Darii, regnumque Cyri Persae.

C A P U T VII.

Hactenus historia fuit; sequuntur nunc visa Danielis oblata divinitus.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno ejus ac ministris: quo judicante perierunt bestiae: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem aeternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maxime quae per quartam bestiam & ejus cornua designantur, quae regnabit usque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

(a) Anno M. 3449. Ant. Chr. 553. *Ex-actis Daniel 65.*

I. Anno primo (a) Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis ejus in cubili suo: & somnium scribens, brevi sermone comprehendit: summamque perstringens, ait:

2. Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti caeli pugnabant in mari magno.

3. Et quatuor bestiae grandes ascendebant de mari diversae inter se.

4. Prima quasi leona (b), & alas habebat aquilae: aspiciebam donec evulsa sunt alae ejus: & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.

5. Et ecce bestia alia similis urso (c) in parte stetit, & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6. Post haec aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, (d) & alas habebat quasi avis quatuor super se, & quatuor capita (e) erant in bestia, & potestas data est ei.

7. Post haec aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta (f) terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat

magno, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem (g).

8. Considerabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum (h) ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis evulsa sunt (i) a facie ejus, & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

9. Aspiciebam donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda: thronus ejus flammis ignis: rotae ejus ignis accensus.

10. Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur a facie ejus. || Millia millium ministrabant ei & decies millies centena millia assistebant ei: judicium sedit, & libri aperti sunt.

11. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur, & vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus ejus, & traditum esset ad comburendum igni:

12. aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vitae constituta essent eis usque ad tempus, & tempus.

13. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus caeli quasi filius (k) hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit, & in conspectu ejus obtulerunt eum.

14. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguae ipsi servient: || potestas ejus, potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur.

15. Horruit spiritus meus ego Daniel ter-ritus sum in his, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

16. Accessi ad unum de assistentibus, & veritatem quarebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me:

17. Haec quatuor bestiae magnae, quatuor sunt regna, quae consurgunt de terra.

18. Suscipient autem regnum sancti Dei

|| *Supr. 5. 100.*
**Sive per seuerate rat, aut pervene- rat. Nam adimpletio significat, quod sup. 2. 11. pr- dixit. at. 17. infr. 13. 51.*

(g) Decem reges *infr. 24.*
(h) Quidam Antiochum Epiphane intelligunt, ad quem jus regni non pertinebat Antichristum in- telligit Hier. cas- sus figura tantum erat An- tiochus.
(i) Nempe Seleucus frater An- tiochi De- metrius Seleuci fi- lius & Ptol. Phi- lopator rex Aegy- pti. *Apost. 5. 11*

(k) Chri- stus Do- minus.

|| *Supr. 3. 100. & 4. 31. Mich. 4. 7. Luca 1. 32.*

(b) Regni Babylonum, cuius rex Nabu- chodonosor, leo dicitur. *Jer. 4. 7. & velociores aquilae e- qui illius: ibid. 13. unde etiam aquila comparatur. Jer. 48. 40.*
(c) Medo- Persae, rap- tores ma- gni & pre- dones; *er. 51. 28. 56.*

(d) Alexander moribus variis, & nusquam sibi constans.
(e) Quatuor summi dices, quorum opera utebatur: vel 4. ejus suc- cessores. *v. infr. 8. 22.*
(f) Quid alii de luciferis Alexandri alii de Romano Imperio intelligendum putant. *v. supr. 2. 41.*

altissimi, & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.

19. Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis, dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat:

20. & de cornibus decem, quæ habebat in capite, & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat ceteris.

21. Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, || & prævalebat eis,

22. donec veniat Antiquus dierum, & judicium dedit sanctis Excelsi, || & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23. Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, (1) & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: (m) & alius confurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

25. Et sermones contra Excelsum loquentur, & sanctos Altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

26. Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat, usque in finem.

27. Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.

28. Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

C A P U T VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hircu unius ac postmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

* Anno M.
1451.
Ant. Chr.
613.
Etatis
Danielis
circiter
66.

* Medorum
aut. Per
sarum mo-
narchia.
ut est infr.
20.
† Cyrus
five Po-
tentia Per-
sica.
Vide infr.
9. 20.

1. **A**Nno tertio * regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio,

2. vidi in visione mea, cum essem in Sufis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

3. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries * unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius + altero atque succrescens. Postea

4. vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestie non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: fecitque secundum voluntatem suam, & magnificatus est.

5. Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebatur terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

6. Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.

7. Cumque appropinquasset propè arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.

8. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.

9. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: || & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10. Et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli: & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.

11. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis ejus.

12. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosterneretur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13. Et audivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequò visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14. Et dixit ei: Usque ad vesperam & manè, dies duo millia trecenti; & mundabitur sanctuarium.

15. Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, & quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16. Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait. Gabriel fac intelligere istam visionem.

17. Et venit, & stetit juxta ubi ego stabam: cum venisset, & pavens corruì in faciem meam, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: || & tetigit me, & statuit me in gradu meo,

19. dixitque mihi: Ego ostendam tibi, quæ futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20. Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

21. Porro hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus (a).

22. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent (b), sed non in fortitudine ejus.

23. Et post regnum eorum, cum creverint, hæc sibi ostensa prophetia, lætus dimisit multitudinem. (b) St. Philippus, Antigonus, Ptolemaus Seleucus.

|| Ps. lxxv. 3
24. Cr. 148
7. 8.

|| Apoc. 12.
9.

(a) Alexan-
der Ma-
gnus, qui
ann. Mun-
di 3072.
Hierosoly-
mam irato
petes ani-
mo, hæc sibi ostensa prophetia, lætus dimisit multitudinem.

(c) Antio-
chus Epi-
phanes, de
quo in hi-
storia Ma-
chab.
(d) Sed ex
rationi-
bus Ju-
deorum.
(Joseph. l.
1. cap. 6.)
Et volun-
tate Dei
peccata
eorum pu-
niri vo-
lentis.
|| 1. Mat. 21.
1. & seq.
|| 1. 2. Mat.
2. 6. & 7.
|| alibi.
|| 1. Mat. 6.
8. & seq.
2. Mach. 9.
1. & seq.
|| 1. Jer. 32.
14. & A-
poc. 22. 10.

iniquitates, confurget rex impudens facie (c) & intelligens propositiones:

24. & roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis (d) & supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum ||

25. secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: || & contra principem principum confurget, & sine manu contur-
etur ||.

26. Et visio vespere & mane, quæ dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, || quia post multos dies erit,

27. Et ego Daniel languui, & egrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Judeos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi revelatio de 70. hebdomadibus usque ad unitionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque ejus perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1. IN anno primo (a) Darii (b) filii Affueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum.

2. Anno uno regni ejus, ego Daniel intellexi in libris || numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.

3. Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, sacco, & cinere.

4. Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: || Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

5. || Peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus, & declinavimus à mandatis tuis, ac judiciis.

6. Non obdivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ.

7. Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, & omni Israel, his qui propè sunt, & his qui procul, in universis terris, ad quas ejecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8. Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt.

9. Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus à te: 10. & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularem in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas.

11. Et omnis Israel prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocem tuam, & stillavit super nos maledictio, || & detestatio, quæ scripta est in libro Moyfi || servi Dei, quia peccavimus ei.

12. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui judicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Jerusalem.

13. || Sicut scriptum est in lege Moyfi, omne malum hoc venit super nos, & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitarem veritatem tuam.

14. Et vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: justus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus.

15. || Et nunc ¶ Domine Deus noster, || qui eduxisti populum tuum de terra Egypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc, peccavimus, iniquitatem fecimus,

16. Domine, in omnem justitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, & furor tuus à civitate tua Jerusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem, & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.

17. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, & preces ejus: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est, propter temetipsum.

18. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi; aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & civitatem, super quam invocatum est nomen tuum: || neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

19. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac; ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, & super populum tuum.

20. Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei:

21. adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, || citò volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini.

22. Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, & intelligeres.

23. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem.

24. || Septuaginta hebdomades (a) abbreviata sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia

|| Nahum
2. 6.
|| Jer. 7. 13.
|| Levit. 26.
Deut. 28.

|| Deut. 27.
14.

|| Baruch
2. 11.
|| FER. 2.
|| O S T.
|| D O M. 1.
|| Q U A D R.
|| Exod. 14.
22.

|| Jer. m.
21. 29.
|| Psalm. 48.
2. 9. &
101. 8.

|| Sup. 2. 16

|| Matt. 24.
15.

|| 1. 2. 1. 45.
(a) Heb-
domades
annorum
ab anno
Artaxer-
xis 20. di-
numeran-
tibus hoc est
ab anno
M 3110.
|| Chron.
1. 11.

sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & ungatur Sanctus sanctorum.

25. Scito ergo, & animadvert: Ab exitu (b) sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt (c): & rursus ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.

26. Et post hebdomades sexaginta duas (d) occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, & sanctuarium dissipabit populus (e) cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio.

27. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una (f): & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis (g): & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.

(b) i. a promulgatione edicti, ut sup. 5. 7. (c) Luc. 21. (d) Hoc est 69. Hebd. sive anni 483. qui anno M. 4013. Eræ Vulg. 30. terminantur, quo prædictus Christus ducem prædicatorem agere incipiet Luc. 3. (e) Illas nempe, quas præcedenti subiungit septem prioribus. Completas autem Hebdomadas 69. solum hic attigit. (f) Populus Roman. cum Vespasiano. Quod dictum est per recapitulationem. (g) Sive ultima, in qua, tribus annis cum prædicaverit Christus in MEDIO hebdomadis anno, tribus aliis hinc inde terminato, hoc est anno Mundi 4036. Eræ vulg. 33. occidetur, & deficiet hostia. (g) Ad quam respicit Christus, Matth. 24. 15. Marc. 13. 14.

CAPUT X.

Ubi se afflicisset Daniel, videt virum lineis vestitus qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michael principe Judæorum, qui solus auxiliatur.

1. ANNO tertio (a) Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione.

2. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus:

3. panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4. Die autem vigesima & quarta (b) mensis primi eram juxta fluvium magnum, qui est Tygris.

5. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo ||:

6. & corpus ejus quasi chrysolithus, & facies ejus velut species fulguris, || & oculi ejus ut lampas ardens: & brachia ejus, & quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis, & vox sermonum ejus ut vox multitudinis ||.

7. Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: || sed terror nimis irrui super eos, & fugerunt in absconditum.

8. Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, || sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium.

9. Et audiui vocem sermonum ejus: & au-

diens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.

10. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum.

11. Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum: steti tremens.

12. Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.

13. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi juxta regem Persarum.

14. Veni autem ut docerem te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15. Cumque loqueretur mihi hujuscemodi verbis, dejeci vultum meum ad terram, & tacui.

16. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: || & aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum, qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium.

17. Et quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur.

18. Rursus ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortavit me,

19. & dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, & esto robustus. Cumque loqueretur mecum, convaleui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.

20. Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? & nunc revertar ut prælior adversum principem Persarum. Cum ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.

21. Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael || princeps vestier.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac insidiis inter reges Assyri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima adversus ipsum loquetur, & quæ provincie ab illo evadent, quibusque dominabitur.

1. EGO (a) autem ab anno primo Darii Medii stabam ut confortaretur, & roboraretur.

2. Et nunc veritatem annuntiabo tibi: Ecce adhuc tres reges (b) stabunt in Perside,

ipsam. (b) Nempe Cyrus, Cambyses, & Darius Gystaspis. Magnus enim ut & usurpator & impostor, & qui brevi sublatus sit, non numeratur.

& quæ-

(a) Mundi 3478. Ant. Chr. 534. Etatis Daniel. 851. Causa luctus Danieli fuit, quod Templi instauratio à vicinis gentibus impediretur. (b) i. h. s. d. 1. Co. 4. Et quod permissio redita, plurimum tamen remanebant sub imperio Persarum. (b) Incipit ergo Iesum circa tertium diem hujus mensis primi: quod adeo in ipsis etiam festi Paschalis diebus continuatum sit. || Apoc. 1. 17. || Matth. 28. 3. || Exech. 1. 7. || Exech. 1. 24. || Luc. 14. 16. || Act. 9. 7. || 1. Pet. 3. 17.

|| Isai. 6. 7.

|| Gen. 18. 3. Co. 21. 23. 2da 27. Co. 471. 4. Co. alibi.

|| Apoc. 12. 7.

(a) Hieronymus vult Danielen loqui in hoc primo versu: Plerique alii Angelum.

(a) Xerxes
qui omnes
vires suas
in debel-
landa Gre-
cia expe-
diti vo-
loit.

(d) Ale-
xander
Magnus.

(e) In 4.
regna, ab
Oriente
Occidente
Septentr.
& Meri-
die, ut sup.
d. 8. c. 22.

(f) Præ-
ter hos 4.
reges, et-
iam alii
minores
duces im-
perii il-
lius partes
sibi vindi-
cabant, ut
Bactrianes,
Lyfina-
ci, Philo-
locas &
alii.

(g) Ptol.
Lagides
rex Egi-
pti.

(h) Sc. A-
lexandri.

Unus ergo
de princi-
pibus eius,
nempe Se-
leucus Ni-
canor, po-
tentior e-
rit eo Pto-
lemao.

(i) Bereni-
ce Ptole-
mæ Phila-
delphi
filia, no-
bet Antio-
cho Theo-
seleuci
nepoti.

(k) Lao-
dice enim
prior An-
tiochi ux-
or, Be-
renicem &
filium ejus
de medio
auferet.

(l) De pa-
tre ejus
Philadel-
pho erit
filius, ne-
pe Ever-
getes.

(m) Deme-
trius se-
ditionibus
revoca-
tus.

(n) nempe
Seleuci
Callinici
sunt aut
hi filii Se-
leucus Ce-
raunus, &
Antiochus
Magnus.

(o) Sc. al-
ter eorum,
Antiochus
Magnus.

(p) Ptol.
Philopa-
toris Ever-
getis fi-
lius.

(q) Antiochum Magnum, prælio ad Raphiam commisso. (r) A Deo
præfinitum, mortuo scilicet Philopatore, venit contra filium ejus
Ptol. Epiphanem puerulum. || *Idem* 19. 1. (s) Philippus enim rex
Macedonum societatem inibat cum Antiocho. *Vid. Hieronymum, Jo-
sep. & 3. lib. Mac. nec non Chronolog. usitram.* (t) *Idem*.

& quartus (c) ditabitur opibus nimis su-
per omnes: & cum invaluerit divitiis suis,
concitabit omnes adversum regnum Gra-
eciæ.

3. Surget verò rex fortis (d), & domina-
bitur potestate multa, & faciet quod pla-
cuerit ei.

4. Et cum steterit, conteretur regnum
ejus, & dividetur in quatuor ventos (e)
caeli; sed non in posteros ejus, neque se-
cundum potentiam illius, qua dominatus
est: lacerabitur enim regnum ejus etiam in
externos exceptis his. (f)

5. Et confortabitur rex Austri (g): & de
principibus ejus (h) prævalebit super eum,
& dominabitur ditione: multa enim domi-
natio ejus.

6. Et post finem annorum fœderabuntur:
filiaque regis Austri (i) veniet ad regem
Aquilonis facere amicitiam, & non obtine-
bit fortitudinem brachii, nec stabit semen
ejus (k): & tradetur ipsa, & qui adduxe-
runt eam, adolescentes ejus, & qui con-
fortabant eam in temporibus.

7. Et stabit de germine radicum ejus plan-
tatio (l) & veniet cum exercitu, & ingre-
diatur provinciam regis Aquilonis: & abu-
tetur eis, & obtinebit.

8. Insuper & deos eorum, & sculptilia,
vasa quoque pretiosa argenti, & auri, ca-
ptiva ducet in Ægyptum: ipse prævalebit
adversus regem Aquilonis.

9. Et intrabit in regnum rex Austri, &
revertetur ad terram suam (m).

10. Filii autem ejus (n) provocabuntur,
& congregabunt multitudinem exercituum
plurimorum: & veniet (o) properans, &
innundans: & revertetur, & concitabitur,
& congregietur cum robore ejus.

11. Et provocatus rex Austri (p) egredietur,
& pugnabit adversus regem (q) Aquil-
onis, & præparabit multitudinem nimiam,
& dabitur multitudo in manu ejus.

12. Et capiet multitudinem, & exaltabi-
tur cor ejus, & dejiciet multa millia, sed
non prævalebit.

13. Convertetur enim rex Aquilonis, &
præparabit multitudinem multo majorem
quam prius: & in fine temporum, anno-
rumque (r) veniet properans cum exercitu
magno, & opibus nimis.

14. || Et in temporibus illius multi con-
surgent adversus regem Austri (s): filii
quoque prævaricatorum populi tui extollen-
tur ut impleant visionem, & corruent.

15. Et veniet rex Aquilonis, & compor-
tabit aggerem, & capiet urbes munitissi-
mas: & brachia Austri non sustinebunt,
& consurgent electi ejus ad resistendum,
& non erit fortitudo.

16. Et faciet veniens super eum juxta pla-
citum suum, & non erit qui stet contra
faciem ejus; & stabit in terra incluta (t),
& consumetur (u) in manu ejus.

17. Et ponet faciem suam ut veniat ad

tenendum universum regnum ejus (v), &
recta faciet cum eo: & filiam seminarum
(y) dabit ei, ut evertat illud: & non sta-
bit (z), nec illius erit.

18. Et convertet faciem suam ad insulas,
& capiet multas: & cessare faciet princi-
pem opprobrii sui (a), & opprobrium ejus
convertetur in eum.

19. Et convertet faciem suam ad impe-
rium terræ suæ, & impinget, & corruet,
& non invenietur (b).

20. Et stabit in loco ejus vilissimus (c) &
indignus decore regio, & in paucis diebus
conteretur, non in furore, nec in prælio,

21. Et stabit in loco ejus despectus (d),
& non tribuetur ei honor regius, & veniet
clam, & obtinebit regnum (e) in fraudu-
lencia.

22. Et brachia pugnantis expugnabuntur à
facie ejus, & conterentur: insuper & dux
fœderis (f).

23. Et post amicitias, cum eo faciet dol-
um, & ascendet, & superabit in modico
populo.

24. Et abundantes, & uberes urbes ingre-
diatur, & faciet, quæ non fecerunt patres
ejus, & patres patrum ejus: rapinas, &
prædam, & divitias eorum dissipabit, &
contra firmissimas (g) cogitationes inibit,
& hoc usque ad tempus.

25. Et concitabitur fortitudo ejus, & cor
ejus adversum regem Austri (h) in exercitu
magno: & rex Austri provocabit ad bellum
multis auxiliis, & fortibus nimis: & non
stabunt, quia inibunt adversus eum consilia.

26. Et comedentes panem cum eo, con-
terent illum, exercitusque ejus opprimetur:
& cadent interfecti plurimi.

27. Duorum quoque regnum cor erit ut
malesciant, & ad mensam unam metida-
cium loquentur (i), & non proficiant:
quia adhuc finis in aliud tempus.

28. Et revertetur in terram suam cum
opibus multis: & cor ejus adversum testa-
mentum sanctum, & faciet, & revertetur
in terram suam.

29. Statuto tempore (k) revertetur, &
veniet ad Austrum (l): & non erit prior
simile novissimum.

30. Et veniet super eum Trieres, & Ro-
mani, & percutietur, & revertetur, &
indignabitur contra testamentum sanctuarium,
& faciet: reverteturque & cogitabit adver-
sum eos, qui dereliquerunt testamentum
sanctuarium.

31. Et brachia ex eo stabunt, & polluent
(m) sanctuarium fortitudinis, & auferent
juge sacrificium: & dabunt abominationem
(n) in desolationem.

32. Et impii in testamentum simulabunt
fraudulenter, Populus autem sciens Deum
suum, obtinebit (o), & faciet.

Machabæus. Vel hoc dicit, quia cum ipse Antiochus pacem obtulisset
Ptol. Philometori, sororis filio, duxque fœderis fuisset, postea ei mo-
litus insidias, cum modica manu Ægypto est positus. Ita hie Hier.
qua pulchre ad Antichristum accommodat. (g) Sup. urbes, in Hebr. est,
contra munitiones. (h) Ptol. Philometora. (i) Cum Memphis conve-
nissent. (k) A Deo, ut sup. & inf. (l) Secunda expeditione, de qua
2. Mac. 5. (m) Ut est 1. Mac. 1. 23. & seq. 2. Mac. 2. 15. (n) Jovis Olympii
simulacrum in ipso templo collocabunt 2. Mac. 6. 2. cum 1. Mac. 1. 57.
(o) Achærebit legi.

(a) Sive
prophetia
ut hic
Hier. &
sibi ipso
floret.

(b) Scilicet
Ptolemaei
Epipha-
nis.

(c) Sub
pulchre-
riam, sive
am Cleo-
patra co-
gnomine
Syra, cui
Celestia
in dotem
dedit An-
tiochus.

(d) Non
succeedet,
quia Cleo-
patra ma-
gis viri
partes quâ
Parentis
fovebit.

(e) L. Sci-
pionem,
Africani
fratrem,
quem pri-
mum pla-
care & de-
ludere con-
atus est
Antiochus
consiliis
Hanniba-
lis: sed
tandem ab
eo devi-
sus est,
qui inde
Asiatici
cognomen
reportavit.

(f) Cum
enim Sy-
riam repe-
tisset, &
nocte tem-
plum Jovis
Olympii
aggre-
dere-
tur, con-
cursum in-
colarum
interfici-
tur.

(g) Seleu-
cus Philo-
pator An-
tiochi Ma-
gni filius,
qui cum
Heliado-
rum ad
zararium
templi in-
vadendum
mississet,
paucis
post die-
bus eius-
dem insi-
diis periit.

(h) Antio-
chus Epi-
phanes,
Seleuci
frater, quæ
supra dixi
impu-
dentem
facie 7. 23.

(i) Deme-
trio Sele-
uci filio
debitum.

(f) Judas

CAPUT XII.

(p) Qualis
Eleazarus
2. Mach. 6.
17.

(q) Macha-
bæorum.
1. Mach. 2.
2. Mach. 5.

(r) Hebr.
mudentur.
F. infr. 12.
10.

8. Sup. 3. 4.
11. 3.

(s) Antio-
chus Epi-
phanes.

(t) Vide 1.
Mach. 2. 6.

2. Mach. 8. 4. 9. 28.
10. 4. 11. 34.
12. 1.

(u) Dei in
populum
suum.

(x) Ambi-
guum est
in Hebræo;
unde A-
quila ver-
titur: & su-
per concu-
piscentiis
feminarum
non intel-
liget, ut
positis, vel
de Anti-
christo in-
telligere;
qui casti-
tatem si-
mulabit
vel de An-
tiocho, qui
luxuriosus
fuit. Hiero-
nymus.

(y) Id est
Deum for-
tissimum,
sive arcum
Maoz e-
nim Hebr.
Fertitudo.
Est ergo
nomen ap-
pellativum;
quod Ido-
lo hacten-
us igno-
to impos-
uit Antio-
chus, ut
illud verò
exercituum
Deo oppo-
neret.

(z) Id est
arces in
quibus im-
ponet si-
mulacrum
novi Dei
sui, De-
arce tem-
plo super-
posita, vide 1. Mach. 1. 35. & 2. Mach. 5. 22.

(a) Peol. Philometor.

(b) Cum Philonis, sive Evergetis 2. causam suscipere se simulans
Antiochi Epiph. Aegypti invadendæ captabat occasionem.

(c) Judam. Vid. sup. 10.

(d) Quos in Judam festinans, non attinget Antiochus.

(e) Heb. Libyes & Aethiopes ad gressus ejus: sive quod cum tan-
quam ducem sequerentur, sive quod bello capti comitarentur.

(f) Hebr. Et plantabis tabernacula Palatii sui. Neque enim
Apadno videtur esse nomen proprium, unde etiam illud omiserunt
Septuaginta.

(g) Mortuum sc. & Mediterraneum.

(h) Montem Olivæ, ubi etiam voluit peritulum Antichristum.
Hieronymus.

(i) Tres
anni cum
dimidio,
quibus
sanctos
persecu-
tus est
Antichri-
stus. Hier.
F. Apoc.
12. 6.

(j) Quia
post in-
terfectum
Antichri-
stum adhuc
45. dies superstitis erit Elias, prædicans. Theodoret. Qui-
bus finis venturus est Dominus. Idem cum Hier.

(k) Tempus est ut vitæ finem fortis. Theodoret. Cum esset tunc
Daniel annorum 85.

(l) Sup. 3. 7.

(m) Apoc.
10. 5.

(n) Sup.
7. 25.

(o) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(p) Sup.
7. 25.

(q) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(r) Sup.
7. 25.

(s) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(t) Sup.
7. 25.

(u) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(v) Sup.
7. 25.

(w) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(x) Sup.
7. 25.

(y) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(z) Sup.
7. 25.

(a) Sup.
7. 25.

(b) I. Tres
anni cum
dimidio,
quibus
sanctos
persecu-
tus est
Antichri-
stus. Hier.
F. Apoc.
12. 6.

(c) Quia
post in-
terfectum
Antichri-
stum adhuc
45. dies superstitis erit Elias, prædicans. Theodoret. Qui-
bus finis venturus est Dominus. Idem cum Hier.

(d) Tempus est ut vitæ finem fortis. Theodoret. Cum esset tunc
Daniel annorum 85.

(e) Sup.
7. 25.

(f) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(g) Sup.
7. 25.

(h) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(i) Sup.
7. 25.

(j) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(k) Sup.
7. 25.

(l) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(m) Sup.
7. 25.

(n) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

(o) Sup.
7. 25.

(p) Id autem
est tres
annos cum
dimidio.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur
reliquæ Judeorum & ex mortuis quidam
resurgent ad vitam, & quidam ad oppro-
brium; docti verò ac doctores fulgebunt: de
duobus ad ripas fluminis stantibus, & vi-
ro lineis vestito, qui temporis aperit deter-
minationem, & de completionem hujus pro-
phetiæ statutum tempus.

1. IN tempore autem illo consurget Mi-
chael * princeps magnus, qui stat pro
filiis populi tui: & veniet tempus quale
non fuit ab eo ex quo gentes esse cœpe-
runt usque ad tempus illud. Et in tempore
illo salvabitur populus tuus, omnis qui in-
ventus fuerit scriptus in libro.

2. Et multi de his, qui dormiunt in terræ pul-
vere, evigilabunt: & alii in vitam æternam:
& alii in opprobrium ut videant semper.

3. Qui autem docti * fuerint, & fulgebunt
quasi splendor firmamenti: & qui ad justiti-
am erudiunt multos, quasi stellæ in per-
petuas æternitates.

4. Tu autem Daniel claude sermones, &
signa librum, usque ad tempus statutum:
plurimi pertransibunt, & multiplex erit
scientia.

5. Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo
alii stabant: unus hinc super ripam flumi-
nis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6. Et dixi viro, qui erat indutus lineis,
qui stabat super aquas fluminis: Usquequò
finis horum mirabilium?

7. Et audi viro, qui indutus erat li-
neis, qui stabat super aquas fluminis, & cum
elevasset dexteram & sinistram suam in cœ-
lum, & jurasset per viventem in æternum,
quia in tempus, & tempora, & dimidium
temporis (a). Et cum completa fuisset di-
persio manus populi sancti, complebuntur
universa hæc.

8. Et ego audi, & non intellexi. Et di-
xi: Domine mi, quid erit post hæc?

9. Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt,
signatique sermones usque ad præfinitum
tempus.

10. Eligentur, & dealbabuntur, & quasi
ignis probabuntur multi: & impiè agent
impii, neque intelligent omnes impii, por-
rò docti intelligent.

11. Et à tempore cum ablatum fuerit ju-
ge sacrificium, & posita fuerit abominatio
in desolationem, dies mille ducenti nona-
ginta (b).

12. Beatus, qui expectat, & pervenit usque
ad dies mille trecentos triginta quinque (c).

13. Tu autem vade ad præfinitum (d):
& requiesces, & stabis in sorte tua in fi-
nem dierum.

Hucusque Daniel in Hebræo volumine legi-
mus. Quæ sequuntur usque ad finem libri,
de Theodotionis editione translata sunt.

Idem adhuc 45. dies superstitis erit Elias, prædicans. Theodoret. Qui-
bus finis venturus est Dominus. Idem cum Hier.

(d) Tempus est ut vitæ finem fortis. Theodoret. Cum esset tunc
Daniel annorum 85.

C A P U T XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cum ejus concubitu frui non possent, falsi adulterii accusant: sed cum ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos senes, jure talionis populus interfecit.

1. **E**T ¶ erat vir habitans in Babylone *, & nomen ejus Joakim:

2. Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciae pulchram nimis, & timentem Deum:

3. parentes enim illius, cum essent justissimi, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi.

4. Erat autem Joakim dives valde, & erat ei pomarium vicinum domui suae: & ad ipsum confluebant Judaei, eo quod esset honorabilior omnium.

5. Et constituti sunt de populo duo senes judices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone a senioribus judicibus, qui videbantur regere populum.

6. Isti frequentabant domum Joakim; & veniebant ad eos omnes, qui habebant judicia.

7. Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.

8. Et videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam ejus:

9. & everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos ut non viderent caelum, neque recordarentur judiciorum justorum.

10. Erant ergo ambo vulnerati amore ejus, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum:

11. erubescabant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea:

12. & observabant quotidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13. Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt a se.

14. Cumque revertissent, venerunt in unum: & sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15. Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudius tertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomario: aestus quippe erat:

16. & non erat ibi quisquam, praeter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17. Dixit ergo puellis: Asserte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarii claudite, ut laver.

18. Et fecerunt sicut praeceperat: clausuruntque ostia pomarii, & egressae sunt per posticum ut afferrent quae jussu erat: nesciebantque senes intus esse absconditos.

19. Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20. Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tua sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum:

21. quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas a te.

22. Ingemuit Susanna, & ait: Angustiae sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.

24. Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem & senes adversus eam.

25. Et cucurrit unus ad ostia pomarii, & aperuit.

26. Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset.

27. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer, quia nunquam dictus fuerat sermo hujusmodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28. Cumque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam ut interficerent eam.

29. Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30. Et venit cum parentibus, & filiis, & universis cognatis suis.

31. Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32. At iniqui illi jusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic fatiarentur decore ejus.

33. Flebant igitur sui, & omnes qui noverant eam.

34. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35. Quæ flens suspexit ad cælum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36. Et dixerunt presbyteri: cum deambularem in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarii, & dimisit à se puellas.

37. Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38. Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri.

39. Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostiis, exiivit.

40. Hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: hujus rei testes sumus.

41. Credidit eis multitudo quasi senibus & judicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42. Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,

43. tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quæ isti malitiose composuerunt adversum me.

44. Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45. Cumque duceretur ad mortem, suscitavit (a) Dominus Spiritum sanctum pueri junioris, (b) cujus nomen Daniel:

46. Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum à sanguine hujus.

47. Et conversus omnis populus ad eum dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es (c)?

48. Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel?

49. Revertimini ad judicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.

50. Reversus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51. Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52. Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabar prius:

53. judicans judicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: Innocentem & justum non interficies.

54. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua

arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55. Dixit autem Daniel: Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56. Et, amoto eo, jussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum:

57. sic faciebatis filiabus Israel, & illæ timentes loquebantur vobis: sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

58. Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub primo.

59. Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos.

60. Exclamavit itaque omnis cœtus voce magna: & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61. Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convincerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis sicut malè egerant adversus proximum,

62. || ut facerent secundum legem Moysi: & interfecerunt eos, & salvatus est sanguis innoxius in die illa.

63. Helcias autem & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus; quia non esset inventa in ea res turpis.

64. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi à die illa †, & deinceps.

65. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum ejus*.

† Nota à die illa ut hinc arcessendum sit initium gloriæ Danielis, quod proinde somnium Nabuchodonosoris præcessit. *Vid. sup. 2. 13.* * Videtur hæc Epoca idem notare voluisse Daniel, atque supra cap. 1. 21. & 6. 28. nempe quod ipse perseveraverit usque ad Cyri tempora. Hunc autem regnum Astyagis suscepisse ait, sive quia illud suscepit post Darium Medum; sive potius, quia Dario etiam superstiti, ipse Cyrus præcipua regni præstaret munia. Mortuus est verò Astyages An. M. 3444. ante Christ. 560. sub initium anni 1. Olym. 55. Videtur itaque hic per obitum Astyagis, terminum pristinae gloriæ suæ notare quæ exinde per annos circiter 22. paululum obcurata esset: infra patebit; & per regnum Cyri, ejusdem institutionem.

C A P U T XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositi illi cibos occulte auferabant, regi per Daniel detectæ sunt, ipsique interemptis, idolum unum cum templo suo eversum est: similiter & draconem quem colebant Babylonii, injecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babylonii missus est in lacum leonum, illesusque servatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judea: quod videns rex, adversarii illius à leonibus in momento devoratis, jubet omnes timere Deum Danielis.

1. **E**Rat autem Daniel conviva regis*, & honoratus super omnes amicos ejus.

hæc, minime putanda sunt. Rex itaque de quo hic agitur, non Astyages nec Darius ejus filius, nec Cyrus nepos: si quid enim hi non Belum, sed solem colebant. Nec verò auri fuissent Babylonii jam à Dario & Cyro subiecti mortem illis intentare, ut intentant huic regi V. 28. Bæo Rex iste fuit Evilmerodach, apud quem honorem sub Patre ejus Nabuchodonosor acquisitum obtinuit Daniel. Hæc igitur historia, anno M. circiter 3442. tribuenda, initio regni Evilmerodachi, æque Daniele anni circiter 56. Cum biennio post & Astyages vita fundus sit, & Evilmerodach ab Neriglissar, sororis suæ marito peremptus, & Danielis dignitas, per annos circiter 21. ad ultimum Baltassaris sive Nabonydi tempus exiret, apud homines paululum obcurata. Sed Baltassar per Cyrum sublato, Danielis auctoritas iterum nitorem priorè recuperavit. *Vid. sup. 5. 13.*

* Hæc fragmenta historiarum inter se continentur.

(a) Jam in eo per innocentiam mortis inhabitantem unde etiam à cibis regis abstinerat. *Sup. cap. 1.* (b) Nempe annorum 12. ut scripserunt Sancti. Ignatius Martyr, Sulpicius Severus, & alii. (c) Miratur populus, ut cui sapientia Danielis adhuc fuerat ignota. Jure itaque opinari possimus, hoc primum ejus fuisse miraculum. *Conf. cum 2. 13.*

|| Exod. 3. 7.

2. Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel : & impendebantur in eo per dies singulos simula artabatur duodecim , & oves quadraginta , vinique amphorae sex.

3. Rex quoque colebat eum , & ibat per singulos dies adorare eum : porro Daniel adorabat Deum suum . Dixitque ei rex : Quare non adoras Bel ?

4. Qui respondens , ait ei : Quia non colo idola manufacta , sed viventem Deum , qui creavit coelum , & terram , & habet potestatem omnis carnis .

5. Et dixit rex ad eum : Non videtur tibi esse Bel vivens Deus ? An non vides quanta comedat & bibat quotidie ?

6. Erat Daniel arridens : Ne erres rex : iste enim intrinsecus luteus est , & forinsecus aereus , neque comedit aliquando .

7. Et iratus rex vocavit sacerdotes ejus , & ait eis : Nisi dixeritis mihi , quis est qui comedat impensas has , moriemini .

8. Si autem ostenderitis , quoniam Bel comedat haec , morietur Daniel , quia blasphemavit in Bel . Et dixit Daniel regi : Fiat juxta verbum tuum .

9. Erant autem sacerdotes Bel septuaginta , exceptis uxoribus , & parvulis , & filiis . Et venit rex cum Daniele in templum Bel .

10. Et dixerunt sacerdotes Bel : Ecce nos egredimur foras : & tu rex pone escas , & vinum misce , & claude ostium , & signa annulo tuo :

11. & cum ingressus fueris manè , nisi inveneris omnia comesta à Bel , morte moriemur , vel Daniel qui mentitus est adversum nos .

12. Contemnebant autem , quia fecerant sub mensa absconditum introitum , & per illum ingrediebantur semper , & devorabant ea .

13. Factum est igitur postquam egressi sunt illi , rex posuit cibos ante Bel : praecepit Daniel pueris suis , & attulerunt cinerem , & cribrauit per totum templum coram rege : & egressi clausurunt ostium : & signantes annulo regis abierunt .

14. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte juxta consuetudinem suam , & uxores , & filii eorum : & comederunt omnia , & biberunt .

15. Surrexit autem rex primo diluculo , & Daniel cum eo .

16. Et ait rex : Salvane sunt signacula , Daniel ? Qui respondit : Salva , rex .

17. Statimque cum aperuisset ostium , intuitus rex mensam , exclamavit voce magna : Magnus es Bel , & non est apud te dolus quisquam .

18. Et risit Daniel : & tenuit regem ne ingrederetur intro : & dixit : Ecce pavimento animadvertite cujus vestigia sint haec .

19. Et dixit rex : Video vestigia virorum , & mulierum , & infantium . Et iratus est rex .

20. Tunc apprehendit sacerdotes , & uxores , & filios eorum : & ostenderunt ei abscondita ostiola , per quae ingrediebantur , & consummebant quae erant super mensam .

21. Occidit ergo illos rex , & tradidit

Bel in potestatem Danielis : qui subvertit eum , & templum ejus .

22. Et erat draco magnus in loco illo , & colebant eum Babylonii .

23. Et dixit rex Danieli : Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit Deus vivens : adora ergo eum .

24. Dixitque Daniel : Dominum Deum meum adoro : quia ipse est Deus vivens : iste autem non est Deus vivens .

25. Tu autem rex , Da mihi potestatem , & interficiam draconem absque gladio & fuste . Et ait rex : Do tibi .

26. Tulit ergo Daniel picem , & adipem , & pilos , & coxit pariter : fecitque massas , & dedit in os draconis , & disruptus est draco . Et dixit : Ecce quem colebatis .

27. Quod cum audissent Babylonii , indignati sunt vehementer : & congregati adversum regem , dixerunt : Judaeus factus est rex : Bel destruxit , draconem interfecit , & sacerdotes occidit .

28. Et dixerunt cum venissent ad regem : Trade nobis Danielem , alioquin interficiemus te , & domum tuam .

29. Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer : & necessitate compulsus tradidit eis Danielem .

30. Qui miserunt * eum in lacum leonum , & erat ibi diebus sex .

31. Porro in lacu erant leones septem , & dabantur eis duo corpora quotidie , & duae oves : & tunc non data sunt eis , ut devorarent Danielem .

32. Erat autem Habacuc † propheta in Judaea , & ipse coxerat pulmentum , & intriverat panes in alveolo : & ibat in campum ut ferret messoribus * .

33. Dixitque Angelus Domini ad Habacuc : Fer prandium , quod habes , in Babylonem Danieli , qui est in lacu leonum .

34. Et dixit Habacuc : Domine , Babylonem non vidi , & lacum nescio :

35. ¶ Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus , & portavit eum capillo capitis sui , posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui .

36. Et clamavit Habacuc , dicens : Daniel serve Dei , tolle prandium , quod misit tibi Deus .

37. Et ait Daniel : Recordatus es mei Deus , & non dereliquisti diligentes te .

38. Surgensque Daniel comedit . Porro Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo .

39. Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem : & venit ad lacum , & introspectit , & ecce Daniel sedens in medio leonum .

40. Et exclamavit voce magna rex , dicens : Magnus es Domine Deus Danielis . Et extraxit eum de lacu leonum .

41. Porro illos , qui perditionis ejus causa fuerant , intromisit in lacum , & devorati sunt in momento coram eo .

42. Tunc rex ait : Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis : quia ipse est salvator , faciens signa , & mirabilia in terra : qui liberavit Danielem de lacu leonum .

† FER. 3.
POST
DOM.
PA SSO-
NIS.

* Agentem
annum vi-
tæ circiter
57.

† Qui inter minores Prophetas habetur
Fide titulum hujus prophetiae.
Tenuissimos enim de populo reliquerat Nabuchodonosor , ut essent vinitores & agricolae.
Jer. 39. 10.
Eccl. 5. 7.
Eccl. 5. 16.
Eccl. 4. Reg. 15. 11. Eccl. 2. 1.
Eccl. 8. 3.

PROPHETIA OSEE.

OSEE in lingua Latina, inquit Hieronymus, "Salvatorem sonat. Ab eadem radice hebraica deducitur etiam nomen Josue (qui & ipse antea Osee vocabatur Num. 13. 17.) seu Jesus, id est Salvator, & nomen Isaia, de quo supra. Igitur non solis oraculis, gestis, ac vite sanctitate, sed & nomine suo Osee, prophetarum fere primus Christum praefigurat.

Totus autem comicatus est, & per sententias loquens, ait Hieronymus. Agit enim personam Dei synagogam in adulterio deprehensam objurantis, punientis, repudiantis, aliamque subinducentis. Unde minus mirum videri debet, si in figura Domini Salvatoris nostri, Ecclesiam de peccatoribus congregantis, uxorem meretricem jubeatur accipere: Nec enim culpandus Propheta, ait Hieronymus, commentar. cap. 1. si meretricem converterit ad pudicitiam, sed laudandus potius, quod ex mala bonam fecerit: ... praesertim cum non ob causam luxuriae, non libidinis, non propria fecerit voluntate, sed Dei paruerit imperio: ut quod in isto carnaliter legimus, in Deo factum spiritualiter probaremus. PRIMO itaque Synagogae exilium representat, & Ecclesiae vocationem. SECUNDO idolatriam aliaque Israelitarum scelera acriter infestatur. TERTIO penitentibus clementiam promittit & gloriam.

Regnante Jeroboamo secundo, qui regnum auspicatus est anno M. 3179. ante aram Christi 825. sub quo regnum Israelis maxime floruit, ruinam ejus praedixit, quam ut videret, ministerium ejus ad Ezechiae tempora productum effecit; cujus anno 6. hoc est M. 3283. ante aram Christi 721. regnum illud finem sortitum est: ut integrum circiter saeculum Osee munus suum continuaverit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Osee prophetaverit, qui jussus fornicariam accipere uxorem, duos filios, unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina jubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Judae & Israel.

VERBUM Domini, quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Ozia, Joathan, Achaz, Ezechiae, regum Juda; & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel.

2. Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino.

3. Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium.

4. Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, & quiescere faciam regnum domus Israel.

5. Et in illa die conteram arcum Israel in valle Jezrahel.

6. Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultra miseri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum.

7. Et domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.

8. Et ablactavit eam, quae erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium.

9. Et dixit: Voca nomen ejus, Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.

10. Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quae sine mensura est, & non numerabitur. Et erit in loco ubi dicitur eis: Non populus meus vos: dicitur eis: Filii Dei viventis.

11. Et congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter: & ponent sibi met caput unum, & ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

|| Rom. 9. 26.

C A P U T II.

Minatur Dominus Israeli tanquam uxori adultera repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cumque non advertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducitur, magnaue felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1. **D**icite fratribus vestris: Populus meus: & forori vestræ, Misericordiam consecuta.

2. Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus. Auferat fornicationes suas a facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.

3. Ne fortè expoliam eam nudam, & statuat eam secundum diem nativitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.

4. Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt:

5. quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos, quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, & lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

7. Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inveniet, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem: quia benè mihi erat tunc magis quam nunc.

8. Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9. Idcirco convertar, & fumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.

10. Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus: & vir non eruet eam de manu mea:

11. & cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

12. Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Mercedem hæc meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mihi: & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur in aure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliviscetur, dicit Dominus.

14. Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor ejus.

15. Et dabo ei viniores ejus ex eodem loco, & vallem Achor * ad aperiendam spem: & canet ibi juxta dies juventutis suæ, & juxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti.

16. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: & non vocabit me ultra, Baali.

17. Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum.

* In qua interfecit Achan ob furtum eorum quæ Deo fuerant consecrata. Hier.

18. Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.

19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio: & in misericordia, & in miserationibus:

20. Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus.

21. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram.

22. Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Jezrahel.

23. Et seminabo eam mihi in terra, & miserebor ejus, quæ fuit absque misericordia.

24. // Et dicam non populo meo: populus meus es tu: & ipse dicet: Deus meus es tu.

|| Rom. 9. 23
|| Per. 2. 10

C A P U T III.

Rursum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

1. **E**T dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige * mulierem dilectam amico & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia uvarum.

2. Et fodi t eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.

3. Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego expectabo te:

4. quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.

5. // Et post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus in novissimo dierum.

* Ergo, quod propheta diligit adulteram, & tamen non ei matrimonio copulatur, nec fornicatione conjungitur, sed ratur diligit de- linquentes, typus Dei est, qui filios Israel peccatores diligit. Hier.

† Septuag. Conduxit eam. Quædo verò dicitur fodi, ostendit vineam, quæ à Domino plantata est, & in multis locis scripturæ ponitur, significans populum Judæorum. Hieron. II Ezech. 34. 23.

C A P U T IV.

Minatur terre Israel, propter multa populi peccata, qui scientiam repulit, & idololatriam fuit deditus: dicit se reliquum Israel in peccatis suis, cupiens ne Juda ipsum imitetur.

1. **A**udite verbum Domini, filii Israel, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.

2. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.

3. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cœli: sed & pisces maris congregabuntur.

4. Verumtamen unusquisque non judicet: & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi, qui contradicunt sacerdoti.

5. Et corruet hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.

6. Concivit populus meus, cò quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repu-

listi, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego.

7. Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8. Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum.

9. Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

10. Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11. Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12. Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei; spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt a Deo suo.

13. Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiana: subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideo fornicabuntur filiae vestrae, & sponsae vestrae adulterae erunt.

14. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatae, & super sponas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15. Si fornicaris tu, Israel, non delinquat saltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque jura-veritis: Vivit Dominus.

16. Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17. Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18. Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt asserre ignominiam protectores ejus.

19. Ligavit eum spiritus in alis suis, & confundentur a sacrificiis suis.

C A P U T V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Judam: nec praeberit humanum auxilium, cum Dominus eis adversetur.

1. **A**udite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auctore: quia vobis judicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2. Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3. Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus a me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

4. Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5. Et respondebit arrogantia Israel in facie ejus: & Israel, & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Judas cum eis.

6. In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quarendum Dominum, & non invenient: ablati sunt ab eis.

7. In Dominum pravaricati sunt: quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

8. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9. Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israel ostendi fidem.

10. Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11. Calumniam patiens est Ephraim, fractus judicio: quoniam coepit abire post fordes.

12. Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Juda.

13. Et vidit Ephraim * languorem suum, & Juda † vinculum suum: & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem Ultorem *: & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit a vobis vinculum.

14. Quoniam ego quasi leena Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda: ego ego capiam, & vadam; tollam, & non est qui eruat.

15. Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, & quaeratis faciem meam.

C A P U T VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt; expulsi sunt Dominus cum Israel & Juda, quod neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, cum praeferat misericordiam sacrificio.

1. **I**n tribulatione sua manē confurgent ad me: Venite, & revertamur ad Dominum:

2. quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3. || Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum paratus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terrae.

4. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Juda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manē pertransiens.

5. Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & judicia tua quasi lux egredientur.

6. || Quia misericordiam volui, & non sacrificium, & scientiam Dei, plusquam holocausta.

7. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi pravaricati sunt in me.

8. Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9. Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt.

10. In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel.

11. Sed & Juda pone messē tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

* I. Manahem Rex Israelitarum de quo 4. Reg. 15. 19.
† I. Achaz. 4. Reg. 15. 7
* Sive propugnatorum, nomen Phulii Assyrium.

IFER. 6.
IN PARA-
SCHEVE.
EPIST. 4.

|| 1. Cor. 15.
4.

|| 1. Reg. 15.
32.
Eccl. 4. 17.
Matth. 9.
13. & 12. 7

CAPUT VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obstitit iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiae, omnes hi in idololatriam vehementer exarserant: Dominoque relicta, conversi ad Aegypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1. **C**um sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariae, quia operati sunt mendacium: & sur ingressus est spolians, latronculus foris.

2. Et ne forte dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos ad inventiones suas, coram facie mea factae sunt.

3. In malitia sua latificaverunt regem: & in mendaciis suis principes.

4. Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente: quievit paululum civitas à commissione fermenti, donec fermentaretur totum.

5. Dies regis nostri: coeperunt principes furere à vino: extendit manum suam cum illis furibus.

6. Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, manè ipse succensus quasi ignis flammæ.

7. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & devoraverunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8. Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reverfatur.

9. Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.

10. Et humiliabitur superbia Israel in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, & non quaesierunt eum in omnibus his.

11. Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Aegyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12. Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrum coeli detraham eos, cædam eos secundum auditionem coetus eorum.

13. Væ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia prævaricati sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14. Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15. Et ego erudi vi eos, & confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16. Reversi sunt ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subfannatio eorum in terra Aegypti.

CAPUT VIII.

Samariam prae-dicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam: nec ipsorum hostiae suscipientur: civitates autem Iuda etiam concremabuntur.

1. **I**n gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quod

transgressi sunt fœdus meum, & legem meam prævaricati sunt.

2. Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel.

3. Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum.

4. Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

5. projectus est vitulus tuus, Samaria, iratus est furor meus in eos. Usquequò non poterunt emundari?

6. Quia ex Israel & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in araneorum telas erit vitulus Samariae.

7. Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si lece-rit, alieni comedent eam.

8. Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9. Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10. Sed & cum mercede conduxerunt nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11. Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factae sunt ei arae in delictum.

12. Scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ computatae sunt.

13. Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Aegyptum convertentur.

14. Et oblitus est Israel factoris sui, & edificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit aedes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israel famem & captivitatem propter ipsius peccata immetet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuo ejedti à Domino permanent, vagi inter nationes.

1. **N**oli latari, Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2. Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3. Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Aegyptum, & in Assyriis pollutum comedit.

4. Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium. Omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini:

5. Quid facietis in die solemnium, in die festivitatis Domini?

6. Ecce enim profecti sunt à vastitate: Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7. Venerunt dies visitationis, venerunt dies

retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiarum.

8. Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.

|| Judic. 19. 23.

9. || Profundè peccaverunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum.

10. Quasi uvas in deserto inveni Israel: quasi prima poma ficulneæ in cacumine ejus vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.

11. Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12. Quod & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & vix eis cum recessero ab eis.

13. Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine, & Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14. Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.

|| 1. Reg. 3.

15. || Omnes nequitie eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos, propter malitiam adinventionum eorum de domo mea ejiciam eos, non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16. Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissimam uterum eorum.

17. Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in nationibus.

C A P U T X.

Propter Idololatriam Israel traditur Assyriis, & cum à Domino revocati ad iustitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1. **V**itis frondosa Israel, fructus adæquat us est ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta uberatatem terræ suæ exuberavit simulacris.

2. Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulacra eorum, depopulabitur aras eorum.

3. Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timeamus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4. Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis scædus: & germinabit quasi amaritudo judicium super sulcos agri.

5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus ejus, & ædificavit super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6. Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi altori, confusio Ephraim capiet, & confundetur Israel in voluntate sua.

7. Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

|| Isai. 2. 19. Lucæ 23. 30.

8. Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa, & tribulus ascendet super aras eorum, & dicent montibus: || Operite nos; & collibus: Cadite super nos.

9. || Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt, non comprehendet eos in Gabaa prælum super filios iniquitatis.

|| Jud. 20. 1

10. Juxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11. Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

|| Jer. 43.

12. || Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale, tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam.

13. Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii, quia confusus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14. Consurget tumultus in populo tuo, & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est || Salmana à domo ejus qui judicavit Baal in die prælîi, matre super filios allisa.

|| Judic. 8. 11.

15. Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

C A P U T XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiam reducet eos; ut in terra sua serviant Domino, una cum Gentibus ad Deum conversis.

1. **S**icut manè transit, pertransit rex Israel. Quia puer Israel, & dilexi eum, & || ex Ægypto vocavi filium meum.

2. Vocaverunt eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulacris sacrificabant.

|| Matth. 23. 15.

3. Et ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachiis meis, & nescierunt quod curarem eos.

4. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum, & declinavi ad eum ut vesceretur.

5. Non revertetur in terram Ægypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti.

6. Cæpit gladius in civitatibus ejus, & consumet electos ejus, & comedet capita eorum.

7. Et populus meus pendebit ad reditum meum: jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8. Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel? || Quomodo dabo te sicut Adamam, ponam te ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est poenitudo mea.

|| Gen. 19. 24.

9. Non faciam furorem iræ meæ, non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui Sanctus, & non ingrediar civitatem.

10. Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filii maris.

11. Et avolabunt quasi avis ex Ægypto, & quasi columba de terra Assyriorum, & colloca-bo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12. Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israel: Judas autem testis ascendit eum Deo, & cum sanctis fidelis.

C A P U T XII.

Vanè fudit Israel in Ægypto, ut ab Assur liberetur: sed tam ipsi quam Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ præstitorum, declinaverunt in avaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

1. **E**phraim pascit ventum, & sequitur æstum: tota die mendacium, vastitatem multiplicat, & scædus cum Assyriis iniit, & oleum in Ægyptum ferebat.

2. Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob: juxta vias ejus, & juxta adinventiones ejus reddet ei.

|| Gen. 25.
15. & 32.
24.

3. || In utero supplantavit fratrem suum: & in fortitudine sua directus est cum Angelo.

4. Et invaluit ad angelum, & confortatus est: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum.

5. Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6. Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam & judicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7. Chanaan, in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

8. Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolū mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9. Et ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti, adhuc federe te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10. Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11. Si Galaad idolū, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super fulcos agri.

|| Gen. 28.
5.

12. || Fugit Jacob in regionem Syriæ, & servivit Israel in uxorem, & in uxorem servavit.

|| Exod. 14.
21. & 22.

13. || In propheta autem eduxit Dominus Israel de Ægypto, & in propheta servatus est.

14. Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum veniet, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

C A P U T XIII.

Abominations Israel ostendit, propter quas ipsi minatur exitium: Dominus dicit se solum esse Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitude de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur, addens se eos de morte liberaturum, devotus morte & inferno.

1. **L**oquente Ephraim, horror invasit Israel, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2. Et nunc addiderunt ad peccandum, feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3. Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matutinus præteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, & sicut fumus de fumario.

|| Isai. 43.
14.

4. || Ego autem Dominus Deus tuus ex

terra Ægypti, & Deum absque me nescies, & salvator non est præter me.

5. Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6. Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt, & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7. Et ego ero ei quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

8. Occurram eis quasi ursa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum, & consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

9. Perditio tua, Israel: tantummodo in me auxilium tuum.

10. Ubi est rex tuus? maximè nunc salvet te in omnibus urbibus tuis, & judices tui, de quibus dixisti: || Da mihi regem, & principes.

|| 1. Reg. 8.
1.

11. Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12. Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.

13. Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: || ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis.

|| 1. Cor. 15.
54.
Hebr. 2. 14.

15. Quia ipse inter fratres dividet: || adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem, & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

|| Ezech. 19.
12.

C A P U T XIV.

Perditionem annuntiat Israeli, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, & conversis plurima bona promittit.

1. **P**ereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur: & scetæ ejus discendantur.

2. † Convertere Israel ad Dominum Deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua.

† FER. 6.
Q U A T.
T E M P.
S E P T.

3. Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum, & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum, & reddemus vitulos * labiorum nostrorum.

* i. Sacrificia laudum.

4. Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultra: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, misereberis pupilli.

5. Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè, quia averfus est furor meus ab eis.

6. Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7. Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8. Convertentur sedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quasi vinea, memoriale ejus sicut vinum Libani.

9. Ephraim quid mihi ultra idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem viventem: ex me fructus tuus inventus est.

10. Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & justī ambulabunt in eis: prævaricatores verò corruent in eis.

PROPHETIA JOEL.

JOEL, descensus Dei, vel, ut vult Hieronymus, Dominus Deus exponitur. Hujus prophetie liber nullum tempus prænotatum habet. Censet verò Hieronymus eum Osee fuisse æqualem, quòd ab Hebræis ipsi subjungitur soleat, etsi paulò aliter apud Græcos hi minores prophete digerantur; nempe in hunc modum: Osee, Amos, Michæas, Joel, Abdias, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. At Joëlem ante Amos docuisse ex eo colligitur, quòd in fine primi capituli prædicat siccitatem, quam Amos in quarto capite frustra evenisse conqueritur. Amos autem in diebus Ozie & Jeroboami prophetasse infra patebit ex Scriptura. Unde minùs verè Guebrardus Joëlem sub Ezechia & Manasse id munus obisse contendit, eo fortasse deceptus, quòd ut Osee dicta ad decem tribus, ita Joëls ad duas reliquas maximè pertineant, quibus exidum Jerosolymæ, totiusque Judæe per Chaldaeos prænuntiat; & sub hoc typo exidum univèrsi, & judicium extremum præfiguratur.

CAPUT PRIMUM.

Joel parabola proposita de eruca, locusta, bruchus, & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potissimum sacerdotes ad plañtium, jejunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

1. **V**ERBUM Domini, quod factum est ad Joel filium Phatuel.

2. Audite hoc, senes, & auri-
bus percipite, omnes habitatores terræ, si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum.

3. Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii eorum generationi alteræ.

4. Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5. Expergiscimini ebrii, & æte, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore vestro.

6. Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumerabilis: dentes ejus ut dentes leonis, & molares ejus ut catuli leonis.

7. Posuit vineam meam in desertum: & ficum meam decorticavit: nudans spoliavit eam, & projecit: albi facti sunt rami ejus.

8. Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9. Periit sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10. Depopulata est regio, luxit humus, quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11. Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vinitores super frumento, & hordeo, quia periit messis agri.

12. Vine confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filiis hominum.

13. Accingite vos, & plangite, sacerdotes, ululate, ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei, quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium, & libatio.

14. || Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregare senes omnes habitatores terræ in domum Dei vestri, & clamate ad Dominum.

15. Aaa, diei. Quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.

16. Nunquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia, & exultatio?

17. Computruerunt jumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipata sunt apothecæ, quoniam confusum est triticum.

18. Quid

18. Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperferunt:

19. Ad te, Domine, clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20. Sed & bestia agri, quasi arca sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit speciosa deserti.

C A P U T II.

Propheta Judæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quam terribilis erit ipsis dies illa, quapropter ad penitentiam eos hortatur; & conversis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, sequæ daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem, eritque salvus omnis qui invocaverit Nomen Domini.

1. **C**anite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia propè est

2. dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis, & torbinis, quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis.

3. Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4. Quasi aspectus equorum, aspectus eorum, & quasi equites sic current.

5. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exillent, sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6. A facie ejus cruciabantur populi, omnes vultus redigentur in ollam.

7. Sicut fortes current, quasi viri bellatores ascendent murum, viri in viis suis gradientur, & non declinabunt à femitis suis.

8. Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt, sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9. Urbem ingredientur, in muro current, domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10. A facie ejus contremuit terra, moti sunt celi: || sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

11. Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortia & facientia verbum ejus: || magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum?

12. Nunc ergo dicit Dominus: † Convertimini ad me in toto corde vestro in jejuniis, & in fletu, & in planctu.

13. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum: || quia benignus &

misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

14. || Quis scit si convertatur, & ignoret, & relinquit post se benedictionem, sacrificium, & libamen Domino Deo vestro?

15. Canite tuba in Sion, || sanctificate jejuniis, vocate cœtum,

16. congregare populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregare parvulos, & fugentes ubera, egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

17. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce, Domine, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. Quare dicunt in populis: ubi est Deus eorum?

18. Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo:

19. Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis, & non dabo vos ultra opprobrium in Gentibus.

20. Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis, & expellam eum in terram inviam, & desertam, faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare novissimum, & ascendet fœtor ejus, & ascendet putredo ejus, quia superbe egit.

21. Noli timere, terra, exulta & latere: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22. Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus, & vinea dederunt virtutem suam.

23. † Et, filii Sion, exultate, & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, sicut in principio.

24. Et implebuntur aræ frumento, & redundabunt torcularia vino, & oleo.

25. Et reddam vobis annos, quos comedi locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

26. Et comedetis vespcentes, & saturabimini, & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum, & non confundetur populus meus in sempiternum.

27. Et scietis quia in medio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternum.

28. Et erit post hæc †: || Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filia vestra, senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt.

29. Sed & super servos meos, & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

30. Et dabo prodigia in cælo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem sumi.

31. || Sol convertetur in tenebras, & lu-

|| Jer. 3.9

|| Sap. 1.12

† FER. 6.
QUAT.
TEMP.
PENTEC.

† SAB. 6.
QUAT.
TEMP.
PENTEC.

† FER. 6.
QUAT.
TEMP.
PENTEC.

|| Isai. 44.

|| Jer. 3.10

|| Jer. 3.10

|| Rom. 10.
11.

na in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

32. Et erit: || omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocaverit.

C A P U T III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt; sequæ omnes in valle Josaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Judæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1. **Q**uia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum convertero captivitatem Juda & Jerusalem:

2. Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperferunt in nationibus, & terram meam diviserunt.

3. Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam venderunt pro vino ut biberent.

4. Verum quid mihi & vobis Tyrus, & Sidon, & omnis terminus Palæsthorum, nunquid ultionem vos reddetis mihi? & si ulciscimini vos contra me, citò velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

5. Argentum enim meum, & aurum tulistis: & desiderabilia mea, & pulcherrima intulistis in delubra vestra.

6. Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum, ut longè faceretis eos de finibus suis.

7. Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8. Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venum-

dabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est.

9. Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscite robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores.

10. Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11. Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos.

12. Confurgant, & ascendant Gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu.

13. || Mittite falces, quoniam maturavit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum.

14. Populi populi in valle concisionis: quia juxta est dies Domini in valle concisionis.

15. || Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

16. || Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & movebuntur cæli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel.

17. Et scietis quia ego Dominus Deus vester habitans in Sion monte sancto meo: & erit Jerusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius.

18. || Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum.

19. Ægyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eò quod iniquè egerint in filios Juda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20. Et Judæa in æternum habitabitur, & Jerusalem in generationem & generationem.

21. Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

|| Apoc. 14
15.|| Sup. 2. 10.
31.|| Jer. 25.
10.
Amos 1. 2.|| Amos 9
15.

PROPHETIA AMOS.

AMOS, populus avulsus latine dicitur hoc nomine, Israelitici populi, qualis his temporibus erat, typum gerens. Is inter pecuarios Thrcuanos in Judaea fuit. Ad propheticum munus in regno Israel obeundum missum se testatur biennio ante terrae motum, quem circa annum Ozie regis 23. (Ann. M. 3216. ante aera Christi 788.) factum recte fortassis arbitrantur Judaei; in eo tamen lapsi quod eundem referunt ad annum, quo lepra percussus est Ozias ille: etsi eos secutus, idem tribus locis refert Hieronymus. Nam lepra percussus est Ozias iam senex, cum officium sacerdotale usurpare voluit, quo tempore judicabat populum terrae filius ejus Joathan. Nativitatem vero Joatham quinquennio integro praecessit mors Jeroboam, sub quo tamen eum terrae motum evenisse affirmat noster Propheta.

Probatur id ex historia Regum. Ozias, qui & Azarias anno vite 16. regnum iniiit, ac per 52. obtinuit; atque ita anno 68. natus, mortuus est. Filius vero ejus Joathan, annorum 25. erat, cum regnare cepit. Ergo anno 43. patris natus est. At Jeroboam mortuus est anno 38. Ozie ergo toto quinquennio praecedit ejus mors nativitatem Joatham. Vide 4. Reg. 15. & 2. Paral. 26. & 27.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetiae Amos: ultio Domini in Damascum, Philisthaeos, Tyrum, Idumaeam, & Filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet.

VERBA Amos, qui fuit in pastoribus de Thecue: quae vidit super Israel in diebus Oziae regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel || ante duos annos * terramotus.

2. Et dixit: || Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex Carmeli.

3. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: eo quod triturerint in plaustris ferreis Galaad.

4. Et mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Benadad.

5. Et conteram vestem Damasci*: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriae Cyrenen, dicit Dominus.

6. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazae, & super quatuor non convertam eum: eo quod transfulerit captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumaea.

7. Et mittam ignem in murum Gazae, & devorabit aedes ejus.

8. & disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philistinorum, dicit Dominus Deus.

9. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eo quod concluderint captivitatem perfectam in Idumaea, & non sint recordati sceleris fratrum.

10. Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit aedes ejus.

11. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultra furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12. Mittam ignem in Thebam: & devorabit aedes Bosrae.

13. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eo quod dissecerit

|| Zach. 14.
* Vide etiam
libri.
|| Jerem.
25. 30.
Joel. 3. 16.

* Quod factum est per
Phelath-
phalasar,
qui Reli-
nem Da-
masci re-
gem occidit. Arque ita regnum illud in Bezone ceptum, (3. Reg. 9
23.) In Resina finem est. (4. Reg. 10. 8.) per decem generationes
continuum. Joseph. Antiq. 7. c. 6.

prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14. Et succendat ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15. Et ibit Melchom in captivitatem, ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

C A P U T II.

Ultio Domini in Moab, Judam & Israel, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

1. **H**æc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non convertam eum: eo quod incenderit ossa regis * Idumææ usque ad cinerem.

* 1. Primogenitus ejus qui regnatus erat post eum.
4 Reg. 3. 27

2. Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ:

3. & disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4. Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda, & super quatuor non convertam eum: eo quod abjecerit legem Domini, & mandata ejus non custodierit: deceptum enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum.

5. Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jerusalem.

6. Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7. Qui conterunt super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant, & filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

8. Et super vestimentis pignoris accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

|| Num. 21.
24.
Deut. 2. 24.

9. || Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.

|| Exod. 14.
21.
Deut. 2. 2.

10. || Ego sum, qui ascendere vos feci de terra Ægypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis ut possideretis terram Amorrhæi.

11. Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris nazaræos: nunquid non ita est filii Israel dicit Dominus?

12. Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13. Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum scæno.

14. Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15. & tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur, & ascensor equi non salvabit animam suam:

16. & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

C A P U T III.

Domum Israel populum olim unicum electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

1. **A**udite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens:

2. Tantummodò vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3. Nunquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4. Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

5. Nunquid cadet avis in laqueum terræ absque aucupe? nunquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6. Si clanget tuba in civitate, & populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7. Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

9. Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte infanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10. Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus suis.

11. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuetur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur sedes tuæ.

12. Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13. Audite, & contestamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14. quia in die cum visitare cœpero pravaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15. Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiva; & peribunt domus eburnæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

C A P U T IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam: & quia filii Israel variis flagellis à peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ prius passi fuerant; hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

1. **A**udite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ

calu-

calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2. Juravit Dominus Deus in Sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis ferventibus.

3. Et per aperturas exhibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dominus.

4. Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicare prævaricationem: & affertè manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5. Et sacrificare de fermentato laudem: & vocare voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

6. Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non est reversi ad me, dicit Dominus.

7. Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui: pars una compluta est; & pars, super quam non plui, aruit.

8. Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non sunt satiata: & non redistis ad me, dicit Dominus.

9. || Percussi vos in vento urente, & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliveta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus.

10. Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus.

11. Subverti vos, || sicut subvertit Deus Sodomam, & Gomorrhā, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus.

12. Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israel.

13. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

C A P U T V.

Luget casum Israelis Propheta, revocans eos ad querendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit Dominus festivitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1. **A**udite verbum istud, quod ego levo super vos planctum. Domus Israel cecidit, & non adjiciet ut resurgat.

2. Virgo Israel projecta est in terram suam, non est qui suscitaret eam.

3. Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum relinquentur in ea decem in domo Israel.

4. Quia hæc dicit Dominus domui Israel: Quærite me, & vivetis.

5. Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur, & Bethel erit inutilis.

6. Quærite Dominum, & vivite: ne forte comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7. Qui convertitis in absinthium judicium: & justitiam in terra relinquitis.

8. Facientem Arcturum, & Orionem, & convertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem: || qui vocat aquas maris, & effudit eas super faciem terræ: Dominus nomen est ejus.

9. Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert.

10. Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfectè abominati sunt.

11. Idcirco, pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: || domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum.

12. Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes justii accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.

13. Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14. Quærite bonum, & non malum, ut vivatis, & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

15. || Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta judicium: si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquias Joseph.

16. Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator, in omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui sciunt plangere.

17. Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

18. || Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.

19. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei ursus: & ingreditur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

20. Nunquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

21. || Odi, & projeci festivitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum.

22. Quod si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra, non suscipiam:

& vota pinguium vestrorum non respiciam.

23. Aufer à me tumultum carminum tuorum: & cantica lyræ tuæ non audiam.

24. Et revelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis.

25. || Nunquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel?

26. Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, fides Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27. Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.

C A P U T VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, unum cum reliquo populo Israel, cujus detestatur superbiam.

1. **V**Æ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientibus pompaticè domum Israel.

2. Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth Palæsthorum, & ad optima quæque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3. Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis folio iniquitatis.

4. Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5. qui canitis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa cantici.

6. Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.

7. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrationum: & auferetur factio lascivientium.

8. || Juravit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus suis.

9. Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipsi morientur.

10. Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, ut esset ossa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus est: Nunquid est penes te?

11. Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12. Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

13. Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absinthium?

14. Qui latamini in nihilo: qui dicitis: Nunquid non in fortitudine nostra assumimus nobis cornua?

15. Ecce enim suscitabo super vos domum Israel: dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

C A P U T VII.

Deprecatur Propheta penas quas videt imminere; & Dominus comminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trullæ camentarii vaticinatur, adversante licet Amasias sacerdote Bethel, qui coram rege Israel accusat Amos; suadens ipsi Amos ut eat prophetatum in terram Juda: sed ostendit se factum à Domino prophetam ut super Israel prophetaret, qui & Amasias & Israeli vaticinatur afflictiones.

1. **H**Æc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis.

2. Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

3. Misertus est Dominus super hoc: non erit, dixit Dominus.

4. Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyssum multam, & comedit simul partem.

5. Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Jacob, quia parvulus est?

6. Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7. Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu ejus trulla camentarii.

8. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam camentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adjiciam ultra superinducere eum.

9. Et demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur, & confurgam super domum Jeroboam in gladio*.

10. Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Jeroboam regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit Terra sustinere universos sermones ejus.

11. Hæc enim dicit Amos: in gladio morietur Jeroboam, & Israel captivus migrabit de terra sua:

12. Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13. Et in Bethel non adjicies ultra ut prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

14. Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius propheta: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.

15. Et tulit me Dominus cum sequeretur gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel.

*Quod factum est cum Solimus Zacharia filium Jeroboami interfecit. (4. Reg. 13. 19.) ann. 15. postquam hæc ab Amoso predicta fuerant.

* Stillare
Hebræis
eſt Pro-
phetam
agere.
17. Ecce.
21. 2.
Mic. 11. 1.
† Aſſyria
ſc.

16. Et nunc audi verbum Domini : Tu dicis : Non prophetabis ſuper Israel & non ſtillabis * ſuper domum idoli.

17. Propter hoc hæc dicit Dominus : Uxor tua in civitate fornicabitur : & filii tui & filię tuę in gladio cadent , & humus tua funiculo metietur : & tu in terra polluta † morieris , & Israel captivus migrabit de terra ſua.

C A P U T VIII.

Amos ſub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppreſſiones : acerbitatem verò imminentiſ calamiſtis explicat : ac feſtivities eorum dicit in luſtum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

1. **H**æc oſtendit mihi Dominus Deus : & ecce uncinus pomorum.

2. Et dixit : Quid tu viſes Amos ? Et dixi : Uncinum pomorum . Et dixit Dominus ad me : Venit finis ſuper populum meum Israel : non adjiciam ultrà ut pertranſeam eum .

3. Et ſtridebunt cardines templi in die illa , dicit Dominus Deus : multi morientur : in omni loco projicietur ſilentium .

4. Audite hoc qui conteritis pauperem , & deficere facitis egenos terræ ,

5. dicentes : Quando tranſibit menſis , & venundabimus merces : & ſabbatum , & aperiemus frumentum : ut imminuamus menſuram , & augeamus ſiclum , & ſupponamus ſtateras dolofas ,

6. ut poſſideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis , & quiſquilias frumenti vendamus ?

7. Juravit Dominus in ſuperbiam Jacob : Si oblitus fuero ulque ad finem omnia opera eorum .

8. Nunquid ſuper iſto non commovebitur Terra , & lugebit omnis habitator ejus : & aſcendet quaſi fluvius univerſus , & ejicietur , & defluet quaſi rivus Aegypti ?

9. Et erit in die illa , dicit Dominus Deus : occidet ſol in meridie , & teneſcere faciam terram in die luminis :

10. || & convertam feſtivities veſtras in luſtum , & omnia cantica veſtra in planctum : & inducam ſuper omne dorſum veſtrum ſaccum , & ſuper omne caput calvitium : & ponam eam quaſi luſtum unigeniti , & noviffima ejus quaſi diem amarum .

11. Ecce dies veniunt , dicit Dominus : & mittam famem in terram : non famem panis , neque ſitim aquæ , ſed audiendi verbum Domini .

12. Et commovebuntur à Mari ulque ad mare , & ab Aquilone ulque ad Orientem : circuibunt querentes verbum Domini , & non invenient .

13. In die illa deficient virgines pulchræ , & adoleſcentes in ſiti .

14. Qui jurant in delicto Samariæ , & dicunt : Vivit Deus tuus Dan , & vivit via Beſabee : & cadent , & non reſurgent ultrà .

C A P U T IX.

Vaſtaturum ſe dicit Dominus impios , ſic ut nulli pateat effugium ; poſtea tamen ſuſcitabit tabernaculum David , & captivitatem filiorum Israel convertet ; cum magna ipſorum felicitate.

1. **V**idi Dominum ſtantem ſuper altare ; & dixit : Percute cardinem , & commoveantur ſuperliminaria : avaritia enim in capite omnium , & noviffimum eorum in gladio interficiam : non erit fuga eis . Fugient , & non ſalvabitur ex eis qui fugerit .

2. || Si deſcenderint ulque ad infernum , inde manus mea educet eos : & ſi aſcenderint ulque in cælum , inde detrahā eos .

3. Et ſi abſconditi fuerint in vertice Carmeli , inde ſcrutans auferam eos : & ſi celaverint ſe ab oculis meis in profundo maris , ibi mandabo ſerpenti , & mordebit eos .

4. Et ſi abierint in captivitatem coram inimicis ſuis , ibi mandabo gladio , & occidet eos : & || ponam oculos meos ſuper eos in malum , & non in bonum .

5. Et Dominus Deus exercituum , qui tangit terram , & tabeſcet : & lugebunt omnes habitantes in ea : & aſcendet ſicut rivus omnis , & defluet ſicut fluvius Aegypti .

6. Qui ædificat in cælo aſcenſionem ſuam , & faſciculum ſuum ſuper terram fundavit : || qui vocat aquas maris , & effundit eas ſuper faciem terræ , Dominus nomen ejus .

7. Nunquid non ut filii Aethiopum vos eſtis mihi , filii Israel , ait Dominus : nunquid non Israel aſcendere feci de terra Aegypti : || & Palæſthinos de Cappadocia , & Syros de Cyrene ?

8. Ecce oculi Domini Dei ſuper regnum peccans , & conteram illud à facie terræ : verumtamen conterens non conteram domum Jacob , dicit Dominus .

9. Ecce enim mandabo ego , & concutiam in omnibus gentibus domum Israel , ſicut concutitur triticum in cribro : & non cadet lapillus ſuper terram .

10. In gladio morientur omnes peccatores populi mei : qui dicunt : Non appropinquabit , & non veniet ſuper nos malum .

11. In die illa || ſuſcitabo tabernaculum David , quod cecidit : & reædificabo aperturas murorum ejus , & ea , quæ corruerant , inſtaurabo : & reædificabo illud ſicut in diebus antiquis .

12. Ut poſſideant reliquias Idumææ , & omnes nationes , eò quòd invocatum ſit nomen meum ſuper eos : dicit Dominus faciens hæc .

13. † Ecce dies veniunt , dicit Dominus : & comprehendet arator meſſorem , & calcator uvæ mittentem ſemen : || & ſtillabunt montes dulcedinem , & omnes colles culti erunt .

14. Et convertam captivitatem populi mei Israel : & ædificabunt civitates deſertas , & inhabitabunt : & plantabunt vineas , & bibent vinum earum : & facient hortos , & comedent fructus eorum .

15. Et plantabo eos ſuper humum ſuam : & non evellam eos ultrà de terra ſua , quam dedi eis , dicit Dominus Deus tuus .

|| Tob. 2. 6.
1. Mac. 1.
41.

|| Pſalm.
138. 8.

|| Jerem. 44
12.

|| Sup. 5. 8.

|| Dent. 1.
25.

Jerem. 47.
4.

|| Aſ. 15.
16.

† FER. 4.

QUA T.

T E N P.

S E P T E M -

B R I S .

|| Joel. 3. 18

PROPHETIA ABDIÆ.

QUO TEMPORE scripserit Abdias, parum constat. Hebræorum quidam hunc esse illum regie domus dispensatorem existimant, qui 3. Reg. 18. centum Prophetas pavit. Hieronymus coævum Osee, Joseli, & Amaso fecit. Quam sententiam probare videtur Prophetarum ordo, qui est in Hebræis codicibus omnibus. Omnium Prophetarum numero verborum brevissimus est, at gratia mysteriorum cuius æqualis, ait Hieronymus.

Multa ex hujus vaticinio sumpsere Jeremias cap. 49. & Ezech. cap. 25. quia Idumæa, qualia hic prædicuntur, Sennacheribi temporibus, passa est iterum per Nabuchodonosorem. Itaque in re pari, paria usurpantur verba.

CAPUT UNICUM.

Vaticinatur exitium adversus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamē redu-
li domini accipient in eos qui ipsos afflixerant.

|| Jer. 49.
14.

1. **V**ISTO Abdias, hæc dicit Dominus Deus ad Edom: || Audium audivimus à Domino, & legatum ad gentes misit: Surgite, & confurgamus adversus eum in prælium.

2. Ecce parvulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valde.

3. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?

4. Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum: inde detrahā te, dicit Dominus.

5. Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo cōticuisses: nonne furati essent sufficientia tibi: si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

6. Quomodo scrutati sunt Esau, investigaverunt abscondita ejus?

7. Usque ad terminum emiserunt te: omnes viri fœderis tui illuserunt tibi: invaluerunt adversum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: nō est prudentia in eo.

|| Isai. 49.
14.
1. Cor. 1. 19.

8. Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau?

9. Et timebunt sortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Esau.

|| Gen. 27.
42.

10. Propter interfecionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confusio, & peribis in æternum.

11. In die cū stares adversus eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalem mitebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.

12. Et non despicias in die fratris tui, in die peregrinationis ejus: & non lataberis super filios Juda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustia.

13. Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicias & tu in malis ejus in die vastitatis illius: & non emitteris adversus exercitum ejus in die vastitatis illius.

14. Nec stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15. Quoniam juxta est dies Domini super omnes Gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.

16. Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint:

17. Et in monte Sion erit salvatio, & erit Sanctus: & possidebit domus Jacob eos qui se possederāt.

18. Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula & succendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquie domus Esau, quia Dominus locutus est.

19. Et hæreditabunt hi, qui ad Austrum sunt, montem Esau, & qui in campetribus Philistiim, & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad.

20. Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israel, omnia loca Chanaanæorum usque ad Sareptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.

21. Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esau: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ.

JONAS quoque Osee & Amos coævum ex Hebræorum auctoritate ponit Hieronymus, quod ordo librorum atque temporum ratio suadere videtur. Rex enim Ninives, de quo hic agitur, potuit esse Phul, quem Sardanapali patrem esse putamus, qui postea à Manabem vocatus, vivente adhuc Osea, cum exercitu venit in terram Israel circa annum Mundi 3233. ante æram Chr. 771. ut ad 4. Reg. 15. annotavimus. Missus autem Niniven videtur Jonas, circa annum Mundi 3197. ante æram Chr. 807. quo celebratum est Judæorum Jubilæum 13. & insignes quoque multi alii prophete claruerunt. Verùm antiquior extat ejusdem Jonæ prophetia, 4. Reg. 14. 25. Nam regnante, ut videtur, Joaso, cum Israeli ab Syris oppresso non esset qui auxiliaretur: ab ejus filio Jeroboamo, regnum ex eorum potestate vindicandum prædixerat, quod postea egregiè præstitit Jeroboam, sceptrum adeptus anno M. 3179. ante æram Christi 825.

Erat autem Jonas de Geth-Cepher, 4. Reg. 14. 25. oppido tribus Zabulon; Josue 19. 13. in Galilæa Gentium, Isai. 9. 1. Quod obiter notandum adversus Phariseorum illud Joam. 7. 52. Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non surgit. Solus ex omnibus Prophetis ad gentes missus, in quo typus Christi fuit, ut etiam in eo quòd tertia die ex ventre ceti vivus emerfit.

CAPUT PRIMUM.

Jonas à Domino missus ut in Ninive prædicaret, Navigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo imminente in navim tempestatem, jactisque sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessatque tempestas.

1. **E**T factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens: Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.

3. Et surrexit Jonas ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini.

4. Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

5. Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navì, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.

6. Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si fortè recogit

tet Deus de nobis, & non pereamus.

7. Et dixit vir ad collegam suum, Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit fors super Jonam.

8. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo populo es tu?

9. Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

10. Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoverunt enim viri quòd à facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)

11. Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescibat.

12. Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.

13. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescibat super eos.

14. Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine: ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

15. Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare à fervore suo.

16. Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

C A P U T II.

Jonas à ceto quem Dominus præparaverat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

|| Matth.
12. 40. C.
16. 7.
Lucæ 11.
30.

1. **E**T præparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Jonam: || & erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

2. Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3. Et dixit:
|| Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudivisti vocem meam.

|| Psalm.
119. 1.
1. Cor. 15. 4.

4. Et projecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

5. Et ego dixi: Abiectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo Templum sanctum tuum.

|| Psalm.
68. 1.

6. || Circumdederunt me aquæ usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

7. Ad extrema montium descendi: terræ vestes concluderunt me in æternum: & sublevis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8. Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9. Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

10. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.

11. Et dixit Dominus pisci: & evomit Jonam in aridam.

C A P U T III.

Rursum missus Jonas ad Ninivitas prædicit civitatis subversionem: illis autem ad Deum conversis, & magna penitentiae signa essentibus, parcat Dominus civitati.

|| FER. 2.
POST
DOMIN.
PASSION.
EPIST.
Item.
SABBATO
SANCTO
PROPHE-
TIA 10.

1. **E**T factum est verbum Domini ad Jonam secundò, dicens:

2. Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.

3. Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini, & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

4. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.

|| Matth.
12. 41.
Lucæ 11.
32.

5. || Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum: & prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt farris à majore usque ad minorem.

6. Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de folio suo, & abiecit vestimentum

suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

7. Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustent quidquam, nec pascantur, & aquam non bibant.

8. Et operiantur farris homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.

9. || Quis scit si convertatur, & ignoscat Deus: & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?

|| Jerem.
18. 21.
Joel. 2. 14.

10. Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

C A P U T IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium suum adversus Niniven videbat non impleri, mortem optat: verum à Domino corripitur, qui injustam ipsius indignationem convincit, quod putaret se rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominus parcere Ninive civitati maxime, in qua erant plus quam 120000. eorum qui non peccaverant.

1. **E**T afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est:

2. & oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, nunquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in Terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsis: || scio enim quia tu Deus clemens, & misericors es, patiens, & multa miserationis, ignoscens super malitia.

|| Psalm.
85. 5.
Joel. 2. 13.

3. Et nunc Domine tolle quæso animam meam à me: quia melior est mihi mors quam vita.

4. Et dixit Dominus: Putasne benè irasceris tu?

5. Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra Orientem civitatis: & fecit sibi umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

6. Et præparavit Dominus Deus hedera, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, lætitia magna:

7. Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hedera, & exaruit.

8. Et cum ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido, & urenti: & percussit sol super caput Jonæ, & aestuabat: & petivit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.

9. Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne benè irasceris tu super hedera? Et dixit: Benè irascor ego usque ad mortem.

10. Et dixit Dominus: Tu doles super hedera, in qua non laborasti, neque fecisti ut crederet, quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte perit.

11. Et ego non parciam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti milia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & jumenta multa:

PROPHETIA MICHÆÆ.

MICHÆAS præcedentibus Prophetis ætate suppar fuit, ac nominatim Isaie, cui ut spiritu, ita & stylo simillimus est. Munus suum obiit sub Joatham, qui anno Mundi 3246. regnum auspicatus, ante æram Christi 758. & sub duobus sequentibus regibus (simul cum Isaia & Osee) quorum ultimus Ezechias mortuus est anno Mundi 3306. ante æram Chr. 698.

Invectur autem in idololatriam, & alia inde enata scelera, tam duarum, quàm decem tribuum: unde utrisque excidium & captivitatem, his per Assyrios, illis per Chaldaeos præ-nuntiat. Tandem tamen letum reditum & Babylonia per Cyrum promittit, & letiorem ex servitute peccati, mortis & diaboli per Christum, quem in Betlehem nasciturum predicit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samaria & Jerusalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

1. **V**ERBUM Domini, quod factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechia, regum Juda: quod vidit super Samariam, & Jerusalem.

|| Deut. 32.
|| Isai. 1. 2.

2. || Audite populi omnes, & attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

|| Isai. 26.
15.

3. || Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ.

4. Et confumentur montes subtus eum: & valles scinduntur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5. In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israel. Quod scelus Jacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Judæ? nonne Jerusalem?

6. & ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: & detraham in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7. Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem:

quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur.

8. Super hoc plangam, & ululabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum.

9. Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.

10. In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploreris, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

11. Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quæ stetit sibi met.

12. Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Jerusalem.

13. Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis, principium peccati est filia Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel.

14. Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Israel.

15. Adhuc heredem adducam tibi: quæ habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israel.

16. Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem iniustitiam, aliaque peccata recensens, prædicit vindictam & captivitatem ipsi imminere; & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1. **V**Æ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hereditatem ejus.

3. Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.

4. In die illa fumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, cum revertatur, qui regiones nostras dividat?

5. Propter hoc non erit tibi mittens funiculum fortis in cœtu Domini.

6. Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

7. Dicit Domus Jacob: Nunquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes ejus? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui rectè graditur?

8. Et è contrario populus meus in adversarium confurrexit: desuper tunica pallium sustulistis: & eos, qui transibant simplicitè, convertistis in bellum.

9. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10. Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam ejus corumpetur putredine pessima.

11. Utinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste.

12. Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum: tumultuabuntur à multitudine hominum.

13. Ascendet enim pandens iter ante eos: dividant, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicum, pseudo-prophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jerusalem deletionem.

1. **E**T dixi: Audite principes Jacob, & duces domus Israel: Nunquid non vestrum est scire judicium,

2. qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?

3. Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriaverunt: & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebetes, & quasi carnem in medio olla.

4. Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.

5. Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.

6. Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

7. Et confundentur qui vident visiones, & confundentur divini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8. Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, judicio, & virtute: ut annuntiem Jacob scelus suum, & Israel peccatum suum.

9. Audite hoc principes domus Jacob, & iudices domus Israel: qui abominamini judicium, & omnia recta pervertitis.

10. Qui edificatis Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate.

11. Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & propheta ejus in pecunia divinabant: & super Dominum quiescebant, dicentes: Nunquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala.

12. Propter hoc, causa vestri, Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa silvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ, plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quod de captivitate sit à Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

1. **E**T erit: In novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi.

2. Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem.

3. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non fumer gens adversus gentem gladium: & non discant ultra belligerare.

4. Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat; quia os Domini exercituum locutum est.

5. Quia omnes populi ambulabunt uniusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultra.

6. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam eieceram, colligam; & quam afflixeram:

|| *Soph. 3.*
19.

|| *Dan. 7.*
14.
Luc. 1. 32.

7. || Et ponam claudicantem in reliquias: & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam: || & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc, & usque in æternum.

8. Et tu turris gregis nebulosa filia Sion usque ad te veniet: & veniet potestas prima regnum filia: Jerusalem.

9. Nunc quare mœrore contraheris? nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10. Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies usque ad Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11. Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspi-
ciat in Sion oculus noster.

12. Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi secum aræ.

13. Surge, & tritura, filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino universæ terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Jerusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquie Israel exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1. **N**unc vastaberis filia latronis: ob-
sionem posuerunt super nos, in
virga percutient maxillam iudicis Israel.

|| *Matth.*
2. 6.
Joan. 7.
124

2. || **ET TU BETHLEHEM** Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.

3. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel.

4. Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5. Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.

6. Et pascet terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit

ab Assur cum venerit in terram nostram, & cum calcaverit in finibus nostris.

7. Et erunt reliquæ Jacob in medio populorum multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8. Et erunt reliquæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est qui eruat.

9. Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11. Et perdam civitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12. Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis ultra opera manuum tuarum.

13. Et evellam lucos tuos de medio tui, & conteram civitates tuas.

14. Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia; indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter injustitiam aliæque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1. **A**udite quæ Dominus loquitur: Surge, contende iudicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam.

2. Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel iudicabitur.

3. || Popule meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi; responde mihi.

|| *Jerem. 2.*
4.

4. Quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam;

5. || Popule meus memento quæso quid cogitaverit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitias Domini.

|| *Num. 22.*
23.

6. Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelsio: nunquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos?

7. Nunquid placare potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8. Indicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: || Utique facere iudicium, & diligere misericor-

|| *Lev. 7. 9.*
Matth. 23.
11.
Deut. 6. 2.
1. 16.

diam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.
9. Vox Domini ad civitatem clamat, & salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10. Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11. Nunquid justificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa?

12. In quibus divites ejus repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13. Et ego ergo capi percutere te perditione super peccatis tuis.

14. Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

15. || Tu feminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungeris oleo: & mustum, & non bibes vinum.

16. Et custodisti præcepta Achab: & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

CAPUT VII.

Lugit Propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confitendum, sed in solo Deo salvatore, qui miserebitur Sion: & pudescentis inimicis, eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

1. **V**Æ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumnio racemos vindemiæ, non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea.

2. Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine infidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3. Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.

4. Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5. Nolite credere amico: & nolite confi-

dere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

16. || Quia filius contumeliam facit patri, & filia confurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam: || & inimici hominis domestici ejus.

7. Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum, audiet me Deus meus.

8. Ne lateris inimica mea super me, quia cecidi: confurgam, cum fedito in tenebris, Dominus lux mea est.

9. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet, & faciet iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam ejus.

10. Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.

11. Dies, ut ædificentur maceræ tuæ in die illa longè fiet lex.

12. In die illa & usque ad te veniet de Assur, & usque ad civitates munitas: & à civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.

13. Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.

14. † Pasce populum tuum in virga tua: gregem hereditatis tuæ habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascuntur Basan & Galaad juxta dies antiquos.

15. Secundum dies egressionis tuæ de terra Egypti ostendam ei mirabilia.

16. Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt.

17. Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.

18. || Quis Deus similis tui, qui auferis iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ? non immitet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

19. Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.

20. Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis.

|| Matth.
10. 21.

|| Matth.
10. 35.

† SAB.
QUAT.
TEMP.
SEPTEM.
EP1ST. 3.

|| Jer. 10. 6.
Act. 10. 43.

PROPHETIA NAHUM.

NAHUM idem est quod Noe, scilicet Consolator. Censent Hebraei eum Manassæ scripsisse temporibus. Sub Joathan Nabum vixisse, & eum Assyriorum ac Ninivæ subversionem prædixisse, quæ post 115. annos completa est, affirmat Josephus. Cum ex illo temporis spatio colligendum potius fuisset eum prophetavisse sub Achazo Joatham filio, qui regnum aspiciatus est anno mundi 3262. ante Christum 742. ut in libris Regum annotavimus. Etenim Ninivæ ab Nabopolassar magni Nabuchodonosoris patre funditus eversa est, Josia apud Judæos regnante, anno mundi 3378. ante æram Christi 626. Quod ex Chronologia nostra clarius patebit.

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversus hostes suos qui patiens est & fortitudine magnus, cuius iræ nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, sui que populi hostes est consumpturus.

1. **N**us Ninivæ: Liber visionis Nahum Elcesæi.

2. **D**eus amulator, & ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, & habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.

3. Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate, & turbine viæ ejus, & nebula pulvis pedum ejus.

4. Increpans mare, & exsiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus: & flos Libani elanguit.

5. Montes commoti sunt ab eo, & colles defolati sunt: & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6. Ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? indignatio ejus effusa est ut ignis: & petrae dissolutæ sunt ab eo.

7. Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis: & sciens sperantes in se. ||

8. Et in diluvio prætereunte, consummationem faciet loci ejus: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9. Quid cogitatis contra Dominum? con-

summationem ipse faciet: non confurget duplex tribulatio.

10. Quia sicut spinæ se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.

11. Ex te exhibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans pravariationem.

12. Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint: & ita plures, sic quoque attondentur, & pertransibit: affixi te, & non affligam te ultra.

13. Et nunc conteram virgam ejus de dorso tuo, & vincula tua dirumpam.

14. Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es.

15. || Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra Juda festivitates tuas, & redde vota tua: quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial: universus interiit.

CAPUT II.

Obsidio Ninivæ, ejusque à Chaldeis depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

1. **A**scendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde.

2. Quia reddidit Dominus superbiam Jacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores

disipa-

|| Isa. 52.
7.
Rom. 10. 15.

dislipaverunt eos, & propagines eorum cor-
ruperunt.

3. Clypeus fortium ejus ignitus, viri exer-
citus in coccineis: ignea habenæ currus in
die præparationis ejus, & agitadores con-
fopiti sunt.

4. In itineribus conturbati sunt: quadrigæ
collisæ sunt in plateis: aspectus eorum qua-
si lampades, quasi fulgura discurrentia.

5. Recordabitur fortium suorum, ruent in
itineribus suis: velociter ascendent muros
ejus, & præparabitur umbraculum.

6. Portæ fluviorum apertæ sunt, & tem-
plum ad solum dirutum.

7. Et miles captivus abductus est: & an-
cillæ ejus minabantur gementes ut columbæ,
murmurantes in cordibus suis.

8. Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ
ejus: ipsi verò fugerunt: state, state, &
non est qui revertatur.

9. Diripite argentum, diripite aurum: &
non est finis divitiarum ex omnibus vas-
desiderabilibus.

10. Dissipata est, & scissa, & dilacerata:
& cor tabescens, & dissolutio geniculorum,
& defectio in cunctis renibus: & facies om-
nium eorum sicut nigredo ollæ.

11. Ubi est habitaculum leonum, & pas-
cua catulorum leonum, ad quam ivit leo
ut ingrederetur illuc, catulus leonis, &
non est qui exterreat?

12. Leo cepit sufficienter catulis suis, &
necavit leonibus suis: & implevit præda spel-
uncas suas, & cubile suum rapina.

13. Ecce ego ad te, dicit Dominus exerci-
tuum, & succendam usque ad fumum quadri-
gas tuas, & leuculos tuos comedet gladius:
& exterminabo de terra prædam tuam, & non
audietur ultra vox nuntiorum tuorum. ||

C A P U T III.

*Ninive urbs sanguinum sub nomine adulteræ
vastanda predicatur: quod exemplo Alexan-
dræ à Babylonis devastatæ confirmatur: nec
erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur
super ipsius devastatione.*

1. **V**æ civitas sanguinum, universa men-
daci dilaceratione plena: non re-
cedet à te rapina.

2. Vox flagelli, & vox impetus rotæ,
& equi frementis, & quadrigæ ferventis,
& equitis ascendentis:

3. & micantis gladii, & fulgurantis ha-
stæ, & multitudinis interfectæ, & gravis
ruinæ: nec est finis cadaverum, & corrue-
nt in corporibus suis.

4. Propter multitudinem fornicationum
meretricis speciosæ & gratæ, & habentis
maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus
suis, & familias in maleficiis suis:

5. Ecce ego ad te, dicit Dominus exerci-
tuum, & || revelabo pudenda tua in facie
tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam,
& regnis ignominiam tuam.

6. Et projiciam super te abominationes,
& contumeliis te afficiam, & ponam te in
exemplum.

7. Et erit: Omnis, qui viderit te, resi-
liet à te, & dicet: Vastata est Ninive: quis
commovebit super te caput? unde quæram
consolatorem tibi?

8. Nunquid melior es Alexandria * po-
pulum, quæ habitat in fluminibus? aquæ
in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare: aquæ
muri ejus.

9. Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus,
& non est finis: Aphrica, & Libyes fue-
runt in auxilio tuo.

10. Sed & ipsa in transmigrationem ducta
est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in
capite omnium viarum, & super inclytos
ejus miserunt sortem, & omnes optimates
ejus confixi sunt in compedibus.

11. Et tu ergo inebriaberis, & eris des-
pecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12. Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum
grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in
os comedentis.

13. Ecce populus tuus mulieres in medio
tui: inimicis tuis adaperitione pandentur por-
tæ Terræ tuæ, devorabit ignis vestes tuos.

14. Aquam propter obsidionem hauri ti-
bi, extrue munitiones tuas: intra in lu-
tum, & calca, subigens tene laterem.

15. Ibi comedet te ignis: peribis gladio,
devorabit te ut bruchus: congregare ut bru-
chus: multiplicare ut locusta.

16. Plures fecisti negotiationes tuas quàm
stellæ sint cæli: bruchus expansus est, &
avolavit.

17. Custodes tui quasi locustæ: & parvuli
tui quasi locustæ locustarum, quæ confidunt
in sepibus in die frigoris: sol ortus est, &
avolaverunt, & non est cognitus locus
earum ubi fuerint.

18. Dormitaverunt pastores tui, rex As-
sur: sepelientur principes tui: latitavit po-
pulus tuus in montibus, & non est qui
congreget.

19. Non est obscura contritio tua, pess-
ima est plaga tua: omnes qui audierunt au-
ditionem tuam compresserunt manum su-
per te: quia super quem non transiit ma-
litia tua semper?

|| Isaia 47.
3.

* Heb. No.
urbs in
Phoenicia,
ubi postea
condita
Alexan-
dria, cujus
nomen ibi
de Jer. 46.
25. per
77. & 49.
positum est,
hæc autem
de bello
intelligi
debet,
quod Sen-
nacherib
cum rege
Sethone
gentis, in
quo ad
partes in-
teriores
Ægypti
penetra-
vit, indeque
captivam
multitudi-
nem secum
eduxit.
2. || ai. 20.
4.
Anno M.
1292.
Ant. Chr.
732.

|| Mich. 7.
11.

Ezech. 24. 9
Hab. 2. 11.

PROPHETIA HABACUC.

HABACUC, id est, amplexator vel luctator, ut nos docet Hieronymus in prologo, quod nullus, tam audaci voce ausus sit Deum ad disceptandum provocare. Longè post Nabum prophetavit, si is ille est, ut sentit idem Doctor, cui suffragatur Epiphanius, qui ab Angelo raptus laboranti Danieli in lacu leonum subvenit. Hanc enim historiam sub Evilmerodaco Nabuchodonosoris magni filio evenisse putamus, qui anno demum 3442. ante eram Christi vulgarem 362. in regnum successit, ut ad Daniellem annotavimus. Unde eum putat Hieronymus in Babylonia prophetasse. At Hebraei in Seder-Olam, Theodorus, Epiphanius, & alii multi, id volunt factum ante captivitatem duarum tribuum, cum jam proximum esset ut Chaldaeos mitteret Deus in Jerusalem; unde vers. 6. ait; Ecce ego suscitabo, sive, ut est in Hebr. Suscito Chaldaeos. Et vers. 10. de Nabuchodonosore loquens, ipse de regibus triumphabit. Ex quibus concludendum videtur, eum circa Joakimi tempora propheticum munus obivisse, qui Joakim, à Nabuchodonosore captus & insepultus abiectus est anno Mundi 3405. ante Christi eram 599. ut in Chronologia nostra videre est. Quapropter Jeremiae aequalem fuisse Habacuc necesse est, eumque jam seniore officium praestitisse Danieli.

Conqueritur primùm Propheta de sceleratissima Judaeorum vita: Deinde everfionem Hierosolymorum per Chaldaeos eventuram prophetat, ac Chaldaeorum ipsorum excidium, Judaeorum liberationem per Cyrum subnequit, totius humani generis per Christum. Ac tandem insigni oratione pro ignorantibus librum suum concludit.

CAPUT PRIMUM.

Miratur Propheta impium prosperari, & prevalere adversus justum: nam adversus Judaeos suscitavit Dominus Chaldaeos, qui vicloriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

1. **N**US, quod vidit Habacuc propheta.
2. **U**squequò Domine clamabo & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis?
3. Quare ostendisti mihi iniquitatem, & laborem, videre pradam, & injustitiam contra me? & factum est iudicium, & contradictio potentior.
4. Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem iudicium: quia impius praevalet adversus justum, propterea egreditur iudicium perversum.
5. **A**spicite in gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur.
6. Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, gen-

tem amaram, & velocem, ambulantes super latitudinem Terrae, ut possideat tabernacula non sua.

7. Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa iudicium, & onus ejus egredietur.

8. Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque ejus de longè venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

9. Omnes ad pradam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem.

10. Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.

11. Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruct: hæc est fortitudo ejus dei sui.

12. Nunquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in iudicium posuisti eum: & fortem, ut corripere, fundasti eum.

13. Mundi sunt oculi tui, ne videas ma-

lum, &

lum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Quare respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio iustiores se?

14. Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem:

15. Totum in hamo sublevavit, traxit illud in fagena sua, & congregavit in rete suam. Super hoc latabitur & exultabit.

16. Propterea immolabit fagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incaffata est pars ejus, & cibus ejus electus.

17. Propter hoc ergo expandit fagenam suam & semper interficere Gentes non parcat.

C A P U T II.

Propheta à Domino responsum expectanti precipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quod idola eis non proderunt.

1. **S**uper custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem, & contemplanor, ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.

2. Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui legerit eum.

3. Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

|| Isa. 2. 36.
Rom. 1. 17.
Gal. 3. 11.
Hebr. 10.
18.

4. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso: ¶ || justus autem in fide sua vivet.

5. Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes gentes, & coacervabit ad se omnes populos.

6. Nunquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam anigmatum ejus: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua: usquequò & aggravat contra se densum lutum?

7. Nunquid non repente consurgent qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9. Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excello nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

10. Cogitasti confusionem domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11. Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas adificiorum est, respondebit.

12. ¶ Væ qui edificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate:

|| Jer. 24. 9.
Nahum 3.
5.

13. Nunquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficient.

14. Quia replebitur Terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15. Væ qui potum dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus.

16. Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominia super gloriam tuam.

17. Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18. Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus, ut faceret simulacra muta.

19. Væ qui dicit ligno: Expurgare; Surge, lapidi tacenti: nunquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro, & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

20. ¶ Dominus autem in templo sancto suo: fileat à facie ejus omnis Terra.

|| Psal. 103.

CAPUT III.

I. ORATIO

HABACUC PROPHETÆ
PRO IGNORANTIIS.

Hæc oratio, magna ex parte, est prophetica; instar epici carminis & Psalterii, id est, lyrico more composita, ut docet Hieronymus. Unde Septuaginta translulerunt: Oratio cum cantico. Per ignorantias autem peccata populi & sua intelligit; qui orationem incarnationis Dominicæ & adventus ejus mysterium, jam antè sibi capite superiori promissum, impediant ut ita à malis omnibus jussi liberentur.

1. **D**OMINE audiui auditionem tuam & timui.

2. Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.

In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

3. Deus ab Austro veniet, & Sanctus de monte Pharan:

Operuit cælos gloria ejus: & laudis ejus plena est terra.

4. Splendor ejus ut lux erit: cornua in manibus ejus:

Ibi abscondita est fortitudo ejus: 5. ante faciem ejus ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes ejus.

6. Stetit, & mensus est terram.

Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.

Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis ejus.

7. Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopæ, turbabuntur pelles terræ Madian.

8. Nunquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos: & quadrigæ tuæ salvatio.

9. Suscitans suscitabis arcum tuum, jumenta tribubus quæ locutus es.

Fluvios scindes terræ: 10. viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.

11. Sol, & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

12. In fremitu conculcabis terram: in furore obstupescies Gentes.

13. Egressus es in salutem populi tui: in salutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impii: denuasti fundamentum ejus usque ad collum.

14. Maledixisti sceptris ejus, capiti bellicorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum sicut ejus, qui devorat pauperem in abscondito.

15. Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

16. Audiui, & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea.

Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat:

Ut requiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17. Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.

Mentietur opus oliivæ: & arva non afferent cibum.

Abscindetur de ovili pecus: & non erit armentum in præsepibus.

18. Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jesu meo.

19. Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIAE.

SOPHONIAS, id est, speculator Dei, vel absconditus Domini, inquit Hieronymus; è nobili prosapia & tribu Simeon oriundus, ut volunt Epiphanius & Isidorus Hispalensis, scripsisse se ait tempore Josie regis. Convixit itaque Jeremie, cui persimilis est etiam stylo, ut ejus quasi abbreviator haberi possit, ait idem Isidorus: Etsi incertum quo præcisè anno scripserit, Judæos hortatur ut relicta idololatria aliisque criminibus respiceant. Mox quasi lata contra Judæos primùm, dein contra alios populos sententia, promissiones Evangelicas subijcit, de vocatione Gentium. Ecclesie instauratione, remissione peccatorum, sanctificatione & gloria eterna, per Christum.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primùm peccatoribus universis, deinde Judæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem; Jerusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quàm erit amara dies ultionis Domini.

VERBUM Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godolia, filii Amariæ, filii Ezechie, in diebus Josie filii Ammon regis Judæ.

2. Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus:

3. Congregans hominem, & pecus, congregans volatilia cæli, & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.

4. Et extendam manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina ædituorum cum sacerdotibus:

5. & eos, qui adorant super tecta militiam cæli, & adorant, & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

6. Et qui avertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsiunt Dominum, nec investigaverunt eum.

7. Silete à facie Domini Dei: quia juxta est dies Domini, quia præparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

8. Et erit: in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina:

9. & visitabo super omnem, qui arrogans

ter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, & dolo.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & ululatus à Secunda, & contritio magna à collibus.

11. Ululate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento.

12. Et erit in tempore illo: scrutabor Jerusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in facibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.

13. Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.

14. Juxta est dies Domini magnus, juxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

15. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis,

16. dies tubæ & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos.

17. Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.

18. Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eas devorabit omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus Terram.

Amos 5. 11.

Jer. 39. 7. Joel. 2. 11. Amos 5. 18.

Exech. 7. 12. Infr. 3. 8.

CAPUT II.

Hortatur propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuetos terræ ut Dominum querant: denuntians destructionem imminere Philistinis, Moabitibus, Ammonitis, Ethiopibus & Assyriis.

1. **C**onvenite, congregamini gens non amabilis:

2. Priusquam pariat jussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.

3. Querite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium ejus estis operari: querite justum, querite mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

4. Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.

5. Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Chanaan terra Philistinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator.

6. Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum:

7. & erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascuntur, in domibus Ascalonis ad Vesperam requiescent: quia visitabit eos Dñs Deus eorum, & avertet captivitatem eorū.

8. Audivi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.

9. Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorra, siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.

10. Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11. Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ, & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.

12. Sed & vos Ethiopes interfecti gladio meo eritis.

13. Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosam in solitudinem, & in invium, & quasi desertum.

14. ¶ Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestię Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

15. Hæc est civitas gloriosa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestię? omnis, qui transiit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Jerusalem, & precipit vestros ejus, quibus minatur celorem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: penaque iniquorum prædicitur.

1. **V**æ provocatrix, & redempta civitas, columba.

2. Non audivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

3. ¶ Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: iudices ejus lupi vespere, non relinquebant in manē.

4. Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt sanctum, injuste egerunt contra legem.

5. Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem: manē manē iudicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.

6. Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolata sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

7. Dixi: Attamen timebis me, fuscipies disciplinam: & non peribit habitaculum ejus propter omnia, in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruerunt omnes cogitationes suas.

8. Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum ut congregem Gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: ¶ in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.

9. Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

10. Ultra flumina Ethiopiæ, inde supplices mei, filii disperforū meorū deferēt munus mihi.

11. In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis, quibus prævaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adjicies exaltari amplius in monte sancto meo.

12. Et derelinquam in medio tui populum pauperem, & egenum: & sperabunt in nomine Domini.

13. Reliquiæ Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non inveniatur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascuntur, & accubabunt, & non erit qui exterreat.

14. Lauda filia Sion: jubila Israel: lætare, & exulta in omni corde filia Jerusalem.

15. Abstulit Dominus iudicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra.

16. In die illa dicetur Jerusalem: Noli timere: Sion, non dissolvantur manus tuæ.

17. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18. Nugas, qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultra habeas super eis opprobrium.

19. Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam, quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum.

20. In tempore illo, quo adducam vos: & in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHEZIA AGGÆI.

AGGÆUS, festinus exponitur, ait Hieronymus. Hujus maximè hortatu instauratum est templum. Apparet autem eum non tantum vitæ innocentia, sed etiam magno spiritu fuisse, qui adversus potentissimi Persarum Monarchæ dictum, & Samaritanorum, aliorumque populorum vexationes, insisteret operi. Castigatis autem frivolis excusationibus Judæorum de fabrica templi diutius differenda, principi Zorobabeli fabricam resumentem promittit Messiam ex ejus stirpe nasciturum, ostenditque utcumque structura hæc sit cum altera priore non comparanda, gloria tamen majori potituram, præsentia, doctrina, & miraculis Christi, de cujus regno prophetiam subnectit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore prophetaverit Aggeus: qui increpat Judæos, quod neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis inmissam à Deo sterilitatem: eo-que tempore dux Zorobabel & Jesus sacerdos magnus una cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1. Esdr. 5.1
Hystaf-
pis filii
Anno M.
3484.
delinente.
Ante gram
Chr. 520.

IN anno secundo Darii * regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum, filium Josedech, sacerdotem magnum, dicens:

2. Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.

3. Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

4. Nunquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?

5. Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

11. Deut. 28.
31.
Mich. 6.15.

6. ¶ Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras:

8. ascendite in montem, portate ligna,

& ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

9. Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & ex-fufflavi illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis unusquisque in domum suam.

10. Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum.

11. & vocavi siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcumque profert humus, & super homines, & super jumenta, & super omnem laborem manuum.

12. Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedech sacerdos magnus, & omnes reliquæ populi vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini.

13. Et dixit Aggeus nuntius Domini de nuntiis Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.

14. Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, ducis Juda, & spiritum Jesu filii Josedech sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Hic & 1.
superiori
capite cō-
nectendus
esset.
* Ann. M.
1485.
incurte.
Ante xiiā
Chr. 519.

*Et si templum reedificatum nihil videatur priori
collatum: postea tamen veniente Messia, re-
plebitur gloria majori, quàm fuerit prioris
templi: & sicut Judæi ob neglectam templi
reedificationem facti fuerant immundi co-
ram Deo, ipsorumque sacrificia & sterilitas
adducta; ita post inceptam reedificationem
omnia ipsis facta sunt prospera.*

1. **I**N die vigesima & quarta mensis, in
sexto mense, in anno secundo Darii
regis.

2. In septimo * mense, vigesima & pri-
ma mensis, factum est verbum Domini in
manu Aggæi prophetæ, dicens:

3. Loquere ad Zorobabel filium Sala-
thiel, ducem Juda, & ad Jesum filium
Josedeche sacerdotem magnum, & ad reli-
quos populi, dicens:

4. Quis in vobis est derelictus, qui vidit
domum istam † in gloria sua prima? &
quid vos videtis hanc nunc? numquid non
ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5. Et nunc confortare Zorobabel, dicit
Dominus: & confortare Jesu fili Josedeche
sacerdos magne, & confortare omnis popu-
lus terræ, dicit Dominus exercituum &
facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit
Dominus exercituum)

6. verbum quod pepigi vobiscum cum
egrederemini de terra Egypti: & spiritus
meus erit in medio vestrum, nolite timere.

7. Quia hæc dicit Dominus exercituum:
|| Adhuc unum modicum est, & ego com-
movebo cælum, & terram, & mare, &
aridam.

8. Et movebo omnes Gentes: **ET VENI-
ET DESIDERATUS cunctis Gentibus ***
& implebo domum istam gloria, dicit Do-
minus exercituum.

9. Meum est argentum, & meum est au-
rum, dicit Dominus exercituum.

10. Magna erit gloria domus istius novissi-
mæ plus quàm primæ, dicit Dominus exer-
citus: & in loco isto dabo pacem, dicit
Dominus exercituum.

11. In vigesima & quarta noni mensis, in
anno secundo Darii regis, factum est verbum
Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12. Hæc dicit Dominus exercituum: In-
terroga sacerdotes legem, dicens:

13. Si tulerit homo carnem sanctificatam
in ora vestimenti sui, & tetigerit de sum-
mitate ejus panem, aut pulmentum, aut
vinum, aut oleum, aut omnem cibum:
numquid sanctificabitur? Respondentes au-
tem sacerdotes, dixerunt: Non.

14. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollut-
us in anima ex omnibus his, numquid con-
taminabitur? Et responderunt sacerdotes,
& dixerunt: Contaminabitur.

15. Et respondit Aggæus, & dixit: Sic
populus iste, & sic Gens ista ante faciem
meam, dicit Dominus, & sic omne opus
manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt
ibi, contaminata erunt.

16. Et nunc ponite corda vestra à die
hæc & supra, antequàm poneretur lapis
super lapidem in templo Domini.

17. Cum accederetis ad æcervum viginti
modiorum, & fierent decem: & intraretis
ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta
lagenas, & fiebant viginti.

18. || Percussi vos vento urente, & au-
rugine, & grandine omnia opera manuum
vestrarum: & non fuit in vobis, qui re-
verteretur ad me, dicit Dominus.

19. Ponite corda vestra ex die ista, & in
futurum, à die vigesima & quarta noni men-
sis: à die, qua fundamenta jacta sunt tem-
pli Domini, ponite super cor vestrum.

20. Numquid jam semen in germine est:
& adhuc vinea, & ficus, & malograna-
tum, & lignum olivæ non floruit? ex die
ista benedicam.

21. Et factum est verbum Domini secun-
dò ad Aggæum in vigesima & quarta men-
sis *, dicens:

22. Loquere ad Zorobabel ducem Juda,
dicens: Ego movebo cælum pariter &
terram.

23. Et subvertam solium regnorum, &
conteram fortitudinem regni Gentium: &
subvertam quadrigam, & ascensorem ejus:
& descendent equi, & ascensores eorum:
vir in gladio fratris sui.

24. In die illa, dicit Dominus exerci-
tuum, assumam te || Zorobabel fili Sala-
thiel serve meus, dicit Dominus: & po-
nam te quasi signaculum, quia te elegi,
dicit Dominus exercituum.

† Anno
ante hunc
59. destruc-
tam.

|| Hebr. 12.
26.

* JESUS
CHRISTUS
anno post
hunc 516.
nascitu-
rus.

|| Amos 4. 9

* noni ut
sup. 5. 11.
Eodem
Anno M.
3485.

|| Ezech. 4.
13.

PROPHETIA ZACHARIAE.

ZACHARIAS Aggeus aequalis, una cum ipso urget templi Hierosolymitani instaurationem, simulque monet Iudeos ne idola & vitia majorum imitentur, quorum viderunt acerbam punitionem per excidium & captivitatem. Typis maxime & enigmatibus abundat, quibus prophetat varia Iudeis eventura usque ad Christum; maxime quatuor Monarchiarum successiones, quae desinent in regnum Christi, cuius vitam & passionem penè instar Evangelistae recenset.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad respicientiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quae populum suum afflixerant; hunc autem in Jerusalem revocandum, in qua edificabitur ipsi Domino templum.

Ann. M.
3785.
Ant. Chr.
519.

|| 1. ai. 21.
12. & 31. 6.
Or. 45. 22.
Jer. 3. 12.
Ezech. 18.
30. & 20. 7.
Or. 33. 11.
Osee 14. 2.
Joel. 2. 12.
Malai. 3. 7.

1. **I**N mense octavo, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiae filii Addo, prophetam, dicens:
2. Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.
3. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: || Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.
4. Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetae priores, dicentes, Haec dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.
5. Patres vestri ubi sunt? & prophetae numquid in sempiternum vivent?
6. Verumtamen verba mea, & legitima mea, quae mandavi servis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, & conversi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundum adinventiones nostras, fecit nobis?
7. In die vigesima & quarta undecimi

mensis Sabbath, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiae, filii Addo, prophetam, dicens:

8. Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quae erant in profundo: & post eum equi rufi, varii, & albi.

9. Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint haec.

10. Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.

11. Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.

12. Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est*.

13. Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

14. Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens: Haec dicit Dominus exercituum: || Zelatus sum Jerusalem, & Sion zelo magno.

15. Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi vero adjuverunt in malum.

16. Propterea haec dicit Dominus: Revertar ad Jerusalem in misericordiis: & domus mea edificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur super Jerusalem.

17. Adhuc clama, dicens: Haec dicit Do-

minus

* A caetera
extrema
Hieroso-
lyn. obsi-
dione per
Nabuchod-
onosor,
anno M.
3415.
|| Jer. 34.
cum Ezech.
5. 12.
|| Infr. 8. 2.

minus exercituum: Adhuc affluent civitates meæ bonis: & conſolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jeruſalem.

18. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.

19. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid ſunt hæc? & dixit ad me: Hæc ſunt cornua: quæ ventilaverunt Judam, & Iſrael, & Jeruſalem.

20. Et oſtendit mihi Dominus quatuor fabros.

21. Et dixi: Quid iſti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc ſunt cornua, quæ ventilaverunt Judam per ſingulos viros, & nemo eorum levavit caput ſuum: & venerunt iſti detertere ea, ut deſiciant cornua gentium, quæ levaverunt cornu ſuper terram Juda ut diſpergerent eam.

C A P U T II.

Apparet vir menſuraturus Jeruſalem, quæ poſt captivitatem ſolutam vehementer replenda eſt habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & aſſiduis Chaldeis ac ceteris qui filios Iſrael aſſiſerant, multæ gentes una cum Sion lætæ venient ad ſerviendum Domino, quas ipſe ſuſcipiet in populum.

1. **E**T levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculum menſorum.

2. Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jeruſalem, & videam quanta ſit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occurſum ejus.

4. Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Jeruſalem præ multitudine hominum, & jumentorum in medio ejus.

5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6. O *, o fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos cæli diſperſi vos, dicit Dominus.

7. O Sion, fuge quæ habitas apud filium Babylonis:

8. quia hæc dicit Dominus exercituum: Poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ ſpoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:

9. quia ecce ego levo manum meam ſuper eos, & erunt præda his, qui ſerviebant ſibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum miſit me.

10. Lauda, & latere filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

11. Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & ſcies quia Dominus exercituum miſit me ad te.

12. Et poſſidebit Dominus Judam partem ſuam in terra ſanctificata: & eliget adhuc Jeruſalem.

13. Sileat omnis caro à facie Domini: quia conſurrexit de habitaculo ſancto ſuo,

C A P U T III.

Jeſus Sacerdos exutus ſordidis, induitur mutatoris, qui judicaturus eſt domum Domini, ſi in viis ipſius ambulet: adducet Dominus ſervum ſuum Orientem: & de lapido agit ſuper quem ſeptem oculi ſunt.

1. **E**T oſtendit mihi Dominus Jeſum ſacerdotem magnum ſtantem coram angelo Domini: & ſatan ſtabat à dextris ejus ut adverſaretur ei.

2. Et dixit Dominus ad ſatan: Increpet Dominus in te ſatan: & increpet Dominus in te, qui elegit Jeruſalem: numquid non iſte torris eſt erutus de igne?

3. Et Jeſus erat indutus veſtibus ſordidis: & ſtabat ante faciem angeli.

4. Qui reſpondit, & ait ad eos, qui ſtabant coram ſe, dicens: Auſerte veſtimenta ſordida ab eo. Et dixi ad eum: Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoris.

5. Et dixit: Ponite cidarim mundam ſuper caput ejus. Et poſuerunt cidarim mundam ſuper caput ejus, & induerunt eum veſtibus: & angelus Domini ſtabat.

6. Et conteſtabatur angelus Domini Jeſum, dicens:

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic aſſiſtunt.

8. Audi Jeſu ſacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes ſunt: ecce enim ego **ADDUCAM** **SERVUM MEUM, ORIENTEM.**

9. Quia ecce lapis, quem dedi coram Jeſu: ſuper lapidem unum ſeptem oculi ſunt: ecce ego cælabo ſculpturam ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una.

10. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum ſuum ſubter vitem, & ſubter ficum.

C A P U T IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & ſtanneo, ac ſeptem oculis Domini; & horum interpretatio: quoddam templum à Zorobabel fundatum, ab ipſo conſummabitur.

1. **E**T reverſus eſt angelus, qui loquebatur in me, & ſuſcitavit me, quaſi virum, qui ſuſcitur de ſomno ſuo.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus ſuper caput ipſius, & ſeptem lucernæ ejus ſuper illud: & ſeptem infuſoria lucernis, quæ erant ſuper caput ejus.

3. Et duæ olivæ ſuper illud: una à dextris lampadis, & una à ſiniſtris ejus.

4. Et reſpondi, & ajo ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid ſunt hæc, domine mi?

5. Et reſpondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid nescis quid ſunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

* i. Heu; heu, fugite, &c. Hortatio ad reliquos Babyloniam adhuc commorantes, ut Promiſſiones Dei amplectantur & calamitates inſigendas hinc urbi effugiant. Darius enim, paulo poſt hæc Babylonem, quæ ab ipſo deſecerat obſedit, & Zopyri opera poſt 12. meſes recepit.

[Luc. 1. 78.]

6. Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

7. Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primum, & exaquabit gratiam gratiæ ejus.

8. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

9. Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10. Quis enim despexit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrent in universam terram.

11. Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duæ olivæ istæ ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus?

12. Et respondi secundo, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spicæ olivarum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?

13. Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, Domine mi.

14. Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

C A P U T V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duæ mulieres alatæ levant illam in aera.

1. **E**T conversus sum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans:

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

3. Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.

4. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

5. Et egressus est angelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur:

6. Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus eorum in universa terra.

7. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.

8. Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.

9. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram, & cælum.

10. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram?

11. Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

C A P U T VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis: de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

1. **E**T conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes, montes ærei.

2. In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri.

3. & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii, & fortes.

4. Et respondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi?

5. Et respondit angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ.

6. In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egressi sunt post eos: & varii egressi sunt ad terram Austris.

7. Qui autem erant robustissimi, exierunt: & quærebant ire, & discurre per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulaverunt terram.

8. Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

9. Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

10. Sume à transmigratione ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaja, & venies tu in die illa, & intrabis domum Josiæ, filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone.

11. Et fumes aurum, & argentum: & facies coronas, pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis magni,

12. & loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: **ECCĒ VIR ORIENS NOMEN EJUS:** & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino.

13. Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos.

14. Et coronæ erunt Helem, & Tobia, & Idaja, & Hēm, filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini.

15. Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Domini: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

C A P U T VII.

Jejunia, quibus Judei per 70. annos captivitatis jejunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad respiciendum; nam, quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in Gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1. **E**T factum est in anno quarto Darii regis, factum est verbum Domini

* die ejus
septimo
quo ever-
tum est
templum.
Jer. 52. 12.

|| Isa. 58. 5.
Propter
averitum
templum.
Supr. 7. 1.
Inf. 4. 8.
7. 19.

* Propter
interfectum
Godoliam,
a cuius ca-
de septua-
ginta illi
anni ela-
psi sunt.
4. Reg. 25.
28.

Jerem. 41.
|| Mich. 6. 8.
Matth. 23.
23.

|| Exod. 22.
22.
|| Isai. 1. 23.
Jerem. 5.
48.

ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu.

2. Et miserunt ad domum Dei Sarasar, & Rogommelech, & viri, qui erant cum eo ad deprecandam faciem Domini.

3. ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis loquentes: Numquid flendum est mihi in quinto * mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis annis?

4. Et factum est verbum Domini exercituum ad me: dicens:

5. Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: || cum jejunaretis, & plangeretis in quinto † & septimo * per hos septuaginta annos: numquid jejunium jejunastis mihi?

6. & cum comedistis, & bibistis, numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7. Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & urbes in circuitu ejus, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8. Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9. Hæc ait Dominus exercituum, dicens: || Judicium verum judicate, & misericordiam, & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

10. || Et viduum, & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

11. Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.

12. Et cor suum posuerunt ut adamantem ne audirent legem, & verba, quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

13. Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14. Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

C A P U T VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Jerusalem: sic nunc facit illam plurimum habitari, omniaque dabit prospera, modò ei serviant: quibus adjungentur & aliæ gentes: de fimbria Judei à decem viris ethniciis apprehensa.

1. **E**T factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2. Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3. Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem Civitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4. Hæc dicit Dominus exercituum: Ad-

huc habitabunt senes, & anus in plateis Jerusalem: & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierum.

5. Et plateæ civitatis complebuntur infantibus, & puellis ludentibus in plateis ejus.

6. Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

8. Et adducam eos, & habitabunt in medio Jerusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum in veritate, & in justitia.

9. Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum edificaretur.

10. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat, neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11. Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum.

12. sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cœli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

13. Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israel: sic salvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14. Quia † hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus:

15. & non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut beneficiam domui Juda, & Jerusalem: nolite timere.

16. Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: || Loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo: veritatem, & judicium pacis judicate in portis vestris.

17. Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & juramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19. Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti (a), & jejunium quinti (b), & jejunium septimi (c), & jejunium decimi (d) erit domui Juda in gaudium, & lætiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantum, & pacem diligite.

20. Hæc dicit Dominus exercituum: Utquequò veniant populi, & habitent in civitatibus multis,

21. & vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & queramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

† SABB.
QUAT:
TEMP.
SEPT.
EPIST. 4.

|| Ephes. 4.
25.
(a) Cuius
die 9. per-
rupta fuit
civitas Je-
rosolyma-
rum, ut est
Jerem. 52.
7. & 7.
(b) cuius
die 20. tem-
plum cœ-
lestium
Sap. 7. 3. &
7. 19. die
Sabbati.
(c) quo po-
puli reli-
quie, cæso
Godolia,
disperse
sunt.
Sap. 7. 5.
(d) cuius
die 10.
urbis sub
Sedecia, à
Nabuchod-
onosore,
primum
in sedi-
cepta est.
Jer. 52. 4.

22. Et venient populi multi, & gentes robustæ ad quærendum Dominum exercituum in Jeruſalem, & deprecandam faciem Domini.

23. Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent ſimbriam viri Judæi: dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum eſt.

CAPUT IX.

Vaticinatur adverſus civitates Syriæ, & ſuperbos Philiſtheos: rex Chriſtus venturus eſt ad Sion inſidens pullo aſini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emiſit vinctos de lacu in ſanguine teſtamenti ſui: omnia dicuntur futura populo Dei proſpera, quoniam ipſe eum proteget.

1. **O**Nus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requiei ejus: quia Domini eſt oculus hominis, & omnium tribuum Iſrael.

2. Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon: aſſumpſerunt quippe ſibi ſapientiam valde.

3. Et ædificavit Tyrus munitiõnem ſuam, & coacervavit argentum quaſi humum, & aurum ut lutum platearum.

4. Ecce Dominus poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5. Videbit Aſcalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confuſa eſt ſpes ejus: & peribit rex de Gaza, & Aſcalon non habitabitur.

6. Et ſedebit ſeparator in Azoto, & diſperdam ſuperbiam Philiſthinorum.

7. Et auferam ſanguinem ejus de ore ejus, & abominationes ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipſe Deo noſtro, & erit quaſi dux in Juda, & Accaron quaſi Jebuſæus.

8. Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & revertentes, & non tranſibit ſuper eos ultra exactor: quia nunc vidi in oculis meis.

9. *|| Iſai. 62. 11. Matth. 21. 5.* **|| Exulta ſatis filia Sion, juba filia Jeruſalem: Ecce rex tuus venit tibi juſtus, & ſalvator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.**

10. Et diſperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jeruſalem, & diſſipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & poſteſtas ejus à mari uſque ad mare, & à fluminibus uſque ad fines terræ.

11. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.

12. Convertimini ad munitiõnem vincti ſpei, hodie quoque annuntians duplicia redam tibi.

13. Quoniam extendi mihi Judam quaſi arcum, implevi Ephraim: & ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper filios tuos Græcia: & ponam te quaſi gladium fortium.

14. Et Dominus Deus ſuper eos videbi-

tur, & exhibit, ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Auſtri.

15. Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & ſubjicient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quaſi à vino, & replebuntur ut phialæ, & quaſi cornua altaris.

16. Et ſalvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi ſui: quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram ejus.

17. Quid enim bonum ejus eſt, & quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum & vinum germinans virgines?

CAPUT X.

Solus Dominus poteſt petita præſtare, qui confortabit Judeos: & miſertus ipſorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram priſtinam, humiliatis ipſorum inimicis.

1. **P**etite à Domino pluviam in tempore ſerotino, & Dominus faciet nives, & pluviam imbris dabit eis, ſingulis herbam in agro.

2. Quia ſimulacra locuta ſunt inutile, & divini viderunt mendacium, & ſomniores locuti ſunt fruſtrâ: vanè conſolabantur: idcirco abducti ſunt quaſi grex: affligentur, quia non eſt eis paſtor.

3. Super paſtores iratus eſt furor meus, & ſuper hircos viſitabo: quia viſitavit Dominus exercituum gregem ſuum, domum Juda, & poſuit eos quaſi equum gloriæ ſuæ in bello.

4. Ex ipſo angulus, ex ipſo paxillus, ex ipſo arcus prælii, ex ipſo egredietur omnis exactor ſimul.

5. Et erunt quaſi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur aſcenſores equorum.

6. Et confortabo domum Juda, & domum Joſeph ſalvabo: & convertam eos, quia miſerebor eorum: & erunt ſicut fuerunt quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

7. Et erunt quaſi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quaſi à vino: & filii eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8. Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos ſicut antè fuerant multiplicati.

9. Et feminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei: & vivent cum filiis ſuis, & revertentur.

10. Et reducam eos de terra Ægypti: & de Aſſyriis congregabo eos, & ad terram Galaad & Libani adducam eos, & non inveniatur eis locus:

11. & tranſibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur ſuperbia Aſſur, & ſceptrum Ægypti recedet.

12. Confortabo eos in Domino, & in nomine ejus ambulabunt, dicit Dominus.

|| Apoc. 16. 12. Iſai. 11. 15

CAPUT XI.

Jubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parceret, quia pastores eorum non parcebant eis; de duabus virginis tandem abscissis; & tribus pastoribus uno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum prosectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

1. **A** Peri, Libane, portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2. Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Bafan, quoniam succisus est saltus munitus.

3. Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis.

4. Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5. quæ, qui possederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

6. Et ego non parcam ultrà super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7. Et pascam pecus occisionis propter hoc, o pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.

8. Et succidit tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variavit in me.

9. Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10. Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus, & abscidi eam ut irritum facerem fœdus meum, quod percussi omnibus populis.

11. Et in irritum deductum est in die illa: & cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12. Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. || Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

13. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatum sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: & projeci illos in domum Domini ad statuarium.

14. Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam, & Israel.

15. Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16. Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id, quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvit.

17. O pastor, & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebre fecens obscurabitur.

CAPUT XII.

Juda & Jerusalem à variis regnis affligentur; sed rursus reducti filii Israel in terram suam superiores erunt his, qui se afflixerant; effusoque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Jerusalem, aspicient ad eum, quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes, singulæ familiæ seorsum.

1. **O** Nus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo:

2. Ecce ego ponam Jerusalem super liminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem,

3. Et erit: In die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur: & colligentur adversus eam omnia regna terræ.

4. In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem ejus in amentiam: & super domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

5. Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6. In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno: & devorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem rursus in loco suo in Jerusalem.

7. Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio: ut non magnificè gloriatur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8. In die illa proteget Dominus habitatores Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David: & domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9. Et erit in die illa: quæram contere omnes Gentes, quæ veniunt contra Jerusalem.

10. Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, & precum: || & aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

11. In die illa magnus erit planctus in Jerusalem, || sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

12. Et planget Terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13. familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14. Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

|| Matr. 27.
9.

|| Joan. 19.
17.

|| 2. Paral.
15. 22.

CAPUT XIII.

Cum fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudoprophetae à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oves dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1. **I**N die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, & menstruata.

2. **E**t erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

3. Et erit, cum prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini. Et configent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cum prophetaverit.

4. Et erit: In die illa confundentur prophetae, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio faccino, ut mentiantur.

5. sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6. Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7. Framea fuscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum: **P**ercute pastorem, & dispergentur oves, & convertam manum meam ad parvulos.

8. Et erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ in ea dispergentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea.

9. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum: Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es, & ipse dicet: Dominus Deus meus.

CAPUT XIV.

Postquam Jerusalem passa fuerit captivitatem aliarumque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cum exibunt aquæ vivæ de Jerusalem, & filii Israel revertentur, habitaturi secure in Jerusalem, percutietque Dominus plaga Gentes, quæ pugnaverunt adversus Jerusalem, & harum reliquæ ascendent ut adorent Dominum in Jerusalem: sanctumque erit quod est super frenum equi.

1. **E**cce veniet dies Domini, & dividetur spolia tua in medio tui.

2. Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælum, & capietur civitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur, & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3. Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4. Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad O-

rientem, & scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, & Occidentem, prærupto grandi valde, & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

5. Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum, & fugietis: sicut fugistis à facie terræ motus in diebus Ozia regis Juda, & veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo.

6. Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.

7. Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies neque nox, & in tempore vespere erit lux.

8. Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare novissimum, in æstate & in hieme erunt.

9. Et erit Dominus Rex super omnem terram, in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.

10. Et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem, & exaltabitur, & habitabit in loco suo à porta Benjamin usque ad locum portæ prioris, & usque ad portam angulorum, & à turre Hananeel usque ad torcularia regis.

11. Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius, sed sedebit Jerusalem secuta.

12. Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnaverunt adversus Jerusalem, tabescet caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescunt in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13. In die illa erit tumultus Domini magnus in eis, & apprehendet vir manum proximi sui, & conferetur manus ejus super manum proximi sui.

14. Sed & Judas pugnabit adversus Jerusalem, & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis.

15. Et sic erit ruina equi, & muli, & camel, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.

16. Et omnes, qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

17. Et erit, qui non ascenderit de familiis Terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit super eos imber.

18. Quod & si familia Egypti non ascenderit, & non venerit, nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

19. Hoc erit peccatum Egypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

20. In die illa erit, quod super frenum equi est, sanctum Domino, & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.

21. Et erit omnis lebes in Jerusalem, & in Juda sanctificatus Domino exercituum, & venient omnes immolantes, & fument ex eis, & coquent in eis, & non erit mercator ultra in domo Domini exercituum in die illo.

|| Matth.
26. 31.
Marc. 14
27.

|| Amos 1.

PROPHETIA MALACHIAE.

Malach. 4.
cum Luc. 1.
& Matth.
11. 14. &
17. 12.

MALACHIAE nomen in Hebræo sonat, Angelum, quod moribus & officio præstitit hic Propbeta, ultimus Prophetarum; Nehemiæ fuisse æqualem, Aggeus & Zachariæ superiorem ex eo colligunt, quod non hortetur populum ad ædificationem templi, ut illi fecere, sed extructo jam templo, eas reprehendat corruptelas, quas tempore secundæ suæ præfecturæ apud Iudeos se deprehendisse Nehemias affirmat: conjugia nimirum cum alienigenis ita, dicimarum detentionem, & divini cultus depravationem. Et quia deinceps solita Prophetarum successio non erat expectanda, extremis Prophetiæ verbis populum hortatur Malachias, ut Legi Moïsi constanter adhaereat, usque dum exhiberetur summus Propbeta Christus, cuius præcursor Joannes Baptista venturus esset in spiritu & virtute Eliæ, ut converteret corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam iustorum. Quod spectat illa Ecclesiæ vox apud Hieronymum, Comment. 13. in Isai. cap. 49. Post Aggeum & Zachariam, & Malachiam, nullos alios Prophetas usque ad Joannem Baptistam videram. Voluit nempe Deus ista sacre verbi (ut Prophetæ loquuntur) appetentiores Messie facere Iudeos, qui Prophetas omnes miraculis esset superaturus.

CAPUT PRIMUM.

Propbetia Malachie ad Israel, quem Dominus arguit ingratitude, quod non agnoscerat se in Jacob; unde descenderat, dilectum, rejecto Esau cum populo suo, idcirco conqueritur se ab Israel non honorari, neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum rejecta sacrificia, gratiam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1. **N**us verbi Domini ad Israel in manu Malachie.
2. **D**ilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob.
3. Esau autem odio habui: & posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti.
4. Quod si dixerit Idumæa: destructi sumus, sed revertentes ædificabimus, quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus usque in æternum.
5. Et oculi vestri videbunt, & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.

6. Filius honorat patrem, & servus dominum suum, si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum: ad vos, o sacerdotes, qui despiciatis nomen meum, & dixistis: In quo despeximus nomen tuum?

7. Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Domini despecta est.

8. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9. Et nunc deprecamini vultum Dei ut misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quo modo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10. Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.

11. **A**b ortu enim solis usque ad occasum, magnus est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

|| Psal. 137.

12. Et vos polluitis illud in eo, quod dicitis: Mensa Domini contaminata est, & quod superponitur, contemptibile est cum igne, qui illud devorat.

13. Et dixistis: Ecce de labore, & exsufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus, numquid fuscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus.

14. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi respiciant, ipsius enim legem contemunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur, transgressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda, seu dimittenda, laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

1. **E**T nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes.

2. Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3. Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solumnitatum vestrarum, & assumet vos fecum.

4. Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5. Pactum meum fuit cum eo vita & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & a facie nominis mei pavebat.

6. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace, & in aequitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est.

8. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum levi, dicit Dominus exercituum.

9. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

10. Nunquid non pater unus omnium nostrum? nunquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despiciat unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

11. Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israel, & in Jerusalem, quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam dei alieni.

12. Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum, & discipulum de tabernaculis Jacob, & offerentem munus Domino exercituum.

13. Et hoc rursus fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14. Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti, & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

15. Nonne unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus querit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere.

16. Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel, operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despiciere.

17. Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certe ubi est Deus iudicii?

CAPUT III.

De præcuratore Christi, & hujus adventu, ac futuro iudicio; qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificium Juda & Jerusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem: quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens; conqueritur de ingratitude filiorum Israel, & quod ipsum in decimis suis confugant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

1. **E**CCE ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos queritis, & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum:

2. & quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:

3. & sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4. Et placebit Domino sacrificium Juda, & Jerusalem sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.

5. Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6. Ego enim Dominus, & non mutor, & vos filii Jacob non estis consumpti.

7. A diebus enim patrum vestrorum re-

IN PURIFICATIONE
E. VIRGINIS.
Matth. 11.
10.
Marc. 1. 2.
Luc. 1. 17.
Q. 7. 27.

|| Lev. 26.
14.
Deut. 28.
15.

|| Matth.
23. 9.
1. p. 4. 6.

|| Zach. 1.

cessistis à legitimis meis, & non custodi-
stis. || Revertimini ad me, & revertar ad
vos, dicit Dominus exercituum. Et dixi-
stis: In quo revertemur?

8. Si affiget homo Deum, quia vos con-
figitis me? Et dixistis: In quo cofigimus
te? In decimis, & in primitiis.

9. Et in penuria vos maledicti estis, &
me vos configitis gens tota.

10. Inferte omnem decimam in horreum,
& sit cibus in domo mea, & probate me
super hoc, dicit Dominus: si non aperue-
ro vobis cataractas coeli, & effudero vobis
benedictionem usque ad abundantiam,

11. & increpabo pro vobis devorantem,
& non corrumpet fructum terræ vestræ:
nec erit sterilis vinea in agro, dicit Do-
minus exercituum.

12. Et beatos vos dicent omnes Gentes:
eritis enim vos terra desiderabilis, dicit
Dominus exercituum.

|| Ioan. 22
14.

13. || Invaluerunt super me verba vestra,
dicit Dominus.

14. Et dixistis: Quid locuti sumus contra
te? Dixistis: Vanus est, qui servit Deo,
& quod emolumentum quia custodivimus
præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes
coram Domino exercituum?

15. Ergo nunc beatos dicimus arrogan-
tes, siquidem ædificati sunt facientes im-
pietatem, & tentaverunt Deum, & salvi
facti sunt.

16. Tunc locuti sunt timentes Dominum,
unusquisque cum proximo suo: Et attendit
Dominus, & audivit, & scriptus est liber
monumenti coram eo timentibus Dominum,
& cogitantibus nomen ejus.

17. Et erunt mihi, ait Dominus exerci-

tuum, in die, qua ego facio, in peculium,
& paream eis, sicut pareit vir filio suo
servienti sibi.

18. Et convertimini, & videbitis quid sit
inter justum & impium, & inter servien-
tem Deo, & non servientem ei.

C A P U T I V.

*Dies Domini inflammabit omnes facientes im-
pietatem, evulsa ipsorum radice: orietur sol
justitiæ Deum timentibus, qui calcabunt im-
pios: jubet reminisci legis Moyse: Elias an-
tequam veniat dies Domini mittendus prædi-
citur, qui convertat cor patrum ad filios.*

1. **E**cce enim dies veniet succensa quasi
caminus, & erunt omnes superbi,
& omnes facientes impietatem stipula: &
inflammabit eos dies veniens, dicit Do-
minus exercituum, quæ non derelinquet eis
radicem, & germen.

2. || Et orietur vobis timentibus nomen
meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis
ejus, & egrediemini, & salietis sicut vitu-
li de armento,

3. Et calcabitis impios, cum fuerint cinis
sub planta pedum vestrorum in die, qua
ego facio, dicit Dominus exercituum.

4. || Mementote legis Moyse servi mei,
quam mandavi ei in Horeb ad omnem Is-
rael, præcepta & judicia.

5. || Ecce ego mittam vobis Eliam pro-
phetam, antequam veniat dies Domini ma-
gnus & horribilis.

6. Et convertet cor patrum ad filios, &
cor filiorum ad patres eorum: ne forte ve-
niam, & percutiam terram anathemate.

|| Luc. 1.
79.

|| Exod. 20.
Deut. 4. 5.
6.

|| Matth.
17. 10.
Marc. 9. 10
Luc. 1. 17.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

LIBRI MACHABÆORUM tres adhuc circumferuntur, se duo tantum priores auctoritatis Canonice sunt habiti: iique soli jam in sacris Bibliis extant. Vocantur autem Machabæorum, quod Judas Asmoneus, divine legis propugnator, idemque libertatis vindex acerrimus, in vexillis scriptam habuit sententiam eam quæ extat Exod. 15. 12. Mi Camoca Be Elim Jebova. Quis similis tui in Diis, Domine? Solent enim Hebræi primas litteras nominum colligere, & ex eis collectis vocem fingere compendii causa. Exponunt hi duo libri statum Ecclesie Dei sub tertia, hoc est Græcorum Monarchia. Eos à diversis Scriptoribus exaratos vel inde patet, quod prior historiam longius continuit, & posterior altius paulo repetat, ac eandem sæpe res aliter narrent. Stylus etiam longe diversus, siquidem prior ad phrasim hebræam propius accedit: Imò non eadem in utroque annorum ratio.

Hoc ultimum ut clareat, notandum est æram regni Græcorum non statim à morte Alexandri incipere, sed anno post undecimo, cum Seleucus Nicanor Susiana & Media devictis, jam regiam majestatem & gloriam principatu dignam adeptus, regnare cepisse dictus est; unde hæc æra Seleucidarum est appellata. Erant Dhilkarnaim Arabes vocant, sive Cornigeri, id est Alexandri, qui Ammonis seu Jovis Cornigeri filius existimari volebat. Judæi verò in suo Calendario æram contractuum nominant; forte quod in obsequiandis contractibus soleret adhiberi. Hujus initium Epocæ ab illo anno deducere solemne est, qui ante æram Christianam putatur 312. & est in Per. Jul. 4402. quo 117. Olympias iniiit. Verum triplicem hanc pro triplici diverso initio facit Scaliger Can. Hag. lib. 3. idque jam apud doctos receptum est. PRIMA, Judaica dicitur, quam Josephus & Auctor libri primi Machabæorum sequuntur. Uterque annos Græcorum vocat Josephus semel annos Assyriorum Antiq. lib. 13. Hæc autem à Nisan, seu verno mense incipit. SECUNDA Antiochena, seu Alexandræa vocatur quæ ab autumno subsequente & Tisri procedit, à quo etiam annos Dhilkarnaim ab Arabibus, & Contractuum à Judæis numerari docet Petavius lib. 10. de doct. temp. & Usserius in Annalibus: dissentiente licet Scaligero, qui hos à Nisan incipere vult. Collector 2. lib. Machab. hæc æra usus est ita ut anni prioris libri, sex mensium intervallo posterioris antevertant initia. TERTIA quoque additur, quæ Chaldæorum est, quæque à vere sequente incipit. Ita fit ut anno integro hæc æra sit Judaica posterior; Antiochena verò intervallo tantum semestri. Atque hanc in Principum rescriptis usurpatam censet Usserius (ut hic in libr. 2. cap. 11. perspicere licet) necnon in magna Ptolemæi Syntaxi lib. 9. cap. 7. & lib. 11. cap. 8.

Hæc autem discrepantia, quæ nemini unquam ante Scaligerum oboluit, ut ipsemet ait, maximè notanda venit iis, qui utriusque libri Machabæorum historiam, ad concordem chronologiam, quæ per annos circiter 40. extenditur, revocare studuerint. Cujus breve specimen hic annotare visum est.

Alexandri Magni expeditio, mors, & regni divisio. 1. lib. cap. 1. vers. 1. & seq.

Seleucus Philopater Onia Pontificis pietate ductus præstat omnes sumptus ad sacrificia. 2. lib. 1. & seq.

Heliodorus ab eo missus ut ætarium diriperet, ab Angelis flagellatur. 2. lib. 3. 1. & seq.

Antiochus Epiphanes Seleuco fratri succedit. 2. lib. 4. 7. & 1. lib. 1. 11. & seq.

Oniam expellit, & impium Jasonem fratrem ejus substituit. 2. lib. 4. 7. & seq.

Primam in Ægyptum expeditionem suscipit. Inde Jerosolymam pacatus ingreditur. Ibid. 21. 22.

Summo Jalon Menelaus substituitur. Ibid. 23. & seq.

Huic Alcimus. 2. lib. 14. 1.

Secunda expeditio in Ægyptum, unde rediens Antiochus Jerosolymam armis capit, & templum espoliatur. 2. lib. 5. 1. & seq. 1. lib. 1. 17. & seq.

Post duos annos misit Apollonium in Judæos. 1. lib. 1. 30. & 2. lib. 5. 24.

Judæos ad ritus Gentium transferre molitur. 1. lib. 4. 3. & seq. 2. lib. 6. 1. & seq.

Eleazarum, item fratres septem Machabæos, cum eorum matre, exquisitis tormentis cruciat. 2. lib. 6. 18. & seq. cum toto cap. 7.

Mathathias ministrum Regis sacrificare cogentem interficit, & cum suis in desertum fugit, hosque Philippus insequitur. 1. lib. 2. 1. & seq. 2. lib. 7. 1. & seq.

Filios cohortatus moritur, Judas Machabæus in locum patris succeditur. 1. lib. 2. 49. & 3. 1. & seq. ac 2. lib. 8. 1. & seq.

Antiochus Epiphanes in Persidem proficiscitur, relicto Lyfia super regiones inter Euphratem & Ægyptum. 1. lib. 3. 27.

Ptolemæus filius Dorimini, Nicanor & Gorgias, à Lyfia & à Philippo Hieros. præposito (2. Machab. 5. 22.) missi, ut universum Judæorum genus deleverent, à Juda vincuntur. 1. lib. 3. 38. & seq. 4. 1. & seq. 2. lib. 8. 8.

Timotheus & Bacchides ab eodem victi; Lyfias quoque, qui in Judæam irruerat, delecto exercitu Antiochiam fugit. 2. lib. 8. 30. & 1. lib. 4. 28. & seq.

Machabæus civitatem recipit, & templum mundat. 2. lib. 10. 1. & 1. lib. 4. 36. & seq.

Epiphanes revertitur ex Perside & miserè moritur, cui

succedit Antiochus Eupator, curante Lyfia. 1. lib. 6. 1. & seq. 2. lib. 9. 1. & seq.

Judæ expeditiones in Idumæos & Ammonitas. 1. lib. 5. 6. & 2. lib. 10. 14.

Lyfias iterum à Machabæo, Angelo duce, vincitur. 2. lib. 11. 1.

Legatos de pace mittit. Assentit Machabæus, sed illa pax ex ducum Antiochi malitia statim rupta. Ibid. 6. 17. & seq. & 12. 1.

Varia Machabæi prælia. 2. lib. 12. 5. & seq. 1. lib. 5. 17. & seq.

Hierosolymam rediens, milites Antiochi in arce obidet. 1. lib. 6. 18.

Eupator, cum Lyfia & immenso exercitu Judæam aggreditur, in quem fortiter pugnat Machabæus. 1. lib. 6. 18. & 2. lib. 12. 13.

Eleazarus ruentis bestie mole opprimitur. 1. lib. 6. 41.

Menelaus interimitur. Alcimus ei substituitur. 2. lib. 13. 4.

Rex, Bethsura capta, ad Jerusalem castra movet, sed pace cum Judæis constituta, intra urbem admittitur, contra fidem muris everfis, Antiochiam proficiscitur, ubi Philippum à Perside reversum dominantem invenit. 1. lib. 6. 48. & seq. 2. lib. 13. 18. & seq.

Demetrius Seleuci, qui ante Antiochum Epiphanem regnaverat, filius Roma egressus, Antiochia potitur, & Eupatorem cum Lyfia occidi jubet. 1. lib. 7. 1. & 2. lib. 14. 1. & seq.

Demetrius, Bacchidem & Alcimum, cui summum sacerdotium contulerat, in Judæam mittit, sed à Machabæo fugantur. 1. lib. 7. 6.

Nicanor postea à Demetrio missus adversus Judam, frædus cum eo inest; sed eo rupto à Machabæo vincitur. 2. lib. 14. 3. & seq.

Rhazias gladio se interimit. 2. lib. 14. 37.

Judas narrato somnio de Onia 3. & Jeremia, suos excitat. Occiditur ipse Nicanor. 1. lib. 7. 39. & 2. lib. 15. 1.

Thuculque perducitur secundæ Machabæorum libri Historia, cum illis, quæ in septem prioribus libri primi capitulis

narrantur permixta. Consequens historia series habetur à capite 8. libri primi, ad finem usque, ubi Historia Veteris Testamenti terminantur. Quæ verò de rebus Judaicis hinc usque ad Christum supersunt, & per annos circiter 130. extenduntur, ea ab Josepho petenda sunt, qui sua ex Pontificum Diariis excerptisse creditur.

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percussit, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Jerusalem: Antiochus autem, devicto Ptolemæo rege Ægypti, invasit Jerusalem; & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit eadem magnam, unde ortus est ingens plandus: similis fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Jerusalem, plurimisque in captivitatem ducis. Antiochus leges idololatriæ Judæis statuit, ablatis cunctis divini cultus ceremoniis, & ædificato idolo desolationis, venientes misere trucidans: cuius edicta plurimi impii secuti sunt, pii vero respuerunt, mortem potius subire parati.

In factum est postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de terra Cethim †, Darium regem Persarum, & Medorum:

2. constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges Terræ, 3. & pertransiit usque ad fines terræ: & accepit spolia multitudinis Gentium: & sicut terra in conspectu ejus.

4. Et congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus:

5. & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum.

6. Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

7. Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à juventute: & divisit illis regnum suum, cum adhuc viveret.

8. Et regnavit Alexander annis duodecim, (a) & mortuus (b) est,

9. Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unusquisque in loco suo:

10. & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem ejus, & filii eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.

11. Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris (c), filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obfes: & regnavit in anno centesimo trigésimo septimo regni Græcorum (d),

12. In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus & disponamus testamentum cum Gentibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13. Et bonus visus est sermo in oculis eorum.

14. Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem ut facerent iustitiam Gentium.

15. Et ædificaverunt gymnasium in Hierosolymis secundum leges Nationum:

16. & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & venumdati sunt ut facerent malum.

17. † Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cepit regnare in terra Ægypti ut regnaret super duo regna.

18. Et intravit in Ægyptum in multitudine gravi, in curribus, & elephantis, &

equitibus, & copiosa navium multitudine:

19. & constituit bellum adversus Ptolemæum * regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus à facie ejus, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.

20. Et comprehendit civitates munitas in terra Ægypti: & accepit spolia terræ Ægypti.

21. Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragésimo tertio anno †: & ascendit ad Israel,

22. Et ascendit Hierosolymam in multitudine gravi.

23. Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat; & comminuit omnia.

24. Et accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos, quos invenit: & sublati omnibus abiit in terram suam.

25. Et fecit eadem hominum, & locutus est in superbia magna.

26. Et factus est plandus magnus in Israel, & in omni loco eorum:

27. & ingemuerunt principes, & seniores: virgines, & juvenes infirmati sunt: & speciositas mulierum immutata est.

28. Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant:

29. & commota est terra super habitantes in ea, & universa domus Jacob induit confusionem.

30. Et post duos annos * dierum misit Rex principem tributorum † in civitates Juda, & venit Jerusalem cum turba magna.

31. Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32. Et irruit super civitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel.

33. Et accepit spolia civitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34. & captivas duxerunt mulieres: & natos, & pecora possederunt.

35. Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36. & posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, & convalescerunt in ea: & posuerunt arma, & escas, & congregaverunt spolia Jerusalem:

37. & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.

38. Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israel:

39. & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaverunt sanctificationem.

40. Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est exera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

41. Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo, † dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

* Philometora, ut hic Joseph & Hieron ad Danielem.

† Anno M. 134. Ant. Chr. 170.

* Ann. M. 3816. Ant. Chr. 168. † Nemepe Apollonium. 2 Mach. 5. 24.

|| Tob. 2. 6. Amos 8. 10.

* Anno M. 3668. Ant. Chr. 136. Olymp. 111. ann. 1. cum ipse Alexander annum attigisset 20. † Sic vocatur omnia loca quæ à mari alluvantur. Hic intelligitur Macedonia.

(a) scilicet interitus, cum mensibus fere octo. (b) Ann. M. 3681. Ant. Chr. 133. (c) sive Euphrates, Antiochi Magni filius, qui cum ea conditionibus patri suo daretur Romæ obfes fuisset postea, patrue suæ Demetrio, filio Seleuci Philopatoris, substituto, liber est emissus. (d) i. Anno M. 3819. Ant. Chr. 175. Vide titulum huius libri. 1. Mach. 4. 12. † Anno M. 134. Ant. Chr. 170.

Anno M.
3837.
Ant. Chr.
167.

42. Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus: & sublimitas ejus conversa est in luctum.

43. Et * scripsit Rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam.

44. Et consenserunt omnes Gentes secundum verbum regis Antiochi.

45. & multi ex Israel consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbatum.

46. Et misit rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes civitates Juda: ut sequerentur leges Gentium terræ,

47. & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48. & prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes:

49. & jussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel.

50. Et jussit edificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes fuillas, & pecora communia;

51. & relinquare filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immandis, & abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei.

52. Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur.

53. Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54. Et jusserunt civitatibus Juda sacrificare.

55. Et congregati sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram:

56. & effugaverunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitivorum locis.

57. Die quintadecima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno * edificavit Rex Antiochus abominandum idolum † desolationis super altare Dei, & per universas civitates Juda in circuitu edificaverunt aras:

58. & ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59. & libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60. Et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti Domini, & quicumque observabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum.

61. In virtute sua faciebant hæc populo Israel, qui inveniebatur in omni mente & mense in civitatibus.

62. Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63. Et mulieres, quæ circūcidebant filios suos, trucidabatur secundum jussum regis Antiochi,

64. & supendebant pueros à cervicibus per universas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65. Et multi de populo Israel definierunt apud se, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis.

66. Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt:

67. Et facta est ira magna super populum valde.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & sanctorum profanationem; offensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisique idololatra Judeo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur cum nolent sabbato inimicis resistere. Mathathias collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum, destructa idololatria, caesoque Antiochi præsidio: & moritarius hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dant Simonem filium suum in consultorem, & Judam in militiæ principem.

1. IN diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem, & confedit in monte Modin:

2. & habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3. & Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4. & Judam, qui vocabatur Machabæus:

5. & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron:

6. & Jonathan, qui cognominabatur Aphus.

7. Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jerusalem.

8. Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedere illic, cum datur in manibus inimicorum?

9. Sancta in manu extraneorum facta sunt, templum ejus sicut homo ignobilis.

10. Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: trucidati sunt senes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

11. Quæ gens non hæreditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

12. Omnis compositio ejus ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

13. Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea Gentes.

14. Quò ergo nobis adhuc vivere?

15. Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde.

16. Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.

17. Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii ejus constanter steterunt,

18. Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathias: Princeps & clarissimus, & magnus es in hac civitate, & ornatus filiis, & fratribus.

19. Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem; & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro, & argento, & muneribus multis.

20. Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Etsi omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis ejus:

* Olymp.
143. Jo.
seph.
Eodem
ann. 3837.
† Jovis sc.
Olympii,
cui conse-
cratum
templum
legimus;
2. l. cap. 6.
2. Vide
Dan. 11.
31.

2. Mach. 6.
10.

Ann. M.
3837.

20. ego & filii mei, & fratres mei obediemus legi patrum nostrorum.

21. Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem, & iustitias Dei.

22. non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostrae mandata, ut eamus altera via.

* Appelles
dicitur.
Ioseph.

23. Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus * in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum iustum regis:

24. & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum iudicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram:

25. sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

|| Num. 25.
15.

26. & zelatus est legem, || sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

27. Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28. Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quaecumque habebant in civitate.

29. Tunc descenderunt multi quærentes iudicium, & iustitiam, in desertum:

30. & sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31. Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi.

32. Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt adversus eos prælum in die sabbatorum,

33. & dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & vivetis.

34. Et dixerunt: Nō exhibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35. Et concitaverunt adversus eos prælum.

36. Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta, 37. dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum & terra, quod injustè perditis nos.

38. Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum usque ad mille animas hominum.

39. Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valdè.

40. Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris: nunc citius disperdent nos à terra.

41. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo, quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42. Tunc congregata est ad eos synagoga Affidorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43. & omnes, qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44. Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45. Et circumvit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46. & circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel: & in fortitudine.

47. Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48. Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49. Et appropinquaverunt dies Mathathias moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus everisionis, & ira indignationis:

50. Nunc ergo, o filii, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51. & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52. || Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam?

|| Gen. 22. 1.

53. || Ioseph in tempore angustiarum suarum custodivit mandatum, & factus est Dominus Ægypti.

|| Gen. 41. 10.

54. || Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii æterni.

|| Num. 25. 13.

55. || Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel.

|| Eccl. 45. 18.

56. || Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit hereditatem.

|| Num. 14. 6.

57. || David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula.

|| Ioseph 14. 14.

58. || Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in cælum.

|| 2. Reg. 2. 4.

59. || Ananias & Azarias & Misael credentes, liberati sunt de flamma.

|| 4. Reg. 2. 11.

60. || Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

|| Dan. 3. 50.

61. Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

|| Dan. 6. 22.

62. Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus stercus, & vermis est:

63. hodie extollitur, & cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, & cogitatio ejus periit.

64. Vos ergo filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65. Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilii est, ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66. Et Judas Machabeus fortis viribus à juventute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

67. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri.

68. Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69. Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70. Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: * & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

* Ann. M. 3828. postquam unum annum miseræ & excrucianti turbe præfuisset.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur; qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios; & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum unâ cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Judeos apparatu, qui misit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant, maxime operibus pœnitentiæ, & oratione ad Deum.

1. **E**T surrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo:

2. & adjuvabant eum omnes fratres ejus: & universi, qui se conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Israel cum lætitia.

3. Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se lorica sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat castra gladio suo.

4. Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5. Et persecutus est iniquos persequens eos: & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

6. & repulsi sunt inimici ejus præ timore ejus, & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu ejus.

7. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Jacob in operibus suis, & in sæculum memoria ejus in benedictione.

8. Et perambulavit civitates Juda, & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Israel.

9. Et nominatus est usque ad novissimum Terræ, & congregavit pereuntes.

10. Et congregavit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam ad bellandum contra Israel.

11. Et cognovit Judas, & exiit obviam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12. Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonii abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13. Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quod congregavit Judas congregationem fidelium, & Ecclesiam secum,

14. & ait, Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos, qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15. Et præparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxilarii, ut facerent vindictam in filios Israel.

16. Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: & exivit Judas obviam illi cum paucis.

17. Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam sortem, & nos fatigati sumus jejuniis hodie?

18. Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis, & in paucis:

19. quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est.

20. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21. nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22. & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23. Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24. & persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.

25. Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.

26. Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes Gentes.

27. Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde:

28. & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleretur legitima, quæ erant à primis diebus:

30. & timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat antè larga manu: & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31. Et consternatus erat animo valde, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32. Et reliquit Lysiam hominemobilem de genere regali, super negotia regis, à flumine Euphrate usque ad flumen Egypti.

33. & ut nutrebat Antiochum * filium suum, donec rediret.

34. Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus, quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam, & Jerusalem:

35. & ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam, & extirpandam virtutem Israel, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco suo:

36. & ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & forte distribueret Terram eorum.

37. Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui anno centesimo & quadagesimo septimo: & transfretavit Euphraten flumen, & perambulabat superiores regiones.

38. Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39. & misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundum verbum regis.

40. Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri.

Eodem
ann. 3818.
Ant. Chr.
165.

Anno M.
3819.
Ant. Chr.
165.

* Eupato-
rem.

Anno M.
3819.

* i. admi-
nistros.

41. Et audierunt mercatores regionum no-
men eorum: & acceperunt argentum, & au-
rum multum valde, & pueros: * & vene-
runt in castra ut acciperent filios Israel in
servos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ,
& terræ alienigenarum.

42. Et vidit Judas, & fratres ejus, quia
multiplicata sunt mala, & exercitus applica-
bant ad fines eorum: & cognoverunt verba
regis, quæ mandavit populo facere in inte-
ritum, & consummationem:

43. & dixerunt unusquisque ad proximum
suum: Erigamus defectionem populi nostri,
& pugnemus pro populo nostro, & sanctis
nostris.

44. Et congregatus est conventus ut essent
parati in prælium: & ut orarent, & pete-
rent misericordiam, & miserationes.

45. Et Jerusalem non habitabatur, sed
erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur
& egrederetur de natis ejus: & sanctum
conculcabatur: & filii alienigenarum erant
in arce, ibi erat habitatio Gentium: & abla-
ta est voluptas à Jacob, & defecit ibi tibia,
& cithara.

46. Et congregati sunt, & venerunt in Mas-
pha contra Jerusalem: quia locus orationis
erat in Maspha ante * in Israel.

* Ante
templum
conditum.
Judic. 9.
11. & 20.
1. & 21.
5. 8.
1. Reg. 7. 5.
6. & 10. 17.

47. Et jejunaverunt illa die, & induerunt
se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti
suo, & disciderunt vestimenta sua:

48. & expanderunt libros legis, de qui-
bus scrutabantur Gentes similitudinem simu-
laeorum suorum:

49. & attulerunt ornamenta sacerdotalia,
& primitias, & decimas: & suscitaverunt
Nazaræos, qui impleverant dies.

50. & clamaverunt voce magna in cœlum,
dicentes: Quid faciemus istis, & quò eos
ducemus?

51. Et sancta tua conculcata sunt, & con-
taminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt
in luctum, & in humilitatem.

52. Et ecce Nationes convenerunt adver-
sum nos ut nos disperdant: tu scis quæ co-
gitant in nos.

53. Quomodo poterimus subsistere ante fa-
ciem eorum, nisi tu Deus adjuves nos?

54. Et tubis exclamaverunt voce magna.

55. Et post hæc constituit Judas duces po-
puli, tribunos, & centuriones, & penta-
contarchos, & decuriones.

|| Deut. 20.
5. & 6.
ud. 7. 5.

56. || Et dixit his, qui ædificabant domos,
& sponfabant uxores, & plantabant vineas,
& formidolosis, ut redirent unusquisque in
domum suam secundum legem.

57. Et moverunt castra, & collocaverunt
ad Austrum Emmaum.

58. Et ait Judas: Accingimini, & estote
filii potentes, & estote parati in manè, ut
pugnetis adversus Nationes has, quæ con-
venerunt adversus nos disperdere nos, &
sancta nostra:

59. quoniam melius est nos mori in bel-
lo, quàm videre mala gentis nostræ, &
sanctorum.

60. Sicut autem fuerit voluntas in cœlo,
sic fiat.

C A P U T IV.

*Gorgias querit Judam: at hic suos hortatus fudit
hostes, rursusque Gorgie exercitu fuso colligit
spolia; & iterum fuscus ad Deum precibus, de-
vincit Lyfias exercitum, ac postmodum purifi-
cato templo novum erigit altare: & omnibus,
quæ ad Dei cultum requirebantur, preparatis,
sacrificiisque oblatis, magna letitia celebrant
illius dedicationem diebus octo; statuto etiam
hujus dedicationis annuo festo ad dies octo.*

1. **E**T assumpsit Gorgias quinque millia
virorum, & mille equites electos: & moverunt castra nocte;

2. ut applicarent ad castra Judæorum, &
percuterent eos subito: & filii, qui erant
ex arce, erant illis duces.

3. Et audivit Judas, & surrexit ipse, &
potentes percutere virtutem exercituum
regis, qui erant in Emmaum *.

4. Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris

5. Et venit Gorgias in castra Judæ noctu, &
neminem invenit, & quærebat eos in monti-
bus: quoniam dixit: Fugiant hi à nobis.

6. Et cum dies factus esset, apparuit Judas in
campo cum tribus millibus virorum tantum:
qui tegumenta, & gladios non habebant †:

7. & viderunt castra Gentium valida, &
loricatos, & equitatus in circuitu eorum,
& hi docti ad prælium.

8. Et ait Judas viris, qui secum erant: Ne
timueritis multitudinem eorum, & impetum
eorum ne formiditis.

9. || Mementote qualiter salvi facti sunt
patres nostri in mari rubro, cum sequeretur
eos Pharaon cum exercitu multo.

10. Et nunc clamemus in cœlum: & mise-
rebitur nostri Dominus, & memor erit testa-
menti patrum nostrorum, & conteret exer-
citus istum ante faciem nostram hodie:

11. & scient omnes gentes, quia est qui
redimat, & liberet Israel.

12. Et elevaverunt alienigenæ oculos suos,
& viderunt eos venientes ex adverso.

13. Et exierunt de castris in prælium, &
tuba cecinerunt hi, qui erant cum Juda:

14. & congressi sunt: & contrita sunt Gen-
tes, & fugerunt in campum.

15. Novissimi autem omnes ceciderunt in
gladio, & persecuti sunt eos usque Gezeron, &
usque in campos Idumææ, & Azoti, & Jamniae,
& ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16. Et reversus est Judas, & exercitus e-
jus, sequens eum *.

17. Dixitque ad populum: Non concupif-
catis spolia: quia bellum contra nos est:

18. & Gorgias & exercitus ejus propè nos in
monte: sed state nunc contra inimicos nostros,
& expugnat eos, & sumetis postea spolia securi.

19. Et adhuc loquente Juda hæc, ecce ap-
paruit pars quadam prospiciens de monte.

20. Et vidit Gorgias quòd in fugam conversi
sunt sui, & succenderunt castra: fumus enim,
qui videbatur, declarabat quòd factum est.

21. Quibus illi conspectis timuerunt valde,
aspicientes simul & Judam, & exercitum in
campo paratum ad prælium.

Bodè an-
no 3819.
Ant. Chr.
165.

* Sub duce
Nicanore.
Confer cū
lib. 2. cap.
8. 23.

† Gr. addi-
tur habuit
in sudario
ut vole-
bant, i.
quales vo-
luisse.

|| Exod.
14. 9.

† Nicanor
rem, de
quo lib. 2.
c. 8. 24.

22. Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23. & Judas reversus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpurā marinā, & opes magnas.

24. Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia ejus.

25. Et facta est salus magna in Israel in die illa.

26. Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nuntiaverunt Lysiae universa, quæ acciderant.

27. Quibus ille auditis consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia mandavit rex.

28. Et sequenti anno * congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29. Et venerunt in Judæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

30. Et viderunt exercitum sortem, & oravit, & dixit: Benedictus es, salvator Israel, || qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, || & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathæ filii Saul, & armigeri ejus.

31. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo, & equitibus.

32. Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorū, & commoveantur cōtritione sua.

33. Deice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis.

34. Et commiserunt prælum: & ceciderunt de exercitu Lysiae quinque millia virorum.

35. Videns autem Lysias fugam suorum, & Judæorum audaciam, & quod parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judæam.

36. Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare.

37. Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38. Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atris virgulta nata sicut in saltu, vel in montibus, & * pastophoria diruta.

39. Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40. Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamaverunt tubis signorum, & clamaverunt in cælum.

41. Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversus eos, qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43. Et mundaverunt sancta †, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44. Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45. Et incidit illis consilium bonum ut destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud

Gentes, & demoliti sunt illud.

46. Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47. Et acceperunt lapides integros secundum legem, & ædificaverunt altare novum secundum illud, quod fuit prius:

48. & ædificaverunt sancta, & quæ intra domū erant intrinsecus: & edē, & atria sanctificaverunt.

49. Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50. Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas, quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo.

51. Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummaverunt omnia opera, quæ fecerant.

52. Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu *) centesimi quadagesimi octavi anni.

53. & obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum novū, quod fecerunt.

54. Secundum tempus & secundum diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55. Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in cælum eum, qui prosperavit eis.

56. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris, & laudis.

57. Et ornaverunt faciem templi coronis aureis, & scutulis: & dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58. Et facta est lætitia in populo magna valde, & aversum est opprobrium Gentium.

59. || Et statuit Judas, & fratres ejus, & universa ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo à quinta & vigesima die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio.

60. Et ædificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, ne quando venirent Gentes, & conculcarent eum, sicut antea fecerunt.

61. Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, & munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

C A P U T V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas: obsessosque Galaaditas & Galileos, ipse una cum fratre Simone liberat: & devicto semel atque iterum Timotheo, captaque civitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto; tandem integro numero lati revertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: interea qui reliqui fuerant duces in Jerusalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversus Gentes, cæduntur: Judas verò percussit Cebbron & Azotum, subversis ipsarum simulacris.

1. **E**T factum est, ut audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare, & san-

* Regni
Græc. 148.
incunte.
Ant. Chr.
165.
Anno M.
3819. Jam
ad finem
tendente.
|| 1. Reg. 17
50.
|| 1. Reg. 14
13.

* i. contla-
via ad tē-
pli latera
in quibus
servabatur
vestes sa-
cerdotes
& instru-
menta tē-
pli.
Anno M.
3840.

† Tribus
annis &
sex mensi-
bus ante
violata.
Supr. 1. 41.
quanto tē-
plo op-
pressam ab
Antiocho
Jerusalem
& sanctua-
rium deso-
latum fuisse
scribit
Joseph.

* Atque
ita in an-
num M.
3840. in-
cunte tem-
poris
hoc inci-
dit.

|| Joan. 10.
12.

& sanctuarium sicut prius, iratae sunt valde:
2. Et cogitabant tollere genus Jacob, qui
erant inter eos, & ceperunt occidere de
populo, & persequi.

3. Et debellabat Judas filios Esau in Idu-
maea, & eos, qui erant in Acrabathane,
quia circumfedeabant Israelitas, & percussit
eos plaga magna.

4. Et recordatus est malitiam filiorum
Bea^{*}, qui erant populo in laqueum, &
in scandalum, insidiantes ei in via.

5. Et conclusi sunt ab eo in turribus, &
applicuit ad eos, & anathematizavit eos,
& incendit turres eorum igni, cum omni-
bus, qui in eis erant.

6. Et transiit ad filios Ammon, & inve-
nit manum fortem, & populum copiosum,
& Timotheum ducem ipsorum:

7. & commisit cum eis praelia multa, & con-
triti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:
8. & cepit Gazer[†] civitatem, & filias
ejus, & reversus est in Judaeam.

9. Et congregatae sunt Gentes, quae sunt
in Galaad adversus Israelitas, qui erant in
finibus eorum ut tollerent eos: & fugerunt
in Dathemam munitionem,

10. & miserunt litteras ad Judam, & fra-
tres ejus, dicentes: Congregatae sunt ad-
versum nos gentes per circuitum, ut nos
auferant.

11. & parant venire, & occupare muni-
tionem, in quam confugimus: & Timo-
theus^{*} est dux exercitus eorum.

12. Nunc ergo veni, & eripe nos de mani-
bus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13. Et omnes fratres nostri, qui erant in
locis || Tubim, interfecti sunt: & captivas
duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia,
& peremerunt illic fere mille viros.

14. Et adhuc epistola legebantur, & ecce
alii nuntii venerunt de Galilaea conscissis tuni-
cicis, nuntiantes secundum verba haec.

15. dicentes convenisse adversum se a Pto-
lemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est
omnis Galilaea alienigenis, ut nos consumant.

16. Ut audivit autem Judas, & populus,
sermone istos, convenit Ecclesia magna co-
gitare quid facerent fratribus suis, qui in tri-
bulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17. Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige
tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in
Galilaea: ego autem, & frater meus Jona-
thas ibimus in Galaaditim.

18. Et reliquit Josephum filium Zachariae,
& Azariam duces populi cum residuo exer-
citu in Judaea ad custodiam:

19. & praecipit illis, dicens: Praestote po-
pulo huic: & nolite bellum committere ad-
versum gentes, donec revertamur.

20. Et partiti sunt Simoni, viri tria mil-
lia, ut iret in Galilaeam: Judae autem octo
millia in Galaaditim.

21. Et abiit Simon in Galilaeam, & com-
misit praelia multa cum gentibus: & con-
tritae sunt gentes a facie ejus, & persecu-
tus est eos usque ad portam.

22. Ptolemaidis: & ceciderunt de genti-
bus fere tria millia virorum, & accepit spo-
lia eorum,

23. & Assumpsit eos, qui erant in Galilaea,
& in Arbatis cum uxoribus, & natis, &
omnibus, quae erant illis, & adduxit in Ju-
daeam cum letitia magna.

24. Et Judas Machabaeus & Jonathas fra-
ter ejus transierunt Jordanem: & abierunt
viam trium dierum per desertum.

25. Et occurrerunt eis Nabuthaei, & suscep-
erunt eos pacifice, & narraverunt ei omnia,
quae acciderant fratribus eorum in Galaaditide.

26. & quia multi ex eis comprehensi sunt
in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Cas-
phor, & Mageth, & Carnaim: haec omnes
civitates munitae, & magnae.

27. Sed & in ceteris civitatibus Galaaditi-
dis tenentur comprehensi, & in crastinum
constituerunt admoveere exercitum civitati-
bus his, & comprehendere, & tollere eos
in una die.

28. Et convertit Judas, & exercitus ejus,
viam in desertum Bosor repente, & occu-
pavit civitatem: & occidit omnem mascu-
lum in ore gladii, & accepit omnia spolia
eorum, & succendit eam igni.

29. Et surrexerunt inde nocte, & ibant
usque ad munitionem.

30. Et factum est diluculo, cum elevassent
oculos suos, ecce populus multus, cujus non
erat numerus, portantes scalas & machinas
ut comprehenderent munitionem, & expu-
gnarent eos.

31. Et vidit Judas quia cepit bellum, &
clamor belli ascendit ad caelum sicut tuba,
& clamor magnus de civitate:

32. & dixit exercitui suo: Pugnate hodie
pro fratribus vestris.

33. Et venit tribus ordinibus post eos, & ex-
clamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione,

34. Et cognoverunt castra Timothei, quia
Machabaeus est, & refugerunt a facie ejus: &
percusserunt eos plaga magna: & ceciderunt
ex eis in die illa fere octo millia virorum:

35. Et divertit Judas in Maspha, & ex-
pugnavit, & cepit eam: & occidit omnem
masculum ejus, & sumpsit spolia ejus, &
succendit eam igni.

36. Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth,
& Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37. Post haec autem verba congregavit Ti-
motheus exercitum alium, & castra posuit
contra Raphon trans torrentem.

38. Et misit Judas speculari exercitum: &
renuntiaverunt ei, dicentes: Quia conven-
erunt ad eum omnes gentes, quae in circui-
tu nostro sunt, exercitus multus nimis.

39. Et Arabas conduxerunt in auxilium
sibi, & castra posuerunt trans torrentem,
parati ad te venire in praelium. Et abiit Ju-
das obviam illis.

40. Et ait Timotheus principibus exerci-
tus sui: Cum appropinquaverit Judas, & ex-
ercitus ejus ad torrentem aquae: si transierit
ad nos prior, non poterimus sustinere eum:
quia potens poterit adversum nos.

41. Si vero timuerit transire, & posuerit
castra extra flumen, transiretemus ad eos,
& poterimus adversus illum.

42. Ut autem appropinquavit Judas ad
torrentem aquae, statuit scribas populi secus

* Viri po-
tentes apud
Iudaeos.

† Quod cu
jugisset
Timo-
theus, ca-
pit & pe-
rempit
est.
Ibid. 2. 10.
37.
Anno M.
341.
Ant. Chr.
163.

* Alius à
praedicto
Gazere
perem-
ptor: forte
ejus filius.

(I) Judic. 1.
3.

torrentem, & mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.

43. Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contrita sunt omnes Gentes à facie eorum, & projecerunt arma sua, & fugerunt ad sanum, quod erat in Carnaim.

44. Et occupavit ipsam civitatem, & sanum succendit igni cum omnibus, qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.

45. Et congregavit Judas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, à minimo usque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, ut venirent in terram Juda.

46. Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47. Et incluserunt se, qui erant in civitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Judas verbis pacificis,

48. dicens: Transcamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.

49. Et præcepit Judas predicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.

50. Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus:

51. & peremerunt omnem masculum in ore gladii, & radicavit eam, & accepit spolia ejus, & transivit per totam civitatem super interfectos.

52. Et transgressi sunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethsan*.

53. Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda:

54. & ascenderunt in montem Sion cum læticia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset donec reverterentur in pace.

55. Et in diebus, quibuserat Judas, & Jonathan in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56. audivit Josephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res bene gestas, & prælia quæ facta sunt,

57. & dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversus Gentes, quæ in circuitu nostro sunt.

58. Et præcepit his, qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.

59. Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugnam.

60. Et fugati sunt Josephus, & Azarias usque in fines Judæ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo:

61. quia non audierunt Judam, & fratres ejus, existimantes fortiter se facturos.

62. Ipsam rem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

63. Et viri Juda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & Gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64. Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

65. Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Esau in terra, quæ ad Austrum est, & percussit Chebron & filias ejus: & muros ejus, & turres succendit igni in circuitu.

66. Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67. In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68. Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia eorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia civitatum, & reversus est in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem; ubi auditis infortuniis quæ sui in Judæa passierant, incidit prætristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Judæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversus Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephantis, ab eo oppressus interit: Rex autem oppugnans Jerusalem revocatur à Lysia; sed post juratam pacem non servat jusjurandum.

1. **E**T rex Antiochus perambulabat superiores* regiones, & audivit esse civitatem Elymaidem† in Perside nobilissimam, & copiosam in argento, & auro,

2. templumque in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & lorice, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3. Et venit, & quærebat capere civitatem, & depradari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his, qui erant in civitate:

4. & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.

5. Et venit qui nuntiaret ei in Perside*, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda:

6. & quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt:

7. & quia diruerunt abominationem, quam edificaverat super altare, quod erat in Jerusalem, & sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram civitatem suam.

8. Et factum est, ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem prætristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9. Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

10. Et vocavit omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corruì corde præ folicitudine:

11. & dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus tristi-

Hodem
anno.

* Quæ
Græciæ
Scythopo-
lis dicta
est. Jo-
seph. 12. 13

Hodem an-
no 3841.
Ant. Chr.
163.

Anno M.
3840.
Ant. Chr.
164.
* Ultra Eu-
phratem.
† Persipo-
lim dicta.
lib. 2. c. 9.

* In fini-
bus Persi-
dis, cum
Babylonis
versus
condere.

constituerat rex Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutrieret Antiochum filium suum, & regnaret, 56. reversus esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57. festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58. Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59. & constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius. Propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60. Et placuit sermo in conspectu regis, & principum: & misit ad eos pacem facere: & receperunt illam.

61. Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62. Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

63. Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversus eum, & occupavit civitatem *.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisus Antiocho, & Lyfia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Juda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent adversus Judam prævalere, missus est à rege Nicanor, qui, ut & priores, cum dolo nequiret, vi Judam aggressus, semel atque iterum ab eo devictus est, & præmissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisset Judæorum sacrificiis superbe contra locum sanctum extulrat: cujus victoriæ dies annus apud Judæos celebris instituitur.

Anno M.
1841. Ant.
Chr. 162.
52. Tri-
polim
Phœnicie.
† i. Antio-
chiæ regni
Syriac.
* c. tropo-
lim.

1. **A**Nno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viri in civitatem maritimam, * & regnavit illic.

2. Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, † comprehendit exercitus Antiochum, & Lyfiam, ut adducerent eos ad eum.

3. Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4. Et occidit eos exercitus. Et fedit Demetrius super sedem regni sui:

5. & venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6. Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7. Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjuutores eorum.

8. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9. ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israel.

10. Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus verbis pacificis in dolo.

11. Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12. Et convenerunt ad Alcimum, & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ justa sunt.

13. & primi, Assidæi * qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem.

14. Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.

15. & locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16. Et crediderunt ei: & comprehendit eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundum verbum quod scriptum est:

17. || Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

18. Et incubuit timor, & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, & judicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19. Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis, qui à se effugerant, & quosdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20. Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21. & satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22. Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israel.

23. Et vidit Judas omnia mala, quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multò plus quam Gentes:

24. & exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessaverunt ultra exire in regionem.

25. Vidit autem Alcimus quod prævaluit Judas, & qui cum eo erant: & cognovit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusavit eos multis criminibus.

26. || Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israel: & mandavit ei evertere populum.

27. Et venit Nicanor in Jerusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo,

28. dicens: Non sit pugna inter me & vos, veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace.

29. Et venit ad Judam, & salutaverunt se invicem pacificè: & hostes parati erant rapere Judam.

* i. flagran-
tissimi in
legis stu-
dio.

|| Psal. 78.
1, 2. & 3.

|| 1. Mach.
15, 1.

Anno M.
1841.

30. Et innotuit sermo Judæ quoniam cum dolo venerant ad eum: & conterritus est ab eo, & amplius noluit videre faciem ejus.

31. Et cognovit Nicanor quoniam denu- datum est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharsalama.

32. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinque millia viri, & fugerunt in ci- vitatem David.

33. Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdoti- bus populi salutare eum in pace, & demon- strare ei holocaustomata, quæ offerebantur pro rege.

34. Et irridens sprexit eos, & polluit: & locutus est superbè,

35. & juravit cum ira, dicens: Nisi tra- ditus fuerit Judas, & exercitus ejus in ma- nus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36. Et intraverunt sacerdotes, & stete- runt ante faciem altaris & templi: & flen- tes dixerunt:

37. Tu, Domine, elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset do- mus orationis & obsecrationis populo tuo:

38. fac vindictam in homine isto, & exer- citu ejus, & cadant in gladio: memento blas- phemias eorum, & ne dederis eis ut per- maneant.

39. Et exiit Nicanor ab Jerusalem, & ca- stra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ.

40. Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & oravit Judas, & dixit:

41. ¶ Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blasphemaverunt te, exiit an- gelus, & percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42. sic contere exercitum istum in con- spectu nostro hodie: & sciant ceteri quia malè locutus est super sancta tua: & judica illum secundum malitiam illius.

43. Et commiserunt exercitus prælium ter- tiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.

44. Ut autem vidit exercitus ejus, quia ce- cidisset Nicanor, projecerunt arma sua, & fugerunt:

45. & persecuti sunt eos viam unius diei ab Adazer usquequò veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos eam significatio- nibus:

46. & exierunt de omnibus castellis Ju- dæ in circuitu, & ventilabant eos corni- bus, & convertabantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec unus.

47. Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputaverunt, & dexte- ram ejus, quam extenderat superbè, & attule- runt & suspenderunt contra Jerusalem.

48. Et lætatus est populus valdè, & egerunt diem illam in lætitia magna.

49. Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecima die mensis Adar.

50. Et siluit terra Juda dies paucos.

C A P U T VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis, fœ- dus cum illis percussit, ut ipsorum præsidio Ju- dæi à Grecorum jugo liberentur: Romani au- tem Judæ remittunt illi fœderis rescriptum, in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

1. **E**T audivit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquief- cunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.

2. audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, (a) quia ob- tinuerunt eos, & duxerunt sub tributum:

3. & quanta fecerunt in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla argen- ti & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & patientia:

4. locaque, quæ longè erant valdè ab eis, & Reges, qui supervenerant eis ab extremis terræ, contriverunt, & percusserunt eos pla- ga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis:

5. & Philippum (b) & Perfen Ceteorum re- gem, & ceteros, qui adversum eos arma tulerant: contriverunt in bello, & obtinuerunt eos:

6. & Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat habens centum vi- ginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valdè, contritum (c) ab eis.

7. Et quia ceperunt eum vivum, & statue- runt ei ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsides, & constitutum,

8. & regionem Indorum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorum: & ac- ceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi:

9. & quia qui erant apud Helladan, volue- runt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his, 10. & miserunt ad eos ducem unum, & pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eo- rum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in servitutem illos redegerunt us- que in hunc diem:

11. & residua regna, & insulas, quæ ali- quando restiterant illis, exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.

12. Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè, quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos:

13. quibus verò vellent auxilio esse, ut re- gnarent, regnabant: quos autem vellent, re- gno deturbabant, & exaltati sunt valdè.

14. Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut ma- gnificaretur in ea.

15. Et quia curiam fecerunt sibi, & quoti- die consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut, quæ di- gna sunt, gerant:

16. & committunt uni homini magistratum

(a) An. M. 181. Urbis condita 589. Ant. Chr. 183. C. Man- lius Vul- so Roma- norum Consul, Galatas duobus præliis devicit. (b) Philip- pum Mace- donum regem vice- runt Ro- mani. An. M. 389. Ant. Chr. 197. Perfen verò, sive Perfeum ejus no- tum ac suc- cesso- rem An. M. 386. Ant. Chr. 168. Atque ita regnò Macedo- nicum in Macedo- nia extin- ctum est: ejus verò reliquæ Romano- rum assu- gente im- perio, in Seleucidis Syriæ, & Ptolemæis Egypti adhuc su- perue- runt. (c) Pugna circa Ma- gnessiā ad Sipylum montē po- sitam cō- missa per L. Scipio- nem, inde Asiaticum dictum; idque An. M. 381. Ant. Chr. 189.

11. 4. Reg. 19.
35.
1. Robt. 1. 21.
Ecc. 48.
28.
1. Isai. 37.
16.
1. Mach. 8.
19.

suum per singulos annos dominari universā terrā suā, & omnes obediunt uni, & non est invidia, neque zelus inter eos.

17. Et elegit Judas Eupolemus, filium Joannis, filii Jacob, & Jasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18. & ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israel.

19. Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt:

20. Judas Machabeus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, & pacem, & conscribere nos socios, & amicos vestros.

21. Et placuit sermo in conspectu eorum.

22. Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

23. **BENE SIT ROMANIS**, & genti Judæorum in mari, & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis.

24. Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25. auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26. & præstantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis, & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27. Similiter autem, & si genti Judæorum prius acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28. & adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo.

29. Secundum hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30. Quod si post hæc verba hi aut illi adde-
dere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo, & quacumque addiderint, vel demperint, rata erunt.

31. Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?

32. Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

C A P U T IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam missis à Demetrio, Judas minimo exercitu fortissimè resistens occiditur, ac lugetur, graviterque affligitur piis Israelitis frater ipsius Jonathas in ejus locum sufficitur, qui ob fratris Joannis mortem percussit filios Jambri in nuptiis: rursusque percussus de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralyticus, mortuus est, sed Bacchides cum nec dolo nec vi posset Jonatham perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Judæam reversus est.

Interea ut audivit Demetrius quia cecidit Nicanor, & exercitus ejus in prælio,

apposuit Bacchidem, & Alcimum rursus mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.

2. Et abierunt viam, quæ ducit in Galgalā, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbëllis, & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3. In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4. & surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5. Et Judas posuerat castra in Laifa, & tria millia viri electi cum eo:

6. & viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde, & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7. Et vidit Judas quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & contractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.

8. Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.

9. Et avertabant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modò, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus adversus eos, nos autem pauci sumus.

10. Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis, & si appropriavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.

11. Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii, & sagittarii, præbant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12. Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13. exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra à voce exercitus, & commissum est prælium à manè usque ad vespèram.

14. Et vidit Judas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conveniunt cum ipso omnes constantes corde:

15. & contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16. Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quod contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos, qui cum ipso erant, à tergo:

17. & ingravatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his, & ex illis.

18. Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.

19. Et Jonathas, & Simon tulerunt Judam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin.

20. Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, & lugebant dies multos,

21. & dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui saluum faciebat populum Israel?

22. Et cetera verba bellorum Judæ, & virtutum, quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta, multa enim erant valde.

23. Et factum est: post obitum Judæ emerferunt iniqui in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes, qui operabantur iniquitatem.

24. In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.

25. Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis.

26. Et exquirebant, & perscrutabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.

27. Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.

28. Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:

29. Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, & eos, qui inimici sunt gentis nostræ.

30. Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.

31. Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.

32. Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.

33. Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes, qui cum eo erant, & fugerunt in desertum Thecuz, & confederunt ad aquam lacus Asphar.

34. Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus ejus trans Jordanem.

35. Et Jonathas misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos, ut commodarent illis apparatus suum, qui erat copiosus.

36. Et exierunt filii Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia, quæ habebat, & abierunt habentes ea.

37. Post hæc verba, renunciatum est Jonathæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponfam ex Madaba filiam unius de magnis principibus Chanaan cum ambitione magna.

38. Et recordati sunt sanguinis Joannis fratris sui, & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.

39. Et elevaverunt oculos suos, & viderunt, & ecce tumultus, & apparatus multus, & sponsus processit, & amici ejus, & fratres ejus obviam illis cum tympanis, & musicis, & armis multis.

40. Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes, & acceperunt omnia spolia eorum:

41. & conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.

42. Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui, & reversi sunt ad ripam Jordanis.

43. Et audivit Bacchides & venit die sabbatorum usque ad oram Jordanis in virtute magna.

44. Et dixit ad suos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros, non est enim hodie sicut heri, & nudius tertius.

45. Ecce enim bellum ex adverso, aqua verò Jordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus, & non est locus divertendi.

46. || Nunc ergo clamate in cælum, ut

liberemini de manu inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum.

47. Et extendit Jonathas manum suam percutere Bacchidem, & divertit ab eo retrò:

48. & dissiliit Jonathas, & qui cum eo erant in Jordanem, & transnataverunt ad eos Jordanem.

49. Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri, & reversi sunt in Jerusalem,

50. & ædificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamata, & Phara, & Thopomuris excelsis, & portis, & feris.

51. Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel:

52. & munivit civitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatus escarum:

53. & accepit filios principum regionis obsides, & posuit eos in arce in Jerusalem in custodiam.

54. Et anno centesimo quinquagesimotertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarum, & cepit destrue.

55. In tempore illo percussus est Alcimus, & impedita sunt opera illius, & oclusum est os ejus, & dissolutus est paralypsi, nec ultra potuit loqui verbum, & mandare de domo sua.

56. Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

57. Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus, & reversus est ad regem, & siluit terra annis duobus.

58. Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Jonathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes una nocte.

59. Et abierunt, & consilium ei dederunt.

60. Et surrexit ut veniret cum exercitu multo, & misit occultè epistolas sociis suis, qui erant in Judæa, ut comprehenderent Jonatham, & eos qui cum eo erant, sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.

61. Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62. & secessit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant in Bethbessen, quæ est in deserto, & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

63. Et cognovit Bacchides, & congregavit universam multitudinem suam, & his, qui de Judæa erant, denunciavit.

64. Et venit, & castra posuit desuper Bethbessen, & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65. Et reliquit Jonathas Simonem fratrem suum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero,

66. & percussit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, & cepit cadere, & crescere in virtutibus.

67. Simon verò, & qui cum ipso erant, exierunt de civitate, & succenderunt machinas,

68. & pugnaverunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis, & affligerunt eum

valde

Deserit
Propheta
circa ann.
1589.
Vide Ne-
hem. 12. 22.

Anno M.
384.
Ant. Chr.
160.

Anno M.
386.
Ant. Chr.
158.

|| 2. Par. 30.

valde, quoniam consilium ejus, & congregatus ejus erat inanis.

69. Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

70. Et cognovit Jonathas, & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captivitatem.

71. Et libenter accepit, & fecit secundum verba ejus, & juravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vite ejus.

72. Et reddidit ei captivitatem, quam prius erat prædatus de terra Juda, & conversus abiit in terram suam: & non apposuit amplius venire in fines ejus.

73. Et cessavit gladius ex Israel, & habitavit Jonathas in Machmas, & cepit Jonathas ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Israel.

C A P U T X.

Alexandro Nobili Antiocbi filio occupante Ptolemaidam, conatur Demetrius ferire fœdus cum Jonathâ, semel ac iterum plurima pollicens, at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, devicto occisoque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolemæi regis Egypti filiam, plurimum Jonathân honorans, porro Apollonium ducem junioris Demetrii devicit Jonathas, succensa Azotâ & templo Dagon: rursusque ab Alexandro honoratur, data sibi Accaron ac fibula aurea.

Anno M.
111.
Ant. Chr.
153.
Cognomen
Batala, homo
ignotus & in-
certæ stirpis.
Liv. Epitom.
Antiochi se esse
filium falsò
dictans, Sever.
Nulp.

1. **E**T anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander * Antiocbi filius, qui cognominatus est Nobilis, & occupavit Ptolemaidam, & receperunt eum, & regnavit illic.

2. Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copiosum valde, & exivit obviam illi in prælium.

3. Et misit Demetrius epistolam ad Jonathân verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4. Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversum nos.

5. Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.

6. Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium ejus, & obsides, qui erat in arce, jussit tradi ei.

7. Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, & eorum, qui in arce erant.

8. & timuerunt timore magno, quoniam audierunt quodd dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9. Et traditi sunt Jonathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis:

10. & habitavit Jonathas in Jerusalem, & cepit ædificare, & innovare civitatem.

11. Et dixit facientibus opera ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem, & ita fecerunt.

12. Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13. & reliquit unusquisque locum suum, & abiit in terram suam:

14. tantum in Bethsura remanserunt aliqui ex his, qui reliquerant legem, & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15. Et audivit Alexander rex promissâ, quæ promisit Demetrius Jonathæ, & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fratres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16. Et ait: Nunquid inveniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.

17. Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc verba, dicens:

18. **R**EX Alexander fratri Jonathæ salutem.

19. Audivimus de te, quod vir potens sis viribus, & aptus es ut sis amicus noster:

20. & nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21. Et induit se Jonathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die solemni scenopegiæ, & congregavit exercitum, & fecit arma copiosa,

22. Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23. Quid hoc fecimus, quod præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen sui?

24. Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona, ut sint mecum in adiutorium.

25. Et scripsit eis in hæc verba: Rex Demetrius genti Judæorum salutem:

26. Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, & gavisi sumus.

27. Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his, quæ fecistis nobiscum:

28. & remitemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29. Et nunc absolvo vos, & omnes Judæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias feminis:

30. & dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiat a terra Juda, & à tribus civitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria, & Galilæa ex hodierna die & in totum tempus:

31. & Jerusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ, & tributa ipsius sint.

32. Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem, & do eam summo sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33. Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est à terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes à tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34. Et omnes dies solemnes, & sabbata, & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diem solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis & re-

missionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35. & nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversus aliquem illorum in omni causa.

36. Et adscribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum, & dabuntur illis copie ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni:

37. & ex his constituentur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis, sicut præcepit rex in terra Juda.

38. Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex regione Samariæ, cum Judæa reputentur, ut sint sub uno, & non obediant alii potestati, nisi summi sacerdotis.

39. Ptolemaida, & confines ejus, quos dedit donum sanctis, qui sunt in Jerusalem, ad necessarios sumptus sanctorum.

40. Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt:

41. & omne, quod reliquum fuerit, quod non reddiderant, qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42. Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos, & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43. Et quicumque confugerint in templum, quod est Jerosolymis, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & universa, quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.

44. Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis:

45. & ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judæa.

46. Ut audivit autem Jonathas, & populus sermones istos, || non crediderunt eis, nec receperunt eos, quia recordati sunt malitiæ magnæ, quam fecerat in Israel, & tribulaverat eos valde.

47. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48. Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & admovit castra contra Demetrium.

49. Et commiserunt prælium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander: & incubuit super eos.

50. Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol, & cecidit Demetrius in die illa*.

51. Et misit Alexander ad Ptolemaum regem Egypti legatos secundum hæc verba, dicens:

52. QUONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53. & commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra ejus à nobis, & sedimus in sede regni ejus.

54. & nunc statuamus ad invicem amicitiam, & da mihi filiam tuam uxorem, &

ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi, digna te.

55. Et respondit rex Ptolemaus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56. Et nunc faciam tibi quod scripsisti, sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.

57. Et exivit Ptolemaus de Egypto, ipse, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo*.

58. Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam, & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria.

59. Et scripsit rex Alexander Jonathæ, ut veniret obviam sibi.

60. Et abiit cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona, & invenit gratiam in conspectu eorum.

61. Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversus eum, & non intendit ad eos rex.

62. Et jussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura, & ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.

63. Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & prædicate, ut nemo adversus eum interpellat de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

64. Et factum est, ut viderunt, qui interpellabant gloriam ejus, quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes:

65. & magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66. Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum pace, & lætitia.

67. In anno centesimo sexagesimo quinto venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum.

68. Et audivit Alexander rex, & contristatus est valde, & reversus est Antiochiam.

69. Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ, & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Jamniam, & misit ad Jonathan summum sacerdotem,

70. dicens: Tu solus resistis nobis, ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversus nos exerces in montibus.

71. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum: & comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72. Interroga, & discite quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua.

73. Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi.

74. Ut audivit autem Jonathas sermones Apollonii, motus est animo, & elegit decem

millia

Eu'em
ann 1854
iocunde.

Anno M.
3856.
desinente.
Ant. Chr.
148.

|| Sup. 9. 12.

Ang. M.
1854.
Ant. Chr.
150.

* Cum an-
nos 12. re-
gnum Sy-
riæ tenuit
Ier.
Polyb.

millia virorum, & exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adiutorium:

75. & applicuerunt castra in Joppen, & exclusit eum à civitate, quia custodia Apollonii Joppe erat, & oppugnavit eam.

76. Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.

77. Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum.

78. Et abiit Azotum tanquam iter faciens, & statim exiit in campum, eò quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, & commiserunt prælium.

79. Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultè.

80. Et cognovit Jonathas quoniam insidiae sunt post se, & circuierunt castra ejus, & jecerunt jacula in populum à manè usque ad vesperam.

81. Populus autem stabat, sicut præceperat Jonathas, & laboraverunt equi eorum.

82. Et ejecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem, equites enim fatigati erant, & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83. Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84. Et succendit Jonathas Azotum, & civitates, quæ erant in circuitu ejus, & accepit spolia eorum, & templum Dagon, & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85. Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his, qui succensi sunt, ferè octo millia virorum.

86. Et movit inde Jonathas castra, & applicuit ea Ascalonem, & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87. Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88. Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Jonathan.

89. Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines ejus in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo, qui Alexandri regnum dolo invaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis uno die centum millibus, regem à civibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incederunt, illo autem fædus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fædus init cum Jonatha, qui unà cum fratre Simone sæpius victor evadit adversus alienigenas.

Anno M.
385.
Ant. Chr.
146.

1. **E**T rex Egypti congregavit exercitum, sicut arena, quæ est circa oram maris, & naves multas, & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo.

2. Et exiit in Syriam verbis pacificis, &

aperiebant ei civitates, & occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eò quòd focer suus esset.

3. Cum autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4. Et ut appropriavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum, & cetera ejus demolita, & corpora projecta, & eorum, qui cæsi erant in bello, tumulos, quos fecerant secus viam.

5. Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas, ut invidiam facerent ei, & tacuit rex.

6. Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem se salutaverunt, & dormierunt illic.

7. Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus, & reversus est Jerusalem.

8. Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

9. Et misit legatos ad Demetrium, dicens: Veni, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam*, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.

10. Pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam, quæ sivit enim me occidere.

11. Et vituperavit eum, propterea quòd concupierat regnum ejus.

12. Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitie ejus.

13. Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Egypti, & Asiæ.

14. Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus, quia rebellabant qui erant in locis illis.

15. Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum, & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum.

16. Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est.

17. Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo.

18. Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia, & qui erant in munitionibus, perierunt ab his, qui erant intra castra.

19. Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20. In diebus illis congregavit Jonathas eos, qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ est in Jerusalem, & fecerunt contra eam machinas multas.

21. Et abierunt quidam, qui oderant gentem suam, viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quòd Jonathas obsideret arcem.

22. Et ut audivit, iratus est, & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinàto.

23. Ut audivit autem Jonathas, jussit obsidere, & elegit de senioribus Israel, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.

24. Et accepit aurum, & argentum, & vestem, & alia xenia multa, & abiit ad

regem

* Cleopatra.

Anno M.
385.
Ant. Chr.
145.

Eodem
anno.

regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conspectu ejus.

25. Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua.

26. Et fecit ei rex sicut fecerant ei, qui ante eum fuerant, & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum.

27. Et statuit ei principatum sacerdotii, & quaecumque alia habuit prius, pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28. Et postulavit Jonathas a rege ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines ejus, & promisit ei talenta trecenta.

29. Et consensit rex, & scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes:

30. Rex Demetrius fratri Jonathæ salutem, & genti Judæorum.

31. Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut sciretis:

32. Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.

33. Genti Judæorum amicis nostris, & conservantibus, quæ iusta sunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.

34. Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria, & omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Jerosolymis pro his, quæ ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, & pro fructibus terræ, & pomorum.

35. Et alia, quæ ad nos pertinebant, decimarum, & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis, & areas salinarum, & coronas, quæ nobis deferebantur,

36. omnia ipsis concedimus, & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.

37. Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38. Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium, & inimici erant ei omnes exercitus * patrum ejus.

39. Tryphon † autem erat quidam partium Alexandri prius, & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutrebat Antiochum filium Alexandri:

40. & assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui, & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

41. Et misit Jonathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Jerusaleme, & qui in præditiis erant; quia impugnabant Israel.

42. Et misit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, & genti tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem tuam cum fuerit opportunum.

43. Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros, quia discessit omnis exercitus meus.

44. Et misit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam, & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45. Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46. Et fugit rex in aulam, & occupaverunt, qui erant de civitate, itinera civitatis, & ceperunt pugnare.

47. Et vocavit rex Judæos in auxilium, & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48. & occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49. Et viderunt, qui erant de civitate, quod obtinuissent Judæi civitatem sicut volebant, & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50. Da nobis dextras, & cessent Judæi oppugnare nos, & civitatem.

51. Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium, qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem habentes spolia multa.

52. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui, & siluit terra in conspectu ejus.

53. Et mentitus est omnia quaecumque dixit, & abalienavit se a Jonatha, & non retribuit ei secundum beneficia, quæ sibi retribuerat, & vexabat eum valde.

54. Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnavit, & imposuit sibi diadema.

55. Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos dispererat Demetrius, & pugnarent contra eum, & fugit, & terga vertit.

56. Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57. Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58. Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59. & Simonem fratrem ejus constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Egypti.

60. Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitatis, & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de civitate.

61. Et abiit inde Gazam, & concluderunt se qui erant Gazæ, & obsedit eam, & succendit, quæ erant in circuitu civitatis, & prædatus est ea.

62. Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram, & accepit filios eorum obfides, & misit illos in Jerusalem, & perambulavit regionem usque Damasceum.

63. Et audivit Jonathas, quod prævaricati sunt principes Demetrii in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum remove a negotio regni:

64. & occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

* ut qui soliti essent ab aliis ante eum regibus, etiam pacis tempore, & pendia accipere. Joseph. lib. 11. cap. 8. † prius Diadotus, dicebatur, tum vero Tryphon est appellatus, cum regnum occupasset Aprian. in Syr. Anno M. 1160. Ant. Chr. 144.

65. Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.

66. Et postulaverunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit civitatem, & posuit in ea presidium.

67. Et Jonathan, & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Asor.

68. Et ecce castra alienigenarum occurrerant in campo, & tendebant ei insidias in montibus, ipse autem occurrit ex adverso.

69. Insidiæ verò extruxerunt de locis suis, & commiserunt prælium.

70. Et fugerunt qui erant ex parte Jonathan omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.

71. Et scidit Jonathan vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.

72. Et reversus est Jonathan ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnauerunt.

73. Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequerantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, & pervenerunt usque illuc.

74. & ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum, & reversus est Jonathan in Jerusalem.

C A P U T XII.

Jonathan cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat, principes Demetrii ipsum invadentes fugat, percussitque Arabibus, ordinat edificare prœsidia in Judæa, & muros contra arcem in Jerusalem, sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaidam dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

1. **E**T vidit Jonathan quia tempus eum juvat, & elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renovare cum eis amicitiam:

2. & ad Spartiatis, & ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam:

3. & abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathan summus sacerdos, & gens Judæorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, & societatem secundum pristinum.

4. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.

5. Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Jonathan Spartiatis:

6. **J**ONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7. Jampridem * missæ erant epistolæ ad Oniam † summum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subiectum est.

8. Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore, & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate, & amicitia.

9. Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris.

10. malimus mittere ad vos renovare fra-

ternitatem, & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.

11. Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & ceteris, quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis, quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est, & decet meminisse fratrum.

12. Latamur itaque de gloria vestra.

13. Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.

14. Nolumus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis, & amicis nostris, in his præliis.

15. Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.

16. Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jasonis filium, & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam, & societatem pristinam.

17. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & saluent vos, & reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostræ.

18. Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc.

19. Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Onias.

20. Arius, rex Spartiatarum Onias sacerdoti magno salutem.

21. Inventum est in scriptura de Spartiatis, & Judæis, quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham.

22. Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra:

23. Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt, & vestræ, nostræ, mandavimus itaque hæc nuntiari vobis.

24. Et audivit Jonathan quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare adversus eum.

25. Et exiit ab Jerusalem, & occurrit eis in Amathite regione, non enim dederat eis spatium, ut ingrederentur regionem ejus.

26. Et misit speculatores in castra eorum, & reversi renuntiaverunt quod constituunt supervenire illis nocte.

27. Cum occidisset autem sol, præcepit Jonathan suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.

28. Et audierunt adversarii quod paratus est Jonathan cum suis in bello, & timuerunt, & formidaverunt in corde suo, & accenderunt focos in castris suis.

29. Jonathan autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt usque mane, videbant autem luminaria ardentia,

30. & secutus est eos Jonathan, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

31. Et divertit Jonathan ad Arabas, qui vocantur Zabadaei *, & percussit eos, & accepit spolia eorum.

32. Et junxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.

Decretum de amicitia atque societate cum Judæis in eunda, quod tunc à Lacedæmoniis sancitum est, habetur infra cap. 14. 21. & 23. alia occasione recitatum.

Eodem ann. 286.

* sc. Ann. M. 387. Ant. Chr. 187. † De quo infra 2. Machab. 3.

* Josephus habet Zabadaei.

33. Simon autem exiit, & venit usque ad Alcalonem, & ad proxima præsidia, & declinavit in Joppen, & occupavit eam,

34. (audivit enim quod vellent præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes ut custodirent eam.

Eodem
ann. 3860.

35. Et reversus est Jonathan, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præsidia in Judæa,

36. & ædificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis, & civitatis, ut separaret eam à civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.

37. Et convenerunt, ut ædificarent civitatem, & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha:

38. & Simon ædificavit Adiada in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas, & seras.

Anno M.
3861.

39. Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40. timens ne fortè non permitteret eum Jonathan, sed pugnaret adversus eum, quærebatur comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41. Et exiit Jonathan obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42. Et vidit Tryphon quia venit Jonathan cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, & timuit.

43. Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera, & præcepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.

44. Et dixit Jonathan: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit?

45. Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversus abibo: propterea enim veni.

46. Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47. Retinuit autem secum tria millia virorum, ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48. Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathan, clausurunt portas civitatis Ptolemaenses, & comprehenderunt eum, & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49. Et misit Tryphon exercitum, & equites in Galilæam, & in campum magnum ut perderent omnes socios Jonathan.

50. At illi cum cognovissent quia comprehensus est Jonathan, & periiit, & omnes, qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51. Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:

52. illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos, qui cum ipso fuerant, valde, & luxit Israel luctu magno.

53. Et quæsierunt omnes Gentes, quæ

erant in circuitu eorum, contereere eos. Dixerunt enim:

54. Non habent principem, & adjuvantes: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

C A P U T XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Jonathan, misit petitam à Tryphone pecuniam, una cum filiis Jonathan, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis, quibus sepultis ac desectis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fæderis, & immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jerosolymorum obtinuit, propter quod letum agunt festum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

1. **E**T audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.

2. Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3. & adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4. horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus.

5. Et nunc non mihi contingat parere animæ meæ in omni tempore tribulationis, non enim melior sum fratribus meis.

6. Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores, quia congregatæ sunt universæ Gentes contereere nos inimicitia gratia.

7. Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:

8. & responderunt voce magna, dicentes: Tu es dux noster loco Judæ, & Jonathan fratris tui:

9. pugna prælium nostrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10. Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11. Et misit Jonathan filium Absalonai, & cum eo exercitum novum in Joppen, & eiecit his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12. Et movit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathan cum eo in custodia.

13. Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14. Et ut cognovit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathan: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos.

15. dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathan in ratione regis, propter negotia, quæ habuit, detinuimus eum.

16. Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obsides, ut non dimissus fugiat à nobis, & remitemus eum.

17. Et cognovit Simon quia cum dolo lo-

queretur secum, iussit tamen dari argentum, & pueros, ne inimicitiam magnam fumeret ad populum Israel, dicentem:

18. Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea perit.

19. Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.

20. Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21. Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22. Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim.

23. Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Jonathan *, & filios ejus illic.

24. Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.

25. Et misit Simon, & accepit ossa Jonathan fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos:

27. Et ædificavit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò & antè.

28. Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:

29. & his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam: & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30. Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

31. Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho * rege adolescente, dolo occidit eum.

32. Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diademata Asiæ, & fecit plagam magnam in Terra.

33. Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & feris: & posuit alimenta in munitionibus.

34. Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35. Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36. Rex Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & Genti Judæorum, salutem.

37. Coronam auream, & bahem *, quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus.

38. Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas ædificastis, vobis sint.

39. Remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam, quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Jerusalem, jam non sit tributarium.

40. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.

41. Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum Gentium ab Israel.

42. Et cepit populus Israel scribere in tabulis, & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percussit turrem unam, & comprehendit eam.

44. Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: & factus est motus magnus in civitate.

45. Et ascenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus, & filiis supra murum, scissis tunicis suis, & clamaverunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari,

46. & dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas.

47. Et flexus Simon, non debellavit eos: eiecit tamen eos de civitate, & mundavit ædes, in quibus fuerant simulacra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48. & ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros, qui legem facerent: & munivit eam, & fecit sibi habitationem.

49. Qui autem erant in arce Jerusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & esurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt.

50. & clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundavit arcem à contaminationibus:

51. & intraverunt in eam tertia & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis; quia contritus est inimicus magnus ex Israel.

52. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.

53. Et munivit montem templi, qui erat secus arcem, & habitavit ibi ipse, & qui cum eo erant.

54. Et vidit Simon Joannem * filium suum, quod fortis prælii vir esset: & posuit eum duce[m] virtutum univ[er]sarum: & habitavit in Gazaris.

C A P U T XIV.

Demetrio à duce Arsaces devicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem misse sunt littere renovati fœderis à Spartiatis & Romanis, cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mmarum mille miserat.

1. Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2. Et audivit Arsaces * rex Persidis, & Mediæ, quia intravit Demetrius confines suos, & misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad se.

3. Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.

Anno M.
386.
Ant. Chr.
143.

Anno M.
386.
Ant. Chr.
142.

* Hyrcanum
nam po-
stea co-
gnomina-
tum.

Anno M.
386.
Ant. Chr.
141.

* Mithridates
Pamphili regis
filius
communis
Parthico-
rum regis
cognomi-
ne, Arsa-
ces dictus,
de quo Ju-
stus
lib. 36. cap.
1. & 41.
cap. 5. 6.

* qui fra-
tri Ma-
chabæo
superstes
vixit an-
nos 17. &
7. menses
circiter:
& per an-
nos 9. cum
uno aut
altero in
se Pontifi-
catum ob-
tinuit.

Anno M.
386.
* qui
Theos di-
cebatur
Alexandri
Bala fi-
lius.

* nily Bala
i. ramum
palmarum,
aureum
sc. ut Co-
1. Mach.
14. 4.

4. Et filuit omnis terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæsit bona genti suæ: & placuit illis potestas ejus, & gloria ejus omnibus diebus.

5. Et cum omni gloria sua accepit Joppen in portum, & fecit introitum insulis maris.

6. Et dilatavit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.

7. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei.

8. Et unusquisque colebat terram suam cum pace: & terra Juda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum.

9. Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes inducunt se gloriam, & stolas belli.

10. Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituere eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen gloriæ ejus usque ad extremum terræ.

11. Fecit pacem super terram, & lætatus est Israel lætitia magna.

12. Et sedit unusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret.

13. Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.

14. Et confirmavit omnes humiles populi sui, & legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum & malum:

15. sancta glorificavit, & multiplicavit vasa sanctorum.

16. Et auditum est Romæ quia defunctus esset Jonathas, & usque in Spartiata: & contristati sunt valde.

17. Ut audierunt autem quod Simon frater ejus factus esset summus sacerdos loco ejus, & ipse obtineret omnem regionem, & civitates in ea;

18. scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut renovarent amicitias, & societatem quam fecerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus ejus.

19. Et lætæ sunt in conspectu Ecclesiæ in Jerusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiata miserunt:

20. SPARTIANORUM principes, & civitates, Simoni Sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Judæorum, fratribus, salutem.

21. Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria, & honore, ac lætitia: & gavisi sumus in introitu eorum.

22. Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis (a) populi, sic (b): Numenius Antiochi, & Antipater Jasonis filius, legati Judæorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

23. Et placuit populo excipere viros gloriosos, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24. Post hæc autem misit Simon Numenium (c) Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mmarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus.

25. sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26. (d) Restituit enim ipse fratres suos, & expugnavit inimicos Israel ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

27. Et hoc est exemplum scripturæ: OCTAVA decima die mensis Elul, anno (e) centesimo septuagesimo secundo, anno tertio (f) sub Simone sacerdote magno in Afaramel,

28. in conventu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

29. Simon autem Mathathie filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & restiterunt adversariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificaverunt gentem suam.

30. Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31. Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32. Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia:

33. & munivit civitates Judææ, & Bethsuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hostium antea: & posuit illic præsidium viros Judæos.

34. Et Joppen munivit, quæ erat ad mare: & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocavit illic Judæos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35. Et vidit populus actum Simonis, & gloriam, quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hæc omnia, & justitiam, & fidem, quam conservavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36. Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur Gentes de regione ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia, quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:

37. & collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jerusalem.

38. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39. Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40. Audivit enim quod appellati sunt Judæi à Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriosos:

41. & quia Judæi, & sacerdotes eorum consenserunt, eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec fergat propheta fidelis:

42. & ut sit super eos dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

(d) Græce sic possit vertere. Nam ipse & fratres ejus, domusque patris sui, firmaverunt Israël, hostes Israelis bello depulerunt, & Israel paraverunt libertatem.
(e) An. M. 1863.
(f) i. anno 3. Pontificatus Simonis desinente, sc. à morte fratris Jonathæ.

(a) in publica acta retulimus.
(b) Hoc est decretum quod Lacedæmoniis sancire, de amicitia & societate cum Judæis in- unda, cum Legati ad eos & ad Romanos missi sunt.
(c) Prius à Jonatha jam ad eosdem missum.
Sup. 12. 16.

43. & cura sit illi de sanctis: & tu audiat ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione: & ut operiatur purpura, & auro:

44. & ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his, quæ ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & uti fibula aurea:

45. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46. Et complacuit omni populo statuere Simonem, & facere secundum verba ista.

47. Et suscepit Simon, & placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, & esset dux, & princeps gentis Judæorum, & sacerdotum, & præficeret omnibus.

48. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49. exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon, & filii ejus.

C A P U T X V.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani federatos sibi Judæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Thryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium, qui multa tanquam debita reposcat: & Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebeum ducem exercitus, ipse vero Thryphonem persequitur.

1. **E**T misit rex Antiochus * filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:

2. & erant continentes hunc modum. Rex Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Judæorum, salutem.

3. Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.

4. Volo autem procedere per regionem ut ulciscar in eos, qui corruerunt regionem nostram, & qui defolaverunt civitates multas in regno meo.

5. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia dona remiserunt tibi.

6. & permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

7. Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma, quæ fabricata sunt, & præsidia, quæ construxisti, quæ tenes, maneat tibi.

8. Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc, & in totum tempus remittuntur tibi.

9. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10. Anno centesimo septuagesimo quarto

exiit Antiochus * in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relictæ essent cum Thryphone.

11. Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

12. Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13. Et applicuit Antiochus super Doram eum centum viginti millibus virorum bellicatorum, & octo millibus equitum:

14. & circumivit civitatem, & naves à mari accesserunt: & vexabant civitatem à terra, & mari, & neminem sinebant ingredi, vel egredi.

15. Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus, & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16. Lucius consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17. Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam, & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.

18. Attulerunt autem & clypeum aureum mmarum mille.

19. Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.

20. Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21. Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.

22. Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

23. & in omnes regiones: & Lampaco, & Spartatis, & in Delum, & in Mynum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicarnassum, & in Coos, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24. Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25. Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admoventes ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Thryphonem, ne procederet.

26. Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27. & noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo antea, & alienavit se ab eo.

28. Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram, & arcem, quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29. fines earum defolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30. Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis, & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ:

31. sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii, quod exterminastis, &

Anno M. 3864.
Ant. Chr. 140.
* apud Josephum à religione Pius & à paterno cognomine Soter dictus reperitur: apud Trogum & Eusebium, Sidetes.

* Anno M. 3864.
Ant. Chr. 140.

tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32. Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro, & argento, & apparatus copiosum: & obstupuit: & retulit ei verba regis.

33. Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quæ injustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34. Nos verò tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum.

35. Nam de Joppe, & Gazara quæ expositas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36. Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, & universa, quæ vidit, & iratus est rex ira magna.

37. Thryphon autè fugit navi in Orthosiada.

38. Et constituit rex Cendebeum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39. Et mandavit illi movere castra contra faciem Judææ: & mandavit ei ædificare Gedorem, & obstruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autem persequabatur Thryphonem.

40. Et pervenit Cendebeus Jamniam, & cepit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41. Et collocavit illic equites, & exercitum: ut egressi perambulant in viam Judææ, sicut constituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Juda & Joanne adversus Cendebeum: quo devicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio socerum ejusque filios Mathathiam & Judam dolo interfecit, ut ita Judææ provincias obtineret; porro nuntii quos ad Joannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo intercepti, & Joannes patri in summo sacerdotio successit.

1. **E**T * ascendit Joannes † de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri suo, quæ fecit Cendebeus in populo ipforum.

2. Et vocavit Simon duos filios seniores, Judam, & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei expugnabimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties.

3. Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi pugnate pro gente nostra: auxilium verò de cælo vobiscum sit.

4. Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites, & profecti sunt ad Cendebeum: & dormierunt in Modin.

5. Et surrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in ob-

viam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipforum.

6. Et admovit castra contra faciem eorum ipse, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, transfretavit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7. Et divisit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.

8. Et exclamaverunt sacris tubis, & in fugam conversus est Cendebeus, & castra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt.

9. Tunc vulneratus est Judas frater Joannis. Joannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10. & fugerunt usque ad turre, quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reversus est in Judæam in pace.

11. Et Ptolemæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Jericho, & habebat argentum, & aurum multum:

12. erat enim gener summi sacerdotis.

13. Et exaltatum est cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adversus Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14. Simon autem, perambulans civitates, quæ erant in regione Judææ, & sollicitudinem gerens earum, descendit in Jericho ipse, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabath.

15. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificavit: & fecit eis convivium magnum, & abscondit illic viros.

16. Et cum inebriatus esset Simon, & filii ejus, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpsit arma sua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quosdam pueros ejus.

17. & fecit deceptionem magnam in Israel, & reddidit mala pro bonis.

18. Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

19. Et misit alios in Gazaram tollere Joannem: & tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, & daret eis argentum, & aurum, & dona.

20. Et alios misit occupare Jerusalem, & montem templi.

21. Et præcurrens quidam nuntiavit Joanni in Gazara *, quia periit pater ejus, & fratres ejus, & quia misit te quoque interfici.

22. Ut audivit autem, vehementer expavit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23. Et cetera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificii murorum, quos extruxit, & rerum gestarum ejus:

24. ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotii ejus, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

Anno M.
1869.
Ant. Chr.
135.

Anno M.
1871.
Ant. Chr.
135.

* five Gazara.

* Ann. M.
1866.
Ant. Chr.
138.
† Hieronimus dicitur.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

SECUNDUS LIBER Machabæorum brevem historiam continet rerum quæ Judeis evenere à fine Seleuci, Antiochi Magni filii, ad regnum usque Antiochi Eupatoris. Has libris quinque fusiùs complexus erat Jason (cujus nomen idem est ac Jesus) unus ex illis Judeis, qui multi semper in Cyrenaica regione vixere, ut ex Josepho, & ex Act. 2. vers. 10. addiscimus. Sed ex illis quinque libris, vir sanè disertus, cujus nomen ad nos non pervenit, hoc fecit compendium, quod incipiet capite mox tertio. Ejusdem verò præfatio cap. 2. vers. 20. Huic compendio addidit brevior ea quæ contigere ad mortem usque Nicanoris. Verùm toti operi scriptor præponendas censuit Epistolas duas, quas Judæi Jerosolymis agentes, ad Judæos, qui debebant in Aegypto, diversis temporibus misere; easque putatur habuisse ex Alexandrine Judæorum Synagoga archivis. Est autem hoc compendium scriptum ea libertate, ut modò verba Jasonis fermè subsequatur, modò saltuatim maximè ad rem visam pertinere decerpit.

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jerosolymis scribunt Judæis in Aegypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum, quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem scenopægiæ, & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cujus rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

† PRO
PACE.

† 1. **ATRIBUS**, qui sunt per Aegyptum, Judæis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Jerosolymis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2. Beneficiat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Jacob servorum suorum fidelium, & det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem corde magno, & animo volenti.

3. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

4. Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deferat in tempore malo.

5. Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

6. Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono*, nos Judæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Jason à sancta Terra, & à regno.

7. portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

8. Et nunc frequentate dies scenopægiæ mensis Casleu.

9. Anno centesimo octogesimo octavo (a) populus, qui est Jerosolymis, & in Judæa, Senatusque & Judas (b) Aristobolo (c) magistro Ptolemæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his, qui in Aegypto sunt, Judæis salutem, & sanitatem.

10. De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

11. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

12. Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ,

13. etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

14. Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clausurunt templum,

15. cum intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

16. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

17. Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopægiæ, & diem ignis, qui datus est quando Nehemias, adificato templo & altari, obtulit sacrificia.

18. Nam cum in Persidem ducebantur patres nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, ubi erat puteus altus, & siccus, & in eo contutati sunt cum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

19. Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

20. Et jussit eos haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

21. Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

22. † Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificiū Jonatha inchoante, ceteris autem respondentibus.

23. Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis, & fortis, justus, & misericors, qui solus es bonus rex,

24. solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israel de omni ma-

tigoni eadem prædixisse, neque in vaticiniis suis falli unquam solitum fuisse, refert Josephus. (e) Aristobulum autem hunc censent Clemens Alexandrinus, & Eusebius Cæsariensis, Judæi illi sectæ Peripateticæ Philosophum fuisse, qui commentariis in Mosen scriptis, Ptolemæi Philometori olim obtulerat.

* Ann. c. 180.
† c. qui sit Anno M. 186.
Ant. Chr. 148.

(a) An. M. 180.
Ant. Chr. 148.
Joannis Hyrcani.
(b) Judam hunc Rupertus existimat illum Esenium fuisse, quem Ant.

† S. A. B. Q. U. A. T. T. E. M. P. Q. U. A. D. R. E. P. I. S. T. 1.

10. qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos: 26. accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, & custodi partem tuam, & sanctifica.

27. Congrega dispersionem nostram, libera eos, qui serviunt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster.

28. Afflige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

29. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, || sicut dixit Moyses.

30. Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequò consumptum esset sacrificium.

31. Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides majores perfundi.

32. Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod resulsit ab altari, consumpta est.

33. Ut verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum quòd in loco, in quo ignem absconderant hi, qui translati fuerant, sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34. Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quòd factum erat.

35. Et cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36. Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quòd interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

C A P U T II.

Jeremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica; quedam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Jude Machabæi & fratrum ejus, de quo quinque Iasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1. **I**nvenitur autem in descriptionibus Jeremiæ propheta, quòd iussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, & ut mandavit transmigratis.

2. Et dedit illis legem ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulacra aurea, & argentea, & ornamenta eorum.

3. Et alia hujusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent à corde suo.

4. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum, & arcam iussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequò exiit in montem, || in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hæreditatem.

5. Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6. Et acceperunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non poterunt invenire.

7. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dicit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat,

8. & tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit majestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & || sicut cum Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

9. Magnificè etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, & consummationis templi.

10. || Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum, sic || & Salomon oravit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum.

11. Et dixit Moyses, || eò quòd non sit comestum quòd erat pro peccato, consumptum est.

12. Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13. Inferebantur autem in descriptionibus, & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis.

14. Similiter autem & Judas ea, quæ deciderant per bellum, quòd nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15. Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

16. Asturi itaque purificationem scripsimus vobis: benè ergo facietis, si egeritis hos dies.

17. Deus autem, qui liberavit populum suum, & reddidit hæreditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem,

18. || sicut promisit in lege, speramus quòd citò nostri miserebitur, & congregabit de sub cælo in locum sanctum.

19. Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20. De Juda verò Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione:

21. sed & de præliis, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem:

22. & de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cum pauci essent, vindicarent; & barbaram multitudinem fugarent,

23. & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitius facto illis:

24. itemque ab Iasone Cyrenæo quinque libris comprehensa tentavimus nos uno volumine breviare.

25. Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26. curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis verò, ut facilius possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27. Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum, & fudoris assumpsimus.

|| 3. Reg. 8.

11.

1. Par. 6.

14.

|| Lev. 9. 21.

|| 2. Par. 7. 1

|| Lev. 10.

16. & 17.

|| Dent. 30.

3. & 5.

1. Sap. 1. 29.

Hic incipit præfatio hujus libri.

|| Dent. 30.
1. & 5.
Infr. 2. 18.

|| Dent. 34.
1.

28. Sicut hi, qui præparant convivium, & querunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29. Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.

30. Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est; ei verò, qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt; ita æstimandum est in nobis.

31. Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:

32. breviter verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33. Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixisse sufficiat. Stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

C A P U T III.

Simon templi præpositus thesauros ejus Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Judæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ Pontificis sacrificio ac precibus liberatur, ædificque Deo & Oniæ gratias, narrat Regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

* Hic est Onias ad quem scripsit Rex Lacedæmoniorum ut testatur Joseph. & habetur supra 1. Machab. 12. 7. Erat autem ille Simonis 2. filius, & patre suo mortuo ann. 3805. summum pontificatum per annos 24. obtinuit. † Seleucus ille est 4. hujus nominis filius, loquax dictus, Antiochi magni sive 3. filius qui cepit regnare Anno M. 3817. ante Chr. 187. regnavitque an. 12. Anno M. 3828. Ant. Chr. 176. sub quem regni Seleuci, ut notat Joseph.

1. **I**gitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ * Pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,

2. fiebat ut & ipsi reges, & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:

3. ita ut Seleucus † Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4. Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obfistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.

5. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsæ filium, qui eo tempore erat dux Cælesyriæ, & Phœnicis:

6. & nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Jerosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

7. Cumque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis, quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret.

8. Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cælesyriam, & Phœnicem civitates esset peragaturus, revera autem regis propositum perfecturus.

9. Sed, cum venisset Jerosolymam, & benignè à summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum, & ejus rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si verè hæc ita essent.

10. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum, & pupillorum:

11. quædam verò esse Hircani Tobie viri valdè eminentis, in his, quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12. Decipi verò eos, qui credidissent loco, & templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione, & sanctitate omnino impossibile esse.

13. At ille pro his, quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.

14. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per universam civitatem erat trepidatio.

15. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus jactaverunt se, & invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret,

16. Jam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim, & color immutatus declarabat internum animi dolorem.

17. Circumsusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18. Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus.

19. Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant: sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:

20. universæ autem protendentes manus in cælum, deprecabantur.

21. Erat enim misera commissa multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22. Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi his, qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23. Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præfens.

24. Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem, & formidinem converterentur.

25. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit, qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26. Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27. Subito autem Heliodorus concidit in terram, cumque multa caligine circumfusus rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt.

28. Et is, qui cum multis cursoribus, & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29. & ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

30. Hi autem Dominum benedicebant, quia

magnificabat locum suum: & templum, quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & æticia impletum est,

31. Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32. Considerans autem summus sacerdos ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33. Cumque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34. Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35. Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36. Testabatur autem omnibus ea, quæ sub oculis suis viderat, opera magni Dei.

37. Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Jerosolymam mitti, ait:

38. Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illum, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eò quòd in loco sit verè Dei quædam virtus.

39. Nam ipse, qui habet in cœlis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40. Igitur de Heliodoro, & ærarii custodia, ita res se habet.

C A P U T IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater ejus Jason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lyfimachus: Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret, illius suase ab Andronico perimitur: propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interficitur: Lyfimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

1. **S**imon autem prædictus pecuniarum, & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tanquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset inceptor malorum:

2. provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei audebat insidiatorem regni dicere.

3. Sed, cum inimicitia in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent,

4. considerans Onias periculum contentio- nis, & Apollonium insanire, utpote ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, ad augendam ma-

litiæ Simonis, ad regem se contulit.

5. non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6. Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7. Sed post Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8. * adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus aliis talenta octoginta,

9. super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium, & ephebiæ sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10. Quod cum rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit.

11. Et amotis his, quæ humanitatis causa Judæis à regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia, & societate functus est legatione legitima, civium jura destituens, prava instituta fanciebat.

12. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque Epheborum in lupanaribus ponere.

13. Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis, & alienigenæ conversationis, propter impii, & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14. ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci:

15. & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur.

16. quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes, & peremptores habuerant.

17. In leges enim divinas impiè agere impune non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18. Cum autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19. misit Jason facinorosus ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulaverunt hi, qui asportaverant, ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20. Sed hæc oblata sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentem autem datæ sunt in fabricam navium triremium.

21. Missio autem in Ægyptum Apollonio Mnesthei filio propter primates (a) Ptolemæi Philometoris regis, cum cognovisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jerosolymam.

22. Et magnificè ab Jasonè, & civitate

Anno M
3829.
Ant. Chr.
175.

Anno M.
3830.

1. Mach. 1.
15.

(a) Gr. dicitur
ut oportet
ut hoc
est, cele-
britatem
illam quæ
ad est, cum
primus in
throno se-
dere cepit
Ptolemæus,
mortua
dilecta
matre
Cleopatra:
Antiochi
Magni fi-
lia, &
Antiochi
Epiphanis
sorore.
Anno M.
3831.

fusceptus, cum facularum luminibus, & laudibus ingressus est: & inde in Phoenicem exercitum convertit.

23. Et post triennii tempus (b) misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24. At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis ejus, in semetipsum retorfit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25. Accepitque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26. Et Jason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27. Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis, nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus.

28. Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam utrique ad regem sunt evocati. (c)

29. Et (d) Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lyfimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cypriis.

30. Et cum hæc agerentur, contigit, Tharsenses, & Mallotas seditionem movere, eò quòd Antiochi regis concubinæ dono essent dati.

31. Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32. Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33. Quod cum certissimè cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34. Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum jurejurando (quamvis esset ei suspectus) suavisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritas iustitiam.

35. Ob quam causam non solum Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri iusta.

36. Sed regressum regem de Ciliciæ locis adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37. Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam.

38. Accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente poenam.

39. Multis autem sacrilegiis in templo à Lyfimacho commissis Menelai consilio, & divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lyfimachum multo jam auro exportato.

40. Turbis autem insurgentibus, & ani-

mis ira repletis, Lyfimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter, & dementia provecto.

41. Sed, ut intellexerunt conatum Lyfimachi, alii lapides, alii fustes validos arripuerunt: quidam verò cinerem in Lyfimachum jecere.

42. Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati; omnes verò in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

43. De his ergo cœpit judicium adversus Menelaum agitari.

44. Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus.

45. Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46. Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à sententia:

47. & Menelaum quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48. Cito ergo injustam poenam dederunt, qui pro civitate, & populo, & sacris vasis causam profecuti sunt.

49. Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50. Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

C A P U T V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Jerusalem in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Jason Jerusalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud externos misere moritur: Antiochus, innumeris in Jerusalem trucidatis, vinctis ac venundatis, templum spoliatur; & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursusque misso duce Apollonio plurimos interficit: Judas verò Machabeus cum suis in desertum locum secessit.

1. **E**odem tempore Antiochus secundam professionem paravit in Ægyptum.

2. Contigit autem per universam Jerusalem civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos.

3. & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum.

4. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5. Sed cum falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Jason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: & civibus ad murum convolan-

tibus

(b) Anno M. 1832. Ant. Chr. 172. post triennium quàm pontificatum adeptus est.
(c) Ann. M. 1834. Ant. Chr. 170.
(d) Gr. Et Menelaus vicarium pontificatus reliquit Lyfimachum fratrem suum: Sostratus autem, Crætetem, illum qui Cypriis præfuit.

Anno M. 1934. Ant. Chr. 170.

tibus ad ultimum apprehensa civitate, Me-
nelaus fugit in arcem:

6. Jalon verò non parcebat in eade civibus
fuis, nec cogitabat prosperitatem adversum
cognatos malum esse maximum, arbitrans
hostium & non civium se trophæa capturum.

7. Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Amaniten.

8. Ad ultimum, in exitium fui conclusus ab Areta Arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hostis, in Ægyptum extrusus est:

9. & qui multos de patria sua expulerat, peregrinè periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10. & qui infultos multos abjecerat, ipse & illamentatus, & infultus abjicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11. His itaque gestis suspicatus est rex societatem deferreturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12. Jussit autem militibus interficere, nec parcere occurrentibus, & per domos ascendentes trucidare.

13. Fiebant ergo cædes juvenum, ac seniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neceſ.

14. Erant autem toto triduo octoginta mil-
lia interfecti, quadraginta millia vincti,
non minus autem venundati.

15. Sed nec ista sufficiunt : ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor :

16. & scelestis manibus fumens sancta vasa,
quæ ab aliis regibus, & civitatibus erant po-
sita ad ornatum loci, & gloriam, contre-
stabat indignè, & contaminabat.

17. Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat quòd propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:

18. Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, || sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia.

19. Verum non propter locum, gentem;
sed propter gentem, locum Deus elegit.

20. Ideoque & ipse locus particeps factus
est populi malorum. Postea autem fiet so-
cius bonorum, & qui derelictus in ira Dei
omnipotentis est, iterum in magni Domini
reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22. Reliquit autem & praepositos ad affligendam gentem : Ierosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est.

[23. In Garizim autem Andronicum, &

Menelaum, qui (a) gravius quam ceteri
imminebant civibus.

24. Cūque appositus esset contra Judæos, misit (b) odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres, ac juvenes vendere.

25. Qui cū venisset Jerosolimam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis arma capere suis præcepit.

26. Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit : & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27. Judas autem Machabeus, qui decimus (c) fuerat, secefferat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vefcentes, demorabantur: ne participes effent coinquinationis.

aut cum Joseph. 12. *Antig.* c. 7. legere *μυσθία* collectioni prae-
 flum. (c) Sic 1. Petr. 2. 1. ὁδοποιεῖς ὄψατον Νοε. Gallicè dici-
 mus, *luy huitieme*, *luy dixieme*.

C A P U T VI.

*Per ducem à rege missum Judæi à lege Dei ar-
centur, templumque fœdissimè profanatur, &
Judæi etiam per varias regiones dispersi ad
idolorum coguntur sacrificia: describitur dua-
rum mulierum supplicium eò quòd filios suos
circumcidissent; sabbatumque celebrantes con-
cremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non
esse Dei desertionis, sed suos corripientis: egre-
gium Eleazari senis martyrium nolentis por-
cinis vesci carnibus, nec id simulare.*

1. **S**Ed non post multum temporis misit rex * senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos ut se transferrent à patriis, & Dei legibus:

2. contaminare etiam quod in Ierofolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, * qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3. Pessima autem & uniuerfis gravis erat malorum incurio:

4. nam templum luxuria, & comestationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratique adibus mulieres se ultrò ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5. Altare etiam plenum erat illicitis, quae legibus prohibebantur.

6. Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrii servabantur, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7. Ucebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia; & cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8. Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversus Judæos agerent, ut sacrificarent:

9. eos autem, qui nollent transire ad in-
stituta Gentium, interficerent: erat ergo
videre miseriam.

10. Duæ enim mulieres delatæ sunt nato
suos circumcidisse: quas, infantibus ad ubera

(a) Gr.
*Habebat
enim ini-
micam in
cives vo-
luntatem
quod de
Menelao
videtur
dici.*

(b) Legio
hic inter-
pres est
Græci co-
dices nunc
omnes ha-
bent *mu-
sæorum*;
secleris
principem;
nisi malis
vestere
profestum
tybis; ut
nuptia-
rum infra
sumitur
c. 12. D. 2.

* Anno M.
1817.
Ant. Chr.
167.

* Erant enim peregrini & advena.

8 | 1. March, 1867.

fufpen-

* Phrygi
illi de quo
supr. 4.5.22

suspensis, cum publicè per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

11. Alii verò, ad proximas coeuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo *, & ammis succensi sunt, eò quòd verebantur propter religionem & observantiam, manu sibi auxilium ferre.

12. Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14. Non enim, sicut in aliis nationibus, Dñs patienter expectat, ut eas, cum iudicii dies advenit, in plenitudine peccatorum puniat:

15. ita & in nobis statuit, ut, peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindictæ.

16. Propter quod nunquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripienti verò in adversis populum suum non derelinquit.

17. Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

18. Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate proventus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19. At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium.

20. Intuens autem, quemadmodum oportet accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21. Hi autem, qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat de sacrificii carnibus:

22. ut, hoc facto, à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23. At ille cogitare cepit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus: & secundum sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens præmitti se velle in infernum.

24. Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium, arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum:

25. & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26. Nam, etsi in præsentī tempore supplicii hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27. Quam ob rem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo:

28. adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus ho-

nesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.

29. Hi autem, qui eum ducebant, & paulò ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatis arbitrabantur.

30. Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duos corporis sustineo dolores: secundum animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum juvenibus, & universæ Gentī memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quòd porcini nollent vesci carnibus: & quam constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

1. **C**ontingit autem & septem fratres unà cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, & taureis * cruciatis.

2. Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori, magis, quam patrias Dei leges prævaricari.

3. Iratus itaque rex, iussit sartagines, & ollas æneas succendi: quibus statim succensis,

4. iussit, ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, ceteris ejus fratribus, & matre insipientibus.

5. Et, cum jam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoventi, & adhuc spirantem torrerī in sartagine, in qua cum diu cruciaretur, ceteri unà cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6. dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, || quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: & in servis suis consolabitur.

7. Mortuò itaque illo primo hoc modo sequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8. At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit:

9. & in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in præsentī vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10. Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus citò protulit, & manus constanter extendit:

11. & cum fiducia ait: Ecce ego ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12. ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tanquam nihilum duceret cruciatus.

Eodem
ann. 1817.
Ant. Chr.
167.
* Scuticis
ex taurino
corio.

|| Deut. 32.
5.

13. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14. Et, cum jam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15. Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille, respiciens in eum, dixit:

16. Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

17. Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, & semen tuum torquebit.

18. Post hunc ducebant sextum, & is mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19. tu autem ne existimes tibi impunè futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ percutens septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in Deum habebat:

21. singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & femineæ cogitationi masculinum animum inferens,

22. dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi.

23. sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despiciatis propter leges ejus.

24. Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum: & translatus à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25. Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suam se filio suo.

27. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, misere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

28. Peto, nate, ut aspicias ad cælum, & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29. ita fiet, ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30. Cum hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis: non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31. Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32. Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33. Et si nobis propter increpationem, & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34. Tu autem, o scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustrà extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus.

35. Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia insipientis, judicium effugisti.

36. Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò judicio Dei justas superbix tuæ pœnas exolves.

37. Ego autem, sicut & fratres mei, animam, & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis, & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus.

38. In me verò, & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum justè superducta est.

39. Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudeliùs desēvit, indignè ferens se derisum.

40. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41. Novissimè autem post filios & Mater consumpta est.

42. Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabæus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Judæis pollicebatur victoriam, suos primum ad constantiam adhortatus, profligavit; interfecit de ejus exercitu unum cum Timotheo & Bacchide plusquam 29000, ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret Judæos Deum habere protectorem.

1. **J**udas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & convocantes cognatos, & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaismo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2. Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & miseretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3. miseretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illicò complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4. memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5. At Machabæus, congregata multitudo, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6. Et superveniens castellis, & civitatibus improvus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7. maximè autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8. Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ej. cedere prosperè, ad Ptolemæum * du-

Anno M.
1818.
Ant. Chr.
166.

Anno M.
1819.
* Doctore.
nis filium.

cem Cœlesyriæ, & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicis, datis eis de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Judæorum genus deleteret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

10. Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captivitate Judæorum suppleret:

11. statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Judaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distrahendum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.

12. Judas autem ubi comperit, indicavit his, qui secum erant Judæis, Nicanoris adventum.

13. Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ*, in fugam vertebantur:

14. alii vero si quid eis supererat † vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quam cominus veniret, vendiderat:

15. & si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici Nominis ejus super ipsos.

16. Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17. ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injustè esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18. Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest, & venientes adversum nos, & universum mundum uno nutu delere, confidimus.

19. Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: & quod sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt:

20. & de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia propter auxilium illis datum de cælo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21. His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus, & patria mori parati.

22. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis & quingentis.

23. * Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adjutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24. Et factis sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25. Pecuniis, verò eorum, qui ad emptio-

nem ipsorum venerant, sublati, ipsos usquequaque persecuti sunt;

26. sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27. Arma autem ipsorum, & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28. Post sabbatum verò debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29. His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30. Et ex his, qui cum Timotheo, & Bacchide erant contra se contententes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excellentas obtinuerunt: & plures prædas diviserunt, aquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.

31. Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua verò spolia Jerosolymam detulerunt:

32. & Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos afflixerat.

33. Et cum epinicia agerent Jerosolymis, eum, qui sacras januas incenderat, id est, Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita:

34. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35. humiliatus auxilio Domini ab his, quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ*, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eò quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

C A P U T IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fatore intolerabili scaturientibus à corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Judæos litteris ut filio suo subditi peristerent.

1. **E**odem tempore Antiochus inhonestè revertebatur de Perside.

2. Intraverat enim in eam, quæ dicitur Persopolis*, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3. Et cum venisset circa Ecbatanam †, recognovit quæ erga Nicanorem, & Timotheum gesta sunt.

4. Elatus autem in ira, arbitrabatur se injuriam illorum, qui se fugaverant, posse in Judæos retorquere: ideòque jussit agitari curram

suum,

* *Gr. τῆς αἰῶνος*
Dei vindictā venditāram,
super Nicanorem.
† Gr. additur & solum mutabant.

|| 4. Reg. 19.
35.
Tob. 1. 21.
Eccl. 48.
24.
|| 1. 37. 38.
1. Mach. 7.
41.

* *Gr. τῆς αἰῶνος*
Dei vindictā venditāram,
super Nicanorem.
† Gr. additur & solum mutabant.

* *Quo minus agnoscatur.*

* *Hæc est Elymais.*
1. lib. 6. 1.

† *Caput Medie, ut ait Curt. & Plin.*

|| 3. Par.
16, 9.

suum, sine intermissione agens iter, caelesti eum
judicio perurgente, eò quòd ita superbe locu-
tus est se venturum Jerosolymam, & conge-
riem sepulchri Judæorum eam facturum.

5. || Sed qui universa conspicit Dominus
Deus Israel, percussit eum insanabili, & in-
visibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum fer-
monem, apprehendit eum dolor dirus visce-
rum, & amara interiorum tormenta:

6. & quidem satis justè, quippe qui multis, &
novis cruciatibus aliorum torserat viscera,
licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7. Super hoc autem superbia repletus,
ignem spirans animo in Judæos, & præci-
piens accelerari negotium, contigit illum
impetu euntem de curru cadere, & gravi
corporis collisione membra vexari.

8. Ique qui sibi videbatur etiam fluctibus
maris imperare, supra humanum modum su-
perbia repletus, & montium altitudines in
statera appendere, nunc humiliatus ad ter-
ram in gestatorio portabatur, manifestam
Dei virtutem in semetipso contestans:

9. ita ut de corpore impii vermes scaturirent,
ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent,
odore etiã illius & foetore exercitus gravaretur.

10. Et qui paulò antè sidera celi contin-
gere se arbitrabatur, eum nemo poterat
propter intolerantiam foetoris portare.

11. Hinc igitur cœpit ex gravi superbia
deductus ad agnitionem sui venire, divina
admonitus plaga, per momenta singula do-
loribus suis augmenta capientibus.

12. Et cum nec ipse jam foetorem suum fer-
re posset, ita ait: Justum est subditum esse
Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13. Orabat autem hic scelestus Dominum,
à quo non esset misericordiam consecuturus.

14. Et civitatem, ad quam festinans veniebat,
ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum con-
gestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15. & Judæos, quos nec sepultura quidem
se dignos habiturum, sed avibus ac feris di-
ripiendos traditurum, & cum parvulis ex-
terminaturum dixerat, æquales nunc Athe-
niensibus facturum pollicetur:

16. templum etiam sanctum, quod prius expo-
liaverat, optimis donis ornaturum, & sancta
vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacri-
ficia sumptus de redditibus suis præstaturum:

17. super hæc, & Judæum se futurum, &
omnem locum terræ perambulaturum, &
prædicaturum Dei potestatem.

18. Sed non cessantibus doloribus (super-
venerat enim in eum justum Dei judicium)
desperans scripsit ad Judæos in modum de-
precationis epistolam hæc continentem.

19. OPTIMIS civibus Judæis plurimam
salutem, & benè valere, & esse felices, rex
& princeps Antiochus.

20. Si benè valetis, & filii vestri, & ex sententia
vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21. Et ego in infirmitate constitutus, vestri
autem memor benignè reversus de Perfidis lo-
cis, & infirmitate gravi apprehensus, necessa-
rium duxi pro communi utilitate curam habere:

22. non desperans memetipsum, sed spem
multam habens effugiendi infirmitatem.

23. Respiciens autem quòd & pater meus,

quibus temporibus in locis superioribus * du-
cebat exercitum, ostendit qui post se susci-
peret principatum:

24. ut si quid contrarium accideret, aut
difficile nuntiaretur, scientes hi, qui in re-
gionibus erant, cui esset rerum summa de-
relicta, non turbarentur.

25. Ad hæc, considerans de proximo potentes
quosque, & vicinos temporibus insidiantes, &
eventum expectantes designavi filium meum
Antiochum regem, quem sæpè recurrens in
superiora regna multis vestrum commenda-
bam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26. Oro itaque vos, & peto, memores bene-
ficiorum publicè & privatim, ut unusquisque
conservet fidem ad me, & ad filium meum.

27. Confido enim, eum modestè & huma-
nè acturum, & sequentem propositum me-
um, & communem vobis fore.

28. Igitur homicida, & blasphemus pessimè
percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregrè in
montibus † miserabili obitu vita functus est.

29. Transferebat autem corpus Philippus
collactans eus eus: qui, metuens filium An-
tiochi *, ad Ptolemæum Philometorem in
Ægyptum abiit.

CAPUT X.

*Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate,
octo diebus solemnitatem celebrat, & quotan-
nis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho
patri in regno succedens, Ptolemæo veneno
extincto, Gorgiam ducem locorum constituit,
Judæos sæpius pugna molestantem: Judæi &
hunc & Timotheum variasque hostium muni-
tiones devincunt, occisis plurimis millibus,
quinque etiam equitibus de caelo apparenti-
bus, qui Judæis in auxilium venerant.*

1. **M**achabæus autem, & qui cum eo
erant, Domino se protegente,
templum quidem, & civitatem recepit:

2. aras autem, quas alienigenæ per plateas
extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3. Et purgato templo, aliud altare fecerunt:
& de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia
obtulerunt post biennium (a), & incensum, &
lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4. Quibus gestis, rogabant Dominum pro-
strati in terram, ne amplius talibus malis in-
ciderent: sed &, si quando peccassent, ut ab
ipso mitius corriperentur, & non barbaris,
ac blasphemis hominibus traderentur.

5. Qua die autem templum ab alienigenis pol-
lutum fuerat, contigit eadem die purificationē
fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6. Et cum lætitia diebus octo egerunt in
modum tabernaculorum (b), recordantes
quòd ante modicum temporis diem solem-
nem tabernaculorum in montibus, & in
speluncis more bestiarum egerant.

7. Propter quod thyrsos, & ramos viri-
des, & palmas præferebant ei, qui prospec-
tavit mundari locum suum.

8. Et decreverunt communi præcepto, &
decreto, universæ genti Judæorum omnibus
annis agere dies istos:

*his Casleu, Sep. 1, 9. & 18. Et in Evāgel. Joan. 10: 22. Encaenia: no-
minantur à Judæis etiam Luminum festivitās.*

* Iad Ely-
mos, live
ad mili-
mas regni
sui partes,
ut loqui-
tur Hieron.
in cap. 11.
Dan. quo
tempore
successore
filium suū
Seleucum
Eupatorē
declavit
Anno M.
1817.
Ant. Chr.
187.

† Parata-
cenis sc.
circa Ba-
byloniam,
ubi Tabæ
oppidum,
* i. Lydum,
qui pro
Antiocho
Eupatore
admini-
strationē
regni u-
surparat.

Anno M.
1840.
Ant. Chr.
164.

(a) Bien-
nio post-
quam Ju-
das patri
Macha-
bæi in
principa-
tu success-
erat sed
iusto tri-
enio post-
quam a
Gentibus
ibi sacri-
ficari cœ-
pit est.
Cum et-
iam sex
mensibus
ante hoc
jam sancta
violasset.
Vide lib. 1.
c. 4. 43.
(b) Unde
appellan-
tur isti
dies fec-
noptiæ
sive Ta-
bernacu-
lorū men-

9. Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11. Hic enim suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quemdam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

(e) Dory-
minis fi-
lius.

12. Nam Ptolemæus (e), qui dicebatur Ma- cer, iusti tenax erga Judæos esse constituit, & præcipue propter iniquitatem, quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.

(d) Ptole-
mæo Egi-
pti rege.

13. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupa- torem, cum frequenter proditor audiret, eò quod Cyprum creditam sibi à Philometore (d) deser- uisset, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

(e) Circa
Judæam.

14. Gorgias autem, cum esset dux locorum (e), assumptis advenis, frequenter Judæos debellabat.

(f) Gr.
cum eo et-
iam simul
Idumæi,

15. (f) Judæi verò, qui tenebant oppor- tunas munitiones, fugatos (g) ab Ierosoly- mis suscipiebant, & bellare tentabant.

(g) Apo-
stas.

16. Hi verò, qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adju- tor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorū,

(h) Filio-
rum Beani.

17. multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

(i) Mac. 5.5.
Joseph. 13.

18. Quidam autem, cum confugissent in duas (h) turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19. Machabæus ad eorum expugnationem relicto Simone, & Josepho, itemque Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20. Hi verò, qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibusdam, qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus di- drachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21. Cum autem Machabæo nuntiatum es- set quod factum est, principibus populi con- gregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22. Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23. Armis autem ac manibus omnia prope- re agendo in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

|| Lib. 1.
cap. 5.6.

24. At Timotheus, qui prius à Judæis fue- rat superatus, || convocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asiæ, advenit quasi armis Judæam capturus.

25. Machabæus autem, & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lum- bosque ciliciis præincti,

26. ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimi- cus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27. Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti resederunt.

28. Primo autem solis ortu utrique commi- serunt: isti quidem victoriæ, & prosperitatis sponsores cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29. Sed, cum vehemens pugna esset, apparue- runt adversariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatu Judæis præstantes:

30. ex quibus duo Machabæum medium ha- bentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate con- fusi, & repleti perturbatione cadebant.

31. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32. Timotheus verò confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.

33. Machabæus autem, & qui cum eo erant, latantes obsederunt præsidium diebus quatuor.

34. At hi, qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, & ser- mones nefandos jactabant.

35. Sed cum dies quinta illucesceret, vigin- ti juvenes ex his, qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, virili- ter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:

36. sed & alii similiter ascendentes, tur- res, portasque succendere aggressi sunt, at- que ipsos maledicos vivos concremare.

37. Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timotheum occultantem se, in quo- dam repertum loco peremerunt: & fratrem il- lius Chæream, & Apollophanem occiderunt.

38. Quibus gestis, in hymnis & confessio- nibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, & victoriam dedit illis.

C A P U T XI.

Judas Machabæus ferocis Lysia maximum pro- stravit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis: quod animadvertens Lysias pacem inter Judæos & regem componit: referuntur epistole Lysia, & Antiochi, ac Romanorum ad Judæos; & Antiochi ad Lysiam pro Judæis.

1. **S**ed parvo post tempore, Lysias pro- curator regis, & propinquus, ac ne- gotiorum præpositus, graviter ferens de his, quæ acciderant,

2. congregatis octoginta millibus, & equi- tatu universo, veniebat adversus Judæos, existimans se civitatem quidem captam Gen- tibus habitaculum facturum,

3. templum verò in pecuniæ quantum, si- cut cetera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium:

4. nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine pedi- tum, & in millibus equitum, & in octo- ginta elephantis confidebat.

5. Ingressus autem Judæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat.

6. Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.

7. Et ipse primus Machabæus, sumptis ar- mis, ceteros adhortatus est simul secum peri- culum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8. Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9. Tunc omnes simul benedixerunt miseri-

cordem

Anno M.
384.
Ant. Chr.
163.

cordem Dominum, & convaluerunt animis: non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10. Ibant igitur prompti, de caelo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum.

11. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim milia peditum, & equitum mille sexcentos:

12. universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebraeos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14. promissitque se consensurum omnibus, quae iusta sunt, & regem compulsum amicum fieri.

15. Annuuit autem Machabaeus precibus Lysiae, in omnibus utilitati consulens: & quaecumque Machabaeus scripsit Lysiae de Iudeis, ea rex concessit.

16. Nam erant scriptae Iudeis epistolae a Lysia quidem hunc modum continentes:

Lysias populo Iudeorum salutem.

17. Joannes, & Abesalon, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant, ut ea, quae per illos significabantur, implerem.

18. Quaecumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quae res permittebat, concessi.

19. Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20. De ceteris autem per singula verbo mandavi & istis, & his, qui a me missi sunt, colloqui vobiscum.

21. Bene valete. Anno centesimo quadagesimo octavo * mensis Dioscori, die vigesima & quarta.

22. Regis autem epistola ista continebat: Rex Antiochus Lysiae fratri salutem.

23. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam.

24. audivimus Iudeos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Graecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a nobis concedi sibi legitima sua.

25. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum majorum consuetudinem.

26. Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

27. Ad Iudeos vero regis epistola talis erat: Rex Antiochus senatui Iudeorum, & ceteris Iudeis salutem.

28. Si valetis, sic estis ut volumus: sed & ipsi bene valeamus.

29. Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30. His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dexteram securitatis,

31. ut Iudei utantur cibis, & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patiat de his, quae per ignorantiam gesta sunt.

32. Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33. Valete. Anno centesimo quadagesimo

octavo *, Xanthici mensis quintadecima die.

34. Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

Quintus Memmius, & Titus Manilius legati Romanorum, populo Iudeorum salutem.

35. De his, quae Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36. De quibus autem ad regem iudicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38. Bene valete. Anno centesimo quadagesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

C A P U T XII.

Judas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Caspbin & Ephron civitates: item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus praesidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudeis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

1. **H**is factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem *, Iudei autem agriculturae operam dabant.

2. Sed hi, qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennae filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3. Joppitae vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Iudeos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus, & filiis, quasi nullis inimiciis inter eos subjacentibus.

4. Secundum commune itaque decretum civitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerferunt non minus ducentos.

5. Quam crudelitatem Judas in suae gentis homines factam ut cognovit, praecipit viris, qui erant cum ipso: & invocato iusto iudice Deo,

6. venit adversus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

7. Et cum hac ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.

8. Sed cum cognovisset & eos, qui erant Jamnitae, velle pari modo facere habitantibus secum Iudeis,

9. Jamnitis quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Ierosolymis a stadiis ducentis quadraginta.

10. Inde cum jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti.

11. Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant a Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturus, & in ceteris profuturos.

12. Judas autem, arbitratus verè in multis eos utiles, promissit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

* Aera Chaldaica (c. in principum re-scriptis usurpata: qui annus cum anno aerae Contractum 149. coincidit, & cum anno M. 384. Ant. Chr. 163. Eodem anno.

Anno M. 384. Ant. Chr. 163. * Cum supradictis Romanorum legatis.

* Aera Chaldaica (c. Mund: 3841.

13. Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam pontibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14. Hi verò, qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacerantes Judam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15. Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui sine arietibus, & machinis || temporibus Jesu præcipitavit Jericho, irrumpit ferociter muris:

16. & capta civitate per Domini voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17. Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18. & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto, regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19. Dositheus autem, & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20. At Machabæus, ordinatis circum sex millibus, & constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

21. Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatus, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22. Cumque cohors Judæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspiciat, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis à suis dejicerentur, & gladium suorum ictibus debilitarentur.

23. Judas autem vehementer instabat puniens prophanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24. Ipse verò Timotheus incidit in partes Dosithei, & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eò quòd multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

25. Et cum fidem dedisset restitutum se eos secundum constitutum, illasum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26. Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27. Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28. Sed, cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis, qui intus erant, vigintiquinque millia prostraverunt.

29. Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30. Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quòd benignè

ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quòd modeste secum egerint:

31. gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerosolymam die solemni septimanarum instante.

32. Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33. Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34. Quibus congressis, contigit paucos ruerunt Judæorum.

35. Dositheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irrumpit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36. At illis, qui cum Esdrin * erant, diutius pugnantis & fatigatis, invocavit Judas Dominum adiutorem, & ducem belli fieri:

37. incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38. Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: & cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39. Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tollerent, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

40. Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, || à quibus lex prohibet Judæos. Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

41. Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42. Atque ita ad preces conversi, rogaverunt ut id, quod factum erat, delictum oblivioni traderetur. At verò † fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt.

43. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiosè de resurrectione cogitans.

44. (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis.)

45. Et quia considerabat quòd hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.

C A P U T XIII.

Menelaus Judæus transfuga jussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus verò maximum ducens in Judæos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judæque in principem Ptolemaidis constituto.

1. Anno centesimo quadragesimo nono, * cognovit Judas Antiochum Eupato-

* Eræ contrarium sc. ejus anni cum ab autumno inciperent, anni autem regi Græcorum, quibus scriptor libri primi usus est, à vere: is idem annus fuerit qui 1. Mach. 6. 20. centesimus & quinquagesimus dicitur, eademque utrobique expeditio.

* Uno è Judæ du-cibus.

|| Dent. 7. 25.

† IN MISSIS DEFUNCTORUM.

Eodem ann. 3841. Ant. Chr. 163.

Anno M. 3841. Ant. Chr. 163.

duum se-
cujus anni
ci ab au-
tumno in-
cipere,
anni autē
regni Gre-
corū, qui-
bus scrip-
tor libri
primi usus
est, a vere-
is idē an-
nus fuerit
qui 1. Ma-
ch. 6, 20. cē.
refusus &
quingua-
gesimus
dicitur,
eademque
utrobique
expeditio.
† Græcē
ἀνδρα-
νιτ us
moris est
in eo loco,
necari ab-
ductam
hermam,
ab Antio-
chia sc.
quo secum
Menelaū
captivum
rex abdu-
xerat ut
testatur.
Joseph.
Antiq. 12.
r. 15. qui
de loco
necis etiā
consentit,
pag. 421. ut
perperam
omniū
Berytē, p.
700. pro
Berytē sit
repositum.
Sic ergo mors
Menelai
non huic
anno, sed
sequenti
adscriben-
da, qui sit
Mundi
3842.

(a) Gr. sic
possi ver-
tere, &
cum, qui
præerat
elephantis,
cum omni-
tudo ip-
sius dome-
stica ad-
didit in-
terfectus.

rem venire cum multitudine adversus Judæam,
2. & cum eo Lysiam procuratorem, &
præpositum negotiorum, secum habentem
peditum centum decem millia, & equitum
quinque millia, & elephantos viginti duos,
currus cum falcibus trecentos.

3. Commiscuit autem se illis & Mene-
laus: & cum multa fallacia deprecabatur
Antiochum, non pro patriæ salute, sed
sperans se constitui in principatum.

4. Sed Rex regum suscitavit animos An-
tiochi in peccatorem: & suggerente Lysia
hunc esse causam omnium malorum, † ius-
sit (ut eis est consuetudo) apprehensum
in eodem loco necari.

5. Erat autem in eodem loco turris quinqu-
aginta cubitorum, aggestum undique habens
cineris: hæc prospectum habebat in præcep-
s.

6. Inde in cinerem deijci iussit sacrilegum,
omnibus eum propellentibus ad interitum.

7. Et tali lege prævaricatorem legis conti-
git mori, nec terræ dari Menelaum.

8. Et quidem satis iustè: nam quia multa erga
aram Dei delicta commisit, ejus ignis, & cinis
erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.

9. Sed rex mente effrenatus veniebat, ne-
quiores se patre suo Judæis ostensurus.

10. Quibus Judas cognitis, præcepit po-
pulo ut die ac nocte Dominum invocarent,
quod, sicut semper, & nunc adjuvaret eos:

11. quippe qui lege, & patria, sanctoque
templo privari vererentur: ac populum,
qui nuper paululum respirasset, ne sineret
blasphemis rursus nationibus subdi.

12. Omnibus itaque simul id facientibus, &
petentibus à Domino misericordiam cum fle-
tu, & jejuniis, per triduum continuum prostra-
tis, hortatus est eos Judas ut se præpararent.

13. Ipse verò cum senioribus cogitavit
prius quàm rex admoveret exercitum ad Ju-
dæam, & obtineret civitatem, exire, &
Domini judicio committere exitum rei.

14. Dans itaque potestatem omnium Deo
mundi creatori, & exhortatus suos ut forti-
ter dimicarent, & usque ad mortem pro le-
gibus, templo, civitate, patria, & civibus
starent, circa Modin exercitum constituit.

15. Et dato signo suis DEI VICTORIÆ,
juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus
aulam regiam, in castris interfecit viros qua-
tuor millia; & (a) maximum elephantorum
cum his, qui superpositi fuerant:

16. summoque metu, ac perturbatione
hostium castra replentes, rebus prosperè ge-
stis, abierunt.

17. Hoc autem factum est die illucescen-
te, adjuvante eum Domini protectione.

18. Sed rex, accepto gustu audaciæ Judæo-
rum, arte difficultatem locorum tentabat:

19. & Bethsuræ, quæ erat Judæorum præ-
sidium munitum, castra admovebat: sed su-
gabatur, impingebat, minorabatur.

20. His autem, qui intus erant, Judas
necessaria mittebat.

21. Enuntiavit autem mysteria hostibus
Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui
requisitus comprehensus est, & conclusus.

22. Iterum rex sermonem habuit ad eos, qui
erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

23. (b) Commisit cum Judæa: superatus est.
Ut autem cognovit rebellasse Philippum An-
tiochiæ, qui relictus erat super negotia, men-
te conternatus, Judæos deprecans, subditus-
que eis, jurat de omnibus, quibus justum vi-
sum est: & reconciliatus obtulit sacrificium,
honoravit templum, & munera posuit:

24. Machabæum amplexatus est, & (c) fe-
cit eum à Ptolemaide usque ad Gerrenos du-
cem & principem.

25. Ut autem venit Ptolemaidam, graviter
ferebant Ptolemenses amicitia conventionem,
indignantem ne fortè foedus irrumperent.

26. Tunc ascendit Lysias tribunal, & expo-
suit rationem, & populum sedavit, regressus-
que est Antiochiam: & hoc modo regis pro-
fectio, & reditus processit.

ab Herode Hierosolymam & occisum Antigonom ann. 126. duravisse
ait. Quod non totidem post hoc tempus annis contigerit, ab hoc in-
ter Antiochum & Machabæum inito pacis foedere, Hasmoneici prin-
cipatus initium videtur esse deductum.

C A P U T XIV.

*Suggestente Alcimo, qui summo destitutus erat sa-
cerdotio, Nicanor in Judæos missus à rege De-
metrio, auditis Judæ præclaris facinoribus,
amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum
rege cogente solvens, dum Judam nequit compre-
hendere, templi minatur everisionem, & senem
Raziam Judæum magnanimum apprehendere co-
natur: qui dum ab hostibus jam se capiendum
videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi
mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus,
in quos propriis manibus sua intestina projecit.*

1. **S**ed post triennii (a) tempus cognovit Ju-
das, & qui cum eo erant, Demetrium
Seleuci cum multitudine valida, (b) & navibus,
per portū Tripolis ascendisse ad loca opportuna,
2. & tenuisse regiones adversus Antiochum,
& ducem ejus Lysiam.

3. Alcimus autem quidam, qui summus sacer-
dos fuerat, (c) sed voluntariè coinquinatus est
temporibus commissionis, (d) considerans nullo
modo sibi esse salutē, neque accessum ad altare,

4. venit ad regem Demetrium centesimo quin-
quagesimo (e) anno, offerens ei coronam auream,
& palmam, super hæc & (f) thallos, qui tem-
pli esse videbantur. Et ipsa quidem die filuit.

5. Tempus autem opportunum dementiae
suae nactus, convocatus à Demetrio ad con-
siliū, & interrogatus quibus rebus & con-
siliis Judæi niterentur,

6. respondit: Ipsi, qui dicuntur Assidæi
Judæorum, quibus præest Judas Macha-
bæus, bella nutriunt, & seditiones movent,
nec patiuntur regnum esse quietum.

7. Nam & ego defraudatus parentum glo-
ria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

8. primò quidem utilitatibus regis fidem
servans, secundò autem etiam civibus con-
sulens: nam illorum pravitate universum
genus nostrum non minimè vexatur.

9. Sed oro his singulis, o rex, cognitis,
& regioni, & generi secundum humanita-
tem tuam pervulgatam omnibus prospice:

10. nam, quamdiù superest Judas, impos-
sibile est, pacem esse negotiis.

11. Talibus autem ab hoc dictis, & ceteris

(b) Ordo
historiæ
paululum
hic inver-
sus. Hæc e-
nim victo-
ria Judæ
anteceffit
deditionē
anti Beth-
suræ, est
que ea que
narratur
1. Mach. 6.
41.
Fide Jo-
seph. lib.
11. c. 12.
(c) Joseph.
in fine lib.
14. Antiq.
Hasmone-
orum prin-
cipatu usque
ad capram
duravisse
ait. Quod non
totidem post
hoc tempus
annis contige-
rit, ab hoc in-
ter Antiochum
& Machabæum
inito pacis fo-
edere, Hasmonei
principatus
initium videtur
esse deductum.
(a) Ab in-
itio Antio-
chi Eupa-
toris, vel
à repli re-
purgatio-
ne cuius
utriusque
sit mentio
supr. cap.
1. 10.
(b) Anno
M. 3842.
Ant. Chr.
162.
(c) ab Eu-
patore
post Me-
nelaum
constitu-
tus, Joseph.
(d) confu-
sionis, cum
multi Ju-
dæorum
ad gentes
transire.
(e) Gr. cen-
tesimo
quingua-
gesimo
primo, ut
sit ann. M.
3841.
(f) Gr. θά-
λας, unde Ter-
mitibus
templo so-
lemniter
dicatis.

amici, hostiliter se habentes adversus Judam, inflammaverunt Demetrium,

12. Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam:

13. datis mandatis ut ipsum quidem Judam caperet: eos verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximum templi summum sacerdotem.

14. Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant: miseras, & clades Judæorum prosperitates rerum suarum existimantes.

15. Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, & conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16. Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Desfau.

17. Simon verò frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

18. Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicium facere metuebat.

19. Quam ob rem præmisit Possidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20. Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitias annuere.

21. Itaque diem constituerunt, qua secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolatae sunt, & posita.

22. Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23. Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesque turbarum, quæ congregatae fuerant, dimisit.

24. Habebant autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25. Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, communiterque vivebant.

26. Alcimus autem, videns charitatem illorum ad invicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Judamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27. Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitia conventionem, jubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antiochiam.

28. Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea, quæ conveniant, irrita faceret, nihil læsus à viro:

29. sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua præceptum perficeret.

30. At Machabæus, videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se à Nicanore.

31. Quod cum ille cognovit fortiter se à viro præventum, venit ad maximum & san-

ctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum.

32. Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33. juravit, dicens: Nisi Judam mihi vinctum tradideritis, istud Dei sanum in plantam deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34. Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

35. Tu Dñe univerforum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36. Et nunc sancte Sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37. Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & benè audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38. Hic multis temporibus continentia propositum tenuit in Judaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39. Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40. putabat enim, si illum decepisset, se cladem Judæis maximam illaturum.

41. Turbis autem irruere in domum ejus, & januam dirumpere, atque ignem admove cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit?

42. eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43. Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44. quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45. & cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset faucius, cursu turbam pertransiit:

46. & stans supra quamdam petram præruptam, & jam exanguis effectus, complexus intestina sua, utriusque manibus projecit super turbas, invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

C A P U T X V.

Judas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Jeremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes ingentem præsternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jerosolymis in memoriam divinae protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphemia avibus particulatim tradita, eoque die in annuam solennitatem instituto.

Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samaritæ, cogitavit cum

omni

1. Mach. 7.
26.
Anno M.
3843.
Ant. Chr.
161.

omni impetu die sabbati committere bellum.

2. Judæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè seferis, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui uni-versa conspiciat:

3. ille infelix interrogavit, si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4. Et respondentibus illis: Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem.

5. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6. Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7. Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo assuturum.

8. Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adjutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi assuturam victoriam.

9. Et allocutus eos de lege, & prophetis, admonens etiam certamina, quæ fecerant prius, promptiores constituit eos:

10. & ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11. Singulos autem illorum armavit, non clypei, & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos latificavit.

12. Erat autem hujuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus prætendentem, orare pro omni populo Judæorum:

13. Post hoc apparuisse & alium virum ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14. Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & universa sancta Civitate, Jeremias propheta Dei.

15. Extendisse autem Jeremiam dextram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

16. Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo decies adversarios populi mei Israel.

17. Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valdè, de quibus extolli posset impetus, & animi juvenum confortari, statuerunt dimicare & configere fortiter: ut virtus de negotiis judicaret, & quod civitas sancta, & templum periclitarentur.

18. Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis miner sollicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi.

19. Sed & eos, qui in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his, qui congressuri erant.

20. Et, cum jam omnes sperarent judicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiarum, equitesque opportuno in loco compositi,

21. considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

22. Dixit autem invocans hoc modo: || *Sup. 8. 19.*
Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Juda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquin-que millia:

23. & nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachii tui,

24. ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25. Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admovebant.

26. Juda verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt:

27. manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrayerunt non minus triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.

28. Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis.

29. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30. Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Jerosolymam perferri.

31. Quò cum pervenisset, convocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit & eos, qui in arce erant.

32. Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum Sanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus est.

33. Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi.

34. Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit.

35. Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset, & manifestum signum auxilii Dei.

36. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire.

37. habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei.

38. Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illius temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis.

39. Et si quidem benè, & ut historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minus dignè, concedendum est mihi.

40. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

* Ejus nominis re-
tium Simonis & filii,
de quo Joseph. lib.
12. cap. 4.
Cap. 5.
Et hic sup.
cap. 3.

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M M A T T H Æ U M .

Veteri Testamento Novum successit, id est, umbra lux, imagini corpus, figura veritas. Hoc, ut ait Augustinus, inter omnes divinas auctoritates merito excellit, quod in eo reddita & completa confirmantur, quæ Lex & Prophetæ prænuuntiant. Nam cum illa advenisset toties Prophetis notata temporis plenitudo, quo caput serpentis à semine mulieris erat conerendum, misit Deus in terram Unigenitum suum factum ex muliere Beata Virgine Maria, de qua natus est anno Jul. 41. imperantis Augusti à cæde Cesaris 40. Periodi Julianæ 4709. mundi 4000. ante æram vulgarem 4. Deus & homo JESUS CHRISTUS, cum in illo veri Salomonis adventu mundus alta compositus pace quiesceret. Baptizatus à Joanne Baptista, anno ætatis 34. ineunte, munus suum auspicatus est; eoque per tres annos ac menses aliquot functus, benefaciens, mortuos suscitans, omnem sanans languorem, hominesque Evangelicæ vitæ præceptis erudiens, tandem anno Imperii Tiberii 19. cum ipse 37. ætatis attigisset, sub Pontio Pilato Præfide, pro nostra ac totius mundi Salute, quarto ministerii sui Paschate, immolatus est, ac die tertia à mortuis resurrexit, & post 40. in cælum ascendit, ubi Patris dextere æternum assidet.

Illius facta disage, cum nihil ipse de se scripsisset, divino consilio, ad Ecclesiæ solatium & institutionem, quatuor Discipuli litteris mandavere, quorum MATTHÆUS & JOANNES, rem ut viderant narrarunt; alii duo MARCUS, & LUCAS, ut ex oculatis testibus acceperant. Quod divina providentia, inquit Augustinus, per Spiritum sanctum procuratum est: ne putaretur quod attinet ad percipiendum & prædicandum Evangelium, interesse aliquid: utrum illi annuntient qui eundem Dominum hic in carne apparentem secuti sint, an hi qui ex illis fideliter comperta crediderunt.

MATTHÆUS autem primus omnium scripsit Evangelium, teste Hieronymo, Irenæo, Athanasio, & aliis: idque Hierosolymis, ac sermone Hebræo, vel Syriaco potius, quo tunc utebantur Judei, ob horum nempe vel maxime causam scripsit, qui in Jesum crediderant ex Judæis, inquit Hieronymus, & nequaquam legis umbra secedente, Evangelii veritatem servabant. Quod fecisse putatur rogatu Discipulorum, & jussu aliorum Apostolorum. Exemplar illius, Hebraicis conscriptum litteris, secum apud Indos detulit sanctus Bartholomæus Apostolus, ut docet Hieronymus, quod ibi ad Comodi Imperatoris tempora servatum esse notat Eusebius. In Græciam detulerat quoque S. Barnabas, cum cuius corpore repertum esse sub Zenone Imperatore refert auctor ejus vitæ. Illud quoque pro concionibus exposuisse Hierosolymitanis S. Jacobum fratrem Domini scribit Athanasius. Nunc tamen illud Evangelium ea qua scriptum est lingua non extat. Nam illud Hebræum à Munstero editum, prorsus spurium, & Syriacum quod circumfertur longè Matthæi sæculo recentius est. Sed illud vetus Nazaræorum, quod tum in Bibliotheca Cæsariensi, tum Beræ & alibi asservatum fuisse ad sua tempora scribit Hieronymus, prorsus ex ipso Matthæi codice fluxisse, nonnullis tamen mutatis, credibile est. Quod ipsum ut rectè judicavit Gelazius ab Ebione maculatum ac depravatum est. Sicut autem Marcus adjutus videtur Matthæi Hebræo, cum scriberet Evangelium, ita Marci Græco usus, qui fuit Matthæi Græcus interpret. Scripsit autem Matthæus circa annum 6. à passione, ut in Appendice Chronologico annotavimus.

Libr. de
conf. E-
vang. c. 1.

Vide Chrono-
logiam
nostram.

Lib. 1. de
conf. E-
vang. c. 1.

CAPUT PRIMUM.

*A quibus maioribus Christus secundum carnem
descenderit: Angelus instruit Joseph de Mariæ
sponsæ suæ conceptione, partuque futuro.*

† IN
CON.
CEPT. ET
NATIV.
B. VIRG.
|| Luc. 1. 31
|| Gen. 21. 1
|| Gen. 25.
|| Gen. 29.
|| Gen. 38.
|| Par. 2. 4.
|| Ruth. 4.
|| Par. 6. 5.
|| Num. 7.
|| Ruth. 4.
|| Ruth. 4.
|| Reg. 1. 6. 1
|| 2. Reg. 12.
|| 24.

1. **I**BER † generationis Jesu Christi filii || David, filii Abraham.
2. || Abraham genuit Isaac. || Isaac autem genuit Jacob. || Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.
3. || Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.
- || Phares autem genuit Esron.
- || Esron autem genuit Aram.
4. || Aram autem genuit Aminadab. || Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon.
5. || Salmon autem genuit Booz de Rahab. || Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jesse.
- || Jesse autem genuit David regem.
6. || David autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Uriæ.

7. || Salomon autem genuit Roboam. || Roboam autem genuit Abiam. || Abias autem genuit Afa.
8. || Afa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. || Joram autem genuit Oziam.
9. || Ozias autem genuit Joatham. || Joatham autem genuit Achaz. || Achaz autem genuit Ezechiam.
10. || Ezechias autem genuit Manassén. || Manassés autem genuit Amon. || Amon autem genuit Josiam.
11. || Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.
12. Et post transmigrationem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.
13. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.
14. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
15. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan.

|| 3. Reg. 11.
|| 3. Reg. 14.
|| 3. Reg. 15.
|| 2. Par. 20.
|| 2. Par. 27.
|| 2. Par. 28.
|| 2. Par. 32.
|| 2. Par. 33.
|| 2. Par. 36.
|| 1. & 2.

*Roboam
Abiam
Josaphat
Joram
Ozias
Joatham
Achaz
Ezechias
Manassén
Amon
Josias
Jechoniam
Salathiel
Zorobabel
Abiud
Eliacim
Azor
Sadoc
Achim
Eliud
Eleazar
Mathan*

Mathan autem genuit Jacob. de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.
16. Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ. 17. Omnes itaque generationes ab Abra

† INVIL. NA
TIVIT. DOM.
Item IN
FESTO
S. JOSEPH
|| Luc. 1. 27

ham usque ad David, generationes quatuordecim: & à David usque ad transmigrati-
onem Babylonis, generationes quatuordecim:
& à transmigratiōe Babylonis usque ad Chri-
stum, generationes quatuordecim.

18. Christi autem generatio sic erat: † ||
Cum esset desponsata mater ejus Maria Jo-
seph, antequam convenirent, inventa est in
utero habens de Spiritu sancto.

19. Joseph autem vir ejus cum esset ju-
stus, & nollet eam traducere, voluit oc-
cultè dimittere eam.

20. Hæc autem eo cogitante, ecce Ange-
lus Domini apparuit in somnis ei, dicens:
Joseph fili David, noli timere accipere
Mariam conjugem tuam, quod enim in ea

natum est, de Spiritu sancto est.

21. Pariet autem filium: || & vocabis no-
mem ejus JESUM: ipse enim salvum faciet
Populum suum à peccatis eorum.

22. Hoc autem totum factum est, ut
adimpleretur quod dictum est à Domino per
Prophetam dicentem:

23. || Ecce virgo in utero habebit, & pariet
filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel,
quod est interpretatum Nobiscum Deus.

24. Exurgens autem Joseph à somno,
fecit sicut præcepit ei angelus Domini, &
accepit conjugem suam.

25. Et non cognoscebat eam donec pepe-
rit filium suum primogenitum: & vocavit
Nomen ejus Jesum.

C A P U T II.

*Quomodo Magi cum muneribus ad Christum
natum pervenerint: de Herodis in infantes
sevitia, & Christi in Ægyptum exilio, ip-
susque reditu in terram Israel.*

† IN EP.
Luc. 2. 7.
Regni e-
jus ann. 36
editionis
Julianæ
41. Per Jul.
4709.
M. 4000.
ante æran
vulgarem.
4.

1. CUM † ergo natus esset Jesus in Bethle-
chem Juda in diebus Herodis regis, ecce
Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam.

2. dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæo-
rum? vidimus enim stellam ejus in oriente,
& venimus adorare eum.

3. Audiens autem Herodes rex, turbatus
est, & omnis Jerosolyma cum illo.

4. Et congregans omnes principes sacerdo-
tum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis
ubi Christus nasceretur.

5. At illi dixerunt ei: In Bethlechem Juda:
Sic enim scriptum est per Prophetam:

|| Mich. 5. 1
Joan. 7. 42

6. || Et tu Bethlechem terra Juda, nequaquam
minima es in principibus Juda: ex te enim
exiet dux, qui regat populum meum Israel.

7. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligen-
ter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis:

8. & mittens illos in Bethlechem, dixit: Ite,
& interrogate diligenter de puero: & cum
inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego ve-
niens adorem eum.

9. Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce
stella, quam viderant in oriente, antecede-
bat eos

usquedum veniens staret suprâ, ubi erat puer.

10. Videntes autem stellam gavisi sunt gau-
dio magno valdè.

11. Et intrantes domum, invenerunt puerum
cum Maria matre ejus, & procidentes adorave-
runt eum: || & apertis thesauris suis obtulerunt
ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12. Et responso accepto in somnis ne re-
dirent ad Herodem, per aliam viam reversi
sunt in regionem suam.

13. Qui cum recessissent, ecce † angelus
Domini apparuit in somnis Joseph, dicens:
Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, &
fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum di-
cam tibi. Futurum est enim ut Herodes qua-
rat puerum ad perdendum eum.

14. Qui consurgens accepit puerum, & ma-
trem ejus nocte, & secessit in Ægyptum:

15. & erat ibi usque ad obitum Herodis: ut ad-
impleretur quod dictum est à Dño per Prophetâ
dicentem: || Ex Ægypto vocavi filium meum.

16. Tunc Herodes videns quoniam illusus
esset à Magis, iratus est valdè, & mittens oc-
cidit omnes pueros, qui erant in Bethlechem,
& in omnibus finibus ejus à bimatu & infrâ,
secundum tempus, quod exquisierat à Magis.

17. Tunc adimpletum est quod dictum est
per Jeremiam Prophetam dicentem:

18. || Vox in Rama audita est, ploratus &
ululatus multus: Rachel plorans filios suos,
& noluit consolari, quia non sunt.

19. † De-

|| Luc. 1. 35
Act. 4. 13

|| Isai. 7. 14

|| Psal. 7
10.

† 55. IN-
NOCEN-
TIUM.

|| Isai. 11

|| Jer. 31. 15

CAPUT III.

† IN VI-
GIL. EPI-
PHAN.

19. † Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,

20. dicens, Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri.

21. Qui confurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Israel.

22. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, fecessit in partes Galilææ.

23. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.

Joannes Baptista (cujus vitæ austeritas describitur) pœnitentiam juxta Isaia vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluyente, reprehendit Phariseos unâ cum Sadduceis, docens ut dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum suus à Christi baptismo differat; super Christum autem à Joanne baptizatum descendit Spiritus Sanctus, & vox Patris cœlitus audita est.

1. IN diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ,

Anno M.
4012. in-
choato.
Æra vul-
gar, 28.
vertente.

|| Marc. 1.4
Luc. 3. 3.|| Luc. 40. 3
Marc. 1. 3.
Luc. 3. 4.

|| Marc. 1. 5

2. & dicens: || Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3. Hic est enim, qui dictus est per Isaia prophetam dicentem: || Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus.

4. Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locustæ, & mel silvestre.

5. || Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem,

6. & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7. Videns autem multos Phariseorum, & Sadduceorum, || venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?

8. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

9. Et ne velitis dicere intra vos: || Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

10. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

|| Luc. 3. 7.

|| Joann. 8.
19.

|| Marc. 1. 8
Luc. 3. 16.
Matth. 3. 26.
|| Luc. 1. 5.

11. || Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

12. Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

|| Marc. 1. 9

13. || Tunc venit Jesus à Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo.

14. Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

15. Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum.

16. Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

17. || Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Anno M
4913. 221-
tis Chr. 34.
inchoato.
Ere vulg.
39.

Luc. 3. 22.

|| Luc. 9. 35.
2. Pet. 1. 17.

C A P U T IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Joanne secedens in Capharnaum, poenitentiam predicat: piscatores Petrum & Andream, Jacobum & Joannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

DOM. 1.
QUADR.
Matth. 1.
12.
Luc. 4. 1.

1. **T**unc † Jesus ductus est in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2. Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit:

3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

4. Qui respondens dixit: Scriptum est: || Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

|| Deut. 8. 3.
Luc. 4. 5.

5. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinaculum templi,

6. & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: || Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

|| Psal. 90.
11.

7. Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: || Non tentabis Dominum Deum tuum.

8. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,

9. & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

|| Deut. 6.
13.

10. Tunc dicit ei Jesus: Vade Satana: Scriptum est enim: || Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

11. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce

angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12. Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, || secessit in Galilæam:

13. & relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephtholim:

14. ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:

15. || Terra Zabulon, & terra Nephtholim, via maris trans Jordanem, Galilææ gentium,

16. populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

17. || Exinde coepit Jesus prædicare, & dicere: Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

18. † Ambulans autem Jesus juxta mare Galilææ, || vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores)

19. & ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

20. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.

21. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, resicientes retia sua: & vocavit eos.

22. Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

23. Et circuebat Jesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24. Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehen-

|| Marc. 1.
14.
Luc. 4. 14.
Joan. 4. 41.

|| Isai. 9. 1

|| Marc. 1.
15.

† IN FE-
STO S.
ANDRÆ
|| Marc. 1.
16.
Luc. 5. 2.

los, & qui damonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.
25. || & secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Jerosolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem.

C A P U T V.

Q̄to tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit ut solvat legem aut prophetas, sed ut adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abiciendo, de uxore extracasm adulterii non dimittenda: non jurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malis meritis bene merendum.

1. **V**ldens t̄ autem Jesus turbas, ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus,

2. & aperiens os suum docebat eos dicens:
3. || Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

4. || Beati mites; quoniam ipsi possidebunt terram.

5. || Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

6. Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8. || Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10. || Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

11. Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:

12. gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis: sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13. † Vos estis sal terræ. || Quod si sal evanuerit, in quo salietur: ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculetur ab hominibus.

14. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

15. || Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus, qui in domo sunt.

16. Sic luceat lux vestra coram hominibus: ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

17. Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

18. || Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, jota unum, aut unus apex non prateribit à lege, donec omnia fiant.

19. || Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

20. † Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra || plus quam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.

21. Audistis quia dictum est antiquis: || Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.

22. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

23. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24. relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offers munus tuum.

25. || Esto consentiens adversario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro: & in carcerem mittaris.

26. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27. Audistis quia dictum est antiquis: || Non mœchaberis.

28. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchatus est eam in corde suo.

29. || Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

31. Dictum est autem: || Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudiij.

32. Ego autem dico vobis: || Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.

33. Iterum audistis quia dictum est antiquis: || Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua.

34. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est:

35. neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis:

36. neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

37. || Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

38. Audistis quia dictum est: || Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39. Ego autem dico vobis, non resistere malo: || sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram:

40. || Et ei, qui vult tecum iudicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

41. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

42. || Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

43. † Audistis quia dictum est: || Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44. Ego autem dico vobis: || Diligite inimicos vestros, || benefacite his, qui odunt vos, || & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.

|| Exod. 20.
13.
Dent. 5. 17.

|| Luc. 12.
58.

|| Exod. 20.
14.

|| Marc. 9.
46.
|| Infr. 18. 9.

|| Dent. 24.
1.
|| Infr. 19. 9.
|| Marc. 10.
11.

|| Luc. 16. 18.
|| Cor. 7. 10.

|| Exod. 20.
7.
|| Levit. 19.
12.
Dent. 5. 11.

|| Jacob 5.
12.

|| Exod. 21.
24.
|| Lev. 24. 20.
Dent. 19.
21.

|| Luc. 6. 29.

|| 1. Cor. 6. 7.

|| Dent. 15.
8.

† FEB. 6.
P O S T
C I N E R.

|| Lev. 19.
18.

|| Luc. 6. 27.

|| Rom. 12.
10.
|| Luc. 23.
34.
|| 1. Th. 5. 17.

|| Marc. 3. 7.
Luc. 6. 17.

† SS. OM-
NIUM.
Item.
PLURIM.
M A R T.

|| Luc. 6. 2.

|| Psal. 16.
11.

|| Isaiæ 61.
2.

|| Psal. 1.
6.

|| 1. Petr. 2.
20. 3. 14. 15.
4. 14.

† IN FE-
STO U-
NIUS
D O C T.

|| Marc. 9.
49.
Luc. 14. 34.

|| Marc. 4.
21.

|| Luc. 8. 16.
|| 1. Petr. 2.
12.

|| Luc. 16. 17.

|| Jac. 1. 10.

† DOM. 5.
P O S T
P E N T E C.

|| Luc. 11. 19.

45. ut sitis filii patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos & injustos.

46. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

47. Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?

48. Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

C A P U T VI.

Docet Christus quomodo faciendæ sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orandi, & offensas aliis condonandi, item quomodo sit jejunandum, quod non in terra sed in cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non serviendum duobus dominis, vetat itaque sollicitudinem de vilis, vestitu, & de crastino.

1. **A**tendite ne justitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cælis est.

2. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4. ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

7. Orantes autem, nolite multum loqui sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.

8. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester, quid opus sit vobis antequam petatis eum.

9. Sic ergo vos orabitis: || Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum.

10. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.

11. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

14. || Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra.

15. Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16. || Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17. Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:

18. ne videaris hominibus jejunans, sed

patri tuo, qui est in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur.

20. || Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur.

21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

22. || Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

23. Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?

24. || † Nemo potest duobus dominis servire, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ.

25. || Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, nec corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?

26. Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27. Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?

28. Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29. Dico autem vobis: quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30. Si autem scænum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos modicæ fidei?

31. Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32. hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

33. Quærite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.

34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

C A P U T VII.

Docet non judicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quarentem, & pulsantem, à Deo exaudiri; faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustiam portam ad vitam intrandum, quomodo dignoscantur falsi prophete, & arbor bona à mala, comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante juxta illa.

1. **N**olite judicare, ut non judicemini.

2. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: || & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?

4. Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eji-

ciam

|| Eccl. 28.
3. 4. & 5.
Infr. 18. 35.
Matth. 11.
45.

† FER. 4.
CINER.

|| Luc. 12.
13.
1. Tim. 6.
19.

|| Luc. 11.
14.

|| Luc. 16.
13.
† Dom. 14.
P O S T
P E N T E C.

|| Psal. 59.
23.
Luc. 12. 22.
Phil. 4. 6.
1. Tim. 6. 7.
1. Pet. 3. 7.

|| Luc. 6. 37.
Rom. 2. 1.
Matth. 4. 2.

ciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo?

5. Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.

6. Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.

7. || Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis.

8. Omnis enim, qui petit, accipit, & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur.

9. || Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?

10. Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei?

11. Si ergo vos, cum sitis mali, nollis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

12. || Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.

13. || Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

14. Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam!

15. † Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

16. à fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17. Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit.

18. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere:

19. || Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

20. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

21. || Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est ipse intrabit in regnum cælorum.

22. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

23. Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos: || discedite à me, qui operamini iniquitatem.

24. || Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,

25. & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat super petram.

26. Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam:

27. & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28. Et factum est: cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrinam ejus.

29. || Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisei.

|| Inf. 21. 22
Marc. 11.
24.
Luc. 11. 9.
Joan. 14. 13
Jacob. 1. 6
|| Luc. 11.
11.

|| Tob. 4. 16
Luc. 6. 31.

|| Luc. 13.
25.

† DOM. 7.
POST
PENTEC.

|| Sup. 3. 10

|| Inf. 27. 1.
Luc. 6. 46.

|| Act. 19.
13.

|| Psal. 6. 9.
Inf. 25. 4.
Luc. 13. 27.
|| Luc. 6. 48.
Rom. 2. 13.
Jac. 1. 22.

|| Marc. 1.
22.
Luc. 4. 32.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Jesus mittit ad sacerdotes, sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat, item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes, verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium vero patre insepulto mox sequi jubet: navicula stultibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat duos, quoque demoniacos apud Gerasenos liberat, demonibus in porcos ingredi permittens, quo viso Geraseni precantur ut à suis finibus discedat.

1. Cum † autem descendisset de monte secuta sunt eum turbæ multæ:

2. || & ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

3. Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.

4. Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris, sed vade, || ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis.

5. || † Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum,

† DOM. 8.
POST
EPIPH.
vel 14.
POST
PENTEC.
|| Marc. 1.
40.
Luc. 5. 14.

|| Lev. 14. 2.
|| Luc. 9. 1.
† FER. 5.
POST
CINER.

6. & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

7. Et ait illi Jesus: Ego veniam, & curabo eum.

|| Luc. 7. 6. 8. Et respondens Centurio ait: || Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

9. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit, & alii, Veni, & venit, & servo meo: Fac hoc, & facit.

10. Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

|| Malach. 1. 11. 11. Dico autem vobis, quod multi || ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cælorum:

12. filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium.

13. Et dixit Jesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14. Et cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem.

15. & tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis.

16. || Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & ejiciebat spiritus verbo, & omnes malè habentes curavit:

17. ut adimpleretur quod dictum est per || Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.

18. Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.

19. Et accedens unus scriba, ait illi: Magister sequar te, quocumque ieris.

20. Et dicit ei Jesus: || Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21. Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primum ire, & sepelire patrem meum.

22. Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

|| Marc. 4. 36. 23. || Et † ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus,

|| Luc. 8. 22. † DOM. 4. 24. & ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.

|| Marc. 4. 36. 25. Et accesserunt ad eum discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.

|| Luc. 8. 25. 26. Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens, imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.

|| Marc. 5. 1. 27. Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?

|| Luc. 8. 26. 28. || Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

|| Marc. 5. 11. 29. Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

|| Luc. 8. 32. 30. || Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.

|| Marc. 5. 11. 31. Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis.

33. Pastores autem fugerunt, & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

34. Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: & || viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

|| Marc. 5. 17. Luc. 8. 37.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quod dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Phariseis murmurantibus quod cum publicanis ederet, quodque ipse discipuli non jejunarent: mulierem à sanguinis profluvio liberat, filiam principis mortuam suscitavit, visum duobus cæcis restituit, dæmoniacum mutum sanat, & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1. **E**T † ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.

2. Et ecce offerebant ei || paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illo-

† DOM. 18. POST PENTEC. || Marc. 2. 3. Luc. 5. 18.

rum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.

3. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur:

4. Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5. Quid est facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?

6. Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam?

7. Et surrexit, & abiit in domum suam.

8. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

9. || Et, cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

10. Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes, discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus.

11. Et videntes Pharisei, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat Magister vester?

12. At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.

13. Euntes autem discite quid est: || Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, || sed peccatores.

14. Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: || Quare nos, & Pharisei, jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant?

15. Et ait illis Jesus: Nunquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit.

17. Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum bonum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.

18. || Hæc + illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.

|| Marc. 5.
12.
Luc. 8. 41.
+ DOM. 11.
P O S T
P E N T E C

19. Et surgens Jesus, sequebatur eum, & discipuli ejus.

20. || Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.

|| Marc. 5.
25.
Luc. 8. 43.

21. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.

22. At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23. Et cum venisset Jesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat:

24. Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25. Et cum ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26. Et exiit fama hæc in universam terram illam.

27. Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili David.

28. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine:

29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.

30. Et aperti sunt oculi eorum, & comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.

31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

32. Egressis autem illis, || ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

33. Et ejecto dæmonio, locutus est mutus & mirata sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israel.

34. Pharisei autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

35. || Et circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans om-

|| Marc. 6.

nem languorem, & omnem infirmitatem.
36. Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

Luc. 10. 2.

37. Tunc dicit discipulis suis: || Messis quidem multa, operarii autem pauci.

38. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

C A P U T X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Judæis, & demoniacos infirmosque curandos: qui adversus mala hic imminencia præmonentur & roborantur: Christus non venit ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amore præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

Marc. 3. 13.
Luc. 6. 13.
2. 9. 1.

1. **E**T convocatis duodecim discipulis suis, dedit illi potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus,

3. Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus,

4. Simon Chananeus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5. Hos duodecim misit Jesus; præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

|| Luc. 13. 40.

6. sed potius ite || ad oves, quæ perierunt domus Israel.

7. Euntes autem predicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum celorum.

8. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

|| Marc. 6. 8.
Luc. 9. 3. 2.
10. 1.

9. || Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris,
10. non peram in via, neque duas tunicas, neque calcamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11. In quaecumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12. Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati.

|| Luc. 10. 1.
1. SANCT.
S. A. B. H.
A. P. O. S. T.
10. 1.
G. O. M. M. E.
S. O. M. M. A.
P. A. U. L. I.

16. || Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

17. Cavete autem ab hominibus. Tradent

enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos:

18. & ad præfides, & ad reges ducemini propter me in testimonium illis, & gentibus.

19. || Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

|| Luc. 11. 14.

20. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.
21. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient:

22. & eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23. || Cum autem persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

† SANCT.
ATHAN.
B. P. I. S. C.

24. || Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum.

|| Luc. 6. 40.
1. 17.
6. 15.
10.

25. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus: & servo, sicut dominus ejus. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos ejus?

26. Ne ergo timueritis eos: || Nihil enim est opertum, quod non revelabitur: & occultum, quod non sciatur.

|| Marc. 4. 22.

27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, predicate super terra.

Luc. 8. 17.
12. 2.
† UNIV.
M. A. R. T.
N. O. N. P. O. N.
T. I. F.

28. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

29. || Nonne duo passeris asse veneunt: & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro?

|| 1. Reg. 14. 26.
Act. 27. 15.

30. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

32. || Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo: qui in calis est:

|| Marc. 8. 38.
Luc. 9. 26.
12. 8.
2. Tim. 2. 12.

33. qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in calis est.

34. || Nolite arbitrari quia pacem veni mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

|| Luc. 12. 51.
† UNIV.
M. A. R. T.
N. O. N. P. O. N.
T. I. F.

35. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam:

36. || & inimici hominis, domestici ejus.

|| Mich. 7. 6.

37. || Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.

|| Luc. 14. 16.

38. || Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

|| Infr. 16. 24.

39. Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui || perdidit animam suam propter me inveniet eam.

† 1. Cor. 8. 2.
Luc. 14. 27.
Luc. 9. 24.
2. 17. 31.
Joan. 12. 25.

40. || Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

|| Luc. 10. 15.

41. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet.

Joan. 13. 20.

|| Marc. 9.
2.

42. || & quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis: non perdet mercedem ſuam.

CAPUT XI.

Joannes de carcere nuntius mittit ad Jeſum: quibus poſt Chriſti reſponſum abeuntibus, ipſe coram turbis laudat Joannem: Judeos vero pueris in foro invicem acclamantibus aſſumit, exprobrans civitatibus obſtinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: conſeſſio Jeſu ad Patrem: oneratos ad ſe vocat Chriſtus, dicens jugum ſuum eſſe ſuave.

1. **E**T factum eſt, cum conſummaſſet Jeſus, præcipiens duodecim diſcipulis ſuis, tranſiit inde ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.

|| Luc. 7. 18.
DOM. 2.
ADVENT.

2. || Joannes autem cum auდიſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

3. Et reſpondens Jeſus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ auდიſtis, & vidisti.

|| ſai. 55. 5.
|| ſai. 61. 1.

4. || Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, || pauperes evangelizantur:

|| Luc. 7. 24.

5. & beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me:

|| Mal. 3. 1.
|| Marc. 1. 2.
Luc. 7. 27.

6. || Illis autem abeuntibus, cœpit Jeſus dicere ad turbas de Joanne: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?

7. Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt:

8. Sed quid exiſtis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetam.

9. Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt: || Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

10. Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta: qui autem minor eſt in regno cælorum, major eſt illo.

11. A diebus autem Joannis Baptiſtæ uſque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

12. Omnes enim prophetæ & lex, uſque ad Joannem prophetaverunt.

|| Mal. 4. 5.

13. & ſi vultis recipere, || ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.

14. Qui habet aures audiendi, audiat.

15. Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro; qui clamantes coequalibus,

16. dicunt: Cecinimus vobis, & non faltaſtis: lamentavimus, & non planxiſtis.

17. Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

18. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.

19. Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent poenitentiam.

|| Luc. 10.
13.

20. || Væ tibi Corozaim: væ tibi Bethſaida: quia, ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in

cilicio, & cinere poenitentiam egiſſent.

21. Verumtamen dico vobis: Tyro, & Sidoni remiſſius erit in die judicii, quàm vobis.

22. Et tu Capharnaum, numquid uſque in cælum exaltaberis? uſque in infernum deſcendes: quia, ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem.

23. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi.

24. † In illo tempore reſpondens Jeſus dixit: Conſiteor, tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & revelati ea parvulis.

25. Ita Pater: quoniam ſic fuit placitum ante te.

26. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: || Et nemo novit Filium, niſi Pater: neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

27. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reſiciam vos.

28. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: || & inveniatis requiem animabus veſtris.

29. Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.

† SANCTE
MATH.
APOST.
Item S.
FRANC.
CONFES-
SOR. Item
PLUR.
MATH.
|| Joann. 6.
46. 7. 28.
8. 19. 30.
10. 15.

|| Jerem. 6.
16.

CAPUT XII.

Diſcipulos ſpicas ſabbato vellentes excuſat, manum quoque aridam ſabbato curat: Phariſæorum machinationi tacitus ſedens, varioſque à ſe curatos ſilere præcipiens, implet Iſaiæ vaticinium: demoniaco cæco & muto curato, Phariſeos ipſum in Beelzebub ejicere demonia blaſphemantes convincit falſum dicere; dicens blaſphemiam in Spiritum ſanctum irremiſſibilem, & de omni verbo otioſo reddendam rationem: Scribis autem & Phariſæis ſignum petentibus dandum dicit Jona ſignum: & quæ ſint mater & frater ipſius.

1. **I**N illo tempore abiit Jeſus per ſata ſabbato: diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare.

Marc. 2. 23
Luc. 6. 1.

2. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere ſabbatis.

3. At ille dixit eis: Non legiſtis || quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant:

|| 1. Reg. 21.
6.

4. quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, || niſi ſolis ſacerdotibus?

5. Aut non legiſtis in lege, || quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt?

|| Lev. 24. 9
|| Num. 18.
9.

6. Dico autem vobis, quid templo major eſt hic.

7. Si autem ſciſtis, quid eſt: || Miſericordiam volo, & non ſacrificium: nunquam condemnatiſtis innocentes:

|| 1. Reg. 15
12.
Ecclef. 4.
17.

8. Dñs enim eſt filius hominis etiam ſabbati.

|| Oſee 6. 6.
|| Sap. 9. 13.

9. Et cum inde tranſiſſet, venit in ſynagogam eorum,

10. || Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet ſabbatis curare? ut accuſarent eum.

|| Marc. 3. 1
|| Luc. 6. 6.

11. Ipſe autem dixit illis: || Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & ſi

|| Deut. 22.

cecidit hæc sabbatis in foveam, nonne te-
nebit, & levabit eam?

12. Quamto magis melior est homo ovis?
Itaque licet sabbatis benefacere.

13. Tunc ait homini: Extende manum tuam.
Et extendit: & restituta est sanitati sicut altera.

14. Exeuntes autem Pharisei, consilium facie-
bant adversus eum, quomodo perderent eum.

15. Jesus autem sciens recessit inde: & secu-
ti sunt eum multi, & curavit eos omnes.

16. & præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17. Ut adimpleretur quod dictum est per
Isaiam Prophetam, dicentem:

18. || Ecce puer meus, quem elegi, dile-
ctus meus, in quo bene complacuit animæ
meæ. Ponam spiritum meum super eum,
& iudicium gentibus nuntiabit.

19. Non contendet, neque clamabit, ne-
que audiet aliquis in plateis vocem ejus:

20. arundinemque quassatam non confrin-
get, & linum fumigans non extinguet,
donec ejiciat ad victoriam iudicium:

21. & in nomine ejus Gentes sperabunt.

22. Tunc oblatus est ei dæmonium habens,
cæcus, & mutus, & curavit eum ita ut lo-
queretur, & videret.

23. Et stupebant omnes turbæ, & dice-
bant: Nunquid hic est filius David?

24. || Pharisei autem audientes, dixerunt:
Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub
principe dæmoniorum.

25. Jesus autem sciens cogitationes eorum,
dixit eis: || Omne regnum divisum contra
se, desolabitur: & omnis civitas, vel domus
divisa contra se, non stabit.

26. Et si satanas satanam ejicit, adversus se di-
visus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27. Et si ego in Beelzebub ejicio dæmo-
nes, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi
iudices vestri erunt.

28. Si autem ego in spiritu Dei ejicio dæmo-
nes, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29. Aut quomodo potest quisquam intrare in
domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius al-
ligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30. Qui non est mecum, contra me est,
& qui non congregat mecum, spargit.

31. || Ideo dico vobis: Omne peccatum,
& blasphemia remittetur hominibus, spiri-
tus autem blasphemie non remittetur.

32. Et quicumque dixerit verbum contra fi-
lium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit
contra Spiritum sanctum, non remittetur ei
neque in hoc sæculo, neque in futuro.

33. Aut facite arborem bonam, & fructum
ejus bonus: aut facite arborem malam, &
fructum ejus malus: siquidem ex fructu
arbor agnoscitur.

34. Progenies viperarum, quomodo pote-
stis bona loqui, cum sitis mali? || ex abun-
dantia enim cordis os loquitur.

35. Bonus homo de bono thesauro profert
bona: & malus homo de malo thesauro pro-
fert mala.

36. Dico autem vobis, quoniam omne ver-
bum otiosum, quod locuti fuerint homines,
reddent rationem de eo in die iudicii.

37. Ex verbis enim tuis justificaberis, &
ex verbis tuis condemnaberis.

38. Tunc responderunt ei quidam de Scri-
bis & Phariseis, dicentes: Magister, volu-
mus à te signum videre.

39. Qui respondens ait illis: || Generatio ma-
la, & adultera signum querit, & signum non
dabitur ei, nisi signum || Jonæ Prophetæ.

40. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti
tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit
Filius hominis in corde terræ tribus diebus,
& tribus noctibus.

41. || Viri Niniivitæ surgent in iudicio cum
generatione ista, & condemnabunt eam: quia
penitentiam egerunt in predicatione Jonæ.
Et ecce plus quam Jonas hic.

42. Regina austri surget in iudicio cum ge-
neratione ista, & condemnabit eam: || quia
venit à finibus terræ audire sapientiam Salo-
monis, & ecce plus quam Salomon hic.

43. || Cum autem immundus spiritus exie-
rit ab homine, ambulat per loca arida, qua-
rens requiem, & non invenit.

44. Tunc dicit: Revertar in domum meam,
unde exivi. Et veniens invenit eam vacan-
tem, scopis mundatam, & ornatam.

45. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus
secum nequiores se, & intrantes habitant ibi:
|| & sunt novissima hominis illius pejora prio-
ribus. Sic erit & generationi huic pessima.

46. || Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater
ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

47. Dixit autem ei quidam: Ecce mater
tua, & fratres tui foris stant quærentes te.

48. At ipse respondens dicenti sibi, ait:
Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49. Et extendens manum in discipulos suos,
dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem
Patris mei, qui in cælis est, ipse meus fra-
ter, & soror, & mater est.

C A P U T XIII.

*Sedens in navicula proponit turbis parabolas se-
minantis ac Zizaniorum, quas etiam discipu-
lis interpretatur: item parabolas de grano si-
napi, de fermento in farina occultato, de
thesauro & margarita inventis; de reti in
mare misso, quam parabolam etiam declarat
docens in patria, ait prophetam non esse sine
honore nisi in propria patria.*

1. **I**N illo die exiens Jesus de domo, se-
debat secus mare.

2. || Et congregatæ sunt ad eum turbæ
multæ, ita ut in naviculam ascendens sede-
ret: & omnis turba stabat in littore:

3. & locutus est eis multa in parabolis,
dicens: Ecce exiit, qui feminat, seminare.

4. Et dum seminat, quadam ceciderunt
secus viam, & venerunt volucres cæli, &
comederunt ea.

5. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non
habebant terram multam: & continuo exorta
sunt, quia non habebant altitudinem terræ.

6. Sole autem orto, astuaverunt: & quia
non habebant radicem, aruerunt.

7. Alia autem ceciderunt in spinas: &
creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.

8. Alia autem ceciderunt in terram bonam:

& da-

& dabunt fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9. Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

11. Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum: illis autem non est datum.

12. ¶ Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13. Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

14. Et adimpletur in eis prophetia Isaïæ dicentis: ¶ Auditū audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.

15. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clausurunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

16. Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt.

17. ¶ Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ, & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

18. Vos ergo audite parabolam seminantis.

19. Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

20. Qui autem super petrosam seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud:

21. non habet autem in se radicem, sed est temporalis. Facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22. Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23. Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

24. ¶ Aliam parabolam proposuit illis, dicens: ¶ Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superfeminavit zizania in medio tritici, & abiit.

26. Cum autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28. Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?

29. Et ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30. Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

31. ¶ Aliam parabolam proposuit eis dicens: ¶ Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo:

32. quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit, majus est omnibus olivis, & sit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.

33. Aliam parabolam locutus est eis. ¶ Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum.

34. Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis:

35. ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: ¶ Aperiam in parabolis os meum, eruclabo abscondita à constitutione mundi.

36. ¶ Tunc, dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edificare nobis parabolam zizaniorum agri.

37. Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis.

38. Ager autem, est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam.

39. Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus. ¶ Messis verò, consummatio sæculi est. Messores autem, angeli sunt.

40. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburantur: sic erit in consummatione sæculi.

41. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem.

42. & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

43. ¶ Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44. ¶ Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.

45. Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

47. Iterum simile est regnum cœlorum fagena missa in mare, & ex omni genere piscium congreganti:

48. quam, cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49. Sic erit in consummatione sæculi: exhibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum,

50. & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium.

51. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

52. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrisfamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.

53. Et factum est, cum consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde.

54. ¶ Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic sapientia hæc, & virtutes?

55. ¶ Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus, Jaco-

¶ Marc. 4.
31.
Luc. 12. 19.
¶ DOM. 6.
POST E-
PIPH. vel
17. POST
PENTEC.

¶ Luc. 13.
21.

¶ Ps. 77. 2.

¶ Marc. 4.
14.

¶ Apoc. 14.
15.

¶ Sap. 3. 7.
Dan. 12. 3.

¶ IN SUS-
CEPT. SS.
RELIQ.
Item, PRO
VIRG. ET
MART.

¶ Infr. 13.
29.

¶ Mat. 6. 9.
Mat. 4. 12
Luc. 8. 10
Joan. 12.
40.
Act. 13. 26
Rom. 11. 8.

¶ Luc. 10.
24.

¶ Marc. 4.
26.

¶ DOM. 5.
POST E-
PIPH. vel
26. POST
PENTEC.

¶ Marc. 6. 1.
Luc. 4. 16.

¶ Joan. 6.
44.

bus, & Joseph, & Simon, & Judas?

56. & sorores ejus, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

57. Et scandalizabantur in eo. Jesus autem

dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua.

58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

C A P U T XIV.

Caput Joannis datur puellæ saltatrici: Jesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublati duodecim reliquiarum cophini: & super mare ambulans discipulos tempestate agitados confortat, Petrumque à submersione liberat: in terra Genesareth curantur languores, tactu vestimenti ipsius.

Marc. 6. 14.
Luc. 9. 7.

1. **I**N illo tempore audivit Herodes tetrarcha samam Jesu:

2. & ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo.

|| Marc. 6.
17.
Luc. 3. 19.

3. || Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui.

4. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

|| Infr. 21.
26.

5. Et volens illum occidere, timuit populum: || quia sicut prophetam eum habebant.

6. Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

7. Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

8. At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistæ.

9. Et contristatus est rex: propter juramentum autem, & eos, qui pariter recubebant, jussit dari.

10. Misitque & decollavit Joannem in carcere.

11. Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ.

12. Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.

|| Marc. 6.
31.
Luc. 9. 10.
Joan. 6. 9.

13. || Quod cum audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.

14. Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.

15. Vespere autem facto, accesserunt ad

eum discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præterit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16. Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

17. Responderunt ei: || Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

|| Joan. 6. 9.

18. Qui ait eis: Asserte mihi illos huc.

19. Et cum jussisset turbam discumbere super scenum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.

22. || Et statim compulit Jesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

|| Marc. 6.
45.

23. Et dimissa turba, || ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

|| Joan. 6.
15.
Marc. 6. 46.

24. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.

27. Statimque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum.

30. Videns verò ventum validum, timuit: & cum cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31. Et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

32. Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33. Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.

34. || Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35. Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes:

36. & rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

C A P U T XV.

Phariseorum de lavandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseveranti fide ac supplicatione impetrat filie curationem: Jesus, curatis juxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublati septem sportarum reliquiis.

1. **T**unc accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ, & Pharisei, dicentes:

2. || Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant.

3. Ipse autem respondens ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

4. || Honora patrem, & matrem: &, || Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

5. Vos autè dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri; Munus quodcunque est ex me, tibi proderit.

6. & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

7. Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias, dicens:

8. || Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.

9. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10. Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.

11. Non quod intrat in os, coinquinat

hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12. Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisei, audito verbo hoc, scandalizati sunt?

13. At ille respondens ait: || Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.

14. Sinite illos: || cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

15. || Respondens autem Petrus dixit ei: Ediffere nobis parabolam istam.

16. At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?

17. Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrè vadit, & in secessum emittitur?

18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

19. de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie.

20. Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

21. Et || egressus inde Jesus secessit in partes Tyri, & Sidonis.

22. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Dñe fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.

23. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

24. Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi || ad oves, quæ perierunt domus Israel.

25. At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.

26. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27. At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28. Tunc respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29. Et cum transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

† FER. 4.
POST
DOM. 3.
QUADR.
Marc. 7.1.
|| Marc. 7.5

|| Exod. 20.
12.
Deut. 5.16.
Ephes. 6.1.
|| Exod. 21.
17.
Lev. 10.9.
Rom. 20.
10.

|| Jer. 29.3.
Marc. 7.6.

† FER. 5.
POST
DOM. 4.
QUADR.
|| Marc. 7.
14

|| Sup. 10.6
|| Joan. 10.
16

30. || Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

31. ita ut turbæ mirarentur videntes multos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israel.

32. || Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent, quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiat in via.

33. Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34. Et ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35. Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.

36. Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

37. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38. Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos, & mulieres.

39. Et, dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

C A P U T XVI.

Jesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non judicarent: jubet discipulos cavere à fermento Phariseorum ac Sadduceorum: ipsosque interrogat, quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsum promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicans, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurum.

1. **E**T accesserunt ad eum Pharisei, & Sadducei tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cælo ostenderet eis.

2. At ille respondens, ait illis: || Facto vespere, dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cælum.

3. Et manè: Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum.

4. Faciem ergo cæli judicare nollis: signa autem temporum non potestis scire? || Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, || nisi signum Jonæ prophætæ. Et relictis illis, abiit.

5. Et cum venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6. Qui dixit illis: || Intuemini, & cavete à fermento Phariseorum, & Sadduceorum.

7. At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.

8. Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

9. Nondum intelligitis, neque recordamini || quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpstis?

10. neque || septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpstis?

11. Quare non intelligitis, quia non de

pane dixi vobis: Cavete à fermento Phariseorum, & Sadduceorum?

12. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Phariseorum, & Sadduceorum.

13. || Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis?

14. At illi dixerunt: || Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex prophetis.

15. Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis?

16. Respondens Simon Petrus dixit: || Tu es Christus, filius Dei vivi.

17. Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.

18. || Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversum eam.

19. || Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.

20. Tunc præcepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus.

21. Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Jerosolimam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.

22. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.

23. Qui conversus, dixit Petro: || Vade post me, satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.

24. Tunc Jesus dixit discipulis suis: || Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

25. || Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, inveniet eam.

26. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27. Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: || & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.

28. Amen dico vobis || sunt quidem de hæc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

C A P U T XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam jubet discipulos silentio servare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Joannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quanta sint virtutis: fides similis grano sinapis, jejuniū & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma solvit, invento in ore piscis stare.

1. **E**T post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus.

Marc. 9. 1.
Luc. 9. 31.
+ SABB.
QUAT.
TEMP.
QUADR.
Item
DOM. 3.
QUADR.
Item IN
TRANS-
FIGUR.

|| Sup. 3. 1.
a. Petr. 1.
17.

|| Marc. 9.
10.

|| Mat. 17. 1.

|| Sup. 11.
14.

|| Sup. 14.
10.

|| Marc. 9.
10.
Luc. 9. 38.

|| Mar. 9. 18

& ducit illos in montem excelsum seorsum:
2. & transfiguratus est ante eos. Et resplen-
duit facies ejus sicut sol: vestimenta autem
ejus facta sunt alba sicut nix.
3. Et ecce apparuerunt illis Moyses, &
Elias cum eo loquentes.
4. Respondens autem Petrus, dixit ad Je-
sum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis,
faciamus hic tria tabernacula, tibi unum,
Moysi unum, & Eliae unum.
5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida
obumbravit eos. || Et ecce vox de nube,
dicens: Hic est Filius meus dilectus, in
quo mihi bene complacui: ipsum audite.
6. Et audientes discipuli ceciderunt in fa-
ciem suam, & timuerunt valde.
7. Et accessit Jesus, & tetigit eos: dixitque
eis: Surgite, & nolite timere.
8. Levantes autem oculos suos, neminem
viderunt, nisi solum Jesum.
9. Et descendantibus illis de monte, præcep-
it eis Jesus dicens: Nemini dixeritis visionem,
donec Filius hominis à mortuis resurgat.
10. Et interrogaverunt eum discipuli, di-
centes: || Quid ergo Scribæ dicunt quòd
Eliam oporteat primum venire?
11. || At ille respondens, ait eis: Elias qui-
dem venturus est, & restituet omnia.
12. Dico autem vobis, || quia Elias jam
venit, & non cognoverunt eum, || sed fe-
cerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic &
Filius hominis passurus est ab eis.
13. Tunc intellexerunt discipuli, quia de
Joanne Baptista dixisset eis.
14. || Et cum venisset ad turbam, accessit
ad eum homo genibus provolutus ante eum,
dicens: Domine, miserere filio meo, quia
lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè
cadit in ignem, & crebrò in aquam:
15. & obtuli eum discipulis tuis, & non
potuerunt curare eum.
16. Respondens autem Jesus, ait: || O genera-
tio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum,
usquequò patiar vos? Afferte huc illum ad me.
17. Et increpavit illum Jesus, & exiit ab
eo demonium, & curatus est puer ex illa hora.
18. Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secrete,
& dixerunt: Quare nos nò potuimus ejicere illi-

19. Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem
vestram. || Amen quippe dico vobis, si habue-
ritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis
monti huic: Transi hinc illuc, & transibit,
& nihil impossibile erit vobis.
20. Hoc autem genus non ejicitur nisi per
orationem, & jejunium.
21. Conversantibus autem eis in Galilæa,
dixit illis Jesus: || Filius hominis tradendus
est in manus hominum:
22. & occident eum, & tertia die resur-
get. Et contristati sunt vehementer.
23. Et cum venissent Capharnaum, accesser-
unt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & di-
xerunt ei: Magister vester nò solvit didrachma.
24. Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum,
prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur
Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tribu-
tum vel censum? à filiis suis, an ab alienis?
25. Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Je-
sus: Ergo liberi sunt filii.
26. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad
mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui pri-
mus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus inve-
nies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.

|| Luc. 17. 6.

|| Inf. 30.
18.
Marc. 9. 30.
Luc. 9. 44.

CAPUT XVIII.

Proposito parvulo, docet quisnam maior sit in re-
gno celorum, & quàm sit à pusillorum scan-
dalo cavendum: quomodo frater in nos pec-
cans debeat corripi, & ecclesiam non audiens
pro ethnico haberi, potestate ligandi atque sol-
vendi discipulis tradita: docet etiam quàm sit
apud Deum efficax duorum petitio sibi con-
sentientium, & quoties fratri in nos peccanti
sit ignoscendum, accommodata ad hoc para-
bola de rege rationem cum servis suis inunte.

1. **I**N illa hora † accesserunt discipuli ad
Jesum, dicentes: Quis putas, maior
est in regno celorum?
2. || Et advocans Jesus parvulum, statuit
eum in medio eorum,
3. & dixit: Amen dico vobis, nisi conver-
si fueritis, & || efficiamini sicut parvuli,
non intrabitis in regnum celorum.
4. Quicumque ergo humiliaverit se sicut par-

† S. MI-
CHAEL.
ARCH.
Marc. 9. 33.
Luc. 9. 48.
|| Inf. 19.
14.
|| 1. Cor. 14.
30.

vulus iste, hic est major in regno celorum.

5. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

|| Mar. 9. 41
Luc. 17. 2

6. || Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.

7. Væ mundo à scandalis. Necessè est enim ut veniant scandala: verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit.

|| Sap. 5. 30.
Mat. 9. 42

8. || Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscinde eum, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

9. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

|| Psal. 33. 8

10. Videte ne condemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, || quia angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est.

|| Luc. 19. 10

11. || Venit enim filius hominis salvare quod perierat.

|| Luc. 15. 4

12. || Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nonne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit?

13. & si contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quam super nonaginta novem, quæ non erraverunt.

14. Sic non est voluntas ante Patrem vestram, qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis.

† FER. 3

POST

DOM. 1

QUADR.

|| Lev. 19. 17.

Eccl. 19. 13.

Luc. 17. 3

Jacob. 5. 19

|| Deut. 19 15.

Joan. 8. 17

2. Cor. 13. 1.

Heb. 10. 18

1. Cor. 5. 9

Thess. 1. 14.

|| Joan. 20 23.

15. † || Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

16. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, || ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.

17. || Quod si non audierit eos: dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.

18. || Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

19. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est.

20. Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: || Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies? || Luc. 17. 4

22. Dicit illi Jesus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

23. Ideò † assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

† DOM. 11
POST
PENTEC.

24. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatum est ei unus, qui debebat ei decem milia talenta.

25. Cum autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus venumdari, & uxorem ejus, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi.

26. Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios & tenens suffocabat eum, dicens: Redde, quod debes.

29. Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30. Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31. Videntes autem conservi ejus, quæ fiebant, contristati sūt valde: & venerunt, & narraverunt domino suo omnia, quæ facta fuerant.

32. Tunc vocavit illum dominus suus: & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quontam rogasti me:

33. nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?

34. Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35. Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

C A P U T XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castraverunt propter regnum cælorum: parvulis manus imponit, adolescens, qui omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abiit tristis: difficile ergo asserit divitem intrare regnum cælorum; & quid illis præmii sit, qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1. **E**T factum est, cum consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Judææ trans Jordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.
3. Et accesserunt ad eum Pharisei tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa?
4. Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculinum, & feminam fecit eos? & dixit:
5. Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.
6. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.
7. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?
8. Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.
9. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.
10. Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.
11. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.
12. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat.
13. Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos:
14. Jesus vero ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum.
15. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.
16. Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?
17. Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.
18. Dicit illi: Quæ? Jesus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices:
19. Honora patrem tuum, & matrem tuam, & Diliges proximum tuum sicut teipsum.
20. Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?
21. Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade,

- vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.
22. Cum audisset autem adolescens verbū, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.
23. Jesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in regnum cælorum.
24. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum.
25. Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?
26. Aspiciens autem Jesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.
27. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?
28. Jesus autem dixit illi: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.
29. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.
30. Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

C A P U T XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis: Jesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi, docet discipulos, quod non potestate & offensione domini, sed officio ministerii debeant esse majores: egrediens verò Jericho duos cæcos illuminat.

1. **S**imile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam.
2. Conventionem autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.
3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,
4. & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis.
5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam: & fecit similiter.
6. Circa undecimam verò exiit, & invenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi?
7. Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.
8. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos.
9. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.
10. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.
11. Et accipientes murmurabant adversus patrifamilias,

† CON-
VERS. S.
PAULI.
Item.
OCTAV.
APOS.
PETRI ET
PAULI.
Item.
UNIUS
ABB.

Inf. 10. 16
Mar. 10. 31.
Luc. 13. 10.

12. dicentes : Hi novissimi una hora fecerunt , & pares illos nobis fecisti , qui portavimus pondus diei , & æstus :

13. At ille respondens uni eorum , dixit : Amice non facio tibi injuriam : nonne ex denario convenisti mecum ?

14. Tolle quod tuum est , & vade : volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi .

15. Aut non licet mihi , quod volo , facere ? an oculus tuus nequam est , quia ego bonus sum ?

16. || Sic erunt novissimi primi , & primi novissimi . Multi enim sunt vocati , pauci vero electi .

17. || Et ascendens Jesus Jerosolymā , assumpsit duodecim discipulos secretò , & ait illis :

18. Ecce ascendimus Jerosolymam , & filius hominis tradetur principibus sacerdotum , & Scribis , & condemnabunt eum morte .

19. Et tradent eum Gentibus ad illudendum , & flagellandum , & crucifigendum , & tertia die resurget .

20. || Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis , adorans & petens aliquid ab eo .

21. Qui dixit ei : Quid vis ? Ait illi : Dic ut sedeant hi duo filii mei , unus ad dexteram tuam , & unus ad sinistram in regno tuo .

22. Respondens autem Jesus , dixit : Nescitis quid petatis . Potestis bibere calicem , quem ego bibiturus sum ? Dicunt ei : Possumus .

23. Ait illis : Calicem quidem meum bibetis : sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis , sed quibus paratum est à Patre meo .

24. || Et audientes decem , indignati sunt de duobus fratribus .

25. || Jesus autem vocavit eos ad se , & ait : Scitis quia principes gentium dominantur eorum : & qui majores sunt , potestatem exercent in eos .

26. Non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit inter vos major fieri , sit vester minister :

27. & qui voluerit inter vos primus esse , erit vester servus .

28. || Sicut filius hominis non venit ministrari , sed ministrare , & dare animam suam , redemptionem pro multis .

29. || Et egredientibus illis ab Jericho , secuta est eum turba multa :

30. & ecce duo cæci sedentes secus viam , audierunt , quia Jesus transiret : & clamaverunt , dicentes : Domine , miserere nostri , fili David .

31. Turba autem increpabat eos ut tacerent . At illi magis clamabant , dicentes : Domine , miserere nostri , fili David .

32. Et stetit Jesus , & vocavit eos , & ait : Quid vultis ut faciam vobis ?

33. Dicunt illi : Dñe , ut aperiātur oculi nostri .

34. Misertus autem eorum Jesus , tetigit oculos eorum . Et confestim viderunt , & secuti sunt eum .

CAPUT XXI.

Jesus super asinam Jerosalem cum triumpho ingressus , negotiatores de templo ejecit , & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet , discipulis autem de fuculnea Christi verbo arefacta mirantibus , declarat fidei efficaciam : interrogationem de sua potestate retundit , questione de Joannis baptismo : & ex parabolis de homine duos filios habente , & de patrefamilias , cujus vinitores post alios servos , etiam filium vineæ heredem occiderunt , predicat regnum Dei à Judæis ad Gentes transferendum .

1. ET cum appropinquassent Jerosolymis , & venissent Bethphage ad Montem Oliveti : tunc Jesus misit duos discipulos ,

2. dicens eis : Ite in castellum , quod contra vos est , & statim invenietis asinam alligatam , & pullum cum ea : solvite , & adducite mihi :

3. & si quis vobis aliquid dixerit , dicite quia Dñs his opus habet : & confestim mittet eos .

4. Hoc autem totum factum est , ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentē :

5. || Dicite , filie Sion : Ecce rex tuus venit tibi mansuetus , sedens super asinam , & pullum filium subjugalis .

6. Euntes autem discipuli , fecerunt sicut præcepit illis Jesus .

7. Et adduxerunt asinam , & pullum : & imposuerunt super eos vestimenta sua , & eum desuper sedere fecerunt .

8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via : alii autem cædebant ramos de arboribus , & sternebant in via :

|| Sup. 19.
30.
Mar. 10. 31.
Luc. 13. 30.
|| Marc. 10.
31.
Luc. 18. 31.
† PER. 4.
D O S T.
D O M. 2.
QUA DR.

|| Marc. 10.
31.
JOAN.
TE POR.
TAM LA.
TINAM.
Item 5. S.
JACOBI.
APOS Y.

|| Marc. 10.
31.
|| Luc. 22.
31.

|| Phil. 2. 7.

|| Marc. 10.
31.
Luc. 18. 35.

IN BE.
N EDICT.
P A L M.
Mar. 11. 1.
Luc. 19. 29.

|| Isa. 62.
11.
Zach. 9. 9.
Joan. 12. 13.

9. turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: || benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis.

|| Psal. 117.
26.
Mat. 21. 10.
Luc. 19. 38.

10. Et ¶ cum intrasset Ierosolimam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?
11. Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta à Nazareth Galilææ.

† FER. 2.
POST
DOM. 1.
QUA DR.

|| Mar. 11.
15.
Luc. 19. 47.
Joan. 2. 14.

|| Isai. 56. 7.
Jere. 7. 1.
Luc. 19. 46.

|| Psal. 8.

|| Mar. 11.
13.

12. || Et intravit Jesus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit:

13. & dixit eis: Scriptum est: || Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14. Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo; & sanavit eos.

15. Videntes autem principes sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt,

16. & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis: Utique nunquam legistis: || Quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?

17. Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam: ibique mansit.

18. Manē autem revertens in civitatem, esuriit.

19. || Et videns ficum arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et præfacta est continuo ficulnea.

20. || Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuo aruit?

21. Respondens autē Jesus, ait eis: Amen dico vobis si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: Tolle, & jacta te in mare, fiet.

22. || Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentes, principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: || In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24. Respondens Jesus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.

25. Baptismus Joannis unde erat: ex celo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:

26. Si dixerimus ex celo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: || omnes enim habebant Joannem sicut prophetam.

27. Et respondentes Jesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

28. Quid autem vobis videtur? Homo quidam

|| Mar. 11.
22.

|| Sup. 7. 7.
Mat. 21.
21.
Joan. 14. 13
16. 23.

|| Mar. 11.
28.
Luc. 20. 3.

|| Sup. 14. 5

habe-

habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, poenitentia motus, abiit.

30. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit.

31. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. *Religio.*

32. Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei. Publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

33. Aliam parabolam audite: || ¶ Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est.

34. Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35. Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.

36. Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

37. Novissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

38. Agricola autem videntes filium, dixerunt intra se: || Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus.

39. Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.

40. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41. Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42. Dicit illis Jesus: Nunquam legistis in Scripturis: || Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris:

43. ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

45. Et cum audissent principes sacerdotum, & Pharisei parabolam ejus, cognoverunt quòd de ipsis diceret.

46. Et querentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

C A P U T XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jesus à Phariseis super censu dando Caesari, & à Sadduceis super resurrectione; quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursumque à legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Phariseos, cujus filius sit Christus.

1. **E**T respondens Jesus ¶, dixit iterum in parabolis eis, dicens:

2. || Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & volebant venire.

4. Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altitia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5. Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam:

6. Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.

7. Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8. Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discubentium.

11. Intravit autem rex ut videret discubentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12. Et ait illi: Amice, quomodo huc intraisti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13. Tunc dixit rex ministris: || Ligatis manibus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

14. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15. || Tunc ¶ abeuntes Pharisei, consilium inierunt ut caperent eum in sermone.

16. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum:

17. dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Caesari, an non?

18. Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19. ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20. Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21. Dicunt ei: Caesaris: Tunc ait illis: || Reddite ergo quæ sunt Caesaris, Caesari, & quæ sunt Dei, Deo.

22. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23. In illo die accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt || non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum,

24. dicentes: Magister, Moyses dixit: || Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitetur semen fratri suo.

25. Erant autem apud nos septem fratres: & primus, uxore ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26. Similiter secundus, & tertius usque ad septimum.

27. Novissimè autem omnium & mulier defuncta est.

28. In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29. Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in caelo.

31. De resurrectione autem mortuorum non

legi-

|| *Isai. 5. 1.*
Mat. 2. 21.
Mar. 12. 1.
Luc. 20. 9.
† *FER. 2.*
P O S T
D O M. 2
Q U A D R.

|| *Isai. 26. 3.*
† *27. 2.*
100. 11. 53.

|| *Ps. al. 117.*
22.
Act. 4. 11.
Rom. 9. 33.
1. Pet. 2. 7.

|| *Sup. 8. 12.*
† *12. 42.*
Inf. 25. 30.

|| *Mat. 12.*
11.
Luc. 20. 20.
† *DOM. 22.*
P O S T
P E N T E C.

|| *Rom. 13. 7.*

|| *Act. 23. 6.*

|| *Deut. 25.*
5.
Mar. 12. 19.
Luc. 20. 28.

† *DOM. 19.*
P O S T
P E N T E C.
|| *Luc. 14.*
6.
Act. 19. 9.

|| Exod. 3. 6

|| Marc. 12

|| Luc. 10. 15

|| Iud. 10. 17

|| O S T

|| PENTEC.

|| Deut. 6. 5

|| Lev. 19.

|| Marc. 12.

|| Luc. 10.

|| Psal. 109

|| Luc. 20.

|| Luc. 41.

|| Luc. 11.

|| Luc. 42.

|| Luc. 17.

|| Luc. 43.

|| Luc. 20, 46.

|| Luc. 3. 1.

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

|| Malac. 1

legistis quod dictum est à Deo dicente vobis:
32. || Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob: Non est Deus mortuorum, sed viventium.
33. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus.
34. Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum:
35. || & interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:
36. Magister, quod est mandatum magnum in Lege?
37. Ait illi Jesus: || Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.
38. Hoc est maximum, & primum mandatum.
39. Secundum autem simile est huic: || Diliges proximum tuum, sicut teipsum.
40. In his duobus mandatis universa lex pendet, & prophetæ.
41. Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus,
42. dicens: Quid vobis videtur de Christo: cujus filius est? Dicunt ei: David.
43. Ait illis: || Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:
44. || Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
45. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?
46. & nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

C A P U T XXIII.

Scribis & Phariseis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, reagens ipsorum hypocrisis & ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem: deinde multiplex vae illis ob hypocrisis ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicans eos patrum suorum mensuram in justorum persecutionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

1. **T**unc + Jesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos,
2. dicens: super cathedram Moysi sederunt || Scribæ, & Pharisei.
3. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate, & facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.
4. || Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.
5. Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: || dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.
6. || Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis,
7. & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.
8. || Vos autem nolite vocari Rabbi. Unus est enim magister vester, omnes autem vos fratres estis.
9. || Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim Pater vester, qui in cælis est.
10. Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus.

11. Qui major est vestrum, erit minister vester.
12. || Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.
13. Væ autem vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia clauditis regnum calorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare.
14. Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ: || quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.
15. Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum profelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.
16. Væ vobis duces cæci, quia dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil est: qui autem juraverit in auro templi, debet.
17. Stulti, & cæci: Quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?
18. Et quicumque juraverit in altari, nihil est: quicumque autem juraverit in dono, quod est super illud, debet.
19. Cæci: Quid enim majus est, donum, an altare, quod sanctificat donum?
20. Qui ergo jurat in altari, jurat in eo, & in omnibus, quæ super illud sunt.
21. Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso:
22. & qui jurat in calo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.
23. || Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cuminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis, || judicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittre.
24. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.
25. Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis, & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.
26. Phariseæ cæce, munda prius quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.
27. Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.
28. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi: intus autem pleni estis hypocrisis, & iniquitate.
29. Væ vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,
30. & dicitis: Si fuissetus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.
31. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.
32. Et vos implete mensuram patrū vestrorum.
33. || Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?
34. Ideo + ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitatem:
35. ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, || à san-

|| Luc. 14.
11. & 12.
14.

|| Mar. 11.
20.
Luc. 10. 47.

|| Luc. 11.
42.

|| Mich. 5. 3.
Zach. 7. 9.

|| Sap. 3. 7.

+ S. STEPHANI
PROTOM.

|| Gen. 4. 3.
Hebr. 11. 4.

|| 2. Par. 24.
22.

guine Abel juſti uſque ad ſanguinem || Zachariæ, filii Barachiz, quem occidiſtis inter templum & altare.

36. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.

|| Luc. 13.
34.

37. || Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti:

38. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.

39. Dico enim vobis, non me videbitis amodò, donec dicatis: Benediſtus, qui venit in nomine Domini.

C A P U T XXIV.

Prædicit templi everſionem, monetque ut caveant à venturis ſeductoribus, futura prænuntians bella ac perſecutiones: ſurgent pſeudochriſti & pſeudoprophetae: de adventu filii hominis, præcedentibus ſignis in ſole, luna & ſtellis: omnibus ignotum dicit Chriſtus diem judicii; & de fideli ac malo ſervo, propter quæ docet ſemper eſſe vigilandum.

Mar. 13. 1.
Luc. 21. 5.

1. **E**T egreſſus Jeſus de templo, ibat. Et acceſſerunt diſcipuli ejus, ut oſtenderent ei ædificationes templi,

2. Ipſe autem reſpondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, || non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.

|| Luc. 19.
44.

3. † Sedente autem eo ſuper montem Oliveti, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi?

† PLUR.
M A R T.

4. || Et reſpondens Jeſus: dixit eis: Videte ne quis vos ſeducat.

|| Epheſ. 5.
Coloſſ. 2. 18.

5. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducunt.

6. Audituri enim eſtis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis.

7. Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peſtilentiæ, & famæ, & terræmotus per loca.

8. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.

|| Sup. 10. 1.
Luc. 21. 12.

9. || Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

|| Joann. 15.
20. & 16. 2.

10. Et tunc ſcandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.

11. Et multi pſeudoprophetae ſurgent, & ſeducunt multos.

12. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeret charitas multorum.

13. Qui autem perſeſaverit uſque in finem, hic ſalvus erit.

14. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.

† D O M.
U L T I M A

15. † Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat:

P O S T
P E N T E C.

16. tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes:

|| Mar. 13.
14.

17. & qui in teſto, non deſcendant tollere aliquid de domo ſua:

Luc. 21. 20.

18. & qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.

19. Væ autem prægnantibus, & nutriendis in illis diebus.

20. Orate autem ut non fiat fuga veſtra in hieme, || vel ſabbato.

|| Mat. 24.
21.

21. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis nō fuit ab initio mundi uſque modo, neque fiet.

22. Et niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro: ſed propter electos breviabuntur dies illi.

23. || Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere.

|| Mar. 13.
21.

24. Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetae: & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.

Luc. 17. 22.

25. Ecce prædixi vobis.

26. Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.

28. || Ubiſcumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

|| Luc. 17. 37

29. || Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur.

|| 1. Cor. 15.
52.

30. & tunc parebit ſignum Filii hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ: || & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, & majeſtate.

|| Apoc. 1.
7.

31. || Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummis cælorum uſque ad terminos eorum.

|| 1. Theſſ. 4.
13.

32. Ab arbore autem fici diſcite parabolam: cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia propè eſt æſtas:

33. ita & vos cum videritis hæc omnia, ſcitorum quia propè eſt in januis.

34. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

35. || Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.

|| Mat. 23.
31.

36. De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum, niſi ſolus Pater.

37. || Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

|| Gen. 7. 7.
Luc. 17. 26.

38. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, uſque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam,

39. & non cognoverunt donec venit diluviū, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40. Tunc duo erunt in agro: unus aſſumetur, & unus relinquetur.

41. Duæ molentes in mola: una aſſumetur, & una relinquetur.

42. † Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.

43. Illud autem ſcitorum, || quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora ſur venturus eſſet, vigilet utique, & non ſineret perſodi domum ſuam.

† U N I U S
C O N F E S S.
P O N T I F.

44. Ideo & vos eſtote parati: quia quæ nescitis hora Filius hominis venturus eſt.

|| Mar. 13.
37.

45. Quis, putas, eſt fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore?

|| Luc. 12. 39.

46. || Beatus ille ſervus, quem cum venerit dominus ejus, invenerit ſic facientem.

|| Apoc. 20.
15.

47. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.

48. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire:

49. & cœperit percutere conservos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis:

50. veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora, qua ignorat:

51. & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. || Illic erit fletus, & stridor dentium.

|| Supr. 13.
42.
Infr. 35. 10

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum dominus peregrè rediens singulos præmiat aut punit juxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punishmentis malorum.

† PRO
VIRGI-
NE ET
MART.

1. **T**unc ¶ simile erit regnum calorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso, & sponsæ.

2. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3. sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4. prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5. Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes & dormierunt.

6. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.

8. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9. Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.

10. Dum autem irent emere, venit spon- sus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11. Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.

|| Marc. 13.
31.

13. || Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.

|| Luc. 19.
12.
† CONF.
PONTIF.

14. || Sicut enim ¶ homo peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua.

15. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim.

16. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

17. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

19. Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21. Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22. Accessit autem & qui duo talenta acce-

perat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23. Ait illi dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fide-

lis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

24. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti:

25. & timens abii, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

26. Respondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi:

27. oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura.

28. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.

29. || Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

30. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31. ¶ Cum autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ:

32. & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis:

33. & statuet oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris.

34. Tunc dicet rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patri mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

35. || Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me:

36. nudus, & cooperuistis me: || infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te: sitientem, & dedimus tibi potum?

38. quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum & cooperuimus te?

39. aut quando te vidimus infirmum: aut in carcere, & venimus ad te?

40. Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41. Tunc dicet & his, qui à sinistris erunt: || Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

42. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43. hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & non visitastis me.

44. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non ministravimus tibi?

45. Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

46. || Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

|| Supr. 13.
12.
Marc. 4. 25
Luc. 8. 18.
C. 19. 26.

† FER. 2.
† OST.
DOM. 1.
QUADR.

|| Isai. 58.
7.
Ezech. 18.
7. C. 16.
|| Ezech. 7.
39.

|| Psal. 69.
Supr. 7. 22.
Luc. 13. 27.

|| Joan. 5.
29.
Dan. 12. 2.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu; qui unguento pretioso à muliere perfunditur; murmurantibus discipulis: venditur à Juda; de cuius proditiōe discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Judæis; quorum uni Petrus abscedit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac cœditur, & ter à Petro negatur.

1. **E**T factum est: cū consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

2. || Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

3. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:

4. & consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, & occiderent.

5. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

6. || Cū autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7. accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit, super caput ipsius recumbentis.

8. Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hæc?

9. potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.

10. Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13. Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam ejus.

14. || Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum.

15. & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

17. || Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?

18. At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha.

20. || Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis.

21. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, || quia unus vestrum me traditurus est.

22. Et contristati valde, ceperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine?

23. At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24. Filius quidem hominis vadit, || sicut scriptum est de illo: vā autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

25. Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

26. || Coenantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27. Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29. Dico autem vobis: Non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum, cū illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30. Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveri.

31. Tunc dicit illis Jesus: || Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: || Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32. Postquam autem resurrexero, || præcedam vos in Galilaam.

33. Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

34. Ait illi Jesus: || Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

35. Ait illi Petrus: || Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36. Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic donec vadam illuc, & orem.

37. Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cepit contristari & moestus esse.

38. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.

39. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40. Et venit ad discipulos suos: & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuisti una hora vigilare mecum?

41. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42. Iterum secundo abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43. Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44. Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertio, eundem sermonem dicens.

45. Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46. Surgite eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

47. || Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa

|| Marc. 14.
1.
Luc. 22. 1.
T PASSIO
D O M.
P A L M.
Quartum,
& ultimum
Pascha.
ministerii
Christi.
Anno. M.
1036.
Ætæ vulg.
11. ætatis
Christi 37.
Per. Jul.
1745. urbis
cond. 284.
an Jul. 76.
imp. Ti-
ber. 19.
|| Joan. 11.
1. & 12. 3.
Marc. 14. 3.

|| Marc. 14.
10.
Luc. 22. 3.

|| Marc. 14.
12.
Luc. 22. 7.

|| Mar. 14.
17.
Luc. 22. 14.

|| Joan. 13.
21.

|| Psal. 40.
10.

|| 2. Cor. 21.
14.

|| Marc. 14.
27.
Joan. 16.
11.
|| Zach. 13.
7.

|| Marc. 14.
28. & 10. 7.

|| Marc. 14.
30.
Joan. 13.
38.

|| Marc. 14.
32.
Luc. 22.
33.

|| Marc. 14.
13.
Luc. 22. 47
Joan. 13. 3

cum gladiis, & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.

48. Qui autem tradidit eum, dedit illis
signum, dicens: Quemcumque osculatus
fuero, ipse est, tenete eum.

49. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi: Et osculatus est eum.

50. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.

51. Et ecce unus ex his, qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens feryum principis sacerdotum amputavit auriculam eius.

52. Tunc ait illi Iesus: Converte gladium tuum in locum suum. || Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

54. An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones angelorum?

54. || Quomodo ergo implebuntur Scripturae, quia sic oportet fieri?

55. In illa hora dixit Jesus turbis : Tamquam ad latronem existis cum gladiis, & fustibus comprehendere me : quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

56. Hoc autem totum factum est, || ut
adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc
discipuli omnes, || relicto eo, fugerunt.

57. || At illi tenentes Jesum, duxerunt ad
Caipham principem sacerdotum, ubi Scribæ
& seniores convenerant.

58. Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium principis sacerdotū. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59. Principes autem sacerdotum, & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent:

60. & non invenerunt, cum multi falsi
testes accessissent. Novissimè autem venerunt
duo falsi testes,

51. & dixerunt: Hic dixit: || Possum destruere
templum Dei, & post triduum reedificare illud.

62. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi : Nihil respondes ad ea, quæ isti adversum te testificantur?

63. Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64. Dicit illi Jesus : Tu dixisti . Verumtamen dico vobis , || amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei , & venientem in nubibus cæli .

65. Tunc princeps sacerdotū scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66. quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

67. || Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt,

68. dicentes : Prophetiza nobis Christe ,
quis est qui te percussit?

69. || Petrus verò sedebat foris in atrio :
& accessit ad eum una ancilla, dicens: Et
tu cum Iesu Galilæo eras.

70. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71. Exeunte autem illo januam, vidit cum alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno.

72. Et iterum negavit cum juramento:
Quia non novi hominem.

73. Et post pusillum accesserunt qui stabant,
& dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es:
nam & loquela tua manifestum te facit.

74. Tunc cepit detestari, & jurare quia non novisset hominem. Et continuo gallus cantavit.

75. Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat : Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspendit :
Jesum coram Pilato accusatus, non respondet :
uxor autem Pilati dicit ipsum justum : præci-
gitur tamen Barabbas : Pilatus lotis manibus.
Jesum flagellatum tradit crucifigendum : qui
à militibus multipliciter illusus, ducitur ad
crucifigendum ; & fello vino potatur, inter
latrones crucifigitur, divisis ipsius vestimen-
tis : & à variis multæ jactantur in ipsum
blasphemie : suboriuntur tenebræ ; & clamans
Jesum Eli, acetoque potatus, cum clamore
expirat, ac signa varia fiunt : corpus Jesu à
Joseph sepultum, custoditur à militibus.

1. **M**Anè autem factò, consilium ini-
runt omnes principes sacerdotum.

& seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent.

2. || Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato prædidi.

3. Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus,

4. dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5. Et projectis argenteis in templo, recessit || & abiens laqueo se suspendit.

6. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

8. || Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9. Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem: || Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiatum, quem appretiauerunt à filiis Israel:

10. & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

11. Jesus autem stetit ante præsidem, || & interrogavit eum præses, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.

12. Et cum accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.

13. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia?

14. Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.

15. Per diem autem solemnem consueverat præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?

18. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

19. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, &

justo illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

20. || Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Jesum verò perderent.

21. Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.

22. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?

23. Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo: dicens: Innocens ego sum à sanguine justis hujus: vos videritis.

25. Et respondens universus populus, dixit: sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

26. Tunc dimisit illis Barabbam: Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.

27. Tunc milites præsidis suscipientes Jesum in prætorium, || congregaverunt ad eum universam cohortem:

28. & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei,

29. || & plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum.

30. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.

31. Et postquam illuserunt ei; exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.

32. || Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenzum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleretur crucem ejus.

33. || Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus:

34. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.

35. Postquam autem crucifixerunt eum, || diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: || Diviserunt sibi vestimenta mea,

& super vestem meam miserunt sortem.

36. Et sedentes servabant eum.

37. Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.

38. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus à dextris, & unus à sinistris.

39. Prætereuntes autem blasphemabant eum moyentes capita sua,

40. & dicentes: || Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud readificas: salva te ipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

41. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis, & senioribus dicebant:

42. Alios salvos fecit, seipsum non potest saluum facere: || si rex Israel est, descendat

|| Joan. 2. 19.

|| Sap. 2. 18.

nunc de cruce, & credimus ei:

43. || confidit in Deo: liberet nunc, si vult, eum: dixit enim: quia filius Dei sum.

44. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, imprecabant ei.

45. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.

46. Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: || Eli, Eli, lamma sabachthani? hoc est: Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me?

47. Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.

48. Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

49. Ceteri vero dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum.

50. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

51. || Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est, & petreæ scissæ sunt;

52. & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terramotu & his, quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.

55. Erat autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei:

56. inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

57. || Cum autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu.

|| 2. Par. 3. 14.

|| Marc. 15. 42.
Luc. 23. 50.
Joan. 19. 38.

58. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.
59. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda.

60. Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra, Et advolvxit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

61. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62. Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenerunt principes sacerdotum, & Pharisei ad Pilatum,

63. dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis: & erit novissimus error pejor priore.

65. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

C A P U T XXVIII.

Facto terramotu, exterritisque custodibus Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem: qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jusserat) ut discipulis nuntient, quod Dominum in Galilea visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilea Dominum, jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

† SABBATO
SANCTO.
Marc. 16. 1
Joan. 20.
11.

1. **V**espere † autem sabbati, quæ lucebat in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum,

2. Et ecce terramotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum:

3. erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & vestimentum ejus sicut nix.

4. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Jesum, qui crucifixus est, queritis:

6. non est hic: surrexit enim, sicut dixit: venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7. Et citò euntes, dicite discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis. Ecce prædixi vobis.

8. Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9. Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Ave-te. Illæ autem acceperunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10. Tunc ait illis Jesus: Nolite timere. Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.

11. Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12. Et congregati cum senioribus consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus.

13. dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus.

14. Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.

16. † Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam in montem, ubi constituerat illis Jesus.

17. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18. Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: † Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.

19. † Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:

20. docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

† FER. 6.
POST
PASCHA.

† IN FE-
STO SS.
TRINIT.
[Marc. 16.
15.]

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M M A R C U M .

MARCUS Discipulus & interpres Petri, inquit Hieronymus, juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breve scripsit Evangelium; quod cum Petrus audisset & probavit, & Ecclesiæ legendum sua auctoritate dedit. Attamen Matthæi Hebræo adjutus fuisse videtur: sicut Marci Græco, qui postea Matthæi Græcus interpres fuit. Nam quamvis Syriacæ translationis auctor affirmet, Marcum Latine scripsisse, eum tamen Græco usum eloquio, docent nos Hieronymus Epist. ad Damas. & Augustinus lib. 1. de consensu, cap. 2. quamquam in gratiam præcipuè Romanorum, sicut & Paulus ad Romanos Epistolam scripsit lingua Græca. Nempè Judæi qui Romæ erant, plerique Latini sermonis ignari, & Romanorum vix quisquam non Græcè intelligens etiam inter ipsas feminas, ut ex Juvenali discimus. Constat certè nostram vulgatam Latinam versionem tam Matthæi quam Marci ex Græca editione translata. Narrat autem ipse ferè eadem quæ Matthæus, sed brevius & contradii, unde Matthæi brevior ab Augustino dicitur.

Post annum decimum à Passione, & paulò antequam Alexandriam proficisceretur, eum scripsisse docent Eusebius, Euthymius, & Baronius. Ad quam à S. Petro missus Olympiadis 205. anno tertio, Claudii Imper. item 3. ut vult Euseb. in Chronico Græco; hoc est Æræ nostræ anno 43. post Passionem 10. tam florentem ibi doctrina & vitæ continentia constituit Ecclesiam, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret, inquit Hieronymus: unde Cœnobarum princeps & institutor est appellatus. Alexandria in octava Paschæ 25. Aprilis, cum pridie ad altare sacris dans operam, esset comprehensus, martyrio affectus est, ut habent Græca Menologia & Latina Martyrologia, atque Eusebius Hieronymus & alii scriptores.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Christus verò Spiritu Sancto: qui à Joanne baptizatus, cum beatis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum, à satana tentatur; & Joanne tradito, prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedei, accedit Capbarnaum, & reliqua Galilæa loca, ibique prædicans, curat socrum Simonis, & leprosum, quem mittit ad sacerdotes, plurimosque demoniacos ac male habentes, cum magna omnium admiratione.

1. **I**NITIU Evangelii Jesu Christi, Filii Dei.

2. Sicut scriptum est in Isaia propheta: || Ecce ego mitto angelum meum ante faciem

tuam, qui præparabit viam tuam ante te. || 1. Mal. 3. 1. || 2. Isai. 40. 1. || 3. Matt. 3. 3. || 4. Luc. 3. 4. || 5. Joan. 1. 23. || 6. Ann. M. 1034. art. 28. || 7. Matt. 3. 5.

3. || Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4. Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

5. || Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Jerosolymitæ universi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.

6. || Et erat Joannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, || & locustas, & mel silvestre edebat. Et prædicabat dicens: 7. || Venit fortior me post me; cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus. 8. || Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. 9. Et factum est: in diebus illis venit Jesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Joanne in Jordane. 10. Et statim ascendens de aqua, vidit celos apertos, || & Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso. 11. Et vox facta est de celis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui. 12. || Et statim Spiritus expulit eum in desertum. 13. Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana: eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi. 14. || Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei, 15. & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: penitete mihi, & credite Evangelio. 16. || Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare, (erant enim piscatores) 17. & dixit eis Jesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. 18. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum. 19. Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi: 20. & statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum. 21. || Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. 22. || Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ. 23. || Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamavit. 24. dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei. 25. Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutescce, & exi de homine. 26. Et discerpens eum spiritus immundus, & clamans voce magna exiit ab eo. 27. Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei. 28. Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilææ. 29. || Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, & Andree cum Jacobo, & Joanne. 30. Decumbebat autem soerus Simonis fabricians, & statim dicunt ei de illa. 31. Et accedens elevavit eam, apprehen-

sa manu ejus: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis. 32. Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: 33. & erat omnis civitas congregata ad januam. 34. Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, || & dæmonia multa ejiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebat eum. 35. Et diluculo valdè surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat. 36. Et persecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. 37. Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te. 38. Et ait illis: Eamus in proximos vicus, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni. 39. Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens. 40. || Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. 41. Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare. 42. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. 43. Et comminatus est ei, statimque eiecit illum. 44. & dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, || quæ præcepit Moyses in testimonium illis. 45. At ille egressus cepit prædicare, & diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifestè introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

C A P U T II.

Murmurantibus Scribis, quod Paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Phariseis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejument; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

1. **E**T iterum intravit Capharnaum post dies, 2. & auditum est quod in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum. 3. || Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur. 4. Et cum non possent ôfferre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat: & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat. 5. Cum autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua. 6. Erant autem illis quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: 7. Quid hic sic loquitur? blasphematur. || Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

C A P U T I I I.

8. Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9. Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

10. Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico)

11. tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12. Et statim surrexit ille: & sublatu grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus.

13. Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.

14. || *Matth. 9. 9. Luc. 5. 27.* Et cum præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

15. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum.

16. Et Scribæ, & Pharisei videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat & bibit Magister vester?

17. || *1. Tim. 1. 15.* Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui malè habent: non enim veni vocare justos, sed peccatores.

18. Et erant discipuli Joannis: & Pharisei jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis, & Phariseorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19. Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20. || *Matth. 9. 15. Luc. 5. 35.* Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.

21. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum à veteri, & major scissura fit.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23. || *Matth. 12. 1. Luc. 6. 1.* Et factum est iterum cum Dominus sabbatis ambulet per sata, & discipuli ejus cœperunt progredi, & vellere spicas.

24. Pharisei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet?

25. Et ait illis: || *1. Reg. 21. 6.* Nunquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse, & qui cum eo erant?

26. quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, || nisi sacerdotibus, & dedit eis, qui cum eo erant?

27. || *Luc. 24. 9.* Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28. Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

Postquam manum aridam curaverat, Phariseorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus; quarum infirmos curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac demonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub ejicere demonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & que sint mater & fratres ejus.

1. **E**T introivit iterum in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam. || *Matth. 12. 10. Luc. 6. 6.*

2. Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

3. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4. Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an malè? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

6. || *Matth. 12. 14.* Exeuntes autem Pharisei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

7. Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa, & Judæa secuta est eum,

8. & ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum, & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

9. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum:

10. multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11. Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:

12. Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum. || *Matth. 10. 1. Luc. 6. 13. 2. 1. 2. 1.*

13. || Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

14. Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare.

15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & ejiciendi demonia.

16. Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17. & Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitruj:

18. & Andreæ, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thadæum, & Simonem Cananæum.

19. & Judam Iscariotem, qui & tradidit illum.

20. Et veniunt ad domum: & convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum; dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.

22. Et Scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant, dicebant: || *Matth. 9. 34.* Quoniam Beelzebub habet,

D d d 3 & quia

& quia in principe dæmoniorū eiecit dæmonia.

23. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo poteſt ſatanas ſatanam eicere?

24. Et ſi regnum in ſe dividatur, non poteſt regnum illud ſtare.

25. Et ſi domus ſuper ſemetipſam diſperſiatur, non poteſt domus illa ſtare.

26. Et ſatanas conſurrexerit in ſemetipſum, diſperſitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet.

27. Nemo poteſt vafa fortis ingreſſus in domum diripere, niſi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

28. ¶ Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blaſphemia quibus blaſphemaverint:

29. qui autem blaſphemaverint in Spiritum ſanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.

30. Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

31. ¶ Et veniunt mater ejus & fratres: & foris ſtantes miſerunt ad eum vocantes eum,

32. & ſedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui foris quaerunt te.

33. Et reſpondens eis, ait: Quæ eſt mater mea, & fratres mei?

34. Et circumſpiciens eos, qui in circuitu ejus ſedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.

35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & ſoror mea, & mater eſt.

|| Matth. 12. 46.
Luc. 8. 19.

C A P U T IV.

Parabolam proponit ſeminatoris, quam diſcipulis declarat: lucernam dicit ſuper candelabrum ponendam; addens parabolas de ſemine in terram jacto, quod exereſcit dormiente eo qui ſeminavit & de grano ſinapis: diſcipulis autem ſeorſim omnia interpretatur: in navi à ſomno excitatus, tempeſtatem maris ſedat.

|| Matth. 13. 2.
Luc. 8. 5.

1. **E**T iterum cepit docere ad mare: & congregata eſt ad eum turba multa, ita ut navim aſcendens federet in mari, & omnis turba circa mare ſuper terram erat:

2. & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina ſua.

3. Audite: ecce exiit ſeminans ad ſeminandum.

4. Et dum ſeminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres celi, & comederunt illud.

5. Aliud verò cecidit ſuper petroſa, ubi non habuit terram multam: & ſtatim exortum eſt, quoniam non habebat altitudinem terræ:

6. & quando exortus eſt ſol, exaſtuavit: & eo quod non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in ſpinas: & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum aſcendentem, & creſcentem, & afferebat unum triginta, unum ſexaginta, & unum centum.

9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et cum eſſet ſingularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: illis autem, qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt:

12. ¶ ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.

13. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14. Qui ſeminat, verbum ſeminat.

15. Hi autem ſunt, qui circa viam, ubi ſeminatur verbum, & cum audierint, conſeſtim venit ſatanas, & auſert verbum, quod ſeminatum eſt in cordibus eorum.

16. Et hi ſunt ſimiliter, qui ſuper petroſa ſeminantur: qui cum audierint verbum, ſtatim cum gaudio accipiunt illud:

17. & non habent radicem in ſe, ſed temporales ſunt: deinde orta tribulatione & perſecutione propter verbum, conſeſtim ſcandalizantur.

18. Et alii ſunt, qui in ſpinis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt,

19. & ærumnæ ſæculi, & ¶ deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficiunt.

20. Et hi ſunt, qui ſuper terram bonam ſeminati ſunt, qui audiunt verbum, & ſuſcipiunt, & fructificant, unum triginta, unum ſexaginta, & unum centum.

|| Iſai. 6. 9.
Matth. 13. 14.
Joan. 12. 40.
Aliter. 28. 26.
Rom. 11. 8.

|| 1. Tim. 6. 17.

|| Matt. 5.
15.
Luc. 8. 16.
|| Matt. 10.
16.
Luc. 8. 17.

21. || Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

22. || Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23. Si quis habet aures audiendi, audiat.

|| Matt. 7. 3.
Luc. 8. 38.

24. Et dicebat illis: Videte quid audiat. || In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

|| Matth. 13.
12. &
25. 29.
Luc. 8. 18.
|| 19. 26.

25. || Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciatur sementem in terram,
27. & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increseat dum nescit ille.

28. Ultrò enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29. Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?

|| Matt. 13.
31.
Luc. 13. 29.

31. || Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus feminibus, quæ sunt in terra:

32. & cum seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cæli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34. sine parabola autem non loquebatur eis, seorsum autem discipulis suis diserebat omnia.

35. Et ait illis in illa die, cum serò esset factum: Transeamus contra.

|| Matt. 8.
23.
Luc. 8. 12.

36. || Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: & aliæ naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?

39. Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutescere. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAPUT V.

In regione Gerasenorum daemniacum ferocissimum curat à legione dæmonum: quibus permittit ut in porcos ingrediantur, nec finit ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluvio sanguinis, venit ad domum Jairi, ejusque filiam resuscitat.

|| Matt. 5. 21.
Luc. 8. 26.

1. ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3. qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare:

4. Quoniam sæpè compedibus & catenis vin-

ctus, dirupisset catenas, & compedes comminisset, & nemo poterat eum domare.

5. Et semper die ac nocte in monumentis, & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6. Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum:

7. & clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jesu fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13. Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

14. Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:

15. & veniunt ad Jesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus eorum.

18. Cumque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo.

19. Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.

20. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.

21. Et cum transcendisset Jesus in navim rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22. || Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus: & videns eum, procidit ad pedes ejus.

|| Matt. 9.
18.
Luc. 8. 41.

23. & deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est. Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

24. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25. Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26. & fuerat multa perpeffa à compluribus medicis: & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:

27. cum audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus:

28. dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.

30. Et statim Jesus in semetipso cognoscens

virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32. Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.

33. Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

|| Luc. 7. 50.
|| 8. 48.

34. Ille autem dixit ei: || Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua,

35. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistram?

36. Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodò crede.

37. Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38. Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multum.

39. Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis: puella non est mortua, sed dormit.

40. Et irridebant eum. Ipse verò ejectis omnibus assumit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41. Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge:

42. Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43. Et præcepit illis vehementer ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

C A P U T V I.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid observare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit Joannem Baptistam resurrexisse; cujus caput postulanti Herodiadis filie saltatrici, propter jusjurandum tradiderat: in deserto quinque panibus, & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genesareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

|| Matth. 13.
54.
|| Luc. 4. 16.

1. **E**T egressus inde, abiit in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui:

2. & factò sabbato cepit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi: & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

|| Joann. 6.
42.

3. || Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

|| Matth. 13.
57.

4. Et dicebat illis Jesus: || Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

|| Luc. 4. 16.
|| Joann. 4. 44.

5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit.

6. & mirabatur propter incredulitatem eo-

rum, & circuibat castella in circuitu docens.

7. || Et vocavit duodecim: & cepit committere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.

|| Matth. 10. 1.
|| Luc. 9. 1.

8. Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona æs,

9. || sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.

|| Act. 13. 8.

10. Et dicebat eis: Quocumque introjeritis in domum, illic manete donec exeatis inde:

11. & quicumque non receperint vos, nec audierint vos, || exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.

|| Matth. 10. 14.
|| Luc. 9. 5.
|| Act. 13. 51.
|| 18. 8.

12. Et exeuntes prædicabant ut penitentiam agerent:

13. & dæmonia multa ejiciebant, || & ungebant oleo multos ægros, & sanabant.

|| Luc. 5. 14.

14. || Et audivit rex Herodes, (manifestum enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

|| Matth. 14. 2.
|| Luc. 9. 7.

15. Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii verò dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

16. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit.

17. || Ipse enim † Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

|| Luc. 3. 19.
|| IN DE-
COLL. 5.
JOANN.
BAPT.
|| Lev. 18. 16.

18. Dicebat enim Joannes Herodi: || Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19. Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20. Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21. Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cenam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus: rex ait puellæ: Petite à me quod vis, & dabo tibi:

23. & juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

24. Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptiste.

25. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptiste.

26. Et contristatus est rex propter jusjurandam, & propter simul discumbentes noluit eam contristare:

27. sed misso, spiculatorem præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eum in carcere,

28. & attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29. || Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento.

|| Matth. 14. 12.

30. || Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

|| Luc. 9. 10.

31. Et ait illis: || Venite scorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

|| Matth. 14. 11.
|| Luc. 8. 10.
|| Joann. 6. 4.

CAPUT VII.

32. Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos.

|| Matth. 9
45. 34.
14.

34. || Et exiens vidit turbam multam Jesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & coepit illos docere multa.

35. Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præterit:

|| Luc. 9. 12

36. || dimitte illos, ut euntes in proximas villas, & vicos, emant sibi cibos, quos manducent.

37. Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducenis denariis panes, & dabimus illis manducare.

38. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, & duos pisces.

|| Joan. 6.
10.

39. || Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fenum.

40. Et discubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.

41. Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in caelum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus.

42. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt,

43. Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44. Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45. Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare.

† SABB
POST
CINER.
|| Matth.
14. 24.

47. Et cum serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

48. || Et videns eos laborantes in remigando, (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos.

49. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt phantasma esse, & exclamaverunt.

50. Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

51. Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52. non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obtusatum.

|| Matth.
14. 34.

53. || Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.

54. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:

55. & percurrentes universam regionem illam, coeperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.

56. Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel simbram vestimenti ejus tangerent, & quocumque tangebant eum, salvi fiebant.

Phariseos redarguit, Christi arguentes discipulos, quod non lotis edarent manibus, eum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quoniam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam ad perseverantem illius supplicationem, à demonio liberat: & surdum ac mutum sanat.

1. **E**T conveniunt ad eum Pharisei, & quidam de Scribis, venientes ab Hierosolymis.

2. || Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

|| Matth.
15. 2.

3. Pharisei enim, & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4. & à foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & ærametorum, & leetorum:

5. & interrogabant eum Pharisei, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6. At ille respondens, dixit eis: Benè prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: || Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

|| Isai. 29
12.

7. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.

8. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum, & calicum: & alia similia his facitis multa.

9. Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10. Moyses enim dixit: || Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et: || Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur:

|| Exod. 20.
12.
Deut. 5. 16.
Ephes. 6. 2.
|| Exod. 21.
17.
Levit. 10. 9
Prov. 20.
10.

11. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban, (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit.

12. & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri.

13. rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14. || Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.

|| Matth.
15. 10.

15. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem.

16. Si quis habet aures audiendi, audiat.

17. Et cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.

18. Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Nō intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19. quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?

20. Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

21. || Ab intus enim de corde hominum

|| Gen. 8. 5

malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia,

22. furta, avaritiæ, nequitie, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.

23. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.

|| Matth.
15. 21.

24. || Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.

25. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.

26. Erat enim mulier gentilis, Syrophœnista genere. Et rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus.

27. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum fumere panem filiorum, & mittere canibus.

28. At illa respondit, & dixit illi: Uti- que Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.

30. Et cum abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

31. Et iterum transiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

1 DOM. 11.
POST
PENTEC.

32. || Et adducunt ei surdum, & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

|| Matth.
9. 31.
Luc. 11. 14

33. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in aurículas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus:

34. & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.

35. Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.

36. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant:

37. & eò amplius admirabantur, dicentes: Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

C A P U T VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos a fermento Phariseorum cavere jubet: cæcum sensum curat; interrogatis Apostolis quem Jesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulo post satanas ab eo dicitur, quod increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quod anima nihil debet esse charius.

1 DOM. 8.
POST
PENTEC.
Matth. 15
32.

1. **I**N diebus illis iterum transiens cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent: convocatis discipulis, ait illis:

2. Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent:

3. & si dimiserò eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.

4. Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5. Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6. Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias

agens fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

7. Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & jussit apponi.

8. Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

10. Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11. || Et exierunt Pharisei, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum.

|| Matth.
16. 1.
Luc. 11. 54.

12. Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

13. Et dimittens eos, ascendit iterum navim, & abiit trans fretum.

14. || Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.

|| Matth.
16. 5.

15. Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete à fermento Phariseorum, & fermento Herodis.

16. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

|| Sap. 6. 41.
Joan. 6. 11.

|| Matth.
16. 13.

|| Luc. 9. 18

17. Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc cæcæ habetis cor vestrum?

18. oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? || Nec recordamini,

19. quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos fustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

20. Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21. Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?

22. Et veniunt Bethsaidam, & adducunt eum cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.

23. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.

24. Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus: & cæpit videre, & restitutus est ita ut clarè videret omnia.

26. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.

27. || Et egressus est Jesus, & discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: || Quem me dicunt esse homines?

28. Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alii Eliam, alii verò quasi unum de prophetis.

29. Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

31. Et cæpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus, & à summis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32. Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cæpit increpare eum.

33. Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retrò me, satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

34. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: || Si quis vult me sequi, denegat semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

35. || Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam.

36. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum: & detrimentum animæ suæ faciat?

37. Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38. || Qui enim me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, & filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

39. Et dicebat illis: || Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute.

|| Matth.
10. 41. &
16. 34.
Luc. 9. 23.
& 14. 26.
|| Luc. 17. 33.
Joan. 1. 12.
25.

|| Matth.
10. 31.
Luc. 9. 26.
& 12. 9.

|| Matth.
16. 28.
Luc. 6. 27.

C A P U T IX.

Transfigurato Jesu juguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restitutum: undè jam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejuniis ejicitur: suam passionem prædicat: disputantes discipulos docet quis eorum sit major: de ejiciente demonium qui non sequebatur Jesum: de amputando manus, pedis, vel oculi seandalo.

|| Matth.
17. 1.
Luc. 9. 28.

1. **E**T post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit

illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

2. Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3. Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Jesu.

4. Et respondens Petrus, ait Jesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moyse unum, & Eliæ unum.

5. Non enim sciebat quid diceret: grant enim timore exterriti.

6. Et facta est nubes obumbrans eos : & venit vox de nube , dicens : Hic est filius meus charissimus : audite illum .
7. Et statim circumspicientes , neminem amplius viderunt , nisi Jesum tantum secum .
8. || Et descendantibus illis de monte , præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent , narrarent : nisi cum Filius hominis à mortuis resurrexerit .
9. Et verbum continuerunt apud se , conquirentes quid esset : Cum à mortuis resurrexerit .
10. Et interrogabant eum , dicentes : || Quid ergo dicunt Pharisei , & Scribæ , quia Eliam oportet venire primum ?
11. Qui respondens , ait illis : Elias cum venerit primo , restituet omnia : & quomodo || scriptum est in Filium hominis , ut multa patiatur & contemnatur .
12. Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum est de eo .
13. Et veniens ad discipulos suos , vidit turbam magnam circa eos , & Scribas conquirentes eum illis .
14. Et confestim omnis populus videns Jesum , stupefactus est , & expaverunt , & accurrentes salutabant eum .
15. Et interrogavit eos : Quid inter vos conquiritis ?
16. || Et respondens unus de turba , dixit : Magister , attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum ,
17. qui ubicumque eum apprehenderit , alidit illum , & spumat , & stridet dentibus & arescit : & dixi discipulis tuis ut ejicerent illum , & non potuerunt .
18. Qui respondens eis , dixit : O generatio incredula , quamdiu apud vos ero ? quamdiu vos patiar ? afferte illum ad me .
19. Et attulerunt eum . Et cum vidisset eum , statim spiritus conturbavit illum : & elisus in terram , volutabatur spumans .
20. Et interrogavit patrem ejus : Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit ? At ille ait : Ab infantia :
21. & frequenter eum in ignem , & in aquas misit , ut eum perderet . Sed si quid potes , adjuva nos , misertus nostri .
22. Jesus autem ait illi : Si potes credere , omnia possibilia sunt credenti .
23. Et continuo exclamans pater pueri , cum lacrymis agebat : Credo , Domine : adjuva incredulitatem meam .
24. Et cum videret Jesus concurrentem turbam comminatus est spiritui immundo , dicens illi : Surde , & mute spiritus , ego præcipio tibi , exi ab eo : & amplius ne introcas in eum .
25. Et exclamans , & multum discerpens eum , exiit ab eo , & factus est sicut mortuus , ita ut multi dicerent : Quia mortuus est .
26. Jesus autem tenens manum ejus , elevavit eum , & surrexit .
27. Et cum introisset in domum , discipuli ejus secretò interrogabant eum : Quare nos non potuimus ejicere eum ?
28. Et dixit illis : Hoc genus in nullo potest exire , nisi in oratione , & jejunio .
29. Et inde profecti prætergredebantur Galilæam : nec volebat quemquam scire .
30. || Docebat autem discipulos suos , & dicebat illis : Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum , & occidetur eum , & occisus tertia die resurget .
31. At illi ignorabant verbum : & timebant interrogare eum .
32. Et venerunt Capharnum . Qui cum domi essent , interrogabat eos : Quid in via tractabatis ?
33. At illi tacebant : siquidem in via inter se disputaverant , || quis eorum major esset .
34. Et residens vocavit duodecim , & ait illis : Si quis vult primus esse , erit omnium novissimus , & omnium minister .
35. Et accipiens puerum , statuit eum in medio eorum : quem cum complexus esset , ait illis :
36. Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo , me recipit : & quicumque me susceperit , non me suscipit , sed eum , qui misit me .
37. || Respondit illi Joannes , dicens : Magister , vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia , qui non sequitur nos , & prohibuimus eum .
38. Jesus autem ait : Nolite prohibere eum . || Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo , & possit citò male loqui de me .
39. Qui enim non est adversum vos , pro vobis est .
40. || Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo , quia Christi estis : amen dico vobis , non perdet mercedem suam .
41. || Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me , bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus , & in mare mitteretur ,
42. || Et si scandalizaverit te manus tua , abscinde illam : bonum est tibi debilem introire in vitam , quàm duas manus habentem ire in gehennam , in ignem inextinguibilem ;
43. ubi vermis eorum non moritur , & ignis non exstinguitur .
44. Et si pes tuus te scandalizat , amputa illum : bonum est tibi claudum introire in vitam æternam , quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis :
45. || ubi vermis eorum non moritur , & ignis non exstinguitur .
46. Quod si oculus tuus scandalizat te , ejice eum : bonum est tibi luscum introire in regnum Dei , quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis :
47. ubi vermis eorum non moritur , & ignis non exstinguitur .
48. || Omnis enim igne salietur , & omnis victima sale salietur .
49. || Bonum est sal : quod si sal insulfum fuerit : in quo illud condieris ? Habete in vobis sal , & pacem habete inter vos .

C A P U T X.

*Nulla modo dimittendam uxorem astruit aliam
ducendo: parvulos complexus, benedixit eis:
dives qui praecepta à juventute observat,
non amplectitur Christi consilium de omni-
bus divendendis, quid referent praeii qui
omnia relinquunt: rursus suam praedicat
passionem: occasione ambitionis filiorum Ze-
bedae docet discipulos quod non ostensione
dominii, sed officio ministerii debeant esse
maiores: Bartimaeum caecum sanat.*

Matth. 19. 1

1. **E**T inde exurgens venit in fines Ju-
dææ ultra Jordanem: & conveniunt
iterum turbæ ad eum: & sicut consueve-
rat, iterum docebat illos.

2. Et accedentes Pharisei interrogabant
eum: si licet viro uxorem dimittere? ten-
tantes eum.

3. At ille respondens, dixit eis: Quid vo-
bis praecepit Moyses?

Deut. 19. 1

4. Qui dixerunt: || Moyses permisit libel-
lum repudii scribere, & dimittere.

5. Quibus respondens Jesus, ait: Ad du-
ritiam cordis vestri scripsit vobis praeceptum
istud.

Gen. 1. 27

6. Ab initio autem creaturæ || masculum,
& feminam fecit eos Deus.

Gen. 2. 24

7. Propter hoc || relinquet homo patrem
suum, & matrem, & adhærebit ad uxorem
suam.

Matth. 19. 5

8. Et || erunt duo in carne una. Itaque
jam non sunt duo, sed una caro.

1. Cor. 6. 16

9. Quod ergo Deus conjunxit, homo non
separet.

10. Et in domo iterum discipuli ejus de
eodem interrogaverunt eum.

11. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxo-
rem suam, & aliam duxerit, adulterium
committit super eam.

12. Et si uxor dimiserit virum suum, &
alii nupserit, mœchatur.

13. Et offerebant illi parvulos ut tangeret
illos. Discipuli autem comminabantur offe-
rentibus.

14. Quos cum videret Jesus, indignè tul-
lit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad
me, & ne prohibueritis eos: talium enim
est regnum Dei.

15. Amen dico vobis: Quisquis non rece-
perit regnum Dei velut parvulus, non in-
trabit in illud.

16. Et complexans eos, & imponens ma-
nus super illos, benedicebat eos.

17. Et cum egressus esset in viam, pro-
currens quidam genu flexo ante eum, ro-
gabat eum: || Magister bone, quid faciam
ut vitam æternam percipiam?

Matth. 9. 16

18. Jesus autem dixit ei: Quid me dicis
bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.

Luc. 18. 18

19. || Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne
occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium
dixeris, Ne fraudem feceris, Honora pa-
trem tuum & matrem.

Exod. 20. 13

20. At ille respondens, ait illi: Magister,
hæc omnia observavi à juventute mea.

21. Jesus autem intuitus eum, dilexit eum,

& dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæ-
cumque habes vende, & da pauperibus,
& habebis thesaurum in cælo: & veni,
sequere me.

22. Qui contristatus in verbo, abiit mœ-
rens: erat enim habens multas possessiones.

23. Et circumspiciens Jesus, ait discipu-
lis suis: Quàm difficile qui pecunias habent,
in regnum Dei introibunt!

24. Discipuli autem obstupescabant in ver-
bis ejus. At Jesus rursus respondens ait il-
lis: Filioli, quàm difficile est, confidentes
in pecuniis, in regnum Dei introire!

25. Facilius est, camelum per foramen
acus transire, quàm divitem intrare in re-
gnum Dei.

26. Qui magis admirabantur, dicentes ad
semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27. Et intuens illos Jesus, ait: Apud homi-
nes impossibile est, sed non apud Deum:
omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28. || Et coepit ei Petrus dicere: Ecce nos
dimisimus omnia, & secuti sumus te.

Matth. 19. 27

29. Respondens Jesus, ait: Amen dico vo-
bis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut
fratres, aut sorores, aut patrem, aut ma-
trem, aut filios, aut agros propter me, &
propter evangelium,

Luc. 18. 28

30. qui non accipiat centies tantum, nunc
in tempore hoc: domos, & fratres, & so-
rores, & matres, & filios, & agros, cum
persecutionibus, & in sæculo futuro vitam
æternam.

31. || Multi autem erunt primi novissimi,
& novissimi primi.

Matth. 19. 30

32. Erant autem in via ascendentes Jero-
solymam: & præcedebat illos Jesus, & stu-
pebant: & sequentes timebant. || Et assu-
mens iterum duodecim, coepit illis dicere,
quæ essent ei eventura.

Luc. 18. 31

33. Quia ecce ascendimus Jerosolymam,
& Filius hominis tradetur principibus sacer-
dotum, & Scribis, & senioribus, & damna-
bunt eum morte, & tradent eum gentibus:

34. & illudent ei, & conspuent eum, &
flagellabunt eum, & interficient eum: &
tertia die resurget.

35. || Et accedunt ad eum Jacobus, &
Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magister,
volumus ut quodcumque petierimus, facias
nobis.

Matth. 20. 30

36. At ille dixit eis: Quid vultis ut fa-
ciam vobis?

37. Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dex-
teram tuam, & alius ad sinistram tuam se-
deamus in gloria tua.

38. Jesus autem ait eis: Nescitis quid pe-
tatis: potestis bibere calicem, quem ego
bibō: aut baptismo, quo ego baptizor, ba-
ptizari?

39. At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus
autem ait eis: Calicem quidem, quem ego
bibō, bibetis; & baptismo, quo ego bap-
tizor, baptizabimini,

40. sedere autem ad dexteram meam, vel
ad sinistram, non est meum dare, vobis,
sed quibus paratum est.

41. Et audientes decem coeperunt indigna-
ri de Jacobo, & Joanne.

|| Luc. 22.
15.

42. Jesus autem vocans eos, ait illis: || Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

43. Non ita est autem in vobis; sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister;

44. & quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45. Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

|| Matt. 20
19.
Luc. 18. 35.

46. || Et veniunt Jericho, & proficiscente eo de Jericho, & discipulis ejus, & plurima multitudo, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat juxta viam mendicans.

47. Qui cum audisset quia Jesus Nazare-

nus est, cœpit clamare, & dicere: Jesu Fili David, miserere mei?

48. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David, miserere mei.

49. Et stans Jesus præcepit illum vocari. Et vocant cœcum, dicentes ei: Animaquior esto: surge, vocat te.

50. Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum:

51. Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.

52. Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

C A P U T X I.

Super pullum asine cum honore Jerusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: e mentes ac vendentes de templo ejicit: efficaciam fidei in Deum ostendit, dicens fratri remittenda, que in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eò quòd nec illi responderent ad propositam de Joannis baptismo quæstionem.

|| Matth. 21.
11.
Luc. 19. 29.

1. **E**T cum appropinquarent Jerosolymam & Bethaniæ ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

2. & ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.

3. Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est: & continuo illum dimittet huc.

4. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio: & solvunt eum.

5. Et quidam de illis stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?

6. Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis.

|| Joann. 1.
14.

7. || Et duxerunt pullum ad Jesum: & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.

8. Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via.

9. Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: || Hosanna:

|| Psalm.
117. 26.
Matth. 21. 9
Luc. 19. 30.

10. Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis.

|| Matth.
21. 12.

11. || Et introivit Jerosolymam in templum: & circumspexit omnibus, cum jam vespere esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

12. Et alia die cum exirent à Bethania, esuriit.

13. || Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum.

|| Matth.
21. 19.

14. Et respondens dixit ei: Jam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus.

15. Et veniunt Jerosolymam. Et cum introisset in templum, cœpit ejicere vendentes, & ementes in templo: & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit:

16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:

17. & docebat, dicens eis: Nonne scriptum est: || Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

|| Isa. 56. 7.
Jeren. 7.
31.

18. Quo audito principes sacerdotum, & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrinam ejus.

19. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

20. Et cum manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus.

21. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

|| Matth. 21. 21. 22. Et respondens Jesus ait illis: || Habete fidem Dei.

23. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & mittere in mare: & non habita verit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.

|| Matth. 7. 7. 21. 22. 24. || Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.

|| Matth. 6. 14. 28. 35. Luc. 11. 19. 25. || Et cum stabitis ad orandum, dimitte si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra.

26. Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

|| Luc. 20. 1. 27. || Et veniunt rursus Jerosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & Scribæ, & seniores:

28. & dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?

29. Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.

30. Baptismus Joannis, de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31. At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus, De cælo, dicet: Quare ergo non credidistis ei?

32. Si dixerimus, Ex hominibus, timeamus populum. Omnes enim habebant Joannem quia verè propheta esset.

33. Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis locata, qui servos ac filium patris familias occiderunt: tentatur à Phariseis de censu Cæsari solvendo, & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse verò rogat quomodo Scribæ dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

|| Isai. 5. 1. 2. 21. Matth. 21. 33. Luc. 10. 9. 1. E T cœpit illis in parabolis loqui: Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est.

2. Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

3. Qui apprehensum eum cæderunt, & dimiserunt vacuum.

4. Et iterum misit ad illos alium servum: & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5. Et rursus alium misit, & illum occiderunt, & plures alios; quosdam cædentes, alios verò occidentes.

6. Adhuc ergo unum habens filium charissimum, & illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

7. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est hæres venite, occidamus eum: & nostra erit hæreditas.

8. Et apprehendentes eum, occiderunt: & ejecerunt extra vineam.

9. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis.

10. Nec scripturam hanc legistis: || Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli:

|| Psal. 117. 21. Isai. 28. 16. Matth. 21. 42. Act. 4. 11. Rom. 9. 33. 1. Petr. 2. 7.

11. à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12. Et quærebant eum tenere: & timebant turbam. Cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt:

13. || Et mittunt ad eum quosdam ex Phariseis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo.

|| Matth. 22. 15. Luc. 20. 20.

14. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces: licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?

15. Qui sciens versutiam illorum: ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.

16. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.

17. Respondens autem Jesus dixit illis: || Reddite igitur, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.

|| Rom. 13. 7.

18. || Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum, dicentes:

|| Matth. 22. 22. Luc. 20. 27.

19. Magister, Moyses nobis scripsit, || ut si cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

|| Deut. 25. 5.

20. Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21. Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22. Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est & mulier.

23. In resurrectione ergo cum surrexerint, cujus de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem.

24. Et respondens Jesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25. Cum enim à mortuis resurrexerint,

neque

neque nubent, neque nubentur, sed sicut angeli in cælis.

26. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moyfi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquit: || Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?

27. Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

28. || Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquiritantes, & videns quoniam benè illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum.

29. Jesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: || Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est:

30. & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

31. || Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est.

32. Et ait illi Scriba: Benè Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum.

33. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocaustis, & sacrificiis.

34. Jesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35. Et respondens Jesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse David?

36. Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: || Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37. Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

38. Et dicebat eis in doctrina sua: || Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro,

39. & in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis:

40. qui devorant domos viduarum sub obtentu proluxæ orationis: hi accipient prolixius iudicium.

41. || Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium, & multi divites jactabant multa.

42. Cùm venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43. Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de pecunia sua omnia quæ habuit, misit totum victum suum.

C A P U T XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella, & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudo-christis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria filius hominis; & hujus signum dat à ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

1. **E**T cùm egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister: aspice quales lapides, & quales structuræ.

2. Et respondens Jesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? || Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

3. Et cùm federet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas:

4. Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari?

5. Et respondens Jesus cœpit dicere illis: || Videte ne quis vos seducat:

6. multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducunt.

7. Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc fieri: sed nondum finis.

8. Exurgent enim gens contra gentem, & regnum super regnum, & erunt terræ motus per loca, & fames. Initium dolorum hæc.

9. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis, & ante præfides, & reges stabitis propter me in testimonium illis.

10. Et in omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium.

11. || Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.

12. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & confurgent filii in parentes, & morte afficient eos.

13. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

14. || Cùm autem videritis abominationem desolationis stantem, ubi non debet, qui legit, intelligat: tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes:

15. & qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua:

16. & qui in agro erit, non revertatur retrò tollere vestimentum suum.

17. Væ autem prægnantibus, & nutriendis in illis diebus.

18. Orate verò ut hieme non fiant.

19. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus usque nunc, neque fient.

20. Et nisi breviffet Dominus dies, non fuiffet falva omnis caro: fed propter electos, quos elegit, breviavit dies.

|| *Matth.*
24. 27.
Luc. 17. 23.
1. Cor. 2. 8.

21. || Et tunc fi quis vobis dixerit: Ecce hic eft Chriftus, ecce illic, ne credideritis: 22. Exurgent enim pseudochrifti & pseudo-prophetae, & dabunt figna & portenta ad feducendos, fi fieri poteft, etiam electos.

23. Vos ergo videte: ecce praedixi vobis omnia.

|| *Isai.* 12.
10.
Ezech. 32. 7
Joel. 2. 10.

24. || Sed in illis diebus, poft tribulationem illam, fol contenebrabitur, & luna non dabit splendorem fuum:

25. & stellae caeli erunt decedentes, & virtutes, quae in caelis funt, movebuntur.

26. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

|| *Matth.*
24. 31.

27. || Et tunc mittet angelos fuos, & congregabit electos fuos a quatuor ventis, a fummo terrae usque ad fumum caeli.

28. A ficu autem difcite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit: & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo fit aestas:

29. fic & vos cum videritis haec fieri, fcitote quod in proximo fit in oftis.

30. Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio haec, donec omnia ifta fiant.

31. Coelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32. De die autem illo, vel hora nemo fcit, neque angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater.

|| *Matth.*
24. 42.
† UNIVS
CONFESS.
PONTIF.

33. || † Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus fit.

34. Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum fuam, & dedit servis fujs potestatem cujusque operis, & janitori praecipit ut vigilet.

35. Vigilare ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane)

36. ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.

37. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilare.

C A P U T XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu: qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Juda; de cujus prodicione discipulis loquitur in cena, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: praedicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur a Judaeis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac caeditur, & ter a Petro negatur.

† PASSIO
FER. 3.
MAJOR.
HEBDOM.

1. **E**Rat † autem Pascha & Azyma post biduum: & querebant summi sacerdotes, & Scribae, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.

2. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

3. || Et cum esset Bethania in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabaistro, effudit super caput ejus.

4. Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5. Poterat enim unguentum istud venundari plus quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6. Jesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me:

7. semper enim pauperes habetis vobiscum: & cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.

8. Quod habuit haec, fecit: praevenit ungere corpus meum in sepulturam.

9. Amen dico vobis: Ubi cumque praedicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit haec, narrabitur in memoriam ejus.

10. || Et Judas Iscariotes unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

Matth. 26. 1.
Luc. 22. 1.
Quartum
& ultimum
Pascha
ministerii
Christi an.
M. 4036.
Aera vulg.
11. scatis
Christi 37.
Per. Jul.
4746. urbis
conditae
684. ann.
Jul. 78. Imperii
Tiberii 19.
|| *Matth.*
26. 6.
Joan. 12. 1.

11. Qui audientes gavisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et querebat quomodo illum opportunè traderet.

12. || Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi ut manducemus Pascha?

|| *Matth.*
26. 14.

13. Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquae bajulans, sequimini eum.

|| *Matth.*
26. 17.
Luc. 22. 7

14. & quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15. Et ipse vobis demonstrabit cenaculum grande, stratum: & illic parate nobis.

16. Et abierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.

17. || Vespere autem facto, venit cum duodecim.

|| *Matth.*
26. 20.
Luc. 22. 14.

18. Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait **JESUS**: Amen dico vobis, || quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

|| *Joan.* 13.
21.

19. At illi ceperunt contristari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?

20. Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

21. Et Filius quidem hominis vadit || sicut scriptum est de eo: vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

|| *Psal.* 40.
10.
Act. 1. 26.

22. || Et, manducantibus illis, accepit Jesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

|| *Matth.*
26. 26.
1. Cor. 11.
24.

23. Et, accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25. Amen dico vobis, quia jam non bibam

de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.

26. Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum.

|| *Joan.* 16, 32.
|| *Luc.* 13, 7.

27. Et ait eis Jesus: || Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: || Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28. Sed postquam surrexero, præcedam vos in Galilæam.

29. Petrus autem ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te: sed non ego:

30. Et ait illi Jesus: Amendico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31. At ille amplius loquebatur: Etsi oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

|| *Matth.* 26, 36.
Luc. 22, 49.

32. || Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic donec orem.

33. Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cepit pavere, & tædere.

34. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.

35. Et cum processisset paululum, procidit super terram: & orabat, ut, si fieri posset, transiret ab eo hora:

36. & dixit: Abbapater, omnia tibiabilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37. Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

39. Et iterum abiens oravit, eundem sermonem dicens:

40. Et reversus, denuò invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41. Et venit tertio, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42. Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, propè est.

|| *Matth.* 26, 47.
Luc. 22, 47.
Joan. 18, 3.

43. Et, adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes, unus de duodecim, & || cum eo turba multa, cum gladiis, & lignis, à summis sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.

44. Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

45. Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.

46. At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47. Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

48. Et respondens Jesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis, & lignis comprehendere me?

49. quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturæ.

|| *Matth.* 26, 56.

50. || Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus findone super nudo: & tenuerunt eum.

52. At ille, rejecta findone, nudus profugit ab eis.

53. || Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes, & Scribæ, & seniores.

|| *Matth.* 26, 57.
Luc. 22, 54
Joan. 18, 13.

54. Petrus autem à longè secutus est eum usque intrò in atrium summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

55. || Summi verò sacerdotes, & omne concilium quærebant adversus Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant.

|| *Matth.* 26, 59.

56. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum: & convenientia testimonia non erant.

57. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicentes:

58. Quoniam nos audivimus eum dicentem: || Ego dissolvam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo.

|| *Joan.* 2, 19.

59. Et non erat conveniens testimonium illorum.

60. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi obijciuntur ab eis?

61. Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

62. Jesus autem dixit illi: Ego sum: || & videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.

|| *Matth.* 24, 30, & 26, 64.

63. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64. Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65. Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cedere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant:

66. || Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis:

|| *Matth.* 26, 59.
Luc. 22, 56
Joan. 18, 17.

67. & cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras.

68. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69. || Rursum autem cum vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.

|| *Matth.* 26, 71.

70. At ille iterum negavit. || Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam & Galilæus es.

|| *Luc.* 22, 59.
Joan. 18, 25.

71. Ille autem cœpit anathematizare, & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72. Et statim gallus iterum cantavit. || Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

|| *Matth.* 26, 75.
Joan. 13, 38.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: præligitur Barabbas, & Jesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusum à militibus, ducitur ad crucifigendum, & divisus ipsius vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in se blasphemias, suboriuntur tenebræ, & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat, cujus corpus à Joseph sepelitur.

Matth. 27.
1.
Luc. 22. 65.
Joan. 18. 28

1. **E**T confestim manè consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, & Scribis, & universo concilio, vincientes Jesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

2. Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

Matth. 27. 12.
Luc. 23. 2.
Joan. 18. 31.

3. || Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

4. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

5. Jesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6. Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vincitis, quemcumque petissent.

7. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vincitus, qui in seditione fecerat homicidium.

8. Et cum ascendisset turba, coepit rogare, sicut semper faciebat illis.

9. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judæorum?

10. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

11. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

Matth. 27. 22.
Luc. 23. 14.

12. || Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

Joan. 18. 40.

13. || At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.

14. Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15. Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis caesum, ut crucifigeretur.

Matth. 27. 27.
Joan. 19. 2.

16. || Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & convocant totam cohortem,

17. & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18. Et coeperunt salutare eum: Ave, rex Judæorum.

19. Et percutiebant caput ejus arundine, & conspuiebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis, & educunt illum ut crucifigerent eum.

Matth. 27. 32.
Luc. 23. 26.

21. || Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tollet crucem ejus.

22. Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariæ locus.

23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit.

24. || Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

Matth. 27. 35.
Luc. 23. 34.
Joan. 19. 23.

25. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus causæ ejus inscriptus: **REX JUDÆORUM.**

27. Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dextris, & alium à sinistris ejus.

Matth. 27. 37.

28. || Et impleta est scriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.

Joan. 2. 19.

29. Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: || Vah! qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reedificas:

30. saluum fac te ipsum descendens de cruce.

31. Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest saluum facere.

32. Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33. Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34. Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: || Eloi, eloi, lammasabachani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

Psalm. 21. 2.
Matth. 27. 46.

35. Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36. Currrens autem unus, & impleus spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37. Jesus autem, emissâ voce magna, expiravit.

38. Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsum.

39. Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait, Verè hic domo Filius Dei erat.

40. || Erant autem & mulieres de longè aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Joseph mater, & Salome:

Matth. 27. 55.

41. & cum esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ simul cum eo ascenderant Jerosolymam.

Luc. 8. 2.

42. || Et cum jam serò esset factum (quia erat pasceve, quod est ante sabbatum)

Matth. 27. 57.
Luc. 23. 50.
Joan. 19. 31.

43. venit Joseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et, accersito centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset.

45. Et cum cognovisset à centurione, donavit corpus Joseph.

46. Joseph autem mercatus findonem, & deponens eum involvit findone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvît lapidem ad ostium monumenti.

47. Maria autem Magdalene, & Maria Joseph aspiciebant ubi poneretur.

C A P U T XVI.

*Mulieribus ad Christi monumentum obstupescen-
tibus, Angelus resurrectionem ipsius annun-
tiat, qui primum Mariæ Magdalene appa-
ret, deinde duobus discipulis in alia effigie,
demum undecim recumbentibus apprensus,
exprobrata incredulitate, mittit eos, ut in uni-
verso mundo predicent ac baptizent, subjun-
dis signis quæ sequantur credentes, ac ita in
cælum ascendit.*

† DOM.
RESUR-
RECT.
Matth. 28.
Luc. 24. 1.
Joan. 20. 1.

|| Matth.
28. 5.
Luc. 24. 4.
Joan. 20.
12.

|| Supr. 14.
28.

1. **E**T cum transisset sabbatum, † Maria
Magdalene, & Maria Jacobi, & Sa-
lome emerunt aromata, ut venientes unge-
rent Jesum.
2. Et valde manè una sabbatorum, ve-
niunt ad monumentum, orto jam sole.
3. Et dicebant ad invicem: Quis revol-
vet nobis lapidem ab ostio monumenti?
4. Et respicientes viderunt revolutum la-
pidem. Erat quippe magnus valde.
5. || Et introeuntes in monumentum vi-
derunt juvenem sedentem in dextris, coo-
pertum stola candida, & obstupuerunt.
6. Qui dicit illis: Nolite expavescere:
Jesum queritis Nazarenum, crucifixum, sur-
rexit, non est hic, ecce locus ubi posue-
runt eum.
7. Sed ite, dicite discipulis ejus, & Pe-
tro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi
eum videbitis, || sicut dixit vobis.
8. At illæ exeuntes, fugerunt de monu-
mento, invaserat enim eas tremor & pavor,
& nemini quidquam dixerunt, timebant enim.

9. Surgens autem manè, || prima sabbati,
apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua
ejecerat septem dæmonia.

|| Joan. 20.
16.

10. Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo
fuerant, lugentibus & flentibus.

11. Et illi audientes quia viveret, & vi-
sus esset ab ea, non crediderunt.

12. || Post hæc autem duobus ex his am-
bulantibus ostensus est in alia effigie, eun-
tibus in villam:

|| Luc. 24.
13.

13. & illi euntes nuntiaverunt ceteris:
nec illis crediderunt.

14. Novissimè † recumbentibus illis unde-
cim apparuit, & exprobravit incredulita-
tem eorum & duritiam cordis, quia iis,
qui viderant eum resurrexisse, non credi-
derunt.

† IN AS-
CENSIO-
NE DO-
MINI.

15. Et dixit eis: Euntes in mundum uni-
versum prædicate Evangelium omni crea-
turæ.

16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit,
salvus erit, qui verò non crediderit, con-
demnabitur.

17. Signa autem eos, qui crediderint, hæc
sequentur: || In nomine meo dæmonia eji-
cient: || linguis loquentur novis:

|| Act. 16.
18.

18. || serpentes tollent, & si mortiferum
quid biberint, non eis nocebit: || super ægros
manus imponent, & benè habebunt.

|| Act. 24.
Op. 10. 46.
|| Act. 28. 1.
|| Act. 28. 8.

19. Et Dominus quidem Jesus postquam
locutus est eis, || assumptus est in cælum,
& sedet à dextris Dei.

|| Luc. 24.
51.

20. Illi autem profecti prædicaverunt ubi-
que Domino cooperante, & sermonem con-
firmante, sequentibus signis.

S A N C T U M J E S U C H R I S T I E V A N G E L I U M S E C U N D U M L U C A M.

LUCAS Antiochia Syria oriundus, pistor & medicus, sermonis Græci, ut scripta ejus indicant, non ignarus, à Paulo conversus, sectator ejus, & omnis peregrinationis comes fuit. Vixit autem celebs ad annum 84. ut docet Hieronymus; (lib. de Script. Eccl.) ac tandem apud Patras, urbem Achajæ, Apostolatium suum nobili martyrio conclusit.

Lucam, Evangelium in Achajæ & Beotia partibus, Græcè scripsisse, tradit idem Doctor, (proximè in Matth.) quod Baronius ad annum Neronis 2. revocat. Sanè circa hunc aut sequentem annum, hoc est æræ nostræ 56. aut 57. à Passione 13. aut 24. Paulum, cujus comes individuus Lucas, has partes peragrassè, indicat peregrinatio ejus, Chronologicæ nostræ cap. 41. descripta. Sed cum ille his regiones istas lustraverit, ut ibidem annotavimus, primum quidem quando cum Atheniensibus de Ignoto Deo disceptavit, ac Corinthi annum & sex menses, apud Aquilam & Priscillam commoratus est. (Act. 18.) Secundò autem cum tres menses, in Græcia peregit, intra quos elemosynas in Hierusalem deferendas collegit; (Act. 20. cum 1. Cor. 16. & 2. Cor. 9.) nos de priore ejus peregrinatione malumus, quod dicit Hieronymus, intelligere, cum multò diutius tunc ibi sit commoratus, & ad annum post passionem circiter 19. hoc est æræ nostræ 52. scriptionem ejus revocare. Quam eo consilio suscepit ut Pseudo-Apostolorum temeritatem confutaret, qui ut Pauli prædicationi obessent, aliter quàm ipse enuntiabat, conati erant narrationem rerum à Christo completarum ordinare.

Quidam suspicantur, inquit Hieronymus, (lib. de Script. Eccl. quotiescumque in epistolis suis Paulus dicit: JUXTA EVANGELIUM MEUM (ut ad Rom. 2. 16. & 16. 25. cui quàm simile est quod 1. Thessal. 1. 5. dicit EVANGELIUM NOSTRUM) de Lucæ significare volumine. Quod innuit ipse Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. 4. cum ait: Nam & Lucæ digestum, Paulo adscribere solent. Unde conjiciunt multi, Evangelium Lucæ, ante Pauli epistolæ scriptum, quamquam Evangelii voce, etiam Evangelistæ munus intelligi possit. Lucam autem designasse Apostolum, cum 2. Cor. 8. 15. Fratrem se misisse dicit, cujus laus est in Evangelio, affirmat idem Hieronymus, (ibid.) nec non Chrysostomus (Homil. 1. in Act. Apost.) imò & ante eos Ignatius in Epist. ad Ephes. ut quidem vulgares habent codices.

CAPUT PRIMUM.

Zachariæ Sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elisabeth sterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur, idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto, ad Mariæ salutationem Joannes exultat in utero, & Elisabeth prophetat, ipsaq; Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat, in

nati Joannis circumcisione Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

1. **Q**UONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum:
2. sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis:

† VIGIL.
S. JOAN.
B A P T.
|| 1. PAR. 24
40.

|| Exod. 30.
7.
Lev. 16. 17.

3. Visum est & mihi, affecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile,

4. ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

5. † Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, sacerdos quidam nomine Zacharias || de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth.

6. Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela:

7. & non erat illis filius, eò quòd esset Elisabeth sterilis, & ambo processisset in diebus suis.

8. Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum,

9. secundum consuetudinem sacerdotii, forte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini:

10. & || omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

11. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi.

12. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.

13. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem:

14. & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt:

15. erit enim magnus coram Domino: & vinum, & ficeram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ:

16. & multos filiorum Israel converteret ad Dominum Deum ipsorum:

17. & ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ: || ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum parare Domino plebem perfectam.

18. Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.

19. Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.

20. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem, quo hæc fiant, pro eò quòd non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.

21. Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur quòd tardaret ipse in templo.

22. Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.

23. Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam:

24. post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens:

25. Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

26. In mense autem sexto, † missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,

27. ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, & nomen virginis Maria.

|| Matt. 4. 6
Matt. 11.
14.

† FER. 4.
QUAT.
F E M P.
ADVENT.
Item,
I N A N-
N U N T.
B. VIRG.

28. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

29. Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio.

30. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum:

31. || ecce concipies in utero, & paries filium, & || vocabis nomen ejus JESUM.

32. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: || & regnabit in domo Jacob in æternum,

33. & regni ejus non erit finis.

34. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

35. Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36. Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipse concepit filium in senectute sua, & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis.

37. quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

Et

|| Isai. 7.
14.
|| Infr. 2. 21

|| Dan. 7.
14. & 27.
Mich. 4. 7.

† FER. 6.
QUA T.
TEM P.
ADVENT
ITEM, IN
FESTO
VISITA
TIONIS.

Et discessit ab illa Angelus.

39. † Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda:

40. Et intravit in domum Zachariae, & salutavit Elisabeth.

41. Et factum est, ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth:

42. & exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43. Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44. Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45. Et beata, quae credidisti, quoniam perficientur ea, quae dicta sunt tibi à Domino.

46. Et ait Maria:

Magnificat anima mea Dominum:

47. & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48. Quia respexit humilitatē ancillae suae: ecce enim ex hoc beatā me dicēt omnes generationes

49. Quia fecit mihi magna qui potens est: & sanctum nomen ejus.

50. Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

51. Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

52. Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

53. Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.

54. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae.

55. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini ejus in saecula.

56. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam.

57. † Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

58. Et audierunt vicini, & cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59. Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum

nomine patris sui Zachariam.

60. Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62. Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

63. Et postulans pugillarem scripsit, † dicens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.

64. Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65. Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Judaeae divulgabantur omnia verba haec:

66. & posuerunt omnes, qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, per iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67. Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens:

68. † Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suae:

69. † Et erexit cornu salutis nobis: in domo David pueri sui.

70. † Sicut locutus est per os sanctorum, qui à saeculo sunt, prophetarum ejus:

71. Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos.

72. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.

73. Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis.

74. Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi.

75. In sanctitate, & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76. Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: praebis enim faciem Domini parare vias ejus.

77. † Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum:

78. Per viscera misericordiae Dei nostri: in quibus visitavit nos, oriens ex alto:

79. Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80. Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis usque in diem

ostensionis suae ad Israel.

[[Supr. 13.]

[[Psal. 73. 12.]

[[Psal. 133 17.]

[[Jere. 23. 6. Or 30. 10.]

[[Gen. 22. 16.]

[[Jer. 31. 35. Hebr. 6. 13. Or 17.]

[[Mal. 4. 5 Supr. 17.]

[[Zach. 39 Or 6. 12. Mal. 4. 2.]

[[Isai. 51. 9. Psal. 32. 10.]

[[Reg. 2. 5. Psal. 33. 11.]

[[Gen. 17. 9 Or 22. 16. Psal. 131. 11.]

[[Isai. 41. 8. TIN NATIVIT. S. JOANN. B. A. P. T.]

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Joseph cum Maria ascendit in Bethlehem; ubi illa peperit Salvatorem, cuius nativitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri, puer circumcissus vocatur Jesus, quem post dies purificationis in Jerusalem delatum ut Domino sistere- tur, Simzon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annaque prophe- tissa vetula Domino confitetur: Jesus duode- cim annorum plenus sapientia & gratia, per- ditus à parentibus, in medio doctorum inven- tur, descenditque Nazareth factus illis subditus.

† IN NA-
TIVIT.
DOM. AD
1. MISS.

1. Factum est autem in diebus illis †, exiit edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis.

2. Hæc descriptio prima, facta est à præ-

sidente Syria Cyrino: 3. & ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4. Ascendit autem & Joseph à Galilæa de ci- vitate Nazareth in Judæam in civitatem ‖ Da- vid, quæ vocatur ‖ Bethlehem, eo quod esset de domo, & familia David,

5. ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

6. Factum est autem, cum essent ibi, im- pleti sunt dies ut pareret.

7. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præ- sepio, quia non erat eis locus in diversorio.

8. Et pastores erant in regione eadē vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregē suū.

9. Et ecce angelus Domini stetit juxta il- los, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno.

|| 1. Reg. 20.
6.
|| Mich. 5.
Matt. 2. 8

10. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium ma- gnum, quod erit omni populo:

11. quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David.

12. Et hoc vobis signum: Invenietis infan- tem pannis involutum, & positum in præsepio.

13. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ celestis laudantium Deum, & dicentiū.

14. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

15. Et factum est, ut discesserunt ab eis An- geli in cælum †: pastores loquebantur ad in- vicem: Transeamus usque Bethlehem, & vi- deamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

16. Et venerunt festinantes, & invenerunt Ma- riam, & Joseph, & infantem positū in præsepio.

17. Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18. Et omnes, qui audierunt, mirati sunt, & de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.

19. Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

20. Et reversi sunt pastores glorificantes, & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant, sicut dictum est ad illos.

21. † Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est

nomen ejus ‖ J E S U S, quod vocatum est ab Angelo prius quam in utero conciperetur.

22. † Et postquam impleti sunt dies purga- tionis ejus ‖ secundum legem Moyse, tulerunt illum in Jerusalem, ut sistere eum Domino,

23. sicut scriptum est in lege Domini: ‖ Quia omne masculinum adaperiens vulvam,

sanctum Domino vocabitur.

24. Et ut darent hostiam secundum quod dictum est ‖ in lege Domini parturitum,

aut duos pullos columbarum.

25. Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus, & ti- moratus, expectans consolationem Israel,

& Spiritus sanctus erat in eo.

26. Et responsum acceperat à Spiritu san- cto, non visurum se mortem, nisi prius vi- deret Christum Dominum.

27. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut fa- cerent secundum consuetudinem legis pro eo.

28. & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:

29. Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:

30. Quia viderunt oculi mei salutare tuum,

31. Quod parasti ante faciē omniū populorū.

32. Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

|| Gen. 17.
12.
|| Lev. 12. 3.
† IN CIR-
CUMCIS-
D O M.
|| Matth. 1.
21.
Supr. 1. 31.
† IN PUR-
IFIC.
B. VIRG.
|| Lev. 12. 8.
|| Num. 13. 2.
Num. 8. 10.
|| Lev. 12. 8

† IN NA-
TIVIT.
DOM. AD
2. MISS.

† DOM.
INFRA
OCTAV.
NATIV.
Iſaie 5.
14.
Rom. 9. 27.
1. Pet. 2. 7.

33. † Et erat pater ejus & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

34. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur:

35. & tuam ipsius animā pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aſer: hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua.

37. Et hæc vidua uſque ad annos octoginta quatuor, quæ non diſcedebat de templo, jejuniiſ, & obſecrationibus ſerviens nocte, ac die.

38. Et hæc, ipſa hora ſupervenientiſ, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael.

39. Et ut perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam in civitatem ſuam Nazareth.

40. Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo.

41. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jeruſalem, || in die ſolemni Paſchæ.

42. Et † cum factus eſſet annorum duodecim *, aſcendentibus illis Jeruſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti,

43. conſummatiſque diebus, cum redirent, remanſit puer Jeſus in Jeruſalem, & non cognoverunt parentes ejus.

44. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.

45. Et non invenientes, regreſſi ſunt in Jeruſalem, requirentes eum.

|| Exod. 13.
15. 27. 34.
18.
Deut. 16. 1.
† DOM.
INF. OCT.
EPIPH.
* Ann. 12.
viſg. 8.
M. 4011.

46. Et factum eſt, poſt triduum invenerunt illum in templo ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

47. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia, & reſponſis ejus.

48. Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus, & ego dolentes quæreſamus te.

49. Et ait ad illos: Quid eſt quod me

quæreſtis? nſciebatis quia in his, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?

50. Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos.

51. Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth: & erat ſubditus illis. Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo.

52. Et Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.

CAPUT III.

Joannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaie vaticinium, & turbis, & publicanis, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat, testaturque Christi excellentiam, & baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur, textiturque ejus genealogia à Joseph usque ad Adam ascendens.

† Dom. 4.
ADVENT.
Anno M.
1634. æra
vulg. 28.

|| Act. 4. 6.

|| Matt. 2. 1.
Marc. 1. 4.

* Cœptum
verò fuisse
Joannis
ministriū
die illi
convenie-
ntissimo, 7.
mensis die
10. circa
Oâ. nostri
19. qui
Pœnitentia-
lis &
Expiato-
rius fuit;
probabile
videtur.
|| Isaie 40.

|| Joan. 1. 23.
|| Matth. 1.
7. c. 33. 45.

|| Jacob. 2.
15.
|| Joan. 1.
27.

1. Anno † autem quintodecimo * imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilînæ tetrarcha,

2. || sub principibus sacerdotum Anna, & Caipha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

3. || Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum *.

4. sicut scriptum est in Libro sermonum Isaie propheta: || Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus:

5. omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

6. & videbit omnis caro salutare Dei.

7. Dicebat ergo ad turbas quæ exhibant ut baptizarentur ab ipso: || Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?

8. Facite ergo fructus pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham.

9. Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

10. Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

11. Respondens autem dicebat illis: || Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat.

12. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius,

quàm quod constitutum est vobis, faciatis.

14. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.

15. Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus,

16. respondit Joannes, dicens omnibus: || Ego quidem aqua baptizo vos, veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: || ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni:

17. cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18. Multa quidem, & alia exhortans evangelizabat populo.

19. || Herodes autem tetrarcha cum corripetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis, quæ fecit Herodes,

20. adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

21. || Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est calum:

22. & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum, & vox de celo facta est: || Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23. Et ipse Jesus erat incipiens (a) quasi (b) annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24. qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

25. qui fuit Mathathie, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge.

26. qui fuit Mahath, qui fuit Mathathia, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27. qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28. qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cofan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29. qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,

30. qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,

|| Matth. 3. 11.
Marc. 1. 8.
Joan. 1. 26.
|| Matth. 3. 11.
Act. 1. 5.
11. 16. c.
19. 4.

|| Matth. 14. 4.
Marc. 6. 17.

|| Matth. 3. 16.
Marc. 1. 10.
Joan. 1. 32.

|| Matth. 3. 17. c. 17. 5.
Infr. p. 35.
2. Pet. 1. 17.
(a) i. incipit: s. pro-
dire palam,
& Messiam
agere.
(b) id est,
i. circiter
quod ad
annū æta-
tis ejus 34.
inchoatis
extendi-
mus: At-
que adeo
ann. æra
vulg. 10.
inchoato;
Per. Jul.
4745. Cum
Joannes
per. annū
& aliquot
jam men-
ses prædi-
casset.

31. qui fuit Melca, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan: qui fuit David,
32. qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,
33. qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,
34. qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35. qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36. qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,
37. qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan:
38. qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

C A P U T IV.

Jesus post jejuniū quadraginta dierum, ad devictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter voluit eum de monte præcipitare: ejecit in Capharnaum demonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac demonia ejecit.

1. **J**esus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane: & agebatur à Spiritu in desertum
2. diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis esuriit.
3. Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat.
4. Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est: || Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.
5. Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis,
6. & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo, do illa.
7. Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.
8. Et respondens Jesus, dixit illi: || Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.
9. Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.
10. || Scriptum est enim quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te:
11. & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
12. Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: || Non tentabis Dominum Deum tuum.
13. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus.
14. || Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per universam regionem de illo.
15. Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.
16. || Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere.

17. Et traditus est illi Liber Isaiæ propheta. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:
18. || Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,
19. prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.
20. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.
21. Cæpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.
22. Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph?
23. Et ait illis: † Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.
24. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.
25. In veritate dico vobis, || multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex: cum facta esset fames magna in omni terra:
26. || & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.
27. || Et multi leprosi erant in Israel sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.
28. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.
29. Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.
30. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.
31. || Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis.
32. || Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.
33. || Et in synagoga erat homo habens demonium immundum, & exclamavit voce magna, dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui sis, Sanctus Dei.
34. Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutescere, & exi ab eo. Et cum projecisset illum demonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.
35. Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?
36. Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.
37. † Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis. || Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea.
38. Et stans super illam, imperavit feбри, & dimisit illam, Et continuo surgens, ministrabat illis.
39. Cum autem sol occidisset, omnes,

|| Isaiæ 61. 1.

† FER. 2
P O S T
D O M. 3.
QUADR.

|| 1. Reg. 17
9.

|| 3. Reg. 17.
9.

|| 4. Reg. 5.
14.

|| Matth.
4. 13.
Marc. 1. 21
|| Matth.
7. 28.

|| Marc. 1.
23.

† FER. 5.
P O S T
D O M. 3.
QUADR.
Item,
S A B B.
Q U A T.
T E M P.
P E N T E C.
|| Matth.
3. 14.
Marc. 1. 30

qui

qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

|| Marc. 1.
34.

41. || Exibant autem demonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse Christum.

42. Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.

43. Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum.

44. Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

C A P U T V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipse jussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotem: paralytico, remissis primùm peccatis, jubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus Phariseis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipse discipuli non jejunent.

† DOM. 4.
† OST
PENTEC.

1. **F**ACTUM est autem, † cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.

|| Matth.
4. 18.
Marc. 1. 16

2. || Et vidit duas naves stantes secus stagnum: pisces autem descenderant, & lavabant retia.

3. Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4. Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.

7. Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut penè mergerentur.

8. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

9. Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant:

10. Similiter autem Jacobum, & Joannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

|| Matth.
9. 2.
Marc. 1. 40

12. || Et factum est, cum esset in una civitatem, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

13. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

14. Et ipse præcepit illi ut nemini dice-

ret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, || sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.

15. Perambulabat autem magis sermo de illo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.

17. † Et factum est in una dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos.

† FER. 6.
QUAT.
TE MP.
P ENT.

18. || Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & querebant eum inferre, & ponere ante eum.

|| Matth.
9. 2.
Marc. 2. 3.

19. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summisserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.

20. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.

21. Et coeperunt cogitare Scribæ, & Pharisei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22. Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23. Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, & ambula?

24. Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

25. Et confestim confurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in domum suam, magnificans Deum.

26. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27. || Et post hæc exiit, & † vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.

|| Matth. 9. 10
Marc. 2. 14
† IN VI-
GILIA S.
MATTH.

28. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.

29. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

30. || Et murmurabant Pharisei, & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?

|| Marci
2. 16.

31. Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui malè habent.

32. || Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam.

|| Marci
2. 17.

33. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Phariseorum: tui autem edunt, & bibunt?

34. Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum eum illis est sponfus, facere jejunare?

35. Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponfus, tunc jejunabunt in illis diebus.

36. Dicebat autem & similitudinem ad illas: Quia nemo commissuram à novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & novum rumpit, & veteri non

37. Et nemo mittit vinum novum in utres
veteres alioquin rumpet vinum novum utres,
& ipsum effundetur, & utres peribunt.

38. Sed vinum novum in utres novos mit-
tendum est, & utraque conservantur.

39. Et nemo bibens vetus, statim vult no-
vum, dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alio-
que sabbato manum curat aridam: electos
duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac
multitudine copiosa stans in loco campestri do-
cet beatitudines, aliaque consilia ac precepta
evangelica: de festuca in oculo fratris, &
arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda:
audiens Christi verba cui comparetur si ea
opere compleat, & cui si non compleat.

|| Matth.
12. 1.
Marc. 2. 27.

1. **F**actum est autem in sabbato secundo,
primo, cum transiret per fara, vel-
lebant discipuli ejus spicas, & manducabant
confricantes manibus.

2. Quidam autem Phariseorum, dicebant
illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?

3. Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec
hoc legistis quod fecit David, cum esurisset
ipse, & qui cum illo erant:

|| 1. Reg. 21.
6.

4. || quomodo intravit in domum Dei, &
panes propositionis sumpsit, & manducavit,
& dedit his, qui cum ipso erant: quos non
licet manducare || nisi tantum sacerdotibus?

|| Exod. 29.
12.
Lev. 24. 9.

5. Et dicebat illis: Quia Dominus est Fi-
lius hominis, etiam sabbati.

6. Factum est autem & in alio sabbato, ut intra-
ret in synagogam, & doceret. || Et erat ibi
homo, & manus ejus dextra erat arida.

|| Matth.
12. 10.
Marc. 3. 1.

7. Observabant autem Scribae, & Pharisei
si in sabbato curaret; ut invenirent unde
accusarent eum.

8. Ipse vero sciebat cogitationes eorum; &
ait homini, qui habebat manum aridam:
Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.

9. Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos,
si licet sabbatis benefacere, an male: ani-
mam salvam facere, an perdere?

10. Et circumspexit omnibus dixit homi-
ni: Extende manum tuam. Et extendit: &
restituta est manus ejus.

11. Ipsi autem repleti sunt insipientia, & collo-
quebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.

† S. BAR-
THOL.
APOST.

12. Factum est autem in illis diebus, †
exiit in montem orare, & erat pernoctans
in oratione Dei.

|| Matth.
10. 1.
Marc. 3. 13.

13. || Et cum dies factus esset, vocavit
discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis
(quos & Apostolos nominavit:)

14. Simonem, quem cognominavit Petrum,
& Andream fratrem ejus, Jacobum, &
Joannem, Philippum, & Bartholomaeum,

† SS. DIO-
NYS. ET
SOC.
Item,
VIGIL.
SS. OM-
NIUM.
Item,
PLUR.
MART.
EXTRA
TEMP.
PASCHE.

15. Matthæum, & Thomam Jacobum Al-
phæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,
16. & Judam Jacobi, & Judam Iscario-
tem, qui fuit proditor.

17. Et † descendens cum illis, stetit in loco
campestri, & turba discipulorum ejus, & mul-
titudine copiosa plebis ab omni Judæa, & Jeru-
salem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,

18. qui venerant ut audirent eum, & sa-
narentur à languoribus suis. Et qui vexa-

bantur à spiritibus immundis, curabantur.

19. Et omnis turba querebat eum tangere:
quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

|| Matth.
5. 2.

20. || Et ipse elevatis oculis in discipulos
suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum
est regnum Dei.

|| Matth.
5. 6.

21. || Beati, qui nunc esuritis, quia satura-
bimini. Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22. Beati eritis cum vos oderint homines,
& cum separaverint vos, & exprobaverint,
& ejecerint nomen vestrum tanquam ma-
lum propter Filium hominis.

23. Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim
merces vestra multa est in cælo; secundum
hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

|| Eccli. 31.
8.

24. || Verumtamen vobis divitiis,
quia habetis consolationem vestram.

|| Amos 6. 1.
|| Isaie
55. 13.

25. || Vobis, qui saturati estis: quia
esurietis. Vobis, qui ridetis nunc: quia
lugebitis & flebitis.

26. Vobis cum benedixerint vobis homines:
secundum hæc enim faciebant Pseudopro-
phetis patres eorum.

|| Matth.
5. 44.

27. Sed vobis dico, qui auditis: || Diligite ini-
micos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.

28. Benedicite maledicentibus vobis: &
orate pro calumniantibus vos.

|| Matth.
5. 20.
1. Cor. 6. 7

29. || Et quique percutit in maxillam, præbe
& alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vesti-
mentum, etiam tunicam noli prohibere.

30. Omni autem petenti te, tribue: &
qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas.

|| Tob. 4. 16
Matt. 7. 19

31. || Et prout vultis ut faciant vobis ho-
mines, & vos facite illis similiter.

|| Matth.
5. 46.

32. || Et si diligitis eos, qui vos diligunt,
quæ vobis est gratia? nam & peccatores
diligentes se diligunt.

33. Et si benefeceritis his, qui vobis be-
nefaciunt: quæ vobis est gratia? siquidem
& peccatores hoc faciunt.

|| Deut. 15.
8.
Matt. 5. 42

34. || Et si mutuum dederitis his, à qui-
bus speratis recipere; quæ gratia est vobis?
nam & peccatores peccatoribus facerantur,
ut recipiant æqualia.

35. Verumtamen diligite inimicos vestros:
benefacite, & mutuum date, nihil inde spe-
rantes: & erit merces vestra multa, & eri-
tis filii Altissimi, quia ipse benignus est su-
per ingratos & malos.

36. † Estote ergo misericordes, sicut &
Pater vester misericors est.

† DOM. 1.
POST
PENTEC.

37. || Nolite judicare, & non judicabimi-
ni: nolite condemnare, & non condemna-
bimini. Dimitte, & dimittemini.

|| Matth.
7. 1.

38. Date, & dabitur vobis: mensuram bo-
nam, & confertam, & coagitatam, & su-
pereffluentem dabunt in sinum vestrum. ||

|| Matth.
7. 2.

Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis,
remetietur vobis.

|| Marc. 4. 24

39. Dicebat autem illis & similitudinem:
Nunquid potest cæcus cæcum ducere? non-
ne ambo in foveam cadunt?

40. || Non est discipulus super magistrum: per-
fectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus.

|| Matth.
10. 24.
Joan. 13.
16.

41. || Quid autem vides festucam in oculo
fratris tui, trabem autem, quæ in oculo
tuo est, non consideras?

|| Matth.
7. 3.

42. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Fra-
ter, sine ejicam festucam de oculo tuo: ipse in-

oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eije primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicias ut educas festucam de oculo fratris tui.

|| *Matth.*
23. 18. &
12. 33.

43. || Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

|| *Matth.*
23. 21.
Rom. 2. 13
Jacob. 1. 22

46. Quid autem vocatis me: || Domine,

ne, Domine: & non facitis quæ dico?

47. Omnis, qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis cui similis sit:

48. similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram, inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.

49. Qui autem audit, & non facit, similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam, illisus est fluvijs, & continuo cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

C A P U T VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portā civitatis Naim filium unicum viduæ resuscitat: coram discipulis Joannis Baptiste per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa dedit signa: illisque abeuntibus Joannem plurimum extollit: Judæis nec Joannis nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

Matth. 8. 5.

1. **C**um autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum.

2. Centurionis autem cujusdam servus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3. Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus.

4. At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum sollicitè, dicentes ei: Quia dignus est et hoc illi præstes.

5. Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipsæ ædificavit nobis.

6. Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: || Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres.

|| *Matth.* 8. 8.

7. Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

8. Nam & ego homo sum sub potestate

constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.

9. Quo audito Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10. Et reversi, qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11. Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12. Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat, & turba civitatis multa cum illa.

13. Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14. Et accessit & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt.) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge.

15. Et resedit qui erat mortuus, & cepit loqui. Et dedit illum matri suæ.

16. Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: || Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit plebem suam.

17. Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.

18. Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

19. || Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

20. Cum autem venissent ad eum viri, dix-

† FER. 5.
POST
DOM. 4.
QUADR.
ITEM.
DOM. 15.
POST
PENTEC.

|| *Infr.* 24.
19.
Joan. 4. 19.

|| *Matth.*
11. 2.

runt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21. (in ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)

|| Iai. 35.
5.

22. Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis: Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

23. & beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24. Et cum discessissent nuntii Joannis, cepit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

25. Sed quid existis videre? hominem molli-
bus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pre-
tiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt.

26. Sed quid existis videre? prophetam? Uti-
que dico vobis, & plusquam Prophetam:

|| Mal. 3. 1.
Matth. 11.
10.
Marc. 1. 2.

27. || hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

28. Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est, qui autem minor est in regno Dei: major est illo.

29. Et omnis populus audiens & publicani, iu-
stificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis.

30. Pharisei autem, & legisperiti consiliū Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

|| Matth.
11. 16.

31. Ait autem Dominus: || Cui ergo si-
miles dicam homines generationis hujus? & cui similes sunt?

32. Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibis, & non saltastis: lamentavimus, & non plorastis.

|| Matth.
3. 4.
Marc. 1. 6.

33. || Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.

34. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vi-
num, amicus publicanorum, & peccatorum,

35. Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

† FER. 5.
POST
DOM.
PASSION.
Item, IN
FER. 6.
QUAT.
TEMP.
SEPT.
Item, IN
FESTO S.
MARIE
MAGD.
|| Matth.
26. 7.
Marc. 14. 3.
Joann. 11.
2. 12. 3.

36. † Rogabat autem illum quidam de
Phariseis ut manducaret cum illo. Et ingres-
sus domum Pharisei discubuit.

37. || Et ecce mulier, quæ erat in civitate
peccatrix, ut cognovit quod accubisset in
domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti:

38. & stans retrò secus pedes ejus, lacry-
mis cepit rigare pedes ejus, & capillis ca-
pitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus,
& unguento ungebat.

39. Videns autem Phariseus, qui vocave-
rat eum, ait intra se dicens: Hic si esset
propheta, sciret utique, quæ, & qualis est
mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.

40. Et respondens Jesus, dixit ad illum:
Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille
ait: Magister, dic.

41. Duo debitores erant cuidam scenera-
tori: unus debebat denarios quingentos, &
alius quinquaginta.

42. Non habentibus illis unde redderent, do-
navit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

43. Respondens Simon dixit: Æstimo quia is,
cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicasti.

44. Et conversus ad mulierem, dixit Si-
moni: Vides hanc mulierem? Intravi in
domum tuam, aquam pedibus meis non
dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes
meos, & capillis suis terxit.

45. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex
quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46. Oleo caput meum non unxisti: hæc
autem unguento unxit pedes meos.

47. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei
peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui
autem minus dimittitur, minus diligit.

48. Dixit autem ad illam: || Remittuntur
tibi peccata.

|| Matth. 9.

49. Et cœperunt qui simul accumbabant,
dicere intra se: Quis est hic, qui etiam pec-
cata dimittit?

50. Dixit autem ad mulierem: Fides tua
te salvam fecit: vade in pace:

C A P U T VIII.

*Parabolam de seminante proponit, ac discipulis
interpretatur: nihil occultum quod non mani-
festetur: quos dicat suam esse matrem, suosque
fratres: in mari à somno excitatus ventum in-
crepat: demoniacum ferocissimum à demonum
legione liberat, permittens demonibus ut in
porcos introeant: tacta sumbria vestimenti ejus,
mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia
Jairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.*

1. **E**T factum est deinceps, & ipse iter
faciebat per civitates, & castella
prædicans, & Evangelizans regnum Dei: &
duodecim cum illo,

2. & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ
à spiritibus malignis, & infirmitatibus: ||
Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua se-
ptem dæmonia exierant,

|| Marc. 16.
2.

3. & Joanna uxor Chusæ procuratoris He-
rodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ mi-
nistrabant ei de facultatibus suis.

4. † Cum autem turba plurima conveni-
rent, & de civitatibus properarent ad eum,
dixit per similitudinem:

† DOM.
IN SE-
XAGES.

5. || Exiit qui seminat, seminare semen suum:
& dum seminat, aliud cecidit fecus viam, & cō-
culcatum est, & volucres cæli comederunt illud.

|| Matth.
13. 3.
Marc. 4. 3.

6. Et aliud cecidit supra petram: & na-
tum aruit, quia non habebat humorem.

7. Et aliud cecidit inter spinas, & simul
exortæ spinæ suffocaverunt illud.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: &
ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens
clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9. Interrogabant autem eum discipuli ejus,
quæ esset hæc parabola.

10. Quibus ipse dixit: Vobis datum est
nosse mysterium regni Dei, ceteris autem
in parabolis, || ut videntes non videant, &
audientes non intelligant.

|| Iai. 6.
9.
Matth. 13.
14.
Marc. 4. 12.
Joan. 12.
40.
Act. 28.
26.
Rom. 11. 8.

11. Est autem hæc parabola: Semen est
verbum Dei.

12. Qui autem secus viam, hi sunt qui au-
diunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum
de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13. Nam qui supra petram: qui cum au-
dierint, cum gaudio suscipiunt verbum: &
hi radices non habent: quia ad tempus cre-
dunt,

dunt, & in tempore tentationis recedunt.

14. Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes, suffocantur, & non referunt fructum.

15. Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

|| Matth.
13. 15.
Marc. 4. 21

16. || Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lecti ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

|| Matth. 10.
16.
Marc. 4. 22

17. || Non est enim occultum, quod non

manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.

18. || Videte ergo quomodo audiat. Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam, quod putat se habere, auferetur ab illo.

|| Matth.
13. 12. &
25. 29.

19. || Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus, & non poterant audire eum præ turba.

|| Matth.
12. 46.
Marc. 3. 32

20. Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21. Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

|| Matth.
9. 23.
Marc. 4. 38

22. || Factum est autem in una dierum: & ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23. Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complerantur, & periclitabantur.

24. Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit, & facta est tranquillitas.

25. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26. Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.

27. Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28. Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est Jesus Fili Dei Altissimi: obsecro te, ne me torques.

29. Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

30. Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant dæmonia multa in eum.

31. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascens in monte, & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos: & impetu abiit grex per præceptum in stagnum, & suffocatus est.

34. Quod ut viderunt factum qui pascebant, & fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem & in villas.

35. Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Jesum: & invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus, & timuerunt.

36. Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione:

37. & rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38. Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:

39. Reddi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40. Factum est autem cum rediisset Jesus, excepit illum turba. Erant enim omnes expectantes eum.

41. || Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus,

|| Matth.
9. 18.
Marc. 5. 22

42. quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43. Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44. accessit retrò, & tetigit simbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45. Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, tuus te comprimant, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46. Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis. Nam ego novi virtutem de me exiisse.

47. Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.

48. At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49. Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50. Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51. Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem, & matrem puellæ.

52. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53. Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54. Ipse autem tenens manum ejus, clamavit, dicens: Puella, surge.

55. Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuo: Et jussit illi dari manducare.

56. Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes, audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Jesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei, suam prædicat passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad preces patris demonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cælesti consumi Samaritanos nolentes Jesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primum sepelet patrem.

I. **C**onvocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia demonia, & ut languores curarent.

2. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3. Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

4. Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5. Et quicumque non receperint vos, exiuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

6. Egressi autem circuibant per castella

evangelizantes, & curantes ubique.

7. Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat eò quod diceretur.

8. à quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

10. Et reversi Apostoli, narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida.

11. Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

12. Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quæ circa sunt, divertant, & inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus.

13. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: Non sunt nobis plus quam quinque panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

14. Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15. Et ita fecerunt, & discumbere secerunt omnes.

16. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est, quod superfluit illis, fragmentorum cophini duodecim.

18. Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogavit illos, dicens: quem me dicunt esse turbæ?

19. At illi responderunt, & dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò quia unus propheta de prioribus surrexit.

20. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,

22. dicens: Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

23. Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet illam.

25. Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

26. Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

27. Dico autem vobis verè: sunt aliqui

|| Matt. 14
1.
|| Marc. 6. 14

|| Matt. 14.
15.
|| Marc. 6. 35

|| Joann. 6. 9.

|| Matt. 16
13.
|| Marc. 8. 17

|| Matt. 17
21.
|| Marc. 8. 31
Op. 9. 30.

|| Matt. 10.
38. Op. 16.
24.
|| Marc. 8. 34
|| Infra 14.
17.
|| Infra 17.
11.
|| 1. Tim. 12.
25.

|| Matt. 10.
33.
|| Marc. 8. 38
2. Tim. 2.
12.
|| Matt. 16.
28.

† FER. 5.
POST
PENTEC.
Matt. 10. 1.
|| Marc. 3. 15

|| Matt. 10.
9.
|| Marc. 6. 8.

|| Act. 13.
36.

hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

28. || Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.

29. Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera: & vestitus ejus albus & refulgens.

30. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses, & Elias,

31. visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.

32. Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo.

33. Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens quid diceret.

34. Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intransibis illis in nubem.

35. Et vox facta est de nube, dicens: || Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

36. Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant.

37. Factum est autem in sequenti die, descendebus illis de monte, occurrit illis turba multa.

38. || Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum quia unicus est mihi:

39. & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum:

40. & rogavi discipulos tuos ut ejicerent illum, & non potuerunt.

41. Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequò ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42. Et cum accederet, elisit illum dæmonium, & dissipavit.

43. Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.

44. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus, quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurus est ut tradatur in manus hominū.

45. At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

46. || Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset.

47. At Jesus videns cogitationes cordis illorū, apprehendit puerum, & statuit illum secus se,

48. & ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

49. Respondens autem Joannes, dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50. Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

51. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem.

52. Et misit nuntios ante conspectum suum:

& euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53. Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.

54. Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?

55. Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis.

56. || Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57. Factū est autem, ambulantibus illis in via, dixit quidā ad illū: Sequar te quocumque ieris.

58. Dixit illi Jesus: || Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59. Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum.

60. Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61. Et ait alter: Sequar te Domine, sed permittite mihi primum renuntiare hiis, qui domi sunt.

62. Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

C A P U T X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas civitates, tradit præcepta quæ in prædicando observent; & gaudentibus de subjectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis, in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti Legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Jerusalem descenditis: Martha ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

1. **P**ost hæc autem † designavit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quò erat ipse venturus.

2. Et dicebat illis: || Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

3. Ite: || ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

4. || Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, || & neminem per viam salutaveritis.

5. In quacumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui:

6. & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos revertetur.

7. In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt: || dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

8. Et in quacumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:

9. & curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10. In quacumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite:

|| *Matth.* 13. 51.

11. || Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos, tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quam illi civitati.

|| *Matth.* 11. 21.

13. || Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

14. Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quam vobis.

15. Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris.

+ PLUR.
MART.
|| *Matth.* 10. 40.
Joa. 13. 10.

16. † || Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17. Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.

18. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.

19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20. Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.

|| *Matth.* 11. 25.

21. || In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi, pater, Domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te.

22. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

+ DOM. 12.
P O S T
PENTEC.
|| *Matth.* 13. 16.

23. † Et conversus ad discipulos suos, dixit: || Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

24. Dico enim vobis, quod multi prophætæ, & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

|| *Matth.* 13. 35.
Marci. 12. 10.

25. || Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

26. At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

|| *Deut.* 6. 5

27. Ille respondens dixit: || Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum.

28. Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac, & vives.

29. Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus?

30. Susciciens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt, semivivo relicto.

31. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præterivit.

32. Similiter & Levita, cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit.

33. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est.

34. Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.

35. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habet: & quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi.

36. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37. At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter.

38. Factum est autem, dum irent, & ipse † intravit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam:

+ SANCT.
MARTH.
FAMI, IN
ASSUMPTIONE
B. VIRG.

39. & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40. Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41. Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima.

42. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

C A P U T XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto, confutat dicentes, quod in Beelzebub ejiceret dæmonia; mulier quædam dicit beata ubera quæ Jesus suxerat: de signo Jonæ, de Regina Austri, & Ninivitis, oculoque simplici & nequam: Phariseum, qui ipsum invitaverat, reprehendit, murmurantem quod illotis pranderet manibus: taxat hypocrisim Phariseorum & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1. **E**T factum est cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.

2. Et ait illis: Cum oratis, dicite: || Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

|| *Matth.* 6. 9.

3. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5. Et ait ad illos: † Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,

+ IN ROGATIONIBUS.

6. quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum,

7. & ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi:

8. Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eò quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

9. || Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

|| *Matth.* 7. 7. & 21. 32.
Marci. 11. 94.
Joa. 14. 13

10. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui

1. 5.
11. Matth.
7. 9.

11. Matth.
3. 12.

1. DOM. 3.
QUADR.

11. Matth. 9.

14. Marc. 3. 23.

1. IN VI.
CIL. AS.
SUMPT.
IN PRÆ.
SENTAT.
1. IN
MISSIS
VOTIV.
B. VIRG.

quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11. ¶ Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? 12. Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?

13. Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

14. ¶ Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admirata sunt turbæ.

15. Quidam autem ex eis dixerunt: ¶ In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

16. Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo:

17. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.

18. Si autem & Satan in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.

19. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

20. Porro si in digito Dei ejicio dæmonia: profectò pervenit in vos regnum Dei.

21. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet.

22. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.

23. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

24. Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem: & non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.

25. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus.

27. Factum est autem, cum hæc diceret, & extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ fuxisti,

28. At ille dixit: Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

29. Turbis autem concurrentibus cepit dicere: ¶ Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ propheta.

30. ¶ Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis: ita erit & Filius hominis generationi isti.

31. ¶ Regina Austri surget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic.

32. Viri Ninivæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: ¶ quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, & ecce plus quam Jonas hic.

33. ¶ Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

34. ¶ Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, eris lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37. Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Phariseus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38. Phariseus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

39. Et ait Dominus ad illum: ¶ Nunc vos Pharisei quod desoris est calicis, & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

40. Stulti, nonne qui fecit quod desoris est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41. Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42. Sed vobis Phariseis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43. ¶ Væ vobis Phariseis, quia diligitis

11. Matth.
23. 39.

11. Joan. 2. 2.

11. Reg. 10.

1. Par. 9. 1.

11. Joan. 3. 5.

1. UNIV.
CONFESS.
PONTIF.

11. Matth.
5. 15.

11. Marc. 4. 21.

11. Matth.
6. 22.

11. Matth.
23. 25.

11. Matth.
23. 8.

Marc. 12.
39.
Infr. 20. 46.primas cathedras in synagogis, & salutatio-
nes in foro.44. Væ vobis, quia estis ut monumenta
quæ non apparent, & homines ambulantes
suprà nesciunt.45. Respondens autem quidam ex Legisperi-
tis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam
contumeliam nobis facis.|| Matth.
23. 4.46. At ille ait: Et vobis Legisperitis væ:
|| quia oneratis homines oneribus, quæ por-
tare non possunt, & ipsi uno digito vestro
non tangitis farcinas.† PLUR.
MART.47. † Væ vobis, qui ædificatis monumenta Pro-
phetarum: patres autem vestri occiderunt illos.48. Profectò testificamini quòd consentitis
operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi
quidem eos occiderunt, vos autem ædifica-
tis eorum sepulchra.49. Propterea & sapientia Dei dixit: Mit-
tam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex
illis occident, & persequuntur:50. ut inquiratur sanguis omnium Prophe-
tarum, qui effusus est à constitutione mun-
di à generatione ista,|| Gen. 4. 8.
|| 1. Par. 24.
22.51. || à sanguine Abel, usque ad sangui-
nem || Zachariæ, qui periit inter altare &
ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac
generatione.52. Væ vobis Legisperitis, quia tulistis
clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos,
qui introibant, prohibuistis.53. Cum autem hæc ad illos diceret, cœ-
perunt Pharisei, & Legisperiti graviter in-
fistare, & os ejus opprimere de multis,54. insidiantes ei, & quærentes aliquid ca-
pere de ore ejus, ut accusarent eum.

C A P U T XII.

*Cavendum docet à fermento Phariseorum, & quòd
omne occultum detegatur: quis etiam timendus
sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: robo-
rat Apostolos adversus persecutiones, non vult
se immiscere in dividenda fratrum hereditate:
per parabolam divitis revocat ab avaritia, ve-
tans sollicitum esse de villu & vestitu;horta-
turque ut lumbi præcingantur, & quis sit fide-
lis aut infidelis dispensator: venit ut mittat
ignem in terram & separationem: reprehendit
quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet ut
quisque conetur ab adversariis se liberare.*

|| Matth.
16. 6.
|| Marc. 8. 5.
† PLUR.
MART.
|| Matth.
10. 26.
|| Marc. 4. 22.1. **M**ultis autem turbis circumstantibus,
ita ut se invicem conculcarent, cœ-
pit dicere ad discipulos suos: || † Attendite à
fermento Phariseorum, quod est hypocrisis.2. || Nihil autem opertum est, quod non re-
velatur: neque absconditum, quod non sciatur.3. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in
lumine dicentur: & quod in aurem locuti
estis in cubiculis, prædicabitur in testis.4. Dico autem vobis amicis meis: Ne ter-
reamini ab his, qui occidunt corpus, & post
hæc non habent ampliùs quid faciant.5. Ostendam autem vobis quem timeatis:
timeate eum, qui, postquam occiderit, ha-
bet potestatem mittere in gehennam. Ita
dico vobis, hunc timeate.

6. Nonne quinque passeres vaneunt di-

pondio, & unus ex illis non est in oblivio-
ne coram Deo?7. Sed & capilli capitis vestri omnes nu-
merati sunt. Nolite ergo timere: multis pas-
seribus pluris estis vos.8. Dico autem vobis: || Omnis, quicum-
que confessus fuerit me coram hominibus,
& Filius hominis confitebitur illum coram
Angelis Dei:9. Qui autem negaverit me coram homini-
bus, negabitur coram Angelis Dei.10. || Et omnis, qui dicit verbum in Filium
hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spi-
ritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.11. Cum autem inducent vos in synago-
gas, & ad magistratus, & potestates, no-
lite solliciti esse qualiter, aut quid respon-
deatis, aut quid dicatis.12. Spiritus enim sanctus docebit vos in
ipsa hora quid oporteat vos dicere.13. Ait autem ei quidam de turba: Ma-
gister, dic fratri meo ut dividat mecum
hereditatem.14. At ille dixit illi: Homo, quis me consti-
tuit iudicem, aut divisorem super vos?15. Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab
omni avaritia: quia non in abundantia cujus-
quam vita ejus est ex his quæ possidet.16. Dixit autem similitudinem ad illos,
dicens: || Hominis cujusdam divitis uberes
fructus ager attulit:17. & cogitabat intra se dicens: Quid faciam,
quia non habeo quò congregem fructus meos?18. Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea
mea, & majora faciam: & illuc congregabo
omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea.19. & dicam animæ meæ: Anima, habes
multa bona posita in annos plurimos, requie-
sce, comede, bibe, epulare.20. Dixit autem illi Deus: Stulte, hæc
nocte animam tuam repetunt à te: quæ au-
tem parasti, cujus erunt?21. Sic est qui sibi thesaurizat, & non
est in Deum dives.22. Dixitque ad discipulos suos: Ideò dico
vobis: || Nolite solliciti esse animæ vestræ quid
manducetis: neque corpori quid induamini.23. Anima plus est quàm esca, & corpus
plus quàm vestimentum.24. Considerate corvos, quia non seminant,
neque metunt, quibus non est cellarium, ne-
que horreum, & Deus pascit illos. Quantò
magis vos pluris estis illis?25. Quis autem vestrum cogitando potest
adjicere ad staturam suam cubitum unum?26. Si ergo neque quod minimum est po-
testis, quid de ceteris solliciti estis?27. Considerate lilia quomodo crescunt:
non laborant, neque nent: dico autem vo-
bis, nec Salomon in omni gloria sua ves-
tiebatur sicut unum ex istis.28. Si autem fœnum, quod hodie est in
agro, & cras in clibanum mittitur, Deus
sic vestit, quantò magis vos pusillæ fidei?29. Et vos nolite quærere quid manducetis,
aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:30. hæc enim omnia gentes mundi quærunt.
Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31. Verumtamen quærite primum regnum

|| Matth.
10. 32.
|| Marc. 8. 38.
2. Tim. 4.
12.|| Matth.
12. 32.
|| Marc. 3. 29.|| Eccli. 11.
9.|| Psal. 54.
23.
|| Matt. 6. 25.
1. Pet. 5. 7.

† S. PAULI
EP.
Item,
CONFESS.
N O N
PONTIF.
|| Matth.
19. 21.
|| Matth.
6. 20.

† PLUR.
CONFESS.

|| Matth.
24. 43.

|| Apoc. 16.
15.

|| Matth.
20. 34.

|| Matth.
16. 2.

Dei, & iustitiam ejus, & hæc omnia ad-
dicentur vobis.

32. † Nolite timere pusillus grex, quia com-
placuit patri vestro dare vobis regnum.

33. || Vendite quæ possidetis, & date eleemo-
synam. Facite vobis sacculos, qui non vete-
rascunt, thesaurum || non deficientem in cælis:
quod fur non appropriat, neque tinea corrumpit.

34. Ubi enim thesaurus vester est, ibi &
cor vestrum erit.

35. † Sint lumbi vestri præcincti, & lu-
cernæ ardentes in manibus vestris.

36. & vos similes hominibus expectantibus
dominum suum quando revertatur à nuptiis:
ut, cum venerit, & pulsaverit, confestim
aperiant ei.

37. Beati servi illi, quos cum venerit do-
minus, invenerit vigilantes: amen dico vo-
bis, quod præcingeret se, & faciet illos discum-
bere, & transiens ministrabit illis.

38. Et si venerit in secunda vigilia, & si
in tertia vigilia venerit, & ita invenerit,
beati sunt servi illi.

39. || Hoc autem scitote, quoniam si sciret
paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret
utique, & non sineret perfodi domum suam.

40. Et vos estote parati: || quia qua hora
non putatis, Filius hominis veniet.

41. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos
dicis hanc parabolam, an & ad omnes?

42. Dixit autem Dominus: Quis, putas
est fidelis dispensator, & prudens, quem con-
stituit Dominus supra familiam suam, ut
det illis in tempore tritici mensuram?

43. Beatus ille servus, quem cum venerit
dominus, invenerit ita facientem.

44. Verè dico vobis, quoniam supra om-
nia, quæ possidet, constituet illum.

45. Quod si dixerit servus ille in corde
suo: Moram facit dominus meus venire, &
cœperit percutere servos, & ancillas, &
edere, & bibere, & inebriari:

46. veniet dominus servi illius in die, qua
non sperat, & hora, qua nescit, & dividet
eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.

47. Ille autem servus, qui cognovit vol-
untatem domini sui, & non præparavit, &
non fecit secundum voluntatem ejus, va-
pulabit multis.

48. Qui autem non cognovit, & fecit di-
gna plagis, vapulabit paucis. Omni autem,
cui multum datum est, multum quæretur
ab eo, & cui commendaverunt multum,
plus petent ab eo.

49. Ignem veni mittere in terram, & quid
volo nisi ut accendatur?

50. Baptismo autem habeo baptizari, &
quomodo coarctor usquedum perficiatur?

51. || Putatis quia pacem veni dare in ter-
ram? Non, dico vobis, sed separationem:

52. erunt enim ex hoc quinque in domo una
divisi, tres in duos, & duo in tres

53. dividuntur, pater in filium, & filius
in patrem suum, mater in filiam, & filia
in matrem, socrus in nurum suam, & nu-
rus in focrum suam.

54. || Dicebat autem & ad turbas: Cum
videritis nubem orientem ab occasu, statim
dicitis: Nimbis venit, & ita fit:

55. & cum austrum flantem, dicitis: Quia
austus erit, & fit.

56. Hypocritæ faciem cœli, & terræ no-
stis probare, hoc autem tempus quomodo
non probatis?

57. Quid autem & à vobis ipsis non judi-
catis quod justum est?

58. || Cum autem vadis cum adversario
tuo ad principem, in via da operam liberari
ab illo, ne forte trahat te ad judicem, &
judex tradat te exactori, & exactor mittat
te in carcerem.

59. Dico tibi, non exies inde, donec etiam
novissimum minutum reddas.

C A P U T XIII.

*Occasione Galileorum in suis sacrificiis interem-
ptorum, & eorum qui in Siloe corruerant,
hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminan-
dos instar ficus infructuosæ; archisynagogum
redarguit, indignantem quod sabbato curasset
mulierem à spiritu infirmitatis: comparat re-
gnum cœlorum grano sinapis ac fermento, de
angusta porta, & quod quidam clauso ostio
frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, &
Jerusalem ob crudelitatem suam deserendam.*

1. **A** Derant autem quidam ipso in tem-
pore, nuntiantes illi de Galilæis,
quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sa-
crificiis eorum.

2. Et respondens dixit illis: Putatis quod
hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores
suerint, quia talia passi sunt?

3. Non, dico vobis, sed nisi pœnitentiam
habueritis, omnes similiter peribitis.

4. Sicut illi decem & octo, supra quos
cecidit turris in Siloe, & occidit eos: pu-
tatis quia & ipsi debitores fuerint præter
omnes homines habitantes in Jerusalem?

5. Non, dico vobis: sed si pœnitentiam
non egeritis, omnes similiter peribitis.

6. Dicebat autem & hanc similitudinem:
Arborem fici habebat quidam plantatam in
vineâ sua, & venit quærens fructum in illa,
& non invenit.

7. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce
anni tres sunt ex quo venio quærens fructum
in ficulnea hac, & non invenio: succide
ergo illam, ut quid etiam terram occupat?

8. At ille respondens, dicit illi: Domine
dimitte illam & hoc anno, usque dum so-
diam circa illam, & mittam stercorea:

9. & siquidem fecerit fructum: sin autem,
in futurum succides eam.

10. Erat autem docens in synagoga eo-
rum sabbatis.

11. Et ecce mulier, quæ habebat spiritum
infirmitatis annis decem & octo: & erat in-
clinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12. Quam cum videret Jesus, vocavit eam
ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab in-
firmitate tua.

13. Et imposuit illi manus, & confestim
erecta est, & glorificabat Deum.

14. Respondens autem archisynagogus,
indignans quia sabbato curasset Jesus, di-
cebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet

|| Matth.
13. 25.

† SABB.
4. TEMP.
8 SEPT.

CAPUT XIV.

tet operari, in his ergo venite, & curami-
ni, & non in die sabbati.

15. Respondens autem ad illum Dominus
dixit: Hypocritæ, unusquisque vestrum sab-
bato non solvit bovem suum, aut asinum à
præsepio, & ducit adquare?

16. Hanc autem filiam Abrahæ, quam alli-
gavit satanas, ecce decem & octo annis, non
oportuit solvi à vinculo isto die sabbati?

17. Cum hæc diceret, erubescabant omnes
adversarii ejus, & omnis populus gaudebat
in universis, quæ gloriosè fiebant ab eo.

18. Dicebat ergo: Cui simile est regnum
Dei, & cui simile æstimabo illud?

19. || Simile est grano sinapis, quod acce-
ptum homo misit in hortum suum, & crevit,
& factum est in arborem magnam, & volu-
cres cæli requieverunt in ramis ejus.

20. Et iterum dixit: Cui simile æstima-
bo regnum Dei?

21. || Simile est fermento, quod acce-
ptum mulier abscondit in farinæ fata tria,
donec fermentaretur totum.

22. Et ibat per civitates, & castella, do-
cens, & iter faciens in Jerusalem.

23. Ait autem illi quidam: Domine, si
pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem di-
xit ad illos:

24. || Contendite intrare per angustam
portam: quia multi, dico vobis, quærent
intrare, & non poterunt.

25. || Cum autem intraverit paterfamili-
as, & clauserit ostium, incipietis foris sta-
re, & pulsare ostium, dicentes: Domine,
aperi nobis, & respondens dicet vobis: Ne-
scio vos unde sitis:

26. tunc incipietis dicere: Manducavimus
coram te, & bibimus, & in plateis nostris
docuisti.

27. Et dicet vobis: || Nescio vos unde
sitis: || discedite à me omnes operarii ini-
quitatis.

28. Ibi erit fletus, & stridor dentium:
cum videritis Abraham, & Isaac, & Ja-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos
autem expelli foras.

29. Et venient ab Oriente, & Occiden-
te, & Aquilone, & Austro, & accumbent
in regno Dei.

30. || Et ecce sunt novissimi qui erunt pri-
mi, & sunt primi qui erunt novissimi.

31. In ipsa die accesserunt quidam Phari-
sæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc:
quia Herodes vult te occidere.

32. Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ec-
ce ejicio dæmonia, & sanitates perficio ho-
die, & cras, & tertia die consummor.

33. Verumtamen oportet me hodie & cras
& sequenti die ambulare: quia non capit
prophetam perire extra Jerusalem.

34. || Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis
Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur
ad te, quoties volui congregare filios tuos
quemadmodum avis nidum suum sub pen-
nis, & noluisti?

35. Ecce relinquetur vobis domus vestra
deserta. Dico autem vobis, quia non vide-
bitis me donec veniat cum dicetis: Benedi-
ctus, qui venit in nomine Domini.

*In domo principis Phariseorum hydropicum sab-
bato curat, ostendens legis peritis ac Phariseis
hoc licere, & horum notans ambitionem, do-
cet invitatum in novissimo loco recumbere:
parabola de invitatis ad cenam qui se excu-
sarunt: sequens Christum debet omnibus renun-
tiare, sublata cruce sua, usque ad odium ani-
mæ propriæ, & volens turrim ædificare compu-
tat primum sumptus, commendatio salis.*

1. **E**T factum est † cum intraret Jesus
in domum cujusdam principis Pha-
risæorum sabbato manducare panem, &
ipsi observabant eum.

2. Et ecce homo quidam hydropicus erat
ante illum.

3. Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos,
& Phariseos, dicens: Si licet sabbato curare?

4. At illi tacuerunt. Ipse verò apprehen-
sum sanavit eum, ac dimisit.

5. Et respondens ad illos dixit: Cujus ve-
strum asinus, aut bos in puteum cadet, &
non continuo extrahet illum die sabbati?

6. Et non poterant ad hæc respondere illi.

7. Dicebat autem & ad invitatos parabola-
m, intendens quomodo primos accubitus
eligerent, dicens ad illos:

8. Cum invitatus fueris ad nuptias, non
discumbas in primo loco, ne fortè hono-
rator te sit invitatus ab illo:

9. & veniens is, qui te & illum vocavit, di-
cat tibi: Da huic locum, & tunc incipias
cum rubore novissimum locum tenere.

10. Sed cum vocatus fueris, vade: recumbe in
novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit
dicat tibi: || Amice, ascende superius. Tunc
erit tibi gloria coram simul discumbentibus:

11. || quia omnis, qui se exaltat, humi-
liabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

12. Dicebat autem & ei, qui se invitaverat:
|| Cum facis prandium, aut cenam, noli voca-
re amicos tuos, neque fratres tuos, neque co-
gnatos, neque vicinos divites: ne fortè te &
ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio.

13. Sed cum facis convivium, voca pau-
peres, debiles, claudos, & cæcos:

14. & beatus eris, quia nō habēt retribuere ti-
bi, retribuetur enim tibi in resurrectione justorū

15. Hæc cum audisset quidam de simul
discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui man-
ducabit panem in regno Dei.

16. At ipse dixit ei: || † Homo quidam fecit
cenam magnam, & vocavit multos.

17. Et misit servum suum hora cene dicere in-
vitatīs ut venirent, quia jam parata sunt omnia.

18. Et cœperunt simul omnes excusare. Pri-
mus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire
& videre illam: rogo te, habe me excusatum.

19. Et alter dixit: Jugu boum emi quinque, &
eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo
non possum venire.

21. Et reversus servus nuntiavit hæc domino
suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo:
Exi cito in plateas, & vicus civitatis, & pauperes
ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

† DOM.
16. POST
PENTEC.|| Prov. 25
7.|| Matth.
23. 12.
Infr. 18. 14
|| Tob. 4. 7.
Prov. 9. 9.|| Matth.
12. 2.
Apost. 19. 9.
† DOM. 5.
P O S T
PENTEC.

22. Et ait servis: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23. Et ait dominus servo: Exi in vias, & sepes & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24. Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cenam meam.

25. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conversus dixit ad illos:

26. ||† Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

27. Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

28. Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum:

29. ne, posteaquam posuerit fundamen-

tum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,

30. Dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare & non potuit consummare?

31. Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32. alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis sunt.

33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

34. || Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur?

35. Neque in terram, neque in sterquilinum utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

|| Matth.
10. 37.
† S. BASIL.
E. P. Item
UNIUS
MART.
PONT.
|| Matth.
10. 38. &
16. 24.
Marc. 8. 34.

|| Matth.
9. 13.
Marc. 9. 19.

CAPUT XV.

Scribis & Phariseis murmurantibus quiddam peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & de filio prodigio ad patrem reverso, benignèque ab ipso suscepto, seniore filio indignè hoc ferente: quantum sit in cælo gaudium super peccatore penitentiam agente.

† DOM. I.
POST
PENTEC.

1. **E**Rant autē appropinquantibus ei publicani, & peccatores ut audirent illum.

2. Et murmurabant Pharisei, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3. Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

4. || Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanovem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam?

5. Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6. & veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.

7. Dico vobis quod ita gaudium erit in cælo super uno peccatore penitentiam agente, quàm super nonagintanovem iustis, qui non indigent penitentia.

8. Aut quæ mulier habens drachmas decem,

si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9. Et cum invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram.

10. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente.

11. Ait autem: † Homo quidam habuit duos filios:

12. & dixit adolescensior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescensior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè.

14. Et postquam omnia cōsummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.

15. Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.

16. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabāt, & nemo illi dabat.

17. In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor!

18. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te.

19. jam non sum dignus vocari filius tuus.

† SABB.
POST.
DOM. 2.
QUADES.

|| Matth.
18. 12.

fac me sicut unum de mercenariis tuis.
20. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ip-
sius, & misericordia motus est, & accurrens
cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.
21. Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, &
coram te, jam nō sum dignus vocari filius tuus.
22. Dixit autem pater ad servos suos: Ci-
tò proferte stolam primam, & induite il-
lum, & date annulum in manum ejus, &
calceamenta in pedes ejus:
23. & adducite vitulum faginatam, & oc-
cidite, & manducemus, & epulemur:
24. quia hic filius meus mortuus erat, &
revixit: perierat, & inventus est, & cœ-
perunt epulari.
25. Erat autem filius ejus senior in agro,
& cum veniret, & appropinquaret domui,
audivit symphoniam, & chorum:

26. & vocavit unum de servis, & inter-
rogavit quid hæc essent.
27. Illeque dixit illi: Frater tuus venit, &
occidit pater tuus vitulum faginatam, quia
salvum illum recepit.
28. Indignatus est autem, & volebat introire.
Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.
29. At ille respondens, dixit patri suo: Ecce
tot annis servio tibi, & nunquam mandatum
tuum præterivi, & nunquam dedisti mihi
hæc, ut cum amicis meis epularer:
30. sed postquàm filius tuus hic, qui devo-
ravit substantiam suam cum meretricibus,
venit, occidisti illi vitulum faginatam.
31. At ipse dixit illi: Fili, tu semper me-
cum es, & omnia mea tua sunt:
32. Epulari autem, & gaudere oportebat,
quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit:
perierat, & inventus est.

CAPUT XVI.

*Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad
faciendas elemosynas, docens quid mereatur
fidelis aut infidelis mammonæ dispensator,
quòdque nemo servire potest Deo & mammonæ:
Legem ac Prophetas usque ad Joannem fuisse
dicit, & nihil de Lege periturum; nec di-
mittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur:
de divite epulone, & Lazaro mendico.*

† DOM. 8.
POST
PENTEC.

1. **D**icebat autem † & ad discipulos suos:
Homo quidam erat dives, qui ha-
bebat villicum: & hic diffamatus est apud
illum quasi dissipasset bona ipsius.
2. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc
audio de te? redde rationem villicationis
tuæ: jam enim non poteris villicare.
3. Ait autem villicus intra se: Quid faciam
quia dominus meus aufert à me villicationem:
fodere non valeo, mendicare erubescio.
4. Scio quid faciam, ut, cum amotus fuero
à villicatione, recipiant me in domos suas.
5. Cōvocatis itaq; singulis debitoribus domini
sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?
6. At ille dixit: Centum cados olei. Di-
xitque illi: Accipe cautionem tuam: & se-
de citò, scribe quinquaginta.
7. Deinde alii dixit: Tu verò quantum de-

bes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi:
Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.
8. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis,
quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi
prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.
9. Et ego vobis dico: facite vobis amicos
de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.
10. Qui fidelis est in minimo, & in ma-
jori fidelis est: & qui in modico iniquus
est, & in majori iniquus est.
11. Si ergo in iniquo mammona fideles non
fuistis: quod verum est, quis credet vobis?
12. Et si in alieno fideles non fuistis, quod
vestrum est, quis dabit vobis?
13. ¶ Nemo servus potest duobus dominis
servire: aut enim unum odiet, & alterum di-
liget: aut uni adhærebit, & alterum contem-
net: non potestis Deo servire & mammonæ.
14. Audiebant autem omnia hæc Pharisei,
qui erant avari: & deridebant illum.
15. Et ait illis: Vos estis, qui justificatis
vos coram hominibus: Deus autem novit
corda vestra: quia, quod hominibus altum
est, abominatio est ante Deum.
16. ¶ Lex, & prophetæ, usque ad Joan-
nem: ex eo regnum Dei evangelizatur, &
omnis in illud vim facit.
17. ¶ Facilius est autem cælum, & terram præ-

|| Matth.
6. 24.

|| Matth.
11. 12.

|| Matth.
13. 12.

terire,

Matth. 17. 19.
Marc. 10. 11.
1. Cor. 7. 10.
1. FER. 5.
P O S T.
D O M. 2.
QUADR.

terire, quam de Lege unum apicem cadere.
18. || Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: &, qui dimissam à viro ducit, mœchatur.

19. † Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & bysso: & epulabatur quotidie splendide.

20. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus,

21. cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingeabant ulcera ejus.

22. Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.

23. Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus:

24. & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic cōsolatur, tu verò cruciaris.

26. Et in his omnibus inter nos, & vos chaos magnum, firmatum est: ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire.

27. Et ait: Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei.

28. Habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29. Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: audiant illos.

30. At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiā agent.

31. Ait autem illi: Si Moysen, & prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

C A P U T XVII.

Vae scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum; Apostolos docet fidei efficaciam; quodque omnia ipsi præcepta fecerint, se servos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, unico, qui Samaritanus erat, ad agendas gratias revertente: dicit adventum filii Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectatō superventurum, sicut diluvium mundo, & Sodomis subversio supervenit.

Matth. 18. 7.
Marc. 9. 41.

1. **E**T ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala: vae autem illi, per quem veniunt.

2. Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis.

1. Lev. 19.
17.
Eccli. 19.
13.
Matth. 18.
15.

3. Attendite vobis: || Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.

4. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: dimitte illi.

5. Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

6. || Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis.

7. Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:

8. & non dicat ei: Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes?

9. Nunquid gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat?

10. Non puto. Sic & vos, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis: dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11. Et factum est, † dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam, & Galilæam.

12. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè:

13. & levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.

14. Quos ut vidit, dixit: || Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.

15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,

16. & cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: & hic erat Samaritanus.

17. Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? & novem ubi sunt?

18. Non est inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19. Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te salvum fecit.

20. Interrogatus autem à Phariseis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione:

21. neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

22. Et ait ad discipulos suos: venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis.

23. || Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque festemini.

24. Nam, sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea, quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

25. Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

26. || Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.

27. Edebant, & bibebant, uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noe in arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.

28. || Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant: plantabant, & ædificabant:

29. quæ die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem, & sulphur de cœlo, & omnes perdidit:

30. secundum hæc erit, quæ die Filius hominis revelabitur.

31. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro, similiter non redeat retrò.

32. Memores estote uxoris Lot.

33. || Quicumque quaesierit animam suam,

Matth. 17. 19.

DOM. 13.
P O S T.
PENTEC.

Lev. 14. 3

Matth. 24. 23.
Marc. 13. 31.

Gen. 7. 7.
Matth. 24. 27.

Gen. 19. 25.

Matth. 10. 39.
Marc. 8. 35.
Supra. 24.
Joan. 12. 25.

salvam facere, perdet illam: & quicumque perdidit illam, vivificabit eam.

|| *Matth.*
24. 42.

34. Dico vobis: || in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur:

35. duæ erunt molentes in unum: una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro: unus assumetur, & alter relinquetur.

36. Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?

37. Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

C A P U T XVIII.

Per parabolam de judice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum; per parabolam vero de Phariseo & Publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repellere vetat: dives qui à juventute omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis, abiit tristis: & quid erit præmii omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Jericho cæcum illuminat.

Ecclesi. 18.
22.
1. *Thess.* 5.
19.

1. **D**Icebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere,

2. dicens: Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.

3. Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.

4. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se. Et si Deum non timeo, nec hominem revereor:

5. tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens suggillet me.

6. Ait autem Dominus: Audite quid judex iniquitatis dicit:

7. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8. Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

† *DOM.* 10.
P O S T
P E N T E C.

9. † Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justi, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Phariseus, & alter Publicanus.

11. Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus.

12. Jejuno bis in sabbato: decimas do omnium, quæ possideo.

13. Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius es mihi peccatori.

14. Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo: || quia omnis, qui se exultat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

|| *Matth.*
23. 12.
Sup. 14. 11
|| *Matth.*
19. 13.
Marc. 10.
13.

15. || Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos.

16. Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

17. Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

18. || Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?

|| *Matth.*
19. 16.

19. Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

20. Mandata nosti: || Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem.

|| *Exod.* 20.
13.

21. Qui ait: Hæc omnia custodi vi à juventute mea.

22. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia, quæcumque habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

23. His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde.

24. Videns autem Jesus illum tristem factum, dixit: Quàm difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!

25. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.

26. Et dixerunt, qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27. Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28. Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,

30. & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.

31. † || Assumpsit autem Jesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis.

† *DOM.*
IN QVIN-
QUA G.
|| *Matth.*
10. 17.
Marc. 10
32.

32. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur:

33. & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.

34. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.

35. || Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.

|| *Matth.*
10. 29.
Marc. 10
46.

36. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc esset.

37. Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret.

38. Et clamavit, dicens: Jesu fili David miserere mei.

39. Et qui præbant, increpabant eum ut taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fili David miserere mei.

40. Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cum appropinquaret, interrogavit illum.

41. dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.

42. Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43. Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus diver-
tit: parabolam refert de homine nobili, qui
abiens ad regnum accipiendum, tradidit de-
cem servis decem mnas, quem cives super se
regnare volebant: super pullum asinæ intrans
cum honore Jerosolymam, flet super illam,
prædicitque evertendam, & ingressus in tem-
plum ejecit ementes ac vendentes.

† IN DE-
DICAT.
ECCLES.

1. **E**T † ingressus perambulabat Jericho.

2. Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives:

3. & quærebat videre Jesum, quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

4. Et præcurrens ascendit in arborem ficomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5. Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

7. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorem divertisset.

8. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9. Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quòd & ipse filius sit Abraham.

|| Matth.
18. 12.

10. || Venit enim Filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat.

11. Hæc illis audientibus adjiciens, dixit parabolam, eo quòd esset propè Jerusalem: & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur.

|| Matth.
23. 14.
† UNUS
CONFESS.
NON
PONTIF.

12. Dixit ergo: || † Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

13. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

14. Cives autem ejus oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15. Et factum est ut rediret, accepto regno:

& jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.

16. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17. Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19. Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21. timui enim te, quia homo austerus es: tollis, quod non posuisti, & metis, quod non seminasti.

22. Dicit ei: De ore tuo te judico, serve nequam. Sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi:

23. & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24. Et astantibus, dixit: Auferte ab illo mnas, & date illi, qui decem mnas habet.

25. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

26. || Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

|| Matth.
13. 12. C.
25. 29.
Marc. 4. 25
Supr. 8. 18.

27. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: & interficite ante me.

28. Et his dictis, præcedebat ascendens Jerosolymam.

29. Et factum est, || cum appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam ad montem, qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos.

|| Matth.
21. 1.
Marc. 11. 1

30. dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquam hominum sedit: solvite illum, & adducite.

31. Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat.

32. Abierunt autem qui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?

34. At illi dixerunt: Quia Dominus eum
necessarium habet.

Joan. 12.
14. 35. || Et duxerunt illum ad Jesum. Et ja-
ctantes vestimenta sua supra pullum, im-
posuerunt Jesum.

36. Eunte autem illo, substernebant ve-
stimenta sua in via.

37. Et cum appropinquaret jam ad descensum
montis Oliveti, ceperunt omnes turbæ disci-
pulorum gaudentes laudare Deum voce magna
super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38. dicentes: Benedictus, qui venit rex
in nomine Domini, pax in caelo, & gloria
in excelsis.

39. Et quidam Phariseorum de turbis,
dixerunt ad illum: Magister, increpa di-
scipulos tuos.

40. Quibus ipse ait: Dico vobis, quia, si
hi tacuerint, lapides clamabunt.

† DOM. 9.
† O S T
PENTEC. 41. Et † ut appropinquavit, videns civi-
tatem flevis super illam, dicens:

42. Quia si cognovisses & tu, & quidem
in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc
autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43. Quia venient dies in te: & circumda-
bunt te inimici tui vallo, & circumdabunt
te: & coangustabunt te undique:

44. & ad terram prosternent te, & filios
tuos, qui in te sunt, || & non relinquent
in te lapidem super lapidem: eò quod non
cognoveris tempus visitationis tuæ.

|| Matth.
24. 2. 45. || Et ingressus in templum, cepit
ejicere vendentes in illo, & ementes,

|| Matth.
21. 12. 46. dicens illis: Scriptum est: || Quia do-
mus mea domus orationis est. Vos autem
fecistis illam speluncam latronum.

|| Matth.
21. 13. 47. Et erat docens quotidie in templo.
Principes autem sacerdotum, & Scribæ, &
princeps plebis quærebant illum perdere:

|| Jer. 7. 13. 48. & non inveniebant quid facerent illi. Om-
nis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate
hec faciat, quia nec illi respondebant ad pro-
positam de Joannis baptismo questionem: pa-
rabolam refert de vinitoribus, qui, caesis
Domini servis, etiam filium ejus occiderunt:
tentatur Jesus de tributo Caesari dando, &
a Sadduceis de resurrectione: quomodo di-
cant Christum filium esse David: cavendum
a Scribis ambitiosis.

|| Matth.
23. 23. 1. **E**T factum est in una dierum, docen-
te illo populum in templo, & evan-
gelizante, convenerunt principes sacerdo-
tum, & scribæ cum senioribus,

2. & ajunt dicentes ad illum: Dic nobis,
in qua potestate hæc facis? aut: Quis est,
qui dedit tibi hanc potestatem?

3. Respondens autem Jesus, dixit ad il-
los: Interrogabo vos & ego unum ver-
bum. Respondete mihi:

4. Baptismus Joannis de caelo erat, an
ex hominibus?

5. At illi cogitabant intra se, dicentes:
Quia si dixerimus, De caelo, dicet, Quare
ergo non credidistis illi?

6. Si autem dixerimus, Ex hominibus,
plebs universa lapidabit nos: certi sunt
enim, Joannem prophetam esse.

7. Et responderunt se nescire unde esset.

8. Et Jesus ait illis: Neque ego dico vo-
bis in qua potestate hæc facio.

9. Cæpit autem dicere ad plebem parabo-
lam hanc: || Homo plantavit vineam, &
locavit eam colonis: & ipse peregrè fuit
multis temporibus.

10. Et in tempore misit ad cultores ser-
vum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui
caesum dimiserunt eum inanem.

11. Et addidit alterum servum mittere.
Illi autem hunc quoque cædentes, & affi-
cientes contumelia, dimiserunt inanem.

12. Et addidit tertium mittere: qui &
illum vulnerantes ejecerunt.

13. Dixit autem dominus vineæ: Quid fa-
ciam? mittam filium meum dilectum: for-
sitam, cum hunc viderint, reverbuntur.

14. Quem cum vidissent coloni, cogitave-
runt intra se, dicentes: Hic est hæres, oc-
cidamus illum, ut nostra fiat hæreditas.

15. Et ejectum illum extra vineam, occide-
runt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16. veniet, & perdet colonos istos, &
dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt
illi: Absit.

17. Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est
ergo hoc, quod scriptum est: || Lapidem,
quem reprobaverunt ædificantes, hic factus
est in caput anguli?

18. Omnis, qui ceciderit super illum la-
pidem, conquassabitur: super quem autem
cecidit, comminuet illum.

19. Et quærebant principes sacerdotum, &
Scribæ mittere in illum manus illa hora:
& timuerunt populum: cognoverunt enim
quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

20. || Et observantes miserunt insidiato-
res, qui se justos simularent, ut caperent
eum in sermone, ut traderent illum prin-
cipatui, & potestati præsidis.

21. Et interrogaverunt eum, dicentes:
Magister, scimus quia rectè dicis, & do-
ces: & non accipis personam, sed viam
Dei in veritate doces:

22. licet nobis tributum dare Caesari, an
non?

23. Considerans autem dolum illorum,
dixit ad eos: Quid me tentatis?

24. Ostendite mihi denarium. Cujus ha-
bet imaginem, & inscriptionem? Respon-
dentes dixerunt ei: Caesaris.

25. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt
Caesari, Caesari: & quæ sunt Dei, Deo.

26. Et non potuerunt verbum ejus repre-
hendere coram plebe: & mirati in respon-
so ejus tacuerunt.

27. || Accesserunt autem quidam Saddu-
cæorum, qui negant esse resurrectionem,
& interrogaverunt eum,

28. dicentes: Magister, Moyses scripsit
nobis: || Si frater alicujus mortuus fuerit
habens uxorem, & hic sine liberis fuerit,
ut accipiat eam frater ejus uxorem, & su-
scitet semen fratri suo.

29. Septem ergo fratres erant: & primus

|| Isai. 5. 1.
Jer. 2. 21.
Matth. 21.
13.
Marc. 12. 1

|| Psal. 117
22.
Isai. 28. 16
Matth. 21.
42.
Act. 4.
11.
Rom. 9. 33.
Pet. 2. 7.

|| Matth.
22. 15.
Marc. 12.
13.

|| Rom. 13. 7

|| Matth.
22. 24.
Marc. 12.
18.

|| Deut. 25.
5.

accepit uxorem, & mortuus est sine filiis.
30. Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio.

31. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non relinquerunt semen, & mortui sunt.

32. Novissimè omnium mortua est & mulier.

33. In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34. Et ait illis Iesus: Filii huius sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias.

35. Illi verò, qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36. neque enim ultrà mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis.

37. Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, || sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob.

38. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39. Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, benè dixisti.

40. Et ampliùs non audebant eum quidquam interrogare.

41. Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum, filium esse David?

42. & ipse David dicit in libro Psalmorum: || Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

43. donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum:

44. David ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius ejus est?

45. Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:

46. || Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conviviiis.

47. qui devorant domos viduarum, simulant longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

C A P U T XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert divitibus multa offerentibus: subversionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones; adversus quæ roborat Apostolos: prædicit quoque subversionem Jerusalem, & Judæorum captivitatem ac dispersionem: de signis præcessuris judicium: cavendum à crapula, ebrietate, curisque huius vite, & vigilandum ac orandum.

1. **R**espiciens autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.

2. Vidit autem & quamdam viduam pauperulam mittentem ærea minuta duo.

3. Et dixit: Verè dico vobis: quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit.

4. Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo,

quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.

5. Et quibusdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus, & donis ornatum esset, dixit:

6. Hæc, quæ videtis, || venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat.

7. Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient?

8. Qui dixit Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum: & tempus appropinquavit: nolite ergo ire post eos.

9. † Cum autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis.

10. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum.

11. Et terræmotus magni erunt per loca, & pestilentie, & fames, terroresque de cælo, & signa magna erunt.

12. Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur tradentes in synagogas, & custodias, trahentes ad reges, & præfides, propter nomen meum:

13. contiget autem vobis in testimonium.

14. Ponite ergo in cordibus vestris, non premeditari quemadmodum respondeatis.

15. Ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes adversarii vestri.

16. Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:

17. & eritis odio omnibus propter nomen meum:

18. & capillus de capite vestro non peribit.

19. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

20. || Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus:

21. tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22. Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.

23. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic.

24. Et cadent in ore gladii: & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jerusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25. || Et † erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura Gentium præconfusione sonitus maris, & fluctuum:

26. arefcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ supervenient universo orbi: nam virtutes cælorum movebuntur:

27. & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate.

28. His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra: || quoniam appropinquat redemptio vestra.

|| Matth. 23. 2.
Marc. 13. 2
Sup. 19. 44.

† PLUR.
M A R T.
E X T R A
T E M P.
P A S C H.

|| Dan. 9.
27.
Matth. 24.
15.
Marc. 13.
14.

|| Isai. 43.
10.
Exech. 32.
7.
Joel. 3. 10.
Cf. 3. 15.
Matth. 24.
29.
Marc. 13.
24.
† DOM. 1.
ADVENT.

|| Rom. 8.
23.

29. Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:
30. cum producant jam ex se fructum scitis quoniam propè est æstas.
31. Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei.
32. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.
33. Cælum, & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.
34. Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa:
35. tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.
36. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.
37. Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.
38. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Jesu: quem vendit Judas: jubet parari Pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit major: prædicat trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem inftar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Judæis, quorum uni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Judæis ceditur ac illudatur, & manò in Concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

1. **A**ppropinquabat t̄ autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha:
2. & quærebant principes sacerdotum, & Scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant verò plebem.
3. ¶ Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim,
4. & abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.
5. Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.
6. Et spondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.
7. Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.
8. Et misit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.
9. At illi dixerunt: Ubi vis paremus?
10. Et dixit ad eos: Ecce introeunt vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini-

ni eum in domum, in quam intrat,
11. & dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?
12. Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate.
13. Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis, & paraverunt pascha.
14. ¶ Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
15. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.
16. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.
17. Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos:
18. dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.
19. ¶ Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.
20. Similiter & calicem, postquàm cœnavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.
21. ¶ Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.
22. Et quidam Filius hominis, ¶ secundum quod definitum est, vadit: verumtamen vā homini illi, per quem tradetur.
23. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.
24. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.
25. Dixit autem eis: ¶ Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, beneficii vocantur.
26. Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.
27. Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.
28. Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis:
29. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,
30. ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedetis super thronos judicantes duodecim tribus Israel.
31. Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:
32. ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.
33. Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire.
34. ¶ At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis:
35. ¶ Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis?
36. At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.
37. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc,

quod

Matth. 26.
2.
Marc. 14.1
PASSIO
PER. 4.
MAJOR.
H. E. D.
Quartum
& ultimum
Pascha
ministerii
Christi.
Anno M.
4916. æræ
vulg. 34.
ætas Chr.
17. Per.
Jul. 4746.
urbis cōd.
784. ann.
Jul. 78.
imperii
Tiberii 19
[Matth.
26. 14.
Marc. 14.
10.

|| Matth.
16. 10.
Marc. 14.
27.

|| 1. Cor. 11.
24.

|| Matth.
16. 21.
Marc. 14.
30.
Joann. 13.
18.
|| Psal. 40.
9.

|| Matth.
20. 25.
Marc. 10.
42.

|| Matth.
26. 14.
Marc. 14.
10.

|| Matth.
10. 9.

quod scriptum est, oportet impleri in me: *||* Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent.

|| Isaia 53.
12.

38. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

39. *||* Et ingressus ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum. Secuti sunt autem illum discipuli.

40. Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

|| Matth.
26. 56.
Marc. 14.
12.
Joan. 10. 1

|| Matth.
26. 29.
Marc. 14.
35.

41. *||* Et ipse avulsus est ab eis quantum jactus est lapidis: & positis genibus, orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43. Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44. Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45. Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia:

46. Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

|| Matth.
26. 47.
Marc. 14.
41.
Joan. 18. 3.

47. *||* Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48. Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium hominis tradis?

49. Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

50. Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram.

51. Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.

52. Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis, & fustibus?

|| Matth.
26. 57.
Marc. 14.
51.
Joan. 18.
24.

53. cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me, sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

|| Matth.
26. 69.
Marc. 14.
66.
Joan. 18.
25.

54. *||* Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus verò sequebatur à longè.

55. *||* Accenso autem igne in medio atrii, & circumfidentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

56. Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57. At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58. Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo non sum.

59. *||* Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus est.

|| Joan. 18.
26.

60. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus.

61. Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: *||* Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis:

|| Matth.
26. 34.
Marc. 14.
30.
Joan. 13.
38.

62. Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63. Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei, cadentes.

64. Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

66. *||* Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.

|| Matth.
27. 1.
Marc. 15.
Joan. 18.
28.

67. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi.

68. Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

69. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

70. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

C A P U T XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illiuit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, & promissa castigatione: Judæis tamen instantibus, morti adjudicatur; ductusque ad supplicium, vetat mulieres super se flere, cum latronibus crucifixus. Patrem orat pro crucifigentibus, irridetur à principibus & à militibus acutum offerentibus, posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, aliter verò promittit sui in paradiso consortium, post tenebras aliaque signa clamans expirat; quem Centurio iustum prædicat, & Joseph corpus ejus sepelit.

1. **E**T surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

2. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.

3. Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis.

4. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine.

5. At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum docens per universam Judæam incipiens à Galilæa usque huc.

6. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.

7. Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus.

8. Herodes autem, viso Jesu, gavisus est valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eò quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

9. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.

10. Stabant autem principes sacerdotum, & Scribæ constanter accusantes eum.

11. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illiuit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

12. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die, nam antea inimici erant ad invicem.

13. Pilatus autem, convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe,

14. dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans: nullam causam invenio in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

15. Sed neque Herodes, nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16. Emendatum ergo illum dimittam.

17. Neceffe autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18. Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19. Qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate & homicidium, missus in carcerem.

20. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum.

21. At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo, corripiam ergo illum, & dimittam.

23. At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur, & invalescebant voces eorum.

24. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum:

25. Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Jesum verò tradidit voluntati eorum.

26. Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.

27. Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28. Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

29. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beata steriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt.

|| *Joan. 18.
38. & 19.*

|| *Matth.
27. 23.
Marc. 15.
24.*

|| *Matth.
27. 32.
Marc. 15.
32.*

|| 1/a. 2. 19
Osee 10. 8.
Apoc. 6. 16

|| Matth.
17. 33.
Marc. 15.
12.
Joan. 19. 17.

|| Psalm.
30. 6.

|| Matth.
27. 57.
Marc. 15.
43.
Joan. 19. 38.

30. Tunc incipient dicere montibus : ||
Cadite super nos , & collibus : Operite nos .

31. Quia si in viridi ligno hæc faciunt ,
in arido quid fiet ?

32. Ducebantur autem & alii duo nequam
cum eo , ut interficerentur .

33. || Et postquam venerunt in locum ,
qui vocatur Calvaria , ibi crucifixerunt
eum , & latrones , unum à dextris , & al-
terum à sinistris .

34. Jesus autem dicebat : Pater , dimitte il-
lis , non enim sciunt quid faciunt . Dividentes
verò vestimenta ejus , miserunt sortes .

35. Et stabat populus spectans , & deride-
bant eum principes cum eis , dicentes : Al-
ios salvos fecit , se salvum faciat , si hic
est Christus Dei electus .

36. Illudebant autem ei & milites acce-
dentes , & acetum offerentes ei ,

37. & dicentes : Si tu es rex Judæorum ,
salvum te fac .

38. Erat autem & superscriptio scripta su-
per eum litteris Græcis , & Latinis , & He-
braicis : Hic est rex Judæorum .

39. Unus autem de his , qui pendebant ,
latronibus , blasphemabat eum , dicens : Situ
es Christus , salvum fac te ipsum , & nos .

40. Respondens autem alter increpabat
eum , dicens : Neque tu times Deum , quod
in eadem damnatione es ?

41. Et nos quidem justè , nam digna factis
recipimus : hic verò nihil mali gessit .

42. Et dicebat ad Jesum : Domine , memen-
to mei , cum veneris in regnum tuum .

43. Et dixit illi Jesus : Amen dico tibi ,
Hodie mecum eris in paradiso .

44. Erat autem ferè hora sexta , & tene-
bræ factæ sunt in universam terram usque
in horam nonam .

45. Et obscuratus est sol , & velum tem-
pli scissum est medium .

46. Et clamans voce magna Jesus ait : ||
Pater , in manus tuas commendo spiritum
meum . Et hæc dicens , expiravit .

47. Videns autem Centurio quod factum
fuerat , glorificavit Deum , dicens : Verè hic
homo justus erat .

48. Et omnis turba eorum , qui simul aderant
ad spectaculum istud , & videbant , quæ fiebant ,
percutientes pectora sua revertebantur .

49. Stabant autem omnes noti ejus à lon-
gè , & mulieres , quæ secutæ eum erant à
Galilæa hæc videntes .

50. || Et ecce vir nomine Joseph , qui
erat decurio , vir bonus , & justus .

51. hic non consenserat consilio , & acti-
bus eorum , ab Arimathæa civitate Judææ ,
qui expectabat & ipse regnum Dei .

52. Hic accessit ad Pilatum , & petiit cor-
pus Jesu :

53. & depositum involvit sindone , & po-
suit eum in monumento exciso , in quo non-
dum quisquam positus fuerat .

54. Et dies erat parasceves , & sabbatum
illucescebat .

55. Subsecutæ autem mulieres , quæ cum
eo venerant de Galilæa , viderunt monu-
mentum , & quemadmodum positum erat
corpus ejus .

56. Et revertentes paraverunt aromata ,
& unguenta , & sabbato quidem siluerunt
secundum mandatum .

C A P U T XXIV.

*Mulieribus ad Christi monumentum consternatis
quod ejus corpus non invenirent ; Angeli ip-
sum resurrexisse nuntiant , & ille Apostolis ,
qui id tanquam deliramentum accipiunt :
Petrus ad monumentum currens & ipse ad-
miratur quod corpus non invenerit , duobus
in Emmaus euntibus , Jesus scripturas in-
terpretatur , & in fractione panis ab eis a-
gnosceretur , congregatis discipulis palpatum
se præbet , & cum eis edens aperit sensum ,
ut Scripturas intelligant , ac promisso Spi-
ritu sancto in cælum ascendit .*

1. **U**Na autem sabbati valdè diluculo ve-
nerunt ad monumentum , portantes ,

2. & invenerunt lapidem revolutum à
monumento .

3. Et ingressæ non invenerunt corpus Do-
mini Jesu .

4. Et factum est , dum mente consternatæ
essent de isto , ecce duo viri steterunt se-
cus illas in veste fulgenti .

5. Cum timerent autem , & declinarent
vultum in terram , dixerunt ad illas : Quid
queritis viventem cum mortuis ?

6. non est hic , sed surrexit , recordamini
qualiter locutus est vobis , cum adhuc in
Galilæa esset ,

7. dicens : || Quia oportet filium hominis
tradi in manus hominum peccatorum , &
crucifigi , & die tertia resurgere .

8. Et recordatæ sunt verborum ejus .

9. Et regressæ à monumento nuntiaverunt
hæc omnia illis undecim , & ceteris omnibus .

10. Erat autem Maria Magdalene , & Joan-
na , & Maria Jacobi , & ceteræ , quæ cum eis
erant , quæ dicebant ad Apostolos hæc .

11. Et visa sunt ante illos , sicut deliramen-
tum verba ista , & non crediderunt illis .

12. Petrus autem surgens cucurrit ad mo-
numentum , & procumbens vidit lintheami-
na sola posita , & abiit secum mirans quod
factum fuerat .

13. || Et ecce duo ex illis ibant ipsa die
in castellum , quod erat in spatio stadium
sexaginta ab Jerusalem , nomine Emmaus .

14. Et ipsi loquebantur ad invicem de his
omnibus , quæ acciderant .

15. Et factum est , dum fabularentur , &
secum quærerent , & ipse Jesus appropin-
quans ibat cum illis :

16. oculi autem illorum tenebantur ne
eum agnoscerent .

17. Et ait ad illos : Qui sunt hi sermones ,
quos confertis ad invicem ambulantes , &
estis tristes ?

18. Et respondens unus , cui nomen Cleo-
phas , dixit ei : Tu solus peregrinus es in
Jerusalem , & non cognovisti quæ facta sunt
in illa his diebus ?

19. Quibus ille dixit : Quæ ? Et dixerunt :
De Jesu Nazareno , qui fuit vir propheta ,

potens

Matth. 22. 1
Marc. 16. 1
Joan. 10. 1

|| Matth.
16. 28. C.
17. 21.
Marc. 8. 31
C. 9. 30.
Inp. 9. 11.

|| Marc. 16.
12.
† FER. 2.
P O S T
P A S C H.

potens in opere, & sermone coram Deo, & omni populo:

20. Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

21. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel, & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quod hæc facta sunt.

22. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,

23. & non invento corpore ejus, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non invenerunt.

25. Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ!

26. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

27. Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.

28. Et appropinquaverunt castello quò ibant, & ipse se finxit longius ire.

29. Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis.

30. Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

31. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum.

32. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostram ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33. Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem, & invenerunt congregatos undecim, & eos, qui cum illis erant,

34. dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.

35. Et ipsi narrabant, quæ gesta erant in via, & quomodo cognoverunt, eum in fractione panis.

36. || Dum autem hæc loquuntur †, stetit Jesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis, ego sum, nolite timere.

37. Conturbati verò, & conterriti, existimabant se spiritum videre.

38. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?

39. Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum, palpite, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42. At illi obtulerunt ei partem piscis assati, & favum mellis.

43. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44. Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moyse, & Prophetis, & Psalmis de me.

45. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46. Et dixit eis: || Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die:

47. & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem.

48. || Vos autem testes estis horum.

49. || Et ego mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.

50. Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis benedixit eis.

51. || Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum.

52. Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno:

53. & erant semper in templo, laudantes, & benedicentes Deum. Amen.

|| Marc. 16.
14.
Joa. 20. 19.
† FER. 2.
P O S T
P A S C H.

|| Psal. 118.
6.

|| Act. 1. 2.
|| Joan. 14.
16.

|| Mar. 16.
19.
Act. 1. 9.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

Libro. de
Scriptor.
eccl. &
proem. in
Matth.

JOANNES Apostolus, dilectus Christo Discipulus, à Bethsaida oriundus, filius fuit Zebedei & Salome, frater Jacobi Apostoli, quem Herodes post Passionem Christi decollavit. Totas ille, ait Hieronymus, Asia fundavit & rexit Ecclesias, secundam autem post Neronem persecutionem movente Domitiano in Pathmos Insulam relegatus, scripsit Apocalypsim. Evangelium verò nonnisi demum Ephesum reversus novissimus omnium scripsit, coactus ab omnibus penè tunc Asia Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus, indicto prius in communi jejunio. Unde pulchrè Epiphanius (her. 51.) Spiritus sanctus, Joannem invitum licet, ac religione quadam & reverentia defugientem, ad scribendum impulit, affecta jam ætate, utpote qui nonagesimum annum excederet, postquam ab insula Pathmo reversus est. Scripsit verò Nerva anno primo, ut notat Eusebius; hoc est æræ nostræ 96. à passione 63. Quod ipse fecit, tum ut Cerinthi, Ebionis, aliorumque nascentes adversus Christi nativitatem hæreses confutaret, tum ut quæ ab aliis Evangelistis prætermissa fuerant, suppleret: Tandem confectus senio 68. post passionem Domini anno mortuus est, ac juxta urbem Ephesi sepultus, ut idem Hieronymus testatur.

CAPUT PRIMUM.

Verbum est Deus, Vita, & Lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est; cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem, & indignum, qui illius solvat corrigiam calceamenti, eumque esse Agnum Dei, qui tollit peccatum mundi; Andreas alter duorum Joannis discipulorum, qui Jesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Jesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

† IN NA-
TI VIT.
DOM. AD
3. M1 55.

1. **I**n principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.
2. Hoc erat in principio apud Deum.
3. Omnia per ipsum facta sunt, & sine

ipso factum est nihil, quod factum est, 4. in ipso vita erat, & vita erat lux hominum:

5. & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

6. ¶ Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes.

7. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

8. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

9. ¶ Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

10. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.

11. In propria venit, & sui eum non receperunt.

12. Quotquot autem receperunt eum, de-

|| Matth.
3. 1.
Marc. 1. 2.

|| Inf. 1. 9

|| Hebr. 1. 1.

dit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus.

13. qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

|| Matth. 1. 18.
Luc. 2. 7.
14. || Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre plenum gratiæ, & veritatis.

15. Joannes testimonium perhibet de ipso, & clamat, dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.

|| 1. Tim. 6. 17.
16. || Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17. Quia lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Jesum Christum facta est.

|| 1. Tim. 6. 18.
1. Joan. 4. 12.
18. || Deum nemo vidit unquam: Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

19. Et hoc est testimonium Joannis, quando ÷ miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes & Levitas ad eum ut interrogarent eum: Tu quis es?

DOM. 3. ADVENT
20. Et confessus est, & non negavit, & confessus est: Quia non sum ego Christus.

21. Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22. Dixerunt ergo ei: Quis es ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

|| Isaia 40
23. Ait: || Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaia propheta.

|| Matth. 3. 3.
Marc. 1. 3.
Luc. 3. 4.
24. Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis.

25. Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

|| Matth. 3. 11.
26. Respondit eis Joannes, dicens: || Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis.

|| Marc. 1. 7.
Luc. 3. 16.
Act. 1. 5.
11. 16. 27.
19. 4.
27. || ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

28. Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

IN OCT. EPIPH.
29. Altera die ÷ vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30. Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat.

31. Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.

|| Matth. 3. 18.
Marc. 1. 10.
Luc. 3. 22.
32. Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: || Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de coelo, & mansit super eum.

33. Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34. Et ego vidi, & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.

IN VI. GIL. S. ANDR.
35. ÷ Altera die iterum stabat Joannes, & ex discipulis ejus duo.

36. Et respiciens Jesum ambulantiem, dicit: Ecce agnus Dei.

37. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.

38. conversus autem Jesus, & videns eos

sequentes se, dicit eis: Quid queritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister,) ubi habitas?

39. Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo, hora autem erat quasi decima.

40. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum.

41. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei: Invenimus Messiam: (quod est interpretatum Christus.)

42. Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

43. In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: Sequere me.

44. Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ, & Petri.

45. Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit || Moyses in lege, & || Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth.

46. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47. Vidit Jesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.

48. Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Jesus, & dicit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.

49. Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

50. Respondit Jesus, & dicit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis, majus his videbis.

51. Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

C A P U T II.

Jesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit, & à Capbarnaum veniens Jerosolymam, ejicit de templo negotiatores, ac signo à Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.

1. **E**T die tertia * nuptiæ ÷ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater Jesu ibi.

2. Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus ad nuptias.

3. Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.

4. Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5. Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6. Erant autem ibi lapideæ hydræ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas.

7. Dicit eis Jesus: implete hydras aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8. Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

9. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauerant aquam, vocat sponsum architriclinus,

|| Gen. 49. 10.
Deut. 18. 18
|| Isaia 40
10. 45. 3
Jer. 23. 5.
Exech. 3. 21.
Dan. 9. 24.
25.

* A professione in Galilæam. Supr. 1. 41. ÷ DOM. 2. P O S T E P I P H.

C A P U T III.

10. & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilee, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.

12. Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus: & ibi manserunt non multis diebus.

13. Et postquam erat Pascha Judaeorum, & ascendit Jesus Ierosolimam:

14. & invenit in templo vendentes boves, oves, & columbas, & nummularios sedentes.

15. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque, & boves, & nummulariorum effudit as, & mensas subvertit.

16. Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17. Recordati sunt vero discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domus tue comedit me.

18. Responderunt ergo Judaei, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia haec facis?

19. Respondit Jesus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Judaei: Quadraginta & sex annis aedificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21. Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturae, & sermoni, quem dixit Jesus.

23. Cum autem esset Ierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quae faciebat.

24. Ipse autem Jesus non credebatur semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes.

25. Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar aenei serpentis exaltatione, quodque Deus filium suum misit ad solvendum mundum: facta questione de purificatione, Joannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quod Pater omnia dederit in manu ejus, ut qui in eum credit, habeat vitam aeternam, qui vero non credit, maneat ira Dei super eum.

1. **E**RAT autem homo ex Phariseis, Nicodemus nomine, princeps Judaeorum.

2. Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister: nemo enim potest haec signa facere, quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3. Respondit Jesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

4. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire, & renasci?

5. Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6. Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7. Non mireris quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuo.

8. Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat, sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

9. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt haec fieri?

10. Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & haec ignoras?

11. Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.

12. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixerero vobis coelestia, credetis?

13. Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo.

† FERIA
2. POST
DOM. 4.
QUADR.
Primum
Pascha
ministerii
Christi,
ann. M.
4034. mra
vulg. 30.

|| Psal. 68.
10.

|| Matth.
16. 61. &
27. 40.
Mar. 14. 58.
& 15. 29.

|| Psal. 36.
& 56. 9.

† IN IV.
VENT. 2.
CRUCIS.

|| Psal. 134.
7.

Num. 12.

14. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis: 15. ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

1. Joann. 4.

† FER. 2.
P O S T
PENTEC

16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

17. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicaret mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

Sup. 1. 9.

18. Qui credit in eum, non judicatur, qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

19. Hoc est autem judicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera.

20. Omnis enim, qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.

21. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.

Infrā 4.

22. Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus, in terram Judæam, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

23. Erat autem & Joannes baptizans in Ennon, juxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24. Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem.

25. Facta est autem quæstio ex discipulis Joannis cum Judæis de Purificatione.

26. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

Sup. 1. 19.

27. Respondit Joannes, & dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo.

28. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus: sed quia missus sum ante illum.

Sup. 1. 20.

29. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

30. Illum oportet crescere, me autem minui.

31. Qui deorsum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est.

32. Et quod vidit, & audit, hoc testatur, & testimonium ejus nemo accipit.

33. Qui accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est.

Rom. 3. 4.

34. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur, non enim ad mensuram dat Deus spiritum.

35. Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus.

1. Joann. 5. 10.

36. Qui credit in Filium, habet vitam aeternam, qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

C A P U T IV.

Jesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit, se cibum habere, quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

Sup. 3. 42

1. UT ergo cognovit Jesus quia audierunt Pharisei quod Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Joannes, 2. (quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus) 3. reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.

4. Oportebat autem eum transire per Samariam.

5. Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: juxta prædium, quod dedit Jacob Joseph filio suo.

† FER. 6.

P O S T

DOM. 3.

QUAD. II.

Gen. 23.

19. & 48.

22.

Jos. 24. 32.

6. Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta.

7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.

8. (Discipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.)

9. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Judæus cum sis, bibere à me possis, quæ sum mulier Samaritana? non enim contutur Judæi Samaritanis.

10. Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires, donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?

12. Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13. Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum, qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum:

14. sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.

15. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.

16. Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17. Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo virum:

18. quinque enim viros habuisti, & nunc, quem habes, non est tuus vir: hoc verè dixisti.

19. Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu.

20. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.

21. Dicit ei Jesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.

22. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.

23. Sed venit hora, & nunc est, quando viri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales querit, qui adorent eum.

24. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant in spiritu & veritate, oportet adorare.

25. Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, (qui dicitur Christus:) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26. Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum.

27. Et continuo venerunt discipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid queris, aut quid loqueris cum ea?

28. Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:

29. Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecumque feci, numquid ipse est Christus?

30. Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

32. Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33. Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?

34. Dicit eis Jesus: Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35. Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albae sunt jam ad messem.

36. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam aeternam, ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37. In hoc enim est verbum verum, quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.

38. Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quaecumque feci.

40. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

42. Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est verus Salvator mundi.

43. Post duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilaeam.

44. Ipse enim Jesus testimonium perhibuit quia Propheta in sua patria honorè non habet.

45. Cum ergo venisset in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent, quae fecerat Jerosolymis in die festo, & ipsi enim venerant ad diem festum.

46. Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.

47. Hic cum audisset quia Jesus adveniret à Judaea in Galilaeam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori.

48. Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis.

49. Dicit ad eum regulus: Domine, descende prius quam moriatur filius meus.

50. Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, què dixit ei Jesus, & ibat.

51. Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit, & credidit ipse, & domus ejus tota.

54. Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset à Judaea in Galilaeam.

C A P U T V.

Jesus ad piscinam sanato egroto qui 38. annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum; & Judæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac judicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Joannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse testimonium perhibent.

1. Post hac erat dies festus * Judaeorum, & ascendit Jesus Jerosolymam.

2. Est autem Jerosolymis Probatia piscina, quae cognominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna lan-

Matth. 13. 57.
Marc. 6. 4.
Luc. 4. 24.
Matth. 4. 12.
Marc. 1. 14.
Luc. 4. 14.

Supr. 2. 9.
DOM. 20.
P O S T
PENTEC.

FER. 6.
QUAT.
T B M P.
QUADR.
Pascua,
ut sup. 2. 13.
& in 6. 4.
& alibi
supr.
Pater dicit
c. prae. v.
35. Est ergo
illud
secundum
Pascua
ministerii
Chr. Ann.
M. 4034.
et 4. vulg.
34.

Matth. 9. 17.
Luc. 10. 2.

quentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam: & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

6. Hunc cum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

7. Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8. Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9. Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

10. Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat: || Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11. Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.

12. Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?

13. Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus enim declinavit à turba constituta in loco.

14. Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15. Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

16. Propterea persequabantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in sabbato.

17. Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, & ego operor.

18. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus, & dixit eis:

19. Amen, amen dico vobis: non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.

20. Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.

21. Sicut enim Pater suscitavit mortuos, & vivificavit: sic & Filius, quos vult, vivificat.

22. Neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio,

23. ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

24. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte in vitam.

25. Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit & Filio habere vitam in semetipso:

27. & potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est.

28. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei.

29. || & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.

30. Non possum ego à meipso facere quidquam. Sicut audio, judico: & judicium meum iustum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

31. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.

32. || Alius est, qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.

33. Vos misistis ad Joannem; & testimonium perhibuit veritati.

34. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico ut vos salvi sitis.

35. Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.

36. Ego autem habeo testimoniū majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea: ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me:

37. & qui misit me Pater, || ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem ejus unquam audistis, || neque speciem ejus vidistis.

38. Et verbū ejus non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me:

40. & non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41. Claritatem ab hominibus non accipio.

42. Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43. Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: || & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?

45. Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

46. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: || de me enim ille scripsit.

47. Si autem illius litteris non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitato ambulat, de pane celesti docet, quodque ipse sit panis vitæ, & caro ejus cibus quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus quem oporteat bibere: quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent: quorum tamen unum dicit esse diabolum.

1. **P**ost hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis:

2. & sequebatur eum multitudo magna,

quia

|| Rom. 1. 20.
6.
Jerem. 17.
24.

|| Matth.
21. 46.

|| Matth.
3. 17.
Supr. 1. 15.

|| Matth. 3.
17. & 17. 5.
|| Deut. 18.
12.

|| 1. Cor. 4.
5.

|| Gen. 2. 15.
|| 22. 18.
|| 49. 10.
Deut. 18.
15.

|| DOM. 4.
QUADR.
Marc. 14.
11.
Matth. 23. 12.
Luc. 9. 10.

quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur.

3. Subiit ergo in montem Iesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.

* Tertium
Pascha
Ministerii
Chr. Ann.
M. 4935
arg. vulg.
12.

4. Erat autem proximum Pascha * dies festus Judæorum.

5. Cum sublevasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6. Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset factururus.

7. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8. Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri:

9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

10. Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem scænum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11. Accipit ergo Iesus panes: & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantum volebant.

12. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

13. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his, qui manducaverant.

14. Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum.

15. Iesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, || fugit iterum in montem ipse solus.

|| Matth.
14. 23.
Marc. 6. 46

16. Ut autem fero factum est, descendunt discipuli ejus ad mare.

17. Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Iesus.

18. Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti

quinque aut triginta, vident Iesum ambulantiem supra mare, & proximè navi fieri, & timuerunt.

20. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21. Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22. Altera die, turba, quæ stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in navim, sed soli discipuli ejus abiissent:

23. aliæ verò supervenerunt naves à Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agentes Domino.

24. Cum ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Iesum.

25. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26. Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

27. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. || Hunc enim Pater signavit Deus.

|| Matth. 3.
17. & 17.
1.
Supr. 1. 32.

28. Duxerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29. Respondit Iesus, & dixit eis: || Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

|| 1. Jean.
1. 23.

30. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31. Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: || Panem de cælo dedit eis manducare.

|| Exod. 16.
14.

32. Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.

Num. 11. 7.
Psalm. 77.
24.
Supr. 16. 20.

33. Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

34. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis vitæ: || qui venit ad me, non esuriet

|| Eccl. 24.
29.

& qui

& qui credit in me, non sitiet unquam.

36. Sed dixi vobis, quia & vidistis me,
& non creditis.

37. Omne, quod dat mihi Pater, ad me venit:
& eum, qui venit ad me, non ejiciam foras:

38. quia descendi de caelo, non ut faciam
voluntatem meam, sed voluntatem ejus,
qui misit me.

39. Hæc est autem voluntas ejus, qui mi-
sit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi,
non perdam ex eo, sed resuscitem illud in
novissimo die.

40. Hæc est autem voluntas Patris mei,
qui misit me: ut omnis, qui videt Filium,
& credit in eum, habeat vitam æternam,
& ego resuscitabo eum in novissimo die.

41. Murmurabant ergo Judæi de illo, quia
dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cae-
lo descendi,

|| *Matth.*
13. 55.
Mar. 6. 3.
42. & dicebant: || Nonne hic est Jesus
filius Joseph, cujus nos novimus patrem,
& matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia
de caelo descendi?

43. Respondit ergo Jesus, & dixit eis:
Nolite murmurare in invicem:

|| *Matth.*
13. 55.
Mar. 6. 3.
44. † nemo potest venire ad me, nisi Pa-
ter, qui misit me, traxerit eum: & ego re-
suscitabo eum in novissimo die.

45. Est scriptum in Prophetis: || Et erunt
omnes docibiles Dei. Omnis, qui audit
à Patre, & didicit, venit ad me.

|| *Matth.*
11. 27.
46. Non quia Patrem vidit quisquam, †
nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.

47. Amen, amen dico vobis: Qui credit
in me, habet vitam æternam.

48. Ego sum panis vitæ.

|| *Exod.* 16.
13.
49. || Patres vestri manducaverunt manna
in deserto, & mortui sunt.

50. Hic est panis de caelo descendens: ut
si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.
51. Ego sum panis vivus, qui de caelo
descendi.

52. Si quis manducaverit ex hoc pane,
vivet in æternum: & panis, quem ego da-
bo, caro mea est pro mundi vita.

53. Litigabant ergo Judæi ad invicem,
dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem
suam dare ad manducandum?

54. Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen
dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Fi-
lii hominis, & biberitis ejus sanguinem,
non habebitis vitam in vobis.

55. Qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, habet vitam æternam:
& ego resuscitabo eum in novissimo die.

|| *In Fe-*
|| *sto Con-*
|| *foris*
|| *Christi.*
|| *1. Cor.* 11.
27.
56. † || Caro enim mea, verè est cibus:
& sanguis meus, verè est potus.

57. Qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

58. Sicut misit me vivens Pater, & ego
vivo propter Patrem: & qui manducat me,
& ipse vivet propter me.

59. Hic est panis, qui de caelo descendit.
Non sicut manducaverunt patres vestri man-
na, & mortui sunt. Qui manducat hunc
panem, vivet in æternum.

60. Hæc dixit in synagoga docens, in Ca-
pharnaum.

61. Multi ergo audientes ex discipulis ejus,

dixerunt: Durus est hic sermo, & quis po-
test eum audire?

62. Sciens autem Jesus apud semetipsum,
quia murmurarent de hoc discipuli ejus,
dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63. Si ergo videritis || Filium hominis
ascendentem ubi erat prius?

|| *Cap.* 3. 13.

64. Spiritus est, qui vivificat: caro non
prodest quidquam: verba, quæ ego locutus
sum vobis, spiritus & vita sunt.

65. Sed sunt quidam ex vobis, qui non cre-
dunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent
non credentes, & quis traditurus esset eum.

66. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia
nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei
datum à Patre meo.

67. Ex hoc multi discipulorum ejus abie-
runt retrò: & jam non cum illo ambulant.

68. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Nun-
quid & vos vultis abire?

69. Respondit ergo ei Simon Petrus: Domi-
ne, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

70. || Et nos credidimus, & cognovimus,
quia tu es Christus Filius Dei.

|| *Matth.*
13. 51.
Mar. 8. 29
Luc. 8. 10.

71. Respondit ei Jesus: Nonne ego vos duo-
decim elegi: & ex vobis unus diabolus est?

72. Dicebat autem Judas Simonis Isca-
riotem: hic enim erat traditurus eum, cum
esset unus ex duodecim.

C A P U T VII.

*Ad Scenopegiæ festum, quasi in occulto ascen-
dens, convincit de ipsius doctrina Judæos,
quod ipsum injustè calumniarentur de curato
homine sabbato: sitientes ad se vocat; &
de ipso turba variè loquitur: ministri qui
ad eum apprehendendum missi erant, audita
ejus prædicatione collaudant ipsum; sed Is-
cariotus ipsum defendens, malè audit à
Pontificibus & Phariseis.*

1. **P**ost hæc autem † ambulabat Jesus in
Galilæam, non enim volebat in Ju-
dæam ambulare: quia quærebant eum Ju-
dæi interficere.

† *FER.* 7.
POST
DOM.
PASS.

2. Erat autem in proximo dies festus Ju-
dæorum, || Scenopegia.

|| *Lev.* 23.
14.

3. Dixerunt autem ad eum fratres ejus:
Transi hinc, & vade in Judæam, ut & di-
scipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4. Nemo quippe in occulto quid facit, &
quærit ipse in palam esse: si hæc facis,
manifesta te ipsum mundo.

5. Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Jesus: Tempus meum
nondum advenit: tempus autem vestrum
semper est paratum.

7. Non potest mundus odisse vos: me au-
tem odit: quia ego testimonium perhibeo
de illo quod opera ejus mala sunt.

8. Vos ascendite ad diem festum hunc, ego
autem non ascendo ad diem festum istum:
quia meum tempus nondum impletum est.

9. Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa.

10. Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc
& ipse ascendit ad diem festum non mani-
festè, sed quasi in occulto.

11. Judæi ergo quærebant eum in die festo,
& dicebant: Ubi est ille?

† FER. 4.
P O S T
D O M. 4.
Q U A D R.|| Exod. 14.
3.

|| Sap. 5. 18

|| Lev. 12. 3
|| Gen. 17.
10.|| Dent. 1.
26.† FER. 2.
P O S T
D O M. 3.
P A S S.|| Infr. 13.
13.|| Lev. 23.
7.

12. Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13. Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.

14. † Jam autem die festo mediante, ascendit Jesus in templum, & docebat.

15. Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?

16. Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere: cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quarit. Qui autem quarit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & iustitia in illo non est.

19. || Nonne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

20. || Quid me queritis interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te querit interficere?

21. Respondit Jesus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini:

22. Propterea || Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex Moyse est, || sed ex patribus) & in sabbato circumciditis hominem.

23. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moyli: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?

24. || Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.

25. Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nonne hic est, quem querunt interficere?

26. Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognoverunt principes quia hic est Christus?

27. Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit.

28. Clamabat ergo Jesus in templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis: & à me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29. Ego scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me misit.

30. Querebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet quam quæ hic facit?

32. Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo hæc: & † miserunt Principes, & Pharisei ministros ut apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum, qui me misit.

34. || Queretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire.

35. Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum? nunquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes?

36. Quis est hic sermo, quem dixit: Queretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire?

37. In novissimo autem || die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat, di-

cens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38. || Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.

40. Ex illa ergo turba, cum audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est verè propheta.

41. Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa venit Christus?

42. || Nonne Scriptura dicit: Quia ex femine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?

43. Diffensio itaque facta est in turba propter eum.

44. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.

45. Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Phariseos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?

46. Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47. Responderunt ergo eis Pharisei: Nunquid & vos seducti estis?

48. Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis?

49. Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.

50. Dicit Nicodemus ad eos, || ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis:

51. Nunquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, || & cognoverit quid faciat?

52. Responderunt, & dixerunt ei: Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non surgit.

53. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

C A P U T VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Phariseos in peccato suo morituros: qui etiam verè sint ejus discipuli, quive servi aut liberi: dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

1. **J**esus † autem perrexit in montem Oliveti.

2. & diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3. Adducunt autem Scribæ, & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam: & staterunt eam in medio,

4. & dixerunt ei: Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio.

5. || In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

6. Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

7. Cum ergo perseverarent interrogantes eum,

erexit

|| Dent. 18.
15.
Joel. 2. 28
Ad. 2. 17.|| Mich. 5. 2
Matth. 2. 6

|| Supr. 3. 2.

|| Dent. 17.
8. & 19. 15† SAB. 2.
P O S T
D O M. 3.
Q U A D R.|| Lev. 20.
10.

|| Deut. 17.
7.

erexit se, & dixit eis: || Qui sine peccato est
vestrum, primus in illam lapidem mittat.

8. Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9. Audientes hæc autem unus post unum
exibant, incipientes à senioribus: & reman-
sit solus Jesus, & mulier in medio stans.

10. Erigens autem se Jesus, dixit ei: Mu-
lier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te
condemnavit?

11. Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit
autem Jesus: Nec ego te condemnabo: Va-
de, & jam amplius noli peccare.

|| 1. Joan.
1. 5.
† SABB.
POST
DOM. 4.
QUADR.

12. Iterum ergo locutus est eis Jesus, di-
cens: || † Ego sum lux mundi, qui sequi-
tur me, non ambulat in tenebris, sed ha-
bebit lumen vitæ.

13. Dixerunt ergo ei Pharisei: Tu de te
ipso testimonium perhibes: testimonium
tuum non est verum.

14. Respondit Jesus, & dixit eis: Et si
ego testimonium perhibeo de meipso, verum
est testimonium meum: quia scio unde ve-
ni, & quò vado: vos autem nescitis unde
venio, aut quò vado.

15. Vos secundum carnem judicatis: ego
non judico quemquam:

16. & si judico ego, judicium meum ve-
rum est, quia solus non sum; sed ego, &
qui misit me, Pater.

|| Deut. 17.
6. & 19. 15.
Matth. 16.
16.
2. Cor. 13. 1.
Heb. 10. 18.

17. Et in lege vestra scriptum est, || quia
duorum hominum testimonium verum est.

18. Ego sum, qui testimonium perhibeo
de meipso: & testimonium perhibet de me,
qui misit me, Pater.

19. Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus?
Respondit Jesus: Neque me scitis, neque
Patrem meum: si me sciretis, forsitan &
Patrem meum sciretis.

20. Hæc verba locutus est Jesus in gazophy-
lacio, docens in templo: & nemo apprehen-
dit eum, quia necdum venerat hora ejus.

† FER. 2.
POST
DOM. 2.
QUADR.

21. † Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado,
& quæretis me, & in peccato vestro moriemini.
Quò ego vado, vos non potestis venire.

22. Dicebant ergo Judæi: Nunquid inter-
ficiet semetipsum, quia dixit: Quò ego va-
do, vos non potestis venire?

23. Et dicebat eis: Vos de deorsum estis,

ego de supernis sum. Vos de mundo hoc
estis, ego non sum de hoc mundo.

24. Dixi ergo vobis quia moriemini in
peccatis vestris: si enim non credideritis
quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit
eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis.

26. Multa habeo de vobis loqui, & judi-
care. Sed qui me misit, verax || est: & ego
quæ audiui ab eo, hæc loquer in mundo.

|| Rom. 5

27. Et non cognoverunt quia Patrem ejus
dicebat Deum.

28. Dixit ergo eis Jesus: Cum exaltaveri-
tis Filium hominis, tunc cognoscetis quia
ego sum, & à meipso facio nihil, sed sicut
docuit me Pater, hæc loquor:

29. & qui me misit, mecum est, & non
reliquit me solum: quia ego quæ placita
sunt ei facio semper.

30. Hæc illo loquente, multi crediderunt
in eum.

31. Dicebat ergo Jesus ad eos, qui credi-
derunt ei, Judæos: Si vos manseritis in ser-
mone meo, verè discipuli mei eritis.

32. Et cognoscetis veritatem, & veritas
liberabit vos.

33. Responderunt ei: Semen Abraham su-
mus, & nemini servivimus unquam: quo-
modo tu dicis: Liberi eritis?

34. Respondit eis Jesus: Amen, amen
dico vobis: || quia omnis, qui facit pecca-
tum, servus est peccati.

|| Rom. 6.
15. 16.
2. Pet. 2. 19.

35. Servus autem non manet in domo in
æternum: filius autem manet in æternum.

36. Si ergo vos filius liberaverit, verè li-
beri eritis.

37. Scio quia filii Abraham estis: sed quæ-
ritis me interficere, quia sermo meus non
capit in vobis.

38. Ego quod vidi apud Patrem meum,
loquor: & vos quæ vidistis apud patrem ve-
strum, facitis.

39. Responderunt, & dixerunt ei: Pater
noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii
Abraham estis, opera Abraham facite.

40. Nunc autem quæritis me interficere,
hominem, qui veritatem vobis locutus sum,
quam audiui à Deo: hoc Abraham non fecit.

11. Joan.
3. 8.† DOM.
P. A. S. S.11. Joan.
4. 6.

41. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.

42. Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim à meipso veni, sed ille me misit.

43. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44. ¶ Vos ex patre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater ejus.

45. Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46. † Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

47. ¶ Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48. Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

49. Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.

50. Ego autem non quero gloriam meam: est qui querat, & judicet.

51. Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

52. Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Propheta: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53. Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetae mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54. Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est,

55. & non cognovistis eum: ego autem novi eum: Et si dixerò, quia non scio eum, erò similis vobis mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.

56. Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit, & gavisus est.

57. Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?

58. Dicit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se: & exiit de templo.

C A P U T IX.

Cæcum à nativitate sabbato illuminat: cujus miraculi gloriam Pharisei multis technis laborant Christo detrabere; & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam ejicitur; sed à Christo edoculus credit, & adorat ipsum, qui in judicium se in mundum venisse ait.

1. ET † præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate:

2. & interrogaverunt eum discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3. Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4. Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.

5. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6. Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus,

7. & dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.

8. Itaque vicini, & qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.

9. Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum.

10. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11. Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit: & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava: Et abii, lavi, & video.

12. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.

13. Adducunt eum ad Phariseos, qui cæcus fuerat.

14. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus.

15. Iterum ergo interrogabant eum Pharisei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi, & video.

16. Dicebant ergo ex Phariseis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos.

17. Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.

18. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat:

19. & interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?

20. Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est:

21. quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate; ætatem habet, ipse de se loquatur.

22. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23. Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

24. Vocaverunt ergo rursus hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est.

25. Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia cæcus cum essem, modò video.

† FEB. 4.
POST
DOM. 3.
QUADR.

26. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

27. Respondit eis: Dixi vobis jam, & audistis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis discipuli ejus fieri?

28. Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moyfi discipuli sumus.

29. Nos scimus quia Moyfi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.

30. Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, & aperuit meos oculos:

31. scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

32. A saeculo non est auditum quia quis aperuit oculos caeci nati.

33. Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam.

34. Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35. Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras: & cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?

36. Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?

37. Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.

38. At ille ait: Credo Domine. Et proci dens adoravit eum.

39. Et dixit Jesus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident caeci fiant.

40. Et audierunt quidam ex Phariseis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Nunquid & nos caeci sumus?

41. Dixit eis Jesus: Si caeci essetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

C A P U T X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ovium & bonum pastorem; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam suam ponit, ut iterum sumat eam: Judaei lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre, & Filium Dei, quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

8. Omnes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves.

9. Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.

10. Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.

11. † Ego sum pastor bonus. † Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

12. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriae, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves:

13. mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus.

14. Ego sum pastor bonus: & cognosco oves meas, & cognoscunt me meae.

15. † Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ovibus meis.

16. Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.

17. Propterea me diligit Pater: † quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.

18. Nemo tollit eam à me: sed ego pono

† FER. 3. POST PENTEC. 1. **A** Men †, amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

2. Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.

3. Huic ostiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas.

4. Et cum proprias oves emiseric, ante eas vadit: & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus,

5. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.

6. Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.

7. Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.

† DOM. 2.
† OST
PASCHA.
† Isaia 40
11.
Ezech. 34.
21. & 37.
24.

† Matib.
2. 17.
Luc. 10. 22.

† Isa. 53.
7.

eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.

19. Dissensio iterum facta est inter Judæos propter sermones hos.

20. Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

21. Alii dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22. || *† Facta sunt autem Encania in Jerosolymis: & hiems erat.*

23. Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis.

24. Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

25. Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:

26. sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27. Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me:

28. & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.

29. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.

30. Ego, & Pater unum sumus.

31. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum.

32. Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33. Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum.

34. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra: || *quia Ego dixi, dii estis?*

35. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura:

36. quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemias: quia dixi, Filius Dei sum?

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38. Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.

39. Querebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum.

40. Et abiit iterum trans Jordanem in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primum: & mansit illic.

41. Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum.

42. Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

C A P U T XI.

Jesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisei inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Jesum mori, ne totus populus periret: Jesus autem secedit in civitatem Ephrem.

1. **E**Rat *†* autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis ejus.

2. (*Maria autem erat, || quæ unxit Dominum unguento, & exersit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur.*)

3. Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

4. Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5. Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.

6. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7. Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Judæam iterum.

8. Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc querebant te Judæi lapidare, & iterum vadis illuc?

9. Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt:

10. si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11. Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno excitem eum.

12. Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si dormit salvus erit.

13. Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14. Tunc ergo Jesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est:

15. & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum.

16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus, & nos, ut moriamur cum eo.

17. Venit itaque Jesus: & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

18. (*Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.*)

19. Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20. Martha ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21. Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:

22. Sed & nunc scio quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.

23. Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.

24. Dicit ei Martha: Scio quia resurget || in resurrectione in novissimo die.

25. Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, & vita: || qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet:

|| *1. Mar. 4.
56. & 59.*

† FER. 4.
POST
DOM. 5.
PASS.
ITEM,
DOMIN.
INFRA
OCTAV.
DEDIC.
ECCLES.

|| *Psalm.
11. 6.*

† FER. 6.
POST
DOM. 5.
QUADR.
|| *Matth.
26. 7.
Luc. 7. 37.
Jfr. 12. 3.*

|| *Luc. 14.
14.
Sup. 5. 29.
|| *Supr. 6. 40**

26. & omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27. Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28. Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum:

30. nondum enim venerat Jesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31. Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia citò surrexit, & exiit, secuti sunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32. Maria ergo, cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33. Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum,

34. & dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35. Et lacrymatus est Jesus.

36. Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.

Sup. 9.6.

37. Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38. Jesus ergo rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39. Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam scetet, quatrduanus est enim.

40. Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

41. Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem elevatis fursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me.

42. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43. Hæc cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus infistis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Jesus: Solvite eum, & finite abire.

45. Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum.

46. Quidam autem ex ipsis abierunt ad Phariseos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus.

† FER. 6.
POST
DOM.
PASS.

47. † Collegerunt ergo Pontifices & Pharisei concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

|| Inf. 18
14.

49. || Unius autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam,

50. nec cogitatis quia expedit vobis ut

unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51. Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jesus moriturus erat pro gente,

52. & non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54. Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55. Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipso.

56. Quærebant ergo Jesum: & colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, & Pharisei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

C A P U T XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento à Maria ungitur, murmurante Judæa fure; cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello veſtus cum honore Jerusalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suæ clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de excecatione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1. Jesus ergo † ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus.

† FER. 2.
MA JOR.
HE BDO.
Matt. 26.6
Marc. 14.3

2. Fecerunt autem ei cenam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo.

3. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.

4. Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5. Quare hoc unguentum non vendit trecentis denariis, & datum est egenis?

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7. Dixit ergo Jesus: Sinite illam ut in diem sepulture meæ servet illud.

8. Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis:

9. Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est: & venerunt, non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit à mortuis.

10. † Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent:

† SABE.
POST
DOM.
PASS.

11. quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum.

12. In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Jerosolymam:

13. acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.

|| Zach. 9. 9.
Marc. 11. 7.
Luc. 19. 35.

14. || Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est:

15. Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinae.

16. Hæc non cognoverunt discipuli ejus primum: sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo: & hæc fecerunt ei.

17. Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis.

18. Propterea & obviam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreas: Andreas rursus, & Philippus dixerunt Jesu.

23. Jesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.

† LAUR
Item,
UNIUS
MART.
NON
PONTIF.
|| Matth.
10. 39. &
16. 25.
Marc. 8. 35.
Luc. 9. 24.
& 17. 33.

24. † Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit; 25. ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. || Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

26. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de celo: Et clarificavi, & iterum clarificabo.

29. Turba ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus est.

30. Respondit Jesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31. † Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.

32. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

33. (Hoc autem dicebat, significans quia morte esset moriturus.)

34. Respondit ei turba: Nos audivimus || ex lege, quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?

35. Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat.

36. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus: & abiit, & abscondit se ab eis.

37. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

38. ut sermo Isaia prophetae impleteretur quem dixit. || Domine, quis credidit auditui nostro: & brachium Domini cui revelatum est?

39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaia:

40. || Excæcavit oculos eorum, & induxit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.

41. Hæc dixit Isaia, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42. Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Phariseos non confitebantur, ut à synagoga non ejicerentur.

43. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.

44. Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum: qui misit me.

45. Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46. Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47. Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non judico eum. Non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.

† IN SE.
STO S.
CRUCIS.

|| Psal. 109.
4. & 116. 7.
Isa. 40. 8.
Exech. 37. 25.

|| Isaia 53.
1.

Rom. 10. 16.

|| Isaia 6. 9.
Matth. 13. 14.

Marc. 4. 12.
Luc. 8. 10.

|| 1. Cor. 12. 10.

Rom. 1. 12.

|| Marc. 16.
16.

48. Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui judicet eum. || Sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.

49. Quia ego ex meipso non sum locu-

tus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. 50. Et scio quia mandatum ejus vita aeterna est. Quare ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

C A P U T XIII.

Jesus surgit à cena linteo præcinctus; lavat pedes discipulorum, veniente primùm Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditorem suum Joanni indicat; quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de novo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

† FER. 5.
IN COENA
DOMINI.
Matth. 26.
1.
Marc. 14. 1.
Luc. 22. 1.
Quartum
& ultimum
Pascha
ministerii
Christi
anno M.
4036. æræ
vulg. 22.
etatis Chr.
37. Per.
Jul. 4746.
urbis con.
784. ann.
Jul. 78.
imperiil
Tiberii 19.

1. Ante † diem festum Paschæ *, sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. 2. Et coena facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ: 3. sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: 4. surgit à cena, & ponit vestimenta sua: & cum accepisset linteum, præcinxit se. 5. Deinde mittit aquam in pelvim, & cepit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. 6. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes? 7. Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea. 8. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non laverò te, non habebis partem mecum. 9. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. 10. Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. 11. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes. 12. Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua: cum recubuisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? 13. Vos vocatis me Magister, & Domine: & benè dicitis: sum etenim.

14. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & magister: & vos debetis alter alterius lavare pedes. 15. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. 16. || Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major est eo, qui misit illum. 17. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea. 18. Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: || Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. 19. Amodò dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum. 20. || Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit, qui autem me accipit, accipiet eum, qui me misit. 21. Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: || Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. 22. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret. 23. Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. 24. Innuit ergo huic Simon Petrus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit? 25. Itaque cum recubisset ille supra petus Jesu, dicit ei: Domine quis est? 26. Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ. 27. Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citius. 28. Hoc autem nemo sciivit discumbentium ad quid dixerit ei. 29. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret. 30. Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuò. Erat autem nox. 31. Cum ergo exisset, dixit Jesus: Nunc

|| Matth.
10. 24.
Luc. 6. 40.
Infr. 15. 20

|| 1. 40. 10.

|| Matth.
10. 40.
Luc. 10. 16.

|| Matth.
26. 21.
Marc. 14.
11.
Luc. 22. 21.

clarificatus est Filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarificabit eum.

33. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum.

|| *Sup. 7. 34* Quæretis me: & sicut dixi Judæis: Quò ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modò.

|| *Levit. 19. 18.* || *Matth. 22. 19.* || *Inf. 15. 12.* 34. || Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

35. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit Jesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi: sequeris autem postea.

37. Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? || animam meam pro te ponam.

|| *Matth. 26. 35.* || *Mar. 14. 29.* || *Luc. 22. 33.* 38. Respondit ei Jesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

C A P U T XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, & sequi rursus illos assumpturum: Thomæ dicit, se esse viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quicquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.

† SANCT.
APOST.
PHILIP.
ET JAC.

1. **N**on t̄ turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2. In domo Patris mei mansiones multe sunt. Si quò minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3. Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4. Et quò ego vado scitis, & viam scitis.

5. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis: & quomodò possumus viam scire?

6. Dicit ei Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7. Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis: & amodò cognoscetis eum, & vidistis eum.

8. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9. Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba, quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est?

12. Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

|| *Matth. 7. 21. 22.* || *Marc. 11. 14.* || *Inf. 16. 21.*

13. || Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

15. † Si diligitis me, mandata mea servate.

16. Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum,

17. Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19. Adhuc modicum: & mundus me jam non videt. Vos autem videris me: quia ego vivo, & vos vivetis.

20. In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21. Qui habet mandata mea, & servat ea: ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22. Dicit ei Judas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23. Respondit Jesus, & dixit ei: † Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus:

24. qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.

25. Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixerò vobis.

27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28. Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est.

29. Et nunc dixi vobis prius quàm fiat: ut dum factum fuerit, credatis.

30. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31. Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & || sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

† DOM
PENTEC.

|| *Act. 2. 13.*

C A P U T XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli vero palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos ut fructum perpetuum afferrent; quos voborat adversus mundi odium ac persecutiones, dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

1. **E**go † sum vitis vera: & Pater meus agricola est.

2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

† UNUS
MART
TEMP
PASCH.

3. || Jam

[Sup. 13.
10.]† ITEM
ALIUD
PRO
EODEM.† IN VI-
GILIA
UNIUS
APOST.
[Sup. 13.
14.
Ephes. 5. 2.
1. Thes. 4. 9.][Matth.
28. 19.][1. Joan. 3.
11. & 4. 7.
† APOST.
SIMON.
ET JUD.][Sup. 13.
16.
Matth. 10.
27.
[Matth.
24. 9.][Psalm.
24. 19.
[Luz. 24.
49.
† DOM.
INF. OC.
PASCH.]

3. ¶ Jam vos mundi estis propter sermo-
nem, quem locutus sum vobis.

4. Manete in me: & ego in vobis. Sicut
palme non potest ferre fructum à semet-
ipso, nisi manserit in vite: sic nec vos,
nisi in me manseritis.

5. † Ego sum vitis, vos palmites: qui
manet in me, & ego in eo, hic fert fructum
multum: quia sine me nihil potestis facere.

6. Si quis in me non manserit, mittetur
foras sicut palme, & arefcet, & colligent
eum, & in ignem mittent, & ardet.

7. Si manseritis in me, & verba mea in
vobis manserint: quodecumque volueritis pe-
teris, & fiet vobis.

8. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructu
plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.
Manete in dilectione mea.

10. Si præcepta mea servaveritis, manebitis
in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præ-
cepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11. Hæc locutus sum vobis, ut gaudium me-
um in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12. † ¶ Hoc est præceptum meum, ut dili-
gatis invicem, sicut dilexi vos.

13. Majorem hac dilectionem nemo habet,
ut animam suam ponat pro amicis suis.

14. Vos amici mei estis, si feceritis quæ
ego præcipio vobis.

15. Jam non dicam vos servos: quia ser-
vus nescit, quid faciat dominus ejus. Vos au-
tem dixi amicos: quia omnia quæcumque au-
divi à Patre meo, nota feci vobis.

16. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos,
& posui vos ¶ ut eatis, & fructum afferatis, &
fructus vester maneat: ut quodecumque pe-
tieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

17. ¶ Hæc mando vobis, ut diligatis
invicem.

18. Si mundus vos odit: scitote quia me
priorem vobis odio habuit.

19. Si de mundo fuissetis: mundas quod
suum erat diligeret: quia verò de mundo
non estis, sed ego elegi vos de mundo, pro-
pterea odit vos mundus.

20. Mementote sermonis mei, quem ego
dixi vobis: ¶ Non est servus major domino
suo. Si me persecuti sunt, & ¶ vos perse-
quentur: si sermonem meum servaverunt,
& vestrum servabunt.

21. Sed hæc omnia facient vobis propter no-
men meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22. Si non venissem, & locutus fuissem eis,
peccatum non haberent: nunc autem excu-
sationem non habent de peccato suo.

23. Qui me odit, & Patrem meum odit.

24. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo
alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem
& viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25. Sed ut adimpleatur sermo, qui in le-
ge eorum scriptus est: ¶ Quia odio habue-
runt me gratis.

26. ¶ Cum autem venerit Paraclitus,
quem ego mittam vobis à Patre, spiritum
veritatis, qui à Patre procedit, ille testi-
monium perhibebit de me:

27. & vos testimonium perhibebitis, quia
ab initio mecum estis.

C A P U T XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, &
quod eis expediat ut ipse vadat, quò veniat
Paraclitus qui mundum arguat, ipsoque do-
ceat, & Christum clarificet: declarat quod
dixerat: Modicum & jam non videbitis me,
&c. addens similitudinem de muliere parien-
te: hortatur ut à Patre petant ipsius nomi-
ne; prædicitque ipsorum fugam.

1. Hæc locutus sum vobis, ut non scan-
dalizemini.

2. Abique synagogis facient vos: sed venit
hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur
obsequium se præstare Deo.

3. Et hæc facient vobis, quia non noverunt
Patrem, neque me.

4. Sed hæc locutus sum vobis: ut cum venerit
hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

5. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vo-
biscum eram: Et nunc ¶ vado ad eum, qui misit
me; & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis?

6. Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia
implevit cor vestrum.

7. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vo-
bis ut ego vadam: si enim non abiero, Pa-
raclitus non veniet ad vos: si autem abiero,
mittam eum ad vos.

8. Et cum venerit ille, arguet mundum
de peccato, & de justitia, & de judicio.

9. De peccato quidem: quia non credide-
runt in me:

10. de justitia verò: quia ad Patrem vado:
& jam non videbitis me:

11. de judicio autem: quia princeps hujus
mundi jam judicatus est.

12. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed
non potestis portare modò.

13. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis,
docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur
à semetipso: sed quæcumque audiet loquetur,
& quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14. Ille me clarificabit: quia de meo acci-
piet, & annuntiabit vobis.

15. Omnia quæcumque habet Pater, mea
sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet,
& annuntiabit vobis.

16. † Modicum, & jam non videbitis me:
& iterum modicum, & videbitis me: quia
vado ad Patrem.

17. Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invi-
cem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modi-
cum, & non videbitis me: & iterum modicum,
& videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18. Dicebant ergo: Quid est hoc, quod di-
cit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19. Cognovit autem Jesus, quia volebant eum
interrogare, & dixit eis: De hoc quaritis in-
ter vos quia dixi, Modicum, & non videbitis
me: & iterum modicum, & videbitis me.

20. † Amen, amen dico vobis: quia plo-
rabit, & flebitis vos, mundus autem gau-
debit: vos autem contristabimini, sed tri-
stitia vestra vertetur in gaudium.

21. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia
venit hora ejus: cum autem pepererit puerum,
jam non meminit pressuræ propter gaudium:

† DOM.
4. POST
PASCH.† DOM.
1. POST
PASCH.† PLUR.
MART.
TEMP.
PASCH.

quia natus est homo in mundum.

22. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23. Et in illo die me non rogabitis quidquam. † Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24. Usque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25. Hæc in proverbii locutus sum vobis. Venit hora cum jam non in proverbii loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis.

26. In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego à Deo exivi.

28. Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29. Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.

30. Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo existi:

31. Respondit eis Jesus: Modò creditis?

32. † Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergami unusquisque in propria, & me solum relinquatis: & non sum solus, quia Pater mecum est.

33. Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

C A P U T XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur à malo, & omnes sint unum, mundusque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

1. **H**æc locutus est Jesus: & sublevatis oculis in cælum, dixit: † Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:

2. † Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam æternam.

3. Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

4. Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam:

5. & nunc clarifica me tu Pater apud te: metipsum, claritate, quam habui prius, quam mundus esset, apud te.

6. Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: Tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.

7. Nunc cognoverunt quia omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt:

8. quia verba, quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me misisti.

9. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

10. & mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis.

11. Et jam non sum in mundo, & licet in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.

12. Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo. † Quos dedisti mihi, custodivi: & nemo ex eis perit, nisi filius perditionis, † ut Scriptura impleatur.

13. Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.

14. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.

15. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.

16. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.

17. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19. Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21. ut omnes unum sint, sicut tu Pater, in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23. Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.

24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25. Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu me misisti.

26. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

C A P U T XVIII.

Jesus à Judæis capitur, illis primum ad ipsum verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa caditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori cupiunt, soluto Barabba.

1. **H**æc cum dixisset Jesus, † egressus est cum discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit ipse, & discipuli ejus.

2. Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.

3. † Judas ergo cum accepisset cohortem, & à Pontificibus, & Phariseis ministros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

† DOM. 5.
P O S T
P A S C H.
† Matth.
7. 7. & 21.
22.
Marc. 11.
21.
Luc. 11. 9.
Sup. 14. 13.
Jacob 1. 5.

† Matth. 26.
31.
Marc. 14.
27.

† IN VI-
GIL. AS-
C ENSIO.

† Matth. 28.
18.

† Infr. 18. 9

† Psalm.
108. 2.

† PASSIO.
FER. 5. IN
P A R A S C.
1. Reg. 15.
23.
† Matth. 26.
56.
Marc. 14.
12.
Luc. 22. 19.
† Matth. 26.
47.
Marc. 14.
43.
Luc. 22. 17.

4. Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem quæritis?

5. Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6. Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

7. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum.

8. Respondit Iesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire.

|| *Sup. 17.*
12.

9. Ut impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non peridi ex eis quemquam.

10. Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis servum: & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.

11. Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?

12. Cohors ergo, & tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Iesum, & ligaverunt eum:

|| *Inc. 3.2.*

13. Et adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim focer Caiphae, qui erat pontifex anni illius.

|| *Sup. 11.*
49.

14. Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15. Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Iesu in atrium pontificis.

|| *Matth. 26.*
58.
Marc. 14.
54.
Luc. 22.55.

16. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum.

17. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18. Stabant autem servi, & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19. Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis, & de doctrina ejus.

20. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, & in templo, quod omnes Judæi conveniunt: & in occulto locutus sum nihil.

21. Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23. Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cedis?

|| *Matth. 26.*
57.

24. Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

|| *Marc. 14.*
53.
Luc. 22.54.
|| *Matth. 26.*
69.

25. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

|| *Marc. 14.*
71.
Luc. 22.56.

26. Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27. Iterum ergo negavit Petrus: & statim gallus cantavit.

28. Adducunt ergo Iesum à Caipha in prætorium. Erat autem mane: & ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

|| *Matth.*
27. 1.
Marc. 15.1.
|| *Act. 10.*
25. Or. 11.3

29. Exiit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem affertis adversus hominem hunc?

30. Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradissemus eum.

31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundum legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.

|| *Matth.*
10. 19.
|| *Matth.*
27. 11.
Marc. 15.2.
Luc. 23.5.

32. Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

33. Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocavit Iesum, & dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34. Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35. Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36. Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam.

38. Dicit ei Pilatus. Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exiit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

39. Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum?

|| *Matth.*
27. 15.
Marc. 15.6
Luc. 23.17.

40. Clamaverunt ergo rursus omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

C A P U T XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem depositus: rursusque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Judæorum, morti adjudicat: Iesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, divisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Iesus matri Joannem, matremque Joanni commendat; & sitiens aceto potatur; consummatisque omnibus tradit spiritum: fratribus latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profuit; ejusque corpus myrrha & aloë conditum sepelitur.

1. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit.

|| *Matth. 27.*
26.
Marc. 15.
16.

2. Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti ejus: & veste purpure circumdederunt eum.

3. Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave rex Judæorum: & dabant ei alapas.

4. Exiit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5. (Exiit ergo Jeſus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.

6. Cum ergo vidissent eum Pontifices, & ministri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.

7. Responderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.

8. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9. Et ingressus est prætorium iterum: & dixit ad Jeſum: Unde es tu? Jeſus autem responsum non dedit ei.

10. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?

11. Respondit Jeſus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12. Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.

13. Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Jeſum: & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14. Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Judæis: Ecce rex vester.

15. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem, nisi Cæsarem.

16. Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jeſum, & eduxerunt.

17. // Et bajulans sibi crucem, exiit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraicè autem Golgotha:

18. ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc, & hinc, medium autem Jeſum.

19. Scripsit autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Jeſus Nazarenus, Rex Judæorum.

20. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia propè civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jeſus. Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latine.

21. Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere, Rex Judæorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Judæorum.

22. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23. Milites ergo cum crucifixissent eum, // acceperunt vestimenta ejus, (& fecerunt quatuor partes; unicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, & super contexta per totum.

24. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed fortiamur de illa cujus sit. Ut Scriptura impleteretur, dicens: // Partiti sunt vestimenta mea sibi: & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

25. Stabant autem juxta crucem Jeſu mater ejus, & soror matris ejus Maria Cleopha, & Maria Magdalene.

26. Cum vidisset ergo Jeſus matrem, & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

28. Postea sciens Jeſus quia omnia consummata sunt, // ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

29. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obrulerunt ori ejus.

30. Cum ergo accepisset Jeſus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

// Matth.
27. 33.
Marc. 15.
22.
Luc. 23. 33

// Matth.
27. 35.
Marc. 15.
14.
Luc. 23. 34

// Psalm.
21. 19.

// Psalm.
68. 22.

31. Judæi ergo (quoniam parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur.

32. Venerunt ergo milites: & primi quidem frugerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo.

33. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non frugerunt ejus crura:

34. sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis, & aqua.

35. Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus. Et ille scit, quia vera dicit: ut & vos credatis.

36. Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: || Os non comminuetis ex eo.

37. Et iterum alia Scriptura dicit: || Videbunt in quem transfixerunt.

38. || Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa (eo quod esset discipulus Jesu, occultus autem propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jesu.

39. Venit autem & Nicodemus, || qui venerat ad Jesum nocte primam, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quasi libras centum.

40. Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.

41. Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.

42. Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum.

C A P U T XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit: qui apparens Apostolis, pacem illis optat; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant: rursusque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum; beatorum dicens, qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

I. **U**Na ¶ autem sabbati, Maria Magdalene venit manē, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: & vidit lapidem sublatum à monumento.

2. Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.

3. Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrebat citius Petro, & venit primus ad monumentum.

5. Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introivit.

6. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita,

7. & sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8. Tunc ergo introivit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit.

9. nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

10. Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

11. ¶ Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fletet, inclinavit se, & prospexit in monumentum:

12. & vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes: ubi positum fuerat corpus Jesu.

13. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum.

14. Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem & non sciebat quia Jesus est.

15. Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem quaris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: & ego eum tollam.

16. Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa, dicit ei, Rabboni (quod dicitur Magister.)

17. Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.

18. Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

19. ¶ Cum ergo sero esset die illo, una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.

21. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

22. Hæc cum dixisset, insufflavit: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:

23. || quorum remiseritis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

24. ¶ Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus non credam.

26. Et post dies octo, iterum erant discipuli ejus intus: & Thomas cum eis. Venit

† FER. 5.
P O S T
P A S C H.
|| Matth.
28. 1.
Marc. 16. 5
Luc. 24. 4.

|| Marc. 16.
14.
Luc. 24. 36.
1. Cor. 15. 5.
† D O M.
I N A L.
B I S.

|| Matth.
18. 18.

† I N F E.
S T O S
T H O M.

Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27. Deinde dicit Thomæ: Insuper digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29. Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thomas, credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt.

|| Inf. 21.
25.

30. || Multa quidem, & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

31. Hæc autem scripta sunt ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

C A P U T XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem; quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare: & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves; & de futura passione sua admonetur, frustra de Joannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

† FER. 4.
P. O. S. T.
P. A. S. C. H.

1. **P**ostea † manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

2. Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.

3. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prederunt.

4. Manè autem facto stetit Jesus in litore: non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus est.

5. Dixit ergo eis Jesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miserunt ergo; & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7. Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus.) & misit se in mare.

8. Alii autem discipuli navigio venerunt,

(non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9. Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10. Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.

12. Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

13. Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14. Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset à mortuis.

15. Cum ergo prandissent, † dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

16. Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17. Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oves meas.

18. || Amen dico tibi: cum esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem senueris, extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis.

19. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset †, dicit ei: Sequere me.

20. Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, || qui & recubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine quis est qui tradet te?

21. Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid?

22. Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23. Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24. Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus.

25. || Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

† IN VI-
GILIA
APOST.
PETRI
& PAULI.

|| 1. Petr.
14.

† SANCT.
JOANN.
APOST.
|| Sup. 13.
23.

|| Sup. 20.
10.

ACTUS APOSTOLORUM.

HUNC LIBRUM Syri Historiam Apostolorum vocant, Sanctus Chrysostomus, Librum dogmatum de Spiritu sancto: Oecumenius, Evangelium Spiritus sancti, quod in eo narrentur quæ Spiritus instinctu, Apostoli maxime memoranda gessere. Hic cernitur miranda illa Ecclesie Christi infantia, ejusque in omnes Gentes propagatio per Apostolos, & præcipue per Apostolorum Principes, Petrum & Paulum, cujus omnes individui & adjutor Lucas medicus Antiochenus, cum in Evangelio audita narrasset, hic visa memorat, ea-que quorum ipse non testis modò, sed & minister aliquando fuit. De quo præclare Hieronymus: Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam & nascentis Ecclesie infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam. Continet autem hic liber historiam annorum fere 30. à morte scilicet Christi, & anno AEræ nostræ 33. ad biennium illud quod in libera custodia Romæ consumpsit Paulus, quod nos ad annum AEræ vulgaris 63. extendendum putamus, ut ex notis aut marginem, nec non ex Chronologia nostra, legenti patebit.

CAPUT PRIMUM.

Jesus promittens Apostolis Spiritum Sanctum dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in celum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Judæ proditoris sufficiendo; ubi præmissis precibus eligitur sorte Matthias.

1. **P** RIMUM † quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit Jesus facere, & docere.
2. usque in diem, * qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:
3. quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.
4. Et convalescens, præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, || quam audistis (inquit) per os meum:
5. quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.
6. Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?

7. Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempore vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate:
8. || sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, & || eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.
9. Et cum hæc dixisset, videntibus illis, elevatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.
10. Cumque intuerentur in celum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis,
11. qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in celum? hic Jesus, qui assumptus est à vobis in celum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in celum.
12. Tunc reversi sunt Hierosolimam à monte, qui vocatur Oliveti, qui est juxta Hierosalem, sabbati habens iter. *
13. Et cum introissent in cœnaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi.
14. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.
15. † in diebus illis, exurgens Petrus in medio

|| Infr. 2.3.
|| Luc. 24.
42.

* pro quo
Syrius pa-
raphr. 7.
stadia.

† SANCT.
MATTHE
APOST.

dio

† IN DIE
ASCENS.
10. Maji
nostr. 14.
ann. AEræ
vulg. 33.
qui cum
ann. à
Creatione
4016. in
præcedet.
Ostobri.
inchoato,
concurrit.
|| Luc. 24.
49.
Joan. 14.
26.
|| Matth.
3.11.
Marc. 1.8.
Luc. 3.16.
Joan. 1.26.

|| Psalm.
40. 10.
Joann. 13.
8.

|| Matth.
27. 7.

|| Psalm.
98. 26.

|| Psalm.
108. 8.

dio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, ferè centum viginti.)

16. Viri fratres, oportet impleri Scripturam, || quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum:

17. qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.

18. || Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus.

19. Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

20. Scriptum est enim in libro Psalmorum: || Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: || & episcopatu ejus accipiat alter.

21. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exiit inter nos Dominus Jesus.

22. Incipiens à baptismo Joannis usque in diem, qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23. Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiam

24. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nostri omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum,

25. accipere locum ministerii hujus, & apostolatus, de quo prævaricatus est Judas ut abiret in locum suum.

26. Et dederunt sortes eis, & cecidit fors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

C A P U T II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Judæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem multo plenos esse confutat Petrus, citata inter alia sua concionis prophetia Joel: compunctique Judæi audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter millia; simulque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus; habentes omnia communia.

† DOM.
PENTEC.

1. **E**T † cum complerentur dies Pentecostes erant omnes pariter in eodem loco:

2. & factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes.

3. Et apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum:

4. || & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.

5. Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub cælo est.

6. Facta autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.

7. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur Galilæi sunt,

8. & quomodo nos audivimus unusquisque

linguam nostram, in qua nati sumus?

9. Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam,

10. Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani,

11. Judæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12. Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13. Alii autem irridentes dicebant: Quia multo pleni sunt isti.

14. † Stans autem Petrus cum undecim levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

15. Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:

16. sed hoc est, quod dictum est per prophetam Joel:

17. || Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiz vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniant.

18. Et quidem super servos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19. & dabo prodigia in cælo sursum, &

signa

|| Matth.
3. 11.
Marc. 1. 18
Lucæ 3. 16.
Joann. 7.
9.
Supr. 1. 8.
Infr. 11. 16
19. 6.

† FER. 4.
QUAT.
T E M P.
PENTEC.
EPIST. 1.

|| Isai. 44. 3
Joel. 2. 28.

ſigna in terra deorſum, ſanguinem, & ignem,
& vaporem fumi.

20. Sol convertetur in tenebras, & luna
in ſanguinem, antequam veniat dies Domini
magnus & manifeſtus.

21. || Et erit: omnis, quicumque invoca-
verit nomen Domini, ſalvus erit.

22. Viri Iſraelitæ, audite verba hæc: Jeſum
Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis,
virtutibus, & prodigiis, & ſignis, quæ fecit Deus
per illum in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis:

23. hunc definito conſilio, & præſcientia
Dei traditum, per manus iniquorum affi-
gentes interemiſtiſ:

24. quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus
inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri
illum ab eo,

25. David enim dicit in eum: || Provide-
bam Dominum in conſpectu meo ſemper:
quoniam à dextris eſt mihi ne commovear:

26. Propter hoc latatum eſt cor meum,
& exultavit lingua mea, inſuper & caro
mea requieſcet in ſpe:

27. Quoniã non derelinques animã meã in in-
ferno, nec dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ.

28. Notas mihi feciſti vias vitæ: & re-
plebis me jucunditate cum facie tua.

29. Viri fratres, liceat audenter dicere ad
vos de patriarcha David, || quoniam defun-
ctus eſt, & ſepultus: & ſepulchrum ejus
eſt apud nos uſque in hodiernum diem.

30. Propheta igitur cum eſſet, & ſciret
quia jurejurando || juraſſet illi Deus de fru-
ctu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus:

31. providens locutus eſt de reſurrectione
Chriſti, quia || neque dereliſtus eſt in infer-
no, neque caro ejus vidit corruptionem.

32. Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus
omnes nos teſtes ſumus.

33. Dexterã igitur Dei exaltatus, & pro-
miſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effu-
dit hunc, quem vos videtiſ, & auditiſ.

34. Non enim David aſcendit in cælum:
dixit autem ipſe: || Dixit Dominus Domi-
no meo, ſede à dextris meis,

35. donec ponam inimicos tuos ſcabellum
pedum tuorum.

36. Certiſſimẽ ſciat ergo omnis domus Iſrael,
quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit
Deus, hunc Jeſum, quem vos crucifixiſtiſ.

37. His autem auditiſ, compuncti ſunt cor-
de, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos
Apoſtolos: Quid faciemus, viri fratres?

38. Petrus verò ad illos: Pœnitentiam (in-
quit) agite, & baptizetur unusquiſque veſtrum
in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionẽ peccatorũ
veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.

39. Vobis enim eſt repromiſſio, & filiis ve-
ſtris, & omnibus qui longè ſunt, quoſcum-
que advocaverit Dominus Deus noſter.

40. Aliis etiam verbis plurimis teſtificatus
eſt, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini
à generatione iſta prava.

41. Qui ergo receperunt ſermonem ejus,
baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa
animæ circiter tria millia.

42. Erant autem perſeverantes in doctrina
Apoſtolorum, & communicatione fractio-
nis panis, & orationibus.

43. Fiebat autem omni animæ timor: mul-
ta quoque prodigia, & ſigna per Apoſtolos
in Jeruſalem fiebant, & metus erat magnus
in univerſis.

44. Omnes etiam, qui credebant, erant
pariter, & habebant omnia communia.

45. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, &
dividebãt illa omnibus, prout cuique opus erat.

46. Quotidie quoque perdurantes unanimi-
ter in templo, & frangentes circa domos
panẽm, ſumebant cibum cum exultatione,
& ſimplicitate cordis,

47. collaudantes Deum, & habentes gra-
tiam ad omnem plebem. Dominus autem au-
gebat qui ſalvi fierent quotidie in idipſum.

C A P U T III.

*Petrus cum Joanne claudum à matris utero ſa-
nat, ac docet ipſos id feciſſe per fidem nominis
Chriſti; quem oſtendit eſſe Meſſiam promiſſum
per Moysen & Prophetas, ipſique Abraham.*

1. **P**etrus & Joannes aſcendebant
in templum ad horam orationis nonam.

2. Et quidam vir, qui erat claudus ex utero
matris ſuæ, bajulabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur Specioſa,
ut peteret eleemoſynam ab introeun-
tibus in templum.

3. Is cum vidiffet Petrum, & Joannem
incipientes introire in templum, rogabat ut
eleemoſynam acciperet.

4. Intuens autem in eum Petrus cum Joanne,
dixit: Reſpice in nos.

5. At ille intendebat in eos, ſperans ſe
aliquid accepturum ab eis.

6. Petrus autem dixit: Argentum & aurum nõ
eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, In no-
mine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula.

7. Et apprehenſa manu ejus dextera, alle-
vavit eum, & protinus consolidatæ ſunt ba-
ſes ejus, & plantæ.

8. Et exiliens ſterit, & ambulabat: & in-
travit cum illis in templum ambulans, &
exiliens, & laudans Deum.

9. Et vidit omnis populus eum ambulan-
tem, & laudantem Deum.

10. Cognoscebant autem illum, quod ipſe
erat, qui ad eleemoſynam ſedebat ad Specioſam
portam templi, & impleti ſunt ſtupore
& extaſi in eo, quod contigerat illi.

11. Cum teneret autem Petrum, & Joanne,
cucurrit omnis populus ad eos ad porticu-
m, quæ appellatur Salomonis, ſtupentes.

12. Videns autem Petrus, reſpondit ad po-
pulum: Viri Iſraelitæ, quid miramini in hoc,
aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute
aut poteſtate ſecerimus hunc ambulare?

13. † Deus Abraham, & Deus Iſaac, &
Deus Jacob, Deus Patrum noſtrorum glo-
rificavit filium ſuum Jeſum, quem vos qui-
dem tradiſtiſ, & negaſtiſ ante faciem Pi-
lati, judicante illo dimitti.

14. || Vos autem ſanctum, & juſtum negaſtiſ,
& petiſtiſ virum homicidam donari vobis:

15. auctorem verò vitæ interfeciſtiſ, quẽ Deus
ſuſcitavit à mortuis, cujus nos teſtes ſumus.

16. Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos
vidiſtiſ, & noſtiſ, confirmavit nomen ejus: &

fides,

† IN VI-
GIL A-
POSTOL.
PETRI
ET PAU-
LI.

Hodem
anno 32.

† FER. 9
POST
PASCH.

|| Matth.
17. 20.
Marc. 15.
11.
Luc. 23. 18
Joan. 15.
10.

|| Joel. 2.
32.
Rom. 10. 13

|| Pſalm.
135. 8.

|| 1. Reg.
3. 10.

|| Pſalm.
131. 11.

|| Pſalm.
15. 10.
Infr. 13. 35

|| Pſalm.
109. 1.

fides, quæ per eum est, dedit integram san-
tatem istam in conspectu omnium vestrum.

17. Et nunc fratres scio quia per ignoran-
tiam fecistis, sicut & principes vestri.

18. Deus autem, quæ prænuñtiavit per os omni-
um prophetarum, pati Christum suum, sic implevit.

19. Poenitemini igitur, & convertimini
ut deleantur peccata vestra:

20. ut cum venerint tempora refrigerii à
conspectu Domini, & miserit eum, qui præ-
dicatus est vobis, Jesum Christum,

21. quem oportet quidem cælum suscipere
usque in tempora restitutionis omnium, quæ
locutus est Deus per os sanctorum suorum
à sæculo prophetarum.

|| Deut. 18.
5. 22. Moyses quidem dixit: || Quoniam Prophe-
tam suscitabit vobis Dominus Deus vester de
fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis,
juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

23. Erit autem: omnis anima, quæ non audie-
rit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24. Et omnes prophetae à Samuel, & dein-
ceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

|| Gen. 12. 3. 25. Vos estis filii prophetarum, & testa-
menti, quod disposuit Deus ad patres no-
stros, dicens ad Abraham: || Et in semine
tuo benedicentur omnes familiae terræ.

26. Vobis primum Deus suscitans Filium
suum, misit eum benedicientem vobis: ut
convertat se unusquisque à nequitia sua.

C A P U T I V.

*Apostoli post reclusionem in custodia examinati de
claudi curatione, ostendunt in solo Christo la-
pide angulari esse salutem, nec principibus
contra Dei jussu obtemperant cessando à do-
ctrina nominis Christi: dimissi vero, & oran-
tes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nul-
lus ipsorum quidquam proprium habebat, sed
suis divenditis faciebat pretium esse commu-
ne, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.*

Eodem
anno 33.

1. **L**Oquentibus autem illis ad populum,
supervenerunt sacerdotes, & magi-
stratus templi, & Sadducei,

2. dolentes quòd docerent populum, & an-
nuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3. & iniecerunt in eos manus, & posue-
runt eos in custodiam in crastinum: erat
enim jam vespere.

4. Multi autem eorum, qui audierant ver-
bum, crediderunt: & factus est numerus
virorum quinque millia.

5. Factum est autem in crastinum, ut con-
gregarentur principes eorum, & seniores,
& Scribae in Jerusalem;

6. & Annas princeps sacerdotum, & Cai-
phas, & Joannes, & Alexander, & quot-
quot erant de genere sacerdotali.

7. Et statuentes eos in medio, interroga-
bant: In qua virtute, aut in quo nomine
fecistis hoc vos?

8. Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit
ad eos: Principes populi, & seniores audite.

9. Si nos hodie dijudicamur in beneficio ho-
minis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10. notum sit omnibus vobis, & omni
plebi Israel: quia in nomine Domini nostri

Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifi-
xistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in
hoc iste astat coram vobis sanus.

11. || Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis
ædificantibus, qui factus est in caput anguli:

12. & non est in alio aliquo salus. Nec
enim aliud nomen est sub cælo datum homi-
nibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13. Videntes autem Petri constantiam, &
Joannis, comperto quòd homines essent sine
litteris, & idiotæ, admirabantur, & cogno-
scebant eos quoniam cum Jesu fuerant:

14. hominem quoque videntes stantem cum
eis, qui curatus fuerat, nihil poterant con-
tradicare.

15. Jusserunt autem eos foras extra concilium
secedere: & conferebant ad invicem,

16. dicentes: Quid faciemus hominibus
istis? quoniam quidem notum signum factum
est per eos, omnibus habitantibus Jerusalem:
manifestum est, & non possumus negare.

17. Sed ne amplius divulgetur in popu-
lum, comminemur eis, ne ultra loquantur
in nomine hoc ulli hominum.

18. Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino
loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

19. Petrus verò, & Joannes respondentes, di-
xerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei,
vos potius audire, quàm Deum, judicate:

20. non enim possumus quæ vidimus &
audivimus non loqui.

21. At illi comminantes dimiserunt eos:
non inveniētes quomodo punirent eos pro-
pter populum, quia omnes clarificabant id,
quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22. Annorum enim erat amplius quadraginta
homo, in quo factum fuerat signum illud sanitatis.

23. Dimissi autem venerunt ad suos: &
annuntiaverunt eis quanta ad eos principes
sacerdotum, & seniores dixissent.

24. Qui cum audissent, unanimiter le-
naverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Do-
mine tu es qui fecisti cælum, & terram,
mare, & omnia, quæ in eis sunt:

25. qui Spiritu sancto per os patris nostri
David, pueri tui, dixisti: || Quare fremuerunt
Gentes, & populi meditati sunt inania?

26. Astiterunt reges terræ, & principes
convenerunt in unum adversus Dominum,
& adversus Christum ejus?

27. Convenerunt enim verè in civitate ista
adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem
unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum
Gentibus, & populis Israel,

28. facere quæ manus tua, & consilium
tuum decreverunt fieri.

29. Et nunc Domine respice in minas eo-
rum, & da servis tuis cum omni fiducia
loqui verbum tuum,

30. in eo quòd manum tuam extendas ad
sanitates, & signa, & prodigia fieri per no-
men sancti filii tui Jesu.

31. Et cum orassent, motus est locus, in quo
erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu
sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32. Multitudinis autem credentium erat cor
unum, & anima una: nec quisquam eorum,
quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat,
sed erant illis omnia communia.

|| Psalm.
117. 22.
Isa. 28. 16.
Matth. 21.
42.
Marc. 13.
10.
Luc. 20. 17.
Rom. 9. 32.
1. Petr. 2. 7.

|| Psal. 2. 1.

33. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35. & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36. Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere.

37. Cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias & uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maxime per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt ut à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

Eodem anno 33.

1. **V**ir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum,

2. & fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quamdam, ad pedes Apostolorum posuit.

3. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4. Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes, qui audierunt.

6. Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes sepelierunt.

7. Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit: Etiam tanti.

9. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium: & efferent te.

10. Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autem juvenes invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11. Et factus est timor magnus in universa ecclesia, & in omnes, qui audierunt hæc.

12. Per manus autem Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13. Ceterorum autem nemo audebat se conjugere illis: sed magnificabat eos populus.

14. Magis autem augebatur credentium in

Domino multitudo virorum, ac mulierum, 15. ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16. Concorrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes agros, & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17. Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes, qui cum illo erant, (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo:

18. & iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

19. Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20. Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21. Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israel: & miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22. Cum autem venissent ministri, & aperto carcere non invenissent illos, reversi enuntiaverunt.

23. dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24. Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.

25. Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.

26. Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27. Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio: Et interrogavit eos princeps sacerdotum,

28. dicens: Præcipiendo præcipimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra: & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29. Respondens autem Petrus, & Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

30. Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31. Hunc principem, & salvatorem Deus exaltavit dextera sua ad dandam poenitentiam Israeli, & remissionem peccatorum.

32. Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33. Hæc cum audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34. Surgens autem quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis universæ plebi; jussit foras ad breve homines fieri.

35. Dixitque ad illos: Viri Israelitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

36. Ante hos enim dies * extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

37. Post hunc * extitit Judas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post

* Ann. ante Æram vulg. 3.

* Ann. ante Æram vulg. 6.

te,

† FER. 4.
QUAT.
TEMP.
PENTEC.
Item,
INFRA
OCTAV.
APOST.
PETRI
ET PAU.
LI.

se, & ipse periit: & omnes, quotquot con-
fenserunt ei, dispersi sunt.

38. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab
hominibus istis, & finite illos: quoniam si est ex
hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur:

39. si verò ex Deo est, non poteritis dis-
solvere illud, ne fortè & Deo repugnare
inveniamini. Consenserunt autem illi.

40. Et convocantes Apostolos, cæsis de-
nuntiaverunt, ne omninò loquerentur in no-
mine Jesu, & dimiserunt eos.

41. Et illi quidem ibant gaudentes à con-
spectu concilii, quoniam digni habiti sunt
pro nomine Jesu contumeliam pati.

42. Omni autem die non cessabant in tem-
plo & circa domos docentes, & evangeli-
zantes Christum Jesum.

CAPUT VI.

*Electio septem diaconorum, crescente in dies
credentium numero: Stephani vehementia
cum signis & prodigiis, in quem plurimi in-
surgunt Judæi: cumque eum non possent con-
vincere, falsis testibus nituntur opprimere.*

Eodem
ann. 33.

1. **I**N diebus autem illis, crescente numero
discipulorum, factum est murmur Græ-
corum adversus Hebræos, eo quod despice-
rentur in ministerio quotidiano viduæ eorum.

2. Convocantes autem duodecim multitudinē
discipulorum, dixerunt; Non est æquum nos
derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3. Considerate ergo fratres, viros ex vobis bo-
ni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, &
sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4. Nos verò orationi, & ministerio verbi
instantes erimus.

5. Et placuit sermo coram omni multitudine.
Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide,
& Spiritu sancto, & Philippum, & Procho-
rum, & Nicanorem, & Timonem, & Parme-
nam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6. Hos statuerunt ante conspectum Aposto-
lorum: & orantes imposuerunt eis manus.

7. Et verbum Dñi crescebat, & multiplicaba-
tur numerus discipulorum in Jerusalem valdè:
multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8. **†** Stephanus autē plenus gratia, & fortitudi-
ne faciebat prodigia, & signa magna in populo.

9. Surrexerunt autem quidam de synagoga,
quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium,
& Alexandrinorum, & eorum qui erant à Ci-
licia, & Asia, disputantes cum Stephano: ||

10. & non poterant resistere sapientiæ, &
Spiritui, qui loquebatur. ||

11. Tunc summiserunt viros, qui dicerent
se audivisse eum dicentem verba blasphemiam
in Moysen, & in Deum.

12. Commoverunt itaque plebem, & se-
niores, & Scribas: & concurrentes rapue-
runt eum, & adduxerunt in concilium,

13. & statuerunt falsos testes, qui dice-
rent: Homo iste non cessat loqui verba ad-
versus locum sanctum, & legem:

14. Audivimus enim eum dicentem: Quoniam
Jesús Nazarenus hic destruet locum istum, &
mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15. Et intuentes eum omnes, qui sedebant in con-
cilio, viderunt faciem ejus tanquā faciē Angeli.

CAPUT VII.

*Stephanus, data respondendi facultate, multa
refert de pacto Dei cum Abraham ejusque
minoribus, de Moyse & egressione filiorum
Israel ex Ægypto, de tabernaculo testimonii
& templo per Salomonem edificato; Judæos
reprehendens quod ipsi & patres eorum Spi-
ritui sancto semper resisterint: cum autem
diceret se Jesum à dextris Dei videre, lapi-
datur, testibus vestimenta ad pedes Sauli
deponentibus: oratque pro lapidantibus.*

1. **D**ixit autem princeps sacerdotum: Si
hæc ita se habent?

2. Qui ait: Viri fratres, & patres, audite:
Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ
cum esset in Mesopotamia, prius quàm mo-
raretur in Charan,

3. & dixit ad illum: || Exi de terra tua,
& de cognatione tua, & veni in terram,
quam monstravero tibi. || Gen. 12.1

4. Tunc exiit de terra Chaldæorum, & ha-
bitavit in Charan. Et inde, postquam mor-
uus est pater ejus, transtulit illum in ter-
ram istam, in qua nunc vos habitatis.

5. Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec
passum pedis: sed repromisit dare illi eam
in possessionem, & semini ejus post ipsum,
cum non haberet filium.

6. Locutus est autem ei Deus: || Quia erit
semen ejus accola in terra aliena, & servi-
tuti eos subicient, & malè tractabunt eos
annis quadringentis: || Gen. 15.13

7. & gentem cui servierint, judicabo ego,
dixit Dominus, & post hæc exibunt, & ser-
vient mihi in loco isto.

8. || Et dedit illi testamentum circumcisi-
onis, || & sic genuit Isaac, & circumcidit eum
die octavo: & || Isaac, Jacob: & || Jacob,
duodecim Patriarchas. || Gen. 17.10, 21.2, 25.25

9. Et Patriarchæ æmulantes, || Joseph ven-
diderunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo:
10. & eripuit eum ex omnibus tribulatio-
nibus ejus: & || dedit ei gratiam, & sapien-
tiam in conspectu Pharaonis regis Ægypti,
& constituit eum præpositum super Ægy-
ptum, super omnem domum suam. || Gen. 29.15, 31.42, 35.22, 37.37

11. Venit autem famem in universam Ægy-
ptum, & Chanaan, & tribulatio magna: &
non inveniebant cibos patres nostri.

12. || Cum audisset autem Jacob esse frumen-
tum in Ægypto: misit Patres nostros primum: || Gen. 42.1

13. || & in secundo cognitus est Joseph à fratri-
bus suis, & manifestatū est Pharaoni genus ejus. || Gen. 43.3

14. Mittens autem Joseph accersivit Jacob
patrem suum, & omnem cognationem suam
in animabus septuagintaquinque.

15. || Et descendit Jacob in Ægyptum, || Gen. 46.5
& || defunctus est ipse, & patres nostri. || Gen. 49.32

16. Et translati sunt in Sichem, & positi
sunt in sepulchro, || quod emit Abraham
pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem. || Gen. 23.16, 30.13

17. Cum autem appropinquaret tempus pro-
missionis, quam confessus erat Deus Abrahæ, || Jos. 24.32, Exod. 1.7

18. quoadusque surrexit alius rex in Ægy-
pto, qui non sciebat Joseph.

19. Hic circumveniens genus nostrum,

afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos ne vivificarentur.

20. || Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.

21. Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutrit eum sibi in filium.

22. Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus suis.

23. Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor ejus ut visitaret fratres suos filios Israel.

24. || Et cum vidisset quendam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei, qui injuriam sustinebat, percussio Ægyptio.

25. Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.

26. || Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?

27. Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem, & judicem super nos?

28. Numquid interficere me tu vis? quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?

29. Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est advena in terra Madian, ubi genueravit filios duos.

30. Et expletis annis quadraginta, || apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

31. Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:

32. Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham: Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.

33. Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est.

34. Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.

35. Hunc Moyses, quem negaverunt, dicens: Quis te constituit principem, & judicem? hunc Deus principem, & redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36. || Hic eduxit illos, faciens prodigia, & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37. Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: || Prophetam suscitat vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.

38. || Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ dare nobis.

39. Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum.

40. dicentes ad Aaron: || Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.

41. Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & latabantur in operibus manuum suarum.

42. Convertit autem Deus, & tradidit eos servire

militiæ egi, sicut scriptum est in libro Prophetarum: || Numquid victimas, & hostias obtulisti mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43. Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis adorare eas. Et transieram vos trans Babylonem.

44. Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus || loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam quam viderat.

45. || Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum Jesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum nostrorum, usque in diebus David,

46. || qui invenit gratiam ante Deum, || & petiit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob.

47. || Salomon autem ædificavit illi domum.

48. || Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut Propheta dicit:

49. || Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ est?

50. Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51. Dura cervice, & incircumcis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.

52. Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Justi, cujus vos nunc proditores, & homicidæ fuistis,

53. qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.

54. Audientes autem hæc discabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55. Cum autem esset plenus spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.

56. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

57. Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

58. Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jesu suscipe spiritum meum.

59. Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

C A P U T VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè a Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem ubi credentem baptizasset; a Spiritu raptus deferitur in Azotum.

1. **F**acta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis,

|| Amos 3. 25.

|| Exod. 25. 40. || Jos. 3. 14. || Hebr. 8. 9.

|| 1. Reg. 16. 23. || Psalm. 131. 5. || 3. Reg. 6. 1. || 1. Petr. 17. 12. || Infr. 17. 24. || Isai. 66. 1.

Eodem anno 33. cadente.

lymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ, & Samariæ præter Apostolos.

2. Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

3. Saulus autem devastabat Ecclesiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.

4. Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

† FER. 5.
P O S T
P E N T E C.

5. † Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6. Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

7. Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exibant.

8. Multi autem paralytici, & claudi curati sunt.

9. Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:

10. cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magis suis dementasset eos.

12. Cum verò credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.

13. Tunc Simon & ipse credidit: & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa, & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

† FER. 2.
P O S T
P E N T E C.
& I N
M I S S.
V O T. D E
S P I R I T.

14. † Cum autem audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem.

15. Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:

16. nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu.

17. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

18. Cum vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

19. dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuiusque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20. Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21. Non est tibi pars, neque fors in sermone isto: cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

23. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24. Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quæ dixistis.

25. Et illi quidem testificati, & locuti verbum Domini, redibant Hierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

† FER. 5.
P O S T
P A S C H.

26. † Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum ad viam, quæ descendit ab Hierusalem in Gazam: hæc est deserta.

27. Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Hierusalem:

28. & revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam.

29. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adijunge te ad currum istum.

30. Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?

31. Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

32. Locum autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: || Tanquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

|| Isai. 53.7

33. In humilitate iudicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tollitur de terra vita ejus.

34. Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35. Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, evangelizavit illi Jesu.

36. Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37. Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

38. Et iussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

39. Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40. Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

C A P U T IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum misso, à quo baptizatus cepit Damasci acerrimè tueri Jesum esse Christum: discipuli verò ipsum dimittunt per murum propter Judæorum insidias: quem Barnabas Hierosolymis ducit ad Apostolos: unde rursus propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lydæ sanat Æneam paralyticum, & in Joppe Tabitham resuscitat.

1. **S**aulus † autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad Principem sacerdotum,

2. & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem.

3. || Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cælo.

4. Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

5. Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare:

6. Et tremens, ac stupens dixit: Do-

† IN CON-
VERS. S.
P A U L I.
Anno 34.
Ætæ vulg.
incunte.
A morte
Chr. an. 2.
Gal. 1. 13.
|| Infr. 22.
6. & 23. 10.
& 26.
1. Cor. 15. 8.
2. Cor. 12. 2.

mine, quid me vis facere?

7. Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur eum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9. Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11. Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur rectus: & quare in domo Judæ Saulū nomine Tarsensem: ecce enim orat.

12. (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntē, & imponentē sibi manus ut visū recipiat.)

13. Respondit autem Ananias: Domine, audi vi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem:

14. & hic habet potestatem à principibus sacerdotū alligandi omnes, qui invocant nomen tuū.

15. Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël.

16. Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17. Et abiit Ananias, & introivit in domum: & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est.

19. Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20. Et continuo in synagogis prædicabat Jesus, quoniam hic est Filius Dei.

21. Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Jerusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinceret illos duceret ad principes sacerdotum?

22. Saulus autem multo magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23. Cum autem implerentur dies multi*, consiliū fecerunt in unū Judæi ut eū interficerent.

24. Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.

25. Accipientes & autem eū discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in porta.

26. Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus.

27. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos*: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28. Et erat cum illis intrans, & exiens in Jerusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29. Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat eū Græcis: illi autem querebant occidere eū.

30. Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31. Ecclesia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32. Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos*, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33. Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34. Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit.

35. Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conversi sunt ad Dñm.

36. In Joppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

37. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.

38. Cum autem propè esset Lydda ad Joppen, discipuli audientes quia Petrus esset in

* Hoc est post 3. an. ut dicit ad Gal. 1. 18. Ann. Æneæ vulg. 37.

|| 1. Cor. 11. 12.

* Petrum videlicet & Jacobum Gal. 1. 19.

Eodem anno 37.

* Quo tempore Antiochiam usque pervenisse creditur ibique eandem suam collocasse.

ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum advenisset, duxerunt illum in cenaculum, & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40. Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41. Dans autē illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivā.

42. Notum autem factum est per universam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43. Factum est autem ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdā coriariū.

C A P U T X.

Jussu Angelī accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per linthei visionem admonitus Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cūque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, jussit eos baptizari.

1. **V**Ir autem quidam erat in Casarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica,

2. religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

3. Is vidit in visu manifestē, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

4. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5. Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi Simonem quemdā, qui cognominatur Petrus:

6. hic hospitatur apud Simonem quemdā coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7. Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dñm ex his, qui illi parebant.

8. Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Joppen.

9. Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10. Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eū mentis excessus,

11. & vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram,

12. in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli.

13. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum.

15. Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16. Hoc autem factum est per ter: & statim receptum est vas in cælum.

17. Et dum intra se hæsitarer Petrus quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

18. Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19. Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.

20. Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21. Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam venistis?

22. Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir justus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Judæorum, responsum accepit ab Angelo sancto accersire te in domum suam, & audire verba abs te.

23. Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidā ex fratribus ab Joppe comitati sunt eū.

24. Altera autem die introivit Casaream. Cornelius verò expectabat illos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25. Et factum est cum introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26. Petrus verò elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27. Et loquens cum illo intravit, & invenit multos, qui convenerant:

28. dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29. Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

30. Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait:

31. Corneli, exaudita est oratio tua, & elemosynæ tuæ commemorate sunt in conspectu Dei.

32. Mitte ergo in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33. Confestim ergo misi ad te, & tu benè fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.

34. Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, || quia non est personarum acceptor Deus:

35. sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi.

36. Verbum misit Deus filiis Israel, annuntians pacem per Jesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37. † Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim à || Galilæa, post baptismum, quod prædicavit Joannes,

38. Jesum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39. Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem,

quem

anno 39.

|| Deut. 10
17.
1. Pet. 1. 19-21
Job 34. 19
1. Pet. 1. 8, 9
Eccl. 1. 15
Rom. 1. 11
Gal. 2. 6
Ephes. 1. 17
Col. 3. 25
1. Pet. 1. 17
† FER. 2
P O S T
P A S C H E
|| Luc. 1. 14

quem occiderunt suspendentes in ligno,

40. Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri,

41. non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo nobis, qui manducavimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.

42. Et † præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex vivorum, & mortuorum.

43. || Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

44. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.

45. Et obstupuerunt ex circumcissione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48. Et iussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quod ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conversis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Jerosolymitana, qui multis conversis adducit eò & Saulum à Tarso, cum quo mittitur Jerusalem, ut in famem Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1. Audierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2. Cum autem ascendisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcissione,

3. dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

4. Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5. Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis summitti de cælo, & venit usque ad me.

6. In quod intuens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli.

7. Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

8. Dixi autem: Nequaquam Domine, quia commune aut immundum nunquam introivit in os meum.

9. Respondit autem vox secundo de cælo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10. Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursus in cælum.

11. Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi à Cæsarea ad me.

12. Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

13. Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14. qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15. Cum autem cœpisssem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.

16. Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: || Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

17. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

18. His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus penitentiam dedit Deus ad vitam.

19. Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen, & Cyprum, nisi solis Judæis. (a)

20. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cum introissent (b) Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jesum.

21. Et erat manus Domini cum eis: † multæque numerus credentiū conversus est ad Dñm.

22. Pervenit autem sermo ad aures ecclesiæ, quæ erat Jerosolymis super istis: & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23. Qui cum pervenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino:

24. quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Dño.

25. Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæreretur Saulum: quem cum invenisset, perduxit Antiochiam. (c)

26. Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli, Christiani. (d)

27. In his autem diebus supervenerunt ab Jerosolymis propheta Antiochiam:

28. & surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio. (e)

29. Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30. quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ, & Sauli. (f)

CAPUT XII.

Herodes occiso Jacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio; fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream: cùmque divinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus expiravit.

1. Odè autè tempore † misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdā de Ecclesia.

† FER. 7.
POST
PENTEC.|| Jerem.
21. 14.
Mich. 7. 18.1. Matth.
1. 11.
Marc. 1. 8.
Luc. 1. 15.
Joan. 1. 16.
Supr. 1. 5.
Iust. 19. 1.(a) Nota
ergo illud
dñi solis
Incute
Judæis:
deinde &
Græcis,
postquam
scilicet
audierunt
Corneliū
à Petro
baptizatum
nec eos
statim ve-
nisse An-
tiochiam,
sed post
multas re-
giones pe-
ragratos,
atq; adeo
postquam
jam inde
Petrus de-
cesserat.
(b) Anno
40.
† S. BAR-
NABÆ.
(c) Anno
41.
(d) Junge
c. 11. 26. 1.
ERANT
AUTEM(e) Anno
Imperi
cujus 2.(f) Anno
Ere vulg.
32.† SS. APO-
STOL. PE-
TRI ET
PAULI.
Aurippa
Aristobolus
filius
Herodis
Magni ne-
pos.Eodem
anno 42.

2. Occidit autē Jacobū fratrē Joannis gladio.
3. Vidēs autē quia placeret Judæis, apposuit ut
apprehēderet & Petrū. Erāt autē dies Azymorū.

4. Quē cū apprehendisset, misit in carcerē, tra-
dens quatuor quaternionibus militū custodiē-
dum, volens post Pascha producere eū populo.

5. Et Petrus quidem servabatur in carce-
re. Oratio autem fiebat sine intermissione
ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6. Cū autem producturus eum esset Herodes,
in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter
duos milites, vinctus catenis duabus: & cus-
todes ante ostium custodiebant carcerem.

7. Et ecce Angelus Domini astitit: & lumen
refulsit in habitaculo: percussioque latere Pet-
ri, excitavit eum, dicens: Surge velociter.
Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.

8. Dixit autem Angelus ad eū: Præcingere, &
calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi:
Circumda tibi vestimentū tuum, & sequere me.

9. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat
quia verum est, quod fiebat per Angelum:
existimabat autem se visum videre.

10. Transeuntes autem primam & secundam
custodiam, venerunt ad portam ferream,
quæ ducit ad civitatem: quæ ultrò aperta
est eis. Et exeuntes processerunt vicum un-
um: & continuò discessit Angelus ab eo.

11. Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc
scio verē quia misit Dominus Angelum suum,
& eripuit me de manu Herodis, & de om-
ni expectatione plebis Judæorum.

12. Consideransque venit ad domum Ma-
riæ matris Joannis, qui cognominatus est Mar-
cus, ubi erant multi congregati, & orantes.

13. Pulsante autem eo ostium januz, pro-
cessit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14. Et ut cognovit vocem Petri, præ gau-
dio non aperuit januam, sed intro currens
nuntiavit stare Petrum ante januam.

15. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa
autem affirmabat sic se habere. Illi autem
dicebant: Angelus ejus est.

16. Petrus autem perseverabat pulsans. Cū
autem aperuissent, viderunt eū, & obstupuerunt.

17. Annuens autem eis manu ut tacerent, nar-
ravit quomodo Dominus eduxisset eum de car-
cere, dixitque: Nuntiate Jacobo, & fratribus

hæc. Et egressus abiit in alium locum. (a)

18. Facta autem die, erat non parva turbatio
inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19. Herodes autem cū requisisset eum,
& non invenisset, inquisitione facta de cus-
todibus, iussit eos duci: || descendensque à
Judæa in Casaream, ibi commoratus est.

20. Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At
illi unanimes venerunt ad eum, & persuaso Bla-
sio, qui erat super cubiculum regis, postulabant
pacem, eò quod alerentur regiones eorū ab illo.

21. Statuto autem die Herodes vestitus veste
regia, sedit pro tribunali, & cōcionabatur ad eos.

22. Populus autem acclamabat: Dei vo-
ces, & non hominis.

23. Confestim autem percussit eum Angelus
Domini, eò quod non dedisset honorem Deo:
& consumptus à vermibus, expiravit. (b)

24. Verbum autem Domini crescebat, &
multiplicabatur:

25. Barnabas autem & Saulus reversi (c)
sunt ab Jerosolymis expleto ministerio, assump-
to Joanne, qui cognominatus est Marcus.

C A P U T XIII.

*Saulus & Barnabas jubentur à Spiritu sancto
segregari ad opus prædicationis inter Gentes,
& Barjesu sive Elyma mago, qui eorum præ-
dicationi resistebat, ad Pauli verbum excæca-
to, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisi-
diæ Paulus in synagoga latius de Christo dis-
serit: sed Judæis blasphemantibus, & per-
secutionem in eos excitantibus; convertun-
tur ad Gentes juxta Isaia vaticinium.*

1. **E**Rant autem in Ecclesia, quæ erat Antio-
chiæ, prophetae, & doctores, in quibus
Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, &
Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat He-
rodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

2. Ministrantibus autem illis Dño, & jejunan-
tibus, dixit illis Spiritus sanctus: segregate mihi
Saulū, & Barnabā, in opus ad quod assumpsi eos.

3. Tunc jejunantes, & orantes, imponen-
tesque eis manus, dimiserunt illos.

4. Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abie-
runt Seleuciam; & inde navigaverunt Cyprum.

(a) Quo
tempore
creditor
Judæam
reliquisse,
& Romam
migrasse,
ibique Se-
dem circa
initium
anni se-
quentis,
(43.) po-
nitur.
|| *Supra*
ad suppli-
cium.

(b) Act. 41.
desinente.

(c) nempe
anno sup-
riori 41.
Sup. 11. Jo.

Eodem
anno 42.

* Marcum
de quo
sup. 12. 13.
& 15. 37.

* Nominis
ut videtur
à Procon-
sule illo
sumptis.

Eodem
anno 42.

Exod. 1. 1
Exod. 13.
21. & 22.
Exod. 16.
3.

* Hoc est,
circa
450. post
electionem
patrum.

Vide not.
ad c. 19. 1.
Iosue, nec
non chrono-
logiam.
Iudic. 3. 9
1. Reg. 8. 3
2. 1. 6. 2
10. 12
1. Reg. 13.
1. 10.
1. 16.
1. 17.
1. 18.
1. 19.

1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

† FER. 3.
P O S T
P A S C H.

5. Et cum venissent Salaminam, prædica-
bant verbum Dei in Synagogis Judæorum.
Habebant autem & Joannem * in ministerio.
6. Et cum perambulassent universam insu-
lam usque Paphum, invenerunt quemdam
virum magum pseudopropheta, Judæum,
cui nomen erat Barjesu.
7. qui erat cum Proconsule Sergio Paulo
viro prudente. Hic, accersitis Barnaba, &
Saulo, desiderabat audire verbum Dei.
8. Resistebat autem illis Elymas magus,
(sic enim interpretatur nomen ejus,) quæ-
rens avertere Proconsulem à fide.
9. Saulus autem, qui & Paulus, * reple-
tus Spiritu sancto, intuens in eum,
10. dixit: O plene omni dolo, & omni
fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ,
non desinis subvertere vias Domini rectas.
11. Et nunc ecce manus Domini super te, &
eris cæcus, non videns solem usque ad tempus.
Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ,
& circueiens quærebat qui ei manum daret.
12. Tunc Proconsul cum vidisset factum,
credidit admirans super doctrina Domini.
13. Et cum à Papho navigassent Paulus,
& qui cum eo erant, venerunt Pergen Pam-
philiæ. Joannes autem discedens ab eis, re-
versus est Jerosolymam.
14. Illi verò pertransientes Pergen, vene-
runt Antiochiam Pisiidæ: & ingressi syna-
gogam die sabbatorum, federunt.
15. Post lectionem autem legis, & Pro-
phetarum, miserunt principes synagoga ad
eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vo-
bis sermo exhortationis ad plebem, dicite.
16. Surgens autem Paulus, & manu si-
lentium indicens, ait: Viri Israelitæ, & qui
timetis Deum, audite:
17. Deus plebis Israel elegit patres no-
stros, & plebem exaltavit cum essent inco-
læ || in terra Egypti, || & in brachio ex-
celso eduxit eos ex ea,
18. || & per quadraginta annorum tem-
pus mores eorum sustinuit in deserto.
19. Et destruens gentes septem in terra Cha-
naan, || sorte distribuit eis terram eorum,
20. quasi * post quadringentos & quin-
quaginta annos: || & post hæc dedit judi-
ces, usque ad Samuel Prophetam.
21. Et exinde || postulaverunt regem: &
dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de
tribu Benjamin, annis quadraginta.
22. Et amoto illo, || suscitavit illis David re-
gem: cui testimonium perhibens, dixit: || In-
veni David filium Jesse, virum secundum cor
meum, qui faciet omnes voluntates meas.
23. Hujus Deus ex femine || secundum
promissionem eduxit Israel salvatorem Jesum,
24. || prædicante Joanne ante faciem ad-
ventus ejus baptismum pœnitentiæ omni po-
pulo Israel.
25. Cum impletet autem Joannes cursum
suum, dicebat: Quem me arbitramini esse,
|| non sum ego, sed ecce venit post me, cujus
non sum dignus calceamenta pedum solvere.
26. † Viri fratres, filii generis Abraham,
& qui in vobis timent Deum, vobis ver-
bum salutis hujus missum est.
27. Qui enim habitabant Jerusalem, &

principes ejus hunc ignorantes, & voces
prophetarum, quæ per omne sabbatum le-
guntur, judicantes impleverunt.
28. & nullam causam mortis inveniunt in
eo, || petierunt à Pilato, ut interficerent eum.
29. Cumque consummassent omnia, quæ
de eo scripta erant, deponentes eum de li-
gno, posuerunt eum in monumento.
30. || Deus verò suscitavit eum à mortuis
tertia die: qui visus est per dies multos his,
31. qui simul ascenderant cum eo de Ga-
lilæa in Jerusalem: qui usque nunc sunt tes-
tes ejus ad plebem.
32. Et nos vobis annuntiamus eam, quæ
ad patres nostros repromissio facta est:
33. quoniam hanc Deus adimplevit filiis
nostris resuscitans Jesum, sicut & in Psal-
mo secundo scriptum est: || Filius meus es
tu, ego hodie genui te.
34. Quod autem suscitavit eum à mor-
tuis, amplius jam non reversurum in cor-
ruptionem, ita dixit: || Quia dabo vobis
sancta David fidelia.
35. Ideoque & alias dicit: || Non dabis
Sanctum tuum videre corruptionem.
36. David enim in sua generatione cum ad-
ministrasset voluntati Dei, || dormivit: & appo-
situs est ad patres suos, & vidit corruptionem.
37. Quem verò Deus suscitavit à mor-
tuis, non vidit corruptionem.
38. Notum igitur sit vobis, viri fratres,
quia per hunc vobis remissio peccatorum an-
nuntiatur, & ab omnibus, quibus non po-
tuistis in lege Moyli justificari,
39. in hoc omnis, qui credit, justificatur.
40. Videte ergo ne superveniat vobis quod
dictum est in Prophetis;
41. || Videte contemptores, & admirami-
ni, & disperdimini: quia opus operor ego in
diebus vestris, opus quod non credetis, si
quis enarraverit vobis.
42. Exeuntibus autem illis rogabant ut se-
quenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.
43. Cumque dimissa esset synagoga, secuti
sunt multi Judæorum, & colentium advena-
rum, Paulum, & Barnabam: qui loquentes
suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.
44. Sequenti vero sabbato penè universa
civitas convenit audire verbum Dei.
45. Videntes autem turbas Judæi, repleti
sunt zelo, & contradicebant his, quæ à
Paulo dicebantur, blasphemantes.
46. Tunc constanter Paulus, & Barnabas
dixerunt: Vobis oportebat primum loqui
verbum Dei: sed quoniam repellitis illud,
& indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce
convertimur ad Gentes:
47. sic enim præcepit nobis Dominus: ||
Posui te in lucem Gentium, ut sis in salu-
tem usque ad extremum terræ.
48. Audientes autem Gentes gavisa sunt, &
glorificabant verbum Domini: & crediderunt
quotquot erant præordinati ad vitam æternam.
49. Diffeminabatur autem verbum Domi-
ni per universam regionem.
50. Judæi autem concitaverunt mulieres
religiosas, & honestas, & primos civitatis,
& excitaverunt persecutionem in Paulum,
& Barnabam: & ejecerunt eos de finibus suis.

|| Matth.
27. 20. &
23.
Mar. 15. 17
Luc. 23. 21.
& 23.
Joan. 19. 15.
|| Mart. 28.
Mar. 16.
Luc. 24.
Joan. 20.

|| Psal. 2. 7.

|| Isai. 55. 3

|| Psal. 15. 10.

|| 1. Reg. 3. 10.

|| Hab. 1. 5

|| Isai. 42. 6

Matth.
10, 14.
Marc. 5, 11.
Luc. 9, 1.
Eodem
anno 44.

51. || At illi, excusso pulvere pedum in
eos, venerunt Iconium. *

52. Discipuli quoque replebantur gaudio,
& Spiritu sancto.

C A P U T XIV.

*Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in
Christum suscipientibus, concitatur à Judæis
tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt,
ubi Paulus claudum à matris utero curat; po-
pulumque ac sacerdotes ob id ipsi tanquam diis
sacrificare volentes egrè compeſcunt: sed con-
citata à Judæis supervenientibus turba, Pau-
lus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: eum-
que surrexisset, ipse & Barnabas discipulos
per varia loca exhortantes, & presbyteros
ordinantes, revertuntur Antiochiam.*

1. **F**Actum est autem Iconii, ut simul in-
troirent in synagogam Judæorum, &
loquerentur, ita ut crederet Judæorum, &
Græcorum copiosa multitudo.

2. Qui verò increduli fuerunt Judæi, su-
scitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt
animas Gentium adversus fratres.

3. Multo igitur tempore demorati sunt,
fiducialiter agentes in Domino, testimonium
perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa,
& prodigia fieri per manus eorum. *

4. Divisa est autem multitudo civitatis:
& quidam quidem erant cum Judæis, qui-
dam verò cum Apostolis.

5. Cum autem factus esset impetus Genti-
lium, & Judæorum cum principibus suis,
ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6. intelligentes confugerunt * ad civitates Ly-
caoniæ Lystram, & Derben, & universam in
circuito regionem, & ibi evangelizantes erant.

7. Et quidam vir Lystris infirmus pedibus
sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui
nunquam ambulaverat.

8. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus
eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,
9. dixit magna voce: Surge super pedes
tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10. Turbæ autem cum vidissent quod fe-
cerat Paulus, levaverunt vocem suam Ly-
caonicè dicentes: Dii similes facti homini-
bus descenderunt ad nos.

11. Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum
verò Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12. Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante
civitatem, tauros, & coronas ante januas
asserens, cum populis volebat sacrificare.

13. Quod ubi audierunt Apostoli, Barna-
bas, & Paulus, conscissis tunicis suis exilie-
runt in turbas, clamantes,

14. & dicentes: Viri, quid hæc facitis? &
nos mortales sumus, similes vobis homines,
annuntiantes vobis ab his vanis converti ad
Deum vivum, || qui fecit cælum, & ter-
ram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt:

15. qui in præteritis generationibus dimi-
sit omnes gentes ingredi vias suas.

16. Et quidem non sine testimonio semet-
ipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans
pluvias, & tempora fructifera, implens cibo,
& lætitia corda nostra.

17. Et hæc dicentes, vix sedaverunt tur-
bas ne sibi immolarent.

18. Supervenerunt autem quidam ab Antio-
chia, & Iconio Judæi: & persuasis turbis, lapi-
dantesque Paulum, traxerunt extra civitatem,
existimantes eum mortuum esse. (a)

19. Circumdantibus autem eum discipulis,
surgens intravit civitatem, & postera die
profectus est cum Barnaba in Derben.

20. Cumque evangelizassent civitati illi,
& docuissent multos, reversi (b) sunt Lystram,
& Iconium, & Antiochiam,

21. confirmantes animas discipulorum, ex-
hortantesque ut permanerent in fide: &
quoniam per multas tribulationes oportet
nos intrare in regnum Dei.

22. Et cum constituissent illis per singulas
ecclesias presbyteros, & orassent cum jeju-
nationibus, commendaverunt eos Domino,
in quem crediderunt.

23. Transeuntesque Pisidiam, venerunt in
Pamphyliam,

24. & loquentes verbum Domini in Perge,
descenderunt in Attaliam:

25. || & inde navigaverunt Antiochiam,
unde erant traditi gratiæ Dei, in opus,
quod compleverunt.

26. Cum autem venissent, & congregassent
Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum
illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27. Morati sunt autem tempus non modicu-
m cum discipulis. (c)

C A P U T XV.

*Orta Antiochiæ seditione propter Judæos, vo-
lentes Gentes ad Deum conversas circumci-
di, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos
referunt: qui post Petri & Jacobi suffragia,
communi decreto per litteras statuunt, Gen-
tes conversas non ligari lege Moysi: Paulus
cupiens ab Antiochia invisere loca in qui-
bus prædicaverat, separatur à Barnaba,
eò quod nollet Joannem assumi.*

1. **E**T quidam descendentes de Judæa,
(a) docebant fratres: || Quia nisi
circumcidamini secundum morem Moysi,
non potestis salvari.

2. Facta ergo seditione non minima Pau-
lo, & Barnabæ adversus illos, statuerunt ut
ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam
alii ex aliis, ad Apostolos, & presbyteros
in Jerusalem super hac quæstione.

3. Illi ergo deducti ab Ecclesia pertransi-
bant Phœnicen, & Samariam, narrantes
conversionem Gentium: & faciebant gau-
dium magnum omnibus fratribus.

4. Cum autem venissent Jerosolymam, (b) su-
scæpti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senio-
ribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

5. Surrexerunt autem quidam de hæresi
Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes:
Quia oportet circumcidi eos, præcipere quo-
que servare legem Moysi.

6. Conveneruntque Apostoli, & seniores
videre de verbo hoc.

7. Cum autem magna conquisitio fieret,
surgens Petrus dixit ad eos: || Viri fratres,

(a) Quo
tempore
videretur il-
lam extra-
sim passus,
de qua
2. Cor. 12.
(b) Anno
44.

|| Sup. 13, 1.

(c) Post
hoc vide-
tur Paulus
Christi
Evangelium
propaga-
visse us-
que ad Il-
lyricum.
Rom. 15, 19
eque per-
pessus quæ
4. Cor. 11.
24. & 25.
iple com-
memorat.

(a) Ann. 49
definitur.
|| Gal. 5, 2.

(b) Ann. 50.
Hæc vulgi-
ana sc. 14
post Pauli
profectionem
Hierosolymam
triennio
à conver-
sione sua
exacto in-
cepit.
Gal. 2, 1.
|| Sup. 10.

vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

8. Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, || dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis.

9. & nihil discevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

11. Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

12. Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa, & prodigia in Gentibus per eos.

13. Et postquam tacuerunt, respondit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14. Simon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

16. || Post hæc revertar, & reedificabo tabernaculum David, quod decedit: & diruta ejus reedificabo, & erigam illud:

17. ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18. Notum à sæculo est Domino opus suum.

19. Propter quod ego judico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20. sed scribere ad eos ut abstineant se à contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21. Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22. Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam viros primos in fratribus,

23. scribentes per manus eorum. APOSTOLI & seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem.

24. Quoniam audivimus quia quidam ex vobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25. placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo,

26. hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27. Misimus ergo Judam, (a) & Silam (b), qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28. Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria:

29. ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; à quibus custodientes vos, bene agetis. Valet.

30. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam: & congregata multitudo tradiderunt epistolam,

31. Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.

32. Judas autem, & Silas, & ipsi cum essent Prophete, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos, qui miserant illos.

34. Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem,

35. Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36. Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37. Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus. (c)

38. Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, || & non esset cum eis in opus) non debere recipi.

39. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40. Paulus verò electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41. Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

C A P U T XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo, in Macedoniam proficiscuntur: primumque Philippi prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: ubi facto terre motu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orant ut à civitate egrediantur.

1. **P**ervenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2. Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

3. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater ejus erat Gentilis.

4. Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Jerosolymis.

5. Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6. Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Jesu.

8. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:

Anno 51.

(c) Confobrinum suum. Coloss. 4. 10. || Supr. 13. 13.

Eodem ann. 51.

* Cum hic
primum in
prima per-
sona lo-
quatur Lu-
cas, satis
inducit ab
eo tempo-
re, Paulo
in predic-
Evangelii
fuisse ad-
iunctum.

9. & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniā, adjuva nos.

10. Ut autem visum vidit, statim quæsi-
mus * proficisci in Macedoniā, certi facti
quod vocasset nos Deus evangelizare eis.

11. Navigantes autem à Troade, recto
cursu venimus Samothraciam, & sequenti
die Neapolim.

12. & inde Philippos, quæ est prima par-
tis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus au-
tem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.

13. Die autem sabbatorum egressi sumus
foras portam juxta flumen, ubi videbatur
oratio esse: & sedentes loquebamur mulie-
ribus, quæ convenerant.

14. Et quædam mulier nomine Lydia, pur-
puraria civitatis Thyatirenorum, colens
Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor
intendere his, quæ dicebantur à Paulo.

15. Cum autem baptizata esset, & domus
ejus, deprecata est dicens: Si judicastis me
fidelem Domino esse, introite in domum
meam, & manete. Et coegit nos.

16. Factum est autem euntibus nobis ad
orationem, puellam quamdam habentem spiri-
tum pythonem obviare nobis, quæ quæstum
magnum præstabat dominis suis divinando.

17. Hæc subsecuta Paulum, & nos, clama-
bat dicens: Isti homines servi Dei excelli-
sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18. Hoc autem faciebat multis diebus.
Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui
dixit: præcipio tibi in nomine Jesu Christi
exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19. Videntes autem domini ejus quia exivit
spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum,
& Silam perduxerunt in forum ad principes:

20. & offerentes eos magistratibus, dixe-
runt: Hi homines conturbant civitatem no-
stram, cum sint Judæi:

21. & annuntiant morem, quem non licet no-
bis suscipere, neque facere, cum simus Romani.

22. Et cucurrit plebs adversus eos: & ma-
gistratus, scissis tunicis eorum, // jusserunt
eos virgis caedi.

23. Et cum multas plagas eis imposuissent,
miserunt eos in carcerem, præcipientes cu-
stodi ut diligenter custodiret eos.

24. Qui cum tale præceptum accepisset,
misit eos in interiorem carcerem, & pedes
eorum restrinxit ligno.

25. Media autem nocte, Paulus & Silas
orantes, laudabant Deum: & audiebant eos,
qui in custodia erant.

26. Subito verò terræ motus factus est ma-
gnus, ita ut moverentur fundamenta carce-
ris. Et statim aperta sunt omnia ostia: &
universorum vincula soluta sunt.

27. Expergefactus autem custos carceris, &
videns januas apertas carceris, evaginato gladio
volebat se interficere, æstimans fugisse viñctos.

28. Clamavit autem Paulus voce magna,
dicens: Nihil tibi mali feceris: universi
enim hic sumus.

29. Petitoque lumine, introgressus est: &
tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30. & producens eos foras, ait: Domini,
quid me oportet facere, ut salvus sim?

31. At illi dixerunt: Crede in Dominum
Jesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32. Et locuti sunt ei verbum Domini cum
omnibus, qui erant in domo ejus.

33. Et tollens eos in illa hora noctis, la-
vit plagas eorum: & baptizatus est ipse,
& omnis domus ejus continuo.

34. Cumque perduxisset eos in domum
suam, apposuit eis mensam, & latatus est
cum omni domo sua credens Deo.

35. Et cum dies factus esset, miserunt magi-
stratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

36. Nuntiavit autem custos carceris verba
hæc Paulo: Quia miserunt magistratus ut di-
mittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37. Paulus autem dixit eis: Cæsos nos pu-
blice, indemnatos, homines Romanos mi-
serunt in carcerem, & nunc occulte nos eji-
ciunt? Non ita: sed veniant,

38. & ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt au-
tem magistratibus lictores verba hæc. Ti-
mueruntque audito quod Romani essent:

39. & venientes deprecati sunt eos, & edu-
centes rogabant ut egrederentur de urbe.

40. Exeuntes autem de carcere, introie-
runt ad Lydiam: & visis fratribus conso-
lati sunt eos, & profecti sunt.

C A P U T XVII.

*Facto Thessalonica magno fructu per Pauli præ-
dicationem, concitatur adversus eum à Ju-
dæis seditio, similiter & Beræ: Paulus
Asbenis: cum Judæis & philosophis disserit,
ac Dionysium Areopagitam ad Christum con-
vertit cum quibusdam aliis.*

1. **C**UM autem perambulassent Amphipo-
lim, & Apolloniam, venerunt Thes-
salonicam, * ubi erat synagoga Judæorum.

2. Secundum consuetudinem autem Paulus
introivit ad eos, & per sabbata tria disere-
bat eis de Scripturis,

3. adaperiens & insinuans quia Christum
oportuit pati, & resurgere à mortuis: &
quia hic est Jesus Christus, quem ego an-
nuntio vobis.

4. Et quidam ex eis crediderunt, & ad-
juncti sunt Paulo, & Silæ, & de colenti-
bus, Gentilibusque multitudo magna, &
mulieres nobiles non paucæ.

5. Zelantes autem Judæi, assumentesque de
vulgo viros quosdam malos, & turba facta,
concitaverunt civitatem: & assistentes domui
Jasonis quærebant eos producere in populum.

6. Et cum non invenissent eos, trahebant
Jasone, & quosdam fratres ad principes
civitatis, clamantes, quoniam hi, qui Ur-
bem * concitant, & huc venerunt,

7. quos suscepit Jaso, & hi omnes, con-
tra decreta Cæsaris faciunt, regem alium di-
centes esse JESUM.

8. Concitaverunt autem plebem, & prin-
cipes civitatis audientes hæc.

9. Et accepta satisfactione à Jasone, & à
ceteris, dimiserunt eos.

10. Fratres verò confestim per noctem dimise-
runt Paulum, & Silam in Beræam. Qui cum ve-
nissent, in Synagoga Judæorum introierunt.

Eodem
anno 51.
* Ubi tan-
tis con-
tumeliis
prius Phi-
lippos affe-
ctus, Evan-
gelium cu
multo cer-
tamine an-
nuntiavit
1. Thess. 2.
2.

* Alias
Or. em.
Gr. 777
ἀναγνώστης
Sup. 777

11. Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentiliū honestarum, & viri non pauci.

13. Cum autem cognovissent in Thessalonica Judæi, quia & Bercæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes, & turbantes multitudinem.

14. Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem, & Timotheus remanserunt ibi.

15. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam, & Timotheum, ut quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

Anno 52.

16. Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem.

17. Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.

18. Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi dissidebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic, dicere? Alii verò: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

19. Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?

20. nova enim quædam inferis auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.

21. (Athenienses autem omnes, & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

† 55. DIONYSIUS ET SOCIUS.

22. † Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video.

23. Præteriens enim, & videns simulacra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat: *IGNOTO DEO*. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

† Gen. 1. 1.

24. || Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, || non in manufactis templis habitat.

|| Supr. 7. 48.

25. nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia:

26. scitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, despicens statuta tempora, & terminos habitationis eorum,

27. querere Deum si fortè attredent eum, aut inveniunt, quamvis non longè sit ab unoquoque nostrum.

28. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsi enim & genus sumus.

29. Genus ergo cum sumus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30. Et tempora quidem hujus ignorantia despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique poenitentiam agant,

31. eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro, in

quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

32. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33. Sic Paulus exivit de medio eorum.

34. Quidam verò viri adhaerentes ei: crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verum post sesquiannum accusatur à Judæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptisma Joannis.

1. **P**ost hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum:

Eodem anno 54.

2. & inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos à Roma) accessit ad eos.

3. Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: (erant autem scenofactoriæ artis.)

4. Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis.

5. Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6. Contradicientibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua: dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7. Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagogæ.

8. Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas:

10. propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11. Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

12. Gallione autem proconsole Achaja †, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13. dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Siquidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ò viri Judæi, rectè vos sustinerem.

15. Si verò quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Iudex ego horum nolo esse.

* Ex quibus Crispus & Cajus sua manu baptizavit Paulus.

† Cor. 1. 24.

† Anno 54. Hic est Novatus L. Seneca Philosophi frater, qui à Junio Gallione adoptatus: Gallionis nomen continuat.

*Anno 54.

|| Num. 6.
13.
Inf. 21. 24.*Hieroso-
lymitana.
† Syriæ.

16. Et minavit eos à tribunali.

17. Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18. Paulus verò cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valesaciens, navigavit * in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi || totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

19. Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagogam, disputabat cum Judæis.

20. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit,

21. Sed valesaciens, & dicens, Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

22. Et descendens Cæsaream, ascendit, & salutavit Ecclesiam *, & descendit Antiochiam †.

23. Et factò ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiâ, confirmans omnes discipulos.

24. Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25. Hic erat edoctus viam Domini: & servens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Jesu, sciens tantum baptisma Joannis.

26. Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27. Cum autem vellet ire Achajam, exhortari fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his, qui crediderant.

28. Vehementer enim Judæos revincebat publicè, ostendens per Scripturas, esse CHRISTUM Jesum.

C A P U T XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Joannis tantum baptismo baptizatos, jubet in Jesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Judæis, qui non credentes conabantur nomine Jesu à Paulo prædicati adjurare demonia: multi peccata confitentes libros supersticiosos exarunt: Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam agrè tandem sedat Alexander.

|| IN VI-
GILIA
PENTEC.
* Galatia
videlicet
& Phry-
giæ.
† Eodem
anno 54.

|| Matth.
3. 11.
Marc. 1. 8.
Luc. 3. 16.
Joan. 1. 26.
Supr. 1. 5.
6. 11. 15.

1. **F**Actum † est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus * veniret Ephesum †, & inveniret quosdam discipulos:

2. dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3. Ille verò ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: in Joannis baptismo.

4. Dixit autem Paulus: || Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Jesum.

5. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6. Et cum imposuisset illis manus Paulus,

venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7. Erant autem omnes viri serè duodecim.

8. Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

9. Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam *.

10. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11. Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12. ita ut etiam super languidos deferrentur è corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13. Tentaverunt autem quidam & de circumcuntibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14. Erant autem quidam Judæi Scævæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15. Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16. Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, & vulnerati effugerent de domo illa.

17. Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18. Multique credentium veniebant confidentes, & annuntiantes actus suos.

19. Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20. Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21. His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transire Macedonia & Achajam ire Ierosolymam, dicens: quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.

22. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum, & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia. *

23. Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini †.

24. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argentæas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25. quos convocans, & eos, qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26. & videtis, & auditis quia non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27. Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputa-

* Ann. 55.

Anno 56.

* Lydiaca
sc. in qua
prædica-
visse vide-
tur 9. ad
hoc men-
sum spa-
tio: qui
biennio
quo in
schola Ty-
ranni (Su-
pra v. 10.)
& 3. men-
sibus, qui-
bus prius
in Synago-
ga Ephesi
docuerat:
(Ibid. 8.)
additi
triennium
illud con-
ficient de
quo Act.
20. 31.
† Ann. 57.

bitur,

bitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

28. His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29. Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gajo, & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31. Quidam autem & de Asia principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum;

32. alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant quare ex causa convenissent.

33. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34. Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35. Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque prolis?

36. Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere.

37. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38. Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39. Si quid autem alterius rei queritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40. Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possumus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset: dimisit Ecclesiam*.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniae & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis; advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicans quod non essent amplius eum visuri.

1. **P**ostquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valledixit, & profectus est ut iret in Macedoniam.

2. Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3. ubi cum secisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Judæis navigaturo in Syriam*: habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4. Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Gajus Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5. Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade:

6. Nos verò navigavimus post dies Azy-

morum è Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7. Una autem Sabbati* cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8. Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeret somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatu est mortuus.

10. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11. Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12. Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minime.

13. Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14. Cum autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenem.

15. Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16. Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis.

17. † A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit Majores natu Ecclesiæ.

18. Qui cum venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,

19. serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:

20. Quomodo nihil subtraxerim utilium, quod minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domos,

21. testificans Judæis, atque Gentilibus in Deum poenitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.

22. Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalem; quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:

23. nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Jerosolymis me manent.

24. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiores quam me, dummodò consummum cursum meum, & ministerium verbi, quod accepi à Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

25. Et nunc ecce ego scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26. Quapropter testor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium:

27. Non enim subterfugi, quod minus annuntiarem omne consilium Dei vobis,

28. Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere

*1. die Dominica.

† SANCT. STEPH. P A P A E ET MARTYR.

* 1. concionem, sive multitudinē.

* Anno 54.

Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.
29. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31. Propter quod vigilate, memoria retinentes: quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.

32. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare, & dare hereditatem in sanctificationis omnibus.

33. Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

1. Cor. 4. 2. Thess. 3. 34. ipsi scitis: || quoniam ad ea, quae mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae.

35. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.

36. Et cum haec dixisset, positus genibus suis oravit cum omnibus illis.

37. Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38. dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Jerusalem tendenti post varias navigationes; vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Jerusalem, nec tamen amicorum lacrymis averti potest ne ascendat Jerusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Jerusalem pervenisset, Iacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificent: quod cum faceret, rapitur a Judaeis, sed ex eorum manibus eripitur a tribuno, a quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

Eodem anno 58.

1. **C**um autem factum esset ut navigarem abstracti ab eis, recto cursu venimus Coem, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram.

2. Et cum invenissemus navem transfretantem in Phoenicem, ascendentes navigavimus.

3. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4. Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Jerusalem.

5. Et expletis diebus profecti ibamus, deducuntibus nos omnibus cum uxoribus, & filiis usque foras civitatem: & positus genibus in littore, oravimus.

6. Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.

7. Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.

8. Alia autem die profecti, venimus Caesaream*. Et intrantes domum Philippi evan-

* Stratonis.

gelista, || qui erat unus de septem, mansimus apud eum.

9. Huic autem erant quatuor filiae virgines prophetantes.

10. Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a Judaea propheta, nomine Agabus.

11. Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes, & manus, dixit: Haec dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est zona haec, sic alligabunt in Jerusalem Judaei, & tradent in manus Gentium.

12. Quod cum audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Jerusalem.

13. Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis stantes, & affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum propter nomen Domini Jesu.

14. Et cum ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15. Post dies autem istos preparati, ascende-
bamus in Jerusalem.

16. Venerunt autem & ex discipulis a Caesarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum.

17. Et cum venissemus Jerusalem, libenter exceperunt nos fratres.

18. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19. Quos cum salutasset, narrabat per singula, quae Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20. At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Judaeis, qui crediderunt, & omnes aemulatores sunt legis.

21. Audierunt autem de te, quia discessionem doceas a Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Judaeorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi.

22. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24. His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende* in illis || ut radant capita: & scient omnes quia quae de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

25. De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, || nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine & suffocato, & fornicatione.

26. Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27. Dum autem septem dies consummarentur, hi, qui de Asia erant, Judaei, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes:

28. Viri Israelitae, adjuvate: hic est homo, qui adversus populum, & legem, & locum hunc, omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

29. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt

|| Supra. 1. 8. 5.

* i. de tuo aliquid confer cum eis, vel ad plus quam illi.
|| Num. 6. 18.
Sup. 18. 18.
|| Supra. 15. 20. & 29.

quoniam in templum introduxisset Paulus.
30. Commotaque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31. Quærentibus autem eum occidere, nuntiatur est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem.

32. Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33. Tunc accedens tribunus * apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

34. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra.

35. Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi.

36. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37. Et cum coepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?

38. Nonne tu es Ægyptius *, qui ante hos dies † multum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39. Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Judæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

C A P U T XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum, eò quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus; à tribuno autem iussus flagellis cedi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1. **V**iri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2. Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3. Et dicit: Ego sum vir Judæus natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie.

4. || qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros, ac mulieres,

5. sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes majores natu, || à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde victos in Jerusalem ut punirentur.

6. Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa:

7. & decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8. Ego autem respondi: Quis es Domine?

Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazareus, quem tu persequeris.

9. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10. Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11. Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12. Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,

13. veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14. At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus:

15. quia eris testis illius ad omnes homines eorum quæ vidisti & audisti.

16. Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17. Factum est autem revertenti mihi in Jerusalem *, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

18. & videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

19. Et ego dixi: Domine ipsi sciunt || quia ego eram concludens in carcerem, & cadens per synagogas eos, qui credebant in te:

20. & cum funderetur sanguis Stephani testis tui, || ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.

21. Et dixit ad me: Vade quoniam ego in nationes longè mittam te.

22. Audiebant autem eum usque ad hoc verbū, & levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.

23. Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverem jactantibus in aerem,

24. iussit tribunus * induci eum in castra, & flagellis cedi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25. Et cum astrinxissent eum loris: dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26. Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo, civis Romanus est.

27. Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28. Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum.

29. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui cum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30. Postera autem die volens scire diligentius, qua ex causa accusaretur à Judæis, solvit eum, & iussit sacerdotes convenire, & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

* Claudius Lylius. Infr. 23. 37.

* De quo Joseph. Antiq. lib. 20. cap. 6. & Belli lib. 2. cap. 12.

* Ann. 37.

|| Supr. 8. 3.

|| Supr. 7. 57.

Ann. 58.

|| Supr. 9. 3.

|| Supr. 9. 2.

* Idem Lylius.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum jussu in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quod nescisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Phariseum, & de resurrectione mortuorum judicari, orta est inter Phariseos & Sadduceos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicans quod etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

Eodem
anno 58.

1. **I**ntendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni cōscientia bona cōversatus sum ante Deum usque in hodiernū diē.

2. Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus.

3. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundū legem, & contra legē jubes me percuti?

4. Et qui astantes dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis?

|| Exod. 22.
18.

5. Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: || Principem populi tui non maledices.

|| Philip.
3. 5.

6. Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadduceorum, & altera Phariseorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, || ego Phariseus sum, filius Phariseorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor.

|| Matth.
22. 23.

7. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Phariseos, & Sadduceos, & soluta est multitudo.

8. || Sadducei enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisei autem utraque consentiunt.

9. Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Phariseorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid tibi Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10. Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

12. Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes, neque manducatuos, neque bibituos, donec occiderent Paulum.

13. Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

14. qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustatuos, donec occidamus Paulum.

15. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam aliquid certius cognitur de eo. Nos verò prius quam appropiet, parati sumus interficere illum.

16. Quod cum audisset filius sororis Pauli infidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

17. Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18. Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vincas Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19. Apprehendens autem tribunus manum illius secessit cum eo seorsum, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20. Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in conciliū, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21. tu verò ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

22. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota sibi fecisset.

23. Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis:

24. & jumenta præparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem præsidem.

25. (Timuit enim ne fortè raperent eum Judæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tanquam accepturus pecuniam.)

26. scribens epistolam continentem hæc: CLAUDIUS Lysias optimo prædidi, Felici, salutem.

27. Virum hunc comprehensum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28. volensque scire causam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29. Quem inveni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30. Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

31. Milites ergo secundum præceptum sibi, assumens Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

32. Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33. Qui cum venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam prædidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34. Cum legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35. Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Judæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum judicari. Felix & Drusilla ipsius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Christiana: cum autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum villum successori suo Portio Fesslo.

1. **P**ost quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senio-

Eodem
anno 58.

ribus

ribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem adversus Paulum.

2. Et citato Paulo cepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3. semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4. Ne diutius autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

5. Invenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum;

6. qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum volumus secundum legem nostram judicare.

7. Superveniens autem tribunus Lyfias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8. jubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9. Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10. Respondit autem Paulus, (annuente sibi Praefide dicere:) Ex multis annis * te esse judicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi, dies, quam duodecim, ex quo ascendi adorare || in Jerusalem:

12. & neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13. neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14. Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio Patri, & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege, & Prophetis scripta sunt.

15. spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16. In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

17. Post annos autem plures eleemosynas facturus in gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

18. || In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

19. Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te praesto esse, & accusare si quid haberent adversum me:

20. aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,

21. nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi inter eos stans: || Quoniam de resurrectione mortuorum ego judicor hodie à vobis.

22. Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hæc, dicens: Cum tribunus Lyfias descenderit, audiam vos.

23. Jussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christum Jesum:

25. Disputante autem illo de iustitia, &

castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te:

26. simul & sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Pontium Festum. Volens autem gratiam prestare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

C A P U T XXV.

*Festus non obsequitur Judæis insidiis potenti-
bus ut Paulus Jerusalem ducatur: sed Cæ-
sareæ audit ejus accusatores & Pauli respon-
sionem: qui à Festo requisitus an vellet de his
judicari Jerusalem, appellat Cæsarem: Fe-
stus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui
ipsum audire cupit, posteroque die jubente
Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.*

1. **F**estus ergo cum venisset in provin-
ciam, post triduum ascendit Jero-
solyam à Cæsarea.

2. Audieruntque eum principes sacerdo-
tum, & primi Judæorum adversus Paulum:
& rogabant eum,

3. postulantes gratiam adversus eum, ut
juberet perducere eum in Jerusalem, insidias
tendentes ut interficerent eum in via.

4. Festus autem respondit servari Paulum
in Cæsarea: se autem maturius profecturum.

5. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt,
descendentes simul, si quod est in viro cri-
men, accusent eum.

6. Demoratus autem inter eos dies non
amplius quam octo, aut decem, descendit
Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali,
& jussit Paulum adduci.

7. Qui cum perductus esset, circumstete-
runt eum, qui ab Jerosolyma descenderant
Judæi, multas, & graves causas objicientes,
quas non poterant probare,

8. Paulo rationem reddente: Quoniam ne-
que in legem Judæorum, neque in templum,
neque in Cæsarem quidquam peccavi.

9. Festus autem volens gratiam prestare Ju-
dæis, respondens Paulo, dixit: Vis Jerosoly-
mam ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10. Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæ-
saris sto, ibi me oportet judicari: Judæis
non nocui, sicut tu melius nosti.

11. Si enim nocui, aut dignum morte
aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil
est eorum, quæ hi accusant me, nemo po-
test me illis donare. Cæsarem appello.

12. Tunc Festus cum concilio locutus, re-
spondit: Cæsarem appellasti: ad Cæsarem ibis.

13. Et cum dies aliquot transacti essent,
Agrippa * rex, & Bernice descenderunt Cæ-
saream ad salutandum Festum.

14. Et cum dies plures ibi demorarentur,
Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir
quidam est derelictus à Felice vinctus,

15. de quo cum essem Jerosolyms, adierunt
me principes sacerdotum, & seniores Judæo-
rum, postulantes adversus illum damnationem.

16. Ad quos respondi: Quia non est Ro-

* Ut qui
annum 5.
Samarita-
ne guber-
nationis
& sextum
Judææ
ageret.
|| Sup. 21.
26.

|| Sup. 21.
26.

|| Sup. 23.6

Anno 60.

Eodem
anno 60.

* Filius se-
nioris A-
grippæ de
quo sup.
cap. 12. ul-
timus filius
Herodis.

manis consuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is, qui accusatur, praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17. Cum ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussit adduci virum.

18. De quo, cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

19. quaestiones verò quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20. Hæsitans autem ego de huiusmodi quaestione, dicebam si vellet ire Hierosolymam, & ibi judicari de istis.

21. Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, iussi servari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.

22. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23. Altera autem die, cum venisset Agrippa, & Bernice cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, iubente Festo, adductus est Paulus.

24. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis nunc, de quo omnis multitudo Iudeorum interpellavit me Hierosolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere amplius.

25. Ego verò comperi nihil dignum morte cum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicavi mittere.

26. De quo quid ceterum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas ejus non significare.

C A P U T XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens suæ ad Christum conversationis ordinem, & se Iudeis ac Gentibus sub divina protectione predicasse ostendens; Festoque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

Eodem
Anno 62.

1. Agrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cepit rationem reddere.

2. De omnibus, quibus accusor à Iudeis, rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cum sim defensor me hodie,

3. maxime te sciente omnia, & quæ apud Iudeos sunt consuetudines, & quaestiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4. Et quidem vitam meam à juventute, quæ ab initio fuit in gente mea in Hierosolymis, noverunt omnes Iudei:

5. præscientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Phariseus.

6. Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repositionis facta est à Deo, sto iudicio subiectus:

7. in quam duodecim tribus nostræ, no-

ste ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor à Iudeis, rex.

8. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitatur?

9. Et ego quidem existimaveram, me adversus nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere.

10. || Quod & feci Hierosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sententiam.

11. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: & amplius insanies in eos, persequabar usque in exterarum civitates.

12. In quibus || dum irem Damascum cum potestate, & permissu principum sacerdotum,

13. die media in via, vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos, qui mecum simul erant.

14. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audiivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua; Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15. Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16. Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, & testem eorum, quæ vidisti, & eorum, quibus apparebo tibi,

17. eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18. aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate fatanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem, quæ est in me.

19. Unde rex Agrippa, non fui incredulus celesti visioni:

20. || sed his, qui sunt Damasci primum, & Hierosolymis, & in omnem regionem Iudææ, & Gentibus annuntiabam, ut poenitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna poenitentiae opera facientes.

21. Hac ex causa me Iudei, cum essem in templo, || comprehensum tentabant interficere.

22. Auxilio autem adjutus Dei usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque majori, nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,

23. si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiatus est populo, & Gentibus.

24. Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te litteræ ad insaniam convertunt.

25. Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis, & sobrietatis verba loquor.

26. Scit enim de his rex, ad quem & constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

28. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29. Et Paulus. Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales,

qualis

qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30. Et exurrexit rex, & praeses, Bernice, & qui assidebant eis.

31. Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Caesarem.

CAPUT XXVII.

Paulus a centurione Julio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: a quo licet praediceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factum sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum: possi naufragium omnes evadunt incolumes.

1. **U**T autem judicatum est navigare eum in Italiam: & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustae,

2. || ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiae loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3. Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humanè autem tractans Julius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4. Et inde cum sustulissimus; subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarii.

5. Et pelagus Ciliciae & Pamphyliae navigantes, venimus Lystram, quae est Lyciae:

6. & ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7. Et cum multis diebus tardè navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretae, juxta Salmonem:

8. & vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalassa.

9. Multo autem tempore peracto, & cum jam non esset tuta navigatio, eo quod & jejunium

* jam praeterisset, consolabatur eos Paulus, 10. dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria, & multo damno non solum oneris, & navis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio.

11. Centurio autem gubernatori & naclero magis credebatur, quam his, quae à Paulo dicebantur.

12. Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phoenicem, hiemare, portum Cretae respicientem ad Africum, & ad Corum.

13. Aspirante autem Austro, aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Affon, legebant Cretam.

14. Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Thyphonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15. Cumque arrepta esset navis, & non posset conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16. In insulam autem quamdam decurrentes, quae vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17. Qua sublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18. Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19. & tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20. Neque autem sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostrae.

21. Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere injuriam hanc, & jacturam.

22. Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animae erit ex vobis, praeterquam navis.

23. Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio,

24. dicens: Ne timeas Paule, Caesari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.

25. Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26. In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27. Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautae apparere sibi aliquam regionem.

28. Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30. Nautis verò quarentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere.

31. dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32. Tunc absciderunt milites funes scaphae, & passi sunt eam excidere.

33. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.

35. Et cum haec dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, coepit manducare.

36. Animae quiores autem facti omnes, & ipsi sumperunt cibum.

37. Eramus verò universae animae in naviducenae septuaginta sex.

38. Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

39. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: finem verò quemdam

Eodem annu 60.

|| 1. Cor. 13. 25.

* Illud solenne Expiationis mensis 7. die 10. à Judaeis celebrari solitum.

considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem.

40. Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundum auræ flatum tendebant ad littus.

41. Et cum incidissemus in locum dithassum, impegnerunt navem: prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò solvebatur à vi maris.

42. Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cum enataisset, effugeret.

43. Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: jussitque eos, qui possent natate, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44. & ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quæ de navierant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

C A P U T XXVIII.

Paulus ceterique ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit cur Cæsarem appellaverit: dieque ab ipso constituto prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse; & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

1. **E**T cum evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.

2. Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem qui imminebat, & frigus.

3. Cum congregasset autem Paulus famentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cum processisset, invasit manum ejus.

4. Ut verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non finit eum vivere.

5. Et ille quidem excutens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6. At illi existimabant eum in tumorem convertendum, & subito casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7. In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benignè exhibuit.

8. Contigit autem, patrem Publii febribus, & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cum orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

9. Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10. qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

11. Post menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castrorum.

12. Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13. Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos;

14. ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.

15. Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas, quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16. Cum autem venissemus Romam *, permissum est Paulo manere sibi cum custodiente se milite.

17. Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem paternum, victus ab Jerolymis traditus sum in manus Romanorum:

18. qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset causa mortis in me:

19. contradicentibus autem Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20. Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui: propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum:

21. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Judæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22. Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicatur.

23. Cum constituisset autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moyse & Prophetis, à mane usque ad vespem.

24. Et quidam credebant his, quæ dicebantur: quidam verò non credebant.

25. Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26. dicens: ¶ Vade ad populum istum, & dic eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicientis.

27. Incrassatum est enim cor populi hujus, auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

28. Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se quæstionem.

30. Mansit autem biennio toto in suo conducto: * & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31. prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

Anno 61.

* Anno
Neronis 7.[Isa. 6, 9.
Matth. 13.
Marc. 4, 12.
Luc. 8, 10.
Joa. 12, 40.
Rom. 11, 8.]* Ad ann.
usque 63.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

INDIGERENDIS Pauli Epistolis dignitatis potius eorum ad quas scripta sunt, quam temporum habita ratio est. Hinc prima locata est quæ ad Romanos ob regnatricis urbis & principalis Ecclesiæ amplitudinem. Deinde quæ ad alias Ecclesias. Postremo quæ ad singulos.

Quantæ verò sit utilitatis certum earum tempus nosse rectè observat Baronius ad annum. 58. num. 42. Sed hic, inquit, & illud breviter necessariò monendum putamus lectorem, nonnullis accidisse ut temporum ignorance in maximos errores incidunt. Quamobrem scrupulosa quæ videtur in historia temporum indagatio, quantum conferat ad veram atque germanam divinæ Scripturæ interpretationem quisque facillè judicabit. Hæc sentiens Joannes Chrysostomus & ipse quibus locis, quandoque Pauli Epistolæ fuerint scriptæ pervestigans, hæc ait, Proinde hunc laborem nemo extra rem, neve hanc indignationem supervacaneæ curiositatis esse poterit; confert enim nobis non parvum ad quæstiones explicandas ipsum Epistolarum tempus. Hæcenus Baronius, cujus etiam rei hanc rationem affert Chrysostomus, quid aliquando Paulus iisdem de rebus non eodem modo loqui videatur, nec hujus differentia alia causa subsit, quàm ipsum Epistolarum tempus, quod initio indulgendum esset, postea verò non item. Nos ergo Chrysostomi auctoritatem & Baronii exemplum potius quàm vestigia secuti in hac quoque investigatione operam aliquam navabimus, ostendemusque earum alias esse scriptas prius quàm Roman captivus duceretur Paulus: alias in prioribus illis vinculis in quibus unius militis custodia creditus, per biennium Romæ mansit: alias postquàm est solutus & libertati redditus: alias denique cum iterum Romæ vincus esset, & paulò antequam martyrio vitam finiret: Ex certis conjecturis, characterisimisque non improbandis, quoad ejus fieri poterit, cujusque Epistolæ tempus assignantes, ac de earum etiam argumento nonnihil adicientes.

Et ad tempus quidem quod spectat, quatuordecim Pauli Epistolarum hic ordo assignari potest,

Anno aræ vulgar.		Anno post Pas- sionem.		Anno aræ vulgar.		Anno post Pas- sionem.
52	1. Ad Thessalonicenses prima.	19		61	8. Ad Philemonem.	29
	2. Ad eosdem secunda.				9. Ad Colossenses.	
56	3. Ad Galatas.	23			10. Ad Ephesios.	
57	4. Ad Corinthios prima.	24			11. Ad Hebræos.	
	5. Ad eosdem secunda.			66	12. Ad Timotheum prima.	33
	6. Ad Romanos.				13. Ad Titum.	
61	7. Ad Philippenses.	29			14. Ad Timotheum secunda, paulo antequam ipse Apostolus subiret martyrium.	
	8. Ad					

Li. expost.
Proposit. in
hanc Epist.
Præfat. in
expos. Ep.
hujus

EPISTOLÆ VERO AD ROMANOS argumentum breviter perstrinxit Augustinus, cum dixit, quæstionem in ea versari operum legis & gratiæ. Orta siquidem contentione inter fideles, tum Judæos, tum Gentiles qui Romæ degebant, de justificatione, cum utriusque suis meritis Evangelii gratiam arrogarent; hinc controversiæ disceptator Paulus interveniens, ea, inquit idem Doctor, moderatione utitur, ut nec Judæos superbire permittat, tanquam de meritis operum legis; nec Gentes merito fidei adversus Judæos inflari, quod ipsi receperint Christum quem illi crucifixerunt. Ostendit itaque omnes prius quàm vocarentur ad Christi fidem fuisse peccatis subditos & à vera justitia alienos; atque adeò gratuitum Dei donum esse justificationem, eamque non ex lege aut ex meritis operum, sed ex fide Christi proficisci.

Scriptam verò Corintho fuisse hanc Epistolam pluribus probat Origenes: ut, quod missa fuerit per Phæben Diaconissam Ecclesiæ quæ erat Cenebris portu Corinthiorum, quod Cajum qui Corinthi morabatur (1. Corinth. 14.) hospitem suum vocet; quod in salutationibus quæ habentur cap. 16. eorum meminit qui cum ipso iter Jerosolymitanum ingressi sunt, quique Act. 20. dicuntur Corintho cum Paulo esse profecti.

Data est itaque anno Aræ vulgaris 57. post Christi passionem 24. ut supra notavimus, & ex Chronologia nostra clariùs patebit: quo tempore cum collectis in Macedonia & Achaia elemosynis profecturus erat Apostolus Hierosolymam (cap. 15. 25. & 26.) unde

conficit Chrysostomus posteriorem esse utraque ad Corinthios, cum in secunda (cap. 8. & 9.) eos ad hanc pecuniam erogandam hortetur. Ponitur tamen hæc omnium Epistolarum prima, tum quod gratiam fidei maximè commendat, & inculcat, quæ caput est & initium Christianismi: tum ab præstantiam, ut dixi, Romanæ urbis & Ecclesiæ, cui potissimum Beatus Apostolus de gratia Christi multa & multipliciter est locutus, inquit Augustinus, ut inde se prædicatio ejus velut à capite orbis toto orbe diffunderet.

Epist. 105.

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invisere; ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abjecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos, & in penam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

† VIGIL.
NATIV.
DOMINI.
|| Act. 13.

1. **P**AULUS †, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, || segregatus in Evangelium Dei, quod antè promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis
2. de Filio suo, qui factus est ei ex femine David secundum carnem,
3. qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:
4. per quem accepimus gratiam, & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,
5. in quibus estis & vos vocati Jesu Christi:
6. omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
7. Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.
8. Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio:
9. semper in orationibus meis obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.
10. Desidero enim videre vos: ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:
11. idest, simul consolari in vobis per

eam, quæ invicem est, fidem vestram, atque meam.

12. Nolo autem vos ignorare fratres: quia sæpè proposui venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in ceteris gentibus.

13. Gracis, ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:

14. ita (quod in me,) promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.

15. Non enim erubescio Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum, & Græco.

16. Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: || Justus autem ex fide vivit.

17. Revelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem, & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent:

18. quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

19. Invisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas; ita ut sint inexcusabiles.

20. || Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum:

21. dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

22. || Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

23. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, || in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:

24. qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt crea-

|| Hab. 2. 4.
Gal. 3. 1.
Heb. 10. 17.

Dei.

|| Ephes. 4.
17.

|| Psal. 105.
20.
Jerem. 11.
10.

|| Inf. vers.
26. & 2. 6.
10.
Gal. 3. 10.
Ephes. 4. 19
& 5. 3.
Col. 3. 5. &
1. Thess. 2.
3. & 4. 7.

tura potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26. Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie. Nam femina eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam.

27. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: ut faciant ea, quæ non conveniunt,

29. repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, furriones,

30. detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obediens,

31. insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32. Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judeos redarguit, qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrant, cum Deus unicuique redditurus sit iuxta ipsius opera; adeo ut etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habenda sint, eosque judicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

|| Matth. 9. 2.

1. **P**ropter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas. || In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas.

2. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt.

3. Existimas autem hoc o homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei?

|| Sup. 9. 24. || Petr. 3. 2.

4. An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnitis? || Ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit?

|| Deut. 32. 15. || Matth. 16. 27.

5. Secundum autem duritiam tuam, & impenitens cor, || thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti iudicii Dei,

6. || qui reddet unicuique secundum opera ejus:

7. iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quarunt, vitam æternam:

8. iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio.

9. Tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum, & Græci:

10. gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primum, & Græco;

|| Deut. 10. 7.

11. || non enim est acceptio personarum apud Deum.

12. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13. || Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

14. Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciant, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16. in die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum per Jesum Christum.

17. || Si autem tu Judæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18. & nosti voluntatem ejus, || & probas utiliora, instructus per legem,

19. confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt,

20. eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ, & veritatis in lege.

21. Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:

22. qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23. qui in lege gloriaris, per pravaricationem legis Deum inhonoras.

24. (|| Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.)

25. Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem pravaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26. Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

27. || & judicabit id, quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram, & circumcisionem pravaricator legis es?

28. || Non enim qui in manifesto, Judæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio:

29. sed qui in abscondito, Judæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo præcellunt Judæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli, omnes autem & Judæi & Gentiles peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1. **Q**uid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis?

2. Multum per omnem modum. Primum quidem quia || credita sunt illis eloquia Dei.

3. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? || Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

4. || Est autem Deus verax: || omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: || Ut iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris.

1. Par. 19. 7

Job 34. 19.

Cap. 6. 8.

Eccl. 15.

5.

Act. 10. 14.

Ephef. 6. 8.

Colof. 1. 25.

1. Pet. 1. 17.

|| Matth. 7. 21.

|| Jacob. 1. 12.

|| Apoc. 11.

|| Phil. 1. 10

|| Isaie 51.

5.

Eccl. 36.

20.

|| Matth. 12.

42.

|| Isaie 48.

|| Inf. 9. 1.

|| 2. Tim. 1.

12.

|| Joan. 1.

13.

|| Psal. 118

11.

|| Ps. 50. 6.

CAPUT IV.

5. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6. (secundum hominem dico.) Absit. Alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?

7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?

8. & non (sicut blasphemamur, & sicut ajunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio iusta est.

9. Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. || *Gal. 3. 22*
Sup. 1. 17.
Infr. 11. 9.
|| Psal. 13. 3

10. sicut scriptum est: || Quia non est iustus quisquam:

11. non est intelligens, non est requirens Deum.

12. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13. || Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: || *|| Ps. 5. 11.*
|| Psal. 139
Jacob. 3. 8.
Venum aspidum sub labiis eorum:

14. || Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

15. || Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: || *|| Psal. 97.*
|| Isai. 59. 7
Prov. 1. 16.

16. || Contritio, & infelicitas in viis eorum:

17. & viam pacis non cognoverunt: || *|| In Græco*
Isai.
|| Ps. 35. 2.

18. || Non est timor Dei ante oculos eorum.

19. || Scimus autem quoniam quæcumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: || *|| Gal. 3. 16*

20. quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege & Prophetis.

22. Iustitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu,

25. quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum.

26. in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

27. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28. Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.

29. An Judæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Imò & Gentium:

30. quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31. Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abraham reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus non lege, sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur; credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse, quam uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?

2. Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3. Quid enim dicit Scriptura? || Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam. || *|| Gen. 15. 6*
Gal. 3. 6.
Jacob. 2. 23
Maithab. 11. 22.

4. Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

5. Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.

6. Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:

7. || Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum testata sunt peccata. || *|| Ps. 32. 1*

8. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

9. Beatitudo ergo hæc in circumcisione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abraham fides ad iustitiam.

10. Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio.

11. || Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam: || *|| Gen. 17. 10. 11.*

12. & sit pater circumcisionis non iis tantum, qui sunt ex circumcisione, sed & iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abraham.

13. || Non enim per legem promissio Abraham, aut semini ejus ut hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei. || *|| Gal. 3. 18*
Hebr. 11. 9.

14. Si enim qui ex lege, hæreses sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex: nec prævaricatio.

16. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abraham, qui pater est omnium nostrum.

17. (sicut scriptum est: || Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. || *|| Gen. 17. 4.*

18. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: || Sic erit semen tuum. || *|| Gen. 15. 5.*

19. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam ferè cen-

tum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.
20. In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21. plenissima sciens quia quæcumque promissit, potens est & facere.

22. Ideo & reputatum est illi ad justiciam.

23. Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad justiciam:

24. sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, || qui suscitavit Jesum

Christum Dominum nostrum à mortuis,

25. || qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, justificati non solum spe gloriamur, verum etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis justificamur ad vitam.

1. **J**ustificati igitur ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum:

2. || per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

3. Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus: || scientes quod tribulatio patientiam operatur;

4. patientia autem probationem, probatio verò spem,

5. || spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6. Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?

7. Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus,

9. Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum:

10. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

11. Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15. Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim unius delicto multi mortui sunt: mul-

to magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.

16. Et non sicut per unum peccatum, ita & donum, nam judicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.

19. || Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obediendum, justii constituentur multi.

20. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21. Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiscentiis; sed soluti à lege, liberatique per Christi gratiam à peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1. **Q**uid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2. Absit. Qui enim mortui sumus peccato, || quomodo adhuc vivemus in illo?

3. An ignoratis quia qui quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

4. || Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, || ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.

6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, & ultra non serviamus peccato.

7. Qui enim mortuus est, justificatus est à peccato.

8. Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9. scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

|| Coloss. 3.

5.

13. || Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.

14. Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

|| Iuann. 8.

14.

2. Petr. 2.

19.

16. || Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obediuntis ad iustitiam?

17. Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18. Liberati autem à peccato, servi facti estis iustitiæ.

|| Rom. 7.

POST

PENTEC.

19. † Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem.

20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.

21. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illarum mors est.

22. Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, quia peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exercuit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritalis: unde & nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ac ea quæ secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

1. **A**N ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

|| 1. Cor. 7.

19.

2. || Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri.

3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4. Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5. Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti,

6. nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

7. Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: || Non concupisces.

|| Exod. 20.

17.

Dent. 5. 21

8. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

10. Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

12. || Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.

|| 1. Tim. 1.

8.

13. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14. Scimus enim quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum venumdatus sub peccato.

15. Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16. Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17. Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20. Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21. Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22. † condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

|| PRO

REMIS.

PECCA-

TORUM.

|| 1. Petr. 3.

4.

23. video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24. Infelix ego homo, quis me liberabis de corpore mortis hujus?

25. Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per baptismum inpositos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac future gloriæ cum Christo coheredes efficit; ad cuius gloriæ revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Jesu.

1. **N**ihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant.

2. Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu

liberavit me à lege peccati & mortis.

3. || Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne,

4. ut justificatio legis impleteretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5. Qui enim secundum carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt. Qui verò secundum spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita, & pax,

7. quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.

8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est ejus.

10. Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò vivit propter justificationem.

11. || Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

12. Ergo ¶ fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.

13. || Si enim secundum carnem vixeritis moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14. Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15. || Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum || adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

17. Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

18. ¶ Existimo enim, quod ¶ non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

19. Nam expectatio creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat.

20. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe:

21. quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

23. Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

24. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

25. Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26. Similiter autem & spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut

oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27. Qui autem scrutatur corde, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti.

29. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

30. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.

31. Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32. || Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33. Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat,

34. quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35. ¶ Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

36. (sicut scriptum est: || Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.)

37. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.

38. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39. neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas à Deo Abrahæ filiis; nimirum cum ille non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantum ad eos qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem constituuntur: Deus autem cujus vult miseretur, & quem vult, induat: Judæi verò quia non ex fide Christi quem rejecerant, sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relictii, Gentibus per fidem Christi iustificatis.

1. **V**eritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2. quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

3. || Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem,

4. qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa:

5. quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

6. Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ:

7. neque qui semen sunt Abraham, omnes filii: || sed in Isaac vocabitur tibi semen: || Gen. 21. 12.

8. id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: || sed || qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine. || Gal. 4. 28.

9. Promissionis enim verbum hoc est: || Secundum hoc tempus veniam: & erit Saræ filius. || Gen. 18. 10.

10. Non solum autem illa: || sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri. || Gen. 25. 24.

11. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret)

12. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:

13. || Quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. || Gen. 25. 23. Mal. 1. 2.

14. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Absit.

15. Moyse enim dicit: || Miserebor cujus misereor: & misericordiam præstabo cujus miserebor. || Exod. 33. 19.

16. Igitur non volentis, neque currentis, sed misereboris est Dei.

17. Dicit enim Scriptura Pharaoni: || Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: & ut annuntietur nomen meum in universa terra. || Exod. 9. 16.

18. Ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat.

19. Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis resistit?

20. O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? || Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? || Sap. 15. 7. Isai. 45. 9. Jerem. 18. 6.

21. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?

22. Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum,

23. ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24. Quos & vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus.

25. sicut in Osæ dicit: || Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam, & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. || Osee 1. 10.

26. || Et erit: In loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

27. Isaias autem clamat pro Israel: || Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ salvæ fient. || Isai. 10. 22.

28. Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram:

29. & sicut prædixit Isaias: || Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissimus. || Isai. 1. 9.

30. Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt

justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est. 31. Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.

32. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,

33. sicut scriptum est: || Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum non confundetur. || Isai. 8. 14. 1. Petr. 2. 7.

C A P U T X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos zelum Dei legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam querebant: de diversitate justitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Judæo quam Græco in Christum credenti communis est; Ubique autem terrarum prædicata est Christi fides; quam repellentibus Judæis susceperunt Gentes.

1. **F**ratres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, fit pro illis, in salutem.

2. Testimonium enim perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

3. Ignorantes enim justitiam Dei, & suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subiecti.

4. Finis enim legis, Christus, ad justitiam omni credenti:

5. Moyses enim scripsit, quoniam justitiam, quæ ex lege est, || qui fecerit homo, vivet in ea. || Lev. 18. 5. Exod. 20. 11.

6. Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit: || Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cælum? id est, Christum deducere: || Deut. 30. 12.

7. Aut quis descendet in abyssum? hoc est: Christum à mortuis revocare.

8. Sed quid dicit Scriptura? || Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. || Deut. 30. 14.

9. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvaberis.

10. ¶ Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

11. Dicit enim Scriptura: || Omnis, qui credit in illum, non confundetur. || Isai. 43. 16.

12. Non enim est distinctio Judæi, & Græci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.

13. || Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. || Joel. 2. 32.

14. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

15. Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: || Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! || Nah. 1. 15.

16. Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias enim dicit: || Domine quis credidit auditui nostro? || Isai. 53. 1.

17. Ergo fides ex auditu, auditus autem

18. Sed dico : Nunquid non audierunt ? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

19. Sed dico : Nunquid Israel non cognovit ? Primus Moyses dicit. || Ego ad emulationem vos adducam in non gentem : in gentem insipientem, in iram vos mittam.

20. Isaias autem audet, & dicit ; || Inventus sum à non quærentibus me : palam apparui iis, qui me non interrogabant.

21. Ad Israel autem dicit : || Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo Judaico gratuita sua electione sibi servavit per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis : quas monet Apostolus ne adversus Judeos gloriantur : quodque Judæi ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur ; exclamant ob divine sapientiæ incomprehensibilitatem.

1. Dico ergo : Nunquid Deus repulit populum suum ? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin.

2. Non repulit Deus plebem suam, quam præcivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura : quemadmodum interpellat Deum adversum Israel ?

3. || Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt : & ego relictus sum solus, & quærent animam meam.

4. Sed quid dicit illi divinum responsum ?

|| Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

5. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

6. Si autem gratia, jam non ex operibus : alioquin gratia jam non est gratia.

7. Quid ergo ? quod quærebat Israel, hoc non est consecutus : electio autem consecuta est : ceteri verò excæcati sunt :

8. sicut scriptum est : || Dedit illis Deus spiritum compunctionis : oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.

9. Et David dicit : || Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis.

10. Obscurentur oculi eorum ne videant : & dorsum eorum semper incurva.

11. Dico ergo : Nunquid sic offenderunt ut caderent ? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos æmulentur.

12. Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium : quanto magis plenitudo eorum ?

13. Vobis enim dico Gentibus, || Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo.

14. Si quomodo ad æmulandū provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis

15. Si enim amissio eorum, reconciliatio est

mundi : quæ assumptio, nisi vita ex mortuis ?

16. Quod si delibatio sancta est, & massa : & si radix sancta, & rami.

17. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster effes, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis olivæ factus es.

18. noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris : non tu radicem portas, sed radix te.

19. Dices ergo : Fracti sunt rami ut ego inserar.

20. Bene : propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas : noli altum sapere, sed time.

21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit : ne fortè nec tibi pareat.

22. Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei : in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem : in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

23. Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur : potens est enim Deus iterum inserere illos.

24. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam olivam : quanto magis illi, qui secundum naturam, inserentur suæ olivæ ?

25. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc : || (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret,

26. & sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est : || Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob.

27. Et hoc illis à me testamentum : cum abstulero peccata eorum.

28. Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos : secundum electionem autem, charissimi propter patres.

29. Sine poenitentia enim sunt dona, & vocatio Dei.

30. Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum :

31. ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam : ut & ipsi misericordiam consequantur.

32. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate : ut omnium misereatur.

33. ¶ O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei : quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus !

34. || Quis enim cognovit sensum Domini ? Aut quis consiliarius ejus fuit ?

35. Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei ?

36. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia : ipsi gloria in sæcula. Amen.

CAPUT XII.

Instruit Romanos ut à seculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se esserentes, aut illorum limites transgredientes ; sed in modum membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis beneficiant.

1. Obsecro ¶ itaque vos fratres per misericordiam Dei, || ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam,

etiam,

|| Prov. 1.7
|| Isai. 5. 21.

|| Isai. 59.
20.

IN FE-
STO SS.
TRINIT.

|| Sap. 9.13
|| Isai. 40.13
1. Cor. 2. 16

¶ DOM.
INFRA
OCTAV.
EPHIL.

Etiam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

|| Ephes. 5.
7.
|| Thess. 4. 3.

2. Et nolite conformari huic saeculo, sed reformati in novitate sensus vestri: || ut probetis quae sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

|| 1. Cor. 12.
11.
|| Ephes. 4. 7.

3. Dico enim per gratiam quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: || & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent:

5. ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

|| DOM. 3.
POST
EPIPH.

6. ¶ Habentes autem donationes secundum gratiam, quae data est nobis; differentes: sive prophetiam secundum rationem fidei,

7. sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8. qui exortatur in exortando, qui tribuit in simplicitate, qui praestit in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

|| Amos 5.
5.
|| Ephes. 4.
7.
|| Petr. 2.
17.

9. Dilectio sine simulatione. || Odientes malum, adherentes bono.

10. || Charitate fraternitatis invicem diligentes, Honore invicem praevenientes:

11. Sollicitudine non pigri; Spiritu ferventes: Domino servientes:

12. Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Oratori instantes:

13. Necessitatibus sanctorum communicantes: || Hospitalitatem sectantes.

|| Hebr. 13.
2.
|| Petr. 4. 3.

14. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:

16. Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. ¶ Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.

|| DOM. 3.
POST
EPIPH.
|| 2. Cor. 8.
11.
|| Hebr. 12.
14.
|| Eccli. 28.
1.
|| 1. Cor. 2. 5.
|| Matt. 5. 39
|| Deut. 32.
15.
|| Hebr. 10. 30
|| Prov. 25.
17.

17. Nulli malum pro malo reddentes: || providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

18. || Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes:

19. || Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae. Scriptum est enim: || Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.

20. || Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitis, potum da illi: hoc enim faciens carbonem ignis congeres super caput ejus.

21. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

CAPUT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperant inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur: & de tempore gratiae, ut transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

|| Rom. 6. 4.
|| Gal. 2. 19.

1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim po-

testas nisi à Deo: quae autem sunt, à Deo ordinatae sunt.

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:

3. nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa:

4. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.

5. Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6. Ideo enim & tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

7. ¶ Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

|| Matth. 22. 21.

8. ¶ Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

9. Nam: || Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: || Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11. Et hoc ¶ scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.

12. Nox praecessit; dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

13. Sicut in die honestè ambulemus: || non in comestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudiciis, non in contentione, & emulatione:

|| Luc. 21. 34.

14. || sed induimini Dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideris.

|| Gal. 5. 16.
|| 1. Cor. 2. 11.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fovere & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eundem habeamus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibus jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratribus offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1. Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

2. Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

3. Is, qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet: Deus enim illum assumpsit.

CAPUT XV.

4. ¶ Tu quis es, qui iudicas alienum servum : Domino suo stat, aut cadit : stabit autem : potens est enim Deus statuere illum.

5. Nam alius iudicat diem inter diem : alius autem iudicat omnem diem : unusquisque in suo sensu abundet.

6. Qui sapit diem, Domino sapit : Et qui manducat, Domino manducat : gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7. Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur.

8. Sive enim vivimus ; Domino vivimus : sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit : ut & mortuorum & vivorum dominetur.

10. Tu autem quid iudicas fratrem tuum : aut tu quare spernis fratrem tuum : ¶ Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

11. Scriptum est enim : ¶ Vivo ergo, dicit Dominus, quoniam mihi sestetur omne genu : & omnis lingua confitebitur Deo.

12. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13. Non ergo amplius invicem iudicemus : sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14. Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15. Si enim propter cibum frater tuus contristatur : jam non secundum charitatem ambulas. ¶ Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16. Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17. Non est enim regnum Dei escæ, & potus : sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto :

18. qui enim in hoc servit Christo, placeat Deo, & probatus est hominibus.

19. Itaque quæ pacis sunt, sectemur : & quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus.

20. Noli propter escam destruere opus Dei. ¶ Omnia quidem sunt munda : sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.

21. ¶ Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

22. Tu fidem habes : penes te ipsum habes coram Deo : Beatus, qui non iudicat semetipsum in eo, quod probat.

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est : quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones, non suas, sed proximorum utilitati ac mutue paci studentes : Christus junta sacras Patribus promissiones predicavit Judæis ; Gentibus vero ex misericordia Apostoli, non præiis promissionibus. Excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit tanquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus ; dicens quid ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Hierosolymitanæ Ecclesiæ, petens ut pro se interim orent.

1. **D**Ebemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.

3. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est : ¶ Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.

4. ¶ Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt : ut per patientiam, & consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5. Deus autem patientiæ, & solatii, ¶ det vobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum :

6. ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7. Propter quod suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8. Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum :

9. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est : ¶ Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo.

10. Et iterum dicit : Latamini Gentes cum plebe ejus.

11. Et iterum : ¶ Laudate omnes Gentes Dominum : & magnificate eum omnes populi.

12. Et rursus Isaias ait : ¶ Erit radix Jesse, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13. Deus autem spei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo : ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.

14. Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15. Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens : propter gratiam, quæ data est mihi à Deo,

16. ut sim minister Christi Jesu in Gentibus : sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

17. Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18. Non enim audeo aliquid loqui eorum,

quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

19. in virtute signorum, & prodigiorum in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20. Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est:

21. || Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligunt.

22. Propter quod & impediabar plurimum venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

23. Nunc verò ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis:

24. cum in Hispaniam proficisci cœpero, spero quod præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fructus fuero.

25. Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26. Probaverunt enim Macedonia, & Achaja, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem.

27. Placuit enim eis: & debitores sunt eorum. || Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

28. Hoc igitur cum consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

29. Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum,

31. ut liberet ab infidelibus, qui sunt in Judæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis,

32. ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, ut refrigerer vobiscum.

33. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

C A P U T XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præcipientias nominatim salutandos; quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

1. **C**ommando autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris.

2. ut eam suscipiatis in Domino dignè sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indigerit: etenim ipsa quoque afficit multis, & mihi ipsi.

3. Salutate || Priscam, & Aquilam adju-
tores meos in Christo Jesu;

4. (qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias

ago, sed & cunctæ Ecclesiæ Gentium)

5. & domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.

6. Salutate Mariam, quæ multum laboravit in vobis.

7. Salutate Andronicum, & Juniam cognatos, & concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

8. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

9. Salutate Urbanum adiutorem nostrum in Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.

10. Salutate Apellen probum in Christo.

11. Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narçissi domo, qui sunt in Domino.

12. Salutate Tryphanam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multum laboravit in Domino.

13. Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: & qui cum eis sunt, fratres.

15. Salutate Philologum, & Juliam, Neurem, & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos,

16. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17. Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.

18. Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium.

19. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

21. || Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23. Salutat vos Cajus hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25. Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti,

26. (quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27. soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

PAULUS per amicos edoctus ortas inter Christianos Corinthios ex nimio erga Magistros studio contentiones; admissum à quodam ex illis gravissimum scelus, patris uxore sibi incestis nuptiis copulata, alios nimis elatos: nonnullos contra verè religiosos ac pios; orationem ita moderatur, ut modò solatia, modò castigationes adhibeat, laudeque reprehensionibus admisceat, ut hæc aut illa quisque ex conscientie monitu sibi accommodaret.

Non Philippis scriptam fuisse hanc Epistolam, ut fert hypographe in codicibus Græcis addita, inde patet quod ipse se ad eos venturum significat, & quæ supererunt ordinaturum (cap. 4. 18. & 11. 34.) cum pertransisset Macedoniam, sed prius Epbesi usque ad Pentecosten permanfurum (cap. 16. 5. 8.) Id autem Apostoli consilium quamvis inopinatus casus ingentis illius seditionis per Demetrium argentarium suscitatus (Act. 19.) perturbarit; inde tamen intelligitur Epbesi scriptam esse hanc Epistolam absente tum Timotheo (cap. 16. 10. cum Act. 19. 22.) per Stephanum, Fortunatum, & Achaicum, quos Corinthii ad visendum Apostolum miserant. Idque circa annum vulgaris æræ 57. à morte Christi 24.

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit; ostendens etiam reprobam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cuius prædicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se gloriatur.

1. **P**AULUS vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sothenes frater.
2. Ecclesie Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.
3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4. ¶ Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:
5. quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:
6. sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:
7. ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Dñi nostri Jesu Christi,
8. qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Dñi nostri Jesu Christi.
9. ¶ Fidelis Deus: per quem vocati estis in societate filii ejus Jesu Christi Domini nostri.
10. Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.
11. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.
12. Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem ¶ Apollo: ego verò Cephæ: ego autem Christi.
13. Divisus est Christus? Nunquid Pau-

lus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14. Gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi, ¶ nisi Crispum, & Cajum:

15. ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis.

16. Baptizavi autem & Stephanæ domum: ceterum nescio si quem alium baptizaverim.

17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: ¶ non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.

18. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi sunt, ideo nobis, ¶ Dei virtus est.

19. Scriptum est enim: ¶ Perdam sapientiam sapientiū, & prudentiā prudentium reprobo.

20. ¶ Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi?

21. Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

22. Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quarunt:

23. nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam,

24. ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:

25. quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26. ¶ Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27. sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28. & ignobilia mudi, & cōtemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sūt, ut ea quæ sūt destrueret:

29. ut nō gloriatur omnis caro in cōspectu ejus

30. Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & ¶ justitia, & sanctificatio, & redemptio:

31. ut quemadmodum scriptum est: ¶ Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

I DOM.
18. POST
PENTEC.

¶ 1. Thes. 5.
24.

¶ 1. Ad. 18.
24.

¶ 1. Ad. 18. 2.

¶ 1. Petr. 1.
12.
¶ 1. Infr. 2. 1.

¶ Rom. 1.
16.
¶ 1. 1. Cor. 1.
14.

¶ 1. 1. Cor. 1.
12.

¶ 1. S. AGA-
THÆ.

¶ Jerem.
17. 5.
¶ Jerem. 9.
13. & 24.
1. Cor. 10.
17.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus predicasse Corinthiis; quanquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam; quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt.

1. **E**T ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiarum, annuntians vobis testimoniū Christi.
2. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.
3. Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos.
4. Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis.
5. ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.
6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur.
7. sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram,
8. quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.
9. Sed sicut scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus iis, qui diligunt illū.
10. nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.
11. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est: ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.
12. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.
13. quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.
14. Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.
15. Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse à nemine iudicatur.
16. Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus predicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantum ministrerant, cum solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superædificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

1. **E**T ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed qua carnali-

bus. Tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3. Cum enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

4. Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli: Alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis: Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus?

5. Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8. Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

9. Dei enim sumus adjuvatores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

10. Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Unusquisque autem videat quomodo superædificet.

11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.

12. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, scænum, stipulam,

13. uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.

14. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet.

15. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem.

16. Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

17. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

18. Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.

19. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: comprehendam sapientes in astutia eorum.

20. Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt.

21. Nemo itaque gloriatur in hominibus.

22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia enim vestra sunt:

23. vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temere judicandum est de Dei ministris: reprobantur Corinthii, qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent; & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quanquā Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturū Corinthiū, quo Pseudoapostolos redarguat.

1. **S**ic et nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2. Hic

|| Psal. 61.
14.
Matth. 16.
17.
Rom. 2, 6.
Gal. 6, 3.

|| 1 Cor. 6, 10.

|| 1 Cor. 5, 13.

|| Psal. 116.

† DOM.
† ADV.
1. Cor. 6, 4.

2. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.

3. Mihi autem pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico.

4. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.

5. Itaque nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

6. Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in vobis discatis, ne suprâ quam scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8. Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

9. † Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos: quia † spectaculum facti fumus mundo, & Angelis, & hominibus:

10. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11. Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi fumus, & colaphis cedimur, & instabiles fumus,

12. & † laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus:

13. blasphemamur, & obsecramus: tanquam purgamenta hujus mundi facti fumus, omnium peripsa usque adhuc.

14. Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

15. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18. Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19. Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publice viventem tolerarent: quem absens tradit satanæ, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

† **O**mnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gen-

tes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

2. Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.

3. Ego quidem absens corpore, præfens autem spiritu, jam judicavi ut præfens, eum, qui sic operatus est,

4. in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu,

5. tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

6. Non est bona gloriatio vestra. † Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

7. † Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Et enim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiae: sed in azymis sinceritatis, & veritatis.

9. Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10. Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse:

11. Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax: cum ejusmodi nec cibum sumere.

12. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13. nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Corripit eos quod judicio contenderent coram iudice ethnico: enumerans quædam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt, quædam licere dicit quæ non expédiant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1. **A**udet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?

2. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?

3. Nescitis quoniam angelos judicabimus? quanto magis secularia?

4. Secularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituere ad judicandum.

5. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?

6. Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles.

7. † Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8. Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicati-

|| Colof. 2. 5.

|| Gal. 5. 9.

† DOM. RESUR. EPIST.

† SANCT. JACOB. APOST. † VIG. SS. APOST. SIMONIS ET JUD. Item, Romæ, PRO U. N. O. CONFESS. NON PONTIF. || 1. Thes. 2. 9. 2. Thes. 1. 8.

|| Matth. 5. 39. Luc. 6. 29. Rom. 12. 17. 1. Thes. 4. 6.

1. Cor. 15. 7. 1. Cor. 15. 11.

10. neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

11. Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Dñi nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc, & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14. Deus verò & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi: Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis: Absit.

16. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? || Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17. Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.

18. Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

19. An nescitis quoniam || membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

20. || Empti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans celibatum: & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quodque unusquisque in quo vite statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginatatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1. **D**E quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: 2. propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.

3. || Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.

4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5. Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.

7. Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.

8. Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum est illis si sic permaneant: sicut & ego.

9. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10. Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, || uxorem à viro non discedere.

11. quod si discesserit, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12. Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14. sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16. Unde enim scis mulier, si virum saluum facies: aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

17. nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesiis doceo.

18. Circumcissus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20. || Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21. Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23. || Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24. Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

25. ‡ De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Dño, ut sim fidelis.

26. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27. Alligatus es uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxorem.

28. Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

29. Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tanquam non habentes sint:

30. & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes:

31. & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.

32. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34. Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

35. Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat

Marz. 10. 8.
Luc. 16. 13.

|| Eph. 4. 1

|| Sup. 5. 20.
1. Petr. 1. 18.

‡ P B O
VIRGINE
NON
MART.
& PRO
PLURIBUS
VIRGINIB.
MART.

sine impedimento Dominum obsecrandi.

36. Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, & hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38. Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit.

1. Cor. 7. 1.

39. || Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40. Beatior autem erit si sic permanferit secundum meum consilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficaciae aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1. **D**Eiis autem, quae idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas vero aedificat.

2. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

4. De escis autem, quae idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.

5. Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in caelo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi:)

6. nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus: per quem omnia, & nos per ipsum.

7. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

8. Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.

9. Videre autem ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

10. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonne conscientia ejus, cum sit infirma, aedificabitur ad manducandum idolothyta?

11. || Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?

12. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

13. || Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis; sed in omnem formam se vertit; quod plures ad Dei cultum adducat; Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1. **N**on sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino?

2. Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3. Mea defensio apud eos, qui me interrogant, haec est.

4. Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5. Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6. Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7. Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8. Numquid secundum hominem haec dico? An & lex haec non dicit?

9. Scriptum est enim in lege Moysi: || Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?

|| Deut. 25.

1. Tim. 5.

18.

10. An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. Quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

11. || Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?

|| Rom. 15.

27.

12. Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

13. || Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant?

|| Deut. 18.

11.

14. Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

15. Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi haec ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.

16. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: vae enim mihi est, si non evangelizavero.

17. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitatus, dispensatio mihi credita est.

18. Quae est ergo merces mea? Ut Evangelium predicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem.

20. Et factus sum Judaeis tanquam Judaeus, ut Judaeos lucrarer:

21. iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem. iis, qui sine

lege erant, tanquam sine lege essem (cū sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificarem eos, qui sine lege erant.

22. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificarem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23. Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

† DOM.
SEPTUA.

24. † Nescitis quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

26. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans:

27. sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo: ne fortē cū aliis prædica-verim, ipse reprobus efficiar.

C A P U T X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solum idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idololatriis vescuntur; tum quod per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quod scandalo sint infirmioribus.

|| Exod. 13.

21.

Num. 9. 21.

|| Exod. 14.

22.

|| Exod. 16.

15.

|| Exod. 17.

6.

Num. 20.

11.

|| Num. 26.

64. 65.

† DOM.

9. POST

PENTEC.

|| Psal. 105.

4.

|| Exod. 32.

6.

|| Num. 25.

11.

|| Num. 21.

6.

|| Num. 14.

1. & 14. 7.

1. **N**Olo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes || sub nube fuerunt, & omnes || mare transierunt;

2. || & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari.

3. || & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt:

4. || & omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, con-se-quente eos, petra: petra autem erat Christus)

5. sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: || nam prostrati sunt in deserto.

6. || & omnes in figura facta sunt nostri, ut † non simus concupiscentes malorum, || sicut & illi concupierunt.

7. Neque idololatriæ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: || Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

8. Neque fornicemur, || sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

9. Neque tentemus Christum: || sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.

10. || Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

11. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13. Tentatio vos non apprehendat nisi humana: Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione provēntū ut possitis sustinere.

14. Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura.

15. Ut prudentibus loquor, vos ipsi judicate quod dico.

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?

& panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus.

18. Videte Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19. Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid?

20. Sed quæ immolant Gentes, demoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum:

21. non potestis mensam Domini participes esse, & mensam demoniorum.

22. An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? || Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

23. Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

25. Omne, quod in macello vānit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

26. || Domini est terra, & plenitudo ejus.

27. Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam:

29. conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?

30. Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago?

31. || Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

32. Sine offensione estote Judæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei.

33. sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis: ut salvi fiant.

C A P U T XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quod ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent; sed inter se dissiderent; referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

1. **I**Mitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2. Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3. Volo autem vos scire, || quod omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus.

4. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum, unum enim est ac si decalvetur.

6. Nam si non velatur mulier, tondetur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7. Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam // imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9. // Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10. Ideò debet mulier potestatem * habere supra caput propter Angelos.

11. Veruntamen neque vir sine muliere: neque mulier sine viro in Domino.

12. Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13. Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14. Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:

15. mulier verò si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16. Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17. Hoc autem præcipio: non laudans, quòd non in melius, sed in deterius convenitis.

18. Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19. Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20. // Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicam cœnam manducare.

21. Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum: aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos in hoc non laudo.

23. // Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

24. & gratias agens fregit, & dixit: // Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

25. Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26. Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27. // Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis, & sanguinis Domini.

28. // Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

29. Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit: non dijudicans corpus Domini.

30. Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31. Quòd si nosmetipsos dijudicarem, non utique iudicarem.

32. Dum iudicamur autem, à Domino corripiamur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33. Itaque fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34. Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem, cum venero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuo se foveant: & ita Christus sue providit Ecclesie de variis hominum flatibus.

1. **D**E spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2. // Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes.

3. Ideò notum vobis facio, // quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

4. Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5. Et divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus.

6. Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum.

9. alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitarum in uno Spiritu:

10. alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11. // Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis eum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14. Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.

15. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

16. Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

17. Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19. Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21. Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22. Sed multò magis quæ videntur membra

Gen. 1. 26.

Gen. 1. 27.

1. est velamen, tamquam signum subjectionis.

1. FER. 4. IN COENAM DOMINI.

1. SS. SACRAMENTI.

1. Matth. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 17.

1. Joan. 6. 59.

1. 1. Cor. 13. 5.

1. DOM. 10. POST PENTEC. Marc. 9. 13.

1. Rom. 12. 5. 6. 1. Cor. 12. 7.

corporis infirmiora esse, necessaria sunt :
23. & quæ putamus ignobiliora membra
esse corporis, his honorem abundantiorē
circumdamus; & quæ inhonesta sunt nostra,
abundantiorē honestatem habent.

24. Honestæ autem nostræ nullius egent :
sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat,
abundantiorē tribuendo honorem,

25. ut non sit schisma in corpore, sed id-
ipsum pro invicem sollicita sint membra.

26. Et si quid patitur unum membrum,
compatiuntur omnia membra: sive gloriatur
unum membrum, congaudent omnia membra.

† SANC
BARTH
APOST
|| Eph. 4.
11.

27. † Vos autem estis corpus Christi, &
membra de membro.

28. || Et quosdam quidem posuit Deus in
Ecclesia primum Apostolos, secundò Pro-
phetas, tertio Doctores, deinde virtutes,
exinde gratias curationum, opitulationes,
gubernationes, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum.

29. Numquid omnes Apostoli? numquid
omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?

30. numquid omnes virtutes? numquid
omnes gratiam habent curationum? num-
quid omnes linguis loquuntur? numquid
omnes interpretantur?

31. Amulamini autem charismata meliora. Et
adhuc excellentiorē vitam vobis demonstro.

C A P U T XIII.

*Offendit charitatis necessitatem, ipsius officia,
perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem
& spem, reliquaque Dei dona.*

† DOM.
QUIN-
QUAG.

1. **S**i linguis hominum loquar, & angelo-
rum, charitatem autem non habeam, factus
sum velut æs sonans, aut cymbalū tinniens.

2. Et si habuero prophetiam, & noverim my-
steria omnia, & omnem scientiam: & si ha-
buero omnem fidem ita ut montes transferam,
charitatem autem non habuero, nihil sum.

3. Et si distribuero in cibos pauperum om-
nes facultates meas, & si tradidero corpus
meum ita ut ardeam, charitatem autem
non habuero, nihil mihi prodest.

4. Charitas patiens est, benigna est: Charitas
non æmulator, non agit perperam, non inflatur,

5. non est ambitiosa, non querit quæ sua
sunt, non irritatur, non cogitat malum,

6. non gaudet super iniquitate, congaudet
autem veritati:

7. Omnia suffert, omnia credit, omnia
sperat, omnia sustinet.

8. Charitas nunquam excidit; sive pro-
phetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt,
sive scientia destruetur.

9. Ex parte enim cognoscimus, & ex
parte prophetamus.

10. Cum autem venerit quod perfectum
est, evacuabitur quod ex parte est.

11. Cum essem parvulus, loquebar ut
parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam
ut parvulus. Quando autem factus sum vir,
evacuavi quæ erant parvuli.

12. Videmus nunc per speculum in ænigmate:
tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex
parte: tunc autē cognoscā sicut & cognitus sum.

13. Nunc autem manent, fides, spes, chari-
tas, tria hæc: major autem horum est charitas.

C A P U T XIV.

*Donum linguarum inferius esse dicit dono prophe-
tiæ; imò inutile, si desit qui interpretetur:
tradit ergo eis normam qua his donis ordinatē
utantur: & mulieres in Ecclesiis filere jubet.*

1. **S**ectamini charitatem, æmulamini spiri-
talia: magis autem ut prophetetis.

2. Qui enim loquitur lingua, non homi-
nibus loquitur, sed Deo: nemo enim au-
dit. Spiritus autem loquitur mysteria.

3. Nam qui prophetat, hominibus loqui-
tur ad ædificationem, & exhortationem, &
consolationem.

4. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat:
qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis: ma-
gis autem prophetare. Nam major est qui pro-
phetat, quàm qui loquitur linguis: nisi fortē in-
terpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6. Nunc autem, fratres, si venero ad vos
linguis loquens, quid vobis prodero, nisi
vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia,
aut in prophetia, aut in doctrina?

7. Tamen quæ sine anima sunt vocem
dantia, sive tibia, sive cithara: nisi distin-
ctionem sonituum dederint; quomodo sciatur
id, quod canitur, aut quod citharizatur?

8. Etenim si incertam vocem det tuba,
quis parabit se ad bellum?

9. Ita & vos per linguam nisi manifestum
sermonem dederitis: quomodo sciatur id, quod
dicitur? eritis enim in æra loquentes.

10. Tam multa, ut puta, genera linguarum
sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est.

11. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero
ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur,
mihi barbarus.

12. Sic & vos, quoniam æmulatores estis
spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite
ut abundetis.

13. Et ideo qui loquitur lingua, oret ut
interpretetur.

14. Nam si orem lingua, spiritus meus
orat, mens autem mea sine fructu est.

15. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo &
mente: psallam spiritu, psallam & mente.

16. Ceterum si benedixeris spiritu: qui
supplet locum idiotæ, quomodo dicet,
Amen, super tuam benedictionem, quoni-
am quid dicas, nescit.

17. Nam tu quidem benè gratias agis:
sed alter non ædificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quòd omnium
vestrum lingua loquor.

19. Sed in Ecclesia volo quinque verba
sensu meo loqui, ut & alios instruam:
quàm decem millia verborum in lingua.

20. Fratres, nolite pueri effici sensibus,
sed malitia parvuli estote: sensibus autem
perfecti estote.

21. In lege scriptum est; || Quoniam in aliis
linguis & labiis aliis loquar populo huic: &
nec sic exaudient me, dicit Dominus.

22. Itaque linguæ in signum sunt non si

|| Isai. 28.
11.

delibus, sed infidelibus: prophetia autem non infidelibus, sed fidelibus.

23. Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiote, aut infideles: nonne dicet quod insanitis?

24. Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25. occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod verè Deus in vobis sit.

26. Quid ergo est, fratres? cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

27. Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

28. Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo.

29. Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

30. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31. Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

32. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

33. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34. Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit.

35. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36. An à vobis verbum Dei processit, aut in vos solos pervenit?

37. Si quis videtur propheta esse, aut spiritalis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38. Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39. Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40. Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo, qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, una cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

1. **N**otum est autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis,

2. per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

3. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris || secundum Scripturas:

4. || & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas:

5. & quia visus est Cephæ, & post hoc || undecim.

6. Deinde visus est plus quam quingentis

fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7. Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

8. Novissimè autem omnium tanquam abortivo, visus est & mihi.

9. || Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10. Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11. Sive enim ego, sive illi: sic prædicamus, & sic credidistis.

12. Si autem Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13. Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15. invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium:

21. || quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

22. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23. || Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

24. Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

25. Oportet autem illum regnare || donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

26. Novissima autem inimica destruetur mors: || Omnia enim subiecit sub pedibus ejus. Cum autem dicat:

27. Omnia subiecta sunt ei; sine dubio, præter eum, qui subiecit ei omnia.

28. Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30. ut quid & nos periclitamur omni hora?

31. Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Dño nostro.

32. Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi: quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? || manducemus, & bibamus cras enim moriemur.

33. Nolite seduci: Corruptunt mores bonos colloquia mala.

|| Gen. 3.
16.

|| Rom. 11.
POST
PENTEC.
Gal. 1. 11.

|| 1. Cor. 15.
|| 1. Cor. 15.
|| 1. Cor. 15.

|| 1. Cor. 15.
|| 1. Cor. 15.

|| 1. Cor. 9.
|| 1. Cor. 9.

|| Coloss. 1.
|| 1. Cor. 15.

|| 1. Cor. 15.
|| 1. Cor. 15.

|| Psalm.
|| 1. Cor. 15.

|| Psalm. 8.
|| 1. Cor. 15.

|| Sap. 2. 6.
|| 1. Cor. 15.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Christianis qui Ierosolymis agebant elemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde salutationes subjungit.

34. Evigilate iusti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor,

35. Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36. Inspiciens, tu quod feminas non vivificatur, nisi prius moriatur.

37. Et quod feminas, non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus ceterorum.

38. Deus autem dat illi corpus sicut vult, & unicuique seminum proprium corpus.

39. Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40. Et corpora cœlestia, & corpora terrestria; sed alia quidem cœlestium gloria, alia autem terrestrium.

41. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate:

42. sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.

43. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute:

44. seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

|| Gen. 2,7.

45. || Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.

46. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cœlo, cœlestis.

48. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes.

49. Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.

50. Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.

† OMNIUM DEFUNCTORUM. Item, ANNIVERS. DEFUNCTOR. PONTIF. ET SACERD.

51. † Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52. In momento, in istu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur.

53. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

54. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: || Absorta est mors in victoria.

|| Osee 13.

14.

Hebr. 2, 14

55. Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56. Stimulus autem mortis peccatum est, virtus verò peccati lex.

|| 1. Joan.

5. 5.

57. || Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

1. **D**E collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2. Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.

3. Cum autem præsens fuero: quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Jerusalem.

4. Quod si dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.

5. Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo.

6. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero.

7. Nolo enim vos modò in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9. Ostium enim mihi apertum est magnum, & evidens: & adversarii multi.

10. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego.

11. Ne quis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

12. De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum, ut veniret ad vos cum fratribus, & utique non fuit voluntas ut nunc veniret: veniet autem, cum ei vacuum fuerit.

13. Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini.

14. Omnia vestra in charitate fiant.

15. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam sunt primitiæ Achæ, & in ministerium sanctorum ordinarunt seipsos:

16. ut & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

17. Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleverunt:

18. refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo qui hujusmodi sunt.

19. Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum: Aquila & Priscilla cum domestica sua Ecclesia: apud quos & hospitor.

20. Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in osculo sancto.

21. Salutatio, mea manu Pauli.

22. Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran Atha.

23. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

24. Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECUNDA.

CUM Timotheus à Paulo missus Corinthum ad eum redisset, & quàm benè ejus labor apud plerosque successerat renuntiasset, alteram hanc ad eos scripsit Epistolam Paulus, in qua tum bonis de sincero erga se studio gratulatur, tum Pseudo-apostolorum sibi invidentium obtreclationibus respondet. Scripta est à Macedonia; ex qua urbe, non liquet. Græca, Syriaca & Latina quædam exemplaria Philippis scripta censent: Baronius Nicopoli. Missa est verò per Titum ac Lucam eodem anno quo superior, hoc est circa annum ære nostræ vulgaris 57. à morte Christi 24.

CAPUT PRIMUM.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit, quòd licet juxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est levitate: asserens firmam esse suæ prædicationis veritatem.

1. **P**AULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaja.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. || † Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4. qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo.

5. Quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.

6. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passionum, quas & nos patimur,

7. ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quòd sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis.

8. Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia * quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

9. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos:

10. qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit in quem speramus quoniam & adhuc eripiet,

11. adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

12. Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13. Non enim alia scribimus vobis, quàm quæ legistis, & cognovistis. Spero autem quòd usque in finem cognoscetis,

14. sicut & cognovistis nos ex parte, quòd gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi.

15. Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16. & per vos transire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17. Cum ergo hoc voluissem, nunquid levitate usus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST, & NON.

18. Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON.

19. Dei enim filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Silvanum, * & Timotheum, non fuit EST, & NON, sed EST in illo fuit.

20. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:

22. qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23. Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adjuutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit quòd ad ipsos non venerit, ne majoris esset causa tristitiæ, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam: simul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1. **S**tatui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

|| Ephes. 1.
3. Petr. 1. 13
† UNIVS
M A R T.
P O N T I F.

* Demetrio procurante.
Ad. 19. 24

* five Silvanum.
Ad. 18. 5.

2. Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me latificet, nisi qui contristatur ex me?

3. Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

4. Nam ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

5. Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6. Sufficit illi, qui ejusmodi est objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7. ita ut econtrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est.

8. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9. Ideo enim & scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obediens sitis.

10. Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,

11. ut non circumveniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12. Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

13. non habui requiem spiritui meo, eò quòd non invenerim Titum fratrem meum, sed valesaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14. Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

15. quia Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt:

16. aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17. Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

C A P U T III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus suæ prædicationis eum commendat: multo enim majori in honore esse debent ministri novi testamenti ac spiritus, quam veteris testamenti ac litteræ: & quòd Judæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum auferatur.

1. **I**ncipimus iterum nosmetipsos commendare: aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2. Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus:

3. manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4. **¶** Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5. non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6. qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti: non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7. Quòd si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria: ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moyse, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur.

8. quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

9. Nam si ministratio damnationis gloria est: multò magis abundat ministerium justitiæ in gloria.

10. Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11. Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multò magis quod manet, in gloria est.

12. Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur:

13. **¶** & non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur,

14. sed obtusi sunt sensus eorum, Usque in hodiernum enim diem, id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuatur)

15. sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses velamen positum est super cor eorum.

16. Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17. **¶** Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

18. Nos verò omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu.

C A P U T IV.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa adversa patiantur Apostoli, nunquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1. **I**deo habentes abministrationem, juxta quòd misericordiam consecuti sumus, non deficimus:

2. sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3. Quòd si etiam opertum est Evangelium nostrum: in iis, qui pereunt, est opertum,

4. in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5. **¶** Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum:

6. quo-

DOM. 12
POST
PENTEC

Exod. 34
33.

Joan. 4
24.

SANCT.
ATHAN.
EPIST.

6. quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9. persecutionem patimur, sed non derelinquimus: deijcitur, sed non perimus:

10. semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11. Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: || Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur:

14. scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum.

15. Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16. Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17. Idem enim, quod in presenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis,

18. non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPUT V.

Ex certa spe future gloriæ desiderant Apostoli absolvi à corpore; cum aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere; dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant; & cuius morte reconciliatus est Deus mundus, jam secundum carnem noverunt.

1. **S**Cimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus: domum non manufactam, æternam in cælis.

2. Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes:

3. || si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri; ut absorbeatur quod mortale est, à vita.

5. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

6. Audentes igitur semper, scientes quo-

niam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino:

7. (per fidem enim ambulamus, & non per speciem)

8. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Dominum.

9. Et ideo contendimus, sive absentes, sive præsentem, placere illi.

10. || Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

11. Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientijs vestris manifestos nos esse.

12. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13. Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

14. Caritas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15. & pro omnibus mortuus est Christus: ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

16. Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus:

17. Si qua ergo in Christo nova creatura: vetera transferunt: || ecce facta sunt omnia nova.

18. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo.

21. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligent gratiam, ostendens quantum laboraverit ut probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens ut à convivio & consortio infidelium separentur.

1. **A**Djuvantes autem † exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

2. Ait enim: || Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

3. || Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum:

4. sed in omnibus † exhibeamus nosmetipsos || sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis,

|| Rom. 14. 10.

|| Isai. 43. 19. Apoc. 21. 5

† DOM. 1. QUADR.

|| Isai. 49. 8

|| 1. Cor. 10. 34.

† DE PLUR.

MART.

|| 1. Cor. 4. 1.

5. in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6. in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta,

7. in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris,

8. per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti;

9. quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

10. quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

11. Os nostrum patet ad vos, ò Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12. Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris.

13. Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico: dilatamini & vos.

14. Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

15. Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cum infidei?

16. Quis autem consensus templo Dei cum idolis? || Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: || Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17. || Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

18. & ego recipiam vos: & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Offendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correctis ipsorum vita in magnis tribulationibus gaudium acceperit, quantumque bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

1. **H**As ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2. Capite nos. Neminem læsumus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3. Non ad condemnationem vestram dico. Prædiximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4. Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5. Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugna, intus timores.

6. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7. Non solum autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium,

vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

9. nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10. || Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

11. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

12. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandum sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis.

13. coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est,

15. & viscera ejus abundantius in vobis sunt: reminiscens omnium vestrum obedientiam: quomodo cum timore, & tremore exceperitis illum.

16. Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens ut quod jam dudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusque facultate præsent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1. **N**Otam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ.

2. quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit; & altissima paupertas eorum, abundavit in divitiis simplicitatis eorum:

3. quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt,

4. cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod fit in Sanctos.

5. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6. ita ut rogavimus Titum, ut quemadmodum cepit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7. Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8. Non

ESANCT.
PAULI
NI EPI-
SCOP.

8. Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestre charitatis ingenium bonum comprobans.

9. † Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites effecit.

10. Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno priore:

11. nunc verò & facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo, quod habetis.

12. Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet.

13. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14. In presenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestre inopie sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

15. || Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit.

16. † Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17. quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18. Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Evangelio per omnes Ecclesias *:

19. non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinata voluntatem nostram:

20. devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis.

21. || Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22. Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpè sollicitum esse: nunc autem multò sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23. sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adiutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24. Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestre, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fident providentiæ; variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

1. **N**am de ministerio, quod sit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaja parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3. Misi autem fratres: ut ne quod gloria-

mur de vobis, evacuetur in hac parte; ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4. ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5. Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6. Hoc autem dico: † Qui parè seminat, parè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7. Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: || hilarem enim datorem diligit Deus.

8. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.

9. sicut scriptum est: || Dispersit, dedit pauperibus: iustitia ejus manet in sæculum sæculi.

10. Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestre:

11. ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12. Quoniam ministerium hujus officii, non solum supplet ea quæ defunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13. per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestre, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14. & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15. Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes & abjectum predicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

1. **I**pse autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem, & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2. Rogo autem vos ne præsens audeam per eam confidentiam, qua existimor aude- re in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus.

3. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus,

4. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes.

5. & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6. & in promptu habentes ulcisci omnem

inobe-

|| Exod. 16.
13.

† S. LUCÆ
EVANG.

* Quod de
S. Luca
creditur
dictum.

|| Rom. 12.
17.

† S. LAU-
RENTII

|| Eccli. 35.
41.

|| Psalm.
111. 9.

inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7. Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8. Nam, & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9. Ut autem non existimer tanquam terre vos per epistolas:

10. quoniam quidem epistolæ, inquit, graves sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis:

11. hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentem in facto.

12. Non enim audemus inferere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nosmetipsos mentientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13. Nos autem non in immensum gloriamur, || sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.

14. Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15. Non in immensam gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

16. etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis, quæ præparata sunt gloriari.

17. ‡ || Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur.

18. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

C A P U T XI.

Propter pseudoapostolos pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; & primum adversa quæ perpessus est; prædicando Christi fidem, & labores ac sollicitudines.

1. **U**tinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me: 2. Æmulor enim vos Dei æmulatione. Respondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3. Timeo autem, ne || sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

4. Nam si is, qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium, quod non recepistis: rectè pateremini.

5. Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

6. Nam et si imperitus sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7. Aut nunquid peccatum feci, meipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratias Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8. Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9. Et cum essem apud vos, & egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis servavi, & servabo.

10. Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achajæ.

11. Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12. Quod autem facio, & faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.

13. Nam ejusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

14. Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.

15. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16. Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17. quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia * gloriæ.

18. Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor.

19. ‡ Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes.

20. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit.

21. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego:

22. Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abraham sunt, & ego:

23. Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24. A Judæis quinquies, || quadragenas, una minus, accepi.

25. || Ter virgis cæsus sum, || semel lapidatus sum, || ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,

26. in itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.

27. in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in jejuniis multis, in frigore, & nuditate:

28. præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?

30. Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31. Deus & Pater Dñi nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior.

32. || Damasci præpositus Gentis Arææ

‡ PRO
VIRG.
NON
MART.
|| Jerem. 9.
23.
1. Cor. 13.

* i. materia gloria-
tionis.

‡ DOM.
SEN. AG.

|| Deut. 25.
1.

|| A. 16.

|| A. 14.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

|| A. 17.

regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet:

33. & per fenestram in sporta demissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat factas sibi ante annos 14. divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quod eum compulerint ut se laudaret, cum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est; sed inquit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1. **S**I gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones, & revelationes Domini.

2. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim *, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum hujusmodi usque ad tertium celum.

3. Et scio hujusmodi hominem, sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit:

4. quoniam raptus est in Paradisum: & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5. Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6. Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7. Et ne magnitudo revelationum extollar me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.

8. Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet à me,

9. & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

11. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tamen nihil sum:

12. signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13. Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14. Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim quero quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

15. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

16. Sed esto: ego vos non gravavi: sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18. Rogavi Titum, & misi cum illo fra-

trem. Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iidem vestigiis?

19. Olim putatis quod excusamus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20. Timeo enim, ne fortè cum venero, non quales volo, inveniam vos: & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, suffurationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21. ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos; & lugeam multos ex iis, qui antè peccaverunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quod ad poenitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare data sibi à Christo potestate, cujus virtutem meritò deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

1. **E**Cce tertio hoc venio ad vos: || In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

2. Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui antè peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

3. An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5. Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Jesus in vobis est: nisi fortè reprobi estis.

6. Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7. Oramus autem Deum ut nihil mali faciat, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciat: nos autem ut reprobi simus.

8. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9. Gaudemus enim, quoniam infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10. Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11. De cetero, fratres, † gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapere, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum.

12. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13. Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

* Ergo an. Hæc vulg. 23. ut non de ea visione quæ in sua conversione. Ad 9. accidit, sed de alia, sit intelligendum Vide. Chronologiam.

Deut. 13. 15. Matth. 18. 16. Joan. 8. 17. Heb. 10. 28.

PRO MISSA DE SS. CRINIT.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CUM Apostolus Paulus, peragrans superioribus Asiæ partibus; hoc est Galatia & Phrygia, venisset Ephesum ubi per biennium docuit in schola cuiusdam tyranni (Aclor. 18. 23. & 19. 1. ac seq.) rescivit Galatas statim ab ejus discessu a falsis fratribus deceptos esse, qui hominem ex operibus legis justificandum docerent, eosque sic ad circumcisionem & ceteras legis ceremonias traducerent, non illi quidem ut Christum penitus abjiciendum, sed ut legem cum Christo conjungendam esse contenderent. Et quia Pseudomagistris illis notum erat horum dogmatum vel acerrimum adversarium esse Paulum Apostolum, ideò ejus auctoritatem elevari, eumque longè infra ceteros deprimere omnibus modis tendebant, imò ipsum quasi à reliquorum Apostolorum doctrina dissentientem non obscurè insinulabant. Ergo ut illorum audaciam Paulus coerceat, sui dignitatem Apostolatus in primis tuetur, & doctrinæ suæ cum reliquis Apostolis concordiam ex habita cum ipsis collatione comprobat. Moxque adductis rationibus, & à scriptura veteri testimoniis, Galatas ab errore revocat. Interim varios affectus inspergens Epistolæ, ægris illorum animis variè medetur.

Scripta est Epistola Epheso, ut ex peregrinatione Pauli intelligitur, & argumenta Latinis exemplaribus præfixa testantur; idque circa annum Æræ nostræ 56. à Christi morte 23. Græcorum codicum subscriptio missam vult ex urbe Roma, quod minùs verisimile est, siquidem in ea non meminit vinculorum suorum Apostolus, ut in aliis ibi scriptis facere solet, & Galatas statim à discessu suo in errorem abreptos, statim ab errore revocasse existimare par est.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus, quòd abduci se permisissent à veritate quam ab ipso acceperant, cum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsam antea impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

PAULUS Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis:

2. & qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4. qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsentis sæculo nequam, secundum voluntatem Dei & Patris nostri,

5. cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.

6. Minor quòd sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7. quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8. Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id, quòd accepistis, anathema sit.

10. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11. ¶ Notum enim vobis facio fratres, Evangelium, quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem:

12. ¶ neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

13. Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaismo: quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14. & proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15. Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16. ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquievi carni & sanguini,

17. neque veni Jerosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abi in Arabiam (a): & iterum reversus sum Damascum:

18. deinde post annos tres (b) veni Jerosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19. alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.

20. Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior.

21. Deinde veni in partes Syriæ, & Cili-ciæ.

22. Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo:

23. tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequabatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24. & in me clarificabant Deum.

IN COM-
MEMOR.
S. PAULI
APOST.
11. Cor. 15.
1. Ephes. 1.

(a) Anno
Æræ vulg.
34.
(b) Anno
37.

Eodem
anno.

C A P U T II.

Paulus Evangelii veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quòd non ex legis operibus quisquam justificetur, sed per fidem in Christum.

1. **D**Einde post annos quatuordecim *, iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2. Ascendi autem secundum revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4. sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent.

5. Quibus neque ad horam cessimus subiectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos.

6. ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. || Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

7. Sed econtra cum vidissent quòd creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis,

8. (qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes)

9. & cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi. Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem:

10. tantum ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

11. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

12. Prius enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat, & segregabat se, timens eos, qui ex circumcisione erant.

13. Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14. Sed cum vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cepha coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non Judaicè: quomodo Gentes cogis judaizare?

15. Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.

16. Scientes autem quòd non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justifiedemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: || propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.

17. Quòd si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18. Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: prævaricatorem me constituo.

19. Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20. Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Christus. Quòd autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21. Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

C A P U T III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur; licet interim lex tanquam pedagogus data fuerit, quæ non poterat justificare.

1. **O** Insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus?

2. Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3. Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini.

4. Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5. Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6. Sicut scriptum est: || Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

7. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ.

8. Providens autem Scriptura, quia ex fide justificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ:

|| Quia benedicentur in te omnes Gentes.

9. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham.

10. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim:

|| Maledictus omnis, qui non permanferit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea.

11. Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est: || quia justus ex fide vivit.

12. Lex autem non est ex fide, sed, || Qui fecerit ea, vivet in illis.

13. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: || Maledictus omnis qui pendet in ligno:

14. ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15. Fratres (secundum hominem dico) || tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

16. ¶ Abrahæ dictæ sunt promissiones, & se-

* Anno 50
2. Am. 15.
3.

|| Dent. 10.
7.
106. 34. 19.
Sap. 6. 8.
Eccl. 35.
15.
47. 10. 14.
Rom. 2. 11.
Ephes. 6. 9.
Colos. 3. 25.
1. Pet. 1. 17.

|| Gen. 15. 6.
Rom. 4. 5.
Jac. 2. 23.

|| Gen. 12. 3.
Eccl. 44. 20.

|| Dent. 27.
26.

|| Hebr. 2. 4.
Rom. 1. 17.
|| Lev. 18. 5.

|| Dent. 21.
23.

|| Hebr. 9.
17.
EDOM.
P O S T
PENTEC

|| Rom. 3. 20

mini ejus. Non dicit: Et seminibus quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17. Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18. Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abraham autem per repositionem donavit Deus.

19. Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20. Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21. Lex ergo adversus promissâ Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.

|| Rom. 3.9.

22. || Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23. Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat.

24. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25. At ubi venit fides, jam non sumus sub pædago.

26. Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

|| Rom. 6.3.

27. || Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

28. Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29. Si autem vos Christi: ergo semen Abraham estis, secundum promissionem hæredes.

C A P U T IV.

Ante Christum natus, Judæi, in modum hæredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tanquam sub tutore: conatur autem eos à legis servitute revocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac prædicationem ipsius antea acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abraham filiis, duo testamenti designantibus, per quod docet legi emulatores à Christi hereditate ejiciendos.

† DOM. 4.
INFRA
OCTAV.
NATIV.
DOMINI
IN VIG.
EPIPH.

1. **D**ico autem: † Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit dominus omnium:

2. sed sub tutoribus, & actoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre:

3. ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,

5. ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater.

7. Itaque jam non est servus, sed filius.

Quod si filius: & hæres per Deum.

8. Sed tunc quidem ignorantes Deum, quæ natura non sunt dii, serviebatis.

9. Nunc autem cum cognoveritis Deum, imò cogniti sitis à Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò servire vultis?

10. Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11. Timeo vos, ne fortè sine causa laboraverim in vobis.

12. Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos: Nihil me laxistis.

13. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem vestram in carne mea.

14. non sprevisistis, neque respicistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15. Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17. Emulantur vos non benè: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

18. Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantum cum præsens sum apud vos.

19. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

20. Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21. Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

22. † Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit, || unum de ancilla, || & unum de libera.

† DOM. 4.
QUADR.
|| Gen. 16.15
|| Gen. 21.2.

23. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repositionem:

24. quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar:

25. Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26. Illa autem, quæ fursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra.

27. Scriptum est enim: || Latere sterilis, quæ non parit: erumpe, & clama, quæ non parturit: quia multi filii desertæ, magis quàm ejus, quæ habet virum.

28. || Nos autem fratres secundum Isaac, promissionis filii sumus.

29. Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc.

30. Sed quid dicit Scriptura? || Ejice ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31. Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

|| Gal. 5.4.

|| Rom. 9.2.

|| Gen. 21.10.

C A P U T V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio, nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant à seductoribus, studeantque mutua dilectioni; caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant à regno celorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

1. **S**tate, & nolite iterum jugo servitutis contineri.

2. **E**cce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3. Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4. Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini: à gratia excidistis.

5. Nos enim spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6. Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.

7. Currebatis bene: quis vos impediit veritati non obedire?

8. Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.

9. **M**odicum fermentum totam massam corrumpit.

10. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit judicium, quicumque est ille.

11. Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12. Utinam & absceindantur qui vos conturbant.

13. Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatē in occasione detis carnis, sed per charitatem spiritus servite invicem.

14. Omnis enim lex in uno sermone impletur: **D**iliges proximum tuum sicut teipsum.

15. Quod si invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

16. Dico autem: **S**piritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

17. Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

18. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19. Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20. idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, ira, rixæ, dissensiones, sectæ,

21. invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22. Fructus autem spiritus, est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23. mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus hujusmodi non est lex.

24. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

25. **S**i spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

C A P U T VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curandæ; semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam: rursus monet ut caveant à seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

1. **F**ratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.

2. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4. Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.

5. **U**nusquisque enim opus suum portabit.

6. Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis.

7. Nolite errare: Deus non irridetur.

8. Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9. **B**onum autem facientes, non deficientus: tempore enim suo metemus non deficientes.

10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11. **V**idete qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12. Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13. Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14. **M**ihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15. In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

17. De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro, fratres. Amen.

† DOM. 11
P O S T
P E N T E C.

† 1. Cor. 3. 2.

† 2. Thes. 3.
13.

† STICH.
& CRUCIF.
P A R I S.

† SANCT.
F R A N C.
C O N F E S.

E P I S T O L A

B. PAULI APOSTOLI

A D E P H E S I O S.

ROMÆ scripta est ex vinculis, quorum ter meminit, capite nempe 3. & 4. atque ultimo: per Tychicum Diaconum transmissa, cujus in fine mentio est: circa annum, ut opinamur, Aera vulgaris 62. à Christi morte 29. Hanc sub nomine Epistolæ ad Laodicenses à Marcione fuisse venditam, Tertullianus & Epiphanius indicant, quod ex fide hujus Ecclesiæ fuisse factum credibile est. Quid enim hoc ad Marcionis causam? Notandum enim in antiquis, ut ex Basilio lib. 2. contra Eunomium, & ex Hieronymo in hanc Epistolam, apparet, generatim inscriptam fuisse. Τοῖς ἀγίοις τοῖς υἱοῖς, καὶ τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Vel, ut in litterarum encyclicarum inscriptione fieri solebat, Sanctis qui sunt: & fidelibus in Christo Jesu: ut ita ab Epheso, quod ipsam quasi ad Asiæ Metropolim primam missam verisimile est, ad ceteras ejusdem provincie civitates, adscriptis cujusque nominibus transmitteretur, & ad eas etiam quas Paulus ipso nunquam viderat, ut de Laodicensibus patet Coloss. 2. 1.

Hujus epistolæ, præsertim primis capitibus implexus & involutus est sermo, sensusque obscurus & explicatu difficilis, rerum nimirum sublimitatem adequans verbis sublimioribus, quam ulla unquam habuit humana lingua.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum Filium affectu beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. ¶ Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo,

4. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.

5. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ,

6. in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

7. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitiarum gratiæ ejus,

8. quæ superabundavit in nobis in omni sapientia, & prudentia:

9. ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,

10. in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso:

11. In quo etiam & nos forte vocati sumus, prædestinati secundum propositum

ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ:

12. ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui antè speravimus in Christo:

13. In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestræ) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,

14. qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

15. Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,

16. non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:

17. ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus,

18. illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiarum gloriæ hæreditatis ejus in sanctis,

19. & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus || secundum operationem potentie virtutis ejus, || Infr. 3.7.

20. quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus:

21. supra omnem principatum & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

22. ¶ Et omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsam dedit caput supra omnem Ecclesiam, || Psal. 8.8.

23. quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

C A P U T II.

Peccatis antea mortui per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius aliene erant à Dei promissionibus, jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

Colos. 2. 13.

1. **E**T vos, cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris,
2. in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae,
3. in quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & ceteri:
4. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,
5. & cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati)
6. & conresuscitavit, & confedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu:
7. ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu.
8. Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est;
9. non ex operibus, ut ne quis gloriatur.
10. Ipse enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.
11. Propter quod memores estote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea, quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta:
12. quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.
13. Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.
14. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem mœriæ solvens, inimicitias in carne sua:
15. legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem.
16. & reconciliat ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.
17. Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem iis, qui propè.
18. **¶ Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.**
19. Ergo **¶** jam non estis hospites, & advena sed estis cives sanctorum, & domestici Dei:
20. superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:
21. in quo omnis ædificatio constructa cre-

|| Rom 5. 2.

|| S. THOMAS
|| A. A.
|| P. S. T.

22. in quo & vos cœdificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

C A P U T III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

1. **H**ujus rei gratias, ego Paulus victus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,
2. si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:
3. quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi:
4. prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:
5. quod aliis generationibus non est agnitus filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu,
6. Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:
7. ejus factus sum minister secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi **¶** secundum operationem virtutis ejus.
8. **¶** Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi,
9. & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creavit.
10. Ut innotescat principatibus, & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,
11. secundum præfinitionem sæculorum: quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:
12. in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.
13. Propter quod **¶** peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.
14. Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,
15. ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur,
16. ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorum hominem,
17. Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,
18. ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum:
19. scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.
20. Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, secundum virtutem, quæ operatur in nobis:
21. Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

|| Sup. 1. 19

|| 1. Cor. 15
9.|| DOM. 16
POST
PENTEC

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa de diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans: rursusque monet ut in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excecati sequuntur effræne carnis desideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

† DOM.
17. POST
PENT.
|| 1. Cor. 7.
27.
|| Philip. 1
27.

|| Rom. 12.
10.

|| Mal. 2. 10

|| Rom. 12. 3.
1. Cor. 12.
11.
2. Cor. 10.
13.
† In VI-
GIL. AS-
CENS. &
IN FESTO
SS. APOS-
SIMONIS
ET JUD.
|| Psal. 97.
9.
|| 1. Cor. 12.
28.

|| Rom. 1. 21

1. **O** Bsecro † itaque vos ego vinctus in Domino, || ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis,
2. cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supponentes invicem in charitate,
3. || solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.
4. Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.
5. Unus Dominus, una fides, unum baptisma.
6. || Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.
7. || † Unicuique autem nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi.
8. Propter quod dicit: || Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.
9. Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?
10. Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia.
11. Et ipse dedit quosdam quidem || Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores,
12. ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi:
13. donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.
14. ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.
15. Veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus:
16. ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.
17. || Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui.
18. tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,
19. qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitia, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.
20. Vos autem non ita didicistis Christum,

21. si tamen illum audistis, & in ipso docti estis, sicut est veritas in Jesu,
22. || deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.
23. || † Renovamini autem spiritu mentis vestræ,
24. || & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.
25. || Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.
26. || Irascimini, & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram.
27. Nolite locum dare diabolo:
28. || qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.
29. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.
30. Et nolite contristare spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.
31. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.
32. || Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

|| Col. 3. 8.

|| Rom. 6. 4
† DOM. 19
P O S T
PENTEC.
|| Colof. 3.
12.

|| 1. Pet. 2. 1
Lach. 2. 16

|| Psal. 45

|| Jacob. 4. 7

|| Col. 3. 13

CAPUT V.

Hortatur ut Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelere, & redimentes tempus, assumant spiritualia, quæ tradit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

1. **E** Stote † ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi,
2. || & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.
3. || Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos:
4. aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.
5. Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.
6. || Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios dissidentia.
7. Nolite ergo effici participes eorum.
8. Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:
9. fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate:
10. probantes quid sit beneplacitum Deo:
11. & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

† DOM. 1.
QUADR.
|| Joan. 13.
14. & 15.
12.
1. Joan. 4.
21.

|| Col. 3. 5

|| Matth.
24. 4.
Mar. 13. 5.
Luc. 21. 6.
2. Thes. 2. 3.

12. Quæ enim in occulto sunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13. Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

15. ¶ Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: || non quasi insipientes,

16. sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

17. ¶ Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.

18. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto.

19. loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino,

20. gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi Deo & Patri.

21. subiecti invicem in timore Christi.

22. ¶ Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:

23. || quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, salvator corporis ejus.

24. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.

25. || Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea,

26. ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

27. ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.

28. Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:

30. quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus.

31. || Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & || erunt duo in carne una.

32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

33. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant: rursusque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

1. **F**ilii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est.

2. || Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione.

3. ut bene sit tibi, & sis longævus super terram.

4. Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & correptione Domini.

5. || servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6. non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7. cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus:

8. scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

9. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cælis: || & personarum acceptio non est apud eum.

10. De cetero ¶ fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12. Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem: sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in cælestibus.

13. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

14. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam justitiæ.

15. Et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:

16. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.

17. || & galeam salutis assumite: & gladium spiritus (quod est verbum Dei)

18. per omnem orationem, & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso || vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis.

19. || & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii:

20. pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21. Ut autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22. quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23. Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24. Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

DOM. 20.
POST
PENTEC.
|| Colof. 4. 5

|| Rom. 12. 2
|| 1. Thes. 4. 5

¶ PRO
SPONSO
& SPON-
SA.
|| Gen. 3. 16
Col. 3. 18.
1. Petr. 3. 1.
|| 1. Cor. 12.
3.

|| Col. 3. 19.

|| Gen. 2. 24
Matth. 19. 5
Marc. 10. 7
|| 1. Cor. 6.
16.

|| Exod. 20.
12.
Deut. 5. 16.
Ecclesi. 3. 9
Matth. 23.
4.
Marc. 7. 10
Col. 3. 20.

|| Col. 3. 22.
Tit. 2. 9.
1. Petr. 2. 18

|| Deut. 10.
17.
1. Par. 19. 7
Job 34. 19.
Sap. 6. 8.
Ecclesi. 35.
15.
Apost. 10. 34
Rom. 2. 11.
Col. 3. 25.
1. Petr. 3. 17
DOM. 21.
POST
PENTEC.

|| Isaia 59.
17.
1. Thes. 5. 8

|| Col. 4. 2

|| Col. 4. 3.
1. Thes. 5. 3.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

Comment.
in Epist.
ad Phil-
ippen.

HANC EPISTOLAM eodem anno (æræ vulgaris 62.) & ex eodem carcere ex quo superiorem ad Ephesos scripsit Apostolus. Quo tempore ejus vincula in toto Prætorio inclaruerunt, nonnullis ex ipsius Cæsaris quoque palatio ad fidem Christi conversis, (cap. 1. 12. & 4. 22.) A Cæsare enim missus in carcerem, inquit Hieronymus, notior familia ejus factus, persecutoris domum, Christi fecit Ecclesiam. Philippenses autem idè blandius quam ceteros appellat, quòd ab ipso cum Macedoniam cælesti monitu intrasset, primum conversi: singulare deinde in Paulum studium ostenderant, ipsique pridem Thessalonice agentis & post Romæ victo, subsidium per Epaphroditum miserant. Qui cum ex gravissimo morbo convalesceret, ad suos cum his litteris à Paulo remissus est; quibus ipsos monet ut in fide Christi constanter persistent, nec frangantur adversis, nec fidem habeant Pseudopostolis Judæis, quos canes & inimicos Crucis Christi appellat, docetque non ex lege, sed ex fide Christi veram esse justitiam. Postremò magnas ipsorum munificentie gratias agit.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quòd pressura suæ in maiorem Evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omninò dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur ut dignè ad Christi Evangelium converterentur, dicens quòd pro ipso jam afflictiones sustinuerint.

PAULUS & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum episcopis, & diaconibus.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri.

4. semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5. super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

6. † Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu:

7. sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis: eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.

8. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.

9. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10. ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi,

11. repleti fructu justitiæ per Jesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

12. Scire autem vos volò fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii.

13. ita ut vincula mea manifesta fierent

in Christo in omni prætorio, & in ceteris omnibus;

14. & plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui.

15. Quidam quidem & propter invidiam, & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant,

16. quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18. Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christum annuntietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19. Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi.

20. secundum expectationem, & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21. Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

22. Quòd si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23. Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis melius:

24. permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25. Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26. ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterum ad vos.

27. ¶ Tantùm dignè Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, & videro vos, sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii.

28. & in nullo terreamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo:

29. quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30. idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuum dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quod inter malos sancte vivant, tum sibi quod tales habeat discipulos; Timotheum laudat à sincera Evangelii predicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab aegritudine convalescit.

1. **S**I qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2. implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimis, idipsum sentientes,

3. nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes,

4. non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum.

5. **¶** Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6. qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.

7. sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

8. **¶** Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

10. **¶** ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum:

11. & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

12. Itaque, charissimi mei (sicut semper obdistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13. Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

14. **¶** Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæitationibus:

15. ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis prave & perverse: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16. Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17. Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18. Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

19. Spero autem in Domino Jesu, **¶** Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego

bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.

20. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.

21. **¶** Omnes enim quæ sua sunt querunt, non quæ sunt Jesu Christi.

22. Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23. Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24. Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25. Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos:

26. quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mæstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27. Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus; non solum autem ejus, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28. Festinantiùs ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30. Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut implet id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non discolors crucis Christi inimicos, imitentur.

1. **D**E cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3. Non enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:

4. quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5. circumcisus octavo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, **¶** secundum legem Phariseus,

6. secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela:

7. Sed **¶** quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrificam,

† DOM.
PALM.
AD MISS.
Item,
IN IN-
VENT. ET
EXAL-
TAT. S.
CRUCIS.

|| Heb. 2.9.
† IN
MISS. DE
S. CRUCE

|| Isai. 45.
24.
Rom. 14. 11

|| 1. Petr. 4.
9.

|| Act. 16.
1.

|| 1. Cor. 13.
5.

|| Act. 23. 6

† PRO
CONFESS.
NON
PONTIF.

9. & inveniar in illo, non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est iustitia in fide,

10. Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:

11. si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis:

12. non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Jesu.

13. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retrò sunt obliviscens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum,

14. ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

15. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.

16. Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permanamus regula.

17. ¶ Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

18. ¶ Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi:

19. quorum finis interitus: quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20. Nostra autem conversatio in cælis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum,

21. qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua etiam possit subicere sibi omnia.

C A P U T IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces, & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, utque mordicus teneant quæcumque Dei sunt; laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1. **I**taque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea: sic stete in Domino, charissimi.

2. Evodiam rogo, & Syntychem deprecor idipsum sapere in Domino.

3. Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ tecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adju-

toribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4. ¶ Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete,

5. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus propè est.

6. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innoxescant apud Deum.

7. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras, in Christo Jesu.

8. De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ sams, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

9. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, & hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.

10. Gavissus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando restitistis pro me sentire, sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.

11. Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12. Scio & humiliari, scio & abundare: (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire; & abundare, & penuriam pati.

13. Omnia possum in eo, qui me confortat.

14. Verumtamen benè fecistis, communicantes tribulationi meæ.

15. Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:

16. quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17. Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18. Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

19. ¶ Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in gloria in Christo Jesu.

20. Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.

21. Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.

22. Salutant vos, qui tecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.

23. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum Spiritu vestro. Amen.

1 DOM. 17.
POST
PENTEC.
& IN
FESTO
S. CLEM.
PAPÆ.
|| Rom. 16.
17.

1 DOM. 1.
ADV.

|| Rom. 12.
14.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

EODEM, cum duabus præcedentibus anno à morte Christi 29. *Æræ nostræ* 62. & ex eodem carcere conscripta, ac per Tychicum, & Onesimum (ut habent Græca, Syra & Latina Complutensis in fine Epistolæ,) Colossas transmissa. Quæ civitas non eadem est atque Rhodus, quam à Colosso Solis sic dictam putant Suidas, Eustatbius & alii: Sed Phrigiæ, ab Hierapoli & Laodicea, quarum in hac Epistola meminit, haud procul dissita, ut docent Herodotus, Strabo, Plinius, alique. Instituti autem erant Colossenses per Epaphorum Apostoli discipulum, sed post acceptum Evangelium à quibusdam quorum studium erat sinceritatem Apostolicæ doctrinæ corrumpere (Simonianos fuisse credere par est) persuasi sunt accessum se habere ad Deum, non per Filium, sed per Angelos. Accedebant observationes ac superstitiones Judaicæ, ab Evangelio prorsus dissidentæ. Primum igitur docet Apostolus nonnisi per Christum Dei Filium, per quem omnia condita sunt, nos instaurari ac reconciliari Deo, Judaicas autem & Philosophicas observationes penitus aspernandas. Atque id agit cap. 1. & 2. Reliqua pars Epistolæ ferè in tradendis Christianæ vitæ præceptis versatur. Est autem hæc Epistola valde huic similis quam ad Ephesios dedit, & instar illius grandiloqua atque sublimis.

CAPUT PRIMUM.

Audita Fide, Charitate ac Spe Colossensium orat pro ipsis Apostolus, quò in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: sequè dicit effectum Christi ministerium, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

1. **P**AULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
2. eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Jesu.
3. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi semper pro vobis orantes:
4. audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem, quam habetis in sanctos omnes.
5. propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii,
6. quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,
7. sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro: qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu.
8. qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.
9. ideo & nos ex qua die audivimus, & non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spirituali:
10. ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:

11. in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus in omni patientia, & longanimitate cum gaudio,
12. gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:
13. qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ:
14. in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum,
15. qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creature:
16. || quoniam in ipso condita sunt universa in cælis, & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:
17. & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.
18. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, || qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. || 1. Cor. 15. 20. Apoc. 1. 5.
19. Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare.
20. & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.
21. Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:
22. nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso.
23. si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister.
24. Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:
25. cujus factus sum ego minister secundum

dum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei.

26. *Myſterium, quod abſconditum fuit à ſæculis, & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis ejus.*

27. quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ ſacramenti hujus in Gentibus, quod eſt Chriſtus, in vobis ſpes gloriæ,

28. quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni ſapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Jeſu.

29. In quo & laboro, certando ſecundum operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

C A P U T II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut perſuaſionibus aut impoſitis philoſophorum, ſeu legem inducere volentium, ſeducantur à Chriſti fide: per quem à peccatis, à poteſtate diaboli, & ab adverſo ipſis chirographo liberati ſunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio ſint habenda.

1. **V**olo enim vos ſcire qualem ſollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui ſunt Laodicæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2. ut conſolentur corda ipſorum, inſtructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem myſterii Dei Patris & Chriſti Jeſu:

3. in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.

4. Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in ſublimitate ſermonum.

5. Nam || eſti corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum: gaudens; & videns ordinem veſtrum, & firmamentum ejus, quæ in Chriſto eſt, fidei veſtræ.

6. Sicut ergo accepisti Jeſum Chriſtum Dominum, in ipſo ambulate,

7. radicati, & ſuperædificati in ipſo, & confirmati fide, ſicut & didicisti, abundantes in illo in gratiarum actione.

8. Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum:

9. quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10. & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis:

11. in quo & circumciſi eſtis circumciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti:

12. conſepulti ei in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitavit illum à mortuis.

13. || Et vos, cum mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14. delens quod adverſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci:

15. & expolians principatus, & poteſta-

tes, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.

16. Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum:

17. quæ ſunt umbra futurorum: corpus autem Chriſti.

18. || Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtrâ inflatus ſenſu carnis ſuæ,

19. & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentum Dei.

20. Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus mundi: quid adhuc tanquam viventes in mundo decernitis?

21. Ne tetigeritis, neque guſtaveritis, neque contrectaveritis:

22. quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu, ſecundum præcepta, & doctrinas hominum:

23. quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

C A P U T III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus ſuis, quos hic explicat, novum induant, in quo non eſt diſtinctio nationis aut conditionis; aſſumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipſum referentes: docet deinde quomodo ſe habere debeant uxores & mariti, filii & patres, ſervi ac domini.

1. **I**gitur, & ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſuſum ſunt querite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens:

2. quæ ſuſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.

3. Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.

4. Cum Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.

5. Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram; || fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus:

6. propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis:

7. in quibus & vos ambulatiſtis aliquando, cum viveretis in illis.

8. || Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro.

9. Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis,

10. & induentes novum, cum qui renovatur in agnitionem, ſecundum || imaginem ejus, qui creavit illum.

11. Ubi non eſt Gentilis, & Judæus, circumciſio, & præputium, Barbarus, & Scythæ, ſervus, & liber: ſed omnia, & in omnibus Chriſtus.

12. & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam,

13. Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15. & pax Christi exaltet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17. || Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

18. || Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino.

19. Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.

20. || Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

21. || Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.

22. || Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.

23. Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus:

24. scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo servite.

25. || Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conversari: mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens ut hæc & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1. Domini, quod justum est & æquum, servis præstate: scientes quod & vos Dominum habetis in cælo.

2. || Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione.

3. || orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vincit sum)

4. ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

5. || In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes.

6. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7. Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Thychicus charissimus frater, & fidelis minister, & conservus in Domino:

8. quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat, quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra,

9. cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.

10. Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, & Marcus * consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:

11. & Jesus, qui dicitur justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adjuutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.

12. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.

13. Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodicæ, & qui Hierapoli.

14. Salutat vos || Lucas medicus charissimus, & Demas.

15. Salutate fratres, qui sunt Laodicæ, & Nympham, & quæ in domo ejus est, Ecclesiam.

16. Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.

17. Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.

18. Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

|| Luc. 18. 3.

1. Theff. 5.

27.

|| Ephef. 6.

19.

3. Theff. 3.

Coloss. 4. 3.

|| Ephef. 5.

55.

* de quo

Act. 15. 36

|| 2. Tim. 4.

12.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES I.

THESSALONICA Metropolis est Macedonia, prius Halis dicta, deinde à Philippo Amintæ filio Thessalonica appellata ob devictos Thessalos. Nunc Salonica dicitur. In hac multos Christo adjunxerat Paulus, cum Philippis Thessalonicam venisset; (Act. 9.7.) sed cum rursus eam repetere ex Athenis semel iterumque cogitasset, destinata non potuit exequi, à Satana: inquit, prædeditus. Ideoque Timotheum eò misit, qui Thessalonicenses in fide confirmaret. Igitur post reditum Timothei qui Corinthum Thessalonica ad eum rediit (Act. 18. cum hujus Epistolæ cap. 3.) Paulus de Thessalonicensium rebus edocuit, eos hac Epistola collaudat, quod Judæis licet insano studio contra nitentibus, in accepta fide constanter permansissent, & Deo gratias agit. Interim sui commendationem admiscens in memoriam redigit quo pacto ne eos gravaret, etiam à sumptu accipiendi pepereisset. Mox subjungit præcepta vite Christianæ.

Patet ergo ex dictis; non Athenis, neque Roma, ut quibusdam placuit, sed Corintho missam esse Epistolam hanc, quam jure Chrysostomus & Theodoretus omnium Paulinarum primam censent. Quod nemo inficias ibit, qui peregrinationem Pauli attentè considerarit, præcipueque quæ habentur (Act. 17. & 18. cum hujus Epistolæ cap. 3.) Missa est autem circa annum Aetæ nostræ 52. post Christi mortem 19.

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, adis Deo gratias, quod susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

1. **P**AULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

† DOM. 6.
POST
EPIPH. &
27. POST
PENTEC.

2. Gratia vobis, & pax. † Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

3. memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum:

4. scientes fratres, dilecti à Deo, electionem vestram:

5. quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

6. Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7. ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia.

8. A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9. Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conversi estis ad Deum à simulacris, servire Deo vivo, & vero.

10. & expectare Filium ejus de cælis

(quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis Evangelio, gratias Deo agens quod susceptum Dei verbum sedulo servaverint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesiæ Judææ à Judæis, qui una cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

1. **N**am ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

2. sed ante passi, & contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine. || Act. 16. 19.

3. Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo, || Act. 17.

4. sed sicut probati sumus à Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione avaritiæ: Deus testis est:

6. nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

7. Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foveat filios suos.

8. Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9. Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: || nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei. || Act. 20. 14. 1. Cor. 4. 12. 1. Thes. 3. 8.

10. Vos

10. Vos testes estis, & Deus, quam sanctè, & iustè, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus:

11. sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

12. deprecantes vos, & consolantes testificati sumus, ut ambularetis dignè Deo, qui vocavit vos in suum regnum, & gloriam.

13. Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14. vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis & vos à contri-
butionibus vestris, sicut & ipsi à Iudæis:

15. qui & Dominum occiderunt Jesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur;

16. prohibentes nos Gentibus loqui ut salvi fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17. Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18. quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impedit nos satanas.

19. Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?

20. vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret; illo autem reverso gratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi manserint; ostendens quantum cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

1. **P**ropter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis:

2. || & misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra:

3. ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.

4. Nam & cum apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

5. Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6. Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

7. Ideò consolati sumus fratres in vobis in omni necessitate, & tribulatione nostra, per fidem vestram,

8. quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9. Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10. nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea, quæ desunt fidei vestræ?

11. Ipse autem Deus, & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.

12. Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13. ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

CAPUT IV.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, manibusque operantes, quòd nullius quidquam desiderare cogantur; docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1. **D**E cetero ergo, † fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis.

2. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.

3. || Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione,

4. ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore:

5. non in passione desiderii, sicut & Gentiles, quæ ignorant Deum:

6. & ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.

7. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9. De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: || ipsi enim vos à Deo didicistis ut diligatis invicem.

10. Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11. & operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.

12. † Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.

13. Si enim credimus quòd Jesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.

14. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, || quia nos, qui vivimus, qui residui

† DOM. 2
QUADR.

|| Rom. 12.2
1 Thes. 5.17

|| Joan. 13.
14. 15.
12. 17.
1. Joan. 2.
10. 12.

† IN MEM-
SIS DE-
FUNCTO-
RUM.

|| 1 Cor. 15.
23.

sumus in adventum Domini, non pravenimus eos, qui dormierunt.

15. Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

16. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquitur simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

17. Itaque cōsolamini invicem in verbis istis.

C A P U T V.

Diem iudicii dicit insperatum ad futurum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfatos, & quomodo erga invicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, utque pro se orent precatur.

1. **D**E temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis ut scribamus vobis.

|| 2. Petr. 3.
10.
Apoc. 3.3.
16. 15.

2. || Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.

3. Cum enim dixerint pax, & securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient.

4. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat:

5. omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.

6. Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus.

7. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.

|| 1. ai. 59.
17.
Ephes. 6.
14. 17.

8. Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, || induti lorica fidei, & charitatis, & galeam spem salutis:

9. quoniam non posuit nos Deus in iram,

sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum,

10. qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.

11. Propter quod consolamini invicem, & edificate alterutrum, sicut & facitis.

12. Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præfunt vobis in Domino, & monent vos,

13. ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14. † Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

† SABB
QUAT.
TEMP.
QUADR.
EPIST. 8.

15. || Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes.

|| Prov. 17.
13. & 20.
22.
Rom. 12. 17
1. Petr. 3. 9.
|| Eccli. 23.
22.
Luc. 18. 1.
Coloss. 4. 2.

16. Semper gaudete.

17. || Sine intermissione orate.

18. In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.

19. Spiritum nolite extinguere.

20. Prophetias nolite spernere.

21. Omnia autem probate: quod bonum est tenete.

22. Ab omni specie mala abstinete vos.

23. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur.

24. || Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

|| 1. Cor. 1. 9.

25. Fratres orate pro nobis.

26. Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27. Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.

28. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

E P I S T O L A

B. PAULI APOSTOLI

AD THESSALONICENSES II.

CUM in priori ad Thessalonicenses Epistola, de die iudicii quasi jam instante paulò obscurius fuisset locutus Apostolus (cap. 1. 5.) & falsi fraudulentique Doctores terrent animos, quasi ex mente ejus jam instaret, data paulò post hac altera ad eosdem, clarius se aperit, impostoresque illos redarguit, docens non prius Christum venturum, quam appaierit Antichristus, Christi adventu destruendus. Deinde, cum intellexisset nondum emendatos esse eos, quos in superiori Epistola notaverat ut otiosos & inquietos, nunc eosdem acrius castigat, excommunicandos denuntians ni respiciant. Scripta est itaque hæc Epistola ex eodem loco, & eodem anno (æra nostræ 52.) quo prior: utique cum Silvanum & Timotheum in ministerio Evangelii conjunctos sibi haberet Apostolus (cap. 1. 1.) & postquam ipse apud Thessalonicenses Christi fidem amplexos jam præsens adfuisset (cap. 2. 5.) ut non minùs aberrerent à vero qui eam sub Caligula exaratam existimant, quam qui per Onesimum delatam, quem multis post annis in Christo genuit Romæ, cum esset in vinculis.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios verò ultionem in die iudicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

1. **P**AULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem:

4. ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus quas sustinetis.

5. in exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6. Si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:

7. & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo cum angelis virtutis ejus,

8. in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9. qui penas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

10. cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11. In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus nosse, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute,

12. ut clarificetur nomen Domini nostri

Jesu Christi in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet, ne credant seductores, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducuntur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servant acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

1. **R**ogamus tamen vos fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum:

2. ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

3. Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

4. qui adversatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus.

5. Nonne retinetis quòd cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6. Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7. Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

8. Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui cum:

9. cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus,

10. & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,

§ SABB.
QUAT.
T. M. P.
ADVENT.
EPIST. 6.

|| Ephes. 3. 6.

|| 1. a. 11. 4.

11. ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12. Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis,

13. in qua & vocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitionem gloriae Domini nostri Jesu Christi.

14. Itaque fratres stete: & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15. Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, & Deus, & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16. exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono.

C A P U T III.

Cupit ut pro se precentur, confidens quòd servaturi sint ipsius præcepta: monetque ut subtrahant se à Christianis nolentibus servare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimicos existiment, sed ut fratres corripiant.

3 p. h. 6. 19
1. olaf. 4. 3.

1. **D**E cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos:

2. & ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3. Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

4. Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.

5. Dominus autem dirigat corda vestra in

charitate Dei, & patientia Christi.

6. Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.

7. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8. || neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus.

9. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10. Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

11. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.

12. Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent.

13. || Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.

14. Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur:

15. & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16. Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17. Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola: ita scribo.

18. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

|| 1. Th. 2. 10.
3. 4.
1. Cor. 4. 12.
1. Th. 2. 9.

|| Gal. 6. 9.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM PRIMA.

DUÆ Pauli ad Timotheum Epistolæ, & una ad Titum, argumento similes sunt. Instruunt enim Episcopum, & præcipuas tanti muneris partes explicant, quamquam id uberius prima ad Timotheum præstat, quem Apostolus Epheso discedens præfecerat. Utrum autem antequam Paulus primum Romam venisset, an postea, variant sententiæ. Sed ex eis quæ in Prolegomenis stabilita sunt, apparet nonnisi cum vinculis laxatus Paulus Orientem iterum peragravit, Timotheum Ephesi Episcopum constitutum. Ex quo fit verisimile digressum Epheso Paulum cum Philippo ex promisso venisset, inde hanc ad Timotheum dedisse; anno, ut opinamur, æræ quam sequimur 66. post Christi mortem 33. & ab eo tempore quo Timotheus adhuc penè puer, testis fuerat persecutionum quas Apostolus Lystris passus est, (2. Timoth. 3. 11. cum Act. 14.) annos 23. Ut circiter annorum 30. esse tum potuerit, cum à Paulo Episcopus est ordinatus.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrina & tradenda sana: lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatam vocaverit, qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

PAULUS Apostolus Jesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostræ:

2. Timotheo dilecto filio in fide, Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3. Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuntiaries quibusdam ne aliter docerent,

4. neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam edificationem Dei, quæ est in fide.

5. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

6. A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,

7. volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

8. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9. sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis,

10. fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur,

11. quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.

12. Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13. qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam

Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14. Superabundavit autem gratia Dñi nostri cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Jesu.

15. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

16. Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.

17. Regi autem sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18. Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam.

19. habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20. ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones; unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

1. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus.

2. pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.

3. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4. qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus:

6. qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7. in quo positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

8. Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, & disceptatione.

9. || Similiter & mulieres in habitu ornato *, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa:

10. sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11. Mulier in silentio discat cum omni subjectione:

12. || Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio.

13. || Adam enim primus formatus est, deinde Heva:

14. || Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.

15. Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanferit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres: ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominice Incarnationis sacramentum.

1. **F**idelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

2. || Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,

3. non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed

4. suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.

5. Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?

6. Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

7. Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli:

8. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:

9. habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10. Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes.

11. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12. Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene præsent, & suis domibus.

13. Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu.

14. Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò.

15. Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.

16. Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in car-

ne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Predicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

1. **S**piritus autem manifestè dicit, quia || in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum:

2. in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam,

3. prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.

4. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5. sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6. Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7. || Ineptas autem, & aniles fabulas devita: exerce autem te ipsum ad pietatem.

8. Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura.

9. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10. In hoc enim laboramus, & maledicimur, qui speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

11. Præcipe hæc, & doce.

12. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

14. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15. Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16. Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo seniores, anus ac juvenculas gubernare debeat, rursus seniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probe suos fungentes munere dupliciter honorantur: nec facile adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat; hæc mandata servet; nemini citò manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis:

1. **S**eniores ne increpaveris, sed obsecra, ut patrem: juvenes, ut fratres.

2. Anus,

IPRO
NEC
VIRGI
NE NEC
MART.

2. Anus, ut matres: juvenulas, ut forores in omni castitate.

3. † Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4. Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5. Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum: & instet obsecrationibus, & orationibus nocte ac die.

6. Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.

7. Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.

8. Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

9. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,

10. in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus ministravit, si omne opus bonum subsecuta est.

11. Adolescentiores autem viduas devita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:

12. habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13. Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solum otiosæ: sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

14. Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matrifamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15. Jam enim quædam conversæ sunt retro satanam.

16. Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis, quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17. Qui bene præfunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina.

18. Dicit enim Scriptura: || Non alligabis os bovi trituranti. Et, || Dignus est operarius mercede sua.

19. Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20. Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.

21. Testor coram Deo, & Christo Jesu, & electis Angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22. Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem & subsequuntur.

25. Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia; quæ devotata hirtatur Timotheum ad

virtutes amplectendas, servata fide quam in Baptismo confessus est, utque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

1. Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Dñi & doctrina blasphemetur.

2. Qui autem fideles habent dominos, non contemnunt, quia fratres sunt: sed magis servant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ:

4. superbus est nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidia, contentiones, blasphemie, suspiciones malæ,

5. conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6. † Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

7. || Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubium quod nec auferre quid possumus.

8. || Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

9. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

10. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidem appetentes erraverunt à fide, & inferuerunt se doloribus multis.

11. Tu autem o homo Dei hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13. Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit || sub Pontio Pilato, bonam confessionem.

14. ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Jesu Christi,

15. quem suis temporibus ostendet || beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium:

16. qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessible: || quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen.

17. Divitibus huius sæculi præcipe non sublimè sapere, || neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum)

18. bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,

19. thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20. O Timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21. quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

† S. ALEX.
X I I.

|| Job 1.21
Ecclesi. 5.11

|| Prov. 27.
26.

|| Matt. 27
11.
Joan. 18.
34. 37.

|| Apoc. 17
14. & 19.
15.

|| Joan. 1.
18.
(Joan. 4.
12.)

|| Luc. 12.
15.

ad 24. Ego Timotheus
servus dei et apostolus
Iesu Christi secundum
gratiam dei parentum
meorum in fide et
caritate. Timothee
meo salutem. Gratia
tecum. Amen.

E P I S T O L A

B. PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM SECUNDA.

HANC EPISTOLAM Romæ datam, & in vinculis scriptam, patet ex cap. 1. 8. 12. & 2. 9. 10. & quidem paulò antequam martyrium subiret Apostolus (cap. 4. 6. 7.) Atque adeò in secundis vinculis, non in primis; si quidem in Chronologia demonstravimus Paulum prioribus vinculis Romanis solum rediisse in Orientem, indeque rursus Romam esse regressum, ubi etiam Martyrii coronam adeptus est, sub annum Neronis ultimum: cum tamen prius ab eo auditus & absolutus esset, sicut hic ipse testatur, (cap. 4. 16. 17.) Ut enim antea biennium in libera custodia: ita deinceps integrum annum, omnibus gentibus Romam undique confluentibus, Evangelium prædicavit. Per Tychicum autem missa est Ephesum hæc Epistola, ubi erat Onesiphori familia, postquam Aquila & Priscilla, qui, Claudii decreto de expellendis Judæis jam exoeto, Romam repetierant, (Rom. 16. 3.) eò demum erant reversi, (cap. 4. 12. 19.) Idque anno Ære nostræ 66. à Christi morte 33.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium Doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quid omnes Asiæ ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

1. **P**AULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu:

2. Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3. Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4. desiderans te videre, memor lacrynarum tuarum, ut gaudio implear,

5. recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te.

6. Propter quam causam admoneo te, ut refuseites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

|| Rom. 8. 15.

7. || Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris; sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

8. Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vincum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei,

|| Tit. 3. 5.

9. qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, || non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.

10. Manifesta est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, & incorruptionem per Evangelium,

|| 1. Tim. 2. 7.

11. in quo || positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.

12. Ob quam causam etiam hæc patior,

sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13. Formam habere sanorum verborum, quæ à me audisti in fide, & in dilectione in Christo Jesu.

14. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15. Scis hoc, quod averfi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Philegellus, & Hermogenes.

16. Det misericordiam Dominus || Onesiphori domui: quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit:

|| Inf. 4. 19

17. sed cum Romam venisset, sollicitè me quaesivit, & invenit.

18. Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuræ præmiæ ac resurrectionis Christi: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque leges quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

1. **T**U ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu:

2. & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3. Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5. Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7. Intellige quæ dico: dabit etenim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8. † Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse à mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum,

9. in quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum.

FIN NATALI UNIUS MART NON PONTII

10. Ideo

10. Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cælesti. *

11. Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12. si sustinebimus, & conregnabimus: || si negaverimus, & ille negabit nos:

13. || si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

14. Hæc commune: testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15. Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

16. Profana autem, & vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem:

17. & sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenezus, & Philetus,

18. qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subvertunt quorundam fidem.

19. Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis, qui nominat nomen Domini.

20. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22. Juvenilia autem desideria fuge, sectare verò justitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis, qui invocant Dominum de corde puro.

23. || Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens quia generant lites.

24. Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25. cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem,

26. & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Predicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducunt veritati resistunt: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum utilitate.

1. **H**oc autem scito, quod in || novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

2. erunt homines seipsum amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obediens, ingrati, scelesti,

3. sine affectione, sine pace, criminales, incontinentes, immites, sine benignitate,

4. proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei:

5. habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6. ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7. semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8. Quemadmodum autem || Jannes, & Mambres resistunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem,

9. sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

10. Tu autem affecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11. persecutiones, passionem: || qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystri: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12. Et omnes, qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13. Mali autem homines, & seductores proficient in pejus, errantes, & in errorem mittentes.

14. Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.

15. Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16. || Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia:

17. ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, & tolerando quacumque insiguntur adversa: prædicetque suam passionem & futurum premium: advocans Timotheum, eò quod à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

1. **T**estificor tibi coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos, & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus:

2. prædica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus,

4. & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6. Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi,

8. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9. Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:

10. Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

|| Exod. 7. 11.

|| Act. 13. 46.

|| 2. Petr. 2. 20.

§ 5. SILVESTRI PAPÆ. Item, S. AUGUST. EPISC. & aliorum Doct. ff.

* Junge c. 2. v. 10. TUA UTEM. || Matt. 10. 41. Marc. 8. 13. || Rom. 2. 3.

|| 1. Tim. 4. 7. Tit. 3. 9.

|| 1. Tim. 4. 1. 2. Petr. 2. 3. Jud. 18.

|| Cel. 14.

11. || Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.

12. Tychicum autem misi Ephesum.

13. Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.

14. Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus.

15. quem & tu devita, valdè enim restitit verbis nostris.

*Qua causam suam egit coram Nerone cum secundo Romanam venisset.

16. In prima mea defensione * nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.

17. Dominus autem mihi assistit, & con-

fortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.

18. Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cæleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19. Saluta Priscam, & Aquilam, & || Onesiphori domum. || Sup. 1. 10

20. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21. Festina ante hiemem venire. Salutante Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22. Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

APOSTOLUM, expleto biennio illo, quo in libera custodia Romæ Evangelium docuit, Orientem iterum peragrassè valdè probabile esse jam diximus & in Chronologia ostendimus. Tunc ergo eum in Macedonia apud Philippenses, sicut eis ipse promiserat (Philip. 1. 25. & 2. 24.) permansisse putamus & priorem ad Timotheum, atque hanc ad Titum dedisse Epistolam, quæ eo sunt argumento similiores, quod uno tempore datæ sint. Primum itaque de Presbyteris sive Episcopis ordinandis Titum admonet; moxque adversus judaizantes insurgit, quos jubet acriter increpare: deinde ad morum præcepta vertit orationem. Et inter hæc semel atque iterum præclaram admiscet mentionem gratiæ, qua, nullo nostro merito, salvamur per Christum. Denique à vanis questionibus vocat, & hæreticos fugiendos admonet.

CAPUT PRIMUM.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam factio Deum negant.

1. **P**AULUS servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est,

2. in spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:

3. manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:

4. Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro.

5. Hujus rei gratia reliqui te Crætæ, ut ea, quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

|| 1. Tim. 1. 2.

6. || Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7. Oportet enim episcopum sine crimine

esse, sicut Dei dispensatorem; non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8. Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9. amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores: maximè qui de circumcisione sunt:

11. quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12. Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestię, ventres pigri.

13. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, ut sani sint in fide,

14. non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, averfantium se à veritate.

15. || Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens, & conscientia. || Rom. 14. 20.

16. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

C A P U T II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1. **T**U autem loquere quæ decent sanam doctrinam:

2. Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, fani in fide, in dilectione, in patientia:

3. Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino fervientes, benè docentes:

4. ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant;

5. prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, & subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6. Iuvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8. Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9. || Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes,

10. non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11. † || Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12. erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & iustè, & piè vivamus in hoc sæculo,

13. expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi.

14. qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & munderet sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

C A P U T III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & in quibus vitiis debortari: & quod a peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1. **A**dmone illos, principibus, & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

2. neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3. Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, fervientes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia, & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

4. Cum autem † benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei:

5. || non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti.

6. quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum:

7. ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

8. Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona, & utilia hominibus.

9. || Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devota; sunt enim inutiles, & vanæ.

10. Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devota:

11. sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

12. Cum misero ad te Artemam, aut Tycheicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.

13. Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, ut nihil illis desit:

14. Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.

15. Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

Sup. 2. 13.

† IN NATIV. DOM. AD 2. M. I. S. A. M. & IN OCT. ET USDEM NATIV. || 1. Tim. 2. 9.

|| 1. Tim. 3. 4. & 4. 7. 2. Tim. 2. 23.

|| Ephes. 6. 5. Col. 3. 22. 1. Petr. 2. 18.

† IN NATIV. DOM. AD 2. M. I. S. A. M. & IN CIRCUMCIS. DOMINI. || Infr. 3. 4.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

SCRIPTA est Romæ è primis vinculis, quorum quinquies meminit: anno à Christi morte 29. Aera vulgaris 62. una cum Epistola ad Colossenses Tychico ad perferendum tradita. Erat autem Philemon vir clarus apud Colossenses, Pauli discipulus, cujus servus Onesimus, Phryx genere, furto facto, ut ex vers. 18. Hieron. Theodoret. & Theophylactus colligunt, Romanam profugerat. Mox verò utriusque criminis fugæ & furti penitentia ductus, ad Paulum captivum, quem hero suo noverat esse amicum, se contulit. Ab eo susceptus & fidem edoctus, tandem baptizatus est, cui etiam ministravit in carcere, donec satis in pietate confirmatum remittere eum Philemoni visum est, cum his litteris commendatitiis, in quibus miro artificio, ingentique studio id agit, ut eum dominus in gratiam recipiat. Receptus verò in virum evasit eximium, ita ut post Timotheum Ephesorum Episcopus sit creatus, quem mirifice collaudat sanctus Ignatius data ad eos Epistola. Sub Trajano denique Romæ martyrium gloriose consummasse creditur.

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit; quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelii prædicatione.

1. **P**AULUS victus Christi Jesu, & Timotheus frater: Philemoni dilecto, & adjutori nostro,
2. & Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.
3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
4. Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,
5. audiens charitatem tuam, & fidem: quam habes in Domino Jesu, & in omnes sanctos:
6. ut communicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu.
7. Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.
8. Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:
9. propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & victus Jesu Christi:
10. Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,
11. qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis,

12. quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:

13. quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14. sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15. Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, ut æternum illum reciperes:

16. jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maxime mihi: quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?

17. Si ergo habes me socium: suscipe illum sicut me:

18. Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet; hoc mihi imputa.

19. Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & te ipsum mihi debes:

20. ita frater, Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21. Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.

22. Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23. Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu.

24. Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.

25. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

SCRIPTA videtur eodem ferè tempore quo Epistola ad Philemonem & ad Ephesios, anno scilicet Aerae nostrae 62. à morte Christi 29. sub finem illius biennii, quo Paulus Romae primum viuisus est, cum causa apud Neronem feliciter peracta, Timotheus jam esset solutus, cap. 13. 23.

Fuere qui negarunt Epistolam hanc esse Pauli, quòd ea neque phrasim, neque genium eius referat, eamque potiùs Barnabae ascriberent, in quibus est Tertullianus. Verùm historia Apostolica Barnabam Romam vel Italiam adiisse non memorat, neque ei usquam Timotheum adiungit socium. De stylo multi cum ex antiquis tum ex recentioribus sic censent; sensus quidem & dispositionem esse Pauli, phrasim verò & elocutionem vel Clementis, vel ipsius Lucae potiùs, quòd ex multis vocabulis ipsi peculiaribus ac sermone composito & eleganti conjiunt. Ut enim epistola haec bene Græca est, & florida, ita sermo Lucae, ubi non Christi aut Apostolorum verba refert.

Nomen verò suum pro more initio non apposuit Apostolus, vel quia sciebat se Hebræis inuisum, vel quia non tam Hebræorum se, quam Gentium Apostolum profitebatur; vel denique quia scripserat non tam Epistolae instar quam libri. Unde in fine dicit: Perpaucis scripsi vobis. Quòd enim ad Epistolam prolixum, id ad volumen parum est. Hic autem duo potissimum agit Apostolus. Partim enim docet quæ Christi dignitas & quòd officium, quæque sacerdotii eius & sacrificii supra Leviticum excellentia. Partim verò consolatur Hebræos, & ad perseverantiam fidei in Christum hortatur.

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri Testamento per Angelos dato novum per Christum datum praefertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

1. **M**ULTIFARIAM, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula:
2. || qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis:
3. || tantò melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.
4. || Cui enim dixit aliquando Angelorum: || Filius meus es tu; ego hodie genui te? Et rursum: || Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?
5. || Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: || Et adorent eum omnes Angeli Dei.
6. || Et ad Angelos quidem dicit: || Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.
7. || Ad filium autem: || Thronus tuus Deus in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui.
8. || Dillexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.
9. || Et: || Tu in principio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.
10. || Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veterascent:

12. & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: || Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14. Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis.

CAPUT II.

Cum angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis; & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

1. **P**ROPTEREA abundantius oportet observare nos ea, quæ audivimus, ne forte perefluamus.
2. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio, & inobedientia accepit justam mercedis retributionem.
3. quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,
4. || contestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus, & spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.
5. Non enim Angelis subiecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur.
6. Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: || Quid est homo quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum?
7. Minuisti eum paulominus ab Angelis:

IN NATIV. DOMINI AD 3. MISS.

|| Sap. 7. 26

|| Psalm. 2. 7.
|| 2. Reg. 7. 14.

|| Psalm. 96. 7.

|| Psalm. 123. 4.

|| Psalm. 44. 7.

|| Psalm. 101. 26.

|| Psalm. 109. 1.
1. Cor. 15. 23.

|| Marc. 1. 10.

|| Psalm. 8. 5.

gloria & honore coronasti eum : & constituisti eum super opera manuum tuarum .

|| Matth. 18. 18.
1. Cor. 15. 26.

|| Phil. 2. 6.

8. || Omnia subiecisti sub pedibus ejus : In eo enim quod omnia ei subjecit , nihil dimisit non subiectum ei . Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei .

9. || Eum autem , qui modico quàm Angeli minoratus est , videmus Jesum propter passionem mortis , gloria & honore coronatum : ut gratia Dei , pro omnibus gustaret mortem .

10. Decebat enim eum , propter quem omnia , & per quem omnia , qui multos filios in gloriam adduxerat , auctorem salutis eorum per passionem consummare .

11. Qui enim sanctificat , & qui sanctificantur , ex uno omnes . Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare , dicens :

|| Psal. 21. 23.

12. || Nuntiabo nomen tuum fratribus meis : in medio Ecclesiæ laudabo te .

|| Psal. 17. 2.

|| Isai. 8. 18.

13. Et iterum : || Ego ero fidens in eum . Et iterum : || Ecce ego , & pueri mei , quos dedit mihi Deus .

|| Osee 13. 14.

1. Cor. 15. 54.

14. Quia ergo pueri communicaverunt carni , & sanguini , & ipse similiter participavit eisdem : || ut per mortem destrueret eum , qui habebat mortis imperium , idest , diabolum :

15. & liberaret eos , qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti .

16. Nusquam enim Angelos apprehendit , sed semen Abraham apprehendit .

17. Unde debuit per omnia fratribus similari , ut misericors fieret , & fidelis pontifex ad Deum , ut repropitiaret delicta populi .

18. In eo enim , in quo passus est ipse & tentatus , potens est & eis , qui tentantur , auxiliari .

C A P U T III.

Longè excellentior est Christus , utpote filius , quàm Moyses , qui famulus fidelis erat in domo Dei ; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus , ne in modum incredulorum Judeorum ab ejus requie repellamur .

1. **U**nde fratres sancti , vocationis celestis participes , considerate Apostolum , & pontificem confessionis nostræ Jesum :

|| Numi. 2. 7.

2. qui fidelis est ei , qui fecit illum , sicut & || Moyses in omni domo ejus .

3. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus , quantò ampliorem honorem habet domus , qui fabricavit illam .

4. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo : qui autem omnia creavit , Deus est .

5. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus , in testimonium eorum , quæ dicenda erant :

6. Christus verò tanquam filius in domo sua : quæ domus sumus nos , si fiduciam , & gloriam spei usque ad finem , firmam retineamus .

|| Psal. 94. 8.

Isai. 4. 7.

7. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus : || Hodie si vocem ejus audieritis ,

8. Nolite obdurare corda vestra , sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto ,

9. ubi tentaverunt me patres vestri ; probaverunt , & viderunt opera mea .

10. quadraginta annis : Propter quod insensus fui generationi huic , & dixi : Sem-

per errant corde . Ipsi autem non cognoverunt vias meas .

11. sicut juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam .

12. Videte fratres , ne fortè sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis , discedendi à Deo vivo :

13. sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies , donec Hodie cognominatur , ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati .

14. Participes enim Christi effecti sumus : si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus .

15. Dum dicitur : Hodie si vocem ejus audieritis , nolite obdurare corda vestra , quemadmodum in illa exacerbatione .

16. Quidam enim audientes exacerbaverunt , sed non universi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen .

17. Quibus autem insensus est quadraginta annis ? Nonne illis , qui peccaverunt , || quorum cadavera prostrata sunt in deserto ?

|| Num. 14. 37.

18. Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius , nisi illis , qui increduli fuerunt ?

19. Et videmus , quia non potuerunt introire propter incredulitatem .

C A P U T IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem , & reliquum est ut alii ingrediantur , curandum est ne ea frustremur , sed credentes , in ipsam admittamur : de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit , deque ejus infirmitate , ut nostris compateretur infirmitatibus .

1. **T**imeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus , existimetur aliquis ex vobis deesse .

2. Etenim & nobis nuntiaturum est , quemadmodum & illis : Sed non profuit illis sermo auditus , non admittus fidei ex iis , quæ audierunt .

3. Ingrediemur enim in requiem , qui credidimus : quemadmodum dixit : || Sicut juravi in ira mea : Si introibunt in requiem meam : & quidem operibus ab institutione mundi perfectis .

|| Psal. 94. 11.

4. Dixit enim in quodam loco de die septima sic : || Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis :

|| Gen. 2. 2.

5. Et in isto rursum : Si introibunt in requiem meam .

6. Quoniam ergo superest introire quosdam in illam , & ii , quibus prioribus annuntiaturum est , non introierunt propter incredulitatem :

7. iterum terminat diem quemdam , Hodie , in David dicendo , post tantum temporis , sicut supra dictum est : || Hodie si vocem ejus audieritis , nolite obdurare corda vestra .

|| Sup. 1. 7.

8. Nam si eis Jesus requiem præstitisset , numquam de alia loqueretur , posthac , die .

9. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei .

10. Qui enim ingressus est in requiem ejus ; etiam ipse requievit ab operibus suis , sicut à suis Deus .

11. Festinemus ergo ingredi in illam re-

quiem :

quem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12. Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

13. ¶ Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

14. Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit cælos, Jesum filium Dei: teneamus confessionem.

15. Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato:

16. † Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est; & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii ad quos hic scribebat Apostolus.

1. Omnis † namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis:

2. qui condolare possit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate:

3. & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.

4. ¶ Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.

5. Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, ¶ Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6. Quemadmodum & in alio loco dicit: ¶ Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

7. Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia:

8. Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam:

9. & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ,

10. appellatus à Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech.

11. De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursus indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordii sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13. Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ: parvulus enim est.

14. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ad mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursus in peccata relabuntur, imò timenda illis est æterna maledictio; consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ jurejurando promisit illis Deus.

1. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursus jacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2. baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3. Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

4. ¶ Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum ecclesie, & participes facti sunt Spiritus sancti,

5. gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi.

6. & prolapsi sunt; rursus renovari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsos filium Dei, & ostentui habentes.

7. Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur; accipit benedictionem à Deo.

8. Proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledictio proxima: cujus consummatio in combustionem.

9. Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora salutis: tamen si ita loquimur.

10. Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.

11. Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem:

12. ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide, & patientia hæreditabunt promissiones.

13. Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum,

14. dicens: ¶ Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.

15. Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16. Homines enim per majorem sui jurant: & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem: est juramentum.

17. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum:

18. ut per duas res immobiles; quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem:

¶ Psal. 33.
6.
Eccl. 15.
10.

¶ IN MISS.
PRO ELE-
CTIONE
PONTIF.

¶ SANCT.
THOMÆ
EPLSC. ET
MART.
Item, IN
COMM.
CONFESS.
PONTIF.
¶ IN AN-
NIVERS.
ELECT.
SEU CON-
SEC RAT.
EPLSC.

¶ Exod. 18.
1.
2. Par. 26.
13.

¶ Psal. 27.

¶ Psal. 109. 4.

¶ Matth.
12. 45.
Infr. 10. 26
1. Pet. 2. 20

summa sterilis.

¶ Gen. 22.
16.

19. quam sicut anchoram habemus animarum tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis.

20. ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

CAPUT VII.

Cum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento, firmatum præcellit Leviticum, & ipsum unum cum lege evacuat.

Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abraham regresso à cæde regum, & benedixit ei.

2. Cui & decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex iustitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis,

3. sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4. Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

5. Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, || mandatum habent decimas sumere à populo secundum legem, idest, à fratribus suis: quamquam & ipsi exierint de lumbis Abraham.

6. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7. Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.

8. Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit.

9. Et (ut ita dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus est:

10. adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11. Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici?

12. Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.

13. In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.

14. Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyse locatus est.

15. Et amplius adhuc manifestum est; si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16. qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis.

17. Contestatur enim: || Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

18. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19. nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum,

20. Et quantum est non sine jurejurando alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt,

21. hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: || Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum:

22. in tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus.

23. Et alii quidem & plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere:

24. hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25. Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus:

27. qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, || prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

28. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dexteram Patris sedeat in cælis, & majorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes veteris legis; ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Jeremiam.

Capitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui confedit in dextera sedis magnitudinis in cælis.

2. sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

3. Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

4. si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera,

5. qui exemplari, & umbræ deserviunt cœlestium. Sicut responsum est Moyse, cum consummaret tabernaculum: || Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte.

6. Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7. Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8. Vituperans enim eos dicit: || Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Juda, testamentum novum,

9. non secundum testamentum, quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

10. Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas; & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11. & non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens; Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usque ad maiorem eorum:

12. quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13. Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento, & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1. **H** Abuit quidem & prius, justificationes culturæ, & Sanctum sæculare.

2. || **¶** Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.

3. Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:

4. aureum habens || thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, || & tabulæ testamenti,

5. superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula.

6. His verò ita compositis; in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

7. in secundo autem || semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua, & populi ignorantia:

8. hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatum esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9. Quæ parabola est temporis instantis: juxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodò in cibis, & in potibus.

10. & variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11. **¶** Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, idest, non hujus creationis;

12. neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa.

13. || Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis,

14. || quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi;

15. Et ideo novi testamenti mediator est: || ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

16. Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.

17. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19. Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo; accipiens sanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit,

20. dicens: || Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21. Etiam tabernaculum, & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit.

22. Et omnia penè in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.

23. Necesse est ergo exemplaria quidem cœlestium his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quàm istis.

24. Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.

25. Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

26. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium:

28. || sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti, necessarium fuit novum induci, cujus unica hostia auferentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhaerimus, acerbius puniemur, quàm veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos quod & multa passi sint, & patientibus assisterint.

1. **U** Mbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere:

Ooo 2. alio-

[1. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

[1. Item.]
[2. Item.]
[3. Item.]
[4. Item.]
[5. Item.]
[6. Item.]
[7. Item.]
[8. Item.]
[9. Item.]
[10. Item.]
[11. Item.]
[12. Item.]
[13. Item.]
[14. Item.]
[15. Item.]

2. alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3. sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4. Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

|| *Psal.* 39. 7. 5. Ideo ingrediens mundum dicit: || Hostiam, & oblationem noluit: corpus autem aptasti mihi:

6. holocausta pro peccato non tibi placuerunt.

|| *Psal.* 19. 7. 7. Tunc dixi: || Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8. Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocausta pro peccato noluit, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur,

9. tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuatur.

10. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.

11. Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata.

12. Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,

|| *Psal.* 109. 2. 1. *Cor.* 15. 25. 13. de cetero expectans || donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.

14. Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.

15. Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

|| *1. Cor.* 31. 13. *Sup.* 8. 8. 16. || Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:

17. & peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor amplius.

18. Ubi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato.

19. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi,

20. quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, idest, carnem suam,

21. & sacerdotem magnum super domum Dei.

22. accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda,

23. teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem (fidelis enim est qui repromisit)

24. & consideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:

25. non deferentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

|| *Sup.* 6. 4. 26. || Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia,

27. terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.

|| *Dent.* 17. 6. *Matth.* 18. 16. 28. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione || duobus vel tribus testibus moritur:

29. quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit, &

sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

30. Scimus enim qui dixit: || Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum suum.

31. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32. ¶ Rememoramini autem pristinos dies in quibus illuminati, magnum certamen sustinuitis passionum,

33. & in altero quidem, opprobriis, & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem socii taliter conversantium effecti.

34. Nam & vinculis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.

35. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.

36. Patientia enim vobis necessaria est: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37. || Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

38. || Justus autem meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.

39. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

C A P U T XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio usque ad David ac prophetas: & in universum quanta patravint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

1. **E**st autem fides sperandarum substantiarum, argumentum non apparentium.

2. In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

3. || Fide intelligimus aprata esse sæcula verbo Dei: ut ex invisibilibus visibilia fierent.

4. || Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo, || per quam testimonium consecutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur.

5. || Fide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inveniebatur: quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

6. Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

7. || Fide Noe responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum: & justitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus.

8. || Fide qui vocatur Abraham obedit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: & exiit, nesciens quò iret.

9. Fide demoratus est in Terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habi-

tando cum Isaac, & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem.

10. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex, & conditor Deus.

11. || Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

12. Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc emortuo) tanquam sidera cœli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

13. Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.

14. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

15. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

16. nunc autem meliorem appetunt, idest, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

17. || Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

18. ad quem dictum est: || Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

19. arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus: unde eum & in parabolam accepit.

20. || Fide & de futuris benedixit Isaac Jacob, & Esau.

21. || Fide Jacob, moriens, singulos filiorum Joseph benedixit: || & adoravit fastigium virgæ ejus.

22. || Fide Joseph, moriens, de profectio-
ne filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis mandavit.

23. || Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis, eò quòd vidissent elegantem infantem, || & non timuerunt regis edictum.

24. || Fides Moyses grandis factus negavit se esse filium filia Pharaonis,

25. magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem;

26. majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improprium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

27. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tanquam videns sustinuit.

28. || Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos.

29. || Fide transierunt Mare rubrum tanquam per aridam terram: quod experti Ægyptii, devorati sunt.

30. || Fide muri Jerico corruerunt, circuitu dierum septem.

31. || Fide Rahab meretrice non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

32. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, David, Samuel, & Prophetis:

33. qui ꝑ per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34. extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum;

35. acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36. Alii verò ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres:

37. lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt: circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflicti:

38. quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ.

39. Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40. Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

C A P U T XII.

Priscorum imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne majora quàm Judæis pati cogamur supplicia.

1. **I** Deoque & nos tantam habentes impostam nubem testium, || deponentes omne pondus, & circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

2. aspicientes in Auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4. Nondum enim usque ad sanguinem resististis, adversus peccatum repugnantes:

5. & obliti estis consolationis, quæ vobis tanquam filiis loquitur, dicens: || Filii mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

6. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7. In disciplina perseverate. Tanquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8. Quòd si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filii estis.

9. Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?

10. Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quòd utile est in recipiendo sanctificationem ejus.

11. Omnis autem disciplina, in præsentem quidem videtur non esse gaudii, sed macroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet justitiæ.

|| Rom. 6. 4.
Ephef. 4. 22
Coloss. 3. 8.
1. Petr. 2. 1.
1. Cor. 4. 2.

|| Prov. 3.
11.
1. Petr. 3. 19

12. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite,
13. & gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

14. || Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum: || Rom. 12. 10.

15. contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur, & per illam inquinentur multi.

16. Ne quis fornicator, aut profanus || ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiua sua: || Ge. 29. 33.

17. scitote enim quoniam || & postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. || Ge. 27. 38.

18. || Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, || Exod. 19. 1. & 20. 21.

19. & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

20. Non enim portabant quod dicebatur: || Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

21. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.

22. Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequentiam,

23. & Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum,

24. & testamenti novi mediatorem Jesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem quam Abel.

25. Videte ne recusatis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus.

26. Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens: || Adhuc semel, & ego movebo non solum terram, sed & cœlum: || Agg. 2. 7.

27. Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tanquam factorum, ut maneant ea: quæ sunt immobilia.

28. Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu & reverentia.

29. || Etenim Deus noster ignis consumens est. || Dent. 4. 24.

C A P U T XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam reficiens altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens ut præpositis obtemperent: orat ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1. **C**haritas fraternitatis maneat in vobis.

2. || Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim || patuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. || Rom. 12. 13.

3. Mementote vincitorum, tanquam simul vincti: & laborantium, tanquam & ipsi in corpore morantes. || 1. Pet. 4. 9. || Gen. 18. 1. || 19. 2.

4. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.

5. Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus; ipse enim dixit: || Non te deseram, neque derelinquam. || Isai. 53. 1.

6. Ita ut confidenter dicamus: || Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo. || Psalm. 117. 6.

7. Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.

8. Jesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula.

9. Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulanti in eis.

10. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.

11. || Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. || Levit. 16. 27.

12. Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.

13. Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes.

14. || Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. || Mich. 2. 10.

15. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, idest, fructum laborum conscientium nomini ejus.

16. Beneficiæ autem, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

18. Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari.

19. Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.

20. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum,

21. aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem; faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

22. Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Etenim per paucis scripsi vobis.

23. Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (& celerius venerit) videbo vos.

24. Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA B. JACOBI APOSTOLI.

SEPTEM quæ sequuntur Epistolæ, Canonice vulgò vocantur, siue quòd æquè ac Pauline, ad Canonem pertineant librorum sacrorum; siue quia *Canones*, idest regulæ ac Præcepta instituendæ vitæ Christianæ contineant. Olim tamen Catholice potius vocabantur, id est universales, quòd non ad unam civitatem vel personam, sed ad omnes ubique dispersos fideles scriptæ sint; si tamen secundam ac tertiam Joannis excipias, ad singulares homines missas. Generale harum Epistolarum argumentum est ut Christianos mores informet, & adversus nascentes hæreses Simonis & Nicolai ac similibus, qui fidem sine operibus satis esse ad salutem prædicabant, Pauli etiam quibusdam locis abutentes, fideles muniant, bonorum operum necessitatem doceant.

JACOBI esse hanc Epistolam frons ipsa loquitur; sed cujus Jacobi, an ejus qui filius Zebedei frater Joannis fuit, an illius qui Alphæi filius & frater Jude, dubitavere quidam. At Hieronymus (a) Jacobum fratrem Joannis auctorem esse hujus Epistolæ disertè negat. Et verò, sicut docet Ireneus, (b) serò ceperunt Apostoli doctrinam suam litteris consignare, principio intenti prædicationi verbi, ut illud inscriberent cordibus discipulorum; Jacobus verò illi cunctis occisus est ab Herode, ut habetur Act. 12. anno circiter post Christi mortem nono. Deinde hæc Epistola, sicut & aliæ Catholice, dirigit intentionem, quemadmodum loquitur Augustinus, contra eos qui Pauli quibusdam sententiis abutebantur. Atqui vivente Jacobo illo, Paulus nondum Gentibus ceperat prædicare, nedum scribere. Ergo hujus Epistolæ auctor est alter ille Jacobus Jerosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus, qui inter columnas à Paulo nominatur ad Gal. 2. cujus injusta cædi, eversionem Jerosolymorum adscribit Josephus.

Est autem hæc Epistola argumento multiplex, multis variisque præceptis referta. Duo tamen agit præcipuè. Primum ut Christianos ad modestiam erudiat, à vana confidentia revocet, & ad petendam à Deo sapientiam hortetur. Alterum ut doceat fidem sine operibus nihil ad salutem prodesse, contra quod jactabant Simoniani recentes tum heretici.

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, & Sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quenam sit vera & immaculata religio.

1. **J**ACOBUS Dei, & Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

2. **¶** Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis:

3. || scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur.

4. Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

5. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei.

6. || Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur.

7. Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

8. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

9. Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua;

10. dives autem in humilitate sua, || quoniam sicut flos scæni transibit:

|| Rom. 5. 3.

|| Matth. 7. 7. & 11. 22.
Mar. 11. 24.
Luc. 11. 9.
Joan. 14. 13.
1. Cor. 16. 23.
14.

|| Eccl. 14. 18.
Isa. 40. 6.
1. Pet. 1. 24.

† UNIUS
MART.
NON
PONTIF.

|| Job. 5. 17.
UNIVS
MART.
PONTIF.

DOM. 4.
POST
PASCH

|| Prov. 17.
17.

|| Matth.
7. 21. & 24.
Rom. 2. 13.
DOM. 5.
POST
PASCH.

Lev. 19. 15.
Deut. 1. 17.
& 16. 29.
Prov. 24.
22.
Eccl. 42. 1.

11. exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperit: ita & dives in itineribus suis marcescet.

12. || ¶ Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

13. Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14. Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.

15. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.

16. Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

17. ¶ Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est; descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.

19. Scitis fratres mei dilectissimi: || Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

20. Ira enim viri, justitiam Dei non operatur.

21. Propter quod abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.

22. || ¶ Estote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos,

23. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo:

24. consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.

25. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor oblivisus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.

27. Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

CAPUT II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordie incumbant, ostendens quod homo per opera justificetur: nam fides sine operibus mortua est.

1. **F**ratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloria.

2. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,

3. & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic, benè; pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:

4. nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum?

5. Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad judicia?

7. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8. Si tamen legem perfecitis regalem secundum scripturas: || Diliges proximum tuum sicut teipsum: benè facitis.

9. Si || autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.

10. || Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.

11. Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12. Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.

13. Judicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordiam judicium.

14. Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

15. || Si autem frater, & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano,

16. dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17. Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18. Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19. Tu credis quoniam unus est Deus: benè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.

20. Vis autem scire, o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

21. || Abraham pater noster, nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?

22. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est?

23. Et suppleta est Scriptura, dicens: || Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam, & amicus Dei appellatus est.

24. Videtis quoniam ex operibus justificatus homo: & non ex fide tantum?

25. Similiter || & Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, & alia via ejiciens?

26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

|| Lev. 19.
18.
|| Matth. 23.
19.
|| Marc. 11.
11.
|| Rom. 13. 9.
|| Gal. 5. 14.
|| Supr. 1.
|| Lev. 24. 15.
|| Deut. 1.
18.
|| Matth. 5. 19.

|| 1. Joan. 17.

|| Gen. 22. 9.

|| Gen. 15. 6.
|| Rom. 4. 2.
|| Gal. 3. 8.

|| 1of. 2. 4.

CAPUT III.

Linguae mala recenset, quam difficillimum est rectè gubernare; subditque differentiam inter sapientiam terrenam & caelestem.

Matth. 23.
8.

1. **N**olite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis.

2. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. Potest etiam frano circumducere totum corpus.

3. Si autem equis frana in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4. Ecce & naves, cum magnae sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!

6. Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus, & inflamat rotam civitatis nostrae, inflammata à gehenna.

7. Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domatur, & domita sunt à natura humana:

8. linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9. In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10. Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12. Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque falsa dulcem potest facere aquam.

13. Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae.

14. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem.

15. Non est enim ista sapientia desursum descendens; sed terrena, animalis, diabolica.

16. Ubi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus pravum.

17. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

18. Fructus autem iustitiae, in pace seminantur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum; mutuaeque dilectioni studendum, rebus incertis divinae Providentiae commissis.

1. **U**nde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quae militant in membris vestris?

2. Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

3. Petitis, & non accipitis: eo quod male petatis: ut in concupiscentiis vestris insumatis.

4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei: Quicumque ergo voluerit amicus esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur.

5. An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

6. Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: || Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

7. Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9. Miseri estote, & lugete, plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in moerorem.

10. || Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

11. Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex.

12. Unus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare.

13. || Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14. qui ignoratis quid erit in crastino.

15. Quae est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit, & si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16. Nunc autem exultatis in superbis vestris: Omnis exultatio talis, maligna est:

17. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes vero ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo ungenti, ac peccata invicem consuetudo: quam efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1. **A**gite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quae advenient vobis.

|| Prov. 3.
34.
1. Petr. 5. 5.

|| 1. Petr. 5. 6.

|| Rom. 14. 3.

2. Divitiæ vestrae putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.

3. Aurum & argentum vestrum ærugavit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4. Ecce merces operationum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.

5. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis.

6. Addixistis, & occidistis justum, & non restitit vobis.

7. Patientes igitur estote fratres usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum.

8. Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non judicemini. Ecce iudex ante januam assistit.

10. Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini

vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.

12. Ante omnia autem fratres mei, || nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.

13. † Tristatur aliquis vestrum? oret: A quo animo est? psallat.

14. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15. & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

16. † Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

17. || Elias homo erat similis nobis passibilis: & oratione oravit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex.

18. Et rursum oravit: & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19. Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum,

20. scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Matth. 14.

PRO INFRMIS.

IN ROGAT.

1. Reg. 17. 1. Luc. 4. 25.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI PRIMA.

P RIMA Petri Epistola digna Apostolorum Principe, verbis parca, sententiis gravis, plena auctoritatis & majestatis Apostolicæ; Roma missam ipsemet testatur, quam Babylonis nomine typicè designavit, sicut & in Apocalypsi cap. 17. & 18. idque propter confusionem idololatriæ quæ tunc in ea vigeat: quippe quæ omnium gentium serviebat erroribus, ut ait S. Leo. Verum quo anno missa sit incertum est. Constat verò ex cap. 4. ubi ait: Si autem ut Christianus, &c. scriptam esse postquam discipuli jam incæperant cognominari Christiani (Aclor. 11.) quod nono circiter anno post Christi mortem factum esse Chronologia nostra ostendit. An autem statim post illa tempora data sit, non ita constat. Serius omnino missam voluit aliqui, nec multò ante posteriorem ejusdem Petri, quam certum est ultimis vitæ ejus temporibus scriptam. Cum enim, inquit, in illa dicat: Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam: (cap. 3.) nec ullam adjiciat temporis longè remoti particulam: videtur non adeò longi temporis distantiam intelligere voluisse: quis enim de litteris ante annos viginti datis ita loqueretur? At aliorum longè diversa sententia. Nam cum Marcus in fine Epistolæ salutem adscribat fratribus; inde concludendum putant Epistolam ante Marci ex urbe discessum datam. Profectus est verò Marcus in Alexandriam Olymp. 205. anno 3. Claudii item 3. ut habet Chronicon Græcum Eusebii. Est autem is annus æræ nostræ 43. à passione 10. Porro hæc Epistola, uti superior Jacobi, in tradendis vitæ Christianæ præceptis tota versatur.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad Fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiæ, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

IN FE-
STO CA-
THEDRÆ
S. PETRI
QUA
PRIMUM
ROMÆ
SEDIT.

1. **P**ETRUS † Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ.
2. secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis, & pax multiplicetur.
3. || † Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

|| 2. Cor. 1. 3.
1. Thes. 1. 3.
E DE
PLUR.
MART.
TEM P.
PASCH.

4. in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conservatam in cælis in vobis,

5. qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo.

6. In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus:

7. ut probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniat in laudem, & gloriam, & honorem, in revelatione Jesu Christi:

8. quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata.

9. reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10. De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11. scrutantes in quod, vel quale tempus

signi-

significaret in eis Spiritus Christi; prænuntians eas quæ in Christo sunt passionis, & posteriores glorias:

12. quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere:

13. Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi:

14. quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantia vestræ desideriis:

15. sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum; & ipsi in omni conversatione sancti sitis;

16. quoniam scriptum est: || Sancti eritis: quoniam ego Sanctus sum:

17. Et si patrem invocatis eum, qui || sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini.

18. Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis:

19. || sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati:

20. præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos,

21. qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides vestra, & spes esset in Deo:

22. Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius:

23. renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum.

24. || Quia omnis caro ut scænum: & omnis gloria ejus tanquam flos scæni: exaruit scænum, & flos ejus decidit.

25. Verbum autem Domini manet in æternum: hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

C A P U T II.

Exclusa omni fisione; regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes, qui sunt genus electum, cum prius essent populus abjectus: hortatur ut tanquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperant, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

1. **D**Eponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones,

2. sicut modò geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite; ut in eo crescatis in salutem:

3. si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.

4. Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobaturum, à Deo autem electum, & honorificatum:

5. & ipsi tanquam lapides vivi superadifi-

camini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.

6. Propter quod continet Scriptura: || Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur.

7. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem, || lapis quem reproba-verunt ædificantes, hic factus est in caput anguli,

8. & lapis offensionis, & petra scandali, his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

9. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.

10. || Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

11. || † Charissimi, obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam,

12. conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

13. || Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive regi, quasi præcellenti;

14. sive ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:

15. quia sic est voluntas Dei, ut benè facientes obmutescere faciat imprudentium hominum ignorantiam:

16. quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei.

17. Omnes honorate; || fraternitatem diligite: Deum time: Regem honorificate.

18. || Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

19. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injustè.

20. Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizari suffertis? Sed si beneficientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

21. In hoc enim vocati estis: quia & † Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.

22. || Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.

23. Qui enim malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè:

24. || qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, justitiæ vivamus: cujus livore sanati estis.

25. Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem, & episcopum animarum vestrarum.

CAPUT III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, atque Christi exemplo ferant adversa: & quod per baptismum salvamur in similitudinem eorum qui in arca Noe salvabuntur.

Ephes. 5. 22
Col. 3. 18.

1. Similiter & mulieres subdite sint viris: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant,

2. considerantes in timore castam conversationem vestram.

1. Timot. 2. 9.

3. Quorum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus:

4. sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ propriis viris.

Gen. 18. 12.

6. Sicut Sara obediebat Abraham, dominum eum vocans: cujus estis filiarum beneficientes, & non pertimentes ullam perturbationem.

1. Cor. 7. 3

7. Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartiens honorem, tanquam & coheredibus gratiæ vitæ: ut non impediatur orationes vestræ.

DOM. 5. POST PASCH.

8. In fine autem, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:

Prov. 17. 13.
Rom. 12. 1.
1. Thess. 5. 15.

9. non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

Pf. 13. 13

10. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

Isa. 1. 16.

11. Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam:

12. Quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

13. Et qui est qui vobis noceat, si boni amulatores fueritis?

Matth. 5. 10.

14. Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timeritis, & non conturbemini.

15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea: quæ in vobis est, spe.

Sup. 2. 12

16. Sed cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17. Melius est enim beneficientes (si volunt Dei velit) pati, quam malefacientes.

Rom. 9. 6.
Heb. 9. 28.
2. Pet. 6. POST PASCH.

18. Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

19. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit.

20. qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam.

21. Quod & vos nunc similis formæ salvo: facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi,

22. qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cælum, subjectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

1. Cor. 7. 2
Matth. 2. 17.
Luc. 17. 26.

CAPUT IV.

Christi mortem redemptos hortatur ut pergant præterita devitare peccata: incumbentes orationibus ac mutua dilectioni semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

1. Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desitit à peccatis: 2. Ut jam non desiderii hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

3. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, desiderii, vinolentiis, comestationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

Ephes. 4. 24.

4. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5. Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos, & mortuos:

6. Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est: ut judicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu.

7. Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

DOM. INFRA OCTAV. ASCENS.

8. Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Prov. 10. 12.

9. Hospitales invicem sine murmuratione.

Rom. 12. 13.

10. Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.

Hebr. 13. 2
Phil. 2. 14

11. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

Rom. 12. 6
1. Cor. 4. 2

12. Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13. sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.

1. Iulius MART. NON PONTIF.

14. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.

15. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

17. Quoniam tempus est ut incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primum à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

18. || Et si iustus vix salvabitur, impius, & peccator ubi parebunt?

19. Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

C A P U T V.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1. **S**eniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum: qui & ejus quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator:

2. pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lacri gratia, sed voluntariè:

3. neque ut dormitantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

4. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

5. Similiter adolescentes subditi estote senioribus. || Omnes autem invicem humilitatem insinuate, || quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

6. † Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis:

7. || omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

8. Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret:

9. cui resistite fortes in fide; scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10. Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriæ in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11. Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen:

12. Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror breviter scripsi: obsecrans & contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelestis, & Marcus filius meus.

14. Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

|| Rom. 12.
12.
|| Jacob. 4.
6.
|| Jacob. 4.
10.
E DOM. 3.
P O S T
P E N T E C.
Psal. 54.
15.
Matth. 6.
95.
Lucæ 12.
12.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI SECUNDA.

SCRIPTA est ad eosdem ad quos prior Epistola, quod liquet ex illis verbis: Hanc ecce vobis secundam scribo Epistolam, cap. 3. idque anno Petri ultimo, cum certus jam esset de veloci depositione tabernaculi, sive corporis sui, 1. 14. Atque adeo *Ære nostre* anno 66. à morte Christi 33. Neronis 14. quo tempore Paulus cum Patro Romæ captivus de tempore resolutionis suæ, 2 Tim. 4. 6. per revelationem à Domino quoque admonitus, secundam ad Timotheum scripsit Epistolam.

In hac autem Epistola Petrus fideles hortatur ut fidem, etiam se mortuo, firmiter retineant; errorumque magistros longissime fugiant, quorum mores & studia depingit. De auctoritate hujus Epistolæ nonnulli olim dubitavere, quod stylus à priori paululum discrepare videretur. Verum etiam id concedatur, nihil tamen aliud inde effici potest, quam ut intelligamus Petrum pro necessitate rerum, ait Hieronymus, diversis usum interpretibus. Quod etiam de Paulo in Epistola ad Hebræos supra demonstratum est.

*Epist. ad
Hedibiam
9. 11.*

CAPUT PRIMUM.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministraretur: dicitque se brevi moriturum; & suæ doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

1. **S**IMON Petrus, servus, & Apostolus Jesu Christi, iis, qui coequali nobiscum sortiti sunt fidem in Justitia Dei nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

2. Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Jesu Domini nostri.

3. quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, & virtute:

4. per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ: fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

5. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6. in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7. in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8. Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione,

9. Cui enim non præstò sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

12. Propter quod incipiam vos semper commone de his: & quidem scientes & confirmatos vos in præsentī veritate.

13. Justum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in comminatione:

14. certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Jesus Christus || significavit mihi.

15. Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16. || ¶ Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem, & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

17. Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: || Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi, complacui, ipsum audite.

18. Et hanc vocem nos audivimus de cælo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

19. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20. || hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

21. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducunt, verum acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii; & de Sodomitis: prosequitur autem pravorum mores horum, quos admodum effusos dicit in libidinem.

1. **F**uerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum ne-

gant,

*|| Ioan. 11.
19.*

*|| 1. Cor. 2. 9.
¶ IN
TRANS-
FIGUR.
DOMINI.*

*|| Matth.
17. 5.*

*|| 1. Tim. 3.
16.*

CAPUT III.

gant, superducentes sibi celerem perditionem.

2. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur.

3. & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabantur; quibus iudicium jam olim non cessat; & perditio eorum non dormitat.

|| Job 4. 18.
Juda 6.

4. || Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.

|| Gen. 7. 1.

5. Et originali mundo non pepercit, || sed octavum Noe iustitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens.

|| Genes. 19.
15.

6. || Et civitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everfione damnavit: exemplum eorum, qui impiè acturi sunt, ponens:

7. & iustum Lot oppressum à nefandorum injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit:

8. aspectu enim, & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9. Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicii reservare cruciandos,

10. magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, festas non metuunt introducere blasphemantes:

11. ubi angeli fortitudine, & virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile iudicium.

12. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt,

13. percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes dei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum.

14. Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

|| Jud. 11.

15. derelinquentes rectam viam erraverunt, || secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit,

|| Num. 23.
16.

16. correptionem verò habuit suæ vesaniæ: subjugale mutum animal, || hominis voce loquens, prohibuit propheta insipientiam.

|| Jud. 12.

17. || Hi sunt fontes sine aqua, & nebulae turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur.

18. Superba enim vanitatis loquentes, pellicunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

|| Joan. 8.
14.
Rom. 6. 16.
17. 20.

19. libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: || à quo enim quis superatus est, huius & servus est.

|| Hebr. 6. 4.

|| Matth. 23. 45.

20. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, || his rursus implicati superantur: facta sunt eis || posteriora deteriora prioribus.

21. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

|| Prov. 26. 11.

22. Contigit enim eis illud veri proverbii: || Canis reversus ad suum vomitum, & Sus lota in volutabro luti.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes; astruit futuram mundi renovationem; cum brevi & insperato Dominus adveniet: ad cuius adventum monet ut se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depravant.

1. **H**anc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2. ut memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3. Hoc primum scientes, quod venient || in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes,

|| 1. Tim. 4. 1.

2. Tim. 3. 1.

Juda 18.

|| Ezech. 12. 27.

4. dicentes: || Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ.

5. Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius, & terra, de aqua, & per aquam consistens Dei verbo:

6. per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit.

7. Cæli autem, qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem iudicii, & perditionis impiorum hominum.

8. Unum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.

10. || Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore solventur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.

|| 1. Thes. 5. 2.

Apoc. 5. 3.

16. 15.

11. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus,

12. expectantes, & properantes in adventum dei Domini, per quem cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent.

13. || Novos verò cælos, & novam terram secundum promissam ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

|| Isa. 65. 17. & 66. 22.

Apoc. 21. 1.

14. Propter quod, charissimi, hæc expectantes, satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace:

15. & || Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis,

|| Rom. 2. 3.

16. sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17. Vos igitur, fratres, præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18. Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria, & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA B. JOANNIS APOSTOLI PRIMA.

QUO tempore & loco data sit hæc Epistola valde incertum est, nec multum refert ut sciatur. Illud certum semper antiquis fuit, eam esse Joannis Apostoli & Evangelistæ, quod stylus ipse & character proprius satis indicat; & tam crebra CHARITATIS ac VERITATIS inculcatio. Ad Parthos missam veterum est traditio, quorum imperium æquè ac nomen tam amplum, & Persas quoque ac alias plures Orientis nationes complectebatur, ut ex Justino, Plinio, ac Tertulliano videre est. In his autem & vicinis regionibus, plurimi erant Judæi ex antiqua captivitate & dispersione; quorum etiam mentio fit Act. 2. Itaque ut Petrus scripsit ad Judæos dispersos in Ponti & vicinarum regionum quas Lucas ibidem commemorat: sic Joannes ad Judæos in Parthia & aliis Orientis regionibus constitutos hanc Epistolam dedisse videtur. Versatur autem potissimum in instruenda Christi Domini vera Oeconomia & præcipuis fidei nostræ documentis tradendis.

CAPUT PRIMUM.

Joannes quod de Christo vidit, & audivit, aliis annuntiat, ut unâ cum ipso societur Deo & Christo ejus Filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur; porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1. **Q**UOD fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ:

2. & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis:

3. quod vidimus & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.

4. Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum,

5. Et hæc est annuntiatio, quam audivimus ab eo, & annuntiamus vobis: **¶** Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.

6. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus.

7. Si autem in luce ambulamus, sicut &

ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, **¶** & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.

8. **¶** Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

9. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

10. Si dixerimus quoniam non peccavimus; mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.

CAPUT II.

Jesus Christus advocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit verus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris variis scribit etatibus, revocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut semel acceptæ fidei adhererent, sequentes ductum Spiritus sancti.

1. **F**llioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum:

|| Heb. 9. 14.
1. Pet. 1. 19.
Apoc. 1. 6.
|| 3. Reg. 8.
46.
1. Par. 6. 3.
Prov. 10. 9.
Eccl. 7. 21.

2. & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

3. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.

4. Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

5. Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

7. Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus est verbum, quod audistis.

8. || Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.

9. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10. || Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.

11. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quod eat: quia tenebræ obcæverunt oculos ejus.

12. Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13. Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14. Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

15. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo,

16. quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18. Filioli, novissima hora est: sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt; unde scimus, quia novissima hora est.

19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20. Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

21. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22. Quis est mendax, nisi is, qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

23. Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet. Qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24. Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanferit quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis.

25. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam,

26. Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27. Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28. Et nunc filioli manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29. Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam & omnis, qui facit justitiam, ex ipso natus est.

C A P U T III.

De Dei erga nos charitate, quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quippiam à Deo petit, impetrat.

1. **V**idete qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2. Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3. Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4. Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleretur: & peccatum in eo non est.

6. Omnis, qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est.

8. || Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9. Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11. Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, || ut diligatis alterutrum.

12. Non sicut || Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus, justa.

13. † Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus.

14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. || Qui non diligit, manet in morte:

15. omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

16. || In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis po-

suit:

fuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17. ¶ Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauferit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

18. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

19. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22. ¶ & quidquid petierimus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.

23. ¶ Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

24. ¶ Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui Spiritus ex Deo sint, & qui non: cum Deus sua nos dilectione prævenit: dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1. **C**harissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum.

2. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.

3. & omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4. Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo.

5. ¶ Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

6. Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7. Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam & Deus charitas est.

9. ¶ In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11. Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

12. ¶ Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.

13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14. Et nos vidimus & testificamur quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16. Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

18. Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21. ¶ Et hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAPUT V.

De nativitate ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in celo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1. **O**mnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo.

2. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.

3. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.

4. Quoniam & omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

5. ¶ Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei?

6. hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10. Qui credit in Filium Dei, habet testi-

¶ Joan. 9.
18.
1. Tim. 5.
16.

¶ Joan. 17.
14. & 15.
12.
Ephes. 5.2.

¶ DOM.
IN ALBIS

¶ 1. Cor. 15.
57.

|| Joann. 3.
16.

monium Dei in se. || Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

11. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est.

12. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13. Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.

15. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

16. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

17. Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18. Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19. Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

20. Et scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.

21. Filioli, custodite vos à simulacris. Amen.

|| Luc. 14.
23.

E P I S T O L A B. JOANNIS APOSTOLI S E C U N D A.

EJUSDEM Joannis Apostoli duas sequentes esse Epistolas, vel ex eo patet, quod earum dogmata, sententiæ, verba non tam similia quam sæpè eadem sint.

Scribitur autem hæc SECUNDA EPISTOLA præcipuè adversus Basilidis & sectatorum ejus impietatem, tunc temporis docentium Christum non verum hominem, sed phantasma: ideoque eum nihil revera vel fecisse vel possum esse: quo errore totum redemptionis nostre fundamentum subtrahitur. Gratulatur itaque Presbyter & Apostolus Joannes Electæ mulieri nobili, ac filiis ejus, quod rectam de Jesu Christo fidem teneant, hortatur, ut in ea perseverent, & eam per charitatem atque obdientiam bonis moribus constanter exornent. Denique suadet ut hæreses & hæreseon disseminatores summo studio devitent.

Electam hanc ejusque Filios in charitate & fide confirmat; ne ab hæreticis seducantur; idque paucis; cetera servans donec ad eos veniat.

datum, ut quemadmodum audistis in initio, in eo ambuletis.

1. **S**ENIOR Electæ domine & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes, qui cognoverunt veritatem,

7. quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non consentunt Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.

2. propter veritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

8. Videte vosmetipsos, ne perdati quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiat.

3. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Jesu Filio Patris in veritate, & charitate.

9. Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

4. Gavissus sum valdè, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non assert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

5. Et nunc rogo te domina, non tantum mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, || ut diligamus alterutrum.

11. Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.

6. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim man-

12. Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.

13. Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

|| Joann. 13.
14. & 15.
12.

E P I S T O L A

B. JOANNIS APOSTOLI

T E R T I A.

GAJUM collaudat Apostolus, quod in veritate ambulet, & rectam fidem teneat, eamque operibus charitatis & misericordiae exornet. Hortatur ut utraque in re constanter perseveret, neque curet aut prohibitionem aut pravam exemplum Diotrepbis: quin potius accendatur exemplo Demetrii viri sincere Christiani.

Gajum collaudat quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat; subdens de Diotrepbis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

1. **Q**UANTO ENIM Gajo charissimo, quem ego diligo in veritate.

2. **C**harissime, de omnibus orationem facio prosperè te ingredi, & valere, sicut prosperè agit anima tua.

3. Gavissus sum valdè venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuae, sicut tu in veritate ambulas.

4. Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos,

6. qui testimonium reddiderunt charitati tuae in conspectu Ecclesiae: quos, benefaciens, deduces dignè Deo.

7. Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.

8. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9. Scripsissem forsitan Ecclesiae: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrepbes, non recipit nos.

10. Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quae facit, verbis malignis garruens in nos: & quasi non ei ista sufficiant; neque ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.

12. Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13. Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, & calamum scribere tibi.

14. Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA

B. JUDÆ APOSTOLI.

ITA convenit argumentum hujus Epistolæ cum iis quæ Beatus Petrus in secunda sua Epistola scribit, præsertim capite secundo & initio tertii, ut ea Judas non legisse solum, verum etiam partim contrahendo, partim explicando, partim describendo, in suam transulisse videatur. Nam quod quidam id potius à Petro factum volunt, minus probabile est. Apostolorum enim tanquam prædecessorum suorum, qui vita jam excessissent meminisse hic Judas vers. 17. ubi ait: Memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis quoniam in novissimo tempore venient illudores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hoc enim prædixit Petrus in secunda Epistola sua cap. 2. Unde Oecumenius rectè censet Judam scripsisse post mortem aliorum Apostolorum (si unum tamen Joannem excipias) Simoniacis & Nicolaitis jam canceris in morem latius serpentibus, & Dei gratiam in luxuriam transferentibus.

De hujus Epistolæ auctoritate quamvis à quibusdam olim dubitatum sit, non est quod nos moretur. Causam enim dubitationis hanc assert Hieronymus, quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumitur testimonium. Addunt alii ea quæ de Michaelis Archangeli altercatione narrantur, & de apocryphis sumpta videri possunt. At in apocryphis non omnia esse apocrypha nemo nescit; quod propheticus Apostoli spiritus potuit discernere. Sic Paulus quasdam Ethnicorum sententias in suis inseruit Epistolis, & inferendo consecravit: sic idem quedam Eliphæ verba protulit, quæ ab ipsomet Apostolo, auctoritatem Canonica Scripturæ acceperunt, quam ab Eliphæ Jobi amico habere non poterant.

CAPUT UNICUM.

Monet ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrenè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

JUDAS Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Jesu conservatis, & vocatis.

2. Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

3. Charissimi, omnem sollicitudinem fa-

ciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis; deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.

4. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.

5. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Egypti salvans, || secundo eos, qui non crediderunt, perdidit.

6. Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine || reservavit.

7. || Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo exornicæ,

|| Num. 14.
17.

|| 2. Pet. 2.
|| Gen. 19.

& ab-

& abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes:

8. similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant.

9. || Cùm Michael Archangelus, cum diabolo disputans, altercaretur de Moyfi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiam: sed dixit: Imperet tibi Dominus.

10. Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11. Væ illis, quia in || via Cain abierunt, & || errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione || Core perierunt.

12. Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, || nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ,

13. fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum.

14. Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: || Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis.

15. facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii.

16. Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, || & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa.

17. Vos autem charissimi memores estote verborum, || quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18. qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

19. Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20. Vos autem charissimi superedificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes,

21. vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22. Et hos quidem arguite judicatos.

23. Illos verò salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

24. Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Jesu Christi.

25. Soli Deo Salvatori nostro, per Jesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

|| Psal. 16.
40.

|| 1. Tim. 6.
1.
2. Tim. 2.1.
2. Petr. 1.3.

|| Gen. 4.8.
|| Num. 22.
23.
|| Num. 16.
2.
|| 2. Petr. 2.
17.

|| Apoc. 17.

A P O C A L Y P S I S B E A T I J O A N N I S A P O S T O L I .

LIBRI hujus præstantiam paucis complexus est D. Hieronymus ad Paulinum, Cum dixit: Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta quot verba. Parum dixit: Pro merito voluminis, laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Unde Dionysius Alexandrinæ urbis Episcopus apud Eusebium lib. 7. histor. cap. 25. In libro Apocalypsis arcanam planeque admirabilem singularum rerum intelligentiam latere existimo. Nam & sicubi ipse non intelligo, suspicor tamen altiore quemdam sensum verbis subesse, eaque non meo ipsius judicio metior; sed plus fidei tribuens, sublimiora censeo quam ut à me percipiantur, & eò admiror magis quo minus capio. Totum hujus libri caput 20. latè & eximie exponitur ab Augustino de Civitate Dei, lib. 20. cap. 7. & sequentibus: unde colligas quam præclara ex libri hujus divina obscuritate erui possent, si ut in capite illo; ita & in ceteris, Augustinum, aut Augustini similem interpretationem haberemus.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos insula relegatus jubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

I. **A**P O C A L Y P S I S Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri citò: & ¶ significavit, mittens per Angelum suum servo suo Joanni,

2. qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi, quæcumque vidit.

3. Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ hujus: & servat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est.

4. Joannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis, & pax ab eo, ¶ qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiribus, qui in conspectu throni ejus sunt;

5. & à Jesu Christo, qui est testis fidelis, ¶ primogenitus mortuorum, & prin-

ceps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris ¶ in sanguine suo, 6. & fecit nos regnum, & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

7. ¶ Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.

8. ¶ Ego sum α, & ω, principium, & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.

9. Ego Joannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Jesu; fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu:

10. Fui in spiritu in Dominica die, & audiivi post me vocem magnam tanquam tubæ,

11. dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphie, & Laodicis.

12. Et conversus sum, ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

¶ IN
FESTO
S. M I-
CHAE-
LIS AR-
CHANG.

¶ Exod. 3.
14.

¶ 1. Cor. 15.
20.
Colos. 1. 18.

¶ Heb. 9. 14
¶ Per. 1. 19
¶ Joan. 1. 7

¶ Isa. 3. 11.
Matth. 24.
20.
Jud. 14.

¶ Isa. 41. 4
¶ 44. 6.
¶ 48. 12.
Infr. 21. 6.
¶ 22. 13.

13. & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum portare, & præcinctum ad mamillas zona aurea:
14. caput autem ejus, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi ejus tanquam flamma ignis,
15. & pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum:
16. & habebat in dextera sua stellas septem, & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.
17. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes

ejus tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: || ego sum primus, & novissimus;
18. & vivus, & fui mortuus & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.
19. Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.
20. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiarum sunt.

|| 1. 1. 1.
4. 4. 4.
5. 4. 1. 2.
(Infr. 22. 1.)

C A P U T I I.

Jubetur Joannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad penitentiam revocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmiū pollicens.

1. **A**ngelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum;
2. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces:
3. & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.
4. Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.
5. Memor esto itaque unde excideris: & age penitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris.
6. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.
7. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.
8. Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus, & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit.
9. Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed dives es: & blasphemaris ab

his, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur a morte secunda.

12. Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque parte acutam:

13. Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam: Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14. Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam || Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, & fornicari.

|| Num. 24
1. 1. 1.

15. ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16. Similiter penitentiam age; si quo minus veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18. Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flamma ignis, & pedes ejus similes aurichalco:

19. Novi opera tua, & fidem, & charitatem

tuam, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus.

20. Sed habeo adversus te pauca: quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetem, docere, & seducere servos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21. Et dedi illi tempus ut poenitentiam ageret: & non vult poenitere à fornicatione sua.

22. Ecce mittam eam in lectum, & qui moechantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ab operibus suis egerint.

|| 1. Reg. 16.
7.
Psal. 7. 10.
1. Cor. 11. 10.
17. 10.

23. Et filios ejus interficiam in morte, & scient omnes Ecclesiæ, || quia ego sum scrutans renes, & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico.

24. & ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittā super vos aliud pondus:

25. tamen id, quod habetis, tenete donec veniā.

26. Et qui vicerit, & custodierit usque in finē opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27. & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur.

28. sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

C A P U T III.

Jubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphie, & Laodicie; errantes ad poenitentiam minis revocans, sed alios collaudans, & vicenti præmium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

1. **E**T Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.

2. Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3. In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & serva, & poenitentiam age. Si ergo non vigilaveris, || Veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.

|| 1. Thess.
5. 2.
1. Pet. 1. 10.
Inf. 16. 15.

4. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

|| Isai. 22.
22.
Job 12. 14.

7. Et angelo Philadelphie Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, || qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9. Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexite te.

10. Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11. Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

13. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14. Et Angelo Laodicie Ecclesiæ scribe: || Hæc dicit, Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei.

|| Isa. 14. 6

15. Scio opera tua: quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16. Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17. Quia dicis: Quod dives sum: & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut videas.

19. || Ego quos amo, arguo, & castigo. || *Emulare ergo, & poenitentiam age:*

|| Prov. 3.
12.
Hebr. 12. 6

20. Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21. Qui vicerit, dabo ei federe mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno ejus.

22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

C A P U T IV.

Aperto in celo ostio videt sedentem in throno, & in hujus circuitu viginti quatuor seniores sedentes: & quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assistunt unum cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

1. **P**ost hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo: & vox prima, quam audivi, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

2. Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3. Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae.

4. Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & super thronos, vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

6. Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retrò.

7. Et animal primum simile leoni, & secun-

dum

dum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte dicentia: || Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

9. Et cum darent illa animalia gloriam,

& honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum,

10. procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11. Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

C A P U T V.

Flente Joanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit; quo facto, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maxime glorificaverunt.

1. **E**T vidi in dextera sedentis super thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

2. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus?

3. Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque sub terra, aperire librum, neque respicere illum.

4. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5. Et unus de senioribus dixit mihi: Ne flevi-
ris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.

6. Et ego vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7. Et venit: & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8. Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

9. & cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es,

& redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omnibus, & lingua, & populo, & natione,

10. & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11. Et vidi, & ego audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum || millia millium,

12. dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13. Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

C A P U T VI.

Aperitis quatuor sigillis varii adversus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, anima martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicii.

1. **E**T vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitru: Veni, & vide.

2. Et vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

3. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, & vide.

IN
VIGIL
OMNIUM
SANCT.

IN
MISS. DE
ANGEL.

|| Dan. 7
10.

*x accipiet
spiritus
martyrum
ut accelerent
iudicium
ad sexti
autem
apertionem
ostenduntur
signa futuri
iudicii.*

C A P U T VII.

4. Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei ut fumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5. Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne lazeris.

7. Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8. Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.

9. Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi sub altare animas intersectorum propter verbum Dei, & propter testimoniū, quod habebant.

10. & clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra?

11. Et data sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12. Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam fæccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis:

13. & stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cum à vento magno movetur.

14. Et cælum recessit sicut liber involutus & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt:

15. & reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber, absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

16. & dicunt montibus, & petris: || Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni:

17. quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

Dum punienda est terra, jubentur absque documento servari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Judæis quam ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amici erant stolis albis.

1. **P**ost hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2. Et ¶ vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari,

3. dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum:

4. Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

5. Ex tribu Juda duodecim millia signati: ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6. Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati.

7. Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8. Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Joseph duodecim millia signati: Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

9. Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amici stolis albis, & palmæ in manibus eorum:

10. & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11. Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,

12. dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, ho-

¶ IN FE-
STO OM-
NIUM
SANCT.

Isaie 2.
9.
Osee 10. 8.
Amos 3. 30.

nor,

nor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in
saecula saeculorum, Amen.

DE
PLUR.
MART.

13. Et respondit unus de senioribus, &
dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis,
qui sunt? & unde venerunt?

14. Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et
dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tri-
bulatione magna, & laverunt stolas suas,
& dealbaverunt eas in sanguine Agni.

15. Ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt
ei die ac nocte in templo ejus: & qui sedet
in throno, habitabit super illos:

16. || non esurient, neque sitient amplius,
nec cadet super illos sol, neque ullus aestus:

17. quoniam Agnus, qui in medio throni
est, reget illos, & deducet eos ad vitae fon-
tes aquarum, || & absterget Deus omnem
lacrymam ab oculis eorum.

|| Isai. 49.
10.

|| Isai. 5
Infr. 21. 4

C A P U T VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis
ostenduntur, effusaque in terram igne altaris
ab alio Angelo sunt variae tempestates: simi-
liter quatuor Angelis tuba canentibus produ-
cuntur variae plagae adversus homines.

1. **E**T cum aperuisset sigillum septimum,
factum est silentium in caelo, quasi
media hora.

2. Et vidi septem Angelos stantes in con-
spectu Dei: & datae sunt illis septem tubae.

3. Et alius Angelus venit, & stetit ante
altare habens thuribulum aureum; & data
sunt illi incensa multa, ut daret de oratio-
nibus sanctorum omnium super altare au-
reum, quod est ante thronum Dei.

4. Et ascendit fumus incensorum de oratio-

nibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5. Et accepit Angelus thuribulum, & im-
plevit illud de igne altaris, & misit in ter-
ram, & facta sunt tonitrua, & voces, &
fulgura, & tremotus magnus.

6. Et septem Angeli, qui habebant septem
tubas, praeparaverunt se ut tuba canerent.

7. Et primus Angelus tuba cecinit, & facta
est grando, & ignis, mista in sanguine, & mis-
sum est in terram, & tertia pars terrae combu-
sta est, & tertia pars arborum concremata est,
& omne scenum viride combustum est.

8. Et secundus Angelus tuba cecinit: & tan-
quam mons magnus igne ardens missus est in
mare, & facta est tertia pars maris sanguis,

9. & mortua est tertia pars creaturae eo-
rum, quae habebant animas in mari, & ter-
tia pars navium interiit.

10. Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cælo stella magna, ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

11. & nomen stellæ dicitur Absinthium: & facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amara factæ sunt.

12. Et quartus Angelus tuba cecinit: &

percutta est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non lucret pars tertia, & noctis similiter.

13. Et vidi, & audiui vocem unius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

C A P U T IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locustæ a fumo putei egressæ describuntur, quæ homines cruciunt: sexto verò Angelo canente solvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidunt.

1. **E**T quintus Angelus tuba cecinit: & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi.

2. Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol, & aer de fumo putei:

3. & de fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ:

4. & præceptum est illis ne laderent fructum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis:

5. & datum est illis ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque: & cruciatus eorum, ut cruciatus scorpii cum percutit hominem.

|| 1. 2. 19.
Osee 10. 8.
Luc. 23. 30.

6. || Et in diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

|| Sap. 16. 9

7. || Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita earum tanquam coronæ similes auro: & facies earum tanquam facies hominum.

8. Et habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes earum, sicut dentes leonum erant:

9. & habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox currum equorum multorum currentium in bellum:

10. & habebant candas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: & habebant super se.

11. regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abbaddon, Græcè autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans.

12. Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

13. Et sextus Angelus tuba cecinit: & audiui vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,

14. dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15. Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16. Et numerus equestris exercitus vicies millies, dena millia. Et audiui numerum eorum.

17. Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.

18. Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, & de fumo, & de sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.

19. Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent.

20. Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque poenitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, & simulacra aurea, &

argentea, & area, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare:

21. & non egerunt poenitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porro Angelus jurat non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium, datque librum Joanni devorandum.

1. **E**T vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pedes ejus tanquam columnæ ignis:

2. & habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram:

3. & clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4. Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de cælo dicentem mihi: Signa, quæ locuta sunt septem tonitrua: & noli ea scribere.

5. || Et angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cælum,

6. & juravit per viventem in sæcula sæculorum, & qui creavit cælum, & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt: & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:

7. sed in diebus vocis septimi angeli, cum ceperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos Prophetas.

8. Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, & super terram.

9. Et abiit ad angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: || Accipe librum, & devoravi illum, & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.

10. Et accepi librum de manu angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tanquam mel dulce: & cum devorasssem eum, amaricatus est venter meus:

11. & dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendent, ac terramotu occidentur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli viginquatuor seniores Deo gratias agunt.

1. **E**T datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei: & altare, & adorantes in eo.

2. Atrium autem, quod est foris templum, ejice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus,

3. & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4. Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes.

5. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.

6. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7. Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter

Sodoma, & Aegyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est.

9. Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies, & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis.

10. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.

11. Et post dies tres, & dimidium, spiritus vitæ a Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.

12. Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13. Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars civitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli.

14. Væ secundum abiit: & ecce væ tertium veniet citò.

15. Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen.

16. Et vigintiquatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraverunt Deum, dicentes:

17. Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18. Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem servis suis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis, & magnis, & exterminandi eos, qui corrumperunt terram.

19. Et apertum est templum Dei in cælo: & visa est arca testamenti ejus in templo ejus, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

C A P U T XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc factus in cælo prælio, lapsus draco cepit mulieris semen persequi.

1. **E**T signum magnum apparuit in cælo, Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim:

2. & in utero habens, clamabat parturiens & cruciabatur ut pariat.

3. Et visum est aliud signum in cælo: & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata septem,

4. & cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura; ut cum peperisset, filium ejus devoraret.

5. Et peperit filium masculinum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: &

raptus est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus:

6. & mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ubi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7. Et factum est prælium magnum in cælo: Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus,

8. & non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cælo.

9. Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt.

10. Et audiui vocem magnam in cælo dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11. Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui,

fui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

13. Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum:

14. & datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie serpentis.

15. Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen: ut eam faceret trahi à flumine.

16. Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbit flumen, quod misit draco de ore suo.

17. Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18. Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum, & decem cornuum; decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens homines, & adorari ejus imaginem, habentem characterem nominis ejus.

1. **E**T vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiarum.

2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardò, & pedes ejus sicut pedes uris, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam.

3. Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4. Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestie: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestie? & quis poterit pugnare cum ea?

5. Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8. & adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9. Si quis habet aurem, audiat.

10. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: || qui in gladio occiderit,

oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum.

11. Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12. Et potestatem prioris bestie omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14. Et seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestie, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestie, quæ habet plagam gladii, & vivit.

15. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestie, & ut loquatur imago bestie: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestie, occidantur.

16. Et faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17. Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestie, aut numerum nominis ejus.

18. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestie. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Virgines cum agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum qui bestiam adorant prædicante: porro duo habentes falces jubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

1. **E**T ¶ vidi: & ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2. Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitruû magni: & vocem, quam audiui, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis.

3. & cantabant quasi canticum novum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra.

4. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno,

5. & in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6. Et vidi alterum Angelum volentem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

† IN FE-
STO SS.
INNOC.

|| *Psalm.*
145. 6.
Apo. 14.
14.
|| *Isa. 21. 9.*
Jer. 51. 8.

7. dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus, & adorare eum, || qui fecit cælum, & terram, mare, & fontes aquarum.

8. Et alius Angelus secutus est, dicens: || Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.

9. Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10. & hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum: & ante conspectum Agni:

11. & fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12. Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Jesu.

|| *In Miss.*
Defun.
ctorum.

13. Et ꝑ audiavi vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14. Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

|| *Juel. 3. 13.*
Matth. 13.

15. Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: || Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit infestis terræ.

16. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17. Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.

18. Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

19. Et misit Angelus falcem suam acutam

in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:

20. & calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

C A P U T X V.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant; & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

1. **E**T vidi aliud signum in cælo magnum, & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.

2. Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3. & cantantes canticum Moyse servi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna, & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.

4. || Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.

|| *Jerem.*
10. 7.

5. Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo:

6. & exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7. Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.

8. Et impletum est templum fumo à maiestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestia sedem, Euphraten & aerem, multae in terra plagae oriuntur.

1. **E**T audiui vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite: & effundite septem phialas irae Dei in terram.
2. Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus saevum, & pessimum in homines, qui habebant characterem bestiae; & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.
3. Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui: & omnis anima vivens mortua est in mari.
4. Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.
5. Et audiui Angelum aquarum dicentem: Justus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hac judicasti:
6. quia sanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.
7. Et audiui alteram ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & justa judicia tua.
8. Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi aestu affligere homines, & igni:
9. & astuaverunt homines aestu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt poenitentiam ut darent illi gloriam.
10. Et quintus Angelus effudit phialam

suam super sedem bestiae: & factum est regnum ejus tenebrosum, & commanducaverunt linguas suas pra dolore:

11. & blasphemaverunt Deum caeli, pra doloribus, & vulneribus suis, & non egerunt poenitentiam ex operibus suis.

12. Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & sicavit aquam ejus, ut praepararetur via regibus ab ortu solis.

13. Et vidi de ore draconis, & de ore bestiae, & de ore pseudoprophetae spiritus tres immundos in modum ranarum.

14. Sunt enim spiritus daemoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terrae congregare illos in praelium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15. || Ecce venio sicut fur. Beatus, qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

16. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Armagedon.

17. Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exivit vox magna de templo a throno, dicens: Factum est.

18. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terramotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terramotus, sic magnus.

19. Et facta est civitas magna in tres partes: & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis irae ejus.

20. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21. Et grando magna sicut talentum descendit de caelo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

|| Matth.
24. 43.
Luc. 12. 39.
3ap. 3. 3.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quae omnia hic declarat Angelus.

1. **E**T venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus

est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnae, quae sedet super aquas multas.

2. cum qua fornicati sunt reges terrae, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3. Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiae, ha-

bentem capita septem, & cornua decem.

4. Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

5. Et in fronte ejus nomen scriptum: Myfterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jefu. Et miratus sum cum vidiffem illam admiratione magna.

7. Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestię, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8. Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyffo, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10. Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11. Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12. Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient post bestiam.

13. Hi unum consilium habent, & virtutem, & potestatem suam bestię tradent.

14. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: || quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

15. Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16. Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestię donec consummentur verba Dei.

18. Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

C A P U T XVIII.

Babylonis lapsus, judicium, plagæ, & ultiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adherentes amarè lugebunt; cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

1. **E**T post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus.

2. Et exclamavit in fortitudine dicens: || Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis

spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ, & odibilis:

3. quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

4. Et audiavi aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5. Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7. Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: || Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo.

8. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis est Deus qui judicabit illam.

9. Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10. longè stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum.

11. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam; quoniam merces eorum nemo emet amplius;

12. merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, (& omne lignum thynum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,

13. & cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14. Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pingua, & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

15. Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes, ac lugentes,

16. & dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17. quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ, & omnis gubernator, & omnis, qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt.

18. & clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?

19. Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus, quoniam una hora desolata est.

20. Exulta super eam cælum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa.

21. Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur.

22. Et vox citharædorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non

invenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius:

23. & lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi, & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in beneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24. Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est: & omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Joanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu qui est Verbum Dei, & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversus bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cæli ad edendas eorum carnes.

1. **P**ost hæc audivi quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium: Alleluja: Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est:

2. quia vera, & iusta iudicia sunt ejus, qui iudicavit de meretrice magna, quæ corripuit terram in prostitutione sua, & vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus.

3. Et iterum dixerunt: Alleluja. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum.

4. Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: Alleluja.

5. Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui timetis eum, pusilli & magni.

6. Et audivi quasi vocem tubæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluja: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

7. Gaudeamus, & exultemus: & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se.

8. Et datum est illi, ut cooperiat se byssi-

no splendenti, & candido. Byssinum enim justificationes sunt Sanctorum.

9. Et dixit mihi: Scribe: || Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt: & dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.

10. Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: con-servus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ.

11. Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iustitia iudicat, & pugnat.

12. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

13. || Et vestitus erat veste asperfa sanguine: & vocatur nomen ejus, VERBUM DEI.

14. Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes. || Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcatur torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.

16. Et habet in vestimento, & in seniore suo scriptum: || Rex regum, & Dominus dominantium.

17. Et vidi unum Angelum stantem in sole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei.

18. ut manducetis carnes regum, & car-

|| Matth. 21. 2. Luc. 14. 16.

|| Isai. 63. 3.

|| Psal. 2. 9.

|| Sup. 19.

Tim. 6.

15.

† DE
PLUR
MART.
TEMP
PASCH.

nes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & servorum, & pusillorum, & magnorum.

19. Et vidi bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus.

20. Et apprehensa est bestia, & cum ea

pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt charactere[m] bestia; & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure.

21. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aves saturatae sunt carnibus eorum.

C A P U T XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus anime martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igni celesti devorabuntur: deinde apertis libris, a sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

1. **E**T vidi Angelum descendentem de caelo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit eum per annos mille:

3. & misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

4. Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis: & animas decolorum propter testimonium Jesu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.

5. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.

6. Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

7. ¶ Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

8. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.

9. Et descendit ignis à Deo de caelo, & devorabit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia,

10. & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

11. Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, a cujus conspectu fugit terra, & caelum, & locus non est inventus eis.

12. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt; & alius Liber apertus est, qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum.

13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

15. Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

¶ Ezech.
19. 2.

CAPUT XXI.

Cælo ac terra renovatis, nova civitas Jerusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, iustis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cuius civitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

|| *Isai. 65. 17*
|| *66. 22.*
|| *2. Pet. 3. 13*

|| *IN DE-*
|| *DIC. EC-*
|| *CLES.*

|| *Isai. 25.*
|| *Supr. 7. 17*

|| *Isai. 43.*
|| *1. Cor. 5. 17*

1. **E**T vidi cælum novum, & terram novam. Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare jam non est.

2. Et ego Ioannes & vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatum viro suo.

3. Et audiivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus:

4. || & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.

5. Et dixit qui sedebat in throno: || Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera.

6. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum α , & ω : initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7. Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8. Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.

9. Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.

10. Et sustulit me in spiritu in montem magnum, & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo à Deo,

11. habentem claritatem Dei: & lumen ejus simile lapidi pretioso tanquam lapidi jaspidis, sicut crystallum.

12. Et habebat murum magnum, & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13. Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone portæ tres: & ab Austro portæ tres: & ab Occasu portæ tres.

14. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum Agni.

15. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.

16. Et civitas in quadra posita est, & lon-

gitudinis ejus tanta est quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus æqualia sunt.

17. Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli.

18. Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa verò civitas aurum mundum simile vitro mundo.

19. Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, jaspis: secundum sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus:

20. quintum, sardonius: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoloprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas, & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum per-lucidum.

22. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

23. || Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

24. Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam suam, & honorem in illam.

25. || Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

26. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vitæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum, nec maledictum nec ulla nox est in civitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Joanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque iustos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

1. **E**T ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.

2. In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3. Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei, & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.

4. Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5. || Et nox ultrà non erit: & non egubunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.

6. Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri citò.

7. Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8. Et ego Joannes, qui audiui, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat.

9. & dixit mihi: Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10. Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim propè est.

11. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

13. ¶ Ego sum α, & ω, primus, & novissimus, principium, & finis.

14. Beati, qui lavant stolas suas in sanguine agni: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

15. Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.

16. Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix, & genus David, stella splendida, & matutina.

17. Et spiritus, & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: || & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.

18. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in libro isto:

20. dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò: Amen. Veni, Domine Jesu.

21. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

|| Isai. 41.
4. & 44. 6.
¶ 48. 12.
Supr. 1. 8.
¶ 17. &
21. 6.

|| Isai. 55.
1.

F I N I S.

ORATIO MANASSÆ, NE NON LIBRI DUO, QUI sub Libri Tertii, & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extrâ scilicet seriem Canonorum Librorum, quos sancta Tridantina Synodus suscepit, & pro Canonis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis, quam impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDÆ, CUM CAPTUS TENERETUR IN BABYLONE.

DOMINE omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui figasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt à vultu virtutis tue, quia importabilis est magnificentia gloriæ tue, & insustentabilis ira comminationis tue super peccatores: immensa verò & investigabilis misericordia promissionis tue: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & penitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tue, promissisti penitentiam & remissionem illis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decrevisti penitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti penitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Jacob, illis qui tibi non peccaverunt, sed posuisti penitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super nu-

merum arenam maris: multiplicatae sunt iniquitates meae Domine, multiplicatae sunt iniquitates meae, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodivi: statui abominationes, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi, Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis: neque in aeternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, penitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudet omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIUS.

CAPUT PRIMUM:

Magnificum phase, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Iuda Iechonias, Joachin, & Sedecias: eorumque ac populi captivitas propter sua scelera, urbiisque subversio describuntur.

DOMINUS Tunc facit Josias Pascha in Ierusalymis Domino, & immolavit Phase quarta decima luna primi mensis: & statuens sacerdotes per vices dierum stolis amicis in templo Domini: & dixit Levitis sacris servis Israel, ut sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam edificavit Salomon filius David rex. Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos & tribus vestras, secundum scripturam David regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filii ejus omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram eorum, qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel. Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini quod datum est Moysi. Et donavit Josias in plebem, quæ inventa est, ovium, agnorum, & hædorum, & caprarum triginta millia, vitulos tria millia. Hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum. Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Corabai in Phasce, oves quingue millia, vitulos quingentos. Et hæc cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Levitæ habentes azyrna per tribus. Et secundum partes principatus patrum in conspectu populi of-

ferebant Domino, secundum ea quæ in libro Moysi scripta sunt: & afflaverunt Phase igni prout oportebat: & hostias cœserunt in emolis, & in ollis cum benevolentia: & attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc paraverunt sibi & sacerdotibus: Sacerdotes enim offerebant adipem, usque dum solita esset hora: & Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron. Et sacri cantores filii Asaph erant per ordinem secundum præceptum David, & Asaph, & Zacharias, & Jeddinus, qui erat à rege. Et ostiarii per singulas januas, ita ut non prævaricaretur unusquisque suam: fratres enim illorum paraverunt illis. Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini. In die egerunt Phase, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum præceptum regis Josias. Et egerunt filii Israel, qui inventi sunt in tempore illo, Phase & diem festum azymorum per dies septem: & non est celebratum Phase tale in Israel, à temporibus Samuelis prophete: & omnes reges Israel non celebraverunt tale Pascha quale egit Josias, & Sacerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israel, qui inventi sunt in commoratione Ierusalymis. Octavo decimo anno, regnante Josia celebratum est Phase. Et dicta sunt opera Josie in conspectu Domini sui in corde pleno mentis: & quæ circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus de eis, qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quaesierunt verba Domini super Israel. Et post omnem actum hunc Josie, ascendit Pharaon rex Egypti, veniens in Carchamis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Josias. Et misit rex Egypti ad Josiam, dicens: Quid mihi & tibi est rex Judæ? Non sum missus à Domino ut pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, testinam deicende. Et non est reversus Josias super curram: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophete ex ore Domini: sed constituit ad eum bellum in campo Ma-

gedo. Et descenderunt principes ad regem Josiam.
 30 Et dixit rex pueris suis, Amovete me à praelio,
 infirmatus sum enim valde. Et statim amoverunt
 31 eum pueri ipsius de acie. Et ascendit super cur-
 rum secundarium suum: & perveniens Jerusolymam,
 vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro.
 32 Et in tota Judæa lugebant Josiam: & qui prae-
 debant, cum uxoribus lamentabant eum usque id
 hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne
 33 genus Israel. Hæc autem præscripta sunt in libro
 historiarum regum Judæ: & singula gesta actus Jo-
 sia, & ejus gloria & intellectus ejus in lege Domi-
 ni: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta
 34 sunt in libro regum Israel & Judæ. Et assumen-
 tes, qui erant ex gente, Jechoniam filium Josiæ,
 constituerunt regem pro Josia patre suo, cum esset
 35 annorum triginta trium. Et regnavit super Israel men-
 sibus tribus. Et amovit eum rex Ægypti, ne re-
 gnaret in Jerusolymis: & multavit gentem ar-
 36 genti talenta centum, & aurei talentum unum.
 Et constituit rex Ægypti Joacim fratrem ipsius, re-
 37 gem Judæ & Jerusalem: & alligavit magistratus
 Joacim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehen-
 38 dens reduxit in Ægyptum. Annorum erat Joacim
 39 viginti quinque, cum regnare coepisset in terra Judæ
 & Jerusalem: & fecit malum in conspectu Domini.
 40 Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex
 Babylonis, & alligans eum in aëreo vinculo, perdu-
 41 xit in Babyloniam: & sacra vasa Domini accepit
 Nabuchodonosor, & tulit & consecravit in templo
 42 suo in Babylonia. Nam de immunditia illius, &
 irreligiositate scriptum est in libro temporum re-
 43 gum. Et regnavit Joachin filius pro eo. Cum autem
 constitutus esset rex, erat annorum decem & octo.
 44 Regnavit autem menses tres & dies decem in Jeru-
 45 salem, & fecit malum in conspectu Domini: post
 annum mittens Nabuchodonosor, transmigrationem
 46 in Babyloniam simul cum sacris vasibus Domini: Et
 constituit Sedeciam regem Judæ, & Jerusalem,
 cum esset annorum viginti unius: regnavit autem
 47 annis undecim. Et fecit malum in conspectu Do-
 mini, & non est veritus à verbis, quæ dicta sunt
 48 ab Jeremia propheta ex ore Domini: & adjuratus
 à rege Nabuchodonosor, perjurans discessit: & in-
 49 durata cervix sua, & corde suo, transgressus est
 legitima Domini Dei Israel. Et duces populi Do-
 mini multa iniquè gesserunt: & inique egerunt su-
 50 per omnes immunditias gentium: & polluerunt tem-
 plum Domini quod sanctum erat in Jerusolymis.
 51 Et misit Deus patrum ipsorum per Angelum suum
 revocare eos, propter quod parceret illis, & ta-
 52 bernaculo suo. Ipsi vero subannabant in angelis
 suis: & qua die locutus est Dominus, erant illi-
 53 dentes prophetis ejus. Qui usque ad iracundiam
 concitatus est super gentem suam propter irreligiosi-
 54 tatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldeo-
 rum. Hi occiderunt juvenes eorum in gladio,
 55 in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt
 56 juveni, & seni, & virgini, & adulescenti: sed
 omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sa-
 57 cra vasa Domini, & regales apothecas resistentes,
 58 tulerunt in Babyloniam, & incenderunt domum
 Domini, & demolierunt muros Jerusalem: & tur-
 59 res ejus incenderunt igne, & consumnaverunt
 omnia honorifica ejus, & ad nihilum redegerunt:
 60 & reliquias à gladio duxerunt in Babylonem. Et
 61 erant servi illius usque dum regnarent Persæ in re-
 pletione verbi Domini in ore Jeremias: quousque
 62 benigne ageret terra sabbata sua, omni tempore
 desertionis suæ sabbatizavit in applicatione annorum
 septuaginta. ¶

CAPUT II.

Cyrus rex Persarum Judæos in regno suo captivos
 remittit in terram suam: qui cum restaurarent
 Jerusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter
 quendam delationem.

1 **R**egnante Cyro, rege persarum, in consumma-
 2 tione verbi Domini in ore Jeremias, suscitavit
 Dominus spiritum Cyri regis Persarum, &
 3 predicavit in toto regno Cyri regis Persarum, &
 4 dicens: Hæc dicit Cyrus rex persarum: Me con-
 5 stituit regem orbis terrarum Dominus Israel, Do-
 6 minus excelsus, & significavit mihi edificare do-
 7 mum sibi in Jerusalem, quæ est in Judæa. Si
 8 quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat
 9 cum eo in Jerusalem. Quotquot ergo circa loca
 10 habitant, adjuvent eos qui sunt in loco ipso, in au-
 11 ro & argento. In dationibus cum equis & jumen-
 12 tis, & quicunque alius quæ secundum vota apponuntur
 13 in ædem Domini quæ est in Jerusalem. Et stan-
 14 tes principes tribuum, pagorum, & Judæ ex tri-
 15 bu Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ, quos ex-
 16 tavit Dominus ascendere & edificare domum Do-
 17 mini quæ est in Jerusalem, & qui erant in circuitu
 18 eorum, adjuverunt in omni auro, & argento ejus,
 19 & jumentis, & votis compluribus multi quorum
 20 sensus excitatus est. Et Cyrus rex protulit vasa
 sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex

Babylonis ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo,
 & proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mi-
 11 thridato, qui erat super thesauros ipsius. Per
 12 hunc autem tradita sunt Salmanaasar præfidi Judææ.
 13 Horum autem hic numerus. Libatoria argentea
 14 duo millia quadringenta: æthica argentea trigin-
 15 ta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia
 16 quadringentæ, & alia vasa mille. Omnia autem
 17 vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta
 18 sexaginta. Et enumerata sunt Salmanaasar simul
 19 cum his qui ex captivitate Babylonis venerant in
 20 Jerusolymam. In Artaxerxis autem regis Persarum
 21 temporibus scripserunt ei de his qui habitabant
 22 in Judæa & Jerusalem, Ballamus, & Mithridatus,
 23 & Sabellius, & Rathimus, Balchemus, Samelius
 24 scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & ceteris
 25 locis subjectam epistolam regi Artaxerxi. D O-
 26 M I N E, pueri tui Rathimus ab accidentibus, &
 27 Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ judices in Coe-
 28 lesyria, & Phœnice. Et nunc notum sit dominus
 29 regi, quoniam Julai qui ascenderunt à vobis ad
 30 nos, venientes in Jerusalem civitatem refugam &
 31 pessimam, edificavit furnos ejus, & statuit mu-
 32 ros, & templum suscitavit. Quod si civitas ista,
 33 & muri consummati fuerint, non tantum tributa non
 34 sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistunt.
 35 Et quia id agitur circa templum, rectè habere arbi-
 36 trati sumus non despicere hoc ipsum: sed notum
 37 facere domino regi, ut si videbitur, rex, quærat
 38 in libris patrum tuorum, & invenies in admoni-
 39 tionibus scripta de his, & scies quoniam civitas ista
 40 fuit refuga, & reges, & civitates concuties, &
 41 Julai refugæ, & praelia committentes in ea ab æter-
 42 no, ob quam causam civitas ista deserta est. Nunc
 43 ergo notum facimus, domine rex, quoniam si civi-
 44 tas hæc edificata fuerit, & huius muri erecti fue-
 45 rint, descensus tibi non erit in Coelesyriam, &
 46 Phœnicem. Tunc scripsit rex Rathimus, qui scri-
 47 bebatur accidentia, & Balchemo, & Sabellio scribæ,
 48 & ceteris constitutis, & habitantibus in Syria, &
 49 Phœnice, ea quæ subjecta sunt. L E G I epistolam
 50 quam misisti mihi. Præcepi ergo inquiri, & inven-
 51 tum est, quoniam civitas illa est ab ævo regibus re-
 52 sistens, & homines refugæ, & praelia in ea efficien-
 53 tes, & reges fortissimi erant in Jerusalem dominan-
 54 tes, & tributa exigentes à Coelesyria & Phœnice.
 55 Nunc ergo præcepi prohibere homines illos edificare
 56 civitatem: & prohibere ne quid ultra hæc fiat: sed
 57 nec procedant in plurimum, & ea quæ sunt mas-
 58 sitæ, ita ut regibus molestia imponatur. Tunc
 59 recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant,
 60 Rathimus, & Sabellius scribæ, & qui cum his consti-
 61 tuti erant iungentes festinanter venerunt in Jerusalem
 62 cum equitatu & turba, & agmine: & cæperuntque
 63 edificantes prohibere, & vacabant ad edificationem
 64 templi in Jerusalem, usque secundo anno regni Da-
 65 rii regis Persarum.

CAPUT III.

Dario, post solennitatem tuam omnibus suis præ-
 festis iustitiam, dormiente, tres corporis ejus ex-
 stodes problema moverunt. Nam vinum, rex,
 mulier, an veritas præsent: & primum de vino
 probatur.

1 **R**ex Darius fecit cenam magnam omnibus ver-
 2 naculis suis, & omnibus magistratibus Me-
 3 dia & Persidis, & omnibus purpuratis, & præ-
 4 toribus, & consilibus, & Præfectis sub illis, ab In-
 5 dia usque Æthiopiam, centum viginti septem pro-
 6 vincias. Et cum manducassent, & bibissent, & sa-
 7 tiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in cubi-
 8 culum suum, & dormivit, & expersus est. Tunc
 9 illi tres juvenes, corporis custodes, qui custodiebant
 10 corpus regis, dixerunt alter alteri: Dicamus unus-
 11 quisque nostrum sermonem qui præcellat: & cuiuscum-
 12 que apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex
 13 Darius dona magna, & purpura cooperiri, & in auro
 14 bibere, & super aurum dormire, & currum aureo
 15 frons, & cytarin byssinam, & torquem circa col-
 16 lum: & secundo loco sedebit, à Dario propter
 17 sapientiam suam, & cognatos Darii vocabitur. Tunc
 18 scribentes singuli suum verbum signaverunt, &
 19 posuerunt lobus cervical Darii regis, & dixerunt:
 20 Cum surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra:
 21 & quodcumque iudicaverit rex è tribus, & magi-
 22 stratus Persidis, quoniam verbum ejus sapientius est,
 23 ipsi dabitur victoria sicut scriptum est. Unus scri-
 24 psit, Forte est vinum. Alius scripsit, Fortior est
 25 rex. Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: su-
 26 per omnia autem vincit veritas. Et cum surrexisset
 27 rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi,
 28 & legi. Et mittens vocavit omnes magistratus
 29 Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores,
 30 & præfectos: & sederunt in concilio: & lecta sunt
 31 scripta eorum ipsis. Et dixit, Vocate adulescen-
 32 tes, & ipsi indicabant verba sua. Et vocati sunt, &
 33 intulerunt. Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ
 34 scripta sunt. Et cepit prior, qui dixerat de forti-

¶ NOTA,
 quod in
 duobus
 vaticanis
 impressis
 habeatur
 v. 58.
 ¶ septua-
 ginta sep-
 tem
 loco,
 ¶ septua-
 ginta.

¶ NOTA,
 quod in
 duobus
 vaticanis
 impressis
 habeatur
 v. 59.
 ¶ ex quo
 loco,
 ¶ ea qua

18 todine vini, & dixit: Viri, quam praevalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! Seducit mentem. * Itemque regis & orphanis facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis, & omnem mentem convertit in securitatem & iudicium, & non meminit omnem tristitiam & debilitatem, & non meminit omnia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per ta-
 21 lenta loqui facit. * Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non mul-
 23 tum post sumunt gladios. * Et cum à vino merle-
 24 rint & surrexerint, non meminerunt quae gesserunt, quia viri, num praeclitit vinum? quis sic cogitat face-
 re? Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

*Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma, Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens ut Iudaei dentur libertas, & impense ad extru-
 tionem Ierusalem.*

1 **E**T inchoavit sequens dicere, qui dixit de for-
 2 titudine regis. * O viri, num praeclitit homi-
 3 nes, qui terram & mare obtinent, & omnia quae
 4 in eis sunt? * Rex autem super omnia praeclitit, &
 5 dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit il-
 6 lis, faciunt. * Et si miserit illos ad bellatores,
 7 vadunt, & demoluntur montes, & muros, & tur-
 8 res. * Jugulantur, & jugulant, & regis verba non
 9 praeterunt. Nam si vicerint, afferunt regi omnia
 10 quaecumque pradiati fuerint. * Similiter & alii om-
 11 nes, & quotquot non militant, nec pugnant: sed
 12 colunt terram: rursum cum fuerint mercentes, affe-
 13 runt tributa regi. * & ipse unus solus si dixerit,
 14 Occidite, occidunt: dixerit, Remittite, remittunt: *
 15 dixerit, Percutite, percutiunt: dixerit, Extermina-
 16 te, exterminant: dixerit, Aedificate, aedificant: *
 17 dixerit, Excidite, excidunt: dixerit, Plantate,
 18 plantant: * & omnis plebs, & virtutes eum obau-
 19 diunt, & super hoc ipse recumbit, & bibit, & dor-
 20 mit. * Hi autem custodiunt in circuitu eum, &
 21 non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in
 22 dicto obaudientes sunt ei. * Viri, quomodo non
 23 praeclitit rex qui sic diffamatur? Et tacuit. * Ter-
 24 tius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est
 1 Zorobabel, cepit loqui. * Viri, non magnus rex,
 2 & multi homines, nec vinum praeclitit. Quis est
 3 ergo qui dominatur eorum? * Nonne mulieres ge-
 4 nerunt regem, & omnem populum, qui domina-
 5 tur mari & terra: * & ex illis nati sunt, & ipsae
 6 educaverunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus
 7 vinum fit? * Et ipsae faciunt stolas omnium homi-
 8 num, & ipsae faciunt gloriam hominibus, & non
 9 possunt homines separari à mulieribus. * Si congre-
 10 gaverint aurum & argentum, & omnem rem specio-
 11 sam, & viderint mulierem unam bono habitu & bo-
 12 na specie, * omnia haec relinquentes in eam inten-
 13 dunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt
 14 magis quam aurum & argentum, & omnem rem pre-
 15 tiosam. * Homo patrem suum relinquit qui enutrit
 16 illum, & suam regionem, & ad mulierem se con-
 17 jungit. * Et cum muliere remittit animam: & neque pa-
 18 trem minuit, neque matrem, neque regionem. * Et
 19 hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur
 20 vestri. Nonno doleris? * Et accipit homo gladium
 21 suum, & vadit in viam facere iusta, & homicidia,
 22 & de mare navigare & flumina, & leonem videt: &
 23 in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit, & frau-
 24 des, & rapinas amabili suae affert. * Et iterum, dili-
 25 git homo uxorem suam magis quam patrem aut ma-
 26 trem. * Et multi dementes facti sunt propter uxores
 27 suas: & servi facti sunt propter illas: * & multi pe-
 28 rierunt & iugulati sunt, & peccaverunt propter mu-
 29 lieres. * Et nunc credite mihi, quia magnus est rex
 30 in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur
 31 tangere eum. * Videbam tamen Apemen filiam Beza-
 32 cis, misericorditer concubinam regis, sedentem iuxta regem
 33 ad dexteram, & auferentem diadema de capite e-
 34 jus, & imponentem sibi, & palmis cadebat regem de
 35 sinistra manu. * Et super hac aperto ore intru-
 36 batur eam: & si arripit ei, ridet: nam si indignati ei
 37 fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam. * O
 38 viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est ter-
 39 ra, & excelsum est caelum: quis ista agit? * Et tunc
 40 rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et in-
 41 choavit loqui de veritate. * O viri, nonne fortis
 42 sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est coe-
 43 lum: & velox curfus solis convertit in gyro caelum in
 44 locum suum in una die. * Nonne magnificus est qui
 45 hac facit, & veritas magna, & fortior prae omnibus?
 46 * Omnis terra veritatem invocat, caelum etiam ipsam
 47 benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam,
 48 & non est cum ea quicquam iniquum. * Vinum in-
 49 quum, iniquus rex, inique mulieres, inique omnes fi-
 50 lii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non
 51 est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt: &
 52 veritas manet, & invalebit in aeternum, & vivit, &
 53 obtinet in saecula saeculorum. * Nec est apud eam ac-
 54 cipere personas, neque differentias: sed quae iusta sunt
 55 facit omnibus iustis: ac malignis, & omnes benignan-

tur in operibus ejus. * Et non est in iudicio ejus ini-
 40 quum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & Ma-
 41 jestas omnium aeternum. Benedixit Deus veritatis. *
 42 Et desit loquendo. Et omnes populi clamaverunt, &
 43 dixerunt, Magna est veritas, & praevalet. * Tunc rex
 44 ait illi: Pete, si quid vis amplius, quam quae scripta
 45 sunt, & dabo tibi, secundum quod inventus es sapien-
 46 tior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus
 47 meus vocaberis. * Tunc ait regi: Memor esto voci
 48 tui, quod vovisti, aedificare Ierusalem, in die qua
 49 regnum accepisti: * & omnia vasa quae accepta sunt ex
 50 Ierusalem, remittere, quae separavit Cyrus, quando
 51 maclavit Babyloniam, & voluit remittere ea tibi. * Et
 52 tu vovisti aedificare templum quod incenderunt Idu-
 53 maei, quando exterminata est Judaea à Chaldeis. * Et
 54 nunc hoc est quod postulo Domine, & quod peto,
 55 hoc est majestas quod à te postulo, ut facias votum
 56 quod vovisti regi caeli ex ore tuo. * Tunc surgens
 57 Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad
 58 omnes dispensatores, & praefectos, & purpuratos, ut
 59 deducerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes
 60 ascendentes aedificare Ierusalem. * Et omnibus praefec-
 61 tis, qui erant in Syria, & Phoenice, & Libano, scrip-
 62 sit epistolas, ut traherent ligna cedrina à Libano in
 63 Ierusalem, ut aedificarent cum eis civitatem. * Et
 64 scripsit omnibus Iudaeis qui ascendeant à regno in
 65 Judaeam pro libertate, omnem potentem, & magistra-
 66 tum, & praefectum non supervenire ad januas ipso-
 67 rum, & omnem regionem quam obtinuerant immu-
 68 nem esse eis, & Idumaei relinquunt castra quae obti-
 69 nent Iudaeorum, & in structuram templi dare per
 70 singulos annos talenta viginti, usque dum praedificave-
 71 rit: * & super sacrarium holocaustorum utulari quo-
 72 tidie, sicut habent praecipuum: alia talenta decem of-
 73 ferre per singulos annos, * & omnibus qui procedunt
 74 à Babylonia condere civitatem: ut esset libertas tam
 75 ipsis quam filiis eorum, & omnibus sacerdotibus qui
 76 procedunt: * Scripsit autem & quantitates, & sa-
 77 cram stolum iussit dari, in qua deservirent, * & Le-
 78 vitis scripsit dare praecpta, usque in diem qua
 79 consummabitur domus, & Ierusalem extruatur: * & om-
 80 nibus custodiens civitatem scripsit dari ei sortes
 81 & stipendia. * Et dimisit omnia vasa quaecumque se-
 82 paraverat Cyrus à Babylonia, & omnia quaecumque di-
 83 xit Cyrus, & ipse praecipit fieri, & mitti Ierusalem.
 84 * Et cum processisset ille adolescens, elevans faciem
 85 in Ierusalem, benedixit regem caeli, * & dixit, Abs-
 86 te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et
 87 ego servus tuus sum. * Benedixit es qui dedisti mihi
 88 sapientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum
 89 nostrorum. * Et accepit epistolas, & profectus est in
 90 Babyloniā. Et venit, & nuntiavit fratribus suis om-
 91 nibus qui fuerunt in Babylonia: * & benedixerunt
 92 Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissio-
 93 nem, & refrigerium, * ut ascenderent & aedificarent
 94 Ierusalem, & templum, ubi nominatum est nomen e-
 95 jus in ipso, & exultaverunt cum musicis, & laetitia
 96 diebus septem.

CAPUT V.

*Redeunt à Babylonia captivitate in Ierusalem
 & Iudaeam recensentur, & restitunt Dei cul-
 tum: sed tandem à capto opere ad tempus im-
 pediuntur.*

1 **P**ost haec autem elati sunt, ut ascenderent prin-
 2 cipes pagorum per domos, & tribus suas, & u-
 3 xores illorum, & filii & filiae eorum, & servi & an-
 4 cilla ipsorum, & pecora eorum. * Et Darius rex mi-
 5 sit una cum eis equites mille, donec deducerent eos
 6 in Ierusalem cum pace, & cum musicis, & cum tym-
 7 panis & tibis. * Et omnes fratres erant indentes, &
 8 secit eos ascendere simul cum eis. * Et haec sunt no-
 9 mina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tri-
 10 bus, & in partem principatus ipsorum. * Sacerdotes:
 11 Filii Phinees, filii Aaron, Iesus filius Josedei, Jo-
 12 cim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David,
 13 ex progenie Phares, de tribu Juda, * qui locutus est
 14 sub Dario rege Persarum sermones mirificos in secundo
 15 anno regni ipsius mense Nisan primo. * Sunt autem
 16 hi, qui ascenderunt ex Judaea de captivitate transmi-
 17 grationis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex Ba-
 18 byloniae in Babylonem, & reversus est in Ierusalem.
 19 * Et requisivit partem Judae uniusquisque in civitatem
 20 suam, qui venerunt cum Zorobabel, & Iesu, Nehe-
 21 mias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beel-
 22 suro, Mechphatochor, Oloro, Emonia unus de prin-
 23 cipibus eorum. * Et numerus à gentilibus eorum, ex
 24 praepositis eorum, filii Phares, duo millia centum se-
 25 tuaginta duo: * filii Ares, tria millia centum quin-
 26 quaginta septem: * filii Phemo centum quadraginta-
 27 duo: in filiis Iesu & Joabes, mille trecenti duo:
 28 * filii Demu, duo millia quadringenti septuaginta:
 29 filii Chor alba, ducenti quinque: filii Banica, centum
 30 sexaginta octo: * filii Bebech, quadringentitres: * fi-
 31 lii Archad, quadringenti vigintiseptem: * filii
 32 Cham, triginta septem: filii Zorcar, duo millia sexa-
 33 ginta septem: filii Adin, quadringenti sexaginta unus:
 34 * filii Adereatis, centum octo: filii Cialo & Zelas,
 35 centum septem: filii Azoroc, quadringenti triginta-
 36 novem: * filii Jedarbone, centum triginta duo: 16

fili Ananiam, centum triginta: filii Afoni, nonaginta: * filii Marfat, quadraginta vigintiduo: filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon, centum vigintitres: * filii Nepopas, quinquagintaquinque: filii Nechanatus, centum quinquagintaquinque: filii Cechamus, centum trigintaduo: * filii Creapitros, qui Enochides, & Modias, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti unus: * qui ex Besselon, & Ceage, sexagintaquinque: qui ex Baitharo, centum vigintiduo. * Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filii Labonni, trecenti quinquaginta septem: * filii Sichen, trecenti septuaginta: filii Snadon, & Clionus, trecenti septuagintaquinque: filii Ericus, duo millia centum quadragintaquinque: filii Anas, trecenti septuaginta Sacerdotes: * filii Jeddus, filii Euther, filii Elisib, trecenti septuagintaduo: filii Emerus, ducenti quinquagintaduo: * filii Phasuri, trecenti quinquagintaquinque: filii Carco, ducenti vigintiseptem. * Levites: filii Jesu in Caduhel, & Banis, & Serebias, & Edias, septuagintaquinque, omnis numerus a duodecimo anno, triginta millia quadringenti sexagintaduo, * filii, & filiae, & uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo. * filii sacerdotum, qui psallebant in templo: filii Asaph, centum vigintiocto: * Oltiarii vero filii Hismemi, filii Afer, filii Amon, filii Accuba, Topa filii Tobii, omnes centum trigintaquinque. * Sacerdotes servientes in templo: filii Sel, filii Gaspas, filii Tochoch, filii Cariaz, filii Su, filii Helli, filii Labana, filii Amacha, filii Accub, filii Ucha, filii Cetha, filii Argab, filii Obai, filii Anani, filii Canaa, filii Geddu, filii An, filii Radin, filii Defanon, filii Nachoba, filii Caleba, filii Gaze, filii Ozui, filii Sionne, filii Atre, filii Hassen, filii Asiana, filii Manei, filii Nauissin, filii Accusa, filii Agista, filii Azui, filii Javon, filii Phasalon, * filii Merda, filii Phusa, filii Carce, filii Barcus, filii Sarree, filii Coeli, filii Nasich, filii Agisti, filii Pedon, * Salomon filii ejus, filii Alophot, filii Phasida, filii Celi, filii Oedon, filii Gaddahel, filii Sephegi, * filii Argia, filii Sacharech, filii Sabathen, filii Caroneth, filii Malsich, filii Ame, filii Sasus, filii Addux, filii Sula, filii Eura, filii Rahotis, filii Phasphat, filii Maimon. * Omnes sacro servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo. * Hi sunt filii qui ascenderunt a Thelmela, Telharla: principes eorum, Carnellam, & Careth: & non poterant edicere civitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. * filii Dalarit, filii Tubal, filii Nechodaici, * ex Sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio: & non sunt inventi filii Obia, filii Achisof, filii Addin: qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu: * & vocati sunt nomine ejus, & horum quæsit est generis scriptura in prædatura, & non est inventa, & prohibiti sunt sacerdotio fungi. * Et dixit illis Nehemias & Althas, Ne participetur sancta, donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem & veritatem. * Omnis autem Israel erat exceptis servis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta. * Servi horum & ancillæ, septem millia trecenti trigesima. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque. * Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi septem millia triginta sex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subjugalia, quinquæ millia vigintiquinque. * Et de præpositis ipsi per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Jerusalem, voverunt suscitare templum in loco suo, secundum suam virtutem: * Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri minas duodecim millia, & minas argenti quinquæ millia, & stolas sacerdotales centum. * Et habitaverunt Sacerdotes & Levites, & qui exierant de plebe, in Jerusalem & in regione, & sacri cantores, & oltiarii, & omnis Israel in regionibus suis. * Instante autem septimo mense, cumque essent filii Israel unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante januam Orientalem. * Et stantes Jesus filius Josede, & fratres ejus Sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & hujus fratres, paraverunt altare: * ut offerrent super illud holocausta, secundum quæ in libro Moyfi hominis Dei scripta sunt. * Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrificium in loco suo omnes gentes terræ, & offerrebant hostias, & holocausta Domino manucina. * Et egerunt scenopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat: * & post hæc oblationes insitutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemniæ omnium sacrificiorum. * Et quæque volebant Domino a neomenia septimi mensis, comperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat edificatum. * Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum & pabula cum gaudio. * Et dederunt carra Sidoniis & Tyris 3: ut transiverent illis de Libano irabes cedrinæ, & facerent rates in Joppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis a Cyro rege Persarum. * Et in secundo anno venientes in templum Dei in Jerusalem mense secundo inchoavit Zorobabel

filios Salathiel, & Josue filius Josede, & fratres ipsorum, & sacerdotes, & Levites, & omnes qui venerunt de captivitate in Jerusalem: * & fundaverunt templum Dei, novilunio secundi mensis secundi anni cum venissent in Judæam & Jerusalem. * Et statuerunt Levites a viginti annis, super opera Domini: & stetit Jesus & filius ejus, & fratres omnes Levites conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini. * Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Levites filii Asaph habentes cymbala, * collaudantes Dominum, & benedicentes secundum David regem Israel. * Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo ejus, & honor in sæcula super omnem Israel. * Et omnis populus tuba eccitavit, & proclamaverunt voce magna: collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini. * Et venerunt ex sacerdotibus & Levitis, & præfidentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum: * & ad hujus adificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno: * in tantum ut populus non audiret ruias propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnifice, ita ut longe audiretur. * Et audierunt inimici Tribus Jude, & Benjamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum. * Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate, edificarent templum Domini Deo Israel. * Et accedentes ad Zorobabel & Jesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: Edificabimus una vobiscum: * Simuliter enim edificavit Dominus vestrum, & ipsi pariter incedimus a diebus Asbazeeth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc. * Et dixit illis Zorobabel, & Jesus, & principes pagorum Israel, * Non est nobis & vobis edificare domum Dei nostri: nos enim soli edificabimus Domino Israel secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum. * Gentem autem terræ incumbentes his qui sunt in Judea, & levantes opus edificationis & insidias, & populos adducetes prohibebant eos edificare, * & aggressuras exercites impediunt, ne consummaretur edificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium usque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Judei, annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

IN secundo autem anno regni Darii propheta-
vit Aggeus, & Zacharias filius Addin propheta apud Judæam & Jerusalem in nomine Dei Israel super eos. * Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josede, inchoaverunt edificare domum Domini, quæ est in Jerusalem: * cum adessent eis propheta Domini & adjuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Silenios subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Sarrabuzanes, & sodales ejus, & dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc edificatis, & ædium istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc edificant? * Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate a Domino seniores Judæorum. * Et non sunt impediti edificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur. * Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario S I S E N N E S subregulus Syriæ & Phœnicis, & Sarrabuzanes & sodales ejus in Syria & Phœnicie præfides regi Dario salutem. * Omnia nota sunt Domino regi, quod cum venissemus in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem, invenimus edificantes domum Dei magnam: * & templum ex lapidibus politis, & magnis & præfictis materiis in parietibus, * & opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria, quam diligentissime perfici. * Tunc interrogavimus seniores, dicentes, Quo permittente vobis edificatis domum istam, & opera hæc fundatis? * Iisdem autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines & præpositos, & nomen scripturam præpositorum pollicentium illis, * At illi responderunt nobis, dicentes, Nos sumus servi Domini, qui fecit cælum & terram, * & edificabatur hæc domus ante annos istos multos a rege Israel magno & fortissimo, & consummata est. * Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccaverunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonie, regis Chaldeorum, * & domum istam demolientes incenderunt, & populum captivum duxerunt in Babylonem. * In primo anno, regnante Cyro rege Babylonie, scripsit Cyrus rex domum hanc edificare, * & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de dono quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonie, & tradita sunt Zorobabel, & Salmaasaro subregulo: * Et præceptum est eis ut essent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Jerusalem, & ipsum templum Dei edificare in loco suo. * Tunc

CAPUT VIII.

Salmanassar subjecti fundamenta domus Domini, quæ est in Jerusalem: & exinde usque nunc edificatur, & non accepit confirmationem. * Nunc ergo si iudicetur à te, o rex, Perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia. * Et si inventum fuerit consilio Cyri regis ceptam esse structuram domus Domini, quæ est in Jerusalem, & iudicetur à Domino rege nostro, scribat de his nobis. * Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inventus est in Ecabathanis oppido, quod est in media regione locus unus, in quo scripta erant ista: * ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Jerusalem, edificare, ubi incendebant igni assiduo, * cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & mœniano ligneo eiusdem regionis, & mœniano uno novo, & impendia dari de domo Cyri regis: * & facta vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Jerusalem, ubi erant posita, ut ponantur illis: * & præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ, & Phœnicis; & Satrabuzanem, & sodales eius, ut qui ordinati erant in Syria & Phœnice præfides, ut abstinerent se ab eodem loco. * Et ego quoque præcepi in totum edificare; & prospexi, ut adjuvent eos qui sunt ex captivitate Iudeorum, donec consummetur templum illis Domini: * & à vocatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos: * similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instant per singulos annos, prout sacerdotes, qui sunt in Jerusalem, disiderant consumptis: ut quid sit sine ulla dilatione, ut offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orem pro ipsorum vita: * & denuntiatur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiant lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur. * Propterea & Dominus, cuius nomen invocatum est ibi, extirpavit omnem regem & gentem, qui manum suam extenderat prohibere, aut male tractare domum Domini illam quæ est in Jerusalem. * Ego Darius rex decrevi quàm diligentissimè secundum hæc fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eaque solum Azymorum celebratur.

Tunc Sisennem subregulus Cœlesyriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales obsecuti his, quæ à Dario rege erant decreta, * insisterant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Iudeorum principibus Syriæ. * Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetarum Aggei & Zacharia prophetis. * Et consummaverunt omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarum. * Et consummata est domus nostra usque ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno Darii regis. * Et fecerunt filii Israel & sacerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundum ea quæ scripta sunt in libro Moyli. * Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, * & hædos pro peccatis universi Israel, duodecim secundum numerum tribuum Israel. * Et steterunt sacerdotes & Levitæ amicti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israel secundum librum Moyli, & ostiarii per singulas januas. * Et egerunt filii Israel cum his qui erant ex captivitate, illud Phasæ quattadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Levitæ. * Omnes filii captivitatis non sunt simul sanctificati, quia Levitæ omnes simul sanctificati sunt. * Et immolaverunt Phasæ universi filii captivitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sinimerpitis. * Et manducaverunt filii Israel, qui erant ex captivitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum, * & celebraverunt diem festum azymorum septem diebus epulantes in conspectu Domini, * quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

Ascendenti Esdræ à Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ, benesita iudicis præfata continent: reseruantur qui simul ascenderunt; & auro de argento sacerdotibus commissio, Esdras, facta oratione, commonet populum ad penitentiam, quid ab alienigenis se non separassent.

Et post hunc, regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filii Heleai, filii Salomæ, * filii Sadoc, filii Achitob, filii Averi, filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sacerdotis: * hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moyli, quæ data est à Domino Deo Israel docere & facere. * Et dedit ei rex gloriam, quod invenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu eius. * Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus templi, & ostiaris, & servis templi, in Jerusalem. * Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis, * venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius, secundum prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis. * In his enim Esdras magnam disciplinam obinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo universum Israel omnem iustitiam & iudicium. * Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Esdras sacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exemplum subiectum est. * Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & lectori legis Domini salutem. * Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis qui desiderant ex gente Iudeorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Jerusalem. * Si qui ergo cupiunt ire tecum, convenient, & proficiantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis, * ut viuant ea quæ aguntur secundum Iudæam, & Jerusalem, obervantes sicut habes in lege Domini, * & ferant munera Domino Deo Israel, quæ vovi ego & amici Jerusalem, & omne aurum & argentum, quod inventum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Jerusalem cum illo, * quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Jerusalem: ut colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hædos, & quæ his sunt congruentia, * ut offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Jerusalem. * Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua secundum præceptum Domini Dei tui: * & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Jerusalem: * & cetera quæcumque tibi subvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio: * cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundum voluntatem Domini. * Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, ut quæcumque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum, similiter & auri: * & usque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundante sine taxatione. * Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorum eius. * Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus & Levitis, & sacris cantoribus, & servis templi, & scribis templi huius, * nullum tributum, neque ulla alia inditio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obicere eis quidquam. * Tu autem Esdræ, secundum sapientiam Dei constitue iudices & arbitros in tota Syria, & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non novērunt, doce: * ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur sive morte, sive cruciatu, sive etiam pecunie multatione vel abductione. * Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam, quæ est in Jerusalem, * & me honorificavit in conspectu regis, & consiliarium, & amicorum, & purpuratorum eius. * Et ego constans animo factus sum secundum opulationem Domini Dei mei, & congregavi ex Israel viros, ut simul ascenderent mecum. * Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portiones eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. * Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarich, Amenus: filiorum David, Accus filius Seecillæ: * ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta: * ex filiis duxoris Moabilionis Zazai, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: * ex filiis Zachues, Jechonias, Zechoeli, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: * ex filiis Sala, Maasias Gotholæ, & cum ipso viri 25

37 septuaginta : * ex filiis Saphatiz, Zarias Micheli,
38 & cum ipso viri octoginta : * ex filiis Job, Ab-
dias Jeheli, & cum ipso viri ducenti duodecim :
39 * ex filiis Bania, Salimoth, filius Josaphaz, &
40 cum ipso viri centum sexaginta : * ex filiis Beer,
Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo :
41 * ex filiis Ezead, Joannes Ecetan, & cum ipso
42 viri centum decem : * ex filiis Adonicam ipsi pos-
tremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalam
filius Gebel, & Semejas, & cum ipso viri septua-
43 ginta. * Et congregavi eos ad fluvium qui dicitur
Thia, & metati sumus illic triduo, & recognovi
44 eos. * Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non
45 inveni illic. * Et misi ad Eleazarum, & Ecce-
lon, & Mafman, & Maloban, & Enoathan, &
46 Samea, & Joribum, Nathan, Eusgam, Zacha-
riam, & Mololanum ipsos duces & peritos : * &
dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud lo-
47 cum gazophylacii. * Et mandavi eis ut dicerent
Loddeo, & fratribus ejus, & illis qui erant in ga-
zophylacio, ut mitterent nobis eos qui sacerdotio
48 fungerentur in domo Domini Dei nostri, * & ad-
duxerunt nobis secundum manum validam Domini
Dei nostri viros peritos : ex filiis Moholi, filii Le-
49 vi, filii Israel, Sebebian, & filios, & fratres,
qui erant decem & octo : * Asbiam, & Amin ex
filiis filiorum Chananaï, & filii eorum viri viginti.
50 * Et ex his qui templo serviebant, quos dedit Da-
vid, & ipsi principes ad operationem Levitis tem-
plo servantium ducenti viginti. Omnia nomina si-
gnificata sunt in scripturis. * Et vovi illic jejunium
juvenibus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bo-
num iter nobis, & qui nobiscum erant, & filii,
51 & pecoribus propter insidias. * Erubui enim petere
a rege pedites & equites in comitatu, tutela gratia,
52 contra adversarios nostros. * Diximus enim regi,
quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt
eum in omni affectu. * Et iterum deprecavi sumus
53 Dominum Deum nostrum secundum hæc : quem &
propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo
54 nostro. * Et separavi ex plebis præpositis, & sacer-
dotibus templi, viros duodecim, & Sebebian, &
55 Asaniam, & cum eis ex fratribus eorum viros de-
cem : * Et appendi eis aurum & argentum & vasa
sacerdotalia domus Dei nostri, quæ annoverat rex,
56 & consiliarii ejus, & principes, & omnis Israel.
57 * Et cum appendissem, tradidi argenti talenta cen-
tum quinquaginta, & vasa argentea talentorum cen-
58 tum, & auri talenta centum, * & vasorum auro-
rum septies viginti, & vasa arca de bono zramen-
to splendentia, duodecim, auri speciem reddentia,
59 & dixi eis : Et vos sancti estis Domino, &
vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est
60 Domino Deo patrum nostrorum. * Vigilate & custo-
dite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacer-
dotibus & Levitis, & principibus civitatum Israel
61 in Jerusalem, in pastophorio domus Dei nostri. * Et
hi qui susceperunt sacraotes & Levitæ aurum & ar-
gentum & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum
62 Domini. * Et promovimus à fluvio Thia, die duo-
decima mensis primi, usquequò introivimus in Jeru-
63 salem. * Et cum factus fuisset tertius dies, quarta
autem die ponderatum aurum, & argentum traditum
est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Jo-
64 ri sacerdoti : * & cum ipso erat Eleazar filius Phine-
as, & erant cum ipsis Josadur filius Jesu, & Me-
dias, & Banni filius Levitæ ad numerum, & ad
65 pondus universa. * Et scriptum est pondus ipsorum
eadem hora. * Qui autem venerunt ex captivitate,
66 obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros
duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,
67 * agnos septuagintaduos, hircos pro peccato duodecim,
& pro salute vaccas duodecim, omnia in sa-
68 crificium Domini. * Et elegerunt præcepta regis re-
galibus dispensatoribus, & subregulis Cælesyria, &
Phœnicis : & honorificaverunt gentem, & templum
69 Domini. * Et consummatis his, accesserunt ad me
præpositi, dicentes : Non segregaverunt genus Israel,
70 & principes, & sacerdotes, & Levitæ, * & alieni-
genæ gentes & nationes terre immunditias suas à
Chananaïis, & Hethæis, & Phœreæis, & Jebusæis,
71 & Moabitibus, & Egyptiis, & Idumæis, * conjun-
gi enim sunt filii eorum & ipsi, & filii eorum :
& mistum est semen sanctum alienigenis gentibus ter-
72 re : & principes erant præpositi, & magistratus ini-
quitatis ejus ab initio ipsius regni. * Et mox ut au-
divi ista, confidi vestimenta & sacrum tunicam :
& lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens
73 & mestus. * Et convenerunt quorquæ tunc move-
bantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugen-
tem super iniquitatem istam, & sedebam tristis us-
74 que ad sacrificium vespertinum. * Et confurgens à
jejunio, confessa habens vestimenta & sacrum tuni-
cam, ingenuitans, & extendens manus ad Do-
75 minum, * dicebam : Domine confusus sum, & re-
veritus sum ante faciem tuam. * Peccata enim no-
stra multiplicata sunt super capita nostra, & iniqui-
76 tates nostræ exaltatæ sunt usque ad cælum. * Quo-
niam à temporibus patrum nostrorum sumus in ma-
77 gno peccato usque ad diem hunc. * Et propter pec-
cata nostra, & patrum nostrorum sumus traditi cum
fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regi-

bus terræ in gladium & captivitatem, & depraedationem cum confusione usque in hodiernum diem. * Et
79 nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericor-
dia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem,
& nomen in locum sanctificationis tuæ, * & dege-
80 re luminare nostrum in domo Domini Dei nostri dare
nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.
* Et cum serviremus, non fuimus derelicti à Domi-
81 no Deo nostro ; sed constituit nos in gratia, ponens
nobis reges Persarum dare cibum. * Et clarificare
82 templum Domini Dei nostri, & edificare deserta
Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa, & Jeru-
83 salem. * Et nunc quid dicimus Domine habentes
hæc ? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ de-
84 disti in manus puerorum tuorum prophetarum, * di-
cens : Quoniam terra, in quam introitis possidere
hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationi-
bus alienigenarum terræ, & immunditia illorum re-
85 plexerunt eam vitam immunditia sua. * Et nunc
filias vestras non conjungatis filiis eorum, & filias
eorum non accipietis filiis vestris, * & non inqui-
86 retis pacem habere cum illis omni tempore, ut in-
valescentes manducetis optima terræ, & heredita-
tem distribuatis filiis vestris usque in ævum. * Et
87 quæ contingunt nobis, omnia sunt propter opera
nostra maligna, & magna peccata nostra. * Et de-
88 disti nobis talem radicem, & rursum reversi sumus
transgredi legitima tua, ut commisceremur immunditi-
89 æ alienigenarum gentium terræ hujus. * Nonne
Israel verax es. Derelicta est enim radix usque in
90 hodiernum diem. * Ecce, nunc sumus in conspe-
91 cu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim ad-
huc stare ante te in his. * Et cum adorando con-
92 fiteretur Esdras, fletus, humi prostratus ante tem-
plum, congregati sunt ante eum ex Jerusalem tur-
ma magna valde, viri, & mulieres, & juvenes,
& juvenula. Fletus enim erat magnus in ipsa mul-
93 tudine. * Et cum clamasset Jechonias Jeheli ex
filiis Israel, dixit Esdras : Nos in Dominum pecca-
vimus, quòd collocavimus nobis in matrimonium
mulieres alienigenas ex gentibus terræ. * Et nunc
94 es super omnem Israel. In his ergo sit jusjurandum
à Domino, expellere omnes uxores nostras quæ ex
alienigenis sunt cum filiis earum. * Sicut tibi de-
95 cretum est à majoribus secundum legem Domini ex-
urgens explicata. * Ad te enim spectat negotium,
96 & nos tecum sumus ; viriliter fac. * Et exurgens
97 Esdras adjuravit principes sacerdotum & Levitas,
& omnem Israel, facere secundum hæc ; & jura-
verunt.

CAPUT IX.

Subeunt subicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Esdras legit legem Domini vocem populo : quibus peractis, subeunt ut ad propria discessi, latum diem agant.

ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit
1 in pastophorium Jonathan filii Nafabi, * &
hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bi-
bit, super iniquitatem multitudinis : * Et facta est
2 prædicatio in omni Judæa, & in Jerusalem omnibus
qui erant ex captivitate in Jerusalem congregati,
3 * ut quicumque non occurreret biduo, vel triduo
4 diei, secundum judicium assidentium seniorum, tol-
lerentur facultates suæ, & ipse alienus judicaretur à
5 multitudine captivitatis. * Et congregati sunt om-
nes qui erant ex tribu Juda, & Benjamin in tribus
6 diebus in Jerusalem. Hic mensis est novus, dies
mensis vigesimas. * Et sedit omnis multitudo in area tem-
7 pli tremantes, propter hyemem præsentem. * Et ex-
urgens Esdras, dixit illis : Vos iniquè fecistis col-
locantes vobis in matrimonium uxores alienigenas,
8 ut adderetis ad peccata Israel. * Et nunc date con-
fessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum
9 nostrorum : * Et perficite voluntatem ipsius, & di-
scite à gentibus terræ, & ab uxoribus alieni-
10 genis, * Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt
voce magna : Sicut dixisti, faciemus. * Sed quo-
11 niam multitudo magna est, & tempus hybernium,
& non possumus insubdiati stare : & hoc opus non
est nobis unius diei, neque bidui : multum enim
12 in his peccavimus : * stent præpositi multitudinis,
& omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot ha-
13 bent uxores apud se alienigenas, & assistant ac-
cepto tempore ex omni loco presbyteri, & judi-
ces usquequò solvant iram Domini negotii hujus.
14 Jonathan autem filius Eaeli, & Ozias thecam su-
ceperunt secundum hæc, & Boloramus, & Le-
vis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum il-
15 lis. * Et steterunt secundum hæc omnia universi
qui erant ex captivitate. * Et elegit sibi viros Es-
16 dras sacerdos, principes magnos de patribus eorum
secundum nomina : & confederunt novilunio men-
17 sis decimi examinare negotium illud. * Et deter-
minatum est de viris qui habebant uxores alienige-
18 nas, usque ad novenarium primi mensis : * & in-
venti sunt ex sacerdotibus permixti qui habebant

19 alienigenas uxores. * Et ex filiis Jeshu filii Josedec, & fratribus ejus : * Maseas, & Elizerus, & Josibus, & Joaneus, * & iniecerunt manus ut expellerent uxores suas : & ad litandum in exorationem, arietem pro ignorantia sua. * Et ex filiis Semmeri : Maseas & Elies & Jeelech, Azarias. * Et ex filiis Fosere : Limosias, Hifmaenis, & Nathane, Jussio, Reddus, & Thalías. * Et ex Levitis : Jorabbus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Fasteas, & Colvas, & Elienas. * Et ex sacerdotibus, Eliasib, Zaccarus. * Et ex ostiariis, Salumus, & Tolbanes. * Et ex Israel : ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammobias, & Bannas, * & ex filiis Jolamam : Chamas, & Zacharias, & Jexzelus, & Joddus, & Erimoth, & Helias. * Et ex filiis Zathoim : Eliadas, & Lisumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdus, & Tebedias. * Et ex filiis Zebe : Joannes, & Amarias, & Zabdus, & Eneus. * Et ex filiis Banni : Olamus, & Maluchus, & Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth. * Et ex filiis Addin : Naathus, & Moosias, & Caleus, & Raanas Maaseas, Mathathias, & Beicel, & Bonnus, & Manasses. * Et ex filiis Nuae : Noncas, & Aseas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, & Marcus, & Marras. * Et ex filiis Afom : Carianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manasses, & Semei. * Et ex filiis Banni : Jeremias, & Mohadias, & Abramus, & Jobel, & Banear, & Pelias, & Jonas, & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus, & Eliasib, & Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambis, & Josphus. * Et ex filiis Nobei : Idelus, & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Jessei, & Banear. * Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis. * Et inhabitaverunt sacerdotes & Levites, & qui erant ex Israel in Jerusalem, & in tota una regione, novilunio mensis septimi. Et erant filii Israel in commorationibus suis. * Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab Oriente porte sacre : & dixerunt Eldræ pontifici, & lectori, ut asser-

ret legem Moyfi, quæ tradita est à Domino Deo Israel. * Et attulit Eldras Pontifex legem omni multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, & omni-
bus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi. * Et legebat in areâ, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce usque ad vespem coram viris & mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem. * Et stetit Eldras sacerdos, & lector legis super ligneum tribunal quod fabricatum erat. * Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram : & ad sinistram Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias, * Et assumpsit Eldras librum ceram omni multitudine : præsedebat enim in gloria in conspectu omnium. * Et cum absolvisset legem omnes erecti steterunt : & benedixit Eldras Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem. * Et respondit omnis populus, Amen. Et elevatis sursum manibus procidentes in terram, adoraverunt Dominum. * Jesus, & Bananeus, & Sarebias, & Jaddinus, & Accubus, & Sabbathus, & Calithes, & Azarias, & Joradus, & Ananias, & Philias Levites, * Qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem. * Et dixit Atharathes Eldræ pontifici & lectori, & Levitis, qui docebant multitudinem, * dicens : Dies hic sanctus est Domino. Et omnes stebant, cum audissent legem. * Et dixit Eldras, Digressi ergo manducate pinguisima quæque, & bibite dulcissima quæque, & muite munera his qui non habent. * Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mæsti esse. Dominus enim clarificabit vos. * Et Levites denuntiabant in publico omnibus, dicentes : Dicit hic sanctus est, nolite mæsti esse : * Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, ut epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus edocui sunt : * Et congregati sunt universi in Jerusalem celebrare læticiam, secundum testamentum Domini Dei Israel.

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratias Judæis
exhibita beneficia exprobraturus.

ESDRÆ propheta secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helcia, filii Sadania, filii Sadoc, filii Achitob, filii Achiz, filii Phinees, filii Heli, filii America, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Ozi, filii Borich, filii Abisei, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Vale, & nuntia populo meo facinororum, & filiis eorum iniquitates, quas in me admiserunt, ut nuntient filiis filiorum, quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis. Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me, & concilia mea spreverunt. Tu autem excute comam capitis tui, & projice omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus. Uique eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli? Reges multos propter eos subverti. Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum ejus percussit. Omnes gentes à facie eorum perdidit, & in Oriente provinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipavit, & omnes adversarios eorum interfecit. Tu vero loquere ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus: Nempe ego vos per mare transievi, & plateas vobis initio munias exhibui: ducem vobis dedit Moyses, & Aaron sacerdotem: lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis: & non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc ulque murmurastis. Ubi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me, & dicentes: Ut quid nos in deserto istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat servire Ægyptiis, quam mori in deserto hoc. Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis. Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitatem? propter zelus foliis arborum vos texi. Divisi vobis terras pingues: Ghananzos, & Phereazos, & Philisthos à facie vestra projecit: quid faciam vobis adhuc, dicit Dominus? Hæc dicit Dominus omnipotens. In deserto cum essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum, non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mitens lignum in aquam, dulce feci flumen. Quid tibi faciam Jacob? Noluit obedire Juda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut custodiant legitimam meam. Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor. Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia. Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus omnipotens. Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nueris parvulos suos, & ut essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis? Projiciam vos à facie mea, & Oblationem cum mihi attuleritis: avertam faciem meam à vobis. Dies enim festus vestros, & neomenias & circumfisiones repudiavi. Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & sanastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus. Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: Projiciam vos sicut ventus stipulam, & filii procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me, fecerunt. Tradam domus vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi. Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum. Testor populi venientes gratiam, cuius parvuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dico. Et nonne frater aspicie, quæ gloria & vide populum venientem ab Oriente, & quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Jacob, & Osee, & Amos, & Michæ, & Joel, & Abdæ, & Jonæ, & Nahum, & Habacuc, Sophonia, Aggæi, Zacharia, & Malachia, qui & angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis
ad vitam rectiorem.

HÆC dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia. Mater quæ eos generavit, dicit illis: Ite filii, quia ego vidua sum & derelicta. Educavi vos cum lactitia, & amisi vos cum lactu tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo, fecistis. Modò autem quid faciam vobis? ego vidua sum & derelicta: item filii, & petite à Domino misericordiam. Ego autem te pater testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare, & eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat. Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreverunt sacramentum meum. Væ tibi Adur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, quorum terra jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens. Hæc dicit Dominus ad Esdras: Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Jerusalem, quod daturus eram Israel. Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula aterna, quæ præparaveram illis. Lignum vite erit illis in odore unguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur. Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Jam paratum est vobis regnum, vigilate. Testare celum & terram. Contrivi enim malum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus. Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lactitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum in Israel. Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. Mittam tibi adiutorium pueros meos, Isaiam & Jeremiam, ad quorum consilium sanctificavi, & paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus, & totidem fontes fluentes lac, & mel: & montes immissos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. Viduam iustitiam, pupillo iudicia, egenti dā, orphanum tuere, nudum vesti, contractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admite. Senem & juvenem intra muros tuos serva: mortuos ubi inveneris, siquæ commendā sepulchro, & dabo tibi primam unctionem in resurrectione mea. Pausa & quiete populus meus, quia venit requies tua. Nutrix bona nueri filios tuos, confirma pedes eorum. Servos, quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo. Noli fatigari. Cum enim venerit dies pressuræ & angustiar, alii plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris. Zelabunt gentes, & nil adversus te poterunt, dicit Dominus. Manus meæ tegent te, ne filii tui gehennam videant. Jucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus. Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens. Amplectere nates tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet. Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobaverunt me, & respuerunt mandatum Domini. Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille, qui in fine sæculi adveniet. Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis. Fugite umbram sæculi huius: accipite jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor: palam salvatorem meum. Commendatum donum accipite & jucundamini, gratias agentes ei qui vos ad celestia regna vocavit. Surgite, & stite & videte numerum signatorum in convivio Domini. Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt. Recipite Sion numerum tuum, & concludite candidatos tuos qui legem Domini compleverunt. Filiorum thorum, quos operabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio. Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes cantu canticis collaudabant Dominum. Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, eminentior omnibus illis, &

lingulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis
44 exultabatur: Ego autem miraculo tenebar. * Tunc
interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domi-
45 ne? * Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mor-
tales tantum deposuerunt, & immortales suscep-
runt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronantur,
46 & accipiunt palmas. * Et dixi angelo: Ille juvenis,
quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in ma-
47 nus tradit? * Et respondens dixit mihi: Ipse est fili-
us Dei, quem in seculo confessi sunt: ego autem ma-
48 gificare eos cœpi; qui fortiter pro nomine Domini
sisterunt. * Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuntia
populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei
vidisti.

CAPUT III.

*In omnibus Adæ posteris, & maxime in Gentibus
infidelibus, abundat malitia.*

1 **A** Nno trigésimo ruinæ civitatis eram in Babylone,
& conturbatus sum super cubiculo meo recumbens;
2 & cogitationes meæ ascendeabant super cor meum: *
3 quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eo-
rum qui habitabant in Babylone; * & ventilatus est
spiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altissimum ver-
4 ba timorata. * & dixi: O dominator Domine, tu
dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc so-
5 lus, & imperasti populo, * & dedisti Adam corpus
mortuum; sed & ipsum signentum manuum tuarum
erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus
6 est vivens coram te; * & induxisti eum in paradiso,
quem plantaverat dextera tua, antequam terra adven-
7 taret. * Et huic mandasti diligere viam tuam, & præ-
terivit eam, & statim institisti in eo mortem, & in
nationibus eius, & nate sunt gentes, & tribus, &
8 populi, & cognationes, quarum non est numerus. *
Et ambulavit unaquæque gens in voluntate sua, &
9 mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.
* Iterum autem in tempore induxisti diluvium super
10 inhabitantes sæculum, & perdidisti eos. * Et factum
est in unoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his di-
11 luvium. * Dereliquisti autem unum ex his Noe cum
12 domo sua, & ex eo iussisti omnes. * Et factum est cum
cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram,
13 & multiplicaverunt filios & populos, & gentes mul-
tas; & cœperunt iteratò impietatem facere plus quàm
14 priores. * Et factum est cum iniquitatem facerent
coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat
15 Abraham. * Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli
voluntatem tuam: * & disposuisti ei testamentum æter-
num ejus. * Et dixisti ei, ut non unquam derelingeres le-
16 men ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jaco-
17 b, & Esau. * Et segregasti tibi Jacob, Esau autem
separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna,
18 & adduxisti super montem Sina. * Et inclinasti cœlos,
& statuisti terram, & commovisti orbem, & tremere
19 fecisti abyssos, & conturbasti sæculum, * & transiit
gloria tua portas quatuor, ignis, & terræmotus, &
20 spiritus, & gelu, ut dares semini Jacob legem, & ge-
nerationi Israel diligentiam. * Et non abstulisti ab eis
21 cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum. *
Cor enim malignum bajulans primus Adam transgre-
22 ssus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt. *
Et facta est permanent infirmitas, & lex cum corde
23 populi, cum malignitate radicis; & discessit quod
bonum est manifestum malignum. * Et transierunt tempo-
24 ra, & finiti sunt anni; & suscitasti tibi servum nomi-
ne David, * & dixisti ei ædificare civitatem nominis
25 tui; & offerre tibi in eadem thas & oblationes. *
Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt qui
26 habitabant civitatem, * in omnibus facientes sicut
fecit Adam & omnes generationes ejus; utebantur
27 enim & ipsi corde maligno. * Et eradidisti civitatem
28 quam in manibus inimicorum tuorum. * Numquid
meliora faciunt, qui habitant Babylone? Et propter
29 hoc dominabitur Sion? * Factum est cum venissem
huc, & vidissem impietates, quarum non est nume-
30 rus; & delinquentes multos vidit anima mea hoc
trigésimo anno, & excessit cor meum: * quoniam vi-
di quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti im-
31 pie agentibus, & perdidisti populum tuum, & conser-
vastis inimicos tuos, & non significasti. * Nihil me-
mini quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid
32 meliora facit Babylone quàm Sion? * aut alta gens
cognovit te præter Israel? aut quæ tribus crediderunt tes-
33 tamentis tuis, sicut Jacob? * Quarum merces non
comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens
enim pertransivi in gentibus, & vidi abundantes eas,
34 & non memorantes mandatorum tuorum. * Nunc ergo
pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui
35 habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum,
nisi in Israel. * Aut quando non peccaverunt in
36 conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic
observavit mandata tua? * Hos quidem per nomina
invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

*Reconditur curioſiſſe ſerui ſtatis præſumptio, adductis
varietatibus ſimilitudinibus.*

1 **E**T respondit ad me angelus, qui missus est ad
me, cui nomen Uriel, * & dixit mihi, Exce-
2 deus excelsis cor tuum in sæculo hoc, & comprehen-
dere cogitas viam Altissimi. * Et dixi: Ita Domine
3 meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus
sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere cor-
4 am te. * De quibus mihi & renuntiaveris unum ex
his, & ego tibi demonstrabo viam, quam deliberas
5 videre, & docebo te, unde sit cor malignum. * Et
dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade,
6 pondera mihi ignis ponas, aut mensura mihi statum
venti, aut revoca mihi diem, quæ præterit. * Et
7 respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut
me interroges de his? * Et dixit ad me: Si essem in-
8 terrogans te, dicens: Quante habitationes sunt in
corde maris, aut quante venæ sunt in principio aby-
9 ſſi, aut quante venæ sunt super firmamentum, aut qui
sunt exitus paradisi? * diceres mihi fortassis, in aby-
10 ſſum non descendendi neque in infernum adhuc, neque in
cælum unquam ascendi. * Nunc autem non interroga-
11 vi te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transi-
ſti, & à quibus separari non potes; & non respon-
12 disti mihi de eis. * Et dixit mihi: Tu quæ tuæ sunt
tecum coadolescencia, non potes cognoscere: * & quo-
13 modo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & jam
exterius corrupto sæculo intelligere corruptionem evi-
14 dentem in facie mea? * Et dixi illi: Melius erat nos
15 non esse, quàm adhuc viventes vivere in impietatibus,
& pati, & non intelligere de qua re. * Et respondit
16 ad me, & dixit: Proſciſcens profectus sum ad silvam
lignorum campi, & cogitaverunt cogitationem, * &
17 dixerunt: Venite & eamus, faciamus ad mare bellum,
ut recedat coram nobis, & faciamus nobis alias silvas.
* Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaverunt cogi-
18 tationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debelle-
mus silvas campi, ut & ibi consumemus nobismetipsi
19 aliam regionem. * Et factus est cogitatus silvæ in va-
20 num; venit enim ignis, & consumpsit eam. * Similiter
& cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, & pro-
21 hibuit eos. * Si enim esses iudex horum, quem incipe-
res iustificare, aut quem condemnare? * Et respon-
22 di, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitave-
runt; terra enim data est silvæ, & mari locus portar-
23 e fluctus suos. * Et respondit ad me, & dixit: Bene
tu iudicasti, & quare non iudicasti tibi metipſi? * Que-
24 radmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus
suis? sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super
25 terram intelligere silvæ modò possunt: & qui super cœ-
los, quæ super altitudinem cœlorum. * Et respondi,
26 & dixi: Deprecor te, Domine, ut mihi detur sensus
intelligendi; * non enim volui interrogare de superio-
27 ribus tuis, sed de his, quæ pertransiunt per nos quo-
tidie; propter quid Israel datus in opprobrium genti-
28 bus? quem dilexisti, populus datus est tribubus im-
piis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est,
29 & dispositiones scriptæ nusquam sunt; * & pertransi-
vit de sæculo, ut locustæ, & vita nostra stupor &
30 pavor, & nec digni sumus misericordiam consequi. *
Sed quid faciet nobis hoc quod invocatum est super
31 nos? & de his interrogavi. * Et respondit ad me, &
dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter mira-
32 beris quoniam testinans festinat sæculum pertransire,
& non capit portare quæ in futuris temporibus iustis
33 repositæ sunt: quoniam plenum iniustitia est sæculum
hoc & infirmitatibus. * De quibus autem interro-
34 gas, dicam; seminatum enim est malum, & needum
venit destructio ipsius. * Si ergo non inversum fuerit
35 quod seminatum est, & discessit locus ubi semina-
tum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.
* Quoniam gramen seminis mali seminatum est
36 in corde Adam ab initio: & quantum impietatis genera-
vit usque nunc, & generat usque cum veniat arca; *
37 æstima autem apud te gramen mali seminis, quantum
fructum impietatis generavit: * quando secata fuerint
38 spicæ, quorum non est numerus, magnam arcam in-
cipient lætere; * Et respondi, & dixi: Quomodo,
39 & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri?
* Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festinas tu
40 super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super
ipsum: nam excessus tuus multus. * Nonne de his
41 interrogaverunt animæ iustorum in promptuariis suis,
dicentes, Usquequid spero sic? & quando veniet fructus
42 aræ mercedis nostræ? * Et respondit ad ea Jeremiel
Archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit nu-
43 merus seminum in vobis, quoniam in statera pondera-
vit sæculum, * & mensura mensuravit tempora, &
44 numero numeravit tempora, & non commovit, nec
excitavit, usquequid impletur prædicta mensura. * Et
45 respondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos
omnes pleni sumus impietate. * Et ne forte prop-
46 ter nos non impleantur iustorum aræ, propter pecca-
ta inhabitantium super terram. * Et respondit ad me,
47 & dixit: Vade, & interroga prægnantem, si quando
impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix
48 ejus retinere partum in semetipsa? * Et dixi, Non
potest Domine. Et dixit ad me: In inferno prompta-

ria animarum matrici assimilata sunt. * Quomodo enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus : sic & hæc festinat reddere ea quæ commensurata sunt. * Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre. * Et respondi, & dixi : Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est & si idoneus sum, demonstra mihi ; si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quam futurum est. * Quid pertransiit, scio : quid autem futurum sit, ignoro. * Et dixit ad me : Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis. * Et steti, & vidi : & ecce fornax ardens transiit coram me : & factum est, cum transiret flamma, vidi, & ecce superavit fumus. * Post hæc transiit coram menibus plena aquæ, & immisit pluviam impetu multam : & cum transisset impetus pluviae, superaverunt in ea guttæ. * Et dixit ad me : Cogita tibi : sicut crevit pluvia amplius quam gutta, & ignis quam fumus : sic superabundavit quæ transiit mensura. * Superaverunt autem guttæ, & furus : & oravi, & dixi, Putas, vivo usque in diebus illis : vel quid erit in diebus illis ? Respondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere : de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

DE signis autem : ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo : & abscondetur veritatis via, & sterilis erit à fide regio : & multiplicabitur iniustitia super hæc quam ipse tu vides, & super quam audisti olim : & erit impositum vestigium quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam. * Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post tertiam tubam : & relucescet subito sol noctu, & luna ter in die, & de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur : & regnabit ; quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient : & mare Sodomiticum pisces rejiciet, & dabit vocem noctu, quam non novenerant multi, omnes autem audient vocem ejus, & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestię agrestes transmigraunt, & mulieres menstruatae parient monstra, & in dulcibus aquis salte inventientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt : & abscondetur tunc sensus & intellectus separabitur in promptuarium suum : & quæretur à multis, & non invenietur : & multiplicabitur iniustitia, & incontinentia super terram. * Et interrogabit regio proximam suam, & dicet : Numquid per te pertransiit iustitia iustam faciens ? Et hoc negabit. * Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt : laborabunt, & non dirigentur viæ eorum. * Hæc signa dicere tibi permittum est mihi : & si oraveris iterum & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iteratim horum majora. * Et evigilavi, & corpus meum horruit valde : & anima mea laboravit, ut deficeret : & tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes. * Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salatiel dux populi, & dixit mihi : Ubi eras ? & quare vultus tuus tristis ? An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum ? * Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum. * Et dixi ei : Vade à me, & non appropies ad me. * Et audiivit, ut dixi, & recessit à me. * Et ego jejunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mandavit Uriel Angelus. * Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis meis moleste erant mihi valde, & resumpsit anima mea spiritum intellectus : & iterum corpi loqui coram Altissimo sermone, & dixi : Dominator Domine, ex omni silva terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam unicam : & ex omni terra orbis, elegisti tibi vineam unam, & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi liliam unam : & ex omnibus abyssi maris, replesti tibi rivum unum : & ex omnibus edificatis civitatibus, sanctificasti tibi civitatem Sion : & ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbam unam, & ex omnibus plasmatis pecoribus, providisti tibi ovem unam, & ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum, & ab omnibus probatam legem, donasti huic, quem desiderasti populo. * Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus ? Et præparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis : & conculeaverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant. * Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari. * Et factum est, cum locutus essem sermonem, missus est angelus ad me, qui ante venerat ad me præterita nocte, & dixit mihi, Audi me, & instrua te : & fortendes mihi, & adiciam coram te. * Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me : Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel :

an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit ? Et dixi ad eum : Non Domine, sed dolens locus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quantem apprehendere semitam Altissimi, & investigare partem iudicii ejus. * Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine ? ad quid natebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem generis Israel ? Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & revirida mihi aridos flores, & aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus ; demonstra mihi vocis imaginem, & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre. * Et dixi, Dominator Domine, quis eam est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet ? Ego autem insipiens : & quomodo potero dicere de his, quibus me interrogasti ? Et dixit ad me, Quomodo non potes facere unum de his quæ dicta sunt : sic non poteris invenire iudicium meum aut in fine claritatem, quam populo promissi. * Et dixi, sed ecce Domine tu prope es his qui in finem sunt, & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos ? Et dixit ad me, Coronæ assimilabo iudicium meum. Sicut non novissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas. * Et respondi, & dixi, Nec poteris facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in unum, ut celerius iudicium tuum ostendas ? Et respondi ad me, & dixi, Non potest festinare creatura super creatorem nec sustinere sæculum eos, qui in eo creandi sunt, in unum. * Et dixi, Quomodo dixisti servo tuo, quoniam vivificans vivificasti à te creatam creaturam in unum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare præsentem in unum. * Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam : Et si paris, quare per tempus ? Roga ergo eam, ut det decem in unum. * Et dixi, Non utique poterit : sed secundum tempus. * Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ his qui seminari sunt super eam per tempus. * Quomodo enim insipiens non parit ea, quæ senum sunt ? sic ego disposui à me creatam sæculum. * Et interrogavi, & dixi, Cum iam dederis mihi vitam, loquar coram te : nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc juvenis est : iam senectuti appropinquat. * Et respondi ad me, & dixi, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. * Dices enim ei : Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura ? Et dicet tibi & ipsa, Alii sunt qui in juventute virtutis nati sunt, & alii qui sub tempore senectutis deficientie matricis sunt nati. * Considera ergo & tu, quoniam minori statura esis præ his qui ante vos : & qui post vos, minori quam vos, quasi iam senescentes creatura, & fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, demonstra servo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis & antequam starent exitus sæculi, & antequam spirarent conventiones ventorum, & antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores consularionum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi, & antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur notæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militia angelorum, & antequam extollerentur altitudines aeris, & antequam nominarentur ostensa firmamentorum, & antequam astuerent camini in Sion, & antequam investigarentur præsentem anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant ad inventiones, & confirmati essent, qui fidem thesaurizaverunt : tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium : & finis per me, & non per alium. * Et respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum ? aut quando prioris finis, & sequentis initium ? Et dixit ad me, Ab Abraham usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Jacob & Esau, manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Esau, finis enim huius sæculi Esau, & principium sequentis Jacob. * Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli querere Esdræ. * Et respondi, & dixi, O Dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti. * Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus. * Et erit sicut commotio, nec commovebitur locus, in quo stes super eum. * Ideo cum loquitur, tu non expaveas, quoniam de hoc verbum & fundamentum terræ intelligitur, quoniam de ipsis sermo tremiscit & commoveatur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari. * Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos, & audivi : & ecce vox loquens, & sonus ejus sicut sonus aquarum multarum, & dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare

C A P U T VII.

Abque tribulationibus non pervenitur ad immortalitatem vitam; & nunc quidem profunt & rationes iustorum; post extremum autem iudicium nihil immutabitur. Varii viis subducunt se homines, sed Dominus est misericors.

19 incipiam, ut visum habitantes in terra : * & quan-
do inquirere incipiam ab eis qui iniuste nocuerunt in-
20 iustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas
Sion : * Et cum supersignabitur saculum quod incipiet
21 petransire, hæc signa faciam : Libri aperientur ante
faciem firmamenti, & omnes videbunt simul, * &
22 annuli infantes loquentur vobis suis, & prænantes
immaturos parient infantes trices & quatuor mensium,
23 & vivent, & suscitabuntur. * Et subito apparebunt
seminata loca, non seminata, & plena promptuarum
24 salsitè inveniuntur vacua : * & tuba canet cum sono :
quam cum omnes auferint, subito expavescent. *
25 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut
inimici, & expavescent terra cum his : & venæ son-
26 tium stabunt, & non decurrunt in horis tribus : *
& erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis
27 quibus prædixi tibi, ipse salviabitur, & videbit salu-
tare eum, & sinem scilicet vestri. * Et videbunt
qui recepi sunt homines, qui mortem non gustave-
28 runt à nativitate sua, & morabitur cor inhabitanti-
um, & converteretur in sensum alium. * Delebitur
29 enim malum, & extinguetur dolus, * Florebit autem
fides, & vineetur corruptela, & ostendetur ve-
30 ritas quæ sine fructu fuit diebus tantis. * Et factum
est, cum loqueretur mihi, & ecce paulatim intue-
31 bar super eum ante quem stabam, * & dixit ad me hæc,
Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis. * Si ergo
iterum rogareris, & iterum jejunaveris septem diebus,
32 iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem
quam audivi. * Audita est enim vox tua apud Altis-
33 simum. Vidit enim sortis directionem tuam, &
providit pudicitiam, quam à juventure tua habui-
34 sti : * & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc
omnia, & dicere tibi, Confide, & noli timere,
35 * & noli festinare cum prioribus temporibus cogi-
tata vana, & non properes à novissimis temporibus.
36 * Et factum est post hæc, & flevi iterum : & similiter
jejunavi septem diebus, ut suppleam tres hebdoma-
37 das, quæ dictæ sunt mihi. * Et factum est in octava
nocte, & cor meum turbabatur iteratè in me, &
38 coepi loqui coram Altissimo. * Instamabatur enim
spiritus meus valde, & anima mea anxiosatur. * Et
dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio crea-
39 turæ in primo die dicens, Fiat cælum & terra : & tu-
um verbum opus perfectum. * Et erat tunc spiritus,
& tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vo-
40 cis hominis nondum erat abs te. * Tunc dixisti de
thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo ap-
41 pareret opus tuum. * Et die secundo creasti spiri-
tum firmamenti, & imperasti ei ut divideret &
42 divisionem faceret inter aquas, ut pars quædam
superfumeret, pars verò deorsum maneret. * Et
tertia die imperasti aquis congregari in septima par-
te terræ : sex verò partes siccalli & conservasti, ut
ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo,
43 & culta. * Verbum enim tuum processit, & opus
statim fiebat. * Processit enim fabro fructus multi-
tudo immensus, & concupiscitæ gustus multiformes,
44 & flores colore immutabili, & odores odora-
menti investigabili, & die tertia hæc facta sunt. *
Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem,
45 lunæ lumen, stellarum dispositionem : * & impera-
sti eis, ut deservirent futuro plasmato homini. *
Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat
46 aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia,
& pisces : & ita fiebat. * Aqua muta, & sine
47 anima quæ Dei nutu jubebantur, animalia faciebant,
ut ex hoc mirabilia tuæ nationes enarrent. * Et tunc
48 conservasti duas animas : nomen unum vocasti He-
noch, & nomen secundæ vocasti Leviathan, * &
49 separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima
pars, ubi erat aqua congregata, capere ea. * Et de-
50 dixisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio
die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille. * Le-
51 viathan autem dedisti septimam partem humidam, &
conservasti eam, ut fiat in devorationem quibus vis,
52 quando vis. * Sexto autem die imperasti terræ, ut
crearet coram te iumenta, & bestias, & repilia :
53 * & super his Adam, quem constituisti ducem super
omnibus factis quæ creasti, & ex eo educimus
54 nos omnes, quemque elegisti populum. * Hæc autem
omnia dixi coram te Domine, quia propter nos
55 creasti saculum. * Residuas autem gentes ab Adam
natas dixisti eas nil esse, & quoniam salvia allimi-
56 late sunt, & quasi stillicidium de vase similasti
abundantiam eorum. * Et nunc Domine, ecce istæ
57 gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, ceperunt
dominari nostri, & devorare : * nos autem popu-
lus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum
58 amulatorem tuum, tradisti sumus in manibus eorum,
ut nos non hereditatem possidemus cum sæculo ? U-
59 quequæ hæc ?

Et factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus, * & dixit: ad me surge Eldra, & audi sermones quos veni loqui ad te. * Et dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Mater possum est in spatio loco, ut esset altum & immensum: * erit autem ei introitus in angulo loco positus, ut esset similis fluminibus. * Quis enim vultens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari eius: si non transierit angulum, in latitudinem quomodo venire poterit? * Item aliud: * Civitas est edificata, & posita in loco campellii: est autem plena omnium bonorum. * Introitus ejus angustus & in præcipiti positus, ut essent à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta: * semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, ut non capias semita, nisi solummodo vestigium hominis. * Si autem dabitur civitas homini in hæreditatem, si nunquam anteposuitur periculum pertinuerit, quomodo accipiet hæreditatem suam? * Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est: & Israel pars. * Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, judicatum est quod factum est. * Et facti sunt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculosissimi: & labore magno pleni. * Non enim malis sæculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum. * Si ergo ingredienti non fuerint ingressi qui vivunt, angusta & vana hæc: non poterunt recipere que sunt reposita. * Nunc ergo quare tu concurbaris, cum sis corruptibilis; & quid moveris tu, cum sis mortalis? * Et quare non accipis in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsentia? * Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam iusti hæreditabant hæc, impli autem peribunt. * Iusti autem ferent angustia, sperantes spatiosa, qui enim impij gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt. * Et dixit ad me: Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum. * Percutit enim multi presentes, quia negligit que anteposita est Dei lex. * Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, & quid observantes non punirentur. * Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitationem vanitatis, & proposuerunt sibi circumventiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias ejus non cognoverunt, & legem ejus spreverunt, & sponsores ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & opera ejus non perfecterunt, * propter hoc Eldra vacua vacuis, & plena plenis. * Ecce tempus venit, & erit quando venient signa que prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparens ostendetur que nunc subducitur terra; * & omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea. * Revelabitur enim filius meus JESUS cum his qui cum eo sunt, & iudicabuntur qui relictii sunt in annis quadringentis. * Erunt post annos hos, & morietur filius meus CHRISTUS, & omnes qui spiramentum habent homines: * & converteretur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudiciis, ita ut nemo delinquatur. * Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum: * & terra reddet que in ea dormiunt, & pulvis que in eo silentio habitant, & promptuaria reddent que eis commendatæ sunt anime. * Et revelabitur Altissimus super sedem iudicii, pertransibunt miserie, & lunganimitas congregabitur. * Iudicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet, * & opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitie vigilaunt, & iniustitie non dominabuntur. * Et dixi: Primes Abraham propter Sodomitarum oravit, & Moyses pro paribus qui in deserto peccaverunt, * & qui post eum pro Israel in diebus Achaz, & Samuelis. * David pro contradictione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem. * Et Elias pro his qui pluviam acceperunt, & pro mortuis, ut viveret, & Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis. * Si ergo modo duobus quomodo corruptibile increvit, & iniustitia multiplicata est, & oraverunt iusti pro impiis: quare & nunc sic non erit? * Et respondit ad me, & dixit, Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc graverunt in invalidis. * Dies enim iudicii erit finis temporis huius, & initium temporis future immortalitatis, in quo transivit corruptela: * soluta est interperantia, abscessa est incredulitas: crevit autem iustitia, orta est veritas: * tunc enim nemo poterit salvare eum qui perit: neque demergere qui viciit. Et respondi, * &

R r r dixi,

dixi, Hic est sermo meus primus & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum jam dedisset, coercere eum ut non peccaret. * Quid enim prodest hominibus in presenti vivere in tristitia, & mortuus sperare punitionem? * O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solus tuus casus, sed & noster qui ex te advenimus. * Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus; non autem mortalia opera egimus? * Et quoniam predicta est nobis perennis spes, nos vero pessimi vani facti sumus. * Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos verò male conversati sumus. * Et quoniam reposita est gloria Altissimi propter eos qui tardè conversati sunt: nos autem pessimis viis ambulavimus. * Et quoniam ostenditur paradisi, cuius fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas & medela: nos verò non ingrediemur; in ingratis enim locis conversati sumus. * Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigre, non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus post mortem pati. * Et respondit, & dixit: Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo, * ut si victus fuerit, patiar quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico: * quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cum viveret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, ut vivas. * Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos; * quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est: gaudium super eos, quibus persuasa est salus. * Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod miscratur his qui nondum in saculo advenierunt, & quod miscratur illis qui conversionem faciunt in lege ejus: & longanimitas est quoniam longanimitatem præstat his qui peccaverunt quasi suis operibus: & magnificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentis, & multam misericordiam, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentis sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt. * Si enim non multiplicaverit misericordias suas, non vivificabitur sæculum cum his qui inhæredabant in eo. * Et donat: quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut allevetur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars vivificari hominum. * Et iudex si non ignoverit his qui curati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinem contentionum: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

C A P U T V I I I.

Deus in hoc sæculo inferiorem agnoscitur propter peccatores; plurima tamen damnantur: at iustis premia sunt reposita.

1 * **E**T respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos. * Dicam autem coram te similitudinem, Esdræ. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat fœdus, parvam autem pulverem unde aurum: sic: sic & ædus præsentis sæculi. * Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur. * Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & devora quod sapit: * convenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi darum est spatium, nisi solummodo vivere. * O Domine, si non permittes servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis. * Solus enim es, & una plasmatio nos sumus manus tuarum, sicut locutus es: * & quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, & præstas membra: conservatur in igne & aqua tua creatio: & novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est: * ipsam autem quod servat, & quod servatur, utraque servabuntur: servataque quandoque iterum redditi matris, quæ in ea creverunt. * Insuperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum, * ut nutriatur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordie. * Enutristi eum tua iustitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu: * & mortificabis eum, ut tuam creaturam: & vivificabis eum, ut opus tuum. * Si ergo perdidisti eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, ut & id quod fiebat servaretur. * Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo: * Et de hereditate tua, propter quam lugeo: & propter Israël, propter quem tristis sum: & de Jacob, propter quem doleo: * ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram. * Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus est. * Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum, & loquar coram te. * Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: & dixi, Domine qui inhabitas sæculum, cuius oculi elevati in superna & aere: * & cuius thronus in-

stimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui adstat exercitus angelorum cum tremore, * quorum servatio in vento & igni convertitur: cuius verbum verum, & dicta perseverantia: * cuius iustis fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur: * exaudi orationem servi tui, & auribus percipe precationem signamenti tui. * Dum enim vivo, loquar: & dum sapio, respondebo: * nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt. * Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus collodierunt. * Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt. * Neque volueris perdere, qui peculum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendide docuerunt: * Nec indigneris eis qui bestiis peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria. * Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis. * Si enim desideraveris ut nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habebimus opera iusticie. * Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipiunt mercedem. * Quid est enim homo, ut ei indigneris, aut genus corripibile ut ita amatus sis de ipso? * In veritate enim, nemo de genitis est, qui non impiè gestit, & de contentibus qui non deliquit. * In hoc enim annuntiabitur iustitia tua, & bonitas tua Domine, cum miseris fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum. * Et respondit ad me, & dixit. Rectè locutus es aliqua: & iusta sermone tuos, sic & fiet. * Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum qui peccaverunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem: * sed iucundabor super iustorum signamentum, & memorabor peregrinationis quoque, & salvationis, & mercedis receptionis. * Quomodo ergo locutus sum, sic & est. * Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantaciones multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, salvantur: sed hæc omnia quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in saculo seminati sunt, non omnes salvabuntur. * Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam, loquar. * Quomodo semen agricolæ si non ascenderit aut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluvie, sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam simulatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & simillati semini agricolæ. * Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & misere hereditati tuæ. Tu autem creature tuæ misereris. * Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris? * Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximavi, iniustus autem nunquam. * Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo, * quoniam humiliasti te sicut decet te: & non iudicasti te, ut inter iustos plurimum glorificeris. * Propter quod miseria multa & miserriles efficiuntur eis qui habitant sæculum in novissimis: quia in multa superbia ambulaverunt. * Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam. * Vobis enim apertus est paradisi, plantata est arbor vite, præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est civitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia. * Radix mali signata est à vobis, infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infernum fugit corruptio in oblivione. * Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis. * Noli ergo addicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt. * Nam & ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimum, & legem ejus contempserunt, & vias ejus dereliquerunt. * Adhuc autem iustus ejus conculcaverunt, & dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidem scientes quoniam moriuntur. * Sicut enim vos suscipiet quæ prædicta sunt: sic eositis, & cruciatus, quæ præparata sunt: non enim voluit hominem disperdi. * Sed & ipsi qui creati sunt, coinquaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparavit eis vitam. * Quapropter iudicium meum modò appropinquat, * Quæ non omnibus demonstravi, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi: * Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in novissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

C A P U T I X.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedunt aliqua signa.

1 * **E**T respondit ad me, & dixit: Metiens metire tempus in semetipso: & erit cum videris, quando transierit pars quadam signorum quæ prædicta sunt, * tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est. * Et quando videbitur in sæculo motio locorum, & populorum turbatio, * tunc intelliges, quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio. * Sicut enim omne

quod

quod factum est, in seculo initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta: sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus, & consummationes in actu & in signis.

7 Et erit: omnis qui salvus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidem in qua credidit, relinquetur de praeclis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in sinibus meis, quoniam sanctificavi me a seculo. Et tunc miserentur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptum.

10 Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti: & qui, fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem, cum adhuc esset eis apertus penitentiae locus, non intellexerunt, sed spreverunt: hos oportet post mortem in cruciatu mentis cognoscere. Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabuntur: sed inquirere quomodo iusti salvabuntur, & quorum scelus, & propter quos seculum, & quando. Et respondi, & dixi, Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui salvabuntur: sicut multiplicatur ductus super guttam. Et respondi ad me, & dixit, Qualis, azer, talia & semina: & quales flores, tales & rursus: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat saeculi. Et nunc cum essem parans eis, his qui nunc sunt, antequam fieret seculum, in quo habitaret: & nemo mihi contradixit. Tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & melle indolenti, & lege invelligabili corrupti sunt mores eorum. Et consideravi seculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quae in eo advenierunt. Et vidi, & peperci ei valde: & servavi mihi acinum de botro, & plantationem de tribu multa. Pereat ergo multitudo quae sine causa nata est, & servetur acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore perfecti. Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios sed non jesuabis in eis: ibis in campum florum, ubi domus non est edificata: & manducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gullabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores: deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum. Et profectus sum, sicut dixit mihi, in campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, & facta est esca eorum mihi in satietatem. Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra faenum, & cor meum iterum turbabatur sicut ante. Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi, O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, & instructio, quando erant exenates de Aegypto: & dicens dixisti, Tu Israel audi me, & semen Jacob intende sermonibus meis. Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per seculum. Nam patres nostri accipientes legem, non servaverunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat. Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat. Et ecce, confectus est, ut cum acceperit terra semen, vel navem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cum fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum: simul id quod seminatum est, vel missum est, vel quae suscepta sunt, exterminantur, & suscepta jam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est. Nos quidem qui legem accepimus peccantes perivimus, & cor nostrum quod suscepit eam: nam lex non perit, sed permansit in suo latere. Et cum loquerer haec in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce haec lucebat & plorabat eum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta ejus discissa, & cinis super caput ejus. Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & conversus sum ad eam, & dixi ei: Ut quid fies? & quid doles animo? Et dixit ad me: Dimitte me Domine meus ut desiccam me, & adiciam dolorem: quoniam valde amaro sum animo, & humiliata sum valde. Et dixi ei: Quid passa es? dic mihi, Et dixit ad me, Sterilis fui ego famula tua, & non peperci, habens maritum annis triginta. Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die. Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, & attensis tribulationi meae, & dedit mihi filium: & jucundata sum super eum valde ego, vir meus, & omnes cives mei, & honorificabamur valde. Fortem. Et nutriti eum cum labore multo. Et factum est cum crevisset, & venisset accipere uxorem, feci diem epuli.

CAPUT X.

Per mulierem stentem, rursusque resurgentem, ostenditur figurari Jerusalem.

1 ET factum est, cum introisset filius meus in thalamum suo, accidit, & mortuus est: & evenimus omnes lumen, & surrexerunt omnes cives

mei ad consolandum me, & quievi usque in alium diem usque nocte. Et factum est cum omnes quiescerent, ut me consolarentur ut quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo: & cognovi jam non reverti in civitatem, sed hic consistere, & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & jejunare usque dum moriar. Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi, Sculta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quae nobis contingunt? Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissime. Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio? Interroga enim terram, & dicet tibi quoniam haec est quae debeat lugere casum tantorum super eam germinantium. Et ex ipsa ab initio omnes nati & alii ventent: & ecce, pene omnes in perditionem ambulant, & exterminum fiet multitudo eorum. Et quis ergo debet lugere magis, nisi haec quae tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quae pro uno doles? Si autem dicis mihi: Quoniam non est plangens meus similis tui: quoniam fructum ventris mei perdidit, quem cum moribus peperci, & cum doloribus genui: terra autem secundum viam terrae, absitque in ea multitudo praesens, quo modo evenit: & ego tibi dico: Sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam. Nunc ergo retine apud te metipsum dolorem tuum, & fortiter ter qui tibi contingerunt casus. Si enim iustificaveris terminum Dei, & consilium recipies in tempore, & in talibus collaudaberis: Ingredere ergo in civitatem ad virum tuum, Et dixit ad me: Non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar. Et appropinquaui adhuc loqui ad eam, & dixi: Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Jerusalem. Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est, & palatium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & area testamenti nostri directa est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod invocatum est super nos, pene profanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Levitae nostri in captivitatem abierunt, & virgines nostrae coequinatae sunt, & mulieres nostrae vim passae sunt, & iusti nostri rapti sunt, & parvuli nostri perditii sunt, & juvenes nostri servierunt, & fortes nostri invalidi facti sunt: quod omnium majus, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua, nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt. Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitiatur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus requiem laborum. Et factum est, cum loquebar ad eam, facies ejus fulgebat subito & species, coruscus fiebat vilos ejus, ut essem pavens valde ad eam, & cogitarem quid esset hoc. Et ecce subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra à mulieris sono, & vidi, & ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed civitas edificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamavi voce magna, & dixi: Ubi est Uriel angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improprium. Et cum essem loquens ego haec, ecce venit ad me, & vidit me, & ecce eram positus ut mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortavit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi: Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi: Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exivi in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me: Sta ut vir, & commonebo te. Et dixi: Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, ut non frustrà moriar: quoniam vidi quae non sciebam, & audio quae non scio. Aut numquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat? Nunc ergo deprecor te, ut demonstres servo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit: Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus revelabit tibi mysteria multa. Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristaberis pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion. Hic ergo intellectus visionis quae tibi apparuit ante paululum. Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam. Nunc autem jam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas edificari: & quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, haec absolutio est. Haec mulier quam vidisti, haec est Sion: & quoniam dixit tibi quam & nunc conspicias, ut civitatem edificatam. Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata. Et factum est post annos triginta, edificavit Salomon civitatem, & ob-

tulit oblationes : tunc fuit quando peperit sterile fili-
um. * Et quod tibi dixit, quoniam nutritum cum
cum labore, hoc erat, habitatio in Jerusalem. * Et
quoniam dixit tibi, quod filius meus venies in sa-
thalam in virtutibus esset, & congnisset ei casus, hoc
erat, quæ facta est ruina Jerusalem. * Et ecce, vidisti
similitudinem eius : & quoniam filium lugeret, in-
choasti consolari eam : & de his quæ contigerunt,
hæc erant tibi aperienda. * Et nunc videt Altissimus,
quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto
corde poteris pro eis, ostendit tibi claritatem gloriæ
eius, & pulchritudinem decoris eius. * Propterea enim
dixi tibi ut maneres in campo ubi domus non est ad-
ficata. * Sciebam enim ego, quoniam Altissimus in-
cipiebat tibi ostendere hæc : * propterea dixi tibi
ut venires in agrum ubi non est fundamentum adifi-
cii. * Nec enim poterat opus adificii hominis suffi-
neri in loco, ubi incipiebatur Altissimi civitas ostendi.
* Tu ergo noli timere, neque expavecat cor tu-
um : sed ingredere, & vide splendorem & magni-
tudinem adificii, quantum capax est tibi visus oculo-
rum videre : & post hæc audies quantum capax au-
ditus aurium tuarum audire. * Tu enim beatus es
præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut &
pauci. * Nocte autem quæ in crastinum futura est,
manebis hic : & ostendet tibi Altissimus eas visio-
nes supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant
super terram à novissimis diebus. * Et dormivi illam
noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

*Apparet Esdra in visione aquila principatum
universi usqueque.*

ET vidi somnium, & ecce ascendebat de ma-
ri aquila, cui erant duodecim alæ pennarum
& capita tria. * Et vidi, & ecce expandebat alas
suas in omnem terram, & omnes venti cœli insuffla-
bant in eam, & colligebantur. * Et vidi, & de pen-
nis ejus nascebantur contrarie pennæ, & ipsa fiebant
in pennaculis minutis & modicis. * Nam capita ejus
erant quiescentia, & dimidium caput erat majus,
aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis. * Et
vidi, & ecce aquila volavit in pennis suis, & regnavit
super terram, & super eos qui habitant in ea. * Et
vidi, quoniam subiecta erant ei omnia sub cœlo,
& nemo illi contradicebat, neque unus de crea-
tura quæ est super terram. * Et vidi, & ecce surrexit
aquila super ungues suos, & misit vocem pennis suis,
dicens : * Nolite omnes simul vigilare, dormite unus-
quisque in loco suo, & per tempus vigilate. * Capita
autem in novissimo ferventur. * Et vidi, & ecce vox
non exibat de capitibus ejus, sed de medietate cor-
poris ejus. * Et numeravi contrarias pennas ejus, &
ecce ipse erant octo. * Et vidi & ecce à dextera par-
te surrexit una penna, & regnavit super omnem ter-
ram. * Et factum est cum regnaret, venit ei finis, &
non apparuit locus ejus : & sequens exiit, & re-
gnabat, ipsa multum tenuit tempus. * Et factum est
cum regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appare-
ret sicut prior. * Et ecce, vox emissæ est illi, di-
cens : * Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram.
Hæc annuncio tibi antequam incipias non apparere.
* Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimi-
dium ejus. * Et levavit se tertia, tenuit & principa-
tum sicut & priores : & non apparuit & ipsa. * Et
sic contigebat omnibus aliis singulatim principatum
gerere, & iterum nunquam comparere. * Et vidi, &
ecce in tempore sequentes pennæ erigebantur à dex-
tera parte, ut tenerent & ipsa principatum : & ex his
erant quæ tenebant, sed tamen statim non compa-
rebant. * Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non
tenebant principatum. * Et vidi post hæc, & ecce
non comparuerunt duodecim penna, & duo penna-
cula : & nihil supererat in corpore aquilæ nisi duo
capita quiescentia & sex pennarum. * Et vidi, &
ecce sex pennaculis divisæ sunt duæ, & manserunt sub
capite quod est ad dexteram partem. Nam quatuor
manserunt in loco suo. * Et vidi, & ecce subalares
erigebant se erigere, & tenere principatum. * Et vi-
di, & ecce una erecta est, sed statim non comparuit.
* Et secunda velocius, quam priores, non compa-
ruit. * Et vidi, & ecce duæ quæ superaverunt apud
semetipsas cogitabant & ipse regnaret. * Et in eo cum
cogitarent, ecce unum quiescentium capitum quod erat
medium, evigilabat : hoc enim erat duorum capitum
majus. * Et vidi quoniam completa sunt duo capita
secum : & ecce conversum est caput cum his qui
cum eo erant, & comedit duas subalares quæ co-
gitabant regnare. * Hoc autem caput percontetur
omnem terram, & dominabatur in ea his, qui habi-
tant terram cum labore multo, & potentatum tenuit
orbis terrarum super omnes alas quæ fuerunt. * Et vidi
post hæc, & ecce medium caput subito non compa-
ruit, & hoc sicut alæ. * Superaverunt autem duo ca-
pita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super terram ;
& super eos qui habitant in ea. * Et vidi, & ecce
decuravit caput à dextera parte illud quod à lava.
* Et audiui vocem dicentem mihi : Conspecte contra
te, & considera quod vides. * Et vidi, & ecce sicut
leo concitatus de silva rugiens : & vidi quoniam emi-

tebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens :
* Audi tu, & loquar ad te, & dicit Altissimus tibi :
* Nonne tu es qui superasti de quatuor animalibus,
quæ feceram regnare in seculo meo, & ut per eos ve-
nires finis temporum eorum ? * & quatuor veniens de-
vicit omnia animalia quæ transierunt, & potentatu te-
nuit seculum cum tremore multo, & omnem orbem
cum labore pessimo, & inhabitavit tot temporibus or-
bem terrarum cum dolo. * Et iudicasti terram non cum
veritate. * Tribulasti enim mansuetos, & læstisti quie-
scentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti habita-
tiones eorum qui fructificabant, & humiliasti muros
eorum qui te non nocuerunt. * Et ascendit conta-
minatio tua usque ad Altissimum, & superbia tua ad
Fortem. * Et respexit Altissimus superbia tempora, &
ecce finita sunt, & scelera ejus completa sunt. * Pro-
pterea non appareas tu aquila : & alæ tuæ horribi-
les, & pennacula tua pessima, & capita tua maligna,
& ungues tui pessimi, & omne corpus tuum vanum, &
ut refrigeretur omnis terra, & revertatur liberata de
tua vi, & speret iudicium & misericordiam ejus qui
fecit eam.

CAPUT XII.

*Ad Esdræ orationem hujus visionis datur explicatio
cum membris ipsius.*

ET factum est, dum loqueretur leo verba hæc :
ad aquilam : & vidi, & ecce quod superave-
rat caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ, quæ
ad eum transierunt, & erectæ sunt ut regnarent : &
erat regnum eorum exile, & tumultu plenum. * Et
vidi, & ecce ipsa non apparebat, & omne corpus
aquilæ incendebatur, & expavecebat terra valde, &
ego à tumultu & excessu mentis, & à magno timore
vigilavi, & dixi spiritui meo : * Ecce tu præstitisti
mihi hoc in eo, quod servaris vias Altissimi. * Ecce
adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo invalidus
sum valde, & nec modica est in me virtus à multo ti-
more, quam capavi nocte hac. * Nunc ergo orabo
Altissimum, ut me confortet usque in finem. * Et di-
xi : Dominator Domine, si inveni gratiam ante o-
culos tuos, & si iustificatus sum apud te præ multis,
& si cœnt ascendit deprecatio mea ante faciem tuam,
* conforta me, & ostende servo tuo mihi interpreta-
tionem & distinctionem visus horribilis hujus, ut ple-
nissime consideris animam meam. * Dignum enim me
habuisti ostendere mihi temporum novissima. Et dixit
ad me : * Hæc est interpretatio visionis hujus. * Aquila
quam vidisti ascendentem de mari, hoc est reg-
num quod visum est in visione Danieli fratri tuo. * Sed
non est illi interpretatum quoniam ego nunc tibi
interprecor. * Ecce dies veniunt, & exurgeat regnum
super terram, & erit timor acrior omnium regnorum
quæ fuerunt ante eum. * Regnabant autem in ea reges
duodecim, unus post unum. * Nam secundus incipiet
regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duode-
cim. * Hæc est interpretatio duodecim alarum quas
vidisti. * Et quam audiisti vocem quæ locuta est, non
de capitibus ejus excurrentem, sed de medio corporis
ejus, hæc est interpretatio. Quoniam post tempus
regat illius nascentur contentiones non modicæ, &
periclitabitur ut cadat : & non cadet tunc, sed iterum
constituetur in suum initium. * Et quoniam vi-
disti subalares octo coherentes alis ejus, hæc est
interpretatio : Exurgent in ipso octo reges, quorum
erunt tempora levia, & anni citati, & duo quidem
ex ipsis perient. * Appropinquante autem tempore
medio quatuor servabuntur in tempore, cum incipiet
appropinquare tempus ejus ut finiatur : duo vero
in finem servabuntur. * Et quoniam vidisti tria capita
quiescentia, hæc est interpretatio : In novissimis e-
jus suscitabit Altissimus tria reges, & revocabit in
ea multa, & dominabuntur terram, & qui habi-
tant in ea, cum labore multo super omnes qui sue-
runt ante hos : propter hoc ipsi vocati sunt capita
aquilæ. * Illi enim erunt qui recapitulabunt impietas
res ejus, & qui perficient novissima ejus. * Et quoniam
vidisti caput majus non apparens, hæc est inter-
pretatio ejus : Quoniam unus ex eis super lectum suum
moriatur, & tamen cum tormentis. * Nam duo
qui perseveraverint, gladius eos comedet. * Unus
enim gladius comedet qui cum eo : sed tamen hic gla-
dio in novissimis cadet. * Et quoniam vidisti duas
subalares transientes super caput quod est in dextera
parte, hæc est interpretatio : Hi sunt quos confer-
vavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile,
&urbationis plenum. * Sicut vidisti & leonem,
quem vidisti de silva evigilantem, & rugientem, &
loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & inju-
sticias ipsius per omnes sermones ejus sicut audisti :
* hic est ventus quem servavit Altissimus in finem
ad eos, & impietates ipsorum : & arguet illos, &
lacetet coram ipsis descriptiones eorum. * Statuet
enim eos in iudicio vivos : & erit, cum arguerit
eos, tunc corripiet eos. * Nam resurget populum
meum liberabit cum miseria, qui salvati sunt super
fios meos, & jucundabit eos quoadquæ veniet fi-
nis, dies iudicii, de quo locutus sum tibi ab initio.
* Hoc somnium quod vidisti, & hæc interpretatio-
nes. * Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi se-

37 ceterum hoc. * Scribe ergo omnia ista in libro quæ
38 vidisti, & pone ea in loco abscondito; * & docebis
39 ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse
40 capere, & servare secreta hæc. * Tu autem adhuc
41 sustine hic alios dies septem, ut tibi ostendatur quid-
42 quid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. * Et pro-
43 fectus est à me. Et factum est, cum audisset omnis popu-
44 lus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non
45 fuisset reversus in civitatem, & congregavit se om-
46 nis à minimo usque ad maximum: & venit ad me,
47 & dixerunt mihi dicentes: * Quid peccavimus tibi,
48 & quid injuste egimus in te, quoniam derelinquens
49 nos sedisti in loco hoc? * Tu enim nobis superes
50 solos ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, &
51 sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & navis
52 salvata à tempeste. * Aut non sufficient nobis mala
53 quæ contingunt? * Si ergo tu nos dereliqueris, quan-
54 to nobis erat melius si effugamus lucem & nos cum
55 incendio Sion? * Nec enim nos sumus meliores eor-
56 um qui ibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna.
57 Et respondi ad eos, & dixi: * Consule Israel, &
58 vestri tristitia tu domus Jacob. * Est enim memoria
59 vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri
60 in tentatione. * Ego enim non dereliqui vos, neque
61 excessi à vobis: sed veni in hunc locum ut depre-
62 carer pro desolatione Sion, ut quæterem misericor-
63 diam pro humilitate sanctificationis vestræ. * Et nunc
64 ice unusquisque vestrum in domum suam, & ego ve-
65 niam ad vos post dies septem. * Et profectus est popu-
66 lus, sicut dixi ei in civitatem: * ego autem sedi in
67 campo septem diebus, sicut mihi mandavit: & man-
68 ducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta
69 est esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

*Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius
interpretatione.*

1 **E**T factum est post dies septem, & somnavi som-
2 nium nocte. * Et ecce de mari ventus exurge-
3 bat, ut conturbaret omnes fluctus ejus. * Et vidi,
4 ecce convalescebat ille homo cum millibus cœli: &
5 ubi vulsum suum vertebat ut consideraret, tremebant
6 omnia quæ sub eo videbantur: * & ubicunque exi-
7 bat vox de ore ejus, ardecebant omnes qui audie-
8 bant voces ejus, sicut quiescit terra quando senserit
9 ignem. * Et vidi post hæc, & ecce congregabatur
10 multitudo hominum, quorum non erat numerus, de
11 quatuor ventis cœli, ut debellarent hominem qui as-
12 cenderat de mari. * Et vidi, & ecce sibi metip-
13 sū sculperat montem magnum, & volavit super eum.
14 Ego autem quæsi videri regionem vel locum unde
15 sculpsit esset mons, & non potui. * Et post hæc vidi,
16 & ecce omnes qui congregati sunt ad eum, ut expu-
17 gnarent eum, timebant valde, tamen audebant pu-
18 gnare. * Et ecce, ut vidit impetum multitudinis ve-
19 nientis, non levavit manum suam, neque frameam te-
20 nebat, neque aliquid vas bellicosum nisi solummodo
21 ut videret, quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis,
22 & de labiis ejus spiritus flammæ, & de lingua ejus
23 emiebat scintillas & tempestates, & commissa sunt om-
24 nia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multi-
25 tudine tempestatis: * & cecidit super multitudinem in im-
26 petu quæ preparata erat pugnare, & succendit omnes ut
27 subire nihil videretur de innumerabili multitudine,
28 nisi solummodo pulvis, & fumus odor: & vidi, &
29 extimui. * Et post hæc vidi ipsum hominem descen-
30 dentem de monte, & vocantem ad se multitudinem
31 aliam pacificam, & accedebat ad eum vultus ho-
32 minum multorum quorundam gaudientium, quorum-
33 dam tristantium: alii vero alligati, alii adducen-
34 tes ex eis, qui offerebantur: & egrotavi à multi-
35 tudine pavoris, & exasperatus sum, & dixi: * Tu
36 ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia hæc, & di-
37 gnatum me habuisti ut susceperes deprecationem me-
38 am: * & nunc demonstra mihi adhuc interpretatio-
39 nem sonanti huius. * Sicut enim existimo in sensu
40 meo, vix qui derelicti fuerint in diebus illis: & mul-
41 to plus vix his qui non sunt derelicti. * Qui enim
42 non sunt derelicti, tristes erant. * Intelligo nunc
43 quæ sunt reposita in novissimis diebus, & occurrunt
44 eis, sed & his qui derelicti sunt. * Propter hoc ve-
45 nerunt enim in pericula magna, & necessitates mul-
46 tas, sicut ostendunt somnia hæc. * Attamen facilius
47 est periclitantem venire in hunc, quam pertransire,
48 sicut nubem, à seculo, & nunc videre quæ contin-
49 gunt in novissimo. Et respondit ad me, & dixit: *
50 Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus
51 locutus es adaperiam tibi: * Quoniam de his dixisti
52 qui derelicti sunt: hæc est interpretatio: * Qui aufert
53 periculum illo tempore, hic se custodivit: qui in pe-
54 riculo incidit, hic sunt qui habent opera & silem
55 ad Fortissimum. * Scito ergo quoniam magis beatifi-
56 cati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt.
57 Hæc interpretationes visionis, quia vidisti virum as-
58 cendentem de corde maris, * ipse est quem conservat
59 Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum li-
60 berabit creaturam suam: & ipse disponet, qui dere-
61 licti sunt. * Et quoniam vidisti de ore ejus exire, ut
62 spiritum, & ignem, & tempestatem: * quoniam non
63 tenebat frameam, neque vas bellicosum: corrupti enim

impetus ejus multitudinem, quæ venerat expugnare
eum; hæc est interpretatio: * Ecce dies veniunt, 19
quando incipiet Altissimus liberare eos qui super ter-
ram sunt: * & veniet in excessu montis super eos qui 20
inhabitant terram. * Et alii alios cogitabant debellare:
civitas civitatem & locus locum, & gens adversus 21
gentem, & regnum adversus regnum. * Et erit, cum
hæc hæc, & contingent signa quæ ante ostendi tibi: 22
& tunc revelabitur filius meus, quem vidisti, ut vi-
rum ascendentem. * Et erit: quando audierint omnes 23
gentes vocem ejus: & derelinquet unusquisque in re-
gione sua bellum suum, quod habent ad alterum:
& colligetur in unum multitudo innumerable, si- 24
cut volentes venire, & expugnare eum. * Ipse autem
stabit super cacumen montis Sion, * Sion autem ve- 25
niet, & ostendetur omnibus parata & edificata, sicut
vidisti montem sculpti sine manibus. * Ipse autem 26
filius meus arguet quæ adinvenierunt Gentes, impia-
tates eorum his quæ tempestat appropinquaverunt pro-
pter mala cogitamenta eorum, & cruciantia quibus 27
incipiunt cruciari: * quæ assimilata sunt flam-
mæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni 28
assimilata est. * Et quoniam vidisti eum colligen-
tem ad se aliam multitudinem pacificam, * hæc sunt 29
decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de terra sua in
diebus Osee regis, quem captivum duxit Salmanasar 30
rex Assyriorum: & transiit eos trans flumen, &
translati sunt in terram aliam. * Ipsi autem sibi de- 31
derunt consilium hoc ut derelingerent multitudinem
gentium, & proficerentur in ulteriorem regionem,
ubi nunquam inhabitavit genus humanum: * vel ibi 32
observare legitima sua, quæ non fuerant servantes in
regione sua. * Per introitus autem angustas fluminis 33
Euphratem introierunt. * Fecit enim eis tunc Altissi- 34
mus signa, & statuit venas fluminis usquequò transi-
rent. * Per eam enim regionem erat via multa itine 35
ris, anni unus & dimidi: nam regio illa vocatur
Arsareth. * Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissi- 36
mo tempore: & nunc iterum cum ceperunt venire,
& iterum Altissimus statuit venas fluminis, ut possint 37
transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace.
* Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, si sunt qui 38
inveniuntur intra terminum meum: * Factum erit ergo,
quando incipiet perdere multitudinem eorum, quæ 39
collectæ sunt gentes, proteget eos qui superaverunt
populum: * & tunc ostendit eis multa plurima por- 40
tenta. * Et dixi ego; Dominator Domine, hoc mihi
ostende, propter quod vidi virum ascendentem de cor- 41
de maris. Et dixit mihi: * Sicut non poteris hæc vel
seruari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic 42
non poterit quisque super terram videre filium meum,
vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore dierum. * Hæc 43
est interpretatio somni quod vidisti, & propter quod
illuminatus es hic solus. * Dereliquisti enim tuam, 44
& circa meam vacasti legem, & quæstisti. * Vitam
enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum
vocasti matrem: * & propter hoc ostendi tibi mer- 45
ces apud Altissimum, erit enim post alios tres dies,
ad te alia loquar, & exponam tibi gravia & mira- 46
bilia. * Et profectus sum, & transi in campum,
multum glorificans & laudans Altissimum de mira- 47
bilibus quæ per tempus faciebat: * & quoniam ga- 48
berat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, &
fidei ibi tribus diebus.

CAPUT XIV.

*Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura
quædam arcana revelat.*

1 **E**T factum est tertio die, & ego sedebam sub
queru. * Et ecce, vox exivit contra me de
rubo, & dixit: Esdræ, Esdræ. Et dixi: Ecce ego
Domine. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad
me: * Revelans revelatus sum super rubum, & locu-
tus sum Moysi, quando populus meus serviebat in
Ægypto, & misi eum, & eduxi populum meum de
Ægypto, & adduxi eum super montem Sina, & derelin-
bam eum apud me diebus multis: * & enarravi ei
mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta &
finem, & præcepi ei, dicens: * Hæc in palmam facies
verba, & hæc abscondes. * Et nunc tibi dico: * Si-
gna quæ demonstravi, & somnia quæ vidisti, & in-
terpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone
ea: * tu enim recipieris ab omnibus, converteris re-
siliens cum consilio meo & cum similibus tuis, usque-
quò finiantur tempora. * Quoniam seculum perdidit
juventutem suam, & tempora appropinquant senectute.
* Duodecim enim partibus divisum est seculum,
& transierit ejus decima & dimidium decimæ partis.
* Superfluit autem ejus post medium decimæ partis:
* Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe popu-
lum tuum, & consolare humiles eorum, & renova-
tam corruptelam, & dimitte abs te mortales cogita-
tiones, & proice abs te pondera humana, & exere-
jam infirmam naturam, & repone in unam partem
molestissima tibi cogitamenta, & festina transigrare
à temporibus his: * quæ enim vidisti nunc contigis-
se mala, iterum horum deteriora facient: * quantum
enim invalidum fiet seculum à senectute, tantum mul-
tiplicabuntur super inhabitantes mala. * Prolongavit
enim se magis veritas, & appropinquant mendacium.

18 Jam enim festinat venire, quam vidisti visionem. *
 19 Et respondi, & dixi coram te Domine: * Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis commonebit? * Positum est ergo sæculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumine. * Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera: * Si enim inveni in te gratiam, immitte in me spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, ut possint homines invenire semitam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant. * Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega populum, & dices ad eos, ut non querant de diebus quadraginta. * Tu autem prepara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter. * Et venias hunc, & ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoadunque finiantur quæ incipies scribere. * Et tunc perfectis quidam palam facies quidam sapientibus abscondit trades; in crastinum enim hac hora incipies scribere. * Et profectus sum sicut mihi præcepit, & congregavi omnem populum, & dixi xi. * Audi Israel verba hæc: * Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde: * & acceperunt legem vitæ quam non custodierunt, quam & vos post eos transgressi estis: * & data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non servastis vias quas præcepit vobis Altissimus: * & iustus iudex cum sit, absulit à vobis in tempore quod donaverat. * Et nunc vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrum suæ, * Si ergo imperaveritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, vivi conservati eritis, & post mortem misericordiam consequemini. * Iudicium enim post mortem veniet quando iterum reviviscemus, & tunc iustorum nomina parebunt: & impiorum facta ostendatur. * Ad me igitur nunc accedat nunc, neque requirat me usque dies quadraginta. * Et accepi quinque viros, sicut mandavit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi. * Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocavit me dicens: Esdra aperi os tuum, & bibe quo te potaverò. * Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem ejus ut ignis similis. * Et accepi, & bibe: & in eum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increbatur sapientia. Nam spiritus meus conservabatur memoria. * Et apertum est os meum, & non est clausum amplius. * Altissimus dedit intellectum quinquæ viris, & scripserunt quæ dicebantur excessivoes noctis, quas non sciebant. * Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. * Scripti sunt autem per quatuordecim dies libri ducenti quatuor. * Et factum est cum complevissem quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Prius quæ scripsisti, in palam pone, & legant digni & indigni: * novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo. * In his enim est vena intellectus, & sapientie fons, & scientie flumen. Et feci sic.

CAPUT XV.

*Prædicuntur multe calamitates sæculo
 superveniente.*

1 **E**cce loquere in aures plebis mee sermones prophetæ, quos misero in os tuum, dicit Dominus: * & fac ut in charta scribantur, quoniam si deses & veri sunt. * Ne timeas à cogitationibus adversum te, nec turbent te incredulitates dicentium. * Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur. * Ecce ego iudico, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium & famem, & mortem, & interitum: * propter quod superposuit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociva illorum. * Propterea dicit Dominus: * Jam non flebo de impietatis eorum quæ irreligiose agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius & iustus clamant ad me, & anima iustorum clamant per severanter. * Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me. * Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, tamen non patiar illum habitare in terra Ægypti: * sed educam eum in manu potenti, & brachio excelso, & percutiam plagam sicut prius, & corrumptam omnem terram ejus. * Lugens Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata, & castigata quæ inducet ei Deus. * Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab uredine, & grandine, & à siccitate terribili. * Væ sæculo, & qui habitant in eo: * quia appropinquavit gladius & contritio eorum, & exurgit gens contra gentem ad pugnam, & rumpuntur in manus eorum. * Erunt enim inconfutabilis hominibus, & alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, & principes via gestorum suorum in potentia sua. * Concupiscet enim homo in civitatem fratris, & non poterit. * Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent. * Non miserebitur homo pro-

ximum suum ad irritum faciendum domos eorum in gladium ad diripiendas substantias eorum propter famem panis & tribulationem multam. * Ecce, ego convoco, dicit Deus omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente, & ab Austro, & ab Euro, & à Libano, ad convertendos in se, & reddere quæ dederunt illis: * sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam & reddam in finem eorum. Hec dicit Dominus Deus. * Non parces dextera mea super peccatores, nec cessabit rumpere super effundentes sanguinem innoxium super terram. * Exiit ignis ab ira ejus, & devoravit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incensum. * Væ eis qui peccant, & non observant mandata mea, dicit Dominus: * non parcam illis. Discedite filii à potestate. * Nolite contaminare sanctificationem meam, * quoniam novit Dominus omnes qui delinquant in illum, propterea tradidit eos in mortem, & in occisionem. * Jam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis. Non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum. * Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente. * Et exierunt nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorum numerus ferretur super terram, ut jam timeant & trepidant omnes qui illos audient: * carminibus insipientes in ira, & exierunt ut apri de silva, & advenient in virtute magna, & conflabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum. * Et post hæc supervalescent dracones nativitate sua memores, & convertent se confortantes in virtute magna ad persequendos eos. * Isti turbabuntur & fletibunt in virtute illorum, & convertent pedes suos in fugam, & à territorio Assyriorum sublevis obfidebit eos, & consumer unum ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorum. * Ecce nubes ab oriente, & septentrione usque ad meridianum, & facies earum horrida valde, plena ira & procella, & collident se invicem, & collident sidus copiosum super terram, & sidus illorum, & erit sanguis à gladio usque ad ventrem, & sinus hominis usque ad substramen cameli: & erit timor & tremor multus super terram, & horrebunt qui vilebunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc movebuntur nubi copiosi à meridiano & septentrione, & portio alia ab occidente: * & supervalescent venti ab oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitavi in ira, & sidus ad faciendam exterritionem ad orientalem ventum & occidentem violabitur: * & exaltabuntur nubes magnæ & valida plene ira, & sidus, ut exterreat omnem terram, & inhabitantes eam, & insudant super omnem locum altum & eminentem sidus terribile, * ignem & grandinem, & rumpas volantes, & aquas multas, ut etiam impleantur omnes campi, & omnes rivi plenitudine aquarum multarum: * & demolientur civitates, & muros & montes, & colles, & ligna silvarum, & æquum pratorum, & frumenta eorum. * Et transibunt constantes usque ad Babylonem, & exterent eam: * convenient ad ipsam, & circumbunt eam, & effundent sidus, & omnem iram super eam, & subibit pulvis & fumus usque in coelum, & omnes in circuitu lugebunt eam: * & qui sub ea remanserint, serviant his qui exterrunt. * Et tu Assa concors in spem Babylonis, & gloria personæ ejus, * væ tibi misera propter quod assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum & gloriam in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari. * Odibilem imitata es in omnibus operibus ejus, & in adinventibus ejus: propterea dicit Deus: * Immitam tibi mala: viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, & pestem, ad devastandas domos tuas à violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ. * Sicut flus siccabitur, cum exurger arbor qui emissus est super te, * infirmaberis ut pauperula plagata & castigata à mulieribus, ut non possint te suscipere potentes, & amatores. * Nunquid ego sic zelabor te, dicit Dominus, nisi occidisset electos meos in omni tempore exaltans percussione manu, & dicens super mortem eorum, cum inebriata esses: * Esorna speciem virtutis tuæ? * Merces fornicationis tuæ in finem tuo, propter hoc redditionem accipies. * Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & tradet te in malum. * Et nati tui fame interient: & tu rumpas cades, & civitates tuæ conterentur, & omnes tui in campo gladio cadent. * Et qui sunt in montibus, fame peribunt: & manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent à fame panis & siccitatis. * Infelix per maria venies, & versum accipies mala, * Et in transitu allident civitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum revertentes ad Babylonem subversam. * Et demolita, eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis: * & devorabunt te, & civitates tuas, & terram tuam, & montes tuos, omnes silvas tuas & lignum fructiferum igni comburent. * Filios tuos captivos ducent, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPUT XVI.

*Horrenda universo orbi desolatio in
sue futura.*

VÆ tibi Babylon, & Asia; vix tibi Ægypte & Syria. * Præcingite vos saccis & ciliciis, & plangite filios vestros; & dolete: quoniam appropinquavit contritio vestra. * Immissus est vobis gladius, & quis est qui avertat illum? * Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum? * Immissa sunt vobis mala, & quis est qui repellat ea? * Numquid repellat aliquis leonem elutientem in silva, aut extinguet ignem in stipula, mox quando coeperit ardere? * Numquid repellat aliquis sagittam à sagittario forti missam? * Dominus fortis immitit mala, & quis est qui repellat ea? * Exit ignis ex iracundia ejus, & quis est qui extinguat eum? * Consumabit, & quis non timebit? Tonabit, & quis non pavebit? * Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur à facie ipsius? * Terra tremuit, & fundamenta ejus, mare fluctuat de profundo, & fluctus ejus disturbabuntur, & pisces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus: * quoniam fortis dextera ejus, quæ arcum tendit: sagitta ejus acuta quæ ab ipso mittuntur, non deficient, cum coeperint mitti in fines terræ. * Ecce mittuntur mala, & non revertentur, donec veniant super terram. * Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ. * Quemadmodum non redit sagitta missa à valido sagittario, sic non revertentur mala quæ ab ipso mittuntur in terram. * Vix mihi, vix mihi: quis me liberabit in illis diebus? * Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt potestates, initium mariorum, & trepidabunt omnes. * In his quid faciam, cum venerint mala? * Ecce fames & plaga, & tribulatio, & angustia missa sunt flagella in emendatione. * & in his omnibus se non convertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper. * Ecce erit annus vilis super terram, sic ut poterit sibi esse directam pacem, & tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio. * A fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, & gladius perdet ceteros qui superaverint à fame, & mortui sicut stercorea projicientur, & non erit qui consoletur eos. * Derelinquetur enim terra deserta, & civitates ejus desicient: * non derelinquetur qui colat terram, & qui seminat eam. * Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? * Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locus magna desertio. * Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem ejus audire. * Relinquetur enim de civitate decem, & duo de agro qui absconderint se in densis nemoribus, & scissuris petrarum: quemadmodum derelinquantur in oliveto & singulis arboribus tres aut quatuor olive, * aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquantur ab his qui diligenter vineam scrutantur: * sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum in romphæa. * Et relinquetur terra deserta, & agri ejus inveterabunt, & via ejus, & omnes semine ejus germinabunt spinas, eò quod non transierunt homines per eam. * Lugebunt virgines non habentes sponsores, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filie earum non habentes adjutorium: sponi earum in bello consumentur, & viri earum in fame exterentur. * Audite verò ista, & cognoscite ea servi Domini. * Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus. * Ecce appropinquant mala, & non tardant. * Quemadmodum prægnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus ejus ante huras duas vel tres, dolores circumcunt ventrem ejus, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt uno puncto: * sic non morabuntur

mala ad prodeundum super terram, & læculum gemet, & dolores circumcunt illum. * Audite verbum plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sit estote, quasi adveniat terra. * Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus: * Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui edificat, quasi non habitaturus. * Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus. * Qui nutrit, sic quasi filius non facturi, & qui non nubunt, sic quasi vidui. * Propter quod qui laborant: sine causa laborant. * Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapiunt, & domos evertent, & filios eorum captivabunt, quia in captivitate & fame generant patos suos. * Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant civitates & domos suas, & possessiones & personas suas, * tantò magis adzelaor eos super peccata sua, dicit Dominus. * Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valde, * sic zelabitur iustitia iniquitatem cum exornat se, & accusat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram. * Propterea nolite simulari ei, nec operibus ejus: * quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à terra, & iustitia regnabit in vos. * Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbonem ignis comburet super caput ejus, qui dicit. * Non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius. * Ecce Dominus cognosceat omnia opera hominum, & adinventiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum. * Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat cælum, & factum est. * Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & novit numerum stellarum. * Qui scrutatur abyssum, & thesauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum ejus. * Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas verbo suo. * Qui extendit cælum quasi cameram, super aquas fundavit eum. * Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, ut potaret terram. * Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitam & intellectum, & spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, scrutatur omnia abscondita in absconditis terræ. * Hic novit adinventionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra. * Propter quod Dominus scrutando scrutavit omnia opera vestra, & traducet vos omnes, & vos confusi eritis cum processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo. * Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & angelis ejus? * Ecce judex Deus, time eum. * Desinite à peccatis vestris, & obliviscimini iniquitates vestras jam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione. * Ecce enim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapiunt quosdam ex vobis, & cibabant idolis occisos: * & qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improprium, & in conculcationem: * erit enim locus locus, & in vicinas civitates exurgit regio multa super timentes Dominum. * Erunt quasi insani nemini parentes, ad diripiendum & devastandum adhuc timentes Dominum, * quia devastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos eicient. * Tunc parebit probatio electorum meorum, ut aurum quod probatur ab igne. * Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos. * Ne timeatis, nec haesitetis, quoniam Deus dux vester est. * Et qui servat mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne superaleant se iniquitates vestre. * Vix qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager constringitur à silva, & spinis tegitur semita ejus per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad deivationem ignis.

F I N I S.

INDEX EPISTOLARUM, ET EVANGELIORUM, QUÆ IN ECCLESIA LEGUNTUR.

In novo autem Testamento, Dies quibus ea leguntur, majusculis litteris in margine apponi curavimus, Evangeliorum, necnon Epistolarum initium, in contextu cruce (†) signari, quò facilius legenti illa occurrerent.

A D V E N T U S .

Dominica prima.
EPIST. Hora est. Rom. 13. 11. 14.
EVANG. Erunt. Luc. 21. 25. ad 31.
Dominica secunda.
EPIST. Quicumque. Rom. 15. 4. 13.
EVANG. Joannes. Matth. 21. 2. 10.
Dominica tertia.
EPIST. Gaudete. Phil. 4. 4. 7.
EVANG. Misericordia. Luc. 1. 19. 28.
Feria quarta quatuor Temporum.
LECT. Brit. Isa. 2. 2. 5.
EPIST. Pete. Isa. 7. 11. 15.
EVANG. Misus. Luc. 1. 26. 38.
Feria sexta quatuor Temporum.
EPIST. Exedietur. Isa. 11. 1. 5.
EVANG. Exurgens. Luc. 1. 39. 47.
Sabbato quatuor Temporum.
LECT. 1. Clamabunt. Isa. 19. 20. 22.
LECT. 2. Lætabitur. Isa. 35. 1. 7.
LECT. 3. Super. Isa. 40. 9. 11.
LECT. 4. Hec dicit. Isa. 45. 1. 8.
LECT. 5. Angelus. Dan. 3. 49. 51.
EPIST. Rogamus. 2 Thess. 2. 1. 3.
EVANG. Anno. Luc. 3. 1. 6.
Dominica quarta.
EPIST. Sic nos. 1 Cor. 4. 1. 5.
EVANG. Anno. Luc. 3. 1. 6.
In Vigilia Natalis Domini.
EPIST. Paulus. Rom. 1. 1. 6.
EVANG. Cum esset. Matth. 1. 18. 21.
In Nativitate Domini, in Nocte.
EPIST. Apparuit. Tit. 2. 11. 15.
EVANG. Exiit. Luc. 2. 1. 14.
Ad Missam in Aurora.
EPIST. Benignitas. Tit. 3. 4. 7.
EVANG. Pastores. Luc. 2. 18. 20.
Ad Missam in Die.
EPIST. Multifariam. Heb. 1. 1. 12.
EVANG. In principio. Luca. 1. 1. 14.
In festo S. Stephani Protomartyris. 26. Dec.
EPIST. Stephanus. Act. 6. 10. 15. 17. 54. 59.
EVANG. Ecce ego. Matth. 23. 10. 39.
S. Joannis Apost. & Evang. 27. Dec.
EPIST. Qui timet. Eccl. 15. 1. 6.
EVANG. Sequere me. Jo. 11. 19. 24.
Sanctorum Innocentium. 28. Dec.
EPIST. Vidi. Apoc. 14. 1. 5.
EVANG. Angelus. Matth. 2. 13. 18.
S. Thomæ Cant. Ep. & Mart. 29. Dec.
EPIST. Omnis. Hebr. 5. 1. 6.
EVANG. Ego sum. Jo. 10. 1. 14.
Dominica infra Octavam Nat.
EPIST. Quanto. Gal. 4. 1. 7.
EVANG. Erat. Luc. 2. 33. 39. 41.
S. Sylvestri Papæ. 31. Decembris.
EPIST. Testificor. 2 Tim. 4. 1. 8.
EVANG. Sint lumbi. Luc. 12. 37. 40.
In Octava Nativit. Domini.
EPIST. Benignitas. Tit. 3. 4. 7.
EVANG. Pastores. Luc. 2. 15. 20.
In die Circumcisionis Domini.
EPIST. Apparuit. Tit. 2. 11. 15.
EVANG. Pollquam. Luc. 2. 21. 27.
In Vigilia Epiphaniæ. 5. Januarii.
EPIST. Quanto. Gal. 4. 1. 7.
EVANG. Defunctus. Matth. 2. 19. 23.
In Epiphania Domini. 6. Januarii.
EPIST. Surge. Isa. 60. 1. 6.
EVANG. Cum natus. Matth. 2. 1. 17.
Dominica infra Octav. Epiph.
EPIST. Oblecto. Rom. 12. 1. 5.
EVANG. Cum factus. Luc. 2. 42. 51.
In Octava Epiphaniæ.
EPIST. Surge. Isa. 60. 1. 6.
EVANG. Vidi. Jo. 1. 29. 34.

Dominica secunda post Epiph.
EPIST. Habentes donationes. Rom. 12. 6. 16.
EVANG. Nuptie. Jo. 2. 1. 11.
Dominica tertia post Epiphaniam.
EPIST. Nolite. Rom. 12. 16. 21.
EVANG. Cum descendisset. Matth. 8. 1. 13.
Dominica quarta post Epiphaniam.
EPIST. Nemini. Rom. 13. 8. 10.
EVANG. Ascendente. Matth. 8. 23. 27.
Dominica quinta post Epiphaniam.
EPIST. Induit. Col. 3. 12. 17.
EVANG. Parabolam. Matth. 13. 24. 30.
Dominica sexta post Epiphaniam.
EPIST. Gratias. 1 Thess. 1. 2. 10.
EVANG. Parabolam. Matth. 13. 31. 35.
Dominica in Septuagesima.
EPIST. Nescitis. 1 Cor. 9. 27. 5. 6. 10.
EVANG. Simile est. Matth. 20. 1. 15.
Dominica in Sexagesima.
EPIST. Libenter. 2 Cor. 11. 19. 9. 12.
EVANG. Cum turba. Luc. 8. 4. 15.
Dominica in Quinquagesima.
EPIST. Si linguis. 1 Cor. 13. 1. 11.
EVANG. Assumpsit. Luc. 18. 31. 43.
Feria quarta Cinerum.
EPIST. Convertimini. Joel. 2. 12. 19.
EVANG. Cum jejunatis. Matth. 6. 16. 21.
Feria quinta.
EPIST. Egrotavit. Isa. 38. 1. 7.
EVANG. Cum introisset. Matth. 8. 5. 13.
Feria sexta.
EPIST. Clama. Isa. 58. 1. 9.
EVANG. Audistis. Matth. 5. 38. 7. 4. 6.
Sabbato.
EPIST. Si abstuleris. Isa. 58. 9. 14.
EVANG. Cum sero. Marc. 6. 47. 56.
Dominica 4. Quadragesima.
EPIST. Exhortamur. 2 Cor. 6. 1. 10.
EVANG. Ductus est. Matth. 4. 1. 11.
Feria secunda.
EPIST. Hec dicit. Exech. 34. 11. 16.
EVANG. Cum venerit. Matth. 25. 31. ad finem.
Feria tertia.
EPIST. Quarite. Isa. 55. 6. 11.
EVANG. Cum intrasset. Matth. 21. 10. 17.
Feria quarta quatuor Temporum.
LECT. Dixit. Exod. 24. 12. ad finem.
EPIST. Venit. 1 Reg. 19. 1. 8.
EVANG. Responderunt. Matth. 12. 38. ad finem.
Feria quinta.
EPIST. Factus est. Exech. 18. 1. 9.
EVANG. Egredius Jelus. Matth. 15. 21. 28.
Feria sexta Quatuor Temporum.
EPIST. Anima. Exech. 18. 20. 28.
EVANG. Erat dies. Jo. 5. 1. 15.
Sabbato Quatuor Temporum.
LECT. 1. Quando. Deut. 20. 1. 2. ad finem.
LECT. 2. Si custodieritis. Deut. 1. 1. 22. 25.
LECT. 3. Orationem. 2 Mac. 1. 23. 27.
LECT. 4. Misere. Eccl. 36. 1. 10.
LECT. 5. Angelus. Dan. 3. 49. 51.
EPIST. Rogamus. 1 Thess. 5. 14. 24.
EVANG. Assumpsit. Matth. 17. 1. 9.
Dominica 11. in Quadragesima.
EPIST. Fratres. 1 Thess. 4. 1. 7.
EVANG. Assumpsit. Matth. 17. 1. 9.
Feria secunda.
EPIST. Domini. Dan. 9. 15. 19.
EVANG. Ego vado. Jo. 8. 21. 23.
Feria tertia.
EPIST. Factus est. 3 Reg. 17. 8. 16.
EVANG. Super. Matth. 23. 1. 21.
Feria quarta.
EPIST. Mardochæus. Esth. 15. 3. 17.
EVANG. Ascendens. Matth. 20. 17. 28.

Feria quinta.
EPIST. Hec dicit. *Ier.* 17. 5. 10.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 46. 19. 31.
Feria sexta.
EPIST. Dixit. *Gen.* 27. 6. 22.
EVANG. Homo erat. *Matth.* 21. 33. 46.
Sabbato.
EPIST. Dixit. *Gen.* 27. 6. 40.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 15. 11. *ad finem.*
Dominica III. in Quadragesima.
EPIST. Effore. *Ephe.* 5. 1. 9.
EVANG. Erat. *Luc.* 11. 14. 28.
Feria secunda.
EPIST. Naaman. *4 Reg.* 5. 1. 15.
EVANG. Utique. *Luc.* 4. 21. 40.
Feria tertia.
EPIST. Mulier. *4 Reg.* 4. 1. 7.
EVANG. Si peccaverit. *Matth.* 18. 15. 22.
Feria quarta.
EPIST. Honora. *Exod.* 20. 1. 24.
EVANG. Accesserunt. *Matth.* 15. 1. 21.
Feria quinta.
EPIST. Factum est verbum. *Ier.* 7. 1. 7.
EVANG. Surgens. *Luc.* 4. 38. *ad finem.*
Feria sexta.
EPIST. Convenerunt. *Num.* 20. 2. 13.
EVANG. Venit. *Jo.* 4. 5. 42.
Sabbato.
EPIST. Erat vir. *Dan.* 13. 1. 62.
EVANG. Perrexit. *Jo.* 8. 1. 11.
Dominica IV. in Quadragesima.
EPIST. Scriptum est. *Gal.* 4. 21. *ad finem.*
EVANG. Abiit Jesus. *Jo.* 6. 1. 15.
Feria secunda.
EPIST. Venerunt. *4 Reg.* 3. 16. *ad finem.*
EVANG. Propè erat. *Jo.* 2. 13. *ad finem.*
Feria tertia.
EPIST. Locutus est. *Exod.* 32. 7. 14.
EVANG. Jam die. *Jo.* 7. 14. 11.
Feria quarta.
LECT. Sanctificabo. *Exod.* 31. 23. 28.
EPIST. Lavamini. *Isa.* 1. 16. 19.
EVANG. Præteriens. *Jo.* 9. 1. 38.
Feria quinta.
EPIST. Venit mulier. *4 Reg.* 4. 25. 28.
EVANG. Ibat. *Luc.* 7. 11. 16.
Feria sexta.
EPIST. Marotavit. *3 Reg.* 17. 17. *ad finem.*
EVANG. Erat quidam. *Jo.* 11. 1. 45.
Sabbato.
EPIST. Hec dicit. *Isa.* 49. 8. 15.
EVANG. Ego sum. *Jo.* 8. 12. 20.
Dominica de Passione.
EPIST. Christus. *Hebr.* 9. 11. 15.
EVANG. Quis ex. *Jo.* 8. 45. *ad finem.*
Feria secunda.
EPIST. Factum est. *Jo.* 3. 1. 10.
EVANG. Miserunt. *Jo.* 7. 34. 19.
Feria tertia.
EPIST. Congregati. *Dan.* 14. 27. *ad finem.*
EVANG. Ambulabat. *Jo.* 7. 1. 13.
Feria quarta.
EPIST. Ego Dominus. *Levit.* 19. 13. 19.
EVANG. Facta sunt. *Jo.* 10. 21. 38.
Feria quinta.
EPIST. Ne quæsumus. *Dan.* 3. 14. 45.
EVANG. Rogabat. *Luc.* 7. 36. *ad finem.*
Feria sexta.
EPIST. Domine. *Ier.* 17. 13. 18.
EVANG. Collegerunt. *Jo.* 11. 47. 54.
Sabbato.
EPIST. Dixerunt. *Ier.* 18. 18. *ad finem.*
EVANG. Cogitaverunt. *Jo.* 12. 10. 37.
Dominica in Palmis.
EPIST. Venerunt. *Exod.* 15. 27. *ad 7. cap. 18.*
EVANG. Cùm appropinquasset. *Matth.* 21. 1. 9. *ad missam.*
EPIST. Hoc enim. *Phil.* 2. 5. 11.
PASSIO. Scitis. *Matth.* 26. 2. *ad fin. cap. 27.*
Feria secunda.
EPIST. Dominus. *Isa.* 50. 5. 10.
EVANG. Jesus ante. *Jo.* 14. 1. 9.
Feria tertia.
EPIST. Domine. *Ier.* 11. 13. 20.
PASSIO. Erat Paicha. *Marc.* 14. 1. *ad fin. cap. 15.*
Feria quarta.
LECT. Dicite. *Isa.* 63. 11. 7. c. 63.
EPIST. Quis credidit. *Isa.* 53. 1. *ad finem.*
PASSIO. Appropinquabat. *Luc.* 22. 1. 51. c. 23.
Feria quinta in Cena Domini.
EPIST. Convenientibus. *1 Cor.* 11. 20. 32.
EVANG. Ante diem. *Jo.* 13. 1. 15.
Feria sexta in Parasceve.
LECT. 1. In tribulatione. *Isa.* 63. 1. 6.
LECT. 2. Dixit Dominus. *Exod.* 14. 1. 11.
PASSIO. Egredius est. *Jo.* 18. 1. *ad fin. cap. 19.*
Sabbato Sancto.
LECT. 1. In principio. *Gen.* 1. 1. *ad finem cap. 2.*
LECT. 2. Nœ. *Gen. ex cap. 5. 31. 6. 7. 8. ad 21.*
LECT. 3. Tentavit. *Gen.* 22. 1. 19.
LECT. 4. Factum est. *Exod.* 14. 24. 1. c. 15.

LECT. 5. Hec est. *Isa.* 54. 17. 11. c. 55.
LECT. 6. Audi. *Bar.* 3. 9. *ad finem.*
LECT. 7. Facta est. *Exod.* 17. 1. 14.
LECT. 8. Apprehendit. *Isa.* 4. 1. *ad finem.*
LECT. 9. Dixit Dominus. *Exod.* 12. 1. 11.
LECT. 10. Factum est. *Jo.* 3. 1. 10.
LECT. 11. Scripsit. *Dent.* 11. 22. *ad finem.*
LECT. 12. Nabuchodonosor. *Dan.* 3. 1. 24.
EPIST. Si confurrexistis. *Col.* 3. 1. 4.
EVANG. Vespere. *Matth.* 28. 1. 7.

DOMINICA RESURRECTIONIS
DOMINI.

EPIST. Exporgate. *1 Cor.* 5. 7. 8.
EVANG. Maria Magdalene. *Marc.* 16. 1. 7.
Feria secunda post Pascha.
EPIST. Vos scitis. *Act.* 20. 37. 43.
EVANG. Duo ex. *Luc.* 24. 13. 35.
Feria tertia.
EPIST. Viri. *Act.* 13. 25. 33.
EVANG. Stetit. *Luc.* 24. 36. 47.
Feria quarta.
EPIST. Deus. *Act.* 3. 13. 19.
EVANG. Manifestavit. *Jo.* 21. 1. 14.
Feria quinta.
EPIST. Angelus. *Act.* 8. 26. *ad finem.*
EVANG. Maria. *Jo.* 20. 11. 18.
Feria sexta.
EPIST. Christus. *1 Petr.* 3. 18. 22.
EVANG. Undecim. *Matth.* 28. 16. *ad finem.*
Sabbato in Albis.
EPIST. Deponentes. *1 Petr.* 2. 2. 10.
EVANG. Una sabbati. *Jo.* 20. 1. 9.
Dominica in Albis.
EPIST. Omne. *1 Jo.* 5. 4. 9.
EVANG. Cùm sero. *Jo.* 20. 19. *ad finem.*
Dominica secunda post Pascha.
EPIST. Christus. *1 Petr.* 1. 21. *ad finem.*
EVANG. Ego sum. *Jo.* 10. 11. 17.
Dominica tertia post Pascha.
EPIST. Obsecro. *1 Petr.* 2. 11. 19.
EVANG. Modicum. *Jo.* 18. 16. 22.
Dominica quarta post Pascha.
EPIST. Omne datum. *Jaz.* 1. 17. 21.
EVANG. Vado ad eum. *Jo.* 16. 5. 14.
Dominica quinta post Pascha.
EPIST. Effore. *Jaz.* 1. 22. *ad finem.*
EVANG. Amen. *Jo.* 16. 23. 30.
Feria secunda in Rogationibus.
EPIST. Confitemini. *Jaz.* 5. 16. *ad finem.*
EVANG. Quis vestrum. *Luc.* 11. 5. 13.
Feria tertia in Rogationibus, ut in secunda.
In Vigilia Ascensionis.
EPIST. Uniusque. *Ephe.* 4. 7. 13.
EVANG. Sublevatis. *Jo.* 17. 1. 11.

IN ASCENSIONE DOMINI.

EPIST. Primum. *Act.* 1. 1. 11.
EVANG. Recumbentibus. *Marc.* 16. 4. *ad finem.*
Dominica infra Octavam Ascensionis.
EPIST. Effore. *1 Petr.* 4. 7. 11.
EVANG. Cùm venerit. *Jo.* 17. 26. c. 16. 4.
In Octava Ascensionis Missa sicut in Die.
In Vigilia Pentecostes.
LECT. 1. Tentavit. *Gen.* 22. 1. 19.
LECT. 2. Factum est in Vigilia. *Exod.* 14. 24. 1. c. 15.
LECT. 3. Scripsit Moyses. *Dent.* 31. 22. *ad finem.*
LECT. 4. Apprehendit. *Isa.* 4. 1. *ad finem.*
LECT. 5. Audi. *Baruch.* 3. 9. *ad finem.*
LECT. 6. Facta est. *Exod.* 37. 1. 14.
EPIST. Factum est. *Act.* 19. 1. 11.
EVANG. Si diligitis. *Jo.* 14. 15. 21.

DOMINICA PENTECOSTES.

EPIST. Cùm compleverunt. *Act.* 2. 1. 11.
EVANG. Si quis. *Jo.* 14. 23. *ad finem.*
Feria secunda.
EPIST. Præcepit. *Act.* 10. 42. 48.
EVANG. Sic Deus. *Jo.* 5. 16. 21.
Feria tertia.
EPIST. Cùm audissent. *Act.* 8. 14. 17.
EVANG. Amen. Amen. *Jo.* 10. 1. 10.
Feria quarta Quatuor Temporum.
LECT. Trans Petrus. *Act.* 2. 14. 21.
EPIST. Per manus. *Act.* 5. 12. 16.
EVANG. Nemo potest. *Jo.* 8. 44. 52.
Feria quinta.
EPIST. Philippus. *Act.* 8. 5. 9.
EVANG. Convocatis. *Luc.* 9. 1. 6.
Feria sexta Quatuor Temporum.
EPIST. Exultate. *Joel.* 2. 21. 27.
EVANG. Factum est. *Luc.* 5. 17. 26.
Sabbato Quatuor Temporum.
LECT. 1. Effundam. *Joel.* 2. 28. 32. *medium.*
LECT. 2. Locutus est Dominus. *Lev.* 22. 9. 15. 21.
LECT. 3. Cùm intraveris. *Dent.* 26. 1. 11.
LECT. 4. Si in præceptis. *Levit.* 26. 3. 12.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
EPIST. Iustificari. *Rom.* 5. 1. 5.

EVANG.

EVANG. Surgens. *Luc. 4. 38. 44.*
 IN FESTO SS. TRINITATIS.
 EPIST. O altitudo. *Rom. 11. 33. ad finem.*
 EVANG. Data est. *Matth. 28. 18. ad finem.*
Dominica 1. post Pentecosten.
 EPIST. Deus charitas. *1. Joann. 4. 8. ad finem.*
 EVANG. Elute. *Luc. 6. 36. 42.*
In Festo Corporis Christi.
 EPIST. Ego. *1. Cor. 12. 27. 29.*
 EVANG. Caro mea. *Joan. 6. 56. 59.*
Dominica infra Oct. 2. post Pentecosten.
 EPIST. Nolite. *1. Joann. 3. 13. 16.*
 EVANG. Homo. *Luc. 14. 16. 24.*
Dominica 3. post Pentecosten.
 EPIST. Humiliamini. *1. Petr. 5. 6. 11.*
 EVANG. Erant. *Luc. 15. 1. 10.*
Dominica 4. post Pentecosten.
 EPIST. Existimo. *Rom. 8. 18. 23.*
 EVANG. Cum turba. *Luc. 5. 1. 11.*
Dominica 5. post Pentecosten.
 EPIST. Omnes. *1. Petr. 3. 8. 15. medium.*
 EVANG. Nisi abundaverit. *Matth. 5. 20. 24.*
Dominica 6. post Pentecosten.
 EPIST. Quicumque. *Rom. 6. 1. 11.*
 EVANG. Cum turba. *Marc. 8. 1. 9.*
Dominica 7. post Pentecosten.
 EPIST. Humanum. *Rom. 6. 19. ad finem.*
 EVANG. Audite. *Matth. 7. 15. 21.*
Dominica 8. post Pentecosten.
 EPIST. Debitores. *Rom. 8. 12. 17.*
 EVANG. Homo quidam. *Luc. 16. 1. 9.*
Dominica 9. post Pentecosten.
 EPIST. Non sumus. *1. Cor. 10. 6. 13.*
 EVANG. Cum appropinquaret. *Luc. 19. 41. 47.*
Dominica 10. post Pentecosten.
 EPIST. Scitis. *1. Cor. 12. 2. 11.*
 EVANG. Dixit. *Luc. 18. 9. 14.*
Dominica 11. post Pentecosten.
 EPIST. Notum. *1. Cor. 13. 1. 10. medium.*
 EVANG. Extens. *Marc. 7. 31. ad finem.*
Dominica 12. post Pentecosten.
 EPIST. Fiduciam. *2. Cor. 13. 4. 10.*
 EVANG. Beati. *Luc. 20. 23. 37.*
Dominica 13. post Pentecosten.
 EPIST. Abraham. *Gal. 3. 16. 22.*
 EVANG. Dum irret. *Luc. 17. 11. 19.*
Dominica 14. post Pentecosten.
 EPIST. Spiritu. *Gal. 5. 22. 24.*
 EVANG. Nemo. *Matth. 6. 24. 33.*
Dominica 15. post Pentecosten.
 EPIST. Spiritu. *Gal. 5. 25. 10. e. 6.*
 EVANG. Ibat. *Luc. 7. 11. 16.*
Dominica 16. post Pentecosten.
 EPIST. Peto ne. *Ephes. 3. 13. ad finem.*
 EVANG. Cum intraret. *Luc. 14. 1. 11.*
Dominica 17. post Pentecosten.
 EPIST. Obsecro. *Ephes. 4. 1. 6.*
 EVANG. Accesserunt. *Matth. 22. 24. ad finem.*
Feria quarta, Quatuor Temporum
Septembris.
 EPIST. Ecce Dies. *Amos 9. 12. ad finem.*
 EPIST. Congregatus. *2. Nehem. 8. 1. 10.*
 EVANG. Respondens. *Marc. 9. 16. 27.*
Feria sexta, Quatuor Temporum
Septembris.
 EPIST. Convertere. *Os. 14. 2. ad finem.*
 EVANG. Rogabat. *Luc. 7. 36. ad finem.*
Sabbato Quatuor Temporum
Septembris.
 LECT. 1. Locutus. *Levit. 23. 26. 32.*
 LECT. 2. A quinquagesimo. *Levit. 23. 34. 43.*
 LECT. 3. Pasce. *Mich. 7. 14. ad finem.*
 LECT. 4. Hec dicit. *Zach. 8. 14. 19.*
 LECT. 5. Angelus. *Dan. 1. 49. 5. 1.*
 EPIST. Tabernaculum. *Hebr. 9. 2. 12.*
 EVANG. Dicebat. *Luc. 11. 6. 17.*
Dominica 18. post Pentecosten.
 EPIST. Gratias. *1. Cor. 1. 8.*
 EVANG. Ascendens. *Matth. 9. 1. 8.*
Dominica 19. post Pentecosten.
 EPIST. Renovamini. *Ephes. 4. 23. 28.*
 EVANG. Simile. *Matth. 22. 1. 14.*
Dominica 20. post Pentecosten.
 EPIST. Videte. *Ephes. 5. 15. 21.*
 EVANG. Erat. *Joan. 4. 46. 53.*
Dominica 21. post Pentecosten.
 EPIST. Confortamini. *Ephes. 6. 10. 17.*
 EVANG. Assimilatum. *Matth. 18. 23. ad finem.*
Dominica 22. post Pentecosten.
 EPIST. Confidimus. *Phil. 2. 6. 11.*
 EVANG. Abreuites. *Matth. 22. 15. 21.*
Dominica 23. post Pentecosten.
 EPIST. Initatores. *Phil. 3. 17. 4. 4.*
 EVANG. Loquente. *Matth. 9. 18. 26.*
Dominica ultima post Pentecosten.
 EPIST. Non cessamus. *Col. 1. 9. 13.*
 EVANG. Cum videritis. *Matth. 24. 15. 35.*

PROPRIUM SANCTORUM.

Epistola, & Evangelia, quando non assignantur, sumuntur de Communi infra.

MENSE DECEMBRI.

2. S. Bibiana Virginis, & Martyris.

EPIST. Domine. EVANG. Simile. De Communi.
 3. S. Francisci Xaverii.

EPIST. Corde. *Rom. 10. 10. 18.*

EVANG. Euntes. *Marc. 16. 15. 18.*

6. S. Nicolai Episcopi.

EPIST. Memento. *Hebr. 11. 7. 17. medium.*

EVANG. Homo. 1. De Communi.

7. S. Ambrosii Episcopi & Doctoris.

EPIST. Testificor. EVANG. Vos estis. De Communi.

8. In Conceptione B. Mariæ Virginis.

EPIST. Dominus. *Proverb. 8. 22. 35.*

EVANG. Liber. *Matth. 1. 1. 16.*

Infra Octavam, & in die Octava dicitur Missa sicut in die Festi.

11. S. Damasci Papæ.

EPIST. Plures. EVANG. Vigilate. De Communi.

13. S. Lucie Virginis & Martyris.

EPIST. Qui. EVANG. Simile. De Communi.

In Vigilia S. Thomæ Apostoli.

EPIST. Benedicite. EVANG. Hoc est. De Communi

unius Apostoli.

In festo S. Thomæ Apostoli.

EPIST. Jam non estis. *Ephes. 2. 19. ad finem.*

EVANG. Thomas. *Joan. 20. 24. 29.*

MENSE JANUARIO.

8. S. Laurentii Justiniani Episcopi.

EPIST. Sapientiam. *Sap. 8. 2. 8.*

EVANG. Homo peregrin. De Communi.

14. S. Hilarii Episcopi.

EPIST. Testificor. EVANG. Vos estis. De Communi

Doctorum.

15. S. Pauli Eremitæ.

EPIST. Que mihi. *Philip. 3. 7. 12.*

EVANG. Confiteor. *Matth. 11. 25. ad finem.*

18. S. Marcelli Papæ & Martyris.

EPIST. Benedicite. EV. Si quis vult. De Communi.

17. S. Antonii Abbatis.

EPIST. Dilectus. EVANG. Sint lumbi. De Communi.

18. Cathedra S. Petri Romana.

EPIST. Petrus. 1. *Petr. 1. 1. 7.*

EVANG. Venit. *Matth. 16. 13. 19.*

19. SS. Marci & Sociorum Martyrum.

EPIST. Rememoramini. EV. Sedem. De Communi.

Item ibidem S. Cæsarii Regis & Martyris.

EPIST. Iustum. EVANG. Si quis. De Communi.

20. SS. Fabiani & Sebastiani Martyrum.

EPIST. Sancti. EVANG. Descendens. De Communi.

21. S. Agnetis Virginis & Martyris.

EPIST. Confitebor. *Ecclesi. 51. 1. 12.*

EVANG. Simile erit. De Communi.

22. SS. Vincentii & Anastasii Martyrum.

EPIST. Iustorum. EVANG. Cum 1. De Communi.

23. S. Rymundi de Pennafort Confessi.

EPIST. Beatus. EVANG. Sicut. De Communi.

24. S. Timothei Episcopi & Martyris.

EPIST. Sectare. *1. Tim. 6. 11. 16.*

EVANG. Si quis venit. *Luc. 14. 26. 33.*

25. In Conversione S. Pauli.

EPIST. Saulus. *Act. 9. 1. 22.*

EVANG. Ecce. *Matth. 19. 27. 29.*

26. S. Polycarpi Martyris.

EPIST. Omnis. 1. *Joan. 4. 19. 16.*

EVANG. Nihil. *Matth. 10. 26. 33.*

27. S. Joannis Chrysostomi Episcopi & Doctoris.

EPIST. Testificor. EVANG. Vos. De Communi.

28. S. Agnetis secundæ.

EPIST. Qui gloriatur. EV. Simile est. De Communi.

29. S. Francisci Salesii Episcopi.

EPIST. Ecce. EVANG. Homo. De Communi.

30. S. Mariane Virginis & Martyris.

EPIST. Confitebor. EV. Simile erit. De Communi.

31. S. Petri Nolasii Confessoris.

EPIST. Spectaculum. EV. Nolite. De Communi.

MENSE FEBRUARIO.

1. S. Ignatii Episcopi & Martyris.

EPIST. Quis nos. *Rom. 8. 35. ad finem.*

EVANG. Amen. *Joan. 12. 24. 26.*

2. In Presentatione Domini, & Purificatione

B. Mariæ Virginis.

EPIST. Ecce ego. *Malach. 3. 1. 4.*

EVANG. Postquam. *Luc. 2. 22. 32.*

3. S. Blasii Episcopi & Martyris.

EPIST. Benedicite. *2. Cor. 1. 3. 7.*

EVANG. Si quis vult. De Communi.

4. S. Andree Corsini Episcopi.

EPIST. Ecce. EVANG. Homo. De Communi.

5. S. Agatha Virginis & Martyris.
EPIST. Videte. 1 Cor. 1. 26. 31.
EVANG. Accesserunt. Matth. 19. 3. 12.
6. S. Dorothea Virginis & Martyris.
EPIST. Domine. EV. Simile est. De communi.
7. S. Romualdi Abbatis.
EPIST. Dilectus. EV. Ecce nos. De communi.
8. S. Joannis de Matha Confessoris.
EPIST. Beatus. EV. Sint lumbi. De communi.
9. S. Apollonia Virginis & Martyris.
EPIST. Confitebor. EV. Simile erit. De communi.
10. S. Valentini Presbyteri & Martyris.
EPIST. Iustum. EV. Nolite. De communi.
11. SS. Faustini & Jovita martyrum.
EPIST. Rememoramini. EV. Sedente. De communi.
12. S. Symonis Episcopi & Martyris.
EPIST. Beatus. EV. Si quis venit. De communi.
13. Cathedra S. Petri Antiochena.
EPIST. Petrus. 1 Petr. 1. 1. 7.
EVANG. Venit. Matth. 16. 13. 19.
14. Vel 24. In Vigilia S. Mathie.
EPIST. & EVANG. De communi.
15. Vel 25. S. Mathie Apostoli.
EPIST. Exurgens. Act. 1. 15. ad finem.
EVANG. Confiteor. Matth. 11. 15. 40.

MENSE MARTIO.

4. S. Casimiri Confessoris.

EPIST. Beatus. EV. Sint lumbi. De communi.
7. S. Thome de Aquino Confessoris.
EPIST. Optavi. Sap. 7. 7. 14.
EVANG. Vos estis. Matth. 5. 13. 19.
9. S. Francisce Vidua Romana.
EPIST. Mulierem. EV. Simile est. De communi.
10. SS. Quadraginta martyrum.
EPIST. Sancti. De communi.
EVANG. Descendens. Luc. 6. 17. 23.
11. S. Gregorii Papae & Ecclesie Doctoris.
EPIST. Testificor. EV. Vos estis. De communi.
12. S. Ioseph Sponsi B. Mariae Virginis.
EPIST. Dilectus. Eccl. 45. 1. 6.
EVANG. Cum esset. Matth. 1. 18. 21.
13. S. Benedicti Abbatis.
EPIST. Dilectus. EVANG. Ecce. De communi.
14. In Festo Annuntiationis.
EPIST. Pete tibi. Isa. 7. 10. 15.
EVANG. Missus est. Luc. 1. 26. 38.

MENSE APRILI.

1. S. Francisce de Paula Confessoris.
EPIST. Qui mihi. EV. Nolite. De communi.
2. S. Vincentii Ferrerii Confessoris.
EPIST. Beatus. EV. Sint lumbi. De communi.
3. S. Leonis Papae.
EPIST. Ecce sacerdos. De communi.
EVANG. Venit. Matth. 16. 13. 19.
4. S. Hermenegildi Martyris.
EPIST. Iustum. EV. Si quis venit. De communi.
5. Sanctorum Tiburtii & Sociorum martyrum.
EPIST. Stabant. 1. EV. Ego sum. 1. De communi.
6. S. Aniceti Papae & Martyris.
EPIST. Stabant. EVANG. Amen. De communi.
7. S. Anselmi Episcopi.
EPIST. & EVANG. De communi Doctorum.
8. S. Soteris & Casti Pont. & Mart.
EPIST. Post hanc. EV. Ego sum. 2. De communi.
9. S. Georgii Martyris.
EPIST. Memor. 2. EV. Ego. 1. De communi.
10. S. Marci Evangelista.
EPIST. Similitudo. Eccl. 1. 10. 15.
EVANG. Designavit. Luc. 10. 1. 9.
Eodem die ad Missam Processionis.
EPIST. & EVANG. ut feria secunda Rogationum.
11. SS. Cleti & Marcellini Pont. & Mart.
EPIST. Benedicite. EV. Ego sum. 2. De communi.
12. S. Vitalis Martyris.
EPIST. Stabant. EV. Ego. 1. De communi.
13. S. Petri Martyris.
EPIST. Memor. 2. EV. Ego. 1. De communi.
14. S. Catharine Senensis Virginis.
EPIST. Qui. 1. EVANG. Simile erit. De communi.

MENSE MAJO.

1. SS. Philippi & Jacobi Apostolorum.
EPIST. Stabant. Sap. 5. 1. 5.
EVANG. Non turbetur. Joan. 14. 1. 13.
2. S. Athanasi Episcopi & Ecclesie Doctoris.
EPIST. Non. 2 Cor. 4. 5. 14.
EVANG. Cum. Matth. 10. 23. 28.
3. In festo Inventionis S. Crucis.
EPIST. Hoc sentite. Phil. 2. 5. 11.
EVANG. Erat homo. Joan. 3. 1. 15.
4. S. Monice Viduae.
EPIST. Viduas. 1 Tim. 5. 3. 10.
EVANG. Ibat. Luc. 7. 11. 16.
5. S. Joannis ante Portam Latinam.
EPIST. Stabant. Sap. 5. 1. 5.
EVANG. Accessit. Matth. 20. 20. 23.

7. S. Stanislas Episcopi & Martyris.
EPIST. Stabant. EVANG. Ego sum. De communi.
8. In Apparitione S. Michaelis.
EPIST. Significavit. Apoc. 1. 1. 5.
EVANG. Accesserunt. Matth. 18. 1. 10.
9. S. Gregorii Nazianzeni Episcopi & Ecclesie Doct.
EPIST. Cor suum. EVANG. Vos estis. De communi.
10. SS. Gordiani & Epimachi martyrum.
EPIST. Post hanc. 4. EV. Ego sum. 2. De communi.
11. Ibidem S. Antonini Episcopi.
EPIST. Ecce. EVANG. Homo. De communi.
12. SS. Nerei & Sociorum martyrum.
EPIST. Stabant. Sap. 5. 1. 5.
EVANG. Erat. Joan. 4. 46. 51.
13. S. Bonifacii Martyris.
EPIST. Stabant. EVANG. Ego. 1. De communi.
14. S. Ubaldi Episcopi.
EPIST. Ecce. 1. EVANG. Homo. 1. De communi.
15. S. Venantii Martyris.
EPIST. Stabant. EVANG. Ego. 1. De communi.
16. Si occurrat post Trinitatem.
EPIST. Iustum. 3. EV. Si quis venit. 1. De communi.
17. S. Petri Celestini Papae.
EPIST. Ecce. 1. De communi.
EVANG. Ecce nos. Matth. 19. 27. 29.
18. S. Bernardini Senensis Confessoris.
EPIST. Beatus. 1. EVANG. Ecce nos. De communi.
19. S. Marie Magdalene de Pazzi Virginis.
EPIST. Qui. 1. EVANG. Simile erit. De communi.
20. S. Philippi Neri Confessoris.
EPIST. Optavi. Sap. 7. 7. 14.
EVANG. Sint lumbi. 1. De communi.
21. S. Joannis Papae & Martyris.
EPIST. Benedicite. EV. Si quis vult. De communi.
22. S. Felicii Papae & Martyris.
EPIST. Beatus. 1. EV. Si quis venit. De communi.
23. S. Petronille Virginis.
EPIST. De Virginibus. EV. Simile est. De communi.

MENSE JUNIO.

2. SS. Marcellini & Sociorum martyrum.

EPIST. Non sunt. 6. EVANG. Cum. 1. De communi.
7. S. Norberti Episcopi.
EPIST. Ecce. 1. EVANG. Homo. 1. De communi.
8. SS. Primi & Felici Martyrum.
EPIST. Iusti. 2. EVANG. Confiteor. 5. De communi.
9. S. Margarite Regine.
EPIST. Mulierem. EV. Simile est. De communi.
10. S. Barnabe Apostoli.
EPIST. Multus. Act. 11. 21. 26. & 13. 1. 3.
EVANG. Ecce ego. Matth. 10. 16. 23.
11. SS. Basilidis & Sociorum martyrum.
EPIST. Rememoramini. Heb. 10. 32. 38.
EVANG. Sedente. Matth. 24. 3. 13.
12. S. Antonii de Padua Confessoris.
EPIST. Spectaculum. 2. EV. Sint. 1. De communi.
13. S. Basilii Episcopi & Ecclesie Doctoris.
EPIST. Testificor. De communi Doctorum.
EVANG. Si quis. Luc. 14. 16. 26.
14. SS. Viti & Sociorum martyrum.
EPIST. Iustorum. 1. EV. Qui vos. 7. De communi.
15. SS. Marci & Marcelliani martyrum.
EPIST. Iustificati. 5. EV. Vae vobis. 6. De communi.
16. SS. Gervasii & Prothasii martyrum.
EPIST. Communicantes. 1 Petr. 4. 12. 19.
EVANG. Descendens. 2. De communi.
17. S. Sylvester Papae & Martyris.
EPIST. Memor. 1. Iuda. 17. 21.
EVANG. Si quis venit. 1. De communi.
18. S. Paulini Episcopi.
EPIST. Scitis. 2 Cor. 8. 9. 15.
EVANG. Nolite. Luc. 12. 32. 34.
19. Vigilia S. Joannis Baptiste.
EPIST. Factum est. Jerem. 1. 4. 10.
EVANG. Fuit. Luc. 1. 5. 17.
20. In Nativitate S. Joannis Baptiste.
EPIST. Audite. Isa. 49. 1. 7.
EVANG. Elisabeth. Luc. 1. 57. 68.
21. SS. Joannis & Pauli martyrum.
EPIST. Hi viri. Eccl. 44. 10. 17.
EVANG. Attendite. Luc. 12. 1. 8.
22. S. Leonis Papae.
EPIST. Plures. 2. EV. Homo. 1. De communi.
23. Vigilia Apostolorum Petri & Pauli.
EPIST. Petrus. Act. 3. 1. 10.
EVANG. Simon. Joan. 21. 15. 17.
24. In festo Apostolorum Petri & Pauli.
EPIST. Misit. Act. 12. 1. 10.
EVANG. Venit. Matth. 16. 13. 19.
25. In Commemoratione S. Pauli Apostoli.
EPIST. Notum. Gal. 1. 11. 20.
EVANG. Ecce ego. Matth. 10. 16. 22.

MENSE JULIO.

1. In Octava S. Joannis Baptiste.
Ut in die ejus Festo.
2. In Visitatione B. Mariae Virginis.
EPIST. Ecce. Cant. 2. 8. 14.
EVANG. Exurgens. Luc. 1. 39. 47.

3. *Infra Octavam SS. Apostolorum.*
 EP. Per manus. *Act.* 5. 12. 16.
 EV. Ecce nos. *Matth.* 19. 27. 30.
 6. *Octava Apostolorum Petri & Pauli.*
 EP. Hi viri. *Eccl.* 44. 10. 15.
 EV. Compulsi. *Matth.* 14. 22. 33.
 8. *S. Elisabeth Regine Portugallie.*
 EP. Mulierem. EV. Simile est. De communi.
 10. *SS. Septem fratrum, &c. Martyrum.*
 EP. Mulierem. *Prov.* 31. 10. 31.
 EV. Loquente. *Matth.* 12. 46. 50.
 11. *S. Pii Papa & martyris.*
 EP. Beatus. 1. EV. Si quis venit. De communi.
 12. *S. Joannis Gualberti Abbatis.*
 EP. Dilectus. *Eccl.* 45. 1. 6.
 EV. Auditis. *Matth.* 5. 41. 48.
 13. *S. Anacleti Papa & martyris.*
 EP. Benedixit. EV. Si quis venit. De communi.
 14. *S. Bonaventura Episcopi.*
 EP. Testificor. De communi Doctorum.
 EV. Vos estis. De eodem communi.
 15. *S. Ilemici Imperatoris Confessoris.*
 EP. Beatus. EV. Sint. De communi.
 17. *S. Alexii Confessoris.*
 EP. Est quæstus. 1 *Tim.* 6. 6. 12.
 EV. Ecce nos. *Matth.* 19. 27. 29.
 18. *SS. Symphorose cum septem filiis mart.*
 EP. Sancti. 8. EV. Attendite. 8. De communi.
 20. *S. Margarite Virginis & martyris.*
 EP. Domine. EV. Simile est. De communi.
 21. *S. Praxedis Virginis.*
 EP. De Virginibus. EV. Simile est. De communi.
 22. *S. Mariæ Magdalene.*
 EP. Surgam. *Cant.* 3. 2. 5. & 6. 7.
 EV. Rogabat. *Luc.* 7. 16. 50.
 23. *S. Apollinaris Episcopi & martyris.*
 EP. Seniores. 1 *Petr.* 5. 1. 11.
 EV. Facta est. *Luc.* 22. 24. 30.
 24. *Fililia S. Jacobi Apostoli.*
 EP. Benedixit. EV. Hoc est. De communi.
 25. *S. Jacobi Apostoli.*
 EP. Puto quodd. 1 *Cor.* 4. 9. 15.
 EV. Accessit. *Matth.* 20. 20. 23.
 26. *S. Anne Matris Beate Virginis.*
 EP. Mulierem. EV. Simile est. De communi.
 27. *S. Pantalonis martyris.*
 EP. Memor. 2. EV. Nihil. De communi.
 28. *SS. Nazarii & Sociorum martyrum.*
 EP. Reddidit. EV. Cum. 1. De communi.
 29. *S. Marthe Christi Hospite.*
 EP. Qui gloriatur. 2 *Cor.* 10. 17. 2. 6. 11.
 EV. Intravit. *Luc.* 10. 28. 42.
 30. *SS. Abdon & Sennen martyrum.*
 EP. Exhibeamus. EV. Videns. De communi.
 31. *S. Ignatii Confessoris.*
 EP. Memor. 2 *Tim.* 2. 8. 10. & 3. 10. 12.
 EV. Designavit. *Luc.* 10. 1. 9.

MENSE AUGUSTO.

1. *S. Petri ad Vincula.*
 EP. Mihi. *Act.* 12. 1. 11.
 EV. Venit. *Matth.* 16. 17. 19.
 2. *S. Stephani Papa & martyris.*
 EP. A Mileto. *Act.* 10. 17. 21.
 EV. Si quis vult. *Matth.* 16. 24. 27.
 3. *In Inventionem S. Stephani Protomart.*
 EP. Stephanus. *Act.* 6. 8. 10. & 7. 54. 59.
 EV. Ecce. *Matth.* 23. 24. 29.
 4. *S. Dominici Confessoris.*
 EP. Testificor. 2 *Tim.* 4. 1. 8.
 EV. Sint lumbi. *Luc.* 12. 35. 40.
 5. *In Dedicatione S. Mariæ ad Nives.*
 EP. Ab initio. *Eccl.* 14. 14. 16.
 EV. Loquente. *Luc.* 11. 27. 28.
 6. *In Transfiguratione Domini.*
 EP. Non docui. 2 *Petr.* 1. 16. 19.
 EV. Assumpsit. *Matth.* 17. 1. 9.
 7. *S. Cajetani Confessoris.*
 EP. Beatus. *Eccl.* 31. 8. 12.
 EV. Nemo. *Matth.* 6. 24. 33.
 8. *SS. Syriaci & Sociorum martyrum.*
 EP. Gratiar. 1 *Theo.* 2. 15. 16.
 EV. Bunc. *Marc.* 16. 15. 18.
 9. *In Vigilia S. Laurentii martyris.*
 EP. Confitebor. *Eccl.* 51. 1. 12.
 EV. Si quis vult. *Matth.* 16. 24. 27.
 10. *In festo S. Laurentii martyris.*
 EP. Qui parç. 2 *Cor.* 2. 6. 10.
 EV. Amen. *Joan.* 12. 24. 26.
 12. *S. Clare Virginis.*
 EP. Qui gloriatur. De communi.
 EV. Simile erit. *Matth.* 25. 1. 13.
 13. *SS. Hippolyti & Cassiani martyrum.*
 EP. Cum cognovissent. *Act.* 17. 14. 18.
 EV. Cum persequuntur. *Matth.* 10. 23. 28.
 14. *In Vigilia Assumptionis.*
 EP. Ego. *Eccl.* 24. 23. 31.
 EV. Loquente. *Luc.* 11. 27. 28.
 15. *In Assumptione B. Mariæ Virginis.*
 EP. In omnibus. *Eccl.* 24. 11. 20.
 EV. Intravit. *Luc.* 6. 18. ad finem.

Dominica infra Octavam Assumptionis B. Mariæ Virg.
Festum S. Joachim Patris ejusdem B. Virginis.
 EP. Beatus. *Eccl.* 31. 8. 12.
 EV. Liber. *Matth.* 1. 1. 16.
 16. *S. Hicynthii Confessoris.*
 EP. Beatus. EV. Sint. 1. De communi.
 17. *In Octava S. Laurentii.*
 Ut in die festi.
 20. *S. Bernardi Abbatis.*
 EP. Justus cor suum. *Eccl.* 39. 6. 14.
 EV. Ecce nos. *Matth.* 19. 27. 29.
 22. *In Octava Assumptionis.*
 Ut in die festi.
 23. *S. Philippi Beniti Confessoris.*
 EP. Spectaculum. EV. Nolite. De communi.
 In Vigilia S. Bartholomæi. De communi.
 24. *S. Bartholomæi Apostoli.*
 EP. Vos estis. 1 *Cor.* 12. 17. ad finem.
 EV. Exit. *Luc.* 9. 12. 19.
 25. *S. Ludovici Regis Francie.*
 EP. Justum. *Sap.* 10. 10. 14.
 EV. Homo. *Luc.* 19. 12. 26.
 26. *S. Zephrini Papa & martyris.*
 EP. Benedixit. EV. Si quis vult. De communi.
 28. *S. Augustini Episcopi & Ecclesie Doctoris.*
 EP. Testificor. 1. EV. Vos estis. De communi.
 29. *In Decollatione S. Joannis Baptista.*
 EP. Factum est. *Jer.* 1. 17. ad finem.
 EV. Mihi. *Marc.* 6. 17. 29.
 30. *SS. Felicitis & Adauli martyrum.*
 EP. Reddidit. 4. EV. Qui vos. De communi.
 31. *S. Raymundi Nunnati Confessoris.*
 EP. Beatus. EV. Sint. 1. De communi.

MENSE SEPTEMBRI.

1. *S. Egidii Abbatis.*
 EP. Dilectus. 4. EV. Ecce nos. De communi.
 2. *S. Stephani Regis Hungarie.*
 EP. Beatus. 1. EV. Homo. De communi.
 8. *In Nativitate B. Mariæ Virginis.*
 EP. Dominus. *Prov.* 8. 12. 15.
 EV. Liber. *Matth.* 1. 1. 16.
Dominica infra Octavam.
 EP. Ego quasi vitis. *Eccl.* 14. 23. 31.
 EV. Missus. *Luc.* 1. 26. 33.
 10. *S. Nicolai de Tolentino.*
 EP. Spectaculum. 2. EV. Nolite. 2. De communi.
 14. *In Exaltatione Sanctæ Crucis.*
 EP. Hoc. *Phil.* 2. 5. 11.
 EV. Nunc. *Joan.* 14. 11. 30.
 15. *In Octava Nativitatis B. Virginis.*
 Ut in die festi.
 16. *SS. Cornelii & Cypriani Pont. & mart.*
 EP. Justorum. EV. Cum. 1. De communi.
 17. *Sanctorum Stigmatum B. Francisci.*
 EP. Mihi. *Gal.* 6. 14. 18.
 EV. Si quis vult. *Matth.* 16. 21. 27.
 18. *S. Thomæ de Villanova.*
 EP. Ecce. 1. EV. Homo. De communi.
 19. *SS. Janarii & Sociorum martyrum.*
 EP. Rememoramini. EV. Sedente. De communi.
 20. *SS. Eustachii & Sociorum martyrum.*
 EP. Justi. 2. EV. Descendens. 2. De communi.
 20. *In Vigilia S. Matthæi Apostoli.*
 EP. Benedixit. De communi.
 EV. Vidit. *Luc.* 5. 27. 31.
 21. *In festo S. Matthæi Apostoli.*
 EP. Similitudo. *Eccl.* 1. 10. 15.
 EV. Vidit. *Matth.* 9. 9. 13.
 22. *SS. Mauriti & Sociorum martyrum.*
 EP. Unus. *Apo.* 7. 13. 17.
 EV. Cum. 1. De communi.
 23. *S. Lini martyris.*
 EP. Beatus. 1. EV. Si quis venit. 1. De communi.
 24. *Beatissima Virginis Mariæ de Mercede.*
 EP. Ab initio. *Eccl.* 14. 14. 16.
 EV. Loquente. *Luc.* 11. 27. 28.
 26. *SS. Martyrum Cypriani & Justine.*
 EP. Rememoramini. EV. Sedente. De communi.
 27. *S. Martyrum Cosmæ & Damiani.*
 EP. Justi. 2. EV. Descendens. 2. De communi.
 28. *S. Proencelai Ducis & martyris.*
 EP. Justum. EV. Si quis vult. De communi.
 29. *S. Michaelis & omnium Angelorum.*
 EP. Significavit. *Apo.* 1. 1. 5.
 EV. Accesserunt. *Matth.* 18. 1. 10.
 30. *S. Hieronymi Presbyteri & Ecclesie Doctoris.*
 EP. Testificor. EV. Vos estis. De communi.

MENSE OCTOBRI.

1. *S. Remigii Episcopi.*
 EP. Ecce. EV. Homo. 1. De communi.
 2. *Sanctorum Angelorum Custodum.*
 EP. Ecce ego. *Exod.* 23. 20. 21.
 EV. Accesserunt. *Matth.* 18. 1. 10.
 4. *S. Francisci Confessoris.*
 EP. Mihi. *Gal.* 6. 14. 18.
 EV. Confiteor. *Matth.* 11. 25. 30.

5. Sanctorum Placidi & sociorum
Martyrum.

- EP. Rememoramini. EV. Sedente. 3. De Communi.
6. S. Brunonis Confessoris.
EP. Beatus. 1. EV. Sint. 1. De Communi.
7. S. Marci Papa.
EP. Plures. 2. EV. Vigilate. 2. De Communi.
8. S. Birgitta Vidua.
EP. Viduas. EV. Simile est. De Communi.
9. SS. Dionysii & sociorum Martyrum.
EP. Stans. Act. 17. 22. ad finem.
EV. Attendite. Luc. 2. 1. 8.
10. S. Francisce Borgie.
EP. Dilectus. 4. EV. Ecce. 4. De Communi.
13. S. Eduardi Regis Confessoris.
EP. Beatus. 1. EV. Sint. 1. De Communi.
14. S. Calixti Papa & Martyris.
EP. Omnis. Hebr. 5. 1. 5.
EV. Nihil. Matth. 10. 26. 32.
15. S. Theresia Virginis.
EP. Qui. EV. Simile erit. De Communi.
17. S. Hedwigis Vidua.
EP. Mulierem. EV. Simile est. De Communi.
18. S. Luca Evangelista.
EP. Gratias. 2. 2. Cor. 8. 16. ad finem.
EV. Designavit. Luc. 10. 1. 9.
19. S. Petri de Alcantara Confessoris.
EP. Quæ mihi. 3. EV. Nolite. 2. De Communi.
21. S. Hilariis Abbatis.
EP. Dilectus. 4. EV. Ecce. 4. De Communi.
Sancta Ursula & Sociorum Virginum
& Martyrum.
EP. De Virginibus. EV. Simile erit. De Communi.
25. SS. Martyrum Chrysanthe & Daria.
EP. Exhibeamus. 7. EV. Væ vobis. 5. De Communi.
26. S. Evaristi Papa & Martyris.
EP. Beatus. 1. EV. Si quis venit. 1. De Communi.
27. Vigilia SS. Simonis & Jude.
EP. Spectaculum. 1. 1. Cor. 4. 9. 14.
EV. Ego sum. Joan. 15. 1. 7.
28. SS. Simonis & Jude Apostolorum.
EP. Unicuique. Eph. 4. 7. 13.
EV. Hæc mando. Joan. 15. 17. 25.
31. Vigilia Omnium Sanctorum.
EP. Ecce ego. Apoc. 7. 2. 12.
EV. Descendens. Luc. 6. 17. 23.

MENSE NOVEMBRI.

- EP. Ecce ego. Apoc. 7. 2. 12.
EV. Videns. Matth. 5. 1. 12.
2. In Commemoratione omnium Fidelium
Defunctorum.
EP. Ecce. 1. Cor. 15. 51. 57.
EV. Amen. Joan. 5. 25. 29.
4. S. Caroli Borromæi Episcopi.
EP. Ecce. 1. EV. Homo. 1. De Communi.
8. In Octava omnium Sanctorum.
Ut in die festi.
9. In Dedicatione Basilicæ Salvatoris.
EP. Vidi. EV. Ingressus. De Communi.
10. SS. Triphonis & Sociorum Martyrum.
EP. Non sunt. 6. EV. Attendite. De Communi.
11. S. Marini Episcopi.
EP. Ecce. 1. De Communi.
EV. Nemo. Luc. 11. 33. 36.
12. S. Martini Papa & Martyris.
EP. Communicantes. EV. Si quis venit. De Communi.
13. S. Didaci Confessoris.
EP. Spectaculum. 2. EV. Nolite. 2. De Communi.
17. S. Gregorii Thaumaturgi Episcopi.
EP. Ecce. 1. De Communi.
EV. Habete. Marc. 11. 22. 24.
18. In Dedicatione Basilicarum SS. Apost. Petri
& Pauli. De Communi.
19. S. Elisabetha Vidua.
EP. Mulierem. EV. Simile est. De Communi.
20. S. Felicis de Palois Confessoris.
EP. Spectaculum. 2. EV. Nolite. 2. De Communi.
21. In Presentatione B. Mariæ Virginis.
EP. Ab initio. Eccl. 24. 14. 16.
EV. Loquente. Luc. 11. 27. 28.
22. S. Catharine Virginis & Martyris.
EP. Exaltasti. Eccl. 51. 15. 17.
EV. Simile erit. Matth. 15. 1. 13.
23. S. Clementis Papa & Martyris.
EP. Imitatores. Phil. 3. 17. 3. cap. 4.
EV. Vigilate. Matth. 24. 42. 47.
24. S. Chrysogoni Martyris.
EP. Iustum. 1. EV. Nolite. 1. De Communi.
25. S. Catharine Virginis & Martyris.
EP. Confitebor. EV. Simile erit. 1. De Communi.
26. S. Petri Alexandrini Episcopi &
Martyris.
EP. Beatus. 1. EV. Si quis venit. 1. De Communi.
29. In Vigilia S. Andrea.
EP. Benedictio. De Communi.
EV. Stabat. Joan. 1. 15. 51.
30. In festo S. Andreae Apostoli.
EP. Corde. Rom. 10. 10. 12.
EV. Ambulans. Matth. 4. 18. 22.

COMMUNE SANCTORUM.

In Vigiliis Apostolorum.

- EP. Benedictio. Eccl. 44. 25. 9. & 45.
EV. Hoc est. Joan. 15. 12. 16.

Unius Martyris extra tempus Paschale.

- EP. 1. Beatus. Jac. 1. 12. 18.
2. Benedictus. 1. Cor. 1. 3. 7.
3. Iustum. Sap. 10. 10. 14.
4. Memor. 2. Tim. 2. 8. 10. & 3. 10. 12.
5. Omne. Jac. 1. 2. 14.
6. Communicantes. 1. Pet. 4. 13. ad finem.
EV. 1. Si quis venit. Luc. 14. 26. 33.
2. Si quis vult. Matth. 16. 24. 27.
3. Nolite. Matth. 10. 34. ad finem.
4. Nihil est. Matth. 10. 26. 34.
5. Nihil granum. Joan. 12. 24. 33.
Plur. Mart. extra tempus Paschale.
EP. 1. Iustum. Sap. 3. 1. 8.
2. Iusti. Sap. 5. 16. 20.
3. Rememoramini. Hebr. 10. 32. 38. medium.
4. Reddidit. Sap. 10. 17. 20.
5. Iustificati. Rom. 5. 1. 5.
6. Non sunt. Rom. 8. 18. 23.
7. Exhibeamus. 2. Cor. 6. 4. 10.
8. Sancti. Hebr. 11. 33. 39.
9. Respondit. Apoc. 7. 13. ad finem.
EV. 1. Cum audieritis. Luc. 21. 9. 19.
2. Descendens. Luc. 6. 17. 23.
3. Sedente. Matth. 24. 3. 13.
4. Videns. Matth. 5. 1. 12.
5. Confiteor. Matth. 11. 25. ad finem.
6. Væ vobis. Luc. 11. 47. 51.
7. Qui vos. Luc. 10. 16. 20.
8. Attendite. Luc. 12. 1. 8.

Unius vel plurium Martyrum tempore
Paschali.

- EP. 1. Stabant. Sap. 5. 1. 5.
2. Memor. 2. Tim. 2. 8. 10. & 3. 10. 12.
3. Benedictus. 1. Pet. 1. 3. 7.
4. Post hæc. Apoc. 19. 1. 8.
EV. 1. Ego sum. Joan. 15. 1. 7.
2. Ego sum. Joan. 15. 3. 11.
3. Amen. Joan. 16. 20. 24.
4. Oportet. Luc. 9. 22. 26.
Confessoris Pontificis.
EP. 1. Ecce. Eccl. 44. & 45. quoad sensum, non quoad
verba.
2. Plures. Hebr. 7. 23. 27.
3. Omnis. Hebr. 5. 1. 4.
4. Memento. Hebr. 11. 7. 37. medium.
EV. 1. Homo. Matth. 25. 14. 24.
2. Vigilate. Matth. 24. 42. 47.
3. Nemo. Luc. 11. 33. 36.
4. Videte. Marc. 13. 33. 37.
Doctores.
EP. 1. Testificor. 2. Tim. 4. 1. 8.
2. Iustus cor suum. Eccl. 39. 6. 14.
EV. Vos estis. Matth. 5. 13. 19.
Confessoris non Pontificis.
EP. 1. Beatus. Eccl. 31. 8. 12.
2. Spectaculum. 1. Cor. 4. 9. 14.
3. Quæ mihi. Phil. 1. 7. 11.
4. Dilectus. Eccl. 45. 1. 6.
EV. 1. Sint lumbi. Luc. 12. 35. 40.
2. Nolite. Luc. 12. 32. 34.
3. Homo. Luc. 19. 12. 26.
4. Ecce nos. Matth. 19. 27. 29.
Virginis & Martyris.
EP. Confitebor. Eccl. 51. 1. 7.
2. Exaltasti. Eccl. 51. 13. 17.
EV. 1. Simile erit. Matth. 25. 1. 13.
2. Simile est. Matth. 13. 44. 5. 2.
Virginis non Martyris.
EP. 1. Qui gloriatur. 2. Cor. 10. 18. 2. & 11.
2. De Virginibus. 1. Cor. 7. 35. 34.
EV. 1. Simile erit. Matth. 25. 1. 13.
2. Simile est. Matth. 13. 44. 5. 2.
Sanctæ non Virginis.
EP. 1. Confitebor. Eccl. 51. 1. 7.
2. Mulierem. Prov. 31. 20. ad finem.
3. Viduas. 1. Tim. 5. 3. 10.
EV. Simile est. Matth. 13. 44. 5. 2.
In festo Dedicationis Ecclesiæ.
EP. Vidi. Apoc. 11. 2. 5. medium.
EV. Ingressus. Luc. 19. 1. 10.

IN MISSIS VOTIVIS.

De Sancta Trinitate.

- EP. Gaudete. 2. Cor. 13. 11. 13.
EV. Cum venerit. Joan. 15. 26. 4. & 16.
De Angelis.
EP. Audivi. Apoc. 5. 11. 14.
EV. Vidit Jesus. Joan. 1. 47. 51.

De SS. Apostolis Petro & Paulo.

- EP. Per manus. *Act.* 5. 12. 16.
 EV. Ecce nos. *Matth.* 19. 27. 29.
De Sancto Spiritu.
 EP. Cum audissent. *Act.* 8. 14. 17.
 EV. Si quis. *Joan.* 14. 21. 31.
De Santissimo Sacramento.
 EP. Ego. *1. Cor.* 11. 23. 29.
 EP. Caro mea. *Joan.* 6. 56. 59.
De Santissimo Nomine Jesu.
 EP. Repletus. *Act.* 4. 8. 12.
 EV. Angelus. *Matth.* 1. 20. 21.
De Cruce Domini.
 EP. Factus obediens. *Phil.* 2. 8. 12.
 EV. Assumpsit. *Matth.* 20. 17. 19.
De Passione Domini.
 EP. Hec dicit. *Zach.* 12. 10. 11. medium, & 6. 7. c. 13.
 EV. Sciens. *Joan.* 19. 28. 35.

DE BEATA MARIA.

In Adventu.

- EP. Pete. *Is.* 7. 11. 15.
 EV. Missus est. *Luc.* 1. 26. 38.

A Natali Domini ad Purificationem.

- EP. Benignitas. *Tit.* 3. 4. 7.
 EV. Pastores. *Luc.* 2. 15. 20.
A Purificatione ad Dominicam Passionis.
 EP. Ab initio. *Ecclesi.* 24. 14. 16.
 EV. Loquente. *Luc.* 11. 27. 28.

Tempore Paschali.

- EP. Ab initio. *Ecclesi.* 24. 14. 16.
 EV. Stabant. *Joan.* 19. 25. 27.

A Trinitate ad Adventum.

- EP. & EV. Ut supra, a Purificatione ad Dominicam Passionis.

Pro eligendo Summo Pontifice.

- EP. Adeamus. *Hebr.* 4. 16. 7. c. 5.
 EV. Si diligitis. *Joan.* 14. 15. 21.
In Anniversario electionis, seu consecrationis Episcopi.
 EP. Omnis Pontifex. *Hebr.* 5. 1. 4.
 EV. Videte, vigilate. *Marc.* 13. 33. 37.

Ad tollendum Schisma.

- EP. Obsecro. *Eph.* 4. 1. 21.
 EV. Pater. *Joan.* 17. 14. 21.
Pro quacunque necessitate.
 EP. Si. *Jer.* 14. 7. 9.
 EV. Habete. *Marc.* 11. 21. 16.
Pro remissione Peccatorum.
 EP. Condelector. *Rom.* 7. 22. 25. medium.
 EV. Petite. *Luc.* 11. 9. 13.
Ad postulandam gratiam bene moriendi.
 EP. Nemo nostrum. *Rom.* 14. 7. 12.
 EV. Attendite vobis. *Luc.* 21. 34. 36.
Contra infideles seu Paganos.
 EP. Mardocheus. *Esth.* 15. 8. 17.
 EV. Quis. *Luc.* 11. 5. 13.
Tempore Belli.
 EP. Accesserunt. *Jer.* 42. a 1. ad 2. medium, & a 7. ad 12.
 EV. Dic nobis. *Matth.* 24. 3.
Pro Pace.
 EP. Fratribus. *1. Mac.* 1. 1. 5.
 EV. Cum sero. *Joan.* 20. 19. 23.
Pro vitanda mortalitate, vel tempore pestilentie.
 EP. Inmisit. *2. Reg.* 14. 15. 19. & a 25. ad finem.
 EV. Surgens. *Luc.* 4. 38. ad finem.
Pro Infirmis.
 EP. Tristatur. *1. Cor.* 5. 13. 16. medium.
 EV. Cum. *Matth.* 8. 5. 13.
Pro peregrinantibus, vel iter agentibus.
 EP. Egressus. *Gen.* 28. a v. 10. ad finem.
 EV. Euntes. *Matth.* 10. 7. 14.
Pro Sponsa & Sponsa.
 EP. Mulieres. *Eph.* 5. 22. ad finem.
 EV. Accesserunt. *Matth.* 19. 3. 6.

PRO DEFUNCTIS.

In die Obitus & in Depositione.

- EP. Nolimus. *1. Thess.* 4. 12. ad finem.
 EV. Dixit. *Joan.* 11. 21. 27.
In Anniversariis.
 EP. Facta collatione. *2. Mac.* 12. 43. ad finem.
 EV. Omne. *Joan.* 6. 37. 40.
In Missis quotidianis.
 EP. Audivi. *Apoc.* 14. 13.
 EV. Ego sum. *Joan.* 6. 51. 55.

FINIS.

INDEX TESTIMONIORUM A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO CITATORUM EX VETERI;

Quæ huc in id congesta sunt, ut pii lectores nativam quorundam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & Spiritu ejus per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem usum ea Apostoli, & Evangelistæ adduxerint.

G E N E S I S.

1. Masculum & feminam fecit eos, *Matth. 19. Marc. 10. Hebr. 4.*
2. Requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis, *1. Cor. 15.*
2. Factus est primus homo Adam in animam viventem, *1. Cor. 15.*
2. Dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, *Matth. 19. Marc. 10. Ephes. 5. 1. Cor. 6.*
2. Erunt duo in carne una, *Matth. 19. Marc. 10. 1. Cor. 6. Gal. 3.*
12. Exi de terra tua & de cognatione tua, *Act. 7.*
12. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes, *Act. 3. Ephes. 5.*
15. Sic erit semen tuum, *Rom. 4.*
15. Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam, *Rom. 4. Jac. 2. Gal. 3.*
15. Erit semen tuum peregrinum in terra non sua, *Act. 7.*
17. Quia patrem multarum gentium constitui te, *Rom. 4.*
18. Secundum hoc tempus veniam, & eris Saræ filius, *Rom. 9.*
21. Ejice ancillam & filium ejus, *Gal. 4.*
21. In Isaac vocabitur tibi semen, *Rom. 9.*
22. Nisi benedicens benedicam te, & mult. *Hebr. 6.*
22. Quia benedicentur in te omnes gentes, *Gal. 3. Act. 3.*
25. Quia major serviet minori, *Rom. 9.*

E X O D U S.

3. Ego sum Deus Abraham, &c. *Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.*
9. In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, *Rom. 9.*
12. Os non comminuetis ex eo, *Joan. 19.*
13. Omne malculinum adaperiens vulvam, *Luc. 2.*
16. Qui mulum non abundavit, &c. *2. Cor. 8.*
20. Non moechaberis, *Matth. 5.*
20. Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces, *Rom. 11.*
20. Non concupisces, *Rom. 7.*
20. Non occides, *Matth. 5. Luc. 18.*
20. Honora patrem tuum & matrem tuam, *Matth. 15. Marc. 7. Ephes. 6.*
21. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte morietur, *Matth. 15. Marc. 7.*
21. Oculum pro oculo, dentem pro dente, *Matth. 5.*
21. Principi Populi tui non maledices, *Act. 23.*
24. Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus, *Hebr. 9.*
25. Vide, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostentum est, &c. *Hebr. 8. Act. 7.*
32. Fac nobis deos qui præcedant nos, *Act. 7.*
31. Miserebor cui volueris, &c. *Rom. 9.*
34. Non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, *2. Cor. 3.*

L E V I T.

12. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, *1. Pet. 1.*
18. Qui fecerit ea, vivet in illis, *Rom. 10. Gal. 3.*
19. Non perjurabis, *Matth. 5.*
19. Diliges proximum tuum sicut teipsum, *Rom. 13. Gal. 5. Jac. 2. Matth. 22. Marc. 12.*
19. Diliges proximum tuum, *Matth. 5.*
20. Qui maledixerit patri, & matri, &c. *Matth. 15.*
24. Oculum pro oculo, *Matth. 5.*
26. Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. *2. Cor. 6.*

N U M E R I.

9. Os non comminuetis ex eo, *Joan. 19.*
4. Etenim Deus noster ignis consumens est, *Hebr. 12.*
5. Non concupisces, *Rom. 7. 11.*
5. Non occides, *Matth. 5. Luc. 18.*
5. Non moechaberis, *Matth. 5. Luc. 18.*
5. Non furtum facies, *Luc. 18. Rom. 13.*
5. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, *Luc. 18. Rom. 13.*
5. Honora patrem & matrem, *Matth. 15. Marc. 7. Eph. 6. Marc. 12.*
6. Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est, *Matth. 22. Marc. 12. Luc. 10.*
6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. *Matth. 22. Marc. 12. Luc. 10.*
6. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies, *Matth. 4. Luc. 4.*
6. Non tentabis Dominum Deum tuum, *Marc. 4. Luc. 4.*
8. Non in solo pane vivit homo, *Matth. 4. Luc. 4.*
10. Deus personam hominis non accipit, *Gal. 2.*
18. Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus, *Act. 3. 7.*

D E U T E R.

4. Etenim Deus noster ignis consumens est, *Hebr. 12.*
5. Non concupisces, *Rom. 7. 11.*
5. Non occides, *Matth. 5. Luc. 18.*
5. Non moechaberis, *Matth. 5. Luc. 18.*
5. Non furtum facies, *Luc. 18. Rom. 13.*
5. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, *Luc. 18. Rom. 13.*
5. Honora patrem & matrem, *Matth. 15. Marc. 7. Eph. 6. Marc. 12.*
6. Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est, *Matth. 22. Marc. 12. Luc. 10.*
6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. *Matth. 22. Marc. 12. Luc. 10.*
6. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies, *Matth. 4. Luc. 4.*
6. Non tentabis Dominum Deum tuum, *Marc. 4. Luc. 4.*
8. Non in solo pane vivit homo, *Matth. 4. Luc. 4.*
10. Deus personam hominis non accipit, *Gal. 2.*
18. Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus, *Act. 3. 7.*

19. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum, *Matth. 18. Joan. 8. 2. Cor. 13.*
19. Oculum pro oculo, dentem pro dente, *Matth. 5.*
21. Maledictus omnis qui pendet in ligno, *Gal. 3.*
25. Non alligabis os bovi trituranti, *1. Cor. 9. 1. Tim. 5.*
25. Si quis mortuus fuerit non habens filium, *Matth. 21. Marc. 12. Luc. 20.*
27. Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, &c. *Gal. 3.*
30. Quis ascendit in cælum? *Rom. 10.*
30. Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, *Rom. 10.*
32. Ego ad emulationem vos adducam in non gentem, &c. *Rom. 10.*
32. Mihi vindictam, ego retribuam, *Rom. 12.*

J O S U E.

1. Non te deferam, neque derelinquam, *Hebr. 13.*
7. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, *Hebr. 1.*

R E G. I I I.

19. Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. *Rom. 11.*
19. Reliqui mihi septem millia virorum, *Rom. 11.*

J O R.

5. Comprehendam sapientes in astutia eorum, *1. Cor. 3.*
2. Quare fremuerunt Gentes, *Act. 4.*
2. Filius meus es tu, ego hodie genui te, *Act. 13. Hebr. 1.*
2. Reges eos in virga ferrea, *Apos. 2. 19.*
4. Irascimini, & nolite peccare, *Ephes. 4.*
5. Sepulchrum patens est guttur eorum, *Rom. 3.*
6. Dilcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, *Matth. 7. 25. Luc. 13.*
8. Ex ore infantium, & lactentium, &c. *Matth. 21.*
8. Quid est homo quod memor es ejus? *Hebr. 2.*
8. Omnia subiecit sub pedibus ejus, *1. Cor. 15.*
9. Quorum os maledictione & amaritudinis plenum est, *Rom. 3.*
13. Non est justus quisquam, non est intelligens, *Rom. 3.*
13. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, *Rom. 3.*
15. Providebam Dominum in conspectu, &c. *Act. 2.*
15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, *Act. 2. 27.*
17. Ego ero fidens in eum, *Hebr. 2.*
17. Propterea confitebor tibi in Gentibus, Domine, *Rom. 15.*
18. Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, *Rom. 10.*
21. Eli, Eli, Iammababachani, *Matth. 27. Marc. 15.*
21. Diviserunt sibi vestimenta mea, *Matth. 27. Joan. 19.*
21. Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, *Hebr. 2.*
23. Domini est terra & plenitudo ejus, *1. Cor. 10.*
24. Odio habuerunt me gratis, *Joan. 15.*
30. In manus tuas commendo spiritum meum, *Luc. 23.*
31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, *Rom. 4.*
33. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, *1. Pet. 1.*
39. Hostiam & oblationem noluiisti, *Hebr. 10.*
40. Qui manducat mecum panem, *Joan. 13.*
41. Propter te mortificamur tota die, *Rom. 8.*
44. Thronus tuus, Deus, in seculum seculi, *Hebr. 1.*
50. Ut iustificeris in sermonibus tuis, *Rom. 3.*
54. Jasta super Dominum curam tuam, *1. Pet. 5.*
61. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet, *1. Cor. 3.*
67. Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, *Ephes. 4.*
68. Zelus domus tue comedit me, *Joan. 2.*
68. Impropria impropertium tibi ceciderunt super me, *Rom. 15.*
68. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, *Rom. 11.*
68. Fiat commoratio eorum deserta, *Act. 1.*
68. In siti mea potaverunt me aceto, *Joan. 19.*
77. Aperiam in parabolis os meum, *Matth. 13.*
77. Panem coeli dedit eis, *Joan. 6.*
81. Ego dixi, Dii estis, *Joan. 10.*
88. Inveni David servum meum, *Act. 13.*
90. Angelis suis mandavit de te, *Matth. 4. Luc. 4.*
93. Dominus novit cogitationes sapientum, quoniam vanæ sunt, *1. Cor. 3.*
94. Hodie si vocem ejus audieritis, *Hebr. 3.*
94. Sicut juravi in ira mea, *Hebr. 3.*
96. Et adoret eum omnes angeli ejus, *Hebr. 1.*
101. Tu in principio, Domine, terram fundasti, *Hebr. 1.*
103. Qui facit angelos suos spiritus, *Hebr. 1.*
108. Et episcopatum ejus accipiat alter, *Act. 1.*

109. Dixit Dominus Domino meo, Sede, &c. *Matth. 22. Act. 2.*
 109. Sede à dextris meis, *Hebr. 1.*
 109. Donec ponat inimicos tuos scabellum, &c. *Hebr. 1. 1. Cor. 15.*
 109. Tu es sacerdos in æternum, &c. *Hebr. 5. 7.*
 109. Juravit Dominus & non poenitebit eum, *Hebr. 7.*
 111. Dispersit, dedit pauperibus, &c. *2. Cor. 9.*
 115. Credidi, propter quod locutus sum, *2. Cor. 4.*
 115. Omnis homo mendax, *Rom. 3.*
 116. Laudate Dominum omnes gentes, &c. *Rom. 15.*
 117. Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo, *Hebr. 3.*
 117. Lapidem quem reprobaverunt edificantes, *Matth. 21. Marc. 12. Act. 4. 1. Petr. 2.*
 117. Hofanna filio David; Benedictus, &c. *Matth. 21.*
 131. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, *Act. 2.*
 139. Venenum aspidum sub labiis eorum, *Rom. 3.*
 P R O V E R B.
 3. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, *Rom. 12.*
 3. Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. *Hebr. 12.*
 10. Quem diligit Dominus, corripit, &c. *Hebr. 12. Apoc. 3.*
 10. Charitas operit multitudinem peccatorum, *1. Petr. 4.*
 17. Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat, *1. Thess. 5. 1. Petr. 3.*
 20. Qui maledixerit patri, &c. *Matth. 15. Marc. 7.*
 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, &c. *Rom. 12.*
 26. Canis reversus ad vomitum suum, *2. Petr. 2.*
 I S A I A S.
 1. Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, *Rom. 9.*
 5. Homo plantavit vineam, *Matth. 21. Luc. 20. Marc. 12.*
 6. Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth, *Apoc. 4.*
 6. Auditum audietis, & non intelligetis, *Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Act. 28. Joan. 12. Rom. 11.*
 7. Ecce virgo in utero habebit, *Matth. 1.*
 8. Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus, *Hebr. 2.*
 9. Terra Zabulon & terra Nephthali, *Matth. 4.*
 10. Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, *Rom. 9.*
 11. Revelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet spiritu oris sui, *2. Thess. 2.*
 11. Erit radix Jesse, *Rom. 15. Act. 13.*
 21. Cecidit, cecidit Babylon illa magna, *Apoc. 14.*
 22. Manducemus & bibamus, cras enim moriemur, *1. Cor. 15.*
 22. Hæc dicit sanctus, & verus, qui habet clavem David, *Apoc. 3.*
 25. Absterget Dominus omnem lacrymam, &c. *Apoc. 7. 2. 21.*
 28. Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic, *1. Cor. 14.*
 28. Ecce pono in Sion lapidem offensionis, *Rom. 9. 1. Petr. 2. Act. 4.*
 29. Populus hic labiis me honorat, *Matth. 15. Marc. 7.*
 29. Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam, &c. *1. Cor. 1.*
 33. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquistator hujus sæculi? *1. Cor. 1.*
 40. Vox clamantis in deserto: Parate, &c. *Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Joan. 1.*
 40. Omnis caro sanum, *1. Petr. 1. Iac. 1.*
 40. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis instruit eum? *Rom. 11.*
 40. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis constitutus est ei? *1. Cor. 2.*
 41. Ego sum primus & novissimus, *Apoc. 1. 2. 22.*
 42. Ecce puer meus quem elegi, *Matth. 12.*
 41. Ecce nova facio omnia, *Apoc. 21. 2. Cor. 5.*
 45. Nunquid dicit figmentum ei qui se, &c. *Rom. 9.*
 45. Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis, &c. *Rom. 14.*
 49. Posui te in lucem Gentium, ut sis, &c. *Act. 13.*
 49. Tempore accepto exaudi vi te, &c. *2. Cor. 6.*
 49. Non esurierit neque sitient amplius, &c. *Apoc. 7.*
 50. Tunc expuerunt in faciem ejus, *Matth. 26.*
 52. Quam speciosi pedes Evangelizantium pacem, *Rom. 10.*
 52. Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. *2. Cor. 6.*
 52. Nomen Dei per vos blasphematur, *Rom. 2.*
 52. Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt, & qui, &c. *Rom. 15.*
 53. Domine, quis credidit auditui nostro? *Rom. 10. Joan. 12.*
 53. Ipse infirmitates nostras accepit, &c. *Matth. 8.*
 53. Tanquam ovis ad occisionem, &c. *Act. 8.*
 53. Et cum iniquis reperiatus est, *Marc. 15. Luc. 22.*
 54. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, *1. Petr. 2. 1. Joan. 1.*
 54. Qui peccata nostra pertulit in corpore, *1. Petr. 2.*
 54. Latere sterilis quæ non parit, &c. *Gal. 4.*
 54. Et erunt omnes docibiles Dei, *Joan. 6.*
 55. Et qui sitit, veniat; & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis, *Apoc. 22.*
 55. Dabo vobis sancta David fidelia, *Act. 13.*
 56. Domus mea, domus orationis vocabatur, *Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19.*
 59. Contritio & infelicitas in viis eorum, &c. *Rom. 3.*
 59. Galeam salutis assumite, *1. Thess. 5.*
 59. Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob, *Rom. 11.*
 60. Et portæ ejus non claudentur per diem, *Apoc. 21.*
 60. Et civitas non eget sole neque luna, *Apoc. 21.*
 60. Non ultra non erit, *Apoc. 21.*
 61. Spiritus Domini super me, &c. *Luc. 4.*
 62. Dicite filie Sion, Ecce rex tuus venit, *Matth. 21.*
 64. Quod oculus non vidit, nec auris audivit, &c. *1. Cor. 2.*
 65. Inventus sum à non querentibus me, &c. *Rom. 10.*
 65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, *Rom. 10.*
 65. Novos vero celos, & novam terram, *2. Petr. 3. Apoc. 21.*
 66. Cælum mihi sedes est; terra autem, &c. *Act. 7.*
 66. Ubi vermis eorum non moritur, &c. *Marc. 9.*
 J E R E M.
 7. Vos autem fecistis illam speculam latronum, *Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19.*
 9. Qui gloriatur, in Domino gloriatur, *1. Cor. 1. 2. Cor. 10.*
 10. Quis non timebit te Domine? *Apoc. 15.*
 17. Ego sum scrutans renes & corda, *Apoc. 2.*
 31. Vox in Rama audita est, *Matth. 21.*
 31. Ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios, *1. Cor. 6.*
 31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Juda testamentum novum, *Hebr. 8.*
 31. Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. *Hebr. 10.*
 31. Dabo leges meas in cordibus eorum, *Hebr. 10.*
 31. Cecidit, cecidit Babylon magna, *Apoc. 18.*
 E Z E C H.
 3. Accipe librum, & devora illum, *Apoc. 10.*
 20. Qui fecerit homo, vivet in ea, *Rom. 10.*
 32. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, &c. *Matth. 24.*
 36. Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes, *Rom. 2.*
 D A N I E L.
 9. Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, *Matth. 24. Marc. 13. Luc. 21.*
 O S E E.
 1. Et erit in loco ubi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. *Rom. 9.*
 2. Vocabo non plebem meam, plebem meam, *Rom. 9. 1. Petr. 2.*
 6. Misericordiam volo, & non sacrificium, *Matth. 9. 12.*
 10. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos, *Luc. 23.*
 11. Ex Ægypto vocavi filium meum, *Matth. 2.*
 13. Absorpta est mors in victoria, *1. Cor. 15.*
 J O E L.
 2. Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo, *Act. 2.*
 2. Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit, *Rom. 10.*
 A M O S.
 6. Nunquid victimas & hostias obtulistis mihi? *Act. 7.*
 6. Væ vobis divitibus, *Luc. 6.*
 9. Posthæc revertar, & reedificabo tabernaculum David, quod decidit, &c. *Act. 15.*
 J O N A S.
 2. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, *Matth. 12. Luc. 11.*
 3. Pœnitentiam egerunt in predicatione Jonæ, *Matth. 12. Luc. 11.*
 M I C H A E A S.
 5. Et tu Bethlechem terra Juda, *Matth. 2.*
 7. Veni separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem, *Matth. 10. Luc. 12.*
 N A H U M.
 1. Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, &c. *Rom. 10.*
 H A B A C U C.
 1. Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, *Act. 13.*
 2. Justus autem ex fide vivit, *Rom. 1. Gal. 3.*
 A G G E U S.
 2. Adhuc semel, & ego movebo non solum terram, sed & cælum, *Hebr. 12.*
 Z A C H A R I A.
 8. Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, *Ephes. 4.*
 9. Ecce rex tuus venit, &c. *Matth. 21. Joan. 12.*
 11. Et acceperunt triginta argenteos, *Matth. 27.*
 12. Viderunt in quem compunxerunt, *Joan. 19.*
 13. Percutiam pastorem, &c. *Matth. 26. Marc. 14.*
 M A L A C H I A.
 1. Jacob dilexi, Esau autem odio habui, *Rom. 9.*
 3. Ecce ego mitto angelum meum, &c. *Matth. 11. Marc. 1.*
 4. Ipse est Elias qui venturus est, *Matth. 11.*
 4. Quid est quod scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire, *Matth. 17. Marc. 9.*
 4. Ut convertat corda patrum in filios, *Luc. 1.*

HEBRAICORUM, CHALDÆORUM,

Græcorumque Nominum Interpretatio.

A

ARON, Mons five montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abbarim, Transitus plur. numer. five tran-
seuntis.
Abdemelech, Servus regis.
Abdenago, Servus claritatis.
Abdias, Servus Domini.
Abdon, Servus.

Abel, per aleph, Luctus, Civitas.
Abel, per he in principio, Vanitas, filius Adam.
Abessalon, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Abraham, Pater pacis.
Acari, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaja, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, five possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achimob, Frater bonitatis.
Adam, homo, five terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis unum est ex
nominibus Dei, quod Interpres aliquando posuit pro
nomine Dei Tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustia, five tribulationes. Hebraicè . Mi-
sraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraicè Cus dici-
tur, idest nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Teſtum.
Agar, Peregrina.
Aggeus, Festivus.
Aholi, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No; quod interpretatur cru-
dus, five irritatio.
Alieleja, Laudate Dominum.
Avallec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Amam, Controars.
Amara, Fides, five veritas.
Amasu, per aleph, Fortis, pater robustus.
Amasai, per ain, Populi manus.
Amalech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur aut firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus ejus.
Ammon, Fid. lis, aut verax.
Amorihai, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaac.
Amos, per ain, Oneratus, unus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium, Princeps mili-
tiz Israelitica.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, five cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratia, five misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Arica Hebraicè Pul dicitur, idest, casus vel ruina.
Ilaiz 06. 34.
Aphrica, Nah. 3. 9. Pot. Crassa, five pinguis.
Apollolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2 Paral. 24. 2.
Arabes, Psal. 71. 15. Hebraicè Saba, idest, conversio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii.
Arcopagita, de Colle Martis.
Arcopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Atraxerxes, Lumen, five maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vincens, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitude, five felicitas, filius Jacob.

Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Infidians, five beatus.
Astaroth, Grege, five divitiz.
Athalia, Tempus Domini.
Athena, sine cumulo.
Attalia, Augens vel nutrens.
Ava, Iniquitas.
Axata, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Auditor.
Azorus, Hebraicè Afdod, Deprædatio.

B

Baal, Idolum, aut dominans.
Baal, Ofce 10. 24. Arbel legendum, id est, pu-
gnavit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commissio.
Bala, Inveterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, Urbs, per ain in fine.
Balaam, Vetusitas populi.
Balac, Destruens.
Banajas, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bar-jona, Filius columbe.
Barnabas, Filius consolationis.
Barfabas, Filius conversionis.
Barthimeus, Filius cæcus.
Bartholomeus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Barthuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beel-phégor, Idolum hiatu.
Beel-zebub, Idolum musce.
Beers, Putres.
Behemoth, Jumenta, Quadrupedia.
Beel, Vetusitas.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Perversus, Absque iugo.
Ben-ennom, Filius divitiarum suarum.
Benjamin, Filius dextere.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Putres.
Bereshit, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Berfabec, Putres juramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-aufa, Domus obedientie, vel afflictionis.
Beth-aven, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus fumentis.
Beth-el, Domus Dei.
Becher, Divisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phagor, Domus hiatu.
Beth-sabec, Domus juramenti, Civitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezeel, Fulgur.
Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banereem, Filii tonitru.
Boux, In fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
Boter, Munus.
Bosra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessor.
Caleb, quasi Cor.
Cana, Zelus, Emulatio.
Cananus, idest, ex Cana, vico Galilee.
Capharnaum, Ager pœnitentie.
Cappadoces, Hebraicè, Caphthorim, idest, sphaerulæ.
Cariathiarim, Civitas silvarum.
Cariath-sepher, Civitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumfisionis, vel agnus circumfiscus.
Carthageneses, Hebraicè Tharsis, idest, contemplatio gaudii.
Cedar, Nigredo, tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus à petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chereas, Letus.
Chalda, Hebraicè Chafdaim, idest, Quasi demones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chudchod, Jaspis.

Chorae, Furores.
 Christus, Unctus.
 Chus, Aethiops.
 Cin, Possessio, Engcio.
 Cinoth, Lamentationes.
 Cis, Durus, Stipula.
 Cleophas, Gloria omnis.
 Cneclyria, Curva Syria.
 Colossenses, Supplicio affecti.
 Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
 Core, Calvus, calvitium, per heth in fine.
 Core per aleph in fine, Vocans, Legens. 1 P. 9. 19.
 Corozaim, Hic est mysterium.
 Cosbi, Mendax.
 Cyprus, Pulchra.
 Cyrus, quasi miser.

D

D Agon, Frumentum.
 Dila, Paupertas.
 Damascus, Sanguinis fucus.
 Damascus, 1 Reg. 16 Similitudo incendii. Hebr. Dumesc.
 Dan, Judicans, sive iudicium.
 Daniel, Iudicium Dei.
 Darius, Requirens.
 Damascus, Generationis procuratio.
 Dathan, Ritus, Lex.
 David, Dilectus.
 Debora, Apes, Verbum.
 Decapolis, Decem civitatum, subregio.
 Diabolus, Criminator, Calumniator.
 Diabolus, Habac. 3. 5. Hebr. Reseph, idest Volucris, Flamma.
 Dibre-hajamin, Verba dierum.
 Didymus, Gemellus.
 Dina, Iudicium, vel Judicans.
 Donyfus, Divinus filius.
 Dithalassum, Duo maria.
 Doeg, Solicitus, Anxius.
 Dor, Generatio.
 Dura, Generatio, vel habitatio.

E

E Bal, Acervus vetustatis.
 Ecclesiastes, Concionator.
 Eoen, Voluptas, Deliciae.
 Edom, Rufus.
 Eglon, Vitulus.
 Elcana, Deus zelotes.
 Eleazar, Dei adiutorium.
 Elehanam, Dei gratia, sive misericordia.
 Eliacin, Dei resurrectio.
 Elias, Deus Dominus.
 Eliezer, Dei adiutorium.
 Elimelech, Deus meus rex.
 Elisabeth, Deus juramenti.
 Eliazus, Dei salus, Deus salvans.
 Eliehaddebarim, Hec sunt verba, sic incipit quintus liber legis.
 Eluathan, Deus dedit.
 Emmanuel, Notiscum Deus.
 Emmaus, Timens consilium.
 Enac, Gigas, Torques.
 Encenia, Renovatio, Dedicatio.
 Enom, Ecce illi.
 Enos, Homo, vel vir.
 Ephraim, Frugifer, Crescens.
 Ephraim, Hebraice Ephra, idest pulverulenta, sive plumbica, 2 Reg. 14. 7.
 Ephrata, Ubertas, sive frugifera.
 Ephron, pulvis.
 Elau, Faciens, Operans.
 Eldra, Auditor, Atrium.
 Elther, Oculta, Abcondita.
 Etam, Avis eorum.
 Etham, Fortitudo eorum.
 Eubulus, Prudens.
 Ezechias, Fortitudo Domini.
 Ezechiel, Fortitudo Dei.
 Ezriel, Auxilium Dei.

G

G Abaa, Collis.
 Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
 Gad, Felix, Accinctus.
 Gadgad, felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
 Galaad, Abiectio.
 Galaad, Acervus testimonii.
 Galatz, Lacantes.
 Galgal, Rota, Revolutio.
 Galgala, Rota.
 Galilza, Volubilis.
 Gazer, Praecisio.
 Gazophylacium, Ubi thesauri templi servabantur.
 Gebal, Terminus.
 Gedeon, Conterens.

Gehenna, Vallis tristitia.
 Gehennon, Vallis contristans.
 Gelboe, Revolutio investigationis.
 Gerson, Advena ibi.
 Gerson, Exilium ejus.
 Gibli, Termini.
 Gihon, Pedus, Exitus.
 Gog, Testum.
 Goigotha, Calvaria, ubi capita mortuorum reponuntur.
 Goliath, Transigratio.
 Gomor, Genus mensurae.
 Gomorra, Populus rebellis.
 Graci, Hebraice Jevanim, idest deceptores.

H

H Abacuc, Lugator.
 Hananias, Gratia Domini.
 Haran, Destructus.
 Havoth-jair, Oppida illuminationis.
 Hesel, Acervus vetustatis.
 Heber, Socius, pariceps, per heth in principio.
 Heber, per ain, Transitus.
 Hebraus, Transiens.
 Hebron, Societas.
 Heli, Oblatio.
 Heliopolis, Hebraice dicitur, On, idest, dolor.
 Henoah, Desicatus.
 Hermon, Destructio.
 Hebron, sagitta exultationis.
 Heva, Viva, Vivenz.
 Hierapolis, Sacra civitas.
 Hieronymus, Sacrum nomen.
 Holofernes, Fortis dux.
 Hor, Mons.
 Horeb, Desertum.
 Horma, Destructio.
 Hur, Libertas.
 Hus, Consilium.
 Hymeneus, Carmen nuptiale.

I

I Abel, Defluens.
 Jabes, Siccitas, per sin, in fine.
 Jabes, Tristitia, per sade in fine.
 Jacob, Supplantator.
 Jahel, Ascendens, Damula.
 Jahiel, Vivit Deus.
 Jairites, Illuminatus.
 Jamin, Dexter, vel dexter.
 Japheth, Dilatus.
 Jaion, Sanans.
 Javan, Decipiens.
 Ichabod, Ubi gloria, Vae gloriae.
 Idumza, Rufa, Terrena.
 Jebus, Concubatio.
 Jechonias, Preparatio Domini.
 Jehu, Iose, Existens.
 Jehus, Tinea corrolus, per sin.
 Jehus, 1 Par. 8. 10. Consilians, per sade.
 Jemini, Dexter, vel dexter.
 Jephthe, Aperiens.
 Jerameel, Misericordia Domini.
 Jeremias, Cellitudo Domini.
 Jericho, Luna, Mensis.
 Jerobaal, Impugnans idolum.
 Jerobaam, Impugnans populum.
 Jerusalem, Visio pacis, Visio perfecta.
 Jerusalem, idem.
 Jette, Ens, Existens.
 Jeshoe, Est vacuus.
 Jesus, Hebraice Jehosua, Dominus salvator.
 Jethron, Excellens.
 Jezovias, Auscultatio Domini.
 Jezrahel, Semen Dei.
 Indus, idest, de India. Hebraice dicitur Modu, idest, laudatio.
 India, Job 28. 16. Hebraice Ophir, idest, cinis.
 Joab, Paternitas, Habens patrem.
 Joachaz, Domini apprehensio.
 Joachaz, 2 Par. 36. 8. Apprehendens.
 Joachim, Domini preparatio.
 Joacim, Domini resurrectio.
 Joas, Diffidens, Desperans.
 Joas, Domini ignis, 4 Reg. 11. 21. Hebr. Jehoas.
 Joas, 1 Par. 7. 8. & 27. 28. Tinea corrolus, per ain.
 Job, Dolens, Gemens.
 Joel, Volens, Incipiens.
 Johanan, Gratiolus, Pius, Misericors.
 Johannes, idem.
 Jonas, Columba.
 Jonadab, Spontaneus.
 Jonathan, Domini donum, filius Saul.
 Joram, Excelsus.
 Jordanis, Fluvius iudicii.
 Josaphat, Dominus Iudex.
 Joseph, Augmentum.
 Joseph, Psalm. 80. 2. Domini augmentum. Hebr. Jehoseph.
 Josias, Ignis Domini.

Jolue, Dominus salvator.
 Isaac, Ritus.
 Isai, Munus, aut ens.
 Isai, 1 Par. 2. 17. Vir meus.
 Isaias, Domini salus.
 Isobeth, Vir confusionis.
 Isariotes, Vir occisionis.
 Ismahel, Exaudito Dei.
 Israel, Prævalens Deo.
 Isachar, Est merces, præmium.
 Ichamar, Insula palmæ.
 Jubileus, Buccina.
 Judas, Laudatio.
 Julius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
 Lamech, Pauper, Humiliatus.
 Lapidoth, Fulgura.
 Lazarus, Dei adjutorium.
 Lechi, Maxilla.
 Leci, Lex.
 Levi, Copulatus.
 Leviathan, Copulatio, Societas sua.
 Lia, Laboriosa, Fatigata.
 Libanus, Candidus.
 Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
 Lithostrotos, Lapidibus stratus.
 Lot, Involutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
 Maafias, Opus Domini.
 Maceda, Incendium.
 Madian, Judicium, Litigans.
 Magdalena, Magnifica.
 Magi, Sapientes, vel Philosophi.
 Malachias, Nuntius meus.
 Malaleel, Laudans Deum.
 Malchus, Rex.
 Mammona, Pecunia, Divitia.
 Manzer, De scorto natus.
 Mauahem, Consolator.
 Manasses, Oblitus, Oblivio.
 Manue, Requies.
 Mara, Amara.
 Mardochai, Amara contritio.
 Maria, Exaltata, Amantudinis mare.
 Marthas, Provocans.
 Massa, Onus.
 Maipha, Specula.
 Mathusael, Mortem suam postulans.
 Mathæus, Donatus.
 Melchias, Rex Dominus.
 Melchisedech, Rex justitiæ.
 Melchisua, Rex salvator.
 Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluvii, Eu-
 phratis, & Tigri ambiatur.
 Micha, pauper.
 Michael, Quis sicut Deus?
 Michas, Idem.
 Michel, Quis omnia?
 Miphobeth, De ore ignominia.
 Misael, Quis postulator?
 Misse, Proverbia, Nomen libri.
 Misphat, Judicium.
 Mna, Libra, Talentum.
 Moab, De patre.
 Moria, Amaritudo.
 Mofa, Azymum, per fade.
 Mofa, 1 Par. 8. 9. Onus.
 Mosollam, Pacificus.
 Moyfes, Attractus (sub. de aquis.)
 Mylia, Stelesta.

N

Naaman, Pulcher.
 Nabal, Stultus.
 Nabo, Loquela, Prophecia.
 Naboth, idem.
 Nabuchodonosor, Planctus judicii.
 Nachor, Raucus, Aridus.
 Nadab, Spontaneus.
 Nahaslon, Coluber, Serpens.
 Nahum, Consolator.
 Naim, Pulcher.
 Nathan, Donatus.
 Nathanael, Donum Dei.
 Nazarei, Separati, Sanctificati.
 Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per fade scri-
 batur, Custodia, vel florida interpretatur.
 Neapolis, Nova civitas.
 Nehemias, Consolatio.
 Nehustan, Aeneum.
 Nemrod, Rebellis.
 Nephthali, Equiparatio.

Ninive, Pulchra.
 Noe, Cessatio, Requies.
 Noema, Decora.

O

Obadias, Servus Domini.
 Obed, Servus.
 Obed-dom, Servus hominis.
 Ochozias, Apprehensio.
 Odollam, Testimonium illis.
 Og, Subcinericius panis.
 Olla, Elevatio, Holocaustum.
 Onam, Dolor.
 Onana, Dolor, Iniquitas.
 Onofimus, Utilis.
 Oolla, Tabernaculum.
 Ophni, Pugnus, Pugillus.
 Oreb, Corvus.
 Ofec, Salvator.
 Oza, Fortitudo.
 Ozias, Fortitudo Domini.
 Oziel, fortitudo Dei.

P

Palastina, Conspersa (sub. cinere.)
 Paracletus, Consolator, Advocatus.
 Parascève, Preparatio.
 Pascha, Transitus.
 Pentateuchus, Quinque volumina.
 Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies)
 Petrus, Saxum, Petra.
 Phacee, Aperiens.
 Phanuel, Videns Deum.
 Pharo, Dissipans.
 Phares, Divisio, Filius Judæ.
 Phares, per sin, 1 Paral. 7. 16. Eques.
 Pharisei, Divisi.
 Phase, Transitus.
 Phasga, Collis.
 Philistha, Conspersa cinere.
 Phinees, Facies confidentia.
 Phogor, Hiatus.
 Phil, Africa.
 Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
 Probatia, Ovina, Locus ubi pecora sacrificanda tenen-
 tur.
 Profelytus, Advena, Peregrinus.

R

Raab, Psal. 86. 4. Superba, Fortis.
 Rabba, Multa, Grandis.
 Rachel, Ovis.
 Raguel, Pastor Dei.
 Rahab, Lara, Dilatata.
 Ram, Excelsus.
 Ramefles, Tonitruum tinea.
 Raphael, Medicina Dei.
 Raphaïm, Gigantes, Medici.
 Rebecca, Saginata.
 Rebla, Reblata, Rixa.
 Rechab, Quadriga.
 Remmon, Malum granatum.
 Respha, Extensio.
 Roboam, Dilatans populum.
 Roma, Excelsa, Sublimis.
 Ruben, Videns filium.
 Ruma, Excelsa.
 Ruth, Saturata.

S

Sasph, Cogitans.
 Saba, per sin, Conversio, Captivitas.
 Saba, per samech, Circuitio.
 Sabaoth, Exercitus, in plurali.
 Sabatha, Circuitus.
 Sabbatimus, Requies, Cessatio.
 Sabbatum, idem.
 Sadducei, Iusti.
 Sadoc, Justus.
 Sale, Millio.
 Salem, vel Sallem, Pax.
 Salmanasar, Pax ligata.
 Salmon, Pacificus.
 Salomith, idem. f. g.
 Salomon, Pacificus.
 Salphaad, Umbra formidinis.
 Samaria, Custodia, Adamas.
 Samson, Sol ejus, Nominis iteratio.
 Samuel, Positus à Deo.
 Saphan, Hereticus, Cuniculus.
 Saphat, Judicans.
 Sara, per he in fine, Domina, Uxor Abraham.
 Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
 Sarai, Domina mea.

Sarephtha, Angustia buccellæ.
 Saron, five Syrona, Planities.
 Satan, Adversarius.
 Saul, Postulatus, Commodatus.
 Saul, 1 Reg. 9. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
 Scenopezia, Festum tabernaculorum.
 Scibboleth, Spica.
 Sedecias, Justus Domini.
 Segor, Parva.
 Sehon, eradicatio.
 Sela, Dissolvens, Filius Judæ.
 Sellum, Pacificus.
 Sellum, Manens.
 Sem, Nomen, Fama, Postus.
 Semei, Obediens.
 Semei, 1 Par. 2. 28. Nomen meum.
 Sennacherib, Rubus destructionis.
 Seon, Sonitus.
 Sepharvaim, Libri, vel Scribæ.
 Sephora, Pulchra, aut Tuba, Exod. 1. 15. per sin.
 Sephora, Exod. 2. 21. Avis, Passer, Uxor Moysi.
 Seth, Postus.
 Setim, Expansiones.
 Siba, Exercitus, Militia.
 Sitboleth, Onus.
 Sicera, Ebrietas.
 Sichea, Humerus.
 Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
 Siloe, Missus, Mittens.
 Simeon, Audiens, Exaudito.
 Simon, Obediens.
 Sin, Rubus. Exod. 16. 1. per famech.
 Sin, per sate, Arma, Scutum.
 Sion, Acervus, 2 Reg. 5. 7.
 Sion, Deut. 4. 48. Strepitus.
 Sisara, Hirundinem videns.
 Sodoma, Secretum eorum.
 Soter, Custos.
 Sophetim, Judices.
 Sorec, vinea.
 Stephanus, Coronatus.
 Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
 Sunamitis, Dormiens.
 Susanna, Liliu, Rosa.

T

Tarfus, Alata, Pennata.
 Thabor, Electio, Puritas.
 Thaddæus, Laudans.
 Thamar, Palma, Dactylus.
 Thare, Odorans, Spirans.
 Tharsis, Contemplatio gaudii.
 Thau, Signum.
 Thecoa, Spes, Funiculus.
 Teraphim, Simulacra.
 Thomas, Abyssus, Geminus.
 Thophech, Tympanum, Seductio.
 Timæus, Cæcus, Cæcitas.
 Timotheus, Honor Dei.
 Titus, Honorabilis.
 Tobias, Bonus Dominus.
 Tubalcain, Mundana possessio.
 Tyrii, Hebraicè Sorim, id est, tribulantes.

V

Vaicra. Et vocavit: Liber Levitici.
 Vaidabber, Et locutus est: Liber Numerorum.
 Vasthi, Potans, Bibens.
 Velle fenoth, Et hæc sunt nomina. Secundus liber Legis, qui Exodus Græcè vocatur.
 Ur, Ignis.
 Urias, Ignis Domini.

Z

Zabad, Dos, Donatus.
 Zabdi, idem.
 Zabulon, Habitatulum.
 Zacchæus, Purus.
 Zacharias, Memoria Domini.
 Zambri, Cantans.
 Zara, Oriens.
 Zebedæus, Dos, Donatus.
 Zebec, Victima.
 Zelotes, Emulator.
 Zelpha, Diffusio oris.
 Zerobabel, Alienus à confusione.

F I N I S.

in castra contra Philistinos, 1 Reg. 4. 5. capitur, 4. 11.
 Arca quod continebat, * Exod. 16. 24. Deut. 10. 2. † 31.
 26. 3 Reg. 8. 9. 2 Paral. 5. 10. Hebr. 9. 4.
 ARCHELAUS regnat loco patris sui Herodis, Matth. 2. 22.
 ARIOLI, & aruspices, Dan. 2. 27. † 4. 6. † 5. 7. 12.
 AR. 19. 17. vide Incantatores.
 ARISTARCHUS socius sancti Pauli, & in itinere,
 & in vinculis, Act. 19. 29. † 20. 4. † 27. 2. Col. 4. 10.
 ARPHAXAD rex Medorum à Nabuchodonosor vi-
 ctus, Judith 1. 1. 5. 6.
 ARSACES rex Persarum, & Medorum superat Deme-
 trium, 1 Mach. 14. 7.
 ARTAXERXES rex Persarum recipit litteras plenas
 querelis adversus Judæos, 1 Esdr. 4. 7. (7. respondet, jubet
 ædificationem templi impediri, 4. 24. permittit Israeli ædi-
 ficare templum, 2 Esdr. 7. 7.
 ASA filius Abiam rex Juda tollit idola, 3 Reg. 15. 8. 11.
 subsidium querit Syriæ, & moritur, 15. 19. 24. Josaphat
 filius ejus rex post eum, 1 Paral. 3. 10.
 ASAPH cantor Davidis, 1 Par. 6. 30. † 16. 5.
 ASARHADON, postquam pater ejus Sennacherib
 confusus est, succedit in regnum, 4 Reg. 19. 37. Isaie 37. 18.
 ASENETH parit ipsi Joseph, Ephraim, & Manas-
 se, Gen. 41. 40. † 46. 20.
 ASTA subicitur Romanorum imperio, 1 Mach. 8. 6.
 ASSUERUS rex Persarum instruit splendidam cenam,
 Eth. 1. 1. accipit Esther uxorem, 2. 9. 17. reliquit Darium
 filium suum successorem, Dan. 3. 1.
 ASSUR filius Sem filii Noe, constituit regnum Assy-
 riorum, 1 Gen. 10. 22. 1 Paral. 1. 17.
 Assur virga iuroris Domini, Isaie 10. 5. contra Assyrios pro-
 phetatur, Num. 24. 24. Isa. 10. 5. † 17. 3. † 30. 28. 11. † 31. 8.
 Rex Assur expugnat Israelitas, & transfert in Assyriam,
 4 Reg. 15. 29. * † 16. * † 17. * expugnat civitates Judæ, 4 Reg.
 18. * 1 Paral. 32. * Ezech. 46. *
 ASSYRIORUM exercitus ab angelo ceditur, 4 Reg.
 19. 37. 2 Paral. 32. 1. 37. 36. Eccli. 48. 24. 1 Mach. 7. 41.
 2 Mach. 8. 19. Tob. 1. 21. Joann. 2. 5.
 ASTAROTH, Jud. 2. 13. † 10. 6. 1 Reg. 7. 3. † 12. 10.
 ATHALIA filia Amos regis Israel, 4 Reg. 8. 26. per-
 dit totam ferè regiam stirpem, 12. 1. regnat sex annos in
 Judæa, 2 Paral. 22. 12. interimunt, 4 Reg. 11. 16. 20.
 ATHENOBIVS mittitur ad Simonem, 1 Mac. 15. 28.
 AVARITIA, Job. 20. 1 Reg. 10. 1. † 14. 21. † 17. 3. † 30. 28. 11. † 31. 8.
 4 Reg. 5. 12. Pfal. 30. 6. 21. Prov. 1. 19. † 11. 28. † 12. 17. † 15.
 6. 16. 37. † 28. 16. 22. † 30. 5. Eccli. 2. 16. † 4. 8. † 5. 9. 1. 16. 5. 8.
 † 56. 11. Jer. 6. 11. † 8. 10. Ezech. 22. 13. Amos 8. 4. Mich. 6. 10.
 Nahuc. 2. 9. Eccli. 14. 3. † 11. 2. † 48. 4. 1 Mach. 4. 50. † 10. 20.
 Matt. 6. 19. † 26. 14. 46. † 27. 3. Marc. 8. 36. Luc. 12. 15. Joann.
 12. 4. Act. 5. 1. † 8. 19. † 14. 26. 1 Cor. 6. 10. Ephes. 5. 4. Phil.
 4. 11. Coloss. 3. 5. 1 Tim. 6. 9. ad Tit. 1. 7. 11. Hebr. 11. 5.
 AUDIENDUM Verbum Dei, vide Verbum Dei.
 AXA filia Caleb traditur Othonieli in uxorem, Jos. 15.
 17. Jud. 1. 11.
 AZARIAS filius Amasie rex Juda fit leprosus, 4 Reg.
 15. 5. 2 Paral. 26. 19. reliquit filium Joatham regem, 4 Reg.
 15. 31. 1 Paral. 1. 12. appellatur Ozias, 2 Paral. 26. 19. Matt.
 1. 9. Matth. 1. 22. 3. 29.
 Azarias Propheta mittitur ad regem Asa, 2 Paral. 15. 2.

B

BAAL idolum Samaritanorum, 3 Reg. 16. 31. altare Baal
 destruitur, Jud. 6. 25. 20. Sacerdotes Baal occiduntur,
 3 Reg. 18. 40. 4 Reg. 10. 25. † 23. 5.
 BAANA & Rechab suspenduntur, 2 Reg. 4. 12.
 BAASA impius rex Israel, pugnat contra Asa regem
 Juda, 3 Reg. 15. 16. * cum omni progenie sua exstirpatur,
 16. 4. 11. secundum verbum Jehu, 16. 1. 2. 3.
 BABYLONICA captivitas 70. annorum prædicitur,
 Lev. 26. 31. Deut. 4. 26. † 28. 36. 40. 4 Reg. 10. 17. Isa. 4. 1.
 19. Jer. 13. 19. 24. † 16. 9. † 20. 4. 6. † 21. 8. Ezech. 7. * 12. 16.
 22. 5. Mich. 1. 12. † 4. 10. Habac. 6. Bar. 6. 1.
 Babylonice captivitatis initium, 4 Reg. 24. * 25. * 2 Paral.
 36. * 3 Esdr. 1. 40. 52.
 Finis captivitatis promittitur, & prophetatur, Lev. 26.
 41. Deut. 4. 29. † 30. 2. 3 Reg. 8. 33. 2 Paral. 6. 24. 37. Isa.
 14. 1. 40. 1. 44. 20. Jer. 12. 15. † 16. 15. † 24. 5. † 25. 12. † 29. 10.
 † 30. * † 31. 9. † 42. 37. † 46. 27. Ezech. 11. 17. Dan. 9. 2. 3. Bar.
 6. 2. Liberatio fit, 1 Esdr. 1. * 2. * 3 Esdr. 2. 1.
 Babylonice captivitatis causa, 4 Reg. 17. 7. 13. 18. contra
 Babylonem, Pfal. 136. 5. Isa. 11. * † 42. 4. † 43. 2. 9. † 47. * Jer.
 25. 12. † 50. * 51. * Baruch 4. 27. Apoc. 14. 8. † 16. 19. † 17. * 18. *
 BACCHIDES dux Demetrii, 1 Mach. 7. 8. occidit
 Judam ex præcepto Demetrii, 9. 18.
 BALAA M. conducitur ad maledicendum Israel, Num.
 22. * † 23. * docetur à Domino, quid illi loquendum sit, 23.
 5. 26. Balaa doctrina, 2 Petr. 2. 15. Apoc. 2. 14.
 BALAC rex Moabitum mittit nuntios ad Balham, Num.
 22. 5. Josue 24. 19. vide Jud. 1. 25. Mich. 6. 5. Apoc. 2. 14.
 BALTHASAR videt manus scribentem, Dan. 5. 5. occi-
 ditur, & regnum ejus delabitur ad manus Darii, 5. 10. † 6. 1.
 BANAJAS dux Cerethi, & Phelethi, 2 Regum 20. 27.
 Davidi à consiliis, 23. 23. 1 Paral. 11. 25. postea præcedit
 militum Salomonis, 3 Reg. 2. 35.
 BAPTISMUS à Christo præceptus, Matth. 28. 19. Marc.
 16. 16. Joann. 3. 5.
 Baptismus docuerunt Apostoli, & administrarunt, Act. 2.
 38. 41. † 8. 12. 36. † 9. 18. † 10. 47. † 16. 33. † 19. 4. † 22. 16.
 Rom. 6. 2. 1 Corinth. 1. 14. Galat. 3. 17. Eph. 4. 5. Hebr. 6. 2.
 Baptismus salvat, 1 Petr. 3. 21. Baptismus est lavacrum re-
 generationis, Tit. 3. 5.

Baptismus tollit omnia peccata, Gen. 17. 4. Luca 4. 1.
 Ezech. 36. 25. Zach. 13. 1. Matth. 18. 18. † 28. 19. Marc. 1. 4.
 † 16. 16. Joann. 1. 31. † 3. 5. Act. 2. 38. † 8. 12. 38. † 16. 33. † 18.
 8. Rom. 6. 1. 4. 5. 6. * 1 Cor. 6. 11. Ephes. 5. 26. Coloss. 2. 11. *
 Tit. 3. 5. * Hebr. 10. 22. 1 Petr. 3. 21.
 Baptismus non est iterandus, Ephes. 4. 5. Hebr. 6. 6. † 10.
 26. Idem declarat ipsius figura, Gen. 17. 14. 1 Cor. 10. 2.
 Baptismus Joannis, Matth. 3. 6. † 21. 25. Marc. 1. 4. † 21. 30.
 Lucæ 3. 16. † 7. 29. † 10. 4. Joann. 1. 25. 33. † 3. 23. Act. 13. 5.
 † 11. 16. † 13. 24. † 19. 3.
 Baptismus penitentiae prædicatur, Marci 1. 4. Luc. 3. 3.
 Act. 2. 38. † 17. 24. † 19. 3. Rom. 6. 3. Coloss. 2. 12.
 Baptismi nomine significatur passio, Matth. 20. 21. Marc.
 10. 38. Lucæ 22. 50.
 Baptismus in Spiritu sancto, & igne, Matth. 3. 11. Marc.
 1. 8. Lucæ 3. 16. Joann. 1. 23. Act. 1. 5. † 2. 4. † 11. 15.
 BAPTIZANDI sunt parvuli, Gen. 17. 10. Exod. 4.
 24. 25. 26. Matth. 21. 38. † 18. 14. † 19. 14. Marc. 10. 4. Lucæ
 18. 15. Joann. 3. 5. Act. 2. 39. 41. † 16. 16. 33. † 18. 8. 1 Cor.
 1. 26. † 10. 2. † 15. 22. 1 Timoth. 2. 4.
 Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum
 illuminari, Hebr. 6. 4. aliquando per Renovari, Hebr. 6. 6.
 Baptizatus Christus, Matth. 3. 15. Marc. 1. 4. Lucæ 3. 21.
 in baptizatum delabitur Spiritus sanctus, Matth. 3. 16. Mar.
 1. 8. Luc. 3. 21. Joann. 1. 33.
 Baptizatus Christus per discipulos, Joann. 3. 22. † 4. 2.
 Baptizata integra domus, 1 Cor. 2. 14. Act. 16. 15. 33. †
 18. 8. † 16. 33.
 Baptizati accipiunt Spiritum sanctum, Act. 2. 38. † 19. 3.
 induunt Christum, Gal. 3. 27. in morte ipsius baptizantur,
 Rom. 6. 4. in unum corpus baptizantur, 1 Cor. 12. 13. 27.
 Baptizatus Simon Magus, Act. 8. 13.
 Baptizatus Eunuchus, Act. 8. 18.
 Baptizatus Cornelius gentilis, Act. 10. 47.
 BARABBAES laqueo dimititur, Matth. 27. 26. Marc. 15.
 15. Luc. 23. 27. Joann. 18. 10. Act. 1. 14.
 BARJESU à Deo per Paulum usu oculorum priva-
 tur, Act. 9. 11.
 BARNABAS petit pretium agri ante pedes Apostolorum,
 Act. 4. 37. ducit Paulum ad Apostolos, 9. 27. mittitur
 Antiochiam, 11. 22. redit in Jerusalem, 11. 30. iterum re-
 cipit se Antiochiam cum Paulo, 12. 25.
 BARTIMEUS visu donatur, Marc. 10. 46. 52.
 BARUCH filius Nerie, Jerem. 32. 12. dicitur Jerem-
 ia scribit librum, qui comburitur, 36. * conferribat alium,
 qui populo prælegitur, 45. 1. Baruch 1. 3.
 BARZELAI providet regi David de cibis, 2 Reg. 17.
 27. deducit eum usque ad Jordanem, 19. 21. * David præ-
 cepit, ut filius Barzelai beneficiat, 3 Reg. 2. 7.
 Barzelai, quoniam sua genealogia scripturam demon-
 strare non poterat, rejicitur à Sacerdotio, 1 Esdr. 2. 61.
 2 Esdr. 7. 64.
 BATHATH filia Salomonis, uxor Achis, 3 Reg. 4. 15.
 BATHUEL filius Nachor pater Rebecca, Gen. 22. 23.
 BEATITUDO, seu beatorum gaudium, & vita æterna,
 Sap. 7. 7. 5. 16. Isaie 25. 9. † 30. 26. † 49. 10. † 60. * 64. 2. Jer. 31. 3.
 8. 11. Dan. 12. 11. Matt. 13. 43. † 19. 28. † 25. * Marc. 12. 25. Luc.
 9. 31. † 12. 22. † 22. 29. Joann. 16. 22. † 17. 22. Rom. 8. 10. 1 Cor. 2. 9.
 † 15. 41. 2 Cor. 12. 3. 2 Tim. 4. 8. 1 Petr. 1. 4. 8. 5. 4. Hebr. 10. 35.
 † 12. 23. Jac. 1. 12. Apoc. 2. * 3. * 7. 9. 15. † 14. 1. † 21. * 22. *
 Beatitudo quomodo comparetur, Isa. 25. 9. Matth. 20. 23. †
 25. 34. Marc. 10. 40. Joann. 3. 15. 16. 36. † 5. 24. † 20. 19. Act. 2. 21. †
 5. 12. † 16. 34. Rom. 1. 16. † 10. 4. Ephes. 1. 12. † 2. 6. 1 Thess. 5. 9.
 2 Thess. 2. 13. 2 Tim. 1. 9. Tit. 1. 1. † 1. 5. 1 Petr. 1. 9. Hebr. 5. 12.
 BELIS, & Draconis historia, Dan. 14. *
 BELLUM est pena peccati, Lev. 26. 24. Deut. 28. 38.
 49. Judic. 1. 13. † 3. 1. 8. † 4. 1. † 6. 1. † 10. 6. † 13. 1. Isaie
 5. 25. Jerem. 5. 15.
 In Belli necessitate quomodo se quis habere debeat, Exod.
 17. 8. 12. 1 Reg. 17. 20. * 2 Paral. 12. 2. 6. † 14. 9. 12. † 18. *
 20. 1. † 32. 6. Judith 8. 9. * 1 Mach. 3. 16. 10. † 4. 6. 10. † 7.
 42. 45. 2 Mach. 8. 16. 19. Deus pugnat pro suis, Exod. 14.
 13. Deut. 1. 30. † 4. 22. 1 Reg. 17. 46. 2 Paral. 20. 15. Pfal. 17.
 35. † 143. 11. Isaie 30. 15. Quere victoria.
 Bellandum armis quoque spiritualibus, Rom. 13. 12. 2 Cor-
 inth. 10. 4. Eph. 6. 11. Galat. 5. 17.
 Bellum quibus de causis susceperint olim fideles, Genes.
 14. 14. Judic. 9. 27. † 10. * Josue 10. 1. 7. 1 Reg. 10. 1. 3.
 BENEDICTIO qua homo homini benedicat, Gen. 14.
 19. † 27. 4. * † 28. 4. † 48. 2. 32. 39. 43. Lev. 9. 22. Num. 24.
 24. 9. Deut. 10. 1. † 31. 1. Jos. 8. 13. † 14. 13. † 15. 19. † 21. 6. 1 Reg. 2.
 20. 2 Reg. 6. 18. † 14. 26. † 14. 22. 19. 29. 3 Reg. 1. 47. † 8. 14. 4 Reg.
 10. 14. 1 Paral. 16. 2. 2 Paral. 1. 10. Pfal. 117. 16. † 123. 8. Prov.
 27. 14. 1 Mac. 2. 69. Luc. 2. 14. † 6. 48. Rom. 12. 14. Hebr. 7. 2.
 Benedictio, qua creatura consecratur, & sanctificatur,
 Exod. 28. 21. † 29. 6. 27. Lev. 21. 10. † 22. 2. † 27. 38. 29. 30.
 Num. 5. 17. † 31. 6. Josue 6. 14. Jud. 17. 3. 1 Reg. 21. 5. 1 Paral.
 18. 11. 1 Esdr. 1. 41. 1 Tim. 4. 5. * Hebr. 9. 2. 3. Hinc consec-
 ratio Sacerdotum, vestium, altarium, templorum, cetero-
 rum, aquæ lustralis, & cetera.
 BENHADAD servat fidem, & pactum cum rege Asa,
 3 Reg. 15. 20. obsidet Samariam, 20. 1. 4 Reg. 6. 24. ægrotat,
 & moritur, 8. 7. 15.
 Benhadad filius Azael fit rex Syriæ, 4 Reg. 13. 24. labi-
 cit sibi Jerusalem, 13. 3.
 BENJAMIN filius Jacobi nascitur, Gen. 29. 16.
 BENJAMIN abutuntur uxore Levitæ, Jud. 19. 21.
 puniuntur, 20. 41.
 BESHLEEL insignis artifex, Exod. 31. 1. † 35. 10.
 BETHLE, & bruta animalia non crudeliter trahan-
 da, Gen. 35. 12. Exod. 21. 12. Num. 22. 23. 28. Deut. 5. 14. 1
 12. 10. Prov. 12. 10. Eccli. 7. 24.

5. 10. 1. Theff. 4. 16. 2. Theff. 1. 7. 2. Tim. 4. 1. 1. Petr. 4. 5. Hebr. 9. 28. Jud. 14. Apoc. 1. 7. 1. 20. 11.
 Christo omnia tradita sunt à Patre, & subiecta, Matth. 11. 27. 1. 28. 18. Luc. 10. 22. Joan. 3. 35. 1. 17. 2. Ephes. 1. 22.
 Per Christum cuncta sunt creata, Psalm. 32. 6. Joan. 1. 3. Eph. 3. 9. Coloss. 1. 15. Hebr. 1. 2.
 Christus manet in æternum, Psalm. 109. 4. Isaie 9. 7. Dan. 7. 14. Mich. 5. 1. Joan. 12. 34.
 Christus est leo, Apoc. 5. 5.
 Christus est stella matutina, 2. Petr. 1. 19. Apoc. 22. 16.
 Christus novit omnia, Joan. 16. 30. 1. 21. 17. Apoc. 1. 21.
 Christus est unum cum Patre, Joan. 10. 30. 1. 14. 10. 30. 1. 17. 21.
 Christus sibi reputat fieri, quod Christianis fit, Zach. 1. 8. Prov. 14. 31. 1. 17. 5. Matth. 10. 42. 1. 18. 5. 1. 25. 15. Marc. 9. 40. Luc. 10. 16. Act. 9. 4. 1. Theff. 4. 8.
CHRISTIANI appellantur fideles, Act. 11. 26. 1. 26. 12. 2. Cor. 10. 7.
 Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem proficuntur, Act. 9. 41. Rom. 4. 7. 1. 12. 13. 1. 15. 26. 1. 2. 15. 1. Cor. 1. 2. 1. 6. 1. 14. 31. 2. Cor. 9. 1. 12. 13. 12. Ephes. 1. 1. 15. 1. 5. 8. 18. 1. 4. 12. 1. 6. 18. Phil. 1. 1. 1. 4. 21. Coloss. 1. 1. 1. Theff. 5. 27. 1. Tim. 5. 10. Hebr. 6. 10. 1. 13. 24.
 Christianis vivendum fuit Christus vixit, Galat. 2. 19. 1. Joan. 1. 7. 1. 2. 6. 1. 3. 1.
 Christiani erunt cum Christo, Joan. 11. 26. 1. 14. 3. 1. 47. 14.
 CHUS filius Cham, Gen. 10. 6. 1. Par. 1. 8.
 CHUSAI amicus Davidis, nuntiat Davidi, quid in eum medietur Abailon, 2. Reg. 15. 32. 1. 17. 15. 16.
 CHUSAN Rasathaim rex Syriz regnat super Israel octo annos, Jud. 3. 8.
CIBUS quis Judæis vetitus, Exodi 21. 28. 1. 22. 31. Lev. 3. 17. 7. 13. 1. 11. 4. 1. 17. 10. 13. 1. 19. 26. Deut. 12. 16. 23. 1. 14. 7. 10. 1. Reg. 14. 31.
 Ciborum, & potus in conviviis lux, Isaie 5. 12. Ezech. 16. 49. Luc. 21. 34. 1. 16. 19. Rom. 13. 13. Gal. 5. 21. 1. Petr. 4. 3. 2. Petr. 2. 13. vide Ebrietas.
 Cibare esurientes, seu fame laborantes, Deut. 23. 4. Jud. 8. 5. 1. Reg. 21. 3. 1. 30. 8. 21. 2. Regum 18. 1. Isaie 58. 7. Matth. 25. 35.
 Cibus sumendus cum gratiarum actione, vide Gratia.
 CIBI defectus habendus, vide Abstinencia.
CIRCUMCISIO carnalis, & spiritalis, Gen. 17. 10. 1. 21. 4. 34. 14. Exodi 4. 25. 1. 12. 46. Lev. 12. 4. Deut. 10. 16. 1. 30. 6. Jos. 2. 27. Judith 1. 6. Jer. 4. 4. 1. 6. 10. 1. 9. 25. 1. Mach. 1. 26. 51. 65. 2. Mach. 6. 10. Luc. 1. 19. 1. 2. 21. Joan. 7. 22. Act. 7. 8. 1. 15. 1. 24. 1. 16. 3. Rom. 2. 25. 29. 1. 3. 1. 4. 10. 1. Cor. 7. 19. Gal. 2. 3. 1. 2. 6. 12. Ephes. 2. 11. Phil. 3. 2. Coloss. 2. 11. 1. 3. 11.
CLAUDIUS Cesar Romanus præcipit omnes Judæos exire Roma, Act. 18. 2. hujus tempore magna erat in orbe annona caritas, Act. 11. 28.
CLAUDIUS Lyfias mittit Paulum ad Felicem præfatum Cæsarem, Act. 21. 23. 30.
CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1. Mach. 10. 18. huic admittitur, & traditur Demetrio, 11. 12.
CLEOPHAS ibat cum altero discipulo in Emmaus, Luc. 24. 13. cognovit Christum in fractione panis, 24. 30.
COGITATIONES prave, quas odit Dominus, Zach. 8. 17. Prov. 6. 14. Matth. 15. 19. Marc. 7. 21.
 Cogitationes cordis Deus novit, 3. Reg. 8. 39. 2. Par. 6. 30. Joan. 2. 25. & nulla latet eum, Job 42. 4. Eccli. 42. 19. Isaie 29. 15. Matth. 9. 4. Hebr. 4. 12. noverunt eas & alii, quibus Deus voluerit revelare, 4. Reg. 5. 26. 1. 6. 12. Dan. 2. 29. 1.
COGNOSCERE licet subinde homines ex verbis, & facit, Eccli. 19. 27. 1. 27. 9. Matth. 7. 16. 1. 12. 32. Luc. 6. 44. Cognosci Deus humana sapientia non potest, nisi ipse revelet parvulis, & humilibus, Matth. 11. 25. 1. 16. 17. Luc. 10. 21. Joan. 7. 28. 1. 8. 19. 27. 1. 10. 14. 1. 14. 4. 1. 15. 15. 1. 17. 6. Act. 17. 21. 1. Cor. 1. 17. 18. 1. 2. 6. 10. 1. 3. 19. Coloss. 1. 26.
CONCIONATORUM, Pastorum, & Prophetarum officium, 1. Reg. 12. 23. Isaie 18. 1. 1. Jer. 1. 5. Ezech. 3. 1. 9. 12. 1. 12. 7. Act. 13. 13. 14. vide Episcoporum electio, & officium.
CONCORDIA fratrum commendatur, Psalm. 122. 1. Eccli. 25. 2. Rom. 12. 16. idem sapere, idemque sentire jubetur, Rom. 12. 16. 1. 15. 6. 1. Cor. 1. 10. Ephes. 4. 3. Phil. 2. 2. 1. 3. 17. 1. 4. 2. 1. Petr. 3. 8.
CONCUPISCENTIA prohibetur, & punitur, Exod. 20. 17. Num. 11. 34. 1. 31. 5. 6. Jos. 7. 21. 24. Eccli. 19. 1. 1. 42. 11. Job 31. 1. Prov. 6. 25. Matth. 5. 28. Marc. 4. 19. Rom. 6. 12. 1. 7. 8. 1. 13. 14. Galat. 5. 16. Coloss. 3. 5. 1. Theff. 4. 5. 1. Tim. 6. 11. 2. Tim. 2. 22. 1. Cor. 10. 6. 1. Petr. 1. 15. 1. 2. 11. 1. 4. 3. 2. Petr. 4. 1. 1. Joan. 2. 16. Jac. 1. 14. 1. 4. 1. Jud. 23.
 Concupiscentias carnis crucifigere, refragare, & mortificare jubetur, Eccli. 18. 10. Rom. 6. 12. 1. 8. 12. 1. 13. 14. Galat. 5. 16. Ephes. 4. 22. 1. 3. Col. 3. 5. Tit. 2. 12. 1. Petr. 2. 1. 1. 4. 3. 6. Hebr. 12. 1.
CONDONANDUM fratri in nos peccanti, Eccli. 28. 8. Matt. 5. 13. 1. 14. 1. 18. 22. 31. Luc. 17. 3. Ephes. 4. 3. 2. Cor. 13. 11.
CONFESSIO peccatorum in scripturis varia, & multiplex, Genes. 41. 9. Lev. 16. 21. 19. 1. 28. 40. Num. 5. 6. Jos. 7. 19. 2. Reg. 24. 17. 1. Eldr. 9. 6. 1. Eldr. 9. 2. Psalm. 27. 7. 1. 31. 5. 1. 72. 19. 1. 94. 22. Prov. 16. 1. 1. 18. 17. 1. 28. 15. Eccli. 4. 25. 31. 7. 34. 1. 17. 27. Isa. 35. 15. Dan. 9. 5. Matth. 3. 6. 1. 16. 19. Luc. 11. 4. 1. 18. 11. Joan. 10. 27. Jac. 5. 16. 1. Joan. 1. 8. 6.
CONFIRMATIONES Sacramentum, Act. 8. 17. Hebr. 6. 2.
CONFITERI Christum, & ejus doctrinam, Matth. 10. 32. Luc. 12. 8. Rom. 10. 9. 1. Petr. 3. 15. vide Erubescere Evangelium.
CONJURATIO, seditio, ejusque punitio, Num. 15. 1. 20. 2. Jud. 9. 21. 31. 34. 1. 12. 1. 4. 2. Reg. 20. 1. 3. Reg. 1. 5. Esther 2. 21. Act. 5. 36. 39. 1. 20. 23. 1. 23. 13. 20.

CONNUBIUM, vide Matrimonium.
 Connubium spiritale inter Deum, & animam, Cantic. 1. 16. 1. 1. 14. 5. 1. 6. 4. Jerem. 31. 22. Ezech. 16. 7. 8. Olee 2. 20. Matth. 9. 15. 1. 22. 2. 1. 25. 5. Marc. 2. 19. 2. Cor. 11. 2. Apoc. 19. 7. 1. 21. 2. 9.
CONSCIENTIÆ bonæ tranquillitas, Proverb. 15. 15. Eccli. 13. 30. 1. Joan. 3. 21. 2. Cor. 4. 12. conscientia male perturbatio, Sap. 17. 10. 11.
CONSECRATIO sacerdotum, dierum, altarium, vestium, ceterarumque rerum, quarum est usus in sacris, Exodi 28. 41. 1. 29. 1. 7. 21. 29. 15. 1. 32. 29. 1. 40. 11. Levit. 7. 10. 17. 8. 9. 22. 11. 13. 1. 18. 21. 1. 21. 7. 10. 1. 22. 2. 1. 23. 12. 1. 27. 10. 16. 21. 28. Num. 3. 1. 1. 6. 5. 9. 13. 1. 7. 1. 10. 8. 12. 1. 18. 10. Jos. 6. 24. Judic. 16. 17. 1. 17. 3. 1. Reg. 15. 13. 1. Par. 10. 10. 1. 18. 14. 1. 22. 19. 2. Par. 1. 4. 1. 17. 16. 1. 23. 9. 1. 26. 18. 1. Eldr. 1. 5. 1. 8. 25. Eccli. 49. 9.
CONSILIA mala dissipat Deus, Gen. 11. 7. 1. 37. 18. 1. 10. 19. Num. 22. 1. 2. Reg. 15. 1. 17. 14. 2. Eldr. 4. 8. 15. Esther 7. 5. 1. Job 5. 13. Psalm. 2. 4. 1. 20. 12. 1. 32. 10. Isaie 7. 8. 1. 19. 3. Matth. 27. 62. Act. 5. 10. 1. 9. 24. 1. 21. 12. 1. 29. 1. 27. 43.
CONSOLATIO pauperum, vide Eleemosyna.
CONSORTIUM bonorum, & malorum, vide Societas.
CONSTANTIA fidelium, 2. Reg. 13. 13. 1. 16. 26. 1. 3. Reg. 18. 4. 13. 4. Reg. 3. 13. Sap. 5. 1. Judith 13. 1. 10. 1. Mac. 1. 65. 1. 2. 16. 24. 1. 4. 42. 2. Mach. 6. 10. 19. 1. 7. 2. Dan. 13. 1. 1. Mar. 14. 3. Act. 4. 8. 12. 1. Theff. 1. 6.
CONSTITUTIONES superiorum, potestatem constituendi habentium servandæ sunt ut ipsius Dei, Exodi 16. 8. Luc. 10. 16. Act. 16. 4. 1. Theff. 4. 2. 8. Rom. 13. 1. Tit. 3. 1.
CONSULENDUS Deus dubiis in rebus, & ejus vicarii, Gen. 25. 22. Exodi 28. 19. Lev. 24. 12. Num. 9. 7. 26. 1. 15. 34. 1. 27. 5. Deut. 1. 17. 1. 17. 8. Jos. 9. 14. Judic. 1. 1. 1. 18. 1. 1. 20. 18. 23. 1. 21. 2. 1. Reg. 10. 22. 1. 27. 4. 10. 12. 1. 10. 8. 2. Reg. 4. 1. 1. 5. 19. 23. 1. 27. 1. 1. 3. Reg. 14. 2. 1. 22. 5. 7. 15. 4. Reg. 3. 11. 1. 6. 7. 8. 1. 22. 23. 2. Par. 18. 4. 14. 1. 13. 18. Psalm. 118. 24. 1. 18. 1. 12. 1. 10. 1. 1. 45. 11. Jerem. 39. 3. 5. 1. 42. 2. Ezech. 14. 1. 1. Zach. 7. 2. Tob. 4. 19. Eccli. 37. 19. Luc. 16. 29.
 Consulendi non sunt divini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Levit. 19. 31. 1. 10. 6. Deut. 18. 11. 1. Reg. 22. 7. 9. 2. Reg. 22. 6. 4. Reg. 1. 2. 0. 1. 3. 13. 1. Paral. 18. 5. Dan. 2. 4. 1. 4. 5. 1. 5. 6.
CONTRISTARE spiritum sanctum, Ephes. 4. 30.
 Contristari ad penitentiam commendatur, 2. Cor. 7. 9.
CONTRITIO vera predicatur, Jerem. 7. 3. Matth. 3. 2. 1. 4. 17. Luc. 3. 8. 1. 13. 5. 1. 24. 47. Act. 2. 38. 1. 3. 19. 1. 8. 22. 1. 17. 30. 1. 20. 21. 1. 26. 20.
 Contritioni vera promittitur remissio, seu venia, Deut. 4. 29. 1. 10. 2. 1. Reg. 7. 3. 2. Par. 7. 14. 1. 30. 6. 1. 34. 26. Job 22. 21. Prov. 28. 13. Psalm. 31. 5. 1. 11. 1. 16. 1. 30. 18. 1. 35. 22. 1. 55. 7. 1. 59. 20. Jerem. 3. 10. 17. 1. 18. 8. 1. 29. 12. 1. 31. 18. 10. Ezech. 18. 21. 27. 1. 31. 14. Olee 14. 2. Joel. 2. 12. Jonæ 3. 8. Zach. 1. 3. Mal. 2. 7. Eccli. 17. 23. Luc. 15. 18. Act. 3. 19. 1. 26. 18. 10.
 Contritio querenda, & amplectenda, dum sani sumus, Eccli. 17. 24. 1. 18. 25.
 Contritionis vera exempla, Jud. 10. 15. 2. Reg. 12. 13. 1. 24. 10. 17. 2. Par. 12. 6. 1. 33. 12. Jonæ 3. 1. Judith 8. 4. Matth. 26. 74. Luc. 7. 37. 44. 1. 15. 18. 1. 18. 13. 1. 19. 8. 1. 21. 62. 1. 23. 41. Act. 2. 37.
 Contritionis falsa exempla, Gen. 4. 11. 1. 27. 18. Exodi 8. 2. 1. 5. 27. 1. 10. 16. Jos. 7. 30. Jud. 1. 7. 1. Reg. 15. 24. 10. 1. 24. 17. 3. Reg. 13. 6. 1. 21. 27. Sap. 5. 3. 1. Mach. 6. 12. 2. Mach. 9. 12. Matth. 27. 4. Act. 8. 15. 22. Hebr. 12. 17.
COOPERARI gratia Dei, vide Liberum arbitrium.
COR, five voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Genes. 4. 4. 1. 22. 11. Exodi 25. 2. 1. 35. 5. Deut. 19. 5. Matth. 15. 8. Marc. 12. 41. Luc. 21. 2. 2. Corinth. 8. 12. quare Voluntas pro facto.
 Cor mundatur, & sanctificatur per Christum, Psalm. 50. 4. Joan. 11. 10. 1. 15. 3. 1. 17. 19. Act. 15. 9. 1. Corinth. 6. 11. Ephes. 5. 26. 1. Petr. 1. 22. 1. Joan. 1. 7. 1. 3. 1. Hebr. 1. 3. 1. 9. 14. 1. 10. 14. 1. 13. 12.
CORNELLUS Centurio convertitur, Act. 10. 3. 41.
CORONA vitæ, 4. Eldr. 2. 45. Sap. 5. 17. 2. Tim. 4. 8. 1. Petr. 5. 4. Jac. 1. 12. Apoc. 2. 10.
CORREPTIO fraternalis, Gen. 37. 21. Lev. 19. 18. Psalm. 140. 5. Prov. 1. 10. 1. 20. 1. 10. 17. 1. 12. 1. 1. 13. 1. 1. 15. 31. 1. 17. 10. 1. 24. 25. 1. 25. 1. 2. 1. 25. 1. 1. 28. 23. 1. 29. 1. Eccli. 7. 6. Eccli. 19. 15. 1. 20. 1. 1. 21. 7. 1. 13. 13. Olee 4. 4. Matth. 18. 15. Luc. 17. 13. Gal. 6. 11. 1. 6. 1. 1. Tim. 5. 20. 2. Tim. 2. 25. Hebr. 3. 13. Jac. 5. 19.
 Corruptio impiorum est piis in timorem, & cautionem, vide Impiorum.
 Corripiens alterum qualis esse debeat, Matt. 7. 3. Luc. 6. 41. Joan. 8. 3. 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 6.
CREATOR omnium rerum Deus, Gen. 1. 1. Exod. 20. 11. 1. Paral. 29. 10. Psalm. 88. 12. 1. 95. 5. 1. 113. 15. 1. 120. 2. 1. 123. 8. 1. 145. 6. Isaie 37. 16. 1. 40. 23. 1. 41. 5. 1. 44. 24. 1. 45. 12. 1. 48. 11. 1. 51. 13. Jer. 10. 12. 1. 32. 17. 1. 51. 15. 1. Zach. 12. 1. Jonæ 1. 9. Eccli. 1. 8. Baruch 1. 34. Matth. 21. 15. Joan. 1. 3. Act. 4. 24. 1. 14. 14. 1. 17. 24. 1. Cor. 8. 6. Ephes. 3. 9. Coloss. 1. 16. Hebr. 1. 2. 10. 1. 3. 4. 1. 11. 3. Apoc. 4. 1. 1. 10. 6. 1. 24. 7.
CRESCERE in scientia, Ephes. 4. 15. Coloss. 1. 10. 1. Petr. 2. 2.
CRUX, & tribulatio omnibus piè viventibus, Gen. 4. 8. 1. 27. 41. 1. 37. 18. 2. Reg. 16. 5. 13. Eccli. 2. 1. Psalm. 33. 20. Prov. 24. 16. Matth. 10. 16. 1. 12. 14. 1. 16. 24. 1. 24. 9. Marc. 13. 9. Luc. 14. 26. 1. 27. 11. Joan. 15. 20. 1. 16. 1. 1. Petr. 4. 12. 1. 13. 10. 1. 1. Theff. 3. 3. 2. Tim. 3. 12. 1. Petr. 4. 12. 1. 5. 10.
 Crux à Deo imponitur ad nostram utilitatem, 2. Reg. 7. 14. Job 5. 17. 1. 33. 16. Prov. 3. 11. Jer. 45. 28. 2. Mach. 6. 12. Tob. 2. 8. 1. 12. 11. Judith 8. 22. 1. Cor. 11. 31. 1. Petr. 4. 17. Hebr. 12. 5. Apoc. 3. 19.

Isaie 21. 11. 14. 5. Jer. 49. 7. Thren. 4. 22. Ezech. 25. 17. 14. 13. 29. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

EXACTIO, census, & tributum debetur Principibus, Matth. 22. 17. Marc. 12. 16. Luc. 20. 21. Rom. 13. 7. EXCOMMUNICATIO à Christo instituta, & præcepta, Matt. 18. 17. 18. 19. 18. 18. Marc. 9. 42. Joan. 20. 23. Excommunicatio in usu fuit Apostolicis, 1 Cor. 5. 3. 10. 2 Thess. 3. 14. 1 Tim. 4. 20. Tit. 3. 10. Excommunicatio exercenda ad edificationem, & munda- tionem Ecclesiæ, & ad correctionem ejus, qui excom- municatur, 1 Cor. 5. 4. 1 Tim. 1. 20. 2 Thess. 3. 14. ut spiritus ejus salvus fiat, 1 Cor. 5. 4. Excommunicatio Phariseorum, Joan. 9. 22. 34. 12. 42. 10. 2. Excommunicandi, qui in moribus, aut doctrina graviter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Prov. 22. 10. Matth. 18. 17. Rom. 16. 18. 1 Cor. 5. 2 Cor. 2. 8. 2 Thess. 3. 10. 1 Timoth. 1. 20. 2 Tim. 2. 17. 21. 3. 5. Tit. 3. 10. Joan. 2. 10. Excommunicati vitandi, Matth. 18. 17. 1 Corinth. 5. 11. 10. EXEQUIÆ celebrantur, Genes. 23. 2. 3. 50. 10. Deut. 34. 8. 2 Reg. 3. 31. 11. EZECHIAS filius impij Achaz cum esset rex, tamen pius fuit, 4 Reg. 16. 20. frangit serpentem æneum, 18. 4. deficit ab Assyriis, 18. 7. mittit nuntium ad Isaiam prophetam, 19. 2. Isai. 37. 2. decumbit ex gravi morbo, 4 Reg. 20. 1. Isai. 38. 1. ostendit Babylonis suum thesaurum, & reprehenditur, 4 Reg. 20. 12. 14. Isai. 39. 1. 5. commenda- tur, Eccli. 48. 19. EZECHIEL cum aliis captivis vehitur in Babylo- nem, Ezech. 1. 1. vocatur, & mittitur, 2. 3. commenda- tur, Eccli. 49. 10.

F

FACERE pro sacrificare in Scripturis, Lev. 15. 15. 30. Num. 6. 11. 16. 8. 12. 13. 14. 10. 14. Judic. 13. 16. Luc. 22. 19. FAMA bona præstantior divitiis, Prov. 22. 1. Eccli. 7. 2. Eccli. 43. 15. 16. FAMENS, & annonæ caritas, Gen. 12. 10. 12. 1. 1. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Impii incident frequent in malum, quod timent, Job 6, 16. Prov. 1, 20. + 10, 24. Isaia 64, 4.

Impiorum subita, & improvisa punitio, dispersio, & evasio, Genes. 7, 21. + 14, 15. + 19, 24. + 34, 35. Exod. 14, 24. Levit. 10, 2. Num. 11, 33. + 16, 18. Jos. 10, 9. + 11, 7. Jud. 4, 20. + 7, 12. 17, 11. + 8, 11. + 16, 28. 1 Reg. 30, 18. 2 Reg. 13, 28. 3 Reg. 16, 2. + 18, 40. + 10, 13. 19. Job 4, 8. + 5, 1. + 8, 13. + 25, 20. + 12, 1. + 20, 14. + 27, 14. + 30, 12. Psal. 1, 5. + 16, 1. Prov. 1, 27. + 6, 15. + 10, 35. + 12, 7. Isaia 6, 24. + 47, 9. Jer. 13-8. Dan. 5, 30. 1 Mach. 2, 62. + 4, 3. Math. 24, 28. Luc. 12, 20. 46. + 16, 23. 25. + 17, 27. 29. 1 Thess. 5, 1.

Impiorum punitio bonis est ad timorem, & cautionem, Deut. 17, 11. + 17, 18. + 19, 20. + 28, 21. Prov. 19, 25. + 21, 11. Ecclesi. 21, 37. Acor. 5, 11. 1 Tim. 5, 20.

Impius deridibit Deus, Psal. 2, 4. + 36, 13. + 58, 9. Prov. 1, 26. Sap. 4, 12.

Impositio manuum varia in veteri testamento, Gen. 48, 14. Exod. 29, 10. Levit. 1, 4. + 3, 2. Num. 27, 21. Dan. 11, 14. Marc. 10, 16.

Impositio manuum in Sacramento Ordinis, & confirmationis, Acor. 6, 6. + 8, 17. + 13, 3. + 19, 6. 1 Tim. 4, 14. + 5, 22. 2 Tim. 1, 6.

IMPUDICITIA contra naturam, Gen. 19, 5. + 18, 7. Lev. 18, 22. + 20, 13. Jud. 19, 22. 10. Rom. 1, 27. 1 Cor. 6, 10. Ephes. 4, 12. 1 Tim. 1, 10. 2 Petr. 2, 7, 8.

INCANTATIONES, & maleficia, Exod. 7, 11. + 8, 18. + 22, 18. Lev. 19, 11. + 20, 5. 27. Num. 27, 21. Deut. 18, 10. 1 Reg. 28, 9. 4 Reg. 17, 17. + 21, 6. Huiusmodi, 2, 6. + 10, 25. + 47, 13. Jer. 10, 2. Dan. 2, 2. Mich. 5, 11. Act. 8, 8. + 13, 6. + 16, 18. + 19, 19. Galat. 3, 20. Apoc. 18, 21. + 21, 8.

INCESTUS grave peccatum, Lev. 18, 6. 7. + 20, 11. 14. Deut. 22, 30. 1 Cor. 5, 1, 2.

INDULGENTIÆ, 2 Cor. 2, 12.

INFERNUS, & dampnatio parata diabolo, & angelis ejus, vide dampnationem.

Inferni poena varia, & horribilis, Deut. 32, 22. Job 24, 19. Psal. 107, 1. + 20, 10. + 48, 15. + 112, 10. Sap. 11, 17. Ecclesi. 22, 10. Huiusmodi, 33. + 11, 13. 14. + 61, 9. Jerem. 9, 17. Malach. 4, 1. Matth. 8, 12. Luc. 11, 27. + 16, 21. Apoc. 14, 9. + 18, 7. + 20, 14. nunquam terminanda, Isaia 66, 24. Math. 25, 41. 46. Marc. 9, 47. 2 Thess. 1, 9.

INFIDELITAS, Vide Fides.

INIURMITAS corporalis, vide Ægrotatio.

INGRATITUDO, & ejus punitio, Gen. 31, 7. + 40, 23. Exod. 18, 27. 23. + 27, 1. + 31, 8. + 33, 12. 1. 1 Reg. 10, 18. + 12, 8. + 25, 1. 10. 2 Reg. 14, 10. 2 Paral. 24, 21. Prov. 17, 11. Huiusmodi, 1, 2. + 5, 4. Jer. 2, 5. 6. Ezech. 10, 1. + 13, 2. 6. Mich. 6, 3. Sap. 16, 29. 1 Mach. 16, 6. 19. Math. 11, 20. Luc. 17, 18. Joan. 12, 46. Rom. 1, 21. 2 Tim. 3, 2.

INIMICUS non passim commendendus est, 1 Reg. 14, 14. + 18, 41. 2 Reg. 21, 20. 3 Reg. 20, 4. 4 Reg. 14, 8.

Inimico reconciliato non tenere credendum est, 1 Reg. 11, 17. + 26, 21. 2 Reg. 3, 26. 1 Mach. 12, 24.

INIQUITAS abundabit, 4 Esdr. 5, 2. + 14, 16. Math. 24, 12. 1 Joann. 3, 19. Vide impij, & Mali.

INNOCENTIA, sua cuique tuenda, & mala suspiciones amovende, Jule 22, 22. 1 Reg. 1, 14. 3 Reg. 18, 17. Jer. 37, 12. Acor. 2, 14. + 6, 14. + 7, 2. + 28, 17.

INOBIEDIENTIA, ejusque punitio, Gen. 3, 16. 17. + 19, 17. 26. Lev. 10, 1. + 26, 14. Num. 14, 28. 41. + 16, 13. + 20, 24. Deut. 11, 16. 28. + 17, 14. + 18, 19. 20. + 27, 16. + 28, 15. + 32, 12. 13. + 33, 14. + 35, 23. 28. 62 Reg. 6, 6. 3 Reg. 14, 9. + 12, 15. 21. + 14, 17. + 23, 35. 2 Paral. 27, 26. 19. Huiusmodi, 24, 5. Jer. 1, 5. 8. + 11, 8. + 17, 17. + 26, 4. + 35. + 36, 1. + 37, 1. + 38, 1. + 39, 1. Rom. 1, 8. Gal. 3, 10. 2 Thess. 1, 8.

INVIDIA, & odium, Gen. 4, 5. + 26, 14. + 27, 41. + 30, 1. + 37, 4. 11. Exod. 1, 8. + 20, 13. Lev. 19, 17. Num. 12, 1. + 35, 20. Deut. 19, 11. 1 Reg. 18, 7. 16. Sap. 2, 24. Prov. 10, 12. 18. Ezech. 25, 15. Dan. 6, 3. Luc. 15, 28. Joan. 12, 4. Rom. 1, 29. + 13, 13. Gal. 5, 15. 20. Jacobi 3, 14. + 4, 2. 1 Petr. 1, 1. 1 Joann. 3, 17. 15. + 7, 20.

IOAB filius Sarvix, 2 Reg. 2, 13. confodit Abner, 2, 27. reconciliat Absalonem pro Thecumi, 14. confodit Amasiam, 20. 9. confodit ipse, 3 Reg. 2, 28. 34. juxta mandatum David, 2, 5. 7.

JOACHAZ filius Jehu rex Israel, 4 Reg. 10, 35. + 12, 1. Joachaz filius Joiaz exivit regno, & venit in Ægyptum, ubi et moritur, 4 Reg. 23, 14. captivitas ejus predicta, Ezech. 19, 4. appellatur Johanan, 1 Paral. 3, 15. post ipsum creatus rex frater eius Eliahim, 4 Reg. 23, 14.

JOACHIN filius Joacin rex Juda, 4 Reg. 24, 8. dicitur captivus à Nabuchodonosor in Babilonem, 24, 12. 15. dimittitur ex carcere, & ad honores evehitur, 25, 24. appellatur Jeconias, Jerem. 22, 1. appellatur Neri, Luc. 3, 27. ei succedit patruus Mathanias, 4 Reg. 24, 17.

JOACIM, antea dictus Eliachim, filius Josif, sit rex Juda, 4 Reg. 23, 34. 3 Esdr. 1, 37. combussit libros sermonum Jeremij, Jer. 36, 21. appellatur Melchi, Luca 3, 21. moritur, 4 Reg. 24, 1. 5. post ipsum constituitur rex filius Joachim, 4 Reg. 24, 6.

JOANNES uxor Chuse sequitur Christum, Luca 8, 3.

JOANNES Baptista filius Zacharie, Luc. 1, 59. 67. Evangelium regni denuntiavit, & baptizavit, Matth. 3, 1. Marc. 1, 4. 5. Joann. 1, 8. + 3, 23. 26. visitus ejus ex filiis Canaanorum, & victus locustæ, & mel silvestre, Marc. 1, 6. noluit haberi major, quam erat, Joann. 1, 19. 20. 26. + 3, 28. mittit discipulos ad Christum, Matth. 11, 2. capite truncatur, Matth. 14, 8. dicitur Elias, Malach. 4, 5. Matth. 11, 14. + 17, 10. Luc. 1, 17.

Joannes filius Zedrai vocatur, Matth. 4, 21. unicus à Diritto diligitur, Joann. 14, 23. + 19, 26. + 20, 2. + 21, 27. 20. scribit, que vidit, Joann. 19, 31. + 21, 14. 1 Joann. 1, 1.

JOAS filius Ochozias solus evadit, dum senatus regius occiditur, 4 Regum 11, 2. coronatur rex in Juda, 11, 12. occidit Zechariam filium Joiaz, 2 Paral. 24, 21. Math. 23, 35. occiditur à suis Ministris, 2 Paral. 24, 25. 4 Regum 12, 10. post ipsum filius ejus Amasias rex constitutus est, 1 Paral. 3, 12. 2 Paral. 24, 27.

Joas filius Joachaz rex Israel, 4 Reg. 13, 9. pugnat contra Amasiam, & subvertit mania Jerusalem, destruit templum, & moritur, 4 Regum 14, 11. 16.

JOJADA sacerdos iussit occidi Athaliah reginam, 4 Regum 11, 15. 2 Paral. 24, 14. moritur 24, 15.

JONAS propheta, 4 Reg. 14, 25. precipitatur in mare, Jon. 1, 15. deglutitus cum piscis à Domino

Sanguinis Christi conspersio, Hebr. 9. 14. † 10. 19. † 12. 24. † 1. Petr. 1. 22.
 Sanguinis eius prohibitio, Gen. 9. 4. Lev. 17. 12. 16. † 17. 10. 14. † 19. 16. Deut. 12. 16. 33. † 15. 23. † 1 Reg. 14. 32. Act. 15. 20. † 21. 25.
 Sanguinis fluxus filitior, Matth. 9. 20.
 Sanguinis innocentia effusio, Deut. 19. 5. 11. † 27. 24. 2 Reg. 20. 9. 3 Reg. 21. 13. 4 Reg. 21. 16. † 24. 4. 2 Par. 24. 22. Prov. 6. 17. † 28. 19. Isai. 26. 11. Jer. 7. 5. † 22. 3. Ezech. 22. 4. 4 Efd. 1. 32. Matth. 23. 34. Luc. 11. 50. Apoc. 6. 10. † 18. 24.
 Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. 4 Efd. 15. 8. Apoc. 6. 10.
 Sanguine Christiempti sumus, 1 Cor. 6. 20. † 7. 23. Ad. 20. 28. 1 Petr. 1. 18. Apoc. 5. 9.
 SAPIENTIAE diving origo, proprietates, laus, & utilitas, Deut. 4. 6. † 29. 9. Job 28. 20. † 28. 28. Eccl. 7. 12. † 9. 13. Sap. 6. 11. 16. † 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.
 SAPHIRA mentis Spiritus sancti, & cadit in terram mortua, Act. 5. 1. 8.
 SARA filia Raguelis Tobiae in uxorem traditur, Tob. 7. 10. 15.
 SARVIA, vide Zarvia.
 SATISFACTIO, vide Poenitentia.
 SAUL de tribu Benjamin quere affinas, 1 Reg. 9. 7. ungitur in regem a Samuele, 10. 1. † 11. 14. Act. 13. 21. iuxta mandatum, 1 Reg. 9. 15. percussit Ammon, 11. 11. obtulit holocaustum, 13. 9. a regno rescitur, 13. 13. † 15. 22. 16. 18. † 16. 28. exagitatur cum spiritu nequam, 16. 14. † 18. 10. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.
 quicumque nobis scandalo esse possent, virabimus, Exod. 34. 12. Deut. 7. 2. 16. † 13. 2. Matth. 5. 29. † 16. 22. Marc. 9. 42. Rom. 16. 17.
 SCIENTIA Dei, vide Dei.
 SCRIPTURA facta unde sit, & quis eius usus, Exod. 17. 14. † 24. 27. Deut. 4. 1. † 17. 18. † 31. 9. Josue 1. 8. Isai. 8. 9. † 30. 8. † 34. 16. Jerem. 10. 2. † 36. 2. 10. † 45. 1. Baruch 1. 3. 14. † 4. 1. 2 Efd. 8. 2. 3 Efd. 9. 39. 4 Efd. 15. 1. Dan. 10. 21. Matt. 4. 4. † 22. 29. Luc. 4. 4. † 16. 29. Joan. 5. 39. † 10. 44. † 20. 30. Act. 17. 21. † 17. 11. Rom. 1. 2. † 4. 23. † 15. 4. 1 Cor. 9. 2. † 10. 11. 15. 1. 2 Tim. 3. 15. 2 Petr. 1. 20. † 3. 1. Apoc. 1. 19. Scriptura difficilis intellectu, 2 Petr. 1. 16. nec omnia scriptis Apostoli mandarunt, Joan. 20. 30. † 21. 25. 1 Cor. 13. 34. 2 Thess. 3. 15. Joan. epist. 2. 12. 2 epist. 3. 18. Scriptura, nec lex est iudex, sed Sacerdos, Deut. 17. 18. Ezech. 44. 24. 4 Malach. 2. 7. quere Sacerdotum officium. SEB & Oreb interficiuntur, Jud. 7. 25. SEBÆ, quia regnum afflictarat, caput praeciditur, 2 Reg. 10. 12. SECURITAS perfecta de peccatorum remissione, aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccl. 9. 1. 2. vide Certi. SEDECIA pseudopropheta, 3 Reg. 22. 11. 2 Par. 18. 10. comburitur, Jer. 29. 22. SEDECIA 5, vide Zedecias. SEDITIOSI puniuntur, Num. 16. 31. 4 vide Murmuratores. SELBUCUS Affix rex, 2 Mach. 3. 1. SEMAJA mittitur ad Roboam, 3 Reg. 12. 22. 2 Par. 11. 2. † 12. 5. 7. SEMEI maledicti Davidi, 2 Reg. 16. 5. 17. veniam impetrat a David, 2 Reg. 19. 21. occiditur ex precepto David, 3 Reg. 2. 24. 26. SENNACHERIB oppugnat universas civitates Judaenitas, 4 Regum 18. 17. 2 Par. 32. 2. blasphematur Deum, Isai. 36. 2. interimitur a filiis, 4 Reg. 19. 37. Isai. 37. 37. secundum verba Isai. 10. 37. † 31. 8. † 37. 1. SEPLIR Emortuus, opus misericordiae, Gen. 21. 19. † 24. 9. † 35. 19. 20. † 50. 5. 13. 15. Num. 20. 1. Deut. 10. 6. † 23. 24. 26. 40. Judic. 12. 7. 1 Reg. 25. 1. † 31. 13. 2 Reg. 3. 12. † 13. 3 Reg. 1. 10. 11. 34. † 21. 42. † 24. 29. † 44. 11. 4 Reg. 1. 20. 2 Par. 16. 14. † 24. 16. 17. 35. 24. Tob. 1. 20. † 2. 3. 7. † 4. 1. 18. † 8. 14. † 12. 12. † 14. 13. 16. 4 Efd. 2. 23. Ezech. 7. 27. † 38. 16. Matth. 14. 12. † 27. 58. Joan. 19. 39. Act. 13. 29. 1 Cor. 15. 4. SEPHORA, vide Ziphora. SERMO Christianorum, vide Loquenda. SERPENS aeneas erigitur, Numer. 21. 8. tollitur, & appellatur Nehustan, 4 Reg. 18. 4. cuius typum gesserit, Joan. 3. 14. SIBA, vide Ziba. SICELEG, vide Ziceleg. SICHEM filius Henoc Dinam rapit, & concumbit cum illa, Genes. 34. 2. necatur, 34. 26. SIGNA futurorum, Genes. 9. 12. Exod. 21. 13. Josue 2. 18. 1 Reg. 2. 34. † 10. 2. 2 Reg. 5. 24. 4 Reg. 19. 29. Isai. 38. 7. Tob. 5. 3. Luc. 1. 12. Signa in memoriam praeteritorum, Exod. 12. 3. 8

TABULÆ SACRÆ GEOGRAPHICÆ SIVE

*Notitia antiqua, medii temporis, & nova, nominum utriusque
Testamenti ad Geographiam pertinentium.*

Auctore R. P. F. AUGUSTINO LUBIN Augustiniano,
Concionatore, Christianissimi Galliarum
Regis Geographo Ordinario.

P. L E C T O R I.

HABES hic brevem equidem, sed exactam nominum, quæ in utroque sacrae Scripturae testamento, veteri scilicet ac novo, reperiri possunt, notitiam Geographicam. Aliqui solius Terræ Sanctæ Geographicam descriptionem, sive Theatrum, laude sanè digno labore, ob oculos ponere tentarunt, ut Volfgangus Voisssemburgius Argentorati, anno 1536. & Michael Aitsingerus, Colonia ann. 1582. nec non ibidem excusso opere, anno 1590. Christianus Adrichomius Delphus; alii locorum Syriae & Arabiae notitiam huic labori addiderant, ut Jacobus Zieglerus Landavus Bavarus, Argentorati, anno 1536. alii, paucis ab hinc annis, locorum sacrae Scripturae indicem Geographicum, indefesso labore protulerunt, multis additis, quæ ad Historiam potius pertinerent, quàm ad Geographiam; prodiit etiam in lucem Bocharti Geographia sacra, quam reperies magna licet eruditione refertam, solam esse filiorum ac nepotum Nos per omnes orbis regionis dispersionem; & licet vocaverint nomina sua in terris suis; nihil tamen nisi certissimis meliorum auctorum freti auctoritatibus debemus asserere. His aliisque examinatis operibus, multas adhuc animadverti, quæ ad Geographiam spectent, in sacris litteris expressas dictiones desiderari, quarum aut intacta hactenus fuit, aut omissa notitia.

In animum, & satis feliciter, venit ad Septuaginta interpretum codices recurrere, è quibus, ut experientia nosse poteris, plurimum lucis accepi in obscurissimis locis; illi etenim multas hebraicas voces, quas locorum propria nomina credere quilibet poterat, suæ veræ significationi reddentes; ne amplius de illorum locorum situ solliciti essemus, hac ratione monuerunt; plurima, quæ illorum ætate jam nomen mutaverant, recentiori nomine exprimentes, eadem esse ac ea, quæ olim alio gauderent nomine demonstrarunt; alia tandem, quæ variis passim in vulgata editione videmus postea expressa nominibus, unico nomine constanter interpretati, nos ab horrenda locorum multiplicatione retraxerunt.

Horum itaque me usum scias editione Parisina, anni 1628. ad exemplar Romanum fidelissimum Vaticanæ Bibliothecæ, auctoritate Sixti Quinti summi Pontificis; cura ac labore Antonii Carafa Cardin. & S. Sedis Apost. Bibliothecarii editum. Hic verò, studio R. P. Joannis Morini Blesensis, Congregationis Oratorii Jesu Christi Presbyteri: qua editione usus sum ed libentiùs, quò Nobilis Flaminii subneantur notæ, in quibus variae sunt lectiones, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Theodoret, plurimque Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum, ac ipsius eorundem Septuag. Interp. Complutensis editionis; aliorumve Codicum etiam MM. SS. Porro quanti semper hæc Septuag. Interp. versio ponderis ac momenti in tota Ecclesia fuerit; referre non est necessarium.

Ob affectatam brevitatem, non licuit nominum etymologiam aut impositionis originem seu rationem exprimere; nec, quia extra rem Geographicam, Historicæ notas, utiles sanè & forsitan non injucundas annexere, ceterorum, qui jam antea de hoc argumento tractarunt, conatus laboresque plurimi facio ac laudo, quibus indefesso labore libuit quæ deerant addere: sicut nulla, nisi quæ in sacris expressa scripturis, nomina tetigi, sic nulla omittere sum conatus; aliorum opiniones si quandoque non sequi coactus sum, meam qua potui modestia protuli sententiam; illorum meras conjecturas solidis rationibus confirmavi, dissertationes aliquando necessarias, ne in grandiore opus excresceret molem, oportuit suppressere. Ceterum te persuasum velim, Historiæ sacrae memoria retinendæ tam necessariam Geographicam notitiam nostram esse omnibus aliis, quæ hactenus prodire, lucidiorem & ampliorem. Vale.

TABULÆ SACRÆ GEOGRAPHICÆ SIVE

Notitia antiqua, medii temporis, & nova, nominum utriusque
Testamenti ad Geographiam pertinentium.

A

ABANA, fluvius 4 Reg. 5. v. 12. apud Septuag. *Αβαν*, ut refert Zieglerus, ut pote qui ē radicibus montis Aman ortus, in vulg. cod. *Αβαν*, qui ē Amma, & Aman, mania urbis Damasci à meridie & occidentē alluens, & ea propter fluvium Damasci dictus, per planitiem Archabob defluens, vicinum habens & ab oriente quasi parallelum fluvium Phaphar, mare tandem, ut asserit Adrichomius, Syriacum ingreditur. Marinus Sargus Torfilius in opere cui nomen Secreta fidelium Crucis lib. 3. p. 14 cap. 1. fluvius Abana, qui in civitate Palania, sub Castro Margath intrat Mare. Valania verò est ipsa Balanx urbis Phœnicis, quæ nunc Leucas, inquit Stephanus de Urbibus, ab ipsa Abana fluvius Valania postea nominatus.

ABARIM, Num. 27. v. 12. *Αβάρ*, ap. Sept. *Ναβάρ*, montes in tribu Ruben, qui & Habarim, quorum eminentior Nebo, eius verò cacumen Phasga appellabatur, hodie vulgò mons *Παζα*.

ABDON, Josue 21. v. 30. ap. Septuag. *Αβδών*, civitas Levitica & confusio in tribu Aser, & in valle Aser, non longè à finibus Nephthali.

ABEL, Judic. 11. v. 33. ap. Sept. *Εβελμαμμή*, Hieron. Abela, quæ etiam Abella, civitas Ammonitarum, quam Adrichomius in tribu Gad, alii in tribu Manasse ultra Jordanem reponunt, septimo milliaro à Philadelphia, duodecimo ab urbe quæ Gadara, in Peræa regione; nun video cur ab Adrichomii sententia sit discedendum.

ABEL magnum, vide Bethsames.

ABEL domus Maacha. 3 Reg. 17. v. 30. ap. Sept. *καὶ τὴν Αβὲλ οἴκου Μανασσῆ* & 4 Reg. 15. v. 29. *καὶ τὴν Αβὲλ καὶ τὴν Γαμμαχὰ*, eadem haud dubiè quæ.

ABELA, 2 Reg. 20. v. 14. apud Sept. *ἐν Αβὲλ, καὶ ἐν Βεθυμὰ*. Ex his (textibus) constat Abel, five Abela, quæ Abel-maacha, & Abel-beith maacha, beth-maacha, Abeldomus-Maacha, esse una eandemque urbem, pertinentem ad domum, id est familiam Maacha; Maacha autem nomen proprium regis cuiusdam de quo 2 Reg. 10. v. 6. dicitur quod domus Maacha, ut domus Israel, domus Juda, &c. Non itaque aliter legendum quàm ut in script. apud Josephum, Abel Maacha, quæ ut constat primò sub ditione Regis Maacha, deum sit in tribu Nephthali, urbs superioris Galilææ in planitie regionis Berim, à Jordane sexaginta stadiis distans.

ABELMAIM, in Sept. Abelmam, ex collatione text. 3 Reg. 15. v. 20. & 2 Paralip. 16. v. 4. constat non esse urbem diversam ab Abel-Maacha superiori, licet diversas factat Adrichomius, ear in tribu Nephthali collocans.

ABELMEHULA, & Abelmehula, Judic. 7. v. 13. apud Sept. 3 Reg. 4. v. 11. *Βελμεχούλα*. Abelmehula, urbs in dimidia tribu Manasse intra Jordanem, patria Elizei prophete.

ABEN-BOEN, idest lapsi Eorn. Josue 16. v. 18. apud Septuaginta *ἐν τῷ ποταμῷ Βοὴν* filiorum Ruben, terminus in tribu Benjamin, in confinibus tribus Juda, non longè à torrente Cedron, in valle.

ABELSATIM, Abelsathaim, Num. 35. v. 49. quæ & Belsathim, apud Septuag. *Βελσάθ*, à spinis sic appellata, 42. mansio filiorum Israel, in Campesribus Moabidemum in tribu Ruben.

ABES, Josue 19. v. 30. alias Aemes apud Septuag. *Ἀβὲς*, civitas in parte orientali tribus Issachar, in Galilæa interiori.

ABILINA & ABYLENE, Regio Cœlesyrie Antilibani monte à Meridie & Occasu, Cœleiside regione Septentrione, ab Oriente verò Abana fluvio conclusa, quæ sub Tiberio imperatore Tetrarchia erat, à metropoli Abyla seu Abila Lysani, quæ hodie *Betinas* aut *Bellinas*, nomen sortita.

ABRAHÆ NEMUS ab eo plantatum non longè à Bethabæ Orientem versus, Gen. 21. vers. 32. apud ripam dexteram & Septentrionalem torrentis Belur; demum in meridionali parte tribus Simeon.

ABRAN, alias Acran & Achran, Josue 19. v. 28. apud Septuaginta *Εβρὼν* civitas in orientali parte & in medio tribus Aser, ad fines tribus Nephthali, in Galilæa superiori, quæ Gentium dicta, ipsa haud dubiè est Hellsa, de qua Judic. 1. v. 11. quæ abique fundamento cum Emelech vult confundere D. N. Sanson, apud Septuaginta *Χελδ*.

ACCALIN, Josue 15. v. 57. apud Septuaginta *Ζακαρὴν*. Civitas tribus Juda, ad desertum Thecuz, non longè à monasterio seu laura sancti Sabæ postmodum edificata.

ACCARON & Acron, urbs regia, proprium habens regem; una ex quinque Sathapiis Philistinorum inter Azotum

& Bethsames; inter fines tribus Dan & mare magnum data in sortem tribui Juda, usque hodie grandis Judæorum vicus, pristinum nomen etiam retinens.

ACCHO, v. Ptolemæus.

ACHAD, Gen. 10. v. 10. apud Septuaginta *Αχχάδ*, una ex urbibus, quas Nembrod edificavit in terra Senaar, hanc ad confluentem fluviorum Tigridis & Euphratis posuit N. Sanson, ad ripam orientalem, sed quo fundamento, mihi penitus ignotum.

ACHAJA, regio triplex. Prima ampla erat Europa regio, quæ cum Thessalia totam Græciam complectebatur, quæ post à ea separata, Hellas five Græcia propriè dicta est: habens confines, ab Aquilone Thessaliam, ab Occidente Epirum, ab Austro Peloponnesum, ab Ortu Ægei mari terminata erat, hodie *Λωδία* appellatur. Altera Achaja, quæ Romanorum Proconsulatum, supradictam Achajam, ac etiam Peloponnesum continebat; de ea in Actibus Apostolorum cap. 18. v. 12. Achaja tandem propriè dicta, pars Peloponnesi, quæ simul Citrao five Corinthiaco ab Austro exposita, inter Patras & Corinthum.

ACHAZIB, quæ & *Αχζιβ*, urbs maritima tribus Aser; apud Sept. *Αχζιβ*, quæ postea, teste S. Hieronymo, Ecdippa est appellata, in Phœnicia, hodie in loco circiter ubi *Sandria*, inter Ptolemaidam & Tyrum.

ACHOR vallis, in Sept. *Εκκὺς Αχὼρ* seu vallis Acher, in tribu Benjamin, inter Campestrias Jericho, ad Meridiem, & Galgala, urbem ad Aquilonem, non longè à Jordane.

ACHSAPH, quæ & Axab sub Axaph, apud Septuag. *Αχζιβ* olim urbs Regia, cuius Dynasta Rex Achsaph dictus, in tribu postea Aser, ad radices montium Tyri, versus meridiem; à S. Hieronymo *Ακίλα* dicta.

ACRABATHANE, vide infra Arabathane.

ACZIB, Josue 15. v. 44. apud Septuaginta *Αχζιβ*, civitas in tribu Filiorum Juda, non longè à Ceila & Maresa.

ACZIBA, vide supra Achazib.

ACRON, in Septuag. Accaron. Vide hoc verbum unam eandemque esse urbem asserit N. Sanson in notis suis; quæ nihilominus in Mappa sua facit diversas; illam consule.

ADADA, Josue 15. v. 22. apud Sept. *Αδὰδ*, civitas in meridionali parte tribus Juda, ad radices montium Sair, ad Septentrionem.

ADADREMMON, urbs in campo Mageddon, Zach. 12. v. 11. Inter urbes Jezrael & Mageddon in dimidia tribu Manasse, intra Jordanem, quam hodie Maximianopolim appellari, dicit Adrichomius. Septuag. loco horum verborum. *ὡς τὸ πλῆθος Ἀδαδριμμὸν ἐν τῷ πεδυνῷ*, vertunt. *Sicut plerumque malorum, quod in campo succiditur.* S. Hieronymus varietatis causam dat, quia locus ille malorum granatorum arboribus erat coarctus.

ADAMA, urbs Regia olim Pentapoleos, in terra Chanaan, una ex quatuor, quas Deus coelesti igne perdidit, Gen. 19. in septentrionali & orientali parte lacus Asphaltidis, Maris mortui dicti.

ADAMI, Josue 19. vers. 23. *Αδάμι* quæ est Neseb, apud Septuaginta *Αδὰμ καὶ Νεσὲβ*, quæ siquæ Adami à Neseb esse diversam. Erat autem Adam civitas in orientali regione tribus Nephthali, ad dextram ripam Jordanis, non longè ab aquis Merom.

ADAR, Num. 34. v. 4. quæ & Daran & Addar, apud Septuag. *ἐν Βερνικὴν Αδὰρ*, villa itaque, & quibusdam civitas, in meridionali limite tribus Juda, non longè ab Idumæa.

ADARSA, 1 Machab. 7. v. 40. & Adazer versu 45. in textu Græco utrobique legitur *Αδὰρ*, civitas vel locus, in tribu Ephraim.

ADAZER, idem locus cum præcedenti.

ADDAR, Josue 15. vers. 3. eadem quæ supra Adar. apud Septuaginta *Αδὰρ*.

ADDUS, 1 Machab. c. 13. v. 13. S. Hieronymus, Adus; in textu Græco *Αδδὰ*. Adida pariter Josepho, civitas in monte sita, contra faciem campi, in medio tribus Ephraim.

ADIDA, 1 Mach. 12. v. 38. in textu Græco *Αδδὰ* & *τὴν Τεφθα*. Ex hoc constat Adidam non esse diversam à præcedenti Addus; pro in *sephela*, textus alter legit *αδδὸν ἐν πεδυνῷ*; & proinde nihil hic nostram destruit opinionem.

ADITHAIM, Jos. 15. v. 16. civitas tribus Juda, Aquilonem & Occidentem versus; ad fines tribus Dan, non longè à Torrente.

ADOM, Josue 4. v. 16. Edom.

ADOMMIM, Josue 15. v. 7. apud Septuag. *Αδομμίμ*, Alcenlunus Adammim, item cap. 18. v. 16. *αὐτὸν Αδομμίμ*, ad ascensum Ætham, & Adomin. in tribu

Benjamin, locus latrociniis & caedibus infamis, in via ab Hierosolymis in Jericho, ubi olim villula, postea castrum.

ADOR. Machab. 1. v. 10. in textu Græco *Aδωρ*, hanc vult Adrichomius eandem esse cum urbe Dor, de qua suo loco.

ADRIA, alii Hadria, de qua Act. Apoll. 17. v. 27. de ea Stephanus de Urbibus, quem, quia Latinum fecimus, & prope hunc publici juris facimus, Latino citamus idiomate. *Adria urbs, & prope ipsam sinus Adria & fluvius similiter*, de Adria sine hic mentio, Italiam à Dalmatia & Epiro disterrigante, quem mare Adriaticum sive superum vocitant, hodie vulgo *Golfo di Venezia*, vel *Mare Adriatico*.

ADRU METINA Navis Act. Ap. 27. v. 2. A drumentum & Hadrumentum, A drumitrus *Ptolemaeus*. Adrymes *Stephanus*, Colonia olim & urbs Africa, Episcopalis sub Archiepiscopo Carthaginensi, in ora littoralis Africi maris, in Byzacena, nunc vulgo *Hammametha* in regno Tunetano.

ADDULAM. Vide Orlam.

ÆGYPTUS amplissima Africa regio, quam veteres Geographi in Afia regionibus computaverunt, quæque testatur Stephanus de Urbibus à Phœnicibus Myra regio, & Eria, & Pontamites, & Actia, & Ogygia, & Hermochimius, & Melambolus, & Hephælia; terminatur à Septentrione suo mari Ægyptio: ab Ortū Palæstina; Arabia Petæa & sinu Arabico à Meridie, Æthiopia; ab Occasu, Cyrenaica regione: dividitur generatim in superiorem, quæ in meridiem vergit, in qua Thebais: & in inferiorem, ad ostia Nilii fluvii & Maris Mediterranei; ubi Delta & Lybia: de inferiori Ægypto sermo frequentissimus in scripturis sacris; nunc vulgo vocatur ab incolis *Sabid*.

ÆLAM. 1. Erid. 2. 1. Septuag. *Ἑλμας*. 2. Erid. 7. 34. Septuag. *Ἑλμας*, videtur esse civitas; hanc in tribu Benjamin ponit Adrichomius, vide infra Nchelamites.

ÆLAM, regio in qua Castrum Sulis. Dan. 8. v. 2. Persidem & Mediam regiones complectitur. Hujus incolæ *ÆLAMITÆ*.

ÆLATH. Vide infra Aila.

ÆN, quæ & **AIN**. Aïm, Alim. Josue 15. v. 32. in sorte tribus Juda. 1. Paralip. 4. v. 32. Aï civitas, quæ postea tribui Simeon concessa, in cuius septentrionali parte erat, non longe à tribu Dan; quæ etiam Levitica facta est. De ea Ain. Josue 19. v. 7. sed eius loco apud Septuag. est *Δαλχά*. Vide infra Ain, & Alan, quam cum ea eandem esse existimo.

ÆNGANNIM. Josue 15. v. 34. civitas in tribu Juda, de qua nihil ap. Septuaginta.

ÆNON juxta Salim, Joan. 4. v. 23. quidam Ennon scribunt, locus plurimis aquis abundans, juxta Jordanem, in dimidia tribu Manasse, cis eund. fluvium.

ÆTHIOPIA, cujus incolæ Æthiopes, mulier Æthiopissa, amplissima Africa regio; duplex, una ad Nilum, in qua insula Meræ cis æquatoris circulum, quæ Æthiopia sub Ægypto appellatur; altera ultra æquatoris, quæ & interior nominatur; cui imperat Abyssinorum Rex, quorum Abyssinorum regio, est Æthiopia propriè dicta; apud Nubiensem *Habascia*.

AFRICA & *Aphrica*. Isaie 66. v. 19. apud Septuaginta est. Quid? Nahum 3. v. 9. pro quo Hieron. ponit Phrydicia, quæ esse Li. yæ occidentalis regio, primò, una ex tribus Orbis partibus, secundò propriè dicta inter Mauritaniam ad Occidentem & Cyrenaicam ad Ortum, Mari Mediterraneo (quod Africum vocant) exposita, dicta Zeugitana; tertio tandem quæ propriè dicta, inter Numidiam ad Occidentem & Byzacenam regionem ad Ortum, quæ, quod nunc est regnum Tunetanum, penè complectens.

AGARENI, populi, qui ab Agar, Abrahæ ancilla descendentes, sic appellati, qui tamen se non Agar sed Saræ filios esse jactitant, Saraceni sibi nomen imposuerunt, quæ communiter sunt appellati & erantque tribus Ruben, Gad & Medie tribui Manasse ab Ortū finitimi, & juxta Damascus habitantes. 1. Paralip. 5. v. 19. Agarei nominantur.

AGERBOOZ, de quo Ruth 2. vers. 3. in tribu Juda ad Septentrionem; hunc non longe ab Emaus, versus Austrum collocat Adrichomius.

AGER ROBUSTORUM in Gabaon ad piscinam Gabaon in tribu Benjamin, versus Jerusalem. 2. Reg. 2. v. 16.

AHALAB. Judicum 1. v. 31. Alab Hieron. Chalab, apud Septuag. *Δαλαβ* (quam cum Labanath confundendam non video) urbs Chananzii in tribu Aler, cujus hæc tribus non delevit habitantes; ejus situm prope Boob & Eleutheron fluvium ad Austrum ponit Adrichomius.

AHAVA & locus Perfidis & fluvius. 1. Erid. cap. 8. v. 15. congregavit autem eos ad fluvium, qui dicitur ab Ahava. apud Septuag. interpretatur *αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ*. Eodem cap. v. 11. *Ὁ πρῶτος αὐτῶν ἵσχυς* junium juxta fluvium Ahava: & v. 31. *promovimus ergo ad fluvium Ahava*, apud Sept. *ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ὁπλῶν*. Ex vulg. editione locum & fluvium colligimus; ex Sept. Iord. fluvium Theran, quem in Perfidie fuisse constat. Quia verò Theodoretus lib. 3. hist. Ecclesiast. c. 18. asserit à quodam oraculo dato Juliano Apostate, Tigridem fluvium Theran fuisse nominatum ob analogiam vocis Græcæ, quæ bellum significat, bellua pariter Tigridis, cui nomen commune est cum Tigri fluvio. Hinc liquet fluvium Ahava à Tigri non esse diversum; de quo suo loco. Apud eisdem Sept. Erid. lib. 2. cap. 8. vers. 15 dicitur *πρὸς τὸν Εὐφρᾶτιν*, ad fluv. decurrentem ad Euphr. Perfidie dicitur, quia sub ditione Regis Persiarum.

AHION. 3. Reg. 15. v. 20. quam ibi Sept. *τὴν Αἰὶν* nominant. De eadem 2. Paralip. 16. v. 4. quam ibi Septuaginta. *τὴν Αἰὶν* appellant. Non diversa ab ea quæ Aion 4. Reg. 15. v. 29 ubi eam *ἡν* dicunt Septuag. urbs in medio tribus Nephtali in Galilæa superiori.

AHOHITES. 2. Reg. 13. g. gentile nomen, quod mihi potius familiæ videretur esse quæ loci. Adrichomius tamen urbem facit Ahoi, in tribu Juda, ad Septentrionem, in deserto Beth-leem facti hujus (inquit N. Sanlon) situs non certò con-

stat; cui tamen certum in sua Mappa situm attribuit.

AIALON, eadem quæ Helonde quæ 1. Paralip. 8. v. 6. ubi apud Septuag. *Αἰάων*, nam Aialon ipsa, Josue 21. v. 24. apud Sept. vocatur *Αἰάων*, de hac Aialon Josue 10. v. 42. apud Sept. *Αἰάων* est & vallis ibidem Aialon, de qua Josue 10. v. 42. apud Sept. *Αἰάων*. Fuit Aialon primò habitata ab Amorihæis Judic. 1. v. 35. ubi apud Sept. pro Aialon est, *ἐν τῷ μυστρίῳ*. Ipsa quoque Aialon 1. Paralip. 8. v. 13. in Sept. dicitur *αἰὼν* in 1. Paralip. 11. v. 10. *Αἰάων*, civitas ergo in tribu Dan Levitica; cum valle contigua valli Terebinthi.

AJATH, urbs, quam Adrichomius vult esse eandem cum Hai, de ea 11. reg. 18. v. 28. apud Septuag. *αἰς τῶν ὀνόματι Αἰάων*. Sic autem Hai appellatur, vide infra v. Hai.

AILA, quæ Aelath & Ailath 3. Reg. 14. v. 22. apud Sept. *Αἰλᾶθ*, apud eisdem 2. Paralip. 26. v. 2. eadem *Αἰλᾶθ*, appellatur, in littore maris rubri, in terra Idumæa, ut asserit 3. Reg. 9. v. 26. juxta Ailion gaberet eandem quæ Deut. 2. v. 8. Elath nominatur; apud Septuag. *Αἰάων*, urbs regni Edom. ibi, tempore S. Hieronymi, erat Romanorum legio dicta decima: vocata quoque fuit Ahiath & Haila; & à Josepho Elana.

AIN, vide supra Aen; hæc Josue 21. v. 16. *Αἰν* nominatur eadem est cum Aian, de qua infra.

ALON, vide supra Ailion.

ALEXANDRIA, in Vet. Testamento, ubi ad Jeremia 46. v. 25. est Amon apud Septuag. apud eisdem pro Alexandria. Ezech. 30. v. 14. & v. 16. *ἡ Διοπολις* versu 15. *Μεμφοῖς* Nahum 3. v. 8. *ἡ μὲν*, audiendus S. Hieronymus asserens in codice Hebraico esse verbum Noj eoque nomine tempore Jeremia Prophete Alexandriam fuisse appellatam, antequam ab Alexandro Magno edificaretur, seu potius restauraretur. Ammon No. Jovem ab Ægyptiis Ammonem appellari certissimum; ut proinde Septuag. græca voce Diofoli, id est Jovis civitate, fuerint ubi: mirum tamen ut qui Alexandria sacras script. interpretati sunt, alio eam expresserint nomine. Alexandria itaque cognomento Magna, celeberrima inferioris Ægypti metropolis, imperium, maritima, ad occidentalem fluvii Nilii ostium, dicta etiam Alexandria Ægypti, olim Patriarchalis: hodie sub Turcica ditione *Scandaria* dicta.

ALEXANDRINUS, nomen in Novo Testam. derivatum à prælaudata Alexandria.

ALICARNASSUS & *Alycaruassus*. 1. Machab. 15. 21. quæ Stephano ceterisque auri. prophanis Halicarnassus, urbs Doridis regionis, Carie in Asia minori, maritima, & inter Ceraunicum sinum & Ilicum, in peninsula maris Ægei, quondam Principum Carie Regia; Zephyria dicta, deinde Thymium, demum Episcopalis sub Archiepiscopo Stauropolitano, à recentioribus dicta Castellum S. Petri.

ALIMIS. 1. Machab. 5. v. 26. in textu Græco *ἡ Ἀλμῆς* civitas Galaaditis regionis, in tribu Gad, prope saltum Ephraim, ad meridiem.

ALMATH. 1. Paralip. 6. v. 60. & Almon Josue 21. 8. ex collatione textuum constat unam eandemque esse urbem quæ Josue loco cit. apud Septuaginta *ἡ Ἀλμᾶ* nominatur; nec video cur duas fecerit Adrichomius; erat civitas tribus Benjamin, data Levitis.

ALTARE testimonii, in tribu Benjamin apud ripam Jordanis, juxta locum Gehiloth Hieron. Gylloth Josue 22. 10. ubi dicitur extructum ad tumulos Jordanis.

ALUS, decima statio filiorum Israel, inter Daphna & Raphidim, in terra Madian, in deserto.

AMAD. Josue 19. v. 16. apud Sept. *Ἀμᾶ*, quam sanctus Hieronymus Amath appellat, civitas in tribu Aler.

AMALEC & Amalecites populi, quorum Amalecitis regio ad mare rubrum uique procreta, desertum Pharan incolentes, Judæa sive terræ Promissionis ad Meridiem, & Madianitis finitimi, in Arabia Petrea.

AMAM, quam lego diversam à Sama vulgatam editionem secutus. Favent Septuaginta, nam ubi Josue vid. c. 15. v. 26. sic *αὐτὴν καὶ τὴν Ἀμᾶν Ἀμᾶν, Σεπ. & Sama* Salman nominantes civitas, quam Adrichomius Aman quoque appellari asserit, in tribu Juda, ad meridiem.

AMANA. Cant. 4. v. 8. mons ad Septentrionem totius terræ promissæ, è cujus radicibus oriuntur fluvii Damasci Abana, & Pharphar.

AMATHÆUS. Gen. 10. 18. Septuag. *Ἀμαθῖ*, idem qui Hamathus 1. Paral. 16. incolæ urbis Emath, Vide Emath.

AMATHITES regio, vide Emath.

AMMA. Josue 19. v. 3. apud Septuag. *Ἀμμᾶ*. S. Hieronymo Amna, civitas tribus Aler; in medio ejus posita.

AMMANITES, vide Ammon; nam 3. Reg. 14. v. 2. apud Sept. est *Ἀμμωνῖτις*.

AMMAUM. 1. Machab. 9. 56. in codice Græco *αὐτὴν ἡ Ἀμμᾶν*, hinc constat hic sermonem esse de Emmaus, de qua infra.

AMMON & Ammonites sive Ammanites, populi trans Jordanem ad Septentrionem torrentis Jaboc habitantes, quorum metropolis Rabbath, quæ postea Philadelphia dicta, partem regionis illorum incoluit dimidia tribus Manasse; erant, quæ ab Austro Moabitibus, ab Ortū Arabibus, ab Aquilone Galaaditis contemini.

AMMONI. 2. Regum 23. v. 37. apud Septuaginta, pro Selec, de Ammoni legitur *Ἐνδὲ δ' Ἀμμωνῖτις*, liquet cum esse Ammonitam: unde non video cur ex hoc solo loco faciendū sit civitas Ammoni, in tribu Benjamin, ut vult Benedict. ab Adrichomio citatus.

AMONA, sic Ezech. 39. v. 16. appellatam fore urbem, in qua futuris temporibus sepelietur Gog; ex 11. vers. præced. in valle viatorum ad orientem maris, apud Septuaginta pro Amona est *Ἰσχυρὸς παρ*, asserit S. Hieron. hanc vocem græcam esse hebraicæ significationis; Porvandrium autem nomen ab authoribus, maxime Gallis, circa 7. sæculum & deinceps, pro pulchris publicis seu cameteris, in quibus plurima condita

Balas Rex Moabitum, de montibus Orientis, apud Septuag.
in Miroreus, de qua vide suo loco.

ARAM. 1 Paralip. 2. 21. quæ aliâs Aran, civitas dimidia tribus Manasse ultra Jordanem.

ARAMA. 1 Reg. 30. v. 30. v. Jerimoth.

ARAMA. Josue 19. v. 16. apud Septuag. καὶ Ἀρὰ καὶ Ἀρὰ, ex quo testu sequitur, non esse legendum Aramator, erat itaque Arama civitas munita tribus Nephthali, tribus Aser finitima.

In ARARAT. Isaie 37. v. 38. apud Septuag. εἰς Ἀρράτα, Ararat & Armeniam idem esse probavimus in notis nostris ad Martyrologium Romanum, illas consule.

ARARI. 2 Reg. 23. v. 11. Semma filius Aze de Arari. apud Septuaginta Ἀρὰρ, si forte idem sit ac Semma de Orori, de quo eod. lib. & cap. v. 33. & apud Septuag. Ἀρὰρ locus hic hæcenus ignotus.

ARARITES. 2 Reg. 23. v. 31. Asam filius Satar Ararites; apud Septuag. Ἀρὰρ, 1 Paralip. 11. 33. & 34. 10. Mathan filius Sage Ararites; Asiam filius Sachar Ararites apud Septuag. In utroque Ἀρὰρ Quid sit Arari civitas gentile nomen Ararites, fatius est fati nos ignorare quam temere aliquid incertum obtrudere.

In ARBATTIS. 1 Mach. 5. v. 14. idem in codice Græco Ἀρβάτις locus aut regio illa videtur circa Galilæam.

ARBE. Vide Hebron.

ARBELLA & in codice Græco Arbela, plur. numero 1 Machab. 9. v. 2. civitas & regio circumjacens, superius Galilææ, in tribu Nephthali.

ARBI, patria Pharae. 2 Reg. 23. v. 35. hunc locum ponit Adrichomius in tribu Benjamin, prope Terebinthum.

ARCHI seu ARCHIATAROTH. Jos. 16. 2. in vulgata editione videtur esse duæ positiones, legitur enim Archi, Ataroth; sed apud Septuag. unico nomine Ἀρχιᾶρῶθ civitas in tribu Ephraim, prope terminos tribus Benjamin inter montes Ephraim & urbem Ephrem.

AREBA. Josue 15. v. 60. apud Septuag. Ἀρεβὰ civitas tribus Juda, ad occidentalem plagam.

ARECON vel ARECHON. Josue 19. v. 46. apud Septuag. pro his vulgata editionis verbis, ὁ Μασαρεὼν ὁ Ἀρεκὼν, legitur καὶ Ἀρεκὼν Ἰσραὴλ ὁ Μασαρεὼν, ὁ δὲ Μασαρεὼν terminus, civitas tribus Dan, ad Septentrionem, non longe à finibus tribuum Benjamin & Ephraim.

AREOPAGITA Ἀρεοπαγίτης, cuius denominatus AREOPAGITA, promontorium seu regio ac vicus, apud Athenas, ubi capitales ferebantur sententiæ.

ARGOB, regio & urbs. Deut. 3. v. 4. & seq. olim in Basan. 3 Reg. 4. v. 13. ubi apud Septuag. Ἐργὰ ἐν τῷ Βασάν data fuit dimidia tribui Manasse ultra Jordanem, ubi sita erat; aquis Merom ab Occasu, à Meridie Jordane, terra Hus ab Ortu, ab Aquilone Trachonitide conclusa.

ARIE. 4 Reg. 15. 25. in Samaria in turra domus Regia juxta Argob & juxta Arie apud Sept. cum Argob & cum Arie. Ex his liquet nomina Argob & Arie, ibi esse viroorum non locorum: Sic censendum de ARIEL, à quo Arieltz. Num. 16. 17.

ARIEL. Isaie 29. quæ dictio montem Dei, seu Leonem Dei significat, qua intelligitur civitas David, vide infra verba Jerusalem.

ARIMATHIA, sive ARIMATHEA & ARIMATHÆA, putatur esse locus prope Lyddam, aliâs Diospolim, inter Joppen & Jerusalem, vulgò Aramathaim; esset itaque idem cum civitate Ramatha, de qua suo loco.

ARMEGEDON. Apoc. 16. v. 16. & congregabis illos in locum qui vocatur Hebraice Armagedon. Quinam sit, aut ubi sit, aut futurus sit, incertum; nomen est cuidam loco, forsan adhuc non exanti, futuris temporibus imponendum.

ARMENIA, cuius populi ARMENII, eadem quæ & ARARAT, de qua supra; Regio Asia amplissima; dividitur Euphrate aune in majorem & minorem; Armenia major, de qua in Scripturis, ab Armenia minori & Cappadocia, Occasum versus, Euphrate fluvio separata; Iberiam habens ab Aquilone conterminam, Mediam ab Ortu; ab Austro-Mesopotamiam; Vulgò Theura Emroe, aut Armenie.

ARMON. Amos 4. v. 1. in Armon, apud Septuag. εἰς τὸ ὄρος τὸ Πάμμυρον. S. Hieronymus vertit, in Armeniam, sive in montes Armenie, de qua supra.

ARNON urbs & Rupes & Torrens: urbs ad radices Rupis, in tribu Gad: Rupes Arnon inter montes Arabie desertæ, inter ipsam & tribum prelaudaram. Arnon Torrens è rupe Arnon originem docens, Amorrhæos à Moabitibus separans; postea australiorem partem tribus Gad ab Arabia dividens, per mediam quasi tribum Ruben defluit, ac tandem sese in mare Mortuum exonerat; est etiam valis Arnon apud Septuag. Jes. Nave 13. v. 16. & 17.

AROER quæ & AR, ut ostendimus supra, & ARMOABITARUM, Deut. 2. v. 36. quæ est supra ripam torrentis Arnon oppido, quod in valle situm est: in confinio Moabitum, Amorrhæorum & Ammonitarum: possessa primum à gente Onimim, deinde à filiis Lot Moabitibus; cessit postea tribui Gad: demum Petra dicta, & metropolis sancta Arabie secundæ, sedem habuit Episcopalem, & sub se Episcopatus duodecim: ipsam etiam Moab appellatam & Rabbath Moab, id est magnam Moab, tradidit Adrichomius.

ARORITES. Vide Ararites.

ARPHAD. 4 Reg. 19. 11. Rex Arphad. Concordant Septuaginta; sed 19. v. 9. pro his verbis, & ut Arphad sit Emath legitur, cepi autem Arabiam & Damascus. cap. 36. vers. 19. Ἀρφαδ Hinc colligi potest Arphad fuisse aut Regnum aut civitatem Regiam, prope terram promissionis, ad Aquilonem.

ARPHASACHÆI. 1 Edræ cap. 5. v. 6. apud Septuag. est cap. 6. & illius vocis locum legitur: & sodales qui in Syria &

Phœnicie Præfides. Hinc sequitur aut nomen esse familiæ, aut ad præcitatam referri provincias.

ARUBOTH. 3 Reg. 4. vers. 10. apud Sept. Ἀρὺβὺθ. Hieronymus dicit Aruboth seu Araba esse campestris Moab, quæ cesserunt tribui Ruben.

ARUNDINETI VALLIS. Josue 16. v. 8. apud Septuag. Κολυβά item cap. 17. v. 9. ἡ περὶ Κολυβά καὶ Καρανὴ erat in tribu Ephraim, ad Jordanem, inter fluentia torrentis Carith, à quo sanè Carana est appellata.

ASAN, sic etiam apud Septuaginta duob. in locis; Pro Asan tamen legunt, Josue 15. 42. Ἀσὰν, & 1 Paralip. 4. v. 32. Ἀσὰν, civitas quæ primum sortis fuit tribus Juda, postea in tribus Simeon, tandem Levitis segregata Levitica est facta, illam multiplicat Adrichomius, sed perperam, à quo expungenda est Asan quam collocat in tribu Juda sub num. 30. eademque est cum Levitica Ain, de qua Josue 11. v. 16. nam apud Septuaginta vocatur Ἀσὰν, vide supra Ain.

LACUSASAN. 1 Reg. 32. v. 30. civitati Alan vicinus, à qua nomen sumptum.

ASARAMEL, 1 Mach. 14. v. 17. in codice Græco Σαραμὲλ. Vatablus dicit verbum esse corruptum & legendum Jerusalem: alii asserunt vocem esse Hebraicam, qui significat princeps Deo, eaque retinendam.

ASASONTAMAR, quæ est Engaddi. 2 Paralip. 10. v. 2. vide Engaddi: apud Septuag. Ἀσασὼν Σαμάρ.

ASCALON cuius gentile nomen ASCALONITA, quæ etiam Ascalo, urbs olim una ex quinque Sacris Philistini, maritima, quingentorum & viginti stadiorum ab Hierusalem distans, postea Palæstina civitas Episcopalis, sub Patriarcha Hierosolymitano, hodie vulgò Scalona.

ASCENEZ. Jerem. 51. v. 27. Septuag. cap. 18. Ἀσενεζ, populi Armeniæ & Medie finitimi.

ASCENSUS SCORPIONIS, vide supra Arabathane.

ASERAIM. 1 Edræ 5. v. 57. qui erant de Aseraim, videtur esse aliquis locus, sed hæcenus intactus & ignotus.

ASEDOTH, sic etiam apud Septuag. Josue 10. v. 40. civitas Regia, quam delevit Josue: videtur fuisse eis Jordanem, & diversa ab ea quæ Aledoth civitas Jos. 12. v. 8. quam arbitror esse Halcerim, v. hoc verbo.

ASEDOTHPHASGA. Josue 12. v. 3. apud Septuag. sed in vulg. editione leg. Aledoth, Phasga, quæ lectio locorum divinitatem insinuare videretur. Credendum Phasga quasi agnomen, ob vicinitatem montis Phasga; & sanè ad differentiam precedentis Aledoth. Fuit olim civitas Amorrhæorum, quæ postea in tribu Ruben. Deut. 4. v. 49. ad radices montis Phasga, apud Septuag. ὄρος Ἀσὺδὺθ. Aledoth itaque ad radices Phasga, Aledothphasga dicta.

ASEM, ASOM & ESEM, una eademque civitas. Josue 15. 29. Elem apud Septuag. Ἀσὺμ, cap. 19. vers. 3. Afem, apud Septuag. Ἀσὺν, 1 Paral. Afom, apud Septuaginta εἰς μ, civitas quæ primum in sorte tribus Juda, postea tribui Simeon cessit.

ASEMONA, quam eandem cum HASEMON, de qua Jos. 15. v. 29. aser N. Janson de ea Num. 34. v. 4. & 5. Josue 15. v. 5. εἰς Σαμωνίαν, apud Septuag. civitas ad meridionalem & occidentalem partem tribus Juda, illam ab Agypto determinans.

ASENA, Jos. 15. v. 31. apud Septuag. Ἀσὺν civitas tribus Juda, in confinis tribuum Dan & Simeon.

ASER una ex tribubus Israel ab octavo filio Jacob sic appellata, ad Aquilonem Terræ promissionis; ab Ortu tribui Nephthali finitima; ab Austro tribui Zabulon, à qua torrente Jeptael separatur; ab Occasu mari conclusit Syriaco & Phœnicio; ab Aquilone monte Libano; partemque Phœnicis occupat: ejus specialiore descriptione habes Josue 13. v. 24. ad 31.

ASER, Josue 17. v. 7 & v. 11. civitas aut locus in tribu Manasse cis Jordanem, ex Aser & Machmetad unum facit N. Janson.

ASERGADDA. Josue 15. v. 37. civitas tribus Juda; sed cur eam in tribu Simeon collocet Adrichomius ex scripturis non potest colligi.

ASIA, nomen quod uni ex tribus Orbis partibus datum est. Asia minor, regio majoris Asiæ, quæ ab Aquilone Ponto-Euxino; ab Occasu mari Egeo; ab Austro Mediterranei Maris parte, quæ Pamphilius dicitur, ab Ortu verò terminatur Euphrate fluvio; plures minores complectens provincias; quarum una Asia propriè dicta nomine gaudet, de qua ut plurimum sermo est in novo testam. ipsa autem Egeo mari alluitur.

ASION-GABER. Num. 23. v. 15. apud Septuag. Ασίων Γαβὴρ 32. mansio Israelitarum in deserto Pharan, in terra Edom, postea civitas & portus ac navale ad litus maris Rubri, de qua libri Regum, ubi apud Septuag. legitur Γαβὴρ Ἰσραὴλ. hæc tempore Josephi Berenice vocabatur, tempore Hieronymi Ellia, in sinu Eleanitico non procul ab Elana villa.

ASOM. Vide Asem.

ASOR, plures sunt hujus nominis civitates, quæ pronominibus ab aliis distinguuntur, suis locis referentur, ceterarum autem præcipua.

ASOR civitas regia, de qua Jos. 11. v. 1. & sequent. quæ antiquitus inter omnia regna principatum tenebat, Chanaanorum metropolis, munitissima, in campo sita, quam à Josue captam flamma consumpsit, in tribu postea Nephthali, non longe à finibus tribus Aser: tempore Christi una ex civitatibus regionis Decapoleos: hodie vulgò Antiochia; in concordantiis Bibliorum de ea pluries sub nomine Azor: alia prisca nomine Asfor, Asfor, Hazor, Efer & Heler.

ASOR, civitas in tribu Juda. Josue cap. 15. v. 23.

AZOR, ibid. v. 25. vide infra Hebron.

AZORNOVA. Jos. 15. v. 23. quæ apud Sept. Ἀσσαναὶς ad distinctionem veteris, civitas. Vide infra Baloth.

tom, in tribu Benjamin, ad Orientem urbis Jerusalem, ultra Bethaniam: hodie *Bethori*.

BALA. Gen. 14. v. 2. vide Segor.

BALA. 1 Paral. 4. 29. vide Baala.

BALAAH. Josue 19. v. 44. apud Septuag. *Γαλαάθ*, eadem quæ BALAAH. 3 Reg. 9. v. 18. & 2 Paralip. 8. v. 6. quæ etiam Baalad civitas in tribu Dan, quam munivit Salomon.

BALOTH. Josue 15. v. 24. civitas in tribu Juda; hanc N. Sanfon cum Alor nova conjungit, ut numerum 19. civitatum reperiat. Vide supra Alor-nova.

BAMOTH. Num. 21. v. 19. & 20. ex vulgata editione creditur esse vallis in regione Moab; aliud suadet textus Septuag. ubi legitur *à Bamoth in Janen, quæ est in campo Moab*, interpret. Orig. *à Bamoth in nemus, quod in campo Moab*. Ceterum Bamoth locus erat in tribu Ruben.

BAMOTH-BAAL, id est, excelsa Baal. Josue 13. v. 17. apud Septuag. *Βαμὸθ Βαάλ* civitas & mons, in quo celebratur Baal, in tribu Ruben.

BANE. Josue 19. v. 45. apud Septuag. *Βανὰ*, civitas in tribu Dan.

BARACH. Josue 19. v. 45. Apud Septuag. ex hac & præced. unica vox est, *Βαραχάμ*, civitas in tribu Dan, usque hodie, inquit Hieronymus, prope Azotum Barecca viculus appellatur.

BARAD. Gen. 16. vers. 14. locus solitudinis Bersabee, in tribu Simeon, ad Austrum, inter quem & Cadès erat puteus Agar.

BARASA. 1 Machab. 5. v. 26. in Græco codice *Βόρσας* civitas munita & magna, hæc *Josephus* Bosor & Bethlura in Galaadide regione, in tribu Gad.

BARNE. Vide Cadesbarne.

BASAN TERRA, regio five regnum, quæ prius terra Raphaim, id est Gigantum dicta, data fuit dimidia tribui Manasse trans Jordanem; ejus fines à Meridie torrens Jaboc, ab Occasu Jordanis fluvius, ab Aquilone montes Libani & Hermon, ab Ortus Arabia deserta; continebat regiunculas minores, terram Argob, terram Geshuri, terram Machati, partem terræ Galaad, regiones Auranitidem, Golanitidem, Bataneam, Gamaliticam, &c. complectebatur; quæ regio etiam Basanitides appellata.

BASOAMA. 1 Machab. 13. v. 23. ex textu Græco constat fuisse locum in Galaadide regione, in tribu videlicet Gad.

BASCATH. Jos. 15. vers. 30. Hieronymo Bafechad & Bafecat, civitas tribus Juda, de cujus situ discrepant Adrichomius & N. Sanfon.

BATHUEL. 1 Paralip. 4. v. 10. concordant Septuag. eadem est ac BETHUL. Josue 19. v. 4. ap. Septuag. *Βαθὺλ*, eadem quoque ac CESIL. Josue 15. v. 30. apud Septuag. *Βαθὺλ*. Hieronymo Bathul. Ex hac unica tres facit Adrichom. Bethul, Cesil, & Bala. Civitas itaque fuit primo in sorte tribus Juda, postea tribui Simeon data.

BAURAMITES. Vide Beromi.

BAZIOTHIA, Josue 15. v. 28. civitas tribus Judahanc N. Sanfon contendit esse eandem cum Bersabee, quæ postea tribui Simeon data est: ipsius opinionis suffragatur textus Septuag. in quo post Bersabee desit Baziotha.

BEELEMEON. Vide Baal-maon.

BEEL-SEPHON, locus Ægypti ad mare Rubrum, contra Magadum & Phihahiroth, Emodi 14. v. 2. & 9.

BEEER-RAMATH, id est puteus Ramath: videtur agnomen urbis Baalath. Josue 19. v. 8. vide supra v. Baal.

BELMA. Judith. 7. v. 3. apud Septuag. *Βελμὰ*, locus prope Bethuliam in tribu Zabulon, qui aliàs Helma postea Abelina; villa grandis in alto loco sita.

BENEJ AACAN. Num. 33. v. 31. & 32. apud Septuag. *Βαναι* vigesima octava mansio filiorum Israel in deserto inter Moseroth & montem Gadgad: vocatur BEROOTH filiorum Jacan Deut. 10. v. 6.

BERENNON vallis. 2 Paralip. 33. v. 6. apud Septuag. *Βερεννὸν*, vallis filiorum Ennon; locus in suburbanis Jerusalem ad Orientem, sub monte Offensionis, juxta piscinam Fullonum & torrentem Cedron. Vide verbo Ennon.

BENJAMIN, una & tribus filiorum Israel, in medietate terræ promissionis sita; à Meridie & Occasu tribus Juda continetur; à Septentrione tribui Ephraim, ab Ortus Jordane fluvio à tribu Ruben seposita erat.

BEON. Vide BAALMAON.

BERA. Judic. 9. v. 21. apud Septuag. *Βανὴ* in tribu Dan, vicus, inquit Hieronymus, distans ab Eleutheropoli octo millibus ad Aquilonem.

BEREA. 1 Machab. 9. v. 4. sic etiam in codice Græco, locus quem Ortelius dicit eundem esse cum Beretho, Joseph. Antiq. 12. superioris Galilææ, in tribu Nephthali prope Arbella.

BEROEIA. Act. 17. v. 10. & 13. & Berthoea, urbs Macedoniæ Episcopalis sub Archiepiscopo Thessalonicensi, inter Thessaloniam & Candavios montes, non longe à fluvio Ludias in Emathia regione, hodie vulgo *Feria*.

BEROMI. 2 Reg. 21. v. 11. *Azmaveth de Beromi*; apud Septuag. *Βερόμι* & *Βερμιά* videtur. 1 Paralip. 11. v. 32. Azmoth BAURAMITES: apud Septuag. *Βαυράμι* & *Βαυράμι* hunc locum in tribu Benjamin collocat Adrichomius.

BEROTH, filiorum Jacan, vide Benejaacan.

BEROTH. Josue 9. v. 17. apud Septuag. *Βερόθ*. cap. 18. v. 25. Septuag. *Βερόθ*. 1. Eisdem cap. 2. v. 15. apud Septuag. cap. 1. *Βερόθ*, civitas cuius incolæ BEROTHITES & BOKOTHITES, in tribu Benjamin, tribui Ephraim vicina.

BEROTH. 2 Reg. 8. v. 8. & de Bete & de Beroth. Pro his duobus nominibus legitur apud Sept. *Βερόθ* & *Βερόθ*, videtur esse eandem cum BEROOTHIA. Ezech. 47. v. 10. apud Septuag. *Βερόθ* enim terminus est terræ Israeliticæ ad Septentrionem in tribu Nephthali & Berotha inter ter-

minum Damasci, & confinium Emath Beroth civitas erat Regis Adazer.

BERSABEE, quam credit N. Sanfon eandem esse cum Baziothia Josue 15. v. 28. & cum Sabee, de qua Josue 19. v. 2. de qua suo loco: civitas primo sortis tribus Juda, postmodum tribui Simeon data; terminus terræ promissionis ad Austrum, in regione Geraritica contigua deserto magno; ad radicem montis sita: interpretatur puteus juramenti: tempore S. Hieronymi erat grandis vicus, ab incolatu Isaac aliquando oppidum Isaac dicta; in regione quæ denuum Gibelina, unde Gibelin à quibusdam dicta, hodie vulgo *Bethgebrim*.

BESOR torrens. 1 Reg. 30. v. 10. & 21. apud Sept. *Βεσόρ* in tribu Juda enascens, per fines tribus Simeon Austrum defluens, ad urbem Majumam mare ingreditur; aliquando pro torrente Ægypti sumitur, qui tamen ipse Australior est.

BESSUR. Vide Bethsur.

BETE. 2 Reg. 8. v. 8. Septuag. *Μετρίδα*, una ex urbibus Regis Adazer, videturque fuisse ad Aquilonem terræ promissionis. Vide supra verbo Beroth, eadem est cum Thebath, vide hoc verbo.

BETEN. Jos. 19. v. 25. apud Septuag. *Βετὴν* civitas in tribu Aser; quæ etiam BETHEN dicitur.

BETHACARAM vicus. 2 Esdræ 1. v. 14. & regio; nam apud Sep. *Βεθακαραμ* & Bethacarem. Jerem. 6. v. 1. apud Sept. *Βεθακαραμ* urbs in monte sita, in tribu Juda, non longe à finibus tribus Benjamin.

BETHANAN, de quo v. Bethaniam idem ac

BETHANATH, unde BETHANITHÆ. Josue 19. v. 18. apud Septuag. *Βεθανάθ*, & Jud. 1. v. 31. apud Sept. *Βεθανάθ* & *Βεθανάθ*. S. Hieronymo Bethan: urbs munitissima in tribu Nephthali, vide infra Bethhanan.

BETHANIA, oppidum seu Castellum Mariæ & Marthæ sororum Lazari. Joan. 11. v. 18. juxta Jerusalem quasi ita, diis quindecim; Orientem versus, in tribu Benjamin.

BETHANIA. Joan. 1. v. 28. *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Adrichomius Bataneam regionem trans Jordanem in tribu Manasse dicit Bataniam & Bethaniam appellari, cui assentiendum reor, ut servetur lectio vulg. editionis. Vult N. Sanfon legendum esse pro Bethania, Bethabara, quem locum ponit ad Jordanis orientalem ripam, in tribu Ruben.

BETHANOTH. Josue 15. v. 59. apud Sept. *Βεθανάθ*. S. Hieronymo Bethgloth, civitas in tribu Juda.

BETH-ARABA. Josue 15. v. 6. & 61. ubi apud Septuag. v. 6. *Βεθαράβα*, & vers. 61. *Βεθαράβα*, civitas in tribu Juda ad fines tribus Benjamin, ea propter eandem creditur cum Beth-araba civitate, quæ Jos. 18. v. 21. tribui Benjamin assignatur, diciturque esse in deserto.

BETHARAM. Num. 32. v. 16. apud Septuag. *Βεθαράμ* & Josue 15. v. 27. civitas tribus Gad, quam filii Gad extruxerunt in valle; hanc esse asserit Adrich. quæ *Josephus* Bethanarea, Betharantha, Betharamphetha oppidum, quod postea Julius dictum, in Persæ regione.

BETHAVEN, de ea Jos. 7. v. 2. civitas est etiam solitudo Bethaven, Jos. 18. v. 12. apud Septuag. *Βεθαβὴν*. 1 Reg. 13. v. 5. ap. Sept. pro Bethaven est *Βεθαβὴν*. cap. 14. v. 21. *Βεθαβὴν* editio Complut. *Βεθαβὴν*. Osee 4. v. 15. pro Bethaven est *Βεθαβὴν*. Notandum Bethaven significare domum Idoli. Erat ergo in tribu Benjamin, juxta urbem Hai: male à quibusdam confunditur cum Bethel.

BETHAZMOTH. Vide supra Azmaveth.

BETHBERA. Jud. 7. v. 24. apud Septuag. *Βεθαβὴν*, civitas in dimidia cis Jordanem tribu Manasse sita, juxta Jordanem fluv.

BETHBERAI. Vide BETHLEBATH.

BETHBESSEN. 1 Machab. 9. v. 62. & 64. in codice Græco *Βεθβησέν*, apud Josephum Bethalaga, civitas in deserto; forte in deserto *Quarentana*, in tribu Benjamin.

BETHCHAR. 1 Reg. 7. v. 11. apud Septuag. *Βεθαρχα*, locus seu vicus terræ Philistinorum, in tribu Dan, circa Bethlames.

BETHDAGON. Josue 19. v. 27. apud Sept. *Βεθαδὰγ*, civitas in tribu Aser, ad Austrum, apud torrentem Jecpai, prope fines tribus Zabulon, ut vult Adrichomius.

BETHADAGON. Josue 15. v. 41. apud Sept. *Βεθαδὰγ*, civitas in tribu Juda, cui situm ad Aquilonem dat Adrichomius: hodie *Casardago*.

BETHDAGON. 1 Macc. 10. vers. 83. templum Idoli Dagon apud Azothum: Beth-Dagon enim domum Dagon significat.

BETHEL, de qua sæpius in Scripturis, apud Septuag. *Βεθλὴν*, civitas quæ prius *Luza* vocabatur; unde aliquando in Script. Bethel Luza; fuerat olim civitas regia, postea data est tribui Benjamin; erat in alto loco sita: unde Montes vicini Montes Bethel. Nomen Bethel domum Dei significat, postquam verò Jeroboam posuit in ea unum ex vitulis aureis, ab eo tempore Bethaven, id est domus Idoli nominata est; ea propter à quibusdam cum Bethaven, de qua supra, confunditur, non est Bethelia Sozoneni, ut male credidit Ortelius: hodie vulgo *Sargorel*.

BETHEMEC. Josue 19. v. 27. apud Septuag. *Βεθαμὲκ*, civitas tribus Aser, in valle Jephthael; quæ etiam Bethemeth, ad terminos tribus Zabulon.

BETHAMUEL. Jerem. 48. v. 23. nomen familiaris mihi videtur, non loci: Gamuel enim erat familia sacerdotalis, ut constat ex 1 Paralip. 24. v. 17.

BETH-HAGLA. Josue 15. v. 6. apud Sept. *Βεθαγλά*, & cap. 18. v. 19. & 21. apud Septuag. *Βεθαγλά*, civitas tribus Benjamin, ad Austrum, non longe à tribu Juda, eis Jordanem, ac proinde diversa est ab Area Arad, quæ erat trans Jordanem; hanc nullibi Bethaglan appellari reperio.

BETH-HANAN, sic concordant, sed Editio nostra vulg.

BETHANAN. 1 Reg. 4 v. 9. non videtur locus diversus à Bethanath, de quo supra, in tribu Nephthali, utrobique enim Bethanitis conjungitur.

BETHESIMOT. Josue 14. v. 20. apud Sept. *Βεθσαιμωθ*. Ezech. 15. v. 9. Sept. *Βεθσαιμωθ*, eadem **BETHSIMOTH.** Num. 31. v. 49. apud Septuaginta *Βεθσαιμωθ*. Josue 12. v. 3. Septuag. *Βεθσαιμωθ*, quæ etiam Bethsimon; civitas in campestribus Moab, ad Aquilonem, quæ postea in tribu Ruben.

BETHLEBAOTH. Josue 19. v. 6. apud Sept. *Βεθλεβαωθ*, ea em est ac **LEBAOTH.** Josue 15. v. 31. apud Sept. *Λεβαωθ*, ipsissima est **BETH-BERAI**, de qua 1 Paralip. 4. v. 31. apud Septuag. pro his verbis vulg. editionis, & *Βεθλεβαωθ* in *Βεθσαιμωθ*, legitur unico verbo, *Βεθσαιμωθ*. Civitas primò in sorte tribus Juda, quæ postea tribus Simeon facta est: ex hac unica quatuor facit Adrichomus, unam Laboth in tribu Juda, alias sub plurali nominibus in tribu Simeon.

BETH-LEHEM de qua passim in Scripturis, quæ & **LEHEM** seu **Lahem**, & **EPHRAÏTA**, quæque Bethlehem Juda ad discrimen alterius dicta est, & civitas David, in tribu Juda 7. miliaris ab Hierosolymis distans, Hebron versus ad Austrum Saluatoris nostri Jesu Christi filii Dei nativitate celeberrima est: de qua hac Stephanus de Urbibus verbo *ΒΗΘΛΕΗΜ* 1. 8. *ἐστὶν πόλις ἐν τῇ ἀρκαδίας γένεσιν τῆς δαυὶδ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν* (hæc ut hujus Authoris regionem agnoscat.) Bethlehem tandem à Paschali II. Episcopalis effecta sub Patriarcha Hierosolymitano, cujus (licet urbe excisa) Episcopatus manet apud Gallos, in Clancetio urbe *Clancetio* diocesis Antistodorenensis, in Nivernensi provincia, apud Yonam fluvium.

BETH-LEHEM. Josue 19. v. 15. v. Bethulia.

BETHMAACHA. 2 Reg. 25. v. 14. & 15. vide supra in Abel Domum Maacha, ubi hoc nomen familie esse offendimus, non loci.

BETHMAON. Jerem. 48. v. 23. nomen familie videtur potius quam loci, Mion etenim nomen viri filii Sammai. 1 Paralip. 2. v. 45. vide quæ supra in Bethgamul.

BETH-MARCHABOTH. Josue 19. v. 1. apud Sept. *Βεθμαρχαβωθ*. 1 Paralip. 4. v. 31. apud Septuag. *Βεθμαρχαβωθ*, eadem est ac **MEDEMENA.** Josue 15. v. 31. apud Sept. *Μεδεμηνά*, de qua etiam Isaia 10. v. 31. civitas primò sortis tribus Juda, quæ postmodum tribui Simeon concessa est; duas pariter fecit Adrichomus, ensque in sola tribu Simeon. Medemanam etiam Menonis distans affirmat Zieglerus.

BETH-NEMRA. Num. 32. v. 36. apud Sept. *Βεθνεμρά*. Josue 13. v. 27. *Βεθνεμρά*, eadem est ac **NEMRA.** Josue 11. v. 2. Septuag. *Νεμρά*, civitas munita, data tribui Gad, apud Jordanem.

BETHORON duplex, utriusque simul mentio. 2 Paralip. 8. v. 5. **BETHORON** inferior. Josue 18. v. 13. apud Sept. *Βεθωρον*, civitas in tribu Benjamin; hodie *Bethar*.

BETHORON superior, civitas tribus Ephraim, quæ facta est confugii & Levitica. Jos. 21. v. 22.

BETHPHAGE. Matth. 21. viculus sacerdotum Hierosolymis proximus, ad radices montis Olivæ, Orientem versus.

BETHPHALET. 2 Esdr. 11. v. 26. quæ & **BETH-PHELET.** Jos. 15. v. 27. apud Septuag. *Βεθφαλεθ*, civitas tribus Juda, quam ad tribum Simeon (sed perperam ut arbitror) refert Adrichomus.

BETH-PHESEZ. Josue 19. v. 21. apud Septuaginta *Βεθφεσεθ*, civitas in tribu Issachar.

BETHPHOGOR. Josue 13. v. 2. apud Septuaginta, *Βεθφωγορ*, domus apertura seu fanum Phogor, in Moabide regione, postea in tribu Ruben, videtur eadem cum civitate Phauze de qua infra.

BETHSAIDA. Marci 8. v. 45. & alibi, civitas Galilee, una ex decem Decapoli tanæ regionis, ad maris Tiberiadis ripam septentrionalem & occidentalem, in districtu tribus Zabulon quæ postmodum aliquando Julias fuit appellata.

BETHSAMES tres.

BETHSAMES. Jos. 19. v. 21. apud Sept. *Βεθσαιμωθ*, civitas, quæ & Bethemes, in tribu Issachar; in pede extremo montis Carmeli.

BETHSAMES. Jos. 14. v. 18. apud Septuag. *Βεθσαιμωθ*. 1 Paralip. 6. v. 59. ubi dicitur **BETHSBMES**: ipsius inc. **BETHSAMITÆ.** 1 Reg. cap. 6. civitas sumpta ex tribu Juda, factaque Levitica & confugii, dicta fuit ea propter Bethiamen Juda, & etiam Bethsamis, id est domus solis; & quia Bethsamite, cum nimis curiose aream Domini ad se redactam introspexissent, plaga magna percussit eam; Abel magnum appellata fuit, id est, planctus magnus; sita nihilominus est in tribu Dan.

BETHSAMES. Josue 19. v. 38. apud Septuaginta, *Βεθσαιμωθ*. Judic. 1. v. 31. ubi incolæ **BETHSAMITÆ**, apud Septuag. *Βεθσαιμωθ*, civitas munita, in tribu Nephthali, colles habitatores delere non potuit; apud sanctum Hieronymum Bethsamis.

BETHSAN. Jos. 17. v. 11. apud Sept. *Βεθσαιμωθ*, & Judic. 1. v. 37. ubi pro hoc verbo *Bethsan* vulgare ed. legitur *Βεθσαιμωθ* & *Βεθσαιμωθ*. Fuit ergo primò civitas Chananaeorum, dimidiatæ tribui Manasse cis Jordanem data, quæ postea Scythopolis, ut constat, est appellata, à Plinio Nysa, & olim quoque Methora dicta, etiam Beryla & Bethian: erat regionis Decapoleos maxime, sub Gelboe montibus, non longè ab ara Meridionali lacus Genezareth, ad ripam occidentalem egredientibus ab eo Jordanis fluvii; in Galilee; fuit postmodum Archiepiscopalis 9. habens suffraganeos, sub Patriarcha Hierosolymitano, sed sedes tandem Nanneth translata fuit: adhuc hodie vulgo *Bethsan*, ejus incolæ, 2 Mach. 12. v. 30. **SCYTHOPOLITÆ.**

BETHLETTA quidam legunt Bethlecca & Bethlecca. Jud. 2. v. 23. apud Septuag. *Βεθλεθ*, illam N. Sionem non credit

diveriam à **BETHZECHA**, de qua 1. Mach. 7. v. 19. in codice Græco *Βεθλεθ* eandem quoque cum **BEZEC.** Judic. 1. v. 31. & 5. à Josepho Balam appellatur; locus fuit ad Jordanem in media tribu Manasse, quæ intra Jordanem erat.

BETHSBMES. Vide Bethsamis.

BETHSIMOTH. Vide Bethiesimoth.

BETHSUR. Josue 15. vers. 38. in vulg. editione **BESSUR**, apud Septuag. *Βεθσαιμωθ*. 2 Paralip. 11. v. 7. apud Septuag. *Βεθσαιμωθ*, & sic eadem ac **BETHSURA**, de qua scripsit in libris Machab. quæ etiam Bethsura, & Bethsur, & à Josepho quoque Bethsura vocata; civitas tribus Juda, ab Jerusalem miliario distans Austrum versus, in rupe sita & munitissima.

BETHTHAPHUA. Jos. 15. v. 33. apud Sept. *Βεθθαφωα*, civitas tribus Juda.

BETHUL. Vide Bathuel.

BETHULIA ipsa est **BETHLEHEM** de qua Josue 19. v. 15. apud Septuag. *Βεθσαιμωθ*, civitas tribus Zabulon, in alto monte posita; de ea sub nomine Bethulia in solo libro Judith, ubi de Holofernis oppugnatione & cæde notissima.

BETZACHARA. 1 Machab. 8. v. 32. & 33. in codice Græco *Βεθσαιμωθ*, civitas in districtu tribus Juda, ad Aquilonem.

BETHZECHA. Vide Beth-setta.

BETONIM. Josue 15. vers. 26. apud Sept. *Βεθσαιμωθ*, quæ & Bethoniam & Bethaniam: civitas in tribu Gad.

BEZEC. Vide Beth-setta.

BITHYNIA regio Asia minoris, quæ cum Ponto una provincia effecta (Ponto ad Ortum Mæo, Bithinia ad Occidentem) terminatur à Septentrione Mari Pontico sive Euxino: ab Ortu Galatia; à Meridie Asia propria dicta; ab Occasu Propontide; prius Bœbrycia dicta; etiam Thracia Asiatica, nunc vulgò *Bellus*.

BOEN lapis, vide supra Aben-boen.

BONIPORTUS, in recto plurali. Act. 27. v. 8. locus juxta quem erat civitas Thallasia; de hoc sancto loco Stephanus de Urbibus sic *ἡ πόλις ἦν ἐν τῇ θάλασσᾳ*, deinde *ἐστὶν ἐν τῇ θάλασσᾳ*, in ora Australi Græcie insula; juxta Salomonium promontorium.

BOOZ AGER. Vide Ager Booz.

BOSES petra sive rupes. 1 Reg. 14. v. 4. apud Septuag. *Βοσες*, in tribu Benjamin, prope Gabaa ad Orientem.

BOSOR. Deut. 4. v. 43. in solitudine in terra campestris civitas refugii & Levitis data, in tribu Ruben, ex adverso Jericho, contra Orientem Jordanis, legendum putat N. Sionem. Jos. 21. v. 38. in solitudine *Misor*, dempta virgula post vocem solitudine. *Misor* enim non recensetur. 1 Paralip. 6. v. 98. nota *Misor* Hebraicam esse dictionem quæ planticum significat; & sic idem est ut supra in solitudine campestris.

BOSRA. Gen. 36. v. 33. apud Sept. *Βοσρα*, quæ & Bozra, urbs insignis in Idumæa, non longè à civitate Theman.

BOSRA. Josue 21. v. 37. vide supra Astaroth.

BURASTUS. Esch. 30. v. 17. urbs Agypti, ut refert Stephanus, quam Herodotus Bubastin dicit, ad orientalis ostii Nili ripam orientalem; hodie *Azoth* videtur Castrum ab Onia Judæorum Pontifice apud Bubastin Agriam unâ cum Templo extructum refert Joseph. Bell. Judaic. lib. 7. c. 39.

BUZ. Jerem. 35. v. 23. unde **BUZITES.** Job 12. v. 2. & 6. ubi Sept. addunt de cognatione Ram. *ἡ φυλὴ Βυζ*. Ausus autem in illa erat terra Hys patria Job, ut dicitur suo loco; & sic Buz erat haud dubie contermina Ausidii, Orientem versus, in Arabia videlicet Petra.

C

CABSEEL. Josue 15. v. 21. apud Septuag. *Καβσελ*, & 2 Regum 23. v. 20. Sept. *Καβσελ*. 1 Paralip. 11. v. 23. Sept. *Καβσελ*, quæ & Capseel & Gabseel civitas tribus Juda.

CABUL. Vide infra Chabul.

CADEMOTH. 1 Paralip. 6. v. 79. apud Septuag. *Καδμωθ*, eadem quæ **CEDIMOTH.** Josue 14. v. 6. apud Septuag. *Καδμωθ*, eadem quoque ac **JETHSON.** Josue 21. v. 36. apud Septuag. *Καδμωθ*, civitas tribus Ruben, facta refugii, & data Levitis; postea *Carmos*, sedem seu habitationem principis Assalimorum factam refert Hieronymus ex Benjaminio Tuculensi.

CADEMOTH solitudo. Deut. 2. v. 26. apud Septuag. *Καδμωθ*, circa prælaudatam civitatem Cademuth.

CADES mons, desertum, flatio & civitas; mons Cades. Gen. 14. v. 7. *venimus ad fontem Misphat, ipsa est Cades*, apud Septuag. *ἐστὶν ἡ πόλις ἡ ἐν τῇ ἐρημίᾳ*, autē *ἐστὶν Κὰδὲς* ad fontem Judicis.

Desertum **CADES.** Psal. 105. v. 8. quod etiam **PHARAN** dicitur. Num. 13. v. 27. in deserto Pharan quod est in Cades. apud Septuag. *ἐστὶν ἡ πόλις ἡ ἐν τῇ ἐρημίᾳ*, erat autem inter terram promissionis, Arabiam, & Aegyptum: vocatur quoque **SIM.** Num. 27. v. 14. in Cades deserti Sin. apud Septuag. *ἐστὶν ἡ πόλις ἡ ἐν τῇ ἐρημίᾳ*.

Statio **CADES.** Num. 20. v. 1. *mansit populus in Cades*, tuncque trigesima tertia inter Asiongaber & montem Hor.

CADES civitas non longè à statione in finibus Edom. **CADES.** 1 Mach. 11. v. 61. in Cades quæ est in Gassila, quæ & **CEDES.** Josue 12. v. 22. *Rex Cedes*, apud Septuag. *Καδωθ*. Jos. 14. v. 37. Cedes in tribu Nephthali, apud Septuag. *Καδωθ*. Josephus hanc Cedasam aliis Cedassam nominat.

CADES. Josue 15. v. 24. civitas in tribu Juda, quam cum Alor jangi vult N. Saeon, ut unica sit Cados-Alor. Repugnat textus Septuag. ubi Alor multo ante quam Cades recensetur.

CADESBARNE locus deserti Pharan seu Idumææ, in finibus

nibus terræ promissionis, ad Austrum. Num. 34. v. 4. apud Septuag. *Καὶ τὴν τῆς Γαζης*. Deut. 1. v. 46. in vulg. editione Cadesbarne, apud Septuag. legitur tantum *ἐν καδάρ*.

CADUMIN torrentis, idest torrentis Antiquitatum; ea propter Judicium 5. v. 21. legitur Hebraice vocem respondens vocem Græcæ *Ἀρκαδίας*, Cadumin, Cedumin. S. Hieronymo Cadomī, torrentis, qui in media tribu Zabulon ensescens, ab Aquilone in Austrum decurrit, atque torrentem Cifon ingreditur.

CÆSAREÆ urbs maritima, de qua tantum in Novo Testamento, quæ olim turris Stratonis, & Cæsarea Stratonis, ac Cæsarea Palæstinae, quam cum Apollonia confundunt aliqui, erat intra limites dimidiæ tribus Manasse; fertur à Vespasiano Flavia Colonia primo dicta; primo Episcopalis, postea Metropolis, sub se viginti habens Episcopos, tandem, post Hierosolymam patriarchalem effectam, primaria hodie vulgò *Cæsar*.

CÆSAREÆ Philippi, vide *Lis*.

CALANO. Isaie 10. v. 9. apud Septuag. *καὶ χαλάνος*, id est *καὶ πεδινὸς ἀκατομήτων*, & *Chalanes ubi turris adificata est*; eadem est ac Chalanne in terra Sennar. Gen. 10. v. 10. videtur pariter eadem cum **CHALANE**, de qua Amos 6. v. 2. cuius loco in Septuag. est *omnes*, quam vocem in Hebraeo observat Nobilius vocem *Chalane* esse similem.

CALVARIÆ LOCUS sive mons, Hebraice Golgotha, alias Gatha mediocriter altus, civitati Jerusalem proximus, ad Occidentem & Septentrionem, morte Domini N. J. C. celebris effectus.

CAMON. Judic. 10. v. 5. apud Septuag. *Παμόν*, locum quem Adrichomius civitatem facit; in Galaaditide in parte tribus Manasse ultra Jordanem.

CAMPESTRIA DESERTI. 2 Reg. 17. vers. 18. apud Septuag. *ἐν Ἀβελὶδὶ τῆς ἐρήμου*, erant in tribu Benjamin, ad Austrum propè Jordanem, inter Jericho & Mare Mortuum: de aliis Campetribus mentio est in Scriptis, quæ propriis nominibus ignoscuntur, velut Campetria Jericho, campetria Moab, &c.

CAMPUS MAGNUS qui Efdrelon & Mageddo, juxta Dothain & juxta Bethan, in Galilæa extendebatur, per tribus Manasse, Issachar & Zabulon: alii quoque sunt campi, qui specialibus dignoscuntur nominibus.

CAMPUS SILVÆ. Psalm. 11. v. 6. in tribu Dan, circa civitatem Cariathiarim, quæ dicitur civitas Silvarum.

CANA. Josue 19. v. 28. apud Sept. *Κανὰν*, quæ & Chana major, ut inquit S. Hieronymus, ad alterius differentiationem, civitas in tribu Aser, non longè ab Eleuthero fluvio, ex qua fuisse creditur Chanana Syrophœnissia. Matth. 15.

CANA GALILÆÆ. Joannis 2. v. 1. civitas in tribu Zabulon, inter Ptolemaidem & Carmelum, quæ etiam Chana, & Cana minor appellatur; tempore S. Hieronymi erat adhuc oppidum.

CANANÆUS. Matth. 10. v. 4. & Marci 3. v. 18. nomen ab una & prælaudatis civitatibus derivatum.

CANATH. Num. 12. v. 42. apud Sept. *Κανὰθ*, & 1 Paral. 2. v. 23. urbs Galaaditis, quam in tribu Gad reponit Adrichomius: hæc à Nohe expugnatore vocata est **NOBE**.

CEPHARA. Josue 18. v. 26. apud Septuag. *κεφάρ*, eadem quæ **CAPHIRA**. Josue 9. v. 17. apud Septuag. *Κεφάρ*, sicque ipsa **CEPHIRA**. 1 Esdræ 2. vers. 25. apud Septuag. *Κεφάρ* cap. 5. & 2 libri cap. 2. v. 25. *κεφάρ*, & c. 7. vers. 19. Septuag. *κεφάρ* civitas tribus Benjamin, ad Aquilonem.

CAPHARNAUM. Matth. 4. vers. 13. alitque in locis, civitas una ex urbibus Decapolis, Galilææ metropolis, in finibus tribuum Nephthali, & Zabulon, ad ripam dexteram & occidentem fluvii Jordanis, ubi in mare Galilææ influit; Jesu Christi incolatus reddita celebris, proindeque ejus civitas appellata; pene excisa. Capharnon legit Josephus, in Græco *Καφαρναούμ*, ad fontem ejusdem nominis ab incolis, ab aliis fons vivus, sive fons Nili dictus.

CAPHARSALAMA. 1 Mach. 7. vers. 31. in codice Græco *Καφαρσαλάμ*, vide supra Antipatris.

CAPHETETHA. 1 Mach. 12. v. 7. in Græco codice *Καφετῆθα*, murus civitatis Jerusalem, Orientem versus, super torrentem Cedron.

CAPHIRA. Vide Caphara.

CAPHITORIM. Gen. 10. v. 14. apud Septuag. *Καπιτορίμ* populi, quos reponit N. Sanfon inter terram promissionis & Egyptum. Zieglerus in sua Arabia verbo Hauvin refert & refert interpretationem loci. Deut. 3. v. 23. ubi Caphitorim pro Cappadociis, & Caphor pro Cappadocia redditur; & ponit Caphitorim inter finem Persicum & finem Arabicum.

CAPPADOCIA, cuius populi **CAPPADOCES**, Regio Asiæ minoris, habens à Septentrione Pontum Euxinum, ab Ortum minorem Armeniam, à Meridie Taurum montem, quo à Cilicia & Pamphylia submovetur; ab Occasu Galatiam; continet nunc regiones *Tocat* *Μεσσην* & *Γεντρί*, sive præfecturam Anatalie. Deut. 3. v. 23. Hevæos quoque, qui habitabant in Haierim uique Gazam, Cappadoces expulerunt, qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis. Jeremie 47. vers. 4. depopulatus est Dominus Palæstinos reliquias insule Cappadocia; in Septuag. tantum *τῶν Ἰσραὴλ*. in Theodoro additur *καὶ Καππαδοκίας*, vide quæ supra in Caphitorim.

CARCAA. Josue 15. v. 3. apud Septuag. *καρκα* *Ἰσραὴλ* *Κάρκα*, Hebraice Cariatha, civitas in limite meridionali & occidentali tribus Juda, non longè à torrente Besor, qui ibi vocatur torrentis Egypti.

CAREHIM. 1 Paralip. 12. v. 6. hujus vocis loco apud Septuaginta legitur & *Carita*, locus hæcenus incertus ignotus, forte Corea vel Coreas urbs, Josepho Antiquit. 14. c. 16. 10. & 1 Bell. 3. & 2 Bell. 4. in dimidia tribu Manasse intra Jordanem; in eadem tribu regionem Acrabirena, cui nomen Coreas, circa finem Alexantri Castellum refert Zieglerus.

CARIA. 1 Machab. 15. v. 23. Regni Asiæ minoris, Lydiam à Septentrione, ab Oriente Lyciam habent continentes ad Mediterraneum mare, Austrum versus; versus Occidentem, ad mare Ægeum; nunc vulgò *Adinelli*.

CARIATH. Jos. 18. v. 28. apud Sept. legitur *Ἰαβὴ*, civitas tribus Benjamin, mihi videtur eadem quæ infra Cariathiarim.

CARIATHAIM. Gen. 14. v. 6. in Save Cariathaim, apud Septuag. *ἐν Σαὺ τῇ πηλῆ*. Num. 12. v. 37. Septuag. *Καρίαθ*, civitas ultra Jordanem, à Chodorlahomor expugnata, reedificata à filiis Ruben, in quorum tribu sita erat: atque sancti Hieronymi flores à Christianis appellabatur Coriatha; in decimo milliario, juxta Medabam, urbem Arabæ.

CARIATHAIM. 1 Paral. 6. v. 76. eadem quæ **CARTHAN**. Josue 21. v. 22. apud Septuag. *Θαμὰν* civitas in tribu Nephthali occidentali parte confugii facta & Levitis data.

CARIATHARBE. Vide Hebron.

CARIATH-BAAI, ipsa, de qua statim, Cariathiarim.

CARIATHIARIM ipsa quæ Jos. 15. v. 9. *Baala*, quæ est *Cariathiarim*, idest urbs *Silvarum*, apud Septuag. *Σαὺ*, *αὐτὴν οὖν οὐκ ἔστιν* *Ἐζβὴ*, ibid. vers. 50. *Cariath-baal*, hæc est *Cariathiarim*, urbs *Silvarum*. Septuag. ut supra Josue 18. vers. 12. *Cariath-baal*, quæ vocatur & *Cariathiarim*, *ὡς ἐπὶ πλῆθους Ἰουδα*. Judic. 18. vers. 12. *Cariathiarim* *Ἰουδα*, *ὅτι locus ex eo tempore Castrorum Dan nomen accepit*, & est post tergum *Cariathiarim*: civitas itaque tribus Juda, quæ prius Gabonitarum, postea in forte Dan, in finibus tribuum Juda, Benjamin, & Dan; proinde diversam non crediderim à Cariath, de qua supra Josue cap. 18. v. 28. nec à Cheshon de qua infra. Gabaa, 2 Reg. 6. vers. 3. & 4. erat collis in urbe Cathiarim, vide verbo Nachon.

CARIATHSENNÆ & } Vide Dabir.

CARIATHSEPHER.

CARIOTH. Josue 15. v. 25. Vide Hebron.

CARIOTH. Jerem. 40. vers. 24. videtur esse diversa à præcedente, & trans Jordanem: in regione Moabiturum, ut constat ex Amos 2. vers. 2. tamen apud Septuag. pro *Carioth* legitur *τῶν πόλεων* civitatum.

CARITH Torrens 3 Reg. 17. v. 3. apud Septuag. *Χάριθ* in tribu Ephraim propè fines tribus Benjamin: hic ab Aquilone in Austrum fluens, in Ortum postea parum declinans, Jordanem fluvium ingreditur. Jos. 17. v. 9. vocatur *Torrens*, *civitatum Ephraim*, illum ob viciniam vallis arundineti, torrentem arundineti vocat Zieglerus, ejusque fontes ponit ad australiores partes castrorum Chilghal.

CARMELI mons. 3 Reg. 18. v. 10. apud Septuag. *Καρμὴλ*, mons in tribu Issachar, ad Mare, qui Hebraice Carmel sive Charnel, incolaru Eliæ & prophetarum Baal eade celebris per tritum Zabulon ad fines usque tribus Aser extendebatur. Josue 14. v. 22. Rex Jachanan Carmeli, apud Septuag. *Καρμὴλ*. Jos. 19. v. 26. vocatur Carmelus maris. Sept. *τῶν παραλίων*, erat pariter ad montem, saltus Carmeli dictus.

CARMEL. Jos. 15. v. 55. apud Sept. *Καρμὴλ* civitas in tribu Juda: ubi & mons **CARMELUS**. 1 Reg. 25. per totum cap. apud Sept. *Καρμὴλ*, cuius incolæ **CARMELITES**. 1 Paralip. 3. 1. apud Septuag. *Καρμὴλ*.

CARNAIM. Gen. 14. v. 5. non alias est ab Astaroth, de qua supra, in vulg. ed. Astarothcarnaim, distinguunt tamen Sept. & 1 Mach. 5. v. 26. 45. & 44. simpliciter Carnaim appellatur, eratque civitas munita in Galaaditide: apud Septuag. *Καρναίμ* & *Καρναίμ*, vide Astaroth à Josepho Carnaim, aliàs Grana nominatur. S. Hieronymus asserit Astaroth suo ævo fuisse vicum Carnea dictum.

CARNION. 2 Mach. 12. v. 21. & 26. *προσέβην* *ἰνερπυγὰν* & *ἄνεσσαν* *ἐκτείναν* *πρὸς* *τοὺς* *ἀνθρώπους*, erat in Galaaditide, in dimidia tribu Manasse trans Jordanem non longè à tribu Gad. Zieglerus fol. 53. dicit *Carnen* *προσέβην* non procul ab Ephrene.

CARTHA. Josue 21. v. 34. apud Sept. stupenda ibi est nominum varietas, ut proinde nihil certi consilii possit, editio tamen complur. vulgatæ editioni conformior, legit *Καρθὰ*, hanc eandem credit N. Sanfon convenire cum civitate **THABOR**, Carha enim loco citato civitas est tribus Zabulon, Levitis data, factaque refugii; Thabor quoque 1 Paral. 6. v. 77. est civitas in tribu Zabulon, Levitis facta sic eandem facit cum **CESELETHABOR**. Jos. 19. v. 11. apud Septuag. *Καρθὰ* *Ἰσραὴλ*, civitate tribus Zabulon.

CARTHAN. Vide supra Cariathaim.

CARTHAGINENSIS. Ezec. 27. v. 12. apud Septuag. *Καρθηστίνος*, *Καρθηστίνος*, etenim in Stephano de Urbibus, nomen est Græcum Carthaginis civitatis, metropolis Lybie: quæ Africæ quondam clarissima, & maritima, postea Archiepiscopalis: nunc ab Arabibus proflus eversa, cuius rudera nihilominus adhuc videntur, non procul à Tunetana civitate, quæ ei succedit. Tunes antiquissimam urbem asserit Nobilius, 2. p. clim. 2. nomenque ejus in Annalibus esse *Tarshis*, vide infra v. Tarshis.

CASALOTH. Josue 19. v. 18. apud Septuag. *Κασαλὸθ*, civitas tribus Issachar. N. Sanfon credit convenire cum Xaloth apud Josephum.

CASBON. 1 Mach. 5. v. 36. in codice Græco *Κασβὼν*, videtur eadem cum **CAPHOR**, eodem cap. cod. Græci *Κασβὼν* utraque urbs in Galaaditide, duas facit Adrichom. Casbon collocans in tribu Gad, & Caphor in dimidia tribu Manasse ultra Jordanem, sed prima verosimilior est sententia.

CASIS. Vide vallis Casis.

CASPHIN. 2 Mach. 12. v. 17. *civitas firma pontibus marisque riv. unisecta*, cum adjacente stagno latitudinis ædiorum flatorum, in codice Græco *Κασφίν*, hanc in septentrionali parte tribus Dan, non longè à Janina collocat Adrichomius.

CASPHOR. Vide Casbon.

CASTRADAN. Jud. 11. v. 25. vulg. editio in *Castris Dan* inter *Saraa* & *Esthal*, 37. d. Septuag. *ἐν παραμυθῶν δὲ καὶ καὶ*

est apud Septuag. quorum tamen editio. Complut. legit *χαιρ*, locus inter Cariathiarim & Jerusalem. Vide infra Nachon aren.

CHIUS. Act. 20. v. 15. seu Chios insula Maris Ægei, ubi Icarium dicitur, Jonsæ adiacens, nunc *Chin* vel *Sein* in Archipelago, prope Anatoliam.

CHOBAR apud Esachielem proph. fluvius in terra Chaldaeorum, qui ab Assyriis flumen regium appellabatur, quem dicunt alveum esse ex Euphrateeductum, & in Tigrim effluentem; quidam credunt esse Chaboram Ptolemaei; alii tandem hoc vocabulo Chobar aut Euphratem aut Tigrim apud prophetam putant intelligi.

CHUB. Ezech. 30. v. 5. populi, qui videntur fuisse inter Ægyptum, Æthiopiam, & Libyam.

CHUN. Paralip. 18. v. 3. apud Septuag. hoc nomen reticetur; una è civitatibus Adazeræ Regis Soba, quæ videtur fuisse in Syria Soba, prope Arabiam Petream.

CHUTÆL. Vide infra Cutha.

CIBSAIM. Josue 21. v. 22. deest apud Septuag. eadem est, quæ **JECMAAN.** Paralip. 6. v. 63. civitas in tribu Ephraim, facta confugii & Levitis data: hanc & alias Jehsan appellari refert Adrichomius. Nobilior in notis ad Septuag. assertit in quibusdam codicibus legi *Κεβσαίμ*, alias *Καβσαίμ*.

CILICIA regio Asiæ minoris longissimo tractu porrecta ab Occidente in Orientem, inter montem Taurum ad Boream, & Cilicium mare ad Austrum; Pamphylum habens ab Occasu; ab Aquilone Cappadociam & Armeniam minorem; ab Oriente Syriam; nunc *Caramania* nuncupata. Judith 2. v. 12. apud Septuag. mentio est superioris Cilicie, *τῆς αὐτῆς Κιλικίας*.

CINA. Josue 15. v. 22. ejus loco apud Septuag. legitur *Κινάμ*, civitas tribus Juda, Idumææ vicina.

CINÆI. Genes. 15. v. 19. apud Septuag. *Κιναι*, populi terre Chanaan ad meridiem; fortè à Cina civitate sic appellati, habitaverunt in medio Amalec seu Amalecitarum, ut constat ex 1 Reg. 15. v. 6.

CISON. Judic. 4. v. 7. & 13. c. 5. v. 21. & 3 Reg. 18. v. 40. apud Septuag. *Κισών*. Psal. 124. v. 10. **CISSON**, apud Sept. *Κισσών* torrens geminus, qui à monte Thabor originem ducens ac Orientem versus decurrens, mare Galilææ ingreditur; ac ab eodem monte Thabor versus Occidentem defluens, Mare magnum subit; terminus erat tribus Zabulon Austrum versus, illam à tribu Issachar separans: di-ctus fuit etiam Cylon, & Chison, pars quæ ad Jordanem curvat, Chelson dexter dicta est; quæ versus Mare, Chelson sinister; hodie vulgò *Madefuer*.

CISTERNA VETUS. Gen. 37. v. 24. in qua fratres Joseph eum miserant prope Dothain, juxta viam, quæ ducit in Ægyptum; postea in tribu Zabulon.

CIVITAS SALIS. Josue 15. v. 62. apud Sept. *Σαλὶς*, in tribu Juda, quam ad mare Mortuum collocat Adrichomius.

COA. 3 Reg. 10. v. 28. apud Septuag. *Κοα*. Coa, quibusdam Cua ex Ptolemaeo, Arabiæ feliciæ oppidum.

CELESYRIA & Celsyria. Syriæ pars ea est quæ Latine Cava sive plana & humilis appellatur, & quæ Phœnicie & Arabiæ, Samariæ & Galilææ contigua, quibusdam aliqua ex parte confunditur: Celsyriæ quatuordecim urbes tribuit Suidas. Antiochiam urbem Celsyriæ dicunt Societates lib. 6. cap. 3.

COLLIS AQUÆDUCTUS, qui est ex adverso *collis itineris deserti in Gabaon.* 2 Reg. 1. v. 24. apud Septuag. *Κολλὶς Ἀμυμῆ*, qui est super faciem Gai, viam desertum Gabaon. Josephus Mathon, in tribu Benjamin.

COLOSSÆ. urbs Phrygiæ magnæ, olim Episcopalis sub Sardibus, postea metropolis efficta, ad Lycum fluvium, non longe à loco, ubi in Meandrum influit: inter Laodicæam & Hierapolim, cujus populi **COLOSSENSES**, ad quos S. Paulus Apostolus Epistolam scripsit non ad Rhodios, ut perperam arbitrati sunt nonnulli, nunc vulgò *Chone*.

CONTRADICTIONIS AQUÆ. Num. 20. vers. 13. 41. manio filiorum Israël ad petram, quæ erat in deserto Zin, quod & Cades.

CONVALLIS Iulioris. Vide Sive.

CORINTHUS, quæ, ut ait Stephanus, prius appellabatur Epore, deinde Heliopolis, postea pagus, deum Ephyræ; cujus incolæ **CORINTHII**, intra Isthmum Peloponnesiæ: civitas notissima, Archiepiscopalis & metropolis, olim Academia præclara, nunc vulgò *Corinto* vel *Corinto*, & *Coranto*, Turcis *Gereme*.

COROZAIN & Chorozaim, Chorozain & Chorozaim & Chorsain, Græcè Chorazin, civitas Galilææ, una ex urbibus Decapoleos, è regione Capharnaum, ad orientalem Jordanis ripam, intra limites dimidiæ tribus Manasse, ad mare Galilææ.

COUS. Act. 21. v. 1. insula, quæ Coos, Coa, Cos, Co & Coa, nobilissima maris Ægei, cum urbe cognamine, non longe à Doride Asiæ minoris regione.

CRETA, cujus incolæ **CRETES**, insula maris Mediterranei, Peloponneso adiacens Austrum versus, pluribus olim insignita nominibus: quippe quæ dicta Aeria, Chthonia, Ideæ, Curetis, Hecatompolis, Macaros, Macaronessa, hodie vulgò *Candia*.

CUTHA. 4 Reg. 17. v. 24. apud Septuag. *Κούτ* & v. 30. **CUTHÆI.** Septuag. *Κούτ*, regio Persiæ, à qua populi in Samariam missi, Samaritani postea Chutai sunt appellati. N. Sanson pro Cutha, Sufa legendum credit; crederem potius legendum Choche; vicus est enim prope Tigridem, ut ex Arriano refert Stephanus, cujus incolæ Chochai.

CYPRUS, insula magna maris Mediterranei, in Pamphylia sita, multis olim appellata nominibus, probavimus supra ipsam esse quæ terra Cethim apud Hebræos, dicta est quoque, teste Stephano, Cerasstis, & Cerasstias,

& Amathusia, & Majonia, & Sphecia & Aramantis: est Cilicia & Syriæ proxima, nunc vulgò *Cypra*, ejus incolæ **CYPRII**.

CYRENE, cujus incolæ **CYRENÆI & CYRENENSES**, 4 Reg. 16. v. 9. Amos 1. v. 3. & cap. 9. v. 7. ubi Cyrene nomen non tanquam urbis exprimitur, sed 1 Mach. 15. v. 21. urbis Lybiæ, primaria regionis Cyrenaica, alias Pentapoleos, postea Archiepiscopalis, nunc vulgò *Cotena* sive *Carvenna* regionis *de Barca in Barbaria*.

D

DABERETH, Josue 19. v. 12. apud Septuag. *Δαβερὲθ*, cap. 21. v. 11. apud Septuag. *Δαβερὲθ*. 1 Paralip. 6. v. 72. apud Septuag. *Δαβερὲθ*, ipsam esse arbitror **RABOTH**, inter civitates tribus Issachar. Josue 19. vers. 10. etiam apud Septuag. vocatur *Δαβερὲθ*, quod nomen præcedenti *Δαβερὲθ* simillimum est. Civitas itaque, terminus, sive in confinio tribus Zabulon & Issachar, quam Cidon torrens intermeat; in tribu tamen Issachar, quæ facta est urbs refugii, & Levitis data, vocabatur etiam Dabrath. Josepho Dabarita & Dabstith. Zieglerus Pabrat.

DABIR, quæ & **CARIATH-SENNÄ & CARIATH-SEPPER**, id est civitas litterarum; unde concluditur fuisse Academiam Palæstinæ; civitas olim Regia, quæ primò in forte tribus Juda, postea tribui Simeon data; deum, ut constat ex 1 Paralip. 6. v. 58. Levitica est effecta.

DABIR altera. Josue 12. v. 26. apud Septuag. *Δαβερὲθ*, civitas in tribu Gad, apud Jordanem; ab aliquibus Debir appellari Amorrhæorum civitatem dicit Adrichomius.

DALMANUTHA. Marei 8. v. 10. locus aut oppidum trans mare Galilææ, in dimidia tribu Manasse; videtur idem esse cum Magadan, aut saltem illi vicinus.

DALMATIA, regio Europæ, pars Illyridis versus Macedoniam, quæ erat orientale Illyricum, mare Adriaticum ab Occidente; Liburniam, alteram Illyridis partem & Pannoniam habens à Septentrione; Moesiam, Dardaniam, & Macedoniam ab Ortu; Adriaticum mare ad Austrum; hodie regio quæ Dalmatia dicitur versus utrumque Illyricum & orientale & occidentale, Liburniam scilicet & antiquam Dalatiam complectitur; vulgò *Sciaronia* Turcicæ divisionis Europæ pars, cujus quædam urbes adhuc sunt sub Venetorum dominio.

DAMASCUS, cujus incolæ **DAMASCENI**; ipsa proinde Damascenorum civitas, Syriæ olim metropolis & Regia, cujus circumadjacens regio Syria Damasci dicta, ac Septentrionem terræ promissionis, eique vicina super fluvios Abana & Pharphar, quem Chylorham esse arbitror, quæ urbs postmodum Archiepiscopalis efficta cum undecim suffraganeis; hodie vulgò *Damasco*, Gallis *Damas*, incolis *Sciam* & *Demasco*, Syris *Damscus*.

DAMNA. Josue 21. v. 25. civitas in tribu Zabulon, Levitis data, de qua tamen nec apud Sept. nec 1 Paralip. in Zieglerio Dinman.

DAN, una ex tribubus filiorum Israël, cujus fors data est in parte sortis tribui Juda, à qua Ortum versus concluditur; ab Austro conterminam habens tribum Simeon, ab Occalu Philistinorum terram, ab Aquilone tribum Ephraim; hujus tribus viri **DANITÆ** sunt appellati.

DAN urbs, vide Lais.

DANNA. Josue 15. v. 49. apud Septuag. *Παννα* civitas tribus Juda, quam ad Australem & Occidentalem partem reponit Adrichomius: à quibusdam Edenna est dicta, à Zieglerio Damnah.

DAPHCA. Num. 33. v. 12. & 13. apud Septuag. *Παφκα* aliis Daphchach, nona mansio filiorum Israël prope desertum Sin, inter Sin & Alus.

DAPHNE suburbium Antiuchie Syriæ, in quo celebre Apollinis sanum & oraculum. 2 Machabæorum 4. v. 33. sicut erat Austrum versus.

DAPHNIS FONS. Num. 34. v. 11. apud Septuaginta solummodo *τῆς Πηγῆς*, fons prope Beblatam urbem, in tribu Nephthali, non longe ab aquis Merom.

DATHEMAN. 1 Machab. 5. v. 9. in codice Græco *Δαθῆμαν* munitio in Galaaditide regione, in tribu Gad, inter Bosor & Mafpha.

DEBBASETH. Josue 19. v. 11. apud Septuag. legitur *Δαββασηθ* aliis Dabbaseth. S. Hieronymo Dabstith, locus in tribu Zabulon, quem civitatem facit Adrichomius, non longe à mari.

DEBERA. Josue 15. v. 2. Septuag. legant *ad quartam*, alii *δουβρα*, editio Complut. *Δαβρα*, locus seu terminus urbis Juda ad Aquilonem, contra Benjamin; civitatem eamque Leviticam facit Vossius. Vissemb. quod civitatem Dabir, de qua supra, concedunt alii.

DEBLATHA. Ezech. 6. v. 14. desertum in terra Moab; in finibus tribus Ruben, ibique **DEBLATHAIM** domus de qua Jeremia 48. v. 22. quam quidam civitatem asserunt, negant alii.

DECAPOLIS, regio circa Jordanem, à Libano monte ad mare Galilææ, à decem suis præcipuis civitatibus ita nominata, hæ autem erant.

Cæsarea Philippi,	Capharnaum,
Asor,	Bethsaida,
Cedes-Nephthali,	Jotapata,
Sephet,	Tiberias,
Corozain,	Bethan quæ Scythopolis.

alii alias Decapoleos urbes recensent. ejus termini ab Oriente mare Galilææ, & Sidon ab Occidente.

DEDAN. Jeremia 25. 23. & Ezech. 25. v. 12. ex quo loco colligitur Dedan fuisse in Idumæa tamen cap. 27. v. 15. pro filii

Dedan Septuaginta legunt *Ἰδὸν Ρωδιον*, filii Rhodiorum. verum 20. legunt *Ἰδου*, ut proinde non modicum sit dubium an per *Dedan* Rhodii non sint intelligendi.

DEDANIM. *Ἰδα* 21. v. 11. apud Septuag. *Δαδαν*, hinc liquet eandem esse cum superiori *Dedan*, eamque esse civitatem Idumæ. Paulò enim autè dicit Propheta, *Unus Duma*; & secund. Septuag. *Ἰδὸν Ταυμα*, hæc confirmat Zieglerus: nam *Dedan* eandem cum *Dedanum* asserit, quam *Dodanum* vocat, & collocat in quarto millario à *Punon* (*Phunon*) contra Aquilonem.

DELEAN. *Ἰδὸν* 15. v. 38. apud Septuag. *Δαδαν*, civitas tribus Juda.

DELOS. Insula una Cycladum, seu potius, quam alia insula in modum circuli cingunt, unde & Cyclades dicuntur; hæc ut asserit Stephanus de Urbibus, appellata fuit *Cynthus*, & *Asteria*, & *Pelagia* & *Chlomydia* & *Scythia*. Apollinis natalibus & oraculo apud profanos auctores fæbe celebris, de ea. 1 Mach. 15. v. 21.

DENABA. Gen. 16. v. 12. apud Sept. *Δαναβ* sic etiam Paralip. 1. v. 43. civitas Idumæ, in qua regnavit *Bale* Rex Edom.

DERRE. *Ἀδ* 14. v. 10. urbs Lyconiæ, hæc & *Derbeiam* dicit Stephanus postmodum Episcopalis, incolæ *DERBEUS*.

DESERTUM. de desertis plurimis mentio est in utroque Testamento, quæ aut à regione in qua sunt, aut vicinioris urbis nomine distinguuntur: tamen, quia desertum in quod *Jesus* est ductus, & ubi *Jejunavit* 40. diebus & 40. noctibus, nullo nomine apud Evangelistas designatur, à recentioribus *Quarentana* appellatur, non longè à *Jericho* & mari *Mortuo*.

DESSAU. 2 Mach. 14. v. 16. in Græco codice *Δαδαν*, castellum Judæ, sic certa eius positio hæcenus incerta, videtur tamen *Jerusalem* fuisse vicinum & ad *Aquilonem*, ut suspicatur Zieglerus, illud *Dessan* nominans.

DIBON. Num. 31. v. 10. apud Septuag. *Δαδαν*, civitas, quæ trans *Jordanem* Moabitum fuit, postea sub ditione *Sehon* Regis Amorrhæorum: à qua expulsus est à filiis *Israel*, dataque fuit civitas tribui *Gad*, quæ illam edificavit; eratque sita ad Austrum prope *tribum Ruben*; ex sua ipsissima est quæ *DIBONCAD* Num. 31. v. 46. quæ fuit trigesima nona mansio filiorum *Israel*, inter *Hebarim* & *Helmon-debharim*: hæc etiam *Dimon* vocatam dicit *Adrichomius*.

DIMONA. *Ἰο* 15. v. 21. apud Septuag. *Περμα*, civitas tribus Juda, ad Austrum, prope *Idumæam*.

DIOXYX. Vide infra *Doryx*.

DITHALASSUS locus, idest hinc mari cinctus ad modum *Ilthi*. *Ἀδ* 27. v. 41. ad oram insulae *Melitæ*, *Bocæam* versus; hodie etiam propter sancti *Pauli* naufragium celebris, portusque *S. Pauli la Casa di S. Paolo* dictus, prope parvam insulam *Salamon* dictam.

DOGH. 1 Machab. 16. v. 15. in codice Græco *δοκ*, munitioncula, quam collocat *Adrichomius* in tribu *Ephraim*, hæc à *Phatelo* quatuor milliaris distantem Occidentem versus in *Acrabitea* regione posuit *Jacobus Zieglerus*, ab aliis quibus *Doec* appellatur; à *Sanuto* lib. 3. p. 14. c. 3. *Dotum*.

DODANIM. Vide *Rhodus*.

DOMNIM. 1 Reg. 17. v. 1. apud Septuag. *Ἐφραϊμ*, alii legunt *Ἰσραὴλ*, locus inter *Socho* & *Azeca*, in tribu *Juda*; aut idem cum *Domnin*, vide supra *Azeca*.

DOR. *Ἰο* 11. v. 2. apud Septuag. *Φινισθ* cap. 12. v. 23. Rex *Dor* & provincie *Dor*, apud Septuag. *Φινισθ* cap. 17. v. 11. *Dor* Regio & Provincia, ut pater, & civitas ad mare eadem cum *DORA*. 1 Machab. 15. v. 18. 11. & 25. apud Septuag. *δορ* dicit *Adrichomius* eandem quæ *Ador*, græcè *Adora*, hebraicè *Naphath-Dor*, hoc est littoralis seu maritima; fuit quondam civitas Regia, postea in tribu *Manasse* cis *Jordanem*, tandem tempore Christianorum Episcopalis facta sub Metropolitano *Cæsareensi*, eam etiam *Affar* dictam & ad leucas prope *Cæsaream* dicit *Sanutus* lib. 4. p. 14. cap. 2.

DORYX in pluribus exemplaribus; sed melius ut in nostra editione *Doryx*, *Ἐκκλησ* 24. v. 41. *ἔξο* sicut fluvius *Doryx*, & sicut aquæ ductus exivit de *Paradiso*, apud Septuag. *καὶ ὡς δὴν ἔξω ποταμῷ*, &c. ex utroque textu constat *Doryx* non esse nomen proprium, sed solummodo fuisse seu Alveum significare fluvii; unde male in *Glossa* ordin. qui *Araxes*, *Armenia* fluvius etiam *Dorinx* fuit appellatus, sub nomine *Dorix* *Araxem* volunt intelligi.

DOTHAIN. Gen. 37. v. 17. apud Septuag. *Δαδαν*, alijs *Dotham* & *Dotha* civitas, sic enim 4 Reg. 6. in tribu *Zabulon*, à monte *Pethuli* milliaris uno, in terra campestris; à *Samaria* milliaris 12. *Aquilonem* versus.

DUMA. *Ἰδα* 21. v. 11. hoc verbo *Edom* seu *Idumæa* debet intelligi; nam pro *onus Duma*, est apud Septuag. *τὸ ὄπανά τῆς ἰδομαίας*.

DURA. *Ἀδ* 1. c. 3. v. 1. *Campus Dura* Provincia *Babylonis*; apud Septuag. *ἡ πεδὺς Δαρά ἐν γῆρα Βαβυλωνος*, regio circa urbem *Dura*, quæ ex *Stephano* de Urbibus *Polyb.* 5. referente; urbs erat *Melopotamiz*.

E

EBBATANA. 2 Mach. 9. v. 3. 1 *Eldr.* 6. v. 2. in *EBbatanis*, quod est *Castrum* in *Medena* Provincia, apud Septuaginta tantum *ἑββατὰ*: metropolis olim (& nunc etiam) simpliciter urbes vocabantur: *Nobilis* notat in aliquibus codicibus esse *ἡ Ἀμυδα πύλη ἐν τῇ Ἰαμὰ τῆς πεδὺς Ἀραβίας*, in *Amatha* civitate in *Palatio* *Medorum* civitatis: in alio: *ἡ ἑββατὰ τῆς πύλης ἐν τῇ μεσσηνίᾳ*, in *EBbatanis* civitate in *Palatio* regionis *Medorum*.

Tobias 5. v. 8. *Rages* civitas *Medorum*, quæ posita est in monte *EBbatanis*: hæc verba non sunt in textu Septuag. Interpr. mons ergo erat usque *Rages* protensus. *Judi* h. 1. vers. 1. *Ἀρφαξὰδ* edificavit civitatem potentissimam quam appellavit *EBbatanis*: apud Septuag. *καὶ ἀνοδοῦναι ἐν τῇ ἑββατῶν*, & edificavit super *EBbatana*; erat ergo *Regni* *Medorum* metropolis; hæc dicunt quidam esse eam, quæ nunc *Tauris*.

EDEMA. *Ἰο* 19. v. 36. apud Septuaginta *Ἀρμαῖδ*, civitas tribus *Nephthali*, in *Zieglero* *Adamah*.

EDEN. Gen. 4. v. 16. *Cain* habuit profugus in terra ad orientalem plagam *Eden*, apud Septuag. *ἐν τῇ Ναιδ ἀναστῆναι Ἐδὲμ*. *Naid* non est nomen loci, ut animadvertit *S. Hieronymus*, sed significat profugus, per *Eden* intelligunt omnes *Paradisum* terrestrem; ubi autem fuerit hæcenus incertum; crediderim fuisse in planitie super altissimos vertices *Tauri montis*, in *Armenia*, five super montes *Armenia*: e quorum radice fluvii orientur *Euphrates*, *Tigris*, *Phasis*, & *Araxes*, in eodem fortè loco, ubi post diluvium requievit arca *Noë*; hæc autem pars *Tauri montis* *Gordiu* nunc appellatur, non longè à civitate *Dervan*, ut asserit *Anton. Govea* *Augustinianus* *Legatus* *proregis* *Indiæ* apud *Regem* *Perfarum* an. 1609. in 2. lib. sui itineris & si hæc dissertatio locus esset, miram probarem hujusce opinionis cum *SS. Patrum* sententiis consonantiam. *Eden* verò hebraicè delicias significat, idest locus deliciarum.

EDEN. 4 Reg. 19. 12. filii *Eden*, qui erant in *Thelassar*, apud Sept. *Ἐδὲμ*. *Ἰα* 37. v. 12. filii *Eden*, qui erant in *Thelassar*, ex his locis nihil ad Geographiam specians certò colligi potest; *Eden* enim nomen viri proprium est sicut & loci, sed *Ezech.* 27. v. 23. *Harar* & *Chene* & *Eden* negotiatores tui, apud Sept. hoc nomen non exprimitur; notat *Nobilis* in alijs codicibus legi *καὶ Δαδαν*, aut *καὶ Ἰδου*, quapropter aut fortè *Dedan*, de qua supra; aut *Eden*, quam aliqui credunt regionem fuisse *Syriæ*.

EDRA. *Ἰο* 15. cap. 21. apud Sept. *Ἀρά*, eadem cum urbe *HERED*. *Ἰο* 12. v. 14. apud Septuag. *Ἀρά* ex his lectionibus constat ipsissimam esse *Arad*, de qua supra.

EDOM. Vide *Idumæa*.

EDOM. *Ἰο* 1. v. 16. in nostra vulg. editione *Adom*, hoc nomen non est apud Septuag. urbs in tribu *Ruben*, ad ripam superiorem *Jordanis*, ubi filii *Israel*, confluentibus aquis, fluvium transferunt.

EDRAI. Num. 21. 11. apud Septuag. *Ἐδραῖμα*. *Deut.* 1. v. 4. *Ἐδραῖμα*, c. 3. v. 1. *Ἐδραῖμα*, civitas regia regis *Og* in *Itanite*, in dimidia tribu *Manasse* ultra *Jordanem*; hæc sua ætate asserit *S. Hieronymus*. *Adar* five *Adaram* fuisse dictam, ab *Altaro* 6. pass. mill. à *Bosra* autem 24. lapide distantem, quam alii *Arabiz*, alii *Cœlestyria* adscribunt.

EDRAI. *Ἰο* 19. v. 37. apud Septuag. *Ἀσραῖ*, civitas munita tribus *Nephthali*, unicam ex *Efraim* *Enhafor* tentat facere *N. Sanfon*, sed ipsius conatibus repugnat textus Septuag. Interpr. duas quoque facit *Jacobus Zieglerus*.

EGLON civitas regia. *Ἰο* 10. v. 3. apud Septuag. legitur *Ἐδωλλῶμα*. Sic v. 5. & v. 21. notat tamen *Nobilis* esse in alijs cod. *Ἀγλαῖν* aut *Ἐγλαῖν*; tamen semper *Odolla* v. 34. 16. 17. c. 12. v. 12. apud Septuag. *Ἀγλαῖμα* in alijs cod. *Ἐγλαῖμα*, ibique distinguitur à sequenti *Odolla* civitas in tribu *Juda*. *Ἰο* 15. v. 30. pro qua apud Septuag. *Ἐδωλλῶμα*, ætate *Hieronymi* villa prægrandis 12. lapide ab *Eleutheropoli*.

ELAM. Vide *Ælam*.

ELATH. Vide *Aila*.

ELCRESUS. *Nabum* propheta 1. v. 1. apud Septuag. *Ἐλεσάδης*. *Elese* & *Helkesai* viculus, teste *Hieronymo*, in *Galilæa*, sibi in itinere ostensus, patria prophetae *Nabum*, hunc in tribu *Nephthali* collocat *Adrichomius*.

ELEALE. Num. 32. v. 3. civitas, quam petit tribus *Ruben*, quamque edificavit versu 37. ejusdem libri.

ELEPH. *Ἰο* 18. v. 28. civitas tribus *Beniamin*, quam *Heleph* appellat *Adrichom.* de ea nihil apud Septuag.

ELBUTHERUS fluvius. 1 Machabæorum 11. v. 7. qui in Monte *Libano* nascens, atque ab Oriente in Occidentem decurrens, tribum *Aser* præterfluit ac mare *Synicum* ingreditur postea *Tanta*. Ita *Nubensis* p. 5. elim. 3. à quibusdam torrentis *Rama*, hodie vulgo *Casimira* appellatur.

ELICI. *Judith* 1. v. 6. Rex *Elcorum*, apud Septuag. *Ἐλκωρ* *Ἐλκωρι*, hinc constat *Ellicos* esse *Elymaidis* accolæ, de qua *Elymaide* infra.

ELIM. *Exodi* 15. v. 27. apud Septuag. *ἄλμα*, sexta mansio filiorum *Israel*, ubi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ, inter *Mara* & *Sin*. Num. 21. v. 9. in Septuag. *ἄλμα*, hæc locum hodie *Belha* vulgo *Belber* vocari putat *Postellus*.

ELIM puteus. *Ἰδα* 15. v. 8. locus non videtur à præcedenti diversus.

ELISA. 1 Paralip. 1. v. 7. sic apud Septuag. *ἑλῶδ*, notat *Nobilis* in aliquo impresso legi *ἑλῶδ*, *Helida*; quæ lectio faveret opinioni *N. Sanfon* *Ezech.* 27. v. 2. de insula *Elisa*, apud Sept. *ἐν τῇ ἰαμὰ τῆς πεδὺς Ἀραβίας*, quia loco *Paralip.* citato per *Cethim* insulam *Cyprum*, per *Dodanum* *Rhodum* insulam interpretantur Septuag. (ut ostendimus in verbo *Cethim*) hic cogimur intelligere insulam *Elisam* *Sophiani*, five *Ciliciz* insulam *Eleusam* *Plinii*, haud dubiè *Eleusiam* *Ciliciz* insulam *Stephani*, juxta *Coricum*, quam sua ætate *Sebasten* asserit appellatam, hæc *Elisam* vocat *S. Hieronymus*, quæ *Ziegleri* *Eleusa* insula contra *Enurium* (*Anemarium*) *Ciliciz* quam hodie *Cursu* nominari asserit *Marius Niger*.

ELMELECH. *Ἰο* 19. v. 28. apud Septuag. *ἑλμελεχ*, alijs *Elmelech*, *S. Hieronymo* *Alimelech*, civitas tribus *Aser*, quæ non est *Helba*, de qua *Jud.* 1. v. 31. ut vult *N. Sanfon*, vide supra in verbo *Abraam*.

ELON. *Ἰο* 19. v. 33. pro qua apud Sept. *ἑλμα*, alijs

Helon.

Helon, locus five terminus in tribu Nephthali: ipse est de quo Reg. 4. v. 9. qui apud Septuag. Ἑλὼν.

ELON. Josue 19. v. 41. apud Septuag. Ἑλὼν, civitas tribus Dan, quæ etiam Helon.

ELTHECE. Jos. 19. v. 44. apud Septuag. Ἀλθαβή, civitas tribus Dan, quæ etiam ELTHECO, cap. 21. v. 23. apud Septuag. Ἐλθαβή, ex eadem tribu Levitis data; eadem quæ ELTECON. Josue 15. vers. 59. in sorte tribus Juda, apud Septuag. Ἐλθαβή.

ELTHOLAD. Jos. 15. v. 30. Ἐλθολάδ, civitas, primò in sorte tribus Juda, postea tribui Simeon data, cap. 19. vers. 4. apud Septuag. Ἐλθολάδ, ipsa est THOLAD, de qua 1 Paralip. 4. v. 29.

ELYMAIS regio in Perside, quæ etiam Elicorum regio, ut probavimus supra verbo Elici.

ELYMAIS nobilissima civitas, Elymaidis regionis caput, in Perside, de qua 1 Machab. 6. v. 1. eadem est, quæ alio nomine 2 Machab. 9. v. 2. PERSEPOLIS nominatur, ad Rhogomanem fluvium sita: hanc dicunt quidam quæ hodie Siras, alii Siaphas.

EMATH & Emath, Num. 13. vers. 22. apud Septuag. Ἀμαθ, cap. 14. v. 8. Ἐμαθ, Regio & urbs duplex.

EMATH regio, quæ terminus erat septentrionalis terræ promissionis, unde scripsit in Scripturis; ab introitu Emath usque ad torrentem Egypti; hujus regionis pars, quæ ad Aquilonem, appellabatur Emath Suba. 2 Paral. 8. v. 3. apud Septuag. Βασανίη à Metropoli Suba unde 1 Paralip. 4. v. 3. rex Rex Suba regionis Emath, quæ erat ea pars Syriæ, quæ capropter vocabatur Syria Sobal Judith c. 3. vers. 1. quæ pars quoque erat Cœlesyriæ & Arabiæ; nam Itaiæ 11. v. 11. pro Emath, Arabiam legunt 70. Interpr.

Regionis Emath pars Australior, in terra promissionis, in tribu videlicet Nephthali, quæ ad alterius differentiam Emath Jude appellabatur. 4 Reg. 14. v. 28. restituit Damascus & Emath Jude in Israel, erat circa urbem Emath, dicta quoque est Amathites regio. 1 Machab. 12. vers. 25. quæ etiam Amathensis regio.

EMATH-SUBA civitas, de ea v. Suba.

EMATH civitas. Jos. 19. v. 35. in Sept. ex duob. Emath, & Reccath, unicum hic nomen Ἀμαθδανῶν, urbs Regia in tribu Nephthali, iuxta montem Libanum, in confinis regionis Damasci, eius sicut & regionis, varia sunt nomina; nam Emath dicitur, Amath, Hamath, Ammad, Ammath, Hammath & Hebraice Chamath & Chammath: Josephus Amathe, Amathi, Enathin, hanc condidit & incoluit AMATHÆUS. Gen. 10. v. 18. seu Hamatheus filius Chanaan.

EMATH magna. Amos 6. v. 2. apud Sept. Ἐμαθδανῶν; nomen Hebraicum latino respondens. S. Hieronymus hoc nomine Antiochiam Syriæ cognomento magnam asserit debere intelligi, ejus opinionem alii suffragantur, ut proinde prima ad hujus differentiam minor debeat appellari: restat adhuc ratio dubitandi ne hic verbo Emath Epiphania civitas intelligatur, quæ hodie Aman, in orientali Orontis fluvii ripa, ut asserit Niger.

EMIN. Deut. 2. v. 10. & 11. & apud Sept. Ὀμῆμ, populi stature gigantæ, qui primi habitaverunt Moabiturum regionem.

EMMAUS. 1 Mach. 2. v. 40. Luc. 24. v. 13. & ANMAUM Castellum, & Emmaus, civitas in tribu Juda, stadium sexaginta ab Jerusalem occalum versus, quod Castellum à Varo exultum, postea Nicopolis appellatum est, demum urbs Episcopalis sub Patriarcha Jerusolymitano; Adrichomius ait sub Cæsariensi Metropolitano, nunc vulgò Nicopolis pene excisa.

EMONA. Josue 18. v. 24. v. Hemona.

ENAGALLIM. Ezech. 47. v. 10. vide Engalim.

ENAIM. Josue 15. v. 34. apud Septuag. Μαννι, civitas tribus Juda. Zieglerus Heman vocat, dicitque villam dictam & Bethemmin, in secundo lapide Terebinthi, quarto autem Chebronis, contra australem plagam.

ENAN villa. Num. 14. v. 9. apud Sept. Ἀρναν, Ezech. 48. atrium Enos terminus Damasci. Septuag. Ἀρναν, in quibusdam Ἀρναν. Complut. Ἀρναν, & Hazer-Enon; hoc est atrium Enon, locus in finibus tribus Nephthali, ad septentrionem, & terminus regionis Damasci; idem ac ENON, de quo infra.

ENDOR. Josue 17. v. 11. & 1. Reg. 16. v. 7. apud Septuag. Ἀνδρῶν, civitas in dimidia tribu Manasse cis Jordanem, prope montem Ephraim.

ENGADDI. Josue 15. v. 62. apud Septuag. Ἀγγάδ, & 1 Reg. 4. v. 1. & 2. ubi nominatur desertum Engaddi, apud Septuag. Ἐγγάδ, civitas prius dicta Asalonthamar, & simpliciter Thamar, in tribu Juda, quæ Josepho Engadda, una ex Toparchiis, iuxta mare Mortuum. De vineis Engaddi mentio Cant. 1. v. 19. ætate S. Hieronymi erat prægrandis vicus. Ezech. 47. v. 10. apud Sept. Ἐγγάδ, v. 10.

ENGALLIM. Ezech. 47. v. 10. apud Sept. Ἐγγάδ, locus seu vicus ad ostium Jordanis, ubi mare Mortuum ingreditur, ad Occasum, in tribu Juda.

ENGANNIM. Josue 19. v. 21. apud Sept. Πομμῶν, ipsa est Anem, de qua supra.

ENHADDA. Jos. 19. v. 21. apud Sept. Ἀιμαμ, quæ etiam Enadda, civitas tribus Issachar, in Zieglero Henenaddah.

ENHASOR. Josue 19. vers. 17. apud Septuag. Ἐνῆσος, aliàs Enasor, Hasor & Nalor civitas firma & robusta tribus Nephthali.

ENOC; vide infra Henoch.

ENNON vallis, five Geennon & Benennon. Josue cap. 15. v. 8. & cap. 18. v. 16. ibi apud Septuag. Γαζον, vallis vicina civitati Jerusalem, Orientem versus, dicitur etiam Geennon, & Topheth. 4 Reg. 23. v. 10. quod est in convalle filii Ennon. Septuag. Ταφιδ.

ENON. Ezech. 47. v. 17. atrium Enon; apud Septuag. Ἀνῶν, idem locus ac Enam, de quo supra.

ENSEMES. Jos. 18. vers. 17. ad Enses id est fontem solis, cap. 15. v. 7. aqua, quæ vocantur fons solis, in confinis tribuum Juda & Benjamin.

EPHA. 11. 60. v. 6. apud Septuag. Ταπᾶ, regio, quæ teste Hieron. pars Arabiæ felix.

EPHER. 3 Reg. 4. v. 10. apud Septuag. Ἐφῆρ, hinc constat esse Opher, de qua suo loco, vide etiam ibi.

EPHESUS, cujus incolæ EPHESI, urbs Joniæ, in Asia minori, quæ prius, teste Stephano de Urbibus, vocabatur Smyrna, Samorna, Trichia, Ortygia, & Preles, Dianæ fano celebris; postea Archiepiscopalis & Metropolis, maritima, apud Caystri fluvii ostium; nunc vulgò Epheso five Fienæ.

EPHRA. Jud. 6. v. 11. quæritur quæ erat in Ephra, apud Septuag. Ἐφῆρα sic etiam v. 24. & cap. 8. v. 27. ubi civitas appellatur, & v. 31. c. 9. v. 5. ubique apud Septuag. Ephra nominatur, urbs ad Gedeonem pertinens in dimidia parte tribus Manasse cis Jordanem, ad Ortum.

EPHRA. 1 Reg. 13. v. 17. contra viam Ephra, in concordantiis Ephraim, apud Septuag. Ταφῆα, non videtur à præcedenti diversa.

EPHRAIM tribus, à mari Occasum versus ad fluvium Jordanem, versus Ortum protensa, tribui Manasse Aquilonem versus, tribui vero Benjamin versus Austrum contigua ejus descriptio in Josue cap. 16. præcipuam complectebatur Samaritæ partem.

EPHRAIM mons five montes, per partem tribus Manasse, per tribum Ephraim, nec non per tribum Benjamin sparsi, quorum præcipua pars tribum Benjamin à tribu Ephraim separans, terminus erat regni Juda, ad Aquilonem, illud à regno Israel determinans.

Porta EPHRAIM civitatis Jerusalem ad Septentrionem.

EPHRAIM saltus, in tribu Gad, cui vicinus erat campus. 2 Regum 18. v. 6.

EPHATHA, à qua EPHRATHÆUS, five Bethlehem.

EPHATHÆUS. Jud. 12. v. 5. Sept. Ἐφῶθαιος, & 3 Reg. 11. v. 26. virum significat de tribu Ephraim.

EPHRAIM. Joann. 18. v. 54. civitas in regione juxta desertum, Græcè Ephraim, in tribu Ephraim juxta terminos tribus Benjamin.

EPHRON. 2 Paralip. 13. v. 19. apud Septuag. Ἐφρων, civitas in tribu Ephraim; eam cum Ephrem confundendi, aut diversam asserendi, rationem non video.

EPRON. 1 Machab. 5. v. 46. in codice Græco Ἐφρων, & 2 Mach. 12. vers. 27. civitas magna & munita ultra Jordanem, in dimidia tribu Manasse, ad australem & occidentalem plagam.

EPHRON mons, in quo vici. Jos. 15. v. 9. apud Sept. Ἐφρων, in tribu Juda ad Aquilonem & Occasum.

ESAAH. Josue 15. v. 52. apud Septuag. Σαμᾶ, civitas tribus Juda.

ESDR ELON campus magnus. Judith 1. vers. 8. & cap. 7. v. 3. Septuag. Ἐδρῆλον, in tribu Zabulon, ut ex historia cogitur asserere, nullius civitatis Esdrælon fit mentio in Script. vocabatur etiam campus Mageddo plantities Galilææ, Galilæa inferior, & planum Fabæ; extendebaturque à Bersan usque Mageddo.

ESEM. vide supra ASEM.

ESNA. Josue 15. v. 43. apud Sept. Ἐσνα, apud S. Hieron. Ana, civitas tribu Juda.

ESRON. Josue 15. v. 3. v. Hefron.

ESTHAMO. 1 Reg. 30. v. 18. apud Sept. Ἐσθᾶμ, quæ & ESTHEMO. Josue 21. v. 14. apud Sept. Ταμᾶ, & 1 Paralip. 6. v. 18. apud Sept. Ἐσθᾶμ, eadem quæ ISTEMO.

Josue 15. v. 50. pro qua dux ponuntur apud Sept. Ἐσθᾶμ, civitas tribus Juda, facta confugii & Levitis data; ætate S. Hieronymi pertinebat ad regionem Eleutheropoleos: huic & Ithmon nomen dat Adrichomius.

ESTAL. & Esthal. Josue 15. v. 35. Sept. Ἐσθᾶλ, c. 19. v. 41. Sept. Ἀσθ. Jud. 11. v. 25. Septuag. Ἐσθᾶλ, civitas primò in sorte tribus Juda, postmodum tribui Dan data sita in campibus, hodie villa Afto: huius incolæ ESTHOLITÆ, ad præterfluentem torrentem Sorec asserit Zieglerus.

ESTHEMO, supra Esthamo.

ETAM, ETHAM. Vide Athar.

ETHAM. Exodi 15. v. 20. apud Septuag. Ὀθᾶμ. Num. 21. Estham quæ est in extremis finibus solitudinis. Septuag. Βοθᾶν, & v. 8. per desertum Etham; fuit ergo tertia mansio filiorum Israel, inter Ægyptum & mare Rubrum, cum vicino eisdem nominis deserto ibi hac ætate Zuem emporium esse asserit Zieglerus; ex Num. 33. v. 8. constat desertum Etham adhuc extendi ultra mare Rubrum, esseque idem quod dicitur Sur. Exodi 15. v. 22.

ETHAN. Psalm. 73. v. 15. tu siccasti fluvios Ethan apud Septuag. Ἐθᾶν. Aquila vertit ποταμὸν ὑψηλῶν fluvios fortes, sic habet S. Hieron. Symmachus ὑψηλῶν antiquos, hinc constat, Ethan in hoc loco dictionem non esse Geographicam: de ea forte alibi fusius agemus.

ETHER. Vide ATHAR.

ETHROTH & ETROTH. Num. 32. v. 35. in Sept. Ἐθροθ, omittunt concordantiæ, civitas, quam extruxerunt filii Gad, in districtu, ut pars erat, tribus sue.

EUPHRATES fluvius maximus à montibus Ararat five Armeniæ erumpens, Cappadociam, Armeniam minorem, Syriam & Arabiam à dextra, Armeniam majorem, & Mesopotamiam à sinistra alluit, Chaldaeamque interficiens in Tigrim sese effundit, ac nomine perditio cum eo in Persicum sinum evolvitur, vulgò Le Fras.

EXCELSA BAAL. Num. 22. v. 41. apud Septuag. ad statum Baal, mons Moabitidis regionis, quæ celsit postea tribui Ruben, in quo erat sanum Baal.

EZEL LAPIS. 1 Reg. 30. v. 19. apud Sept. Ἐζυλᾶ. Theo-

doretus. *Αἰγὰς* & *Κῆρυμ*. Hieronymo Lamathata; in tribu Benjamin distans ab Jerusalem stadiis 150. à Jordane 60. locus in quo latuit David.

F

F LUMEN terræ filiorum Ammon, super quem habitabat Balaam propheta. Num. 22. v. 5. quia verò habitabat in Mesopotamia, ut constat ex Deut. 24. v. 4. certum est flumen istud esse Euphratem, de quo supra, apud Sept. in *Φαῦσα*; quod est super flumen terra populi illius.

FONS (Agar) aqua in solitudine, qui est in via sup in deserto, ubi angelus invenit Agar ejectionem à Sara domina sua: erat ubi postea fines tribus Simeon, ad Meridiem, v. Gen. 16. v. 7.

FONSHARAD. Jud. 7. v. 1. Sept. *Αἰγὰς*, ubi Gedeon castrametatus est, ad terminum australem tribus Issachar.

FONS HORTORUM. Cant. 4. v. 15. *fluens impetu de Libano*, quia hortos regionis irrigat, fons Hortorum dictus: in fluvium excrevit acque Antardam alluens mare Syriacum ingreditur, responderet Eleuthero fluvio Ptolemæi; ille est fluvius Syriæ, qui, eò quod septimo quolibet die fluere desisteret, à Josepho dictus est Sabbaticus, illum ab incolis Syriacis *Nahr Kadisio*, idest flumen sanctum nominari refert Gabr. Sionita cap. 6.

FONS JACOB. Joannis 4. v. 6. prope Sichar Samaritanam civitatem Austrum versus, in tribu Ephraim; ubi Jesus fatigatus ex itinere sedens cum Samaritana collocutus est.

FONS JEZRAEL. Vide Jezrael.

FONS ROGEL. Vide Rogel.

FONS (Samson) INVOCANTIS DE MAXILLA.

Judic. 15. v. 19. vide v. Ramathlechi.

G

GAAS mons. Josue 24. v. 30. Septuag. *Γαασ*, sed iid. Jud. 2. v. 9. eundem montem *Γαας* appellant in tribu Ephraim: videtur pars montis Ephraim, erat juxta Tannan, inquit Zieglerus.

GAAS torrens. 2 Reg. 23. vers. 30. & 1 Paral. 11. vers. 32. qui à monte Gaas in Occalum decurrens, Lyddam & Arimathiam alluens, in mare Magnum sese exonerat.

GABA. Isaia 10. v. 29. in aliis codicibus legitur Gabaa, eadem itaque est ac

GABAA, Gaba, Gabae, Gabee. Josue 18. v. 24. apud Septuag. *Γαβὰ*, Gabe, Gabatha, Geba, civitas tribus Benjamin; quæ etiam ob natale Saulis dicta est, 1 Reg. 11. v. 4. Gabaa Saulis, ejus Regia effecta; & Gabaa Benjamin, quæ civitas antea confugii fuerat & Levitica, hæc ab aliis tribubus Israel expugnata. Judic. 19. & seq.

GABAA. Josue 15. v. 37. altera à præced. Septuag. *Γαβὰ*, civitas tribus Juda: ætate Hieronymi, viculus contra orientalem plagam Daromæ.

GABAA. 1 Reg. 6. v. 3. & 4. vide verbo Nachon areæ.

GABAATH. Josue 18. v. 18. Septuag. *Γαβὰθ*, 21 v. 13. Sept. *Γαβὰθ*, ipsa est, quæ 18. v. 29. Gabath Saulis dicitur, sed apud Sept. pro textu editionis vulgatæ *Rama Gabath Saulis* est *Rama civitatem Saulis*; forte in vetustioribus codicibus erat, *Rama Civitatem Saulis*, idest civitas Saulis, ut proinde verbum Saulis ad Rama, non ad Gabath deberet referri: erat civitas tribus Benjamin, ejus incolæ **GABAATHITES**, vocabatur & Gabaa & Gebeeth.

GABAR. Vide supra Gabaa. Josue 21. v. 17. in Septuaginta *Γαβάρ*.

GABARON. Josue 17. v. 21. civitas quondam Regia, Hevgorum metropolis, cuius cives ultro se dederunt Israelitis: forte data tribui Benjamin, p. sic facta confugii & Levitis concessa 10. exercit. stadiis ab Jerusalem, in monte Silo sita, ut asserit Bineard. incolæ **GABARONITES**, hodie *Gara andavid*.

GABATHON. Josue 21. v. 22. apud Sept. *Γαβὰθ* ipsa est **GEBETHON**. Jos. 19. vers. 44. Septuag. *Γαβὰθ*, civitas tribus Dan Levitis data, quæ postea à Philistinis occupata. 3 Reg. 16. v. 15. urbs dicitur Philistinorum.

GABEE. Vide supra Gabaa. 1 Paral. 6. v. 60. in Sept. *Γαβὰ*.

GABIM. Isa. 10. v. 11. Sept. *Γαβίμ*, non est locus specialis, sed habitatores Gabian, idest habitantes loca excelsum.

GAD tribus trans Jordanem, accepit pro sorte mediam terram regni Amorrhæorum, habens ab Aquilone contemnam dimidiam tribum Manasse, ab Austro tribum Ruben, ab Ortu Arabiam, ab Occasu tribum Issachar, dimidiam tribum Manasse, & tribum Ephraim, à quibus Jordane fluvio seungitur.

GADDI. 1 Paral. 12. v. 8. & **GADI**. 2 Reg. 23. v. 16. pro quo apud Septuag. est *filius Gadaad*. Ecclesiastici 24. v. 18. pro Cades in quibusdam codicibus legitur *et Gadi*; hunc locum civitatem in tribu Gad facit Adrichomius.

GADER. Josue 12. vers. 13. ipsa est, teste Hieronymo, **GEDERA**. Josue 14. v. 16. apud Septuag. *Γαδέρ*, incolæ **GEDERITES**. 1 Paral. 27. v. 28. Sept. *Γαδέρ*, civitas olim Regia, quæ post nodum tribui Juda assignata fuit.

GADEROTH. 2 Paral. 28. v. 18. Septuag. *Γαδέρωθ*, alii *Γαδέρωθ*, eadem est ac **GEDEROTH**. Jos. 15. vers. 41. Sept. *Γαδέρωθ*, incolæ **GADEROTHITES**. 1 Paral. 12. v. 4. apud Septuag. *Γαδέρωθ*, civitas tribus Juda.

GADGAD locus & mons. Num. 33. v. 32. in deserto, ubi vigintiannona mansio filiorum Israel. 5. Hieronymo *Gaggada*, ubi aquarum torrentes sunt.

GADI. Vide supra Gaddi.

GADOR. Vide Cedron.

GALAAD, **GALAADITIS** & **GALAADITICA**

regio trans Jordanem, concessa tribubus Ruben, Gad & dimid. tribui Manasse Jordane ab Occasu, & Galaad monte ab Oriente conclusa; vocatur etiam terra Galaad, Galaadina, Galadana, Galadina; incolæ Galaaditæ & Galaaditici. **GALAAD MONS**, Hebraice *Gallad*, Gilhad & Gilad, Josepho **GALADES**; Ptolemæo Hippus; à ruppe Arnon versus Septentrionem quinquaginta circiter miliaria longus, ad Libanum usque porrigitur, qui pro locorum varietate varia fortiter nomina.

GALAAD civitas. Judic. 12. vers. 7. concordat textus Septuaginta; hæc Josepho Semel, Sebei, alias Sebeth, sita in monte Galad, à quo & nomen sortita, in dimidia tribu Manasse trans Jordanem.

GALATIA, ejus incolæ **GALATÆ**, regio Asia minoris, quæ etiam Gallogrecia, & Græcogallia, à Septentrione Paphlagonia, ab Ortu Cappadocia, à Meridie & Occasu Phrygia magna concluditur; nunc vulgo *Chiansare*.

GALGAR. Jos. 12. 23. *Regentium Galgal*, apud Sept. *Γαλγάρ*, & *Γαλγάρ*; civitas Regalis, Hieron. Gergeli; hæc in dimidia tribu Manasse cis Jordane reponit Adrichom.

GALGALA, femininum singul. Deut. 11. v. 30. Sept. *Γαλγάλα*, & neut. plur. Josue 4. v. 19. Septuag. *Γαλγάλα* civitas insignis in tribu Benjamin; à Jordane quinquaginta stadiis, à Jericho decem, Aquilonem versus diffusa, pluribus Castrametationibus clara.

GALILÆA, regio terræ promissionis, & pars Syriæ, ejus fines à Septentrione Syria sive Phœnicia, interiacente Libano monte, à Meridie Samaria & Carmelus mons; ab Oriente Jordanis fluvius; ab Occidente mare magnum sive Occidentale, quatuor continens tribus, Aser, Nephthali, Zabulon, & Issachar; ejus pars, Septentrionem versus, Galilæa gentium sive Galilæa superior; pars, quæ Austro versus, Galilæa inferior dicebatur.

GALLIM. 1 Reg. 25. v. 44. apud Sept. *Γαλλίμ*. Complut. ed. *Γαλλίμ*. Isaia 10. v. 30. Sept. *Γαλλίμ*, & cap. 15. v. 8. Sept. *Αἰγὰς*, civitas regionis Moab, sita in palustribus, trans torrentem Arnon, in tribu Ruben.

GAMZO. 2 Paralip. 28. v. 18. conveniunt Sept. *Γαμζώ*, civitas hæud dubie non ignobilis, quippe quæ viculos habebat, videtur fuisse in tribu Dan, aut in confiniis vicine tribus Juda, ut ceteræ urbes quæ in hoc Scriptura loco dicuntur à Philistinis occupatæ; locus ab aliis hæcenus intasus & ignotus, cum Zieglerus, in indice locorum Biblicæ, Gimson nominat, de quo silet in suo opere.

GARBH collis. Jerem. 31. v. 39. sic etiam apud Sept. v. 18. collis juxta Jerusalem, ad Buream situs.

GARISIM. Deut. 11. v. 29. apud Sept. *Γαρίσιμ*, mons Samariae altissimus, in tribu Ephraim, prope urbem Sichar, Austro versus, propter templum Jerosolym simile notissimus.

GASER. Josue 21. v. 21. Vide Gazet.

GAVER. 4 Reg. 9. v. 27. in *ascensu Gaver*, qui est juxta *teblaam*, apud Sept. *Γαβάρ* & *Γαβάρ*, Gai ipsa est *teblaam*: urbs, quæ à pluribus dicta Gaber, ut est in concordantibus Bibliorum, erat in dimidia tribu Manasse cis Jordanem.

GAULON. Josue 10. v. 8. apud Sept. *Γαυλόν*, & 1 Paralip. 6. v. 71. Septuag. *Γαυλόν*, civitas in Bisan seu Bisanitide regione, in dimidia tribu Manasse trans Jordanem, quæ facta fuit confugii & Levitis data; eadem est ac **GOLAN**, de qua infra; ab ea denominata est Gaulonitis, seu Gaulonitis regio.

GAZA. Jos. 15. v. 47. civitas una ex quinque Satrapis Philistinorum, quæ cessio fuit tribus Juda, quæ etiam Gazara, Gazet, Gazaris. Hebr. *Aza* dicta apud Syros, ut notat Stephanus, qui eam Phœnices, post modum hæc ætate Palæstina urbem dicit, vocatam quoque fuisse Ione & Minet: septem stadiis à mari distans, quæ ab Alexandro diruta, nova in vicino loco Gaza constructa est, tempore Machabæorum, postea à Christianis Episcopalis effecta, sub Archiepiscopo Cæsariensi, ultima urbium versus Ægyptum; hodie etiam flouens ac vulgo *Gaza*; si ve *Gazara*, ejus incolæ **GAZÆI** & **GAZENSES**.

GAZARA. 1 Mach. 7. v. 45. in coll. Græco *Γαζαρά*; ipsa est **GAZER**, civitas olim Regia. Josue 10. v. 31. quæ **GASER**. Jos. 21. v. 21. apud Sept. *Γαζαρά*, in tribu Ephraim, & Levitis data; eadem quæ **GAZER**. 1 Paral. 14. v. 16. Sept. *Γαζαρά*, non longe erat à finibus tribus Benjamin eadem quæ **GAZER**, de qua infra, ac **GAZERON**, de qua ibidem.

GEBA. 2 Esdrae 11. vers. 31. apud Septuag. *Γαβὰ*, & cap. 12. vers. 29. regio Geba, constat esse eandem ac Gabaa, de qua supra.

GEBA, sicut Septuag. Psal. 84. vers. 8. omittit variis sententiis, videtur hoc verbo populi Idumææ intelligi; ac regio, quæ ætate Hieronymi Gabaleana dicebatur.

GEBETHON. Vide Gabathon.

GEDELEM. 2 Reg. 8. v. 13. idest, ut in nostra vulgata editione, vallis Salinarum, v. hoc verbo.

GEDERA & **GEDERITES**. Vide Gader.

GEDEROTHAIM. Josue 17. v. 26. non est in Sept. aliis Giderothaim, inquit Adrichom. civitas tribus Juda.

GEDOR. Vide Cedron.

GEENOM & **GEHENOM**. Vide Eanom.

GEHON. Gen. 2. v. 11. Sept. *Γαχόν*, Ecclesiastici 1. v. 38. *Γαχόν* fluvius è paradiso terrestri egrediens, ipse est, qui circum totam terram Æthiopiam. Volunt recentiores hunc fluvium non esse Nilum (ut veteres putaverunt) sed Araxem è montibus Armeniæ in Caspium mare effluentem, à juncque ibi esse Æthiopas populos quosdam, quorum terram circumeat.

GELBOE. 2 Reg. 1. v. 6. mons sive montes in tribu Issachar, ab Occidente à Jezrael usque ad Jordanem, per decem leucas protensi.

GELONITES. Vide Gilo.

GENESAR, & **GENESARETH**. Vide Cenereth.

GERARA. Gen. 10. v. 19. urbis olim Regia, inter longitudines Cades & Sur, terminus Chananeorum versus australem plagam; cuius vicina regio Gerarica dicta, proximus torrens Gerara nuncupatus, sicut & vallis intra tribum postea Simeonis, dicta est & Gurbal, *Ἰσχυρὸν*. Episcopus subscripsit actis Concilii Chalcedon. ut refert Holsten. in Annot. ad Palaest. primam.

GERASENOR REGIO. Matth. 8. v. 28. ultra Jordanem in Australi plaga, dimidia tribus Manasse, circos urbem Geraza seu Gerasa, quæ Josepho Gerasis, Gergesa, Gargasi Hieronymo, mari Galilee ad Ortum proxima.

GERGESÆUS. Deut. 7. v. 1. & Gergesæi, populus terra Chanaan, unus ex iis, quos à filiis Israel delendos fore promiserat Deus: præfatam urbem Gergesam incoluisse dicuntur, hinc constaret regionem illorum fuisse eandem, quæ postea in novo testamento Gerasenorum, pars erat terra Basan.

GERRENI. 2 Machab. 13. v. 24. incolæ urbis Gerra, quæ etiam, Gersha, Gersum, & Gera, Ægypti interioris, maritima, ad confinia Palaestinae, à Pelosio (ut ait Sozomenus) plus minus quinqueaginta stadiis distans, in Cassioidæ regione, apud paludem Sirbonidem, quæ postea Episcopolis, hodie vulgò *Mafet*.

GERZEL. 1 Reg. 27. v. 8. deest in nostra editione Sept. in editione Complut. *ἡ Ἰσχυρὸν*, in alio vetusto cod. *ἡ Ἰσχυρὸν*, regio sive populi, de quibus prædas agebat David, quando morabatur apud Regem Achis in Siceleg, videtur locus Idumææ, sicut Gersuri de quo ibi.

GESSENER TERRA. Gen. 43. v. 10. apud Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, 46. 28. pro Gessener legunt Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν* ad urbem Hierum. Regio inferioris Ægypti, in qua urbs Hierum, fluvio Nilo ad Orientem; ipsa est, quæ terra CHAM appellatur. Phil. 104. de qua supra, dicitur hebraice Gosen, ipsa est, quæ Judith 1. v. 9. terra JESSE nominatur; nam apud Septuag. est terram *Ἰσχυρὸν*, ut supra usque ad veniendum supra Tanim & Memphim.

GESSUR. 2 Reg. 4. v. 3. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, cap. 13. v. 37. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, cap. 15. v. 8. Gessur Syria Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, quæ terminus erat terra promissionis ad Septentrionem, quæ Josepho Gessura erat trans Jordanem, cuius vicina Regio GESSUR. 1 Reg. 2. v. 9. in concordantiis legitur Assuri, apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. Deut. 3. vers. 14. pro Gessuri in Septuag. est *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. Josue 12. v. 5. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, cap. 11. v. 11. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, erat Ptolemaei Bathanza.

GESSURI. 1 Reg. 27. v. 8. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, asserit N. Sanfon Pagum fuisse Idumææ.

GETH. Josue 11. v. 22. urbs olim regia, in qua Gigantes habitare, una ex quinque Sarrapis Philistinorum, in districtu tribus Dan, non longè à mari, quam expugnavit David, & Roboam restauravit, ætate S. Hieronymi Diocæsarea vocabatur, alias Antheddon & Agrippia dicta, postea Episcopolis sub Patriarcha Jerusalemitano, nunc *Zaph* sive *Thelam*, ejus olim incolæ GETHÆUS.

GETH, quæ est in Opher. 4 Reg. 14. v. 25. apud Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. S. Hieronymo Gethpher, & Geth Ephier, in tribu Zabulon: videtur eadem cum Epher, de qua supra, & Opher, de qua ipsa, itaque est GETHEPHER. Josue 19. v. 12. quæ apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*.

GETHAIM. 2 Reg. 4. v. 3. & 2 Esdræ 11. v. 11. unde colligitur fuisse urbem, aut locum in tribu Benjamin, quem non advertit Adrichomius.

GETHPHER. Vide supra Geth, quæ est in Opher.

GETHREMMON. 1 Paral. 6. v. 70. eadem quæ supra Baalam. Josue 21. v. 25. pro Gethremmon apud Sept. legitur *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, urbs dimidia tribus Manasse, quæ eis Jordanem Levitarum effecta.

GETHREMMON. Josue 19. v. 41. & 21. vers. 24. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, civitas tribu Dan, Levitis data, de qua etiam 1 Paral. 6. v. 69. quæ non est tribus Ephraim, ut perperam credidit Adrichomius.

GEZER. 2 Reg. 5. vers. 21. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν* eadem ut constat, quæ supra Gazara.

GEZERON. 1 Mach. 4. v. 16. in codice Græco *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, in aliis quibusdam codicibus *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, est pariter eadem, de qua supra Gazara, eodem lib. cap. 7. v. 45. quem consule; constabitque ex collatione textuum.

GIBLII. 1 Reg. 5. v. 18. nihil apud Septuag. Ezechielis 17. v. 9. pro *Senes Giblii* legitur apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. Hinc constat fuisse incolæ urbis, cui nomen Biblus, & Byblus, quæ erat Phœnicæ, maritima, apud ostia fluvii Adonis; quæ postea Archiepiscopolis sub Patriarcha Antiocheno, nunc ecclesia, vulgò *Gibelet*, quam Zieglerus asserit Ghehal in hebræo dictum, Sanutus lib. 3 p. 14. cap. 2. dicit antiquitus Ezeam, & ab Eveo Chanaan filio edificatam.

GIDEROOTH. Vide Gaderoth.

GIHON. 3 Reg. 1. v. 33. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, mons vicinus urbi Jerusalem, & Aquæ Gihon. 2 Paralip. 32. v. 30. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, Occidentem versus.

GILO. Josue 15. v. 51. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, & 2 Reg. 15. v. 12. Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, cuius incolæ GILONITES & GELONITES, civitas tribus Juda, quam ad Austrum collocat Adrichomius.

GNIDUS, quæ Gnydes & Cnidus, urbs Doridis, cuius promontorio, in Asia minori, quæ primum Triopria, dein Pegula, Episcopolis, sub Archiep. Stauropolitano, nunc *Stadia* sive *Capa Crio*.

GOATHA. Jerem. 31. v. 10. mons, qui etiam GOLGOTHA, & mons CALVARIÆ; civitati Jerusalem proximus, ad occidentem, morte Salvatoris Domini nostri Jesu Christi celeberrimus.

GOB. 2 Reg. 21. v. 18. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, eodem cap. v. 19. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, hinc colligere debemus, Gob, ubi bellum contra Philisthæos, fuisse Geth, nam verlu 20

apud Septuag. & factum est adhuc prælium in Geth; quod verbum Geth, est in vulgata editione. Adrichomius vult Gob, esse urbem Nob seu Nobe; Sanfon verò vult Nobe eandem esse ac Anathoth.

GOG nomen futura Nationis apud Ezech. cap. 38. & 39. cuius sedes etiam futura, nihilominus regiones Jagog & Magog sub climate quinto p. 10. collocat Nubientis.

GOLAN. Deut. 4. v. 43. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, constat itaque esse Gaulon, de qua supra.

GOLGOTHA. Vide Getha.

GOMORRHA, una ex quinque civitatibus Pentapoleos, in terra Chanaan, igne de caelo descendente consumpta, ubi nunc Asphaltites lacus sive mare Mortuum, ad Occidentem, urbi Sebolim propinquior incolæ GOMORRHEI, hanc Nubientis p. 5. clim. 3. *Amar* appellat; & *Ghamram*.

GOSEN, terra. Josue 10. v. 41. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, & cap. 15. v. 31. civitas tribus Juda, quæ circum adjacentis regio terra Gosen dicta.

GOZAN, fluvius. 4 Reg. 17. v. 6. sic etiam Sept. cap. 19. v. 12. videtur sumi aut pro civitate, aut pro regione, forte hinc fluvio vicina: nam in Septuag. est *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, sic etiam Isaie 37. v. 12. fluvius Abis majoris, in confinis Armeniæ & Mediæ, qui ab Occasu in Orientem æstivum securrens mare Caspium ingreditur.

GRÆCI & GRÆCIA, regio Europæ celeberrima, quæ olim ab incolis, vernaculo nomine Hellas, appellata est Macedoniam, Epirum, Thessaliam, Achajam (quæ Græcia propriè dicta) & Peloponnesum, & vicinas circum insulas continens; terminis includitur ab Ortu Ægeæ mari, à Meridie Cretico, ab Occasu Ionio, à Septentrione Scardicis jugis, ab Illyris ac Moesia separatur; Serimoneque annis à Thracibus; nunc vulgò Turcis, quorum districti subest, *Rumeli*.

Nota nomine Græciæ in Scripturis plerumque Alexandri regnum intelligi; & Græcorum nomine, eas qui post Alexandrum regnum, sive regna ipsius tenuerunt.

GRANATUS; Vide Malus Granatus.

REGIS TURRIS. Vide Turris Gregis.

GURBAAL. 2 Paralip. 26. v. 7. *Araber, qui habitabant in Gurbal*, apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, hinc clarum est Gurbaal non esse alium locum, quam Petra Arabiz Petraræ metropolis, non autem Gerara, ut absque fundamento infirmatur in Glossa ordinaria.

H

HABOR. 4 Reg. 17. v. 6. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. *Abor*, juxta fluvium Gozan. Septuag. in *Abor*, & in *Abor fluvio Gozan*, cap. 18. v. 11. in vulg. editione in Hala & in Habor fluvio Goza. Septuag. in Habor fluvio Gozan, ex his locis colligendum videtur; Habor esse fluvium terræ Gozan. 1 Paralip. 5. v. 26. in *Abor* & in *Abor fluvio Gozan*. Septuag. & Chalor & super fluvium Gozan, ex hoc ultimo textu & primo, videtur Habor esse ad fluvium Gozan, sacre itaque Scripturæ textus sententiam Sanfon destruit; nam aut Habor civitas est ad fluvium Gozan, non ad fluvium Chabor (ut vult Sanfon) ubi in Euphratem labitur; aut Gozan esset ipse Chabor, quod ipse Sanfon contradicit sententiæ.

HACELDAMA. Matth. 27. v. 8. ager sanguinis: locus ad meridiem civitatis Jerusalem.

HACHILA. 1 Reg. 21. v. 19. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, collis in tribu Juda, ad dexteram; id est ad Ortum deserti Ziph; vocat Adrichomius collem Achilla, super quem postmodum constructa fuit civitas, & Mallada nominata.

HADASSA. Josue 15. v. 37. Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, in Adrichomio Adasa aliis Adesa, civitas tribus Juda.

HADID. 2 Esdræ 11. v. 34. civitas in tribu Benjamin.

HADRACH. Zach. 9. v. 1. in terra Hadrach, apud Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. Schollon *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, urbs itaque Arabiz deserti, quæ alias Adrach, Adra, Adraon, & Adratum, à qua nomen accepit vicaria regio, quæ sub Christianis Episcopolis est effecta, sub Archiepiscopo Bithynensi, atque vulgò civitas Bernardi de Scampis dicta.

HAI. Gen. 12. v. 8. Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*. Josue 7. v. 2. & seqq. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, civitas regia, ad Orientem Bethel, quam Josue succendit & tumulum sempiternum fecit; erat in tribu Benjamin, eadem est ac Aiath, de qua supra: Josue Ada, & Aina, S. Hieronymo Agai.

HALA. Vide Chale. 1 Paralip. 5. vers. 26. apud Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, in vulg. editione Lahela.

HALCHATH. Josue 19. vers. 26. apud Septuaginta *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, ipsa est HELCATH, cap. 21. v. 11. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, ipsiusque HUCAC. 1 Paral. 6. vers. 75. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, quæ in quibusdam codicibus Hucoc, civitas tribus Aser, Levitis data.

HALHUL. Josue 15. v. 58. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, civitas in tribu Juda, quæ & Alul, ætate S. Hieronymi villula erat, Alula dicta.

HAMATHÆUS, ab Hamath. Vide Binarh.

HAMMOTHOR. Josue 21. v. 32. apud Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, ipsa est HAMON. 1 Paral. 6. v. 76. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, S. Hieronymo Bmath-dor, civitas de tribu Nephthali Levitis data: duas ex una facie Adrichomius.

HAMON, altera. Josue 19. v. 38. apud Sept. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, alias Amon, civitas in tribu Aser, sed indaganti videbitur tunc tribus Aser, puerque esse eandem cum præcedenti, in confinis utriusque tribus Aser & Nephthali.

HANANEEL TURRIS. 2 Esdræ 3. v. 1. Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, una è turribus civitatis Jerusalem.

HANATHON. Josue 16. v. 14. apud Septuag. *ἡ γῆ τοῦ Ἰσχυρὸν*, alias

aliis Anathon, & Nathon, civitas tribus Zabulon ad Aquilonem.

HANES. Isaïa 30. v. 4. credidit sanctus Hieronymus hoc loco fuisse civitatem quamdam Ægypti prope Æthiopiam: de ea silent Auctores.

HAPHARAIM. Josue 19. v. 29. apud Septuag. Αἰφάρ, civitas tribus Issachar.

HARAD. Judicium 7. v. 1. Septuag. Αἰφάρ, fons in tribu Issachar, in confinis Austrum versus.

HARAN & ARAM, & CHARAN & CHARRAN. Gen. 11. v. 31. Haran. Sept. Χαρράν. Isaïa 17. v. 12. HARAM, apud Septuag. Χαρράν. Ezech. 27. v. 23. Aram, de ea supra suo loco. Charan. Judith 5. vers. 9. pro qua Septuag. legunt Mesopotamiam, Charran. Act. 7. v. 2. & 4. civitas itaque fuit, quæ Carrhæ dicta in Mesopotamia, apud Chaboram Chabor fluvium, infra in Euphratem influentem, quæque postea Episcopalis sub Archiepiscopo Edesseno, vulgo Harran. Gen. 24. v. 10. vocatur urbs Nachor.

HARES. Jud. 1. v. 35. in monte Hares, quod interpretatur testaceo, sic apud Septuag. qui addunt, in quo urbs & in quo vulpes; mons in tribu Dan, in finibus, ut arbitror, Ortum versus; ne mireris, si tantam vulpium copiam potuerit Samson colligere.

HARET salus. 1 Reg. 21. v. 5. erat in terra sive tribu Juda, pro saltu Haret, legunt Septuag. ἐν πεδίῳ Σαφίρ alii Σαφίρ. Complut. edit. Χαρράν.

HARMA. Josue 15. v. 10. apud Sept. Ἡρμὰ, civitas primum in sorte tribus Juda, quæ, ut constat ex Josue 19. v. 4. facta est tribus Simeonis, hinc probatur esse urbem olim Regiam, quæ cap. 12. v. 14. HERMA vocatur, & Sept. Ἡρμὰ, ipsa est, quæ 1 Paral. 4. v. 10. nominatur HORMA, nam Sept. legunt Ἡρμὰ, ipsa est, quæ Judic. 1. v. 17. SEPHAATH, appellatur apud Septuag. Σαφάθ.

HARODI. 2 Reg. 27. v. 15. Semma de Harodi; Elia de Harodi; legunt Sept. Σαμὰ δ' Ἡρὸδ, Σαμὰ δ' Ἡρὸδ, malim fieri incognitæ positionis locum, quam Rhodium fuisse conjectare.

HAROSETH. Judic. 4. v. 2. 17. & 16. Haroseth gentium, corruptè à quibusdam Haroseth, apud Sept. Ἀρὸσθ, Hieronymo Asroth, civitas erat sita in tribu Nephthali à diversarum nationum gentibus habitata, super lacum Samachonitiden (id est aquas Meron) ubi ex eo Jordanis fluvius egreditur, à silvis sic nominata, Haroseth enim silvam Syriacè significat.

HARUPHITES. 1 Paral. 12. vers. 5. Septuag. Ἡραφίται. Saphath Haruphites, de hac patria silent Auctores; videtur tamen fuisse locus aut in tribu Benjamin, aut in tribu Juda.

HASARSUAL. 1 Paral. 4. v. 28. apud Sept. Ἡσάρσουα, eadem quæ HASERSUAL. Josue 15. v. 28. Sept. Ἡσάρσουα, cap. 19. v. 3. Sept. Ἀσάρσουα, & 2 Esdræ 11. v. 27. civitas primum sortis tribus Juda, quæ statim transit ad tribum Simeon.

HASERIM. Deut. 2. v. 21. apud Sept. Ἡσάρειμ, Hevæi, qui habitabant in Haserim usque Gazam; est itaque eadem ac Aledoth, de qua Josue 12. v. 8. Hieronymus Aseroth appellata asserit loca, quæ Hebræi Ascerim nominant: civitas in deserto montis Seir, inter Ægyptum & Chanaan, quia tamen Azotus, Josue 15. v. 46. & 47. Ἀσὶδὸν & Ἀσὶδὸν, appellatur; suspicandi locus est ne Haserim eadem sit cum Azoto.

HASEROTH. Num. 11. v. 23. Sept. Ἀσάρουθ, Deut. 1. v. 1. apud Septuag. Ἀσάρουθ in vulg. edit. & Hasereth, ubi aurum est plurimum. Septuag. & Aulon & aurifodinas; hanc & Hierimoth vocat Adrichom. fuit decimaquarta mansio filiorum Israel, in deserto Pharan.

HASERSUAL. Vide Hasarual.

HASERSUSA. Josue 19. v. 5. apud Septuag. Ἡσάρσουα, & HASARSUSIM. 1 Paral. 4. v. 31. apud Sept. Ἡσάρσουα, ipsa est SENSENNA. Josue 15. v. 31. Σεννὰ, civitas, quæ prima in sorte tribus Juda, postea tribui Simeon est assignata.

HASERON. Vide Aferon.

HAVOTHIAIR, in Avothair, hanc esse regionem Chenath dicit Zieglerus.

HEBAL mons. Deut. 11. v. 29. apud Sept. Γαβὰ, Garizim monti proximus, in tribu Ephraim.

HEBRON. Gen. 13. v. 18. Septuag. Χαβρόν, quæ etiam Arbee, cap. 23. v. 2. Septuag. Ἀρβὴ, & Cariath-Arbee, & Mambre, cap. 35. v. 27. & convallis Mambre, sic, ut patet, Chebron. 1 Machab. 5. v. 61. Cariath-Arbee, id est civitates quatuor, quod quidam Græca voce Tetrapolum, interpretati sunt: civitas antiquissima, septem annis ante Tanim Ægypti condita, sub Chananzis urbs Regia, postea in tribu Juda, facta confugii & Levitis data; cunctis tribus maxima, & Regis David per septem annos Regia: tempore Christianorum Episcopali insignita sede: quæ tandem destructa, nova Hebron in vicino loco constructa est: hodie vulgo ab incolis Chalil.

HEBRONA. Num. 33. vers. 34. Septuaginta Ἡβρώνα, trigesima prima mansio filiorum Israel in deserto, non longe à mari Rubro.

HELAM. 2 Reg. 10. v. 17. Sept. Ἀοράμ. David transivit Jordanem & venit in Helam & direxerunt armem Syri ex adverso David. 1. 1 Paralip. c. 18. suadet esse regionem circa Damascus, fortè eandem cum Enath, de qua supra.

HELEPH. Judic. 1. v. 11. Abnan.

HELCAT. Vide Halcath.

HELEPH. Jos. 19. v. 31. apud Sept. Μοθὰμ, civitas ac terminus tribus Nephthali, ad Aquilonem; hanc Heleb & Beleb appellat Adrichom.

HELIOPOLIS. Gen. 41. v. 45. civitas, quæ & Theba

& Bethemes, inferioris Ægypti, à qua Heliopolites nomen, intra Nilum & Arabiam, quæ postea Episcopalis. HELIAS. 1 Machab. 3. v. 9. qui erant apud Helladam; in Græco codice, qui erant ex Hellada, ipsa est Græcia, de qua supra.

HELMONDEBLATHAIM. Num. 33. v. 46. Sept. Τελμὸν Διβλαθαίμ, quadragesima mansio filiorum Israel, non longe ab urbe Madian; posita in tribu Ruben.

HELON. v. Aialon. HELON tamen, de qua Jer. 48. v. 21. erat in terra Moab, sive in tribu Ruben, nam apud Septuag. ubi locus iste cap. 31. v. 21. est in terram Misor super Kaba. Misor verò erat in tribu Ruben.

HELON. 1 Paralip. 6. v. 58. Vide Holon.

HEMATH. Vide Emath.

HEMONA. Josue 18. v. 24. villa Emona, apud Septuag. Ἡμόνα, civitas tribus Benjamin.

HENOCH, civitas, quam condidit Cain. Genes. 4. v. 17. positionis incertæ, hanc tamen ad Libanum, in tribu Aser reponit Adrichomius, Enofanque dicit Josephi, sive Henochiam.

HERED. Vide Adar & Eder.

HERMA. Vide Harma.

HERMON mons. Deut. 3. v. 8. Septuag. Ἀσάρουθ c. 4. v. 48. usque ad montem Sion, qui est Hermon. Septuaginta Σὺν δ' ὅτιν Ἀσάρουθ. Josue 11. v. 3. ad radices Hermon, in terra Mafpha, & v. 18. per planitiem Libani, subter montem Hermon. Mons itaque à Libano, ad montes Galaad protensus, qui & Sion, & Sarion, & Sanir dictus; nam Deut. cap. 1. citato v. 9. Hermon, quem Sidenii Sarion vocant, Amorrhæi Sanir, apud Sept. οἱ σιναίτις Ἡρμόν. 2 Reg. 19. v. 15. Ἀσάρουθ Σανίρ, & Ἀσάρουθ Σανίρ, Ἀσάρουθ Σανίρ, erat in tribu dimidia Manasse, ipsam ab Arabia separans, fuerat olim pars Regni Og regis Basan, vocaturque Judic. 3. vers. 1. BAAL-HERMON, à fano Baal.

HERMONIIM. Psalm. 47. v. 7. quidam putant significare incolas montis Hermon, sicque legunt Hermoni; alii plurale esse nominis Hermon, aut saltem partem aliquam huiusce montis, legunt Sept. Ἡρμόνιμ.

HERTHIM. Vide Hethim.

HESEBON. Num. 21. v. 25. Sept. Ἡσέβων, erat civitas Schon Regis Amorrhæi, regia, quæ postea in terminis tribus Ruben (cui illam utpote à filiis Ruben reedificatam assignat Adrichom.) & tribus Gad, ad quam pertinuisse constat, ex Josue cap. 21. v. 27. ubi facta confugii civitas Levitis datur, ubi apud Sept. Ἡσέβων confirmaturque ex 1 Paral. 6. v. 81. Cant. 7. v. 4. sic mentio de Piceinis, quæ erant in Hesebon; etate Hieronymi vocabatur Esbus.

HESER. 3 Reg. 9. v. 15. civitas, quam edificavit Salomon. putat Adrichom. eandem esse quæ supra ASOR.

HESMONA. Num. 21. v. 29. & 30. apud Sept. Σομὸν vigesima sexta mansio filiorum Israel in deserto Sinai, quæ Hieronymo Afmona & Afemona.

HESTRON. Josue 15. v. 3. in vulg. edit. ESRON. Septuag. Ἀσέρων, & v. 25. Carioth, Hestron, hæc est Afer, apud Sept. Ἡσέρων, & πόλις Ἀσέρων Ἀσέρων, civitas in tribu Juda, ad meridionalem plagam, tractus Septuag. fundat unicam facere ex Carioth Hestron, & potest credi fuisse Carioth, quod verbum civitatem significat.

HETHÆI, ab Hethæo filio Chanaan, populi ex his qui terram promissionis, incolebant, qui etiam CETHÆI: apud Septuag. Κεθῆαι, regionem circa Hebron incolentes, quæ cæsit postea tribui Juda.

HETHALON. Ezech. 47. v. 15. & 48. v. 1. via Hethalon, id est via quæ ducit ad Hethalon, in Septuag. secundum partem descensus ipsius abscidentis, Hethalon terminus erat septentrionalis simul & occidentis; videtur mihi fuisse mons, nam S. Hieron. in hunc locum montem altissimum explicat, confirmat v. 7. c. 34. libri Num. ubi pro Hethalon, est mons altissimus, in Sept. Ἀσὸν πὸς ἑστὸν ἕστ, à monte mons, pars erat haud dubie montis Libani: urbem, sed absque fundamento facit Adrichomius.

HETHIM. Jud. 1. v. 26. in nostra editione Hethim, apud Septuag. Κεθῆιμ, terra sive regio; quæ Ethim & Cethim, quam ponit Adrichom. in tribu Ephraim; crediderim aliam non esse à terra Cethim, de qua supra.

HEVÆI, populi ex his qui terram Chanaan incolabant, ex Deut. 2. v. 23. Australem plagam, sic enim Hevæi, qui habitabant in Haserim usque ad Gazam, & Josue 13. vers. 4. ad Meridiem autem sunt Hevæi: plagam quoque septentrionalem. Josue 11. vers. 3. Hevæus quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Mafpha. Judic. 7. v. 3. Hevæum qui habitabat in monte Libano, in medio quoque regionis ex eod. cap. 11. Josue v. 19. Hevæus qui habitabat in Gabaon.

HEVILA. Gen. 25. v. 18. apud Sept. Ἡβὼλ & 1 Reg. 15. v. 7. solitudo seu potius regio Arabie Petraz Australis, ad finem Arabicum, quam incolabant Amaleitæ, aliàs Evila.

HEVILATH. Gen. 2. v. 11. terra Hevilath, ubi nascitur aurum, apud Sept. Ἡβὼλ, hanc Chelchidem esse putat N. Sanson, cuius libentissime subscribimus opinionem.

HIERAPOLIS, urbs Phrygiæ magnæ, in Asia minori, quæ postea Archiepiscopalis sub Patriarcha Constantinopolitano, proxima Laodicea: Turcis hodie Sel descheher.

HIRSEMES, id est civitas solis. Josue 19. v. 41. in Sept. πόλις Ἡρμὸν, civitas tribus Dan, aliàs Hairfemes, & Heirfemes.

HISPANIA, regio Europæ occidentalis, quæ ab Ibero flumine Iberia, ac etiam Græcia Hesperia; ab Oetu & Meridie Mari & Gaditano freto terminata; ab Oceano Atlantico; à Septentrione Cantabrico Oceano, Pyrenæis montibus à Gallia semota est: olim in citeriorem & ulteriorem distincta: à Romanis in Beticam, Tarraconensem & Lusitaniam;

andem in plura regna divisa est, quæ Hispaniæ etiam dicta
unt; hodie vernaculo sermone *España*, Gallico *Espagne*.
HOBA, quæ est ad *Lavam Damalit*. Gen. 14. v. 15. Sept.
Xab. 5. Hieron. Chobaa, villa est in regionibus Dania-
li; aliâ Sobâ, ut vult Adrichomius; effertur eadem ac
Soba metropolis Syriæ Sobal, de qua infra.

HODSI, in concordantiis Hadfi. 4 Reg. 2. v. 6. terra in-
terior Hadfi. in Sept. sic *ἡ γῆ ὁδῶν* ἢ ἡ γῆ Ἀδῶν, re-
gio quæ ex textu lectione trans Jordanem videtur, in di-
midia tribu Manasse, de hac hæcenus siluerunt aut hores.

HOLON. Josue 21. vers. 15. in Septuag. *Ἰολὼν*, ipsa
est HELON. 1 Paralip. 6. vers. 58. eadem quoque ac O-
LON. Josue 15. vers. 51. Septuag. *Κολὼν*, civitas tribus
Juda, facta confugii & Levitis assignata, nota hic Josue
11. vers. 15. *Ἀρὸν* sublequenti melius respondere civitati
Holon, & nos faceri debere inversum esse ordinem; & 1
Paral. 6. v. 58. pro Holon mutato ordine legi *Σολὼν*.

HOR mons, qui est in finibus terre Edom. Num. 20. v. 22.
Sept. *Ἱσ*, trigesima quarta a natio filiorum Israel in deserto.
HOREB mons. Exodi 3. v. 1. Sept. *Χορῶβ*, aliâ Oreb-
lingum montis Sinai, ut proinde mons sanctus sit nominatus,
in deserto Madian. Petra Horeb, ad radices hujus
montis, ex qua Moyses sibi populo aquam eduxit.

HOREM. Josue 19. v. 18. jungit N. Sauton Magdale Horem;
& merito, nam apud Sept. his duobus vocibus unica forem-
det, ex illis, ut clarum est, composita *Μαγδαλὴν*, aliâ
Magdiel-Oran, civitas munita, in tribu Nephthali.

HORNA. 1 Paralip. 4. v. 10. Vide Harna.

HORMA. Num. 14. v. 45. Sept. *Ἡρμὰ*, & cap. 21. v. 3.
ipsa eadem Harna, sicut & Deut. 1. v. 44.

HORMA. Josue 19. v. 29. in Septuag. *Ἡρμὰ*, civitas
tribus Afer, in colle ita, juxta Eleutherum fluvium.

HORONITES. Vide Oronaim.

HORREI & HORREI. Gen. 16. v. 10. 12. 19. 30. Sept.
Ἡρρεῖ & *Ἡρρεῖ*, populi sub Duce habitantes in terra
eu monte Ser, in terra Edom, prope australem terminum
tribus Juda; ipsi expulsi, ibidem habitaverunt filii Esau.

HOSA. Josue 19. v. 29. apud Septuag. *Ἡσῆ*, aliâ
Oia, civitas tribus Afer.

HUCAG, malè in concordantiis Hucoc. Vid. supr. Hæleth.
HUCUCA. Josue 19. v. 24. apud Septuag. *Ἡκκαῖ*, ci-
vitas tribus Nephthali, aliâ Hucoca, Ucuca, & Ucuca.
S. Hieronymo loco, in plaga meridionali, prope tribum
Zabulon & tribum Afer.

HUS. Job. 1. v. 1. Sept. *Ἡὺς* ἢ *Ἀνθῆτις*, terra Hus five
Huz aut Us & Oz credidit regio ultra Jordanem inter Palæsti-
nam & Cæsariam media & Arabia desertæ confinis in Tra-
chontide & dimidia tribu Manasse, quam Aquila dicit *Ἡὺς*,
sicut & Complut. editio, quæ Auscis etiam dicta est, ut
erecti possit ex Septuaginta, hæc vulgaris opinio potest de-
strui ex iis, quæ dicemus in verbo Pharan.

HUS. Thren. 4. v. 21. *Ἡὺς* Edom, quæ habitas in terra Hus;
vos Hus non est in Sept. Theodoretus tamen & editio Com-
plut. Oz, legunt, regio à precedente, utpote in Idumæa,
eodem planè & unica Auscis, de qua supra suo loco; quam
arbitror veram fuisse patriam Job. Vide verbo Pharan.

HUSATI. 1 Reg. 21. v. 18. *Σοβοχαὶ* de Husati. in Sept.
Σοβοχαὶ ἢ *Ἀσσοῦ*, cap. 23. v. 27. *Μοβεννὶ* de Husati, de
quo nihil in Septuag. derivatum Nomen HUSATHITES. 1
Paral. 11. v. 29. in Septuag. *Σοβοχαὶ*. (de qua supra) ἢ *Ἰσσοῦ*,
idem cap. 10. v. 4. *Σοβοῦ*, locus hic hæcenus intæctus & igno-
tus; conjectura tamen fuisse in tribu Simeon, nam iste Sobochai
in 1 Paral. 27. v. 11. dicitur de stirpe Zarai. Zareitarum verò
familia Num. 26. v. 13. ad tribum pertinebat Simeonis.

I

JABES GALAAD. Judic. 11. v. 3. Sept. *Ἰάβες Γαλαὰδ*,
civitas Galaaditis regionis, trans Jordanem, in dimidia
tribu Manasse, super collem sita, apud fluvium Hiero-
mace, à civitate Pella euntibus Gerasam, in sexto millia-
rio, vicus erat aræ S. Hieronymi, de nemore Jabez Ga-
laad sita mentio 1 Reg. 31. v. 31. Hieronymo Jabis, Jose-
pho Jabis & Jabis.

JABNA. 1 Paralip. 26. vers. 6. apud Septuag. *Ἰάβνα*,
ipsa haud dubie Jamnia, de qua infra.

JABOC & JEBOC, torrentes. Sept. Gen. 31. vers. 22. *Ἰάβωξ*.
Josue 12. vers. 22. *Ἰάβωξ*. JEBOC Num. 31. vers. 24. Septuag. *Ἰάβωξ*.
Josepho Jobacchus, hic ab Oz in Occasum è montibus
Arabie fluens, urbemque Rabba irrigans, profuit in Jer-
danem, ubi è mari Galilee egreditur, estque in finibus
tribuum Gad & dimidia tribu Manasse.

JACHANAN. Vide Jecnam.

JADASON. Judith. 1. v. 6. in Septuag. *Ἰάδασον* fluvium;
Hydaspes autem, ut vult Ptolemæus, fluvius est Indæ, ab
Imo monte Austrum versus Indum fluvium ingreditens.

JAGUR. Josue 15. vers. 21. Septuag. *Ἰάγυρ*, civitas
tribus Juda, ad australem, & orientalem plagam.

JAIR. Jos. 13. vers. 30. oppida sub ditione Jair. vide Aveth-
jar; incola regionis, in qua erant oppida, JAIRITIS.
JAMNIA. Machab. 4. v. 15. in codice Græco *Ἰάμνια*, 5.
v. 58. *Ἰάμνια* cujus incolæ JAMNITÆ. ipsa est Jabi-
nia, de qua supra, civitas in campetribus tribus Dan,
maritima, & portus, quæ sub Christianarum imperio Epi-
scopalis, sub metropoli Cæsarea hodie Zanit.

JANOË. Josue 16. v. 6. Septuag. *Ἰανναῖ*. 4 Reg. 15. vers. 29.
Septuag. *Ἀνναῖ* civitas in tribu Ephraim ad Orientem,
prope Jordanem. S. Hieronymo Jano, illiusque aræ, vi-
cus; dicta quæ fuit Janum, in 12. lapide Neapolis,
ut refert Zieglerus.

JANUM. Josue 15. vers. 53. Sept. *Ἰανναῖ* civitas tribu Juda

JAPHETH. Judith. 1. vers. 15. à torrente Mamre, usquequo
pervenitur ad mare; & occupavit terminum ejus (Me-
opotamiam) à Cilicia usque ad fines Japheth, qui sunt ad
Austrum apud Septuag. *Ἰαφὲθ* ἢ *Ἰάφῃθ*, quæ sunt in
Ἰαφὲθ ἢ *Ἰάφῃθ* ad fines Japheth, qui ad Austrum,
super faciem Arabiæ, hinc constat Japheta fuisse Arabiæ
regionem, quam incolabant Madianitæ; non verò Jassan
scu Joppen, ut male quidam sunt suspicati.

JAPHIB. Josue 19. v. 12. Septuag. *Ἰαφίβ*, civitas
tribus Zabulon, ad Austrum & Orientem.

JARAMOTH. Josue 21. v. 29. in Septuag. *Ἰαράμωθ*,
ipsa est RAMETH. Josue 19. v. 21. Septuag. *Ἰαράμωθ*, ead-
em ac RAMOTH. 1 Paralip. 6. v. 71. Sept. *Ἰαράμωθ*, civitas
tribus Issachar, facta confugii & concessa Levitis.

JAREPHEL. Josue 18. v. 27. videtur esse casque in Sept.
Ἰαρέφελ, civitas tribus Benjamin. S. Hieronymo Jerphel.

JARIM mons. Josue 15. v. 10. mons Jarim, ad A-
quilonem, legunt Septuag. *Ἰαρίμ* ἢ *Ἰαρίμωθ*. Jarim
interpretatur saltus five silva; est itaque mons arboribus
plenus, cum urbe cognomine, ad Aquilonem tribus Juda,
in finibus Benjamin.

JASA. Josue 21. vers. 23. Septuag. *Ἰασά*. Judic. 11. v. 20.
Septuag. *Ἰασά*. Jeremia. 4. v. 21. Sept. *Ἰασά*, ipsa est JASSA.
Josue 14. vers. 18. in Septuag. *Ἰασά*, eadem ac JASER. Jos. 2.
vers. 38. & Jassa. 1 Paralip. 6. v. 78. Septuag. *Ἰασά*, erat itaque
civitas trans Jordanem, quæ Schon regi Amorrhæorum cre-
pta, celsæ tribui Ruben, & effusa confugii, Levitis est
assignata, aliâ Jessi, & Gessi & Jahafar dicta.

JAZER. Num. 31. v. 12. Sept. *Ἰάζερ*. 2 Reg. 24. vers. 6. pro
Jasser in Sept. est. *Ἰάζερ*. 1 Paralip. 26. v. 31. Jaser Galaad in
Septuag. *Ἰάζερ* ἢ *Ἰαζερ* ἢ *Ἰαζερ*, ipsa est JZER. 1 Pa-
ralip. 6. vers. 81. Septuag. *Ἰάζερ*, civitas prius Amorrhæo-
rum in Galaadide, cujus erat terminus; quam filii Gad
extruxerunt, quæque eorum tribui celsæ, postea fuit assi-
gnata Levitis; adiacens terra, regio Jazer dicta est, &
torrentis Arnon flumen Jazer; vicinæque lacus, mare Jazer
est nuncupatus.

ICONIUM. Act. 17. vers. 51. urbs Lyconia, aliquando me-
tropolis in Asia minori. Archiepiscopalis, nunc vulgo *Cogni*.
IDUMÆA, quæ & EDOM, & DUMA, cujus in-
digena IDUMÆUS, regio vicina terræ promissionis ad
Meridiem; hanc habens ad Aquilonem; Arabiam ad Ori-
tum; sinum Arabicum ad Austrum, Ægyptum verò ad
Occasum, quæ hodie *Bidami*.

JEBARIM. Num. 31. v. 12. apud Sept. *Ἰεβάρη* & cap.
24. v. 44. & 45. in Septuag. *Ἰεβάρη*, trigesima octava a natio filiorum
Israel, in solitudine, quæ respicit Moab, contra orien-
talem plagam, demum in termino australi tribus Ruben.

JEBLAAM. Jos. 17. vers. 11. omittunt Sept. quorum
tamen Complut. edit. habet *Ἰεβλάμ*. Judic. 1. v. 27. apud
Septuag. *Ἰεβλάμ*. 4 Reg. 9. vers. 27. *Ἰεβλάμ*, civitas potens
juxta Gaver in dimidia tribu Manasse, cis Jordanem.

JEBNAEL. Jos. 19. v. 34. Septuag. *Ἰεβναῖ*. S. Hieronym.
Jabnel, civitas in tribu Nephthali; non longe à Jordane Me-
ridiem versus, forte Jabnia, five Josephi Jamnia, in Galilæa.

JEBNEEL. Josue 15. vers. 11. Sept. *Ἰεβνὴ* civitas ad mare,
in forte tribus Juda, postea intra fines tribus Dan; non aliâ
crediderim à Jabnia five Jamnia; nam Zieglerus Jabneel por-
tum Jamnitum dictum asserit, v. verbo Jamnia.

JEBOC. Vide Jaboc.

JEBUS. Vide Jerusalem.

JECMAAN. Vide Chiam.

JECNAM Jos. 21. v. 14. apud Sept. *Μαδῶ* alii cod. *Ἰανναῖ*,
videtur eadem ac JACHANAN Carmeli. Jos. 12. vers. 22. in
Septuag. *Ἰανναῖ* ἢ *Ἰανναῖ*, ipsa quoque JECNAM Jos. 19.
v. 11. Septuag. *Ἰανναῖ*, civitas olim regia, quæ postea celsæ
tribui Zabulon, à qua Levitis est data; sita ad torrentem
Cisson, versus mare Magnum, apud Carmelum.

JECTHEL. 4 Reg. 14. vers. 7. *Ἰεκτήλ* peram in pralio,
v. *Ἰεκτήλ* nomen ejus *Ἰεκτήλ*. in Sept. *Ἰεκτήλ*, ropes, cum
munitione, ut verosimile est, ad linguam maris Murti, in
australi & orientali termino tribus Juda; prope Idumæam.

JECTHEL. Josue 15. vers. 38. apud S. pt. *Ἰεκτήλ*,
civitas tribus Zuda.

JEDALA Jos. 19. v. 15. Sept. *Ἰεδάλα*. Complut. edit. *Ἰαδύλα*,
civitas tribus Zabulon, quæ etiam Jedaba, ut ait Adrichomius.

JEGBA. Num. 32. v. 15. omittunt Septuag. Judic.
8. v. 11. Sept. *Ἰεγβά*, aliâ Jeeba, civitas reedificata
à filiis Gad, in eorum videlicet tribu.

JEMINI terra. 1 Reg. 4. v. 4. Sept. *Ἰεμίν*, videtur pradium
hujus familie, in finibus tribuum Ephraim & Benjamin.

JEPHLEI. Josue 18. vers. 1. Septuag. *Ἰεφθαῖ*, vel
Jethi, civitas & terminus filiorum Joseph, in tribu
Ephraim, ad Occidentem.

JEPHTHA. Josue 15. v. 47. de ea nihil in Septuag.
civitas tribus Juda.

JEPHTHEL vallis. Josue 19. vers. 14. in Septuag.
Ἰεφθαῖ, & JEPHTHAEL vallis; cod. cap. vers. 17.
Septuag. *Ἰεφθαῖ* ἢ *Ἰεφθαῖ*, vallis in finibus Zabulon &
Afer, cum torrente cognomine.

JERAMEEL. 1 Reg. 27. v. 10. contra Meridiem Jerameel.
Sept. *Ἰερμυῖ*, cap. 30. v. 29. in urbibus Jerameel; nihilomi-
nus nomen hoc familie esse videtur, potius quàm loci.

JERICHO, urbs olim regia & populosa, quæ etiam Oza Jo-
sepho, & Ptolemæo Hiericus; una ex undecim toparchiis Ju-
dææ, quæ aliquando civitas palmarum appellata, in tribu Ben-
jamin; Christianorum tempore Episcopali sede cohonellata,
ab Hierosolymis 140. stadiis, à Jordane stadiis sexaginta di-
stans, illam *Eritha* vocat Nubensis, in 5. parte clim. 3.

JERIMOTH. Josue 10. vers. 1. Septuag. *Ἰερμωθ*. Josue 15.
v. 31. Septuag. *Ἰερμωθ*, civitas olim regia, quæ postea celsæ tri-
bui Juda, quarto lapide ab Eleutheropoli distans, ipsa est

dein Amerthæorum, tandem tribus Ruben, ad torrentem Arnon, cuius vicina Regio, campestris Madaba.

MADIAN, terra, cuius populi **MADIANITÆ**, de quibus sæpius in Scripturis, hoc appellat Stephanus de Orbibus, Madrenas, & Mondianitas, populi Arabiam, & præcipue Petram incolentes: quorum Regio terra Madian dicta; nulla vero est mentio in tota Scriptura de ulla civitate, cui speciale nomen Madian. Nihilominus de Madian, ut civitate, loquitur Zieglerus.

MADON. Josue 12. vers. 19. Rex Madon in Septuag. *Μαδων*, civitas regia, quæ versus Aquilonem fuisse videtur in terra Chanaan, nullam video rationem illam (ut vult Nic. Sanfon) confundendi cum urbe Abdon.

MAGALA. 1 Reg. 17. v. 10. versus duodecimus usque ad tricesimum primum defunt in Septuag. sed eis restituit Nobilibus in notis, itaque vulgata editio, *venit ad locum Magala*. codex Græcus *εἰ τὸν ἐρητύδιον*, ad recunditatem (id est vallum) locus erat prope vallem Terebinthi, in tribu Juda.

MAGDALEL. Vide Horem.

MAGDALGAD. Josue 15. v. 27. apud Sept. *Μαγδαλ*, id est, idem, turris felicitatis, civitas tribus Juda.

MAGDALUM castrum in litore maris Galilææ; ac in tribu Zabulon, à quo volunt Mariam, de qua Matth. 27. v. 56. Magdalenam esse nominatam, sed cur non à *Μαγδαλῆ*, q. e. Latine Magedan, de qua infra?

MAGDALUS. Exodi 14. v. 2. in Sept. *Μαγδαλ*, Jerem. cap. 44. v. 1. locus in monte situs, inter finem Arabicum, five mare Rubrum, & Nilum fluvium. Magdolos Stephanus, est civitas Ægypti, videlicet inferioris.

MAGEDAN. Matth. 15. v. 10. in Græco *Μαγδαλῆ*, regio aut locus ad Orientem maris Galilææ, in dimidia tribu Manasse, vicinus Dalmanuthæ, si non idem cum ipsa.

MAGEDDO. Josue 12. v. 21. apud Sept. *Μαγδαλ*, cap. 17. v. 11. *Μαγδαλ*, c. v. 1. in regis postea in dimidia tribu Manasse, cis Jordanem, ad Aquas; ab ipsa Mageddo dictas: cui vicinus etiam campus Mageddo nominatus, de quo Zach. 12. v. 21. urbs nunc *Subimere* five *Subule* appellatur, campus vero hodie dicitur planities de Saba.

MAGETH. 1 Machab. 5. vers. 16. & 16. in codice Græco *Μαγῆ*, civitas magna & munita Galaaditidis regionis in tribu Gad.

MAGI. Matth. 2. v. 1. & 7. & 16. de his anxie querunt Interpretes; unicus mihi audiendus videtur Stephanus de Orbibus, qui verbo *Μαγία*, sic ait, sunt, & *Μαγὶ* gens circa Mediam, dictio itaque ad Geographiam spectans.

MAGOG. Ezech. 38. v. 1. terra Magog, gens futura, ut prædicit Ezechiel, cuius sicut & Gog, nondum certa potest esse sedes; de his plurimæ Authorem sententiæ, seu potius conjecturæ regiones Jagog & Magog sub climate quinto: parte 10. reponit Nubienis; subditque de his fabulosa.

MAGRON. 1 Reg. 14. vers. 2. in Septuag. *Μαγδών*, Josue 10. v. 11. pro Magron vulg. editionis, est *Μαγδαλ*, locus erat in extremitate civitatis Gaba, in tribu Benjamin, in summite collis, ibi erat Malus Granatus, sub qua sedere solebat Saul.

MAHANAIM. Gen. 31. vers. 2. id est castra, locus sic à Jacob appellatus, ubi post socius cum Socero suo Laban in eum, in monte Galaad, ipsi obviam occurrerunt Angelus; civitas, quæ Josue 21. vers. 26. **MANAIM**. Sept. *Μανῆ*, tribus Gad, quæ Levitis datur, cap. 11. v. 37. in Septuag. *Καμύ*. 1 Paralip. 6. vers. 80. *Μανῆ*, erat ad Aquilonem, ad finem dimidia tribus Manasse: & vicinum erat desertum Manaim.

MALOTÆ, incolæ civitatis Ciliciæ, cui nomen Malus, sic Steph. de Orbibus, de eis. 2 Mach. 4. vers. 30. maxima erat ad Pyram fluvii ostia. Episcopalis sub Archiepiscopo Tharsensi, hodie *Mala* in Caramania.

MALUS GRANATUS. 1 Reg. 14. vers. 2. vide supra Magron.

MAMBRE & CONVALLIS MAMBRE, vide Hebron. **MANAHATH**. 1 Paralip. 5. v. 6. in Septuag. *Μανῆ*, regionem in dimidia tribu Manasse cis Jordanem asserit Adrichomius; dictam quoque Manath, Manasth, Manathath, & nunc *Cara*, cum Castro, sub monte Ephraim, non longe à monte Saron.

MANAIM. Vide Mahanaim.

MANASSE, una è tribubus, in duas partes divisa, quarum prima pars cis Jordanem, ab Occasu ad Ortum in longum protensa, ab Ortu, Jordane fluvio, Austrum versus, tribu Ephraim, ad Occasum mari Magno, ad Aquilonem tribu Issachar conclusa erat.

Secunda pars eisdem tribus trans Jordanem; Occasum versus Jordane fluvio & lacu Genezareth, à tribubus Nephthali & Zabulon feceretur, habens ad Aquilonem Syriam, ab Ortu Arabiam desertam, à Meridie tribum Gad sibi finitimam.

MAON. Josue 15. v. 55. in Sept. *Μαῶν*, civitas tribus Juda cum solitudine vicina, quæ desertum Maon. 3 Reg. 23. v. 14. Septuag. *Μαῶν*, in campestribus ad dexteram Jerimon.

MARA. Exodi 15. v. 23. *Μαρᾶ*, apud Sept. altas Marath, fons amarissimus, cuius aquæ infecto ligno dulce reddita; ubi quinta statio filiorum Israel in deserto.

MARE magnum five Syriacum pars orientalis maris Mediterranei, totam terram promissionis ab Occidente claudens, cuius respectu mare Occidentale appellatur, ac etiam mare novissimum, & simpliciter Mare, quod mare Internum plerumque vocant Authores Latini mare Mediterraneum à Nubienis mare nominatur Damascenum, id est Syriacum, Arabes enim Damascum utuntur pro Syria.

MARE RUBRUM, de quo sæpius in Scripturis quodque filii Israel sicco vestigio, hinc inde aquis recedentibus, transie-

runt, proprie Sinus est Arabicus, inter Africam (ubi Æthiopia, & Ægyptus) & Asiam (ubi Arabia Felix & Petra) habens vicinam ab Aquilone Idumæam, qui per pluviam mille & ducenta millia passuum extenditur, ab Hebræis mare *Saph* dominari dicit Zieglerus.

MARE SALSUM. Gen. 14. v. 3. in vallem *Sylvestrem*, quæ nunc est mare Salsum apud Sept. in vallem Salfam, id est *Σαλφῶνα* τὸν ἀδὲν, & **MARE SALSISSIMUM**. Nu. 34. v. 3. & **MARE DESERTI**, quod est *σάλισσimum*. Deut. 3. vers. 7. apud Sept. *ἐν τῷ θαλάσῳ Ἀραβία*, & *θαλάσῳ ἀλάλῃ*, & **MARE SOLITUDINIS**. eod. lib. c. 4. v. 9. *mare solitudinis* (quod nunc vocatur) **MORTUUM**. ita Jos. 1. vers. 16. dictum est quoque **MARE ORIENTALE**. Ezech. 47. v. 18 & Zach. 14. vers. 8. ibi pro verbis *mare Orientale*. Sept. legunt *εἰς τὸν θαλάσῳ τὸν πρὸς τὸν ὄρειον*, in mare **PRIMUM**. tribui Juda ad Orientem; vallis olim Silvestris, in qua quatuor civitates igne caelesti succense, à Bitumine dictum lacus Asphaltidis; partem tribus Ruben ad Intus orientale habet; in illud suas evomit ac perdit aquas Jordanis fluvius ab aquilone ingrediens, ejus longitudinem quingentorum octoginta stadiorum ab Aquilone in Austrum; latitudinem vero ab Occidente in Orientem centum quinquaginta stadiorum asserit Josephus. Stephanus de Orbibus, sic verbo Zonta, ad *Ασφαλῖται* nuncupatum mare *Zeara*, Nubiensis 3. parte clim. 3. illam nominat mare *Fatidum*, mare *Zogar* quod appellatur mare *Sadum* & *Amur*, id est Sodoma & Gomorra.

MARE TIBERIDIS seu **MARE GALILÆÆ**. Vide supra verbo Cenereth.

MARESA. Josue 15. v. 44. in Septuag. *Μαρεσᾶ*, 2 Paral. 11. v. 8. Sept. *Μαρεσᾶ*, cap. 14. v. 9. Septuag. *Μαρεσᾶ*, alias *Marefa*, civitas tribus Juda.

MARETH. Josue 15. v. 59. Sept. *Μαρεσᾶ*, civitas tribus Juda.

MASAL. Josue 21. v. 30. Septuag. *Μασσᾶ*, 1 Paral. 6. v. 74. Septuag. *Μασσᾶ*, alias *Mesal* & *Maian*, civitas tribus Afer, data Levitis juxta Carmelum ad mare, ipsa est **MESSAL** de qua Josue 19. v. 26. Sept. *Μασσᾶ*.

MASALOTH. 1 Machab. 9. vers. 2. in codice Græco *Μασσᾶ* quæ est in Arbells, civitas in tribu Nephthali, in Galilæa superiori five Gentium.

MASEPHA. Josue 15. v. 38. in Septuag. *Μασφᾶ*, civitas tribus Juda.

MASEREPHOTH. Vide supra, aquæ Merom.

MASOBIA. 1 Paralip. 11. v. 46. *Μαζοβία* de Masobia. Sept. *Μαζοβία* & *Μαζοβία*, vulgata editio suadet Masobia nomen esse loci: dissuadere videtur Septuaginta.

MASPHA. Jud. 10. v. 1. & 3. in Sept. *Μασφᾶ* cap. 11. v. 1. Sept. *Μασφᾶ*, est ergo idem locus ac **MASPHATH**. 1 Reg. 7. v. 5. etenim in Sept. *Μασφᾶ*, idem ac **MESPHE**. Josue 18. v. 16. apud Sept. *Μασφᾶ*, civitas tribus Benjamin, in confinio tribus Juda, ubi aliquando fuit Arca Domini.

MASPHA. Jud. 10. v. 17. in Sept. *ἐν τῇ Μασφᾶ* alii co-dices, idem locum habent hebræam, *ἐν τῇ Μασφᾶ*, quæ speculam significat, & pluribus aliis locis, pro hac Maspha & in Sept. specula, eadem est ac **MASPHÉ**. Josue 13. v. 26. nam in Septuaginta est *Μασφᾶ*, civitas tribus Gad, in Galaaditide regione, ubi Sephte populum judicavit; quam arbitror malè ab Adrichomio inter Leviticas enumeratam.

MASPHA terra. Josue 11. v. 1. ad radices montis Hermon. in Sept. *ἐν τῇ Μασφᾶ* & v. 8. *Camposque MAS-PHE, qui est ad Orientales illos (Sidonis magne) partem*. Septuag. *Μασφᾶ*, in tribu Afer, circa Sidonem, eod. usque Josue Chananzos est persecutus.

MASPHA, quæ est *Μαζοβία*. 1 Reg. 22. v. 3. in Sept. *Μασφᾶ* τὸν Μοῦσῃ, ipsa est **MEPHAATH**. Josue 14. v. 18. Sept. *Μασφᾶ*, & cap. 21. v. 36. in Sept. *Μασφᾶ*, & **MEPHATH**. 1 Paral. 6. v. 79. in Sept. *Μασφᾶ*, civitas tribus Ruben, facta reugii & Levitis assignata, illam Josephus aliquando Melien five Mellam vocat.

MASRECA. Gen. 16. v. 36. *Semela de Masreca*, (qui re-gnavit in terra Edom) in Septuag. *ἐν Μασρεκά*, civitas itaque credenda est Idumæa, de qua silent Authores.

MATHANITES. Josephus *Μαθανῖται*. 1 Paralip. 11. v. 43. in Sept. *ὁ Μαθῶν*, incolæ urbis, quam sanctus Hieronymus dicit Methane nominari, ad Arnonem torrentem in tribu Ruben.

MATHANA solitudo. Num. 21. vers. 18. & 19. in Sept. *Μαθῶνα*, quam transierunt filii Israel, ubi postea tribus Ruben, ad Orientem & Austrum.

MECMAS. Vide supra Machmas.

MEDABA. Vide Madaba.

MEDDIN. Josue 15. vers. 61. hujus loco in Septuag. legitur *Θαμῶν*, civitas tribus Juda, in deserto.

MEDEMENA. Vide Beth-machaboth.

MEDENA Provincia. Vide Medin, itaque.

MEDIA Regio majoris Asiæ maxima, Caspium mare ad Borean habens, Hyrcaniam & Parthiam ad Ortum; Assyriam, & Sufianam ad Meridiem; & Arnenfam maiorem ad Occasum, nunc vero Regionem complectens, quæ *Schirvan* & *Karabach* & *Kiran* & *trale* appellantur, illius populi **MEDI**. Sed observa Medorum imperium fuisse longe extensum, quippe qui aliquando Assyriorum regnum, Armeniam, Assyriam, Melopotamiam, necnon Persidem obtinuerunt; unde in Script. civitates Medorum intelliguntur non Mediæ regionis, sed Medorum ditioni subiectæ. Ezech. 27. v. 23. *Chelmad*, à Chaldæo paraphr. Media redditur.

MEJARCON. Josue 19. v. 46. in Sept. ut notavi verbo Arecon, pro duabus his dictionibus unica est, à Mari. *Βῆαν* terminus prope Joppen, civitas tribus Dan & S. Hieronymo Erecon.

MELITA, insula maris Mediterranei, S. Pauli naufragio insignis. Siciliæ ad Meridiem, olim Carthaginiensem colo-

nia, nunc Equitum S. Joannis Hierosolymitani sedes utilissima; vulgò *Malta*, Gallicè *Malte*.

MELLO. Jud. 9. v. 6. in Septuag. *Βαβυλων*, sententiam libentius amplector Dn. N. Sanfon, cum enim Mello voraginem significet, legenti videbitur Mello fuisse urbem vicinam urbi Sichem; in tribu Ephraim; & quasi suburbium illius civitatis.

MELLO. 2 Reg. 5. vers. 9. vorago seu vallis profunda, quæ montem Sion à civitate inferiori Jerusalem secernebat; hæc dictio non est in Septuag. cuius loco, summus, septem, circuitum aut plenitudinem arcis usurpant. 4 Reg. 12. v. 20. in domo Mello apud Septuag. *ἐν οὐκ Μαλδ*.

MELOTHI. Judith. 2. v. 13. suspicatur N. Sanfon hoc verbo urbem Ciliciæ Malluntem Tarso vicinam (de qua nos supra v. Mallotæ) debere intelligi, sed nullo modo nobis hæc arripit opinio, nam fundatur in vicinitate Tharsis, sed Tharsim ibi confundit cum Tarso; duplicem conjecturam in re tam difficili referam, si Holoternem non longè ultra Ciliciam fuisse expatratum contendat aliqui; verbo Melothi Melitensem civitatem intelligendam, quæ & Melita dicitur, in Armenia minori ad Euphratem fluvium; conjecturam nostram probamus ex eo quod vers. 12. dicitur quod Holoternes venerit ad magnos montes Ange, quo verbo Ange diximus esse Amanum montem; de Amano autem monte sic Stephanus de Urbibus verbo Melitene; *Amanum autem nomen usque Euphratem & Melitenem procedit*.

Secunda nostra conjectura est, verbo Melothi posse intelligi Carthaginem urbem, totius Africæ Metropolim (si quis consentiat Holoternem distitas regiones potuisse pervadere) nam hoc lo. n. apud Sept. pro effregit Melothi legitur *ἐν οὐκ Μαλδ* *τὸ οὐκ ἔστι Μαλδ*, & pro Tharsis legitur *Παντοῦ* diximus autem in verbo Africa, verbo Phud Africam propriè dictam à Sept. intelligi; & verbo Lydi per Lud, regionem Africæ vicinam insinuari; Tharsis nomen Chaldaeus Africam reddit. 3 Reg. 10. vers. 22. cap. 21. v. 29. & Jeremia 10. vers. 9. pro Tharsis Carthaginem intelligit S. Hieronymus, de loci Hebraicis Theodoret. in 1. cap. Jonæ. Nec verba textus Septuag. prime conjecturæ repugnant; plures enim per Lud, Asiam minorem interpretatur, ad quam pertinet prælaudata Melitene civitas.

MEMPHIS, civitas, quam clarissimam Egypti metropolim appellat Stephanus de Urbibus ad sinistram & occidentalem Nilii ripam, in Angulo Deltae, e regione Babilonis Episcopalis, Hebraicis Noph & Migdol, aliis *Menchis* & *Mizgar*. hodie ut Gabr. Sionita refert cap. 9. ab incolis *Alcabera*, ab Europæis *Alcairo* seu *Cairo*, dictam, quæ olim *Misra* sicut tota Egypti regio dicebatur.

MENNI. Jerem. 51. v. 27. quidam hoc verbo inferiorem Armeniam, alii Minyas populos Armeniæ proximos interpretantur, sed quia Septuag. hanc dictionem nulla alia propria loci efferunt, crediderim non esse cuiusquam loci nomen; & proinde ad Geographiam non pertinere.

MENNITH. Jud. 11. v. 33. civitas Ammonitarum tribui Gad contraerina, apud Septuag. pro Mennith legitur *Αμνι*, in aliis codicibus *Μενιθ*, quia fortè ad Arnou hæc urbs fuerat posita.

HEPHAAT & MEPAATH. Vide Maspha.

MERALA. Josue 19. v. 11. Septuag. *Μαλαδα* civitas tribus Zabulon, non longè à Mari; quæ aliis Medalæ.

MEROMAUQUÆ. Vide verbo aquæ Merom.

MEROME. Judic. 1. v. 18. Zabulon & Nephthali obtulerunt animas suas morti, in regione Merome. apud Sept. venerunt ad altitudines agri sui, Observat Nobilius Merome idem significare ac *44* altitudo. Itaque erant loca montosa in terra tribus Zabulon, ubi tribus Nephthali contra Sisaram dimicavit.

MEROZ. Jud. 5. v. 21. *maledixit terræ Meron*, in Sept. *Μηροζ*, creditur fuisse civitas loco certaminis adversus Sisaram vicina, vicis locibus plena, quæ tamen ad prælium venire noluit, ob idque maledicta & perpetua etiam sitis oblivione punita.

MERBBA. Baruch. 1. v. 23. apud Septuag. *Μερββα* locus quem non arbitror esse Maara Sidoniorum, sed Idumæ; ut Themam, de quo ibidem sermo est, aut contiguit Arabiæ.

MESOPOTAMIA, quæ dicta est Aram Num. 13. v. 7. regio Asiz, Euphrate fluvio ad Occidentem & Meridiem; & Tigri fluvio ad Ortum comprehensa; cui ad Boream Armenia major, Assyria & Sufiana ad Ortum; Babylonia & Chaldaea ad Meridiem; Syria verò cum Armenia minore ad Occasum, quæ etiam Charani dicta est; nunc verò *Diarbeth*, illam Algeriam nominat Nubiensis olim. 4. part. 6.

MESPHE. Vide in Maspha.

MESSA. Gen. 10. v. 30. Septuag. *ἐν οὐκ Μασσ* Masse, Mesam sive Muzam portum Arabiæ felicis notum asserit N. Sanfon; ad sinum Arabicum & australem plagam.

MESSA domus 4 Reg. 11. v. 6. domus in civitate Jerusalem, apud montem Sion.

MESSAL. Vide Masal.

METCHA. Num. 12. v. 18. apud Septuag. *Ματθαια* vigesima quinta filiorum Israel in deserto, inter Thars & Helmona.

MILETUS, urbs illustis in Caria Jonum, inquit Stephanus de Urbibus in Asia minori, quæ primò Lelegeis vocabatur, deinde Pithyusæ, postmodum Anactoria, tandem Miletus, maritima, non longè à Mæandri fluvii ostiis. Episcopalis sub Archiepiscopo Myrtenis, nunc vulgò *Milasso*.

MISOR. Josue 2. v. 16. N. Sanfon de præp. vigula legendum credit, in solitudine Misor, & meritò, nam licet in textu Sept. legatur *ἐν οὐκ Μισωρ*, observat Nobilius in aliquo libro esse *ἐν τῇ οὐκ Μισωρ*. Misor itaque erat solitudo, in qua erat civitas Bolor, tribus Ruben.

MISPHEAT FONS. Vide Cader.

MITYLENE, insula maris Egei, quæ antè Lesbos & Lesbos, ad Asiam promontorium Mytiæ, quæ est Asia propriè dicta finitima, contra ostia Cayci fluvii; hodie vulgò *Mitilin*, cuius Metropolis Mitylene, civitas Episcopalis, scribitur apud Stephanum Mitylene; quam dicit etiam vocari Myranda.

MOAB Regio, quæ & Moabitis, in qua & campellria Moab, & desertum Moab. Num. 21. v. 13. *si quidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos*. Jud. 11. v. 18. *Arnon quippe confinium est terra Moab*. Regnum erat ubi postea tribus Ruben, torrente Arnon ab Ortu; Jordane fluvio ab Occasu conclusum; ab Austro ad desertum, quæ protentum; incolæ MOABITÆ quibus permixti, necnon imperantes reperiuntur Amorrhæi. Urben Moab vide supra verbo Aroer, hanc verò nuocupatam fuisse Moab non possumus colligere ex Scripturis; nam Isaie 15. vers. 1. ubi vulg. Edit. legit *matris Moab*, Septuag. leguntur *τῆς οὐκ Μοαβ*.

MOCHONA. 2 Esdræ 11. v. 28. *de filiis Juda, habitaverunt in Mochona, & in filiabus ejus*. hinc constat civitatem fuisse intra terminos tribus Juda.

MODIN. 1 Machab. 2. v. 1. codex Græcus *Μωδιν*, civitas in tribu Dan, in qua sepulchra Machabæorum, & pyramides pyralis, in monte sita, cum deserto vicino, necnon Campo, juxta torrentem, qui apud Secronam effunditur, ut observat Zieglerus.

MOLADA. Josue 15. v. 16. Septuag. *Μολαδα*, & cap. 19. v. 2. in Septuag. *Καζαδα*, civitas, quæ primò in forte tribui Juda, postea tribui Simeon data.

MOLATHI, cuius incolæ MOLATHITES. 1 Reg. 18. v. 19. & 2 Reg. 21. v. 8. apud Septuag. *Μολαθ*, civitas, quam in tribu Simeon collocat Adrichomius, sed quare non videntur quam N. Sanfon dicit credi eandem cum superiori Molada, quod adhuc absque fundamento.

MONS AMORRHÆUS. Vide Amorrhæorum mons.

MONS in quo Christus Apostolus elegit, & sermonem in monte nuncupatum, habuit, creditur fuisse non longè à Bethaida & Capharnaum.

MONS Dominus videbit. Gen. 22. vers. 14. apud Septuag. *ἐν οὐκ ἔστι κυριος ὁ θεος*, creditur à quibusdam esse idem ac Moria mons; ab aliis, non diversus à monte Calvarie, de his montibus vide suis locis.

MONS excelis valde, in quem Matth. 4. Diabolus assumpsit Jesum Dominum nostrum, putatur non longè à Jericho, Septent. versus.

MONS. Jos. 15. vers. 9. cuius nomen nec in sept. nec in vulg. ed. quæ tamen à Zieglero nominatur Chalcaldema, in terminis tribus Juda.

MORASTHI, incolæ, MORASTITES, patria Michææ prophete, cap. 1. vers. 1. Septuag. *Μωραστ*, cap. 16. v. 18. Jerem. in Septuag. cap. 33. *Μωραστ* & *Μωραστ*, vicus in tribu Juda, juxta Eleutheropolin, Orientem versus, teste S. Hieronymo.

MORIA mons. 2 Paralip. 3. vers. 1. apud Sept. *ἐν οὐκ ἔστι ἡ Μωρια*, in civitate Jerusalem, super quem edificavit Salomontemplum Domini, in aera Ornan, orientali civitatis muro adiacens; creditur idem qui Is. 10. v. 32. mons filie Sion.

MOSEL. Ezech. 27. vers. 19. *Dan & Græcia & Mosel in munditia suis proposuerunt ferrum fabrefactum*. apud Sept. *Ἐλ* *ἐν οὐκ ἔστι ἡ Μωσα*, ex Alel ferrum factum opere. Alel verò oppidum in Medoe insula Nili, in Æthiopia ut refert ex Plinio Orellius.

MOSERA. Deut. 10. v. 6. in Septuag. *Μωραδα*, editio verò Complut. *Μωρα*, mansio filiorum Israel in deserto, ubi Aaron mortuus ac sepultus est.

MOSEROTH. Num. 12. v. 30. & 31. Septuag. *Μωραθ*. Mansio filiorum Israel in deserto, ordine vigesima septima; non idem locus licet vicinus, cum superiori Mosera, licet ea confundat Adrichomius: nam Mosera Deut. 10. vers. 6. inter Beruth filiorum Jacan (seu Benejaacan) & Gadgad ponitur; Moseroth verò loco citato, ponitur inter Helmona & Benejaacan.

MOSCH. Ezech. 32. v. 26. in Septuag. *Μωσχ*, cap. 38. vers. 2. Septuag. *Μωσχ*, cap. 27. vers. 13. in vulg. *Græcia*, *Finbat* & *Mosch*. in Septuag. *Græcia* & *universa* & *adjacentia*. Josephus lib. 1. Antiq. c. 11. & post eum S. Hieronymus Mosoch. Cappadoces esse putant, melius sane N. Sanfon Mosoch asserit esse Italiam; observavit enim quod quam fecimus, in Isaie cap. 66. vers. 19. ubi in vulgata legitur, verbum Italia, ibidem apud Septuag. *Μωσχ*, legi, & certe Italia, ut ex cap. Ezechielis citato 27. vers. 13. ex regionibus Græciæ adjacentibus potest reputari.

MYNDUS, urbs Cariz, in Asia minori, inter Miletum & Halicarnassum, maritima, Episcopalis sub Archiepiscopo Stauropolitano, vulgò *Menteje*.

Myra. Græc. text. Vatabl. & alii, pro Lystra legunt. Act. 27. v. 5. vide verbo Lystra; sed harum lectionum nullam arbitro explodendam.

MYSLA. Act. 16. v. 7. & 8. regio (de qua hic sermo est) Asia minoris, in duas divisa, in minorem sive Hellepontiicam, quæ ad Hellepontum; Troadem habentem ad Austrum, & in majorem, quæ de Olympienica sive ubi Olympienica Mylia minore & Troade ab Occasu; Bythinia ab Aquilone; Phrygia ab Ortu, & Asia propriè dicta ab Austro concluditur.

N

NAALOL. Jos. 19. vers. 15. in Septuaginta *Νααλολ*, & cap. 21. vers. 35. ubi à Damna distinguitur, cum quæ tamen, Jud. 1. vers. 30. confunditur, nam in vulgata; Naalol legitur in Septuag. *Νααλολ*, civitas tribus Zabulon, Leviti-

assignata, quæ aliis Naalon, sancto Hieronymo Naaloch, NAAMA, Josue 15. vers. 41. in Sept. *Namaj*, aliis Neama, civitas tribus Juda.

NAAMATHITES. Job 11. v. 1. in Sept. *Namath*, *Miradon* *Naamath*, cap. 1. v. 1. *Naamath* *Miradon*, Minier 120; quorum Sophar rex erat, sive Minier; gens in ora maritima Rubi maris, inquit Stephanus; populi Arabie felicitis, ait Strabo. Manizos vocat Eusebius in preparatione Ev. apud quos haud dubie erat Naamath locus, à quo Naamathites Sophar est appellatus.

NAARATHA. Jos. 16. v. 7. cujus loco in Sept. *Naarath*, civitas et terminus tribus Ephraim, Orientem versus; apud Jordanem; quæ aliis Naarath, & Naaratha, ætate Hieronymi Naorath villa.

NAAS, urbs, 1 Paralip. 4. vers. 12. sic in Septuag. *Nas*, *Gechna pater urbis Naas*, videtur hæc urbs fuisse in tribu Juda, cujus Genealogia ibi describitur.

NAASSON. Tob. 1. vers. 1. locus sub civitate Nephthalis, vulg. editio *Nephthalis* *supra Naasson*, in Septuag. *Nephthalis*, super Aler in Galilea superiori & tribu Nephthalis.

NABO civitas. Num. 11. v. 38. & cap. 31. v. 47. ubi in Sept. *Nabon*, quæ Haze 15. v. 1. dicitur, apud Septuag. *Nabay Moabitidis*, cap. 40. v. 1. in Sept. *Nabon*, ipsa est NEBO. Num. 11. v. 1. in Sept. *Nabon*, civitas Moabitum, quoniam in sua tribu recondiderunt filii Ruben, in qua Itholam Chamos sive Beelphegor fuisse arbitratum sanctus Hieronymus.

NABUTHÆI populi Arabie, qui Sept. de Urb. Nabuthæi; erant tribus Gad ad Ortum contemini, & Machabæorum amici, qui etiam didi sunt Arabes Tubianzi Nabatheni, aliis Tubianzi, v. hoc verbo.

NACHOR. Gen. 24. 10. idest urbs in qua habitabat Nachor, ipsa est Aaran in Mesopotamia, de qua supra. Vide Haran.

NACHON Area, idest area ipsius Nachon. 2 Reg. 6. v. 6. apud Septuag. *Nachon*, eadem est ac area Chidon. 1 Paralip. 13. v. 9. locus, qui à morte Oza, percussio Oza est appellatus, inter urbem Cariathiarim & domum Obbededom seu Jerusalem (certum loci positionem nullus exprimit) ut pater ex loco Paralip. citato. Dupliciter Absolentis sententia.

Obierva 2 Reg. 6. v. 1. & 4. dicitur aream fuisse in domo Abinadab, qui erat in Gabaa, illud Gabaa non esse locum diversum à civitate Cariathiarim; sed Gabaa significare collem, area erat apud Cariathiarim in domo Abinadab, qui manebat in urbis colle. Confirmant hæc sententiam Sept. qui pro, *in Gabaa* vertunt, in colle, hoc loco citato, *in Gabaa*, facit quoque vulg. editio, in qua 1 Paralip. 11. vers. 6. sic legitur, *ac collem Cariathiarim, qui est in Gabaa*.

NAHALIEL. Num. 21. 19. Septuag. *Nahalael*, idest, Torrens Dei, inter flum. Machana & Bamoth vallem; in regione Moab, in finibus tribus Ruben, ad Austrum prope torrentem Arnon.

NAIM. Luc. 7. v. 11. civitas in tribu Issachar, in finibus tribus Zabulon, quam torrens Cisson alluit ad Aquilonem, in secundo milliario montis Thabor ad Meridiem, non longe à Nazareth, & Endor.

NAJOT in Ramatha. 1 Reg. 19. vers. 18. & seq. in Sept. *Nasot* & *Page*, locus in Rama seu Ramatha, tribus Benjamin sex milliariis distans ab Jerusalem, ad Septentrionem, versus Bethel.

NAPHIS. 1 Paralip. 1. vers. 10. apud Septuag. *Naphis*, *Naphis*, Naphis populi Arabiam incolebant; Naphis filio Hazeleth descendentes, tribus Ruben & Gad finitimi.

NAZARETH, cujus incolæ NAZARENI, civitas Galilee, in tribu Zabulon duabus leucis à monte Thabor, trium dierum itinere à Jerusalem distans, sita in colle; Jesu Christi Domini ac Salvatoris incarnatione & incolatu celebrata; quæ postea Archiepiscopalis effecta est, sub Patriarcha Hierosolymitano; tandem illius sedes Archiepiscopalis transiit à Barutun, vulgo *Barletta*, oppidum in Apulia Præfectura maritima in territorio de Bari.

NEAPOLIS. Act. 16. v. 11. urbs Macedoniæ, in confinio Thraciæ, maritima, ad Strimonitum sinum, olim Episcopalis sub Archiepiscopo Philippensi, postea metropolis, vulgo *Christopolis*.

NEBO. Deut. 34. v. 3. Vide supra Nabo.

NEBO mons, Num. 32. vers. 49. in Sept. *Nasab*, mons sive superior pars montis Abarim, in terra Moab, cuius mons Nebo cacumen Phasga vocabatur; postmodum in funiculo tribus Ruben.

NEBSAN. Josue 15. v. 61. 12 Septuag. *Nasab*, civitas tribus Juda, quæ S. Hieronymo Nesiam.

NECEB. Josue 19. v. 33. *Adami*, quæ est Neceb, apud Septuag. *Adami*, *Nasab*, illam proinde diversam ab Adami putamus. Sic autem explicandus est textus vulgata editionis. *Adami*, quæ est Neceb, id est, qui paret urbi Neceb sibi imperanti; civitas itaque tribus Nephthalis, S. Hieronymo Nezeb.

NEHELAMITES, Jeremie 39. v. 14. & seq. ad Sema. *Nehelem*, apud Sept. ubi hoc exp. ordine est 36. legitur *Nehelem*, *Nehelem*, alii legunt Nehelem, hinc verosimilium est, oriundum esse ex urbe Aham, in tribu Benjamin, de qua supra.

NEHELESCOL, idest, torrens Hoti, locus in tribu Dan, ad Ortum, non longe à torrente Surec, ubi exploratores terra Chanaan à filiis Israel missi, Num. 13. v. 24. absiderunt palmitem cum uva sita.

NEHIEL. Josue 19. vers. 17. in Septuag. *Nasab*, civitas & terminus tribus Aler, aliis Neiel ad Ortum.

NEMRA, Vide Beth-nemra.

NEMRIM. Haze 15. v. 6. *Aque Nemrim*, in Septuag. *Nemrim*, Jeremie 48. vers. 34. in Septuag. ubi caput illud ordine est 31. *Nemrim*, locus ab aquis nominatus, in terra

Moab, postea teste S. Hieronymo, vicus Banamerum dictus, ad septentrionalem plagam Zoræ.

NEMUS JABES GALAAD. 1 Reg. 31. v. 13. vide supra Jabez Galaad.

NEPHTHADOR. 1 Reg. 4. vers. 11. in Sept. *Nasab*, vide supra Dor.

NEPHI sive NEPTAR, 2 Mach. 1. v. 36. in codice Græc. *Nasab*, locus ubi sacerdotes, in Persidem abducti captivi, igitur sacrum absconderant, videtur fuisse in regione Babylonis.

NEPHTHALI, una è tribubus filiorum Israel ad Aquilonem sita, & Syria vicina, qui ab Ortum pars superior Jordanis fluvii, à Meridie tribus Zabulon, ab Occidente tribus Aler continenda erat.

NEPHTHALI civitas. 3 Reg. 15. vers. 20. *Nasab*, in superioribus Galilee (super Naasson, postquam, quæ ducit ad Occidentem, in sinistro habens cavitatem Septem, ita Tobia 1. v. 1. erat in eisdem nominis tribu Nephthalis, nunc vulg. *Sagria* vel *Sirin*, creditur fuisse aliquando Episcopalis.

NEPHTHALI mons. Josue 20. vers. 7. super quem sita erat civitas, sedes Nephthalis, vide hoc verbo.

NEPTAR. Vide supra Nepht.

NEPTOA, fons Aquæ. Jos. 15. v. 9. in Sept. *Nasab*, & cap. 18. vers. 15. in limitibus tribuum Juda & Benjamin, unde ad utramque pertinere videtur, fons est, addit Zieglerus; in conjunctionem memoratarum vallium.

NESEB. Josue 15. vers. 43. Septuag. *Nasab*, civitas tribus Juda septimo milliario Eleutheropoleos euntibus Hebron.

NETOPHATHI, quæ erant de Netophati. Jerem. 40. v. 8. *Netophati*, hæc lectio varietas dubium creat, an dictio illa propria sit viri, an loci.

NETUPHA. 1 Esdræ 2. vers. 12. *Netupha*, videtur esse civitas (ut ceteræ, quæ ibidem enumerantur) in triu Juda, & quia in 3 Reg. 15. legitur *Netopha* apparet ab ipsa posse derivari Netopharites, de qua dictione pluries in Scripturis; eandemque fore cum superiori Netophati, unde penè iam resolutum videtur præcedens dubium.

NICOPOLIS. Ep. ad Tit. 2. vers. 12. urbs Epiri maritima, ad Ambracici sinus ostium, olim Episcopalis sub Archiepisc. Naupactensi, postea inter metropoles, ad Arachthum fluvium, vulgo hodie *la Preveza*.

NILUS. Haze 23. v. 3. pro hoc verbo in Septuag. redditur Negociatores. Nilus fluvius Africa maximus & notissimus, variisque nominibus appellatus; qui ex Æthiopia veniens in mare Ægyptum alluit, fessum septem ostiis in mare Mediterraneum exonerat, suis est septem inundationibus, tum cataraetis, tum croceolis celeberrimus.

NINIVE. Gen. 10. v. 11. *Ninive* apud Septuag. ab Assur condita in Assyria, ad levam Tygris fluvii, civitas magna, utpote trium dierum itinere; ipsa est Ninus apud Steph. appellata, & hoc nomine apud alios auctores celebrata, quam quidam hodie *Mosul* appellari, alii afferunt extingui: illius incolæ NINIVITÆ.

NOA. Jos. 19. v. 13. civitas & terminus tribus Zabulon, apud Sept. confunditur cum Anath: nam ubi vulg. ed. legit *Anath* & *Noa*, legunt una tantum dictione *Mezopotamia*.

NOB. 2 Esdræ 11. vers. 32. ipsa est NOBE, quam N. Sanon vult esse eandem cum Anathoth, quia loco cit. legitur Anathoth, Nob & Nob sive Nobe, cum sit civitas Levitica tribus Benjamin, nec recensetur Jos. 21. & 1 Paralip. 6. inter Leviticæ urbes, concludit debere reponi sub dictione Anathoth: sed cum Levitis data sit civitas cum suburbanis sive adjacentibus, cur aliqua ex illis adjacentibus civitatem non potuerint excrescere & illius sententiam destruit cap. 10. Haze, ubi Anathoth v. 30. & Nobe v. 12. tamquam ab ea diversa recensetur. Nobe itaque civitas sacerdotum, in via, quæ ab Jerusalem ducit kamatham & Diopolim, ab ea ut asserit S. Hieron. conpici poterat Jerusalem; eam in tribu Benjamin collo. at Adrichomius, subiungens, quod forte rectius poneretur in tribu Ephraim, quæ ut dicit Tyrus, postea *Bethel* alit *Bethel* est appellata apud Septuag. 1 Reg. 21. v. 1. & cap. 22. v. 9. & seq. vocatur *Nasab*.

NOBE altera, Num. 22. vers. 41. in Septuag. *Nasab*, & Judic. 8. v. 11. in Septuag. *Nasab*, ipsa est Canath, de qua supra hoc verbo.

NODAB. 1 Paralip. 5. v. 19. apud Septuag. *Nasab*, populi quidem, sed an ab aliqua regione Nadab sic appellati, an ab aliquo duce, cui nomen Nadab, est dubium, nam in interpretationibus vocum hebraic. à Rob. Steph. Noiab asseritur nomen proprium viri.

NOPHE. Num. 12. v. 30. dictio, quæ in sola vulg. lectione si sit nomen loci, erat in tribu Ruben circa Medaba; sed quia hebraicè uxores significat, unde Septuag. reddiderunt *Tynait*, incertum est an sit nomen proprium loci, an nomen appellativum.

NOPHETH. Josue 17. v. 11. in Septuag. *Nasab* urbs, cuius terra pars pertinebat ad dimidiam tribum Manasse, quæ cis Jordanem, ut proinde in confinio posita prope tribum Issachar, ad Occasum reponitur ab Adrichomio.

NORAN. 1 Paralip. 7. v. 18. in Septuag. *Nasab*, locus in tribu Ephraim ad Orientem.

OBEDEDOM DOMUS. 2 Reg. 6. vers. 10. in domum Obbededom Gethai. Apud Sept. *Nasab*, *Nasab*, *Nasab*, in Complutensis editione; *Nasab* *Nasab* *Nasab*, hæc domus erat, aut in agello Hierosolymis vicino, ut putat Josephus; vel in interiori parte civitatis Jerusalem, cuius pars superior civitas David appellabatur.

apud Septuag. *Φωγός*, civitas regia Regis Adar seu Adad, qui regnavit in terra Edom, verosimile est esse ap. montem Phogor, in terra Moab, tribus Ruben; eamque eandem esse ac Beth-phogor, de qua supra, nec obstat quod Adar regnavit in terra Edom, ultra enim Idumæam & usque Moabitam extendi poterat illius imperium.

PHEREZÆUS, unus ex populis terram olim promissionis incolentibus; ubinam autem habitaverit ex Gen. 24 v. 10. & ex cap. 15. v. 7. & præcipue ex cap. 17. Josue v. 15. colligi potest habitasse ubi postea tribus Ephraim, ac etiam in tribu Benjamin; ibi sermo est de terra Pherexai.

PHESDOMIN, i. Paralip. 11. v. 12. apud Sept. *Φαίδωμιν*; locus idem cum Domin in tribu Juda, qui cum Azeca videtur confundi, consule i. Reg. 17. vers. 1. ubi eadem quæ hic exponitur, historice particula.

PHETROS, i. Isai. 11. v. 11. in Septuaginta Babylonia, huic itaque addendum sententia, & non audienda leves aliorum conjectura, quæ levissima vocum similitudine fulciuntur, de Babylonia vide supra.

PHIAHIROTH, Exodi 14. vers. 1. in Sept. legitur suburbium. Num. 33. v. 7. in Septuag. *Πηχιάριος*, ad *es troth*, quarta mansio filiorum Israel in Ægypto, inter Magdalem & mare contra Beelsephon, ubi urgentibus Ægyptiis rubrum mare transierunt.

PHILADELPHIA, de qua in Apoc. cap. 1. vers. 11. cap. 3. urbs Lydiæ, in Asia minori, Episcopalis, olim sub Archiepiscopo Sardiniano, postea metropolis effecta, ad Tmolii montis radices.

PHILIPPI, civis civis **PHILIPPENSES**, quæ aliæ novem vix & prius Crenides. Act. 16. v. 11. quæ est prima partis Macedonia civitas colonia, quæ etiam Dathus seu Datus dicta, in Thraciæ confiniis, inter Pangæum montem & oram maris Ægæi. Archiepisc. vulgò *Philippo*. eandem esse cum Philippopoli contendit Hoffenius in Ortelium.

PHILISTÆUS & PHILISTIIM ac **PHILISTINI**, Gen. 10. v. 14. *Φιλισταῖοι*. Philisthi. Jud. 13. 5. & in libris Reg. vocantur a sept. *Αἰθιοπῶν*, *Αἰθιοπία*. Eodem nomine Philistini populi filii Israel insensibilis, quorum terra seu regio in longum ab Occidente hyemali in Orientem æstivum porrecta, à torrente videlicet Ægypti usque Janniam, mare magnum habebat ad Occidentem & tribum Simeon ac tribum Dan (quæ antea fortis tribus Juda erant) ad Occidentem, eratque in quinque Sarrapias distincta, quarum australior Gaza, dein Alcala, Azotus media, postea Accaron, tandem Geth borealior ab eis Palestinæ nomen sub Romanis toti promissionis terræ datum est.

PHISON, Gen. 2. v. 11. *ipse est qui circum unam terram Hevilitat, ubi nascitur aurum*. in Sept. *Φωγόν*. Ecclesiastici 24. v. 15. in Sept. *Φωγόν*, credunt recentiores Geographi esse fluvium Phasim, qui è montibus Araret, seu Armeniæ, ut Euphrates & Tigris, originem ducens & septentrionem versus procurrens, Colchidem irrigat, atque ad Occasum inclinatur, Pontum-Euxinum ab Oriente ingreditur.

PHITHOM, Exodi 1. v. 11. Septuag. *Πηθὼν*, urbs Tabernaculorum, quam edificaverunt Pharaoni filii Israel in Ægypto; intra Nilum, ubi in diversos alveos dividitur, collocatur ab Adrichomio.

PHOENICE & Phœnicia, regio & pars Syriæ, ipsam ad Aquilonem, terram Promissionis ad Meridiem, mare Magnum ad Occidentem habens, fluvii Cheriso à Meridie, Eleuthero ab Artos conclusa, in qua Syrophœnicæ & Galilææ gentium, quæ hujus sunt partes, dividitur in Phœniciam, quæ maritima est & ad Occasum, & in Phœniciam Libani, quæ Lybanensis, Libanæ, & Libanistia dicta, ad Ortum.

PHOENICE, portus Cretæ (insulæ) respiciens ad Africum & ad Corum, ita Act. 27. v. 12.

PHOGOR, Num. 21. vers. 28. mons in Moabitum regione, sic à celsitudine dictus, à sancto Hieronymo agri specula nominatur, in districtu tribus Ruben.

PHRYGIA, cujus indigena **PHRIX**, regio Asiae minoris gemina, maior & minor.

Phrygia major five magna, Bithyniæ ab Aquilone, Galatiæ ab Ortum, Pamphiliæ & Lyciæ ab Austro, Lydiæ & Mysiæ ab Occasu confiniis, & in Pacatiam & salustem divisa, ac mediterranea, hodie *Beefanguit*, *Chionate* & *German*.

Phrygia minor ad mare, in Hellespontum, Troadem & Mysiam subdividitur.

PHUNON, Num. 33. v. 41. in Sept. *Φυνόν*, trigesima sexta statio filiorum Israel in terra Edom, ubi civitas, quæ Phænon, Phenon & Fenon, ubi erant aris metalla Phœnensis dicta, ad quæ in Martyrologio sæpe dicuntur damna Christiiani. Martyrologium Romanum illustratum consule.

PHUT, licet ista dictio in vulgata editione ad Geographiam non spectet, illa tamen aliquando ad regionis expressionem utuntur Septuag. vide If. 66. v. 19. ubi *Φυτ*, reddunt pro Africa.

PIGMÆI, Ezech. 27. v. 11. *Pigmæi qui erant in turribus suis*. legendum *Pygmæi*, prima edit. Aquila (inquit S. Hieronymus, cujus sola hic sufficit auctoritas) *Pygmæos*: Symmachus Medos; Sept. *Φυλάκτες*; *custodes* interpretati sunt. *infra*. five *Pygmæi* sunt, hoc est bellatores, & ad bella promptissimi: unde *πύργοι*, quæ Græco sermone in certamen vertitur. *hæc ille*, sic probans non esse dictionem Geographicam, sed epitheton Aradiorum, non itaque sermo est de hominibus cubitalis stature, de quibus ridicula Homerus oblecta Cressas fabulatur, quorum meminit Aristoteles; milites arboris brevioris stature (propugnandis turribus aptiores) *Pygmæos* idem fuisse per allusionem nominatos.

PILA, Sophon. 1. v. 11. pars inferior civitatis Jerusalem, quæ propter profunditatem, formam pilæ seu mortarii exornabatur.

PISIDIA, regio Asiae minoris, inter Phrygiam ad Occasum, Galatiam ad Aquilonem, Iauriam ad Ortum, & Pamphiliam (cujus etiam pars borealis asseritur) ad Meridiem.

PONTUS, Gen. 14. v. 1. *Arioth rex Ponti*. apud Sept. *Εὐατρίπ*. Aquila *Πόντος*, Symmachus *Πόντος*, regio Asiae minoris, mari Euxino appollita, inter Bithyniam ad Occidentem & Paphlagoniam ad Ortum, quæ Pontus Bithyniæ.

Est etiam Pontus regio Europæ, pars Mysiæ inferioris, eidem mari Euxino exposita.

Sunt etiam, Pontus Galatiæ, Pontus Cappadociæ, Hellespontus, Pontus Polemoniacus, &c.

PRÆDIUM JOSEPH, Joan. 4. vers. 5. in Samaria prope civitatem, quæ dicitur Sichar, in tribu Ephraim; illud ad Austrum collocat Adrichomius.

PROBATICA PISCINA, Joan. 5. v. 2. in civitate Jerusalem parte secunda, inter portam vallis & Templum.

PTOLEMAIS, cujus civis **PTOLEMENSES**, i. Machab. 5. v. 15. *ipse eadem est ACCHO* in tribu Aser. Judic. 1. vers. 31. in Septuag. *Αἰχὴ* civitas Phœnicæ, quæ prius Ace & Acco & Accon, & Abiron, post Hactipos, & Colonia Claudia, maritima, Episcopalis sub Archiepiscopo Tyrio, excisa, nunc *Aca*, *Acre*, *Atri* & *Aton* vulgò Gallis, *Saint Jean d'Acre*.

PUTEOLI, quæ & Dicarchia ac Diarchia & Dicæa, colonia olim & urbs Campaniæ; maritima; Episcopalis, sub Archiepiscopo Neapolitano, nunc vulgò *Pozzuoli* & *Pozzuolo*. in terra Laboris.

PUTEUS AQUARUM VIVENTUM, quæ sunt impetu de Libano. Cant. 4. v. 15. ex textu Putei hujus dignoscitur positio, prope Tyrum fuisse putatur, infra unam leucam; ita Senatus lib. 3. p. 14. cap. 2.

PUTH BITUMINIS, Gen. 14. v. 10. *vallis silvestris habebat puteos multos bituminis*. videntur adhuc in litore maris Rubri ad Occasum & Austrum versus, in districtu tribus Juda.

PUTEUS VIVENTIS & VIDENTIS ME, *ipse est inter Cades & Barad*. Gen. 16. v. 14. in deserto & australi parte tribus Simeon.

Q

QUERCUS FLETUS ad radices Bethel. Gen. 35. v. 8. Bethel verò postea in tribu Benjamin, vide supra hoc verbo.

QUERCUS, Josue 14. vers. 26. *quæ erat in Sanctuario Domini*. putatur apud civitatem Sichem in tribu Ephraim, aliarum Quercuum situs cognoscitur à nomine locorum ipsis subjunctorum.

R

RABBA, Josue 14. v. 25. in Septuag. *Αἰχὴ* 2 Reg. 11. v. 1. in Septuag. *Ραββὰθ*, hinc constat esse eandem, quæ **RABATH** filiarum Ammon. Deut. 3. v. 11. in Septuag. legitur in Arce filiorum Ammon 2 Reg. 12. v. 25. in Sept. *Ραββὰθ*, quæ etiam urbs Aquarum v. 27. & Ammon & Amman civitas regia, sed Oregis Bafan & metropolis Ammonitarum, in Arabia & confiniis tribus Gad & dimidiæ tribus Manasse; à quibusdam terræ Promissionis asseritur, quæ postea Philadelphia dicta. Episcopalis sub Archiepiscopo Bostrensi, postmodum metropolis, habens sub se duodecim Episcopos, sita ad torrentem Jaboc. Etiam nunc hodie vulgò *Rabath*.

RABBOOTH, Josue 19. v. 20. Vide Dabereth.

RACHAL, i. Reg. 10. v. 29. apud Septuaginta legitur *ῥαχάβη*, locus ex iis ad quos David misit dona de præda, in monte Carmelo tribus Juda.

RAGAU, Judic. 1. v. 6. *in campo magno, qui appellatur Ragau circa Euphratem & Tyrim & Jadsan*, apud Sept. legitur *ῥαγὰν* *ἢ τὸν ποταμὸν τῶν ῥαγὰν*, *ῥαγὰν* *ἢ τὸν ποταμὸν* *ῥαγὰν*, in campo magno, hic est in finibus Ragau. constat campum hunc fuisse in Mesopotamiz & Assyriæ finibus.

RAGES, in Rages. Tobie 1. vers. 16. Septuag. *ῥαγὰν*, cap. 3. v. 7. in Septuag. legitur *ῥαγὰν*, cap. 5. vers. 8. in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis. cap. 6. v. 6. iterum pro Rages legitur in Septuag. in Ecbanis ut supra. Creditur à regione (seu monte Ecbatane) in qua erat, sic appellata; nam civitas Ecbatane ab ea duorum dierum itinere distabat, hæc civitas teste Stephano cap. Παῖς vocabatur Europus & Artace, fuit cognominata Strabeni Ragesa, vulgariter *Ras-Is* dictam asserit Sanutus, libro 3 parte 14. cap. 1.

RAMA, Josue 18. v. 25. Septuag. *Ράμα*, & alibi civitas tribus Benjamin, quam sanctus Hieronymus Saulis civitatem vocat, sita in colle inter Jerusalem & Gabaa. i. Reg. 12. v. 6. *in nemore quod est in Rama*. pro nemore in aliis codicibus legitur in arboreto, sub Arbore, seu in loco arboribus confuso, locus Matth. 2. v. 18. non cogit aliam Rama confingere, ut constat S. Hieronymo; hæc postea villa dicta fuit.

RAMATA, Reg. 12. v. 11. apud Sept. *ῥαμὰ*, *ῥαμὰ* itaque eadem ac Ramathaim Sophim, de qua eodem lib. cap. 1. v. 1. etiam apud Sept. *ῥαμὰ* *ῥαμὰ* civitas tribus Ephraim & in monte Ephraim sita, Levitica, licet de ea sicut & de Nohe Josue cap. 21. & i. Paralip. 6. nulla fiat mentio, erat in confiniis tribuum Benjamin, Dan & Juda, creditur quæ postea Arimathia, quæque deinde dicta fuit *Ramula*. illam in Tamnitica regione montis Ephraim, juxta Diospolim asserit Zieglerus, hodie ab incolis *Gor*.

RAMATHLECHI, quod interpretatur *elevatio maxillæ*.

Judic. 15. v. 17. locus qui & fons Samson appellatur, in tribu Dan.

RAMESSES. Hen. 47. vers. 11. urbs inferioris Ægypti, in terra Gessen, una ex urbibus Tabernaculorum, quas Pharaoni extruxerunt filii Israel; eam esse Arsenoitem civitatem dicit Zieglerus.

RAMETH. Josue 19. v. 11. vide Jamaroth.

RAMOTH. 1 Paralip. 6. v. 73. Vide Jaramoth.

RAMOTH GALAAD. Deut. 4. vers. 41. Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad, & simpliciter RAMOTH, Josue 13. v. 26. in Septuag. Ῥαμὸθ, civitas confugii & Levitica. 3 Reg. 4. vers. 13. Septuaginta Παρθὸς Γαλαὰδ, illam Josephus Arimanum, alias Arimnam vocat, erat vicus ætate sancti Hieronymi.

RAPHIDIM. Exodi 17. v. 1. Παρὰ τοῦ ὕδατος, undecima statio filiorum Israel in deserto, ad radices montis Oreb.

RAPHON. 1 Machab. 5. vers. 37. locus trans torrentem (creditur Jaboc) in Galaadide, in finibus, ut apparet, tribus Gad & dimidia tribus Manasse.

REBA contra fontem Daphnim. Num. 34. v. 11. in Septuag. Ῥεβὰ. Reba, quæ est in terra Emath. 4 Reg. 23. vers. 35 in Septuag. Παρθάνα, eadem est ac REBLATHA. 4 Reg. 25. v. 6. ipsa Jerem. 51. v. 9. & 10. in Septuag. Δαβλὰθ, civitas incluta in tribu Nephthali, juxta Jordanem fluvium.

RECCATH. Josue 19. v. 15. apud Septuag. non satis clare exprimitur; civitas munita in tribu Nephthali, quæ alias Recath, Racath, & Raccath.

RECEM. Josue 18. v. 27. forte quæ apud Septuaginta Νεζαῖν civitas tribus Benjamin.

REEMA. Ezech. 37. v. 21. in Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, & ubi haud dubie Rhegma urbs, & Rhegma finis, circa Persicum sinum, ut refert Stephanus, quæ Rhegma civitas Ptolemæi, in Arabia felici ad sinum Persicum, qui sanè à Regma filio Chos duxere originem.

REMMON-PHARES. Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, decima sexta statio filiorum Israel in deserto, non longè à Cadesbaræ.

REMMON Petra. Judic. 20. v. 45. ad Petram, cujus vocabulum est Rhemmon, apud Septuag. Ῥεμμόν, ὅπερ τὴν πέτραν τῆς Πέτρας. Rupes five Petra in tribu Benjamin, non longè à Gibaa Orientem versis, hanc Joseph appellat Roob.

REMMON. Josue 19. v. 13. in Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, eadem est ac REMMONO. 1 Paralip. 6. v. 77. nam in Sept. Παρὰ τοῦ ὕδατος, civitas est tribus Zabulon Levitis assignata.

REMON. Jos. 15. v. 32. civitas primùm in tribu Juda, in Septuag. Ῥεμμόν, ipsa est REMMON. Jos. 19. v. 7. Παρὰ τοῦ ὕδατος, nota in utroque loco Aen seu Ain vulg. edit. videtur confundi, civitas quæ postea tribus Simeon facta est. Remmon & Bremon perperam multiplicat Adrichomius, vicus erat praevalidis ætate S. Hieronymi.

RESEN, civitas magna, inter Niniven & Chale. Gen. 10. v. 12. apud Septuag. Ἀσὺν alias Resem, civitas Assyriæ, quam condidit Assur.

RESEPH. 4 Reg. 19. v. 12. apud Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, & Ἰαζὴ 17. v. 12. Παρὰ τοῦ ὕδατος, in Thelassar alias Thalassar regione, in Sept. sermo est tanquam de civitate; Thelassar verò regionis situm vide infra.

RESSA. Num. 34. v. 21. 22. in Sept. Παρὰ τοῦ ὕδατος, mansio decima octava filiorum Israel in deserto, inter Lebna & Ceelatha.

RETHMA. Num. 33. v. 18. 19. in Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, decima quinta statio filiorum Israel in deserto, inter Hazereth & Remmon-Phares.

RHEGIUM, urbs olim & colonia in Brutiis, ad fretum Siculum, metropolis & Archiepiscopalis, in ora Calabriae interioris contra Messanam, hodie vulgò Rhegio.

RHODUS, civitas Archiepiscopalis, in insula cognomine, quæque insula prius Ophiussa & Æthra, & Stradia, aliisque variis nominibus vocabatur, ad Carpathium mare & oram Carie, olim prævalidis solis statua seu Colosso nobilis, quæ postea Ordinis Equitum sancti Joannis Hierosolymitani sedes, nunc sub Turcarum diuisione, vulgò Rhoddo. Gallicè Rhodés.

Nota Gen. 10. v. 4. & 1 Paral. 1. v. 7. ubi in vulg. editione legitur Dodanum, Septuag. interpr. reddunt Παρὰ τοῦ ὕδατος, in Horto regio propè Jerusalem ad Orientem.

ROGELIM. 2 Reg. 17. vers. 27. Βεζελλὰϊ Γαλααδίτης de Rogelim. Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, locus ut constat in Galaadide, in tribu Gad, oppidum dicit Adrichomius.

ROHOB. Num. 33. v. 21. in Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, 1 Paralip. 6. v. 75. Παρὰ τοῦ ὕδατος, vicina regio Rohob dicta, ex loco Num. cit. erat extrema civitatum ad Aquilonem.

ROBOOTH. Gen. 36. v. 17. Saul de fluvio Rohoboth, qui regnavit in terra Edom, in Sept. Παρὰ τοῦ ὕδατος, ὅπερ τὴν πέτραν τῆς Πέτρας. Saul ex Rohoboth, quæ apud flumen. 1 Paralip. 1. v. 43. de eodem ἡ Παρὰ τοῦ ὕδατος τῆς Πέτρας, ex Rohoboth, quæ apud flumen: hic autem, ut constat, sermo est de Rohoboth civitate; ea verò sita erat ad Euphratem fluvium (qui plerumque simpliciter dicebatur flumen) in australi parte Mesopotamiæ, in vulgata verò editione Euphrates Rohoboth ab hac civitate appellatur, ut sapissimè alii, ab urbibus quas alluunt, fluvii, fuit autem condita ab Assur, ut refertur Septuaginta in Genesi 10. v. 12.

ROMA, civitas Italiae totius orbis caput, olim in Latio, cum suburbio Vaticanum in Etruria, fluvio Tiberi interfluente, quondam sub Imperatoribus, nunc summorum Ecclesiæ Pontificum sedes, in Campagna di Roma super il Tevere fluvium.

ROMANI, hoc verbo, non solius civitatis, sed totius illius Imperii in scripturis intelliguntur incolæ.

RUBEN, una è tribubus filiorum Israel trans Jordanem, sita in terra Moab, habens ab Aquilone vicinam tribum Gad, & ab Ortu & Meridie Arabiam Petram; ab Occasu, mare Mortuum & tribum Benjamin & partem tribus Ephraim, à quibus Jordane fluv. separatur.

RUMA. Jos. 15. v. 52. Septuag. Παρὰ τοῦ ὕδατος, & 4 Reg. 23. v. 36. Sept. Παρὰ τοῦ ὕδατος. S. Hieronymo Duina, civitas tribus Jude.

RUMA. Jud. 9. vers. 41. Septuag. Αρμυ, civitas in tribu Ephraim, quam ex historia constat non fuisse longè à civitate Sichem; illi non conveniunt quæ ex S. Hieronymo illi tribu Adrichomius.

S

SAANANIM. Josue 19. v. 33. in Saananim, apud Septuag. Βασιμὴν, ex vulg. editionis particula, in, revo-
luta, in tribu Nephthali, ex textu Septuag. civitas videtur asseri, vult Adrichomius eandem esse cum valle Sennim, de qua infra.

SARAIM. 1 Paral. 4. v. 31. apud Sept. confunditur cum ditione præcedenti, & pro Brithera Saraim, legitur domus Baruseorim, ipsa est SARAIM. Josue 15. v. 36. in Sept. Σααρίμ, & 1 Reg. 27. v. 32. ubi in Sept. pro in via Saraim legitur in via Portarum, hanc arbitror esse SAROHEN de qua Josue 19. v. 6. cujus loco in Septuag. legitur, & agri eorum, civitas, quæ primò fortis tribus Juda, postmodum cessit tribui Simeon.

SABA. Job 6. v. 19. Σαβῶν. Sabazarum. Psal. 71. v. 10. Septuag. Σαβῶν. Isaia 60. v. 6. Ezech. 27. vers. 12. Septuag. Σαβῶν, regio (cujus populi SABÆI.) Arabie Petrae, sed etiam ut plurimum felix Arabia.

SABA. 3 Reg. 10. v. 4. Septuag. Σαβῶν, & Isaia 43. v. 3. apud Sept. Σαῦν. Sane, Syene, ex Stephano, urbs est Ægypti & Æthiopie super Nilum fluvium, quæ etiam Siris hodie Aina; teste Zieglerio in Marmarica, inter Æthiopiam & Ægyptum, de ea Ezech. 29. v. 10. & 30. v. 6. in Septuag. Σαῦν, dicta fuit in Hebræo Severoch.

SABAIM. Isaia 45. v. 14. in Septuag. ὁ Σαβῶν, & verunt Sabai, & intelligunt auctores de Sabaa, seu Saba præcipua regione Æthiopie, de qua statim diximus.

SABAMA. Num. 32. v. 38. Septuag. Σαβαμά, & Josue 13. v. 19. ipsa est SABAN de qua Num. 32. v. 3. etenim legunt Septuag. Σαβαμά, urbs tribus Ruben, ab ipsis filiis Ruben redidit, quingentis passibus ab Ebeon distantem asserit S. Hieronymus.

SABARIM, locus non longè à civitate Hai. Josue 7. v. 5. in tribu proinde Benjamin.

SABARIM. Ezech. 47. v. 16. apud Sept. ὁ Σαβαρίμ, civitas aut locus intra terminum Damasci, & sic ut Berotha in tribu Nephthali, ne pro Berotha Beroth (urbs tribus Benjamin) legendum sit, quæ in Septuag. Βεραῖν, & sic coincideret cum Sabarim præcedenti.

SABEE. Josue 19. v. 2. in Sept. Σαβῶν civitas tribus Simeon, quam suspicatur N. Sanfon eandem cum Bersabee, lectio tamen Septuag. suadet eandem esse ac SAMAA, de qua Josue 15. v. 36. utrobique enim ei statim subiungitur Molada, in Septuag. verò Σαβαμά, quæ primò fuit in sorte tribus Juda, & transiit ad tribum Simeon.

SACHACHA. Josue 15. v. 61. apud Sept. αἰσάκω, quæ alias Sacha vel Schacha, civitas tribus Juda.

SALABONI. 2 Reg. 22. v. 32. Eliaba de Salaboni; apud Sept. sicut 1 Paral. 11. v. 32. SALABONITES, ὁ Σαλαβόνι, locus hactenus intactus, positionis incognita.

SALAMINA & Salamis, quæ postea Constantia dicta, civitas olim insulae Cypri, Archiepiscopalis, in ora orientali, escisa, apud Famagustam, ab ea parum in Boream recedens.

SALEBIM. Judic. 1. v. 15. in Sept. Σαλαβίμ. 1 Reg. 4. v. 9. Septuag. Σαλαβίμ, ipsa est SELEBIN. Josue 19. v. 41. Septuag. Σαλαβίμ, civitas tribus Dan.

SALECHA. Josue 12. v. 4. Sept. Σαλαχ, cap. 13. v. 11. Sept. Αἰλ, eadem est ac SELCHA. Deut. 3. v. 10. Septuag. Εἰλ, & 1 Paral. 5. v. 11. filii verò Gad & regione eorum (Agareorum) habitaverunt in terra Basan, usque SELCHA. Sept. Εἰλ, civitas itaque Og Regis Basan in finibus tribus Gad dimidia tribus Manasse, quæ in ea idè ad Austrum ponenda, non ad Aquilonem, ut fecit Adrichom.

SALEM. Gen. 14. vers. 18. Melchisedech Rex Salem. Sept. Σαλὴμ, cap. 15. v. 18. transiit in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan. Septuag. εἰς Σαλὴμ πάλιν Σαλὴμ, ἡ ἴση ἐστὶν τῇ Κατὰμ, est sanè eadem, quæ SALIM. 1 Reg. 9. vers. 4. in Sept. Σαλαίμ, & Salim Novi Testam. Joan. 3. civitas olim regia juxta Jordanem, non longè à Bersan, in dimidia tribu Manasse, quæ cis Jordanem erat.

SALINARUM vallis. Vide verbo Vallis.

Civitas SALIS. Josue 15. v. 62. in Sept. Σαλῶν, civitas tribus Juda, ad oram maris Mortui.

SALISA. 1 Reg. 9. v. 4. Septuag. Σαλίσσα, terra Salissa locus & prædium inter montem Ephraim & Salim, forsan in tribu Ephraim.

SALMONA. Num. 33. v. 41. in Sept. Σαλμὼν trigesima quinta mansio filiorum Israel in deserto, inter montem Hur & Phnoon, in finibus terræ Edom.

SALMONE. Actuum 27. v. 7. Promontorium Cretæ insula ad Orientem.

SALTUS LIBANI, fluvius quæ montem Libanum regit. Domus SALTUS LIBANI à quibusdam creditur fuisse in ipsa monte Libano, ab aliis puta Abulenfi & Adrichomio in

Seyda, pars australior Mif. p. t. aniz, quæ cum Chaldaæ, & cum Babylonia terra plerumque confunditur.

SENNIM vallis. Jud. 4. v. 11. in Sept. legitur *Quereu rapacium*, in aliis *Quiescentium*, in Chal. *Lacum*, vallis inter Castrum regium, & Castrum Sabul, non procul à civitatibus Afer & Cedæ, in tribu Nephthali.

SENSENA. Josue 15. v. 21. Vide *Haserufa*.

SEON. Josue 19. v. 19. apud Septuag. *Sura*, quæ aliàs Senon, civitas tribus Issachar, ætate sancti Hieronymi villa erat juxta montem Thamor.

SEPHATH. Jud. 1. v. 17. Vide *Harna*.

SEPHAMA. Num. 32. v. 10. Sept. *Sephama*, civitas & locus ad ripam Jordanis, in tribu Nephthali, & terminus Orientalis terræ Promissionis, inter Enan & Rebla.

SEPHAMOTH. 1 Reg. 30. v. 28. unus ex locis senicorum Juda (& ea propter in hac tribu) ad quos dona de prada missi David in Septuag. *Sagol*.

SEPHAR. Genes. 10. v. 30. mons Orientis in Septuag. *Sagor* hunc in medio Arabiæ felicitis ad Orientem Messa collocat Nicolaus Sanson.

SEPHARVAIM. 4 Reg. 17. v. 24. in Septuag. *Sephara*, cap. 18. v. 34. *Sephara*, regio cum civitate regia, regionem ponit N. Sanson ad Occidentem Chaldaæ, urbem credit forsan esse Ana & Eva.

SEPHATA, vallis juxta urbem Maresa. 2 Paralip. 14. vers. 10. ad Aquilonem, ut est apud Septuag. aliàs *Siphata*, in tribu Juda.

SEPHELA. 1 Machab. 12. v. 38. regio; ea verò, de qua hic mentio, est circa Addus in medio tribus Ephraim, ut concludendum est in verbo Adia pro Sephela in eod. Græco, alter textus legit *αδιδε*, *Campestri*, hoc enim significat dictio Sephela, observat tamen sanctus Hieronymus esse regionem Sephela dictam in tribu Dan, in qua si edificata fuerit civitas Adia, illam ab Addus diversam eodem asserere.

SEPHER mons. Num. 33. v. 23 & 24. in Septuag. *Sagor*, mons aspectu decorus, ubi vigesima mansio filiorum Israel, in deserto.

SEPHET. Tob. 1. v. 1. (in Sept. *stupenda obscuritas*) civitas in tribu Nephthali, non procul à Nephthali civitate, in superioribus partibus Galilææ.

SEPULCHRA CONCUPISCENTIÆ. Num. 11. v. 34. decima tertio mansio filiorum Israel in deserto.

SEPULCHRUM Deborah nutricia Rebecæ, sub Quereu stetus, & Bethel, ad radices Bethel. Genes. 35. vers. 8. in tribu Benjamin.

SEPULCHRUM RACHEL uxoris Jacob in via quæ à Jerusalem ducit Euphratam, hæc est Bethlehem. Gen. 35. v. 19. erexitque Jacob titulum super sepulchrum, hic est titulus monumenti Rachel, in confinis tribuum Juda & Benjamin, est autem in media via.

SER. Josue 16. v. 35. in Septuag. *Tupæ*, civitas munita tribus Nephthali.

SETIM. Num. 35. v. 1. in Septuag. *Tarnet*, Josue 2. vers. 1. *Setim*, Mich. 6. v. 5. *de Setim* in Septuag. *αδιδε* *αδιδε*, de funiculis, de funicularum, *αδιδε*, mentio est in Josue cap. 3. vers. 18. locus terræ Moab, postea in tribu Ruben, non longè à Jordane.

SICELEG. Josue 15. vers. 31. in Septuag. *Siceleg*, & 19. vers. 5. Septuag. *Siceleg*, civitas primum fortis tribus Juda, postea tribus Simeon, in ejus medietate, nihilominus possessa à Philistinis.

SICAR. Joan. 4. v. 5. ipsa est **SICHEM** & **SICHIMA** & **SICHIMIS**, cuius incolæ **SICHIMITES**, quæ Neapolis, & Flavia Neapolis postea dicta, ab indigenis Marnatha, Mabortha, civitas tribus Ephraim, apud Septuag. *Sagor*, sita in monte Ephraim, quæ facta fuit refugii & Levitis data 1 Paralip. 6. v. 67. hodie *Pelosa* five *Naplosa* in Samaria inter duos montes sita.

SICYON. 1 Machab. 15. vers. 23. civitas Peloponnesi, quæ teste Stephano de Urbibus & Meron & Tel. hinc nominata fuit, caput regni antiquissimum, cuius regio Sicyonia & populi Sicyonii & Sicionii, hodie *Pasitica* non longè à sinu Corinthiaco.

SIDE five *Sida*, urbs Pamphylia, in Asia minori apud confinia Ciliciæ, maritima & ad Euxynodontis fluvii ostia. 1 Machab. 15. v. 23. Archiepiscopus, hodie vulgò *Candelora*.

SIDON. Gen. 10. v. 19. & alibi civitas olim Chananzorum regia, postea in tribu Afer, celeberrimum Phœnicis emporium, maritima, colonia, quæ etiam, sed corruptè Sydoni. Episcopus sub Archiepiscopo Tyrensi, cuius incolæ in Scripturis **SIDONII**, & vicina regio **SIDONIA**, anno D. 1250. à sancto Ludovico Galliarum rege restaurata, tandem à Saracenis capta, nunc etiam fere excisa, Turcis patet, vulgò *Sayd* vel *Seyde*, hujus Episcopi titulo gaudent Muguntini suffraganei, hanc sua ætate *Sage-tam* nuncupatam asserit Sanctus lib. 3. part. 14. cap. 2.

SIHOR. Josue 19. v. 16. in Septuag. *αδιδε* *αδιδε*, ponitur ut civitas in tribu Afer, sed penitus græcum textum inspicienti apparebit esse montem Sion five Hermon, non enim masculino ut hic, sed feminino debet exprimi civitas, hic autem terminus est tribus Afer.

SIHOR Egypti. 1 Paralip. 12. v. 6. in Sept. solum à finibus Egypti. *Si-hor* hebraice turbidum significat: forsan itaque à torrente Egypti, ut quidam ingrediuntur Emath.

SIL. Josue 18. v. 1. Septuag. *Sagor*. Jud. 21. vers. 10. Septuag. *Sagor*, quæ sita ad septentrionalem plagam via, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Leona, civitas in tribu Ephraim super montem posita, ubi diu fuit Arca Domini, vulgò *Kama*.

SILOE, natatoria seu fons vicinus Jerusalem ad Ortum, hunc finem Selvan vocat Nubienis p. 4. clim. 3.

SIMEON, una ex tribubus filiorum Israel, cuius civitates omnes à tribu Juda fuerunt exceptæ, quam habebat ad Orientem conterminum, Idumæam ad Meridiem, Philistinorum terram ad Occidentem, tribum Dan & partem tribus Juda ad Aquilonem.

SIN desertum. Vide *Cades*.

SINA. Josue 11. v. 3. Septuag. *Sina*, ponitur ibi pro *Sin*. **SINA** mons. Judith 5. v. 14. & pluribus aliis in locis ponitur pro *Sinai* monte.

SINAI. Exod. 16. vers. 1. Septuag. *Sina*, desertum *Sinai* cap. 19. v. 1. Septuag. *est* *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε*, in deserto *ipsum Sinai*, hic loquendi modus suadet montem Sinai & vicinam regionem esse solitudinem montis Sinai diversam à deserto Sin, ut partem à toto, mons sanctus, dictus, cuius pars seu jugum erat Oreb, in hoc monte lex Moyli data est; erat ut asserit sanctus Paulus ad Gal. 4. v. 25. in Arabia; ad radicem montis hinc postea constructum monasterium, quod aliquando Episcopali sede coonestatum est. Mauri hac ætate hunc montem Tur appellant.

SINÆUS. Gen. 10. vers. 17. Septuag. *Sinæus* filius Chanaan, à quo videtur, ut à ceteris, populus aliquis duxisse originem; ab eo adificatam urbem Sin in Phœnicia, vicinam urbi Arce, asserit Sanctus lib. 1. p. 14. cap. 2. quæ civitas à quibusdam Castrum Sinochim appellatur.

SION, mons cum Arce, quæ civitas David dicta est, in Australi parte civitatis Jerusalem, cuius nunc tantum visuntur ruine.

SION mons, qui est *Hermon*. Deuter. 4. vers. 48. vers. sup. *Hermon*.

SIHOR. Jos. 15. vers. 54. in Sept. *Sagor*, civitas tribus Juda, quam cum Sihor confundendam non censeo.

SIRA. 2 Reg. 3. vers. 26. cisterna seu fons, in Septuag. *Sagor*, in tribu Juda, 20. stadiis à Jerusalem, non procul ab Helion.

SIS. 2 Paralip. 20. v. 16. clivus *Sis*, seu ascensio *αδιδε* apud torrentem contra solitudinem Jeruel, in tribu Juda.

SMYRNA, urbs Jonia, in Asia minori, quæ teste Stephano de Urbibus, prius Naulochum est appellata, maritima, apud Heron fluv. ostia Archiepiscopus, & regionis primaria.

SOBA five *Suba*. 1 Reg. 14. vers. 47. in Septuag. *Sagor*, & 1 Paralip. 18. vers. 3. *Soba* regnis Emath, v. Emath, pars est Syria, quæ Syria *SOBAT*, & Sophene vid. infra Syria. Soba verò metropolis regni Adarazer, eadem fortè ac Hoba, de qua supra.

SOCCHO. Josue 1. v. 35. hanc confundit N. Sanson cum Adullam legitque *Adullam Soccho*, huic lectioni manifeste repugnant Sept. nam legunt *οδωλαμ* & *Μαμυδα* & *αδιδε*, dictio *Membra* interpolata variam Soccho demonstrat ab Adullam, dicitur 1 Reg. 17. v. 1. *Soccho* *Juda*, in Septuag. *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε*, 2 Paralip. 11. v. 7. *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε*, ubi adhuc Soccho ab Odollam distinguitur, distabat ab Azecha & Maceda, tribus leucis, non longè à Nobe, aliqui Socchoth dicunt, erat sita in planitie.

SOCCHO. 1 Reg. 19. v. 22. ubi cisterna magna, in Sept. *αδιδε*, locus tribus Benjamin, in finibus tribus Ephraim, non procul à Najothe, quæ in Ramatha.

SOCOTH. 1 Reg. 7. v. 46. in Septuag. *αδιδε* *αδιδε*. **SOCOT**. 2 Paralip. 4. v. 17. Septuag. *αδιδε* *αδιδε* sancto Hieronymo Sachot, ipsa est **SOCOTH**, idest Tabernacula. Gen. 13. v. 17. civitas in tribu Gad: ita Josue 13. vers. 27. Septuag. *αδιδε* *αδιδε* apud Jordanem fluvium.

SOCOTH. Josue 15. vers. 48. apud Septuag. *αδιδε* civitas tribus Juda.

SOCOTH. Exod. 12. vers. 37. secunda statio filiorum Israel, ubi primum tabernacula fixere, à quibus nomen Socoth accepit, in interiori Egypto super Trajanum fluvium, inter Ramesse & Eham.

SODI FLUVIUS. Baruch 1. v. 4. Sept. *Sagor*, quædam Euphratem esse suspicantur, crediderim forsan alium, in Babylonia regione.

SODOMA, præcipua civitatum regionis Pentapoleos, quæ igne de celo descendente consumptæ sunt, regia erat in lacu Asphaltitis seu mari Mortuo, incolæ Sodomitæ, hanc Nubienis pag. 5. clim. 3. Sadum appellat.

SOPHAN. Num. 32. v. 35. apud Septuag. *Sagor*, civitas in tribu Gad, ex Hebræo Ataroth Sophan, suspicatur Adrichomius ne eadem sit Ataroth seu Roth.

SOPHIM. Vide Ramotha.

SOREC. Jud. 16. v. 4. in valle *Sorec*: Sept. *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε*. Nobilius observat alios legere *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε*, vallis itaque & torrens Sorec, inter tribum Dan & tribum Simeon, qui ab Ortum in occasum decurrit, mare Syriacum inter Ascalonem & Azotum ingreditur.

SPARTIATÆ. 1 Mach. 12. v. 2. five Lacedæmonii incolæ civitatis Lacedæmon, vide supra verbo Lacedæmon.

SPECULA, quæ respicit solitudinem, in Septuaginta *Specula deserti* (Jeruel) à quo non procul erat hæc Specula in tribu Juda.

SPELUNCA duplex, in qua sepulchrum Abraham, Isaac & Jacob. Gen. cap. 23. propè Hebron. Vide supra verbo Hebron.

SPELUNCA. 3 Reg. 18. vers. 4. in monte, in qua duplici, Abdias dispensator domus Achab abscondit prophetas, visebatur adhuc ætate S. Hieronymi, in medio tribus Manasse quæ cis Jordanem.

SAUL, terra. 1 Reg. 13. v. 17. *pergebat contra viam Ephra ad terram Saul*, in Septuag. *αδιδε*, locus hic, de quo silent auctores, videtur fuisse in tribu Ephraim.

SUHITES. Job 3. v. 11. *Baldad Suhites*, apud Sept. *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε* *αδιδε*. Saucheorum tyrannus c. 6. v. 1. *αδιδε* *αδιδε*. Sauchites: oritur Saucheorum civitatem aut

Sauchois populus in Arabia fuisse; licet Adrichomius citans Brocardum afferat Sutam Suetam, Suteim, Suthi, & Suchi, fuisse urbem in dimidia tribu Manasse, ultra Jordanem, quatuor milliariis à Corozaim.

SULAMITIS. Cant. 6. v. 12. apud Sept. *Sulamit*, hinc liquet esse derivatam dictionem à Sunam.

SUNAM. 1 Reg. 28. v. 4. in Septuag. *Sunam*. 4 Reg. 4. v. 8. Sept. *Sunam* ipsa est SUNEM. Josue 19. vers. 18 nam in Septuaginta *Sunam* civitas in tribu Issachar, ex qua SUNAMITIS, quæ etiam Suna & Sala, unde Sulamitis, ætate sancti Hieronymi Sulem vicus, hodie vulgò *Servadeles* seu *Gabraleris*.

SUPH, terra. 1 Reg. 9. v. 5. in Septuag. *Sio*, ipsa est urbs Ramatha, in qua manebat Samuel, nam eodem libro cap. 1. v. 1. dicitur Ramathaim Sophim; in Septuag. *Αρμαθαιμ Σιων*, v. supra Ramatha.

SUR, desertum. Gen. 16. v. 7. Septuag. *Ser*, quod ad mare Rubrum & Ægyptum extenditur, deserto Cades ad Occidentem: de eo adhuc Exodi 15. v. 22. ipsum est quod Num. 33. v. 8. in sola vulg. editione vocatur Eham, hinc sanctus Hieronymus. idem facit desertum Eham, & Sur.

SUR, porta orientalis atrii templi Jerusalem, quæ etiam Speciosa nominabatur.

SUSA. 1 Esdræ 1. vers. 1. Septuaginta *Σουσα* *Αρβη*, vulg. reddit *Casru*, alii *metropoli*, est itaque SUSAN Esdræ 1. cap. vers. in Sept. *Σουσα* *τῆς πόλεως* civitas Persidis, metropoli: Susianæ regionis, & tunc Regum Persarum sedes, ad Eulæum fluvium, notat Stephanus sic appellatam ab inibi enascentibus illis, quæ eorum lingua Susan, & Cifos incolas etiam dictos, postea Archiepiscopalis, hodie *Sus* seu *Susra*, derivatum Susanechai.

SYENE. Vide supra Saba.

SYLVA Libani. Vide supra Libanus.

SYLARUM URBS. Josue 15. v. 60. Vide Cariathiarim. SYRACUSA, Syracusæ, Syracolla, prius Otygia, urbs Siciliæ insulæ, olim maxima & Archiepiscopalis, nunc vulgò *Siragusa*, *Sira*, *osa*, & *Siracosa*. Episcopalis sub Archiepiscopo Montis Regalis, maritima ad oram orientalem, vallis di Noto, non procul ab Anano fluvio.

SYRI, populi Syriæ.

SYRIA, regio olim Asiæ maxima, quippe quæ Assyriam, Mesopotamiam, Babyloniam, Phœnicem & Palaestinam complectebatur: at Assyria postmodum, Mesopotamia & Babylonia avulsis, ad Arctos Armeniam, qua Amanio monte secernitur; ab Ortu Mesopotamiam dividente Euphrate fluvio, & Arabiam desertam; à Meridie Arabiam Petræam, ab Occasu Ægypti partem, Syriacum mare & Ciliaciam, interfaciente Amanio montis parte, quæ hodie *Souira* & *Siristan*. Turpius Asiæ pars. Nonsensu *Siam*.

Observandum semper in Scripturis sermonem esse de Syria ut distincta à terra Promissionis, quæ proinde erit terminus ejus ab Austro mediis Libano, & Antilibano montibus.

Hæc Syria fere potius variæ partes, Syriæ variis nominibus appellantur in Scripturis.

Regio circa Damascus dicitur Syria-Damasci, & hujus Syria caput Damascus.

SYRIA. Maacha. 1 Paralip. 19. vers. 6. Regio quæ domui Maacha parebat, Maacha nomen proprium viri, regis Maacha dicti.

Syria Sebal, regio quæ circa civitatem Soba, de qua vide verbo Emath.

Syria Cyrenem. Amos 1. vers. 5. in Septuag. pro, *populus Syria Cyrenem*, legitur, *populus Syria nominatus*; unde liquet ibi non esse mentionem de Cyrenæ regione, quæ mediante terra Promissionis, Ægypto & Lybia, à Syria plurimum distat; probabile est Prophetam loqui de Syria circa Cyrum urbem Syriæ. Duo varia nomina, primum Syriæ, Provincia, alterum urbis Cyrenes: de Cyrene urbe Lybiæ intelligit sanctus Hieronymus in Amos, de alia Cyrene Assyriis subiecta explicant alii auctores, quorum si audienda sit sententia, de Cyropoli agitur, quæ apud Stephanum *Κυρ πόλις* seu *Κυρηνά* vocatur, in extremis finibus Persidis.

Est quoque pars Syriæ plana & campestris, quæ Cæsleystia dicta, de qua supra suo loco.

Syriæ indigena SYRUS.

Plurimas Syrias refert Sinatus lib. 3. part. 14. cap. 1. de quibus, quia extra meum institutum, Sileo.

SYROPHENISSA, idest nata in finibus Syriæ & Phœnicis. Marc. 7. v. 29. mulier, quæ à Mattheo Chananæa vocatur: illa quippe regio pars olim erat terra Chanana, eadem mulier dicitur Græca, sed religione, idest Gentilis.

SYRTIS. Act. 27. v. 17. duplex Syrtis: est Syrtis in ora Africa; una magna dicta, altera parva; utraque ob naufragia infamis, & navigantibus plurimum metuenda.

T

TABERNACULA CEDAR. Cant. 1. vers. 4. quæ tendebantur ad nundinas, statim temporibus ibi celebrari solitas. Vide Cedar.

TABERNACULUM ABER CINÆI. Judic. 4. vers. 17. in tribu Nephthali ad con fines tribus Aser, inter Aser & Bethlames.

TANACH. Vide Ane.

TANIS. Num. 13. vers. 23. ipsa est TAPHNIS. Jer. 2. vers. 16. aliis Taphnes, urbs magna inferioris Ægypti, ad Taniticum Nilii ostium in regione Heliopolitana, olim regia Pharaonis, ubi Moyses edidit signa, urbs postea Episcopalis sub Archiepisc. Damiatensi, nunc etiam *Tanis* dicta, in Hebræo *Schan*.

TAPSAR. Jer. 51. v. 27. Septuag. cap. 28. pro hoc verbo reddunt, machinas, quæ interpretatio fuzet hanc dictionem ad Geographiam non pertinere.

TAPHUA. Josue 12. v. 17. Septuag. *Taphu*, & cap. 18. v. 8. Sept. *Taphu*, & Ions Taphuz, cap. 17. v. 7. Sept. *Θαψα*, & de terra Taphuz v. 8. Sept. *Θαψα*, itaque Taphuz erat civitas olim regia, in termino tribus Ephraim ad Orientem, in confinio dimidiæ tribus Manasse, in cujus fovea ceciderat terra Taphuz, idest, regio circa Taphuam, quæ ad utramque videtur pertinuisse.

TAPHUA. Josue 15. vers. 34. Septuag. *Tani*, civitas tribus Juda.

TAKSUS, quæ & Terfus & Tarfos, & Tharfus, vocabatur autem, ut asserit Stephanus de Urbibus, & Crania, & Hiera, & Antiochia, eratque Argivorum colonia, urbs notissima Ciliciæ, quam medius, interfuit fluvius Cydnus, non procul ab ejus ostiis, postea Archiepiscopalis; hodie vulgò *Tursum*, incolæ TARSENSIS.

TEBBAT. Judic. 7. v. 23. *Abelmehula in Tabbath*, in Sept. *Αβελμυδα* *ἐν* *Θαββ*, locus seu regio in qua erat Abelmehula, de qua in tribu Manasse cis Jordanem.

TELEM. Josue 15. v. 24. quæ alias Talem, civitas tribus Juda, in Sept. nulla ei respondet dicitio: hanc cum Ziph præcedenti confundit Zieglerus, legitque Ziphethalem.

TEREBINTHUS, quæ est post urbem Sichem. Gen. 35. v. 4. in Sept. quæ in Secimis, vide supra Sichem.

THABOR. Josue 19. v. 22. Septuag. *Θαββα*, terminus tribus Issachar, & civitas.

THABOR mons. Judic. 4. vers. 6. Sept. *Θαββα*, & Quercus Thabor. 1 Reg. 10. v. 1. Sept. *Θαββα*, sic Psalm. 88. v. 13. Osee verò 5. v. 1. in Sept. *Θαββα*, est itaque Itabyrium Josephi, quem Polybius Masloim vocat, mons in tribu Zabulon; traditione teneatur Domini nostri Jesu Christi transfigurationem factam fuisse super montem Thabor, qui in medio campo Galiliæ erat.

THABOR. 1 Paralip. 6. v. 77. vide Cartha.

THACASIN. Josue 19. vers. 13. apud Septuaginta *ἐν* *τῇ* *Κασιμ*, civitas ergo & terminus tribus Zabulon, ad Orientem.

THAHATH. Num. 33. v. 26. apud Septuag. *Καταθ*, vigesima tertia mansio filiorum Israel, in deserto, inter Maceluth & Thare.

THALASSA. Act. 27. v. 8. civitas maritima Creta insule juxta quam locus Boniportus dictus.

THALASSAR. Isaïa 37. v. 36. *filii Edem qui erant in Thallasar*, apud Sept. *οἱ υἱοὶ* *ἐν* *Θαλασσα*, ipsa est THELASSAR, nam 4 Reg. 19. v. 11. eadem exprimitur historia, *filii Edem qui erant in Thelassar*, in Septuag. *οἱ υἱοὶ* *ἐν* *Θαλασσα*, & filios Edem, qui in Thaelen, non adeo facile est, ubinam illa regio Thallasar fuerit asserere, sed quia Isaïa loco citato est de Haram, apud Septuag. Charran, certumque sit Charran fuisse in Mesopotamia; certum est Thallasar fuisse regionculam Mesopotamiam, aut ipsam Mesopotamiam.

THAMAR. Ezech. 47. vers. 19. Septuag. *Θαμαρ*, sic cap. 48. v. 18. diximus esse Engaddi, quia tamen Thamar palmam significat, volunt aliqui esse Jericho, quæ aliquando dicta est civitas palmarum.

TAMNA. Josue 15. v. 10. & v. 57. ubi in Sept. *Θαμνα*, 2 Paral. 28. v. 17. Sept. *Θαμνα*, est itaque ipsa THAMNATHA. Judic. 14. v. 1. Sept. *Θαμνα*, & ipsissima THEMNA. Josue 19. v. 43. in Sept. *Θαμνα*, civitas primam fortis tribus Juda, quæ cesserat postea tribui Dan, est ipsa THAMNAS, de qua Gen. 38. v. 12. Sept. *Θαμνα*, hujus incolæ. THAMNATHÆUS, hodie *Thimin*.

THAMNATH SARA. Josue 19. v. 50. in Septuag. *Θαμναθ* & THAMNASARE, cap. 24. vers. 30. civitas in monte Ephraim à septentrionali parte montis Gaas: sub Romanorum imperio dicta Tamnatica, una ex undecim Toparchiis à Josue condita, in qua etiam sepultus est, erat in tribu Ephraim.

THANACH. Vide Ane.

THANATHSELO. Josue 16. vers. 6. in Septuaginta est *Θαναθ* *ἐν* *Σελλε*, in Thenasi & Selles, ubi duo videntur loca, terminus Ephraim ad Orientem. S. Hieronymo, Thenath villa.

TAPHSA. 3 Reg. 4. v. 24. Salomon obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen (Euphratem) à Taphsa usque ad Gazam, ipsa est Thaphsac, de qua Stephanus, quæ urbs erat Syriæ ad Euphratem.

THAPSA. 4 Reg. 15. v. 16. aliud Septuag. pro Thapfa legitur Therfa. Vulg. verò sic: *percutit Manasse Thapfa*, & omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Therfa. ex his constat aut esse ipsam Therfam, aut ipsi vicinam civitatem, in dimidia tribu Manasse cis Jordanem.

THARE. Num. 13. v. 27. apud Sept. *Θαρ*, vigesima quarta statio filiorum Israel, in deserto inter Thasth & Metha.

THARELA. Josue 18. v. 27. in Sept. *Θαρηλα*, civitas tribus Benjamin.

THARSIS. 1 Reg. 10. v. 22. Sept. *Θαρσις*. 2 Paral. 9. v. 11. Sept. *Θαρσις*, & cap. 10. v. 16. & 17. Sept. *Θαρσις*. Isaïa 2. v. 16. *super omnes naves Tharsis*; pro quibus verbis reddunt Sept. *ἐν* *τῇ* *πᾶσι* *Θαρσις*. In hunc locum observat Hieronymus. Hebræos sua lingua mare Tharsis appellare, & allatis aliorum opinionibus (quas hic videre poteris) concludit melius esse per Tharsis mare vel quodcumque pelagus intelligere. Jeremias 10. v. 9. *argentum involutum de Tharsis*. Isaïa cap. 66. v. 19. Septuag. *ἐν* *τῇ* *Θαρσι*, sic *Θαρσις*, reddit editio vulgata vice versa, *ad gentes in mare*. Ezech. 28. v. 13. *Saba & Dedan & Negociatores Tharsis*, in Sept. *ἐν* *τῇ* *Θαρσι*, & *Νεγκιατορες* *Θαρσις*, alii codices habent Tharsis; alii utrumque

V

VALLIS ARTIFICUM, *ibi quique artifices erant.* 1 Paral. 4. vers. 14. apud Septuag. *Ἀρτοποιαί*, *ἡ* *οἰκιστοῦν ὄρεα*. 2 Ebdem 11. v. 35. in tribu Benjamin, in qua civitas Ocho.

VALLIS ARUNDINETI, Josue 16. v. 8. Septuag. *Ἀρουνη*, terminus tribus Ephraim, intra torrentem Carib & Jordanem. Vide vers. Arundineti vallis, eod. lib. cap. 17. vers. 9. in Septuag. *Καρυα* in Aulone sitam dicit Zieglerus.

VALLIS BENEDICTIONIS. 2 Paral. 30. v. 16. prope desertam Thecuz in tribu Juda.

VALLIS CASIS, Josue 18. v. 23. Sept. *Ἀμμανις*, civitas tribus Benjamin.

VALLIS ENNON, Vide Ennom.

VALLIS GAD, in tribu Gad ad Austrum inter Aroer & Jazer.

VALLIS JEPHTAHEL, Vide Jephthael.

VALLIS JOSAPHAT inter Jerusalem & montem Oliveti, ubi torrent Cedron.

VALLIS RAPHAIM sive Gigantum, ab Jerusalem protensa Aquilonem versus, per tribum Benjamin usque ad tribum Ephraim.

VALLIS SALINARUM, ad Orientalem & Australem plagam tribus Juda, ad littus lingue maris Salsifini sive Mortui, prope Idumæam. 2 Reg. 3. vers. 13. vocatur à Septuag. *Γελαία*.

VALLIS SENNIM, Vide Sennim.

VALLIS SILVESTRIS, Gen. 14. v. 10. Vallis salina apud Septuag. in agro Sodomorum, ubi putei Bituminis. V. verbo Mare salis.

VALLIS TEREBINTHI, ubi casus Goliath à Davide in tribu Juda, 1 Reg. 7. v. 1. Sed cap. 21. vers. 9. vocatur à Septuag. vallis *σάμ*.

VALLIS VIATORUM ad Orientem maris. Ezech. 39. v. 11. locus à Propheta præsdictus, ubi certò futurus sit, necessum esset divinare.

VIÆ, à suis terminis facillimè dignosci possunt.

VINEA NABOTH prope Israel, in tribu Issachar.

ULAI, Dan. 8. vers. 2. & 16. *Porta Ulai* in Septuaginta *Ὀυλαί*. Scholion addit, nomen montis Persici. Aquila transtulit super Ubal Ulai, sicque est in Hebraico, Symmach. *Super Paludem Ulai*. Est itaque Eulæus fluv. qui apud Herodot. lib. 5. Chaospes; quique ortus in Medis in Austrum decurrens, Susa urbem circumfluit; & ejus una portarum à fluvio Porta Ulai dicebatur, fluvius verò Susianam ab Elymaide determinans, in sinum tandem Persicum aquas evomit.

UR CHALDÆORUM, Genes. 11. v. 21. in Septuaginta pro de Ur Chaldaeorum, legitur *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ* *Χαλδαίων*. Eadem quoque interpretatio est vers. 7. cap. 15. 2 Ebdem 9. v. 7. de *ἡμέρᾳ* Chaldaeorum, constanter Septuag. *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ* *Χαλδαίων*; in re tam clara non laborandum. Regio illa Mesopotamiz erat, ut constat ex Act. Apost. 7. v. 2. quæ sub ditione haud dubiè Chaldaeorum erat; ex Ammiani Marcellini 21. observatur nihilominus Castrum ad Tigrim in Mesopotamia Ur appellari. Exciderat Gen. 11. v. 28. in Ur Chaldaeorum, Septuaginta *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ* *Χαλδαίων*.

Z

ZABADÆI. 1 Machab. 12. v. 11. ad Arabas, qui vocantur Zabadaï, in codice Græco *Ζαβιδαιοί*. Joseph. in Antiquit. Nabathæos vocat. de Nabuthæis vide supra, remanet tamen mihi scrupulus, nam eod. lib. cap. 9. v. 37. Jonathan misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos; & hic cap. 12. cit. *divertit Jonathan ad Arabas, qui vocantur Zabadaï, & perussit eos; & accepit spolia eorum*; non ergo erant illi Zabadaï, iidem qui Jonathan amici Nabuthæi. Huic opinioni suffragatur Zieglerus, qui Zabadaos putat sitos ad Libanum & tractum Damascensem.

ZABULON una è tribubus filiorum Israel, sita in Galilæa interiori, à mari Magno Occasum versus, ad mare Galilææ versus Ortum protensa, habens conterminas ad Aquilonem tribum Aser, & tribum Nephthali, ad Austrum verò tribum Issachar.

ZABULON, nullius civitatis mentio est, quæ hoc vocata fuerit nomine; & licet nostrum consilium sit sola loca quæ in Scripturis, & non alia hic recensere; hanc nihilominus referimus, ne nobis videatur excidisse quæ nominatur à Josepho lib. 3. belli cap. 4. in Galilæa in tribu Zabulon ac Ptolemaidici vicinia. Forte ex ea erat Ahialon **ZABULONITES** Judic. 12. v. 11. & v. 12. nomen Zabulon, ubi sepultus dicitur, de hac urbe potest intelligi, licet ibi non expresse dicatur, an tribus, an civitas.

ZACHARIÆ domus. Lucæ 1. v. 40. in civitate Juda in montanis, hæc civitas putatur fuisse Hebron.

ZAMBRI, Jer. 25. v. 25. Hic locus desideratur in Septuag. S. Hieron. in hæc verba, *Et cunctis regibus Zambri*, dubitat an sit aliqua Persidis regio, quia statim Medorum sit mentio, vel an sit regio solitudinis, idest Arabiz desertæ, quia statim præcesserat sermo de Arabia.

ZANOE, Josue 15. v. 34. in Septuag. *Ζανώ*. 2 Ebdem 1. v. 13. Septuag. *Ζανώ*, & cap. 16. v. 30. civitas tribus Juda.

ZANOE, altera eisdem lib. & cap. v. 56. in Septuag. ex Zanoë, & Accain sit una distinctio *Ζανώ*, civitas pariter tribus Juda.

ZARED, Num. 31. v. 12. ad torrentem Zared, in Septuag. in *convallē* Zared. Deur. 2. vers. 13. *Torrentem Zared*. Septuag. vallem *Ζαρὴρ*, sic vers. 14. igitur vallis in tribu Ruben cum torrente, qui ab Ortū in Occasum inter petram deserti & Dibongad decurrens, mare Mortuum ingreditur. Dicitur etiam Zered.

ZEPHONIA, Num. 34. vers. 9. apud Sept. *Διόπον*, locus sive terminus terræ Promissionis versus Aquilonem, in tribu Nephthali.

ZIPH, Josue 15. vers. 24. apud Septuag. nulla distinctio ei respondet, civitas tribus Juda, illam cum sequenti jungitur Zieglerus, legitur Ziphthelem; cum præcedenti N. Sanson legitur Jethamziph.

ZIPH, Eodem lib. c. v. 55. in Sept. *Ἰζὶθ*, civitas tribus Juda, an ab altera diversa sit, non omnino certum. Huius incolæ Ziphæi. 1 Reg. 21. v. 14. *In monte solitudinis Ziph*, in Sept. *in monte Ziph*, v. 15. *in deserto Ziph*, itaque mons ibidem erat cum deserto, idem nomen cum urbe habentia.

ZOELETH lapis. 1 Reg. 1. vers. 9. qui erat vicinus fonti Rogel, prope Jerusalem ad Orientem; Zocheleth, rupes in Zieglero.

F I N I S.

T A B U L Æ C H R O N O L O G I Æ S A C R Æ V E T E R I S A C N O V I T E S T A M E N T I

Ex sacris præcipuè libris depromptæ.

M O N I T U M.

MUNDUM supponimus fuisse conditum sub finem anni Periodi Julianæ 710. posito nimirum in autumno creationis initio. At quoniam cum vespera primi diei septimanae, primus seculi dies est inchoatus, feriam primam quæ illo anno ad autumnale Equinoctium proximè accessit, in 23. Octobris nostri diem incurrisse observavimus: atque ad id à vespera illum Juliani anni diem antecedente, primum temporis momentum est deducendum. Sic fit ut à vespera illa primum mundi diem incipiente, ad mediam noctem primum Æræ Christianæ diem inchoantem, anni fluxerint 4003. dies 70. & horæ temporariæ 6. Verusque Christi natalis quadriennio toto, (quod ex annis regni Herodis & ejus morte colligitur) vulgari æra Christiana anterior sit. Juxta has enim quas sequimur rationes, Salomonici Templi structura 3000. anno mundi absoluta est, & anno 4000. Christus, cujus Templum figura fuit, primum hominibus manifestatus est. Unde ad annos æræ vulgaris 4. additis, & ab annis ante eandem totidem detractis, pro communi & vulgata, vera & germana obtinebitur nativitatis Epocha.

Ut autem quævis hebdomada septem diebus evolvitur, ex quorum revolutione tota absolvuntur secula; Sic totum illud temporis spatium de quo diximus, commodè in septem ætates distribui posse putavimus, quibus absolutis futura est octava illa, in Sanctorum beatitudine, nunquam finem habitura, quam etiam CHRISTUS præsignavit, qui octavo, hoc est septimum proximè sequenti die, resurgere voluit. Ille autem ætates, ut uno intuitu quivis perspicere possit, sic breviter hac appposita tabella describentur.

		Annos	Menses	Dies	
Ætas mundi	I	1656	I	26	A Creatione ad Diluvium.
	II	426	4	18	A Diluvio ad vocationem Abrahami.
	III	430	0	0	Ab illa vocatione ad Exodum.
	IV	479	0	17	Ab Exodo ad jacta Templi fundamenta.
	V	475	II	26	A fundatione Templi ad finem captivitatis.
	VI	131	7	3	A libertate donata per Cyrum, ad Christum natum.
Summa		3599	2	3	

Ætas autem VII. quæ à Christo nato anno 4000. incipit, indefinita est.

Atque hæc sunt ætates 7. in qua sequentes Tabulas nostras Chronologicas distribuimus, quarum methodus facilis: siquidem columnæ suis singulis nominibus superpositis signatæ sunt, & res è regione appositæ ita sibi invicem respondent, ut sine labore deprehendi atque inter se componi possint. Exempli gratia, si in annum inciderem cui mors Adam assignatur, invenio non solum quot annos ille vixerit, sed etiam quot annis cum singulis Patriarchis superstes fuerit: item cui anno Mundi & Periodi Julianæ, singuli illi anni respondeant, & quot annis æram præcedant Christianam. Idemque de ceteris omnibus esto judicium.

Annos verò mundi singulos continenter ubique annumerandos minimè duximus, quod & longum foret & minus necessarium: sed si quid quibusdam adscribendum fuit, illos apposuimus, mediis libenter omisiss. Annis etiam Urbis vel Olympiadum aut Nabonassari, paginas singulas onerandas non censuimus: quibus non adeo frequens in sermone vulgari jam usus est: & quos qui volet, ex eorum Epochis suis locis diligenter hic adscriptis, facile deducere potest. Unum enim nobis præcipuè propositum fuit, ut studeremus brevitati. Fruere igitur, Lector, & si plura voles, non pigeat integram nostram adire CHRONOLOGIAM, ubi non solum plura invenies, sed etiam quæ hic leviter tantum & quasi digito monstrantur, ibi solidis rationibus atque auctoritatibus passim firmata reperies.

PRIMA MUNDI ÆTAS

Annorum 1656.

Cum mensibus ferè duobus.

A CREATIONE AD DILUVIUM.

Anni Mun- di.	CREATIONIS INITIUM supponimus factum nocte illa, quæ diem 23. Octobris nostri præcesserit, in anno Periodi Julianæ 710: Absoluta verò est diebus sex.	Anni Perio- di Ju- lianæ	Anni ante eram Chr. vulg.
	<i>Octob. die</i>	710	4024
1	23 FERIA I. Creavit Deus supremum cælum cum Angelis: deinde infimum hunc globum ex abyssu & terra conflatum, <i>Gen. 1.</i> Concinentibus, & collaudanti- bus cum simul omnibus filiis Dei, idest ipsius Angelis, <i>Iob 38. 7.</i> Cumque ter- ra esset inanis, & tenebræ essent super faciem abyssi, in ipso die medio crea- ta est Lux, quàm à tenebris distinguens Deus, illam appellavit Diem, & tenebras Noctem.		
	24 FERIA II. Creato expanso, quod cælum est appellatum, distinctio facta est inter aquas superiores & inferiores terræ circumfusæ.		
	25 FERIA III. Aquis inferioribus in locum unum confluentibus, apparuit Ari- da, quàm Deus germinare fecit herbas, plantasque cum seminibus, & fru- tibus. Paradisus in Edeam constituitur, in quo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave. Arbor quoque vitæ, & arbor scientiæ boni & ma- li. <i>Gen. 2.</i>		
	26 FERIA IV. Creantur Sol & Luna, reliquæque Sidera.		
	27 FERIA V. Aquatilia, & volatilia creata sunt, & fecunditate donata.		
	28 FERIA VI. Terrestria animalia creata sunt, tam grandia quàm repentia. Denique verò Homo ad imaginem Dei conditus est. Tum circa vespertinam ex dormientis latere costa desumpta, mulier formatur.		
	29 FERIA VII. Quiescit Deus ab universo opere, diei septimo benedicens, Sabbatum instituit & sanctificavit, <i>Gen. 2.</i> Necdum, ut videtur, peccato ad- misso, aut poena infantibus vel Angelis vel hominibus inflata.		
	30 Primi conjuges in Paradisum introducti, fructu arboris boni & mali interdi- cuntur.		
Adami ætas.	Deus universa animantia terræ, & volatilia cæli adduxit ad Adam, ut vide- ret quid vocaret ea. Diabolus verò eorum felicitati invidens, mulierem per serpentem, per mulierem virum ad peccatum sollicitat. Citatis & convictis à Deo, poenæ imponuntur, statimque ipsi à paradiso eiciuntur, ne de fructu vitæ, quem hactenus non attigerant, vescantur. Quod die Mundi 10. non incongrue factum videri potest. Kalendis Novembris nostri respondens, quo deinceps instituta est EXPIATIONIS solemnitas, & statum J E J U N I I U M, mensis nomine <i>Attar. 27.</i> donatum, in quo anima, quæ non fuisset afflicta, excluderetur à populo, <i>Lev. 16. 23.</i>		
2	2 Post lapsum, primus è muliere nascitur CAIN, <i>Gen. 4.</i> deinde Abel. Abele autem à fratre Caino occiso, Deus alium Evæ filium reposuit nomine SETH, anno Adami & mundi 140. natus. Cetus filius.	711	4003
170	170 ENOS nascitur anno Sethi 105. <i>Gen. 5.</i> Cum à Cainitis, Dei cultus jam miserè corruptus esset.	840	1874
235	235 ENOS nascitur anno Sethi 105. <i>Gen. 5.</i> Cum à Cainitis, Dei cultus jam miserè corruptus esset.	945	1769
325	325 195 90 CAINAN nascitur, anno Enosi 90. <i>ibid.</i>	1035	1679
395	395 165 70 MALALEEL nascitur, anno Cainani 70.	1105	1609
460	460 130 135 65 JARED nascitur, anno Malaleelis 65.	1170	1544
612	612 493 387 127 65 ENOCH nascitur, anno Jaredi 162.	1312	1402
687	687 557 454 163 191 27 65 MATHUSALA nascitur, anno Enoch 65.	1397	1317
874	874 744 539 149 171 114 25 87 LAMECH nascitur, anno Mathusale 187.	1584	1130
930	930 800 695 605 135 170 108 143 56 Adam moritur, annos natus 930.	1640	1074
987	987 857 754 661 191 127 165 100 113 Enoch 7. ab Adam transfertur, ann. natus 365	1697	1017
1042	1042 911 807 707 617 182 28 155 167 Seth moritur, annos natus 912.	1751	961
1056	1056 925 821 731 66 194 159 182 NOE 10. ab Adam nascitur, ann. Lamechi 182.	1766	946
1140	1140 905 815 745 80 151 166 84 Enos moritur, annos natus 905.	1850	862
1235	1235 905 815 745 80 151 166 84 Cainan moritur, annos natus 910.	1945	767
1290	1290 905 815 745 80 151 166 84 Malaleel moritur, annos natus 895.	2000	712
1422	1422 905 815 745 80 151 166 84 Jared moritur, annos natus 962.	2132	582
1536	1536 905 815 745 80 151 166 84 Initium 120 ann. penitentis, <i>Gen. 6. 3.</i> <i>et 1 Petr. 3. 20. et 2 Petr. 2. 5.</i>	2246	468
1556	1556 905 815 745 80 151 166 84 JAPHET primogenitus Noe nascitur, an- no patris 500.	2266	448
1558	1558 905 815 745 80 151 166 84 SEM Secundogenitus Noe nascitur.	2268	446
1651	1651 905 815 745 80 151 166 84 Lamech moritur cum 777. esset ann.	2361	353
1656	1656 905 815 745 80 151 166 84 Mathusala annos natus 969. mori- tur paulò ante diluvium.	2366	348

Huius anni mensis 2. die 10. mensis (Decembris nostri 1. Fer. 1.) Deus edicit
Noe ut se parat ad ingressum in arcam.Mensis 2. die 8. (Decemb. 8. Fer. 1.) Noe cum suis, & animalibus omnibus in
Arcam ingressis, pluviam immisit Deus super terram diebus 40. & 40. nocti-
bus: & prævaluerunt aquæ.

SECUNDA MUNDI ÆTAS

Annorum 426:

Cum mensibus quatuor & aliquot diebus:

A DILUVIO AD VOCATIONEM ABRAHAM.

Anni Mun- di.	Anni Dilu- vii.	NOE.	SEM.	DILUVIUM durat annum integrum. VITA autem hominum quasi dimidio brevior facta est.										Anni Pe- riodi Jul.	Anni ante gram Chr. vulga- ram.					
1657	1	601	99	Noe siccata terra exiit ex arca cum suis. Deus autem terram corruptam nova be- nedictione reparat.										2167	2347					
1658	2	601	100	ARPHAXAD nascitur, anno Semi centesimo, secundo post Diluvium. <i>Gen</i> <i>cap. 11.</i>										2168	2346					
1693	37	637	115	35	SALE nascitur, anno Arphasad. 15. <i>ibid.</i>										2401	2311				
1713	67	667	165	65	10	HEBER nascitur, anno Sale 30.										2433	2281			
1757	104	701	199	99	64	34	PHALEG nascitur, anno Heberi 14.										2467	2247		
<i>Et inde anni humana vita iterum quasi dimidio breviores sunt.</i>																				
1767	131	731	229	129	94	64	30	REHU nascitur, anno Phaleg 30.									2497	2217		
1819	163	763	261	161	126	96	62	32	SARUG nascitur, anno Rehu 32.								2529	2185		
1849	193	793	291	191	156	126	92	62	30	NACHOR nascitur anno Sarug 30.							2559	2155		
1878	222	822	320	220	185	155	121	91	39	39	THARE nascitur, anno Nachoris 39.						2588	2126		
1915	259	859	359	259	224	184	150	90	39	39	Thargaleus Sycyonierum in Pelope- neso regnum incipit, anni 111. ante priam Olympi- adem <i>Euseb. in Chron.</i>						2625	2089		
1920	264	864	364	264	229	189	155	95	39	39	Hysci (quod lingua Ægyptiaca reges pastores sonat) ex vici- na Arabia irrupentes Mem- phim ceperunt, totaque Ægy- pto inferiori potiti sunt.						2630	2084		
1948	292	892	390	290	255	225	191	161	129	99	70	HARAM primogenitus Thare nascitur, anno ejus 70. <i>Genes.</i> 11. v. 26. 29.						2658	2056	
1996	340	940	438	338	303	273	239	209	177	147	118	Phaleg moritur, annos natus 239						2706	2008	
1997	341	941	439	339	304	274	240	210	178	148	119	Nachor moritur, annos natus 148.						2707	2007	
2005	350	950	448	348	313	283	249	219	187	157	128	Noe moritur, annos natus 950.						2716	1998	
2008	353	953	451	351	316	286	252	222	190	160	130	ABRAM, postea dictus ABRAHAM, tertius Thare filius, nascitur anno patris 130. <i>Genes.</i> 11. 32. <i>ibid.</i> 12. 1. 2.						2718	1996	
2018	363	960	360	325	295	261	231	199	140	110	80	SARAI, five SARA, quæ & ISCA, ex Harane septua- genario nascitur, <i>Genes.</i> 11. 29. 30. cum 17. 17.						2728	1986	
2026	370	968	368	313	303	269	229	207	148	118	88	Rehu moritur, ann. natus 39.						2736	1978	
2049	393	991	391	336	326	292	252	230	171	141	111	Sarug moritur, an. natus 130.						2759	1955	
2079	423	1021	421	366	356	322	282	260	201	171	141	Hoc serè tempore Codor- lahemur Rex Elam, five Ela- midis, inter Persiam & Ba- byloniam sita, Pentapoleos Reges subegit, qui ei servie- runt annis 11. <i>Genes.</i> 14.						2789	1925	
2081	427	1025	425	370	360	326	286	264	205	175	145	ABRAM A DEO VOCATUR ex Ure Chaldaeorum in Melo- potamia: Charamque perve- nit in eadem Mesopotamia fi- nem. Ubi y harei gravi imbe- cillitate detentus, confedit, donec ille ann. vitæ 205. mo- reretur. Quod eodem anno post Iosephum, Husebium, Chryostomum, Augustinum, & alios credimus factum. <i>Con- sule Chronologiam nostram.</i>						2793	1921	

TERTIA MUNDI ÆTAS

Annorum præcisè 430:

A PEREGRINATIONE SEU VOCATIONE
Abrahami ad Exodum.

Anni										Anni	
Mun- di.	di- luvio.	Sem.	Ar- pha- xad.	Salé.	He- ber.	Abra- ham.	Ser- vitu- tis.	ante Exo- dum.		Pe- riodi Jul.	Ante Chr. vulg.
2083	427	525	425	390	360	75	0	430	A. Abraham, patre mortuo, denuò vocat Deus, addita etiam Evangelici lau- deris promissione, anno	2793	1911
2084	428	526	426	391	361	76	1	429		2794	1910
2091	435	533	433	398	368	83	8	422	Indeque 430. anni peregrinationis & servi- tutis assumendi, Gen. 11. & 12. cum Ab. 7. & Exod. 12. cum Gal. 3.	2801	1913
2094	438	536	436	401	371	86	11	419	Abram descendit in Ægyptum fame co- gente, Gen. 12.	2804	1910
2096	440	538	438	403	373	88	13	417	Rex Sodomæ cum reliquis, adversus Co- doriāhomor rebellat. Abram Lothum liberat, & decimas offert Melchisedech.	2806	1908
2107	451	549	* *	414	384	99	24	406	ISMAEL nascitur, Gen. 16. 15. & 17. 24. 2. Arphaxad moritur.	2817	1897
2108	452	550		415	385	100	25	405	3. Circumcisio instituitur, nominaque Abram in Abraham, & Sarai in Sara mutantur. Sodoma evertitur.	2818	1896
2113	457	555		420	390	105	30	400	4. ISAAC nascitur. Nec diu post MOAB & AMMON eodem patre, & avo Lothi.	2823	1891
2126	470	568		433	403	118	43	387	5. Abiactur Isaac, & Ismael cum persequens ejicitur: INDEQUE 400. ANN. NUMERANDI quibus Abrahami semen affligendū in terra non sua prædixerat Deus.	2836	1878
2145	489	587		452	422	137	62	368	18. Sale moritur, annos natus 433. Isaac per fidē offertur ab Abra- ham, an. ætatis 17. Gen. 22. & d. posseder Olam, & tradit. Heb. Sara moritur eodem anno, æta- tis suæ 127. Gen. 23.	2855	1859
2148	492	590		455	425	140	65	365	40. Isaac ducit Rebecca filiam Ba- tuelis, filii Nachor, fratris Abraham, Gen. 24.	2858	1856
2158	502	600		465	435	150	75	355	Isachos Argivorum in Pelopo- neso Primus rex, regnat per ann. 50. Esch.	2868	1846
2168	512			475	445	160	85	345	Sem moritur.	2878	1836
2179	523			486	456	171	96	334	JACOB & ESAU nascuntur, anno Isaac 60.	2889	1825
2181	527			490	460	175	100	330	11. Thetnefis, sive Amosis rex Ægypti superioris, Hylcos sive pastores pellit ex Æ- gypto inferiori; illique in Phœniciam sibi sedes ele- gerunt, Joseph & Herodot.	2893	1821
2187	531			496	466	181	106	326	15. Abraham moritur.	2897	1817
2203	552					197	122	310	19. Heberus moritur annos natus 464. Gen. 11. Hic omnis post diluvium; diutissime vixit.	2918	1796
2231	575					225	150	282	10. Ogigium in Attica diluvi- um, Jul. African & Esch.	2941	1773
2242	586					236	161	271	13. Ismael moritur, an. natus 137 Evechous apud Chaldeos imperare cœpit 124. an. & n- te Arabes, Jul. Afric. Qui videtur esse BELUS BABY- LONIVS, sive JUPITER BE- LUS, Chaldeis postea Deus habitus, Is. 46. Jer. 50. & 51.	2952	1762
2245	589					239	164	268	17. Isaac senex (annis 44. ante obitum) filiis benedicit. Jacob fugit ad Laban.	2955	1759
2252	596					246	171	261	14. Jacob, ætatis 77. an. Labano ser- vasset, ducit Liā & Rachelē. RUBEN	2962	1752

QUARTA MUNDI ÆTAS

Annorum 479. & dierum 17.

AB EXITU EX ÆGYPITO
ad jacta Templi fundamenta.

Anni		Anni	
Mun- di.	Ab e- xitu de Æ- gypto.	P. = riodi Jul.	ante Chri- stum.
2543	1	3223	1491
	M ENSE 2. ab exitu, manna pluit de cælo, quo pane deinceps, annis 40. vescun- tur, <i>Exod. 16.</i>		
	F ERTIO, Legem decalogo comprehensam promulgavit Deus. Immolatis victimis sedus inter Deum populumque sancitur, <i>Exod. 24.</i>		
	Q UARTO, duas Legis tabulas obtinet Moyses, quibus ob vituli idololatriam fractis, S EPTIMO tandem mense, tabulis prius dispositis, cum Lege denuo scripta de monte descendit, <i>Exod. 34. & 35.</i>		
2514		3224	1490
	Primo hujus anni semestri Tabernaculum, Arca fæderis, Altare, Mensa propo- sitionis, Candelabrum, & reliqua instrumenta sacra in deserto Sinai fabrican- tur, <i>Exod. 34. 35. & 36.</i>		
2512	2	3232	1482
	Anno 2. ab exitu, primi mensis die 1. Tabernaculum erigitur, <i>Exod. 40.</i>		
	Ægyptus, qui & Ramesses, & Sesostris, & Sesostris dicitur, Amenophis, sive Beli filius, fratrem suum Danaum regno pellit, & Ægypto nomen suum de- dit, <i>Diodor. l. 1. Herodot.</i>		
2511		3243	1471
	Pusiris, Neptuni sive Ramesses Miamun filius apud Nili vicina loca tyrannidem exerceat, <i>Euseb.</i>		
2549		3259	1455
	Phoenix & Cadmus, de Thebis Ægypt. in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnarunt, <i>Luseb.</i>		
2512	40	3261	1452
	Anno 40. ab exitu, mense 2. Maria moritur, utroque fratre senior, quæ ad ann. 140. pervenisse colligitur ex <i>Exodi 29. 4. 7.</i>		
	Mense 5. die 1. Aaron in vertice montis Horeb, moritur, anno ætatis 123. <i>Num. 20.</i> <i>23. & Deut. 10.</i>		
2551		3263	1451
	Mense 5. Israelitæ pugnant contra Arad, <i>Num. 21. & 33.</i> Serpens erigitur, <i>Num. 21.</i> Schon & Og debellantur, Balaam arcessitur, <i>Num. 21. 22. 25. & 24.</i> Sors earum tri- buum & semis citra Jordanem assignatur, <i>Deut. 3.</i>		
	Mense 12. M OSES MORITUR, <i>Num. 7. Deut. 34.</i> annos natus 120, <i>Deut. 31. & 34.</i> <i>Atque hic finitur Pentateuchus, historiam annorum 2552. cum dimidia com- plectens: & Liber Josue cum anno 41. ab exitu incipit.</i>		
2553	41	3264	1450
	Primo mense, Josue duas exploratores mittit. Jordanem transiit. Circumcisionem re- dintegrat. Jerichontem expugnat. A. in delictis, punito prius Achanis sacrilegio. So- lem & Lunam stare præcipit. Quinque Reges suspendit. Atque ita terminatur annus 2553. in cujus medio, cessante manna, de proveniunt terre populus vivere coepit.		
2559	47	3269	1445
	Ab Autumno hujus anni, quo primùm serere Israelitis contigit, numerandus P RIMUS ANNUS AGRICULTURÆ, & R ADIX ANNORUM SABBATICORUM ibi figenda, <i>Exod. 23. Levit. 25. Deut. 15. & 31.</i>		
2560	48	3270	1444
	Devictis quinque Regibus, reliqui omnes conjunctis copiis sese Israelitis opposue- runt: contra quos Josue toto senennio bellum gessit, <i>Josue 11. cum 14.</i>		
	Josue jam senex terram eis Jordanem novem tribubus & dimidiâ Manassi dividit. Prima quies per Josue terra data, <i>Josue 11. & 14.</i>		
2568			
	Annus septimur à terra primùm coli coepit, & primus Sabbaticus, à quo J UBI- L ÆORUM EPOCHÆ ducenda, <i>Levit. 5.</i>		
2585	48		
	Josue moritur, natus ann. 110. Josue 23. & 14. cum præfuisset ann. circiter 17. <i>Atque hic terminatur Liber Josue.</i>		
2585		3295	1419
	Sub senioribus qui longo post Josue vixerunt tempore, Israel servivit Domino, <i>Josue 24. putà per ann. circiter 15.</i>		
2591	73		
2599			
	Interregnum annorum aliquot, puta 6. quibus non erat Rex in Israel: sed suo quis- que vivebat arbitrio.		
	Quo spatio contingere ea quæ quinque postremis capp. Libri Judicam continentur, de idolo Michæ, de uxore Levitæ ejusdem, &c.		
2591	79	3301	1413
2599	87	3309	1405
	P RIMA SERVITUS in manus Cushan Melopotamiz regis ann. 8. <i>Judic. 2. 1.</i> Othoniel Israelis liberat, & quievit terra anno 40. post quietem à Josue primùm constitutam, <i>Judic. 3.</i>		
2629	97	3319	1395
2638	148	3368	1346
	J UBILÆUS PRIMUS in terra actus. <i>Jubileus 17.</i>		
2680	168	3390	1324
	S ECUNDA OPPRESSIO annorum 18. sub Eglone Moabitarum rege, <i>Judic. 3.</i> Eliud sive Aod Eglonem interimit, & quievit terra anno 40. post quietem proxi- mam ab Othoniele restitutam, <i>Judic. 3.</i>		
2682	170	3392	1322
	Sangar sexcentos Philistinos occidit stimulo bovis.		
2699	187	3409	1305
2707	195	3417	1297
2719	207	3429	1285
	B ELUS ASSYRIUS in Babylonia post Arabes regnat annis 55. <i>Int. African.</i> <i>Jubileus 111.</i>		
	Debora cum Barac Sisaram profligavit, & quievit terra anno 40. post quietem sa- periore. <i>Judic. 4. & 5.</i>		

IMPERIUM ASSYRIORUM.

Anni			Anni	
Man- di.	Ab Exo- do.		Pe- riodi Jul.	An- te era- m Chr.
2717	225	NINUS Beli filius, ASSYRIORUM fundavit IMPERIUM, cui 520. annor. superiorem Asiam obtinuerunt. <i>Herodot. Appian. Regnavit verò Ninus 52. ann. Jul. African. Euseb.</i>	3447	1267
2751	240	QUARTA Israelitarum OPPRESSIO, annorum 7. sub Medianitis, <i>Judic. 6. Jubilæus IV.</i>	3461	1253
2756	244	GEDON, qui & Jerobaal, Madjanitas profligavit: quievitque terra anno 40. post quietem superiorem à Debora & Baraco restitutam, <i>Judic. 6. 7.</i>	3466	1248
2759	247	Cum primum vita excessit Gedon, Israelitæ ad idololatriam conversi sunt. Abimelec eius filius regnum assidens septuaginta fratres suos interimit.	3469	1245
2763	256	Cum triennio regnasset Abimelec ad obfidionem Tebes, fragmento lapidis à muliere interit.	3473	1236
2771	259	Tola judicavit Israel, ann. 23.	3481	1233
2771	260	SEMIRAMIS Nini uxor, universæ Asiæ præter Indos imperavit. Vixit annos 62.	3482	1232
2784	277	regnavit 42. <i>Diodor. lib. 2. Justin. lib. 1.</i>	3489	1215
2790	278	ELI Sacerdos nascitur.	3500	1214
2795	283	Tola successit Jaire, qui Israelem judicavit annis 23. <i>Judic. 10.</i>	3505	1209
2799	287	QUINTA SERVITUS 18. annorum sub Philistinis & Ammonitis, <i>Judic. 10.</i>	3509	1205
2805	291	Jephthe Jairo successit, qui ab Ammonitis Israelitas liberavit, & annis 6. judicavit. <i>Judic. 10. & 12.</i>	3515	1199
2817	305	TROJA à Græcis expugnata ann. 408. ante primam Olympiadem.	3527	1187
2820	308	Mortuo Jephthe, Abelan judicavit Israel ann. 7. <i>Jud. 12.</i>	3530	1184
2823	311	Elon ei successit, & judicavit ann. 10. <i>Jud. 12.</i>	3531	1181
2826	314	Ninus five Ninus interfecit Semiramide matre apud Assirios regnat 35. ann. <i>Euseb.</i>	3540	1174
2831	319	Eloni successit Abdon, qui 8. ann. judicavit.	3541	1173
2840	328	Huic successit ELISUMMUS SACERDOS qui judicavit 40. annis 1. <i>Reg. 4. Rursumque peccantes filii Israel traditi sunt in manus Philistinorum, ann. item 40. Jud. 13.</i>	3550	1164
2850	338	SAMPSON Nazareus natus est, <i>Judic. 13.</i>	3560	1154
2854	342	SAMUEL PL.	3564	1150
2862	347	Eli judicis officium exequente, vindictis quoque partes agere cepit Sampson, quasi 19. annorum existens, <i>Judic. 14.</i>	3579	1135
2887	375	Sampson Dagonis ædem divellens, plures moriens interfecit quam vivus occiderat, cum judicasset Israel ann. 20. <i>Judic. 16.</i>	3597	1117
2888	376	Arca capitur: Ophni & Phinees in prælio occiduntur. Eli fracta cervice moritur. Ei Samuel successit. Arca post septem menses remittitur, 1. <i>Reg. 4. 5. 6. 7.</i>	3598	1116
2901	391	Jubilæus VII.	3612	1101
2908	396	Annis 20. postquam Arca in Cariathiarim permansit, Samuel insignem de Philistinis obtinuit victoriam; 1. <i>Reg. 7.</i>	3618	1096
2909	397	Israelitæ Regem sibi dari petunt, quibus SAUL 40. annis datur, 1. <i>Reg. 12. cum Acher</i>	3619	1095
2911	399	12. cum Samuel hastenus per annos 21. cum dimidio judicasset.	3621	1093
		Saul imperio suo à Philistinis est veluti exutus, cum duobus annis regnasset. 1. <i>Reg. 13.</i>		
		Israele nempe gravi servitute oppresso, qua tandem amota, Saul regnum super Israel accepisse, id est recuperasse, dicitur 1. <i>Reg. 14.</i>		
		Samuel pronuntiat Sauli, quævisse Dominum sibi virum juxta cur suum, ut esset dux super Israel. 1. <i>Reg. 13.</i> De Davide loquens annis 2. antequam esset natus.	3629	1085
2919	407	DAVID ID nascitur, quippe annorum 30. cum in Hebron unctus est 2. <i>Reg. 5. cum 1. Reg. 16.</i>	3644	1070
2924	412	Saul reiecto, Samuel in Bethlechem mittitur ad ungendum David; 1. <i>Reg. 16.</i> qui tunc erat circiter annorum 15.	3652	1062
2922	410	David Goliath occidit, 1. <i>Reg. 17.</i> tunc annorum circiter 23.	3654	1060
2944	432	Industria Michol, manus Saulis evadit, 1. <i>Reg. 19.</i> In Nobæ panes & gladium obtinet, cap. 21. quam ob causam Saul Sacerdotes omnes trucidat. cap. 22.	3655	1059
2945	433	David de Cella in desertum Ziph se recipit, cap. 23.	3656	1058
2946	434	Inde in locis Engaddi, ubi erant chlamidis Saul abscidit, cap. 24.	3657	1057
2947	435	Samuel moritur, annos natus circiter 57.	3659	1055
2949	437	Abigaillem David ducit uxorem, cap. 25. Saulis dormientis hastam abstulit, cap. 26.		
		Ad Achisum se recipit, cap. 27.		
		Saul Pythonissam consultit, cap. 28. Siceleg vastatur, cap. 29. Et post aliquot menses Saul & filii eius in prælio contra Philistinos occiduntur, cap. 31.		
		David ann. 30. in Hebron unctus, super domum Judæ per ann. 7. cum dimidio regnat, 2. <i>Reg. 2. & 3.</i>	3661	1053
2951	439	Exacto biennio, quo pacifice Israelis regno potiebatur Isboseph, diuturnum inter ipsum & David bellum exarsit, 2. <i>Reg. 2.</i>	3662	1052
2952	440	Jubilæus VIII.	3667	1047
2957	445	David arcem Sion occupat, ibique sede constituta, annos 33. universis Israelitis imperat, 2. <i>Reg. 5. & 1. Par. 11.</i>	3669	1045
2959	447	Arca federis primo anno Sabbatico Galeala induta Shiluntem, hoc etiam anno Sabbatico Cariathiarimis (quo arte ann. 70. translata fuerat) è domo Ahinadab in domum Obededom primum, deinde post 3. mense in arcem Sion induta est ubi permansit usque dum à Salomone proximo Jubilæo in Templi adytum inferretur, 2. <i>Reg. 6. & 1. Paral. 16. ac 2. 1.</i>	3670	1044
2960	448	David Nathani consilium suum aperit de æde Deo consueturda. Cui responsum est id à filio pacifico SALOMONE ipsi vasculo perficiendum; 2. <i>Reg. 7. & 1. Paral. 17.</i>	3677	1037
2967	455	Legati ad Ammonitarum Regem consolandum missi, indignis modis accipiuntur.	3679	1035
2969	457	Cum Bethsabæ adulterium, 1. <i>Reg. 11.</i> Agebar tum David annum 50.	3680	1034
2970	458	Post natum ex adulterio filium, David à Nathane correptus respuit: Infans nihilominus moritur. 2. <i>Reg. 2.</i>	3681	1033
2971	459	Salomon ex Bethsabæ jam legitima uxore nascitur, 1. <i>Par. 22. & 2. Reg. 12.</i>	3682	1032
2972	460	Ammon Thamarem sororem vitavit, 2. <i>Reg. 12.</i>	3684	1030
2974	462	Biennio post, Absalonis jussu ille interfecit. Absalon verò fugit Gerharem in Syria ad Tolmaiæ avum suum maternum, ubi triennium mansit, 2. <i>Reg. 12. & 15.</i>	3691	1023
2981	469	David fugit à facie Absalonis, 2. <i>Reg. 15.</i> Absalon à Joab consilium, 2. <i>Reg. 18.</i>	3697	1017
2987	475	David universis populi censu instructo, iram Dei in Israelitas accendit, 2. <i>Reg. 24. & 1. Paralip. 21.</i>	3698	1016
2988	476	Universam materiam ad struendam Domus Dei præparavit. 1. <i>Par. 22.</i>	3699	1015
2989	477	Salomonem regem instituit. 1. <i>Paralip. 29.</i>	3702	1014
2990	478	David moritur cum regnasset in Hebron 7. annis, & 6. mensibus; in Jerusalem verò 33. annis, 2. <i>Reg. 5.</i>	3701	1013
2991	479	Salomon Pharaonis ducit filiam, sapientiam à Deo petit, 3. <i>Reg. 3.</i>		

QUINTA MUNDI ÆTAS

Annorum ferè 476.

AFUNDATIONE TEMPLI AD FINEM
Babylonicæ Captivitatis.

Babylonica Captivitas.

Anni		Ab urbe condito.		Ab Exodo.		A fundat. Templi.		Anni		Periodi Jul.		Ante gram Chr.	
				480									
QUINTA MUNDI ÆTAS Annorum ferè 476. A FUNDATIONE TEMPLI AD FINEM <i>Babylonicæ Captivitatis.</i>													
2992	1	SALOMON anno 480. ab Exitu de Ægypto, anno 4. regni sui, mense 2. die 2. Templi facit fundamenta, 3. Reg. 7. C. 2. Par. 3. Ita ut ille annus ex parte concurrat cum anno Mundi. 2992.		1701	1012								
2993	2			1701	1011								
3000	9	Annoque undecimo regni ejus, mense 8. tota structura est absoluta, 3. Reg. 6.		3710	1004								
3001	10	Jubilæus IX. quartum mundi millenarium aperiens, in quo Templi dedicatio magnificè celebrata est mense 7. circa festum Tabernaculorum, 3. Reg. 8. C. 2. Par. 5. 6. 7.		3711	1003								
3013	22	Salomon regis saxe structura absolvit, 3. Reg. 7.		3723	994								
3019	28	Jam senex adamat mulieres alienigenas, 3. Reg. 11.		3729	975								
3029	38	Mortitur cum regnasset 40. annis, 3. Reg. 12.											
		Roboam ejus filius decem tribus à se avertit qui Jeroboamo se dediderunt, regno biliarium distraçto, sic.											
		REGES JUDA.				REGES ISRAEL.							
3030	39	I. Roboam regnat 17. annos 3. Reg. 14.		3740	974	I. Jeroboam regnat 22. annos, 3. Reg. 14.							
3046	55	II. Abia anno Jeroboam 18. (ineunte) patri succedens, regnat 3. ann. 3. Reg. 15. C. 2. Par. 13.		3756	958								
3049	58	III. Aza, anno Jeroboami 20. (completo) patri succedens regnat 41. ann. 3. Reg. 15. C. 2. Paralip. 14.		3759	955								
3058	59	Jubilæus X.		3760	954	II. Nadab an. 2. Aze patri succedens, ad 2 an. pervenit, 3. Reg. 15.							
3051	60			3761	953	III. Baaza, anno Aze 3. (ineunte) Nadab occidit & regnum occupat per 24. annos, 3. Reg. 15.							
3074	83			3784	930	IV. Ela patri succedit an. 20. Aze & regnat 2. annos, 3. Reg. 16.							
3075	84			3785	929	V. Zamri, anno Ela 2. Aze 27. regnū occupat, 7. diebus, 3. Reg. 16.							
3079	88			3789	925	VI. Amri à populo rex constituitur, parte modica Thebni sequente Regnavit autem Amri 12. ann. sed cum Thebni annis 4. liquidem							
3086	95			3796	918	Mortuo amico Thebni, solus regnare incipit Amri, anno 31. Aze, 1. Reg. 16.							
3090	99	IV. Josaphat patri succedit, anno 4. Achabi (defuncti) & regnat 25. ann. 4. Reg. 22. C. 2. Par. 20.		3800	914	VII. Achab patri succedit anno 38. Aze, & ad annos 22. praeiit, 3. Reg. 18.							
3099	108	Jubilæus XI.		3809	905								
3106	115			3816	898	VIII. Achab anno 17. Josaphati Ochosiā proregem constituit, qui duobus ann. regnum administrat, 3. Reg. 22.							
3108	117			3818	896	IX. Joram Achabi filius Ochosiā fratri succedit anno Josaphati 18. (defuncti) & regnat 12. ann. 4. Reg. 3.							
3112	121	V. Josaphat jam senex Joramum regni consortem constituit, anno 5. Jorami Israelitici, quo per ann. 8. ille potius est, 2. Paralip. 21.		3822	892	Elias.							
3118	127	VI. Ochozias, patre morbo graviter laborante, prorex constituitur, anno 11. Jorami filii Achab. 4. Reg. 9.		3828	886	Sub Achab, Ochosiā & Joram prophetavit, per annos circiter 20.							
3119	128	Et tandem patre misere mortuo, in regnum successit, anno 12. Joram filii Achab, uniusque anno solus regnat, 4. Reg. 8. C. 2. Par. 22.		3829	885								
3120	129	VII. Athalia regnum occupat per 6. annos, 4. Reg. 11.		3830	884	X. Jehu ab uno ex prophetis in regem unctus regnat 28. annis, 4. Reg. 10.							
3126	135	VIII. Joas septennis puer, à Joada sacerdote productus, rex ungitur, anno 7. Jehu, & 40. ann. regnat, 4. Reg. 12. 1.		3836	878								
3148	157	Jubilæus XII.		3858	856	XI. Joachas patri succedens an. 23. Joas regnat 17. an. 4. Reg. 13. 1.							
		Elisæus.											
		Sub Jehu & Joachazo docuit, & ad Jo-											

Anni		REGES JUDA.	Anni Re- gum Juda.	Anni a di- visio- ne X. trib.	Anni Re- gum Isra- el.	REGES ISRAEL.	Anni Pe- riodi ful.	Anni Chr.
Ab orbe con- dito .	A fun- dat. Tem- pli .							
1153	172		37		1	ad Joasi initia pervenit: annis circiter 50.		
			38		2. 17	XII. Joas à patre regni particeps efficitur anno 37. (deficiente) Joasi regis Juda, & 16. ann. regnat, 4. Reg. 13.	1871	841
			39			Jonas.	1875	819
1161	174	IX. Amasias patri succedens, anno 2. Joasi regis Israel (completo) regnat 29. an. 4. Reg. 14.	1. 40.		3	Prædicit regnum ab oppressione Syrorum per Jeroboamum II. vindicandum, 4. Reg. 14.		
1168	177		4	140	6. 1.	XIII. Jeroboamus II. à patre ad bellum Syriacum profectus in regni consortium assumitur: & ea ratione Jeroboami hujus an. 27. Azarias rex Juda regnare cepisse intelligitur, 4. Reg. 15.	1878	816
1179	188		15		16	Anno verd 15. Amasias, patre mortuo, Jeroboam demum dicitur regnasse pro eo 41. an. 4. Reg. 14.	1889	825
			29	165	15	A quo tempore Amasias 15. annis superstes fuisse dicitur, 16. id.		
1194	203					Osee.	1904	810
		X. Ozias, sive Azarias, patre per conjugationem interfecto, regnum accepit, ann. 27. Jeroboami II. ex quo particeps regni ille factus est) & annis 51. regnavit, 4. Reg. 15.	1		27	In diebus Ozia, Joatham, Achaz, & Ezechia regum Juda, atque Jeroboami II. regis Israel docuit, (Osee 1.) per integrum sæculum.	1905	809
1195	204					Phul, Assy. Rex, sive Pul, Sardanapali pater regnat an. 42. Illeque videtur esse qui prædicatione Jonæ penitentiam egit.		
						Amos.		
1197	206	Jubilans XII.				Prophetare incipit an. Ozia 21. Hieron. Nec ejus regnum esse transgressus.	1907	807
		Joel.						
1217	226	Sub iisdem regibus prophetavit sub quibus Osee, ut voluit August. Hier. Theodor. atque adeo per integrum sæculum.	4		41	Mortuo Jeroboamo II. in præceptis rueret omnia, & ad anachiam undecim annos res reducta est.	1927	787
1220	229		26		1		1930	784
		Isaias.				Abdias.		
		Prophetare incipit anno Ozia 25. Hier. atque sub Joathan, Achaz, Ezechia, & Manasse. Perseverat per integrum item sæculum.				Osee, Isaias & Amosio fuit æqualis, Hieron. Theodor.		
1228	237	Ab ætate hujus anni PRIMA Græcorum numeratur OLYMPIAS.	35	200	9		1918	776
1231	241	Jonas ad prædicandum Ninivitis mittitur. Ita ut facile ann. 124. vixerit.	38	203	12. 1	XIV. Zacharias quartus & postremus è stirpe Jechu, regnavit anno 18. Ozia, sex mensibus, 4. Reg. 15. cum 8.	1941	771
1233	242		39	204		XV. Selhum cum interfecisset Zachariam, anno 39. Ozia, regnavit mense unico, 4. Reg. 15.	1941	771
			40		1	XVI. Manahem Selhum occidit, & per undecim serè menses de regni possessione contendit, tandemque auxilium ferente Phole rege Assyriorum, regnare coepit pacifice, anno 39. (completo) Ozia regis Juda, & per annos 16. regnat, 4. Reg. 15.		
1237	246		44		10	SARDANAPALUS Assyriorum imperium obtinet an. 70. Euseb.	1947	767
1243	252		49	215	2	Phaceja patri Manahemo succedit, anno 50. Ozia, & regnat biennio, 4. Reg. 15.	1953	761
1245	254		52		1	Phacee filius Romelia, interempto Phaceja, regnat ann. 20. ab anno 52. Ozia, 4. Reg. 15.	1955	759
1246	255	Jubilans XIV.					1956	758
		XI. Joathan mortuo patre Ozia regnum suscipit, anno 2. Phacee, & 16. annis regnat.	1		2			
		Michæas.						
		Sub eo & duobus ejus successoribus Michæas Morastites prophetavit, Mich. 1. annis circiter 1.						
1251	260	Ab hoc anno, ANNI URBI VARRONIANI procedunt, 11. ceteri Juxta Fabii Pictoris Romanorum Scriptorum antiquissimi					196	751

Anni		REGES JUDÆ.	Anni	Anni	REGES ISRAEL.	Anni	
Ab arce con- lito.	A fun- dat. tem- pli.		Re- gum Juda-	à di- visio- ne X. trib.	MEDI.	Pe- riodi Jul.	Ante eram Chr.
3257	266	ni, & ludorum secularium, à veteribus Romanis observatorum, rationes, toto quinquennio posteriores sunt.			ARBACES Medis præfectus, con- spirante Beleso Babylonicus, Ni- nivem anno obsidionis 3. expu- gnat. Atque ita Assyrium destru- ctum est imperium postquam an- nis 520. stetit, <i>Her. l. 1. c. 95.</i> Trifariam igitur diviso imperio, <i>Arbaces</i> , Straboni <i>Orbaces</i> , Veli- lejo <i>Pharnaces</i> dictus, Medis li- bertatem restituit, <i>Herodot.</i> BELESUS in sacris <i>Baladan</i> , Ptolemæo & Censorino NABO- NASSARUS dictus, regnum Babylonie per annos 14. occu- pat. Atque hinc NABONAS- SARI ÆRA deducenda. NINUS Junior, Assyriorum im- perium ad proprios reductum terminos, annis 19. obtinuit <i>Chr. Græc. Euseb.</i> Qui melioris auspicii causa, primi Assyriorum imperi conditoris nomen as- sumpsisse videtur, cum propria appellatione ab <i>Æliano Theopha-</i> <i>stus</i> , in sacris litteris THEL- GATHPHALASAR, sive <i>Theglathphasar</i> sit dictus.	3967	747
3263	271	XII. Achaz patri Joatham succedens, anno 17. Phacee (completo) 16. annis regnat, 4. <i>Reg. 15. c. 2. Paral. 26.</i> Quia vero anno 20. fuisse dicitur Joatham cum regnare inciperet, ita ut ad annum 36. solus vixerit, & ipso moriente dicitur fil. ejus Achaz fuisse anno- rum 25. sequitur eum habuisse filium cum esset tantum anno- rum 11. Quod aliis adductis ex- emplis fieri potuisse confirmat Hieronymus, <i>epist. ad Vital.</i>	1	17		3972	742
3265	274		4	1	XVII. Osee filius Elze, interfecto Phacee, regnum invadit, an- no 10. ab inauguratione Joatham, 4. <i>Reg. 15. Idem 4. Achaz.</i> Turbis tamen interventibus potiri non potuit; Republica iterum ad anarchiam recidente. Unde rebus compositis, regnare tandem dictus est anno 12. (desinente) Achaz regis Judæ, 4. <i>Reg. 17.</i>	3975	739
3273	282		12	243	9	3983	731
3274	283		13		1	3984	730
3276	285		14	2	SALMANASAR, sive Rimannas- sar, Theglathphalasar succedens in regno Assyrio, Oseam fecit tributarium, 4. <i>Reg. 17.</i>	3986	728
3277	286	XIII. Ezechias ab Achaz patre regni confors efficitur, qui inde ab anno 1. (completo) Osee, 29. annis regnavit, 4. <i>Reg. 18.</i>	1, 16	3	3	3987	727
3283	292		6	254	9	3995	721
		Nahum.					
		Post abductas X. TRIBUS prophetas, ut consolatio esset tam his qui iam captivi erant, quam his qui obsidebantur ab hostibus, <i>Hieron.</i>					
3291	300	Cum jugum Assyrensis Ezechias, anno ejus 14. ad finem tendente, Sennacherib regnum Judæ invadit, <i>Isa. 36.</i> Ex lethali vulnere decumbenti Ezechias, <i>Isaías</i> propagationem regni in 15. annos, & liberationem à manu Assyri. signo mirabili, umbra solaris retrò acta, dato, denuntiat, <i>Isa. 38.</i>	14			4001	715
			15		SENNACHERIB patri Salma- nasaro successit. Contra Setho- nem Ægypti regem movit, in- deque in Palestinam: sed ab Angelo ejus deleti exercitu, occis nempe 185. milibus ho- minum una nocte, in Assyriam revertitur, & à duobus filiis oc- ciditur, <i>Isa. 37. c. 4. Reg. 19.</i>		

Anni		REGES JUDA.	MEDI BABYLONII.	Anni	
Mun- di.	A fun- dat. Temp.			Perio- di Jul.	Ante aram Chr.
3294	303		Quum Medi huc usque sine rege fuissent, DE JOGIS imperio sese subjecerunt, annis ante initium Cyri 130. <i>Herodot. lib. 1.</i>	4004	710
3295	304	<i>Jubilæus XX.</i> reliquorum omnium medius, & post acta à Salomone encenia latissimus ob tantæ liberationis tam recentem memoriam.	Is est qui ARPHAXAD in libro Judith dicitur. <i>Vide titulum hujus libri.</i>	4005	709
3306	315	XVI. Manasses morienti Ezechie bono patri, impius succedit filius annorum 12. tantum natus, annisque 55. Jerosolymis regnat, 4. <i>Reg. 21.</i>	ASSARADON, Ptolemæo Esarchadon patri Sennacherib succedit.	4016	698
3313	322		Deficiente Babyloniorum stirpe, Assaradon Babyloniarum regnum occupat per annos 13. <i>Canon Ptol.</i>	4033	681
3317	326	Eodem ut videtur tempore & eadem opera, qua in Samariam inducti coloni, principes exercitus regis Assyriæ in vicinam Judæam progressi, Manassem in vepretis quibusdam latitantem ceperunt, & compedibus victum Babylonem adduxerunt, 2. <i>Par. 33.</i>	Novos ille colonos in Samariam induxit, <i>Esdra 4.</i>	4037	677
3336	345		SAOSDUCHINUS Assaradoni succedens, Assyriacum simul & Babyloniacum administrat imperium annis 20. <i>Canon Ptol.</i>	4046	668
3344	353	<i>Jubilæus XXI.</i>	Is est qui in lib. Judith NABUCHODONOSOR appellatur. <i>Vide titulum hujus libri.</i>	4054	660
3347	356		Nabuchodonosor Assyriæ rex, anno regni 12. Arphaxad Medorum regem praelio superat, <i>Judith 1.</i>	4057	657
3356	365		Post Dejozem Phraortes ejus filius, annis 22. Medis imperat. <i>Herod. lib. 1.</i>	4066	648
3361	370	XV. Amon impius, patri Manasse succedit, & regnat biennio, 4. <i>Reg. 21.</i>	Saoluchinus Chinadanus succedit in regno Babylon. simul & Assyriæ, & annis 22. imperat, <i>Canon Ptol.</i>	4071	643
3363	372	XVI. Josias octennis puer, Amoni patri per domesticorum prodicionem occiso succedit, & annos 31. regnat, 2. <i>Reg. 22.</i>	Hunc SARACUM Alexand. Polyhistor. nominat, quod <i>Laurentem</i> notat.	4073	641
3369	378	Jeremias.	Phraortes Medorum rex in obsidione Ninives perit; cui Cyaxares filius succedens annis 40. imperat, <i>Herod. lib. 1.</i>	4079	635
3375	384	Anno Josie regis 13. adhuc puer ad prophetiam munus à Deo vocatur, <i>Jer. 1.</i> Et adjunguntur SOPHONIAS, BARUC, & alii.		4085	629
3378	387	HOLDA quoque propheta sub Josia floruit.	NABOPOLASSARUS à Saraco prefectus exercitui, & ASTYAGES à patre Media Satrapa constitutus, astitatem incunt, Amyia Altiagis filia Nabuchodonosori Nabopolassar filio, deponata, & junctis viribus Ninive, in eaque Saracum regem expugnant, <i>Alexand. Polyhistor.</i> Postque Nabopolassar Babyloniarum rex per ann. 21. <i>Berof. & Ptol.</i>	4088	626
3393	402	<i>Jubilæus XXII.</i>		4103	611
3394	403	XVII. Josia à Nechaone rege Ægypti occiso, populus Joachasum juniorem ejus filium in regem unxit: sed post tres menses Nechaonem regem constituit Eliakim fratrem ejus seniores, quem Joachim appellavit, 2. <i>Paral. 14.</i>		4104	610
		Habacuc.			
3397	406	Hoc circiter tempore prophetavit, cum jam jam immissurus esset Deus Chaldeos in Judæam, <i>Abac. 1.</i>	Nabuchodonosor in regni societatem à patre assumptus (unde primum ejus regni initium) contra Nechaonem regem Ægypti mittitur, <i>Berof. apud Joseph. Euseb.</i>	4107	607
3398	407	Judæam invasit Nabuchodonosor, & Joachim catenis vinctus, 2. <i>Paralip. 36.</i> Incequit		4108	606
		INITIUM CAPTIV. BABYLONICÆ LXX. ANNORUM.			
		Daniel.			
		Tunc annorum circiter 8. cum ceteris captivis abducitur. Vixit verò usque ad Cyri tempora, hoc est ad annum vitæ circiter 80.			

Anni		JUDÆI.	MEDI BABYLONII.	Anni	
Mun- di.	A. fun- dat. Temp.			Perio- di Jul.	Ante eram Chr.
3599	408		Nabuchodonosor, patre ejus mortuo, totius imperii fit dominus; indeque secundum ejus regni initium.	5109	605
3408	410	Joakim, postquam 3. annis in fide Nabuchodonosoris permansit, rebellavit, 3. Reg. 15.		4111	603
3405	414	A. Chaldeis captus, abjectus est insepultus, Jerem. 22. & 38.		4115	599
		XVIII. Ei successit filius ejus Joachin sive Jekonias, qui cum menses 3. & dies 10. regnasset, captivus abductus est cum matre & proceribus, 4. Reg. 24.	Ezechiel.		
3409	418	XIX. In ejus locum substituitur Mattanias patruus ipsius Josia filius, nomine ejus in SEDECIAM murato, qui 11. plenis annis regnavit, 4. Reg. 24.	Anno 5. ab hac deportatione propheta- re incipit, usque ad annum 27. Ezech. cap. 1. & 29.	4119	595
3431	444		Mente alienatus Nabuchodonosor, & per 7. annos bestiarum more vivit.	4145	569
3442	451	Jubilæus XVIII.	Sanitati & regno restitutus paulo post moritur, cum regnasset solus annos 43. cum patre mense circiter 30.	4152	562
3444	453		Ei successit filius Evilmerodachus, anno à deportatione Jekoniæ 37. cujus convivæ Jekoniæ, & Daniel, 4. Reg. 15. Dan. 14.	4154	560
3445	454		Cum Evilmerodach paulo plusquam duobus annis regnasset, cum occidit Neriglissor, qui ann. 4. regnat, Berof. apud Joseph. lib. 1. contra Appian. Qui adversus Medos & Persas, subditos suos sociosque sollicitat, Xenoph.	4155	559
3448	457		Hac occasione CYRUS à patre Cambyse & avunculo Cyaxare, totius exercitus imperator constituitur. Indeque 30. anni principatus ipsius, ad finem tendente anno 1. Olymp. 35. Xenoph. i. sit. lib. 1.	4158	556
3449	458		Hoc in prælio Babylonius occiditur, Xenoph.	4159	555
			Laborosaorchadus patri Neriglissori succedens, regnat menses 9. Berof.		
3466	475		Quo interfecto, ei succedit Nabuchodonosoris ex filio nepos Nabonydus, sive Labinytus, qui & Danieli Baltasar, regnavit annos 17.	4175	533
3468	477		Baltasar eadem nocte qua convivium celebrabat à militibus Cyri occiditur. Dan. cum Xenoph. Estque regnum Babylonicum ad victores MEDOS & PERSAS translatum, Dan.	4178	536
			Tunc Darius Medus Chaldeorum imperium à victore Cyro accepit. Daniel cum Xenoph. Imperavitque annis duobus.		

SEXTA MUNDI ÆTAS

Annorum 532.

Et aliquot mensium.

Anni Mun- di.	Anni Per- sar.	A LIBERTATE CONCESSA PER CTRUM ad Christum natum.		Anni Perio- di Ju- lianæ.	Anni ante ar m Chr.	
RES JUDÆORUM. PERSARUM IMPERIUM.						
		JUDÆI in patriam reditum insti- tuerunt, pauperioresque imperatis subsidiis juvantur, <i>Esd. 1.</i>				
3475	1	Initio regni Assueri (sive Cambise) Samaritani Judæos scripso accu- sant, <i>Esd. 4.</i>	Mago etiam, sub nomine Artaxerxis, datæ ab illis litteræ.	4185	529	
3476	2			4186	528	
3482	15			4192	522	
3483	16			4193	521	
		Aggeus.				
3485	18	Redux jam populo, Darii anno 2. cepit Judæorum negligentiam in extruendo templo carpere, <i>Agg. 1.</i>		4195	519	
		Zacharias.				
		Ejusdem anni mense 8. populum ad relapsitiam hortatur, <i>Zachar. 1.</i>				
3491	24	<i>Jubilans XIX.</i>		4201	513	
3519	52			4229	485	
3531	64			4241	473	
3537	70			4247	467	
3540	73	<i>Jubilans XX.</i>		4250	464	
3550	83			4260	454	
		Malachias.				
3561	95	Ultimus prophetarum, videtur Ne- hemias aequalis, siquidem illas re- prehendit corruptelas quæ tempo- re ejus secundæ præfecturæ, post annum 12. necessariò inchoandæ contigerant.		4272	442	
3573	106			4284	431	
3579	112			4289	425	
3580	113			4290	424	
3581	114			4291	423	
3599	132	<i>Jubilans XXI.</i>		4309	405	
3600	133			4310	404	
3638	171	<i>Jubilans XXII.</i>		4348	366	
3641	176			4351	361	
3666	199	Anni Ale- xandri.		4376	336	
3668	201	1		4378	334	
3674	207	6		4384	328	
		Is annus finem vitæ Phi- lippo attulit, & initium regni Alexandri, annos 30. nato, <i>Plut.</i> Re- gnavit verò annos 12. & menses 8. <i>Arrian.</i>				
		CYRUS exinde, Cambise patre in Persia & Claxare patruo (sive Dario Medo) in Me- dia, vita functis, solus Orientis Monarchia positus est annis 7. <i>Xenoph.</i> Tuncque Judæis redeundi potestatem fecit, 2. <i>Par. 36.</i> Septuagenarius verò vita functus est. Cambises ejus filius regnat ann. 7. & menses 5. Quod reliquum erat anni, MAGUS occupavit.				
		Mago fraude detecta, à 7. conjuratis ille con- fiscitur, è quibus DARIUS HYSTASPIS unus, rex ab aliis saluatur, regnatque ann. 36. <i>Justin. Herodot.</i> Hunc Estheris Assuerum esse putamus. <i>Vide</i> <i>titul. lib. Esther.</i>				
		Xerxes Darii filius regnat annos 12. qui om- nem vim adversus Græcos concitavit, juxta varicinium Danielis, <i>cap. 11.</i> Artaxerxes Longimanus ejus filius regnat an. 48. Anno regni ejus 7. <i>Esd.</i> diploma obtinuit ad Rempublicam Judaicam reformandam, & cum magna Judæorum multitudine pro- fectus est, <i>Esd. 7.</i> Anno ejusdem 10. mense Nisan, restituendæ Jerosalem potestatem obtinet Nehemias, 2. <i>Esd. 8.</i> Indeque				
		INITIUM LXX. SEPTIMANARUM DANIELIS.				
		Nehemias rediit ad regem Persarum, <i>Nehem. 5.</i> 14. <i>eum 13. 6.</i> Initium belli Peloponesiaci, <i>Thucid.</i> Anno huius belli 7. Xerxes moritur, <i>Thucid.</i> Et successit Xerxes II. ejus filius, qui regnat ann. 1. <i>Diodor.</i> Secundianus, Xerxe fratre interfecto, regnat menses 7. <i>Idem.</i> Ochus, alter Artaxerxis filius, necato Secun- diano regnat ann. 19. qui mutato nomine Darius sive Darius Nothus est appellatus. Artaxerxes Mnemon, filiorum ejus maximus regnat ann. 43. <i>Diodor.</i> Ochus regnum occupat per ann. 23. qui ARTA- XERXES voluit cognominari, <i>Polian.</i> Eo à Bagoa Ægyptio interfecto, regnavit Ar- sen filius ejus minimus, quo item à Bagoa sublato, anno regni ejus 3. CODOMANUS in regno collocatur, qui Darii nomen as- sumpsit, <i>Diodor.</i> & annos 6. regnat. Alexander anno regni ejus 6. pugna ad Arbel- um data, Darium delevit. Mox Babylo- nem contendit, totoque Oriente potitur, <i>Plutar. Chr.</i>				

GRÆCORUM MONARCHIA.

Annus Mun- di.	Annus Alex- andri.	GRÆCORUM MONARCHIA.	Annus Per- o- di Ju- lianæ.	Annus ante Chr.
		Huic verò Monarchiæ Alexander 6. ann. & 10. mens. præfuit, quo tantulo spa- tio, tot & tanta in Oriente ille gessit, ut pervolasse potius quam peragrasse dice- re possis. Unde etiam pardo alato comparatur à Daniele, <i>cap. 7.</i>		
3681	13	Post mortem Alexandri, orta de formando rerum statu discordia, provinciæ in- ter principes sunt distributæ. Qui cum mutis inter se bellis diu exarsissent, alii illis incrementorum materies fuere Imperia: quorum quatuor præcipua à Daniele obscuris significationibus sunt adumbrata. Horum principes fuere, PTOLEMÆUS in Ægypto, SELEUCUS in Baby- lone & in Syria, CASSANDER in Macedonia & in Græcia, ANTIGONUS in Asia. Ex quibus Ægypti & Syriæ reges maxime faciunt ad sacram historiam.	4391	323
		REGES ÆGYPTI.		
		PTOLEMÆUS ergo Lagi filius, Soter di- ctus, Ægyptum citra vim adeptus regnum, nomenque posteris reliquit; Cum vix ali- quant mensis eo esset potius.		
3682		<i>Abilens XXIII.</i>		
3687		PHILADELPHO filio illud tradit, anno integro, & mens. 4. ante mortem.		
3719		Tuncque accurate Demetrio Phaleræo ver- sio Græca sacrorum voluminum à LXXII. Interpretibus facta est, quam ideo nonnulli è patribus sub Ptolemæo Sotere institutam ajunt, quia adhuc eo vivo; alii sub Phi- ladelpho, quia eo jam regnum adeptus. Regnavit autem Philadelphus annos ferè 29.		
3727		<i>Abilens XXIV.</i>		
3736				
3743				
3758		PTOLEMÆUS Evergetes patri succedens regnat ann. 25. <i>Ptolem. Hieron.</i>		
3778				
3781				
3783		PTOLEM. Philopator patri succedens, re- gnat ann. 17. <i>Ptolem. Euseb.</i>		
3785		<i>Abilens XXV.</i>		
3800		PTOL. Epiphanes patri succedens, regnat ann. 24. <i>Ptolem.</i>		
3816		Galatzæ sive Gylli à Manlio in Olympo monte oppugnati; postea ad Ancyram devicti, ubi captivi catenas mortibus & ore tenta- verunt, atque suffocandas invicem fauces præbuerunt, <i>Liv.</i> De hac victoria memi- nit quoque, 1. <i>Machab.</i>		
3824		PTOLOM. Philometor patri succedens, regnat ann. 27.		
3829				
3839				
3833		<i>Abilens XXVI.</i> Antiochus Philometori diadema abstulit, Alexandri summam rerum fratri EVER- GETÆ promittunt, ad quem confugit Phi- lometor, quem ipsi à potestate Antiochi liberantes cum regni participem esse vo- luerunt, cum huius ann. 12. filius primum numerantes. Bisi paulò post, illi Philome- torem in exilium egerint. <i>Euseb. Justin.</i>		
3835		Perfusi à L. Bello victo, REGNUM MACE- DONICUM cecidit cum jam inde à Carano per annos 626. Retisset, huius verò reliquit in Ptolemæis & Seleucidis superstites fuere.		
3840				
3842		ONIAS, Oniæ 1. Pontificis filius, videns summum sacerdotium Aleimo datum, in Ægyptum venit. Postquam ambo Ptolemæi 6. annos pacificè regassent, Philometori regnum abstulit Evergetes, <i>Euseb.</i> Ille perendi auxilii causa Romam venit. Ro- mani cum restiterunt, juniori fratri Cy- prum concedentes, quod diuturnæ con- tentionis materies fuit, <i>Fal. Max. Polyb. Liv.</i>		
3843		Philometor & eius uxor Cleopatra <i>Idem.</i> c. Ægyptum Judæorum fidei convertentes & copiarum coesse fuere ONIAS & DOSI- THEUS, <i>Joseph. l. 2. contra App.</i>		
3850				
		REGES SYRIÆ.		
		SELEUCUS equitum præfectus primum creatus, postea Babyloniam obtinuit, AN- TIGONUSQUE Sullanam, <i>Dioder. l. 18.</i>	4392 4397 4429	322 317 285
		ANTIOCHUS Soter post patris Seleuci mor- tem regnum obtinuit ann. 19. <i>Sever. Sulp.</i> ANTIOCHUS cognomine <i>Deus</i> , sive <i>Di- vus</i> , patri succedit & regnat ann. 15. SELEUCUS Callinicus, seu Pogon dictus, patri succedens regnat ann. 10. <i>Euseb.</i> SELEUCUS Ceraunus patri succedens re- gnat 3. annos: quo interfectio, exercitus in regnum vocat ANTIOCHUM Magnum eius fratrem, quod ann. 16. obtinuit, <i>Porph. Euseb.</i> Huius minor filius ANTIOCHUS, pace cum Romanis facta, obles Romam missus est: Major verò, SELEUCUS Philopator (<i>Josepho Soter</i> dictus) à patre in ultimis regni partibus exercitus ducente, successor declaratur, 1. <i>Machab.</i> Et annos 11. regnat, <i>Appian</i> <i>Euseb.</i> Ad hunc Seleucum spectat, quod <i>cap. 3. & 4. lib. 2. Machab.</i> dicitur.	4397 4446 4453 4468 4488 4491 4491 4510 4526 4534 4538 4539 4544 4550 4552 4553 4560	377 368 361 346 336 336 321 319 304 288 280 276 275 270 268 262 261 254
		Sub finem regni Seleuci, DEMETRIUS eius filius, pro Antiocho, Antiochi Magni filio, obles substitutus est, <i>Appian.</i> <i>Antiochus</i> igitur, cum Roma in patriam re- diret, frater eius major Seleucus insidiis Heliodori perit. Sed Heliodorum Eumenes & Attalus expulerunt, deducto in pos- sessionem regni Antiocho: qui an. 11. & menses aliquot regnavit.		
		Antiochus inhonestè rediens ex Perside mo- ritur; eique succedit ejus filius. ANTIOCHUS Eupator curante Lyfia. Hic interfectio Menelao summum Sacerdotium Aleimo dedit. Demetrius Soter Seleuci filius Roma fugiens, comparatis copiis Romam venit, ubi An- tiochum & Lyfiam occidi iussit, <i>Zonar.</i> 1. <i>Machab.</i> Demetrius regno potius BACCHIDEM Mesopotamiz præfectum, & cum eo Alci- mum in Judæam misit, 1. <i>Machab.</i> NICANOREM etiam postea misit unum ex principibus suis, 2. <i>Machab.</i> MACHABÆUS seduxit in cum Romanis, & paulo post fortiter dimicans interimitur. JONATHAS ipsius loco, dux eligitur. JOANNES eorum frater dolo occiditur. Antiocheni à Demetrio deficient, subornantque infimæ sortis juvenem cui nomen Alexandri inditur, genitumque ab Antiocho dicitur, <i>Justin. Appian. Sever. Sulp.</i> Hic Josepho BALLES Straboni BALAS est cognominatus.		

Anni Mun- di.	REGES ÆGYPTI.	REGES SYRIÆ.	Anni Peri- di Jul.	Anni Ante Chr.
3852	Claruit tunc ARISTOBULUS JUDÆVS, Peripateticus Philolophus, <i>Euseb.</i>	Jonathas cum hoc Alexandro pacem reno- vat, qui cum summum Sacerdotem consti- tuit, cum civitas per 7. ann. & menses 6. scilicet à morte Alcivi nullum habuisset; <i>2. Machab. Joseph.</i>	4562	152
3854	Onias cum de recuperando pontificatu ad Af- monas transiit, nulla spes superesset, à Philometore obtinet, ut in Heliopolita- na præfectura templum ad instar Hieroso- lymitani extrueret, illique ipse Pontifex constituitur.	Demetrius cum Alexandro commisso prælio interficitur, cum annos 12. regnum Syr a obtinuisset. <i>1. Mach. Euseb. Joseph.</i>	4564	150
3856		DEMETRIUS JUNIOR, Demetrii Socer- is filius in Ciliciam transfugit. ALEXAN- DER BALAS territus, à Phœnicia pro- perat Antiochiam, cuiusque præfecturam HIERACI ac DIODOTO, qui & TRY- PHON, tradit, <i>1. Mach. 1. Joseph. Justin.</i>	4566	148
3858	<i>Ptol. Philometor</i> cum magnis copiis in Syriam venit per speciem lavandi Alexandri Balæ; revera ut regnum ei adimeret, <i>1. Mach. 11.</i>	Alexander à Cilicia validum ducens exerci- tum, Syriam invasit. Occurrens ei Ptole- maus cum Demetrio jam genero suo, cum vicit. Illic fugiens dolo à suis est necatus; <i>1. Mach. Liv. Strab.</i>	4568	146
3859	Contra Alexandrum pugnant vulneratur. Pauca post diebus, cum Zabdiel Arabs Ale- xandri caput ad eum misisset, hoc specta- culo animum & oculos passus, expiravit; <i>1. Machab. Polyb. Liv. Joseph.</i>	Post Alexandri mortem, solus Syriæ regnum obtinuit DEMETRIUS, qui etiam, NI- CATOR, sive NICANOR est appella- tus, <i>1. Mach. App.</i>	4569	145
3860	Cleopatra Philometoris soror & confux, & pa- ternum regnum filio asserere nititur. <i>Joseph</i> EVERGETES qui & PHYSCON, Philo- metoris frater ejus conatibus resistit; ad- versus quem Onias pro Cleopatra bellum suscepit, <i>Joseph.</i>	Tryphon ex Arabia adducens Antiochum pue- rum, filium Alexandri Balæ, qui <i>Osir</i> sive <i>Deus</i> cognominatus est; regnum illi asseruit, <i>1. Mach. Joseph. Liv.</i>	4570	144
3861	Judæi Jerosolymitani, ad Judæos Ægyptien- ses de celebrando festo Tabernaculorum mensis Casleu, scribunt; <i>2. Machab. 1.</i>	Jonathas Ptolemaide à Tryphone occiditur. SIMON postea dux eligitur, <i>Joseph.</i> Antiochum Theon postea etiam occidit Try- phon, indeque sibi diademata regni impo- nit, <i>1. Mach. 13. Liv. Justin.</i>	4571	143
3863		Demetrius priora pacta cum Simone confir- mat, tributa remittit. Atque ita, iugo Gentium ab Israele sublato, crevit populus in Synagoga scribere: ANNO I. Simone PONT. MAGNO, <i>1. Mach. Joseph.</i>	4573	141
3864		Demetrius contra Parthos movens, vivus in potestatem hostis venit, <i>1. Mach. Joseph.</i>	4574	140
		Tryphonis mores milites pertasi, deiecerunt ad Cleopatram Demetrii uxorem, qua fra- tri ejus Antiocho conjugium suum, & re- gnum obtulit, <i>Joseph.</i>		
		ANTIOCHUS à religione <i>Pius</i> , à cogno- mento Paterno <i>Noter dictus</i> , & apud Tro- gum SIDETES, regio nomine assumpto, litteras Simoni misit, <i>Ibid.</i>		
3865		Numenius & Antipater à Simone Romam mit- tuntur ad renovandam amicitiam, <i>1. Mach.</i> Antiochus Sidetes in terram paternam rever- sus Cleopatram in uxorem recipit. Regna- vitque dehinc 9. annis, <i>Justin. Euseb. 1. Machab.</i>	4575	139
		Tryphon interea fugit in Phœniciam, <i>Ibid.</i> Tum constituit Antiochus Cendebeum Præ- fectum regionis maritimæ, qui persequitur Tryphonem, <i>Ibid.</i>		
3866		Cendebeus Judæam excursibus infestat. Simon jam senio confectus, duobus majoribus filiis, JUDA & JOANNI Hyrcano, belli curam committit, <i>Ibid.</i>	4576	138
		Tryphon Apameam se recipit, qua capta in- terficitur, <i>Joseph.</i>		
3868	PTOL. EVERGETES II. sive PHYSCON, multos Alexandria civis, qui eum in re- gnum vocaverant, jugulavit: ipsam quoque sororem ac conjugem Cleopatram repudia- vit, <i>Justin.</i>	Simon Pontifex insidiis Ptolemæi generi sui, in convivio perit, cum 8. ann. & mens. 3. Pontificatu functus esset, <i>Joseph. 1. Machab.</i> Joannes Hyrcanus exinde Pontifex factus est, <i>Joseph. 1. Machab.</i>	4578	136
		ATQUE HIC FINIS HISTORIÆ MACHABÆORUM.		

CONTINUATUR SERIES REGUM ÆGYPTI ET SYRIÆ,
necnon res Judaicæ à fine Machabæorum.

Quædam etiam de Romanis intermiscuntur.

REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	REGES SYRIÆ.			
3871	JOANNES HYRCANUS; tribus millibus talentorum è sepulchro David ablatis, primus Judæorum alere co- pit peregrina auxilia, <i>Jo- seph.</i>	ANTIOCHUS SIDETES <i>Jerosolymam obsidet. Je- rosolymitani se illi dedunt, Joseph.</i>	4581	133	
3873	Jesus filius Sirach in Ægy- ptum veniens, librum avi sui Jesu in Græcum transla- tit, <i>Eccli. Prolog.</i>		4583	131	
3874	Evergetes II. à civibus ejectus Iosori pariter ac patriæ bel- lum intulit, <i>Liv. Justin.</i>	Antiochum Sidetem contra Phraatem secutus JOAN- NES à devictis Hyrcanis cognomen accepit, <i>Joseph.</i> <i>Sewer. Sulp.</i>	Antiochum re malè gesta sibi manus intulisse auctor est Appianus. A Parthis in prælio oculum memorat Justinus.	4584	130
	Judæi	Post	De-		

Anni Mun- di.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	REGES SYRIÆ.	Anni Perio- di Ju- lianæ.	Anni ante Chr.
3875		Post Antiochum Sidetem, Ju- dæi à Macedonibus defece- runt & Syriam magnis bellis infestant, <i>Iustin. Ioseph.</i> Hircanus templum Cuthæo- rum diruit, post annos 200. quàm à Sanaballate stru- ctum est. <i>Ioseph.</i> Subjugatos Idumæos circumci- sionem accipere coegit, inde- que inter Judæos censeri cepti sunt, <i>Ioseph. Strabo.</i>	Demetrius Nicanor frater ejus, à Phraate dimissus in re- gnum successit, <i>Iustin.</i> Syri Demetrio infensi, ad E- vergetem II. mittunt, ali- quem ex Seleuci genere sibi dari postulantes. Quibus il- le juvenem quemdam misit, fingens illum Alexandri Ba- læ filium, & ipsum Alexan- dri dictum, quem Syri ZEBINAM cognomina- runt, <i>Iustin. cum Porphy.</i> Demetrius vincitur à Zebina, qui societatem init cum Hyr- cano, <i>Iustin. Liv. Ioseph.</i>	4585	129
3878	Judæi Palastini celebratur Eucæntia repurgati Templi, scripserunt ad Judæos Ægy- ptienles, 2. <i>Machab. 1.</i>			4588	126
3880		Joann. Hircan. arcem quam Herodes postea Antonianam appellavit, propè templum extruxit, in qua majorem partem temporis degebat, & Holam reponebat, qua nemo præter eum uteba- tur, <i>Ioseph.</i> <i>Jubilæus XXXVII.</i>	SELEUCUS Demetrii filius, iuxta matre Cleopatra, re- gnat in Syria annum unum, <i>Liv. Euseb.</i>	4590	124
3881			Hunc mater sagitta confixum interimit, & alterum filium ANTIOCHUM GRYPHUM regem constituit, <i>Liv. Eu- seb.</i> quem <i>Philometorem</i> co- gnominat <i>Iosephus.</i>	4591	123
3883			Hic Zebinam regno spoliavit, <i>Iustin.</i>	4593	121
3888	Evergetes II. moritur, ei suc- cedit filius ejus major PTO- LEM. LATHURUS qui simul cum matre Cleopatra 10. ann. regnat, <i>Iustin.</i>	Joann. Hircanus moritur, cum per ann. 29. summo sacer- dotio functus esset. Ei succedit JUDAS ARI- STOBULUS, quinque fi- liorum maximus qui primus post Babylonicam captivi- tatem regnum & diadema assumpsit, <i>Ioseph.</i> Matrem illi regni æmulam, quam Hircanus rerum Do- minam reliquerat, coniecit in carcerem & fame necavit. Aristobulo mortuo SALOME uxor ejus, quam Græci <i>Alex- andram</i> nominant, ALE- XANDRUM JANNÆUM regem constituit.	ANTIOCHUS CYZICENUS, Gryphum vicit & regnum est adeptus, <i>Iustin. Euseb.</i> Erat ille eadem matre Cleo- patra genitus, sed ex An- tiocho Sidete Gryphi pa- truo, <i>Ioseph.</i>	4598	116
3891				4603	111
3897				4607	107
3898	Cleopatra populum concitat in Lathurum: Alexandrum- que minorem filium e Cypro arcessit, qui in fratris locum constitueretur, <i>Iustin.</i>			4608	106
3899				4609	105
3909			Ant. Gryphus quinque reliquit filios, quorum Seleucus major natu Cyziceno patruo debellato, regno potitus est, <i>Ioseph.</i>	4619	95
3910			ANTIOCHUS PIUS Cyzi- ceni filius, imposito sibi dia- demate Seleucum patruem tota Syria expulit qui in Ci- licia, unâ cum amicis suis concrematus est, <i>Ios.</i>	4620	94
3912			Ptol. Lathurus DEMETRIUM EUCÆRUM quartum Gri- phi filium, Damasci regem constituit, quo, cum fratre Philippto copias conjungen- te, Antiochus Pius supera- tus, ad Parthos fugere coa- ctus est, <i>Porphy.</i>	4622	92
3916	Cleopatra, filio suo Alexan- dro exitum machinans oc- cupata, ab eo interficitur, <i>Iustin.</i> Regnaverat autem ille simul cum matre ann. 18. <i>Porphy.</i> Alexandri hoc scelere indi- gnati seniori fratri Lathuro regnum Ægypti reddide- runt, qui per ann. 7. mens. 6. eo deinceps est potitus, <i>Iu- stin. Pausan.</i> Alexander prælio navali vi- ctus interit, <i>Porphy.</i>	Alexander Jannæus Diam ur- bem cepit. Edessam expu- gnavit. Gaulonam & Seleu- ciam cepit. Demetrium prin- cipatu suo exuit, & tertio demum expeditionis anno completo, domum rediit. Ibi ex temulencia, morbo contracto, triennio febre quartana laboravit, <i>Ioseph.</i>	Cum mutuis se odiis Seleuci- de consumerent, populi TYGRANEM Armeniæ re- gem vocaverunt qui regno Syriæ ann. 18. potitus est, <i>Iustin.</i> usque dum illi adem- ptum est à Pompejo & Ro- mano imperio adjunctum.	4626	88
3920	Ejus filius Alexander quoque dictus Mithridati datus, postea in Syllæ familiarita- tem venit.			4630	84
3921	Ptol. Lathurus fatu fungitur: Ejus filia Cleopatra, Ptole- mæi Alexandri (qui ju- nior Lathuri frater, matrem occiderat) uxor regnavit menses 6. <i>Porph.</i> Lathurum autem solam Bereni- cem			4633	81
		Ale-	AN-		

Anni Mun- di.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	REGES SYRIÆ.	Anni Perio- d. Jul.	Anni Ante Chr.
	cem è legitimo thero suscepisse confirmat Pausan. Qua ante patrem defuncta; proles ejus illegitima, Ptolemaeus quidem Cypri; Cleopatra vero ista, & postea novus Dionysius sive Auletes, Ægypti regnum occupasse videntur. Nisi forte eadem Porphyrio Cleopatra, quæ Paulaniz Berenice.				
	Sylla ALEXANDRUM filium Matriæ filium, Alexandrinis regem misit, deficiente ibi stirpe regia; Appian.			4514	80
1914	Alexander ducta in uxorem Regina Cleopatra ista, cuius erat privignus, eam interemit, Porphy.				
1926		Alexander Jannæus moritur. Ejus uxor ALEXANDRA, ex mariti monitis, capta Phariseorum benevolentia regnum occupat, deinde HYRCANUM ejus majorem natum filium pontificem declaravit, minorem autem ARISTOBULUM privatum vivere iussit. Joseph.	ANTIOCHUS (Asiaticus) & frater ejus, regis Antiochi (pii) filii, pueri, qui regni Syria partem (à Tygane non occupatam) obtinuerunt, Romam venerunt, regnum Ægypti petunt, quod tamen non obtinuerunt, Cte. in Per. ant. 4.	4536	78
1931		Jubilæus XXVIII. Antipas sive ANTIPATER Idumæus HERODEM filium hoc anno suscepit.	Tygranes Cleopatram, cui Selene cognomen fuit, interemit, Strabo.	4542	72
1935		Alexandra regina moritur. Hincque inter Hyrcanum & Aristobulum bella ingentia.	Atque ita Antiochus qui jure matris regnum Ægypti recuperare speraverat, etiam regni Syria parte quam illa tenuerat excedit. Sicque SELEUCIDARUM REGNUM PRORSUS EXTINCTUM EST.	4545	69

DE REBUS ÆGYPTIIS ET JUDAICIS AB EXTINCTO Seleucidarum regno. Nonnihil etiam de Romanis.

	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.		
1938	ALEXANDER II. Ægypti rex Alexandrii & matricida filius, ab Alexandrinis est expulsus, Sueton. hic successit est PTOLEM. NOTUS, qui AULETES est appellatus.	HYRCANVS ab Aristobulo fratre, regno pulsus est. Qui eo positus est usque ad captam per Pompejum urbem, Joseph.	4548	66
1939	Alexander II. Tyri ubi secesserat, vitam finivit; fama sparsa, testamento illius populo Romano regnum Ægypti fuisse relictum, Cte. oration. Agr.	Antipater Hyrcani partibus favens, eum tandem restituit, Joseph.	4549	65
1940		POMPEJUS Damasci Judæos & eorum principes audivit, improbatam Aristobuli violentiam, Joseph.	4550	64
1941	OCTAVIUS postea CÆSAR AVGVSTVS dictus, nascitur.	Pompejus Aristobulo iratus Judæam armatus ingreditur; civibusque inter se dissidentibus, exercitum in urbem intromisit. Qui verò Aristobulo savebant in Templum se recipiunt, quod Romani obsident, Joseph.	4551	63
		CAPTUM verò est TEMPLUM solenni 3. mensis jejuniis: die ejus ab observari solito, quo urbs postea à Sosio & Herode est occupata, quoque primum capta fuerat à Nabuchodonosore ante annos 541. Mensis verò illo tertius, anni civilis est accipiendus, ab autumnis deducti, qui Hebræis Casleu dicitur, Joseph.		
		Hyrcano pontificatum & principatum reddidit Pompejus, sed diadema tenuit. Judæosque Populo Romano fecit tributarios.		
		Dilectens verò, Syriam Scauro Quasitori suo regendam reliquit; Appian. Vincum Aristobulum secum abducens, cum duobus filiabus & totidem filiis: quorum unus, ALEXANDER, ex itinere aufugit, minor verò, ANTIGONVS, cum sororibus Romanis ductus est, Joseph.	4556	58
1946	Ptol. Auletes in Ægyptiorum odium, ob ingentia quæ exigebat tributa, incursens, Romam aufugit, ut Pompejus & Cæsar ipsum cum exercitu restituerent, Liv. Plut. Alexandrini, Ptolemæi profectum ignorantem, cum obtinere rati, filiam ejus BERENICEM, una cum seniore sorore Tryphena (quæ & CLEOPATRA SENIOR) regno præfecerunt, Strabo, Dio.	Alexander Judæam repetens, eam incursumibus venit, contra quem expeditionem suscepit Gabinius Syriæ præfex, præmissis M. ANTONIO, qui ab Antipatro amicissime exceptus est, Joseph.	4557	57
1948	Hunc, expeditionem contra Parthos meditantem,	ARISTOBULVS cum filio Antigono Romam elapsus	4558	56

Anni Mun- di.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Anni Perie- di Jul.	Anni ante Chr.
	rans Gabinus, restituendum suscepit, Jo- seph. Vitiisque Egyptiis Regnum Ptole- mao reddidit. Qui filiam suam Berenicem è medio sustulit. <i>Liv. Cic. Strabo.</i>	elapsus in Judæamque reversus, ad Mache- runcem pugnant multis acceptis vulneri- bus, cum eodem Antigono ad Gabinum ductus est, & ab eo cum filiis Romanis missus. Hunc Senatus in vinculis detinuit, filios in Judæam remisit, <i>Joseph.</i>		
3950		Crassus contra Parthos movens, Templum Jerusal. invadit, <i>Oros.</i>	4660	54
3951		Sed paulò post trans Euphratem delecto exer- citu perit, <i>Cic.</i>	4661	53
3952		Cassius Crassi Quæstor Judæam invadit, <i>Jes.</i>	4662	52
3953	Ptolem. Auletes moritur, & Ptolemæus puer Cleopatram sororem, ex patris testamen- to duxit uxorem, <i>Cæsar. Dio.</i>		4663	51
3955		Instantibus belli civilis moribus inter Cæsa- rem & Pomp. Cæsar Aristobulum in pa- triam dimisit, ut contra Pompejum aliquis moveret, <i>Dio.</i> At ille à Pompejanis vene- no perit, <i>Joseph.</i>	4665	49
		Alexander quoque ejus filius, Pompeji jussu Antiochiæ est securi percussus, <i>Joseph.</i>	4666	48
3956	Pompejus post Pharalicam cladem Ægyptum petens ibi miserè est occisus, <i>Plut.</i> Cæsar eum insecutus, est etiam insidiis ten- tatur.			
3957	Exinde, bello Photini in Cæsarem commo- to, Cæsar hostium naves incendit, quarum flamma flagrant ingens illa Bibliotheca, in qua 400. mill. librorum perire, <i>Plut.</i> <i>Hirt. Oros.</i> Tuncque etiam perisse Autogra- phum LXXII. Interpretum, vult <i>Usserius.</i> Ptolemæus junior à Cæsare captus posteaque dimissus, iterum contra eum movit, ingen- tique clade ad ripam Nili accepta, rece- ptus in navem multitudine demeritam pe- rit, <i>ibid.</i>	ANTIGONUS Aristoboli filius ad Cæsa- rem veniens quæstus est de fratris patris- que infortunio. Hircanum etiam accusabat & Antipatrum. Antipater verò causam suam sic egit, ut Cæsar Hyrcanum Pooti- ficem, & Antipatrum procuratorem Judææ declaraverit, <i>Joseph.</i>	4667	47
		Antipater Phasaelum è liberis natu maxi- mum, Jerosolymitanæ regionis ducem con- stituit, HERODI secundo filio, 25. an- num tunc agenti, Galilæam curandam com- misit, <i>Joseph.</i>		
3958	Cæsar Ægypto potitus, eam CLEOPATRÆ concessit, & <i>Asiniam</i> minorem sororem secum abduxit, <i>Hirt. Suet.</i> CORRECTIO ANNI JULIANI. Cæsar. Pont. Max. suo III. & M. Enlli Lepi- di consulu, Romani anni emendationem instituit, <i>Censor. Suet.</i>	Herodes Bæthiam Judæam, qui magno la- tronum agmine Syriæ fines incutere sole- bat, comprehensum interfecit. In judi- cium ob hoc facinus apud Hyrcanum vo- catus, sententiam arte & magnitudine ani- mi declinavit, <i>Joseph.</i>	4668	46
3959	An. à corr. Jul.	A. Calendis Januarii hujus anni, qui- bus Consulatum iv. inicit Cæsar, pri- mus ordinationis Julianæ annus nu- meratus est. <i>Censorin.</i>	4669	45
3960	1	Cæsar Idibus Martiis anno ætatis 59. in Curia, 25. vulneribus occisus est, <i>Liv. Plut.</i>	4670	44
	2	Octavius statim Italiam adveniens nomen Cæsaris assumpsit, seque C. JUL. CÆS. OCTAVIUM deinceps appellavit, <i>Liv. Dio.</i>		
3961	3	Postea bellum adversus Antonium, & Cæsaris parricidas exarsit.	4671	43
3962	4	Inde cum Lepido & Antonio conspirat Octavius, huncque TRIUMVIRI Reip. constituendæ. Et Cicero inter alios proscriptos est occisus, <i>Dio. Plut.</i>	4672	42
3963	5	Bellum contra Cassium & Brutum ab Antonio & Octavio gestum, <i>Dio.</i>	4673	41
3964	6	Antonius, diviso per hyberna exerci- tu ad Cleopatram in Ægyptum pro- fectus est. Præbuitque ea res mul- tis motibus occasionem. <i>Dio.</i>	4674	40
		CASSIUS Syria occupata, in Judæam con- tendit 700. talentis imperatis, cui primus Herodes centum talenta ex Galilæa afferens, maximam apud Cassium inicit gratiam, <i>Jes.</i> Hierosolymis cum apud Hircanum epularetur Antipater, eum Malichus veneno tol- lendum curavit. Cujus mortem postea ul- tus est Herodes, Malicho à Tribunis, ejus jussu, confosso, <i>Joseph.</i>		
		Antigonus Aristoboli filius Judæam invasit, quem cum repulisset Herodes, ab Hyrcano coronis est honoratus, <i>Joseph.</i>		
		PACHORUS Parthorum regis filius, Syria accepta, in Palestinam profectus, Hyrcano deposuit & Antigonom præfecit, <i>Dio.</i> <i>cum Joseph.</i>		
		Hyrcano & Phasaeli fratri Herodis vincula obsciuntur. Phasaelus etiam neci datur. Antigonus Hyrcano amputat aurículas, ut sic ineptus fieret sacerdotio: rebusque com- positis, Hyrcanus à Parthis captivus abdu- citur, <i>Joseph.</i>		
		HERODES rebus desperatis Romam ad Antonium profectus, ejus opera, favente etiam Cæsare REX EST APPELLATUS, & Antigonus hostis declaratus C. Domitio Cal- vino II. & Asinio Pollione Cons. Olymp. 185. Anno correctionis Jul. & & Periodi Julian. 4674. Atque intra 7. dies ex Italia profectus est, ut regnum Antigono eriperet, <i>Joseph.</i>	Anni regni He- rod. 1	
3966	8	Hispania in Cæsaris Octaviani pote- statem per Domitium Calvinum re- ducta à Cal. Jan. hujus anni HISPANICA ÆRA deducitur. Cleopatra pro vetere Bibliotheca quæ bello Alexandrino perierat, novam instituit quæ prioris filia est appel- lata, <i>Epiph.</i>	4676	38
		Adversus hunc ergo, bello non sine magno discrimine moto per trien- nium; tandem anno 1. invente post- quam Romæ declaratus est rex, Hiero- solymam oppugnat, annique illius mense tertio, in jejuniis solennitate eodem die quo ante anno 27. à Pom- pejo capta fuerat, est ab Herode & 52. filio expugnata. Et Antigonus Antio- chiam	3	
			4	

Anni Mun- di.	Anni cor- rec- tæ. Jul.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Anni regul He- brææ. Jul.	Anni Pe- riodi. Jul.	Anni ante era Chr.
3969	11		chiam abductus, atque aliquot mens. post, interemptus.	6	4679	35
3970	12		Herodes uxoris Mariamnes viduus preci- bus, fratrem ejus ARISTOBULUM ADOLESCENTEM 17. ann. pontifi- cem creavit, <i>Joseph.</i>	7	4680	34
3971	15	Cleopatra & Antonius apud ACTIUM, ab Octavio victi sunt, Septembris 2. A quo annorum Monarchiæ Cæsaris numeratio est instituta, ut notat Dio, quos 44. fuisse reiert.	Eundem arte & dolo in piscina suffocat, quam ob causam apud Antonium est criminator, sed frustra, <i>Joseph.</i>	10	4683	31
3974	16	Cæsar ingressus Ægyptum, Alexandriam occupat. Antonius Calend. Sextil. sese ferro occidit, postea Cleopatra sibi quoque mortem intulit, <i>Plat.</i> Atque ita à morte Alexandri Magni qui IMPERIUM MACEDONICUM con- didit, ad CLEOPATRÆ mortem, cum qua illud plane coincidit anni nu- merantur à Ptolemæo 394. ultimo scilicet, cui non completo, in summa incluso Hoc tempore Cæsar armis civilibus fi- nem imposuit.	Hyrcanus in patriam regressus, quod à Machabæis Arabum rege tutelam peti- set, ab Herode morti est dominatus octogenarius, <i>Joseph.</i>	11	4684	30
CONTINUANTUR RES JUDÆORUM AC Romanorum, à morte Cleopatræ ad Christum natum.						
3976	18	Herodes igitur post devictum Antonium & morte multatum Hyrcanum, man- data regni cura Pheroræ fratri, ad Cæsarem Rhodum accessit, qui illi re- gnum firmavit, <i>Joseph.</i>		13	4686	28
3978	20	Mariamnem dilectam sibi conjugem, calumpniis Salomes sororis circumventam, ad supplicium damnat: eaque perempta, adeo delicti succubuit, ut in gra- vem morbum incideret, mente etiam nonnihil commota, <i>Joseph.</i>		15	4688	26
3979	21	Interim Alexandra conata est duas Jerusalem arces occupare, qua re nun- tata, eam sine mora interfici jussit Herodes, <i>Joseph.</i>		16	4689	25
		Coltubarum sororis suæ virum proditionis accusatum, cum conjuratis interfecit. Athletica certamina in honorem Cæsaris, quinto quoque anno, contra morem pa- triae instituit. Theatrum in urbe, & in campo amphitheatrum extruxit, <i>Idem.</i>				
		Utque esset tutior, Samariam munire cepit, quam in honorem Augusti SEBA- STEN dici voluit. Eam à Joann. Hyrcano solo æquatam anno ante Æram Christi 109. Gabinius, anno ante eandem 57. restituerat, unde <i>Gabinorum</i> <i>urbs</i> ab Africano est appellata.				
3980	22	Hoc eodem anno, gravissima fame & peste laboravit Judæa, quibus sublevan- dis Herodis prudentia evasit, <i>Joseph.</i>		17	4690	24
3981	23	Adversus hiemis quoque asperitatem subditis providit, <i>Idem.</i>				
		Amoco à pontificatu Jesu Phabetis filio, Simonem substituit, ducta eius filia Mariamne.		18	4691	23
3985	27	In loco maritimo ubi TURRIS STRATONIS stetit, urbem extruxit, quam CÆSAREAM appellavit, hancque duodecim annorum spatio absolvit, <i>Joseph.</i>		22	4695	19
3987	29	Anno 18. ab exitu Antigonæ, Judæis consilium suum de instaurando Templo proposuit materiamque paravit, <i>Joseph.</i>		24	4697	17
3991	33	Qua comparata Templum cepit Herodes extruere, annis 46. ante primum Pas- cha ministerii Christi: unde illud Joann. 2. <i>Quadragesima & sex annis</i> (ha- bitus) <i>edificatum est Templum istud.</i> <i>Secundum</i> , ut à viris doctis Aori- thæ illud observatum est.		30	4701	11
3999	41	Herodes cum filiis suis Alexandro & Aristobulo Romam navigat, coram Cæ- sare eos accusaturus, quos Cæsar patri reconciliavit, <i>Joseph.</i>		36	4709	5
		Accepta demum ab Augusto potestate, eisdem strangulati sunt, pupillorum tamen ipsorum curam egit: inter hos Agrippæ filii Aristobuli, & sororis e- jus Herodias, <i>Joseph.</i>				
		Antipatrum quoque Roma arcessitum in carcerem conjecit: de eo Cæsari signi- ficavit, huncque postea occidi jussit, <i>Joseph.</i>				
		Hoc anno (COSS. Aug. Cæs. 11. & L. Cor. Sylla) EXIIT EDICTUM A CÆ- SARE AUGUSTO, ut describeretur totus Romanus orbis, <i>Luc. 2.</i> Dum prior verò ageretur hic census à <i>Cyrino</i> , vel <i>Quirino</i> , vel <i>Quirinio</i> , ascendit JOSEPH à Galilæa in Bethlehem civitatem David, ut profiteretur cum MARIA desponsata sibi uxore prægnante, <i>Luc. 2.</i>				

Anni regni Herod.	Anni Per. Jul.	Anni ab or. be cō. lito.	Anni Olym. plac.	Anni urbis conditæ.	ÆTAS MUNDI SEPTIMA, <i>Quæ CHRISTI & Christianorum propriæ est: Duratura usque ad finem temporum.</i>	Anni ante æram vulg.	Anni veri Chr.	Anni or. eccl. Jul.	Anni Aug. à conditio post mortem Cæsaris exercitu.
			Olym. 191		Brevis descriptio Historiæ Sacræ, nec non & Romanæ, à nato Christo ad ejus mortem.				
	4709 5. 16.	4000 in. choa- tus.	I V.	749	COSS. <i>Augustus Cæsar</i> xi. sive xii. Et <i>L. Cornelius Sulla</i> ii.	5		41	40
37 in- choa- tus.	4710 6. 17		Olym. 194	750	Cum ascendisset JOSEPH & MARIA in Bethlehẽm, impleti sunt dies ut illa pareret, & peperit Filium suum (CHRISTUM) primogenitum, <i>Luc. 2.</i> Idque vigesima quinta Decembris die, ut constans fert Traditio.	4	1	42	40 41
					COSS. <i>Cætricius Sabinus</i> ii. Et <i>L. Passienus Rufus</i> sive <i>Rufinus</i>				
					Octavo à nativitate die, circumcisis est puer & vocatus, JESUS, <i>Luc. 2. 21.</i> MAGI paulò post veniunt ab Oriente adorare eum, <i>Matth. 2. 1.</i> Die post partum 40. MARIA Jerosolymam ad Templum venit, tum ut puerum JESUM sisteret Domino, tum ut hostiam offerret par turturum aut duos pullos columbarum, <i>Luc. 2. 24.</i> Exinde JOSEPH admonitus in somnis, accepit puerum & matrem ejus & fugit in Ægyptum, <i>Matth. 2. 13.</i> HERODES verò, infantem perdere volens, occidit omnes pueros qui erant in Bethlehẽm & in finibus ejus, à bimatu & infra, <i>Matth. 2. 16.</i> Hinc, morbo correptus, testamentum quod prius instituerat immutavit, successorem relinquens natorum minimo HERODI ANTIPATÆ, exasperatus in Archelaum & Philippum, germanos fratres, calumniis Antipatri. Quod deinceps iterum mutatum est, ita ut regnum reliquum sit ARCHELAO, <i>Joseph.</i> JUDAS & MATTHIAS, doctissimi legis interpretes, postquam cognoverunt Regis morbum esse incurabilem, juvenibus quos instigebant persuaserunt, ut Aquilam auream, ab Herode supra majorem templi portam appositam deficerent. Herodes conjurationis principes vivos exussit, & Luna nocte ea defecit, <i>Idem.</i> At ille aliquot adhuc menses infelicem vitam traxit: tandemque hoc eodem anno, mense Novembri, misere obiit, <i>Ussertus:</i> Cum regnasset, postquam sustulit Antigonom, annos 34. postquam verò à Romanis regnum obtinuit, ann. 37. <i>Joseph.</i>				
37 com- ple- tus.	4711 7. 16.	4001	I I.	751	COSS. <i>Cn. Cornelius Lentulus.</i> Et <i>M. Paterius Mespala</i> sive <i>Mespalinus.</i>	3	2	43	41 42
					Defuncto Herode, Joseph in terram Israel revertitur, monitus ab Angelo. Cum audisset autem ARCHELAUM regnare in Judæa, divinitus admonitus secessit in partes Galilææ, & habitavit in urbe Nazareth, <i>Matth. 2.</i> ARCHELAUS postquam patris funus curasset, & commotam multitudinem, ad Augustum navigavit, ut obtineret confirmationem testamenti paterni & regni. Eodem tempore Antipas Romam properavit, parandi sibi regni spe. Ibi Antipater, Salomes filius, Archelaum cædis in templo patris, & usurpati regni, sine Cæsaris consensu, accusavit. Sed descendente Nicolao Damasceno, vincit Archelaus. <i>Joseph.</i> Interim, per ejus absentiam, die Pentecostes, magna excitatur Judæorum seditio adversus Sabinum Augusti Procuratorem, <i>Idem.</i> THEUDAS (de quo Act. 5. 36.) sive Judas, <i>Fræchis</i> latronum ducis, filius, collecta hominum desperatorum manu, incurabat regis ditionem, <i>Idem.</i> Simulque per totam Judæam multi insurgunt, Regis titulum (sive MESSIAM) usurpantes, quibus à superveniente Vato repressis, Legati Judæorum ejus permissu Romam proficiscuntur, numero 50, quibus aderant Judæorum Roman incolentium plusquam 8. millia. Legati ab accusatione Herodis & Archelai exorti, postulabant ut mutata Reip. forma, NON AMPLIUS SUB REGIBUS ESSENT, sed Provinciæ Syriæ contributi Romanis subicerentur, <i>Joseph.</i> AUGUSTUS verò de Consilii sententia (cui Cæsar interfuit) Archelaum non quidem regem declaravit, sed dimidia regni paterni parte concessa, nempe Judæa, Idumæa & Samaritide, Ethnarcham constituit. Alteram autem dimidiam partem Herodi Antipæ & Philippo fratri assignavit: nempe Galilæam & Peream Herodi; Trachonitidem verò cum Batanæa & Auranitide Philippo, Tetrarchiarum titulo (de quibus meminit <i>Luc. 3. 1.</i>) <i>Joseph.</i> Philippus verò Bethsaidam in honorem Juliæ Augusti filiæ JULIADEM nominavit, <i>Joseph.</i> Per idem tempus juvenis quidam Judæus piebejus, Alexandrum Herodis filium de facie referens, illum se esse mentitur, sed Romam profectus Augustum fallere non potuit; à quo damnatus est ad remiges, <i>Joseph.</i>				

Anni Per. Jul. = D	Anni ab or- be cō- dito.	Anni Olym.	Anni urbis con- ditæ.		Anni ante eram vulg.	Anni veri. Chr.	Anni cor- ecl. Jul.	Anni imp. Aug.
4711 8. 19.	4031	I I I.	751	Archelaus in Judæam Ethnarcha reversus, Jozabæ Boe- thi filio (vel ex Simone filio nepoti) Pontificatum abrogavit in simulato quod seditiosus consensisset; eamque dignita- tem Eleazaræ fratri ejus largitus est, <i>Joseph.</i> COSS. <i>Augustus Caesar</i> XII. sive XIII. Et <i>M. Plautius Silvianus</i> . Hæque iussus C. <i>Caninius Gallus</i> . Augustus Consulatu 12. suscepto, Lucium filium in forum duxit, <i>Sueton.</i> Idemque ei dati honores qui in fratrem Cajum ante triennium fuerant collocati. Quorum nummi effigies sunt, in quibus effigies Caji & Lucii, cum clypeis & hastis cernuntur, hæc inscriptione: C. L. CÆSARIS AUGUSTI P. COSS. DES. PRINCIP. JUVENT. Hos teneris adhuc ad curam Reip. Augustus admovit, & Coss. designatos circum provincias exercitusque dimisit, <i>Suet.</i> Augustus, filiam suam Juliam Tiberio nuptam, adulte- riis infamem, in Pandatariam Campaniæ insulam perpe- tuo exilio damnat, <i>Dio, Vell. Patere.</i> Quum Armenios desecisse intellexisset Augustus, nec iple jam propter senectutem ad bellum aptus esset, ac Tiberius Rhodum decessisset; CAJUM delegit potestate proconsulari; eiue uxore data M. Lolii filia, hunc re- ctorem juventutis Caji esse voluit, <i>Zonar. ex Dione cum</i> <i>Patercul. & Sueton.</i> Cajum Armeniam obtinuisse, Tacitus in Syriam missum, Vellejus; Orienti præpositum, Suetonius; ad ordinandas Ægypti Syriæque provincias missum, Orosius, scripsere. Cajus Judæam prætervehens, apud Jerusalem supplica- re contempsit: quod Augustus ut prudenter factum collauda- vit. <i>Suetonius in Octavio, ex eoque Orosius, Historia Mi- cellan. & Ado Fennensis</i> , qui addunt; ex Ægypto ve- nientem Cajum fines Palæstinæ præterisse.	2	3	44	43 41
4713 9. 1.	4003	I V.	753	COSS. <i>Cossus Cornelius Lentulus</i> . Et <i>L. Calpurnius Piso</i> . His Consulibus vulgò natus esse Dominus creditur. Quod factum esse evincit Herodis mortis epocha.	1	4	43	41 44
4714 10. 2.	4001	Olym. 195	754	COSS. C. <i>Julius Caesar Augusti F.</i> Et <i>L. Æmilius Paulus</i> . ÆRÆ VULGARIS Christianæ initium: anno nempe Julianæ Periode 4714. Correctionis verò Julianæ 46.	Anni ære vulg. 1	5	46	44 45
4715 11. 3.	4005	I I.	755	COSS. P. <i>Vinicius Nepos</i> . Et <i>P. Alfenius Varus</i> . Tiberius post septennii secessum à Rhodo Romam re- diit, P. Vinicio Coss. Lucio & Cajo adhuc viventibus, <i>Suet. Vellejus</i> . Lucius Cæsar Hispaniam ab Augusto mis- sus Massiliæ obiit, ante Caji fratris mortem, duodevi- ginti mensibus, <i>Vellejus. Flor. Tacit.</i>	2	6	47	45 46
4716 12. 4.	4006	I I I.	756	COSS. L. <i>Ælius Lamia</i> . Et <i>M. Servilius Geminus</i> . Cajus Cæsar in Lycia moritur, <i>Dio, Vellejus, Sueton.</i> Augustus à populo Dominus appellatus, non modo id nomen non admittit, sed edicto prohibuit, <i>Niphilini. Zo- nar. ex Dione cum Sueton.</i>	3	7	48	46 47
4717 13. 5. E.	4007	I V.	757	COSS. <i>Sextus Ælius Catus</i> . Et <i>Sentius Saturninus</i> . Tertio superfluo die intercalari, qui Rom. Sacerdotum vi- tio accreverat, in hujus anni mense Februario omisso, Ca- lendarium Julianum integritati suæ est restitutum. Princeps verò unum diem secundum ordinationem Cæsaris quinto quo- que anno (utroque termino nempe concepto) intercalari Augustus Pontifex iussit, <i>Macrobius lib. 1. Satur. cap. 14.</i> Ex qua disciplina omnium postea temporum ratio fundata est, <i>Sol- lin. cap. 1.</i> Quippe quæ posthæc, usque ad mutationem Ca- lendarii anno ab hinc 1379. (Æræ nostræ scilicet 1582.) à Gregorio XIII. summo Pontifice factam, constanter est observata Ælio Cato & Sentio (Saturnino) Consulibus, 5. Cal. Jul. Tiberium Neronem Augustus adoptavit, <i>Vellej. lib. 2. cap. 103.</i> Adoptatus etiam eadem die M. Agrippa posthumus, Caji & Lucii frater, <i>Vell. Sueton.</i> Veritus autem Augustus ne Tibe- rius animo clarus novas ad res confugeret, ante adoptio- nem ipsum coegit Germanicum Drusi fratris filium adopta- re, quamquam ipse Tiberius filium haberet, <i>Dio. lib. 55. cum</i> <i>Sueton. in Tib. cap. 15. & Tacit. lib. 1. Annal. cap. 3.</i> Protinus ab adoptione in Germaniam missus est Tibe- rius, <i>Vellej.</i>	4	8	49	47 48
4718 14. A. D.	4008	Olym. 196	758	COSS. L. <i>Valerius Messala</i> . Et <i>Cn. Cornelius Cinna</i> . Solis defectio hoc anno contigit, Martii 28. fer. 7. hora 4. 13. post meridiem Romæ, cuius meminit <i>Dio. lib. 55.</i>	5	9	50	48 49
4719 15. 7. C.	4009	I I.	759	COSS. M. <i>Æmilius Lepidus</i> . Et <i>C. Arrianus Nepos</i> . Tiberius ex Germania in Illyricum profectus est, quod Bætone duce, Dalmatæ defecerant, <i>Dio.</i>	6	10	51	49 50

Anni Per. Jul. D.	Anni ab or- be cō- dito. 4010	Anni Olyn. I I I	Anni urbis con- dita. 760	Primates Judæorum, non ferentes Archelai tyrannidem cum acculant ad Cæsarem, à quo Romani accessit, <i>Joseph.</i> <i>lib. 2. de Bello cap. 11.</i>	Anni eram vulg. 7	Anni veri Chr. 11	Anni cor- rect. Jul. 52	Anni mō. Aug. 50 51
4720 16. 8. B.				COSS. Q. Cæcilius Metellus Creticus. Et L. Licinius Nerva.				
				Archelaus anno decimo principatus sui (<i>Joseph. Antig.</i> <i>lib. 18. cap. 15.</i>) Viennam Gallie in exilium mittitur; & ejus ditio in provinciam redigitur, misso in Judæam Qui- rino, qui domum Archelai vendidit, censumque per Ju- dæam & syriam egit, anno ab Actiaca victoria 37. <i>Jo- seph.</i>				
				Tum abrogato Pontificatu Joazaro, <i>Ananus</i> filius Sethi (is est <i>Annas</i> Caiphæ fover) in illius locum substitui- tur, <i>Joseph. lib. 18. cap. 3.</i>				
				Hujus descriptionis tempore, quæ secunda acta est à Qui- rino, Judas alter Galilæus exortus (de quo <i>Act. 5. 27.</i>) avertit populum multum post se, censum illum meram ter- ritutem appellans. Hic tribus antiquis Judæorum sectis (Phariseorum, Sadduceorum & Essæorum) quartam su- perinduxit, in ceteris cum Phariseis consensiens, hoc in- super addens; solum Deum principem ac Dominum ha- beandum, <i>Joseph. Antig. lib. 18. cap. 2.</i>				
				Cum Augustus suspicaretur Tiberium de industria bellum in Pannonia trahere, Germanicum eo misit. Agrippam suum nepotem, præferoci indole præditum, in Planziam insulam relegavit. Germanicus contra Dalmatas prospere pugnavit, <i>Dio. Tacit.</i>				
4721 17. 9. A. G.	4011	I V.	761	COSS. M. Furius Camillus. Et Sex. Nonius Quintillanus.	8	12	53	51 52
				Hujus anni Paschate CHRISTUS, annum agens æta- tis 12, in Templo, in medio Doctorem sedens & audiens illos atque interrogans, est inventus, <i>Lue. 2. 46.</i>				
				Quirinus censu peracto, <i>Copentum</i> ad Judæam admini- strandam reliquit, primus procurator ab Augusto missus, <i>Joseph.</i>				
4722 18. 10. F.	4012	Olyn. 197	762	COSS. P. Sulpitius Camerinus. Et C. Poppæus Sabinus.	9	13	54	52 53
				Clades Variana in Germania accepta, in qua Quinti- lius Varus cum tribus legionibus ab Arminio Germanorum duce circumventus & oppressus, ipse sibi necem conscii- vit, <i>Dio.</i>				
4723 19. 11. E.	4013	I I.	763	COSS. P. Cornelius Dolabella. Et C. Julius Silanus.	10	14	55	53 54
				Tiberius templum Concordiæ Romæ dedicavit, <i>Dio.</i> Secundus Procurator in Judæam missus est M. Ambrius, <i>Joseph.</i>				
4724 20. 12. D.	4014	I I I.	764	COSS. M. Æmilius Lepidus. Et T. Statilius Taurus.	11	15	56	54 55
				Tiberius & Germanicus Procons. in Germaniam profecti, cuncta longe populati sunt, <i>Dio. & Sueton. in Tib.</i>				
4725 21. 13. C. B.	4015	I V.	765	COSS. Tib. Germanicus Cæsar. Et C. Fonteius Capito.	12	16	57	55 56
				Senatus Populusque Romanus, postulante Augusto, æquum Tiberio in omnibus provinciis exercitibusque jus, quàm erat illi, decrevit, <i>Suet. Vellejus.</i>				
				Cæsar Caligula nascitur Anici, patre Germanico, <i>Sueton.</i> <i>in Cajo.</i>				
4726 22. 14. A.	4016	Olyn. 198	766	COSS. C. Silius Nepos. Et L. Munatius Plancus.	13	17	58	56 57
				August. Reipub. administrationem in decennium jam quintum accepit, <i>Dio.</i>				
				Tertius Procurator in Judæam mittitur <i>Annius Rufus.</i> <i>Joseph.</i> Quo in Judæa Præfide.				
4727 23. 15. G.	4017	I I.	767	COSS. Sex. Pompeio. Et Sex. Apulejo.	14	18	59	57
				Notæ obit Augustus, in eodem cubiculo, quo pater e- jus Octavius, <i>Tacit.</i> Mensis Augusti die 19. qua olim pri- mum consulatum inierat, <i>Sueton.</i>				
				Hic <i>Eusebius (hisor. lib. 1. cap. 9.)</i> annos 57. Imperitri- buit. Cui concinit sanctus Maximus Monachus & Mariyr, (qui medio septimo claruit sæculo.) Hic verò numeran- tus à tempore, quo paulò post eadem Cæsaris, anno æta- tis 19. (atque adeò ante 9. Calend. Octobris, quo 10. annum ingressus est, ipso tunc in Breviario suo, & lapi- de Ancyrate apud Gruter.) exercitum privato sumptu alere cepit, ut supra vidimus ad annum mundi 1960.				
				Tum TIBERIUS novum principatum, ut <i>Tacitus Annual.</i> <i>lib. 1. cap. 6.</i> loquitur, adeptus est & Augustalem potentiam; sive <i>αὐτοκρατορίαν</i> omni legum Auctoritate liberam unde ab hoc tantum anno, ejus imperii annos putamus dinumerandos.				
				Post Augusti obitum Pannonicæ legiones ingenti seditio- ne concitantur; & subita Lunæ defectione territz ad of- ficiam				Anni Tibe- rii.

Anni Per. Jul. C.	Anni ab ur- be cō- dito.	Anni Olym.	Anni urbis con- ditæ.	fi- cium redeunt, <i>Tacit.</i> Vifa est illa Eclipsis, Septembr. 27. fer. 7. hora 5. 10. post mediam noctem, in horizon- te Lutetiz.	Anni ære vulg.	Anni veri. Chr.	Anni cor- re- cti. Jul.	Anni imp. Tib.
4728 24. 16. F.	4018	I I I.	768	COSS. <i>Drusus Cæsar, Tib. F.</i> Et <i>C. Norbanus Flaccus.</i>	15	19	60	1 2
4729 15. 17. E. D.	4019	I V.	769	COSS. <i>T. Statilius Sifenna Taurus.</i> Et <i>L. Scribonius Libo.</i>	16	20	61	2 3
4730 16. 18. C.	4020	Olym. 199	770	Tiberius, ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent; ne vestis serica viros iocundaret, decreto vetat, <i>Tacit.</i> Mathematicos urbe epulit, <i>Dis.</i> Germanicus, Germanos acie vincit, sed in reditu nau- fragio male afficitur. Parthi in Oriente turbant, <i>Tacit.</i>	17	21	62	3 4
4731 27. 19. B.	4021	I I.	771	COSS. <i>C. Tib. Nero Cæsar August. 11. sive 111.</i> Et <i>Germanicus Cæsar. 11.</i>	18	22	63	4 5
4732 18. 1. A.	4022	I I I.	772	COSS. <i>M. Junius Silanus.</i> Et <i>L. Norbanus Balbus Flaccus.</i>	19	23	64	5 6
4733 1. 2. G. F.	4023	I V.	773	COSS. <i>M. Valerius Messala.</i> Et <i>M. Aurelius Cotta.</i>	20	24	65	6 7
4734 2. 3. E.	4024	Olym. 200	774	Germanici corpus Romam delatum, magno omnium lu- ctu excipitur. Piso iudicio postulat morte damnationem antevertit, <i>Tacit. Annal. 3.</i>	21	25	66	7 8
4735 3. 4. D.	4025	I I.	775	COSS. <i>Tiberius Cæsar Aug. 111. sive 114.</i> Et <i>Drusus Cæsar Tib. F. 11.</i>	22	26	67	8 9
4736 4. 5. C.	4026	I I I.	776	COSS. <i>C. Sulpitius Galba.</i> Et <i>D. Haterius Agrippa.</i>	23	27	68	9 10
4737 5. 6. B. A.	4027	I V.	777	COSS. <i>C. Asinius Pollio.</i> Et <i>C. Antistius Vetus.</i>	24	28	69	10 11
4738 6. 7. G.	4028	Olym. 201	778	Valerius Gratus adempto Anano, sive <i>Anna</i> , summo sa- cerdotio, <i>Ismaelem Fabi filium</i> iussit esse pontificem, quem de ipsum paulo post deiecit, <i>Joseph. lib. 18. cap. 3.</i>	25	29	70	11 12
4739 7. 8. F.	4029	I I.	779	COSS. <i>Sex. Cornelius Cethegus.</i> Et <i>L. Vitellius Varro.</i>	26	30	71	12 13
4740 8. 9. E.	4030	I I I.	780	Ismaeli amoto, <i>Eleazarus</i> , Anani sive <i>Anan</i> filius, ab eodem Valerio Pontifex substituitur, <i>idem ibid.</i>	27	31	72	13 14
				COSS. <i>Cn. Lentulus Isauricus.</i> Et <i>M. Asinius Agrippa.</i>				
				Eleazar post annum amoto <i>Simoni</i> Camithi filio Ponti- ficatum tribuit Idem Valerius, <i>Joseph.</i>				
				COSS. <i>Cn. Cornel. Lentulus Getulicus.</i> Et <i>C. Calpurnius Sabinus.</i>				
				Cumque Simon in Pontificatu annum exegisset, successo- rem illi Gratus dedit <i>Josephum</i> , cognomento <i>Casapham</i> , sive <i>Caspham</i> <i>Anan</i> generum. Quibus annis Pontificum mutationibus ita factis. Gratum exactis in <i>Judæa</i> annis unde- cim, Romam repetisse subdit <i>Josephus, lib. 18. cap. 3.</i> Tiberius in Campaniam est proleclus, neque Romam am- plius reversus, <i>Tacit. Annal. 4.</i> Grato in <i>Judæam</i> successor venit PONTIUS PILATUS, qui provincie præfuit 10. ann. <i>Joseph.</i> Cujus inter crimina <i>Philo (de legatione ad Cæsum)</i> refert; venditas sententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indem- natorum, crudelitatem favillissimam, &c.				
				COSS. <i>M. Licinius Crassus.</i> Et <i>L. Calpurnius Piso.</i>				
				Cum Fidenis <i>Atillius</i> quidam, amphitheatro minus solidè substructo, ludos ederet, subita ruina 50. mill. hominum, qua debilitata, qua obruta sunt. Subinde Romæ vehemens incendium, cui Tiberii liberalitas subvenit, <i>Tacit. Annal. 1.</i> <i>Jubilæus XXX.</i> omnium ultimus, quem proxime sequitur predicatio Joannis, cunctos ad poenitentiam invitans, u- pararet Domino plebem perfectam.				

COSS.

Anni Per. Jul. n	Anni ab or- be cō- dito .	Anni Olimp.	Anni urbis con- stit.		Anni era vulg.	Anni veri Chr. rect.	Anni cur- rect. Jul.	Anni imp. Tib.
4741 9. 10. D. C.	4031	I V.	781	COSS. <i>Appius Julius Silanus.</i> Et <i>Silius Nerva.</i>	28	34	73	14 15
				Hoc anno 15. Imperii Tiberii Cæsaris, à morte Augusti inverato, cepit JOANNES baptizare & penitentiam predicare, <i>Luc. 3.</i> Idque circa Oðobris 19. factum esse probabile est.				
4742 10. 11. B.	4032	Olym. 402	782	COSS. <i>C. Rubellius GEMINUS.</i> Et <i>C. Fufius GEMINUS.</i>	29	33	74	15 16
				Hoc anno vulgò putatur baptizatus CHRISTUS: im- mo & eodem à pluribus Patribus ponitur mortuus. <i>Livia</i> Tiberii mater, anno ætatis 86. obiit, jamdudum invisâ Tiberio, <i>fact.</i>				
4743 11. 12. A.	4033	I I.	783	COSS. <i>M. Vinicius Quartinus.</i> Et <i>C. Cassius Longinus.</i>	30	34	75	16 17
				Cum jam annum & aliquot menses prædicasset Joannes, & impleret cursum suum, (<i>Act. 13.</i>) Cumque ab eo jam baptizaretur omnis populus, (<i>Luc. 3.</i>) Tum, hoc anno, CHRISTUM à Nazareth ad eum venisse credimus, & ab eo baptizatum esse, ut est <i>Luc. 1. Matth. 3. 11. & Marc.</i> <i>1. 9.</i> Idque die sexta Januarii, ut constans tenet Traditio. Hoc quoque anno PRIMUM PASCHA ministerii sui Christus celebravit, <i>Joan. 2. 13.</i> A quo primus annus septuagesimæ & ULTIMÆ HEBDOMADIS Danielis incipit, in qua solus confirmatum est <i>MULTIS, Da-</i> <i>niel. 9. 27. cum Matth. 26. 28.</i>				
4744 12. 13. G.	4034	III.	784	COSS. <i>Cl. Tiberius Nero Cæsar Aug. IV. sive V.</i> Et <i>Ælius Sejannus.</i>	31	35	76	17 18
				Sejannus cum ad summam potentiam Tiberii favore per- venisset illius ad Senatum litteris accusatus, occiditur, <i>Dio lib. 58.</i> SECUNDUM PASCHA ministerii Christi, <i>Joan.</i> <i>1. 1.</i> <i>Collat. cum 4. 25.</i> A quo secundus annus septuagesimæ hebdomadis Danielis incipit.				
4745 13. 14. F. E.	4035	I V.	785	COSS. <i>C. Domitius Ahenobarbus.</i> Et <i>A. Vitellius.</i>	32	36	77	18 19
				TERTIUM PASCHA ministerii Christi, <i>Joan. 6. 4.</i> A quo tertius annus septuagesimæ hebdomadis Danielis in- cipit.				
4746 14. 15. D.	4036		786	COSS. <i>Serv. Sulpitius Galba.</i> Et <i>L. Cornelius Sulla.</i>	33	37	78	19
				QUARTUM & ultimum Christi PASCHA, in quo ipse immolatus est, incunte anno quarto, sive MEDIO postremæ septimanæ Danielis, <i>Dan. 9. 27.</i> Idque feria 6. die 3. Aprilis, ita ut die Dominica ejusdem mensis die 5. resurrexerit.				

HISTORIA CHRISTIANORUM & Judæorum ab Ascensione Domini ad Bellum Judaicum.

Anni ære vulg.	RES CHRISTIANORUM.	RES JUDÆORUM.	Anni imper. TIBE- RII.
33	D IE 14. Maii, CHRISTUS ascendit in Cœ- lum, <i>Act. 1.</i> Apostoli Hierosolymis congre- gati MATHIAM eligunt, <i>Ibid.</i> Die PENTECOSTES 24. Maii Spiritus san- ctus descendit super discipulos, <i>Act. 2.</i> Septem Diaconi eliguntur, <i>Act. 6.</i> STEPHANUS lapidatur, <i>Act. 7.</i> SAULUS spirans minarum furit in discipu- los, <i>Act. 8.</i> PHILIPPUS post Stephanum secundus, in Samaritiam Simonem Magum baptizat. Ad Sa- maritanos mittuntur Petrus & Paulus qui ma- nus illis imponerent. Philippus vero monitu Angeli versus Gazam profectus, EUNUCHUM baptizat, <i>Act. 8.</i> primum ex gentibus, & to- tius orbis fidelium primitias factum. <i>Euseb.</i>	P HILIPPUS TETRARCA, Herodis Magni filius moritur. Hunc vero non esse illum cuius Antipas Hero- diadem uxorem rapuit, vel ex eo patet, quod SALOME saltatrix illa Herodiadisque filia, huius Philippi nupsisse dicit Josephus, cujus proinde filia non erat. Adde quod hic Philippus sine liberis mortuus est, <i>Joseph. 1. Bell. 8. & Antig. lib. 18. cap. 6. & 7.</i> Quare duo Philippi Herodis Magni filii existi- runt: necesse est, illeque Philippus de quo Evangelista, binominis fuerit, dictus nempe Herodes Philippus, sicut, Antipas, Herodes quoque sæpius nominatus est.	19
34	SAULUS pergens Damascum contra discipulos Domini ad fidem convertitur, <i>Act. 9.</i> Fuit autem Damasci tribus diebus non videns ne- que manducans. Mox per Ananiam visum re- cipit & baptizatur, <i>Act. 9.</i> Indeque in Arabiam desertum secedit. Ac postea Damascum redit, ubi in Synagoga prædicat, & confundit Judæos, <i>Gal. 1. cum Act. 9.</i>	Vitellius Syriz Præfex, Marcellum procuratorem Judææ mittit, & per eundem Pilatum à Ju- dæis accusatum Romam ire jubet, Caiphamque in ordinem redigit, <i>Joseph.</i>	20
35	TIBERIUS de rebus Christi certior factus, de eo in numerum Deorum adscribendo refert ad Senatam, <i>Tertull. atque Euseb.</i>	GRIPPA Aristobuli filius, Herodis Magni nepos, frater Herodiadis, egestate compulsus, Romam petit, ubi à Cælare Tiberio primum male habitus, deinde in amicitiam receptus, tum quod in C. Caligulam propensior esset, in carcerem coniectus, <i>Joseph.</i>	21
36		Cn. Atronnio Procuro, & C. Pontio Nigrino Coss. OBIIT TIBERIUS, 7. Cal. April. Sævi: cum post Augusti secessum regnasset ann. 22. mens. 7. & dies 7. <i>Dio.</i> Et successit CALIGULA Germanici filius, qui statim Agrippam solvit, & ei principatum Avi reddidit, <i>Joseph.</i>	22
37	SAULUS post annos 3. à conversione sua, ve- nit Hierosolymam visere Petrum, <i>Gal. 1.</i> Ibi cum tentaret seungere discipulis, timebant eum; non credentes ipsum esse discipulum (quippe qui majorem hujus triennii pacem in desertis Arabiæ delituerat) sed Barnabas ducit eum ad Apostolos, Petrum videlicet & Jaco- bum, <i>Act. 9. cum Gal. 1.</i> Hierosolymis discipulat cum Hellenistis Paulus, qui cum conantur interficere, <i>Act. 9.</i> Inde abiit Tharsum, <i>Ibid.</i> venitque in regiones Syriæ & Ciliciæ, hæcenus ignotus Ecclesiis, <i>Gal. 1.</i> Ecclesiæ autem habentes pacem multiplicaban- tur, <i>Act. 9.</i> Hæc visitans Petrus varias provincias peragrat, <i>Ibid.</i> Tuncque ANTIOCHIAM venisse, & ibi sedem collocasse videtur.	CALLIGULÆ.	23
38	Liddæ Æneam sanavit, Joppæ Tabitam suscita- vit, multisque dies apud Simonem Coriariam mansit, <i>Act. 9.</i>	Agrippa regnum pærens, Alexandriam devenit, ubi Alexandrini eum traducunt, <i>Philo.</i> Eodem modo Regi Judæorum illudentes, quo vero suo Domino JESU CHRISTO, ante quinquen- nium illuserant Judæi.	24
39	CORNELIUS CENTURIO à Petro con- vertitur, <i>Act. 10.</i>	HERODIAS fratrem Agrippam regia digni- tate fulgentem videns, Antipæ viro suo suadet ut Romam contenderent. Sed ab Agrippa per litteras accusati, in exilium, Lugdunum Gal- liæ relegantur, <i>Joseph.</i>	25
40	Discipuli à persecutione facta sub Stephano, dispersi, veniunt Antiochiam, ubi etiam mittitur Barnabas ab Ecclesiâ quæ erat Jeru- salem, <i>Act. 11.</i>	PILATUS quoque, tantis, irrogante Cajo, angoribus coarctatus est, ut propria se manu interfecit, <i>Hieron. tuseb.</i>	26
41	Profectus est Tarsum BARNABAS ut quære- ret SAULUM quem duxit Antiochiam; ibique discipuli primum dicti sunt CHRIS- TIANI, <i>Act. 11.</i>	PETRONIUS, mandatis Imperatoris statum eius in Templo inferre parat, sed Judæorum clamore ac metu motus rem dimisit. Cæsar ve- rò mortem Petronio minatus est: At paulo post à Chærea ipse est interfectus, sique Petronius servatus, <i>Joseph.</i>	27
42		Nono Calend. Febr. ipsam eandem factam memo- rat Syeton, cum ipse imperasset triennio, & decem mens.	28
43	Ingruentē fame ab Agabo prædicta (quam Clau- dii anno 2. contigisse patet ex Dionē) Antio- cheni, fratribus Judæis subsidium mittunt per Barnabam & Saulum, <i>Act. 11.</i> Interim Petrus è carcere liberatus, abiit in alium locum. <i>Act. 12.</i> Unde commodè conficitur eum occi-	In ejus locum patruus ipsius CLAUDIUS Cæ- sar, Drusi filius, à militibus est Imperator de- claratus, <i>Dio.</i> Ab Agrippa etiam adjutus, unde eum Claudius in regno confirmavit, addita etiam Judæa, Sa- maria, Abilena, & Lissaniz ditione, <i>Joseph.</i> AGGRIPPA ad demerendos Judæos, JACOBUM fratrem Joannis occidit gladio, PETRUM vero in carcerem dejecit diebus Azymorum, unde ab Angelo est liberatus. Cumque non invenisset eum Agrippa, custodes duci jussit ad supplicium, <i>Act. 12.</i>	29

Anni zix vulg.	RES CHRISTIANORUM.	RES JUDÆORUM.	Anni imper CLAU. Dil.
	occidentem perisse, ROMAMQUE per- nisse, ac sedem ibi suam collocasse circa ini- tium anni sequentis. Cum Antiochiam regressi essent Saulus & Barna- bas, iussit eos Spiritus sanctus segregari in mi- nisterium prædicandi, <i>Act. 13.</i> SERGIUS PAULUS ad fidem convertitur, indeque <i>Saulus</i> , novo PAULI nomine sem- per est appellatus, <i>Ibid.</i>	Agrippa cum jam tertium totius regni Judææ annum impleisset, Cæsaream venit, ubi cum pro tribunali concionaretur ad populum; perculsit illum Angelus Domini. <i>Act. 12.</i> Sicque vitam finit, annum agens regni 7. quorum fere 4 sub Cajo in Galilæa regnavit, reliques sub Claudio cum rex totius Judææ fuit, <i>Ioseph.</i>	3
43	Iconii, factio impetu in Paulum & Barnabam, ipsi Lystram profugerunt; ubi claudum ab ute- ro matris cum Saulus sanasset, ei ut Mercurio, & Barnabæ ut Jovi plebs sacrificare voluit. Mox excitato tumultu, Paulum lapidatum ex- tra urbem traserunt quasi mortuum, <i>Act. 14.</i> HOC ANNO, & hoc etiam fortasse tempore RAPTUS EST PAULUS in Cælum: ante annos scilicet 14, quam posteriorem ad Corinthios epistolam scriberet, 2. <i>Cor. 12.</i> Lystra Derben profecti, multos Christo luerifece- runt, <i>Act. 14.</i> Inter hos TIMOTHEUM cum matre Eunice & avia Loide, 2. <i>Tim. 1. & 3.</i>	Ejus filius AGRIPPA JUNIOR, annum agens 17. Romæ tunc educabatur, quem cum vellet Claudius paterni regni successorem re- mittere, dissuadentibus libertis, præsidem misit CLAUD. CUSP. FADUM, <i>Ioseph.</i> Claudius Fado rescripsit ut Judæis permitteret scolæ Pontificiæ custodiam, <i>Ioseph.</i> Eodem etiam tempore HERODES REX CHAL- CIDIS, impetravit potentiam in triplum, iusque eligendi summi Pontificis. ET ELENA ADIA BERNORUM REGINA ad Dei cultum conversa est, <i>Ioseph.</i>	4
44	Derben non prætergressi Antiochiam Pisidiæ re- dierunt, descenduntque Attaliam, & illinc navigaverunt Antiochiam Syriæ; ubi, congre- gata Ecclesia, reulerunt quanta per eos fecis- set Deus, <i>Act. 14.</i>	Claudius Fado rescripsit ut Judæis permitteret scolæ Pontificiæ custodiam, <i>Ioseph.</i> Eodem etiam tempore HERODES REX CHAL- CIDIS, impetravit potentiam in triplum, iusque eligendi summi Pontificis. ET ELENA ADIA BERNORUM REGINA ad Dei cultum conversa est, <i>Ioseph.</i>	5
45	Paulus & Barnabas Antiochiæ non parum tem- poris commorati sunt, <i>Ibid. v. 28.</i> Post quod, Paulus, Christi Evangelium usque ad Illyrium propagavisse videtur, iis qui de Christo nihil audierunt, <i>Rom. 15.</i> eaque perpeffus quæ 2. ad <i>Cor. 11.</i> ipse commemorat.	Fado in Judææ procuratore successit TIBE- RIUS ALEXANDER, Alexandri Alabar- chæ filius, <i>Ioseph.</i> Tib. Alexandro successit VENTIDIUS CU- MANUS, & Herodes Rex Chalcididis, magni Agrippæ frater vita decessit, <i>Ioseph.</i>	6
46		Ituræ & Judæi defunctis regibus Sohemo & Agrippa, provinciæ Syriæ additi sunt, <i>Ta- cit.</i> & Regnum Chalcididis Agrippæ juniori con- cessum, indeque anni ejus à Iosepho numerati. Judææ verò regnum, ita Syriæ additum est, ut proprios procuratores acciperet: Ventidius Cumano Judææ Galilææque administrationem retinente: in interfectum autem inter utramque Samaritaniam, missio Procuratore FELICE. Qui intempestivis remediis delicta accendebat, amu- lo ad deterrima Cumano, <i>Tacit. Ioseph.</i>	8
48			9
49	Quidam de sectis Phariseorum Antiochiam ve- nientes, Christianos ex Gentibus circumcidi oportere dicebant, quibus Paulus & Barnabas acriter se opposuerunt, <i>Act. 15.</i>		10
50	Paulus annis 14. post primam professionem Hiero- solymitanam, ascendit rursus Hierosolymam, cum Barnaba, TITO, (quem ad circumci- sionem cogi noluit) & aliis: ut Apostolorum de una oborta controversia sententiam exquire- rent, <i>Act. 15. cum Gal. 2.</i> CONCILIO HIÉROSOLYMIS HABITO, Synodica ad Antiochenos Epistola mittitur, <i>Act. 15.</i> Antiochiam cum venisset Petrus, ejus simulatio- nem non ferens Paulus, eum coram omnibus redarguit, <i>Gal. 2.</i>		11
51	Dissentio facta est inter Paulum & Barnabam, occasione Marci, quo assumpto Barnabas Cy- prum navigat, Paulus verò alleco Syria, pera- grat Syriam, Ciliciam, venitque Lystram, ubi TIMOTHEUM sibi assumit, prius curans eum circumcidi, <i>Act. 15. & 16.</i> Phrygia deinde peragrata, veniunt Troadem, ubi Lucas se Paulo adiunxisse videtur, quippe qui hinc in prima persona semper loquatur, <i>Statim</i> , inquit, <i>quæsumus proficisci in Mace- doniam</i> , &c. <i>Act. 16.</i> Philippus, Lydiam purpurariam ad fidem con- vertit Paulus, <i>Act. 16.</i> Paulus & Silas virgis cæsi in carceremque detru- si sunt, ubi orantibus illis media nocte, magno terre motu facto fores carceris apertæ sunt. Jacentibus verò Prætoribus ut liberi dimitte- rentur, de injuria sibi illata, quod cives Ro- mani essent, expostulant, <i>Act. 16.</i>	Neroni virilis toga data & Proconsulare extra urbem imperium, Bellum inter Armenos & li- beros confutum. Parthi Armeniam invadunt. Radamistus inde pellitur, <i>Tacit. Annal. 12.</i>	12
52	Paulus Athenis Silam & Timotheum expectans de Christo & IGNOTO DEO disceprat; Dionysiumque Areopagitam ad fidem conver- tit, <i>Act. 17.</i> Paulus cum semel & iterum Thessalonicam vo- luisset proficisci, à satana est præpeditus, ideo- que Timotheum eo misit, qui in fide eos con- firmaret, <i>Act. 18. & 1. Thessal. 2. & 3.</i> Interim ipse venit Corinthum, ubi Judæum AQUILLAM & PRISCILLAM ejus inco- rem invenit, apud quos manens operabatur, & discebatur Sabbatis in Synagoga. Cumque Dominus Paulum confortasset, iussitque <i>nihil timere</i> , sed loqui, illic annum & 6. menses comporatus est, <i>Act. 18.</i> Unâ cum Silvano si- ve Sila & Timotheo, 2. <i>Cor. 1.</i> Post reditum Timothei à Macedonia, Paulus PRIOREM AD THESSALONICENSES scripsit epistolam, 1. <i>Thess. 2.</i> Data etiam paulo post ad eisdem SECUNDA, ubi clarius, quæ de die	Inter Galilæos & Samaritanos orto conflictu, multi Galilæorum desiderati sunt. Hieroso- lymis relicta dici solemnitate armatum vul- gus impetum in Samaritaniam fecit. Cumano favens Samaritis, multos Judæorum interfeci- cit, <i>Ioseph.</i> Re ad Numidium Torquatum Syria præsidem de- lata, in Judæam cum venisset, Judæorum pri- mores, Cumanoque Romam misit, ut causam coram Cæsare dicerent, qui intercedente ju- niore Agrippa Samaritanis supplicio afflicto pro- curatorem deinde in Judæam destinavit. FELICEM, fratrem Pallantis Claudii Imp. Liberti, ut eam provinciam unâ cum Sama- ria & Galilæa administraret, <i>Ioseph.</i> Quem per omnem servitium ac libidinem, jus regium servili ingenio exercuisse, ait Tacitus, <i>Annal. lib. 1. 2.</i>	13

Annus vulg.	RES CHRISTIANORUM.	RES JUDÆORUM.	Annus imp. CLAU- DII.
	die iudicii erat locutus, explicat, 2 <i>Theſſal. 2.</i>		
53	Cum GALLIO (L. Seneca Philosophi frater) Proconſul eſſet Achajæ, Judæi Corinthii Paulum ad illius tribunal adduxerunt, qui de ejuſmodi quæſtionibus iudicare nihil curat, <i>Ath. 18.</i>	Cum Agrippa Junior per quadriennium præſuiſſet Chalcidi, Claudius eum in natius regnum tranſtulit Philippi Tetrarchia ei donata, ad- iuncta etiam Abilenna, <i>Joſeph.</i>	13
54	Judeus APOLLO Ephesum perveniens, docet diligenter ea quæ ſunt Domini, <i>Ibid.</i> Paulus Ephesum reverſus 12 diſcipulos, qui ba- ptiſmum Joannis tantum noverant, inſtituit: qui, deſapſo in eos Spiritu ſancto, loqueban- tur linguis. Manſitque ibi per tres meſes (ua- dens de regno Dei. <i>Ath. 19.</i>	DRUSILLA, Agrippæ huius ſoror, relicto marito Azizō Emefenorum rege, Felici Jodææ procuratori nupſit; Ex eoque matrimonio Agrippa ille procreatus eſt qui incendio Ve- ſuviano periit, <i>Joſeph.</i>	14
55	Diſcipulos deinde ſeparans à Judæis, docet in ſchola Tyranni per biennium, <i>Ath. 19.</i>	Aſinio Marcello, & Aſinio Aviola Coſſ. 3. Idus Oſobris, CLAUDIUS EXTINGUITUS eſt, <i>Suet.</i> cum imperaſſet annos 11, meſes 8, & dies 10. <i>Dio cum Joſeph.</i> Et in medio ejuſdem diei NERO gener & adoptivus filius imperator declatus eſt, <i>Tacit.</i>	NERO- M 15. 1
56	Septem filii Scævæ Sacerdotis primarii ab Ener- gumeno vulnerantur. Qui fuerant curioſa ſe- ctari, libros denar. 50. millia combuſerunt, <i>Ath. 19.</i> GALATÆ citò poſt diſceſſum Pauli ſeduſi, vehementiori EPISTOLA ab eo revocan- tur, <i>Ath. 19. 21. cum Gal. 1. 6.</i>	Ægyptium illum qui 4. hominum mill. perſuaſit juſſu ſuo monia Jeruſalem ruitura, Felix in- vaſit cum ſuis militibus, <i>Joſeph. & Ath. 21.</i>	2
57	Orto in Eccleſia CORINTH. ſchiſmate, Pau- lus ad eos priorem ſcripſit EPISTOLAM, <i>1 Corinth. 1.</i> Et paulò poſt, cum de eorum ſtatu per Titum certior factus eſſet, SECUNDAM ad eodem dedit.		3
58	Ex Macedonia in Græciam proſectus Apoſtolus, Corinthum venit, unde EPISTOLAM AD ROMANOS ſcripſit, quo tempore cum col- lectis Macedonia & Achajæ proſecturus erat Hieruſalem, <i>Rom. 15. 25.</i> Inde in Aſiam per Macedoniam iturus, Troade Eurychum in vitam reſtituit, <i>Ath. 20.</i> Aſo, Mitylene, Samo Miletum pervenerunt, un- de Paulus mittens Ephesum Presbyteros Eccle- ſiæ acceſſit, quos graviffima oratione de of- ficio admonuit, <i>Ibid.</i> Paulus ab Eccleſia Hieruſolymitana excepuſ, à Judæis prope trucidatus eſt: Tum à ſuperve- niente LYſIA Tribuno ereptus, <i>Ibid.</i> Poſtera die coram Synedrio cauſam perorans, Ananiam Principem Sacerdotum, qui eum in os credi juſſerat, <i>partem dultati</i> nomine perſtringit. Orto die Tribunus Paulum ad FELICEM pro- vinciæ præſidem miſit, <i>Ath. 22.</i>	Apud Cæſaream Stratonis, inter Judæos & Sy- ros exorta contentione, Juſai jure civitatis excidere, indeque perpetuæ ſeditiones, & prima cauſa belli, <i>Joſeph.</i> Agrippa ſummum Sacerdotium Iſraeli conſulit Phabei filio. Ipſi vero ſummi Sacerdotes diſſi- dere cœperunt à Sacerdotibus Hieruſolymita- norum civium, incedebant armati, & Sacer- dotibus debitas decimas auferabant, ita ut ali- quot è pauperioribus fame deſicerent, <i>Joſeph.</i>	4
59	Aliquot poſt diebus Felix qui Paulum de ſiſte Chriſti ac iudicio ſuturo diſſentem audiit tremens, ſperans tamen pecuniam ab eo, ſæ- pius cum eo colloquebatur, totoque biennio cum in vinculis detinuit, <i>Ibid.</i>		5
60	ſed cum ſucceſſorem accepiſſet PORTIUM FE- STUM, Paulum vinculum Cæſare reliquit. Paulus à Feſto auditus CÆSAREM APPEL- LAVIT, deinde coram Agrippa & ejus ſo- rore Berenice cauſam iterum orat, catena vin- ctus, <i>Ath. 25.</i> Ut Romam mitteretur Paulus traditus eſt Julio Centurioni cum aliis vinculis, multiſque diebus Cretam pervenerunt.	Felicem diſcedentem accuſarunt Judæi: ſed is Pallantis fratris precibus donatus eſt, <i>Tacit.</i> Veniens in Judæam FEſTUS offendit eorum provinciam aſſiduam latronibus & ſicariis, <i>Joſeph.</i>	6
61	Cum jejunium (ſolemne illud expiationis, men- ſis 7. die 10.) jam præteriiſſet & periculosa eſſe inciperet navigatio, Paulus, ut illic hye- marent; ſuaſit: Non acquieſcentibus nautis, tempeſtate gravi jactati ſunt, navique diſſo- luta, homines MELITAM adnatarunt, <i>Ath. 27.</i>		7
62	Cum Melita per tres meſes manſiſſent, Romam ſunt delati, ubi Paulo permiſſum eſt ut ha- bitaret ſeuſim cum cuſtodiente ſe milite, manſitque per biennium in proprio conducto. <i>Ath. 28.</i> <i>Atque hic ſuis libri Actuum Apoſtolorum.</i>	Marcus Evangeliſta, qui primus Alexandria Chriſtum annuntiavit, 8. Neronis anno mor- uus eſt, <i>Hieron.</i>	8
63	ONESIPHORUS Paulum Romæ ſtudioſè quæ- ſivit; invenit, & cum recreavit, 2 <i>Tim. 1.</i> Philippenſes EPAPHRODITUM cum pecu- niis Romam miſerunt, ut Paulo ſubveniret, per quem Epiſtolam ad eos ſcripſit Paulus, ſperans ſe ad eos citò venturum, <i>Philip. 2.</i> Coloſſos ad PHILEMONEM, per ſervum ip- ſius Onetiſmum, ſcribit Paulus, <i>Philem.</i> Aliam eodem tempore AD COLOſSENSES è vinculis ſcribit, <i>Coloſſ. 1. 7. & 21.</i> Per Tychicum AD EPHEſIOS ſcribit Paulus, <i>Eph. 4.</i> Circa idem tempus AD HEBRÆOS Epiſto- lam dediffe videtur; ſalute illis à Fratribus Italis dicta, <i>Hebr. 13.</i> Pau-	Feſto mortuo, Nero ſucceſſorem miſit ALBI- NUM, <i>Joſeph.</i> Ananus Pontifex. Albino adhuc agente in iti- nere, indiſto Concilio, JACOBUM, Jeſu, qui Chriſtus dicebatur, fratrem capite dam- navit, <i>Joſeph.</i> Hoc factum, cum boni quique improbant, Ananus Pontificatu privatus eſt, <i>Joſeph.</i> apud Chriſtianos autem SIMEON Cleophaæ filius Episcopus eſt conſtitutus, <i>Euseb.</i> Quadriennio ante bellum Judaicum, cum civitas lumma pace fruereſetur, Jeſus quidam plebejus ad feſtum tabernaculorum veniens interdium nocturne clamabat; vox ab Oriente, vox ab Occi.	9

Anni aræ vulg.	RES CHRISTIANORUM.	RES JUDÆORUM.	Anni imp. NER.
	Paulus expleto biennio illo, quo in libera custodia Romæ docuerat, <i>Act. 28. 30.</i> manu missus, iterum Orientem, Occidentemque lustrat, & Colossis à Philemone hospitio exceptus est, <i>Philem. 22.</i>	<i>Occidente</i> , &c. qui cohiberi non potuit, etiam plagis laceratus, ad singulos ictus idolum repetens, <i>v. a. v. a. Hierosolymis</i> . Idque per annos 7. fecit, donec lapis tormento missus eum peremit, <i>Joseph.</i>	
64.	Nero Romam incendit, abolendoque rumori subdidit reos Christianos, <i>Tacit.</i>	FLORUS à Nerone successor Albino missus, pessimus homo, qui cum modis omnibus Judæos vexaret, eos adversus Romanos rebellare coegit, <i>Joseph.</i>	10
65.	Hæc fuit PRIMA in Christianos excitata PERSECUTIO sanguinis.	Interea Levita Agrippam induxerunt ut decerneret eis ulum itolz lineæ, quæ solis erat sacerdotibus concessa. Quæ fiebant contra instituta legis patriæ, nunquam abique piaculo violata, <i>Joseph.</i>	11
	In Cretæ insula prædicavit Paulus, relicto ibi Tito ut reliqua corrigeret, <i>Tit. 1. 5.</i>	Cestius Gallus Hierusalem veniens, viresque civitatis Neroni significare volens, Pontifices, die Paschatis invenerunt hostias 25600. ad quas comedendas decem & aliquando viceni homines per contubernia conveniebant, <i>Joseph.</i>	12
66.	Ephefi aliquandiu moratus, Timotheum ibi reliquit, ut eam Ecclesiam administraret, <i>1 Tim. 1. 3.</i>	Cestius Gallus circumstans multitudo, non minor quam 300. Myriadum (hoc est 3000000) supplicabat, ut genti suæ subveniret, qui tamen nihil promovebant. Quin Florus in dies augebat calamitates, <i>Joseph.</i>	
	In Macedonia apud Philippenses Paulus permansit sicut ipsis promiserat, <i>Philip. 1. 26.</i>	Sub Floro igitur ORTUM EST BELLUM, mense Maio, anno imperii Neronis 12. Regni Agrippæ 17. Præfecturæ ejusdem Flori anno 2. <i>Joseph.</i>	
	Priorem tunc AD TIMOTHEUM scripsit Epistolam, <i>1 Tim. 1.</i>	Duravit verò per quadriennium: ipsa autem urbs per 6. menses est obessa. In cuius obsidione homines interiere 110000. Qui numerus ita additus, quos Florus ab initio præfecturæ suæ diversis locis perdidit, summam conficit 1337499. innumeris præterea aliis omittis, qui fame, exilio, miseris perierunt.	13
	Mox aliam AD TITUM misit Cretam.		
	Paulus SECUNDO ROMAM veniens, à Nerone semel auditus, absolutus est: de quo ipse, <i>2 Tim. 4. In prima mea defensione nemo mihi adversus: sed Dominus eripuit me de ore leonis.</i>		
	DEMAS Paulum reliquit, præfectus Thesaloniam.		
	CRESCENS in Galatiam sive Galliam est missus, TITUS in Dalmatiam, Lucas solus Romæ cum Paulo mansit, <i>2 Tim. 4.</i>		
	PETRUS & PAULUS de appropinquante vitæ exitu à Domino sunt admoniti, <i>2 Petri 1. 1. 2 Tim. 4.</i>		
	Paulus Epheciæ SECUNDAM AD TIMOTHEUM misit Epistolam, <i>2 Tim. 4.</i>		
67.	PETRUS & PAULUS Romæ prædixerunt brevi futurum regem qui Judæos expugnaret, <i>Lactant. lib. 4. cap. 21.</i>		
	Janit 29 PAULUS Romæ gladio cæsus est, & PETRUS cruci affixus, <i>Tertull. Dionys. Corinth. Origenu apud Euseb.</i>		

Atque hæc nunc Tabulis istis sufficiant.

Qui plus volet, adeat nostram CHRONOLOGIAM SACRAM, ubi plura leget, & quæ hic tantum indicantur, firmis inveniet rationibus stabilita.

B R E V I A R I U M T O T I U S C H R O N O L O G I Æ S A C R Æ

In quatuor annorum millia distributum:

Ab orbe condito ad natum Salvatorem.

P R I M U M M I L L E N A R I U M, A D A M I appellamus; quod ejus creatione & morte, ac raptu Enoch, qui anno 987. contigit, insignitur.

S E C U N D U M, N O E M I; ad quod Diluvium pertinet, anno 1656. adscriptum: confusio item linguarum, divisio terrarum, ac nova per tres filios Noemi, generis humani propagatio.

Horum Chronologia ex natalitiis Patriarcharum pendet (*Genes. cap. 5. 9. & 11.*) quæ hic ita subjicitur, ut ad verum Christi natalem annos mundi revocemus, quò magis clareat C H R I S T U M, anno post conditum orbem Q U A T E R M I L L E S I M O in his terris visum.

Annorum ab orbe condito.

Primum millenarium.			Secundum millenarium.		
A D A M I.			N O E M I.		
	Anni ab or- be con- dito.	Anni ante verum Christi nata- lem.		Anni ab or- be con- dito.	Anni ante verum Christi nata- lem.
1. A D A M creatus	1	4000	10. N O E natus anno	1056	2944
<i>vixit annis 930.</i>			<i>vixit 950.</i>		
2. Seth natus anno	130	3870	11. Sem natus	1558	2442
<i>vixit annis 912.</i>			<i>vixit 600.</i>		
3. Enos natus	235	3765	12. Arphaxad natus	1658	2342
<i>vixit 905.</i>			<i>vixit 338.</i>		
4. Cainan natus	325	3675	13. Sale natus	1693	2307
<i>vixit 910.</i>			<i>vixit 433.</i>		
5. Malaleel natus	395	3605	14. Heber natus	1723	2277
<i>vixit 895.</i>			<i>vixit 464.</i>		
6. Jared natus	460	3540	15. Phaleg natus	1757	2243
<i>vixit 962.</i>			<i>vixit 219.</i>		
7. Henoch natus	622	3378	16. Rheu natus	1787	2213
<i>vixit 365.</i>			<i>vixit 239.</i>		
8. Mathusela natus	687	3313	17. Sarug natus	1819	2181
<i>vixit 969.</i>			<i>vixit 210.</i>		
9. Lamech natus.	874	3126	18. Nachor natus	1849	2151
<i>vixit 777.</i>			<i>vixit 148.</i>		
<i>Pervenit ergo illud</i>			19. Thare natus	1878	2122
<i>primum millenarium,</i>			<i>vixit 105.</i>		
<i>ad annum usque La-</i>	116		<i>Superfuit ergo adhuc</i>		
<i>mechi 116.</i>			<i>anni 22. vita Thare,</i>		
	Summa 1000	3000	<i>et illud millenarium</i>	122	
			<i>impleatur.</i>		2000
			Summa 1000		

T E R T I U M M I L L E N A R I U M, Abrahami vita & posteritate, ac mirabili illo egres-
su ex Ægypto nobilitatur. Hujus verò Chronologia sic exponitur.

Tertium millenarium.		Anni		
A B R A H A M I.		Tertii mille- nar.	Ab or- be con- dito.	
A B R A H A M natus est, anno hujus millenarii	8	1008	1992	<i>Chron. Sacra cap. 5. Ibid. Cap. 6. 7. 8. Cap. 10. 11. Cap. 12.</i>
Promissionem accepit, anno vite sue	75	2083	1917	
Hinc ad Exodum, anni sunt	430	2513	1487	
Inde ad facta Templi fundamenta, anni	480	2993	1007	
Abfolvitur Templum, annis	7	3000	1000	
Summa	1000			

QUARTO MILLENARIO ineunte, anni scilicet 3001. mense 7. dedicatio Templi celebrata est, 3 Reg. 8. 2. Nec multò post, anno nempe 3030. avulsis decem Tribubus in Juda, regnum Israel exordium habuit. Omnium etiam ferè Imperiorum ac Monarchiarum initium & finis, in illud millenarium concurrunt. Assyriorum enim imperium destructum est anno Mundi 3257. Per. Jul. 3967. indeque alia sunt subsecuta. Hoc ergo jure sic appellabimus ac describemus

		ANNI			
Quantum millenarium.		Quarti mille- narii.	Ab or- be cõ- dito.	Ante verum Christi ortum.	
TEMPLI & MONARCHIARUM.					
Antiqui ASSYRIORUM imperii, cujus auctor Be- lus, ad hoc millesarium pertinent anni					
Inde MEDI, BABYLONII & rediivi Assyriorum potentia, per annos	257	3257	743		<i>Chron. sacra cap. 16.</i>
Hinc PERSARUM Monarchia, cujus auctor Cyrus annis	211	3468	532		<i>Cap. 17.</i>
Exinde GRÆCORUM, cujus auctor Alexander annis	206	3674	326		
Hos excipit ROMANUM Imperium, extincta Cleopa- tra, annis ante verum CHRISTI natalem	300	3974	26		<i>Cap. 18. 19. 20.</i>
	26	4000	0		<i>Cap. 25.</i>
Summa	1000				
Rursus, eadem Chronologia hoc modò describi potest.					
A dedicatione Templi ad initium captivitatis, anno 4.					
Jeconiæ assignatum anni sunt	398	3398	602		<i>Cap. 12. 13. 14.</i>
Inde ad finem captivitatis, anni	70	3468	532		<i>Cap. 15.</i>
Hinc ad annum 20. Artaxerxis Longimani, quo in- choantur 70. Danielis septimanæ, anni	82	3550	450		<i>Cap. 20.</i>
Indeque ad CHRISTUM natum (deductis nempe an- nis vitæ ejus 37.) superiunt anni	450	4000	0		<i>Cap. 30. & 31.</i>
Summa	1000				

CHRISTUS itaque natus est

Coss. Augusto Cæsare XI. sive XII.
Et L. Cornelio Sulla II.

ANNO

Periodi Julianæ.	A Mun- di crea- tione.	A Dilu- vio.	Olym- piadis.	Urbis conditæ.	Corrẽct. Julianæ.	Imperii Augusti.	Regni Herodis.	Ante eram vulgar.	Hebdom. Danielis.
4709	4000	3144	193	749	41	40	34	5	450
<i>cadente.</i>	<i>à præce- dente autum no incubato.</i>		<i>an. IV.</i>		<i>desi- nente.</i>	<i>à annu- to exer- citu; seu 26</i>	<i>à morte Antio- ni, vel 37</i>	<i>desinente. Ita ut 4. anni soli di super- sint ad hujus æra initium.</i>	
					<i>à morte Cleopa- tra.</i>	<i>à concessio- ne sui re- gnæ.</i>			

Mortuus est verò

Coss. Severo Sulpitio Galba.
Et Lucio Cornelio Sulla.

ANNO

Periodi Julianæ.	A crea- tione.	A Dilu- vio.	Olym- piadis.	Urbis.	Corrẽct. Julianæ.	Imperii Tiberii.	Ætatis sux.	Æra vul- garis.	Hebdom. Danielis.
4746	4036	2380	202	786	78	19	37	33	487
			<i>an. IV.</i>				<i>inchoato</i>		
Atque his annis Christi nativitatem & mortem illigandam, satis probavimus in nostra Chronologia sacra Capito 26. & sequenti.									IN MEDIO scilicet HEBDOM. LXX. & ultima.

CHRONOLOGIA LIBRORUM
VETERIS TESTAMENTI.

	Anni ab or- be cō- dito.		Anni ante eram vulg.		Anni ab or- be cō- dito.		Anni ante eram vulg.
Genesis ann. 2369.	1. 2369	G ENESIS continet histo- riam annorum 2369. à creatione Mundi ad Iosephu mortem.	4004 1635			nis secundam unctionem, an- ni Mundi 2990. factam.	
Exodus ann. 1457.	2514	E XODUS annorum 145. ad alterum annum ab egressu ex Ægypto.	1490	3468		S ECUNDUS reliquam re- gum historiam persequitur ann. 478. & ad annum 3468. perven- it, quo finem 70. annis ca- pivitatis Cyrus dedit.	II. 478
Levitic. mens. 1. Numeri ann. 38.		L EVITICUS vix unius mensis cum dimidio. N UMERI annorum 38. nempe à mense 2. anni 2. egres- sus ex Ægypto, ad finem pene vitæ Moysi, five peregrinationis 40. annorum.				Atque ita tota libris tam re- gum, quam Paralipomenon hi- storia comprehensa, annorum est 620.	Israelis excidium.
Job.		Hoc eodem tractu temporis, JOB fuisse, creditur: Cujus historia à Moise scripta sit, vel potius hebræa incerta.				At Israelitici regni excidium in annum cadit 3283. quo Sal- manasar, N. TRIBUS depor- tavit.	Tobias.
Deuter. mens. 1.		D EUTERONOMIUM ite- rata Legis verba continet, quæ Moyses, ab ultimi peregrinatio- nis anni mense undecimo, us- que ad 7. diem mensis duode- cimi locutus est.				Unus deportatorum TOBIAS fuit, ejus historia per annos circiter 95. extenditur, ad Ni- nives scilicet everisionem, hoc est annum M. 3378.	Juda de- portatio.
PENTA- TEUCH. ann. 2552.	2553	Atque ita P ENTATEU- CHUM Moysi, historiam an- norum 2552. cum dimidio con- tinet.	1451			Duravit verò regnum Juda post Israelis subversionem per ann. 134. finemque habuit dum vertente anno 3416. Nabucho- donosor Judam captivum de- portavit in Babylonem.	
Iosue ann. 17.		Liber J OSUE cum anno 41. exitus ex Ægypto incipiens, gesta ipsius per annos 37. com- plectitur: & ad ann. 2570. per- venit.				A fine Babylonice hujus ca- pivitatis, anno 3468. incipiunt libri E SDRÆ, qui per ann. 112. extenduntur.	E SDRÆ. I ann. 89.
Seniores ann. 15. Judices. ann. 317. Samson. ann. 20.	2570	J UDICUM verò historia à morte Iosue per ann. 117. ex- tenditur: ad finem scilicet an- ni 2887. quo S AMSON mor- tuus est, qui Israelem vindica- vit sub Judice Heli, annis 20. <i>Judic. 15. 30. 31.</i>	1414			P RIMUS historiam conti- net ann. 82. ad annum scilicet Artaxerxis Longimani 20. qui est Mundi 3550.	454 II. ann. 31.
Ruth.		Historia R UTH, in diebus ultimis Judicis contigit. <i>Ruth 1. 1.</i>				S ECUNDUS ann. 31. ad D ARIUM Nothum perveni- ens, qui regnum anno 3581. est adeptus.	423 Silentium.
REGUM I. ann. 101.		R EGUM PRIMUS ab ini- tio administrationis Heli, & S AMUELIS nativitate, five anno 1849. ad Saulis finem hoc est annum 1949. extenditur per annos circiter 101.				Inde ad Machabæos & An- tiochi Epiphanis regnum, sa- cræ silent litteræ, per duo sa- cula cum dimidio.	secula 2. Machab. ann. 52.
II. ann. 40.	1949	S ECUNDUS recenset acta Davidis jam regis per annos circiter 40. Ad annum 2587.	1055	3871		Duo verò libri Machabæici, justam annorum 52. comple- duntur historiam, quæ Simonis morte, & Joannis Hircani ejus filiis initiis. anno 3871. in fi- ne libri primi terminatur.	133 Silentium ann. 130.
III. ann. 120.	1987	I N TERTIO narratur re- gnum Salomonis, acerbæque primorum regum Israel dissidia, per annos 26. ab anno scilicet 1989. ad annum 3115.	1017			Atque hinc ad Christum na- tum, per annos circiter 130. sa- cræ rursus silent litteræ.	
IV. ann. 308.	3115	Q UARTUS acta persequi- tur reliquorum regum, & ex- tremum excidium utriusque re- gni; per ann. 308. ab anno nem- pe 3103. ad annum 3416.	889				
PARALI- POMEN. I. ann. 2990.	3416	P ARALIPOMENON PRIMUS perbreve contem- plat per genealogias historiam, ab Adam ad reditum à capi- vitate. Deinde repetita à Da- vide narratione, ejus regnum accuratius describitur, ad us- que ejus mortem, & Salomo-	588				
						<i>De libris Judith & Esther.</i>	
						H ISTORICI quoque sunt illi duo libri, sed quo- rum tempora minus certa.	Judith.
						Nos J UDITHAM sub Sa- nsluchino, Sennacheribi ne- pote, anno Mundi 3336. col- locavimus.	668
						E STHERAM verò sub Da- rio Histaspis, qui anno 3483. rex est salutus.	Esther.
						Consule ea quæ ad hos li- bros apposuimus.	521
De Tempore & scriptis Prophetarum.							
Elias ann. 20. docet Elisæus ann. 50.	3086	T EMPUS quo maximè Prophetis suis manifestari voluit Deus, à S A- MUELE postsumus arcescere. Quem exceperunt sub Davide & Salomo- ne, NATHAN, GAD, ADO, & aliis sub aliis regibus, maximè verò ELIAS & ELISÆUS.					918
	3165	E LIAS sub ACAB cepit, circiter anno 3086. & per annos circiter 20. prophetavit.					839
		E LISÆUS ejus successor, sub regibus JEHU & JOACHAZO vixit; & per annos circiter 50. munus suum obiit.					
		His autem proximè successerunt illi Prophetæ, quorum scripta adhuc super- sunt. Et horum quidem alii prophetarunt;					

PROPHETARUNT

In Juda.

Anni
ab or-
be con-
dito.

3165

3194

3217

3249

3246

3291

3375

3398

3409

3485

3550

JOB sub iisdem regibus prophetavit sub quibus Osee; atque adeo per integrum sæculum.

ISAIAS incipit anno Ozia 25. atque sub Achaz & Ezechia perseveravit: Quin & sub Manasse cum occisum tradunt: ita ut per integrum quoque docuerit sæculum.

MICHEAS Morasthites, sub Joathan, Achaz & Ezechia prophetat, annis circiter 50.

NAHUM post abductas X. Tribus prophetare incipit, ut consolationi esset tunc populo, tam abducto, quam relicto.

JEREMIAS anno 11. Josia vocatus, ad usque captam urbem, annis 45. prophetavit. In Ægyptum deinde abductus, ibi lapidibus obrutus est. Ejus æquales Juer.

BARUC, ipsius amanuensis.

SOPHONIAS, **HABACUC**, & alii in scripturis nominati, sed quorum nihil habemus.

AGGÆUS reduce jam populo, anno 3. Darii Hytaspis, cepit Judæorum negligentiam in extruendo templo carpere.

ZACHARIAS ejus æqualis fuit.

MALACHIAS ultimus prophetarum videtur Nehemias fuisse æqualis, hoc est circa finem regni Artaxerxis Longimani: quippe qui eas corruptelas reprehendat, quas tempore suæ secundæ præfecturæ, Nehemias reprehendisse indicat.

Hinc itaque claret tempus quo illi prophetae, quorum libri supersunt, florere, facile ad annos 400. accelerare: à Josia scilicet ad secundum Templum, & Nehemiam finem. Claret etiam nostros prophetas Græciæ sapientibus longè antiquiores, cum eorum primi vix sint Jeremias & Ezechiel æquales.

In Israel.

JONAS, cum Syrorum amara nimis esset oppressio, prædixit à Jeroboamo II. regnum vindicandum, 4 Reg. 14.

OSEE sub Ozia, Joathan, Achaz, & Ezechia regibus Juda, & Jeroboamo II. rege Israel, prophetavit, per integrum sæculum.

AMOS prophetare incipit anno 43. Ozia, nec ejus tempus est transgressus: ita ut per annos circiter 28. docere potuerit.

ABDIAS Isaia & Amos æqualis fuit. Jonas tunc Ninivem missum esse videtur; Pule, Sardanapali patre regnante.

In Babylonia.

DANIEL adhuc penè puer prophetare incipit sub Nabuchodonosor, & ad Cyri tempora perseverat, annumque vitæ circiter 45.

EZECHIEL anno 5. à deportatione sub Jeconia facta, prophetare incipit, & per annos 22. perseverat.

CHRONOLOGIA LIBRORUM NOVI TESTAMENTI.

Anni ære vulg.	Anni à Pas- sione	Anni à cor- rect. Jul.	Anni Imper. Rom. TIBER. 19	Anni ære vulg.	Anni à Pas- sione	Anni à cor- rect. Jul.	Anni Imper. Rom.
33	0	78					
19	6	84	CALIG 3				
43	10	88	3	66	33	118	12
52	19	97	12	67	34	112	13
56	23	101	15				
57	24	102	1	94	61	129	14
62	29	107	8	96	63	141	1
63	30	108	9	98	65	143	TRAJ.

CHRISTUS hoc anno mortuus est.

MATTHÆUS primus omnium Hierosolymis & Hebræo sermone scribit Evangelium, ob eorum maxime causam, qui crediderant è Judæis.

MARCUS Evangelium ut ilud à Petro audierat, Romæ scripsit, at Æliomatre Græco, Hieron. Aug.

PETRUS eodem anno scribit PRIMAM EPISTOLAM suam, paulo ante discesum Marci in Alexandriam, cuius meminit in fine.

LUCAS hoc anno Evangelium suum scripsisse videtur, dum in comitatu Pauli Achaia & Beotia partes peragraret, Hieron.

PAULUS eodem anno Corinthi scribit.

PRIMAM AD THESSALONICENSES Epist. Paulò post data est AD EOSDEM ALTERA, ut clarius quæ de die iudicii dixerat explicaret.

AD GALAT. Epist. hoc anno scripta est.

PRIMA AD CORINTHIOS hoc anno.

SECUNDA AD EOSDEM. AD ROMANOS data Corinthi.

AD PHILIPPENSES scripta est Romæ ex vinculis.

AD PHILEMONEM eodem anno & loco.

AD COLOSSENSES.

AD EPHESIOS.

AD HEBRÆOS circa idem tempus Timotheo concessit.

ACTA APOSTOLORUM ad hunc usque annum perducit Lucas.

AD TIMOTHEUM PRIMA Philippis scripta videtur circa hunc annum.

Rodem tempore missa in Cretam AD TITUM EPISTOLA.

SECUNDA AD TIMOTH. Romæ, è secundis Apostoli vinculis data est circa finem hujus anni aut initium seq.

SECUNDA PETRI EPIST. scripta est paulò ante ejus mortem, die 29. Junii anni 17. Neronis assignata.

EPIST. JACOBI Alphaei nempe filii Hierosolymorum Episcopi, quo tempore data sit, incertum. Hieronymus vulgæ eum mortuum anno 10. à Passione, unde apparet hanc non inter ultimas rependendam.

EPIST. JUDE, fratris supradicti Jacobi, post aliorum Apostoli mortem data videtur, ut ex ejus verbis, vers. 17. colligi potest. Quo anno incertum.

JOANNES APOSTOLUS in exilio scribit APOCALYPSIM.

Inde reversus, EVANGELIUM scribit omnium novissimum.

EJUSDEM TRES EPIST. circa illud quoque tempus videntur datæ. Nam paulò post, Traiani anni 1. vita functus est, anno vita circiter 99.

ATQUE HÆC DE TEMPORE QUO LIBRI NOVI TESTAMENTI SCRIPTI FUERE.

Sacerdotum Stemma, sub Macedonibus.

JOANNES.

Jaddus.

Qui Alexandro Magno occurrit anno
Mundi 3672.

Manassès.

Qui templum condidit in monte Garizim
circa annum 3675.Onias I. *priscus dictus.*Sub quo Ptolemæus Lagi urbem cepit & Judæos
fecit tributarios.

Manassès II.

Qui post fratris filium, Eleazarum,
sacerdotio functus est.Simon I. *justus.*

Sub quo Judæi pacem habuere.

Eleazarus.

Qui fratri Simoni successit, quique misit LXXII.
Interpretes Ptolemæo.Onias II. *avarus.*Qui Ptolem. Evergetem adversus Judæos conci-
tavit, negata 22 talentorum pensione, quam Æ-
gyptiis Sacerdotesolvere consueverant.

Filia.

Nepha TOBIÆ.

Tobias.

De domo David, cujus meminit Lucas
cap. 2, sub nomine Mathathie.

Joseph.

Princeps populi de domo David, cujus etiam meminit Lucas.
Qui Ptolem. Evergetem placavit.

Janna Hircanus.

Ultimus princeps de domo David, ad quem spectant
quæ relict Joseph. Ant. lib. 12. cap. 4.

Simon II.

Qui Hircano auxilium tulit adversus
fratres suos, hujus filii fuere.

Onias III.

Qui sanitatem Heliodoro
restituit.

Jafon, prius Jesus.

Qui à Menelao Pontifi-
catu est ejectus.

Menelaus,

Ab Eupatore, ut tax
belli occisus.

Lyfimaechus.

Quo lapidato, Menelaus novis largiti-
onibus pontificatum recuperavit.

Onias parvulus.

Qui in Ægyptum delatus, Philometoris & Cleo-
patræ res juvit, & templum ONION dictum
condidit, anno Mundi 3854 Quod postea à
Paulino Romano duce, sub finem belli Ju-
daici incensum est.

Alcimus, sive Jacimus.

Non ex posteritate JESU, qui populum reduxerat: ex Aaronis
tamen familia, à Deo ob impia facinora percussus obiit à mor-
te Machabæi jam anno elapsu, cujus proinde ille successor non
fuit. Exinde verò civitas pontifice caruit per ann. 7. & m. 3.
donec JONATHE Alia reges pontificatum detulerunt.

Helcias & Ananias.

Qui juverunt Cleopatram, cum pulso filio
Lathuro regnum occuparet.

Asmonæorum Stemma.

MATHATHIAS.

Filius Joannis, filii Simonis, filii Asmongi, Hierosolymorum sacerdos, non tamen
summus; Antiocho Epiphani fortiter resistit.

Machabæus.

Qui Antiochum Epiphanem, & Eupa-
torem, Demetrium, & Nicanorem &
Gorgiam multis præliis vicit.

Jonathas.

Qui Machabæo successit, & à Regibus
Demetrio & Alexandro Bala sum-
mum accepit sacerdotium.

Simon.

Post Jonatham, dux & pon-
tifex electus.

Joannes Hircanus.

Qui primus à Macedonibus defecit, Arcem,
postea Antoniam dictam, condidit, in qua
Stolam sacram reposuit.

Juda Aristobulus.

Qui primus regium sibi diadema post capti-
vitatem imposuit, matrem necavit, Anti-
gonum fratrem occidit, tribus aliis in car-
cere clausis.

Alexander Jannæus.

Quem Selme, sive Alexandra, Aristobuli uxor solvit, ac regem
constituit, maritumque accepit. Quique moriens eam monuit,
ut cadaver ipsius Phariseorum arbitrio permitteret, ac omnia
ex eorum consilio administraret.

Hyrcanus.

Cujus varia fortuna fuit, & bella continua,
sive cum fratre, sive cum Herode. A quo
tandem supplicio est affectus.

Aristobulus.

Qui fratre in privatum ordinem redacto, regnum & sacer-
dotium Per tres annos occupavit, tandemque à Pompeja-
nis veneno sublatu est.

Alexandra.

Herodis fororis, mater
Mariamnes.

Alexander II.

Qui cum multa turbaret in Judæa, jussu
Pompeji est securi percussus.

Antigonus.

Herodis hostis infensissimus, tandem-
que jussu Antonii, securi percussus.

Mariamnes & Aristobulus junior.

Impotentior mulier Herodis uxor,
à quo est interfecta. E cujus
tamen posteritate orti sunt duo
Agrippæ Reges.Studio matris fororisque, Pontifex crea-
tus ab Herode, anno ætatis 17. Mox
in piscina ab eodem suffocatus, ulti-
mus ex Asmonæorum familia.

Herodiadarum Stemma.

ANTIPATER.

Homo natura factiosus, natione Idumæus, ab Alexandro Janneo Idumææ præfectus. ARISTOBULUM vicem HYRCANUM restituit, venturoque perit.

Phasael.
Hierosolymitanæ dux regionis.

HERODES MAGNUS.
Annos natus 25. Galilæam curandam à patre accepit. REX EST APPELLATUS anno 6. currendis Juliane. INNOCENTES trucidavit, & cum 37. annos regnasset, rabe confectus miserè occubuit. Ingentem ex pluribus uxoribus reliquit prolapiam. Horum præcipui fuerunt. Ex

Joseph.
Qui Herode Romanam profectio familiam ejus curavit.

Pheroras.
Cui Herodes regni curam mandavit, cum ad Cæsarem Rhodum accessit.

Salome filia.
Cujus in liberos & uxores regis ubique infensa odia. Colto-baro marito suo libellam repudiis misit, more Judæis infamato.

Dorite plebeja.

Antipater
Privatus ad hoc patre genitus, & priori testamento hæres relictus, ac tandem à patre in vinculis confectus & neci datus.

Mariamne Asmonæa.

Alexander & Aristobulus
Sebastæ patris jussu strangulati.

Agrippa,
etiam **Herodes** dictus: Tiberio confectus in vincula, à Caligula exaltatus, à Claudio confirmatus in regno & auctus JACOBUM occidit, PETRUM vincit, ac percussus ab Angelo, Cæsaris interit.

Herodes
Rex Chalcidæ, qui mortuo fratre, Stola & eligendi Pontificis jus obtinuit. Hujus filius **Aristobulus** qui mortuo Philippo saltatrix accepit uxorem.

Herodias
Quæ patris jussu nupsit, primùm Philippo deinde Antipæ.

Mariamne Pontificis filia.

Herodes, Philippus,
quoque dictus, cui nupsit Herodias, ex eoque matrimonio procreata saltatrix illa **Salome.**

Maltace Samaritana.

Archelaus & Philippus
Cui Augustus dimidiam regni partem sub Tetrarchia nomine concessit, tandemque Viennam Gallia relegatus, miserè obiit.

Qui Archelaus germano fratri, contra Antipam adfuit, & cui nupsit **Salome** saltatrix, quæ sine liberis mortuus est.

Cleopatra Hierosolymitana.

Antipas, Herodes
quoque dictus, qui prioris Philippi uxorem tulit, JOANNIS caput amputavit, CHAISTO in passionem illustravit: Ac tandem ad Lugdunum Galliarum ex illo damnatus, in Hispaniam fugit, ibique cum sua Herodiade perit.

His duobus alteram regni partem concessit Cæsar sub Tetrarchia nomine.

Agrippa junior,
Qui PAULUM causam orantem audit, primùm rex Chalcidæ, mox etiam paterni regni.

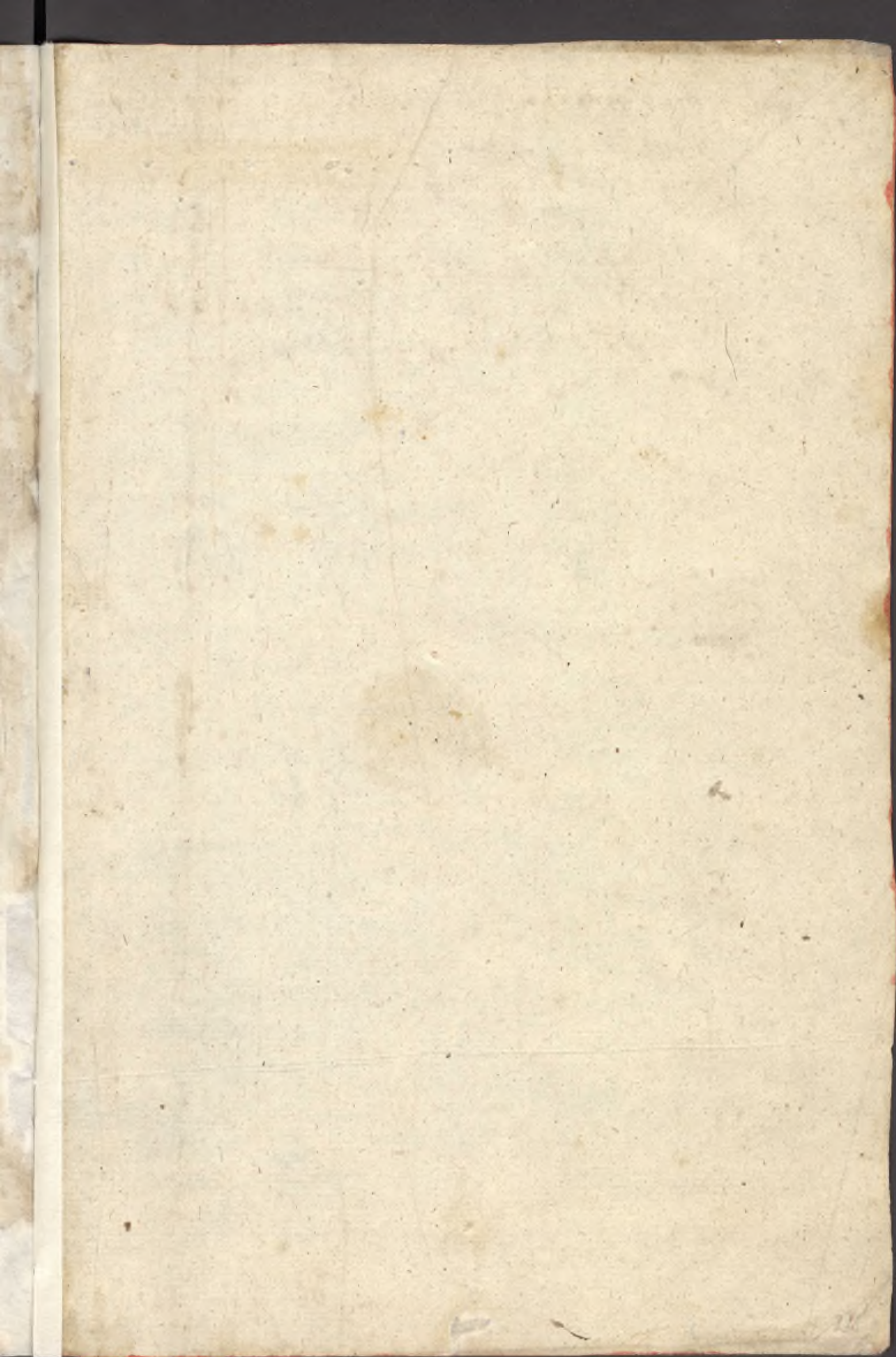
Berenice.
Incesti cum fratre suspecta, à Tito in uxorem expetita.

Drusilla.
Quæ relicto marito Azizæ Emesæ regis, Felici Judææ procuratori nupsit, ex quo matrimonio procreatus.

Agrippa,
qui postea incendio Vesuviano perit.

Atque ita, Herodis ampla licet & copiosa progenies, paucis exceptis, intra centum annos perit. *Joseph. lib. 18. cap. 7.*

F I N I S.

zu Pest, Agram, Kaschau, Groswarden
Erhebung in Zaabye 26 Jänner zur
Aufnahme in Simsbühne der Abrechnung

Dispensationen gegen - Pest

Zeit M. Com. n 22 Jänner 1807 Juss 4.235

Zeit D. n 20 Augst. 527 Juss 50,201.

KSIEGARNIA

ANTYKWARIAT

1000,-

E * 111825

BIBLIA

